ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΑΡΧΕΙΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΑΡΧΕΙΟ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ & ΚΕΙΜΕΝΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΚΚ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ:
Γεώργιος Α. Χριστόπουλος, Ἰωάννης Κ. Μπαστιᾶς

Ἐκδοτική ἐπιμέλεια: Δώρα Κομίνη-Διαλέτη
Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια: Ἀγγέλα Σίμου
Συντονισμός ἐκδόσεως: Εὐάνθης Χατζηβασιλείου
Σχεδιασμός τίτλου: Σπύρος Καραχρῆστος
Ἐπιλογή φωτογραφιῶν: Τατιάνα Σουμαλεύρη-Φίλη
Διορθώσεις κειμένων: Δώρα Κομίνη-Διαλέτη
Διορθώσεις γενικῶν εὑρετηρίων: Μαρία Κούρση, Ἰωάννα Πεπελάση
Σελιδοποίηση: Μαίρη Ἀντωνοπούλου, Ἑλένη Μήλου
Στοιχειοθεσία: Φ. Παναγόπουλος καί Σία Ο.Ε.
Ἀναπαραγωγή φωτογραφιῶν: Σ. Παπαδόπουλος — Κ. Ἀλεξανδρῆς Ε.Π.Ε.

Ὑπεύθυνοι παραγωγῆς: Αἰμιλιανός Μπαστιᾶς, Δημήτριος Τζίμας
Μοντάζ: Ἀθανασία Γεμιχοπούλου
Ἐκτύπωση: Γραφικές Τέχνες Λεωνίδας Καρυδάκης
Ἐκτύπωση ἐξωφύλλου: Ἐκδοτική Ἑλλάδος Α.Ε.
Βιβλιοδεσία: Κ. Στάμου καί Σία Ο.Ε.

ISBN 960-213-265-5 (set)
ISBN 960-213-371-6

Copyright © 1997
Ἵδρυμα Κωνσταντῖνος Γ. Καραμανλῆς

IKK

12

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ 1980-1995

ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΟΜΝΑ Π. ΚΑΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
21 ΜΑΪΟΥ 1980 - 29 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1985 - 10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ
ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΝΟΥΣΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 13

ΑΡΧΗ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ 15
ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ 137
ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ 307
ΑΓΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ 465
ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΟΕΔΡΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ 511

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 731

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 755
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ 759
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ 1946-1980 771
ΓΕΝΙΚΟ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ 1946-1980 791

Ἡ μετάβαση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπό τήν πρωθυπουργία στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ὁριοθετεῖ τά δύο εὐρύτερα στάδια πού συνθέτουν τή διαδρομή του στό δημόσιο στίβο. Τό πρῶτο, πού μόλις ὁλοκληρωνόταν, ἐπικάλυπτε ἡ παρουσία του στό πεδίο τῆς μαχόμενης πολιτικῆς· καί καλοῦνταν ἤδη νά διανύσει τό δεύτερο, ὡς ἐγγυητής τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας, τῆς προτεραιότητας τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος. Ἡ νέα δεκαετής θητεία του στό ὕπατο ἀξίωμα τῆς πολιτείας θά δικαιώσει τίς αὐξημένες προσδοκίες πού, στήν ἀφετηρία της, εἶχε γεννήσει ἡ μακρά καί ὑπεύθυνη ἄσκηση γόνιμου κυβερνητικοῦ ἔργου.

ΑΡΧΗ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Η ἀνάδειξη στό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀποτέλεσε γιά τόν Κ. Καραμανλῆ τήν ἀφετηρία νέων προσπαθειῶν μέ στόχο τή διασφάλιση τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, τή διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας καί τήν ἐνίσχυση τοῦ διεθνοῦς κύρους τῆς χώρας.

Στήν ἄσκηση τῶν νέων καθηκόντων του, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἐπιβεβαιώσει τήν αὐστηρή προσήλωσή του στούς κανόνες λειτουργίας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, θέτοντας τή μακρά ἐμπειρία καί τό κύρος του στήν ὑπηρεσία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Παράλληλα, θά συμβάλει στήν ἐνίσχυση τῆς διεθνοῦς παρουσίας τῆς Ἑλλάδος, πραγματοποιώντας σειρά οὐσιαστικῶν διπλωματικῶν ἐπαφῶν πού ἀναδείκνυαν τόν πολυδιάστατο χαρακτήρα τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καί, ἀκόμη, τό εὐρωπαϊκό της πρόσωπο. Εὐεργετικό ὑπῆρξε καί τό ἐνδιαφέρον πού ἐξακολούθησε νά ἐκδηλώνει ἐνεργά γιά τόν πολιτισμό: πρωταρχικά, προώθηση τῆς προτάσεως γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα, προστασία καί ἀνάδειξη τῶν ἱστορικῶν μνημείων καί τῆς πολιτιστικῆς παρακαταθήκης τοῦ ἔθνους, προαγωγή τοῦ ἐρευνητικοῦ καί ἀνασκαφικοῦ ἔργου μέ ἐπίκεντρο τή Μακεδονία.

21-23 ΜΑΪΟΥ 1980

Ὁ πρωθυπουργός, Γ. Ράλλης, ἀναπτύσσει στή Βουλή τίς προγραμματικές θέσεις τῆς Κυβερνήσεώς του, ἡ ὁποία, ὅπως τονίζει, ἀποτελεῖ συνέχεια τῶν Κυβερνήσεων Καραμανλῆ.

Ὁ Γ. Ράλλης ὑπογράμμισε ὅτι ἡ πολιτική τῆς νέας Κυβερνήσεως — χωρίς νά παρεκκλίνει ἰδεολογικά ἀπό τίς κατευθύνσεις πού εἶχε χαράξει ὁ ἱδρυτής τῆς ΝΔ — δέν θά στερεῖται εὐελιξίας καί ἱκανότητας προσαρμογῆς στίς ἐξελίξεις. Τό κύριο βάρος τῆς ἀνανεωτικῆς πολιτικῆς προοριζόταν νά ἐστιαστεῖ στόν οἰκονομικό τομέα, ὄχι τόσο στούς γενικότερους στόχους, πού παρέμεναν οἱ ἴδιοι, ὅσο στίς μεθόδους καί στή στρατηγική πού θά ἀπαιτηθεῖ γιά τήν πραγματοποίησή τους. Ὡς πρός τήν ἐξωτερική πολιτική, ὁ πρωθυπουργός ἀναφέρθηκε στήν ἀνάγκη νά διεξαχθεῖ σοβαρός διάλογος μέ τήν Τουρκία, μέ βάση τό Διεθνές Δίκαιο, τή διεθνῆ πρακτική καί τήν ἀποφυγή προκλήσεων. Ἐξέθεσε, ἀκόμη, τίς θετικές ἐπιπτώσεις τῆς συμμετοχῆς τῆς χώρας στή Βορειοατλαντική Συμμαχία, ὑπογραμμίζοντας ὅμως παράλληλα ὅτι πλέον ἐναπόκειται στό ἴδιο τό ΝΑΤΟ νά ἐξασφαλίσει τίς προϋποθέσεις πού θά ἔκαμαν δυνατή τήν ἐπανένταξη τῆς Ἑλλάδος στό στρατιωτικό του σκέλος. Ἡ Κυβέρνηση, στόν τομέα αὐτό, θά ἀκολουθήσει τίς βασικές γραμμές τῆς προκατόχου της, ἡ ὁποία εἶχε κάμει τή χώρα πλῆρες μέλος τῆς ΕΟΚ καί εἶχε ἀνοίξει διαύλους ἐπικοινωνίας μέ τίς χῶρες τοῦ ἀνατολικοῦ ἀλλά καί τοῦ τρίτου κόσμου, διατηρώντας ἀλώβητες τίς θέσεις της στά ἐθνικά θέματα.

Ἡ Κυβέρνηση τοῦ Γ. Ράλλη θά ἐξασφαλίσει τήν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς μέ ψήφους 180 ἔναντι 115. Ὁ πρωθυπουργός θά ἔχει τίς πρῶτες του συναντήσεις μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στίς 27 Μαΐου καί στίς 5 Ἰουνίου.

27 ΜΑΪΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Αὐστριακό καγκελλάριο, Μπ. Κράισκυ, πού πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Κατά τή διάρκεια τῶν συνομιλιῶν τοῦ Μπ. Κράισκυ μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, Γ. Ράλλη, καί τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, ἐξετάστηκαν οἱ προοπτικές γιά τήν προώθηση τῆς διμεροῦς συνεργασίας (μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση στή λειτουργία τοῦ ἐργοστασίου τῆς «Στάγιερ» στήν Ἑλλάδα). Ὁ Αὐστριακός καγκελλάριος συναντήθηκε, ἀκόμη, μέ τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου.

28 ΜΑΪΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγα-

ρο ἀντιπροσωπεία τῶν Γάλλων Εὐρωπαίων Δημοκρατῶν τῆς Προόδου, στήν ὁποία μετέχουν καί οἱ παλαίμαχοι πολιτικοί Μ. Ντεμπρέ, Π. Μεσμέρ, καθώς καί ὁ ἀκαδημαϊκός Μ. Ντρυόν.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, Ἰάκωβο.

3 ΙΟΥΝΙΟΥ 1980

Σέ εἰδική τελετή, στήν ἀεροπορική βάση τῆς Δεκέλειας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπιδίδει, γιά πρώτη φορά ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τά ξίφη σέ 137 νέους ἀνθυποσμηναγούς τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας, καθώς καί σέ 20 νέους ἀνθυποσμηναγούς ἀπό ἀραβικές καί ἀφρικανικές χῶρες, οἱ ὁποῖοι ὁλοκλήρωσαν τήν ἐκπαίδευσή τους στή Σχολή Ἱκάρων.

[Ἡ ἐπίδοση τῶν ξιφῶν σέ νέους ἀξιωματικούς — προνόμιο καί καθῆκον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀνωτάτου, κατά τό Σύνταγμα, ἀρχηγοῦ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων — θά ἀποτελέσει, σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς θητείας του, μιά ἀπό τίς δραστηριότητες τοῦ Κ. Καραμανλῆ.]

10 ΙΟΥΝΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό Μητροπολίτη Χαλκηδόνος, Μελίτωνα, ὁ ὁποῖος τοῦ μεταφέρει τίς εὐχές τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη καί τόν ἐνημερώνει γιά τό θεολογικό διάλογο μεταξύ τῆς Ὀρθόδοξης καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, πού μόλις ἄρχισε, γιά πρώτη φορά μετά ἀπό αἰῶνες, κατά τή σύνοδο τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἐκκλησιῶν, στή Ρόδο.

16-21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδεύομενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐργασίας, Κ. Λάσκαρη, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν ἕδρα τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας, στή Γενεύη, ἐνῶ κατόπιν μεταβαίνει ἀνεπίσημα στό Παρίσι. Σημειωτέον, ὅτι γιά πρώτη φορά στά 61 χρόνια λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ ἀρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους προσκαλεῖται νά παραβρεθεῖ καί νά ὁμιλήσει ἐνώπιόν του.

Τόν Κ. Καραμανλῆ ὑποδέχτηκαν στό ἀεροδρόμιο τῆς Γενεύης ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΔΓΕ, Φ. Μπλανσάρ, καί ὁ πρέσβης τῆς Ἑλλάδος στούς διεθνεῖς ὀργανισμούς, Α. Χωραφάς. Ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε σύντομη συνομιλία μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ.

Τήν ἔναρξη τῆς εἰδικῆς συνεδριάσεως τῆς Διεθνοῦς Διασκέψεως Ἐργασίας κήρυξε ὁ Αὐστριακός ὑπουργός Ἐργασίας, Μ. Βάισενμπεργκ. Ἀμέσως μετά, πῆρε τό λόγο ὁ Φ. Μπλανσάρ, πού χαιρέτησε τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὡς «πολιτικό ἡγέτη μεγάλου ἀναστήματος καί ἐξέχοντα Εὐρωπαῖο». Καί συνέχισε:

«Μέ τή δική σας ὥθηση ἡ Ἑλλάδα γνώρισε μεγάλη ἀνάπτυξη. Τό βιοτικό ἐπίπεδο ἀνέβηκε σημαντικά καί ἡ κοινωνική πολιτική γνώρισε μιά νέα πνοή. Ἡ ἐπιστροφή σας στήν ἐξουσία, τό 1974, μετά πολλά χρόνια ἠθελημένης ἐξορίας, ἐπέτρεψε τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στή χώρα σας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τό λίκνο της. Χάρις στό κύρος σας καί τή σοφία σας, ἡ ἀποκατάσταση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν ἐπιτεύχθηκε σέ κλίμα γαλήνης, πράγμα πού προκαλεῖ ζωηρή ἱκανοποίηση στήν Ὀργάνωσή μας».

Τό λόγο ἔλαβε, στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ ἐκλογή σας στήν προεδρία τῆς διεθνοῦς αὐτῆς διασκέψεως δικαιώνει τήν μακρά καί τόσο ἐποικοδομητική συμβολή σας στό ἔργο τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Ἐργασίας. Μαζί μέ τά συγχαρητήριά μου, κύριε πρόεδρε, σᾶς παρακαλῶ νά δεχθεῖτε καί τίς καλύτερες εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τῶν ἐργασιῶν τῆς παρούσης διασκέψεως.

»Κύριε γενικέ διευθυντά,

»Θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω θερμά, γιατί μέ τήν εὐγενική σας πρόσκληση μοῦ δώσατε τήν δυνατότητα νά ἀπευθύνω σήμερα τό λόγο στήν διεθνῆ αὐτή διάσκεψη. Ἀλλά καί γιατί μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά διερμηνεύσω τήν προσήλωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στήν ὀργάνωσή σας, τῆς ὁποίας, ἄλλωστε, ἡ χώρα μου ὑπῆρξε ἱδρυτικό μέλος.

»Θά ἤθελα ἀκόμη νά σᾶς εὐχαριστήσω καί γιά τούς φιλόφρονας λόγους μέ τούς ὁποίους μέ ὑπεδέχθητε. Καί νά σᾶς διαβεβαιώσω γιά τήν βαθύτατη ἐκτίμηση πού τρέφει ἡ Ἑλλάς καί ἐγώ ὁ ἴδιος τόσο γιά τό ἔργο σας, ὅσο καί γιά τήν προσωπικότητά σας. Στό πρόσωπό σας τιμοῦμε ἕναν εἰλικρινῆ καί σταθερό ἰδεαλιστή καί τόν ἐμπνευσμένο συμπατριώτη καί συνεχιστή τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου Ἄλμπερτ Τόμας.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ παρουσία μου στή διάσκεψή σας ἀποτελεῖ τήν πρώτη διεθνῆ ἐπίσκεψη πού πραγματοποιῶ, λίγες μόνον ἑβδομάδες μετά τήν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων μου ὡς προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Ἡ ἀποστολή μου αὐτή μοῦ δίδει τήν εὐκαιρία νά ἀποτίσω τόν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς στήν ἐργασία. Κανένα βῆμα στόν κόσμο δέν θά ἦταν καταλληλότερο γι' αὐτό τόν σκοπό, ἀπό τό βῆμα τοῦ παγκόσμιου αὐτοῦ Κοινοβουλίου τῆς Ἐργασίας, πού ἔχει μακρόν βίον καί λαμπράν παράδοσιν. Γιατί, πράγματι, ἀπό ὅλους τούς διεθνεῖς ὀργανισμούς πού δημιούργησε ἡ Συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ Διεθνής Ὀργάνωση Ἐργασίας εἶναι ὁ μόνος πού ὄχι μόνον ἐπέζησε, ἀλλά καί ἐπέτυχε. Ἐπί 60 ὁλόκληρα χρόνια κατόρθωσε νά ἐντάσσει σέ νόμιμη συνεργασία χῶρες μέ διαφορετικά πολιτικά καί κοινωνικά συστήματα, μέ διαφορετικά ἐπίπεδα ἀναπτύξεως καί μέ διαφορετικά ἤ καί ἀντιτιθέμενα συμφέροντα.

»Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή θά ἤθελα νά ἐξάρω τό γεγο-

νός ὅτι, χάρις στήν κατανόηση πού ἐπεδείχθη ἀπό ὅλες τίς πλευρές, διεσώθη ἡ παγκοσμιότητα τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Ἐργασίας καί ἔκλεισε ἕνα ἐπικίνδυνο ρῆγμα πού εἶχε δημιουργήσει ἡ ἀποχώρηση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

»Ἀλλά, προπαντός, ἐπέτυχε ἡ Διεθνής Ὀργάνωση Ἐργασίας νά βελτιώσει ἀποφασιστικά τίς συνθῆκες ἐργασίας καί νά προαγάγει τήν συνδικαλιστική ἐλευθερία. Καί, τέλος, νά καταστήσει καθολική συνείδηση ὅτι οἱ ἔννοιες τῆς ἐργασίας καί τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας εἶναι ἀλληλένδετες.

»Ἀπό τήν ἐποχή τῶν γνωστῶν καί καινοτόμων παπικῶν ἐγκυκλίων ὁ Καταστατικός Χάρτης τῶν Δικαιωμάτων τῆς Ἐργασίας δέν εἶχε ποτέ τήν πληρότητα τῆς Διακηρύξεως τῆς Φιλαδελφείας. Διακηρύξεως πού ἔγινε τό θεμέλιο τοῦ Ὀργανισμοῦ σας καί πού ὁρίζει ὅτι "ὅλα τά ἀνθρώπινα ὄντα, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, θρησκείας ἤ γένους, ἔχουν τό δικαίωμα νά ἐπιδιώκουν τήν ὑλική τους πρόοδο καί τήν πνευματική τους ἀνάπτυξη, σέ πλαίσια ἐλευθερίας, ἀξιοπρεπείας καί ἀσφαλείας οἰκονομικῆς".

»Κυρίες καί κύριοι,

»Οἱ κατακτήσεις πού ἀνέφερα προηγουμένως μπορεῖ νά τεθοῦν σέ κίνδυνο, ἄν δέν ἀντιμετωπισθεῖ ἔγκαιρα καί ἀποτελεσματικά τό χάος πού ἀπειλεῖ σήμερα τόν κόσμο. Τόν τελευταῖο καιρό ἡ ἀνθρωπότης μπῆκε σέ μιά ἔντονη καί πολύμορφη κρίση. Ἡ σύγχυση καί, θά ἔλεγα, ἡ ἀναρχία πού ἐπικρατεῖ σήμερα στήν διεθνῆ ζωή, παίρνει τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἐπιδιώκουμε τήν αὐτοκαταστροφή μας. Γιατί, ὄχι μόνον δέν λαμβάνομε τά μέτρα πού προσφέρονται γιά τήν θεραπεία τῶν αἰτίων πού προκαλοῦν τήν κρίση αὐτή, ἀλλά μέ τήν ἐγωιστική συμπεριφορά μας τήν καθιστοῦμε ὀξύτερη.

»Ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι ἡ δημιουργία πολυπλόκων καί ἐπικινδύνων προβλημάτων, ὅπως ὁ πληθωρισμός, ἡ ἀνεργία, τό ἐνεργειακό, ἡ ἀνισότης Βορρᾶ καί Νότου καί ἄλλα μικρότερης βέβαια σημασίας προβλήματα, πού ἐπηρεάζουν ὅμως τήν τύχη τῶν ἀνθρώπων τοῦ μόχθου.

»Ὁ πληθωρισμός, ὡς γνωστόν, εἶναι συγχρόνως αἰτία καί ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς κρίσεως. Εἶναι, ὅπως ἐλέχθη, ἡ φυματίωση τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας. Γιατί φαλκιδεύει τό εἰσόδημα τῶν ἐργαζομένων, ἀναστέλλει τίς ἐπενδύσεις καί προκαλεῖ στασιμότητα οἰκονομική καί ἀνεργία. Αὐτός δέ εἶναι καί ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο θά πρέπει νά τεθεῖ στό ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος ὅλων τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων καί ἰδίως τῆς ὑπευθύνου ἡγεσίας των.

»Ἡ ἐμπειρία τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀπέδειξε ὅτι γιά τήν ἀντιμετώπισιν τοῦ πληθωρισμοῦ δέν ἀρκοῦν οἱ θεωρίες οἱ ἐπιστημονικές καί οἱ κυβερνητικές ἀποφάσεις. Χρειάζεται πρός τοῦτο καί ἡ ἀνάλογη συμπεριφορά ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀφοῦ τό πρόβλημα αὐτό ἔχει καί τήν ψυχολογική του πλευρά, πού πρέπει νά συνεκτιμᾶται μαζί μέ ὅλους τούς ἄλλους παράγοντες.

»Ἡ ἀνεργία ἐξ ἄλλου στήν ἐποχή μας παίρνει διαστάσεις ἐπικίνδυνες. Τήν στιγμή αὐτή — χωρίς νά ὑπάρχουν κἄν στοιχεῖα γιά τήν Κίνα — οἱ ἄνεργοι φθάνουν τά 72 ἑκατομμύρια, βάσει τῆς ἐκθέσεως τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας. Ἀνεργία, πού κατά κύριο λόγο μαστίζει τούς νέους καί τίς γυναῖκες, ὅπως ἀποκαλύπτουν οἱ στατιστικές. Μιά ἀνεργία πού ὄχι μόνο δημιουργεῖ ἐκρηκτικές κοινωνικές πιέσεις, ἀλλά καί πού ἐμποδίζει τούς νέους νά ἐνταχθοῦν στήν κοινωνική ζωή καί τούς ἐξωθεῖ ἔτσι στήν ἀπόγνωση καί τήν ἀναρχία.

»Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι τό πρόβλημα αὐτό, στήν ὁποία μᾶς ἔρχεται, θά πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις, ἄν δέν ἐξυγιανθεῖ ἡ διεθνής οἰκονομία καί δέν προωθηθεῖ ἡ διαδικασία τῆς ἀναπτύξεως καί συνεπῶς καί τῆς ἐργασίας.

»Ἕνα ἄλλο μεγάλο θέμα πού συνδέεται μέ τό πρόβλημα τῆς ἀνεργίας εἶναι τό δημογραφικό. Ἡ ταχύτερη αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἀπό τήν δυνατότητα ἀπορροφήσεως πού ὁδηγεῖ στήν παγίδα τῆς ὑποαναπτύξεως καί διευρύνει τόν κύκλο τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας. Ἤδη αὐτή τήν στιγμή ὁ ρυθμός αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, ἰδίως στίς ὑπό ἀνάπτυξη χῶρες, εἶναι ὑψηλός καί ἀνεξέλεγκτος καί ἀπειλεῖ νά δημιουργήσει ἐκρηκτικά προβλήματα. Γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος προτείνονται βέβαια διάφορες λύσεις, θά πρέπει ὅμως νά ἀποφύγουμε τίς ὑπερβολές τοῦ Μάλθου καί τῆς Λέσχης τῆς Ρώμης, νά υἱοθετήσομε γιά τήν περίπτωση αὐτή τήν θεωρία τοῦ Ἀριστοτέλη "περί τοῦ ἀρίστου μεγέθους τοῦ πληθυσμοῦ".

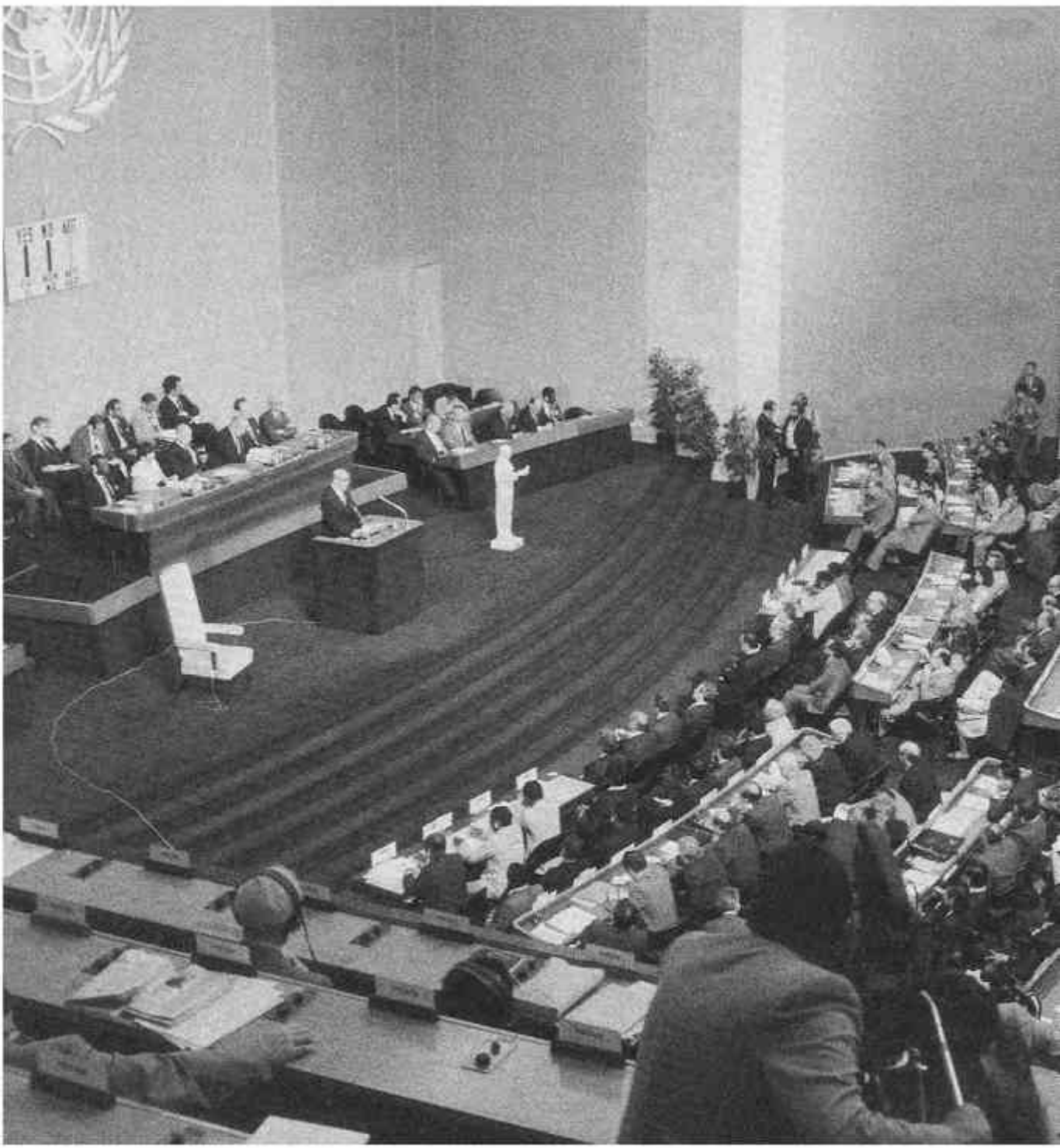
»Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἀνεργία καί ὁ πληθωρισμός τροφοδοτοῦνται κατά μέγα μέρος ἀπό τήν ἐνεργειακή κρίση, ἡ ὁποία ὁδήγησε στήν ἀποσταθεροποίηση τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας. Τό ἐνεργειακό, μέ τίς πολιτικές καί κοινωνικές προεκτάσεις πού παίρνει, εἶναι κατά τήν γνώμη μου τό πιό ἐπεῖγον καί τό πιό ἐπικίνδυνο πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας. Γιατί μπορεῖ ὄχι μόνο νά ὁδηγήσει στήν κατάρρευση τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας, ἀλλά νά θέσει σέ κίνδυνο ἀκόμα καί τήν εἰρήνη.

»Ὁ ἀνεξέλεγκτος τρόπος στήν παραγωγή, στήν διάθεση καί στήν τιμολόγηση τοῦ πετρελαίου καθιστᾶ ἀδύνατον ὁποιοδήποτε οἰκονομικό προγραμματισμό καί κρατᾶ σέ ἀγχώδη ἀβεβαιότητα ὅλο τόν κόσμο. Ἀπό μακροῦ χρόνου ὑποστηρίζω ὅτι, γιά νά ἀποτραποῦν οἱ κίνδυνοι αὐτοί καί γιά νά ξαναβρεῖ ἡ παγκόσμια οἰκονομία τήν ἰσορροπία της, θά πρέπει να ἐξισορροπηθοῦν τά συμφέροντα παραγωγῶν καί καταναλωτῶν μέ μακροπρόθεσμες διεθνεῖς ρυθμίσεις.

»Ἡ ἀνισότης Βορρᾶ-Νότου, ἀνισότης οἰκονομική, κοινωνική καί πολιτιστική, ἐπηρεάζει ἀποφασιστικά τήν πορεία τοῦ κόσμου.

»Ἡ χώρα μου δέν ἀνήκει στήν μία, οὔτε στήν ἄλλη ὁμάδα. Βρισκόταν μέχρι πρίν λίγα χρόνια στήν ὁμάδα τοῦ Νότου καί ἤδη κινεῖται πρός τήν ὁμάδα τοῦ Βορρᾶ. Αὐτή ἡ ἐνδιάμεση θέση τῆς ἐπιτρέπει τήν γνώση καί τήν κατανόηση τῶν προβλημάτων τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. Πιστεύω ὅτι, ἄν τά προβλήματα αὐτά δέν ἀντιμετωπισθοῦν ἔγκαιρα καί ἀποφασιστικά, ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου καί ἡ εὐημερία τῆς ἀνθρωπότητας δέν μποροῦν νά θεωρηθοῦν ἀσφαλεῖς.

»Ἡ Διεθνής Ὀργάνωση Ἐργασίας πρέπει νομίζω νά ἀναλάβει μιά ἐκστρατεία, γιά νά πεισθοῦν οἱ ἀνεπτυγμένες χῶρες ὅτι ἡ διατήρηση ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως στίς οἰκονομίες τους ἐξαρτᾶται ἀπό τήν προαγωγή τῆς οἰκονομίας τοῦ τρίτου κόσμου. Καί ὅτι τό κοινό συμφέρον ὑπαγορεύει τήν εἰλικρινῆ καί ἰσότιμη συνεργασία τῶν λα-

Βαρυσήμαντη ὁμιλία γιά τή διεθνῆ οἰκονομική κατάσταση, στή διάσκεψη τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας.

ῶν, φτωχῶν καί πλουσίων. Καί, τέλος, ὅτι, ἄν δέν ὑπάρξει ἀνακούφιση τῶν φτωχῶν λαῶν, εἶναι ἀμφίβολο ἐάν οἱ πλούσιοι θά διατηρήσουν τά ἀγαθά τους.

»Ὀφείλει ὅμως ἡ Ὀργάνωσή σας νά ὑπογραμμίσει καί τήν ἀνάγκη γιά τίς ἀναπτυσσόμενες χῶρες νά ὀργανωθοῦν κατά τρόπον, ὥστε νά μποροῦν νά ἀξιοποιήσουν τίς προσφερόμενες δυνατότητες. Καί γιά νά τίς ἀξιοποιήσουν θά πρέπει αὐτές μέν νά ἀποκτήσουν πολιτική καί κοινωνική σταθερότητα, οἱ δέ διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως ὁ δικός σας, νά τίς βοηθήσουν τεχνικά στόν προγραμματισμό τῆς οἰκονομικῆς τους ἀναπτύξεως.

»Γιά τήν συνεργασία Βορρᾶ - Νότου, πρόκειται νά ἀναληφθοῦν προσεχῶς καινούργιες προσπάθειες, πού θα χαράξουν τή νέα στρατηγική γιά τήν ἀνάπτυξη. Οἱ προσπάθειες αὐτές, πού θά ἀποτελέσουν τό ἀντικείμενο τῶν ἐργασιῶν τῆς Εἰδικῆς Συνόδου τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἐκφράζουν τό ἐνδιαφέρον τῆς διεθνοῦς κοινότητος γιά τήν ἀναθέρμανση τοῦ διαλόγου τοῦ Βορρᾶ - Νότου. Μιά νέα πνοή στόν διάλογον αὐτό θά συνέβαλλε σημαντικά στήν δημιουργία τοῦ κατάλληλου κλίματος γιά γόνιμη διεθνῆ συνεργασία.

»Βέβαια, ὁ διάλογος Βορρᾶ - Νότου, γιά νά μήν παραμείνει θεωρητικός, ὅπως συνέβαινε μέχρι τοῦδε, θά πρέπει νά θεμελιωθεῖ σ' ἕνα σύνολο ρεαλιστικῶν στόχων, ὅπως ἡ μάχη κατά τοῦ πληθωρισμοῦ, ἡ διεύρυνση τῆς ἀπασχολήσεως, ἡ ἐξεύρεση νέων ἐνεργειακῶν πηγῶν καί ἡ νομισματική ἰσορροπία.

»Γιά τήν πραγματοποίηση ὅμως τῶν στόχων αὐτῶν καί γενικώτερα γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἰσορροπίας τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας χρειάζονται κεφάλαια. Καί μάλιστα κεφάλαια φτηνά. Καί τά κεφάλαια αὐτά ὑπάρχουν. Διατίθενται ὅμως κατά τρόπο ὄχι μόνο μή παραγωγικό, ἀλλά καί ἐπικίνδυνο, ὅπως συμβαίνει στήν περίπτωση τῶν στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν.

»Τό 1979 διετέθησαν 500 περίπου δισεκατομμύρια δολλάρια γιά ἐξοπλισμούς. Καί διατίθενται τά ποσά αὐτά, ὅταν τά τρία τέταρτα περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς πεινοῦν ἤ ὑποσιτίζονται καί ὅταν στίς ἀναπτυσσόμενες χῶρες τό 70% περίπου τοῦ πληθυσμοῦ δέν ἔχει κἄν νερό πόσιμο. Ὅταν τά χρέη τῶν ὑπό ἀνάπτυξη χωρῶν ἀνέρχονται σέ 330 δισεκατομμύρια δολλάρια καί δέν ἔχουν τά μέσα ὄχι μόνο νά προωθήσουν τήν ἀνάπτυξή τους, ἀλλά οὔτε νά καταβάλουν τά 60 δισεκατομμύρια δολλάρια, στά ὁποῖα ἀνέρχονται τά ἐτήσια τοκοχρεολύσιά τους. Καί ὅταν, τέλος, κανένας λαός ἀπαλλαγμένος ἀπό νοσηρές ἐπιρροές δέν θέλει τόν πόλεμο. Καί εἶναι φυσικό νά μήν τόν θέλει γιατί, ὅπως λέει ὁ Ἡρόδοτος, στόν πόλεμο οἱ γονεῖς θάβουν τά παιδιά τους, ἐνῶ στήν εἰρήνη τά παιδιά θάβουν τούς γονεῖς τους.

»Εἶναι γνωστό ὅτι τά μόνιμα καί μεγαλύτερα προβλήματα, μέ τά ὁποῖα μάταια ἀσχολεῖται ἡ ἀνθρωπότης διά μέσου τῶν αἰώνων, εἶναι ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότης. Ἡ λύση καί τῶν δύο αὐτῶν προβλημάτων δέν εἶναι ἁπλῶς δυνατή. Εἶναι καί εὔκολη, ἐάν ἐπικρατήσει ἡ λογική. Ἐάν μειωθοῦν σταδιακά οἱ στρατιωτικές δαπάνες, ἀφ' ἑνός μέν θά περιορισθοῦν οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη καί ἀφ' ἑτέρου θά δημιουργηθοῦν οἱ πόροι ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τήν θεραπεία τῶν πληγῶν πού βασανίζουν τήν ἀνθρωπότητα καί εἰδικώτερα τῆς πείνας

καί τῆς ἀρρώστιας. Παρά ταῦτα, εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας, ὥστε τό ἁπλό καί λογικό αὐτό πρᾶγμα νά μήν μπορεῖ νά γίνει πραγματικότης.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Τά προβλήματα πού σᾶς ἀπαρίθμησα εἶναι γνωστά. Καί ἀποτελεῖ ἴσως κοινοτοπία ἡ ἐπανάληψή τους. Τό κάνω γιατί δίδουν τήν μορφή καί τήν ἔκταση τῆς συγχύσεως πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο. Ὅπως δίδουν καί τούς μεγάλους στόχους πρός τούς ὁποίους ὀφείλουμε νά στρέψουμε τήν προσοχή μας, τήν ἐμπέδωση δηλαδή τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου καί τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν, στά πλαίσια τῆς νέας διεθνοῦς οἰκονομικῆς τάξεως, πού θά κατοχυρώνει τόν ρόλο τῆς ἐργασίας καί θά ὁδηγεῖ στόν ἐξανθρωπισμό της.

»Πιστεύω, κυρίες καί κύριοι, ὅτι στόν σημερινό δύσκολο κόσμο, πού τά συμφέροντα καί οἱ ἰδεολογίες συγκρούονται ἐπικίνδυνα, ἡ Διεθνής Ὀργάνωση Ἐργασίας μπορεῖ νά ἀνοίξει τόν δρόμο πρός ἕνα καλύτερο μέλλον γιά τήν ἀνθρωπότητα.

»Στίς κρίσιμες αὐτές ὧρες πού περνοῦμε, θά πρέπει νά κατανικήσουμε τούς δισταγμούς μας καί νά ἀγωνισθοῦμε μέ θάρρος γιά τήν πραγματοποίηση τῶν ἀρχῶν πού ἐνσωματώθηκαν στόν καταστατικό χάρτη τοῦ Ὀργανισμοῦ σας. Πρέπει μέ ἄλλα λόγια νά ἐπιβεβαιώσουμε τήν προσήλωσή μας σέ ἕνα μεγάλο ἰδανικό καί νά μείνουμε πιστοί σέ αὐτό, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἄλλες διαφορές μας. Τό ἰδανικό δηλαδή τῆς παγκόσμιας εἰρήνης, θεμελιωμένης στήν παγκόσμια κοινωνική δικαιοσύνη. Γιατί, ὅπως ἐλέχθη παλαιότερα, "ἂν θέλεις εἰρήνη, δῶσε δικαιοσύνη". Καί στήν δικαιοσύνη ὁδηγεῖ μονάχα ἡ δικαίωση καί ὁ ἐξανθρωπισμός τῆς ἐργασίας.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Προσωπικά εἶμαι ἀπό ἐκείνους πού πιστεύουν ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἡ πηγή τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν καί συνεπῶς τῆς ἀνθρώπινης εὐτυχίας. Ἂς προσπαθήσουμε συνεπῶς νά τήν ἀναγάγουμε σέ ἀποφασιστικό παράγοντα τῆς ἀνθρώπινης μοίρας. Γιατί, ὅπως ἔλεγε ὁ Βολταῖρος, ἡ ἐργασία βοηθᾶ στήν θεραπεία τριῶν μεγάλων κακῶν: Τῆς ἀνίας, τῆς κακίας καί τῆς ἀνάγκης.

»Καί γιά νά τήν τιμήσω, ὅπως τῆς ἁρμόζει, θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά τελειώσω τήν ὁμιλία μου μέ τό περίφημο ρητό τοῦ Ἡσιόδου: "Ἔργον οὐδέν τ' ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος"»[1].

Στήν ἀπάντησή του, ὁ πρόεδρος τῆς Διασκέψεως Μ. Βάισενμπεργκ τόνισε, μεταξύ ἄλλων:

«Στήν ὁμιλία σας ἀνεύραμε τόν ἦχο τῆς σοφίας πού ἔχετε ἀποκτήσει ἀπό τίς δεκαετίες πού ἀφιερώσατε στήν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ σας, ἀπό τίς χιλιετίες πολιτισμοῦ τῆς χώρας σας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τό λίκνο τῆς δημοκρατίας... Ἀνοίξατε τό δρόμο πρός νέες λύσεις καί μᾶς δώσατε ἐλπίδα καί ἐμπιστοσύνη».

Τό μεσημέρι, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρακάθησε σέ ἐπίσημο πρόγευμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΔΓΕ στό Μέγαρο τῶν Ἐθνῶν. Κατά τό πρόγευμα ἀνταλλάχθηκαν σύντομες προπόσεις, ἐνῶ κατά τή δεξίωση πού ἐπακολούθησε ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἔλθει σέ ἐπαφή μέ τούς παρόντες ὑπουργούς καί τούς ἐπικεφαλῆς τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν χωρῶν - μελῶν.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς προσέφερε στό ΔΓΕ ἀντίγραφο ἀρχαίου ἀγάλματος, τό ὁποῖο τοποθετήθηκε στήν αἴθουσα συνεδριάσεων τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὀργανισμοῦ.

Τήν ἑπομένη, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τό Ὀρθόδοξο Κέντρο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στή Γενεύη, ὅπου ἔγινε δεκτός ἀπό τό Διοικητικό Συμβούλιο, μέ ἐπικεφαλῆς τό Μητροπολίτη Δαμασκηνό, καί τόν ὑπουργό Ἐργασίας, Κ. Λάσκαρη. Μετά ἀπό σύντομη δέηση στό ναό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε στήν προσφώνηση τοῦ Μητροπολίτη Δαμασκηνοῦ, ὡς ἑξῆς:

«Σεβασμιώτατε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε καθώς καί γιά τούς φιλόφρονες λόγους μέ τούς ὁποίους μέ ὑποδέχεσθε.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά γιατί μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἐπισκεφθῶ τό θρησκευτικό καί πνευματικό αὐτό κέντρο, γιά τούς σκοπούς καί τήν δραστηριότητα τοῦ ὁποίου ἤμουν ἀπό καιρό ἐνήμερος. Καί ἐνημερώθηκα ἀπό τά πιό ἁρμόδια πρόσωπα. Πρόσωπα πού συνέβαλαν στή δημιουργία τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ Ἱδρύματος καί ἦσαν καί προσωπικοί μου φίλοι, ὅπως ὁ μεγάλος θρησκευτικός ἡγέτης ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ὁ Α', ὁ Γεώργιος Λεμός, ὁ Κωνσταντῖνος Γκέρτσος καί ἄλλοι.

»Πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τούς σκοπούς πού ἐτάξατε στό Ὀρθόδοξο αὐτό Κέντρο. Σκοπούς οἱ ὁποῖοι προωθοῦνται ἤδη μέ τήν ἔναρξη τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, τοῦ Διαλόγου τῆς Ἀγάπης, ὅπως ἀπεκλήθη, μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

»Ἕνας σημαντικός σταθμός τοῦ διαλόγου αὐτοῦ ὑπῆρξε ἡ τελευταία συνάντηση ἐκπροσώπων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν στήν Πάτμο καί στή Ρόδο, κατά τήν ὁποία ἐτέθησαν οἱ βάσεις γιά τή συνέχιση καί ὁλοκλήρωση αὐτοῦ τοῦ διαλόγου.

»Ἀποδίδω ὅλως ἰδιαίτερη σημασία στήν προσπάθεια πού ἀναλάβατε γιά τήν προπαρασκευή καί ὀργάνωση τῆς μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

»Σέ μιά ἐποχή πού ἡ Ὀρθοδοξία δοκιμάζεται σκληρά γιά τούς γνωστούς εἰς ὅλους μας λόγους, οἱ πρωτοβουλίες τίς ὁποῖες ἀναπτύσσετε ἐδῶ δημιουργοῦν τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία θά ξαναβρεῖ τήν παλιά της δύναμη καί αἴγλη καί ὅτι θά ἀναπτύξει καί πάλι τίς δραστηριότητες ἐκεῖνες πού προσδιορίζονται ἀπό τήν ἱστορική ἀποστολή της καί ἀποβλέπουν στήν βελτίωση τοῦ ἀνθρώπου καί γενικώτερα τοῦ κόσμου.

»Τερματίζων τήν σύντομη αὐτή ὁμιλία μου, Σεβασμιώτατε, θά ἤθελα νά ἐκφράσω τή χαρά μου γιατί, πέρα τῶν ἄλλων, μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω σήμερα μέ τήν παροικία τῆς Ἑλβετίας, πού περιλαμβάνει ἐξαιρέτους Ἕλληνας, στούς ὁποίους εὔχομαι προκοπή καί ὑγεία».

Στίς 20 τοῦ μηνός, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Παρίσι, ὅπου καί συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν. Σχετικά, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ὅπως γνωρίζετε, ἡ ἐπίσκεψή μου ἐδῶ εἶναι ἰδιωτική. Φυσικό εἶναι, ὅμως, ἐφόσον βρίσκομαι στήν Γαλλία, νά συναντηθῶ μέ τόν πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, μέ τόν ὁποῖο μάλιστα μᾶς συνδέει παλαιά φιλία. Καί ἦταν ἐπίσης φυσικό, ἀφοῦ συναντηθήκαμε, νά συζητήσουμε ὁρισμένα πράγματα — μερικά ἀπό τά ὁποῖα ἀφοροῦν εἰδικά τήν Ἑλλάδα. Καί νά ἀνταλλάξουμε σκέψεις γιά τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση καί γιά τήν πορεία τῆς Εὐρώπης».

Τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος παρακάθησε σέ δεῖπνο πού παρέθεσε πρός τιμή του ἡ Κλ. Πομπιντού, σύζυγος τοῦ ἐκλιπόντος προέδρου, στό ὁποῖο παρέστησαν ὁ πρωθυπουργός, Ρ. Μπάρ, ὁ δήμαρχος Παρισίων, Ζ. Σιράκ, καί ἄλλες προσωπικότητες τῆς γαλλικῆς δημόσιας ζωῆς.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα τήν ἑπομένη, 21η Ἰουνίου.

Ἡ πρώτη ἔξοδος τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό ἐξωτερικό, μέ τή νέα του ἰδιότητα ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, θά σχολιαστεῖ εὐρύτατα ἀπό τόν τύπο. Στίς 18 Ἰουνίου, ἡ «Βραδυνή» τονίζει, μέ ἀφορμή τήν παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στή Διάσκεψη τοῦ ΔΓΕ:

Ἡ παρουσία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Γενεύη εἶναι ἐνδεικτική γιά τό ποιές νέες ὑπηρεσίες μπορεῖ νά προσφέρει σ' αὐτόν τόν τόπο ὁ Καραμανλῆς καί ἀπό τό ὕπατο ἀξίωμά του, μέ τό διεθνές κύρος καί τήν ἀκτινοβολία του. Κάτω ἀπό αὐτό τό πρίσμα, ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Καραμανλῆ στήν Γενεύη μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς ἀφετηρία μιᾶς νέας περιόδου δραστηριοποιήσεώς του στόν διεθνῆ χῶρο, πού μπορεῖ νά ἀποφέρει στήν Ἑλλάδα πλούσιους καρπούς.

Ἡ «Ἀκρόπολις» (19.6) ἐπισημαίνει:

...Ἦταν μιά προειδοποίηση ὁ λόγος τοῦ Ἕλληνα προέδρου. Ἕνα σῆμα κινδύνου πρός τήν ἀνθρωπότητα, ἡ ὁποία δίνει σήμερα τήν ἐντύπωση ὅτι ὁδηγεῖται στήν αὐτοκαταστροφή της, μέ τή σύγχυση, τήν ἀναρχία καί τό χάος πού ἐπικρατοῦν στή διεθνῆ ζωή.

Σέ σχόλιό του μέ τίτλο «Ἡ προεδρική ὁμιλία», ἀναλύει τό λόγο τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί ὁ «Ριζοσπάστης» (19.6), ἐνῶ τήν ἴδια ἡμέρα ἡ «Αὐγή», ἀναφερόμενη στήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἕλληνα προέδρου στή Γενεύη, ἐπισημαίνει τήν ἀνάγκη ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας στήν Ἑλλάδα, καί σημειώνει:

Θεωροῦμε σημαντική τήν πρόσκληση πρός τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας νά μεταβεῖ στή Γενεύη καί νά μιλήσει σάν «ἐπίσημος ξένος» στήν 66η Διεθνῆ Διάσκεψη Ἐργασίας. Θεωροῦμε ἐπίσης θετικές τίς ἐπισημάνσεις πού ἔκανε ὁ κ. Καραμανλῆς στήν ὁμιλία του γιά τήν ἀνάγκη τοῦ ἀφοπλισμοῦ, γιά τήν σύνδεση τοῦ ζωτικοῦ γιά τήν ἀνθρωπότητα προβλήματος τῆς εἰρήνης μέ τό πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, μέ μιά δικαιότερη ἀνακατανομή τοῦ παγκόσμιου πλούτου ὑπέρ τῶν φτωχῶν λαῶν τῆς γῆς, στά πλαίσια μιᾶς καινούργιας διεθνοῦς τάξης, «πού θά κατοχυρώνει τό ρόλο τῆς ἐργασίας καί θά ὁδηγεῖ στόν ἐξανθρωπισμό της». Καί ἐπιπλέον δέν δυσκολευόμαστε καθόλου νά ἀναγνωρίσουμε στήν ὁμιλία τοῦ κ. Καραμανλῆ μιά προσέγγιση τῶν κρισίμων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας, πού πολύ δύσκολα θά τήν περίμενε κανείς ἀπό συντηριτικό Ἕλληνα πολιτικό ἡγέτη.

Ἡ «Μεσημβρινή» (18.6) τονίζει:

Οἱ λόγοι τοῦ Καραμανλῆ συμπυκνώνουν, μέ τήν ἀδρότερη δυνατή διατύπωση, ὁλόκληρο σύστημα λογισμῶν, πολύτιμα κατασταλάγματα πείρας καί ἐμπνευσμένες συλλήψεις. Εἶναι κείμενα γιά διαρκῆ μελέτη. Καί εἶναι λίγο μελαγχολικό νά σκέπτεται κανείς ὅτι τίς σπάνιες αὐτές ἀρετές ἐλάχιστοι ἀποτολμοῦν νά τίς ἀναγνωρίσουν στήν Ἑλλάδα, ἐνῶ σπεύδουν νά τίς ὑπογραμμίσουν μέ ἀνυπόκριτο θαυμασμό οἱ ξένοι.

Ἡ συνάντηση, τέλος, Κ. Καραμανλῆ - Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν θά σχολιαστεῖ ἀπό τήν «Καθημερινή», στίς 24 Ἰουνίου:

Τό ταξείδι τοῦ προέδρου Καραμανλῆ στό Παρίσι καί κυρίως ἡ μακρά καί — ὅπως φαίνεται — σημαντική συνομιλία του μέ τόν Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, ἀποτελοῦν καί σημαδιακό ἐσωτερικό πολιτικό γεγονός γιά τήν ἐξέλιξη τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας καί τῶν βασικῶν δομῶν της. Σύμφωνα μέ τά πραγματικά δεδομένα καί ἀνεξάρτητα ἀπό τόν «ἰδιωτικό χαρακτήρα» τῆς ἐπισκέψεώς του στή γαλλική πρωτεύουσα, ὁ κ. Καραμανλῆς δέν ἐπέτρεψε στούς Γάλλους συνομιλητές του νά διατηρήσουν (ἄν εἶχαν) ἀμφιβολίες σχετικά μέ τίς προθέσεις του: Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος μίλησε καί ἐνήργησε μέ βάση ἕνα διπλό γνώμονα: Τό σεβασμό στό Σύνταγμα πού «προβλέπει γιά τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας λιγότερες ἐξουσίες ἀπό ἐκεῖνες πού τό παλαιό Σύνταγμα προέβλεπε γιά τό βασιλέα». Ἀλλά καί στή σταθερή θέληση νά παίξει μέσα στά πλαίσια τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ, ἀλλά μέ μιά νέα θεώρηση τῆς πρακτικῆς, ἕνα ρόλο πολύ πιό ἐνεργό, σύμφωνα καί μέ τήν προσωπικότητά του καί μέ τίς προσωπικές πολιτικές δυνατότητές του...

23 ΙΟΥΝΙΟΥ 1980

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

25 ΙΟΥΝΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, μέ τόν ὁποῖο καί ἐξετάζει τίς προοπτικές ἐπιλύσεως τοῦ ἐθνικοῦ θέματος.

Κατά τήν παραμονή του στήν Ἀθήνα, ὁ Σ. Κυ-

πριανοῦ συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό καί τούς ἀρχηγούς τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Σύμφωνα μέ πολιτικούς παρατηρητές, ἡ ἐπίσκεψη ἀποκτοῦσε ἰδιαίτερη σημασία, ἀφενός μετά τήν ἀπόφαση τοῦ ΑΚΕΛ νά ἄρει τήν ὑποστήριξή του πρός τόν πρόεδρο Κυπριανοῦ καί ἀφετέρου ἐνόψει τῆς νέας πρωτοβουλίας Βαλντχάιμ γιά τήν ἐπανάληψη τοῦ ἐνδοκοινοτικοῦ διαλόγου.

3 ΙΟΥΛΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς συνομιλίες πού εἶχε στήν Ἄγκυρα, κατά τή διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐαρινῆς συνόδου τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ ΝΑΤΟ.

Ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν εἶχε συναντηθεῖ μέ τούς ὁμολόγους του τῶν ΗΠΑ καί τῆς Τουρκίας. Γιά τή συνάντηση εἰδικότερα τοῦ Κ. Μητσοτάκη μέ τόν Ἀμερικανό ὑπουργό, ὁ Γ. Ράλλης θά σημειώσει μεταγενέστερα:

«Ἀπ' αὐτά πού μοῦ εἶπαν καί ὁ Μητσοτάκης καί ὁ Θεοδωρόπουλος, φαίνεται ὅτι ὁ Μάσκυ ἔχει ἀντιληφθεῖ πώς δέν μποροῦμε νά δεχτοῦμε ἀπαιτήσεις πού θίγουν ἔστω καί ἔμμεσα τά ἐθνικά μας δίκαια. Ὅτι οἱ ἑλληνικές προτάσεις διασφαλίζουν ἀπόλυτα τήν ἄμυνα τῆς νοτιοανατολικῆς πτέρυγας τῆς Συμμαχίας καί ὅτι — κι αὐτό εἶναι πιό σημαντικό — προϋπόθεση γιά τή διατήρηση τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων στήν Ἑλλάδα εἶναι ἡ ἐπανένταξή μας στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ. Χρειάστηκαν καιρό οἱ Ἀμερικανοί νά ἀντιληφθοῦν αὐτή τήν ἀλήθεια, ἐπιτέλους ὅμως κατανόησαν πώς δέν θά διστάσουμε νά ζητήσουμε τήν ἀπομάκρυνση τῶν βάσεων, ἄν δέν δεχτοῦν τήν ἐπάνοδό μας στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ καί αὐτό εἶναι πάρα πολύ εὐχάριστο.

»Κατάλαβε ἀκόμη ὁ Μάσκυ ὅτι τό Κυπριακό, ἐνῶ ἐπηρεάζει τίς σχέσεις Ἑλλάδος - Τουρκίας, δέν εἶναι δυνατό νά συζητηθεῖ ἀπό τίς δύο χῶρες. Οἱ Ἑλληνοκύπριοι ἔχουν τό δικαίωμα νά συζητοῦν τό μέλλον τοῦ νησιοῦ, γιατί αὐτοί εἶναι καί οἱ ἄμεσοι ἐνδιαφερόμενοι, καί ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση μπορεῖ νά τούς συμπαραστέκεται καί νά τούς συμβουλεύει, δέν ἔχει ὅμως οὔτε τή διάθεση οὔτε τό δικαίωμα νά πιέζει»[2].

5 ΙΟΥΛΙΟΥ 1980

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τούς ὑπουργούς Οἰκονομικῶν, Μ. Ἔβερτ, καί Πολιτισμοῦ, Α. Ἀνδριανόπουλο, γιά τήν ἐξέλιξη τοῦ προγράμματος πού ἀφορᾶ τό Πολιτιστικό Κέντρο τῆς Ἀθήνας, τό ὁποῖο εἶχε προσωπικά ἐπιβλέψει καί ἐξαγγείλει ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὡς πρωθυπουργός [βλ. τόμο ΙΑ΄].

10 ΙΟΥΛΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Πορτογάλο πρωθυπουργό, Φ. Σά Καρνέιρο, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα πρός τό 34ο Παμμακεδονικό Συνέδριο Ἀμερικῆς - Καναδᾶ, οἱ ἐργασίες τοῦ ὁποίου πραγματοποιοῦνται στήν Οὐάσιγκτων:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στό Συνέδριο τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεων Ἡνωμένων Πολιτειῶν - Καναδᾶ.

»Μέ γεμίζει μέ ὑπερηφάνεια ὡς Μακεδόνα, τό γεγονός ὅτι οἱ παραδόσεις καί τό πνεῦμα τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ διατηροῦνται πάντοτε ζωντανά χάρη στή δραστηριότητα τῶν ὀργανώσεών σας.

»Καί ἐπιθυμῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἡ πρώτη σας πατρίδα σᾶς τιμᾶ καί σᾶς θαυμάζει. Σᾶς σκέπτεται, γιατί εἶστε πάντα μέλη ἀγαπητά τῆς ἑλληνικῆς οἰκογένειας. Σᾶς τιμᾶ γιά τή συμβολή σας στούς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καί σᾶς θαυμάζει γιά τήν προκοπή σας στή νέα σας πατρίδα.

»Εὔχομαι κάθε ἐπιτυχία στίς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου σας».

19 ΙΟΥΛΙΟΥ-21 ΙΟΥΛΙΟΥ 1980

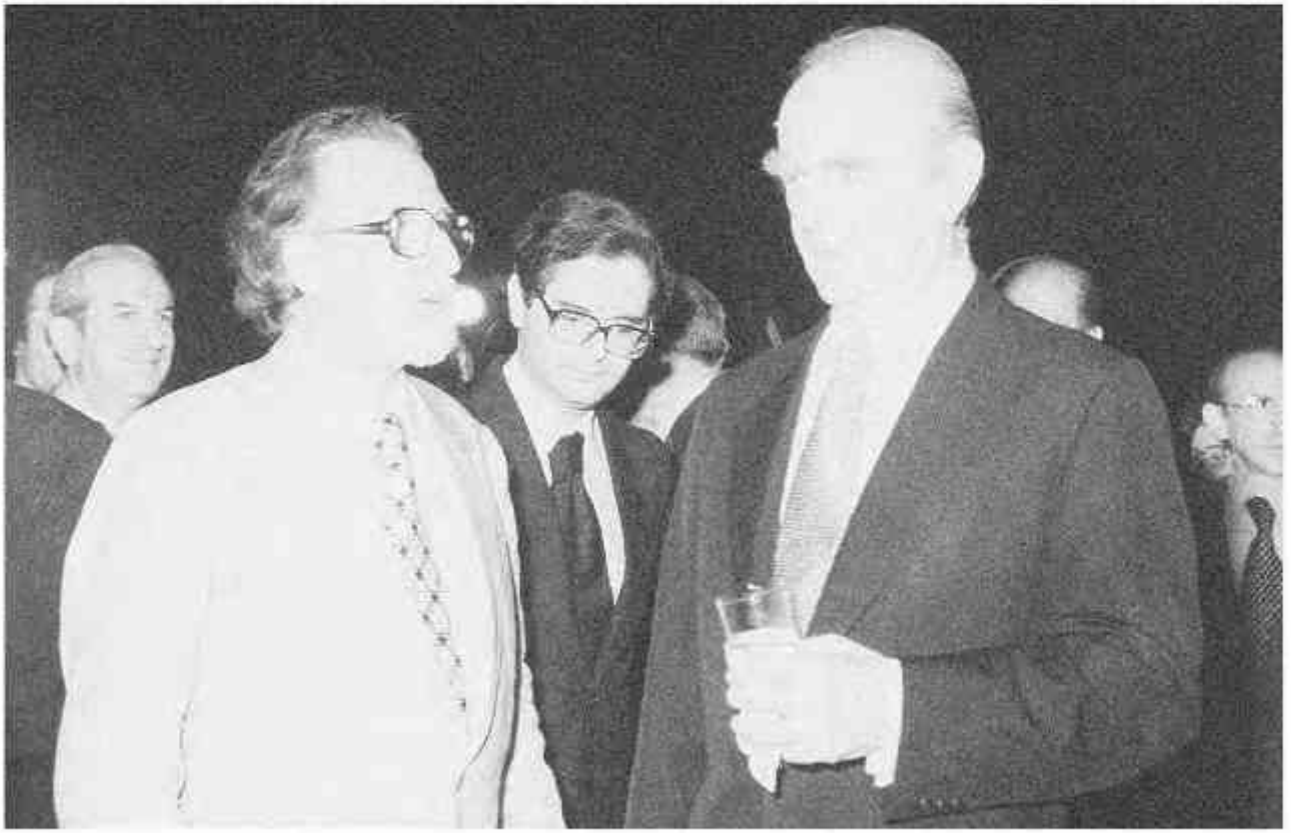
Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη — πρώτη φορά μετά τήν ἐκλογή του ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας — προκειμένου νά ἐγκαινιάσει, στό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο τῆς πόλεως, ἔκθεση ἀφιερωμένη στόν Μ. Ἀλέξανδρο.

Ἡ ἔκθεση «Μέγας Ἀλέξανδρος, Ἱστορία καί Θρύλος στήν Τέχνη» εἶχε στεγαστεῖ σέ νέα εἰδική αἴθουσα τοῦ Μουσείου καί σκοπός της ἦταν νά παρουσιαστεῖ — ἰδιαίτερα στό διεθνές κοινό — μέσα ἀπό ἔργα τέχνης, ἡ προσωπικότητα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί ἡ ἐπίδρασή της στή διαμόρφωση τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Συνολικά ἐκτέθηκαν 500 ἀντικείμενα ἀρχαίας τέχνης, κύριος κορμός τῶν ὁποίων ἦταν τά εὑρήματα τῆς Βεργίνας, καθώς καί 100 ἔργα νεωτέρων ἐποχῶν. Γιά τή συγκέντρωση τῶν ἐκθεμάτων, τό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης συνεργάστηκε μέ ἑλληνικά ἱδρύματα καί Ἕλληνες συλλέκτες καθώς καί μέ μουσεῖα τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς. Στήν τελετή τῶν ἐγκαινίων παρέστησαν πολλοί Ἕλληνες καί ξένοι ἐπίσημοι καί διακεκριμένοι δημοσιογράφοι ἀπό τό διεθνῆ χῶρο.

Ἐγκαινιάζοντας τήν ἔκθεση, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑπογράμμισε:

«Κατ' ἀρχήν, θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τούς διακεκριμένους ξένους μας πού ἦρθαν στήν Ἑλλάδα γιά νά τιμήσουν μέ τήν παρουσία τους τή σημερινή ἐκδήλωση. Καί ἐν συνεχείᾳ νά συγχαρῶ ὅλους ἐκείνους πού συνέβαλαν στήν ἄρτια ὀργάνωση αὐτῆς τῆς ἐκθέσεως.

Ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως «Μέγας Ἀλέξανδρος», στό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης.

»Σεβασμιώτατε,

»Κύριοι ὑπουργοί,

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ παγκόσμια αὐτή ἔκθεση γιά τόν Μέγα Ἀλέξανδρο, πού πέραν τῶν ἄλλων ἀποκαθιστᾶ τήν ἱστορικήν ἀλήθεια, ἦταν φυσικό καί πρέπον νά ξεκινήσει ἀπό τήν πόλη αὐτή πού φέρει τό ὄνομα τῆς ἀδελφῆς του.

»Χρειάσθηκε νά περάσουν πάνω ἀπό 2.300 χρόνια γιά νά ἀρχίσει ἡ μακεδονική γῆ, χάρη στήν σκαπάνη τῶν ἀρχαιολόγων μας, νά πιστοποιεῖ μέ τόν πιό περίτρανο τρόπο, ὄχι μόνο τό μεγαλεῖο, ἀλλά καί τό εὖρος καί τήν ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ σ' ὁλόκληρο τόν χῶρο τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητας.

»Ἡ Μακεδονία μέχρι σήμερα ἦταν κυρίως γνωστή γιά τή στρατιωτική καί πολιτική της ἰσχύ στά χρόνια τοῦ Φιλίππου καί τοῦ γιοῦ του Ἀλεξάνδρου, καθώς καί γιά τή συμβολή της στήν ἰδέα τῆς πανελλήνιας Ἕνωσης. Τώρα προβάλλει στό προσκήνιο, διεκδικώντας καί τά πρωτεῖα ὑψηλῆς πολιτιστικῆς προσφορᾶς.

»Ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1977, ὅταν ἡ ἀρχαιολογική σκαπάνη εὐτύχησε νά φέρει στό φῶς τούς θησαυρούς τῶν βασιλικῶν τάφων τῆς Βεργίνας, ἡ γῆ τῆς Μακεδονίας βρίσκεται στήν πρώτη γραμμή τοῦ ἐνδιαφέροντος ἑνός εὐρύτερου διεθνοῦς κοινοῦ.

»Μετά τήν πρώτη ζωηρή συγκίνηση τῶν συνταρακτικῶν ἀποκαλύψεων τοῦ μεγάλου τάφου, γεννήθηκε ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη νά ἐπανεξετασθεῖ καί νά ἐπανεκτιμηθεῖ, κάτω ἀπό τό φῶς τῶν νέων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων ἡ φυσιογνωμία τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου καί, κυρίως, ἡ πολιτιστική παράδοση τοῦ τόπου αὐτοῦ στήν πιό κρίσιμη περίοδο τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας: τή στιγμή δηλαδή πού ὁ κορυφαῖος γόνος τῆς μακεδονικῆς δυναστείας Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου ἐξορμοῦσε σάν ἐκπρόσωπος ὅλων τῶν Ἑλλήνων γιά νά κάνει πραγματικότητα ἕνα ὄνειρο.

»Μ' αὐτά τά δεδομένα, δέν θά πρέπει νά ἐκπλαγεῖ κανένας ἄν σέ λίγα χρόνια οἱ ἱστορικοί τῆς τέχνης καί τοῦ πολιτισμοῦ στρέψουν τήν προσοχή τους μέ μεγαλύτερη ἔνταση καί προσμονή στά χώματα αὐτῆς τῆς γῆς.

»Γιατί, ἄν ἐπάξια ξεχωρίζουν σέ πολιτιστική προσφορά ἡ Κρήτη, οἱ Μυκῆνες, ἡ Κύπρος κατά τήν προϊστορία καί ἡ Ἀθήνα κατά τούς κλασικούς χρόνους, ἡ Μακεδονία θά πρέπει δίκαια νά διεκδικήσει ἀνάλογα πρωτεῖα γιά τήν μετακλασική ἑλληνιστική περίοδο.

»Στό πρόσωπο τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ὥριμος πλέον ἑλληνικός πολιτισμός βρῆκε τόν κατάλληλο φορέα γιά νά περάσει ἔξω ἀπό τά ὅρια τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἔτσι, ὁ πολιτισμός τῶν Ἑλλήνων τοῦ νότου καί τοῦ βορρᾶ, τῶν νησιῶν καί τῶν ἀποικιῶν, μέ ἀγωγό τήν ἑλληνική γλῶσσα, εἰσχώρησε βαθειά στήν Ἀσία καί στίς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς παρασκευάζοντας ἔτσι τό ἔδαφος καί γιά τή διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς ἀργότερα, πέρασε μέσα ἀπό τή ρωμαιοκρατία καί τό Βυζάντιο στόν εὐρύτερο εὐρωπαϊκό κόσμο.

»Ἡ Μακεδονία, ὅπου γεννήθηκε καί ἔζησε ὁ Ἀλέξανδρος πρίν ξεκινήσει γιά τά βάθη τῆς Ἀσίας, ἦταν ἀπό τόν πέμπτο κι ὅλας αἰώνα τόπος ἀνοικτός σέ γόνιμες πνευματικές καί καλλιτεχνικές ἐπιδράσεις ἀπό ὅλη τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

»Τόν τέταρτο αἰώνα, χάρη στήν οἰκονομική ἄνθηση καί τή δεκτικότητα τοῦ πληθυσμοῦ της, οἱ δυνατότητες γιά νέες πρωτότυπες δημιουργίες εἶχαν γίνει ἀπεριόριστες. Τά ἔργα τῆς μεταλλοτεχνίας, τῆς ζωγραφικῆς, τῆς γλυπτικῆς, τῆς μικροπλαστικῆς, τῆς τέχνης τοῦ ψηφιδωτοῦ, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, πού καθημερινά φέρνουν σέ φῶς οἱ ἀνασκαφές στή μακεδονική γῆ, ἀποτελοῦν θαυμαστά δείγματα τοῦ πολιτισμοῦ, πάνω στόν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ἐδραίωσε τό οἰκουμενικό του Κράτος.

»Τό ἑλληνικό πνεῦμα στερέωσε τό Κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος μέ τή σειρά του ἔδωσε στόν ἑλληνικό πολιτισμό ὅλη τήν ἔκταση καί ὅλες τίς εὐκαιρίες γιά νά μεγαλουργήσει. Ἡ ἑλληνική σκέψη καί ἡ ἑλληνική ἐπιστήμη πλουτίστηκαν μέ τίς ἐμπειρίες πού ἄφησε τό μακρυνό του ταξίδι. Ἀντίστοιχες ἦταν καί οἱ ἐπιδράσεις πού προκάλεσε ἡ ἑλληνική δυναμική παρουσία στήν πολιτιστική φυσιογνωμία τῶν χωρῶν μέ τίς ὁποῖες ἤρθε σέ ἐπαφή. Ὁ Ἀλέξανδρος ἄλλαξε τό πρόσωπο τῆς ἱστορίας. Ἀπό ἱστορία πόλεων καί λαῶν ἔγινε ἱστορία ἑνός κόσμου ὑπερεθνικοῦ, μέ ἰσότιμα μέλη τίς φυλές καί τούς λαούς ἑνός μεγάλου μέρους τοῦ τότε κόσμου καί μέ προεξάρχοντα πολιτιστικό χαρακτῆρα τόν ἑλληνικό καί κοινή γλῶσσα τήν ἑλληνική.

»Αὐτή τήν οἰκουμενική Ἑλλάδα γνώρισε ἡ Ρώμη, ὅταν παρέλαβε τήν ἡγεμονία τοῦ ἀρχαίου κόσμου γιά νά τήν παραδώσει στή νεώτερη Εὐρώπη. Καί ὅταν, πολύ ἀργότερα, ἡ Εὐρώπη ἔσκυψε πάνω στίς πηγές τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης καί φιλοσοφίας γιά νά διαμορφώσει — μέσα ἀπό τήν Ἀναγέννηση — τήν καινούργια της ταυτότητα, ἦταν ἀκριβῶς αὐτή ἡ σύνθεση τοῦ ἀρχαίου κόσμου μέ τά ἑλληνιστικά στοιχεῖα πού συνέβαλε στή διαμόρφωση τοῦ σύγχρονου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

»Τό ἔργο του ἔτσι ξεπέρασε κατά πολύ τή διάρκεια τοῦ παγκοσμίου Κράτους του, ἐνῶ ἡ ἀνεπανάληπτη προσωπικότητά του γονιμοποίησε, ὅσο καμμιά ἄλλη, τή φαντασία τῶν λαῶν γιά πολλούς αἰῶνες. Τά κατορθώματά του, πραγματικά ἤ φανταστικά, στόλισαν κοσμικά μνημεῖα καί ναούς μέ ἀναρίθμητα ἔργα πλαστικῆς ζωγραφικῆς καί μικροτεχνίας. Πρότυπο ἡ ζωή του γιά τούς ἰσχυρούς ὅλων τῶν ἐποχῶν καί πλούσια πηγή ἐμπνεύσεως ἡ μορφή του γιά ποιητές καί λογοτέχνες σέ Ἀνατολή καί Δύση. Ὅσο γιά τήν Ἑλλάδα, ἡ μορφή του ὑπηρέτησε ὅσο καμμιά ἄλλη τά ὄνειρα τοῦ ἔθνους, σύμβολο τῆς ἀκατάλυτης ἑνότητας καί συνέχειας τοῦ ἀρχαίου καί τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ.

»Αὐτό ἀκριβῶς τό μήνυμα ἐκπέμπει ἡ ἔκθεση πού ἐγκαινιάστηκε σήμερα καί ἦταν ἀπόλυτα ὀρθό ὁ ἑλληνικός λαός — συνεχιστής καί θεματοφύλακας τῆς γλώσσας καί τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν τῆς ἀρχαιότητας — πρῶτος αὐτός νά ἔχει τό προνόμιο νά θαυμάσει τά παλαιότερα καί τά νεώτερα εὑρήματα τῆς μακεδονικῆς του γῆς. Μαζί μ' αὐτά καί χάρη στή φιλόφρονη ἀνταπόκριση πολλῶν ξένων μουσείων καί ἰδιωτῶν, θά μπορέσει καί ὀπτικά νά συνειδητοποιήσει τήν τεράστια ἀπήχηση τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἀλεξάνδρου στήν Ἀρχαιότητα, στό Βυζάντιο, στή Μεσαιωνική Δύση καί στήν Εὐρώπη τῆς Ἀναγεννήσεως.

»Ἀλλά ἡ ἔκθεση αὐτή ἔχει καί μιάν ἄλλη σημασία, πού θά ἦταν παράλειψή μου νά μήν τήν ἐπισημάνω. Μέ τόν πιό πειστικό τρόπο, παρουσιάζει τά ἐπιτεύγματα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καί τεχνικῆς. Στή μεθοδικότητα, τό πεῖσμα καί τήν ἔμπνευση τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολό-

γων ὀφείλουμε τήν ἀνακάλυψη τῶν πιό λαμπρῶν ἐκθεμάτων πού εἴδαμε. Στίς ἱκανότητες Ἑλλήνων τεχνιτῶν καί καλλιτεχνῶν χρωστᾶμε τήν ἀποκατάσταση, στήν ἀρχική τους μορφή, ἀντικειμένων πού εἶχαν φθαρεῖ σχεδόν ἀνεπανόρθωτα ἀπό τόν χρόνο. Τέλος, χάρη στό ἔργο πολλῶν ἱστορικῶν, μπόρεσαν νά ἀξιοποιηθοῦν τά νέα εὑρήματα καί νά χυθεῖ ζωηρότερο φῶς στό ἱστορικό παρελθόν αὐτοῦ τοῦ τόπου. Καί εἶναι τό ζωντανό αὐτό παρελθόν πού τροφοδοτεῖ τίς μνῆμες τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καί φωτίζει τήν ἀσταμάτητη πορεία πρός τό μέλλον.

»Ἡ ἔκθεση εἶναι ἀσφαλῶς ἕνα μεγάλο γεγονός γιά τήν τέχνη καί τήν ἀρχαιολογία. Ἀλλά εἶναι πρό παντός σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τήν ἱστορική ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητος, πού ἐπιτρέπει στό σύγχρονο ἄνθρωπο νά συνειδητοποιήσει τίς ἱστορικές καί πολιτιστικές καταβολές του»[3].

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό Ἕλληνες καί ξένους ἐπισήμους, ἐπισκέφθηκε τούς χώρους τῆς ἐκθέσεως καί στή συνέχεια κατευθύνθηκε στό Κυβερνεῖο, ὅπου δόθηκε δεξίωση πρός τιμή του.

Ἡ ἔκθεση θά μεταφερθεῖ τό Νοέμβριο στήν Ἐθνική Πινακοθήκη τῆς Οὐάσιγκτων, μέ προοπτική νά περιοδεύσει στίς μεγαλύτερες πόλεις τῶν ΗΠΑ καί τοῦ Καναδᾶ.

Ἐξάλλου, μέ ἐπιστολή του πρός τόν Κ. Καραμανλῆ, στίς 30 Μαΐου, ὁ διευθυντής τῆς National Gallery τῆς Οὐάσιγκτων, Τζ. Κάρτερ Μπράουν, εἶχε προσκαλέσει τόν Κ. Καραμανλῆ νά παραστεῖ στά ἐπίσημα ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως «The Search for Alexander the Great»[4].

Στίς 21 Ἰουλίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ ἐνημερωτική ἀκρόαση γιά τά πολιτιστικά θέματα τῆς Μακεδονίας, τούς ὑπουργούς Β. Ἑλλάδος καί Πολιτισμοῦ, Ν. Μάρτη καί Α. Ἀνδριανόπουλο. Στή συνάντηση ἦταν ἀκόμη παρόντες ὁ πρύτανης τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, οἱ καθηγητές Μ. Ἀνδρόνικος καί Δ. Παντερμαλῆς καί ὑπηρεσιακοί παράγοντες.

Μετά τήν ἐνημέρωσή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς συνέστησε τή συγκρότηση ἑνός εὐέλικτου καί ἀποκεντρωμένου φορέα, μέ σκοπό τήν ὁριστική σύνταξη προγράμματος, μέ συγκεκριμένες προτάσεις καί προϋπολογισμό, τῶν ἐκτελεστέων ἔργων γιά μιά πενταετία στό τρίγωνο Δίο-Βεργίνα-Πέλλα.

Σέ ἀνταποκρίσεις ἀπό τή Θεσσαλονίκη, ὁ διεθνής τύπος ἔξῆρε τή σημασία τῆς ἐκθέσεως:

Ὁ κ. Καραμανλῆς μετέτρεψε τό γεγονός τῆς ἐκθέσεως σ' ἕνα ἄλλο παράδειγμα γιά τό πῶς μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν ἡ ἀρχαιολογία γενικά καί τά εὑρήματα τῆς Βεργίνας εἰδικότερα. Γιά τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἦταν μιά εὐκαιρία νά δείξει ὅτι ἡ ἐκπολιτιστική ἐπιρροή τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου πήγασε ἀπό τό ἔδαφος τῆς Μακεδονίας, τῆς γενέτειρας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου («Guardian», 2.8).

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆς ἄφησε μέ τήν ὁμιλία του νά ἐννοηθοῦν οἱ πολιτικοί λόγοι πού ὑπάρχουν πίσω ἀπό τήν ἀποστολή τῶν ἐθνικῶν θησαυρῶν στό ἐξωτερικό, ὅταν μίλησε γιά τήν οἰκουμενική ἀξία τοῦ Ἀλεξάνδρου καί τό ὄνειρο γιά τήν δημιουργία ἑνός ὑπερεθνικοῦ κόσμου πού ἀπετέλεσε καί τό θεμέλιο τοῦ σύγχρονου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ («The Times», 30.7).

...Ὁ Καραμανλῆς, ὑπερήφανος συμπατριώτης τοῦ περίφημου Μακεδόνα, στό λόγο τῶν ἐγκαινίων θέλησε νά προβάλει τόν σπουδαῖο ρόλο πού διαδραμάτισε μέ τά ἐγχειρήματά του καί τίς κατακτήσεις του, ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Στήν ἀρχαιολογική καί καλλιτεχνική ἀξία τῶν ἐκθεμάτων, προστίθεται καί ἡ τεράστια ἱστορική συμβολή πού προσφέρουν, στήν προσπάθεια ἀναβιώσεως τῆς πιστῆς πραγματικότητος τῶν μακεδονικῶν χρόνων. Ἡ ἔκθεση ἀποτελεῖ γεγονός παγκόσμιας σημασίας καί προκαλεῖ τό ἐνδιαφέρον τῶν μελετητῶν καί τῶν εἰδικῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Κυρίως ὅμως προκαλεῖ ἐντύπωση καί σχεδόν συγκίνηση σέ κάθε ἁπλό ἐπισκέπτη, Ἕλληνα ἤ ξένο («Il Tempo», 30.7).

...Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἦλθε στόν τόπο πού γεννήθηκε, ὄχι γιά νά ἐγκαινιάσει ἕναν πυρηνικό σταθμό, ἀλλά μιά νέα πτέρυγα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καί μιά ἔκθεση μέ θέμα τόν Μέγα Ἀλέξανδρο... Ἐπιτέλους, ὁ πολιτικός κόσμος μέ τήν παρουσία του, τοποθετεῖ μιά πολιτιστική ἐκδήλωση στή θέση πού τῆς ἁρμόζει («La Stampa», 24.7).

Τέλος, ἡ «Frankfurter Allgemeine» (6.8) ἀναφέρεται στήν ἐπίδραση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης στήν Εὐρώπη.

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1980

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς 6ης ἐπετείου τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς, στή διάρκεια τῆς δεξιώσεως στό Προεδρικό Μέγαρο, κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Γιά νά ἐκτιμηθεῖ ἡ σημασία τῆς ἀλλαγῆς πού ἔγινε στίς 24 Ἰουλίου, θά πρέπει νά ληφθοῦν ὑπ' ὄψη οἱ δραματικές συνθῆκες, κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ἡ ἀλλαγή αὐτή συνετελέσθη. Τήν ἡμέρα ἐκείνη δέν ἀποκατεστάθη αὐτόματα ἡ δημοκρατία. Γιά νά ἀποκατασταθεῖ, χρειάσθηκε νά ἀποτραποῦν θανάσιμοι κίνδυνοι, ἐξωτερικοί καί ἐσωτερικοί, πού ἀπειλοῦσαν τήν χώρα.

»Ἡ δικτατορία, ὡς γνωστόν, κατέρρευσε κάτω ἀπό τά ἁμαρτήματά της. Καί δέν ὑπῆρχε κρατική ἐξουσία ἱκανή νά δαμάσει τό χάος πού τήν διαδέχθηκε. Ἡ Ἑλλάδα ζοῦσε τήν ὥρα ἐκείνη μέ τήν ἀγωνία τοῦ πολέμου καί τόν κίνδυνο ἐσωτερικῶν ἀναταραχῶν.

»Χάρις στήν σώφρονα συμπεριφορά λαοῦ καί ἡγεσίας, οἱ κίνδυνοι αὐτοί ἀπετράπησαν καί ἡ δημοκρατία ὄχι μόνον ἀποκατεστάθη ἀνώδυνα, ἀλλά καί λειτούργησε κατά τρόπο γόνιμο. Τήν κατάκτηση αὐτή, πού εἶναι κατάκτηση τοῦ λαοῦ μας, ἔχομε ὅλοι καθῆκον, ἀλλά καί συμφέρον, νά τήν προστατεύσουμε. Καί τό καθῆκον αὐτό γίνεται ἐπιτακτικώτερο σήμερα, πού μιά βαθειά καί πολύμορφη κρίση συγκλονίζει τόν κόσμο».

Μέ ἀφορμή τήν ἐπέτειο τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα, πολιτικοί σχολιαστές τῶν ἐγκυρότερων ὀργάνων τοῦ διεθνοῦς τύπου τονίζουν τή συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν ἀναστήλωση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν.

Ὁ ἀρχισυντάκτης τῶν «Times» τοῦ Λονδίνου παρατηρεῖ:

Εἴδαμε τήν ἑλληνική δημοκρατία νά ἀποκαθίσταται καί νά ἀναπτύσσεται μέ μεγάλο δυναμισμό, ἔτσι ὥστε ὁ ὑπόλοιπος κόσμος νά ἔχει τώρα ἐμπιστοσύνη στό μέλλον της. Εἴδαμε μιά ἱκανή Κυβέρνηση νά ἡγεῖται τῆς χώρας σας καί ὁ κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς πού εἶναι πλέον πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τεράστιο παγκόσμιο κύρος. Βλέπουμε τώρα τήν Ἑλλάδα νά ὁδεύει πρός τίς ἐπόμενες ἐκλογές μέ τήν δημοκρατία της σέ πλήρη λειτουργία. Κι αὐτά ὅλα, μᾶς προκαλοῦν βαθύτατη ἱκανοποίηση.

Ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς «Guardian» τονίζει:

Ἡ Ἑλλάδα ὑπῆρξε ἐξαιρετικά τυχερή, ποὺ διέθετε μιά καταξιωμένη πολιτική φυσιογνωμία σάν τόν κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος μπόρεσε νά δώσει στόν λαό ἕνα αἴσθημα σταθερότητος καί συνεχείας. Μιά φυσιογνωμία εὐρυτάτης ἀποδοχῆς, γύρω ἀπό τήν ὁποία οἱ Ἕλληνες αἰσθάνθηκαν ὅτι ἐλεύθερα μποροῦσαν νά συσπειρωθοῦν χωρίς τόν κίνδυνο πολώσεως, πού θά προκαλοῦσε μιά τυχόν ἀμφιλεγόμενη προσωπικότητα, ἔναντι τῆς ὁποίας αὐτομάτως θά ἔνοιωθαν ὑποχρεωμένοι νά ταχθοῦν ὑπέρ ἢ κατά. Οἱ Ἕλληνες ἀντέδρασαν κατ' ἐξοχήν ὥριμα. Κι αὐτό εἶναι μιά ἐγγύηση καί μιά ἐλπίδα, πῶς ἡ δημοκρατία στήν Ἑλλάδα θά παγιωθεῖ καί πῶς ὅ,τι ἐπετεύχθη δέν ἦταν ἁπλῶς ἕνα διάλειμμα ἀνάμεσα σέ δικτατορίες.

Ὁ εἰδικός τῆς «Süddeutsche Zeitung» γιά διεθνῆ θέματα, Γ. Ρηντμίλλερ, ὑπογραμμίζει:

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπεδείχθη ἐξαίρετος πολιτικός στό χειρισμό δυσχερῶν προβλημάτων. Παρ' ὅλο πού ἔζησε πολλά χρόνια στήν ἐξορία, δέν ἔχασε τήν ἐπαφή μέ τά ἑλληνικά πράγματα. Ἀντίθετα, κατά τήν ἐπάνοδό του, ἤξερε ἀκριβῶς ἀπό ποῦ ἔπρεπε ν' ἀρχίσει, ἀπό ποῦ ξεκινώντας ν' ἀνοικοδομήσει τήν ἑλληνική δημοκρατία, πῶς νά περιμαζέψει τά ἐρείπια, πού ἄφησε πίσω του τό καθεστώς τῶν συνταγματαρχῶν. Αὐτά ὑπῆρξαν μιά μεγίστη προσφορά στόν κ. Καραμανλῆ. Μιά ἄλλη μεγάλη του προσφορά ἦταν ὅτι ἔδωσε σταθερές Κυβερνήσεις στήν Ἑλλάδα, μιά χώρα στήν ὁποία ἡ μιά Κυβέρνηση διαδεχόταν τήν ἄλλη. Ὅμως, ἡ μεγαλύτερη προσφορά του, ἡ ὑψίστη ὑπηρεσία του, μιά ὑπηρεσία ἀνυπολόγιστης ἀξίας, εἶναι — κατά τήν γνώμη μου — ὅτι: τό 1974, ὅταν μόλις εἶχε ἀρχίσει ἡ πορτογαλική ἐπανάσταση καί στό τέλος τοῦ ἰδίου χρόνου, ὅταν πέθανε στήν Ἱσπανία ὁ Φράνκο, ὁ κ. Καραμανλῆς ἀπέδειξε ὅτι εἶναι ἐφικτή ἡ μετάβαση ἀπό τήν δικτατορία στήν δημοκρατία. Ἀπέδειξε ὅτι τοῦτο εἶναι δυνατό, τήν στιγμή πού στήν Ἱσπανία καί στήν Πορτογαλία ἐπικρατοῦσε ἡ ἄποψη ὅτι ἡ δικτατορία ἀντικαθίσταται ἀπό ἄλλη δικτατορία ἤ ἐν πάση περιπτώσει, μετά τήν δικτατορία ἡ δημοκρατία δέν ἀποκαθίσταται χωρίς περιπέτειες.

Ὁ διευθυντής τῆς «Il Popolo», Μ. Τζιλμότσι, τονίζει:

Κατά τά 10-11 χρόνια — πού ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἔζησε ἐξόριστος στό Παρίσι — κατόρθωσε νά διατηρήσει ἀκέραιη μιά ὡρισμένη ἀντίληψη περί δημοκρατίας, τήν ὁποία καί προσπάθησε νά καλλιεργήσει στόν λαό του. Πρᾶγμα τό ὁποῖο ἔχουν κατά βάθος ἀναγνωρίσει ὅλοι. Ἄσχετα ἄν τά προβλήματα μιᾶς δημοκρατίας, πού εἶναι συνήθως τεράστια καί βαθειά, δέν βρίσκουν ἄμεση λύση. Συνέβη τό ἴδιο καί στήν δική μας δημοκρατία. Ὅλοι λένε ὅτι ἡ ἰταλική δημοκρατία νοσεῖ. Ἐγώ θάλεγα ὅτι πρόκειται γιά δημοκρατία σέ διαρκῆ κρίση, ἀκριβῶς γιατί βρίσκεται σέ ἀναζήτηση μιᾶς κάποιας ἰσορροπίας, πού θά τῆς ἐπιτρέψει νά ἀναπτυχθεῖ. Νομίζω ὅτι κάτι τέτοιο συμβαίνει καί στήν Ἑλλάδα. Καί θεωρῶ τόν ρόλο τοῦ κ. Καραμανλῆ θετικό, γιατί συνέδεσε δύο στιγμές τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα ἀφήνοντας ἔξω τή θλιβερή παρένθεση τῆς δικτατορίας.

Ὁ ἐκδότης τῆς «Frankfurter Allgemeine», Μπροῦνο Ντεσάμπς, λέγει:

Ἡ οἰκοδόμηση τῆς γνήσιας δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα, δέν θά ἦταν σ' αὐτόν τόν βαθμό δυνατή, χωρίς τήν σπάνια εὐτυχῆ συγκυρία, πού ὀνομάζεται Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς. Ἡ συγκυρία ἦταν, ὅτι σήμανε ἡ ὥρα γιά τόν ἄνδρα ἐκεῖνο, πού ἐνέπνεε ἐμπιστοσύνη, διέθετε κύρος καί πού λόγω ἀποστάσεως, ἦταν σέ θέση νά διακρίνει τί ἦταν γιά τότε καί γιά τό μέλλον καλό γιά τήν Ἑλλάδα: ἐσωτερική γαλήνη προπάντων, μετριοπάθεια, ψύχραιμη λογική, δημοκρατική Κυβέρνηση, πού σημαίνει Κυβέρνηση ἐκλεγμένη ἀπό τήν πλειοψηφία. Κυβέρνηση γιά καθωρισμένο ἀπό τό Σύνταγμα χρόνο, ἀλλά παρ' ὅλα αὐτά ἱκανή νά κυβερνᾶ καί νά ἐγγυᾶται σταθερότητα καί ἀποτελεσματικότητα. Χωρίς αὐτή τή δυνατή, εὐρύτατης ἀποδοχῆς προσωπικότητα, πού κερδίζει τούς ἀνθρώπους καί προκαλεῖ αἴσθημα ἐμπιστοσύνης, πιθανόν ἡ πολιτική κατάσταση στήν Ἑλλάδα νά μήν ἔπειθε γιά τήν εἰκόνα τῆς σταθερότητος, τῆς εὐημερίας καί τοῦ κύρους στό ἐξωτερικό πού τώρα παρουσιάζει.

Καί στή «Figaro» ὁ ἀκαδημαϊκός Ζάν ντ' Ὀρμεσσόν σημειώνει:

Ἡ καλλιέργεια, βέβαια, τῆς προσωπολατρείας εἶναι κάτι ἀπωθητικό. Ὅμως ὑπάρχουν πολιτικοί ἄνδρες πού ἐνσάρκωσαν τήν ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δημοκρατίας. Ἀνάμεσα σέ αὐτούς ἦταν στήν Γαλλία ὁ στρατηγός Ντέ Γκώλ. Στήν Ἑλλάδα εἶναι ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς. Καί πιστεύω ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς δέν εἶναι μόνο μιά μεγάλη πολιτική φυσιογνωμία καί ἕνας μεγάλος Ἕλληνας πολιτικός. Πιστεύω ὅτι εἶναι καί μέγας Εὐρωπαῖος πολιτικός. Καί ἀκόμα, θάλεγα, ὅτι ἴσως ἔδωσε καί τό παράδειγμα αὐτοῦ πού πρέπει νά κάνουν τά δημοκρατικά Κράτη, γιά νά παραμείνουν στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς τους καί τῶν ἐλπίδων πού μποροῦν νά ἐμπνεύσουν στούς λαούς[5].

28 ΙΟΥΛΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται ὁμάδα Ἀμερικανῶν

γερουσιαστῶν καί βουλευτῶν ἀπό τήν Καλιφόρνια, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἐπιδίδουν κοινή ἀπόφαση τῶν δύο τοπικῶν σωμάτων ὑπέρ τῆς μόνιμης διεξαγωγῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα.

Μέ τήν ἀπόφαση, πού εἶχε ληφθεῖ μέ παμψηφία καί ἐπιδοθεῖ καί στόν πρόεδρο Κάρτερ, καλοῦνται ἡ ΔΟΕ καί ἡ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή τῶν ΗΠΑ νά ἐξετάσουν εὐμενῶς τήν πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα. Ἀκόμη, τονίζεται ὅτι ἡ ἐπαναφορά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στή χώρα προελεύσεώς τους, θά ἐπιτρέψει στό θεσμό νά ἀρθεῖ ὑπεράνω πολιτικῶν ἐκμεταλλεύσεων καί ἀντιδικιῶν καί θά συμβάλει στήν ἀναβίωση τοῦ ἀρχαίου ὀλυμπιακοῦ ἰδεώδους τῆς εἰρήνης καί ἁρμονίας.

Ἐξάλλου, σχετικά μέ τήν πρότασή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε παραχωρήσει, στίς ἀρχές Ἰουνίου, τήν ἀκόλουθη συνέντευξη στή βαυαρική ραδιοφωνία:

— Κύριε πρόεδρε, ποιά εἶναι ἡ ἱστορία καί ἡ σημασία τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων;

«Ὅπως θά γνωρίζετε — κι ἀσφαλῶς γνωρίζετε, ἀφοῦ ἀσχολεῖσθε μέ τό θέμα — ὁ θεσμός τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων γεννήθηκε στήν Ἑλλάδα τό 776 π.Χ. καί λειτούργησε ἀδιάκοπα περίπου ἐπί 1000 χρόνια. Ὕστερα ἀπό μιά διακοπή πολλῶν αἰώνων ἀναβίωσε ὁ θεσμός καί πάλι στήν Ἑλλάδα μέ πρωτοβουλία τοῦ βαρώνου Ντέ Κουμπερταίν.

»Οἱ δημιουργοί τοῦ θεσμοῦ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τοῦ ἔδωσαν ἕνα χαρακτήρα ἰδεολογικό. Καί τοῦτο γιατί ἔταξαν ὡς σκοπό τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ τήν εὐγενῆ ἅμιλλα καί τή συναδέλφωση τῶν λαῶν καί συνεπῶς τήν ἐνίσχυση τῆς εἰρήνης. Ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι ὅτι κι ὅταν ἀκόμη γινόταν — τήν ἐποχή ἐκείνη — πόλεμος, ἐκηρύσσετο ἐκεχειρία, μέχρι νά τερματισθοῦν οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες. Αὐτή ἦταν ἡ ἱστορία καί ἡ σημασία τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ».

— Ποιοί εἶναι οἱ λόγοι πού σᾶς ὤθησαν νά κάνετε τήν γνωστή πρότασή σας γιά τήν ἐπάνδο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα;

«Τά τελευταῖα χρόνια ὁ αἰωνόβιος αὐτός θεσμός μπῆκε σέ μεγάλη κρίση. Εἶναι γνωστά τά ἐπεισόδια πού ἔγιναν στούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες τοῦ Μόντρεαλ. Ἐπίσης εἶναι γνωστή ἡ ἐξέλιξη τήν ὁποίαν εἶχε ἡ Ὀλυμπιάς, ἡ ὁποία πρόκειται νά γίνει στή Μόσχα. Κι ἐμπῆκε σέ κρίση ὁ θεσμός, γιά τόν λόγον ὅτι χρησιμοποιοῦνται οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες γιά σκοπούς πολιτικούς, ἐμπορικούς καί γενικότερα ἐξωαθλητικούς. Κάθε φορά πού πρόκειται νά καθορισθεῖ ὁ χῶρος γιά τήν τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, ἀνακύπτουν ἀντιθέσεις — καί θά ἔλεγα ἔριδες — πολιτικές, φυλετικές, ἰδεολογικές, ἀκόμη καί θρησκευτικές, μέ ἀποτέλεσμα, ἀντί οἱ ἀγῶνες αὐτοί νά συμβάλλουν στήν συναδέλφωση τῶν λαῶν καί νά δημιουργοῦν ἕνα κλίμα ὑφέσεως, νά δημιουργοῦν κλίμα πολιτικῆς ἐντάσεως (ὅπως γίνεται στήν προκειμένη περίπτωση). Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖον ἀποφάσισα νά κάνω τήν πρότασή μου, γιά ν' ἀπαλλάξω τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες ἀπ' ὅλα αὐτά τά μειονεκτήματα.

»Εἶναι βέβαια γνωστό ὅτι τήν πρότασή μου δέν τήν ἔκανα ἐφέτος. Ἀρχικῶς ἔκανα τήν πρόταση αὐτή τό 1976, ὅταν ἔγιναν τά γνωστά ἐπεισόδια στούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες τοῦ Μόντρεαλ. Τήν ἐπανέλαβα καί τώρα, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά εἶναι δυνατόν νά διασωθεῖ ὁ θεσμός τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων».

— Ποιά εἶναι τά πλεονεκτήματα πού προσφέρει ἡ πρότασή σας γιά τήν ἐπαναφορά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα· ἀλλά καί ποιά εἶναι τά προβλήματα;

«Πιστεύω ὅτι, ἄν τελικά γίνει δεκτή αὐτή ἡ πρότασή μου, θά συμβάλει στήν ἐπιβίωση τοῦ θεσμοῦ, διότι θά τόν ἀπαλλάξει ἀπ' ὅλους αὐτούς τούς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι τόν ἀπειλοῦν, κι ἀπ' ὅλες αὐτές τίς καταχρήσεις, οἱ ὁποῖες τόν ὁδήγησαν στή σημερινή κρίση. Διότι, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐμεῖς προτείνουμε νά γίνονται μονίμως οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες στήν Ἑλλάδα καί γιά ν' ἀπαλλάξουμε τό θεσμό ἀκριβῶς ἀπ' αὐτά τά μειονεκτήματα, πού τόν ὁδήγησαν στήν κρίση, διαθέτουμε ἕνα κατάλληλο χῶρο στήν περιοχή τῆς Ὀλυμπίας, ὁ ὁποῖος χῶρος θά εἶναι διεθνῶς οὐδέτερος, εἰς τρόπον ὥστε νά μή προκύπτει περίπτωση λόγω προκαταλήψεων νά δημιουργοῦνται τά προβλήματα πού δημιουργήθηκαν μέχρι τώρα, ὅταν ἔγιναν οἱ ἀγῶνες σέ ἄλλες χῶρες.

»Πέραν τῶν ἄλλων, θ' ἀπαλλάξουμε καί ἀπό ἕνα μεγάλο μειονέκτημα τόν θεσμό, δεδομένου ὅτι λόγω τῶν ὑψηλῶν δαπανῶν πού συνεπάγεται ἡ τέλεση τῶν Ἀγώνων, αὐτή τή στιγμή δέν μποροῦν παρά λίγες, ἐλάχιστες, πλούσιες χῶρες νά τελοῦν τούς Ἀγῶνες. Δέν μποροῦν δηλαδή νά ἔχουν τήν τιμή καί τήν εὐθύνη τῆς τελέσεως τῶν Ἀγώνων ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μικρῶν χωρῶν, λόγω τῶν ὑψηλῶν δαπανῶν. Λοιπόν, τά πλεονεκτήματα εἶναι ὅτι λόγω τῆς οὐδετερότητας τοῦ χώρου, δέν θά ὑπάρχουν πολιτικοί ἀνταγωνισμοί καί θά εἶναι πραγματικά οἰκουμενικός χῶρος, δεδομένου ὅτι ὅλες οἱ χῶρες μέ τό ἴδιο δικαίωμα θά μετέχουν τῶν Ἀγώνων.

»Βέβαια, ἡ πραγματοποίηση τῆς προτάσεώς μου ἀπαιτεῖ ὁρισμένες προϋποθέσεις νομικῆς, οἰκονομικῆς καί τεχνικῆς φύσεως. Ἐμεῖς κάναμε τήν πρόταση. Δώσαμε τήν ἰδέα γιά τήν διάσωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καί δίνουμε καί τόν χῶρο. Καί δηλώσαμε στή Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή ὅτι εἴμαστε πρόθυμοι νά συζητήσουμε τίς ρυθμίσεις ἐκεῖνες, τίς ὁποῖες ἡ ἴδια κρίνει ὅτι εἶναι χρήσιμες γιά τήν ἀποδοχή καί τήν πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς προτάσεως. Ἤδη ἡ πρόταση ἔχει γίνει συμπαθῶς δεκτή ἀπό τή διεθνῆ κοινή γνώμη, ἀπό πολλές Κυβερνήσεις καί ἀπό τίς περισσότερες Ἐθνικές Ὀλυμπιακές Ἐπιτροπές, ἐνῶ καμμιά μέχρι τώρα δέν διετυπώθη ἀντίρρηση.

»Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ πρότασή μου, ἔστω κι ἄν πάρει χρόνο, θά πραγματοποιηθεῖ, γιά τό λόγο ὅτι εἶναι ἡ μόνη λύση, ἡ ὁποία θά μποροῦσε νά διασώσει αὐτόν τόν αἰωνόβιο καί οἰκουμενικό θεσμό»[9].

ΙΟΥΛΙΟΣ 1980

Στή γαλλική ἐπιθεώρηση «Cahiers Européens»

δημοσιεύεται ἄρθρο τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τίτλο «Γιά μιά Ἑνωμένη Εὐρώπη»:

«Αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά ἀποτίσω φόρο τιμῆς στούς πρωτοπόρους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, πρό τριάντα ἐτῶν, ἀνέλαβαν μιά πραγματική σταυροφορία γιά τήν ἕνωση τῆς Εὐρώπης.

»Χρειάσθηκε νά πεθάνουν ἑκατομμύρια ἀνθρώπινα ὄντα — τά ὁποῖα τους εἶναι ἐγκατεσπαρμένα σ' ὅλες τίς χῶρες τῆς Εὐρώπης — γιά νά συνειδητοποιήσουν οἱ Εὐρωπαῖοι τήν ταυτότητά τους, τήν προέλευσή τους καί τήν κοινή τους ἀποστολή.

»Ἀρχικά, οἱ ὀπαδοί τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης ἦταν σπάνιοι. Σήμερα εἶναι πολλοί, καί χρόνο μέ τό χρόνο γίνονται ὅλο καί περισσότεροι. Θά μποροῦσε μάλιστα νά λεχθεῖ ὅτι ἡ εὐρωπαϊκή ἰδέα κερδίζει πιό γρήγορα τούς λαούς ἀπό τούς κυβερνῆτες τους.

»Θεωρῶ πώς εἶναι κοινοτοπία νά ἐπισημανθεῖ ἡ ἐπικαιρότητα τῆς ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, δοθέντος ὅτι ὅλοι οἱ λαοί τήν ἔχουν συνειδητοποιήσει. Ἐνδέχεται νά ὑπάρχουν διαφορές ἀπόψεων ὡς πρός τήν μορφή, τίς διαστάσεις καί τό ρυθμό τῆς ἑνώσεως. Ἀλλά δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει λογική ἀντίρρηση σ' ὅ,τι ἀφορᾶ αὐτή τήν ἴδια τήν ἕνωση, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ζήτημα ζωῆς ἤ θανάτου γιά τήν ἤπειρό μας.

»Εἶναι, ἐξ ἄλλου, γνωστό ὅτι ἡ ἕνωση — κάθε ἕνωση — ταυτίζεται σχεδόν μέ τή δύναμη. Ἄπειρα παραδείγματα ἐπιβεβαιώνουν αὐτή τήν ἀλήθεια, ἀπό τή Ρώμη, πού χάρη στήν ἑνότητά της, κατέκτησε τή διηρημένη Ἑλλάδα, ἕως τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί τή Γερμανία, οἱ ὁποῖες ἀπέκτησαν μιά μοναδική δύναμη, χάρη στήν ἑνοποίησή τους. Ἄν οἱ πόλεις τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος εἶχαν ἀκούσει τόν Ἰσοκράτη πού καθ' ὅλο τόν βίο του τούς συνεβούλευε νά ἑνωθοῦν, ἡ ἐξέλιξη τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί ἐκείνη τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, θά ἦσαν διαφορετικές.

»Ἡ Εὐρώπη, ἡ ὁποία ἕως τίς ἀρχές τοῦ αἰῶνος μας κυριαρχοῦσε τοῦ κόσμου, ὑπό διάφορες μορφές, σήμερα βρίσκεται σέ παρακμή, θά εἶχε χάσει ἀκόμα καί τήν ἐλευθερία της, ἄν δέν εἶχε ἐπωφεληθεῖ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Εἶναι ἤδη σαφές ὅτι ὀφείλει νά ἑνωθεῖ γιά νά ἐπιβιώσει. Ὀφείλει ἐπίσης νά τροποποιήσει τό τεράστιο δυναμικό πού διαθέτει σέ πολιτική, οἰκονομική καί ἠθική δύναμη.

»Γιά νά ἐκτιμηθεῖ καλύτερα ἡ σημασία τῆς ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, πρέπει νά τήν ἰδοῦμε στά πλαίσια τῆς σημερινῆς πραγματικότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα περνάει σήμερα μιά κρίσιμη μεταβατική φάση, πού χαρακτηρίζεται ἀπό μιά γενική καί ἔντονη ἀνησυχία. Ἡ ἀνησυχία αὐτή ἐκφράζεται μέ διάφορες μορφές, ἀπό τήν ἀγωνία ἕως τή βία. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας προσπαθεῖ ν' ἀποφύγει ἕναν ὁρισμένο τρόπο ζωῆς γιά νά εὕρει ἕνα νέο.

»Αὐτή ἡ ἀγωνιώδης ἀναζήτηση ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτήν μιά δύναμη πού δέν μποροῦμε νά ἀγνοήσουμε. Θά μπορεῖ νά καταστεῖ δημιουργική, ἄν ἡ πολιτική καί πνευματική "ἐλίτ" σταθεῖ ἱκανή νά τήν κατευθύνει. Θά μπορεῖ μάλιστα νά καταλήξει σέ μιά καλύτερη ζωή καί θά ἔλεγα ἀκόμα σέ μιά Ἀναγέννηση. Ἄν, ὅμως, τήν ἀφήσουμε στήν τύχη της, θά μπορεῖ νά γίνει καταστροφική.

»Μόνο ἡ Εὐρώπη μπορεῖ νά κατευθύνει αὐτή τή δύναμη. Ὄχι μόνον ἐπειδή ἔχει μιά μεγάλη πολιτιστική παράδοση, ἀλλά καί ἐπειδή θά ἐμπνέεται ἀπό τήν ἀναζήτηση ἑνός ἰδεώδους: τή δημιουργία μιᾶς εὐρείας κοινότητας πού θά συνδέει τήν ἐλευθερία μέ τήν τάξη, τήν τάξη μέ τήν κοινωνική δικαιοσύνη· μιά κοινότητα πού θά ζεῖ εἰρηνικά καί θά ἐξελίσσεται πολιτιστικά, πού θά χρησιμοποιεῖ τούς πόρους της γιά τήν καλυτέρευση τῆς ποιότητας τῆς ζωῆς, ἀντί νά διατηρεῖ τή βουλιμία καί τό συβαριτισμό τῶν πολιτῶν της. Χωρίς τάξη, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἐλευθερία, ὅπως ἀκριβῶς δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει τάξη χωρίς κοινωνική δικαιοσύνη.

»Ἡ γνώμη αὐτή ἐνδέχεται νά φανεῖ ὑπερβολική καί περιέχουσα ἕνα μεσογειακό ἐνθουσιασμό. Ἀλλά πρόκειται ἐδῶ γιά μιά ἐσφαλμένη ἐντύπωση. Ἐκ πεποιθήσεως, εἶμαι ὀπαδός τοῦ μέτρου, πού ἀποτελεῖ τή βάση τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους. Δέν ἀγνοῶ, ἐν τούτοις, τόν Πλάτωνα, ὁ ὁποῖος μᾶς διδάσκει ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά δημιουργήσει ἕνα μεγάλο ἔργο ἄν δέν εἶναι καί λίγο ὁραματιστής. Προσωπικά, πιστεύω στίς μεγάλες δυνατότητες καί κατά συνέπεια στόν ἱστορικό ρόλο τῆς Εὐρώπης. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο παλεύω ἐπί δεκαοκτώ χρόνια, ὥστε νά πετύχω τήν εἴσοδο τῆς χώρας μου στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Καί εἶμαι εὐτυχής διότι προβλέπεται ὅτι ὁ στόχος αὐτός θά ἐπιτευχθεῖ σύντομα.

»Γνωρίζω τίς δυσκολίες τῆς βάσεως καί τῆς διαδικασίας. Γνωρίζω ἐπίσης τά προβλήματα τά ὁποῖα ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Εὐρώπη: προβλήματα πολιτικά, οἰκονομικά, κοινωνικά. Ἀλλά γνωρίζω ἐπίσης ὅτι τά προβλήματα αὐτά δέν ἀποτελοῦν ἀρκετούς λόγους γιά νά καθυστερήσει ἡ ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης, ὅπως πιστεύουν μερικοί. Τουναντίον ἐπιβάλλουν τήν ἐπιτάχυνσή της. Πράγματι, πρόκειται γιά προβλήματα πού δέν μποροῦν νά ἐπιλυθοῦν στά στενά ὅρια κάθε ἔθνους, ἀλλά στό πλατύτερο πλαίσιο τῆς ἑνωμένης Εὐρώπης.

»Βέβαια, ὑπάρχουν παντοῦ καί πάντοτε σκεπτικιστές, δύσπιστοι, ἀκόμα καί ἀντιτιθέμενοι. Μερικοί ἀντιτιθέμενοι, ἐν ὀνόματι ἑνός ξεπερασμένου ἐθνικισμοῦ, ἀποδίδουν μεγαλύτερη σημασία στά μικροσυμφέροντα παρά στούς μεγάλους στόχους τῆς ἑνώσεως. Τό δέντρο τούς κρύβει τή θέα τοῦ δάσους. Ἄλλοι ἀντιδροῦν γιατί εὔχονται ἡ Εὐρώπη νά εἶναι

διηρημένη καί ἀσθενής, εὔκολη λεία γιά τόν κομμουνισμό. Ἄλλοι, τέλος, ὑποστηρίζουν ὅτι τά ἔθνη πού θά σχηματίσουν αὐτήν τήν κοινότητα θά χάσουν τή δική τους προσωπικότητα, ὅτι ὅλοι ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι θά χάσουμε τόν ἐθνικό μας πολιτισμό γιά νά καταστοῦμε μιά ἄμορφη μάζα καί χωρίς χαρακτῆρα.

»Εἶναι λυπηρή ἡ διαπίστωση ὅτι ὁρισμένοι ἄνθρωποι δέν ἔχουν ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό τους καί δέν ἐμπιστεύονται οὔτε καί τούς λαούς των. Κανένας λαός πού ἔχει ἐπίγνωση τῆς ἱστορίας του, πού εἶναι φορέας ἑνός ἀρχαίου πολιτισμοῦ, δέν ἀφήνεται νά ἀπορροφηθεῖ ἀπό ἄλλους λαούς, ἔστω καί ἄν αὐτοί εἶναι πολύ πιό μεγάλοι καί πλούσιοι.

»Ἡ ἑνωμένη Εὐρώπη θά εἶναι μιά πολιτεία ὀργανωμένη κατά τρόπο δημοκρατικό. Καί ἐπειδή ὁ σκοπός τῆς ἀληθινῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἀρετῶν τοῦ πολίτου, ἡ διατήρηση καί ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐθνικῆς προσωπικότητας κάθε λαοῦ, οἱ σκοποί αὐτοί θά εἶναι καί ἐκεῖνοι τῆς Κοινότητας.

»Οἱ ἀνησυχίες αὐτῶν τῶν σκεπτικιστῶν ὀφείλονται προφανῶς σέ κάποια σύγχυση. Δέν βλέπουν παρά τίς διαφορές φόρμας καί ὄχι τήν ἑνότητα στό βάθος. Λησμονοῦν τήν κοινή μας πολιτιστική παράδοση. Τήν συγγένεια τῶν ἠθῶν μας. Τήν ὁμοιότητα τῶν τρόπων τῆς σκέψεώς μας. Μέ ἄλλα λόγια, λησμονοῦν τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό, πού εἶναι σύνθεση τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ ρωμαϊκοῦ καί τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Οἱ ἔννοιες τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀλήθειας καί τῆς ὁμορφιᾶς, ἀνήκουν στή συμβολή τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἔννοιες τοῦ Κράτους καί τῆς δικαιοσύνης, στή συμβολή τῆς Ρώμης, ἡ πίστις καί ἡ ἀγάπη στή συμβολή τοῦ Χριστιανισμοῦ.

»Πάνω σ' αὐτόν τόν κοινό πολιτισμό θά κτίσουμε τήν εὐρωπαϊκή συνομοσπονδία, ἡ ὁποία θά σταθεροποιήσει τήν ἀσφάλεια τῶν λαῶν μας καί τούς δημοκρατικούς μας θεσμούς. Καί ἡ ὁποία, ἐπί πλέον, θά ἐπιταχύνει τήν ὑλική καί ἠθική πρόοδο τῆς Εὐρώπης.

»Ἡ δημιουργία μιᾶς ἑνωμένης Εὐρώπης, εἶμαι βέβαιος, θά εἶναι τό μεγαλύτερο πολιτιστικό γεγονός τοῦ αἰώνα μας. Εἶναι ἕνα γεγονός πού θά ἔχει ἀποφασιστική ἐπίδραση στά πεπρωμένα τῆς ἠπείρου μας καί στήν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας, διότι θά ἐπιτρέψει τήν ἐπανεξισορρόπηση τῆς ἀναλογίας τῶν δυνάμεων ἀνά τόν κόσμο, θά ἀποτελέσει τό ὀχυρό τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Εὐρώπης καί θά συμβάλει στήν καθίδρυση τῆς εἰρήνης καί τῆς τάξεως στόν πλανήτη.

»Οἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης, ἡ τεράστια καί δαπανηρή ἐξέλιξη τῶν τεχνικῶν μέσων, καί ἐπίσης, δυστυχῶς, τῶν μέσων καταστροφῆς, στεροῦν τίς μικρές χῶρες τῆς δυνατότητας ν' ἀκολουθήσουν τήν πρόοδο αὐτή σ' ὅλους τούς τομεῖς. Ἔτσι, ἡ ἰσχύς ἔχει μονοπωληθεῖ ἀπό τίς ἀνθρώπινες κοινότητες, πράγμα πού καθιστᾶ φυσικά τούς μικρούς ὑποτελεῖς στούς μεγάλους.

»Μπροστά στά τεράστια συγκροτήματα πού σχηματίστηκαν, ὅλοι οἱ εὐρωπαϊκοί λαοί, ἀκόμα καί οἱ πολυπληθέστεροι, εἶναι μικροί καί ἀδύναμοι. Καί δέν ὑπάρχει παρά μιά λύση γιά νά μπορέσουν νά γιατρέψουν τήν κατάσταση τῆς μειονεκτικότητάς τους, νά σχηματίσουν μιά εὐρεία ἕνωση, ἰσάξια μέ τίς μεγάλες πολιτικές ἑνώσεις τοῦ κόσμου τῆς σήμερον. Μόνον ὑπ' αὐτόν τόν ὅρο θά μπορέσουν νά συμμετέχουν στή γενική πρόοδο καί νά ἐνισχύσουν τήν ἀσφάλεια τῆς Εὐρώπης.

»Ἡ Εὐρώπη ἀσφαλῶς ξεπερνάει τή Σοβιετική Ἕνωση σέ ἀριθμό πληθυσμοῦ καί σέ τεχνικά μέσα. Δέν εἶναι ὑποδεέστερή της σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τήν τεχνολογική πρόοδο. Ἄν, ἑνωμένη, ἀξιοποιήσει τίς δυνατότητές της, θά καταστεῖ ἀπό πάσης ἀπόψεως αὐτόνομη. Ἀντί νά ἐξαρτᾶται ἀπό τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, θά μπορέσει νά συνεργάζεται μαζί τους εἰλικρινά καί ἐπί ἴσοις ὅροις.

»Ἡ ἑνωμένη Εὐρώπη θά ἔχει, ὅπως εἶπα, ἕνα χαρακτῆρα αὐθεντικά δημοκρατικό. Χάρη στή δομή της καί στή δημοκρατική της λειτουργικότητα, θά σταθεροποιήσει τά δημοκρατικά καθεστῶτα τῶν χωρῶν μελῶν της. Εἶναι πρόδηλο ὅτι ἡ δημοκρατία, πού αὐτή τή στιγμή διέρχεται μιά ἐπικίνδυνη κρίση, ἔχει ἀνάγκη νά προσαρμοσθεῖ στίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς μας. Ἀποκαλυπτικό τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι τό γεγονός ὅτι, ἐπί τῶν ἑκατόν πενήντα Κρατῶν πού ὑπάρχουν στόν κόσμο, δέκα ἐννέα μόνον ἔχουν καθεστώς ἀληθινά δημοκρατικό. Ἀλλά καί σ' αὐτά τά Κράτη ἀκόμα, οἱ δημοκρατικοί θεσμοί δοκιμάζονται σκληρά.

»Ἡ οἰκονομική καί κοινωνική κρίση πού διέρχεται σήμερα ἡ Εὐρώπη εἶναι συνέπεια τῆς κρίσεως τῶν δημοκρατικῶν της θεσμῶν, πού κλονίζονται ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας καί τοῦ εὐδαιμονισμοῦ. Ἡ Εὐρώπη, ἑνωμένη, μπορεῖ νά ἀνασχηματίσει τούς δημοκρατικούς της θεσμούς καί νά τούς διαφυλάξει. Ἡ δημοκρατία μπορεῖ νά καταρρεύσει σέ μιά ἀπομονωμένη χώρα, ὄχι ὅμως στήν ἑνωμένη Εὐρώπη. Αὐτό ἀποτελεῖ ἕναν πρόσθετο λόγο, ὁ ὁποῖος συνηγορεῖ ὑπέρ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Διότι, ἄν καθυστερήσει παρά πολύ ἡ ἕνωση καί ἄν ἐν τῷ μεταξύ ἀνατραπεῖ ἡ δημοκρατία σέ ὁρισμένες χῶρες, τό ὄνειρο τῆς ἑνωμένης Εὐρώπης θά σβήσει ὁριστικά.

»Ἐξυπακούεται ὅτι, γιά νά καταστεῖ ἐφικτή ἡ ἐφαρμογή μιᾶς ἐνιαίας πολιτικῆς σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τήν πολιτική, τήν οἰκονομία καί τήν ἄμυνα, θά χρειασθεῖ ὅπως ὅλες οἱ χῶρες νά παραχωρήσουν ἕνα μέρος τῆς ἰσχύος τους στήν Εὐρωπαϊκή Συνομοσπονδία.

»Ἐνδέχεται ὁρισμένες ἀπό τίς σκέψεις αὐτές νά ἀνήκουν πρός τό παρόν στόν τομέα τοῦ δραματι-

σμοῦ. Ἀλλά πρόκειται γιά ὁραματισμούς πού ἡ δύναμη τῶν πραγμάτων, τά κοινά συμφέροντα, οἱ κοινοί κίνδυνοι πού μᾶς ἀπειλοῦν, θά τούς μετατρέψουν προοδευτικά σέ πραγματικότητα. Βρισκόμαστε ἤδη καθ' ὁδόν, καί ὁ δρόμος τόν ὁποῖο ἔχουμε ἤδη διανύσει, ἐπιτρέπει νά ἐλπίζουμε. Δέν ἔχουμε ἄλλη ἐκλογή παρά νά ἀκολουθήσουμε αὐτόν τόν δρόμο ὡς τό τέλος, ἕως ὅτου ὁ ὁραματισμός συμπέσει ἀπόλυτα μέ τήν ἱστορική πραγματικότητα.

»Ὅπως ἔχω ἤδη ὑπογραμμίσει, ἡ ἕνωση τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν θά εἶναι τό πιό σημαντικό ἔργο στήν ἱστορία τῆς ἠπείρου μας. Θά εἶναι ἐπίσης μιά μεγάλη ἡμερομηνία στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Θά εἶναι ἕνα ἔργο στήν ὑπηρεσία τῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρήνης καί τῆς προόδου, ὄχι μόνο τῶν Εὐρωπαίων, ἀλλά καί ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Ἐνδέχεται οἱ ἀντιδραστικοί νά πολεμήσουν αὐτήν τήν πραγμάτωση. Ἐνδέχεται οἱ σκεπτικιστές νά καταφέρουν νά τήν καθυστερήσουν. Δέν μποροῦν, ὅμως, νά τήν καταποντίσουν, διότι ἀποτελεῖ μιάν ἱστορική ἀναγκαιότητα.

»Νομίζω ὅτι θά μπορέσουμε νά ἐφαρμόσουμε στήν ἕνωση τῆς Εὐρώπης αὐτό πού εἶχε πεῖ ὁ φιλομοναρχικός Σατωβριάνδος γιά τή δημοκρατία: "Μπορεῖς νά τήν πολεμήσεις. Μπορεῖς νά τήν ἐπιβραδύνεις. Ἀλλά, ὅ,τι κι ἄν κάνεις, ὅ,τι κι ἄν πεῖς, αὐτή τελικά θά κερδίσει τή νίκη"».

5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποστέλλει στόν Ἰταλό ὁμόλογό του, Α. Περτίνι, συλλυπητήριο τηλεγράφημα γιά τήν τρομοκρατική ἐνέργεια στό σιδηροδρομικό σταθμό τῆς Μπολώνια, ὅπου βρῆκαν τό θάνατο 76 ἄτομα καί τραυματίστηκαν πάνω ἀπό 200.

8 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1980

Στά πλαίσια τοῦ ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντός του γιά τήν πορεία τῶν πολιτιστικῶν θεμάτων, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τούς ὑπουργούς Οἰκονομικῶν καί Πολιτισμοῦ, Μ. Ἔβερτ καί Α. Ἀνδριανόπουλο, καί ἐνημερώθηκε γιά τήν πορεία ἐκτελέσεως σειρᾶς πολιτιστικῶν προγραμμάτων. Εἰδικότερα, ἐνδιαφέρθηκε γιά τήν ἐξέλιξη τῶν θεμάτων τῆς καλλιτεχνικῆς παιδείας, τῆς μουσικῆς, τοῦ θεάτρου καί γιά τήν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν σχετικά μέ τή διαμόρφωση τοῦ χώρου γιά τήν ἀνέγερση τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν.

12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρώην πρωθυπουργό, Παναγιώτη Κανελλόπουλο.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς ΕΔΑ, Η. Ἡλιοῦ.

19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό, ὑπεύθυνο γιά θέματα ΕΟΚ, Γ. Κοντογεώργη.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, Δ. Παπασπύρου.

22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τόν πρόεδρο της Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τήν πρόσφατη συμφωνία σχετικά μέ τήν ἐπανάληψη τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν. Ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἐνημέρωσε σχετικά καί τόν πρωθυπουργό, καθώς καί τούς ἀρχηγούς τῶν κομμάτων.

Τήν ἴδια ἡμέρα, 22 Αὐγούστου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν κοινοβουλευτικό ἐκπρόσωπο τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.), Λ. Κύρκο.

3-6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

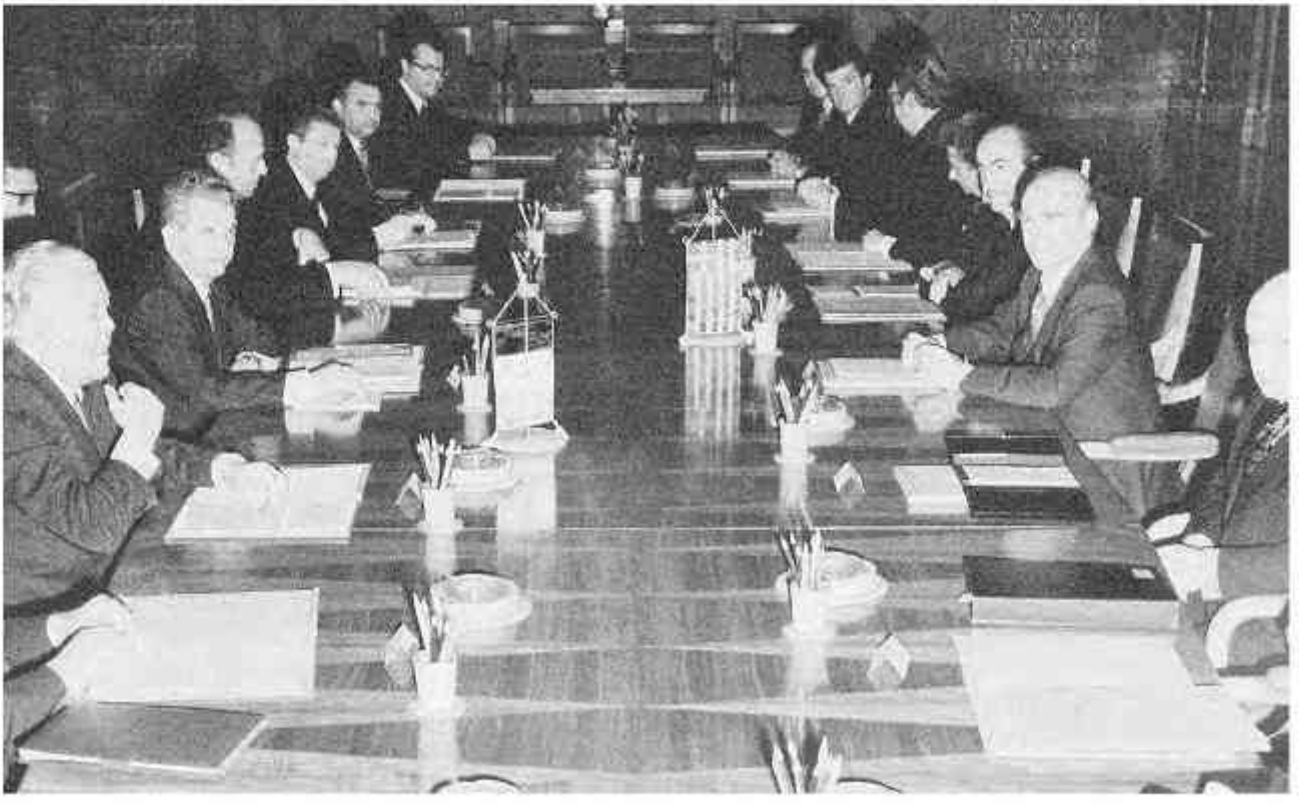
Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στή Ρουμανία.

Τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκε στό ἀεροδρόμιο τοῦ Βουκουρεστίου ὁ πρόεδρος Ν. Τσαουσέσκου, ἐπικεφαλῆς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Τό ἴδιο ἀπόγευμα ἄρχισαν οἱ διμερεῖς συνομιλίες:

Καραμανλῆς: *«Οἱ διμερεῖς σχέσεις μας εἶναι ἐξαίρετες. Δέν προυσιάζουν προβλήματα, ἀλλ' ἀντιθέτως προσφέρουν δυνατότητες διευρύνσεως. Τά τελευταῖα πέντε χρόνια ἔχουν ὑπερδιπλασιασθεῖ οἱ ἐμπορικές ἀνταλλαγές μας καί ἡ γνωριμία τῶν δύο λαῶν ἔγινε κατά τρόπο ὥστε νά ἐνισχυθεῖ ἡ φιλία μεταξύ τους. Μπορῶ νά πῶ ὅτι παλαιότερα ἡ φιλία αὐτή ἦταν περισσότερο τυπική. Τελευταῖα ὅμως ἔγινε οὐσιαστική, διότι ἐκδηλώνεται σέ ὅλους τούς τομεῖς. Θά ἐπαναλάβω αὐτό πού εἶπα, ὅτι στίς διμερεῖς σχέσεις ὑπάρχουν πολλές δυνατότητες ἐξελίξεως. Ἀφ' ἑνός ὑπάρχει τό ψυχολογικό κλίμα ἀφ' ἑτέρου ἡ βούληση καί τῶν δύο λαῶν μας γιά νά ἐμβαθύνουμε καί διευρύνουμε τή συνεργασία αὐτή. Ἐλπίζω ὅτι τίς δυνατότητες αὐτές θά τίς ἀξιοποιήσουν οἱ συνεργάτες μας. Αὐτά ὅσον ἀφορᾶ τίς διμερεῖς μας σχέσεις.*

»Ἕνα θέμα πού πρέπει νά μᾶς ἀπασχολεῖ, διότι εἶναι θέμα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, εἶναι ἡ κατάσταση πού ἐπιδιώξαμε νά δημιουργήσουμε στά Βαλκάνια. Ὑποστηρίξαμε τήν ἄποψη ὅτι πέραν τῶν διμερῶν σχέσεων τῶν χωρῶν τῆς περιοχῆς ὑπάρχει τό θέμα τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας, μέ φιλοδοξία νά ἐφαρμόσουμε στήν περιοχή, δίνοντας τό παράδειγμα, τίς ἀρχές τῆς συμφωνίας τοῦ Ἑλσίνκι. Τά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν μερικές προσπάθειες. Δέν ἀπέδωσαν τά ἀποτελέσματα πού θελήσαμε νά ἐπιδιώξουμε στόν

Πρώτη επίσκεψη σέ βαλκανική χώρα, ώς άρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους.

τομέα τῆς οὐσιαστικῆς συνεργασίας, ἀλλά ἔγιναν ἀφορμή νά δημιουργηθεῖ εὐνοϊκό κλίμα, νά διαλυθεῖ ἡ παλαιά δυσπιστία καί νά διαπιστώσουμε ὅτι ὄχι μόνο μποροῦμε νά συνυπάρχουμε εἰρηνικά ἀλλά καί νά συνεργαζόμεθα. Νομίζω ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτή πρέπει νά συνεχισθεῖ καί θά παρακαλοῦσα τόν πρόεδρο νά ἀναλάβει αὐτός περαιτέρω πρωτοβουλία, διότι ἐγώ ἐξήντλησα τίς δυνατότητες πού εἶχα. Ἡ προσπάθεια αὐτή ἀνταποκρίνεται στά αἰσθήματα καί τό συμφέρον ὅλων τῶν λαῶν τῆς περιοχῆς. Πρέπει νά βρεθοῦν οἱ μέθοδοι νά πεισθοῦν οἱ Κυβερνήσεις νά ἑρμηνεύσουν τό συναίσθημα τῶν λαῶν τους καί νά προχωρήσουν στή συνεργασία αὐτή. Τό νά μποροῦμε σ' αὐτόν τόν ἀσυνάρτητο καί ἀναρχούμενο κόσμο νά δημιουργήσουμε περιοχή γαλήνης, συνεργασίας, καλῆς γειτονίας καί φιλίας θά ὠφελήσει ὄχι μόνο τούς λαούς τῆς περιοχῆς ἀλλά καί τό διεθνές κλίμα.

»Ἀνήκουμε βεβαίως σέ διαφορετικούς συνασπισμούς. Αὐτό δέν μᾶς ἐμποδίζει νά δημιουργήσουμε τό κατάλληλο κλίμα στά Βαλκάνια ὥστε νά προάγουμε τή συνεργασία, καί ὁ καθένας, ἐκεῖ πού ἀνήκει, νά μεταφέρει τό πνεῦμα τῆς συνεργασίας αὐτῆς. Θά ἐπαναλάβω αὐτό πού εἶπα προηγουμένως, νά ἀναλάβει ὁ κ. πρόεδρος περαιτέρω πρωτοβουλία, διότι ἐγώ ἐξήντλησα τίς δυνατότητες πού εἶχα. Πρόκειται τόν προσεχῆ μῆνα νά ἐπισκεφθῶ τή Βουλγαρία καί τόν μεταπροσεχῆ τή Γιουγκοσλαβία. Θά ἤθελα ἐκεῖ πού θά πάω νά εἶμαι ὁ φορεύς τῶν ἀπόψεων τοῦ κ. προέδρου, διότι γνωρίζω ὅτι κατά τόν ἴδιο τρόπο ἀντιλαμβανόμεθα τήν συνεργασία στά Βαλκάνια. Θά μπορούσαμε νά εἴμαστε (παρά τό κακόηχο τῆς λέξεως) ὁ ἄξων (Ἀθηνῶν-Βουκουρεστίου) στήν προσπάθεια αὐτή, διότι δέν ἔχουμε διαφορές πού νά μᾶς ἐμποδίζουν.

»Ἄλλα θέματα πού θά ἤθελα νά συζητήσουμε εἶναι ἡ διεθνής κατάσταση ὅπως ἐμφανίζεται σήμερα. Ὅπως διαμορφώνεται, δημιουργεῖ ἀνησυχίες γιά το μέλλον καί πιστεύω ὅτι αὐτή τή στιγμή ἡ ἀνθρωπότης βαδίζει ἀκαθοδήγητη. Αὐτό ὀφείλεται καί στό γεγονός ὅτι ὑπάρχουν πολλές ἑστίες ἐντάσεως καί χωρίς νά κατευνασθοῦν οἱ παλαιές δημιουργοῦνται νέες· καί εἶναι ἀνάγκη ὅλες οἱ χῶρες πού ἐνδιαφέρονται γιά τήν εἰρήνη νά καταβάλουν προσπάθειες γιά νά περιορίσουν τούς κινδύνους πού τήν ἀπειλοῦν. Συμβαίνει οἱ περισσότερες ἀπό τίς ἑστίες αὐτές νά βρίσκονται στήν περιοχή μας, στήν στενότερη ἤ εὐρύτερη: Ἀνατολική Μεσόγειος, Μέση Ἀνατολή, Κεντρική Ἀσία. Δέν μποροῦμε νά ἀγνοήσουμε τούς κινδύνους αὐτούς· ἔχουμε ὑποχρέωση νά βοηθήσουμε καί νά δοῦμε πῶς μποροῦμε νά τούς ἀντιμετωπίσουμε.

»Ὅταν συναντηθήκαμε ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι στό Ἑλσίνκι πού ὑπογράψαμε τήν Τελική Πράξη, πιστέψαμε ὅτι δημιουργήσαμε στή διεθνῆ ζωή μιά νέα κατάσταση. Οἱ ἐξελίξεις διέψευσαν αὐτή τήν προσδοκία. Ἕνα τελευταῖο πρόσφατο γεγονός πού κλόνισε καί τραυμάτισε τήν ὕφεση τοῦ Ἑλσίνκι εἶναι ἡ περιπέτεια τοῦ Ἀφγανιστάν. Δέν θέλω νά κάνω κριτική τῆς πράξεως αὐτῆς τῆς ΕΣΣΔ οὔτε νά πῶ ἄν ἦταν δικαιολογημένη ἤ ὄχι πρωτοβουλία. Εἶναι γεγονός ὅμως ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτή ἐκλόνισε τή διεθνῆ ὕφεση.

»Παρακαλῶ τόν πρόεδρο νά ἀναφέρει ἄλλα εἰδικά θέματα· ἀνέφερα τίς διμερεῖς σχέσεις, τά Βαλκάνια, τήν διεθνῆ κατάσταση. Μέσα σ' αὐτά θά ὑπάρχουν ἄλλα εἰδικά θέματα πού ἴσως θά θέλατε νά θίξετε.

Τσαουσέσκου: Θά ἤθελα νά ἀναφερθῶ καί ἐγώ σέ προβλήματα πού ἀφοροῦν στίς σχέσεις Ἑλλάδος καί Ρουμανίας. Συμφωνῶ ἀπόλυτα μέ τήν ἐκτίμηση ὅτι τά τελευταῖα χρόνια οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν ἀνεπτύχθηκαν σημαντικά. Χωρίς ἀμφιβολία, ἡ ἐντατικοποίηση τῶν ἐπαφῶν τῶν ἐπισκέψεων ἀκόμα καί στό ἀνώτατο ἐπίπεδο ὅπως σήμερα, ἔχουν συμβάλει στήν πορεία αὐτή τῶν σχέσεών μας. Γιά νά ἀναφερθοῦμε σέ ἀριθμούς, ὁ διπλασιασμός τῶν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν τά πέντε τελευταῖα χρόνια εἶναι σημαντικό γεγονός. Πιστεύω ὅτι ὑπάρχουν οἱ δυνατότητες γιά τά ἑπόμενα πέντε χρονια νά ξαναδιπλασιασθοῦν.

Καραμανλῆς: *Τό πιστεύω καί ἐγώ.*

Τσαουσέσκου: Καί ἡ Ἑλλάς καί ἡ Ρουμανία ἔχουν προγράμματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καί γι' αὐτό προσφέρονται δυνατότητες πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ χῶρες μας ἔχουν διαφορετικά συστήματα καί ὅτι οἱ οἰκονομίες μας ἀναπτύσσονται μέ διαφορετικές μεθόδους. Ἀλλά ταυτόχρονα πρέπει να διαπιστώσουμε ὅτι στόν σημερινό κόσμο οἱ Κυβερνήσεις στά Κράτη ἔχουν σημαντικώτατο ρόλο στήν καθοδήγηση τῆς οἰκονομίας, ἀκόμη καί μέ τό σύστημα τῆς ἐλευθέρας ἀγορᾶς. Ἀκόμα καί στίς πλέον ἀνεπτυγμένες χῶρες οἱ πρόεδροι καί οἱ ἀρχηγοί Κρατῶν ἔχουν ὡς βασική ἀπασχόληση τήν οἰκονομία καί τήν ἀνάπτυξη. Στίς περισσότερες διεθνεῖς συναντήσεις τά θέματα αὐτά ἀπασχολοῦν τήν ἡγεσία τῶν Κρατῶν. Γι' αὐτό καί ὅσον ἀφορᾶ στήν ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων Ἑλλάδος καί Ρουμανίας οἱ Κυβερνήσεις καί οἱ ἀρχηγοί Κρατῶν πρέπει νά ἔχουν ἕναν ἰδιαίτερο λόγο γιά νά συμβάλουν περισσότερο πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

»Ἐκτός ἀπό τά ἐπιτεύγματα πού εἴχαμε ὡς τώρα, νομίζω ὅτι θά πρέπει νά δώσουμε σημασία στήν οἰκονομική συνεργασία, πού ἤδη ἄρχισε ἀνάμεσα στίς δυό μας χῶρες. Ὑπάρχουν ὁρισμένες συζητήσεις πάνω σέ θέματα οἰκονομικῆς συνεργασίας καί πιστεύω ὅτι οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν πρέπει νά ἐξετάσουν τά θέματα αὐτά, νά τά κάνουν συγκεκριμένα καί νά δώσουν κατευθύνσεις καί σέ ἄλλους τομεῖς ὅπως ὁ ἐνεργειακός, ὁ γεωλογικός, τά πετρέλαια, ὁ ὀρυκτός πλοῦτος, ἡ βιομηχανία καί ἄλλα.

»Μικτές ἐπιχειρήσεις ἕως τώρα ἔχουν γίνει μόνο στόν τομέα τοῦ ἐμπορίου. Πρέπει νά εὕρουμε δυνατότητα γιά τήν ἵδρυση μικτῶν ἐπιχειρήσεων στόν τομέα τῆς παραγωγῆς, εἴτε στήν Ρουμανία εἴτε στήν Ἑλλάδα. Ἔχουμε πολλές τέτοιες μικτές ἐπιχειρήσεις μέ τήν Δ. Γερμανία, τήν Γαλλία, τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τήν Ἀγγλία καί πολλές ἄλλες ἀναπτυσσόμενες χῶρες.

»Βεβαίως, θά μπορούσαμε νά ἔχουμε ὑπόψη μας τήν ἵδρυση τέτοιων ἐπιχειρήσεων ἀκόμα καί σέ τρίτες χῶρες, ἰδίως σέ χῶρες τοῦ Τρίτου Κόσμου. Πιστεύω ὅτι οἱ χῶρες μας διαθέτουν καλλίτερες συνθῆκες πρός τήν κατεύθυνση αὐτή, διότι γνωρίζονται μεταξύ τους. Οἱ λαοί μας ἔχουν συνεργασθεῖ καί θά εὕρουν πιό εὔκολο τό ἀντικείμενο.

»Μέ τή βάση αὐτή στά ἑπόμενα πέντε χρόνια θά αὐξήσουν τίς συναλλαγές τους.

Καραμανλῆς: *Ἐπιθυμία ὑπάρχει. Πρέπει νά εὑρεθοῦν πρακτικοί τρόποι. Εἶπε ὁ κ. πρόεδρος ὅτι εἶναι διάφοροι οἱ τρόποι πού λειτουργοῦν οἱ οἰκονομίες μας. Τοῦτο εἶναι ἀκριβές καί ἔχει σημασία. Σημαίνει ὅτι, γιά νά γίνουν μικτές ἐπιχειρήσεις, πρέπει στήν Ἑλλάδα νά ἐνδιαφερθεῖ ἡ ἰδιωτική πρωτοβουλία. Ἡ Κυβέρνηση μπορεῖ νά συμβά-*

λει δίνοντας τά πλαίσια, τίς προϋποθέσεις, δημιουργώντας τό κατάλληλο κλίμα καί νά δώσει προτεραιότητες στούς τομεῖς πού τήν ἐνδιαφέρουν. Ἀπομένει στούς ὑπουργούς νά βροῦν τούς σχετικούς πρακτικούς τρόπους.

»Μιά νέα ἐξόρμηση γιά τή διεύρυνση τῆς συνεργασίας μας εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐντάσσεται στήν ΕΟΚ. Τό γεγονός αὐτό ἐνισχύει τίς δυνατότητες αὐτές. Κακῶς ὑπάρχει ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ ἔνταξή μας θά ἐπηρεάσει ἀρνητικά τίς σχέσεις μας. Ἐγώ ἀντιθέτως πιστεύω ὅτι θά δημιουργήσει μεγαλύτερες δυνατότητες.

»Στό πλαίσιο αὐτό μπορεῖ νά ἐνεργήσει ἡ Κυβέρνηση γιά νά προχωρήσουμε πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

Τσαουσέσκου: Οἱ μικτές ἐπιχειρήσεις πού ἀνέφερα μέ δυτικές χῶρες ἔχουν γίνει μέ ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις. Βεβαίως, οἱ Κυβερνήσεις μποροῦν νά λύσουν ὁρισμένα προβλήματα πού δημιουργοῦνται. Ἡ διαφορά πού ὀφείλεται στά διαφορετικά οἰκονομικά συστήματα τῶν δύο χωρῶν δέν θά σημειωθεῖ. Σκοπός μας οἱ ἐπιχειρήσεις νά εἶναι ἀποδοτικές. Ὅπως ὑπάρχουν δύο μέρη στίς ἐπιχειρήσεις, κάθε πλευρά θά διαθέτει τά κέρδη της ὅπως νομίζει καλύτερα.

Καραμανλῆς: *Δέν ἀμφιβάλλω ὅτι πρέπει νά ὑπάρχουν συμφέροντα κοινά.*

Τσαουσέσκου: Ὅσον ἀφορᾶ τή νέα κατάσταση πού θά δημιουργηθεῖ μέ τήν προσχώρηση τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, πρέπει νά ἐφαρμόσουμε παρόμοιες πράξεις συνεργασίας καί ταυτόχρονα νά ἀναθεωρήσουμε παλιές συμφωνίες. Ἐδῶ πρέπει νά πῶ ὅτι ἔχουμε πεῖρα λόγω ἄλλων συμφωνιῶν. Πρακτικῶς καί τώρα, ὅσον ἀφορᾶ τήν ἐφαρμογή ὡρισμένων οἰκονομικῶν στόχων στή Ρουμανία, συναγωνίζονται περισσότερες χῶρες καί ἑταιρεῖες δυτικές πού δέν συμμερίζονται τήν ἴδια ἄποψη. Ἔχουμε ἕνα μεγάλο ἔργο, ὅπου συναγωνίζονται τρεῖς χῶρες τῆς ΕΟΚ. Κάθε μιά προσπαθεῖ νά κερδίσει γιατί πρόκειται γιά μεγάλο ἔργο.

Καραμανλῆς: *Τό ἴδιο κι ἐμεῖς. Κι ὁ ἀνταγωνισμός αὐτός δημιουργεῖ προβλήματα πολιτικά. Κι αὐτό εἶναι φυσικό, γιατί οἱ χῶρες αὐτές πού συναγωνίζονται εἶναι περισσότερο ἀνεπτυγμένες τεχνολογικῶς ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τή Ρουμανία.*

Τσαουσέσκου: Ἂν καί εἶναι ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις, οἱ Κυβερνήσεις τῶν χωρῶν προσπαθοῦν νά πιέσουν κατ' εὐθεῖαν· μέχρι καί ἀρχηγοί Κρατῶν.

Καραμανλῆς: *Πίεση δέν θά μπορέσουν νά ἀσκήσουν· θά ἦταν ἀδιανόητο. Ἀλλά δημιουργοῦν ψυχολογική ἀτμόσφαιρα, τεχνικές καί θεσμικές προϋποθέσεις, γιά νά διευκολύνουν τόν σκοπό τους.*

Τσαουσέσκου: Τό ἀνέφερα αὐτό γιά νά ὑπογραμμίσω ὅτι σήμερα οἱ ἀρχηγοί Κρατῶν καί οἱ Κυβερνήσεις ἔχουν βαρύνουσα γνώμη στίς οἰκονομικές ὑποθέσεις. Θά ἤθελα καί ἐμεῖς νά συμβάλομε οὐσιαστικά γιά τά ἑπόμενα πέντε χρόνια.

Καραμανλῆς: *Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αὐτό εἶναι κοινή ἐπιθυμία μέ βάση τό κοινό συμφέρον. Εἴπαμε ὅτι οἱ οἰκονομικές σχέσεις τῶν χωρῶν μας ἐξελίχθησαν καλά σέ σχέση μέ τό παρελθόν, ὅπου ἦταν ἀνύπαρκτες, ἀλλά παρ' ὅλα αὐτά παραμένουν σέ χαμηλό ἐπίπεδο. Θά κάνουμε ὅ,τι εἶναι δυνατόν γιά νά διπλασιασθοῦν. Εἶπε ὁ πρόεδρος γιά συνεργασία σέ τρίτες χώρες. Αὐτό μπορεῖ νά γίνει σέ περιορισμένο βαθμό, διότι εἶναι περιορισμένες οἱ δυνατότητες. Ἀλλά εἶναι γεγονός ὅτι οἱ χῶρες μας συναντοῦν ἐμπιστοσύνη σέ χῶρες τοῦ Τρίτου Κόσμου, οἱ ὁποῖες αἰσθάνονται φόβο καί δυσπιστία πρός τίς μεγάλες χῶρες λόγω προκαταλήψεων τοῦ παρελθόντος. Ἐμεῖς μποροῦμε νά βροῦμε καλό κλίμα. Μποροῦν οἱ Κυβερνήσεις τρίτων χωρῶν νά τό συνεκτιμήσουν καί αὐτό.*

Τσαουσέσκου: Ἐπίσης νομίζω ὅτι μποροῦμε νά ἐπεκτείνουμε τήν συνεργασία μας στήν ἐπιστήμη καί τεχνολογία καί νά ἀναπτύξουμε ἀνταλλαγές στόν πολιτιστικό τομέα καί τίς ἐπαφές μεταξύ τῶν λαῶν μας. Βεβαίως, θέλουμε ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν δύο λαῶν μας νά ἀποκτήσει νέες διαστάσεις, συμμεριζόμενοι τίς παραδόσεις ἀλλά καί τή σημερινή πραγματικότητα στόν κόσμο.

»Ὅσον ἀφορᾶ τίς σχέσεις στά Βαλκάνια, εἶναι ἀλήθεια ὅτι πραγματοποιήσαμε βήματα πρός τή βελτίωση τῆς καταστάσεως, ἀλλά μπορῶ νά πῶ ὅτι βρισκόμαστε ἀκόμα στήν ἀρχή. Βεβαίως, ἡ Ρουμανία δέν ἔχει προβλήματα μέ καμιά βαλκανική χώρα. Πιστεύω ὅτι ὑπάρχουν δυνατότητες γιά καλλιτέρευση τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν χωρῶν καί βεβαίως, χωρίς νά μιλήσουμε γιά ἄξονα, μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι οἱ δύο χῶρες μας μποροῦν νά κάνουν περισσότερα πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Εἶχα συνάντηση μέ τόν πρόεδρο Ζίφκωφ καί εἴχαμε μακρά συζήτηση πάνω στό θέμα αὐτό. Καταλήξαμε στήν κοινή διαπίστωση ὅτι πρέπει νά κάνουμε περισσότερα. Οἱ σχέσεις μας μέ τή Γιουγκοσλαβία εἶναι καλές. Τό φθινόπωρο θά πραγματοποιήσω καί ἐγώ ἐπίσκεψη στό Βελιγράδι καί εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ βαλκανική συνεργασία θά ἀποτελέσει ἕνα ἀπό τά κυριότερα θέματά μας.

»Καλές σχέσεις ἔχουμε καί μέ τήν Τουρκία. Χαιρετίσαμε καί ἐκτιμήσαμε θετικά τό γεγονός ὅτι ἔγιναν πρόσφατα ὁρισμένες συζητήσεις μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας. Πιστεύω ὅτι μία συνεχής καλλιτέρευση μεταξύ τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν θά ἔχει μεγάλη σημασία γιά τήν διαβαλκανική συνεργασία. Θά πρέπει νά σκεφθοῦμε πῶς θά ἐνεργήσουμε στό μέλλον γιά νά διευρύνουμε τήν συνεργασία αὐτή. Πιστεύω ὅτι, ἐκτός ἀπό οἰκονομικά προβλήματα πού ἤδη συζητοῦμε σέ βαλκανικό ἐπίπεδο, θά πρέπει νά σκεφθοῦμε τίς μεταφορές καί τό περιβάλλον, ἀλλά ταυτόχρονα καί προβλήματα ὅπως νά μήν ἐπιτρέψουμε τήν τοποθέτηση νέων ὅπλων καί πυρηνικῶν στήν περιοχή μας. Θά ἔχουμε τήν εὐκαιρία νά συζητήσουμε περισσότερο πάνω σ' αὐτά. Πιστεύω ὅτι στόν τομέα τοῦ ἀφοπλισμοῦ οἱ βαλκανικές χῶρες πρέπει νά δώσουν τό παράδειγμα.

Καραμανλῆς: *Μιλώντας γιά διαβαλκανική συνεργασία ὁ κ. πρόεδρος ἔθιξε τίς ἑλληνοτουρκικές διαφορές. Εἶναι γνωστόν ὅτι ὑπάρχουν ἀντιθέσεις Βουλγαρίας καί Γιουγκοσλαβίας ὅπως καί Ἑλλάδος - Τουρκίας. Ὑπάρχει μία θεωρία πού ὑποστηρίζει ὅτι πρῶτα πρέπει νά τά λύσουμε αὐτά καί μετά νά συνεργασθοῦμε. Ἡ δική μου θεωρία εἶναι νά διευρύνουμε τή συνεργασία γιά νά διευκολύνουμε τήν ἐπίλυσή τους. Διότι μέ συνεχεῖς ἐπαφές δημιουργεῖται κλίμα εὐνοϊκό γιά τήν ἐπίλυση. Γι' αὐτό, ὅταν ἐπῆρα τήν πρωτοβουλία τό 1975, ἐκάλεσα τήν Τουρκία νά συμμετάσχει καί μάλιστα σέ ἐποχή πού οἱ σχέσεις μας ἦταν σέ ἐπικίνδυνο σημεῖο. Δέν ἐπιθυμῶ σέ ξένη χώρα νά κάνω κριτική τῆς πολιτικῆς μιᾶς ἄλλης. Ἀλλά πρέπει νά ξέρει ὁ κ. πρόεδρος ὅτι ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς κάναμε ὅ,τι ἦταν*

δυνατόν. Οἱ διαφορές εἶναι τεχνητές. Εἶναι διαφορές πού ἔχουν εἰρηνικές λύσεις. Δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι βρήκαμε κατανόηση. Ἡ Τουρκία δυστυχῶς γιά ὅλους μας περνᾶ δύσκολη περίοδο. Ἐπειδή δέν ἔχει σταθερή Κυβέρνηση, δέν μπορεῖ ὑπεύθυνα νά διαπραγματευθεῖ. Ἀλλά, ἄν δέν μπορεῖ νά λύσει τά ἑλληνοτουρκικά, αὐτό πού μπορεῖ καί εἶναι δυνατόν νά κάνει εἶναι νά ἀφήσει ἡσυχη τήν Κύπρο. Τό Κυπριακό τό ξέρει ὁ κ. πρόεδρος καί τήν ἱστορία του καί τήν τωρινή κατάσταση καί κατανοεῖ τήν ἀνάγκη νά δοθεῖ λύση στό πρόβλημα. Ἐγώ ἐκπλήσσομαι ἀπό τήν συμπεριφορά τῆς Τουρκίας πού δέν σπεύδει νά δώσει λύση. Ἔχουν ἐκδοθεῖ ὀκτώ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καί τρεῖς ἀποφάσεις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, τίς ὁποῖες ἀγνοεῖ, καί νομίζω ὅτι εἶναι ντροπή γιά τήν ἐποχή καί τήν περιοχή μας νά εὑρίσκεται ὑπό κατοχήν μία ἀνεξάρτητη χώρα. Ἡ λύση εἶναι εὔκολη, διότι οἱ θέσεις πού παίρνουν οἱ Ἑλληνοκύπριοι περίπου ἱκανοποιοῦν βασικές θέσεις τῆς Τουρκίας. Ἀλλά ἀπό πλευρᾶς Τουρκίας ὑπάρχει ἀπροθυμία καί δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἀποβλέπει στή διχοτόμηση. Ἐνῶ, ἄν ἐγκατελείψει τή στάση αὐτή, ἡ λύση εἶναι εὔκολη. Πάντως, αὐτό ἐπιβεβαιώνει ὅτι οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοί δέν ἔχουν τήν δυνατότητα νά ἐπιβάλλουν τίς ἀποφάσεις τους. Ὅπως εἶπα, ὑπάρχουν ἀλλεπάλληλες ἀποφάσεις πού ἀγνοεῖ ἡ Τουρκία. Αὐτή τήν κριτική τήν ἔκανα στό πλαίσιο τῆς συζητήσεως πού ἔκανε ὁ κ. πρόεδρος γιά τή διαβαλκανική συνεργασία.

Τσαουσέσκου: Ὑπάρχουν δύο θεωρίες ἀλλά καί περισσότεροι τρόποι γιά νά καταλήξουμε στή διεύρυνση τῆς συνεργασίας. Νομίζω ὅτι πρέπει νά προσπαθήσουμε νά ἐπιτύχουμε μία συμβίωση μεταξύ τῶν δύο θεωριῶν μέ τήν ἔννοια νά προχωρήσουμε σέ μία παράλληλη ἐπίλυση τῶν διμερῶν προβλημάτων καί προώθηση τῆς πολυμεροῦς συνεργασίας. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο θά ἐπιτύχουμε καλύτερη ἀνάπτυξη σχέσεων μεταξύ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν. Ἀλλωστε αὐτό ἀκριβῶς γίνεται.

»Ἀναφέρατε τό Κυπριακό. Ἔχουμε συζητήσει κι ἄλλοτε πάνω σ' αὐτό θέμα. Νομίζω ὅτι πρέπει νά ξεκινήσουμε ἀπό τήν ἀρχή ὅτι καμμιά ξένη χώρα δέν πρέπει νά ἀναμειχθεῖ στά ἐσωτερικά τῆς Κύπρου. Ἀντιθέτως, πρέπει νά ὑποστηριχθοῦν οἱ δύο κοινότητες γιά τήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν τους μέ διαπραγματεύσεις μέ βάση τόν σεβασμό τῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος.

Καραμανλῆς: *Σ' αὐτό συμφωνοῦμε. Ἀλλά ὑπάρχει μία διαφορά. Ἡ ἑλληνική κοινότης τῆς Κύπρου δέν ἐξαρτᾶται ἀπό μᾶς. Δέν τῆς ὑπαγορεύουμε πολιτική. Τό ἔχω δηλώσει καί δημόσια ὅτι ἡ ἀρμοδιότης χαράξεως πολιτικῆς ἀνήκει ἀποκλειστικά στό κυπριακό Κράτος. Ἡ τουρκοκυπριακή ὅμως κοινότης ἐξαρτᾶται 100% ἀπό τήν Ἄγκυρα καί πρό παντός ἀπό τίς 30.000 τουρκικοῦ στρατοῦ πού βρίσκονται στήν Κύπρο. Ἐάν φύγουν οἱ 30.000, οἱ δύο κοινότητες θά βροῦν τόν τρόπο νά συνεννοηθοῦν. Κατά συνέπεια, ἡ λύση ἐξαρτᾶται ἀπό τήν Ἄγκυρα. Ἔχει στρατό κατοχῆς στήν Κύπρο. Τί θά γίνει ἄν στείλω κι ἐγώ 30.000 στρατό στήν Κύπρο, ὅπως δικαιοῦμαι νά κάνω βάσει τῆς συνθήκης ἐγγυήσεως. Ἐάν τό κάνω, πᾶμε γιά πόλεμο. Δέν τό ἔκανα. Ἡ λύση ἐξαρτᾶται 100% ἀπό τήν Ἄγκυρα.*

Τσαουσέσκου: Δέν θά ἤθελα νά μποῦμε σέ λεπτομέρειες. Ἀντικειμενικά πιστεύω ὅτι καί ἡ Ἀθήνα ἔχει ρόλο στή λύση τοῦ θέματος.

Καραμανλῆς: *Τό πρόβλημα τό ἔθεσε ὁ κ. πρόεδρος καί ἤμουν ὑποχρεωμένος νά τοῦ πῶ τί ἐκτιμοῦμε ἐμεῖς. Ὁ πρόεδρος ἔχει ἀκούσει τίς τουρκικές ἀπόψεις. Εἶναι χρήσιμο νά ξέρει ποιά εἶναι ἡ πραγματικότητα. Τό συμπέρασμα γιά μένα εἶναι ὅτι ἡ λύση 100% ἐξαρτᾶται ἀπό τήν Ἄγκυρα, γιατί ἔχει στρατό στή νῆσο.*

Τσαουσέσκου: Νομίζω ὅτι δέν δίνετε σημασία στό ρόλο τῆς Ἑλλάδος.

Καραμανλῆς: *Δέν τό ὑποτιμῶ ἀλλά δέν θέλησε ἡ Ἑλλάς νά ὀξύνει τά πράγματα, διότι θά πηγαίναμε σέ πόλεμο. Πρέπει νά ξέρετε ὅτι τρεῖς φορές προεκλήθην σέ πόλεμο στήν Κύπρο καί στό Αἰγαῖο καί τόν ἀπέφυγα. Ἔκανα μετριοπαθεῖς προτάσεις γιά μιά λογική καί ἔντιμη λύση. Δέν ἔχω ἀνταπόκριση.*

Τσαουσέσκου: Πιστεύω ὅτι κι ἐσεῖς ἔχετε σημαντικό ρόλο στή λύση τοῦ προβλήματος.

Καραμανλῆς: *Ἡ λύση ἐξαρτᾶται ἀπό δύο μέρη. Ὅταν τό ἕνα μέρος δέν θέλει λύση, δέν ὑπάρχει λύση.*

Τσαουσέσκου: Βεβαίως, πάντα ὑπάρχουν δύο πλευρές, ἀλλά ἐσεῖς ἔχετε σημαντικό ρόλο.

Καραμανλῆς: *Θά παρακαλοῦσα τόν κ. πρόεδρο, ὅταν ἐπικοινωνήσει μέ τούς Τούρκους, νά τούς δώσει καμμιά χρήσιμη συμβουλή.*

Ἡ συζήτηση, κατόπιν, στράφηκε στή διεθνῆ κατάσταση καί ἰδιαίτερα στά προβλήματα τῶν ἐξοπλισμῶν, τοῦ Ἰράν καί τοῦ Ἀφγανιστάν, γιά τά ὁποῖα ὁ Ν. Τσαουσέσκου ἐπέρριψε εὐθύνες κυρίως στήν πολιτική τῶν ΗΠΑ, ἐνῶ ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε τήν ἔλλειψη ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καί στούς δύο μεγάλους συνασπισμούς.

Στή συνέχεια, ὁ Ν. Τσαουσέσκου παρέθεσε γεῦμα πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Στήν προσφώνησή του, ὁ Ρουμάνος πρόεδρος ἐξῆρε τή συμβολή τοῦ Ἕλληνα ὁμολόγου του στή διαρκῆ ἀνάπτυξη τῆς φιλίας καί συνεργασίας μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, ἀλλά καί στά Βαλκάνια γενικότερα.

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε στίς φιλικές σχέσεις τῶν δύο Κρατῶν καί ἰδίως στήν ἀνάπτυξη τῆς διμεροῦς συνεργασίας ἀπό τό 1975, ἡ ὁποία εἶχε ἐπηρεάσει εὐεργετικά καί τό πολιτικό κλίμα τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Βαλκανίων. Ἡ Χερσόνησος τοῦ Αἵμου, γνωστή παλαιότερα γιά τήν «παροιμιώδη ἀστάθεια καί τίς ἐκρηκτικές της ἀντιθέσεις», ἀποτελοῦσε πλέον διεθνῶς παράδειγμα εἰρηνικῆς καί δημιουργικῆς συνεργασίας μεταξύ χωρῶν μέ διάφορα οἰκονομικά καί κοινωνικά συστήματα. Κατόπιν, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἀναφέρθηκε στήν ἀνάγκη νά γίνεται σεβαστή ἡ ἀρχή τῆς μή ἀναμείξεως στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τρίτων, ἡ ὁποία εἶχε δεχτεῖ ἰσχυρά πλήγματα τόσο μέ τή σοβιετική εἰσβολή στό Ἀφγανιστάν, ὅσο καί μέ τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο. Γιά τή Μέση Ἀνατολή, στήν ὁποία ἡ ἔνταση ἔθετε σέ κίνδυνο τήν παγκόσμια εἰρήνη, ὑποστήριξε τήν ἀναγκαιότητα ἑνός καθολικοῦ διακανονισμοῦ, πού θά ἐπέτρεπε στούς Παλαιστίνι-

ους νά ἀποκτήσουν πατρίδα, ἐνῶ θά ἐγγυόταν καί τήν ὕπαρξη τοῦ Ἰσραήλ.

Τήν ἐπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τό δήμαρχο τοῦ Βουκουρεστίου, ὁ ὁποῖος τόν ἀνακήρυξε ἐπίτιμο δημότη τῆς πόλεως. Ἀκόμη, κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τῶν Ἡρώων στή ρουμανική πρωτεύουσα καί, στή συνέχεια, συναντήθηκε ἐκ νέου μέ τό Ν. Τσαουσέσκου. Στή συνομιλία αὐτή ἐθίγη πρῶτο τό θέμα τῆς πολιτικῆς καταστάσεως στήν Εὐρώπη, ἐνόψει τῆς πλημμελοῦς ἐφαρμογῆς τῆς Τελικῆς Πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι, τῆς ἀπογοητευτικῆς ἐξελίξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως τοῦ Βελιγραδίου καί, τέλος, τῆς προσεχοῦς συγκλήσεως τῆς Διασκέψεως στή Μαδρίτη. Ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε, ἀπό τήν πλευρά του, ὅτι θά ὑποστήριζε τή σύγκληση τῆς νέας Διασκέψεως στό Βουκουρέστι, ὅπως ἐπιθυμοῦσε ἡ ρουμανική πλευρά. Γιά τό ζήτημα τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας, εἰδικότερα, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος τόνισε:

«Τό θέμα εἶναι μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Πολλά ἄλλα προβλήματα θά ἐπηρεασθοῦν ἀπό τήν πορεία τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας. Πιστεύω ὅτι καμμιά πλευρά δέν ἔχει ἐπιθετικές βλέψεις. Ἂν ὑπάρχει δυσάρεστο κλίμα, αὐτό ὀφείλεται στήν ψυχολογία δυσπιστίας πού ἐπικρατεῖ. Ὁ μόνος τρόπος νά ξεπεραστεῖ ἡ δυσπιστία εἶναι νά δημιουργηθοῦν προϋποθέσεις ἀσφαλείας στήν Εὐρώπη. Γιά νά τό πετύχουμε αὐτό πρέπει νά ἐπιδιώξουμε ἰσορροπία δυνάμεων μέ παράλληλη βέβαια προσπάθεια μειώσεως τῶν ἐξοπλισμῶν. Ἤθελα νά σᾶς πῶ ὅτι αὐτή καθ' αὐτή ἡ μείωση τῶν ἐξοπλισμῶν δέν ἐξασφαλίζει ἀσφάλεια στήν Εὐρώπη. Γιατί πόλεμος μπορεῖ νά γίνει μέ πολλά ἤ λίγα ὅπλα. Τό θέμα εἶναι νά δημιουργηθεῖ κλίμα ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καί ἀμοιβαίου σεβασμοῦ ὥστε νά διαλυθεῖ ἡ δυσπιστία. Γιά νά ἐνισχυθεῖ ὁ παράγων τῆς ἀσφαλείας πρέπει νά ἐπιδιώξουμε ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων στό κατώτατο ἐπίπεδο. Πιστεύω ὅτι ἡ διάσκεψη τῆς Μαδρίτης προσφέρει τήν εὐκαιρία νά μποῦν τά θέματα αὐτά σέ κάποιο δρόμο. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀπό τόν καιρό τοῦ Ἑλσίνκι ἔχει ὑπάρξει ὀπισθοχώρηση στή συνεργασία τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Καί αὐτή ἡ ὀπισθοχώρηση διαπιστώθηκε στή διάσκεψη τοῦ Βελιγραδίου. Εἶναι ἀνάγκη ἡ διάσκεψη τῆς Μαδρίτης νά προπαρασκευαστεῖ καλά, διότι, ἂν ἀποτύχει καί αὐτή, θά ἔχουμε ὑποχωρήσει στή διεθνῆ κατάσταση. Καί ὑπάρχει σοβαρός κίνδυνος νά ἀποτύχει, γιατί γίνεται σέ κλίμα ἐντάσεως πού εἶναι συνέπεια τῶν τελευταίων γεγονότων. Ἡ ἔνταση αὐτή ἐλπίζω ὅτι μπορεῖ νά μᾶς κάνει νά ἀντιμετωπίσουμε φρονιμότερα τή διάσκεψη αὐτή, ἀλλά δέν ἀποκλείεται νά ἐκδηλωθοῦν ἀντιθέσεις καί παρουσιαστοῦν ἀρνητικά φαινόμενα. Γι' αὐτό στό παρελθόν σκέφθηκα μήπως θά ἔπρεπε νά ἀναβληθεῖ.

»Γιά νά τό ἀποφύγουμε αὐτό πρέπει στή διάσκεψη νά προπαρασκευαστοῦν ἐπιμελῶς τά θέματα πού θά εἰσαχθοῦν γιά συζήτηση καί συμφωνῶ μέ τόν πρόεδρο ὅτι τά θέματα αὐτά πρέπει νά εἶναι περιορισμένα σέ ἀριθμό καί νά μήν μποροῦν νά προκαλέσουν ἀντιδράσεις. Ἐάν εἴμαστε προπαρασκευασμένοι, εἶναι δυνατόν νά ἐλέγξουμε τήν πορεία τῶν συζητήσεων, ὥστε νά ἀποφύγουμε τίς μακρηγορίες πού θά ὁδηγήσουν σέ ἀποτυχία. Νομίζω ἐπ' αὐτοῦ ὅτι οἱ ἀντιπροσωπεῖες τῶν δύο χωρῶν μποροῦν νά συνεργασθοῦν».

Ἐπακολούθησε ἡ ἐξέταση τῶν προβλημάτων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, γιά τά ὁποῖα, γιά μιά ἀκόμη φορά, ὁ πρόεδρος Τσαουσέσκου ἐξέφρασε τήν ἄποψη ὅτι ἐπιβαλλόταν ἡ ἀποχώρηση τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τά κατεχόμενα, ἐνῶ ἡ συγκρότηση παλαιστινιακοῦ Κράτους ἦταν ἀναπόφευκτη. Ὑποστήριξε ἐπίσης τή σύγκληση διεθνοῦς Διασκέψεως γιά τά προβλήματα τῆς περιοχῆς. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε:

«Δέν ξέρω ἂν μποροῦμε νά περιμένουμε θετικά ἀποτελέσματα. Γιά πολλά θέματα ἔγιναν διασκέψεις χωρίς νά ἐπιφέρουν τά ἀποτελέσματα ποὺ οἱ προσερχόμενοι στή διάσκεψη ἤλπιζαν, κυρίως λόγω προκαταλήψεων. Ἐγώ πιστεύω ὅτι γιά τήν ἐπίλυση τοῦ Μεσανατολικοῦ χρειάζονται δύο πράγματα: τό πρῶτο εἶναι νά συνεννοηθοῦν οἱ ἀραβικές χῶρες, οἱ ὁποῖες λόγω δημαγωγικοῦ ἀνταγωνισμοῦ δέν καθορίζουν κοινή γραμμή, ἐπί μιᾶς ρεαλιστικῆς βάσεως. Δέν μποροῦν νά λύσουν τό Παλαιστινιακό ὅταν σκοτώνονται μεταξύ τους καί δέχονται ξένες ἐπιρροές. Πρέπει νά ἐφαρμόσουν μία κοινή λογική καί ρεαλιστική γραμμή καί δεύτερον, οἱ Ἀμερικανοί νά πειθαρχήσουν τό Ἰσραήλ. Τό Ἰσραήλ ἔχει ἀπόλυτο ἐξάρτηση ἀπό τίς ΗΠΑ. Ἐάν αὐτά τά δύο γίνουν συνδυασμένα, εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξει πρόοδος, ὥστε, ἂν γιά τυπικούς λόγους γίνει διάσκεψη, νά μπορέσει νά δώσει ἀποτέλεσμα. Πάντως, κατά τή γνώμη μου, ἡ διευθέτηση τοῦ Μεσανατολικοῦ ἐπείγει, διότι κάθε μέρα περιπλέκεται καί γίνεται ὀξύτερο. Ἐλλείψει πολιτικῆς λύσεως ἡ διένεξη ἔχει προεκτάσεις καί στόν οἰκονομικό τομέα. Τό ἐνεργειακό ἔκανε πιό ἐπικίνδυνο τό Μεσανατολικό. Ἡ ἐνεργειακή κρίση ἔχει τώρα μεγαλύτερη σημασία ἀπό τό πολιτικό θέμα. Εἶναι δυνατόν ὁ συνδυασμός τοῦ πολιτικοῦ μέ τό οἰκονομικό νά προκαλέσει κάποια σύρραξη. Ἀκόμη καί οἱ δυσκολίες στήν εὐρωπαϊκή συνεργασία πρόερχονται ἀπό τό Μεσανατολικό. Τό πρόβλημα ἔχει πάρει τέτοια μορφή καί ἔκταση ὥστε, ἂν ἐγκαίρως δέν ἀντιμετωπισθεῖ, θά ὁδηγήσει σέ μεγάλες περιπέτειες. Ἐγώ ἐκτιμῶ τό θάρρος καί τό ρεαλισμό τοῦ προέδρου Σαντάτ. Μπορεῖ, ὅπως εἶπε ὁ κ. πρόεδρος, ἡ συμφωνία τοῦ Κάμπ Νταίηβιντ νά εἶναι ξεπερασμένη, ἀλλά θά μποροῦσε νά ἀποτελέσει τό πρῶτο βῆμα γιά μία σφαιρική διευθέτηση. Ἀντί ὅμως οἱ ἄλλοι Ἄραβες νά συνεργασθοῦν, τόν ἀπεδοκίμασαν καί τόν κατεδίκασαν. Ἂν συνεργαζόντουσαν μαζί του, θά μποροῦσαν νά ἐπιτύχουν πολλά. Τό συμπέρασμά μου εἶναι ὅτι τό Μεσανατολικό ἀποτελεῖ τήν πιό ἐπικίνδυνη ἑστία διεθνοῦς ἐντάσεως καί πρέπει νά δοθεῖ προτεραιότητα στή διευθέτηση τοῦ θέματος αὐτοῦ, διότι, ὅπως εἶπα καί προηγουμένως, ἡ συνεργασία στήν Εὐρώπη τορπιλλίζεται ἀπό τό Μεσανατολικό σέ συνδυασμό μέ τό ἐνεργειακό. Ἤδη ἡ χρησιμοποίηση τοῦ πετρελαίου σάν ὅπλου πιέσεως δημιουργεῖ μιά πολύ ἐπικίνδυνη κατάσταση σέ ὅλο τόν κόσμο καί κυρίως στήν Εὐρώπη. Ἐκτός τοῦ ὅτι καμμιά χώρα δέν μπορεῖ νά προγραμματίσει τήν οἰκονομία της ἐξ αἰτίας τῆς αὐθαίρετης

ἐνίοτε αὐξήσεως τῆς τιμῆς τοῦ πετρελαίου, ὑπάρχει καί ἀνασφάλεια στό θέμα ἐξασφαλίσεως εἰσαγωγῶν. Ἐάν οἱ Ἄραβες ποῦν κάποτε "Ἄν ἡ Εὐρώπη δέν κάνει κάτι, δέν δίνουμε πετρέλαιο", ἡ Εὐρώπη θά εὑρεθεῖ πρό διλήμματος ἢ νά δεχθεῖ τόν ἐκβιασμό καί νά χρεωκοπήσει ἢ νά κάνει χρῆση βίας. Γι' αὐτό ὑποστηρίζω ὅτι ἡ πιό ἐπικίνδυνη ἑστία γιά τήν εἰρήνη στόν κόσμο εἶναι ἡ Μέση Ἀνατολή».

Γιά τή διεθνῆ οἰκονομική κατάσταση, τέλος, οἱ δύο ἡγέτες ἀντάλλαξαν τίς ἀκόλουθες ἀπόψεις:

Καραμανλῆς: *Καί αὐτό, ὅπως καί τό πρόβλημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ, συζητοῦνται χρόνια ματαίως χωρίς ἀποτέλεσμα. Κανείς δέν εἶναι διατεθειμένος νά κάνει θυσίες γιά νά δώσει λύση. Οἱ πλούσιοι σήμερα δέν εἶναι διατεθειμένοι νά κάνουν παραχωρήσεις. Ὅταν οἱ πλούσιοι ἔχουν ἀνεργία δέν θά δώσουν μέρος τοῦ ἐθνικοῦ τους εἰσοδήματος. Σήμερα πλούσιοι εἶναι μόνο οἱ Ἄραβες. Ὅλοι οἱ ἄλλοι, καί ἡ Δύση, περνοῦν ὀξύ οἰκονομικό πρόβλημα. Ὁ μόνος τρόπος εἶναι ὁ περιορισμός τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν, ἐφόσον τά κεφάλαια θά ἐδίδοντο στίς ὑπό ἀνάπτυξη χῶρες. Αὐτή ἡ πολιτική θά μποροῦσε νά δώσει δύο σημαντικά ἀποτελέσματα. Περιορισμός στούς ἐξοπλισμούς ποῦ θά περιόριζε τούς κινδύνους κατά τῆς εἰρήνης καί θά ἄφηνε χρήματα γιά τήν ἐνίσχυση τῶν ὑπό ἀνάπτυξη χωρῶν. Κατά τή γνώμη μου εἶναι ἡ καλύτερη μεθόδευση στή συζήτηση Βορρᾶ-Νότου.*

. . . . . .

»Ἡ ὑπόθεση τῆς νέας διεθνοῦς οἰκονομικῆς τάξεως καί ἡ ἀπάλειψη τῆς φτώχειας εἶναι τά κρισιμώτερα προβλήματα τοῦ κόσμου. Χωρίς ἐπίλυση τῶν προβλημάτων αὐτῶν δέν μποροῦμε νά ἔχουμε ἀσφάλεια, εἰρήνη καί σταθερότητα στόν κόσμο. Ἔκανα μία ὁμιλία στή Γενεύη στή ΔΟΕ· εἶπα ὅτι, ἄν δέν βοηθηθοῦν οἱ φτωχοί λαοί, οἱ πλούσιοι θά χάσουν καί αὐτά πού ἔχουν, καί δεύτερον ὅτι εἶναι συμφέρον τῶν πλουσίων νά ἀναπτυχθοῦν οἱ φτωχοί, διότι ἔτσι μπορεῖ νά διευκολυνθεῖ ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς παραγωγῆς. Πρόκειται γιά τό μεγαλύτερο μακροπρόθεσμο πρόβλημα μαζί μέ τό δημογραφικό. Ὑπολογίζεται ὅτι τό ἔτος 2000 ἡ ἀνθρωπότης θά ἔχει φθάσει τά 7 δισεκατομμύρια. Ἀπό αὐτά τό 1,5 δισεκατομμύριο θά ζεῖ σέ ἀναπτυγμένες συνθῆκες καί οἱ ὑπόλοιποι θά εἶναι νηστικοί· καί τοῦτο γιατί ἡ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ ἐκμηδενίζει τήν αὔξηση τοῦ κατά κεφαλή εἰσοδήματος. Αὐτή τή στιγμή οἱ ὑπό ἀνάπτυξη χρωστοῦν 360 δισεκατομμύρια δολλάρια καί δέν ἔχουν νά πληρώσουν οὔτε τά τοκοχρεολύσια καί κάνουν νέα δάνεια γιά νά τά πληρώσουν. Μέ τήν οἰκονομική κρίση τό πρόβλημα γίνεται πιό ἔντονο. Μέ τήν ἀνεργία πού ὑπάρχει δέν βρίσκουν δάνεια.

Ν. Τσαουσέσκου: Νά πάρουμε μία κοινή πρωτοβουλία γιά νά δημιουργηθεῖ μαζί μέ τίς ὑποανάπτυκτες χῶρες μία ἐπιτροπή ποῦ θά προτείνει τήν ἀπόσβεση τῶν χρεῶν.

Καραμανλῆς: *Θά τό μελετήσουμε, ἀλλά κάποιος θά πρέπει νά πληρώνει τά χρέη. Δέν εἶναι πρός Κυβερνήσεις ἀλλά πρός Τράπεζες. Κάποιος πρέπει νά πληρώσει τίς Τράπεζες. Ἐν πάση περιπτώσει τό θέμα εἶναι σοβαρότατο. Ἐάν ὑπῆρχε μία σταθερή οἰκονομική κατάσταση, οἱ Κυβερνήσεις θά μποροῦσαν νά προγραμματίσουν.*

Ν. Τσαουσέσκου: Ξέρετε τί γίνεται. Ὅποια ὑποανάπτυκτη χώρα καί ἄν πάρουμε, ἀπό τίς πιστώσεις πού λαμβάνει πρέπει νά πληρώσει τούς τόκους. Γίνεται ἀπό τίς πολυεθνικές μία ἐκμετάλλευση στίς τιμές καί τελικά μετά ἀπό αὐτή τή διαδικασία ἡ χώρα μένει φτωχότερη. Καμμιά δραστηριότητα, ὅπως εἶναι ἡ ἐκμετάλλευση ὀρυχείων, δέν ἀποδίδει περισσότερο ἀπό 10-12%. Στήν πρακτική, μέ τίς ἐμπορικές ἀνταλλαγές καί τό σύστημα τῶν πιστώσεων, οἱ ἀνεπτυγμένες χῶρες παίρνουν περισσότερα ἀπό τή δική τους δραστηριότητα. Ἔτσι, ἡ διαμόρφωση τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων εἶναι ἀπαράδεκτη.

Κ. Καραμανλῆς: *Ἀσφαλῶς ναί, ἀλλά πῶς μπορεῖ νά γίνει ἀναμόρφωση; Ὅπως εἴπαμε, χρειάζονται 2 πράγματα: ἡ ἐξεύρεση τῶν οἰκονομικῶν πόρων, καί δέν ὑπάρχει τρόπος παρά μόνο μέ τή μείωση τῶν ἐξοπλισμῶν. Κανείς λόγω διεθνοῦς οἰκονομικῆς κρίσεως δέν μπορεῖ νά διαθέσει κεφάλαια. Εἶναι μέσα στήν ἀνθρώπινη φύση. Οὔτε συγγενής δέν δίνει εἰς βάρος τῆς δικῆς του εὐημερίας.*

Ν. Τσαουσέσκου: Τότε δέν μένει παρά νά τά πάρουνε μέ τή βία.

Κ. Καραμανλῆς: *Δέν διαφωνοῦμε. Ἄλλο τό τί εἶναι σωστό, ἄλλο ποιές εἶναι οἱ ἐπιθυμίες μας καί ἄλλο τί μπορεῖ νά γίνει. Δέν διαφωνοῦμε ὅτι ὑπάρχει πρόβλημα σοβαρό ποῦ πρέπει νά λυθεῖ ἀλλά πρέπει νά ἐξευρεθοῦν τά μέσα. Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι μόνο μέ τή μείωση τῶν ἐξοπλισμῶν μπορεῖ νά ἐξευρεθοῦν τά κεφάλαια. Εἶναι ἕνας τρόπος. Ἀλλά ἄν δέν λύσουμε τά ἄλλα, αὐτό δέν λύνεται*[7].

Οἱ συνομιλίες ὁλοκληρώθηκαν τό ἴδιο βράδυ καί τό πρωί τῆς ἑπομένης. Παράλληλα, συνομιλίες εἶχε καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκης, μέ τόν ὁμόλογό του, Στ. Ἀντρέι.

Στό κοινό ἑλληνορουμανικό ἀνακοινωθέν ὑπογραμμίστηκε ἡ πρόοδος πού εἶχε σημειωθεῖ στίς διμερεῖς σχέσεις τά τελευταῖα χρόνια, μέ ἀφετηρία τήν ὑπογραφή τῆς Πανηγυρικῆς Κοινῆς Δηλώσεως τῆς 27ης Μαΐου 1975 [βλ. τόμο Η΄]. Ἡ διμερής συνεργασία θά μποροῦσε νά ἐπεκταθεῖ ἀκόμη περισσότερο σέ ἄλλους τομεῖς — τή δημιουργία μικτῶν ἐπιχειρήσεων, τήν ἐνέργεια, τίς μεταφορές, τίς μηχανικές κατασκευές, τά ναυπηγεῖα, τή χημική βιομηχανία, τή βιομηχανία τροφίμων, ἀλλά καί τίς μορφωτικές σχέσεις, οἱ ὁποῖες εἶχαν ἤδη ἀναπτυχθεῖ σημαντικά. Γιά τή διεθνῆ κατάσταση, τό ἀνακοινωθέν ἐπεσήμανε τή σύγκλιση ἀπόψεων μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, προσηλωμένων στίς ἀρχές τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τοῦ ΟΗΕ — ἰδιαίτερα, τήν ἀνεξαρτησία, τήν ἐθνική κυριαρχία καί τήν μή ἀνάμιξη στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τρίτων Κρατῶν· ὑπογράμμιζε τή σημασία πού ἀπέδιδαν τά δύο μέρη στήν προσεχῆ πανευρωπαϊκή Διάσκεψη τῆς Μαδρίτης, ἐνῶ ἀνέφερε ὅτι θά ἀναλάβουν πρωτοβουλίες γιά σύγκληση νέων διαβαλκανικῶν συναντήσεων· καί τόνιζε τήν ἀνάγκη νά ὑπάρξουν μέτρα γιά τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν καί γιά τή μείωση τοῦ χάσματος μεταξύ ἀναπτυγμένων καί ὑπαναπτύκτων χωρῶν. Γιά τό Κυπριακό, τό ἀνακοινωθέν ἐπεσήμανε τήν ἀνάγκη νά ὑπάρξει δί-

καιη καί διαρκής λύση μέ διαπραγματεύσεις τῶν δύο Κοινοτήτων ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ ΟΗΕ, πού νά διασφαλίζει τήν κυριαρχία, ἐδαφική ἀκεραιότητα, ἀνεξαρτησία, ἑνότητα, καθώς καί τόν ἀδέσμευτο χαρακτήρα τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Ὁ Ν. Τσαουσέσκου εἶχε ἀποδεχτεῖ πρόσκληση τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά ἐπισκεφθεῖ ἐπίσημα τήν Ἑλλάδα.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Ρουμανία θά σχολιαστεῖ ἀπό τόν ἑλληνικό καί τό διεθνῆ τύπο. Χαρακτηριστικά, στίς 5 Σεπτεμβρίου, ἡ «Αὐγή» τονίζει:

Τόσο τά θέματα πού συζητήθηκαν ὅσο καί οἱ ἀπόψεις πού διατυπώθηκαν μέσα σ' ἕνα κλίμα ἀμοιβαίας ἐγκαρδιότητος, ἐκτιμῶνται σάν ἕνα νέο βῆμα στή διεύρυνση τῶν σχέσεων φιλίας καί συνεργασίας μεταξύ τῶν δύο χωρῶν καί σάν μιά πολύτιμη συμβολή στήν ὑπόθεση τῆς διεθνοῦς ὑφεσης καί τῆς πολυμεροῦς συνεργασίας στήν περιοχή τῆς Βαλκανικῆς... Ἡ ἐποικοδομητική σκοπιά, ἀπό τήν ὁποία ἐξετάστηκαν τόσο τά προβλήματα τῆς διμεροῦς συνεργασίας, ὅσο καί τά γενικώτερα διεθνῆ θέματα, ἀπέδειξε γι' ἄλλη μιά φορά τά μεγάλα περιθώρια, πού στήν ἐποχή μας ἐπιτρέπουν σέ μικρές χῶρες καί μέ διαφορετικά κοινωνικά συστήματα νά παίζουν σημαντικό ρόλο στόν διεθνῆ στίβο γιά τήν ἐδραίωση τῆς εἰρήνης, εἰς πεῖσμα τῆς πόλωσης πού τροφοδοτεῖται ἀπό τούς ἀντιπάλους συνασπισμούς.

Ἡ ἑβδομαδιαία, ἐξάλλου, ἐπιθεώρηση «Πολιτικά Θέματα» ὑπογραμμίζει, στίς 12 Σεπτεμβρίου:

Ἡ πρώτη ἐπίσημη προεδρική ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Ρουμανία ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητα περισσότερο ἀπό ἐπιτυχής καί ἔδειξε ὅτι ἡ βαλκανική πολιτική, πού μέ πρωτοβουλία του χάραξε καί ἀκολούθησε, ἔχει δημιουργήσει τώρα στά Βαλκάνια μιάν ἄλλη πραγματικότητα, πού ἀναγνωρίζεται ἀπό ὅλες τίς βαλκανικές χῶρες. Θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ πολιτική αὐτή δέν ἄλλαξε ἁπλῶς ἕνα δυσάρεστο κλίμα πού ὑπῆρχε στόν βαλκανικό χῶρο, ἀλλά δημιούργησε βάσεις ἐδραίωσης πολύπλευρων σχέσεων στίς ἀρχές τῆς ἰσοτιμίας καί τοῦ ἀμοιβαίου συμφέροντος, πού μποροῦν νά διευρυνθοῦν καί νά παραμείνουν ὡς πάγια πολιτική (...) Δέν θά ἀποτελοῦσε ὑπερβολή, ἀλλά οὔτε ὑπερβολική ἐκτίμηση, ἄν τονισθεῖ ὅτι ἡ πρώτη ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ σέ μιά βαλκανική χώρα εἶχε καί τήν πρόθεση νά καταδειχθεῖ ἡ ἀξιολόγηση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς γιά τήν Ἑλλάδα, ὑπό τίς σημερινές συνθῆκες τῆς χώρας, ἀλλά καί τοῦ κόσμου ὁλόκληρου. Ἰδιαίτερα τίς παραμονές τῆς ἔνταξης τῆς χώρας μας στήν ΕΟΚ, πού σημαίνει ἄμεση πλέον ἐπαφή τῶν ὑπολοίπων βαλκανικῶν χωρῶν μέ τήν Κοινότητα.

Ἡ βαρύτητα πού δόθηκε στήν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Ρουμανία, ἀναδεικνύεται καί ἀπό τήν εὐρύτατη κάλυψη πού εἶχε τόσο στό ρουμανικό, ὅσο καί στόν εὐρωπαϊκό τύπο. Ἡ «Roumania Libera», μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό Βουκουρέστι, ἀναφέρεται ἐκτενῶς στό ἱστορικό τῆς ἑλληνορουμανικῆς φιλίας καί συνεργασίας καί τονίζει ὅτι ὁ διάλογος Καραμανλῆ - Τσαουσέσκου ἐγγράφεται σάν μιά φυσική συνέχεια τῆς συνεργασίας πού ἄρχισε τό 1975, μέ τήν πρώτη ἐπίσκεψη τοῦ τότε Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ στή Ρουμανία (3.9).

Στή συνεχῆ «ἀνοδική ἐξέλιξη τῆς φιλίας καί συνεργασίας μεταξύ Ἑλλάδος καί Ρουμανίας», καθώς καί στήν προώθηση τῆς ἰδέας γιά διαβαλκανική συνεργασία ἀναφέρεται μέ ἐκτενῆ ἄρθρα καί ἐκτεταμένη εἰδησεογραφία καί ἡ «Scinteia», ἡ ὁποία, ἐξαίροντας τό μεγάλο πολιτικό κύρος τοῦ Ἕλληνος προέδρου, καταλήγει: «Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀντιπροσωπεύει μιά νέα στιγμή ἱστορικῆς σημασίας στό χρονικό τῶν παραδοσιακῶν δεσμῶν φιλίας τῶν δύο λαῶν». (2, 3, 4. 9).

Τήν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Ρουμανία κάλυψε καί τό ἀγγλόφωνο δελτίο τοῦ «Tass» (3.9), ἐνῶ τό πρακτορεῖο «Τανγιούνγκ» (15.9) θά ὑπογραμμίσει ἰδιαίτερα τήν πρωτοβουλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὡς πρωθυπουργοῦ, γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς πολυμεροῦς βαλκανικῆς συνεργασίας.

Τήν ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Ρουμανία κάλυψε μέ ἀνταποκρίσεις καί σχόλια καί ὁ εὐρωπαϊκός τύπος, καθώς καί τά διεθνῆ εἰδησεογραφικά πρακτορεῖα.

Ἕνα ἀπό τά προβλήματα πού ἀπασχόλησαν περισσότερο τόν Κ. Καραμανλῆ κατά τή διάρκεια τῆς πρωθυπουργίας του ἦταν ἡ συνεργασία ἀνάμεσα στίς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Καί ὑπό τό πρίσμα αὐτό, δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι ἡ πρώτη χώρα πού ἐπισκέπτεται ὁ Κ. Καραμανλῆς ὡς πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι βαλκανική (BBC, 3.9).

Οἱ συνομιλίες κορυφῆς τοῦ Βουκουρεστίου θά ἐπιτρέψουν νά γίνει ὁ ἀπολογισμός τῶν ὅσων ἔχουν ἤδη ἐπιτευχθεῖ στό ἐπίπεδο τῆς βαλκανικῆς συνεργασίας ἀπό τῆς διασκέψεως τῆς Ἀθήνας τόν Φεβρουάριο τοῦ 1975 καί θά καθορισθεῖ τό κατάλληλο πλαίσιο γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς ὑφισταμένης διαδικασίας... Βέβαια ἡ βαλκανική συνεργασία προσκρούει στίς ἰδιάζουσες πραγματικότητες τῆς περιοχῆς. Ὡστόσο, ἡ ἰδέα τῆς συνεργασίας κερδίζει ἔδαφος... Κατά τό μέτρο τοῦ δυνατοῦ, ἡ Ἀθήνα καί τό Βουκουρέστι, προσπαθοῦν νά καθορίσουν μιά πολιτική συνεργασία πού βασίζεται σ' ἕνα κοινό μέλημα ἀνεξαρτησίας («Le Monde», 5.9).

Ὁ Κ. Καραμανλῆς πού πραγματοποιεῖ τήν πρώτη ἐπίσκεψή του στό ἐξωτερικό ὡς ἀρχηγός Κράτους, ἐλπίζει πώς θά μπορέσει νά συνεχίσει τήν πολιτική τοῦ συνετοῦ ἀνοίγματος πρός Ἀνατολάς, τήν ὁποία εἶχε ἀρχίσει ὡς πρωθυπουργός («Les Echos», 4.9).

Ἡ πρώτη ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὡς προέδρου, στήν Ρουμανία, ἀποδεικνύει πόση σημασία ἀποδίδει ὁ Ἕλληνας πρόεδρος στήν ἀσφάλεια τῆς Ἑλλάδος, στόν γεωγραφικό της χῶρο καί στίς σχέσεις της μέ τίς γειτονικές χῶρες. Τά σχέδιά του γιά οἰκονομική συνεργασία τῶν

βαλκανικῶν χωρῶν δὲν ἔχασαν τὴν ἐπικαιρότητά τους. Δὲν περιορίζονται οὔτε ἀπὸ τὶς προσεχεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδος σὰν χώρας - μέλους τῆς ΕΟΚ οὔτε ἀπὸ τὴν προσπάθειά της γιὰ ἐπάνοδο στὸ στρατιωτικὸ σκέλος τοῦ NATO («Salzburger Nachrichten», 9.9).

6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινιάζει τὴ Διεθνῆ Ἔκθεση Θεσσαλονίκης, πρὸς τὴν ὁποία εἶχε ἀπευθύνει, πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφιξή του, τὸν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Ἡ ἐφετινὴ Διεθνὴς Ἔκθεση τῆς Θεσσαλονίκης γίνεται κάτω ἀπὸ δύσκολες διεθνεῖς οἰκονομικὲς συνθῆκες, κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ πληθωρισμὸς σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ τὸ ἐνεργειακὸ πρόβλημα ποὺ συνεχῶς ὀξύνεται.

»Ἡ διεθνὴς αὐτὴ συγκυρία συμπίπτει μὲ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα. Ἡ εἴσοδός της στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο τῆς ἐπιτρέπει νὰ προσδοκᾶ πολλαπλᾶ οἰκονομικά, κοινωνικὰ καὶ πολιτιστικὰ ὠφελήματα καὶ τῆς δίδει τὴν εὐχέρεια νὰ ἐνισχύσει τὸ ρόλο της στὶς διεθνεῖς οἰκονομικὲς συναλλαγές.

»Βέβαια, ὅπως ἐτόνισα κατ' ἐπανάληψιν, ἡ ἀξιοποίηση τῶν δυνατοτήτων ποὺ μᾶς προσφέρει ἡ ἔνταξη, θὰ ἀπαιτήσει ἔνταση τῶν προσπαθειῶν μας καὶ τολμηρὲς προσαρμογές.

»Μὲ τὴν ἔνταξή μας θὰ διευρυνθεῖ ἀσφαλῶς καὶ ὁ ρόλος τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ποὺ ἀποτελεῖ ἤδη ἕνα παγκοσμίως ἀναγνωρισμένο θεσμό, ποὺ δίδει τὴν εὐκαιρία ἀφ' ἑνὸς νὰ προβληθοῦν τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ παρουσιασθοῦν οἱ ἐξελίξεις ποὺ σημειώνει ἡ παγκόσμια τεχνολογία.

»Ἔμπρακτη μαρτυρία τῆς πεποιθήσεως αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ συνεχῶς αὐξανόμενη συμμετοχὴ σὲ ἐκθέτες καὶ χῶρες ποὺ συμμετέχουν, ὄχι μόνο γιὰ τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο τοῦ θεσμοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ρόλο ποὺ μπορεῖ νὰ διαδραματίσει ἡ Ἑλλάδα στὴν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς συνεργασίας.

»Μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι ἡ ἐφετινὴ Ἔκθεση θὰ ἀποτελέσει ἀφετηρία γιὰ νέες κατακτήσεις, ἀπευθύνω θερμὸ χαιρετισμὸ στοὺς ὀργανωτάς της, στοὺς Ἕλληνες καὶ ξένους ἐκθέτας καὶ ἰδιαίτερα στοὺς ἀγαπητοὺς Θεσσαλονικεῖς».

Κηρύσσοντας τὴν ἔναρξη λειτουργίας τῆς ἐκθέσεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε:

«Κυρίες καὶ κύριοι,

»Εἶμαι εὐτυχής, γιατὶ καὶ ὑπὸ τὴ νέα ἰδιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους παρίσταμαι σήμερα στὴ λαμπρὴ αὐτὴ τελετή. Καὶ ὀφείλω νὰ εὐχαριστήσω τὴν Διοίκηση τῆς Ἐκθέσεως ποὺ μοῦ ἔδωσε μὲ τὴν πρόσκλησή της τὴν εὐκαιρία αὐτή. Ὅπως ὀφείλω νὰ εὐχαριστήσω καὶ σᾶς, κύριε πρόεδρε, ποὺ μοῦ δώσατε ἀπόψε τὴν ἱκανοποίηση νὰ ἀναφερθεῖτε στὶς ὑπηρεσίες ποὺ προσέφερα στὴ Θεσσαλονίκη. Γιατὶ γιὰ ἕνα πολιτικὸ ποὺ ἀφιερώνεται στὴν ὑπηρεσία τοῦ τόπου του, δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἱκανοποίηση ἀπὸ τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του.

»Τὴν Ἔκθεση αὐτὴ τὴν ἐγκαινιάζω ἀπὸ τὸ 1956. Καὶ τὴν παρακολουθῶ ἔκτοτε μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον. Ἐνδιαφέρον ποὺ ὀφείλεται τόσο στὴ μεγάλη σημασία ποὺ ἀποδίδω στὴν ἀποστολή της, ὅσο καὶ στὴν ἀγάπη ποὺ ἔχω γιὰ τὴν πόλη αὐτή, τὴ Θεσσαλονίκη.

» Εἶναι ὡς ἐκ τούτου φυσικὸ νὰ αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση, ὅταν διαπιστώνω τὴν καταπληκτικὴ πρόοδο ποὺ ἡ Ἔκθεση αὐτὴ ἐσημείωσε ἔκτοτε. Μία πρόοδος πού, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, δίδει καὶ τὸ μέτρο τῆς γενικώτερης προόδου ποὺ σημειώθηκε στὸν τόπο μας κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια.

»Ἡ ἐφετινὴ Ἔκθεση συμπίπτει μὲ ἕνα μεγάλο ἱστορικὸ γεγονός. Τὴν ἔνταξη τῆς χώρας μας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα. Ἡ Ἑλλὰς μετὰ τέσσερις μῆνες γίνεται τὸ δέκατο μέλος τῆς Κοινότητος. Καὶ θὰ κληθεῖ νὰ ἐντείνει τὶς προσπάθειές της, γιὰ νὰ ἀξιοποιήσει τὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἡ ἔνταξη αὐτὴ μᾶς προσφέρει.

»Τοῦτο, ἄλλωστε, ἐπιβάλλεται καὶ γιὰ τὸν πρόσθετο λόγο, ὅτι ἡ διεθνὴς κατάσταση, πολιτικὴ καὶ οἰκονομική, συνεχῶς ἐπιδεινώνεται· καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ καταλάβουμε ὅτι ἀπὸ τὴν κρίση αὐτὴ δὲν θὰ βγοῦν ὀρθιοι παρὰ μόνον ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἐπιδείξουν θάρρος καὶ σωφροσύνη.

»Πιστεύω ὅτι, παρ' ὅλο ποὺ οἱ δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουμε τελευταῖα ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος στὴ διεθνῆ συγκυρία, μποροῦμε σημαντικὰ νὰ τὶς περιορίσουμε, ἂν συμπεριφερθοῦμε ὅπως συμπεριφέρεται σὲ δύσκολους καιροὺς κάθε συνετὸς νοικοκύρης. Γιατὶ ἡ πολιτεία δὲν εἶναι παρὰ μία μεγάλη οἰκογένεια. Ἂν ἡ ὁμόνοια, ὁ μόχθος καὶ ἡ ἐγκράτεια εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν προκοπὴ κάθε οἰκογένειας, εἶναι ἐξ ἴσου ἀναγκαῖες καὶ γιὰ τὴν προκοπὴ κάθε πολιτείας.

»Ὅπως εἶπα καὶ ἄλλοτε, ἡ δύναμη ἑνὸς λαοῦ ποὺ θέλει νὰ ζήσει καὶ νὰ προοδεύσει ἐν ἐλευθερία, εἶναι ἀπεριόριστη. Καὶ μπορεῖ μὲ τὴ δύναμη αὐτὴ νὰ κάνει θαύματα, ὅταν θέλει καὶ ξέρει νὰ τὴν ἀξιοποιήσει.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅλοι μας συνειδητοποιοῦμε τὶς ἀλήθειες αὐτὲς καὶ ὅτι θὰ ἐπιδείξουμε καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ τὶς ἀρετὲς ἐκεῖνες ποὺ φωτίζουν τὴν πορεία τοῦ ἔθνους μας στὶς δύσκολες στιγμές του.

»Καὶ μὲ τὴν προσδοκία αὐτή, κηρύσσω τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς 45ης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης».

Τὴν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τὶς Σέρρες, ὅπου ἔγινε δεκτὸς μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό. Ἀπαντώντας στὴν προσφώνηση τοῦ δημάρχου, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἐμφανῶς συγκινημένος, σημείωσε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ διά τοὺς φιλόφρονας λόγους σας· καὶ δι' ὑμῶν εὐχαριστῶ τοὺς Σερραίους, τοὺς συμπολίτες σας καὶ συμπολίτες μου, γιὰ τὴν θερμὴ ὑποδοχὴ ποὺ ἐπεφύλαξαν.

»Γεννήθηκα, μεγάλωσα καὶ σταδιοδρόμησα στὸν τόπο αὐτὸ καὶ ἔζησα ἀπὸ μικρὸς ὅλες τὶς λύπες καὶ τὶς χαρές του. Εἶναι φυσικὸ ὡς ἐκ τούτου νὰ αἰσθάνομαι ψυχικὰ συνδεδεμένος μαζί του.

»Ὅπως εἶναι φυσικὸ νὰ αἰσθάνομαι εὐγνωμοσύνη καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν σταθερὴ ἐμπιστοσύνη, μὲ τὴν ὁποία μὲ στήριξαν οἱ Σερραῖοι σὲ ὅλους μου τοὺς ἀγῶνες.

»Ὅπως εἶπα καὶ στὴ Θεσσαλονίκη, ἡ χώρα μας ἐση-

μείωσε σημαντικάς προόδους κατά τά τελευταῖα χρόνια, παρά τούς ἐσωτερικούς καί ἐξωτερικούς κινδύνους, στούς ὁποίους, χωρίς εὐθύνη τοῦ λαοῦ της, βρέθηκε παγιδευμένη. Μέσα σ' ἕναν κόσμο ἀναρχούμενο πολιτικά καί οἰκονομικά, ἡ Ἑλλάς πορεύεται μέ βῆμα σταθερό πρός ἕνα καλλίτερο μέλλον. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κατά τόν τελευταῖο καιρό ἀντιμετωπίζουμε μαζί μέ ὅλο τόν κόσμο ἔκτακτα καί δύσκολα προβλήματα. Πιστεύω ὅμως ὅτι μποροῦμε τίς δυσκολίες αὐτές νά τίς ξεπεράσουμε, ἐφ' ὅσον ἡ ἀντιμετώπισίς τους ἐξαρτᾶται σέ μεγάλο βαθμό ἀπό ἐμᾶς τούς ἴδιους.

»Παρακολουθῶ πάντα μέ ἐνδιαφέρον τήν ἐξέλιξη τῆς πόλεως αὐτῆς καί τῆς περιοχῆς της· καί διαπιστώνω μέ ἱκανοποίηση τήν ἐντυπωσιακή πρόοδο πού σημειώθηκε στόν τόπο αὐτό, χάρη στήν ἐργατικότητα καί σωφροσύνη τῶν πολιτῶν του.

»Κύριε δήμαρχε,

»Αὐτή τή φορά δέν ἦρθα στίς Σέρρες, στήν ἀγαπητή αὐτή πόλη, γιά νά ζητήσω ψήφους· οὔτε καί γιά νά ἐπιλύσω προβλήματα. Ἦρθα γιά νά ἱκανοποιήσω μία ψυχική ἀνάγκη. Νά συναντήσω παλιούς καί ἀγαπητούς φίλους καί νά ξαναφέρω στή μνήμη μου τά νεανικά μου χρόνια. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή νά στοχασθῶ τή διαδρομή πού ἔκανα γιά νά φθάσω μέ τή δική σας συμπαράσταση ἐκεῖ πού βρίσκομαι σήμερα.

»Ἀγαπητοί Σερραῖοι,

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι γιά τήν συμπάθεια μέ τήν ὁποία μέ ὑπεδέχθητε· καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι μοῦ χαρίσατε σήμερα μιά ἀπό τίς πιό ἔντονες συγκινήσεις τῆς ζωῆς μου».

Τήν ἐπομένη, ἐπισκέφθηκε τή γενέτειρά του, Πρώτη, καί ἐπέστρεψε στή Θεσσαλονίκη.

Στίς 9 Σεπτεμβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Κυβερνεῖο τούς ὑπουργούς Βορείου Ἑλλάδος καί Πολιτισμοῦ, τόν πρύτανη τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Γ. Στεργιάδη, τούς καθηγητές Μ. Ἀνδρόνικο καί Δ. Παντερμαλῆ καί ὑπηρεσιακούς παράγοντες τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, ἀπό τούς ὁποίους ἐνημερώθηκε γιά τήν πρόοδο τῶν ἀνασκαφῶν στή Βεργίνα, τό Δίο καί τή Σίνδο, καθώς καί γιά τό πενταετές πρόγραμμα πού εἶχε καταρτιστεῖ, μετά ἀπό δική του σύσταση κατά τήν προηγούμενη ἐπίσκεψή του, τόν Ἰούλιο. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνέστησε στούς παριστάμενους ὑπουργούς νά εἰσηγηθοῦν στήν Κυβέρνηση τήν ἔγκριση τῶν ἀναγκαίων πιστώσεων γιά τήν ὑλοποίηση τοῦ προγράμματος.

10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Βουλῆς, Α. Μιχαηλίδη, πρός τόν ὁποῖο καί ἐκφράζει τό σταθερό του ἐνδιαφέρον γιά τήν τελική δικαίωση τοῦ ἀγώνα τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου.

11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν ἀποστολικό προνούτσιο στήν Ἀθήνα, Τζιοβάννι Μαριάννι, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐπέδωσε προσωπικό μήνυμα τοῦ Πάπα Ἰωάννη - Παύλου Β', σχετικά μέ τό μεῖζον θέμα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἐνόψει τῆς Διασκέψεως τῆς Μαδρίτης γιά τήν Εὐρωπαϊκή Ἀσφάλεια καί Συνεργασία.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τήν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Πολιτισμοῦ τῆς Βουλγαρίας, Λουντμίλα Ζίφκοβα.

22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τήν πρωθυπουργό τῆς Βρετανίας, Μ. Θάτσερ, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα. Ἐξετάστηκαν ἡ διεθνής κατάσταση, ἡ πορεία τῆς Εὐρώπης, τό Μεσανατολικό, οἱ ἑλληνοτουρκικές διαφορές καί τό Κυπριακό. Στή συνέχεια, ἡ Μ. Θάτσερ παρακάθησε σέ πρόγευμα πού παρέθεσε πρός τιμή της ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου.

25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑφυπουργό Γεωργίας, Χ. Καραπιπέρη, καί ἐνημερώνεται γιά τήν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν τοῦ προγράμματος γιά τήν ἀναδάσωση τῆς Ἀττικῆς, πού εἶχε ἐξαγγείλει καί θέσει σέ ἐφαρμογή, ὡς πρωθυπουργός, τό 1976.

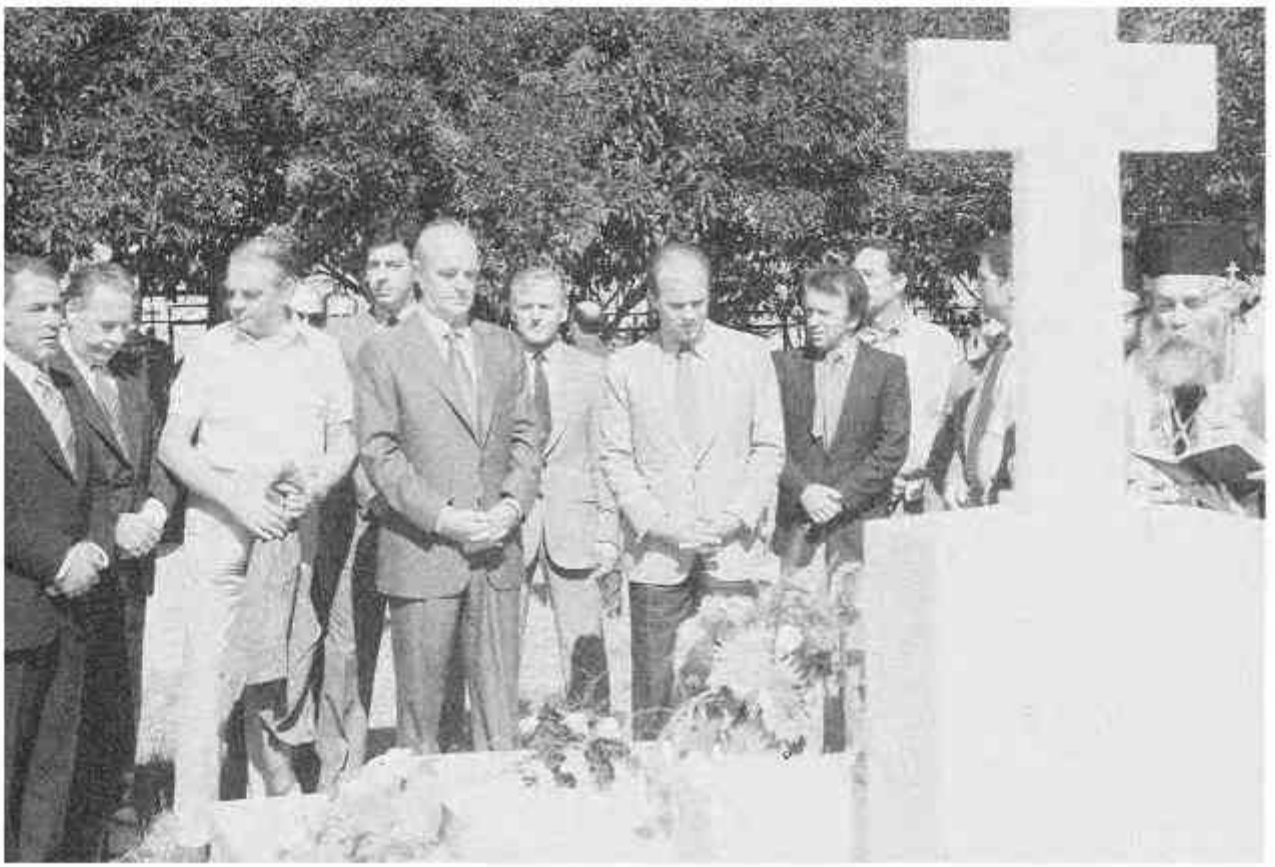
Ὅπως ἀνακοίνωσε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὁ Χ. Καραπιπέρης, μέ τή λήξη τοῦ 1981, πού συνέπιπτε καί μέ τόν πέμπτο χρόνο τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος, θά ἔχουν ἀναδασωθεῖ συνολικά στό Λεκανοπέδιο Ἀττικῆς 50.000 στρέμματα, ἐνῶ ἤδη ἔχουν ἀναδασωθεῖ 40.000, ἔναντι δαπάνης ὕψους 650 ἑκατ. δρχ. Ὁ Κ. Καραμανλῆς συνέστησε τήν ἐπίσπευση ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου.

25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει πρός τό νέο πρόεδρο τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, Χουάν Ἀντόνιο Σάμαρανκ, τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Κύριε πρόεδρε,

»Κατ' ἀρχήν θά ἤθελα νά σᾶς συγχαρῶ γιά τήν ἐκλογή σας στή θέση τοῦ προέδρου τῆς Διεθνοῦς

Επίσκεψη στή γενέτειρα. Στόν τάφο τῶν γονέων του, μέ κατοίκους τῆς Πρώτης, στό πατρικό σπίτι.

Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀπό τή θέση αὐτή θά χρησιμοιήσετε τήν πεῖρα, ἀλλά καί τό κύρος σας, γιά τή θεραπεία τῶν κινδύνων πού ἀπειλοῦν τόν τελευταῖο καιρό τήν Ὀλυμπιακή Ἰδέα.

»Εἶσθε ἐνήμερος, ἀσφαλῶς, τῶν ἀπόψεών μου ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ. Συνεπῶς καί τῆς προτάσεώς μου γιά τήν μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στή χώρα πού γεννήθηκαν καί, μετά μακράν ἔκλειψιν, ἀνεβίωσαν.

»Ἡ πρόταση αὐτή, πού ἐμπνέεται ἀπό τό ζωηρό, ἀλλά καί δικαιολογημένο, ἐνδιαφέρον τῆς χώρας μου γιά τήν τύχη τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, ἔγινε, ὡς γνωστόν, εὐμενῶς δεκτή ἀπό τήν διεθνῆ κοινή γνώμη. Καί νομίζω ὅτι καί ἡ Διεθνής Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή τήν ἐξετάζει ἤδη μέ κατανόηση. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, καί συνέστησε, μέ ἀπόφαση τῆς 82ας Συνόδου της, Εἰδική Ἐπιτροπή, γιά νά μελετήσει, ἐπί τόπου, τό θέμα καί νά εἰσηγηθεῖ σχετικῶς.

»Ἡ Ἐπιτροπή αὐτή ἐπρόκειτο νά ἔλθει στήν Ἑλλάδα τόν περασμένο Μάιο, ὅπως μέ ἐβεβαίωσε ὁ κ. Γκιραντοῦ πού ἐπισκέφθηκε ὁ ἴδιος τήν Ὀλυμπία.

»Δέν γνωρίζω τούς λόγους τῆς ἀναβολῆς. Πιστεύω ὅμως ὅτι ἡ καθυστέρηση δέν ὀφείλεται σέ ἐνδεχόμενες ἀντιδράσεις, ἀλλά στήν ἀλλαγή πού ἐπῆλθε στό προεδρεῖο τῆς Ἐπιτροπῆς καί στά ἔκτακτα γεγονότα πού συνώδευσαν τούς ἀγῶνες τῆς Μόσχας.

»Γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, καλλίτερα ἀπό κάθε ἄλλον, τήν βαθύτερη ἔννοια τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἰδέας, καθώς καί τούς κινδύνους πού τήν ἀπειλοῦν. Ἐλπίζω, ὡς ἐκ τούτου, ὅτι θά υἱοθετήσετε καί σεῖς προσωπικά τήν ἑλληνική πρόταση καί θά θελήσετε νά ἐπιταχύνετε καί νά μεθοδεύσετε τήν περαιτέρω διαδικασία, κατά τρόπο ὥστε νά καταλήξουμε εἰς ἕνα θετικό ἀποτέλεσμα.

»Γιατί εἶναι βέβαιο ὅτι, ἄν ὁ ἱστορικός αὐτός θεσμός δέν ἀναμορφωθεῖ, τελικά θά ἐκφυλισθεῖ. Καί τότε ἠμπορεῖ νά ἀνακύψει καί ὁ κίνδυνος νά διασπασθεῖ ἡ κίνηση ἡ Ὀλυμπιακή.

»Πιστεύω ὅτι ἡ σημερινή κρίση τοῦ θεσμοῦ ἀποτελεῖ ἱστορική πρόκληση γιά ὅλους μας καί ἰδιαίτερα γιά σᾶς, κύριε πρόεδρε, λόγω τῆς ὑψηλῆς θέσεως πού κατέχετε στόν τομέα τοῦ διεθνοῦς ἀθλητισμοῦ».

Ὁ Χ.-Α. Σάμαρανκ ἀπάντησε τήν ἑπομένη:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ὁ κ. Ν. Νησιώτης, ἑλληνικό μέλος τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, μοῦ παρέδωσε σήμερα τό πρωί τήν ἐπιστολή σας τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1980. Ἀντιλαμβάνομαι τήν ἀνυπομονησία σας καί ἐπιθυμῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω σχετικά μέ τίς προθέσεις τῆς ΔΟΕ.

»Ἀπό τήν ἐποχή τῆς ἐκλογῆς μου στήν προεδρία ἐζήτησα ἀπό τόν κ. Πέδρο Ραμίρεζ Βάσκες, μέλος τῆς ΔΟΕ γιά τό Μεξικό καί ἤδη ὑπουργό Δημοσίων Ἔργων, νά ἔλθει σέ ἐπαφή μέ ἰθύνοντες τοῦ ἀθλητισμοῦ τῆς χώρας σας καί νά μοῦ παρουσιάσει μιά ἔκθεση σχετικά μέ τή δυνατότητα ἐφαρμογῆς τῆς προτάσεως πού γενναιόδωρα ἐκάματε στή Διεθνή Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή.

»Ὁ κ. Ραμίρεζ Βάσκεζ, ἕνας ἀπό τούς πιό γνωστούς ἀρχιτέκτονες στόν κόσμο, εἶναι ἐπίσης μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς πού προεδρεύεται ἀπό τήν Α.Ε. τόν κ. Λ. Γκιραντοῦ Ν' Ντιάε. Πρόκειται νά ἔλθει στήν χώρα σας. Δέν θά παραλείψω νά σᾶς κάμω γνωστή τήν ἡμερομηνία τῆς ἐπισκέψεώς του. Ἐπίσης, θά σᾶς ἐνημερώσω ὅταν γίνει δυνατό νά προγραμματιστεῖ μιά νέα σύγκληση τῆς Ἐπιτροπῆς.

»Ἀνανεώνω τήν ἔκφραση τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ΔΟΕ καί σᾶς παρακαλῶ νά δεχθεῖτε, κύριε πρόεδρε, τή διαβεβαίωση τῆς ὑψηλῆς μου ἐκτιμήσεως»[8].

Στό μεταξύ, ἡ Συνέλευση τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ὑπερψήφισε πρόταση τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ, Μ. Ντρυόν, γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα. Ὁ ἴδιος ὁ Μ. Ντρυόν χαρακτήρισε τό ψήφισμα «θρίαμβο τοῦ ἀθλητισμοῦ καί τοῦ πολιτισμοῦ» καί ὡς «τή μεγαλύτερη μέχρι τώρα συμβολή τῆς Εὐρώπης στή διάσωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων».

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Στό περιοδικό «New York Times Magazine», μέ τίτλο «Καραμανλῆς: Ἄποψη ἀπό τόν Ὄλυμπο», δημοσιεύεται ἐκτενής ἀνταπόκριση ἀπό τήν Ἀθήνα, μέ ἀναφορά στό ἔργο καί τήν προσωπικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

Ἡ ἀνταπόκριση ἀναφέρεται στήν ἐνθουσιώδη ὑποδοχή πού ἐπεφύλαξε ὁ ἑλληνικός λαός στόν Κ. Καραμανλῆ, μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα τό 1974, συνεχίζει μέ ἀνασκόπηση τοῦ ὅλου ἔργου του καί, ἀκόμη, ἐπισημαίνει:

Ὅταν ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα, τό 1974, ὁ Καραμανλῆς ἔδρασε γρήγορα καί ἀποφασιστικά, ἀποκαθιστώντας τήν δημοκρατία στήν χώρα, πετυχαίνοντας τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινή Ἀγορά καί καθιστώντας την παράλληλα μιά δραστήρια καί πλήρως εὐρωπαϊκή χώρα, ἀντί γιά ἕνα φτωχό συγγενή. Μείωσε τήν ἀπειλή τοῦ πολέμου μέ τήν Τουρκία καί βελτίωσε τίς σχέσεις μεταξύ Ἑλλάδος καί τῶν κομμουνιστικῶν γειτόνων της τοῦ Βορρᾶ. Δημιούργησε ἕνα πολιτικό κόμμα, τή Νέα Δημοκατία, πού ἔδωσε στήν Ἑλλάδα μιά ἀπό τίς λίγες Κυβερνήσεις μέ πλειοψηφία σέ ὅλη τήν Εὐρώπη. Καί στά 6 χρόνια ἀπό τήν ἐπιστροφή του, τόσο οἱ μισθοί ὅσο καί τό κατά κεφαλήν εἰσόδημα σχεδόν διπλασιάσθηκαν.

Τώρα, στά 73 χρόνια του, προχώρησε ἀπό τήν πρωθυπουργία στήν προεδρία, ἄξίωμα πού θά ἔπρεπε νά θεωρηθεῖ ἀντάξια ἀμοιβή γιά τόν Καραμανλῆ, ὄχι μόνο γιά τά ἐπιτεύγματά του τῶν 6 τελευταίων χρόνων, ἀλλά καί γιά τόν ρόλο του στήν ἀνοικοδόμηση τῆς Ἑλλάδος, κατά τήν πρώτη δετία του σάν πρωθυπουργός, ἀπό τό 1955 μέχρι το 1963, ὅταν ἔθεσε τά θεμέλια γιά τήν ἄνοδο τῆς χώρας.

Καί ἡ ἀνταπόκριση καταλήγει:

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, πού μετά τόν Τίτο εἶναι ὁ πιό πα-

λαίμαχος ἡγέτης τῆς Εὐρώπης, ἔχει ἐξασφαλίσει σημαντική θέση στήν ἑλληνική ἱστορία, ἐπειδή μετέβαλε τήν Ἑλλάδα ἀπό φτωχή καί κατεστραμμένη σέ μιά εὐημεροῦσα καί σύγχρονη χώρα, πού θά πάρει σύντομα τή θέση της ἀνάμεσα στίς ἀνεπτυγμένες χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Διαβεβαίωση ὁμόθυμης καί σταθερῆς συμπαράστάσεως τῆς Ἑλλάδος στόν ἀγώνα τῆς Κύπρου μέχρι δικαιώσεώς του παρέχει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας σέ μήνυμά του πρός τόν Σ. Κυπριανοῦ, μέ τήν εὐκαιρία τῆς 20ῆς ἐπετείου ἀπό τήν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας της:

«Κύριε πρόεδρε,

»Πρίν ἀπό εἴκοσι χρόνια ἡ Κύπρος ἔγινε, γιά πρώτη φορά στή μακρά της ἱστορία, Κράτος ἀνεξάρτητο, κυρίαρχο καί ἑνιαῖο. Ἡ ἵδρυση τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας δικαίωσε τούς ἀγῶνες τῶν Κυπρίων γιά τήν ἐλευθερία. Τούς ἔδωσε ταυτοχρόνως τήν δυνατότητα νά ἀξιοποιήσουν τόν ἔμφυτο δυναμισμό τους καί νά ὁδηγήσουν τήν Κύπρο στόν δρόμο τῆς προόδου καί τῆς εὐημερίας.

»Στά χρόνια ὅμως πού πέρασαν, ἡ Κύπρος ὑπέστη πολλές σκληρές δοκιμασίες. Δοκιμασίες, πού ὠφείλοντο στήν ξένη ἐπιβουλή, ἀλλά καί σέ σφάλματα δικά μας. Ἡ σκληρότερη ἀπό τίς δοκιμασίες αὐτές ὑπῆρξε ἡ τουρκική εἰσβολή τοῦ 1974, τίς συνέπειες τῆς ὁποίας ἀκόμη ὑφίσταται ἡ μαρτυρική Μεγαλόνησος.

»Πιστεύω ὅτι θά δικαιώσουμε τόν σημερινό ἑορτασμό, ἐάν τήν ἡμέρα αὐτή τήν καταστήσουμε ἀφετηρία μιᾶς καινούργιας προσπάθειας, ἐμπνευσμένης ἀπό τήν ὁμοψυχία ὅλων μας καί θεμελιωμένης στήν πίστη, ἀλλά καί τήν πικρή πεῖρα τοῦ παρελθόντος. Γιατί γιά κάθε λαό πού περνᾶ στιγμές δύσκολες, ἡ ἀρραγής ἑνότης ἀποτελεῖ τήν ἀσφαλέστερη ἐγγύηση γιά τήν ἐπιβίωσή του. Καί αὐτό ἀκριβῶς εἶναι τό μεγάλο δίδαγμα πού πρέπει νά ἀποκομίσουμε ὅλοι μας, καί ἰδιαίτερα ὁ Ἑλληνισμός τῆς Κύπρου, ἀπό τίς περιπέτειες αὐτῆς τῆς εἰκοσαετίας.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, κύριε πρόεδρε, θά ἤθελα νά ἐπαναλάβω τή διαβεβαίωση ὅτι ἡ Κύπρος θά ἔχει τήν ὁμόθυμη καί σταθερή συμπαράσταση τῆς Ἑλλάδος μέχρι δικαιώσεως αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνος.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές ἐκφράζω τίς εἰλικρινεῖς εὐχές τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικῶς γιά τήν εὐτυχία τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου».

Ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἀπάντησε:

«Μέ πολλή συγκίνηση ἐπῆρα τό μήνυμα πού μοῦ ἐστείλατε μέ τήν εὐκαιρία τῆς εἰκοσαετηρίδος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

»Ἐκφράζω καί πάλιν τή βαθυτάτη εὐγνωμοσύνη τῆς Κύπρου γιά τήν ἀμέριστη καί πολύπλευρη συμπαράσταση τῆς Ἑλλάδος στόν δύσκολο ἀγώνα μας, πού θά συνεχισθεῖ μέ καρτερία καί πίστη μέχρι τή δικαίωση».

6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συγχαίρει τό Δυτικογερμανό καγκελλάριο, Χ. Σμίτ, γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ κόμματός του στίς ἐκλογές:

«Κύριε καγκελλάριε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Σᾶς ἀπευθύνω τά θερμά μου συγχαρητήρια γιά τήν ἐκλογική σας ἐπιτυχία. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ ἐπιτυχία αὐτή θά ἀποβεῖ πρός ὄφελος ὄχι μόνο τῆς Γερμανίας ἀλλά καί τῆς Εὐρώπης ὁλοκλήρου. Γιατί ἡ Γερμανία θά ἐξακολουθήσει νά ἀποτελεῖ κάτω ἀπό τήν ἡγεσία σας ἕνα σημαντικό παράγοντα σταθερότητος, ἀσφαλείας καί συνεργασίας στόν εὐρωπαϊκό χῶρο».

8 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Α. Κ. Χουσαΐν, ἀπεσταλμένος τοῦ Ἰρακινοῦ προέδρου, ἐπιδίδει στόν Κ. Καραμανλῆ μήνυμα τοῦ Σαντάμ Χουσεΐν, μέ ἀναφορα στό ἱστορικό τῆς διενέξεως μέ τό Ἰράν, πού ὁδήγησε πρόσφατα στήν ἔκρηξη πολέμου μεταξύ τῶν δύο χωρῶν.

11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Σέ ἀντικατάσταση τοῦ Ι. Μπούτου, πού παραιτήθηκε γιά λόγους ὑγείας, ὁρκίζεται ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὡς ὑπουργός Συντονισμοῦ, ὁ πρωθυπουργός Γ. Ράλλης. Ὁρκίστηκαν ἐπίσης ὁ Ι. Παλαιοκρασσᾶς, ὑπουργός ἀναπληρωτής Συντονισμοῦ, ὁ Σ. Δήμας, ὑπουργός ἄνευ Χαρτοφυλακίου, καί ὁ Α. Καλαντζάκος, Ἐμπορίου.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε πρός τόν πρόεδρο τῆς Ἀλγερίας μήνυμα συμπαθείας γιά τά θύματα τοῦ ἰσχυροῦ σεισμοῦ πού ἔπληξε τή χώρα του.

12-15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδεύομενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στή Βουλγαρία.

Τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκε στό ἀεροδρόμιο τῆς Σόφιας ὁ Βούλγαρος ὁμόλογός του, Τ. Ζίφκωφ. Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας

ήμέρας, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο στό μνημεῖο τῶν πεσόντων καί πραγματοποιήθηκε ἰδιαίτερη συνάντηση τῶν δύο ἡγετῶν, κατά τήν ὁποία ἔγινε ἀνασκόπηση τῶν διμερῶν σχέσεων, καθώς καί μιά πρώτη ἐξέταση διεθνῶν ζητημάτων, ὅπως τό Μεσανατολικό, οἱ σχέσεις Ἀνατολῆς-Δύσεως καί ἡ διαβαλκανική συνεργασία. Κατόπιν, στίς συνομιλίες ἔλαβαν μέρος καί οἱ δύο ἀντιπροσωπεῖες. Μετά ἀπό σχετική πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τά θέματα τῆς συζητήσεως ἔθεσε ὁ Βούλγαρος ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Π. Μλαντένωφ:

Μλαντένωφ: Ἀξιότιμε κ. πρόεδρε, Σύντροφε Ζίφκωφ. Τά θέματα τά ὁποῖα θέλω νά θέσω ἔχουν σαφῆ χαρακτῆρα καί ἀφοροῦν τήν οἰκονομική συνεργασία τῶν χωρῶν μας. Ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου 1980 μπαίνετε στήν ΕΟΚ καί δημιουργεῖται μία νέα πραγματικότης. Αὐτό εἶναι ἕνα θέμα πού ἔχετε λύσει πρός τό συμφέρον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ νέα αὐτή πραγματικότης δημιουργεῖ δυνατότητες ἀλλά καί περιορισμούς. Αὐτό εἶναι κάτι πού τό γνωρίζουμε ἀπό τίς σχέσεις μας μέ τήν Ἀγγλία. Γιά τήν διατήρηση, λοιπόν, τῶν σημερινῶν ἐπιπέδων καί γιά τήν ἀξίωση τῶν συναλλαγῶν θά ἤθελα νά σᾶς ἐπιστήσω τήν προσοχή στά ἑξῆς δύο συνολικά θέματα. Το πρῶτο εἶναι νά παράσχουν οἱ δύο Κυβερνήσεις τήν ὑποστήριξή τους στούς οἰκονομικούς καί ἐμπορικούς ὀργανισμούς τους. Τό δεύτερο ἀφορᾶ στή δημιουργία καί ὑποστήριξη μικτῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐμεῖς ἐδῶ ἔχουμε διάταγμα πού νά ἐπιτρέπει τή δημιουργία μικτῶν ἐπιχειρήσεων καί ἔχουμε τή βούληση νά δημιουργήσουμε μικτές ἐπιχειρήσεις στά ἐδάφη καί τῶν δύο χωρῶν. Παράκληση εἶναι, ἡ ἑλληνική πλευρά νά παράσχει βοήθεια στήν καταχώρηση τῶν ἑταιρειῶν ὥστε νά νομιμοποιηθοῦν ἐσωτερικά. Ἐμεῖς ἀπό τήν πλευρά μας μποροῦμε νά δεχθοῦμε τέτοιες ἑταιρεῖες.

Καραμανλῆς: *Ἔχουν προχωρήσει τέτοια σχέδια;*

Μλαντένωφ: Ὑπάρχουν συμφωνίες γιά τέτοιες ἑταιρεῖες.

Μητσοτάκης: Ἐπί τῆς ἀρχῆς εἴμαστε σύμφωνοι.

Καραμανλῆς: *Ὑπάρχει καθυστέρηση στήν διαδικασία. Θέλω ἐπίσης νά προσθέσω πώς δέν νομίζω ὅτι ἡ ἔνταξή μας στήν ΕΟΚ θά περιορίσει τή συνεργασία μας. Ἀντίθετα πιστεύω ὅτι θά τήν διευρύνει. Τίς μικτές ἐπιχειρήσεις τίς ἐνθαρρύνουμε, ἀλλά ἔχουμε στήν Ἑλλάδα σύστημα ἐλευθέρας οἰκονομίας κι ἔτσι εἶναι θέμα ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας τήν ὁποία μποροῦμε ἁπλῶς νά ἐνθαρρύνουμε.*

Μλαντένωφ: Ἕνα ἄλλο θέμα πού συνδέεται μέ τίς μικτές ἐπιχειρήσεις εἶναι ἡ ἀναθεώρηση τοῦ καθεστῶτος θεωρήσεων, ὥστε νά ἐξυπηρετεῖται τό καθεστώς τῶν ἑταιρειῶν αὐτῶν. Ὅταν, κ. προέδρε, εἴσαστε πρωθυπουργός, εἴχαμε λύσει τό θέμα τῶν θεωρήσεων τῶν τουριστῶν. Τώρα δμως πρέπει νά ἐξυπηρετήσουμε ἐμπορικούς ἀντιπροσώπους καί ἐργαζομένους στίς μικτές ἐπιχειρήσεις.

Καραμανλῆς: *Πέρσυ ἦρθανε στήν Ἑλλάδα 50.000 Βούλγαροι καί στήν Βουλγαρία 200.000 Ἕλληνες. Βλέπετε, τά μέτρα τά ὁποῖα εἴχαμε λάβει ἔχουν δώσει ἀποτελέσματα. Θά δοῦμε τί ὑπολείπεται νά γίνει γιά τούς ἀντιπροσώπους.*

Μητσοτάκης: Εἴμαστε πρόθυμοι νά ἐξετάσουμε ἐπί διαφορετικῆς βάσεως τό θέμα τῶν θεωρήσεων ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων.

Μλαντένωφ: Αὐτή εἶναι καί ἡ πρότασή μας. Τό τρίτο θέμα πού ἤθελα νά θέσω εἶναι τό θέμα τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀπό τό clearing. Εἶναι κάτι πού θέλω νά συζητήσω μέ τόν κ. Μητσοτάκη. Ὑπάρχει ἐνεργητικό 30.000.000 δολλαρίων ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος.

Καραμανλῆς: *Ἐγώ ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι εἴχαμε παθητικό.*

Μλαντένωφ: Καί τό τέταρτο θέμα εἶναι, ἡ σύγκληση τῆς μικτῆς διϋπουργικῆς ἐπιτροπῆς καί τῆς ἐπιτροπῆς ἐπιστημονικῆς καί τεχνικῆς συνεργασίας ἐντός τοῦ ἔτους.

Καραμανλῆς: *Μποροῦμε νά καθορίσουμε τίς ἡμερομηνίες τώρα πού εἴμαστε ἐδῶ.*

Μητσοτάκης: Θέλω νά προσθέσω μέ τήν ἄδεια τοῦ κ. προέδρου ὅτι ἡ εἴσοδος στήν ΕΟΚ δέν δυσχεραίνει καθόλου τίς κοινές ἐπιχειρήσεις. Πάντως, διαπιστώνουμε συμφωνία στά θέματα πού ἔθεσε ὁ κ. ὑπουργός.

Καραμανλῆς: *Ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ ἔνταξή μας στήν ΕΟΚ θά διευκολύνει τή συνεργασία μας, διότι ἔτσι θά εἶναι δυνατόν νά προσεγγίσει ἡ Βουλγαρία διά τῆς Ἑλλάδος τό χῶρο τῆς Εὐρώπης.*

Μητσοτάκης: Ἐμεῖς, λόγω τῶν σχέσεών μας μέ τήν Βουλγαρία, μποροῦμε νά διευκολύνουμε τίς ὑποθέσεις τῆς Βουλγαρίας στήν ΕΟΚ.

Μλαντένωφ: Βεβαίως, αὐτό εἶναι σωστό.

Ζίφκωφ: Ἔχουμε μία συμφωνία ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν πού μέ τήν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ ἀκυρώνεται. Πρέπει λοιπόν νά ἀναζητήσουμε νέους τρόπους. Πιστεύω δμως, εἶμαι αἰσιόδοξος, ὅτι θά βρεθεῖ ἡ φόρμουλα γιά νά διευρύνουμε τή συνεργασία μας.

Καραμανλῆς: *Θά ἀλλάξει ἁπλῶς μορφή. Δέν θά ἐπηρεάσει τήν οὐσία. Εἶναι θέμα τύπων.*

Μλαντένωφ: Ἄλλα θέματα, ὅπως τά μορφωτικά, συζητήθηκαν στήν Ἀθήνα, ἀπό τήν κα Ζίφκοβα.

Μητσοτάκης: Ἐγώ ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς δέν ἔχω νά προσθέσω τίποτα.

Καραμανλῆς: *Θά ἤθελα νά πῶ δύο λόγια γιά νά ἐνημερώσω τούς κυρίους. Συζητήσαμε γιά τό Νέστο. Διαπιστώσαμε ὅτι ὑπάρχει καλή βούληση. Ἐπειδή τά στοιχεῖα τῶν τεχνικῶν μας δέν εἶναι ἐπαρκῆ, συμφωνήσαμε ἐντός τριῶν μηνῶν νά δοθοῦν τά στοιχεῖα στούς ὑπουργούς, οἱ ὁποῖοι θά προτείνουν στούς προέδρους λύσεις. Διότι μέχρι σήμερα εἴχαμε διαφορετικά νούμερα. Θά συνεχίσουμε τίς συζητήσεις καί θά ἐπιδιώξουμε προσέγγιση.*

»Ἐπίσης, συζητήσαμε τό θέμα τῆς εὐρυτέρας συνεργασίας στή Βαλκανική. Εἶναι θέμα πού ἀφορᾶ πολλές χῶρες. Ἀλλά εἶμαι βέβαιος ὅτι καί οἱ ἄλλες θά συμφωνήσουν. Οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν μποροῦν νά ἐξετάσουν ἐπί ποίων θεμάτων ὑπάρχουν πρακτικές δυνατότητες.

» Ὅσον ἀφορᾶ τά διεθνῆ θέματα, διαπιστώσαμε ὅτι ὁ κόσμος δέν πάει καλά, καί σάν μικρές χῶρες πῶς θά μείνουμε ἀπ' ἔξω. Ἐπίσης, καί στή Διάσκεψη τῆς Μαδρίτης θά συνεργασθοῦμε γιά τόν περιορισμό τῶν κινδύνων γιά τήν εἰρήνη.

Ζίφκωφ: Συμφωνῶ μέ τήν ἐνημέρωση πού μᾶς ἔκανε ὁ κ. πρόεδρος καί γιά τό πνεῦμα μέ τό ὁποῖο συζητήσαμε καί σέ ὅσα καταλήξαμε. Δέν ἔχω νά προσθέσω τίποτα ἐκτός ἀπό τό νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τό ἀποτέλε-

Θερμή ὑποδοχή στή Σόφια.

σμα τῶν συνομιλιῶν. Νά δώσει ὁ Θεός τέτοιες σχέσεις νά ἔχουν ὅλες οἱ χῶρες.

Καραμανλῆς: *Δύσκολο αὐτό.*

Ζίφκωφ: Πρέπει νά ἀπευθυνόμαστε πρός τόν Ὕψιστο.

Καραμανλῆς: *Γιά νά ἀκούσει ὁ Ὕψιστος πρέπει νά τόν πιστεύεις. Πάντως, θέλω νά προσθέσω ὅτι μέ συνεκίνησε ἡ ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε. Ἦταν ἔκδηλη ἡ φιλία στά πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων. Τό αἴσθημα τῆς φιλίας μεταξύ μας ἔχει μεταδοθεῖ καί στούς λαούς μας καί αὐτό εἶναι τό καλύτερο ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν μας.*

Ζίφκωφ: Θά ἤθελα νά ὑπογραμμίσω, ἐπειδή τό παρετήρησα, ὅτι ὑπάρχει προσωπική συμπάθεια πρός τό ἄτομό σας.

Καραμανλῆς: *Ἴσως ἐπειδή εἴμαστε γείτονες.*

Ζίφκωφ: Ἐμεῖς οἱ μαρξιστές - λενινιστές δέν ἀρνούμεθα τό ρόλο τῆς προσωπικότητας, ὅταν εἶναι πρός τό συμφέρον τοῦ λαοῦ[6].

Στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος Ζίφκωφ παρέθεσε γεῦμα πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Κατά τήν προσφώνησή του, ὁ Βούλγαρος ἡγέτης ἀναφέρθηκε στήν ἀνάγκη νά ἐμπεδωθεῖ ἡ εἰρήνη καί ἡ διεθνής ὕφεση, ἐνῶ ὑπογράμμισε τήν ἀποφασιστική συμβολή τοῦ Ἕλληνα προέδρου στήν ἀνάπτυξη τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν σχέσεων καί τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Γιά μιά ἀκόμη φορά, μέ ὑποδέχεται ἡ φιλόξενη χώρα σας. Γιά μιά ἀκόμη φορά, μοῦ δίδεται ἡ χαρά, ὑπό ἄλλη πιά ἰδιότητα, νά σᾶς συναντήσω.

»Καί γιά μιά ἀκόμη φορά, μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νά ἀνταλλάξουμε ἀπόψεις γιά τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἀνθρωπότητα καί συγχρόνως νά ἐξετάσουμε, ἀπό κοινοῦ, τήν πορεία τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν μας.

»Προσωπικά, πιστεύω στήν ἀναγκαιότητα τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων μεταξύ ἡγετῶν, γειτονικῶν κυρίως χωρῶν. Ἡ προσωπική γνωριμία, ἡ προσωπική ἐπαφή δέν διευκολύνουν μόνο τήν κατανόηση ἀλλά καί συμβάλλουν στήν οἰκοδόμηση ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης. Καί τίποτε δέν εἶναι πολυτιμότερο, στήν ὁμαλή καί καρποφόρα ἀνάπτυξη τῶν διεθνῶν σχέσεων, ἀπό τήν ἐδραίωση κλίματος ἐμπιστοσύνης.

»Οἱ ἐπισκέψεις αὐτές δίδουν τήν εὐκαιρία ἐπισκοπήσεως τῶν διμερῶν σχέσεων καί χαράξεως νέων λεωφόρων γιά τήν διεύρυνσή τους. Ταυτόχρονα παρέχουν τήν δυνατότητα ἀνταλλαγῆς σκέψεων καί ἀπόψεων γύρω ἀπό τά ἐπίκαιρα διεθνῆ προβλήματα.

»Εἶναι εὐχάριστη πάντα ἡ διαπίστωση ὅτι οἱ ἑλληνοβουλγαρικές σχέσεις συνεχίζουν τήν ἀνοδική τους πορεία σέ ὅλους τούς τομεῖς. Καί δέν εἶναι μόνο ὅτι ὑπάρχουν οἱ δυνατότητες γιά τήν περαιτέρω ἀνάπτυξή τους ἀλλά εἶναι δεδομένη καί ἡ πολιτική βούληση γιά τήν κατανόηση τῶν ἑκατέρωθεν ἀναγκῶν καί τήν ὑπερπήδηση τῶν ὁποιων δυσκολιῶν τυχόν παρουσιάζονται.

»Οἱ ἑλληνοβουλγαρικές σχέσεις ἔχουν ἤδη φθάσει σέ ἐπίπεδο ἐντυπωσιακό. Ἀποτελοῦν σήμερα ὑπόδειγμα συνεργασίας μεταξύ χωρῶν μέ διαφορετικά πολιτικά, οἰκονομικά καί κοινωνικά συστήματα. Καί οἱ διαστάσεις τοῦ ἐπιτεύγματος αὐτοῦ γίνονται περισσότερο αἰσθητές ἄν σκεφθεῖ κανείς ὅτι ξεκινήσαμε σχεδόν ἀπό τό μηδέν. Χαρακτηριστικό τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς εἶναι τό γεγονός ὅτι, ἐνῶ ἐπί 150 χρόνια οὐδεμία ἐγένετο συνάντηση ἡγετῶν τῶν δύο χωρῶν μας, ἐμεῖς συναντώμεθα γιά ἕκτη φορά, κατά τήν διάρκεια τῆς τελευταίας πενταετίας.

»Ἡ ἐξέλιξη αὐτή τῶν σχέσεών μας, πέραν τῶν ἄλλων, ἐπηρέασε εὐεργετικά καί τό κλῖμα τῆς περιοχῆς μας. Ἤδη ἡ Βαλκανική δίδει τό παράδειγμα εἰρηνικῆς συμβιώσεως καί συνεργασίας μέσα σ' ἕνα κόσμο πού συγκλονίζεται ἀπό τήν βία καί τήν αὐθαιρεσία. Ἡ προώθηση ἐξ ἄλλου τῆς ἰδέας τῆς Διαβαλκανικῆς Συνεργασίας σέ συγκεκριμένους οἰκονομικούς τεχνικούς τομεῖς θά ἀποδειχθεῖ χρήσιμη, ὄχι μόνο γιά τούς λαούς τῆς περιοχῆς μας, ἀλλά καί γιά τήν Εὐρώπη γενικότερα. Γιατί, πέραν τῶν ἄλλων, θά ἀμβλύνει καί τίς τυχόν ὑπάρχουσες διμερεῖς διαφορές.

»Σέ ἀντίθεση ὅμως μέ τήν γαλήνη πού ἐπικρατεῖ στήν περιοχή μας, κύριε πρόεδρε, ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται κατά τρόπον ὥστε νά ἐμπνέει ζωηρές ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι, ὀξύτατα προβλήματα κοινωνικά καί οἰκονομικά συνταράσσουν τήν ἀνθρωπότητα καί ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου.

»Ὅλοι σχεδόν οἱ λαοί κατέχονται ἀπό αἴσθημα ἀνασφάλειας πού ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία πού ἐπικρατεῖ σήμερα στίς διεθνεῖς σχέσεις. Καί τό αἴσθημα αὐτό δέν μπορεῖ νά διαλυθεῖ παρά μόνο μέ τόν σταδιακό ἀφοπλισμό καί τήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Στήν προσπάθεια αὐτή θά μποροῦσαν νά συμβάλουν ἀσφαλῶς καί οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοί, ἄν ἐνισχυθεῖ τό κύρος καί ἡ ἐξουσία τους.

»Εἶναι φυσικό, μέσα σ' αὐτό τό ἐπικίνδυνο κλῖμα, νά ἀναμένεται μέ προσδοκίες ἡ προσεχής ἔναρξη συνομιλιῶν στή Γενεύη γιά τόν περιορισμό τῶν πυρηνικῶν ὅπλων μέσου βελληνεκοῦς στόν εὐρωπαϊκό χῶρο. Καθώς καί ἡ ἔναρξη τῆς οὐσιαστικῆς φάσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς διασκέψεως τῆς Μαδρίτης. Ἡ ἀξιολόγηση τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Τελικῆς Πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι θά πρέπει νά γίνει χωρίς πάθος ἀλλά καί χωρίς φόβο. Μέ πνεῦμα ἐποικοδομητικό θά πρέπει νά καλύψει ὁλόκληρο τό φάσμα τῶν διατάξεών της. Ἀπό τήν ἔκβαση τῆς διασκέψεως αὐτῆς θά ἐξαρτηθεῖ ἡ ἀποκατάσταση τῆς ὑφέσεως καί ἡ ἐνίσχυση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης. Καί εἶναι συνεπῶς ἀναγκαῖο νά ἐπιτύχει. Γιατί οἱ ἐστίες διεθνοῦς ἀναταραχῆς αὐξάνουν σέ ἀριθμό καί σέ ἔνταση. Οἱ ἐχθροπραξίες Ἰράκ καί Ἰράν, ἐκτός ἀπό τίς ἀνθρώπινες ἀπώλειες καί τίς ὑλικές ζημίες στίς δύο χῶρες, περικλείουν τόν κίνδυνο ἀναφλέξεως — μέ τήν μεταφορική ἀλλά καί ἐτυμολογική ἔννοια τῆς λέξεως — ὁλόκληρης τῆς περιοχῆς, μέ καταστρεπτικές συνέπειες καί γι' αὐτή καί γιά τήν παγκόσμια οἰκονομία. Ἡ Ἑλλάς εὔχεται τήν ταχεία κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν καί τήν ρύθμιση τῶν διαφορῶν μέ εἰρηνικά μέσα.

»Στήν Μέση Ἀνατολή, τό Παλαιστινιακό παραμένει στό ἐπίκεντρο τῆς ἐνδημικῆς κρίσεως πού ἐπί δεκαετίες μαστίζει τήν περιοχή αὐτή. Κατά τήν γνώμη μας, τά οὐσιαστικά στοιχεῖα ἑνός ἔντιμου καί δίκαιου διακανονισμοῦ ἐξακολουθοῦν νά εἶναι: 1) ἡ ἀναγνώριση τοῦ πλήρους δι-

καιώματος αὐτοδιαθέσεως τῶν Παλαιστινίων, 2) τό δικαίωμα ὑπάρξεως ὅλων τῶν χωρῶν τῆς περιοχῆς σέ ἀναγνωρισμένα καί ἀσφαλῆ σύνορα καί 3) ἡ συμμετοχή τῆς Ὀργανώσεως Ἀπελευθερώσεως τῆς Παλαιστίνης στήν κατάρτιση τοῦ διακανονισμοῦ. Ἡ δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων, ὅπως ὁ ἐποικισμός τῆς Δυτικῆς Ὄχθης καί ἡ αὐθαίρετη μεταβολή τοῦ καθεστῶτος τῆς Ἱερουσαλήμ, ὄχι μόνο δέν συντελοῦν στήν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος ἀλλά, τοὐναντίον, παρεμβάλλουν πρόσθετα ἐμπόδια σ' αὐτή.

»Δέν θά ἤθελα νά κλείσω τήν σύντομη αὐτή ἐπισκόπηση τῶν προβλημάτων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, χωρίς νά ἀναφερθῶ καί στήν κατάσταση στόν Ἀφγανιστάν. Ἔχει καί αὐτή τό γνώρισμα τοπικῆς κρίσεως μέ εὐρύτερες ὅμως συνέπειες καί κινδύνους. Καί στήν κρίση αὐτή ἡ πολιτική βούληση μπορεῖ νά δώσει πολιτική λύση μέ βάση τήν ἀρχή τῆς μή ἀναμίξεως στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις καί τόν σεβασμό τῆς ἀκεραιότητος, ἀνεξαρτησίας καί οὐδετερότητος τῆς χώρας αὐτῆς. Στόν ἀφγανικό λαό ἐναπόκειται νά διαλέξει τό καθεστώς τῆς προτιμήσεώς του, ἐλεύθερα καί χωρίς ὁποιεσδήποτε ἐξωτερικές ἐπεμβάσεις.

»Ἔρχομαι, τέλος, στό τραγικό πρόβλημα τῆς Κύπρου, τοῦ ὁποίου οἱ ἀνθρώπινες πτυχές συγκινοῦν ὄχι μόνο τόν Ἑλληνισμό ἀλλά καί τήν παγκόσμια κοινή γνώμη. Παρά τίς ἀλλεπάλληλες ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, τό πρόβλημα αὐτό ὄχι μόνο δέν διευθετήθηκε ἀλλά ἔγινε καί ὀξύτερο. Ὁ διακοινοτικός διάλογος πού ἄρχισε πρίν ἀπό μερικές ἡμέρες, κάτω ἀπό τήν αἰγίδα τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, διανοίγει ἀσφαλῶς δυνατότητες.

»Ἡ ἀξιοποίηση ὅμως τῶν δυνατοτήτων αὐτῶν θά ἐξαρτηθεῖ κυρίως ἀπό τήν συμπεριφορά τῆς τουρκικῆς πλευρᾶς ἀλλά καί ἀπό τήν ἀποφασιστικότητα τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Γιά μιά ἀκόμη φορά θά ἀντιπαραταχθοῦν γύρω ἀπό τό τραπέζι τῶν διαπραγματεύσεων ἡ βία μέ τήν ἠθική καί τό δίκαιο.

»Κύριε πρόεδρε,

»Μέσα σ' ἕνα κόσμο ἀσυνάρτητο καί ἀναρχούμενο πού ὁδηγεῖται ἀπό τήν μιά κρίση στήν ἄλλη, ἡ σημερινή μας συνάντηση ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία. Οἱ χῶρες μας, ἄν καί μικρές, μποροῦν νομίζω νά συμβάλουν στό μέτρο τῶν δυνάμεών τους, στήν ἑδραίωση τῆς γαλήνης στήν περιοχή μας καί στόν περιορισμό τῶν κινδύνων πού ἀπειλοῦν σήμερα τήν διεθνῆ εἰρήνη. Στήν προσπάθεια αὐτή ἡ δική σας συμβολή, κύριε πρόεδρε, σάν ἡγέτου μέ ρεαλισμό καί πολιτικό θάρρος μπορεῖ ἀσφαλῶς νά εἶναι ἀποφασιστική. Καί γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν πρόσθετο λόγο αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση γιά τήν σημερινή μας συνάντηση.

»Καί μέ τήν βεβαιότητα ὅτι οἱ συζητήσεις μας θά εἶναι γόνιμες, ὄχι μόνο γιά τό μέλλον τῶν δύο χωρῶν μας ἀλλά καί γιά τό γενικότερο συμφέρον, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας, κύριε πρόεδρε, καί ὑπέρ τῆς φιλίας τῶν δύο λαῶν μας».

Τήν ἐπομένη, συνεχίστηκαν οἱ διμερεῖς συνομιλίες, μετά τό πέρας τῶν ὁποίων οἱ δύο πρόεδροι ἐπισκέφθηκαν τήν πόλη Πράβετς, γενέτειρα του Τ. Ζίφκωφ. Κατά τή θερμή ὑποδοχή τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπό τούς κατοίκους, ὁ Βούλγαρος ἡγέτης τόνισε:

«Εἶναι βέβαια ἀρχηγός Κράτους ὁ κ. Καραμανλῆς. Ἀλλά εἶναι καί κάτι ἄλλο. Ἐδῶ καί ἀρκετά χρόνια, εἶναι ἕνας καλός, πολύτιμος φίλος. Σ' αὐτόν τόν φίλο καί τόν λαό του ἀνοίγω τό σπίτι μου καί τήν καρδιά μου ἀπόψε».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς πρόσθεσε:

«Ἡ ἐπισκεψή μου στή γενέτειρα τοῦ Βούλγαρου ἡγέτη μοῦ θυμίζει καί τό δικό μου χωριό. Καί οἱ δύο ξεκινήσαμε ἀπό χωριό καί ἀγροτική ζωή καί φθάσαμε στήν κορυφή».

Τήν ἐπομένη, 14 Ὀκτωβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τή Φιλιππούπολη, ὅπου τοῦ ἐπιφυλάχθηκε ἐνθουσιώδης ὑποδοχή. Τό ἀπόγευμα, καί πάλι στή Σόφια, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας παρέστη σέ δεξίωση πρός τιμή του, μέ τή συμμετοχή τῶν ἐπικεφαλῆς τῶν ξένων διπλωματικῶν ἀποστολῶν.

Σέ νέα συνάντηση Καραμανλῆ - Ζίφκωφ, τό πρωί τῆς 15ης Ὀκτωβρίου, ἔγινε ἀπολογισμός τῶν συζητήσεων καί διαπιστώθηκε ἡ πλήρης ἐπιτυχία τῶν συνομιλιῶν. Εἰδικότερα, ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε:

«Στά προβλήματα, ὅπου οἱ ἀπόψεις μας δέν συμπίπτουν, τουλάχιστον συγκλίνουν. Ἐπίσης συμφωνήσαμε στήν ἀνάληψη κοινῶν προσπαθειῶν, ὥστε νά συμβάλουμε ὁ καθένας στό χῶρο του γιά τήν κατοχύρωση τῆς εἰρήνης. Ὅπου δέν συμπίπτουν οἱ ἀπόψεις μας αὐτό δέν συμβαίνει λόγω κακῆς πίστεως ἀλλά λόγω περιορισμένων δυνατοτήτων, λόγω τῶν διαφορετικῶν πολιτευμάτων πού ἔχουμε καί τῶν πλαισίων τῆς διεθνοῦς τοποθετήσεώς μας. Οὔτε ἐγώ εἶμαι ἐπιρρεπής σέ ὑπερβολές, δέν ἀρέσκομαι στά μεγάλα λόγια, ἀλλά τό ἔργο τό ὁποῖο ἐπιτελοῦμε εἶναι ἱστορικό καί δύσκολο στήν ἐποχή μας. Θά μποροῦσε νά εἶναι παράδειγμα γιά ἄλλους. Δύο τέτοια ἱστορικά φαινόμενα ὑπάρχουν στήν ἐποχή μας, τό πρῶτο εἶναι τό παράδειγμα τῆς Γαλλίας καί τῆς Γερμανίας γιά τήν σταθεροποίηση τῆς εἰρήνης στήν Εὐρώπη, εἶναι τό ἴδιο πού ἔχουμε κάνει καί ἐμεῖς στά Βαλκάνια. Μίλησε ὁ κ. πρόεδρος γιά ἐπιφυλάξεις. Στήν Ἑλλάδα κανείς δέν ἔχει ἐπιφυλάξεις γιά τή συνεργασία μας. Ὅλα τά κόμματα συμφωνοῦν γιά αὐτό»[10].

Στό κοινό ἀνακοινωθέν πού ἐκδόθηκε μετά τό πέρας τῆς ἐπισκέψεως ἐπισημάνθηκε τό ἐξαίρετο ἐπίπεδο τῶν διμερῶν σχέσεων, πολιτικῶν, οἰκονομικῶν, μορφωτικῶν καί ἐπιστημονικῶν, τό ὁποῖο καί ἀποτελεῖ σημαντικό παράγοντα γιά τήν ἑδραίωση τῆς εἰρήνης καί τήν ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας στή Βαλκανική. Οἱ δύο χῶρες ἐπιθυμοῦν νά ἐμβαθύνουν ἀκόμη περισσότερο τίς μεταξύ τους σχέσεις, ἰδίως στόν ἐμπορικό καί οἰκονομικό τομέα καί ὑπογραμμίζουν τή σημασία πού ἀποδίδουν στήν εἰσαγωγή νέων μορφῶν μακρόχρονης συνεργασίας, ὅπως τή δημιουργία μικτῶν ἐπιχειρήσεων. Σχετικά μέ τά ὕδατα τοῦ Νέστου, τό ἀνακοινωθέν ἀνέφερε ὅτι ἐπιτροπή Βουλγάρων εἰδικῶν θά ἐπισκεπτόταν τήν Ἑλλά-

δα γιά νά ἐνημερωθεῖ πάνω στίς ἑλληνικές ἀνάγκες, ὅπως γιά τίς βουλγαρικές ἀνάγκες εἶχαν ἐνημερωθεῖ οἱ Ἕλληνες εἰδικοί. Τά δύο μέρη, ἀκόμη, ἐξέφρασαν τήν ἀνησυχία τους γιά τή διεθνῆ ἔνταση, καί τόνισαν τή διάθεσή τους νά ἐργαστοῦν γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς βαλκανικῆς συνεργασίας, καθώς καί τήν ὑποστήριξή τους σέ μιά δίκαιη καί διαρκῆ λύση τοῦ Κυπριακοῦ μέ βάση τό σεβασμό τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας καί τοῦ ἀδέσμευτου χαρακτήρα τῆς Κύπρου. Τέλος, ἐπεσήμαναν τήν ἀνάγκη γιά πλήρη ἀποχώρηση τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τά κατεχόμενα, ἐξέφρασαν ἀνησυχία γιά τή συνέχιση τοῦ πολέμου Ἰράν-Ἰράκ καί ὑπογράμμισαν τήν ἀνάγκη νά ἐφαρμοστεῖ μέ συνέπεια ἡ Τελική Πράξη τοῦ Ἑλσίνκι καί νά ληφθοῦν μέτρα γιά τήν πρόληψη τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν.

Σέ δηλώσεις του πρός τή βουλγαρική τηλεόραση, πρίν ἀναχωρήσει ἀπό τή Σόφια, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε τήν αἰσιοδοξία του γιά τό μέλλον τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν σχέσεων, πού «ἔχουν θεμελιωθεῖ σέ βάσεις ἀσφαλεῖς» καί ὑπογράμμισε:

«Οἱ φιλικές, οἱ θερμές φιλικές ἐκδηλώσεις τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς μου στή χώρα σας ἐπιβεβαιώνει τήν ἀλήθεια αὐτή καί ἀποδεικνύει ὅτι ἡ προσπάθεια τήν ὁποία ἀναλάβαμε ὁ πρόεδρος Ζίφκωφ κι ἐγώ, νά ἀναπτύξουμε τίς ἑλληνοβουλγαρικές σχέσεις, βρίσκουν ἀνταπόκριση στά αἰσθήματα τῶν δύο λαῶν μας καί ἐπιβεβαιώνουν τό γεγονός ὅτι ἀνοίξαμε μιά κανούργια σελίδα στήν ἱστορία τῶν σχέσεών μας».

Τήν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Βουλγαρία θά σχολιάσει ἐκτενῶς ὁ ἑλληνικός τύπος:

Ἡ ἐπίσκεψη τίς ἡμέρες αὐτές τοῦ Ἕλληνος προέδρου στή βουλγαρική πρωτεύουσα καί οἱ συνομιλίες του μέ τόν προέδρο τῆς γειτονικῆς χώρας ἐπιβεβαιώνει τήν αἰσιόδοξη ἄποψη ὅτι τό πνεῦμα τοῦ Ἑλσίνκι δέν ἀποτελεῖ οὐτοπία καί ὅτι ὑπάρχει μιά περιοχή — δυστυχῶς μία — ὅπου ἐφαρμόζεται πραγματικά καί ὑποδειγματικά τό πνεῦμα αὐτό τῆς συνυπάρξεως καί τῆς εἰρήνης .... Ἡ ἱστορία θά ἀναγνωρίσει στήν ἑλληνική πλευρά καί στόν Ἕλληνα πρόεδρο προσωπικά τήν συμβολή του στήν ἐφαρμογή καί συντήρηση τοῦ πνεύματος τοῦ Ἑλσίνκι στήν περιοχή μας («Ἡ Καθημερινή», 14.10).

Δέν εἶναι, βέβαια, συμπτωματικό τό γεγονός, ὅτι οἱ πρῶτες ἐπισκέψεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὕστερα ἀπό τήν ἐκλογή του ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πραγματοποιοῦνται ἀκριβῶς στίς γειτονικές μας χῶρες. Στή Ρουμανία τόν Σεπτέμβριο, στή Βουλγαρία ἀπό χθές, στή Γιουγκοσλαβία τήν πρώτη ἑβδομάδα τοῦ Νοεμβρίου. Οἱ ἐπισκέψεις αὐτές δίνουν τό μέτρο τῆς σημασίας, πού ἡ δέκατη ἀπό τόν Ἰανουάριο τοῦ 1981 χώρα - μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἀποδίδει ὄχι μόνο στή διατήρηση τῶν σχέσεων καλῆς γειτονίας μέ τά ἄλλα βαλκανικά Κράτη, ἀλλά καί στή συνεχῆ ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας μαζί τους... Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἔδωσε μεταδικτατορικά, ὡς πρωθυπουργός, μέ τή βαλκανική πολιτική του, στήν ἀνάπτυξη τῆς βαλκανικῆς συνεργασίας μιάν ὤθηση πού δέν ἐπιδέχεται συγκρίσεις. Τά ἀποτελέσματα δέν ἄργησαν νά φανοῦν. Ὅπως ὑπογράμμισε ὁ κ. Καραμανλῆς, ἡ Βαλκανική δίδει σήμερα τό παράδειγμα εἰρηνικῆς συμβιώσεως καί συνεργασίας, μέσα σ' ἕνα κόσμο πού συγκλονίζεται ἀπό τή βία καί τήν αὐθαιρεσία («Ἡ Βραδυνή», 13.10).

Ἡ πολιτική τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καί συνεργασίας, στήν ὁποία δόθηκε ἰσχυρή ὤθηση τό '75 καί κατά κοινή ἀναγνώριση, μέ πρωτοβουλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀφαίρεσε σέ μεγάλο βαθμό τά ἐναύσματα πού μετέβαλαν τή Βαλκανική σέ πυριτιδαποθήκη καί τούς λαούς της σέ εὔκολα θύματα ξένων ἀνταγωνισμῶν. Μέ τήν πολιτική αὐτή δημιουργοῦνται οἱ προϋποθέσεις γιά νά γίνουν τά Βαλκάνια καί οἱ λαοί τους, σ' ὅσο βαθμό εἶναι τοῦτο ἐφικτό, κύριοι τῆς τύχης τους... Τό σημερινό ταξίδι τοῦ κ. Καραμανλῆ ἔχει διπλή σημασία. Ὡς ἐπίσκεψη στή Βουλγαρία ἐπιβεβαιώνει τή συνεχῆ ἀνάπτυξη τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν σχέσεων φιλίας καί συνεργασίας, μέσα στά πλαίσια τῶν ὁποίων θά βροῦν ἀσφαλῶς τή λύση τους ὅσα ζητήματα ὑπάρχουν μεταξύ τῶν δύο χωρῶν. Καί ὡς σταθμός στήν βαλκανική περιοδεία του ἐπιβεβαιώνει τήν ἀνάπτυξη καί σταθεροποίηση τοῦ κλίματος συνεννοήσεως καί συνεργασίας πού διαμορφώνεται μεταξύ των βαλκανικῶν χωρῶν («Τό Βῆμα», 12.10).

Ἡ πολυδιάστατη πολιτική πού μέ συνέπεια χάραξε ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς προσφέρει ἕνα σημαντικό πολιτικό χαρτί ὅταν, τήν 1η Ἰανουαρίου 1981, ὁ Ἕλληνας ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ἐγκαταλείψει τή θέση τοῦ παρατηρητῆ πού ἤδη κατέχει σήμερα καί πάρει τό λόγο γιά νά μιλήσει πάνω στήν πολιτική καί στίς οἰκονομικές προοπτικές τῆς Κοινότητας ὡς πρός τά Βαλκάνια ... Τίς παλιές — συχνά ἐμπόλεμες — ἀνταγωνιστικές σχέσεις στά Βαλκάνια διαδέχθηκαν οἱ φιλικές πρωτοβουλίες πού πῆρε ἀπό το 1974 ὁ Κ. Καραμανλῆς ... Τά Βαλκάνια, πολιτικά καί ἰδεολογικά, εἶναι ὁ κόσμος σέ μικρογραφία ... Ἕνας κόσμος ὅμως πού θέλει καί προσπαθεῖ γιά τήν ὕφεση, τή συνεργασία καί τήν εἰρήνη. Αὐτό εἶναι ἤδη καί τό σημαντικώτερο ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεως Ζίφκωφ - Καραμανλῆ («Ἡ Μεσημβρινή», 14.10).

Ἡ ἐξαιρετικά ἐγκάρδια καί φιλική ἀτμόσφαιρα πού κυριάρχησε κατά τήν ὑποδοχή, τήν φιλοξενία καί τίς συνομιλίες τοῦ προέδρου Καραμανλῆ στή Σόφια χαρακτηρίζει ἀρκετά καθαρά τό σημερινό ἐπίπεδο τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν σχέσεων. Στήν οὐσία καί μόνη ἡ συνεχής προσέγγιση ἀνάμεσα στίς βαλκανικές χῶρες — πρᾶγμα πού ἐπιβεβαιώνεται καί ἀπό τά ἀποτελέσματα τῶν ἐπισκέψεων τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ στό Βουκουρέστι καί στή Σόφια — ἀποτελοῦν στοιχεῖα πού προωθοῦν τή γόνιμη καί μέ μεγάλες προοπτικές ἰδέα τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας («Ἡ Αὐγή», 15.10).

Ἐξάλλου, ὁ «Ριζοσπάστης» (15.10) μέ τίτλο: «Ἀποφασιστικός παράγοντας εἰρήνης», χαρακτηρίζει τίς συνομιλίες τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τό Βούλγαρο ὁμόλογό του ὡς ἕνα «νέο ἀποφασιστικό βῆμα γιά τήν παραπέρα πολύπλευρη ἀνάπτυξη καί διεύρυν-

ση τῆς ἑλληνοβουλγαρικῆς συνεργασίας».

Εἰρήνη καί φιλία ἦταν οἱ λέξεις κλειδιά πού κυριάρχησαν στήν μεγαλειώδη ὑποδοχή πού ἐπεφύλαξε ὁ λαός τῆς Φιλιππούπολης τήν περασμένη Τρίτη στόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Εἰρήνη καί φιλία διακρίνουν τίς ἑλληνοβουλγαρικές σχέσεις. Εἰρήνη καί φιλία εἶναι οἱ καρποί τῶν πολυετῶν προσπαθειῶν πού κατέβαλαν οἱ ἡγέτες τῶν δύο γειτονικῶν χωρῶν κύριοι Κ. Καραμανλῆς καί Τ. Ζίφκωφ («Πολιτικά Θέματα», 17-23.10).

Στήν προεδρική ἐπίσκεψη καί στίς συνομιλίες Καραμανλῆ - Ζίφκωφ ἀναφέρονται ἐκτενῶς οἱ βουλγαρικές ἐφημερίδες, μέ πλήρη εἰδησεογραφική κάλυψη, ἐκτενῆ ἄρθρα καί φωτογραφίες στήν πρώτη σελίδα τῶν ἐφημερίδων. Τό ἐπίσημο ὄργανο τοῦ ΚΚΒ «Ραμποτνίτσεσκο Ντελό» δημοσιεύει, τήν παραμονή τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἕλληνα προέδρου, ἐκτενές ἄρθρο, στό ὁποῖο ἐπισημαίνει:

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι σήμερα, τή στιγμή πού γνωστοί κύκλοι τῆς Δύσεως δροῦν ἀρνητικά, ὑποσκάπτουν τήν ἐμπιστοσύνη καί ὀξύνουν τή διεθνῆ κατάσταση, οἱ φιλικές σχέσεις Ἑλλάδος - Βουλγαρίας παραμένουν σταθερές. Καί ὄχι μόνον σταθερές, ἀλλά καί ἀναπτύσσονται θετικά καί ἀποτελοῦν παράγοντα εἰρήνης καί ἀσφαλείας στή βαλκανική μας περιοχή. Σ' αὐτό συνέβαλαν καί οἱ δύο χῶρες... Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ συνομιλίες Καραμανλῆ-Ζίφκωφ θά ἀποτελέσουν νέα φάση στήν ἀνοδική ἐξέλιξη τῶν καρποφόρων ἀμοιβαίων σχέσεών μας σέ διάφορους τομεῖς, γιά τό καλό τῶν δύο φιλικῶν λαῶν μας, γιά τήν ὑπόθεση τῆς εἰρήνης, τῆς ἀσφάλειας καί τῆς κατανοήσεως στήν βαλκανική περιοχή.

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα, στήν ἑβδομαδιαία ἀνασκόπηση τῶν γεγονότων, στίς 18 Ὀκτωβρίου παρατηρεῖ:

Ἡ αἴθρια ἀτμόσφαιρα πού ἐπικράτησε κατά τήν ἕκτη — μέσα στά τελευταῖα πέντε χρόνια — συνάντηση ἀνωτάτου ἐπιπέδου... μᾶς ὁδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι ὁ βουλγαροελληνικός διάλογος διήνυσε νέα φάση στήν ἐξέλιξή του... Ἔχει δίκιο ὁ κ. Καραμανλῆς, ὅταν, μιλώντας γιά τήν ἀνοδική πορεία τῶν βουλγαροελληνικῶν σχέσεων, ὑπογράμμισε σαφέστατα τή σημασία τῆς πολιτικῆς θελήσεως τῶν δύο χωρῶν γιά κατανόηση. Ἡ πολιτική αὐτή θέληση ἐκδηλώθηκε καί πάλι μέ μεγάλη δύναμη καί ὁδήγησε σέ νέα βήματα γιά τήν περαιτέρω ἐμβάθυνση καί ἐδραίωση ὁλόκληρου τοῦ συμπλέγματος τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων, σέ μακροπρόθεσμη καί κοινά ἐπωφελῆ βάση.

Σέ σχόλιό του, ὁ ραδιοφωνικός σταθμός τῆς Σόφιας ἐπεσήμανε, στίς 13 τοῦ μηνός:

Ἐξαιρετικά σπουδαῖο ρόλο γιά τή συνεπῆ ἐφαρμογή τῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν λαῶν διαδραμάτισαν οἱ παραδοσιακές ἤδη συναντήσεις κορυφῆς, πού ἔδωσαν πλούσιους καρπούς. Στήν ἕκτη κατά σειρά συνάντηση μεταξύ τῶν δύο ἡγετῶν ἔγινε ἐμπεριστατωμένη ἐπισκόπηση τοῦ δρόμου πού διανοίχτηκε καί χαράκτηκαν οἱ προοπτικές γιά τήν παραπέρα διεύρυνση καί ἐμβάθυνση τῶν βουλγαροελληνικῶν δεσμῶν... Οἱ βουλγαροελληνικές συνομιλίες ἀποτελοῦν συγκεκριμένη συμβολή γιά τήν ἐδραίωση τῆς καλῆς γειτονίας καί συνεργασίας στά Βαλκάνια, πού εἶναι σπουδαῖος παράγοντας γιά τήν εἰρήνη καί τήν ἀσφάλεια στήν περιοχή μας, στήν Εὐρώπη καί στόν κόσμο.

Τέλος, ἀναφερόμενη στή βαλκανική πολιτική τῆς Ἑλλάδος καί συνδέοντας τήν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Σόφια μέ τό κυπριακό πρόβλημα, ἡ κυπριακή ἐφημερίδα «Φιλελεύθερος» (14.10), σέ σχόλιο μέ τίτλο «Προϋποθέσεις πού ἔθεσε ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς», ὑπογραμμίζει:

«Θά ἦταν ἀδιανόητο νά μή θιγεῖ τό Κυπριακό στίς συνομιλίες τῶν προέδρων τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Βουλγαρίας. Ὅπως τό ἔθεσε ὁ Ἕλληνας πρόεδρος, προκαλεῖ ἀπόλυτη ἱκανοποίηση στόν κυπριακό λαό. Ὁ κ. Καραμανλῆς ἀντίκρυσε τό πρόβλημά μας τόσο σάν θέμα ἀρχῆς, ὅσο καί σάν θέμα πού βρίσκεται αὐτή τή στιγμή σέ συγκεκριμένη ἐξέλιξη, μέ τίς διακοινοτικές συνομιλίες πού διεξάγονται στήν Λευκωσία».

17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος καί πρώην καγκελλάριο τῆς Δ. Γερμανίας, Β. Μπράντ.

18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει στό Προεδρικό Μέγαρο συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐκθέτει τίς ἀπόψεις τῆς Κυβερνήσεως σχετικά μέ τίς νέες προτάσεις πού ὑπέβαλε ὁ στρατηγός Ρότζερς γιά τήν ἐπανένταξη τῆς Ἑλλάδος στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ.

Ἡ ἐπανένταξη ἐγκρίθηκε ὁμόφωνα ἀπό τήν Ἐπιτροπή Ἀμυντικῆς Σχεδιάσεως τῆς Συμμαχίας, καθώς καί ἀπό τό Ὑπουργικό Συμβούλιο στήν Ἀθήνα, στίς 20 τοῦ μηνός. Θά ἐπικυρωθεῖ ἀπό τήν ἑλληνική Βουλή στίς 24 Ὀκτωβρίου, μέ ψήφους 182 ἔναντι 20· ἀπό τήν ψηφοφορία ἀπεῖχαν οἱ βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Γιά τήν ἐπανένταξη τῆς Ἑλλάδος, ὁ Γ. Ράλλης θά καταγράψει μεταγενέστερα:

«Ὁ Ρότζερς, μέ τήν ἐπιμονή του, ἔκαμψε τελικά τήν τουρκική ἀδιαλλαξία καί μᾶς εἰδοποίησε ἀπό τήν Ἄγκυρα, τό ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, 17 Ὀκτωβρίου, νά τόν περιμένει στό ἀεροδρόμιο Ἑλληνικοῦ ἀξιωματικός ἐξουσιοδοτημένος ἀπό τόν στρατηγό Γκράτσιο γιά νά δώσει τήν τελική γνώμη τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας ἐπί ὅσων ὁ Ρότζερες εἶχε συμφωνήσει μέ τούς Τούρκους καί τά ὁποῖα θά μᾶς ἀνακοίνωνε στό ἀεροδρόμιο.

«Οἱ προτάσεις τοῦ Ρότζερς συνέπιπταν ἀπόλυτα μέ τίς τελευταῖες δικές μας ἀπόψεις καί ἔτσι ὁ ὑποπτέραρχος Κουρῆς, πού τόν περίμενε στό Ἑλληνικό, τοῦ δήλωσε ὅτι

οἱ στρατιωτικοὶ εἶναι σύμφωνοι, θά πρέπει ὅμως νά ἐνημερώσουν καὶ τήν Κυβέρνηση, τή μόνη ἁρμόδια νά λάβει ἀπόφαση γιά τό θέμα αὐτό.

.....

»Ἡ συμφωνία γίνεται μέ βάση τά ἔγγραφα τοῦ ΝΑΤΟ, τά ὁποῖα ἔχουμε προσυπογράψει καὶ ἐμεῖς, καὶ τά ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νά ἰσχύουν σέ συνδυασμό μέ τίς ἑλληνικές ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα πού μᾶς εἶχε θέσει ἡ Συμμαχία τό 1977, ἀπαντήσεις πού εἶναι γνωστές ὡς προτάσεις Ντάβου. Ἐπειδή ὅμως πρίν ἀπό τήν ἀποχώρησή μας, τό 1974, ὑπῆρχαν ὁρισμένες ἐκκρεμότητες, πάνω στίς ὁποῖες γίνονταν συζητήσεις γιά πολύ καιρό χωρίς νά βρίσκεται λύση, ἐνῶ τώρα δημιουργήθηκε καὶ μία νέα ἐκκρεμότητα μέ τήν ἵδρυση τοῦ στρατηγείου Σμύρνης, συμφωνήθηκε οἱ ἐκκρεμότητες αὐτές νά λυθοῦν, ἀφοῦ συζητηθοῦν ἀπό τούς δύο διοικητές καὶ τό διοικητή τοῦ στρατηγείου Νεαπόλεως. Ἄν ὑπάρξει ὁμοφωνία τῆς ἐπιτροπῆς, τότε δέν θά ἔχουμε πρόβλημα. Σέ ἀντίθετη περίπτωση, θά συνεχιστεῖ ἡ συζήτηση καὶ στά ἀνώτερα κλιμάκια, ὅπου καὶ ἐκεῖ ἰσχύει ἡ ἀρχή τῆς ὁμοφωνίας. Εἶναι φανερό, ὅτι οἱ διατάξεις μᾶς συμφέρουν ἀπόλυτα, γιατί, χωρίς αὐτό νά λέγεται ρητά, ἐπανερχόμαστε στό ΝΑΤΟ μέ τό καθεστώς τοῦ 1974, ὅλες δέ οἱ ἐκκρεμότητες θά συζητηθοῦν καὶ δέν μπορεῖ νά ληφθεῖ ἀπόφαση ἄν δέν συμφωνήσουμε καὶ ἐμεῖς, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, ἄν ἐμεῖς προβάλουμε "βέτο", δέν εἶναι δυνατό νά ληφθεῖ ἀπόφαση»[11].

22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὕπατο πρόεδρο τῆς ἑλληνοαμερικανικῆς ὀργανώσεως ΑΧΕΠΑ, Ν. Σμυρνῆ.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό τῆς Τσεχοσλοβακίας, Λ. Στρούγκαλ. Τό σχετικό σημείωμα ἀναφέρει:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καλωσορίζει τόν κ. Στρούγκαλ καὶ τόν βεβαιώνει ὅτι διατηρεῖ ἄριστες ἀναμνήσεις ἀπό τό ταξείδι του κατά τό παρελθόν ἔτος στήν Τσεχοσλοβακία καὶ ρωτᾶ τόν Τσέχο πρωθυπουργό ἐάν εἶναι ἐξίσου ἱκανοποιημένος ἀπό τή σημερινή ἐπίσκεψή του στήν Ἑλλάδα.

»Ὁ κ. Στρούγκαλ ἀναφέρει ὅτι τό ταξείδι τοῦ κ. Καραμανλῆ στήν Πράγα ἀποτέλεσε σταθμό στήν ἱστορία τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν καὶ ἔδωσε νέα ὤθηση γιά τήν προώθηση τῶν σχέσεών τους στούς διάφορους τομεῖς. Σήμερα ἐπρόκειτο νά ὑπογραφοῦν τέσσερες συμφωνίες, οἱ ὁποῖες προετοιμάσθηκαν κατά τό διάστημα πού μεσολάβησε. Ὁ Τσέχος πρωθυπουργός διαπιστώνει ὅτι στόν οἰκονομικό τομέα σημειώθηκε ἤδη σημαντική πρόοδος καὶ ἐξέφρασε τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ προσεχής ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ δέν θά δημιουργήσει προβλήματα. Θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων πρέπει νά βασισθεῖ στήν προοπτική μόνιμης συνεργασίας καὶ ὄχι σέ ἁπλή περιστασιακή ἀνταλλαγή προϊόντων.

»Τή στιγμή αὐτή οἱ οἰκονομικοί ὑπουργοί τῶν δύο χωρῶν συνεδριάζουν ἀκριβῶς γιά νά διερευνήσουν τούς τομεῖς στούς ὁποίους θά μποροῦσε νά ἀναπτυχθεῖ μία ἐπωφελής καὶ γιά τίς δύο χῶρες συνεργασία.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συμφώνησε μέ τή διαπίστωση τοῦ Τσέχου πρωθυπουργοῦ καὶ πρόσθεσε ὅτι ὑπάρχουν πολλά περιθώρια στή συνεργασία τῶν δύο χωρῶν στόν οἰκονομικό τομέα, γιατί οἱ οἰκονομίες τους δέν εἶναι ἀνταγωνιστικές, ἀλλά συμπληρωματικές. Ἀκολούθως, ὁ κ. Καραμανλῆς ρώτησε τόν Τσέχο πρωθυπουργό τή γνώμη του γιά διάφορα διεθνῆ θέματα.

»Ὁ Τσέχος πρωθυπουργός μίλησε διά μακρῶν γιά τά γεγονότα πού μεσολάβησαν ἀπό τήν ἐπίσκεψη τοῦ κ. Καραμανλῆ στήν Πράγα καὶ τά ὁποῖα βάρυναν τή διεθνῆ ἀτμόσφαιρα. Στή συνέχεια, κατηγόρησε τή Δύση ὅτι προκαλεῖ ἀνταγωνισμό ἐξοπλισμῶν μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι ἔχει ἀνατραπεῖ ἡ ἰσορροπία. Ἡ συμφωνία Salt II δέν ἔχει ἀκόμα ἐπικυρωθεῖ καί, γενικότερα, ἡ Δύση ἐκμεταλλεύεται διάφορες ἐστίες ἀναταραχῆς γιά νά δικαιολογήσει τούς ἐξοπλισμούς της.

»Ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε ὅτι ἐπιβάλλεται νά ἐπικρατήσει λογική, γιατί κάθε πρόβλημα ἔχει μία αἰτία, ἡ ὁποία, ἄν ἐπισημανθεῖ καὶ θεραπευθεῖ, θά ἐκλείψει καὶ τό πρόβλημα. Χρειάζεται πρῶτα ἀπ' ὅλα καλή πίστη στίς διεθνεῖς σχέσεις καὶ ἄρση τῆς δυσπιστίας, γιατί πιστεύει ὅτι κατά βάθος ὅλοι ἐπιθυμοῦν τήν εἰρήνη. Προσωπικά τάσσεται ὑπέρ μιᾶς ἐλεγχομένης ἰσορροπίας δυνάμεων.

»Ἀκολούθως, ὁ κ. Στρούγκαλ, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση τοῦ Ἕλληνος προέδρου, εἶπε ὅτι εἶναι ὑπέρ τῆς διασκέψεως τῆς Μαδρίτης, δέν εἶναι ὅμως σέ θέση ἀκόμη νά ἀνακοινώσει ἐάν θά συμμετάσχουν σέ ἐπίπεδο ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν. Πιστεύει ὅτι ἡ Διάσκεψη τῆς Μαδρίτης, ἐάν λειτουργήσει σωστά, θά ἀποδώσει ἀποτελέσματα. Ἐάν ὅμως χρησιμοποιηθεῖ ὡς βῆμα γιά τήν ἀνταλλαγή συκοφαντιῶν καὶ κατηγοριῶν, τότε ἡ Διάσκεψη αὐτή πιθανόν νά ἀποβεῖ ἐπιβλαβής.

»Ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συμφώνησε καὶ εἶπε ὅτι ἀπαιτεῖται σοβαρή προετοιμασία τῆς Διασκέψεως καὶ εἰλικρινής ἐπιθυμία γιά τή βελτίωση τοῦ διεθνοῦς κλίματος. Οἱ διεθνεῖς διασκέψεις ἀποτυγχάνουν συνήθως γιατί ὅλοι οἱ ὁμιλητές διαβάζουν τήν ὁμιλία τους χωρίς κατά βάθος νά ἐπιδιώκουν τή λύση τῶν προβλημάτων. Στή συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος εἶπε ὅτι εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ἡ Μαδρίτη θά πρέπει νά περιορισθεῖ στά θέματα ἐκεῖνα στά ὁποῖα συγκλίνουν οἱ ἀπόψεις καὶ αὐτά νά συζητηθοῦν καὶ νά λυθοῦν σέ στενότερο κύκλο, γιατί, ἐάν ἐπιμείνουν ἁπλῶς σέ ἐκεῖνα στά ὁποῖα ὑπάρχουν ἀντιθέσεις, θά ὑπάρξει ἐπιδείνωση τῆς καταστάσεως.

»Ὁ κ. Στρούγκαλ ἐξέφρασε τή γνώμη ὅτι ἡ δεκαετία τοῦ '80 προμηνύεται δύσκολη καὶ ὅτι ἡ μόνη λύση εἶναι ὁ διάλογος.

»Ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συμφώνησε καὶ ἀνέφερε ὅτι τό ἴδιο ὑποστήριξε καὶ πρός τούς Κινέζους κατά τό ταξείδι του στήν Κίνα, γιατί οἱ Κινέζοι θεωροῦν τόν πόλεμο ὡς ἀναπόφευκτο. Κατά τόν κ. Καραμανλῆ, ὁ κίνδυνος ἐκρήξεως πολέμου δέν προέρχεται ἀπό τίς Μεγάλες Δυνάμεις, ἀλλά ἀπό τούς μικρούς καὶ ἀνεύθυνους, οἱ ὁποῖοι δέ πρέπει ἐπ' οὐδενί λόγω νά ἐνθαρρύνονται.

»Ἀκολούθως, ἡ συζήτηση περιστράφηκε στό Μεσανατολικό καὶ τό πρόβλημα τοῦ πολέμου μεταξύ Ἰράν-Ἰράκ. Ὁ κ. Στρούγκαλ ἀνέπτυξε τίς γνωστές θέσεις του γιά τή Συμφωνία τοῦ Κάμπ Ντέηβιντ, ἡ ὁποία διαίρεσε τούς

Ἄραβες καί δημιούργησε περισσότερα προβλήματα ἀντί νά τά ἐπιλύσει, καί ἀνέφερε ὅτι ἡ Τσεχοσλοβακία καί ὁ ἀνατολικός συνασπισμός γενικότερα προμήθευε τό Ἰράκ μέ ὁπλισμό, ἡ παράδοση ὅμως ὁπλισμοῦ ἀνεστάλη μέ τήν ἔκρηξη τοῦ πολέμου, γιά νά ὑποχρεωθοῦν οἱ ἐμπόλεμοι νά σταματήσουν τό συντομότερο.

»Ὁ κ. προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε ὅτι τό πρόβλημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς θά λυθεῖ μόνο ἐάν βρεθεῖ τρόπος νά πεισθοῦν οἱ Ἄραβες νά υἱοθετήσουν μετριοπαθέστερη πολιτική καί ἐάν οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες πειθαρχήσουν τό Ἰσραήλ. Αὐτή τή στιγμή κανείς δέν ἐλέγχει κανένα. Τό ἐνεργειακό, τό ὁποῖο εἶναι ἀπότοκο τῆς κρίσεως τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, εἶναι σοβαρό πρόβλημα πού ἔχει οἰκονομικές καί πολιτικές ἐπιπτώσεις σέ ὅλο τόν κόσμο. Πρέπει πάση θυσία νά ὑπάρξει διεθνής συμφωνία, ἡ ὁποία θά προστατεύει τά συμφέροντα καί τῶν χωρῶν πού παράγουν ἀλλά καί τῶν χωρῶν πού καταναλίσκουν πετρέλαιο, γιατί τή στιγμή αὐτή ἡ παγκόσμια οἰκονομία ἐξαρτᾶται ἀπό 4-5 χῶρες.

»Ὁ κ. Στρούγκαλ ἐπεσήμανε τό ἐνδεχόμενο διεθνοποιήσεως τῆς συρράξεως Ἰράν - Ἰράκ, πρᾶγμα πού θά δημιουργοῦσε σοβαρούς κινδύνους.

»Στό τέλος τῆς συνομιλίας ὁ κ. Στρούγκαλ διαβίβασε ἐκ μέρους τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Τσεχοσλοβακίας κ. Χούζακ πρόσκληση πρός τόν κ. Καραμανλῆ νά ἐπισκεφθεῖ ἐπίσημα τήν Τσεχοσλοβακία ὑπό τήν νέα ἰδιότητά του τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπάντησε ὅτι ἀποδέχεται εὐχαρίστως καί ὅτι ἐλπίζει νά βρεθεῖ στό μέλλον κατάλληλη ἡμερομηνία γιά τήν πραγματοποίησή της»[12].

22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Εὐθύς μετά τήν ἀναγγελία τῆς παραιτήσεώς του ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στόν πρώην πρωθυπουργό τῆς Μ. Βρετανίας, Τζ. Κάλλαχαν, τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Λυπήθηκα εἰλικρινά γιά τήν ἀπόφασή σας νά παραιτηθεῖτε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος.

»Δέν ἔχω βέβαια ἁρμοδιότητα νά ἀναμιγνύομαι στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῆς χώρας σας. Ἔχω ὅμως τό δικαίωμα νά ἐκφράσω τήν λύπη μου γιά τό γεγονός ὅτι ἡ Ἀγγλία καί γενικότερα ἡ Εὐρώπη θά στερηθοῦν τῶν ὑπηρεσιῶν ἑνός ἡγέτου μέ σπάνιες ἀρετές καί πλούσια πεῖρα.

»Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τήν τελευταία φορά πού συναντηθήκαμε στό Λονδῖνο συζητήσαμε γιά τήν κρίση πού διέρχονται σήμερα οἱ δημοκρατικοί θεσμοί. Φοβοῦμαι ὅτι καί ἡ παραίτησή σας ἐπιβεβαιώνει τήν ὕπαρξη τῆς κρίσεως αὐτῆς.

»Θά χαρῶ πολύ νά σᾶς συναντήσω, ἄν ἀποφασίσετε νά ἐπισκεφθεῖτε τήν Ἑλλάδα».

Ὁ Τζ. Κάλλαχαν, θά ἀπαντήσει στίς 31 Ὀκτωβρίου:

«Ἀγαπητέ μου κύριε πρόεδρε,

»Εἶμαι εὐγνώμων διά τήν εὐγενῆ, ἀπό τῆς 22ας Ὀκτωβρίου, ἐπιστολή σας καί ἐκτιμῶ ἰδιαιτέρως ὅ,τι γράφετε.

»Δέν προτίθεμαι νά ἀποσυρθῶ ἀπό τόν δημόσιο βίο ἀλλά νά παραμείνω εἰς τά πίσω ἕδρανα τοῦ Κοινοβουλίου καί νά ἔχω ἀπό ἐκεῖ τήν δυνατότητα νά ὁμιλῶ — πιό ἐλεύθερα, τώρα ὅτε δέν περιορίζομαι πλέον ἀπό τίς ἀναστολές τῆς ἐξουσίας.

»Παρηκολούθησα μέ πολύ μεγάλο ἐνδιαφέρον τήν πρόοδο τῆς Ἑλλάδος εἰς τήν πορεία της πρός τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί τή στενώτερη συνεργασία, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται μέ τήν Ἀτλαντική Συμμαχία. Εὑρέθητε εἰς τήν πρώτη γραμμή τῆς προσπαθείας διά τήν πραγματοποίηση τῶν ἀντικειμενικῶν αὐτῶν σκοπῶν, τούς ὁποίους ἐνθέρμως ὑποστηρίζω, καί θά εἶμαι πολύ εὐτυχής νά πράξω ὅ,τι δήποτε ἠμπορῶ διά νά βοηθήσω τήν πλήρη πραγματοποίησή τους.

»Σᾶς εὐχαριστῶ διά τήν πρόσκληση νά σᾶς ἴδομε, ὅταν ἐπισκεφθοῦμε τήν Ἑλλάδα. Θά ἐπωφεληθῶ ὁπωσδήποτε»[13].

25-29 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη, προκειμένου νά παραστεῖ στίς ἑορτές γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως καί τήν 28η Ὀκτωβρίου.

Στό ἀεροδρόμιο τῆς συμπρωτεύουσας, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας. Παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι διπλῆ χαρά πού εὑρίσκομαι καί πάλι στή Θεσσαλονίκη, τήν πόλη αὐτή, τήν ὁποία ἰδιαιτέρως ἀγαπῶ καί μέ τήν ὁποία μέ συνδέουν πολλαπλοί δεσμοί.

»Ἡ χαρά μου αὐτή γίνεται ἐντονώτερη ἀπό τό γεγονός ὅτι εὑρίσκομαι σήμερα ἐδῶ, γιά νά παραστῶ σέ μεγάλα ἱστορικά γεγονότα.

»Ἡ Θεσσαλονίκη κατά τά 70 αὐτά χρόνια, ἀπό τήν ἀπελευθέρωσή της, ἐσημείωσε μεγάλη πρόοδο σέ ὅλους τούς τομεῖς. Καί εἶμαι εὐτυχής καί ὑπερήφανος, διότι συνέβαλα κάπως καί ἐγώ στήν πρόοδο αὐτήν».

Τήν ἐπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στή δοξολογία γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως, στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Κατόπιν, ὁ Μητροπολίτης Παντελεήμων τοῦ ἀπένειμε χρυσό σταυρό, σέ ἔνδειξη «τιμῆς καί εὐγνωμοσύνης» γιά τίς ὑπηρεσίες πού εἶχε προσφέρει στήν πόλη κατά τήν περίοδο τοῦ μεγάλου σεισμοῦ, τό 1978.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Παναγιώτατε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς γιά τήν τιμή τήν ὁποία μοῦ ἐκάνατε καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τή σκέψη πού εἴχατε νά μοῦ ἀπονείμετε τόν Σταυρόν αὐτόν, τό Σύμβολο τῆς πίστεώς μας, πού ἔγινε ἤδη καί σύμβολο τῆς Θεσσαλονίκης.

«Σᾶς ὑπόσχομαι νά τό διαφυλάξω σάν τήν πολυτιμότερη προσφορά πού μοῦ ἐγένετο ποτέ στή ζωή μου».

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στόν πανηγυρικό ἑορτασμό τῆς ἐπετείου, στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Πρίν ἀπό τήν τελετή, ὁ πρύτανης, Γ. Στεργιάδης, τοῦ ἐπέδωσε τό ἀναμνηστικό Χρυσό Μετάλλιο τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης «2300 χρόνια ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ἀριστοτέλη», ἀναφέροντας τά ἀκόλουθα:

«Κύριε πρόεδρε,

»Τό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σᾶς καλωσορίζει γιά πρώτη φορά μέ τήν ἰδιότητα τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας καί σᾶς ὑποδέχεται στήν καινούργια αὐτή αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου μας πού ἄνοιξε τίς πύλες της γιά πρώτη φορά γιά νά τήν ἐγκαινιάσει ὁ ἄξιος ἡγέτης καί ἀρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους πού ἀφιέρωσε ὁλόκληρη τή ζωή του στήν ὑπηρεσία τοῦ ἔθνους.

»Σᾶς προσκαλέσαμε γιά νά τιμήσετε μέ τήν παρουσία σας τήν καθιερωμένη τελετή πού γίνεται γιά τήν ἑορτή τοῦ πολιούχου Ἁγίου Δημητρίου καί τήν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης καί γιά νά σᾶς τιμήσουμε μέ τήν ἀπονομή τοῦ ἀναμνηστικοῦ Μεταλλίου πού ἐκδόθηκε ἀπό τό Πανεπιστήμιό μας γιά τά "2300 χρόνια ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ἀριστοτέλη".

»Γιά τό δεύτερο γεγονός ἡ Σύγκλητος τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου ἀνέθεσε σέ μένα τόν πρύτανη νά ἀπονείμω σέ σᾶς, τόν διακεκριμένο πολιτικό ἄνδρα καί ἄξιο τέκνο τῆς Μακεδονίας μας, τό Χρυσό Μετάλλιο καί τό σχετικό Δίπλωμα γιά τίς ὑπηρεσίες πού προσφέρατε καί προσφέρετε στό ἔθνος καί εἰδικώτερα στό Πανεπιστήμιό μας.

»Καί εἶναι, πράγματι, οἱ ὑπηρεσίες σας αὐτές τόσο μεγάλες καί οὐσιαστικές γιατί ἄλλαξαν τήν πορεία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης στά τελευταῖα 25 χρόνια τῆς ζωῆς του.

»Σταθμός τῆς μεγάλης σας προσφορᾶς εἶναι ἡ δημοσίευση τόν Ἰούλιο τοῦ 1954, μέ δική σας πρόταση ὡς ὑπουργοῦ τότε Δημοσίων Ἔργων, τοῦ διατάγματος γιά τήν ἵδρυση τῆς Πανεπιστημιουπόλεως.

»Γιά τό τεράστιο αὐτό ἔργο διατέθηκαν στήν ὀκταετία 1955-1962 πιστώσεις πάνω ἀπό 270 ἑκατομμύρια δραχμές, πού γιά τήν ἐποχή ἐκείνη ἦταν μεγάλο ἐπίτευγμα.

»Τόση ἦταν ἡ προσφορά σας στή χορήγηση πιστώσεων καί σέ κατασκευές ἔργων, πού τό Πανεπιστήμιό μας μπόρεσε μέ τήν κτιριακή αὐτή ἀνάπτυξη καί ὑποδομή νά θέσει τίς βάσεις του καί γιά τήν ἀλματώδη πληθυσμιακή ἀνάπτυξη πού πραγματοποίησε στά ἑπόμενα χρόνια.

»Κύριε πρόεδρε,

»Τό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης γεννήθηκε μέν ἀπό τόν ὁραματισμό τοῦ ἱδρυτοῦ του ἀπίμνηστου Ἀλεξάνδρου Παπαναστασίου, ὁ ὁποῖος πρίν ἀπό 54 χρόνια συνέλαβε τό νόημα τῆς προσφορᾶς ἑνός ἀνωτάτου πνευματικοῦ καί ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος στή Βόρειο Ἑλλάδα, ἀλλά ἡ πραγματική καί οὐσιαστική πραγμάτωση τοῦ σκοποῦ του καί ἡ μεγαλειώδης παρουσία του στό βαλκανικό, εὐρωπαϊκό καί διεθνῆ χῶρο ὀφείλεται, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί στό συνεχές καί ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον σας καθώς καί στή δική σας ὑποστήριξη πού ἄρχισε τό 1954 καί συνεχίσθηκε μέχρι σήμερα.

»Γι' αὐτό, τό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, δι' ἐμοῦ τοῦ πρυτάνεώς του, σᾶς ἀπονέμει σήμερα μέ βαθύτατη συγκίνηση καί τιμή τό ἀναμνηστικό Χρυσό Μετάλλιο γιά τά "2300 χρόνια ἀπό τό θάνατο τοῦ Ἀριστοτέλη", σέ ἔνδειξη εὐχαριστιῶν, ἀναγνωρίσεως καί εὐγνωμοσύνης γιά τίς μεγάλες ὑπηρεσίες πού προσφέρατε στή διάρκεια τῆς δεύτερης 25ετίας τῆς ζωῆς του».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε πρύτανη,

»Σᾶς εὐχαριστῶ, καί δι' ὑμῶν εὐχαριστῶ τήν σύγκλητο τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, γιά τήν τιμή πού μοῦ κάνατε νά μοῦ ἀπονείμετε τό Χρυσό Μετάλλιο.

»Τήν διάκριση αὐτή τήν ἐκτιμῶ, τοσούτῳ μᾶλλον καθώς ἔχει σχέση μέ τόν γίγαντα τῆς σκέψεως, τόν Ἀριστοτέλη, τῆς σχολῆς τοῦ ὁποίου εἶμαι πιστός ὀπαδός.

»Ἀλλά τήν ἐκτιμῶ, προπαντός, διότι προέρχεται ἀπό ἕνα ἵδρυμα γιά τό ὁποῖο ἔχω μεγάλη ἐκτίμηση καί στήν ἐξέλιξη τοῦ ὁποίου, ὅπως καί ἐσεῖς ἐμνημονεύσατε, συνέβαλα καί προσωπικά.

»Ἀκόμη καί σήμερα ἔχω τήν τιμή νά συνεργάζομαι μέ ἐπίλεκτα μέλη του στήν πραγματοποίηση ἑνός πενταετοῦς προγράμματος γιά τήν μεθόδευση καί τήν ἔνταση τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν στόν μακεδονικό χῶρο. Τό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης εὑρίσκεται σέ πολύ ὑψηλό ἐπίπεδο, τόσο ἀπό ἀπόψεως ἐμψύχου ὑλικοῦ, ὅσο καί ἀπό ἀπόψεως ἐξοπλισμοῦ.

»Ἡ πλήρης ὅμως ἀξιοποίηση τῶν δυνατοτήτων του προϋποθέτει καί τήν σύμπραξη τῶν σπουδαστῶν. Καί τήν σύμπραξη αὐτή θά τήν ἔχετε, ἂν ἀσκήσετε ἐκτός τῆς ἐπιστημονικῆς καί τήν παιδαγωγική σας ἐπιρροή ἐπ' αὐτῶν. Ἐάν δηλαδή τούς διδάξετε, ἐάν θέλετε νά τούς πείσετε ὅτι, γιά νά γίνουν καλοί ἐπιστήμονες, θά πρέπει νά ἀσχολοῦνται περισσότερο μέ τίς σπουδές τους καί ὀλιγότερο μέ τήν πολιτική.

»Γιατί γιά μέν τό δεύτερο ἔχουν μπροστά τους ἀπεριόριστο χρόνο, ἐνῶ γιά τό πρῶτο ὁ χρόνος εἶναι περιορισμένος καί πρέπει πλήρως νά τόν ἀξιοποιήσουν καί γιά τό δικό τους ἀλλά καί γιά τό καλό τοῦ τόπου. Ἄλλωστε, ἂν γίνουν καλοί ἐπιστήμονες, θά γίνουν καί καλοί πολίτες. Καί γενόμενοι καλοί πολίτες θά μποροῦν νά ἐπηρεάζουν θετικώτερα, θά μποροῦν νά ἐπηρεάζουν εὐεργετικά τή δημόσια ζωή τῆς χώρας μας.

»Πιστεύω, κύριε πρύτανι, ὅτι τό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο μπορεῖ νά γίνει παράδειγμα γιά ὁλόκληρο τό χῶρο τῆς ἑλληνικῆς παιδείας».

Τό πρωί τῆς ἑπομένης, 27 Ὀκτωβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινίασε τήν Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης καί, ἀπαντώντας σέ σύντομη προσφώνηση τοῦ προέδρου τοῦ νέου πιστωτικοῦ ἱδρύματος, εἶπε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Εἶναι κοινό μυστικό ὅτι τό τραπεζικό μας σύστημα ἔχει ἀνάγκη ἐκσυγχρονισμοῦ. Καί ἡ ἀνάγκη αὐτή γίνεται ἐπιτακτικότερη τώρα, πού μπαίνουμε στήν Εὐρωπαϊκή

Κοινότητα καί θά άντιμετωπίσουμε καί στόν τομέα αὐτόν τόν ἐλεύθερο συναγωνισμό.

»Θά πρέπει συνεπῶς σάν Τράπεζα καινούργια νά δώσετε τό παράδειγμα, ἐφαρμόζοντας νέες ὀργανωτικές μεθόδους, πού θά ἐπιτρέψουν τήν ὀρθολογική καί γόνιμη λειτουργία τοῦ ἱδρύματος αὐτοῦ. Θά πρέπει μέ ἄλλα λόγια νά ἐξυπηρετεῖτε μέ προθυμία καί ἐντιμότητα τούς πελάτες σας καί νά ἀποβλέπετε περισσότερο στήν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας μας καί λιγότερο στήν πραγματοποίηση κερδῶν.

»Καί αὐτό ἀκριβῶς τό κριτήριο θά πρέπει νά καθοδηγεῖ τήν δράση ὅλων τῶν παραγόντων τῆς οἰκονομικῆς μας ζωῆς, δημόσιας καί ἰδιωτικῆς. Γιατί, ὅπως εἶπε καί ὁ Περικλῆς στόν Ἐπιτάφιό του, μόνο στά πλαίσια μιᾶς εὐημερούσης Πολιτείας μποροῦν καί τά ἄτομα νά εὐημεροῦν. Γι' αὐτό καί θά σᾶς εὐχηθῶ ὄχι μόνο καλές, ἀλλά καί χρήσιμες γιά τόν τόπο μας δουλειές».

Στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἐγκαινιάσει τήν Ἑστία Τύπου τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Μακεδονίας - Θράκης καί τήν Ἔκθεση Τύπου μέ θέμα «Ἡ συμβολή τῆς δημοσιογραφίας στόν πόλεμο 1940-41».

Προσφωνώντας τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως, Χρ. Λαμπρινός, τόν ἀνακήρυξε ἐπίτιμο μέλος τῆς Ἑνώσεως, καί τόνισε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Χαρά μεγάλη χαίρεται ὁ κόσμος τοῦ Τύπου τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης γιά τήν παρουσία σας στήν Ἑστία του. Δική σας προσφορά καί δικό σας δημιούργημα, ἡ Ἑστία. Σᾶς περίμενε ἐπί 20 χρόνια νά τήν ἐγκαινιάσετε. Εἶστε ὁ πρῶτος ἀνώτατος ἐπίσημος πού τήν ἐπισκέπτεσθε σ' ὅλο αὐτό τό διάστημα. Ὁλοκληρώνετε μέ τήν σημερινή σας τιμητική ἐπίσκεψη τήν προσφορά σας πρός τόν δημοσιογραφικό κόσμο τοῦ βορειοελληνικοῦ χώρου.

»Ταυτόχρονα, ἔχουμε τήν τιμή νά σᾶς παρουσιάσουμε καί μία ἔνδειξη γιά τό πῶς ἀξιοποιοῦμε τήν ὡραία σας καί ἐπωφελῆ χειρονομία. Στόν χῶρο αὐτό, χάρις στήν συνεργασία μέ τούς ἐκλεκτούς συναδέλφους μας τῶν Ἀθηνῶν, ἔχουμε τήν ὕψιστη τιμή νά ξαναζωντανέψουμε τόν παλμό τοῦ γένους σέ μία ἀπό τίς ἀνεπανάληπτες στιγμές του, στήν καλύτερη ὥρα τῆς νεώτερης ἱστορίας του».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν πρόσκληση καί γιά τήν εὐκαιρία πού μοῦ δώσατε νά ἐγκαινιάσω, μαζί μέ τήν Ἔκθεση αὐτή, καί τήν Ἑστία Τύπου Μακεδονίας - Θράκης.

»Εἶναι ἀσφαλῶς μεγάλη ἡ ἀποστολή τοῦ Τύπου στήν λειτουργία μιᾶς Πολιτείας καί ἰδίως τῆς δημοκρατικῆς. Εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε νά χρειασθεῖ νά πεῖ κάποτε ἕνας διάσημος δημοσιολόγος: "Ἂν θέλετε νά λύσουμε τό πρόβλημα τῆς δημοκρατίας, θά πρέπει πρῶτα νά λύσουμε τό πρόβλημα τοῦ Τύπου".

»Ὁ Τύπος ἐνημερώνει καί καθοδηγεῖ τήν κοινή γνώμη. Καί δημιουργεῖ τό κλῖμα ἐκεῖνο, μέσα στό ὁποῖο ὁ λαός ἠμπορεῖ νά κάνει θαύματα, ἀλλά καί σφάλματα.

»Ἡ ἔκθεση αὐτή ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Τύπος στίς κρίσιμες στιγμές τοῦ ἔθνους, ὅπως ὁ πόλεμος τῆς Ἀλβανίας, ἑνώνει καί ἐμψυχώνει τόν λαό καί τόν καθιστᾶ ἱκανό νά κάμει θαύματα.

»Σᾶς συγχαίρω, γιατί εἴχατε τήν πρωτοβουλία νά ὀργανώσετε αὐτήν τήν τόσο διαφωτιστική καί ἐθνικά χρήσιμη ἔκθεση».

Τό βράδυ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, στή διάρκεια δείπνου πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ διοικητής τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, εἶχε τήν εὐκαιρία νά τονίσει:

«Στρατηγέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ, γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω ἀπόψε μέ τό Σῶμα τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, γιά τούς ὁποίους ἔχω ἰδιαίτερη στοργή καί ἐκτίμηση.

»Κύριοι ἀξιωματικοί,

»Γιορτάζουμε σήμερα δύο μεγάλα καί χαρμόσυνα ἱστορικά γεγονότα. Τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν τουρκικό ζυγό καί τήν περήφανη ἀντίσταση τῆς Ἑλλάδος στήν πρόκληση τήν φασιστική.

»Οἱ ἑορτασμοί αὐτοί, πού τελοῦνται κάθε χρόνο, θά μποροῦσαν νά ἐξελιχθοῦν σέ μιά ἀπαρή routine, ἂν δέν μᾶς ὑποχρέωναν νά σκεφθοῦμε γιατί ἀκριβῶς γιορτάζουμε. Ἂν δέν μᾶς ὑποχρέωναν δηλαδή νά συνειδητοποιήσουμε τό νόημα τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί νά παραδειγματιστοῦμε ἀπό τίς ἀρετές, τίς θυσίες, ἀλλά καί τά σφάλματα τοῦ ἔθνους.

»Ἡ Ἱστορία, ὅταν δέν εἶναι παραμορφωμένη, ὅπως ἡ δική μας, εἶναι τό καλύτερο μάθημα γιά τούς πολίτες μιᾶς χώρας. Γιατί τούς διδάσκει τί πρέπει νά κάνουν καί τί νά ἀποφεύγουν, γιά νά ἐξασφαλίσουν τήν ἐλευθερία καί τήν εὐημερία τους.

»Γιατί τόσο οἱ θρίαμβοι, ὅσο καί οἱ συμφορές τοῦ ἔθνους, ὀφείλονται σέ αἴτια πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν πολιτική συμπεριφορά μας.

»Ἡ ἔξαρση ἡ πατριωτική, πού ὁδήγησε στούς θριάμβους τοῦ 1912 - 1913, εἶχε σάν ὑποδομή της τήν ὁμοψυχία τοῦ ἔθνους. Τούς θριάμβους ὅμως ἐκείνους τούς διαδέχθηκε ὁ ἐθνικός διχασμός, πού δηλητηρίασε ἐπί 50 περίπου χρόνια τήν ἐθνική μας ζωή καί προκάλεσε ἀλλεπάλληλες συμφορές.

»Τό ἴδιο συνέβη καί μέ τόν πόλεμο τοῦ '40, πού γιορτάζουμε σήμερα. Στά βουνά τῆς Ἀλβανίας γράψαμε μιά ἀπό τίς λαμπρότερες σελίδες τῆς Ἱστορίας μας. Καί αὐτό, γιατί καί στήν περίπτωση ἐκείνη ἡ ἐθνική ὁμοψυχία ἐνέπνεε ἐνθουσιασμό καί αὐταπάρνηση. Καί τήν λαμπρή ὅμως αὐτή σελίδα τήν ἀμαύρωσαν οἱ γνωστές καί ἀντεθνικές ἀθλιότητες, πού διαδέχθηκαν τό Ἀλβανικό Ἔπος.

»Ἡ Πολιτεία ἀπεφάσισε, ὡς γνωστό, νά δώσει ἰδιαίτερη ἔμφαση στόν φετεινό ἑορτασμό, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 40 ἐτῶν ἀπό τόν πόλεμο τῆς Ἀλβανίας. Καί αὐτό, γιά νά ὑπενθυμίσει ὄχι μόνο στούς Ἕλληνες ἀλλά καί στούς ξένους, καί ἰδίως στούς ἐν ὅπλοις συμμάχους μας, τήν προφορά τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους στήν ἐλευθερία καί τή δικαιοσύνη. Προσφορά πού μᾶς ἐπιτρέπει νά ἀτενίζουμε ὑπερήφανα ἐχθρούς καί φίλους.

»Τά ἱστορικά γεγονότα πού ἐμνημόνευσα προηγουμένως, μᾶς διδάσκουν ὅτι ἡ μέν ὁμόνοια, πού ἀποτελεῖ δύνα-

μη αὐτή καθ' ἑαυτή, ὁδηγεῖ σέ θριάμβους, ἐνῶ ἡ διχόνοια σέ συμφορές. Καί μᾶς διδάσκουν ἐπίσης ὅτι ἡ ἀγάπη γιά τήν πατρίδα δέν εἶναι ἀρκετό νά ἐκδηλώνεται μονάχα στά πεδία τῶν μαχῶν. Θά πρέπει νά καθοδηγεῖ καί τήν πολιτική καί κοινωνική μας συμπεριφορά, γιά νά μή χάνουμε, ὅπως ἐλέχθη, στήν εἰρήνη ὅ,τι κερδίζουμε στόν πόλεμο.

»Οἱ ἀλήθειες αὐτές ἰσχύουν κατά μείζονα λόγο σήμερα, πού κίνδυνοι σοβαροί ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Καί ἀπειλοῦν ἰδιαίτερα τήν εὐρύτερη περιοχή μας, πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία.

»Στήν ἐποχή μας, γιά νά αἰσθάνεται ἀσφαλής ἕνας λαός, ὀφείλει πρῶτα ἀπ' ὅλα νά σφυρηλατεῖ τήν ἑνότητά του. Καί νά ἐνισχύει παράλληλα τά διπλωματικά του ἐρείσματα καί τίς ἀμυντικές του δυνάμεις. Τόσο τό 1912, ὅσο καί τό 1940 οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τοῦ Ἔθνους θριάμβευσαν, γιατί ὑπῆρξαν φορεῖς τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας· ὅπως ὑπῆρξαν ἐν συνεχεία καί τά θύματα τῶν πολιτικῶν μας ἀνταγωνισμῶν.

»Ἤδη οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, ἀπαλλαγμένες ἀπό τούς φατριασμούς τοῦ παρελθόντος, δίνουν τό παράδειγμα τῆς ἑνότητος. Ἑνότητος πού τούς ἐπέτρεψε νά φθάσουν ἀπό ἀπόψεως φρονήματος, ὁπλισμοῦ καί ἐκπαιδεύσεως, στό ὑψηλότερο ἐπίπεδο πού βρέθηκαν ποτέ. Καί ἐπειδή τό ἐπίτευγμα αὐτό προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία κάτω ἀπό τίς σημερινές κρίσιμες περιστάσεις, ὀφείλω νά συγχαρῶ τούς ἡγέτες, τά στελέχη καί τούς ἄνδρες τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων.

»Τό παράδειγμά τους θά πρέπει νά τό μιμηθοῦν ὅλες οἱ τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἄν θέλουν νά σιμβάλουν στήν ἀσφάλεια καί δι' αὐτῆς στήν πρόοδο τοῦ τόπου. Γιατί ἡ ἀσφάλεια μιᾶς χώρας ἀπαιτεῖ, πέραν τῶν ὅπλων, οἰκονομία εὔρωστη καί εὐσταθεία πολιτική καί κοινωνική.

»Σᾶς εὐχαριστῶ, στρατηγέ, καί πάλι γιά τήν φιλοξενία σας καί εὔχομαι σέ ὅλους ὑγεία καί συνεχῆ ἐπιτυχία στήν ἀποστολή σας».

Τήν ἑπομένη, 28η Ὀκτωβρίου, πραγματοποιήθηκε στή συμπρωτεύουσα, ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἡ μεγάλη στρατιωτική παρέλαση, μετά τήν ὁποία, μέ δήλωσή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξῆρε τήν ἐμφάνιση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Παράλληλα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε πρός τόν ἑλληνικό λαό τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Συμπληρώνονται αὔριο 40 χρόνια ἀπό τήν ἡμέρα πού οἱ Ἕλληνες διεκήρυξαν γιά μιά ἀκόμη φορά ὅτι προτιμοῦν νά πεθάνουν παρά νά ὑποταγοῦν.

»Στίς 28 Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Μουσολίνι, ἐναντίον ἀσφαλῶς τῆς θελήσεως τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, ἐζήτησε τήν ἄνευ ὅρων ὑποταγή τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἑλλάς, καίτοι ἐγνώριζε ὅτι τελικά θά συντρίβετο —καί σ' αὐτό ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ σημασία τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως— ἀντιστάθηκε μέ ἡρωισμό καί αὐταπάρνηση, πού ἐξήρθη τότε ἀπό ὁλόκληρον τόν κόσμο. Ἡ Εὐρώπη εἶχε ἤδη ὑποταχθεῖ τήν στιγμή ἐκείνη στόν ὁλοκληρωτισμό. Ἡ ἀντίσταση ὅμως τῆς Ἑλλάδος καί οἱ νίκες τοῦ στρατοῦ μας ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Ἄξων δέν ἦταν ἀήττητος, ὅπως ἐπιστεύετο μέχρι τότε. Καί ἀπετέλεσαν στίς σκοτεινές ἐκεῖνες ἡμέρες τήν πρώτη ἀκτίνα ἐλπίδος γιά τούς λαούς τῆς Εὐρώπης.

»Εἶναι χρήσιμο νά θυμόμαστε τίς δοξασμένες αὐτές σελίδες τῆς προσφάτου ἱστορίας μας. Γιά νά τιμοῦμε τούς ἥρωες πού τίς ἔγραψαν. Καί νά μήν ξεχνοῦμε οὔτε ἐμεῖς, ἀλλά οὔτε οἱ φίλοι καί οἱ ἀντίπαλοι, ποιά ὑπῆρξε πάντοτε ἡ στάση τῆς Ἑλλάδος στίς κρίσιμες στιγμές τῶν μεγάλων ἀποφάσεων».

Στίς 29 Ὀκτωβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς κήρυξε τήν ἔναρξη τῶν τριημέρων ἐκδηλώσεων, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 40 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

Κατά τή διάρκεια εἰδικῆς τελετῆς, ὁ καθηγητής Κ. Βαβοῦσκος, πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας, ἐπέδωσε στόν Κ. Καραμανλῆ τό Χρυσό Μετάλλιο γιά τά 40 χρόνια τῆς Ἑταιρείας, τόν τιμητικό τόμο γιά τά 2300 ἀπό τό θάνατο τοῦ Ἀριστοτέλη, καθώς καί τό λεύκωμα τῆς 40ετηρίδος τῆς Ἑταιρείας.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ κατ' ἀρχήν γιά τήν τιμή πού μοῦ κάνατε νά μοῦ ἀπονείμετε τό Χρυσό Μετάλλιο τῆς Ἑταιρείας σας. Ἀλλά σᾶς εὐχαριστῶ προπαντός γιατί μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά παραστῶ στόν ἑορτασμό τῶν 40 χρόνων τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

»Τό ἔργο τῆς Ἑταιρείας σας τό παρακολούθησα καθ' ὅλο αὐτό τό διάστημα μέ ζωηρό ἐνδιαφέρον. Καί ὡς πολιτικός, ἀλλά καί ὡς Μακεδών. Καί μπορῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι τό ἐκτιμῶ βαθύτατα.

»Μέ τή δραστηριότητά σας ἐπληρώσατε ἕνα μεγάλο κενό. Τό κενό πού ἄφηνε τό Κράτος μέχρι πρό τινος σέ ἕνα ἐθνικά κρίσιμο τομέα. Καί λέγω μέχρι πρό τινος, γιατί τόν τελευταῖο καιρό ἡ Πολιτεία ἀνέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες τόσο στόν ἀρχαιολογικό, ὅσο καί στόν ἱστορικό τομέα.

»Ἡ Ἑταιρεία σας μπορεῖ νά εἶναι ὑπερήφανη γιά τήν ἐθνική καί πολιτιστική της δράση. Δράση, στήν ὁποία εἶχα καί ἐγώ τήν τιμή νά τῆς συμπαρασταθῶ.

»Σᾶς παρακαλῶ νά συνεχίσετε καί νά διευρύνετε τήν δραστηριότητά σας, μέ τήν βεβαιότητα ὅτι ἐπιτελεῖτε ἔργο ἐθνικό».

29-31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς πραγματοποιεῖ περιοδεία σέ πόλεις τῆς Μακεδονίας, ὅπου τοῦ ἐπιφυλάσσεται ἐνθουσιώδης ὑποδοχή.

Ὑποδεχόμενος τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στήν Κοζάνη, πρῶτο σταθμό τῆς περιοδείας του, ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως τόνισε, μεταξύ ἄλλων:

«Στό πρόσωπό σας χαιρετοῦμε τούς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ μας. Πόθοι πού ἔγιναν ἀλήθειες, ἀγωνίες πού ξεπεράστηκαν, ὄνειρα πού πραγματοποιήθηκαν, πικρές στιγμές πού φιλορρόησαν κι ἔμειναν στό χῶρο τῆς πικρῆς ἀνάμνησης. Ἀγῶνες πού δέ χάθηκαν, πού καρποφόρησαν κι ἔγιναν ἐλευθερία κι ἔγιναν δημοκρατία. Τήν ἐλευθερία καί τήν δημοκρατία χαιρετοῦμε».

Ὁ καθηγητής Κ. Βαβοῦσκος ἐπιδίδει στόν Κ. Καραμανλῆ τό χρυσό μετάλλιο τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (ἄνω)· ἐγκαίνια τῆς Τραπέζης Μακεδονίας-Θράκης (κάτω).

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά ὅσα εἴπατε, καθώς καί γιά τήν θερμή ὑποδοχή, πού μοῦ ἐπεφυλάξατε, ἐσεῖς καί οἱ συμπολίτες σας.

»Πρέπει νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά πού βρίσκομαι, ὕστερα ἀπό πολλά χρόνια, στήν πόλη σας. Εἶχα ζωηρή τήν ἐπιθυμία νά σᾶς ἐπισκεφθῶ, μετά τήν ἐπιστροφή μου ἀπό τήν Γαλλία καί τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας. Οἱ δύσκολες, ὅμως, περιστάσεις, πού κληρονόμησα, δέν μοῦ ἐπέτρεψαν νά ἱκανοποιήσω τήν ἐπιθυμία μου αὐτήν. Γιατί βρῆκα, ὅπως γνωρίζετε, πολλά καί δύσκολα προβλήματα, ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά. Καί ἔπρεπε, ὄχι μόνο νά ξαναφέρω τόν τόπο στήν δημοκρατική τάξη, ἀλλά καί νά τοῦ ἀνοίξω τόν δρόμο γιά ἕνα καλύτερο μέλλον.

»Ἡ Κοζάνη, μέ τήν μακρά ἐθνική καί πολιτιστική της παράδοση, μοῦ εἶναι προσφιλής. Καί λόγω παλαιῶν προσωπικῶν δεσμῶν, ἀλλά προπαντός γιατί δίνει τό παράδειγμα πόλεως, πού ἀναπτύσσεται στά πλαίσια τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων καί τῆς κοινωνικῆς γαλήνης.

»Ἡ πόλη σας, κύριε δήμαρχε, μπορεῖ ἀσφαλῶς νά ὑπολογίζει σ' ἕνα καλύτερο μέλλον. Καί διότι διαθέτει ἀξιόλογο μεταλλευτικό πλοῦτο, ἀλλά καί διότι συγκαταλέγεται, μαζί μέ τήν Πτολεμαΐδα, μεταξύ τῶν ἕξι ἐκείνων πόλεων, πού προβλέπεται νά ἐξελιχθοῦν σέ πόλους ἕλξεως γιά νά ἀνακόψουν τό ρεῦμα πρός τήν Ἀθήνα καί τήν Θεσσαλονίκη. Ἕνα ρεῦμα, πού πῆρε τά τελευταῖα χρόνια διαστάσεις ἐθνικά ἐπικίνδυνες.

»Πιστεύω, κύριε δήμαρχε, ὅτι δέν θά περάσει πολύς καιρός καί οἱ κάτοικοι τῶν μεγάλων κέντρων θά ζηλεύουν ἐσᾶς πού μείνατε στήν ἀκριτική καί ὡραία αὐτή πόλη.

»Σᾶς εὐχαριστῶ, καί πάλι, γιά τήν θερμή ὑποδοχή σας καί σᾶς εὔχομαι πρόοδο καί εἰρήνη».

Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη σέ δεξίωση πού παρέθεσε ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως, ἐνῶ τήν ἑπομένη δέχτηκε ἐκπροσώπους τῶν παραγωγικῶν τάξεων.

Τό ἀπόγευμα τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, ἀναχώρησε γιά τή Φλώρινα, ὅπου, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου, εἶπε:

«Ἀπ' ὅ,τι βλέπω, μέ ὑποδέχεσθε, ὄχι μόνο σάν ἀρχηγό Κράτους, ἀλλά καί σάν φίλο σας παλαιό. Καί αὐτό, τό δεύτερο, μέ συγκινεῖ ἰδιαιτέρως.

»Κύριε δήμαρχε,

»Ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή δέν ἔχει πολιτικό χαρακτήρα. Ἔχει τήν ἔννοια προσκυνήματος σέ μιά πόλη ἀκριτική, πού στάθηκε ὄρθια σέ ὅλες τίς δοκιμασίες τοῦ ἔθνους.

»Ἐν ὄψει τῆς ἐπισκέψεώς μου, ἐζήτησα νά ἐνημερωθῶ γιά τήν ἐξέλιξη τῆς περιοχῆς σας. Καί πληροφορήθηκα μέ ἱκανοποίηση ὅτι ἡ ἔνταξή σας στό πρόγραμμα τῶν παραμεθορίων περιοχῶν ἀποδίδει ἤδη τούς καρπούς της. Βέβαια, ἡ πλήρης ἀξιοποίηση τῆς περιοχῆς σας θά ἀπαιτήσει χρόνο. Καί προπαντός θά ἀπαιτήσει τήν δραστηριοποίηση τήν δική σας. Γιατί, χωρίς αὐτήν, ὁσαδήποτε μέσα καί ἄν διαθέσει ἡ Πολιτεία, τό ἀποτέλεσμα θά εἶναι ἀρνητικό. Θά ἀπαιτήσει, ὅμως, καί τόν ἐνθουσιασμό σας, πού εἶναι δύναμη δημιουργική. Γιατί οἱ ἄνθρωποι πού θέλουν νά προκόψουν χτίζουν τά σπίτια τους τραγουδώντας καί ὄχι κλαίγοντας, ὅπως πολλές φορές τό κάνουμε στόν τόπο μας, πού γκρινιάζουμε γιά ὅλα καί μέ ὅλους.

»Ἡ Φλώρινα ἀπέδειξε ὅτι κατέχεται ἀπό αἰσιοδοξία καί αὐτοπεποίθηση. Καί ἀπέδειξε ἐπίσης ὅτι διαθέτει ὑψηλό ἐθνικό φρόνημα, δυναμισμό καί σωφροσύνη. Μέ τίς ἀρετές αὐτές, ἀλλά καί μέ τήν συμπαράσταση τῆς Πολιτείας μπορεῖτε ἀσφαλῶς νά ἀποβλέπετε σέ ἕνα καλύτερο μέλλον.

»Κύριε δήμαρχε,

»Εὑρισκόμενος στήν Φλώρινα δέν μπορῶ νά μή ἀναφερθῶ σέ δύο διακεκριμένους συμπολίτες σας. Τόν ἀείμνηστο Γεώργιο Μόδη, πού ἦταν φίλος μου προσωπικός, καί τόν Δημ. Μακρῆ, συνεργάτη καί φίλο. Ἀναφέρομαι σ' αὐτούς τούς δύο, διότι ὑπηρέτησαν καί οἱ δύο μέ πίστη καί πατριωτισμό τήν περιοχή σας.

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν θερμή καί, θά ἔλεγα, συγκινητική ὑποδοχή σας».

Ἀφοῦ, τήν ἑπομένη, δέχτηκε ἐκπροσώπους τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔφθασε στήν Ἔδεσσα, ὅπου, σέ σύντομη ὁμιλία του, ἀνέφερε:

«Τήν Ἔδεσσα τήν ἐπισκέφθηκα κατ' ἐπανάληψιν στό παρελθόν. Τήν ἐπισκέφθηκα ὅμως ὡς ἀρχηγός κόμματος καί ὡς πρωθυπουργός. Αὐτή τήν φορά ἐπισκέπτομαι τήν ὁμορφη πόλη σας ὡς ἀρχηγός τοῦ Κράτους, πού ἐπιθυμεῖ νά πάρει ἄμεση ἐπαφή μέ τόν λαό της. Τό λαό μιᾶς πόλεως πού, ἐκτός ἀπό τήν φυσική ὁμορφιά της, ἔχει καί μεγάλη ἐθνική καί ἱστορική παράδοση.

»Τό γεγονός ὅτι ἔρχομαι ὡς ἀρχηγός τοῦ Κράτους δέν σημαίνει βέβαια ὅτι δέν θά ζητήσω νά ἐνημερωθῶ γιά τά προβλήματα, πού ἀπασχολοῦν τήν περιοχή σας, καί νά μεταφέρω τά λογικά καί δίκαια αἰτήματά σας στήν Κυβέρνηση. Καί ὅταν λέγω λογικά, ἐννοῶ ἐκεῖνα πού ἡ σημερινή κατάσταση τῆς οἰκονομίας μας ἐπιτρέπει νά ἱκανοποιηθοῦν. Γιατί, ὅπως γνωρίζετε, ἀπό τόν περασμένο χρόνο, ἡ οἰκονομία μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα προβλήματα.

»Τά τελευταῖα χρόνια, χάρις στόν μόχθο τοῦ λαοῦ μας, σημειώθηκε στόν τόπο μας ἀξιόλογη πρόοδος. Τήν πρόοδο αὐτή θά πρέπει νά τήν προστατεύσουμε, ὄχι μόνο γιά νά ἀποφύγουμε ὀπισθοδρόμηση, ἀλλά γιά νά τήν χρησιμοποιήσουμε σάν βάση γιά περαιτέρω πρόοδο. Καί γιά νά τήν προστατεύσουμε, θά πρέπει νά τήν ἐκτιμήσουμε. Γιατί στήν ζωή ὁτιδήποτε δέν ἐκτιμήσουμε καί δέν ἀγαπήσουμε, τό χάνουμε.

»Τά προβλήματα, πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας, καί ἐκεῖνα, πού θά ἀντιμετωπίζει στό μέλλον, ἀφοῦ ἡ ζωή δημιουργεῖ συνεχῶς νέα προβλήματα, δέν μπορεῖ νά ἐπιλυθοῦν παρά μόνο μέ τήν συνεργασία καί τήν ἀμοιβαία κατανόηση πολιτῶν καί Κράτους.

»Ὁμιλῶν, πρό καιροῦ, στήν Θεσσαλονίκη, ἐτόνισα, μεταξύ ἄλλων, ὅτι ἡ Πολιτεία δέν εἶναι παρά μιά μεγάλη οἰκογένεια. Καί ὅτι, γιά νά προκόψει, χρειάζεται τήν ὁμόνοια καί τόν μόχθο πού εἶναι οἱ προϋποθέσεις γιά τήν προκοπή κάθε οἰκογένειας.

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι γιά τήν ἐγκάρδια ὑποδοχή σας

καί σᾶς βεβαιῶ ὅτι θά διατηρήσω ζωηρή τήν ἀνάμνηση τῆς σημερινῆς ἐπισκέψεώς μου στήν ὡραία σας πόλη».

3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, Ἐμίλιο Κολόμπο.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποστέλλει στό νικητή τῶν ἀμερικανικῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν, Ρόναλντ Ρῆγκαν, συγχαρητήριο τηλεγράφημα:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς ἀπευθύνω τά θερμά συγχαρητήριά μου γιά τήν ἐκλογή σας ὡς προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, καθώς καί τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς σας.

»Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι κατά τήν διάρκεια τῆς θητείας σας θά ἐνισχυθοῦν περαιτέρω οἱ παραδοσιακοί δεσμοί τῶν δύο λαῶν μας, πού σφυρηλατήθηκαν σέ κοινούς ἀγῶνες γιά τήν ἐλευθερία καί τήν δικαιοσύνη».

Ὁ Ρ. Ρῆγκαν ἀπάντησε:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐξετίμησα βαθύτατα τό εὐγενικό συγχαρητήριο μήνυμά σας γιά τήν ἐκλογή μου ὡς προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Προσβλέπω σέ συνεχῶς στενότερες σχέσεις συνεργασίας μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἡνωμένων Πολιτειῶν, κατά τήν ἐπιδίωξη τῶν κοινῶν μας στόχων, τῆς εἰρήνης καί εὐημερίας ἀνά τόν κόσμο».

5-7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, καί τό γενικό γραμματέα τῆς προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στή Γιουγκοσλαβία, ὁλοκληρώνοντας τόν πρῶτο κύκλο ἐπισκέψεων στά Βαλκάνια μέ τή νέα του ἰδιότητα, ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους.

Ἀφοῦ ἔγινε δεκτός ἀπό τό Γιουγκοσλάβο πρόεδρο, Τσ. Μιγιάτοβιτς, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κατέθεσε στέφανο στόν τάφο τοῦ Τίτο. Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ἄρχισαν οἱ συνομιλίες, ἀρχικά μέ ἰδιαίτερη συνάντηση τῶν δυό προέδρων:

Καραμανλῆς: *Κύριε πρόεδρε, θά ἤθελα ἐν ὀλίγοις νά μέ ἐνημερώσετε γιά τήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ σήμερα στήν χώρα σας.*

Μιγιάτοβιτς: Στά σύνορά μας δέν ἔχουμε κανένα εἰδικό πρόβλημα πρός τό παρόν. Ξέρετε, ἀσφαλῶς, ὅτι οἱ σχέσεις μας μέ τήν Βουλγαρία παρουσιάζουν κάποια ἔνταση, πλήν ὅμως, παρά τίς διαφορές μας, τώρα σημειώνεται μιά μικρή βελτίωση.

Καραμανλῆς: *Μᾶς ἐνδιαφέρει πῶς ἔχει ἡ ἐσωτερική κατάσταση στήν Γιουγκοσλαβία καί ἡ ἐξωτερική της πολιτική.*

Μιγιάτοβιτς: Ἡ ἐσωτερική κατάσταση στήν χώρα μας ἀπό πολιτικῆς πλευρᾶς εἶναι σταθερή καί μετά τόν θάνατο τοῦ Τίτο. Ἀσφαλῶς ἔχουμε μερικές ὁμάδες οἱ ὁποῖες μᾶς ἀντιπολιτεύονται, ἀλλά δέν εἶναι τίποτα τό ἰδιαίτερο. Στόν ἐσωτερικό τομέα ἔχουμε τίς γνωστές οἰκονομικές δυσκολίες, οἱ ὁποῖες θά ὑπῆρχαν καί ἄν ζοῦσε ὁ Τίτο, πλήν ὅμως σήμερα παίρνουν ἄλλη σημασία, διότι δέν ὑπάρχει ἡ δική του προσωπικότητα. Ἡ ἐξωτερική κατάσταση εἶναι ἡ ἰδία, ὅπως τήν χάραξε ὁ πρόεδρος Τίτο.

Καραμανλῆς: *Ἔχετε ἀντιθέσεις μεταξύ τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων πού ζοῦνε στήν χώρα σας, διότι, ὡς γνωστόν, ἐσεῖς εἶσθε πολυεθνικό Κράτος.*

Μιγιάτοβιτς: Ὄχι, τέτοιο πρᾶγμα δέν ὑπάρχει. Τό θέμα αὐτό τό ἔχουμε ἐπιλύσει μιά γιά πάντα, ὑπό τήν καθοδήγηση τοῦ στρατάρχου Τίτο.

Καραμανλῆς: *Χαίρομαι πού τό ἀκούω, διότι μιά ἑνωμένη καί ἰσχυρή Γιουγκοσλαβία ἀποτελεῖ πάντοτε ἐγγύηση γιά τήν εἰρήνη καί τήν σταθερότητα τῆς περιοχῆς.*

Μιγιάτοβιτς: Τό ἴδιο καί ἐμεῖς λέμε γιά τήν Ἑλλάδα. Ἐπιτρέψτε μου ὅμως, κύριε πρόεδρε, νά σᾶς θέσω μία λεπτή ἐρώτηση σχετικά μέ τήν ἐπανένταξή σας στήν στρατιωτική δομή τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας. Θά ἤθελα συγκεκριμένα νά ρωτήσω, ἐάν μέ τήν ἐπανένταξή σας θά δημιουργηθοῦν νέες βάσεις καί ἄν θά αὐξηθεῖ ὁ ὁπλισμός. Αὐτό μᾶς ἐνδιαφέρει, διότι εὑρισκόμεθα πολύ κοντά σας.

Καραμανλῆς: *Ὄχι, τέτοιο θέμα δέν ὑπάρχει. Κατ' ἀρχήν, οἱ βάσεις αὐτές θά τεθοῦν τώρα ὑπό ἑλληνικήν διοίκησιν. Ἡ Ἑλλάδα θά ἀποφασίζει πότε καί πῶς μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν αὐτές οἱ βάσεις καί ὡς ἐκ τούτου δέν ὑπάρχει κανένας λόγος ἀνησυχίας.*

Μιγιάτοβιτς: Ὄχι, τήν ἐρώτηση δέν τήν θέτουμε μέ τήν ἔννοια αὐτή, διότι αὐτό ἀφορᾶ ἐσᾶς καί μόνον ἐσᾶς, εἶναι δικαίωμά σας. Ἐκφράζουμε ὅμως μιά ἀνησυχία, διότι τά στρατόπεδα αὐτά πλησιάζουν πολύ πρός τήν περιοχή μας.

Καραμανλῆς: *Νά σᾶς πῶ. Γιά σᾶς εἶναι καλύτερα νομίζω πού ἡ Ἑλλάδα μπῆκε στήν στρατιωτική δομή τοῦ ΝΑΤΟ, διότι καί ἡ Ἀμερική ἀλλά καί ἡ Εὐρώπη θέλουν νά διατηρηθεῖ ἡ Γιουγκοσλαβία ἔτσι ὅπως εἶναι σήμερα. Αὐτό μπορῶ νά σᾶς τό διαβεβαιώσω ἐγώ προσωπικῶς, διότι, λόγω τῶν συχνῶν ἐπαφῶν μου μέ τούς ἀρχηγούς τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν χωρῶν, γνωρίζω πολύ καλά τίς ἀπόψεις τους γιά τήν Γιουγκοσλαβία. Ἐξ ἄλλου, σᾶς εἶναι γνωστό ὅτι ἐμεῖς δέν εἴχαμε βγεῖ ἀπό τό πολιτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ. Ἐμεῖς βγήκαμε ἀπό τήν στρατιωτική δομή τοῦ ΝΑΤΟ, ὅταν ἡ Τουρκία πραγματοποίησε τήν ἀπόβαση στήν Κύπρο.*

Μιγιάτοβιτς: Ναί, αὐτό τό γνωρίζουμε. Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἐνημέρωση.

Καραμανλῆς: *Νομίζω, κύριε πρόεδρε, ὅτι χρειάζεται νά προαγάγουμε τήν διαβαλκανική συνεργασία. Πρόσφατα εἶχα ἐπισκεφθεῖ τήν Ρουμανία καί τήν Βουλγαρία. Ἡ Ρουμανία, ὅπως θά γνωρίζετε ἀσφαλῶς, ἔχει ἀνεπιφύλακτα τα-*

χθεῖ ὑπέρ τῆς συνεργασίας αὐτῆς. Τώρα ὅμως δείχνει καλή διάθεση καί ἡ Βουλγαρία, παρά τίς ἐπιφυλάξεις πού εἶχε ἐκφράσει παλαιότερα. Εἶχα συζητήσεις μέ τόν Ζίφκωφ καί τοῦ εἶπα ὅτι, ἐάν δέν ἀποδεχθεῖς τήν συνεργασία, τότε δημιουργεῖς ὑπόνοιες σέ μᾶς ὅτι ἔχεις ἄλλους σκοπούς. Τότε μοῦ εἶπε ὅτι, καλά, τήν ἀποδέχομαι. Τοῦ εἶπα, λοιπόν, ὅτι, ἐάν συμφωνήσουν καί οἱ Γιουγκοσλάβοι, τούς ὁποίους προσεχῶς θά ἐπισκεφθῶ, τότε θά ἔλεγα ἡ διαβαλκανική διάσκεψη νά πραγματοποιηθεῖ τήν ἄνοιξη στήν Σόφια. Συμφώνησε μέ τήν πρότασή μου καί νομίζω ὅτι καί ἐσεῖς θά ἔπρεπε νά συμφωνήσετε.

Μιγιάτοβιτς: Κατ' ἀρχήν, λέω τό ναί, ἀλλά θά ἤθελα τό θέμα αὐτό νά τό φέρετε πρός συζήτηση καί στήν ὁλομέλεια, ὅπου θά εἶναι παρόντες καί οἱ ὑπόλοιποι σύντροφοι.

Καραμανλῆς: *Πολύ καλά.*

Μιγιάτοβιτς: Κύριε πρόεδρε, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή θά ἤθελα νά σᾶς πῶ ὅτι τώρα ἔχει καλυτερέψει ἡ ἀτμόσφαιρα γύρω ἀπό τήν μακεδονική μειονότητα στήν Ἑλλάδα καί αὐτό ἐμεῖς τό ἐκτιμοῦμε. Π.χ. μεταφράστηκε στήν ἑλληνική γλώσσα μία συλλογή ποιημάτων τοῦ Μακεδόνος ποιητοῦ Κώστα Ράτσιν καί...

Κ. Καραμανλῆς: *Γιά νά σᾶς πῶ, κύριε προέδρε, ἕνα λεπτό. Στό θέμα αὐτό διαφέρουν ριζικῶς οἱ ἀπόψεις μας. Γιά μένα καί γιά τήν Ἑλλάδα δέν ὑπῆρχε, οὔτε ὑπάρχει τέτοιο θέμα. Καί ἀπό ἱστορική ἄποψη καί ἀπό τήν τωρινή κατάσταση. Μήν ἀνακινεῖτε θέματα τά ὁποῖα μᾶς χωρίζουν. Δῶσε προτεραιότητα στήν συνεργασία καί στήν εἰρήνη στά Βαλκάνια, παρά σέ ὁ,τιδήποτε ἄλλο. Σέ μᾶς στήν Μακεδονία, ζοῦν 2.300.000 κάτοικοι. Εἶναι ὅλοι Ἕλληνες, ἐκτός ἀπό ἕνα μικρό ἀριθμό πού εἶναι Μουσουλμάνοι. Ἐξ ἄλλου, τί πᾶμε πιό μακριά. Καί γώ εἶμαι Μακεδόνας. Νομίζω ὅτι βλάπτει τίς σχέσεις μας ὅταν τά Σκόπια κάθε τόσο ὑποκινοῦν τό λεγόμενο Μακεδονικό θέμα.*

Μιγιάτοβιτς: Κύριε πρόεδρε, θά ἤθελα ἐδῶ νά κάνω μιά παρατήρηση, ὅτι τό θέμα δέν εἶναι θέμα τῶν Σκοπίων, ἀλλά εἶναι τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἀσφαλῶς, ἐάν τά Σκόπια κάνουν κάτι μόνα τους, τότε πέστε τό μας καί ἐμεῖς θά τό ἐξετάσουμε ἀμέσως. Θά ἤθελα ὅμως ἡ συμπεριφορά σας νά εἶναι ἴδια καί πρός τά Σκόπια, ὅπως εἶναι πρός τίς ἄλλες δημοκρατίες τῆς Γιουγκοσλαβίας. Διότι συνέβη νά πάει ὁ γενικός πρόξενος τῆς Γιουγκοσλαβίας στήν Θεσσαλονίκη σέ κάποιον ὀργανισμό καί οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ τοῦ εἶπαν ὅτι δέν μποροῦν νά συζητήσουν μ' αὐτόν στήν μακεδονική γλώσσα καί ἀπαίτησαν οἱ συζητήσεις νά γίνουν στήν σερβοκροατική.

Καραμανλῆς: *Μά ἀκοῦστε. Καί ὁ δικός σας ὁ πρέσβυς πρίν ἀπό ἕνα ἤ ἑνάμιση χρόνο, δέν θυμοῦμαι ἀκριβῶς, ἐπισκέφθηκε τήν Φλώρινα καί ρώτησε τόν νομάρχη τῆς περιοχῆς "πῶς διαβιοῦν οἱ Σλαβομακεδόνες τῆς περιοχῆς αὐτῆς"! Βλέπετε, λοιπόν, πόσο δίκιο ἔχω ὅταν λέω ὅτι τό θέμα αὐτό δέν πρέπει νά ὑποκινεῖται, διότι, ὅπως σᾶς εἶπα, γιά μᾶς τέτοιο θέμα δέν ὑπάρχει.*

Μιγιάτοβιτς: Ναί, γνωρίζω τή θέση τῆς Ἑλλάδος ἐπ' αὐτοῦ. Θά ἤθελα μόνο νά κάνω μία διευκρίνηση ὅτι, ὅταν λέμε ἐθνική μακεδονική μειονότητα, δέν ἐννοοῦμε καί ἐδαφικές βλέψεις ἤ ἀλλαγή τῶν συνόρων. Ὁ Τίτο τό τόνισε στό Ἑλσίνκι, ὅτι ἡ Γιουγκοσλαβία ἀναγνωρίζει τά σύνορα ὡς ἔχουν σήμερα καί ἐμεῖς αὐτό τηροῦμε καί θά τό τηρήσουμε.

Καραμανλῆς: *Γιά νά τελειώνουμε. Ἐγώ δέν ἤλθα γιά νά συζητήσουμε τέτοιο θέμα ἐδῶ καί δέν θά ἤθελα νά συζητηθεῖ στήν Ὁλομέλεια. Σκοπός μου εἶναι νά προωθήσουμε τήν δημιουργική συνεργασία στά Βαλκάνια. Νά σᾶς πῶ μόνον ἕνα πρᾶγμα, ὅτι, ἐάν τρίτοι θελήσουν νά δημιουργήσουν κάποια ἀναταραχή στά Βαλκάνια καί ἰδίως εἰς βάρος τῆς Γιουγκοσλαβίας, θά χρησιμοποιήσουν τό Μακεδονικό. Καί, τέλος, θά ἤθελα νά σᾶς πῶ ὅτι οἱ διεθνεῖς διαφορές λύνονται ἤ μέ πόλεμο ἤ μέ λύσεις, στίς ὁποῖες θά συμφωνήσουν τά δύο μέρη ἤ, ἐάν διαφέρουν ριζικά οἱ ἀπόψεις, τίς παγώνουμε. Δηλαδή τίς βάζουμε στό ψυγεῖο. Τήν τρίτη περίπτωση θά πρέπει νά ἐφαρμόσουμε γιά τό θέμα αὐτό.*

Κατόπιν, οἱ συνομιλίες συνεχίστηκαν μέ τή συμμετοχή τῶν δύο ἀντιπροσωπειῶν. Πρῶτο ἐξετάστηκε τό ζήτημα τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας:

Καραμανλῆς: *Πιστεύω ὅτι ἡ Τελική Πράξη τοῦ Ἑλσίνκι μπορεῖ νά ἐφαρμοσθεῖ στά Κράτη μας. Ἡ φιλία εἶναι ἰσχυρότερη ἀπό τίς πολιτικές ἐνέργειες. Οἱ συμμαχίες εἶναι συμβατικές, ἀλλά ἡ φιλία καί ἡ συνεργασία εἶναι ἐκεῖνες πού ἐξασφαλίζουν τήν εἰρηνική συμβίωση. Δέν πιστεύω ὅτι ἡ συνεργασία αὐτή στά Βαλκάνια μπορεῖ νά πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις, γιατί εἶναι διαφορετική ἡ τοποθέτηση κάθε χώρας. Ἐκ τῶν πραγμάτων εἶναι ἀνέφικτη στόν πολιτικό τομέα. Ἀλλά εἶναι πραγματοποιήσιμη στόν οἰκονομικό, μορφωτικό, ἐπιστημονικό καί ἄλλους τομεῖς.*

»Τό γεγονός ὅτι θά ἀνταλλάσσονται ἐπαφές βελτιώνει τό κλίμα. Ἀπό τή στιγμή πού ἕνα Κράτος ἀποκτήσει αἴσθημα ἐμπιστοσύνης καί φιλίας, θά φθάσει κάποτε καί στήν πολιτική συνεννόηση.

»Ὅταν ἔκανα τήν πρόταση γιά τή Διαβαλκανική Συνεργασία, ἡ Βουλγαρία εἶχε ἐπιφυλάξεις. Σιγά-σιγά ἦρε τίς ἀντιρρήσεις της. Εἶπα στόν πρόεδρο Ζίφκωφ, κατά τήν πρόσφατη συνάντησή μας, "μέ τό νά ἀρνεῖσθε συνεργασία μᾶς κάνετε νά σᾶς ὑποπτευόμαστε, γιατί κανείς χωρίς λόγο δέν ἀρνεῖται συνεργασία". Ἔτσι συμφωνήσαμε νά συνεχίσουμε.

»Πρίν πάω στή Σόφια, πῆγα στό Βουκουρέστι. Ὁ Τσαουσέσκου εἶναι πολύ ἔνθερμος ὑποστηρικτής τῆς ἰδέας. Στό Ζίφκωφ εἶπα, ἄν ἐγκρίνεις τήν ἰδέα, τότε νά συνεχίσουμε καί ὄχι νά ἐγκατελείψουμε κάθε προσπάθεια. Εἶπε ὅτι συμφωνεῖ νά συνεχίσουμε. Τότε πρότεινα νά συγκαλέσουμε τήν προσεχῆ Διάσκεψη στή Σόφια. Τοῦ εἶπα, ἐπίσης, ὅτι, ὅταν θά πάω στή Γιουγκοσλαβία, θά τό προτείνω καί, ἄν συμφωνοῦν καί ἐκεῖνοι, τότε νά τήν κάνουμε αὐτή τή στιγμή τήν πρόταση καί νομίζω ὅτι πρέπει νά συνεχίσουμε. Δέν ἀναμένουμε θεαματικά ἀποτελέσματα. Τό ὅτι δμως συζητοῦμε, μᾶς φέρνει κοντά.

»Ἐπί 150 χρόνια μέ τή Βουλγαρία δέν ἀνταλλάξαμε ἐπισκέψεις οὔτε σέ ἐπίπεδο ὑφυπουργῶν. Ἀπό τό 1974 πῆγα πολλές φορές καί ἔτσι διαλύθηκε ἡ δυσπιστία. Ἄν συμφωνεῖ ὁ πρόεδρος, πρέπει νά συνεχίσουμε. Ἔτσι ἀντιλαμβάνομαι ἐγώ τήν κατάσταση στά Βαλκάνια. Παρακαλῶ ὁ πρόεδρος νά μοῦ πεῖ τίς παρατηρήσεις του.

Μιγιάτοβιτς: Τό θέμα τό συζητήσαμε καί προηγουμένως. Καί ἡ δική μας θέση εἶναι ἡ ἴδια. Κανείς δέν ἐπιβάλλει στόν ἄλλο τίς ἀπόψεις του. Ἡ ζωή εἶναι πολύπλευρη.

Άφιξη στή Γιουγκοσλαβία (ἄνω)· κατάθεση στεφάνου στόν τάφο τοῦ Τίτο (κάτω).

Καί ὑπάρχουν πολλοί τομεῖς πού μπορεῖ νά ἀναπτυχθεῖ τέτοια συνεργασία. Ὑπάρχουν πολλά παραδείγματα, π.χ. ἐπικοινωνίας, παραμεθόριες περιοχές. Εἴμαστε ἀπόλυτα σύμφωνοι καί ἀσπαζόμαστε τή θέση σας. Ἀπό τή στιγμή πού θά ὑπάρξει ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, οἱ διμερεῖς διαφορές θά ἐπιλυθοῦν. Ἐκεῖνο πού προέχει εἶναι νά ἐγκαθιδρύσουμε τήν εἰρήνη στήν περιοχή μας.

»Σήμερα, περισσότερο ἀπό ποτέ, ἔχει μεγάλη σημασία νά ὑπάρχει εἰρήνη στήν περιοχή. Ὁ διεθνής ὁρίζοντας εἶναι πολύ σκοτεινός. Κάθε ἐνέργεια πού ἐνισχύει τήν ὕφεση εἶναι πολύ ὠφέλιμη. Τά Βαλκάνια στό παρελθόν ἦταν πυριτιδαποθήκη. Σήμερα ἡ κατάσταση εἶναι ἀκριβῶς ἀντίθετη.

Καραμανλῆς: *Μπορῶ νά πῶ ὅτι ἡ Τελική Πράξη τοῦ Ἑλσίνκι μόνο ἐδῶ στά Βαλκάνια ἐφαρμόζεται. Ἀνεξάρτητα ἀπό πολιτικά συστήματα. Καί ἔχουμε ἀπ' ὅλα, καί ἀδέσμευτους καί μέλη τοῦ ΝΑΤΟ καί τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας.*

Μιγιάτοβιτς: Ἔχουμε καί τήν Ἀλβανία.

Καραμανλῆς: *Ἡ Ἀλβανία εἶναι λίγο ἐπιφυλακτική στήν ἰδέα τῆς συνεργασίας. Οἱ σχέσεις μας μαζί της εἶναι καλές. Ξέρετε ἐμεῖς, ἐνῶ ἔχουμε τόσο καλές σχέσεις, βρισκόμαστε νομικά ἀκόμη σέ ἐμπόλεμη κατάσταση μαζί της. Συνθήκη εἰρήνης δέν ὑπογράφηκε ποτέ μεταξύ μας. Ἀρχίσαμε ἐπαφές καί σεῖς ἐπίσης τό ἴδιο. Πρέπει νά τήν ἐνθαρρύνουμε σέ συνεργασία γιά νά βγεῖ ἀπό τήν ἀπομόνωση. Καί αὐτό κάνουμε.*

Μιγιάτοβιτς: Ὅπως εἴπατε, οἱ Ἀλβανοί δυσπιστοῦν καί φοβοῦνται τή συνεργασία. Πολλές φορές μᾶς ἐπιτίθενται μέ τόν παλιό ἰδεολογικό τρόπο. Δέν ἀπαντοῦμε. Στόν οἰκονομικό τομέα, ἀντίθετα, κάνουμε βήματα μπροστά.

Καραμανλῆς: *Πρέπει νά βγεῖ ἀπό τήν ἀπομόνωση. Τά Βαλκάνια πρέπει νά περιλάβουν καί τήν Ἀλβανία.*

Ἀκολούθησε ἀνταλλαγή ἀπόψεων σχετικά μέ τή διεθνῆ κατάσταση· συζητήθηκε ἰδιαίτερα ἡ πολιτική κατάσταση στή Μεσόγειο, καθώς καί ἡ πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά συνεργασία τῶν βόρειων, εὐρωπαϊκῶν μεσογειακῶν Κρατῶν, σέ ἐποχή πού ἡ νότια Μεσόγειος διέρχεται φάση ἔντονης ἀναταραχῆς. Ἐξετάστηκαν οἱ σχέσεις Βορρᾶ-Νότου, ἡ διεθνής οἰκονομική κατάσταση, ἡ προσεχής πανευρωπαϊκή Διάσκεψη στή Μαδρίτη — θέματα πού εἶχε θίξει ὁ Κ. Καραμανλῆς καί κατά τίς προηγούμενες ἐξόδους του ἀπό τή χώρα[14].

Στή συνέχεια, σέ γεῦμα πρός τιμή του Κ. Καραμανλῆ, ὁ Γιουγκοσλάβος πρόεδρος τόνισε ὅτι οἱ δύο χῶρες θά ὄφειλαν νά συνεχίσουν τήν πολιτική τῆς φιλίας καί συνεργασίας, ζήτησε τήν ἀποχώρηση τῶν ξένων στρατευμάτων ἀπό τήν Κύπρο καί ὑπογράμμισε τή σημασία τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε στήν ἐντυπωσιακή ἀνάπτυξη τῶν διμερῶν σχέσεων καί τῆς πολυμεροῦς συνεργασίας στήν περιοχή. Οἱ χῶρες τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου πρέπει νά ξεπεράσουν τίς ἀντιθέσεις τους καί νά ἀποθαρρύνουν τρίτους πού θά μποροῦσαν νά δημιουργήσουν παρόμοιες ἀντιθέσεις. Τίς θέσεις αὐτές, συνέχισε ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀποδέχονται καί οἱ ἰθύνοντες τῆς Ρουμανίας καί τῆς Βουλγαρίας, μέ τούς ὁποίους εἶχε πρόσφατα συνομιλήσει. Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἀναφέρθηκε ἀκόμη στό Κυπριακό, τό Μεσανατολικό, τό Ἀφγανικό καί τόν πόλεμο Ἰράν-Ἰράκ.

Τήν ἐπομένη, καί ἀφοῦ ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, ἀκολούθησε νέος γύρος συνομιλιῶν, πού ἐστιάστηκαν καί πάλι σέ διεθνῆ θέματα. Ἐξετάστηκαν τό Μεσανατολικό, σέ συνδυασμό μέ τό Ἐνεργειακό, τό πρόβλημα τοῦ πολέμου στό Ἀφγανιστάν, καθώς καί ἡ πρόσφατη ἔκρηξη τοῦ πολέμου Ἰράν-Ἰράκ, γιά τόν ὁποῖο τά δύο μέρη συμφώνησαν ὅτι ἐπιβαλλόταν ἡ πρόληψη ἐπεκτάσεώς του στό μεσανατολικό χῶρο. Στή συνέχεια, συζητήθηκε τό Κυπριακό, στό ὁποῖο οἱ δύο ἀντιπροσωπεῖες, γιά μιά ἀκόμη φορά, ἐξέφρασαν παρόμοιες ἀπόψεις σχετικά μέ τήν ἀναγκαιότητα ἀποχωρήσεως τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καί υἱοθετήσεως μετριοπαθῶν θέσεων ἀπό τήν Τουρκία. Τέλος, οἱ Γιουγκοσλάβοι ἰθύνοντες ἔστρεψαν καί πάλι τή συζήτηση στή διεθνῆ θέση τῆς χώρας τους:

Καραμανλῆς: *Ὅλη ἡ Εὐρώπη ὑποστηρίζει καί ἐπιθυμεῖ ἡ Γιουγκοσλαβία νά συνεχίσει τήν πολιτική τοῦ Τίτο. Αὐτό μπορῶ νά σᾶς τό διαβεβαιώσω. Εἶναι ἀπαραίτητο γιά τήν παγκόσμια εἰρήνη, νά μείνει ἡ Γιουγκοσλαβία στή γραμμή τῆς οὐδετερότητας καί τῆς ἐδαφικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ Ἑλλάς ἐνδιαφέρεται ἰδιαίτερα γι' αὐτό, γιατί, ἂν ὑπάρχει ἰσορροπία στή Βαλκανική, αὐτό ὀφείλεται στήν οὐδετερότητα τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ὑποστηρίζουμε καί θά ὑποστηρίζουμε αὐτή τή θέση.*

Μιγιάτοβιτς: Ἔχουμε αὐτόν ἀκριβῶς τό σκοπό. Ὑπάρχει ὁ ὀρθός δρόμος καί τόν ἀκολουθοῦμε μέ συνέπεια. Γνωρίζουμε καί τίς θέσεις τῶν ΗΠΑ καί ἄλλων χωρῶν. Ἐκτιμοῦμε τήν εἰλικρίνειά τους καί ἐπιθυμοῦμε ὁ κόσμος νά μᾶς δεχθεῖ ὅπως εἴμαστε. Καί αὐτό τό λέμε καί στούς δύο συνασπισμούς, γιά νά διαλύσουμε τίς αὐταπάτες. Σάν ἐκείνη ὅτι θά μποῦμε στήν ὀμπρέλλα τῆς Δύσεως.

Καραμανλῆς: *Δέν τό θέλουν αὐτό.*

Μιγιάτοβιτς: Ὑπάρχουν πάντως κρούσεις δυτικῶν κύκλων νά καλυφθεῖ ἡ Γιουγκοσλαβία στήν ὀμπρέλλα τῆς Δύσεως. Προσπαθοῦν νά δημιουργήσουν ἰσχυρή, ἐπηρεαζόμενη ἀπό τή Δύση ἀντιπολίτευση. Ἰσχυρίζονται ὅτι ὑπάρχει σταλινιστικό καθεστώς καί καταπίεση καί ὅτι αὐτό τό καθεστώς πρέπει νά φιλελευθεροποιηθεῖ.

Καραμανλῆς: *Ἂν γίνεται κάτι τέτοιο, γίνεται ἀπό ἀνεύθυνους κύκλους. Ἡ Εὐρώπη ἐπιθυμεῖ νά παραμείνει ἡ Γιουγκοσλαβία ὅπως εἶναι. Ὁποιαδήποτε μετακίνηση τῆς Γιουγκοσλαβίας θά δημιουργήσει περιπέτειες. Ἡ Εὐρώπη δέν εἶναι ἀνόητη. Ἀντίθετα, προσπαθεῖ νά ἐνθαρρύνει τή Γιουγκοσλαβία νά μείνει ἐκεῖ πού εἶναι καί νά ἀντισταθεῖ σέ τυχόν πιέσεις· αὐτό μπορῶ νά τό πῶ ὑπεύθυνα.*

Μιγιάτοβιτς: Ὅταν ἦρθε ἐδῶ ὁ Μπρέζνιεφ γιά νά ἀποτίσει φόρο τιμῆς στόν Τίτο, διάβασε ἕνα κείμενο πού ἔλεγε ὅτι σέβεται τό καθεστώς καί τήν ἀνεξαρτησία τῆς Γιουγ-

κοσλαβίας. Εἴπαμε νά δώσει ἀνάλογη δήλωση γιά ὅλους τούς λαούς.

Καραμανλῆς: *Ὁ δρόμος πού θά ἀκολουθήσει ἡ Γιουγκοσλαβία εἶναι θέμα τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ λαοῦ· ἄν διατηρήσει τήν ἑνότητά του, κανείς δέν μπορεῖ νά μετακινήσει τή Γιουγκοσλαβία ἀπό τή θέση της. Ἐμεῖς, ἐπαναλαμβάνω, θέλουμε καί ἔχουμε συμφέρον ἡ Γιουγκοσλαβία νά παραμείνει στή θέση πού βρίσκεται. Γιατί ὁποιαδήποτε μετατόπιση θά δημιουργήσει ζητήματα στά Βαλκάνια.*

Μιγιάτοβιτς: Ἐκτιμῶ τή θέση αὐτή.

Κατά τήν τελευταία ἡμέρα τῆς παραμονῆς του στό Βελιγράδι, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό «Πάρκο τῆς Φιλίας», ὅπου καί ἐφύτευσε συμβολικά ἕνα δέντρο, γιά νά ὑπογραμμίσει τό στενό σύνδεσμο μεταξύ τῶν δύο χωρῶν. Στή συνέχεια, ἔγινε δεκτός στό Δημαρχεῖο, ὅπου, σέ εἰδική τελετή, τό Δημοτικό Συμβούλιο τοῦ ἐπέδωσε τή χρυσή πλάκα τῆς πόλεως. Τέλος, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος εἶχε νέα ἰδιαίτερη συνάντηση μέ τόν Τσ. Μιγιάτοβιτς, στή διάρκεια τῆς ὁποίας εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἐπαναλάβει, ἀπευθυνόμενος στό συνομιλητή του:

«Ἀλλά μιά καί μιλᾶμε εἰλικρινά, κύριε πρόεδρε, θά ἤθελα μέ τήν εὐκαιρία αὐτή νά σᾶς πῶ ξανά ἐκεῖνα πού σᾶς εἶπα καί προχθές στήν κατ' ἰδίαν μας συζήτηση. Πρόκειται γιά τό περιβόητο Μακεδονικό. Σᾶς εἶχα πεῖ, λοιπόν, ὅτι οἱ διαφορές λύνονται ἤ μέ πόλεμο ἤ μέ ἀναζήτηση λύσεων, ἐάν ὑπάρχει ταυτότης ἀπόψεων, ἤ παγώνουν καί μπαίνουν στό ψυγεῖο. Διότι ἀλλοιῶς δηλητηριάζουν τίς σχέσεις τῶν λαῶν μας καί ἰδιαιτέρως τώρα, ὅταν εἶναι τόσο ἀπαραίτητη ἡ εἰρήνη στήν περιοχή μας, ἐνόψει μάλιστα τῆς προωθήσεως τῆς Διαβαλκανικῆς Συνεργασίας. Ἐγώ σᾶς ἐξέθεσα τίς ἀπόψεις μας σχετικά μέ τό θέμα αὐτό. Γιά μᾶς αὐτό δέν ὑπάρχει. Ὅταν ἔλθετε στήν Ἀθήνα, ἴσως θά ἔχουμε περισσότερο καιρό νά συζητήσουμε. Θά μποροῦσα τότε νά σᾶς ἀναπτύξω μέ ἱστορικά ντοκουμέντα τό θέμα αὐτό. Ἀλλά καί πάλι σᾶς λέω, γιατί σκαλίζετε συνεχῶς ἕνα θέμα τό ὁποῖο δέν μπορεῖτε νά τό λύσετε ἤ γιά τό ὁποῖο δέν ὑπάρχει λύση. Ὅλα αὐτά τά εἶπα διότι κατά τήν χθεσινή συνέντευξη τύπου τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας γιά τούς Ἕλληνες δημοσιογράφους ἕνας δικός μας ἀνόητος δημοσιογράφος ἔθεσε τήν ἐρώτηση γιά τό Μακεδονικό. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τοῦ ἀπήντησε ὅτι αὐτό εἶναι ἕνα μεγάλο ἐθνικό θέμα, πάνω στό ὁποῖο ὑπάρχουν διαφορές καί μέ τήν χώρα σας, ἀλλά κυρίως ὑπάρχουν μέ τήν Βουλγαρία, ἡ ὁποία ἔχει ἐδαφικές βλέψεις καί ἡ ὁποία θά ἤθελε νά γυρίσει στήν Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἀντιλαμβάνεσθε τί σημαίνουν τέτοιες δηλώσεις. Ἐγώ ἀμέσως κάλεσα τούς δικούς μας δημοσιογράφους καί τούς ἐξώρκισα νά μή γράψουν τίποτα γι' αὐτό στόν ἑλληνικό τύπο. Διότι, ἀντιλαμβάνεστε πόσο θά βλάψει αὐτό τό πρᾶγμα τίς σχέσεις μας. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὅμως ἐπίκειται ἐπίσκεψη τοῦ ὑπουργοῦ σας ἐπί τῶν Ἐξωτερικῶν στήν Βουλγαρία καί ἐσεῖς κάνετε τέτοιες δηλώσεις. Ἀκόμα μιά φορά ἐπαναλαμβάνω. Οἱ διαφορές ἐπιλύονται ἤ μέ πόλεμο ἤ μέ ἀναζήτηση λύσεων, ἐάν ὑπάρχει προσέγγιση ἀπόψεων, ἤ τίς παγώνουμε βάζοντάς τις στό ψυγεῖο: Ἀσφαλῶς, ἐγώ δέν σᾶς δίνω συμβουλές. Εἶναι θέμα δικό σας καί τῆς Κυβερνήσεώς σας ποιά πολιτική θά προτιμήσετε. Ἐγώ τονίζω μόνο τί θά ἔκανα ἐγώ ἐάν ἤμουνα στήν θέση σας.

Μιγιάτοβιτς: Πιστέψτε με ὅτι αὐτό δέν τό ἤξερα καί ὅτι τό ἀκούω γιά πρώτη φορά[15].

Στό κοινό ἀνακοινωθέν, ἐπισημάνθηκε ἡ βούληση τῶν δύο χωρῶν νά ἀναπτύξουν τίς διμερεῖς σχέσεις σέ ὅλα τά ἐπίπεδα καί νά συμβάλουν στήν προώθηση τῆς πολυμεροῦς βαλκανικῆς συνεργασίας, καθώς ἐπίσης καί ἡ σημασία πού ἀπέδιδαν στό σεβασμό τῶν ἀρχῶν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τοῦ ΟΗΕ καί τῆς Τελικῆς Πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι. Τά δύο μέρη ἀναφέρθηκαν στήν ἀνάγκη νά ἐπιλυθεῖ τό Κυπριακό μέ βάση τήν ἀνεξαρτησία, ἐδαφική ἀκεραιότητα, ἑνότητα καί ἀδέσμευτο χαρακτήρα τῆς Δημοκρατίας καί χαιρέτισαν τήν ἐπανάληψη τῶν διακοινοτικῶν συνομιλιῶν. Ἐπεσήμαναν τήν ἐπικίνδυνη κατάσταση στή Μέση Ἀνατολή, τήν ἀνάγκη γιά ἀποχώρηση τῶν ἰσραηλινῶν στρατευμάτων ἀπό τά κατεχόμενα, καθώς καί γιά ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματος τῶν Παλαιστινίων γιά αὐτοδιάθεση· ἐξέφρασαν ἀνησυχία γιά τή σύρραξη Ἰράν-Ἰράκ καθώς καί τήν ὑποστήριξή τους σέ μέτρα περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν. Ἀκόμη, διακήρυξαν τήν ἀνάγκη νά μειωθεῖ ἡ διαφορά μεταξύ τῶν οἰκονομικά ἀνεπτυγμένων καί τῶν ὑπό ἀνάπτυξη χωρῶν.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Γιουγκοσλαβία ἔγινε ἀντικείμενο ἐκτενῶν σχολίων ἀπό τόν ἑλληνικό τύπο:

Γιά τή σταθεροποίηση τῆς ἐθνικῆς ἀσφάλειας ἡ πολιτική τοῦ Κ. Καραμανλῆ κινήθηκε καί μέ τό ἄνοιγμα τοῦ διπλωματικοῦ ὁρίζοντα πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις, μέ τήν ἀνάπτυξη καλῶν καί ἀμοιβαίως ἐπωφελῶν σχέσεων μέ ὅλους, μέ τήν ἐνίσχυση, διά τῆς μεθόδου αὐτῆς, τοῦ κλίματος τῆς συνεννοήσεως καί τῆς εἰρήνης καί εἰδικώτερα μέ τή βαλκανική συνεργασία. Ἡ ἀνάπτυξη τῶν διμερῶν σχέσεων μέ τίς βαλκανικές χῶρες ἀποτελεῖ ἀπό παλαιότερα πολιτική τῶν ἑλληνικῶν Κυβερνήσεων. Ἡ συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στόν τομέα αὐτό τά τελευταῖα χρόνια εἶναι ὅτι εἰσήγαγε τόν στόχο τῆς πολυμεροῦς διαβαλκανικῆς συνεργασίας, πού θά συνδέσει τά διμερῆ σχήματα σ' ἕνα πλέγμα ἀμοιβαίων σχέσεων, ὥστε νά ἐξυπηρετηθοῦν ἡ προσέγγιση τῶν λαῶν καί ἡ εἰρήνη στήν περιοχή, ἀλλά καί πρακτικά συμφέροντα.

Τήν πολιτική αὐτή συνεχίζει βέβαια καί ἡ διάδοχος Κυβέρνηση, ἀλλά γιά τήν πολιτική αὐτή ἐξακολουθεῖ νά ἐργάζεται καί ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ περιοδεία πού πραγματοποίησε ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τό φθινόπωρο, στίς τρεῖς βαλκανικές χῶρες («Τό Βῆμα», 28.11).

Ἡ ἰδέα τῆς συνυπάρξεως καί τῆς συνεργασίας λαῶν καί χωρῶν πού ἀνήκουν σέ τελείως διαφορετικούς κό-

σμους, ρίζωσε μέσα σέ ἐλάχιστα χρόνια, παρά τόν σκεπτικισμό μέ τόν ὁποῖο ἔγινε ἀρχικά δεκτό στίς βαλκανικές χῶρες «τό ἄνοιγμα» τοῦ πρωθυπουργοῦ Καραμανλῆ... Περισσότερο ἀπό τά ὑλικά ὀφέλη... σημασία ἔχει ἡ αἴσθηση τῶν βαλκανικῶν λαῶν ὅτι μποροῦν πιά νά παραμερίσουν τά παλιά μίση καί τίς διαφορές καί νά μετατρέψουν τήν «πυριτιδαποθήκη» τους, σέ ὅαση εἰρήνης... Ἡ περιοδεία Καραμανλῆ, πού πραγματοποιήθηκε ὕστερα ἀπό πολλές προσκλήσεις, ἀποβλέπει βασικά στήν μετατροπή αὐτῆς τῆς αἴσθησης σέ βεβαιότητα («Ἐλευθεροτυπία», 1.11).

Μέ τήν ἐπίσκεψη τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ στό Βελιγράδι, ἔκλεισε ἕνας σπουδαῖος κύκλος συνομιλιῶν μέ τούς ἡγέτες τῶν βαλκανικῶν Κρατῶν. Καί ὁ κύκλος αὐτός ἦταν ἀπόλυτα ἀναγκαῖος μετά τό θάνατο τοῦ Τίτο, γιά νά κλείσει τό κενό πού δημιούργησε ἡ ἀπώλεια τοῦ ἰσχυροῦ ἀνθρώπου τῆς Βαλκανικῆς... Ὅσοι εἶναι ἐνημερωμένοι γιά τά ἰδιαίτερα προβλήματα τῆς περιοχῆς, μποροῦν νά ἐκτιμήσουν πόσο σημαντικά εἶναι τά ἀποτελέσματα τῶν ταξειδιῶν αὐτῶν... Ἄν δέν ὁλοκληρωνόταν μέ τίς νέες συνθῆκες αὐτή ἡ ρεαλιστική πολιτική πού ἐγκαινίασε ὁ Καραμανλῆς — μέ τόν παραμερισμό στενόκαρδων ἀντιλήψεων — ἡ κατάσταση στή Βαλκανική θά ἦταν πιθανότατα χειρότερη ἀπό τῆς Μ. Ἀνατολῆς («Μεσημβρινή», 8.11).

Ὁ γιουγκοσλαβικός τύπος ἔδωσε ἰδιαίτερη σημασία στήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας:

Ἐνῶ ἡ Ἑλλάδα ἐνδυναμώνει τίς σχέσεις της μέ τίς οἰκονομικές καί στρατιωτικές δυνάμεις τῆς Δύσεως, συγχρόνως διακηρύσσει ἐξίσου φιλία μέ ὅλες τίς χῶρες καί τούς λαούς, ἰδιαίτερα τούς γειτονικούς. Ὁ Κωνσταντίνος Καραμανλῆς εἶναι ὁ δυναμικός πρόμαχος αὐτῆς τῆς πολιτικῆς... Στό χῶρο τῶν Βαλκανίων, ἡ πολιτική του ἔχει σκοπό τήν πολύπλευρη ἀνάπτυξη τῶν σχέσεων, τόσο τῶν διμερῶν ὅσο καί τῶν πολυμερῶν («Ταγγιούγκ», 4.11).

Σήμερα δέν ὑπάρχει σχεδόν Ἕλληνας πού νά ἀρνεῖται στόν Κ. Καραμανλῆ τήν ἐθνική του καταξίωση. Ὅλοι τόν θεωροῦν μεγάλη ἐθνική φυσιογνωμία. Οἱ Ἕλληνες διαπιστώνουν μέ ὑπερηφάνεια ὅτι εἶναι ὁ σωστός ἄνθρωπος στή σωστή θέση. Μέ τέτοιον ἀρχηγό Κράτους οἱ Γιουγκοσλάβοι εὕρισκαν πάντοτε κοινή γλῶσσα («Πολίτικα Ἔξπρές», 4.11).

Ἡ Γιουγκοσλαβία, ὡς σοσιαλιστική ἀδέσμευτη χώρα, καί ἡ Ἑλλάδα, ἡ ὁποία εἶναι καί πάλι στό ΝΑΤΟ καί προσεχῶς πλήρες μέλος τῆς ΕΟΚ, ἀναμφίβολα ἐνδιαφέρονται νά οἰκοδομοῦν τίς σχέσεις τους μέσα σέ πνεῦμα φιλίας καί καλῆς γειτονίας. Μέ τόν τρόπο αὐτό συμβάλλουν στήν ἐνδυνάμωση τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς ἀσφάλειας καί τῆς συνεργασίας ἐπί ἴσης βάσεως, ὄχι μόνο στά Βαλκάνια, ἀλλά καί εὐρύτερα στή Μεσόγειο καί τήν Εὐρώπη («Μπόρμπα», 5.11).

Χαρακτηριστική, τέλος, τοῦ ἐνδιαφέροντος πού ἡ ἐπίσκεψη Κ. Καραμανλῆ στό Βελιγράδι προκάλεσε σέ εὐρύτερη διεθνῆ κλίμακα εἶναι ἡ ἀνάλυση τῶν ἀποτελεσμάτων της ἀπό τό δυτικογερμανικό ραδιοφωνικό σταθμό τῆς «Ντώυτσε Βέλλε» (7.11), σέ ἐκτενές σχόλιο τοῦ Ντ. Σλέγκερ:

Ὁ κ. Καραμανλῆς καί ὡρισμένοι ἀπό τούς συνομιλητές του θέλουν μιά περιοχή, στήν ὁποία οἱ διάφορες χῶρες νά ἐπιλύουν τά ἐπίμαχα θέματα πού ἐπίσης ἀντιμετωπίζουν μέ εἰρηνικά μέσα καί χωρίς ξένη ἀνάμειξη, μιά περιοχή στήν ὁποία οἱ χῶρες προσπαθοῦν νά λύσουν τά ἐπείγοντα οἰκονομικά προβλήματα μέ βάση τήν συνεργασία τους, ἀνεξαρτήτως τῶν διαφορετικῶν πολιτικῶν συστημάτων, μιά περιοχή, τέλος, ἡ ὁποία ἀναζητᾶ κοινά σημεῖα τοῦ πολιτικοῦ παρόντος καί μέλλοντος ἀπό τίς θετικές καί ἀρνητικές σελίδες μιᾶς κοινῆς ἱστορίας.

Ὅλα αὐτά μπορεῖ νά φαίνονται οὐτοπιστικά. Καί ὁ κ. Καραμανλῆς θεωρεῖται ρεαλιστής πολιτικός. Ἐκεῖνος ἦταν πού ἔξασφάλισε στήν χώρα του μία ἀναίμακτη καί εἰρηνική μετάβαση ἀπό τήν δικτατορία στήν δημοκρατία. Ἀκολουθεῖ μία ρεαλιστική ἐξωτερική πολιτική καί εἰς αὐτά τά θέματα πού ἀφοροῦν ἄμεσα τά ἐθνικά συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως οἱ σχέσεις μέ τήν Τουρκία. Ἀκριβῶς δέ αὐτός δέν θά ἔπρεπε νά γνωρίζει τήν διαφορά μεταξύ οὐτοπίας καί ρεαλιστικῆς πολιτικῆς; Ὁ Ἕλλην πρόεδρος, ὅμως, γνωρίζει ὅτι ἡ ρεαλιστική πολιτική ἔχει ἀνάγκη μιᾶς δόσης οὐτοπίας, ἄν πρόκειται αὐτή ἡ πολιτική νά ἐξυπηρετεῖ τίς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἄνθρωποι στέργουν διαρκῶς καί ἐλπίζουν ὅτι θά ἐπικρατήσει ἡ εἰρήνη. Γι' αὐτούς δέν ἀποτελεῖ ἡ εἰρήνη οὐτοπία ἀλλά ἀναγκαιότητα ... Καί ἀκόμα, ὅταν ὁ στόχος τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας δέν μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ ἔτσι ὅπως τήν φαντάζονται ὁ κ. Καραμανλῆς καί οἱ ἄλλοι ἡγέτες, παραμένει πάντως ἕνα θετικό γεγονός, ὅτι δηλαδή ἡ εἰρήνη διατηρήθηκε στά Βαλκάνια σέ μιά ἐποχή κατά τήν ὁποία ἡ ὕφεση καί ἡ εἰρήνη ἀπειλοῦνται σοβαρά, ὄχι μόνο στήν Εὐρώπη, ἀλλά καί σέ ὅλο τόν κόσμο. Τό γεγονός αὐτό χαρακτήρισε ὁ κ. Καραμανλῆς κατά τήν διάρκεια ἐπισκέψεώς του στό Βελιγράδι, σάν σημαντική ἐπιτυχία στίς προσπάθειες γιά τήν συνεργασία μεταξύ τῶν βαλκανικῶν χωρῶν.

8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στόν ἐπίσημο ἑορτασμό τῶν 50 χρόνων τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας, στή Δεκέλεια.

10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ὑπουργό Πολιτισμοῦ, Α. Ἀνδριανόπουλο, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τήν πορεία τῶν ἀνασκαφῶν στή Μακεδονία καί τοῦ προγράμματος γιά τήν προστασία τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως.

Στίς 5 Δεκεμβρίου, ἀπό τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ θά ἀνακοινωθεῖ ὅτι, μετά τήν ἐκδήλωση ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος ἀπό τήν πλευρά τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, περιελήφθη στόν προϋπολογισμό δημοσίων ἐπενδύσεων πρόσθετη πίστωση 230 ἑκατ. δρχ. γιά τήν ἀπρόσκοπτη ἐκτέλεση τῶν σχετικῶν προγραμμάτων.

18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιεῖται τήν ἑπομένη τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τοῦ Πολυτεχνείου, πού εἶχε καταλήξει σέ βίαια ἐπεισόδια, μέ ἀποτέλεσμα τό θάνατο δύο ἀτόμων.

20-22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας, Α. Περτίνι, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Ε. Κολόμπο, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Ἐνόψει τῆς ἐλεύσεως τοῦ Α. Περτίνι στήν Ἀθήνα, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε παραχωρήσει συνέντευξη στήν ἰταλική τηλεόραση:

— Πῶς βλέπετε τίς σχέσεις μεταξύ Ἑλλάδος - Ἰταλίας;

«Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά ἐκφράσω τή χαρά μου γιά τήν ἐπικείμενη ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου, κ. Περτίνι, στήν Ἑλλάδα. Ἡ ἐπίσκεψη αὐτή ὄχι μόνο θά ἐπιβεβαιώσει, ἀλλά καί θά ἐνδυναμώσει τή φιλία καί τή συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας.

»Οἱ σχέσεις πού ὑφίστανται μεταξύ τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Ἰταλίας θά μποροῦσα νά πῶ ὅτι εἶναι ἐξαίρετες σέ ὅλους τούς τομεῖς. Τόν πολιτικό, τόν οἰκονομικό καί τόν πολιτιστικό. Καί εἶναι βέβαιο ὅτι οἱ σχέσεις αὐτές θά διευρυνθοῦν μέ τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Καί αὐτό, γιατί εὑρισκόμεθα στήν ἴδια γεωγραφική περιοχή.

»Θά ἠμποροῦσα νά πῶ ὅτι ἀντιμετωπίζουμε καί τά ἴδια σχεδόν προβλήματα. Καί τά προβλήματα ἀκριβῶς αὐτά θά ἐπιβάλλουν τήν ἀνάγκη στενώτερης συνεργασίας».

— Γιά ποιούς λόγους ἐπιδιώξατε τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ;

«Τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα τήν ἀποφάσισα κατά βάση γιά λόγους πολιτικούς καί, θά ἔλεγα, ἰδεολογικούς. Γιατί ἐπίστευα καί πιστεύω ὅτι ἡ Εὐρώπη μέ τήν ἑνοποίησή της ὄχι μόνο θά θεραπεύσει τά δικά της προβλήματα, ἀλλά καί θά καταστεῖ δύναμις ἱκανή νά ἐπηρεάσει τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Καί αὐτό ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σέ μιά ἐποχή πού τό μέλλον τοῦ κόσμου, καί συνεπῶς καί τῆς Εὐρώπης, εἶναι σκοτεινό καί ἀβέβαιο. Στήν προσπάθεια αὐτή ἦτο φυσικό νά θέλει νά συμβάλει καί ἡ Ἑλλάς, στό μέτρο τῶν δυνάμεών της.

»Βέβαια, παράλληλα μέ τό ἰδεολογικό αὐτό κριτήριο, ἡ Ἑλλάς μέ τήν ἔνταξή της ἐπεδίωξε τήν ἐπιτάχυνση τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς της ἀναπτύξεως. Γιατί πιστεύει ὅτι στήν προσπάθειά της αὐτή θά ἔχει τήν κατανόηση καί τήν ἀλληλεγγύη τῆς Κοινότητος. Ἀλλά καί διότι πιστεύει ἐπίσης ὅτι ὑπό τήν πίεσιν τοῦ ὄγκου τῆς προσαρμογῆς θά ἐντείνει τίς δυνάμεις της, γιά νά παρακολουθήσει τήν πρόοδο τῆς Κοινότητος».

— Ποιό εἶναι τό μέλλον τῆς Εὐρώπης;

«Ἡ Εὐρώπη μέχρι καί τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ κυριαρχοῦσε ὑπό διαφόρους μορφάς στόν κόσμο. Σήμερα μπορῶ νά πῶ ὅτι εὑρίσκεται σέ μιά ἐπικίνδυνη ἐξάρτηση, πολιτική καί οἰκονομική. Καί αὐτό, ὄχι γιατί τῆς λείπουν οἱ δυνατότητες γιά νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τήν ἐξάρτηση, ἀλλά γιατί δέν ἔχει τή βούληση, δέν ἔχει τή θέληση νά τίς ἀξιοποιήσει. Ἐάν ἡ Εὐρώπη προωθήσει τήν ἑνοποίησή της, θά ξαναβρεῖ τή θέση της στόν κόσμο. Θά ξεπεράσει τήν πολύμορφη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα. Καί πέραν αὐτοῦ, θά καταστεῖ ἱκανή νά συμβάλει στή διαμόρφωση ἑνός καλλιτέρου μέλλοντος γιά τήν ἀνθρωπότητα. Ἐάν ὄχι, ἐάν δηλαδή δέν προωθήσει τήν ἑνοποίησή της, θά κινδυνεύσει νά συνθλιβεῖ ἀνάμεσα σέ ὑπερδυνάμεις καί σέ μεγάλες ἑνότητες πού διαμορφώνονται ἤδη στόν κόσμο.

»Λυποῦμαι γιατί οἱ ἀλήθειες αὐτές δέν ἔχουν κατανοηθεῖ ἐπαρκῶς στήν Εὐρώπη. Μέ τήν συμπεριφορά μας δείχνουμε ὅτι φοβόμαστε ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού πρόκειται νά μᾶς σώσει».

—Ἔχετε νά προσθέσετε τίποτε ἄλλο, κύριε πρόεδρε;

«Δέν ἔχω νά προσθέσω τίποτε. Θά σᾶς παρακαλέσω ὅμως νά μεταφέρετε στόν φίλο ἰταλικό λαό τίς εὐχές μου γιά πρόοδο καί εἰρήνη. Εὐχαριστῶ»[16].

Τόν πρόεδρο τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκαν, στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ πρωθυπουργός, Γ. Ράλλης, μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως καί ἄλλοι ἐπίσημοι. Στήν Πύλη του Ἀδριανοῦ, ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων, Δ. Μπέης, ἀπένειμε στόν Α. Περτίνι τό χρυσό μετάλλιο τῆς πόλεως.

Τό ἀπόγευμα, πραγματοποιήθηκε ἡ πρώτη συνομιλία τῶν δύο προέδρων, ἐνῶ ἀντιπροσωπεῖες τῶν δύο χωρῶν εἶχαν συνάντηση στό ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν. Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Ἰταλοῦ ὁμολόγου του, τόν ὁποῖο καί προσφώνησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ Ἑλλάς σᾶς ὑποδέχεται μέ αἰσθήματα ἰδιαίτερης χαρᾶς καί ἱκανοποιήσεως. Καί τά αἰσθήματα αὐτά τά ἐμπνέει τόσον ἡ ἰδιότης σας ὡς προέδρου Δημοκρατίας μιᾶς φίλης χώρας, ὅσο καί ἡ προσωπικότητά σας. Στό πρόσωπό σας ὁ ἑλληνικός λαός ἀναγνωρίζει τόν ἀκατάβλητο μαχητή τῆς δημοκρατίας καί τόν ἔνθερμο ὑποστηρικτή τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Καί ἐκτιμᾶ τοσούτῳ μᾶλλον τούς ἀγῶνες σας γιά τά ἰδανικά αὐτά, καθ' ὅσον ἡ δράση σας δέν περιορίσθηκε μόνο στή χώρα σας, ἀλλά ἐπεκτάθηκε παντοῦ ὅπου ἀπειλήθηκαν ἤ καταπατήθηκαν οἱ δημοκρατικές ἐλευθερίες.

»Εἶναι γνωστοί, κύριε πρόεδρε, οἱ στενοί φιλικοί δεσμοί πού συνδέουν τίς δύο χῶρες. Ὅπως εἶναι γνωστό ὅτι ἡ φιλία αὐτή δύσκολα θά μποροῦσε νά ἀναπτυχθεῖ, ἄν δέν ἦταν θεμελιωμένη σ' ἕνα κοινό ἱστορικό καί πολιτιστικό ὑπόβαθρο, πάνω στό ὁποῖο οἰκοδομήθηκε ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός. Γιατί ὁ πολιτισμός τῆς Δύσεως δέν εἶναι παρά

μία σύνθεση, στήν ὁποία τό ἑλληνικό πνεῦμα εἰσέφερε τήν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀλήθειας καί τῆς ὁμορφιᾶς, τό δέ ρωμαϊκό τήν ἰδέα τοῦ Κράτους καί τοῦ δικαίου.

»Ἀλλά καί ἀργότερα, μετά τήν πτώση τοῦ Βυζαντίου, ἡ συνάντηση τοῦ ἑλληνικοῦ μέ τό λατινικό πνεῦμα ἄνοιξε τόν δρόμο, γιά νά δημιουργηθεῖ τό θαῦμα τῆς Ἀναγεννήσεως.

»Πέραν ὅμως ἀπό τό πολιτιστικό καί ἱστορικό αὐτό ὑπόβαθρο, τό πολιτικό καί οἰκονομικό περιεχόμενο τῶν ἑλληνοϊταλικῶν σχέσεων ἀποδεικνύει ὅτι τό πλέγμα τῶν σχέσεων αὐτῶν ἔχει ἀναπτυχθεῖ τά τελευταῖα χρόνια κατά τρόπον ἐντυπωσιακόν. Ἀποδεικνύει ἐπίσης ὅτι ἡ συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας δέν εἶναι στατική, ἀλλά δυναμική. Καί ἡ συνεργασία αὐτή ἀσφαλῶς θά διερευνηθεῖ μέ τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Γιατί βρισκόμαστε στήν ἴδια γεωγραφική περιοχή καί ἀντιμετωπίζουμε τά ἴδια σχεδόν προβλήματα.

»Θά ἦταν εὐχῆς ἔργον, κύριε πρόεδρε, νά ἀκολουθοῦσαν οἱ σχέσεις ὅλων τῶν χωρῶν τήν ὁμαλή καί σταθερή πορεία τῶν ἰδικῶν μας. Δυστυχῶς, ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται, ἰδίως τόν τελευταῖο καιρό, κατά τρόπο πού νά δικαιολογεῖ ζωηρές ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Οἱ ἀρχές πού καθιερώσαμε μεταπολεμικά γιά τήν εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν, καί στίς ὁποῖες ὅλοι διακηρύσσουμε τήν πίστη μας, παραβιάζονται καθημερινά καί σέ ὅλες σχεδόν τίς ἠπείρους. Μέσα στό κλῖμα αὐτό ἀναρριπίζονται παλιά πολιτικά πάθη καί ξεπερασμένοι ἐθνικισμοί, πού πολλές φορές ἐνθαρρύνονται καί ἀπό ὕποπτα συμφέροντα. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν σήμερα τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τήν διεθνῆ εἰρήνη.

»Θά μποροῦσα νά ἀναφέρω πολλά παραδείγματα. Τά πιό χαρακτηριστικά ὅμως εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στήν περιοχή πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία. Τό Μεσανατολικό παραμένει ἐκκρεμές καί μέ τίς πολιτικές καί οἰκονομικές προεκτάσεις πού παίρνει, γίνεται κάθε μέρα καί πιό ἐπικίνδυνο γιά τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνοικτή σύγκρουση μεταξύ τοῦ Ἰράκ καί τοῦ Ἰράν, ἄν δέν διευθετηθεῖ τάχιστα μέ εἰρηνικά μέσα, μπορεῖ νά διευρυνθεῖ καί νά πάρει καί αὐτή διαστάσεις ἐπικίνδυνες γιά τή διεθνῆ εἰρήνη. Τό ἴδιο θά μποροῦσε νά λεχθεῖ καί γιά τό Ἀφγανικό, πού τραυμάτισε βαρύτατα τή διεθνῆ ὕφεση καί μπορεῖ νά καταστεῖ κι αὐτό χρόνια ἑστία ἀναταραχῆς στόν κόσμο. Ἄφησα τελευταῖο τό Κυπριακό, καί διότι μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες, ἀλλά καί διότι ἤθελα νά τονίσω ἰδιαιτέρως τό γεγονός ὅτι ἀποτελεῖ ἐντροπή γιά τόν δημοκρατικό κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου δημιουργήθηκε καί συνεχίζεται αὐτή ἡ τραγωδία.

»Ὅλα αὐτά ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ διεθνής ζωή περνᾶ μιά φάση ἐπικίνδυνη καί μᾶς ὑποχρεώνουν νά ἐντείνουμε καί νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας, γιά νά προστατεύσουμε τήν εἰρήνη.

»Ἤδη στή Μαδρίτη ἀναζητεῖται ὁ τρόπος νά περισωθοῦν οἱ ἀρχές πού θέσαμε μέ τήν Τελική Πράξη τοῦ Ἑλσίνκι. Ἀλλά, γιά νά περιορισθοῦν, θά πρέπει πρῶτον νά συμφωνήσουμε ἐπί τῆς πραγματικῆς ἐννοίας τῶν ἀρχῶν πού καθιερώσαμε· δεύτερον, νά κάνομε μέ θάρρος καί εἰλικρίνεια τόν ἀπολογισμό τῆς μέχρι τοῦδε ἐφαρμογῆς των καί τρίτον, νά ἀναζητήσουμε πρακτικούς τρόπους ἀποκαταστάσεως τῆς διεθνοῦς ἐμπιστοσύνης, ἡ ἔλλειψη τῆς ὁποίας ὁδήγησε στά σημερινά ἀδιέξοδα.

»Παράλληλα ὅμως μέ τήν προσπάθεια αὐτή, θά πρέπει νά ἐπιταχυνθεῖ καί ἡ διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω στόν μεγάλο ρόλο πού μπορεῖ καί πρέπει νά διαδραματίσει ἡ Εὐρώπη γιά τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, γιά τήν ἀναζωογόνηση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἀναγέννηση τήν πολιτιστική. Μέ μιά λέξη, γιά τό καλό τῆς ἀνθρωπότητος. Καί ἔχει ὅλες τίς δυνατότητες πρός τοῦτο. Ὁ πληθυσμός της, ἡ οἰκονομία της, τό πολιτικό της δυναμικό τῆς ἐπιτρέπουν νά εἶναι ἰσοδύναμη, ἄν ὄχι ἰσχυρότερη, ἀπό τίς δύο ὑπερδυνάμεις. Ἔχει πρό παντός τό προνόμιο νά μπορεῖ νά δώσει στήν ἀνήσυχη νεολαία της ἕνα ἰδανικό: τήν ἕνωση τῆς Εὐρώπης καί δι' αὐτῆς μία νέα Ἀναγέννηση πολιτική καί ἠθική.

»Τίς ἀλήθειες αὐτές, κύριε πρόεδρε, τίς γνωρίζουμε ὅλοι. Ἀποφεύγουμε ὅμως νά τίς μεταβάλουμε σέ πράξη, γιατί φαίνεται ὅτι φοβούμεθα ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού πρόκειται νά μᾶς σώσει. Πάντως, γιά νά πάρει σάρκα καί ὀστᾶ τό ὅραμα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, ἀπαιτεῖται θάρρος καί πρό παντός ἔφεση γιά θυσίες ἀπό ὅλους μας καί σέ ὅλους τούς τομεῖς. Χρειάζεται ὁ παραμερισμός τῶν βραχυχρόνιων συμφερόντων χάριν τῶν μακροχρόνιων καί μεγάλων ἐπιδιώξεων, ὅπως εἶναι ἡ ἀσφάλεια, ἡ ἀνεξαρτησία καί ἡ πρόοδος τῆς Εὐρώπης· καί πέραν αὐτῶν ἡ ἐδραίωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης.

»Ὅσον ἀφορᾶ τήν Ἑλλάδα, θά ἤθελα νά ὑπογραμμίσω ἀκόμη μία φορά τήν πίστη της στόν ἀποφασιστικό καί εὐεργετικό ρόλο πού μπορεῖ νά διαδραματίσει ἡ Εὐρώπη στήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλά καί τήν φιλοδοξία της νά συμβάλει καί ἡ ἴδια, στό μέτρο τῶν δυνάμεών της, στήν ἐξέλιξη αὐτή.

»Γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, ὅτι, ἐκτός ἀπό τήν εὐρωπαϊκή πολιτική της —ἤ μᾶλλον μέσα στά πλαίσια αὐτῆς τῆς πολιτικῆς της— ἡ Ἑλλάς ἀνέλαβε πρωτοβουλίες γιά τήν δημιουργία ἑνός νέου πλέγματος φιλίας καί συνεργασίας στόν χῶρο τῆς Βαλκανικῆς. Πιστεύω ὅτι ἡ εἰρηνική αὐτή προσπάθεια, πού βρῆκε ἤδη εὐνοϊκή ἀπήχηση, θά ἔχει εὐεργετική ἐπίδραση καί στόν χῶρο τῆς Εὐρώπης. Γιατί θά ἀποτελέσει πρόσθετο σταθεροποιητικό παράγοντα γιά τήν συνεργασία καί τήν εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν της.

»Πιστεύω, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἡ ἐπίσκεψή σας αὐτή στήν χώρα μας, πού εἶναι ἡ πρώτη σέ ἐπίπεδο ἀρχηγοῦ Κράτους, θά ἀποτελέσει σταθμό στήν φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στήν συνεργασία τους.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου ἰταλικοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας, κύριε πρόεδρε, καί ὑπέρ τῆς ἑλληνοϊταλικῆς φιλίας».

Στήν ἀντιφώνησή του, ὁ Ἰταλός πρόεδρος τόνισε τήν πίστη τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ στήν ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης μέ τή συμμετοχή ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν· καί πρόσθεσε:

«Ἡ Ἑνωμένη Εὐρώπη, συνδεδεμένη μέ μιά εἰλικρινῆ ἀλληλεγγύη, θά μπορέσει νά προχωρήσει πρός τήν οἰκο-

Ἄφιξη τοῦ προέδρου τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας στήν ἑλληνική πρωτεύουσα.

νομική καί κοινωνική της ἀναγέννηση. Θά μπορέσει, μέ τό πνευματικό, τεχνολογικό καί βιομηχανικό δυναμικό της, νά κάνει αἰσθητή παντοῦ τή γόνιμή της παρουσία. Θά μπορέσει νά μεσολαβήσει γιά νά γίνουν πάλι σεβαστά τά ἀνθρώπινα καί τά πολιτικά δικαιώματα, πού σέ πολλές χῶρες καταπατοῦνται. Θά μπορέσει ἐπίσης νά παίξει συμφιλιωτικό ρόλο ἀνάμεσα στίς δύο ὑπερδυνάμεις... Αὐτόν τόν σκοπό, κύριε πρόεδρε, πρέπει νά ἔχουμε ὅλοι κατά νοῦ. Ἡ εἰρήνη πρέπει νά εἶναι τό πρῶτο μας μέλημα. Γιατί εἶναι εὔθραυστη, καί οἱ δύο ὑπερδυνάμεις συσσωρεύουν στά ὁπλοστάσιά τους ὅπλα, πού, ἄν ὑποθέσουμε πώς θά γινόταν χρήση τους, θά ἦταν καί τό τέλος τοῦ κόσμου».

Τόσο τά τηλεοπτικά δίκτυα τῆς Ἰταλίας ὅσο καί ὁ ἰταλικός τύπος ἀσχολήθηκαν ἐκτενῶς μέ τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἰταλοῦ προέδρου στήν Ἀθήνα, τήν ὁποία συνέδεσαν μέ τήν ἐπικείμενη ἐπίσημη ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, δίνοντας ἰδιαίτερη ἔμφαση στή σημασία τῆς ἑλληνοϊταλικῆς συνεργασίας μέσα στά κοινοτικά πλαίσια καί στό ρόλο πού οἱ δύο χῶρες καλοῦνται νά διαδραματίσουν γιά τήν εἰρήνη στή Μεσόγειο. Παράλληλα, ὁ ἰταλικός τύπος ἐξῆρε τήν προσωπικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί τό διεθνές του κύρος, ὑπογραμμίζοντας τήν ἀποφασιστική συμβολή του στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα καί τόν καθοριστικό του ρόλο στήν ἐξέλιξη τῶν ἑλληνικῶν πολιτικῶν πραγμάτων.

Εἰδικότερα, ἡ «Unità» (21.11), σέ ἀνταπόκρισή της ἀπό τήν Ἀθήνα, τονίζει ὅτι οἱ συνομιλίες τῶν δύο προέδρων ἐγκαινιάζουν μιά νέα περίοδο γιά τήν ἀνάπτυξη νέας ἰσορροπίας μεταξύ Βορείου καί Νοτίου Εὐρώπης. Ἡ «Avvenire» (21.11) χαρακτηρίζει τόν Κ. Καραμανλῆ ὡς τόν ἄνθρωπο πού ἀνασυγκρότησε τήν Ἑλλάδα μετά τή δικτατορία καί τήν ἐπανέφερε στό εὐρωπαϊκό της περιβάλλον· καί ἡ «Tempo» (21.11), σέ ἀνταπόκρισή της, ὑπογραμμίζει: «Ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς, συνεπής πρός τήν πολιτική δράση του ὑπέρ τῆς ἐντάξεως τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ, ἐπανέλαβε στήν προσφώνησή του τήν πίστη του στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, πού ἀποτελεῖ τήν μόνη ἐλπίδα μιᾶς γνήσιας πολιτικῆς καί ἠθικῆς ἀναγεννήσεως».

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα, στό φύλλο τῆς 20ῆς Νοεμβρίου, εἶχε τονίσει:

Γιά τή μεγάλη πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων, Καραμανλῆς σημαίνει ἐγγύηση δημοκρατικῆς συνεχείας· σημαίνει ἐγγύηση τῆς προόδου ἐκείνης, μέ τήν ἐπίτευξη τῆς ὁποίας, ὡς ὑπουργός καί πρωθυπουργός, συνέδεσε τό ὄνομά του, καί μέ τήν κοινωνική μεταμόρφωσή τῆς χώρας, μετά ἀπό χρόνια σκληρῶν ἀγώνων καί ἐμφυλίων πολέμων. Τά ἔντεκα χρόνια τῆς παραμονῆς του στό Παρίσι, μέ τίς ἐπανειλημμένες καταγγελίες του ἐναντίον τῆς δικτατορίας, ἀποδείχτηκαν μιά διορατική καί ἐπιδέξια κίνηση, πού σέ συνδυασμό μέ τή βαθιά μελέτη τῶν πολιτικῶν συστημάτων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τοῦ ἄνοιξαν τόν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς... Ὁ Ἕλληνας ἡγέτης, ἐκτός ἀπό μεγάλος εὐρωπαϊστής, πρέπει νά ἀναγνωριστεῖ, ἐπίσης, καί ὡς μεγάλος «βαλκανιστής». Χάρη σ' αὐτόν τά τελευταῖα χρόνια προωθήθηκε ἡ πολυμερής βαλκανική συνεργασία. Ἂν οἱ προτάσεις του βρίσκονται ἀκόμη στήν φάση τῆς ἐπεξεργασίας, πρέπει νά ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἄρχισε ἕναν πολύ θετικό διάλογο μέ ὅλους τούς γείτονές της, πού ἀφορᾶ τήν οἰκονομική καί τή μορφωτική συνεργασία· διάλογος, ὁ ὁποῖος μετά τό θάνατο τοῦ Τίτο προσλαμβάνει μεγαλύτερη σημασία.

Ὁ πρόεδρος Περτίνι θά συναντήσει στήν Ἀθήνα ἕναν ἀνωτάτου ἐπιπέδου συνομιλητή καί ἀπό τίς συνομιλίες τους, εἶναι ἀναμφίβολο, θά ὑπάρξουν θετικά καί μόνο ἀποτελέσματα.

24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποστέλλει στόν πρόεδρο, Α. Περτίνι, τηλεγράφημα γιά τούς σεισμούς πού ἔπληξαν τήν Ἰταλία:

«Κύριε πρόεδρε,

»Βαθύτατα συγκινημένος ἀπό τήν εἴδηση τοῦ σεισμοῦ πού ἔπληξε τήν φίλη χώρα σας, ἀπευθύνω σ' ἐσᾶς καί τόν ἰταλικό λαό, ἐξ ὀνόματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικῶς, τήν ἔκφραση τῆς μεγάλης συμπαθείας μου γιά τά θύματα τῆς καταστροφῆς αὐτῆς».

27 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο εἰδική ἐπιτροπή πού εἶχε συστήσει ἡ ΔΟΕ, ὑπό τό Λ. Γκιραντοῦ, μέ σκοπό τή μελέτη τῆς προτάσεώς του γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀναφερθεῖ στή σημασία πού ἔχει ἡ πρόταση τῆς Ἑλλάδος γιά τό μέλλον τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, ὁ ὁποῖος διέρχεται βαθύτατη κρίση:

«Ἡ Ἑλλάς, πού ἔχει — καί εἶναι φυσικό νά ἔχει — ἰδιαίτερην εὐαισθησία γιά τήν τύχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, προσεφέρθη νά βοηθήσει γιά τή σωτηρία του. Καί ἐπρότεινε, ὡς γνωστόν, νά τελοῦνται οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες μονίμως στήν Ἑλλάδα καί σέ περιοχή οὐδέτερη πού νά ἐλέγχεται ἀπό τή ΔΟΕ.

»Ἡ πρόταση τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐτονίσθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, δέν ἐνεπνεύσθη οὔτε ἀπό σωβινισμό, οὔτε ἀπό ὠφελιμισμό. Εἶναι μία προσφορά πρός τό ἰδεῶδες τοῦ Ὀλυμπισμοῦ. Καί μόνο μέ τό πνεῦμα αὐτό θά πρέπει νά κριθεῖ. Ἄλλωστε, μέ τήν ἔννοια αὐτήν τήν ἔκρινε καί ἡ διεθνής κοινή γνώμη, πού τήν ὑποδέχθηκε μέ ἐνθουσιασμό.

»Ἐλπίζω ὅτι τόσο ἡ δική σας Ἐπιτροπή, ὅσο καί τό Συνέδριο τῆς ΔΟΕ στό Μπάντεν-Μπάντεν, πού θά πάρει τήν τελική ἀπόφαση, θά δικαιώσουν τίς προσδοκίες ὅλων ἐκείνων, πού ἐνδιαφέρονται γιά τήν ἐξυγίανση καί τήν ἐπιβίωση τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἰδέας».

Η Επιτροπή, κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς της στήν Ελλάδα, ἐξέτασε ἐπί τόπου τούς χώρους πού εἶχαν προταθεῖ γιά τήν τέλεση τῶν Ἀγώνων, προκειμένου νά ἑτοιμάσει τή σχετική εἰσήγησή της πρός τήν ΔΟΕ.

Ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση δημοσιογράφων, ὁ Λ. Γκιραντοῦ τόνισε:

«Εἶμαι ἐντυπωσιασμένος ἀπό τά μέρη πού εἴδαμε. Γιά τήν ἐπιλογή πού πρέπει νά κάνουμε ἔγινε τό καλύτερο δυνατόν. Ἔχουμε ὅλες τίς πληροφορίες πού χρειαζόμαστε γιά νά ἐργασθοῦμε. Η Ἑλληνική Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή μᾶς βοήθησε πολύ. Ἀπό τίς ἐργασίες μας πιστεύω ὅτι θά ἐνισχυθεῖ τό Ὀλυμπιακό πνεῦμα. Μιλάω φυσικά κυρίως γιά τήν Ὀλυμπία, ἀφοῦ γι' αὐτό βρίσκομαι στήν Ελλάδα· θά ἔχουμε ἐπιτύχει ἄν μεταφέρουμε ὅλες αὐτές τίς ἐντυπώσεις μας στή Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή.

.....

»Ἔχουμε ἕνα βαθύτατο θαυμασμό καί σεβασμό στήν προσωπικότητα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆ. Εἶναι ἕνας ἄνθρωπος τόσο σοβαρός πού δέν μπορεῖ νά κάνει πρόταση χωρίς νά τήν σκεφθεῖ πλήρως. Ἀπό τήν πλευρά τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς ἐκτιμήσαμε τίς προσπάθειες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆ σέ μία περίοδο πού πλήττεται ἡ Ὀλυμπιακή Ἰδέα. Μᾶς ἔκανε τήν τιμή νά μᾶς δεχθεῖ. Κατά τή συνάντησή μας, ἀναφέρθηκε στούς λόγους γιά τούς ὁποίους ἔκανε τήν πρότασή του. Ὑπογράμμισε ἐπίσης ὅτι ἡ πρόταση αὐτή δέν ἔχει οὔτε ὠφελιμιστικό οὔτε σωβινιστικό χαρακτῆρα. Γίνεται γιά τήν διάσωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων».

29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς μεταβαίνει στό Ναύπλιο, ὅπου παρίσταται στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἅλωση τοῦ Παλαμηδίου· κατόπιν, ἐπισκέπτεται τή Σπάρτη καί τήν Τρίπολη.

Στό Ναύπλιο, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐπισκεφθῶ τήν πόλη σας καί νά ἐπικοινωνήσω μέ τό λαό της.

»Τό Ναύπλιο, ἐκτός ἀπό τή φυσική του ὁμορφιά, ἔχει ξεχωριστή θέση καί στήν ἱστορία τοῦ τόπου μας. Ὑπῆρξε ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς χώρας καί συνέδεσε τό ὄνομά του μέ μεγάλα ἱστορικά γεγονότα.

»Ἀλλά καί σήμερα, μολονότι ἔπαυσε πρίν ἀπό πολλά χρόνια νά εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, διατηρεῖ τήν ἀρχοντιά καί τήν εὐγένεια τῆς πρωτεύουσας.

»Γιορτάζουμε αὔριο, κύριε δήμαρχε, τήν πτώση τοῦ Παλαμηδιοῦ, πού ὑπῆρξε σταθμός στόν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους γιά τήν ἐλευθερία του. Ἕνας σταθμός πού τόν παρέλαβε λαϊκή Μούσα καί τόν ἔκανε θρύλο.

»Η ἱστορία τοῦ Ναυπλίου εἶναι μία σύνθεση ἀπό ἡρωισμούς καί πάθη πολιτικά πού ὡδήγησαν στή φυλάκιση τοῦ Κολοκοτρώνη καί τοῦ Μαυρομιχάλη καί τελικά στό δράμα τοῦ Καποδίστρια. Καί τήν ἱστορία αὐτή θά πρέπει νά τή μελετοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, γιά νά μήν λησμονοῦν τίς συμφορές στίς ὁποῖες, κατά κανόνα, ὁδηγοῦν τά πάθη καί ἡ διχόνοια. Καί νά διδαχθοῦν πρό παντός οἱ νεώτεροι ὅτι θά πρέπει τή ζωτικότητα καί τούς ἐνθουσιασμούς των νά τούς διοχετεύουν σέ ἔργα ὁμορφα καί δημιουργικά καί ὄχι σέ δραστηριότητες ἀναρχικές, πού ἐμπνέονται ἀπό θεωρίες διεθνῶς ξεπερασμένες. Καί αὐτό χρειάζεται περισσότερο σήμερα, πού ἡ ἀνθρωπότης περνᾶ μία κρίσιμη περίοδο καί τά προβλήματα τῆς χώρας, ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά, ἐπιβάλλουν ὁμοψυχία ἐθνική καί κοινωνική γαλήνη.

»Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε δήμαρχε, γιά τήν ὑποδοχή τήν ὁποία μοῦ ἐπεφυλάξατε ἐσεῖς καί οἱ συμπολῖτες σας. Καί σᾶς βεβαιῶ ὅτι θά διατηρήσω ζωηρή τήν ἀνάμνηση ἀπό τήν σημερινή μου ἐπίσκεψη στό Ναύπλιο».

Στή Σπάρτη, δεύτερο σταθμό τῆς περιοδείας του, ὅπου ἀνακηρύχθηκε ἐπίτιμος δημότης, ἀπαντώντας στό δήμαρχο τῆς πόλεως, σημείωσε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Ἦταν παλιά, ἔντονη καί δικαιολογημένη, ἡ ἐπιθυμία μου νά ἐπισκεφθῶ τήν πόλη σας. Καί γιά λόγους συναισθηματικούς, ἀλλά καί διότι μέ γοητεύει τό αὐστηρό καί συγχρόνως ἥρεμο τοπίο τῆς Σπάρτης. Ἀγαπῶ τόσο τήν Σπάρτη ὥστε, ἄν μποροῦσα, θά ἔμενα μόνιμα μαζί σας.

»Η Σπάρτη εἶναι κληρονόμος ἑνός ἐνδόξου παρελθόντος. Η θέση της στήν ἑλληνική ἱστορία εἶναι παράλληλη καί ἰσότιμη μέ τή θέση τῆς Ἀθήνας. Μέ τή διαφορά ὅτι ἡ μέν πρώτη ἔδωσε προτεραιότητα στήν αὐστηρή καί εὐνομούμενη πολιτεία, ἐνῶ ἡ δεύτερη στήν τέχνη καί τή φιλοσοφία, πολιτική καί ἠθική. Η πρώτη ἔκανε πολῖτες πειθαρχημένους, ἐνῶ ἡ δεύτερη πολῖτες ἐλεύθερους μέχρις ὑπερβολῆς. Γι' αὐτό καί, ἐνῶ ἡ πρώτη εἶχε ἐπί αἰῶνες πολίτευμα σταθερό, ἡ δεύτερη ἔζησε μέσα σέ μιά συνεχῆ ἀστάθεια.

»Χαρακτηριστικό εἶναι τό γεγονός ὅτι ὁ Πλάτων, μολονότι ἦταν Ἀθηναῖος καί φιλόσοφος, ἐθαύμαζε τό πολίτευμα τῆς Σπάρτης· γι' αὐτό καί ἐλέχθη κάποτε ὅτι ἦταν ἕνας Σπαρτιάτης ἐξόριστος στήν Ἀθήνα.

»Στήν ἐποχή μας, κύριε δήμαρχε, πού οἱ δημοκρατικοί θεσμοί δοκιμάζονται, ἀλλοῦ ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας καί ἀλλοῦ ἀπό τήν κατάργηση τῆς ἐξουσίας, θά πρέπει, ἄν θέλουμε νά σώσουμε τήν δημοκρατία, νά συνδυάσουμε τήν ἐλευθερία μέ τήν πειθαρχία. Θά πρέπει μέ ἄλλα λόγια ἡ συμπεριφορά μας, ὡς πολιτῶν, νά ἐπηρεάζεται καί ἀπό τό σπαρτιατικό πνεῦμα. Καί ἄν θέλουμε νά ἔχουμε ἀσφάλεια καί πρόοδο, θά πρέπει τό πνεῦμα τῆς εὐκολίας, πού διέπει τήν ἐθνική μας ζωή, νά τό ἀντικαταστήσει τό αἴσθημα τοῦ καθήκοντος».

Τερματίζοντας τήν περιοδεία του στήν Πελοπόννησο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τήν ἑπομένη, Ιη Δεκεμβρίου, τήν Τρίπολη, ὅπου, ἀπευθυνόμενος καί πάλι στό δήμαρχο, θά πεῖ:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια μέ τά ὁποῖα μέ ὑποδέχεσθε. Μπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἐπιθυμία μου εἶναι νά συμβολίζω τήν ἑνότητα τῶν Ἑλλήνων ὄχι μόνο

τυπικά ἀλλά καί οὐσιαστικά. Θά κάνω δέ ὅ,τι μπορῶ γιά νά ἐκπληρώσω αὐτήν τήν ἀποστολή μου καί νά δικαιώσω τίς προσδοκίες σας.

»Ὅλο τόν καιρό πού βρισκόμουνα στή Γαλλία, κύριε δήμαρχε, δέν εἶχα παρά μία ἐπιθυμία. Νά ἐπιστρέψω στήν πατρίδα μου, νά ἰδιωτεύσω καί νά γυρίσω τήν Ἑλλάδα ἀπό τή μιά ἄκρη στήν ἄλλη.

»Οἱ ἐξελίξεις ὅμως τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς μέ ὑποχρέωσαν νά ἀκολουθήσω ἐντελῶς διάφορο δρόμο.

»Οἱ δραματικές περιστάσεις, κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ἐκλήθην νά ὑπηρετήσω τή χώρα, δέν μοῦ ἐπέτρεπαν νά ἀρνηθῶ τίς ὑπηρεσίες μου. Ὅπως καί τά κρίσιμα προβλήματα, ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά, πού κληρονόμησα ἀπό τή δικτατορία, δέν μοῦ ἐπέτρεψαν νά περιοδεύσω, ὅπως τό ἐπιθυμοῦσα, τήν Ἑλλάδα.

»Γι' αὐτό, κύριε δήμαρχε, αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά σήμερα πού, ὕστερα ἀπό πολλά χρόνια, ἐπισκέπτομαι τήν Τρίπολη. Μιά πόλη πού πρωτοστάτησε, μαζί μέ ὅλη τήν Πελοπόννησο, στόν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας· καί πού ζεῖ καί ἐμπνέεται, ἔκτοτε, ἀπό τίς ἐθνικές μας παραδόσεις, πού εἶναι καί παραδόσεις ἰδικές της.

»Ἡ παρουσία μου σήμερα στήν ἱστορική σας πόλη ὑπαγορεύθηκε ἀπό χρέος ἐθνικό. Ὀφείλεται ὅμως καί στήν ἐπιθυμία μου νά πάρω ἄμεση ἐπαφή μέ τό λαό της. Νά ἐνημερωθῶ γιά τά προβλήματά του καί νά βοηθήσω, στήν ἔκταση πού μπορῶ, στήν ἐπίλυσή τους».

4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, εὐθύς μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τό Λουξεμβοῦργο, ὅπου, μαζί μέ τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, εἶχε παρακολουθήσει τή σύνοδο κορυφῆς τῆς ΕΟΚ ἐνόψει τῆς πλήρους ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος, τήν 1η Ἰανουαρίου.

8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρωθυπουργό τῆς Βαυαρίας, Φ.-Γ. Στράους, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε διήμερη ἀνεπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα, προκειμένου νά παραστεῖ στά ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου τῆς Πόλεως τῶν Ἀθηνῶν πού ὑπῆρξε καί ἡ πρώτη κατοικία τοῦ Ὄθωνα.

Μετά τήν ἐπάνοδό του στή Γερμανία, ὁ Γ. Στράους θά ἀποστείλει στόν Ἕλληνα πρόεδρο τήν ἀκόλουθη εὐχαριστήρια ἐπιστολή:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων ἐκ καρδίας γιά τή φιλική ὑποδοχή καί τήν ἐγκάρδια φιλοξενία, πού βίωσα κατά τήν παραμονή μου στήν Ἀθήνα ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐγκαινίων τοῦ Μουσείου τοῦ βασιλέως Ὄθωνος.

»Ἡ ἀνοικτή καί φιλική συνομιλία μαζί σας πιστοποίησε τήν πεποίθησή μου ὅτι ἡ χώρα σας ὡς μέλος τοῦ ΝΑΤΟ καί νεοενταχθέν μέλος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα θά ἀποτελέσει ἀξιόλογο ἔρεισμα τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

»Ἡ ἔκθεση ἀναμνηστικῶν ἐκθεμάτων ἀπό τούς χρόνους κατά τούς ὁποίους ὁ ἀρχαῖος πολιτισμένος λαός τῶν Ἑλλήνων ἀποκτοῦσε κατόπιν ἀγώνων τήν ἐλευθερία του καί ἐπανεύρισκε τό δρόμο του πρός τήν Εὐρώπη ἀποδεικνύει τόν παραδοσιακά στενό σύνδεσμο μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Βαυαρίας.

»Σᾶς εὔχομαι, ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε, γιά τό ὑψηλό λειτούργημά σας καί στόν καινούργιο χρόνο ὑγεία, δύναμη καί τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Στόν ἑλληνικό λαό, γιά τόν ὁποῖο τό νέο ἔτος 1981 ἀνοίγει μιά νέα σελίδα στό βιβλίο τῆς κοινῆς μας ἱστορίας, εὔχομαι ἕνα εὐτυχισμένο μέλλον, μέσα στό ὁποῖο νά ἀναπτυχθεῖ μέ εἰρήνη καί ἐλευθερία»[17].

12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεργάζεται μέ τόν ὑπουργό Γεωργίας, Α. Κανελλόπουλο. Δημοσιογραφικές πληροφορίες ἀνέφεραν ὅτι ἡ συνάντηση σχετιζόταν μέ τήν ἐμπλοκή πού εἶχε παρουσιαστεῖ στίς ἑλληνοκοινοτικές διαπραγματεύσεις σχετικά μέ τά ἀγροτικά προϊόντα.

Σχετικά, στίς 16 Δεκεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά δεχτεῖ τόν ὑπουργό ἀρμόδιο γιά θέματα ΕΟΚ, Γ. Κοντογεώργη.

16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Φράντς Κάρασεκ, ὁ ὁποῖος εἶναι, ἐπίσης, μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν. Στή συνάντηση ἦταν παρών καί ὁ ὑπουργός Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν, Α. Ἀνδριανόπουλος.

Ἀμέσως μετά τή συνάντηση, τό νέο Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Δελφικοῦ Κέντρου ἐνημέρωσε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τή δραστηριότητα καί τούς στόχους τοῦ Κέντρου, βραχυπρόθεσμους καί μακροπρόθεσμους. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε τήν πεποίθησή του ὅτι τό Δελφικό Κέντρο εἶναι δυνατό νά καταστεῖ θεσμός πού θά ἐκφράζει τά ἰδεώδη, τίς πολιτιστικές ἀξίες, ἀκόμη καί τούς προβληματισμούς τῆς σύγχρονης Εὐρώπης:

«Προκειμένου νά ἐπιτευχθεῖ ὁ στόχος αὐτός, εἶναι ἀνάγκη, σέ συνεργασία μέ τούς Εὐρωπαίους, νά προσδιορισθοῦν οἱ σκοποί τοῦ Κέντρου, νά καθορισθοῦν τά μέσα γιά τήν ὑλοποίηση τῶν σκοπῶν αὐτῶν, καί νά μελετηθοῦν οἱ ἀνάγκες τῆς λειτουργίας του, ὥστε νά καταστεῖ ὁ πόλος ἕλξεως τῶν πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης».

Ὁ Φράντς Κάρασεκ ἀνέλαβε νά μεταφέρει τίς ἀπόψεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους στήν προσεχῆ Κοινοβουλευτική Συνέλευση τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

Ὁ πόλεμος Ἰράν-Ἰράκ ἀπείλησε μέ γενική ἀνάφλεξη τήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σὲ συνεργασία τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας.

20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποστέλλει συλλυπητήριο τηλεγράφημα στό Σοβιετικό πρόεδρο, Λ. Μπρέζνιεφ, γιά τό θάνατο τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ, Α. Κοσύγκιν.

24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων καί τοῦ Νέου Ἔτους ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει πρός τόν ἀπόδημο Ἑλληνισμό τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Αὐτές τίς μέρες μέ συγκίνηση στρέφεται σ' ἐσᾶς ἡ σκέψη μας· ὅπως καί ἡ δική σας σκέψη μέ νοσταλγία στρέφεται στήν πατρίδα.

»Ὅπου κι ἄν βρίσκεσθε, εὔχομαι τό μήνυμά μου αὐτό νά φθάσει ὡς ἐσᾶς. Γιά νά γνωρίζετε πῶς ὅλοι ἐμεῖς ἐδῶ παρακολουθοῦμε ἀπό κοντά τούς μόχθους καί τήν προκοπή σας. Καί πῶς καμαρώνουμε γιά τίς καθημερινές κατακτήσεις σας σ' ὅλους τούς στίβους. Κατακτήσεις μέ τίς ὁποῖες ἁπλώνετε τά σύνορα αὐτοῦ τοῦ μικροῦ τόπου, κάνοντας τήν Ἑλλάδα σεβαστή σ' ὅλο τόν κόσμο.

»Μπορεῖτε ὅμως κι ἐσεῖς νά καμαρώνετε γιά τόν τόπο τῆς καταγωγῆς σας. Ὄχι μόνο για τήν μοναδικότητα τοῦ νά εἶσαι Ἕλληνας. Ἀλλά καί γιατί ἡ Ἑλλάδα, παρά τίς δύσκολες στιγμές πού περνᾶ ὁ κόσμος, προκόβει τόσο, ὥστε νά γίνεται σήμερα μέλος ἰσότιμο τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας. Κι ἐσεῖς, Ἕλληνες ξενητεμένοι, μπορεῖτε καλύτερα ἴσως ἀπ' ὅλους νά ἐκτιμήσετε τή σημασία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος.

»Εὔχομαι νά συνεχίσετε μέ τήν ἴδια ἐπιθυμία τούς εὐγενικούς ἀγῶνες σας. Εὔχομαι ποτέ νά μή ξεχνᾶτε τήν Ἑλλάδα, ὅπως κι ἐκείνη δέν σᾶς ξεχνᾶ.

»Εὔχομαι, τέλος, σέ ὅλους σας Καλή Χρονιά μέ ὑγεία καί εὐημερία».

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ Νέου Ἔτους, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ καινούργιου χρόνου πού διαδέχεται σέ λίγο τόν παλιό ἀπευθύνω πρός ὅλους σας ἐγκάρδιες εὐχές. Εὐχές γιά τήν προσωπική καί οἰκογενειακή σας εὐτυχία καί γιά τήν ἐπαγγελματική σας προκοπή.

»Τίς εὐχές ὅμως αὐτές ὀφείλω ἰδιαίτερα ἐφέτος νά τίς συνοδεύσω καί μέ ὁρισμένες παραινέσεις, πού μποροῦν, ἄν συνειδητοποιηθοῦν, νά μεταβάλουν τίς εὐχές αὐτές σέ πραγματικότητα. Γι' αὐτό καί θά σᾶς παρακαλέσω νά προσέξετε ἰδιαίτερα αὐτά πού θά σᾶς πῶ.

»Ἡ ἐφετεινή Πρωτοχρονιά δέν εἶναι ἕνα ἁπλό χρονικό ὁρόσημο. Συνδέεται μέ ἕνα μεγάλο ἱστορικό γιά τήν Ἑλλάδα γεγονός.

»Μπαίνουμε ἀπό αὔριο τό πρωί ὁριστικά καί ἐπίσημα στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Γινόμαστε μέλη μιᾶς μεγάλης οἰκογένειας, πού ἀσφαλῶς θά ἐξελιχθεῖ σέ μιά μεγάλη δύναμη πολιτική καί οἰκονομική.

»Τίς σκέψεις μου γιά τήν σημασία τῆς ἐντάξεώς μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα εἶχα τήν εὐκαιρία νά τίς ἐκθέσω κατ' ἐπανάληψη στό παρελθόν. Θά τίς ἐπαναλάβω ὅμως ἐν συντομία καί σήμερα, γιατί ἐπιθυμῶ νά γίνουν συνείδηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

»Ὅπως γνωρίζετε, τήν ἔνταξή μας δέν τήν ἐπεζήτησε ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Τήν ἐπεζητήσαμε ἐμεῖς, γιατί ἀποτελοῦσε μιά πάγια ἐθνική ἐπιδίωξη, πού υἱοθετήθηκε πρίν ἀπό εἴκοσι περίπου χρόνια ἀπό ὅλα τά κόμματα τῆς χώρας.

»Τά πλεονεκτήματα πού μᾶς προσφέρει ἡ ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα εἶναι γνωστά. Εἶναι πολιτικά καί οἰκονομικά. Τά μέν πολιτικά συνίστανται στήν ἐνίσχυση τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας καί τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν. Κι αὐτό γιατί μέ τήν ἔνταξή μας στήν εὐρωπαϊκή οἰκογένεια, ἡ Ἑλλάς γίνεται ἰσότιμη μέ τίς μεγάλες εὐρωπαϊκές χῶρες, ἀφοῦ θά ἔχει ἰσοδύναμη ψῆφο μέ αὐτές. Καί θά μετέχει μέ τόν τρόπο αὐτό στά κέντρα ἀποφάσεων, πού ἐπηρεάζουν καί τήν δική μας τύχη, ἀντί νά εὑρίσκεται, σάν χώρα μικρή καί ἀπομονωμένη, στά περιθώρια τῆς διεθνοῦς ζωῆς. Θά βγοῦμε δηλαδή μέ τήν ἔνταξή μας ἀπό τήν αἰώνια ἀπομόνωσή μας καί θά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τήν ἀνάγκη νά ἀναζητοῦμε προστάτες καί κηδεμόνες.

»Κι αὐτή ἀκριβῶς εἶναι ἡ μεγάλη ἀλλαγή πού σημειώνεται στήν πορεία καί, θά ἔλεγα, στή μοίρα τοῦ ἔθνους. Κι αὐτό ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο πού θά πρέπει νά ἐκτιμηθεῖ πάνω ἀπ' ὅλα κι ἀπό ὅλους.

»Τά δέ οἰκονομικά πλεονεκτήματα συνίστανται στήν ἐπιτάχυνση τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Γιατί μέ τήν ἔνταξή μας θά μᾶς δοθοῦν οἱ δυνατότητες, ἀλλά καί τά μέσα τά οἰκονομικά, γιά νά ἀνεβάσουμε τό βιοτικό ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ μας, ἰδία δέ τῶν ἀγροτῶν καί τῶν ἐργαζομένων. Καί νά γεφυρώσουμε σταδιακά τό ἄνοιγμα ἀναπτύξεως πού μᾶς χωρίζει ἀπό τίς πιό προηγμένες χῶρες τῆς Εὐρώπης.

»Εἶναι βέβαια ἀτυχής ἡ σύμπτωση ὅτι ἡ ἔνταξή μας στήν Κοινότητα πραγματοποιεῖται σέ μιά στιγμή πού ὁλόκληρος ὁ κόσμος, καί ἰδιαίτερα ἡ Εὐρώπη, διέρχεται βαθειά καί πολύμορφη κρίση.

»Ἀλλά εἶναι βέβαιο ὅτι θά εἴμασταν πολύ χειρότερα, ἄν μέναμε μόνοι μέσα σ' αὐτή τήν παγκόσμια κρίση, πού προκαλεῖ σέ ὅλους ἔντονες ἀνησυχίες καί δέν ἐπιτρέπει σέ κανένα λαό νά αἰσθάνεται ἀσφαλής.

»Τά ὠφελήματα βέβαια αὐτά, πολιτικά καί οἰκονομικά, πού ἀναμένομε ἀπό τήν ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, δέν θά τά ἀποκτήσουμε αὐτόματα καί χωρίς κόπους καί θυσίες. Ἀντίθετα, θά χρειασθεῖ συνεχής καί ἐπίμονη προσπάθεια, γιά νά προσαρμόσομε ὄχι μόνο τήν δομή τῆς οἰκονομίας μας, ἀλλά καί τήν νοοτροπία μας στή νέα κατάσταση πού θά δημιουργηθεῖ.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ὅπως γνωρίζετε, ἀπό διετίας περίπου ἡ ἐνεργειακή κρίση, πού ἐξελίχθηκε σέ παγκόσμια κρίση οἰκονομική, ὁδήγησε σέ ἀποδιοργάνωση οἰκονομική καί πολιτική τόν κόσμο. Καί ἡ κρίση αὐτή δέν μποροῦσε παρά νά ἐπηρεάσει

καί τήν δική μας οἰκονομία καί νά μᾶς δημιουργήσει δύσκολα προβλήματα. Ἡ ἀγνόηση τῆς πραγματικότητας αὐτῆς θ' ἀποτελοῦσε ἐπικίνδυνη ἀφέλεια, ἤ καί ὑποκρισία.

»Γιά νά ἀντιμετωπίσουμε τήν κρίση αὐτή, θά χρειασθεῖ νά ὑποβληθοῦμε σέ ὁρισμένες θυσίες. Θά χρειασθεῖ νά ὑποτάξουμε στό γενικό τό προσωπικό καί τό ταξικό μας συμφέρον. Θά χρειασθεῖ, παράλληλα μέ τά δικαιώματά μας, νά συνειδητοποιήσουμε καί τίς ὑποχρεώσεις μας ἔναντι τῆς Πολιτείας καί τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Γιατί θά πρέπει νά καταλάβουμε ὅτι μόνο μέσα σέ μιά εὐημεροῦσα καί εὐνομουμένη Πολιτεία μποροῦν καί οἱ πολῖτες νά εὐημεροῦν. Θά χρειασθεῖ, τέλος, νά περιορίσουμε λογικά καί ἀνώδυνα τίς ἀνάγκες μας, γιά νά ἀποφύγουμε ὀδυνηρές στερήσεις στό μέλλον. Καί αὐτό θά τό ἐπιτύχουμε ἄν συμμορφωθοῦμε μέ ὁρισμένες κλασικές καί ἀλάθητες οἰκονομικές ἀρχές, πού εἶναι ἰσχυρότερες ἀπό ὅλες τίς οἰκονομικές θεωρίες. Νά δουλεύουμε δηλαδή περισσότερο καί νά ξοδεύουμε λιγότερα ἀπό ὅσα κερδίζουμε.

»Ἀλλά πρό παντός θά χρειασθεῖ σύμπνοια ἐθνική καί κοινωνική γαλήνη. Γιατί οἱ πολιτικές ὀξύτητες καί οἱ κοινωνικές ἀναταραχές ὁδηγοῦν κατά κανόνα σέ ὀδυνηρές περιπέτειες. Εἶναι καιρός, συνεπῶς, νά καταλάβουμε ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά λύσουμε τά προβλήματά μας μέ ἐκδηλώσεις ἀναρχικές καί ἀπεργιακές κινητοποιήσεις, πού πῆραν δυστυχῶς τόν τελευταῖο καιρό μορφή καί ἔκταση ἐπιδημική. Ἀντίθετα, θά τά καταστήσουμε ὀξύτερα, ὅπως τά κατέστησαν ὀξύτερα ὅλες οἱ χῶρες ἐκεῖνες πού δοκιμάζονται σήμερα ἀπό πολιτικές καί κοινωνικές ἀναταραχές. Τά παραδείγματα πού μᾶς προσφέρει ἡ διεθνής ζωή γιά μίμηση ἤ καί ἀποφυγή, εἶναι πολλά. Ἀπό τήν ἐκλογή πού θά κάνουμε, θά ἐξαρτηθεῖ τό μέλλον μας. Γιατί, ὅπως εἶπε ἕνας φιλόσοφος, τό μέλλον τοῦ λαοῦ εἶναι ἀβέβαιο, γιατί ἐξαρτᾶται ἀπό αὐτόν τόν ἴδιο.

»Ὑπάρχουν, ἀγαπητοί μου, πολλά θέματα, πάνω στά ὁποῖα μποροῦμε νά διαφοροποιούμαστε καί νά ἀντιδικοῦμε. Ὀφείλουμε ὅμως νά συμφωνοῦμε ἤ τουλάχιστον νά μήν ἀντιδικοῦμε σέ θέματα πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν γαλήνη καί τήν πρόοδο αὐτοῦ τοῦ τόπου. Καί τά πιό ἐπίκαιρα ἀπό αὐτά εἶναι ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας, ἡ Παιδεία γενικά, ὁ πληθωρισμός καί τέλος ἡ βία, πού ἔκανε τελευταῖα τήν ἐμφάνισή της καί στήν χώρα μας καί πού πρέπει νά κτυπηθεῖ σκληρά καί ἀπό ὅλους μας.

»Δέν νομίζω ὅτι χρειάζεται νά ἐπιμείνω περισσότερο στίς παραινέσεις μου. Γιατί τό σωστό τό ξέρουμε ὅλοι. Ξέρουμε ὅλοι τά αἴτια πού προκαλοῦν τίς δυσχέρειες πού ἀντιμετωπίζουμε τόν τελευταῖο καιρό. Ὅπως ξέρουμε ὅτι ἡ θεραπεία τους ἐξαρτᾶται σέ μεγάλο βαθμό ἀπό ἐμᾶς τούς ἴδιους. Ἐκεῖνο πού μᾶς χρειάζεται εἶναι ἡ βούληση νά πράξουμε τό σωστό καί τό θάρρος νά ἀναδεχθοῦμε τίς εὐθύνες μας, ἀντί νά βάλλουμε κατά τῆς Πολιτείας καί νά βλάπτουμε τόν τόπο. Γιατί ὁ τόπος αὐτός δέν ἀνήκει στήν ἑκάστοτε Κυβέρνηση, ἀλλά σέ σᾶς καί στά παιδιά σας. Κι αὐτό θά πρέπει ἐπί τέλους νά τό καταλάβουμε ὅλοι.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Οἱ δυσχέρειες πού μαζί μέ ὅλο τόν κόσμο ἀντιμετωπίζουμε κι ἐμεῖς, ἀποτελοῦν πρόκληση γιά τήν ἐθνική μας φιλοτιμία καί τίς προσωπικές μας ἀρετές. Ἄν τίς ἐπιστρατεύσουμε, μπορεῖ ὁ Καινούργιος Χρόνος νά εἶναι καλύτερος ἀπό τόν παλιό.

»Ὅπως εἶπα καί ἄλλοτε, πιστεύω βαθύτατα πώς ὁ εὐλογημένος αὐτός τόπος μπορεῖ νά εὐημερήσει. Καί κάτι περισσότερο. Μπορεῖ νά γίνει παράδειγμα γιά πολλούς ἄλλους λαούς. Φθάνει νά τό θελήσουμε. Φθάνει νά παραμερίσουμε τά μικρά καί νά ἀποβλέψουμε στά μεγάλα· καί ἀπό τό παρόν, νά σκεπτόμαστε περισσότερο τό μέλλον».

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1980

Δίνεται στή δημοσιότητα μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ πρός τόν ἑλληνικό λαό γιά τήν ἐπίσημη ἔνταξη, ἀπό τήν ἑπομένη, τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, ὡς πλήρους μέλους:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέ μεγάλη συγκίνηση ἀπευθύνομαι ἀπόψε σέ σᾶς, τήν παραμονή μιᾶς ἱστορικῆς ἡμέρας γιά τόν ἑλληνικό λαό.

»Ἀπό αὔριο γίνεται πραγματικότης ἡ ἐπιδίωξη τῆς πολιτικῆς μιᾶς εἰκοσαετίας γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν οἰκογένεια τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν λαῶν. Ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου 1981 ἡ Ἑλλάς ξανασυνδέει τίς τύχες της μέ τίς ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης, ἀπό τίς ὁποῖες ἐπί πολλούς αἰῶνες εἶχε ἀποκοπεῖ. Ἡ Ἑλλάς ξαναβρίσκει τή θέση της στήν Εὐρώπη, μέ τήν ὁποία συνδέεται ἱστορικά καί πολιτιστικά καί ἔχει κοινά συμφέροντα καί κοινούς στόχους.

»Ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός ἔχει τίς ρίζες του στόν κλασικό ἑλληνικό πολιτισμό, πού τοῦ προσέφερε τήν ἰδέα τῆς ἀλήθειας, τῆς ὁμορφιᾶς, τῆς ἐλευθερίας καί τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀτόμου. Ἀκόμη καί τό ὄνομα Εὐρώπη εἶναι ἑλληνικό. Ἡ Ἑλλάς, μέ τήν ἔνταξή της στήν Εὐρώπη ξαναγυρίζει σ' ἕνα γνώριμο περιβάλλον καί ξαναβρίσκει τή θέση πού τῆς ἀνήκει.

»Ἀλλά δέν εἶναι μόνο ἱστορικοί καί πολιτιστικοί οἱ λόγοι πού ἐπιβάλλουν τήν ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Τήν κάνουν ἐπιβεβλημένη καί ἰσχυρότατοι οἰκονομικοί καί πολιτικοί λόγοι. Ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας ἔχει ἐπιτύχει κατά τά τελευταῖα εἴκοσι πέντε ἔτη ὑψηλούς ρυθμούς ἀναπτύξεως. Γιά νά μπορέσει ὅμως νά συνεχίσει τήν ταχύρρυθμη οἰκονομική της ἀνάπτυξη καί νά βελτιώσει συνεχῶς τό βιοτικό ἐπίπεδο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, χρειάζεται νέες ἐπενδύσεις στή γεωργία καί τή βιομηχανία, νέα τεχνολογία, βελτίωση τῆς παραγωγικότητας καί αὔξηση τῆς παραγωγῆς. Οἱ στόχοι ὅμως αὐτοί μποροῦν νά ἐπιτευχθοῦν μόνο ἀπό ἀνταγωνιστικές μονάδες πού νά ἔχουν τήν δυνατότητα νά διαθέτουν τήν παραγωγή τους. Τή δυνατότητα ὅμως αὐτή δέν μπορεῖ νά τή δώσει ἡ μικρή ἑλληνική ἀγορά.

»Ὑπό τίς σημερινές συνθῆκες μόνο ἡ Κοινή Ἀγορά, μέσα στήν ὁποία κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα, χωρίς περιορισμούς καί ἐπιβαρύνσεις τά γεωργικά καί βιομηχανικά ἀγαθά, μπορεῖ ν' ἀπορροφήσει τήν παραγωγή μας. Ὡς μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας θά ἔχουμε ἀκόμα τήν δυνατότητα νά εἰσάγουμε προηγμένη τεχνολογία καί κεφάλαια ἰδιωτικά καί κοινοτικά, πού θά μᾶς βοηθήσουν νά ἀξιοποιήσουμε τίς παραγωγικές μας δυνατότητες. Γι' αὐτό ἡ οἰκονομική μας πρόοδος εἶναι συνδεδεμένη μέ τήν Κοινή Εὐρωπαϊκή Ἀγορά.

»Ἐκτός ὅμως ἀπό τούς λόγους αὐτούς, καί πολιτικοί

λόγοι κάνουν ἐπιβεβλημένη τήν ἔνταξή μας. Ἡ Εὐρώπη προχωρεῖ ἴσως βραδέως, ἀλλά σταθερά, ὄχι μόνο πρός τήν οἰκονομική ἀλλά καί στήν πολιτική ἑνοποίηση. Πιστεύω ὅτι ἡ δημιουργία τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης εἶναι τό σημαντικότερο γεγονός στήν ἱστορία τῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐρώπη, μόνο ἄν ἑνωθεῖ, θά μπορέσει νά ἰσχυροποιήσει τή θέση της στήν παγκόσμια σκηνή καί νά δυναμώσει τή φωνή της. Μόνο τότε θά μπορέσει νά παίξει ἕναν ἱστορικό ἐξισορροπητικό ρόλο στίς παγκόσμιες ὑποθέσεις, νά περιφρουρήσει τήν παγκόσμια εἰρήνη καί νά ἐξασφαλίσει τήν εὐημερία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

»Πιστεύω ὅτι τό μέλλον τῆς Ἑλλάδος βρίσκεται στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη. Ἡ ἔγκαιρη συμμετοχή μας στίς διαδικασίες τῆς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης θά μᾶς δώσει τή δύναμη νά ὑποστηρίξουμε ἀσφαλέστερα τήν ἐθνική μας ἀνεξαρτησία καί τά ἐθνικά μας συμφέροντα. Γιατί, ὅσο πιό ἰσχυρή εἶναι ἡ Ἑνωμένη Εὐρώπη, στήν ὁποία καί μεῖς θά συμμετέχουμε, τόσο πιό ἰσχυρή θά εἶναι καί ἡ φωνή τῆς Ἑλλάδος στήν ὑποστήριξη τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Πρέπει νά εἶστε βέβαιοι ὅτι μέ τήν ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ἐξασφαλίζουμε τήν οἰκονομική μας πρόοδο, τήν κοινωνική ἰσορροπία καί γαλήνη, τή δημοκρατία καί τήν ἐθνική μας ἀνεξαρτησία.

»Ἀλλά δέν πρέπει νά ὑποτιμοῦμε τήν προσπάθεια πού πρέπει ὅλοι, Κράτος καί πολῖται, νά καταβάλουμε, γιά νά ἐπιτύχουμε ὅλα τά πλεονεκτήματα πού περιμένουμε ἀπό τήν ἔνταξη καί νά ἐπωφεληθοῦμε ἀπό τίς δυνατότητες πού αὐτή μᾶς προσφέρει.

»Ἂν μέχρι σήμερα περνούσαμε τήν περίοδο τῆς προσπάθειας καί τῆς προετοιμασίας γιά τήν ἔνταξη, τώρα ἀρχίζει μιά νέα περίοδος ἐντατικῆς καί σκληρῆς ἐργασίας γιά τήν προσαρμογή στό νέο περιβάλλον, μέσα στό ὁποῖο θά πρέπει νά ζοῦμε καί νά ἀναπτύξουμε τίς δραστηριότητές μας. Πρέπει νά ἐπιτύχουμε στήν μοναδική προσπάθεια, νά φθάσουμε ὅσο γίνεται πιό γρήγορα τίς ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Καί δέν πρέπει νά παραγνωρίσουμε ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτή γίνεται πιό δύσκολη ἀπό τό γεγονός ὅτι εἰσερχόμεθα στήν Εὐρώπη σέ μιά ἐποχή πού ἡ ἴδια, ἀλλά καί ὁ ὑπόλοιπος κόσμος, περνάει μιά οἰκονομική κρίση, πού τή χαρακτηρίζει ὑψηλή ἀνεργία καί πληθωρισμός, ἔλλειψη ἐπενδύσεων καί χαμηλός ρυθμός οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἤ καί στασιμότης.

»Ἡ χώρα μας, ὕστερα ἀπό πολλούς αἰῶνες, βρίσκεται μπροστά στή μεγαλύτερη εὐκαιρία πού παρουσιάζεται γιά ν' ἀλλάξει τό μέλλον της.

»Ἂν ὅλοι ἐργασθοῦμε μέ συνέπεια καί σοβαρότητα, ἄν ὅλοι προσπαθήσουμε ἑνωμένοι καί μέ συναίσθηση τῶν εὐθυνῶν μας, σέ μερικά χρόνια μπορεῖ νά ἔχει ἀλλάξει ἡ ὄψη τῆς Ἑλλάδος. Μπορεῖ ἡ χώρα μας ν' ἀποτελεῖ μιά ὄαση εὐημερίας, εἰρήνης καί γαλήνης καί ὁ ἑλληνικός λαός νά ἔχει κατακτήσει μιά ζωή πού θά ἀξίζει νά τή ζεῖ. Καί αὐτή εἶναι ἡ πραγματική ἀλλαγή πού προσφέρει ἡ ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει τό ἀκόλουθο μήνυμα πρός τούς ἀρχηγούς τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ:

«Ἀπό αὔριο ἡ Ἑλλάς γίνεται τό δέκατο μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας. Ἡ ἡμέρα αὐτή εἶναι ἱστορική γιά τήν χώρα μου, γιατί μέ τήν ἔνταξή της ἀνοίγει ἕνα καινούργιο κεφάλαιο στήν μακραίωνη ἱστορία της.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι στά πλαίσια τῆς Κοινότητας οἱ λαοί μας θά καταστήσουν στενότερη καί γονιμότερη τήν συνεργασία τους.

»Πιστεύω, ἐξ ἄλλου, ὅτι θά ἔχουν τήν εὐκαιρία νά ἀγωνισθοῦν μαζί μέ τούς ἄλλους ἑταίρους των γιά τήν ὁλοκλήρωση τῆς οἰκοδομήσεως τῆς Εὐρώπης. Ὁλοκλήρωση πού θά τούς ἐπιτρέψει, ἐκτός τῶν ἄλλων, νά διαφυλάξουν τίς ἀξίες ἐκεῖνες πού ἀποτελοῦν τήν κοινή κληρονομία μας καί τό θεμέλιο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ».

Εἰδικότερα, σέ ἐπιστολή του πρός τό Γάλλο πρόεδρο, Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνέφερε:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Τήν 1η Ἰανουαρίου ἡ Ἑλλάς γίνεται τό δέκατο μέλος τῆς Κοινότητος. Τό γεγονός αὐτό ἔχει μεγίστη σημασία γιά τό μέλλον τῆς χώρας μου. Γιατί, ἐκτός τῶν ἄλλων, θέτει τέρμα στήν μακραίωνη ἀπομόνωσή της καί τήν καθιστᾶ μέλος τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας.

»Τή στιγμή αὐτή, πού δικαιώνεται ἕνας ἀγώνας 20 περίπου ἐτῶν, αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τή σταθερή καί ἀνεπιφύλακτη συμπαράστασή σας στήν προσπάθειά μου αὐτή. Γνωρίζω ὅτι χωρίς τή δική σας βοήθεια ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινότητα θά ἦταν πολύ δύσκολη καί ἴσως καί ἀδύνατη. Καί αὐτό ἀναγνωρίζεται καί ἐκτιμᾶται ἀπό τό σύνολο σχεδόν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι στά πλαίσια τῆς Κοινότητος ἡ συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας, πού συνδέονται μέ παραδοσιακή φιλία, θά γίνει στενώτερη καί γονιμώτερη.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, κύριε πρόεδρε, θά ἤθελα νά ἐκφράσω τίς ἀνησυχίες μου γιά τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση. Ἡ ὕφεση πού θεμελιώσαμε στό Ἑλσίνκι, ἀποδείχθη εὔθραυστη, γιατί οἱ Ἀνατολικοί μᾶς ὑπεσχέθησαν πράγματα πού δέν μποροῦν νά δώσουν χωρίς νά θέσουν σέ κίνδυνο τά ὁλοκληρωτικά τους καθεστῶτα.

»Ἐπί ἄλλης, συνεπῶς, βάσεως θά πρέπει νά στηρίξουμε τίς ἐλπίδες μας γιά εἰρήνη. Νομίζω ὅτι ἡ ὕφεση, καί συνεπῶς ἡ εἰρήνη, δέν μποροῦν νά ὑπάρξουν χωρίς αἴσθημα ἀσφαλείας. Καί ἀσφάλεια δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει χωρίς ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο.

»Ἡ Εὐρώπη, ἐξ ἄλλου, πού μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ κυριαρχοῦσε, ὑπό διάφορες μορφές, στόν κόσμο, βρίσκεται σήμερα σέ ἐπικίνδυνη ἐξάρτηση, πολιτική καί οἰκονομική. Γιατί, ἡ μέν ἀσφάλειά της ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἀλληλεγγύη τῆς Ἀμερικῆς, ἐνῶ ἡ οἰκονομία της ἀπό τήν καλή θέληση ὡρισμένων παραγωγῶν πετρελαίου. Οἱ δημοκρατικοί της θεσμοί δοκιμάζονται καί τά προβλήματά της, μέρα μέ τή μέρα, πολλαπλασιάζονται καί γίνονται ὀξύτερα.

»Γνωρίζετε, κύριε προέδρε, τίς ἀπόψεις μου γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω ὅτι οἱ πληθυσμιακές, οἱ οἰκονομικές καί ἐπιστημονικές της δυνατότητες τῆς ἐπιτρέ-

που ὄχι μόνο νά γίνει αὐτοδύναμη, ἀλλά καί νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας.

»Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν μπορεῖ νά τίς ἀξιοποιήσει παρά μονάχα μέ τή σταδιακή ἑνοποίησή της. Γνωρίζω τίς δυσκολίες, πιστεύω ὅμως ὅτι τίποτε δέν εἶναι τόσο ἀναγκαῖο καί ρεαλιστικά ὅσο ἡ ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης, πού πολλοί τήν θεωροῦν οὐτοπική ἰδέα. Καί ἡ ἑνοποίηση αὐτή δέν μπορεῖ νά γίνει, παρά μόνο ἄν ἀναλάβετε πρωτοβουλία ἐσεῖς καί ὁ καγκελλάριος τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, κύριος Σμίτ. Φοβοῦμαι ὅτι, ἄν καθυστερήσει ἡ προσπάθεια αὐτή, ὄχι μόνο θά ἐπιδεινωθεῖ ἡ κατάσταση στήν Εὐρώπη, ἀλλά μπορεῖ νά ναυαγήσει ὁριστικά καί ἡ ἰδέα τῆς ἑνώσεως.

»Γιά τίς προσεχεῖς ἐκλογές, κύριε πρόεδρε, δέν θά σᾶς εὐχηθῶ ἁπλῶς ἐπιτυχία, πού θεωρεῖται ἀπό ὅλο τόν κόσμο ἀσφαλής· θά σᾶς εὐχηθῶ νίκη θριαμβευτική γιά τό καλό τόσο τῆς Γαλλίας ὅσο καί ὁλόκληρης τῆς Εὐρώπης.

»Ἐλπίζω μετά τήν ἐκλογή σας, πού θά ἔχετε ἀνάγκη ἀναπαύσεως καί περισυλλογῆς, νά κάνετε τίς διακοπές σας στήν Ἑλλάδα. Θά εἶμαι εὐτυχής νά σᾶς φιλοξενήσω».

Ἐπιστολή ἀπηύθυνε ὁ Κ. Καραμανλῆς καί πρός τό Δυτικογερμανό καγκελλάριο, Χ. Σμίτ:

«Κύριε καγκελλάριε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Τήν 1η Ἰανουαρίου ἡ Ἑλλάς γίνεται τό δέκατο μέλος τῆς Κοινότητος. Τό γεγονός αὐτό ἔχει μεγίστη σημασία γιά τό μέλλον τῆς χώρας μου. Γιατί, ἐκτός τῶν ἄλλων, θέτει τέρμα στή μακραίωνα ἀπομόνωσή της καί τήν καθιστᾶ μέλος τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας.

»Τή στιγμή αὐτή, πού δικαιώνεται ἕνας ἀγώνας εἴκοσι περίπου ἐτῶν, αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τή σταθερή συμπαράστασή σας στήν προσπάθειά μου αὐτή.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι στά πλαίσια τῆς Κοινότητος ἡ συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας, πού συνδέονται μέ παραδοσιακή φιλία, θά γίνει στενότερη καί γονιμότερη.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, κύριε καγκελλάριε, ἐθεώρησα χρήσιμο νά σᾶς κάνω κοινωνό ὁρισμένων σκέψεών μου, πού ἔχουν σχέση μέ τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση.

»Γνωρίζετε πόσο ἐκτιμῶ καί τή σκέψη σας καί τόν χαρακτῆρα σας. Αὐτές οἱ ἀρετές σας, σέ συνδυασμό μέ τό γεγονός ὅτι ἡγεῖσθε μιᾶς μεγάλης καί ἰσχυρῆς χώρας, σᾶς ἐπιτρέπουν νά διαδραματίσετε ἕναν ρόλο ἱστορικό σέ μιά ἐποχή πού ἡ Εὐρώπη καί ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρη πορεύεται ἀκαθοδήγητη.

»Τά προβλήματα πού θά θίξω τά γνωρίζετε καλλίτερα ἀπό μένα. Τά προβλήματα ὅμως αὐτά δέν θά ἦσαν δύσκολα καί ἐπικίνδυνα, ἄν δέν ἦσαν ἐπιδεκτικά πολλῶν καί διαφορετικῶν ἐκτιμήσεων. Γιατί, ὅπως λέει ὁ Αἰσχύλος, δέν θά ὑπῆρχαν στόν κόσμο διαφορές, ἄν τό λογικό καί τό δίκαιο ἦσαν τό ἴδιο γιά ὅλους.

»Καί θά ἀρχίσω ἀπό τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση πού παίρνει συχνά μορφή καί διαστάσεις ἐπικίνδυνες. Ἡ ἔνταση ἐναλλάσσεται κάθε τόσο μέ τήν ὕφεση, γιατί ἡ δυσπιστία πού κυριαρχεῖ στίς διεθνεῖς σχέσεις δέν κατέστη ὄυνατό νά ἐξαλειφθεῖ. Ἀλλά καί γιατί οἱ διεθνεῖς ἐξελίξεις ἐπηρεάζονται ἀπό ἀστάθμητους καί ἀνεύθυνους παράγοντες. Στήν ἐποχή μας, βλέπετε, οἱ μικροί μέ τήν ἀνευθυνότητα πού τούς χαρακτηρίζει ἔγιναν ἰσχυρότεροι ἀπό τούς μεγάλους.

»Ἡ ὕφεση πού θεμελιώσαμε στό Ἑλσίνκι ἀπεδείχθη εὔθραυστη, γιατί οἱ Ἀνατολικοί μᾶς ὑπεσχέθησαν πράγματα πού δέν μποροῦν νά δώσουν, χωρίς νά θέσουν σέ κίνδυνο τά ὁλοκληρωτικά τους καθεστῶτα.

»Ἐπί ἄλλης βάσεως, συνεπῶς, θά πρέπει νά στηρίξουμε τίς ἐλπίδες μας γιά εἰρήνη. Νομίζω ὅτι ἡ ὕφεση καί συνεπῶς καί ἡ εἰρήνη δέν μποροῦν νά ὑπάρξουν χωρίς αἴσθημα ἀσφαλείας. Καί ἀσφάλεια δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει χωρίς ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Πιστεύω ὅτι, ἄν ἀποφευχθεῖ ὁ πόλεμος, κατά τά προσεχῆ 10-20 χρόνια, οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως θά ἀμβλυνθοῦν. Καί ὑπό τήν πίεση κοινῶν κινδύνων καί προβλημάτων ἡ ἀπόσταση μεταξύ τῶν δύο πολιτικῶν συστημάτων θά περιορισθεῖ.

»Ἡ Εὐρώπη, ἐξ ἄλλου, πού μέχρι καί τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ κυριαρχοῦσε, ὑπό διάφορες μορφές, στόν κόσμο, βρίσκεται σήμερα σέ ἐπικίνδυνη ἐξάρτηση, πολιτική καί οἰκονομική. Γιατί, ἡ μέν ἀσφάλειά της ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἀλληλεγγύη τῆς Ἀμερικῆς, ἐνῶ ἡ οἰκονομία της ἀπό τήν καλή θέληση ὁρισμένων παραγωγῶν πετρελαίου. Οἱ δημοκρατικοί της θεσμοί δοκιμάζονται ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας καί τά προβλήματά της, οἰκονομικά καί κοινωνικά, πολλαπλασιάζονται καί γίνονται ὀξύτερα.

»Θά ἀναφερθῶ σέ ἕνα ἀπό αὐτά, πού εἶναι τό σοβαρότερο καί τό πιό ἐπικίνδυνο. Τό ἐνεργειακό. Εἶναι τό σοβαρότερο, γιατί, σέ μεγάλο βαθμό, εἶναι ἡ πηγή ὅλων τῶν ἄλλων προβλημάτων μας. Καί εἶναι τό πιό ἐπικίνδυνο γιατί, ἄν ἐξακολουθήσουμε νά ἀδρανοῦμε, θά βρεθοῦμε σύντομα πρό τοῦ διλήμματος ἤ νά δεχθοῦμε τήν κατάρρευση τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας ἤ νά κάνουμε χρήση βίας.

»Καί ὁ κίνδυνος αὐτός γίνεται σοβαρότερος ἀπό τό γεγονός ὅτι, ἐκτός ἀπό τήν αὐθαίρετη αὔξηση τῆς τιμῆς του, ὑπάρχει καί ἡ ἀβεβαιότης γιά τόν ἐφοδιασμό μας σέ πετρέλαιο. Ὁ ΟΡΕC κατέστη τό μεγαλύτερο καί τό πιό καταπιεστικό μονοπώλιο στήν ἐποχή μας.

»Γνωρίζετε, κύριε καγκελλάριε, τίς ἀπόψεις μου γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω ὅτι οἱ πληθυσμιακές, οἱ οἰκονομικές καί ἐπιστημονικές της δυνατότητες τῆς ἐπιτρέπουν, ὄχι μόνο νά λύσει τά προβλήματά της, ἀλλά καί νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

»Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν μπορεῖ νά τίς ἀξιοποιήσει, παρά μονάχα μέ τήν σταδιακή ἑνοποίησή της. Γνωρίζω τίς δυσκολίες. Πιστεύω ὅμως ὅτι τίποτα δέν εἶναι τόσο ἀναγκαῖο καί τόσο ρεαλιστικό, ὅσο ἡ σταδιακή ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης, πού πολλοί τήν θεωροῦν οὐτοπική ἰδέα. Πιστεύω, ἐπίσης, ὅτι ἡ ἑνοποίηση αὐτή δέν μπορεῖ νά γίνει παρά μόνο ἄν ἀναλάβετε πρωτοβουλίες ἐσεῖς καί ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλίας κύριος Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν. Φοβοῦμαι ὅτι, ἄν καθυστερήσει ἡ προσπάθεια αὐτή, ὄχι μόνο θά ἐπιδεινωθεῖ ἡ κατάσταση στήν Εὐρώπη, ἀλλά μπορεῖ νά ναυαγήσει ὁριστικά καί ἡ ἰδέα τῆς ἑνώσεως».

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς πλήρους ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος, ὁ Κ. Καραμανλῆς παραχώρησε σειρά συνεντεύξεων σέ σημαντικά ὄργανα τοῦ διεθνοῦς τύπου.

Στίς 26 Δεκεμβρίου, παραχώρησε συνέντευξη στό γαλλικό τηλεοπτικό δίκτυο TF1:

— Πῶς αἰσθάνεσθε, κύριε πρόεδρε, αὐτή τήν στιγμή πού ἡ χώρα σας γίνεται τό δέκατο μέλος τῆς Κοινότητος;

«Αἰσθάνομαι τήν ἱκανοποίηση τοῦ ἀνθρώπου πού ἀγωνίστηκε ἐπί πολλά χρόνια, γιά νά ἀνοίξει ἕνα καινούργιο δρόμο στήν χώρα του. Γιά νά τήν βγάλει δηλαδή ἀπό τήν αἰώνια μοναξιά της καί νά τήν ἐντάξει σέ μιά μεγάλη καί συγγενῆ οἰκογένεια, ἡ ὁποία, ἄν ξεπεράσει τίς σημερινές της ἀδυναμίες, μπορεῖ νά ἔχει ἀσφαλῶς ἕνα λαμπρό μέλλον».

— Ποιοί λόγοι σᾶς ἔκαναν νά ἐντάξετε τήν Ἑλλάδα στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα;

«Ὅταν τό 1960 ἀποφάσισα τήν σύνδεση καί δι' αὐτῆς τήν ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Κοινότητα, ἔκανα μιά ἐπιλογή, πολιτική καί οἰκονομική. Ἐπίστευα καί πιστεύω ὅτι ἡ Εὐρώπη, μέ τήν ἑνοποίησή της, θά κατοχυρώσει τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία της, θά ἀντιμετωπίσει ἐπιτυχῶς τά κρίσιμα προβλήματα πού τήν ἀπασχολοῦν, καί θά καταστεῖ δύναμις ἱκανή νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Στή μεγάλη αὐτή προσπάθεια ἦταν φυσικό νά φιλοδοξεῖ νά συμβάλει καί ἡ Ἑλλάς: τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον μέ τήν συμμετοχή της θά ἐνισχύσει, πέραν τῶν ἄλλων, τήν ἀνεξαρτησία της καί τούς δημοκρατικούς της θεσμούς. Καί ἦταν φυσικό, γιατί ἡ Ἑλλάς, ὅσο κι ἄν ἀπέχει γεωγραφικά, συνδέεται στενά μέ τήν Εὐρώπη πολιτικά καί πολιτιστικά. Ἐκτός ἀπό τούς κοινούς ἀγῶνες γιά τήν ἐλευθερία καί τήν δημοκρατία συγγενεύουμε καί πολιτιστικά, ἀφοῦ ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός εἶναι θεμελιωμένος πάνω στόν ἑλληνικό. Ἀκόμα καί τό ὄνομα τῆς Εὐρώπης προέρχεται ἀπό τήν Ἑλλάδα.

»Παράλληλα μέ τό πολιτικό κίνητρο πού ἀνέφερα, διά τῆς ἐντάξεως τῆς χώρας μας στήν Κοινότητα ἐπεδίωξα καί τήν ἐπιτάχυνση τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς της ἀναπτύξεως. Γιατί πιστεύω πῶς στήν προσπάθειά της αὐτή θά ἔχει τήν ἀλληλεγγύη καί τήν συμπαράσταση τῆς Κοινότητος. Ἀλλά καί γιατί πιστεύω ἐπίσης ὅτι ὑπό τήν πίεση τοῦ νόμου τῆς προσαρμογῆς θά ἐντείνει τίς προσπάθειές της, γιά νά παρακολουθήσει τήν πρόοδο τῆς Κοινότητος».

— Τί πρόκειται νά προσφέρει ἡ Ἑλλάδα στήν Κοινότητα;

«Μολονότι δέν συμπαθῶ τήν ἐρώτηση αὐτή, ποῦ ἔχει τήν ἔννοια τῆς συναλλαγῆς, θά σᾶς ἀπαντήσω: Ἡ Ἑλλάς προσφέρει στήν Κοινότητα τήν πίστη της στό μέλλον τῆς Εὐρώπης, τήν δημιουργική ἱκανότητα τοῦ λαοῦ της, τόν τεράστιο ἐμπορικό της στόλο, τόν ἀνεξερεύνητο μεταλλευτικό της πλοῦτο καί τίς φιλικές της σχέσεις μέ τίς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καί τῆς Βαλκανικῆς».

— Μέ τήν ἔνταξη θά δημιουργηθοῦν γιά τήν χώρα σας δυσκολίες;

«Βεβαίως θά δημιουργηθοῦν, τουλάχιστον στήν πρώτη φάση, ὅπως ἀνεμένετο. Πρῶτα-πρῶτα, γιατί μειονεκτοῦμε ἔναντι τῶν συνεταίρων μας καί θά χρειαστεῖ νά ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά τούς φθάσουμε. Ἀλλά καί γιατί κάθε προσαρμογή σέ νέες καταστάσεις προϋποθέτει τήν ἀλλαγή ὄχι μόνο μεθόδων, ἀλλά καί συνηθειῶν ἀκόμα. Πιστεύω ὅμως στήν ἱκανότητα προσαρμογῆς πού διακρίνει τούς Ἕλληνες. Σ' αὐτό, ἄλλωστε, θά τούς διευκολύνει ἡ πεῖρα πού ἀπέκτησαν κατά τήν περίοδο τῆς συνδέσεως, ἀλλά καί ἡ οἰκονομική βοήθεια πού θά τούς παρασχεθεῖ ἀπό τήν Κοινότητα ὑπό διάφορες μορφές».

— Πῶς βλέπετε τό μέλλον τῆς Εὐρώπης;

«Ἡ Εὐρώπη, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, κυριαρχοῦσε, ὑπό διάφορες μορφές, στόν κόσμο. Σήμερα, μπορῶ νά πῶ ὅτι βρίσκεται σέ μιά ἐπικίνδυνη ἐξάρτηση, πολιτική καί οἰκονομική. Καί αὐτό ὄχι γιατί τῆς λείπουν οἱ δυνατότητες νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τήν ἐξάρτηση αὐτή, ἀλλά γιατί δέν ἔχει τή θέληση νά τίς ἀξιοποιήσει.

»Ὅπως εἶπα καί προηγουμένως, ἐάν ἡ Εὐρώπη προωθήσει τήν ἑνοποίησή της, θά ξαναβρεῖ τήν θέση της στόν κόσμο. Θά ξεπεράσει τήν πολύμορφη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα. Καί πέραν αὐτῶν, θά καταστεῖ ἱκανή νά συμβάλει στήν διαμόρφωση ἑνός καλλιτέρου μέλλοντος γιά τήν ἀνθρωπότητα. Ἄν ὄχι, ἄν δηλαδή δέν προωθήσει τήν ἑνοποίησή της, θά κινδυνεύσει νά συνθλιβεῖ ἀνάμεσα στίς ὑπερδυνάμεις καί στίς μεγάλες ἑνότητες πού διαμορφώνονται ἤδη στόν κόσμο.

»Λυποῦμαι, γιατί οἱ ἀλήθειες αὐτές δέν ἔχουν κατανοηθεῖ ἐπαρκῶς στήν Εὐρώπη. Μέ τήν συμπεριφορά μας ἀποδεικνύουμε ὅτι φοβόμαστε ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού πρόκειται νά μᾶς σώσει».

— Πιστεύετε δηλαδή ὅτι ἀπέτυχε ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα;

«Ὄχι, ἀσφαλῶς ὄχι. Θά πρέπει νά ἀναγνωρισθεῖ ὅτι ἡ Κοινότητα, καί μέ τήν σημερινή περιωρισμένη της μορφή, προσέφερε ὑπηρεσίες στήν Εὐρώπη. Γιατί τερμάτισε τίς αἰώνιες ἐνδοευρωπαϊκές συγκρούσεις καί περιώρισε τούς οἰκονομικούς ἀνταγωνισμούς.

»Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ἀρκετό γιά νά βγεῖ ἀπό τήν μειονεκτική θέση, στήν ὁποία εὑρίσκεται σήμερα».

— Ἔχετε νά πεῖτε τίποτε ἄλλο, κύριε πρόεδρε;

«Θά σᾶς παρακαλέσω νά μεταφέρετε τίς εὐχαριστίες μου στόν γαλλικό λαό καί ἰδιαίτερα στόν πρόεδρό του, κύριο Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, πού πρωτοστάτησε στήν ἔνταξη τῆς χώρας μου στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Καί νά τοῦ μεταφέρετε ἐπίσης τίς εὐχές μου γιά πρόοδο καί εἰρήνη».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε ἐπίσης τήν ἀκόλουθη δήλωση πρός τήν «Eurovision»:

«Ἀπό σήμερα ἡ Ἑλλάς γίνεται τό δέκατο μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἡ μέρα αὐτή εἶναι ἱστορική γιά τή χώρα μου, γιατί μέ τήν ἔνταξή της ἀνοίγει ἕνα καινούργιο κεφάλαιο στήν μακραίωνη ἱστορία της.

»Ἡ Ἑλλάς ξαναβρίσκει τή θέση της στήν οἰκογένεια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, μέ τούς ὁποίους τήν συνδέουν ἱστορικοί καί πολιτιστικοί δεσμοί καί κοινά πολιτικά καί οἰκονομικά συμφέροντα.

»Προσωπικά πιστεύω στίς δυνατότητες καί στό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Ὁ πληθυσμός της, ἡ οἰκονομία της καί ἡ τεχνολογία της τῆς ἐπιτρέπουν ὄχι μόνο νά λύσει ἐπιτυχῶς

τά προβλήματά της, άλλά καί νά ἐπηρεάσει ἀποφασιστικά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος.

»Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν μπορεῖ νά τίς ἀξιοποιήσει, παρά μονάχα μέ τήν ἐνοποίησή της.

»Γνωρίζω τίς δυσκολίες. Ἀλλά θεωρῶ τίς δυσκολίες αὐτές κίνητρο, καί ὄχι ἐμπόδιο, γιά τήν ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω ὅτι κάτω ἀπό τήν πίεση ἀκριβῶς τῶν δυσχερειῶν αὐτῶν, ἡ Εὐρώπη ἀργά ἤ γρήγορα θά ἑνωθεῖ.

»Ἡ Ἑλλάς καί δικαιοῦται καί θέλει νά συμβάλει στή μεγάλη αὐτή προσπάθεια, πού θά ἀποτελέσει τό σημαντικότερο γεγονός στήν ἱστορία τῆς ἠπείρου μας.

»Ἔχω πλήρη ἐπίγνωση τῶν προσπαθειῶν πού θά πρέπει νά καταβάλουμε, γιά νά ἀνταποκριθοῦμε στίς ὑποχρεώσεις πού μᾶς δημιουργεῖ ἡ ἔνταξη· ἀλλά καί στίς εὐκαιρίες πού μᾶς προσφέρει, νά ἀναπτύξουμε τίς δραστηριότητές μας μέσα στό εὐρύτατο χῶρο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός θά ἀνταποκριθεῖ μέ ἐπιτυχία στήν ἱστορική αὐτή πρόκληση· καί θά δικαιώσει τήν ἐμπιστοσύνη μέ τήν ὁποία τόν ὑποδέχονται οἱ αὐριανοί του συνεταῖροι.

»Προσωπικά αἰσθάνομαι βαθειά ἱκανοποίηση, γιατί ἕνας σταθερός ὁραματισμός καί μιά ἀταλάντευτη πίστη στήν εὐρωπαϊκή μοῖρα τῆς χώρας μου βρίσκουν σήμερα τή δικαίωσή τους.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, εὔχομαι σ' ὅλους σας πρόοδο καί εἰρήνη στόν καινούργιο χρόνο».

Τήν ἴδια ἡμέρα, δήλωσε στή βελγική ἐφημερίδα «La Soir»:

«Ἡ 1η Ἰανουαρίου 1981 ἀποτελεῖ ὁρόσημο στήν μακρά ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

»Ὁλοκληρώνεται οὐσιαστικά καί τυπικά ἡ ἐπιστροφή τῆς Ἑλλάδος στήν οἰκογένεια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ὕστερα ἀπό πολλούς αἰῶνες.

»Στά ἑκατό πενήντα χρόνια πού πέρασαν ἀπό τήν ἀπελευθέρωση τῆς χώρας μας, ὁ ἑλληνικός λαός ἐργάσθηκε σκληρά γιά νά κερδίσει τόν χαμένο χρόνο, καί μέσα ἀπό ἄπειρες δυσκολίες καί ὄχι λίγους πολέμους καί καταστροφές κατώρθωσε χάρη στήν ἐργατικότητά του νά δημιουργήσει τό σύγχρονο ἑλληνικό Κράτος.

»Τά τελευταῖα εἴκοσι πέντε χρόνια, πού συνέπεσαν μέ τήν προσπάθεια γιά τήν δημιουργία τῆς Ἡνωμένης Εὐρώπης, εἶχα τό προνόμιο νά μοῦ ἐμπιστευθεῖ ὁ ἑλληνικός λαός τήν διακυβέρνηση τῆς χώρας σέ κρίσιμες περιόδους, καί νά μπορέσω ὡς πρωθυπουργός τῆς χώρας μου νά παρακολουθήσω ἀπό τήν ἀρχή τίς προσπάθειες τῶν κορυφαίων Εὐρωπαίων πολιτικῶν γιά τήν εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση.

»Ἡ προσωπική ἐμπειρία μου καί τά διδάγματα τῆς ἱστορίας μέ ἔπεισαν γιά δύο πράγματα. Πρῶτον, ὅτι τό μέλλον τῆς Εὐρώπης βρίσκεται στήν ἑνοποίησή της καί δεύτερον, ὅτι τό μέλλον τῆς Ἑλλάδος βρίσκεται στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη. Καί μέ τήν πεποίθηση αὐτή ἀγωνίστηκα ἐπί μιά εἰκοσαετία, γιά νά ἐντάξω τή χώρα μου στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, σέ ἕνα χῶρο πού ἡ Ἑλλάς ἔχει τή θέση της γιά λόγους ἱστορικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς.

»Γι' αὐτό, παρά τό γεγονός ὅτι ἡ προσχώρηση τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ἀποτελεῖ ἕνα ἱστορικό γεγονός ὑψίστης σημασίας, ἐν τούτοις κατ' οὐσίαν δέν συνεπάγεται ἀλλαγή κλίματος γιά τή χώρα μας.

»Ἡ Εὐρώπη εἶναι οἰκεῖος χῶρος γιά τήν Ἑλλάδα. Ὁ δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός εἶναι σύνθεση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πού εἰσέφερε τήν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀλήθειας καί τῆς ὁμορφιᾶς, τοῦ ρωμαϊκοῦ πνεύματος, πού εἰσέφερε τήν ἰδέα τοῦ Κράτους καί τοῦ δικαίου καί τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, πού εἰσέφερε τήν πίστη καί τήν ἀγάπη, καί πού ἔχει καί αὐτό βαθύτατα ἐπηρεασθεῖ ἀπό τίς ἠθικές ἀρχές τοῦ κλασικοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Ἑλλάς ἔδωσε ἀκόμα καί τό ὄνομά της στήν Εὐρώπη.

»Ἐπάνω σ' αὐτό τόν πολιτισμό καλούμεθα νά δημιουργήσουμε τήν Ἡνωμένη Εὐρώπη, τή Νέα Εὐρώπη· καί εἶναι φυσικό καί αὐτονόητο ἡ Ἑλλάς καί νά θέλει καί νά δικαιοῦται νά ἑνώσει τίς δυνάμεις της στήν κοινή προσπάθεια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

»Πιστεύω ὅτι ἡ ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης εἶναι τό μεγαλύτερο πολιτικό γεγονός στήν ἱστορία τῆς ἠπείρου μας. Αὐτό ἔχει γίνει συνείδηση γιά τούς εὐρωπαϊκούς λαούς. Μπορεῖ νά ὑπάρχουν διαφορές ἀπόψεων ὡς πρός τήν μορφή, τό περιεχόμενο καί τό ρυθμό τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως. Δέν μπορεῖ ὅμως λογικά νά ὑπάρχει ἀντίρρηση γιά τήν ἀναγκαιότητα αὐτή. Γιατί ἡ εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση θά δώσει στήν Εὐρώπη τή δύναμη πού χρειάζεται, γιά νά παίξει τόν ἐξισορροπητικό ρόλο της στόν συσχετισμό τῶν δυνάμεων στόν κόσμο, νά κατοχυρώνει τήν ἀνεξαρτησία της καί νά συμβάλει στήν διασφάλιση τῆς εἰρήνης, τῆς τάξεως, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Μόνο μέ τήν εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση θά διασωθεῖ ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός.

»Πιστεύω ὅτι ἡ διαδικασία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως πού ἄρχισε, προχωρεῖ ἀμετάκλητα καί καμιά δύναμη δέν μπορεῖ νά τή σταματήσει καί ν' ἀνατρέψει τήν ἱστορική ἐξέλιξη. Γιατί ἡ ἐξέλιξη αὐτή στηρίζεται στήν ἱστορική καί πικρή, θά ἔλεγα, ἐμπειρία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

»Εἶναι ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά τήν Εὐρώπη νά γίνει ἀντιληπτό ὅτι τά μεγάλα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει, ὅπως ἡ ἐνεργειακή κρίση, ἡ ἀνεργία, ὁ πληθωρισμός, ἡ ἐξισορρόπηση τῶν διαρθρωτικῶν ἀνιστοτήτων μεταξύ τῶν διαφόρων περιφερειῶν, ἡ νομισματική ἑνοποίηση καθώς καί διεθνῆ προβλήματα, ὅπως ὁ διάλογος Βορρᾶ-Νότου, τό Μεσανατολικό, οἱ σχέσεις μέ τίς ἀνατολικές χῶρες, δέν μποροῦν νά ἀντιμετωπισθοῦν, παρά μόνο μέ τή στενή συνεργασία καί τή διαμόρφωση κοινῆς πολιτικῆς, πού θά ὁδηγήσει προοδευτικά στήν πραγματική εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση. Μόνο ἡ Ἕνωση θά δώσει στήν Εὐρώπη τή δύναμη καί τή συνοχή πού χρειάζεται στό ἐσωτερικό καί θά τήν ἐνισχύσει στίς σχέσεις της μέ τόν ἔξω κόσμο.

»Ἡ Ἑλλάς προσέρχεται στήν Εὐρώπη μέ πλήρη συνείδηση τῶν κρισίμων στιγμῶν πού διέρχεται ὄχι μόνο ἡ Εὐρώπη, ἀλλά καί ὁ κόσμος ὁλόκληρος.

»Ἔχουμε πλήρη ἐπίγνωση τῆς δύσκολης προσπάθειας, πού ἀναλαμβάνουμε. Ὁ διοικητικός μηχανισμός τῆς χώρας μας χαρακτηρίζεται ἀπό ἀδυναμίες, γιατί τά τελευταῖα σαράντα χρόνια ἀντιμετώπισε πολλούς κλυδωνισμούς. Ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας δέν ἔχει ἀκόμη φθάσει τά ἐπίπεδα ἀναπτύξεως τῶν περισσότερο ἀνεπτυγμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καί χαρακτηρίζεται ἀπό διαρθρωτικά προβλήματα, ἰδίως στήν περιφέρεια.

»Γνωρίζουμε ὅτι σέ ὡρισμένους τομεῖς τῆς οἰκονομίας θά χρειασθεῖ ἐντατική καί ἀσυνήθης προσπάθεια, γιά νά μπορέσουν ν' ἀντιμετωπισθοῦν οἱ ἰσχυρές ἀνταγωνιστικές συνθῆκες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

»Δέν ὑποτιμοῦμε τήν προσπάθεια πού θά χρειασθεῖ γιά τήν προσαρμογή μας στό νέο περιβάλλον. Ἐν τούτοις, εἰσερχόμεθα στήν Εὐρώπη, ἕτοιμοι ν' ἀντιμετωπίσουμε μέ ἀποφασιστικότητα τήν ἱστορική πρόκληση καί νά πραγματοποιήσουμε μέ τή βοήθεια τῶν ἑταίρων μας τίς διαρθρωτικές καί θεσμικές μεταβολές πού εἶναι ἀπαραίτητες στήν πορεία μας.

»Ὁ ἑλληνικός λαός ἔχει ἀποδείξει ὅτι μπόρεσε πολλές φορές ν' ἀντιμετωπίσει δυσκολίες μέ πεῖσμα καί ἐπιμονή καί νά ἐπιτύχει.

»Καί εἶναι ἀνάγκη ἡ ἔνταξή του στήν Εὐρώπη νά ἐπιτύχει, γιατί τά οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας, ὅπως ἄλλωστε καί οἱ ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης, σέ διάφορα βέβαια ἡ κάθε μία ἔκταση, μόνο στά εὐρωπαϊκά πλαίσια μιᾶς οἰκονομικά καί πολιτικά ἑνοποιημένης Εὐρώπης μποροῦν νά βροῦν τήν ὀργανική καί μόνιμη λύση τους.

»Θά ἀποτελοῦσε οὐτοπία νά πιστεύεται ὅτι χῶρες μικρές, ὅπως ἡ Ἑλλάς, μέ τόν ἀπομονωτισμό καί τίς ὑψηλές προστασίες, δασμολογικές, ἤ ἄλλες, μποροῦν νά ἐπιτύχουν τήν οἰκονομική καί κοινωνική πρόοδο καί τήν ἀνέφικτη οἰκονομική αὐτάρκεια.

»Μέ αὐτές τίς σκέψεις ἡ Ἑλλάς ἀποδέχθηκε τήν ἱστορική πρόκληση καί τήν εὐρωπαϊκή της μοίρα. Καί ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου 1981, διατηρώντας ὅπως καί ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες τήν ἐθνική της ταυτότητα, προσέρχεται στήν Εὐρώπη.

»Προσέρχεται μέ ἐμπιστοσύνη στήν Εὐρώπη καί στήν Ἑλλάδα».

Τίς βασικές θέσεις του γιά τή σημασία της εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως καί τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ θά ἐκφράσει ὁ Κ. Καραμανλῆς σέ δηλώσεις καί συνεντεύξεις του πρός τήν ἰταλική «Il Giornale» καί τή βελγική ραδιοφωνία[18].

Ἡ ἐπίσημη ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος θά χαρακτηριστεῖ ὡς σημαντικό γεγονός ἀπό τούς ἡγέτες τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ.

Χαιρετίζοντας τήν ἐπίσημη ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, ὁ Γάλλος πρόεδρος, Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, σέ μήνυμά του στόν ἑλληνικό λαό, πού μεταδόθηκε ἀπό τό Γαλλικό Πρακτορεῖο Εἰδήσεων, θά τονίσει:

«Χαιρετίζω τήν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδος εἰς τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα σάν ἕνα ἀπό αὐτά τά γεγονότα, τά ὁποῖα χαροποιοῦν τήν καρδιά καί ἱκανοποιοῦν τή λογική. Ὑποδεχομένη τή χώρα σας ἡ Κοινότητά μας, δέν διευρύνεται μόνο. Ξαναγυρίζει στίς πηγές της, ἐπιστρέφει στόν ἑαυτό της.

»Ἡ ἐπιστροφή στίς πηγές ἀποτελεῖ ἀναγνώριση ὅσων ὀφείλουμε εἰς τήν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία διεμόρφωσε τόν πολιτισμό μας καί τό δημοκρατικό ἰδεῶδες, ἐπί τοῦ ὁποίου στηρίζονται τά Κράτη μας.

»Ἡ εὐρωπαϊκή ταυτότης εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν ἐθνικῶν μας ἀξιῶν καί τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν μας πρός χάριν τῆς προόδου ἐν ἀλληλεγγύῃ. Εἶναι, ἐπίσης, ἡ θέληση νά ἐπιβεβαιωθεῖ ἡ θέση καί ὁ ρόλος μιᾶς Εὐρώπης, ἱκανῆς νά φέρει μέ δύναμη, στίς παγκόσμιες ὑποθέσεις, τή συχνά ἀποῦσα φωνή τῆς φρονήσεως, τῆς εἰρήνης καί τῆς συνεργασίας. Ἡ παράδοση ἀνοικτοῦ πνεύματος, πού ἔχει ἡ Ἑλλάς, ἡ ναυτική της κλήση, ἡ διεθνής της δραστηριότητα, κυρίως εἰς τά Βαλκάνια καί τή Μεσόγειο, θά ἐμπλουτίσουν τήν εὐρωπαϊκή ταυτότητα.

»Γιά τήν Γαλλία, ἡ ὁποία ὑπεστήριξε τήν αἴτηση εἰσοχῆς τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία παρέσχε τή βοήθειά της κατά τή διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων καί ἡ ὁποία ἐθεώρησε ἀπαραίτητο νά συνδεθεῖ εὐθέως, διά τοῦ προέδρου της, μέ τήν ὑπογραφή τῆς πράξεως προσχωρήσεως, ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος εἰς τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ἀνοίγει μία νέα φάση στίς διμερεῖς σχέσεις.

»Ἡ γαλλοελληνική φιλία θά ἐνισχυθεῖ περισσότερο ἀπό τήν οἰκογενειακή καί καθημερινή συνεργασία, ἡ ὁποία δημιουργεῖται μεταξύ των ἑταίρων τῆς Κοινότητος.

»Ἐξ ὀνόματος τῆς Γαλλίας καί τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω, δι' ὑμῶν, τίς θερμές εὐχές μας πρός τούς φίλους Ἕλληνας κατά τήν σημαντική αὐτή στιγμή τῆς ἱστορίας τους, καί τή χαρά, πού αἰσθανόμεθα νά τούς θεωροῦμε τοῦ λοιποῦ ἀδελφούς».

Σέ ἀνακοινωθέν πού δόθηκε στή δημοσιότητα ἀπό τό γραφεῖο τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκ. Τόρν, ἀναφερόταν:

«Ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες εἶναι μιά σημαντική πράξη, πού συνιστᾶ ἕνα κρίσιμο σημεῖο στή ζωή τῆς ΕΟΚ: Ἡ διεύρυνση τῆς ΕΟΚ πρός τόν νότο ὑπογραμμίζει μιά σημαντική ἡμερομηνία στήν μακρά ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ διεύρυνση σημειώνεται σέ μιά ἰδιαίτερα δύσκολη στιγμή γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης, γιά τούς 10 καί γιά τόν ἐλεύθερο κόσμο. Ἐν ὄψει αὐτῶν τῶν σοβαρῶν προβλημάτων, ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος γίνεται περισσότερο σημαντική καί θά ἐπιτρέψει τήν ἀναγέννηση καί τήν ἐνίσχυση τῶν ἱστορικῶν, πολιτιστικῶν καί πολιτικῶν στοιχείων τῆς Κοινότητος».

Ἐξάλλου, ὁ ἀπερχόμενος πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ, Ρ. Τζέκινς, σέ τηλεγράφημά του πρός τόν Ἕλληνα πρόεδρο, χαρακτήρισε τήν ἔνταξη τῆς χώρας στήν ΕΟΚ σάν μεγάλο καί «ἱστορικῆς σημασίας» γεγονός. Καί σέ συνέντευξη Τύπου πού παραχώρησε, τόνισε ὅτι «θά ἦταν δύσκολο νά συμπληρωθεῖ ἡ Κοινότητα, χωρίς τή χώρα, στῆς ὁποίας τό ἱστορικό παρελθόν βρίσκονται οἱ ρίζες τῆς Εὐρώπης».

Ἡ βασίλισσα τῆς Μ. Βρετανίας, Ἐλισάβετ, σέ μήνυμά της πρός τόν Κ. Καραμανλῆ, ἀναφέρει:

«Ἡ ἔνταξη τῆς χώρας σας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα εἶναι ἱστορικό γεγονός, τό ὁποῖο ἡ Κυβέρνησή μου θερμά χαιρετᾶ. Ἡ Ἑλλάς ἀνέκαθεν κατεῖχε ἰδιαίτερη θέση στήν κοινή κληρονομιά τῆς Εὐρώπης. Εἶμαι πεπεισμένη ὅτι ἡ παραδοσιακή φιλία μεταξύ τῶν λαῶν μας θά ἐμπλουτισθεῖ

Τελετή, στό κτίριο τῆς Παλαιᾶς Βουλῆς, γιά τήν ἐπίσημη ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ. Στό βῆμα ὁ πρωθυπουργός, Γ. Ράλλης.

μέ τούς νέους συνεταιρικούς μας δεσμούς μέσα στήν Κοινότητα τῶν Δέκα».

Ἡ Βρετανή πρωθυπουργός, Μ. Θάτσερ, χαιρετίζοντας τήν ἐπίσημη εἴσοδο τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, τόνισε:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἑλληνικῆς ἐντάξεως καλωσορίζω τό λαό τῆς Ἑλλάδος ὡς μέλος τῆς ΕΟΚ καί ὡς συνεταῖρο τῆς Εὐρώπης τῶν 10. Πιστεύω ὅτι ὡς μέλος τῆς ΕΟΚ ἡ Ἑλλάδα θά συνεισφέρει σημαντικά στήν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς εἰρήνης στήν εὐρωπαϊκή ἑνότητα καί στήν κοινωνική καί οἰκονομική πρόοδο πρός ὄφελος ὅλων. Μέσα στό πλαίσιο τῆς Κοινότητος 10 εὐρωπαϊκές χῶρες μποροῦν νά ἐργασθοῦν μαζί γιά νά ἀντιμετωπίσουν τά κοινά προβλήματα καί νά συνεργασθοῦν στίς εὐκαιρίες πού θά μᾶς δημιουργηθοῦν στό μέλλον.

»Στό χρόνο πού πέρασε, οἱ δεσμοί μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μας ἔγιναν ἰσχυρότεροι ἀπό κάθε ἄλλη φορά καί ξαναφέρνω μέ χαρά στή μνήμη μου τήν ἑλληνική φιλοξενία καί καλοσύνη πού γνώρισα στή διάρκεια τῆς ἐπισκέψεώς μου στήν Ἀθήνα, τόν Σεπτέμβριο».

Ὁ πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, Κ. Κάρστενς, ὑπογράμμισε:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐντάξεως τῆς χώρας σας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα σᾶς ἀπευθύνω καί ἐξ ὀνόματος τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, τίς καλύτερες εὐχές μου.

»Ἡ 1η Ἰανουαρίου 1981, κατά τήν ὁποίαν ἡ Ἑλλάδα εἰσῆλθε στόν κύκλο τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, εἶναι μιά ἱστορική ἡμερομηνία.

»Ἡ Ἑλλάς, φίλη χώρα καί συνδεδεμένη ἱστορικά μέ μᾶς, θά συμμετέχει στό μεγάλο ἔργο τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνότητος καί θά προσφέρει τήν συμβολή της στήν ἑνοποίηση καί στό μέλλον τῆς δημοκρατικῆς Εὐρώπης.

»Ἡ ἔνταξη τῆς χώρας σας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα θά τονώσει τήν διαδικασία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως, θά ἐνισχύσει τήν θέση τῆς Κοινότητος στόν κόσμο καί θά προαγάγει τό καλό τῶν λαῶν μας».

Τέλος, ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ, Τζ. Κάρτερ, ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ τό ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Ἐπιθυμῶ νά ἀπευθύνω σέ σᾶς καί τόν ἑλληνικο λαό τά θερμότατα συγχαρητήρια τῆς Κυβερνήσεως καί τοῦ λαοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα. Τό ἱστορικό αὐτό γεγονός καταδεικνύει τήν ζωτικότητα τῆς Κοινότητος, ἀποτελεῖ ἀναγνώριση τοῦ ρόλου πού ἔπαιξε ἡ Ἑλλάς στήν ἀνάπτυξη τῶν ἰδανικῶν τῆς Δύσεως καί εἶναι ἐνδεικτικό τῆς συμβολῆς τῆς Ἑλλάδος στήν μελλοντική εὐημερία τῆς Εὐρώπης»[19].

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρίσταται στήν καθιερωμένη ἐπίσημη δοξολογία γιά τό Νέο Ἔτος, στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν. Στή συνέχεια, στό Προεδρικό Μέγαρο, δέχεται τίς εὐχές τοῦ πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ κόσμου, τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας καί τῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν ἀποστολικό προνούντσιο στήν Ἀθήνα, Τζ. Μαριάννι, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐπέδωσε μήνυμα τοῦ Πάπα Ἰωάννη - Παύλου τοῦ Β΄ καί τοῦ ἀνακοίνωσε ὅτι ὁ ἀρχηγός τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνεκήρυξε τούς Ἕλληνες μοναχούς Κύριλλο καί Μεθόδιο, Προστάτες Ἁγίους τῆς Εὐρώπης.

[Τό γεγονός αὐτό, πού συνέπιπτε μέ τήν ἡμέρα τῆς ἐπίσημης ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, θεωρήθηκε, ἀπό μερίδα πολιτικῶν παρατηρητῶν, ὡς χειρονομία τοῦ Ποντίφηκα νά ἐξάρει τή σημασία πού ἔχει, μέσα ἀπό τήν ἕνωση τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, καί ἡ συνάντηση τῶν δύο ρευμάτων τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων. Μέ δηλώσεις του, ἐξάλλου, στίς 26 Ἰανουαρίου, ὁ ἀρχηγός τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας θά ὑπογραμμίσει τήν ἰδιαίτερη σημασία τῆς ἑλληνικῆς ἐντάξεως στήν ΕΟΚ, γεγονός τό ὁποῖο χαρακτήρισε σημαντικότατο, τόσο ἀπό οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀπόψεως, ὅσο καί ἀπό θρησκευτικῆς καί πολιτιστικῆς].

Τό βράδυ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὅπου ἔκοψε τήν πρωτοχρονιάτικη πίτα. Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ ἀρχηγοῦ ΓΕΕΘΑ, στρατηγοῦ Α. Γκράτσιου, σημείωσε:

«Στρατηγέ,

»Ἄκουσα μέ προσοχή καί ἐνδιαφέρον αὐτά πού εἴπατε. Καί ἡ διαβεβαίωσή σας ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας βρίσκονται στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς τους, μοῦ ἔδωσε μεγάλη ἱκανοποίηση. Γνωρίζετε τήν ἐκτίμηση τήν ὁποία ἔχω γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας. Ἀλλά καί τήν στοργή καί τήν ἀγάπη πού ἔχω γιά τό Σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν. Καί μπορῶ νά ὑποστηρίξω αὐτή τήν στιγμή ὅτι αὐτή τήν ἀγάπη τήν ἀπέδειξα ἐμπράκτως ὅλα αὐτά τά χρόνια πού ἤμουν ὑπεύθυνος γιά τήν πορεία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας. Καί λέω ὅτι νιώθω μεγάλη ἱκανοποίηση, διότι ἐπίσης γνωρίζω ὅτι χωρίς Ἔνοπλες Δυνάμεις, πού νά ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνη στόν λαό, ἀλλά καί νά δημιουργοῦν τήν ἐντύπωση διεθνῶς ὅτι εἶναι ἱκανές νά προστατεύσουν τήν ἀσφάλεια τοῦ τόπου, δέν εἶναι δυνατόν οὔτε ἐξωτερική πολιτική νά ἀσκηθεῖ ἐπιτυχῶς, ἀλλά οὔτε καί ὁ λαός νά ἀναπτύξει τήν δημιουργική του δραστηριότητα.

»Ὅπως ἐτονίσατε καί ἐσεῖς, ἀσκῶ ἤδη ὑπό διάφορο μορφή τά καθήκοντα μου, στό πλαίσιο τῆς πολιτείας. Ἀλλά τό ἐνδιαφέρον μου γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις δέν θά παύσει νά εἶναι ἔντονο, ὅπως ὑπῆρξε ὅλα αὐτά τά χρόνια πού ἤμουν ὑπεύθυνος γιά τήν πορεία των.

»Καί πέραν αὐτοῦ, δέν θά παύσω νά τηρῶ τήν παράδοση αὐτή: Νά γιορτάζω πάντα μαζί σας τήν Πρωτοχρονιά».

5 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Μέ τήν παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατί-

ας, τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐπικεφαλῆς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἡγετῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως καί ἄλλων ἐπισήμων, πραγματοποιεῖται στήν Παλαιά Βουλή ἡ ἐπίσημη τελετή γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ.

Στήν ὁμιλία του ὁ Γ. Ράλλης, σκιαγραφώντας τίς εὐοίωνες προοπτικές πού διανοίγονται γιά τήν Ἑλλάδα στόν οἰκονομικό τομέα, τόνισε ὅτι γιά τήν ἀξιοποίηση τῶν δυνατοτήτων αὐτῶν ἀπαιτεῖται συντονισμένη προσπάθεια Κράτους καί ἰδιωτῶν. Διαβεβαίωσε, ἀκόμη, ὅτι ἡ Κυβέρνηση θά παράσχει κάθε δυνατή βοήθεια γιά τή βελτίωση τῆς παραγωγικότητας σέ ὅλους τούς τομεῖς, ὥστε ἡ ἑλληνική οἰκονομία νά καταστεῖ ἀνταγωνιστική μέσα στά κοινοτικά πλαίσια. «Ἡ ἔνταξη τῆς οἰκονομίας μας στήν εὐρύτερη κοινοτική οἰκονομία», τόνισε, «θά βοηθήσει στήν ἐπιτάχυνση τοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως, στήν ἄνοδο τοῦ βιοτικοῦ μας ἐπιπέδου καί στήν ἐξασφάλιση τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας καί γαλήνης». Καί ἀφοῦ χαρακτήρισε τόν Κ. Καραμανλῆ πρωτοπόρο καί πρωταγωνιστή τῆς ἑλληνικῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ὁ πρωθυπουργός ὑπογράμμισε: «Ἡ μεγάλη ἀλλαγή πραγματοποιεῖται τώρα. Ἡ Ἑλλάδα μέ τήν ἔνταξή της ἀλλάζει τή μοίρα της. Παύει πιά νά εἶναι μιά ἀπομονωμένη χώρα καί τοποθετεῖται πανηγυρικά στό κέντρο λήψεως ἀποφάσεων».

Ἐκδηλώνοντας τήν ἀντίθεσή τους πρός τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, τό ΠΑΣΟΚ καί τό ΚΚΕ ἀπουσίασαν ἀπό τήν τελετή.

Τήν πλήρη ἔνταξη στήν Κοινότητα θά σχολιάσει ἐκτενῶς ὁ ἑλληνικός τύπος προβάλλοντας ἰδιαίτερα τό ρόλο τοῦ Κ. Καραμανλῆ σέ σχέση μέ τή θεμελιακή αὐτή ἐπιλογή.

Γεγονός ἱστορικῶν διαστάσεων χαρακτηρίζει τήν ἔνταξη στήν ΕΟΚ ἡ «Καθημερινή»:

Ἐκεῖνοι πού ἀρνοῦνται ἤ ἀμφισβητοῦν τήν ἐπιλογή, ὁμιλοῦν γιά περιφερικότητα, γιά ἀπώλεια ταχύτητος κ.λ.π. Τό ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα περιφερειακή, ἀποτελεῖ ἀντικείμενο δεδομένο, πού δέν παράγεται ἀπό τή συμμετοχή στήν Κοινότητα. Ἀντίθετα, ἡ μή συμμετοχή θά μᾶς ἔκανε ἀκόμη περισσότερο «περιφερειακούς». Μένοντας ἔξω ἀπό τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, ἡ Ἑλλάς θά εἶχε ὅλα τά μειονεκτήματα τῆς ἐντάξεως... Ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος δημιουργεῖ καί ὑποχρεώσεις, ἀλλά καί μεγάλες εὐκαιρίες καί δυνατότητες. Ἂν ἀνταπεξέλθουμε μέ ἐπιτυχία στήν πρόκληση, πλατιά λεωφόρος ἀνοίγεται ἐμπρός μας... Σ' ἐμᾶς ἐναπόκειται νά ἀξιοποιήσουμε τήν θεμελιακή ἐπιλογή πού κάναμε. Μέ τό εἶδος καί τήν ποιότητα τῆς στάσεως, τῆς συμπεριφορᾶς μας καί τῶν ἔργων μας (4.1).

Τό «Βῆμα» (28.12) σημειώνει:

Ἕνας παλαιός στόχος τοῦ Κ. Καραμανλῆ, πού ἀνανεώθηκε μέ ἔνταση καί δραστηριότητα κατά τήν λήξασα ἤδη κυβερνητική ἑξαετία, ὁλοκληρώνεται... Ἡ ΕΟΚ ἀποβλέπει βέβαια σέ σκοπούς οἰκονομικούς, τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν οἰκονομικῶν καί ἀναπτυξιακῶν συμφερόντων τῶν χωρῶν πού τήν ἀπαρτίζουν, ἀλλά καί σέ σκοπούς πολιτικούς, τῆς ἑνώσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καί τῆς ἀναδείξεώς τους σέ συνασπισμένη πολιτική δύναμη. Πρός τό παρόν προηγοῦνται οἱ οἰκονομικοί σκοποί καί δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πώς ἀπό τόν βαθμό πού θά ἀποδειχθεῖ ἀπό τήν ἄποψη αὐτή ἐπιτυχής ἡ πορεία της, θά ἐξαρτηθεῖ καί ἡ ἐξέλιξή της σέ πολιτική ἕνωση.

Στήν Ἑλλάδα, ἐνῶ ἡ οἰκονομική σημασία τῆς ἐντάξεως δέν ὑποτιμᾶται — καί ἀντιθέτως συζητεῖται μέ ἀφορμή ἀμφισβητήσεις πού ἐγείρονται γιά τήν ἀξία της, ἡ πολιτική προοπτική της εἶναι ἐκείνη πού προκαλεῖ τό οὐσιαστικότερο ἐνδιαφέρον. Ἐπειδή συνδέεται μέ θέματα ἐθνικῆς ἀσφάλειας καί προστασίας ἀπέναντι στίς ἐκδηλώσεις τῆς ἀναγεννημένης τουρκικῆς ἐπιθετικότητος καί τοῦ ἐπεκτατισμοῦ. Καί συγκεκριμένα, ἐπειδή μέ τήν ἔνταξη ὑπάρχει ἡ πιθανότητα, ἐκτός τῶν ἄλλων, νά τερματισθεῖ καί ἡ «φυλετική» ἀπομόνωση τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι στόν τουρκικό ὄγκο.

Μέ τήν ἔνταξή της ἡ Ἑλλάδα θά μετάσχει σ' ἕνα πείραμα οἰκονομικῆς ἀλλά καί πολιτικῆς ἑνώσεως. Καί μέ τή συμμετοχή της ὡς πλήρους μέλους τῆς Κοινότητος καλεῖται καί αὐτή νά παίξει τό ρόλο της γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ πειράματος.

Ἡ «Βραδυνή» (8.1), σέ κύριο ἄρθρο μέ τίτλο «Πράξη ζωῆς», τονίζει:

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀνεβαίνοντας στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, εἶχε τήν πιό μακρόχρονη καί δημιουργική πρωθυπουργία, πού τό σπουδαιότερο θήραμά της ἔγινε ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ. Ἡ ἱστορία θά γράψει ὅτι ἡ Μεγάλη Ἰδέα ἔγινε πράξη ζωῆς χάρις στήν ἐπινοητική θέλησή του, πού βρῆκε γιά κάθε πρόβλημα μιά διέξοδο... Δέν ἀγνοοῦμε ὅτι ἡ Ἑλλάδα μπαίνει μέ ἴσα δικαιώματα (ἄν καί μέ λιγώτερες ὑποχρεώσεις) στήν Εὐρώπη, ἐνῶ ἡ ἀνάπτυξή της ἔχει μόλις περάσει τήν ἡλικία τῆς ἐφηβείας, σέ μιά ἐποχή πού καί ἡ ΕΟΚ ἀντιμετωπίζει κρίση οἰκονομική, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος. Ἀλλά αὐτό καί μόνον δίνει τήν διάσταση τοῦ ἐθνικοῦ ἄθλου. Καί σηματοδοτεῖ ὅτι προϋπόθεση τῆς ἐπιτυχίας εἶναι ἡ ἔνταση τῆς προσπάθειας... Μόνο μέ τήν ἀποστολική πίστη τοῦ Καραμανλῆ, τήν ἐπίμονη καί σκληρή διαπραγμάτευση πού ὁ ἴδιος εἶχε ἐπωμισθεῖ καί μέ τό ταλέντο του νά προβάλει τόν πολιτικό πυρήνα τοῦ προβλήματος, μέ μιά λογική πιό διαπεραστική ἀπ' τό σίδερο, ἐξασφαλίστηκε ἡ ὑποστήριξη τῶν Ἐννέα...

Ἀναφερόμενος, στή συνέχεια, στή στάση τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καί κυρίως τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὁ ἀρθρογράφος παρατηρεῖ:

Ἡ ἔνταξη εἶναι μοναδικό γιά τόν τόπο μας γεγονός καί ὀρθώτατα ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως ἔχει ἀπό τώρα καταρτίσει τόν κατάλογο τῶν ὑποψηφίων εὐρωβουλευτῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ... Ἀλλά γιατί ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ δέν συμμετέχει στόν ἑορτασμό τῆς ἐντάξεως; Δέν μπορεῖ νά εἶναι μέσα στήν ΕΟΚ καί ἔξω ἀπό τήν ΕΟΚ... Τίποτε εὐκολώτερο ἀπό τό νά γίνεται κανείς ἀρνητής τοῦ παντός. Ἀλλά δέν ὑπάρχει πιό ματαιόδοξη ἐπιχείρηση ἀπό τό νά θέλει ὁ ἀρνητής νά μᾶς πείσει ὅτι δέν

άποκρούει δσα άρνεῖται, γιά νά μή βρεθεῖ ἔξω άπό τό παιγνίδι, μέ τήν παράδοξη αὐταπάτη ὅτι ἔτσι μπορεῖ νά φέρει κοντά του κι ἐκείνους πού τούς χτυπᾶ... Ἡ ἔνταξή μας μᾶς φέρνει σέ στενή ἐπαφή μέ τό μέλλον, πού θά τό κερδίσουμε μέ τίς καινούργιες προοπτικές πού ἀνοίγονται. Τώρα ὑπάρχει ἕνα ἐθνικό σχέδιο πριμοδοτημένο άπό τήν Εὐρώπη, ὅπου ἀνήκουμε ὄχι ἰσοδύναμα ἀλλά ἰσότιμα. Τά κόμματα ὅμως τῆς ἀντιπολιτεύσεως, μέ τά ἀναχρονιστικά πλέγματά τους, δίνουν συχνά τήν ἐντύπωση ὅτι βαδίζουν πρός τό μέλλον μέ τίς πλάτες γυρισμένες σ' αὐτό.

Λίγες ἡμέρες ἐνωρίτερα, στίς 29 Δεκεμβρίου, ἡ ἴδια ἐφημερίδα ἔγραφε:

Γιά τόν τόπο μας οἱ ἡμέρες αὐτές ἐκπροσωποῦν τό τέλος μιᾶς μεγάλης πορείας, πού ὁριοθέτησε πρίν άπό 20 χρόνια, μέ σύμφωνη τότε τή γνώμη ὅλων τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς. Ὁ σταθερός ὁραματισμός καί ἡ ἀταλάντευτη πίστη τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν ἀναγκαιότητα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης καί στήν εὐρωπαϊκή μοίρα τῆς Ἑλλάδος βρίσκουν πλήρη τή δικαίωσή τους ὕστερα άπό 20 χρόνια ἀγώνων, μόχθων καί θυσιῶν... Μέ τήν προσχώρηση τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινότητα ἡ Εὐρώπη ἐνισχύεται σέ μιά δύσκολη ἐποχή. Ὄχι μόνον γιατί ἔτσι ξαναγυρίζει στίς πηγές τοῦ πολιτισμοῦ της, ἀλλά καί γιατί ἡ Κοινότητα ἀποδεικνύει ὅτι δέν ἐπιθυμεῖ νά παραμείνει μιά κλειστή λέσχη τῶν πλουσιωτέρων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν τοῦ Βορρᾶ... Εἶναι βέβαια ἀτυχής ἡ σύμπτωση ὅτι ἡ ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα πραγματοποιεῖται σέ μιά ἐποχή πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος, καί εἰδικώτερα ἡ Εὐρώπη, διέρχεται βαρειά καί πολύμορφη κρίση... Στήν πρώτη τουλάχιστον φάση μετά τήν ἔνταξη, δέν θά λείψουν οἱ δυσκολίες... Πιστεύουμε ὅμως, ὅπως δήλωσε καί ὁ Κ. Καραμανλῆς, στήν ἱκανότητα προσαρμογῆς πού διακρίνει τούς Ἕλληνες. Καί πιστεύουμε πώς οἱ δυσχέρειες σταδιακά θά ξεπερασθοῦν καί πώς ὁ τόπος αὐτός θά ἀλλάξει μελλοντικά μορφή, καί ὁ λαός αὐτός, μοίρα.

Ἡ «Ἀκρόπολις» παρατηρεῖ:

Ὅσοι σκέπτονται «λογιστικά» καί ἐξετάζουν μόνο τό «δοῦναι καί λαβεῖν» αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως — πού ὁπωσδήποτε εἶναι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὑπέρ τῆς χώρας μας — ἔχουν χάσει άπό τά μάτια τους τήν οὐσία τῆς ἐντάξεως. Ἄλλωστε, ἡ Ἑλλάς δέν προσέρχεται οὔτε σκοπεύει νά παραμείνει φτωχός συγγενής τῶν «Ἐννέα». Ἔχει ἀσφαλῶς ἀνάγκη τῆς ἀρωγῆς τους γιά νά ἀντιμετωπίσει τά προβλήματα τῆς μεταβατικῆς περιόδου, πού θά μεσολαβήσει ἀπό τῆς ἰσχύος τῶν συμφωνιῶν ἐντάξεως ὡς τήν πλήρη προσαρμογή της στίς συνθῆκες τῆς ΕΟΚ. Ἀλλά, στό μάκρος τοῦ χρόνου, θά πρέπει νά ἀνταποκριθεῖ θετικά στήν «πρόκληση», πού ἀντιπροσωπεύει ἡ ἄμιλλα μέ τούς προηγμένους ἑταίρους της. Καί θά ἀνταποκριθεῖ γιατί ἔχει ὅλες τίς δυνατότητες προσαρμογῆς (28.12).

Ἡ «Αὐγή» (31.12) γράφει:

Ἀσφαλῶς κορυφαῖο γεγονός πού σφραγίζει τό 1981, σέ συνάρτηση μέ τίς ἐξελίξεις στόν ἑλληνικό ἐσωτερικό χῶρο, εἶναι ἡ ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα. Γιά τήν Κυβέρνηση βέβαια ἡ ΕΟΚ εἶναι, παραφράζοντας τόν Σεφέρη «ὁ ἄγγελος πού περιμέναμε προσηλωμένοι εἴκοσι χρόνια...». Ὡστόσο, θά ἦταν τραγικό λάθος ἄν, ἐπηρεασμένοι άπό τίς ὁποιες κυβερνητικές ἐκτιμήσεις, ὑποτιμούσαμε τήν σημασία πού ἔχει γιά ὁλόκληρη τή χώρα — καί εἰδικώτερα γιά τό προοδευτικό της κίνημα — ἡ ἔνταξή μας στήν ΕΟΚ. Ὄχι μόνον γιατί ἡ ἔνταξη αὐτή ἀποτελεῖ γιά τή χώρα μας τή δυναμικώτερη ἴσως διαδικασία μεταβολῶν καί ἐξελίξεων άπό τό τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀλλά προπαντός γιατί μέσα στή συντελούμενη σήμερα εὐρωπαϊκή οἰκονομική ὁλοκλήρωση, ἐνυπάρχει τό σπέρμα τῆς πολιτικῆς ὁλοκλήρωσης... Ἡ αὐριανή πρωτοχρονιά σημαδεύει τήν ἀρχή μιᾶς καινούργιας φάσης στήν ἐθνική μας ζωή... Δέν ὑπήρξαμε οὔτε συγκαταλεγόμαστε τώρα στούς ἄκριτους ὑμνητές τῆς ΕΟΚ. Δέν ὀνειρευτήκαμε παραδείσους. Γιατί ξέρουμε πώς δέν ὑπάρχουν παράδεισοι πουθενά. Καί πώς ὁ κάθε λαός κατακτάει ὁ ἴδιος μέ τούς ἡγέτες του τό μέλλον του, τό δικαίωμα γιά μιά ἐλεύθερη ζωή. Καί άπό τή σκοπιά αὐτή πατώντας στέρεα στό ἔδαφος τῆς πραγματικότητος καί τῶν δυνατοτήτων πού ὑπάρχουν, ταχθήκαμε ὑπέρ τῆς ἔνταξης τῆς χώρας μας στήν ΕΟΚ. Ἀπό αὔριο ὁ ἀγώνας πού διεξάγουμε γιά ἕνα καλλίτερο μέλλον, συνδέεται πολύ πιό στενά μέ τίς τύχες καί τίς προοπτικές τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐργατικοῦ καί δημοκρατικοῦ κινήματος.

Σέ σχόλιό του μέ τίτλο «Οἱ διθύραμβοι γιά τήν ΕΟΚ», ὁ «Ριζοσπάστης» (3.1), ἐκφράζοντας τήν πλήρη ἀντίθεσή του πρός τήν ἑλληνική ἔνταξη, παρατηρεῖ:

Ποιά εἶναι ἡ σκληρή πραγματικότητα πού προσπαθοῦν οἱ θιασῶτες τῆς ἔνταξης νά κρύψουν πίσω άπό τούς κούφιους λόγους καί τούς διθυραμβικούς πανηγυρισμούς; Ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στό πρωτοχρονιάτικο διάγγελμά του καί ὁ πρωθυπουργός ζήτησαν θυσίες άπό τόν λαό, ἀξίωσαν νά δουλεύουμε περισσότερο καί νά ξοδεύουμε λιγώτερα άπό ὅσα κερδίζουμε! Αὐτό σημαίνει ἔνταση τῆς μονόπλευρης λιτότητας σέ βάρος τῶν ἐργαζομένων καί ἀκόμα μεγαλύτερες παροχές, εὔνοιες καί ἀσυδοσία στά ντόπια καί στά ξένα μονοπώλια, πού θά εἰσβάλουν ἀκάθεκτα στήν ἑλληνική οἰκονομία. Ἀλλά τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει ὅτι ὅλες οἱ ἀποφάσεις γιά τήν οἰκονομική — καί ὄχι μόνον γιά τήν οἰκονομική — ἐξέλιξη τῆς χώρας μας θά παίρνονται στίς Βρυξέλλες άπό τούς ἐκπροσώπους τῶν κοινοταγορίτικων τράστ.

Καί ἡ ἴδια ἐφημερίδα θά σημειώσει στίς 14 Ἰανουαρίου:

Τό πρόβλημα τῆς Δημοκρατίας γιά τήν Ἑλλάδα δέν θά λυθεῖ μέσα στήν ΕΟΚ. Μήπως σέ χῶρες τῆς ΕΟΚ δέν ὑπάρχουν δραστήριες φασιστικές ὀργανώσεις πού δροῦν ἐπίσημα ἀνεγνωρισμένες; Μήπως ἐκεῖ οἱ προοδευτικές δυνάμεις δέν διαπιστώνουν τήν ὕπαρξη φασιστικοῦ κινδύνου; ... Οἱ Ἕλληνες ἐργαζόμενοι εἶναι σήμερα σέ θέση νά γνωρίζουν τίς συνέπειες τῆς ἔνταξης στόν τομέα τῆς δημοκρατίας καί τῶν πολιτικῶν καί συνδικαλιστικῶν ἐλευθεριῶν; ... Μέσα στίς συνθῆκες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ἡ πάλη τοῦ λαοῦ γιά τή δημοκρατία θά εἶναι δυσκολώτερη. Γι' αὐτό

ἀκριβῶς ἡ πάλη γιά τήν ἀποδέσμευση εἶναι ἀξεχώριστη ἀπό τήν πάλη γιά τή δημοκρατική ἀλλαγή.

Στήν ἑλληνική ἔνταξη θά ἀναφερθοῦν καί τά ἐγκυρότερα ὄργανα τοῦ διεθνοῦς τύπου:

Ἀναφερόμενη στήν πρώτη σύνοδο ἐργασίας γιά τόν καθορισμό τοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν κανονισμῶν στήν ἑλληνική γεωργία, ἡ «Le Monde» (11.12), σέ ἀνταπόκρισή της ἀπό τίς Βρυξέλλες, χαρακτηρίζει τούς Ἕλληνες μᾶλλον δύσκολους συνεταίρους, ἐνῶ, σέ ἄλλη ἀνταπόκριση, τήν 1 Ἰανουαρίου, ἡ ἴδια ἐφημερίδα, συνδέοντας τήν ἑλληνική ἔνταξη μέ τήν πιθανή εἴσοδο στήν Κοινότητα τῆς Ἱσπανίας καί τῆς Πορτογαλίας, ἐκφράζει τήν ἄποψη ὅτι ἡ εὐελιξία πού ἐπικράτησε σέ ὁρισμένες περιπτώσεις μέ τήν Ἀθήνα, θά πρέπει νά ἀποφευχθεῖ κατά τίς συζητήσεις μέ τή Μαδρίτη.

Σέ ἀνταποκρίσεις της ἀπό τήν Ἀθήνα καί τίς Βρυξέλλες, ἡ «Figaro» ἀναφέρεται στή γενική πολιτική κατάσταση τῆς χώρας καί στήν προσωπικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ, «πού ἐργάστηκε σκληρά γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ», καί δίνει ἰδιαίτερη ἔμφαση στό ἄνοιγμα τῆς ΕΟΚ πρός τή Μεσόγειο. Εἰδικότερα, ἡ ἐφημερίδα, ἀναφερόμενη στή σημασία τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος, τονίζει ὅτι ἡ εἴσοδός της στήν Κοινή Ἀγορά «τοποθετεῖ τήν τελευταία ἐνώπιον νέων σημαντικῶν εὐθυνῶν». Ἡ Ἑλλάδα ἀνοίγεται πρός τρεῖς ἠπείρους — τήν Ἀφρική, τήν Ἀσία καί, φυσικά, τήν Εὐρώπη. Ἂν οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονται προπαντός Εὐρωπαῖοι, ἡ γεωγραφική τοποθέτηση τῆς χώρας τους θέτει τό ζήτημα τῆς διαχωριστικῆς γραμμῆς μεταξύ Εὐρώπης καί Ἀνατολῆς. «Μήπως θά μποροῦσε ὁ Βόσπορος», καταλήγει ἡ ἀνταπόκριση, «νά γίνει αὐτή ἡ ἰδεώδης καί πραγματική διαχωριστική γραμμή μεταξύ τῆς Εὐρώπης τῶν Δέκα καί τῆς Ἀνατολῆς; Διότι ἡ Ἑλλάδα, μολονότι εἶναι ἀνοιγμένη πρός ὅλα τά ρεύματα, ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἡ πρώτη εὐρωπαϊκή δύναμη στά πρόθυρα τῆς Ἀνατολῆς» (1 καί 5.1).

Μέ τίτλο «Ἡ Ἑλλάδα καί ἡ ΕΟΚ», ἡ γαλλική ἐπιθεώρηση «Cahiers Européens» (Ἰούλιος 1980), ἀφοῦ ἀναφέρεται στό χρονικό τῆς ἐντάξεως, ἀρχίζοντας ἀπό τή συμφωνία τῆς Συνδέσεως, τό 1961, ἀναλύει τά ὀφέλη πού θά ἀποκομίσει ἡ Ἑλλάδα ἀπό τήν ἔνταξή της στήν ΕΟΚ, καθώς καί τά πλεονεκτήματα πού μπορεῖ νά προσφέρει ἡ χώρα στήν Κοινότητα, κυρίως τά ναυτιλιακά κεφάλαια καί τήν ἐκμετάλλευση τοῦ ὑπεδάφους. Ἰδιαίτερη ὅμως ἔμφαση δίνει στήν πολιτική ἄποψη τοῦ θέματος:

Κατά τή γνώμη μας, ἡ Ἑλλάδα δέν θά μποροῦσε νά κάνει ἄλλη ἐπιλογή. Μένοντας σέ ἀπομόνωση καί ἀκολουθώντας μιά πολιτική αὐστηρά διμερῆ, διέτρεχε τόν κίνδυνο νά βρίσκεται στό ἔλεος τῶν συνομιλητῶν της, χωρίς καμμιά ἐξασφάλιση γιά τό παρόν καί τό μέλλον. Νά στρεφόταν πρός τίς χῶρες τοῦ Τρίτου Κόσμου; Οὔτε λόγος νά γίνεται περί αὐτοῦ, ὑπό τίς σημερινές σχέσεις μεταξύ τῶν χωρῶν αὐτῶν. Νά στρεφόταν πρός τό σοσιαλιστικό μπλόκ; Αὐτή ἡ προοπτική ἀντιβαίνει πρός τή νοοτροπία, τίς βλέψεις καί τά ζωτικά συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μία μόνο λύση ὑπῆρχε: νά γίνει ἕνα μέ τούς εὐρωπαϊκούς λαούς, γιά τήν ἀπό κοινοῦ οἰκοδόμηση μιᾶς ἑνωμένης, ἐλεύθερης καί δημοκρατικῆς Εὐρώπης. Μ' αὐτή τήν πολιτική θά μπορέσει ἡ Ἑλλάδα νά ἐξασφαλίσει τήν πολιτική της ἀνεξαρτησία καί τήν οἰκονομική της ἀνάπτυξη καί νά ἐνισχύσει τούς δημοκρατικούς της θεσμούς.

Ἡ «Les Echos» (31.12), ἀντιμετωπίζοντας μέ ἐπιφυλακτικότητα τήν ἑλληνική ἔνταξη, τήν ἀποδίδει — ἀπό πλευρᾶς τῆς ΕΟΚ — ὄχι τόσο σέ οἰκονομικές ἀνάγκες ὅσο στήν πολιτική βούληση, ἰδιαίτερα τοῦ Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν. Καί ἀφοῦ ἐπισημαίνει τή διαφορά ἀναπτύξεως, στούς οἰκονομικούς τομεῖς, μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ὑπογραμμίζει:

Ἡ Ἑλλάδα, γιά νά ἀντιμετωπίσει τήν εὐρωπαϊκή πρόκληση, θά πρέπει ἀπαραιτήτως νά μεταβάλει τό ταχύτερον δυνατόν τίς διαρθρώσεις της καί τίς ἐσωτερικές της δυσκολίες, τόσο λόγω τῶν ἀντιδράσεων τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὅσο καί λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ὑπέρμετρης θέρμης στήν κοινή γνώμη γιά τήν ἔνταξη... Ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ ἔχει μιά πολύ συμβολική σημασία, δεδομένου ὅτι ἡ χώρα αὐτή ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τά λίκνα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλά μέ τό δέκατο αὐτό μέλος, οἱ δυσκολίες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς θά πάρουν μιά νέα διάσταση, διότι σέ μιά ἐποχή μεγάλων οἰκονομικῶν δοκιμασιῶν, ἡ Κοινότητα ὑποδέχεται ἕνα νέο μέλος, τοῦ ὁποίου τό κατά κεφαλήν εἰσόδημα εἶναι κατώτερο ἀπό τό ἥμισυ τοῦ μέσου εἰσοδήματος τῶν σημερινῶν ἐννέα μελῶν.

Ἡ «Liberation» σημειώνει, στίς 29 Δεκεμβρίου:

Οἱ Ἕλληνες δέν θέλουν νά μοιάσει ἡ χώρα τους στήν Τουρκία, μέ στρατιωτικά πραξικοπήματα καί δεξιά ἤ ἀριστερή τρομοκρατία ... Γιά τήν ἑλληνική ἀστική μέση τάξη, εἶναι ἐμφανές ὅτι ἡ εἴσοδος στήν Κοινή Ἀγορά εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐχέγγυο ἀσφαλείας καί σταθερότητος, τόσο στόν ἐσωτερικό τομέα, ὅσο καί στά πλαίσια μιᾶς περιοχῆς σχετικά ταραγμένης. Ἡ Εὐρώπη τῶν Ἐννέα (καί σύντομα τῶν Δέκα) ἀντιπροσωπεύει, εἴτε τό θέλουμε εἴτε ὄχι, τήν ὑποχρέωση τηρήσεως ἑνός ὁρισμένου πολιτικοῦ «ἐπιπέδου». Δύσκολα μπορεῖ κανείς νά φανταστεῖ χῶρες, σάν τήν Ὁλλανδία καί τήν Δυτική Γερμανία, νά δέχονται μέ εὐχαρίστηση νά παρακάθηνται μέ ἐκπροσώπους δικτατοριῶν...

Στή Γερμανία, ἡ «Süddeutsche Zeitung» τονίζει:

Οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν ὅτι ἡ δημοκρατία στή χώρα τους στηρίζεται ἀκόμη σέ ἀσθενεῖς βάσεις καί ὅτι μέ τήν ἔνταξη θά ἐξασφαλισθεῖ ἀκόμη περισσότερο αὐτή ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος καί θά ριζωθεῖ ὁριστικά στή συνείδηση κάθε Ἕλληνα. Αὐτός ἦταν ἀκριβῶς καί ὁ πρωταρχικός στόχος ἐκείνου τοῦ ἀνδρός, πού ὁδήγησε τήν χώρα στήν

ΕΟΚ: Τοῦ Κ. Καραμανλῆ ... Πρῶτος ὁ Καραμανλῆς πού τό 1974 ἀνέλαβε τήν πρωθυπουργία μετά τήν κατάρρευση τῆς δικτατορίας, ἐνήργησε μέ σοβαρότητα γιά τήν κατοχύρωση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καί ὁδήγησε τήν Ἑλλάδα στήν ΕΟΚ, γιατί πρόβλεψε ὅτι ἔτσι ἡ δημοκρατία θά ἦταν ἐξασφαλισμένη (20 καί 31.12).

Σέ ἀναταπόκρισή της ἀπό τίς Βρυξέλλες, ἡ «Frankfurter Allgemeine», ἀναφερόμενη στίς διαπραγματεύσεις γιά τήν τιμή τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, καταλήγει στή διαπίστωση ὅτι «οἱ Ἕλληνες δέν πρόκειται νά εἶναι ἕνας εὔκολος ἑταῖρος». Στή συνέχεια, ὁ ἀνταποκριτής συνδέει τήν ἑλληνική ἔνταξη μέ τήν περαιτέρω διεύρυνση τῆς ΕΟΚ πρός τό νότο, «πού ἐνδέχεται νά ὁδηγήσει σέ πιθανή παράλυση τοῦ συστήματος λήψεως ἀποφάσεων σέ μιάν Εὐρώπη τῶν Δώδεκα»:

Ἀπομένει νά δοῦμε πῶς θά εὐθυγραμμισθοῦν οἱ Ἕλληνες στήν Κοινότητα κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές. Πάντως, ἡ πολιτική κατάσταση στήν Ἑλλάδα δέν φαίνεται νά ἀποκλείει ἐπικείμενη διαπραγμάτευση τῶν ὅρων ἐντάξεως. Μιά νίκη τοῦ Α. Παπανδρέου στίς ἐκλογές τοῦ '81 θά ὁδηγοῦσε σέ δημοψήφισμα, γιά τή συνέχιση τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινότητα... Γενικά ἡ πρός νότο διεύρυνση πιθανόν νά χαλαρώσει τή συνοχή τῆς Κοινότητος, γεγονός πού κάθε ἄλλο βέβαια παρά θά ἀνταποκρινόταν στούς ἰδρυτικούς ὁραματισμούς μιᾶς πολιτικά ἑνιαίας καί δυνατῆς Εὐρώπης (20.12).

Ἡ «Die Welt» (31.12), σέ ἄρθρο της μέ τίτλο: «Ἀπό τήν 1 Ἰανουαρίου ἀνήκει καί ἡ Ἑλλάδα στήν ΕΟΚ — Ἡ Ἀθήνα ἔπαιξε τό χαρτί της μέχρι τέλους», ἀσχολεῖται μέ θεσμικά καί λειτουργικά προβλήματα τῆς ΕΟΚ· καί ἐπισημαίνει:

Ἡ σκληρή στάση μέ τήν ὁποία ἀγωνίστηκε ἡ Ἀθήνα μέχρι καί τήν τελευταία στιγμή γιά τήν ἀπόσπαση τόσον ὑψηλῶν τιμῶν καί εὐνοϊκῶν χρηματοδοτικῶν ρυθμίσεων ἀπό τό Κοινοτικό Ταμεῖο, ὑπῆρξε γιά μερικούς παρατηρητές ἐντελῶς ἀντίθετη, ἔναντι τῆς μέχρι τώρα διαπραγματευτικῆς τακτικῆς τῶν Ἑλλήνων... Τό παραπάνω γεγονός ὁδηγεῖ ὁπωσδήποτε στό συμπέρασμα ὅτι τό νέο μέλος τῆς ΕΟΚ θά ὑπερασπίσει μελλοντικά τό ἴδιο ἀποτελεσματικά τά συμφέροντά του, ὅπως καί τά ὑπόλοιπα μέλη.

Στή Μεγάλη Βρετανία, οἱ «Times» συνδέουν τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος μέ τή διεύρυνση πρός τό νότο — μετά τή μελλοντική προσχώρηση τῆς Ἱσπανίας καί τῆς Πορτογαλίας — καί ὑπογραμμίζουν τήν προσπάθεια πού πρέπει νά καταβληθεῖ τόσο ἀπό τήν Κοινότητα, προκειμένου νά ξεπεραστοῦν οἱ μεγάλες ἀνισότητες πλούτου μεταξύ τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ, ἀλλά καί ἀπό τήν ἑλληνική πλευρά, γιά νά προσαρμοστεῖ ἡ ἐσωτερική δομή τῆς χώρας μέ τήν ἀντίστοιχη τῆς Κοινότητας (31.12).

Σέ ἀνταποκρίσεις ἀπό τίς Βρυξέλλες, οἱ «Financial Times», ἀφοῦ ἀναφέρονται στά προβλήματα πού δημιούργησαν οἱ ἑλληνικές θέσεις στίς Βρυξέλλες, κατά τόν καθορισμό τῆς τιμῆς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, θίγουν τήν ἀνάγκη μεταβολῶν στήν ἐσωτερική δομή τῆς χώρας καί στήν ἀναδιάρθρωση τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καί ἐπισημαίνουν τίς διαδικαστικές δυσκολίες πού θά συναντήσει ἡ Ἑλλάδα στήν πρώτη φάση τῆς ἐντάξεώς της (11 καί 19.12).

Ἡ «Daily Telegraph» παρατηρεῖ:

Ἡ μεγαλειώδης πολιτική χειρονομία τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά κάνει τήν Ἑλλάδα μέλος τῆς ΕΟΚ πρόκειται νά ἔχει μακροπρόθεσμες ἐπιπτώσεις, πού οἱ συμπατριῶτες του μόνον τώρα ἀρχίζουν νά ἀντιλαμβάνονται. Μακροπρόθεσμα οἱ συνέπειες θά εἶναι εὐεργετικές, ἀλλά βραχυπρόθεσμα τό «σόκ» στό ἑλληνικό σύστημα πρόκειται νά εἶναι τεράστιο... Πάντως, γιά τόν Κ. Καραμανλῆ ὁ κυριώτερος σκοπός τῆς ἐντάξεως εἶναι νά ὑπογραμμιστεῖ σέ διεθνῆ κλίμακα ὅτι ἔχει τελείως ἀποκοπεῖ ἡ Ἑλλάς ἀπό τό πρόσφατο ὁλοκληρωτικό καθεστώς. Ἡ ἔνταξη θεωρεῖται ἐξασφάλιση γιά τήν μή ἐπάνοδο τῶν συνταγματαρχῶν (15.12).

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα, ἀναφερόμενη στά οἰκονομικά προβλήματα πού μπορεῖ νά προκύψουν γιά τήν ΕΟΚ, τονίζει:

Ὅλα αὐτά (τά οἰκονομικά θέματα) εἶναι δευτερεύοντα σέ σχέση μέ τό πρωταρχικό γεγονός ὅτι ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ εἶναι ἡ πολιτική κίνηση πού προέκυψε ἀπό τήν ἀποφασιστικότητα τοῦ προέδρου Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ συνέλεξε τά θρύμματα πού ἄφησε τό καθεστώς τῶν συνταγματαρχῶν, θέλησε νά δέσει γερά τό μέλλον τῆς Ἑλλάδος μέ τή Δυτική Εὐρώπη, ὡς ἐγγύηση γιά τήν δημοκρατία (22.12).

Ἡ «Sunday Telegraph» σημειώνει:

Παρ' ὅλα τά προβλήματα, ἀργά ἤ γρήγορα, ἡ δημοκρατική Ἑλλάδα ἔπρεπε νά γίνει δεκτή στήν ΕΟΚ γιά τόν ἴδιο λόγο πού κατακτήθηκε καί τό Ἔβερεστ, ἁπλῶς γιατί ἦταν ἐκεῖ. Ὁ σύγχρονος Ἕλληνας μπορεῖ νά μή μοιάζει στούς ὡραίους προγόνους του καί ἀκόμη, ἡ γλῶσσα του μπορεῖ νά ἔχει ἀλλάξει· ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀδύνατο νά φτιάξει κανείς τήν εὐρωπαϊκή οἰκογένεια τῶν ἐθνῶν, χωρίς νά περιλάβει καί τούς ἀπογόνους ἐκείνων πού δημιούργησαν τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό. Ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς μᾶς ἔδωσε τήν ἀπάντηση στό ἐρώτημα, γιατί πρέπει νά προσπαθήσουμε νά φτιάξουμε αὐτή τήν εὐρωπαϊκή οἰκογένεια: στό σημερινό κόσμο εἶναι καλύτερα νά ἀνήκεις σέ μιά ὁμάδα ἀπό τό νά προσπαθεῖς νά ἐπιβιώσεις μόνος σου. Αὐτό τό ἐπιχείρημα ἰσχύει τόσο γιά τήν Ἀθήνα, ὅσο καί γιά τό Λονδίνο. Ἄλλωστε, ὁ κόσμος πού μᾶς περιβάλλει ἀποτελεῖται ἀπό ὁμάδες ἐθνῶν. Αὐτή εἶναι μιά καλή στιγμή νά ἐνταχθεῖ κανείς στό Club τῶν δυτικῶν, ἀλλά πράγματι μιά πολύ ἰδιόμορφη στιγμή γιά νά ἀποχωρήσει (3.1).

Ὁ «Observer» ἀναφέρει:

Οἱ Ἕλληνες θά βροῦν τήν οἰκονομική προσαρμογή

στήν Κοινότητα κάπως δόυνηρή στήν άρχή, καί ἴσως ἀκολουθήσουν τό βρετανικό παράδειγμα τῆς ἐπιρρίψεως τῶν εὐθυνῶν στούς ὄρους τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης. Ὡστόσο, ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς δέν ὁδήγησε τήν Ἑλλάδα στήν Κοινότητα μόνο γιά λόγους οἰκονομικούς. Εἶδε τό θέμα ἀπό πολιτική σκοπιά καί δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διαθέτει ἰσχυρή αἴσθηση τῆς ἱστορίας. Πιστεύει ὅτι ἡ ἐνσωμάτωση στή Δυτική Εὐρώπη εἶναι οὐσιώδης γιά τήν ἀσφάλεια, τή σταθερότητα καί τήν πρόοδο τῆς χώρας... Τό μεγαλύτερο πολιτικό κεφάλαιο τῆς χώρας σάν μέλος τῆς ΕΟΚ ἴσως ἀποδειχτεῖ ἡ δυνατότητά της νά ἀποτελέσει τό παράθυρο πρός τήν Ἀνατολική Εὐρώπη, δεδομένου ὅτι ἡ Ἑλλάδα συνορεύει μέ πολλές κομμουνιστικές χῶρες, περισσότερες ἀπό ὁποιαδήποτε ἄλλη χώρα τῆς ΕΟΚ. Χάρις στήν ὀρθολογισμένη τακτική τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀπό τό 1974 μέχρι σήμερα, οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τίς ἀνατολικές χῶρες εἶναι πιό στενές καί περισσότερο σταθερές. Ἐπίσης βελτιώθηκαν οἱ σχέσεις μέ τήν Σοβιετική Ἕνωση... Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἱστορικά ἐφοδιασμένη γιά νά διαδραματίσει τό ρόλο τῆς γέφυρας μεταξύ Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς Εὐρώπης (28.12).

Στήν Ἰταλία, ἡ «Corriere della Sera» ἀναφέρεται στίς οἰκονομικές ἐπιπτώσεις πού θά ἔχει ἡ κοινοτική διεύρυνση στά Κράτη-μέλη τῆς ΕΟΚ καί ἰδιαίτερα στήν Ἰταλία, καί στά προβλήματα πού θά δημιουργηθοῦν στήν Κοινότητα, ἐξαιτίας τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, τῆς δομῆς τῆς διοικητικῆς μηχανῆς τῆς χώρας, καθώς καί τῶν ἑλληνικῶν ἀπαιτήσεων. Παραδέχεται ὅμως ὅτι «ἡ Ἑλλάδα δέν ἐπέλεξε τήν Εὐρώπη γιά νά διευρύνει τά γεωγραφικά σύνορα μιᾶς οἰκονομικῆς λέσχης, γι' αὐτό οἱ ἐλπίδες καί τό θάρρος της δέν ἀξίζουν τήν ἀπογοήτευση» (30.12).

«Ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος δέν σημαίνει μόνο μιά Κοινότητα πολιτιστικά πλουσιώτερη καί γεωγραφικά πιό ὁλοκληρωμένη, ἀλλ' ὑποδηλώνει ὅτι προσφέρεται μιά εὐκαιρία γιά νά ἀναθεωρηθοῦν οἱ δομές καί οἱ σκοποί τῆς ἑνωμένης Εὐρώπης καί γιά νά καθορίσει αὐτή καλύτερα τό ρόλο της στό διεθνές προσκήνιο», τονίζεται σέ ἄρθρο τῆς «Popolo» (31.12). Ἡ «Avanti» ὑπογραμμίζει τά πολιτικά κίνητρα πού ὁδήγησαν στήν ἑλληνική ἔνταξη, καί ἐπισημαίνει ὅτι ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ πραγματοποιεῖται σέ μιά περίοδο κρίσεως, γιά νά καταλήξει: «Ἑπομένως, ἡ Ἑλλάδα, τή στιγμή τῆς πλήρους ἐντάξεώς της στήν ΕΟΚ δέν συναντᾶ πολύ ἐποικοδομητικό κλίμα. Σ' αὐτό προστίθενται καί προβλήματα συνυφασμένα μέ τήν οἰκονομική της κατάσταση, ἔστω καί ἄν ἀληθεύει — ὅπως ἐπανειλημμένα δήλωσε ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς — ὅτι οἱ πολιτικές ἐκτιμήσεις ὑπῆρξαν καθοριστικές γιά τήν εὐρωπαϊκή ἐπιλογή τῆς χώρας» (2.1).

Ἡ «Il Giornale» παρατηρεῖ:

Ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ ἕνα ἀποφασιστικό ὀρόσημο στίς πολιτικές ἀμφιταλαντεύσεις τῆς εὐπαθοῦς αὐτῆς μεσογειακῆς χώρας, πού πέρασε μέσα σέ λιγότερο ἀπό μιά δεκαπενταετία ἀπό τή μοναρχία στή στρατιωτική δικτατορία καί ἀπό τήν τελευταία καί πάλι στή δημοκρατία, χωρίς πιά μοναρχία. Δέν ἐπρόκειτο γιά μιά εὔκολη ἐπιλογή. Ὡς τήν τελευταία στιγμή ἐμποδίστηκε ἀπό τήν ἄκρα Δεξιά, νοσταλγό τῶν συνταγματαρχῶν καί ἀπό τό ΠΑΣΟΚ τοῦ Παπανδρέου, ἕναν τριτοκοσμικό πολιτικό σχηματισμό. Ὁ ἄνδρας πού προσωπικά θέλησε καί ἐπισφράγισε τόν εὐρωπαϊκό «γάμο» μέ τήν καινούργια Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς. Ὅπως ἡ Ἑλλάδα τοῦ παρελθόντος ταυτιζόταν μέ τόν Βενιζέλο, ἔτσι καί ἡ σύγχρονη Ἑλλάδα ταυτίζεται σήμερα μέ τόν Καραμανλῆ. Αὐτός ἀνήκει στήν ὁμάδα τῶν τελευταίων μεγάλων εὐρωπαϊκῶν προσωπικοτήτων (31.12).

Σέ ἀνταπόκριση, τέλος, ἀπό τήν Ἀθήνα πρός τό Γαλλικό Πρακτορεῖο Εἰδήσεων, ὁ Π. Ντυρέλ θά τονίσει: «Τό ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἔχει πλέον ταυτιστεῖ ἀπόλυτα μέ αὐτόν καθεαυτό τόν ἑλληνικό λαό. Καί αὐτό ἔκανε μιά μεγάλη προσωπικότητα νά πεῖ ὅτι τήν Ιη Ἰανουαρίου 1981 ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἰσέρχεται στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα».

Στήν Ἀμερική, οἱ «New York Times» ἐπεσήμαναν:

Τό νέον ἔτος ἔφερε τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ καί μαζί μ' αὐτήν, τό αἰσιόδοξο μήνυμα ὅτι ἡ Βόρεια Εὐρώπη ἀρχίζει νά λαμβάνει σοβαρά ὑπόψη τίς εὐθύνες της ἔναντι τῶν νοτίων γειτόνων της... Ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος θά κοστίσει βέβαια στήν Κοινή Ἀγορά 1,8 δισεκατ. δολλάρια σέ οἰκονομική βοήθεια γιά τά ἑπόμενα πέντε ἔτη. Τό κόστος αὐτό θά τριπλασιαστεῖ πρίν ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Πορτογαλίας καί τῆς Ἱσπανίας... Ἡ ἀνταμοιβή ὅμως θά εἶναι ἡ πολιτική σταθεροποίηση, μέ ἀποτέλεσμα τή δημιουργία ἑνός περισσότερο ἰσχυροῦ δημοκρατικοῦ μετώπου, πού θά διαθέτει πιό δυνατή φωνή στίς διεθνεῖς ὑποθέσεις. Ἔτσι ἡ Κοινή Ἀγορά τῶν 12 ἐθνῶν θά προσλάβει διεθνῆ σπουδαιότητα, ἀφοῦ θά ἐκτείνεται ἀπό τήν πολική Γροιλανδία μέχρι τήν ἡλιόλουστη Κρήτη στήν Ἀνατολική Μεσόγειο (27.12).

Ἀπό τήν ἴδια σκοπιά ἀντιμετωπίζει τήν ἑλληνική ἔνταξη καί τό «Time», τό ὁποῖο σέ ἄρθρο του ἐπισημαίνει τή σημασία πού ἀποδίδει ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς στήν ἐνίσχυση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν μέ τήν ἔνταξη τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ. Παρατηρεῖ, ἀκόμη, ὅτι τό καθαρό δημοσιονομικό ὄφελος γιά τήν Ἑλλάδα θά αὐξηθεῖ ἀπό 200 ἑκατ. δολλ., τό 1981, σέ 700 ἑκατ. δολλ., τό 1986 (7.1).

Κατά τήν ἄποψη τῆς «Washington Star»:

Ἡ σύνδεση τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Εὐρώπη θά ἐπισύρει μακροχρόνιες συνέπειες, δεδομένου ὅτι ἡ ἑλληνική οἰκονομία θά ὑποχρεωθεῖ, μέσω τῆς συνεργασίας μέ τούς πλουσιότερους καί ἰσχυρότερους γείτονές της, νά ἀνταγωνιστεῖ

ἕνα εὐρωπαϊκό πρότυπο... Κυρίως ὅμως ἡ ἐνίσχυση τῶν δεσμῶν μέ τήν Δυτική Εὐρώπη θά βοηθήσει στήν ἐξασφάλιση τῆς ἐπιβιώσεως τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα... Μέ προβλήματα ἤ καί χωρίς αὐτά, ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ εἶναι ἀπίθανο νά ἀναστραφεῖ. Ἡ ἑλληνική οἰκονομία, καθώς σταδιακά θά δοκιμάζει μεθόδους τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, σύντομα θά προσαρμοστεῖ σ' αὐτό τό πρότυπο τῆς εἰλικρίνειας καί τῆς ἐνεργητικότητας. Ἡ ἑλληνική πολιτική καί πολιτιστική σκέψη θά βρίσκεται συχνότερα ἐναρμονισμένη μέ τά εὐρωπαϊκά συμφέροντα. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆς θά δεῖ νά πραγματοποιεῖται ἕνας ἀπό τούς πιό ἀγαπημένους του σκοπούς (27.12).

Ὁ τουρκικός τύπος, ἀπό τήν πλευρά του, ἀντιμετώπισε μέ ἔκδηλη ἀνησυχία τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος. Χαρακτηριστικό εἶναι ἄρθρο τῆς «Μιλλιέτ», στό ὁποῖο μεταξύ ἄλλων ἀναφέρεται:

... Εἶναι ἀμφίβολο ἄν ὁ κῦριος σκοπός τῆς ἑλληνικῆς ἐπιθυμίας περί ἐντάξεως στήν ΕΟΚ ἦταν πολιτικός. Ἡ Ἑλλάς ὅμως ἀποκτᾶ μέ τόν τρόπο αὐτό ὀργανική σύνδεση μέ τήν Εὐρώπη καί θά ἔχει πλέον τόν λόγο γιά τήν πολιτική τῆς Εὐρώπης μαζί μέ χῶρες ὅπως ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καί ἡ Δυτική Γερμανία. Στόν οἰκονομικό τομέα ἡ Ἑλλάς περιμένει πολλά πλεονεκτήματα ἀπό τήν ἔνταξη. Θά μπορεῖ νά πουλάει μέ εὐκολία τά προϊόντα της στήν Εὐρώπη, θά ἐνοποιηθεῖ μέ τήν οἰκονομία τῶν πλουσίων χωρῶν καί θά ἀποκτήσει ἐλευθερία διακινήσεως τῶν ἐργατῶν στίς χῶρες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Ἀπό πλευρᾶς Τουρκίας, ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος εἶναι πιθανό νά ἔχει δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις μᾶλλον στόν πολιτικό τομέα, παρά στόν οἰκονομικό. Βέβαια, ἄν σκεφθοῦμε τό θέμα μακροπρόθεσμα, ἡ Ἑλλάς θά ἔχει τήν δυνατότητα καί θά προσπαθήσει νά ἐπωφεληθεῖ καί οἰκονομικά ἀπό τήν ἔνταξη. Τό κύριο πλεονέκτημα ὅμως θά εἶναι πολιτικό. Τό ζήτημα εἶναι μέ ποιό τρόπο θά χρησιμοποιήσει ἡ Ἑλλάς τό πλεονέκτημα αὐτό.

Σέ ἄρθρο μέ τίτλο «Ὁ Ἀγών πού χάσαμε», ἡ «Γκιούναϊντίν» παρατηρεῖ:

Τό γεγονός πού μ' ἔκανε νά αἰσθανθῶ δυσφορία τήν ἡμέρα τῆς Πρωτοχρονιᾶς, ἦταν ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ καί ἡ ἀπόκτηση ἴσων δικαιωμάτων μέ τούς Ἐννέα. Τό πιό πρόχειρο παράδειγμα στήν προκειμένη περίπτωση εἶναι τό δικαίωμα τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν νά κινοῦν τά χέρια καί νά μπαίνουν σ' ὅλες τίς χῶρες, στίς ὁποῖες ἐφαρμόζεται γιά τούς Τούρκους καθεστώς θεωρήσεων.

Ἡ Ἑλλάς κατέβαλε κατά τά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια ὑπεράνθρωπες προσπάθειες γιά νά φθάσει στό σημεῖο αὐτό. Θά ἀποτελοῦσε ἀδικία νά μήν ὑπογραμμιστοῦν οἱ προσπάθειες αὐτές καί ἰδίως ἐκεῖνες πού καταβλήθηκαν κατά τήν περίοδο τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Ἐνῶ στή δική μας χώρα γίνονται δογματικές συζητήσεις γιά τό ἄν θά πρέπει νά ἐνταχθοῦμε ἤ ὄχι, οἱ Ἕλληνες φρόντισαν νά συμπληρώσουν τίς ἐλλείψεις τους γιά νά φθάσουν στίς μέρες αὐτές. Πρόκειται γιά μιά μεγάλη ἐπιτυχία καί ὁ ρόλος τοῦ Κ. Καραμανλῆ σ' αὐτή εἶναι ἐπίσης μεγάλος. Τό δίκαιο τοῦ Καίσαρος πρέπει νά ἀποδοθεῖ στόν Καίσαρα...

7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τά μέλη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Μ. Μπάγκερμαν, πρόεδρο τῆς ὁμάδας Φιλελευθέρων Δημοκρατῶν, καί Μ. Πονιατόφσκι, πρόεδρο τῆς γαλλικῆς ὁμάδας Φιλελευθέρων Δημοκρατῶν.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά παραστεῖ στά ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως Τέρνερ, στήν Ἐθνική Πινακοθήκη, ἀπό τήν πριγκίπισσα τῆς Μεγάλης Βρετανίας, Μαργαρίτα, τήν ὁποία εἶχε ἤδη δεχτεῖ στό Προεδρικό Μέγαρο.

8 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Δημοσιεύεται στόν τύπο ἡ εἴδηση ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνακηρύχθηκε — μαζί μέ τόν Αὐστριακό καγκελλάριο Μπ. Κράισκυ — «διεθνής πολιτική προσωπικότης τοῦ 1980».

Ἡ ἀνακήρυξη ἔγινε ἀπό ἐπιτροπή προηγουμένων κατόχων τοῦ τίτλου, μέ βάση τή γνώμη κορυφαίων διεθνῶν προσωπικοτήτων.

12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τήν πορεία τοῦ διακοινοτικοῦ διαλόγου καί, γενικότερα, γιά τίς τελευταῖες ἐξελίξεις τοῦ Κυπριακοῦ.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη σέ πανηγυρική συνεδρίαση πού ὀργάνωσαν τά Ἐπιμελητήρια Ἀθηνῶν καί Πειραιῶς, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, καί ἐκφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Ἐκτιμῶ ἰδιαίτερα τήν τιμή πού μοῦ κάνατε σήμερα. Καί τήν ἐκτιμῶ γιατί ἀποτελεῖ ἀναγνώριση τῆς συμβολῆς μου στόν μακρύ καί δύσκολο ἀγώνα γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα.

»Γιά τήν σημασία τῆς ἐντάξεως αὐτῆς ὁμιλῶ ἐπί εἴκοσι περίπου χρόνια. Καί δέν νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη νά σᾶς ἀπασχολήσω καί σήμερα μέ αὐτήν.

»Πιστεύω, ἄλλωστε, ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός ἔχει ἤδη κατανοήσει καί ἔχει ἐκτιμήσει στίς βασικές γραμμές της τήν σημασία τῆς ἐντάξεως. Καί πέραν αὐτοῦ, μέ ἀπαλλάσσουν ἀπό τήν ἀνάγκη αὐτή οἱ σημερινές σας ὁμιλίες. Ὁμιλίες, οἱ ὁποῖες ἐνίσχυσαν τήν αἰσιοδοξία μου γιά τό μέλλον.

»Παρά ταῦτα, δέν μπορῶ νά μήν τονίσω καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὅτι ἡ ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα θά ἀποτελέσει μεγάλο σταθμό στήν ἐθνική μας ἱστορία. Ἕνα σταθμό πού θά γίνει ἀφετηρία μιᾶς καινούργιας πορείας γιά τό ἔθνος καί πού θά ἀνοίξει καινούργιους ὁρίζοντες γιά τό λαό μας.

»Ὅπως εἶπα πολλές φορές, γιά νά ἀξιοποιήσουμε τά πλεονεκτήματα τά ὁποῖα μᾶς προσφέρει ἡ ἔνταξη, θά χρει-

αστεῖ νά καταβάλουμε μεθοδική καί ἐπίμονη προσπάθεια. Θά χρειαστεῖ νά πραγματοποιήσουμε σημαντικές ἀλλαγές ὄχι μόνον στήν δομή τῆς οἰκονομίας μας, ἀλλά καί στήν νοοτροπία μας ἀκόμη. Θά χρειαστεῖ, δηλαδή, νά βελτιώσουμε ὄχι μόνον τίς μεθόδους μας ἀλλά καί τίς συνήθειές μας ἀκόμη.

»Γιατί, ὅπως γνωρίζετε, ἡ προσαρμογή — κάθε προσαρμογή — σέ νέες καταστάσεις δημιουργεῖ σέ πρώτη φάση προβλήματα. Καί γιά τήν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν προβλημάτων χρειάζεται προσπάθεια. Ὅπως χρειάζεται προσπάθεια γιά νά φθάσει κανένας ἐκείνους πού προπορεύονται.

»Κύριοι πρόεδροι,

»Οἱ τάξεις πού ἐκπροσωπεῖτε καλοῦνται νά διαδραματίσουν ἀποφασιστικό ρόλο στήν διαδικασία τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς ἐντάξεώς μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Θά πρέπει συνεπῶς νά κινητοποιηθεῖτε μεθοδικά καί ἔγκαιρα, γιά νά ἀποκομίσει ἡ χώρα μας τά μεγαλύτερα δυνατά ὠφέλη ἀπό τήν προσχώρησή της στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα.

»Πιστεύω ὅτι θά τό κάνετε, συνεργαζόμενοι τόσο μέ τήν Πολιτεία ὅσο καί μέ τίς ἄλλες παραγωγικές τάξεις τῆς χώρας».

13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Σύσκεψη, κατά τήν ὁποία συζητήθηκαν θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, συγκροτήθηκε ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί μέ τή συμμετοχή τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως, καθώς καί τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν καί Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰσάγεται στό Νοσοκομεῖο Εὐαγγελισμός, ὅπου ὑποβάλλεται μέ ἐπιτυχία σέ ἐγχείριση κήλης. Στό νοσηλευτικό ἵδρυμα θά παραμείνει ὡς τίς 23 τοῦ μηνός.

20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Κατά τή λήξη τῆς θητείας του, ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ, Τζ. Κάρτερ, ἀπευθύνει στόν Κ. Καραμανλῆ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Καθώς ἀποχωρῶ ἀπό τήν προεδρία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, διαπιστώνω μέ χαρά τήν πρόοδο πού ἔχει ἐπιτευχθεῖ στίς διμερεῖς μας σχέσεις.

»Ἰδιαίτερα μέ ἱκανοποίησε ἡ ἐπάνοδος τῆς Ἑλλάδος στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ. Τοῦτο, ὄχι μόνον ἐνίσχυσε τήν πολιτική συνοχή καί τήν ἀμυντική ἱκανότητα τῆς Συμμαχίας ἀλλά καί δημιούργησε τίς προϋποθέσεις γιά τόν ἐκσυγχρονισμό τῶν ἀμυντικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μας. Σημαντικά ἐξάλλου βήματα ἔγιναν γιά τήν διεύρυνση καί ἐμβάθυνση τῶν παραδοσιακῶν μας δεσμῶν καί σέ ἄλλους ποικίλους, μή ἀμυντικούς, τομεῖς. Ἐνθαρρύνθηκαν οἱ προσπάθειες γιά τήν εἰρηνική ρύθμιση τῶν διενέξεων στήν Ἀνατολική Μεσόγειο καί μέ τήν ἐπανάληψη τοῦ διακοινοτικοῦ διαλόγου προωθήθηκε ἡ προσπάθεια τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιά τήν ρύθμιση τοῦ Κυπριακοῦ. Μολονότι γνωρίζω ὅτι προβλήματα παραμένουν, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι μποροῦν νά ἐπιλυθοῦν μέ καλή πίστη καί ἀπό τίς δύο πλευρές, μέσα στό πνεῦμα συνεργασίας καί φιλίας πού ἀνέκαθεν χαρακτήριζε τίς σχέσεις μεταξύ τῶν χωρῶν μας.

»Καταλήγοντας, ἐπιθυμῶ νά τονίσω ὅτι ἐξετίμησα τίς σοφές σας συμβουλές καί τό ὄφελος πού ἀπεκόμισα ἀπό τήν μακρά σας πεῖρα στίς διεθνεῖς ὑποθέσεις. Ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τόν ἡγετικό σας ρόλο γιά τήν ἐπάνοδο τῆς Ἑλλάδος στήν δημοκρατία καί γιά τήν προώθηση τῆς ἀλληλεγγύης τῆς Δύσεως, στόν πολιτικό, ἀμυντικό καί οἰκονομικό τομέα, σέ μιά ἐποχή διεθνοῦς κρίσεως καί ἐντάσεως».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς εὐχαριστήσω θερμά γιά τήν εὐγενῆ ἐπιστολή, τήν ὁποία μου ἐστείλατε, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ τέλους τῆς θητείας σας ὡς προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

»Συμμερίζομαι τήν ἱκανοποίησή σας γιά τήν πρόοδο, πού ἐσημείωσαν οἱ διμερεῖς σχέσεις μας. Πολλά, φυσικά, ἀπομένει νά γίνουν ἀλλά εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ παραδοσιακή φιλία μεταξύ τῶν λαῶν μας καί τό κοινό μας συμφέρον θά συνεχίσουν νά καθοδηγοῦν τίς Κυβερνήσεις μας κατά τήν ἀναζήτηση λύσεων στά προβλήματά μας.

»Παρακαλῶ δεχθῆτε, ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε, τίς καλύτερες εὐχές μου γιά τήν προσωπική σας ὑγεία καί εὐτυχία».

Τήν ἐπομένη, 21 Ἰανουαρίου, ὁ Ἀμερικανός πρέσβης διαβίβασε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας εὐχαριστήρια ἐπιστολή τοῦ Τζ. Κάρτερ:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τή συνεργασία σας κατά τό παρελθόν δύσκολο ἔτος. Ἐμεῖς οἱ Ἀμερικανοί θυμόμαστε πάντοτε ὅτι ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση καί ὁ ἑλληνικός λαός στάθηκαν στό πλευρό μας, κατά τή διάρκεια τῆς μακρᾶς δοκιμασίας. Ἡ ὑποστήριξη καί ἡ βοήθειά σας ὑπῆρξε πειστική ἔκφραση τῆς στενότητος τῶν δεσμῶν μας.

»Ἐζήτησα ἀπό τόν πρέσβυ κ. Μακλόσκυ νά πληροφορήσει τήν Κυβέρνησή σας σχετικά μέ τή συμφωνία, πού ἐκάναμε μέ τό Ἰράν γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἀνθρώπων μας. Ἐπετύχαμε τούς δύο ἀντικειμενικούς σκοπούς, πού εἴχαμε θέσει, στήν ἀρχή τῆς κρίσεως: τή διαφύλαξη τῶν συμφερόντων καί τῆς τιμῆς τῆς χώρας μας καί τήν ἀσφαλῆ ἀπελευθέρωση τῶν ἀνθρώπων μας.

»Γνωρίζω ὅτι ἐσεῖς καί ὁ ἑλληνικός λαός θά συμμεριστεῖτε τή χαρά τή δική μου, τῶν οἰκογενειῶν τῶν ὁμήρων καί τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ, κατά τήν ἡμέρα αὐτή, πού πε-

ριμέναμε τόσο πολύ. Ἐλπίζομε εἰλικρινά ὅτι ἡ συμφωνία, πού συνάψαμε, θά συμβάλει καί στήν εἰρηνική λύση τῶν δυσχερειῶν, πού τό Ἰράν ἔχει μέ ἄλλα μέλη τῆς διεθνοῦς κοινωνίας. Ἔχομε κυρίως κατά νοῦ τόν τερματισμό τοῦ πολέμου μεταξύ Ἰράν καί Ἰράκ. Ἡ πολιτική μας ἀπέναντι στίς δύο αὐτές χῶρες θά προσδιορισθεῖ μέ βάση τόν ἀντικειμενικό αὐτό σκοπό»[20].

Ἀνάλογη ἐπιστολή διαβίβασε στόν Κ. Καραμανλῆ καί ὁ ἀπερχόμενος ἀντιπρόεδρος τῶν ΗΠΑ, Γ. Μονταίηλ.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας θά συγχαρεῖ, μέ μήνυμά του, τό νέο Ἀμερικανό πρόεδρο, Ρ. Ρῆγκαν, γιά τήν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του:

«Καθώς ἀναλαμβάνετε τό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, σᾶς ἀπευθύνω τά θερμά συγχαρητήριά μου καί τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ὑψηλῆς καί δύσκολης ἀποστολῆς σας.

»Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι κατά τήν διάρκεια τῆς θητείας σας θά ἐνισχυθοῦν περαιτέρω οἱ δεσμοί παραδοσιακῆς φιλίας καί γονίμου συνεργασίας πού ὑφίστανται μεταξύ τῶν δύο λαῶν μας.

»Πιστεύω, ἐπίσης, ὅτι ἡ παρουσία σας ἐπικεφαλῆς τοῦ μεγάλου σας ἔθνους θά συμβάλει στή διάλυση τῆς ἐπικινδύνου συγχύσεως πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο καί στήν πραγματική κατοχύρωση τῆς εἰρήνης».

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παραχωρεῖ συνέντευξη στό γαλλικό τηλεοπτικό δίκτυο «Antenne 2»:

— Γιατί ἐπιδιώξατε τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα;

«Μέ τήν ἔνταξη στήν Κοινότητα, ἐπεδίωξα κατ' ἀρχήν τήν ἐπάνοδο τῆς Ἑλλάδος στήν οἰκογένεια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, μέ τούς ὁποίους τήν συνδέουν πολλαπλοί δεσμοί. Ἀλλά καί γιατί πιστεύω ὅτι μέ τήν ἔνταξη αὐτή θά ἐνισχυθεῖ ἡ ἐθνική μας ἀνεξαρτησία καί θά ἐπιταχυνθεῖ ἡ οἰκονομική καί κοινωνική ἀνάπτυξη τῆς χώρας».

— Ἡ ἑλληνική γεωργία ἀποτελεῖ κίνδυνο γιά τήν ἰταλική καί τήν γαλλική γεωργία;

«Δέν νομίζω. Ἀρκεῖ νά ἀναλογισθεῖ κανείς ὅτι ἡ ἑλληνική γεωργική παραγωγή ἐκπροσωπεῖ μόλις τό 3,8% τῆς κοινοτικῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καί τό ἕν δέκατο περίπου τῆς ἰταλικῆς καί γαλλικῆς μαζί».

— Ποιά εἶναι ἡ γνώμη σας γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης;

«Πιστεύω στήν ἀναγκαιότητα τῆς σταδιακῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Γιατί, μόνο μέ τήν ἑνοποίησή της θά καταστεῖ ἡ Εὐρώπη ἱκανή νά ξεπεράσει τήν πολύπλευρη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα. Ἀλλά καί γιατί πιστεύω ὅτι μιά ἑνωμένη Εὐρώπη μπορεῖ νά ἐξισορροπήσει τόν συσχετισμό δυνάμεων στόν κόσμο καί νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Γνωρίζω τίς δυσκολίες. Ἀλλά πιστεύω ὅτι οἱ δυσκολίες αὐτές ἀποτελοῦν κίνητρο καί ὄχι ἐμπόδιο γιά τήν ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης».

— Πῶς βλέπετε, κύριε πρόεδρε, τήν διεθνῆ κατάσταση. Εἰδικώτερα γιά τήν Μεσόγειο, πιστεύετε ὅτι ἀποτελεῖ ζώνη ἐπικίνδυνη;

«Ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται κατά τρόπο πού νά δικαιολογεῖ ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Δυσπιστία ἔντονη ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο, καί ἡ ὕφεση ἐναλλάσσεται κάθε τόσο μέ τήν ἔνταση. Ἡ ἀνθρωπότης πορεύεται χωρίς προοπτική. Καί τό μέλλον διαγράφεται σκοτεινό καί ἀβέβαιο.

»Μέσα σ' αὐτό τό διεθνές κλίμα, ὅλες οἱ περιοχές τοῦ κόσμου μποροῦν νά θεωροῦνται ἐπικίνδυνες. Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ εἰδικώτερα τήν Μεσόγειο, νομίζω ὅτι εἶναι λιγότερο ἐπικίνδυνη ἀπό τήν Κεντρική Εὐρώπη καί πολύ λιγότερο ἀπό τήν Μέση Ἀνατολή καί τήν Κεντρική Ἀσία».

— Ποιό εἶναι τό σοβαρότερο πρόβλημα στόν τομέα τῶν ἐξωτερικῶν σας σχέσεων;

«Ἡ ἐκκρεμότης τῶν διαφορῶν μας μέ τήν Τουρκία. Καί εἶναι μέν ἀληθές ὅτι τόν τελευταῖο καιρό ὑπάρχει μιά βελτίωση στίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, δέν ἀποκλείεται ὅμως ὁ κίνδυνος ὑποτροπῆς τῆς κρίσεως, ἐάν οἱ διαφορές μας παραμένουν ἐπί μακρόν χρόνον ἐκκρεμεῖς».

— Μποροῦμε νά προσβλέπουμε σέ στενότερες σχέσεις μεταξύ Ἀθηνῶν καί Παρισίων;

«Οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Γαλλία εἶναι ἐξαίρετες σέ ὅλους τούς τομεῖς. Καί θά γίνουν ἀσφαλῶς στενότερες στό πλαίσιο τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων. Κι αὐτό, γιά τόν πρόσθετο λόγο ὅτι ἡ Γαλλία, καί ἰδιαίτερα ὁ πρόεδρός της κ. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν συνέβαλαν ἀποφασιστικά στήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινότητα».

— Ἔχετε νά μᾶς πεῖτε τίποτε ἄλλο, κύριε πρόεδρε;

«Θά σᾶς παρακαλέσω νά μεταφέρετε στόν γαλλικό λαό τίς εὐχαριστίες μου γιά τήν φιλοξενία πού μοῦ παρέσχε, σέ μιά μακρά καί δύσκολη περίοδο τῆς ζωῆς μου»[21].

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Μέ ἀφορμή συνέντευξη τοῦ Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος ἔθεσε ὅρους γιά τή διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν, ἐνῶ ἀναφέρθηκε σέ «ἐκλογές βίας καί νοθείας» τοῦ 1961, καθώς καί στό ρόλο τοῦ ἀνώτατου ἄρχοντα — τόν ὁποῖο χαρακτήρισε ἀνεύθυνο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Θά ἤθελα πρῶτα ἀπ' ὅλα νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τό ἐνδιαφέρον πού ἐκδηλώσατε τήν περασμένη ἑβδομάδα γιά τήν κατάσταση τῆς ὑγείας μου, καθώς

Ὁρκομωσία τοῦ Ρ. Ρῆγκαν στό ἄξίωμα τοῦ προέδρου τῶν ΗΠΑ.

καί γιά τίς εὐχές πού μοῦ ἀπευθύνατε ἐν συνεχεία.

»Μέ τήν εὐκαιρία ὅμως αὐτή — καί λέγω εὐκαιρία γιατί τό θέμα δημιουργήθηκε κατά τήν διάρκεια τῆς ἀσθενείας μου — θεώρησα χρήσιμο νά διατυπώσω τίς παρατηρήσεις μου πάνω σέ ὁρισμένα σημεῖα προσφάτου συνεντεύξεώς σας, πού μέ ἀφοροῦν.

»Πιστεύω, καί νομίζω, ὅτι συμμερίζεσθε καί σεῖς τήν ἄποψή μου αὐτή, ὅτι ἡ ἀναμόχλευση τοῦ παρελθόντος, καί μάλιστα παρελθόντος θλιβεροῦ, ὅπως ἦταν ἡ περίοδος ἀπό τό 1961 ὡς τό 1967, δέν διευκολύνει τήν ἤρεμη καί ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Γνωρίζετε ὅτι ἔχω τίς ἀπόψεις μου γιά τήν περίοδο ἐκείνη. Ὅπως γνωρίζετε ὅτι, μέσα στόν στρόβιλο τῶν παθῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔγινα ἀντικείμενο πρωτοφανοῦς κακομεταχειρίσεως.

»Παρά ταῦτα, ὅταν ἐπανῆλθα, πανίσχυρος θά ἔλεγα, τό 1974, ἀπέφυγα χάριν τῆς γαλήνης τοῦ τόπου, νά ἀναφερθῶ στό παρελθόν. Ἀπέφυγα νά ἀναφερθῶ στήν δικαίωσή μου, νά καταλογίσω εὐθύνες γιά τήν πτώση τῆς δημοκρατίας, ἀλλά καί διά τούς παντοειδεῖς καί ἄδικους διωγμούς πού ὑπέστην.

»Διαπιστώνω ὅμως μέ λύπη μου ὅτι στήν προσπάθειά μου αὐτή δέν μέ παρακολουθήσατε καί σεῖς ὁ ἴδιος. Ἀναφέρεσθε, κατά καιρούς, στό παρελθόν καί μάλιστα σέ γεγονότα πού μέ ἀφοροῦν καί πού ἀποδείχθηκαν δικαστικά, ἱστορικά, ἀλλά καί λογικά, ἀβάσιμα.

»Γιά νά μήν ἐπεκταθῶ σέ λεπτομέρειες, σᾶς ἐσωκλείω ἐπιστολή, τήν ὁποίαν ἀπηύθυνε, πρό καιροῦ, ὁ κ. Παπακωνσταντίνου στά "Νέα" γιά τά ἴδια αὐτά θέματα.

»Θά μποροῦσα νά ἐνισχύσω τήν ἐπιχειρηματολογία της καί μέ πρόσθετα στοιχεῖα. Δέν τό κάνω ὅμως, γιατί ἡ πρόθεσή μου δέν εἶναι νά προκαλέσω διάλογο, ἀλλά νά ἀποτρέψω ἐνδεχόμενες παρεξηγήσεις στό μέλλον. Γιατί, καί ἄν ἀκόμα δεχθοῦμε ὅτι τά θέματα αὐτά παραμένουν γιά σᾶς ἀμφιλεγόμενα, σέ τίποτα δέν θά ὠφελοῦσε μιά δημόσια ἐπ' αὐτῶν ἀντιδικία. Τοσούτῳ μᾶλλον πού θά ἔπαιρνε εὐρύτερες διαστάσεις.

»Μέ τήν ἴδια εὐκαιρία, κύριε πρόεδρε, θά ἤθελα νά κάνω τήν παρατήρηση ὅτι ὁ χαρακτηρισμός τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους ὡς ἀνεύθυνου εἶναι καί τυπικά καί οὐσιαστικά ἀδόκιμος. Τό Σύνταγμα οὐδαμοῦ χαρακτηρίζει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀνεύθυνον. Ὁρίζει μόνον ὅτι, γιά πράξεις πού προσυπογράφει μέ τήν Κυβέρνηση, ὅπως εἶναι οἱ νόμοι, τά διατάγματα καί οἱ διεθνεῖς συμβάσεις, ἡ εὐθύνη βαρύνει ἀποκλειστικά τήν Κυβέρνηση. Ἄλλωστε, τά περί ἀνευθυνότητος ἀναιροῦνται καί ἀπό μόνο τό γεγονός ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει, κατά τό Σύνταγμα, ἀποφασιστικές, ἀκόμα καί ἀποκλειστικές ἁρμοδιότητες.

»Πάντως, γιά τό θέμα αὐτό θά μπορούσαμε νά συζητήσουμε, ἄν θέλετε, ὁποτεδήποτε συναντηθοῦμε».

Τήν ὅλη ἐξέλιξη τοῦ θέματος καταγράφει συνοπτικά σημείωμα τοῦ πρέσβη Π. Μολυβιάτη:

«Μοῦ τηλεφώνησε σήμερα τό ἀπόγευμα ὁ κ. Α. Παπανδρέου γιά νά μοῦ πεῖ ὅτι ἡ ἐπιστολή τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τήν ὁποία μόλις εἶχε λάβει, θά πρέπει νά ὀφείλεται σέ κάποια παρεξήγηση.

»Στή συνέντευξη δέν εἶχε μνημονεύσει καθόλου τό ὄνομα τοῦ κ. Καραμανλῆ. Εἶχε κάνει ἁπλῶς μιά ἱστορική ἀναδρομή στό παρελθόν, χωρίς καμμία πρόθεση νά θίξει τόν πρόεδρο. Ἄλλωστε, εἶχε ἀναγνωρίσει ὅτι οἱ ἐκλογές τοῦ 1974 καί 1977 ἦταν ἄψογες.

»Ὅσον ἀφορᾶ στό ἀνεύθυνον τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, ὁ μόνος λόγος πού τό ἐχρησιμοποίησε ἦταν γιά νά τονίσει τήν εὐθύνη τῆς Κυβερνήσεως.

»Στό σημεῖο αὐτό τοῦ ἐπανέλαβα τήν ἐπιχειρηματολογία τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. προέδρου, προσθέτοντας ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν ἔχει βέβαια εὐθύνη γιά τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλά ἀσφαλῶς δέν μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ἀνεύθυνος, ὅταν δικαιοῦται, π.χ. νά διαλύσει τή Βουλή κατά τήν κρίση του, νά ἀπολύσει τήν Κυβέρνηση ἤ καί νά ἀντιστρέψει ἐνδεχομένως τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεως, προκηρύσσοντας δημοψήφισμα.

»Ὁ κ. Παπανδρέου συμφώνησε μέ τίς παρατηρήσεις αὐτές καί πρόσθεσε ὅτι "εἰλικρινά καί ὄχι πολιτικάντικα" συμπαθεῖ τόν πρόεδρο καί αὐτός εἶναι ἕνας πρόσθετος λόγος πού δέν ἔχει πρόθεση νά τοῦ δημιουργήσει δυσκολίες.

»Κατέληξε ὅτι μετά τή συζήτησή μας δέν θά ἀπαντήσει στήν ἐπιστολή τοῦ προέδρου. Θά γράψει ὅμως στόν πρωθυπουργό (στή συνέντευξή του ἔλεγε ὅτι θά ἔγραφε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας) γιά τό θέμα τοῦ ἀδιαβλήτου τῶν ἐκλογῶν καί εἰδικώτερα τῆς τηλεοράσεως στήν προεκλογική περίοδο»[22]

31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Μέ τήν εὐκαιρία συμπληρώσεως 100 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τῆς «Ἀκροπόλεως», ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στή διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Σᾶς ἀπευθύνω τά θερμά συγχαρητήριά μου γιά τήν 100ή ἐπέτειο τῆς "Ἀκροπόλεως". Ἡ μακροβιότης αὐτή τιμᾶ ὄχι μόνο τήν "Ἀκρόπολη" ἀλλά καί τόν Τύπο γενικότερα, σάν σημαντικό θεσμό τοῦ δημοσίου βίου τῆς χώρας.

»Ὁ αἰῶνας πού πέρασε ἄλλαξε τήν μορφή τῆς ζωῆς στόν κόσμο ὅσο κανένας ἄλλος. Μέσα σ' αὐτές τίς καταλυτικές ἀλλαγές, ἡ προσήλωση πρός ὁρισμένες βασικές ἀρχές πού συνιστοῦν παράδοση εἶναι ἔργο δύσκολο. Γιατί πρέπει νά συνδυάζει τήν πίστη πρός τίς ἀμετάβλητες αὐτές ἀρχές μέ τήν προσαρμογή στίς μεταβαλλόμενες συνθῆκες.

»Εὔχομαι — καί πιστεύω — ὅτι ἡ "Ἀκρόπολις" θά κρατήσει ζωντανή καί στό μέλλον αὐτή τήν παράδοση».

2 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε κατά τήν ἐπίσημη ἐπίσκεψή του στή Σουηδία.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει μήνυμα πρός τό Συνέδριο «Ἡ Βιομηχανία στήν Ἑλλάδα», πού ὀργανώνεται ἀπό τό Τεχνικό Ἐπιμελητήριο:

«Σᾶς συγχαίρω γιά τήν πρωτοβουλία πού εἴχατε νά ὀργανώσετε αὐτό τό Συνέδριο γιά τήν Βιομηχανία στήν Ἑλλάδα.

»Ἡ χώρα μας, κατά τήν μεταπολεμική ἐποχή καί σε περίοδο ὁμαλῆς πολιτικῆς ζωῆς, ἀνέπτυξε τήν τεχνική της ὑποδομή, σάν προϋπόθεση τῆς οἰκονομικῆς της ἀναπτύξεως. Καί σ' αὐτή τήν προσπάθεια ἔλαβαν μέρος μέ ἐπιτυχία οἱ Ἕλληνες τεχνικοί.

»Ἀπό τά ἐπιτεύγματα ἐκείνης τῆς περιόδου ἐδημιουργήθησαν τά μέσα γιά νά ἀσκηθεῖ ἡ ἀνάλογη κοινωνική πολιτική σήμερα.

»Κατά τήν τελευταία πενταετία ἐξ ἄλλου, ἡ ἑλληνική οἰκονομία πέτυχε νά συνδυάσει ἱκανοποιητική αὔξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί συγχρόνως σημαντικές ἀναδιαρθρώσεις στήν κατανομή του ὑπέρ τῶν ἀσθενεστέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, ὑπό συνθῆκες ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως.

»Ἤδη ὅμως ἡ χώρα εἰσέρχεται σ' ἕνα εὐρύτερο συναγωνιστικό περιβάλλον καί σέ περίοδο διεθνοῦς οἰκονομικῆς συγκυρίας, πού ἐπιβάλλει περισσότερες προσπάθειες. Οἱ Ἕλληνες τεχνικοί ἐπιστήμονες θά κληθοῦν καί πάλι νά προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους καί νά παίξουν ρόλο σημαντικό στίς προσπάθειες αὐτές.

»Ἡ βιομηχανία μας, μέσα στά πλαίσια τοῦ ἐνιαίου οἰκονομικοῦ χώρου τῆς Εὐρώπης, θά ἔχει τήν δυνατότητα νά ἐπωφεληθεῖ ἀπό ὀργανωτικές καί χρηματοδοτικές εὐκαιρίες πού προσφέρει ἡ Κοινότης, ὥστε νά ἐπιτύχει ταχεία προσαρμογή στίς καινούργιες συνθῆκες.

»Χρειάζεται ὅμως συνεχής ἐκσυγχρονισμός καί ἀνανέωση μεθόδων γιά νά αὐξήσουμε τήν ἱκανότητά της. Γιατί μόνον ἔτσι θά καταστεῖ δυνατό νά ἀναληφθοῦν ἐπιχειρηματικές καί τεχνολογικές πρωτοβουλίες ἐκεῖ πού θά ἐντοπισθοῦν οἱ ἀνάγκες τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς καί τά φυσικά ἤ γεωγραφικά πλεονεκτήματα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

»Ἡ στενότης, βέβαια, διαθεσίμων κεφαλαίων καί οἱ ἀπαιτούμενες μεγάλες δαπάνες ἀναπτύξεως τῶν τεχνικῶν μέσων στεροῦν συχνά ἀπό τίς μικρές χῶρες τήν δυνατότητα νά παρακολουθήσουν καί νά συμβάλουν στήν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης σ' ὅλους συγχρόνως τούς τομεῖς.

»Οἱ χῶρες ὅμως τῆς ΕΟΚ διαθέτουν κοινά προγράμματα καί κοινά ἱδρύματα ἐρεύνης, στά ὁποῖα μποροῦμε ἤδη νά συμμετάσχουμε καί ἐμεῖς καί νά ἐπωφεληθοῦμε ἀπό τήν ἐπιστημονική καί τεχνική πρόοδο πού σημειώνεται ἤδη στόν χῶρο τῆς Κοινότητος.

»Γιά ὅλα ὅμως αὐτά θά χρειασθεῖ ἀλλαγή ὄχι μόνο μεθόδων ἀλλά καί νοοτροπίας ἀκόμη. Ἀλλαγή, πού θά πρέπει νά εἶναι ριζική καί νά καλύπτει τόσο τήν ἰδιωτική, ὅσο καί τήν δημόσια ζωή μας. Καί τό τονίζω ἰδιαίτερα αὐτό, γιατί θά πρέπει νά γίνει συνείδηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

»Πιστεύω ὅτι ἡ τάξη σας, μέ τήν ἰδιάζουσα θέση πού κατέχει στήν ἀναπτυξιακή προσπάθεια τοῦ τόπου μας, κατανοεῖ τίς ἀλήθειες αὐτές. Καί θά γίνει τό παράδειγμα καί γιά τίς ἄλλες τάξεις τῆς χώρας».

7 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Σέ ἀνακοίνωση πού ἐκδίδεται ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς, μόλις πληροφορήθηκε τό θάνατο τῆς τέως βασίλισσας Φρειδερίκης, «ἔδωσε ἐντολή στόν πρέσβη τῆς Ἑλλάδος στήν Ἱσπανία νά μεταφέρει τά συλλυπητήριά του στήν οἰκογένεια τῆς μεταστάσης».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν πρωθυπουργό, στόν ὁποῖο καί διατύπωσε τήν ἄποψη ὅτι ἴσως δημιουργηθοῦν ταραχές μετά τήν ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως νά ἐπιτρέψει τήν τέλεση τῆς κηδείας στήν Ἑλλάδα.

Ἡ Κυβέρνηση, τελικά, θά ἐπιτρέψει νά γίνει ἡ κηδεία, ἀφοῦ προβλεφθεῖ ἡ λήψη τῶν ἀναγκαίων μέτρων ἀσφαλείας. Ὡστόσο, ἡ ἀπόφαση προκάλεσε ἔντονες ἀντιδράσεις, τόσο ἀπό τήν ἀντιπολίτευση, ὅσο καί ἀπό ὀπαδούς τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος. Τήν «πικρία» του γιά τούς περιορισμούς πού ἐπιβλήθηκαν δέν παρέλειψε νά ἐκφράσει, μέ δήλωσή του, καί ὁ πρώην βασιλέας, Κωνσταντῖνος.

16 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, καί τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη.

Στή σύσκεψη ἐξετάστηκαν ζητήματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Εἶχε ἤδη προηγηθεῖ ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα τοῦ ἀνώτατου ἀρχηγοῦ τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων στήν Εὐρώπη, στρατηγοῦ Ρότζερς, μέ τόν ὁποῖο ἡ Κυβέρνηση ἀνασκόπησε τίς ἐκκρεμότητες σχετικά μέ τόν προσδιορισμό τῶν ὁρίων ἐλέγχου στό Αἰγαῖο τοῦ ὑπό ἵδρυση στρατηγείου τοῦ ΝΑΤΟ στή Λάρισα. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, συνομιλίες γιά τό θέμα τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων εἶχε πρόσφατα ὁ πρωθυπουργός καί μέ τό γερουσιαστή Τάουερς, πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀμύνης τοῦ ἀμερικανικοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Σχετικά, εἶχε — τό Σεπτέμβριο — ἐπιδοθεῖ στήν ἑλληνική πλευρά ἀμερικανικό σχέδιο συμφωνίας, τό ὁποῖο ἡ Κυβέρνηση ἔκρινε μή ἱκανοποιητικό καί ἔκαμε τίς δικές της ἀντιπροτάσεις, τό Δεκέμβριο. Ἡ δυσκολία ἐντοπιζόταν στήν πρόθεση τῶν Ἀμερικανῶν νά ἀπαγκιστρωθοῦν ἀπό διατάξεις τῆς συμφωνίας τοῦ 1977, τήν ὁποία θεωροῦσαν ἰδιαίτερα εὐνοϊκή γιά τήν Ἀθήνα.

20 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Παρατάξεως Κέντρου, Γ. Μαῦρο.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποστέλλει στήν οἰκογένεια τοῦ ἐκλιπόντος ἀκαδημαϊκοῦ Ι. Θεοδωρακόπουλου, συλλυπητήριο τηλεγράφημα:

«Μέ λύπη πληροφορήθηκα τό θάνατο τοῦ Γιάννη Θεοδωρακόπουλου, πού διεκρίνετο τόσο γιά τήν μόρφωσή του, ὅσο καί γιά τό ἦθος του. Μέ τό θάνατό του, ὁ πνευματικός κόσμος τῆς χώρας γίνεται πτωχότερος. Παρακαλῶ, δεχθεῖτε τά εἰλικρινῆ μου συλλυπητήρια».

23 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινιάζει τό νέο κτίριο τοῦ Ἀρείου Πάγου, τήν ἀνέγερση τοῦ ὁποίου εἶχε προωθήσει ἀποφασιστικά, ὡς πρωθυπουργός.

24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, Γκαστόν Τόρν, ἀπό κοινοῦ μέ τόν ὁποῖο ἐξέτασε θέματα σχετικά μέ τήν ΕΟΚ καί τό μέλλον τῆς Εὐρώπης.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο του ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τούς ὑπουργούς Δημοσίων Ἔργων, Τζ. Τζαννετάκη, καί Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καί Περιβάλλοντος, Γ. Πλυτᾶ, γιά τήν ἔκταση τῶν καταστροφῶν ἀπό τούς ἰσχυρούς σεισμούς πού ἔπληξαν τήν Ἀθήνα μέ ἐπίκεντρο τήν περιοχή τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, καθώς καί γιά τά κυβερνητικά μέτρα πού ἀποσκοποῦν στήν ἀποκατάσταση τῶν πληγέντων.

Στίς 4 Μαρτίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά δεχτεῖ τόν ὑπουργό Πολιτισμοῦ, Α. Ἀνδριανόπουλο, καί μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀκροπόλεως, προκειμένου νά ἐνημερωθεῖ γιά τίς συνέπειες τοῦ σεισμοῦ στά μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως καί ἰδιαίτερα στόν Παρθενώνα. Τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἀνέφεραν ὅτι δέν εἶχε σημειωθεῖ φθορά στά μνημεῖα, ἐκτός ἀπό τήν ΒΑ καί ΝΑ γωνία τοῦ Παρθενώνα, ὅπου ἐπισημάνθηκαν περιορισμένης ἐκτάσεως ζημίες, οἱ ὁποῖες θά ἦταν δυνατό εὔκολα νά ἀποκατασταθοῦν. Τόνισαν, ἀκόμη, ὅτι εἶχαν ἤδη ληφθεῖ ἄμεσα μέτρα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ζημιῶν αὐτῶν· ἄμεση προτεραιότητα, γιά τό θέμα αὐτό, θά δινόταν καί στό πλαίσιο τοῦ προγράμματος ἀποκαταστάσεως τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, τό ὁποῖο βρίσκεται σέ πλήρη ἐξέλιξη. Στή σύσκεψη διαπιστώθηκε, τέλος, ὅτι δέν χρειάζεται ἔκτακτη χρηματοδότηση τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, καθώς οἱ ἤδη ἐγκεκριμένες πιστώσεις γιά τό γενικότερο πρόγραμμα ὑπερκαλύπτουν τίς ἀνάγκες πού προέκυψαν μετά τό σεισμό.

Τέλος, στίς 8 Μαρτίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τούς ὑπουργούς Δημοσίων Ἔργων, Τζ. Τζαννετάκη, καί Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, Σπ. Δοξιάδη, θά ἐπισκεφθεῖ διαδοχικά τό Καπαρέλι, τίς Πλαταιές, τήν Περαχώρα καί τό Λουτράκι, περιοχές πού εἶχαν ἰδιαίτερα δοκιμαστεῖ ἀπό τούς σεισμούς. Μετά τήν ἐνημέρωσή του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά συζητήσει μέ τούς ἁρμόδιους ὑπουργούς θέματα σχετικά μέ τήν ἀπογραφή τῶν καταστροφῶν καί τήν ἀποκατάστασή τους, ἐνῶ θά συστήσει νά ἁπλοποιηθοῦν οἱ σχετικές διαδικασίες καί νά ἐξεταστεῖ ἡ δυνατότητα ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τῶν προπαρασκευῶν, ὥστε νά ἐξοικονομηθεῖ χρόνος. Μετά τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἐπισκέψεώς του, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Εἶναι μεγάλες οἱ καταστροφές στά χωριά πού ἐπισκέφθηκα. Γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν ζημιῶν θά χρειαστεῖ μεθοδικότης καί ταχύς ρυθμός. Ἀλλά προπαντός θά χρειαστεῖ ἡ στενή συνεργασία Κράτους καί πολιτῶν. Γιατί τά προβλήματα, τά ὁποῖα δημιουργοῦν οἱ σεισμοί, ἀπό τήν φύση τους εἶναι δύσκολα. Πρῶτα-πρῶτα διότι οἱ σεισμοί αἰφνιδιάζουν. Καί δεύτερον, διότι ἐπιβάλλεται σέ λίγο χρόνο νά γίνουν πολλά.

»Διαπίστωσα μέ ἱκανοποίηση ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν, πού ἐπλήγησαν ἀπό τούς σεισμούς, ἀντιμετωπίζουν μέ μοναδικό θάρρος τήν συμφορά πού τούς βρῆκε. Καί νομίζω ὅτι αὐτή ἡ συμπεριφορά τους θά πρέπει νά γίνει παράδειγμα γιά ὅλους.

»Θά ἤθελα μέ τήν εὐκαιρία νά συστήσω ὅτι σέ τέτοιες περιστάσεις θά πρέπει πρῶτα-πρῶτα νά διατηροῦμε τήν ψυχραιμία μας. Δεύτερον, θά πρέπει νά ἀγνοοῦμε τίς ἀνεύθυνες συμβουλές καί διαδόσεις. Καί τρίτον, θά πρέπει νά ἀποφεύγουμε ὁποιαδήποτε ἐκμετάλλευση τῶν θλιβερῶν αὐτῶν γεγονότων».

27 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ὑπουργό Γεωργίας, Α. Κανελλόπουλο, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τά ἀποτελέσματα τῶν συνομιλιῶν πού εἶχε στή σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Γεωργίας τῆς ΕΟΚ, στίς Βρυξέλλες.

Στή σύνοδο τῶν Βρυξελλῶν, ἡ ἑλληνική πλευρά ἀπέρριψε τίς προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ γιά τίς τιμές τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, τίς ὁποῖες ἔκρινε χαμηλές. Ἐπίσης, ἀντιτάχθηκε στήν ἐπιβολή τοῦ τέλους «συνυπευθυνότητας» γιά τά δημητριακά, τό ἐλαιόλαδο, τά μεταποιημένα ὁπωροκηπευτικά κ.λ.π., δηλαδή στήν ὑποχρέωση καταβολῆς φόρου ἐκ μέρους τῶν ἀγροτῶν, σέ περίπτωση πού ἡ παραγωγή τους ξεπεράσει κάποιο ὅριο.

2 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας.

3 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό προεδρεῖο τῆς Βουλῆς τοῦ Λουξεμβούργου, μέ ἐπικεφαλῆς τόν πρόεδρο Λ. Μπόλεντοφ.

4 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ἀκαδημαϊκοί, σύλλογοι, ὀργανώσεις καί ἑταιρεῖες, μέ κοινή ἀνακοίνωση πού ἀπευθύνουν στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τάσσονται ἐναντίον τῆς δημιουργίας τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου στήν περιοχή τῆς Ριζαρείου καί προτείνουν ὁ χῶρος τῶν 115 στρεμμάτων νά μεταβληθεῖ σέ πνεύμονα πρασίνου καί τά 5 δισεκατ. δρχ. τοῦ προϋπολογισμοῦ πού προβλέπονται γιά τή δημιουργία τοῦ Κέντρου, νά διατεθοῦν γιά τή δημιουργία πνευματικῶν κέντρων στήν ἐπαρχία.

Μέ τήν ἀφορμή αὐτή, ἀπό τήν Κτηματική Ἑταιρεία τοῦ Δημοσίου πού εἶχε ἀναλάβει καί τό ἔργο, ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Δέν πρόκειται ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ νά δημιουργηθοῦν τετελεσμένα γεγονότα. Ὅταν τό γενικό πλάνο γιά τήν ἀξιοποίηση τῆς ἐν λόγω περιοχῆς θά εἶναι ἕτοιμο, θά ἐνημερωθοῦν ἐπ' αὐτοῦ ὅλοι οἱ ἁρμόδιοι παράγοντες».

10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ἰσχυρή σεισμική δόνηση μέ ἐπίκεντρο τόν Ἀμβρακικό Κόλπο πλήττει περιοχές τῆς Βορείου Ἑλλάδος καί ἰδιαίτερα τήν Πρέβεζα, τή Φιλιππιάδα καί χωριά τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, εὐθύς μόλις πληροφορήθηκε τό γεγονός, ἐπικοινώνησε μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, καί τίς ἁρμόδιες ὑπηρεσίες, προκειμένου νά ἐνημερωθεῖ γιά τή φύση καί τήν ἔκταση τῶν καταστροφῶν πού προκάλεσε ὁ νέος σεισμός.

11 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν Λ. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος τήν ἑπομένη θά ἀναχωρήσει γιά τό Παρίσι, προκειμένου νά λάβει μέρος στή Διάσκεψη Εὐρωπαϊκῆς Ἀσφαλείας καί Ἀφοπλισμοῦ, ἀπό κοινοῦ μέ ἄλλους ἡγέτες σοσιαλιστικῶν κομμάτων τῆς Εὐρώπης.

13 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τή χήρα τοῦ πρώην ὑπουργοῦ, Τάκου Μακρῆ, καί τῆς ὑπέβαλε τά συλλυπητήριά του γιά τό θάνατο τοῦ συζύγου της, στενοῦ φίλου καί παλαιοῦ συνεργάτη του. Ἔκαμε, ἐπίσης, τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Μέ λύπησε βαθύτατα ὁ θάνατος τοῦ Τάκου Μακρῆ, γιατί στό πρόσωπό του ἔχασα ἕνα πολύτιμο φίλο.

»Ὑπῆρξε ἐπί μακρό χρόνο συνεργάτης μου καί εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐκτιμήσω τίς ἀρετές του. Ἦταν ἐξαίρετος σάν ἄνθρωπος, σάν ἐπιστήμων καί σάν πολιτικός».

16 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε καί εἶχε συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε τίς παραμονές τῆς περιοδείας τοῦ Γ. Ράλλη στήν Κρήτη, μετά τήν ὁποία ἀκολούθησε τό ταξίδι τοῦ πρωθυπουργοῦ στήν Ὁλλανδία καί ἡ συμμετοχή του στή συνάντηση κορυφῆς τῶν Δέκα τῆς ΕΟΚ.

19 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τούς ὑπουργούς καί ὑφυπουργούς Παιδείας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας πού μετέχουν, στήν Ἀθήνα, σέ συμπόσιο γιά τήν ἐπαγγελματική καί τεχνική ἐκπαίδευση. Συζητήθηκαν θέματα σχετικά μέ τήν τεχνική παιδεία, καθώς καί πολιτιστικά θέματα τῆς Εὐρώπης, ἡ ἀνάγκη ὁλοκληρώσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν καί ἡ σημασία τῆς συμβολῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἡ 25η Μαρτίου εἶναι πηγή παραδειγματισμοῦ. Μᾶς ὑπενθυμίζει τό χρέος μας ἀπέναντι στήν πατρίδα καί μᾶς παρακινεῖ νά γομιμοποιοῦμε συνεχῶς τούς ἰδεολογικούς προσανατολισμούς καί τά διδάγματα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

»Θά πρέπει νά μή λησμονοῦμε ὅτι οἱ πρόγονοί μας, τοῦ 1821, ἐπέτυχαν νά ξεπεράσουν ἐμπόδια, πού οἱ σύγχρονοί τους τά θεωροῦσαν ἀνυπέρβλητα. Κι αὐτό θά πρέπει νά μή τό λησμονοῦμε, γιά νά ἐμπνεόμαστε ἀπό τό ἦθος καί τό σθένος τους, κάθε φορά πού θά ἀντιμετωπίζουμε δύσκολες περιστάσεις.

»Ἡ ἐπέτειος τοῦ 1821 μᾶς ὑπενθυμίζει, ἐπίσης, ὅτι "τήν ἐλευθερία τούτη δέν τήν βρήκαμε στό δρόμο", ὅπως διεκήρυξε ὁ Ἄγγελος Σικελιανός. Τήν γαλουχήσαμε ἐπί αἰῶνες καί τήν κατακτήσαμε σταδιακά καί μέ αἷμα. Εἴμαστε ἡ μόνη χώρα στόν κόσμο πού χρειάστηκε νά πολεμᾶ ἐπί ἑκατό καί πλέον χρόνια γιά νά ὁλοκληρώσει τήν ἐθνική της ἀποκατάσταση.

»Ἡ ἐλευθερία, καταπιεσμένη στήν ψυχή τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, προϋπῆρξε τῶν Πατέρων τοῦ

Γένους, πού μετέφεραν στόν τόπο μας τίς ἰδέες, γιά τά πολιτικά δικαιώματα καί τίς δημοκρατικές ἐλευθερίες.

»Δύο αἰῶνες πρίν ἀπό τήν Ἐπανάσταση, εἶχε ριφθεῖ τό σπέρμα τῆς ἐλευθερίας καί οἱ ραγιάδες ἦταν αὐτοί πού διέσωσαν, ὄχι μόνο τή γλώσσα καί τίς παραδόσεις τους, ἀλλά καί τόν πόθο τους γιά ἐλευθερία, πού ἔμεινε ἄσβεστος στά τετρακόσια χρόνια δουλείας τους.

»Ἡ ἐθνεγερσία τοῦ '21 ἦταν πρόκληση γιά τόν δεσποτισμό, ὄχι μόνο τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλά καί τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἀκόμα. Ἐν τούτοις, ὁ Ἑλληνισμός ἐκέρδισε τόν ἀγῶνα, γιατί κατόρθωσε νά συνδυάσει τήν ἱστορική του συνέχεια μέ τό ἀπελευθερωτικό του ἰδανικό, ἀλλά καί μέ τήν Ὀρθοδοξία. Οἱ δάσκαλοι, ὁ κλῆρος, οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοί, οἱ δημογέροντες, οἱ ἄνθρωποι τοῦ βουνοῦ καί τοῦ κάμπου ἔγιναν ὅλοι ἀγωνιστές. Ἦταν τέτοιος ὁ ξεσηκωμός, ὥστε νά γράψει τότε ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς: "Ἂν δέν εἶναι βέβαιο ὅτι συντελεῖται στήν Ἑλλάδα Ἐπανάσταση, τότε τίποτα δέν μπορεῖ νά εἶναι βέβαιο".

»Ὁ ρόλος, ἐξ ἄλλου, τῶν διανοουμένων τοῦ '21, ὑπεύθυνος καί καθοδηγητικός, ἔπληξε τήν δυσιδαιμονία, περιόρισε τήν ἐπάρατη διχόνοια πού ἀπειλοῦσε τόν ἀγώνα, καί ἐπέτυχε νά ἑνώσει τήν ἀρχαία μέ τήν λαϊκή σοφία. Αὐτή εἶναι μιά ἀνεκτίμητη διδαχή, πού τό νόημά της καλεῖται νά ἐνστερνισθεῖ τό ἔθνος καί ἡ ἡγεσία του, στήν κίνηση τῶν ἰδεῶν καί στήν πολιτική συμπεριφορά του.

»Σήμερα, πού τόν κόσμο ἀναταράζουν οἱ ἄνεμοι τῆς βίας καί τῆς ἀναρχίας, τῆς συγχύσεως καί τῆς ἀγωνίας, οἱ πνευματικοί μας ποιμένες θά πρέπει νά συνεχίσουν τήν παράδοση ἐκείνων πού καθοδηγοῦσαν τό ἔθνος στό δρόμο τόν σωστό. Γιατί, οἱ διανοούμενοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποτέ δέν ἐταύτισαν τήν ἐλευθερία μέ τήν ἀταξία καί τήν ἀναρχία, ὅταν εὐαγγελίσθηκαν θεσμούς δημοκρατικούς. Ἀπό τά πρῶτα Ἐπαναστατικά Συντάγματα, τά προοδευτικότερα τῆς ἐποχῆς τους, προσδιορίστηκε τό νόημα τῆς ἐλευθερίας μέ τήν ἀπαραχάρακτη ἔννοια, ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἑνός δέν πρέπει νά βλάπτει τήν ἐλευθερία τοῦ ἄλλου, καί οὔτε νά χρησιμοποιεῖται εἰς βάρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

»Οἱ σημερινοί Ἕλληνες, καί εἰδικώτερα οἱ νέοι, θά πρέπει νά διδαχθοῦν ὅτι τά ἀτομικά δικαιώματα, δέν μᾶς δόθηκαν γιά νά αὐθαιρετοῦμε. Μᾶς δόθηκαν γιά νά ἀναπτύσσομε ἐλεύθερα τήν προσωπικότητά μας, στόν ἐλεύθερο χῶρο τῆς πνευματικῆς καί ἠθικῆς μας αὐτονομίας. Μᾶς δόθηκαν γιά νά ἀναπτύσσομε τίς δημιουργικές μας ἱκανότητες, καί νά γινόμαστε ἔτσι καλοί καί χρήσιμοι πολίτες.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Σέ κάθε δημοκρατία, ὅπως καί στή δική μας, ὑπάρχουν, καί πρέπει νά ὑπάρχουν, περιθώρια διαφωνιῶν, πού ἐκδηλώνονται ἐλεύθερα καί κρίνονται τελικά ἀπό τόν λαό. Ὑπάρχουν, ὅμως, σέ ὅλα τά πράγματα ὅρια. Ἡ δημοκρατία, πέραν ἀπό τίς διαφωνίες, χρειάζεται κι ἕναν κοινό παρονομαστή, ὅπου ὅλοι πρέπει νά συμπίπτουμε, γιά νά προκόψει καί ἡ δημοκρατία καί ὁ λαός.

»Ὅταν ἀγνοηθεῖ αὐτός ὁ κοινός παρονομαστής, τό ἔθνος διχάζεται. Καί ἄς ἐπιτραπεῖ σέ ἕναν ἄνθρωπο, πού στήν πολιτική του σταδιοδρομία ἐθυσίασε πολλά, γιά νά ἀποτρέψει σέ κρίσιμες ὧρες διχασμούς, νά ἐπαναλάβει καί ἀπόψε μιά μόνιμη παραίνεσή του: "Ἀσκεῖτε καί ὑπερασπίζεσθε μέ πίστη τά δημοκρατικά σας δικαιώματα, ἀλλά πάντοτε στά πλαίσια τῆς πραγματικῆς δημοκρατίας καί τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος. Ἡ παραβίαση τῶν πλαισίων αὐτῶν ἀποτελεῖ κατάχρηση δικαιωμάτων καί ὕβρη γιά τό σύνολο τό κοινωνικό".

»Μακρά καί πικρή πεῖρα μᾶς ἐδίδαξε ὅτι ἡ κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας ὁδηγεῖ στόν ἐκφυλισμό καί τελικά στήν πτώση τῆς δημοκρατίας. Ὅπως μᾶς ἐδίδαξε, ἐπίσης, ὅτι οἱ ἐγωιστικές ἐπιδιώξεις καί οἱ δημαγωγικοί ἀνταγωνισμοί δέν ὁδηγοῦν στήν πρόοδο καί συνεπῶς στήν εὐημερία τοῦ ἔθνους. Ἀντίθετα, διασποῦν τήν ὁμοψυχία του, δηλητηριάζουν τήν ζωή μας καί καθιστοῦν ὀξύτερα τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ τόπος.

»Τίς ἀλήθειες αὐτές, πού εἶναι κλασικές, τίς γνωρίζουμε ὅλοι. Καί ὄχι μόνο τίς γνωρίζουμε ἀλλά καί συνεχῶς τίς διακηρύσσομε. Φοβοῦμαι, ὅμως, ὅτι δέν ἔχομε πάντοτε τήν ψυχική δύναμη, νά τίς κάνουμε πράξη καί στήν πολιτική καί τήν κοινωνική μας ζωή.

»Ἐλπίζω ὅτι τά διδάγματα τοῦ ἀγῶνος τοῦ '21, ἀλλά καί τά κρίσιμα προβλήματα πού, μαζί μέ ὅλο τόν κόσμο, ἀντιμετωπίζουμε κι ἐμεῖς, θά ἐνισχύουν τό αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καί τῆς κοινωνικῆς μας ἀλληλεγγύης. Γιά νά ξεπεράσουμε τίς σημερινές δυσχέρειες καί νά ἀνοίξουμε τόν δρόμο γιά ἕνα καλύτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον».

Τήν ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρακολούθησε μαζί μέ τήν πολιτική ἡγεσία τῆς χώρας τήν καθιερωμένη ἐπίσημη δοξολογία καί, στή συνέχεια, κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη. Μετά τή λήξη τῆς στρατιωτικῆς παρελάσεως πού ἔγινε ἐνώπιόν του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Θά ἤθελα νά ἐκφράσω τά θερμά μου συγχαρητήρια σέ ὅλους ὅσους ἔλαβαν μέρος καί συνετέλεσαν στή λαμπρή ἐπιτυχία τῆς παρελάσεως. Ὑπῆρξε ἄψογη καί ἐπιβλητική, καθ' ὅλα ἀντάξια καί τῆς μεγάλης ἡμέρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀλλά καί τοῦ ὑπερήφανου στρατοῦ μας».

28 ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς μεταβάσεώς του στήν Ἤπειρο, προκειμένου νά ἐγκαινιάσει τό ὑδροηλεκτρικό ἔργο στό Πουρνάρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τήν Πρέβεζα καί τήν Ἄρτα.

Ἀπαντώντας σέ σύντομη προσφώνηση τοῦ δημάρχου Πρεβέζης, ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε ὅτι ἔχει τήν πρόθεση νά ἐνημερωθεῖ γιά τίς ζημίες πού προκάλεσαν στήν περιοχή οἱ πρόσφατοι σεισμοί καί νά μεταφέρει στήν Κυβέρνηση τήν εἰκόνα τῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων.

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε ἐκπροσώπους τῶν παραγωγικῶν τάξεων τοῦ νομοῦ. Ἀργότερα ἀναχώρησε ὁδικῶς γιά τήν Ἄρτα, ὅπου τόν ὑποδέχτηκε καί τόν προσφώνησε στήν κεντρική πλατεία ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

«Κύριε δήμαρχε,

»Χαίρομαι γιατί ἱκανοποιῶ σήμερα μιά παλαιά καί ἔντονη ἐπιθυμία μου. Νά ἐπισκεφθῶ τήν Ἄρτα καί νά ἐπικοινωνήσω μέ τό λαό της. Καί ἡ χαρά μου αὐτή γίνεται ἐντονώτερη ἀπό τό γεγονός ὅτι μέ τήν εὐκαιρία αὐτή θά ἐγκαινιάσω ἕνα χρήσιμο γιά τήν περιοχή σας καί γενικώτερα γιά τήν οἰκονομία μας ἔργο, πού τό θεμελίωσα ὁ ἴδιος πρίν ἀπό τέσσερα χρόνια.

»Σάν ἀρχηγός τοῦ Κράτους αἰσθάνομαι, παράλληλα μέ τό καθῆκον, καί τήν ψυχική ἀνάγκη νά βρίσκομαι σέ ἄμεση ἐπαφή μέ τό λαό. Γιά νά ἐνημερώνομαι γιά τά προβλήματά του καί νά δίδω, ὅταν καί ὅπου χρειάζεται, ἀπροκατάληπτες συμβουλές.

»Τά τελευταῖα χρόνια — καί δέν τό λέγω αὐτό γιατί συνέβη νά ἀσκῶ ἐγώ τήν ἐξουσία — σημειώθηκε στόν τόπο μας σημαντική πρόοδος. Καί τήν πρόοδο αὐτή τή διαπιστώνουμε μέ τήν ἐμπειρική παρατήρηση στήν καθημερινή ζωή τοῦ λαοῦ μας. Τό γεγονός ὅτι τά δύο τελευταῖα χρόνια ἀντιμετωπίζουμε καί ἐμεῖς, λόγω τῆς διεθνοῦς κρίσεως, δύσκολα προβλήματα δέν ἀναιρεῖ αὐτήν τήν ἀλήθεια.

»Ἡ πρόοδος αὐτή θά μποροῦσε ἀσφαλῶς νά εἶναι μεγαλύτερη, ἄν δέν μᾶς ἀπασχολοῦσαν κρίσιμα ἐξωτερικά προβλήματα καί ἄν ἡ κρατική μηχανή λειτουργοῦσε ταχύτερα καί μεθοδικώτερα. Γιατί πρέπει νά ὁμολογηθεῖ ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ Κράτους δέν ἀνταποκρίνεται στίς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς μας, πού ἀπαιτοῦν γοργό ρυθμό καί μεθοδικότητα. Γραφειοκρατία ὑπάρχει βέβαια σέ ὅλες τίς χῶρες τοῦ κόσμου· στή χώρα μας, ὅμως, ἡ γραφειοκρατία ὑποθάλπτεται καί ἀπό τό κλίμα τό πολιτικό.

»Ἡ θεραπεία αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ἀγαπητοί μου, δέν ἐπιτυγχάνεται μέ εὐχές, οὔτε κἄν μέ νόμους· χρειάζεται ἡ σύμπραξις ὅλων τῶν παραγόντων τῆς δημοσίας μας ζωῆς καί τῶν πολιτῶν ἀκόμα. Πρέπει, δηλαδή, θέματα σάν κι αὐτό, πού ἔχουν ἐθνικό χαρακτῆρα, νά τίθενται ἔξω ἀπό κομματικούς ἀνταγωνισμούς.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἄν φροντίσουμε ὅλοι μαζί νά περιορίσουμε τίς ἀδυναμίες καί νά ἀναπτύξουμε τίς μεγάλες δυνατότητες πού διαθέτει ἡ χώρα μας, τό μέλλον τοῦ λαοῦ μας θά εἶναι ἀσφαλῶς καλλίτερο.

»Τελειώνοντας, θά ἤθελα, κύριε δήμαρχε, νά εὐχαριστήσω καί σᾶς καί τούς συμπολίτες σας γιά τήν λαμπρά ὑποδοχή πού μοῦ ἐπεφυλάξατε».

Τήν ἑπομένη, 29 Μαρτίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἐγκαινιάσει τό ὑδροηλεκτρικό ἔργο τῆς ΔΕΗ, στό Πουρνάρι τῆς Ἄρτας, τό ὁποῖο ὁ ἴδιος εἶχε θεμελιώσει, ὡς πρωθυπουργός, τό 1975.

Τό ἀπόγευμα, στά Ἰωάννινα, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου τῆς πόλεως, εἶπε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ, κατ' ἀρχήν, γιά τά φιλόφρονα λόγια σας· μολονότι φοβοῦμαι ὅτι τά λόγια σας ὑπῆρξαν ὑπέρτερα τῶν ἔργων μου.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἐπισκέπτομαι πάντοτε μέ χαρά, καί θά ἔλεγα μέ συγκίνηση, τά Γιάννενα. Γιατί, ἐκτός ἀπό τήν ὁμορφιά τους, κατέχουν ξεχωριστή θέση καί στήν ἱστορία τοῦ τόπου μας.

»Στά ὑπερήφανα βουνά πού τά περιβάλλουν κρίθηκε πολλές φορές καί κρίθηκε ἐπιτυχῶς ἡ τύχη τοῦ ἔθνους. Οἱ Ἠπειρῶτες, ἐξ ἄλλου, καί εἰδικώτερα οἱ Γιαννιῶτες, ἔβαλαν τήν σφραγίδα τους σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους: Στούς ἐθνικούς μας ἀγῶνες, στήν πνευματική, ἀκόμη καί στήν πολιτιστική ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

»Τά μεγάλα γεγονότα πού συνδέονται μέ τήν ἱστορία τῆς πόλεως αὐτῆς τά παρέλαβε ἡ Λαϊκή Μοῦσα καί τά ἔκανε θρύλο.

»Ἀλλά καί σήμερα οἱ Ἠπειρῶτες δίνουν τό παράδειγμα τῆς ἐργατικότητας καί τῆς νομιμοφροσύνης. Ὑπῆρξαν πάντα πρόθυμοι γιά θυσίες καί ποτέ δέν δημιούργησαν προβλήματα σέ βάρος τῆς γαλήνης καί τῆς ἀσφάλειας τοῦ τόπου. Καί αὐτό ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σέ μιά χώρα πού δοκιμάσθηκε, πολλές φορές, ἀπό τίς ὑπερβολές καί τά πάθη.

»Ἡ Ἑλλάδα, ἀγαπητοί μου, βρίσκεται σέ μιά κρίσιμη γεωγραφική περιοχή καί περνᾶ ἀκόμη τό εὐαίσθητο στάδιο τῆς ἀναπτύξεως. Γιά νά προκόψει ἔχει ἀνάγκη ἀπό ὁμόνοια, δουλειά καί τάξη.

»Καί αὐτά χρειάζονται περισσότερο σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται ἐπικίνδυνα καί ἡ ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα μᾶς ἐπιβάλλει καινούργια καθήκοντα. Καί, ἰδιαίτερα, τό καθῆκον νά παρακολουθοῦμε μέ τόν ἴδιο, ἤ καί ταχύτερο, ρυθμό τήν πορεία τῆς Κοινότητος.

»Πιστεύω ὅτι κατά τή διαδρομή τοῦ χρόνου καί ὑπό τήν πίεση τῶν πραγμάτων οἱ ἀλήθειες αὐτές θά γίνουν συνείδηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

»Κύριε δήμαρχε, σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι μέ συνεκίνησε βαθύτατα ἡ ὑποδοχή τήν ὁποία μοῦ ἐπεφυλάξατε, ἐσεῖς καί οἱ συμπολίτες σας. Καί γι' αὐτό θερμά σᾶς εὐχαριστῶ».

Παρατείνοντας κατά ἕνα 24ωρο τήν παραμονή του στά Ἰωάννινα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε, τήν ἑπομένη, ἱστορικούς καί ἀρχαιολογικούς χώρους τῆς περιοχῆς καί ἀσχολήθηκε μέ τήν ἐπίλυση τοπικῶν προβλημάτων. Ἐξάλλου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στή Νομαρχία τῶν Ἰωαννίνων ἐκπροσώπους τοῦ Πανεπιστημίου,

Ἑορτασμός τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου.

τό δήμαρχο καί τό Δημοτικό Συμβούλιο καθώς καί ἐκπροσώπους τοῦ Ἐμπορικοῦ καί Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ε. Ἀβέρωφ, ἐπισκέφθηκε τό Σούλι, ὅπου διαπίστωσε τήν ἀνάγκη ἀξιοποιήσεως τοῦ χώρου μέ τήν ἐκτέλεση διαφόρων ἔργων. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξεδήλωσε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἦταν νά ἐκπονηθεῖ σέ σύντομο χρονικό διάστημα εἰδική μελέτη καί νά διατεθοῦν οἱ ἀνάλογες πιστώσεις γιά τίς ἐργασίες ἀναμορφώσεως τοῦ ἱστορικοῦ χώρου. Στή συνέχεια, ἐπισκέφθηκε τή Δωδώνη, ὅπου τόν ξενάγησαν στελέχη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας.

2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγκαινιάζει τήν ἔκθεση «137 χρόνια ἑλληνικῆς γελοιογραφίας» πού ὀργανώθηκε ἀπό τήν Ἕνωση Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν.

Ἀπαντώντας στόν προέδρο τῆς ΕΣΗΕΑ, Γ. Ἀναστασόπουλο, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Τήν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γελοιογραφίας τήν ἐκθέσατε μέ τόση πληρότητα, ὥστε νά μήν ἔχω νά προσθέσω τίποτα. Θά ἐπωφεληθῶ, ὅμως, τῆς εὐκαιρίας γιά νά διατυπώσω μερικές γενικώτερες σκέψεις ἐπί τοῦ θέματος. Προηγουμένως, ὅμως, θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω, γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐγκαινιάσω αὐτή τήν ἔκθεση, μέ τήν ὁποία, κατά ἕνα τρόπο, ἔχω σχέση ὡς πολιτικός.

»Ἡ γελοιογραφία καλύπτει ἕνα σημαντικό τομέα τῆς δημοσιογραφίας — ὅσο βέβαια καί τῆς τέχνης. Καί γι' αὐτό εἶναι πολύ δύσκολη. Ὅπως εἶναι δύσκολη ἡ κωμωδία καί τό χιοῦμορ. Ὁ γελοιογράφος πρέπει σέ μιάν εἰκόνα νά δώσει τή μορφή, νά δώσει τόν χαρακτήρα καί ἀκόμη τήν πολιτική καί κοινωνική συμπεριφορά τοῦ ἀντικειμένου του. Καί ὅλα αὐτά πρέπει νά τά κάνει κατά τρόπο τέτοιον, ὥστε νά προκαλέσει αὐθόρμητα τό γέλιο τοῦ ἀναγνώστη.

»Ἀναφερθήκατε προτύτερα στίς διῶξεις τίς ὁποῖες ὑπέστησαν οἱ γελοιογράφοι στή σύγχρονη Ἑλλάδα. Ὅπως ξέρετε, ἡ γελοιογραφία εἶναι συνέχεια τῆς σάτιρας τῆς ἀρχαιότητος. Χαρακτηριστικό, μάλιστα, εἶναι τό γεγονός ὅτι κατά τά μέσα τοῦ 5ου αἰώνα ἀπηγορεύθη ἡ σάτιρα, διότι εἶχαν παρατηρηθεῖ ὑπερβολές στό θέατρο. Ἀλλά μετά δύο χρόνια ἦρθη ἡ ἀπαγόρευση, διότι ἐθεωρήθη τό μέτρο ἀντιδημοκρατικό.

»Θά ἤθελα, τελειώνοντας, νά σημειώσω ὅτι ὁ γελοιογράφος, γιά νά εἶναι καλός, πρέπει νά προκαλεῖ τό γέλωτα, χωρίς νά γελοιοποιεῖ καί χωρίς νά ταπεινώσει τό ἀντικείμενό του. Μέ ἄλλα λόγια, θά πρέπει ὁ καλός γελοιογράφος νά κάνει περισσότερο τέχνη καί λιγώτερο πολιτική».

7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται σέ εἰδική τελετή τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, γιά τήν ἐπέτειο τῶν 30 χρόνων ἀπό τό θάνατο τοῦ ποιητῆ Α. Σικελιανοῦ.

13 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ἀρχίζει, στό ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, νέο στάδιο ἑλληνοτουρκικοῦ διαλόγου, σέ ἐπίπεδο ἐμπειρογνωμόνων.

Ὡστόσο, ἡ παραβίαση τοῦ ἐθνικοῦ ἐναέριου χώρου ἀπό τουρκικά ἀεροσκάφη, στίς 8 Ἀπριλίου — στήν ὁποία ἡ Κυβέρνηση εἶχε ἀντιδράσει μέ διακοίνωση πρός τήν Ἄγκυρα — προκάλεσε τήν ἔντονη παρέμβαση τοῦ Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος ζήτησε τή διακοπή τῶν διμερῶν συνομιλιῶν. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ πρωθυπουργός Γ. Ράλλης σημείωσε, μεταγενέστερα, ὅτι ματαίωση τῆς συναντήσεως θά ὁδηγοῦσε σέ ἐπικίνδυνη ἑλληνοτουρκική ἔνταση, ἡ ὁποία ἴσως νά ὠφελοῦσε πολιτικά τήν Κυβέρνηση, θά ἔβλαπτε ὅμως τόν τόπο[23].

16 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Γ. Ράλλης θά ἐπισκεφθεῖ τήν Κοζάνη, ὅπου καί θά ἐγκαινιάσει τό ἐργοστάσιο παραγωγῆς ἰνῶν ἀμιάντου. Στή σχετική ὁμιλία του, ὁ πρωθυπουργός θά ἀναφερθεῖ καί στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ζητώντας ἀπό τό λαό τή συμπαράσταση πού εἶχε προσφερθεῖ στόν Κ. Καραμανλῆ στά πρῶτα χρόνια τῆς μεταπολιτεύσεως. Ἡ ἀναφορά αὐτή θά προκαλέσει τή δημόσια ἀντίδραση τοῦ Α. Παπανδρέου.

19 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τό Μεσολόγγι γιά νά παραστεῖ στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις τῆς 155ης ἐπετείου τῆς Ἐξόδου.

Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου Μεσολογγίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά τονίσει:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι προσέρχομαι μέ συγκίνηση στό σημερινό ἑορτασμό. Καί αὐτό, γιατί ἡ μικρή αὐτή πόλις μέ τό μεγάλο ὄνομα ἔγινε τό σύμβολο τοῦ ἡρωισμοῦ καί τῆς θυσίας.

»Θά προσπαθήσω νά εἶμαι σύντομος, κύριε δήμαρχε, γιατί πιστεύω ὅτι τά μεγάλα πράγματα, γιά νά μήν χάσουν τό μεγαλεῖο τους, πρέπει νά λέγονται μέ λίγα λόγια καί ἁπλᾶ.

»Ἡ Ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου, πού συνετάραξε τόν τότε κόσμο, ἀνήκει στούς ἄθλους ἐκείνους πού ξεπερνοῦν τά συνήθη ἀνθρώπινα μέτρα. Καί κανένας πανηγυρικός, ἀπό ἐκείνους πού ἐκφωνοῦνται κάθε χρόνο στόν ἱερό αὐτό τόπο, δέν ἠμπορεῖ νά ἀποδώσει τό μεγαλεῖο τῆς θυσίας

ἐκείνων πού δέν ἀπέθανον ἁπλῶς γιά τήν πατρίδα τους, ἀλλά ἐπεζήτησαν τόν θάνατο γιά νά παραδειγματίσουν τό Γένος.

»Κυριαρχούμενοι ἀπό τό πάθος τῆς ἐλευθερίας ἀρνήθηκαν νά συνθηκολογήσουν. Καί θυσιάστηκαν οἱ ἴδιοι γιά νά ἀποδώσουν στό ὑπόδουλο ἔθνος τήν ἐλευθερία του.

»Κύριε δήμαρχε,

»Στόν ἑνάμιση αἰῶνα πού διανύσαμε ἀπό τότε πού ξαναβρήκαμε τήν ἀνεξαρτησία μας, ἡ ἐλευθερία αὐτή πολλές φορές διακυβεύθηκε. Καί ὑπῆρξαν περίοδοι πού τή στερηθήκαμε ἐντελῶς. Διδαχθήκαμε ἔτσι ὅτι τό ὕψιστο αὐτό ἀγαθό, ἀγαθό τῆς ἐλευθερίας, δέν πρέπει ποτέ νά τό θεωροῦμε σάν δεδομένο. Γιά νά τό προστατεύσουμε ἀπό τούς ἐχθρούς του, ἐξωτερικούς καί ἐσωτερικούς, πρέπει νά εἴμαστε πάντοτε ἕτοιμοι γιά θυσίες. Καί πρέπει, ἐπίσης, παραμερίζοντας τίς μικρότητες πού δηλητηριάζουν κάθε τόσο τή ζωή μας, νά ἀγωνιζόμαστε ἑνωμένοι σέ ὅλα τά μέτωπα, γιά τήν ἀσφάλεια, γιά τήν δημοκρατία καί γιά τήν οἰκονομία τοῦ τόπου μας.

»Κύριε δήμαρχε,

»Οἱ ἐπέτειοι μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων, ὅπως αὐτό πού γιορτάζουμε σήμερα, μᾶς δίνουν τήν εὐκαιρία νά διαδηλώσουμε τήν ἐθνική μας ὁμοψυχία. Ἀλλά καί μᾶς διδάσκουν συγχρόνως ὅτι, γιά νά αἰσθανόμεθα διαρκῶς τήν ἔξαρση καί τήν εὐφορία πού αἰσθανόμαστε σήμερα, θά πρέπει αὐτή ἡ ὁμοψυχία νά καταστεῖ μόνιμο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

»Καί αὐτό ἀκριβῶς εἶναι τό μήνυμα πού στέλνει σήμερα τό Μεσολόγγι πρός ὅλους τούς Ἕλληνες καί ἰδίως τούς νεωτέρους.

»Στήν ὁμιλία σας, κύριε δήμαρχε, ἀναφερθήκατε καί στά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν πόλη σας. Ὅπως γνωρίζετε ὅμως, δέν εὑρίσκομαι ἐδῶ γιά νά λύσω προβλήματα. Καί διότι δέν ἔχω αὐτή τήν ἁρμοδιότητα, ἀλλά καί διότι δέν προσφέρεται πρός τοῦτο ἡ ἱερά αὐτή ἡμέρα. Δέν θά παραλείψω βέβαια νά ἐνημερωθῶ γιά τά προβλήματά σας καί νά συστήσω στήν Κυβέρνηση νά ἐνδιαφερθεῖ ἰδιαίτερα γι' αὐτά.

»Θά ἤθελα ὅμως μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἀλλά καί μέ τήν μακρά πεῖρα πού διαθέτω νά κάνω μιά παρατήρηση. Γιά νά λυθοῦν τά προβλήματα τῆς περιοχῆς σας καί τῆς χώρας γενικώτερα, θά χρειασθεῖ στενή συνεργασία πολιτῶν καί Κράτους. Οἱ ἔριδες, ὅταν μάλιστα παίρνουν βίαιο χαρακτήρα, ὄχι μόνον δέν λύουν τά προβλήματα ἀλλά καί τά καθιστοῦν ἀξύτερα».

22 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἑορτάζει τό Πάσχα στήν Κέρκυρα.

Κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στό νησί, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τό Δημοτικό Θέατρο τῆς πόλεως, γιά τήν ἀποπεράτωση τοῦ ὁποίου εἶχε καί στό παρελθόν ἐνδιαφερθεῖ. Πράγματι, μετά καί τή νέα ἐκδήλωση τοῦ ἐνδιαφέροντός του, διατέθηκε κονδύλιο στή Νομαρχία Κερκύρας, ὕψους 6 ἑκατ. δρχ.

Τά ἐγκαίνια τοῦ θεάτρου θά γίνουν ἀπό τόν ὑπουργό Πολιτισμοῦ, στίς 4 Ἰουλίου.

29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας.

30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τοῦ Ἰράκ, Σααντούν Χαμμάντι, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

2 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρίσταται στόν ἑορτασμό τῆς μνήμης τοῦ προστάτη τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς, Ἁγίου Γεωργίου, στή Σχολή Πεζικοῦ, στή Χαλκίδα.

[Κατά τή διάρκεια τῆς πενταετοῦς προεδρικῆς θητείας του, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά παρίσταται στούς ἑορτασμούς τῆς μνήμης τῶν προστατῶν ἁγίων τῶν τριῶν ὅπλων.]

4 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία μέ τόν Α. Ἀνδριανόπουλο, ἐνόψει τῆς μεταβάσεώς του στό Λουξεμβοῦργο, γιά τήν Διάσκεψη τῶν ὑπουργῶν Πολιτισμοῦ τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

Κατά τήν παραμονή του στό Λουξεμβοῦργο, ὁ Ἕλληνας ὑπουργός συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς, Γ. Τόρν, στόν ὁποῖο ἐπέδωσε μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐπικοινωνῶ πάντοτε μέ εὐχαρίστηση μαζί σας κάθε φορά, πού ἔχω τήν εὐκαιρία. Ἐλπίζω ὅτι εἶσθε καλά καί ὅτι τό δύσκολο ἔργο τῆς προεδρίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος δέν σᾶς παρέχει μεγάλο βάρος.

»Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεώς του στό Λουξεμβοῦργο, γιά τή συνάντηση τῶν ὑπουργῶν Πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης, ἐζήτησα ἀπό τόν Ἕλληνα ὑπουργό κ. Ἀνδρέα Ἀνδριανόπουλο νά φροντίσει νά σᾶς ἰδεῖ, προκειμένου νά σᾶς ἐνημερώσει ἐπί τοῦ θέματος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου στούς Δελφούς. Πρόκειται γιά Ἵδρυμα, γιά τό ὁποῖο ἐπίδειξα ζωηρό ἐνδιαφέρον τά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια καί πολύ ἐλπίζω νά τό ἰδῶ σύντομα νά ἐξελίσσεται σέ κέντρο συζητήσεως καί μελέτης χάριν τῆς πολιτιστικῆς δραστηριότητος τῆς δημοκρατικῆς Εὐρώπης. Εἶμαι βέβαιος ὅτι τό ἐνδιαφέρον καί ἡ ὑποστήριξή σας θά συμβάλουν εὐρύτατα, ὥστε ὁ ἀντικειμενικός αὐτός σκοπός νά γίνει πιό προσιτός.

»Μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά ἔχομε σύντομα τήν εὐκαιρία νά συναντηθοῦμε πάλι, σᾶς εὔχομαι κάθε καλό»[24].

Ἐπίσκεψη στην ἱερή πόλη τοῦ Μεσολογγίου.

5 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στήν ἐπίσημη ὑποδοχή τοῦ Ε. Παπανούτσου, στήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

6 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε στή Ρώμη, κατά τή σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ NATO, μέ τούς ὁμολόγους του τῶν ΗΠΑ καί τῆς Τουρκίας.

8 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραθέτει στό Προεδρικό Μέγαρο γεῦμα πρός τιμή τοῦ κυβερνήτη τῆς Αὐστραλίας, Ζέλμαν Κόουεν, πού ἐπισκέπτεται ἀνεπίσημα τήν Ἑλλάδα.

9 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θεμελιώνει τό Πολιτιστικό Κέντρο Ἀθηνῶν.

Ἀπό τήν τελετή ἀπουσίασαν τόσο τά κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως (ἐκτός τοῦ ΚΟΔΗΣΟ), ὅσο καί οἱ δημοτικές ἀρχές τῆς Ἀθήνας. Σέ ἀνακοίνωσή του, ὁ Δῆμος Ἀθηναίων ἐξέφρασε τήν ἀντίθεσή του στή δημιουργία τοῦ ΠΚΑ καί τόνισε ὅτι θά ζητήσει μέ προσφυγή στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας τήν ἀκύρωση τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος, βάσει τοῦ ὁποίου ἐπιτράπηκε ἡ ἀνέγερση κτιρίων στό χῶρο αὐτό.

Ἔντονη ἀντίδραση ἐναντίον τῆς δημιουργίας τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου εἶχε ἐκδηλωθεῖ καί ἀπό τήν πλευρά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, καθώς καί ἀπό πολιτιστικούς συλλόγους καί ὀργανώσεις, ἄν καί κατά τήν ψήφιση τοῦ 677/77 περί τῆς ἱδρύσεως τοῦ ΠΚΑ δέν εἶχε σημειωθεῖ ὁποιαδήποτε ἀντίδραση στή Βουλή. Στό μεταξύ, ἡ Κτηματική Ἑταιρεία τοῦ Δημοσίου ἔδωσε στή δημοσιότητα τήν ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ἡ δημιουργία τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν ἀποφασίσθηκε μέ ΒΔ τῆς 27.9.1956 στήν περιοχή τοῦ οἰκοπέδου τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου. Ἔγινε ἀρχιτεκτονικός διαγωνισμός, μοναδικό ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε ἡ ἀνέγερση τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν. Στά χρόνια πού πέρασαν τό ἔργο δέν ἐκτελέστηκε, χτίστηκαν πολυκατοικίες, ἔγιναν σχέδια γιά ξενοδοχεῖα καί τελικά ἐπί δικτατορίας χτίστηκε τό Πολεμικό Μουσεῖο.

»Τό 1977, μετά ἀπό πρωτοβουλία τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, ἀποφασίσθηκε: ἡ ἐπέκταση τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν στή γειτονική περιοχή τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καί ὅλος ὁ χῶρος νομοθετήθηκε ὁμόφωνα μέ ἀποκλειστική χρήση "χώρου πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων" (Ν. 667/77)· ἀγοράστηκε ἡ ἐπί πλέον περιοχή, κατεδαφίσθηκαν οἱ πολυκατοικίες, ἡ Ριζάρειος Σχολή καί ὅ,τι ἀπέμεινε ἀπό τούς παλαιούς στρατῶνες· διενεργήθηκε νέος ἀρχιτεκτονικός διαγωνισμός ἰδεῶν, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε ἡ ἑνοποίηση ὅλου τοῦ χώρου μέ τό οἰκόπεδο τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης· τό ὅλον ἔργον ἀνετέθη στήν νεοσύστατη Κτηματική Ἑταιρεία τοῦ Δημοσίου.

»Κύριος στόχος τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου εἶναι νά ἐξασφαλίσει τή δυνατότητα προβολῆς καί ἐκφράσεως ὅλων τῶν φορέων τῆς σύγχρονης καλλιτεχνικῆς καί πνευματικῆς δημιουργίας τοῦ τόπου μας.

»Ἡ δημιουργία του εἶναι μία ἀνάγκη, διότι ἡ Ἀθήνα εἶναι ἡ μόνη πρωτεύουσα πού στερεῖται ἐντελῶς καταλλήλων ἐγκαταστάσεων γιά πολιτιστικές ἐκδηλώσεις τό χειμώνα, σέ ἀντίθεση μέ τό καλοκαίρι. Ἐπίσης, εἶναι καί μία ὑποχρέωση, γιατί στήν κοινωνία πού ζοῦμε ἡ τέχνη καί ὁ πολιτισμός παίρνουν ὅλο καί μεγαλύτερη ἀξία καί δέν μπορεῖ εἰδικά ἡ Ἑλλάδα νά μένει ἀδιάφορη μπροστά στήν καινούργια αὐτή ἀλήθεια.

»Ἡ ἀνέγερση τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν δέν θά ἀποβεῖ σέ βάρος τοῦ πρασίνου. Τά ὑπάρχοντα καί τά νέα προτεινόμενα κτίρια δέν θά καλύψουν παρά μόνο τό 20% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως, ἀφήνοντας ἐλεύθερο χῶρο τό 80%.

»Μέ τή δημιουργία τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν ὁ ἐλεύθερος χῶρος καί τό πράσινο ἀξιοποιοῦνται καί διαμορφώνονται ἔτσι ὥστε νά ἀποτελέσουν μαζί μέ τά κτίρια ἕνα ἐνεργοποιημένο πολιτιστικό πάρκο».

11 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στό νικητή τῶν γαλλικῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν, Φρ. Μιττεράν, τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Σᾶς ἀπευθύνω τά θερμά μου συγχαρητήρια γιά τήν ἐκλογή σας ὡς προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας καί εὔχομαι ἐπιτυχία στό δύσκολο ἔργο σας.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ σχέσεις παραδοσιακῆς φιλίας καί συνεργασίας μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μας θά συνεχίσουν νά ἀναπτύσσονται, τόσο στό διμερές ἐπίπεδο ὅσο καί μέσα στά πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, πρός τό συμφέρον τῶν δύο λαῶν μας καί τῆς Εὐρώπης γενικώτερα».

Ὁ Φρ. Μιττεράν ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Δέχθηκα μέ μεγάλη εὐχαρίστηση τίς εὐχές, πού εἴχατε τήν καλωσύνη νά μοῦ ἀπευθύνετε, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐκλογῆς μου στήν προεδρία τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Βεβαιωθεῖτε ὅτι ἀποδίδω ἰδιαίτερη σημασία στήν ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας καί τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἑλλάδος, κληρονόμων, καί τῶν δύο, τοῦ ἰδίου πολιτισμοῦ.

»Ἔχω τήν πεποίθηση ὅτι οἱ δύο χῶρες μας, τίς ὁποῖες συνδέουν τόσοι ἱστορικοί, πολιτιστικοί καί οἰκονομικοί δεσμοί, θά συμβάλουν ἀπό κοινοῦ στήν ἰσορροπία τῆς Εὐρώπης καί στήν εἰρήνη.

»Παρακαλῶ νά δεχθεῖτε, κύριε πρόεδρε, τή διαβεβαίωση τῆς μεγάλης μου ἐκτιμήσεως».

[Στίς 8 Ἰουνίου, ἐξάλλου, ἀπαντώντας σέ συγχαρητήριο μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τήν ἐπίσημη ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του, ὁ νέος πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας θά τονίσει:

»Κύριε πρόεδρε,

»Μέ συνεκίνησαν πολύ οἱ εὐχές πού εἴχατε τήν καλωσύνη νά μοῦ ἀπευθύνετε, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐκλογῆς μου στήν προεδρία τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Βεβαιωθεῖτε ὅτι ἀποδίδω ἰδιαίτερη βαρύτητα στήν ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας καί τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξύ Γαλλίας καί Ἑλλάδος, χωρῶν πού κληρονόμησαν ὅμοιο πολιτισμό.

»Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οἱ δύο χῶρες μας, πού συνδέονται μέ τόσους ἱστορικούς, πολιτιστικούς καί οἰκονομικούς δεσμούς, ἀπό κοινοῦ θά συμβάλουν σημαντικά στήν ἰσορροπία στήν Εὐρώπη καί στήν διατήρηση τῆς εἰρήνης.

»Σᾶς παρακαλῶ, κύριε πρόεδρε, νά δεχθεῖτε τήν ἔκφραση τῆς βαθειᾶς μου ἐκτιμήσεως»].

Στίς 14 Μαΐου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀπευθύνει ἐπιστολή στόν Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν:

«Κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Μέ λύπησε εἰλικρινά τό ἀποτέλεσμα τῆς τελευταίας ἐκλογῆς. Δέν γνωρίζω πῶς θά πολιτευθοῦν οἱ διάδοχοί σας. Γνωρίζω ὅμως ὅτι ἡ παρουσία σας ἐπικεφαλῆς τῆς Γαλλίας ἀποτελοῦσε ἐγγύηση γιά τήν ὁμαλή καί σταθερή πορεία τόσο τῆς χώρας σας ὅσο καί τῆς Εὐρώπης.

»Δέν νομίζω, κύριε πρόεδρε, ὅτι θά πρέπει νά κατέχεσθε ἀπό αἴσθημα πικρίας. Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς δέν ὑπῆρξε προσωπική σας ἧττα. Ὑπῆρξε ἧττα τῆς παρατάξεώς σας, ἡ ὁποία, ἐκτός τῆς φυσικῆς φθορᾶς πού ὑπέστη ἀπό τήν μακρά ἄσκηση τῆς ἐξουσίας, ἔχασε στήν κρίσιμη στιγμή καί τήν συνοχή της. Ἄλλωστε, τό γεγονός ὅτι, παρά τίς δυσμενεῖς αὐτές συνθῆκες, ἡ μισή Γαλλία στάθηκε στό πλευρό σας ἀπέδειξε ὅτι τό προσωπικό σας κύρος παραμένει ἀμείωτο.

»Εἶναι γνωστό, ἄλλωστε, ὅτι ἡ καταψήφιση ἑνός πολιτικοῦ δέν σημαίνει πάντοτε ἀποδοκιμασία τῆς πολιτικῆς του. Τίς περισσότερες φορές ἐμπνέεται ἀπό τήν ἐπιθυμία τῆς ἀλλαγῆς πού ἀποτελεῖ, ἀνάλογα μέ τήν μορφή πού θά πάρει, τήν δύναμη ἤ τήν ἀδυναμία τῆς δημοκρατίας.

»Δεχθεῖτε, σᾶς παρακαλῶ, ἀγαπητέ φίλε, τήν ἔκφραση τῆς πιστῆς καί ἐγκάρδιας φιλίας μου»[25].

13 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μόλις πληροφορήθηκε τήν ἀπόπειρα ἐναντίον τῆς ζωῆς τοῦ Πάπα Ἰωάννη-Παύλου Β', ἀπέστειλε πρός τόν ἀρχηγό τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τό ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Βαθύτατα συγκινημένος ἀπό τήν ἀπόπειρα κατά τῆς ζωῆς σας, σᾶς ἀπευθύνω τά εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τήν διάσωσή σας καί εὔχομαι τήν ταχεία καί πλήρη ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας σας.

»Ἡ ἐναντίον τῆς Ἁγιότητός σας ἐγκληματική ἀπόπειρα καθιστᾶ ἐπιτακτική τήν ἀνάγκη τῆς ἀποφασιστικῆς καί συντονισμένης ἀντιμετωπίσεως τῆς βίας πού μαστίζει τά ταλαιπωρημένα χρόνια τόν κόσμο».

14 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τίς πρόσφατες ἐπισκέψεις του στή Ρουμανία καί τή Βουλγαρία καί τοῦ μετέφερε τούς φιλικούς χαιρετισμούς τῶν ἡγετῶν τους.

22 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, Χ.-Α. Σάμαρανκ καί τόν πρόεδρο τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ΔΟΕ, Λ. Γκιραντοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐπισκέπτονται τήν Ἑλλάδα γιά νά ἐξετάσουν τίς προτεινόμενες τοποθεσίες γιά τή διεξαγωγή, μόνιμα, τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στή χώρα.

Μετά τή συνάντηση, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Ὅπως εἶπα καί ἄλλοτε, ἡ πρότασή μας δέν ἐνεπνεύσθη οὔτε ἀπό ἐθνικισμό οὔτε ἀπό ὠφελιμισμό. Ὑπηγορεύθη ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς ἐξυγιάνσεως καί τῆς σωτηρίας τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, γιά τόν ὁποῖο οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἰδιαίτερη καί δικαιολογημένη εὐαισθησία.

»Πιστεύω ὅτι ἡ πρότασή μας, πού ἔγινε δεκτή μέ συμπάθεια ἀπό τή διεθνῆ κοινή γνώμη, ἀργά ἤ γρήγορα θά υἱοθετηθεῖ. Γιατί, ἐκτός ἀπό τό ἰδεολογικό της περιεχόμενο, ἐξυπηρετεῖ καί πρακτικούς σκοπούς. Εἶναι φανερό ὅτι μόνο μέ τήν υἱοθέτηση τῆς προτάσεώς μας θά μπορέσει ὁ Ὀλυμπισμός νά ξαναβρεῖ τήν οἰκουμενικότητά του, πού τήν ἔχασε ἀπό τή στιγμή πού ἔγινε προνόμιο ἐλαχίστων πλουσίων χωρῶν.

»Φοβοῦμαι ὅτι ὕστερα ἀπό δύο ἤ τρεῖς Ὀλυμπιάδες δέν θά ὑπάρχει χώρα πρόθυμη νά φιλοξενήσει τούς Ἀγῶνες, λόγω τῶν ὑψηλῶν δαπανῶν πού συνεπάγεται ἡ τέλεσή των.

»Αὐτό, ἄλλωστε, ἐπιβεβαιώθηκε καί ἀπό τήν πρόσφατη παραίτηση τῆς Αὐστραλίας νά τελέσει στήν χώρα της τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες. Πιστεύω, ἐπίσης, ὅτι ἡ υἱοθέτηση τῆς προτάσεώς μας θά δώσει τήν ἀφορμή νά ἀναμορφωθεῖ ὁ θεσμός καί νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά γνωστά μειονεκτήματα καί τά προβλήματα, πού σήμερα τόν παρακολουθοῦν.

»Ἡ ὑλοποίηση, βέβαια, τῆς προτάσεώς μας, ἄν τελικά — ὅπως ἐλπίζω — γίνει ἀποδεκτή, θά ἀπαιτήσει χρόνο, γιατί ἐμπλέκεται μέ διάφορα προβλήματα τεχνικά, οἰκονομικά καί νομικά».

23-26 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τήν Καβάλα,

ὅπου καί ἐγκαινιάζει τίς ἐγκαταστάσεις ἀποθηκεύσεως πετρελαίου, ἀπό τό κοίτασμα τοῦ Πρίνου, πού ἔχουν ἀνεγερθεῖ στή Νέα Καρβάλη.

Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου, ἐνώπιον συγκεντρωμένων κατοίκων τῆς Καβάλας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας σημείωσε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Χαίρομαι εἰλικρινά πού βρίσκομαι σήμερα στήν Καβάλα. Στήν ὄμορφη αὐτή πόλη, μέ τήν ὁποία μέ συνδέουν παλιοί δεσμοί καί ἀναμνήσεις ἀπό τά παιδικά μου χρόνια.

»Ἡ Καβάλα, πού ἦταν ἡ Μέκκα τοῦ καπνοῦ προπολεμικά καί πού περιέπεσε σέ μαρασμό μεταπολεμικά, ἀναγεννήθηκε πραγματικά κατά τά τελευταῖα 25 χρόνια.

»Χάρις στόν μόχθο τοῦ λαοῦ της, ἀλλά καί στά ἔργα πού ἐκτελέστηκαν, ἡ πρόοδος πού σημειώθηκε στήν περιοχή αὐτή εἶναι πράγματι ἐντυπωσιακή. Ἡ Καβάλα ἠμπορεῖ νά θεωρεῖται ὑπόδειγμα ὀρθολογικῆς ἀναπτύξεως, πού στηρίχθηκε, κατά τρόπο ἰσόρροπο, στή βιομηχανία, τή γεωργία καί τόν τουρισμό. Καί δέν ἠμπορῶ παρά νά αἰσθάνομαι ἱκανοποίηση γιατί, ὅπως καί ἐσεῖς εἴπατε, στήν πρόοδο αὐτή συνέβαλα καί ἐγώ.

»Κύριε δήμαρχε, αὔριο πρόκειται νά ἐγκαινιάσω ἕνα νέο ἔργο πού, κάτω ἀπό τίς σημερινές συνθῆκες, προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία. Καί αὐτό γιατί ἔχει σχέση μέ τό ὀξύτερο πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας: τό ἐνεργειακό. Ἕνα πρόβλημα πού ἀποδιοργάνωσε τήν οἰκονομία τοῦ κόσμου καί εἶχε ὀδυνηρές ἐπιπτώσεις καί στή δική μας οἰκονομία. Ἀρκεῖ νά λεχθεῖ ὅτι ἀπό 1100 ἑκατομμύρια δολλάρια πού διαθέσαμε τό 1978 γιά πετρέλαιο, θά δαπανήσομε φέτος 3,5 περίπου διισεκατομμύρια δολλάρια.

»Ἡ παραγωγή, βέβαια, τοῦ Πρίνου δέν λύει τό πρόβλημά μας, δεδομένου ὅτι θά καλύψει μικρό μέρος τῶν ἀναγκῶν μας. Ἀποτελεῖ ὅμως γεγονός ἐνθαρρυντικό καί ἐλπιδοφόρο. Καί αὐτό γιατί ὁ Πρίνος ἀπέδειξε ὅτι ὑπάρχει πετρέλαιο στό χῶρο τόν ἑλληνικό καί γιατί θά μᾶς ἐξοικονομήσει 150 ἑκατομμύρια δολλάρια, κατά μέσο ὅρο, τό χρόνο σέ συνάλλαγμα. Ἀλλά καί γιατί μᾶς ἔδωσε τή σχετική πεῖρα καί μᾶς ἄνοιξε τό δρόμο γιά περαιτέρω ἐρευνες. Ἔρευνες πού θά πρέπει νά ἐνταθοῦν, ὄχι μόνο στόν τομέα τοῦ πετρελαίου, ἀλλά καί σέ ὅλους τούς ἄλλους τομεῖς. Γιατί μόνο ἔτσι θά ἀξιοποιήσομε τίς μεγάλες δυνατότητες πού μᾶς προσφέρει ὁ τόπος μας.

»Γιά νά τίς ἀξιοποιήσομε ὅμως πλήρως, θά πρέπει νά μεθοδεύσομε τίς προσπάθειές μας καί νά ἱεραρχήσομε τίς ἀνάγκες μας, σύμφωνα μέ τά μέσα πού διαθέτομε, οἰκονομικά καί τεχνικά. Γιατί ἡ ὑπέρβασις τῶν ὁρίων αὐτῶν, σέ συνδυασμό μέ τή χαλάρωση πού παρατηρεῖται στή λειτουργία τῆς διοικήσεως, καθιστᾶ πολλές φορές ἄγονες τίς δαπάνες.

»Κύριε δήμαρχε,

»Πιστεύω —καί τήν πίστη μου αὐτή τή στηρίζω σέ προσωπική μου πεῖρα— ὅτι ὁ τόπος αὐτός ἠμπορεῖ νά εὐημερήσει. Φτάνει ὅλοι ἐμεῖς νά ἀποφασίσομε νά συνεργαζόμαστε ἀντί νά ἀντιδικοῦμε, νά δουλεύομε ἀντί νά πολυπραγμονοῦμε, νά ἀποταμιεύομε ἀντί νά σπαταλοῦμε καί νά προγραμματίζομε ἀντί νά προχειρολογοῦμε. Καί ὅλα αὐτά γιά νά εἶναι ἀποτελεσματικά θά πρέπει νά τά πλαισιώσομε μέ ὁμαλότητα, πολιτική καί κοινωνική.

»Τίς ἀλήθειες αὐτές, πού εἶναι κλασικές καί ἰσχυρότερες ἀπό ὅλες τίς οἰκονομικές θεωρίες, δέν ἠμπορεῖ νά τίς ἀγνοεῖ ἕνας λαός πού θέλει νά προκόψει. Ἡ ἱστορία μας ἀπέδειξε ὅτι κάνουμε θαύματα ὅταν τίς ἀκολουθοῦμε.

»Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε δήμαρχε, καί σᾶς καί τούς συμπολίτες σας, γιά τήν ἀγάπη καί τήν ἐμπιστοσύνη μέ τήν ὁποία μέ ὑποδεχθήκατε».

Τό πρωί τῆς ἑπομένης, 24 Μαΐου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινίασε τίς νέες ἐγκαταστάσεις στή Νέα Καρβάλη. Στήν τελετή παρέστησαν ὁ πρωθυπουργός, οἱ ὑπουργοί Βιομηχανίας, Βορείου Ἑλλάδος, Συγκοινωνιῶν, ὁ ὑφυπουργός Προεδρίας, ὁ πρέσβης τοῦ Καναδᾶ καί ἄλλοι ἐπίσημοι. Κατόπιν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τίς ἐξέδρες ἀντλήσεως πετρελαίου στόν Πρίνο. Τό ἀπόγευμα ἀναχώρησε γιά τή Θεσσαλονίκη, ὅπου παρέμεινε ἐπί διήμερο.

Στίς 26 Μαΐου, ἐπισκέφθηκε τή Βεργίνα, τό Δίο καί τήν Πέλλα, ὅπου ἐνημερώθηκε γιά τήν πορεία τῶν ἀνασκαφῶν, τίς ὁποῖες εἶχε προσωπικά ἐνθαρρύνει καί ζήτησε νά τοῦ ὑποβληθοῦν προτάσεις γιά τήν ἀπρόσκοπτη συνέχιση τῶν ἐργασιῶν, δηλώνοντας:

«Οἱ συντονισμένες πλέον καί ἐντατικές ἀνασκαφές στό τρίγωνο Δίου-Βεργίνας καί Πέλλας ἀποκτοῦν μεγίστη σημασία ἀρχαιολογική καί ἐθνική. Μᾶς δίνουν μιά καινούργια καί πλήρη εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας καί ἐπιβεβαιώνουν τό γεγονός, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας εἶχαν ὄχι μόνο τήν ἴδια γλῶσσα ἀλλά καί τήν ἴδια θρησκεία καί τόν ἴδιο πολιτισμό μέ τούς κατοίκους τῆς Νοτίου Ἑλλάδος».

27-29 ΜΑΪΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Βουλγαρίας, Τ. Ζίφκωφ, συνοδευόμενος ἀπό τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν καί Ἐνεργείας, συναντᾶται μέ τόν Κ. Καραμανλῆ στή Ρόδο.

Τό Βούλγαρο ἡγέτη ὑποδέχτηκαν στό ἀεροδρόμιο τῆς Ρόδου ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκης, καί ὁ γενικός γραμματέας τῆς προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης. Τό ἴδιο ἀπόγευμα, ἄρχισαν οἱ διμερεῖς συνομιλίες, σέ ἰδιαίτερα φιλική ἀτμόσφαιρα:

«Μετά τούς συνήθεις χαιρετισμούς καί εὐχαριστίες ἐκ μέρους τοῦ προέδρου Ζίφκωφ γιά τήν πρόσκληση καί ὑποδοχή, ὁ πρόεδρος κ. Καραμανλῆς ἀναφέρεται στίς σχέσεις μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, τίς ὁποῖες χαρακτηρίζει ὡς καλές μέ μία μόνο ἐκκρεμότητα — τοῦ Νέστου — γιά τόν ὁποῖο προτείνει νά γίνουν ὑποδείξεις στούς δύο ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν νά βροῦν λύση. Ἄλλωστε, στίς ἀπόψεις μας ἐπί τοῦ θέματος ἔχει σημειωθεῖ προσέγγιση μεταξύ τῶν δύο μερῶν. Τό θέμα αὐτό πρέπει κάποτε νά κλείσει. Ἄλλο τίποτα δέν ὑπάρχει στά διμερῆ.

Ζίφκωφ: Συμφωνεῖ νά δοθοῦν ὁδηγίες στούς δύο ὑπουργούς, οἱ ὁποῖοι, ἄν δέν μπορέσουν τώρα, νά μεριμνήσουν

Ἐνημέρωση, ἀπό τόν Μ. Ἀνδρόνικο, γιά τά εὑρήματα τῆς Βεργίνας.

μετά τήν ἐπιστροφή τους γιά τήν ἐξεύρεση λύσεως στό θέμα Νέστου, ὥστε νά μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπό αὐτό.

Καραμανλῆς: Ἀναφερόμενος στά Βαλκανικά, λέγει ὅτι μεταξύ Βουλγαρίας, Ἑλλάδος, Ρουμανίας καί κάπως Γιουγκοσλαβίας ὑπάρχει ὁμαλή κατάσταση. Καλές εἶναι οἱ σχέσεις καί μέ τήν Γιουγκοσλαβία. Ὑπάρχει ὅμως μιά νότα ἐπιδεινώσεως μεταξύ Γισυγκοσλαβίας καί Ἀλβανίας καθώς καί ἡ γνωστή κατάσταση μέ τήν Τουρκία.

Ζίφκωφ: Ἀναφέρει γιά τίς σχέσεις τῆς Βουλγαρίας μέ λοιπές βαλκανικές χῶρες:

Ρουμανία. Καλές σέ ὅλους τούς τομεῖς. Οἱ Ρουμάνοι ἔχουν τήν πρωτοβουλία γιά τήν διεύρυνση τῶν οἰκονομικῶν μας σχέσεων. Βεβαίως, ὅταν συναντῶ τόν Τσαουσέσκου, φιλονικοῦμε ἐπί ὁρισμένων θεμάτων, ἀλλ' αὐτό δέν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στήν ἀνάπτυξη τῶν σχέσεών μας.

Τουρκία. Ὁρισμένα θέματα τῆς συνεργασίας μας παραμένουν στάσιμα, λόγω τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος, χωρίς ὅμως τοῦτο νά ὁδηγεῖ στήν μεταβολή τῆς γραμμῆς μας. Τήν ἐπίσκεψη, πού πραγματοποίησε ἐκεῖ ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Μλαντένωφ, χαρακτηρίσαμε ὡς πολύ ἐπιτυχῆ σέ ὅλους τούς τομεῖς. Ὁ Ἐβρέν καί ἄλλοι Τοῦρκοι ἐπίσημοι τόνισαν τήν ἐπιθυμία τους γιά ἀνάπτυξη τῶν σχέσεών μας. Καλό τέλος εἶχε καί τό θέμα τῆς πρόσφατης ἀεροπειρατείας μέ τό τουρκικό ἀεροσκάφος στήν Βουλγαρία. Ἀποσοβήθηκε τό χειρότερο, γιατί οἱ νεαροί στήν ἡλικία ἀεροπειρατές ἦταν ἀποφασισμένοι νά κάνουν τό πᾶν. Ὁ Ἐβρέν μοῦ ἔστειλε ἕνα πολύ θερμό εὐχαριστήριο τηλεγράφημα. Τό ἴδιο ἔκαναν καί ὁ πρωθυπουργός καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν πρός τούς Βουλγάρους συναδέλφους τους. Δέν μποροῦμε ὅμως νά ἰσχυρισθοῦμε ὅτι, κατά τήν παροῦσα φάση, ἔχουμε μέ τήν Τουρκία μιά ἐνεργό συνεργασία, διότι δέν μποροῦμε νά ξέρουμε ποιό θά εἶναι τό μέλλον τοῦ καθεστῶτος της.

Καραμανλῆς: Ἡ κατάσταση ἐκεῖ εἶναι ἀνώμαλη...

Ζίφκωφ: Ἐμεῖς ἀκολουθοῦμε γραμμή ἀρχῶν.

Ἀλβανία. Οἱ σχέσεις μας περιορίζονται σέ οἰκονομική συνεργασία. Ἀπό καιρό σέ καιρό, οἱ Ἀλβανοί συμμετέχουν σέ διαβαλκανικές ἐκδηλώσεις φολκλορικοῦ περιεχομένου. Ἄλλες σχέσεις δέν ἔχουμε.

Γιουγκοσλαβία. Οἱ οἰκονομικές μας σχέσεις ἀναπτύσσονται καλά. Μετά τόν θάνατο τοῦ Τίτο, δέν σημειώθηκε ἐπιδείνωση τῶν σχέσεών μας. Δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι ὑπάρχει καί βελτίωση. Καί στήν Γιουγκοσλαβία ἡ κατάσταση εἶναι κάπως περιπλεγμένη. Ἡ ἀντιβουλγαρική ἐκστρατεία συνεχίζεται σημειώνοντας πότε ἔνταση, πότε ὕφεση. Κυρίως, ἐπί τοῦ λεγόμενου Μακεδονικοῦ.

Καραμανλῆς: Παρεμβαίνοντας ἀναφέρει ὅτι, κατά τήν τελευταία του ἐπίσκεψη στήν Γιουγκοσλαβία, εἶχε τονίσει στούς Γιουγκοσλάβους ἐπισήμους ὅτι ἡ χώρα τους εἶναι ἡ μόνη πού ἔχει συμφέρον ἀπό τήν ὕπαρξη εἰρήνης καί σταθερότητος στά Βαλκάνια, διότι ἔχουν πολλά προβλήματα, ἐσωτερικά καί οἰκονομικά. Νομίζω ὅτι τό καταλαβαίνουν καί οἱ ἴδιοι. Τούς εἶπα, ἀφῆστε τα αὐτά τά Μακεδονικά καί... παρόμοια. Πῶς βλέπετε τώρα τίς ἐξελίξεις στήν Γιουγκοσλαβία;

Ζίφκωφ: Εἶναι δύσκολο νά πεῖ κανείς τί θά συμβεῖ στό μέλλον, διότι στήν Γιουγκοσλαβία, κατ' ἀρχήν, δέν ὑπάρχει «κεφαλή». Παλιά ἦταν ὁ Τίτο πού ἔνωνε Δημοκρατίες καί ἐθνότητες. Τώρα ὅμως δέν ὑπάρχει κανείς. Γνωρίζετε ὅτι ἔχει πέσει τό κύρος τῆς Γιουγκοσλαβίας μεταξύ τῶν Ἀδεσμεύτων... Τό λεγόμενο ἐθνικό πρόβλημα, λόγω τῆς ὑπάρξεως πολλῶν ἐθνοτήτων, δέν ἔχει λυθεῖ. Ὑπάρχουν ἀνισότητες στήν οἰκονομική ἀνάπτυξη μεταξύ τῶν διαφόρων Δημοκρατιῶν. Ἄλλο πρόβλημα εἶναι τά ἐξωτερικά χρέη τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἀνεξαρτήτως ὅμως ὅλων αὐτῶν, ἐμεῖς ἀκολουθοῦμε μιά ἤρεμη γραμμή ἀπέναντι στήν χώρα αὐτή καί ἀπαντοῦμε μόνο ὅταν τοῦτο εἶναι ἀναπόφευκτο, ὅταν δηλαδή τραβᾶνε τό σχοινί πολύ μακριά...

Καραμανλῆς: Συμφωνεῖ ὅτι εἶναι δύσκολη ἡ διατύπωση προβλέψεων, προσθέτοντας ὅτι τίς ἀδυναμίες τους τίς ἀντιλαμβάνονται καί οἱ ἴδιοι οἱ Γιουγκοσλάβοι.

Καί οἱ δύο πρόεδροι συμφωνοῦν ὅτι τό παρόν σύστημα ἐναλλασσομένης ἀσκήσεως τῆς προεδρίας στήν Γιουγκοσλαβία ἀπέτυχε καί μᾶλλον θά σταματήσει νά ἐφαρμόζεται.

. . . . . .

Ζίφκωφ: Πρέπει νά φυλαχθοῦμε ἀπ' ὅλους ἐκείνους τούς παράγοντες πού θά μποροῦσαν νά ἀποσταθεροποιήσουν τά ὅσα ἔχουν ἐπιτευχθεῖ. Αὐτό εἶναι πολύ σημαντικό, διότι ὁποιαδήποτε ἀποσταθεροποίηση θά ἔχει ἀρνητικές ἐπιπτώσεις στούς ἴδιους τούς λαούς καί θά δημιουργήσει προβλήματα. Πάντως, μία ἐπάνοδος στά παλιά εἶναι ἀδύνατη.

Καραμανλῆς: *Γι' αὐτό πρέπει νά συνεχίσουμε τίς προσπάθειές μας καί νά κρατήσουμε τό πνεῦμα αὐτό...*

Ζίφκωφ:... Ἐμεῖς οἱ δύο, μαζί κάναμε τήν ἀρχή. Μιά μέρα ἡ Ἱστορία θά τό γράψει, ὅτι οἱ σχέσεις Βουλγαρίας-Ἑλλάδος, ὅπως καί οἱ προσωπικές σχέσεις Καραμανλῆ - Ζίφκωφ, ἦταν ἀποφασιστικές καί γιά τό γενικότερο κλίμα στά Βαλκάνια.

Καραμανλῆς: *Καί τοῦτο, γιά δυό λόγους: Πρῶτον, λόγω τῆς ἐχθρότητος καί τῶν διαφορῶν, πού ἐκ παραδόσεως ὑπῆρχαν μεταξύ μας, καί δεύτερον, διότι ἡ Ἑλλάς καί ἡ Βουλγαρία ἀνήκουν σέ διαφορετικούς συνασπισμούς, ὅπου, χωρίς νά ἐπηρεάζονται ἀπό τό γεγονός αὐτό ἡ κάθε μία ἀσκεῖ στήν παράταξή της ἐπιρροή καί ἐπί τῶν γενικοτέρων θεμάτων πού ἀναφέραμε.*

Ζίφκωφ: Βεβαίως, βοήθησε καί ἡ διεθνής ὕφεση. Τό κυριώτερο ὅμως εἶναι τό ἔργο τό δικό μας... Καί στό μέλλον οἱ ἑλληνοβουλγαρικές σχέσεις θά ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τήν ἐξέλιξη τῆς περιοχῆς μας.

Καραμανλῆς: *Ὅσο καιρό ἔχουμε ἐμεῖς φιλία καί συνεργασία, τά Βαλκάνια δέν θά μπορεῖ κανείς νά τά διαταράξει.*

Ζίφκωφ: Μάλιστα, συμφωνῶ ἀπόλυτα.

Καραμανλῆς: *Μπορεῖ νά ὑπάρχουν προστριβές, πότε μέ τήν Τουρκία, πότε μέ τήν Γιουγκοσλαβία, γενικότερα ὅμως τό πνεῦμα μας δέν θά μπορέσουν νά τό διαταράξουν ξένοι παράγοντες.*

Ζίφκωφ: Ἐκεῖνο πού μέ ἀνησυχεῖ εἶναι ἡ ἔνταση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν. Κατ' ἐμέ, αὐτό εἶναι βασικό καί ἔχει ἀποφασιστική σημασία. Ἐάν τά καταφέρουμε νά σταματήσουμε αὐτόν τόν ἀνταγωνισμό, θά πετύχουμε τήν σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος. Πρέπει νά κάνουμε τά ἀδύνατα δυνατά πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

Καραμανλῆς: *Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Αὐτό τό θέμα τό συζητᾶμε ἀπό τήν ἐπομένη τοῦ τέλους τοῦ πολέμου. Κι ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλ' ὁμιλοῦμε καί γιά ἀφοπλισμό. Ἔγινε*

ὅμως τό ἀντίθετο. Γιά τόν λόγο ὅτι ὑπάρχει ἕνα κλίμα ἀμοιβαίας δυσπιστίας πού ἐγώ τό θεωρῶ ἀδικαιολόγητο. Διότι, ἀπό τήν στιγμή πού θά θεσπισθεῖ ἀπόφαση πού νά ἐπιτρέπει μείωση τῶν ἐξοπλισμῶν, μέ τήν βασική ἀρχή ὅτι θά ὑπάρξει ἰσορροπία δυνάμεων, πρέπει νά μή φοβᾶται ὁ ἕνας τόν ἄλλον. Αὐτό εἶναι τό μυστικό τῆς ἑδραιώσεως καί τῆς ὑφέσεως καί τῆς εἰρήνης. Λοιπόν, ἐφ' ὅσον εἶναι καί ἀπό ἐδῶ καί ἀπό ἐκεῖ, δέν μπορῶ νά καταλάβω γιατί δέν τό ἐπιβάλλουν καί δέν τό κάνουν καθεστώς. Ὅταν δέν ὑπάρχει μιά ἐγγυημένη ἰσορροπία δυνάμεων εἶναι φυσικό ὁ ἕνας νά δυσπιστεῖ πρός τόν ἄλλον. Κι ὅταν λέμε ποιός ἔχει περισσότερα καί ποιός ὀλιγότερα κάποιος ἀπό τούς δύο ψεύδεται. Αὐτά εἶναι εὔκολα νά τά βροῦμε. Ἐγώ ἔχω δέκα - ἐσύ ἔχεις δώδεκα. Τώρα ἤ ἐγώ θά τά κάνω δώδεκα, ἤ ἐσύ θά τά κατεβάσεις στά δέκα... Ἄν βάλω δύο χωρικούς καί αὐτοί θά εἶναι σέ θέση νά λύσουν τό θέμα. Ἀλλά πρέπει νά ὑπάρχει καλή πίστη. Αὐτό εἶναι τό πρόβλημα...

Ζίφκωφ: Αὐτό εἶναι τό βασικό. Πρέπει, πάντως, νά βροῦμε τρόπους γιά νά ἀποτρέψουμε ἕναν πυρηνικό πόλεμο.

Καραμανλῆς: *Ἐγώ δέν νομίζω ὅτι θά γίνει ἕνας πυρηνικός πόλεμος. Τό θέμα εἶναι καί ψυχολογικό. Κάθε χώρα, ἐν ὄψει τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς, ἀναπτύσσει τούς ἐξοπλισμούς της καί ὡθεῖ καί τούς συμμάχους της πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Μονίμως ὑπάρχει ἕνας παραλογισμός. Πάντως, ἐμεῖς οἱ δύο συμφωνοῦμε ἀπόλυτα στό σημεῖο αὐτό. Στίς παρατάξεις πού ἀνήκει ὁ καθ' ἕνας μας μπορεῖ νά ἀσκήσει τήν ἐπιρροή του. Π.χ. στήν Δύση ἐπικαλοῦνται ὑπεροχή τῶν Σοβιετικῶν στούς πυραύλους. Ἀντί ὅμως νά ὁμιλοῦν ἔτσι, ἄς καθήσουν νά τά συζητήσουν.... Ἄν ὑπάρχει καλή θέληση θά μπορέσουν νά βροῦν μιά λύση... Πάντως, ἡ δική μας πολιτική ἐπηρεάζεται πολύ ἀπό τήν διένεξή μας μέ τήν Τουρκία. Ὁ ἑλληνικός λαός διαισθάνεται ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τούς Τούρκους. Γιά νά μπορεῖ νά ἔχει ἕνα αἴσθημα ἀσφαλείας, πρέπει νά προσπαθήσουμε νά ἔχουμε κάποια ἰσορροπία δυνάμεων. Τό λέω αὐτό στόν πρόεδρο γιά νά μπορέσει νά ἀντιληφθεῖ τό νόημα τῆς ἀμυντικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος.*

.....

Ζίφκωφ: Ἀναφερόμενος στήν κατάσταση καί τίς πολωνικές ἐξελίξεις, ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι πολύ ἀνήσυχος. Ἡ βουλγαρική κομματική ἡγεσία δέν ἔχει ἐπαφή μέ τήν πολωνική. Ὁ Κάνυα ἐπρόκειτο νά πραγματοποιήσει ἐπίσκεψη στήν Βουλγαρία, ὅπως εἶχε ζητήσει ὁ ἴδιος, ἀλλά δέν τό ἔκανε. Πληροφορίες γιά τήν κατάσταση οἱ Βούλγαροι ἀντλοῦν μόνο ἀπό τήν πρεσβεία τους στήν Βαρσοβία.

»Στήν συνέχεια, καλοῦνται οἱ δύο ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν, οἱ κ.κ. Μητσοτάκης καί Μλαντένωφ, νά προσέλθουν στίς συνομιλίες. Οἱ δύο ὑπουργοί συμφωνοῦν ὅτι οἱ διμερεῖς μας σχέσεις, πέραν πάσης προσδοκίας, ἐξελίσσονται καλά. Γιά τό θέμα τοῦ Νέστου, ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς τούς ἀνακοινώνει ὅτι πρέπει νά βροῦν λύση ὥστε οἱ δύο πρόεδροι νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό αὐτό. Ὁ ἴδιος θά συστήσει μετριοπάθεια καί ὁ κ. Ζίφκωφ γενναιοφροσύνη.

»Πρό τοῦ τέλους τῶν συνομιλιῶν, ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς προβαίνει σέ σύντομη ἀνακεφαλαίωση τῶν συζητήσεων μέ τόν πρόεδρο Ζίφκωφ».

Τό ἴδιο βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Τ. Ζίφκωφ, ἐνῶ οἱ συνομιλίες τῶν δύο προέδρων συνεχίστηκαν καί τήν ἑπομένη, στή θαλαμηγό «Ἀργώ»:

«Κατά τήν διάρκεια γενικότερης συζητήσεως μεταξύ τῶν δύο προέδρων, ἐθίγησαν ἀρχικῶς θέματα σχετικά μέ τήν διεθνῆ τρομοκρατία, τήν ἐσωτερική κατάσταση στήν Τουρκία καί τίς πολωνικές ἐξελίξεις. Γιά τίς τελευταῖες ὁ Βούλγαρος πρόεδρος ἐπανέλαβε τήν μεγάλη ἀνησυχία πού προκαλεῖ ἡ ὅλη κατάσταση στήν βουλγαρική ἡγεσία καί τόν λαό, τονίζοντας ὅτι δέν πιστεύει σέ μιά σοβιετική ἐπέμβαση. Ἐπεσήμανε ὅμως τήν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως, πού θά προκαλοῦσε στίς γειτονικές σοσιαλιστικές χῶρες τυχόν ἀνατροπή τῆς παρούσης τάξεως πραγμάτων στήν Πολωνία. Ὑπογραμμίζοντας ὅτι δέν ἔχει πλήρη εἰκόνα τῆς καταστάσεως, ἐξέφρασε τή γνώμη ὅτι τό Πολωνικό εἶναι θέμα κυρίως οἰκονομικό.

»Γιά τό Ἐνεργειακό, ὁ πρόεδρος Ζίφκωφ τόνισε ὅτι τοῦτο ἀφορᾶ κυρίως τίς δυτικές χῶρες. Ἡ Βουλγαρία, ὅπως καί οἱ ἄλλες σοσιαλιστικές χῶρες, δέν ἔχουν πρόβλημα ἀνεφοδιασμοῦ τους μέ πετρέλαιο ἀπό τόν ἀραβικό κόσμο. Ἡ Σοβιετική Ἕνωση καλύπτει τίς ἀνάγκες τους. Ἡ Βουλγαρία π.χ. εἰσάγει 1-1,5 ἑκατ. τόννους ἀπό τίς ἀραβικές χῶρες, τά ὑπόλοιπο (12-13 ἑκατ. τόννους) κυρίως ἀπό τήν ΕΣΣΔ.

»Ἐπανερχόμενος στό Μεσανατολικό, ὁ πρόεδρος Ζίφκωφ ὑποστήριξε ὅτι πρέπει νά δοθεῖ δυνατότητα στόν ΟΗΕ νά ἐπιβάλει τίς σχετικές ἀποφάσεις του — ἀναγνώριση Ἰσραήλ, ἵδρυση παλαιστινιακοῦ Κράτους, κ.ἄ. Δέν πρέπει νά ἐξοπλίζεται οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε ὁ ἄλλος. Ἐάν ὅμως τά ἴδια τά ἐνδιαφερόμενα μέρη δέν μποροῦν νά λύσουν τά θέματά τους, ἄς κάνει τοῦτο καί ἐπιβάλει τήν τάξη ὁ ἴδιος ὁ ΟΗΕ.

Καραμανλῆς: *Μά τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τό Κυπριακό.*

Ζίφκωφ: Πρέπει νά πραγματοποιηθοῦν διεθνεῖς διασκέψεις, τύπου Ἑλσίνκι, γιά τά τέσσερα κεφαλαιώδη προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἀνθρωπότητα: Ἐξοπλισμοί, Ἐνεργειακό, Διατροφή Πεινώντων, Οἰκολογικό.

Καραμανλῆς: *Βασικῆς σημασίας εἶναι ἡ διάλυση τοῦ κλίματος δυσπιστίας. Τότε ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων θά εἶναι εὔκολη. Ἄν ἐπεκτείνουμε, γενικεύσουμε τήν διάλυση τῆς δυσπιστίας, ὅπως ἀρχίσαμε ἐμεῖς οἱ δύο καί χάρις στήν ὁποία πετύχαμε ὅ,τι ἔχουμε ἐπιτύχει, τότε καί ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων θά γίνει εὐκολότερη.*

Ζίφκωφ: Ἐνδιαφέρεται γιά τίς προσεχεῖς ἐκλογές στήν Ἑλλάδα, πιθανές ἐξελίξεις κ.λ.π.

Καραμανλῆς: Ἀναφέρεται στήν λειτουργία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματός μας, τονίζοντας ὅτι εἶναι δύσκολο νά διατυπωθοῦν προβλέψεις, λόγω τοῦ ἀσυνήθως μεγάλου ἀριθμοῦ διστακτικῶν, ἐνῶ θεωρεῖται βέβαιο ὅτι ἡ μάχη θά δοθεῖ κυρίως μεταξύ ΝΔ, ΠΑΣΟΚ καί ΚΚΕ. Ἐπίσης, εἶπε ὅτι, ὡς ὑπερκομματικός πρόεδρος συνιστᾶ σέ ὅλους μετριοπάθεια καί ὅτι ὁ ἴδιος ἀποφεύγει νά μετακινεῖται ἐντός τῆς χώρας γιά νά μή δίδει ἀφορμή γιά παρεξηγήσεις καί ἐκμετάλλευση τοῦ προσώπου του στίς κομματικές διαμάχες.

»Οἱ σοσιαλιστικές χῶρες ἀναγνωρίζουν τήν προτεραιότητα τῆς Δύσεως πού πλήττεται, ἤ ἐξαρτᾶται στό θέμα αὐτό ἀπό τόν ἀραβικό κόσμο καί εἶναι πρόθυμες νά συνεργα-

σθοῦν γιά τόν ἀνεφοδιασμό μέ πετρέλαιο, καθώς καί γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς προστασίας τῶν ὁδῶν μεταφορᾶς του.

»Γιά τήν Μέση Ἀνατολή, ὁ πρόεδρος Ζίφκωφ εἶπε ὅτι "εἴμαστε κατά τῆς δημιουργίας βάσεων στήν περιοχή αὐτή". Ἐπιβάλλεται ἡ σύγκληση μιᾶς διεθνοῦς συναντήσεως καί νά γίνει συνεννόηση. Πρέπει νά βρεθεῖ μία γενική λύση του θέματος. Χρειάζεται ὅμως νά σταματήσει ὁ ἐξοπλισμός ὅλων — Σαουδικῆς Ἀραβίας, Συρίας, Ἰσραήλ. Δηλαδή διεθνοποίηση τῆς προσπάθειας εἰρηνεύσεως καί ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων τῆς περιοχῆς. Ἐμᾶς δέν μᾶς ἐνδιαφέρει ποῦ θά διαθέτουν τό πετρέλαιό τους — στούς Ἀμερικανούς ἤ σέ ἄλλους. Νά ὑπογραφεῖ μία διεθνής συμφωνία γιά τήν διασφάλιση τῶν διεθνῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν. Δέν μᾶς ἐνδιαφέρουν τά ἐσωτερικά ἐπαναστατικά κινήματα τῶν ἀραβικῶν χωρῶν. Δέν θέλουμε ὅμως ἀμερικανικές ἤ νατοϊκές βάσεις στίς χῶρες αὐτές.

»Γιά τήν κατάσταση στό Ἀφγανιστάν, ὁ πρόεδρος Ζίφκωφ δικαιολόγησε τήν σοβιετική ἐπέμβαση μέ τήν ἀπειλή πού ὑπῆρχε κατά τῆς ΕΣΣΔ, λόγω τῶν μεγάλων συνόρων τῆς τελευταίας μέ τήν χώρα αὐτή. Ἡ Σοβιετική Ἕνωση, τόνισε, δέν ἀναμιγνύεται στά ἐσωτερικά τῶν ἄλλων χωρῶν, παρά μόνον ὅταν ἀπειληθεῖ ἀπό μιά χώρα. Ὅταν παύσουν οἱ συμμορίες νά εἰσέρχονται στό ἔδαφος τοῦ Ἀφγανιστάν, θά ὑπογραφεῖ συμφωνία καί ὅλες οἱ σοβιετικές δυνάμεις θά ὑποχωρήσουν. Μολονότι τό καθεστώς τῆς Καμπούλ ἦταν ἀριστερό (παρατήρηση προέδρου Καραμανλῆ), ὁ πρόεδρος Ζίφκωφ εἶπεν ὅτι ἡ ΕΣΣΔ ἀναγκάστηκε νά ἐπέμβει καί εἰσβάλει στήν χώρα — πρᾶγμα πού δέν εἶχε κάνει ποτέ στό παρελθόν, ὅταν τήν χώρα ἐξουσίαζαν "δεξιές καί ἀντιδραστικές" Κυβερνήσεις. Πάντως, οὔτε τώρα ὑπάρχει σοσιαλιστικό καθεστώς στό Ἀφγανιστάν. Καί ποῦ ὑπάρχει σοσιαλισμός; Εἶναι σοσιαλισμός αὐτό πού ὑπάρχει στό Ἰράκ ἤ τήν Λιβύη; Ὅλοι τώρα μιλοῦν γιά σοσιαλισμό. Γιά μᾶς ὅμως ὑπάρχει μόνον ἕνας σοσιαλισμός — ὁ ἐπιστημονικός σοσιαλισμός.

.....

»Παρουσία τῶν προσελθόντων, στό μεταξύ, δύο ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν, γίνεται συζήτηση γιά τό Μακεδονικό. Ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι μακεδονική ἐθνότης δέν ὑπάρχει καί οἱ Γιουγκοσλάβοι θά ἦταν καλύτερα νά ἀσχοληθοῦν μέ τήν πληθώρα τῶν οἰκονομικῶν καί ἐσωτερικῶν προβλημάτων πού ἔχουν, παρά μ' αὐτό»[20].

Σύντομη συζήτηση θά ἔχουν οἱ δύο ἡγέτες καί τήν ἐπομένη, ὁπότε θά ἐπισκεφθοῦν καί τήν Κῶ.

3 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, γιά τήν ἔκταση τῶν καταστροφῶν πού προκλήθηκαν ἀπό τόν ἐμπρησμό δύο μεγάλων καταστημάτων στό κέντρο τῶν Ἀθηνῶν. Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώθηκε λεπτομερέστερα, γιά τό ἴδιο θέμα, ἀπό τόν ὑπουργό Δημοσίας Τάξεως, Δ. Δαβάκη.

5 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τό Προεδρεῖο τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Βραβείων τοῦ Ἱδρύματος «Ἀλέξανδρος Ὠνάσης», πού τοῦ ἀπένειμε τό χρυσό μετάλλιο τοῦ Ἱδρύματος. Ὅπως εἶχε τονίσει στούς δημοσιογράφους ὁ μόνιμος γραμματέας τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς καθηγητής - πρέσβης Ι. Γεωργάκης, μέ τήν τιμητική αὐτή διάκριση «στεφανώνεται ἡ ζωή μιᾶς προσωπικότητος τοῦ δημοσίου βίου τῆς χώρας μας, πού συνέβαλε στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας, στήν ἀναγέννηση τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἰδέας, στην ἕνωση τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Εὐρώπη καί στή σταθεροποίηση τῆς εἰρήνης στά Βαλκάνια».

Στήν προσφώνησή της, ἡ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς, Ε. Ἀρβελέρ, θά τονίσει:

«Ξέρει κιόλας ἀπό καιρό ὁ πολύς κόσμος ποιά εἶναι ἡ θέση τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ μέσα στήν ἱστορία τοῦ τόπου. Ὡστόσο, ὅταν ἡ διεθνής ἐπιτροπή βραβείων Ὠνάση ἀποφάσισε νά θεσπίσει καί νά σᾶς ἀπονείμει τό πρῶτο τιμητικό χρυσό Μετάλλιο, θέλησε νά ὑπογραμμίσει ὅτι τό ἔργο τοῦ ἀνθρώπου ξεπέρασε κιόλας τά πλαίσια τῆς χώρας πού τόν ἀνέθρεψε καί τόν ἀνέδειξε.

»Τό ἐπίγραμμα "Κωνσταντίνῳ Καραμανλῆ, ἀθλοφόρῳ Εὐρώπης τε καί Ἑλλάδος" ἔρχεται νά τονίσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού ἀποκατέστησε τή δημοκρατία στόν τόπο πού τή γέννησε, αὐτός πού προσπαθεῖ νά κρατήσει τό ὀλυμπιακό ἰδανικό μακριά ἀπό τίς σκορίες τῆς ἐποχῆς, εἶναι καί ὁ πρωτεργάτης τῆς εἰρήνης καί τῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου καί μένει πάνω ἀπ' ὅλα ὁ ἀποφασιστικός ἀγωνιστής τῆς εὐρωπαϊκῆς ἕνωσης πού προσιωνίζει γιά ὅλους μας ἕνα καλλίτερο αὔριο.

«Ἐπιτρέψατε, κύριε πρόεδρε, στήν ἱστορικό, ἀντί γιά τίς εὐχαριστίες πού σᾶς πρέπουν γιά τό πρῶτο Ὠνάσειο Μετάλλιο πού ἀποδέχεσθε, νά τελειώσει μέ τό βυζαντινό αὐτοκρατορικό σκεπτικό ἀπονομῆς καυχήματος: Ἰδού, Κωνσταντίνε Καραμανλῆ, "Διά τούς κόπους οὓς ἐκοπίασας ὑπέρ τῆς Ρωμηοσύνης"».

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας, μολονότι φοβοῦμαι ὅτι τά λόγια σας ὑπῆρξαν ὑπέρτερα τῶν ἔργων μου.

»Πάντως, σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τήν τιμή πού μοῦ κάνατε μέ τήν ἀπονομή τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς διακρίσεως. Ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἔργου μου ἀπό τήν Ἐπιτροπή σας, πού ἀποτελεῖται ἀπό πρόσωπα διεθνοῦς κύρους, εἶναι φυσικό νά μοῦ δίδει ἱκανοποίηση. Ἀλλά καί νά μέ ἐνθαρρύνει συγχρόνως νά συνεχίσω νά ὑπηρετῶ ὑψηλούς σκοπούς, τόσον στόν ἐθνικό, ὅσο καί στόν διεθνῆ χῶρο.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή θά ἤθελα νά συγχαρῶ τό "Ἵδρυμα Ὠνάση" γιά τήν δημιουργία τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ. Ἀλλά, ὀφείλω νά συγχαρῶ καί τήν Ἐπιτροπή σας, γιατί μέ τήν δράση σας ἐνισχύετε εὐγενεῖς ἰδέες καί ἐνθαρρύνετε τήν ἀγαθοεργία ὑπό τήν εὐρύτερη σημασία της».

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά μεταβεῖ στό Μέγαρο τῆς Παλαιᾶς Βουλῆς, ὅπου κατά τή διάρκεια εἰδικῆς ἐπίσημης τελετῆς, θά ἀπονείμει τά βραβεῖα

«Ἀθῆναι» καί «Ὀλυμπία» τοῦ Ἱδρύματος.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά συναντηθεῖ, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας, Ἰγνάτιο. Στή συνάντηση παρέστη καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, Σεραφείμ.

8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου.

Ἡ συνάντηση ἀπασχολοῦσε ἐπί ἡμέρες τόν τύπο, σέ συνδυασμό μέ τήν ἀνοικτή ἐπιστολή πού εἶχε ἀπευθύνει ὁ Α. Παπανδρέου στόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, μέ τήν ὁποία ζήτησε «Κυβέρνηση ἁπλῶς διεκπεραιωτική τρεχουσῶν ὑποθέσεων» καί ἀνακοίνωσε τήν πρόθεσή του νά θέσει τό αἴτημά του καί στόν προέδρο τῆς Δημοκρατίας. Μέ δήλωσή του, ὁ Γ. Ράλλης ἀπέρριψε τό αἴτημα τοῦ Α. Παπανδρέου, ὡς ἀντίθετο πρός τήν καθιερωμένη συνταγματική τάξη.

Μετά τή συνομιλία του με τόν Α. Παπανδρέου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπαγόρευσε τό ἀκόλουθο σημείωμα:

«Μετά τίς συνήθεις φιλοφρονήσεις, ἀνέμενα ἀπό τόν κ. Παπανδρέου νά μοῦ ἀναπτύξει τούς λόγους γιά τούς ὁποίους ἐζήτησε τήν ἀκρόαση. Καί ἐπειδή ἔδειχνε νά βρίσκεται σέ κάποια ἀμηχανία, τόν ἐρώτησα ποιές εἶναι ἐντυπώσεις του ἀπό τήν συνάντηση πού εἶχε μέ τόν Μιττεράν στήν Γαλλία. Μοῦ εἶπε ὅτι τοῦ ἔκαναν ἐντύπωση οἱ συντηρητικές θέσεις πού πῆρε ὁ Γάλλος πρόεδρος σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἐπωφελήθηκα τῆς εὐκαιρίας γιά νά τοῦ πῶ ὅτι τίς θέσεις αὐτές τίς χαρακτηρίζει ρεαλισμός καί ὅτι θά ἤμασταν ὑποχρεωμένοι ἴσως καί ἐμεῖς νά τίς μιμηθοῦμε. Τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον μᾶς ὑποχρεώνει πρός τοῦτο ἡ τουρκική ἀπειλή. Καί ἐννοῶ μέ αὐτό ὅτι, ἄν ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τή Δύση, θά πολλαπλασιάσομε, εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, τή δύναμη τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία θά μονοπωλήσει καί τήν ἀλληλεγγύη τῶν χωρῶν τοῦ ΝΑΤΟ καί τό ὁπλοστάσιο τῆς Ἀμερικῆς.

»Ὅταν τόν ἐρώτησα, τί θά ἔκανε ὁ ἴδιος σέ ἀνάλογη περίπτωση, μοῦ ἀπάντησε ὅτι θά προτιμοῦσε τήν εἰδική σχέση μέ τό ΝΑΤΟ, τήν ὁποία εἶχα προτείνει ἐγώ παλαιότερα. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι ἡ θέση αὐτή εἶναι ξεπερασμένη πλέον.

»Μέ ἐρώτησε ἐν συνεχείᾳ, πῶς ἐξελίσσεται τό θέμα τῶν βάσεων. Τοῦ εἶπα ὅτι δέν βλέπω λύση, μολονότι θά εὐχόμουν νά ὑπογραφεῖ ἡ σχετική συμφωνία, ἐπικαλεσθείς καί πάλι τήν τουρκική ἀπειλή. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, τοῦ εἶπα ὅτι δέν πρέπει νά λησμονεῖ ὅτι ἡ ἐξωτερική καί ἡ ἀμυντική μας πολιτική προσδιορίζεται ἀπόλυτα ἀπό τήν ἀπειλή αὐτή. Τόν εἶδα, σ' αὐτή τήν τελευταία μου παρατήρηση, νά συγκατανεύει.

»Ἐν συνεχείᾳ, τόν ἐρώτησα πῶς βλέπει τήν γενική κατάσταση τῆς χώρας. Χωρίς νά ἀναφερθεῖ στά θέματα πού ἔθεσε στήν ἐπιστολή του πρός τόν κ. Ράλλη, εἶπε ὅτι ἡ οἰκονομική κατάσταση εἶναι δύσκολη καί ὅτι τό κόμμα του βρίσκεται σέ ἄνοδο, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά κάνει προβλέψεις γιά τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν. Μοῦ εἶπε ὅτι οἱ ἐκλογές δέν πρέπει νά γίνουν, ὅπως διαδίδεται, τόν Σεπτέμβριο, ἀλλά ἀργότερα, γιά νά μή γίνει ὁ ἐκλογικός ἀγών μέσα στήν ζέστη καί μέ ἀπουσία πολλῶν ἐκλογέων στίς ἐξοχές. Μοῦ εἶπε, ἐπίσης, ὅτι ἀπέκρουσε πρόταση τοῦ κ. Μαύρου, γιά ἐκλογική συνεργασία, χωρίς ὅμως νά τήν ἀποκλείει μετεκλογικά, ἄν ὁ κ. Μαῦρος κατορθώσει νά ἔχει μερικούς βουλευτάς.

»Μέ ἐβεβαίωσε, ἐπίσης, ὅτι οὔτε ἔμμεσα, οὔτε ἄμεσα προτίθεται νά συνεργασθεῖ μέ τούς κομμουνιστές, τήν δύναμη τῶν ὁποίων τήν βλέπει μειωμένη, κάτω τοῦ 10%. Ἐπωφελήθηκα τότε τῆς εὐκαιρίας, γιά νά τοῦ πῶ ὅτι, ἄν θέλουμε νά ἔχουμε ὁμαλές ἐξελίξεις, δύο πράγματα θά πρέπει νά ἀποφύγουμε. Συνεργασία μέ τούς κομμουνιστές καί ὁποιαδήποτε ἀνάμιξη στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις καί τοῦ ἐξήγησα γιατί. Σ' αὐτά συμφώνησε ἀνεπιφύλακτα μαζί μου.

»Ὅταν τόν ἐρώτησα, τί νομίζει ὅτι μπορεῖ νά γίνει, ἄν κανένα κόμμα δέν πάρει πλειοψηφία στίς ἐκλογές, μοῦ ἀπήντησε διστακτικά καί ὑπό μορφήν ἐρωτήσεως: "Καινούργιες ἐκλογές;" Τοῦ εἶπα ὅτι αὐτό θά τό δοῦμε, ἀφοῦ ἐξαντλήσουμε ὅλες τίς δυνατότητες πού μᾶς προσφέρει τό Σύνταγμα.

»Σέ μιά στιγμή, τοῦ εἶπα ὅτι, ἄν τά κόμματα, καί ἰδίως τό δικό του, μοῦ δημιουργήσουν προβλήματα, δέν θά διστάσω νά συγκρουσθῶ μαζί τους καί, ἄν χρειασθεῖ, νά πάω στό σπίτι μου. "Πρός θεοῦ", μοῦ ἀπήντησε, "τέτοιες ἐξελίξεις θά πρέπει νά ἀποκλεισθοῦν, γιατί, ἄν φύγετε ἐσεῖς, θά πᾶμε ὅλοι χαμένοι".

»Καί ἐπειδή ἐπανῆλθε στό θέμα τοῦ χρόνου τῶν ἐκλογῶν, τοῦ εἶπα ὅτι, ὕστερα ἀπό ἕνα ἤ ἑνάμιση μῆνα, θά καλέσω τόν πρωθυπουργό καί αὐτόν γιά νά ἀποφασίσουμε τί εἶναι καλύτερο.

»Τό συμπέρασμα πού ἀπεκόμισα ἀπό ὅλη τήν συνομιλία εἶναι ὅτι θέλει νά πολιτευθεῖ μέ μετριοπάθεια»[27].

11 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Συρίας, Χαφέζ ἀλ Ἄσσαντ, διαβιβάζει στόν Κ. Καραμανλῆ μήνυμα, ὅπου ἐκθέτει τίς ἀπόψεις του γιά τήν κρίση τοῦ Λιβάνου. Ἀνάλογα μηνύματα ἀπηύθυνε καί στούς ἡγέτες τῆς Ὁλλανδίας (πού ἀσκοῦσε τήν προεδρία τῆς ΕΟΚ), τῆς Ἱσπανίας καί τῆς Νορβηγίας (πού διατηροῦσαν ἀποσπάσματα στό Λίβανο):

«Ἀγαπητέ μου φίλε,

»Στό πλαίσιο τῶν συνήθων διαβουλεύσεών μας ἐπί τῶν

διεθνῶν γεγονότων, ἐπιθυμῶ νά ἀνταλλάξω μαζί σας ἀπόψεις γιά τίς πρόσφατες ἐξελίξεις στήν περιοχή μας καί εἰδικώτερα γιά τά τρέχοντα γεγονότα στό Λίβανο.

»Γνωρίζετε πῶς ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ξέρραγη στό Λίβανο τό 1975 καί πῶς, ἐν ὄψει τῆς αἱματοχυσίας στήν ἀδελφό αὐτή χώρα, ἔγιναν τόσες ἐκκλήσεις πρός τή Συρία νά ἐπέμβει, γιά νά θέσει τέρμα στίς φοβερές ἀνθρώπινες ἀπώλειες. Ἀνταποκριθήκαμε, συνεπῶς, πρός τό αἴτημα τῆς νομίμου λιβανικῆς Κυβερνήσεως. Οἱ δυνάμεις μας εἰσῆλθαν στό Λίβανο τό 1976, κατώρθωσαν νά θέσουν τέρμα στίς μάχες καί προώθησαν τό διάλογο μεταξύ τῶν διαφόρων λιβανικῶν κομμάτων, ὥστε τά κόμματα αὐτά νά κινηθοῦν πρός συνεννόηση καί εἰρήνη.

»Ἔχετε ἀσφαλῶς σημειώσει τίς προσπάθειες, πού ἐκάναμε ὅλα αὐτά τά χρόνια, καί τίς μεγάλες θυσίες, τίς ὁποῖες ὑπέστημεν, γιά νά διαφυλάξομε τήν κυριαρχία, ἀνεξαρτησία καί ἑνότητα τοῦ Λιβάνου καί νά προωθήσομε τήν συνεννόηση μεταξύ τοῦ λαοῦ του. Οἱ προσπάθειες αὐτές ἀπέτυχαν, ἐν τούτοις, λόγω ἀναμείξεως τοῦ Ἰσραήλ στό λιβανικό πρόβλημα. Τό Ἰσραήλ ὑπεκίνησε διάφορα κόμματα καί τά ἐνεθάρρυνε νά διασπάσουν τήν λιβανική ἑνότητα. Ἐπί πλέον, ἡ κατάφορος στρατιωτική ἐπέμβαση τοῦ Ἰσραήλ στό Λίβανο ἔλαβε κάποια στιγμή ἔκταση εἰσβολῆς καί κατοχῆς.

»Μετά τή στάθμευση τῶν δυνάμεων τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στό νότιο Λίβανο, τό Ἰσραήλ βομβάρδισε τά στρατόπεδα τῶν Παλαιστινίων προσφύγων καί τῶν λιβανικῶν πόλεων καί χωριῶν, μετατοπίζοντας μέ συχνές συστηματικές ἐπιχειρήσεις τούς πληθυσμούς, κατά τρόπον ὁμοιάζοντα μέ δημόσια συνηγορία ὑπέρ τῆς πολιτικῆς τῆς γενοκτονίας.

»Ἀνταποκρινόμενες πρός τήν εὐχή τῶν λιβανικῶν ἀρχῶν, οἱ δυνάμεις μας ἔγιναν δυνάμεις ἀποτροπῆς καί ὄχι ἁπλῶς δυνάμεις εἰρηνευτικές. Πέραν τῆς νομιμότητος τῆς παρουσίας τους, οἱ δυνάμεις αὐτές χαίρουν τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Ἀραβικοῦ Συνδέσμου, ὁ ὁποῖος κάθε ἓξ μῆνες ἀνανεώνει τήν ἐντολή τους.

»Συνεχίσαμε τίς προσπάθειές μας γιά τήν ἐπίτευξη ἐθνικῆς συνδιαλλαγῆς. Ἀλλά σέ κάθε βῆμα προόδου, πού ἐκάναμε, τό Ἰσραήλ καί τό "Λιβανικό Μέτωπο", ἐκπροσωπούμενο ἀπό τούς ἐνόπλους Φαλαγγίτες, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦσαν τά σχέδια τοῦ Ἰσραήλ, προκαλοῦσαν νέα ἔκρηξη.

»Ὅταν τό Ἰσραήλ ἀντελήφθη ὅτι ἡ διαδικασία συνδιαλλαγῆς ἐσημείωσε πρόοδο, ἀνεχαίτισε, κατά τό τέλος τοῦ προηγούμενου μηνός, ἑλικόπτερά μας, τά ὁποῖα μετέφεραν προμήθειες στίς δυνάμεις ἀποτροπῆς, κατέρριψε δύο καί ἐβομβάρδισε θέσεις τῆς ἀραβικῆς ἀποτρεπτικῆς δυνάμεως.

»Ἐν ὄψει τῆς σοβαρᾶς αὐτῆς κλιμακώσεως ἦταν φυσικό νά ἐφοδιάσομε τίς δυνάμεις μας μέ μέσα ἀεροπορικῆς ἀμύνης, πρός χάριν τῆς προστασίας τους. Τοῦτο ἦταν καί φυσικό ἀλλά καί ἐπιτακτικό καθῆκον, ἀφοῦ κανείς δέν θά ἐγκατέλειπε τίς δυνάμεις του ἐκτεθειμένες στίς ἐπιθέσεις ἐχθροῦ, δημοσία ἐπικαλουμένου τήν πολιτική ἐπιθέσεως, ἐπεκτάσεως, κατακερματισμοῦ τῶν Ἀράβων καί καταστροφῆς τοῦ παλαιστινιακοῦ λαοῦ. Κανείς δέν θά ἐπέτρεπε ποτέ στόν ἑαυτό του νά ἀρνηθεῖ στίς δυνάμεις του τά συνήθη μέσα ἀμύνης.

»Τό Ἰσραήλ ἀπώλεσε τήν ψυχραιμία του θεωρώντας τήν κίνηση αὐτή σάν ἀπειλή κατά τῆς ἀσφαλείας του, σάν νά ἤθελε αὐτό μέν νά ἔχει ἀπόλυτη ἐλευθερία καί ἀσφάλεια νά ἐπιτίθεται καί νά προβαίνει σέ πράξεις ἐχθρικές, οἱ ἄλλοι δέ νά μήν δικαιοῦνται νά ὑπερασπίζουν τόν ἑαυτό τους.

»Τό Ἰσραήλ ἄρχισε ἔκτοτε νά ἀπειλεῖ, νά συγκεντρώνει δυνάμεις καί νά προτρέπει δημοσίως τους Φαλαγγίτες ἐνόπλους νά ὑποσκάψουν τό λιβανικό Κράτος καί νά διασπάσουν τήν ἑνότητα τοῦ λιβανικοῦ λαοῦ. Μέ τόν τρόπο αὐτό τό Ἰσραήλ ἔκανε τήν κατάσταση ἐξαιρετικά τεταμένη καί ἐκρηκτική, θέτοντας σέ σοβαρότατο κίνδυνο ὄχι μόνο τήν εἰρήνη καί ἀσφάλεια στόν κόσμο.

»Εἶναι περιττό νά εἴπω ὅτι ἡ στάση τῆς Συρίας βασίζεται σέ ἀρχές καί εἶναι ἀμετάκλητη. Ἡ Συρία καί ὁ κόσμος θεωροῦν τό Ἰσραήλ ὡς ἐπιτιθέμενο, ὁ ὁποῖος ἀναμειγνύεται σέ θέματα πού δέν τόν ἀφοροῦν. Ὁ Λίβανος εἶναι χώρα ἀραβική, στήν ὁποία ἡ παρουσία ἀραβικῆς ἀποτρεπτικῆς δυνάμεως εἶναι νόμιμη. Ἡ Συρία χειρίζεται, σέ συνεργασία μέ τό Λίβανο, ζητήματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος.

»Σέ ὁποιαδήποτε χώρα οἱ ἔνοπλες δυνάμεις ἔχουν δικαίωμα νά ἀμύνονται μέ ὁποιαδήποτε ὅπλα χρειάζονται. Τό Ἰσραήλ δέν ἔχει τό δικαίωμα νά ὑπαγορεύσει στίς δυνάμεις ἀποτροπῆς, πού βρίσκονται στό Λίβανο, τί εἴδους ὅπλα μποροῦν ἤ δέν μποροῦν νά ἔχουν. Ἂν τό Ἰσραήλ εὐνοεῖ τήν εἰρήνη, δέν ἔχει παρά νά σταματήσει τίς ἐπιθέσεις κατά τῶν νομίμων δυνάμεών μας καί τίς παραβιάσεις τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας τοῦ ἀνεξαρτήτου Λιβάνου καί νά αὐτοσυγκρατηθεῖ γιά νά μήν ἀρχίσει τόν πόλεμο.

»Ἡ Συρία εἶναι σέ θέση ἀμυνομένου καί ἂν ὑποστεῖ ἐπίθεση θά ἀντισταθεῖ μέ ὅλα τά μέσα πού διαθέτει.

»Ἔκρινα πῶς ἔπρεπε νά σᾶς ἐνημερώσω σχετικά μέ τά γεγονότα πού συνθέτουν τήν κατάσταση, διότι γνωρίζω ὅτι ἡ στάση καί ἡ ἐπιρροή σας θά μποροῦσαν νά βοηθήσουν ἀποτελεσματικά τή δικαιοσύνη καί τό δίκαιο καθώς καί τήν καταδίκη τῆς καταφόρου ἰσραηλινῆς ἐπιθέσεως καί ἐπεμβάσεως στά ἐσωτερικά ἑνός κυριάρχου καί ἀνεξάρτητου Κράτους, τοῦ Λιβάνου. Τοῦτο θά ἔσωζε τήν περιοχή μας καί τόν κόσμο ἀπό τά δεινά πού θέτουν σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη καί τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Ἀγαπητέ μου φίλε,

»Ἔλαβα καί διάβασα μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον τό μήνυμά σας, τό ὁποῖο δίνει συνοπτική εἰκόνα τῶν γεγονότων πού ὡδήγησαν στήν παροῦσα κρίση μέσα καί γύρω ἀπό τό Λίβανο.

»Εἶμαι εὐγνώμων γιά τίς πληροφορίες καί τήν ἀνάλυση πού μᾶς παρέχετε γιά μιά κατάσταση, τήν ὁποία παρακολουθοῦμε, στήν Ἑλλάδα, μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον καί ἀνησυχία. Τό θέμα μᾶς ἀπασχολεῖ πολύ ὄχι μόνο ἐπειδή θίγει ἕνα λαό φίλο ἀλλά καί διότι ἔχομε συμφέρον ἡ σταθερότητα καί ἡ εἰρήνη νά διατηρηθοῦν στήν Ἀνατολική Μεσόγειο.

»Δέν πιστεύομε, βέβαια, ὅτι ἡ παραβίαση τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας τοῦ Λιβάνου καί οἱ στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις κατά τοῦ ἐδάφους του ἠμποροῦν νά ὁδηγήσουν σέ λύση τοῦ προβλήματος ἢ σέ ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης. Πιστεύουμε, ἀντιθέτως, ὅτι ἡ αὐ-

τοσυγκράτηση είναι τὸ ἀπαραίτητο πρῶτο βῆμα πρὸς χάριν τῆς δημιουργίας συνθηκῶν, ποὺ θά ἐπέτρεπαν νά τεθοῦν σέ κίνηση εἰρηνευτικές διαδικασίες πρὸς ἐξεύρεση διαρκῶν λύσεων.

»Ἐλπίζω καί εὔχομαι ὅπως τά ἀμέσως ἐνδιαφερόμενα μέρη μπορέσουν νά ἐπιλύσουν σύντομα κατά τρόπο εἰρηνικό τήν παροῦσα κρίση καί τό ἐσωτερικό πρόβλημα τοῦ Λιβάνου. Στήν Ἑλλάδα ἐκτιμοῦμε ἰδιαιτέρως τίς προσπάθειες, ποὺ καταβάλλονται πρὸς τό σκοπό αὐτό, καί εἴμεθα ἕτοιμοι νά μετάσχομε σέ αὐτές, στό πλαίσιο τῶν δυνατοτήτων μας»[28].

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό, καί ἀμέσως μετά τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, ὁ ὁποῖος μόλις εἶχε ἐπιστρέψει ἀπό ἐπίσκεψη στήν Πολωνία.

Σύμφωνα μέ ἐπίσημη ἀνακοίνωση, ὁ Κ. Μητσοτάκης μετέφερε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας πρόσκληση τοῦ Πολωνοῦ προέδρου νά ἐπισκεφθεῖ τή Βαρσοβία. Ὡστόσο, δημοσιογραφικές πληροφορίες ἀνέφεραν ὅτι κύριο ἀντικείμενο τῶν συναντήσεων αὐτῶν ἦταν οἱ ἑλληνοαμερικανικές διαπραγματεύσεις γιά τίς βάσεις, καθώς καί ὅτι, ἀργά τό ἀπόγευμα, πραγματοποιήθηκε γιά τό ἴδιο θέμα σύσκεψη στήν κατοικία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Πολιτεία, στήν ὁποία συμμετεῖχαν ὁ πρωθυπουργός, οἱ ὑπουργοί Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί Ἐξωτερικῶν, ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καί ὁ ἀρχηγός ΓΕΕΘΑ.

Δύο ἡμέρες ἀργότερα, στίς 18 τοῦ μηνός, ἡ Κυβερνητική Ἐπιτροπή ἀποφάσισε τήν ἀναβολή τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις, καθώς κρίθηκε ὅτι τά χρονικά ὅρια πού ἔθετε ἡ διάρκεια τῆς βουλευτικῆς περιόδου καί ὁ χρόνος πού ἔχει ἀπομείνει ὡς τίς ἐκλογές δέν ἐπιτρέπουν τήν ὁλοκλήρωσή τους.

19 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγκαινιάζει δύο ἀπό τά νέα κτίρια τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, στήν Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου.

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀποχαιρετιστήρια ἐπίσκεψη τόν πρέσβη τῶν ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, Ρ. Μάκ Κλόσκυ:

«Κατά τήν σημερινή ἐπίσκεψη τοῦ ἀποχωροῦντος πρέσβεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κ. Μάκ Κλόσκυ ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας γιά νά τοῦ ἀναπτύξει τίς ἑλληνικές ἀπόψεις ἐπί τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων.

»Ἡ κύρια θέση πού ἀνέπτυξε ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἦταν ὅτι στό διμερές ἐπίπεδο δέν ὑπάρχουν προβλήματα μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀντιθέτως, οἱ σχέσεις μας εἶναι παραδοσιακά καλές καί ἡ Ἑλλάς ἦταν ἀπό παλιά, ὁ θερμότερος ἴσως φίλος τῆς Ἀμερικῆς στήν Εὐρώπη. Οἱ σχέσεις ὅμως αὐτές ἐπηρεάζονται ἄμεσα καί ἀποφασιστικά ἀπό τήν παρεμβολή τοῦ τουρκικοῦ παράγοντος. Ἡ Ἑλλάς, καλῶς ἤ κακῶς, αἰσθάνεται ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τήν Τουρκία. Ἑπομένως, κάθε βοήθεια πού δίδεται ἀπό τήν Ἀμερική, καί τήν Δύση γενικά, πρός τήν Τουρκία, γιά τόν ἑλληνικό λαό σημαίνει αὔξηση τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς. Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο ζητᾶμε ἀπό τήν Ἀμερική τήν διατήρηση τῆς ἰσορροπίας, κατά τήν χορήγηση στρατιωτικῆς βοήθειας πρός τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία. "Αν ἡ Ἀμερική δέν ἔδιδε τίποτε στήν Τουρκία, ἡ Ἑλλάς δέν θα ζητοῦσε ἀπολύτως τίποτε ἀπό τήν Ἀμερική.

»Ὁ ἴδιος ἀγωνίστηκε ὅλα αὐτά τά χρόνια νά δέσει τήν Ἑλλάδα μέ τήν Δύση, πολιτικά, οἰκονομικά καί ἀμυντικά (ΕΟΚ - NATO), γιατί πιστεύει ὅτι αὐτό ὑπαγορεύουν τά μόνιμα συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Καί τό ἔπραξε εἰς βάρος τῆς δημοτικότητός του, γιατί ὑπῆρχε δικαιολογημένη πικρία στόν ἑλληνικό λαό ἀπέναντι τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Δύσεως, ἀπό τήν ἐποχή τῆς δικτατορίας καί τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο. Τελικά, ὅμως, τά αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιά τήν Δύση καθορίζονται ἀπό τήν στάση τῆς Ἀμερικῆς, κυρίως, ἀπέναντι τῆς Τουρκίας. Αὐτός εἶναι ὁ βασικός ψυχολογικός καί οὐσιαστικός παράγων ποῦ θά πρέπει νά ἔχει ὑπόψη της ἡ ἀμερικανική Κυβέρνηση, κατά τήν διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς της ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος.

»Ὁ κ. Μάκ Κλόσκυ ἀπήντησε ὅτι ἔχει πλήρη συνείδηση τῆς πραγματικότητος αὐτῆς. Ἐξέφρασε, ἐν συνεχεία, τήν ἱκανοποίησή του γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἀνεκοίνωσε τήν ἀναστολή τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις, καθώς καί τήν πεποίθησή του ὅτι οἱ ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις δέν θά ἐπηρεασθοῦν ἀρνητικά ἀπό τό γεγονός αὐτό.

»Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέδωσε τήν ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύσεων στήν ὑπερβολική καθυστέρησή τους καί στό ὅτι ἀντιμετωπίσθηκαν μέ στενό γραφειοκρατικό πνεῦμα καί ὄχι μέ εὐρεῖα πολιτική ἀντίληψη τῶν συναφῶν προβλημάτων. Εἰς τοῦτο συμφώνησε ἔκθυμα ὁ Ἀμερικανός πρέσβης.

»Ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ κ. Μάκ Κλόσκυ ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξεφράσθη μέ ἀπαισιοδοξία γιά τήν προοπτική τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ διαλόγου καί ἀνεφέρθη σέ σειρά περιστατικῶν, πού ἀποδεικνύουν πόσο δύσκολος εἶναι ὁ διάλογος μέ τούς Τούρκους.

»Ὁ Ἀμερικανός πρέσβης ἐνεπιστεύθη στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὅτι ἡ Κυβέρνησή του μελετᾶ νά ἀναλάβει ἐνεργό πρωτοβουλία γιά τό Κυπριακό καί προσεχῶς θά προσεγγίσει τήν ἑλληνική Κυβέρνηση πάνω σέ αὐτό τό θέμα. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεβούλευσε νά εἶναι διακριτική αὐτή ἡ πρωτοβουλία καί νά ἐκδηλωθεῖ μέσω τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Διαφορετικά, μπορεῖ νά βλάψει καί τό Κυπριακό καί τήν Ἀμερική. Καί ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας γιά νά τονίσει ὅτι τό Κυπριακό εἶναι βεβαίως σημαντικότατο θέμα, ἀλλά ἡ εἰρήνη τῆς περιοχῆς ἀπειλεῖται ἀπό τό Αἰγαῖο.

»Τέλος, ὁ κ. Μάκ Κλόσκυ ἐπέδωσε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τήν συνημμένη ἐπιστολή τοῦ προέδρου Ρῆγκαν».

Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Φίλε κύριε πρόεδρε,

»Πληροφορήθηκα μέ ἀπογοήτευση ὅτι ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος ἀναστέλλει τίς διαπραγματεύσεις μας γιά τή σύναψη νέας Συμφωνίας Ἀμυντικῆς καί Οἰκονομικῆς Συνεργασίας. Ἡ συνέχιση τῆς κατά τό δυνατόν περισσότερο θετικῆς συμμαχικῆς σχέσεως μέ τήν Ἑλλάδα ἐξακολουθεῖ νά εἶναι γιά τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες σημαντική.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀναγνωρίζετε ὅτι καταβάλαμε μεῖζονα προσπάθεια ὥστε ἡ Συμφωνία νά συναφθῆ τώρα. Οἱ ὑπουργοί Χαίηγκ καί Οὐάινμπέργκερ ἔλαβαν προσωπικά μέρος σέ εὐρεία ἀνασκόπηση τῆς διαπραγματευτικῆς μας θέσεως. Δέν κατέστη δυστυχῶς δυνατό νά ἐπιτευχθεῖ συμφωνία. Πιστεύουμε πάντοτε ὅτι συμφωνία, ἡ ὁποία νά ὑπηρετεῖ σαφῶς τά συμφέροντα καί τῶν δύο χωρῶν μας, εἶναι διαπραγματεύσιμη καί εἴμεθα διατεθειμένοι νά ἐπαναλάβομε τίς διαπραγματεύσεις, ὅταν ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἕτοιμη νά τίς συνεχίσει.

»Κατά τήν διάρκεια τῆς περιόδου ἀναστολῆς τῶν συνομιλιῶν, θά σεβασθοῦμε, φυσικά, τίς ὑφιστάμενες συμφωνίες καί ρυθμίσεις, πού διέπουν τίς ἀμυντικές μας δραστηριότητες. Ἡ συνέχιση ὅλων αὐτῶν τῶν δραστηριοτήτων εἶναι πρός τό κοινό μας ἀμυντικό συμφέρον καί θά συμβάλει στήν ἐποικοδομητική ἐπανάληψη τῶν συνομιλιῶν. Καθ' ὅσον μᾶς ἀφορᾶ, θά συνεχίσομε τήν συνεργασία μας μέ την Ἑλλάδα χωρίς καμμιά μεταβολή.

»Ἡ Ἑλλάς καί οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἀπήλαυσαν ἀπό μακροῦ τά ἀγαθά μιᾶς στενωτάτης συνεργασίας. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θά συνεχίσομε τή συνεργασία μας κατά τόν πιό θετικό τρόπο, ὅτι σάν σύμμαχοι καί φίλοι θά συνάψομε σύντομα νέα Συμφωνία Ἀμυντικῆς καί Οἰκονομικῆς Συνεργασίας, ἡ ὁποία θά ἀποτελέσει τή βάση ἑνός νέου καί ἀκόμη περισσότερο θετικοῦ κεφαλαίου στίς μακρές σχέσεις μας»[29].

23 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποδέχεται, στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ, τόν πρώην πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ στήν Ἑλλάδα ὁλιγοήμερη ἰδιωτική ἐπίσκεψη.

Ὁ Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν παρακάθησε σέ ἀνεπίσημο πρόγευμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ Ἕλληνας πρόεδρος καί στή συνέχεια ἀναχώρησε ὁδικῶς γιά τή Χαλκιδική. Σχετικό σημείωμα ἀναφέρει:

«Οἱ δύο ἄνδρες εἶχαν μακρότατη συνομιλία, ἀπό τήν ὁποία φάνηκε ὅτι ὁ κύριος λόγος, γιά τόν ὁποῖο ὁ κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ζήτησε τήν συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἦταν νά ζητήσει τίς συμβουλές του γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἔπρεπε νά πολιτευθεῖ στό μέλλον. Ἡ συμβουλή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἦταν νά κρατηθεῖ ὁ κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν μακριά ἀπό τά καθημερινά πολιτικά πράγματα καί τίς κομματικές διενέξεις καί νά ἀναμείνει τήν ὥρα πού ἡ Γαλλία θά αἰσθανόταν τήν ἀνάγκη νά τόν καλέσει καί πάλι. Τό μόνο πού θά μποροῦσε νά κάνει ἐν τῷ μεταξύ ἦταν νά παίρνει δημόσια θέση σέ μεγάλα θέματα. *"Τά σᾶς"*, εἶπε χαρακτηριστικά ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, *"δύο δρόμοι ἀνοίγονται μόνον. "Η θά γυρίσετε θριαμβευτής ἤ θά ξεχασθεῖτε"*.

»Ὁ κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν δέχθηκε μέ φανερή συγκίνηση καί εὐγνωμοσύνη τίς συμβουλές αὐτές καί ἐπανειλημμένα διαβεβαίωσε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὅτι θά τίς ἀκολουθήσει.

»Κατά τά λοιπά, ὁ κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν:

»Προέβλεψε βαρειά ἐπιδείνωση τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως στήν Γαλλία ἀπό τό φθινόπωρο.

»Θεώρησε βέβαιη τήν ἀπομάκρυνση τοῦ καγκελλαρίου Σμίτ ἀπό τήν πολιτική στό προσεχές μέλλον.

»Ἦταν πολύ ἀπαισιόδοξος γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης.

»Εἶπε ὅτι θά μείνει πάντα φίλος τῆς Ἑλλάδος καί θά τήν βοηθήσει ὅπως μπορεῖ.

»Ἡ πικρία τοῦ ζεύγους Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν γιά τήν ἥττα ἦταν ὁλοφάνερη. Ἔφερναν ὅμως τήν πικρία τους μέ ἀξιοπρέπεια».

Τό ζεῦγος ντ' Ἐσταίν ἀνεχώρησε ἀπό τήν Ἑλλάδα στίς 3 Ἰουλίου. Πρίν ἀπό τήν ἀναχώρησή του, σέ δηλώσεις του πρός τούς δημοσιογράφους, ὁ πρώην πρόεδρος τῆς Γαλλίας τόνισε:

«Ἐπιθυμία μου ἦταν νά γίνει αὐτό τό πρῶτο μου ταξίδι ἐκτός Γαλλίας στήν Ἑλλάδα, χώρα γιά τήν ὁποία αἰσθάνομαι φιλία καί ἐκτίμηση, πού ὁ καθένας γνωρίζει. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ φωτεινή πηγή τῆς σκέψεώς μας, τῆς πολιτικῆς μας φιλοσοφίας καί τοῦ πνεύματος τοῦ μέτρου πού εἶναι τόσο ἀναγκαῖο στούς καιρούς πού περνᾶμε.

»Εἶμαι εὐτυχής πού κατά τήν διάρκεια τῆς προεδρίας μου, ἔγιναν οἱ διαπραγματεύσεις καί πραγματοποιήθηκε ἡ ἱστορική εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Κοινότητα θά δείξει μιά δραστήρια ἀλληλεγγύη ἀπέναντι στήν Ἑλλάδα, ὥστε νά ἐπιταχυνθεῖ ἡ οἰκονομική καί κοινωνική της ἀνάπτυξη.

»Ἡ Ἑλληνική Δημοκρατία ἔχει τήν τύχη νά ἔχει ἐπικεφαλῆς μιά πολιτική προσωπικότητα, τόν πρόεδρο Καραμανλῆ, πού ὁ κόσμος τιμᾶ τήν ἀξιοπρέπειά του, τό θάρρος του καί τήν ἀφοσίωσή του στίς δημοκρατικές ἀξίες.

»Θά εἶμαι πάντοτε εὐτυχής νά ἀνταλλάσσω μαζί του τούς στοχασμούς μας γιά τήν ἐλευθερία καί τήν πρόοδο τῶν λαῶν μας.

»Εὐχαριστῶ ὅλους ὅσους μᾶς ὑποδέχτηκαν ἐδῶ.

»Εἶμαι καί μένω πιστός φίλος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀνάμεσα στόν ὁποῖο εἶχα τήν εὐτυχία νά ξαναβρεθῶ. Καλή τύχη στήν Ἑλλάδα».

Μετά τήν ἐπιστροφή του στή Γαλλία, ὁ Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν θά ἀπευθύνει στόν Ἕλληνα πρόεδρο εὐχαριστήρια ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ μου πρόεδρε,

»Εἶναι γιά μένα μεγάλη χαρά νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά

τήν τόσο φιλική καί σπουδαία ὑποδοχή, τήν ὁποία μοῦ ἐπεφυλάξατε, κατά τήν ἄφιξή μου στήν χώρα σας.

»Τό ὅτι διάλεξα νά ἔλθω στήν Ἑλλάδα ὀφείλεται στή βαθειά ἀφοσίωση, πού ἔχω γιά τή χώρα σας, ἀπό τήν ὁποία αἰσθάνομαι ὅτι προέρχομαι σχεδόν ὅσο καί ἀπό τήν δική μου, καί στή σημασία, πού ἀπέδωσα εἰς τό νά ἔχω τήν πρώτη μου συνομιλία, σάν "ἐξόριστος", μέ ἕναν ἄνθρωπο τῆς δικῆς σας φρονήσεως καί μεγαλοθυμίας.

»Στήν Βόρειο Ἑλλάδα ὅλα ἔγιναν τέλεια. Ἡ ὑποδοχή τῶν ἡγουμένων ὑπῆρξε ἀντάξια τῶν ἑλληνικῶν μοναστικῶν παραδόσεων. Σχεδόν αἰσθάνθηκα μοναστική κλίση!

»Γνωρίζετε πόσο εὔχομαι νά ἐξακολουθήσει ὁ ἑλληνικός λαός νά ἀκολουθεῖ τό δρόμο τῆς φρονήσεως καί τῆς λογικῆς, πού τοῦ χαράξατε. Ἄν κάποια χειρονομία, δική μου ἤ ἐκείνων πού μέ στηρίζουν, ἠμπορεῖ νά βοηθήσει πρός τήν κατεύθυνση αὐτή, εἶμαι στή διάθεσή σας γιά νά τήν κάνω, ὅποια καί ἄν εἶναι.

»Εὐχαριστῶ, καί πάλι, ἀγαπητέ μου πρόεδρε, καί εὔχομαι ὅπως ἡ τύχη ἐξακολουθήσει νά εὐνοεῖ ἐσᾶς καί τήν Ἑλλάδα.

»Παρακαλῶ δεχθεῖτε, ἀγαπητέ μου πρόεδρε, τή φιλική μου ἐκτίμηση καί τήν πιστή μου ἀνάμνηση»[30].

24-27 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Μητσοτάκη, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Πορτογαλία.

Τήν παραμονή, ἐνόψει τῆς ἐπισκέψεώς του, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας εἶχε ἀπευθύνει μήνυμα πρός τόν πορτογαλικό λαό:

«Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά ἐκφράσω τή χαρά μου γιά τήν εὐκαιρία πού μοῦ ἔδωσε ὁ πρόεδρός σας, κύριος Ἐάνες, τόν ὁποῖο γνωρίζω προσωπικά καί ἰδιαίτερα ἐκτιμῶ.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ συνομιλίες πού θά ἔχω μέ τήν ἡγεσία τῆς χώρας σας θά ἀποδειχθοῦν ὠφέλιμες γιά τούς δύο λαούς μας. Γιατί θά μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νά ἀνταλλάξουμε χρήσιμες ἀπόψεις γιά τά κρίσιμα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας καί νά ἀναζητήσουμε τρόπους διευρύνσεως τῆς συνεργασίας μας.

»Ἡ Ἑλλάς καί ἡ Πορτογαλία, ὡς γνωστόν, δέν εἶχαν ποτέ διαφορές μεταξύ τους. Ἀλλά δέν εἶχαν καί σχέσεις ἀνεπτυγμένες. Γιατί, πέραν ἀπό τήν παραδοσιακή φιλία καί συμπάθεια πού συνδέει τούς δύο λαούς μας, οἱ μεταξύ τους ἀνταλλαγές ὑπῆρξαν περιωρισμένες.

»Προσωπικά, πιστεύω ὅτι ὑπάρχουν σημαντικές δυνατότητες γιά νά ἀναπτύξομε τή συνεργασία μας εἰς ὅλους τούς τομεῖς. Σέ αὐτό, ἄλλωστε, μᾶς διευκολύνει καί τό γεγονός ὅτι ἡ ἱστορική πορεία τῶν δύο λαῶν μας ἀλλά καί ὁ χαρακτήρας τους παρουσιάζουν ἐντυπωσιακές ὁμοιότητες.

»Ἀλλά, πέραν αὐτῶν, νομίζω ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία, γιατί γίνεται τήν παραμονή τῆς ἐντάξεως τῆς Πορτογαλίας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, στά πλαίσια τῆς ὁποίας οἱ δύο λαοί μας θά ταυτίσουν κατά ἕνα τρόπο τή μοίρα τους.

»Σᾶς παρακαλῶ νά μεταφέρετε στόν πορτογαλικό λαό τούς χαιρετισμούς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀλλά καί τίς ἰδικές μου εὐχές γιά ἕνα λαμπτό καί ἀντάξιο τοῦ παρελθόντος του μέλλον».

Τόν Ἕλληνα πρόεδρο ὑποδέχτηκε στό ἀεροδρόμιο τῆς Λισαβώνας ὁ Πορτογάλος ὁμόλογός του, στρατηγός Α. Ἐάνες. Κατόπιν, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο στό μνημεῖο τοῦ ἐθνικοῦ ἥρωα Καμόες.

Τό βράδυ, κατά τή διάρκεια δείπνου πού παρέθεσε πρός τιμή τοῦ Ἕλληνα προέδρου, ὁ Πορτογάλος πρόεδρος ἐξῆρε τήν προσωπικότητα τοῦ ἐπισκέπτη του καί τήν πρωταρχικῆς σημασίας συμβολή του στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα. Ὑπογράμμισε, ἀκόμη, τήν προσήλωση τοῦ πορτογαλικοῦ λαοῦ στή δημοκρατία καί τή Δύση, τονίζοντας μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση τήν ἐπιλογή τῆς Πορτογαλίας νά ἐνταχθεῖ στήν ΕΟΚ, καί συμφωνώντας μέ τόν Κ. Καραμανλῆ σχετικά μέ τό βαρύνοντα μελλοντικό διεθνῆ ρόλο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης.

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μᾶς ἐπεφυλάξατε, καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια σας γιά τήν πατρίδα μου καί τό λαό της. Ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω, κύριε πρόεδρε, ὅτι καί ὁ ἑλληνικός λαός αἰσθάνεται εἰλικρινῆ ἀγάπη καί ἐκτίμηση γιά τόν λαό τῆς Πορτογαλίας.

»Ἄλλωστε, ἡ πορεία τῶν δύο χωρῶν μας ὑπῆρξε παράλληλη κατά τά τελευταῖα χρόνια. Τόσο ἡ Πορτογαλία ὅσο καί ἡ Ἑλλάδα, ἀφοῦ δοκιμάσθηκαν σκληρά ἀπό τήν τυραννία, ἀπεκατέστησαν ταυτόχρονα σχεδόν τή δημοκρατία. Εἶναι ἐντεταγμένες στήν ἴδια συμμαχία καί πιστεύουν καί οἱ δύο στό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Ἔχουν, μέ ἄλλα λόγια, τούς ἴδιους πολιτικούς προσανατολισμούς.

»Ἡ σημερινή μας συνάντηση, κύριε πρόεδρε, θά ἀποτελέσει ὀρόσημο στήν ἐξέλιξη τῶν σχέσεων τῶν δύο λαῶν μας· γιατί θά μᾶς ἐπιτρέψει νά διευρύνομε τή συνεργασία τους καί συγχρόνως νά ἀνταλλάξομε χρήσιμες σκέψεις, τόσο γιά τήν πορεία τῆς Εὐρώπης, ὅσο καί γιά τά γενικότερα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τόν κόσμο.

»Οἱ διμερεῖς μας σχέσεις, κύριε πρόεδρε, ὡς γνωστόν, εἶναι ὁμαλές. Καί ὄχι μόνο δέν παρουσιάζουν προβλήματα, ἀλλά προσφέρονται καί γιά περαιτέρω ἀνάπτυξη. Καί εἶναι βέβαιο ὅτι μέ τήν ἔνταξή μας στήν Κοινότητα ἡ μέχρι τοῦδε περιωρισμένη συνεργασία μας θά γίνει ἀσφαλῶς εὐρύτερη καί γονιμώτερη.

»Θά ἦταν εὐχῆς ἔργον, κύριε πρόεδρε, νά ἀκολουθοῦσαν οἱ σχέσεις ὅλων τῶν χωρῶν τήν ὁμαλή καί σταθερή πορεία τῶν ἰδικῶν μας. Δυστυχῶς, ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται, ἰδίως τόν τελευταῖο καιρό, κατά τρόπο πού νά δικαιολογεῖ ζωηρές ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Οἱ ἀρχές πού καθιερώσαμε μεταπολεμικά γιά τήν εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν καί στίς ὁποῖες ὅλοι διακηρύσσουμε τήν πίστη μας παραβιάζονται καθημερινά καί σέ ὅλες σχεδόν τίς

ἠπείρους. Μέσα στό κλίμα αὐτό ἀναρριπίζονται παλιά πολιτικά πάθη καί ξεπερασμένοι ἐθνικισμοί, πού πολλές φορές ἐνθαρρύνονται καί ἀπό ὕποπτα συμφέροντα. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν σήμερα τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Θά μποροῦσα νά ἀναφέρω πολλά παραδείγματα. Τά πιό χαρακτηριστικά ὅμως εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στήν περιοχή, πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία. Τό μεσανατολικό πρόβλημα παραμένει ἐκκρεμές καί μέ τίς πολιτικές καί οἰκονομικές προεκτάσεις πού παίρνει γίνεται κάθε μέρα καί πιό ἐπικίνδυνο γιά τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνοιχτή, ἐξ ἄλλου, σύγκρουση μεταξύ τοῦ Ἰράκ καί τοῦ Ἰράν, ἄν δέν διευθετηθεῖ τάχιστα, μέ εἰρηνικά μέσα, μπορεῖ νά διευρυνθεῖ, ὅπως ἀπέδειξε καί ἡ τελευταία προκλητική ἐνέργεια τοῦ Ἰσραήλ καί νά πάρει καί αὐτή διαστάσεις ἐπικίνδυνες γιά τήν διεθνῆ εἰρήνη. Τό ἴδιο θά μποροῦσε νά λεχθεῖ καί γιά τό Ἀφγανικό πού τραυμάτισε βαρύτατα τή διεθνῆ ὕφεση καί κατέστη κι αὐτό χρόνια ἑστία ἀναταραχῆς στόν κόσμο.

»Δέν μπορῶ τή στιγμή αὐτή νά μήν ἀναφερθῶ καί στό Πολωνικό πού βρίσκεται ἐν ἐξελίξει καί ἡ ἔκβαση τοῦ ὁποίου, ὁποιαδήποτε καί ἄν εἶναι, θά ἐπηρεάσει ἐπικίνδυνα τίς ἐξελίξεις στήν Εὐρώπη. Ἄφησα τελευταῖο τό Κυπριακό καί διότι μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες, ἀλλά καί διότι ἤθελα νά τονίσω τό γεγονός ὅτι ἀποτελεῖ ἐντροπή γιά τόν δημοκρατικό κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου δημιουργήθηκε καί συνεχίζεται αὐτή ἡ τραγωδία.

»Κύριε πρόεδρε,

»Πέρα ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς ταχείας ἐξαλείψεως τῶν ἑστιῶν ἀναταραχῆς, πού ἀνέφερα, παραμένει ἡ μόνιμη ἐπιδίωξη οἰκοδομήσεως ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο, πού αὐτή καί μόνο μπορεῖ νά περιφρουρήσει τή διεθνῆ εἰρήνη. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας, πού μόνο μία ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων μπορεῖ νά ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία, πού θά πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ, γιά λόγους εὐνοήτους, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο.

»Ὅλα αὐτά τά προβλήματα πού ἀνέφερα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ διεθνής ζωή περνᾶ μιά φάση ἐπικινδυνη καί μᾶς ὑποχρεώνει νά ἐντείνουμε καί νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά προστατεύσουμε τήν εἰρήνη.

»Ἤδη, στήν Μαδρίτη ἀναζητεῖται ὁ τρόπος νά περισωθοῦν οἱ ἀρχές πού θέσαμε μέ τήν Τελική Πράξη τοῦ Ἑλσίνκι. Ἀλλά, γιά νά περισωθοῦν θά πρέπει: Πρῶτον, νά συμφωνήσουμε ἐπί τῆς πραγματικῆς ἐννοίας τῶν ἀρχῶν πού καθιερώσαμε, γιατί εἶναι φανερό ὅτι παρερμηνεύονται καί συνεχῶς παραβιάζονται· δεύτερον, νά κάνομε μέ θάρρος καί εἰλικρίνεια τόν ἀπολογισμό τῆς μέχρι τοῦδε ἐφαρμογῆς των καί τρίτον νά ἀναζητήσομε πρακτικούς τρόπους ἀποκαταστάσεως τῆς διεθνοῦς ἐμπιστοσύνης, ἡ ἔλλειψη τῆς ὁποίας μᾶς ὡδήγησε στά σημερινά ἀδιέξοδα.

»Παράλληλα, ὅμως, μέ τήν προσπάθεια αὐτή, θά πρέπει νά ἐπιταχυνθεῖ καί ἡ διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω στό μεγάλο ρόλο πού μπορεῖ καί πρέπει νά διαδραματίσει ἡ Εὐρώπη γιά τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, γιά τήν ἀναζωογόνηση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἀναγέννηση τήν πολιτιστική. Καί ἔχει ἡ Εὐρώπη ὅλες τίς δυνατότητες πρός τοῦτο. Ὁ πληθυσμός της, ἡ οἰκονομία της, τό πολιτικό της δυναμικό τῆς ἐπιτρέπουν ὄχι μόνο νά λύσει τά ἰδικά της προβλήματα, ἀλλά καί νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος.

»Πρός τήν Εὐρώπη αὐτή, κύριε πρόεδρε, πορεύεται ἤδη καί ἡ Πορτογαλία. Καί εἶμαι εὐτυχής πού ἡ χώρα μου συμμετέχει στή διαδικασία πού θά καταστήσει τή χώρα σας πλήρες μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Καί θά συνυπογράψει, ὅπως πιστεύω, σύντομα, μαζί μέ τά ἄλλα Κράτη-μέλη, τή συνθήκη προσχωρήσεώς σας στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες.

»Πιστεύω, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή στήν χώρα σας, πού εἶναι ἡ πρώτη σέ ἐπίπεδο ἀρχηγοῦ Κράτους, θά ἀποτελέσει σταθμό στή φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στήν συνεργασία τους.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου πορτογαλικοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς ὑγείας καί εὐτυχίας ὑμῶν, κύριε πρόεδρε, καί τῆς κυρίας Ἐάνες καί ὑπέρ τῆς ἑλληνοπορτογαλικῆς φιλίας».

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς μετέβη στό Δημαρχεῖο τῆς Λισαβώνας, ὅπου, σέ σύντομη ὁμιλία του, ἐξέφρασε καί πάλι τήν πεποίθησή του ὅτι ὁ ἑλληνικός καί ὁ πορτογαλικός λαός θά ἐνισχύσουν τούς δεσμούς τους μέσω τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας, στούς κόλπους τῆς ὁποίας σύντομα θά συναντηθοῦν.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος θά ἐπισκεφθεῖ τήν πορτογαλική Βουλή. Προσφωνώντας τον ὡς «ἀκούραστο μαχητή τῆς Δημοκρατίας», ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς ὑπογράμμισε τή συμβολή τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος στή διαμόρφωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τόν εὐρωπαϊκό προσανατολισμό τῆς χώρας του καί τή φιλοδοξία της νά ἐνταχθεῖ στήν ΕΟΚ, στόχο γιά τόν ὁποῖο ζητεῖ τή συμπράσταση τῆς Ἑλλάδος. Καί ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στήν κοινή πορεία Ἑλλάδος καί Πορτογαλίας γιά τήν κατοχύρωση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, ἀπό τό 1974, κατέληξε:

« Εἶστε, κύριε πρόεδρε, ἀπό τό παρελθόν σας, παρελθόν περιφανοῦς πατριώτη καί ὑπερασπιστῆ τῶν εὐγενεστέρων ἰδεωδῶν τῆς ἐλευθερίας, γιά τά ὁποῖα τόσο πολύ θυσιαστήκατε, παράδειγμα γιά ὅλους μας. Χαιρετίζουμε λοιπόν στό πρόσωπο τῆς Ἐξοχότητάς σας τόν ἀνώτατο ἄρχοντα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Χαιρετίζουμε ἐπίσης μέ τόν ἴδιο σεβασμό τόν πάντοτε συνετό ἄνθρωπο καί ἀκούραστο μαχητή γιά τήν ὑπόθεση τῆς Δημοκρατίας.

Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, κύριε πρόεδρε, σᾶς ἀποτείνουμε αὐτή τήν ἁπλῆ ἀλλά εἰλικρινέστατη τιμή. Καί ἄν αὐτή ἀντιπροσωπεύει τήν ἀνεξίτηλη σφραγίδα τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Πορτογαλίας, ἄς ἀποτελέσει ἐπίσης τό σύμβολο ὅτι ἡ Δημοκρατία πού ἀποκτήθηκε ἀπό τίς δύο πατρίδες δέν θα χαθεῖ ποτέ».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, στή συνέχεια, ἐκφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ θερμότατα γιά τούς φιλόφρονας λόγους σας, καθώς καί γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάνατε νά μέ ὑποδεχθεῖτε στόν ἱερό αὐτό χῶρο. Σᾶς εὐχαριστῶ, πρό παντός, γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ ἔδωσατε τήν εὐκαιρία νά ἀπευθύνω τόν λόγο πρός τούς ἐκπροσώπους τοῦ πορτογαλικοῦ λαοῦ. Ἑνός λαοῦ ὁ ὁποῖος ἔχει μακράν ἱστορίαν καί ὁ ὁποῖος ἐνεπλούτισε μέ τά ἔργα του καί τό πνεῦμα του τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό. Ἑνός λαοῦ πού ἐκυριάρχησε ἐπί μακρόν χρόνον στίς θάλασσες καί ἄνοιξε μέ τίς τολμηρές ἐξερευνήσεις του καινούργιους ὁρίζοντες, ὄχι μόνο γιά τήν εὐρωπαϊκή ἀλλά καί γιά τήν παγκόσμια ἱστορία.

»Κύριοι βουλευταί,

»Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά σᾶς μεταφέρω τόν χαιρετισμό τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἑνός λαοῦ πού, ὅπως προκύπτει ἀπό τήν πολιτική του ἱστορία, μοιάζει μέ τόν δικό σας τόσο στίς ἀρετές ὅσο καί στα ἐλαττώματα. Καί ἡ ὁμοιότης αὐτή θά διευκολύνει ἀσφαλῶς τή συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας, κυρίως στά πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ὅπου συντόμως θά συναντηθοῦν.

»Καί τώρα θά μοῦ ἐπιτρέψετε, κύριοι βουλευταί, νά διατυπώσω τίς σκέψεις μου ἀπάνω σέ ὡρισμένα κρίσιμα θέματα τῆς ἐποχῆς μας, πού ἀπασχολοῦν ὅλους τούς λαούς καί πού θέτουν σέ κίνδυνο τίς βασικότερες ἀξίες τῆς ζωῆς μας, ὅπως εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ εἰρήνη.

»Εἶναι φανερό ὅτι τόν τελευταῖο καιρό ἡ ἀνθρωπότης μπῆκε σέ μία ἔντονη καί πολύμορφη κρίση. Ἡ σύγχυση, καί θά ἔλεγα ἡ ἀναρχία, πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο παίρνει τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἐπιδιώκουμε τήν αὐτοκαταστροφή μας. Γιατί ὄχι μόνο δέν λαμβάνομε τά μέτρα πού προσφέρονται γιά τή θεραπεία τῶν αἰτίων πού προκαλοῦν τήν κρίση αὐτή, ἀλλά μέ τήν ἐγωιστική συμπεριφορά μας τήν καθιστοῦμε ὀξύτερη.

»Ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι ἡ δημιουργία πολύπλοκων καί ἐπικίνδυνων προβλημάτων, πολιτικῶν καί οἰκονομικῶν.

»Στόν πολιτικό τομέα ἔχομε τήν κρίση τῶν θεσμῶν. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀνθρωπότης περνᾶ σήμερα μία δύσκολη μεταβατική περίοδο, πού τήν χαρακτηρίζει καθολική καί ἔντονη ἀνησυχία. Ἀνησυχία πού ἐκδηλώνεται ὑπό διάφορες μορφές ἀπό τό ἄγχος μέχρι καί τή βία. Γιατί ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας θέλει νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό ἕνα τρόπο ζωῆς καί ἀναζητεῖ καινούργιο. Δυσπιστεῖ πρός τούς ὑφισταμένους θεσμούς καί ἀναζητεῖ καινούργιους, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά προσδιορίσει — καί αὐτό εἶναι ἐπικίνδυνο — τή μορφή καί τό περιεχόμενό τους.

»Εἰδικώτερα, ἡ δημοκρατία, πού εἶναι τό εὐγενέστερο ἀλλά καί τό εὐπαθέστερο πολίτευμα, δοκιμάζεται σκληρά, ἄλλοτε ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας καί ἄλλοτε ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας. Καί, πέραν αὐτῶν, ὑπονομεύεται ἀπό τό πνεῦμα τοῦ εὐδαιμονισμοῦ πού κυριαρχεῖ στήν καταναλωτική μας κοινωνία. Γιά νά ἐπιζήσει ἡ δημοκρατία καί νά γίνει δημιουργική θά πρέπει νά ἀναμορφωθεῖ καί νά προσαρμοσθεῖ στίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς μας. Θά πρέπει, κατά τή γνώμη μου, νά συνδυάσει τήν ἐλευθερία μέ τήν τάξη καί τήν τάξη μέ τήν κοινωνική δικαιοσύνη. Γιατί, ὅπως λέει ὁ Σόλων ἀλλά καί ὁ Ἀριστοτέλης, γιά νά εὐνομεῖται καί νά εὐημερεῖ μία δημοκρατία, θά πρέπει ὁ λαός της νά εἶναι ἐλεύθερος, χωρίς ὅμως νά εἶναι καί ἀσύδοτος. "Μήτε λίαν ἀνεθείς μήτε βιαζόμενος", ἔλεγε ὁ Σόλων.

»Στόν οἰκονομικό τομέα, ἐξ ἄλλου, ἀντιμετωπίζομε μία καθολική καί ἔντονη κρίση, μέ κύρια χαρακτηριστικά τό ἐνεργειακό, τόν πληθωρισμό καί τήν ἀνεργία πού εἶναι ἀλληλένδετα.

»Τό ἐνεργειακό, μέ τίς πολιτικές καί κοινωνικές προεκτάσεις πού παίρνει καί παρά τήν προσωρινή του ὕφεση, παραμένει, κατά τή γνώμη μου, τό πιό ἐπικίνδυνο οἰκονομικό πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας. Γιατί ἠμπορεῖ ὄχι μόνο νά ὁδηγήσει στήν κατάρρευση τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας, ἀλλά νά θέσει σέ κίνδυνο καί τήν εἰρήνη.

»Ὁ ἀνεξέλεγκτος τρόπος στήν παραγωγή, στή διάθεση καί στήν τιμολόγηση τοῦ πετρελαίου, καθιστᾶ ἀδύνατο ὁποιοδήποτε οἰκονομικό προγραμματισμό καί κρατᾶ σέ ἀγχώδη ἀβεβαιότητα ὅλο τόν κόσμο.

»Ἡ κρίση ἡ ἐνεργειακή πού ὡδήγησε στήν ἀποδιοργάνωση τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας, ἐτροφοδότησε σέ μεγάλο βαθμό τόν πληθωρισμό καί τήν ἀνεργία. Δύο ὀξύτατα κοινωνικά προβλήματα πού ἀπειλοῦν τήν πολιτική καί οἰκονομική σταθερότητα τοῦ κόσμου. Γιατί ὁ πληθωρισμός, μέ τήν ἀστάθεια πού δημιούργησε, ἀνέστειλε τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη, ἀπεθάρρυνε τίς ἐπενδύσεις καί μέ τόν τρόπο αὐτό προεκάλεσε ἐκτεταμένη ἀνεργία. Ἀνεργία πού δημιουργεῖ ἤδη ἐκρηκτικές κοινωνικές πιέσεις, ἀφοῦ ἐμποδίζει τούς νέους νά ἐνταχθοῦν στήν κοινωνική ζωή καί τούς ἐξωθεῖ ἔτσι στήν ἀπόγνωση καί τήν ἀναρχία.

»Κρίση, ἐξ ἄλλου, καί μάλιστα ἐντονώτερη καί πιό ἐπικίνδυνη, παρατηρεῖται καί στίς διεθνεῖς σχέσεις. Θά ἀναφερθῶ χαρακτηριστικά σέ δύο μεγάλα διεθνῆ προβλήματα, ὅπως εἶναι ὁ διάλογος Βορρᾶ-Νότου καί ὁ ἀφοπλισμός, πού συζητοῦνται ἐπί μακρόν χρόνον καί κατά τρόπο πού δίδει τήν εἰκόνα τῆς ἀσυναρτησίας καί τοῦ παραλογισμοῦ, πού ἐπικρατοῦν σήμερα στή διεθνῆ ζωή.

»Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἀνισότης Βορρᾶ-Νότου, ἀνισότης οἰκονομική, κοινωνική καί πολιτιστική, παίρνει τά τελευταῖα χρόνια ἐπικίνδυνες διαστάσεις. Οἱ φτωχοί γίνονται κάθε χρόνο φτωχότεροι ἀλλά καί περισσότεροι, λόγῳ τῆς δημογραφικῆς ἐκρήξεως.

»Ἡ χώρα μου δέν ἀνήκει οὔτε στή μία, οὔτε στήν ἄλλη ὁμάδα. Βρισκόταν, μέχρι πρίν λίγα χρόνια, στήν ὁμάδα τοῦ Νότου καί ἤδη κινεῖται πρός τήν ὁμάδα τοῦ Βορρᾶ. Αὐτή ἡ ἐνδιάμεση θέση τῆς ἐπιτρέπει τή γνώση καί τήν κατανόηση τῶν προβλημάτων τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. Πιστεύω ὅτι, ἄν τά προβλήματα αὐτά δέν ἀντιμετωπισθοῦν ἔγκαιρα καί ἀποφασιστικά, ἡ εἰρήνη καί ἡ εὐημερία τοῦ κόσμου δέν μποροῦν νά θεωροῦνται ἀσφαλεῖς.

»Πρέπει, συνεπῶς, νά ἀναληφθεῖ μία ἐκστρατεία γιά νά πεισθοῦν οἱ ἀνεπτυγμένες χῶρες ὅτι ἡ διατήρηση ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως στίς οἰκονομίες τους ἐξαρτᾶται ἀπό τήν προαγωγή τῆς οἰκονομίας τοῦ τρίτου κόσμου. Καί ὅτι, τό κοινό συμφέρον ὑπαγορεύει τήν εἰλικρινῆ καί ἰσότιμη συνεργασία ὅλων τῶν λαῶν, φτωχῶν καί πλουσίων. Καί, τέλος, ὅτι, ἄν δέν ὑπάρξει ἀνακούφιση τῶν φτωχῶν λαῶν, εἶναι ἀμφίβολο ἐάν οἱ πλούσιοι θά διατηρήσουν τά ἀγαθά τους.

»Παράλληλα ὅμως, θά πρέπει νά πεισθοῦν καί οἱ ἀνα-

*Από τήν παραμονή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν Πορτογαλία.

πτυσσόμενες χῶρες νά ὀργανωθοῦν κατά τρόπο ὥστε νά μποροῦν νά ἀξιοποιήσουν τίς προσφερόμενες εὐκαιρίες. Καί γιά νά τίς ἀξιοποιήσουν θά πρέπει αὐτές μέν νά ἀποκτήσουν πολιτική καί κοινωνική σταθερότητα, οἱ δέ διεθνεῖς ὀργανισμοί, νά τίς βοηθήσουν στόν προγραμματισμό τῆς οἰκονομικῆς τους ἀναπτύξεως.

»Γιά τήν πραγματοποίηση βέβαια τῶν στόχων αὐτῶν καί γενικώτερα γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἰσορροπίας τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας χρειάζονται κεφάλαια. Καί μάλιστα κεφάλαια φτηνά. Καί τά κεφάλαια αὐτά ὑπάρχουν. Διατίθενται ὅμως κατά τρόπο ὄχι μόνο μή παραγωγικό, ἀλλά καί ἐπικίνδυνο, ὅπως συμβαίνει στήν περίπτωση τῶν στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν.

»Τό 1980 διετέθηκαν 500 καί πλέον δισεκατομμύρια δολλάρια γιά ἐξοπλισμούς. Καί διετέθηκαν τά ποσά αὐτά ὅταν τά τρία τέταρτα περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς πεινοῦν ἤ ὑποσιτίζονται· καί ὅταν κανένας λαός ἀπαλλαγμένος ἀπό νοσηρές ἐπιρροές δέν θέλει τόν πόλεμο. Καί εἶναι φυσικό νά μήν τόν θέλει γιατί, ὅπως λέει ὁ Ἡρόδοτος, ἐνῶ στήν εἰρήνη τά παιδιά θάβουν τούς γονεῖς τους, στόν πόλεμο οἱ γονεῖς θάβουν τά παιδιά τους.

»Εἶναι γνωστό, κύριοι βουλευταί, ὅτι τά μεγαλύτερα καί μόνιμα προβλήματα, μέ τά ὁποῖα ἐπί αἰῶνες ἀσχολεῖται ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότης. Παρά ταῦτα, τά προβλήματα αὐτά ὄχι μόνο παραμένουν ἄλυτα, ἀλλά καί γίνονται κάθε μέρα καί ὀξύτερα· καί αὐτό, μολονότι ἡ συνδυασμένη καί ταυτόχρονη λύση τους εἶναι καί δυνατή καί εὔκολη, ἄν ἐπικρατήσει ἡ κοινή λογική.

»Ἐάν μειωθοῦν σταδιακά οἱ στρατιωτικές δαπάνες, ἀφ' ἑνός μέν θά περιορισθοῦν οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη καί ἀφ' ἑτέρου θά δημιουργηθοῦν οἱ πόροι πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τή θεραπεία τῶν πληγῶν πού βασανίζουν τήν ἀνθρωπότητα καί εἰδικώτερα τῆς πείνας καί τῆς ἀρρώστιας. Παρά ταῦτα, εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας, ὥστε τό ἁπλό καί λογικό αὐτό πράγμα νά μήν μπορεῖ νά γίνει πραγματικότης.

»Κύριοι βουλευταί,

»Τά προβλήματα πού σᾶς ἀπαρίθμησα εἶναι γνωστά. Καί ἀποτελεῖ ἴσως κοινοτοπία ἡ ἐπανάληψή τους. Τό κάνω ὅμως γιατί δίδουν τή μορφή καί τήν ἔκταση τῆς συγχύσεως πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο. Ὅπως δίδουν καί τούς μεγάλους στόχους πρός τούς ὁποίους ὀφείλομε νά στρέψομε τήν προσοχή μας: τήν ἐμπέδωση δηλαδή τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου καί τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν στά πλαίσια μιᾶς νέας διεθνοῦς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς τάξεως.

»Τερματίζων τήν ὁμιλία μου, κύριοι βουλευταί, θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω καί πάλι γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάνατε νά μέ ἀκούσετε. Καί νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση καί ἐγώ, σέ στενή συνεργασία μέ τόν πρόεδρό σας κύριο Ἐάνες καί τήν Κυβέρνησή σας, θά προωθοῦμε συνεχῶς τή φιλία καί τή συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας»[31].

Ἡ ὁμιλία τοῦ Ἕλληνα προέδρου ἔγινε δεκτή μέ παρατεταμένα χειροκροτήματα. Οἱ ἀντιδράσεις τῶν Πορτογάλων βουλευτῶν ἦταν μάλιστα ἰδιαίτερα ἐνθουσιώδεις, ὅταν ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε στό διάλογο Βορρᾶ-Νότου καί στήν ἀνάγκη τῆς ἰσότιμης συνεργασίας.

Σύμφωνα μέ τό σχετικό σημείωμα, κατά τίς συναντήσεις τῶν δύο προέδρων ἐθίγησαν, κατά κύριο λόγο, τά ἀκόλουθα θέματα:

Σύνδεση Πορτογαλίας μέ Εὐρωπαϊκές Κοινότητες

Ἐκτιμᾶται πολύ ἡ ἑλληνική ὑποστήριξη καί ἐλπίζεται συνέχισή της.

Ἡ Πορτογαλία ἐπιδιώκει ταχεῖα εἴσοδο γιά λόγους παρόμοιους μέ ἐκείνους τῆς Ἑλλάδος πρό τῆς ἐντάξεως: πολιτικούς (σταθεροποίηση δημοκρατίας στήν χώρα), οἰκονομικούς καί πολιτιστικούς.

Ὁ πρόεδρος κ. Καραμανλῆς συνεβούλευσε νά μήν ἐπιμείνουν οἱ Πορτογάλοι σέ λεπτομέρειες ἤ δευτερευούσης σημασίας θέματα, πού μποροῦν νά ρυθμισθοῦν μετά τήν ἔνταξη. Καί ταῦτο γιά νά μή παρελκυσθεῖ ἤ καθυστερήσει ἡ εἴσοδοχή λόγω ἀντιδράσεως τῶν ἰσχυρῶν τῆς ΕΟΚ.

Οἱ δύο πρόεδροι διεπίστωσαν ὅτι ἡ Κοινότης διέρχεται σοβαρή κρίση, πρᾶγμα τό ὁποῖο ἐπιβάλλει ἐντατικοποίηση τῶν προσπαθειῶν ἑνοποιήσεως τῆς ἠπείρου, ἡ ὁποία θά πέσει σέ παρακμή.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπεσχέθη ὅτι θά βοηθήσει, κατά τό δυνατόν, τήν πορτογαλική ὑπόθεση λόγῳ ἐμπειρίας του στό θέμα ἀλλά καί κάνοντας χρήση τῶν προσωπικῶν γνωριμιῶν πού ἔχει ἀπό ἐτῶν μέ Εὐρωπαίους ἡγέτες.

Ἐπίσης θά δώσει ἐντολή στόν Ἕλληνα Ἐπίτροπο κ. Κοντογιώργη νά τεθεῖ στή διάθεση τῶν Πορτογάλων καί νά τούς παράσχει, λογῳ πείρας του, πλήρη βοήθεια μέ πληροφορίες καί συμβουλές.

. . . . . .

Ἑλληνοτουρκικές σχέσεις καί Κυπριακό

Ὁ Ἕλλην πρόεδρος ὑπεγράμμισε ὅτι ἡ τουρκική πλευρά φέρει τήν εὐθύνη δημιουργίας τῶν προβλημάτων μεταξύ τῶν δύο χωρῶν. Ἀφοῦ ἀνέλυσε λεπτομερῶς τό ἱστορικό αὐτῶν, τήν τουρκική ἀνακολουθία καί ἀδιαλλαξία καί τό δράμα τῆς Κύπρου, ἰδίως μετά τήν εἰσβολή, ἐζήτησε τήν κατανόηση καί κάθε δυνατή ὑποστήριξη τῆς πορτογαλικῆς πλευρᾶς.

Ὁ Πορτογάλος πρόεδρος ἐξεδήλωσε τήν λύπη καί ἀνησυχία του, διότι τό Κυπριακό καί τό πρόβλημα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διαφορῶν ἐπηρεάζει ἀρνητικά καί ἐπικίνδυνα τήν Συμμαχία καί τίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν. Ὑπεγράμμισε ἰδιαιτέρως τό γεγονός ὅτι χάρις στή σύνεση καί τίς προσπάθειες τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀπεφεύχθη δύο φορές πολεμική σύγκρουσις καί ἐξέφρασε τήν εὐχή ὅπως τό ταχύτερο ἐξευρεθεῖ δίκαιη λύση τῶν προβλημάτων αὐτῶν.

Μεσανατολικό

Ἀμφότεροι οἱ πρόεδροι ἐξεδήλωσαν βαθειά ἀνησυχία γιά τίς ἐξελίξεις στό χῶρο τῆς Μ. Ἀνατολῆς, ἰδίως μετά τήν ἰσραηλινή ἐπιδρομή στό Ἰράκ.

Ὁ Ἕλλην πρόεδρος εἶπε ὅτι ἡ λύση τοῦ προβλήματος εἶναι εὔκολη, ἀρκεῖ: α) οἱ Ἀμερικανοί νά πειθαρχήσουν τό Ἰσραήλ —πρᾶγμα ὄχι ἀδύνατο, ἐφόσον τό θελήσουν καί β) οἱ Ἄραβες νά ὁμονοήσουν ἐπί μιᾶς κοινῆς πολιτικῆς ἀντί νά σκοτώνονται μεταξύ τους.

Ὁ κ. Καραμανλῆς στό σημεῖο αὐτό ἐπήνεσε τήν πολιτική τοῦ Σαντάτ, τήν ὁποία ἐχαρακτήρισε ὀρθή καί πραγματική, δεδομένου ὅτι μόνη ἡ Αἴγυπτος, φτωχή χώρα, ἔφερε τό βάρος καί τίς τεράστιες δαπάνες τοῦ πολέμου

κατά τοῦ Ἰσραήλ, ἐνῶ οἱ λοιποί Ἄραβες ἀρέσκονται μόνο νά κριτικάρουν.

Διάφορα

Κατά τήν ἐπισκόπηση διαφόρων διεθνῶν θεμάτων καί προβλημάτων ἐξετάσθηκαν τά ἑξῆς:

— Ἀφγανιστάν: κατεκρίθη ἀπό τούς δύο προέδρους ἡ αὐθαίρετος σοβιετική ἐνέργεια, ἡ ὁποία ἔφερε ἐπικίνδυνη ὄξυνση στίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν.

— Ἀλβανία: ἡ πολιτική αὐτῆς τῆς χώρας εἶναι ἀλλοπρόσαλλη καί ἀκατανόητη, τά βάζει μέ ὅλους (κ. Καραμανλῆς).

— Γιουγκοσλαβία: τά γεγονότα τοῦ Κοσσόβου ἀνησυχοῦν τόν κ. Ἑάνες. Ὁ κ. Καραμανλῆς συμφωνεῖ καί λέγει ὅτι ἡ πολυεθνική σύνθεσις καί οἱ ἀναμφισβήτητες χωριστικές τάσεις στήν γείτονά μας δέν δημιουργοῦν εὐοίωνες προοπτικές γιά ὁμαλές ἐξελίξεις στή χώρα μετά τόν Τίτο, ὁ ὁποῖος ἦταν πράγματι συνεκτικός παράγων.

— Κίνα, Καμπότζη, Βιετνάμ: ὁ κ. Καραμανλῆς ἐνημέρωσε τόν ὁμόλογό του γιά τίς συνομιλίες του μέ τούς Κινέζους ἡγέτες καί τήν βραχεῖα συνάντησή του μέ τόν πρωθυπουργό τῆς Ταϋλάνδης. Βρῆκε τήν Κίνα μία πολύ δυναμική χώρα μέ τεράστιες ἐπιτεύξεις, νομίζει ὅμως ὅτι θά εἶναι μεγάλο σφάλμα νά τήν ἐφοδιάσουν οἱ Δυτικοί μέ ὑπερσύγχρονα ὅπλα, διότι οὐδείς γνωρίζει τί μπορεῖ νά συμβεῖ στό μέλλον.

Ὡς πρός τά σινοβιετναμικά προβλήματα, εἶπε ὅτι οἱ Κινέζοι ἰσχυρίζονται ὅτι δέν ἐπιθυμοῦν νά πειθαρχήσουν τό ἄτακτο καί ἰμπεριαλιστικό Βιετνάμ — πού εἰσέβαλε στήν Καμπότζη καί τό Λάος — διότι ἀναμένουν νά πέσει μόνο του ἀπό οἰκονομικό μαρασμό, ἐφόσον ἐπί 35 χρόνια πολεμᾶ. Κατά τόν Ἕλληνα πρόεδρο, τό Βιετνάμ πρέπει νά καθίσει φρόνιμα τώρα πού πέτυχε τούς σκοπούς του, δηλαδή ἐκδίωξη Ἀμερικανῶν καί ἐνοποίηση τῆς χώρας.

— Ἀφρικανική ἤπειρος: ὁ κ. Καραμανλῆς λέγει ὅτι ἡ πολιτική κατάστασις εἶναι πολύ κακή καί ἐπικίνδυνη. Ὁ κ. Ἑάνες δείχνει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τήν περιοχή αὐτή τοῦ κόσμου πού πρόκειται ἀργότερα νά ἐπισκεφθεῖ (Ἀνγκόλα, Μοζαμβίκη) καί φρονεῖ ὅτι ἡ Εὐρώπη, καί δή μία ἑνωμένη Εὐρώπη, προώρισται καί πρέπει νά διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο, πολιτικό καί οἰκονομικό, ἰδίως λόγω πολιτιστικῶν παραδόσεων καί σχέσεων μέ τήν Μαύρη Ἤπειρο.

Γενικές ἐντυπώσεις καί συμπεράσματα

— Σέ ὅλες τίς συναντήσεις τῶν δύο προέδρων ἐπεκράτησε μεγάλη ἐγκαρδιότης καί σχεδόν πλήρης ταύτισις ἀπόψεων στά συζητηθέντα θέματα, ἀφοῦ διεπιστώθη ταυτοχρόνως πλήρης ὁμαλότης στίς διμερεῖς σχέσεις.

— Ἀνενεώθη μία προσωπική γνωριμία πού ἔγινε πρό καιροῦ στό Λονδῖνο καί μετεβλήθη σέ στενή προσωπική φιλία.

— Ἡ νεαρή σέ ἡλικία πολιτική ἡγεσία τῆς Πορτογαλίας, ἄπειρη διότι ἀνεδείχθη μετά 50 χρόνια δικτατορίας, ἔδειχνε ἐμφανῶς ὅτι ἀπολαμβάνει καί δέχεται εὐχάριστα πολιτικές συμβουλές ἀπό ἕνα ἔμπειρο πολιτικό, ὅπως ὁ ἐπισκέπτης της.

— Ὁ Ἕλλην πρόεδρος ἐξετίμησε τόν «ρεαλισμό καί τήν ὀρθή κρίση» τοῦ ὁμολόγου του, ὁ ὁποῖος, ὅπως καί ὁ πρωθυπουργός του καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, ἐπανειλημμένως ἐτόνισε τόν θαυμασμό, σεβασμό καί ἀπεριόριστη ἐκτίμηση πού τρέφει στό πρόσωπο τοῦ ἐπισκέπτου του καί στό ἔργο του»[32].

Στίς 26 Ἰουνίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τούς ἀρχηγούς τῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν καί τό μεσημέρι παρακάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ πρωθυπουργός, Π. Μπαλσεμάο. Τό ἴδιο βράδυ, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Πορτογάλου ὁμολόγου του.

Ὁ ἑλληνικός τύπος ἀπέδωσε μεγάλη σημασία στήν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Πορτογαλία:

Τό ταξίδι τοῦ Καραμανλῆ στήν Πορτογαλία — σέ μιά χώρα πού κρούει τήν πόρτα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας μέ «πίστη στίς δυνατότητες τῆς Εὐρώπης» — προβάλλει ἀνάγλυφα μιά ἀπό τίς πιό θετικές συνέπειες τῆς ἐντάξεώς μας στήν ΕΟΚ: τήν εἰσαγωγή τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς σέ ἕνα νέο στάδιο ἀναπτύξεως.

Μετέχει ἤδη ἡ Ἑλλάδα, ἐδῶ καί μῆνες, στή διαμόρφωση τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, πάνω στά μεγάλα θέματα· τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἑλληνική διπλωματία ἔχει ἀποκτήσει ἕνα σταθερότερο πλαίσιο, ἕνα ἰσχυρότερο διεθνές βῆμα. Ἡ διαπραγματευτική δύναμη, ἄρα καί τό κύρος τῆς χώρας μας ἀπέναντι στίς Τρίτες χῶρες, ἔχουν φυσιολογικά αὐξηθεῖ τά μέγιστα («Μεσημβρινή», 26.6).

Ἀποτελεῖ μεγίστη δικαίωση γιά τή δημοκρατική Ἑλλάδα καί προσωπικά γιά τόν ἄνδρα πού τήν θεμελίωσε ὅτι, ἐνῶ ὡς πρωθυπουργός ἐπισκεπτόταν τά δυτικά Κράτη γιά νά βοηθήσουν τόν τόπο μας, τώρα ὡς ἀρχηγός Κράτους, στήν πρώτη του ἐπίσημη ἐπίσκεψη σέ δυτική Δημοκρατία, αὐτή τοῦ ἐζήτησε, νά τήν βοηθήσουμε ἐμεῖς... Μέ περήφανες τίς μνῆμες τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας, ἀλλά καί προσγειωμένες στίς σημερινές αἰχμηρές πραγματικότητες, ἡ Πορτογαλία ἔχει τώρα σάν φιλόδοξο δραμά της τήν ἔνταξή της στην ΕΟΚ. Ἀλλά δέν εἶναι ὁ μόνος λόγος πού περιέβαλε τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ μέ τόσες τιμές. Ὁ πολιτικός κόσμος της τόν θεωρεῖ σάν ἱστορική προσωπικότητα, τόν μόνο ἐπιζῶντα καί ἐν ἐνεργεία ἀπό τούς μεγάλους ἡγέτες τοῦ μεταπολέμου, ὅπως τοῦ ἐτόνισε ὁ Ἑάνες. Ὁ τρόπος πού ὁδήγησε ὁμαλά καί ἀπρόσκοπτα τήν Ἑλλάδα στήν δημοκρατική της πορεία γίνεται παραδειγματικός γιά τήν Λισαβώνα πού διετράνωσε τήν ἐπιθυμία της νά διδαχθεῖ ἀπό τήν πολύτιμη ἐμπειρία του.

. . . . . .

Ἡ «ἀνακάλυψη» τῆς Πορτογαλίας ἀπό τήν Ἑλλάδα, μέ τήν ἐπίσκεψη Καραμανλῆ, διεκδικεῖ μιά σημασία, πού δέν περιορίζεται στά στενότερα πλαίσια τῆς πορτογαλικῆς ἐπιδιώξεως, γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας τοῦ Βάσκο ντά Γκάμμα στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Καί οἱ τιμές, πού ἐπιφυλάχθηκαν ἀπό τόν πρόεδρο Ἑάνες καί τους ἄλλους Πορτογάλους ἡγέτες στόν Κων. Καραμανλῆ ξέφευγαν ἀπό τα πλαίσια τῶν τιμῶν, πού ἐπιφυλάσσονται στόν ἀρχηγό ἑνός φίλου καί συμμάχου Κράτους, τοῦ ὁποίου ἐπιδιώκεται καί ἐκτιμᾶται ἡ ὑποστήριξη. Ἀπευθύνονταν, ἀκόμη, πρός τήν εὐρωπαϊκή προσωπικότητα, μιάν ἀπό τις λίγες πού

ἔχουν ἀπομείνει, ὅπως παρατήρησε ὁ στρατηγός Ἐάνες, πρός τόν πολιτικό ἄνδρα, πού ἀναίμακτα ἀποκατέστησε στή χώρα του τή δημοκρατία.

Γιά τούς ἡγέτες τῆς Πορτογαλίας, ὅπου διατηρεῖται ἀκόμη μέ συνταγματικές ἁρμοδιότητες τό Συμβούλιο τῆς Ἐπαναστάσεως καί ὅπου τά προβλήματα μιᾶς δυσχερέστατης μεταβάσεως ἀπό τή δικτατορία στή δημοκρατία δέν ἔχουν ἀκόμη ὁριστικά λυθεῖ, τό «πολιτικό αὐτό θαῦμα» δέν εἶναι ὁ μικρότερος τίτλος τοῦ Καραμανλῆ («Ἡ Βραδυνή», 30.6 καί 1.7).

... Ἐξαιρετικῆς σημασίας γιά τήν πορεία τῆς Πορτογαλίας πρός τήν Ἑνωμένη Εὐρώπη κρίνεται ἡ νέα περίοδος σχέσεών της μέ τήν Ἑλλάδα, πού διανοίγει ἡ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στή Λισαβώνα τοῦ Κ. Καραμανλῆ. ...Ὑπό τό πρίσμα αὐτό ἀντιμετωπίζεται ἀπό τήν πολιτική ἡγεσία ἡ τριήμερη ἐπίσκεψη τοῦ Ἕλληνος προέδρου, ἄν μάλιστα ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ὁ πορτογαλικός λαός προσβλέπει στήν ἔνταξη τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ ἕνα ἀσφαλές μέσο ἀντιμετωπίσεως τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων του καί τῶν μακροπροθέσμων κοινωνικῶν ἐπιπτώσεων πού μπορεῖ νά προκαλέσει ἡ ἐπιδείνωσή τους... («Ἡ Καθημερινή», 25.6).

Μεγάλη σημασία ἀπέδωσε στήν ἐπίσκεψη καί ὁ πορτογαλικός τύπος.

Ἐνδεικτικά, ἡ «Diario de Noticias» (24.6), σέ κύρια ἄρθρα της κάμει ἐκτενῆ ἀνάλυση τῶν ἑλληνοπορτογαλικῶν σχέσεων καθώς καί ἱστορική ἀναδρομή στά γεγονότα τοῦ 1974, «πού ὁδήγησαν στήν ἐπάνοδο τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τό ἡράκλειο ἔργο τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς δημοκρατίας καί τῆς ἀποκαταστάσεως κράτους δικαίου, μέ ἀποκορύφωμα τήν πλήρη ἔνταξη τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ».

Ἡ σοσιαλιστική «Portugal Note» παρατηρεῖ:

Ὁ Ἕλληνας ἡγέτης κατά τά 14 χρόνια πού κυβέρνησε τήν Ἑλλάδα θεωρεῖται ὁ πρωτεργάτης τῆς ἐπιστροφῆς της στήν δημοκρατία· πέτυχε τήν ἀνανέωση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, σταθεροποίησε τό νόμισμα καί διπλασίασε τήν οὐσιώδη ἄνοδο τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ του. Στόν ἐξωτερικό τομέα διηύρυνε τίς διεθνεῖς σχέσεις τῆς χώρας του ἀπό τά Βαλκάνια ὡς τήν Σοβιετική Ἕνωση καί τίς ἀνατολικές χῶρες, τήν Κίνα, τόν ἀραβικό κόσμο, καί διά μέσου τῆς πολιτικῆς του, τῆς «διαβαλκανικῆς συνεργασίας», δημιούργησε κλίμα ἐμπιστοσύνης καί συνεννοήσεως στήν ταραγμένη αὐτή περιοχή τοῦ κόσμου (24.6).

29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1981

Ὁρκίζονται, ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ε. Ἀβέρωφ, ὡς ἀντιπροέδρος τῆς Κυβερνήσεως, καί ὡς ὑφυπουργοί Συντονισμοῦ οἱ Ι. Παλαιοκρασᾶς καί Γ. Τζιτζικώστας.

3 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται καί ἔχει μακρά συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπισκέπτεται τήν Ἀθήνα, προκειμένου νά σταθμίσει ἀπό κοινοῦ μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση τήν περαιτέρω πορεία τοῦ Κυπριακοῦ, ἐνόψει καί τῆς ἐπικείμενης ὑποβολῆς νέων προτάσεων ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς πλευρᾶς.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τό νέο πρόεδρο τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, Α. Ἰατρίδη, καθώς καί τόν Ἱσπανό ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Χ.-Π. Λόρκα.

6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καί ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά θέματα τῆς ἁρμοδιότητάς του.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στόν πανηγυρικό ἑορτασμό τῆς συμπληρώσεως 20 ἐτῶν ἀπό τή δημιουργία τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας, πού πραγματοποιήθηκε στήν Πνύκα, μέ τήν παρουσία καί τοῦ προέδρου τῆς ΔΟΕ, Χ.-Α. Σάμαρανκ. Κηρύσσοντας τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος εἶπε:

«Κύριε πρόεδρε τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, κύριε πρόεδρε τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας, κυρίες καί κύριοι,

»Αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά γιατί μοῦ δίδεται σήμερα ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μέ διακεκριμένους ἐκπροσώπους τῆς Ὀλυμπιακῆς κινήσεως· καί νά τούς ἀπευθύνω τόν λόγο ἀπό τόν ἱστορικό καί ἱερό αὐτό χῶρο, πού ὑπῆρξε τό λίκνο καί τό σχολεῖο τῆς δημοκρατίας.

»Γιά τά θέματα πού θά ἀπασχολήσουν τό Συνέδριό σας δέν θά σᾶς ὁμιλήσω, δεδομένου ὅτι τά γνωρίζετε καλλίτερα ἀπό μένα. Θά ἐκφράσω μόνο τήν ἱκανοποίησή μου, γιατί ἡ Ὀλυμπιακή Ἀκαδημία, στή δημιουργία τῆς ὁποίας συνέβαλα καί ἐγώ, πρίν 20 χρόνια, καθιερώθηκε πλέον σάν διεθνής θεσμός. Θά ἐπωφεληθῶ ὅμως τῆς εὐκαιρίας, γιά νά διατυπώσω ὡρισμένες σκέψεις μου πού ἔχουν σχέση μέ τίς πνευματικές ἀρχές τοῦ Ὀλυμπισμοῦ. Καί λέγω πνευματικές ἀρχές, γιατί, ὡς γνωστόν, ὁ θεσμός τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς ἀρχαιότητος δέν εἶχε ἀποκλειστικά χαρακτήρα ἀθλητικό ἀλλά εἶχε χαρακτήρα εὐρύτερα πολιτιστικό. Κατά τή διάρκεια τῆς Ὀλυμπιάδος, παράλληλα μέ τήν τέλεση τῶν ἀγώνων, ἐλάμβαναν χώρα καί διάφορες πνευματικές καί καλλιτεχνικές ἐκδηλώσεις.

»Ἄλλωστε, ὁ Ὀλυμπισμός ἐπῆρε χαρακτήρα τοῦ ἰδεώδους, γιατί ἐξυπηρετοῦσε τρεῖς βασικούς καί ὑψηλούς σκοπούς: α) Τήν ἀδιάσπαστη συνοχή μεταξύ ψυχῆς καί σώματος καί τήν ἀλληλεπίδρασή τους γιά τή δημιουργία ὁλοκληρωμένης προσωπικότητος, β) Τή συναδέλφωση καί συνεργασία ὅλων τῶν πόλεων τῆς ἀρχαιότητος καί ὅλων τῶν λαῶν τῆς ἐποχῆς μας γιά τήν ἑδραίωση τῆς μεταξύ των εἰρήνης, καί γ) Τή χαρά τῆς ζωῆς πού δίδει ἡ εὐγενής ἄμιλλα γιά τήν ἀνάδειξη τοῦ καλλίτερου σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς σωματικῆς καί πνευματικῆς ἀγωγῆς.

»Πιστεύω ὅτι ἡ μελέτη τῶν Ὀλυμπιακῶν αὐτῶν ἀρχῶν

ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερα σήμερα πού οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες κινδυνεύουν νά χάσουν τό βαθύτερο αὐτό περιεχόμενό τους.

»Εἶναι γνωστό ὅτι τά τελευταῖα χρόνια ὁ ἱστορικός αὐτός θεσμός ἔχει παραμορφωθεῖ καί ἔχει παρεκκλίνει ἀπό τούς ἀρχικούς καί ὑψηλούς σκοπούς του. Καί κινδυνεύει νά ἐκφυλισθεῖ ἀπό τούς πολιτικούς ἀνταγωνισμούς, τήν ἐμπορική ἐκμετάλλευση καί τίς ἐξωαθλητικές προεκτάσεις του.

»Αὐτοί οἱ κίνδυνοι ἀκριβῶς ἐνέπνευσαν καί τήν γνωστή πρότασή μου γιά τήν ἐπάνοδο τῶν ἀγώνων στήν κοιτίδα τους καί τή μόνιμη τέλεσή τους στήν περιοχή τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας. Ὅπως εἶπα καί πρόσφατα, ἡ πρότασή μου ὄχι ἔχει οὔτε ἐθνικιστικά οὔτε ὠφελιμιστικά ἐλατήρια. Ὑπαγορεύθηκε ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς ἐξυγιάνσεως καί συνεπῶς τῆς διασώσεως τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, γιά τόν ὁποῖο οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἰδιαίτερη καί δικαιολογημένη εὐαισθησία. Πιστεύω, ἄλλωστε, ὅτι μέ τήν πρότασή μου ὁ Ὀλυμπισμός, ἐκτός τῶν ἄλλων, θά ξαναβρεῖ τήν οἰκουμενικότητά του, πού τήν ἔχασε ἀπό τή στιγμή πού ἡ τέλεση τῶν ἀγώνων, λόγω τῶν ὑψηλῶν δαπανῶν, ἔγινε προνόμιο ἐλαχίστων πλουσίων χωρῶν.

»Στήν προσπάθεια αὐτή τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ θεσμοῦ ἠμπορεῖ νά συμβάλει ἀσφαλῶς καί ἡ Ὀλυμπιακή ἐκπαίδευσις πού παρέχεται ἀπό τήν Ὀλυμπιακή Ἀκαδημία, τά εἴκοσι χρόνια τῆς ὁποίας γιορτάζομε σήμερα. Γιατί ἡ ἐκπαίδευσις αὐτή θά ἑτοιμάσει σέ ὅλες τίς χῶρες τά νέα στελέχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, πού θά εἶναι ἱκανά νά ἀντιταχθοῦν σέ κάθε παρέκκλιση ἀπό τήν ὀρθή ἑρμηνεία καί ἐφαρμογή τοῦ ἰδεώδους τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές κηρύσσω τήν ἔναρξη τῆς 21ης Ἐκπαιδευτικῆς Συνόδου τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας· καί εὔχομαι ἡ Σύνοδος αὐτή νά βοηθήσει στήν ἀποκατάσταση τῶν ὑγιῶν ἀρχῶν τοῦ Ὀλυμπισμοῦ».

Σέ δηλώσεις του, πρίν ἀναχωρήσει ἀπό τήν Ἀθήνα, ὁ πρόεδρος τῆς ΔΟΕ ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίησή του γιά τήν ὅλη διοργάνωση τῆς τελετῆς καί τόνισε:

«Ἡ τελετή στήν Πνύκα, μέ τήν παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, μᾶς συγκίνησε βαθύτατα καί μᾶς δημιουργεῖ τήν ὑποχρέωση μεγαλύτερης φροντίδας γιά τήν ὥθηση τῆς Ὀλυμπιακῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἕνα πολύτιμο κίνητρο καί γιά ὅλους μας ἐγγύηση προόδου».

Ἐξάλλου, ἀναφερόμενος στό θέμα τῆς μόνιμης διεξαγωγῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα, ὁ Χ.-Α. Σάμαρανκ θά ὑπογραμμίσει:

«Σάν πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, δέν μοῦ ἐπιτρέπεται νά κάνω δηλώσεις, μέ τίς ὁποῖες πιθανότατα θά προκαταλάμβανα τήν ἀπόφαση τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, πού ἔχει ὁριστεῖ ἀπό τήν ΔΟΕ, γιά τήν μελέτη τοῦ ὅλου θέματος. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ πρόταση τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, θά συζητηθεῖ ἀπό τήν ὁλομέλεια τῆς ΔΟΕ, τόν προσεχῆ Σεπτέμβριο στό Μπάντεν-Μπάντεν, κατά τρόπο δημοκρατικότατο καί θ' ἀποφανθοῦν γι' αὐτό οἱ ὁμοσπονδίες τῶν χωρῶν μελῶν τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς».

8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τούς ὑπουργούς Δικαιοσύνης καί Δημόσιας Τάξεως, οἱ ὁποῖοι τόν ἐνημερώνουν γιά τούς νέους ἐμπρησμούς καταστημάτων, πού σημειώθηκαν τήν προηγουμένη στήν Ἀθήνα καί τόν Πειραιά.

9 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ἀπό τό ὑπουργεῖο Βορείου Ἑλλάδος ἀνακοινώθηκε ὅτι, κατόπιν τοῦ προσωπικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἡ Ἀγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος θά παραδώσει στήν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν τά ἀρχεῖα τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας πού ἀναφέρονται σέ ἀκίνητα τῆς Θεσσαλονίκης καί ἄλλα θέματα· τό «Ἵδρυμα Ὠνάση» θά θέσει στή διάθεση τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν δύο ὑποτροφίες γιά ἐπιστημονικές ἔρευνες. Ἀκόμη, ἡ ἐνίσχυση πού δίνεται κάθε χρόνο ἀπό τό προϊόν τῶν κρατικῶν λαχείων στήν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν αὐξάνεται ἐπί μονίμου βάσεως στό ποσό τῶν 12.000.000 δρχ.

Ἐξάλλου, χάρη στό ἐνδιαφέρον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, χορηγήθηκε πίστωση 10.000.000 δρχ. γιά τήν κατασκευή τῆς ὁδοῦ πού συνδέει τό ἀρχαῖο Δίο μέ τήν ἐθνική ὁδό Θεσσαλονίκης - Λαρίσης, καθώς καί πίστωση 6.500.000 δρχ. γιά διάφορες ἐργασίες, στό Θέατρο Δάσους Θεσσαλονίκης.

14 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη. Ἀνταλλάχτηκαν ἀπόψεις σχετικά μέ τό χρόνο διαλύσεως τῆς Βουλῆς καί τῆς διενέργειας ἐκλογῶν.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται, διαδοχικά, τόν ὑπουργό Οἰκονομικῶν, Μ. Ἔβερτ, τόν προέδρο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου, τόν πρωθυπουργό τῆς Οὐγγαρίας, Γκ. Λαζάρ, καί τόν ὑπουργό Παιδείας τῆς Κύπρου, Ν. Κονομῆ.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά δεχτεῖ τό προεδρεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τό ὁποῖο καί θά ζητήσει τή συμπαράσταση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους γιά τήν ἐξασφάλιση οἰκοπέδου, μέ σκοπό, κυρίως, τήν ἀνέγερση κτιρίου χάρη τῶν ἐρευνητικῶν κέντρων καί τῆς βιβλιοθήκης της.

Συνάντηση μέ τό προεδρεῖο τῆς Ἀκαδημίας θά ἔχει ὁ Κ. Καραμανλῆς καί στίς 8 Αὐγούστου· δύο μῆνες ἀργότερα, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Ἀκαδημίας, Κ. Τρυπάνης, θά ἀπευθύνει ἐπιστολή, μέ τήν ὁποία εὐχαριστεῖ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τή συμπαράστασή του:

Τελετή, στήν Πνύκα, γιά τά 20 χρόνια τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας.
Στό βῆμα ὁ Χ.-Α. Σάμαρανκ.

«Ἐπιθυμοῦμε ὅλοι νά ἐκφράσομεν καί πάλιν τάς θερμοτάτας εὐχαριστίας μας διά τό μέγα ἐνδιαφέρον σας σχετικῶς μέ τήν Ἀκαδημίαν.

»Ἡ ἐξασφάλισις οἰκοπέδου διά τήν ἀνοικοδόμησιν καταλλήλων κτηρίων διά τά Ἐρευνητικά Κέντρα καί τήν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας· ἡ παραχώρησις ὑπό τῆς τηλεοράσεως ἐκπομπῆς διά τήν προβολήν τοῦ ἔργου της· ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν λεωφορείων ἀπό τήν ὁδόν Σίνα· ἡ ἐξασφάλισις τοῦ διορισμοῦ τῶν 16 ὑπαλλήλων τῶν Κέντρων Ἐρευνῶν καί τῆς διοικήσεως τῆς Ἀκαδημίας καθώς καί τῆς ἐπιχορηγήσεως τῶν 10.000.000 διά τήν συγγραφήν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τῆς UNESCO ἔγιναν δυνατά μόνον χάρις εἰς ὑμᾶς»[10].

17 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό Γιουγκοσλάβο πρωθυπουργό, Β. Τζουράνοβιτς, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Κατά τήν 7η ἐπέτειο ἀπό τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δήλωσε:

«Ἂν ἡ 20ή Ἰουλίου εἶναι ἡμέρα ὀδύνης γιά τούς Ἕλληνες, γιά τούς Τούρκους θά πρέπει νά θεωρεῖται ἡμέρα καταισχύνης. Ὅπως θά πρέπει νά θεωρεῖται καί σημάδι παρακμῆς τοῦ πολιτισμένου κόσμου ἡ παράτασις τοῦ δράματος τῆς Μεγαλονήσου.

»Ὁ κυπριακός λαός ἠμπορεῖ νά εἶναι βέβαιος ὅτι ὁ ἑλληνισμός, στό σύνολό του, θά στέκει στό πλευρό του, ὡς τήν ἡμέρα τῆς δικαιώσεώς του».

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε στή Δυτική Γερμανία.

Σύμφωνα, πάντως, μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, τούς δύο ἄνδρες ἀπασχόλησε τό θέμα τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν. Οἱ ἴδιες πηγές ἀνέφεραν ὅτι τό ζήτημα κυριάρχησε καί στίς συναντήσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ τίς ἑπόμενες ἡμέρες, μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΚΚΕ, Χ. Φλωράκη, καθώς καί μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) καί τόν κοινοβουλευτικό ἐκπρόσωπο τοῦ κόμματος, Χ. Δρακόπουλο καί Λ. Κύρκο.

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 70 χρόνων ἀπό τήν ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Μακεδονία», ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στή διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Σᾶς ἀπευθύνω τά εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τά 70 χρόνια τῆς "Μακεδονίας". Ἡ μακροβιότητα τῆς ἐφημερίδας ἀποδεικνύει ὅτι ἔχει βάσεις ὑγιεῖς καί ἀρχές σταθερές. Γι' αὐτό καί πετυχαίνει νά ἐπιζεῖ ἐξασφαλίζοντας τήν προτίμηση τοῦ κοινοῦ.

»Πέραν, ὅμως, αὐτοῦ, ἡ "Μακεδονία", ἐφημερίδα πού ἐξεδόθη ὅταν ἀκόμα ἡ Βόρειος Ἑλλάδα ἦταν τουρκοκρατούμενη, ἔδωσε τό παρόν σέ ὅλους τούς ἐθνικούς ἀγῶνες καί εἰδικώτερα στίς κρίσιμες στιγμές γιά τήν Μακεδονία.

»Στήν ὑψηλή ποιοτική στάθμη καί τή μαχητικότητα τῆς ἐφημερίδας συνέβαλε ἀποφασιστικά ὁ ἀείμνηστος Γιάννης Βελλίδης, πού ὑπῆρξε γενναῖος ἀγωνιστής καί προσωπικός μου φίλος.

»Πιστεύω ὅτι ἡ "Μακεδονία" θά συνεχίσει τήν πορεία της, πάντα στήν ὑπηρεσία τοῦ τόπου».

21 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μόλις πληροφορήθηκε τό θάνατο τῆς ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ τῆς Βουλγαρίας, Λ. Ζίφκοβα, ἀπέστειλε πρός τόν πατέρα της, πρόεδρο Τ. Ζίφκωφ, συλλυπητήριο τηλεγράφημα.

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπαντᾶ σέ ἐρωτήσεις δημοσιογράφων, κατά τή διάρκεια τῆς καθιερωμένης δεξιώσεως πού παρέθεσε στό Προεδρικό Μέγαρο:

— Κύριε πρόεδρε, ἡ δημοκρατία συμπληρώνει σήμερα τά ἑπτά της χρόνια. Πῶς κρίνετε τή μέχρι τοῦδε πορεία της;

«Ἡ Δημοκρατία στόν τόπο μας δέν ἀποκαταστάθηκε μόνον ἀνώδυνα· ἀλλά καί ἐλειτούργησε χάρη στή μετριοπάθεια καί τή σύνεση τοῦ λαοῦ μας κατά τρόπον ὁμαλόν καί, θά ἔλεγα σέ σύγκριση μέ τό παρελθόν, κατά τρόπον μοναδικό».

— Πῶς βλέπετε τό μέλλον τῆς δημοκρατίας, κύριε πρόεδρε;

«Μέ αἰσιοδοξία. Αὐτονόητο εἶναι, βέβαια, ὅτι ἡ πορεία τῆς δημοκρατίας θά ἐπηρεασθεῖ ἀπό τή συμπεριφορά τῶν κομμάτων καί προπαντός τοῦ λαοῦ».

— Θεωρεῖτε δηλαδή ἀσφαλές τό μέλλον τῆς δημοκρατίας;

«Δέν νομίζω ὅτι ἠμπορεῖ ἡ δημοκρατία νά ἀπειληθεῖ ἀπό ἀνατρεπτικές δυνάμεις. Ἠμπορεῖ, ὅμως, νά ἀποδυναμωθεῖ, ἂν ὁ λαός δέν τήν προστατεύσει ἀπό τίς ὑπερβολές καί τήν δημαγωγία».

— Πάντως, κύριε πρόεδρε, ὁ λαός πιστεύει ὅτι ἐγγύηση γιά τήν δημοκρατία ἀποτελεῖ ἡ παρουσία σας στήν προεδρία.

«Ὁ λαός θά πρέπει νά γνωρίζει ὅτι τήν εὐθύνη γιά τό μέλλον τοῦ τόπου αὐτοῦ, καί συνεπῶς καί τῆς δημοκρατίας, θά τήν φέρει ὁ ἴδιος καί ὄχι ἐγώ. Ὁπωσδήποτε, ἡ μέχρι τοῦδε πορεία τῆς δημοκρατίας μᾶς ἐπιτρέπει νά εἴμαστε αἰσιόδοξοι γιά τό μέλλον».

27 ΙΟΥΛΙΟΥ 1981

Ἀπό τήν προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀνακοινώνεται ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν θά παραστεῖ στούς γάμους τοῦ διαδόχου τοῦ βρετανικοῦ θρόνου, Καρόλου — ὅπως εἶχε ἀρχικά ἀνακοινωθεῖ — λόγω ἐλαφρᾶς ἀδιαθεσίας· στήν τελετή θά τόν ἐκπροσωπήσει ὁ πρωθυπουργός.

Στό μεταξύ, τήν προηγουμένη, καί ἐνόψει τῆς ἀναμενόμενης ἀφίξεώς του στό Λονδίνο, ἡ ἐφημερίδα «Observer» εἶχε δημοσιεύσει ἐκτενές ἄρθρο, ὅπου ἀναφέρονταν, μεταξύ ἄλλων:

Ἔχουν μόλις κλείσει ἑπτά χρόνια ἀπό τότε πού ὁ Καραμανλῆς ἐπέστρεψε ἀπό τήν ἐξορία του στό Παρίσι στήν Ἀθήνα, γιά νά ἀναλάβει τήν διακυβέρνηση τῆς χώρας, μετά τήν πτώση τῆς στρατιωτικῆς χούντας. Ἔκτοτε, ἀνέβασε οἰκονομικῶς τήν Ἑλλάδα, ἀπό τά πρόθυρα τῆς χρεωκοπίας, ὅπου βρισκόταν, ἀποσόβησε τόν πόλεμο μέ τήν Τουρκία, ἐπανέφερε τίς ἑλληνικές ἔνοπλες δυνάμεις στό ΝΑΤΟ, ἀποκατέστησε τήν δημοκρατία ὑπό νέο Σύνταγμα καί ὁδήγησε θριαμβευτικά τήν χώρα στούς κόλπους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Καθ' ὅλο αὐτό τό χρονικό διάστημα, οἱ θεσμοί τοῦ ἔθνους παρέμειναν σταθερά ὑπό τόν ἔλεγχο τῆς Νέας Δημοκρατίας: τό συντηρητικό δηλαδή κόμμα τοῦ κ. Καραμανλῆ. Τώρα, μέ τίς ἀνερχόμενες προσδοκίες γιά ἀλλαγή, τίθεται τό ἐρώτημα ἐάν μιά ἐνδεχόμενη κυβερνητική μεταβολή, μετά τίς ἐκλογές τοῦ Ὀκτωβρίου, θά μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ κάτω ἀπό συνθῆκες ὁμαλότητος.

Διεκδικητής τῆς ἐξουσίας εἶναι τό ἀριστερό ΠΑΣΟΚ (Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα) τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου, πρώην καθηγητοῦ τῆς οἰκονομολογίας, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπαπειλούμενη κυριάρχηση ἐπί μιᾶς κεντρώας Κυβερνήσεως τό 1967, ἀπετέλεσε τό ἔναυσμα γιά τό κίνημα τῶν συνταγματαρχῶν.

Ἔχει, ἄραγε, μπεῖ ἀρκετά στά σημερινά πολιτικά πράγματα ὁ Παπανδρέου, ὥστε νά ἀποφύγει νά προκαλέσει τό στρατό γιά δεύτερη φορά; Ἔχει, ἄραγε, ἐδραιώσει ἕνα ἀρκετά δημοκρατικό σύστημα ὁ Καραμανλῆς ὥστε, ἄν χρειαστεῖ, νά μπορέσει ἡ Δεξιά νά δεχθεῖ ἕνα σοσιαλιστή πρωθυπουργό; Ἀπό τίς ἀπαντήσεις σέ αὐτά τά ἐρωτήματα θά ἐξαρτηθεῖ ἡ σταθερότης τῆς Νοτίου πλευρᾶς τοῦ ΝΑΤΟ.

Κατά τίς δημόσιες ἐμφανίσεις του, ὁ Καραμανλῆς μπορεῖ ἀκόμα καί στά 73 του χρόνια νά φαίνεται ἀπόμακρος καί φοβερά ἐπιβλητικός ἡγέτης... Ὡστόσο, ἀνάμεσα σέ στενούς φίλους πού εἶναι λίγοι καί ἀνεπιτήδευτοι, ὁ Καραμανλῆς δείχνει μιά διαφορετική πλευρά. Ἀκόμη καί ὁ ἐπισκέπτης ἀφοπλίζεται, τίς σπάνιες ἐκεῖνες στιγμές οἰκειότητος, μέ τήν ἁπλότητα ἑνός ἀνδρός, τοῦ ὁποίου ἡ ζωή ἀντικαθρεπτίζει τήν ζωή τῆς χώρας του, κατά τήν μακρά ἀνοδική της πορεία μέσα στήν ἀνέχεια.

Τό δύσκολο ξεκίνημά του ἐξηγεῖ σέ μεγάλο βαθμό τήν παραπέρα πολιτική πορεία τοῦ Καραμανλῆ: Τόν πεισματάρικο πραγματισμό του, τήν φροντίδα του γιά τήν ἀνακούφιση ἀπό τή φτώχεια, ὡς προϋπόθεση πολιτικῆς ἀναπτύξεως, τό ἔνστικτό του γιά τίς πραγματικότητες τῆς ἐξουσίας, καί πάνω ἀπ' ὅλα τήν ἀποφασιστικότητα μέ τήν ὁποία ἐπεδόθη στόν «ἐκσυγχρονισμό» μιᾶς κοινωνίας, ἡ ὁποία διατηρεῖ ἀκόμη πάμπολλα τά ἴχνη του βυζαντινοῦ παρελθόντος της.

Σέ ὅλα αὐτά ὁ Καραμανλῆς ἐπέλεξε μέ συνέπεια τήν ἔμμεση προσέγγιση, προτιμώντας την πάντοτε ἀπό ὁποιοδήποτε εἶδος παλληκαρισμοῦ. Κατά τόν Β' παγκόσμιο πόλεμο, ἔχοντας ἤδη πίσω του μία σύντομη θητεία ὡς βουλευτής τοῦ Λαϊκοῦ (συντηρητικοῦ) κόμματος, ἔφυγε τελικῶς ἀπό τήν Ἑλλάδα σέ ἕνα εὐάλωτο καῖκι γιά νά συναντήσει συναδέλφους του στό Κάιρο. Δέν ἔλαβε ὅμως ποτέ μέρος σέ καμμία ἀπό τίς ἀνταρτικές ὁμάδες.

Οἱ ἐπικριτές τοῦ ἀντιηρωικοῦ στύλ τοῦ Καραμανλῆ τοῦ καταλογίζουν ὅτι, μέ τό νά ἀφήσει τήν πολιτική, ἐνεθάρρυνε τούς συνταγματάρχες νά κάνουν τό πραξικόπημά τους τό 1967, σέ μία ἐποχή ὅπου ἡ παρουσία του θά μποροῦσε ἴσως νά εἶχε συμβάλει στό νά χαλιναγωγηθεῖ τό παλάτι καί οἱ δυνάμεις τῆς ἄκρας Δεξιᾶς.

Δώδεκα χρόνια πρίν, ὕστερα ἀπό τήν θητεία του ὡς ὑπουργοῦ Δημοσίων Ἔργων (κατά τήν διάρκεια τῆς ὁποίας ἀνανέωσε τό σύστημα μεταφορῶν στήν Ἀθήνα καί προώθησε τόν ἐξηλεκτρισμό στήν ἐπαρχία) ὁ βασιλεύς τοῦ εἶχε ζητήσει νά σχηματίσει Κυβέρνηση. Μέ ἔγκριση πρῶτα τοῦ Κοινοβουλίου καί ὕστερα τῆς λαϊκῆς ψήφου, ὁ Καραμανλῆς καταπιάστηκε μέ τήν μεταρρύθμιση τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς, βεβαίως μέσα σέ αὐστηρῶς συντηρητικά πλαίσια.

Κατά τήν ὀκταετῆ του πρωθυπουργία τοῦτο ἀπεδείχθη ἀνέφικτο. Τό ἐμπόδιο ἦταν ἡ «παρακυβέρνηση», ἡ ὁποία βρισκόταν ὑπό τόν ἔλεγχο τῆς Αὐλῆς καί πιό συγκεκριμένα τῆς αὐταρχικῆς βασιλίσσης Φρειδερίκης, καί πού λειτουργοῦσε μέσω τοῦ Στρατοῦ καί τῆς πανταχοῦ παρούσας ὑπηρεσίας ἀσφαλείας. Οἱ αὐξανόμενες προστριβές ὁδήγησαν στήν παραίτησή του τό 1963.

. . . . . .

Τά ἀποτελέσματα τῆς 10ετοῦς ἀπομακρύνσεώς του φάνηκαν κατά τήν ἐπιστροφή του. Διαθέτοντας μιά πλειοψηφία χωρίς προηγούμενο στήν ἀνασυσταθεῖσα Βουλή, προέβη στή θαρραλέα πράξη νομιμοποιήσεως τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος πού βρισκόταν γιά πολύ καιρό ἐκτός νόμου, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀρνήθηκε νά καταδιώξει κάθε μικρό συνεργάτη τῆς χούντας (μόνο οἱ ἡγέτες καί οἱ βασανιστές πού εἶναι σήμερα στή φυλακή).

Ἀκόμη, μεταξύ τῶν ὀπαδῶν του ὑπάρχουν ἐκεῖνοι πού λένε ὅτι ὁ Καραμανλῆς ἔπρεπε νά εἶχε προχωρήσει περισσότερο ἀπ' ὅ,τι προχώρησε στήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποσχέσεων μεταρρυθμίσεως κατά τά χρόνια μετά τήν ἐπιστροφή του, ἰδίως τά πρῶτα ἕξι πού διήνυσε ὡς πρωθυπουργός. Οὔτε μπορεῖ κανείς βέβαια νά ἀρνηθεῖ ὅτι, παρά τήν πολιτική καί τήν οἰκονομική της ἀνάρρωση, ἡ Ἑλλάς ἐξακολουθεῖ νά κύπτει ὑπό τό βάρος μιᾶς βαρύγδουπης γραφειοκρατίας, τοῦ ὑπερσυγκεντρωτισμοῦ, τῆς φοροδιαφυγῆς, τοῦ «ἀσήκωτου» χεριοῦ τῶν τραπεζῶν καί — κυρίως — μιᾶς πολιτικῆς νοοτροπίας πού ἐξακολουθεῖ νά βλέπει τήν πολιτική ὑπό τήν ἔννοια τῆς πατρωνείας καί τοῦ παζαριοῦ μεταξύ ὁμάδων δυνάμεως.

Ὁ Καραμανλῆς πιστεύει πῶς μόνο ἡ συμμετοχή στήν ΕΟΚ καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς πολιτικῆς ἑνότητος τῆς Εὐρώπης μπορεῖ νά ἐπιφέρει τίς ἀναγκαῖες ἀλλαγές, ἐνῶ ὁ Παπανδρέου ὑπόσχεται κατά μέτωπον ἐπίθεση ἐναντίον αὐτῶν τῶν προβλημάτων.

Παρ' ὅλα αὐτά μπορεῖ κανείς νά διαβλέψει σημεῖα συνδιαλλαγῆς μεταξύ τους σέ θέματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς. Στό τέλος-τέλος ἀμφότεροι ἐπιδιώκουν τόν ἴδιο εὐρύτερο σκοπό, δηλαδή τόν ἐκσυγχρονισμό τῆς χώρας.

Ὁ κίνδυνος ὑποβόσκει μᾶλλον στά ζητήματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Εἶναι βέβαια ἀλήθεια ὅτι ὁ Παπανδρέου ἔχει μετριάσει τήν πολιτική του: Ἔτσι, τώρα δέν λέει ὅτι θά φύγει ἀπό τήν ΕΟΚ, ἀλλά μιλάει γιά ἐπαναδιαπραγμάτευση καλυτέρων ὅρων εἰσοδοχῆς. Ἔφτασε μάλιστα νά δεχθεῖ τήν ἀνάγκη παραμονῆς τῆς Ἑλλάδος στό ΝΑΤΟ, προσωρινῶς. Ἐξακολουθεῖ, ὡστόσο, νά σφυροκοπᾶ τή θρυαλλίδα τῆς ξεχασμένης ὡρολογιακῆς βόμβας τῆς Εὐρώπης: τήν ἀναμέτρηση μέ τήν Τουρκία σχετικά μέ τίς ἀπαιτήσεις τῆς τελευταίας ἐπί τῶν λωρίδων ἐκείνων τῆς ὑφαλοκρηπίδος καί τοῦ ἐναερίου χώρου τοῦ Αἰγαίου, οἱ ὁποῖες περιβάλλουν τά ἑλληνικά νησιά.

Κατά τά τελευταῖα χρόνια οἱ δύο χῶρες βρέθηκαν περισσότερες ἀπό μιά φορές σέ πορεία πρός πόλεμο, τόν ὁποῖο ἀπεσόβησε μόνο ἡ σώφρων χείρ τοῦ Καραμανλῆ. Ἐδῶ καί δύο χρόνια, μιά ρύθμιση τῶν διαφορῶν θά μποροῦσε ἴσως νά εἶχε ἐπιτευχθεῖ, ἐάν ἡ Τουρκία ἦταν σέ θέση νά ἀντιπαρατάξει στόν Καραμανλῆ ἕνα πολιτικό ἡγέτη (statesman) ἀναλόγου διαμετρήματος, ἱκανό νά ἐπαναλάβει τό φαινόμενο τῆς συνδιαλλαγῆς Βενιζέλου - Ἀτατούρκ. Τοῦτο ὅμως δέν μπόρεσε νά τό κάνει ἡ Τουρκία.

Ὁ Παπανδρέου, ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, βλέπει τή συμμετοχή στό ΝΑΤΟ ὡς τό μόνο μέσο γιά νά ἐξασφαλίσει ἡ χώρα ὅπλα, μέ τά ὁποῖα θά μπορέσει νά ἀντιμετωπίσει «τόν ἐχθρό πέραν τοῦ πελάγους». Πρόκειται γιά ἀντίληψη πού δέν προκαλεῖ λιγότερες ἀνησυχίες, ἔστω καί ἄν εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Παπανδρέου τή διατυμπανίζει, γιά νά ἐξασφαλίσει τήν ὑποστήριξη τοῦ παλαιοῦ του ἐχθροῦ, δηλαδή τοῦ στρατοῦ.

Τό νέο ἑλληνικό Σύνταγμα δίνει σημαντικές ἐξουσίες στήν προεδρία, τήν ὁποία κατέχει ἐδῶ καί 12 μῆνες ὁ Καραμανλῆς, ἔχοντας ἀφήσει τήν πρωθυπουργία στόν ὑποστηρικτή του Γεώργιο Ράλλη. Τό ἐπίτευγμά του νά ἀποκαταστήσει τή δημοκρατία στήν Ἑλλάδα θά τεθεῖ ὑπό τή δοκιμασία τοῦ κατά πόσον, σέ περίπτωση πού οἱ ἐκλογές ὑπαγορεύσουν ἀλλαγή, θά καταστεῖ δυνατόν ὁ ἴδιος, ὡς πρόεδρος, μαζί μέ ἕναν νέο πρωθυπουργό, νά φέρουν τήν Ἑλλάδα στόν κόσμο τῆς δεκαετίας τοῦ 1980.

Ὅπως λέει ὁ ἴδιος ὁ Καραμανλῆς: *«σταθερή μου πολιτική γραμμή ἦταν νά ἐπιφέρω μία βαθειά ἀλλαγή στή ζωή μας ὡς ἔθνους. Δέν ἐννοῶ δέ τήν ἀλλαγή Κυβερνήσεως ἤ προγραμμάτων, τήν ὁποία ζητοῦν συνεχῶς οἱ συμπατριῶτες μου. Ἐννοῶ τήν ἀλλαγή στό πολιτικό κλίμα τῆς χώρας μου καί τήν πολιτική νοοτροπία τοῦ λαοῦ μου... Ἐάν τό πέτυχα ἤ ὄχι θά τό δείξει τό μέλλον. Ἴσως δέ καί τό ἄμεσο μέλλον».*

1-5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη, γιά νά κηρύξει τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ τρίτου Συνεδρίου τῶν Παμμακεδονικῶν Ἑνώσεων Ἀμερικῆς, Καναδᾶ καί Αὐστραλίας.

Τήν 1η Αὐγούστου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, συνοδεύομενος ἀπό τόν ὑπουργό Βορείου Ἑλλάδος, Ν. Μάρτη, ἐπισκέφθηκε τό θερινό θέατρο στόν Κεδρηνό λόφο καί ἐνημερώθηκε γιά τήν ἐκτέλεση ἔργων τόσο στό θέατρο, ὅσο καί στόν περιβάλλοντα χῶρο. Κατόπιν, ξεναγήθηκε, ἀπό τόν πρύτανη τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Γ. Στεργιάδη, καί τό σεισμολόγο, Γ. Λεβεντάκη, στίς ἐγκαταστάσεις τοῦ κεντρικοῦ Σεισμολογικοῦ Σταθμοῦ τοῦ ἐργαστηρίου Γεωφυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ σταθμός, μεγάλων δυνατοτήτων καί ἀπό τούς πλέον σύγχρονους στόν κόσμο, εἶχε ἱδρυθεῖ κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ τό 1978, μετά τούς καταστρεπτικούς σεισμούς πού εἶχαν πλήξει τή συμπρωτεύουσα.

Τήν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κήρυξε τήν ἔναρξη τοῦ Συνεδρίου, στήν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν:

«Σεβασμιώτατοι,

»Ἀγαπητοί κύριοι σύνεδροι,

»Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά γιατί μοῦ δίνεται σήμερα ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μέ ἕνα ἐκλεκτό τμῆμα τῆς ὁμογένειας. Μέ τούς Μακεδόνας τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Καναδᾶ καί τῆς Αὐστραλίας καί νά τούς ἀπευθύνω ἀπό μέρους τῆς Πολιτείας θερμό χαιρετισμό.

»Ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω, κύριοι σύνεδροι, ὅτι ἡ πατρίδα, πού σᾶς ὑποδέχεται σήμερα μέ ἀγάπη εἰλικρινῆ, παρακολουθεῖ μέ ἐνδιαφέρον, ἀλλά καί ὑπερηφάνεια, τίς λαμπρές ἐπιδόσεις σας στίς καινούργιες σας πατρίδες. Θαυμάζει τίς προόδους πού σημειώνετε ἐκεῖ. Καί χαίρεται γιά τήν προκοπή σας.

»Ἡ σημερινή ἐπιβλητική σας παρουσία στή Θεσσαλονίκη ἐπιβεβαιώνει, κατά τρόπο πανηγυρικό, τήν πίστη καί τήν ἀφοσίωσή σας πρός τήν πατρίδα. Καί ἀποδεικνύει ὅτι εἴσθε ἀποφασισμένοι νά συνεχίσετε τήν παράδοση τῶν προγόνων σας πού βοήθησαν τό ἔθνος εἰς ὅλους τούς ἀγῶνας του, εἰρηνικούς καί ἐθνικούς.

»Ἡ ἀπόφαση, ἐξ ἄλλου, τῶν ὀργανώσεών σας νά πραγματοποιοῦν κάθε τέσσερα χρόνια τό Συνέδριό τους στήν ἱστορική καί ὡραία αὐτή πόλη ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Γιατί ἐνισχύει τό δεσμό τῶν ἀποδήμων μέ τήν πατρίδα τους, ἀλλά καί γιατί δίνει τήν εὐκαιρία, ἰδίως στούς νεωτέρους, νά γνωρίσουν τήν ὁμορφιά, τήν πρόοδο καί τήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας.

»Οἱ τελευταῖες συντονισμένες καί ἐντατικές ἀνασκαφές στό τρίγωνο — ὅπως τό ὠνόμασα — Πέλλας, Βεργίνας καί Δίου, φωτίζουν μέ καινούργιο πρίσμα τόν πολιτισμό τῶν Μακεδόνων καί τόν ἀποφασιστικό ρόλο πού ἔπαιξαν στή ζωή τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

»Τά εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν αὐτῶν ἔχουν σημασία πολλαπλῆ. Ἔχουν σημασία ἱστορική, καλλιτεχνική καί προπαντός ἐθνική. Γιατί ἐπιβεβαιώνουν τό γεγονός ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ Βορρᾶ καί τοῦ Νότου εἶχαν τήν ἴδια γλώσσα, τούς ἴδιους θεούς καί τόν ἴδιο πολιτισμό. Ἔχουν δηλαδή τά βασικά γνωρίσματα τῆς ἑνότητος ἑνός ἔθνους. Εἰδικώτερα τό Δίο, ἡ ἱερά πόλη τῶν Μακεδόνων, πού βρίσκεται κάτω ἀπό τήν σκιά τοῦ Ὀλύμπου καί πού δίνει ζωντανή τήν εἰκόνα τῶν πολιτισμῶν 26 αἰώνων, φωτίζει ἐντυπωσιακά τήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας καί, συνεπῶς, ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Επίσκεψη στό Άγιο Όρος.

«Σᾶς συμβουλεύω νά μήν φύγετε ἀπό τήν Μακεδονία χωρίς νά ἐπισκεφθεῖτε, παράλληλα μέ τήν Βεργίνα, καί τό Δίο. Καί αὐτό τό συμβουλεύω σέ ὅλους τούς Ἕλληνες, γιατί, κατά τή γνώμη μου, τό Δίο εἶναι γιά τή Βόρειο Ἑλλάδα ὅ,τι εἶναι περίπου οἱ Δελφοί γιά τή Νότιο Ἑλλάδα.

»Κύριοι σύνεδροι καί ἀγαπητοί συμπατριῶτες,

»Ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς φυλῆς μας εἶναι ἡ ἀδιάκοπη διά μέσου τῶν αἰώνων ἀποδημία. Τό 1/3 περίπου τῶν Ἑλλήνων εὑρίσκεται ἔξω ἀπό τήν Ἑλλάδα. Καί αὐτό, γιατί ἡ φτώχεια, πού ἦταν κατά τόν Ἡρόδοτο ὁ μόνιμος σύντροφος τῆς Ἑλλάδος, ἀνάγκαζε τούς Ἕλληνες ἀπό τήν ἀρχαιότητα νά μεταναστεύουν καί νά ἀναζητοῦν τήν τύχη τους σέ ὅλες τίς ἠπείρους. Νά δουλεύουν ἐκεῖ σκληρά, κάτω ἀπό σκληρές συνθῆκες καί ὄχι μόνο νά προκόβουν οἱ ἴδιοι, ἀλλά νά βοηθοῦν καί τήν πατρίδα τους.

»Παλαιότερα, οἱ Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς ἀποτελοῦσαν γιά τήν φτωχή Ἑλλάδα δύναμη οἰκονομική. Σήμερα, χάρις στίς προόδους πού ἐσημειώσαμε κι ἐμεῖς ἐδῶ, ἀλλά προπαντός ἐσεῖς, ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμός, ἀποτελοῦν γιά τήν Ἑλλάδα δύναμη πολιτική καί ἠθική. Δύναμη δηλαδή ἔθνική.

»Αὐτονόητο, βέβαια, εἶναι ὅτι, γιά νά ἀξιοποιηθεῖ ἡ δύναμις αὐτή, χρειάζεται ὁμόνοια καί συντονισμός τῶν προσπαθειῶν ὅλων τῶν ὀργανώσεων τῶν ὁμογενῶν. Καί γιά νά τό ἐπιτύχετε, θά πρέπει ἐκεῖ πού βρίσκεσθε νά καλλιεργεῖτε τίς ἀρετές καί ὄχι τά ἐλαττώματα τά δικά μας καί ἰδίως τά πολιτικά.

»Μέ τήν ἀριθμητική, τήν οἰκονομική, τήν πολιτική ὑπεροχή, πού διαθέτετε ἤδη, ἠμπορεῖτε, ἄν συνεργάζεσθε στενά, νά ἐξουδετερώσετε ὅλους ἐκείνους πού θέλουν νά βλάπτουν τήν Ἑλλάδα. Καί εἰδικώτερα ἐκείνους πού προσπαθοῦν νά παραμορφώσουν τήν ἱστορία τοῦ τόπου μας.

»Μέ τή διαβεβαίωση ὅτι σᾶς παρακολουθοῦμε πάντοτε μέ ἀγάπη καί στοργή. Καί μέ τήν εὐχή ὅπως οἱ δραστηριότητές σας στίς καινούργιες σας πατρίδες συνδυάζονται πάντοτε μέ τή δημιουργική σας παρουσία στήν Ἑλλάδα, κηρύσσω τήν ἔναρξη τοῦ Συνεδρίου τῶν Πανμακεδονικῶν Ἑνώσεων Ἀμερικῆς, Καναδᾶ καί Αὐστραλίας».

Στίς 3 Αὐγούστου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά δεχτεῖ στό Κυβερνεῖο τούς καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Μ. Ἀνδρόνικο, Δ. Παντερμαλῆ, καθώς καί ὁμάδα ἀρχαιολόγων, προκειμένου νά ἐνημερωθεῖ γιά τήν πορεία τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν τῆς Βεργίνας, τοῦ Δίου, τῆς Πέλλας καί τῆς Σίνδου. Στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρθηκε ὅτι ἡ ἐφαρμογή τοῦ προγράμματος γινόταν κανονικά καί ὅτι συνεχῶς ἔρχονταν στό φῶς νέα εὑρήματα, σημαντικά τόσον ἀπό ἀρχαιολογικῆς ὅσο καί ἀπό ἐθνικῆς πλευρᾶς. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ζήτησε ἀπό τούς ὑπευθύνους νά προετοιμαστεῖ ἡ προβολή ἐπί διεθνοῦς ἐπιπέδου τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτῶν χώρων καί τῶν εὑρημάτων τους, ἐνῶ παράλληλα ἐνημερώθηκε γύρω ἀπό ἀρχαιολογικά ζητήματα τῆς Θράκης καί ἔδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐφαρμογή καί στήν περιοχή αὐτή εἰδικοῦ προγράμματος ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν καθηγητή Κ. Βαβοῦσκο, πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν καί τοῦ Ἱδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, καθώς καί τό διευθυντή τοῦ ἱδρύματος, καθηγητή Κ. Σβολόπουλο. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε γιά τό ἐπιστημονικό καί ἐκδοτικό ἔργο τῆς Ἑταιρείας· καί, παράλληλα, ἐξεδήλωσε τό ἐνεργό ἐνδιαφέρον του γιά τήν ἀνέγερση ἰδιόκτητου κτιρίου τοῦ ΙΜΧΑ, ἐξασφαλίζοντας τή δωρεάν παραχώρηση ἀπό τό Δημόσιο οἰκοπέδου στή νέα παραλία Θεσσαλονίκης, πλάι στή σχολή Τυφλῶν.

Τό ἀπόγευμα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τό κτίριο τοῦ παλαιοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου, τό ὁποῖο προορίζεται νά στεγάσει τό Μουσεῖο τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα. Κατόπιν, συνοδευόμενος ἀπό τόν Ν. Μάρτη, τόν ὑφυπουργό Οἰκονομικῶν, Π. Μποκοβό, καί τόν πρύτανη τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Γ. Στεργιάδη, ἐπισκέφθηκε στό Πανόραμα, ἔκταση τοῦ Δημοσίου, τῆς ὁποίας τήν παραχώρηση διεκδικεῖ τό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, προκειμένου νά ἐπεκτείνει τίς ἐγκαταστάσεις του. Ὁ πρύτανης ἀνέπτυξε τά σχέδια γιά τή δημιουργία νέας Πανεπιστημιουπόλεως καί ζήτησε τή βοήθειά του γιά τήν πραγματοποίησή τους.

Στίς 4 Αὐγούστου, ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Βορείου Ἑλλάδος καί τόν ὑφυπουργό Ἐξωτερικῶν, Δ. Βουδούρη, ἐπισκέφθηκε τό Ἅγιο Ὄρος, ὅπου ἐνημερώθηκε γιά τά προβλήματα πού σχετίζονται μέ τά ἔργα ὑποδομῆς, συντηρήσεως καί ἀναστηλώσεως τῶν μνημείων του. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας υἱοθέτησε τήν ἄποψη τῶν ἁρμοδίων ὅτι ἡ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἐπέβαλε τή δημιουργία εἰδικοῦ ἀποκεντρωμένου φορέα· ἐπεσήμανε, ὅμως, καί ὅτι ὁ φορέας αὐτός ἔπρεπε νά διαθέτει σημαντικές οἰκονομικές δυνατότητες καί ὀργανωτική εὐκινησία, πού θά τοῦ ἐπέτρεπαν νά παρακάμπτει τίς χρονοβόρες διαδικασίες καί νά ἀνταποκρίνεται ἔτσι καλύτερα στήν ἀποστολή του· διαβεβαίωσε, τέλος, τήν Ἱερά Κοινότητα γιά τήν πλήρη συμπαράστασή του καί ὑποσχέθηκε νά εἰσηγηθεῖ στήν Κυβέρνηση τή διάθεση τῶν ἀπαραίτητων πιστώσεων. Ἀπό τήν πλευρά τους, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας ἐξέφρασαν τίς εὐχαριστίες τους πρός τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τονίζοντας ὅτι τό προσωπικό του ἐνδιαφέρον καί ἡ ἀμέριστη συμπαράστασή του δημιουργοῦν τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων καί τή συνέχιση τῆς μεγάλης ἱστορικῆς πορείας καί ἀποστολῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τό σπήλαιο τῶν Πετραλώνων.

Τό πρωί τῆς ἑπομένης, ἐπέστρεψε στήν πρωτεύ-

ουσα, ἐσπευσμένα, ὕστερα ἀπό τήν ἐκδήλωση μεγάλων πυρκαγιῶν σέ διάφορα σημεῖα τῆς χώρας καί ἰδιαίτερα στήν ἀνατολική Ἀττική.

5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Εὐθύς μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Ἀθήνα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, καί τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως, Ε. Ἀβέρωφ, οἱ ὁποῖοι τόν ἐνημερώνουν γιά τήν ἔκταση τῶν καταστρεπτικῶν πυρκαγιῶν πού ἐκδηλώθηκαν μέ ἐπίκεντρο τήν Ἀττική.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπεσήμανε ὅτι, ἐφόσον τό θλιβερό αὐτό φαινόμενο ἔχει πλέον γίνει μόνιμο καί προσλαμβάνει κάθε χρόνο εὐρύτερες διαστάσεις, πρέπει νά ὀργανωθεῖ μεθοδικότερα ἡ ἀντιμετώπισή του, νά ἐνταθεῖ ἡ προσπάθεια ἐπισημάνσεως τῶν αἰτιῶν του, καί, σέ περίπτωση πού διαπιστωθοῦν εὐθύνες, νά ἐπιβληθοῦν αὐστηρές κυρώσεις. Συνέστησε, ἀκόμη, τήν κατάρτιση καί χρηματοδότηση, μέ ἀπόλυτη προτεραιότητα, εἰδικοῦ προγράμματος γιά τήν ἀναδάσωση τῶν καταστραφεισῶν περιοχῶν, κατά τή διάρκεια τῆς προσεχοῦς φυτευτικῆς περιόδου. Τέλος, ὅπως ἀναφέρθηκε καί σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ζήτησε ἀπό τήν Κυβέρνηση νά διαβιβάσει τήν εὐαρέσκειά του πρός τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις, τά Σώματα Ἀσφαλείας καί τήν Πυροσβεστική Ὑπηρεσία γιά τήν αὐτοθυσία μέ τήν ὁποία ἔκαμαν τό καθῆκον τους, ἀποτρέποντας μεγαλύτερες συμφορές.

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τήν πληγείσα περιοχή, γιά νά σχηματίσει προσωπική γνώμη γιά τήν ἔκταση τῆς καταστροφῆς καί, σχετικά, δήλωσε:

«Εἶπα στήν Κυβέρνηση τί πρέπει νά γίνει κατά τήν γνώμη μου. Θά ἤθελα ὅμως νά προσθέσω πρῶτον, ὅτι θά πρέπει ὅλοι οἱ πολίτες νά συντρέχουν τίς ἀρχές στήν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν καταστάσεων. Καί δεύτερον, ὅτι θέματα αὐτῆς τῆς φύσεως, πού παίρνουν σχεδόν ἐθνικό χαρακτήρα, θά πρέπει νά τίθενται ἔξω ἀπό πολιτικούς ἀνταγωνισμούς».

11-13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδηλώνει τό προσωπικό του ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐπίλυση προβλημάτων, πού εἶχαν τεθεῖ ὑπόψη του, κατά τή διάρκεια τῆς ἐπισκέψεώς του στή Θεσσαλονίκη.

Στίς 11 Αὐγούστου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται, ἀπό τόν ὑφυπουργό Οἰκονομικῶν, Π. Μπόκοβό, καί τόν πρύτανη τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Γ. Στεργιάδη, γιά τό θέμα τῆς παραχωρήσεως στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο ἐκτάσεως 500 στρεμμάτων στό Πανόραμα, καί συνιστᾶ τήν ἐπίσπευση τῆς σχετικῆς διαδικασίας. Πράγματι, δέκα ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Π. Μπόκοβός θά ἐπιδώσει στόν Γ. Στεργιάδη, κατά τή διάρκεια εἰδικῆς τελετῆς στήν αἴθουσα τῆς Συγκλήτου τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, κυβερνητική ἀπόφαση γιά τήν παραχώρηση τῆς ἐκτάσεως.

Στίς 13 Αὐγούστου, ὁ Κ. Καραμανλῆς προεδρεύει σέ σύσκεψη, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τή συμμετοχή τῶν ὑπουργῶν Συντονισμοῦ, Οἰκονομικῶν, Πολιτισμοῦ, καί τοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, κατά τήν ὁποία ἐξετάζεται ἡ κατάρτιση εἰδικοῦ προγράμματος γιά τήν προστασία τῶν μνημείων τοῦ Ἄθω, καθώς καί ἡ δημιουργία εἰδικοῦ φορέα πού θά ἀναλάβει τήν ἐκτέλεσή του. Πράγματι, μέ νομοσχέδιο πού θά κατατεθεῖ στή Βουλή, μετά λίγες ἡμέρες, θά ἱδρυθεῖ εἰδικός φορέας, μέ τήν ἐπωνυμία «Κέντρο Διαφυλάξεως Ἁγιορείτικης Κληρονομιᾶς», ὁ ὁποῖος καί ἐπιφορτίζεται μέ τή μέριμνα γιά τήν ἀναστήλωση καί συντήρηση τῶν μνημείων καθώς καί μέ τή διαμόρφωση προγράμματος ἔργων ὑποδομῆς.

Στίς 20 τοῦ μηνός, τέλος, θά ἀνακοινωθεῖ ἀπό τό ὑπουργεῖο Βορείου Ἑλλάδος ὅτι, κατόπιν τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διατέθηκαν 12 ἑκατ. δρχ. γιά τήν ἐπέκταση τοῦ μουσείου τοῦ Δίου.

18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τῆς ΕΔΑ, Η. Ἡλιοῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐκθέτει τίς ἀπόψεις του γιά τό θέμα τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν.

Τό ἴδιο ζήτημα θά ἀπασχολήσει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κατά τίς συναντήσεις του μέ τόν πρωθυπουργό καί τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, τήν ἑπομένη, καθώς καί μέ τόν πρόεδρο τῆς Παρατάξεως Κέντρου, στίς 21 τοῦ μηνός.

19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Ἐν ὄψει τῆς διασκέψεως τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς στό Μπάντεν-Μπάντεν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, τό Σεπτέμβριο, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας πρόκειται νά συζητηθεῖ ἡ πρότασή του γιά τό μέλλον τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στόν πρόεδρο τῆς ΔΟΕ, Χ.-Α. Σάμαρανκ τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἐχάρηκα ἰδιαίτερα γιατί μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά συναντηθοῦμε, κατά τίς πανηγυρικές ἐκδηλώσεις τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας καί νά ἀνταλλάξουμε χρήσιμες ἀπόψεις γιά τό μέλλον τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Ὁ ἐποικοδομητικός χαρακτήρας τῶν συζητήσεών μας καί ἡ προσεχής Σύνοδος τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Συνεδρίου μέ ὁδήγησαν στήν ἀπόφαση νά σᾶς ἀπευθύνω τήν ἐπιστολή αὐτή καί νά

διατυπώσω μία ἀκόμη φορά τή γνώμη μου γιά τό μεγάλο αὐτό θέμα.

»Θέλω νά πιστεύω, κύριε πρόεδρε, ὅτι τά μέλη τῆς ΔΟΕ θά μελετήσουν σοβαρά τήν πρότασή μου γιά τήν μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων σέ ἐντελῶς οὐδέτερη περιοχή, ὑπό τήν ἐποπτεία τῆς ΔΟΕ, κοντά στήν ἀρχαία Ὀλυμπία. Εἶμαι βαθύτατα πεπεισμένος ὅτι μόνο ἡ πραγματοποίηση τῆς προτάσεως αὐτῆς θά μποροῦσε νά ἀποτρέψει τίς νέες κρίσεις πού ἀπειλοῦν τόν Ὀλυμπισμό καί νά ἐπαναφέρει τό θεσμό στή φυσική του μορφή καί πορεία.

»Νομίζω ὅτι ἡ πρότασή μου συνδυάζει τόσα πλεονεκτήματα, ὥστε νά μήν εἶναι δυνατόν νά ἀγνοηθεῖ. Ἄλλωστε, ἡ ἀλήθεια αὐτή ἀναγνωρίσθηκε τόσο ἀπό τή διεθνῆ κοινή γνώμη, ὅσο καί ἀπό τή ΔΟΕ, ἡ ὁποία συνέστησε, ὡς γνωστόν, Εἰδική Ἐπιτροπή γιά τή μελέτη τῆς προτάσεώς μου. Μελέτη πού ἄρχισε πρό ἔτους περίπου καί ἀναμένεται νά ὁλοκληρωθεῖ.

»Τά ἐπιχειρήματα πού στηρίζουν τήν πρότασή μου εἶναι εὐρύτερα γνωστά καί δέν νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη νά τά ἐπαναλάβω. Ὅπως δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἐπιβεβαιώσω καί τήν πολύμορφη κρίση πού διέρχεται ὁ Ὀλυμπισμός, ἀφοῦ εἶναι καθολικά παραδεδεγμένη.

»Κύριε πρόεδρε,

»Πιστεύω ὅτι, ἀργά ἤ γρήγορα, τήν πρότασή μου θά τήν ἐπιβάλει ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων. Ὑπάρχει ὅμως ὁ κίνδυνος, ἄν ὁ ἱστορικός αὐτός θεσμός ἀφεθεῖ στήν τύχη του, νά ἐκφυλισθεῖ πλήρως, κατά τή διαδρομή τοῦ χρόνου· καί τότε θά εἶναι δύσκολη ἡ διάσωσή του. Γιατί εἶναι μοιραία ἡ φθορά πού προκαλεῖ ὁ χρόνος σέ ὅλα τά πράγματα τοῦ κόσμου, ὅταν δέν ἀνανεώνονται διά τῆς ἀδιάκοπης ἀναβαπτίσεως στίς ἀρχικές πηγές τους.

»Θεσμοί, καθεστῶτα, ἀκόμα καί πολιτισμοί παρακμάζουν καί τελικά σβήνουν, ὅταν τό σημεῖο καί τά αἴτια τῆς παρακμῆς δέν ἐπισημαίνονται ἔγκαιρα καί δέν ἀντιμετωπίζονται μέ ρεαλισμό καί θάρρος.

»Νομίζω ὅτι αὐτή εἶναι ἡ περίπτωση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ Ὀλυμπισμός. Οἱ δισταγμοί πού ἐκδηλώνονται ἀπό ὁρισμένους κύκλους, χωρίς νά στεροῦνται καλῆς πίστεως, ὀφείλουν προφανῶς στή συνήθη ἀπροθυμία τῶν ἀνθρώπων νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τήν ἄνετη πεπατημένη καί νά ὑποβληθοῦν στήν ἐνόχληση πού συνεπάγεται ἡ προσαρμογή σέ νέες καταστάσεις.

»Κύριε πρόεδρε,

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, θά ἤθελα νά ἐπισημάνω καί πάλι ὅτι, ὅπως σᾶς εἶναι γνωστό, οἱ ὀλυμπιακές ἐγκαταστάσεις τῶν Ἀθηνῶν ὁλοκληρώνονται μέχρι τό 1988 καί συνεπῶς θά εἶναι καί αὐτές διαθέσιμες.

»Θά ἤθελα, ἐπίσης, νά σᾶς ὑπενθυμίσω ὅτι ἡ πόλη τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἕτοιμη νά δεχθεῖ τή μόνιμη ἕδρα τῆς ΔΟΕ, στήν περίπτωση μεταφορᾶς της ἀπό τή Λωζάννη. Καί νομίζω ὅτι ἡ μεταφορά τῆς ἕδρας στήν Ἑλλάδα εἶναι ἡ ἐλάχιστη ἱκανοποίηση πού θά μποροῦσε νά δώσει ἡ Ἐπιτροπή σας στήν πατρίδα τοῦ Ὀλυμπισμοῦ. Ἄλλωστε, ὅπως σᾶς διαβεβαίωσα καί κατά τίς συζητήσεις πού εἴχαμε στήν Ἀθήνα, οἱ ἑλληνικές ἀρχές εἶναι πρόθυμες νά παράσχουν στήν περίπτωση αὐτή ὅλες τίς εὐκολίες πού θά ἔκρινε ἀναγκαῖες ἡ ΔΟΕ.

»Θεωρῶ περιττό νά ἐπαναλάβω, κύριε προέδρε, ὅτι ἡ πρότασή μου δέν ἐμπνέεται ἀπό ἐθνικιστικούς ἤ ὠφελιμιστικούς σκοπούς. Ὀφείλεται στήν εὐαισθησία πού ἔχει ὁ ἑλληνικός λαός γιά τήν τύχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ καί στήν ἐπιθυμία του νά συμβάλει στήν ἐξυγίανση καί τή διάδοσή του. Ἡ πρότασή μου εἶναι προσφορά πρός τήν ΔΟΕ πού φέρει τήν εὐθύνη γιά τό μέλλον τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Καί σάν τέτοια καί μόνο θά πρέπει νά κριθεῖ.

»Παρακαλῶ, κύριε πρόεδρε, νά δεχθεῖτε τούς θερμούς χαιρετισμούς μου καί τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία του Ὀλυμπιακοῦ Συνεδρίου τοῦ Μπάντεν - Μπάντεν».

Ὁ πρόεδρος τῆς ΔΟΕ ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,

»Γνωρίζω καλά τό ἐνδιαφέρον πού ἐπιδεικνύετε γιά τήν καλή πορεία τῆς Ὀλυμπιακῆς Κινήσεως καί ἐξετίμησα τήν εὐκαιρία πού μοῦ προσφέρατε νά συνομιλήσω μαζί σας γιά τό θέμα αὐτό κατά τήν τελετή γιά τήν ἐπέτειο τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας. Ἐπίσης, ἔλαβα γνώση μέ πολύ μεγάλη προσοχή τῆς ἐπιστολῆς σας.

»Ἐπιτρέψατέ μου, κύριε πρόεδρε, νά ἐπαναβεβαιώσω μέ ἔμφαση ὅτι ἡ γενναιόδωρη προσφορά πού εἴχατε τήν καλωσύνη νά κάνετε στήν Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή θά μελετηθεῖ καί θά συζητηθεῖ κατά τρόπο ἐμπεριστατωμένο κατά τήν 84η Σύνοδό μας στό Μπάντεν-Μπάντεν. Κατά τήν Σύνοδο αὐτή θά ὑποβάλει τήν ἔκθεσή της ἡ Εἰδική Ἐπιτροπή τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς πού προεδρεύεται ἀπό τόν κ. Γκιραντοῦ. Τότε θά ὑποβληθεῖ καί ἡ σχετική εἰσήγηση.

»Πάντως, καί αὐτό τό γνωρίζετε, τό θέμα αὐτό ἐνδιαφέρει ἐξ ἴσου καί τά ἄλλα μέλη τῆς ὀλυμπιακῆς οἰκογένειας. Γιά τόν λόγο αὐτόν, ἔκρινα σωστό νά ζητήσω τήν γνώμη τῶν διεθνῶν Ὁμοσπονδιῶν καί τῶν ἐθνικῶν Ὀλυμπιακῶν Ἐπιτροπῶν. Θά ἔχετε ἀσφαλῶς πληροφορηθεῖ τά ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς διαβουλεύσεως. Ἐπαναλαμβάνω, πάντως, ὅτι ἡ τελική ἀπόφαση ἐξαρτᾶται μόνο ἀπό τήν Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή.

»Τολμῶ νά ἐλπίζω, κύριε πρόεδρε, ὅτι θά δεχθεῖτε νά ἀνακοινωθεῖ ἡ ἐπιστολή σας εἰς τά μέλη τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, γιατί πιστεύω ὅτι συνοψίζει κατά τέλειο τρόπο τούς ὑψηλούς φιλοσοφικούς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐνέπνευσαν τήν πρότασή σας»[34].

21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε στό Προεδρικό

Μέγαρο μέ τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας, Χ.-Ντ. Γκένσερ.

24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Σέ συνάντησή του, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν εἰσήγηση τῆς Κυβερνήσεως γιά τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν ἐπίσπευση τῶν γενικῶν ἐκλογῶν κατά ἕνα περίπου μήνα.

Σχετικά, ἀνταλλάχθηκαν ἐπιστολές, μέ ἀφετηρία τήν ἐπιστολή τοῦ πρωθυπουργοῦ:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Συντάγματος καί τοῦ Ἐκλογικοῦ Νόμου, οἱ προσεχεῖς ἐκλογές πρέπει νά διεξαχθοῦν τό δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκεμβρίου καί συγκεκριμένα στίς 20 Δεκεμβρίου. Ἡ περίοδος ὅμως αὐτή εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλη γιά τή διενέργεια ἐκλογῶν καί γιά λόγους κλιματολογικούς — ἐπειδή σημαντικό μέρος τῶν ἐκλογέων θά ἐμποδισθεῖ νά προσέλθει στίς κάλπες — ἀλλά καί γιατί ἡ σύμπτωσις τῶν ἐκλογῶν μέ τίς γιορτές θά πλήξει τήν ἐμπορική καί οἰκονομική κίνηση τοῦ τόπου, πού εἶναι ἰδιαίτερα αὐξημένη αὐτή τήν ἐποχή.

»Στά ἀνωτέρω θά πρέπει νά προστεθεῖ καί τό γεγονός ὅτι ἡ μακρά διάρκεια τῆς προεκλογικῆς περιόδου θά ἔχει δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στή λειτουργία τῆς Πολιτείας καί μάλιστα σέ μία στιγμή πού πιεστικά προβλήματα ἀναμένουν τή λύση τους.

»Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, κύριε πρόεδρε, ἡ Κυβέρνηση πιστεύει ὅτι ἡ προσφυγή στή λαϊκή ἐτυμηγορία πρέπει νά ἐπισπευσθεῖ καί ὡς καταλληλότερο χρόνο θεωρεῖ τήν τρίτη Κυριακή τοῦ Ὀκτωβρίου. Στήν περίπτωση πού ἡ εἰσήγηση αὐτή γίνει δεκτή, ἡ Κυβέρνηση, γιά νά διευκολύνει τήν ἄσκηση τῶν ἁρμοδιοτήτων πού σᾶς παρέχει τό ἄρθρο 38 τοῦ Συντάγματος, προτίθεται νά ὑποβάλει τήν παραίτησή της στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου, ὁπότε ἡ ἡμερομηνία τῶν ἐκλογῶν, καλό θά ἦταν νά ἀναγγελθεῖ ἀπό τώρα, ὥστε νά διευκολυνθοῦν τά κόμματα γιά τήν ἄνετη προπαρασκευή τοῦ ἐκλογικοῦ τους ἀγώνα».

Ἡ ἀπάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

«Ἀγαπητέ κύριε πρωθυπουργέ,

»Μέ ἰδιαίτερη προσοχή ἐμελέτησα τήν εἰσήγησή σας γιά τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη ἐκλογῶν.

»Τούς λόγους πού προβάλλετε γιά τήν ἐπίσπευση τῶν ἐκλογῶν τούς ἐκτιμῶ, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ὑποστηρίζονται καί ἀπό τά ἄλλα κόμματα καί ἰδίως ἀπό τό κόμμα τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἀποδέχομαι, ὡς ἐκ τούτου, τήν εἰσήγησή σας γιά τήν διενέργεια τῶν ἐκλογῶν στίς 18 Ὀκτωβρίου.

»Εἶναι γνωστόν, ἐξάλλου, ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀποδεχόμενος κατά τό ἄρθρο 38 τοῦ Συντάγματος, τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεως, ὀφείλει νά διορίσει νέα Κυβέρνηση καί νά δώσει σέ αὐτήν τήν ἐντολή ἤ νά διαλύσει ἀμέσως τήν Βουλή καί νά διενεργήσει ἐκλογές, ἤ νά ἐμφανισθεῖ στήν Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία καί νά ζητήσει τήν ἐμπιστοσύνη της.

»Ἡ ἐπιλογή τῆς μιᾶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύο λύσεων εἶναι στήν διακριτική ἐξουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Δεδομένου ὅμως ὅτι στήν παροῦσα περίπτωση ἀποκλείεται ἐκ τῶν πραγμάτων ἡ δευτέρα λύση, πρόθεσή μου εἶναι νά σᾶς ἀναθέσω τήν ἐντολή τοῦ σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως γιά τήν διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν διενέργεια τῶν ἐκλογῶν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐξακολουθεῖτε νά ἔχετε τήν δεδηλωμένη ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς.

»Παρακαλῶ, ὡς ἐκ τούτου, ὅπως μοῦ ὑποβάλετε τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεως μέχρι τῆς 15ης Σεπτεμβρίου, εἰς τρόπον ὥστε νά διεξαχθοῦν οἱ ἐκλογές στίς 18 Ὀκτωβρίου καί ἐντός τῆς ὑπό τοῦ ἄρθρου 41 παραγρ. 3 προβλεπομένης προθεσμίας.

»Εἶμαι βέβαιος, κύριε πρωθυπουργέ, ὅτι οἱ ἐκλογές θά διεξαχθοῦν κατά τρόπον πού θά ἐπιβεβαιώσει τήν ὁμαλή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν. Ἐάν ἀποφευχθοῦν, ὅπως ἐλπίζω, οἱ ὀξύτητες καί οἱ γνωστές ὑπερβολές, οἱ ὁποῖες, χωρίς νά ὠφελοῦν κανέναν, βλάπτουν τόν τόπο· καί ἄν διεξαχθοῦν οἱ ἐκλογές μέ τήν ὀφειλόμενη ἀπό ὅλες τίς πλευρές ὑπευθυνότητα, θά καταδειχθεῖ ἡ ἀποτελεσματικότητα τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν καί ἡ πολιτική ὡριμότητα τοῦ λαοῦ μας.

»Ἔχουμε ὅλοι, κόμματα, τύπος καί λαός, μεγάλη καί ὀδυνηρή πεῖρα ἀπό τό παρελθόν. Παλαιό καί πρόσφατο. Καί γνωρίζουμε συνεπῶς τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε γιά νά προστατεύσουμε ἀπό καινούργιες περιπέτειες τήν δημοκρατία, τήν ἀσφάλεια καί τήν πρόοδο τοῦ τόπου μας.

»Ἄν ἀγνοήσετε τήν πικρή, ὅπως εἶπα, ἀλλά καί πολύτιμη αὐτή πεῖρα, δέν θά ἔχουμε ἀσφαλῶς τό ἐλαφρυντικό τῆς πλάνης»[35].

26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν Ἕλληνα ἐπίτροπο στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες, Γ. Κοντογεώργη.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς προεδρεύει σέ σύσκεψη, μέ τή συμμετοχή τοῦ ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ, Α. Ἀνδριανόπουλου, τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀκροπόλεως καί ὑπηρεσιακῶν παραγόντων τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, κατά τήν ὁποία ἐνημερώνεται γιά τήν πορεία τῶν ἐργασιῶν στά μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως καί τό ἀνασκαφικό ἔργο στή Μακεδονία.

Ἐπίσης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται, παρουσία τοῦ ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ, τόν πρόεδρο καί τό διευθυντή τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν, Π. Ζέπο καί Α. Παπαδόπουλο, ἀντίστοιχα, μέ τούς ὁποίους ἐξετάζει τήν προοπτική

ἀναμορφώσεως τοῦ Κέντρου, πού θά ἀναδείξει καλύτερα τόν εὐρωπαϊκό του χαρακτήρα.

27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Πραγματοποιεῖται συνάντηση μεταξύ τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, καί τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου. Τό σχετικό σημείωμα τοῦ Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Συναντήθηκα σήμερα το πρωΐ μέ τόν κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου, ὕστερα ἀπό δική του πρωτοβουλία, στό σπίτι του ἐπί μία περίπου ὥρα.

»Τά κυριώτερα θέματα τῆς συζητήσεως ἦταν τά ἑξῆς:

»1. Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία του γιά τήν προσεχῆ ἄσκηση τοῦ NATO Display Determination πού θά διεξαχθεῖ στό Αἰγαῖο στήν προεκλογική περίοδο. Φοβᾶται συγκεκριμένα ὅτι θά ὑπάρξουν παραβιάσεις τοῦ ἐναερίου χώρου μας καί δέν θά ἤθελε νά δημιουργηθεῖ τέτοιο θέμα προεκλογικά. Ἂν συμβοῦν πάντως τέτοια ἐπεισόδια, θά φροντίσει νά συνεννοηθεῖ μέ τήν Κυβέρνηση γιά τίς ἀντιδράσεις μας.

»Ἀπήντησα ὅτι θά διαβιβάσω τίς ἀπόψεις του πρός τόν κύριο πρόεδρο. Προσωπικά, νομίζω ὅτι ἡ ματαίωση τῆς ἀσκήσεως εἶναι ἀδύνατη καί τό μόνο πού μποροῦμε νά κάνουμε εἶναι νά μή συμμετάσχουμε. Στήν περίπτωση ὅμως αὐτή θά πρέπει νά ἐξετασθεῖ μήπως ἡ ἀποχή μας ἀποβεῖ πρός ὄφελος τῶν Τούρκων.

»2. Ὁ κ. Παπανδρέου ἐξέφρασε τήν ἐνόχλησή του γιά τόν διορισμό τοῦ κ. Δεληπέτρου ὡς ἀναπληρωτοῦ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῆς ΕΡΤ.

»3. Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ ἐζήτησε νά ἐνημερώσω τόν κύριο πρόεδρο ὅτι ἔληξαν ὁριστικά οἱ συνεννοήσεις του με τόν κύριο Μαῦρο, μέ τόν ὁποῖο δέν πρόκειται πλέον νά συνεργασθεῖ προεκλογικά. Ὁ κύριος Μαῦρος δέν ἀποδέχεται συμμετοχή του στό ψηφοδέλτιο Ἐπικρατείας τοῦ ΠΑΣΟΚ, τήν ὁποία τοῦ προσφέρει ὁ κύριος Παπανδρέου καί ἐπέμεινε γιά ἐκλογική σύμπραξη τῶν δύο κομμάτων, πρᾶγμα πού δέν ἀπεδέχθη τό ΠΑΣΟΚ. Πιθανόν ὁ κύριος Μαῦρος νά μήν πολιτευθεῖ στίς προσεχεῖς ἐκλογές, ὑπολογίζων ὅτι μπορεῖ νά παίξει κάποιο ρόλο μετεκλογικά. Πάντως, οἱ προσωπικές σχέσεις τοῦ κυρίου Μαύρου μέ τόν κύριο Παπανδρέου παραμένουν ἄριστες.

»4. Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε νά διαβιβάσω στόν κύριο πρόεδρο ὅτι ἀποκλείει ὁποιαδήποτε συνεργασία τοῦ κόμματός του μέ τό Κομμουνιστικό κόμμα, γιατί γνωρίζει ὅτι αὐτό θά ἐνοχλοῦσε ἰδιαίτερα τό στρατό.

»5. Μέ ἀφορμή τήν τελευταία αὐτή διαβεβαίωση τοῦ κ. Παπανδρέου μπήκαμε στήν συζήτηση γιά τήν πολιτική κατάσταση, τίς ἐκλογικές προοπτικές καί τήν πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ. Πάνω στήν συζήτηση αὐτή ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε τά ἑξῆς:

»Δέν ἀποκλείει τό κόμμα του νά ἔχει μικρή αὐτοδύναμη πλειοψηφία, ἂν δέν ἀνατραπεῖ ἡ σημερινή προοπτική, κατά τήν τελευταία ἑβδομάδα τῶν ἐκλογῶν. Γνωρίζει ὅτι γιά τά ἑλληνικά πράγματα ἡ μικρή αὐτή πλειοψηφία ἀσφαλῶς θά τοῦ δημιουργήσει δυσκολίες. Θά ἤθελε νά ἐξελέγοντο 10-15 Κεντρῶοι βουλευτές, μέ τούς ὁποίους πρόθυμα θά συνεργάζετο (εἶπε ὅτι προεκλογικά δέν θά κάνει τίποτα πού νά θίξει τό Κέντρο), γιατί μιά τέτοια συνεργασία θά καθησύχαζε τό κατεστημένο. Δυστυχῶς, δέν βλέπει πιθανό νά ἐκλεγοῦν τόσοι Κεντρῶοι βουλευτές.

»Παρετήρησα ὅτι ἐξ ἴσου πιθανό, ἂν ὄχι καί πολύ πιθανότερο, εἶναι νά μήν ἔχει κανένα ἀπολύτως κόμμα αὐτοδύναμη πλειοψηφία.

»Τήν παρατήρηση αὐτή ὁ κ. Παπανδρέου τήν παρεδέχθη ὡς ρεαλιστική.

»Τονίζοντας τά δύσκολα οἰκονομικά καί ἄλλα προβλήματα, πού θά ἔχει νά ἀντιμετωπίσει μετεκλογικά ὁ τόπος, εἶπα ὅτι πολύς κόσμος πιστεύει ὅτι ἡ καλύτερη λύση γιά τόν τόπο θά ἦταν ἡ συνεργασία τῶν δύο κομμάτων μέ παραμερισμό τῶν κομματικῶν τους διαφορῶν γιά ἕνα χρονικό διάστημα, πρᾶγμα πού θά ἐπέτρεπε τήν ἀποτελεσματική ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων αὐτῶν.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι δέν ἔχουν σκεφθεῖ ἔτσι τό πρᾶγμα. Ἐκεῖνο πού θά μποροῦσε ἴσως νά γίνει εἶναι τό πρῶτο κόμμα, εἴτε αὐτό εἶναι ἡ Νέα Δημοκρατία, εἴτε εἶναι τό ΠΑΣΟΚ, νά ὑποστηριχθεῖ ἀπό ὁμάδα βουλευτῶν τοῦ δευτέρου κόμματος, χωρίς ὅμως αὐτό νά σημαίνει ἐπ' οὐδενί λόγω ἀποστασία, ἀλλά νά γίνει μέσα στά πλαίσια τῆς κομματικῆς πειθαρχίας. Αὐτό ὅμως, πρόσθεσε, θά ἐξαρτηθεῖ βέβαια ἀπό τό κλῖμα πού θά ἐπικρατεῖ τήν ἐποχή ἐκείνη.

»6. Στήν συνέχεια, ἡ συζήτηση περιεστράφη στήν ἐξωτερική πολιτική πού θά ἀκολουθήσει τό ΠΑΣΟΚ, ἂν ἔλθει στήν ἐξουσία αὐτοδύναμο.

»Τοῦ ἐξέφρασα τήν γνώμη ὅτι τά κρίσιμα θέματα εἶναι ἡ ΕΟΚ, τό NATO καί οἱ ἀμερικανικές βάσεις. Ἂν στά θέματα αὐτά τό ΠΑΣΟΚ ἐφαρμόσει ἀρνητική πολιτική, θά ὑπάρχουν ἀσφαλῶς ἀντιδράσεις ἀπό τά ἄλλα κόμματα, τόν Τύπο καί ἰδίως τόν στρατό. Δεδομένου δέ ὅτι ἀποδέκτης τῶν ἀντιδράσεων αὐτῶν θά εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, θά τοῦ εἶναι πολύ δύσκολο νά τίς ἀγνοήσει, πρᾶγμα πού θά δημιουργήσει κρίση στίς σχέσεις του με τόν κύριο πρόεδρο.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μέ ἐρώτησε μέ κάποια ἐνόχληση στήν ἔκφρασή του, ἂν πιστεύω πραγματικά ὅτι ὁ στρατός θά ἀντιδροῦσε στήν ἔξοδό μας ἀπό τό NATO. Τοῦ εἶπα ὅτι εἶμαι πεπεισμένος γι' αὐτό. Μοῦ εἶπε τότε ὅτι δέν ὑπάρχει θέμα νά φύγει ἀπό τό πολιτικό σκέλος τοῦ NATO, ἀφοῦ σήμερα ὑπάρχει διεθνῶς τέτοια πολωτική ἀτμόσφαιρα, ὥστε καί ὁ Τσαουσέσκου ξαναστρέφεται πρός τήν Μόσχα. Ἐκεῖνο πού τόν ἀπασχολεῖ εἶναι τό καθεστώς διοικήσεως τοῦ Αἰγαίου καί αὐτό ἐννοεῖ ὅταν λέει ὅτι θά φέρει στήν Βουλή τήν συμφωνία Ρότζερς. Δέν μπορεῖ νά δεχθεῖ οὔτε τήν χάραξη νέων ὁρίων διοικήσεως, οὔτε τήν μή ὕπαρξη ὁρίων διοικήσεως (new boundaries, no boundaries). Οὔτε μποροῦμε νά ἔχουμε τίς δυνάμεις μας ἐνσωματωμένος στό NATO, ἐφ' ὅσον ἀντιμετωπίζουμε τήν ἀπειλή τῆς Τουρκίας. Γιά τά θέματα αὐτά, καθώς καί γιά τό θέμα τῶν βάσεων, προτίθεται νά ἔχει σκληρές διαπραγματεύσεις μέ τούς συμμάχους καί τούς Ἀμερικανούς. Θά ἐξετάσει ἀκόμα καί τήν περίπτωση νά μπεῖ στό Καταστατικό τοῦ NATO ρήτρα πού νά καλύπτει καί ἐνδοσυμμαχική διένεξη (αὐτό τό κουβέντιασε μέ τόν κ. Κράξι, γιά τόν ὁποῖον πιστεύει ὅτι σύντομα θά ἀναλάβει τήν πρωθυπουργία στήν Ἰταλία). Ἐξηγῶ, μοῦ εἶπε, σέ ὅλους τούς συμμάχους, ὅτι ἐμεῖς μέσα στό

ΝΑΤΟ ἔχουμε αὐτό τό εἰδικό πρόβλημα μέ τήν Τουρκία, τό ὁποῖο πρέπει νά βρεῖ τήν λύση του.

»Βρῆκα τήν εὐκαιρία νά τοῦ πῶ ὅτι αὐτό εἶναι τό πρόβλημα πού ἀπασχολεῖ καί τήν Κυβέρνηση ἀπό τό 1974, ἡ ὁποία, κατά καιρούς, εἶχε μελετήσει πολλές πιθανές λύσεις. Τοῦ συνέστησα νά προσέξει ἰδιαιτέρως τό θέμα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ ΝΑΤΟ καί νά μήν τό θέτει, δημοσία, ἄν δέν εἶναι ἀπόλυτα βέβαιος ὅτι θά τό ἐπιτύχει. Διότι, σέ περίπτωση ἀποτυχίας, θά βρεθοῦμε σέ ἀκόμα πιό μειονεκτική θέση.

»Τοῦ εἶπα, τέλος, ὅτι τυχόν ἔξοδός μας ἀπό τό ΝΑΤΟ θά ἔχει σάν φυσική συνέπεια νά μονοπωλήσει ἡ Τουρκία καί τήν ἀλληλεγγύη καί τό ὁπλοστάσιο τῆς Δύσεως, εἰδικώτερα τώρα πού ἡ ἀμερικανική ἐξωτερική πολιτική δίνει πρωταρχική σημασία στά ἀμυντικά θέματα. Στήν παρατήρηση αὐτή κοῦνησε τό κεφάλι του χωρίς ἀντίλογο.

»Μέ διαβεβαίωσε, πάντως, ὅτι στά θέματα αὐτά δέν πρόκειται νά δημιουργήσει κλονισμούς καί ἀναστατώσεις, ὅτι θά γίνονται ὅλα μεθοδικά, ὅτι θά τηρεῖ πάντοτε ἐνήμερο τόν κύριο πρόεδρο καί ὅτι θά ζητᾶ τίς συμβουλές του καί τήν συμπαράστασή του, γιατί ξέρει πόσο μετράει τό ὄνομά του στήν Δύση.

»7. Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως τοῦ εἶπα ὅτι ἐπιθυμία τοῦ κυρίου προέδρου εἶναι, τώρα πού μπήκαμε πιά στήν προεκλογική περίοδο νά μήν ἀναμιχθεῖ πλέον τό ὄνομά του, οὔτε στόν ἐκλογικό ἀγώνα, οὔτε στήν μεθόδευση τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν. Τά τελευταῖα αὐτά θέματα θά πρέπει νά τά ρυθμίσει μέ τόν κύριο Ράλλη, πρός τόν ὁποῖο ἔχει ἤδη μιλήσει ὁ κύριος πρόεδρος.

»Μοῦ εἶπε νά διαβεβαιώσω τόν κύριο πρόεδρο ὅτι ἡ ἐπιθυμία του αὐτή θά γίνει ἀπόλυτα σεβαστή καί τό ὄνομά του δέν θά ἀναμιχθεῖ πλέον, οὔτε θετικά, οὔτε ἀρνητικά. Καί ἄν ἀκόμα θέλει κάτι ἀπό τήν Κυβέρνηση, θά τό διαβιβάσει ἐμπιστευτικά δι' ἐμοῦ εἰς τόν κύριο πρόεδρο»[36].

28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει, στό Προεδρικό Μέγαρο, φιλική συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο. Στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τήν ἐπίσκεψη τοῦ κυβερνήτη τῆς Νέας Ὑόρκης, Χ. Κάρεϋ. Μετά τή συνάντηση, ὁ Ἀμερικανός ἐπίσημος δήλωσε:

«Κατά τή διάρκεια τῆς συνομιλίας μου μέ τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνα πρόσκληση στόν κ. Καραμανλῆ νά ἐπισκεφθεῖ τή Ν. Ὑόρκη. Ἡ ἐπίσκεψη θά πραγματοποιηθεῖ ἀνάλογα μέ τίς χρονικές δυνατότητες τοῦ κ. προέδρου καί ὁπωσδήποτε μετά τίς ἐκλογές στήν Ἑλλάδα. Ἡ εὐχή εἶναι νά βρίσκεται στή Νέα Ὑόρκη κατά τήν διάρκεια τῶν ἐκεῖ ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων γιά τήν ἐθνική ἐπέτειο τῆς 25ης Μαρτίου.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπισκεφθεῖ πολλές φορές τίς ΗΠΑ, ἐδήλωσε ὅτι θά ἐπικοινωνήσει μέ τήν ἀμερικανική Κυβέρνηση γιά νά τήν πληροφορήσει ἐπί τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐπισκέψεώς του.

»Ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω τήν εὐχή γιά τήν πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως. Εἶμαι ὁ πρῶτος κυβερνήτης πού θά ἔχω τήν εὐκαιρία νά προσκαλέσω ἀρχηγό Κράτους. Τήν πρόσκληση αὐτήν τήν ἀπηύθυνα, γιατί θαυμάζω τήν μεγάλη πρόοδο τῆς Ἑλλάδος ἀπό πλευρᾶς οἰκονομίας καί βιοτικοῦ ἐπιπέδου, στήν ὁποία τόσο συνέβαλε ὁ κ. Καραμανλῆς. Ἡ πρόοδος αὐτή εἶναι ἀνάλογη μέ ἐκείνη πού σημείωσε ἡ Πολιτεία τῆς Νέας Ὑόρκης ἀπό τό 1977 μέχρι σήμερα.

»Ἡ συνομιλία μας διήρκεσε 50 λεπτά καί περιεστράφη στό ἐνεργειακό, τόν πληθωρισμό, τήν ὑγεία, τήν παιδεία καί τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος.

»Θεωρῶ τήν ἐπίσκεψή μου στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὑψίστης σημασίας καί τήν σημαντικότερη ἀπό ὅσες ἔχω πραγματοποιήσει στό ἐξωτερικό ὡς κυβερνήτης τῆς Νέας Ὑόρκης».

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν ὑφυπουργό Ἐξωτερικῶν, Δ. Βουδούρη, καί τό διοικητή τοῦ Ἁγίου Ὄρους, Δ. Τσάμη, γιά τήν προσπάθεια διασώσεως τῶν μνημείων τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Στή σχετική ἀνακοίνωση τονίζεται:

«Βασικός ἄξονας τῆς προσπάθειας αὐτῆς εἶναι ἡ δημιουργία εἰδικοῦ φορέα, πού πρόσφατα εἶχε ψηφισθεῖ ἀπό τή Βουλή. Ὁ φορέας αὐτός εἶναι ΝΠΔΔ μέ ἕδρα τή Θεσσαλονίκη, τελεῖ ὑπό τήν ἐποπτεία τοῦ ὑπουργοῦ Βορείου Ἑλλάδος καί ὀνομάζεται "Κέντρο Διαφυλάξεως Ἁγιορειτικῆς Κληρονομιᾶς", μέ κύρια χαρακτηριστικά: 1. εἶναι πλήρως ἀποκεντρωμένος, καί ἀσκεῖ κατ' ἀποκλειστικότητα τίς ὡς τώρα ἁρμοδιότητες διαφόρων ὑπουργείων· 2. εἶναι κατ' ἐξοχήν εὐέλικτος, δεδομένου ὅτι ἔχει ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς συνήθεις γραφειοκρατικές διαδικασίες· 3. προικοδοτήθηκε ἀπό τίς δημόσιες ἐπενδύσεις μέ ἐφ' ἅπαξ ἐπιχορήγηση 300 ἑκατομμυρίων δρχ. Προβλέπεται δέ ἡ κατ' ἔτος χρηματοδότηση τῶν προγραμμάτων του ἀπό τίς δημόσιες ἐπενδύσεις· 4. διοικεῖται ἀπό 11μελές Διοικητικό Συμβούλιο καί τριμελῆ Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή, ὄργανα πού ἀπαρτίζονται ἀπό εἰδικούς.

»Κατά κοινή παραδοχή ἡ ἀναλαμβανόμενη προσπάθεια γιά τή διάσωση τοῦ Ἁγίου Ὄρους θεωρεῖται ἱστορικῆς σημασίας γιά τή διάσωση καί διαφύλαξη τῆς μοναδικῆς αὐτῆς ἐθνικῆς καί θρησκευτικῆς κληρονομιᾶς».

2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία μέ τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως, Κ. Παπακωνσταντίνου.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τό γενικό διευθυντή τοῦ ὑπουργείου Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καί Περιβάλλοντος, Β. Χαρίση, στόν ὁποῖο εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ σύνταξη μελέτης γιά τή διαμόρφωση τοῦ ἱστορικοῦ χώρου τοῦ Σουλίου, μετά τήν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν περιοχή. Ἡ μελέτη ἐγκρίθηκε τήν 1η Σεπτεμβρίου ἀπό τό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο καί προβλέπει κατασκευή νέου μνημείου· περίφραξη καί δενδροφύτευση τῆς περιοχῆς· κατασκευή μικρῆς ἐκκλησίας· δημιουργία

μουσείου καί αἴθουσας ἐκδηλώσεων· ἀναστήλωση τοῦ κτιρίου, ὅπου οἱ Σουλιῶτες, ἐν εἴδει Βουλῆς συνέρχονταν ἐλεύθερα τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, γιά νά ἀποφασίζουν γιά τά κοινά καί τούς ἀγῶνες τους· κατασκευή περιπτέρου γιά τήν ἐξυπηρέτηση κατοίκων καί ἐπισκεπτῶν, μέ μικρό ξενώνα· συντήρηση, καθαρισμό καί ἐπισκευή τῶν χαρακτηριστικῶν πηγαδιῶν τῆς περιοχῆς, γιά νά ἐξυπηρετηθεῖ καί ἡ ὕδρευσή της.

4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, ἀπό τόν ὁποῖο ἐνημερώνεται γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας καί εἰδικότερα γιά τήν πορεία πρός τίς ἐκλογές.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχωρεῖ γιά ὀλιγοήμερες διακοπές στή Χαλκιδική.

10-13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη, ὅπου καί κηρύσσει τήν ἔναρξη τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως.

Εἰδικότερα, ἀπηύθυνε τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό, μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐγκαινίων:

«Ἡ Διεθνής Ἔκθεση Θεσσαλονίκης, πού ἱδρύθηκε πρίν ἀπό μισό περίπου αἰώνα, ἀπεδείχθη θεσμός πολύτιμος γιά τή χώρα μας. Γιατί δίνει συνεχῶς τό μέτρο τῆς προόδου πού σημειώνεται στόν τόπο μας καί μᾶς παρακινεῖ νά ἐντείνουμε καί νά μεθοδεύσουμε τίς προσπάθειές μας γιά περαιτέρω πρόοδο.

»Ἡ ἐφετεινή 46η ἐκδήλωση τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, εἶναι ἡ πρώτη μετά τήν πλήρη ἔνταξη τῆς χώρας μας στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες. Τό γεγονός αὐτό εἶναι ἰδιαίτερης σημασίας καί γιά τήν Κοινότητα. Γιατί μέσω τῆς Ἑλλάδος, πού ἀποτελεῖ σημεῖο ἐπαφῆς τριῶν ἠπείρων, προβάλλονται τά οἰκονομικά καί ἐμπορικά ἐνδιαφέροντα τῶν μελῶν της καί τά τεχνολογικά τους ἐπιτεύγματα. Ὅπως προβάλλονται καί τά Κοινοτικά ἰδανικά πού εἶναι ἡ δημοκρατία, ἡ ἐλευθερία καί ὁ δημοκρατικός συναγωνισμός.

»Ἐξάλλου, σέ στιγμές κρίσεως καί ἀβεβαιότητος γιά τήν παγκόσμια οἰκονομία, ἐκδηλώσεις ὅπως τῆς ΔΕΘ, ἐνισχύουν τό πνεῦμα τῆς συνεργασίας, διά τῆς ὁποίας καί μόνον εἶναι δυνατόν νά ξεπερασθοῦν τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα ὅλους τούς λαούς.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές ἀπευθύνω ἐγκάρδιο χαιρετισμό πρός τούς ἐκθέτες, πρός τούς ὀργανωτές τῆς Ἐκθέσεως καί πρός τόν λαό τῆς Θεσσαλονίκης».

Τήν ἐπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Κυβερνεῖο, παρουσία τοῦ ὑπουργοῦ Βορείου Ἑλλάδος, Ν. Μάρτη, καί τοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Δ. Βουδούρη, τά τακτικά καί τά ἀναπληρωματικά μέλη τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κέντρου Διαφυλάξεως τῆς Ἀγορείτικης Κληρονομιᾶς. Στή συνέχεια, προήδρευσε τιμητικά στήν πρώτη συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου. Ἀφοῦ, συγκεκριμένα, ὑπογράμμισε τήν ἱστορική σημασία τῆς ἀποφάσεως νά συσταθεῖ τό Κέντρο, τόνισε:

«Μέ τό Ἅγιον Ὄρος ἀσχολήθηκα δύο φορές κατά τό παρελθόν. Τό 1963, ὅταν μέ τήν εὐκαιρία τῆς 1000ρίδος τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατήρτισα εἰδικό πρόγραμμα γιά τήν διάσωση τῶν μνημείων, καί τό 1975, ὅταν κατ' ἐντολήν μου ἔγινε ἕνα καινούργιο πρόγραμμα γιά τόν σκοπό αὐτό.

»Δυστυχῶς, τά προγράμματα αὐτά, μολονότι ἦταν περιορισμένης ἐκτάσεως, ἀπέδωσαν πενιχρά ἀποτελέσματα, λόγω τῶν γνωστῶν γραφειοκρατικῶν δυσχερειῶν. Αὐτός ἀκριβῶς εἶναι ὁ λόγος, γιά τόν ὁποῖο ἀνέλαβα τήν νέα αὐτή πρωτοβουλία.

»Ἐλπίζω ὅτι ὁ πρακτικός τρόπος μέ τόν ὁποῖο αὐτή τήν φορά ἀντιμετωπίζεται τό θέμα θά ὁδηγήσει σέ θετικά ἀποτελέσματα καί θά μᾶς ἐπιτρέψει νά ἐκπληρώσουμε τό θρησκευτικό καί ἱστορικό μας χρέος ἀπέναντι τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ μνημείου τῆς Χριστιανοσύνης. Ἡ Κυβέρνηση ἔδωσε γιά τόν σκοπό αὐτό ἄφθονα χρήματα καί ἀποφασιστικές ἁρμοδιότητες στήν Ἐπιτροπή σας. Ἡ εὐθύνη, ἀλλά καί ἡ τιμή τῆς ἀξιοποιήσεώς των, ἀνήκει σέ σᾶς τούς ἰδίους».

Καί ἀφοῦ ὑπέδειξε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο πρέπει νά ἐργαστεῖ ἡ ἐπιτροπή γιά νά ἔχει τά καλύτερα δυνατά ἀποτελέσματα, κατέληξε:

«Θά πρέπει νά ἐργασθεῖτε μέ μεθοδικότητα, μέ πνεῦμα πρακτικό καί μέ ταχύ ρυθμό».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συνάντησε, ἀκόμη, τούς καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Μ. Ἀνδρόνικο καί Δ. Παντερμαλῆ — ἀπό τούς ὁποίους ἐνημερώθηκε γιά τήν πρόοδο τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν τοῦ εἰδικοῦ προγράμματος στό τρίγωνο Βεργίνα - Δίο - Πέλλα — καί τήν ἐπιτροπή ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν τῆς Θράκης, ἡ ὁποία τόν κατατόπισε σχετικά μέ τό πρόγραμμα τῶν ἐρευνῶν στήν ἀρχαία Μαρώνεια, στά Ἄβδηρα καί στό Παγγαῖο, τό ὁποῖο ἐνισχύθηκε ἐπίσης, στή συνέχεια, μέ κονδύλιο ἐπιπλέον 10 ἑκατ.

Στίς 12 Σεπτεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς κήρυξε τά ἐγκαίνια τῆς 46ης Ἐκθέσεως:

«Παρακολουθῶ τήν ἐξέλιξη τῆς Ἐκθέσεως αὐτῆς ἀπό τήν ἡμέρα τῆς ἱδρύσεώς της. Καί τήν ἐγκαινιάζω ὁ ἴδιος ἀπό τό 1956, μέ ἐξαίρεση τά 10 χρόνια πού βρέθηκα μακριά ἀπό τήν πατρίδα μου: Δέκα χρόνια πού ὑπῆρξαν ὀδυνηρά τόσο γιά μένα, ὅσο καί γιά τήν Ἑλλάδα.

»Ἡ πρόοδος πού σημείωσε ἔκτοτε ἡ Ἔκθεση τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι πράγματι ἐντυπωσιακή, ὄχι μονάχα σέ ἀριθμούς, ἀλλά καί σέ ποιότητα. Καί τό σημαντικώτερο εἶναι ὅτι ἡ πρόοδος αὐτή ὑπῆρξε παράλληλη μέ τήν τεράστια ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλονίκης, πού μέσα σέ λίγα χρόνια ἄλλαξε μορφή καί ἔγινε ἡ ὡραιότερη καί δυναμικότερη πόλις τῆς Ἑλλάδος.

»Πιστεύω ὅτι, παρά τίς δυσχέρειες πού μαζί μ' ὅλο τόν

κόσμο ἀντιμετωπίζουμε καί ἐμεῖς, ἡ πρόοδος τῆς χώρας μας, καί συνεπῶς καί τῆς Ἐκθέσεως, θά συνεχισθεῖ. Καί αὐτό γιατί ἡ ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, σέ συνδυασμό μέ τήν διεύρυνση τῆς συνεργασίας μας μέ ὅλες τίς χῶρες τοῦ κόσμου καί ἰδιαίτερα μέ τίς ἀραβικές καί τίς βαλκανικές, δημιουργοῦν γιά τήν ἑλληνική οἰκονομία καινούργιες καί μεγάλες δυνατότητες.

»Βέβαια, γιά νά ἀξιοποιήσουμε τίς καινούργιες αὐτές δυνατότητες, θά χρειασθεῖ νά ἐντείνουμε καί νά μεθοδεύσουμε τίς προσπάθειές μας καί προπαντός νά ἐπιδείξουμε σωφροσύνη. Καί αὐτό ἐπιβάλλεται κατά μείζονα λόγο σήμερα πού ἡ διεθνής κατάστασις εἶναι ὄχι μόνο ἀβέβαιη ἀλλά καί ἐπικίνδυνη. Εἶναι ἀνάγκη νά καταλάβουμε ὅτι ἡ γαλήνη, ἡ ἀσφάλεια καί ἡ πρόοδος τοῦ τόπου μας θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τήν συμπεριφορά τή δική μας.

»Ἄν κάνουμε σφάλματα, δέν εἶναι δύσκολο μέσα σ' αὐτό τό χάος πού ἐπικρατεῖ στόν κόσμο νά κατολισθήσουμε καί ἐμεῖς σέ περιπέτειες ἀνάλογες μ' αὐτές πού βλέπουμε καθημερινά σέ πολλές χῶρες καί σ' ὅλες τίς περιοχές τῆς γῆς.

»Γνωρίζω τίς ἀρετές καί τά ἐλαττώματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, γιατί εἶχα τήν τιμή νά τόν κυβερνήσω ἐπί μακρόν χρόνον. Καί γνωρίζω ἐπίσης ὅτι, ὅταν ἀποφασίσει νά ἐνεργοποιήσει τίς ἀρετές του, ἠμπορεῖ νά κάνει θαύματα. Καί ἡ πίστις μου ἀκριβῶς αὐτή μέ κάνει αἰσιόδοξο γιά τό μέλλον.

»Κηρύσσων τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς παρούσης Ἐκθέσεως, ἀπευθύνω θερμόν χαιρετισμόν πρός τούς ἐκπροσώπους τῶν χωρῶν πού μετέχουν σέ αὐτήν καί τά συγχαρητήριά μου πρός τήν διοίκηση τῆς Ἐκθέσεως γιά τήν ἄρτια ὀργάνωσή της».

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρωθυπουργός, Γ. Ράλλης, ὑποβάλλει στόν προέδρο τῆς Δημοκρατίας τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεώς του. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποδέχτηκε τήν παραίτηση καί ἀνέθεσε στό Γ. Ράλλη τό σχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως πού θά διεξαγάγει τίς ἐκλογές.

16 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει, στό Προεδρικό Μέγαρο, συνεργασία μέ τόν ὑφυπουργό Προεδρίας Κυβερνήσεως, Α. Καραμανλῆ, τόν πρόεδρο καί ἀντιπρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, Γ. Ἀθανασιάδη καί Ν. Νησιώτη, καθώς καί τό γενικό γραμματέα, Ν. Φιλάρετο.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε ἐνόψει τῆς προσεχοῦς ἐνάρξεως στό Μπάντεν - Μπάντεν τῆς Δυτικῆς Γερμανίας τῆς διασκέψεως τῆς ΔΟΕ, κατά τήν ὁποία πρόκειται νά συζητηθεῖ ἡ πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τή μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα.

17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας γίνεται στό Προεδρικό Μέγαρο ἡ ὁρκωμοσία τῆς νέας ὑπό τό Γ. Ράλλη Κυβερνήσεως, πού θά διενεργήσει τίς ἐκλογές τῆς 18ης Ὀκτωβρίου.

Στή νέα Κυβέρνηση μετέχουν ὅλοι οἱ ὑπουργοί, ἐκτός ἀπό τό Χ. Στράτο, τό Γ. Σταμάτη καί τό Δ. Δαβάκη, οἱ ὁποῖοι ἀντικαταστάθηκαν ἀπό τούς Γ. Δασκαλάκη (ὑπουργό Ἐσωτερικῶν), Σ. Ράγκα (ὑπουργό Δικαιοσύνης) καί Ι. Κατσαδήμα (ὑπουργό Δ. Τάξεως). Στήν Κυβέρνηση συμμετέχει καί ὁ δημοσιογράφος Γ. Ἀναστασόπουλος, ὡς ὑφυπουργός Τύπου.

22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ συνάντηση μέ τή διοίκηση τῆς Ἑνώσεως Ἐμπορικῶν καί Βιομηχανικῶν Ἐπιμελητηρίων Ἑλλάδος, ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίησή του γιά τό νέο αὐτό θεσμό, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶπε, θά ἀποδειχθεῖ ὠφέλιμος ὄχι μόνο γιά τίς συγκεκριμένες τάξεις, ἀλλά καί γιά τή χώρα γενικότερα. Καί τόνισε ὅτι *«γιά νά προκόψει ὁ τόπος, χρειάζεται νά ἀναπτύξουμε ὅλοι τό πνεῦμα τῆς συνεργασίας καί τῆς μεθοδικότητας, πού θά μᾶς ἐπιτρέψει νά ἀξιοποιήσουμε τίς δυνατότητες πού διαθέτει σέ μεγάλην ἔκταση ἡ χώρα μας».*

Τό ἴδιο ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε γιά τή Ρόδο, ὅπου θά παραμείνει, γιά ἀνάπαυση, μία ἑβδομάδα.

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ὑπουργό Ἐσωτερικῶν, Γ. Δασκαλάκη, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τή διαδικασία τῆς ἐπικείμενης διενέργειας τῶν ἐκλογῶν.

29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Στή διάρκεια τῆς διασκέψεως τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, στό Μπάντεν - Μπάντεν τῆς Δ. Γερμανίας, συζητεῖται ἡ πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τή μόνιμη διεξαγωγή τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα. Σέ ἀνακοίνωση τῆς ΔΟΕ σχετικά ἀναφέρεται:

«Ἡ Διεθνής Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή εἶναι βαθύτατα εὐγνώμων, πρός τόν ἑλληνικό λαό, τήν Κυβέρνησή του καί ὑπεράνω ὅλων πρός τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆ, πού προσέφεραν μιά περιοχή γειτονική τῆς Ἀρχαίας Ὀλυμπίας, ἡ ὁποία θά ἀπολάμβανε ἀπόλυτης οὐδετερότητας, γιά νά χρησιμεύσει ὡς τόπος μόνιμης τελέσεως τῶν συγχρόνων Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ὑπό τήν ἐποπτεία τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς.

»Ἡ ΔΟΕ ἐκφράζει τήν εὐγνωμοσύνη της γιά τήν πρόταση αὐτή, πού ἀποτελεῖ ἀπόδειξη τῆς ἀφοσιώσεως στόν

'Ολυμπισμό, τῆς χώρας στήν ὁποία γεννήθηκαν οἱ ἀγῶνες καί ἡ ὁποία ἔγινε στήν 'Αθήνα ἡ ἕδρα τῶν πρώτων 'Ολυμπιακῶν 'Αγώνων στούς νεώτερους χρόνους.

»Οἱ 'Αγῶνες ἔχουν δοθεῖ στό Λός 'Αντζελες γιά τό 1984 καί στή Σεούλ γιά τό 1988. Περισσότερες ἀπό μία ὑποψηφιότητες ἔχουν ἤδη διαφανεῖ γιά τό 1992.

»'Ελπίζουμε ὅτι ἡ πόλη πού εἶχε τά προνόμια νά ὀργανώσει τούς πρώτους 'Ολυμπιακούς 'Αγῶνες στούς νεώτερους χρόνους, τό 1896, ἡ 'Αθήνα, θά ἐκλεγεῖ γιά τό 1996.

»'Ετσι, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τά δεδομένα καί κυρίως τήν ὁμαλή διεξαγωγή τῶν προσεχῶν 'Ολυμπιάδων, γιά τίς ὁποῖες ἡ ΔΟΕ ἔχει δεσμεύσει τήν ἑλληνική πρόταση, ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται ὑψίστης σπουδαιότητας, θά καταστεῖ δυνατό νά γίνει στό μέλλον τό ἀντικείμενο περισσότερο ἐμπεριστατωμένης μελέτης, στήν ὁποία ἡ ΔΟΕ δέν θά παραλείψει νά ἐπιδοθεῖ».

Τήν ἀπόφαση αὐτή θά γνωστοποιήσει πρός τόν Κ. Καραμανλῆ μέ ἐπιστολή του, ὁ Χ.-Α. Σάμαρανκ, στίς 15 'Οκτωβρίου.

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

'Ο Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τήν 'Ακρόπολη γιά νά ἐνημερωθεῖ σχετικά μέ τή διαμόρφωση τοῦ χώρου πού περιβάλλει τόν 'Ιερό Βράχο. 'Ανακοίνωση τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ ἀναφέρει:

«'Η διαμόρφωση τῆς περιοχῆς ἐντάσσεται σέ εἰδικό πρόγραμμα, ἡ ἐκτέλεση τοῦ ὁποίου θά πραγματοποιηθεῖ παράλληλα μέ τίς ἐργασίες πού ἤδη γίνονται γιά τή διάσωση τῶν μνημείων τῆς 'Ακροπόλεως.

»Στό εἰδικό αὐτό πρόγραμμα περιλαμβάνονται ὁ λόφος τῆς Πνύκας — πού θά ἀποτελέσει τή βάση τῆς ὅλης διαμορφώσεως — ὁ λόφος τοῦ Φιλοππάπου, ὁ λόφος τοῦ 'Αστεροσκοπείου καί τό ἀλσύλλιο τοῦ 'Αρείου Πάγου.

»Στούς χώρους αὐτούς θά ἀρχίσει ἐντός τῶν ἡμερῶν ἡ ἐκτέλεση ἔργων γιά τή συντήρηση καί ἐνίσχυση τοῦ πρασίνου, τήν κατασκευή δικτύου ὑδρεύσεως, τή δημιουργία ζωνῶν ἀντιπυρικῆς προστασίας, τήν περίφραξη τοῦ ὅλου χώρου κ.λ.π.».

6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

'Ο Κ. Καραμανλῆς, μόλις πληροφορήθηκε τή δολοφονία τοῦ 'Ανουάρ ἀλ Σαντάτ, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«'Εκφράζω τή λύπη μου καί τόν ἀποτροπιασμό μου γιά τήν ἄνανδρη δολοφονία τοῦ προέδρου Σαντάτ.

»'Ανεξάρτητα ἀπό τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἠμπορεῖ κανείς νά κρίνει τήν πολιτική του, εἶναι ὑποχρεωμένος νά δεχθεῖ ὅτι ὁ δολοφονηθείς πρόεδρος εἶχε θάρρος πολιτικό καί ἀγάπη γιά τήν πατρίδα του.

»Εὔχομαι ὁ θάνατός του νά μήν διαταράξει τή γαλήνη τοῦ φίλου αἰγυπτιακοῦ λαοῦ καί νά μήν ἐπιδεινώσει τήν κατάσταση στήν Μέση 'Ανατολή».

Στίς 9 'Οκτωβρίου, ὁ "Ελληνας πρόεδρος θά μεταβεῖ στήν αἰγυπτιακή πρεσβεία καί θά ὑπογράψει στό βιβλίο συλλυπητηρίων. Παράλληλα, ἀνακοινώθηκε ὅτι στήν κηδεία τοῦ ἐκλιπόντος, τόν Κ. Καραμανλῆ θά ἐκπροσωπήσει ὁ πρώην πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Τσάτσος.

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 'Ημέρας 'Επισιτισμοῦ τῆς Παγκοσμίου 'Οργανώσεως Τροφίμων καί Γεωργίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Παρά τίς ἐντυπωσιακές κατακτήσεις τῆς ἐποχῆς μας στόν τομέα τοῦ πνεύματος, τῆς ποιότητος ζωῆς καί τῆς κοινωνικῆς προόδου, ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος μαστίζεται ἀκόμη ἀπό τήν ἀνέχεια καί τήν πεῖνα.

»Τό γεγονός αὐτό ἀποτελεῖ τό κατ' ἐξοχήν ἠθικό καί πολιτικό πρόβλημα τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνα μας. 'Η ἀνθρώπινη ἀλληλεγγύη ἐπιβάλλει νά μή μείνομε ἀδιάφοροι μπροστά του. Μπροστά στό δρόμο ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων τοῦ τρίτου, κυρίως, κόσμου, πού ὑποσιτίζονται καί συχνά διατρέχουν τόν κίνδυνο θανάτου ἀπό τήν πεῖνα. Αὐτό, ἄλλωστε, ἐπιβάλλει, πέραν τῆς ἀλληλεγγύης, καί τό ἴδιο τό συμφέρον τῶν πλουσίων χωρῶν, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἰδιαίτερη εὐθύνη γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προβλήματος. Στήν προσπάθειά της νά στρέψει τή σκέψη μας στά ἑκατομμύρια συνανθρώπων πού πάσχουν καί νά παρακινήσει τήν διεθνῆ κοινότητα ν' ἀσχοληθεῖ μέ τό πρόβλημά τους σοβαρά, ἡ Παγκόσμια 'Οργάνωση Τροφίμων καί Γεωργίας κήρυξε τή σημερινή μέρα σάν παγκόσμια μέρα ἐπισιτισμοῦ. Πρός τούς ὀργανωτάς τῆς ἐκδηλώσεως ἀπευθύνω τίς καλλίτερες εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τῆς προσπαθείας τους, στήν ὁποία τούς διαβεβαιῶ ὅτι ἡ 'Ελλάς θά συμβάλει ὅσο καί ὅπως μπορεῖ».

18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Διεξάγονται μέ ἀπόλυτη ἠρεμία οἱ βουλευτικές ἐκλογές, τά ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων δίνουν στό ΠΑΣΟΚ ποσοστό 48,07% τῶν ψήφων καί 172 ἕδρες, στή Νέα Δημοκρατία 35,87% καί 115 ἕδρες καί στό ΚΚΕ 10,93% καί 13 ἕδρες.

Τά τελικά συγκεντρωτικά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν, ὅπως θά ἀνακοινωθοῦν ἀπό τό ὑπουργεῖο 'Εσωτερικῶν:

'Επί 18.478 ἐκλογικῶν τμημάτων:

ΝΔ	2.034.496	35,87%
ΠΑΣΟΚ	2.726.309	48,07%
ΚΚΕ	610.302	10,93%
ΕΔΗΚ	22.763	0,40%
ΚΚΕ (ἐσ.)	76.404	1,34%
Κόμμα Φιλελευθέρων	20.645	0,36%
Κόμμα Προοδευτικῶν	95.799	1,68%
ΚΟΔΗΣΟ - ΚΑΕ	40.126	0,70%
Χριστιανική Δημοκρατία	8.638	0,15%
Διάφορα κόμματα καί ἀνεξάρτητοι	23.966	0,4%
Σύνολο	5.659.448	

Από τήν προεκλογική ἐκστρατεία: ὁ Γ. Ράλλης στήν Κέρκυρα (ἄνω) καί ὁ Α. Παπανδρέου (κάτω).

Ἐξάλλου, τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν γιά τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ἔδωσαν στό ΠΑΣΟΚ τό 40,68% τῶν ψήφων καί 10 ἀπό τίς 24 ἕδρες τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 32,16% στή ΝΔ καί 8 ἕδρες, 12,17% στό ΚΚΕ καί 3 ἕδρες, ἐνῶ, παράλληλα, ἀπό 1 ἕδρα ἐξασφάλισαν τό ΚΚΕ ἐσ., τό ΚΟΔΗΣΟ καί τό κόμμα τῶν Προοδευτικῶν, μέ ποσοστά 4,76%, 3,93% καί 1,96% ἀντίστοιχα.

Μόλις ἄρχισε νά διαμορφώνεται τό ἐκλογικό ἀποτέλεσμα, ὁ πρωθυπουργός συνεχάρη τόν Α. Παπανδρέου γιά τήν ἐκλογική του νίκη, καί, στή συνέχεια, στό Κέντρο Τύπου, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Σέ μιά δημοκρατία, ὁ λαός ἀποφασίζει κυριαρχικά, καί ὁ ἑλληνικός λαός ἀποφάσισε. Ἡ ἐτυμηγορία του εἶναι γιά ὅλους σεβαστή. Δέν πιστεύω ὅτι ἦταν ἡ καλύτερη ἐπιλογή. Εὔχομαι ὁ λαός νά μή χρειαστεῖ νά μετανιώσει. Παραδίδουμε στόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ μιάν Ἑλλάδα ἰσχυρή.

»Ἡ ΝΔ καί ἀπό τή θέση τῆς ἀντιπολίτευσης πού τήν ἔταξε ἡ ψῆφος τοῦ λαοῦ, θά συνεχίσει νά ἐκπληρώνει τό καθῆκον πρός τό ἔθνος καί τή δημοκρατία».

Ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, στίς πρῶτες δηλώσεις μετά τήν ἐκλογική του νίκη, μεταξύ ἄλλων τόνισε:

«... Ἡ ἀλλαγή εἶναι ὅρος γιά τήν ἐπιβίωση τοῦ ἔθνους, γιά τήν εὐημερία τοῦ λαοῦ μας. Καί αἰσθάνομαι πραγματικά ὑπερήφανος πού αὐτή ἡ προοπτική γιά τή χώρα μας ἐγκρίθηκε κατά τόσο δυνατό, ἰσχυρό καί δημοκρατικό τρόπο ἀπό τήν μεγάλη πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ...

»Θά προχωρήσουμε μέ σταθερά βήματα, πάντοτε ζητώντας τή συναίνεσή σας, τήν πλατειά λαϊκή συναίνεση σέ κάθε νέο μέτρο πού θά πάρουμε καί θά κάνουμε τήν ἀλλαγή χειροπιαστή. Ἡ ἀλλαγή θά δείξει τό πρόσωπό της, παρά πολύ γρήγορα, πολύ ἄμεσα.

»Θά ἤθελα νά τονίσω ὅτι θά ὑπάρξει στενή συνεργασία ὅλων τῶν πολιτειακῶν παραγόντων. Δέν πρόκειται μέ κανένα τρόπο νά ὁδηγήσουμε τή χώρα σέ ὁποιαδήποτε περιπέτεια. Στόχος μας, πολιτική μας, εἶναι ἡ εὐημερία τοῦ λαοῦ, ἡ ἐθνική ὑπερηφάνεια, καί ἡ κοινωνική δικαιοσύνη.

»... Εἴμαστε ἀποφασισμένοι νά ἐκτελέσουμε τό πρόγραμμά μας κατά γράμμα. Γιατί μᾶς δώσατε αὐτό πού ζητούσαμε. Μᾶς δώσατε ἰσχυρή, αὐτοδύναμη πλειοψηφία στή Βουλή τῶν Ἑλλήνων, ὥστε νά μπορέσουμε, δίχως διαταγμούς, δίχως ἀναστολές, νά προχωρήσουμε στήν πραγμάτωση τοῦ προγράμματός μας.

»... Ἀπόψε γιορτάζουμε τή νίκη τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν πού καταξιώθηκαν στίς 18 Ὀκτωβρίου 1981. Γιορτάζουμε τή νίκη τῆς ἀλλαγῆς. Καί θά ἤθελα νά σᾶς παρακαλέσω μέσα στή χαρά σας νά μήν ξεχάσετε πώς τό ΠΑΣΟΚ εἶναι Κυβέρνηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ὅλοι μαζί ἐμπρός, γιά τό μεγάλο, ἀξιόλογο ἔργο τῆς οἰκοδόμησης τῆς νέας Ἑλλάδος. Εὐχαριστῶ καί ξέρετε πώς θά τιμήσω τό συμβόλαιο τιμῆς πού συνῆψα τόσα χρόνια μαζί σας».

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΚΚΕ, Χ. Φλωράκης, μεταξύ ἄλλων ἐπεσήμανε καί τά ἀκόλουθα:

«Τό ΚΚΕ αὐξάνει τή δύναμή του, συμβάλλει ἀποφασιστικά στήν ἥττα τῆς Δεξιᾶς μέ τήν ἐκλογική του δύναμη καί θά δώσει τήν ἀποφασιστική του συνεισφορά στήν ὑπόθεση τῆς παλλαϊκῆς ἑνότητας, γιά τήν πραγματική ἀλλαγή στόν τόπο μας».

Στό πολωτικό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν θά ἀναφερθεῖ τό ἐκτελεστικό γραφεῖο τοῦ ΚΚΕ ἐσ., ὁ πρόεδρος τῆς ΕΔΗΚ, Ι. Ζίγδης, καθώς καί ὁ ἀρχηγός τῶν Προοδευτικῶν, Σπ. Μαρκεζίνης, ἐνῶ ὁ Γ. Μαῦρος, πού εἶχε συμπεριληφθεῖ στό ψηφοδέλτιο ἐπικρατείας τοῦ ΠΑΣΟΚ, θά τονίσει: «Μέ τήν σημερινή ἐτυμηγορία τοῦ λαοῦ ἀρχίζει ἕνα νέο κεφάλαιο στήν νεώτερη ἱστορία μας. Τερματίζεται τό μονοκομματικό κράτος τῆς Δεξιᾶς καί ἀνοίγει ὁ δρόμος γιά τήν ἀποκατάσταση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καί τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς χώρας μέ θεσμούς βασικούς γιά τό μέλλον τῆς δημοκρατίας».

Ἀναφερόμενος στό θέμα τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος τοῦ Ὀκτωβρίου 1981, καθώς καί στούς παράγοντες πού συνετέλεσαν στή διαμόρφωσή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς, τό Φεβρουάριο τοῦ 1982, θά σημειώσει:

«Μετά τήν ἐκλογή μου στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας καί τό σχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως Ράλλη προῆδρευσα δύο συσκέψεων, στίς ὁποῖες μετέσχον ὅλα τά μέλη τῆς Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς.

»Ἐξετάσαμε τήν γενική κατάσταση τῆς χώρας καί χαράξαμε τίς γενικές γραμμές πού θά ἔπρεπε νά ἀκολουθήσει ἡ νέα Κυβέρνηση στόν ἐσωτερικό, τόν ἐξωτερικό καί τόν οἰκονομικό τομέα. Δυστυχῶς, ἡ Κυβέρνηση παρεξέκλινε καθ' ὁδόν ἀπό τίς γραμμές αὐτές, ἰδίως στόν οἰκονομικό τομέα, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπιδεινωθεῖ ἡ κατάσταση καί νά ἐπιταχυνθεῖ ἡ φθορά τόσο τῆς Κυβερνήσεως ὅσο καί τοῦ κόμματος.

»Στή φθορά αὐτή συνέβαλε βέβαια καί ὁ συνεχιζόμενος ἀνταγωνισμός μεταξύ Ράλλη καί Ἀβέρωφ γιά τήν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Καί αὐτό, γιατί ὁ δεύτερος δέν κατόρθωσε νά ξεπεράσει τήν πικρία του ἀπό τήν ἥττα πού ὑπέστη κατά τήν ἐκλογή τοῦ Μαΐου. Ὁ ἀνταγωνισμός αὐτός, πού ὀφείλετο σέ προσωπικά αἴτια καί συνεκαλύπτετο μέ τεχνητές ἰδεολογικές διαφοροποιήσεις, ἔπαιρνε τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά ἀπειλεῖ συνεχῶς τό κόμμα μέ διάσπαση. Καί ἔπρεπε νά ἐπεμβαίνω, ἄλλοτε μέ συστάσεις καί ἄλλοτε μέ πιέσεις, γιά νά ἀποτρέψω τή διάλυσή του.

»Μέσα στό δυσάρεστο αὐτό κλίμα, τό κόμμα ἐβάδιζε πρός τίς ἐκλογές πού ἐπρόκειτο νά γίνουν τόν Δεκέμβριο τοῦ 1981. Ὁ κ. Ράλλης, προβλέπων ἐπιδείνωση τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως κατά τό φθινόπωρο, μέ παρεκάλεσε νά διαλύσω πρόωρα τή Βουλή καί νά προκηρύξω ἐκλογές γιά τίς ἀρχές Σεπτεμβρίου. Σ' αὐτό ὅμως εἶχε εὔλογες ἀντιρρήσεις ὁ κ.

Παπανδρέου, δεδομένου ὅτι ὁ Αὔγουστος δέν προσεφέρετο γιά ἀγῶνα ἐκλογικό. Τελικά, συμφώνησαν καί οἱ δύο γιά τά μέσα Ὀκτωβρίου, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι ἡ διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν στίς 20 Δεκεμβρίου θά δημιουργοῦσε καί αὐτή προβλήματα λόγῳ τοῦ χειμῶνος, ἀλλά καί τῶν ἐπικείμενων ἑορτῶν.

»Τυπικά θά μποροῦσα βέβαια νά ἀρνηθῶ τήν πρόωρη διάλυση τῆς Βουλῆς. Τά κόμματα ὅμως, ἐφ' ὅσον ἦσαν σύμφωνα σ' αὐτή, θά μποροῦσαν νά μοῦ τήν ἐπιβάλουν, ἀρνούμενα νά δώσουν Κυβέρνηση στήν χώρα.

»Πάντως, ἡ πρόωρη διάλυση τῆς Βουλῆς δημιουργοῦσε γιά μένα προβλήματα συνταγματικά. Πέραν τοῦ ὅτι ἔπρεπε νά εἶναι ἐπαρκῶς αἰτιολογημένη, μοῦ ἀφαιροῦσε καί τό δικαίωμα νά διαλύσω τή νέα Βουλή πρίν περάσει ἕνας χρόνος.

»Ἐδῶ θά πρέπει νά σημειώσω ὅτι τά δύο μεγάλα κόμματα μοῦ ἐπρότειναν νά καλύψουν τό συνταγματικό αὐτό κώλυμα μέ κοινή τους δήλωση. Ἀπέρριψα ὅμως τήν πρότασή τους γιατί, ὅπως τούς εἶπα, δέν ἤθελα νά δημιουργηθεῖ ἐπικίνδυνο προηγούμενο ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος μέ ἀμφιλεγόμενες ἑρμηνεῖες.

»Παρά ταῦτα, καί διότι ἤθελα νά διευκολύνω τόν κ. Ράλλη, ἀλλά καί διότι ἔκρινα ἀσύμφορη γιά τόν τόπο τήν παρατεταμένη προεκλογική περίοδο, ἀπεφάσισα τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη ἐκλογῶν γιά τίς 18 Ὀκτωβρίου.

»Τήν ἀπόφασή μου, ἄλλωστε, νά διαλύσω πρόωρα τή Βουλή, ἐνεθάρρυνε καί ἡ σκέψις ὅτι, ἄν κανένα κόμμα δέν συνεκέντρωνε ἀπόλυτη πλειοψηφία, ἡ ἀδυναμία διαλύσεως τῆς Βουλῆς θά διευκόλυνε ἴσως τό σχηματισμό συμμαχικῆς Κυβερνήσεως. Καί αὐτή θά ἦταν ἀσφαλῶς ἡ καλλίτερη λύση, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία, καί ἄν ἀκόμα ἐκέρδιζε τίς ἐκλογές, θά ἐδυσκολεύετο νά κυβερνήσει, λόγω τῶν ἐσωτερικῶν τριβῶν της.

»Κατά τήν προεκλογική περίοδο ἡ κατάστασις ἦταν τόσο ρευστή, ὥστε νά μήν εἶναι δυνατόν νά κάνει κανένας προβλέψεις ἀσφαλεῖς. Γενική πάντως ἦταν ἡ ἐντύπωση ὅτι κανένα κόμμα δέν θά ἐξασφάλιζε ἀπόλυτη πλειοψηφία καί ὅτι ὁπωσδήποτε ἡ Νέα Δημοκρατία θά προηγεῖτο τοῦ ΠΑΣΟΚ.

»Καί αὐτή ἡ προσδοκία ἦταν εὔλογη γιατί, ἐκτός τοῦ ὅτι ἡ διαφορά τῆς δυνάμεως τῶν δύο κομμάτων κατά τίς ἐκλογές τοῦ 1977 ἦταν μεγάλη (25-42), ἀνεμένετο περαιτέρω ἐνίσχυσις τῆς Νέας Δημοκρατίας τόσον ἀπό τό διαλελυμένο Κέντρο, ὅσο καί ἀπό τήν ἄκρα Δεξιά.

»Μέ τά δεδομένα αὐτά ἦταν φυσικό νά ἀποτελέσει ἔκπληξη τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς. Καί ἀπετέλεσε ἔκπληξη καί γιά τόν ἴδιο τόν κ. Παπανδρέου, ὅπως μοῦ τό ὁμολόγησε στήν πρώτη συνάντηση πού εἴχαμε μετά τίς ἐκλογές.

»Τή μετάδοση τῶν ἀποτελεσμάτων τήν παρηκολούθησα μέ ζωηρό ἐνδιαφέρον καί, θά ἔλεγα, μέ ἀγωνία. Καί ἦταν βαθύτατη ἡ ἀπογοήτευσή μου ἀλλά καί ἡ ἀνησυχία μου, ὅταν ἀπό τήν πρώτη στιγμή διεπίστωσα τή μεγάλη ὑπεροχή τοῦ ΠΑΣΟΚ. Καί ἡ ἀνησυχία μου αὐτή δέν ὀφείλετο σέ προσωπική ἤ κομματική προκατάληψη κατά τοῦ κόμματος αὐτοῦ, ἀλλά στό γεγονός ὅτι ἡ πολιτική πού εἶχε ἐξαγγείλει προεκλογικά ἀπειλοῦσε νά ἀνατρέψει ὅ,τι ἔκανα ἐγώ ἐπί 30 χρόνια. Ἰδιαίτερα στόν ἐξωτερικό τομέα ἀπειλοῦσε νά ἐκθέσει τόν τόπο σέ σοβαρούς κινδύνους μέ τήν ἀποχώρησή μας ἀπό τό ΝΑΤΟ, τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί, γενικώτερα, ἀπό τή Δύση.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές ἦτο φυσικό νά διαγράφεται ὁ κίνδυνος τῆς συγκρούσεώς μου μέ τή νέα Κυβέρνηση, δεδομένου ὅτι ἤμουν ἀποφασισμένος νά ἀντιδράσω στά πλαίσια τῶν ἁρμοδιοτήτων μου, ἐάν ἡ πολιτική αὐτή ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογήν.

»Βέβαια, οἱ δυνατότητές μου ἦσαν περιορισμένες, ἀφοῦ τό πρόγραμμα αὐτό εἶχε ἐγκριθεῖ ἀπό τό λαό καί ἀφοῦ δέν μποροῦσα νά διαλύσω τή νέα Βουλή πρίν περάσει ἕνας χρόνος. Ἀλλά πρό παντός γιατί εἶχα χάσει τό ἀποτελεσματικώτερο ὅπλο πού διέθετα. Νά προκαλέσω δηλαδή διά τῆς παραιτήσεώς μου τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη νέων ἐκλογῶν, κατερχόμενος ἐν ἀνάγκῃ ὁ ἴδιος στόν ἐκλογικό ἀγῶνα. Καί ἔχασα τό ὅπλο αὐτό, γιατί ἡ Νέα Δημοκρατία εἶχε λιγώτερες ἀπό τίς 121 ἕδρες πού ἦταν ἀπαραίτητες γιά νά παρεμποδιστεῖ ἡ ἐκλογή νέου προέδρου ἀπό τή Βουλή.

»Ἔτσι, τό μόνο μέσο πού μοῦ ἔμενε ἦταν τό δημοψήφισμα, πού θά μοῦ ἐπέτρεπε, ἄν διαφωνοῦσα μέ τήν Κυβέρνηση σέ κρίσιμα ἐθνικά θέματα, νά τά θέσω ὑπό τήν κρίση τοῦ λαοῦ. Καί νά δώσω ἐν συνεχείᾳ ὁ ἴδιος τή μάχη, δηλώνοντας συγχρόνως ὅτι, ἄν τήν ἔχανα, θά παρητούμην ἀπό πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Καί τό μέσο αὐτό ἦταν σημαντικό, ἄν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Κυβέρνηση γιά πολλούς λόγους θά ἐδίσταζε νά ἀναμετρηθεῖ μαζί μου.

»Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπό ὅλα αὐτά, ἐπιθυμία μου ἦταν νά ἀποφύγω σύγκρουση μέ τήν Κυβέρνηση. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά εὐχόμουν νά ἀναθεωρήσει τίς προεκλογικές της θέσεις καί νά πολιτευθεῖ μέ σωφροσύνη καί ὑπευθυνότητα. Σέ μιά τέτοια περίπτωση, θά μποροῦσε ἴσως νά ἀποδειχθεῖ γενικώτερα χρήσιμη ἡ διέλευση τοῦ κόμματος αὐτοῦ ἀπό τήν ἐξουσία.

»Πέρα ὅμως ἀπό ὅλα αὐτά, εἶχα καί ἄλλους λόγους νά ἀνησυχῶ κατά τή στιγμή ἐκείνη. Τέσσερις ἡμέρες πρό τῶν ἐκλογῶν, ὁ ἀρχηγός τοῦ ΓΕΕΘΑ, στρατηγός Γκράτσιος, μέ πληροφόρησε ὅτι οἱ ἀρχηγοί τῶν Ἐπιτελείων εἶχαν ἀποφασίσει νά παραιτηθοῦν σέ περίπτωση νίκης τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἀπεδοκίμασα τήν ἀπόφασή τους αὐτή καί τούς συνέστησα νά

παραμείνουν στίς θέσεις τους, ὅποιο καί ἄν ἦταν τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς.

»Παρά ταῦτα, καί πιρ' ὅλο ὅτι μέ εἶχαν διαβεβαιώσει ὅτι θά συμμορφωθοῦν μέ τίς συστάσεις μου, ἔκρινα ἀναγκαῖο τό βράδυ τῆς ἐκλογῆς νά ἐνημερωθῶ ἐκ νέου γιά τίς ἀντιδράσεις τους. Ἔτσι, στίς 9 περίπου, ἐκάλεσα τόν κ. Γκράτσιο στό τηλέφωνο καί τόν ἐρώτησα γιά τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις.

»Ὁ στρατηγός μοῦ εἶπε ὅτι οἱ ἀρχηγοί συσκεφθέντες καί πάλι ἀπεφάσισαν νά ὑποβάλουν τήν ἐπομένη τίς παραιτήσεις των, γιατί δέν ἠμποροῦσαν νά ἀναλάβουν τήν εὐθύνη ἔναντι τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων στήν περίπτωση πού ἡ Κυβέρνηση θά ἔθετε σέ ἐφαρμογή τήν πολιτική πού εἶχε ἐξαγγείλει προεκλογικά.

»Ἔκπληκτος γιά τήν ἀπάντηση αὐτή, ἐζήτησα ἀπό τόν κ. Γκράτσιο νά μεταφέρει στούς συναδέλφους του τήν κατηγορηματική μου ἐντολή νά παραμείνουν στίς θέσεις τους. Καί διότι αὐτό ἐπέβαλλε ἡ δημοκρατική τάξις, ἀλλά καί γιά νά διευκολύνουν τούς ἰδικούς μου χειρισμούς. Ἄλλωστε, ὅπως τοῦ εἶπα, ἡ παραίτησίς τους θά ἦταν ἀποτελεσματικώτερη ἄν ἐγένετο σάν διαμαρτυρία στήν περίπτωση πού ἡ Κυβέρνηση θά ἔπαιρνε μέτρα πού θά ἐξέθεταν τή χώρα σέ κινδύνους ἤ θά διετάρασσαν τήν τάξη στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις. Καί ὅταν ὁ στρατηγός μοῦ εἶπε ὅτι οἱ ἀρχηγοί πίστευαν ὅτι λόγοι φιλοτιμίας τούς ὑποχρεώνουν νά παραιτηθοῦν, τοῦ ἀπήντησα ὅτι τότε θά ἔπρεπε νά παραιτηθῶ καί ἐγώ, ἀφοῦ ἔχω περισσότερους λόγους φιλοτιμίας ἀπό τούς ἴδιους. Ὁ κ. Γκράτσιος, ἀφοῦ ἐπεκοινώνησε καί πάλι μέ τούς συναδέλφους του, μέ διαβεβαίωσε ὅτι ἐξετίμησαν τίς συστάσεις μου καί ὅτι ἀπεφάσισαν νά συμμορφωθοῦν μέ τίς ἐντολές μου. Ἐδῶ θά πρέπει νά προσθέσω ὅτι τήν ἐπομένη τῆς ἐκλογῆς χρειάσθηκε γιά τούς ἴδιους λόγους νά ἀποτρέψω τήν παραίτηση καί τῶν ἀρχηγῶν τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας.

»Ἡ ὥρα ἐκείνη ἦταν μία ἀπό τίς κρισιμώτερες τῆς σταδιοδρομίας μου. Γιατί, ἐάν ἐπραγματοποιεῖτο παραίτησις τῶν ἀρχηγῶν, πρῶτον, θά μποροῦσαν νά ἐκδηλωθοῦν κλιμακωτές καί ἀνεξέλεγκτες ἀντιδράσεις στούς κόλπους τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί, δεύτερον, θά ἐδημιουργεῖτο διεθνῶς ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ δημοκρατία στήν Ἑλλάδα ἦταν ἀκόμα ἐπισφαλής.

»Πιστεύω ὅτι μία ἀπό τίς σημαντικώτερες ὑπηρεσίες πού προσέφερα στήν Ἑλληνική Δημοκρατία εἶναι ὅτι ἐξασφάλισα τήν ὁμαλή μεταβίβαση τῆς ἐξουσίας κατά τήν κρίσιμη ἐκείνη ἐκλογή τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1981. Καί ἦταν κρίσιμη γιατί, ὅπως εἶπα καί παραπάνω, ἀνελάμβανε τήν ἐξουσία ἕνα κόμμα σχεδόν ἐπαναστατικό, ἀποφασισμένο νά ἐφαρμόσει μία πολιτική πού ἔβγαινε ἀπό τά πλαίσια τῆς παραδοσιακῆς ἐθνικῆς μας πολιτικῆς.

»Τήν ἐπομένη τῆς ἐκλογῆς, ὁ κ. Ράλλης μοῦ ὑπέβαλε τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεως. Στή συνέχεια, ἐκάλεσα τόν κ. Παπανδρέου καί τοῦ ἀνέθεσα τό σχηματισμό τῆς νέας Κυβερνήσεως.

»Ἀφοῦ τόν συνεχάρην καί τοῦ εὐχήθηκα ἐπιτυχία, ἐπωφελήθην τῆς εὐκαιρίας γιά νά ἐπιστήσω τήν προσοχή του ἐπί τῆς πολιτικῆς πού θά ἀκολουθοῦσε στόν ἐξωτερικό καί ἀμυντικό τομέα. Γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, στά θέματα πού ἀνάγονται στούς τομεῖς αὐτούς ἔχομε ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες ἀπόψεις καί ἠμπορεῖ ἐξ αἰτίας των νά ἔρθουμε σέ ρήξη. Ὁ κ. Παπανδρέου μέ καθησύχασε καί μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι στά θέματα αὐτά δέν θά ἐνεργεῖ χωρίς νά συνεννοεῖται μαζί μου. Καί αὐτό γιατί ἐπίστευε ὅτι ἐνδεχόμενη ρήξη μεταξύ μας θά ἦταν συμφορά γιά τό ἔθνος. Καί γιά νά ἐπιβεβαιώσει τήν πρόθεσή του αὐτή ἐζήτησε τή γνώμη μου γιά τά πρόσωπα πού θά ἀνελάμβαναν τά ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν, Ἀμύνης καί Ἀσφαλείας.

»Πρέπει νά πῶ ὅτι στούς τομεῖς αὐτούς ὁ πρωθυπουργός πολιτεύθηκε μέ μετριοπάθεια, σέ σχέση μέ τίς προεκλογικές του θέσεις. Γιατί καί στή Δύση παραμείναμε παρά τίς θεαματικές, γιά λόγους ἐσωτερικούς, διαφωνίες του μέ τούς συμμάχους μας καί τίς μεταβολές στήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τίς κάναμε ἀπό συμφώνου. Καί οἱ τελευταῖες αὐτές θά ἦσαν ἀσφαλῶς καλλίτερες, ἐάν ὁ στρατηγός Καραγιάννης, πού ἐπρότεινα γιά ἀρχηγό τοῦ ΓΕΕΘΑ, δέν ἀνέτρεπε διά τῆς ἀρνήσεώς του τό σχῆμα πού εἶχα παρασκευάσει καί εἶχε ἀποδεχθεῖ ὁ πρωθυπουργός.

»Ἀλλά καί στή συνέχεια ἡ συνεργασία μου μέ τόν πρωθυπουργό ὑπῆρξε ὁμαλή. Ὁ κ. Παπανδρέου προσήρχετο στίς συναντήσεις μας μέ σεβασμό, ἄκουε μέ προσοχή τίς συμβουλές μου πού συνήθως ἀφοροῦσαν τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις καί μοῦ ζητοῦσε νά τόν διευκολύνω στίς ἐπαφές του μέ ξένες Κυβερνήσεις. Γιατί εἴχαμε συμφωνήσει μέν ὅτι θά παραμείνουμε καί στήν ΕΟΚ καί στό ΝΑΤΟ, ἀλλά ἤθελε νά διαπραγματευθεῖ τή βελτίωση τῶν σχετικῶν συμφωνιῶν. Καί αὐτό τόσο γιά λόγους οὐσιαστικούς, ὅσο καί γιά νά ἔχει τό ἐπιχείρημα νά ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπό τίς ἀκραῖες προεκλογικές του θέσεις. Ἡ προσπάθειά του ὅμως αὐτή, πού ἔπαιρνε τή μορφή ἀκροβασίας, τόν ὁδηγοῦσε σέ συνεχεῖς ἀντιφάσεις, γιατί ἦταν πράγματι δύσκολο νά συμβιβάσει τίς παλιές μέ τίς καινούργιες του θέσεις. Πάντως, γιά νά βοηθήσω καί αὐτόν καί τή χώρα, ὅπως εἶχα χρέος ἀπό τή θέση μου, προσπαθοῦσα ἀφ' ἑνός νά συγκρατῶ τήν Κυβέρνηση ἀπό ἀκρότητες, ἀφ ἑτέρου δέ νά πείθω τούς συμμάχους νά δείξουν κατανόηση στίς προτάσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ, τίς ὁποῖες καί ὑπεστήριζα μέ τό δικό μου τρόπο.

»Καί ἦταν ἀνάγκη νά καθησυχάσω τούς συμμάχους καί συνεταίρους μας, δεδομένου ὅτι εἶχα πληροφορίες ὅτι ἦταν ἀποφασισμένοι νά ἀντιμετωπί-

σουν ἀρνητικά τή νέα Κυβέρνηση, λόγῳ τῆς ἐντόνου ἀντιδυτικῆς πολιτικῆς της. Καί μποροῦσαν ἀσφαλῶς νά μᾶς δημιουργήσουν δραματικά ἀδιέξοδα, εἴτε μέ τό δίλημμα "μέσα ἤ ἔξω" εἴτε μέ τήν ἐνθάρρυνση ἐπικίνδυνων τουρκικῶν προκλήσεων. Στήν προσπάθειά μου αὐτή, ἀφοῦ καθησύχασα τή Συμμαχία καί τήν Κοινότητα, μέσω τῶν κ.κ. Λούνς καί Τόρν, ἐξασφάλισα καί τή συνάντηση τοῦ πρωθυπουργοῦ μέ τόν καγκελλάριο τῆς Γερμανίας κ. Σμίτ καί τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Χαίηγκ. (Λεπτομέρειες γιά ὅλα αὐτά ἐκτίθενται στά πρακτικά τῶν συνομιλιῶν πού εἴχαμε κατά καιρούς ἐγώ καί ὁ κ. Μολυβιάτης μέ τόν πρωθυπουργό. Πρακτικά, τά ὁποῖα ἐθεώρησα χρήσιμο νά κρατῶ καί στό μέλλον, λόγω τῶν ἀμφιβολιῶν πού εἶχα τόσο γιά τή συνέπεια τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως, ὅσο καί γιά τήν ἐξέλιξη τῶν σχέσεών μου μέ τόν πρωθυπουργό).

»Ἡ γραμμή πού προσπαθοῦσα νά ἐπιβάλω στήν Κυβέρνηση ἦταν ἡ σταθεροποίηση τῶν σχέσεών μας μέ τή Δύση, δεδομένου ὅτι, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἡ τουρκική ἀπειλή δέν μᾶς ἄφηνε περιθώρια ἐπιλογῶν.

»Ἐάν ἡ Ἑλλάς ἀποχωροῦσε ἀπό τή Δύση θά περιήρχετο σέ διεθνῆ ἀπομόνωση. Καί θά ἐνίσχυε εἰς βάρος της τήν Τουρκία, πού θά μονοπωλοῦσε τήν ἀλληλεγγύη, τά χρήματα καί τά ὅπλα τῆς Συμμαχίας καί ἰδίως τῆς Ἀμερικῆς.

»Καί αὐτό ἦταν ἀκριβῶς τό δρᾶμα τῆς Ἑλλάδος ἀλλά καί τό δικό μου κατά τά τελευταῖα 25 χρόνια. Ὅτι δηλαδή ὀφείλαμε νά δίνουμε τή μάχη κατά τῆς Τουρκίας στούς κόλπους τῆς Συμμαχίας — δεδομένου ὅτι ἦταν ἀδιανόητη ἐκτός αὐτῆς — ἡ ὁποία ὅμως γιά λόγους στρατηγικοῦ συμφέροντος ἀκολουθοῦσε πολιτική ἴσης φιλίας μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας. Καί ἐνίσχυε τήν Τουρκία κατά τρόπο τόσο ἀψυχολόγητο, ὥστε νά προκαλεῖ τίς ἀντιδράσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί νά ἐνισχύει τό πνεῦμα τό ἀντιδυτικό πού ἐξεμεταλλεύετο ἔντονα ἡ πολυκέφαλη Ἀριστερά. Καί τό πνεῦμα αὐτό τό ἐπλήρωσα καί ἐγώ στίς ἐκλογές τοῦ 1977, ἐπιμένοντας νά κρατήσω τήν Ἑλλάδα — ὅπως καί τήν ἐκράτησα — στόν κόσμο τό δυτικό.

»Εἶναι γνωστό ὅτι μέ ἀφετηρία τό Κυπριακό καί ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, οἱ διεθνεῖς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος διεταράχθησαν πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις. Ἤρθαμε σέ ρήξη μέ τήν Ἀγγλία καί τήν Τουρκία καί ὁδηγηθήκαμε στή διάλυση τοῦ Συμφώνου τοῦ Βαλκανικοῦ. Ἤρθαμε σέ μόνιμη ἀντίθεση μέ ὅλους τούς συμμάχους μας καί ἰδίως μέ τήν Ἀμερική, ἀπό τήν ὁποία ἐν τούτοις ἐξαρτῶνται καί μόνιμα συμφέροντα τῆς χώρας.

»Καί ἡ κατάσταση αὐτή ἐπιδεινώνετο ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ Κύπρος ἔκανε τό σφάλμα, μετά τήν ἀνεξαρτησία της νά ἐνταχθεῖ στό στρατόπεδο τῶν Ἀδεσμεύτων, ἀντί νά ἀκολουθήσει, ὅπως τούς συνεβούλευσα, ἐξωτερική πολιτική παράλληλη μέ τήν πολιτική τῆς Ἑλλάδος. Γιατί εἶναι βέβαιο ὅτι μέ μία τέτοια πολιτική θά ἐξομαλύναμε τίς σχέσεις μας μέ τούς συμμάχους, θά ἀποκτούσαμε σάν ἔθνος διπλή ψῆφο στούς διεθνεῖς ὀργανισμούς καί θά ἀνοίγαμε ἴσως, σέ κάποια φάση, τό δρόμο γιά τήν Ἕνωση τῆς Κύπρου μέ τήν Ἑλλάδα.

»Στήν πολιτική τῆς ἐξομαλύνσεως τῶν σχέσεών μας μέ τήν Δύση συμφωνοῦσε καί ὁ πρωθυπουργός. Καί συμφωνοῦσε καί διότι δέν ἤθελε νά ἔρθει σέ ρήξη μαζί μου, ἀλλά καί διότι εἶχε συνειδητοποιήσει μετά τίς ἐκλογές τή σκληρή πραγματικότητα. Παρά ταῦτα προέβαινε κατά καιρούς, ὅπως εἶπα, σέ ἀντιφατικές ἐνέργειες πού προκαλοῦσαν δυσφορία στούς κύκλους τῶν συνεταίρων μας καί δυσχέραιναν τήν ἄσκηση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς. Δέν παρέλειπα βέβαια καί γιά τίς ἐνέργειες αὐτές νά διατυπώνω στόν πρωθυπουργό τίς ἐπιφυλάξεις μου. Τίς ἀνεχόμουν ὅμως καί διότι ἐγνώριζα τίς δυσκολίες πού συναντοῦσε ὁ πρωθυπουργός στό κόμμα του, ἀλλά καί γιατί, προκειμένου νά περισώσω τό μεῖζον, ἔπρεπε νά ἀνέχομαι τό ἔλασσον.

»Μολονότι, ὅπως εἶπα καί παραπάνω, εἶχα συγκεντρώσει τό ἐνδιαφέρον μου καί τήν ἐπιρροή μου στόν ἐξωτερικό καί ἀμυντικό τομέα, δέν παρέλειπα νά δίδω στόν πρωθυπουργό τίς συμβουλές μου καί γιά θέματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καί κυρίως γιά μέτρα πού ἔπαιρναν ἔντονο κομματικό χαρακτήρα καί ἀπειλοῦσαν νά διαταράξουν τό πολιτικό κλίμα τῆς χώρας. Καί στίς περιπτώσεις αὐτές ὁ πρωθυπουργός μέ ἤκουε μέ προσοχή καί ὄχι μόνο δέν ἀντιδροῦσε στίς παρατηρήσεις μου, ἀλλά συμφωνοῦσε ἐπί τῆς ἀνάγκης νά ἀποφεύγονται οἱ ὑπερβολές πού θά προκαλοῦσαν πολιτική ὀξύτητα.

»Παρά ταῦτα, μέ τήν ἀνοχή του, ἄν ὄχι μέ ἐντολές του, οἱ ὑπουργοί προέβαιναν σέ πράξεις πού ἐνίσχυαν τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἐπεδίωκε νά ὑποτάξει τό Κράτος στό κόμμα καί προκαλοῦσαν εὔλογες ἀνησυχίες στήν κοινή γνώμη. Καί γιά νά περιορίσω τόν ὑπέρμετρο ζῆλο τῶν ὑπουργῶν, τούς καλοῦσα πότε - πότε καί τούς ἔκανα συστάσεις μετριοπάθειας, ὅπως γιά τό νομοσχέδιο περί Διοικήσεως, τοῦ πολιτικοῦ γάμου, τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας κ.λ.π. Καί μολονότι, παρά τάς ὑποσχέσεις των, δέν συνεμορφώνοντο πάντοτε μέ τάς συστάσεις μου, δέν ἔκρινα ὅτι θά ἦταν σκόπιμο νά ἔρθω γιά τά θέματα αὐτά σέ ἀντίθεση μέ τήν Κυβέρνηση, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἤθελα νά διαφυλάξω τή δυνατότητα αὐτή γιά τά κρίσιμα ἐθνικά θέματα τῆς ἀμυντικῆς καί ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς.

»Ἐδῶ θά πρέπει νά τονίσω τή δυσφορία πού μοῦ προκαλοῦσε ἡ προσπάθεια τῆς Κυβερνήσεως, καί ἰδίως τοῦ κυβερνητικοῦ τύπου, νά δημιουργοῦν τήν ψευδῆ ἐντύπωση ὅτι γιά ὅλα αὐτά τά μέτρα ἡ Κυβέρ-

νηση είχε τή συγκατάθεσή μου. Καί τοῦτο γιατί ἡ ἐντύπωση αὐτή ἦταν φυσικό νά προκαλεῖ εὔλογη πικρία στήν παράταξη, τῆς ὁποίας ἐπί τόσα χρόνια ἤμουν ὁ ἀρχηγός καί ἡ ὁποία ὑφίστατο τίς συνέπειες τῶν μέτρων αὐτῶν. Καί ἡ δυσφορία μου αὐτή ἐνετείνετο καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ Κυβέρνηση, ἐπικρίνουσα συνεχῶς τίς Κυβερνήσεις τοῦ παρελθόντος, ἔβαλε — ἔμμεσα καί ἄθελα ἴσως — καί ἐναντίον τῆς ἰδικῆς μου πολιτικῆς. Ὤφειλα ὅμως νά ἀντιπαρέρχομαι τίς προκλήσεις αὐτές καί διότι ἦταν μέσα στή φύση τῶν πραγμάτων, ἀλλά καί διότι ἤθελα νά βοηθήσω τήν Κυβέρνηση νά μπεῖ σταδιακά στό σωστό δρόμο.

»Γιά τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς τῆς 18ης Ὀκτωβρίου ἐδόθησαν διάφορες ἑρμηνεῖες.

»Ἄλλοι τό ἀπέδιδαν στή φθορά τῆς Νέας Δημοκρατίας καί στήν ἀνεπάρκεια τοῦ ἀρχηγοῦ της. Καί εἶναι μέν ἀληθές ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία, ὕστερα ἀπό ἑπταετῆ παραμονή στήν ἐξουσία καί τίς ἐσωκομματικές τριβές της, εἶχε ὑποστεῖ σημαντική φθορά. Ὅπως εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ κ. Ράλλης, παρά τίς φιλότιμες προσπάθειές του, δέν κατόρθωνε νά ἐξουδετερώσει τή δημαγωγία τῶν ἀντιπάλων του. Ἡ ἐνίσχυσις ὅμως τοῦ κόμματος ἀπό δυνάμεις τοῦ Κέντρου καί τῆς ἄκρας Δεξιᾶς πού εὐλόγως ἀνεμένοντο, σέ συνδυασμό μέ τίς ἀνησυχίες πού ἔπρεπε νά προκαλεῖ ἡ πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἦταν ἀρκετές γιά νά ἐξουδετερώσουν αὐτά τά μειονεκτήματα.

»Ἄλλοι πάλι τό ἀπέδιδαν στίς δημαγωγικές ὑποσχέσεις τοῦ κ. Παπανδρέου καί στή γοητεία πού ἀσκοῦσε τό σύνθημα τῆς ἀλλαγῆς. Καί προσέθεταν σ' αὐτά: Πρῶτον, τό γεγονός ὅτι ἡ δική μου παρουσία στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀποτελοῦσε γιά πολλούς ἀφελεῖς ἐγγύηση κατά τῶν κινδύνων πού συνεπήγετο ἡ πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ, καί δεύτερον, τήν παραπλανητική ἐντύπωση πού καλλιεργοῦσε ἐναντίον μου ἡ ἄκρα Δεξιά, ἐνισχυμένη καί ἀπό τόν φιλικό πρός τό ΠΑΣΟΚ τύπο, ὅτι δῆθεν τό ἐνδεχόμενο τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ΠΑΣΟΚ ὄχι μόνο δέν μέ ἐνοχλοῦσε, ἀλλά τό ἀντιμετώπιζα ἴσως καί μέ συμπάθεια. Τίς παράλογες αὐτές ἐντυπώσεις, πού ἀντιστρατεύονταν ἀκόμα καί στήν κοινή λογική, προσεπάθησα ἐμμέσως νά τίς διαλύσω μέ ἐπανειλημμένες δημόσιες δηλώσεις μου, τίς ὁποῖες ὅμως δέν ἀξιοποιοῦσε, ὅπως ὤφειλε, ὁ τύπος τῆς Νέας Δημοκρατίας»[37].

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Οἱ ἐκλογές τοῦ Ὀκτωβρίου 1981 ἀνέδειξαν, γιά πρώτη φορά ἀπό τό 1974, μιά κοινοβουλετικά πανίσχυρη Κυβέρνηση, ἀπό πολιτικό χῶρο διάφορο ἀπό αὐτόν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος, προσωπικά, ἐξακολούθησε νά διαθέτει ἐξαιρετικά εὐρύ λαϊκό ἔρεισμα.

Χωρίς νά χρησιμοποιήσει, οὔτε μιά φορά, τίς λεγόμενες ὑπερεξουσίες του, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά εὐγγυηθεῖ τήν ὁμαλή μεταβίβαση τῆς ἐξουσίας στή νέα κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Θά συνδράμει τόν πρωθυπουργό στούς διπλωματικούς του χειρισμούς, πού συνέβαλλαν στήν παραμονή τῆς χώρας στό δυτικό κόσμο καί ἰδιαίτερα στήν ΕΟΚ, παροτρύνοντας συχνά τούς κορυφαίους Εὐρωπαίους πολιτικούς νά κατανοήσουν τή στάση τῆς Κυβερνήσεως· ὡς τό καλοκαίρι τοῦ 1983, ἡ λήξη τῆς ἐκκρεμότητας σχετικά μέ τό ζήτημα τοῦ ἑλληνικοῦ «μνημονίου», πού ὑποβλήθηκε στήν Κοινότητα, καί ἡ ὑπογραφή τῆς συμφωνίας γιά τίς ἀμερικανικές βάσεις σηματοδότησαν τήν ἀπόφαση καί τῆς Κυβερνήσεως Παπανδρέου νά ἀποδεχτεῖ τή βασική «στρατηγική» ἐπιλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τήν ὀργανική ἔνταξη τῆς χώρας στό δυτικό κόσμο. Στό πεδίο τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά συμβουλεύσει τήν πλειοψηφία νά ἀποφύγει ἐνέργειες πού θά ἦταν δυνατό νά δημιουργήσουν ἐντάσεις, ἰδίως στούς τομεῖς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τῆς Δικαιοσύνης καί τῆς Διοικήσεως. Τέλος, θά ἐξακολουθήσει νά ἐκδηλώνει τό ἐνεργό ἐνδιαφέρον του γιά τόν πολιτισμό.

Ἡ «συγκατοίκηση» μέ τόν Α. Παπανδρέου ἴσως νά μήν ἦταν πάντα εὔκολη· ἀπέδειξε, ὡστόσο, τή σταθερότητα τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα, καί ἐπιβεβαίωσε τήν ὀρθότητα τῶν βασικῶν θεσμικῶν ἐπιλογῶν τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὅπως αὐτές ἐνσωματώθηκαν στό Σύνταγμα τοῦ 1975.

20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, ὁ ὁποῖος ὑποβάλλει τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεώς του.

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, στόν ὁποῖο ἀνέθεσε τήν ἐντολή σχηματισμοῦ νέας Κυβερνήσεως:

«Σήμερα, στίς 11.30΄ δέχθηκα τόν κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου καί, ἀφοῦ τόν συνεχάρην γιά τήν ἐκλογική του ἐπιτυχία, τοῦ εὐχήθηκα νά ἐπιτύχει καί στήν ἀποστολή του γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, αὐτό εἶναι τό συμφέρον καί τό δικό του ἀλλά προπαντός τοῦ τόπου.

»Ἐν συνεχείᾳ, τοῦ εἶπα ὅτι, γιά νά ἐπιτύχει, θά πρέπει νά ἀποφύγει μέτρα πού θά μποροῦσαν νά προκαλέσουν ὀξύτητα. Γιατί εἶναι γνωστό ὅτι ὅταν ὑπάρχει πολιτική ὀξύτης δέν μπορεῖ νά γίνει ἔργο δημιουργικό.

»Μέ ἐβεβαίωσε ὅτι ἀντιλαμβάνεται αὐτή τήν ἀλήθεια καί ὅτι θά πολιτευθεῖ μέ μετριοπάθεια γιά νά ἔχουμε ὁμαλές πολιτικές ἐξελίξεις.

»Ἐν συνεχείᾳ, ἐπέστησα τήν προσοχή του στά ἑξῆς θέματα:

»Πρῶτον: Τοῦ εἶπα ὅτι εἶναι γνωστό πώς σέ ὁρισμένα κρίσιμα ἐξωτερικά θέματα οἱ ἀπόψεις μας διίστανται καί θά ἦταν χρήσιμο ἐπί τῶν θεμάτων αὐτῶν νά συνεργαζόμεθα πρίν ληφθοῦν ἀποφάσεις. Γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, ὑπάρχει σοβαρός κίνδυνος ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν θεμάτων νά ἔρθομε κάποτε σέ ρήξη.

»Μοῦ ἀπήντησε ὅτι δέν πρέπει νά ἀνησυχῶ καί διότι θά χειρισθεῖ αὐτά τά θέματα μέ μεγάλη προσοχή, ἀλλά καί διότι πρόθεσίς του εἶναι νά μήν λαμβάνει ἐπ΄ αὐτῶν ἀποφάσεις πρίν νά τά συζητήσει μαζί μου. Γιατί πιστεύει ὅτι ἐνδεχόμενη ρήξη μεταξύ μας θά εἶναι συμφορά γιά τό ἔθνος.

»Δεύτερον: Τόν ἐβεβαίωσα ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις αὐτή τή στιγμή εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπό φατριασμούς καί ὅτι δέν θά πρέπει νά διαταραχθεῖ αὐτή ἡ κατάσταση. Τοῦ εἶπα, ἐπίσης, ὅτι θά πρέπει γιά τό συμφέρον τοῦ τόπου, ἀλλά καί τό δικό του, νά φρον-

τίσει νά ἔχει τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ συνόλου τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί ὄχι ἐνδεχομένως μιᾶς κλίκας κομματικῆς.

»Στή συνέχεια, τόν ἐπληροφόρησα ὅτι τό βράδυ τῆς ἐκλογῆς ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μοῦ διεμήνυσε τήν ἀπόφασή της νά παραιτηθεῖ, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι δέν μποροῦσε νά ἐγγυηθεῖ τήν πειθαρχία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, στήν περίπτωση πού ἡ νέα Κυβέρνηση θά ἔθετε σέ ἐφαρμογή τίς προεκλογικές της διακηρύξεις καί ἰδίως ἐκεῖνες πού ἔχουν σχέση μέ τήν ἐσωτερική καί ἐξωτερική ἀσφάλεια τῆς χώρας. Καί τόν ἐπληροφόρησα, ἐπίσης, ὅτι ἀξίωσα ἀπό τήν ἡγεσία νά παραμείνει στή θέση της — πρᾶγμα πού ἐγένετο — μέ τή διαβεβαίωση ὅτι ὁ νέος πρωθυπουργός θά ἀποφύγει νά κάνει πράγματα τά ὁποῖα θά ἐκθέσουν τήν χώρα σέ κινδύνους.

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἐξεπλάγη, μ' εὐχαρίστησε καί μ' ἐβεβαίωσε ὅτι δέν προτίθεται νά διαταράξει τήν κατάσταση πού ὑπάρχει εἰς τό στράτευμα, διότι ἀντιλαμβάνεται ὅτι αὐτό εἶναι τό συμφέρον καί τοῦ τόπου καί τό δικό του. Μοῦ εἶπε μάλιστα ὅτι ἐπιθυμία του εἶναι νά διατηρήσω ἐγώ τήν ἐμπιστοσύνη τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, διότι γνωρίζει ὅτι καί ὁ στρατός, ἀλλά καί ἡ κοινή γνώμη, μέ θεωροῦν ἐγγύηση γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Μοῦ προσέθεσε μάλιστα ὅτι γνωρίζει καλῶς ὅτι ἡ παρουσία μου στήν Προεδρία τόν ὠφέλησε καί ἐκλογικά, δεδομένου ὅτι μεγάλο μέρος τῶν ἐκλογέων τόν ἐψήφισε μέ τή βεβαιότητα ὅτι ἡ παρουσία μου θά ἀπέκλειε τόν κίνδυνο περιπετειῶν.

»Τοῦ ἀπήντησα ὅτι αὐτό τό γνωρίζω ὅπως γνωρίζω ὅτι ὁ λαός γιά τόν λόγο ἀκριβῶς αὐτό μᾶς θεωρεῖ συνυπεύθυνους γιά τό μέλλον, πρᾶγμα πού δέν θά πρέπει ὁ ἴδιος νά λησμονεῖ.

»Ἐν συνεχείᾳ, μοῦ εἶπε ὅτι θά ὑπάρξει ἴσως θέμα γι' αὐτούς πού ἔχουν πολλά χρόνια στήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Τοῦ εἶπα ὅτι ἀσφαλῶς ὑπάρχει θέμα ἀλλά πρέπει αὐτό νά γίνει ὁμαλά μέ τή νόμιμη διαδικασία καί κατά τήν περίοδο πού ἀρχίζουν οἱ κρίσεις. Συμφώνησε μαζί μου καί μοῦ εἶπε ὅτι καί στά θέματα πού ἀφοροῦν τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις θά συνεννοεῖται μαζί μου.

»Ἐν συνεχείᾳ, μοῦ εἶπε ὅτι ξέρει ὅτι ἀποδίδω ἰδιαίτερη σημασία εἰς τά ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν καί Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί γι' αὐτό θά ἤθελε νά μοῦ πεῖ σέ ποιούς σκέπτεται νά τά ἐμπιστευθεῖ, γιά νά τοῦ πῶ κι ἐγώ τή γνώμη μου. Μέ πληροφόρησε λοιπόν ὅτι, τό μέν ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Ἀμύνης θά τό κρατήσει ὁ ἴδιος μέ ὑφυπουργούς τόν κ. Δροσογιάννη καί κ. Πέτσο, στό δέ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν θά τοποθετήσει τόν κ. Χαραλαμπόπουλο, μέ ὑφυπουργούς τόν κ. Παπούλια καί τόν κ. Φωτήλα.

»Τοῦ εἶπα ὅτι, μολονότι δέν γνωρίζω καλά τά πρόσωπα, νομίζω ὅτι εἶναι ὀρθές οἱ ἐπιλογές του καί τοῦ ἔδωσα τήν ἐντολή νά σχηματίσει ὅσο τό δυνατόν ταχύτερα τήν Κυβέρνησή του.

»Τέλος, μοῦ εἶπε ὅτι γνωρίζει ὅτι ἔχω διεθνές κῦρος καί προσωπικούς δεσμούς μέ πολλούς ξένους ἡγέτες καί θά ἤθελε νά τόν βοηθήσω γιά νά διαλυθεῖ ἡ δυσπιστία πού μπορεῖ νά ἔχουν ἀπέναντί του.

»Πρό τῆς ἀναχωρήσεώς του μοῦ εἶπε ὅτι θά μοῦ στείλει ἐντός τῆς ἐσπέρας πλήρη κατάλογο τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως πού θά σχηματίσει. Προσέθεσε μάλιστα, ὅτι, ἄν ἔχω νά κάνω παρατηρήσεις, θά τίς ἤκουε εὐχαρίστως.

»Ἡ ἐντύπωσή μου εἶναι ὅτι ἡ πρόθεση τοῦ νέου πρωθυπουργοῦ εἶναι νά πολιτευθεῖ μέ μετριοπάθεια καί νά ἀποφύγει ἐνέργειες πού θά μποροῦσαν νά προκαλέσουν ἀναστατώσεις στόν τόπο. Ἐλπίζω ὅτι ἡ ἐντύπωσή μου αὐτή δέν θά διαψευσθεῖ ἀπό τά πράγματα.

»Λόγω τῆς ἀβεβαιότητας πού μοῦ ἐνέπνεε ἡ πολιτική νοοτροπία, τό πρόγραμμα ἀλλά καί ἡ προϊστορία τοῦ κ. Παπανδρέου, ἔκρινα χρήσιμο νά τηρῶ πρακτικά γιά τίς σημαντικώτερες συνομιλίες πού θά εἶχα μέ τόν νέο πρωθυπουργό»[38].

21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁρκίζεται ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Σεραφείμ ἡ νέα ὑπό τόν Α. Παπανδρέου Κυβέρνηση, μέ τήν ἀκόλουθη σύνθεση:

Α. Παπανδρέου, πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καί ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Α. Λάζαρης ὑπουργός Συντονισμοῦ, Α. Κουτσόγιωργας ὑπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως, Ι. Χαραλαμπόπουλος ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Ε. Ἀλεξανδρῆς ὑπουργός Δικαιοσύνης, Γ. Γεννηματᾶς ὑπουργός Ἐσωτερικῶν, Ε. Βερυβάκης ὑπουργός Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, Ε. Δρεττάκης ὑπουργός Οἰκονομικῶν, Κ. Σημίτης ὑπουργός Γεωργίας, Α. (Μελίνα) Μερκούρη ὑπουργός Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν, Α. Πεπονῆς ὑπουργός Βιομηχανίας καί Ἐνεργείας, Ν. Ἀκριτίδης ὑπουργός Ἐμπορίου, Α. Κακλαμάνης ὑπουργός Ἐργασίας, Π. Αὐγερινός ὑπουργός Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, Α.-Α. Τσοχατζόπουλος ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων, Α. Τρίτσης ὑπουργός Οἰκισμοῦ καί Περιβάλλοντος, Ε. Γιαννόπουλος ὑπουργός Συγκοινωνιῶν, Ι. Σκουλαρίκης ὑπουργός Δημοσίας Τάξεως, Ε. Γιώτας ὑπουργός Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, Β. Ἰντζές ὑπουργός Βορείου Ἑλλάδος, Ε. Κουλουμπῆς ὑπουργός Ἄνευ Χαρτοφυλακίου, Ι. Ποττάκης ὑφυπουργός Συντονισμοῦ, Γ. Κατσιφάρας ὑφυπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως, Δ. Μαρούδας ὑφυπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως, Κ. Παπούλιας ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, Α. Φωτήλας ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, Α. Δροσογιάννης καί Γ. Πέτσος ὑφυπουργοί

Πρώτη Κυβέρνηση τοῦ Α. Παπανδρέου.

Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Γ. Λιάνης καί Π. Μώραλης ὑφυπουργοί Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, Δ. Δημοσθενόπουλος καί Δ. Τσοβόλας ὑφυπουργοί Οἰκονομικῶν, Γ. Μωραΐτης καί Κ. Ἀλεξιάδης ὑφυπουργοί Γεωργίας, Δ. Πιτσιώρης ὑφυπουργός Βιομηχανίας καί Ἐνεργείας, Μ. Κυπριωτάκη - Περράκη καί Σ. (Ρούλα) Κακλαμανάκη - Ρήγου ὑφυπουργοί Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καί Ι. Βαλυράκης ὑφυπουργός Συγκοινωνιῶν.

24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συνεργάζεται μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς τελευταῖες ἐξελίξεις στό ἐθνικό θέμα.

Κατά τήν παραμονή του στήν Ἀθήνα ὁ πρόεδρος τῆς Κύπρου συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό καί τούς ἀρχηγούς τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Μέ ἀφορμή τήν ἐπίσκεψη Κυπριανοῦ, ὁ Α. Παπανδρέου σέ δηλώσεις του ὑπογράμμισε τήν ἀπόλυτη ὁμοφωνία τῶν δύο Κυβερνήσεων γιά τόν περαιτέρω χειρισμό τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος· ἀνακοίνωσε ὅτι ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση θά διπλασιάσει περίπου τήν οἰκονομική βοήθεια στήν Κύπρο καί ὅτι προτίθεται νά ἀνοίξει τόν φάκελλο τῆς Κύπρου· τέλος, ἀποδέχτηκε πρόσκληση τοῦ Σ. Κυπριανοῦ νά ἐπισκεφθεῖ ἐπισήμως τήν Κύπρο.

25-28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρίσταται στόν ἑορτασμό τῆς ἐπετείου ἀπό τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης, καθώς καί στόν ἑορτασμό τῆς 28ης Ὀκτωβρίου.

Παρά τήν παράκληση τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά μήν τοῦ γίνει ἐπίσημη ὑποδοχή, στό ἀεροδρόμιο τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας τόν ὑποδέχτηκαν ὁ ὑπουργός Βορείου Ἑλλάδος, Β. Ἰντζές, ὁ ὑφυπουργός Ἀμύνης, Γ. Πέτσος, βουλευτές τῆς πόλεως, ὁ διοικητής τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, ὁ ἀρχηγός τῆς Χωροφυλακῆς καί ὁ νομάρχης Θεσσαλονίκης.

Τήν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρακολούθησε τή δοξολογία γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως, στό Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐνῶ τό ἀπόγευμα παρέστη στόν πανηγυρικό ἑορτασμό τῆς ἐπετείου στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

Τό βράδυ τῆς 27ης Ὀκτωβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ διοικητής τοῦ Γ΄ Σώματος, ἀντιστράτηγος Παναγόπουλος, ὁ ὁποῖος στήν προσφώνησή του ἀνέφερε, μεταξύ ἄλλων:

«Ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐνταῦθα παρουσίας σας, ἐπιτρέψατέ μου νά σᾶς διαβεβαιώσω, μέ αἴσθημα βαθυτάτης εὐθύνης, ὅτι τό προσωπικόν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἔχω τήν τιμή καί τό προνόμιον νά ἡγοῦμαι, ἔχει πλήρη συναίσθησιν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς καί τῶν ὑποχρεώσεών του καί ἐργάζεται ἀκαταπαύστως διά τήν βελτίωσιν τῆς μαχητικῆς τοῦ ἱκανότητος, ἡ ὁποία θά τοῦ ἐπιτρέψει νά φανεῖ ἀντάξιον τῶν προσδοκιῶν τοῦ ἔθνους καί τῶν ἱστορικῶν μας παραδόσεων.

»Κατά τήν αὐριανήν παρέλασιν, κύριε πρόεδρε, θά διαπιστώσετε τήν πειθαρχίαν καί τήν ἐκπαίδευσιν τοῦ Στρατοῦ μας.

»Ἐπάνω, ὅμως, ἀπό ὅλα, εἰς τά πρόσωπα τῶν παρελαυνόντων, θά διακρίνετε τήν ἀδάμαστον θέλησίν των νά πράξουν εἰς τό ἀκέραιον τό καθῆκον των, ἀπαντῶντας δι' ἑνός νέου ΟΧΙ εἰς οἱονδήποτε θέλησει νά ἐπιβουλευθεῖ τήν τιμήν καί τήν ἀκεραιότητα τῆς πατρίδος μας.

»Κύριε πρόεδρε,

»Εὐχαριστῶν ὑμᾶς ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν καί ὁπλιτῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, διά τήν τιμήν τῆς μεταξύ ἡμῶν παρουσίας σας, παρακαλῶ νά μοῦ ἐπιτρέψετε νά εὐχηθῶ ὅπως, ὑπό τήν πεφωτισμένην ὑμῶν ἡγεσίαν, ἡ πατρίς συνεχίσει βαδίζουσα τήν ὁδόν τῆς προόδου».

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε:

«Στρατηγέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά καλά σας λόγια. Καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά κάθε φορά πού μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μέ τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας. Κι αὐτό γιατί ἐκτιμῶ βαθύτατα τόν ἀποφασιστικό ρόλο πού διαδραματίζουν στή ζωή τοῦ ἔθνους.

»Τήν ἀλήθεια αὐτή ἄλλωστε τήν ἐπιβεβαιώνουν τά μεγάλα ἱστορικά γεγονότα πού γιορτάζουμε σήμερα. Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν τουρκικό ζυγό τό 1912 καί ἡ ἡρωική ἀπόκρουσις τῆς φασιστικῆς εἰσβολῆς τό 1940 ὑπῆρξαν κατ' ἐξοχήν ἔργα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Ἔργα, πού ἐλάμπρυναν τήν μακρά ἱστορία τοῦ ἔθνους καί ἐπιβεβαίωσαν τήν πολεμική ἀρετή τῶν Ἑλλήνων.

»Ἐκυβέρνησα, στρατηγέ, τόν τόπο αὐτό ἐπί μακρόν χρόνο καί γνωρίζω καλύτερα ἀπό ὁποιονδήποτε ἄλλον τή σημασία πού ἔχει γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν πρόοδο ἑνός λαοῦ, ἡ ἀμυντική θωράκισίς του. Καί δέν μπορῶ παρά νά αἰσθάνομαι ἱκανοποίηση ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, πού βρίσκονται σήμερα σέ ὑψηλό ἐπίπεδο, μᾶς προσφέρουν τήν πολύτιμη αὐτή θωράκιση.

»Ἀπαλλαγμένες ἀπό τούς πολιτικούς φατριασμούς τοῦ παρελθόντος καί προσηλωμένες στήν ἐθνική ἀποστολή τους, ἀποτελοῦν ἤδη ἐγγύηση ὄχι μόνο γιά τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας, ἀλλά καί γιά τίς ἐλευθερίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

»Καί ἔχουμε ὅλοι καθῆκον νά τίς προστατεύσουμε ἀπό τυχόν ὀπονομεύσεις πού θά μποροῦσαν νά διαταράξουν τήν ὁμοψυχία τους καί νά κλονίσουν τήν πίστη τους στήν ἐθνική ἀποστολή τους.

»Καί αὐτό ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερα σήμερα πού ἡ διεθνής κατάστασις εἶναι τόσο συγκεχυμένη ὥστε κανένας λαός νά μήν μπορεῖ νά αἰσθάνεται ἀσφαλής. Ἡ δέ ἀλήθεια αὐτή ἰσχύει κατά μείζονα λόγο γιά τή χώρα μας πού ἔχει ἐκκρεμῆ κρίσιμα ἐθνικά θέματα.

»Βέβαια, ἡ ἀσφάλεια ἑνός λαοῦ δέν ἐξαρτᾶται μονάχα ἀπό τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις του. Ἐξαρτᾶται ἀπό τήν συμπεριφορά τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ καί προπαντός τῆς ἡγεσίας του πού καλοῦνται νά χαλυβδώσουν τό ἐσωτερικό μέτωπο τῆς χώρας. Νά δημιουργήσουν δηλαδή τίς κατάλληλες ψυχολογικές, πολιτικές καί οἰκονομικές προϋποθέσεις, πού θά ἐπιτρέψουν στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις νά ἐκπληρώνουν τήν ἀποστολή τους.

»Ἡ πεῖρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί πρόοδος σέ μιά χώρα χρειάζεται πολιτική ὁμαλότης. Ἀλλά γιά νά ὑπάρξει ὁμαλότης πολιτική χρειάζεται γαλήνη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης.

»Ἡ ταραγμένη ἐποχή μας μᾶς προσφέρει πολλά παραδείγματα πρός μίμηση καί προπαντός πρός ἀποφυγή. Ἀπό τίς ἐπιλογές πού θά κάνουμε θά κριθεῖ ἡ πολιτική μας ὡριμότητα καί συνεπῶς τό μέλλον τοῦ τόπου.

»Πιστεύω ὅτι, ἄν ἀποφύγουμε τίς ἀκρότητες καί ἐπιδείξουμε ὅλοι ὑψηλό αἴσθημα εὐθύνης, ἠμποροῦμε νά προσβλέπουμε μέ ἐμπιστοσύνη στό μέλλον.

»Καί τώρα σᾶς καλῶ νά πιοῦμε γιά τήν ὑγεία τῶν στρατευμένων παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος, γιά τήν εὐτυχία τοῦ στρατηγοῦ καί τῆς κυρίας Παναγοπούλου καί γιά ἕνα ἀσφαλές καί ὑπερήφανο ἐθνικό μέλλον».

Στίς 28 Ὀκτωβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κατέθεσε στέφανο στό Ἡρῶο τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, παρακολούθησε τήν καθιερωμένη στρατιωτική παρέλαση καί, στή συνέχεια, ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα.

29 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ ὁρκίστηκαν ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Σεραφείμ οἱ Ι. Παπασπύρου, ὡς ὑφυπουργός Ἐμπορίου, Γρ. Βάρφης, Συντονισμοῦ, καί Στ. Παναγούλης, Ἐσωτερικῶν.

Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ πρωθυπουργός ἐνημέρωσε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά θέματα τῆς χώρας.

31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Γ. Ράλλη, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ ἀνακοίνωση πού ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, «τοῦ ἔξέθεσε τίς ἀπόψεις του γιά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά ζητήματα τῆς χώρας».

2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ἀντιπρόεδρο τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τοῦ δυτικογερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος, Χ. Ἔκμε, ὁ ὁποῖος μεταφέρει στόν Ἕλληνα πρόεδρο τούς χαιρετισμούς τοῦ καγκελλάριου, Χ. Σμίτ, καί τοῦ προέδρου τοῦ κόμματος, Β. Μπράντ.

Κατά τήν παραμονή του στήν Ἀθήνα ὁ Χ. Ἔκμε εἶχε συνομιλίες μέ τόν πρωθυπουργό, μέλη τῆς Κυβερνήσεως καί προσωπικότητες τῆς δημόσιας ζωῆς. Ἀναχωρώντας ἀπό τήν ἑλληνική πρωτεύουσα, δήλωσε ὅτι εἶχε ἐντυπωσιαστεῖ ἀπό τήν ἤρεμη κριτική ἀντιμετώπιση τῆς Κυβερνήσεως καί ἀπό τήν ἀντιπολίτευση «πού δείχνει σέ ποιό οὐσιαστικό βαθμό λειτουργεῖ ἡ σημερινή ἑλληνική δημοκρατία». Καί πρόσθεσε:

«Αὐτό εἶναι καί ἐκεῖνο τό ὁποῖο ἔχει προκαλέσει βαθύτατη ἱκανοποίηση στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τήν ὁποία καί δέν μοῦ ἀπέκρυψε κατά τή συνάντησή μας. Ἱκανοποίηση δηλαδή γιά τήν ἤρεμη καί ἄνευ κλυδωνισμῶν ἐναλλαγή τῶν κομμάτων στήν ἐξουσία πού ὑπογραμμίζει τήν πλήρως ἰσάξια μέ τά ἄλλα δυτικοευρωπαϊκά Κράτη ἀντοχή τῶν ἑλληνικῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν».

3-13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης, ἔχει διαδοχικές συναντήσεις μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, γιά θέματα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς:

«3 Νοεμβρίου

.....

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι γιά ὅλα τά σοβαρά ἐξωτερικά θέματα θά ἐνημερώνει καί θά συνεννοεῖται μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος — μοῦ εἶπε — ἀποτελεῖ μιά μοναδική παρουσία στήν πολιτική ζωή τῆς Ἑλλάδος, παρουσία πού δέν εἶχε οὔτε ὁ μεγάλος Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Καί ἡ παρουσία αὐτή, κατέληξε, δέν εἶναι δυνατόν νά ἀγνοηθεῖ».

«5 Νοεμβρίου

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἀνεφέρθη στό θέμα τοῦ δημοψηφίσματος γιά τήν ΕΟΚ καί μοῦ εἶπε ὅτι θά ἤθελε νά συνεννοηθεῖ γι' αὐτό μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Προεξοφλῶ, μοῦ εἶπε, τήν στάση του, ἀλλά θά ἤθελα νά τό μεθοδεύσουμε ἔτσι ὥστε νά μή φανεῖ ὅτι ἔχουμε ριζική διαφωνία ἐπί τοῦ θέματος.

»Μετά ἀναφέρθηκα στίς μαζικές μεταθέσεις πού γίνονται αὐτές τίς μέρες στήν Διοίκηση καί στούς Ὀργανισμούς καί εἶπα ὅτι ὁ κ. πρόεδρος πιστεύει ὅτι, ἐνῶ εἶναι εὔλογο μιά νέα Κυβέρνηση νά κάμει ὁρισμένες μεταβολές, ἐν τούτοις ἡ ἔκταση καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἡ Κυβέρνηση κάμει τίς μεταβολές αὐτές δημιουργοῦν κακές ἐντυπώσεις στήν κοινή γνώμη καί θυμίζουν παλαιότερες ἐποχές, ὅταν οἱ βενιζελικοί ἔδιωχναν τούς βασιλικούς καί οἱ βασιλικοί τούς βενιζελικούς.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μέ εὐχαρίστησε γιά τήν παρατήρηση αὐτή, μοῦ εἶπε ὅτι ὅλοι οἱ ὑπουργοί του εἶναι τελείως ἄπειροι ἀπό διοίκηση καί κατέληξε ὅτι στό αὐριανό Ὑπουργικό Συμβούλιο θά κάμει συστάσεις στούς ὑπουργούς του "το slow down", ὅπως μοῦ εἶπε ἐπί λέξει.

»Τέλος, εἶπα στόν κ. Παπανδρέου ὅτι, ὅπως ἤδη γνωρίζει ἀπό τίς συζητήσεις του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁρισμένα θέματα, κυρίως δέ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καί

ἀσφαλείας, ὑπάρχουν, ὅπου ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας λόγω τῶν εὐθυνῶν του ἐπιθυμεῖ καί πρέπει νά ἔχει γνώμη. Καί αὐτό χάριν τοῦ τόπου καί γιά νά μήν προκύψουν κίνδυνοι ρήξεως μεταξύ τους.

»Ὁ κ. Παπανδρέου συγκατένευσε καί μοῦ ἐπανέλαβε ὅτι εἶναι καί δική του ἐπιθυμία νά μεθοδευθεῖ ἡ συνεργασία του μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὑπό τό ἀνωτέρω πνεῦμα».

«10 Νοεμβρίου

»Κατά τήν σημερινή συνάντησή μας στίς 9 τό πρωί στό Καστρί, ὁ κ. Παπανδρέου ἔθιξε τά ἑξῆς θέματα, πρός ἐνημέρωση τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

Ἑλληνοτουρκικά

»Στήν πρώτη συνάντησή του μέ τόν Τοῦρκο πρέσβη ὁ κ. Παπανδρέου τοῦ εἶχε πεῖ ὅτι, ὡς νέα Κυβέρνηση, θέλει νά ἐξετάσει τό πλέγμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων ἀπό τήν ἀρχή καί γι' αὐτό τοῦ ζήτησε νά τόν πληροφορήσει πῶς βλέπει ἡ τουρκική Κυβέρνηση τά ἑλληνοτουρκικά προβλήματα.

»Στήν δεύτερη συνάντησή τους, ὁ Τοῦρκος πρέσβης τοῦ ἀνέπτυξε τά κυριότερα προβλήματα (ὑφαλοκρηπίς, ἐναέριος χῶρος, ὀχύρωση νήσων Αἰγαίου καί 'τουρκική' μειονότης). Τά ἀνέπτυξε ὅμως, μοῦ εἶπε ὁ κ. Παπανδρέου, κατά τρόπο μᾶλλον σκληρό καί τοῦ ἐπανέλαβε πολλές φορές ὅτι ἡ τουρκική Κυβέρνηση εἶναι ἐνοχλημένη ἀπό τήν θέση τοῦ κ. Παπανδρέου ὅτι ἡ Τουρκία ἀποτελεῖ ἀπειλή γιά τήν Ἑλλάδα.

. . . . . .

»Συζητώντας γιά τό Κυπριακό, ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι, κατά τίς τελευταῖες συναντήσεις του μέ τόν κ. Κυπριανοῦ, ἐσκέφθησαν ἄν θά ἦταν ρεαλιστικό νά ἐπιδιώξουμε ἐπάνοδο στό καθεστώς τῆς Συμφωνίας τῆς Ζυρίχης, ἡ ὁποία, ὅπως μοῦ εἶπε, in retrospect ἀποδεικνύεται μιά πολύ καλή Συμφωνία. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι αὐτό θά ἀποτελοῦσε οὐτοπία, γιατί οἱ Τοῦρκοι ποτέ δέν θά ἐδέχοντο ἐπιστροφή στό καθεστώς αὐτό.

»Σχετικά μέ τόν λεγόμενο "φάκελλο τῆς Κύπρου", ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι ἔχει ἀναθέσει στόν ὑπουργό Δικαιοσύνης τήν μελέτη τοῦ φακέλλου αὐτοῦ, ἡ ὁποία ὅμως δέν ἔχει ἀκόμη συμπληρωθεῖ. Σκέπτεται πάντως νά περιορίσει τό θέμα στούς κυρίως μόνο ὑπευθύνους, ὅπως ὁ Ἰωαννίδης, Μπονάνος, κ.λ.π. Δέν φαινόταν ὅμως νά ἔχει καταλήξει ἀκόμη σέ ἀποφάσεις.

Προγραμματικές δηλώσεις

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ ἀνέφερε ὅτι προετοιμάζει, σέ σειρά συσκέψεων μέ τούς ὑπουργούς του, τίς προγραμματικές του δηλώσεις καί ὅτι τό τμῆμα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς θά τό γράψει μόνος του. Ἐπιθυμεῖ πάντως νά συναντηθεῖ μέ τόν κ. πρόεδρο, πρό τῆς ἀναγνώσεως τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων, καί νά θέσει ὑπ' ὄψη του τό σχετικό κείμενο. Ὅσον ἀφορᾶ τό δημοψήφισμα γιά τήν ΕΟΚ εἶπα ὅτι μᾶς ἐπροβλημάτισε ὁ χρόνος κατά τόν ὁποῖο θά πρέπει νά ρυθμισθεῖ τό θέμα αὐτό καί ὅτι θά ἔπρεπε νά ἀξιολογήσει ὁ ἴδιος ἐάν συμφέρει τό θέμα νά ἔχει διευκρινισθεῖ πρό τῆς ἐπικειμένης συναντήσεώς του στό Λονδῖνο μέ τούς πρωθυπουργούς τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς. Μοῦ εἶπε ἀμέσως ὅτι τώρα πού θέτουμε τό θέμα σκέπτεται ὅτι ἀσφαλῶς συμφέρει νά μήν ἔχει διευκρινισθεῖ τό θέμα πρίν ἀπό τήν συνάντησή του αὐτή. Κατόπιν αὐτοῦ, σκέπτεται νά ἀναφέρει ἁπλῶς στίς προγραμματικές του δηλώσεις ὅτι δέν ἔχει θέσει ἀκόμη τό θέμα αὐτό στόν κ. πρόεδρο.

Διάφορα

»Περί τό τέλος τῆς συναντήσεώς μας, εἶπα στόν κ. Παπανδρέου ὅτι εἶναι χρήσιμο πού ὑπάρχει αὐτή ἡ συνεργασία καί καλή ἀτμόσφαιρα στό ἐπίπεδο προέδρου Δημοκρατίας καί πρωθυπουργοῦ, δυστυχῶς ὅμως σέ χαμηλότερα ἐπίπεδα δημιουργοῦνται ὁρισμένα προβλήματα. Καί θά θεωροῦσα καθῆκον μου νά τά ἐπισημάνω γιά νά μήν διαταραχθεῖ αὐτή ἡ ἀτμόσφαιρα. Σέ ἐρώτηση τοῦ κ. Παπανδρέου περί ποίων προβλημάτων ἐπρόκειτο, τοῦ ἀνέφερα ἐνδεικτικά, ὅπως εἶπα, τά ἑξῆς τρία θέματα:

»α. Ἔχουμε πληροφορηθεῖ (καί αὐτό κυκλοφορεῖ εὐρύτερα στήν Ἀθήνα) ὅτι, κατ' ἐντολήν παραγόντων τῆς Κυβερνήσεως καί τοῦ ΟΤΕ, παρακολουθοῦνται ἀπό τόν ΟΤΕ τά τηλέφωνα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὁ κ. Παπανδρέου ἔδειξε κατάπληξη. Μοῦ εἶπε ὅτι, ἄν αὐτό συμβαίνει, θά πέσουν "κεφάλια" καί πρόσθεσε ὅτι ὑπεύθυνοι γιά τό θέμα αὐτό πρέπει νά εἶναι ὁ κ. Βερυβάκης καί ὁ κ. Τόμπρας (ὑποδιοικητής ΟΤΕ). Ἄν πράγματι συμβαίνει αὐτό, εἶπε, θά σᾶς τό πῶ εἰλικρινά καί πάντως θά σᾶς ἐνημερώσω ἐντός τῆς αὔριον.

»β. Ἡ τηλεόραση τῆς ΕΡΤ ἔχει τήν τάση νά ὑποβαθμίζει ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τίς σχετικές μέ τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Τοῦ ἀνέφερα συγκεκριμένα παραδείγματα, προσθέτοντας ὅτι τό ἐνδιαφέρον μας δέν εἶναι γιά τόν κ. πρόεδρο προσωπικά, ἀλλά γιά τόν θεσμό τῆς Προεδρίας, ὁ ὁποῖος δέν πρέπει νά ὑποβαθμίζεται. Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι δέν ἔχει παρατηρήσει τέτοιο πράγμα καί κράτησε σημείωση γιά νά τό ἐξετάσει. Μοῦ προσέθεσε, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὅτι διεπίστωσε ὁ ἴδιος ὅτι ἔχει χειροτερέψει πολύ τό πρόγραμμα τῆς ΕΡΤ ἀπό τότε πού ἀνέλαβε ἡ Κυβέρνησή του. Ἴσως αὐτό νά ὀφείλεται, εἶπε χαριτολογώντας, στούς κουλτουριάρηδες πού μπῆκαν στήν ΕΡΤ. Ἀπάντησα κι ἐγώ μέ τό ἴδιο πνεῦμα ὅτι, καλό εἶναι νά φυλάγεται ὄχι μόνο ἀπό τούς κουλτουριάρηδες ἀλλά καί ἀπό ὄψιμους ὀπαδούς τοῦ ΠΑΣΟΚ.

»γ. Οἱ εὐρύτατες μεταβολές προσώπων πού γίνονται στήν Διοίκηση θίγουν σέ ὁρισμένες περιπτώσεις πρόσωπα καί θεσμούς πού ἐνδιαφέρουν προσωπικά τόν κ. πρόεδρο. Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ κ. πρόεδρος ποτέ σέ ὅλη του τήν σταδιοδρομία δέν εἶχε προσωπικές ἀδυναμίες, ἀκόμη καί γιά στενούς συγγενεῖς του, ἀλλά σέ ὁρισμένες περιπτώσεις ὑπάρχει θέμα ἀρχῆς. Μιά ἀπό αὐτές ἦταν καί ἡ Κτηματική Ἑταιρία τοῦ Δημοσίου πού τήν συνέστησε ὁ κ. πρόεδρος γιά νά ἀξιοποιήσει τήν τεράστια περιουσία τοῦ Δημοσίου καί γιά νά πραγματοποιήσει τό Πολιτιστικό Κέντρο Ἀθηνῶν. Ὁ κ. Παπανδρέου κράτησε σημείωση, καίτοι, ὅπως μοῦ εἶπε, εἶχε τήν ἐντύπωση ὅτι τό θέμα τῆς Κτηματικῆς Ἑταιρίας τοῦ Δημοσίου εἶχε τακτοποιηθεῖ».

«13 Νοεμβρίου

»Μέ ἐκάλεσε σήμερα τό πρωί στό Καστρί, ὁ κ. Παπανδρέου γιά νά μοῦ πεῖ ὅτι, γιά τό θέμα τῆς παρακολουθήσεως τῶν τηλεφώνων τοῦ κ. προέδρου, μίλησε στόν ὑπουργό Δημοσίας Τάξεως καί στόν κ. Βερυβάκη. Τόν κ. Τόμπρα εἶχε καλέσει στό γραφεῖο του, ἀλλά δέν κατέστη δυνατό νά τόν δεῖ, λόγω ἄλλων ἀπασχολήσεών του. Ἔδωσε, πάν-

Θεσσαλονίκη: μετά τήν ἐπίσημη δοξολογία στόν Ἅγιο Δημήτριο.

τως, αὐστηρὲς ἐντολὲς πάνω στὸ θέμα αὐτό. Εὐχαρίστησα τὸν κ. Παπανδρέου γιὰ τὴν ἀνακοίνωσή του αὐτή, προσθέτοντας ὅτι εἶναι καλύτερα νὰ μὴ συζητεῖται τὸ θέμα αὐτὸ μὲ πολλὰ πρόσωπα, γιὰ νὰ μὴ διαρεύσει στὸν τύπο, ὁπότε οἱ ἐντυπώσεις θὰ ἦταν πολὺ δυσάρεστες.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ἐπίσης ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὴν διαπίστωσή μας ὅτι ἡ ΕΡΤ ὑποβαθμίζει πράγματι τὶς ἐκδηλώσεις ποὺ ἀναφέρονται στὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας καὶ ὅτι ἔδωσε σχετικὲς ἐντολὲς γιὰ νὰ μὴν ἐπαναληφθεῖ αὐτό»[39].

7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τὸν Ἕλληνα Ἐπίτροπο στὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γ. Κοντογεώργη.

8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρίσταται στὸν ἑορτασμὸ τοῦ προστάτη τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ τῆς συμπληρώσεως 50 χρόνων ἀπὸ τὴν ἵδρυση τῆς Σχολῆς Ἰκάρων. Στὴν τελετή, ποὺ ἔγινε στὴν ἀεροπορικὴ βάση τῆς Δεκελείας, παρέστησαν ἐπίσης ὁ πρωθυπουργός, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, πολλοὶ ὑπουργοί, ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὁ νομάρχης Ἀττικῆς καὶ ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων.

Κατὰ τὴ διάρκεια δεξιώσεως ποὺ δόθηκε στὴ συνέχεια, ὁ διοικητὴς τῆς Σχολῆς Ἰκάρων ἐπέδωσε στὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μετάλλιο γιὰ τὰ 50 χρόνια τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ ἀποδέχομαι τὸ ἀναμνηστικὸ αὐτὸ μετάλλιο τῆς ἐθνικῆς μας Ἀεροπορίας. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τὴν ὁποία αἰσθάνομαι γιὰ τὶς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας. Κι αὐτὸ ἰσχύει ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Ἀεροπορία μας, ποὺ σημείωσε τὰ τελευταῖα χρόνια μεγάλες καὶ ἐντυπωσιακὲς προόδους.

»Ἤδη, ἡ Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία κυριαρχεῖ στοὺς οὐρανοὺς τῆς εὐπαθοῦς περιοχῆς μας καὶ προστατεύει ἀποτελεσματικὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς χώρας μας.

»Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὑπερήφανος γιὰ τὴν Ἀεροπορία του καὶ νὰ ἐπιδίδεται ἀπερίσπαστος στὰ εἰρηνικά του ἔργα».

10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τὸν ὑπουργὸ Προεδρίας Κυβερνήσεως, Α. Κουτσόγιωργα.

Ἡ συνάντηση συνέπεσε μὲ τὴν ἐξαγγελία τῶν κυβερνητικῶν προθέσεων γιὰ τὴ σύνταξη νέου δημοσιοϋπαλληλικοῦ κώδικα, τὴν ἐξυγίανση τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν ἐπανασύσταση τοῦ ΑΣΔΥ, ἐρήμην τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων τοῦ δημοσιοϋπαλληλικοῦ κόσμου. Οἱ ἐξαγγελίες αὐτὲς προκάλεσαν ζωηρὲς ἀνησυχίες στοὺς δημόσιους ὑπαλλήλους ποὺ ἐντάθηκαν καὶ ἀπὸ τὴ διαφαινόμενη πρόθεση τῆς Κυβερνήσεως νὰ συνδυαστεῖ ἡ ἐξυγίανση τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν μὲ μετατάξεις καὶ μεταθέσεις δημοσίων ὑπαλλήλων. Τὶς ἀνησυχίες της ἐξέφρασε καὶ ἡ ΑΔΕΔΥ μὲ ἔγγραφό της πρὸς τὸ πρωθυπουργό.

Τὴν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τὴν ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ, Μ. Μερκούρη.

16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τὸν ὑπουργὸ Δημοσίας Τάξεως, Ι. Σκουλαρίκη, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνημέρωσε γιὰ θέματα τῆς ἁρμοδιότητός του.

17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει, στὸ Προεδρικὸ Μέγαρο, συνομιλία μὲ τὸν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου:

«Σήμερα τὸ πρωὶ δέχθηκα τὸν πρωθυπουργὸ κ. Παπανδρέου κατόπιν προσκλήσεώς μου. Στὴν ἀρχὴ τῆς συζητήσεως τοῦ εἶπα ὅτι, ἐν ὄψει τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν προσεχῶν ταξιδίων του στὸ ἐξωτερικό, θὰ ἤθελα νὰ ἀνταλλάξουμε σκέψεις πάνω σὲ ὁρισμένα θέματα ποὺ ἀφοροῦν στὴν ἄμυνα καὶ στὶς ἐξωτερικὲς σχέσεις τῆς χώρας.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι ἦταν καὶ δική του ἐπιθυμία καί, ἀφοῦ ἐπιβεβαίωσε τὴν ἀρχὴ ποὺ θέσαμε κατὰ τὴν πρώτη μας συνάντηση, ὅτι ἐπὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν θὰ συνεννοούμεθα πρὶν ληφθοῦν ἀποφάσεις, μοῦ ἀνέφερε τὰ ἑξῆς:

»Γιὰ τὴν ΕΟΚ μοῦ εἶπε ὅτι, ἐφ' ὅσον γνωρίζει ὅτι δὲν προτίθεμαι νὰ κάνω δημοψήφισμα, προτιμᾶ νὰ παραμείνει ἐκκρεμὲς τὸ θέμα, γιὰ νὰ ἐνισχύεται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στὶς διαπραγματεύσεις ποὺ θὰ κάνει γιὰ βελτίωση τῆς Συμφωνίας Ἐντάξεως.

»Τοῦ ἀπήντησα ὅτι δὲν εἶχα ἀντίρρηση, ἀλλὰ ὅτι θὰ ἦταν χρήσιμο κάποια στιγμὴ νὰ ξεκαθαριστεῖ τὸ θέμα αὐτό, γιὰ νὰ μπορεῖ ἡ Κυβέρνηση νὰ διαμορφώσει ὁριστικὰ τὶς σχέσεις της μὲ τὴν ΕΟΚ. Καὶ προσέθεσα ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτό, πιστεύω ὅτι ἡ παραμονή μας στὴν ΕΟΚ εἶναι τόσο χρήσιμη πολιτικὰ καὶ οἰκονομικά, ὥστε, καὶ ἂν τοῦ προσέφερα τὸ δημοψήφισμα, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀποκρούσει.

»Ἐν συνεχείᾳ, μοῦ εἶπε ὅτι στὴν Διάσκεψη τοῦ ΝΑΤΟ δὲν θὰ διαπραγματευθεῖ ἀλλὰ θὰ θέσει ἁπλῶς τὰ θέματα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν τουρκικὴ ἀπειλή. Ἐπ' αὐτοῦ, μοῦ εἶπε ὅτι θὰ προτιμοῦσε νὰ ἐπιδιώξει τὴν εἰδικὴ σχέση μὲ τὸ ΝΑΤΟ, τὴν ὁποία παλαιότερα εἶχα προτείνει καὶ ἐγώ.

»Τοῦ ἀπήντησα ὅτι νομίζω ὅτι ἡ λύση αὐτὴ εἶναι ἤδη ξεπερασμένη καὶ θὰ πρέπει νὰ μὴ λησμονοῦμε

ὅτι καί ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ τήν πολιτική μας τήν προσδιορίζει ἡ τουρκική ἀπειλή.

»Μοῦ εἶπε, κατόπιν, ὅτι θά φροντίσει γιά τά θέματα αὐτά, καί ἰδίως γιά τήν ΕΟΚ, νά διατυπώσει τίς προγραμματικές θέσεις κατά τρόπο ἐλαστικό καί ὅτι θά τίς θέσει ἐγκαίρως ὑπ' ὄψη μου.

»Λόγου γενομένου γιά τήν ἀμυντική κατάσταση τῆς χώρας, τοῦ εἶπα ὅτι θά ἐπιθυμοῦσα τόσο γιά λόγους οὐσίας, ὅσο καί γιά λόγους ψυχολογικούς, νά προεδρεύσω μιᾶς ἐνημερωτικῆς συσκέψεως στό Πεντάγωνο. Μοῦ ἀπήντησε ὅτι συμφωνεῖ καί ὁρίσαμε τήν σύσκεψη γιά τήν Παρασκευή τό πρωί. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ἀνεφέρθη στό θέμα τῆς ἡγεσίας τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων καί μοῦ εἶπε ὅτι θά πρέπει νά γίνουν ὁρισμένες ἀλλαγές, δεδομένου ὅτι οἱ ἀρχηγοί βρίσκονται στίς θέσεις αὐτές ἀπό πολλά χρόνια. Καί προσέθεσε ὅτι, κατά τήν γνώμη του, θά ἔπρεπε τόν στρατηγό Γκράτσιο νά ἀντικαταστήσει ὁ στρατηγός Καραγιάννης, τόν ναύαρχο Κονοφάο ὁ ναύαρχος Ντεγιάννης, καί τόν πτέραρχο Παπαγεωργίου ὁ πτέραρχος Κουρῆς.

»Τοῦ εἶπα ὅτι δέν εἶμαι ἕτοιμος νά τοῦ πῶ ἐπ' αὐτοῦ τίς σκέψεις μου, ἀλλά ὅτι αὐτό δέν ἰσχύει γιά τόν στρατηγό Γκράτσιο, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται στήν θέση αὐτή ἐπί δύο περίπου χρόνια. Τότε μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κ. Γκράτσιος θέλει ὁ ἴδιος νά παραιτηθεῖ. Πάντως, τοῦ εἶπα ὅτι θά τά συζητήσουμε αὐτά ὅταν θά ἔλθει ἡ ἐποχή τῶν κρίσεων.

»Ἐν συνεχείᾳ, μοῦ εἶπε ὅτι ἀναμένει τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, κ. Χάϊγκ, καί μέ παρεκάλεσε νά τόν δεχθῶ πρῶτος ἐγώ γιά νά τόν προδιαθέσω.

»Κατόπιν, ὁ κ. Παπανδρέου μέ ἐνημέρωσε γιά τίς συναντήσεις του μέ τόν Τοῦρκο πρέσβη. Μοῦ εἶπε ὅτι οἱ θέσεις τῆς Τουρκίας ἐμφανίζονται πολύ σκληρές, διότι περιλαμβάνουν ὡς θέματα διαπραγματεύσεως, ἐκτός τῶν ἄλλων, τήν ἀποστρατικοποίηση τῶν νήσων καί τό θέμα τῆς μειονότητος τῆς Θράκης. Μοῦ προσέθεσε, ἐπίσης, ὅτι δέν ξέρει τί νά κάνει μέ τό θέμα τοῦ διαλόγου, ἀλλά ὅτι οἱ δύο ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν θά συναντηθοῦν ἀνεπίσημα στήν Σύνοδο τοῦ NATO. Τόν συνεβούλευσα νά μή διακόψει τόν διάλογο, γιά νά μή δώσει στήν Τουρκία τό πρόσχημα μονομερῶν ἐνεργειῶν. Γι' αὐτό καί ἐπανέλαβα τήν σύσταση νά συνεχίσει τόν διάλογο, ἔστω καί μέ βραδύ ρυθμό.

»Ἐν συνεχείᾳ, τοῦ εἶπα ὅτι ἄκουσα ὅτι προτίθεται νά καθιερώσει τήν ἁπλῆ ἀναλογική καί παρετήρησα ὅτι θά ἦταν σφάλμα, γιατί ἡ ἀναλογική θά ἀποσυνθέσει τίς πολιτικές δυνάμεις τῆς χώρας καί θά μᾶς ὁδηγήσει στή γνωστή ἀστάθεια τοῦ παρελθόντος. Τοῦ προσέθεσα ὅτι αὐτό εἶναι βέβαια θέμα εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς Βουλῆς, ἀλλά θά συνεβούλευα, ἐάν πρόκειται νά τεθεῖ τό θέμα, νά τεθεῖ ὕστερα ἀπό δύο χρόνια γιά νά μή ἐνθαρρύνει ἀπό τώρα κεντρόφυγες τάσεις στά δύο μεγάλα κόμματα. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι ἐκτιμᾶ τίς παρατηρήσεις μου ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ.

»Τέλος, ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία νά συναντώμεθα τακτικά, γιά νά ἀνταλλάσσουμε τίς σκέψεις μας γιά τά σοβαρότερα προβλήματα τῆς χώρας. Τοῦ εἶπα ὅτι δέν ἔχω ἀντίρρηση καί ὅτι θά τόν βοηθήσω στήν ἔκταση πού μπορῶ, γιατί ἐπιθυμῶ, χάριν τοῦ τόπου, νά ἐπιτύχει. Διευκρίνησα ὅμως ὅτι δέν θά ἔχει τήν σύμφωνο γνώμη μου σέ θέματα πού, κατά τήν κρίση μου, θά ἐξέθεταν τόν τόπο σέ κινδύνους»[40].

20 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τό ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὅπου, παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ καί ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Α. Παπανδρέου, ἐνημερώνεται ἀπό τή στρατιωτική ἡγεσία γιά τήν ἄμυνα τῆς χώρας. Στή σύσκεψη ἔλαβαν ἐπίσης μέρος οἱ ὑφυπουργοί Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Α. Δροσογιάννης καί Γ. Πέτσος, οἱ ἀρχηγοί τοῦ ΓΕΕΘΑ καί τῶν Γενικῶν Ἐπιτελείων καί ἀνώτατοι ἐπιτελεῖς· ἐξετάστηκε ἡ συμμετοχή τῆς χώρας στό NATO, θέματα οἰκονομικῆς βοηθείας ἀπό τό ἐξωτερικό, τό καθεστώς τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων στήν Ἑλλάδα, ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξη τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας κ.ἄ.

Μετά τό τέλος τῆς συσκέψεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκανε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἀπό τήν ἐνημέρωση, τήν ὁποία μᾶς ἔκανε ἡ στρατιωτική ἡγεσία, μείναμε ἀπολύτως ἱκανοποιημένοι. Διαπιστώσαμε ὅτι πράγματι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας αὐτή τή στιγμή βρίσκονται σέ πολύ ὑψηλό ἐπίπεδο, ἔχουν ἑνότητα ψυχική, ἔχουν πειθαρχία καί εἶναι ἄρτια ἐξοπλισμένες. Καί γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο θά πρέπει νά τίς περιβάλλουμε μέ ἀγάπη καί νά τίς ἐνισχύσουμε συνεχῶς, ὑφιστάμενοι, ἐν ἀνάγκη, καινούργιες θυσίες. Καί αὐτό ἐπιβάλλεται κατά μείζονα λόγο σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι συγκεχυμένη καί, ὅπως γνωρίζετε, εἰδικοί κίνδυνοι ἀπειλοῦν τήν Ἑλλάδα».

Ἀπαντώντας, στή συνέχεια, σέ ἐρώτηση, ἄν εἶχε, προηγουμένως, ἐνημερωθεῖ γιά τή στρατιωτική κατάσταση τῆς χώρας, εἶπε:

«Εἶναι πράγματι ἡ πρώτη φορά πού ἐνημερώνεται ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας γιά θέματα ἀμύνης, καί μπορεῖ νά ὑπάρξει καί δεύτερη. Ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας εἶναι θέμα γενικώτερου ἐνδιαφέροντος».

Ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός δήλωσε, σχετικά:

«Νομίζω ὅτι εἶναι μέσα στή λογική τοῦ ἀξιώματος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας νά εἶναι πάντα ἐνημερωμένος σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἐθνική ἄμυνα τῆς χώρας. Καί αὐτό ἀκριβῶς γίνεται μέ τή σημερινή ἐνημέρωση».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ φιλική συνομιλία τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο.

21 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, σέ συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκαστόν Τόρν, ἐξέτασε τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ ΕΟΚ.

30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό γιά τό πρόσφατο ταξίδι του στό Παρίσι καί τό Λονδίνο.

Κατά τή Σύνοδο Κορυφῆς τῆς ΕΟΚ στό Λονδίνο, ὁ Α. Παπανδρέου ἀναφέρθηκε σέ ἐπαναδιαπραγμάτευση κατ' ἀρχήν, καί σέ δημοψήφισμα στή συνέχεια, σέ περίπτωση πού δέν ἱκανοποιηθοῦν βασικά οἰκονομικά αἰτήματα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἐννέα ἐπιφυλάχθηκαν νά δώσουν ἀπάντηση, ἀλλά ἐξέφρασαν τήν ἄποψη ὅτι τό ἑλληνικό πρόβλημα θά ἦταν δυνατό νά λυθεῖ ἐντός τοῦ 1982, ἀπό κοινοῦ μέ τά γενικότερα προβλήματα πού ἔχει νά ἀντιμετωπίσει ἡ ΕΟΚ.

Χαρακτηριστική τῶν ἀντιδράσεων πού σημειώθηκαν στούς κόλπους τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ὑπῆρξε, μεταξύ ἄλλων, ἡ δήλωση τοῦ Βέλγου πρωθυπουργοῦ Μ. Ἔυσκενς, ὅτι ὁ ἴδιος καί οἱ συνάδελφοί του τῆς Ὁλλανδίας καί τοῦ Λουξεμβούργου εἶναι ἀντίθετοι πρός κάθε καθεστώς εἰδικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος ἤ ἄλλης χώρας - μέλους. «Μπορεῖς μόνο νά εἶσαι ἤ μέσα στήν Κοινότητα ἤ ἔξω ἀπό αὐτήν», εἶπε ὁ Μ. Ἔυσκενς, «δέν μπορεῖς ὅμως νά εἶσαι μέ τό ἕνα πόδι μέσα καί τό ἕνα πόδι ἔξω».

Ἐξάλλου, πρίν μεταβεῖ στό Λονδίνο, ὁ Α. Παπανδρέου συναντήθηκε καί εἶχε συνομιλίες στό Παρίσι μέ τόν πρόεδρο Φ. Μιττεράν καί μέλη τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως. Ἐπίκεντρο τῶν ἐπαφῶν τοῦ Α. Παπανδρέου στή γαλλική πρωτεύουσα ἦταν ἡ ἀνάλυση τῆς ἑλληνικῆς στάσεως ἀπέναντι στήν ΕΟΚ καί στό ΝΑΤΟ, ἐνῶ παράλληλα ἀποφασίστηκε ἡ στενότερη διμερής συνεργασία, κυρίως στόν ἀμυντικό τομέα. Παρά τή «θερμή καί φιλική ἀτμόσφαιρα πού ἐπικράτησε», ἐπισημάνθηκαν, ἀπό ἔγκυρες γαλλικές πηγές, ἀντιθέσεις, οἱ ὁποῖες ἐντοπίζονταν σέ διαφορετική τοποθέτηση τοῦ Φ. Μιττεράν, ὅσον ἀφορᾶ στήν ἐπαναδιαπραγμάτευση τῆς ἑλληνικῆς ἐντάξεως στήν ΕΟΚ ἀλλά καί στίς ἐξαγγελίες τοῦ πρωθυπουργοῦ γιά ἀποχώρηση ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας.

1-3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλο, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στό Βέλγιο.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ προσέλαβε ἰδιαίτερη σημασία, ὡς πρώτη σέ ἐπίπεδο ἀρχηγῶν Κρατῶν, κατά μείζονα μάλιστα λόγο ἐφόσον τό Βέλγιο ἀναλαμβάνει, ἀπό τήν ἀρχή τοῦ ἑπομένου ἔτους, τήν προεδρία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας.

Τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκε στό ἀεροδρόμιο τῶν Βρυξελλῶν ὁ βασιλεύς Μπωντουέν καί ὁ πρωθυπουργός, Μ. Ἔυσκενς. Τό μεσημέρι ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο στό μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, καί, στή συνέχεια, παρακάθησε σέ πρόγευμα πού παρέθεσε ὁ βασιλεύς τοῦ Βελγίου. Ὁ ἴδιος, τό βράδυ, στή διάρκεια ἐπίσημου δείπνου, προσφωνώντας τόν Ἕλληνα πρόεδρο, μεταξύ ἄλλων, τόνισε:

«Ὑπό τήν ἡγεσία σας ἔγινε δυνατή ἡ ἀποκατάσταση τῶν δημοκρατιῶν ἐλευθεριῶν· ὅπως καί ὑπό τήν ἡγεσία σας ἡ Ἑλλάς κατέκτησε στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα τή θέση πού, ὡς κοιτίς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ μας, ἐδικαιοῦτο.

»Ὡς ἀρχηγός Κράτους ἐκπροσωπεῖτε μιά χώρα, ἡ θέση τῆς ὁποίας, στόν δυτικό κόσμο, ξεπερνᾶ τό συνηθισμένο ἐπίπεδο τῶν διεθνῶν σχέσεων. Μιά βαθειά καί ἀναλλοίωτη συγγένεια ἑνώνει τούς πολίτες τόσων ἐθνῶν: καθημερινά προσφεύγουν σέ ἔννοιες ἑλληνικῆς προελεύσεως γιά τήν ὑπεράσπιση τῶν πολιτικῶν καί κοινοτικῶν συμφερόντων τους. Ἐλευθερία, λαϊκή ἀντιπροσώπηση, δημοκρατία, κοινό συμφέρον ἦταν ἀκόμα ἔννοιες καινούργιες καί τολμηρές, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι νομοθέτες τίς ἐφήρμοσαν γιά πρώτη φορά.

»Ἔτσι, κάθε δημοκρατία εἶναι κόρη τῶν Ἀθηνῶν καί κάθε πολίτης εἶναι διάδοχος ἐκείνων πού ἀσχολήθηκαν μέ τά κοινά στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα μέ γνώμονα τό κοινό συμφέρον.

»Μέσα στό σημερινό διεθνές κλῖμα ἀνασφάλειας οἱ χῶρες πού ἀντιλαμβάνονται πλήρως τήν ἀξία αὐτῆς τῆς δημοκρατικῆς κληρονομιᾶς, θά πρέπει νά τήν προστατεύσουν περισσότερο παρά ποτέ. Χαίρομαι, πού ἡ Ἑλλάς καί τό Βέλγιο συνεργάζονται γιά τό σκοπό αὐτό στά πλαίσια πολλῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν.

.....

»Σ' αὐτούς τούς δύσκολους καιρούς ὀφείλουμε νά προασπίζουμε καί νά ἐνισχύουμε συνεχῶς τήν ἐλευθερία καί τήν ποιότητα τῆς ζωῆς. Συνεπῶς, εἶναι ἀνάγκη νά λειτουργοῦν ἀποτελεσματικά οἱ δημοκρατικοί μας θεσμοί. Ἡ Ἑλλάς καί τό Βέλγιο μποροῦν νά αἰσθάνονται ὑπερηφάνεια γιά τό γεγονός ὅτι τά συνταγματικά μας πρότυπα ἐνέπνευσαν ἄλλοτε τούς νομοθέτες ἄλλων χωρῶν. Ἀλλά ἡ δημοκρατία δέν μᾶς δόθηκε σάν μόνιμη παραχώρηση. Πρέπει νά κατακτᾶται κάθε μέρα καί νά στηρίζεται στήν ἐνεργό ὑπεράσπισή της ἀπό πολίτες καί ἰθύνοντες.

»Ἄν οἱ χῶρες μας διατηρήσουν τήν ἐμπιστοσύνη τους στό μέλλον καί συνεχίσουν νά πιστεύουν στή δική τους

Από τήν παραμονή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στή βελγική πρωτεύουσα.

ἱκανότητα νά ὑπερνικήσουν τίς παροῦσες δυσκολίες, τότε μποροῦμε νά εἴμαστε βέβαιοι ὅτι οἱ θεμελιώδεις ἀρχές τῆς κοινωνίας μας θά παραμείνουν σεβαστές».

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Μεγαλειότατε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μᾶς ἐπιφυλάξατε, καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια μέ τά ὁποῖα ἐκφρασθήκατε γιά τήν πατρίδα μου καί γιά μένα προσωπικά. Καί τά λόγια αὐτά τά ἐκτιμῶ, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον προέρχονται ἀπό μία προσωπικότητα, πού μέ τή σωφροσύνη καί τόν πατριωτισμό της κατέκτησε τόν διεθνῆ σεβασμό καί τήν ἀγάπη τοῦ λαοῦ της.

»Ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω, Μεγαλειότατε, ὅτι καί ὁ ἑλληνικός λαός αἰσθάνεται εἰλικρινῆ ἀγάπη καί ἐκτίμηση γιά τόν λαό τοῦ Βελγίου πού, μέ τή δημιουργικότητά του κατέστησε τή χώρα σας τήν καρδιά τῆς Εὐρώπης. Καί αὐτό εἶναι φυσικό, δεδομένου ὅτι οἱ δύο λαοί μας συνδέονται μέ μακρά καί σταθερή φιλία. Μέσα στήν πολυτάραχη ζωή τῆς ἠπείρου μας, οἱ Βέλγοι καί οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνο δέν βρέθηκαν ποτέ ἀντιμέτωποι ἀλλά βάδισαν ὁ ἕνας στό πλευρό τοῦ ἄλλου, σέ ὅλες τίς κρίσιμες στιγμές τῆς ἱστορίας τους. Ἀλλά καί σήμερα οἱ σχέσεις τῶν δύο λαῶν μας, πού ἀνήκουν στή μεγάλη εὐρωπαϊκή οἰκογένεια, εἶναι τόσο ἁρμονικές, ὥστε νά προσφέρονται γιά περαιτέρω ἀνάπτυξη, ἰδίως στά πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

»Θά ἦταν εὐχῆς ἔργον, Μεγαλειότατε, οἱ σχέσεις ὅλων τῶν λαῶν νά ἀκολουθοῦσαν τήν ὁμαλή καί σταθερή πορεία τῶν ἰδικῶν μας. Δυστυχῶς, ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται, ἰδίως τόν τελευταῖο καιρό, κατά τρόπο πού νά δικαιολογεῖ ζωηρές ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν σήμερα τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τή διεθνῆ εἰρήνη. Θλιβερό παράδειγμα, μεταξύ πολλῶν ἄλλων, εἶναι ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου, πού συγκινεῖ ἰδιαίτερα τούς Ἕλληνες καί θά πρέπει νά συγκινεῖ κάθε ἐλεύθερο ἄνθρωπο.

»Ἡ σύγχυση καί, θά ἔλεγα, ἡ ἀναρχία πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο παίρνει τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἐπιδιώκουμε τήν αὐτοκαταστροφή μας. Γιατί ὄχι μόνο δέν λαμβάνομε τά μέτρα πού εἶναι πρόσφορα γιά τή θεραπεία τῶν αἰτίων πού προκαλοῦν τήν κρίση αὐτή, ἀλλά μέ τήν ἐγωιστική συμπεριφορά μας τήν καθιστοῦσε ὀξύτερη. Καί εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας, ὥστε νά συζητοῦμε γιά τό ἐνδεχόμενο ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου, μολονότι γνωρίζουμε ἐκ τῶν προτέρων τίς συνέπειές του.

»Μεγαλειότατε,

»Εἶναι φανερό ὅτι ἡ πολύμορφη αὐτή κρίση ἀπειλεῖ νά κλονίσει τίς βασικότερες ἀξίες τῆς ζωῆς μας, ὅπως εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ εἰρήνη.

»Εἰδικότερα ἡ δημοκρατία, γιά τήν ὁποία μέ τόση θέρμη ὁμιλήσατε, δοκιμάζεται σκληρά στήν ἐποχή μας. Καί δοκιμάζεται ἄλλοτε ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας καί ἄλλοτε ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας. Καί πέραν αὐτῶν, ὑπονομεύεται ἀπό τό πνεῦμα τοῦ εὐδαιμονισμοῦ πού κυριαρχεῖ στήν καταναλωτική μας κοινωνία. Γιά νά ἐπιζήσει ἡ δημοκρατία καί νά γίνει δημιουργική θά πρέπει νά ἀναμορφωθεῖ στίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς μας. Θά πρέπει δηλαδή νά συνδυάσει τήν ἐλευθερία μέ τήν τάξη καί τήν τάξη μέ τήν κοινωνική δικαιοσύνη. Καί πρό παντός θά πρέπει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς ἀκρότητες καί νά ξαναγίνει τό πολίτευμα τοῦ μέτρου.

»Γιά νά προστατεύσουμε, ἐξ ἄλλου, τήν εἰρήνη θά πρέπει νά ἐξαλείψουμε τίς ἑστίες ἀναταραχῆς πού τήν ἀπειλοῦν μονίμως. Καί αὐτό δέν μποροῦμε νά τό ἐπιτύχουμε παρά μονάχα μέ τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς, θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας, πού μόνο μία ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων μπορεῖ νά τό ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία πού θά πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ γιά λόγους εὐνόητους στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο.

»Γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό διεξάγονται, ὡς γνωστόν, συνεχεῖς ἀλλά καί ἄκαρπες συζητήσεις. Καί ἀποβαίνουν ἄκαρπες οἱ συζητήσεις αὐτές, γιατί στήν ἀμοιβαία δυσπιστία προστίθεται ἡ ἔλλειψη καλῆς πίστεως καί θάρρους.

»Στήν Μαδρίτη, ἐξ ἄλλου, συνεχίζεται ἡ ἀναζήτηση μεθόδων γιά τή διάσωση τῶν ἀρχῶν τῆς Τελικῆς Πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι, πού μέ τόσες ἐλπίδες ὑπεγράψαμε πρίν ἀπό ἕξι χρόνια. Ἀλλά, γιά νά περισωθοῦν οἱ ἀρχές αὐτές, θά πρέπει: Πρῶτον, νά συμφωνήσουμε ἐπί τῆς πραγματικῆς ἐννοίας τῶν ἀρχῶν πού καθιερώσαμε, γιατί εἶναι φανερό ὅτι παρερμηνεύονται καί συνεχῶς παραβιάζονται. Δεύτερον, νά κάνουμε μέ θάρρος καί εἰλικρίνεια τόν ἀπολογισμό τῆς μέχρι τοῦδε ἐφαρμογῆς των καί τρίτον, νά ἀναζητήσουμε καινούργιους καί πρακτικούς τρόπους ἀποκαταστάσεως τῆς διεθνοῦς ἐμπιστοσύνης, ἡ ἔλλειψη τῆς ὁποίας μᾶς ὁδήγησε στά σημερινά ἀδιέξοδα.

»Παράλληλα ὅμως μέ τήν προσπάθεια αὐτή, θά πρέπει νά ἐπιταχυνθεῖ καί ἡ διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω στό μεγάλο ρόλο πού μπορεῖ καί πρέπει νά διαδραματίσει ἡ Εὐρώπη γιά τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, γιά τήν ἀναζωογόνηση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἀναγέννηση τήν πολιτιστική. Καί ἔχει ὅλες τίς δυνατότητες πρός τοῦτο. Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν φαίνεται νά ἔχει τήν βούληση νά τίς ἀξιοποιήσει. Καί αὐτό, κατά τή γνώμη μου, ἀποτελεῖ πρόσθετο παράγοντα ἀνησυχίας γιά τό μέλλον.

»Μεγαλειότατε,

»Πιστεύω ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή στή χώρα σας, πού εἶναι ἡ πρώτη σέ ἐπίπεδο ἀρχηγοῦ Κράτους, θά ἀποτελέσει σταθμό στή φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τους.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, προπίνω ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας τῶν Αὐτῶν Μεγαλειοτήτων τοῦ βασιλέως καί τῆς βασιλίσσης τῶν Βέλγων καί ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου καί συμμάχου βελγικοῦ λαοῦ».

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Δημαρχεῖο τῶν Βρυξελλῶν, ὅπου ὁ δήμαρχος κατά τήν προσφώνησή του, ἀνέφερε, μεταξύ ἄλλων:

«Ἔχετε, κύριε πρόεδρε, μιά πολιτική ζωή ἐξαιρετικά μακρά καί ἀποδείξατε τήν πίστη σας στή δημοκρατία καθώς καί τήν ἐπιμονή καί τή θέληση νά δώσετε στήν Ἑλλάδα τή θέση πού τῆς ἀξίζει στή διεθνῆ σκηνή καί νά τήν

όδηγήσετε στό δρόμο τῆς οἰκονομικῆς προόδου. Ἐκτιμᾶμε, ἐπίσης, κύριε πρόεδρε, τήν πίστη σας στήν Εὐρώπη, γιά τήν ὁποία ἄλλωστε τιμηθήκατε μέ τά βραβεῖα Σούμαν καί Καρλομάγνου».

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ὑποδοχή πού μᾶς ἐπιφυλάξατε καθώς καί γιά τήν συμπάθεια μέ τήν ὁποία ὁμιλήσατε γιά τήν πατρίδα μου τήν Ἑλλάδα.

»Τήν πόλη σας, κύριε δήμαρχε, εἶχα τήν εὐκαιρία, ἀλλά καί τήν χαρά νά τήν ἐπισκεφθῶ πολλές φορές στό παρελθόν. Τήν πρώτη μου ἐπίσκεψη τήν ἔκανα πρίν ἀπό 22 χρόνια. Ἔκτοτε, παρηκολούθησα τήν ἐξέλιξη τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς πόλης πού κατέστη ἤδη ἡ καρδιά τῆς Εὐρώπης.

»Καί τό γεγονός αὐτό δέν εἶναι βέβαια τυχαῖο. Οἱ Βρυξέλλες ἔχουν μακρά πολιτική, κοινωνική καί πολιτιστική παράδοση. Ἤδη, ἀπό τόν δέκατο τέταρτο αἰῶνα ἀνεπτύχθησαν στήν πόλη αὐτή πρωτοποριακοί κοινωνικοί θεσμοί ὑπό τήν μορφή τῶν περίφημων ἐπαγγελματικῶν συντεχνιῶν.

»Κύριε δήμαρχε,

»Ἡ πορεία τῶν δύο λαῶν μας ὑπῆρξε παράλληλη. Ἀνέπτυξαν ταυτόχρονα καί ὕστερα ἀπό πολλές καί ὀδυνηρές δοκιμασίες τήν ἐθνική τους ἀνεξαρτησία. Καί ἀγωνίστηκαν ἔκτοτε σκληρά γιά νά τήν προστατεύσουν ἀπό τίς θύελλες πού κατά καιρούς ἐσάρωσαν τήν Εὐρώπη.

»Ἤδη, οἱ δύο λαοί μας συνεδέθησαν μέ στενή καί εἰλικρινῆ φιλία καί συνεργάζονται σέ ὅλους τούς τομεῖς. Καί ἡ συνεργασία τους αὐτή εἶναι ἁρμονική καί γόνιμη, γιατί καί οἱ δύο λαοί μας ἀνήκουν στήν μεγάλη εὐρωπαϊκή οἰκογένεια καί πιστεύουν στά ἴδια ἰδανικά.

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι, κύριε δήμαρχε, γιά τήν φιλοξενία σας καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι θά διατηρήσω ζωηρή τήν ἀνάμνηση ἀπό τήν ἐπίσκεψή μου στήν πόλη σας καί ἰδιαίτερα ἀπό τήν θαυμάσια αὐτή τελετή».

Τό μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακάθησε σέ πρόγευμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ πρωθυπουργός, Μ. Ἔυσκενς, μέ τόν ὁποῖο εἶχε, προηγουμένως, ἰδιαίτερη συνομιλία. Στήν προσφώνησή του, ὁ Μ. Ἔυσκενς χαρακτήρισε τήν Ἑλλάδα ὡς κοινή πατρίδα ὅλων τῶν Εὐρωπαίων: «Πάνω ἀπό Εὐρωπαῖοι εἴμαστε Ἕλληνες καί αὐτό ἀποτελεῖ γιά μᾶς αἰτία ὑπερηφάνειας». Ἀκόμη, τόνισε ὅτι ἡ πρόσκληση πού εἶχε ἀπευθυνθεῖ στόν Κ. Καραμανλῆ δέν ἀπέβλεπε στό νά τιμηθεῖ μόνο ἡ Ἑλλάδα, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ Ἕλληνας πρόεδρος:

«Νά τιμηθεῖ, γι' αὐτό πού ἐκπροσωπεῖ. Τό πολιτικό ἀνάστημα, τήν πολιτική γενναιότητα, τήν ἔμπνευση, τήν δημοκρατικότητα καί τή δύναμη τοῦ χαρακτήρα. Μέ ὅλα αὐτά, γίνατε ὁ πατέρας τῆς χώρας σας. Σεῖς ἀποκαταστήσατε τήν δημοκρατία. Σεῖς ἐπαναφέρατε τίς πολιτικές ἐλευθερίες. Σεῖς ἐξασφαλίσατε τήν εὐημερία στό λαό σας καί σεῖς πετύχατε τόν ἄθλο τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα...

»Ἀναγνωρίζουμε ὅτι ὑπάρχουν χῶρες, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ἐντεταγμένες στήν Κοινότητα, πού ἀντιμετωπίζουν εἰδικά προβλήματα. Τό Βέλγιο εἶναι ἕτοιμο νά βοηθήσει στήν διεξαγωγή ἐποικοδομητικῶν διαπραγματεύσεων γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων αὐτῶν».

Στήν ἀντιφώνησή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε ὅτι οἱ δύο χῶρες εἶχαν στήν ἱστορία τους ἀκολουθήσει παράλληλες πορεῖες καί συνεργάστηκαν ἁρμονικά σέ ὅλους τούς τομεῖς· οἱ δεσμοί αὐτοί ἀποτέλεσαν πολύτιμο κεφάλαιο σέ μιά ἐποχή ἀντιθέσεων καί συγκρούσεων στή διεθνῆ ζωή. Ὁδός γιά τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων, τόνισε, θά ἦταν ἡ ἕνωση τῆς Εὐρώπης, καί χρειαζόταν νά ἐπιταχυνθεῖ ἡ διστακτική πορεία πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

Τό ἴδιο βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεξίωση πρός τιμή τῶν βασιλέων τοῦ Βελγίου, στήν ὁποία παρέστησαν ὁ πρωθυπουργός, ἐπικεφαλῆς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τά μέλη τοῦ Διπλωματικοῦ Σώματος, μέλη τῆς ἑλληνικῆς παροικίας καί ὁ μητροπολίτης Βελγίου, Αἰμιλιανός.

Στίς 3 Δεκεμβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε διαδοχικά μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ, Γ. Λούνς, καί μέ τόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκ. Τόρν.

Μετά τή συνάντησή του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ Γ. Λούνς δήλωσε ὅτι ἀντιμετωπίζει μέ κατανόηση τά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος στά πλαίσια τῆς Συμμαχίας, τά ὁποῖα καί θά ἐξεταστοῦν κατά τίς προσεχεῖς ὑπουργικές διασκέψεις. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Γκ. Τόρν δήλωσε:

«Τό σύνολο τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος ἴσως θά εἶναι πιό εὔκολο νά λυθεῖ, ὅταν τό ἐξετάσουμε στό πλαίσιο τῶν κανόνων τῆς Κοινότητος. Καί εἴμαστε στή διάθεση τοῦ κ. Παπανδρέου, ὅταν θά ἔχει κάνει τήν ἀνάλυση τοῦ προβλήματος. Ὅλα αὐτά θά γίνουν μεταξύ φίλων καί θά δοῦμε ὡς ποιό σημεῖο μποροῦμε νά φθάσουμε γιά νά λύσουμε τό ἑλληνικό πρόβλημα μέσα στήν Κοινότητα. Καί ἐλπίζω πῶς θά τό κατορθώσουμε».

Τό μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη σέ δεξίωση πού ἔδωσε πρός τιμή του ὁ Ἕλληνας πρέσβης, Δ. Φραντζεσκάκης, στήν ὁποία παραβρέθηκαν καί μέλη τῆς παροικίας. Ἀργότερα, καί ἀφοῦ προγευμάτισε, ἐκτός προγράμματος, μέ τό βασιλέα Μπωντουέν, ἀναχώρησε γιά τήν Ἀθήνα.

Μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀπευθύνει στόν ἀρχηγό τοῦ βελγικοῦ Κράτους τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Μεγαλειότατε,

»Θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω ἐσᾶς καί τήν βασίλισσα ἄλλη μιά φορά γιά τήν θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε, κατά τήν τελευταία ἐπίσκεψή μου στή χώρα σας.

»Οἱ συνομιλίες, ἐξ ἄλλου, ποὺ εἴχαμε ὑπῆρξαν τόσο χρήσιμες ἀλλά καί τόσο εὐχάριστες ὥστε νά μοῦ ἀφήσουν ζωηρές ἐντυπώσεις καί ἀνεξίτηλες ἀναμνήσεις.

»Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση, Μεγαλειότατε, ὁ σεβασμός καί ἡ ἀγάπη μέ τήν ὁποία σᾶς περιβάλλει ὁ βελγικός λαός. Καί ὁ δεσμός σας αὐτός μέ τόν λαό ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς πολύτιμο κεφάλαιο γιά μιά χώρα, τήν ὁποία οἱ πολιτικές καί "φυλετικές" ἀντιθέσεις καθιστοῦν δυσκολοκυβέρνητη.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι μέ τίς ἀρετές ποὺ σᾶς διακρίνουν θά ὁδηγήσετε τήν χώρα σας σέ ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Σᾶς παρακαλῶ, Μεγαλειότατε, νά μεταφέρετε στήν βασίλισσα τά σέβη μου. Καί διατυπώνω τήν ἐλπίδα ὅτι θά ἔχω τήν εὐχαρίστηση καί τήν τιμή νά σᾶς ὑποδεχθῶ συντόμως στήν Ἀθήνα»[41].

Τή σημασία τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ στίς Βρυξέλλες θά ἐξάρει ὁ ἑλληνικός τύπος, προβάλλοντας ἰδιαίτερα τή δήλωση τοῦ Μ. Ἔυσκενς, ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀντιμετωπίζει εἰδικά προβλήματα πού ἔπρεπε νά ἐπιλυθοῦν. Τή μεταστροφή τοῦ Βέλγου πρωθυπουργοῦ ἀπέδωσε ὁ τύπος στή συνάντησή του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὅπως μαρτυροῦν οἱ τίτλοι τῶν ἐφημερίδων τῆς 3ης Δεκεμβρίου: «Οἱ Βέλγοι τώρα κατανοοῦν τά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος» («Βραδυνή»)· «Ἀλλάζει στάση τό Βέλγιο στά θέματά μας μέ τήν ΕΟΚ» («Ἔθνος»)· καί «Βέλγοι: στροφή ἀπέναντί μας» («Ἐλευθεροτυπία»). Εἰδικότερα, στίς 4 Δεκεμβρίου, ἡ «Βραδυνή» παρατηροῦσε:

Ἡ στροφή [τοῦ Μ. Ἔυσκενς] πού ἐν πάση περιπτώσει διευκολύνει τήν προώθηση τῶν ἑλληνικῶν θέσεων ὀφείλεται ἀποκλειστικά στόν Κ. Καραμανλῆ. Γιά τίς φιλοκυβερνητικές ἐφημερίδες, πού σέ κάθε ἄλλη περίπτωση θά μιλοῦσαν γιά διπλωματικό θρίαμβο (καί αὐτή τή φορά δικαιολογημένα, χωρίς παραισθήσεις...) ἡ σύνδεση αὐτή ἀποδείχθηκε λόγος ἐπαρκής γιά νά προβάλουν τό γεγονός μέ τή μεγαλύτερη σεμνότητα... Κάποιος ἀνταποκριτής τους δέν δίστασε μάλιστα νά ἀποδώσει αὐτή τήν «στροφή» «στήν ἀντίδραση τῆς ἑλληνικῆς κοινῆς γνώμης, στίς πρόσφατες δηλώσεις τοῦ Ἔυσκενς στό Λονδίνο...».

Ἡ «στροφή» προκάλεσε ἐντύπωση μεταξύ τῶν διπλωματικῶν παρατηρητῶν τῶν Βρυξελλῶν... Ἀλλά ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν πρέπει νά ξεπλάγη. Γιατί πολλές παρόμοιες στροφές εἶχε ἐπιτύχει κατά τό παρελθόν, ὅταν, ὡς πρωθυπουργός, ἀγωνιζόταν γιά νά γίνει ἡ Ἑλλάδα δεκτή στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, ὅταν ἡ Ἱσπανία καί ἡ Πορτογαλία κρούουν ἀκόμα τῆς ΕΟΚ τήν θύρα... Τά λόγια πού ἀπηύθυνε ὁ Ἔυσκενς σ' ἐκεῖνον πού «ἀποκατέστησε στήν Ἑλλάδα τή δημοκρατία καί πέτυχε τόν ἄθλο τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα», δέν ἄφησαν καμμιάν ἄλλωστε ἀμφιβολία σέ ποιόν τό Βέλγιο θέλησε νά ἐπιφυλάξει τήν πολιτική χειρονομία τῆς σημαντικῆς αὐτῆς στροφῆς.

Τήν συνέδεσε μέ τόν Ἕλληνα ἀλλά καί τόν Εὐρωπαῖο πολιτικό, μέ τό μεγάλο διεθνές κύρος, πού ἀκόμη καί προχθές στίς Βρυξέλλες ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη νά προωθηθεῖ ἡ διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης... Ὅσο γιά ὁρισμένους ἀπό τούς ὀπαδούς τῆς Ν. Δημοκρατίας πού διερωτήθηκαν γιατί ὁ Καραμανλῆς θέλησε μέ τή διπλωματική του αὐτή ἐπιτυχία νά βοηθήσει τόν Α. Παπανδρέου, εἶναι αὐτοί πού δέν θέλησαν νά συνειδητοποιήσουν πώς ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν μπορεῖ παρά νά ἀναπτύσσει δραστηριότητα, ὥστε στίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν ΕΟΚ νά μήν ὑπάρχουν τεχνητά ἤ πραγματικά ἀδιέξοδα. Μέ τήν ἔννοια αὐτήν, ὁ κ. Καραμανλῆς τίς ἑλληνικές καί εὐρωπαϊκές θέσεις ἐνίσχυσε στίς Βρυξέλλες καί πρός τήν Ἑλλάδα καί πρός τήν Εὐρώπη — καί ὄχι μόνο πρός τήν σημερινή ἑλληνική Κυβέρνηση — προσέφερε μεγάλη ὑπηρεσία.

Ἡ «Ἀκρόπολις», στίς 5 Δεκεμβρίου, σημείωσε:

Μέ τό ταξίδι του στήν ἕδρα τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς καί τοῦ NATO, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατώρθωσε γιά ἄλλη μιά φορά νά προωθήσει ἀποφασιστικά τίς ἑλληνικές θέσεις. Μετά τίς συναντήσεις πού εἶχε, ἔγινε ἐμφανής «μιά ἄλλη διάθεση» ἀντιμετωπίσεως τῶν ἑλληνικῶν προβλημάτων, τόσο ἀπό τήν ΕΟΚ ὅσο καί ἀπό τό NATO...

Τήν ἐπίσκεψη κάλυψαν ἐκτενῶς εἰδησεογραφικά τόσο ὁ βελγικός τύπος, ὅσο καί τά διεθνῆ πρακτορεῖα. Ἐνδεικτικά, ὁ ραδιοφωνικός σταθμός τῆς «Ντώυτσε Βέλλε» ἀνέφερε, στίς 4 Δεκεμβρίου:

Στίς Βρυξέλλες παίχτηκε αὐτή τήν ἑβδομάδα ἕνα ἔργο μέ περιεχόμενο τήν ἑλληνική ἐξωτερική πολιτική. Ἡ ὑπόθεση ἄρχισε μέ μιά μοναρχική πρόσκληση... Ὅταν πρό μηνῶν ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποδεχόταν αὐτήν τήν πρόσκληση, δέν μποροῦσε βέβαια νά φανταστεῖ ὅτι θά βρισκόταν σέ αὐτήν τήν θέση, μέ μιάν ἀντίθετη ἀριστερο-σοσιαλιστική Κυβέρνηση ὑπό τόν Α. Παπανδρέου. Καί αὐτή ἡ Κυβέρνηση κάνει, ἤ θέλει νά κάνει — διότι κανείς δέν τό γνωρίζει ἀκριβῶς — μιά εὐρωπαϊκή πολιτική, ἀντίθετη πρός ἐκείνη πού ὥρισε ὁ Κ. Καραμανλῆς ὕστερα ἀπό τήν μεταπολίτευση τοῦ 1974... Κάτω ἀπό αὐτούς τούς ὅρους τό ταξίδι τοῦ Κ. Καραμανλῆ στίς Βρυξέλλες ἔγινε αὐτομάτως πολιτικό γεγονός, ἀφοῦ ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ὑποσχέθηκε ἀλλά καί ἐνήργησε ὥστε στό περιθώριο τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεως νά συναντηθεῖ μέ τόν γενικό γραμματέα τοῦ NATO καί μέ τόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων.

Σχετικά μέ τά ἀποτελέσματα τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ στίς Βρυξέλλες, ἐνημέρωσε τόν πρωθυπουργό ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτης:

«Στήν σημερινή συνάντησή μου μέ τόν κ. Παπανδρέου στό Καστρί τοῦ ἀνεκοίνωσα τά ἀκόλουθα, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ κυρίου πρόεδρου τῆς Δημοκρατίας:

»Στίς συνομιλίες πού εἶχε ὁ κ. πρόεδρος στίς Βρυξέλλες προσπάθησε νά βοηθήσει τόν κ. πρωθυπουργό στά θέματα τῆς ΕΟΚ καί τοῦ NATO. Καί τό ἔκανε αὐτό γιατί πιστεύει ὅτι τό συμφέρον τοῦ τόπου ἐπιβάλλει τήν ρύθμιση τῶν προβλημάτων πού μᾶς ἀπασχολοῦν μέ τούς δύο αὐτούς ὀρ-

γανισμούς. Συγκεκριμένα, ὁ κ. πρόεδρος ἐξέθεσε στόν πρωθυπουργό τοῦ Βελγίου τό πρόβλημα πού ἔχει ἡ Ἑλλάς μέ τήν ΕΟΚ καί τήν ἀνάγκη νά ληφθεῖ κάποια εἰδική μέριμνα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἑλληνικῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ὁ κ. Ἔυσκενς ἐπείσθη ἀπό τήν ἐπιχειρηματολογία τοῦ προέδρου, γι' αὐτό καί ἔκανε καί τήν σχετική δήλωσή του ὅτι τό Βέλγιο θά βοηθήσει στήν διεξαγωγή ἐποικοδομητικῶν διαπραγματεύσεων. Τήν ἴδια κατανόηση ἔδειξε ὁ Βέλγος πρωθυπουργός καί στό θέμα τοῦ ΝΑΤΟ.

»Μέ τό ἴδιο πνεῦμα ὁ πρόερδος τῆς Δημοκρατίας μίλησε διά μακρῶν καί μέ τόν βασιλέα τοῦ Βελγίου.

»Στή συνάντησή του μέ τόν κ. Λούνς ὁ κ. πρόεδρος εἶπε στόν γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ ὅτι τό πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος μέ τό ΝΑΤΟ δέν εἶναι καινούργιο, ἀλλά ὑπῆρχε καί ὅταν ἀκόμη ἦταν ὁ ἴδιος πρωθυπουργός.

»Ἐξέθεσε στήν συνέχεια τά στοιχεῖα πού, κατά τήν γνώμη μας, θεμελιώνουν τήν ὕπαρξη τουρκικῆς ἀπειλῆς κατά τῆς Ἑλλάδος καί τόνισε τήν ἀνάγκη νά διασφαλίσει ἡ Συμμαχία τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν ἀπειλή αὐτή. Συγκεκριμένα, εἶπε ὁ κ. πρόεδρος, ἡ Συμμαχία ὀφείλει νά δηλώσει ὅτι δέν θά ἐπιτρέψει ἑλληνοτουρκική σύρραξη. Στήν δήλωσή της αὐτή ἡ Συμμαχία μπορεῖ, εἴτε νά μνημονεύσει ρητῶς τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία, εἴτε νά ἀναφέρει γενικά ὅτι θεωρεῖ ἀνεπίτρεπτη τήν σύρραξη μεταξύ μελῶν της καί θά ἀντιταχθεῖ στήν σύρραξη αὐτή. Ἀπό τήν ἀντίδραση τοῦ κ. Λούνς προέκυψε ὅτι ἡ τελευταία αὐτή φόρμουλα ἔχει πιθανότητες νά υἱοθετηθεῖ ἐκ μέρους τῆς Συμμαχίας.

»Ὁ κ. πρόεδρος ἀνέπτυξε ἐξ ἄλλου στόν κ. Τόρν τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάς μέ τήν Κοινότητα καί ἰδιαίτερα τό πρόβλημα τῶν μεσογειακῶν προϊόντων. Ἐζήτησε ἀπό τόν κ. Τόρν νά ληφθοῦν μέτρα γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος, εἴτε μέσα στά γενικότερα πλαίσια τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς γεωργικῆς πολιτικῆς τῆς Κοινότητος, εἴτε μέ εἰδικές ρυθμίσεις γιά τήν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Τόρν ἔδειξε πλήρη κατανόηση γιά τά ἑλληνικά αὐτά προβλήματα καί ἄφησε νά ἐννοηθεῖ ὅτι θά μποροῦσε νά ἐπιδιωχθεῖ εἰδική μεταχείριση τῆς Ἑλλάδος στό θέμα τῶν μεσογειακῶν προϊόντων, κυρίως ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας.

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίηση καί θά ἔλεγα τήν ἀνακούφισή του γιά ὅσα τοῦ ἀνεκοίνωσα καί μοῦ ἀνέθεσε νά διαβιβάσω στόν κ. πρόεδρο τήν εὐγνωμοσύνη του καί τίς θερμές εὐχαριστίες του γιά τήν τόσο πολύτιμη βοήθεια πού τοῦ παρέσχε. Μοῦ εἶπε ὅτι τοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση ἡ μεταστροφή τοῦ Βέλγου πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος μόλις πρό μιᾶς ἑβδομάδος εἶχε πεῖ δημοσία ὅτι ἡ Ἑλλάς πρέπει νά εἶναι ἤ μέσα ἤ ἔξω ἀπό τήν Κοινότητα.

»Γιά τό θέμα τοῦ ΝΑΤΟ, ὁ κ. Παπανδρέου βρῆκε τήν φόρμουλα πολύ ἱκανοποιητική καί μοῦ εἶπε ὅτι θά τό θεωροῦσε ὡς ἐπιτυχία ἐάν θά μπορούσαμε νά τήν ἐξασφαλίσουμε ἀπό τήν Συμμαχία.

»Μεγάλη ἱκανοποίηση ἐξεδήλωσε ὁ κ. Παπανδρέου καί γιά τό περιεχόμενο τῆς συνομιλίας τοῦ κ. προέδρου μέ τόν Τόρν, καθώς καί γιά τήν δήλωση πού ἔκανε μετά τήν συνάντησή του μέ τόν κ. πρόεδρο. Μοῦ εἶπε ὅτι θά ἐπιδιώξει ἐπαφή μέ τόν κ. Σμίτ, τόν ὁποῖο ἐχαρακτήρισε ὡς τήν ἰθύνουσα προσωπικότητα στήν Εὐρώπη.

»Τέλος, ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε νά ἐνημερώσω τόν κ. πρόεδρο ὅτι ἀντιλαμβάνεται ὅτι, ἄν παρεμπόδιζε τήν εἴσοδο τῆς Ἱσπανίας στό ΝΑΤΟ, θά προκαλοῦσε πολύ σκληρότερες ἀντιδράσεις ἀπό ἐκεῖνες πού θά δημιουργοῦσε τυχόν ἔξοδος τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό ΝΑΤΟ. Κατά συνέπεια, μοῦ εἶπε, εἶχε ἀποφασίσει, ὕστερα ἀπό βαθειά μελέτη τοῦ θέματος, νά ὑπογράψει τήν προσεχῆ ἑβδομάδα τό πρωτόκολλο εἰσδοχῆς τῆς Ἱσπανίας στό ΝΑΤΟ, ἀφοῦ διατυπώσει ὅμως ἐπιφυλάξεις: πρῶτον, γιά ἐνδεχόμενη ἀνακατανομή τῶν ὁρίων ναυτικῆς διοικήσεως στό Αἰγαῖο καί δεύτερον, γιά τήν ἐπικύρωση τῆς εἰσδοχῆς τῆς Ἱσπανίας ἀπό τό Ἑλληνικό Κοινοβούλιο. Τήν ἐπικύρωση αὐτή θά συνέδεε κατά κάποιον τρόπο μέ τήν ἐπίλυση τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος στό ΝΑΤΟ.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε νά διαβιβάσω ἀκόμη μιά φορά στόν πρόεδρο ὅτι ἔχει πλήρη συνείδηση τῶν κινδύνων πού ἀπειλοῦν τή χώρα μας, ἰδιαίτερα δέ ἀπό τήν Τουρκία, καί ὅτι κατά συνέπεια δέν πρόκειται νά κάνει τίποτα ἀπολύτως, τό ὁποῖο θά ὁδηγοῦσε τήν χώρα σέ περιπέτεια εἴτε τήν ἐξέθετε σέ κινδύνους»[42].

7 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Μέ πρωτοβουλία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, Γ. Ράλλη, διενεργεῖται στήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τῆς ΝΔ ψηφοφορία γιά τήν ἀνανέωση τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν μελῶν τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας στό πρόσωπό του. Ἡ διαδικασία καταλήγει στήν καταψήφιση τοῦ Γ. Ράλλη, μέ ψήφους 61, ἔναντι 41, ἐννέα λευκῶν καί μίας ἄκυρης.

Στό μεταξύ, στίς 5 τοῦ μηνός, εἶχε ἐκδοθεῖ ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει ἀνάμιξη στό θέμα τῆς ἡγεσίας τῆς Νέας Δημοκρατίας, ὅπως δέν εἶχε καί κατά τήν προηγούμενη ἐκλογή τοῦ 1980.

»Ἐκεῖνο ὅμως πού ἐπιμόνως συνιστᾶ εἶναι ἡ διαφύλαξη τῆς ἑνότητος τοῦ κόμματος. Κι αὐτό γιατί πιστεύει ὅτι, γιά νά ἀποκτήσει ἡ χώρα δημοκρατική παράδοση καί νά διασφαλίσει ὁμαλό πολιτικό βίο, ἔχει ἀνάγκη ἀπό σταθερούς καί μακρόβιους πολιτικούς σχηματισμούς».

[Ἡ ἀνακοίνωση θεωρήθηκε ἀπό μερίδα του τύπου ὡς ἀνάμιξη τοῦ προέδρου στά ἐσωτερικά τῆς ΝΔ· ἄλλο τμῆμα τοῦ τύπου, ὡστόσο, τόνισε ὅτι ἦταν ἀπόλυτα ἐπιτρεπτή.]

Πρόεδρος τῆς ΝΔ θά ἐκλεγεῖ, στίς 9 Δεκεμβρίου, ὁ Ε. Ἀβέρωφ, μέ 67 ψήφους, ἔναντι 32 ὑπέρ τοῦ Κ. Στεφανόπουλου καί 12 τοῦ Ι. Μπούτου. Ἀμέσως μετά τήν ψηφοφορία, οἱ τρεῖς διεκδικητές τῆς ἀρχηγίας, μέ δηλώσεις τους, διακήρυξαν τήν προσήλωσή τους στήν ἀρραγῆ ἑνότητα τοῦ κόμματος.

Τήν ἑπομένη, ὁ Ε. Ἀβέρωφ ἐνημέρωσε ἐπίσημα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τό ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας. Ὁ Κ. Καραμανλῆς εὐχήθηκε στό νέο ἀρχηγό τοῦ κόμματος ἐπιτυχία στό ἔργο του.

Γιά τήν ἀλλαγή ἡγεσίας στή ΝΔ, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά σημειώσει:

«Κατά τή διάρκεια τῆς κρίσεως αὐτῆς ἦταν τόση ἡ ἀγωνία μου γιά τήν τύχη τῆς Νέας Δημοκρατίας,

ὥστε ὄχι μόνο νά παρεμβαίνω ἔντονα γιά νά ἀποτρέψω τή διάσπασή της, ἀλλά καί νά διακηρύξω δημοσία τήν ἀνάγκη τῆς διαφυλάξεως τῆς ἑνότητος της, μέ δηλωσή μου πού ἔκανα στίς 5.12.81 καί πού προκάλεσε ποικίλες ἀντιδράσεις.

»Καί ἡ ἀγωνία μου ἦταν δικαιολογημένη, δεδομένου ὅτι ἡ διαφύλαξις τῆς ἑνότητος τῆς Νέας Δημοκρατίας ἦταν ἐθνικῶς ἀναγκαία: 1) Γιατί μέ τήν ἐξέλιξη πού πῆρε ἡ πολιτική μας ζωή ἐχρειάζετο μία δύναμις ἱκανή νά θέτει μέ τόν ἔλεγχό της φραγμούς στίς ἐπικίνδυνες ὑπερβολές τῆς Κυβερνήσεως καί νά διασφαλίσει ὁμαλές πολιτικές ἐξελίξεις. 2) Γιατί ἡ δύναμις πού διατήρησε ἡ Νέα Δημοκατία τῆς ἔδιδε τή δυνατότητα νά ἐπανέλθει στήν ἐξουσία. 3) Γιατί ἡ παρουσία της ἦταν ἀπαραίτητη, προκειμένου νά στηρίξει τήν πολιτική μου, στήν περίπτωση πού τά πράγματα θά μέ ἀνάγκαζαν νά ἔρθω σέ σύγκρουση μέ τήν Κυβέρνηση.

»Στούς λόγους αὐτούς θά πρέπει νά προστεθεῖ καί ὁ συναισθηματικός παράγων, δεδομένου ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία ἦταν δημιούργημα δικό μου καί ἦταν φυσικό νά ἐνδιαφέρομαι γιά τήν τύχη της»[43].

8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, Ι. Ἀλευρᾶ.

12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, γιά τή συμμετοχή του στή Διάσκεψη τῶν ὑπουργῶν Ἀμύνης τοῦ ΝΑΤΟ, καθώς καί γιά τίς συζητήσεις πού εἶχε μέ τήν ἡγεσία τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας, γιά τίς ἑλληνοτουρκικές διαφορές καί γιά τήν ἐκκρεμότητα στίς σχέσεις τῆς χώρας μέ τό ΝΑΤΟ.

Κατά τή Διάσκεψη τῶν ὑπουργῶν Ἀμύνης τοῦ ΝΑΤΟ, ἡ ἑλληνική πλευρά, λόγω ἀδυναμίας τῆς Συμμαχίας νά περιλάβει στό κοινό ἀνακοινωθέν παράγραφο πού νά σημειώνει ὡς αὐταπόδεικτο ὅτι ἡ Συμμαχία ἐπεκτείνει τήν προστασία της ἀπέναντι στά Κράτη-μέλη της σέ περίπτωση ἀπειλῆς κατά τῆς ἐδαφικῆς τους ἀκεραιότητας, ἀπ' ὅπου καί ἂν προέρχεται, ἔκανε χρήση τοῦ δικαιώματος ἀρνησικυρίας, μέ ἀποτέλεσμα νά μήν ἐκδοθεῖ — γιά πρώτη φορά στά χρονικά τοῦ ΝΑΤΟ — κοινό ἀνακοινωθέν. Τήν προσθήκη τῆς σχετικῆς παραγράφου ἀρνήθηκε ἐπίμονα ἡ Τουρκία, θεωρώντας πώς θίγεται ὡς ἐνδεχόμενος εἰσβολέας.

16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρωθυπουργό.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε λίγες ἡμέρες μετά τήν ἐπιβολή στρατιωτικοῦ νόμου στήν Πολωνία καί ἀμέσως μετά τόν τερματισμό τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Γιασέρ Ἀραφάτ στήν Ἑλλάδα.

23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων καί τοῦ Νέου Ἔτους, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει πρός τούς ἀποδήμους Ἕλληνες ἑορταστικό μήνυμα:

«Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού ἐπικοινωνῶ καί πάλι μαζί σας, μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν, γιά νά σᾶς ἀπευθύνω τίς εὐχές μου.

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἡ πατρίδα σας, ἡ Ἑλλάδα, σᾶς περιβάλλει πάντοτε μέ ἀγάπη καί σᾶς παρακολουθεῖ μέ ὑπερηφάνεια. Μέ ἀγάπη, γιατί σᾶς θεωρεῖ παιδιά της. Καί μέ ὑπερηφάνεια, γιατί ἡ πρόοδός σας, σέ ὅλους τούς τομεῖς, τιμᾶ τό ἑλληνικό ὄνομα.

»Στόν χρόνο πού πέρασε, ἔγινε ἀκόμα πιό ἔντονη ἡ σύγχυση πού ἐπικρατεῖ στόν κόσμο, σέ βαθμό μάλιστα πού νά δικαιολογεῖ ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Ἡ κατάσταση αὐτή ἐπιβάλλει σέ ὅλους τούς Ἕλληνες, ὅπου κι ἂν ζοῦμε, νά ἐνισχύσουμε ἀκόμα περισσότερο τούς δεσμούς πού μᾶς ἑνώνουν καί νά ἀντιμετωπίσουμε μέ ἐθνική ὁμοψυχία τούς κινδύνους πού ἀπειλοῦν κι ἐμᾶς καί τόν κόσμο ὁλόκληρο.

»Μόνο ἔτσι θά μπορέσουμε ὄχι μόνον νά ἀποκρούσουμε τούς κινδύνους αὐτούς, ἀλλά καί νά ἀτενίσουμε μέ ἐμπιστοσύνη πρός ἕνα καλλίτερο μέλλον γιά μᾶς καί τά παιδιά μας.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές, εὔχομαι σέ σᾶς καί τίς οἰκογένειές σας ὑγεία, εὐτυχία καί πρόοδο στόν Καινούργιο Χρόνο».

29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τό Γάλλο ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κλ. Σεϋσόν, μέ τόν ὁποῖο ἔχει συνομιλία γιά διάφορα διεθνῆ θέματα.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά δεχτεῖ στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό Προεδρίας Κυβερνήσεως, Α. Κουτσόγιωργα. Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε λίγες ἡμέρες μετά τήν ἐξαγγελία, τίς παραμονές τῶν Χριστουγέννων, ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, αἰφνιδιαστικῶν μεταβολῶν στή δομή τῆς διοικήσεως, πού προκάλεσαν σειρά ἔντονων ἀντιδράσεων.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά παραστεῖ στήν πανηγυρική συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, στή διάρκεια τῆς ὁποίας ἀπονεμήθηκαν τά μετάλλια, τά βραβεῖα καί οἱ ἔπαινοι γιά τό 1981.

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει στόν ἑλληνικό λαό διάγγελμα γιά τό Νέο Ἔτος:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Σέ λίγο μπαίνουμε στόν Καινούργιο Χρόνο. Ἄς εὐχηθοῦμε νά εἶναι καλός γιά τήν Ἑλλάδα. Νά εἶναι εἰρηνικός. Νά εἶναι δημιουργικός. Καί ἄς ἀναπτύξουμε τίς ἀρετές μας, γιά νά μεταβάλουμε τίς εὐχές μας σέ πραγματικότητα.

»Γιατί οἱ εὐχές πού ἀνταλλάσσομε κάθε χρόνο αὐτή τή μέρα θά καταντοῦσαν ἀνιαρή ρουτίνα, ἄν δέν τίς συνοδεύαμε καί μέ προσπάθειες πού θά δικαίωναν τίς προσδοκίες μας γιά τό μέλλον.

»Ὅλος ὁ κόσμος, ἄλλωστε, μπαίνει στόν Καινούργιο Χρόνο μέ αἴσθημα ἀβεβαιότητος καί ἀνησυχίας. Γιατί κανένα ἀπό τά μεγάλα προβλήματα πού τόν ἀπασχολοῦν δέν βρῆκε στόν χρόνο πού πέρασε τή λύση του. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά τόν τελευταῖο καιρό τά προβλήματα αὐτά ἔγιναν ὀξύτερα καί περισσότερο ἐπικίνδυνα. Παρά τίς προσδοκίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί τίς διακηρύξεις τῶν Μεγάλων, δέν κατέστη δυνατόν νά προωθηθοῦν ἡ συναδέλφωσις τῶν λαῶν καί ἡ διασφάλισις τῆς προόδου στά πλαίσια μιᾶς σταθερῆς καί διαρκοῦς εἰρήνης. Μιᾶς παγκόσμιας τάξεως πού νά μήν στηρίζεται μόνο στήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων, ἀλλά στήν καθολική ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματος κάθε λαοῦ νά ζεῖ καί νά ἀναπτύσσεται ἐλεύθερα, σύμφωνα μέ τούς πόθους του καί τίς ἀρχές πού πρέπει νά διέπουν τή διεθνῆ ζωή.

»Πρόσφατο παράδειγμα παραβιάσεως τῶν ἀρχῶν αὐτῶν εἶναι τό δράμα τῆς Πολωνίας. Ἕνα δράμα πού, λόγῳ καί ξένων παρεμβάσεων, ἐπῆρε τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά ἀπειλεῖ, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν τελική του ἔκβαση, τή γαλήνη τῆς Εὐρώπης. Καί θά μποροῦσε ἀσφαλῶς τό ἴδιο νά λεχθεῖ καί γιά τήν περίπτωση τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου.

»Πιστεύω ὅτι ἡ βία καί ἡ αὐθαιρεσία πού ἐπικρατοῦν σήμερα στή διεθνῆ ζωή ὀφείλονται κυρίως στήν ἄμβλυνση τῆς εὐαισθησίας μας ἀπέναντι σέ ὡρισμένες βασικές ἠθικές ἀξίες, καί κυρίως τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δικαιοσύνης. Καί πιστεύω ἐπίσης ὅτι ἡ κυριώτερη αἰτία αὐτοῦ τοῦ φαινομένου εἶναι ὁ διεθνής παραλογισμός πού ἐνισχύεται καί ἀπό τό πάθος τῆς προωθήσεως τῆς ὑλικῆς εὐημερίας.

»Στήν ἴδια, ἄλλωστε, αἰτία ὀφείλεται καί ἡ οἰκονομική κρίση πού ταλαιπωρεῖ σήμερα ὁλόκληρο τόν κόσμο. Εἶναι ὡς ἐκ τούτου φανερό ὅτι καί ἡ κρίση αὐτή δέν μπορεῖ νά ξεπερασθεῖ παρά μόνο ἄν περιορισθεῖ ὁ ὑλιστικός ἐγωκεντρισμός πού χαρακτηρίζει τή συμπεριφορά ὄχι μόνο τῶν ἀτόμων ἀλλά καί τῶν Κρατῶν στίς μεταξύ τους σχέσεις. Συμπεριφορά πού κατέστησε ἀγχώδη τή ζωή στίς σύγχρονες κοινωνίες καί μάλιστα στίς περισσότερο ἀναπτυγμένες.

»Πρέπει πάντως νά ἐλπίζει κανείς ὅτι αὐτό τό οἰκονομικό καί κατά προέκταση ἠθικό ἀδιέξοδο, πρός τό ὁποῖο μᾶς ὁδηγεῖ ὁ ἀκόρεστος εὐδαιμονισμός, θά προκαλέσει ὑγιεῖς καί ἔγκαιρες ἀντιδράσεις. Θά πείσει δηλαδή τόσο τούς πολίτες ὅσο καί τίς Κυβερνήσεις τους ὅτι μόνο μέ τήν κοινωνική ἀλληλεγγύη καί τήν ὑποταγή τῶν ἐγωιστικῶν τους ἐπιδιώξεων στό καθολικό συμφέρον ἠμπορεῖ νά ἀποφευχθεῖ ὄχι μονάχα ἡ κατάρρευση τῆς οἰκονομίας τους, ἀλλά καί ἡ ἀποσύνθεσις τῆς κοινωνικῆς τους ζωῆς.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἡ χώρα μας εἶναι βέβαια μικρή. Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ὅτι πρέπει νά παρακολουθεῖ μοιρολατρικά τίς ἐπικίνδυνες αὐτές διεθνεῖς ἐξελίξεις. Ἡ Ἑλλάδα, ὅπως κάθε ἐλεύθερο καί κυρίαρχο Κράτος, ὀφείλει νά συμβάλλει στόν περιορισμό τῶν κινδύνων πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη καί διαταράσσουν τή διεθνῆ συνεργασία. Καί ὀφείλει, πρό παντός, ὄχι μόνο νά ὑπερασπίζεται ἀλλά καί νά ἐφαρμόζει ἡ ἴδια τίς ἰδέες ἐκεῖνες πού γεννήθηκαν σ' αὐτήν ἐδῶ τή γῆ καί ἀπετέλεσαν τόν ὁδηγό ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. Αὐτός, ἄλλωστε, εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος γιά νά ἐπιβεβαιώνει ἡ χώρα μας διαρκῶς τήν ἐθνική καί πολιτιστική της ταυτότητα, ἀλλά καί τήν ἐνεργό παρουσία της στή διεθνῆ ζωή.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέσα σ' αὐτόν τόν ἀνήσυχο καί ἀσυνάρτητο κόσμο πρέπει νά ζήσει καί νά προκόψει καί ἡ πατρίδα μας. Καί πρέπει, πέρα ἀπό τά μεγάλα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ὅλους τούς λαούς, νά ἀντιμετωπίσει καί τά εἰδικώτερα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἴδια.

»Τά προβλήματα αὐτά στίς γενικές τους γραμμές τά γνωρίζομε βέβαια ὅλοι. Εἶναι ἐκεῖνα πού μᾶς κληροδότησε ἕνα ὀδυνηρό παρελθόν καθώς καί αὐτά πού μᾶς δημιουργεῖ ἡ καθημερινή ζωή βεβαρημένα καί ἀπό τή διεθνῆ συγκυρία.

»Καί εἶναι πρός παντός τά κρίσιμα ἐθνικά μας θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις καί συνεπῶς μέ τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας. Καί αὐτά, ὅπως γνωρίζετε, ἔχουν καί πρέπει νά ἔχουν ἀπόλυτη προτεραιότητα ἔναντι ὅλων τῶν ἄλλων.

»Γιά νά ἀντιμετωπίσουμε ἐπιτυχῶς τά προβλήματα αὐτά θά χρειασθοῦν βέβαια καί κόποι καί θυσίες. Θά χρειασθεῖ δηλαδή νά ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας καί νά ὑποτάξουμε στό γενικό συμφέρον τίς προσωπικές, τίς ταξικές καί τίς κομματικές μας ἐπιδιώξεις. Γιατί πρέπει κάποτε νά καταλάβουμε ὅτι μόνο μέσα σέ μιά εὐημεροῦσα Πολιτεία ἠμπορεῖ καί οἱ πολίτες νά εὐημεροῦν.

»Ἀλλά, καί πρό παντός, θά χρειαστεῖ τό κατάλληλο πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα, χωρίς τό ὁποῖο εἶναι ἀδύνατη ἡ προκοπή τοῦ τόπου. Θά χρειασθεῖ,

Ἐκλογή τοῦ Ε. Ἀβέρωφ στήν ἡγεσία τῆς ΝΔ.

μέ ἄλλα λόγια, νά ἐξασφαλίσουμε τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς Πολιτείας, ἀποφεύγοντας τίς ἀκρότητες καί τίς ὑπερβολές.

»Γιά νά λειτουργήσει ὅμως ὁμαλά τό πολίτευμα, θά πρέπει νά σεβόμαστε ὅλοι τίς βασικές ἀρχές, πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ἡ δημοκρατία. Ἡ παραβίασις τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, εἴτε ὑπό τήν μορφή τῆς καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας εἴτε ὑπό τήν μορφή τῆς καταχρήσεως τῆς ἐλευθερίας, κλονίζει τή δημοκρατία καί ἀνοίγει τό δρόμο γιά τήν ἀνωμαλία. Καί τίς ἀλήθειες αὐτές τίς ἐπιβεβαιώνει τόσο ἡ παλαιά ὅσο καί ἡ πρόσφατη ἱστορία τοῦ τόπου μας. Ἐάν, συνεπῶς, ἐπαναλάβουμε τά σφάλματα τοῦ παρελθόντος, δέν θά ἔχουμε τό ἐλαφρυντικό τῆς πλάνης.

»Τά παραδείγματα ἐξ ἄλλου πού μᾶς προσφέρει ἡ διεθνής ζωή γιά μίμηση ἤ γιά ἀποφυγή εἶναι πολλά. Καί καλύπτουν ὅλους τούς τομεῖς τῆς ζωῆς ἑνός ἔθνους. Ἀπό τίς ἐπιλογές πού θά κάνομε θά ἐξαρτηθεῖ τό μέλλον τοῦ τόπου μας.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Πιστεύω ὅτι θά προσπαθήσουμε ὅλοι, γιατί ὅλοι ἔχομε συμφέρον, νά κάνομε τίς σωστές ἐπιλογές· καί ὅτι, παρά τίς δυσκολίες πού θά κληθοῦμε νά ἀντιμετωπίσουμε, ὁ Καινούργιος Χρόνος θά εἶναι καλός.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή ἀπευθύνω πρός ὅλους σας καί τόν καθένα χωριστά τίς καλλίτερες εὐχές μου».

Τό βράδυ τῆς Πρωτοχρονιᾶς, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκοψε τήν πρωτοχρονιάτικη πίτα στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Προσφωνώντας τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ἀρχηγός ΓΕΕΘΑ, στρατηγός Α. Γκράτσιος, εἶπε μεταξύ ἄλλων:

«Οἱ δύσκολοι καιροί τούς ὁποίους περνάει ἡ ἀνθρωπότης καί τό κρίσιμο σταυροδρόμι στό ὁποῖο βρίσκεται ἡ χώρα μας, ἐπιβάλλουν τήν ὕπαρξη ἰσχυρῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, μέ ὑψηλό ἠθικό, μέ σύμπνοια καί συνοχή, ἀλλά προπαντός μέ πίστη στίς παραδόσεις καί στά ἰδανικά τοῦ ἔθνους. Τό συνεχές ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας ἔχει ἐξασφαλίσει τούς ἀπαραίτητους οἰκονομικούς πόρους, ἀπό τό ὑστέρημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, γιά τόν ἐκσυγχρονισμό τοῦ ὑλικοῦ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί ἡ σκληρή καί ἀποδοτική ἐργασία τῶν στελεχῶν ὅλων τῶν βαθμῶν ἔχει ἀξιοποιήσει αὐτό πλήρως. Κύριε πρόεδρε, ὁ ἑλληνικός λαός μπορεῖ νά εἶναι ὑπερήφανος γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις του, ὅπως εἶναι σήμερα. Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀνατολῆς τοῦ καινούργιου χρόνου, ἐπιτρέψατέ μου νά σᾶς εὐχηθῶ ὑγεία καί εὐτυχισμένο τό 1982».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Στρατηγέ,

»Εἶναι γνωστό ὅτι ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμαστε ἐπιρρεπεῖς στίς ἔριδες καί πρό παντός στίς διαφωνίες. Καί πολλές φορές διαφωνοῦμε ἀκόμη καί ἐκεῖ πού ἔχουμε συμφέρον νά συμφωνοῦμε. Παρά ταῦτα, στίς μέρες μας κατορθώσαμε νά κάνουμε μιά ἐξαίρεση αὐτοῦ τοῦ κανόνος. Κατορθώσαμε νά συμφωνήσουμε ὅλοι στό μεγάλο καί κρίσιμο θέμα τῆς ἀσφάλειας τῆς χώρας. Καί ὄχι μονάχα συμφωνήσαμε ὅτι πρέπει νά δίνεται στό θέμα τῆς ἄμυνας τῆς χώρας ἀπόλυτος προτεραιότης. Ἀλλά συμφωνήσαμε ἐπίσης ἐπί τοῦ γεγονότος ὅτι αὐτή ἡ ἄμυνα αὐτή τή στιγμή εὑρίσκεται σέ χέρια ἀσφαλῆ. Καί, πράγματι, κανένας δέν μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ ὅτι σήμερα οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τοῦ τόπου εὑρίσκονται σέ τόσο ὑψηλό ἐπίπεδο, ὥστε νά δίνουν στόν ἑλληνικό λαό ὄχι μοναχά τό αἴσθημα τῆς σιγουριᾶς ἀλλά καί τό αἴσθημα τῆς ὑπερηφάνειας. Καί δέν μπορῶ, στρατηγέ, παρά νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου, διότι ἐπιβεβαιώσατε κι ἐσεῖς ἀπόψε τήν ἀλήθεια αὐτή.

»Γιά νά ἐκτιμηθεῖ ὅμως ἡ πρόοδος, ἡ ὁποία συνετελέσθη στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας μας θά πρέπει νά ἐνθυμούμεθα τήν κατάσταση ἡ ὁποία ἐπικρατοῦσε στόν τομέα αὐτό κατά τό παρελθόν. Ὅταν δηλαδή οἱ φατριασμοί, τούς ὁποίους προκαλοῦσε ἡ ἐπέμβαση τῆς πολιτικῆς στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τίς καθιστοῦσε ἀπό παράγοντα τάξεως καί ἀσφαλείας σέ παράγοντα συνεχοῦς ἀνωμαλίας. Οἱ συγκρίσεις αὐτές εἶναι διδακτικές. Ἀλλά καί δίδουν τήν πρόσθετη ἱκανοποίηση στόν ἑλληνικό λαό ὅτι αὐτή τήν κρίσιμη στιγμή συμβαίνει νά ἔχει Ἔνοπλες Δυνάμεις ὑψηλοῦ ἐπιπέδου.

»Αὐτή ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος, καθώς καί ἡ πρακτική τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν χωρῶν, ἀσφαλῶς μᾶς εἶναι χρήσιμες γιά τήν πολιτική τήν ὁποία θά πρέπει νά ἀκολουθοῦμε στόν τομέα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας, διατηρώντας τήν ὁμοψυχία τους θά ἀποτελοῦν πάντοτε τήν ἀσπίδα καί τό καύχημα τοῦ ἔθνους. Καί αὐτό ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σήμερα πού ἡ χώρα ἀντιμετωπίζει ἀπειλές καί κινδύνους φανερούς καί ἴσως καί ἀφανεῖς.

»Σᾶς εὔχομαι, καί δι' ὑμῶν εὔχομαι εἰς ὅλους τούς ἀξιωματικούς καί τούς ἄνδρας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὑγείαν, εὐτυχίαν καί προπαντός ἐπιτυχίαν στήν ὑψηλή καί ἐθνική ἀποστολή τους».

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἔγινε στό Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἐπίσημη δοξολογία γιά τό Νέο Ἔτος.

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε, στό Προεδρικό Μέγαρο, τίς εὐχές τοῦ πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ κόσμου, τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας καί τῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν.

2 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁρκίστηκαν ὁ Π. Ρουμελιώτης, ὡς ὑφυπουργός Συντονισμοῦ καί ὁ Γρ. Βάρφης, ὡς ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν. Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ Α. Παπανδρέου παρέμεινε στό Προεδρικό Μέγαρο καί συνεργάστηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Μέ ἀπόφαση τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἐθνικῆς Ἀμύνης πού συνεδρίασε ὑπό τήν προεδρία τοῦ πρωθυπουργοῦ καί ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὁ στρατηγός Α. Γκράτσιος ἀντικαταστάθηκε στήν ἀρχηγία τοῦ ΓΕΕΘΑ ἀπό τό ναύαρχο Θ. Ντεγιάννη. Τό ΑΣΕΑ ἐπίσης ἐπέλεξε ὡς νέους ἀρχηγούς ΓΕΣ, τόν ἀντιστράτηγο Δ. Παναγόπουλο, ΓΕΝ, τόν ὑποναύαρχο Ο. Καπέτο καί ΓΕΑ, τόν ἀντιπτέραρχο Δ. Παπαγεωργίου.

Μετά τήν παραίτησή του, προκειμένου νά διευκολύνει τή διαμόρφωση νέας ἡγεσίας τοῦ στρατεύματος, ὁ στρατηγός Γκράτσιος δέχτηκε ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Στρατηγέ,

»Μέ τήν παραίτησή σας ἀπό τήν θέση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΕΘΑ, γιά λόγους οἱ ὁποῖοι πράγματι σᾶς τιμοῦν, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τήν ἐκτίμησή μου γιά τό ἔργο πού ἐπιτελέσατε στόν τομέα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας.

»Κατά τήν μακρά σταδιοδρομία σας ὑπηρετήσατε τήν πατρίδα κατά τρόπο ἀντάξιο τῶν λαμπρῶν παραδόσεων τοῦ Σώματος τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Ἐνῶ κατά τά τελευταῖα χρόνια συνεβάλατε θετικά στήν δημιουργία Ἐνόπλων Δυνάμεων ἱκανῶν νά φέρουν σέ πέρας τήν ἐθνική ἀποστολή τους.

»Γιά ὅλες αὐτές τίς ὑπηρεσίες σας, σᾶς εὐχαριστῶ».

Ὁ Α. Γκράτσιος ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τήν ἐπιστολή σας πού μοῦ στείλατε μέ τήν εὐκαιρία τῆς παραιτήσεώς μου ἀπό τήν θέση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΕΘΑ.

»Σᾶς εὐχαριστῶ ἀκόμη γιά τήν ἐμπιστοσύνη μέ τήν ὁποία μέ περιεβάλατε ὡς πρωθυπουργός τῆς χώρας μέ τήν ἀνάθεση τῆς ἡγεσίας τοῦ Στρατοῦ καί τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων γιά ἕνα μακρό χρονικό διάστημα.

»Ἡ δημιουργία ἱκανῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τήν ὁποία, κύριε πρόεδρε, μνημονεύετε στήν ἐπιστολή σας, ὑπῆρξε κατ' ἀρχήν ἔργο δικό σας καί τῶν Κυβερνήσεων τῆς χώρας, διότι σεῖς μέ τήν βαθειά σας γνώση καί πεῖρα χαράξατε τήν ἐθνική καί ἀμυντική πολιτική τῆς χώρας»[44].

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά δεχτεῖ τή νέα ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, στίς 7 Ἰανουαρίου.

7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ.

Δημοσιογραφικές πληροφορίες ἀνέφεραν ὅτι ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐξέθεσε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τίς ἀνησυχίες του γιά τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Κυβερνήσεως καί, εἰδικότερα, τό μέλλον τῶν δεσμῶν τῆς χώρας μέ τό δυτικό κόσμο.

8 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης, συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό.

Ἀντικείμενο τῆς συζητήσεως ἦταν, κατά κύριο λόγο, τό θέμα πού εἶχε ἀνακύψει μετά τήν ἀποπομπή ἀπό τήν Κυβέρνηση τοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Α. Φωτήλα, μετά τήν προσυπογραφή, ἐκ μέρους του, ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Δέκα, σχετικά μέ τήν ἐπιβολή στρατιωτικοῦ νόμου στήν Πολωνία, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἐπιρρίπτονταν εὐθύνες στή Σοβιετική Ἕνωση. Ἡ Κυβέρνηση, κρίνοντας ὅτι ὁ Α. Φωτήλας εἶχε παρεκκλίνει ἀπό τήν ἐπίσημη πολιτική τῆς χώρας, δήλωσε ὅτι ἡ ὑπογραφή του δέν δέσμευε τήν Ἀθήνα. Τό κείμενο τοῦ σημειώματος τοῦ Π. Μολυβιάτη:

«Μέ κάλεσε σήμερα ὁ πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου γιά νά ἐνημερώσει μέσω ἐμοῦ τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἐπί τοῦ θέματος Φωτήλα. Ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ παρέδωσε φάκελλο μέ σειρά ἐγγράφων, ἀπό τά ὁποῖα, ὅπως μοῦ εἶπε, ἀποδεικνύεται ὅτι δέν ὑπάρχει καμμία ἀντίφαση ἤ ἀσάφεια στήν στάση τῆς Κυβερνήσεως ἐπί τοῦ πολωνικοῦ θέματος. Ὁ κ. Φωτήλας εἶχε σαφεῖς ὁδηγίες, τίς ὁποῖες ὅμως δέν ἐτήρησε, χωρίς μάλιστα νά συνεννοηθεῖ προηγουμένως μέ τήν Ἀθήνα. Γιά τόν λόγο αὐτόν ἐκρίθη σκόπιμο νά ἀπαλλαγεῖ τῶν καθηκόντων του.

»Εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι θά ἐνημερώσω τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί ἐπωφελήθην τῆς εὐκαιρίας γιά νά τοῦ πῶ ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν οὐσία τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως ἐπί τοῦ Πολωνικοῦ, ἔχουν μεγάλη σημασία οἱ χειρισμοί στούς ὁποίους θά προβεῖ ἡ Κυβέρνηση, ἰδία ἐν ὄψει τοῦ Συμβουλίου ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ ΝΑΤΟ ἐπί τοῦ Πολωνικοῦ, τῆς προσεχοῦς Δευτέρας. Ἐκεῖνο, τοῦ εἶπα, πού θά πρέπει νά ἀποφύγει ὁπωσδήποτε ἡ Κυβέρνηση εἶναι νά μείνει μόνη της στό Συμβούλιο τοῦ ΝΑΤΟ. Θά ἦταν πολύ χρήσιμο ἐάν προσπαθοῦσε νά ἐξασφαλίσει ἡ Κυβέρνηση ἕναν ἤ δύο ἀκόμη συμμάχους μέ τίς ἴδιες ἀπόψεις, ὥστε νά μήν εἶναι τελείως ἀπομονωμένη.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου εὐχαρίστησε γιά τήν ὑπόδειξη αὐτή καί εἶπε ὅτι θά δώσει ἀμέσως ὁδηγίες στόν κ. Χαραλαμπόπουλο γιά νά κάνει τίς σχετικές συνεννοήσεις μέ τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας καί τῆς Γαλλίας.

»Στήν συνέχεια, εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι εἶχα ἐντολή ἀπό τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας νά τοῦ ἀναφέρω ὅτι, κατά τήν γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου, ἐσημειώθηκαν ὁρισμένες ὑπερβολές στίς τελευταῖες μεταβολές στήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Ἀνέφερα σχετικούς ἀριθμούς τῶν ἀποστρατευθέντων ἀντιστρατήγων καί ὑποστρατήγων καί προσέθεσα ὅτι ὑπάρχουν πληροφορίες ὅτι θά ἀποστρατευθοῦν ἀκόμη δέκα ὑποστράτηγοι. Ὁ κύριος πρόεδρος θεωρεῖ ὑπερβολικές τίς ἀποστρατεῖες αὐτές καί ἡ γνώμη του εἶναι ὅτι θά πρέπει νά ὑπάρξει κάποιο

μέτρο γιά νά ἀποφευχθεῖ ἀναταραχή στίς ἀνώτερες βαθμῖδες τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι συμφωνεῖ καί ὅτι θά δώσει, ἐντός τῆς πρωίας, ὁδηγίες στόν κύριο Δροσογιάννη μέ τό πνεῦμα αὐτό.

»Στήν συνέχεια, εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος μοῦ ἔχει ἀναθέσει νά τοῦ μεταφέρω τήν ἄποψή του ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνο νά ἐντείνονται οἱ σχέσεις μας ταυτοχρόνως καί μέ τήν Τουρκία καί μέ τήν Δύση.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός ἀπάντησε ὅτι συμφωνεῖ ἀπόλυτα μέ τήν ἄποψη αὐτή, ἡ ὁποία εἶναι σωστή ὡς κατευθυντήριος γραμμή.

»Στήν συνέχεια, καί ἀπό δική του πρωτοβουλία, μοῦ εἶπε τά ἑξῆς:

»Ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ ἐξωτερική πολιτική πού ἀκολουθεῖ ἡ Κυβέρνησή του ἀποτελεῖ σχοινοβασία (χρησιμοποίησε μάλιστα τήν ἔκφραση tight rope walking). Αὐτό ὅμως δέν θά συνεχισθεῖ γιά πολύ καιρό. Ἐλπίζει ὅτι, τό ἀργότερο μέχρι τό καλοκαῖρι θά ἔχει ξεκαθαρισθεῖ πλήρως τό θέμα τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, μέ τήν ἔννοια ὅτι ἡ Ἑλλάς θά παραμείνει ὁριστικά πλῆρες μέλος τῆς ΕΟΚ. Εἶναι βέβαιος ὅτι στό τρέχον ἔτος θά ἔχουμε σημαντικότατα οἰκονομικά ὀφέλη ἀπό τήν ΕΟΚ, πρᾶγμα πού θά τόν διευκολύνει στήν πολιτική του αὐτή.

»Ὅσον ἀφορᾶ τό ΝΑΤΟ, ἀντιλαμβάνεται πλήρως ὅτι κάτω ἀπό τίς σημερινές συνθῆκες θά ἦταν πολύ ἐπικίνδυνο γιά τήν Ἑλλάδα νά ἀποχωρήσει ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ. Στήν οὐσία, ἄλλωστε, ἔχουμε τήν εἰδική σχέση πού εἶχε ἐπιδιώξει ὁ κύριος Καραμανλῆς, ἀφοῦ ἡ διοίκηση καί ἡ διάταξη τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων εἶναι κάτω ἀπό ἐθνικό (ἑλληνικό) ἔλεγχο. Ὑπάρχει βέβαια ἐκκρεμές τό θέμα τῶν ὅρων τῆς συμφωνίας Ρότζερς καί τῆς ἱδρύσεως τοῦ στρατηγείου στήν Λάρισα. Ἡ πρόθεσή του ὅμως εἶναι νά συνεχίσει τήν πολιτική, πάνω στό θέμα αὐτό, τῆς προηγουμένης Κυβερνήσεως, δηλαδή νά μήν ἐπισπεύσει τήν ὁλοποίηση τῆς συμφωνίας αὐτῆς καί νά ἀφήσει τήν σημερινή κατάσταση σέ ἐκκρεμότητα.

»Ὅσον ἀφορᾶ τίς ἀμερικανικές βάσεις, θά ἀκολουθήσει καί ἐκεῖ παρελκυστική τακτική. Οἱ Ἀμερικανοί δέν ἔχουν κανένα λόγο νά ἐπείγονται, ἀφοῦ οἱ βάσεις λειτουργοῦν βάσει τῶν παλαιῶν συμφωνιῶν. Οἱ διαπραγματεύσεις θά ἀρχίσουν σέ ἕνα-δύο μῆνες καί πρόθεσή του εἶναι νά τίς ἐπιμηκύνει ὅσο γίνεται περισσότερο.

»Θά ἤθελε πολύ νά δεχθεῖ ἐδῶ τήν ἐπίσκεψη κάποιου Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ γιά νά μπορέσει καί προφορικά νά τούς ἐξηγήσει τήν πολιτική του.

»Σ' αὐτή τήν πολιτική, κατέληξε, στό θέμα τοῦ ΝΑΤΟ πιστεύει ὅτι θά ἔχει τήν γενική ὑποστήριξη τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καί τῆς κοινῆς γνώμης, πλήν βεβαίως τοῦ ΚΚΕ.

»Εὐχαρίστησα τόν κύριο πρωθυπουργό γιά ὅσα ἐνδιαφέροντα μοῦ εἶπε ἐπί τῆς ἐξωτερικῆς του πολιτικῆς καί τόν διαβεβαίωσα ὅτι θά ἐνημερώσω πλήρως τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας»[45].

12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνομιλία μέ τόν πρέσβη τῶν ΗΠΑ στήν Ἀθήνα. Τό σχετικό σημείωμα συντάσσει ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε χθές στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρέσβη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὁ κύριος πρόεδρος, ἀνασκοπώντας τίς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις, ἀνέλυσε τήν φύση καί τίς αἰτίες τῶν προβλημάτων πού ὑφίστανται μεταξύ τῶν δύο χωρῶν καί ὑπέδειξε τρόπους ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων αὐτῶν.

»Συγκεκριμένα, ὁ κύριος πρόεδρος ἐτόνισε ὅτι τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τίς δύο χῶρες δέν ὀφείλονται σέ ἀντιαμερικανικό πνεῦμα στήν Ἑλλάδα, οὔτε εἶναι καθαρά διμεροῦς φύσεως. Δημιουργοῦνται ἀπό τήν παρεμβολή τοῦ τουρκικοῦ παράγοντος. Ἡ Ἑλλάς πιστεύει ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τήν Τουρκία. Ἡ Ἀμερική ἐπιδιώκει νά ἔχει τήν φιλία καί τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Τουρκίας. Ὅταν ὅμως ἐνισχύει τήν Τουρκία κατά τρόπο πού αὐξάνει τήν ἀπειλή κατά τῆς Ἑλλάδος, εἶναι φυσικό νά δημιουργοῦνται αἰσθήματα πικρίας στόν ἑλληνικό λαό. Αὐτή εἶναι ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων. Ἡ λύση ἑπομένως θά πρέπει νά ἀναζητηθεῖ στήν ἐγγύηση τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἑλλάδος καί στήν παροχή στρατιωτικῆς βοηθείας πρός τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία κατά τρόπον ἰσόρροπο.

»Στά προβλήματα αὐτά προσετέθη, μετά τίς τελευταῖες ἐκλογές, καί μιά νέα πολιτική διάσταση, λόγω τῶν γνωστῶν θέσεων πού εἶχε πάρει ἡ νέα Κυβέρνηση προεκλογικά. Οἱ Ἀμερικανοί θά πρέπει νά δείξουν κατανόηση στό πρόβλημα αὐτό καί νά βοηθήσουν τόν πρωθυπουργό νά τηρήσει τήν σωστή γραμμή, πού, ὅπως πιστεύει ὁ κύριος πρόεδρος, ἐξυπηρετεῖ καλλίτερα ὄχι μόνο τά ἑλληνικά ἀλλά καί τά συμμαχικά συμφέροντα.

»Ἡ Ἀμερική, ὡς μεγάλη δύναμη, εἶναι ἐκείνη πού θά πρέπει νά κάνει κάποια χειρονομία καί νά ἀναλάβει τήν πρωτοβουλία. Θά ἦταν χρήσιμο, κατέληξε ὁ κύριος πρόεδρος, νά ὑπάρξει ἐπαφή ὑψηλοῦ ἐπιπέδου μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί γιά τόν σκοπόν αὐτόν θά ἔπρεπε νά προσκληθεῖ ὁ κύριος Παπανδρέου στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἤ νά ἐπισκεφθεῖ τήν Ἑλλάδα κάποιος Ἀμερικανός ὑπουργός.

»Ὁ κύριος Στέρνς εὐχαρίστησε τόν κύριο πρόεδρο γιά τήν ἀνάλυση πού ἔκανε, μέ τήν ὁποίαν ἦταν σέ γενικές γραμμές σύμφωνος. Παρετήρησε, ἐν τούτοις, ὅτι στήν Οὐάσιγκτων ὑπάρχει μεγάλη ἀβεβαιότης ὡς πρός τόν τελικό ἐξωτερικό προσανατολισμό τῆς Ἑλλάδος. Δέν γνωρίζουμε, εἶπε, ἐάν αὔριο ἡ Ἑλλάς θά εἶναι σύμμαχος τῆς Δύσεως, ἤ ἐάν θά ἐνταχθεῖ στούς Ἀδεσμεύτους, ἤ ἀκόμη καί στό Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας. Ὑπό τίς συνθῆκες αὐτές, μᾶς εἶναι δύσκολο νά βοηθήσουμε γενικά τήν Ἑλλάδα. Ἀλλά καί εἰδικότερα στό θέμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων δέν εἶναι δυνατό νά βοηθήσουμε, ὅταν ἔχει διακοπεῖ ὁ ἑλληνοτουρκικός διάλογος. Ὁ κύριος Στέρνς συνέχισε ὅτι εἶχε ὁρισμένους ἐνδοιασμούς γιά τήν ἐπίσκεψη τοῦ κυρίου Παπανδρέου στήν Οὐάσιγκτων, γιατί δέν μπορεῖ νά εἶναι βέβαιος γιά τήν στάση πού θά κρατήσει ἐκεῖ ὁ κύριος Παπανδρέου, ἤ γιά τήν τελική ἔκβαση μιᾶς τέτοιας ἐπισκέψεως. Ἀντιθέτως, θεωρεῖ χρήσιμη τήν ἐπίσκεψη ἐδῶ ἑνός Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ καί μάλιστα τοῦ κυρίου Χαίηγκ.

»Συνεφωνήθη τελικῶς ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἐπισκέψεως ἐδῶ τοῦ κυρίου Χαίηγκ θά ὁριστικοποιηθεῖ μετά ἀπό συνεννοήσεις καί μέ τόν κύριο Παπανδρέου.

»Έν συνεχεία τῶν ἀνωτέρω, ἐπισκέφθηκα σήμερα, κατ' ἐντολήν τοῦ κυρίου προέδρου, τόν πρωθυπουργό κύριο Παπανδρέου, τόν ὁποῖον καί ἐνημέρωσα ἐπί τῆς ἀνωτέρω συνομιλίας.

»Ο κύριος Παπανδρέου ἐξέφρασε τίς εὐγνώμονες εὐχαριστίες του καί ἐτόνισε, γιά μιά ἀκόμη φορά, τήν μεγάλη σημασία πού ἔχει αὐτή ἡ συνεργασία μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ πάνω σέ θέματα πού ἀφοροῦν τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας. Εἶπε ὅτι εὐχαρίστως θά πήγαινε στήν Οὐάσιγκτων καί ἐξέφρασε τήν κατάπληξή του γιά τό γεγονός ὅτι οἱ Ἀμερικανοί πιστεύουν ὅτι εἶναι δυνατόν ἡ Ἑλλάς νά ἐνταχθεῖ στό Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας. Αὐτή τήν ἐντύπωση, εἶπε, πρέπει νά τήν διαλύσουμε μέ κάθε τρόπο. Συμφώνησε γιά τήν χρησιμότητα τῆς ἐπισκέψεως ἐδῶ τοῦ κυρίου Χαίηγκ καί εἶπε ὅτι θά ἀνελάμβανε ἐκεῖνος τήν πρωτοβουλία νά ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τόν κύριο Στέρνς γιά νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν στήν Ἑλλάδα.

»Μοῦ εἶπε, ἐν συνεχεία, ὅτι θά ἤθελε νά ἔχει τήν συμβουλή τοῦ κυρίου προέδρου γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά μποροῦσε νά ἐπαναληφθεῖ ὑπό κάποια μορφή ὁ ἑλληνοτουρκικός διάλογος. Ἀπήντησα ὅτι θά ἐνημερώσω τόν κύριο πρόεδρο, ἀλλά μποροῦσα ἀπό τώρα νά τοῦ πῶ ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος πιστεύει ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά ἐπιχειρηθεῖ, σέ πρώτη φάση, μιά συμφωνία κυρίων μέ τούς Τούρκους, βάσει τῆς ὁποίας θά σταματοῦσε ἡ ἀνταλλαγή δηλώσεων καί ἀνακοινώσεων πού παρατηρεῖται σήμερα καί πού ἐντείνει τήν ἀτμόσφαιρα στίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν. Ἄν αὐτό ἐπετυγχάνετο καί ἐπικρατοῦσε γιά κάποιο διάστημα ἤρεμο κλῖμα, θά ἦταν εὐκολότερη στήν συνέχεια ἡ ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου. Τήν σχετική βολιδοσκόπηση τῶν Τούρκων θά μποροῦσε νά κάνει εἴτε ἡ Κυβέρνηση, εἴτε ἡ Προεδρία τῆς Δημοκρατίας.

»Ο κύριος Παπανδρέου ἀπήντησε ὅτι θεωρεῖ τήν ἰδέα αὐτή πολύ χρήσιμη καί μοῦ ζήτησε νά ἀναλάβω ἐγώ τήν βολιδοσκόπηση αὐτή πρός τόν Τοῦρκο πρέσβη, γιά νά ἔχει ἔτσι καί τό πρόσθετο κῦρος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

»Ἀπήντησα ὅτι, ἐφ' ὅσον μέ ἐξουσιοδοτεῖ, θά τό κάνω εὐχαρίστως»[46].

23 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ο ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Ε. Ἀβέρωφ, ἐκθέτει τίς ἀπόψεις του γιά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά ζητήματα τῆς χώρας, σέ συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ.

25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ο Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, μέ τόν ὁποῖο ἀντάλλαξε σκέψεις γιά τήν πορεία τοῦ Κυπριακοῦ.

25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ο πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν πρεσβευτή τῆς ΟΔ Γερμανίας στήν Ἀθήνα:

«Κατά τήν σημερινή συνάντηση μέ τόν πρέσβη τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόν παρεκάλεσε νά μεταφέρει στόν καγκελλάριο Σμίτ τούς φιλικούς χαιρετισμούς του καί τίς ἀκόλουθες σκέψεις του, ἐν ὄψει τῆς προσεχοῦς μεταβάσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ στήν Βόννη.

»Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ σημερινή ἑλληνική Κυβέρνηση ἀκολουθεῖ κάπως διαφοροποιημένη ἐξωτερική πολιτική ἀπό ἐκείνη πού εἶχε ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὡς πρωθυπουργός.

»Εἶναι ἐπίσης γνωστό ὅτι ἡ Κυβέρνηση εἶναι ἐκείνη πού χαράσσει τήν πολιτική τῆς χώρας καί ὄχι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Ο ἴδιος ἐξακολουθεῖ νά πιστεύει ὅτι τά συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος ἐπιβάλλουν τήν παραμονή τῆς Ἑλλάδος στήν Δύση καί μέ τό πνεῦμα αὐτό παρέχει τίς συμβουλές του στόν κ. Παπανδρέου. Ο τελευταῖος φαίνεται ἤδη νά ἀντιλαμβάνεται ὁρισμένες πραγματικότητες καί εἶναι προφανές ὅτι ἔχει μετριάσει ὁρισμένες ἀκραῖες θέσεις πού εἶχε υἱοθετήσει ὅταν ἦταν στήν ἀντιπολίτευση. Παρά ταῦτα, εἶναι πολιτικά ἀδύνατο γιά τήν Κυβέρνηση νά πραγματοποιήσει μεγαλύτερη στροφή στήν ἐξωτερική πολιτική της, ἐάν δέν ἐξασφαλίσει ὁρισμένες ἐπιτυχίες στό θέμα τοῦ ΝΑΤΟ καί τῆς ΕΟΚ, ὀργανισμούς μέ τούς ὁποίους ἡ Ἑλλάς, ἄλλωστε, ἔχει καί οὐσιαστικά προβλήματα. Τό θέμα δηλαδή εἶναι καί οὐσιαστικό καί ψυχολογικό.

»Ο κύριος πρόεδρος παρακαλεῖ συνεπῶς τόν καγκελλάριο νά συμβάλει στήν ἐξεύρεση ἱκανοποιητικῆς λύσεως γιά τά προβλήματα αὐτά, οὕτως ὥστε νά διευκολυνθεῖ ἡ προσπάθεια τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τήν παραμονή τῆς Ἑλλάδος στήν Δύση, ἀλλά καί ἡ διαφαινομένη τάση τοῦ κυρίου Παπανδρέου νά ἐγκαταλείψει παλαιότερες ἀκραῖες θέσεις του.

»Γιά τόν σκοπόν αὐτό θά ἦταν χρήσιμη μιά πρωτοβουλία τοῦ κυρίου Σμίτ γιά νά ἐξασφαλισθεῖ μέ κατάλληλους χειρισμούς ἡ παροχή μιᾶς ἐγγυήσεως ἐκ μέρους τοῦ ΝΑΤΟ γιά τήν ἀσφάλεια τῶν συνόρων τῶν μελῶν του ἀπό ὁποιαδήποτε ἀπειλή. Ὡς πρός τήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα, θά εἶναι ἀσφαλῶς εὐκολότερο γιά τόν καγκελλάριο Σμίτ νά βοηθήσει στήν ἱκανοποίηση τῶν εἰδικῶν προβλημάτων τῆς Ἑλλάδος.

»Ο Γερμανός πρέσβης ὑπεσχέθη νά διαβιβάσει τά ἀνωτέρω στόν καγκελλάριο καί προσέθεσε ὅτι μέ τό ἴδιο ἀκριβῶς πνεῦμα ἀντιμετωπίζουν οἱ Γερμανοί τά ἑλληνικά πράγματα, ὅτι ἀποδίδουν ἰδιαίτερη σημασία στήν παραμονή τῆς Ἑλλάδος στήν Δύση καί ὅτι θά συνεχίσουν τίς προσπάθειές τους γιά τόν σκοπόν αὐτόν».

Στήν παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὁ Χ. Σμίτ ἀπάντησε μέ τήν ἀποστολή τοῦ ἀκόλουθου μηνύματος:

«Ο ὁμοσπονδιακός καγκελλάριος εὐχαριστεῖ γιά τό προσωπικό μήνυμα, τό ὁποῖον ἐκτιμᾶ σάν ἔνδειξη πολιτικῆς ἐμπιστοσύνης καί προσωπικῆς σχέσεως. Ἡ παράκληση τοῦ κυρίου προέδρου ἀνταποκρίνεται καί πρός τήν ἰδία αὐτοῦ πρόθεση, ἐν ὄψει τῆς ἀνεπισήμου συνομιλίας πού θά ἔχει μέ τόν κ. Παπανδρέου. Ο ὁμοσπονδιακός καγκελλάριος εἶναι ἐν γνώσει τοῦ ὅτι ἡ συνομιλία του αὐτή, ὑπό τίς παροῦσες συνθῆκες, θά ἦταν δυνατόν νά μή

γίνει ἀπόλυτα κατανοητή ἀπό μερικούς ἑταίρους τῆς Συμμαχίας. Εἶναι κατατοπισμένος ὅμως καί ἐπί τῶν ἐσωτερικοπολιτικῶν πιέσεων πού ἀντιμετωπίζει ὁ κ. Παπανδρέου. Ὅπως ὁ κ. πρόεδρος ἀναγνωρίζει καί αὐτός τήν σημασία τοῦ ψυχολογικοῦ παράγοντος. Ὁ ὁμοσπονδιακός καγκελλάριος θά κάνει ὅ,τι εἶναι εἰς αὐτόν δυνατόν, ὥστε νά ἐξομαλύνει τόν δρόμο τῆς Ἑλλάδος πρός ἕνα εὐρωπαϊκό μέλλον, ἕνα μέλλον, τό ὁποῖον, ὅπως γνωρίζει ἀπό πολλές συνομιλίες, ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερα τόν πρόεδρο κύριο Καραμανλῆ».

Σχετικά μέ τό μήνυμα τοῦ Χ. Σμίτ πρός τόν Κ. Καραμανλῆ, ἐνημέρωσε τόν πρωθυπουργό ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης, στίς 30 Ἰανουαρίου:

«Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἐπισκέφθηκα προχθές Σάββατο στίς 7 τό βράδυ τόν κ. πρωθυπουργό στό σπίτι του στό Καστρί καί τόν ἐνημέρωσα γιά τήν ἀπάντηση τοῦ καγκελλαρίου Σμίτ στό μήνυμα πού τοῦ ἔστειλε ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί γιά τό ὁποῖον ἦταν ἤδη ἐν γνώσει ὁ κ. Παπανδρέου.

»Ὁ κ. Παπανδρέου, ἀφοῦ διάβασε τό συνημμένο κείμενο τοῦ μηνύματος τοῦ κ. Σμίτ (τό ὁποῖο μάλιστα καί κράτησε) ἐξέφρασε τή βαθειά του ἱκανοποίηση γιά τήν βοήθεια πού τοῦ προσφέρει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, προπαρασκευάζοντας κατ' αὐτό τόν τρόπο τήν ἐπίσκεψή του στήν Βόννη. Μοῦ ζήτησε νά εὐχαριστήσω ἀκόμη μιά φορά τόν κ. Καραμανλῆ γιά τήν στάση του αὐτή.

»Στήν συνέχεια, ὁ κ. Παπανδρέου ἀνεφέρθη στήν συνάντηση πού εἶχε πρό ἡμερῶν μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη καί μοῦ εἶπε ὅτι διεβεβαίωσε τόν κ. Στέρνς ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν πρόκειται νά φύγει ἀπό τήν Ἀτλαντική Συμμαχία. Τοῦ εἶπε ἐπίσης ὅτι πολύ εὐχαρίστως θά ἐδέχετο ἐδῶ τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Χάιηγκ. Μοῦ ἐζήτησε νά συναντηθῶ καί ἐγώ μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη καί νά τοῦ ἀναφέρω ἐν συνεχείᾳ τίς ἐντυπώσεις τοῦ κ. Στέρνς ἀπό τήν συνάντησή τους»[47].

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

29 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό:

«Δέχθηκα σήμερα τόν κ. Παπανδρέου, ἀφοῦ προηγουμένως τόν παρεκάλεσα νά διαθέσει ἀρκετό χρόνο γιά νά ἐνημερωθῶ πλήρως ἐπί τῆς γενικῆς καταστάσεως τῆς χώρας.

»Στήν ἀρχή, ὁ πρωθυπουργός μέ ἐνημέρωσε γιά τήν συνομιλία πού εἶχε μέ τόν πρέσβη τῆς Ἀμερικῆς κ. Στέρνς. Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι μέ τήν συνομιλία αὐτή δέν προωθήθηκε ἡ ἔναρξη οὐσιαστικῶν ἐπαφῶν μέ τήν Οὐάσιγκτων. Μέ ἐνημέρωσε ἐπίσης γιά τήν συνομιλία πού εἶχε μέ τόν κ. Ρόζενταλ, καθώς καί γιά ἄλλες δραστηριότητες τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν.

»Στήν συνέχεια, εἶπα στόν κ. Παπανδρέου ὅτι ἀποδίδω ἰδιαίτερη σημασία στίς ἐξωτερικές σχέσεις τῆς χώρας καί ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά προσδιορίσουμε κατά τρόπο συγκεκριμένο τίς θέσεις μας στά θέματα τῆς ΕΟΚ, τοῦ ΝΑΤΟ καί τῶν βάσεων. Ὅτι εἶναι ἀνάγκη, δηλαδή, νά προσδιορίσουμε κατά τρόπο ὁριστικό τούς στόχους μας στά θέματα αὐτά γιά νά μποροῦμε νά κάνουμε τούς κατάλληλους χειρισμούς καί νά συντονίζουμε τίς προσπάθειές μας. Τοῦ ἐπανέλαβα τήν ἄποψή μου ὅτι χαλάρωση τῶν σχέσεών μας μέ τήν Δύση θά ἐκθέσει τήν χώρα σέ κινδύνους, γιατί θά ἐνισχύσει πολλαπλῶς τήν Τουρκία εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἀνάγκη νά καταλάβουμε ὅτι ἡ ὕπαρξη τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς, σέ συνδυασμό μέ τήν γεωγραφική θέση τῆς χώρας μας, προσδιορίζει σχεδόν ἀποκλειστικά τήν ἐξωτερική μας πολιτική. Καί αὐτή δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλη παρά ἡ συνεργασία μας μέ τήν Δύση. Τοῦ ἐπανέλαβα ἐπίσης ὅτι στά θέματα αὐτά ἀποδίδω τόση σημασία, ὥστε μπορεῖ ἐξ αἰτίας των νά ἔρθουμε σέ ρήξη.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μέ ἐβεβαίωσε ὅτι ἀποκλείεται νά ἔλθουμε σέ ρήξη, διότι, ἀφ' ἑνός μέν συμφωνεῖ ὅτι δέν πρέπει νά φύγουμε ἀπό τήν Δύση καί ἀφ' ἑτέρου, γιατί ἀπόφασή του εἶναι στά θέματα αὐτά νά ἔχουμε στενή συνεργασία. Προσέθεσε ὅμως ὅτι θά ἤθελε νά τόν βοηθήσω νά διαπραγματευθεῖ τήν βελτίωση τῶν σχετικῶν συμφωνιῶν. Τοῦ εἶπα ὅτι αὐτό τό κάνω ἤδη, ἀλλά θά πρέπει νά μέ διευκολύνει καί αὐτός, ἀποφεύγων τίς συνεχεῖς προκλήσεις πρός τούς Δυτικούς. Γιατί ἡ τακτική αὐτή προκαλεῖ δυσμενεῖς ἀντιδράσεις τόσο στίς Κυβερνήσεις, ὅσο καί στήν κοινή γνώμη τῶν δυτικῶν χωρῶν.

»Στήν συνέχεια, μέ ἐβεβαίωσε ὅτι πρόθεσή του εἶναι νά κλείσει τό θέμα τῆς ΕΟΚ μέχρι τόν Μάρτιο πού θά γίνει ἡ συνάντηση κορυφῆς. Καί θά ἤθελε νά τόν διευκολύνω στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά ἐμφανίσει τήν ἀπόφασή του.

»Μέ ἐβεβαίωσε ἐπίσης ὅτι πολιτική του εἶναι νά παραμείνουμε στό ΝΑΤΟ, ἀλλά νά ἐπιδιώξουμε τήν βελτίωση τῆς Συμφωνίας Ρότζερς σέ συνδυασμό μέ τήν Συμφωνία Χάιηγκ. Ὅσον ἀφορᾶ τίς βάσεις, μοῦ εἶπε ὅτι θά ἀρχίσει μέχρι τόν Μάρτιο διαπραγματεύσεις μέ βασική ἐπιδίωξη τήν ἐγγύηση γιά τά ἐθνικά μας σύνορα, εἴτε ἀπό τό ΝΑΤΟ, εἴτε ἀπό τήν Ἀμερική.

»Τοῦ εἶπα ὅτι φοβοῦμαι πώς ἀπωλέσθη ἡ εὐκαιρία τοῦ ΝΑΤΟ, τήν ὁποία εἶχα προωθήσει ὅταν βρισκόμουν στίς Βρυξέλλες, λόγω κακοῦ χειρισμοῦ ἐκ μέρους μας, ἀλλά ὅτι θά μπορούσαμε μέ κατάλληλους χειρισμούς νά πάρουμε τήν ἐγγύηση αὐτή ἀπό τήν Ἀμερική.

»Ἐν συνεχείᾳ, συζητήσαμε γιά τό ταξίδι του στή

Βόννη. Τοῦ εἶπα ὅτι ἔστειλα μέ τόν Γερμανό πρέσβη μήνυμα στόν κ. Σμίτ γιά νά δείξει κατανόηση στά θέματα πού θά τοῦ θέσει ὁ πρωθυπουργός.

»Κλείνοντας τήν συζήτηση γιά τά ἐξωτερικά, ἐξετάσαμε τήν ἐσωτερική κατάσταση τῆς χώρας. Ὁ πρωθυπουργός μέ ἐπληροφόρησε ὅτι ἡ οἰκονομική κατάσταση εἶναι δύσκολη, ὄχι ὅμως ἀπελπιστική. Ὅτι γιά τόν νέο Προϋπολογισμό θά γίνει προσπάθεια νά περιορισθεῖ κατά 10-15% τόσο τό συνολικό ἔλλειμμα τῶν 350 δισεκατ., ὅσο καί τό ἔλλειμμα τῶν 120 δισεκατ. τοῦ Τακτικοῦ Προϋπολογισμοῦ. Μέ ἐπληροφόρησε συγχρόνως ὅτι τά ἐλλείμματα αὐτά πῆραν αὐτή τήν ἔκταση μετά τήν δική μου ἀποχώρηση ἀπό τήν Κυβέρνηση. Τοῦ εἶπα ὅτι, κατά τήν γνώμη μου, θά εἶναι δύσκολο νά περιορίσει τά ἐλλείμματα αὐτά μέ τήν πολιτική πού ἀκολουθεῖ. Ὅτι θά πρέπει νά προσέξει τό ἰσοζύγιο πληρωμῶν, γιατί, ἄν μειωθεῖ περαιτέρω τό ἤδη χαμηλό συναλλαγματικό ἀπόθεμα, θά τοῦ εἶναι δύσκολο ἀκόμη καί νά δανεισθεῖ στό μέλλον. Γι' αὐτό τό τελευταῖο μοῦ εἶπε ὅτι ὑπολογίζει στούς Ἄραβες. Τοῦ εἶπα ὅτι δέν πρέπει νά περιμένει πολλά πράγματα ἀπό τούς Ἄραβες καί ὅτι θά πρέπει νά προσέξει τίς σχέσεις του μαζί τους, γιατί μπορεῖ οἱ χρόνιες διενέξεις μεταξύ τους νά ἔχουν ἐπιπτώσεις δυσμενεῖς καί στίς σχέσεις τους μέ τήν Ἑλλάδα.

»Ἐπωφελήθηκα τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς γιά νά ἐπιστήσω τήν προσοχή τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐπί τῶν κινδύνων πού συνεπάγεται ὁ ἔντονος κομματισμός τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ κομματισμός αὐτός, τοῦ εἶπα, πού παίρνει ἤδη τήν μορφή τῆς μισαλλοδοξίας, θά προκαλέσει πάθη καί ὀξύτητες πού θά βλάψουν ὄχι μόνο τήν ὁμοκρατία, ἀλλά καί αὐτόν τόν ἴδιον καί τό κόμμα του. Καί τοῦ ἀνέφερα, ἐν συνεχεία, τίς ἀθρόες μεταβολές πού γίνονται σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς Διοικήσεως καί τήν συμπεριφορά τῆς Κυβερνήσεως στόν συνδικαλιστικό καί συνεταιριστικό τομέα. Προσέθεσα δέ ὅτι ἡ κατάσταση αὐτή μέ φέρνει καί μένα σέ δύσκολη θέση, γιατί γίνομαι ἀποδέκτης τῆς δυσφορίας τῆς κοινῆς γνώμης. Τοῦ εἶπα ἐπίσης ὅτι, ἄν θέλει νά κυβερνήσει, θά πρέπει νά διαχωρίσει τό κόμμα ἀπό τήν Κυβέρνηση, ὅπως τό ἔκανα ἐγώ στό παρελθόν. Γιά νά τόν ἐνθαρρύνω μάλιστα, τοῦ ἀνέφερα τήν ἀγαθή ἐντύπωση πού ἔκαναν τήν ἐπομένη τῶν ἐκλογῶν οἱ δηλώσεις του ὅτι ἐπιθυμεῖ νά εἶναι Κυβέρνηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί ὅτι δέν θά ἐκθέσει τόν τόπο σέ περιπέτειες.

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἐφάνηκε νά στενοχωρεῖται ἀπό τίς τελευταῖες αὐτές παρατηρήσεις μου καί θέλησε νά μοῦ δώσει τήν ἐντύπωση ὅτι πολλά ἀπό αὐτά γίνονται ἐν ἀγνοία του. Μέ ἐβεβαίωσε ὅμως ὅτι θά φροντίσει νά ἀποφεύγονται στό μέλον παρόμοιες ὑπερβολές καί μάλιστα ὅτι θά ἐπωφελεῖται τῆς κομματικῆς συγκεντρώσεως πού θά ἔχει τήν Κυριακή γιά νά διαχωρίσει τόν ρόλο τοῦ κόμματος ἀπό τήν Κυβέρνηση.

»Ὁ πρωθυπουργός, πρό τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία νά συναντηθοῦμε μόλις ἐπιστρέψει ἀπό τήν Γερμανία, γιά νά συζητήσουμε ἐκ νέου ὅλα αὐτά τά θέματα»[48].

3 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτης, ἔχει ἐνημερωτική συνάντηση μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη, Μ. Στέρνς:

«Συναντήθηκα σήμερα μέ τόν πρέσβη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ ὁποῖος μέ ἐνημέρωσε γιά τό περιεχόμενο τῆς συνομιλίας του μέ τόν κ. Παπανδρέου. Ὁ κ. Στέρνς μοῦ ἐπιβεβαίωσε ὅσα μοῦ εἶχε πεῖ ὁ πρωθυπουργός γιά τήν διαβεβαίωσή του ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν θά φύγει ἀπό τό ΝΑΤΟ καί ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου εὐχαρίστως θά συνηντᾶτο ἐδῶ μέ τόν κ. Χαίηγκ. Μοῦ προσέθεσε ὅμως ὅτι δέν εἶχαν συζητήσει μέ τόν πρωθυπουργό ἡμερομηνίες γιά τήν ἐπίσκεψη αὐτή καί θά ἦταν χρήσιμο ἐάν διευκρινίζετο ὁ χρόνος κατά τόν ὁποῖον θά ἔβλεπε ὁ κ. Παπανδρέου τήν πραγματοποίηση τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς»[49].

9 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρώην πρωθυπουργό καί, ἤδη, πρόεδρο τοῦ Ἰταλικοῦ Κοινοβουλίου, Α. Φανφάνι.

9 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό:

«Μέ κάλεσε σήμερα στίς 9,30΄ τό πρωί ὁ κ. πρωθυπουργός στό Καστρί, γιά νά ἐνημερώσει μέσω ἐμοῦ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τό ταξίδι του στήν Βόννη.

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἦταν γενικά ἱκανοποιημένος ἀπό τίς συνομιλίες του μέ τόν κ. Σμίτ καί ἄλλους Γερμανούς ἐπισήμους.

»Εἰδικότερα, γιά τό θέμα τῆς ΕΟΚ μοῦ εἶπε ὅτι δέν ὑπάρχει θέμα ἐπαναδιαπραγματεύσεως τῆς Συμφωνίας Ἐντάξεως ἤ ὑπογραφῆς ὁποιουδήποτε νέου κειμένου. Ἡ Ἑλλάς θά ὑποβάλει τά αἰτήματά της γιά συγκεκριμένα θέματα, τά ὁποῖα ἐλπίζει νά λυθοῦν μέσω τῶν ὑφισταμένων διαδικασιῶν καί θά παραβαίνει ὁρισμένους κοινοτικούς κανόνες, ὅπως κάνουν καί ἄλλες χῶρες. Ἡ Commission θά δείξει κατανόηση γιά τήν ἑλληνική στάση. Ἐν πάση περιπτώσει τό θέμα τῆς ΕΟΚ θά ἔχει διευκρινισθεῖ ὁριστικά μέχρι τήν προσεχῆ σύνοδο κορυφῆς.

»Γιά τά ἑλληνοτουρκικά, μοῦ εἶπε ὅτι κατέληξαν μέ τόν καγκελλάριο ὅτι καλύτερη λύση θά ἦταν νά παγώσουν τά ἑλληνοτουρκικά προβλήματα γιά 2-3 χρόνια καί ὅτι μέ τό πνεῦμα αὐτό ὁ καγκελλάριος θά ἔγραφε στόν γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ κ. Λούνς.

»Αἰσιόδοξος ἦταν ὁ κ. Παπανδρέου γιά τήν πορεία τῶν

διμερῶν οἰκονομικῶν σχέσεων μέ τήν Γερμανία.

»Στήν συνέχεια, ἐνημέρωσα τόν κ. πρωθυπουργό γιά τίς ἐπαφές πού εἶχα μέ τούς πρέσβεις τῆς Τουρκίας καί τῆς Ἀμερικῆς, κατόπιν προηγουμένης συνεννοήσεως μαζί του.

»Τοῦ ἀνέφερα συγκεκριμένα ὅτι ἡ ἀπάντηση πού ἔφερε ὁ Τοῦρκος πρέσβης γιά τήν πρότασή μας νά μειωθεῖ ἡ ἔνταση στίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, οὕτως ὥστε νά διευκολυνθεῖ ἡ ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου, ἦταν οὐσιαστικά ἀρνητική. Οἱ Τοῦρκοι πιστεύουν ὅτι ἡ ἁπλή ἀποφυγή προκλητικῶν δηλώσεων δέν εἶναι ἀρκετή γιά νά κατευνάσει τό κλίμα στίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, ἀφοῦ τά προβλήματα θά ἐξακολουθήσουν νά ὑπάρχουν. Ἡ θέση τῆς Τουρκίας εἶναι ὅτι πρέπει νά ξαναρχίσει, τό συντομότερο δυνατό, ὁ διάλογος ἄνευ ἑτέρου.

»Ὡς πρός τήν συνάντησή μου μέ τόν κ. Στέρνς, ἀνέφερα στόν κ. πρωθυπουργό ὅτι ὁ Ἀμερικανός πρέσβης ἐξέφρασε τήν βαθειά ἱκανοποίησή του γιά τήν διαβεβαίωση πού τοῦ ἔδωσε ὁ κ. Παπανδρέου ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν πρόκειται νά φύγει ἀπό τό ΝΑΤΟ. Ὅσον ἀφορᾶ τήν ἐπίσκεψη ἐδῶ τοῦ κ. Χαίηγκ, ὁ κ. Στέρνς εἶχε μείνει μέ τήν ἐντύπωση ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου, καίτοι ἀπεδέχετο εὐχαρίστως τήν ἐπίσκεψη, δέν ἦταν ἕτοιμος νά συζητήσει ἡμερομηνίες πραγματοποιήσεώς της.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός μοῦ ζήτησε νά ἀνακοινώσω στόν κ. Στέρνς ὅτι ὁ κ. Χαίηγκ θά εἶναι εὐπρόσδεκτος στήν Ἑλλάδα, θά γίνει δεκτός μέ ὅλες τίς τιμές καί ὅτι ἀναμένουμε ἀμερικανική πρωτοβουλία γιά τόν καθορισμό τῶν ἡμερομηνιῶν τῆς ἐπισκέψεως.

»Τήν ἀνακοίνωση αὐτή ἔκανα αὐθημερόν πρός τόν κ. Στέρνς, ὁ ὁποῖος ὑποσχέθηκε ὅτι σύντομα θά μᾶς προτείνουν διάφορες ἡμερομηνίες.

»Κατά τήν διάρκεια τῆς συνομιλίας μας:

»Ἐπανέλαβα στόν κ. πρωθυπουργό τήν γνώμη τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὅτι εἶναι σφάλμα νά ὀξύνουμε τίς σχέσεις μας μέ τήν Τουρκία, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἀμβλύνουμε τίς σχέσεις μας μέ τήν Δύση. Διότι, ἐάν φθάσουμε σέ πραγματική κρίση μέ τήν Τουρκία, μόνο στήν Δύση μποροῦμε νά βροῦμε στηρίγματα.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός συμφώνησε μέ τήν ὀρθότητα τῆς ἀπόψεως αὐτῆς.

»Μετέφερα στόν κ. πρωθυπουργό τήν ἀνησυχία πού προκαλεῖ στόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἡ ὄξυνση τοῦ πολιτικοῦ κλίματος πού παρατηρεῖται ἤδη.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι ἀσφαλῶς δέν εἶναι ἐπιθυμία του νά ὁδηγηθοῦμε σέ τέτοια ὄξυνση πού, κατά τήν γνώμη του σημειώνεται στήν Βουλή κυρίως»[9].

11 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Ε. Ἀβέρωφ καί τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο.

13 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, Σεραφείμ.

Μέ ἀφορμή δημοσίευμα τῆς «Ἐλευθεροτυπίας», σύμφωνα μέ τό ὁποῖο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐξέθεσε τίς ἀντιρρήσεις του γιά τόν πολιτικό γάμο καί τήν ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας καί ὁ Κ. Καραμανλῆς τοῦ συνέστησε νά «ἀκούει τήν Κυβέρνηση», ἐκδόθηκε, στίς 15 τοῦ μηνός, ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας:

«Δέν εἶναι ἀκριβῆ καί δέν ἀπηχοῦν τίς ἀπόψεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ τά δημοσιευθέντα στό σημερινό τεῦχος τῆς "Ἐλευθεροτυπίας" ἐξ ἀφορμῆς τῆς προσφάτου συναντήσεώς του μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ.

»Σέ σχέση μέ τό ὅλο θέμα πληροφορούμεθα ὅτι, ἄποψη τοῦ προέδρου εἶναι ὅτι ἀμφότερες οἱ μορφές τοῦ γάμου πρέπει νά εἶναι προαιρετικές, ἀφοῦ αὐτό ἐπιβάλλει ἡ ἐλευθερία τῆς συνείδησης».

19 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Μετά τό πέρας τῆς δεξιώσεως πού παρέθεσε πρός τιμή τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καί τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεργάζεται μέ τόν πρωθυπουργό σχετικά μέ τήν ἐσπευσμένη ἐπίσκεψη τοῦ Σ. Κυπριανοῦ στήν Ἀθήνα. Τό σχετικό σημείωμα τοῦ πρέσβη Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Μετά τήν χθεσινή δεξίωση στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ πρωθυπουργός παρέμεινε στό γραφεῖο τοῦ προέδρου καί τόν ἐνημέρωσε γιά τήν ἄφιξη τοῦ κ. Κυπριανοῦ στήν Ἀθήνα. Εἶπε συγκεκριμένα ὁ κ. Παπανδρέου ὅτι τοῦ εἶχαν περιέλθει πληροφορίες, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες οἱ Τοῦρκοι σχεδίαζαν νά προβοῦν σέ ἐνέργειες κατά τήν διάρκεια τῆς ἐπισκέψεώς του στήν Κύπρο — ἐνέργειες πού θά ἀπέβλεπαν νά τόν ταπεινώσουν ἤ ἀκόμη καί νά ἀπειλήσουν τήν ἀσφάλειά του. Κατόπιν αὐτοῦ, εἶχε ἀποφασίσει νά ματαιώσει τήν ἐπίσκεψή του στήν Κύπρο. Γιά τόν σκοπόν αὐτόν παρεκάλεσε τόν κ. Κυπριανοῦ νά ἔλθει στήν Ἀθήνα γιά νά μεθοδευθεῖ καλλίτερα ἡ δικαιολογία τῆς ματαιώσεως τοῦ ταξιδίου του. Ἡ πρόθεση ἦταν νά ἀνακοινωθεῖ μετά τήν λήξη τῆς ἐπισκέψεως τοῦ κ. Κυπριανοῦ ὅτι ὑπάρχουν ὁρισμένες ἐξελίξεις στό Κυπριακό καί ἐπομένως θά ἔπρεπε νά ἀναβληθεῖ τό ταξίδι τοῦ κ. Παπανδρέου στήν Κύπρο, ἐν ἀναμονῇ τῶν ἐξελίξεων αὐτῶν.

»Σήμερα τό πρωί ἐπισκέφθηκε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὁ κ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαίωσε μέν τά ὅσα εἶπε ὁ κ. Παπανδρέου, ἀλλά ἐξεδήλωσε τήν θλίψη καί τήν ἀμηχανία του γιά τήν ματαίωση τῆς ἐπισκέψεως τοῦ κ. Παπανδρέου στήν Κύπρο καί κυρίως γιά τόν τρόπο τῆς δικαιολογήσεώς της.

»Ὁ κ. Κυπριανοῦ εἶπε ὅτι, πέραν τῶν ἄλλων, ἡ ὑπόθεση αὐτή ἰσοδυναμοῦσε μέ πολιτική ἐξόντωση τοῦ ἰδίου. Κατά τήν συζήτηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἐξετάστηκε ἡ δυνατότητα ἄλλου τρόπου δικαιολογήσεως τῆς ματαιώσεως τῆς ἐπισκέψεως καί ἰδίως "αἰφνιδία ἀσθένεια" τοῦ κ. Παπανδρέου ἤ τοῦ κ. Κυπριανοῦ τήν παραμονή τῆς ἐπισκέψεως, ἀφοῦ προηγουμένως θά ἔχει ἀνακοινωθεῖ, μέ τήν λήξη τῆς ἐπισκέψεως τοῦ κ. Κυπριανοῦ, ὅτι ο κ. Πα-

πανδρέου θά μετέβαινε στήν Κύπρο. Ὁ κ. Κυπριανοῦ δέν ἀπέρριψε τήν ἰδέα αὐτή.

»Μετά τήν ἀναχώρηση τοῦ κ. Κυπριανοῦ, τηλεφώνησα στόν κ. Παπανδρέου, κατ' ἐντολήν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, καί ἐξέφρασα ἀνησυχίες γιά τίς συνέπειες πού μπορεῖ νά ἔχει ἡ μέθοδος μέ τήν ὁποία ἐσκέπτετο νά δικαιολογήσει τήν ματαίωση τοῦ ταξιδίου του στήν Κύπρο. Τοῦ εἶπα συγκεκριμένα ὅτι, πέραν τῶν ἐσωτερικῶν ἐπιπτώσεων, θά ἔπρεπε νά μᾶς ἀπασχολήσουν οἱ ἐντυπώσεις πού θά ἐδημιουργοῦντο στήν Τουρκία. Οἱ Τοῦρκοι γνωρίζουν πολύ καλά ὅτι δέν ὑπάρχει καμμία ἐξέλιξη πού νά δικαιολογεῖ τήν ματαίωση τοῦ ταξιδίου. Θά κατέληγαν συνεπῶς στό συμπέρασμα ὅτι ἡ πραγματική αἰτία εἶναι οἱ ἀπειλές πού οἱ ἴδιοι διετύπωσαν. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἐπικίνδυνο, γιατί οἱ Τοῦρκοι θά πιστέψουν ὅτι βρισκόμαστε σέ κατάσταση τέτοιας ἀδυναμίας, ὥστε νά ἀρκεῖ νά διατυπώσουν μιά ἀπειλή γιά νά ματαιωθοῦν προγραμματισμένες δικές μας ἐνέργειες καί ἀποφάσεις. Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ ἀπήντησε ὅτι θεωρεῖ αὐτά πού τοῦ λέω ὡς πολύ σοβαρά καί ὅτι, κατόπιν αὐτοῦ, θά πάει στήν Κύπρο. Ἀπάντησα στόν πρωθυπουργό ὅτι ἡ ἀπόφαση, ἄν θά πάει στήν Κύπρο ἤ ὄχι, εἶναι δική του καί μόνο, γιατί μόνον ἐκεῖνος ἔχει τίς πληροφορίες πού εἶχε ἀναφέρει καί ἐκεῖνος εἶναι σέ θέση νά τίς ἐλέγξει καί νά τίς ἐκτιμήσει. Ἐν συνεχεία, εἶπα ὅτι σκοπός τοῦ τηλεφωνήματός μου ἦταν νά τοῦ ὑποδείξουμε ἄλλο τρόπο δικαιολογήσεως τῆς ματαιώσεως τῆς ἐπισκέψεώς του, ὁ ὁποῖος νά μή μᾶς ἐξέθετε, τόσο ἐμφανῶς τουλάχιστον, στόν κίνδυνο πού τοῦ εἶχα ἐπισημάνει. Καί τοῦ ἀνέφερα τήν δικαιολογία τῆς ἀσθενείας ὡς τήν λιγότερο κακή.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι θά τό ἐξετάσει καί αὐτό, ἀφήνοντας ὅμως νά ἐννοηθεῖ ὅτι τόν ρόλον αὐτόν θά ἔπρεπε νά τόν παίξει ὁ κ. Κυπριανοῦ.

»Ἐκ τῶν ὑστέρων πληροφορηθήκαμε ὅτι, ἀμέσως μετά τό τηλεφώνημα αὐτό, ὁ πρωθυπουργός εἰδοποίησε τηλεφωνικά τόν κ. Κυπριανοῦ ὅτι ἀποφάσισε νά πραγματοποιήσει τήν ἐπίσκεψή του στήν Κύπρο. Κατά τήν συνάντηση δέ πού εἶχε σήμερα τό βράδυ μέ τόν κ. Κυπριανοῦ, ὁ κ. Παπανδρέου τοῦ ἐπιβεβαίωσε τήν ἀπόφασή του αὐτή, προσθέτοντας ὅτι τήν ἔλαβε ὕστερα ἀπό νεώτερη ἐπικοινωνία του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στά Γιάννενα.

»Ὁ κ. Παπανδρέου, ὅμως, δέν εἶχε καμμία τηλεφωνική ἐπικοινωνία μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στά Γιάννενα. Πιθανόν νά συνεννοήθηκε μέ τόν κ. Κουτσόγιωργα, ὁ ὁποῖος συνόδευε τόν πρόεδρο στά Γιάννενα καί στόν ὁποῖο ὁ πρόεδρος εἶχε ἐπαναλάβει ὅσα εἶχα πεῖ καί ἐγώ στόν πρωθυπουργό ἀπό τό τηλέφωνο καί συγκεκριμένα ὅτι τοῦ εἶχε γίνει ἁπλῶς ὑπόδειξη νά χρησιμοποιήσει ἄλλον τρόπο δικαιολογίας (τήν ἀσθένεια) τῆς ματαιώσεως τῆς ἐπισκέψεως στήν Κύπρο καί ὄχι αὐτόν πού σχεδίαζε, λόγω τῶν ἐπιπτώσεων πού θά εἶχε στήν Τουρκία ὁποιαδήποτε πολιτικῆς φύσεως δικαιολογία»[51].

Ὁ Α. Παπανδρέου, πράγματι, θά μεταβεῖ στήν Κύπρο στίς 27 Φεβρουαρίου.

20-22 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τά Ἰωάννινα, ὅπου παρίσταται στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως.

Κατά τήν ἄφιξή του στήν πόλη ὑποδέχτηκαν τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας οἱ ὑπουργοί Προεδρίας καί Δημοσίας Τάξεως, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, βουλευτές, οἱ τοπικές ἀρχές καί πλῆθος κόσμου. Τό ἴδιο βράδυ, ὁ δήμαρχος Ἰωαννίνων θά παραθέσει δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τοῦ ὁποίου θά ἐξάρει τή συμβολή στήν ἀνασυγκρότηση τῆς χώρας καί στήν ἐγγύηση τῆς ὁμαλῆς της πορείας.

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

«Κύριε δήμαρχε,

»Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά ἐκφράσω τή χαρά μου γιατί βρίσκομαι καί πάλι στά Γιάννενα. Στήν ὁμορφη καί θρυλική αὐτή πόλη πού τό ὄνομά της συμβολίζει τή δόξα καί φέρνει στή μνήμη μας ἡμέρες ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας.

»Καί θά ἤθελα, ἐπίσης, νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τά φιλόφρονα λόγια μέ τά ὁποῖα μέ ὑποδέχεσθε. Γιατί γιά ἕναν πολιτικό, πού ἀφιερώνεται στήν ὑπηρεσία τῆς χώρας του, δέν ὑπάρχει ἄλλη ἱκανοποίηση ἀπό τήν ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἀπό τή μεγάλη ἐπέτειο πού γιορτάζουμε σήμερα μποροῦμε νά ἀντλήσουμε πολύτιμα διδάγματα, τόσο γιά τό παρόν ὅσο καί γιά τό μέλλον τῆς χώρας μας. Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων ὑπῆρξε ὁ καρπός μιᾶς εὐτυχοῦς συγκυρίας. Τό ἔθνος ἦταν ἄρρηκτα ἑνωμένο. Πίστευε μέ πάθος στήν ἱερότητα τῆς ὑποθέσεως γιά τήν ὁποία ἀγωνιζόταν. Ἐπικεφαλῆς του βρισκόταν ἄξια καί ὁμονοοῦσα ἡγεσία, πού συνδύαζε τήν πολιτική ὀξυδέρκεια μέ τήν σύνεση καί τήν τόλμη. Καί ὁ στρατός, ἄριστα προετοιμασμένος καί ἐμπνεόμενος ἀπό ἔξαρση πατριωτική, ἦταν μιά δύναμη ἀκατανίκητη.

»Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι τό ἔθνος ἐπραγματοποίησε ἄθλους πού ἀγγίζουν τά ὅρια τοῦ θαύματος, κάθε φορά πού στήν πορεία του κατόρθωνε νά συνδυάσει τίς παραπάνω προϋποθέσεις. Ὅποτε ὅμως οἱ προϋποθέσεις αὐτές ἔλειψαν, ὅπως στόν Μικρασιατικό πόλεμο, οἱ συνέπειες ὑπῆρξαν ὀδυνηρές γιά τή χώρα. Δέν ἔλειψαν βέβαια καί τότε οὔτε ὁ ἐνθουσιασμός οὔτε ὁ πατριωτισμός οὔτε ἡ μαχητικότητα. Ἔλειψαν ὅμως ἡ ὀρθή ἐκτίμηση τῆς καταστάσεως, ἡ κατάλληλη προπαρασκευή καί πρό παντός ἡ ἐθνική ὁμοψυχία. Ἔτσι, τό παράτολμο ἐκεῖνο ἐγχείρημα κατέληξε σέ ἐθνική συμφορά.

»Οἱ μεγάλες στιγμές τῶν πολέμων τοῦ 1912-13 μᾶς ἐνέπνευσαν αὐτοπεποίθηση, γιατί μᾶς ἔδωσαν τό μέτρο τοῦ ἐθνικοῦ μας δυναμισμοῦ. Τό ἑλληνικό κρατίδιο πού βγήκε ἀπό τούς ἀγῶνες τῆς ἐθνεγερσίας ἀπεδείχθη πολύ σύντομα ἀρκετά ἰσχυρό γιά νά ἀναμετρηθεῖ μέ μιά αὐτοκρατορία. Νά ἀπελευθερώσει τούς ὑπόδουλους ἑλληνικούς πληθυσμούς καί νά ὑπερδιπλασιάσει τόν ἑλληνικό χῶρο.

»Τίς συνθῆκες αὐτές, κάτω ἀπό τίς ὁποῖες συνετελέσθησαν τά κατορθώματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὀφείλουμε νά τίς διατηροῦμε ζωντανές στή μνήμη μας. Καί νά χρησιμοποιοῦμε τήν πεῖρα μέ τήν ὁποία μᾶς ἐπλούτισαν σάν γνώ-

μονα σέ ὅλες μας τίς πράξεις. Ἰδιαίτερα σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι σκοτεινή καί ἐπικίνδυνη.

»Ἡ χώρα μας βρίσκεται ἀνάμεσα σέ ἡφαίστεια. Ἄλλα ἐν ἐνεργεία, καί ἄλλα ἕτοιμα νά ἐκραγοῦν. Ἀντιμετωπίζουμε σοβαρούς ἐξωτερικούς κινδύνους. Ἡ διένεξή μας μέ τήν Τουρκία ὀξύνεται, ἀντί νά ἀμβλυνθεῖ, καί μπορεῖ, ἄν δέν ὑπάρξει σύνεση καί ψυχραιμία νά ἐξελιχθεῖ σέ ὀδυνηρή περιπέτεια γιά ἀμφοτέρους τούς λαούς μας.

»Εἴμαστε, ὡς ἐκ τούτου, ὑποχρεωμένοι νά διατηροῦμε ἄτρωτο τόν ἐθνικό μας θώρακα. Νά ἐνισχύουμε τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις μας καί νά τίς προστατεύουμε ἀπό διαβρώσεις. Νά βελτιώνουμε συνεχῶς τίς ἐξωτερικές μας θέσεις. Καί πρό παντός νά σφυρηλατοῦμε τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Ἑνότητα γιά τήν ὁποία ὅλοι μιλοῦμε, χωρίς ὅμως νά ἐναρμονίζουμε τίς πράξεις μας μέ τούς καθημερινούς μας λόγους.

»Στό δημοκρατικό μας πολίτευμα ἐκφράζονται ἐλεύθερα ὅλες οἱ πολιτικές καί ἰδεολογικές τάσεις. Καί εἶναι φυσικό νά ὑπάρχουν μεταξύ τους ἀντιθέσεις καί διαφορές ἀπόψεων. Οἱ διαφορές ὅμως αὐτές δέν πρέπει νά παίρνουν τή μορφή τῆς μισαλλοδοξίας καί νά ὑποσκάπτουν τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Καί, πρό παντός, δέν πρέπει νά ἐξασθενίζουν μέ διχασμούς τό ἐσωτερικό μας μέτωπο, ὅταν ἔχουμε ἀνοιχτό τό μέτωπο τό ἐξωτερικό.

»Ἔχουμε σάν λαός μεγάλη πεῖρα, παλαιά καί πρόσφατη. Καί γνωρίζουμε τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε γιά νά προκόψει ὁ τόπος.

»Πιστεύω ὅτι θά κάνουμε ὅλοι, ἡγεσία καί λαός, καλή χρῆση τῆς πείρας αὐτῆς. Ὄχι μόνο γιά νά ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν, ἀλλα καί γιά νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο μέλλον».

Τήν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρακολούθησε τή δοξολογία στό Μητροπολιτικό Ναό καί κατόπιν τήν παρέλαση στρατιωτικῶν καί μαθητικῶν τμημάτων. Ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα στίς 22 τοῦ μηνός.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στά Ἰωάννινα ἔγινε ἀντικείμενο ἐκτενοῦς σχολιασμοῦ ἀπό τόν τύπο:

Πολλοί διερωτῶνται ἄν οἱ νύξεις πού ἔκανε ὁ Κ. Καραμανλῆς στήν ὁμιλία του, ὑποκρύπτουν τίς σοβαρές διαφωνίες πού ἔχει ὁ ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος μέ τήν Κυβέρνηση γιά τό χειρισμό ἐξωτερικῶν καί ἐσωτερικῶν θεμάτων. Ἡ παρατήρηση αἴφνης ὅτι στό «δημοκρατικό μας πολίτευμα ἐκφράζονται ἐλεύθερα ὅλες οἱ πολιτικές καί ἰδεολογικές τάσεις καί ὅτι εἶναι φυσικό νά ὑπάρχουν μεταξύ τους ἀντιθέσεις καί διαφορές ἀπόψεων...» ὑποδηλοῖ ἔμμεση ἀποδοκιμασία τάσεων πού ἐκδηλώθηκαν τελευταῖα γιά παρεμπόδιση ἀσκήσεως κριτικῆς καί πρόκληση γενικότερης ἐσωτερικῆς πολιτικῆς ἀξύτητας.

Ἄλλη νύξη, πού θεωρεῖται κι αὐτή ὡς κατ' εὐθείαν βολή ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, ἀποτελεῖ τό σημεῖο τῆς ὁμιλίας του πού ἀναφέρεται στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις.

Αὐτό, ἄν προστεθεῖ σ' ὅλα τά ἄλλα (πού ἐπισημάνθηκαν καί πού συζητοῦνται ἤδη ἀπό τήν εὐρύτερη κοινή γνώμη) δείχνουν ὅτι ἡ... καμπάνα πού ἤχησε στήν ἱστορική πόλη τῶν Ἰωαννίνων, εἶναι ἐθνικῆς καί πολιτικῆς σημασίας. Θά ἦταν λάθος νά ἑρμηνευθεῖ μέ ἀντιπολιτευτικά κριτήρια, ἀπό τήν ἀντιπολίτευση, ἄν ἔχει διάθεση νά ψαρέψει στά θολά νερά. Ὅμως ὅλοι οἱ πολιτικοί ἀναλυτές συμφωνοῦν ὅτι δέν μπορεῖ νά μείνει καί χωρίς ἀντικειμενική ἑρμηνεία καί συμπεράσματα («Μακεδονία», 23.2).

Εἶναι τόσο μεστές σέ περιεχόμενο καί τόσο δηλωτικές καιρίων ἐθνικῶν ἀναγκαιοτήτων ὁρισμένες φράσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ, ὥστε δέν διέφυγαν ἀσφαλῶς τήν προσοχή κανενός. Τόσο περισσότερο ὅσο οἱ σχετικές ἐπισημάνσεις προέρχονται ἀπό τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους, πού συμβαίνει νά εἶναι μιά πολύπλευρη προσωπικότητα, μέ μακρά θητεία στήν διαχείριση τῶν κοινῶν, καί πού βρίσκεται τώρα ἐπάνω ἀπό πολιτικές μερίδες, διαμάχες, πάθη καί ἀνταγωνισμούς, σύμβολο τῆς ἑνότητας τοῦ ἔθνους καί θεματοφύλακας τῶν θεσμῶν («Ἡ Καθημερινή», 23.2).

Δέν μπορεῖ νά εἶναι κανείς βέβαιος γιά τούς λόγους, οἱ ὁποῖοι ὑπεχρέωσαν τόν Καραμανλῆ νά πεῖ ὅσα εἶπε αὐτήν τή στιγμή. Ἐν πάση περιπτώσει ἡ ἄποψη πού κυριαρχεῖ σέ ὅλους τούς σκεπτόμενους καί καλά πληροφορημένους παράγοντες, εἶναι ὅτι: Ὁ Καραμανλῆς, γιά νά πεῖ ὅσα εἶπε, πρέπει νά ἀνησυχεῖ.

Δέν συνηθίζει ὁ Καραμανλῆς νά κινδυνολογεῖ. Δέν θέλησε ποτέ νά κερδοσκοπήσει πολιτικά ἀπό κινδύνους πού ἀντιμετώπισε ὁ τόπος, τά χρόνια πού αὐτός κυβερνοῦσε τήν Ἑλλάδα. Ἀντιθέτως. Προσπαθοῦσε, πάντοτε, νά διαφυλάττει τήν ἠρεμία τοῦ λαοῦ. Καί δέν ἦσαν λίγες οἱ φορές, πού ὁ σημερινός πρωθυπουργός κατελόγισε εὐθύνες — καί μέ βαρεῖς, μάλιστα, χαρακτηρισμούς — στίς Κυβερνήσεις Καραμανλῆ, ὅταν δέν ἀνεκοίνωναν περιστατικά τά ὁποῖα δημιουργοῦσαν ἐπικίνδυνη ἔνταση στίς σχέσεις Ἑλλάδος-Τουρκίας («Ἀκρόπολις», 21.2).

Πρίν δύο μῆνες περίπου, με τήν εὐκαιρία τοῦ Νέου Ἔτους καί μέ ἀφορμή τήν κομματικοποίηση τῆς κρατικῆς μηχανῆς πού ἐπεδίωκε ὁ Νόμος περί Δημοσίας Διοικήσεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε κάνει στό μήνυμά του ὡρισμένες σοβαρές ἐπισημάνσεις-παραινέσεις. Οἱ ὁποῖες, μολονότι ἐπ' οὐδενί λόγω θά μποροῦσαν νά χαρακτηρισθοῦν ὡς παρέμβαση στό κυβερνητικό ἔργο, ἐν τούτοις ἀποτελοῦσαν ἀναγκαῖες συστάσεις ἐνδεικτικές τῆς προθέσεως καί τῆς ἀποστολῆς τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ, νά τηρήσει πιστά τόν ρόλο του ὡς προέδρου ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων καί νά συμβάλει προληπτικά στήν ἀποθάρρυνση ὁποιωνδήποτε ἐνεργειῶν, ἀπ' ὁπουδήποτε κι ἄν προέρχονται, πού θά μποροῦσαν νά ὑπονομεύσουν τήν ἐθνική ἑνότητα. Ἐξ ἴσου σοβαρές, τότε, ἦταν καί ὡρισμένες ὑπομνήσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, γύρω ἀπό τήν ἀνάγκη ἀποφυγῆς ὁποιασδήποτε διαβρώσεως τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων.

Μέ τήν ἴδια σοβαρότητα θά πρέπει ἴσως νά ἑρμηνευθοῦν καί τή φορά αὐτή οἱ προειδοποιητικές παραινέσεις τοῦ κ. Καραμανλῆ, ἀπό τά Ἰωάννινα, στίς ὁποῖες ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔδωσε ἰδιαίτερη ἔμφαση στήν ἑνότητα τοῦ ἔθνους. Ἑνότητα τήν ὁποία μονίμως τορπιλλίζουν, ὅπως καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλον ξέρει ὁ ἴδιος, πολιτικές διαμάχες πού μεταφέρονται στό λαό, χάριν τῆς ὑποδαυλίσεως ἑνός φανατισμοῦ στόν ὁποῖον στηρίζονται κομματικά ὀφέλη («Πολιτικά Θέματα», 26.2).

3-7 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλο, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἰνδία, ἡγετική δύναμη στούς κόλπους τοῦ Κινήματος τῶν Ἀδεσμεύτων.

Στίς 4 Μαρτίου, καί ὕστερα ἀπό διανυκτέρευση στή Βομβάη — ὅπου τόν ὑποδέχτηκαν ἐκπρόσωποι τῆς κεντρικῆς καί τῆς τοπικῆς Κυβερνήσεως— ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναχώρησε γιά τό Νέο Δελχί, ὅπου τοῦ ἐπιφυλάχτηκε θερμή ὑποδοχή ἀπό τόν Ἰνδό ὁμόλογό του, Νήλαμ Σαντζίβα Ρέντυ καί τήν πρωθυπουργό, Ι. Γκάντι. Ἀπαντώντας σέ προσφώνηση τοῦ Ἰνδοῦ προέδρου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε τή βεβαιότητα ὅτι οἱ διμερεῖς συνομιλίες θά ἀποδεικνύονταν καρποφόρες καί θά διάνοιγαν νέους δρόμους γιά τή συνεργασία τῶν δύο χωρῶν, «οἱ ὁποῖες, ἄν καί βρίσκονται γεωγραφικά τόσο μακριά ἡ μιά ἀπό τήν ἄλλη, συνδέονται μέ κοινούς πολιτιστικούς δεσμούς».

Ἡ πρώτη συνάντηση τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο Κρατῶν πραγματοποιήθηκε τό ἴδιο μεσημέρι. Ἀμέσως μετά, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο καί — σύμφωνα μέ τήν ἰνδική συνήθεια — φύτευσε δένδρο στό μνημεῖο τοῦ Γκάντι. Στό βιβλίο τῶν ἐπίσημων ἐπισκεπτῶν τοῦ μνημείου ὁ Ἕλληνας πρόεδρος σημείωσε:

«Μέ σεβασμό γιά τόν ἀγωνιστή, πού, συνδυάζοντας τό θάρρος μέ τή σοφία, ἐνέπνευσε στό λαό του τό πάθος τῆς ἐλευθερίας. Γιά τόν ἄνθρωπο πού πίστευε τόσο στήν εἰρηνική συμβίωση τῶν ἀνθρώπων, ὥστε νά κάμει ἀκόμα καί τόν ἀπελευθερωτικό ἀγώνα μέ εἰρηνικά μέσα».

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς, συναντήθηκε διαδοχικά μέ τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰνδίας, Ναρασίμα Ράο, τήν πρωθυπουργό Γκάντι καί τόν πρόεδρο Ρέντυ. Τό βράδυ, ὁ ἀρχηγός τοῦ ἰνδικοῦ Κράτους παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ προσκεκλημένου του· στήν προσφώνησή του, ἀναφέρθηκε στόν πολιτισμό τῶν δύο χωρῶν καί στίς σχέσεις τους ἀπό τήν ἀρχαιότητα, ἐνῶ ἔπλεξε τό ἐγκώμιο τοῦ Ἕλληνα ὁμολόγου του, γιά τή συμβολή του στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας.

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπεφυλάξατε, καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια πού χρησιμοποιήσατε γιά τήν πατρίδα μου τήν Ἑλλάδα. Καί σᾶς εὐχαριστῶ ἐπίσης γιατί, μέ τήν εὐγενική σας πρόσκληση, μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐπισκεφθῶ τήν ὡραία σας χώρα.

»Ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Ἰνδία, κύριε πρόεδρε, ἀπέχουν πολύ ἡ μιά ἀπό τήν ἄλλη. Ἀλλά ἀπέχουν μόνο γεωγραφικά. Ἡ μεγάλη χώρα σας — μεγάλη ὄχι μόνο σέ ἔκταση καί πληθυσμό, ἀλλά καί σέ ἱστορία καί πολιτισμό — εἶναι πολύ γνωστή στήν πατρίδα μου. Πολύ πιό γνωστή ἀπό ἄλλες χῶρες πού βρίσκονται πλησιέστερα σ' αὐτή. Ἡ φιλοσοφία σας γιά τή ζωή, καθώς καί οἱ πνευματικές καί καλλιτεχνικές σας ἐπιδόσεις, βρίσκουν γόνιμο ἔδαφος στήν ἑλληνική διανόηση.

»Ἄλλωστε, ἡ πολιτιστική πορεία τῶν δύο λαῶν μας ὑπῆρξε παράλληλη. Κοινά τους γνωρίσματα ὑπῆρξαν οἱ πρώιμες μεταφυσικές ἀνησυχίες, ἡ ἔντονη πνευματικότητα καί ἡ γόνιμη φαντασία. Ἀπό τήν αὐγή τῆς ἱστορίας τους, στίς ἴδιες σχεδόν περιόδους, ἐπεχείρησαν νά δώσουν ἀπάντηση στά μεγάλα ἐρωτήματα τοῦ ἀνθρώπου. Δημιούργησαν ἰδιότυπους πολιτισμούς. Καί διεμόρφωσαν ἐθνολογικά χαρακτηριστικά πού ἀπεδείχθησαν ἱκανά νά ἀνθέξουν στή διαδρομή τῶν αἰώνων.

»Στήν Ἑλλάδα, κύριε πρόεδρε, παρακολουθοῦμε μέ ἐνδιαφέρον τήν προσπάθεια τοῦ λαοῦ σας νά καταστήσει τήν Ἰνδία μιά δύναμη σύγχρονη καί μεγάλη. Θεωροῦμε τήν ὕπαρξη μιᾶς Ἰνδίας ἰσχυρῆς καί εὐημερούσης βασικό παράγοντα γιά τήν παγκόσμια ἰσορροπία καί τή διεθνῆ εἰρήνη. Πιστεύουμε ὅτι ἡ Ἰνδία, μέ τά γνωστά μεγέθη της ἀλλά καί τίς ἠθικές καί πνευματικές της δυνατότητες, ἠμπορεῖ νά διαδραματίσει ἀποφασιστικό ρόλο στήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ ἀνθρωπότης διανύει σήμερα μία περίοδο γεμάτη ἀβεβαιότητα καί κινδύνους. Καί αὐτό γιατί στήν ἐποχή μας περιφρονοῦνται, κατά τρόπο κυνικό, ὄχι μόνον οἱ διεθνεῖς κανόνες, ἀλλά καί ἡ διεθνής ἠθική.

»Ἡ χώρα μου ὑποστηρίζει μέ συνέπεια τή διεθνῆ ὕφεση καί δι' αὐτῆς τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης. Ὑποστηρίζει τόν ἐλεγχόμενο ἀφοπλισμό, τόσο στόν πυρηνικό, ὅσο καί στόν συμβατικό τομέα. Καί πιστεύω ὅτι μόνο μέ τόν ἀπόλυτο σεβασμό τῆς ἰσότητος, τῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς μή ἀναμίξεως στά ἐσωτερικά τῶν ἄλλων ἠμπορεῖ νά προστατευθεῖ ἡ διεθνής εἰρήνη. Συνεπῆς πρός τίς ἀρχές αὐτές, ἡ Ἑλλάς θεωρεῖ ἀπαράδεκτη τή δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων μέ τή χρήση βίας. Γιατί ἡ βία ὄχι μόνο δέν λύνει τά διεθνῆ προβλήματα ἀλλά καί τά περιπλέκει κατά τρόπον ἐπικίνδυνο.

»Δυστυχῶς, τόν τελευταῖο καιρό, οἱ ἑστίες ἀναταραχῆς στόν κόσμο, ἀντί νά περιορισθοῦν, πολλαπλασιάζονται. Ἤδη, στά χρονίζοντα προβλήματα τῆς Κύπρου καί τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, προσετέθησαν τό Ἀφγανικό, ὁ ἀνοιχτός πόλεμος μεταξύ Ἰράν καί Ἰράκ καί πρόσφατα τό Πολωνικό. Θά ἐπαναλάβω ἐδῶ τίς θέσεις τῆς χώρας μου γιά ὁρισμένα ἀπό τά προβλήματα αὐτά, μολονότι ἀμφιβάλλω ἄν μπορῶ νά τά ἐπηρεάσω. Ὅπως δέν τά ἐπηρεάζουν καί οἱ ἀποφάσεις τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, πού μετεβλήθησαν δυστυχῶς σέ εὐχολόγια.

»Γιά τό Κυπριακό, πού βρίσκει πλήρη κατανόηση στή χώρα σας, ὑποστηρίζομε πάντοτε ὅτι πρέπει νά λυθεῖ μέ βάση τίς ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ. Ἡ τύχη τοῦ διακοινοτικοῦ διαλόγου, πού γιά πολλοστή φορά ἐπανελήφθη στήν Κύπρο, θά ἐξαρτηθεῖ ἀσφαλῶς ἀπό τήν συμπεριφορά τῆς πλευρᾶς ἐκείνης, ἡ ὁποία διαιωνίζει τό δράμα τῆς Μεγαλονήσου μέ τή δύναμη τῶν ὅπλων.

»Όσο γιά τό Μεσανατολικό, ἔχομε διακηρύξει κατ' ἐπανάληψη ὅτι μόνον ἕνας καθολικός διακανονισμός, πού θά δικαιώνει καί τούς πόθους τῶν Παλαιστινίων νά ἀποκτήσουν πατρίδα, θά μπορέσει νά ἀποκαταστήσει τήν εἰρήνη σ' αὐτή τήν περιοχή.

»Πάντως, ἡ λύση τοῦ Μεσανατολικοῦ ἐπείγει, γιατί στήν περιοχή αὐτή κυοφοροῦνται οἱ μεγαλύτεροι κίνδυνοι γιά τή διεθνῆ εἰρήνη. Ἡ σύγκρουση ἰδεολογικῶν ρευμάτων καί συμφερόντων καί ὁ ἀνταγωνισμός μικρῶν καί μεγάλων, μέ ὑπόβαθρο τό ἐνεργειακό πρόβλημα, καθιστοῦν τήν περιοχή αὐτή τήν πιό εὐαίσθητη περιοχή τοῦ κόσμου.

»Ἡ σύρραξις ἐξ ἄλλου μεταξύ Ἰράν καί Ἰράκ θά πρέπει νά διευθετηθεῖ τάχιστα πρός τό συμφέρον ὄχι μόνο τῶν δύο χωρῶν, ἀλλά καί τῆς διεθνοῦς εἰρήνης. Ὁ κίνδυνος νά ἐπεκταθεῖ ἡ σύρραξις, μέ τήν ἄμεση ἤ ἔμμεση συμμετοχή καί ἄλλων χωρῶν σ' αὐτήν, εἶναι τόσο πρόδηλος, ὥστε νά καθίσταται ἀναγκαία ἡ κινητοποίηση ὅλων τῶν ὀργανωμένων δυνάμεων, πού διαθέτει σήμερα ἡ διεθνής κοινωνία.

»Κύριε πρόεδρε,

»Στά διεθνῆ αὐτά προβλήματα, πού ἐμνημόνευσα παραπάνω, θά πρέπει νά προστεθεῖ καί ἕνα ἄλλο, ἐξ ἴσου σοβαρό καί ἐπικίνδυνο γιά τήν εἰρήνη, πρόβλημα. Ἡ ἀνισότης μεταξύ πλουσίων καί φτωχῶν χωρῶν πού προκαλεῖ, σέ κλίμακα διεθνῆ, ἐκρηκτικά οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα. Δέν φταῖνε βέβαια γι' αὐτό ἄμεσα οἱ λαοί πού εὐημεροῦν. Ὑπονομεύουν ὅμως τήν ἴδια τήν εὐημερία τους, ὅταν ἀδιαφοροῦν γιά τήν ἀθλιότητα πού μαστίζει μεγάλες περιοχές τοῦ κόσμου.

»Πάντως, δέν μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι οἱ ἀνεπτυγμένες χῶρες δέν ἔχουν συνειδητοποιήσει τήν ἀνάγκη νά μειωθεῖ ἡ ἀπόσταση πού τίς χωρίζει ἀπό τίς οἰκονομικά ἀσθενέστερες χῶρες. Ἔγιναν καί γίνονται προσπάθειες για νά ὑποβοηθηθεῖ ἡ ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικά καθυστερημένων χωρῶν. Ὅμως τά ἀποτελέσματα δέν μπορεῖ νά θεωρηθοῦν ἱκανοποιητικά, γιατί ἀπέχουν πολύ ἀπό τίς προσδοκίες μας. Πρέπει, ὡς ἐκ τούτου, ὁ διάλογος Βορρᾶ-Νότου νά μεθοδευθεῖ, νά προωθηθεῖ καί νά γίνει οὐσιαστικός. Ἡ χώρα μου ὑποστηρίζει τίς προσπάθειες αὐτές καί ἰδιαίτερα τήν πρωτοβουλία τῆς Ἰνδίας γιά τή δημιουργία μιᾶς δικαιότερης παγκόσμιας οἰκονομικῆς τάξεως.

»Κύριε πρόεδρε,

»Πιστεύω ὅτι στά μεγάλα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ ἀνθρωπότης οἱ ἀπόψεις μας συμπίπτουν. Συμφωνοῦμε ὅτι πρέπει νά ἀγωνισθοῦμε γιά ἕναν κόσμο ἀπαλλαγμένο ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἀναμετρήσεως. Ἕναν κόσμο, στόν ὁποῖο θά εἶναι σεβαστή ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία καί ἀπαραβίαστη ἡ κυριαρχία κάθε λαοῦ. Ἕναν κόσμο, τέλος, στόν ὁποῖο τά μέσα καί οἱ δυνάμεις οἱ δημιουργικές θά διατίθενται ἀποκλειστικά γιά τήν οἰκονομική, τήν κοινωνική καί τήν πολιτιστική πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος.

»Εἶμαι βέβαιος, κύριε πρόεδρε, ὅτι οἱ συνομιλίες πού θά ἔχουμε θά ἐπιβεβαιώσουν τίς διαπιστώσεις αὐτές· καί πέραν αὐτοῦ θά ἐνισχύσουν τή θέλησή μας νά διευρύνουμε τή φιλία τῶν δύο χωρῶν μας καί νά ἀνοίξουμε καινούργιους δρόμους στή συνεργασία τους».

Τήν ἐπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε μνημεῖα τῆς ἰνδικῆς πρωτεύουσας, ἐνῶ, ὑπογράφοντας στό βιβλίο τῶν ἐπισήμων στό μουσεῖο Νεχροῦ, σημείωσε: *«Εἶναι εὐλογία Θεοῦ γιά ἕνα λαό νά ἔχει σέ κρίσιμες στιγμές ἄξια ἡγεσία».* Τό μεσημέρι, παρακάθησε σέ πρόγευμα πού παρέθεσε ἡ πρωθυπουργός Ι. Γκάντι, μέ τήν ὁποία εἶχε ἰδιαίτερη συνομιλία καί τό ἀπόγευμα. Κατόπιν, δέχτηκε τούς πρέσβεις τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ στήν Ἰνδία.

Διπλωματικοί κύκλοι τόνισαν ὅτι, κατά τίς διμερεῖς συνομιλίες, ἐξασφαλίστηκε ἡ ὑποστήριξη τῆς Ἰνδίας στό Κυπριακό — θέμα πού ἀφοροῦσε τήν ἀνεξαρτησία καί ἐδαφική ἀκεραιότητα ἑνός Κράτους-μέλους τῶν Ἀδεσμεύτων — ἀλλά καί στό ζήτημα τῆς ὑφαλοκρηπίδας, πού ἐξεταζόταν στή Διάσκεψη τῆς Θαλάσσης καί ὅπου ἡ θέση τῆς Ἰνδίας εἶχε βαρύνουσα ὁπωσδήποτε σημασία· ἐξασφαλίστηκε, ἀκόμη, ἡ στενότερη συνεργασία τῶν δύο χωρῶν στούς διεθνεῖς ὀργανισμούς, πού ἦταν πρωταρχικός στόχος τῆς ἐπισκέψεως Καραμανλῆ, ἀφοῦ ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξη τῶν διμερῶν οἰκονομικῶν σχέσεων προσέκρουε σέ πρακτικά ἐμπόδια. Τέλος, ἡ παρουσία τοῦ Ἕλληνα προέδρου στό Νέο Δελχί συνέπιπτε χρονικά μέ τήν προσπάθεια τῆς Ἰνδίας νά ἀναπτύξει τούς δεσμούς της μέ τήν ΕΟΚ.

Μετά τό πέρας τοῦ ἐπίσημου μέρους τῆς ἐπισκέψεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε γιά τό Μαδράς, ὅπου τόν ὑποδέχτηκε ὁ διοικητής τῆς ἐπαρχίας. Στίς 7 Μαρτίου, ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε ἀρχαιότητες στό Μαμαλλαπουράμ ἀναχώρησε, μέσω Σιγκαπούρης, γιά τήν Αὐστραλία. Πρίν ἐγκαταλείψει τήν Ἰνδία, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση στό τηλεοπτικό δίκτυο τῆς χώρας:

«Εἶμαι εὐτυχής μέ τήν εὐκαιρία πού μοῦ δόθηκε νά ἐπισκεφθῶ τή χώρα σας.

»Ἡ Ἰνδία καί μόνο μέ τ' ὄνομά της ἀσκεῖ ἔντονη γοητεία στή φαντασία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, εἰδικώτερα ἐκείνων πού γνωρίζουν τόν πολιτισμό καί τήν ἱστορία της.

»Φεύγω ἀπό τή χώρα σας μέ τίς καλύτερες ἐντυπώσεις».

8 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Αὐστραλία.

Πρίν τήν ἄφιξή του στή μεγάλη χώρα τοῦ Εἰρηνικοῦ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε μήνυμα πρός τούς ὁμογενεῖς τῆς Αὐστραλίας:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἀλλά καί συγκίνηση ἐπισκέπτομαι τήν καινούργια σας πατρίδα. Ἦταν παλαιά καί ἔντονη ἡ ἐπιθυμία μου νά ἐπικοινωνήσω ἄμεσα μαζί σας. Καί τήν ἐπιθυμία μου αὐτή τήν ἱκανοποιῶ σήμερα, χάρις στήν εὐγενική πρόσκληση τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Αὐστραλίας σέρ Ζέλμαν Κόουεν.

»Παλαιά καί ἀδιατάρακτη φιλία συνδέει τήν Ἑλλάδα μέ τή μεγάλη χώρα πού σᾶς φιλοξενεῖ. Ἀνήκουμε στόν ἴδιο κόσμο. Πιστεύουμε στίς ἴδιες πνευματικές καί ἠθικές ἀξίες. Καί ὑπερασπίζουμε τόν ἴδιο πολιτισμό. Σέ στιγμές κρίσιμες γιά τήν ἀνθρωπότητα Ἕλληνες καί Αὐστραλοί

Συνάντηση μέ τήν Ι. Γκάντι.

βρέθηκαν στά ἴδια χαρακώματα, πολέμησαν μέ ἡρωισμό καί αὐταπάρνηση καί ἔδωσαν τό αἷμα τους ἀγωνιζόμενοι γιά τά κοινά τους ἰδανικά.

»Τά πάντα εὐνοοῦν ὄχι ἁπλῶς τή διατήρηση, ἀλλά καί τήν ἐνίσχυση αὐτῆς τῆς παλαιᾶς φιλίας καί τήν ἀνάπτυξη τῆς συνεργασίας τῶν δύο χωρῶν μας. Αὐτό εἶναι καί τό νόημα τῆς ἐπισκέψεώς μου στήν Αὐστραλία. Καί ὑπολογίζω ἰδιαίτερα στή δική σας συνδρομή γιά νά ἀνοίξουμε καινούργιους ὁρόμους στίς σχέσεις τῶν δύο λαῶν μας.

»Εἶσαστε ὁ πιό ἰσχυρός κρίκος στήν ἁλυσίδα τῶν πολλαπλῶν δεσμῶν πού συνδέουν τήν Ἑλλάδα καί τήν Αὐστραλία καί τίς φέρνουν πολύ κοντά τή μία μέ τήν ἄλλη, παρά τήν τεράστια ἀπόσταση πού τίς χωρίζει γεωγραφικά. Μπορεῖτε, συνεπῶς, νά διαδραματίσετε πρωταρχικό ρόλο καί νά προσφέρετε οὐσιαστικές ὑπηρεσίες στήν ὑπόθεση τῆς φιλίας καί τῆς συνεργασίας τους. Καί, γιά νά τό ἐπιτύχετε, θά πρέπει νά παραμείνετε ὑποδειγματικοί πολίτες τῆς εὐλογημένης αὐτῆς χώρας, νά συμβάλετε θετικά στήν πρόοδο καί τήν εὐημερία της καί νά συνδυάζετε τήν ἀγάπη σας γιά τή γενέτειρα μέ τήν ἀφοσίωσή σας στήν καινούργια σας πατρίδα».

Προερχόμενος ἀπό τή Σιγκαπούρη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔφτασε στό Σίδνεϋ τό βράδυ τῆς 8ης Μαρτίου. Παρά τό προχωρημένο τῆς ὥρας, χιλιάδες ὁμογενῶν στό ἀεροδρόμιο τῆς πόλεως τοῦ ἐπεφύλαξαν ἐνθουσιώδη ὑποδοχή. Καί ὑπῆρξε περισσότερο συγκινητική ἡ σύμπτωση τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Αὐστραλία μέ τήν ἐπέτειο τῶν γενεθλίων του. Ἡ ἑλληνόφωνη ἡμερήσια ἐφημερίδα τοῦ Σίδνεϋ «Πανελλήνιος Κήρυκας» συγκεκριμένα ἔγραφε:

"Ολος ὁ Ἑλληνισμός καλωσορίζει τόν Καραμανλῆ καί τοῦ εὔχεται μακροζωία καί εὐόδωση τῶν ἐθνικῶν του στόχων... Ὁ πυρετός τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔφθασε σέ τρομακτικό ὕψος, ἐν ἀναμονῇ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. "Οταν ἔπεσε ἡ χούντα καί ἐπέστρεφε ὁ Καραμανλῆς στήν Ἑλλάδα, ἡ ὑποδοχή πού τοῦ ἐπεφυλάχθη στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ δέν εἶχε προηγούμενο στήν ἱστορία τοῦ ἔθνους. Εὐκαιρία καί ἐμεῖς, οἱ "Ελληνες τοῦ Σίδνεϋ, νά κάνουμε τό ἀεροδρόμιο τοῦ Μάσκοτ..., Ἑλληνικό.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς διανυκτέρευσε στήν κατοικία τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Αὐστραλίας καί τήν ἑπομένη, 9 Μαρτίου, ἀναχώρησε γιά τήν Καμπέρρα, ὅπου τόν ὑποδέχτηκαν ὁ γενικός κυβερνήτης, Σέρ Ζέλμαν Κόουεν, ὁ πρωθυπουργός, Μ. Φραίηζερ, μέλη τῆς Κυβερνήσεως καί ἑκατοντάδες ὁμογενεῖς.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κατέθεσε στέφανο στό μνημεῖο Πεσόντων καί ξεναγήθηκε στό Πολεμικό Μουσεῖο, ὅπου στάθηκε ἰδιαίτερα στούς πίνακες καί τά ἐκθέματα τά σχετικά μέ πολεμικές ἐπιχειρήσεις στήν Ἑλλάδα καί κυρίως τή μάχη τῆς Κρήτης. Στό βιβλίο τῶν εἰδικῶν ἐπισκεπτῶν ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔγραψε:

«Μέ εὐγνωμοσύνη πρός τούς Αὐστραλούς, πού πολέμησαν σέ κοινούς ἀγῶνες γιά κοινά ἰδανικά. Καί ἰδιαίτερα γιά ἐκείνους πού ἔπεσαν στήν Ἑλλάδα».

Τό ἀπόγευμα, ὁ "Ελληνας πρόεδρος συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, Μ. Φραίηζερ, καί τό βράδυ παρακάθησε σέ δεῖπνο πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ γενικός κυβερνήτης.

Στίς 10 Μαρτίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε ἐκ νέου μέ τόν Μ. Φραίηζερ, ἀλλά καί μέ τόν ἀρχηγό τῆς ἀντιπολιτεύσεως, Μπ. Χάντεν, μέ τούς ὁποίους ἐξέτασε τή διεθνῆ κατάσταση, τίς διμερεῖς σχέσεις καθώς καί τό Κυπριακό καί τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις. Κατόπιν, παρακάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ὁ Αὐστραλός πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος, στήν προσφώνησή του, ἐξεδήλωσε τήν ἀνεπιφύλακτη συμπαράσταση τῆς χώρας του γιά τό Κυπριακό, θέση πού ἐπανέλαβε στή δική του προσφώνηση καί ὁ Μπ. Χάντεν. Τό γεγονός ἀποκτοῦσε ἀκόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς ἡ Αὐστραλία δέν εἶχε ὡς τότε ἐκδηλώσει ἰδιαίτερη προσοχή γιά τό Κυπριακό.

Συγκεκριμένα, ὁ Μ. Φραίηζερ τόνισε, γιά τό Κυπριακό, καί μάλιστα ἐκτός τοῦ κειμένου πού εἶχε ἤδη διανεμηθεῖ:

«Οἱ διακοινοτικές συνομιλίες τῆς ἑλληνοκυπριακῆς καί τῆς τουρκοκυπριακῆς Κοινότητος συνεχίζονται. Μέχρι σήμερα δέν ἔχουν σημειώσει μεγάλη πρόοδο ἀλλά ἡ Κυβέρνηση τῆς Αὐστραλίας συνεχίζει νά πιστεύει ὅτι παρέχουν τήν καλύτερη βάση γιά λεπτομερῆ καί διαρκῆ διακανονισμό. Ἡ συνεχιζομένη ξένη παρουσία στή νῆσο δέν συμβάλλει σέ ταχεία λύση τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν δύο Κοινοτήτων. Ἐνῶ, ὅμως, οἱ διακοινοτικές συνομιλίες πρέπει νά συνεχίσουν νά τυγχάνουν ὑποστηρίξεως, ἡ διεθνής κοινότης, δέν ἠμπορεῖ νά ἀγνοεῖ το Κυπριακό. Ὁ γενικός γραμματεύς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν συζητεῖ ἐπ' αὐτοῦ ἐνεργῶς μέ μείζονες δυνάμεις. Ἡ Αὐστραλία εἶναι πρόθυμη, καθ' ὅσον τήν ἀφορᾶ, νά μετάσχει σέ διεθνεῖς προσπάθειες, πρός διευκόλυνση λύσεως».

Ἐξάλλου, ἀναφερόμενος στήν προσωπικότητα τοῦ "Ελληνα προέδρου καί στήν καθοριστική συμβολή του γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στή χώρα του, ὁ Αὐστραλός πρωθυπουργός τόνισε:

«Ἡ τιμή ἐκ τῆς παρουσίας σας εἶναι γιά μᾶς μεγάλη, ὄχι μόνον λόγω τοῦ ἀξιώματος, τό ὁποῖο ἔχετε, ἀλλά κυρίως λόγω τῶν ἐπιτευγμάτων σας. Ὀλίγοι θά ἠμποροῦσαν νά καυχηθοῦν ὅτι ἔχουν ἱστορία τόσον διαπρεπῶν ἐπιτευγμάτων, πού νά καλύπτει μισό σχεδόν αἰώνα. Διατελέσατε ὁ νεώτερος σέ ἡλικία πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος, ὑπηρετήσατε περισσότερο ἀπό ὁπσιονδήποτε ἄλλον πρωθυπουργό τῆς χώρας σας, ὑπήρξατε ἡ ζωτική δύναμη, πού μετέβαλε τήν Ἑλλάδα σέ σύγχρονο εὐρωπαϊκό Κράτος.

»Ὑπεράνω, ὅμως, ὅλων εἶναι ἡ προσφορά σας πρός τήν Ἑλλάδα καί τόν κόσμο, τήν ὁποία ἀποτελεῖ ἡ ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στόν τόπο, πού ἡ δημοκρατία γεννήθηκε. Παρά τίς σκοτεινές καί δύσκολες μέρες, πού

ἔφερε ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας, ἐγνωρίζατε ἀπό καιρό, γιά νά χρησιμοποιήσω τά δικά σας λόγια, ὅτι "ὅλες οἱ δικτατορίες φέρουν τό σπέρμα τοῦ θανάτου. Εἶναι καταδικασμένες ἀπό τήν ἀρχή".

»Κατανοήσατε τίς προσδοκίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιά ἐλευθερία, γιά τήν ἐπιστροφή τῆς δημοκρατίας καί γιά πολιτική διακυβέρνηση.

»Ἕνα ἔθνος διχασμένο σᾶς εἶδε σάν τόν ἄνδρα, πού εἶχε τήν ἱκανότητα νά φέρει στήν Ἑλλάδα ἑνότητα καί ἐλευθερία. Ἀποδείξατε ὅτι εἶχε δίκιο. Πολλοί θά ὑπέκυπταν στόν πειρασμό νά θεωρήσουν τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στή χώρα τους σάν ἐπιστέγασμα τῆς σταδιοδρομίας τους καί θά εἶχαν ἀποφύγει νά ἀποδεχθοῦν καί πάλιν τούς κινδύνους καί τή δίνη τῆς πολιτικῆς.

»Ἡ συνείδηση, ἐν τούτοις, τοῦ καθήκοντος καί τῶν ὑποχρεώσεών σας ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, σᾶς ἐπέβαλαν νά ἀποδεχθεῖτε τήν εὐθύνη τῆς συμβολῆς στή δημιουργία μιᾶς ἑλληνικῆς δημοκρατίας ἰσχυρᾶς καί ἀσφαλοῦς. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐγχειρήματός σας αὐτοῦ ἐξασφάλισε διπλά τή θέση σας στήν ἱστορία. Σήμερα, εἰσθε ὁ πρεσβύτερος δημόσιος ἄνδρας τῆς Εὐρώπης, ἕνας ἄνδρας, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει σεβασμό γιά τή φρόνησή του καί γιά τήν μοναδική του πεῖρα καί ἀντίληψη».

Ἀνάλογα μίλησαν ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, Τρ. Ἄντονυ καί ὁ Μπ. Χάντεν.

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Κύριε πρωθυπουργέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μᾶς ἐπεφυλάξατε, καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια σας γιά τήν πατρίδα μου καί τόν λαό της. Καί ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι καί ὁ ἑλληνικός λαός αἰσθάνεται εἰλικρινῆ ἀγάπη καί ἐκτίμηση γιά τόν λαό τῆς Αὐστραλίας.

»Καί αὐτό εἶναι φυσικό, ἀφοῦ ἡ Αὐστραλία καί ἡ Ἑλλάδα συνδέονται μέ σταθερή καί εἰλικρινῆ φιλία. Μιά φιλία πατροπαράδοτη, πού σφυρηλατήθηκε σέ κοινούς ἀγῶνες γιά κοινά ἰδανικά.

»Στήν Ἑλλάδα δέν λησμονοῦμε τήν προσφορά τῶν παιδιῶν τῆς Αὐστραλίας πού ξεκίνησαν ἀπό τή μακρυνή τους χώρα γιά νά πολεμήσουν μαζί μας κατά τοῦ φασισμοῦ. Καί νά πέσουν ἡρωικά γιά τήν κοινή ἐλευθερία, ὅπως μαρτυροῦν τά κοιμητήρια τῆς Ἀθήνας, τῆς Ρόδου καί τῆς Κρήτης.

»Ἀλλά, πέραν τῶν κοινῶν ἀγώνων, τή φιλία τῶν δύο λαῶν μας τήν ἐνίσχυσε καί τή μετέβαλε σέ συγγένεια ἡ δυναμική παρουσία στή χώρα σας τῆς πολυάριθμης ἑλληνικῆς Ὁμογένειας. Μιᾶς Ὁμογένειας πού προοδεύει καί εὐημερεῖ καί τιμᾶ μέ τά ἐπιτεύγματά της, τόσο τή γενέτειρά της, ὅσο καί τή νέα της πατρίδα.

»Καί προοδεύει, γιατί ἡ χώρα σας, πού ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα φιλελεύθερης πολιτείας, ἔδωκε σέ αὐτή, ὅπως δίνει καί σέ ὅλους τούς πολίτες της, τή δυνατότητα νά ἀναπτύσσουν τήν προσωπικότητά τους καί νά εὐημεροῦν.

»Μέ τόν τρόπο αὐτό ἡ πολυεθνική σας χώρα κατέστη στήν περιοχή αὐτή τοῦ κόσμου ὁ φορεύς τῆς κοινῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομίας. Τῶν ἰδανικῶν, δηλαδή, ἐκείνων πού γεννήθηκαν στήν πατρίδα μου καί καθοδηγοῦν, ἀκόμα καί σήμερα, τά βήματα τῆς ἀνθρωπότητος στήν ἀναζήτηση μιᾶς καλλίτερης καί ἀσφαλέστερης ζωῆς.

»Ἡ Αὐστραλία, κύριε πρωθυπουργέ, κατέχει σήμερα ἐξέχουσα θέση στή διεθνῆ ζωή. Ἡ ἄψογη λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν της θεσμῶν· ἡ κοινωνική γαλήνη, σέ συνδυασμό μέ τήν οἰκονομική πρόοδο· καί, τέλος, ἡ καίρια στρατηγική της θέση τῆς ἐπιτρέπουν, πέραν τῶν ἄλλων, νά ἔχει βαρύνουσα γνώμη καί στά σύγχρονα διεθνῆ προβλήματα. Προβλήματα πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου καί δίνουν τό μέτρο τοῦ παραλογισμοῦ πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας.

»Κύριε πρωθυπουργέ,

»Θά ἦταν εὐχῆς ἔργον νά ἀκολουθοῦσαν οἱ σχέσεις ὅλων τῶν χωρῶν τήν ὁμαλή καί σταθερή πορεία τῶν ἰδικῶν μας. Δυστυχῶς, ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται, ἰδίως τόν τελευταῖο καιρό, κατά τρόπο πού νά δικαιολογεῖ ζωηρές ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Οἱ ἀρχές πού καθιερώσαμε μεταπολεμικά γιά τήν εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν καί στίς ὁποῖες ὅλοι διακηρύσσομε τήν πίστη μας, παραβιάζονται καθημερινά σέ ὅλες σχεδόν τίς ἠπείρους. Μέσα στό κλίμα αὐτό ἀναρριπίζονται παλαιά πολιτικά πάθη καί ξεπερασμένοι ἐθνικισμοί, πού πολλές φορές ἐνθαρρύνονται καί ἀπό ὕποπτα συμφέροντα. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν σήμερα τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Θά μποροῦσα νά ἀναφέρω πολλά παραδείγματα. Τά πιό χαρακτηριστικά ὅμως εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στήν περιοχή πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία. Τό Μεσανατολικό παραμένει ἐκκρεμές καί μέ τίς πολιτικές καί οἰκονομικές προεκτάσεις πού παίρνει γίνεται κάθε μέρα καί πιό ἐπικίνδυνο γιά τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνοιχτή, ἐξ ἄλλου, σύγκρουση μεταξύ τοῦ Ἰράκ καί τοῦ Ἰράν μπορεῖ νά διευρυνθεῖ καί νά πάρει καί αὐτή διαστάσεις ἐπικίνδυνες γιά τή διεθνῆ εἰρήνη. Τό ἴδιο θά μποροῦσε νά λεχθεῖ καί γιά τό Ἀφγανικό πού τραυμάτισε βαρύτατα τή διεθνῆ ὕφεση καί κατέστη κι αὐτό χρόνια ἑστία ἀναταραχῆς στόν κόσμο.

»Δέν μπορῶ τή στιγμή αὐτή νά μήν ἀναφερθῶ καί στό Πολωνικό πού βρίσκεται ἐν ἐξελίξει καί ἡ τελική ἔκβαση τοῦ ὁποίου, ὁποιαδήποτε καί ἄν εἶναι, θά ἐπηρεάσει ἐπικίνδυνα τίς ἐξελίξεις στήν Εὐρώπη. Ἄφησα τελευταῖο τό Κυπριακό καί διότι μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες, ἀλλά καί διότι ἤθελα νά ὑπογραμμίσω τήν εὐθύνη πού ἔχει γι' αὐτό ὁ ἐλεύθερος κόσμος, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου δημιουργήθηκε καί συνεχίζεται αὐτή ἡ τραγωδία.

»Κύριε πρωθυπουργέ,

»Πέρα ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς ταχείας ἐξαλείψεως τῶν ἑστιῶν ἀναταραχῆς πού ἀνέφερα, παραμένει ἡ μόνιμη ἐπιδίωξη οἰκοδομήσεως ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο, πού αὐτή καί μόνο μπορεῖ νά περιφρουρήσει τή διεθνῆ εἰρήνη. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας, πού μόνο μία ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων μπορεῖ νά ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία, πού θά πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ, γιά λόγους εὐνοήτους, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο.

»Γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό διεξάγονται, ὡς γνωστόν, συνεχεῖς ἀλλά καί ἄκαρπες συζητήσεις. Καί ἀποβαίνουν ἄκαρπες οἱ συζητήσεις αὐτές γιατί στήν ἀμοιβαία δυσπιστία προστίθεται καί ἡ ἔλλειψις καλῆς πίστεως καί θάρρους.

»Όλα αὐτὰ τά προβλήματα πού ἀνέφερα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ διεθνής ζωή περνᾶ μιά φάση ἐπικίνδυνη καί μᾶς ὑποχρεώνει νά ἐντείνουμε καί νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά προστατεύσουμε τήν εἰρήνη.

»Κύριε πρωθυπουργέ,

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή στή χώρα σας θά ἀποτελέσει ὁρόσημο στήν πατροπαράδοτη φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τους.

»Καί μέ τή βεβαιότητα αὐτή προπίνω στήν ὑγεία τῆς βασίλισσας τῆς Αὐστραλίας, στήν προσωπική σας εὐτυχία, κύριε πρωθυπουργέ, καί στήν πρόοδο καί εὐημερία τοῦ φίλου λαοῦ τῆς Αὐστραλιανῆς Κοινοπολιτείας».

Καί, ἐκτός κειμένου, ὁ Κ. Καραμανλῆς συνέχισε:

«Θά ἤθελα νά προσθέσω λίγα λόγια, διότι δέν ἦταν δυνατό νά προβλέψω στήν ὁμιλία μου τί θά ἔλεγαν οἱ ὁμιλητές πού προηγήθηκαν.

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά εὐγενικά λόγια πού εἴπατε γιά τήν πατρίδα μου τήν Ἑλλάδα καί γιά μένα τόν ἴδιο. Καί αὐτά μέν πού εἴπατε γιά μένα, φοβοῦμαι ὅτι ξεπερνοῦν τά ἐπιτεύγματά μου. Ἐλπίζω πάντως ὅτι δέν θά σᾶς ἀπογοητεύσω στό μέλλον.

»Ἐκεῖνα ἐξ ἄλλου πού εἴπατε γιά τή χώρα μου τήν Ἑλλάδα, μέ συνεκίνησαν, ἰδιαίτερα δέ τό ὅτι δέν ἀναφερθήκατε μόνο στήν ἀρχαία ἀλλά καί στή σημερινή Ἑλλάδα. Διότι δέν εἶμαι εὐτυχής ὅταν συναντῶ ξένους καί μοῦ μιλοῦν γιά τή δόξα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, χωρίς νά μοῦ ἐκφράζουν ἐκτίμηση γιά τή σύγχρονη Ἑλλάδα. Καί δέν μ' ἀρέσει αὐτό. Μέ στενοχωρεῖ. Μοῦ θυμίζει μιά παλαιά ἱστορία. Θά σᾶς τήν πῶ: Κάποτε ὁ Καίσαρας, ἐπιστρέφοντας ἀπό τήν Αἴγυπτο, πέρασε ἀπό τήν Ἀθήνα. Ἐκεῖ τόν ὑποδέχθηκαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι προσεπάθησαν νά τόν ἐξευμενίσουν μέ δικαιολογίες, γιατί εἶχαν συνταχθεῖ μέ τόν ἀντίπαλό του, τόν Πομπήιο. Καί τότε ἐκεῖνος ἀπάντησε: "Ὡς πότε ἐπί τέλους ἡ δόξα τῶν προγόνων σας θά καλύπτει τά σφάλματα τά δικά σας;". Γι' αὐτό εἶμαι εὐτυχής, ὅταν δέν μοῦ ἐπαινοῦν μόνο τήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀλλά καί τή σύγχρονη.

»Θέλω ἀκόμη νά εὐχαριστήσω τούς ὁμιλητάς γιά τό ὅτι ἀναφέρθηκαν στό πρόβλημα τῆς Κύπρου. Εἶναι ἕνα μεγάλο πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας. Καί τό πρόβλημα αὐτό ἀποτελεῖ ντροπή γιά τόν ἐλεύθερο κόσμο —ντροπή, διότι αὐτή ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου ἐπετράπη νά συμβεῖ καί νά συνεχίζεται μέσα στόν ἐλεύθερο κόσμο. Καί ἐνῶ ὑπάρχουν πλεῖστες ὅσες ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας γιά τήν Κύπρο, δέν ἐφαρμόζονται· πράγμα τό ὁποῖο μέ ὁδηγεῖ στό δυσάρεστο συμπέρασμα, ὅτι στήν ἐποχή μας δυστυχῶς οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοί βρίσκονται σέ παντελῆ ἀδυναμία νά ἐφαρμόσουν τίς ἀποφάσεις τοῦ συνόλου τῆς ἀνθρωπότητος. Καί φυσικά ἡ ἀδυναμία αὐτή τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν εἶναι αἰτία ἀνησυχίας γιά ὅλους μας. Διότι ἡ ἀδυναμία αὐτή ἐνισχύει τήν αὐθαιρεσία καί τή βία σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο.

»Τελειώνοντας, θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τούς προηγηθέντας ὁμιλητάς γιά τή συμπάθεια μέ τήν ὁποία μίλησαν γιά τή χώρα μου καί νά προσθέσω ὅτι καί ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες τρέφομε αἰσθήματα φιλίας καί συμπαθείας γιά τήν Αὐστραλία. Ὅταν μιλᾶμε γιά τήν Αὐστραλία στήν Ἑλλάδα, ἔχομε στή φαντασία μας μιά χώρα ἐλεύθερη, δημοκρατική, δυναμική, ἀνθρώπινη. Μιά χώρα, τήν ὁποία πολλοί λαοί θά μποροῦσαν νά πάρουν σάν παράδειγμα γιά τήν ὀργάνωση τῆς δημοκρατικῆς τους ζωῆς. Χαίρομαι πού οἱ ἐντυπώσεις πού ἔχουμε στήν Ἑλλάδα γιά τήν Αὐστραλία, ἐπιβεβαιώθηκαν μέ τήν ἐπίσκεψή μου ἐδῶ».

Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακάθησε σέ δεῖπνο πού παρέθεσε πρός τιμή του ἡ ὁμογένεια τῆς Καμπέρρα καί στό ὁποῖο παρέστη ἐπίσης ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς αὐστραλιανῆς Κυβερνήσεως. Ἀπαντῶντας στήν προσφώνηση τοῦ προέδρου τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητας, ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε:

«Ἀγαπητοί συμπατριῶτες,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε. Ἦταν παλαιά καί ἔντονη ἡ ἐπιθυμία μου νά ἐπικοινωνήσω μέ τόν Ἑλληνισμό τῆς Αὐστραλίας. Γι' αὐτό καί αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη συγκίνηση πού βρίσκομαι σήμερα κοντά σας.

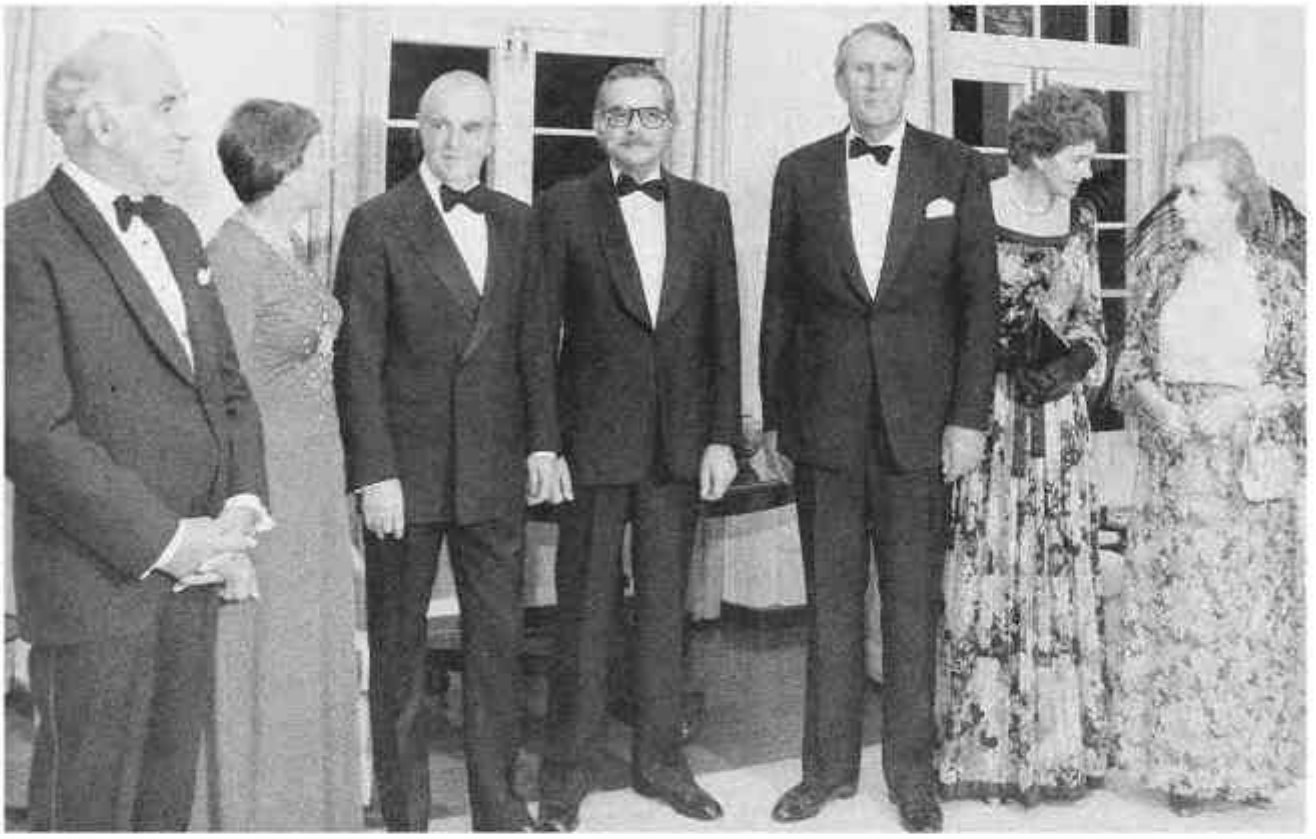
»Ἀντιπροσωπεύετε μιάν ἀπό τίς πιό παλαιές καί τίς πιό μεγάλες ἑλληνικές κοινότητες. Τιμᾶτε τό ἑλληνικό ὄνομα. Καί ἀποτελεῖτε ἕνα ἰσχυρό δεσμό μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Αὐστραλίας, μέ τήν ὁποία μᾶς συνδέουν ἐπίσης κοινοί ἀγῶνες καί κοινές θυσίες γιά κοινά ἰδανικά.

»Μεταφέρατε στή νέα σας πατρίδα ὅλες τίς ἀρετές τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, χωρίς ὅμως τά ἐλαττώματά του. Ἐπιτύχατε ἔτσι νά εὐδοκιμήσετε στούς κόλπους τῆς φιλόξενης αὐτῆς χώρας πού ζῆτε. Ἀναδειχθήκατε σέ δυναμικό παράγοντα τῆς αὐστραλιανῆς κοινωνίας. Καί σημειώσατε σταθερή πρόοδο σέ ὅλους τούς τομεῖς.

»Ἡ σύγκριση τῶν σημερινῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς σας μέ τίς συνθῆκες ζωῆς τῶν πρώτων μεταναστῶν μᾶς δίνει τό μέτρο τῶν ἐπιτυχιῶν σας. Ἀπό τά μέσα τοῦ προηγουμένου αἰῶνος ἄρχισε ἡ ἐγκατάσταση Ἑλλήνων στήν Αὐστραλία. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἔφθαναν ἐδῶ μέ μοναδικό ἐφόδιο τή θέλησή τους γιά ἐργασία. Γιά ὁποιαδήποτε ἐργασία. Ἀλλά, σιγά-σιγά, μέ τήν ἀκαταπόνητη ἐνεργητικότητά τους, τήν εὐφυΐα τους καί τό ἐπιχειρηματικό τους πνεῦμα, κατέκτησαν ἀνώτερα ἐπίπεδα ζωῆς. Ὀργανώθηκαν σέ κοινότητες. Δημιούργησαν ἱδρύματα πνευματικά καί κοινωνικά. Ἵδρυσαν σχολεῖα. Ἀνήγειραν δεκάδες ἐκκλησίες. Σπούδασαν τά παιδιά τους καί τούς ἔδωσαν τά ἐφόδια νά ἀνέβουν ἐπαγγελματικά, οἰκονομικά, κοινωνικά.

»Σήμερα οἱ κοινότητές σας εὐημεροῦν. Καί ἀναδεικνύουν ἀπό τούς κόλπους τους ὄχι μόνον ἐπιτυχημένους ἐπιχειρηματίες καί ἐμπόρους ἀλλά καί ἐξοχους ἐπιστήμονες. Προσαρμοσθήκατε θαυμάσια στήν κοινωνία πού σᾶς φιλοξένησε, χωρίς ὅμως νά χάσετε τήν ἐθνική σας φυσιογνωμία. Παραμείνατε Ἕλληνες. Διατηρήσατε τίς παραδόσεις σας. Καί καλλιεργήσατε τόν ἐθνικό σας πολιτισμό.

»Ἀπό τήν πατρίδα παρακολουθοῦμε τίς προόδους σας καί εἴμαστε ὑπερήφανοι γιά σᾶς. Ἀλλά κι ἐμεῖς κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε γιά νά εἶσαστε κι ἐσεῖς ὑπερήφανοι γιά μᾶς. Ἡ σημερινή Ἑλλάς δέν εἶναι ἁπλῶς ὁ κληρονόμος ἑνός λαμπροῦ παρελθόντος. Εἶναι ἕνας ζωντανός ὀργανισμός πού ἀτενίζει τό μέλλον μέ αὐτοπεποίθηση καί αἰσιοδοξία. Ἔδωσε τό μέτρο τοῦ δυναμισμοῦ της μέ τούς ἀγῶνες της

Συνομιλίες μέ τήν ήγεσία τῆς Αὐστραλίας.

γιά τήν ἐλευθερία, μάρτυρες τῶν ὁποίων εἶναι καί οἱ Αὐστραλιανοί φίλοι μας, πού πολέμησαν μαζί μας.

»Ἀλλά τό ἔδωσε καί μέ τά εἰρηνικά καί δημιουργικά της ἔργα. Παρά τίς ἐκτεταμένες καταστροφές πού ὑπέστη, ἀνασυγκρότησε γρήγορα τήν οἰκονομία της· καί αὔξησε τό ἐθνικό της εἰσόδημα, μέ ρυθμούς πού θεωροῦνται ἀπό τούς ὑψηλότερους στόν κόσμο. Ἦταν ἡ φτωχότερη χώρα τῆς Βαλκανικῆς καί εἶναι σήμερα ἡ πλουσιώτερη. Καί δημιούργησε ἔτσι, νωρίτερα ἀπ' ὅσο ἀνέμενετο, τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἔνταξή της στήν Κοινότητα τῶν προηγμένων χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

»Ἀντιμετωπίζουμε βέβαια καί ἐμεῖς σήμερα δυσκολίες, ἐξαιτίας τῆς παγκόσμιας οἰκονομικῆς κρίσεως. Ἀλλά τό παρελθόν μᾶς ἐπιτρέπει νά αἰσιοδοξοῦμε γιά τό μέλλον. Οἱ κρίσεις κάποτε θά περάσουν καί ὁ ἑλληνικός λαός θά μπορέσει νά συνεχίσει τή δημιουργική του πορεία. Φθάνει νά διατηρήσει τήν ὁμοψυχία του, πού χρειάζεται κυρίως στούς δύσκολους καιρούς.

»Ἐσεῖς εὐτυχήσατε νά ζῆτε σέ μιά χώρα πλούσια καί δημοκρατική, πού σᾶς ἐξασφαλίζει πρόοδο καί ἐλευθερία. Ἐνῶ στίς χῶρες πού ἐπικράτησαν καθεστῶτα τυραννικά, οἱ ἑλληνικές κοινότητες ἐδεινοπάθησαν. Ὁδηγήθηκαν στήν παρακμή καί τήν ἐξαθλίωση. Καί ἀναγκάσθηκαν οἱ ὁμογενεῖς μας ἤ νά ξανάρθουν στήν Ἑλλάδα ἤ νά καταφύγουν σέ ἄλλες χῶρες γιά ν' ἀρχίσουν μιά καινούργια ζωή.

»Ἐσεῖς, ὅπως εἶπα, βρεθήκατε σέ θέση πλεονεκτική. Ἐπωφεληθεῖτε ἀπό αὐτή. Καλλιεργεῖτε τίς ἀρετές πού δείξατε ὡς τώρα. Σφυρηλατεῖτε τήν ἑνότητά σας καί παραμείνετε καλοί καί νομιμόφρονες πολῖτες. Θά μπορέσετε ἔτσι νά πραγματοποιήσετε καινούργιες κατακτήσεις γιά τό καλό τό δικό σας καί τῶν παιδιῶν σας. Γιά τό καλό τῆς μεγάλης χώρας πού σᾶς φιλοξενεῖ. Ἀλλά καί γιά τό καλό τῆς γενέτειρας, πού σᾶς παρακολουθεῖ μέ στοργή καί ὑπερηφάνεια».

Στό Σίδνεϋ, τόν Κ. Καραμανλῆ ὑποδέχτηκε ὁ κυβερνήτης τῆς Νέας Νοτίου Οὐαλλίας, Σέρ Τζ. Ρόουλαντ, ὁ πρωθυπουργός τῆς τοπικῆς Κυβερνήσεως καί πλῆθος ὁμογενῶν. Στό δεῖπνο πού παρέθεσε πρός τιμή τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ὁ Τζ. Ρόουλαντ σημείωσε ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν βρισκόταν σέ ξένο ἔδαφος, ἀλλά στή χώρα μισοῦ ἑκατομμυρίου συμπατριωτῶν του. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἐπεσήμανε τούς σταθερούς καί εἰλικρινεῖς δεσμούς, σφυρηλατημένους σέ κοινούς ἀγῶνες, πού ἔνωναν τούς δύο λαούς. Ἀκόμη, ἀναφέρθηκε στήν παρουσία τῆς ἑλληνικῆς κοινότητας, καθώς καί στό θαυμασμό τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιά τό φιλελεύθερο χαρακτήρα τῆς Αὐστραλίας.

Τήν ἐπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακολούθησε δοξολογία στόν ὀρθόδοξο καθεδρικό ναό, χοροστατοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας, Στυλιανοῦ. Ἀξιοσημείωτη ἦταν ἡ παρουσία χιλιάδων ὁμογενῶν γιά τήν ὑποδοχή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, παρά τό γεγονός ὅτι ἐπρόκειτο γιά ἐργάσιμη ἡμέρα. Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὁ ὁποῖος χαρακτήρισε τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου «μεγαλειώδη ἱστορική στιγμή», ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ πού μοῦ δώσατε τήν μεγάλη εὐκαιρία γιά τήν συνάντηση αὐτή. Σᾶς εὐχαριστῶ προπαντός γιατί μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐκκλησιασθῶ σήμερα μέ τήν ὁμογένεια. Καί μάλιστα νά δοκιμάσω ζωηρά συγκίνηση ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ συνάντηση γίνεται σ' αὐτόν τόν ἱερόν χῶρο.

»Ἡ ὀρθοδοξία, ὅπως καί ἡ ἔννοια τοῦ ἔθνους, εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος καί δυνατότερος δεσμός πού ἀκολούθησε ἡ φυλή μας στήν διαδρομή τῶν αἰώνων.

»Καί θά ἐπιθυμοῦσα νά τονίσω, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὅτι αὐτή ἡ ταύτιση τῆς ἔννοιας τοῦ ἔθνους μέ τήν ἔννοια τῆς ὀρθοδοξίας θά πρέπει νά ἐξακολουθήσει νά εἶναι πάντοτε καί παντοῦ ὁ συνδετικός κρίκος μεταξύ ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

»Ὅπως εἶπα καί στήν Καμπέρρα, αἰσθάνομαι ὅτι βρίσκομαι στήν Ἑλλάδα. Καί αὐτό γιά δύο λόγους. Πρῶτα-πρῶτα γιατί ἡ Κυβέρνηση τῆς Αὐστραλίας, ἡ ὁποία ἔκανε σέ μένα ἀλλά καί στή συνοδεία μου περιποιήσεις. Περιποιήσεις οἱ ὁποῖες πράγματι μέ συνεκίνησαν.

»Ἀλλά προπαντός μέ συνεκίνησε, ἡ στοργή καί ἡ ἀγάπη μέ τήν ὁποία ἡ Κυβέρνηση τόσον ἡ ὁμοσπονδιακή, ὅσο καί ἡ πολιτειακή περιβάλλει τήν ὁμογένεια.

»Εἶναι περιττόν νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ γενέτειρα, ἡ Ἑλλάς, παρακολουθεῖ μέ ἀγάπη καί ζωηρό ἐνδιαφέρον τίς ἐπιδόσεις τῆς ὁμογένειας. Καί θά ἔλεγα ὅτι θαυμάζει καί χαίρεται γιά τήν προκοπή σας.

»Θά ἀποτελοῦσε ἴσως κοινοτυπία νά σᾶς διαβεβαιώσω γιά τήν συγκίνηση καί τήν χαρά πού αἰσθάνομαι πού βρίσκομαι μαζί σας. Καί αὐτό εἶναι φυσικό, εἶναι ἀνθρώπινο. Εἶναι ἡ συγκίνηση πού αἰσθάνεται κάθε ἄνθρωπος. Οἱ φίλοι καί συγγενεῖς, ὅταν συναντῶνται ὕστερα ἀπό μακρό χρόνο, εἶναι λογικό νά συναντῶναι μέ τίς καλύτερες ἐντυπώσεις καί συγκινήσεις.

»Διεπίστωσα ὅτι ἐδῶ ἡ ὁμογένεια τῆς Αὐστραλίας κατόρθωσε νά συνδυάσει τήν προσήλωσή της, τήν ἀφοσίωσή της στήν πολιτεία ἡ ὁποία τήν φιλοξενεῖ μέ τήν προσήλωσή της πρός τά ἰδανικά καί τήν πίστη πρός τήν πατρίδα».

Κατόπιν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Δημαρχεῖο — καί ἔγινε δεκτός μέ ἐνθουσιασμό ἀπό χιλιάδες ὁμογενεῖς — γιά νά παραστεῖ σέ ἐκδήλωση πού εἶχε ὀργανώσει πρός τιμή του ἡ Παμμακεδονική Ἕνωση Αὐστραλίας, καί νά ἀνταποκριθεῖ ἔτσι στήν ἐπιθυμία τῶν ὁμογενῶν νά τόν γνωρίσουν ἀπό κοντά. Ἀπαντώντας σέ προσφώνηση τοῦ προέδρου τῆς Ἑνώσεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε στούς δεσμούς πού ἔνωναν τίς δύο χῶρες καί στούς κοινούς τους ἀγῶνες γιά τήν ἐλευθερία, καί συνεχάρη τούς ὁμογενεῖς γιά τίς ἐπιτυχεῖς τους προσπάθειες νά διατηρήσουν τίς ἑλληνικές παραδόσεις, τήν ὀρθόδοξη συνείδηση, νά συντηροῦν μεγάλο ἀριθμό σχολείων καί μαθητῶν καί νά ἐξουδετερώνουν *«ὅλους ἐκείνους πού βλάπτουν τήν Ἑλλάδα, παραμορφώνοντας τήν ἱστορία τοῦ τόπου μας καί ἰδιαίτερα τῆς Μακεδονίας».* Καί κατέληξε:

«Στά πενῆντα χρόνια τῆς πολιτικῆς σταδιοδρομίας μου, δοκίμασα πολλές συγκινήσεις. Ἄλλες κακές καί ἄλλες καλές. Σήμερα σεῖς, σᾶς διαβεβαιῶ, μοῦ χαρίσατε τή μεγαλυτερη χαρά καί συγκίνηση τῆς ζωῆς μου».

Στίς 13 Μαρτίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε γιά τή Μελβούρνη, ὅπου καί διαμένει ἡ μεγαλύτερη ἑλληνική κοινότητα στή χώρα. Στό ἀεροδρόμιο, τόν ὑποδέχτηκαν ὁ κυβερνήτης τῆς Βικτώρια, ὁ τοπικός πρωθυπουργός καί πλῆθος ὁμογενῶν. Τά προεδρεῖα τῶν ὁμογενειακῶν ὀργανώσεων τῆς ἐπαρχίας δέχτηκε ὁ Κ. Καραμανλῆς στό Κυβερνεῖο, λίγο ἀργότερα, ἐνῶ τό βράδυ παρέστη σέ δεξίωση πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ κυβερνήτης καί στήν ὁποία τό παρόν ἔδωσαν χίλιοι περίπου προσκεκλημένοι, Αὐστραλοί καί Ἕλληνες.

Τήν ἑπομένη, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὁμοσπονδιακό πρωθυπουργό, Μ. Φραίηζερ — ὁ ὁποῖος ἦλθε στή Μελβούρνη εἰδικά γιά νά τόν συνοδεύσει — ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Μνημεῖο Πεσόντων, ὅπου παρακολούθησε παρέλαση τῶν ὁμογενειακῶν σχολείων καί ὀργανώσεων καί παλαιῶν Αὐστραλῶν πολεμιστῶν, γιά νά τιμηθεῖ ὁ ἑορτασμός τῆς 25ης Μαρτίου, πού ἐπισπεύσθηκε πρός τιμή του. Στή συνέχεια, κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο Πεσόντων καί ἀπευθύνθηκε στό πλῆθος τῶν χιλιάδων συγκεντρωμένων ὁμογενῶν:

«Ἀγαπητοί συμπατριῶτες, πολίτες τῆς Αὐστραλίας,

»Στήν Καμπέρρα, ἀλλά καί στό Σίδνεϋ, εἶχα τήν εὐκαιρία νά διαδηλώσω τήν χαρά μου πού βρίσκομαι κοντά σας. Κοντά στήν ὁμογένεια τῆς Αὐστραλίας πού μέ τό πλῆθος της καί μέ τόν ἔντονο πατριωτισμό της ἀποτελεῖ γνήσια προέκταση τοῦ ἑλληνισμοῦ. Γιατί τό ἑλληνικό ἔθνος δέν τό ἀποτελοῦν μόνον οἱ Ἕλληνες πού ζοῦν στήν πατρίδα. Αὐτοί ἀντιπροσωπεύουν μιά δεύτερη Ἑλλάδα, ἐξ ἴσου σημαντική μέ τήν πρώτη. Ὑπῆρξαν μάλιστα περίοδοι στήν ἱστορία μας πού ὁ ἑλληνισμός τῆς διασπορᾶς πρόσφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στό ἔθνος.

» Ἀγαπητοί φίλοι,

»Σήμερα εἶναι μιά μεγάλη ἡμέρα γιά σᾶς ἀλλά καί γιά μένα. Θά γιορτάσουμε μαζί στήν μακρυνή καί φιλόξενη αὐτή χώρα τήν ἐπέτειο τῆς ἀνεξαρτησίας μας καί θά ἐπικοινωνήσουμε ψυχικά καί πνευματικά μέ τήν πατρίδα. Θά ἀναπολήσουμε τούς ἀγῶνες καί τίς θυσίες πού χρειάσθηκαν γιά νά γίνει ἡ Ἑλλάς αὐτό πού εἶναι σήμερα: χώρα δημοκρατική, ἀπαλλαγμένη ἀπό τήν χρόνια φτώχεια της καί μέλος ἤδη ἰσότιμο τῆς μεγάλης εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας.

» Ἡ παρουσία, ἐξ ἄλλου, τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως κ. Φραίηζερ καί τῶν ἄλλων ἐπισήμων προσδίδει αἴγλη στόν σημερινό ἑορτασμό. Ἐπιβεβαιώνει τούς στενούς δεσμούς πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας ἀλλά καί τήν ἐκτίμηση πού ἔχει ἡ ἡγεσία τῆς χώρας αὐτῆς γιά τήν ἑλληνική ὁμογένεια.

» Ἡ σημερινή ἐπέτειος μοῦ δίδει τήν εὐκαιρία νά ὑπενθυμίσω τήν ἀποφασιστική συμβολή τῶν ἀποδήμων στόν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὅπως εἶναι γνωστό, Ἕλληνες πού ζοῦσαν σέ ξένες χῶρες προετοίμασαν, σχεδίασαν καί ὀργάνωσαν τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Τήν ἐνίσχυσαν μέ κάθε τρόπο. Ἀφύπνισαν τό ἐνδιαφέρον τῶν Εὐρωπαίων γιά τήν Ἑλλάδα. Συνήγειραν τίς συνειδήσεις τους. Καί δημιούργησαν τό ρεῦμα τοῦ φιλελληνισμοῦ, πού τόσο σημαντικό ρόλο ἔπαιξε στήν ἀνάκτηση τῆς ἐλευθερίας μας.

» Ἀλλά ἡ συνδρομή τῶν ἀποδήμων δέν τερματίσθηκε μέ τήν ἐπιτυχία τῶν ἄμεσων σκοπῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Τό μικρό κρατίδιο πού βγῆκε ἀπό τόν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας εἶχε τεράστιες ἀνάγκες καί ἀντιμετώπιζε καταθλιπτικά προβλήματα. Ἔπρεπε νά συγκροτηθεῖ ἐξ ὑπαρχῆς ἕνα καινούργιο Κράτος, ὕστερα ἀπό δουλεία τεσσάρων αἰώνων. Οἱ ἀπόδημοι Ἕλληνες καί στή φάση αὐτή προσέφεραν γενναιόδωρη τήν συνδρομή τους. Βοήθησαν μέ δωρεές, μέ ἐμβάσματα καί μέ ἐπενδύσεις τό νεογέννητο Κράτος νά ὀρθοποδήσει καί νά θέσει τά θεμέλια τῆς ἀναπτύξεώς του.

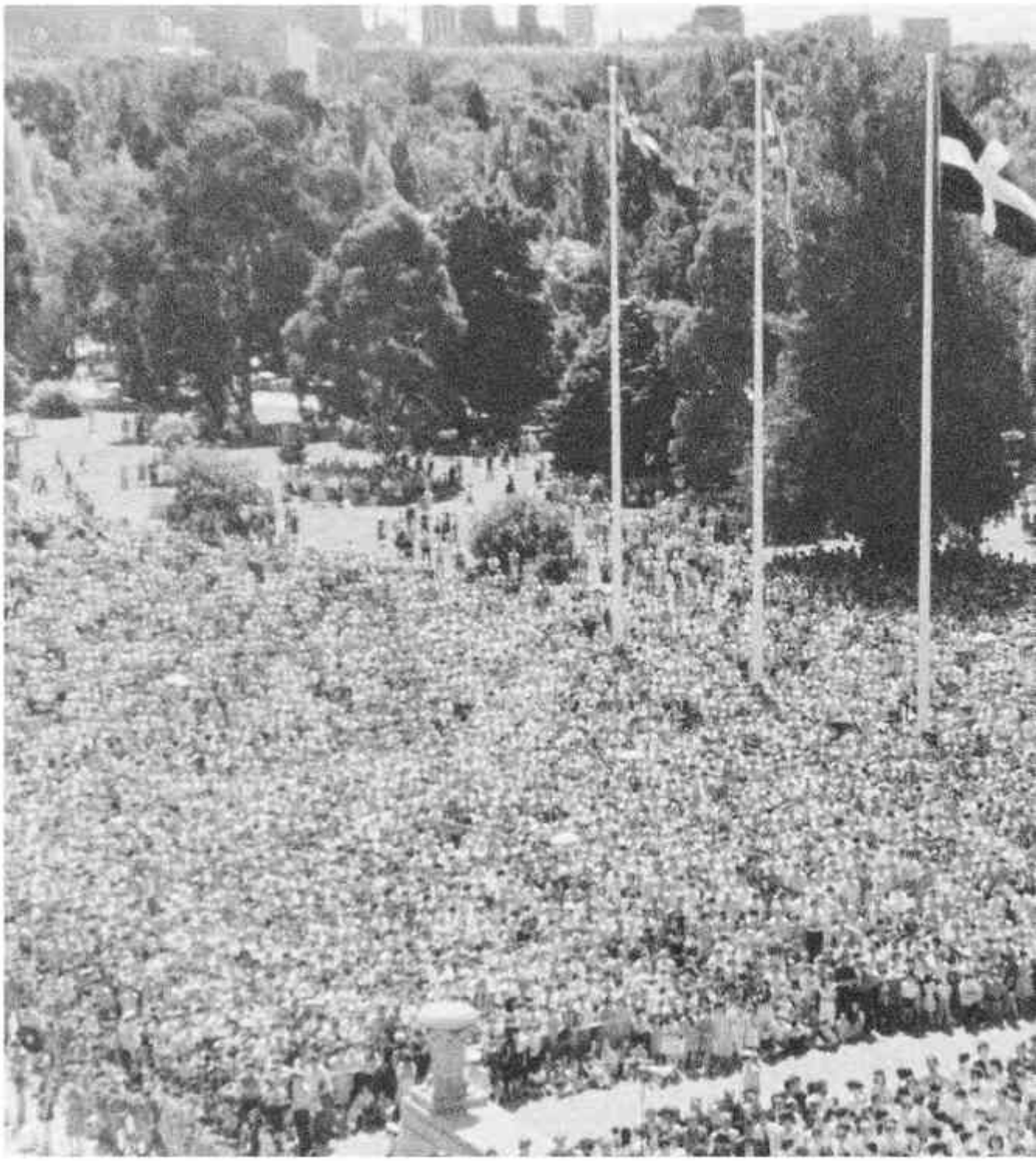
» Ἦταν πραγματικά πολύτιμη ἡ συμπαράσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς στόν Ἑλληνισμό τῆς πατρίδας. Ἀλλά καί ἀξιοποιήθηκε καί ἀπέδωσε πλούσιους καρπούς. Τό μικρό κρατίδιο τοῦ 1830, ὑπερδιπλασίασε τήν ἔκταση καί τόν πληθυσμό του μετά τούς πολέμους τοῦ 1912-1913. Ἀναπτύχηκε καί ἔγινε, ὅπως εἶπα, τό δέκατο μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

» Ἡ σύγχρονη Ἑλλάς δέν εἶναι πιά τό Κράτος πού ἔχει μόνο ἀνάγκες. Εἶναι καί τό Κράτος πού ἱκανοποιεῖ ἀνάγκες: Χρειάσθηκε σέ πολλές περιπτώσεις νά προσφέρει συμπαράσταση σέ ἀπόδημους. Δέχθηκε καί περιέθαλψε 1.500.000 Ἕλληνες, πού ἔφθασαν κυνηγημένοι στά παράλιά του μετά τήν μικρασιατική καταστροφή. Καί πρόσφερε καταφύγιο στά μέλη ἑλληνικῶν παροικιῶν πού κάποτε εὐημεροῦσαν, ἀλλά ὑποχρεώθηκαν κάτω ἀπό πίεση νά ἐγκαταλείψουν τίς χῶρες πού τίς φιλοξενοῦσαν.

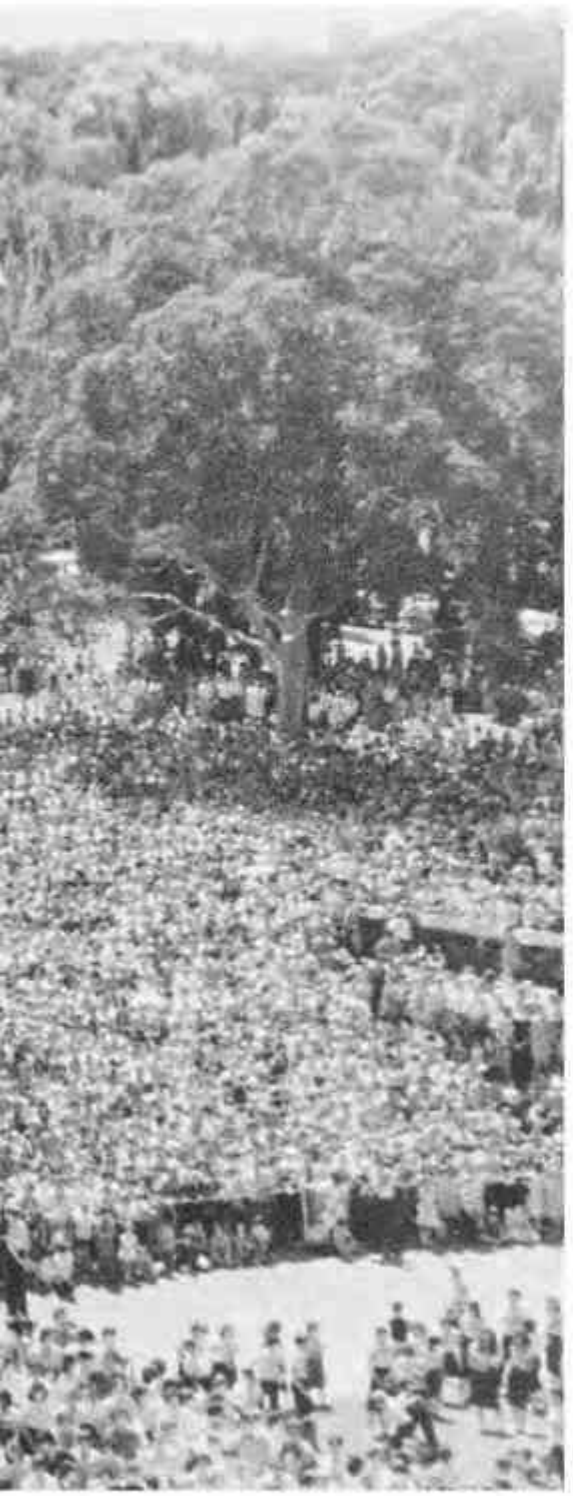
»Αὐτά, βέβαια, δέν σημαίνουν ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν ἔχει πλέον ἀνάγκη ἀπό τήν συμπαράσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς. Καί εἰδικότερα σήμερα, πού ἀντιμετωπίζει κινδύνους ἐξωτερικούς καί οἰκονομικές δυσχέρειες. Ἀγωνιζόμαστε, ὅπως ξέρετε, νά ἀπαλλάξουμε τήν μαρτυρική Κύπρο ἀπό τήν τουρκική κατοχή καί νά τῆς ἀποδώσουμε τήν ἐλευθερία της. Καί ὑποβαλλόμαστε σέ μεγάλες θυσίες γιά νά ἐνισχύσουμε τήν ἄμυνά μας καί νά προστατεύσουμε τόν ἐθνικό μας χῶρο στό Αἰγαῖο ἀπό τήν τουρκική ἀπειλή. Παράλληλα μ' αὐτά, ἀλλά καί χάριν αὐτῶν, προσπαθοῦμε νά ἀναζωογονήσουμε τήν οἰκονομία μας πού ἔχει πληγεῖ ἀπό τήν παγκόσμια οἰκονομική κρίση.

» Ἡ φύση τῶν προβλημάτων αὐτῶν καθορίζει καί τήν μορφή τῆς συμπαραστάσεως πού ἀναμένουμε. Συμπαραστάσεως βέβαια πολιτικῆς καί ἠθικῆς. Κατ' ἀρχήν οἱ παροικίες μας στό ἐξωτερικό θά πρέπει νά διαφωτίσουν τήν κοινή γνώμη καί νά τήν βοηθήσουν νά ἀντιληφθεῖ πῶς ἀκριβῶς ἔχει ἡ κρίση τοῦ Αἰγαίου καί ποιά εἶναι ἡ μορφή καί ἡ ἔκταση τοῦ δράματος τῆς Κύπρου. Καί, τέλος, ποιά εἶναι ἡ ἀληθινή ἱστορία τῆς Μακεδονίας, πού βάναυσα πλαστογραφεῖται.

»Αὐτονόητο εἶναι ὅτι θά ἔχετε καί σεῖς, ἐκτός ἀπό τήν ἀγάπη, τήν συμπαράσταση τῆς πατρίδας στά προβλήματα πού σᾶς ἀπασχολοῦν· προβλήματα, γιά τά ὁποῖα ἐνημερώ-

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔγινε δεκτός μέ ἐνθουσιασμό ἀπό τήν ὁμογένεια τῆς Αὐστραλίας.

θηκα ἤδη τόσο ἐγώ ὅσο καί ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν πού μέ συνοδεύει.

»Ἡ ἑνότητα καί ἡ ἀλληλεγγύη τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου καί ἄν βρίσκονται, μποροῦν νά δημιουργήσουν μιά δύναμη ἀκατανίκητη. Μιά δύναμη πού θά εἶναι ὠφέλιμη γιά ὅλους τούς Ἕλληνες. Γιατί θά ἐπιτρέψει στό ἔθνος μας ὄχι μόνο νά ξεπεράσει τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει σήμερα, ἀλλά καί νά καταλάβει ἐξέχουσα θέση στή διεθνῆ ζωή.

»Στήν προσπάθεια αὐτή ἡ συμβολή σας μπορεῖ νά εἶναι ἀποφασιστική. Ἀντιπροσωπεύετε μιά ἀπό τίς πιό μεγάλες ἑλληνικές κοινότητες. Καί ἀποτελεῖτε ἰσχυρό δεσμό μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῆς μεγάλης αὐτῆς χώρας πού σᾶς φιλοξενεῖ. Δεσμό πού σφυρηλατήθηκε σέ κοινούς ἀγῶνες καί ἐπιβεβαιώνεται καί σήμερα μέ τήν συμμετοχή Αὐστραλῶν πολεμιστῶν σ' αὐτόν τόν ἑορτασμό.

»Εὐτυχήσατε νά ζῆτε σέ μιά χώρα πλούσια καί δημοκρατική, πού σᾶς ἐξασφαλίζει πρόοδο καί ἐλευθερία. Ἀξιοποιεῖστε τίς μεγάλες δυνατότητες πού σᾶς προσφέρει, μέ τήν συνεργασία καί τήν ἑνότητά σας. Ἡ ἱστορία, ἀλλά καί ἡ καθημερινή ζωή, μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ ἑνότης, αὐτή καθ' ἑαυτή, ἀποτελεῖ, ὅπως εἶπα καί παραπάνω, δύναμη ἀκατανίκητη· καί ὁδηγεῖ κατά τρόπο ἀσφαλῆ στήν πρόοδο καί τήν εὐημερία.

»Φεύγω ἀπό τήν Αὐστραλία μέ τήν βαθειά ἱκανοποίηση ὅτι στά πρόσωπά σας ἐγνώρισα ἕνα ζωντανό καί πολύτιμο τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ: Τήν αὐστραλιανή ὁμογένεια, γιά τήν ὁποία ἡ γενέτειρα αἰσθάνεται ὄχι μόνο στοργή ἀλλά καί ὑπερηφάνεια.

»Εὔχομαι σέ ὅλους σας ὑγεία καί προκοπή. Καί στή μεγάλη αὐτή χώρα πού σᾶς φιλοξενεῖ, εὔχομαι νά συμβολίζει πάντοτε τήν πρόοδο, τήν ἐλευθερία καί τήν εἰρήνη».

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς μετέβη στό Κυβερνεῖο, ὅπου δέχτηκε, παρουσία τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλου, τόν Αὐστραλό ὑπουργό Μεταναστεύσεως, μέ τόν ὁποῖο ἐξέτασε τίς προεκτάσεις στήν Αὐστραλία τοῦ «μακεδονικοῦ» ζητήματος. Τήν ἴδια ἡμέρα ἀναχώρησε, μέσω Σιγκαπούρης, γιά τήν Ἑλλάδα.

Σέ ἀποχαιρετιστήριο τηλεγράφημά του πρός τό γενικό κυβερνήτη, Σέρ Ζέλμαν Κόουεν, ὁ Κ. Καραμανλῆς σημείωσε:

«Ἀναχωρῶν ἀπό τήν Αὐστραλία, θά ἤθελα νά ἐκφράσω πρός τήν ἐξοχότητά σας καί τήν Λαίδη Κόουεν εἰλικρινεῖς εὐχαριστίες γιά τήν θερμή ὑποδοχή καί φιλοξενία, πού μοῦ προσεφέρθησαν στήν ὡραία σας χώρα καί πού θά θυμοῦμαι σάν πολύτιμη ἀπόδειξη τῶν φιλικῶν σας αἰσθημάτων πρός τή χώρα μου καί πρός ἐμέ».

Ἀνάλογο τηλεγράφημα ἀπέστειλε ὁ Κ. Καραμανλῆς καί στόν Μ. Φραίηζερ, ἐνῶ, σέ μήνυμά του πρός τόν Ἑλληνισμό τῆς Αὐστραλίας, τόνισε:

«Ἀγαπητοί ὁμογενεῖς,

»Ἐπιστρέφων στήν πατρίδα, ἀπευθύνω σ' ὅλους

σας θερμές εὐχαριστίες γιά τήν ὑποδοχή, τήν ὁποία μοῦ ἐπεφυλάξατε, καί τή φιλοξενία τήν ὁποία μοῦ προσφέρατε, κατά τήν παραμονή μου στή νέα σας πατρίδα.

»Κατά τήν διάρκεια τῆς παραμονῆς μου, εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μαζί σας, νά διαπιστώσω μέ θαυμασμό καί συγκίνηση τίς προόδους σας καί νά σᾶς συγχαρῶ γιά τήν ἀφοσίωσή σας τόσο στήν καινούργια σας πατρίδα ὅσο καί στήν γενέτειρα.

»Παρ' ὅλο δέ ὅτι ὁ χρόνος δέν μοῦ ἐπέτρεψε νά μεταβῶ σέ περισσότερα ὁμογενειακά κέντρα, ἡ ἐπίσκεψή μου μοῦ ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά ἀκούσω ὁρισμένα θέματα, τά ὁποῖα σᾶς ἀπασχολοῦν. Γιά τά θέματα αὐτά θά κάνω, μόλις ἐπιστρέψω στήν Ἑλλάδα, συστάσεις στήν Κυβέρνηση, ὥστε νά τά ἀντιμετωπίσει κατά τρόπο ἱκανοποιητικό γιά τήν ὁμογένεια.

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι καί σᾶς εὔχομαι εὐτυχία καί προκοπή, ἀλλά προπαντός ὁμόνοια καί ἀγάπη».

Μήνυμα ἀπηύθυνε ὁ Κ. Καραμανλῆς καί πρός τούς ὁμογενεῖς τῆς Νέας Ζηλανδίας:

«Ἐπιστρέφων ἀπό τήν Αὐστραλία στήν πατρίδα, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τήν λύπη μου, διότι ἔλλειψη χρόνου δέν μοῦ ἐπέτρεψε, παρά τήν ζωηρή ἐπιθυμία μου, νά ἀνταποκριθῶ στήν πρόσκληση τῆς Κυβερνήσεως τῆς Νέας Ζηλανδίας καί νά σᾶς ἐπισκεφθῶ.

»Χαίρω ὅμως, διότι ἐπληροφορήθην ὅτι, ὅπως καί οἱ ὁμογενεῖς τῆς Αὐστραλίας, προσδεύετε καί τιμᾶτε στήν χώρα αὐτή τήν πατρίδα σας.

»Σᾶς εὔχομαι ὁμόνοια, προκοπή καί εὐτυχία καί σᾶς παρέχω τήν διαβεβαίωση ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες σᾶς παρακολουθοῦν μέ ὑπερηφάνεια καί στοργή».

Στή Σιγκαπούρη, ὁ Κ. Καραμανλῆς πραγματοποίησε διήμερη ἐπίσκεψη. Τό πρωί τῆς 15ης Μαρτίου περιηγήθηκε τά ἀξιοθέατα τῆς πόλεως καί τό ἀπόγευμα συναντήθηκε διαδοχικά μέ τόν πρόεδρο καί τόν πρωθυπουργό τῆς χώρας. Στίς 16 Μαρτίου, ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα. Κατά τήν ἄφιξή του δήλωσε:

«Ἡ ἐπίσκεψή μου στήν Ἰνδία καί τήν Αὐστραλία ὑπῆρξε πολλαπλῶς χρήσιμη. Γιατί πρῶτα ἀπ' ὅλα μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἐπιβεβαιώσουμε καί νά ἐνισχύσουμε τή φιλία πού συνδέει τήν Ἑλλάδα μέ τίς μεγάλες αὐτές χῶρες καί νά ἀναζητήσουμε τρόπους διευρύνσεως τῆς συνεργασίας μας.

»Ἐνημερώσαμε, ἐξ ἄλλου, τούς ἡγέτες τῆς Ἰνδίας καί τῆς Αὐστραλίας γιά τά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος καί γενικώτερα τῆς περιοχῆς μας καί εἴχαμε τήν εὐκαιρία νά ἐνημερωθοῦμε γιά τά προβλήματα τῆς δικῆς τους περιοχῆς. Ἀλλά προπαντός ἐνημερώσαμε τήν πολιτική ἡγεσία τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν γιά τά ἐθνικά μας θέματα καί μπορῶ νά πῶ ὅτι συναντήσαμε κατανόηση.

»Εἰδικώτερα, στήν Αὐστραλία ἤλθαμε σέ ἐπαφή μέ τήν πολυάριθμη, εὐημεροῦσα καί δυναμική ὁμογένειά μας. Ἐξετάσαμε τά προβλήματά της καί τά συζητήσαμε μέ τούς Αὐστραλούς ἡγέτες.

»Τέλος, τό ταξίδι αὐτό ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά προβληθεῖ ἡ Ἑλλάδα ἐντυπωσιακά στίς μεγάλες καί μακρυνές αὐτές χῶρες».

Ὁ ἑλληνικός τύπος κάλυψε ἐκτενῶς τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν Αὐστραλία, ἀποδίδοντας ἰδιαίτερη σημασία στήν ἐπαφή του μέ τόν ἀπόδημο Ἑλληνισμό:

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν εἶναι ἀπό ἐκείνους πού ὑπερβάλλουν, οὔτε ἀπό ἐκείνους πού λένε πολλά. Ὑπῆρξε ἀπό τούς πολιτικούς ἄνδρες πού τόν συνεῖχε πάντα βαθύ αἴσθημα εὐθύνης. Καί τό «ἔρκος ὀδόντων» ἦταν ἀπό τά χαρακτηριστικότερα γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα του. Ἀκριβῶς γι' αὐτό οἱ λόγοι του, ἀνέκαθεν, εἶχαν καί «εἰδικό βάρος» καί πολιτική σημασία σπουδαία.

Δέν εἶναι ἐπομένως τυχαῖο ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπευθυνόμενος ἀπό τήν αὐστραλιανή ἤπειρο πρός τόν παροικιακό Ἑλληνισμό ὅλης τῆς γῆς, ζήτησε «ἐγρήγορση», «ἑνότητα» καί «συμπαράσταση» ἐνώπιον τῶν κρισίμων στιγμῶν πού περνᾶ ὁ ἐθνικός ἑλλαδικός χῶρος.

Καί εἶναι ἀκόμη πιό σημαντικό τό γεγονός ὅτι, γιά πρώτη φορά στή σταδιοδρομία του ὡς δημοσίου ἀνδρός, ὁ Κων. Καραμανλῆς προειδοποίησε τόν Ἑλληνισμό ἀνοιχτά ὅτι πρέπει νά κινητοποιηθεῖ ὄχι μόνο γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ ἀλλά καί γιά τήν ἐξουδετέρωση τῆς ὕποπτης προσπάθειας ἀνακινήσεως Μακεδονικοῦ. Ἡ ἔμμονη ἀντίληψη τοῦ κ. Καραμανλῆ, ἀπό τόν Ἰούλιο τοῦ 1974, ὅτι οἱ ἐξωτερικοί κίνδυνοι, πού ἀπειλοῦν τήν Ἑλλάδα, ἀποτελοῦν τό μεῖζον πρόβλημα τοῦ ἔθνους, τό ὁποῖο πρέπει νά τό ἀντικρύζουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες μέ «ὁμοψυχία καί ἀρραγῆ ἑνότητα», γίνεται ἤδη ἀντικείμενο «ἐθνικῆς σταυροφορίας» μέ πρωτοπόρο, ὁδηγό καί ἡγέτη τόν ἴδιο («Μακεδονία», 23.3).

Ἡ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Αὐστραλία, ἔδωσε πολλές ἱκανοποιήσεις στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Οἱ χιλιάδες τοῦ κόσμου πού τόν ἀποθέωσαν, τόν συγκλόνισαν ἀπό συγκίνηση... Οἱ Αὐστραλοί πολιτικοί παράγοντες ἔμειναν κατάπληκτοι ἀπό τήν ὑποδοχή καί τίς ἔντονα συγκινητικές ἐκδηλώσεις πρός τόν Κ. Καραμανλῆ καί ἄρχισαν νά σκέπτονται καί νά ὑπολογίζουν τήν ...πολιτική δύναμη τῶν ξενητεμένων συμπατριωτῶν μας... Ἡ ἐπίσκεψη στήν Αὐστραλία ἐπισφράγισε τό ἐνδιαφέρον τῆς Μητρόπολης στά ξενητεμένα παιδιά της. Οἱ ὁμογενεῖς μας τονώθηκαν στό δύσκολο ἀγώνα τους στή μικρινή ξενητιά καί ἀπό τήν πλευρά τους τόνωσαν μέ τίς ἐκδηλώσεις τους τήν πεποίθηση ὅτι δέν ἀποκόπηκαν ἀπό τήν Ἑλλάδα, παρά τήν ἀπόσταση πού τή χωρίζει μέ τήν Αὐστραλία («Ἔθνος», 24.3).

Ἡ ἐθνική χρησιμότητα τῆς ἐπίσημης περιοδείας τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στίς δύο χῶρες-μέλη τῆς βρετανικῆς κοινοπολιτείας, καταδεικνύεται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς ἀπέσπασε σημαντικές διαβεβαιώσεις καί δεσμεύσεις ἀπό τούς συνομιλητές του:

Στήν Ἰνδία ἡ κυρία Γκάντι ἐπανεβεβαίωσε τήν σταθερή ὑποστήριξη τῆς Κυβερνήσεώς της στίς ἑλληνικές θέσεις, τόσο σχετικά μέ τό Κυπριακό, ὅσο καί στίς ἑλληνο-

τουρκικές διαφορές, καί είδικότερα ὅσον ἀφορᾶ τό δίκαιο τῆς θαλάσσης.

Στήν Αὐστραλία ὁ πρωθυπουργός κ. Μάλκομ Φραίηζερ διακήρυξε μέ τόν ἐπισημότερο τρόπο ὅτι ἡ χώρα εἶναι πρόθυμη νά συμμετάσχει στίς διεθνεῖς προσπάθειες γιά τήν ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ μέ βάση τίς ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ, διότι, ὅπως εἶπε, ἡ διεθνής κοινότητα δέν ἐπιτρέπεται νά παραμένει ἀπαθής παρατηρητής τοῦ δράματος τῆς Κύπρου («Μεσημβρινή», 20.3).

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀνέβασε κατακόρυφα τό κύρος τῆς ἑλληνικῆς ὁμογένειας στή νέα της πατρίδα, γιά δύο λόγους:

1. Γιατί ἡ Κυβέρνηση τῆς Αὐστραλίας τίμησε πληθωρικά τόν κ. Καραμανλῆ.

2. Γιατί στό γιορτασμό τῆς 25ης Μαρτίου πού ἔγινε χθές (λόγω τῆς ἐπίσκεψης) στή Μελβούρνη, ἡ ἑλληνική ὁμογένεια — παραμερίζοντας τίς ὁποιεσδήποτε ἀντιθέσεις της — μέ μιά τεράστια σέ ὄγκο καί ἐκρηκτική σέ ἐκδηλώσεις συγκέντρωση, πέτυχε νά δώσει στούς Αὐστραλούς πλήρη αἴσθηση καί τῆς μεγάλης δύναμης καί τῶν ἄρρηκτων δεσμῶν της μέ τό ἐθνικό κέντρο («Τά Νέα», 15.3).

Κανείς δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητήσει τήν ἐθνική προσφορά τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί τήν ἀποφασιστική συμβολή του κατά τήν μακρά πολιτική σταδιοδρομία του, τόσο στήν ποιοτική βελτίωση τῆς ζωῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅσο καί στήν ἐδραίωση τοῦ διεθνοῦς κύρους τῆς χώρας μας.

Ἀπόδειξη, οἱ θερμότατες ἐκδηλώσεις τῶν ὁμογενῶν τῆς Αὐστραλίας, οἱ ὁποῖοι, ἄν καί ζοῦν χρόνια μακρυά ἀπό τήν γενέτειρα — πολλοί ἔχουν γεννηθεῖ μάλιστα στήν νέα τους πατρίδα —, παρακολουθοῦν μέ ἐνδιαφέρον τά συμβαίνοντα στήν Ἑλλάδα. Καί ἀξιολογοῦν πρόσωπα καί πράγματα μέ ψύχραιμη καί ἀντικειμενική κρίση. Ἀλλά καί μέ ὑπερηφάνεια, διότι τά τελευταῖα χρόνια ξεπέρασε ὁ ἑλληνικός λαός τό τέλμα τῆς πενίας καί ἔγινε ἰσότιμος εὐρωπαϊκός λαός μέ γνώμη ὑπολογίσιμη, σεβαστή.

Ὅλα αὐτά ὀφείλονται στήν πολιτική καί στίς ἄοκνες προσπάθειες τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος καί ἀπό τήν θέση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους μεριμνᾶ μέ τόν ἴδιο ζῆλο γιά τήν εὐημερία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καί αὐτό τό γνωρίζουν οἱ Ἕλληνες τῆς Αὐστραλίας, οἱ ὁποῖοι ἐκδήλωσαν γνήσιο ἐνθουσιασμό καί ἀγάπη κατά τήν ὑποδοχή τους στό Σίδνεϋ («Ἡ Βραδυνή», 9.3).

Τήν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Αὐστραλία πρόβαλε ἰδιαίτερα, ὅπως ἦταν φυσικό, ὁ ὁμογενειακός τύπος τῆς χώρας: Χαρακτηριστικός εἶναι ὁ τίτλος στά «Ἑλληνικά Νέα», στίς 11 Μαρτίου: «Ἔλαμψε τό ἄστρο τοῦ Καραμανλῆ στήν Καμπέρρα». Οἱ ἄλλες ἐφημερίδες τονίζουν:

Γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία του ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμός τῆς Αὐστραλίας θά δεχθεῖ ἕναν τόσο ὑψηλό ἐκπρόσωπό του στόν τόπο, τόν ὁποῖο ἔκανε δεύτερη πατρίδα του... Ἐπιτέλους, τ' ὄνειρο ἑκατοντάδων χιλιάδων Ἑλλήνων τῆς Αὐστραλίας, νά ἔλθει στόν τόπο πού ζοῦν καί προοδεύουν ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς γενέτειρας, γίνεται πραγματικότης... Ὁ Κ. Καραμανλῆς, προσωπικότητα μέ παγκόσμια ἀκτινοβολία θά μᾶς δώσει μεγάλη χαρά καί ὑπερηφάνεια μέ τόν ἐρχομό του. Ἀνεξάρτητα δέ ἀπό πολιτικές πεποιθήσεις καί κομματικές διαφορές, σύσσωμος ὁ ἐδῶ Ἑλληνισμός πρέπει νά ἐπιφυλάξει τήν πιό θερμή ὑποδοχή στόν ἄνδρα πού σήμερα δέν ἀνήκει σέ κόμματα καί παρατάξεις ἀλλά σ' ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα («Νέα Πατρίδα», 21.1).

Μέχρι τή στιγμή πού γράφονται αὐτές οἱ γραμμές, τό πέρασμα Καραμανλῆ ἀπό Καμπέρρα καί Σίδνεϋ ἄφησε τήν σφραγίδα τῆς ὑπερηφάνειας στόν Ἑλληνισμό, ὅπως ἄλλωστε ἀνεμένετο. Πρίν πατήσει τό πόδι του στήν Αὐστραλία ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ναί μέν ἦταν ὑπερήφανοι οἱ Ἕλληνες μετανάστες τῆς Αὐστραλίας γιά τήν ἱστορία τους καί τήν ἐδῶ προσφορά τους στήν κοινωνικοπολιτική ἀνάπτυξη τῆς Νέας Αὐστραλίας, ἀλλά ἀμέσως μέ τόν ἐρχομό τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ὑπερηφάνεια ἔγινε καί μέ «βούλα», κυρίως μετά τήν συνάντηση τοῦ προέδρου μέ τήν ἐπίσημη Αὐστραλία καί τούς λόγους πού ἐκφωνήθηκαν καί στό Σίδνεϋ ἀπό τούς Αὐστραλούς ἐπίσημους καί τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

...Κάτω ἀπό ὁποιοδήποτε πρίσμα καί νά ἐξετασθεῖ ἡ ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἔθνους, δέν μπορεῖ παρά νά χαρακτηρισθεῖ σάν θετικότατη προσφορά πρός τόν Ἑλληνισμό τῆς Αὐστραλίας καί στήν περαιτέρω σύσφιγξη τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν χωρῶν Αὐστραλίας-Ἑλλάδος. Τό κέρδος θά φανεῖ σύντομα («Νέα Πατρίδα», 13.3).

...Ἑνωμένη σέ ἕνα σῶμα, παλλόμενο ἀπό ἐθνική ὑπερηφάνεια, ἡ νέα μέ τήν παλαιά γενιά κατέβηκαν στούς δρόμους τῆς Μελβούρνης γιά νά ἐπευφημήσουν τόν μεγάλο ἐπισκέπτη καί νά μοιραστοῦν μαζί του τίς στιγμές ἑλληνικοῦ μεγαλείου, πού γεμίζει τήν ἑλληνική ψυχή ἡ ἀνάπόληση τῶν ἱστορικῶν ἡμερῶν τοῦ μεγάλου ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση («Πανελλήνιος Κήρυκας», 15.3).

Ἀπό τόν αὐστραλιανό τύπο, οἱ «Camberra Times» δημοσίευσαν στίς 8 Μαρτίου ἄρθρο, στά ἀγγλικά καί τά ἑλληνικά, μέ τό ὁποῖο χαρακτήριζαν ἱστορική τήν ἐπίσκεψη Καραμανλῆ. Στίς 12 Μαρτίου ἡ ἐθνικῆς κυκλοφορίας «Australian» δημοσίευσε ἄρθρο, ὅπου ἐπεσήμανε τήν ἀνάγκη γιά δίκαιη λύση τοῦ Κυπριακοῦ· ἐξάλλου, στίς 10 τοῦ μηνός, σέ ἀφιέρωμά της, ἡ ἴδια ἐφημερίδα τόνιζε:

Τό μεγάλο καί ἐνθουσιασμένο πλῆθος πού χαιρέτησε τήν ἄφιξη τοῦ Κ. Καραμανλῆ φανερώνει πόσο ψηλά τοποθετοῦν οἱ Ἑλληνοαυστραλοί τόν πρόεδρο. Ἀλλά τοῦ ἀξίζει παρόμοιο καλωσόρισμα ἀπό ὅλους τούς Αὐστραλούς, ὁποιαδήποτε κι ἄν εἶναι ἡ χώρα καταγωγῆς τους. Στήν περίπτωση τῆς ἐπίσκεψης τοῦ προέδρου, ὑπάρχουν αἰτίες χαρᾶς πού προέρχονται ὄχι μόνον ἀπό τό ἀξίωμά του, ἀλλά καί ἀπό τήν προσωπική του προσφορά στή διατήρηση τῆς δημοκρατίας καί τῆς λογικῆς, σ' ἕνα κόσμο πού οἱ ἀξίες αὐτές ὅλο καί λιγότερο ἐκτιμοῦνται.

Καί τό ἄρθρο, ἀφοῦ κάνει ἀναδρομή στήν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, καταλήγει:

Ὁ πρόεδρος εἶναι αὐτός πού ὑπερασπίζει τά δημοκρα-

τικά ἰδεώδη. Τό ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἐλεύθερη χώρα, ὀφείλεται κατά πολύ στίς προσπάθειές του... Ἡ ἐπίσκεψή του εἶναι τιμή γιά τήν Αὐστραλία. Ὑπάρχουν πολλά ποὺ μποροῦμε νά μάθουμε ἀπό αὐτόν («Australian», 10.3).

18 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας.

Ἐξετάστηκαν εἰδικότερα, μέ τήν εὐκαιρία τῆς πρόσφατης ἐπισκέψεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Αὐστραλία, τά προβλήματα τοῦ ἀπόδημου Ἑλληνισμοῦ.

19 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρωθυπουργό τῆς Πορτογαλίας, Φραντσίσκο Πίντο Μπαλσεμάο, μέ τόν ὁποῖο συζήτησε θέματα πού ἀφοροῦν τίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν ἀλλά καί τήν Εὐρώπη.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν ἀρχηγό τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ.

20 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ πρωθυπουργός διαβιβάζει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τό τελικό κείμενο τοῦ μνημονίου πού θά ὑπέβαλλε ἡ Κυβέρνηση στήν ΕΟΚ, σχετικά μέ τή θέση τῆς χώρας στήν Κοινότητα. Σχετικά, ὁ Π. Μολυβιάτης σημειώνει:

«Τό Σάββατο τό μεσημέρι, 20 Μαρτίου, ὁ κ. πρωθυπουργός ἔστειλε στόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τό Μνημόνιο πού θά ὑπέβαλλε τήν Δευτέρα ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση στήν ΕΟΚ.

»Ὁ κ. πρόεδρος διεπίστωσε ὅτι, στήν δεύτερη σελίδα τοῦ Μνημονίου, ἀνεφέρετο ὅτι, ἐάν οἱ εἰδικές ρυθμίσεις πού ζητοῦσε ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση δέν καθίστατο ἐφικτό νά πραγματοποιηθοῦν μέσα στά πλαίσια τῆς Κοινότητος, τότε ἡ Ἑλλάς θά ἐπεδίωκε εἰδική σχέση μέ τήν Κοινότητα, δηλαδή θά ἔφευγε ἀπό τήν ΕΟΚ.

»Ἐπειδή ὁ κ. πρωθυπουργός ἀπουσίαζε στήν Λάρισα, ὁ κ. πρόεδρος τηλεφώνησε στόν κ. Μαχαιρίτσα καί τοῦ ἐπέσυρε τήν προσοχή ἐπί τῆς διατυπώσεως αὐτῆς, ἐξηγήσας ὅτι ἡ κατηγορηματικότης αὐτῆς τῆς φράσεως θά ἔφερε σέ δύσκολη θέση τήν Κυβέρνηση. Διότι βεβαίως δέν ἦταν δυνατό νά ἱκανοποιηθοῦν ὅλα τά ἑλληνικά αἰτήματα καί ἐπομένως ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση θά ἦταν στήν συνέχεια ὑποχρεωμένη νά φύγει ἀπό τήν ΕΟΚ.

»Τήν Κυριακή τό πρωί, μοῦ τηλεφώνησε ὁ κ. Μαχαιρίτσας γιά νά μοῦ πεῖ ὅτι μετέφερε τίς ἀπόψεις τοῦ κ. προέδρου στόν κ. πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος θά ἤθελε νά ἐπικοινωνήσει εἴτε μέ τόν κ. πρόεδρο, εἴτε μέ μένα. Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ προέδρου, τηλεφώνησα στόν κ. Παπανδρέου στήν Λάρισα. Ὁ κ. πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι ἡ διατύπωση αὐτή ἦταν δική του. Εἶχε κρίνει σκόπιμο νά τήν κάνει γιά δύο λόγους: Πρῶτον, γιά νά ἀσκήσει κάποια πολιτική πίεση στήν ΕΟΚ καί δεύτερον, γιατί τό κείμενο θά ἐδίδετο στήν δημοσιότητα καί τοῦ ἦταν δύσκολο νά κάνει τόσο ἀπότομη στροφή. Ἐπανέλαβα στόν κ. Παπανδρέου τίς ἀπόψεις τοῦ κ. προέδρου καί τελικά ὁ κ. πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι θά ἐπικοινωνοῦσε μέ τόν κ. Βάρφη γιά νά ἐπανεξετάσει τήν διατύπωση αὐτῆς τῆς παραγράφου.

»Πράγματι, ὁ κ. πρωθυπουργός ἐξετίμησε τήν σύσταση τοῦ κ. προέδρου καί τελικά ἀπήλειψε τήν ἐν λόγω ἐπικίνδυνη φράση ἀπό τό κείμενο πού ἐδόθη στήν ΕΟΚ»[32].

23 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, μέ τόν ὁποῖο ἐξετάζει τό πρόβλημα ποὺ δημιουργήθηκε μετά τήν παραίτηση τοῦ ναύαρχου Καπέτου ἀπό τή θέση τοῦ ἀρχηγοῦ ΓΕΝ — λόγω διαφωνιῶν του μέ τόν ὑφυπουργό Ἀμύνης, Α. Δροσογιάννη, στό θέμα τῶν τοποθετήσεων τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ — καί τήν ἀντικατάστασή του ἀπό τόν ἀντιναύαρχο Ν. Παπᾶ. Ἡ ὑπόθεση εἶχε λάβει μεγάλες διαστάσεις στόν τύπο, ἐνῶ καί ἡ ἀξιωματική ἀντιπολίτευση ἔκαμε λόγο γιά «ἀδέξιους καί θορυβώδεις» χειρισμούς τῆς Κυβερνήσεως. Τό σχετικό σημείωμα τοῦ πρέσβη Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Τήν Παρασκευή, 19 Μαρτίου, ὁ κ. πρωθυπουργός μοῦ διεμήνυσε ὅτι θά ἤθελε νά συναντηθεῖ μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τήν Τρίτη, 23 Μαρτίου, μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Λάρισα. Προφανῶς, ἀντικείμενο τῆς συναντήσεως ἦταν τό θέμα πού δημιουργήθηκε ἀπό τήν ὑποβληθεῖσα παραίτηση τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ναυτικοῦ ναυάρχου Καπέτου.

»Τήν Κυριακή τό βράδυ, 21 Μαρτίου, ὁ κ. πρωθυπουργός μοῦ διεμήνυσε, γιά νά ἐνημερώσω τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὅτι, ὕστερα ἀπό τίς διαστάσεις πού πῆρε στόν τύπο τό θέμα Καπέτου, ἦταν ὑποχρεωμένος νά ἀποδεχθεῖ τήν παραίτησή του καί νά τό ἀνακοινώσει δημοσία. Σέ ἐρώτησή μου, ἄν ἰσχύει ἡ συνάντηση μέ τόν κ. πρόεδρο γιά τήν Τρίτη, μοῦ ἐλέχθη ὅτι θά μᾶς ἀπαντήσουν ἐπ' αὐτοῦ ἀργότερα.

»Τήν Δευτέρα τό μεσημέρι, ὁ κ. πρωθυπουργός εἰδοποίησε ὅτι, ἀπό πλευρᾶς του, ἰσχύει ἡ συνάντησή του μέ τόν κ. πρόεδρο γιά τήν ἑπομένη.

»Τήν Δευτέρα τό βράδυ, εἰδοποιήθηκα στό σπίτι μου ὅτι ὁ κ. πρωθυπουργός ἤθελε νά δεχθῶ ἀμέσως τόν σύμβουλό του κ. Λιβάνη, ὁ ὁποῖος θά μετέφερε προσωπικό μήνυμα τοῦ κ. Παπανδρέου.

»Ὁ κ. Λιβάνης μοῦ εἶπε ὅτι, τήν στιγμή αὐτή πού μιλούσαμε, εἶχε συγκληθεῖ ἐκτάκτως στό πρωθυπουργικό γραφεῖο τό ΑΣΕΑ γιά νά διορίσει τήν νέα ἡγεσία τοῦ Ναυτικοῦ. Ἡ ἐσπευσμένη αὐτή ἐξέλιξη ὀφείλετο στό ὅτι ὁ κ. πρωθυπουργός εἶχε καλέσει ἐνωρίτερα τόν ναύαρχο Ρομποτῆ γιά νά τοῦ ἀναθέσει τήν ἀρχηγία τοῦ Ναυτικοῦ. Ὁ κ. Ρομποτῆς, ὅμως, ὄχι μόνο ἔθεσε ὅρους γιά τήν ἀνάληψη ἐκ μέρους του τῆς ἀρχηγίας (τήν ἀποστράτευση δηλαδή τεσσάρων ναυάρχων), ἀλλά εἶχε κοινολογήσει τό γεγονός αὐτό μεταξύ συναδέλφων του.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός ἐπληροφορήθη τό γεγονός αὐτό, ἐνοχλήθηκε σφοδρότατα καί ἔκρινε ὅτι, χάριν τῆς διατηρήσεως τοῦ κύρους τῆς Κυβερνήσεως, ἐπεβάλλετο νά δράσει ἀμέσως. Ἡ παράκληση τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ἡ ὁποία ἀπευθύνετο πρός φίλο, ὅπως μοῦ εἶπε ὁ κ. Λιβάνης, ἦταν νά ἐξηγήσω τήν κατάσταση στόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί νά κάνω ὅ,τι μπορῶ γιά νά μή παρερμηνεύσει ὁ κ. πρόεδρος τήν ἐνέργεια αὐτή τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος δέν ἤθελε ἐπ' οὐδενί λόγω νά διαταραχθεῖ ἀπ' αὐτό τό γεγονός ἡ συνεργασία του μέ τόν κ. πρόεδρο.

»Σέ ἐρώτησή μου, ποιός ἦταν ὁ νέος ἀρχηγός τοῦ Ναυτικοῦ, ὁ κ. Λιβάνης μοῦ ἀπάντησε ὅτι δέν τό γνωρίζει.

»Ἐπεκοινώνησα ἀμέσως μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος μοῦ ἀνέθεσε νά ἀπαντήσω στόν κ. Λιβάνη ὅτι ἀντελαμβάνετο μέν τήν ἀνάγκη τῆς διαφυλάξεως τοῦ κύρους τῆς Κυβερνήσεως, ἦτο ὅμως ἐνοχλημένος ἀπό τήν ἐσπευσμένη ἐνέργεια τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ καί τήν ἔλλειψη προηγουμένης ἐνημερώσεώς του. Τήν ἀπάντηση αὐτή ἔδωσα στόν κ. Λιβάνη, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νά τήν τηλεφωνήσει στό πολιτικό γραφεῖο τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ.

. . . . . .

»Τήν Τρίτη τό πρωί, στίς 11.00, ἦλθε στό Προεδρικό Μέγαρο ὁ κ. Παπανδρέου, συνοδευόμενος ἀπό τούς δύο ὑφυπουργούς Ἀμύνης.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός εἶπε στόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὅτι ἔφερε τούς δύο συνεργάτες του, καθώς καί στοιχεῖα, γιά νά δώσει ἐξηγήσεις στόν κ. πρόεδρο γιά τό θέμα τῆς ἡγεσίας τοῦ Ναυτικοῦ. Ὁ κ. πρόεδρος ἀρνήθηκε νά δεχθεῖ τίς ἐξηγήσεις αὐτές καί εἶπε στόν κ. Παπανδρέου ὅτι ἦταν δικαίωμά του νά πάρει τίς ἀποφάσεις πού ἤρε, ἦταν ὅμως δική του καί ἡ εὐθύνη γιά τίς ἀποφάσεις αὐτές — εὐθύνη τήν ὁποία δέν μποροῦσε νά συμμερισθεῖ ὁ κ. πρόεδρος, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι ἡ λύση πού δόθηκε εἶναι κακή γιά τό Ναυτικό. Ὁ κ. πρόεδρος πρόσθεσε ὅτι δέν ἐπιθυμοῦσε νά ἐκδοθεῖ ἐπίσημο ἀνακοινωθέν γιά τήν συνάντησή τους αὐτή.

»Ἡ συνάντηση ἦταν σύντομη καί ἡ στάση τοῦ κ. προέδρου ἐπιφυλακτική, ἄν ὄχι ψυχρή.

»Μιά ὥρα μετά τήν συνάντηση, μοῦ τηλεφώνησε ὁ κ. Παπανδρέου γιά νά μοῦ πεῖ ὅτι εἶχε νά ἀνακοινώσει ἕνα εὐχάριστο νέο στόν κ. πρόεδρο, πού θά ἤθελε νά τοῦ τό μεταφέρω ἀμέσως γιά νά χαρεῖ, ὅπως μοῦ εἶπε. Τόν εἰδοποίησαν ἀπό τίς Βρυξέλλες ὅτι ἡ Commission ὑποσχέθηκε θετική εἰσήγηση πρός τό Συμβούλιο ὑπουργῶν πάνω στό Μνημόνιο, πού μόλις εἶχε ὑποβάλει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση γιά τίς σχέσεις της μέ τήν ΕΟΚ. Ξέρω, μοῦ εἶπε ὁ κ. Παπανδρέου, πόση εὐαισθησία ἔχει ὁ κ. πρόεδρος πάνω στό θέμα τῆς ΕΟΚ, πού εἶναι ἔργο δικό του.

»Τό συμπέρασμα ἀπό τά γεγονότα αὐτά εἶναι ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου ὑπέκυψε στίς πιέσεις πού ὑφίσταται ἀπό μερίδα τοῦ κόμματός του καί ἀποφάσισε νά χειρισθεῖ τό θέμα τῆς ἡγεσίας τοῦ Ναυτικοῦ, χωρίς προσυνεννόηση καί συνεργασία μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὅπως ἔκανε μέχρι τώρα, τόσο γιά τά θέματα τῆς ἡγεσίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὅσο καί γιά τά θέματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς... Ἐν πάση περιπτώσει εἶναι προφανές ὅτι κατέβαλε προσπάθεια ὥστε τό γεγονός αὐτό νά μή διαταράξει τίς προσωπικές του τουλάχιστον σχέσεις μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας»[53].

23 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρίσταται στήν καθιερωμένη πανηγυρική συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

24 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει πρός τόν ἑλληνικό λαό διάγγελμα:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Δέν εἶναι εὔκολο νά ὁμιλεῖ κανείς κάθε τόσο γιά τό ἴδιο θέμα. Ἰδίως ὅταν ἔχουν λεχθεῖ καί ἔχουν γραφεῖ γι' αὐτό τόσα πολλά ὥστε νά εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολη, ἄν ὄχι ἀδύνατη, ἡ ἀποφυγή κοινοτοπιῶν. Ἐν τούτοις, ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 εἶναι ἕνα θέμα τόσο μεγάλο, πολυσήμαντο καί πολύπτυχο ὥστε ἀποτελεῖ ἀνεξάντλητη πηγή ἐμπνεύσεως. Ἀκόμα καί ἡ ἁπλή ἀναδρομή στά γεγονότα ἐκεῖνα πού ὁδήγησαν στήν ἐθνική ἀνάσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ συγκινεῖ καί συναρπάζει. Θερμαίνει τήν ψυχή καί κεντρίζει τή σκέψη. Γεννᾶ συναισθήματα δέους, θαυμασμοῦ καί ὑπερηφάνειας.

»Ἡ Ἐθνεγερσία ἦταν ἕνα ἐγχείρημα παράτολμο. Ἀψηφοῦσε τίς ἀναλογίες τῶν ἀριθμῶν. Ὑπερακόντιζε τά συνήθη ἀνθρώπινα μέτρα. Γι' αὐτό στή Δύση τήν ἀντιμετώπισαν συχνά μέ κάποιο σκεπτικισμό. Πίστευαν ὅτι πολύ σύντομα ἡ ἐξέγερση θά πνιγόταν στό αἷμα της. Θεωροῦσαν ἀδιανόητη μιά παρατεταμένη ἀναμέτρηση τοῦ μικροῦ ὑποδούλου ἔθνους μέ τήν κραταιά αὐτοκρατορία, πού ἄρχιζε ἀπό τά βάθη τῆς Ἀνατολῆς καί ἔφθανε ὡς τίς πύλες τῆς Βιέννης.

»Ἀλλά, οἱ ἐκτιμήσεις τῶν "ρεαλιστῶν" ἀπεδείχθησαν ἐλάχιστα ρεαλιστικές. Δέν εἶχαν λάβει ὑπ' ὄψιν τόν πιό σημαντικό καί ἀποφασιστικό παράγοντα, πού ἔκρινε τή διάρκεια καί τήν ἔκβαση ἐκείνης τῆς ἀναμετρήσεως. Κι αὐτό ἦταν ἡ δύναμη τοῦ πάθους πού ἐμπνέει ἡ πίστη στήν ἱερότητα καί τό δίκιο ἑνός ἀγῶνος. Καί ἦταν τόσο πραγματικός ὅσο καί οἱ ἄλλοι σταθμητοί παράγοντες. Μόνο πού δέν μποροῦσε νά μετρηθεῖ ὅπως οἱ τελευταῖοι.

»Τό μεγαλεῖο τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἀνεξαρτησίας βρίσκεται ἀκριβῶς στόν ρωμαλέο ἰδεαλισμό του. Αὐτός ἐνέπνευσε στούς ἀγωνιστάς τοῦ '21 τό παράτολμο ἐκεῖνο θάρρος, πού ὁδηγεῖ στά μεγάλα κατορθώματα. Αὐτός μετέτρεψε τά γιαταγάνια καί τά καρυοφύλια σέ ὅπλα τρομερά. Κάθε ἀπόπειρα νά ἑρμηνευθεῖ ἡ Ἐπανάσταση μέ μέτρα ὑλικά ἤ νά ἐμφανισθεῖ σάν ἀντιπαράθεση οἰκονομικῶν συμφερόντων, ἀπομακρύνει ἀπό τήν ἱστορική ἀλήθεια. Καταλήγει σέ αὐθαίρετες κατασκευές. Ἀκρωτηριάζει τό νόημα τοῦ ἀγῶνος.

»Ἀσφαλῶς ὑπῆρξαν καί κίνητρα ὑλικά. Ἕνας λαός ὑπόδουλος δέν ἔχει τίς ἴδιες δυνατότητες μ' ἕνα λαό ἐλεύθερο νά βελτιώσει τίς συνθῆκες τῆς ζωῆς του. Ἀλλά, κανένας ἄνθρωπος δέν θυσιάζει τή ζωή του γιά νά... βελτιώσει τή ζωή του. Κάτι τέτοιο θά ἦταν ἀντινομία. Σχῆμα ὀξύμωρο. Μόνον γιά ἰδανικά θυσιάζονται οἱ ἄνθρωποι. Καί ἡ ἐλευθερία εἶναι τό ὕψιστο ἰδανικό. Γιά νά τήν κερδίσουν οἱ Ἕλληνες πλήρωσαν πάρα πολύ ἀκριβά σέ αἷμα καί ὑλικά ἀγαθά. Δοκίμασαν μεγάλες στερήσεις καί ἀφάνταστα δεινά. Ὑπέστησαν ὁλοκαυτώματα, σφαγές καί βαρβαρότητες. Χρειάσθηκε μάλιστα καί μετά τήν Ἐπανάσταση νά ἀγωνισθοῦν πολλές φορές γι' αὐτήν καί νά ὑποβληθοῦν σέ νέες μεγάλες θυσίες.

»Τίποτα γιά τήν Ἑλλάδα δέν ἦταν εὔκολο. Ἄλλες γειτονικές της χῶρες, ὅταν ἀνέκτησαν τήν ἀνεξαρτησία τους, ἐπέτυχαν ταυτόχρονα καί τήν ἐθνική τους ὁλοκλήρωση. Δέν ἔμειναν ὑπόδουλοι πληθυσμοί τους ἔξω ἀπό τά σύνορά τους. Τό μικρό ὅμως ἑλληνικό κρατίδιο, πού δημιουργήθηκε μετά τήν Ἐπανάσταση, περιέλαβε ἕνα μικρό μόνο τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τό ἄλλο, τό μεγαλύτερο, παράμεινε ὑπόδουλο. Καί ἔπρεπε νά διεξαχθοῦν νέοι αἱματηροί ἀγῶνες, νά καταβληθοῦν μακρές καί ἐπίμοχθες προσπάθειες γιά ν' ἀνακτήσει κι αὐτό τήν ἐλευθερία του, ἔστω κατά τό μεγαλύτερο μέρος του. Ἀπαιτήθηκαν συνολικά 125 χρόνια γιά νά πάρει ἡ Ἑλλάς τή σημερινή γεωγραφική της ἔκταση καί μορφή.

»Τό 1864 προσετέθησαν στόν ἐθνικό κορμό τά Ἑπτάνησα. Τό 1881 ἡ Θεσσαλία καί ἡ Ἄρτα. Τό 1912 ἡ Ἤπειρος, ἡ Μακεδονία καί ἡ Θράκη. Τό 1913 ἡ Κρήτη καί τά νησιά τοῦ Αἰγαίου. Τέλος, τό 1946 ἀπεδόθη στήν Ἑλλάδα καί ἡ Δωδεκάνησος.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Γιά τόν ἐθνικό αὐτό χῶρο, πού ἀποκτήθηκε κομμάτι-κομμάτι καί πού κάθε σπιθαμή του ποτίσθηκε μέ αἷμα, ἐπωμίζονται εὐθύνες βαρύτατες οἱ καινούργιες γενεές. Καί εἰδικώτερα ἡ δική μας.

»Ὀφείλομε ὄχι ἁπλῶς νά προστατεύομε ἁλλά καί νά ἀξιοποιοῦμε συνεχῶς αὐτή τήν τόσο ἀκριβά πληρωμένη κληρονομιά. Ὀφείλομε, κυβερνῶντες καί κυβερνώμενοι, νά ἀποφεύγομε ἀκρότητες πού θά μποροῦσαν νά διαταράξουν τήν ἐθνική καί κοινωνική μας συνοχή· καί νά μᾶς ὁδηγήσουν στίς γνωστές εἰς ὅλους μας περιπέτειες τοῦ παρελθόντος. Ὀφείλομε, τέλος, νά εἴμαστε ἕτοιμοι γιά θυσίες προσωπικές καί κομματικές, προκειμένου νά ἀντιμετωπίσουμε τίς σημερινές κρίσιμες περιστάσεις.

»Ὁ τόπος μας σημείωσε ἀξιόλογη πρόοδο τίς τελευταῖες δεκαετίες. Γιά νά ἐξακολουθήσει νά προοδεύει πρέπει νά εἶναι ἀσφαλής καί ἐλεύθερος, πολιτικά καί ἐθνικά.

»Ἡ δημιουργία αὐτῶν τῶν προϋποθέσεων θά ἐξαρτηθεῖ βέβαια ἀπό τή συμπεριφορά ὅλων μας. Πιστεύω ὅτι ἡγεσία καί λαός θά ἀποδείξομε ὅτι ἔχομε συνείδηση τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς εὐθύνης».

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν ἐπίσημη δοξολογία πού τελέστηκε στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς, κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καί στή συνέχεια παρακολούθησε τήν καθιερωμένη στρατιωτική παρέλαση.

5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἀθήνα γιά διαβουλεύσεις μέ τήν ἑλλαδική ἡγεσία.

5-8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλο, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἰταλία.

Στή Ρώμη, τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκε ὁ Ἰταλός ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Ε. Κολόμπο. Εὐθύς ἀμέσως, ὁ Κ. Καραμανλῆς μετέβη μέ ἑλικόπτερο στό Προεδρικό Μέγαρο, ὅπου τόν ὑποδέχτηκαν ὁ πρόεδρος, Α. Περτίνι, ὁ πρωθυπουργός, Τζ. Σπαντολίνι καί οἱ πρόεδροι τῆς Γερουσίας καί τῆς Βουλῆς. Τό ἀπόγευμα, κατά τήν πρώτη συνομιλία τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο Κρατῶν, ἐξετάστηκαν ἡ διεθνής κατάσταση καθώς καί ἡ ἐναρμόνιση τῶν ἐνεργειῶν τῶν μεσογειακῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ, γιά τήν προάσπιση τῶν κοινῶν συμφερόντων. Τό βράδυ, κατά τή διάρκεια δείπνου πού παρέθεσε πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὁ Α. Περτίνι ἀναφέρθηκε στούς πατροπαράδοτους δεσμούς μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, ἐξέφρασε τίς ἀνησυχίες του γιά τίς σοβαρές ἀπειλές κατά τῆς εἰρήνης καί ἐμφανίστηκε ἰδιαίτερα θερμός ὑποστηρικτής τοῦ ΝΑΤΟ καί τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης. Ἀκόμη, ὑποστήριξε τόν εἰρηνικό διακανονισμό τοῦ Κυπριακοῦ στά πλαίσια τοῦ ΟΗΕ, καί εὐχήθηκε «νά διαλυθοῦν οἱ παρεξηγήσεις καί νά ἀξιοποιηθοῦν οἱ τόσες εὐκαιρίες συνεργασίας μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας». Καί κατέληξε:

«Ἡ χώρα σας εὗρε εἰς τό πρόσωπό σας ἕνα ἐμπνευσμένο ἀρχηγό Κράτους, ὁ ὁποῖος μπόρεσε νά δημιουργήσει τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἐπαναφορά τῆς Ἑλλάδος στήν ὁδό τῆς δημοκρατίας. Ὑπεστηρίξατε τήν δύναμη τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν στήν πολιτική καί ἐδώσατε μάχη μέ σταθερότητα καί σύνεση, γιά νά θριαμβεύσουν οἱ ἀρχές αὐτές σέ μία κοινωνία πού νά ἀνήκει σέ ὅλους. Ἀποκτή-

σατε μία πολύ σημαντική θέση στήν ἱστορία τοῦ λαοῦ μας. Συμβάλατε στήν πραγματοποίηση τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς εἰσδοχῆς τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, ἡ ὁποία ἐνώνει σήμερα ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἠπείρου μας ἀπό τόν Ἀτλαντικό ὡς τό Αἰγαῖο καί ἀπό τήν Μεσόγειο ὡς τήν Θάλασσα τοῦ Βορρᾶ, ὅπου οἱ ἀξίες τῆς δημοκρατίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καί τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀτόμου, πού ἀποτελοῦν κληρονομία καί τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἐξακολουθοῦν νά ἀποτελοῦν τή βάση τῆς συμβιώσεως τῆς ἀνθρωπότητος».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μᾶς ἐπεφυλάξατε, καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια σας γιά τή χώρα μου καί τό λαό της. Καί ἐκτιμῶ τοσούτῳ μᾶλλον τά λόγια αὐτά, καθ' ὅσον ἐπιβεβαιώνουν τούς στενούς δεσμούς πού ὑφίστανται μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μας.

»Οἱ δεσμοί αὐτοί, κύριε πρόεδρε, ἔχουν βαθειές τίς ρίζες τους στήν ἱστορία· παλαιά καί πρόσφατη. Ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι στήν πόλη αὐτή δέν αἰσθάνομαι ξένος. Ὅπως δέν αἰσθανθήκατε κι ἐσεῖς ὅταν πρό διετίας ἐπισκεφθήκατε τήν Ἀθήνα. Γιατί καί μόνον σάν λέξεις ἡ Ἀθήνα καί ἡ Ρώμη ἔχουν γίνει σύμβολα συγγενείας ἐκλεκτικῆς. Ἀπέβησαν οἱ θεμελιώδεις, οἱ προσδιοριστικές ἔννοιες-ἀδελφές, ἐπάνω στίς ὁποῖες οἰκοδομήθηκε ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός. Στή φιλοσοφία τῆς Ἀθήνας καί στήν πολιτειακή δομή τῆς Ρώμης ἀναζητοῦν, ὄχι μόνον οἱ Εὐρωπαῖοι, ἀλλά ὅλοι οἱ δημοκρατικοί λαοί τίς ρίζες τους.

»Πέρα ὅμως ἀπό τό ἱστορικό αὐτό ὑπόβαθρο, τό πολιτικό καί οἰκονομικό περιεχόμενο τῶν ἑλληνοϊταλικῶν σχέσεων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ φιλία καί συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας ἔχουν θεμελιωθεῖ σέ βάσεις ἀσφαλεῖς. Καί αὐτό εἶναι φυσικό γιατί βρίσκονται στήν ἴδια γεωγραφική περιοχή, ἔχουν τόν ἴδιο μεσογειακό χαρακτήρα, ἀντιμετωπίζουν τά ἴδια σχεδόν προβλήματα. Καί μετέχουν καί οἱ δύό στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί στήν ἴδια Συμμαχία.

»Ἐξεδηλώσατε, κύριε πρόεδρε, τίς ἀνησυχίες σας γιά τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση. Συμμερίζομαι τίς ἀνησυχίες σας καί θά μποροῦσα νά πῶ ὅτι πλειοδοτῶ. Ἡ σύγχυση καί ἡ ἀναρχία πού ἐπικρατοῦν σήμερα στόν κόσμο παίρνουν τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἐπιδιώκουμε τήν αὐτοκαταστροφή μας. Γιατί ὄχι μόνο δέν λαμβάνουμε τά μέτρα πού εἶναι πρόσφορα γιά τή θεραπεία τῶν αἰτίων πού προκαλοῦν τήν κρίση αὐτή, ἀλλά μέ τήν ἐγωιστική συμπεριφορά μας τήν καθιστοῦμε ὀξύτερη. Καί εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας, ὥστε νά συζητοῦμε γιά τό ἐνδεχόμενο ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου, μολονότι γνωρίζομε ἐκ τῶν προτέρων τίς συνέπειές του.

»Συμπτώματα τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στή Μέση Ἀνατολή, στήν Κεντρική Ἀσία, στήν Πολωνία, στήν Κεντρική Ἀμερική καί σέ πολλές ἄλλες περιοχές τοῦ κόσμου. Ἰδιαίτερη σημασία προσλαμβάνει ἡ περίπτωση τῆς Κύπρου, γιατί δημιουργεῖ εὐθύνες γιά ὅλον τόν δημοκρατικό κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου γεννήθηκε καί διατηρεῖται αὐτή ἡ τραγωδία.

»Γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, τίς προσπάθειες τῆς Ἑλλάδος γιά τή διαφύλαξη τῆς εἰρήνης γενικά καί ἰδιαίτερα στό Βαλκανικό χῶρο. Ἤδη ἡ περιοχή αὐτή, πού ἦταν γνωστή γιά τίς ἐκρηκτικές της ἀντιθέσεις, δίδει τό παράδειγμα εἰρηνικῆς καί δημιουργικῆς συνεργασίας μεταξύ χωρῶν μέ διαφορετικά πολιτικά καί οἰκονομικά συστήματα. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι οἱ σχέσεις μας μέ τήν Τουρκία δέν ἔχουν ἐναρμονισθεῖ ἀκόμα μέ τό κλῖμα αὐτό. Καί τοῦτο γιατί διαταράσσονται ἀπό τή γείτονα χώρα, ὄχι μόνο μέ ἀξιώσεις ἀπαράδεκτες ἀλλά καί μέ ἐπικίνδυνες προκλήσεις. Ἐλπίζω, πάντως, ὅτι ὁ χρόνος καί ἡ ἀνάγκη, πού εἶναι οἱ σοφώτεροι σύμβουλοι τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί ἡ στάσις τῶν κοινῶν μας φίλων, θά μᾶς ὁδηγήσουν τελικά σέ μιά ἔντιμη διευθέτηση τῶν διαφορῶν μας.

»Κύριε πρόεδρε,

»Εἶναι προφανές ὅτι ἡ παροῦσα διεθνής κρίσις ὀφείλεται κυρίως στήν ἀμοιβαία δυσπιστία ἀλλά καί τήν κακή πίστη πού ἐπικρατοῦν στήν διεθνῆ ζωή. Καί εἰδικώτερα στίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως.

»Γιά νά προστατεύσουμε συνεπῶς τήν εἰρήνη θά πρέπει νά ἐξαλείψουμε τά παραπάνω αἴτια πού μονίμως τήν ἀπειλοῦν. Καί αὐτό δέν μποροῦμε νά τό ἐπιτύχουμε παρά μονάχα μέ τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας, πού μόνο μία ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων ἠμπορεῖ νά τό ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία βέβαια πού θά πρέπει, γιά λόγους εὐνοήτους, νά πραγματοποιηθεῖ στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Καί αὐτό δέν εἶναι δύσκολο νά γίνει, ἂν ὑπάρξει καλή πίστις καί λογική. Γιατί πρακτικῶς εἶναι εὔκολο νά ἐκτιμηθοῦν οἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις καί νά ἀποκατασταθεῖ μέ ἀνάλογες αὐξομειώσεις ἡ ἰσορροπία, ἂν διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἀνισότης. Τή διαδικασία ἄλλωστε αὐτή προτείνει ἡ Δύση εἰς ἀπάντησιν τῆς Ἀνατολῆς, πού φαίνεται νά ὑποστηρίζει τή διατήρηση τοῦ ὑφισταμένου σήμερα συσχετισμοῦ δυνάμεων στήν Κεντρική Εὐρώπη.

»Κύριε πρόεδρε,

»Πιστεύω ὅτι δέν ὑπάρχει πρόβλημα πού νά μήν ἔχει τή λύση του. Γιατί κάθε πρόβλημα τό δημιουργοῦν ὡρισμένα αἴτια. Ἂν ἀφαιρέσουμε τά αἴτια, θεραπεύουμε αὐτόματα καί τό πρόβλημα. Ἡ ἐπισήμανση ὅμως καί ἡ θεραπεία αὐτῶν τῶν αἰτίων προϋποθέτει καλή πίστη καί θάρρος πολιτικό. Καί νομίζω ὅτι εἶναι καιρός νά τά χρησιμοποιήσουμε καί τά δύο.

»Στή Μαδρίτη συνεχίζεται ἡ ἀναζήτηση μεθόδων γιά τή διάσωση τῶν ἀρχῶν τῆς Τελικῆς Πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι, πού μέ τόσες ἐλπίδες ὑπογράψαμε πρίν ἀπό ἕξι χρόνια. Ἀλλά γιά νά περισωθοῦν οἱ ἀρχές αὐτές θά πρέπει: Πρῶτον, νά κάνομε μέ θάρρος καί εἰλικρίνεια τόν ἀπολογισμό τῆς μέχρι τοῦδε ἐφαρμογῆς των καί νά ἐπισημάνουμε τά αἴτια τῆς ἀποτυχίας των. Δεύτερον, νά συμφωνήσουμε ἐπί τῆς πραγματικῆς ἐννοίας τῶν ἀρχῶν πού καθιερώσαμε, καί ἰδιαίτερα ἐκείνων πού ἀφοροῦν στά ἀνθρώπινα δικαιώματα. Γιατί εἶναι φανερό ὅτι παρερμηνεύονται καί συνεχῶς παραβιάζονται, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ περίπτωσις τῆς Πολωνίας. Καί τρίτον, νά ἀναζητήσομε καινοῦργιους καί πρακτικούς τρόπους ἀποκαταστάσεως τῆς διεθνοῦς ἐμπιστοσύνης, ἡ ἔλλειψη τῆς ὁποίας μᾶς ὁδήγησε στά σημερινά ἀδιέξοδα.

»Παράλληλα ὅμως μέ τήν προσπάθεια αὐτή, θά πρέπει

νά ἐπιταχυνθεῖ καί ἡ διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω στό μεγάλο ρόλο πού μπορεῖ καί πρέπει νά διαδραματίσει ἡ Εὐρώπη γιά τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, γιά τήν ἀναζωογόνηση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἀναγέννηση τήν πολιτιστική. Καί ἔχει ὅλες τίς δυνατότητες πρός τοῦτο. Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν φαίνεται νά ἔχει τή βούληση νά τίς ἀξιοποιήσει. Καί αὐτό, κατά τή γνώμη μου, ἀποτελεῖ πρόσθετο παράγοντα ἀνησυχίας γιά τό μέλλον.

»Ἡ Εὐρώπη πού, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰώνα μας, κυριαρχοῦσε ὑπό διάφορες μορφές στόν κόσμο, βρίσκεται ἤδη σέ παρακμή. Καί θά εἶχε περιέλθει σέ χειρότερη κατάσταση ἄν δέν ὑπῆρχε ἡ Συνθήκη τῆς Ρώμης πού μετέβαλε τή Δυτική Εὐρώπη ἀπό πυριτιδαποθήκη τοῦ κόσμου σέ ζώνη συνεργασίας εἰρηνικῆς. Γιά νά ξεπεράσει ἡ Εὐρώπη τήν πολύμορφη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα, θά πρέπει νά ἑνωθεῖ. Καί νά μετατρέψει τό τεράστιο δυναμικό πού διαθέτει σέ δύναμη πολιτική καί οἰκονομική.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ σημερινή μας συνάντηση ἔχει ἰδιαίτερη σημασία ὄχι μόνο γιατί θά δώσει νέα ὥθηση στή συνεργασία τῶν λαῶν μας, ἀλλά καί γιατί πραγματοποιεῖται σέ μιά στιγμή πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι κρίσιμη. Σέ μιά στιγμή πού ἡ Εὐρώπη ἀναζητεῖ τό δρόμο της καί ἔχει ἀνάγκη ἀπό τολμηρές πρωτοβουλίες. Σέ μιά στιγμή, τέλος, πού ἡ Μεσόγειος — ἡ θάλασσα πού ἐγέννησε ὅλους τούς πολιτισμούς — περιβάλλεται ἀπό κινδύνους, πού ἄμεσα μᾶς ἀφοροῦν.

»Πιστεύω, ὅπως πιστεύετε καί σεῖς, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἡ Ἰταλία καί ἡ Ἑλλάς μποροῦν, στενά συνεργαζόμενες, νά συμβάλουν θετικά στήν ἀντιμετώπιση τῶν κρισίμων αὐτῶν προβλημάτων. Γιά τό καλό τό δικό τους· γιά τό καλό τῆς Εὐρώπης καί γιά τό καλό τῆς εἰρήνης γενικώτερα.

»Δέν ἠμπορῶ, κύριε πρόεδρε, νά τερματίσω τήν ὁμιλία μου, χωρίς νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τά φιλόφρονα λόγια μέ τά ὁποῖα μέ ὑποδεχθήκατε. Γνωρίζω καλά τήν πολυκύμαντη ἱστορία σας, πού τήν χαρακτηρίζει εἰλικρίνεια καί θάρρος. Καί εἶναι ὡς ἐκ τούτου φυσικό νά ἐκτιμῶ ἰδιαίτερα αὐτά πού εἴπατε γιά τή δική μου ἱστορία.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου ἰταλικοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας, κύριε πρόεδρε, καί ὑπέρ τῆς ἑλληνοϊταλικῆς φιλίας».

Τήν ἑπομένη, ἀφοῦ κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε ἐκ νέου μέ τόν Α. Περτίνι. Στή συνομιλία παραβρίσκονταν καί οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν τῶν δύο χωρῶν:

«Στήν ἀρχή τῶν συνομιλιῶν ὁ κ. Κολόμπο ἀναφέρθηκε βραχέως στήν κρίση πού δημιουργήθηκε ἀπό τήν κατάληψη τῶν νήσων Φώλκλαντ ἐκ μέρους τῆς Ἀργεντινῆς. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας εἶπε ὅτι θά πρέπει νά βρεθεῖ ἕνας συμβιβασμός.

»Στή συνέχεια, ὁ κ. Καραμανλῆς ἐξέθεσε ἐκτεταμένα στούς συνομιλητές του τά προβλήματα πού προκύπτουν γιά τή χώρα μας ἀπό τήν ἀπειλητική στάση τῆς Τουρκίας καί τή συνέχιση τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου ἀπό τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις. Ὁ ἑλληνικός λαός — πρόσθεσε —

Υποδοχή στήν ἰταλική πρωτεύουσα ἀπό τόν πρόεδρο Περτίνι.

αἰσθάνεται ἀνασφάλεια καί νοιώθει ὅτι ἀπειλεῖται πραγματικά ἀπό τήν Τουρκία, ἡ ὁποία καί ἐδημιούργησε διαφορές μέ τήν Ἑλλάδα προβάλλοντας ἀπαράδεκτες ἀπαιτήσεις. Ἐμεῖς δέν ζητοῦμε τίποτα — συνέχισε ὁ κ. πρόεδρος—δεδομένου ὅτι τά δικαιώματά μας στηρίζονται σέ διεθνεῖς συμφωνίες. Ἡ ἀπειλή ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας δέν εἶναι φανταστική ἀλλά πραγματική, ἐξ οὗ καί ὁ κ. Παπανδρέου ἐζήτησε ἀπό τή Συμμαχία νά ἐγγυηθεῖ τά σύνορά μας μέ τή γείτονα χώρα. Τό αἴτημα αὐτό, ἐτόνισε ὁ κ. πρόεδρος, εἶχα διατυπώσει ἐγώ ὁ ἴδιος στόν γενικό γραμματέα τῆς Συμμαχίας κ. Λούνς. Ὁ ἴδιος τό εἶχε χαρακτηρίσει ὡς πολύ καλή ἰδέα, ἐξ ἄλλου ὑπάρχει τό προηγούμενο τῆς ἐπιστολῆς Κίσινγκερ τό 1976, μέ τήν ὁποία ἡ Ἀμερική ἦταν πρόθυμη νά ἐγγυηθεῖ τή διατήρηση τῆς ἰσορροπίας στό Αἰγαῖο. Τό αἴτημα τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ δέν ἔχει δόλο, παρά ταῦτα προσέκρουσε στό βέτο τῆς Τουρκίας.

»Ἡ συμπεριφορά τῆς Ἀμερικῆς ἔναντι τῆς Τουρκίας δικαιολογημένα προκαλεῖ ἀντίδραση στήν ἑλληνική Κυβέρνηση καί στόν ἑλληνικό λαό. Οἱ ΗΠΑ τροφοδοτοῦν τό στρατιωτικό καθεστώς τῆς Τουρκίας μέ χρήματα καί μέ ὅπλα, ἐνῶ συνεχίζεται ἡ κατοχή τῆς Κύπρου ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας ἀπό τό 1974. Τό Κυπριακό, συνέχισε ὁ κ. πρόεδρος, ἀποτελεῖ ντροπή γιά τό δυτικό κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου ξέσπασε καί συνεχίζει νά ὑπάρχει αὐτή ἡ τραγωδία. Ὁ κ. πρόεδρος διερωτήθη πῶς μποροῦμε ἀξιόπιστα νά καταδικάζουμε ὅσα κάνει ἡ Σοβιετική Ἕνωση στήν Πολωνία, ὅταν ἔχουμε ἀνάλογη περίπτωση στά πλαίσια τοῦ δυτικοῦ κόσμου.

»Σέ παρατήρηση τοῦ κ. Κολόμπο ὅτι ἡ Τουρκία δίδει τήν ἐντύπωση ὅτι εἶναι περισσότερο πιστή στή Συμμαχία ἀπ' ὅ,τι ἡ Ἑλλάδα, ὁ κ. πρόεδρος ἀντέδρασε λέγοντας ὅτι τό ἀντίθετο ἀληθεύει. Καί τοῦτο διότι, ὅταν ὁ ἴδιος τό 1974 ἀπεφάσισε νά ἀποσύρει τήν Ἑλλάδα ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τῆς Συμμαχίας σέ ἔνδειξη διαμαρτυρίας γιά τήν ἀνοχή τῆς Δύσεως ἔναντι τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο, εἶχε πεῖ ὅτι ἡ Ἑλλάδα θά ἐπανερχόταν στό στρατιωτικό σκέλος τῆς Συμμαχίας μόνο ἐφ' ὅσον θά εἶχε λυθεῖ τό Κυπριακό. Πάρα ταῦτα ἡ Ἑλλάδα ἐπανῆλθε στή Συμμαχία χωρίς νά ἔχει βρεθεῖ λύση στό Κυπριακό. Συνεπῶς ποιός πρέπει νά θεωρηθεῖ ὡς πιστότερος σύμμαχος;

»Ἡ ἀποκατάσταση τῆς ὁμαλότητας στίς σχέσεις μέ τήν γείτονα χώρα, κατέληξε ὁ κ. πρόεδρος, δέν εἶναι μόνο πρός τό συμφέρον τῆς Ἑλλάδας ἀλλά τῆς ὅλης Δύσεως. Ἡ ἀγανάκτηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι δικαιολογημένη, εἶπε. Συνεπῶς, πρέπει ὅλοι νά συμβάλουν στό "νά βάλει ἡ Τουρκία μυαλό". Τέλος, ὁ κ. πρόεδρος παρεκάλεσε τόν πρόεδρο τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας νά μεταφέρει τά ἀνωτέρω στούς συνομιλητές του. Εἰδικώτερα, παρεκάλεσε τόν κ. Κολόμπο νά ἐνημερώσει σχετικά τήν ἰταλική Κυβέρνηση.

»Ὁ Ἕλληνας ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ἐξέθεσε στούς συνομιλητές του τή θέση τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅσον ἀφορᾶ τίς σχέσεις Ἑλλάδας-Τουρκίας καί τό Κυπριακό, ἀναπτύσσοντας τά ἑξῆς ἐπιχειρήματα: α) Ἡ ἀπειλή τήν ὁποία διαισθάνεται ἡ Ἑλλάδα ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας δέν εἶναι οὔτε θεωρητική οὔτε μεταφυσική καί δέν ἀποτελεῖ κατασκεύασμα προπαγάνδας. Καί τοῦτο, διότι ποῖο σκοπό ἐξυπηρετεῖ ἡ ὕπαρξη τῆς τουρκικῆς "στρατιᾶς τοῦ Αἰγαίου" μέ 120.000 ἄνδρες καί 150 ἀποβατικά ἀπέναντι στίς ἑλληνικές ἀκτές; β) ἀπό τότε πού εἰσέβαλε στήν Κύπρο τό 1974 καταλαμβάνοντας τό 37% περίπου τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους καί δημιουργώντας τό πρόβλημα τῶν 200.000 προσφύγων, ἡ Τουρκία συνεχίζει νά ἐγείρει ἀπαράδεκτες ἀξιώσεις ἔναντι τῆς Ἑλλάδας, γ) γιά νά λυθεῖ τό Κυπριακό πρέπει νά ἀποχωρήσουν ἀπό τό νησί τά τουρκικά στρατεύματα κατοχῆς σέ τρόπο ὥστε νά μπορέσει ὁ διάλογος νά ἔχει ἀποτέλεσμα. Ὁ διάλογος δέ αὐτός πρέπει νά διεξαχθεῖ μέ τήν Ἄγκυρα καί ὄχι μέ τόν Ντενκτάς, δ) ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα εἶχε παγώσει τό πρῶτο Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο μέ τήν Ἑλλάδα τήν ἐποχή τῆς δικτατορίας. Στήν περίπτωση ὅμως τῆς Τουρκίας, πού ἔχει σήμερα στρατιωτικό καθεστώς, ἡ Κοινότητα προχωρεῖ στήν ὑπογραφή τρίτου Χρηματοδοτικοῦ Πρωτοκόλλου καί φθάνει νά μιλάει καί γιά τέταρτο. Τοῦτο δέ πέραν τῆς ἐνίσχυσης πού παίρνει ἡ Τουρκία ἀπό τό ΝΑΤΟ.

»Τέλος, ὅσον ἀφορᾶ τήν θέση τῆς Ἑλλάδας στά πλαίσια τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας, κατέληξε ὁ κ. ὑπουργός, δέν εἶναι δυνατόν νά ἀπομονωθεῖ ἡ Ἑλλάδα ἀπό τήν Τουρκία, διότι οἱ δύο χῶρες ἀποτελοῦν ἕνα ἐνιαῖο σύνολο.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας κ. Περτίνι συγκατάνευε καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς συνάντησης. Παρατήρησε ὅτι ἡ Τουρκία ἔχει βεβαίως πολλά χιλιόμετρα σύνορα μέ τήν Σοβιετική Ἕνωση, ἀλλά δέν πρέπει νά παραβλέπεται τό γεγονός ὅτι καί ἡ Ἑλλάδα ἔχει μακρά σύνορα μέ τίς βαλκανικές χῶρες. Ὁ κ. Περτίνι εἶπε ἐπίσης ὅτι ἡ Τουρκία εἶναι ἄχρηστη στό ΝΑΤΟ χωρίς τήν Ἑλλάδα καί ἐπανέλαβε τά ὅσα εἶπε ὁ κ. ὑπουργός Ἐξωτερικῶν σχετικά μέ τό γεγονός ὅτι Ἑλλάδα καί Τουρκία ἀποτελοῦν ἕνα ἐνιαῖο σύνολο στά πλαίσια τῆς Συμμαχίας. Τέλος, εἶπε ὅτι σέ πρόσφατη διάλεξή του στό Πανεπιστήμιο Columbia, στά πλαίσια τῆς ἐπισήμου ἐπίσκεψής του στήν Ἀμερική, συμπεριέλαβε καί τήν Τουρκία μεταξύ τῶν χωρῶν πού ἔχουν καταλύσει τίς ἀτομικές ἐλευθερίες καί τήν ἔβαλε στήν ἴδια μοῖρα μέ τήν Σοβιετική Ἕνωση, τό Ἀφγανιστάν καί τήν Πολωνία.

»Ὁ Ἰταλός ὑπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Κολόμπο εἶπε ὅτι ἡ ἰταλική Κυβέρνηση ἀνησυχεῖ γιά τήν ἐξασθένιση τῆς νοτιοανατολικῆς πτέρυγας τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας. Ἡ Δύση βρίσκεται, πρόσθεσε, στήν περίεργη θέση νά καταδικάζει, ἀφ' ἑνός, τό στρατιωτικό καθεστώς τῆς Τουρκίας καί νά βοηθάει, ἀφ' ἑτέρου, τή χώρα αὐτή λόγω τῆς στρατηγικῆς της σημασίας. Σχετικά μέ τό Κυπριακό, εἶπε ὅτι ἡ Ἰταλία τάσσεται γιά τήν διεξαγωγή διακοινοτικῶν συνομιλιῶν καί εἶναι πρόθυμη νά βοηθήσει ὁποιαδήποτε πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ γιά τήν ἀναζωογόνηση τοῦ μηχανισμοῦ τῶν διακοινοτικῶν. Ὁ κ. Κολόμπο ἀπέφυγε ἐπιμελῶς νά λάβει θέση στό θέμα τῶν σχέσεων Ἑλλάδας-Τουρκίας, παραμένοντας στά πλαίσια γενικοτήτων, δέν εἶπε δέ τίποτα γιά διεθνοποίηση τοῦ Κυπριακοῦ. Ὑπεσχέθη πάντως νά ἐνημερώσει τήν Ἰταλική Κυβέρνηση γιά ὅσα εἶχε ἀκούσει καί προσέθεσε ὅτι τά ἴδια θά διαμηνύσει καί στήν ἀμερικανική πλευρά κατά τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου κ. Ρῆγκαν τόν προσεχῆ Ἰούνιο στή Ρώμη»[34].

Τό μεσημέρι, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, Τζ.

Σπαντολίνι, καί παρακάθησε σέ γεῦμα πού παρατέθηκε πρός τιμή του. Τό ἀπόγευμα, ἐπισκέφθηκε τό Καπιτώλιο, ὅπου τόν ὑποδέχτηκε ὁ δήμαρχος τῆς Ρώμης, Ο. Βετέρε. Στήν ἀντιφώνησή του πρός τό δήμαρχο, ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά ὅσα εἴπατε, τόσο γιά τήν πατρίδα μου τήν Ἑλλάδα ὅσο καί γιά μένα προσωπικά. Καί σᾶς εὐχαριστῶ ἐπίσης γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάνατε νά μοῦ προσφέρετε τό θαυμάσιο αὐτό δῶρο, πού εἶναι τό σύμβολο τῆς Ρώμης. Μιᾶς πόλεως πού, ἐκτός ἀπό τήν ὁμορφιά της, ἔχει μεγάλη καί ἔνδοξη ἱστορία.

»Ἡ Ρώμη δέν εἶναι ἁπλῶς ἡ πρωτεύουσα ἑνός Κράτους. Εἶναι ἡ κιβωτός πολιτισμῶν. Ἡ καρδιά καί ὁ ἐγκέφαλος ἑνός ἔθνους πού ἔπαιξε ἀποφασιστικό ρόλο στήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος καί ἐπηρέασε βαθύτατα τήν πολιτιστική της ἐξέλιξη. Εἶναι ἡ κοιτίδα ἰδεῶν καί θεσμῶν πού συνέβαλαν, ὅσο λίγα ἀνθρώπινα ἐπιτεύγματα, στή διαμόρφωση τοῦ σύγχρονου κόσμου. Εἶναι, τέλος, ἡ πατρίδα τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, τοῦ Σενέκα, τοῦ Κάτωνος, τοῦ Καίσαρος, τοῦ Κικέρωνος τοῦ Κιγκινάτου.

»Μία βαθύτατη πολιτιστική συγγένεια συνδέει τούς Ἕλληνες μέ τούς Ἰταλούς, ἀνεξάρτητα ἀπό τή μορφή πού πῆραν οἱ σχέσεις τους στή διαδρομή τοῦ χρόνου. Καί γιά πολλούς αἰῶνες ὑπῆρξε μία γόνιμη ἀλληλεπίδραση μεταξύ τῆς ἑλληνικῆς καί τῆς ρωμαϊκῆς σκέψεως. Ἡ Ἀθήνα καί ἡ Ρώμη ἦσαν οἱ δύο πηγές τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος. Σέ αὐτές θεμελιώθηκαν ἡ ἔννοια τῆς Εὐρώπης καί ὁ πολιτισμός της.

»Σήμερα οἱ δύο λαοί μας συνδέονται μέ σταθερή καί εἰλικρινῆ φιλία καί συνεργάζονται δημιουργικά εἰς ὅλους τούς τομεῖς. Ἠμπορῶ νά πῶ ὅτι, ὄχι μόνο δέν μᾶς χωρίζει τίποτα, ἀλλά τά πάντα μᾶς ἑνώνουν: ὁ χαρακτήρας, ἡ γεωγραφία καί τά κοινά συμφέροντα.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε, κύριε δήμαρχε, ὅτι θά διατηρήσω ζωντανή τήν ἀνάμνηση ἀπό τήν ἐπίσκεψή μου αὐτή στήν πόλη σας καί ἰδιαίτερα ἀπό τή σημερινή τελετή».

Τό βράδυ, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος παρέθεσε ἀνταποδοτική δεξίωση στήν ἑλληνική πρεσβεία, πρός τιμή τοῦ Ἰταλοῦ ὁμολόγου του. Στή δεξίωση παρέστησαν ὁ πρωθυπουργός, Τζ. Σπαντολίνι καί μέλη τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως.

Στίς 7 Ἀπριλίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε μιά τελευταία σύντομη συνομιλία μέ τόν Α. Περτίνι στό Κιρινάλιο.

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τό Βατικανό. Ἐνῶ ὅμως τό σύνηθες εἶναι οἱ ἀρχηγοί Κρατῶν πού βρίσκονται στή Ρώμη νά πραγματοποιοῦν σύντομη ἐπίσκεψη ἀβροφροσύνης στόν Πάπα, στήν περίπτωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἡ πρόσκληση προερχόταν ἀπό τόν ἀρχηγό τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, μέ τήν ἰδιότητά του ὡς ἀρχηγοῦ Κράτους. Διπλωματικοί παρατηρητές ἀπέδωσαν τήν ἐξαιρετική αὐτή τιμή στή διάθεση τοῦ Πάπα νά ὑπογραμμίσει τή σημασία τοῦ ρόλου τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρώπη καί τή Μεσόγειο, ἀλλά καί νά τονίσει τήν ὑποστήριξή του πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Τόν Κ. Καραμανλῆ ὑποδέχτηκε ὁ ἀρχηγός τοῦ Παπικοῦ Οἴκου, ἐπίσκοπος Μαρτέν· στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν Ποντίφηκα, ἐνῶ ἰδιαίτερη συνομιλία εἶχαν καί οἱ δύο ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν. Ἀκολούθησε ἡ παρουσίαση τῶν μελῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας καί ἀνταλλάχθηκαν προσφωνήσεις. Ὁ Πάπας Ἰωάννης-Παῦλος Β΄ μεταξύ ἄλλων ὑπογράμμισε:

«Εἶμαι εὐτυχής νά ἐκφράσω τήν βαθειά μου ἐκτίμηση πρός τόν ἑλληνικό λαό. Δέν ἀναφέρομαι μονάχα στά θαυμαστά ἐπιτεύγματα τοῦ παρελθόντος. Ἀναφέρομαι κατά κύριο λόγο στίς θρησκευτικές παραδόσεις, πού ὁ λαός σας ἐπίμονα καί ἀδιάπτωτα διατήρησε ἀπό γενιά σέ γενιά ἕως σήμερα.

»Ἡ σημερινή Ἑλλάδα εἶναι κληρονόμος αὐτῶν τῶν πολιτίμων παραδόσεων. Καθώς ἀγωνίζεται γιά μιά ἁρμονική πρόοδο παίζει ἕνα σημαντικό ρόλο στήν Εὐρώπη καί στό σύνολο τῆς διεθνοῦς κοινότητας. Καί στούς δύο αὐτούς χώρους οἱ ἱστορικές καί πολιτιστικές ἀξίες πού προσφέρει ἀποτελοῦν σημαντικές συμβολές στήν ὑπόθεση τῆς εἰρήνης.

»Σ' αὐτό τό πλαίσιο καί μέ τήν ἐπιθυμία τῆς κοινῆς δραστηριότητας γιά τή διασφάλιση τῆς θείας ἀπαίτησης γιά εἰρήνη, δικαιοσύνη καί ἐλευθερία καί γιά νά λάβουν τήν ἁρμόζουσα θέση τους στίς διεθνεῖς σχέσεις, ἀποκαταστάθηκαν οἱ διπλωματικοί δεσμοί μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἁγίας Ἕδρας. Οἱ προσπάθειες τῆς χώρας σας καί τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τείνουν πρός τούς ἴδιους σκοπούς μέ αὐτούς τῆς Ἁγίας Ἕδρας γιά τήν ἐπίτευξη ἁρμονίας μεταξύ τῶν λαῶν καί γιά τήν προστασία τῶν θεμελιακῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

»Ἡ Ἁγία Ἕδρα αἰσθάνεται βαθειά ἐκτίμηση καί ἀγάπη γιά τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, στήν ὁποία ἀνήκει ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν συμπολιτῶν σας. Ἐκφράζω τήν εὐχή ὅτι θά συνεχισθεῖ ἡ ἐνδυνάμωση τῆς συνεργασίας καί ἡ κατανόηση τῆς ἀπαίτησης γιά οἰκουμενικό διάλογο».

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Παναγιώτατε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ πού μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία αὐτῆς τῆς συναντήσεως. Ἡ πρόσκλησή σας ἦταν μία ἐξαιρετική τιμή πρός τό πρόσωπό μου, ἀλλά καί πρός τόν ἑλληνικό λαό, γιά τόν ὁποῖο μέ τόση συμπάθεια ὁμιλήσατε. Καί σᾶς εὐχαριστῶ ἐπίσης γιά ὅσα εἴπατε σχετικά μέ τό ἱστορικό παρελθόν καί τόν ρόλο τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος. Ὅλα αὐτά ἔχουν ἰδιαίτερη βαρύτητα, ὅταν προέρχονται ἀπό ἕνα πνευματικό ἡγέτη τοῦ δικοῦ σας ἀναστήματος καί κύρους.

»Ἔχουμε μάθει νά μετρᾶμε τή δύναμη μέ μεραρχίες. Τό Βατικανό δέν διαθέτει καμμιά ἀπ' αὐτές. Ἀλλά δέν εἶναι γι' αὐτό λιγότερο ἰσχυρό ἤ λιγότερο ἀποτελεσματικό ἀπό τίς θεωρούμενες μεγάλες δυνάμεις, στίς διεθνεῖς ὑποθέσεις. Ἡ δύναμή του εἶναι ἀκατάβλητη, ἀκριβῶς γιατί εἶναι

πνευματική. Κι ἐσεῖς τήν ἀσκεῖτε μέ θάρρος, ἀποφασιστικότητα καί σύνεση. Οἱ περιοδεῖες σας, ἰδίως στόν 'Ανατολικό καί τόν Τρίτο Κόσμο, οἱ λόγοι σας καί οἱ παραινέσεις σας, εἶναι πολύτιμη προσφορά στήν ὑπόθεση τῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρήνης καί τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Τῆς ἐλευθερίας κυρίως, γιατί χωρίς αὐτήν οὔτε ἡ εἰρήνη μπορεῖ νά ἐδραιωθεῖ οὔτε ὁ ἀνθρωπισμός μπορεῖ νά ὑπάρξει.

»'Η ἀνθρωπότητα παραπαίει σήμερα μέσα σέ ἕνα κλίμα δυσπιστίας καί ἀνασφάλειας. Συνταράσσεται ἀπό ἐμφύλιους καί τοπικούς πολέμους. Καί κατακλύζεται ἀπό τή βία καί τήν αὐθαιρεσία. Τεράστιο ἐξ ἄλλου τμῆμα της μαστίζεται ἀπό τήν πεῖνα, τήν ἀθλιότητα καί τήν ἀρρώστια.

»Παναγιώτατε,

»Εἶναι γνωστό ὅτι τά μόνιμα καί μεγαλύτερα προβλήματα μέ τά ὁποῖα ἀσχολεῖται διά μέσου τῶν αἰώνων ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότης. 'Η ταυτόχρονη ἐν τούτοις λύση καί τῶν δύο αὐτῶν προβλημάτων δέν εἶναι ἁπλῶς δυνατή. Εἶναι καί εὔκολη, ἄν ἐπικρατήσει ἡ λογική καί ἡ ὑπευθυνότης. 'Εάν μειωθοῦν σταδιακά καί ἰσόρροπα οἱ στρατιωτικές δαπάνες, ἀφ' ἑνός μέν θά περιορισθοῦν οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη καί ἀφ' ἑτέρου θά ἐξασφαλισθοῦν οἱ πόροι ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τήν θεραπεία τῶν πληγῶν πού βασανίζουν τήν ἀνθρωπότητα. Παρά ταῦτα, εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας ὥστε τό ἁπλό καί λογικό αὐτό αἴτημα νά μήν μπορεῖ νά γίνει πραγματικότης.

»Πιστεύω ὅτι ὁ παραλογισμός αὐτός εἶναι ἀποτέλεσμα διεργασιῶν πού συντελοῦνται μέσα στίς ψυχές καί τά μυαλά τῶν ἀνθρώπων. 'Εκεῖ βρίσκεται τό πραγματικό μέτωπο στό ὁποῖο κρίνεται τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Καί οἱ ἐχθροί εἶναι ὁ φανατισμός, ἡ μισαλλοδοξία, ὁ σωβινισμός καί ἡ δίψα γιά τήν ἐξουσία. Εἶναι ὁ ἀκόρεστος εὐδαιμονισμός πού ἀπειλεῖ νά ὑποτάξει τό πνεῦμα στήν ὕλη.

»Τό πνεῦμα ὅμως, δέν ὑποτάσσεται καί τελικά θριαμβεύει. 'Ανατρέπει σαθρές θεωρητικές κατασκευές. Διαλύει πλάνες. 'Αναζητεῖ ὀρθώτερους, ἀσφαλέστερους, διαυγέστερους προσανατολισμούς. Καί γίνεται μ' αὐτούς δύναμη ἀκατανίκητη. 'Υπάρχουν ἰδέες πού δοκιμάστηκαν καί ἄνθεξαν στήν διαδρομή τοῦ χρόνου καί δικαιώθηκαν ἀπό τά πράγματα. Εἶναι οἱ ἰδέες πού προῆλθαν ἀπό τή σύζευξη τοῦ πνεύματος τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καί τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τό πρῶτο μᾶς ἔμαθε τήν δύναμη τῆς λογικῆς καί ὁ δεύτερος τήν δύναμη τῆς πίστεως καί τῆς ἀγάπης. Κι αὐτά ἦσαν τά βάθρα τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, πού ὁδήγησε στήν θαυμαστή πρόοδο τῶν ἐλευθέρων, δημοκρατικῶν κοινωνιῶν.

»'Οφείλουμε συνεπῶς νά προβάλουμε μέ δύναμη αὐτές τίς ἰδέες. Νά δείξουμε σέ ποιές ἐκτρωματικές καταστάσεις καταλήγει ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τά πολιτικά καί πολιτιστικά πρότυπα πού δημιούργησαν. Νά ἐπιταχύνουμε τήν ἔξοδο ἀπό τήν σημερινή κρίση ἀξιῶν, πού τόσα δεινά ἔχει συσσωρεύσει στήν ἀνθρωπότητα. Καί σ' αὐτή τήν ἱστορική διαδικασία εἶναι σημαντικός ὁ ρόλος τῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας, ὅπως καί κάθε 'Εκκλησίας Χριστιανικῆς. 'Η συνείδηση ἄλλωστε τῆς ἀλήθειας αὐτῆς μέ ὤθησε νά ἀναλάβω τήν πρωτοβουλία τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῆς χώρας μου μέ τήν 'Αγία "Εδρα. Καί εἶμαι εὐτυχής γιατί οἱ προσπάθειές μου ἐστέφθησαν μέ ἐπιτυχία.

»Γιά τόν ἴδιο λόγο ἀποδίδω ἐντελῶς ἰδιαίτερη σημασία στήν συνέχιση τοῦ διαλόγου μεταξύ τῆς 'Ορθοδόξου καί τῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἐλπίζω καί εὔχομαι νά ἀποδώσει θετικούς καρπούς. Σάν δυνάμεις πνευματικές οἱ δύο 'Εκκλησίες ἔχουν ἐπωμισθεῖ μεγάλο μερίδιο τοῦ ἱστορικοῦ χρέους νά προασπίσουν ἕνα πολιτισμό πού ἀπειλεῖται, ὅπως εἶπα, ἀπό τήν ἀπληστία, τήν ἀλαζωνία καί προπαντός ἀπό τόν ἀκόρεστο ὑλισμό. Τό ἴδιο χρέος βαρύνει βέβαια καί τήν πολιτική καί ἰδιαίτερα τήν πνευματική ἡγεσία τοῦ κόσμου.

»Γιατί μόνο ἀπό τίς ἀστείρευτες πηγές τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ μποροῦμε νά ἀντλοῦμε τή δύναμη νά ἀγωνιζόμαστε γιά ἕνα δικαιώτερο καί εἰρηνικότερο κόσμο καί γιά τήν ἐλευθερία ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί ὅλων τῶν λαῶν.

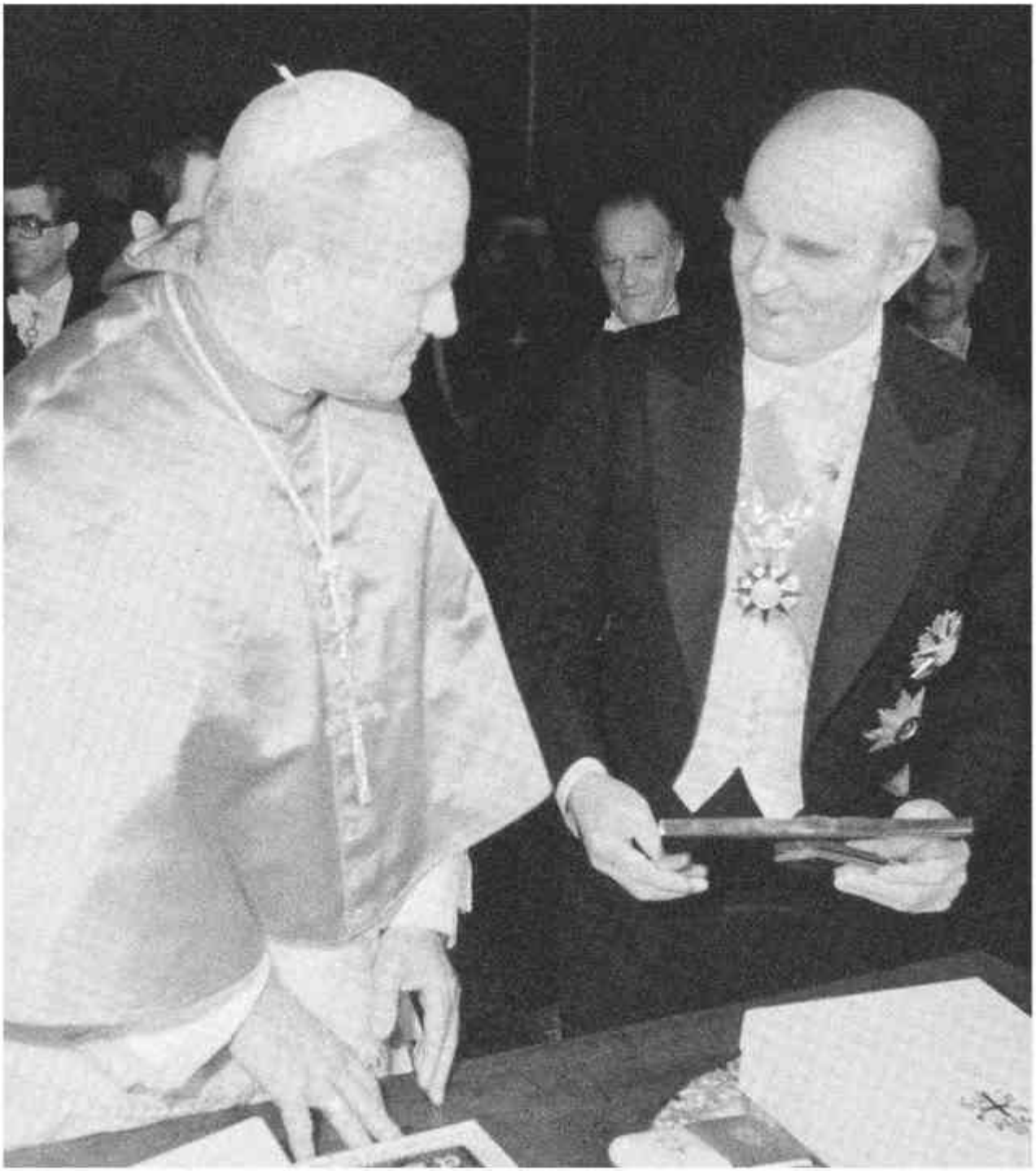
»Εὔχομαι, Παναγιώτατε, νά σᾶς δίνει ὁ Θεός τή δύναμη νά ὑπηρετεῖτε πάντοτε τή χριστιανική ἀγάπη καί δι' αὐτῆς τήν εἰρήνη, τή δικαιοσύνη καί τήν ἐλευθερία».

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν Ι. Χαραλαμπόπουλο, ἐπισκέφθηκε τόν πρωθυπουργό τῆς 'Αγίας "Εδρας, Καρδινάλιο Καζαρόλι. 'Ακολούθησε ἡ παρουσίαση στόν "Ελληνα πρόεδρο τῶν διαπιστευμένων στό Βατικανό πρέσβεων. Τόν Καρδινάλιο Καζαρόλι δέχτηκε, σέ ἀνταποδοτική ἐπίσκεψη, στό ξενοδοχεῖο ὅπου διέμενε, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀργότερα τήν ἴδια ἡμέρα.

'Ο Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε ἀπό τή Ρώμη στίς 8 τοῦ μηνός.

'Ο ἑλληνικός τύπος χαρακτήρισε θετική καί ἐποικοδομητική τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν ἰταλική πρωτεύουσα. Στίς 8 'Απριλίου, τό «"Εθνος» καί «Τά Νέα» ἐπισημαίνουν ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπό ἐπιμέρους διαφοροποιήσεις, οἱ συνομιλητές τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἐπέδειξαν κατανόηση γιά τά ἑλληνικά προβλήματα, καί ἰδίως τήν ἄποψη ὅτι τή θέση τῆς 'Ελλάδος στή Δύση ἐπηρέαζε ἄμεσα ἡ τουρκική πολιτική στό Αἰγαῖο καί τήν Κύπρο. Περισσότερο ἀναλυτικά, ἡ «Μακεδονία» θά ἀναφέρει, στίς 13 τοῦ μηνός:

'Η Ρώμη, κατά κοινή παραδοχή, ἐμφανίζεται περισσότερο ἀτλαντική ἀπ' ὅ,τι ἡ 'Αθήνα. 'Η ἰταλική Κυβέρνηση συμφώνησε στήν ἀποστολή εὐρωπαϊκῆς εἰρηνευτικῆς δύναμης στό Σινᾶ, ἡ ἑλληνική διαφώνησε... 'Η Ρώμη ἀποδέχθηκε τήν ἐγκατάσταση πυραύλων Πέρσιγκ καί Κρούζ στή Σικελία, ἐνῶ ἡ 'Αθήνα μόνο τήν «μηδενική ἐπιλογή» τοῦ προέδρου Ρήγκαν... 'Η Ρώμη προθυμοποιήθηκε νά ἀναλάβει «ἐνεργότερο ἀμυντικό ρόλο» στή Μεσόγειο, ἐνῶ ἡ θέση τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς εἶναι ἡ ἀποχώρηση ὅλων τῶν ξένων στόλων ἀπό τή Μεσόγειο... Κάτω ἀπό τό φῶς τῶν δεδομένων αὐτῶν, δέν ἐκπλήσσει τό ὅτι ἀνάμεσα στήν προσφώνηση τοῦ προέδρου Περτίνι, καί τήν ἀντιφώνηση τοῦ προέδρου Καραμανλῆ ὑπῆρξαν διαφορές ἀποχρώσεων, ἄν ὄχι θέσεων. 'Επί παραδείγματι, ὁ πρόεδρος Περτίνι πιστεύει ὅτι οἱ ἑλληνοτουρκικές διαφορές στό Αἰγαῖο εἶναι θέμα «παρεξηγήσεων» πού μποροῦν εὔκολα νά διαλυθοῦν,

Συνάντηση μέ τόν Πάπα Ἰωάννη-Παῦλο Β΄.

άρκεῖ νά «ἀξιοποιηθοῦν οἱ τόσες εὐκαιρίες συνεργασίας, πού θά ἔπρεπε νά ὁδηγήσουν σέ ἕναν κοινό διαλογισμό». Ἀντίθετα, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας στήν ἀντιφώνησή του κατέστησε σαφές ὅτι ἡ εὐθύνη γιά τή συμερινή ἔνταση στό Αἰγαῖο ἀνήκει στήν Τουρκία πού ἐξακολουθεῖ νά προβάλλει «ἐπικίνδυνες προκλήσεις». Ὁ πρόεδρος Περτίνι, ἀναφερόμενος στό Κυπριακό, ἔδωσε τήν ἐντύπωση ὅτι πρόθεση τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς εἶναι νά ἐξασφαλίσει μόνο «τήν ἀνάπτυξη καί τήν εὐημερία τῆς ἑλληνοκυπριακῆς κοινότητας»... Σέ ἀντίθεση μέ τήν ἐκτίμηση αὐτή, ὁ Κ. Καραμανλῆς αἰσθάνθηκε τήν ἀνάγκη νά ὑπογραμμίσει ὅτι «ἡ περίπτωση τῆς Κύπρου δημιουργεῖ εὐθύνες γιά ὅλο τόν δημοκρατικό κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου γεννήθηκε καί ζεῖ αὐτή ἡ τραγωδία»... Γιά τόν πρόεδρο Καραμανλῆ ἡ οἰκοδόμηση τῆς ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο συναρτᾶται ἀπό μιά ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων πού θά πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ «στό κατώτερο δυνατόν ἐπίπεδο». Ἀντίθετα, γιά τήν Ἰταλική πλευρά, τό προέχον εἶναι ἡ Ἀτλαντική Συμμαχία, ἡ ὁποία θά πρέπει νά δίνει, κάθε φορά πού σημειώνονται «ἀπαράδεκτες πολιτικοστρατιωτικές πρωτοβουλίες», μιά ἀπάντηση σταθερή καί ὁμόφωνη... Ἡ ἐπίσκεψη Καραμανλῆ μπορεῖ νά μήν εἶχε θεαματικά, στιλπνά —ὅπως λένε οἱ Ἰταλοί—ἀποτελέσματα. Ἔδωσε ὅμως στήν ἰταλική πλευρά τή δυνατότητα νά ἐξοικειωθεῖ μέ τίς ἑλληνικές θέσεις σέ κρίσιμα θέματα, ὅπως εἶναι τό Κυπριακό, οἱ ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, ἡ προσήλωση τῆς χώρας στήν ὑπόθεση τῆς εἰρήνης κ.λ.π. Καί αὐτό εἶναι ὁπωσδήποτε κέρδος.

Καί γιά τή μετάβαση τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό Βατικανό, ἡ «Βραδυνή» θά σημειώσει, στίς 9 Ἀπριλίου:

Μεστότητα σέ οὐσία καί σέ ἰδέες διέκρινε τήν ἀντιφώνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ πρός τόν Πάπα. Ἦταν μιά διακήρυξη πίστεως πρός τό πνεῦμα, πρός τίς ἰδέες τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς εἰρήνης, πού προκάλεσε τά εὐμενέστερα τῶν σχολίων. Τό Βατικανό, ὅπως καί προηγουμένως ἡ Ρώμη, τίμησε ἰδιαίτερα τόν Ἕλληνα ἡγέτη, στόν ὁποῖο εἶχε ἀπευθύνει πρόσκληση γιά ἐπίσημη ἐπίσκεψη — μιά τιμή πού σέ λίγους μόνο ἐπιφύλαξε. Στό πρόσωπο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τίμησε τόν ἑλληνικό λαό, τό ἱστορικό παρελθόν, ἀλλά καί τό ρόλο τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας. Ξεχώρισε ἀκόμη τήν εὐρωπαϊκή προσωπικότητα πού οἱ Ἰταλοί εἶχαν ἀποδεχθεῖ καί ἀκούσει μέ ἐκτίμηση καί σεβασμό. Δέν εἶναι μικρό γιά τήν Ἑλλάδα τό ὄφελος.

«Ἐπίσκεψη φιλίας καί κύρους», χαρακτηρίζει στίς 7 Ἀπριλίου τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἕλληνα προέδρου ἡ «La Stampa», ἐνῶ τό πρακτορεῖο «Ansa» ὑπογραμμίζει:

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, πού σάν πρωθυπουργός κατώρθωσε τό 1974 νά πραγματοποιήσει τό θαῦμα, νά ἐπαναφέρει δηλ. χωρίς τραύματα τήν Ἑλλάδα στήν ὁμαλότητα, εἶναι ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας πού ἔρχεται στήν Ἰταλία, στά πλαίσια μιᾶς ἐπίσημης ἐπίσκεψης... Ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι ἕνα ἱστορικό ὄνομα στήν Ἑλλάδα καί κατέχει κυρίως δύο πρωτεῖα: ἐκεῖνο τῆς πολιτικῆς δραστηριότητας 45 χρόνων — σέ κεντρῶες πάντα θέσεις — καί ἐκεῖνο τοῦ ὅτι ὑπῆρξε ὁ μόνος στή χώρα του καί τήν Εὐρώπη πού παρέμεινε στό ἄξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐπί 14 χρόνια. Οἱ δύο πρωθυπουργίες τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀντιστοιχοῦν σέ ἀποφασιστικές φάσεις τῆς πρόσφατης ἑλληνικῆς ἱστορίας: Στήν πρώτη φάση, ἀπό τό 1955 ἕως τό 1963, ἡ Ἑλλάδα ἔθεσε τίς βάσεις τῆς μεταμόρφωσής της σέ σύγχρονη χώρα, διαδικασία πού σταμάτησε στή συνέχεια, ἀπό τό πραξικόπημα τῶν συνταγματαρχῶν. Κατά τή διάρκεια τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας ὁ Καραμανλῆς ἔζησε σέ ἐξορία στή Γαλλία, ὅπου ἔγινε σημεῖο ἀναφορᾶς, γιά ὅλη σχεδόν τήν ἑλληνική ἀντίσταση.

Μέ σοσιαλιστή πρωθυπουργό τόν κ. Α. Παπανδρέου, μεγάλο πολιτικό του ἀντίπαλο στό παρελθόν, ὁ κ. Καραμανλῆς διατηρεῖ σχέσεις ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καί εὐγένειας. Οἱ δύο, ὑπογραμμίζεται στούς ἑλληνικούς διπλωματικούς κύκλους, ἀποτελοῦν τούς συμπληρωματικούς ρόλους τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας: Ἡ «παράδοση» τοῦ γηραιοῦ προέδρου φιλελεύθερου καί μετριοπαθοῦς, ἐξισορροπεῖ ὁρισμένες τάσεις «ρήξεως» τοῦ Παπανδρέου καί ἀντίστροφα, οἱ κοινωνικοί ἀγῶνες τοῦ πρωθυπουργοῦ, προσδίδουν μεγαλύτερο κύρος στίς μεταρρυθμίσεις, πού ὁ κ. Καραμανλῆς εἶχε ἀρχίσει... Οἱ σχέσεις μεταξύ τῶν κ.κ. Καραμανλῆ καί Περτίνι ξεπερνοῦν τήν ἁπλή φιλοφρόνηση, γιατί κατά τήν ἐπίσκεψη τοῦ κ. Περτίνι στήν Ἑλλάδα ὁ τελευταῖος ἐξετίμησε ἰδιαίτερα τή σωφροσύνη μέ τήν ὁποία ὁ κ. Καραμανλῆς κατόρθωσε νά ὁδηγήσει τή χώρα του, χωρίς τραύματα, ἀπό τή δικτατορία στή δημοκρατία (5.4).

Στίς 5 Ἀπρίλίου, ἡ «Il Popolo» σχολιάζει:

Ἡ ἐπίσκεψη στήν Ἰταλία τοῦ πολιτικοῦ ἄνδρα, πού τήν ἐπομένη τῆς πτώσης τῶν συνταγματαρχῶν κατόρθωσε νά ἀποκαταστήσει στήν Ἑλλάδα τήν ἐλευθερία καί τή δημοκρατική τάξη καί πού ἐνέταξε μέ πολιτική συνέπεια τή χώρα του στήν Εὐρώπη, πρέπει νά θεωρηθεῖ σημαντική πολιτική πράξη ἐπιβεβαίωσης τῶν δεσμῶν μεταξύ τῶν δύο χωρῶν. Καί αὐτό σέ μιά στιγμή πού ἡ διεθνής κατάσταση παρουσιάζεται γεμάτη ἀπό ἐντάσεις καί διαδικασίες γιά τήν ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ παράλληλα διανύει μιά «πικρή» φάση ὀπισθοδρόμησης... Ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Ἰταλία μποροῦν νά συνεργασθοῦν, τή στιγμή μάλιστα πού ἡ Ἀθήνα δέν μπορεῖ νά μή συμμεριστεῖ τήν ἰταλική διπλωματική δραστηριότητα γιά τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς Μ. Ἀνατολῆς, τή διακριτική ἀλλά ἐντατική μεσολάβηση γιά μιά δίκαιη ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ καί τέλος τίς προσπάθειες γιά νά ἐκφύγει ἡ διαδικασία γιά τήν εὐρωπαϊκή ἑνότητα, ἀπό τά κωλύματα τῶν εὐρωπαϊκῶν συμφερόντων καί ἐγωισμῶν.

Καί ὁ σχολιογράφος, ἀφοῦ παρατηρεῖ ὅτι ἡ Ἑλλάδα δέν πρέπει νά ὑποκύψει στόν πειρασμό τῆς πολιτικοοικονομικῆς ἀπομονώσεως ἀπό τήν Εὐρώπη, καταλήγει παραθέτοντας ἀπόσπασμα μιᾶς συνεντεύξεως πού τοῦ εἶχε παραχωρήσει ὁ Κ. Καραμανλῆς τό 1979: *«Στό σημερινό κόσμο καμμιά εὐρωπαϊκή χώρα δέν μπορεῖ νά αὐταπατᾶται, ὅτι μπορεῖ νά ζήσει μόνη της. Ἡ δημιουργία μιᾶς ἑνωμένης Εὐρώπης ἐπιβάλλεται κατηγορηματικά».*

Τήν ἴδια μέρα, ἡ «Il Tempo» σημειώνει:

Ἡ πολιτική κατάσταση στήν Ἑλλάδα εἶναι πολύ διαφορετική ἀπό ἐκείνη πού ὑπῆρχε ὅταν ὁ Σ. Περτίνι πραγματοποίησε τήν ἐπίσκεψή του στήν Ἀθήνα. Ὁ σημερινός πρωθυπουργός εἶναι ὁ σοσιαλιστής Παπανδρέου, ἡ πολιτική τοῦ ὁποίου τείνει πρός θέσεις Τρίτου Κόσμου, καί ἐν πάση περιπτώσει εἶναι διαφορετική, ἄν ὄχι ἀντίθετη, πρός τήν ὅλη πολιτική Καραμανλῆ. Αὐτό ὅμως δέν ἐμποδίζει τόν Ἕλληνα πρόεδρο, πού εἶναι ὁ καλύτερος διπλωματικός ἀντιπρόσωπος τῆς χώρας του πού ἐπισκέφθηκε ποτέ τήν Ἰταλία, νά κάνει ἀκουστή τή φωνή του μέ τό κύρος πού τόν διακρίνει καί πού τοῦ τό ἀναγνωρίζουν ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι ἑταῖροι. Ἔτσι, θά μπορέσει νά ἐκθέσει στούς Ἰταλούς ἰθύνοντες τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Ἑλλάδα, ὅπως ἤδη ἔκανε ἐπιτυχῶς στίς Ἰνδίες καί στήν Αὐστραλία.

Τήν ἑπομένη, ἡ «Il Giornale» ὑπογραμμίζει:

Καραμανλῆς καί Περτίνι παρουσιάζουν μεγάλες ὁμοιότητες: Τήν ἰσχυρή καί μέ δύναμη θέλησης προσωπικότητα γιά τή δημοκρατία καί τό ἀντιφασιστικό παρελθόν, παρά τή διαφορετική τους προέλευση.

Ὁ ἰταλικός τύπος δέν θά παραλείψει νά δώσει ἰδιαίτερη ἔμφαση στήν ἐξαιρετική τιμή πού ἀπέδωσε στόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὁ Πάπας. Ἀπό τήν πλευρά της ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἁγίας Ἕδρας «Osservatore Romano» (7.4), ἀφοῦ ἀναφέρεται στή συμβολή τῆς Ἑλλάδος στήν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ καί στή θέληση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ «νά ἀκολουθήσει τήν ὁδό τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης στά πλαίσια τῆς ἐλευθερίας καί τοῦ διαλόγου μέ τούς ἄλλους λαούς», ὑπογραμμίζει:

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπίσημης ἐπίσκεψης τοῦ κ. Καραμανλῆ στό Βατικανό, ἀπευθύνεται εὐσεβής καί θερμός χαιρετισμός στόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Ἡ συνάντηση Καραμανλῆ-Πάπα ἀποτελεῖ διαβεβαίωση τῶν δεσμῶν ἐκτίμησης καί συνεργασίας πού ἑνώνουν τό εὐγενές ἑλληνικό ἔθνος μέ τήν Ἁγία Ἕδρα.

12 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου.

[Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε λίγες ἡμέρες μετά τήν ψήφιση ἀπό τή Βουλή τοῦ Προϋπολογισμοῦ '82. Στή σχετική ὁμιλία του ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, ὁ πρωθυπουργός ἰσχυρίστηκε ὅτι παράγοντας τῆς ΝΔ εἶχε ἐνεργήσει, στό ἐξωτερικό, γιά τή ματαίωση δανειοδοτήσεων πρός τήν Ἑλλάδα. Ἡ ἄρνηση τοῦ Α. Παπανδρέου νά ἀνακοινώσει ἀπό τοῦ βήματος τό ὄνομα καί τά στοιχεῖα πού διαθέτει, εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τήν ἀποχώρηση τῆς ΝΔ ἀπό τήν αἴθουσα καί τήν περαιτέρω ὄξυνση τοῦ ἤδη τεταμένου πολιτικοῦ κλίματος.]

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν Ἱσπανό πρωθυπουργό, Λ. Κάλβο Σοτέλο, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα, στό πλαίσιο τῶν προσπαθειῶν του να ἐξασφαλίσει τήν ἑλληνική ὑποστήριξη γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ.

Τέλος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, Σεραφείμ.

22 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν πρωθυπουργό τῆς Δανίας, Α. Γιόργκεσεν.

Τό μεσημέρι, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας — κατά τή διάρκεια εἰδικῆς τελετῆς πού ἔγινε στό Μέγαρο τῆς Παλαιᾶς Βουλῆς — ἐπέδωσε τά διεθνῆ βραβεῖα τοῦ «Ἱδρύματος Ὠνάση» στό Γάλλο ἰατρό, Μπ. Κουσνέρ καί στόν Ἕλληνα καθηγητή ἀρχαιολόγο, Μ. Ἀνδρόνικο.

23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1982

Ὁρκίζεται ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὡς ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν ὁ Ι. Καψῆς.

4-7 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς ΛΔ Ρουμανίας, Ν. Τσαουσέσκου, συνοδευόμενος ἀπό τήν ἀντιπρόεδρο καί σύζυγό του, Ἕλενα, τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καί τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν καί Βαριᾶς Βιομηχανίας, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα.

Τό Ρουμάνο πρόεδρο ὑποδέχτηκαν στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ πρωθυπουργός, ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ἡγεσία τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας. Τό ἀπόγευμα, πραγματοποιήθηκε ἡ πρώτη συνάντηση τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο Κρατῶν.

Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Ρουμάνου προέδρου. Στήν προσφώνησή του, ὁ ἀρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἐπεσήμανε ὅτι ἡ συχνότητα τῶν διμερῶν ἐπαφῶν ἀντανακλοῦσε τό βαθμό τῆς προόδου πού εἶχε σημειωθεῖ τά τελευταῖα χρόνια στίς διμερεῖς σχέσεις, οἱ ὁποῖες, μάλιστα, ἀναπτύσσονταν στά πλαίσια μιᾶς εὐρύτερης συνεργασίας στό βαλκανικό χῶρο. Τά Βαλκάνια ἀναδεικνύονταν σέ μιά ἀπό τίς πλέον ἤρεμες περιοχές τοῦ κόσμου, σέ μιά ἐποχή συγκρούσεων καί αἱματηρῶν ἀντιθέσεων. Τήν ἀτμόσφαιρα αὐτή, ὅμως, διετάρασσε ἡ Τουρκία, μέ τήν ἀπαράδεκτη συμπεριφορά της ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, καί ἰδιαίτερα στό Κυπριακό. Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἀναφέρθηκε ἀκόμη σέ ταύτιση ἀπόψεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Ρου-

μανίας σχετικά μέ τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν καί τήν κατοχύρωση τῆς εἰρήνης, «πού δέν μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ παρά μόνο μέ τήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων στό κατώτατο δυνατό ἐπίπεδο». Ἔκαμε, ἀκόμη, ἰδιαίτερη ἀναφορά στό Κυπριακό, καί στήν ἀνάγκη νά ἐφαρμοστοῦν, ἐπιτέλους, οἱ ἀποφάσεις τῆς διεθνοῦς κοινότητας γιά τό ζητημα.

Στήν ἀντιφώνησή του, ὁ πρόεδρος τῆς Ρουμανίας ἀναφέρθηκε καί αὐτός στή σημαντική πρόοδο στίς διμερεῖς σχέσεις, ἀνέπτυξε τίς θέσεις τῆς χώρας του σχετικά μέ τήν ἀπομάκρυνση τῶν πυραύλων ἀπό τά Βαλκάνια, τόνισε ὅτι θεωροῦσε τή στιγμή ὥριμη γιά πραγματοποίηση βαλκανικῆς συναντήσεως κορυφῆς καί ἐπεσήμανε τήν ἀνάγκη ἐπιλύσεως τοῦ Κυπριακοῦ μέσω τῆς διασφαλίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας, ἀσφάλειας καί ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας τῆς χώρας, καθώς καί τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν δύο κοινοτήτων.

Τήν ἑπομένη, ὁ Ν. Τσαουσέσκου κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη. Στή συνέχεια, συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, μέ τόν ὁποῖο καί ὑπέγραψε συμφωνία πλαίσιο γιά τήν οἰκονομική, τεχνολογική, ἐπιστημονική καί βιομηχανική διμερῆ συνεργασία. Τό ἴδιο ἀπόγευμα, ἡ σύζυγος τοῦ Ρουμάνου προέδρου παρέστη σέ ἔκτακτη συνεδρίαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατά τήν ὁποία ἐκφώνησε ὁμιλία γιά θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Στίς 6 Μαΐου, ὁ πρόεδρος Τσαουσέσκου καί ἡ σύζυγός του, συνοδευόμενοι ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, πραγματοποίησαν κρουαζιέρα στό Σαρωνικό καί ἐπισκέφθηκαν τόν ναό τῆς Ἀφαίας στήν Αἴγινα.

Ὁ ἀρχηγός τοῦ ρουμανικοῦ Κράτους ἀναχώρησε τήν ἑπομένη, ἀφοῦ συναντήθηκε ἐκ νέου μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

7 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινιάζει τό Κέντρο Ξένου Τύπου καί τήν ἔκθεση «40 Χρόνια Ἑλληνικῆς Δημοσιογραφικῆς Φωτογραφίας», στό Κτίριο τῆς Ἑνώσεως Ἀνταποκριτῶν Ξένου Τύπου.

Σέ σύντομη προσφώνησή του πρός τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὁ πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως, Κ. Τσατσαρώνης, θά ὑπογραμμίσει τή συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, μέ ἐνέργειες τοῦ ὁποίου ἐξασφαλίστηκε τό κτίριο.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ, διότι μοῦ δίνετε σήμερα τήν εὐκαιρία νά ἐγκαινιάσω τό λαμπρό αὐτό ἐντευκτήριο καί τή φωτογραφική ἔκθεση.

»Σᾶς εὐχαριστῶ προπαντός διότι μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω ἀπόψε μέ τούς ἐκπροσώπους τοῦ ξένου Τύπου. Παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι, ἄν ἐβοήθησα τό σωματεῖο σας, τήν Ἕνωσή σας, νά ἀποκτήσει τή στέγη αὐτή, τό ἔκανα διότι ἐκτιμῶ ἰδιαίτερα τήν ἀποστολή σας. Μιά ἀποστολή ἡ ὁποία συνίσταται στήν ἐνημέρωση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης γιά ὅ,τι συμβαίνει στή χώρα μας.

»Μέ τίς ἀνταποκρίσεις σας δίνετε τήν εἰκόνα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῆς Ἑλλάδος σέ ὅλες της τίς ἐκδηλώσεις: τήν πολιτική, τήν πολιτιστική, τήν οἰκονομική, τήν κοινωνική. Καί μέ τά μάτια τά δικά σας βλέπει ὁ ἔξω κόσμος τήν χώρα μας καί τό λαό της.

»Καί αὐτό προσδίδει ἰδιαίτερη σημασία στήν ἀποστολή σας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ διεθνής κοινή γνώμη μπορεῖ νά ἐπηρεάσει θετικά ἤ ἀρνητικά τήν ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων τῆς χώρας μας.

»Πρέπει νά πῶ ὅτι τήν ἀποστολή αὐτή τήν ἐκπληρώνετε μέ αἴσθημα εὐθύνης καί ἀντικειμενικότητας — ἄν ἐξαιρέσω βέβαια ὁρισμένες περιπτώσεις, ἐλάχιστες, πού μπορεῖ ἡ συμπεριφορά ἡ δική μας να ὁδηγήσει σέ ἐσφαλμένες ἐκτιμήσεις. Πάντως, εἶμαι βέβαιος ὅτι καί στό μέλλον θά συνεχίσετε νά βοηθᾶτε τόν τόπο μας, ὅπως τό κάνατε καί στό παρελθόν, ἀπηλλαγμένοι ἀπό τίς δικές μας προκαταλήψεις».

8 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, Ι. Ἀλευρᾶ, ὁ ὁποῖος τή μεθεπομένη θά ἀναχωρήσει γιά ἐπίσημη ἐπίσκεψη στό Παρίσι. Ὅπως ἔγινε γνωστό, ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς μετέφερε θερμό μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ πρός τό Γάλλο πρόεδρο, Φρ. Μιττερράν.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει μήνυμα πρός τό Α' Πανελλήνιο Συνέδριο Καθηγητῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἱδρυμάτων:

«Λυποῦμαι, γιατί λόγω κωλύματος δέν ἠμπορῶ νά ἀνταποκριθῶ στήν πρόσκλησή σας καί νά κηρύξω τήν ἔναρξη τοῦ Συνεδρίου σας.

»Σᾶς συγχαίρω, πάντως, γιά τήν πρωτοβουλία σας κι εὔχομαι τά συμπεράσματά σας νά συμβάλουν στήν ὀρθή ἀντιμετώπιση τῶν κρισίμων προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἀνώτατη Παιδεία στή χώρα μας.

»Ἡ πεῖρα σας ἀλλά καί ἡ ὑπεύθυνη θέση πού κατέχετε, ἀποτελοῦν ἐγγύηση ὅτι θά διατυπώσετε μέ θάρρος καί ἐπιστημονική ἀντικειμενικότητα τίς ἀπόψεις σας ἐπί τῶν θεμάτων πού θά ἀπασχολήσουν τό Συνέδριό σας».

Κύριο ἀντικείμενο τοῦ Συνεδρίου ἦταν οἱ προτεινόμενες ἀπό τήν Κυβέρνηση θεσμικές ἀλλαγές στά ΑΕΙ.

11 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη, Μ. Στέρνς:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τόν Ἀμερικανό πρέσβη κύριο Στέρνς. Ἐν ὄψει τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως τοῦ κυρίου Χαίηγκ στήν Ἀθήνα, ὁ κύριος Στέρνς, ἀναφερόμενος στήν σημερινή κατάσταση

τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων, εἶπε ὅτι ἡ Οὐάσιγκτων πιστεύει ὅτι ἡ Κυβέρνηση Παπανδρέου ἀντιμετωπίζει μέ ρεαλισμό τίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Ἀμερική καί ἔχει, κατά συνέπεια, μιά σχετική αἰσιοδοξία ὅτι τά προβλήματα τῶν δύο χωρῶν θά ρυθμισθοῦν τελικά κατά τρόπο ἱκανοποιητικό καί γιά τίς δύο πλευρές.

»Εἰδικότερα, ὡς πρός τήν ἐπίσκεψη Χαίηγκ, ὁ κύριος Στέρνς τήν χαρακτήρισε χρήσιμη γιατί, ὅπως εἶπε, πιστεύει ὅτι θά συμβάλει στήν διευκρίνηση τῶν ἐκατέρωθεν ἀπόψεων καί στήν ἀποκατάσταση μεγαλύτερης ἐμπιστοσύνης μεταξύ τῶν δύο Κυβερνήσεων.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίησή του γιά τά ἀνωτέρω καί ἀνέλυσε, στή συνέχεια, τό πλέγμα τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων. Ὁ κύριος πρόεδρος τόνισε ἰδιαίτερα ὅτι δέν ὑπάρχουν οὐσιαστικά διμερῆ προβλήματα μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἀμερικῆς καί ὅτι οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν θά ἦταν σήμερα ἄριστες ἐάν δέν παρενεβάλλετο σ' αὐτές ὁ τουρκικός παράγων. Ἡ Ἑλλάς αἰσθάνεται ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τήν Τουρκία. Εἶναι, ἑπομένως, γι' αὐτήν ζωτικό τό θέμα τῆς παροχῆς ἐγγυήσεως, εἴτε ἀπό τό NATO, εἴτε ἀπό τήν Ἀμερική, γιά τήν ἐθνική της ἀσφάλεια. Καί ἡ Ἑλλάς θά ἀπεδέχετο διατύπωση τέτοια πού νά καλύπτει καί τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία ὥστε νά μή θίγεται ἡ Τουρκία. Τό γεγονός ὅτι ἡ Τουρκία δέν ἀποδέχεται οὔτε αὐτό, σημαίνει ὅτι ἔχει δόλο. Ἐάν ἡ Ἀμερική παράσχει αὐτή τήν ἐγγύηση, ὅλα τά ἄλλα προβλήματα θά βροῦν εὔκολα τήν λύση τους. Δεδομένου δέ ὅτι τό θέμα εἶναι περισσότερο ψυχολογικό παρά οὐσιαστικό, δέν θά ἔπρεπε νά ὑπάρχουν δυσκολίες ἀπό ἀμερικανικῆς πλευρᾶς.

»Ἀπό τήν ἀπάντηση τοῦ κυρίου Στέρνς, προέκυψε σαφῶς ὅτι οἱ Ἀμερικανοί δέν εἶναι πρόθυμοι νά παράσχουν μιά τέτοια ἐγγύηση, ὅσο διαρκεῖ ἡ ἔνταση στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις. Ὁ κύριος Στέρνς συνέστησε τήν ἔναρξη ἑλληνοτουρκικοῦ διαλόγου, ἀφήνοντας νά ἐννοηθεῖ ὅτι μετά ἀπό αὐτό, ἄν ὄχι μετά τήν ρύθμιση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν προβλημάτων, θά μποροῦσε νά παρασχεθεῖ ἡ ἀμερικανική ἐγγύηση.

»Ὁ κύριος πρόεδρος παρατήρησε ὅτι τότε θά ἦταν πιά περιττή ἡ ἐγγύηση αὐτή.

»Ὁ κύριος Στέρνς εἶπε, ἐπίσης, ὅτι ἡ Ἀμερική δυσχεραίνεται νά ἐγγυηθεῖ οὕτως ἤ ἄλλως ὅλα τά ἑλληνικά σύνορα, λόγω τοῦ προβλήματος τοῦ ἐναερίου χώρου — πρόβλημα τό ὁποῖο δέν ὑπάρχει βέβαια γιά τά χερσαῖα σύνορα τῆς Ἑλλάδος.

»Ὁ κύριος πρόεδρος παρατήρησε ὅτι, πέραν τῶν στρατηγικῶν ὑπολογισμῶν, ὁ κύριος Παπανδρέου ἔχει πολιτική ἀνάγκη αὐτῆς τῆς ἐγγυήσεως, ἤ κάποιας ἄλλης παραχωρήσεως, γιά νά δικαιολογήσει τήν παρέκκλισή του ἀπό τίς προεκλογικές θέσεις του καί συνέστησε στόν Ἀμερικανό πρέσβη νά δείξει ἡ Οὐάσιγκτων κατανόηση στήν πλευρά αὐτή τοῦ προβλήματος, γιά νά μπορέσει ἔτσι ἡ Ἑλλάς νά παραμείνει στό NATO.

»Ὁ κύριος Στέρνς ἀπάντησε ὅτι εἶναι ἐνήμερος αὐτῆς τῆς πτυχῆς τοῦ προβλήματος.

»Ἐπειδή ὁ κύριος Στέρνς ἐξέφρασε ἀμφιβολίες κατά πόσο θά καταστεῖ δυνατή μιά συνάντηση τοῦ κυρίου Παπανδρέου μέ τόν πρόεδρο Ρῆγκαν στήν Βόννη τόν προσεχῆ Ἰούνιο, ὁ κύριος πρόεδρος ὑπέδειξε στόν κύριο Στέρνς τήν ἀναγκαιότητα τῆς πραγματοποιήσεως τῆς συναντήσεως αὐτῆς καί τόνισε τίς δυσάρεστες πολιτικές ἐπιπτώσεις πού θά ὑπάρξουν στήν Ἑλλάδα ἐάν τοῦτο δέν συμβεῖ.

»Τέλος, ὁ κύριος πρόεδρος τόνισε ἐπανειλημμένα στόν Ἀμερικανό πρέσβη ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο, γιά πολλούς λόγους, νά προχωρήσει μέ ταχύ ρυθμό ἡ διαδικασία τῆς ἐπιλύσεως τῶν ἐκκρεμῶν προβλημάτων τῆς Ἑλλάδος μέ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί μέ τό NATO»[35].

14 ΜΑΪΟΥ 1982

Ἐνόψει τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν στήν Ἀθήνα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

15 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ, Α. Χαίηγκ, ὁ ὁποῖος εἶχε φτάσει τό ἴδιο πρωί στήν Ἀθήνα, προερχόμενος ἀπό τήν Ἄγκυρα. Σύμφωνα μέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, σέ μακρά καί ἐγκάρδια συνομιλία ἐξετάστηκαν, μεταξύ ἄλλων, θέματα ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος, γιά τά ὁποῖα ὁ Α. Χαίηγκ ἐπέδειξε «εἰλικρινῆ κατανόηση».

Εἶχαν προηγηθεῖ πολύωρες συνομιλίες μεταξύ τοῦ πρωθυπουργοῦ καί τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ. Ὅπως δήλωσε ὁ Α. Παπανδρέου, τέθηκαν, σέ κλίμα εἰλικρίνειας καί εὐθύτητας, ὅλα τά προβλήματα πού ἀφοροῦσαν τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, τίς σχέσεις Ἑλλάδος - NATO, καθώς καί τό Κυπριακό, καί ὁ Α. Χαίηγκ ἐπέδειξε θετικό πνεῦμα. Ἡ συνάντηση, συνέχισε ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός, ἀποσκοποῦσε νά διαμορφώσει τά πλαίσια γιά περαιτέρω διάλογο, πού θά ὁδηγήσει σέ λύση πού ἐγγυᾶται τήν ἐδαφική ἀκεραιότητα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξάλλου, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεως Χαίηγκ, ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ, Ρ. Ρῆγκαν, ἀπέστειλε πρός τόν Κ. Καραμανλῆ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἀγαπητέ κ. πρόεδρε,

»Χαίρομαι γιατί ἡ ἐπίσκεψη τοῦ ὑπουργοῦ Χαίηγκ στήν Ἀθήνα μοῦ δίνει τήν εὐκαιρία νά ἐκφράσω τό σεβασμό καί τό θαυμασμό μου γιά τήν ἐμπνευσμένη ἡγεσία πού προσφέρατε στή δημοκρατική διακυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος.

»Ἡ σχέση μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἶναι μοναδική· οἱ χῶρες μας καί οἱ λαοί μας συνδέονται μέ δεσμούς κοινῆς ἱστορίας καί κοινῶν ἀξιῶν. Ἀποτελεῖ ἀμετακίνητη πολιτική τῆς Κυβερνήσεώς μου νά ἐργαστοῦμε μαζί μέ τήν Ἑλλάδα πρός τό κοινό συμφέρον τῶν δύο χωρῶν. Αὐτό τό μήνυμα ζήτησα ἀπό τό ὑπουργό Χαίηγκ νά διαβιβάσει στόν πρωθυπουργό Παπανδρέου.

»Παρακαλῶ δεχθεῖτε τίς προσωπικές μου εὐχές, καθώς ἀντιμετωπίζετε τούς στόχους τοῦ μέλλοντος»[36].

Ὁ Α. Χαίηγκ, ἀπό τήν πλευρά του, ἀναφέρθηκε

μέ ἰδιαίτερο σεβασμό στό πρόσωπο τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τόσο κατά τήν ἄφιξή του στήν ἑλληνική πρωτεύουσα ὅσο καί κατά τή συνέντευξη πού παραχώρησε μετά τό πέρας τῶν συνομιλιῶν. Κατά τήν ἄφιξή του, συγκεκριμένα, καί ἀφοῦ τόνισε ὅτι προσέβλεπε μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον στίς ἐπαφές του μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση, ἀνέφερε:

«Ἐπίσης θά ἐπισκεφθῶ καί θά ὑποβάλω τά σέβη μου στόν πρόεδρο Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ, ἄνδρα πού γνωρίζω ἀπό πολλά χρόνια, ἄνδρα πού ὑπῆρξε ἡ πηγή καί ἡ δύναμη γιά τή δημοκρατία στήν Ἑλλάδα καί στή Δυτική Εὐρώπη».

Κατά τή συνέντευξή του, τόνισε ἀκόμη:

«Ἀποτελεῖ γιά μένα εἰδικό προνόμιο ἡ ὡραία συνομιλία μου μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆ, τόν ὁποῖο γνωρίζω ἀπό πολλά χρόνια καί πού τείνει νά καταστεῖ ὁ Νέστορας τῆς πολιτικῆς στήν Εὐρώπη, τόσο λόγω τῆς μεγάλης ἐμπειρίας του ὅσο καί γιά τήν ἀφοσίωσή του στίς δημοκρατικές ἀξίες τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου καί τή συμβολή του στήν ἐδραίωσή τους γιά πολλά χρόνια».

18-20 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ γενικός κυβερνήτης τοῦ Καναδᾶ, Ε. Σράυερ, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Π. ντέ Μπανέ, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα. Τόν ὑποδέχτηκαν, στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ πρωθυπουργός, ὁ προέδρος τῆς Βουλῆς καί μέλη τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ γενικός κυβερνήτης τοῦ Καναδᾶ κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καί ἔγινε δεκτός στό Προεδρικό Μέγαρο ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, στόν ὁποῖο καί μετέφερε τό ἀκόλουθο μήνυμα τοῦ Καναδοῦ πρωθυπουργοῦ, Π. Τρυντώ:

«Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας τῆς ἐπισκέψεως τοῦ γενικοῦ κυβερνήτη στή χώρα σας γιά νά σᾶς μεταφέρω τά φιλικά μου αἰσθήματα καί τούς πιό ἐγκάρδιους χαιρετισμούς μου.

»Ὁ γενικός κυβερνήτης θά σᾶς ἐπαναλάβει τήν πρόσκληση νά ἐπισκεφθεῖτε τόν Καναδά, τήν ὁποία ἤδη εἶχα τήν εὐκαιρία τόσες φορές νά σᾶς ἀπευθύνω. Θά ἤθελα νά πιστέψετε ὅτι θά εἴμαστε πολύ εὐτυχεῖς νά σᾶς ὑποδεχθοῦμε στόν Καναδά, ὅποτε μπορεῖτε, καί θά μοῦ εἶναι πολύ εὐχάριστο νά ἔχω τήν εὐκαιρία νά σᾶς ξαναδῶ».

Τό μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε πρόγευμα πρός τιμή του Ε. Σράυερ, τόν ὁποῖο καί προσφώνησε:

«Κύριε γενικέ διοικητά,

»Σᾶς ὑποδεχόμεθα στήν Ἑλλάδα μέ ἰδιαίτερη χαρά καί ἱκανοποίηση. Σᾶς ὑποδεχόμεθα σάν τόν ὑψηλό ἐκπρόσωπο μιᾶς φίλης χώρας, γιά τήν ὁποία οἱ Ἕλληνες τρέφουν ἀγάπη καί θαυμασμό.

»Εἶναι γνωστό ὅτι οἱ δύο χῶρες μας συνδέονται μέ παλαιά καί ἀδιατάρακτη φιλία. Ἔχουμε κοινές πολιτιστικές ρίζες. Πιστεύουμε στίς ἴδιες πνευματικές καί ἠθικές ἀξίες. Βρεθήκαμε, κατά τή διάρκεια τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, στά ἴδια χαρακώματα, ὑπερασπιζόμενοι τίς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Καί, γιά νά προστατεύσουμε τίς ἀρχές αὐτές καί στό μέλλον, ἐνταχθήκαμε στήν ἴδια συμμαχία.

»Στούς παραδοσιακούς αὐτούς δεσμούς ἰδιαίτερη θέση κατέχει, βέβαια, ἡ παρουσία στή χώρα σας μιᾶς μεγάλης ἑλληνικῆς κοινότητας. Μιᾶς κοινότητας πού εὐημερεῖ καί προοδεύει, χάρις στίς δυνατότητες πού τῆς προσφέρει ἡ φιλόξενη καί φιλελεύθερη χώρα σας.

»Κύριε γενικέ διοικητά,

»Ἡ στενή φιλία πού συνδέει τούς δύο λαούς μας προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία σήμερα, πού ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται κατά τρόπο πού νά δικαιολογεῖ ζωηρές ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Καί αὐτό, γιατί οἱ ἀρχές πού καθιερώσαμε μεταπολεμικά γιά τήν εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν καί στίς ὁποῖες συνεχῶς διακηρύσσουμε τήν πίστη μας, παραβιάζονται καθημερινά καί σέ ὅλες σχεδόν τίς ἠπείρους. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν σήμερα τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Θά μποροῦσα νά ἀναφέρω πολλά παραδείγματα. Τά πιό χαρακτηριστικά ὅμως εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στήν περιοχή πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία, καί ποῦ τόν τελευταῖο καιρό παρουσιάζουν ἔξαρση ἐπικίνδυνη. Τό Μεσανατολικό παραμένει ἐκκρεμμές καί μέ τίς πολιτικές καί οἰκονομικές προεκτάσεις πού παίρνει, γίνεται κάθε μέρα καί πιό ἐπικίνδυνο γιά τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Ἡ σύγκρουση μεταξύ τοῦ Ἰράκ καί τοῦ Ἰράν, ἂν δέν τερματισθεῖ ἔγκαιρα, μπορεῖ νά διευρυνθεῖ καί νά πάρει καί αὐτή διαστάσεις ἐπικίνδυνες γιά τή διεθνῆ εἰρήνη. Τό ἴδιο θά μποροῦσε νά λεχθεῖ γιά τό Ἀφγανικό καί τό Πολωνικό, πού τραυμάτισαν βαρύτατα τή διεθνῆ ὕφεση καί κατέστησαν καί αὐτά χρόνιες ἑστίες ἀναταραχῆς στόν κόσμο. Ἄφησα τελευταῖο τό Κυπριακό, καί διότι μᾶς συγκινεῖ ἰδιαίτερα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες, ἀλλά καί διότι ἤθελα νά τονίσω τό γεγονός ὅτι ἀποτελεῖ ντροπή γιά τόν δημοκρατικό κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου δημιουργήθηκε καί συνεχίζεται αὐτή ἡ τραγωδία.

»Καί σάν νά μήν ἔφθαναν ὅλα αὐτά, ἔχομε τελευταῖα καί τήν ἀγγλοαργεντινή διένεξη πού, ἂν δέν διευθετηθεῖ ἀμέσως, θά μεταβληθεῖ καί αὐτή σέ χρόνια διεθνῆ πληγή.

»Κύριε γενικέ διοικητά,

»Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀντιμετωπίζει σήμερα μία ἔντονη καί πολύμορφη κρίση, πού μᾶς ὑποχρεώνει νά ἐντείνουμε καί νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά προστατεύσουμε τήν εἰρήνη.

»Γιά νά ἐπιτύχουμε ὅμως στίς προσπάθειες αὐτές, θά πρέπει νά ἀναζητήσουμε μέ εἰλικρίνεια τά αἴτια πού προκαλοῦν τήν κρίση αὐτή καί νά προσδιορίσουμε μέ θάρρος τά μέσα τῆς θεραπείας της.

»Κατά τή γνώμη μου, πέρα ἀπό τήν ἀλαζονεία καί τήν πλεονεξία, πού προκαλοῦν συνήθως τίς διεθνεῖς διενέξεις, ἡ γενικώτερη κρίση τῆς ἐποχῆς μας ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία πού ἐπικρατεῖ στή διεθνῆ ζωή. Μιά δυσπιστία πού τροφοδοτεῖ τόν ἀνταγωνισμό τῶν ἐξοπλισμῶν καί θέτει σέ κίνδυνο τή διεθνῆ εἰρήνη.

Συνάντηση μέ τόν 'Αμερικανό ὑπουργό 'Εξωτερικῶν.

»Πολλά εἶναι βέβαια τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τή διεθνῆ κοινωνία. Τό σοβαρώτατο ὅμως καί τό πιό ἐπεῖγον εἶναι τό θέμα τῶν ἐξοπλισμῶν. Γιατί ἀφορᾶ στήν εἰρήνη καί ἐπηρεάζει ἄμεσα ἤ ἔμμεσα καί ὅλα τά ἄλλα. Παρά ταῦτα, τό κρίσιμο αὐτό θέμα τό ἀντιμετωπίζουμε κατά τρόπο πού νά ἐπιβεβαιώνει τόν παραλογισμό καί τήν ὑποκρισία πού κυριαρχοῦν στήν ἐποχή μας.

»Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι, μέ τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν μποροῦμε νά λύσουμε τά δύο μεγαλύτερα προβλήματα πού, ἐπί αἰῶνες, ἀπασχολοῦν τόν ἄνθρωπο. Τήν ἐδραίωση, δηλαδή, τῆς εἰρήνης καί τή θεραπεία τῆς ἀνθρώπινης ἀθλιότητας.

»Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι, γιά νά ἀνακόψουμε τόν ἀνταγωνισμό τῶν ἐξοπλισμῶν πρέπει νά ἀποκαταστήσουμε τήν ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη· ὅτι, γιά νά ἀποκαταστήσουμε τήν ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, πρέπει νά ἐνισχύσουμε τόν παράγοντα τῆς ἀσφάλειας. Καί ὅτι, γιά νά ἐνισχύσουμε τόν παράγοντα τῆς ἀσφάλειας, χρειάζεται νά ἀποδεχθοῦμε τήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Ἐκεῖνοι πού ἀρνοῦνται τή διαδικασία αὐτή — καί τήν ἀρνοῦνται βέβαια ἐκεῖνοι πού ἔχουν ὑπεροχή — ὑποκρίνονται ὅτι διακηρύσσουν τήν πίστη τους στήν εἰρήνη. Ἡ ὕπαρξις, ἐξ ἄλλου, τῶν δύο συνασπισμῶν ὄχι μόνο δέν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στή διαδικασία αὐτή, ἀλλά ἠμπορεῖ νά ἀποτελέσει τή μόνη ἐγγύηση γιά τήν ἐφαρμογή της, ἐφ' ὅσον παραμένει ἀνήμπορος ὁ Ὀργανισμός τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

»Εἶναι γνωστό ὅτι, τό μέγα αὐτό πρόβλημα τῶν ἐξοπλισμῶν τό συζητοῦμε κάθε μέρα καί σέ ὅλους τούς διεθνεῖς ὀργανισμούς. Καί τό συζητοῦμε κατά τρόπο πού κινδυνεύουμε νά γελοιοποιηθοῦμε, ἀφοῦ οἱ συζητήσεις μας ἀποβαίνουν ἄκαρπες. Ἀποβαίνουν δέ ἄκαρπες γιατί, στήν ἀμοιβαία δυσπιστία πού ἀνέφερα προστίθεται ἡ ἔλλειψις καλῆς πίστεως καί θάρρους. Γιά νά ἐκτιμηθοῦν οἱ ἀληθειες αὐτές, θά πρέπει νά ὑπομνησθεῖ, ὅτι ἡ πρώτη διάσκεψις γιά τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν ἔγινε στή Χάγη, τό 1899. Ἔκτοτε, ἔγιναν καί γίνονται ἀλλεπάλληλες διεθνεῖς διασκέψεις, πού περιορίζονται ὅμως σέ διαπιστώσεις πού καταλήγουν στή διατύπωση εὐχῶν.

»Εἶναι καιρός ὅμως νά τερματιστθεῖ ἡ φάσις τῶν διαπιστώσεων καί νά μποῦμε στή φάση τῶν ἀποφάσεων. Γιατί τό ἐνδεχόμενο ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου δέν μᾶς προσφέρει πλέον τήν πολυτέλεια τῶν ἀτερμόνων συζητήσεων ἐπί ἑνός θέματος, ἐπί τοῦ ὁποίου ὅλοι κατ' ἀρχήν συμφωνοῦμε καί τό ὁποῖο ἀνταποκρίνεται στίς ἐπιθυμίες ὅλων τῶν λαῶν.

»Πιστεύω, κύριε γενικέ διοικητά, ὅτι ἡ σημερινή ἐπίσκεψή σας στή χώρα μου, πού εἶναι ἡ πρώτη σέ ἐπίπεδο ἀρχηγοῦ Κράτους, θά ἀποτελέσει σταθμό στή φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τους.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου καναδικοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς βασιλίσσης τοῦ Καναδᾶ καί ὑπέρ τῆς ὑγείας καί εὐτυχίας ὑμῶν καί τῆς κυρίας Σράυερ».

Ἀπαντώντας ὁ Ε. Σράυερ, ἀναφέρθηκε στούς παραδοσιακούς δεσμούς φιλίας τῶν δύο χωρῶν, πού συσφίγγει ἡ ἑλληνική ὁμογένεια στόν Καναδᾶ, ἐνῶ ὑπογράμμισε τό γεγονός ὅτι ἡ ἐπίσκεψή του εἶναι ἡ πρώτη Καναδοῦ γενικοῦ κυβερνήτη στήν Ἑλλάδα.

Τήν ἑπομένη, ὁ Ε. Σράυερ κατέθεσε στέφανο στό πολεμικό νεκροταφεῖο τῆς Κοινοπολιτείας, καί ἐπισκέφθηκε τήν Ἀκρόπολη καί τό Δημαρχεῖο Ἀθηνῶν, ὅπου ὁ δήμαρχος, Δ. Μπέης, τοῦ ἐπέδωσε τό χρυσό μετάλλιο τῆς πόλεως. Τό μεσημέρι, ὁ γενικός κυβερνήτης συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος ἀργότερα παρέθεσε πρόγευμα πρός τιμή του. Τό ἀπόγευμα ἔδωσε δεξίωση γιά τά μέλη τῆς καναδικῆς παροικίας, ἐνῶ τό βράδυ παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

Μετά τό πέρας τῆς ἐπισκέψεώς του, ὁ Ε. Σράυερ ἀπέστειλε στόν Ἕλληνα πρόεδρο τό ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Κύριε πρόεδρε,

»Καθώς φεύγομε ἀπό τήν ὡραία σας χώρα, ἡ σύζυγός μου, ἐγώ καί οἱ κόρες μας, ἐπιθυμοῦμε νά γνωρίζετε πόσο ἐκτιμήσαμε τήν εὐγένειά σας κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς μας. Πρός σᾶς καί τόν ἑλληνικό λαό ἐκφράζομε ἐγκάρδιες εὐχαριστίες γιά τήν θερμή καί φιλική ὑποδοχή, τῆς ὁποίας ἐτύχαμε. Ἐλπίζω εἰλικρινά ὅτι θά ἔχομε σύντομα τήν μεγάλη ἱκανοποίηση νά σᾶς δεχθοῦμε στόν Καναδά».

20 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Ε. Ἀβέρωφ -Τοσίτσα.

Τό ἀπόγευμα ὁ Κ. Καραμανλῆς θά δεχτεῖ τόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκ. Τόρν, μέ τόν ὁποῖο εἶχε μακρά συνομιλία γιά τήν πορεία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας καί, ἰδιαίτερα, γιά θέματα πού ἀφοροῦν τήν Ἑλλάδα.

22 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό τῆς Γαλλίας, Π. Μωρουά, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἑλλάδα, γιά νά συμμετάσχει στό συνέδριο «Ἡ Μεσόγειος τοῦ Πάντα καί τοῦ Σήμερα».

Μετά τή συνομιλία του μέ τόν ἀρχηγό τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ὁ Π. Μωρουά δήλωσε:

«Καλύψαμε ὅλα τά θέματα. Μιλήσαμε πρῶτ' ἀπ' ὅλα γιά τή δημοκρατία. Γιά τό δημοκρατικό πείραμα ἐδῶ στήν Ἑλλάδα καί γι' αὐτό πού συνεχίζεται στήν Γαλλία. Ἐξέθεσα στόν πρόεδρο τά δεδομένα τῆς ἀλλαγῆς, τῆς νέας μας πολιτικῆς, αὐτῆς πού ἀνακοινώθηκε ἀπό τόν πρόεδρο Φρανσουά Μιττεράν καί τήν ὁποία μοῦ ἀνέθεσε νά ἐφαρμόσω. Στή συνέχεια, ἀναφερθήκαμε στά διεθνῆ θέματα καί ἰδιαίτερα σ' αὐτό τῆς οἰκοδόμησης τῆς Εὐρώπης.

»Ἤξερα ὅτι ὁ πρόεδρός σας εἶναι ἕνας πεπεισμένος Εὐρωπαῖος καί μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά διαπιστώσω τήν σταθερότητα τῶν πεποιθήσεών του καί τήν δύναμη τῶν ἰδεῶν του σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τήν Εὐρώπη, τήν Εὐρώπη πού γνωρίζει δυσκολίες, ἀλλά πρέπει νά τίς ξεπεράσει.

»Ἔπειτα μιλήσαμε γιά θέματα πού ἀφοροῦν ἄμεσα τήν

Ἑλλάδα, ἰδιαίτερα τό πρόβλημα τῆς Κύπρου καί ὅλα ἐκεῖνα τά προβλήματα, πού γνωρίζετε καλύτερα ἀπό μένα.

»Ἦταν μιά εὐκαιρία γιά εὐρεία ἀνταλλαγή ἀπόψεων καί ὀφείλω νά σᾶς πῶ ὅτι ἔγινε σέ εὐχάριστη, πολύ ἐγκάρδια καί φιλική ἀτμόσφαιρα».

27 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν πρώην ἀντιπροέδρο τῶν ΗΠΑ, Ου. Μονταίηλ, ὁποῖος ἐπισκέφθηκε ἀνεπίσημα τήν Ἑλλάδα.

31 ΜΑΪΟΥ 1982

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης, συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου.

Τίς προηγούμενες ἡμέρες εἶχε σημειωθεῖ ὄξυνση στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, μετά ἀπό ἐπίσκεψη τοῦ Τούρκου πρωθυπουργοῦ στά κατεχόμενα τῆς Κύπρου, τίς παραβιάσεις ἀπό τήν τουρκική ἀεροπορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐναέριου χώρου ἀλλά καί τίς δηλώσεις τοῦ τουρκικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ὅτι ἡ Ἄγκυρα «οὐδέποτε ἀναγνώρισε» ὡς ἑλληνικό ἐναέριο χῶρο τήν περιοχή πέραν τῶν ἕξι μιλίων. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Α. Παπανδρέου, μέ δηλώσεις του ἀπό τό Βελιγράδι, κατέστησε τίς ΗΠΑ ὑπεύθυνες νά ἐπιβάλουν στήν Τουρκία νομιμόφρονα διεθνῆ συμπεριφορά, σημείωσε ὅτι σέ ἀντίθετη περίπτωση ἡ Ἑλλάδα δέν θά μετεῖχε σέ ἀσκήσεις τῆς Συμμαχίας καί ἔκαμε λόγο γιά ἐνδεχόμενη ἐπέκταση τοῦ ἐθνικοῦ ἐναερίου χώρου στά 12 μίλια.

Τό σχετικό σημείωμα τοῦ Π. Μολυβιάτη:

«Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀνησυχοῦντος γιά τήν γενική κατάσταση τῆς χώρας, ἐπισκέφθηκα σήμερα τό πρωί στό Καστρί τόν κύριο πρωθυπουργό καί τοῦ μετέφερα τά ἐξῆς ἐκ μέρους τοῦ κυρίου προέδρου:

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἔχει τήν ἐντύπωση ὅτι τό πολιτικό κλῖμα τοῦ τόπου χειροτερεύει. Λόγω ὁρισμένων ὑπερβολῶν τοῦ κόμματος τοῦ ΠΑΣΟΚ, δημιουργοῦνται πικρίες πού μπορεῖ νά ἐξελιχθοῦν σέ πάθη καί νά διαταραχθεῖ ἔτσι τό ἤπιο κλῖμα πού χρειάζεται ὁ τόπος καί ἡ Κυβέρνηση.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου συμφώνησε μέ τήν διαπίστωση αὐτή, ἀλλά τήν ἀπέδωσε, κυρίως, στήν στάση τοῦ ΚΚΕ. Εἶπε ὅτι ὑπάρχει πλέον ἀνοικτή ἀναμέτρηση Κυβερνήσεως - Κομμουνιστικοῦ κόμματος, πού ἐκδηλώνεται, κυρίως, στόν συνδικαλιστικό τομέα. Ἐξέφρασε μάλιστα τήν ἀνησυχία του, μήπως ἡ ἀναμέτρηση αὐτή ἀνατρέψει τήν εἰσοδηματική πολιτική τῆς Κυβερνήσεως, ὁπότε θά εἶναι ἀδύνατο νά συγκρατηθεῖ ὁ πληθωρισμός.

»Ἐν συνεχεία, μετέφερα στόν κύριο πρωθυπουργό τήν ἀνησυχία τοῦ κυρίου προέδρου γιά ὁρισμένα ἀδόκιμα μέτρα τῆς Κυβερνήσεως, πού ἀφοροῦν τήν διοίκηση, τόν συνδικαλισμό, κ.λ.π., μέ τήν παρατήρηση τοῦ κυρίου προέδρου ὅτι στή δημοκρατία δέν μποροῦν νά γίνουν ἀκινδύνως γιά τό πολίτευμα ἐπαναστατικές μεταρρυθμίσεις. Εἰδικότερα, ὁ κύριος πρόεδρος ἤθελε νά ἐπιστήσει τήν προσοχή τοῦ κυρίου πρωθυπουργοῦ στά νομοσχέδια πού ἔχουν κατατεθεῖ στή Βουλή καί ἰδίως, τόν νόμο-πλαίσιο καί τό συνδικαλιστικό. Ἐκτός τοῦ ὅτι περιέχουν καί τά δύο ἀντισυνταγματικές διατάξεις, ἄν ψηφισθοῦν ὅπως ἔχουν, θά δημιουργήσουν καταστάσεις ἐπιζήμιες καί γιά τόν τόπο, ἀλλά καί γιά τήν ἴδια τήν Κυβέρνηση. Μέ τήν ἐξέλιξη μάλιστα τῶν σχέσεων τῆς Κυβερνήσεως μέ τό Κομμουνιστικό κόμμα, τό συνδικαλιστικό νομοσχέδιο θά δώσει ἰσχυρότατα ὅπλα στούς κομμουνιστές, μέ τά ὁποῖα θά μποροῦν νά δημιουργοῦν σοβαρότατα προβλήματα στήν Κυβέρνηση.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι βλέπει τόν κίνδυνον αὐτόν καθαρά καί ὅτι πρόθεσή του εἶναι νά συνεννοηθεῖ μέ τόν κύριο Ἄλευρᾶ, ὥστε τό ἐργατικό νομοσχέδιο — τό ὁποῖο πρέπει ὁπωσδήποτε νά ψηφισθεῖ ἀπό τήν ὁλομέλεια τῆς Βουλῆς — νά μήν εἰσαχθεῖ τώρα πρός συζήτηση, ἀλλά νά μείνει γιά τό φθινόπωρο. Θά ὑπάρξει ἔτσι χρόνος γιά νά γίνουν οἱ ἀναγκαῖες τροποποιήσεις, μιά ἀπό τίς ὁποῖες θά εἶναι ὁπωσδήποτε ἡ ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματος τῆς ἀνταπεργίας.

. . . . . .

»Ἐν συνεχεία, μετέφερα στόν κύριο πρωθυπουργό τίς ἀνησυχίες τοῦ κυρίου προέδρου γιά τίς ἐξωτερικές σχέσεις τῆς χώρας, πού ἀποτελοῦν καί τόν κύριο σκοπό τῆς ἀποστολῆς μου. Ἐπανέλαβα στόν κύριο Παπανδρέου τή γνωστή ἄποψη τοῦ κυρίου προέδρου ὅτι τήν ἐξωτερική μας πολιτική τήν προσδιορίζει πάντοτε ἡ γεωγραφική μας θέση, ἰδιαίτερα δέ αὐτή τήν ἐποχή, ἡ ἀπειλή τῆς Τουρκίας. Καί ὅτι, κατά συνέπεια, ὁποιαδήποτε ἐξασθένηση τῶν σχέσεών μας μέ τή Δύση σημαίνει αὐτόματα ἐνίσχυση τῆς Τουρκίας εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Πιστεύει συνεπῶς ὁ κύριος πρόεδρος ὅτι πρέπει νά ὁμαλοποιήσουμε ὅσο μποροῦμε ταχύτερα, τίς σχέσεις μας μέ τό ΝΑΤΟ, τήν ΕΟΚ καί τήν Ἀμερική. Πιστεύει, ἐπίσης, ὁ κύριος πρόεδρος ὅτι πρέπει νά δημιουργήσουμε τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἐπανάληψη κάποιου διαλόγου μέ τήν Τουρκία. Ἡ ἄρνησή μας νά δεχθοῦμε τόν διάλογο, δίδει στήν Τουρκία τό ἐπιχείρημα γιά μονομερεῖς ἐνέργειες (ὅπως ἡ τελευταία παραβίαση καί ἴσως καί χειρότερες), πού μπορεῖ νά μᾶς ὁδηγήσουν σέ κρίσιμα διλήμματα. Ἄλλωστε, ὅλοι μᾶς συνιστοῦν διάλογο μέ τήν Τουρκία, γιά νά μποροῦν, στήν διαδρομή τοῦ διαλόγου, νά παρέμβουν καί νά βοηθήσουν. Εἰδικότερα, ὁ κύριος πρόεδρος (ἀφορμή λαμβάνων ἀπό τίς δηλώσεις πού ἔκανε ὁ κύριος πρωθυπουργός κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Γιουγκοσλαβία), ἐθεώρησε σκόπιμο νά ἐπιστήσει τήν προσοχή τοῦ κυρίου πρωθυπουργοῦ ἐπί τοῦ γεγονότος ὅτι τό θέμα τοῦ καθεστῶτος τῶν χωρικῶν μας ὑδάτων εἶναι σοβαρό καί θέλει σώφρονα χειρισμό, διότι, ἐκτός τῆς Τουρκίας, πού ἀπειλεῖ μέ πόλεμο, ἐνδιαφέρονται γιά τό θέμα αὐτό καί ἄλλες χῶρες, ὅπως ἡ Ρωσία, ἡ Ἀμερική, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ρουμανία, κ.λ.π.

»Ἐπί τῶν ἀνωτέρω, ὁ κύριος πρωθυπουργός εἶπε τά ἐξῆς:

»Συναντήθηκε τό Σάββατο μέ τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας, ὁ ὁποῖος εἶχε συνομιλήσει, πρό ἡμερῶν, μέ τόν στρατηγό Ἐβρέν. Ὁ κύριος Ἐβρέν εἶχε πεῖ στόν κύριο Ἀντρέι ὅτι οἱ Τοῦρκοι δέν ἀντιλαμβάνονται τήν πολιτική τοῦ κυρίου Παπανδρέου. Στίς προεκλογικές μέν

θέσεις του, οἱ Τοῦρκοι δέν εἶχαν ἀποδώσει σημασία. Ὅταν ἀνέλαβε τήν ἐξουσία, τούς προσέφερα κλάδο ἐλαίας. Στή συνέχεια, ὅμως, πῆρε ἐπιθετικές θέσεις κατά τῆς Τουρκίας. Οἱ Τοῦρκοι, συνεπῶς, δέν ἀντιλαμβάνονται τούς σκοπούς τοῦ κυρίου Παπανδρέου ἀπέναντι τῆς Τουρκίας. Ἐν πάση περιπτώσει, ὁ κύριος Ἔβρέν ἐπιθυμεῖ εἰλικρινά νά ρυθμίσει μέ τρόπο εἰρηνικό τίς ἑλληνοτουρκικές διαφορές. Αὐτό, εἶπε ὁ κύριος Ἔβρέν, ἀποτελεῖ καί ἐσωτερική πολιτική ἀνάγκη γιά τόν ἴδιο, βάσει τῶν προοπτικῶν πού ἔχει χαράξει γιά τίς ἐσωτερικές ἐξελίξεις τῆς Τουρκίας.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου παρεκάλεσε τόν κύριο Ἀντρέι νά μεταφέρει στόν κύριο Ἔβρέν, πρῶτον μέν τήν ἀπορία του γιά τίς πρόσφατες προκλητικές παραβιάσεις τοῦ ἐναερίου χώρου μας, τήν στιγμή μάλιστα πού ἡ Ἑλλάς μετέσχε μέ ἀντιτορπιλικό της σέ γυμνάσια τοῦ NATO, ὑπό διοίκηση Τούρκου ἀξιωματικοῦ. (Στό σημεῖο αὐτό, ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι διερωτᾶται μήπως οἱ παραβιάσεις αὐτές ἐμπνέονται ἀπό τρίτους, ἴσως ἀπό τό ἀμερικανικό Πεντάγωνο, πού ἐπιδιώκει ἀνώμαλες ἐξελίξεις στήν Ἑλλάδα. Τοῦ εἶπα, ὡς προσωπική μου γνώμη, ὅτι ἴσως εἶναι πιθανότερο, ὅτι οἱ παραβιάσεις αὐτές, πέραν τῆς ἐπιβεβαιώσεως τῶν τουρκικῶν ἀξιώσεων στό Αἰγαῖο, νά ἀποβλέπουν νά μᾶς ἐξωθήσουν σέ ἀποχώρηση ἀπό τό NATO, ἰδίως μάλιστα ὅταν παίρνουμε τή θέση ὅτι πιθανόν νά βγοῦμε ἀπό τό NATO, ἄν ἡ Συμμαχία δέν μᾶς καλύψει ἀπό αὐτές τίς τουρκικές παραβιάσεις. Γιατί τότε δίνουμε στήν Τουρκία τά μέσα νά μᾶς βγάλει ἀπό τό NATO, συνεχίζοντας αὐτές τίς παραβιάσεις). Καί δεύτερο, νά διαβεβαιώσει ὁ κύριος Ἀντρέι στόν κύριο Ἔβρέν ὅτι εἶναι καί τῆς Ἑλλάδος ἐπιθυμία νά βρεθοῦν εἰρηνικές λύσεις. Ἄν τηρηθεῖ τό μορατόριουμ, μέ ἀποφυγή ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας τῶν παραβιάσεων καί ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν προκλητικῶν δηλώσεων καί δημιουργηθεῖ ἔτσι κάποιο ἤπιο κλῖμα, τότε σύντομα θά ξαναρχίσουμε τόν διάλογο.

»Ὡς πρός τό θέμα τῶν χωρικῶν ὑδάτων, συνέχισε ὁ κύριος Παπανδρέου, ἀσφαλῶς δέν προτίθεται νά τά ἐπεκτείνει τώρα στά 12 μίλια. Ἄν ὑπάρξει τέτοιο θέμα, θά προηγηθεῖ ὁπωσδήποτε συνεννόηση μέ τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί θά πρέπει μάλιστα νά γίνουν συσκέψεις μέ τόν πρόεδρο καί τούς ἀρχηγούς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί ἄλλους.

»Γιά τό θέμα τοῦ NATO, ὁ κύριος Παπανδρέου εἶπε ὅτι, βεβαίως, δέν προτίθεται νά ἀποχωρήσει ἀπό τήν Συμμαχία. Τίς θέσεις μας τίς ἔχει διατυπώσει στό γνωστό μεμοράντουμ, τό ὁποῖο δίνει τή δική μας ἑρμηνεία γιά τήν Συμφωνία Ρότζερς. Τίς θέσεις αὐτές θά ἐπαναλάβει στήν προσεχῆ συνάντησή του μέ τόν στρατηγό Ρότζερς. Θά τονίσει, κυρίως, ὅτι ὁ ἐθνικός χῶρος τῆς Ἑλλάδος δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι ὑπό τόν ἔλεγχο τῆς Ἑλλάδος. Ἐλπίζει ἀπό τήν συνάντηση αὐτή νά ὑπάρξει κάποιο θετικό ἀποτέλεσμα γιά τήν ἵδρυση τοῦ στρατηγείου Λαρίσης.

»Ὡς πρός τήν ΕΟΚ, ὁ κύριος Παπανδρέου εἶπε ὅτι, βεβαίως, δέν ὑπάρχει θέμα, θά ἤθελε πάντως νά γίνει σχετική διαπραγμάτευση, βάσει τοῦ μνημονίου πού ὑπέβαλε στήν Commission. Εἶναι αἰσιόδοξος ὅτι θά ὑπάρξει θετική ἀνταπόκριση, ὅπως τοῦ εἶπε καί ὁ κύριος Τόρν. Τόν ἀνησυχοῦσε μόνο τό θέμα τῆς καταργήσεως τοῦ veto.

»Ἀπάντησα στόν κύριο Παπανδρέου ὅτι κανείς δέν θέλει τήν κατάργηση τοῦ veto, ἡ ὁποία ἔγινε περιστασιακά γιά νά παρακαμφθεῖ ὁ ἀγγλικός ἐκβιασμός. Τοῦ προσέθεσα, ἐπίσης, ὅτι θά διευκολύνετο πάρα πολύ ἀπό τό γεγονός ὅτι φέτος τό καθαρό κέρδος μας ἀπό τήν ΕΟΚ μποροῦσε νά ξεπεράσει τό ἕνα δισεκατομμύριο δολλάρια.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου κατέληξε λέγοντας ὅτι θά ἤθελε, μετά τήν προσεχῆ Τετάρτη, νά συναντηθεῖ μέ τόν κύριο πρόεδρο γιά νά συζητήσει τά θέματα αὐτά καί ὁρισμένα ἄλλα.

»Ἀπάντησα ὅτι εἶμαι βέβαιος ὅτι καί ὁ κύριος πρόεδρος θεωρεῖ χρήσιμη αὐτή τήν συνάντηση καί ἐπωφελήθηκα τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς γιά νά διατυπώσω τήν καθαρά προσωπική μου ἐντύπωση ὅτι ὑπάρχει τελευταία μιά χαλάρωση στίς σχέσεις προέδρου καί πρωθυπουργοῦ καί ὅτι θεωρῶ μιά τέτοια ἐξέλιξη πολύ ἐπικίνδυνη γιά τό μέλλον τοῦ τόπου.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου δέν φάνηκε νά συμμερίζεται τήν διαπίστωσή μου αὐτή. Μέ ἐβεβαίωσε ὅτι, ἀπό πλευρᾶς του, δέν ὑπάρχει τέτοια πρόθεση καί ὅτι, ἀντίθετα, θεωρεῖ πάντοτε ἀπαραίτητη τήν διατήρηση καλῶν σχέσεων μέ τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

»Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως, ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι ὁ νέος ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας, πού ἦταν παλαιός συνεργάτης τοῦ Τίτο, τοῦ ἐνεπιστεύθη, κατά τήν συνάντησή τους στό Βελιγράδι, ὅτι ἡ Ρωσία εἶχε ἐγκρίνει τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, μέ ἀντάλλαγμα ἐλευθερία δράσεως στήν Σομαλία.

»Μοῦ εἶπε ἐπίσης ὁ κύριος Παπανδρέου, ὡς εὐχάριστο γεγονός, τό ὅτι κατά τίς συνομιλίες του μέ τούς Γιουγκοσλάβους δέν ἐθίγη καθόλου τό Μακεδονικό. Στό τελευταῖο αὐτό, παρατήρησα ὅτι ἡ Γιουγκοσλάβα πρωθυπουργός, στήν ἐπίσημη ὁμιλία της, εἶχε πάντως κάνει σαφῆ ὑπαινιγμό γιά τίς μειονότητες στά Βαλκάνια»[57].

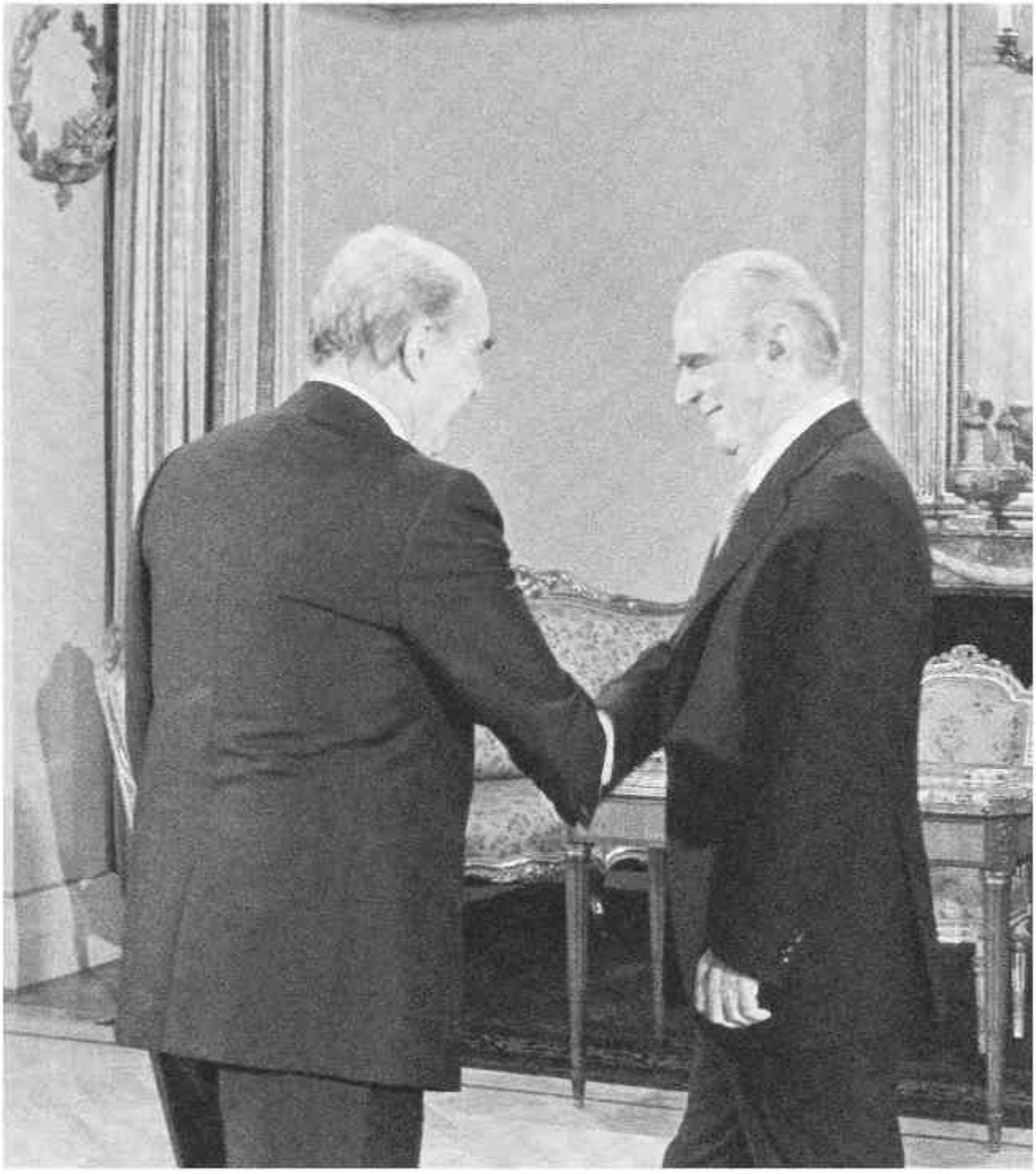
Τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, πραγματοποιήθηκε αἰφνιδίως ἄσκηση ἑτοιμότητας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τήν ὁποία παρακολούθησε ὁ πρωθυπουργός, διανυκτερεύοντας στό Πεντάγωνο. Ἡ αἰφνιδιαστική διεξαγωγή τῆς ἀσκήσεως προκάλεσε ἔκδηλη ἀνησυχία στήν κοινή γνώμη, τήν ὁποία ἐπέτειναν διάφορες φῆμες περί ἀπόπειρας κατά τοῦ πρωθυπουργοῦ, τουρκικῆς ἀπειλῆς κ.ἄ.

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρωθυπουργό τῆς Ζιμπάμπουε, Ρόμπερτ Γκάμπριελ Μουγκάμπε, μέ τόν ὁποῖο εἶχε συνομιλία γιά διμερῆ καί διεθνῆ θέματα.

3 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό, μέ τόν ὁποῖο ἐξετάζει ὅλο τό φάσμα τῶν ἐσωτερικῶν καί ἐξωτερικῶν θεμάτων τῆς χώρας καί ἰδιαίτερα τήν κυβερνητική πολιτική στά ζητήματα τῆς διοικήσεως, τῆς παιδείας, τοῦ συνδικαλισμοῦ, τῆς οἰκονομίας, τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, τῶν σχέσεων μέ τήν Τουρκία, τοῦ Κυπριακοῦ,

Συνάντηση μέ τόν Α Παπανδρέου, στό Προεδρικό Μέγαρο.

καθώς καί τῶν σχέσεων μέ τό ΝΑΤΟ καί τήν ΕΟΚ:

«Στίς 3 Ἰουνίου δέχθηκα τόν κ. Παπανδρέου καί εἶχα μαζί του μακρά συνομιλία, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας ἐπανέλαβα, κατά τρόπο περισσότερο συγκεκριμένο, αὐτά πού τοῦ εἶχα διαβιβάσει τήν προηγούμενη Δευτέρα διά τοῦ κ. Μολυβιάτη.

»Ὅτι δηλαδή ὁ ἔντονος κομματισμός πού χαρακτηρίζει τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεώς του, ἰδιαίτερα στόν τομέα τῆς διοικήσεως καί τοῦ συνδικαλισμοῦ, προκαλεῖ τή διχόνοια στό λαό καί ὁδηγεῖ στήν ἀποδιοργάνωση τοῦ Κράτους. Ἐπέστησα δέ ἰδιαίτερα τήν προσοχή του στά ὑπό συζήτηση νομοσχέδια, πού ἀφοροῦν τόν συνδικαλισμό καί τήν Ἀνωτάτη Παιδεία, πού εἶναι κατά βάσιν ἀντισυνταγματικά καί θά προκαλέσουν στούς ἀντίστοιχους τομεῖς ἐπικίνδυνες ἀναστατώσεις. Ἐντύπωση μοῦ ἔκανε τό γεγονός ὅτι ὁ πρωθυπουργός, μολονότι ἐδέχθη ὡς ὀρθάς τάς παρατηρήσεις μου, μέ παρεκάλεσε νά καλέσω τόν ὑπουργό τῆς Ἐργασίας καί τόν νομικό του σύμβουλο καί νά τούς κάνω σχετικάς συστάσεις. Καί λέγω ὅτι μοῦ ἔκανε ἐντύπωση, γιατί αὐτό σήμαινε ἤ ὅτι ἤθελε νά ἀπαλλαγεῖ τῆς εὐθύνης ἤ ὅτι δέν εἶχε τή δύναμη νά ἐπιβάλει τίς ἀπόψεις του. Χαρακτηριστικό, ἐπίσης, εἶναι γιά τήν περίπτωση αὐτή ὅτι εἶχε ὑποσχεθεῖ στόν κ. Μολυβιάτη ὅτι θά ἔδιδε ἐντολή νά ἀναβληθεῖ γιά τό φθινόπωρο ἡ συζήτηση τοῦ νομοσχεδίου, χωρίς ὅμως νά τό κάνει.

. . . . . .

»Ὁ πρωθυπουργός μέ ἐνημέρωσε ἐν συνεχεία γιά τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας καί μοῦ εἶπε ὅτι, μολονότι ἡ οἰκονομία μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα προβλήματα, δέν εὑρίσκεται σέ κατάσταση ἐπικίνδυνη. Μοῦ εἶπε μάλιστα — καί δέν ξέρω γιατί — ὅτι στή Γαλλία ὁ Μιττεράν τά ἔκανε θάλασσα στόν οἰκονομικό τομέα μέ τίς ἐθνικοποιήσεις κ.λ.π.

»Τοῦ ἀπήντησα ὅτι, γιά νά βγεῖ ἡ οἰκονομία μας ἀπό τή σημερινή κατάσταση, χρειάζεται πρό παντός νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας καί τῆς ἐμπιστοσύνης πού ἔχουν κλονισθεῖ ἀπό τά μέτρα καί τή γενική συμπεριφορά τῆς Κυβερνήσεως.

»Ὁ πρωθυπουργός μέ πληροφόρησε ἐπίσης ὅτι σκέπτεται νά ἀνασχηματίσει τήν Κυβέρνησή του στίς ἀρχές Ἰουλίου, γιατί εἶναι ἀπογοητευμένος ἀπό ἀρκετούς ὑπουργούς του, ἀλλά καί ἀπό τούς διοικητάς ὁρισμένων ὀργανισμῶν. Τοῦ ὑπενθύμισα τή συμφωνία μας ὅτι, γιά τά ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν, Ἀμύνης καί Δημόσιας Τάξεως, θά πρέπει προηγουμένως νά συνεννοηθεῖ μαζί μου, πράγμα πού καί ἀπεδέχθη.

»Ἐρώτησα ἐν συνεχεία τόν κ. πρωθυπουργό γιά τό θέμα τοῦ Ἐκλογικοῦ Νόμου, πού εἶχα συζητήσει προηγουμένως καί μέ τόν ἁρμόδιο ὑπουργό. Μοῦ εἶπε ὅτι σκέπτεται νά τόν φέρει τό φθινόπωρο. Θά εἶναι μέν ὀνόματι ἀναλογική, ἀλλά θά πριμοδοτεῖ τά δύο πρῶτα κόμματα καί θά καταργεῖ τό σταυρό προτιμήσεως. Τοῦ εἶπα, ὅπως καί παλαιότερα, ὅτι θά πρέπει νά μήν σπεύσει καί ὅτι θά ἤθελα νά τεθεῖ ὑπ' ὄψιν μου πρίν κατατεθεῖ, γιά νά κάνω, ἄν χρειασθεῖ, τίς παρατηρήσεις μου. Γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, ὁ Ἐκλογικός Νόμος εἶναι θέμα σοβαρό πού ἐπηρεάζει γενικώτερα τήν πολιτική ζωή τῆς χώρας. Ὁ πρωθυπουργός μοῦ τό ὑπεσχέθη. Τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον, ὅπως εἶπε, ἐκτιμᾶ τήν πεῖρα πού ἔχω ἐπί τοῦ θέματος.

»Ἡ ἀνωτέρω συζήτησις, πού ἀφοροῦσε τήν ἐσωτερική κατάσταση τῆς χώρας, διεξήχθη μεταξύ τῶν δυό μας. Ἐν συνεχεία, ἐξετάσαμε τίς ἐξωτερικές σχέσεις τῆς χώρας, παρουσία καί τῶν κ.κ. Μολυβιάτη καί Μαχαιρίτσα.

»Εἶπα στόν κ. πρωθυπουργό ὅτι οἱ ἐξωτερικές μας σχέσεις παρουσιάζουν πολλά καί ἐπικίνδυνα προβλήματα καί ὅτι στό βάθος ὅλων αὐτῶν τῶν προβλημάτων εὑρίσκεται ἡ ἑλληνοτουρκική διένεξη, τόσο γιά τήν Κύπρο ὅσο καί γιά τό Αἰγαῖο.

»Γιά τό Κυπριακό, εἶπα ὅτι δέν ὑπάρχουν πολλές δυνατότητες ἀμέσου προωθήσεως τοῦ θέματος καί ὅτι, ἐάν θέλουμε νά ἀνοίξουμε τό δρόμο γιά μιά λύση ἀνεκτή, θά πρέπει νά προσδιορίσουμε ἐπιτέλους, κατά τρόπο συγκεκριμένο καί ρεαλιστικό, τίς θέσεις μας στά τρία ὡς τέσσερα βασικά σημεῖα τοῦ προβλήματος, μέ ἀπόλυτη προτεραιότητα στό ἐδαφικό. Καί αὐτό γιατί τό ἐδαφικό ἔχει σημασία τόσο γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων, ὅσο καί πρό παντός γιά τήν περίπτωση πού οἱ Τοῦρκοι σέ μιά νέα κρίση θά ἐπιβάλουν τήν διχοτόμηση, μέ τήν ἀνακήρυξη ἀνεξάρτητου Κράτους.

»Πάντως, αὐτός εἶναι ὁ μόνος τρόπος νά διεξαχθεῖ ἀγώνας σοβαρός καί μέ τή συμπαράσταση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία θά πρέπει νά γνωρίζει τί ἀκριβῶς ζητοῦμε — αὐτή τή στιγμή οὔτε ἐμεῖς γνωρίζουμε τί ζητοῦμε — καί νά δεχθεῖ ὅτι αὐτό πού ζητοῦμε εἶναι λογικό καί δίκαιο. Ὑπεστήριξα τέλος ὅτι, χωρίς νά παραμελοῦμε τή συμπαράστασή μας πρός τήν Κύπρο, θά πρέπει νά δώσουμε προτεραιότητα στά θέματα τοῦ Αἰγαίου, πού εἶναι πολύ περισσότερο ἐπικίνδυνα γιά τό ἔθνος.

»Ὁ πρωθυπουργός συνεφώνησε μέ τά παραπάνω, ἀλλά προσέθεσε ὅτι ἔχει δυσκολίες στή συνεργασία του μέ τήν κυπριακή Κυβέρνηση καί ἰδίως μέ τόν Κυπριανού, ὁ ὁποῖος δέν σκέπτεται τίποτε ἄλλο ἀπό τήν ἐκλογή του, χάριν τῆς ὁποίας διέπραξε καί τό σφάλμα νά συνεργασθεῖ μέ τό ΑΚΕΛ. Στό σημεῖο αὐτό συνέστησα στόν πρωθυπουργό, πρός ἀποφυγήν παρεξηγήσεων, νά διαμορφώσει τίς σχέσεις του μέ τήν Λευκωσία, ὅπως τίς εἶχα καθορίσει ἐγώ μέ τόν Μακάριο.

»Ἐν συνεχεία, ἀνέπτυξα τίς ἀπόψεις μου γιά τά θέματα τοῦ Αἰγαίου πού, ὅπως εἶπα, εἶναι πολλά, ἀλ-

λληλένδετα καί ἐπικίνδυνα. Ἀλληλένδετα εἶναι κυρίως τά θέματα τῆς ὑφαλοκρηπίδος, τῶν χωρικῶν ὑδάτων καί τοῦ ἐναερίου χώρου. Καί θά πρέπει, συνεπῶς, νά ἐπιδιωχθεῖ ἡ ταυτόχρονη λύση τους.

.....

»Τέλος, ὑπεστήριξα ὅτι θά πρέπει νά ἀναζητηθεῖ τρόπος ἐπαναλήψεως τοῦ διαλόγου μέ τήν Τουρκία, τόσο γιά λόγους τακτικῆς ὅσο καί γιά λόγους οὐσίας. Γιατί ὁ διάλογος, τόν ὁποῖο ἐχθροί καί φίλοι μᾶς συνιστοῦν, ἀφαιρεῖ ἀπό τήν Τουρκία τό πρόσχημα γιά μονομερεῖς ἐνέργειες, ἀλλά προσφέρει συγχρόνως καί τή μόνη ἐλπίδα γιά τήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν μας. Ἡ ἐκκρεμότης τῶν διαφορῶν αὐτῶν, προσέθεσα, δημιουργεῖ σοβαρούς κινδύνους γιά τό μέλλον. Ἡ Τουρκία ἔχει τή δυνατότητα μέ μονομερεῖς ἐνέργειες νά μᾶς δημιουργήσει δραματικά ἀδιέξοδα. Νά ρίξει σέ μᾶς τήν μπάλα τοῦ πολέμου εἴτε μέ τή διεξαγωγή ἐρευνῶν στό Αἰγαῖο, εἴτε μέ τήν καταγγελία τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι ἐμεῖς πρῶτοι τήν παραβιάζουμε, εἴτε τέλος μέ τή μόνιμη παραβίαση τοῦ ἐναερίου χώρου μας.

.....

»Ὁ πρωθυπουργός συνεφώνησε μέ τίς ἀνωτέρω ἐκτιμήσεις μου, ἀλλά χωρίς νά τίς σχολιάσει ἰδιαίτερα. Μοῦ εἶπε ὅμως ὅτι θά ἐπιδιώξει ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου, ἐάν ὑπάρξει προσεχῶς ὕφεση στίς τουρκικές προκλήσεις.

»Ἐν συνεχεία, ἔθεσα τό γενικώτερο θέμα τῶν ἐξωτερικῶν μας σχέσεων, τίς ὁποῖες διετάραξε καί διαταράσσει συνεχῶς ἡ διένεξή μας μέ τήν Τουρκία. Εἶναι ἀνάγκη, εἶπα, νά τερματίσουμε τίς ἐκκρεμότητες μέ τό ΝΑΤΟ, τήν ΕΟΚ καί τίς βάσεις, ἀφ' ἑνός μέν γιά νά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό αὐτές, ἀφ' ἑτέρου δέ γιά νά ἔχομε τή συμπαράσταση τῆς Δύσεως στή διένεξή μας μέ τήν Τουρκία. Καί, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ἐπανέλαβα τήν πεποίθησή μου ὅτι ἀπό τήν Ἀνατολή καί ἰδίως ἀπό τή Ρωσία δέν μποροῦμε νά περιμένομε βοήθεια. Καί διότι ὑπολογίζει καί αὐτή περισσότερο στήν Τουρκία παρά στήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί διότι δέν ἔχει συμφέρον νά διευθετηθοῦν οἱ διαφορές μας μέ τήν Τουρκία, ἀφοῦ ἀποτελοῦν πληγή στούς κόλπους τοῦ ΝΑΤΟ.

»Ὁ πρωθυπουργός συνεφώνησε καί σ' αὐτές τίς ἐκτιμήσεις μου, χωρίς ὅμως νά τίς σχολιάσει, ὅπως θά ἔκανε ἐάν διαφωνοῦσε.

»Πάντως, ἀπό τή συνάντηση αὐτή δέν ἔμεινα ἱκανοποιημένος. Γιατί, ἐνῶ ἐγώ ἐπεδίωξα μ' αὐτή τόν σαφῆ προσδιορισμό καί ἐν συνεχεία τήν προώθηση τῶν ἐπιδιώξεών μας, ἐμείναμε καί πάλι στίς γενικές διαπιστώσεις πού ἐκάναμε ὅμως καί στό παρελθόν καί πού δέν ἐπροχώρησαν στήν πράξη, ὅσο τό ἀνέμενα.

»Ἡ Κυβέρνηση, χωρίς νά ἀπομακρύνεται ἀπό τή βασική γραμμή πού εἴχαμε χαράξει εὐθύς μετά τίς ἐκλογές, τήν παραμονή μας δηλαδή στή Δύση, διστάζει νά προωθήσει ἀποφασιστικά τή λύση τῶν προβλημάτων πού δυσχεραίνουν τή συνεργασία μας μέ τούς συμμάχους καί τούς συνεταίρους μας. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά μέ τίς συνεχεῖς διαφοροποιήσεις της στίς γενικώτερες θέσεις τῆς Δύσεως, πού γίνονται γιά λόγους ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, προκαλεῖ τή δυσφορία τους.

»Ἡ ἀντιφατική αὐτή συμπεριφορά τοῦ πρωθυπουργοῦ ἐνισχύει τόν τελευταῖο καιρό τή δυσπιστία μου ὅσον ἀφορᾶ τίς προθέσεις του· ὅπως ἐνισχύει καί τίς ἀμφιβολίες μου γιά τή δυνατότητά του νά ἐπιβάλει στό κόμμα του μιά σταθερή γραμμή πλεύσεως, πού θά μᾶς βγάλει σταδιακά ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδα. Ἔχει βέβαια πάντοτε ὁ πρωθυπουργός τό πρόβλημα τῶν προεκλογικῶν του δεσμεύσεων, πού δυσχεραίνουν τούς χειρισμούς του στίς ἐξωτερικές μας σχέσεις. Ἐάν ὅμως δέν βρεῖ τώρα τό θάρρος νά ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπό αὐτές, θά τοῦ εἶναι δυσκολώτερο νά τό κάνει στό μέλλον. Καί αὐτό ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο πού μέ ἀνησυχεῖ»[58].

4 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεργάζεται μέ τόν ὁμόλογό του τῆς Κύπρου, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος κατευθύνεται στή Νέα Ὑόρκη, ὅπου θά συναντηθεῖ μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ, Ξ. Περέζ ντε Κουεγιάρ.

Πρόκειται γιά τήν πρώτη συνάντηση τῶν δύο προέδρων μετά τήν ἀνακοίνωση ἀπό τό Σ. Κυπριανοῦ τῆς ἀποφάσεώς του νά διεκδικήσει ἐκ νέου τό προεδρικό ἀξίωμα, συνεργαζόμενος μέ τό ΑΚΕΛ. Ἡ ὑπογραφή κοινῆς διακηρύξεως καί κοινοῦ προγράμματος ΔΗΚΟ-ΑΚΕΛ, ὡστόσο, εἶχε ἀποδοκιμαστεῖ, ἔμμεσα ἀλλά μέ σαφήνεια, στήν Ἀθήνα, ἀπό τόν κυβερνητικό ἐκπρόσωπο, ὁ ὁποῖος παράλληλα, ἔσπευσε νά διαβεβαιώσει τόν κυπριακό λαό γιά «τήν συμπαράταξη τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καί τήν ἀλληλεγγύη ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ». Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀπό τήν πλευρά του, συνέστησε στόν Κύπριο ὁμόλογό του νά ἀποφευχθοῦν ὁποιεσδήποτε ἐνέργειες πού θά μποροῦσαν νά δημιουργήσουν τήν ἐντύπωση ὅτι οἱ σχέσεις Ἀθηνῶν-Λευκωσίας εἶχαν διαρραγεῖ.

Τό σημείωμα τῆς συνομιλίας Κ. Καραμανλῆ - Σ. Κυπριανοῦ ἀναφέρει:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

.....

»Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνέστησε στόν κύριο Κυπριανοῦ νά προσπαθήσει νά διαλύσει τήν σύγχυση πού ἐπικρατεῖ σήμερα στίς σχέσεις Ἀθηνῶν -

Λευκωσίας, γιατί ἡ κατάσταση αὐτή μόνο κακό προκαλεῖ στό ἐθνικό θέμα. Κατά τήν γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου, ἡ μόνη ὑγιής βάση στίς σχέσεις Ἀθηνῶν - Λευκωσίας εἶναι ἐκείνη πού εἶχε συμφωνηθεῖ μεταξύ τοῦ ἰδίου, ὅταν ἦταν πρωθυπουργός ἀφ' ἑνός καί τοῦ Μακαρίου καί τοῦ ἴδιου τοῦ κυρίου Κυπριανοῦ ἀφ' ἑτέρου (ἡ Λευκωσία χειρίζεται ὑπεύθυνα τό ἐθνικό θέμα, ἐνῶ ἡ Ἀθήνα συμπαρίσταται, κ.λ.π.).

»Ὡς πρός τό ἐθνικό θέμα, ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι, ἀπό πλευρᾶς μέν διαδικασίας, πιστεύει ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος πλήν τῆς συνεχίσεως τοῦ διακοινοτικοῦ διαλόγου, ἀπό πλευρᾶς δέ οὐσίας θά πρέπει νά προσδιορισθοῦν μέ μετριοπάθεια καί σαφήνεια οἱ τελικοί μας στόχοι καί πάνω σ' αὐτούς νά δώσουμε τήν μάχη. Μόνο ἔτσι μποροῦν νά γνωρίζουν ὅσοι θέλουν νά μᾶς βοηθήσουν τίς ἐπιδιώξεις μας καί νά πιέσουν τήν Τουρκία γιά νά τίς ἀποδεχθεῖ. Γιατί σήμερα κανείς δέν γνωρίζει τί ἐπιδιώκουμε.

»Τέλος, ὁ κύριος πρόεδρος ὑπέδειξε στόν κύριο Κυπριανοῦ νά διαλύσει τήν ἐντύπωση ὅτι, μέ τήν συμφωνία του μέ τό ΑΚΕΛ, δημιουργήθηκε Λαϊκό Μέτωπο, γιατί ἡ ἐντύπωση αὐτή ἀποθαρρύνει τίς δυτικές χῶρες, οἱ ὁποῖες εἶναι οἱ μόνες πού ἔχουν καί τό συμφέρον καί τήν δυνατότητα νά βοηθήσουν γιά τήν ἐξεύρεση δικαίας λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ»[59].

7 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό:

«Ἐπισκέφθηκα σήμερα τό πρωί, κατ' ἐντολή τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τόν πρωθυπουργό στό σπίτι του στό Καστρί.

.....

»Εἶπα, στήν συνέχεια, στόν κύριο Παπανδρέου ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος παρακαλεῖ νά ἐνημερωθεῖ ἐγκαίρως γιά τόν ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως καί νά συνεννοηθεῖ μέ τόν πρωθυπουργό γιά τά ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν, Ἀμύνης καί Δημοσίας Τάξεως. Γιατί ἔχει καί ὁ ἴδιος εὐθύνες, ἀλλά εἶναι καί θέμα ἀσφαλείας.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπήντησε ὅτι περί τίς 20 τοῦ τρέχοντος μηνός θά ζητήσει νά συναντήσει τόν κύριο πρόεδρο γιά νά συνεννοηθεῖ ὁπωσδήποτε μαζί του γιά τό θέμα αὐτό.

»Τέλος, εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά ἐπωφεληθεῖ τῆς συναντήσεώς του μέ τόν Γερμανό καγκελλάριο στήν Βόννη γιά νά ἐξετάσει τήν δυνατότητα πρωτοβουλίας τοῦ κυρίου Σμίτ γιά τήν ἐπανέναρξη τοῦ διαλόγου μέ τήν Τουρκία.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου ὑπεσχέθη νά τό κάνει. Παρέσχε, ἐξ ἄλλου, τήν διαβεβαίωση ὅτι, κατά τήν συνάντηση κορυφῆς στήν Βόννη, δέν πρόκειται νά δημιουργήσει θέματα (ἐπιφυλάξεις, ἀνακοινωθέν, κ.λ.π.).

»Στήν ἀρχή τῆς συναντήσεώς μας, ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ εἶπε, πρός ἐνημέρωση τοῦ κυρίου προέδρου, ὅτι ὁ στρατηγός Ρότζερς ὑπῆρξε σκληρός καί ἄκαμπτος στίς θέσεις του. Τόνισε ὅτι ἡ λεγόμενη συμφωνία Ρότζερς δέν εἶναι διαπραγματεύσιμη, ὅτι πρέπει πρῶτα νά ἱδρυθεῖ τό στρατηγεῖο Λαρίσης καί μετά νά καθορισθοῦν τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του καί ὅτι, μέχρις ὅτου συμβοῦν αὐτά, ἡ Ἑλλάς δέν θά ἔχει στό ΝΑΤΟ θέση ἰσότιμη μέ τήν Τουρκία καί τήν Ἰταλία. Ὁ Ἀμερικανός στρατηγός εἶπε ἐπίσης στόν κύριο Παπανδρέου ὅτι ἡ Συμμαχία δέν εἶναι βέβαιη γιά τήν τελική θέση τῆς Ἑλλάδος στό ΝΑΤΟ καί ρώτησε τόν κύριο πρωθυπουργό γιά τίς προθέσεις του. Ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι βεβαίωσε τόν στρατηγό Ρότζερς ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν πρόκειται νά φύγει ἀπό τό ΝΑΤΟ καί ὅτι, ἐν συνεχεία, τοῦ ἐξέθεσε τίς γνωστές ἑλληνικές θέσεις πάνω στό θέμα αὐτό.

»Κατόπιν προτάσεως τοῦ στρατηγοῦ Ρότζερς ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπεδέχθη νά ἀρχίσουν συνομιλίες, σέ ὑπηρεσιακό ἐπίπεδο, μέ τό στρατηγεῖο Νεαπόλεως γιά τήν ἵδρυση τοῦ στρατηγείου Λαρίσης»[60].

9 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τό προεδρεῖο τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τό ὁποῖο τοῦ ἐπιδίδει ἀναμνηστικό μετάλλιο, πού φιλοτεχνήθηκε μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως ἑκατονταετίας ἀπό τήν ἵδρυση τῆς Ἑταιρείας.

ΜΕΣΑ ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Στίς 11 Ἰουνίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τήν πρυτανεία τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου καί τόν πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν, γιά τήν ἀντίθεση τῶν ἱδρυμάτων στό σχέδιο νόμου γιά τά ΑΕΙ.

Στίς 15 τοῦ μηνός, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται ἐπιτροπή ἐκπροσώπων τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν καθηγητῶν καί ἐντεταλμένων ὑφηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία τοῦ ἐκθέτει τίς ἀπόψεις τῆς συνελεύσεως γιά τό σχέδιο νόμου πού προωθεῖ ἡ Κυβέρνηση.

Στίς 17 Ἰουνίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά δεχτεῖ σέ συνεργασία γιά τό ἴδιο θέμα τόν ὑφυπουργό Παιδείας, Γ. Λιάνη, ἐνῶ λίγες ἡμέρες ἀργότερα ἡ ὀργανωτική ἐπιτροπή τοῦ Α΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Καθηγητῶν τῶν ΑΕΙ — πού εἶχε συνέλθει στίς 8 Μαΐου — θά ἀποστείλει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀντίγραφο τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου καί ἐπιστολή, μέ τήν ὁποία τόν καλεῖ νά παρέμβει, «ὥστε οἱ ἰσχυρές ἐνστάσεις ὅλων τῶν πανεπιστημίων νά ἀκουσθοῦν».

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό, γιά τά ἀποτελέσματα τῆς διασκέψεως κορυφῆς τοῦ ΝΑΤΟ στή Βόννη. Ὁ Α. Παπανδρέου ἀναφέρθηκε, ἀκόμη, στίς ἐπαφές του μέ ἡγέτες χωρῶν τῆς Συμμαχίας καί ἰδιαίτερα τόν Ἀμερικανό

πρόεδρο, Ρ. Ρῆγκαν καί τό Δυτικογερμανό καγκελλάριο, Χ. Σμίτ.

Κατά τή συνάντηση τῶν δύο ἀνώτατων πολιτειακῶν παραγόντων συζητήθηκε καί ὁ ἐπικείμενος ἀνασχηματισμός τῆς Κυβερνήσεως, καθώς καί οἱ σημειωθεῖσες τό πρωί παραβιάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐναερίου χώρου ἀπό ἀεροσκάφη τῆς τουρκικῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό γενικό διευθυντή τῆς Οὐνέσκο, Ἀμάντου Μαχτάρ Μ' Μπόου. Συζητήθηκε εἰδικότερα τό θέμα τῆς προστασίας τῆς Ἀκροπόλεως, γιά τό ὁποῖο, μέ πρωτοβουλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, εἶχε καταρτιστεῖ εἰδικό πρόγραμμα. Προηγουμένως, ὁ Ἀμάντου Μαχτάρ Μ' Μπόου εἶχε ἐπισκεφθεῖ τό χῶρο τοῦ μνημείου καί εἶχε ἐκφράσει τήν ἱκανοποίησή του γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἀντιμετωπίζεται ἀπό τήν Ἑλληνική Πολιτεία τό ζήτημα.

18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκφωνεῖ ὁμιλία κατά τήν τελετή ἀπονομῆς τῶν πτυχίων στούς ἀξιωματικούς πού ἀποφοίτησαν ἀπό τή Σχολή Ἐθνικῆς Ἀμύνης:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἀπονέμω σήμερα στούς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης τά πτυχία τους. Καί λέγω μέ ἰδιαίτερη χαρά, γιατί ἡ ἱστορία τῆς Σχολῆς αὐτῆς συνδέεται μέ τήν πολιτική του. Ἱδρύθηκε τήν ἐποχή πού ἤμουνα ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν καί ἐγκαινιάσθηκε ἀπό ἐμένα τόν ἴδιο, τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1950.

»Ἀντιμετώπιζε καί τότε ἡ χώρα μας δύσκολες περιστάσεις. Ἐκτός ἀπό τήν πολιτική ἀστάθεια καί τό χάος τό οἰκονομικό, ἀντιμετώπιζε καί σοβαρούς ἐξωτερικούς κινδύνους. Καί οἱ κίνδυνοι ἀκριβῶς αὐτοί μᾶς ὑπεχρέωναν νά δώσουμε ἀπόλυτη προτεραιότητα στήν ἐνίσχυση τῆς ἄμυνας τῆς χώρας. Στά πλαίσια τῆς προσπάθειας αὐτῆς ἱδρύσαμε τότε καί τή Σχολή αὐτή, γιά ν' ἀποκτήσει ἡ χώρα ἐπιτελικά στελέχη κατάλληλα μορφωμένα.

»Ἔκτοτε, ἡ χώρα μας, παρά τίς περιπέτειες πού κατά καιρούς ὑπέστη, σημείωσε πρόοδο σημαντική σ' ὅλους τούς τομεῖς. Ἰδιαίτερα στόν ἀμυντικό τομέα ἡ πρόοδος ὑπῆρξε τόσο ἐντυπωσιακή, ὥστε νά τύχει καθολικῆς ἀναγνωρίσεως. Ἀπέκτησε ἡ χώρα, ἰδίως τά τελευταῖα χρόνια, Ἔνοπλες Δυνάμεις πού ἐπιτρέπουν στόν ἑλληνικό λαό νά αἰσθάνεται ὄχι μόνον ἀσφαλής ἀλλά καί ὑπερήφανος.

»Βέβαια, γιά νά ἀξιοποιηθεῖ τό στρατιωτικό αὐτό δυναμικό χρειάζονται ὁρισμένες βασικές προϋποθέσεις.

»Πρώτη προϋπόθεσις εἶναι ἡ προστασία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀπό πολιτικές ἐπιρροές καί ἀπό ὕποπτες διαβρώσεις, πού πολλές φορές ἐπιδιώκονται μέ τό πρόσχημα τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ των.

»Δεύτερη προϋπόθεσις εἶναι ἡ ὕπαρξις σταθεροῦ καί ἀρραγοῦς ἐσωτερικοῦ μετώπου· πού καί αὐτό προϋποθέτει ὁμόνοια, ἐθνική, κοινωνική συνοχή καί ὑγιᾶ οἰκονομία.

»Τρίτη, τέλος, προϋπόθεσις εἶναι ἡ ὕπαρξις σταθερῶν διπλωματικῶν ἐρεισμάτων. Γιατί ἡ ἀμυντική καί ἐξωτερική πολιτική μιᾶς χώρας ἀλληλοσυμπληρώνονται. Ὅπως εἶπε ὁ Μάο Τσέ Τούνγκ, ὁ μέν πόλεμος εἶναι αἱματηρά πολιτική, ἐνῶ ἡ διπλωματία ἀναίμακτος πόλεμος.

»Εἶναι συνεπῶς ἀνάγκη νά καταλάβουμε καί στόν τόπο αὐτό ὅτι ἡ ἐξωτερική πολιτική μιᾶς χώρας, τῆς ὁποιασδήποτε χώρας, προσδιορίζεται ἀπό τή γεωπολιτική της θέση καί δέν πρέπει ποτέ νά ἐπηρεάζεται ἀπό παράγοντες συναισθηματικούς ἤ ἰδεολογικούς.

»Ἀπό ὅσα εἶπα προηγουμένως προκύπτει ὅτι ἡ ἀμυντική ἱκανότης τῆς χώρας εὑρίσκεται σέ ἐπίπεδο ὑψηλό. Εὑρίσκεται στά χέρια ἱκανῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, πού καλά ἐξοπλισμένες καί ἀπαλλαγμένες ἀπό τούς φατριασμούς τοῦ παρελθόντος, ἐγγυῶνται τήν ἀσφάλεια καί τήν τιμή τοῦ ἔθνους.

»Οἱ διαπιστώσεις αὐτές εἶναι βέβαια ἱκανοποιητικές. Ἀλλά δέν πρέπει νά ἐπαναπαυόμεθα σ' αὐτές. Ὀφείλουμε νά ἐνισχύουμε περαιτέρω τήν ἀμυντική ἱκανότητα τῆς χώρας μέ συνεχεῖς θυσίες, γιατί οἱ κίνδυνοι πού τήν ἀπειλοῦν εἶναι πιθανόν νά εἶναι μακρᾶς διαρκείας.

»Καί στήν προσπάθεια αὐτή ἠμπορεῖτε νά συμβάλλετε κι ἐσεῖς μέ τίς εἰδικές γνώσεις πού ἀποκτήσατε. Σᾶς συγχαίρω γιά τίς ἐπιδόσεις σας, μέ τή βεβαιότητα ὅτι θά δικαιώσετε τάς προσδοκίας τῆς Πολιτείας».

Ἡ ἀναφορά τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας σέ «πολιτικές ἐπιρροές καί ὕποπτες διαβρώσεις» προκάλεσε τήν ἰδιαίτερη προσοχή τῆς κοινῆς γνώμης. Ἀπό τήν πλευρά της, ἡ Κυβέρνηση, μέσω τοῦ ἐκπροσώπου της, ἔσπευσε νά ἑρμηνεύσει τήν προεδρική ὁμιλία, παρατηρώντας ὅτι ἡ συνεργασία τῶν δύο ἀνωτάτων πολιτειακῶν παραγόντων ἦταν ἁρμονική. Ἀκόμη, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος πρόσθεσε:

«Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπιθυμεῖ νά τονίσει αὐτό πού ἡ ὑπεύθυνη Κυβέρνηση ἔχει κάνει πράξη: Τήν προστασία δηλ. τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀπό ὁποιαδήποτε κομματική ἐκμετάλλευση μέ ὁποιοδήποτε πρόσχημα καί ἀπό ὁποιαδήποτε παράταξη».

Ὁ τύπος, ἀπό τήν πλευρά του, ἀφιέρωσε ἐκτενῆ σχόλια στήν προεδρική ὁμιλία:

Εἶναι σέ ὅλους γνωστό ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι ἰδιαίτερα προσεκτικός σέ ὅ,τι λέγει καί σέ ὅ,τι πράττει... Ὅ,τι λέγει ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι προϊόν μακρᾶς σκέψεως, παρατηρήσεως καί μελέτης... Ὅ,τι λέγει ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποτελεῖ σοβαρή πολιτική ἐνέργεια. Γιατί ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας δέν εἶναι ἀνεύθυνος. Καί ὅταν ὑποστηρίζεται κάτι τέτοιο, εἶναι τό ὀλιγώτερο ἀφελές.

Πῶς εἶναι δυνατόν νά εἶναι ὑπεύθυνος ὁ ὁποιοσδήποτε πολίτης καί νά εἶναι ἀνεύθυνος ὁ πρῶτος πολίτης; Καί μάλιστα, ὅταν συμπίπτει πρῶτος πολίτης νά εἶναι ὁ Κ. Καραμανλῆς. Δηλαδή ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει σφραγίσει τή μοίρα αὐτοῦ τοῦ τόπου, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔβγαλε τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν ὑπανάπτυξη καί τήν ἔφθασε στό κατά κεφα-

λήν εἰσόδημα τῶν 4.000 δολ. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού μέ τήν προσωπική του προσπάθεια — συχνά μοναχικός — μέ τήν ἐπιμονή του καί τό προσωπικό του κύρος κατέστησε τήν Ἑλλάδα ὀργανικά Εὐρώπη («Ἀκρόπολις», 19.6).

Τή ζωηρή του ἀνησυχία καί μάλιστα ἀνοικτά ἐξέφρασε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας γιά τήν πορεία ὁρισμένων ἀπό τά μεγάλα ἐθνικά θέματα — ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά — τῆς χώρας, καί κυρίως γιά τήν ἀνάγκη προστασίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων «ἀπό ὕποπτες διαβρώσεις μέ τό πρόσχημα τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ των».

Αὐτή ἡ ἔκφραση τῆς ἀνησυχίας τοῦ ρυθμιστῆ τοῦ πολιτεύματος ἀποκτᾶ ἀκόμη μεγαλύτερη σημασία, γιατί γίνεται κατά τή διάρκεια ὁμιλίας του στούς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, δηλαδή ἀπευθείας στό Στρατό. Καί ἐνῶ ὁ ἀνώτατος ἄρχοντας, ὅπως καί ὁ ἁπλός πολίτης, μπορεῖ καί πρέπει νά ἀπευθύνει συστάσεις καί παραινέσεις πρός κάθε πλευρά, ὅταν θεωρεῖ ὅτι ἡ κρισιμότητα τῶν περιστάσεων τό ἐπιβάλλει, ἡ Κυβέρνηση σέ μιά ἀπροσδόκητη, ὅπως χαρακτηρίστηκε ἀπό ἔγκυρους πολιτικούς κύκλους ἐνέργειά της, αἰσθάνθηκε τήν ἀνάγκην ν' ἀπαντήσει, «ἑρμηνεύοντας» τά κατά τή γνώμη της ἐπίμαχα σημεῖα τῆς ὁμιλίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ («Ἀπογευματινή», 19.6).

Ὁ Καραμανλῆς εἶναι ὁ πολιτικός ἄνδρας πού κατ' ἐξοχήν ξέρει νά φυλάγεται ἀπό τίς κακοτοπιές. Καί ποῦ ἔχει ἀπόλυτα — ἰδίως τώρα — ἐπίγνωση τῶν λεπτῶν ἰσορροπιῶν, πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀποστολή του ὡς ρυθμιστῆ τοῦ πολιτεύματος... Σέ ποιό βαθμό ἡ ἄποψη ὅτι οἱ σχέσεις προέδρου καί πρωθυπουργοῦ ἦσαν καί παραμένουν ἀδιατάρακτες ἀνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα, θά τό δείξει ὁ χρόνος. Ὅπως ἐπίσης θά διαλευκάνει ὁ χρόνος τό... μυστήριο τῶν αἰφνιδίων καί δημοσίων ἐκρήξεων τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πού δίνουν καμμιά φορά τήν αἴσθηση ὅτι κτυποῦν πολύ σημαδιακά καί πολύ δυνατά οἱ καμπάνες γιά κάτι πού «δέν πάει καλά» σ' αὐτόν τόν τόπο («Μακεδονία», 28.6).

Τό ὅτι στό σύνολό του σχεδόν ὁ τύπος τῆς Δεξιᾶς ἀξιοποίησε τήν προεδρική ὁμιλία ἐμφανίζοντάς την ὡς προεδρικές κρίσεις καί ἐπικρίσεις πρός τήν Κυβέρνηση τῆς ἀλλαγῆς, χωρίς μάλιστα μέχρι στιγμῆς νά ἀποδοκιμαστεῖ αὐτή ἡ — ἐλπίζουμε — παραχάραξη, ἀπό τήν προεδρία, εἶναι ἀπό μόνο του ἕνα ἀνησυχητικό φαινόμενο.

Πρέπει γι' αὐτό οἱ ὑπεύθυνοι πολιτικοί παράγοντες νά εἶναι ἰδιαίτερα προσεκτικοί στίς δηλώσεις τους. Οἱ καιροί δέν ἐπιτρέπουν τή διακύβευση παρερμηνειῶν καί θυμικῶν ἀντιδράσεων πού μποροῦν νά προκαλέσουν. Ὁ λαός, ὡς μόνος ἐντολέας καί πηγή ἐξουσίας, ἔχει δώσει ἐντολή γιά ἕνα συγκεκριμένο ἔργο σ' αὐτή τήν Κυβέρνηση. Θεμέλιο μάλιστα τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι ὁ ἐκδημοκρατισμός τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ στό σύνολό του. Χωρίς κανέναν ἀπολύτως στεγανό («Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία», 20.6).

Οἱ ὑπαινιγμοί καί οἱ διαπιστώσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἔδωσαν λαβή σέ διάφορες ἑρμηνεῖες. Ἔτσι, κατά τήν ἄποψη παραγόντων πού πρόσκεινται στή Δεξιά, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνεργοποιεῖται ἐναντίον τοῦ ΠΑΣΟΚ ἤ (μετριοπαθέστερη ἐκδοχή) «προβαίνει σέ αὐστηρές συστάσεις πρός τήν Κυβέρνηση» ἤ «παρεμβαίνει εὐθέως σέ θέματα ἄμυνας καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας» κ.λ.π.

Σχετικά πολιτικοί παρατηρητές ὑπενθύμιζαν ὁρισμένα δημοσιεύματα τοῦ τύπου («Ἀκρόπολις», 9 Μαΐου καί 5 Ἰουνίου), σύμφωνα μέ τά ὁποῖα ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, «κάνοντας χρήση τῶν δικαιωμάτων πού τοῦ παρέχει τό Σύνταγμα τοῦ 1975», φέρεται νά ὑπέδειξε στήν Κυβέρνηση «νά ἀμβλύνει τίς ὑπερβολές στό συνδικαλιστικό νομοσχέδιο (ἀντί - 330) καί στόν νόμο-πλαίσιο γιά τήν Ἀνωτάτη Παιδεία».

Σέ ἀντίθεση μέ τίς ἑρμηνεῖες αὐτές, ἄλλοι παρατηρητές ἐπισήμαιναν ὅτι οἱ διατυπώσεις τοῦ κ. Καραμανλῆ ἐκφράζουν «πάγιες ἀντιλήψεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας» καί δέν θά πρέπει — συνεπῶς — ν' ἀναζητοῦνται «ἀντικυβερνητικές αἰχμές». Ὁ κ. Καραμανλῆς — πρόσθεταν — δέν θά πρέπει νά ἔχει, λ.χ., λόγους δυσαρέσκειας ἀπό τήν ἀκολουθούμενη ὡς τώρα ἐξωτερική πολιτική, ἀπό τή σημερινή Κυβέρνηση, ἡ ὁποία παραμένει τόσο στό ΝΑΤΟ ὅσο καί στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα.

Ἀνεξάρτητα ἀπό τά παραπάνω, τρίτοι παρατηρητές ἐπισήμαιναν ὅτι ὁποιαδήποτε τυχόν διάσταση ἀπόψεων μεταξύ τοῦ ρυθμιστῆ τοῦ πολιτεύματος καί τῆς ὑπεύθυνης Κυβέρνησης, θά εἶχε καταλυτικές ἐπιπτώσεις στήν ἑνότητα τοῦ λαοῦ καί στήν προάσπιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων («Ἡ Αὐγή», 19.6).

Κάτω ἀπό ἄλλες συνθῆκες καί περιστάσεις, ὁ λόγος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας δέν θά ἔπαιρνε τίς διαστάσεις πού πῆρε αὐτή τή φορά, διότι τά ὅσα εἶπε στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν ὁ κ. Καραμανλῆς δέν ἀποτελοῦν τίποτε τό διαφορετικό ἀπό ἐκεῖνο πού πιστεύει καί ἐφάρμοσε ὁ ἴδιος. Συνέπεσαν ὅμως χρονικά μέ μιά σειρά ἀπό κυβερνητικές ἐνέργειες καί δηλώσεις πού — κατά τήν ἐκτίμηση ἐγκύρων πολιτικῶν παρατηρητῶν — τόν ὑποχρέωσαν νά κάνει αὐτές τίς δημόσιες διαπιστώσεις - προειδοποιήσεις.

Ἄς θυμηθοῦμε μερικές τέτοιες πρόσφατες ἐνέργειες:

Ἡ συμμετοχή φαντάρων σέ πολιτικές ἐκδηλώσεις καί διαδηλώσεις (Πρωτομαγιά, Παλαιστινιακό κ.ἄ.). Ἡ τέλεση πολιτικῶν ἐκδηλώσεων μέσα σέ στρατιωτικές βάσεις (π.χ. στό Χαϊδάρι). Ἡ ὁμαδική μετάθεση ἀξιωματικῶν ἀπό τήν Κόρινθο, ὅταν ἀναφέρθηκαν σέ γεγονότα τοῦ παρελθόντος, πού ἡ Κυβέρνηση θεώρησε ὅτι ἀναμοχλεύουν πολιτικά πάθη. Ἡ ἐνθάρρυνση συνδικαλιστικῆς ὀργανώσεως στά Σώματα Ἀσφαλείας κ.λ.π. Ἐνέργειες πού κατά γενική ὁμολογία ὑπονομεύουν τήν ἑνότητα τῆς βάσης τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἀλλά πού μπορεῖ νά ὁδηγήσουν σέ σοβαρές διαλυτικές ἐσωτερικές τάσεις («Πολιτικά Θέματα», 1.7).

24 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τοῦ Ἀρείου Πάγου, Δ. Σκούμπη.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιεῖται μετά τήν ἐκδήλωση τῆς προθέσεως τῆς Κυβερνήσεως νά παρακάμψει τή σειρά ἀρχαιότητας στίς προαγωγές ἀνωτάτων δικαστικῶν, ἐνόψει τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Δ. Σκούμπη.

26 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε ἐπιτροπή συνταξιούχων δημοσιογράφων, πού τοῦ ἀνέπτυξε τούς λόγους ἀντισυνταγματικότητας ὁρισμένων διατάξεων τοῦ συνδικαλιστικοῦ νομοσχεδίου πού ρυθμίζουν ἀπ' εὐθείας ἐσωτερικά θέματα τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν.

30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν πρέσβη τοῦ Λιβάνου στήν Ἀθήνα, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐπέδωσε προσωπικό μήνυμα τοῦ προέδρου τοῦ Λιβάνου, Ε. Σαρκίς. Σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρεται ὅτι «μέ τό μήνυμά του ὁ Λιβανέζος πρόεδρος ζητεῖ τήν συμπαράσταση τῆς Ἑλλάδος γιά τή διάσωση τῆς Βηρυτοῦ».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε τήν ὀδύνη του γιά τά δεινά πού ὑφίστανται ὁ λιβανικός καί παλαιστινιακός λαός καί διαβεβαίωσε τόν πρέσβη γιά τήν ὁλόψυχη συμπαράσταση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί τῆς Κυβερνήσεώς του σέ κάθε προσπάθεια, πού θά μποροῦσε νά θέσει τέρμα στήν τραγωδία τῆς Βηρυτοῦ.

2 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τά πρόσφατα ταξίδια του στό ἐξωτερικό — τή Βουλγαρία καί τίς Βρυξέλλες — καθώς ἐπίσης καί γιά τόν ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως.

Τά μέλη τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Α. Παπανδρέου ὁρκίστηκαν ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, στίς 5 Ἰουλίου:

Γεράσιμος Ἀρσένης, ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Γεώργιος - Ἀλέξανδρος Μαγκάκης, ὑπουργός Δικαιοσύνης, Ἀπόστολος Κακλαμάνης, ὑπουργός Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, Δημήτριος Κουλουριάνος, ὑπουργός Οἰκονομικῶν, Εὐάγγελος Κουλουμπῆς, ὑπουργός Ἐνεργείας καί Φυσικῶν Πόρων, Γεώργιος Λιάνης, ὑπουργός Ἔρευνας καί Τεχνολογίας, Γεώργιος Μωραΐτης, ὑπουργός Ἐμπορίου, Εὐάγγελος Γιαννόπουλος, ὑπουργός Ἐργασίας, Παρασκευᾶς Αὐγερινός, ὑπουργός Ὑγείας καί Πρόνοιας, Ἐλευθέριος Βερυβάκης, ὑπουργός Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, Νικόλαος Ἀκριτίδης, ὑπουργός Συγκοινωνιῶν, Γεώργιος Κατσιφάρας, ὑπουργός Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, Ἰωάννης Ποττάκης, ἀναπληρωτής ὑπουργός Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, Κωνσταντῖνος Λαλιώτης, ὑφυπουργός προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, Παυσανίας Ζακολίκος, ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Ἄμυνας, Κωνσταντῖνος Βαΐτσος, ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Μιλτιάδης Παπαϊωάννου, ὑφυπουργός Ἐσωτερικῶν, Βασίλειος Παπαγιάννης, ὑφυπουργός Δημοσίων Ἔργων, Σ. - Α. Παπαθεμελῆς, ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, Παναγιώτης Ρουμελιώτης, ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν, Μόσχος Γικόνογλου, ὑφυπουργός Γεωργίας, Παναγιώτης Κατσαρός ὑφυπουργός Γεωργίας, Θεόδωρος Πάγκαλος, ὑφυπουργός Ἐμπορίου, Μαρία Κυπριωτάκη -Περράκη, ὑφυπουργός Ὑγείας καί Πρόνοιας, Ἰωάννης Φλῶρος, ὑφυπουργός Ὑγείας καί Πρόνοιας, Σταυρούλα (Ρούλα) Κακλαμανάκη - Ρήγου, ὑφυπουργός Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων καί Κωνσταντῖνος Ἀσλάνης, ὑφυπουργός Συγκοινωνιῶν.

6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, Ὄσκαρ Φίσερ, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

11 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας, συνοδευόμενος ἀπό τόν πρωθυπουργό, τούς ὑφυπουργούς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί τήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἐπιθεωρεῖ τόν Στόλο, πού εἶχε ἀγκυροβολήσει στόν ὅρμο τοῦ Φαλήρου μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ναυτικῆς ἑβδομάδας.

Μετά τήν ἐπιθεώρηση ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Κατ' ἀρχήν θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τήν θαυμάσια, καί θά ἔλεγα, ἐπιβλητική ἐμφάνιση τοῦ πολεμικοῦ μας στόλου. Αὐτή ἡ ἐμφάνιση ἐπιβεβαιώνει αὐτό τό ὁποῖο εἶπα καί ἐγώ καί ὁ πρωθυπουργός κατ' ἐπανάληψη, ὅτι δηλαδή οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας εὑρίσκονται σήμερα σέ τόσο ὑψηλό ἐπίπεδο, ὥστε νά ἐγγυῶνται τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀξιοπιστία τῆς χώρας. Κι αὐτό προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία σήμερα, πού ἡ βία καί ἡ αὐθαιρεσία κυριαρχοῦν στόν κόσμο καί ἡ Ἑλλάς ἀντιμετωπίζει πράγματι πρόβλημα ἀσφαλείας. Βέβαια — καί αὐτό εἶναι αὐτονόητο — γιά νά ἐκπληρώσουν οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τήν ἀποστολή τους χρειάζονται πολιτική καί οἰκονομική ὑποδομή. Καί γιά τήν δημιουργία ἀκριβῶς αὐτῶν τῶν προϋποθέσεων, θά πρέπει νά φροντίζει πάντοτε ἡ ἡγεσία καί ὁ λαός.

»Πάντως, ἡ ἐπιθεώρηση ἡ ὁποία ἔκανα σήμερα, μοῦ ἔδωσε τό αἴσθημα ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας γιά τόν πολεμικό μας στόλο».

13 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης, ἐπικοινωνεῖ τηλεφωνικά μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, καί τοῦ μεταφέρει τήν ἄποψη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας σχετικά μέ τήν πρόθεση τῆς Κυβερνήσεως νά προσφέρει ἄσυλο στό Γ. Ἀραφάτ καί τό ἐπιτελεῖο του, τούς ὁποίους δέν εἶχε δεχτεῖ καμιά ἀραβική χώρα.

Ἡ ἡγεσία τῆς ΟΑΠ ἀναγκάστηκε νά ἀποχωρήσει ἀπό τό Λίβανο μετά τήν ἰσραηλινή προέλαση ὡς

τίς πύλες τῆς Βηρυτοῦ. Στίς 10 Ἰουλίου, ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἐξεδήλωσε τήν πρόθεση νά ἀποστείλει μονάδες τοῦ στόλου γιά νά συμμετάσχουν στήν μεταφορά Παλαιστινίων μαχητῶν ἀπό τό Λίβανο. Δύο ἡμέρες ἀργότερα, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος δήλωσε ὅτι ἡ ἑλληνική συμμετοχή θά ἦταν συμβολική, ἐνῶ ἡ Ἑλλάδα θά μποροῦσε νά ἀποστείλει στήν περιοχή εἰρηνευτική δύναμη 300 ἀνδρῶν, ἐφόσον ὅμως ὑπῆρχε συναίνεση τῶν δύο ὑπερδυνάμεων καί τῶν τριῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν.

Τό σχετικό σημείωμα τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρει:

«Σήμερα τό πρωί ἐνημέρωσα τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἐπί τοῦ περιεχομένου τοῦ συνημμένου τηλεγραφήματος (πού μᾶς περιῆλθε χθές τό ἀπόγευμα) καί συγκεκριμένα γιά τήν προσφορά ἀσύλου ἐκ μέρους τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρός τόν Ἀραφάτ καί τό ἐπιτελεῖο του γιά ἐγκατάσταση στήν Ἀθήνα.

»Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ κυρίου προέδρου, ἐτηλεφώνησα ἀμέσως στόν κύριο πρωθυπουργό καί τοῦ διεβίβασα τήν πλήρη διαφωνία τοῦ κυρίου προέδρου πρός τήν προσφορά αὐτή. Ἐξήγησα στόν πρωθυπουργό ὅτι ὁ κύριος προέδρος πιστεύει ὅτι ἡ παροχή ἀσύλου πρός τόν Ἀραφάτ ἀποτελεῖ τεράστιο λάθος. Ἡ Ἑλλάς δέν θά εἶχε τίποτα νά κερδίσει ἀπό τήν ἐγκατάσταση ἐδῶ τοῦ Ἀραφάτ, ἐνῶ θά ἔστρεφε ἐναντίον της ὄχι μόνο τίς δυτικές χῶρες, ἀλλά καί τις ἀραβικές, μέ τίς ὁποῖες ἤδη ἔχει τεταμένες σχέσεις ὁ Ἀραφάτ.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός, στήν ἀρχή μέν μοῦ εἶπε ὅτι κάποια παρανόηση ὑπάρχει, ἀνεφέρθη στό γεγονός ὅτι ὁ Ἀραφάτ ἔχει ἐδῶ διπλωματική ἀποστολή, στήν συνέχεια ὅμως μοῦ εἶπε κατηγορηματικά ὅτι δέν ἦταν ἐν γνώσει τῶν ὁδηγιῶν αὐτῶν πρός τήν πρεσβεία τῆς Βηρυτοῦ καί ὅτι συμφωνεῖ μέ τίς ἀπόψεις τοῦ κυρίου προέδρου. Τέλος, μοῦ εἶπε ὅτι θά δώσει ἐντολή νά ἀκυρωθοῦν αὐτές οἱ ὁδηγίες πρός τήν πρεσβεία τῆς Βηρυτοῦ καί ὅτι ἐλπίζει νά μήν ἔχει ἤδη διαβιβασθεῖ ἡ προσφορά ἀσύλου πρός τόν Ἀραφάτ»[61].

Στίς 2 Αὐγούστου, σέ ἀπάντηση δημοσιεύματος τῶν «Times», σύμφωνα μέ τό ὁποῖο ἡ Ἀθήνα ἀκύρωσε τήν προσφορά ἀσύλου στόν Γ. Ἀραφάτ μετά ἀπό παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος θά δηλώσει ὅτι ὁ ἡγέτης τῆς ΟΑΠ εἶχε γίνει ἀποδέκτης ἀνοικτῆς προσκλήσεως ἀπό τήν Κυβέρνηση καί ὅτι μποροῦσε νά ἔλθει στήν Ἑλλάδα καί νά παραμείνει ὅσο θέλει.

19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση, σχετικά μέ τήν ἐπέτειο τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο:

«Ἡ 20ή Ἰουλίου θά παραμείνει στήν ἱστορία μας σάν ἡμέρα ἐθνικῆς συμφορᾶς. Ἡ Τουρκία, ἐπωφελούμενη καί ἀπό σφάλματα δικά μας, εἰσέβαλε στή Μεγαλόνησο. Καί παραμένει ἀκόμα ἐκεῖ παραβιάζοντας ὅλους τούς κανόνες τοῦ δικαίου καί τῆς ἠθικῆς.

»Παρά ταῦτα, ὅμως, δέν κατώρθωσε, οὔτε καί θά κατορθώσει, νά κάμψει τό ἠθικό τοῦ κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ πού ἀγωνίζεται μέ θάρρος καί καρτερία μοναδική. Καί τό ἠθικό ἀκριβῶς αὐτό, πού τό στηρίζει ἡ ἀλληλεγγύη ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, θά πρέπει μέ κάθε θυσία νά διαφυλαχθεῖ. Γιατί ἀποτελεῖ τήν ἀσφαλέστερη ἐγγύηση γιά τήν δικαίωση τοῦ ἱεροῦ ἀγώνα τῶν ἀδελφῶν μας Κυπρίων».

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο.

21 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Ε. Ἀβέρωφ.

23 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε μετά τήν ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως νά ὑποβάλει στούς Ἀμερικανούς, τόν προσεχῆ Αὔγουστο, τίς προτάσεις της γιά τίς βάσεις. Τήν προηγουμένη, ὁ Α. Παπανδρέου εἶχε ἀναγγείλει στό Ὑπουργικό Συμβούλιο τήν ἔναρξη τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ διαλόγου, μέ συνάντηση τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν δύο χωρῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλου καί Ι. Τουρκμέν, στήν Ὀττάβα.

Ἡ συμφωνία ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τῶν συζητήσεων πού εἶχαν σέ δώδεκα συναντήσεις τους ὁ ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, Ι. Καψῆς, καί ὁ Τοῦρκος πρέσβης στήν Ἀθήνα γιά τόν προσδιορισμό τῆς ἐννοίας τοῦ μορατόριουμ. Ὁ Α. Παπανδρέου ὑπογράμμισε ἐπίσης ὅτι οἱ δύο χῶρες συμφώνησαν νά ἀποφύγουν δηλώσεις ἤ πράξεις προκλητικές ἤ παραβιάσεις πού θά ὑπονόμευαν τή διαμόρφωση τοῦ κατάλληλου κλίματος γιά τήν ἔναρξη διαλόγου.

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἔδωσε στό Προεδρικό Μέγαρο τήν καθιερωμένη δεξίωση γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας.

Κατά τήν ἄφιξή του στό χῶρο τῆς δεξιώσεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση δημοσιογράφων, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Γιά τή σημασία τῆς ἡμέρας αὐτῆς σᾶς ἔχω μιλήσει κατ' ἐπανάληψη στό παρελθόν. Εἶναι μιά μεγάλη, μιά ἱστορική ἡμέρα. Καί σάν τέτοια θά πρέπει νά τήν τιμοῦμε καί νά τήν γιορτάζουμε ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Ἕλληνες».

Ἐξάλλου, σέ ἐρώτηση γιά τό πῶς βλέπει τό μέλλον τῆς δημοκρατίας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε:

«Ἀσφαλές. Φθάνει νά μή χαλάσουμε τή δημοκρατία καθ' ὁδόν, προσπαθώντας νά τήν κάνουμε καλύτερη. Γιατί, ὅπως λέγεται, τό καλύτερο εἶναι ἐχθρός τοῦ καλοῦ».

30 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό Μητροπολίτη Χαλκηδόνος Μελίτωνα.

2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε ἀπό τούς ἁρμόδιους ὑπουργούς γιά τήν ἔκταση τῶν πυρκαγιῶν πού εἶχαν ξεσπάσει τήν προηγουμένη σέ διάφορα σημεῖα τῆς χώρας, καί ἰδιαίτερα στήν Ἀττική.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἐκφράσει τή λύπη του γιά τά θλιβερά γεγονότα, καθώς καί τή συμπάθειά του στίς οἰκογένειες τῶν θυμάτων τῆς καταστροφῆς.

4 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπέστειλε πρός τόν πρώην προέδρο τῆς Γαλλίας, Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, τό ἀκόλουθο συλλυπητήριο τηλεγράφημα, γιά τό θάνατο τοῦ πατέρα του:

«Ὁ θάνατος τοῦ Ἐντμόν Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, ἀνδρός διακεκριμένου, τοῦ ὁποίου διατηρῶ ζωηρή τήν ἀνάμνηση, μοῦ προξενεῖ βαθυτάτη θλίψη. Γιά τήν ἀπώλειά του παρακαλῶ νά δεχθεῖτε καί νά διαβιβάσετε πρός τήν οἰκογένειά σας τήν ἔκφραση της βαθείας μου συμπαθείας καί τῶν εἰλικρινῶν συλλυπητηρίων μου».

Ὁ Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε καί λίαν ἀγαπητέ φίλε,

»Τά συλλυπητήρια καί ἡ συμπάθειά σας γιά τόν θάνατο του πατέρα μου μέ συνεκίνησαν.

»Ἦταν ἄνθρωπος μεγάλης μορφώσεως, στήν ὁποία συχνά διέκρινα τήν προσφορά του δικοῦ σας πολιτισμοῦ.

»Ἀφοσιωμένος, ὅσο ἐσεῖς, στήν ἔννοια τοῦ μέτρου, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ὑπέφερε ἀπό τήν ἀταξία τῆς ἐποχῆς, ἀλλά διατηροῦσε τήν πεποίθηση ὅτι οἱ βασικές ἀξίες μας στό τέλος θά ὑπερισχύσουν.

»Σᾶς εὐχαριστῶ πού συμμερισθήκατε τόν πόνο, τόν ὁποῖο ἡ δοκιμασία αὐτή μοῦ προξένησε, καί σᾶς παρακαλῶ νά πιστέψετε, κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε, εἰς τήν ἔκφραση της πιστῆς καί φιλικῆς μου ἐκτιμήσεως»[62].

11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

Ἡ συνάντηση συνδεόταν μέ τήν ὁριστικοποίηση τῶν ἑλληνικῶν προτάσεων γιά τό καθεστώς τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων, ἐνόψει τῆς συναντήσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ μέ τό διοικητή τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων Νοτίου Εὐρώπης, ναύαρχο Κρόου.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν καθιερωμένη ἐτήσια δεξίωση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων πού πραγματοποιήθηκε στό θέρετρο ἀξιωματικῶν στόν Ἅγιο Ἀνδρέα.

17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982

Δημιουργεῖται στή Βουλή πολιτική ὀξύτητα κατά τή συζήτηση τοῦ νομοσχεδίου περί Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, ἡ ὁποία ἀπέληξε σέ ἀποχώρηση τῆς ΝΔ ἀπό τή συνεδρίαση. Κατά τή συζήτηση, ὁ Α. Παπανδρέου ἀνέφερε καί τό ὄνομα τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τονίζοντας ὅτι τό ΚΚΕ εἶχε νομιμοποιηθεῖ ἀπό τήν Κυβέρνησή του. Εὐθύς μετά τήν ἀποχώρηση τῆς ΝΔ ἀπό τή συνεδρίαση, ὁ Ε. Ἀβέρωφ, μέ δηλώσεις του, σημείωσε ὅτι θεωροῦσε ἄτοπη καί ἀπαράδεκτη τήν προσπάθεια νά ἀναμιχθεῖ τό ὄνομα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν πολιτική διαμάχη, ὅτι στήν Κυβέρνηση πού εἶχε νομιμοποιήσει τό ΚΚΕ μετεῖχε καί ὁ ἴδιος καί ὅτι τό θέμα δέν ἔπρεπε νά συνδέεται μέ τήν ἀναγνώριση τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, μέ τήν ὁποία τό κόμμα του διαφωνοῦσε.

Ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως θά γίνει ἐκ νέου δεκτός ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στίς 26 τοῦ μηνός.

22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982

Στίς σχέσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρονται οἱ «Sunday Times», σέ ἄρθρο τους μέ τίτλο «Ἀλλαγή πορείας σ' ἕνα σοσιαλιστικό δρόμο πρός τήν ἐλευθερία». Ὁ ἀνταποκριτής τῆς ἐφημερίδας παρατηρεῖ ὅτι τό ὕφος τοῦ Α. Παπανδρέου ἔχει ἤδη «φέρει σέ ἀπόγνωση» τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος ὑποχρεώθηκε πολλές φορές νά συγκρατήσει τόν πρωθυπουργό — ὅπως στήν περίπτωση τῆς ματαιώσεως τῆς ἐπισκέψεως Ἀραφάτ στήν Ἀθήνα. Καί τονίζει:

Στά ὕψιστα θέματα ὅμως τοῦ ΝΑΤΟ, τῶν βάσεων καί τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, ὁ πρωθυπουργός ἐπιτρέπει στόν ἑαυτό του νά «ὁδηγεῖται» ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, πού στά 75 του χρόνια, ἔχει τρία χρόνια νά διανύσει σάν πρόεδρος καί, ἄν κρίνει πώς ἡ πολιτική τοῦ Παπανδρέου εἶναι ἐπιζήμια γιά τήν Ἑλλάδα, ἔχει τή δύναμη νά καλέσει τό λαό σέ ἐκλογές. Ὁ Α. Παπανδρέου ἔχει νά ἀποκομίσει πολλά κέρδη, ἐφόσον συμμορφώνεται μέ τίς ἐπιθυμίες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, «ὁ ὁποῖος μέ τή σειρά του δίνει στίς δυτικές Κυβερνήσεις τήν ἔγκριση του προκειμένου νά βοηθήσουν τόν Α. Παπανδρέου νά ἀπεμπλακεῖ ἀπό τίς προεκλογικές του ὑποσχέσεις καί νά πραγματοποιήσει στροφή 180 μοιρῶν.

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982

Σέ συνέντευξή του πρός τό Γαλλικό Πρακτορεῖο Εἰδήσεων, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεως στήν Ἑλλάδα τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Φρ. Μιττεράν, ὁ πρωθυπουργός, Α. Παπανδρέου, ἀναφέρεται στό ἐξαίρετο ἐπίπεδο τῶν διμερῶν σχέσεων, ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἡ Ἑλλάδα «ἀνήκει στήν Ἀτλαντική Συμμαχία», καί τονίζει ὅτι δέν ἐπιθυμεῖ ἀντιπαράθεση μέ τίς ΗΠΑ στό θέμα τῶν βάσεων.

Σέ ἐρώτηση γιά τίς σχέσεις του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἀπάντησε:

«Ὁ κ. Καραμανλῆς ἀσκεῖ μέ μεγάλη προσοχή τό λειτούργημά του ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί δέν παίζει τό ρόλο ἑνός ἀρχηγοῦ κόμματος. Τό γεγονός ὅτι ὑπάρχει συνεργασία εἶναι μιά μεγάλη συνεισφορά στό δημοκρατικό καθεστώς. Ἀποτελεῖ σταθμό στήν πολιτική ζωή τῆς Ἑλλάδας. Σήμερα ὁ κ. Καραμανλῆς, ὅπως ἔχει ὁ ἴδιος τονίσει, καί ἐγώ αἰσθανόμαστε ὅτι μποροῦμε νά μιλᾶμε γιά μιά δημοκρατία πού δέν ἀντιμετωπίζει κινδύνους».

1-2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Φρ. Μιττεράν, συνοδευόμενος ἀπό τούς ὑπουργούς Εὐρωπαϊκῶν Ὑποθέσεων, Α. Σντεναγκόρ, Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, Π. Μπερεγκοβουά καί Πολιτισμοῦ, Ε. Ἀβίς, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα.

Στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑποδέχτηκαν τόν πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ πρωθυπουργός, ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας.

Ἀργότερα τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος Μιττεράν συναντήθηκε μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, στό Προεδρικό Μέγαρο:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί ὁ κύριος Μιττεράν εἶχαν σήμερα τό ἀπόγευμα κατ' ἰδίαν συνάντηση πού διήρκεσε μία ὥρα.

»Στήν συνάντηση αὐτή διεπιστώθη κατ' ἀρχήν ὅτι οἱ διμερεῖς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν εἶναι πολύ καλές καί ὅτι μποροῦν νά ἀναπτυχθοῦν ἀκόμη περισσότερο, δεδομένου ὅτι, ὅπως εἶπε ὁ κύριος πρόεδρος, ἡ Γαλλία ἔχει δυνατότητες καί ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀνάγκες.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος πρόεδρος περιέγραψε τήν σημερινή οἰκονομική καί πολιτική κατάσταση τῆς Ἑλλάδος.

»Ὡς πρός τά οἰκονομικά, ὁ κύριος προέδρος, ἀφοῦ ἀνέλυσε τίς προόδους πού ἐπέτυχε ἡ ἑλληνική οἰκονομία μέχρι καί πρό δύο ἐτῶν, ἐσημείωσε ὅτι τά δύο τελευταῖα ἔτη ὑφίσταται καί ἡ Ἑλλάς τίς συνέπειες τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς κρίσεως.

»Ὡς πρός τήν πολιτική κατάσταση, ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι οἱ δημοκρατικοί θεσμοί λειτουργοῦν σήμερα κατά ὁμαλότατο τρόπο στήν Ἑλλάδα, ὅπως ἀπεδείχθη, ἄλλωστε, καί ἀπό τήν ὁμαλή μεταβίβαση τῆς ἐξουσίας πρός τό ΠΑΣΟΚ μετά τήν ἐκλογική του νίκη.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος πρόεδρος ἀνέλυσε διά μακρῶν τά ἐξωτερικά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος.

»Τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Ἑλλάδος, εἶπε ὁ κ. πρόεδρος, ὅπως καί κάθε ἄλλης χώρας, τήν προσδιορίζει κατά κύριο λόγο ἡ γεωγραφική της θέση καί ἡ ἀνάγκη τῆς κατοχυρώσεως τῆς ἀσφαλείας της. Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἀλλά καί πολλούς ἄλλους, ὁ ἴδιος πάντοτε ἐπίστευε στήν ἀνάγκη τῆς διατηρήσεως στενῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, οἰκονομικῶν καί πολιτιστικῶν δεσμῶν μέ τήν Δύση. Ὁ κ. Παπανδρέου, κατ' ἀντιδιαστολή μέ τίς προεκλογικές του θέσεις, στρέφεται ἤδη πρός τήν κατεύθυνση αὐτή καί, ὡς ἐκ τούτου, σ' αὐτά τά θέματα ὑπάρχει πνεῦμα συνεργασίας μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ.

»Κατόπιν ὁ κύριος πρόεδρος ἀνέπτυξε τίς γνωστές ἑλληνικές θέσεις γιά τά θέματα τῆς Κύπρου, τοῦ Αἰγαίου, τοῦ ΝΑΤΟ καί τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς. Σ' ὅλα τά θέματα, κατέληξε ὁ κύριος πρόεδρος, οἱ ἑταῖροι καί σύμμαχοι τῆς Ἑλλάδος θά πρέπει νά δείξουν κατανόηση καί νά βοηθήσουν τήν Ἑλλάδα, ἀφ' ἑνός μέν γιατί οἱ ἑλληνικές θέσεις εἶναι δίκαιες καί μετριοπαθεῖς, ἀλλά καί γιά τόν πρόσθετο πολιτικό λόγο ὅτι πρέπει νά βοηθηθεῖ ὁ κύριος Παπανδρέου νά ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπό τίς ἀκραῖες προεκλογικές του διακηρύξεις καί νά συνεχίσει τήν γραμμή πού ἐχάραξε σ' αὐτά τά θέματα ἀπό τήν στιγμή πού ἀνέλαβε τήν ἐξουσία. Διότι εἶναι προφανές ὅτι ὁ κύριος Παπανδρέου ἔχει πολιτική ἀνάγκη νά δικαιωθεῖ στήν στροφή αὐτή τῆς πολιτικῆς του καί συνεπῶς θά πρέπει οἱ φίλοι τῆς Ἑλλάδος νά προβοῦν σέ ὁρισμένες παραχωρήσεις, πού θά διευκολύνουν τόν κύριο Παπανδρέου στήν προσπάθειά του αὐτή.

»Ὁ Γάλλος πρόεδρος συμφώνησε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά ἐπιλυθοῦν ὅλα αὐτά τά προβλήματα, γιά νά ρυθμισθοῦν ὁριστικά οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Δύση καί κατενόησε τήν σκοπιμότητα τῆς στηρίξεως τοῦ κυρίου Παπανδρέου.

»Εἰδικότερα γιά τό Κυπριακό, εἶπε ὅτι ἡ Γαλλία ἔχει ταυτόσημες ἀπόψεις μέ τήν Ἑλλάδα στά θέματα τῶν ἀρχῶν, βάσει τῶν ὁποίων πρέπει νά λυθεῖ τό Κυπριακό. Τό θέμα, εἶπε, εἶναι μέ ποιά μέθοδο θά μπορέσουμε νά πραγματοποιήσουμε τίς ἀρχές αὐτές.

»Γιά τά θέματα τοῦ Αἰγαίου, εἶπε ὅτι ἡ Γαλλία εἶναι λιγότερο δεσμευμένη, ἀφοῦ μέχρι τώρα τά θέματα αὐτά ἔχουν διατηρηθεῖ στό διμερές ἑλληνοτουρκικό πλαίσιο.

»Ὡς πρός τήν ΕΟΚ, εἶπε ὅτι ἡ Γαλλία κατανοεῖ τίς ἑλληνικές θέσεις καί ὑποστηρίζει πολλά ἀπό τά αἰτήματα τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐνῶ γιά ἄλλα ἐπιφυλάσσεται νά τά συζητήσει. Ἤδη τήν ὑποστήριξή της αὐτή ἐξεδήλωσε στίς δύο τελευταῖες συναντήσεις κορυφῆς, ὅπου ἐπετεύχθηκαν ἱκανοποιητικά ἀποτελέσματα γιά τά μεσογειακά προϊόντα. Ἐτόνισε πάντως ὅτι ἀποκλείεται ἀναδιαπραγμάτευση καί ὅτι τά ἑλληνικά αἰτήματα θά ἐξετασθοῦν στό πλαίσιο τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν.

»Στό τέλος τῆς συζητήσεως, ὁ κύριος Μιττεράν ἐξέφρασε ζωηρό ἐνδιαφέρον νά πληροφορηθεῖ τίς ἀπόψεις τοῦ κυρίου προέδρου γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης καί εἰδικότερα ἐπάνω σέ ποιούς τομεῖς πιστεύει ὁ κύριος Καραμανλῆς ὅτι θά πρέπει νά προωθηθεῖ ἡ ἑνοποίησή της. Οἱ δύο ἄνδρες συμφώνησαν νά συζητήσουν τό θέμα αὐτό σέ προσεχῆ εὐκαιρία»[63].

Τό ἴδιο βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ ἐπίσημου ξένου, τόν ὁποῖο προσφώνησε μέ τά ἀκόλουθα:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ αἰσθήματα ἰδιαίτερης χαρᾶς καί ἱκανοποιήσεως σᾶς ὑποδεχόμαστε σήμερα στήν Ἑλλάδα. Στό πρόσωπό σας χαιρετίζομε τόν διακεκριμένο ἡγέτη μιᾶς φίλης χώρας, γιά τήν ὁποία ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες τρέφουμε εἰλικρινῆ ἀγάπη καί μεγάλο θαυμασμό. Καί τά αἰσθήματα αὐτά τά αἰσθάνομαι ἐντονώτερα ἐγώ ὁ ἴδιος, γιατί εἶχα τήν τύχη νά φιλοξενηθῶ στήν ὡραία σας χώρα σέ μιά δύσκολη περίοδο τῆς ζωῆς μου.

»Οἱ στενοί δεσμοί πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας, κύριε πρόεδρε, ἔχουν βαθειές τίς ρίζες τους στήν ἱστορία· παλαιά καί πρόσφατη. Ἔχουν θεμελιωθεῖ ἀπάνω σ' ἕνα κοινό ἱστορικό καί πολιτιστικό ὑπόβαθρο καί ἔχουν σφυρηλατηθεῖ σέ κοινούς ἀγῶνες γιά κοινά ἰδανικά. Μέσα στήν πολυτάραχη ζωή τῆς ἠπείρου μας, οἱ Ἕλληνες καί οἱ Γάλλοι ὄχι μόνο δέν βρέθηκαν ποτέ ἀντιμέτωποι, ἀλλά καί πολέμησαν στά ἴδια χαρακώματα, ὑπεραμυνόμενοι τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας.

»Πέραν ὅμως ἀπό τό πολιτιστικό καί ἱστορικό αὐτό ὑπόβαθρο, τό πολιτικό καί οἰκονομικό περιεχόμενο τῶν ἑλληνογαλλικῶν σχέσεων, καθώς καί οἱ κοινές μας ἐπιδιώξεις στά πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος καί τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ φιλία καί ἡ συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας ἔχουν θεμελιωθεῖ σέ βάσεις ἀσφαλεῖς.

»Οἱ πολλαπλοί αὐτοί δεσμοί, κύριε πρόεδρε, προσλαμβάνουν ἰδιαίτερη σημασία σήμερα, πού ἡ διεθνής κατάστασις διαμορφώνεται κατά τρόπο πράγματι ἐπικίνδυνο. Εἶναι τόση ἡ σύγχυση καί ἡ ἀνευθυνότης πού ἐπικρατοῦν στόν κόσμο, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἐπιδιώκουμε τήν αὐτοκαταστροφή μας.

»Εἶναι πολλά καί ποικίλα τά συμπτώματα τῆς κρίσεως αὐτῆς καί ἐκδηλώνονται σέ ὅλες τίς περιοχές τῆς γῆς. Θά μνημονεύσω ὅμως ἰδιαίτερα τό Κυπριακό καί διότι μᾶς συγκινεῖ βαθύτατα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες, ἀλλά καί γιατί δημιουργεῖ εὐθύνες γιά ὅλο τόν ἐλεύθερο κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου γεννήθηκε καί διατηρεῖται αὐτή ἡ τραγωδία.

»Ἡ ἀνθρωπότης ἔζησε βέβαια καί κατά τό παρελθόν παρόμοιες καταστάσεις, πού ὁδήγησαν στίς γνωστές αἱματηρές συγκρούσεις. Οὐδέποτε ὅμως ἀντιμετώπισε τόν κίνδυνο ἑνός πυρηνικοῦ ὁλέθρου. Καί τόν κίνδυνο αὐτό τόν γνωρίζουμε ὅλοι· καί ὅλοι ἐπιθυμοῦμε καί ἔχουμε συμφέρον νά τόν ἀποτρέψουμε. Παρά ταῦτα, ἀδρανοῦμε ὡσάν νά ὑπέστησαν παράλυση τό πνεῦμα καί ἡ ψυχή μας. Γιατί, ἐνῶ ἔχουμε, ὅπως θά ἔλεγε ὁ Σαίξπηρ, τή δύναμη νά τό κάνουμε, ἡ δύναμή μας δέν ἔχει τή δύναμη νά τό κάνει.

»Κύριε προέδρε,

»Πιστεύω ὅτι δέν ὑπάρχει πρόβλημα πού νά μήν ἔχει τή λύση του. Γιατί κάθε πρόβλημα τό δημιουργοῦν ὁρισμένα αἴτια. Ἂν ἀφαιρέσουμε τά αἴτια, θεραπεύουμε αὐτόματα καί τό πρόβλημα. Ἡ ἐπισήμανση ὅμως καί ἡ θεραπεία αὐτῶν τῶν αἰτίων προϋποθέτει καλή πίστη καί θάρρος πολιτικό. Καί νομίζω ὅτι εἶναι καιρός νά τά χρησιμοποιήσουμε καί τά δύο.

»Εἶναι προφανές ὅτι ἡ παροῦσα διεθνής κρίσις, πού θέτει σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου, ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία ἀλλά καί τήν κακή πίστη πού ἐπικρατοῦν στή διεθνῆ ζωή καί κυρίως στίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως.

»Γιά νά προστατεύσουμε συνεπῶς τήν εἰρήνη, θά πρέπει νά ἐξαλείψουμε τά παραπάνω αἴτια, πού μονίμως τήν ἀπειλοῦν. Καί αὐτό δέν μποροῦμε νά τό ἐπιτύχουμε παρά μονάχα μέ τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας, πού μόνο μία ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων ἠμπορεῖ νά τό ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία βέβαια πού θά πρέπει, γιά λόγους εὐνόητους, νά πραγματοποιηθεῖ στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Καί αὐτό δέν εἶναι δύσκολο νά γίνει, ἂν ὑπάρξει καλή πίστη καί λογική. Γιατί πρακτικῶς εἶναι εὔκολο νά ἐκτιμηθοῦν οἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις καί νά ἀποκατασταθεῖ μέ ἀνάλογες αὐξομειώσεις ἡ ἰσορροπία, ἂν διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἀνισότης.

»Καί τή διαδικασία αὐτή ἠμποροῦν νά τή θέσουν σέ ἐφαρμογή καί νά τήν ἐγγυηθοῦν μονάχα οἱ δύο συνασπισμοί, ἐφ' ὅσον ἀρνοῦμεθα νά δώσουμε στόν Ὀργανισμό τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν τή δύναμη νά τό κάνει. Καί τό τελευταῖο αὐτό θά πρέπει κάποτε σοβαρά νά μᾶς ἀπασχολήσει, ἂν δέν θέλουμε ὁ Ὀργανισμός αὐτός, στόν ὁποῖο τόσες στηρίξαμε ἐλπίδες, νά ἔχει τήν τύχη τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Καί ὁ φόβος αὐτός δέν εἶναι ἀβάσιμος ἂν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπό τήν ἡμέρα τῆς ἱδρύσεώς του ἐνενήντα τρεῖς περιφερειακοί πόλεμοι ἔθεσαν σέ κίνδυνο τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Κύριε πρόεδρε,

»Στήν ἀντιμετώπιση τῆς παρούσης διεθνοῦς κρίσεως — πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς — ἠμπορεῖ ἡ Εὐρώπη νά συμβάλει ἀποφασιστικά. Θά πρέπει ὅμως πρός τοῦτο νά ἐπιταχύνει τή διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεώς της. Προσωπικά πιστεύω στό μεγάλο ρόλο πού μπορεῖ καί πρέπει νά διαδραματίσει ἡ Εὐρώπη γιά τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, γιά τήν ἀναζωογόνηση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἀναγέννηση τήν πολιτιστική. Καί ἔχει ὅλες τίς δυνατότητες πρός τοῦτο. Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν φαίνεται νά ἔχει τήν βούληση νά τίς ἀξιοποιήσει. Καί αὐτό, κατά τή γνώμη μου, ἀποτελεῖ πρόσθετο παράγοντα ἀνησυχίας γιά τό μέλλον. Γιατί ἡ Εὐρώπη, πού μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα μας κυριαρχοῦσε ὑπό διάφορες μορφές στόν κόσμο, βρίσκεται ἤδη σέ παρακμή.

»Γνωρίζω τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Εὐρωπαϊκή Ἰδέα. Πιστεύω ὅμως ὅτι οἱ δυσκολίες αὐτές ὄχι μόνο δέν ἀποτελοῦν ἐμπόδιο, ἀλλά συνιστοῦν κίνητρο γιά τή σταδιακή ἕνωση τῆς Εὐρώπης. Γιατί μόνον ἔτσι θά ξαναβρεῖ ἡ Εὐρώπη τή θέση της στόν κόσμο καί θά ξεπεράσει τά ὀξύτατα οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα πού ἡ ἴδια ἀντιμετωπίζει.

»Ἡ σημερινή μας συνάντηση, κύριε πρόεδρε, ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ὄχι μόνο γιατί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τῶν δύο λαῶν, μας, ἀλλά καί γιατί πραγματοποιεῖται, ὅπως εἶπα, σέ μιά στιγμή πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι κρίσιμη. Σέ μιά στιγμή, ἐπίσης, πού ἡ Εὐρώπη ἀναζητεῖ τό δρόμο της καί ἔχει ἀνάγκη ἀπό τολμηρές πρωτοβουλίες.

»Πιστεύω ὅτι ἡ Γαλλία καί ἡ Ἑλλάς μποροῦν, στενά συνεργαζόμενες, νά συμβάλουν θετικά στήν ἀντιμετώπιση τῶν κρισίμων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας. Γιά τό καλό τό δικό τους· γιά τό καλό τῆς Εὐρώπης καί γιά τό καλό τῆς εἰρήνης γενικώτερα».

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Γάλλος πρόεδρος ἀναφέρθηκε στήν προσφορά τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος στήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος καί ἔξῆρε τούς δεσμούς πού συνδέουν τίς δύο χῶρες. Ἔδωσε, ἀκόμη, ἔμφαση στήν ἀναγκαιότητα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως, ὑπογραμμίζοντας τή συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στόν τομέα αὐτό, καθώς καί στήν ὑπόθεση τῆς δημοκρατίας. Ἐπισημαίνοντας τήν ἀνάγκη γιά εἰρηνική ἐπίλυση τῶν διαφορῶν, ἐπέμεινε στή χάραξη μιᾶς κοινῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, «ἀπαλλαγμένης ἀπό ἐθνικούς ἐγωισμούς». Σχετικά μέ τό Κυπριακό, τόνισε ὅτι ἡ Γαλλία ἐπιθυμεῖ διακαῶς μιά λύση πού νά ἀνταποκρίνεται στίς νόμιμες ἐπιθυμίες τῶν Κυπρίων νά ζοῦν σέ μιά πατρίδα πού νά ἔχει πλήρη κυριαρχία καί πού νά ἐπιτρέπει σέ κάθε κοινότητα νά ἀναπτυχθεῖ ἐλεύθερα: «Πάνω σ' αὐτές τίς βάσεις, ποιό πολιτισμένο Κράτος θά εἶναι σέ θέση νά ἀρνηθεῖ τήν ἐξέλιξη;»

Τήν ἑπομένη, ὁ Φρ. Μιττεράν ἐπισκέφθηκε τό Δημαρχεῖο, ὅπου τοῦ ἐπιδόθηκε τό χρυσό κλειδί τῆς πόλεως. Στή συνέχεια, συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, μέ τόν ὁποῖο, σύμφωνα μέ σχετική ἀνακοίνωση, ἐξέτασαν τήν πορεία τῶν διμερῶν σχέσεων στόν τομέα τῆς οἰκονομίας, καθώς καί τίς προοπτικές συνεργασίας στόν ἀμυντικό τομέα. Τό βράδυ, ὁ Γάλλος πρόεδρος παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τόν ὁποῖο προσφώνησε ὡς ἑξῆς:

«Σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό δῶ, στόν κῆπο τοῦ Ζαππείου, ἀνάμεσα στό Προεδρικό Μέγαρο καί σ' αὐτήν τήν πρεσβεία, ὑπάρχει ἡ προτομή ἑνός Ἕλληνα ποιητῆ πού ἔγραψε τά ποιήματά του στά γαλλικά, τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου, γνωστοῦ ὡς Ζάν Μωρεάς, πού καί αὐτός ἄφησε μετά μιά σφραγίδα πάνω στή γαλλική φιλολογία. Ὁ ποιητής αὐτός νομίζω ὅτι ἐνσαρκώνει τόν σύνδεσμο, τήν λεπτή σχέση, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἀνάμεσα στίς δύο χῶρες μας, στή Γαλλία, καί τήν Ἑλλάδα, σχέση ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἀπό δημιουργικό ἔργο, ἰσχυρότατο σέ ὅλες τίς μορφές τῆς τέχνης.

»Αὐτό τό ὁποῖο κάνει συναρπαστικό ἕνα ταξίδι στήν Ἑλλάδα, μιά ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα εἶναι ὅτι στήν πόλη αὐτή βρίσκει κανείς σέ κάθε σημεῖο, σέ κάθε δρόμο, σέ κάθε γωνιά, ἔντονα τά ἴχνη τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος της, πού ἔχει σφραγίσει τή Δύση μέ τήν εὐγένεια τῆς σκέψης καί τῆς αἰσθητικῆς ἔκφρασης.

»Ἀλλά δέν πρέπει νά μιλᾶμε γιά παρελθόν, τά πράγματα δέν ἔχουν τελειώσει, δέν εἶναι κάτι πού ἀνήκει στήν ἱστορία, κάτι σάν μιά μούμια βαλσαμωμένη, ἡ ἱστορία καί ἡ πρόοδος συνεχίζεται, καί ὅταν ἔχουμε, ὅπως ἐμεῖς, τήν εὐκαιρία καί τήν τύχη νά συναντήσουμε τούς πολιτικούς ἡγέτες τῆς χώρας σας, πού ἐκφράζουν τήν σκέψη τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας, ἀντιλαμβανόμαστε καθαρά ὅτι ἡ Ἑλλάδα οὔτε κατά διάνοια μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι ἔχει τελειώσει τήν σταδιοδρομία της.

»Δέν ξέρω ἄν εἶναι σωστή ἡ ἐκτίμηση αὐτή, πάντως αὐτό τό ὁποῖο γνωρίζω εἶναι ὅτι ἡ πρόσφατη ἱστορία τῆς χώρας σας, τό τελευταῖο ἥμισυ τοῦ αἰώνα, δείχνει πόση ἐπιμονή, πόση δύναμη χαρακτήρα χρειάστηκε γιά νά ξανακατακτηθεῖ ἡ δημοκρατία, καί τό γεγονός ὅτι κάθομαι σήμερα σ' αὐτό τό τραπέζι, ἀνάμεσα στόν Κων. Καραμανλῆ καί στόν Α. Παπανδρέου, τό θεωρῶ ἕνα μᾶλλον ἀπίθανο συνδυασμό.

»Κύριε πρόεδρε, αὐτό ὀφείλεται ἀσφαλῶς στήν σοφία, τήν πεῖρα, τή σύνεση καί τόν πατριωτισμό, στή διαρκῆ ἐπιθυμία νά ἐξυπηρετηθεῖ σωστά ὁ λαός καί τώρα ἀπευθύνομαι σέ σᾶς, κ. πρόεδρε, γιά νά πῶ ὅτι αὐτό τό ἐπίτευγμα ὀφείλεται σέ μεγάλο μέρος σέ σᾶς πού εἶστε ὁ πατέρας τῶν θεσμῶν, οἱ ὁποῖοι, παρ' ὅλες τίς ἀντιξοότητες καί τίς δυσκολίες, μπόρεσαν νά διατηρηθοῦν ἀκέραιοι σέ μιά ἀτμόσφαιρα καί ἕνα περιβάλλον σταθερότητας, καί αὐτή τή στιγμή ὀφείλω νά ὁμολογήσω ὅτι δέν ὑπάρχει στήν Εὐρώπη ἄλλο δεῖγμα τέτοιας σπάνιας ἰσορροπίας. Μέ δύο λόγια, ὅταν ἔρχεται κανείς στήν Ἑλλάδα, ἔχει τήν ἐντύπωση ὅτι ζεῖ στήν ἱστορία τῆς ζωῆς, ὅτι συμβάλλει στήν οἰκοδόμηση τῆς ἱστορίας. Καί θά ἤθελα νά σᾶς πῶ ὅτι ἐγώ καί οἱ συνεργάτες μου θά ἀποχωρήσουμε ἀπό τή χώρα σας μέ τό αἴσθημα ὅτι ἔχουμε κάνει κάτι τό χρήσιμο, ὅτι ἔχουμε συμβάλει σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, ὄχι μόνο στό ἐπίπεδο τῶν διμερῶν σχέσεων, ἀλλά καί στό ἐπίπεδο τῆς οἰκοδομήσεως τῆς Εὐρώπης, τήν ὁποία μποροῦμε νομίζω ἀπό κοινοῦ μέ τίς κοινές μας προσπάθειες νά προωθήσουμε. Αἰσθάνομαι ἐπίσης ἰδιαίτερη χαρά γιατί οἱ ἀνταλλαγές ἀπόψεων τίς ὁποῖες εἴχαμε ἔδειξαν ὅτι ὑπάρχει σύμπνοια καί ταυτότητα ἰδεῶν καί σκέψεων, ἀνάμεσα στούς δύο λαούς».

Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ Φρ. Μιττεράν, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος εἶπε:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας θέλησε μετριοφρόνως νά μᾶς πείσει ὅτι δέν εἶναι καλός ρήτορας. Στήν πράξη ὅμως ἀπέδειξε τό ἀντίθετο. Ὅτι δέν εἶναι μόνον καλός ρήτορας, ἀλλά καί καλός ποιητής καί κατέχει πολύ καλά τήν ἑλληνική ἱστορία. Θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τόν κ. προέδρο γιά ὅσα εἶπε γιά τήν Ἑλλάδα καί τόν ἑλληνικό λαό. Ἐκεῖνο ὅμως τό ὁποῖο μοῦ ἔκανε ἰδιαίτερη ἐντύπωση εἶναι τό γεγονός ὅτι δέν ἀναφέρθηκε μονάχα στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀλλά καί στήν σύγχρονη. Καί αὐτό ἔχει μεγάλη σημασία, διότι συνήθως οἱ ξένοι ἐκφράζουν τό θαυμασμό τους γιά τήν ἀρχαία Ἑλλάδα καί ἀγνοοῦν τίς προόδους καί τίς ἀνάγκες τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Καί αὐτό εἶναι κάτι, τό ὁποῖο ἐμᾶς τούς Ἕλληνες συχνά μᾶς ἐνοχλεῖ.

»Εἶπα πολλές φορές καί τό συνιστῶ πολλές φορές στούς συμπολίτες μου ὅτι δέν πρέπει, ὅταν διαμορφώνουμε τίς σχέσεις μας μέ τούς ξένους, νά ἐπικαλούμεθα τά ἐπιτεύγματα τῶν προγόνων μας. Διότι ὑπάρχει κίνδυνος νά πάθουμε αὐτό τό ὁποῖο ἔπαθαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ὅταν κάποτε ὁ Καίσαρας, περνώντας ἀπό τήν Ἑλλάδα κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Αἴγυπτο πρός τή Ρώμη, δέχτηκε τούς Ἀθηναίους, πού τοῦ ζήτησαν τή συγγνώμη ἐπειδή κατά τή διάρκεια τῆς σύγκρουσης πού εἶχε νωρίτερα μέ τόν

Πομπήιο, είχαν συνταχθεῖ μὲ ἐκεῖνον καὶ ὄχι μὲ τὸν Καίσαρα, ὁ Καίσαρας τοὺς ἀπάντησε: "Σᾶς καταλαβαίνω, ἀλλὰ ἴσαμε πότε μποροῦν οἱ ἀρετὲς τῶν προγόνων σας νὰ θεραπεύουν τὰ σφάλματα τὰ δικά σας".

»Κύριε πρόεδρε,

»Θά ἤθελα νά ἐκφράσω καί πάλι τή χαρά μου γιά τήν παρουσία σας στήν Ἑλλάδα, μιά παρουσία ἡ ὁποία ἔγινε βαθύτατα αἰσθητή, λόγω τῆς προσωπικότητάς σας. Καί θά ἤθελα ἐπίσης, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, νά σᾶς εὐχαριστήσω, διότι μέ τήν ἐπίσκεψή σας αὐτή, μᾶς δώσατε τήν εὐκαιρία νά σᾶς φιλοξενήσουμε γιά λίγο. Δυστυχῶς γιά λίγο. Καί στό πρόσωπό σας νά φιλοξενήσουμε νοερά καί τήν Γαλλία μέ τήν ὁποία ἡ χώρα μας συνδέεται μέ πολλούς δεσμούς, ὅπως εἶπα χθες τό βράδυ, καί προπαντός μέ δεσμούς πνευματικούς καί ψυχικούς. Μέ τούς δεσμούς δηλαδή ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προσδιορίζουν κατά τρόπο μόνιμο καί σταθερό τήν παράλληλη πορεία δύο λαῶν στίς λεωφόρους τῆς ἱστορίας.

»Κύριε πρόεδρε, παρ' ὅλο ὅτι ἡ ἐπίσκεψή σας αὐτή ὑπῆρξε πολύ σύντομη, ὑπῆρξε παρά ταῦτα γόνιμη διότι, ὄχι μόνον ἐπιβεβαίωσε τούς στενούς δεσμούς πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας, ἀλλά καί τούς ἐνίσχυσε ἀποφασιστικά. Γνωρίζετε, κ. πρόεδρε, πόσο βαθειά εἶναι ἡ πίστη μου στήν φιλία τῶν δύο λαῶν μας, καί αὐτό τό ἀπέδειξα ἔμπρακτα, ὅλα τά χρόνια πού κυβερνοῦσα τήν Ἑλλάδα. Καί τό ἀπέδειξα ἐπίσης, διότι, ὅταν βρέθηκα στήν ἀνάγκη νά ἐκπατρισθῶ, ἐπέλεξα ὡς ἄσυλο τήν Γαλλία.

»Ὁ κ. πρόεδρος μνημόνευσε τό ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ Ντέ Γκώλ, καί μπορῶ πράγματι νά πῶ ὅτι ἀπό κοινοῦ μέ τόν στρατηγό, ἀναζωογονήσαμε τήν φιλία τῶν δύο λαῶν μας, ἡ ὁποία βρισκόταν σέ μαρασμό μεταξύ τοῦ 1920 καί τοῦ 1960. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑπό τήν προεδρία σας, κ. πρόεδρε, ὄχι μόνον θά συνεχιστεῖ ἡ φιλία καί ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν δύο λαῶν μας, ἀλλά θά διευρυνθεῖ κατά τρόπο ὥστε νά βρεθεῖ στό ψηλότερο δυνατό ἐπίπεδο πού ἀναμένουν καί οἱ δύο λαοί μας. Καί γι' αὐτό μέ ἔπεισαν ἀπολύτως οἱ συνομιλίες, τίς ὁποῖες εἴχαμε.

»Κύριε πρόεδρε, θά σᾶς παρακαλέσω, ὅταν θά ἐπανέλθετε στήν Γαλλία, νά μεταφέρετε στόν γαλλικό λαό, τούς θερμούς χαιρετισμούς μου, τήν φιλία καί τήν ἀγάπη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Σᾶς εὔχομαι νά ἔχετε καλή ὑγεία καί νά ἐπιτύχετε στό δύσκολο ἔργο σας».

Τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Φρ. Μιττεράν ἀνεχώρησε μέ τήν προεδρική θαλαμηγό «Ἀργώ» γιά τριήμερη ἰδιωτική ἐπίσκεψη στή Χαλκιδική.

Μετά τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεώς του στήν Ἑλλάδα, ὁ Γάλλος πρόεδρος, σέ εὐχαριστήρια ἐπιστολή του πρός τόν Κ. Καραμανλῆ, ἀναφέρει:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ τήν ἐπιστροφή μου στή Γαλλία ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τίς πιό θερμές εὐχαριστίες μου γιά τήν ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε, σεῖς ὁ ἴδιος καί ὁ ἑλληνικός λαός, κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς μου στήν Ἀθήνα.

»Ἡ ἐπίσκεψη αὐτή μᾶς ἐπέτρεψε νά ἐπανεβεβαιώσουμε τή δύναμη τῶν δεσμῶν πού συνδέουν τίς δύο χῶρες μας, καθώς καί τήν ἀμοιβαία ἐκτίμηση, πού τρέφουν οἱ δύο λαοί μας. Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἡ Ἑλλάς καί ἡ Γαλλία εἶναι σήμερα, ἐντός τῆς Εὐρώπης, δύο ἑταῖροι προσηλωμένοι σέ μια στενή συνεργασία».

»Δεχθεῖτε παρακαλῶ, κύριε πρόεδρε, τήν ἔκφραση τῆς βαθειᾶς ἐκτιμήσεώς μου καί τῆς πολύ ἐγκάρδιας ἀναμνήσεώς μου»[64].

[Ἡ ἐπίσκεψη Μιττεράν συνέπεσε χρονικά μέ τήν ἄφιξη στήν Ἀθήνα, τήν 1η Σεπτεμβρίου, τοῦ Παλαιστίνιου ἡγέτη, Γ. Αραφάτ, μετά τήν «ἀνοικτή πρόσκληση» πού τοῦ εἶχε ἀπευθύνει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση.

Τή σύμπτωση τῆς ἐπισκέψεως Ἀραφάτ μέ τήν ἔλευση στήν Ἀθήνα, τήν ἴδια ἡμέρα, τοῦ Φρ. Μιττεράν, χαρακτήρισε ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση «συμπτωματική»· διπλωματικοί κύκλοι, ὡστόσο, ἐξέφρασαν τήν ἄποψη ὅτι ἀποτελοῦσε προσπάθεια τοῦ Α. Παπανδρέου νά φέρει σέ ἐπαφή τό Γάλλο πρόεδρο καί τόν Παλαιστίνιο ἡγέτη. Πάντως, ἡ γαλλική πλευρά ἀπέρριψε τό ἐνδεχόμενο μιᾶς συναντήσεως Ἀραφάτ - Μιττεράν, μέ δήλωση ἐκπροσώπου τῆς γαλλικῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας].

Ὁ ἑλληνικός τύπος ἀσχολήθηκε ἐκτενῶς μέ τήν ἐπίσκεψη τοῦ Γάλλου προέδρου, ἀποδίδοντας ἰδιαίτερη σημασία στίς ἐπαφές του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ:

Ἡ προσφώνηση τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Κων. Καραμανλῆ κατά τό ἐπίσημο δεῖπνο πού παρέθεσε πρός τιμήν τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας κ. Φρ. Μιττεράν, καί ἡ ἀντιφώνηση τοῦ τελευταίου, δέν εἶναι δύο τυπικά καί ἁπλῶς φιλόφρονα κείμενα, πού ἐκφωνήθηκαν γιά λόγους πρωτοκόλλου καί ἀβρότητας καί μόνο.

Εἶναι κείμενα οὐσιώδη — καί μάλιστα διττῶς: πρῶτον, λόγω τῶν πολιτικῶν «θέσεων» πού περιέχουν πάνω σέ καίρια καί βασικά προβλήματα τοῦ σύγχρονου κόσμου καί ἰδίως τῆς Εὐρώπης· καί, δεύτερον, λόγω τῆς ταυτότητας τῶν «θέσεων» αὐτῶν σέ πολλά σημεῖα.

.....

Στάθηκε, γι' αὐτό θεμελιακή ἐπιλογή καί ζωτικό ἐπίτευγμα ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Μιά ἔνταξη πρίν ἀπ' ὅλα διασφαλίζει τήν ἴδια τήν ὑπόσταση τῆς χώρας μας καί τῶν ἐλεύθερων θεσμῶν της μέσα στό εὐρύτερο πλαίσιο μιᾶς μεγάλης πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς μονάδος, αὐτόνομης καί μέ παγκόσμια ἐπιφάνεια. Τό ζωτικό αὐτό ἐπίτευγμα — τό ὁποῖο κανείς πλέον δέν ἀμφισβητεῖ — ὀφείλεται σέ ὅλη, βέβαια, τήν ἰθύνουσα καί φωτισμένη μερίδα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἀλλά πρός παντός, στόν σημερινό ἀρχηγό τοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσε πρωταρχική καί πάγια ἐπιδίωξη — ἐκτός τῶν ἄλλων καί γιά ν' ἀπαλλαγεῖ ἡ χώρα μας —κατά τήν διατύπωση τοῦ ἰδίου — ἀπό τήν ἀνάγκη ἀναζητήσεως «προστατῶν» καί «κηδεμόνων» («Ἡ Καθημερινή», 3.9).

Ὅσα ἐλέχθησαν ἀπό τούς δύο προέδρους ἀποτελοῦν γιά ἄλλη μιά φορά διαπίστωση τῆς ἀνάγκης ἡ ἑλληνική πολιτική νά χαραχθεῖ μέ συνέπεια μέσα στά πλαίσια τῶν Εὐρω-

Άφιξη τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας.

παϊκῶν Κοινοτήτων, μακριά ἀπό τριτοκοσμικές ὀπτασίες καί φαντασιώσεις πού μόνον κινδύνους μπορεῖ νά ἐγκυμονοῦν. Ἀνήκουμε στήν Εὐρώπη. Ἡ τύχη μας θά εἶναι κοινή μέ τούς ἀδελφούς λαούς της. Εἶναι συμφέρον μας νά παλαίψουμε ὅσο μποροῦμε γι' αὐτήν. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει ἀναλώσει τήν ζωή του στόν ἀγώνα νά φέρει τήν Ἑλλάδα ἰσότιμο μέλος τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν προηγμένων τῆς ἠπείρου μας. Καί εἶναι εὐτύχημα πού στούς δύσκολους καιρούς μας τόν ἔχουμε τιμονιέρη στήν πορεία μας. Καί ἦταν ἡ ἀναγνώριση τοῦ μεγάλου ἔργου του αὐτό πού εἶπε ὁ κ. Μιττεράν στήν ἀντιφώνησή του. Ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς σφράγισε τήν ἐποχή του μέ τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας πού ξανάδωσε τήν Ἑλλάδα στήν Εὐρώπη («Ἀκρόπολις», 3.9).

Ὁ σοσιαλιστής πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας δέν παρέλειψε οὔτε μιά στιγμή νά κάνει τή διάκριση ἀνάμεσα στή χώρα πού ἐκπροσωπεῖ καί τό κόμμα στό ὁποῖο ἀνήκει. Ἦλθε στήν Ἀθήνα ὡς πρόεδρος τῶν Γάλλων καί ὄχι ὡς ἀρχηγός τῶν Γάλλων Σοσιαλιστῶν. Καί στίς συνεντεύξεις, ἀλλά καί στούς λόγους του, κατέστησε σαφές, ὅτι δέν ἀναμιγνύει τίς προσωπικές του πεποιθήσεις στίς σχέσεις τῆς Γαλλίας μέ ἄλλη χώρα...

...Φόρος τιμῆς, πού ὁ κ. Μιττεράν ἔκρινε ἀναγκαῖο νά ἀποτίσει στήν πολιτική προσωπικότητα καί τά ἐπιτεύγματα τοῦ κ. Κωνστ. Καραμανλῆ ἀποτέλεσε μιάν ἄλλη ἔκφραση τῆς ἴδιας συλλογιστικῆς. Δέν ἦταν ἡ γαλατική ἀβροσύνη, πού ἐνέπνευσε τά ἐγκώμια γιά τή σοφία, τήν πεῖρα, τή σύνεση καί τόν πατριωτισμό τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Οὔτε τήν ἀναγνώριση, ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι ὁ «πατέρας τῶν θεσμῶν», οἱ ὁποῖοι, παρ' ὅλες τίς ἀντιξοότητες καί τίς δυσκολίες, μπόρεσαν νά διατηρηθοῦν ἀκέραιοι σέ μιάν ἀτμόσφαιρα καί ἕνα περιβάλλον σταθερότητας («Ἡ Βραδυνή», 4.9).

Ὁ διεθνής τύπος, καί ἰδιαίτερα ὁ γαλλικός, ἔδωσε ἔμφαση τόσο στίς ἐπαφές τοῦ προέδρου Μιττεράν στήν Ἀθήνα, ὅσο καί στό γενικότερο προσανατολισμό τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἔτσι, ἡ «Le Monde», τήν 1η Σεπτεμβρίου, τόνισε ὅτι οἱ δύο χῶρες ἐπιθυμοῦσαν νά μειώσουν τίς ἐλαφρές τους διαφοροποιήσεις καί, τήν ἑπομένη, ἡ «Liberation» ἀναφερόταν σέ «φιλία μέσα στήν ἀσυμφωνία»· χαρακτηριστικές ἦταν καί οἱ ἀναφορές, στίς 31 Αὐγούστου, τῆς «International Herald Tribune» στήν προσδοκία τῆς Ἀθήνας ὅτι ἡ ἐπίσκεψη Μιττεράν θά καλλιεργοῦσε μιά «φυσική συμμαχία», ἀλλά καί τῆς «Die Welt», στίς 4 Σεπτεμβρίου, στήν ὑπόσχεση τοῦ Γάλλου προέδρου γιά ὑποστήριξη τῶν ἑλληνικῶν θέσεων στά πλαίσια τῆς ΕΟΚ. Παράλληλα, οἱ «New York Times», στίς 29 Αὐγούστου, καί οἱ «Financial Times», τήν 1η Σεπτεμβρίου, ἔκαμαν λόγο γιά τό ἐνδεχόμενο συμφωνίας γιά πώληση γαλλικῶν Μιράζ στήν Ἑλλάδα. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ὁ διεθνής τύπος δέν παρέλειψε νά ἐπισημάνει τό πρόβλημα πού δημιουργήθηκε ἀπό τήν ταυτόχρονη παρουσία τοῦ Γ. Ἀραφάτ στήν ἑλληνική πρωτεύουσα: ἐνδεικτικοί

ἦταν οἱ τίτλοι τῆς «Die Welt», τήν 1η Σεπτεμβρίου («Ὁ Μιττεράν δέν θά συναντήσει τόν Ἀραφάτ»), ἀλλά καί τῶν «Times», τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα («Ὁ Ἀραφάτ φέρνει σέ δύσκολη θέση τούς Ἕλληνες»).

Στίς 2 Σεπτεμβρίου ἡ «Le Figaro» σημείωσε:

Προτοῦ τερματιστεῖ ἡ ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ Γάλλου προέδρου στήν Ἑλλάδα, εἶναι ἐνδιαφέρον νά τονισθεῖ ἡ ξεχωριστή ἐντύπωση πού ἄφησε ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς στόν Φρανσουά Μιττεράν. Δέν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἄντρας αὐτός μέ τήν ὡραία κορμοστασιά, πού ἔχει ἕναν πολιτικό βίο ἀπό τούς πιό ἔντονους, ἐδῶ καί 40 χρόνια, καί πού ὑπῆρξε πρωθυπουργός πάμπολλες φορές ἐπί 15 σχεδόν χρόνια, ἤξερε νά ἐπιβληθεῖ καί νά δεσπόζει τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου.

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα εἶχε δημοσιεύσει, τήν προηγούμενη, ἄρθρο, μέ τίτλο «Καραμανλῆς: γκωλική προσέγγιση»:

Τίποτε δέν εὐχαριστοῦσε ποτέ περισσότερο τούς Ἕλληνες ἀπό τήν ἐνασχόληση μέ τά κοινά. Γινόταν κατάχρηση στήν ἀρχαιότητα, μειώθηκε ἡ ἐνασχόληση αὐτή σέ τρεῖς σύντομες δεκαετίες «τόν αἰῶνα τοῦ Περικλέους» καί, μέ μετριοπάθεια ἡ παράδοση ἐπεβλήθηκε ὡς τήν σύγχρονη ἐποχή. Ἀλλά, ὅπως σωστά σημειώνει ὁ Μωρίς Ντρυόν στόν πρόλογό του τοῦ βιβλίου πού ὁ Ροζέ Μασσίπ ἀφιερώνει στόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ, μιά κοινή ἀρετή στίς δύο χῶρες μας ἀποτελεῖ αὐτή ἡ συνεχής καί αὐτοκαταστροφική ἡδονή: τοῦ νά ἐμφανίζουν στήν ἱστορία ἀπό καιρό σέ καιρό «πολιτικούς ἄνδρες, πού μέ τόν χαρακτῆρα τους καί τίς πράξεις τους μεταβάλλονται σέ σημεῖα ἀναφορᾶς ἤ ἀρχέτυπα». Καί ἐνῶ ἡ ἀθηναϊκή ἀγορά μένει ἀνελέητη καί βουτηγμένη στό «νέφος» της (αὐτό πού μολύνει τήν ἀτμόσφαιρα καί τό ὁποῖο οἱ Σοσιαλιστές εἶχαν ὑποσχεθεῖ νά διαλύσουν καί τό ὁποῖο — βέβαια — βρίσκεται πάντα ἐκεῖ), ὁ πειρασμός εἶναι μεγάλος νά σηκώσει κανείς τά μάτια πρός τόν Ὄλυμπο τόν προεδρικό, ὅπου βρίσκεται ἐγκαταστημένος στόν θρόνο του, ἀκέραιος καί ἀκοίμητος φρουρός, αὐτός πού οἱ συμπατριῶτες του ἀποκαλοῦν ἁπλᾶ «Θεός».

Μιά συντριπτική ἁπλότητα. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Καραμανλῆς δέν εἶναι εὔκολος ἄνθρωπος. Ἀκόμη καί ἡ ἁπλότητα πού ἐπιδεικνύει στόν τρόπο τῆς ζωῆς του, καί γιά τήν ὁποία γίνεται πολύς λόγος, εἶναι κάτι πού σέ συντρίβει. Ἂν εἴχαμε νά κάνουμε μέ ἕναν κοινό πολίτη, θά λέγαμε εὔκολα ὅτι πρόκειται γιά πόζα ἤ γιά λυπηρή ἀπουσία τῆς αἴσθησης χιοῦμορ. Ἀλλά ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν θεώρησε ποτέ τόν ἑαυτό του κοινό πολίτη — αὐτό εἶναι τό σημαντικότερο ἀπό τά κοινά σημεῖα πού ἔχει μέ τόν Ντέ Γκώλ. Τά πάντα στό ἄτομό του φαίνονται μελετημένα, προγραμματισμένα νά προσφέρουν στόν λαό τήν ἰδανική εἰκόνα τοῦ ἐξαιρετικοῦ πολιτικοῦ, αὐτοῦ τοῦ ἀρχέτυπου πού μνημόνευσε ὁ Ντρυόν. Καί γιά νά αἰφνιδιάσει, γιά νά κυριαρχήσει τό ἀρχέτυπο αὐτό, πρέπει νά ἐμφανίζεται ὡς ἡ ἀντίθεση τῆς τυπικῆς προσωπογραφίας τοῦ «κοινοῦ» πολιτικοῦ. Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, ἂς σημειώσουμε ὅτι, ἀφοῦ διασταυρώθηκε κατά τή διάρκεια τῆς μακρᾶς του πορείας μέ ἀρκετούς πολιτικούς αὐτοῦ τοῦ εἴδους, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ Γ. Παπανδρέου, ὁ Καραμανλῆς δέν ἦταν δυνατόν νά βρεῖ στά 75 χρόνια ἕνα πιό παραδειγματικό πρότυπο, καταλληλότερο νά τονίσει μέ ἔμφαση τή διαφορά τῆς δικῆς του προσωπικότητας ἀπό αὐτήν τοῦ Ἀνδρέα, τοῦ γιοῦ τοῦ Παπανδρέου, τοῦ γείτονά του στό Μέγαρο Μαξίμου.

Ἕνας Πλούταρχος ἤ ἕνας Θουκυδίδης θά αἰσθανόταν σίγουρα μεγάλη εὐχαρίστηση νά σκιαγραφήσει τίς παράλληλες προσωπογραφίες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ: ὁ ἄνθρωπος τῶν αὐστηρῶν ἀρχῶν, ὑπεροπτικός καί φειδωλός σέ ὑποσχέσεις, σέ ἀντίθεση μέ τόν ἄνθρωπο πού μαγεύει τά πλήθη· ὁ γόητας τῆς διάρκειας καί ὁ γόητας τῆς στιγμῆς· ἐκεῖνος πού ἐπιζητεῖ τήν ἐκτίμηση καί ἐκεῖνος πού ἀναζητεῖ ψήφους...

Ὁ Περικλῆς καλλιεργοῦσε ἐπίσης αὐτό τό ταλέντο τῶν μετρημένων ἐκδηλώσεων καί τοῦ μυστηρίου, γνωρίζοντας πώς, ὅταν ξοδεύεται ὑπερβολικά, ἡ αἴγλη τοῦ πολιτικοῦ φθείρεται, ὅπως «ἡ σαλαμίνιος ναῦς», καί πώς εἶναι φρόνιμο νά ἐξοικονομεῖ κανείς αὐτή τήν αἴγλη γιά τίς μεγάλες περιστάσεις. Ἀλλά ὅταν θά ἐπικαλεσθῶ μπροστά στόν Καραμανλῆ τό σταθερό αὐτό γνώρισμα τοῦ μεγάλου ἀνδρός, τοῦ ὁποίου δέν ἀπαρνεῖται ἀσφαλῶς τό παράδειγμα, ἐκεῖνος θά μοῦ ἀποκριθεῖ (ξεφεύγοντας κάπως ἀπό τό θέμα σάν νά μήν ἤθελε νά δώσει σημασία στό γεγονός, ὅτι κάποτε θά μποροῦσε ὁ ἴδιος νά ὁδηγηθεῖ στό σημεῖο νά χρησιμοποιήσει αὐτό τό ἀπόθεμα αἴγλης), ὅτι «μεγάλοι ἄνδρες ὑπάρχουν, μόνο ὅταν συμβαίνουν μεγάλα γεγονότα».

Καί ἀφοῦ ἀναφερθεῖ στή μακρά πολιτική σταδιοδρομία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στήν αὐτοεξορία του στό Παρίσι, στήν ἐπιστροφή του τόν Ἰούλιο τοῦ 1974, ἡ ἐφημερίδα ὑπογράμμισε τή διευθέτηση τοῦ Πολιτειακοῦ καί τήν ἐκπόνηση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975, «πού περιέχει ἀσφαλῶς μιάν ἀπό τίς τελειότερες ἐξισορροπήσεις ἐξουσιῶν ἀπό ὅλα τά Συντάγματα πού ἰσχύουν στό σύγχρονο κόσμο». Καί πρόσθεσε:

Καί ἄν ἀκόμα ὁ ἴδιος δέν εἶχε στό νοῦ τόν ἑαυτό του τό 1975, ὅταν ἀγωνιζόταν ἀκόμα στή Βουλή, τό Σύνταγμα αὐτό ἦταν κομμένο στά μέτρα του. Ἂν κάποια μέρα ἔπαιρνε τόν δρόμο τοῦ Ὀλύμπου, δέν θά τόν ἐνοχλοῦσαν γιά τό τίποτε. Θά ἔβλεπε νά ἀναμοχλεύονται στά πόδια του τά πρόσκαιρα πάθη τῶν ἀνθρώπων, θά παρακολουθοῦσε ἀπαθής τίς μάταιες διενέξεις τους καί δέν θα ξανακατέβαινε στό πεδίο τοῦ ἀγώνα παρά γιά νά διασώσει «τήν ὕστατη στιγμή», τό βασικώτερο.

Οἱ ψευδαισθήσεις τοῦ «τρίτου δρόμου». Στό γραφεῖο του, στά ἄλλοτε Βασιλικά Ἀνάκτορα, τό ὁποῖο βλέπει στούς κήπους πού φρουροῦν οἱ εὔζωνοι, μιλᾶμε γιά τήν Εὐρώπη πού ὑπῆρξε πάντα ἡ μεγάλη του ἰδέα, καί τῆς ὁποίας ἡ ἀπουσία «πολιτικῆς θέλησης» τόν θλίβει σήμερα περισσότερο ἀπό ποτέ, ἡ ἀπουσία μιᾶς θέλησης ἐνοποιητικῆς, ὡσάν ἡ Εὐρώπη «νά φοβόταν», καθώς μοῦ εἶπε, «αὐτό πού θά μποροῦσε νά τήν σώσει». Καί λέει τά ἀκόλουθα λόγια πού ἀποκαλύπτουν ἕνα πολύ «γκωλικό» τρόπο σκέψης, μολονότι ἀποφεύγει σάν ἔνθερμος ὑποστηρικτής τῆς «ὑπερεθνικότητας» νά θαυμάζει ὑπερβολικά τόν ἐφευρέτη τῆς «Εὐρώπης τῶν πατρίδων». Βλέπετε, θά χρειαζόταν χωρίς ἄλλο τά πράγματα νά ἐπιδεινωθοῦν ἀκόμα περισσότε-

ρο, νά ἀγγίξουμε τό βάθος τῆς ἀβύσσου, γιά νά βροῦμε στόν ἑαυτό μας τή δύναμη νά ἀφυπνισθοῦμε.

Ἡ σκέψη αὐτή ἰσχύει ἄραγε καί γιά τό σοσιαλιστικό πείραμα πού γίνεται σήμερα στήν Ἑλλάδα; Ἄς συγκρατήσουμε μόνο τήν ἰδέα τῆς ὕστατης προσφυγῆς πού ἐνυπάρχει σ' αὐτήν ἀλλά μόνον μέσα στά αὐστηρά ὅρια μιᾶς σχολαστικῆς συνείδησης καί μιᾶς ἀριστοκρατικῆς ἀντίληψης τῆς δημοκρατίας, πού ἐκφράζει μέ τόν ἴδιο «γκωλικό» τόνο: «Δέν εἶχα ποτέ τή διάθεση νά ἀσκήσω τήν ἐξουσία, παρά μόνον ὅταν τή ζήτησα ἀπ' εὐθείας ἀπό τήν πηγή της. Δηλαδή ἀπό τή θέληση τοῦ λαοῦ».

Τά πράγματα δέν βρίσκονται, ἄλλωστε, σέ τέτοια ἄκρα. Πολλοί Ἕλληνες πού πίστευαν, ὅπως καί στή Γαλλία, στίς ἀρετές τῆς ἀλλαγῆς γιά τήν ἀλλαγή, ψήφισαν ΠΑΣΟΚ μέ τήν ἰδέα ὅτι ὁ Καραμανλῆς θά ἦταν πάντα ἐκεῖ γιά νά περιορίσει τίς ζημιές ἤ νά ἀποτρέψει τό χειρότερο. Ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου τό ξέρει καί θεωρεῖ ζήτημα τιμῆς νά συμβουλεύεται τακτικά καί μέ σεβασμό ἕναν πρόεδρο στόν ὁποῖο ὀφείλει προσωπικά πολλά. Ὁ Καραμανλῆς μπόρεσε ἔτσι νά ἀσκήσει μέχρι σήμερα μέ πατρική ἐπιβολή τόν ρυθμιστικό, μετριαστικό του ρόλο, στά πλαίσια μιᾶς πολιτικῆς πού πολύ γενικά δέν ἐγκρίνει. Ἀκούγοντάς τον νά μοῦ ἀπαντᾶ ἔμμεσα, ὅπως τό ἐπιτάσσει ἡ θέση του, στήν ἐρώτηση πού τοῦ θέτω, τί νομίζει γιά τόν περίφημο «τρίτο δρόμο», πού διεκδικοῦν οἱ σοσιαλιστές, νομίζω πώς ἀκούω τόν ἴδιο τόν Σωκράτη. Ἤ ἴσως τήν Σφίγγα: «Δέν ὑπάρχει ἰδανικό καθεστώς, γιατί δέν ὑπάρχει ἰδανική πολιτική. Καί δέν ὑπάρχει ἰδανική πολιτική, γιατί δέν ὑπάρχει ἰδανικός πολίτης. Δέν ὑπάρχει ἐπίσης ἰδανικός πολίτης, γιατί δέν ὑπάρχει ἰδανικός ἄνθρωπος. Καί καθώς τό ὑλικό τῆς πολιτικῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος καί ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἰδανικός, δέν ὑπάρχει οὔτε ἰδανική πολιτική οὔτε ἰδανικά καθεστῶτα».

Θά ἔπρεπε νά πῶ ὅλα τά χαρακτηριστικά του — μεγαλόπρεπο παράστημα, αὐστηρότητα, ἀλλά ἀκόμα καί μιά μορφή ἀθωότητας — φαίνονται προορισμένα γιά νά δώσουν μιάν ἀσπίλη φρεσκάδα σ' αὐτό τό εἶδος συλλογισμοῦ, πού ἀποτελεῖ στό κάτω τῆς γραφῆς τό «nec plus ultra» μιᾶς φιλοσοφικῆς καί πολιτικῆς σκέψης, ἡ ὁποία, ὅπως παρεμπιμπτόντως μοῦ ὑπενθυμίζει, «δέν προχώρησε κατά βάθος διόλου ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Πλάτωνα καί τοῦ Ἀριστοτέλη. «Κανείς δέν ἀμφιβάλλει», ἔχεις ὄρεξη νά τοῦ ἀπαντήσεις μέ ἀρκετή ἀναίδεια, καθώς δέν διακρίνεις οὔτε μιά σπίθα εἰρωνείας σ' αὐτό τό βλέμμα πού εἶναι ὅμοιο μέ τοῦ δελφικοῦ ἀετοῦ καί πού φαίνεται ἀκόμα περισσότερο διαπεραστικό κάτω ἀπό τήν ἐκπληκτικά πυκνή καί εὐθεία γραμμή τοῦ φρυδιοῦ. Καί ἔπειτα καταλαβαίνεις ὅτι κάτω ἀπό τό διδακτικό σφυροκόπημα ὑπάρχει μιά πολύ σαφής θέληση, πού εἶναι ἐπίσης ἀπολύτως «πολιτική», νά ἀνανεωθοῦν οἱ προφανεῖς ἀλήθειες, νά «ἀποδοθεῖ μιά πιό καθαρή ἔννοια στίς λέξεις τῆς φυλῆς», σέ μιάν ἐποχή ὅπου ἀγοράζουμε κάπως ὑπέρμετρα, κούφια ὄνειρα, περιβαλλόμενα μέ ἀόριστες ἔννοιες.

Κατά τή γνώμη του, πάντως, δέν ὑπάρχει «τρίτος δρόμος», ὅπως δέν ὑπάρχει μέση ὁδός μεταξύ δικτατορίας καί δημοκρατίας. Ἡ μόνη ἐκλογή εἶναι μεταξύ ὁλοκληρωτισμοῦ καί δημοκρατίας. Ἡ δημοκρατία πού προϋποθέτει τήν ἐλευθερία δέν εἶναι ἐπίσης νοητή χωρίς ἐλεύθερη οἰκονομία, καί τό νά γίνεται λόγος γιά «ἐπαναστατικές μεταβολές» στά πλαίσια μιᾶς δημοκρατίας εἶναι κάτι πού περιέχει τήν ἰδέα τῆς κατάργησής της: «Ὅλοι ὅσοι προσπάθησαν νά συλλάβουν νέες, ἰδανικές μορφές καθεστώτων ἤ πέθαναν στίς φυλακές ἤ ὁδήγησαν τή χώρα τους σέ χρεωκοπία».

Ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων — τό εἶχα ξεχάσει — πουλήθηκε σάν δοῦλος στήν Αἴγινα καί δέν βρῆκε τήν ἐλευθερία του — εἰρωνεία τῆς τύχης — παρά χάρη στόν ἄσημο ἔμπορο πού θέλησε νά τόν ἐξαγοράσει... Ὁ Καραμανλῆς μοῦ ὑπενθυμίζει αὐτήν τήν ἱστορία, χωρίς ἄλλο γιά νά ὑπογραμμίσει μεταφορικά ὅτι τίποτε δέν εἶναι ἀπομονωμένο στήν περιπέτεια τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας, ὅτι ἡ μεταφυσική δέν εἶναι πολέμια τοῦ ἐμπορίου, ὅτι τό νόημα τῆς ζωῆς ἐξασφαλίζεται ἀπό τή στιγμή πού ἐμφανίζονται ἡ οὐτοπία καί ἡ δημαγωγία.

Ἔτσι γίνεται λίγο-λίγο λεπτότερη μιά σκέψη πού θά μποροῦσε νά νομισθεῖ ἁπλουστευτική. Κανείς στήν Ἑλλάδα, σέ ὁποιοδήποτε κύκλο καί ἄν ἀνήκει, δέν θεωρεῖ ἄλλωστε τόν «Θεό» ὡς «ἀντιδραστικό». Τό ἴδιο μάλιστα τό γόητρό του βασίζεται στήν ἀναγνώριση μιᾶς ἰδιότητας πού εἶναι ὅλως διόλου ἐξαιρετική γιά ἕναν πολιτικό ἄνδρα: τῆς μή ὑπαγωγῆς σέ ὁποιαδήποτε «ταξινόμηση».

Ἄνθρωπος τῆς «Δεξιᾶς» στήν πατροπαράδοτη κομματική σκακιέρα, υἱοθέτησε, ὡστόσο, μιά κεντροαριστερή πολιτική ὄχι ἀπό ἰδεολογία, ἀλλά γιά λόγους κρατικοῦ συμφέροντος. Ὁ ἴδιος χαρακτήρισε τόν ἑαυτό του ὡς «φιλελεύθερο ριζοσπάστη». Ὅπως ὁ Ντέ Γκώλ διεύρυνε τόν δημόσιο τομέα, σέ τέτοιο σημεῖο ὥστε οἱ σοσιαλιστές δέν ξέρουν πιά σήμερα τί νά «ἐθνικοποιήσουν». Ἡ νομιμοποίηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τό 1974, εἶναι ἐπίσης δικό του ἔργο καί ἀκόμα ἡ καθιέρωση τῆς «δημοτικῆς» γλώσσας — τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ — στήν ἐκπαίδευση καί στή διοίκηση πού κανείς πρίν ἀπό αὐτόν δέν εἶχε τολμήσει νά ἐπιβάλει ἐναντίον τῶν «λογίων» καί τῶν παπάδων.

Εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια — καί αὐτό εἶναι ἀκόμη ἕνα γνώρισμα τοῦ χαρακτήρα του πού τόν κάνει καί πάλι νά συγγενεύει μέ τόν Ντέ Γκώλ — ὅτι ἀσχολήθηκε λίγο μέ τίς τρέχουσες ὑποθέσεις. Θά μποροῦσε νά εἶχε ἐπιχειρήσει νά νοικοκυρέψει τή σχιζοφρενική διοίκηση αὐτῆς τῆς χώρας, νά καταπολεμήσει πιό ἀποτελεσματικά τήν διαφθορά, νά προσαρμόσει στή σύγχρονη ζωή τούς νόμους καί τά ἤθη — ὅπως περηφανεύεται ὅτι πράττει σήμερα τό ΠΑΣΟΚ — ἀκολουθώντας τό ρεῦμα τῆς μόδας καί τῆς εὐκολίας. Τό βλέμμα του ἦταν φυσικά στραμμένο πρός πιό φιλόδοξα ἔργα, πού ἦταν χωρίς ἄλλο, κατά τήν ἐκτίμησή του, τό κλειδί γιά τή λύση τῶν δευτερευόντων προβλημάτων: νά προσδέσει τή χώρα του, πού ρέπει πάντα πρός τά Βαλκάνια, στό ἅρμα τῆς Εὐρώπης, καί νά τήν ἐμφανίσει εὐημεροῦσα καί σταθερή, ἀπαλλαγμένη ἀπό τίς ἐσωτερικές διχόνοιες, ἄξια ἐμπιστοσύνης ὡς ὑπεύθυνη ἑταῖρος τοῦ δυτικοῦ κόσμου.

Ἕνας «ριζοσπαστικός φιλελεύθερος». Ἀλλά παρ' ὅλη τήν ἔνταση αὐτῆς τῆς πεποίθησης καί αὐτῆς τῆς θέλησης νά ἀνήκει στή Δύση, ἡ στάση του δέν εἶναι διόλου μανιχαϊστική. Ὅπως ἀκριβῶς θεωρεῖ τό «μέτρο» ὡς τήν ὑπέρμετρη ἀρετή τῆς δημοκρατίας, ὁ Καραμανλῆς πιστεύει πάντοτε ὅτι ἡ δυσπιστία ἀνάμεσα στά δύο «μπλόκ», ὁ ἀμοιβαῖος φόβος πού αὐτή ἡ δυσπιστία γεννᾶ, εἶναι τό κύριο αἴτιο τῆς ψύχωσης κατακλυσμοῦ πού μᾶς κατέχει

καί, ἐπομένως, τοῦ κινδύνου νά δοῦμε αὐτό τόν κατακλυσμό νά ἐπέρχεται.

«Πρέπει ὁπωσδήποτε», μοῦ λέει, «νά ἐξαφανίσουμε αὐτή τήν ἀμοιβαία δυσπιστία καί νά κινητοποιήσουμε τά πάντα γιά νά ἀποκαταστήσουμε μιά ἐλεγχόμενη ἰσορροπία τῶν μέσων καταστροφῆς στό χαμηλότερο δυνατόν ἐπίπεδο. Πρέπει ἐπίσης νά καταργήσουμε ἐκεῖνες τίς ἑστίες ἀνωμαλίας, πού ἀπειλοῦν μόνιμα τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Στήν περίπτωση τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, π.χ. οἱ δύο ἀντίπαλοι — τό Ἰσραήλ καί οἱ Ἄραβες — πρέπει νά κατανοήσουν — εἴτε τό θέλουν εἴτε ὄχι — ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά ἀποφύγουν τή συνύπαρξη. Ἀλλά, ἄν δέν τό κατανοοῦν, πρέπει νά τούς ἐπιβάλλουν ἐκεῖνοι πού ἔχουν τίς δυνάμεις νά τό πράξουν. Καί αὐτό θά μποροῦσε νά γίνει ἄν οἱ Ἄραβες συμφωνοῦσαν πάνω σέ μιά σταθερή γραμμή καί οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἀπό τήν πλευρά τους, ἐπέβαλλαν τήν πειθαρχία στό Ἰσραήλ ἐγγυώμενες τήν ἀνεξαρτησία καί τήν ἀσφάλειά του».

Ὁ μάγος καί αὐτός. Πρόκειται, χωρίς ἄλλο, γιά εὐσεβεῖς πόθους, ἀλλά βρισκόματε στόν κόσμο ἑνός σοφοῦ πού συγκεντρώνει, γιά μιάν ἀκόμα φορά, τήν προσοχή του στό πιό καίριο. Τόν ρωτάω, αὐτόν πού εἶδε, ὡς πρωταγωνιστής ἤ ὡς θεατής, τό πέρασμα 30 χρόνων τῆς δημόσιας ζωῆς μας, τί εἶναι ἐκεῖνο πού τοῦ κάνει περισσότερη ἐντύπωση στήν πορεία τοῦ κόσμου. Καί μοῦ λέει, ἀναφερόμενος στήν πολιτική τῶν ὑπερδυνάμεων καί στήν χρεωκοπία τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν: «Ἡ ἀνθρωπότητα προχωρεῖ χωρίς κατεύθυνση καί χωρίς καθοδήγηση. Κανείς δέν συλλογίζεται πραγματικά μέ ποιό τρόπο θά μποροῦσε νά ἀναπτυχθεῖ καί νά λύσει τά οἰκονομικά καί πολιτικά της προβλήματα. Καί ὅμως δέν ὑπάρχουν προβλήματα χωρίς λύση. Καί ἔχω μάλιστα τήν πεποίθηση ὅτι ἀκριβῶς στά πιό μεγάλα προβλήματα ἀπαιτοῦνται οἱ πιο ἁπλές λύσεις».

Ἀπουσία τῆς Εὐρώπης... Στό σημεῖο αὐτό θά ἐπανέλθει. Ἡ Ἑλλάδα του, ἴσως, δέν εἶναι στό πνεῦμα του παρά ἡ μητέρα τῆς Εὐρώπης, μυθική μήτρα ἑνός μύθου πού δέν ὁλοκληρώθηκε.

Ἐκεῖνο πάντως πού ἐγγυᾶται εἶναι ὅτι ποτέ ὅσο ζεῖ καί ἀσκεῖ τά καθήκοντα πού τοῦ ἔχει ἀναθέσει τό Σύνταγμα δέν θ' ἀφήσει τό ἀθηναϊκό σκάφος νά ἀπομακρυνθεῖ πρός ἄλλες ἀκτές. Ἡ Ἑλλάς δέν θά ἀποκοπεῖ ἀπό τήν Δύση.

Αὐτό δέν ἦταν προφανές, ὅταν πρίν ἀπό δέκα μῆνες πρόβαλε τό σοσιαλιστικό ἄστρο. Σέ περίπτωση οἰκονομικῆς χρεωκοπίας τοῦ ΠΑΣΟΚ, κανείς δέν ξέρει ἀκόμα σέ ποιά «φυγή πρός τά ἐμπρός» θά μποροῦσε νά παρασυρθεῖ ὁ Μάγος τῆς στιγμῆς. Τότε θά μποροῦσε νά σημάνει γιά μιάν ἀκόμα φορά ἡ ὥρα τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, πού δέν εὔχεται βέβαια αὐτή τήν στροφή τῆς τύχης, ἀλλά πού ἀπό τήν Ἀκρόπολή του ξαγρυπνᾶ γιά τή στιγμή τῆς καταιγίδας, ὅπως ὁ ἀρχαῖος φρουρός.

4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό προεδρεῖο τῆς Διεθνοῦς Ἀθλητικῆς Ὁμοσπονδίας, τό ὁποῖο τοῦ ἐπιδίδει χρυσό μετάλλιο σέ ἀναγνώριση τῆς ἱστορικῆς — ὅπως τή χαρακτήρισε — προτάσεώς του γιά τό μέλλον τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

Ἀπευθυνόμενος πρός τόν προέδρο τῆς Ὁμοσπονδίας, Πρ. Νεμπιόλο, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ γιά τήν τιμή πού μοῦ κάνετε. Τό μετάλλιο πού μοῦ ἀπονέμετε ἀποτελεῖ γιά μένα ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση. Χαίρομαι ἀκόμη περισσότερο, γιατί ἡ ἀπονομή αὐτή ἔρχεται, καθώς ἡ χώρα μας ἑτοιμάζεται νά δεχθεῖ στό καινούργιο Ὀλυμπιακό Στάδιο τίς νεολαίες ἀπό ὅλη τήν Εὐρώπη, σέ μιά ἄμιλλα ἀγωνιστική, ἀθλητική καί μέσα σέ πνεῦμα εἰρηνικό. Εὔχομαι κάθε ἐπιτυχία στήν προσπάθειά σας, πού ἀποσκοπεῖ στήν ἐμπέδωση τῆς εὐγενικῆς ἄμιλλας καί τῆς εἰρήνης στόν κόσμο».

Σχετικά μέ τήν πρότασή του γιά τή μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε:

«Δέν θά παύσω ποτέ νά ὑπερασπίζομαι τό Ὀλυμπιακό πνεῦμα καί τό Ὀλυμπιακό ἰδεῶδες, πού γεννήθηκε στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀπό τούς προγόνους μας. Ὅπως δέν θά σταματήσω τίς προσπάθειές μου γιά τή διάσωση τῶν Ὀλυμπιακῶν. Πιστεύω ὅτι ἡ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες, γιά νά μή διατρέξουν κίνδυνο, ὅπως στό παρελθόν, κάθε φορά πού οἱ πόλεμοι ἀπειλοῦν μέ ἀναβολή ἀλλά καί μέ ματαίωσή τους, εἶναι ἀνάγκη νά μεταφερθοῦν σέ μιά μόνιμη ἕδρα. Καί ἡ ἕδρα αὐτή δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλη ἀπό τό ἑλληνικό ἔδαφος».

Ἐξάλλου, ὁ Πρ. Νεμπιόλο ἀνέφερε, γιά τήν πρόταση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

«Μιά τέτοια πρωτοβουλία εἶναι ἀξιοθαύμαστη, γιατί ὅλοι μας γνωρίζουμε τί σημαίνει Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες καί τί ἀπαιτεῖται γιά μιά τέλεια διοργάνωσή τους. Μέ συγκινεῖ ἀφάνταστα τό γεγονός ὅτι ἡ Ἑλλάδα, ἡ χώρα πού γέννησε τόν ἀθλητισμό, εἶναι καί παρέμεινε πιστή στά ἀθλητικά ἰδεώδη, παρά τό πέρασμα τοῦ χρόνου καί τίς τόσες δυσκολίες πού ἀντιμετώπισε στό παρελθόν.

»Ἡ πρόταση γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων δέν εἶναι μονάχα δική του ὑπόθεση, οὔτε θέμα προσωπικό. Εἶναι μιά πρόταση πού ἐξετάζεται ἀπό τή Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή, στήν ἁρμοδιότητα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἑκάστοτε διοργάνωση».

6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς κηρύσσει τήν ἔναρξη, στό νέο Ὀλυμπιακό Στάδιο, τῶν Πανευρωπαϊκῶν Ἀγώνων Στίβου. Σέ χαιρετισμό του μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀγώνων ἀναφέρει:

«Ἐκφράζω τήν ἰδιαίτερη ἱκανοποίησή μου, γιατί οἱ Πανευρωπαϊκοί Ἀγῶνες διεξάγονται ἐφέτος στήν πατρίδα μας καί μάλιστα στό καινούργιο καί λαμπρό αὐτό Ὀλυμπιακό Στάδιο.

»Ἡ Ἑλλάδα, κοιτίδα καί θεματοφύλακας τῆς ἀθλητικῆς ἰδέας, ἐπεζήτησε πρίν ἀπό 5 περίπου χρόνια τήν εὐθύνη τῆς διοργανώσεως τῶν ἀγώνων αὐτῶν. Καί ὀφείλω νά εὐχαριστήσω τήν Ἐπιτροπή Ἀθλητισμοῦ τῆς Εὐρώπης πού ἐπεφύλαξε στή χώρα μας αὐτή τήν τιμή.

»Στήν ταραγμένη ἐποχή μας ὁ ἀθλητισμός δέν ἀποτελεῖ μόνο τό μέσον γιά τήν καλλιέργεια τῆς σωματικῆς ὑγείας καί τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀποτελεῖ καί τόν προσφορώτερο τρόπο γιά τήν προσέγγιση καί συναδέλφωση τῶν λαῶν τῆς γῆς. Ὁ ἀθλητισμός δέν προάγει μόνο τόν ἄνθρωπο ἀλλά καί τίς εὐρύτερες κοινωνικές ὁμάδες· καί μέ τόν τρόπο αὐτό ὑπηρετεῖ ἔμμεσα καί τήν εἰρήνη.

»Ὁ ἑλληνικός λαός, στήν γῆ τοῦ ὁποίου γεννήθηκε καί καλλιεργήθηκε τό πνεῦμα τό ἀθλητικό, θά παρακολουθήσει μέ εἰλικρινῆ χαρά τά νειάτα τῆς Εὐρώπης ν' ἀγωνίζονται γιά τόν κότινον μέσα σέ στίβους εἰρηνικούς καί μακριά ἀπό τίς τραγικές διενέξεις πού δηλητηριάζουν τήν ἐποχή μας.

»Σ' αὐτά τά νειάτα πού μέ τή γνήσια ἀγωνιστική τους ἄμιλλα πρωτοστατοῦν στή διάδοση καί στήν ἀνάπτυξη τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἰδέας, ἀπευθύνω ἐγκάρδιο χαιρετισμό καί τούς εὔχομαι πρόοδο καί εὐτυχία».

Τό πρωί τῆς 6ης Σεπτεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, Χ.-Α. Σάμαρανκ, καθώς καί τό προεδρεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, μέ τούς ὁποίους ἐξέτασε τά προβλήματα καί τό μέλλον τῶν Ἀγώνων καθώς καί τήν προοπτική μόνιμης τελέσεώς τους στήν Ἑλλάδα. Ὁ Χ.-Α.Σάμαρανκ σημείωσε ὅτι ἴσχυε πάντα ἡ διαβεβαίωση πού παρεῖχε ἡ ΔΟΕ μετά τό συνέδριο τοῦ Μπάντεν - Μπάντεν ὅτι θά μελετήσει τήν ἑλληνική πρόταση, τήν ὁποία βρίσκει ἐνδιαφέρουσα καί γιά τήν ὁποία εἶναι εὐγνώμων στήν Ἑλλάδα. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Καραμανλῆς εὐχαρίστησε τόν πρόεδρο τῆς ΔΟΕ γιά τό ἐνδιαφέρον πού ἐπέδειξε γιά τήν περαιτέρω ἀνάπτυξη τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας πού ἑδρεύει στήν Ὀλυμπία.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς, κατά τή διάρκεια εἰδικῆς τελετῆς, ἐγκαινίασε τό Ὀλυμπιακό Στάδιο πού ὁ ἴδιος εἶχε θεμελιώσει, καί κήρυξε τήν ἔναρξη τῶν Πανευρωπαϊκῶν Ἀγώνων Στίβου.

Στήν προσφώνησή του πρός τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, Γ. Ἀθανασιάδης, ἀναφέρθηκε στή σημασία τοῦ ἔργου γιά τόν ἑλληνικό ἀθλητισμό καί τόνισε:

«Σεῖς, τό 1960, ὡς πρωθυπουργός, προέβητε στήν ἀπαλλοτρίωση τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς. Μετά τήν ἐπιστροφή σας ἐλάβατε τήν ἀπόφαση καί δώσατε τήν ἐντολή καί τά μέσα γιά τήν ἀνέγερση τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ Σταδίου... Τό Ὀλυμπιακό Στάδιο τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ πιά ἕνα γεγονός. Καί ἀποτελεῖ τό σύμβολο καί τόν στόχο ἑνός ὑψηλοῦ ὁράματος...

»Ὡς πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς Ἑλλάδος κατέχομαι ἀπό μιά δικαιολογημένη αὐτή τή στιγμή συγκίνηση. Γιατί καταξιώθηκα νά ζήσω ὅλες τίς φάσεις τῆς ἐπίμονης καί ἐπίπονης προσπαθείας ὁλοκληρώσεως τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Σταδίου. Καί εἶναι μιά εὐτυχής συγκυρία — θά ἔλεγα μιά δίκαιη ἐπιταγή τῆς μοίρας, πού τό μεγάλο αὐτό ἔργο ἐγκαινιάζεται σήμερα ἀπό τόν ἴδιο τόν ἐμπνευστή του».

Ἀπό τήν πλευρά τῆς Κυβερνήσεως, τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας προσφώνησε ὁ ὑπουργός Προεδρίας, Α. Κουτσόγιωργας. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιά μένα ἡ ἡμέρα αὐτή. Ἀγαθή τύχη μοῦ ἐπεφύλαξε τή μεγάλη ἱκανοποίηση νά ἐγκαινιάσω τό λαμπρό αὐτό Στάδιο, πού ὁ ἴδιος ἐθεμελίωσα πρίν ἀπό δυόμισυ χρόνια.

»Τήν ἀνάγκη τῆς δημιουργίας τοῦ Ὀλυμπιακοῦ αὐτοῦ Κέντρου στήν Ἀθήνα τήν ἐπεσήμανα πρίν ἀπό εἴκοσι καί πλέον χρόνια. Γιατί ἔπρεπε ἡ Ἑλλάς, πού ἀνήγαγε τόν ἀθλητισμό σέ ἰδεῶδες, νά ἀνακτήσει τή θέση πού τῆς ἀνήκει στήν παγκόσμια ἀθλητική κίνηση. Γιατί ἔπρεπε νά ἐξελιχθεῖ ἡ χώρα μας σέ κέντρο μεγάλων διεθνῶν συναντήσεων. Καί, τέλος, γιατί ἔπρεπε νά ἐνισχύσει τήν πρότασή της γιά τόν ἐπαναπατρισμό τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στόν τόπο πού τούς ἐγέννησε.

»Γιά τούς σκοπούς αὐτούς ἀπαλλοτρίωσα, τό 1960, αὐτήν τήν περιοχή. Ἀντίξοες ὅμως περιστάσεις, γνωστές σέ ὅλους μας, δέν ἐπέτρεψαν τήν ἄμεση ἐκτέλεση τοῦ ἔργου. Μόλις τόν Ἰανουάριο τοῦ 1980 κατόρθωσα νά τό θεμελιώσω, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ δημιούργησα, μέ τή βοήθεια τοῦ τότε ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, τίς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιά τήν πραγματοποίησή του. Καί δέν μπορῶ παρά νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιατί, χάρις στήν ἐπιμέλεια τῶν κατά καιρούς ὑπευθύνων ὑπουργῶν, τῶν τεχνικῶν ἑταιρειῶν καί τῶν ἀνωνύμων ἐργατῶν, κατέστη δυνατόν νά περατωθεῖ τό τεράστιο αὐτό ἔργο μέσα σέ 30 μῆνες. Ἐντός δηλαδή τῆς προθεσμίας πού εἴχαμε ὑποσχεθεῖ, ὅταν ἡ Εὐρωπαϊκή Ἐπιτροπή μᾶς ἔκανε τήν τιμή νά μᾶς ἐμπιστευθεῖ τήν διοργάνωση τῶν ἐφετινῶν Πανευρωπαϊκῶν Ἀγώνων. Εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, εὐτυχής ἡ σύμπτωσις πού, μέ τούς ἀγῶνες αὐτούς, ἐγκαινιάζεται σήμερα τό θαυμάσιο αὐτό Στάδιο σάν ναός τῆς ἀθλητικῆς Ἰδέας.

»Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἀθλητική Ἰδέα, πού γεννήθηκε στήν Ἑλλάδα, εἶχε πάνω ἀπ' ὅλα ἠθικό περιεχόμενο. Εἶχε σάν σκοπό τή δημιουργία ὁλοκληρωμένης προσωπικότητας μέ τή σωματική καί ἠθική βελτίωση τοῦ ἀνθρώπου· ἕνα συνδυασμό πού οἱ πρόγονοί μας τόν ἐξέφραζαν, ὡς γνωστόν, μέ τό περίφημο ρητό "νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ".

»Παράλληλο ἠθικό σκοπό ὑπηρετοῦσαν καί οἱ ἀθλητικοί ἀγῶνες. Γιατί καλλιεργοῦσαν τό πνεῦμα τῆς εὐγενοῦς ἄμιλλας καί δημιουργοῦσαν, διά τῆς προσεγγίσεως τῶν λαῶν, τό κλίμα τῆς εἰρηνικῆς των συμβιώσεως. Γι' αὐτό καί οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνήγαγον σέ ἰδανικό τόν Ὀλυμπισμό, πού ἦταν ἡ ἐνσάρκωση τῆς ἀθλητικῆς Ἰδέας.

»Εἶναι φανερό ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδέας αὐτῆς ἐπιβάλλεται περισσότερο στήν ἐποχή μας ἡ ὁποία εἶναι γυμνή ἀπό ἰδανικά. Γιατί θά ἀπομακρύνει τούς νέους ἀπό ἐπιδόσεις βλαβερές καί θά τούς ἐμπνεύσει ὑγιεῖς φιλοδοξίες. Ἀλλά ἐπιβάλλεται προπαντός, γιατί θά ἐνισχύσει τό πνεῦμα τό φιλειρηνικό, πού τόσο χρειάζεται σήμερα ὁ κόσμος.

»Ἀγῶνες ὑπῆρχαν βέβαια καί σέ ἄλλες προγενέστερες ἐποχές. Οἱ ἀγῶνες ὅμως αὐτοί εἶχαν τή μορφή βάρβαρου

θεάματος, στό ὁποῖο χρησιμοποιοῦνταν μισθωμένοι ἀθλητές καί δοῦλοι. Ἦταν ἐποχές πού ἐπικρατοῦσε ἀπόλυτα τό πνεῦμα τῆς κυριαρχίας.

»Τό πνεῦμα τῆς ἄμιλλας, πού ταυτίζεται μέ τήν Ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, ἐμφανίζεται μέ τήν χαραυγή τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καί τό πνεῦμα αὐτό ἄλλαξε τόν κόσμο· γιατί ἄλλαξε τή στάση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στόν κόσμο, ἀφοῦ εἰσέδυσε σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του.

»Ἐξάλλου, ὁ θεμελιώδης χαρακτήρας τῶν ἑλληνικῶν ἀγώνων βρίσκεται στό γεγονός ὅτι διεξάγεται μεταξύ ἐλευθέρων ἀνθρώπων· ἀποβλέπουν κυρίως στό ἦθος πού πρέπει νά διακρίνει τόν πολίτη καί διέπονται ἀπό κανόνες συγκεκριμένους. Ἔπαθλο τῶν ἀγώνων δέν εἶναι ἡ ἀμοιβή ἀλλά ἕνα ἁπλό δάφνινο στεφάνι· σύμβολο τιμῆς. Γιά τήν ἀπόκτηση αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς τιμῆς ἀγωνίζονταν οἱ ἀθλητές στήν Ἑλλάδα.

»Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου νά εἶναι ὁ "ἄριστος" εἶναι ἀναπόσπαστη ἀπό τή φύση του. Καί εἶναι κίνητρο γιά τήν πρόοδο. Γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ ἐμφανίζεται μαζί μέ τό πνεῦμα τῆς ἄμιλλας καί ἡ τάση ταυτίσεως τῆς Ἰδέας τοῦ "πρώτου" μέ τήν Ἰδέα τοῦ "ἀρίστου"· μέ τήν ἰδέα δηλαδή, τοῦ "καλοῦ κἀγαθοῦ" ἀνθρώπου, στήν ὁποία τόσο συχνά ἀναφέρονται οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας. Καί γιά πρώτη φορά, ἐπίσης, ἀποδίδεται στόν ἀθλητισμό διάσταση μέ ἠθικό περιεχόμενο. Καί αὐτό εἶναι ἕνα ἀπό τά λαμπρότερα ἐπιτεύγματα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, πού ἔμελλε νά ἐπηρεάσει καί τήν ἐξέλιξη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

»Καί τό πνεῦμα αὐτό τῆς ἄμιλλας ἐπί ἐλευθερίᾳ βρῆκε τήν ἰδανική του ἔκφραση στούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες. Γιατί, ὅταν ὁμιλοῦμε γιά τόν Ὀλυμπισμό, δέν ἀναφερόμαστε βέβαια οὔτε στόν ἀθλητισμό καθαυτόν, οὔτε στίς ἀθλητικές τελετές, οὔτε ἀκόμα καί στίς ἀθλητικές ἐπιδόσεις. Ἀναφερόμαστε σέ μιά καθολική φιλοσοφία πού ἔχει σχέση μέ τήν ἠθική συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου καί γενικώτερα τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.

»Στό σημεῖο αὐτό αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά ὁμιλήσω εἰδικώτερα γιά τόν ἱστορικό αὐτό θεσμό, πού τά τελευταῖα χρόνια ἔχει παρεκκλίνει ἀπό τούς ἀρχικούς καί ὑψηλούς σκοπούς του. Καί κινδυνεύει νά ἐκφυλισθεῖ ἀπό τούς πολιτικούς ἀνταγωνισμούς, τήν ἐμπορική ἐκμετάλλευση καί τίς ἐξωαθλητικές προεκτάσεις του. Ὅπως κινδυνεύει νά χάσει καί τήν οἰκουμενικότητά του μέ τήν πολυδάπανη μορφή πού ἔπῆρε.

»Οἱ κίνδυνοι δέ ἀκριβῶς αὐτοί ἐνέπνευσαν καί τή γνωστή πρότασή μου γιά τήν μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν πατρίδα τους. Καί στήν πρότασή μου αὐτή ἔχω πρόθεση νά ἐπιμείνω.

»Πιστεύω πάντοτε ὅτι ἡ Ὀλυμπιακή Ἰδέα μόνο στήν Ἑλλάδα ἠμπορεῖ νά ξαναβρεῖ τή γνησιότητα πού εἶχε κατά τήν κλασική ἀρχαιότητα. Πιστεύω — ὅπως ἔγραψα καί στόν πρόεδρο τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς κ. Σάμαρανκ — ὅτι ἀργά ἤ γρήγορα τήν πρότασή μου αὐτή θά τήν ἐπιβάλει ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων. Θά τήν ἐπιβάλει ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων. Ὑπάρχει ὅμως ὁ κίνδυνος, ἄν καθυστερήσουμε, ὁ ἱστορικός αὐτός θεσμός νά ἐκφυλισθεῖ περαιτέρω στή διαδρομή του χρόνου· καί τότε θά εἶναι δύσκολη ἡ διάσωσή του. Γιατί εἶναι μοιραία ἡ φθορά πού προκαλεῖ ὁ χρόνος σέ ὅλα τά πράγματα τοῦ κόσμου, ὅταν δέν ἀνανεώνονται μέ τήν ἀδιάκοπη ἀναβάπτισή τους στίς ἀρχικές πηγές τους.

»Πάντως, ἡ διαβεβαίωσις τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι εὑρίσκει ἄκρως ἐνδιαφέρουσα τήν ἑλληνική πρόταση καί ὅτι εἶναι ἀποφασισμένη νά τή μελετήσει σέ βάθος, ἐνθαρρύνει ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται γιά τό μέλλον τοῦ Ὀλυμπισμοῦ.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές, παραδίδω στήν ἑλληνική ἀλλά καί τήν παγκόσμια νεολαία τό λαμπρό αὐτό Ὀλυμπιακό Στάδιο».

Τέλος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κήρυξε τήν ἔναρξη τῶν 13ων Πανευρωπαϊκῶν Ἀγώνων Στίβου:

«Ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό πρός ὅλους τούς ἀθλητικούς παράγοντες καί ἰδιαίτερα τούς ξένους, πού μετέχουν στήν ἐκδήλωση αὐτή. Καί δι' αὐτῶν ἀπευθύνω πρός τούς λαούς πού ἐκπροσωποῦν τήν εὐχή νά ἐμπνέονται πάντοτε ἀπό τό φιλειρηνικό πνεῦμα πού ἐνσαρκώνει ὁ Ὀλυμπισμός.

»Τέλος, ἀπευθύνω πρός τή νέα γενιά τῆς Πανευρώπης τήν εὐχή νά ἀποδειχθεῖ καλύτερη ἀπό τή δική μας· ὄχι μόνο στό στίβο τόν ἀθλητικό ἀλλά καί στό στίβο τοῦ πνεύματος καί τοῦ ἤθους. Ἡ εἰρήνη καί ἡ εὐημερία τῆς Εὐρώπης βρίσκονται στά χέρια της.

»Καί μέ τίς εὐχές αὐτές κηρύσσω τήν ἔναρξη τῶν 13ων Πανευρωπαϊκῶν Ἀγώνων».

Ὁ τύπος ἀπέδωσε ἰδιαίτερη σημασία στήν ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀλλά καί στά ἐγκαίνια τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Σταδίου, ἡ δημιουργία τοῦ ὁποίου εἶχε ἀποτελέσει, ἐπί δεκαετίες, ὅραμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Δέν θά εἴμαστε ὑπερβολικοί ἄν ὑποστηρίξουμε πώς, ἄν δέν ὑπῆρχε ὁ Κ. Καραμανλῆς, θ' «ἀπουσίαζε» καί ἡ σημερινή μεγάλη στιγμή τῆς Ἑλλάδος. Ἡ διορατικότητα, ἡ ὀξυδέρκεια, ἡ ἀδάμαστη θέληση καί ἡ αἴγλη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἦταν τά στοιχεῖα ἐκεῖνα πού «ἐπέτρεψαν» τελικά στόν ἑλληνικό ἀθλητισμό ν' ἀποκτήσει τόν δικό του «ναό».

Εἶναι ἀναγκαῖο ὅμως νά γυρίσουμε μερικά χρόνια πίσω, παρ' ὅτι σήμερα εἶναι ἡμέρα χαρᾶς καί ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας. Τότε πού ἀκούγονταν οἱ γνωστές γκρίνιες περί σπατάλης ἑκατομμυρίων, μή ἀναγκαιότητος τοῦ ἔργου κ.λ.π.

Σήμερα βέβαια ὅλοι χειροκροτοῦν. Κι αὐτοί πού τότε ἀντιδροῦσαν. Ὅμως στό μυαλό τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἔστω καί ἄν δικαιώθηκε πανηγυρικά, θά ξαναέλθουν τά περιστατικά ἐκεῖνα πού συνθέτουν μιά τόσο ἄσχημη νοοτροπία τῆς φυλῆς μας.

Ἀσφαλῶς, μέ τό σημερινό κόψιμο τῆς κορδέλλας τῶν ἐγκαινίων, θ' ἀρχίσει μιά νέα ἐποχή γιά τόν ἑλληνικό ἀθλητισμό. Ταυτόχρονα, ὅμως, θά δικαιωθεῖ μέ τόν τρόπο πού πραγματικά ἀξίζει, μιά σπάνια προσωπικότητα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ὁ ὁποῖος καί στόν τομέα τοῦ ἀθλητισμοῦ ἔβαλε τήν χρυσῆ σφραγίδα μέ τ' ὄνομα του («Ἡ Βραδυνή», 6.9).

Τό εὐτυχές γεγονός τελέσεως τῶν ἐφετινῶν Εὐρωπαϊ-

κῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα ἔδωσε ἀφορμή στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆ νά προβεῖ, κατά τήν ὁμιλία του, μέ τήν ὁποία ἐγκαινίασε τό νέο στάδιο, σέ μερικές καίριες καί θεμελιώδους σημασίας ἐπισημάνσεις, οἱ ὁποῖες ὑπερβαίνουν τό ἀντικείμενό τους — πού εἶναι ἡ ἀθλητική Ἰδέα καί τό περιεχόμενό της — καί γίνονται ὑποθῆκες πρός μία κοινωνία ἐλευθέρων ἀνθρώπων γιά τούς ὅρους καί τό περιεχόμενο τῆς συμβιώσεώς τους «ἐν ἐλευθερίᾳ καί δημοκρατίᾳ...». Μέ τήν μεστή περιεχομένου καί ὑψηλοῦ τόνου ὁμιλία του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας προσέφερε μιά ἀκόμη ὑπηρεσία στόν τόπο καί στήν ἑλληνική κοινωνία («Ἡ Καθημερινή», 8.9).

Ἦταν εὔλογη ἡ συγκίνηση τοῦ Καραμανλῆ, ὅταν χθές ἐγκαινίαζε τό λαμπρό Ὀλυμπιακό Στάδιο τῆς Ἀθήνας. Ὄχι μόνον γιατί ἔβλεπε νά ἔχει πάρει σάρκα καί ὀστά τό μεγάλο ὅραμά του. Ὄχι μόνον γιατί γιά ἄλλη μιά φορά γινόταν ἡ Ἑλλάδα κέντρο τῆς Εὐρώπης καί τοῦ κόσμου. Ἀλλά — κυρίως — γιατί ἤξερε πῶς ἡ χθεσινή μεγάλη στιγμή ἦταν ἕνα ἀκόμη μεγάλο βῆμα, μιά ἀκόμη κερδισμένη εἰρηνική μάχη στήν προσπάθεια νά πάρει αὐτός ὁ τόπος στίς συνειδήσεις τῶν λαῶν τή θέση πού δικαιωματικά τοῦ ἀνήκει («Ἀκρόπολις», 7.9).

Χειροπιαστή, ἀνεκτίμητη πραγματικότητα πιά τό ὄνειρο γενεῶν φιλάθλων, τό Ὀλυμπιακό Στάδιο τῶν Ἀθηνῶν ἀνοίγει αὔριο ἐπίσημα τίς πύλες του γιά νά ὑποδεχθεῖ τήν ἀθλητική Εὐρώπη. Ἔργο μέγιστο ἑνός φωτισμένου ἐθνικοῦ ἡγέτη, τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τό σύγχρονο αὐτό μεγαλόπρεπο Στάδιο παραδίδεται στούς Ἕλληνες πού μποροῦν νά ὑπερηφανεύονται δικαίως («Μεσημβρινή», 4.9).

7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Π. Ντάνκερτ, γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης καί τό ρόλο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου. Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ὑπογράμμισε τόν ἀποφασιστικό ρόλο πού μπορεῖ νά διαδραματίσει τό Κοινοβούλιο στή σταδιακή ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης.

8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Στό εἰδικό λεύκωμα πού κυκλοφορεῖ μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ὁ Κ. Καραμανλῆς καταχωρεῖ τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Ἡ Διεθνής Ἔκθεση Θεσσαλονίκης, θεσμός πού ἔχει πρό πολλοῦ καταξιωθεῖ σέ παγκόσμια κλίμακα, ἀντανακλᾶ τό πνεῦμα ἐκεῖνο, πού θά ἦταν εὐχῆς ἔργο νά πρυτανεύσει κάποτε στίς σκέψεις ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί ὅλων τῶν Κυβερνήσεων. Τό πνεῦμα τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας. Τῆς ἐπιστημονικῆς, τεχνολογικῆς καί οἰκονομικῆς προόδου. Τῆς εἰρηνικῆς συνεργασίας τῶν λαῶν.

»Τά ἐκθέματα πού θά θαυμάσουν οἱ ἐπισκέπτες τῆς ἐκθέσεως εἶναι ὁ καρπός τῆς ἀτομικῆς καί συλλογικῆς προσπαθείας ἑκατομμυρίων ἐργαζόμενων σέ ὅλες τίς χῶρες πού ἀντιπροσωπεύονται σ' αὐτήν. Ἀπαίτησαν πολλή σκέψη, πολύ μόχθο, πολύ χρόνο. Ἀλλ' ἀπαίτησαν ἐπίσης ἔμπνευση, φαντασία καί ἐπινοητικότητα. Καί μαρτυροῦν πόσο ἐπίμονη εἶναι ἡ θέληση τοῦ ἀνθρώπου νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά δεσμά τῆς ὑλικῆς ἀνάγκης. Νά ἐξυψώσει τήν ποιότητα τῆς ζωῆς του. Νά ἀφιερώσει περισσότερο χρόνο στούς τομεῖς τῶν μεγάλων ἀναζητήσεων τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης, τῆς φιλοσοφίας. Νά ἀνεβάσει τό πολιτιστικό του ἐπίπεδο.

»Ἡ ἐποποιία αὐτή τῆς προόδου εἶναι τό ἀψευδές τεκμήριο τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων πού κρύβει στούς κόλπους της ἡ ἀνθρωπότητα. Ἐν τούτοις, οἱ ἴδιες αὐτές δυνάμεις μετατρέπονται συχνά σέ δυνάμεις καταστροφῆς καί ὀπισθοδρομήσεως. Πρόκειται γιά τήν γενικότερη ἀπό τίς ἀντινομίες τῆς ἀνθρώπινης μοίρας. Τήν ἴδια στιγμή πού ἀνοίγει τίς πύλες της ἡ Διεθνής Ἔκθεση Θεσσαλονίκης γιά νά μᾶς παρουσιάσει τούς καρπούς τοῦ δημιουργικοῦ μόχθου καί τῆς εἰρηνικῆς συνεργασίας τόσων λαῶν, ἄλλοι λαοί, ὄχι πολύ μακριά ἀπ' αὐτόν τόν χῶρο, χρησιμοποιοῦν τά μέσα τῆς προόδου γιά τήν ἀλληλεξόντωσή τους.

»Ἡ Ἑλλάς δέν εἶδε ποτέ τό συμφέρον της στόν πόλεμο. Δέν τόν θεώρησε ποτέ λύση γιά ὁποιοδήποτε πρόβλημά της. Εἶναι ἕτοιμη νά τόν δεχθεῖ ἄν τῆς ἀποκλεισθεῖ κάθε ἄλλη ἐκλογή. Ἀλλά δέν εἶναι ἐκείνη πού θά τόν προκαλέσει. Φιλοδοξία της εἶναι νά προσθέτει κάθε χρόνο νέα ἐπιτεύγματα στά δικά της περίπτερα τῆς Ἐκθέσεως. Καί θά τά προσθέτει ἀσφαλῶς, ἄν διατηρήσει τούς ὅρους καί τίς προϋποθέσεις πού κατέστησαν δυνατές τίς σημαντικές προόδους πού πραγματοποιήθηκαν μέχρι σήμερα.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στούς ὀργανωτές καί τούς ἐκθέτες, Ἕλληνες καί ξένους, καί στόν λαό τῆς Θεσσαλονίκης».

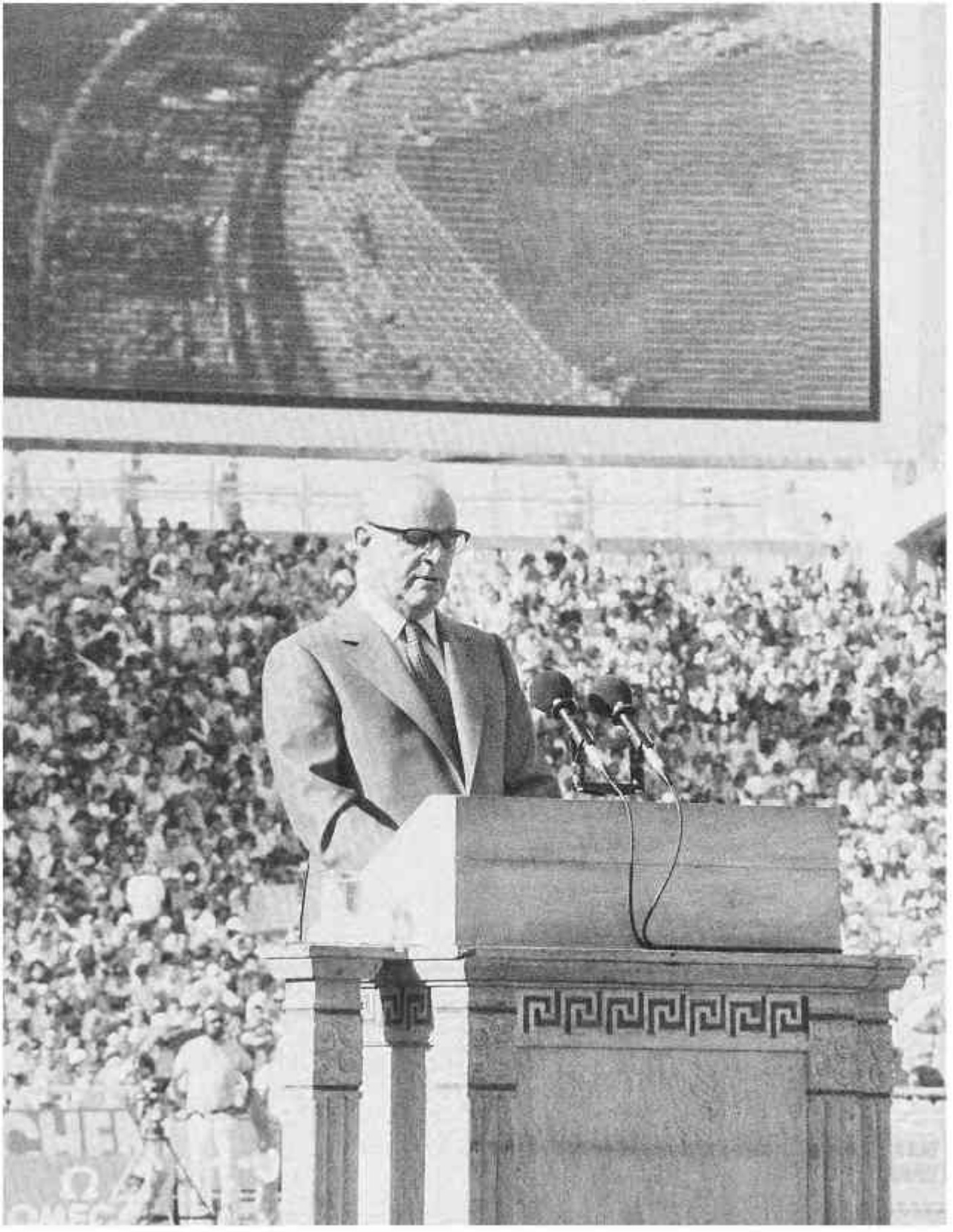
Δύο ἡμέρες ἀργότερα, θά ἀνακοινωθεῖ ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἡ ματαίωση, λόγω ἐλαφρᾶς ἀδιαθεσίας, τῆς μεταβάσεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Θεσσαλονίκη γιά τά ἐγκαίνια τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως· ὁ ἀρχηγός τοῦ Κράτους εἶχε παρακαλέσει τόν πρωθυπουργό νά κηρύξει αὐτός τήν ἔναρξη τῆς ΔΕΘ. Ἡ ματαίωση τῆς μεταβάσεως τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στή συμπρωτεύουσα θεωρήθηκε ἀπό πολιτικούς κύκλους ὡς ἔνδειξη δυσφορίας του γιά τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεως.

14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν πρόεδρο τοῦ Διεθνοῦς Δικαστηρίου τῆς Χάγης, Τσασμήλ Ἐλαΐας.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγκαινιάζει τό Ὀλυμπιακό Στάδιο καί κηρύσσει τήν ἔναρξη τῶν Πανευρωπαϊκῶν Ἀγώνων Στίβου.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μόλις πληροφορήθηκε τό θάνατο τοῦ ἐκλεγμένου προέδρου τοῦ Λιβάνου, Μπεσίρ Ζεμαγιέλ, ἀπέστειλε πρός τόν πρόεδρο τοῦ Λιβάνου, Ἐλία Σαρκίς, συλλυπητήριο τηλεγράφημα.

Στίς 23 Σεπτεμβρίου ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀποστείλει συγχαρητήριο τηλεγράφημα στό νεοεκλεγέντα πρόεδρο τοῦ Λιβάνου, Ἀμίν Ζεμαγιέλ, μέ τό ὁποῖο τοῦ εὔχεται «ἐπιτυχία στό ἔργο του, χάριν τῆς εἰρήνης στό Λίβανο καί σέ ὅλη τήν περιοχή».

23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Μετά ἀπό αἴτησή του, ὁ πρωθυπουργός γίνεται δεκτός καί ἔχει μακρά συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ:

«Ἐδέχθηκα χθές, κατόπιν αἰτήσεώς του, τόν πρωθυπουργό κύριο Παπανδρέου. Ἡ συνάντηση αὐτή θά μποροῦσε νά θεωρηθεῖ ἐνδιαφέρουσα, γιατί ἐγένετο ἐν ὄψει ἐνάρξεως τῶν διαπραγματεύσεων γιά ὅλα τά ἐξωτερικά μας προβλήματα (βάσεις, ΝΑΤΟ, ἑλληνοτουρκικά). Ἀλλά καί γιατί εἶχε προηγηθεῖ ἡ ματαίωση ἐπισκέψεώς μου στήν Θεσσαλονίκη, πού χαρακτηρίσθηκε — ὅπως καί ἦταν — σάν ἔνδειξη δυσφορίας μου γιά τήν γενική πολιτική τῆς Κυβερνήσεως.

»Ὁ πρωθυπουργός ἦρθε, ὅπως πάντοτε, μέ εὐπρεπῆ ἐγκαρδιότητα καί προσφέρθηκε νά μέ ἐνημερώσει γιά τήν γενική κατάσταση τῆς χώρας. Γιά τήν οἰκονομία μοῦ εἶπε ὅτι ἀντιμετωπίζει δυσκολίες, ἀλλά ὅτι δέν βρίσκεται σέ ἐπικίνδυνη κατάσταση. Εἰδικότερα, γιά τόν πληθωρισμό ἀναμένει ὅτι θά εἶναι περίπου στά περυσινά ἐπίπεδα. Γιά τόν προϋπολογισμό μοῦ εἶπε ὅτι, ἐνῶ οἱ δαπάνες ἐξελίσσονται σύμφωνα μέ τίς προβλέψεις, οἱ εἰσπράξεις ὑστεροῦν καί ὅτι συνεπῶς τό ἔλλειμμα θά εἶναι μεγαλύτερο ἀπό τό προβλεφθέν. Γιά τό ἐθνικό εἰσόδημα ὑπολογίζει ὅτι θά παρουσιάσει αὔξηση 0,5% καί ὅτι ἡ ἀνεργία θά εἶναι ηὐξημένη. Τέλος, γιά τό ἰσοζύγιο πληρωμῶν μοῦ εἶπε ὅτι θά καλυφθεῖ σχετικῶς, γιατί ἐλπίζει ὅτι θά ἐπιτύχει κατάθεση κεφαλαίων ἀπό τό Κουβέιτ, πού θά ἐπισκεφεῖ προσεχῶς. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, τόν ἐρώτησα γιά τήν σκοπιμότητα αὐτῆς τῆς μέχρις ὑπερβολῆς ἀλληλεγγύης του μέ τούς Παλαιστινίους. Μοῦ ἀπάντησε κάπως ἀμήχανα ὅτι τό ἔκανε γιά νά προκαλέσει καταθέσεις ἤ ἐπενδύσεις ἀραβικές στή χώρα μας, ἀλλά ὅτι δυστυχῶς δέν ἀπέδωσε ἡ πολιτική του αὐτή τά ἀποτελέσματα πού ἀνέμενε.

»Τοῦ εἶπα ὅτι, κατά τήν ἐκτίμησή μου, ἡ οἰκονομία τῆς χώρας θά παρουσιάσει μέχρι τήν ἄνοιξη ὀξύτατα προβλήματα καί ὅτι θά πρέπει νά βρεῖ τό θάρρος νά λάβει τολμηρά καί δυσάρεστα μέτρα. Καί, προπαντός, νά δημιουργήσει κλίμα ἀσφαλείας καί ἐμπιστοσύνης, ἄν θέλει νά ἔχει ἐπενδύσεις. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, τοῦ συνέστησα καί πάλι νά τερματίσει τίς διαπραγματεύσεις μέ τήν ΕΟΚ, γιατί οἱ ἐπενδυτές, κυρίως οἱ ξένοι, θέλουν νά γνωρίζουν ἄν θά μείνουμε ἤ ὄχι στήν Κοινότητα.

»Ἐν συνεχεία, ὁ πρωθυπουργός μέ ἐνημέρωσε γιά τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις. Γιά μέν τίς βάσεις, μοῦ εἶπε ὅτι ἡ Κυβέρνηση δέν ἔχει ὁριστικοποιήσει ἀκόμη τίς προτάσεις πού θά ὑποβάλει, κατά τά τέλη Ὀκτωβρίου. Προσέθεσε ὅμως ὅτι ἐν τῷ μεταξύ ἐξετάζει τίς συμφωνίες πού ἔκαμαν ἡ Ἱσπανία καί οἱ Φιλιππίνες γιά τίς ἀμερικανικές βάσεις πού βρίσκονται στό ἔδαφός τους. Τοῦ εἶπα ὅτι στίς χῶρες αὐτές οἱ βάσεις εἶναι μισθωμένες καί ὅτι αὐτό δέν μπορεῖ νά ἰσχύσει γιά μᾶς καί γιά λόγους ἐθνικῆς ἀξιοπρέπειας, ἀλλά καί γιατί ἡ περίπτωση ἡ δική μας εἶναι συνδεδεμένη μέ τήν ἀμερικανοτουρκική συμφωνία. Ἐν συνεχεία, μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἱκανοποιημένος ἀπό τό γεγονός ὅτι τό ΝΑΤΟ δέχθηκε τούς ὅρους πού θέσαμε γιά τήν συμμετοχή μας στίς πρόσφατες ἀσκήσεις του καί ὅτι μπορεῖ αὐτό νά σημαίνει κάποια εὐλυγισία ἀπό μέρους του στίς προσεχεῖς διαπραγματεύσεις.

»Ἐπωφελήθηκα καί πάλι τῆς εὐκαιρίας, γιά νά πῶ στόν πρωθυπουργό ὅτι πρέπει νά καταλάβει πώς δέν ἔχουμε πολλές ἐπιλογές στήν ἐξωτερική μας πολιτική, πού προσδιορίζεται ἀποκλειστικά σχεδόν ἀπό τήν τουρκική ἀπειλή. Καί ὅτι θά πρέπει, πρῶτα, νά ἀρχίσουμε ἀμέσως τόν διάλογο μέ τήν Τουρκία καί γιά νά ἀποτρέψουμε τόν κίνδυνο μονομερῶν ἐνεργειῶν της, ἀλλά καί γιά νά προωθήσουμε ἐνδεχομένως τήν διευθέτηση τῶν διαφορῶν μας, ἡ ἐκκρεμότης τῶν ὁποίων περικλείει σοβαρούς κινδύνους γιά τό μέλλον. Καί δεύτερον, νά τερματίσουμε σύντομα τίς διαφορές μας μέ τή Δύση καί γιά νά ἀπαλλαγεῖ αὐτός καί ἡ χώρα ἀπό ἐπικίνδυνες ἐκκρεμότητες, ἀλλά καί γιά νά ἔχουμε τήν συμπαράστασή της στή διένεξή μας μέ τήν Τουρκία, ἡ ὁποία, κατά πᾶσα πιθανότητα, θά εἶναι μακρᾶς διαρκείας. Μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι σύμφωνος καί μοῦ ἐπρότεινε μάλιστα — δέν κατάλαβα γιατί — νά προεδρεύσω μία μέρα τοῦ Συμβουλίου πού ἀσχολεῖται μέ τά θέματα αὐτά.

»Ἐν συνεχεία, τοῦ εἶπα ὅτι ὁ τόπος εἶναι αὐτή τήν στιγμή βεβαρυμένος μέ πολλά καί δύσκολα προβλήματα. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἰδιαιτέρως μέ ἀνησυχεῖ εἶναι ἡ ἐσωτερική κατάσταση. Διαπιστώνω ὅτι ὁ ἔντονος κομματισμός τῆς Κυβερνήσεως συνεχίζεται μέ παρεμβάσεις στήν διοίκηση, στόν συνδικαλισμό, στήν παιδεία, στούς συνεταιρισμούς καί τελευταῖα καί στήν δικαιοσύνη. Παρεμβάσεις, οἱ ὁποῖες ἀποδιοργανώνουν τό Κράτος καί προκαλοῦν πάθη ἐπικίνδυνα γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς.

»Ἰδιαίτερα τοῦ συνέστησα νά ἀποφύγει τίς ψημολογούμενες βαθειές τομές στό ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν καί τῆς Δικαιοσύνης καί τοῦ ἐξήγησα γιατί. Ἐκράτησε σημειώσεις καί μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θά συμμορφωθεῖ μέ τίς ὑποδείξεις μου. Καί διότι πολλές φορές, γιά νά δικαιολογήσει τήν ἀσυνέπειά του, ἐπικαλεῖται σφάλματα τῶν συνεργατῶν του, ἐκάλεσα τήν μεθεπόμενη τούς ὑπουργούς τῶν Ἐξωτερικῶν καί τῆς Δικαιοσύνης, πρός τούς ὁποίους ἔκανα ἀνάλογες συστάσεις καί ἀπό τούς ὁποίους ἐπῆρα καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις.

»Τερματίζων τήν συνομιλία μας, εἶπα στόν πρωθυπουργό ὅτι θά πρέπει νά ἐκτιμήσει τό γεγονός ὅτι, μολονότι διαφωνῶ μέ πολλά μέτρα τῆς Κυβερνήσεως, ἀπέφυγα νά δημιουργήσω προβλήματα γιά νά μήν προκαλέσω ἀνησυχίες στήν κοινή γνώμη. Δέν μπορῶ ὅμως — ὅπως τοῦ εἶπα — νά μείνω ἀδιάφορος σέ θέματα πού ἀφοροῦν τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς Πολιτείας. Οὔτε μπορῶ νά ἀνέχομαι ἐπ' ἄπειρον τίς ὑβριστικές ἐπιθέσεις κατά τῆς παρατάξεως πού ἡγούμην στό παρελθόν καί διότι ἐμμέσως στρέφονται ἐναντίον μου, ἀλλά καί διότι εἶναι ἄδικες, δεδομένου ὅτι αὐτή ἡ λεγόμενη Δεξιά ὑπῆρξε ὑπό τήν ἡγεσία μου δημοκρατικότερη καί προοδευτικότερη ἀπό τήν αὐτοαποκαλούμενη δημοκρατική παράταξη, στήν ὁποία μάλιστα συμπεριλαμβάνεται καί τό ΚΚΕ. Καί προσέθεσα ὅτι ὁ ἀπόλυτος αὐτός διαχωρισμός ἀποτελεῖ ἐπικίνδυνη παραμόρφωση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, παίρνει τή μορφή τοῦ παλαιοῦ διχασμοῦ καί θά δυσχεράνει τήν ὅλη ἐξέλιξη τοῦ πολιτικοῦ μας βίου.

»Ὁ πρωθυπουργός μέ ἐβεβαίωσε καί πάλι γιά τόν σεβασμό πού ἔχει καί αὐτός καί τό κόμμα του γιά τό πρόσωπό μου, ὅτι θεωρεῖ τήν παρουσία μου ἐπικεφαλῆς τοῦ Κράτους καί τήν συνεργασία μας ἐθνική ἀνάγκη καί ὅτι θά λάβει μέτρα γιά νά ἀποτρέπονται στό μέλλον οἱ κομματικές ὑπερβολές.

»Ἡ συνομιλία μας ἐτερματίσθη ὁμαλά, χωρίς ὅμως νά κατορθώσω καί αὐτή τήν φορά νά εἰσδύσω στό βάθος τῶν σκέψεών του, δεδομένου ὅτι ἡ συμπεριφορά του ἀπέναντί μου δέν συμβιβάζεται πάντοτε μέ τίς πράξεις του. Φοβοῦμαι ὅτι ἡ ἄψογος συμπεριφορά τοῦ πρωθυπουργοῦ ἀπέναντί μου καί ἡ προθυμία του νά δέχεται, σχεδόν χωρίς ἀντιρρήσεις, τίς συστάσεις μου δέν εἶναι εἰλικρινεῖς. Ἐνῶ δέν θέλει ἤ δέν τολμᾶ νά ἔρθει σέ σύγκρουση μαζί μου καί ἐνῶ προσπαθεῖ ἐπιμόνως νά δημιουργήσει στήν κοινή γνώμη τήν ἐντύπωση πώς συνεργάζεται ἁρμονικά μαζί μου, δέν ἐγκαταλείπει τήν προσπάθεια τῆς κομματικῆς διαβρώσεως τοῦ Κράτους.

»Τόν τελευταῖο καιρό ἡ συμπεριφορά του ἔχει τόσες ἀντιφάσεις, ὥστε νά μοῦ εἶναι δύσκολο νά τόν ψυχολογήσω καί νά καθορίσω, κατά τρόπο σταθερό, τήν στάση μου ἀπέναντι τῆς πολιτικῆς του. Κατανοῶ βέβαια τίς δυσκολίες πού ἔχει, λόγω τῶν προεκλογικῶν του δεσμεύσεων καί τῆς συνθέσεως τοῦ κόμματός του, δέν μπορῶ ὅμως νά ἀποκλείσω τό ἐνδεχόμενο νά ἐπιδιώκει διά τῆς τακτικῆς αὐτῆς τήν συγκάλυψη προθέσεων πού δέν συμβιβάζονται μέ τήν δημοκρατική δεοντολογία.

»Ἐπιθυμῶ νά τόν βοηθήσω, γιατί αὐτό εἶναι τό καθῆκον μου, ἀλλά καί τό συμφέρον τοῦ τόπου. Δέν μπορῶ ὅμως νά ἀγνοήσω, πολλῷ μᾶλλον νά ἀνεχθῶ, ἐνέργειες πού διαταράσσουν τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος ἤ ἐκθέτουν σέ κινδύνους τήν χώρα.

»Ὀφείλω νά ἀποφύγω κρίση στίς σχέσεις μου μέ τήν Κυβέρνηση. Γιατί, ὅπως λέει καί ὁ ἴδιος, αὐτό θά εἶναι συμφορά γιά τόν τόπο. Δέν μπορῶ ὅμως καί νά ἀφήνω νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι καλύπτω ἤ ἀνέχομαι τήν πολιτική της. Καί αὐτό ἀκριβῶς εἶναι τό πρόβλημά μου, πού γίνεται ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει καί πρόβλημα τοῦ τόπου».

Τήν ἐπομένη ὡστόσο τῆς συναντήσεως, κατατέθηκε στή Βουλή, ἀπό τήν Κυβέρνηση, τό νομοσχέδιο περί καταργήσεως τοῦ σταυροῦ προτιμήσεως, πού ἐπέφερε σημαντική μεταβολή στήν ἐκλογική νομοθεσία. Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, ἔγινε γνωστή, ἀπό τόν τύπο, ἡ πρόθεση τοῦ πρωθυπουργοῦ νά ἐπιφέρει μεταβολές καί στόν τομέα τῆς Δικαιοσύνης. Σχετικά, ὁ Π. Μολυβιάτης ἐπικοινώνησε μέ τόν Α. Παπανδρέου, στίς 28 τοῦ μηνός:

«Κατ' ἐντολή τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τηλεφώνησα σήμερα στόν κύριο πρωθυπουργό καί τοῦ εἶπα ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος πληροφορήθηκε ἀπό τόν τύπο ὅτι ὁ κ. πρωθυπουργός ἔχει πρόθεση νά μιλήσει τήν προσεχῆ Πέμπτη γιά τά θέματα τῆς Δικαιοσύνης. Ὁ κύριος πρόεδρος θά ἤθελε σχετικά μέ τό θέμα αὐτό νά ὑπενθυμίσει στόν κύριο πρωθυπουργό τή συζήτηση πού εἶχαν κατά τήν τελευταία τους συνάντηση. Ὁ κύριος προέδρος θά ἤθελε ἐπίσης νά ἐπισύρει τήν προσοχή τοῦ κυρίου πρωθυπουργοῦ ἐπί τοῦ λεπτοῦ καί σοβαροῦ θέματος τῆς Δικαιοσύνης, ἡ ὁποία κατά τό Σύνταγμα ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητη ἐξουσία.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι προτίθεται πράγματι νά μιλήσει γιά τό θέμα αὐτό στό Ὑπουργικό Συμβούλιο τῆς Πέμπτης ἡ δέ ὁμιλία του θά μεταδοθεῖ "ζωντανή" ἀπό τήν τηλεόραση. Ἀκόμα δέν ἔχει ἑτοιμάσει τό κείμενο ἤ τίς σημειώσεις τῆς ὁμιλίας του αὐτῆς, ἀλλά ἤδη ἔχει μπροστά του τίς εἰσηγήσεις τῶν ἁρμοδίων. Δέν θά εἶχε δυσκολία, ὅταν ἑτοιμάσει τίς σημειώσεις του, νά μᾶς τίς στείλει.

»Πάντως σκέπτεται νά θίξει τά ἑξῆς θέματα:

»— Νομοθεσία γιά τήν ἐφαρμογή ὁρισμένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, πού προβλέπουν τήν ἔκδοση νόμων, οἱ ὁποῖοι δέν ἔχουν ψηφισθεῖ. Π.χ. τά ἄρθρα τοῦ Συντάγματος γιά τήν ἰσονομία ἀνδρῶν καί γυναικῶν καί τόν ἐκσυγχρονισμό τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου.

» — Ἀναδιοργάνωση τῆς δομῆς τῆς Πολιτικῆς καί Ποινικῆς Δικαιοσύνης.

»— Νέος ὀργανισμός δικαστηρίων.

»— Πειθαρχικό Δίκαιο.

»— Διοικητικά μέτρα γιά τήν αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δικαστικῶν.

»— Ἐξυγίανση τοῦ Δικαστικοῦ Σώματος.

»— Μέτρα γιά καλλίτερη στέγαση τῆς Δικαιοσύνης.

»— Ἀλλαγή τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος.

»— Ἐνίσχυση τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν δικηγόρων.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ εἶπε, τέλος, ὅτι δέν πρόκειται νά συνδέσει τά θέματα αὐτά μέ τήν ἔκθεση Παπακριᾶ, τῆς ὁποίας ἁπλῶς θά κάνει μνεία, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἐκκρεμεῖ ἡ ἀνάκριση ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ καί ὅτι θά δυθεῖ ἡ δέουσα συνέχεια ὅταν ὁλοκληρωθεῖ ἡ ἀνάκριση.

»Ἐνημέρωσα τόν κύριο πρόεδρο ἐπί τοῦ περιεχομένου τῆς συνομιλίας μας αὐτῆς μέ τόν κύριο πρωθυπουργό, κατ' ἐντολή δέ τοῦ κυρίου προέδρου ἐπεκοινώνησα καί πάλι μέ τόν κύριο Παπανδρέου, εἰς τόν ὁποῖον εἶπα ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος δέν νομίζει ὅτι ὁ κύριος πρωθυπουργός ἐνεργεῖ σωστά ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ. Ἡ Δικαιοσύνη εἶναι ἀνέξάρτητη ἐξουσία καί τόν τρόπο τῆς διαρθρώσεως τῆς λειτουργίας της τόν καθορίζει σαφῶς τό Σύνταγμα.

»Ἀλλά πέραν αὐτοῦ, ὁ κύριος πρόεδρος πιστεύει ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτή εἶναι ἀνεπίκαιρη λόγω τοῦ θορύβου πού ἔχει δημιουργηθεῖ γύρω ἀπό τό θέμα τῆς Δικαιοσύνης.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ ἀπήντησε ὅτι βεβαίως τά θέματα τῆς Δικαιοσύνης τά ρυθμίζει τό Σύνταγμα, ὑπάρχει ὅμως καί εὐθύνη τοῦ ὑπουργοῦ, ἡ δέ Βουλή θέτει τά πλαίσια, μέσα στά ὁποῖα λειτουργεῖ ἡ Δικαιοσύνη. Ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ προσέθεσε ὅτι πάντως ἔχει ἤδη ἀναγγελθεῖ ἡ ὁμιλία του πάνω στό θέμα αὐτό. Τέλος, εἶπε, ὅταν θά εἶναι ἕτοιμος, θά ἐπικοινωνήσει καί πάλι μαζί μας.

»Μετά τήν συνομιλία μας αὐτή, ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ διεμήνυσε (μέσω τῆς κυρίας Κοκόλα) ὅτι δέν μποροῦσε νά μιλήσει ἐλεύθερα κατά τήν τηλεφωνική μας αὐτή συζήτηση, διότι δέν ἦταν μόνος καί ὅτι αὔριο τό πρωί θά μᾶς στείλει σχετικό σημείωμα μέ τόν κύριο Λιβάνη».

Σχετικά, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά σημειώσει:

«Σήμερα ἐνισχύσθηκαν οἱ ἀμφιβολίες μου γιά τήν εἰλικρίνεια τοῦ πρωθυπουργοῦ. Γιατί, μολονότι κατά τήν προχθεσινή μας συνάντηση ἐδέχθη τίς συστάσεις μου νά ἀποφύγει ἀναστάτωση τῆς Δικαιοσύνης, μετά 48 ὥρες ἀπεφάσισε νά ἀναγγείλει σειρά μέτρων γιά τήν ἐξυγίανσή της. Ὅπως ἀπέφυγε νά μοῦ ἀνακοινώσει καί τήν ἀπόφασή του γιά τήν κατάργηση τοῦ σταυροῦ προτιμήσεως, πού ἀνηγγέλθη θορυβωδῶς τήν ἑπομένη τῆς συναντήσεώς μας, μολονότι εἴχαμε συμφωνήσει ὅτι δέν θά ἔθιγε θέματα πού ἀφοροῦν τόν ἐκλογικό νόμο πρίν νά συνεννοηθεῖ μαζί μου.

»Πληροφορήθηκα, ἐπίσης, σήμερα ὅτι παρακολουθοῦνται οἱ ἐπισκέπτες μου καί ὑποβάλλεται σχετική ἀναφορά στόν πρωθυπουργό. Αὐτό ἐνισχύει καί τήν πληροφορία πού εἶχα, ὅτι παρακολουθοῦνται καί τά τηλέφωνά μου. Ἂν ὅλα αὐτά εἶναι ἀληθῆ καί γίνονται προγραμματισμένα, θά καταστεῖ ἀσφαλῶς δύσκολη ἡ μεταξύ μας συνεργασία. Καί θά ὁδηγηθεῖ καί ὁ τόπος καί ἐγώ σέ περιπέτειες πού ἐπιμόνως προσπαθῶ νά ἀποτρέψω»[65].

24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ, Ρ. Ρῆγκαν, ἀπευθύνει πρός τόν Κ. Καραμανλῆ πρόσκληση νά ἐπισκεφθεῖ τήν Οὐάσιγκτων:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐπίστευα πάντοτε ὅτι οἱ δημοκρατικές χῶρες τοῦ κόσμου θά πρέπει νά κάνουν μιά συντονισμένη προσπάθεια γιά νά ἐνισχύσουν τίς δημοκρατικές τάσεις καί τούς δημοκρατικούς θεσμούς στόν κόσμο. Πρός τόν σκοπόν αὐτόν τό Στέητ Ντηπάρτμεντ καί τό Ἀμερικανικό Ἰνστιτοῦτο Πολιτικῶν Ἐρευνῶν, μιά ἰδιωτική ὀργάνωση μέ ἀξιόλογη πεῖρα στά θέματα τῶν ἐκλογῶν, ἔχουν ὀργανώσει ἕνα συνέδριο στήν Οὐάσιγκτων, ἀπό 4-6 Νοεμβρίου, μέ θέμα τίς ἐλεύθερες ἐκλογες. Ἐν ὄψει τοῦ ρόλου πού ἐσεῖς καί ἄλλοι Ἕλληνες δημοκράτες ἀπό πολλά κόμματα ἐπαίξατε γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν στήν Ἑλλάδα, πιστεύω ὅτι θά μπορούσατε νά κάνετε μιά μοναδική συμβολή γιά τήν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου. Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς προσκαλῶ νά εἶσθε ὁ κύριος ὁμιλητής στό Συνέδριο αὐτό καί ἐπίσημος προσκεκλημένος μου σέ γεῦμα πού θά παραθέσω γιά τούς συνέδρους στόν Λευκόν Οἶκο, στίς 4 Νοεμβρίου. Ἐπί πλέον, θά ἐπιθυμοῦσα νά συναντηθοῦμε ἰδιαιτέρως γιά νά συζητήσουμε θέματα ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος γιά τίς δύο χῶρες μας. Λυποῦμαι πού δέν κατέστη δυνατό νά ρυθμιστεῖ μιά συνάντησή μας ἐνωρίτερα, ἀλλά ἐλπίζω πολύ ὅτι θά μπορέσετε νά ἀποδεχθεῖτε τήν πρόσκλησή μου».

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέτασε τό ἐνδεχόμενο νά μεταβεῖ στίς ΗΠΑ ἀμέσως μετά τήν ἐπίσημη ἐπίσκεψή του στόν Καναδᾶ, στά μέσα Ὀκτωβρίου· οἱ συγκεκριμένες ἡμερομηνίες, ὅμως, συνέπιπταν μέ ἀνειλημμένες ὑποχρεώσεις τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου. Κατόπιν, διερευνήθηκε χωρίς ἀποτέλεσμα ἡ δυνατότητα νά μετατεθεῖ κατά ἕνα δεκαπενθήμερο ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ἕλληνα προέδρου στόν Καναδά. Στίς 5 Ὀκτωβρίου, ἀφοῦ ἔγινε σαφές ὅτι ἡ πραγματοποίηση τῆς ἐπισκέψεως στήν Οὐάσιγκτων ἦταν ἀδύνατη, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε στό πρόεδρο τῶν ΗΠΑ:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τήν πρόσκλησή σας νά ἐπισκεφθῶ τήν Οὐάσιγκτων, γιά νά ὁμιλήσω στό Συνέδριο πού διοργανώνει τό Στέητ Ντηπάρτμεντ σέ συνεργασία μέ τό Ἀμερικανικό Ἰνστιτοῦτο Πολιτικῶν Ἐρευνῶν.

»Καί τήν ἐξετίμησα, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή θά μοῦ ἔδιδε τή χαρά νά σᾶς συναντήσω καί νά ἀνταλλάξω μαζί σας ἀπόψεις, τόσο γιά θέματα πού ἀνάγονται στή συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας ὅσο καί γιά ἐπίκαιρα διεθνῆ προβλήματα. Καί αὐτό, κατά τή γνώμη μου, θά ἦταν πολύ χρήσιμο, λαμβανομένου ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ πολιτική τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐμπλέκεται, ἄμεσα ἤ ἔμμεσα, μέ προβλήματα πού ἀφοροῦν ὄχι μόνο τήν Ἑλλάδα,

ἀλλά καί τήν εὐρύτερη περιοχή της.

»Ἐπιπροσθέτως ὅμως θά εἶχα καί τήν ἱκανοποίηση νά ἐπικοινωνήσω μέ τήν πολυάριθμη ἑλληνική Ὁμογένεια, ἡ παρουσία τῆς ὁποίας στή μεγάλη καί φιλόξενη χώρα σας καθιστᾶ στενότερη καί σταθερότερη τήν παραδοσιακή φιλία πού συνδέει τούς δύο λαούς μας.

»Δυστυχῶς, ὁ χρόνος, κατά τόν ὁποῖο πρόκειται νά λάβει χώρα ἡ ἐν λόγω ἐκδήλωση δέν μοῦ ἐπιτρέπει νά ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας πού μοῦ προσφέρει ἡ φιλόφρων πρόσκλησή σας. Καί τοῦτο, γιατί κατά τήν περίοδο ἐκείνη, ἔχω ἀνειλημμένες ὑποχρεώσεις πού εἶναι ἀπό τή φύση τους ἀμετακίνητες.

»Οὕτω, ἀπό τίς 14 ἕως τίς 19 Ὀκτωβρίου θά εὑρίσκομαι στόν Καναδᾶ σέ ἐπίσημη ἐπίσκεψη· ἐνῶ ἀπό τίς 25 ἕως τίς 30 Ὀκτωβρίου εἶμαι ὑποχρεωμένος νά παρίσταμαι στίς ἐκδηλώσεις πού θά γίνουν στήν Βόρειο Ἑλλάδα γιά τόν ἑορτασμό ἐθνικῶν μας ἐπετείων. Ἀλλά, καί πέραν αὐτῶν, ἔχουν προγραμματισθεῖ γιά τά μέσα Νοεμβρίου ἐπισκέψεις μου στή Γαλλία καί τή Γερμανία.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε, κύριε πρόεδρε, ὅτι λυποῦμαι βαθύτατα γιατί οἱ ἀτυχεῖς αὐτές συμπτώσεις καθιστοῦν ἀδύνατη τήν παρουσία μου στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἀπό τίς 4 ἕως τίς 6 Νοεμβρίου. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι θά ἔχω τή χαρά, ἀλλά καί τήν τιμή, νά σᾶς συναντήσω σέ μιά ἄλλη εὐκαιρία στό μέλλον»[66].

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο.

4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν ἀρχηγό τοῦ κόμματος τοῦ Δημοκρατικοῦ Συναγερμοῦ τῆς Κύπρου, Γ. Κληρίδη.

5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

Μετά τήν παραίτησή του, ὁ Χ. Σμίτ, ἀπευθύνει στόν Κ. Καραμανλῆ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

»Ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε,

»Ἀγαπητέ φίλε,

»Ἀποχωρῶν ἀπό τό λειτούργημά μου θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν στενή καί φιλική συνεργασία μας κατά τήν διάρκεια τῶν πολλῶν ἐτῶν, στά ὁποῖα καί οἱ δύο μας φέραμε τήν πολιτική εὐθύνη γιά τίς χῶρες μας.

»Σ' αὐτά τά χρόνια ξαναβρῆκε ἡ Ἑλλάς, ὑπό τήν ἡγεσία σας, τόν δρόμο γιά τήν πλήρη συνεργασία στήν Ἀτλαντική Συμμαχία. Σεῖς προσωπικά προωθήσατε μέ πολιτική διορατικότητα τήν ἔνταξη τῆς χώρας σας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, ἀφοῦ πρῶτα δημιουργήσατε τίς προϋποθέσεις. Οἱ ἀποφάσεις αὐτές ἀπεδείχθησαν ὠφέλιμες καί γιά τήν Εὐρώπη καί γενικότερα γιά τόν δυτικό κόσμο.

»Γνωρίζουμε καί οἱ δύο ὅτι πρέπει νά καταβληθοῦν ἀπ' ὅλες τίς πλευρές προσπάθειες ὥστε οἱ ἀποφάσεις αὐτές νά ἐπιφέρουν τά πλήρη ἀποτελέσματά τους γιά τήν χώρα σας, τήν Κοινότητα καί τήν Συμμαχία.

»Ἀναπολῶ μέ εὐχαρίστηση τίς πολλές συναντήσεις καί συνομιλίες μας. Γνωρίζετε πόσο πολύ σημαντικό ἦταν πάντα γιά μένα νά ἀκούω τίς κρίσεις σας καί τίς συμβουλές σας».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τό μήνυμά σας.

»Μέ τήν ἀποχώρησή σας ἀπό τήν Καγκελλαρία, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω καί ἐγώ τίς εὐχαριστίες μου γιά τήν φιλία καί τήν ἐμπιστοσύνη πού ἐχαρακτήριζαν τήν στενή συνεργασία μας κατά τά τελευταῖα χρόνια.

»Ἡ συνεργασία μας αὐτή ὑπῆρξε πολύτιμη γιά μένα καί γιά τήν χώρα μου. Γιατί, πέραν τῶν ἄλλων, ἀπετέλεσε ἕναν ἀπό τούς ἀποφασιστικούς παράγοντες γιά τήν ἐπιτυχῆ ἔκβαση τῆς προσπαθείας μου νά συνδέσω ὁριστικά τήν τύχη τῆς χώρας μου μέ τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα.

»Εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι ἡ φιλική μας συνεργασία θά συνεχισθεῖ καί στό μέλλον. Ὁποιαδήποτε θέση καί ἄν κατέχετε στή δημόσια ζωή τῆς πατρίδας σας, ἡ παρουσία σας θά εἶναι πάντα πολύτιμη ὄχι μόνο γιά τή χώρα σας ἀλλά καί γιά τήν Εὐρώπη.

»Κρατῶ πάντα ζωηρή τήν ἀνάμνηση ἀπό τίς συναντήσεις μας. Καί ἐλπίζω ὅτι θά μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νά συναντηθοῦμε καί πάλι στό μέλλον»[67].

14-18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλο, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στόν Καναδᾶ.

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε πρός τήν ὁμογένεια τοῦ Καναδᾶ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Μέ μεγάλη χαρά καί ἰδιαίτερη συγκίνηση ἐπισκέπτομαι τήν καινούργια σας πατρίδα, τόν Καναδᾶ. Ἡ ἐπιθυμία μου νά ἐπικοινωνήσω ἄμεσα μαζί σας εἶναι παλαιά καί μεγάλη. Καί εἶμαι εὐτυχής, διότι ἡ εὐγενική πρόσκληση τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ κ. Σράυερ μοῦ δίνει σήμερα τήν εὐκαιρία νά τήν ἱκανοποιήσω.

»Ἡ νέα καί ἡ παλαιά σας πατρίδα συνδέονται μέ παλαιά καί ἀδιατάρακτη φιλία. Ὁ Καναδᾶς καί ἡ Ἑλλάς ἀνήκουν στόν ἴδιο κόσμο. Ἔχομε τήν ἴδια ἱστορική κληρονομιά καί πιστεύουμε στίς ἴδιες ἀξίες. Καί σέ στιγμές κρίσιμες γιά τόν πολιτισμό μας, Καναδοί καί Ἕλληνες βρεθήκαμε στά ἴδια χαρακώματα καί δώσαμε τό αἷμα μας

γιά τά ἴδια ἰδανικά. Ἡ φιλία αὐτή καί ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν δύο λαῶν ὑπῆρξε χρήσιμη καί ἀποδοτική στό παρελθόν. Καί δύναται, εἰς τό μέλλον, νά καταστεῖ ἀκόμη πιό στενή καί ἐνεργός, γιά τό κοινό συμφέρον. Τόν σκοπό αὐτό φιλοδοξεῖ νά ὑπηρετήσει ἡ ἐπίσκεψή μου στόν Καναδᾶ. Μέ τήν δική σας συνδρομή θά ἀνοίξουμε νέους δρόμους στίς σχέσεις τῶν δύο λαῶν μας. Γιατί ἐσεῖς εἶσθε ὁ πιό ἰσχυρός καί ὁ πιό ζωντανός ἀπό τούς δεσμούς πού συνδέουν τόν Καναδᾶ μέ τήν Ἑλλάδα. Δεσμός ποὺ φέρνει τήν παληά σας πατρίδα πολύ κοντά στή νέα, παρά τήν τεράστια ἀπόσταση πού τίς χωρίζει γεωγραφικά.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι εἰς τήν ὑπόθεση τῆς Ἑλλάδος καί τῆς ἑλληνοκαναδικῆς φιλίας ἠμπορεῖτε νά προσφέρετε οὐσιαστική συμβολή. Γιά νά τό ἐπιτύχετε ὅμως, πρέπει νά παραμείνετε ὑποδειγματικοί πολίτες τῆς εὐλογημένης αὐτῆς χώρας, νά συμβάλετε θετικά εἰς τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία της καί νά συνδυάζετε τήν ἀγάπη σας γιά τήν γενέτειρα μέ τήν ἀφοσίωση πρός τήν καινούργια σας πατρίδα».

Στό ἀεροδρόμιο τῆς Ὀττάβα τόν Κ. Καραμανλῆ ὑποδέχτηκε ὁ γενικός κυβερνήτης τοῦ Καναδᾶ, Ε. Σράυερ, ὁ ὁποῖος στό χαιρετισμό του ἐξῆρε τή συμβολή τοῦ Ἕλληνα προέδρου στήν παγίωση τῆς δημοκρατίας, ἀλλά καί στή διαμόρφωση ἑνός καλύτερου μέλλοντος γιά τήν Ἑλλάδα. Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀπό τήν πλευρά του, τόνισε ὅτι τούς δύο λαούς ἑνώνει μιά εἰλικρινής καί πατροπαράδοτη φιλία, σφυρηλατημένη σέ κοινούς ἀγῶνες γιά κοινά ἰδανικά.

Κατά τή διάρκεια τῆς ἴδιας ἡμέρας, μετά μιά πρώτη συνάντηση καί συνομιλία του μέ τόν Καναδό πρωθυπουργό, Π. Τρυντώ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακάθησε σέ δεῖπνο πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ Ε. Σράυερ, ὁ ὁποῖος μεταξύ ἄλλων ἀνέφερε:

«Ὁ Καναδᾶς, χώρα οἰκοδομημένη ἐξ ἀρχῆς μέ τήν συνάντηση τοῦ ἀγγλικοῦ καί τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ, διευρύνθηκε καί ἔγινε ἕνα πραγματικό πολιτιστικό μωσαϊκό.

»Εἴμεθα ὑπερήφανοι, ἐπειδή μέσα σέ αὐτή τήν ποικιλομορφία περιλαμβάνεται καί μία κοινότης ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἡ ὁποία, μέ τήν ἐξυπνάδα της, τόν δυναμισμό της, τό ἐπιχειρηματικό της πνεῦμα, συνέβαλε σημαντικά στό νά κάμει τή χώρα μας αὐτό πού εἶναι. Αὐτή ἡ ἀνθρώπινη διάσταση πού συνδέει τίς δύο χῶρες μας ἐνισχύει συνεχῶς ἐκείνους τούς ἄλλους δεσμούς πού μᾶς ἑνώνουν. Τίς πολιτιστικές παραδόσεις καί τήν κοινή πίστη στίς ἴδιες θεμελιώδεις ἀξίες, τήν συνεργασία μέσα στήν Ἀτλαντική Συμμαχία καί στά πλαίσια τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, τίς διμερεῖς σχέσεις πάσης φύσεως, συμπεριλαμβανομένων τῶν οἰκονομικῶν καί ἐμπορικῶν, τίς ὁποῖες ἐλπίζομε βαθειά νά βλέπομε νά ἀναπτύσσονται περισσότερο».

Τέλος, ἀναφέρθηκε στήν προσωπικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Καλωσορίζω ἕναν ἀπό τούς πλέον εὐγενεῖς καί διάσημους ὑπερασπιστές τῆς ἐλευθερίας καί τοῦ σεβασμοῦ πρός τό ἄτομο· τόν ἄνδρα πού τό 1974, μέ ἐπίμονη ἀποφασιστικότητα καί σταθερή πίστη ἀποκατέστησε τή δημοκρατία στή χώρα πού γεννήθηκε».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε γενικέ διοικητά,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μᾶς ἐπιφυλάξατε καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια σας γιά τήν πατρίδα μου καί τόν λαό της. Καί ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι τόσο ὁ ἑλληνικός λαός ὅσο καί ἐγώ προσωπικά, αἰσθανόμεθα εἰλικρινῆ ἀγάπη καί ἐκτίμηση γιά τόν λαό τοῦ Καναδᾶ. Αὐτό, ἄλλωστε, τό διαπιστώσατε καί ἐσεῖς ὁ ἴδιος, ὅταν τήν περασμένη ἄνοιξη εἴχαμε τήν τιμή καί τήν εὐχαρίστηση νά σᾶς φιλοξενήσουμε στήν Ἑλλάδα.

»Τόν Καναδᾶ, κύριε γενικέ διοικητά, τόν ἐπισκέφθηκα ἐπίσημα γιά πρώτη φορά τό 1961. Καί διατηρῶ τίς καλλίτερες ἀναμνήσεις ἀπό τήν ἐγκαρδιότητα μέ τήν ὁποία ἔγινα δεκτός.

»Στή Βουλή οἱ ἀρχηγοί ὅλων τῶν κομμάτων μέ ἐχαιρέτησαν σάν τόν ἐκπρόσωπο μιᾶς φίλης χώρας, γιά τήν ὁποία οἱ Καναδοί τρέφουν αἰσθήματα ἐκτιμήσεως καί ἀγάπης· ἐνῶ ὁ καναδικός Τύπος μέ μακρά καί ἐνθουσιώδη ἄρθρα του ἐξῆρε τούς δεσμούς τῶν δύο λαῶν μας καί ἐξέφραζε τό θαυμασμό του γιά τούς ἀγῶνες καί τίς προόδους τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἔκτοτε, οἱ δύο λαοί μας ἀκολούθησαν παράλληλη πορεία καί ἐνίσχυσαν ποικιλοτρόπως τούς παραδοσιακούς τους δεσμούς. Καί αὐτό ἦταν φυσικό ἀφοῦ ἀνήκουν στόν ἴδιο κόσμο. Ἔχουν κοινές πολιτιστικές καταβολές καί ἀγωνίζονται γιά τά ἴδια ἰδανικά. Στούς δύο Παγκοσμίους Πολέμους βρέθηκαν ὁ ἕνας στό πλευρό τοῦ ἄλλου. Καί ἐν συνεχείᾳ ἐνετάχθησαν στήν ἴδια Συμμαχία γιά νά προασπίσουν αὐτά τά ἰδανικά. Κατά τή διάρκεια, ἐξάλλου, τῆς Κατοχῆς οἱ καναδικές Κυβερνήσεις μᾶς προσέφεραν μέ προθυμία καί ἀνιδιοτέλεια τή βοήθειά τους γιά τήν ἐθνική μας ἐπιβίωση.

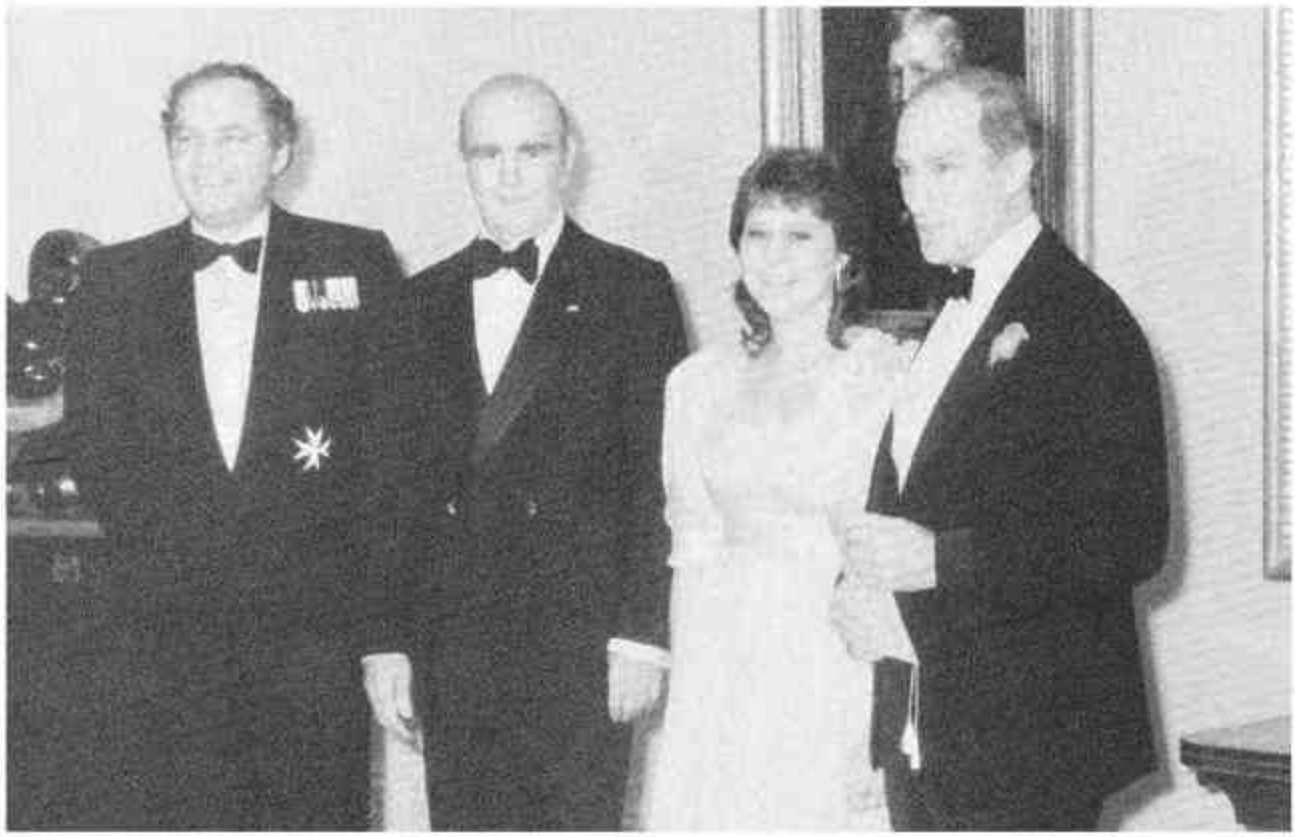
»Ἀλλά πέραν τῶν κοινῶν ἀγώνων καί τῶν κοινῶν ἰδανικῶν, τή φιλία τῶν δύο λαῶν μας τήν ἐνισχύει ἡ δυναμική παρουσία στή χώρα σας μιᾶς πολυάριθμης ἑλληνικῆς ὁμογένειας. Μιᾶς ὁμογένειας πού προοδεύει καί εὐημερεῖ καί τιμᾶ μέ τά ἐπιτεύγματά της τόσο τή γενέτειρά της ὅσο καί τή νέα της πατρίδα. Καί προοδεύει, γιατί ἡ χώρα σας, πού ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα φιλελεύθερης πολιτείας, ἔδωσε σ' αὐτή — ὅπως δίνει καί σέ ὅλους τούς πολίτες της — τή δυνατότητα νά ἀναπτύσσουν τήν προσωπικότητά τους καί νά εὐημεροῦν.

»Καί τήν ἀλήθεια αὐτή τήν ἐπιβεβαιώσατε καί ἐσεῖς ὁ ἴδιος, ὅταν, ὁμιλῶν στήν Ἀθήνα τόν περασμένο Μάιο, ἐτονίσατε τή συμβολή τῆς ἑλληνικῆς ὁμογένειας στήν πολιτική, τήν οἰκονομική καί τήν πολιτιστική πρόοδο τοῦ Καναδᾶ. Ὅπως ἐτονίσατε καί τήν προσήλωσή της τόσο στήν καινούργια ὅσο καί στήν παλαιά της πατρίδα, τίς παραδόσεις τῆς ὁποίας μέ συνέπεια καλλιεργεῖ.

»Στήν Ἑλλάδα, κύριε γενικέ διοικητά, παρακολουθοῦμε μέ ἐνδιαφέρον τίς προόδους τοῦ λαοῦ σας καί τήν προσπάθειά του νά καταστήσει τόν Καναδᾶ μία χώρα ἰσχυρή καί εὐημεροῦσα.

»Ἤδη ὁ Καναδᾶς κατέχει μία ἐξέχουσα θέση στήν διεθνῆ ζωή. Ἡ ἄψογη λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν του θεσμῶν, σέ συνδυασμό μέ τίς τεράστιες δυνατότητες πού διαθέτει, τοῦ ἐπιτρέπουν, πέραν τῶν ἄλλων, νά ἔχει βαρύνουσα γνώμη καί γιά τά σύγχρονα διεθνῆ προβλήματα. Προ-

Κατάθεση στεφάνου στήν Ὀττάβα (ἄνω)· Συνομιλίες μέ τήν καναδική ἡγεσία (κάτω).

βλήματα πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου καί δίνουν τό μέτρο τοῦ παραλογισμοῦ πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας.

»Ἡ ἀνθρωπότης διανύει σήμερα μία περίοδο γεμάτη ἀπό ἀβεβαιότητα καί κινδύνους. Καί αὐτό γιατί στήν ἐποχή μας περιφρονοῦνται κατά τρόπο κυνικό ὄχι μόνο οἱ διεθνεῖς κανόνες ἀλλά καί ἡ διεθνής ἠθική. Ἡ χώρα μου ὑποστηρίζει μέ συνέπεια τή διεθνῆ ὕφεση καί δι' αὐτῆς τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης. Ὑποστηρίζει τόν ἐλεγχόμενο ἀφοπλισμό τόσο στόν πυρηνικό ὅσο καί στόν συμβατικό τομέα. Καί πιστεύει ὅτι μόνο μέ τόν ἀπόλυτο σεβασμό τῆς ἰσότητος καί τῆς ἀνεξαρτησίας ὅλων τῶν λαῶν ἠμπορεῖ νά προστατευθεῖ ἡ διεθνής εἰρήνη.

»Συνεπής πρός τίς ἀρχές αὐτές ἡ Ἑλλάδα θεωρεῖ ἀπαράδεκτη τή δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων μέ τή χρήση βίας. Γιατί ἡ βία ὄχι μόνο δέν λύνει τά διεθνῆ προβλήματα, ἀλλά καί τά περιπλέκει κατά τρόπο ἐπικίνδυνο. Παραδείγματα ὑπάρχουν πολλά. Τό πιό χαρακτηριστικό ὅμως παράδειγμα εἶναι τό Κυπριακό. Ἡ παραβίαση τῶν ἀρχῶν, στίς ὁποῖες ἀναφέρθηκα, ἀπό μέρους τῆς Τουρκίας ὁδήγησε στή γνωστή σέ ὅλους μας τραγωδία τῆς Κύπρου. Μία τραγωδία πού δηλητηριάζει τήν ἀτμόσφαιρα τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καί δημιουργεῖ σοβαρούς κινδύνους γιά τό μέλλον. Καί τό πρόβλημα αὐτό, πού πέραν τῶν ἄλλων ἔχει καί ἔντονο ἀνθρωπιστικό χαρακτήρα, κατέστη καί πρόβλημα συνειδήσεως γιά τή διεθνῆ κοινωνία, τά ψηφίσματα τῆς ὁποίας προκλητικά περιφρονοῦνται.

»Οἱ παραπάνω διαπιστώσεις ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ διεθνής ζωή περνᾶ μιά φάση ἐπικίνδυνη καί μᾶς ὑποχρεώνει ὅλους νά ἐντείνουμε καί νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας, γιά νά προστατεύσουμε τήν εἰρήνη. Μᾶς ὑποχρεώνει μέ ἄλλα λόγια νά ἀγωνισθοῦμε γιά ἕναν κόσμο ἀπαλλαγμένο ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἀναμετρήσεως. Ἕναν κόσμο, στόν ὁποῖο θά εἶναι σεβαστή ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία καί ἀπαραβίαστη ἡ κυριαρχία κάθε λαοῦ. Ἕναν κόσμο, τέλος, στόν ὁποῖο τά μέσα καί οἱ δυνάμεις οἱ δημιουργικές θά διατίθενται ἀποκλειστικά γιά τήν οἰκονομική, τήν κοινωνική καί τήν πολιτιστική πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος.

»Κύριε γενικέ διοικητά,

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή καί οἱ συνομιλίες πού θά ἔχω τόσο μέ σᾶς ὅσο καί μέ τόν πρωθυπουργό σας, κ. Τρυντώ, θά ἀποτελέσουν ὁρόσημο στήν πατροπαράδοτη φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσουν νέα ὤθηση στή συνεργασία τους. Καί μέ τή βεβαιότητα αὐτή προπίνω στήν ὑγεία τῆς βασίλισσας τοῦ Καναδᾶ, στήν προσωπική εὐτυχία ὑμῶν καί τῆς κυρίας Σράυερ καί στήν πρόοδο καί εὐημερία τοῦ φίλου καναδικοῦ λαοῦ».

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Κυβερνητικό Μέγαρο τό προεδρεῖο τῆς ἑλληνικῆς κοινότητας τῆς Ὀττάβα. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, συνέστησε στούς ἀποδήμους νά ἐξακολουθήσουν νά καλλιεργοῦν, στόν τόπο πού μέ τόση φιλόξενη ἀγάπη τούς περιβάλλει, τίς ἐθνικές τους ἀρετές· καί πρόσθεσε:

«Σφυρατεῖτε τήν ἑνότητά σας καί παραμείνατε καλοί καί νομιμόφρονες πολίτες τοῦ Καναδᾶ. Ἔτσι θά μπορέσετε νά πραγματοποιήσετε καινούργιες κατακτήσεις γιά τό καλό τό δικό σας καί τῶν παιδιῶν σας».

Στή συνέχεια, κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, ἐνῶ ἡ κακοκαιρία πού ἐπικρατοῦσε δέν ἐμπόδισε πολλούς Ἑλληνοκαναδούς νά συγκεντρωθοῦν ἔξω ἀπό τό Κυβερνεῖο καί νά τόν ἐπευφημήσουν θερμά.

Στίς 11 τό πρωί, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε συνομιλία μέ τό γενικό κυβερνήτη τοῦ Καναδᾶ, ἐνῶ τό μεσημέρι παρέθεσε πρός τιμή του ἐπίσημο γεῦμα. Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος τόν εὐχαρίστησε γιά τή φιλοξενία πού τοῦ ἐπεφύλαξε καί ἐκδήλωσε τό θαυμασμό του γιά τά αἰσθήματα τοῦ καναδικοῦ λαοῦ ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος. Στήν ἀπάντησή του, ὁ Ε. Σράυερ, χαρακτηρίζοντας τόν Ἕλληνα πρόεδρο «Νέστορα τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς σκηνῆς», τόνισε:

«Στήν διαδρομή τῆς ἱστορίας, κάθε αἰώνα ἤ κάθε μερικούς αἰῶνες, γεννιοῦνται ἄνθρωποι πού σφραγίζουν, ὅπως ὁ Περικλῆς, τήν χώρα τους καί τήν ἐποχή τους. Ἕνας ἀπ' αὐτούς εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς».

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε γιά τό Μόντρεαλ. Στό ἀεροδρόμιο τόν ὑποδέχτηκαν ὁ διοικητής τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κεμπέκ, ὁ πρωθυπουργός, Ρ. Λεβέκ, καί μέλη τῆς ἑλληνικῆς παροικίας.

Σχετικά, τό Ἀθηναϊκό Πρακτορεῖο τηλεγράφησε:

Οἱ ὁμογενεῖς, μέ ἑλληνικές σημαῖες, λουλούδια καί λάβαρα τῶν ἑλληνοκαναδικῶν ὀργανώσεων, ἀπέκλεισαν τήν δίοδο τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ κ. Καραμανλῆ καί τόν ἀνάγκασαν νά κατεβεῖ καί νά τούς χαιρετίσει. Ἀκολούθησαν στιγμές ἔντονης συγκίνησης, καθώς πλῆθος ἀπό ὁμογενεῖς προσπαθοῦσαν νά σφίξουν τό χέρι τοῦ Ἕλληνα προέδρου, νά τοῦ μιλήσουν καί νά τόν χαιρετίσουν. Ὁ κ. Καραμανλῆς, ἔντονα συγκινημένος, μέ δυσκολία κατάφερε νά ἐπιβιβασθεῖ στό αὐτοκίνητο γιά νά φθάσει στό ξενοδοχεῖο, ὅπου πολλοί ἄλλοι Ἑλληνοκαναδοί τόν περίμεναν γιά νά τόν ὑποδεχθοῦν, νά τόν χαιρετήσουν καί νά τόν ζητωκραυγάσουν.

Ἀκολούθησε δεύτερη συνάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν Π. Τρυντώ, ὁ ὁποῖος, ἀργότερα, κατά τή διάρκεια ἐπισήμου δείπνου, προσφώνησε τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὡς «πρύτανη τῶν Εὐρωπαίων πολιτικῶν», σημειώνοντας ἀκόμη:

«Σεῖς, κύριε πρόεδρε, σεῖς προσωπικά καθώς καί ἄλλοι πολιτικοί ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, ἔχουν δώσει μάχες γιά νά στερεωθεῖ ἡ δημοκρατία. Εἶχα τήν εὐκαιρία νά εἶμαι μέ τόν κ. Καραμανλῆ στό Ἑλσίνκι, στό Λονδίνο, στήν Οὐάσιγκτων καί σέ ἄλλες πόλεις καί νά συζητήσω μ' αὐτόν γιά τά διεθνῆ προβλήματα. Εἶχα ὅμως καί τό προνόμιο νά μιλήσω μαζί του καί νά διδαχθῶ πολλά ἀπ' αὐτόν».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Ἀγαπητέ κύριε πρωθυπουργέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια πού χρησιμοποιήσατε γιά τήν πατρίδα μου καί γιά μένα προσωπικά.

Καί τά λόγια αὐτά τά ἐκτιμῶ, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον προέρχονται ἀπό μίαν προσωπικότητα πού, μέ τήν πολυσχιδῆ δράση της, ἀπέκτησε κῦρος διεθνές.

»Γνωριζόμαστε, κύριε πρωθυπουργέ, ἀπό πολλά χρόνια· ἔχομε συναντηθεῖ κατ' ἐπανάληψιν καί ἔχομε ἀνταλλάξει ἀπόψεις γιά τά μεγάλα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἐποχή μας. Καί τά προβλήματα αὐτά, ὅπως γνωρίζετε, εἶναι πολλά. Γιά νά τά ἀντιμετωπίσομε, θά πρέπει κάποτε νά τά ἱεραρχήσομε. Καί ἀφοῦ τά ἱεραρχήσομε, νά ἐπιδοθοῦμε μέ θάρρος καί εἰλικρίνεια στήν ἐπίλυσή τους. Ἐάν σήμερα βρισκόμαστε στήν ἀνάγκη νά συζητοῦμε τά ἴδια προβλήματα καί νά κάνουμε τίς ἴδιες διαπιστώσεις πού κάνουμε ἐπί 40 χρόνια, εἶναι γιατί ἔλειψαν ἀπό τή διεθνῆ ζωή ὁ ρεαλισμός, τό θάρρος καί ἡ καλή πίστη.

»Ἐνθυμοῦμαι ὅτι καί τό 1961, πού βρέθηκα στή χώρα σας, συζητοῦσα μέ τήν Κυβέρνηση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τά ἴδια προβλήματα πού συζητῶ καί σήμερα μαζί σας. Τά προβλήματα ὅηλαδή τῆς εἰρήνης, τοῦ ἀφοπλισμοῦ, τῆς ἄμυνας τῆς Δύσεως, τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο Συνασπισμῶν καί ἄλλα. Παρά ταῦτα καί παρά τό χρόνο πού διέρευσε, τά προβλήματα αὐτά ὄχι μόνο δέν ἔχουν ἀμβλυνθεῖ, ἀλλά κατέστησαν καί ὀξύτερα.

»Κύριε πρωθυπουργέ,

»Ζοῦμε σέ μιά ἐποχή πού τή χαρακτηρίζει ὁ παραλογισμός καί ἡ ἀσυναρτησία. Οἱ ἀρχές πού καθιερώσαμε μεταπολεμικά γιά τήν εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν καί στίς ὁποῖες ὅλοι διακηρύσσομε τήν πίστη μας, παραβιάζονται καθημερινά καί σέ ὅλες σχεδόν τίς ἠπείρους. Μέσα στό κλίμα αὐτό ἀναρριπίζονται παλαιά πολιτικά πάθη πού, πολλές φορές, ἐνθαρρύνονται καί ἀπό ὕποπτα συμφέροντα. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Θά μποροῦσα νά ἀναφέρω πολλά παραδείγματα. Τά πιό χαρακτηριστικά ὅμως εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στήν περιοχή πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία. Τό Μεσανατολικό παραμένει πάντοτε ἐκκρεμές καί ἐξακολουθεῖ νά ἀπειλεῖ τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου. Ἡ σύρραξη μεταξύ τοῦ Ἰράν καί τοῦ Ἰράκ ἠμπορεῖ νά διευρυνθεῖ καί νά πάρει καί αὐτή διαστάσεις ἐπικίνδυνες γιά τή διεθνῆ εἰρήνη. Τό ἴδιο θά μποροῦσε νά λεχθεῖ καί γιά τό Ἀφγανικό, πού τραυμάτισε βαρύτατα τή διεθνῆ ὕφεση καί κατέστη καί αὐτό χρόνια ἑστία ἀναταραχῆς στόν κόσμο.

»Δέν μπορῶ, τή στιγμή αὐτή, νά μήν ἀναφερθῶ καί στό Πολωνικό, πού βρίσκεται ἐν ἐξελίξει καί θά παρουσιάσει ἀσφαλῶς ἐπικίνδυνες ὑποτροπές στή διαδρομή τοῦ χρόνου. Γιά τό Κυπριακό μίλησα, ὅπως γνωρίζετε, χθές τό βράδυ. Θά ἀρκεσθῶ, ὡς ἐκ τούτου, νά ἐπισημάνω ἀπόψε τούς κινδύνους πού συνεπάγεται ἡ ἐκκρεμότητά του ὄχι μόνο γιά τήν εἰρήνη τῆς περιοχῆς μας, ἀλλά καί γιά τήν συνοχή τῆς Συμμαχίας. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν ἐκτίμησή μου γιά τή συμμετοχή τοῦ Καναδᾶ στήν εἰρηνευτική δύναμη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στήν Κύπρο.

»Κύριε πρωθυπουργέ,

»Θά ἀναφερθῶ τώρα σέ δύο γενικώτερα προβλήματα πού θά μποροῦσαν νά θεωρηθοῦν σάν πηγές ὅλων σχεδόν τῶν ἄλλων προβλημάτων πού μᾶς ἀπασχολοῦν. Πέρα ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς ταχείας ἐξαλείψεως τῶν ἑστιῶν ἀναταραχῆς πού ἀνέφερα, παραμένει τό μέγα πρόβλημα τῆς οἰκοδομήσεως ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο, πού αὐτή καί μόνο ἠμπορεῖ νά περιφρουρήσει τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας, πού μόνο μία ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων ἠμπορεῖ νά τό ἐμπνεύσει. Τή διαδικασία αὐτή τήν ὑποστηρίζω ἀπό μακροῦ χρόνου· γιατί πιστεύω ὅτι θά ἀποτελέσει τή λυδία λίθο γιά τήν ὡριμότητα τῆς πολιτικῆς καί πνευματικῆς ἡγεσίας τῆς ἐποχῆς μας.

»Γύρω ἀπό τό θέμα τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν διεξάγονται, ὡς γνωστόν, συνεχεῖς ἀλλά καί ἄκαρπες συζητήσεις. Καί ἀποβαίνουν ἄκαρπες οἱ συζητήσεις αὐτές, γιατί στήν ἀμοιβαία δυσπιστία προστίθεται, ὅπως εἶπα, ἡ ἔλλειψη καλῆς πίστεως καί θάρρους. Χαρακτηριστικό εἶναι τό γεγονός ὅτι ἡ πρώτη διάσκεψη γιά τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν ἔγινε στή Χάγη, πρίν ἀπό ἑκατό περίπου χρόνια. Ἐνῶ τήν ἴδια ἐποχή, ὁ στρατάρχης Μόλτκε ἔλεγε: "Κανένας ὑπεύθυνος Εὐρωπαῖος δέν μπορεῖ νά ἀγνοεῖ ὅτι μέ τόν ἀνταγωνισμό τῶν ἐξοπλισμῶν τά μαζικά μέσα καταστροφῆς ἠμποροῦν νά γίνουν τόσον ἰσχυρά, ὥστε νά καταστήσουν τόν πόλεμο ἀδύνατο. Καί ἐξαρτᾶται ἀπό ἐμᾶς τούς ἴδιους νά προσδιορίσομε τό σημεῖο πέραν τοῦ ὁποίου ὁ πόλεμος θά γίνει ὄχι μόνο ὀλέθριος γιά ὅλους μας, ἀλλά καί μάταιος".

»Ἕνα ἄλλο μεγάλο πρόβλημα, ἐξίσου ἐπικίνδυνο γιά τήν εἰρήνη, εἶναι ἡ ἀνισότης μεταξύ Βορρᾶ καί Νότου. Ἀνισότης οἰκονομική, κοινωνική καί πολιτιστική πού παίρνει τά τελευταῖα χρόνια ἐπικίνδυνες διαστάσεις. Γιατί οἱ φτωχοί γίνονται κάθε χρόνο φτωχότεροι, ἀλλά καί περισσότεροι.

»Ὑπολογίζεται ὅτι τό 2000, ἀπό τά 6 δισεκατομμύρια τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, τά 4/5 περίπου θά ἀνήκουν στήν κατηγορία τῶν φτωχῶν, πού μοιραῖα θά στρέφονται κατά τῶν πλουσίων. Καί οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ Βορρᾶ καί Νότου θά καταστοῦν ὀξύτερες ἀπό τίς ἀντιθέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως, πού ἠμπορεῖ μάλιστα, ὑπό τήν πίεση τῶν πρώτων, νά ἀμβλυνθοῦν.

»Τό πρόβλημα αὐτό, πού διαταράσσει τήν οἰκονομική καί κοινωνική ἰσορροπία τοῦ κόσμου καί ἀπειλεῖ ἔμμεσα τήν εἰρήνη, θά πρέπει κάποτε νά τό συζητήσομε κατά τρόπο σοβαρό καί ὑπεύθυνο. Εἶναι ἀνάγκη νά πεισθοῦν οἱ ἀνεπτυγμένες χῶρες ὅτι ἡ διατήρηση ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ἀπασχολήσεως στίς οἰκονομίες τους ἐξαρτᾶται ἀπό τήν προαγωγή τῆς οἰκονομίας τῶν ὑπό ἀνάπτυξιν χωρῶν. Καί θά πρέπει νά καταλάβουν ἐπίσης ὅτι, ἐάν δέν ὑπάρξει ἀνακούφιση τῶν φτωχῶν λαῶν, εἶναι ἀμφίβολο ἐάν οἱ πλούσιοι θά διατηρήσουν τά ἀγαθά τους.

»Παράλληλα ὅμως, θά πρέπει νά πεισθοῦν καί οἱ ὑπό ἀνάπτυξιν χῶρες νά ὀργανωθοῦν κατά τρόπο ὥστε νά μποροῦν να ἀξιοποιήσουν τίς προσφερόμενες εὐκαιρίες. Καί γιά νά τίς ἀξιοποιήσουν, θά πρέπει νά ἀποκτήσουν πολιτική καί κοινωνική σταθερότητα. Γιατί τό πρωταρχικό πρόβλημα γιά κάθε λαό εἶναι τό πολιτικό. Ἀπόδειξις ὅτι χῶρες μέ ἀπέραντο φυσικό πλοῦτο κακοδαιμονοῦν, γιατί εἶναι πολιτικά ὑποανάπτυκτες· ἐνῶ χῶρες φτωχές σέ πλοῦτο φυσικό εὐημεροῦν, γιατί εἶναι πολιτικά ἀνεπτυγμένες.

»Κύριε πρωθυπουργέ,

»Τά προβλήματα πού σᾶς ἀπαρίθμησα εἶναι γνωστά. Καί ἀποτελεῖ ἴσως κοινοτοπία ἡ ἐπανάληψή τους. Τό κάνω ὅμως γιατί δίνουν τή μορφή καί τήν ἔκταση τῆς συγχύσεως πού ἐπικρατεῖ στό σημερινό κόσμο. Ὅπως δίνουν καί τούς μεγάλους στόχους, πρός τούς ὁποίους ὀφείλουμε νά στρέψουμε τήν προσοχή μας: ἐμπέδωση δηλαδή τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου καί τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν, στά πλαίσια μιᾶς νέας διεθνοῦς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς τάξεως.

»Μέ τή βεβαιότητα ὅτι οἱ συζητήσεις πού εἴχαμε θά ἀποδειχθοῦν γόνιμες ὄχι μόνο γιά τό μέλλον τῶν δύο χωρῶν μας, ἀλλά καί γιά τό γενικώτερο συμφέρον, προπίνω ὑπέρ τῆς βασίλισσας τοῦ Καναδᾶ, ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου καναδικοῦ λαοῦ καί ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας, κύριε πρωθυπουργέ».

Στό τέλος τῆς ὁμιλίας του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνθηκε στούς παριστάμενους Ἑλληνοκαναδούς:

«Στήν πολιτική σταδιοδρομία μου εἶχα καλές καί κακές ἡμέρες. Ἀλλά ἡ σημερινή ἡμέρα μοῦ προκάλεσε βαθειά συγκίνηση καί εἰλικρινῆ χαρά. Εἶμαι ὑπερήφανος γιά σᾶς, γιά τήν πρόοδο καί τήν προκοπή σας, τήν ὁποία ἐπιβεβαίωσε καί ὁ πρωθυπουργός κ. Τρυντώ. Θά μεταφέρω στήν γενέτειρα ὄχι μόνον τούς χαιρετισμούς σας· θά μεταφέρω στούς Ἕλληνες τῆς Ἑλλάδας καί τό παράδειγμά σας».

Στίς 16 Ὀκτωβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε ἀρχικά μέ ἐκκλησιαστικούς καί κοινοτικούς παράγοντες τῆς ὁμογένειας τοῦ Κεμπέκ καί, κατόπιν, μέ τόν πρωθυπουργό, Ρ. Λεβέκ. Τό ἀπόγευμα παρέστη σέ δεξίωση πού παρέθεσε πρός τιμή του ἡ ἑλληνική παροικία, στό Κοινοτικό Κέντρο. Ἀπευθυνόμενος πρός τούς ὁμογενεῖς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε τό θαυμασμό του γιά τήν πρόοδο πού ἐπιτελοῦν, ἐνῶ ἀναφέρθηκε στούς κοινούς ἀγῶνες τῶν δύο χωρῶν, στή θυσία Καναδῶν στρατιωτῶν στήν Ἑλλάδα καί στήν ὑποστήριξη πού εἶχαν προσφέρει στήν Ἑλλάδα οἱ καναδικές Κυβερνήσεις σέ κρίσιμες στιγμές. Ἐπεσήμανε, ἀκόμη, ὅτι ἡ ὁμογένεια, — διατηρώντας καί τίς ἐθνικές της παραδόσεις, χάρη στή δημοκρατική φύση τῆς καναδικῆς κοινωνίας — ἰσχυροποιεῖ τό δεσμό μεταξύ τῶν δύο χωρῶν. Σημείωσε ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς ἔπρεπε, μέ τή σειρά τους, νά αἰσθάνονται ὑπερήφανοι γιά τά ἐπιτεύγματα τῆς γενέτειράς τους, πού εἶχε κατορθώσει νά ἐπουλώσει τίς βαθιές πληγές τοῦ παρελθόντος, νά σημειώσει ἐντυπωσιακή οἰκονομική ἀνάπτυξη καί νά ἐνταχθεῖ στήν ΕΟΚ. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἡ Ἑλλάδα ἐξακολουθοῦσε νά ἔχει τήν ἀνάγκη τῆς ἀρωγῆς τῆς διασπορᾶς, τόσο γιά νά ἀπαλλαγεῖ ἡ Κύπρος ἀπό τά δεινά τῆς τουρκικῆς κατοχῆς, ὅσο καί γιά νά προστατευθεῖ ὁ ἐθνικός χῶρος στό Αἰγαῖο. Καί ὑπογράμμισε:

«Ἡ ἑνότητα καί ἡ ἀλληλεγγύη τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου καί ἄν βρίσκονται, ἠμποροῦν νά δημιουργήσουν μία δύναμη ἀκατανίκητη. Μία δύναμη πού θά εἶναι ὠφέλιμη γιά ὅλους τούς Ἕλληνες. Γιατί θά ἐπιτρέψει στό ἔθνος μας ὄχι μόνο νά ξεπεράσει τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει σήμερα, ἀλλά καί νά καταλάβει ἐξέχουσα θέση στή διεθνῆ ζωή».

Τέλος, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνακοίνωσε ὅτι, κατόπιν παρακλήσεώς του, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, πού τόν συνόδευε, θά ἐξέταζε τά μέσα πού προσφέρονται γιά νά γίνει πιό στενή ἡ συνεργασία μεταξύ τῆς ὁμογένειας τοῦ Καναδᾶ καί τῆς Ἑλλάδος. Καί κατέληξε:

«Σ' ὅλη τήν διάρκεια τοῦ πολιτικοῦ μου βίου ἔχω παραστεῖ σέ ἑκατοντάδες συγκεντρώσεις. Μέ ἔχουν ὑποδεχθεῖ μέ ἀγάπη χιλιάδες κόσμου. Σέ καμιά ὅμως περίπτωση δέν αἰσθάνθηκα τήν συγκίνηση πού αἰσθάνομαι σήμερα, ἀντικρύζοντας ὅλους ἐσᾶς».

Ἀμέσως μετά, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε γιά τό Τορόντο, τελευταῖο σταθμό τῆς περιοδείας του, ὅπου ἔφτασε τό ἴδιο βράδυ. Στό ἀεροδρόμιο, τόν Ἕλληνα πρόεδρο ὑποδέχτηκε ὁ πρωθυπουργός τῆς ἐπαρχίας Ὀντάριο, Ο. Νταίηβις καί χιλιάδες Ἑλληνοκαναδοί.

Τήν ἑπομένη, 17 Ὀκτωβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στήν πανηγυρική δοξολογία πού ἐψάλη στό ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, χοροστατοῦντος τοῦ ἐπισκόπου Σωτηρίου. Στή συνέχεια, δέχτηκε ἐκκλησιαστικούς καί κοινοτικούς παράγοντες καί εἶχε κατ' ἰδίαν συνάντηση μέ τόν πρωθυπουργό Ο. Νταίηβις.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος παρέστη σέ δεξίωση πού ἔδωσε πρός τιμή του ἡ ὁμογένεια τοῦ Ὀντάριο, στήν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Δημαρχείου. Τόν Ἕλληνα πρόεδρο παρουσίασε στούς συγκεντρωθέντες ὁ πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητας τοῦ Τορόντο, Χρ. Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος, σέ σύντομη προσφώνησή του, τόνισε, μεταξύ ἄλλων:

«Σᾶς καλωσορίζουμε, κύριε πρόεδρε, καί εἶναι ἐξαιρετική ἡ χαρά μας, γιατί στό πρόσωπό σας δέν βλέπουμε μόνον τόν πρόεδρο τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά καί τήν σημαντικώτερη πολιτική μορφή τῆς μεταπολεμικῆς μας ἱστορίας.

»Σέ κρίσιμες στιγμές τό ἔθνος στράφηκε σέ σᾶς γιά νά τό ὁδηγήσετε καί ἡ ἀπόφασή του αὐτή καθώς καί ἡ ἐπιλογή του δικαιώθηκαν ἀπόλυτα».

Ἀπευθυνόμενος πρός τούς ὁμογενεῖς, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος εἶπε:

«Ἀγαπητοί συμπατριῶτες,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε. Ἦταν παλαιά καί ἔντονη ἡ ἐπιθυμία μου νά ἐπικοινωνήσω μέ τόν Ἑλληνισμό τοῦ Καναδᾶ. Γι' αὐτό καί αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη συγκίνηση πού βρίσκομαι σήμερα κοντά σας.

»Ἀντιπροσωπεύετε μιά ἀπό τίς πιό παλαιές καί τίς πιό

Επικοινωνία μέ τήν όμογένεια.

μεγάλες ἑλληνικές κοινότητες. Τιμᾶτε τό ἑλληνικό ὄνομα. Καί ἀποτελεῖτε ἕναν ἰσχυρό δεσμό μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Καναδᾶ, μέ τόν ὁποῖο μᾶς συνδέουν ἐπίσης κοινοί ἀγῶνες καί κοινές θυσίες γιά κοινά ἰδανικά.

»Μεταφέρατε στή νέα σας πατρίδα ὅλες τίς ἀρετές τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, χωρίς ὅμως τά ἐλαττώματά του. Ἐπιτύχατε ἔτσι νά εὐδοκιμήσετε στούς κόλπους τῆς φιλόξενης αὐτῆς χώρας πού ζῆτε. Ἀναδειχθήκατε σέ δυναμικό παράγοντα τῆς καναδικῆς κοινωνίας. Καί σημειώσατε σταθερή πρόοδο σέ ὅλους τούς τομεῖς.

»Ἡ σύγκριση τῶν σημερινῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς σας μέ τίς συνθῆκες ζωῆς τῶν πρώτων μεταναστῶν μᾶς δίνει τό μέτρο τῶν ἐπιτυχιῶν σας. Ἀπό τά μέσα τοῦ προηγουμένου αἰῶνος ἄρχισε ἡ ἐγκατάσταση Ἑλλήνων στόν Καναδᾶ. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἔφθαναν ἐδῶ μέ μοναδικό ἐφόδιο τή θέλησή τους γιά ἐργασία. Γιά ὁποιαδήποτε ἐργασία. Ἀλλά, σιγά-σιγά, μέ τήν ἀκατάπονητη ἐνεργητικότητά τους, τήν εὐφυΐα τους καί τό ἐπιχειρηματικό τους πνεῦμα, κατέκτησαν ἀνώτερα ἐπίπεδα ζωῆς. Ὀργανώθηκαν σέ κοινότητες. Δημιουργήθηκαν ἱδρύματα πνευματικά καί κοινωνικά. Ἵδρυσαν σχολεῖα. Ἀνήγειραν δεκάδες ἐκκλησίες. Σπούδασαν τά παιδιά τους καί τούς ἔδωσαν τά ἐφόδια νά ἀνέβουν ἐπαγγελματικά, οἰκονομικά, κοινωνικά.

»Σήμερα οἱ κοινότητές σας εὐημεροῦν. Καί ἀναδεικνύουν ἀπό τούς κόλπους τους ὄχι μόνον ἐπιτυχημένους ἐπιχειρηματίες καί ἐμπόρους ἀλλά καί ἔξοχους ἐπιστήμονες. Προσαρμοσθήκατε θαυμάσια στήν κοινωνία πού σᾶς φιλοξένησε, χωρίς ὅμως νά χάσετε τήν ἐθνική σας φυσιογνωμία. Παραμείνατε Ἕλληνες. Διατηρήσατε τίς παραδόσεις σας. Καί καλλιεργήσατε τόν ἐθνικό σας πολιτισμό.

»Ἀπό τήν πατρίδα παρακολουθοῦμε τίς προόδους σας καί εἴμαστε ὑπερήφανοι γιά σᾶς. Ἀλλά κι ἐμεῖς κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε γιά νά εἴσαστε κι ἐσεῖς ὑπερήφανοι γιά μᾶς. Ἡ σημερινή Ἑλλάς δέν εἶναι ἁπλῶς ὁ κληρονόμος ἑνός λαμπροῦ παρελθόντος. Εἶναι ἕνας ζωντανός ὀργανισμός πού ἀτενίζει τό μέλλον μέ αὐτοπεποίθηση καί αἰσιοδοξία. Ἔδωσε τό μέτρο τοῦ δυναμισμοῦ της μέ τούς ἀγῶνες της γιά τήν ἐλευθερία, μάρτυρες τῶν ὁποίων εἶναι καί οἱ Καναδοί φίλοι μας, πού πολέμησαν μαζί μας.

»Ἀλλά τό ἔδωσε καί μέ τά εἰρηνικά καί δημιουργικά της ἔργα. Παρά τίς ἐκτεταμένες καταστροφές πού ὑπέστη, ἀνασυγκρότησε γρήγορα τήν οἰκονομία της· καί αὔξησε τό ἐθνικό της εἰσόδημα, μέ ρυθμούς πού θεωροῦνται ἀπό τούς ὑψηλότερους στόν κόσμο. Ἦταν ἡ φτωχότερη χώρα τῆς Βαλκανικῆς καί εἶναι σήμερα ἡ πλουσιώτερη. Καί δημιούργησε ἔτσι, νωρίτερα ἀπ' ὅσο ἀνεμένετο, τίς προϋποθέσεις γιά τήν ἔνταξή της στήν Κοινότητα τῶν προηγμένων χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

»Ἀντιμετωπίζουμε, βέβαια, καί ἐμεῖς σήμερα δυσκολίες, ἐξαιτίας τῆς παγκόσμιας οἰκονομικῆς κρίσεως. Ἀλλά τό παρελθόν μᾶς ἐπιτρέπει νά αἰσιοδοξοῦμε γιά τό μέλλον. Οἱ κρίσεις κάποτε θά περάσουν καί ὁ ἑλληνικός λαός θά μπορέσει νά συνεχίσει τή δημιουργική του πορεία. Φθάνει νά διατηρήσει τήν ὁμοψυχία του, πού χρειάζεται κυρίως στούς δύσκολους καιρούς.

»Πέρα ὅμως ἀπό τά οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα πού, μαζί μέ ὅλον τόν κόσμο, ἀντιμετωπίζουμε καί ἐμεῖς, ἡ Ἑλλάς ἀντιμετωπίζει καί κρίσιμα ἐξωτερικά προβλήματα, πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν ἀσφάλεια τοῦ ἔθνους. Στήν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν προβλημάτων ἔχουμε ἀνάγκη τῆς συμπαραστάσεώς σας.

»Ἐνημερώσετε τούς Καναδούς φίλους σας γιά τήν τραγωδία τῆς Κύπρου καί γιά τίς πραγματικές αἰτίες πού δημιουργοῦν τήν κρίση στό Αἰγαῖο.

»Ἀντιμετωπεῖστε ὅλους ἐκείνους πού προσπαθοῦν νά βλάψουν τήν Ἑλλάδα, παραμορφώνοντας τήν ἱστορία της καί ἰδιαίτερα τήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας.

»Στήν πόλη αὐτή εὑρίσκεται μεγάλος ἀριθμός συμπολιτῶν μου, πού πρέπει νά εἶναι, ὅπως εἶμαι καί ἐγώ, ὑπερήφανοι γιά τήν καταγωγή τους. Εἴμαστε ἀπόγονοι τοῦ Ἀριστοτέλη, πού ὑπῆρξε ὁ μεγαλύτερος Ἕλλην φιλόσοφος καί πού μέ τό πνεῦμα του φώτισε καί φωτίζει ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Εἴμαστε ἀπόγονοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πού, μέ ὄργανο τήν ἑλληνική γλώσσα, μετέφερε τόν ἑλληνικό πολιτισμό σέ ὁλόκληρη τήν Ἀσία. Καί πού, μέ ὄργανο καί πάλι τήν ἑλληνική γλώσσα, δημιούργησε τόν ἑλληνιστικό πολιτισμό καί ἄνοιξε τό δρόμο γιά τό Βυζάντιο καί τόν Χριστιανισμό. Τά πρόσφατα, ἐξάλλου, εὑρήματα τοῦ Δίου καί τῆς Βεργίνας ἐπιβεβαιώνουν τήν ἑνότητα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Βόρειας καί τῆς Νότιας Ἑλλάδας.

»Ἀγαπητοί συμπολίτες,

»Εὐτυχήσατε νά ζῆτε σέ μία χώρα πλούσια καί δημοκρατική, πού σᾶς ἐξασφαλίζει πρόοδο καί ἐλευθερία. Ἐπωφεληθεῖτε ἀπό τίς μεγάλες δυνατότητες πού σᾶς προσφέρει. Καλλιεργεῖτε τίς ἐθνικές σας ἀρετές. Σφυρηλατεῖτε τήν ἑνότητά σας καί παραμείνετε καλοί καί νομιμόφρονες πολίτες τοῦ Καναδᾶ. Θά μπορέσετε ἔτσι νά πραγματοποιήσετε καινούργιες κατακτήσεις γιά τό καλό τό δικό σας καί τῶν παιδιῶν σας. Γιά τό καλό τῆς μεγάλης χώρας πού σᾶς φιλοξενεῖ. Ἀλλά καί γιά τό καλό τῆς γενέτειρας πού σᾶς παρακολουθεῖ μέ στοργή καί ὑπερηφάνεια».

Τό ἴδιο βράδυ, κατά τή διάρκεια δείπνου πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ ὑπουργός Πολυπολιτισμοῦ, Τζ. Φλέμινγκ, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε τήν εὐκαιρία νά σημειώσει μεταξύ ἄλλων:

«Ὁ Ἑλληνισμός τῆς διασπορᾶς καλύπτει περίπου τό 1/4, γιά νά μήν πῶ τό 1/3, τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Αὐτός λοιπόν ὁ Ἑλληνισμός τῆς διασπορᾶς ἀποτελεῖ μιά κρυφή καί πολύτιμη δύναμη γιά τό ἑλληνικό ἔθνος. Κι αὐτός εἶναι ὁ λόγος, γιά τόν ὁποῖο ἡ Ἑλλάς τόν περιβάλλει μέ στοργή καί περηφάνεια. Καί μεταξύ αὐτῶν ἐξέχουσα θέση κατέχει ὁ Ἑλληνισμός τοῦ Καναδᾶ.

»Ὁ κ. ὑπουργός δέν ἀναφέρθηκε μόνο στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἐξῆρε καί τόν πολιτισμό καί τίς ἐπιτεύξεις τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος. Κι αὐτό τό ἐκτιμῶ ἰδιαίτερα, διότι ἔχω βαρεθεῖ ν' ἀκούω τούς ξένους νά ἐξυμνοῦν τήν ἀρχαία Ἑλλάδα χωρίς νά ἀναφέρονται στή σύγχρονη Ἑλλάδα. Διότι συμβαίνει καί ἡ σύγχρονη Ἑλλάς νά ἔχει τήν ἀξιόλογη ἱστορία της. Ἱστορία ἀγώνων γιά τήν ἐλευθερία της, ἱστορία ἀγώνων γιά τήν προκοπή της, γιά τήν κοινωνική καί οἰκονομική της πρόοδο. Καί δέν δέχεται ποτέ ὅτι εἶναι ἀνάξια τῶν ἀρχαίων προγόνων της. Καί εἶμαι σίγουρος ὅτι θά τό ἀποδείξει στό ἐγγύς μέλλον».

Κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στό Τορόντο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημέρωσε τόσο τόν πρωθυ-

πουργό Νταίηβις δσο καί τόν ὑπουργό Πολυπολιτισμοῦ γιά τό Μακεδονικό. Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ὁλοκλήρωσε τήν ἐπίσκεψή του καί ἀναχώρησε γιά τήν Ἑλλάδα στίς 18 Ὀκτωβρίου.

Συνοψίζοντας τά ἀποτελέσματα τοῦ ταξιδιοῦ του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δήλωσε ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος τόσο ἀπό τίς ἐπίσημες ἐπαφές του δσο καί ἀπό τήν ἐπικοινωνία του με τόν Ἑλληνισμό.

Ἐξάλλου, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλος, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση δημοσιογράφων, ἀμέσως μετά τήν ἄφιξή του στήν Ἀθήνα, εἶπε: «Ἡ ἐνημέρωση πού ἔκανε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πρός τήν πολιτική ἡγεσία τοῦ Καναδᾶ ἐπί κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων ἦταν οὐσιαστική καί χρήσιμη».

Ὁ ἑλληνικός τύπος ὑποδέχτηκε μέ μεγάλη ἱκανοποίηση τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στόν Καναδά:

Ἄν θά μποροῦσε νά δυσπιστεῖ κανείς γιά τίς ἐκτιμήσεις πού ἔγιναν τόσο γιά τήν προσωπικότητα καί τήν ἀκτινοβολία του δσο καί γιά τήν ἐπιρροή του πάνω στούς συνομιλητές του μεταξύ Ὀττάβας, Μόντρεαλ καί Τορόντο — τίς 3 δηλαδή πόλεις πού κάλυψε μέ διάθεση ἐφήβου ὁ Καραμανλῆς — θά ἀρκοῦσε νά ὑπομνησθεῖ γιά ἐπιβεβαίωση ὁ αὐθορμητισμός τοῦ Ε. Σράυερ..., ὁ ὁποῖος ἔδωσε ἐπιγραμματικά τόν χαρακτηρισμό τοῦ Ἕλληνος προέδρου. Εἶναι, εἶπε, ὁ Νέστωρ τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς. Δέν ἐπρόκειτο γιά κανένα φιλοφρόνημα πού ἐπιβάλλουν οἱ ἐπισημότητες τοῦ πρωτοκόλλου. Ὁ κ. Σράυερ εἶχε βαθειά ἀντίληψη τῆς προσωπικότητος πού φιλοξενοῦσε στήν χώρα του. ... Δέν ἦταν τίποτα περισσότερο ἀπό τήν διαπίστωση πού κάνουν καί ὅσοι ἄλλοι ἐπίσημοι μπαίνουν μέ περίσκεψη καί ἐπιφύλαξη στό προεδρικό γραφεῖο καί βγαίνουν, ἔπειτα ἀπό τίς συνομιλίες, μέ ἀνοιχτή διάθεση νά ἀναγνωρίσουν ὅτι μίλησαν μ᾽ ἕναν ἡγέτη πού ἐκφράζει καθαρή σκέψη καί σωστή θεώρηση τῶν προβλημάτων... Ἄν ὁ πρῶτος στόχος τοῦ Καραμανλῆ ἦταν νά ἐπηρεάσει, μέ τό κύρος πού τοῦ ἀναγνωρίζουν, τούς συνομιλητές του γιά μιά εὐνοϊκή ἐξέλιξη τῶν προβλημάτων, πού θέτουν σέ δοκιμασία τήν ἑλληνική ἐξωτερική πολιτική καί ταλαιπωροῦν τόν τόπο, ὁ στόχος αὐτός πραγματοποιήθηκε σέ μεγάλο βαθμό... Κι αὐτό ἀποτελεῖ μιά ἀκόμη ἐθνική προσφορά, ἀλλά καί μιά ἠθική ἀμοιβή γιά τόν σκληρό μόχθο του νά καταστήσει φίλους καί συμπαραστάτες τῆς χώρας μας πολιτικούς μέ ψυχρή ἰδιοσυγκρασία καί ἐξαρτήσεις ἀπό κέντρα δυνάμεως, στά ὁποῖα ἀνήκουν κατά παράδοση καί ταυτίζουν μ᾽ αὐτά τήν ἐνεργό πολιτική τους στό εὐρύτερο πλέγμα τῶν ἐθνικῶν τους συμφερόντων... Ἀπόμεινε ὁ δεύτερος στόχος. Καί στήν προσπάθεια αὐτή ὁ Καραμανλῆς κυριάρχησε ἀνάμεσα στήν ὁμογένεια. Ἡ ἄμεση ἐπικοινωνία του μέ τόν Ἑλληνισμό τοῦ Καναδᾶ, πού συνήγειρε τίς καρδιές τους, ἦταν μιά ἐθνική ἀναβάπτιση γιά ἕναν κόσμο, πού ζεῖ μέ τό αἴσθημα τῆς ἀπογοήτευσης, ὅτι εἶναι ξεχασμένος ἀπό τήν πατρίδα... Τό δίδαγμα ἦταν εἰλικρινές καί στοργικό. Καί ἀπήχησε μέ δύναμη ἐπιβολῆς, πού μόνον ὁ Καραμανλῆς θά μποροῦσε νά τήν ἐμπνεύσει. Ὁ δεύτερος στόχος τοῦ ταξιδίου εἶχε ἐπιτευχθεῖ («Ἀπογευματινή», 23.10).

Ὑπῆρξε γόνιμο τό ταξίδι τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στόν Καναδᾶ. Ἦταν ἀκριβέστερα, θά λέγαμε, ἡ ἐκπλήρωση ἑνός χρέους — καί πρός τή μεγάλη φιλική χώρα καί πρός τήν ὁμογένεια... Ὁ κ. Καραμανλῆς ἀναθέρμανε τήν παλαιά φιλία τῶν δύο χωρῶν. Πρόβαλε τά ἐθνικά μας θέματα. Καί κάλεσε τήν ὁμογένεια νά ἀναλάβει σταυροφορία γιά τήν διάδοση τῶν ἑλληνικῶν θέσεων στά προβλήματα τοῦ Αἰγαίου καί τῆς Κύπρου. Ἀπέκρουσε τήν ὕποπτη «μακεδονική» προπαγάνδα πού ἀναπτύσσεται στόν Καναδᾶ. Καί μέ τήν εὐρύτατη δημοσιότητα πού δόθηκε στήν ἐπίσκεψή του, κατόρθωσε νά πετύχει δσα δέν θά κατόρθωνε διαφωτιστική προσπάθεια ἐτῶν («Ἀκρόπολις», 20.10).

Στόν Καναδᾶ, χιλιάδες μίλια μακριά ἀπό τήν Ἑλλάδα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔζησε μερικές ἀπό τίς πιό συγκινητικές στιγμές τῆς μακρᾶς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας.

Ἄνθρωπος πάντα συγκρατημένος καί αὐστηρός μέ τόν ἑαυτό του καί τούς ἄλλους, ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς ἀφέθηκε στόν Καναδᾶ νά παρασυρθεῖ πολλές φορές ἀπό τήν συγκίνησή του, συγκίνηση πού συνεχῶς τοῦ μετέδιδαν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔτρεξαν ἀπό ὅλες τίς ἄκρες τῆς χώρας αὐτῆς γιά νά τόν ὑποδεχθοῦν. Καί ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα ἔχοντας προσφέρει μιά ἀκόμη ὑπηρεσία στόν τόπο: Τή δημιουργία μιᾶς νέας μεγάλης γέφυρας ἀνάμεσα στούς Ἕλληνες καί τόν Ἑλληνισμό τῆς διασπορᾶς. Ἀνάμεσα στούς Ἕλληνες τοῦ κέντρου καί τοῦς Ἕλληνες πού βρίσκονται στήν ἄλλη πλευρά τοῦ Ἀτλαντικοῦ καί τοῦ Εἰρηνικοῦ («Τό Βῆμα» 24.10).

Πόσες φορές δέν σταθήκαμε μάρτυρες σκηνῶν πού δέν μποροῦν νά περιγραφοῦν, καθώς τά λόγια ξεπερνοῦν τήν ἀνθρώπινη δυνατότητα νά μεταφέρει εἰκόνες πού θά σφραγίζουν τίς ἀναμνήσεις, γιά πολλές δεκαετίες, δσων τίς ἔζησαν. ...Αὐτός ὁ ἄνθρωπος δέν γινόταν δεκτός σάν ἡγέτης. Ἦταν ἡ ἴδια ἡ πατρίδα, ἡ σημαία της, ἡ ἱστορία της, οἱ ἀγῶνες καί οἱ παραδόσεις της. Γι᾽ αὐτό καί δσοι, ἀψηφώντας τό κρύο ἤ τήν ὥρα, πῆγαν καί περίμεναν τό πέρασμά του, ἤθελαν νά τόν ἀγγίξουν, νά τοῦ σφίξουν τό χέρι, νά πάρουν κάτι πάνω τους, κάτι σάν πίστη, σάν δύναμη, σάν ἐλπίδα. Καί νά ἦταν ὁ μόνος ὁ Ἑλληνισμός... Ἀλλά ἡ παρουσία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, μέ τή φήμη πού στερέωσε καί πού δικαίωσε ὡς ἑνός ἀπό τούς μεγαλύτερους ἡγέτες τῆς ἐποχῆς μας, κατακτοῦσε τώρα καί τούς Καναδούς ἐπισήμους, πού ἔβλεπαν στό πρόσωπό του «τόν Νέστορα τοῦ διεθνοῦς πολιτικοῦ στίβου». ...Τό ταξίδι στόν Καναδᾶ, ἀφάνταστα κουραστικό γιά ὅσους πῆγαν μαζί του, ἦταν γιά ὅλους ἐμᾶς — καί γιά τόν πρόεδρο, πού ἐκτός τῶν ἄλλων εἶχε καί τίς ὑποχρεώσεις ἑνός βαρύτατου προγράμματος πρωτοκόλλου — μιά ἀναβάπτιση... Αὐτό τό νόημα τῆς ἐπανασύνδεσης, ἀλλά καί τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γοήτρου σ᾽ αὐτή τήν τόσο μακρινή περιοχή, τό ὑπηρέτησε μέ τόν καλλίτερο τρόπο ἡ ἐπίσκεψη τοῦ κ. Καραμανλῆ... («Πολιτικά Θέματα», 22.10).

Ἐνθουσιώδη ἦταν τά σχόλια τοῦ τύπου τῆς ὁμογένειας τοῦ Καναδᾶ:

Πρύτανη τῶν Εὐρωπαίων πολιτικῶν ἀπεκάλεσε τόν Κα-

ραμανλῆ ὁ πρωθυπουργός. Ἀνυποχώρητο ἀγωνιστή τῆς δημοκρατίας, ὁ γενικός κυβερνήτης. Πολιτική προσωπικότητα παγκόσμιας ἀκτινοβολίας ὁ ὑπουργός Πολυπολιτισμοῦ. Χαρακτηρισμοί μεγαλόστομοι πού δέν ἀφίστανται ὅμως τῆς πραγματικότητος. Αὐτή ἡ θερμή ὑποδοχή πού διά τοῦ προσώπου τοῦ Καραμανλῆ ἀντανακλᾶ στήν Ἑλλάδα μᾶς κάνει διπλά εὐτυχεῖς καί ὑπερήφανους... Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔφερε κοντά μας μέ τό δωρικό του παράστημα τήν ἑλληνική περηφάνεια καί πῆρε μαζί του, ἀπό πεπειραμένα πολιτικά του χέρια, δῶρο μεγάλο πρός τήν Ἑλλάδα τό μήνυμα πώς σέ τούτη τή φιλόξενη γῆ ἄλλη μιά Ἑλλάδα ζεῖ... ἕτοιμη νά πεθάνει ἀκόμη γιά τή μεγάλη Μάνα («Ἑλληνοκαναδικά Νέα», 27.10).

Μέσα στή σύγχυση τῶν χειρισμῶν τῶν πρώτων μηνῶν τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, ὀρθώθηκε ὁ Καραμανλῆς. Γιά νά κλείσει τά κενά καί νά ἐξαλείψει τίς ρωγμές τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς.

Μέ τό τεράστιο διεθνές κῦρος του, τήν ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητάς του καί τήν σοφία τῶν λογισμῶν καί ἰδεῶν του, κινεῖται σ' ὅλα τά κρίσιμα πεδία τῶν διεθνῶν ρευμάτων, εἴτε συμβουλεύοντας τήν Κυβέρνηση — καί ὁ κ. Παπανδρέου ἀναγνωρίζει τελευταῖα τήν ἀξία τῶν προεδρικῶν συμβουλῶν — εἴτε διασταυρώνοντας τίς ἀπόψεις του μέ τίς ἀπόψεις τῶν ξένων προσωπικοτήτων πού τόν ἐπισκέπτονται στήν Ἀθήνα, εἴτε καί μέ τίς ἐξορμήσεις του στίς ξένες πρωτεύουσες, κατ' ἐξοχήν αὐτές τίς ὁποῖες ἐπισκέπτεται χωρίς νά ὑπολογίζει ταλαιπωρίες καί κόπωση. Ἀρκεῖ νά τοῦ προσφέρεται ἡ εὐκαιρία νά διακηρύξει τά δίκαια τῶν κρισίμων προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα καί νά ἐνημερώνει αὐθεντικά τούς παράγοντες τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς γιά τή θέση καί τήν ἐξέλιξή τους.

Μέ τήν δύναμη τῆς πειστικότητος, πού διαθέτει καί τήν ἀδιάσειστη λογική τῶν ἐπιχειρημάτων του, ἀσκεῖ ἀναμφισβήτητη ἐπιρροή στούς συνομιλητές του καί μπορεῖ νά ὑπολογίζει στήν κατανόηση καί τήν συμπαράστασή τους... Στίς κρίσιμες ὧρες γιά τήν χώρα, τό κεφάλαιο Καραμανλῆ εἶναι θεῖο δῶρο γιά τόν τόπο καί τό μέλλον. Καί χαράσσει τόσο βαθειά τά βήματά του στό διεθνῆ στίβο, πού πολύ δύσκολα νά μπορεῖ ὁποιαδήποτε πολιτική νά τά ἀγνοήσει. Αὐτό εἶναι τό δίδαγμα καί τό ἀσφαλές συμπέρασμα ἀπό ὅσα ἐπιτελεῖ, μέ διάκριση τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος καί τῶν προεδρικῶν δικαιοδοσιῶν του ὁ Κ. Καραμανλῆς («Ἑλληνική Γνώμη», 15.11).

Ἡ ἱστορία δέν παραγράφεται καί ὁ Καραμανλῆς εἶναι ἱστορία. Ὁποιεσδήποτε διαφορετικές μ' αὐτόν ἀπόψεις εἶχε κάποτε κανείς μαζί του, δέν μπορεῖ νά μή τοῦ ἀναγνωρίσει ὅτι ὑπῆρξε ἡγέτης μέ στραμμένα τά μάτια στόν οὐρανό, μά πού βάδιζε πάνω στή γῆ, καί τό βάδισμά του ἦταν ἀπό πράξεις. Πράξεις πού δηλοῦσαν ἀπόφαση. Εἶναι παγκόσμια γνωστό πώς οἱ πράξεις τοῦ Καραμανλῆ ἦταν περισσότερες τῶν λόγων του.

Στίς κρίσιμες ὧρες ἔδειξε ἡγετική ψυχή ἀπό σκληρό καί ἄκαμπτο μέταλλο πού δέν λύγισε οὔτε μπροστά στό θάνατο, οὔτε μπροστά στό χρόνο. Ἀλλά ἡ ἀκαμψία του αὐτή, ὄχι στατική, μά δυναμική, ἦταν συνδυασμένη μέ τήν εὐκαμψία τῆς μεθόδου πρός τόν σκοπό, μέ τήν εὐκαμψία στήν ἐκλογή τῶν μέσων. Στήν μακρά πολιτική του σταδιοδρομία ἐπέδειξε θέληση, θέληση μέ εὐαισθησία καί κινητικότητα. Αὐτό δηλαδή πού εἶναι ἡ ζωή τῆς ζωῆς γιά τόν κάθε ἕνα καί πρό πάντων γιά ἕναν πολιτικό.

Δέν ἦταν σκοπός μας νά πλέξουμε ἐγκώμια, παρά μόνο νά ἐπισημάνουμε. Καί ἐπισήμανση ἐλάχιστων — πολύ ἐλάχιστων — γύρω ἀπό τήν παρουσία τοῦ Ἕλληνα προέδρου Κωνσταντίνου Καραμανλῆ καί τή σημασία της γιά μᾶς τούς ἑλληνικῆς καταγωγῆς Καναδούς, ἦσαν οἱ γραμμές αὐτές.

Ἔρχεται λοιπόν ὁ Καραμανλῆς. Ἂς τόν ὑποδεχθοῦμε ὅλοι μαζί χειροκροτῶντας τον, ζητωκραυγάζοντας τή Μάνα χώρα Ἑλλάδα καί τιμώντας, σέ τελευταία ἀνάλυση, τόν ἴδιο τόν ἑαυτό μας («Ἑλληνοκαναδικά Χρονικά», 13.10).

14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

Σέ συνομιλία του μέ τούς πολιτικούς συντάκτες στό Καστρί, λαμβάνοντας ἀφορμή ἀπό σχετική ἐρώτηση, ὁ πρωθυπουργός εἶπε ὅτι δέν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος γιά τό πολίτευμα, οὔτε ἀπό τό ἐξωτερικό οὔτε ἀπό τό ἐσωτερικό, ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀποτελεῖ ἐγγύηση καί ὅτι ἡ συνεργασία τους εἶναι «ἁγαστή καί πλήρης». «Ὁ κ. Καραμανλῆς», συνέχισε ὁ πρωθυπουργός, «σέβεται ἀπόλυτα τό Σύνταγμα καί ἀποφεύγει νά κάνει χρήση τῶν ὑπερεξουσιῶν του. Μάλιστα, σέ συνομιλίες του μέ ξένους ἡγέτες, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑποστηρίζει τίς κυβερνητικές θέσεις, παρόλο πού πολλές φορές ἀποκλίνουν ἀπό τίς δικές του». Καί πρόσθεσε: «Φυσικά, δέν ἔγινε σοσιαλιστής ὁ Κ. Καραμανλῆς».

Σέ ἄλλη ἐρώτηση, ἂν θά προτείνει τήν ἀνανέωση τῆς προεδρικῆς θητείας του, πού λήγει πέντε μῆνες πρίν τίς βουλευτικές ἐκλογές τοῦ 1985, ὁ Α. Παπανδρέου εἶπε:

«Γνωρίζετε πολλούς πού μποροῦν νά τόν ἀντικαταστήσουν;».

Μέ ἀφορμή τή δημόσια ἀναφορά τοῦ Α. Παπανδρέου στόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως θά κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἐπισημαίνω τό γεγονός ὅτι ὁ πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου ἐπέλεξε τήν παραμονή τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν, γιά νά διατυπώσει ὕμνους καί νά ὄσει ὅρκους πίστεως στό πρόσωπο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

»Χρήσιμο εἶναι οἱ Ἕλληνες νά στοχασθοῦν αὐτή τήν τόσο ὄψιμη ἐκδήλωσή του καί νά βγάλουν τά συμπεράσματά τους».

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Α. Παπανδρέου, σέ ὁμιλία του κατά τό γεῦμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ἡ Ἕνωση Ξένων Ἀνταποκριτῶν, ἀναφερόμενος στήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Κυβερνήσεώς του, μεταξύ ἄλλων εἶπε:

«Συνεχίζουμε μιά παράδοση πού ξεκίνησε μεταπολεμικά ἀπό τόν Γεώργιο Παπανδρέου, συνεχίστηκε ἐπιτυχῶς

μέ τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ καί συνεχίζεται μέ πολύ ζέση ἀπό τήν Κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ».

Ἐξάλλου, ἀπαντώντας σέ σχετικές ἐρωτήσεις δημοσιογράφων, ὁ Α. Παπανδρέου δήλωσε ὅτι δέν γνωρίζει τίποτα γιά τίς σκέψεις καί τίς ἀποφάσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ σχετικά μέ τήν ἀνανέωση τῆς θητείας του καί πρόσθεσε ὅτι δέν περιλαμβάνεται στή συνταγματική δομή ἡ ὑποβολή ἐρωτήσεων στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τή διευκρίνηση τῆς θέσεώς του σέ θέματα, ὅπως ἡ κατάργηση τοῦ σταυροῦ προτιμήσεως ἤ ἡ καθιέρωση τῆς ἁπλῆς ἀναλογικῆς. «Πάντως», κατέληξε, «οἱ σχέσεις Κυβερνήσεως καί προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἄριστες καί ἀντανακλοῦν ἀκριβῶς τό Σύνταγμα τοῦ 1975».

Στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας εἶχε ἀναφερθεῖ ὁ Α. Παπανδρέου καί κατά τήν ὁμιλία του στήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ ΠΑΣΟΚ, στίς 4 Ὀκτωβρίου, ἐνῶ στήν ἀγόρευσή του στή Βουλή, σχετικά μέ τήν κατάργηση τοῦ σταυροῦ προτιμήσεως, μεταξύ ἄλλων εἶπε:

«Ὁ λαός ἑνωμένος ὁ ἴδιος ἀπέναντι σέ κάθε ἀπειλή, ὁ λαός ἀδελφωμένος μέ τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, εἶναι σέ θέση νά ἀντιμετωπίσει ὁποιονδήποτε κίνδυνο πού προέρχεται ἀπό τό ἐξωτερικό, γιατί εἶναι ἀρραγές τό ἐσωτερικό μας μέτωπο, γιατί οἱ δημοκρατικοί θεσμοί λειτουργοῦν στήν Ἑλλάδα, γιατί ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τηρεῖ αὐστηρά τό Σύνταγμα, γιατί εἴμαστε λαός καί Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας ἑνωμένοι νά ἀντιμετωπίσουμε ὁποιονδήποτε κίνδυνο καί νά ἐπιβάλουμε τήν εἰρήνη στήν περιοχή».

17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

Διενεργοῦνται σέ ὅλη τή χώρα οἱ δημοτικές καί κοινοτικές ἐκλογές.

Ἡ ἐκλογική ἀναμέτρηση χαρακτηρίστηκε ἀπό ἔντονη πολιτικοποίηση· τή συνεργασία σέ πολλούς δήμους τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τοῦ ΚΚΕ, πού προβλήθηκε ἀπό μερίδα τοῦ τύπου ὡς συμπαράταξη τῶν «δημοκρατικῶν δυνάμεων»· τήν ὄξυνση τοῦ πολιτικοῦ κλίματος, σέ συνθῆκες πολώσεως· τή συμμετοχή πάνω ἀπό 500.000 νέων ψηφοφόρων — μετά τή χορήγηση τοῦ δικαιώματος ψήφου στίς ἡλικίες 18-19 ἐτῶν· τέλος, ἀπό αἰτιάσεις τῆς ΝΔ ἀλλά καί τοῦ ΚΚΕ γιά παρεμβάσεις τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, κατά τήν προεκλογική περίοδο, ὑπέρ τῶν ὑποψηφίων τοῦ κυβερνῶντος κόμματος.

Στήν Ἀθήνα, πλειοψήφισε ὁ Δ. Μπέης, πού ὑποστηρίχτηκε ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, τό ΚΚΕ (ἐσ.) καί τήν ΕΔΑ, μέ 38,29% τῶν ψήφων, ἀκολουθούμενος σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τό συνδυασμό τοῦ Τζ. Τζαννετάκη — πού ὑποστηρίχτηκε ἀπό τή ΝΔ — μέ 37,96%, ἐνῶ ὁ Β. Εὐφραιμίδης πού ὑποστηρίχτηκε ἀπό τό ΚΚΕ ἔλαβε 18,55% καί ἡ Β. Τσουδεροῦ 3,30%. Στόν Πειραιά, προηγήθηκε ὁ Α. Σκυλίτσης (ΝΔ), ἀκολουθούμενος ἀπό τόν Ι. Παπασπύρου (ΠΑΣΟΚ). Στή Θεσσαλονίκη, πλειοψήφισε ὁ Σ. Κούβελας (ΝΔ) μέ 40,86%, ἀκολουθούμενος ἀπό τό Θ. Μαναβῆ (ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ ἐσ.) μέ 34,10% καί τόν Α. Γιαννούση (ΚΚΕ) μέ 23,55%.

Ὁ δεύτερος γύρος τῶν ἐκλογῶν μεταξύ τῶν δύο πλειοψηφούντων συνδυασμῶν διενεργήθηκε στίς 24 Ὀκτωβρίου καί κατέληξε σέ ἐπικράτηση τῶν ὑποψηφίων τοῦ ΠΑΣΟΚ, πού ὑποστηρίχτηκαν ἀπό τούς ψηφοφόρους πού στόν πρῶτο γύρο εἶχαν ταχθεῖ ὑπέρ τῶν συνδυασμῶν τοῦ ΚΚΕ. Ἀναλυτικότερα, στό Δῆμο Ἀθηναίων ἐπικράτησε ὁ Δ. Μπέης, μέ ποσοστό 55,91%, ἔναντι 44,09% τοῦ Τζ. Τζαννετάκη· στόν Πειραιά ὁ Ι. Παπασπύρου μέ 54,30%, ἔναντι 45,70 τοῦ Α. Σκυλίτση· στή Θεσσαλονίκη ὁ Θ. Μαναβῆς μέ 55,52%, ἔναντι 44,48% τοῦ Σ. Κούβελα.

21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

«Οἱ σοσιαλιστές στηρίζονται ὅλο καί πιό πολύ στήν πεῖρα τοῦ Καραμανλῆ», εἶναι ὁ τίτλος ἄρθρου πού περιλαμβάνεται σέ πολυσέλιδο ἀφιέρωμα στήν Ἑλλάδα καί δημοσιεύεται στήν «International Herald Tribune»:

Ἐνῶ ἡ σοσιαλιστική Κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδας δείχνει σημάδια ἀπειρίας καί ἀντιμετωπίζει αὐξανόμενες οἰκονομικές καί πολιτικές δυσκολίες, ὁ βετεράνος τῆς πολιτικῆς μετά τόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς, παίζει ἕνα ὅλο καί περισσότερο σημαντικό ρόλο στήν καθοδήγηση τῆς πορείας τῆς χώρας. Καί γιά πρακτικούς λόγους ἀλλά καί για λόγους τακτικῆς, ὁ σοσιαλιστής πρωθυπουργός, Ἀνδρέας Παπανδρέου, φαίνεται νά δέχεται μέ ἱκανοποίηση αὐτή τή βοήθεια.

.....

Μιά πηγή ἀνέφερε ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς καί ὁ κ. Παπανδρέου συζητοῦν συχνά «μέχρι τοῦ σημείου ἴσως πού ὁ πρόεδρος νά ἔχει γίνει ἕνας ἀπό τούς κυριότερους συμβούλους του». Ἡ ἴδια πηγή πρόσθεσε: «Δέν θάπρεπε, λοιπόν, νά ἐκπλήσσει κανέναν ἡ μετριοπάθεια πού ἔδειξε ἡ Κυβέρνηση καί τό ὅτι ἐγκατέλειψε προηγούμενες ὑποσχέσεις γιά ρήξη μέ τή Δύση».

Ἡ ἐπιστροφή τοῦ κ. Καραμανλῆ σέ ἕνα πιό ἐνεργό ρόλο στή δημόσια ζωή γίνεται ὅλο καί περισσότερο ἐμφανής ἕνα χρόνο μετά τήν σοσιαλιστική συντριπτική ἐκλογική νίκη καί τήν ἥττα τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας. Ἔχει ἐπικρατήσει ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἀκολουθεῖ μία ἀντιφατική ἐξωτερική πολιτική, ὅτι συγκεντρώνει τήν προσοχή της περισσότερο στήν ἐδραίωσή της στήν ἐξουσία παρά στήν πραγματοποίηση τῶν ἀλλαγῶν πού ὑποσχέθηκε, καί ὅτι τά προγραμματισμένα σοσιαλιστικά πειράματα στήν οἰκονομία δημιούργησαν οἰκονομική ἀβεβαιότητα καί στασιμότητα.

Ἡ διαφορά μέ τήν ὁποία κέρδισε ὁ κ. Παπανδρέου φαίνεται νά ἀφήνει λίγα περιθώρια στόν πρόεδρο νά ἐπέμβει ἤ νά παίξει ἕνα ρόλο στήν ἄσκηση τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, παρ' ὅλο πού τό Σύνταγμα τοῦ δίνει οὐσιαστική

δύναμη. Καί ἡ ἧττα τῶν συντηρητικῶν φαίνεται ἐπίσης νά ἐνέχει μιά προσωπική ἧττα τοῦ κ. Καραμανλῆ, ἀφοῦ ἦταν ἡγέτης τους γιά δύο δεκαετίες, πρίν παραιτηθεῖ ἀπό πρωθυπουργός τό 1980, γιά νά γίνει πρόεδρος, ὑπεράνω τῆς κομματικῆς πολιτικῆς. Ὁ κ. Καραμανλῆς φαινόταν ἀποφασισμένος νά ἀποχωρήσει σταδιακά ἀπό τήν ἑλληνική πολιτική σκηνή.

Ἡ φανερή ἀπειρία τῆς νέας Κυβέρνησης καί τά λάθη, πάντως, ἔκαναν ἀπαραίτητη μιά προσφυγή στήν πολιτική ἐπιδεξιότητα τοῦ προέδρου.

.....

Μέ μιά σπάνια δημόσια δήλωση πού ἔκανε τελευταῖα, σέ λόγο του πρός τούς ἀποφοίτους τῆς Στρατιωτικῆς Ἀκαδημίας, ὁ πρόεδρος κατέστησε σαφές ὅτι «αὐτή ἡ χώρα πρέπει νά μάθει ὅτι ἡ ἐξωτερική πολιτική ἑνός ἔθνους καθορίζεται ἀπό τή γεωπολιτική της θέση καί δέν θάπρεπε ποτέ νά ἐπηρεάζεται ἀπό συγκινησιακούς ἤ ἰδεολογικούς παράγοντες», εἶπε σέ λόγο στούς ἀποφοίτους τῆς Στρατιωτικῆς Ἀκαδημίας.

Τό πιό δραματικό παράδειγμα τῆς ἀνάμιξης τοῦ κ. Καραμανλῆ σέ ἀποφάσεις ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐμφανίστηκε τόν Μάιο γιά τήν πολυσυζητημένη προγραμματισμένη ἐπίσκεψη τοῦ συνταματάρχη Καντάφι στήν Ἑλλάδα, πού θά ἦταν ἡ πρώτη του ἐπίσκεψη σέ χώρα τοῦ ΝΑΤΟ. Οἱ πηγές εἶπαν ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς ἀντιτέθηκε στήν ἐπίσκεψη, μέ τήν πρόφαση ὅτι τά συμφέροντα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδας θά βλάπτονταν τόσο στή Δύση ὅσο καί στά συντηρητικά ἀραβικά καθεστῶτα...

...Ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τοῦ προέδρου ἀπέφυγε νά σχολιάσει τήν ἀνάλυση καί τίς λεπτομέρειες πού δόθηκαν γιά τήν τωρινή πολιτική ἀνάμιξη τοῦ κ. Καραμανλῆ. Ἀλλά εἶπε: «Ὁ πρόεδρος, σάν μέρος τοῦ συνταγματικοῦ του ρόλου, δίνει συμβουλές στήν Κυβέρνηση, ὥστε νά συμβάλλει στήν ἀποφυγή προσφυγῆς σέ ἀκραῖες πολιτικές θέσεις καί νά ἐξασφαλίζει μία ὁμαλή λειτουργία τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας».

Ἕλληνες πολιτικοί καί Δυτικοί διπλωμάτες συμφωνοῦν ὅτι ὁ πρόεδρος καί ὁ πρωθυπουργός ἐπέτυχαν ἕναν Modus Vivendi καί ὅτι δέν φαίνεται πιθανόν νά ὑλοποιηθοῦν οἱ φόβοι γιά σύγκρουση μεταξύ τῶν ἄλλοτε ὀξυτάτων ἰδεολογικῶν ἀντιπάλων. Ὁ κ. Καραμανλῆς, εἶπαν, συνειδητοποιεῖ ὅτι μόνον μιά μεγάλη κρίση θά δικαιολογοῦσε τήν ἐπέμβασή του ἐνάντια σέ μιά Κυβέρνηση πού ἔχει τή λαϊκή ἐτυμηγορία.

Παράλληλα, ὁ κ. Παπανδρέου, συνειδητοποιεῖ τήν γοητεία καί τό σεβασμό πού ἀσκεῖ ὁ πρόεδρος στό λαό καί ἀντιλαμβάνεται ὅτι μία εἰκόνα συνεργασίας μέ τόν πρόεδρο εἶναι πρός τό δικό του συμφέρον.

25-29 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη, γιά νά παραστεῖ στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως καί τήν 28η Ὀκτωβρίου.

Στό ἀεροδρόμιο τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας, ὁ δήμαρχος, Α. Γιαννούσης, ἀναφέρθηκε στό διαρκές ἐνδιαφέρον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τήν πόλη καί ἐξέφρασε τή βεβαιότητα ὅτι ἡ παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους θά προσδώσει ἰδιαίτερη λαμπρότητα στούς ἑορτασμούς.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά κάθε φορά πού ἔχω τήν εὐκαιρία νά ἐπισκεφθῶ τή Θεσσαλονίκη. Καί αὐτό εἶναι φυσικό, γιατί μέ τήν πόλη αὐτή, μέ τήν ὡραία καί ἱστορική αὐτή πόλη, μέ συνδέουν πολλαπλοί δεσμοί. Δεσμοί περισσότερο συναισθηματικοί. Οἱ δεσμοί αὐτοί οἱ συναισθηματικοί εἶναι πάντοτε πολύ ἰσχυρότεροι ἀπό οἱουσδήποτε ἄλλους δεσμούς, πού μπορεῖ νά ὑπαγορεύουν σκοπιμότητες ἤ συμφέροντα. Ἔχω ἐδῶ συγγενεῖς, ἔχω φίλους προσωπικούς καί ἔχω παλιούς συνεργάτες. Καί ὅταν λέγω παλιούς, ἐννοῶ ὅταν βρισκόμουν στήν ἐνεργό πολιτική καί εἶχα στόν τόπο αὐτό πολλούς συναγωνιστές. Εἶναι φυσικό, λοιπόν, νά αἰσθάνομαι συγκίνηση, ὅταν ἐπισκέπτομαι τή Θεσσαλονίκη. Ἀλλά, πέραν αὐτοῦ, μέ τήν πόλη αὐτή μέ συνδέει καί μία προσπάθεια τριάντα ἐτῶν πού ἐγένετο γιά τήν ἀνάπτυξή της. Καί στήν προσπάθεια αὐτή συνέβαλα ἀποφασιστικά. Καί εἶναι φυσικό νά ἀγαπᾶς τό ἔργο στό ὁποῖο ἔχεις συμβάλει προσωπικά. Καί σ' εὐχαριστῶ, γιατί τήν ἀλήθεια αὐτή τήν ἀναγνώρισες κι ἐσύ».

Τήν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στή δοξολογία στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· τόσο κατά τήν ἄφιξη ὅσο καί κατά τήν ἀναχώρησή του ἔγινε δεκτός μέ ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις ἀπό τούς πολίτες.

Στίς 27 Ὀκτωβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγκαινίασε τό Μουσεῖο Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, στό κτίριο τοῦ παλαιοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου. Στήν τελετή τῶν ἐγκαινίων παρέστησαν οἱ ὑπουργοί Βορείου Ἑλλάδος καί Συγκοινωνιῶν, οἱ ὑφυπουργοί Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί Παιδείας, ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, οἱ τοπικές ἀρχές, ἀπόγονοι μακεδονομάχων καί πολλοί πολίτες.

Στήν προσφώνησή του, ὁ πρόεδρος τοῦ σωματείου «Φίλοι τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος», Λ. Ζάννας, ἀναφέρθηκε στή σημασία τῆς ἱδρύσεως τοῦ Μουσείου, ὑπογράμμισε τή συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, «χωρίς τήν πολύτιμη συμπαράσταση καί βοήθεια τοῦ ὁποίου δέν θά γινόταν τό Μουσεῖο», καί σημείωσε γιά τήν ἐθνική δράση τῆς οἰκογένειας Καραμανλῆ:

«Στήν Πρώτη Σερρῶν, τό σπίτι τοῦ δάσκαλου Γεωργίου Καραμανλῆ ἦταν μιά ἀπό τίς πολλές κρυψῶνες τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα. Σ' αὐτό ἔβρισκαν καταφύγιο οἱ ἀντάρτες τῆς περιοχῆς. Μιά μέρα ὁ μικρός γιός τοῦ δασκάλου, ὁ σημερινός πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, φόρεσε μέ ὑπερηφάνεια τά φυσεκλίκια τοῦ ἀντάρτη, κράτησε καί τό καριοφίλι του, πού ξεπερνοῦσε τό μπόι του, καί βγῆκε φωτογραφία. Ἡ φωτογραφία αὐτή εἶναι ἀπό τά λίγα ἐκθέματα πού δίδουν αὐτή τήν ἀτμόσφαιρα τῆς καθολικῆς συμμετοχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ στόν ἀγώνα. Ἴσως δίδει καί κάτι παραπάνω: Πόσο ἄραγε ἐπέδρασε ὁ Μακεδονικός Ἀγώνας στή δια-

μόρφωση τοῦ χαρακτήρα καί τῆς προσωπικότητας αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ καί ὅλων τῶν ἄλλων παιδιῶν πού ἔζησαν μέσα σ' αὐτή τήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐθνικῆς προσφορᾶς, τῆς θυσίας καί τῆς ἐθνικῆς ἔξαρσης; Καί τώρα, ὕστερα ἀπό 70 χρόνια, ἡ μοίρα τό ἔφερε, Μακεδόνα πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας, ἐσεῖς νά ἐγκαινιάσετε τό μουσεῖο-μνήμη τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα».

Μετά ἀπό σύντομη προσφώνηση τοῦ ὑπουργοῦ Βορείου Ἑλλάδος, Β. Ἰντζέ, τό λόγο ἔλαβε ὁ Κ. Καραμανλῆς:

«Σεβασμιώτατε,

»Κύριε πρόεδρε,

»Κυρίες καί κύριοι,

»Μέ ἰδιαίτερη συγκίνηση ἐγκαινιάζω σήμερα τό Μουσεῖο τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα. Ἡ παρουσία μου ἐδῶ ἔχει τήν ἔννοια τῆς ἀποτίσεως τοῦ ὀφειλομένου ἀπό τήν Πολιτεία φόρου τιμῆς· φόρου τιμῆς στούς ἐπώνυμους καί ἀνώνυμους ἀγωνιστές τῆς πανελλήνιας ἐκείνης προσπάθειας πού διέσωσε τόν Ἑλληνισμό τῆς Μακεδονίας καί ἄνοιξε τό δρόμο γιά τήν ἀπελευθέρωσή του.

»Ἀλλά ἡ συγκίνησή μου ὀφείλεται καί στό γεγονός ὅτι ἡ τελετή αὐτή φέρνει στή μνήμη μου τίς μεγάλες ἐκεῖνες στιγμές, πού ἔζησα καί ὁ ἴδιος στά παιδικά μου χρόνια. Στιγμές γεμάτες ἀπό συγκλονιστικά αἰσθήματα, πού τά ἐνέπνεε ἕνας ἄδολος καί ἔντονος πατριωτισμός. Ἐάν καί σήμερα δακρύζω συχνά μπροστά στά ἐθνικά μας σύμβολα, ἡ εὐαισθησία μου αὐτή ἔχει ἀσφαλῶς τίς ρίζες της στήν ἐποχή ἐκείνη.

»Πέρασαν ἀκριβῶς 30 χρόνια ἀπό τότε πού τά πρῶτα ἀντάρτικα σώματα ἐντόπιων ὁπλαρχηγῶν ἄρχισαν τήν ἔνοπλη ἀντίστασή τους στή Δυτική Μακεδονία. Καί 70 χρόνια ἀπό τήν ἀπελευθέρωση, χρόνος δηλαδή ἀπαράδεκτα μακρύς γιά νά στηθεῖ τό Μουσεῖο τοῦ Ἀγώνα.

»Τό Μουσεῖο αὐτό θά πρέπει νά διαφυλάξει στήν ἐθνική μνήμη τή μεγαλειώδη προσπάθεια ἑνός λαοῦ πού, ὑποδουλωμένος ἀκόμα στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία, ξεσηκώθηκε γιά νά διασφαλίσει τήν ἐθνική του ταυτότητα καί νά προετοιμάσει ταυτόχρονα τήν ἀπαλλαγή του ἀπό τόν τουρκικό ζυγό. Γι' αὐτό καί ὁ ἀγώνας αὐτός ἐντάσσεται στή γενικότερη προσπάθεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ γιά τήν ἀπελευθέρωσή του πού εἶχε ἀρχίσει τό 1821. Καί συνεχίσθηκε μετά τήν δημιουργία τοῦ μικροῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, τό 1830, μέ διάφορες μορφές πάλης, στά ἄλλα ὑπόδουλα διαμερίσματα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου: στήν Κρήτη, μέ αἱματηρές ἐπαναστάσεις, στά Ἑπτάνησα, μέ γενικές λαϊκές κινητοποιήσεις, στή Θεσσαλία καί τήν Ἤπειρο μέ συνεχεῖς ἐξεγέρσεις καί, τέλος, στή Μακεδονία, μέ τόν πολύπλευρο καί αἱματηρό ἀνταρτοπόλεμο. Ὅλες ὅμως οἱ προσπάθειες αὐτές ἔναν εἶχαν κοινό στόχο: τήν ἀπελευθέρωση καί ἑνοποίηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ σ' ἕνα ἑνιαῖο ἐθνικό Κράτος.

»Τά συντριπτικά γεγονότα πού ἀκολούθησαν τόν Μακεδονικό Ἀγώνα — δηλαδή οἱ Βαλκανικοί πόλεμοι, ὁ πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος, ἡ Μικρασιατική Ἐκστρατεία καί ὁ δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, μέ τήν Κατοχή καί τίς μετέπειτα περιπέτειες — εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νά "ξεχασθεῖ" ὁ Ἀγώνας ἐκεῖνος καί νά μήν τιμηθεῖ ὅταν καί ὅπως τοῦ ἔπρεπε.

»Ὅσοι ὅμως ἔζησαν τά γεγονότα ἐκεῖνα — καί ὑπάρχουν ἀκόμα πολλοί στή ζωή πού ἔχουν ἄμεσες ἤ ἔμμεσες μνῆμες ἀπό τό οἰκογενειακό τους περιβάλλον — θυμοῦνται. Θυμοῦνται τήν πανελλήνια συμπαράσταση ὅλων τῶν Ἑλλήνων πού ἦρθαν νά ἀγωνισθοῦν πλάι-πλάι μέ τούς Μακεδόνες γιά τά ἴδια ἰδανικά. Θυμοῦνται τήν καθολική συμμετοχή τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας, ὅταν ἄνδρες, γυναῖκες καί παιδιά, στίς πόλεις καί στά χωριά, ἄλλοι μέ τό ὅπλο στό χέρι καί ἄλλοι μέ τά μέσα τοῦ ἀνορθόδοξου πολέμου, κατάφεραν νά ἀναχαιτίσουν τόν κίνδυνο πού τούς ἀπειλοῦσε. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας — ἔχοντας στό πλάι τους τούς ἐθελοντές ἀπό τήν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, μέ πρῶτο τόν Παῦλο Μελᾶ — ἔγραψαν μιά ἀπό τίς λαμπρότερες σελίδες τῆς νεώτερης ἱστορίας μας.

»Σήμερα ἔχουμε ἀπομακρυνθεῖ σημαντικά ἀπό τήν ἐποχή ἐκείνη. Μέσα στό κλίμα τῶν καλῶν σχέσεων πού καλλιεργοῦμε μέ τούς γείτονές μας ἡ ἵδρυση τοῦ Μουσείου αὐτοῦ σκοπό ἀποκλειστικό ἔχει νά τιμήσει τούς ἀγωνιστές καί νά διατηρήσει τήν ἱστορική μνήμη.

»Γι' αὐτό καί εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων ὁ Σύλλογός σας, πού πῆρε τήν πρωτοβουλία καί μόχθησε γιά νά στηθεῖ τό Μουσεῖο αὐτό.

»Εὔχομαι, ἡ προσπάθειά του νά συνεχισθεῖ. Τό Μουσεῖο νά ἐμπλουτισθεῖ καί νά ἐπεκταθεῖ. Καί νά ἀποτελέσει "Σχολεῖο" γιά τίς νέες γενιές, πού πολλές φορές ἀναζητοῦν συγκινήσεις σέ ἐπιδόσεις οὐτοπικές ἤ καί βλαβερές. Καί, τέλος, νά γίνει κέντρο ἔρευνας γιά τήν ἐπιστημονική μελέτη τοῦ Ἀγώνα».

Στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν, Χρ. Λαμπρινός, ξενάγησε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στούς χώρους τοῦ Μουσείου καί στήν κρύπτη ὑπό τό Μητροπολιτικό Ναό, ἐνῶ ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τοῦ ἐπέδωσε εἰδικό μετάλλιο γιά τήν προσφορά του στήν πόλη κατά τούς σεισμούς τοῦ 1978.

[Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐγκαινίων τοῦ Μουσείου, ἡ «Μακεδονία» (28.10) ἀναδημοσίευσε ἐπιστολή πού εἶχε δημοσιεύσει, στίς 25.11.1955, στόν ἡμερήσιο τύπο ὁ στρατηγός Κ. Νταῆς-Τσιάρας, σχετικά μέ τή συμβολή τῆς οἰκογένειας Καραμανλῆ στό Μακεδονικό Ἀγώνα. Στήν ἐπιστολή, μεταξύ ἄλλων, ἀναφέρονται τά ἑξῆς:

«Ἐπιθυμῶ νά σᾶς διαφωτίσω σχετικῶς περί τῆς οἰκογενείας τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς ἀγωγῆς, ἥς παρά τῶν γονέων του οὗτος ἔτυχε, διότι περισσότερον παντός ἄλλου εἶμαι εἰς θέσιν νά γνωρίζω περί τῆς δράσεως τῶν κατοίκων Κιουπκόι καί τῆς οἰκογενείας Γ. Καραμανλῆ, ἣν καλῶς ἐγνώριζα. Διότι, διατελέσας κατά τόν Μακεδονικό Ἀγώνα 1903-1908 ἀρχηγός τοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ὑπό τό ὄνομα Καπετάν Τσιάρας, συνεργάσθην στενῶς μετά τῶν κατοίκων τοῦ Κιούπκοϊ καί ἰδιαιτέρως μετά τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Καραμανλῆ.

»Ὁ Γ. Καραμανλῆς, δημοδιδάσκαλος καί καπνέμπορος μετέπειτα, ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ἐξόχων Ἑλλήνων πατριωτῶν τῆς περιφερείας του. Ἔχων πληροφορίας περί τῆς ἐν-

Ἄφιξη στή Θεσσαλονίκη (ἄνω)· ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου Μακεδονικοῦ Ἀγώνα.

τιμότητος, τοῦ κύρους, τῆς μορφώσεως, τῶν πατριωτικῶν αὐτοῦ φρονημάτων καί τῆς πίστεώς του πρός τόν ἀπελευθερωτικόν ἀγώνα, ἀπετάθην εἰς αὐτόν καί ἐπρότεινα νά ἀναλάβει τήν προεδρία τῆς ἐπιτροπῆς ἀπελευθερώσεως τῆς περιφερείας του. Ὁ Γεώργιος Καραμανλῆς, μολονότι ἦτο εἰς θέσιν νά γνωρίζει τούς σοβαρούς κινδύνους, οὓς διέτρεχε αὐτός καί ἡ οἰκογένειά του, ἀνέλαβε ἀδιστάκτως τήν προεδρίαν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἣν καί διηύθυνε μετά ἐξαιρετικῆς ἐπιτυχίας, καταστάς ἡ ψυχή τῆς ὅλης κινήσεώς μας εἰς τήν περιφέρειάν του. Λόγω τῆς γενναίας καί ἀπροκαλύπτου δράσεως αὐτοῦ, καταστάς ὕποπτος εἰς τούς Τούρκους, κατ' ἐπανάληψιν συνελήφθη ὑπό τούτων, ἐφυλακίσθη καί ἐβασανίσθη ἀγρίως, πλήν ὅμως, παρά ταῦτα, παρέμεινεν ἀκλόνητος εἰς τόν ἀγώνα μας.

»Χαρακτηριστικῶς ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ὅταν κατά μίαν παραταθεῖσαν φυλάκισίν του, καθ' ἣν εἶχον πληροφορίας ὅτι ἐπρόκειτο νά ἀσκηθεῖ ψυχολογική βία εἰς τήν ἀνταξίαν σύζυγον αὐτοῦ Φωτεινήν, διά τήν διάσωσιν τοῦ συζύγου της, φοβούμενος κάμψιν τοῦ ἠθικοῦ αὐτῆς καί τυχόν ἀποκαλύψεις εἰς βάρος τοῦ ἱεροῦ μας ἀγῶνος, ἔσπευσα νά ἐπισκεφθῶ αὐτήν εἰς τήν οἰκίαν της, μέ σκοπόν νά τήν ἐγκαρδιώσω — καί προσφέρω εἰς αὐτήν χρήματα καί ἐνίσχυσιν ἐάν εἶχε ἀνάγκην. Ἡ συνάντησίς μου ἐκείνη μετά τῆς μητρός τοῦ σημερινοῦ πρωθυπουργοῦ παρέμεινε καί θά παραμείνει μία ἀπό τάς πλέον συγκινητικάς στιγμάς τῆς ζωῆς μου».]

Τό βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, σέ ἐπίσημο γεῦμα πρός τιμή του, στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Φρουρᾶς Θεσσαλονίκης, ἐκφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Στρατηγέ,

»Χαίρομαι εἰλικρινά γιατί μοῦ δίδεται ἀπόψε ἡ εὐκαιρία νά γιορτάσω μαζί σας τή μεγάλη αὐτή ἡμέρα καί νά ἐπικοινωνήσω μέ τούς ἐκπροσώπους τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων, γιά τίς ὁποῖες ἔχω πραγματική στοργή καί θαυμασμό ἀνυπόκριτο.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ διπλή ἐπέτειος πού γιορτάζουμε σήμερα εἶναι πηγή ὑπερηφάνειας γιά τό ἔθνος μας. Ἀλλά εἶναι ἐπίσης καί πηγή μεγάλων διδαγμάτων τόσο γιά μᾶς, ὅσο καί γιά τούς ξένους, ἐχθρούς καί φίλους.

»Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης, πρίν ἀπό 70 χρόνια, ἀπετέλεσε μεγάλο σταθμό στή μακραίωνα ἑλληνική ἱστορία. Οἱ θρίαμβοι τοῦ 1912 μέ 1913 μᾶς ἔδωσαν τό μέτρο τοῦ δυναμισμοῦ τοῦ ἔθνους καί μᾶς ἐνέπνευσαν ἐμπιστοσύνη γιά τό μέλλον τοῦ λαοῦ μας.

»Ἡ μικρή Ἑλλάς τῆς Μελούνας κατόρθωσε νά ἀπελευθερώσει τόν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό τῆς Μακεδονίας καί τῆς Ἠπείρου καί νά διπλασιάσει τόν ἑλληνικό χῶρο. Καί τό κατόρθωσε, γιατί τό ἔθνος ὁλόκληρο ἐνεπνέετο ἀπό ἔξαρση πατριωτική, πού θύμιζε τίς μεγάλες στιγμές τῆς ἱστορίας του. Ἦταν ἄρρηκτα ἑνωμένο κάτω ἀπό ἡγεσία ἄξια καί ὁμονοοῦσα. Καί πίστευε μέ πάθος στήν ἱερότητα τῆς ὑποθέσεως, γιά τήν ὁποία ἀγωνιζόταν.

»Μέ τήν ἴδια ἔξαρση καί ὁμοψυχία ἀντιμετώπισε ἡ Ἑλλάς καί τή φασιστική πρόκληση τοῦ 1940. Οἱ δύο ἑταῖροι τοῦ Ἄξονα ὑποτίμησαν τίς δυνατότητες τῆς Ἑλλάδας, γιατί ἔκαναν τούς ὑπολογισμούς των μέ ἀριθμούς καί ἀγνόησαν τόν ψυχικό παράγοντα. Τήν ἀντιμετώπισαν σάν μιάν ἀσήμαντη λεπτομέρεια στό πλαίσιο τοῦ σχεδίου τους γιά τήν κατάκτηση τῆς Εὐρώπης. Καί πλήρωσαν καί οἱ δύο ἀκριβά τό σφάλμα τους.

»Ὁ πρῶτος εἶδε τίς δυνάμεις του νά συντρίβονται καί νά καταδιώκονται, ὅταν, τό πρωινό τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἐπιχείρησε τόν περίπατό του πρός τήν Ἀθήνα. Τοῦ ἀφαιρέθηκε ἡ λεοντή. Γελοιοποιήθηκε. Καί ὁδηγήθηκε ἔκτοτε ἀπό ἥττα σέ ἥττα ὡς τήν ὁριστική του κατάρρευση. Καί ὁ δεύτερος ἔχασε πολύτιμο χρόνο στήν προσπάθειά του νά σώσει τόν συνεταῖρο του καί νά ἐξασφαλίσει τόν ἔλεγχο τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Καθήλωσε στήν Ἑλλάδα σημαντικές δυνάμεις, πού τοῦ ἦταν ἀπαραίτητες γιά νά ἐξαπολύσει τήν ἐπίθεσή του κατά τῆς Ρωσίας. Τόν πρόλαβε ἔτσι ὁ φοβερός ρωσικός χειμώνας καί ἀνέτρεψε τά σχέδιά του.

»Τό φθινόπωρο τοῦ 1940 κανένας δέν μποροῦσε νά πιστέψει ὅτι ἡ μικρή Ἑλλάς θά ἦταν δυνατό νά σκεφθεῖ κἄν νά ἀντιταχθεῖ στίς δυνάμεις τοῦ Ἄξονα, τή στιγμή μάλιστα πού οἱ τελευταῖες αὐτές εἶχαν σαρώσει τήν Εὐρώπη. Ἡ ἰταμή ὅμως φασιστική πρόκληση ἐξήγειρε ὄχι ἁπλῶς τόν πατριωτισμό ἀλλά τό αἴσθημα τῆς τιμῆς τοῦ ἔθνους. Συσπείρωσε καί ἔθεσε σέ συναγερμό τίς δυνάμεις του. Καί μεταμόρφωσε τούς ἁπλούς ἀνθρώπους τῆς καθημερινῆς ζωῆς σέ ἥρωες.

»Ἡ Ἑλλάς ἀπέδειξε τότε ὅτι δέν εἶναι εὔκολος ἀντίπαλος ὅταν ἀπειλεῖται. Καί αὐτό θά πρέπει νά τό ἔχει ὑπόψη του ὁποιοσδήποτε σκεφθεῖ νά ἀπειλήσει τόν ἐθνικό μας χῶρο. Καί εἰδικώτερα σήμερα πού ἡ χώρα μας βρίσκεται σέ πολύ ὑψηλότερο ἐπίπεδο ἀναπτύξεως καί οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις της εἶναι ἄρτια ἐξοπλισμένες, ἄριστα ἐκπαιδευμένες καί ἱκανές νά προστατεύσουν τήν τιμή καί τήν ἀκεραιότητα τῆς χώρας. Καί δέν μπορῶ παρά νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου, στρατηγέ, γιατί τίς ἀλήθειες αὐτές τίς ἐπιβεβαιώσατε καί ἐσεῖς πρό ὀλίγου.

»Οἱ θρίαμβοι τοῦ 1912 καί τοῦ 1940 ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νά κάνουν θαύματα, ὅταν ὁμονοοῦν καί πιστεύουν στό δίκαιο τοῦ ἀγώνα τους. Τίς ἀλήθειες αὐτές ὀφείλουμε νά τίς διατηροῦμε ζωντανές στή μνήμη μας, γιά νά μήν περιπέσουμε καί πάλι στά σφάλματα καί τίς συμφορές πού διαδέχθηκαν τήν πεῖρα, μέ τήν ὁποία μᾶς ἐπλούτισαν συμφορές καί θρίαμβοι, σάν γνώμονα σέ ὅλες μας τίς πράξεις. Καί, ἰδιαίτερα, σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι σκοτεινή καί μᾶς ὑποχρεώνει νά διατηροῦμε ἄτρωτο τόν ἐθνικό μας θώρακα. Μᾶς ὑποχρεώνει δηλαδή νά ἐνισχύσουμε συνεχῶς τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις μας, παράλληλα μέ τά διπλωματικά μας ἐρείσματα. Γιατί ἡ ἀπομόνωση στή ζούγκλα τῆς σημερινῆς ζωῆς ἀποτελεῖ πειρασμό γιά κάθε ἐπιδρομέα. Καί καθιστᾶ εὔκολη λεία ἐκείνους πού δέν ἔχουν κατοχυρωμένη τή θέση τους διεθνῶς.

»Ἀλλά πρό παντός μᾶς ὑποχρεώνει νά σφυρηλατοῦμε τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Γιατί, χωρίς αὐτή, ἀκόμα καί οἱ θρίαμβοι μεταβάλλονται σέ συμφορές, ὅπως ἀπέδειξε τό 1915, τό 1922 καί, τέλος, τό 1944. Καί ἡ σφυρηλάτηση αὐτῆς τῆς ἑνότητος εἶναι κυρίως ἔργο τῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου, ἡ ὁποία δέν πρέπει νά λησμονεῖ ὅτι τόσο οἱ θρίαμβοι, ὅσο καί οἱ συμφορές, στίς ὁποῖες ἀναφέρθηκα, ὀφείλονται σέ αἴτια πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν πολιτική συμπεριφορά μας. Καί πρέπει ὅλοι νά καταλάβουμε ὅτι ἡ ἐθνική

ὁμοψυχία δέν εὐδοκιμεῖ σέ κλίματα φορτισμένα μέ πάθη πού προκαλοῦν οἱ ἔντονοι κομματικοί ἀνταγωνισμοί. Καί πρέπει ἐπίσης νά καταλάβουμε ὅτι τά προβλήματα, ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά, πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας, ἀπαιτοῦν ἤπιο πολιτικό κλίμα, ἥμερα πολιτικά ἤθη καί πρό παντός πνεῦμα ἀτομικῆς, κοινωνικῆς καί ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης. Τά πάθη καί οἱ διχασμοί δέν ὠφελοῦν κανένα. Ἀντίθετα, Μᾶς βλάπτουν ὅλους καί περισσότερο ἀπό ὅλους ἐκείνους πού τά προκαλοῦν.

»Πιστεύω ὅτι ὅλοι κατανοοῦμε τίς ἀλήθειες αὐτές. Ὅτι ὅλοι θέλουμε τό καλό αὐτοῦ τοῦ τόπου. Καί ὅτι, συνεπῶς, θά κάνουμε πράξη στήν πολιτική μας ζωή τίς παραπάνω ἀλήθειες, γιά νά ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν καί νά θεμελιώσουμε ἕνα ἀσφαλέστερο καί καλλίτερο μέλλον.

»Καί μέ τήν εὐχή αὐτή, πίνω γιά τήν προκοπή τοῦ ἔθνους, γιά τήν τιμή καί τήν δόξα τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων καί γιά τήν ὑγεία καί τήν εὐτυχία ὅλων τῶν παριστα-μένων».

Στίς 28 Ὀκτωβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατέθεσε στέφανο στό Ἡρῶο τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καί παρακολούθησε μεγάλη στρατιωτική παρέλαση, μετά τήν ὁποία ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ παρέλαση ὑπῆρξε ἐξαίρετη. Κι ἐπιβεβαίωσε τό ὑψηλό ἐπίπεδο, στό ὁποῖο εὑρίσκονται οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας. Κι αὐτό ἔχει γίνει, ἤδη, κοινή συνείδηση. Ἐκεῖνο, ὅμως, πού χρειάζεται νά γίνει ἐπίσης κοινή συνείδηση εἶναι τό γεγονός ὅτι, γιά νά ἐκπληρώσουν οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας τήν ἀποστολή τους, χρειάζονται τήν κατάλληλη ἐθνική ὑποδομή. Χρειάζονται δηλαδή πολιτική ὁμαλότητα, ὑγιᾶ οἰκονομία καί γαλήνη κοινωνική».

Τήν ἑπομένη, πρίν ἀναχωρήσει γιά τήν Ἀθήνα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώθηκε γιά τήν πορεία τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν στή Μακεδονία καί τή Θράκη, καθώς καί τοῦ εἰδικοῦ προγράμματος γιά τό Ἅγιον Ὄρος. Στή σύσκεψη μέρος ἔλαβε καί ὁ Β. Ἰντζές, ἐνῶ ἀπό τό ὑπουργεῖο Βορείου Ἑλλάδος ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Κατά τή διάρκεια τῆς συσκέψεως ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζήτησε ἀπό τούς ὑπεύθυνους ἀρχαιολόγους λεπτομερεῖς πληροφορίες γιά τίς ἀνασκαφικές ἐργασίες καί ἔρευνες, στίς ὁποῖες, ὡς γνωστόν, ἀποδίδει ἰδιαίτερη σημασία.

»Στόν κ. Καραμανλῆ ἀναφέρθηκε ὅτι ἡ ἐφαρμογή τοῦ προγράμματος γίνεται κανονικά καί ὅτι συνεχῶς ἔρχονται στό φῶς νέα σημαντικά εὑρήματα, τόσον ἀπό ἀρχαιολογικῆς, ὅσο καί ἀπό ἐθνικῆς πλευρᾶς.

»Ὅπως εἶναι γνωστό, τά προγράμματα αὐτά ἐκπονήθηκαν πρό τριετίας μέ πρωτοβουλία τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας, καί ὕστερα ἀπό τό ἐπίμονο ἐνδιαφέρον του, χρηματοδοτήθηκαν συνολικά μέ ποσό μεγαλύτερο τῶν 150 ἑκατ. δραχμῶν, μέ φορέα τήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία. Στήν ἴδια Ἑταιρεία ἔχει ἀνατεθεῖ, ὡς γνωστόν, ἐπίσης μέ πρωτοβουλία τοῦ κ. Καραμανλῆ, τό πρόγραμμα διασώσεως καί προστασίας τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, τό ὁποῖο ἐχρηματοδοτήθη μέ ἄλλα 150 ἑκατ. δρχ. Τό χαρακτηριστικό τῶν προγραμμάτων αὐτῶν εἶναι ὅτι γιά τήν ἐκτέλεσή τους ὁρίστηκαν εἰδικοί φορεῖς καί γιά τήν ἐνίσχυσή τους χρηματοδοτήθηκαν μέ ἄφθονα οἰκονομικά καί τεχνικά μέσα, ἔτσι ὥστε οἱ ἔρευνες νά γίνονται μέ μεθοδικότητα καί ταχύ ρυθμό. Τό γεγονός αὐτό ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία γιά τήν Ἑλλάδα, μέ τήν πλούσια πνευματική της κληρονομιά, κυρίως δέ σήμερα, πού ἡ πολιτιστική ταυτότητα τῶν λαῶν ἀσκεῖ στόν κόσμο συνεχῶς αὐξανόμενη ἐπίδραση στήν κίνηση τῶν ἰδεῶν.

»Εἰδικώτερα γιά τόν βορειοελληνικό χῶρο, οἱ συστηματικές ἔρευνες στήν Θράκη θά διαφωτίσουν τήν προϊστορία τῆς περιοχῆς καί θά συμβάλλουν στήν διερεύνηση τῶν προβλημάτων προελεύσεως καί ἐγκαταστάσεως τῶν θρακικῶν φύλων στήν Ἑλλάδα. Τά δέ πρόσφατα ἀρχαιολογικά εὑρήματα στήν Μακεδονία ἀποτελοῦν ἀδιάψευστους μάρτυρες τῆς συνέχειας τοῦ ἀρχαίου καί τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καί ἀποδεικνύουν τήν πολιτιστική ταυτότητα τῆς Βόρειας μέ τήν νότια Ἑλλάδα. Παράλληλα δέ ἀποδεικνύουν τή σημασία καί τό ρόλο πού ἔπαιξε αὐτή στή διαμόρφωση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μετά τόν 4ο αἰώνα π.Χ. καί τήν ἐπίδρασή του τόσο στούς γειτονικούς λαούς, ὅσο καί στήν Ἀνατολή μέ τίς ἐκστρατεῖες τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐξάλλου, καί ἡ ἔκθεση τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου πού διοργανώθηκε ἀρχικά στό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης καί στήν συνέχεια, ἀπό τό 1980, περιοδεύει μέ τεράστια ἐπιτυχία στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἀποτελεῖ καί αὐτή μέρος τοῦ προγράμματος γιά τήν προβολή τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος πού χάραξε ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπό τήν ἐποχή τῆς πρωθυπουργίας του.

»Τέλος, σέ συνεργασία μέ τόν ὑπουργό Βορείου Ἑλλάδος, κ. Β. Ἰντζέ καί ἁρμόδιους παράγοντες ἐξετάστηκε ἡ πορεία τοῦ προγράμματος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, γιά τήν διάσωση τοῦ ὁποίου ἱδρύθηκε, ὡς γνωστόν, τό καλοκαίρι τοῦ 1981 καί μέ πρωτοβουλία τοῦ κ. Καραμανλῆ εἰδικός ἀποκεντρωμένος φορέας, γιά τήν διαφύλαξη καί συντήρηση τῆς ἁγιορείτικης κληρονομιᾶς».

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τό γενικό γραμματέα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, καθηγητή Γ. Μυλωνᾶ, γιά τήν πορεία τῶν προγραμμάτων τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξετάζει μέ τόν πρωθυπουργό θέματα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τά ζητήματα τῶν σχέσεων μέ τήν ΕΟΚ, τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις — τό νέο στάδιο τῶν ὁποίων ἄρχιζε τήν ἴδια ἡμέρα στό ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν — καθώς καί τίς σχέσεις ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ, πού εἶχαν εἰσέλθει τελευταῖα σέ φάση ὀξύτητας, ἐνόψει καί τῆς ἀναγγελίας τῆς οἰκονομικῆς καί εἰσοδηματικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως:

«Ἐδέχθην σήμερα τόν πρωθυπουργό κ. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος μέ ἐνημέρωσε γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας. Ἐπανέλαβε περίπου αὐτά τά ὁποῖα μοῦ εἶπε κατά τήν τελευταία μας συνάντηση. Εἰδικώτερα μέ ἐνημέρωσε γιά τίς διαπραγματεύσεις πού διεξάγονται γιά τό θέμα τῶν βάσεων. Μοῦ εἶπε ὅτι, σέ γενικές γραμμές, διά τῶν ἑλληνικῶν προτάσεων ἐπιδιώκεται ὁ μεγαλύτερος δυνατός ἔλεγχος ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς τῆς λειτουργίας τῶν βάσεων, ὅτι ζητεῖται ἡ διαγραφή τῶν χρεῶν τῆς Ἑλλάδος πρός τήν Ἀμερική καί προτείνεται ἐπίσης ἕνα εἶδος ἀμοιβαίας ἐγγυήσεως γιά τήν ἀσφάλεια τῶν δύο χωρῶν. Τοῦ εἶπα ὅτι θεωρῶ ὑπερβολικές τίς προτάσεις καί ἀμφιβάλλω ἐάν, ἀπό ἀμερικανικῆς πλευρᾶς, μποροῦν νά γίνουν ἀποδεκτές.

»Γιά τήν ΕΟΚ, μοῦ εἶπε ὅτι ἐκτιμᾶ τώρα ἀνεπιφύλακτα ὄχι μόνο τά οἰκονομικά ὠφελήματα πού ἔχουμε, ἀλλά καί τή μεγάλη πολιτική σημασία πού ἔχει ἡ ἰσότιμη συμμετοχή μας στήν οἰκογένεια τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Τοῦ συνέστησα νά τερματίσει ὅσο μπορεῖ ταχύτερα τίς διαπραγματεύσεις μέ τήν Κοινότητα, διότι ἡ ἐκκρεμότης μᾶς βλάπτει πολλαπλῶς.

»Στή συνέχεια, εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι θά πρέπει νά ξεκαθαρίσουμε τό θέμα τῆς μεταξύ μας συνεργασίας καί ὅτι, γιά νά ὑπάρχει συνεργασία, θά πρέπει νά θέτομε τά προβλήματα, νά λέει φανερά ὁ καθένας τίς σκέψεις του ἐπ' αὐτῶν καί νά καταλήγομε, ἐάν μποροῦμε, σέ κοινές ἀποφάσεις. Διότι αὐτό πού γίνεται τώρα, τό νά διατυπώνω δηλαδή ἐγώ τίς παρατηρήσεις μου γιά ὁρισμένα προβλήματα, νά συμφωνεῖ μαζί μου, καί στήν πράξη πολλές φορές νά γίνονται τά ἀντίθετα, δέν λέγεται συνεργασία. Συνεφώνησε μαζί μου καί μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι στό μέλλον θά δώσει στή συνεργασία μας τή μορφή αὐτή.

»Καί γιά νά μέ πείσει προφανῶς μοῦ ἀπεκάλυψε:

»Πρῶτον ὅτι οἱ δημοτικές ἐκλογές ἀπέδειξαν ὅτι τό κόμμα του ὑπέστη κάποια φθορά. Ἐπ' αὐτοῦ παρετήρησα ὅτι ἡ φθορά του ὀφείλεται στόν ἔντονο κομματισμό πού χαρακτηρίζει τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεώς του καί γιά τόν ὁποῖο κατ' ἐπανάληψη στό παρελθόν τοῦ ὁμίλησα.

»Δεύτερον, μοῦ εἶπε ὅτι ἐπεδίωξε τήν κατάργηση τοῦ σταυροῦ προτιμήσεως, γιά νά πειθαρχήσει τό κόμμα του καί ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι νομίζω ὅτι τό μέτρο αὐτό μπορεῖ νά βλάψει ἀντί νά ὠφελήσει τήν πολιτική μας ζωή, μοῦ ἀπάντησε ὅτι μποροῦμε νά τό ἐπανεξετάσουμε ὅταν θά τεθεῖ τό θέμα τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου· γιά τόν ὁποῖο μέ ἐβεβαίωσε καί πάλι ὅτι δέν θά εἶναι, ὁπωσδήποτε, ἡ ἁπλή ἀναλογική καί ὅτι, ὅταν θά ἐπιστεῖ ὁ χρόνος γι' αὐτό τό θέμα, θά τό συζητήσει μαζί μου. Τοῦ εἶπα ὅτι δέν πρέπει νά σπεύσει καί τοῦ ἐξήγησα γιατί. Συνεφώνησε.

»Τρίτον, ἐξέφρασε τίς ἀνησυχίες του γιά τήν πολεμική τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θά ἐνταθεῖ μέ τήν ἐνθάρρυνση ἀπεργιῶν εἰς τό μέλλον. Καί ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι σέ αὐτό διευκολύνεται τό Κομμουνιστικό κόμμα ἀπό τόν ἐργατικό νόμο πού ἔκανε ἡ Κυβέρνησή του, ὁμολόγησε ὅτι ἦταν σφάλμα καί τόν ἀπασχολεῖ ἡ σκέψις τῆς τροποποιήσεώς του, γιά νά περιορίσει τίς δυνατότητες τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος νά κινητοποιεῖ τά συνδικάτα. Ἐπωφελήθηκα καί πάλι τῆς εὐκαιρίας νά τοῦ πῶ ὅτι πρέπει νά ξεκαθαρίσει ὁριστικά τίς θέσεις του ἀπέναντι τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, διότι ἡ σύγχυσις πού ἐπικρατεῖ σήμερα βλάπτει καί αὐτόν καί τόν τόπο. Συνεφώνησε μαζί μου καί μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι θέμα τό ὁποῖο τόν ἀπασχολεῖ.

»Τέλος, μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἀπογοητευμένος ἀπό τούς συνεργάτες του καί ὅτι ἔχει ὁρισμένα προβλήματα μέ τήν ὑγεία του, γιά τά ὁποῖα θά πρέπει, κάποια στιγμή, νά ὑποβληθεῖ σέ συστηματικές ἐξετάσεις»[68].

Τήν ἑπομένη, 2 Νοεμβρίου, ὁ Α. Παπανδρέου, σέ συνέντευξή του πρός τήν ἐφημερίδα «Τά Νέα», θά σημειώσει:

«Τό ἐνδιαφέρον πού ἔχει ἐκδηλωθεῖ τελευταῖα γιά τίς σχέσεις ἀνάμεσα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τήν Κυβέρνηση εἶναι φυσιολογικό. Αὐτό ὀφείλεται στό γεγονός πώς ὁ θεσμός τῆς Προεδρίας εἶναι ἀρκετά νέος στή χώρα μας, ἀλλά καί στό ὅτι ὁ σημερινός πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας — μέ τήν ἰσχυρή προσωπικότητα καί τήν ἐπιβλητική παρουσία καί προσφορά στήν μεταπολεμική ζωή τῆς χώρας — προέρχεται ἀπό διαφορετικό ἰδεολογικό χῶρο ἀπ' αὐτόν στόν ὁποῖο ἀνήκει ἡ Κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ.

»Θέλω νά ἐπιβεβαιώσω κάτι πού εἶναι φανερό: Ὁ πρόεδρος ἀσκεῖ τά καθήκοντά του ἀψογα καί μέ ὑπερκομματικά κριτήρια. Ὅσο γιά τίς σχέσεις τῆς Κυβερνήσεως καί ἐμοῦ προσωπικά μέ τόν κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ εἶναι ἄριστες. Ἡ συνεργασία μας εἶναι τακτική, ἀπόλυτα ἁρμονική καί πάντα ὠφέλιμη γιά τήν προαγωγή τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων. Ὁ τρόπος ἄσκησης τῶν καθηκόντων του ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας συμβάλλει ἀποφασιστικά στήν ἐνίσχυση καί ἐδραίωση τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος καί πιστεύω ἀπόλυτα, πώς αὐτή ἡ πολύτιμη συμβολή θά συνεχισθεῖ ἀδιατάρακτη καί στό μέλλον γιά τό καλό τοῦ ἔθνους καί τοῦ λαοῦ μας».

Τό ζήτημα τῶν σχέσεων προέδρου - πρωθυπουργοῦ θά ἀπασχολήσει ἔντονα καί τόν τύπο. Ἐνδεικτικά, στίς 7 Νοεμβρίου, ἡ «Καθημερινή» θά σημειώσει:

Ἡ ἐπίκληση τόν τελευταῖο καιρό ἀπό τόν κ. Α. Παπανδρέου τῶν «ἀρίστων» προσωπικῶν του σχέσεων μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τῆς «ἀπόλυτα ἁρμονικῆς» συνεργασίας του μέ τόν ρυθμιστή τοῦ πολιτεύματος, προβληματίζει πολλούς παράγοντες τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, ἀλλά καί σημαντική μερίδα τῆς λαϊκῆς βάσεως. Ὁ προβληματισμός αὐτός ἀφορᾶ πρωταρχικά τήν οὐσία τῆς δια-

βεβαιώσεως — κατά πόσον, δηλαδή, ἀνταποκρίνονται στήν πραγματικότητα τά ὑποστηριζόμενα ἀπό τόν κ. πρωθυπουργό — καί κατά δεύτερο λόγο τή σκοπιμότητα τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὁ ὁποῖος μάλιστα προβάλλεται μέ ἔμφαση καί ἐπίμονη συχνότητα.

.....

Ὁ πρωθυπουργός, ἐπισημαίνοντας «τήν ἰσχυρή προσωπικότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ καί τήν ἐπιβλητική παρουσία καί προσφορά του στήν μεταπολεμική πολιτική ζωή τῆς χώρας», δίδει ὁ ἴδιος τήν πραγματική διάσταση τῶν σχέσεών του μέ τόν ρυθμιστή τοῦ πολιτεύματος. Διότι ἀποδέχεται ὅτι οἱ σχέσεις αὐτές θά μποροῦσαν νά διαταραχθοῦν μόνον στήν περίπτωση πού ἡ Κυβέρνησή του θά ἔτεινε στήν ἀμφισβήτηση ἤ στήν ἀνατροπή τῆς «προσφορᾶς» τοῦ κ. Καραμανλῆ. Καί ἡ προσφορά αὐτή συνίσταται σέ μιά συγκεκριμένη πολιτική καί σέ πάγιες θέσεις ἤ ἐπιλογές τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πού διαμόρφωσαν τήν διεθνῆ θέση καί τά ἐσωτερικά πράγματα τῆς χώρας στό μεγαλύτερο μέρος τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου.

Θά πρέπει νά θεωρεῖται βέβαιον ὅτι μεταξύ τῶν δύο παραγόντων τοῦ πολιτεύματος ἔχει διεξαχθεῖ μιά κρίσιμη καί καθοριστική συζήτηση, ἀμέσως μετά τήν νίκη τοῦ ΠΑΣΟΚ στίς ἐκλογές τοῦ 1981. Δέν ὑπάρχει, ἐπίσης, ἀμφιβολία ὅτι στήν συζήτηση αὐτή θά ἐθίγησαν ὅλες αἱ διαφορές μεταξύ τῶν δύο πολιτικῶν ἀνδρῶν στά καίρια θέματα τῆς ἐξωτερικῆς καί τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς. Καί τοῦτο διότι τυχόν ἐφαρμογή τῶν προεκλογικῶν θέσεων τοῦ ΠΑΣΟΚ στά περισσότερα ἐξωτερικά θέματα — κυρίως δέ ἡ ἀπειλή ἀποχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπό τήν ΕΟΚ — θά σήμαινε ἄμεση ρήξη μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ. Ὅλα τά λοιπά ζητήματα, ὅπως ἡ συμμετοχή τῆς χώρας στό ΝΑΤΟ, τό μέλλον τῶν ξένων βάσεων, οἱ προϋποθέσεις διαλόγου μέ τήν Τουρκία, ἡ πολιτική στό Κυπριακό, ἡ πολυδιάστατη ἐξωτερική πολιτική κ.λ.π., ἐπιδέχονται ἀμφιλεγόμενους χειρισμούς καί δισυπόστατες διακηρύξεις μεταξύ ἐφικτοῦ καί ἐπιθυμητοῦ. Μιά τακτική, στήν ὁποία ἡ Κυβέρνηση ἔχει ἐπιδοθεῖ, χωρίς νά ἔχει διαφοροποιηθεῖ ἀπό οὐσιαστικῆς πλευρᾶς ἔναντι τῆς πολιτικῆς τῶν προκατόχων της.

Ὡς ἀντίστοιχα ἐσωτερικά θέματα, στά ὁποῖα ἦταν δυνατόν νά ἐκδηλωθεῖ ἄμεση διάσταση μεταξύ ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος καί Κυβερνήσεως, μποροῦν νά ἀναφερθοῦν μιά τυχόν κομματική παρέμβαση στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις ἤ τήν Δικαιοσύνη καί, κυρίως ἡ ἀμφισβήτηση παγίων θεσμῶν τοῦ πολιτεύματος, τήν ὁποία ἦταν ἐνδεχόμενο νά ἐπιχειρήσει ἡ Κυβέρνηση, εἴτε παραβιάζοντας τό Σύνταγμα εἴτε θέτοντας σέ λειτουργία τήν διαδικασία ἀναθεωρήσεως τοῦ καστατατικοῦ χάρτη, ὅπως εἶχε προεκλογικά ἐξαγγείλει τό ΠΑΣΟΚ.

Κατά τήν 12μηνη ἐνάσκηση τῆς ἐξουσίας, ἡ Κυβέρνηση δέν ἔδειξε ἀνάλογες προθέσεις ἤ τουλάχιστον δέν ἐπέμεινε στήν ὑλοποίησή τους, ὁσάκις εἶχε δεδομένη τήν ἀντίθεση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Μάλιστα, πράσφατα, ὁ κ. Παπανδρέου ἀναθεώρησε τήν ἐξαγγελία του περί τροποποιήσεως τοῦ Συντάγματος, δηλώνοντας ἀφ' ἑνός ὅτι ἡ προβλεπόμενη διαδικασία εἶναι μακροχρόνια καί ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ ἰσχύων καταστατικός χάρτης δέν ἀποτελεῖ ἐμπόδιο στήν ἐφαρμογή τοῦ σοσιαλιστικοῦ προγράμματος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ προσαρμογή τοῦ ΠΑΣΟΚ σέ «ρεαλιστικότερες» θέσεις στά ζωτικά θέματα τῆς «ἐσωτερικῆς καί τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἀσφαλῶς ἀπέτρεψε μέχρι σήμερα μιά ρήξη μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ. Ὑπάρχει, ὅμως, πληθώρα ἄλλων ἐπιμέρους καί δευτερευόντων θεμάτων στόν τομέα τῆς ἀποκλειστικῆς εὐθύνης τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ὅπου ἐνδεχομένως ἐπισημαίνεται ἀσυμφωνία, χωρίς ὅμως νά ἐξελίσσεται σέ διάσταση.

3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ συνεργασία, στό Προεδρικό Μέγαρο, τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλο καί Πολιτισμοῦ, Μ. Μερκούρη.

Ἀντικείμενο τῆς συνεργασίας ἦταν θέματα τοῦ ἀποδήμου ἑλληνισμοῦ, μέ μεγάλα τμήματα τοῦ ὁποίου εἶχε ἐπικοινωνήσει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κατά τίς πρόσφατες ἐπισκέψεις του στήν Αὐστραλία καί τόν Καναδᾶ.

Σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρεται ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε τή μεγάλη σημασία πού ἔχει γιά ὁλόκληρο τό ἔθνος ἡ ὁμογένεια καί ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη νά διατηρηθοῦν καί νά ἐνισχυθοῦν οἱ πολλαπλοί δεσμοί πού τή συνδέουν μέ τήν πατρίδα.

4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ἀνακοινώνεται στόν τύπο ὅτι ὁ ἀρχηγός τῆς ΝΔ πρόκειται νά ὑποβληθεῖ σέ ἐπείγουσα ἐγχείριση καρδιᾶς στό Λονδίνο. Κατά τό διάστημα τῆς ἀπουσίας του θά τόν ἀναπληρώσει ὁ κοινοβουλευτικός ἐκπρόσωπος τοῦ κόμματος, Κ. Παπακωνσταντίνου.

Ἐκπρόσωπος τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας δήλωσε ὅτι ὁ Ε. Ἀβέρωφ ἐπικοινώνησε τηλεφωνικῶς μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν ἐνημέρωσε γιά τήν κατάστασή του. Ὁ Κ. Καραμανλῆς τοῦ εὐχήθηκε πλήρη ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας του.

Τό θέμα τῆς ἀσθενείας τοῦ Ε. Ἀβέρωφ ἔλαβε ἰδιαίτερες διαστάσεις ἀπό μερίδα τοῦ τύπου καί συνδέθηκε μέ ἐνδεχόμενη διαδοχή του στήν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Στή φημολογία, πού ἀποδοκιμάστηκε ἀπό τούς κοινοβουλευτικούς ἐκπροσώπους τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκη καί Κ. Στεφανόπουλο, ἀναμείχθηκε καί τό ὄνομα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ δημοσιεύματα, δέχτηκε τούς Κ. Παπακωνσταντίνου, Κ. Στεφανόπουλο, Κ. Μητσοτάκη καί Ι. Μπούτο, «στούς ὁποίους ἔκανε συστάσεις νά μήν τεθεῖ ζήτημα ἡγεσίας στή ΝΔ καί νά ἀποφευχθεῖ κάθε ἐκδήλωση πού θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει στή διάσπασή της».

5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ἡ Κυβέρνηση ματαιώνει νατοϊκή ἄσκηση στό

βορειοελλαδικό χῶρο, μετά τήν ἄρνηση τῆς Συμμαχίας νά συμπεριλάβει τή Λῆμνο στό σχεδιασμό τῆς ἀσκήσεως. Ἀκόμη, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος δηλώνει ὅτι ἡ στάση τοῦ ΝΑΤΟ θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει στή δημιουργία προηγούμενου, πού θά ἀπέβαινε σέ βάρος τῶν συμφερόντων τῆς χώρας. Ἀπό τήν πλευρά της, ἡ ἀξιωματική ἀντιπολίτευση ἐπικρίνει τήν Κυβέρνηση ὄχι γιά τή ματαίωση, καθ' ἑαυτή, τῆς ἀσκήσεως, ἀλλά γιά τό σύνολο τοῦ χειρισμοῦ τοῦ θέματος: παρατηρεῖ, εἰδικότερα, ὅτι ἡ ματαίωση τῆς ἀσκήσεως τήν τελευταία στιγμή βλάπτει τήν εἰκόνα τῆς χώρας.

Σχετικά, σημείωμα τοῦ πρέσβη Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Τό βράδυ τῆς 5ης Νοεμβρίου 1982 μοῦ τηλεφώνησε ὁ κ. Δροσογιάννης, κατ' ἐντολήν τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, γιά νά ἐνημερώσω τόν κ. πρόεδρο ὅτι τό Ὑπουργικό Συμβούλιο μόλις εἶχε ἀποφασίσει νά ἀποσυρθεῖ ἡ Ἑλλάς ἀπό τήν ἄσκηση τοῦ ΝΑΤΟ ΑΡΕΧ 82. Ἡ ἀπόφαση αὐτή, εἶπε ὁ κ. Δροσογιάννης, πού ἦταν ὁριστική καί ἀμετάκλητη, ὀφείλετο στήν ἄρνηση τοῦ ΝΑΤΟ νά θεωρήσει τή Λῆμνο, κατά τήν ἄσκηση, ὡς χῶρο καταληφθέντα ἀπό τόν ἐχθρό καί ὡς στόχο βομβαρδισμοῦ ἀπό τήν ἀεροπορία. Ἐπί τοῦ θέματος θά ἐνημερώνοντο τήν ἐπομένη οἱ πρέσβεις καί οἱ στρατιωτικοί ἀκόλουθοι τοῦ ΝΑΤΟ. Ὁ κ. Δροσογιάννης κατέληξε ὅτι ἦταν στή διάθεση τοῦ κ. προέδρου, γιά πληρέστερα στοιχεῖα, καί παρεκάλεσε νά γίνει ἡ ἐνημέρωση τοῦ κ. προέδρου τό ταχύτερο δυνατό, γιατί τήν ἐπομένη ἡ Κυβέρνηση θά ἔκανε ἀνακοινώσεις στόν τύπο.

»Ἐνημέρωσα ἀμέσως τόν κ. πρόεδρο, ὁ ὁποῖος τό πρωί τοῦ Σαββάτου ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς μέ τόν κ. Δροσογιάννη.

»Τό ἴδιο πρωί ἐτηλεφώνησα στόν κ. πρωθυπουργό κατ' ἐντολήν του κ. προέδρου καί τοῦ ἀνεκοίνωσα τά ἑξῆς:

»Ὁ κ. πρόεδρος θεωρεῖ τό θέμα σοβαρότατο καί λυπᾶται, διότι ἐπί τέτοιου θέματος ἐνημερώθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπί ληφθείσης ἤδη ἀποφάσεως. Ὁ κ. πρόεδρος θεωρεῖ τήν ἀπόφαση βιαστική καί τραβηγμένη καί τόν χειρισμό λανθασμένο. Θά ἔπρεπε νά εἶχε γίνει ἐπαφή μέ τό ΝΑΤΟ καί στό πολιτικό ἐπίπεδο — πέραν τοῦ στρατιωτικοῦ — καί νά εἶχε ζητηθεῖ ἀπό τόν κ. Λούνς νά παρέμβει καί νά δώσει πάντως ἐξηγήσεις. Τέλος, ὁ κ. πρόεδρος πιστεύει ὅτι θά ἦταν μεγάλο λάθος νά δημιουργήσει ἡ Κυβέρνηση τήν ἐντύπωση ὅτι τό ΝΑΤΟ θέτει ὑπό ἀμφισβήτηση τήν κυριαρχία μας ἐπί τῆς Λήμνου, ἀφοῦ οὔτε ἡ Τουρκία τήν ἀμφισβητεῖ.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός ἐπανέλαβε τίς πληροφορίες πού μᾶς εἶχε δώσει ὁ κ. Δροσογιάννης, προσθέτοντας ὅτι ἡ Κυβέρνηση εἶχε θέσει ἐγκαίρως τό θέμα στήν Συμμαχία, μέσῃμα της, τό ὁποῖο τό ΝΑΤΟ εἶπε ὅτι χάθηκε καί τελικά ὁ ναύαρχος Κρόου εἶπε ὅτι ἔχει ἐντολή, ἄνωθεν, νά μήν δεχθεῖ θέμα Λήμνου. Γιά τόν Λούνς μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ὁ χειρότερος ἀπό ὅλους. Τό θέμα θά ἔθετε ὁ ἴδιος προσωπικά στήν DPC στίς 2 Δεκεμβρίου, ὄχι πάντως μέ πρόθεση ἐνημερώσεως, ἀλλά διευκρινήσεως, ἅπαξ διά παντός, τοῦ ζητήματος Λήμνου. Συμφώνησε ὅτι τό θέμα εἶναι πολύ σοβαρό καί ὅτι δέν πρέπει νά δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι τό ΝΑΤΟ ἀμφισβητεῖ τά κυριαρχικά μας δικαιώματα στήν Λῆμνο. Γι' αὐτό ἡ ἀνακοίνωση τῆς Κυβερνήσεως θά ἦταν πολύ προσεκτική. Φοβᾶται ὅμως ἐνδεχόμενες διαρροές ἀπό τό ὑπουργεῖο Ἀμύνης καί Ἐξωτερικῶν.

»Μοῦ εἶπε, τέλος, ὅτι ὁ κ. Δροσογιάννης θά ἐπικοινωνοῦσε μαζί μου, ἐντός τῆς πρωίας, γιά νά μᾶς δώσει τά σχετικά κείμενα, τά ὁποῖα καί μοῦ παρέδωσε ὁ κ. Δροσογιάννης»[69].

11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μόλις πληροφορήθηκε τό θάνατο τοῦ προέδρου Λεονίντ Μπρέζνιεφ, ἀπέστειλε στόν Α' ἀντιπρόεδρο τοῦ Προεδρείου τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιέτ τῆς ΕΣΣΔ, Β. Κουζνέτσωφ, συλλυπητήριο τηλεγράφημα.

Στίς 15 Νοεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά μεταβεῖ στή σοβιετική πρεσβεία καί θά γράψει στό βιβλίο συλλυπητηρίων:

«Ὁ Λεονίντ Μπρέζνιεφ ἔβαλε τή σφραγίδα τῆς ἰσχυρῆς προσωπικότητος ὄχι μόνον στήν ζωή τοῦ ἔθνους του ἀλλά καί στήν ζωή ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Καί ἡ σφραγίδα αὐτή ὑπῆρξε ἀσφαλῶς καλή. Γι' αὐτό καί ἐκφράζω τήν εἰλικρινῆ μου θλίψη γιά τόν θάνατό του».

12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ πρωθυπουργοῦ ἀπό αἰφνίδια ἐπίσκεψη στήν Ἀλεξανδρούπολη, τό Διδυμότειχο καί τή Λῆμνο, ὁπότε ἀναφέρθηκε σέ ὑπαρκτό ἔθνικό κίνδυνο ἀπό τήν πλευρά τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία ἐνέμενε σέ διεκδικήσεις σέ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ χώρου. Ὁ Α. Παπανδρέου ἐπέλεξε νά προσδώσει ἔντονα ἀντιαμερικανικό καί ἀντινατοϊκό τόνο στήν περιοδεία του — τόν ὁποῖο ἀναπαρήγαγε καί ὁ συμπολιτευόμενος τύπος, πού ἔκαμε λόγο γιά ἐμμονή στήν προάσπιση τῶν ἑλληνικῶν δικαιωμάτων «γιά πρώτη φορά». Παράλληλα, ἡ ἀξιωματική ἀντιπολίτευση, μέ ἀνακοίνωσή της, κατηγόρησε τήν Κυβέρνηση γιά «ἀνευθυνότητα», ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ Τουρκία ἀμφισβητοῦσε τό δικαίωμα τῆς Ἑλλάδος νά ὀχυρώσει τήν Λῆμνο καί ὄχι τήν ἴδια τήν ἑλληνική κυριαρχία ἐπί τοῦ νησιοῦ. Παράγοντες τῆς ΝΔ, ἀκόμη, ὑπενθύμισαν ὅτι οἱ Κυβερνήσεις Καραμανλῆ εἶχαν ὀχυρώσει καί τό Αἰγαῖο καί τό συγκεκριμένο νησί. Ἀπό τήν πλευρά του, τό ΚΚΕ ἐπικρότησε τή ματαίωση τῆς ἀσκήσεως καί ζήτησε τήν πλήρη ἀποχώρηση τῆς χώρας ἀπό τό ΝΑΤΟ. Ὁ Τοῦρκος, τέλος, ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, σέ συνέντευξη τύπου, διατύπωσε ἐπιφυλάξεις γιά τίς προοπτικές τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ διαλόγου καί κατήγγειλε τίς ἑλληνικές

ἐνέργειες ὡς πλῆγμα κατά τοῦ «μορατόριουμ».

Στή συνάντηση Κ. Καραμανλῆ - Α. Παπανδρέου συζητήθηκε τό κρίσιμο ζήτημα τῶν σχέσεων Ἑλλάδος-Συμμαχίας:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τόν πρωθυπουργό στό Προεδρικό Μέγαρο, παρουσία τῶν κ.κ. Γ. Καψῆ, Π. Μολυβιάτη καί Χρ. Μαχαιρίτσα.

»Ἀντικείμενο τῆς συζητήσεως αὐτῆς ἦταν ἡ ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως νά ματαιωθεῖ ἡ ἄσκηση APEX EXPRESS '82 καί, γενικότερα, οἱ σχέσεις μέ τό ΝΑΤΟ καί τίς ΗΠΑ.

»Ἀρχομένης τῆς συζητήσεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε στόν πρωθυπουργό ὅτι φαίνεται νά τόν γοητεύει τό ἐπικινδύνως ζεῖν καί, ἐν συνεχεία, ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία του γιά τόν χειρισμό τοῦ θέματος τῆς Λήμνου, τόν ὁποῖο χαρακτήρισε ἀτυχῆ καί ἐπικίνδυνο.

»Ἐν συνεχεία, ὁ πρωθυπουργός καί, ἰδίως, ὁ κύριος Καψῆς ἀνέπτυξαν τό ἱστορικό τῆς ὑποθέσεως καί ὑπεστήριξαν ὅτι προῆλθαν στήν ἀπόφαση αὐτή γιά νά μήν δημιουργηθεῖ προηγούμενο πού θά ἐνισχύσει τίς ἀπόψεις τῆς Τουρκίας γιά τόν ἐπιχειρησιακό ἔλεγχο τοῦ Αἰγαίου. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρετήρησε εἰς αὐτά ὅτι τό θέμα τῆς Λήμνου εἶναι παλαιό καί ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τοῦ γενικοτέρου προβλήματος τοῦ ἐπιχειρησιακοῦ ἐλέγχου τοῦ Αἰγαίου πού ἐκκρεμεῖ, ὡς γνωστόν, στό ΝΑΤΟ. Συνεπῶς, ἤ θά ἔπρεπε νά μήν ἐγείρουν τό θέμα αὐτό, ὅπως ἐγένετο καί εἰς τό παρελθόν, ἤ νά ματαιώσουν τήν ἄσκηση ἀπό τόν Ἰούλιο πού εἶχε σχεδιασθεῖ.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἐν συνεχείᾳ, εἶπε ὅτι σκοπός τῆς ἀσκήσεως ἦταν ἀποκλειστικά ἡ ἐνίσχυση τῆς ἀμύνης τῆς Ἑλλάδος, ὁ χειρισμός τοῦ θέματος θά ἔπρεπε νά ἦταν διαφορετικός, οὕτως ὥστε νά μή δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση εἰς μέν τούς συμμάχους ὅτι ἀποκρούομε τήν βοήθειά τους, εἰς δέν τήν ἑλληνική κοινή γνώμη ὅτι ἡ Συμμαχία ἀμφισβητεῖ τήν κυριαρχία μας ἐπί τῆς Λήμνου — πρᾶγμα πού βέβαια δέν συμβαίνει. Ἀναζωπυρώθηκε ἔτσι τό ἀντινατοϊκό καί ἀντιδυτικό πνεῦμα στήν Ἑλλάδα, σέ μιά ἐποχή πού παραμένουν ἄλυτα τά προβλήματά μας μέ τήν Τουρκία, ἡ ὁποία μπορεῖ νά μᾶς δημιουργήσει, εἴτε μόνη, εἴτε ὑποκινούμενη ἀπό ἄλλους, κρίσιμες καταστάσεις καί τραγικά διλήμματα.

»Ἡ ἐξωτερική μας πολιτική, γενικά, καί οἱ σχέσεις μας μέ τήν Δύση, εἰδικότερα, προσδιορίζονται ὄχι ἀπό συναισθηματικές παρορμήσεις, ἀλλά ἀπό τήν γεωπολιτική μας θέση καί τήν τουρκική ἀπειλή. Ἡ ἀπειλή ἀπό βορρᾶ μπορεῖ νά μήν εἶναι ὁρατή σήμερα, ἀλλά κανείς δέν ξέρει τί μπορεῖ νά συμβεῖ σέ πέντε ἤ δέκα χρόνια. Ἡ ἀσφάλεια, ἡ ἀκεραιότης καί ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος μποροῦν νά κατοχυρωθοῦν μόνο μέσα στά πλαίσια τῆς Δύσεως καί μέ τήν ὑποστήριξη καί βοήθειά της. Γιατί, γιά μέν τόν Τρίτο Κόσμο, εἶναι ἀστεῖο καί νά μιλᾶμε ἀκόμα. Γιά δέ τό ἀνατολικό μπλόκ, εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Ρωσία ἀποδίδει στήν Τουρκία μεγαλύτερη σημασία ἀπ' ὅ,τι ἡ Δύση. Γιατί ἡ Τουρκία πρῶτον, ἐλέγχει τά Δαρδανέλλια, δεύτερον, προσφέρει στήν Δύση τήν δυνατότητα νά ἀνοίξει μέτωπο στά πλευρά τῆς Ρωσίας καί τρίτον, καλύπτει τήν πρόσβαση τῆς Ρωσίας πρός τήν Μέση Ἀνατολή. Ἡ Ρωσία θά ἔκανε τά πάντα γιά νά ἐξασφαλίσει καί τήν οὐδετερότητα ἀκόμη τῆς Τουρκίας.

»Ἄν ἡ Ἑλλάδα ἔφευγε ἀπό τό ΝΑΤΟ, ἔδιωχνε τίς ἀμερικανικές βάσεις καί ἔκοβε τούς δεσμούς της μέ τή Δύση, θά πολλαπλασίαζε τήν ἐναντίον της ἀπειλή τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία θά μονοπωλοῦσε τήν ἀλληλεγγύη, τό ὁπλοστάσιο καί τά χρήματα τῆς Δύσεως, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς δέν θά εὕρισκε στηρίγματα στήν Ἀνατολή. Τό δράμα, συνεπῶς τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένη νά ἀντιμετωπίσει τήν διένεξή της μέ τήν Τουρκία μέσα στήν ἴδια Συμμαχία, ὅπου οἱ φίλοι εἶναι κοινοί καί γιά τίς δύο χῶρες. Ἄν βέβαια ἡ Τουρκία ἀνῆκε σέ μία Συμμαχία καί ἡ Ἑλλάς σέ ἄλλη, τά πράγματα θά ἦταν πολύ ἁπλούστερα. Ἀφοῦ ὅμως ἡ ἀνάγκη, ἡ πραγματικότης καί τό συμφέρον μας μᾶς ἐπιβάλλουν νά εἴμαστε καί νά παραμείνουμε μέσα στήν ἴδια Συμμαχία μέ τήν Τουρκία, οἱ χειρισμοί μας πρέπει νά εἶναι πολύ λεπτοί καί πολύ προσεκτικοί. Εἶναι, πράγματι, μιά δύσκολη πολιτική, μιά δύσκολη διπλωματία, ἀλλά εἶναι ἡ μόνη πού μᾶς ἐπιτρέπει ἡ ρεαλιστική ἐκτίμηση τῆς γεωπολιτικῆς μας θέσεως.

.....

»Γι' αὐτό καί παράλληλα μέ τόν διάλογο μέ τήν Τουρκία θά πρέπει νά ρυθμίσουμε τίς ἐκκρεμότητές μας μέ τήν Δύση, δηλαδή ΝΑΤΟ, ΕΟΚ καί βάσεις καί νά ἀποκαταστήσουμε σχέσεις ἐμπιστοσύνης μέ τούς μόνους ἑταίρους ἤ συμμάχους πού μποροῦμε νά ἔχουμε. Γιατί δέν εἶναι βέβαια μόνο ἡ Τουρκία πού μπορεῖ νά δημιουργήσει προβλήματα. Ἄν π.χ., ἡ Ἀμερική, εἴτε γιατί διώξαμε τίς βάσεις, εἴτε γιά ἄλλους λόγους, δώσει 200 ἤ 300 ἀεροπλάνα στήν Τουρκία, πῶς θά ἀντιμετωπίσει ἡ Κυβέρνηση, ἀλλά καί ἡ χώρα, τήν ἀπειλή αὐτή; Ἡ Ἑλλάς θά πρέπει εἴτε νά ὑποκύψει στήν τουρκική ὑπεροπλία, εἴτε νά αἱμορραγήσει οἰκονομικά γιά νά διατηρήσει τήν ἰσοπλία.

»Εἰδικότερα γιά τίς βάσεις, εἶναι φανερό ὅτι οἱ προτάσεις πού ὑποβάλαμε δέν μπορεῖ νά γίνουν δεκτές ἀπό τούς Ἀμερικανούς. Ζητᾶμε οὐσιαστικά συμμαχία μέ τήν Ἀμερική, πρᾶγμα τό ὁποῖον οἱ Ἀμερικανοί δέν ἔχουν κάνει οὔτε μέ τό Ἰσραήλ. Οὔτε τά οἰκονομικά ἀνταλλάγματα μπορεῖ ποτέ νά γίνουν ἀποδεκτά. Βέβαια, αὐτά μπορεῖ νά εἶναι ἁπλῶς μιά ἐναρκτήριος διαπραγματευτική θέση, ἀλλά ἡ θέση αὐτή, ἅπαξ ληφθεῖσα, εἶναι δύσκολο νά ἐγκαταλειφθεῖ χωρίς μείωση γιά τήν Κυβέρνηση.

»Αὐτά ὅλα δέν σημαίνουν βέβαια ὅτι βρισκόμαστε σέ κατάσταση ἀδυναμίας, πού μᾶς ὑποχρεώνει νά κάνουμε παραχωρήσεις εἰς βάρος τῶν συμφερόντων καί τῆς ἀξιοπρεπείας μας. Καί οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας εἶναι ἰσχυρότατες καί ἀξιόμαχες καί ὁ γεωγραφικός μας χῶρος εἶναι μεγάλης στρατηγικῆς ἀξίας. Μποροῦμε, συνεπῶς, καί τά συμφέροντά μας νά προστατεύσουμε καί τήν ἀξιοπρέπειά μας νά διαφυλάξουμε. Ἀλλά, ὅπως δέν θέλουμε νά προκαλούμεθα, ἔτσι καί ἐμεῖς δέν πρέπει νά προκαλοῦμε. Καί ὅπως δέν θέλουμε νά ὑφιστάμεθα πιέσεις, ἔτσι καί δέν πρέπει νά πιέζουμε ἐκεῖ τουλάχιστον πού δέν ἔχουμε τήν ἀντικειμενική δυνατότητα νά τό κάνουμε.

»Κατά τήν διάρκεια τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως, ἀλλά καί καταλήγοντας, ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέθεσε, ἐπανειλημμένα, τούς στόχους πού ἐπιδιώκουμε στίς διαπραγματεύσεις γιά τό ΝΑΤΟ καί τίς βάσεις. Ὁ κύριος πρόεδρος καί ὁ κύριος πρωθυπουργός ἔμειναν σύμφωνοι ὅτι οἱ στόχοι μας δέν εἶναι οὔτε ἡ ἔξοδος ἀπό τό ΝΑΤΟ, οὔτε ἡ ἀπομάκρυνση τῶν βάσεων, τουλάχιστον, ὡς πρός τίς τελευταῖες, στήν

φάση αὐτή. Οἱ χειρισμοί μας, ἑπομένως, στά θέματα αὐτά πρέπει νά εἶναι προσαρμοσμένοι πρός αὐτούς τούς στόχους.

»Ὁ πρωθυπουργός συμφώνησε, ἐπίσης, μέ ὑπόδειξη τοῦ κύριου προέδρου ὅτι θά πρέπει νά κοπάσει ὁ θόρυβος γύρω ἀπό τήν ματαιωθεῖσα ἄσκηση τοῦ ΝΑΤΟ καί ὅτι, ἄν τελικά μεταβεῖ ὁ ἴδιος στήν Σύνοδο τοῦ ΝΑΤΟ τοῦ Δεκεμβρίου, θά πρέπει, χωρίς βέβαια νά εἶναι ἀπολογητικός, νά ἐνημερώσει ἁπλῶς τό Συμβούλιο γιά τίς ἑλληνικές θέσεις στό θέμα τῆς Λήμνου, χωρίς νά ἐπιδιώξει λήψη ἀποφάσεων. Γιατί, ἄν τό ἐπιδιώξει, θά συναντήσει τήν ἄρνηση τῆς Συμμαχίας νά λύσει νομική διαφορά μας μέ τήν Τουρκία καί θά ἀντιμετωπίσει, ἀσφαλῶς, τό βέτο τῆς Τουρκίας. Καί τό χειρότερο, μπορεῖ νά ἀντιμετωπίσει τόν κίνδυνο νά θέσει ἡ Τουρκία τό θέμα τῆς ἀποστρατικοποιήσεως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου.

»Τό συμπέρασμα ἀπό τήν συζήτηση εἶναι ὅτι ὁ κύριος πρωθυπουργός συμφώνησε μέ τήν διαπίστωση τοῦ κυρίου προέδρου ὅτι δέν συμφέρει στήν Ἑλλάδα οὔτε ἀπό τό ΝΑΤΟ νά φύγει, οὔτε τίς ἀμερικανικές βάσεις νά ἀπομακρύνει καί, συνεπῶς, οἱ σχετικοί χειρισμοί πρέπει νά γίνουν μέσα στά πλαίσια αὐτῶν τῶν διαπιστώσεων.

»Παρά ταῦτα, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέν καθησύχασε καί διότι ἔχει πολλά προηγούμενα ἀσυνεπείας τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀλλά καί διότι, ὅπως μοῦ εἶπε, εἶχε τόν φόβο ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου μέ τήν συμπεριφορά του αὐτή ἐπιδιώκει, ἄν ὄχι τήν ρήξη, πάντως τήν ἀποδυνάμωση τῶν σχέσεών μας μέ τήν Δύση»[70].

13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό γενικό γραμματέα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, καθηγητή Γ. Μυλωνᾶ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τήν πορεία τῶν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν προγραμμάτων καί εἰδικότερα αὐτοῦ γιά τή συντήρηση καί ἀναστήλωση τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως.

Τό πρόγραμμα αὐτό, πού ἐκπονήθηκε πρό τριετίας μέ πρωτοβουλία τοῦ Κ.Καραμανλῆ ὡς πρωθυπουργοῦ, εἶχε προικοδοτηθεῖ, μέ φορέα τήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία, μέ ποσό 150 ἑκατ. δρχ. Τό ποσό αὐτό ἔχει ἤδη ἀπορροφηθεῖ, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀπαιτοῦνται πρόσθετες πιστώσεις γιά τήν ἀπρόσκοπτη συνέχιση τῶν ἐργασιῶν.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνακοίνωσε στόν Γ. Μυλωνᾶ ὅτι, κατόπιν συστάσεώς του, ἐγκρίθηκε ἀπό τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας νέα πίστωση 150 ἑκατ. δρχ. Τοῦ ἀνακοίνωσε ἐπίσης ὅτι ἔχει ἐγγραφεῖ στόν προϋπολογισμό δημοσίων ἐπενδύσεων ποσό 60 ἑκατ. δρχ. γιά τή συνέχιση τῶν προγραμμάτων ἀνασκαφῶν Μακεδονίας καί Θράκης.

19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε στή Μόσχα, ὅπου εἶχε μεταβεῖ γιά νά παραστεῖ στήν κηδεία τοῦ Λ. Μπρέζνιεφ:

«Στίς 19 Νοεμβρίου δέχθηκα τόν πρωθυπουργό κ. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος μέ ἐνημέρωσε γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε στή Μόσχα.

»Ὁ πρωθυπουργός, διότι διεπίστωσε μία ψυχρότητα στή στάση μου, μοῦ εἶπε ὅτι μέ βρίσκει βαρύθυμο. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι πράγματι εἶμαι βαρύθυμος, γιατί ἀνησυχῶ γιά τό μέλλον. Φοβοῦμαι, τοῦ εἶπα, ὅτι ἡ πολιτική σας μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ περιπέτειες. Γνωρίζετε ὅτι ἔχω εὐθύνες γιά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου καί συνεπῶς μοῦ εἶναι δύσκολο νά συμμερίζομαι τίς εὐθύνες γι' αὐτή τήν πολιτική. Ἕως τώρα διαφωνοῦσα, ὅπως γνωρίζετε, σέ πολλά σημεῖα τῆς πολιτικῆς σας. Περιοριζόμουν ὅμως σέ συστάσεις, γιατί ἀνεγνώριζα τά ἐλαφρυντικά σας. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί ὑπεστήριζα, ἰδίως στούς ξένους, αὐτήν τήν πολιτική. Καί εἶναι μέν ἀλήθεια ὅτι υἱοθετεῖτε, κατ' ἀρχήν, τίς συστάσεις καί τίς ἐκτιμήσεις μου, ἀλλά στήν πράξη, πολλές φορές κάμετε τά ἀντίθετα τόσο στήν ἐξωτερική, ὅσο καί στήν ἐσωτερική πολιτική σας.

»Στό σημεῖο αὐτό ὁ πρωθυπουργός ἔγινε κατηφής καί ἀνήσυχος.

»Συνεχίζοντας τοῦ εἶπα ὅτι δέν πρέπει νά λησμονεῖ ὅτι, ὡς ὁ ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος, ἔχω εὐθύνες, ὄχι μόνο γιά τήν πιστή ἐφαρμογή τοῦ Συντάγματος, ἀλλά γενικότερα γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος· καί αὐτό δέν λειτουργεῖ καλά μέ τό κλίμα πού δημιουργεῖτε, τόσο στό ἐσωτερικό, ὅσο καί στίς διεθνεῖς μας σχέσεις.

»Σέ παρατήρησή του, ὅτι δέν ἀφίσταται ἀπό τήν γενική γραμμή τῆς πολιτικῆς, πού εἴχαμε ἀπαρχῆς συμφωνήσει, τοῦ εἶπα ὅτι μπορεῖ αὐτό νά εἶναι σωστό, ἀλλά ὅτι μέ τούς χειρισμούς πού κάνει, ἡ πολιτική αὐτή, ἔστω καί ἀθέλητα, ὑπονομεύεται. Καί τοῦ ἔφερα πολλά παραδείγματα, μεταξύ τῶν ὁποίων τό θέμα τῆς Λήμνου καί τοῦ τρόπου τῆς ματαιώσεως τῆς συμμαχικῆς ἀσκήσεως καί ἰδίως τῆς διαφοροποιήσεώς μας στά θέματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ ΝΑΤΟ καί τῆς ΕΟΚ.

»Μέ τά δεδομένα αὐτά, τοῦ εἶπα, δέν μπορῶ νά ἀφήνω, ὅπως ἔκαμα ἕως τώρα, νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι συμφωνῶ μέ τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεώς σας. Καί νομίζω ὅτι θά ἦταν σωστό, ἀπό δῶ καί πέρα, νά ἀσκεῖ ὁ καθένας τά καθήκοντά του στό πλαίσιο τῶν ἁρμοδιοτήτων πού τοῦ ὁρίζει τό Σύνταγμα· καί προσέθεσα ὅτι, ἄν ἔρθουμε σέ σύγκρουση, δέν εἶναι ἀνάγκη νά μαλώσουμε. Θά λύσουμε τήν διαφορά μας, κατά τόν δημοκρατικότερο τρόπο, παραπέμποντάς την στόν λαό.

»Ὁ πρωθυπουργός ἔδειξε θορυβημένος ἀπό τήν δήλωσή μου αὐτή καί μοῦ εἶπε: "Πρός Θεοῦ, δέν πρόκειται ποτέ νά φθάσουμε ἐκεῖ. Ἐπιθυμία μου εἶναι, ἀλλά καί συμφέρον τοῦ τόπου, νά μοιραζόμαστε τίς εὐθύνες". Καί ἐν συνεχείᾳ μέ ρώτησε: "Τί νομίζε-

τε ὅτι πρέπει νά κάνω γιά νά μήν διαταραχθεῖ ἡ ὁμαλή συνεργασία μας";

»Δυό πράγματα, τοῦ εἶπα: Πρῶτον, νά θέσετε φραγμό στόν ἔντονο κομματισμό, πού χαρακτηρίζει τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεως καί ὁδηγεῖ τόν λαό σέ διχασμό· καί, δεύτερον, νά τελειώνετε τίς ἐκκρεμότητες πού ἔχουμε μέ τήν Δύση, γιά νά ἔχουμε τήν συμπαράστασή της στήν διένεξή μας μέ τήν Τουρκία. Καί τοῦ ἔκαμα τήν σύσταση νά ἀποφύγει ὄξυνση τῶν σχέσεών μας μέ τούς συμμάχους καί συνεταίρους μας, τώρα πού θά τούς συναντήσει στίς Βρυξέλλες καί τήν Κοπεγχάγη. Γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, δέν εἶναι σωστή πολιτική νά προσπαθήσουμε νά γίνουμε εὐχάριστοι στήν Ρωσία, ἀπό τήν ὁποία δέν περιμένουμε τίποτα καί νά δυσαρεστοῦμε τήν Δύση, ἀπό τήν ὁποία περιμένουμε σχεδόν τά πάντα.

»Ὁ πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι ἐκτιμᾶ τίς συστάσεις μου καί θά τίς ἔχει ὑπ' ὄψη του στήν διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς του»[71].

22-29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς πραγματοποιεῖ ἀνεπίσημη ἐπίσκεψη στό Παρίσι, ἀνταποκρινόμενος σέ πρόσκληση τοῦ Ἀμάντου Μαχτάρ Μ' Μπόου, γενικοῦ διευθυντῆ τῆς Οὐνέσκο, νά ὁμιλήσει ἐνώπιον εἰδικῆς συνεδριάσεως κατά τή διάρκεια τῆς ἔκτακτης Διασκέψεως τῆς Ὀργανώσεως.

Ἐνόψει τῆς μεταβάσεώς του στή γαλλική πρωτεύουσα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραχώρησε συνέντευξη στό τηλεοπτικό δίκτυο «Antenne 2»:

— Πῶς αἰσθάνεστε, κύριε πρόεδρε, τώρα πού κατευθύνεστε πρός τό Παρίσι;

«Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερα εὐτυχής πού θά ἐπισκεφθῶ τή Γαλλία. Πρῶτον, γιατί θά ἐπισκεφθῶ μιά χώρα, μέ τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς συνδέεται μέ πολλαπλούς παραδοσιακούς δεσμούς. Καί, δεύτερον, διότι στήν Γαλλία ἔχω τό αἴσθημα ὅτι βρίσκομαι στόν τόπο μου. Διότι, ὅπως γνωρίζετε, φιλοξενήθηκα στή Γαλλία σέ μιά μακρά καί δύσκολη περίοδο τῆς ζωῆς μου».

— Μέ ποιούς θά συναντηθεῖτε κατά τήν παραμονή σας στό Παρίσι;

«Στή Γαλλία ἔχω πολλούς φίλους, πολιτικούς καί διανοούμενους, μέ τούς ὁποίους εἶναι φυσικό νά θέλω νά συναντηθῶ. Πρῶτ' ἀπό ὅλους, ὅμως, θά συναντήσω τόν πρόεδρο κ. Μιττεράν, τόν ὁποῖο γνωρίζω ἀπό μακροῦ χρόνου, καί τόν ὁποῖο ἰδιαιτέρως ἐκτιμῶ. Εἶναι αὐτονόητο, βέβαια, ὅτι θά ἀνταλλάξουμε, κατά τή συνάντηση αὐτή, τίς ἀπόψεις μας γιά τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση καί ἰδιαιτέρως γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης».

— Συχνά στή Γαλλία σᾶς παρομοιάζουν μέ τόν Ντέ Γκώλ. Σεῖς τί νομίζετε;

«Δέν νομίζω ὅτι εἶμαι ὁ ἁρμοδιότερος νά δώσω ἀπάντηση στήν ἐρώτησή σας αὐτή. Νομίζω, ὅμως, ὅτι ὑπάρχουν ἀρκετά κοινά γνωρίσματα, τόσο στόν χαρακτήρα μας ὅσο καί στήν πολιτική μας φιλοσοφία».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔφτασε στό Παρίσι στίς 22 Νοεμβρίου καί, τό ἴδιο ἀπόγευμα, συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Φρ. Μιττεράν:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε σήμερα στό Ἐλυζέ συνάντηση διαρκείας μιᾶς ὥρας μέ τόν πρόεδρο τῆς Γαλλίας κύριο Μιττεράν.

»Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως, ὁ κύριος Μιττεράν ζήτησε νά πληροφορηθεῖ — συνεχίζοντας, ὅπως εἶπε, τήν συζήτηση πού εἶχαν οἱ δύο ἄνδρες στήν Ἀθήνα — τίς ἀπόψεις τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τήν προώθηση τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης.

»Ὁ κύριος Καραμανλῆς ἐπεσήμανε τίς δυνατότητες τῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖες εἰς πολλούς τομεῖς (πληθυσμιακό, οἰκονομικό, τεχνολογικό, πολιτιστικό) εἶναι ἰσοδύναμες ἤ ὑπέρμετρες τῶν δυνατοτήτων τῶν δύο ὑπερδυνάμεων καί ἐτόνισε ὅτι ὁ μόνος τρόπος γιά νά ἀξιοποιηθοῦν αὐτές οἱ δυνατότητες εἶναι ἡ ἕνωση τῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐρώπη, μόνο μέ τήν ἕνωσή της μπορεῖ νά λύσει τά σημερινά της προβλήματα καί νά παίξει τόν ρόλο πού τῆς ἀνήκει στόν κόσμο. Οἱ δυσκολίες πού ὑφίστανται καί προβάλλονται ὡς ἐμπόδιο γιά τήν ἕνωση θά ἔπρεπε νά ἀποτελοῦν τά κίνητρα γιά τήν πραγματοποίησή της, ἀφοῦ καμμιά εὐρωπαϊκή χώρα δέν μπορεῖ νά τά λύσει μόνη της. Ἂν, ἀντίθετα, ἡ Εὐρώπη δέν ἑνωθεῖ, εἶναι καταδικασμένη νά παρακμάσει. Καί ἔχει ἤδη μπεῖ στήν φάση τῆς παρακμῆς. Γιά νά προωθηθεῖ ἡ ἕνωση, θά πρέπει οἱ Κυβερνήσεις τῶν Δέκα νά διακηρύξουν ἐπίσημα τήν πολιτική βούλησή τους, γιά τήν ἕνωση. Ὁ κύριος Μιττεράν καί ὁ Γερμανός καγκελλάριος εἶναι ἐκεῖνοι πού θά μποροῦσαν νά πάρουν τήν σχετική πρωτοβουλία. Ἂν αὐτό γίνει, θά ἔχει λυθεῖ τό 50% τοῦ προβλήματος. Ὁ ρυθμός, ἡ μορφή καί οἱ μέθοδοι τῆς ἑνώσεως μπορεῖ νά μελετηθοῦν στήν συνέχεια. Ἂν δέν γίνουν αὐτά, θά ὑπάρξει συνεχής ὀπισθοδρόμηση τῆς ἰδέας τῆς ἑνώσεως.

»Ὁ κύριος Μιττεράν συμφώνησε ὅτι ἡ πολιτική βούληση εἶναι ἀπαραίτητη καί ὅτι χωρίς αὐτήν ἡ Εὐρώπη θά διαλυθεῖ. Πιστεύει ὅτι οἱ ἀποκλίσεις μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου διευρύνονται. Ἡ Ἀγγλία ὑποκύπτει πάλι στόν ὑπερατλαντικό πειρασμό. Ἡ Γερμανία ἐξακολουθεῖ νά ἐξαρτᾶ τήν ἀσφάλειά της ἀπό τήν Ἀμερική, καίτοι εἶναι ἀνοικτή στήν εὐρωπαϊκή ἕνωση, ὅπως καί ἡ Ἰταλία. Γενικά, ὁ Γάλλος πρόεδρος δέν ἦταν καθόλου αἰσιόδοξος γιά τήν μελλοντική πορεία τῆς Εὐρώπης.

»Στήν συνέχεια, ἐξετάσθηκαν οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν καί οἱ δύο ἄνδρες συμφώνησαν ὅτι τίς συνδέουν πολλαπλοῖ καί ἰσχυροί δεσμοί. Ὁ κύριος πρόεδρος, ἀνασκοπώντας τίς σχέσεις αὐτές, εἶπε ὅτι ἦταν στενότατες μέχρι τόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ἐξασθένησαν ὅμως μετά τόν δεύτερο πόλεμο. Ἀπό τό 1960 ὁ ἴδιος ἀναθέρμανε τίς σχέσεις αὐτές μέ τόν Ντέ Γκώλ καί τίς συνέσφιγξε ἀκόμα περισσότερο μέ τόν κύριο Ζισκάρ γτ' Ἐσταίν.

»Ὁ κύριος Μιττεράν συμφώνησε μέ τίς παρατηρήσεις αὐτές, ἐτόνισε τήν σημασία πού εἶχαν οἱ προσωπικές σχέ-

σεις του κυρίου προέδρου μέ τούς Γάλλους ήγέτας καί έξέφρασε τήν πεποίθησή του ότι θά συνεχισθοῦν οί σχέσεις αὐτές καί σήμερα. Έτόνισε ότι ὁ ἴδιος ἔχει ἰδιαίτερη ἀγάπη καί ἀδυναμία στήν Ἑλλάδα καί ἀποτελεῖ πρόθεση καί ἀπόφασή του νά συνεχίσει τήν σύσφιγξη τῶν ἑλληνογαλλικῶν σχέσεων. Αὐτό, εἶπε, δέν ἀποτελεῖ συνήθη πολιτική φιλοφρόνηση, ἀλλά σταθερή πεποίθησή του. Ὑποστηρίζει τήν πολιτική (action) τοῦ κυρίου Καραμανλῆ καί γνωρίζεται μέ τόν κύριο Παπανδρέου, ἐπομένως ὑπάρχουν ὅλες οἱ προϋποθέσεις γι' αὐτόν τόν σκοπό.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε τήν ἐκτίμησή του γιά τίς διαβεβαιώσεις αὐτές τοῦ κυρίου Μιττεράν. Ὁ κύριος Παπανδρέου, προεκλογικά, εἶχε ἀντιδυτικές θέσεις (ΕΟΚ, ΝΑΤΟ, βάσεις), σήμερα ὅμως ἀκολουθεῖ στά θέματα αὐτά μετριοπαθῆ καί ὑπεύθυνη πολιτική. Δέν μπορεῖ ὅμως ν' ἀπαγκιστρωθεῖ τελείως ἀπό τίς προεκλογικές θέσεις του, ἄν δέν ἐπιτύχει κάποια ἀνταλλάγματα. Γι' αὐτό καί παρακαλεῖ ὁ κύριος πρόεδρος τόν κύριο Μιττεράν νά βοηθήσει στά θέματα αὐτά καί, ἰδίως, στό θέμα τοῦ ἑλληνικοῦ μνημονίου πρός τήν Κοινή Ἀγορά. Ὁ κύριος Μιττεράν συμφώνησε μέ τίς παρατηρήσεις αὐτές καί δήλωσε ὅτι θεωρεῖ λογικά τά περισσότερα αἰτήματα τοῦ μνημονίου καί θά τά ὑποστηρίξει. Ὄχι ὅμως ὅλα.

»Τέλος, ὁ κύριος πρόεδρος, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ κυρίου Μιττεράν, ἀνέπτυξε λεπτομερῶς τό πλέγμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, ἀνέλυσε τά προβλήματα (Κυπριακό καί διμερῆ) πού ἔχει δημιουργήσει ἡ Τουρκία εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, ἔδωσε παραδείγματα τῆς τουρκικῆς κακοπιστίας καί κατέληξε ὅτι, παρά ταῦτα, ἡ μόνη πολιτική εἶναι ἡ ἐπανένταξη τοῦ διαλόγου μέ τήν Τουρκία. Γιατί μέ τόν διάλογο μπορεῖ νά διαγραφεῖ προοπτική λύσεως, διατηρεῖται ἤρεμο κλίμα καί ἀφαιρεῖται ἀπό τήν Τουρκία τό πρόσχημα γιά αἰθαιρεσίες. Ταυτόχρονα, πρέπει νά ἐπιδιωχθεῖ ἡ ταχεῖα ρύθμιση τῶν ἐκκρεμοτήτων μέ τή Δύση γιά νά ἔχει ἡ Ἑλλάς τήν ὑποστήριξη τῶν συμμάχων καί ἑταίρων της, ἄν μπεῖ σέ κρίση μέ τήν Τουρκία.

»Ὁ κύριος Μιττεράν συμφώνησε μέ τήν ἀνάλυση αὐτή τοῦ κυρίου προέδρου καί διαβεβαίωσε ὅτι θά βοηθήσει καί ἐκεῖνος, ὅπου μπορεῖ, πρός τήν κατεύθυνση αὐτή»[72].

Ἀμέσως μετά τή συνάντησή του μέ τόν Φρ. Μιττεράν, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Μέ τόν κ. Μιττεράν γνωριζόμαστε πολλά χρόνια καί γνωρίζει καλά ὁ ἕνας τήν σκέψη τοῦ ἄλλου. Γι' αὐτό καί ἡ συνομιλία μας ὑπῆρξε πολύ ἄνετη καί πολύ ἐγκάρδια. Κάναμε μιά ἀνασκόπηση τῆς διεθνοῦς καταστάσεως. Συζητήσαμε τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει τώρα ἡ Εὐρώπη καί κυρίως συζητήσαμε γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Ἐγώ, εἶναι γνωστό ὅτι ἐπίμονα ὑποστηρίζω τήν ἀνάγκη νά ἐπιταχύνουμε τήν ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης. Καί ὁ κ. Μιττεράν συμφωνεῖ σ' αὐτό. Μέ τήν διαφορά ὅτι ἐγώ πιστεύω ὅτι πρέπει νά ἐπιταχύνουμε τήν διαδικασία αὐτή, ἐνῶ ὁ κ. Μιττεράν πιστεύει ὅτι θά πρέπει νά τήν κάνουμε μέ βραδύτερο ρυθμό.

»Ἐν πάση περιπτώσει, πρέπει νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τήν συνομιλία πού εἶχα μέ τόν προέδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ἦταν, ὅπως εἶπα, πολύ ἐγκάρδια καί πολύ χρήσιμη. Αὐτονόητο εἶναι ὅτι ἐθίγησαν καί εἰδικά θέματα πού ἀφοροῦν τήν Ἑλλάδα».

Τήν ἐπομένη, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος συναντήθηκε μέ τόν πρώην πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν.

Στίς 24 Νοεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Ἑλληνικό Σπίτι, ὅπου τόν ὑποδέχτηκε θερμά ἡ ἑλληνική κοινότητα τῶν Παρισίων. Στήν προσφώνησή του ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητας ἀναφέρθηκε στή δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Σπιτιοῦ, καί ἐξῆρε τήν προσφορά τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή δημιουργία του.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε, σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά καλά σας λόγια. Σᾶς εὐχαριστῶ ὅμως πρό παντός γιά τήν πρωτοβουλία πού πήρατε νά διοργανώσετε τήν δεξίωση αὐτή καί μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μέ τούς Ἕλληνες πού ζοῦν στήν Γαλλία. Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά πού βρίσκομαι ἀπόψε κοντά σας καί μάλιστα στό χῶρο αὐτό, στό Ἑλληνικό δηλαδή Σπίτι, ἡ δημιουργία τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε μιά ἀπό τίς φιλοδοξίες μου.

»Ὅπως γνωρίζετε, τήν ἀπόφαση αὐτή τήν πῆρα τό 1961 καί διέθεσα τότε διακόσιες χιλιάδες δολλάρια γιά τήν πραγματοποίησή της. Δυστυχῶς, λόγω τῆς πολιτικῆς ἀνωμαλίας πού ἐπακολούθησε, δέν κατέστη δυνατό νά προωθηθεῖ τό σχέδιο αὐτό, μέ ἀποτέλεσμα, τά χρήματα πού διέθεσα νά χάσουν σχεδόν τήν ἀξία τους στήν διαδρομή τοῦ χρόνου.

»Πάντως, μέ ἱκανοποίηση διαπιστώνω ὅτι, ἔστω καί ἀργά, ἔστω καί σέ περιορισμένη ἔκταση, τό ἐθνικό αὐτό κέντρο λειτουργεῖ. Καί ὀφείλω νά συγχαρῶ ὅλους ἐκείνους πού ἐργάστηκαν γιά τόν σκοπό αὐτό. Κάλυψαν ἕνα κενό πού τό αἰσθάνθηκα καί ἐγώ ὅταν ζοῦσα στό Παρίσι, γιατί δέν εἶχα τόν τρόπο νά γνωρίσω καί νά ἐπικοινωνήσω μέ τούς συμπατριῶτες μου. Ὅπως γνωρίζετε, ἔζησα στήν πόλη αὐτή ἀναγκαστικά μιά μακρά καί δύσκολη περίοδο τῆς ζωῆς μου.

»Ζεῖτε σέ μιά χώρα, μέ τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς συνδέεται μέ πολλαπλούς δεσμούς. Δεσμούς πολιτικούς, οἰκονομικούς καί πολιτιστικούς. Σέ μιά χώρα ἀναπτυγμένη καί φιλελεύθερη, πού σᾶς προσφέρει μεγάλες δυνατότητες. Ἀξιοποιεῖστε τίς δυνατότητες αὐτές μονιασμένοι καί συνεργαζόμενοι. Εὔχομαι σέ ὅλους σας καλή τύχη».

Τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Κ. Καραμανλῆς πληροφορήθηκε τή ματαίωση, μέ πρωτοβουλία τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς, τῆς προσεχοῦς συναντήσεως τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν Ἑλλάδος-Τουρκίας, μετά τίς ἐπανειλημμένες παραβιάσεις τοῦ ἐθνικοῦ ἐναερίου χώρου ἀπό τουρκικά ἀεροσκάφη κατά τή διάρκεια τῆς ἀσκήσεως Κοράλ 82. Σχετικά, σημείωμα τοῦ πρέσβη Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Τό βράδυ τῆς 24ης Νοεμβρίου πληροφορηθήκαμε στό Παρίσι ὅτι ἔγιναν μαζικές τουρκικές παραβιάσεις τοῦ ἐναερίου χώρου καί ὅτι ἡ Κυβέρνηση σκέπτεται νά ματαιώσει

συνάντηση τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν δύο χωρῶν τῆς 9ης Δεκεμβρίου.

»Κατ' ἐντολήν τοῦ κυρίου προέδρου, τηλεφώνησα στόν κύριο Δροσογιάννη, περί τά μεσάνυχτα, καί ἐξέφρασα τήν διισφορία τοῦ κυρίου προέδρου, γιατί δέν εἶχε ἐνημερωθεῖ ἐπίσημα.

»Ὁ κύριος Δροσογιάννης μοῦ εἶπε ὅτι, πράγματι, ἔγιναν παραβιάσεις καί ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἀνεκοίνωσε ὅτι θά ἐματαιοῦτο ἡ συνάντηση, ἀλλά ἄφηνε καί τήν πόρτα ἀνοικτή γιά τήν πραγματοποίησή της ἀργότερα. Εἶπα στόν κύριο Δροσογιάννη ὅτι ἡ ἄποψη τοῦ κυρίου προέδρου εἶναι ὅτι δέν πρέπει νά ματαιωθεῖ ἡ συνάντηση καί τόν παρεκάλεσα νά μεταφέρει τήν ἄποψη αὐτή τόν κύριο πρωθυπουργό.

»Τήν ἐπομένη, ἐζήτησα ἀπό τόν κύριο Μαχαιρίτσα νά γίνει ἐπίσημη ἐνημέρωση τοῦ κυρίου προέδρου, πρᾶγμα τό ὁποῖο καί ἔγινε διά τοῦ συνημμένου τηλεγραφήματος.

»Στίς 29 Νοεμβρίου, τηλεφώνησα στόν κύριο πρωθυπουργό ἀπό τήν Βόννη, κατ' ἐντολήν τοῦ κυρίου προέδρου, γιά νά τοῦ μεταφέρω τήν γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου ὅτι θά πρέπει νά ἀποφευχθεῖ περαιτέρω ὄξυνση τῶν σχέσεών μας μέ τήν Τουρκία καί τό ΝΑΤΟ στήν ἐπικείμενη Σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἀμύνης τοῦ ΝΑΤΟ, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νά μπεῖ ἡ χώρα σέ μεγάλη περιπέτεια.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός διαβεβαίωσε ὅτι δέν εἶναι πρόθεσή του νά ὀξύνει τήν κατάσταση. Ἐπρόκειτο ἁπλῶς νά ἐκθέσει στήν ὑπουργική αὐτή Σύνοδο τίς ἑλληνικές θέσεις στό θέμα τῆς ἱδρύσεως τοῦ στρατηγείου Λαρίσης, στό θέμα Λήμνου καί ματαιώσεως τῆς ἀσκήσεως APEX EXPRESS '82 καί στό θέμα τῶν προσφάτων τουρκικῶν παραβιάσεων τοῦ ἐναερίου χώρου»[75].

Στίς 25 Νοεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκφώνησε ὁμιλία κατά τή διάρκεια εἰδικῆς συνεδριάσεως τῆς ἔκτακτης γενικῆς συνελεύσεως τῆς Οὐνέσκο.

Πρίν ἀπό τή συνεδρίαση, παρουσιάστηκαν στόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας οἱ ἀρχηγοί τῶν ἀντιπροσωπειῶν καί ὑπηρεσιακοί παράγοντες τοῦ Ὀργανισμοῦ. Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀντάλλαξε δῶρα μέ τό γενικό διευθυντή τῆς Οὐνέσκο, καί ἔγραψε στή Χρυσή Βίβλο τοῦ Ὀργανισμοῦ:

«Ἐξετίμησα βαθύτατα τήν τιμή πού μοῦ ἔκανε ἡ Οὐνέσκο νά μέ προσκαλέσει καί νά μοῦ προσφέρει τό βῆμα της γιά νά διατυπώσω τίς σκέψεις μου ἐπάνω σέ θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν ὡραία καί ὑψηλή ἀποστολή της».

Τήν ἔναρξη τῆς συνεδριάσεως κήρυξε ὁ Γιουγκοσλάβος πρόεδρος τῆς εἰδικῆς διασκέψεως, Ι. Μάργκαν, ὁ ὁποῖος σημείωσε μεταξύ ἄλλων:

«Ὁ ἑλληνικός λαός, προσέφερε τά μέγιστα στό ἀνθρώπινο θησαυροφυλάκιο τοῦ πνεύματος καί τῆς δημιουργίας. Τό φῶς τῆς Ἑλλάδος καθαγίασε διάφορες ἐκφάνσεις τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ. Εἴμαστε εὐτυχεῖς, πού βρισκόμαστε στή θέση νά ὑποδεχθοῦμε στούς κόλπους μας ἕνα τόσο διακεκριμένο τέκνο τῆς Ἑλλάδος καί νά δεχθοῦμε τό μήνυμα πού κομίζετε στήν σινέλευσή μας ἀπό τήν πόλη τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς θεᾶς τῆς Σοφίας».

Ὁ γενικός διευθυντής τῆς Οὐνέσκο τόνισε ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν εἶχε προσκληθεῖ ἁπλά ὡς ἀρχηγός Κράτους:

«Εἴσαστε ἐδῶ ὡς ὁ κληρονόμος τοῦ λαμπροῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, πού παραμένει ἀπό κάθε ἄποψη, γιά ὅλα τά πνεύματα, πηγή ἔμπνευσης. Εἴσαστε ἐπίσης ὁ συνεχιστής μιᾶς ἀπό τίς πιό αὐθεντικές δημοκρατικές παραδόσεις στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Εἴσαστε, τέλος, ἡ κυριώτερη μορφή τοῦ ἀντιστασιακοῦ κινήματος, μέ τό ὁποῖο ὁ λαός σας — σέ μιά περίοδο, δεσμώτης — ξαναβρῆκε τήν ὁδό τῆς προσήλωσης στήν δημιουργική ἰδιοφυΐα του.

»Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, κύριε πρόεδρε, βρίσκεσθε σήμερα στό σπίτι σας, σ' αὐτόν τόν οἶκο πού ἐπέλεξε ὡς ἔμβλημά του τόν Παρθενώνα. Αὐτός ὁ ἑλληνικός λαός, γιά τόν ὁποῖο ὁ Φειδίας ἔλεγε ὅτι "δέν ἔχει διαστάσεις ἀλλά ἀναλογίες", ὅπου ἡ δύναμη συνδέεται μέ τήν χάρη καί ἡ φιλοδοξία μέ τό μέτρο, συμβολίζει εὔστοχα αὐτή τήν ἀναζήτηση τῆς ἰσορροπίας καί τῆς ἁρμονίας, στήν ὁποία συνοψίζεται — στό ἐπίπεδο τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν λαῶν — μιά ἀπό τίς πρωταρχικές ἀποστολές τῆς ὀργάνωσής μας.

»Ὁ λεπτός αὐτός δεσμός, ὅπου συναντῶνται διά μέσου τῶν αἰώνων ἡ αἰώνια Ἑλλάς καί ἡ σημερινή Οὐνέσκο, ἔγινε ἔντονα αἰσθητός ἀπό τή στιγμή τῆς δημιουργίας τῆς ὀργάνωσής μας. Ἐκδηλώνεται ἐντυπωσιακά κυρίως στό ἐθνικό ἰδεῶδες τῆς μόρφωσης, ὅπως συνοψίζεται στήν ἑλληνική λέξη "παιδεία", πού ἀποβλέπει στήν ἀνάπτυξη, σέ κάθε ἄτομο, ὅλων τῶν δυνατοτήτων, μέ τίς ὁποῖες εἶναι προικισμένο ἀπό τή φύση, κι ἔτσι στήν δημιουργία μιᾶς ὁλοκληρωμένης ἀνθρώπινης προσωπικότητας καί τήν ἐξύψωση τῆς κοινωνίας».

Κατόπιν, τό λόγο ἔλαβε ὁ Κ. Καραμανλῆς:

«Κύριε πρόεδρε τῆς Διασκέψεως,

»Κύριε γενικέ διευθυντά,

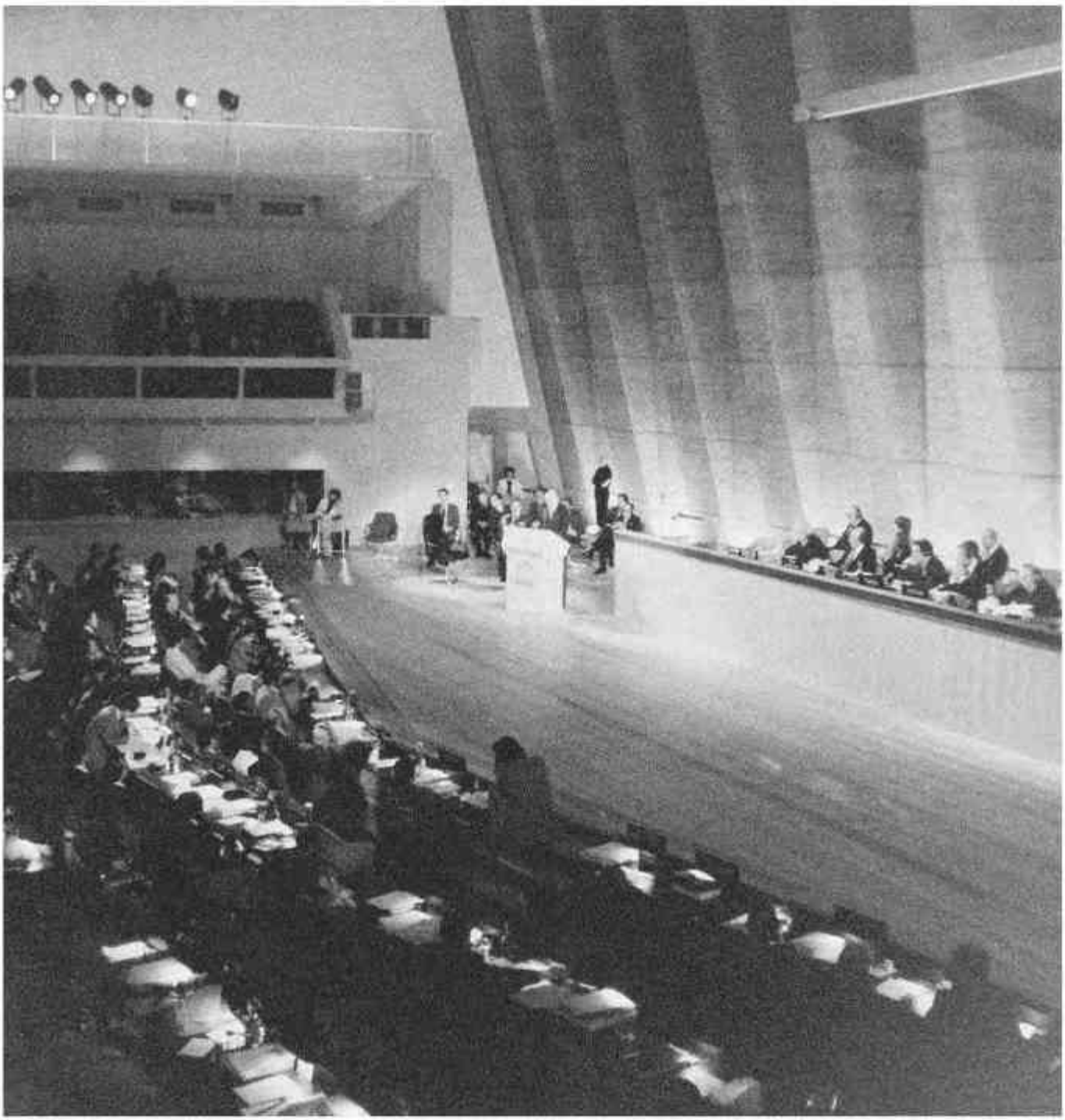
»Κυρίες καί κύριοι,

»Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερα εὐτυχής, γιατί μοῦ δόθηκε σήμερα ἡ εὐκαιρία νά μετάσχω σ' αὐτήν τήν συνεδρίαση τῆς Συνόδου σας. Καί νά ἀπευθύνω ἀπό τό ἐπίσημο αὐτό βῆμα τό λόγο σέ μιά τόσο ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ὁμήγυρη, στήν ὁποία μετέχουν διακεκριμένοι ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν ἐθνῶν. Καί τήν εὐκαιρία αὐτή τήν ὀφείλω στόν γενικό διευθυντή τῆς Οὐνέσκο κ. Μ' Μπόου, ὁ ὁποῖος εἶχε τήν καλωσύνη νά μοῦ ἀπευθύνει τή σχετική πρόσκληση. Γιά τήν πρόσκληση αὐτή, καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια πού χρησιμοποίησε γιά τήν πατρίδα μου ἀλλά καί γιά μένα προσωπικά, θερμά τόν εὐχαριστῶ.

»Εὐχαριστῶ ἐξίσου θερμά τόν πρόεδρο τῆς Διασκέψεως κ. Μάργκαν, μέλος τῆς Κυβερνήσεως γειτονικῆς καί φίλης χώρας, γιά τήν ἐγκάρδια ὑποδοχή πού μοῦ ἐπεφύλαξε.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Δέν νομίζω ὅτι ἔχω ἀνάγκη, σάν ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, νά διαδηλώσω τήν πίστη τῆς χώρας μου στίς ἀρχές τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν οὔτε καί νά ἐξάρω τή μεγάλη σημασία πού ἀποδίδουμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες στό ἔργο τῆς Οὐνέσκο.

Στό βῆμα τῆς συνελεύσεως τῆς Οὐνέσκο.

«Εἴμαστε μιά μικρή χώρα πού σέρνει πίσω της μιά ἱστορία πολλῶν αἰώνων, κατά τήν διάρκεια τῶν ὁποίων πολλά προσέφερε στήν καλλιέργεια καί προαγωγή τοῦ ἀνθρώπου, μέ τήν καθιέρωση τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων ἀρχῶν, γιά τήν ἐπικράτηση τῶν ὁποίων ἀγωνίζεται ἡ Οὐνέσκο· ἀρχῶν πού εἶναι σχεδόν κοινές σέ ὅλους τούς μεγάλους πολιτισμούς, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν μορφή πού πῆραν.

»Ἡ τάση τοῦ ἀνθρώπου νά ἀναζητήσει πολιτιστικές ἀξίες καί νά θεμελιώσει ἐπάνω σ' αὐτές τή ζωή του εἶναι ἐκεῖνο πού τόν ξεχωρίζει ἀπό ὅλα τά ἄλλα πράγματα τοῦ κόσμου, ἔμψυχα καί ἄψυχα. Ὅπως ἔλεγε ὁ Μαρλώ: "La culture nous apparait d'abord comme la connaissance de ce qui a fait de l'homme autre chose qu'un accident de l'univers".

»Μέσα στήν ἀτέρμονα ροή τοῦ χρόνου, σιγά-σιγά χωρίσθηκε ὁ ἄνθρωπος ἀπό ὅλα τά ἄλλα ὄντα, ἀπό ὅλους τούς ἄλλους ὀργανισμούς καί πορεύθηκε τό δικό του δρόμο. Ἔπαυσε νά εἶναι ἁπλῶς φύση καί ἔγινε ἱστορία. Καί συγχρόνως ἔπαυσε νά εἶναι ἁπλῶς γένος ἤ εἶδος καί ἔγινε ἄτομο. Ἀντί νά βλέπει μόνο τόν ἔξω κόσμο, εἶδε τόν ἑαυτό του. Ἀπέκτησε συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του. Καί συγχρόνως ἄρχισε νά χειραφετεῖται ἀπό τόν περίγυρο, καί νά ἀποκτᾶ τό αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας του καί στή σκέψη καί στήν πράξη.

»Τοποθετώντας τό συνεχῶς ἐλευθερούμενο ἐγώ του ἀπέναντι τῶν πραγμάτων, ἄρχισε νά κρίνει ποιά ἔχουν γι' αὐτόν ἀξία καί ποιά ὄχι. Ἔτσι, σχημάτισε τόν κόσμο τῶν ἀξιῶν καί ἱεραρχώντας τες κατέληξε σέ ὡρισμένες πρῶτες ἀξίες, ἀμετακίνητες καί πιστεύω αἰώνιες.

»Αὐτός ὁ διά μέσου τῶν αἰώνων ἀγώνας τῶν λαῶν γιά νά πλησιάσουν μέ τήν σκέψη καί τήν πράξη τους τίς ἀνώτατες ἀξίες, ἀγώνας πού κάθε λαός διεξήγαγε μέ τό δικό του τρόπο, αὐτός ὁ ἀγώνας εἶναι ὁ πολιτισμός τῆς ἀνθρωπότητας γιά τήν διάσωση καί τήν προαγωγή τοῦ ὁποίου, σέ ὅλες του τίς μορφές, ἐργάζεται ἡ Οὐνέσκο.

»Ἀγκαλιάζοντας ὅλες αὐτές τίς μορφές ἡ Οὐνέσκο δέν δείχνει μόνο ὅτι στέκεται ἐπάνω ἀπό φυλετικές, γεωγραφικές καί ἰδεολογικές διακρίσεις· μᾶς ἀποκαλύπτει συγχρόνως — καί αὐτό εἶναι τό σημαντικώτερο — ὅτι πίσω ἀπό ὅλες αὐτές τίς διαφορές ὑπάρχουν μερικά σημεῖα συναντήσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἐπάνω στά ὁποῖα μπορεῖ νά θεμελιωθεῖ ἡ ἀμοιβαία κατανόηση τῶν λαῶν καί δι' αὐτῆς ἡ παγκόσμιος εἰρήνη καί δικαιοσύνη.

»Καί αὐτή ἀκριβῶς εἶναι ἡ μεγάλη ἀποστολή τῆς Ὀργανώσεώς σας. Μέ τή διάδοση τῆς γνώσεως, πού ἀποτελεῖ τήν προϋπόθεση τοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ, τῆς τεχνολογίας πού θεμελιώνει τήν ὑλική ἀπελευθέρωση, καί τῆς τέχνης πού ἐπιβεβαιώνει τήν ταυτότητα τῶν ἀνθρώπων, σφυρηλατεῖται τό ἰδεῶδες τῆς πανανθρώπινης κοινότητας καί ἀναγνωρίζεται ὁ ἄνθρωπος ὡς ἀξία.

»Ὁ διάλογος ἀνάμεσα στούς λαούς καί τούς πολιτισμούς, ἡ σύνδεση τοῦ παρελθόντος μέ τό παρόν, τῆς παραδόσεως μέ τήν πρόοδο, τοῦ ἀτομικοῦ μέ τό κοινό, προάγει τόν ἀμοιβαῖο σεβασμό καί τήν κατανόηση, καλλιεργεῖ τή συνείδηση τῆς διεθνοῦς ἑνότητας καί στηρίζει τή δημοκρατία.

»Στό κατώφλι τοῦ 21ου αἰώνα, ὁ ρόλος αὐτός τῆς Οὐνέσκο γίνεται καθοριστικός. Γιατί οἱ ἐπιδιώξεις της τείνουν νά ταυτισθοῦν μέ τήν ἐλευθερία. Ἀλλά προπαντός γιατί τείνουν νά συμφιλιώσουν τήν πολιτική μέ τήν ἠθική καί νά διαμορφώσουν ἕνα καινούργιο παγκόσμιο ἦθος.

»Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἐπίδραση τοῦ πολιτισμοῦ στόν ἀνθρώπινο βίο εἶναι ἀποφασιστική. Ὁ ὑλικός πολιτισμός, δηλαδή ἡ πάλη τοῦ ἀνθρώπου πρός τή φύση, ἔχει μετριάσει τό μόχθο του καί ἔχει βελτιώσει τίς συνθῆκες τῆς ζωῆς του. Ἐνῶ ὁ πνευματικός πολιτισμός, δηλαδή ἡ πάλη τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ἑαυτό του, ὁδήγησε στήν κοινή ἐπιλογή ἀξιῶν καί θεσμῶν, πού ἀποτελοῦν τό ἰδανικό τῆς ἀνθρώπινης συμβιώσεως. Στίς ἀξίες αὐτές, ἐπάνω στίς ὁποῖες θεμελιώθηκε καί ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός, ἔδωσε οἰκουμενικότητα τό ἑλληνικό πνεῦμα.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Δέν ἤρθα ἐδῶ γιά νά ὑμνήσω τήν ἱστορία τῆς πατρίδας μου. Αὐτό τό ἔκαμαν ἤδη πολλοί κουρυφαῖοι πνευματικοί ἄνθρωποι καί μεταξύ αὐτῶν καί ὁ Βαλερύ πού ἔλεγε: Toute race et toute terre qui a été successivement romanisée, christianisée et soumise, quant à l'esprit, à la discipline des Grecs, est absolument européenne".

»Ἡ ἑλληνική φιλοσοφία εἶναι αὐτή πού ἀποκατέστησε τόν διάλογο τοῦ ἀνθρώπου μέ τή φύση καί τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ἑαυτό του καί ἀποκάλυψε τήν σχέση τοῦ ἐγώ καί τοῦ μή ἐγώ. Ἀπέβλεψε στήν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου, δημιούργησε τό οἰκουμενικό σύστημα ἐννοιῶν καί ἀνύψωσε τόν λόγο ὡς γέφυρα συνεννοήσεως, μακριά ἀπό δόγματα καί μύθους.

»Τό μέγα, ἐξάλλου, πολιτικό κατόρθωμα τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὅτι μᾶς ἔδωσαν τό πολιτικό ἰδανικό, δηλαδή τό πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Μέσα στήν πόλη γεννήθηκε ὁ πολίτης μέ τό καθολικό δικαίωμα τῆς ἰσοτιμίας καί ἰσηγορίας. Διαμορφώθηκε ἡ ἰσόρροπη σχέση ἀτόμου καί κοινωνίας καί ὀργανώθηκε ὁ διάλογος πολίτη καί πολιτείας. Ἀπό τόν πολίτη γεννήθηκε ὁ πολιτισμός.

»Τέλος, ἡ κλασική ἑλληνική τέχνη δέν ἀποδίδει ἕνα συγκεκριμένο ἄνθρωπο, μιά ἱστορική ἤ γεωγραφική μορφή. Τεχνουργεῖ τόν ἰδανικό, τόν ἀπρόσωπο ἄνθρωπο, ὡς ἰδέα, ὡς κάλλος. Δέν χρειάζεται ἱστορική γνώση γιά νά κατανοηθοῦν οἱ παραστάσεις της. Ἔχει οἰκουμενική σημασία.

»Πρός τήν ἴδια κατεύθυνση ἐκινεῖτο καί ἡ ἀρχαιοελληνική παιδεία, πού ἀποκτᾶ ἀκριβῶς γι' αὐτό σήμερα ἐπικαιρότητα. Σκοπός τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἦταν ἡ παιδαγώγηση στό "κατά φύσιν ζῆν, τουτέστι κατ' ἀρετήν". Διά τῆς ἀρετῆς, ἡ κατάκτηση τῆς εὐδαιμονίας. Ἀλλ' ἡ ἀρετή δοκιμάζεται καί ἀρτιώνεται μέσα στήν πόλη. Ἐκεῖ τό ἔργο της εἶναι "μεῖζον καί τελειότερον", ὅπως ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης. Ὕψιστο ἰδανικό ἐτάσσετο ἡ μόρφωση "καλοῦ πολίτη". Ἡ δημιουργία δηλαδή τοῦ "καλοῦ κἀγαθοῦ" ἀνθρώπου.

»Ἀλλά γιά τή σημασία πού μπορεῖ νά ἔχει ὁ ἑλληνικός πολιτισμός στή σύγχρονη παιδεία, θά δώσω τό λόγο στόν γενικό διευθυντή τῆς Οὐνέσκο, κ. Μ' Μπόου, πού στήν λαμπρή ἀνακοίνωση πού ἔκανε στήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν παρουσίασε, σέ ὅλο τό βάθος, τό νόημα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καί τή σημασία του γιά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο.

»Μιλώντας γιά τήν ἑλληνική παιδεία καί τή σημασία της γιά τόν σημερινό κόσμο ἔλεγε: "Ἀνάμεσα στό παιδαγωγικό ἰδανικό πού ἀποδέχονταν ἡ Ἀθήνα καί ἡ χρυσή

ἐποχή τῆς Ἑλλάδος καί ἐκεῖνο πού πρέπει σήμερα νά δώσουμε σέ παγκόσμια κλίμακα, ὁ δεσμός εἶναι πάντα ἐπίκαιρος. Καί αὐτό, ἐπειδή τό παιδαγωγικό αὐτό ἰδανικό ἀναγνώριζε κάποιον κεντρικό ρόλο στόν ἄνθρωπο, τόν ἐλεύθερο ἄνθρωπο, τόν δημιουργό". Μᾶς ἔλεγε ἀκόμα ὁ κ. Μ' Μπόου ὅτι "τό παιδαγωγικό αὐτό ἰδανικό πού μᾶς κληροδότησε ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα, ἡ Οὐνέσκο τό ἀνήγαγε σέ πανανθρώπινο ἰδανικό".

»Ἀναφέρθηκα ὅμως προηγουμένως καί στόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό, πού ἔχει σάν ὑποδομή του τόν ἑλληνικό. Ἄν μέ καλοῦσαν νά πῶ μέ μιά λέξη ποιό εἶναι τό ἐπίκεντρο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, θά ἔλεγα ὅτι εἶναι τό ἄτομο σάν ἐλεύθερο λογικό ὄν, τό ἄτομο πού προίκισε μέ τό λόγο ἡ ἑλληνική σκέψη καί μέ ἀθάνατη ψυχή ὁ χριστιανισμός. Τό ἄτομο πού μέ τόν ἐλεύθερο λόγο βρίσκεται σέ συνεχῆ ἀναζήτηση καί προχωρεῖ πρός νέες κατακτήσεις.

»Ὁ Εὐρωπαῖος, μέσα στή διαδρομή τῶν αἰώνων, κατώρθωσε νά συνδυάσει τήν ἑλληνορωμαϊκή διανόηση μέ τά μηνύματα τοῦ χριστιανισμοῦ καί νά δώσει στόν πολιτισμό του μιά ἰδιοτυπία πού τόν διακρίνει ἀπό ἄλλους μεγάλους πολιτισμούς· πολιτισμούς, γιά τούς ὁποίους δέν εἶμαι σέ θέση νά μιλήσω, μολονότι ἐκτιμῶ βαθύτατα τά ἐπιτεύγματά τους.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Εἶναι κοινή συνείδηση ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα περνᾶ σήμερα μιά βαθιά καί ἐπικίνδυνη κρίση. Κρίση πολιτική, οἰκονομική καί προπαντός κρίση πολιτιστική. Περνᾶ μιά δύσκολη μεταβατική περίοδο, πού τή χαρακτηρίζει καθολική καί ἔντονη ἀνησυχία. Ἀνησυχία πού ἐκδηλώνεται ὑπό διάφορες μορφές, ἀπό τό ἄγχος μέχρι καί τή βία. Γιατί ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας θέλει νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό ἕνα τρόπο ζωῆς καί ἀναζητεῖ καινούργιο. Δυσπιστεῖ πρός τούς ὑφισταμένους θεσμούς καί ἀναζητεῖ καινούργιους. Ἀναζητεῖ καινούργιες ἀξίες γιά νά στηριχθεῖ, χωρίς ὅμως νά προσδιορίσει τή μορφή καί τό περιεχόμενό τους.

»Περνᾶ δηλαδή μιά κρίση πολιτιστική, πού εἶναι καί ἡ πηγή τῆς συγχύσεως πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο καί τῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζουμε. Μιά κρίση πού ἀπειλεῖ νά κλονίσει τίς βασικώτερες ἀξίες τῆς ζωῆς μας, ὅπως εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ εἰρήνη.

»Σέ καμιά ἐποχή τῆς ἱστορίας δέν ἤξερε ὁ ἄνθρωπος τόσα ὅσα ξέρει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, χάρις στήν ἱλιγγιώδη πρόοδο τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Τήν πρόοδο ὅμως αὐτή δέν τήν παρακολουθεῖ, ἀλλά ὑφίσταται καί τήν καταπίεσή της. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ μόρφωση δέν ταυτίζεται πάντοτε μέ τήν καλλιέργεια. Ἡ γνώση γίνεται στείρα, ὅταν δέν ὑφίσταται τή διανοητική ἐπεξεργασία πού θά τῆς προσδώσει τήν ἀνθρώπινη ἀποστολή της. Γιατί μέ μόνες τίς θετικές γνώσεις δέν προάγεται ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Χρειάζεται, πέρα ἀπό τίς γνώσεις, ἠθική καί πνευματική ἀγωγή. Χρειάζεται δηλαδή ἡ βαθύτερη ἐκείνη παιδεία πού προσδιορίζει τή στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στίς ἀνώτατες ἀξίες τῆς ζωῆς, ὄχι μόνο τῆς νοήσεως ἀλλά καί τοῦ ἤθους.

»Τίς μεγάλες αὐτές ἀλήθειες φαίνεται νά τίς ἀγνοεῖ ἡ ὑλιστική ἐποχή μας. Γι' αὐτό καί ἡ ἀνθρωπότης πελαγοδρομεῖ. Ἔχει κανείς τό αἴσθημα ὅτι ἔχασε τόν προσανατολισμό της καί πορεύεται σάν τό καράβι πού ἔχασε τήν πυξίδα του.

»Ἡ σύγχυση, καί, θά ἔλεγα, ἡ ἠθική καί πνευματική ἀναρχία πού ἐπικρατοῦν σήμερα στόν κόσμο παίρνουν τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἐπιδιώκουμε τήν αὐτοκαταστροφή μας. Γιατί ὄχι μόνο δέν λαμβάνουμε τά μέτρα ἐκεῖνα, πού εἶναι πρόσφορα γιά τή θεραπεία τῶν αἰτίων πού προκαλοῦν τά σημερινά μας προβλήματα, ἀλλά μέ τήν ἐγωιστική συμπεριφορά μας τά καθιστοῦμε ὀξύτερα.

»Θά μποροῦσα νά ἐπικαλεσθῶ πολλά παραδείγματα πού ἐπιβεβαιώνουν τίς ἀλήθειες αὐτές. Θά περιορισθῶ ὅμως στά χαρακτηριστικά.

»Συζητοῦμε καθημερινά γιά τόν κίνδυνο ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου. Καί μολονότι γνωρίζουμε ἐκ τῶν προτέρων τίς συνέπειές του, τόν ἀντιμετωπίζουμε σχεδόν μέ ἀπάθεια, ὡσάν νά ὑπέστησαν παράλυση τό πνεῦμα καί ἡ ψυχή μας.

»Συζητοῦμε καθημερινά γιά τόν ἀφοπλισμό καί αὐξάνουμε συνεχῶς καί κατά τρόπο ἐπικίνδυνο τά ὁπλοστάσιά μας. Τό 1980 διετέθησαν πάνω ἀπό 500 δισεκατομμύρια δολλάρια γιά ἐξοπλισμούς. Καί διατίθενται τά ποσά αὐτά γιά πολεμικούς σκοπούς, ὅταν τά τρία τέταρτα περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς πεινοῦν ἤ ὑποσιτίζονται. Καί ὅταν κανένας λαός ἀπαλλαγμένος ἀπό νοσηρές ἐπιρροές δέν θέλει τόν πόλεμο. Καί εἶναι φυσικό νά μήν τόν θέλει γιατί, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος, στόν πόλεμο οἱ γονεῖς θάβουν τά παιδιά τους, ἐνῶ στήν εἰρήνη τά παιδιά θάβουν τούς γονεῖς τους.

»Συζητοῦμε καθημερινά γιά τήν ἀνισότητα Βορρᾶ καί Νότου πού, σέ συνδυασμό μέ τό δημογραφικό, παίρνει τά τελευταῖα χρόνια ἐκρηκτικές διαστάσεις. Γιατί οἱ φτωχοί γίνονται κάθε χρόνο φτωχότεροι, περισσότεροι ἀλλά καί μαχητικότεροι. Καί περιοριζόμαστε σέ εὐχολόγια, μολονότι γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀνισότης αὐτή, πού συνεχῶς διευρύνεται, θά ἀνατρέψει τήν ἰσορροπία τοῦ κόσμου καί θά ἀπειλήσει τελικά τήν εἰρήνη.

»Γιατί κάποτε οἱ φτωχοί θά συνασπισθοῦν ἐναντίον τῶν πλουσίων, μέ ἀποτέλεσμα νά ὀξυνθοῦν οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ Βορρᾶ καί Νότου· καί ὑπό τήν πίεση τῶν ἀντιθέσεων αὐτῶν νά ἀμβλυνθοῦν οἱ διαφορές Ἀνατολῆς καί Δύσεως. Καί μπορεῖ νά ἀμβλυνθοῦν· Γιατί γνωρίζουν οἱ δύο ὑπερδυνάμεις ὅτι ἕνας πυρηνικός μεταξύ τους πόλεμος εἶναι ἀδιανόητος. Γιατί γνωρίζουν ἐπίσης ὅτι κανένας δέν μπορεῖ νά κατακτήσει τόν κόσμο. Ἀλλά, προπαντός, γιατί γνωρίζουν ὅτι, καί ἄν τόν κατακτήσει, δέν μπορεῖ νά τόν κυβερνήσει.

»Θά προσθέσω ὅμως καί ἕνα ἄλλο παράδειγμα πού κατά ἕνα τρόπο καλύπτει καί τά προηγούμενα.

»Εἶναι γνωστό ὅτι τά μόνιμα καί μεγαλύτερα προβλήματα, μέ τά ὁποῖα μάταια ἀσχολεῖται ἡ ἀνθρωπότης διά μέσου τῶν αἰώνων, εἶναι ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότης. Ἡ ταυτόχρονη λύση αὐτῶν τῶν προβλημάτων δέν εἶναι ἁπλῶς δυνατή. Εἶναι καί εὔκολη, ἐάν ἐπικρατήσει ἡ λογική καί ἡ καλή πίστις. Ἐάν μειωθοῦν σταδιακά οἱ στρατιωτικές δαπάνες, ἀφ' ἑνός μέν θά περιορισθοῦν οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη καί ἀφ' ἑτέρου θά δημιουργηθοῦν οἱ πόροι ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τήν θεραπεία τῶν πληγῶν πού βασανίζουν τήν ἀνθρωπότητα καί εἰδικώτερα τῆς πείνας καί τῆς ἀρρώστιας. Παρά ταῦτα, εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή

μας, ὥστε τό ἁπλό καί λογικό αὐτό πράγμα νά μή μπορεῖ νά γίνει πραγματικότης.

»Μιλώντας στή Διάσκεψη τῆς Οὐνέσκο, ξέρω ὅτι ἀπευθύνομαι πρός μιά πνευματική κοινότητα πού ἐπιδιώκει τή θεραπεία τῆς κρίσης πού περνοῦμε σήμερα μέ τό πιό ἀποτελεσματικό φάρμακο· τήν προαγωγή τοῦ πολιτισμοῦ καί τήν προβολή διά τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκείνων τῶν ἀξιῶν, πού θά μᾶς βγάλουν ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδα. Καί τήν προσπάθεια αὐτή θά πρέπει νά τή στηρίξουν ὅλοι ἐκεῖνοι πού εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τίς τύχες τοῦ κόσμου. Ἡ πολιτική δηλαδή καί ἡ πνευματική του ἡγεσία.

»Ἀλλά γιά νά πετύχουμε στήν προσπάθεια αὐτή θά πρέπει νά ἀναζητήσουμε ὄχι μόνο πρόσφορη διαδικασία, ἀλλά καί πρότυπα ἀσφαλῆ καί δοκιμασμένα.

»Θά μέ συγχωρήσετε ἐλπίζω ἐάν ἀναφερθῶ καί πάλι στόν ἑλληνικό πολιτισμό γιά νά ὑποστηρίξω πῶς μποροῦμε νά ἀντλήσωμε ἀπό αὐτόν διδάγματα, τή σοφία τῶν ὁποίων ἐπιβεβαίωσαν οἱ αἰῶνες.

»Ἀπέναντι στό πάθος τῶν ἀκροτήτων ἄς ὑψώσωμε τήν αἰώνια ἀρχή τοῦ μέτρου καί στή σκέψη καί στήν πράξη. Ἄς ἀναζητήσωμε αὐτό τό μέτρο μέ τό διάλογο μεταξύ ἐλευθέρως σκεπτομένων ἀνθρώπων. Ἄς δεχθοῦμε μέ ἀνοχή τίς διαφωνίες καί ἄς τίς ἀμβύνουμε, γνωρίζοντας ὅτι καί οἱ διαφωνίες πλουτίζουν τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς σεβαστοῦμε τόν κάθε ἄνθρωπο ὡσάν ὁ καθένας νά ἐξέφραζε ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Ἄς χτίσομε μεταξύ τῆς αὐστηρῆς λογικῆς καί τῶν ἀλόγων αἰσθημάτων τή γέφυρα, πού ὁδηγεῖ στήν ἁρμονία τῶν ἀντιθέτων καί στήν ἀριστοτελική μεσότητα. Ἄς γίνομε πολίτες τῆς πόλης μας, ὅπως μᾶς ἤθελαν ὁ Θουκυδίδης καί ὁ Περικλῆς καί πολίτες ὅλου τοῦ κόσμου, ὅπως μᾶς ἤθελαν ὁ Διογένης καί ὁ Ζήνων.

»Καί μέ ὅλα αὐτά ἄς προσπαθήσομε νά δώσομε μιά καθαρώτερη μορφή στήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καί ἕνα βαθύτερο νόημα στήν ψυχική καί κοινωνική του ἐλευθερία. Γιατί αὐτά εἶναι τά μόνιμα καί βαθύτερα νοήματα τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ Οὐνέσκο ἀποτελεῖ μιά πνευματική τράπεζα, ὅπου ὅλοι οἱ λαοί τῆς οἰκουμένης καταθέτουν τά πνευματικά τους κεφάλαια, γιά νά δημιουργήσουν μ' αὐτά πολιτιστικά ἀγαθά, ἀναγκαῖα γιά τή μελλοντική πορεία τῆς ἀνθρωπότητας.

»Ἰδού λοιπόν καί ἡ Ἑλλάς πού ἔρχεται νά ὑπηρετήσει αὐτόν τόν σκοπό μέ ὅ,τι καλό καί ὡραῖο ἔχει. Ἔρχεται μέ τή φύση της πού ὑπῆρξε ὁ μέγας διδάσκαλος καί ὁ προσδιοριστικός παράγων τοῦ πολιτισμοῦ της. Ἔρχεται μέ τούς κλασικούς της αἰῶνες, τῶν ὁποίων τά πλούτη μοιράζεται σήμερα ὅλη ἡ οἰκουμένη. Ἔρχεται μέ τούς ἑλληνιστικούς της χρόνους πού μετέφεραν τόν ἑλληνικό πολιτισμό στήν Ἀσία. Καί μέ τό Βυζάντιο πού ἄνοιξε τό δρόμο γιά τό Χριστιανισμό. Ἀλλά προπαντός ἔρχεται μέ τή βαθειά της πίστη στίς αἰώνιες ἐκεῖνες ἀξίες, πού μέ τήν ἀναζωογόνησή τους μποροῦν νά ἀναμορφώσουν τή σύγχρονη ζωή.

»Ἔρχεται, κυρίες καί κύριοι, μέ αὐτό τό πνεῦμα σ' αὐτόν τόν ναό τοῦ πνεύματος, γιά νά μετάσχει στό εὐγενέστερο ἀγώνισμα τῆς ἐποχῆς μας· καί φέρνει μαζί της μιάν ἱστορία τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, ἀλλά καί τή σύγχρονη ζωντανή της παρουσία καί προσφορά. Ἔρχεται, τέλος, γιά νά ὑπηρετήσει τόν πολιτισμό τοῦ ἀνθρώπου καί νά συμβάλει στό μεγάλο ἔργο τῆς Οὐνέσκο. Ἕνα ἔργο δύσκολο, πού μπορεῖ ὅμως νά γίνει εὔκολο, ἐάν ὅλοι τό πιστέψουμε. Γιατί ἡ πίστις ταυτίζεται μέ τή θέληση. Καί ὅπως λέγει ὁ Σοφοκλῆς, "ἄλλωτόν τό ζητούμενον, ἐκφεύγει δέ τ' ἀμελούμενον".

»Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε πρόεδρε»[14].

Τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος παρεκάθησε σέ γεῦμα καί παρέστη σέ δεξίωση πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ γενικός διευθυντής τῆς Οὐνέσκο.

Ὁ ἑλληνικός τύπος σχολίασε μέ ἱκανοποίηση τή δραστηριότητα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

Χωρίς κανένα ἄλλο ἐλατήριο, ἐκτός ἀπό τήν αἴσθηση, καί χωρίς καμιά ἄλλη ἐπιδίωξη, ἐκτός ἀπό τήν κατά καθῆκον ἐπισήμανση ἑνός γεγονότος, θά ποῦμε ὅτι ὁ προέδρος Καραμανλῆς μέ τήν προχθεσινή ὁμιλία του ἐνώπιον τῆς Οὐνέσκο τίμησε ὄχι μόνον τήν Ἑλλάδα ὡς χώρα καί ὡς Κράτος ἀλλά καί τόν Ἑλληνισμό ὡς ἱστορική ὀντότητα καί ὡς καίρια καί ἀνεπανάληπτη πολιτιστική μονάδα... Ἡ μεστή περιεχομένου καί ὑψηλῆς πνευματικῆς στάθμης, ἀλλά καί τόσο φορτισμένη συναισθηματικά ὁμιλία τοῦ πρώτου πολίτη τῆς χώρας, πού ἦταν μιά ἑλληνική διάγνωση καί ἑρμηνεία τῆς πραγματικότητας καί τῆς «δυναμικῆς» τοῦ καιροῦ μας, φώτισε καί πρόβαλε τόν Ἑλληνισμό σέ ὅλη τή λάμψη του ὡς ἱστορικοῦ καί πολιτιστικοῦ φαινομένου, ὡς τρισχιλιετοῦς παρουσίας καί προσφορᾶς, ὡς καίριου συντελεστῆ τοῦ ἱστορικοῦ καί πολιτιστικοῦ «γίγνεσθαι τῆς ἀνθρωπότητος, μέ οἰκουμενικές καί διαχρονικές διαστάσεις...» («Ἡ Καθημερινή», 27.11).

Ἀκούσθηκε χθές ἀπό ἕνα παγκόσμιο βῆμα ὁ λόγος τοῦ Καραμανλῆ... Λόγος πού ἀπηχοῦσε τή συσσωρευμένη σοφία τῶν αἰώνων καί τήν ὁλόπλευρη ἀγωνία ἑνός σκεπτόμενου ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας... Στήν παγκόσμια αὐτή ὀργάνωση ὁ λόγος τοῦ Καραμανλῆ ἦλθε σάν μιά ἀκόμη συμβολή τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος στόν οἰκουμενικό πολιτισμό. Δέν ἀρκεῖ ὅμως ἡ συγκίνηση καί ἡ περηφάνεια πού πρέπει νά νιώθουν οἱ σημερινοί Ἕλληνες, ὅταν τόσο πανηγυρικά ἀναγνωρίζεται ἡ πνευματική καί καλλιτεχνική προσφορά τῆς Ἑλλάδος στόν κόσμο· ὅταν τόσες τιμές ἐπιδαψιλεύονται στόν πρῶτο της πολίτη, ὅταν ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναγνωρίζεται ἀπό τίς ἐπώνυμες διεθνεῖς προσωπικότητες ἀλλά καί ἀπό τίς μάζες τῶν ἀνωνύμων σάν ὁδηγητική φωνή στήν ἐπικίνδυνη σύγχυση πού ἐπικρατεῖ στόν κόσμο. Τό ζήτημα εἶναι πόσο εἴμαστε διατεθειμένοι καί μέσα στήν ἴδια τήν Ἑλλάδα ν' ἀνταποκριθοῦμε στίς ἀξιώσεις αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς λογικῆς καί τοῦ ὁλοκληρωμένου ἀνθρωπισμοῦ πού μέ τόση διαύγεια ἀλλά καί ἐγερτήρια ἀγωνία διετύπωσε ὁ Καραμανλῆς («Μεσημβρινή», 26.11).

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στή Γενική Συνέλευση τῆς Οὐνέσκο, ἦλθε γιά μιάν ἀκόμη φορά νά ἐπιβεβαιώσει ὅτι τίς δύσκολες ὧρες πού περνᾶμε, ἡ μικρή μας χώρα μέ τή μεγάλη ἱστορία ἔχει ἀκόμα νά προσφέρει κάποιο μήνυμα σέ μιάν ἀνθρωπότητα πού δοκιμάζεται... Οἱ ἀντεγκλήσεις γιά τά μικρά, τά παζαρέματα, οἱ διαφωνίες, οἱ ἀλληλοκατηγορίες πού χαρακτηρίζουν συνήθως τίς γε-

νικές συνελεύσεις κάθε διεθνοῦς Ὀργανισμοῦ, εἶχαν παραμερισθεῖ. Καί ἀπό Βορρᾶ καί Νότο, Ἀνατολή καί Δύση παρακολουθοῦσαν ὅλοι μέ προσοχή τόν Ἕλληνα ἡγέτη νά τούς καλεῖ, ἀπέναντι τοῦ πάθους τῶν ἀκροτήτων, νά ὑψώσουν τήν αἰώνια ἀρχή τοῦ μέτρου καί στήν σκέψη καί στήν πράξη, νά δεχθοῦν μέ ἀνοχή τίς διαφωνίες καί νά σεβαστοῦν τόν κάθε ἄνθρωπο... Μιλοῦσε ὁ στοχαστής καί ὁ πολιτικός, πού ἀναζητοῦσε στό πνεῦμα καί τόν πολιτισμό τά σημεῖα συναντήσεως ὅλων τῶν ἀνθρώπων... Μιλοῦσε ὁ ἡγέτης, πού ἔχει συνειδητοποιήσει τήν βαθειά καί ἐπικίνδυνη κρίση πού διέρχεται σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα... Μιλοῦσε ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, γιά νά ἀντλήσει ἀπό τόν ἑλληνικό πολιτισμό τά διδάγματα γιά τήν θεραπεία αὐτῆς τῆς κρίσεως, διδάγματα πού τή σοφία τους ἐπιβεβαίωσαν οἱ αἰῶνες («Ἡ Βραδυνή», 29.11).

Ἡ ὁμιλία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐπεσήμανε, καί μάλιστα μέ μεγάλη ἔνταση, τό καίριο πρόβλημα τῆς εἰρήνης. Ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ὁποιεσδήποτε ἐπιφυλάξεις ἤ καί διαφωνίες πού μπορεῖ νά ἔχει κανείς μέ ἄλλες ἐκτιμήσεις καί τοποθετήσεις τῆς ἴδιας αὐτῆς ὁμιλίας, εἶναι ἀναμφισβήτητη ἡ θετική ἐντύπωση πού προκαλεῖ ἡ ἐπιμονή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν ἀνάγκη ἀποφυγῆς τοῦ πολέμου καί στήν σύνδεση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος μέ τό ἐκρηκτικό πρόβλημα τῶν ἑκατομμυρίων ὑποσιτιζομένων ἀνθρώπων ὅλου τοῦ κόσμου, αὐτό πού ὁ Κ. Καραμανλῆς ὀνόμασε «ἀνθρώπινη ἀθλιότητα»... Ἦταν μιά ὁμιλία πού δείχνει πέρα ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πόσος δρόμος ἔχει διανυθεῖ ἀπό τό παρελθόν, πόσο ἔχει ὡριμάσει γενικώτερα καί στήν πολιτική ἡγεσία τῆς χώρας μας, πέραν ἀπό ὁποιεσδήποτε ἄλλες διαφορές, ἡ συνείδηση τῆς ἀνάγκης γιά μιά σύγχρονη ἀντιμετώπιση τῶν ἐθνικῶν καί διεθνῶν μας προβλημάτων, σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες μιᾶς κρίσιμης καί ἀποφασιστικῆς φάσης στήν ἀνθρώπινη ἱστορία («Ἡ Αὐγή», 27.11).

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό Παρίσι, ἡ συνάντησή του μέ τό Γάλλο πρόεδρο, οἱ τιμές πού ἀποδόθηκαν στόν ἀρχηγό τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους στό Μέγαρο τῶν Ἠλυσίων — παρά τόν ἀνεπίσημο χαρακτήρα τῆς ἐπισκέψεως — προσέλκυσαν τήν προσοχή καί τοῦ γαλλικοῦ τύπου. Ἐνδεικτικά, στίς 22 Νοεμβρίου, ἡ «Le Figaro» θά παρατηρήσει:

Διαθέτοντας ἀνάμεσα στόν ἑλληνικό λαό μιά ἐξαιρετική πλειοψηφία, ὁ ἄνθρωπος αὐτός, γιά τόν ὁποῖο ἡ πολιτική φαίνεται πώς εἶναι τό σημαντικώτερο στοιχεῖο τῆς ὕπαρξής του, κατάφερε νά φέρει τή χώρα του στήν ΕΟΚ, ὕστερα στούς κόλπους τοῦ ΝΑΤΟ, ἀπό τό ὁποῖο βγῆκε τόν Αὔγουστο τοῦ 1974, καί νά ἐκλεγεῖ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τό 1980.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶναι ἕνα σπάνιο γιά τήν ἐποχή μας πολιτικό φαινόμενο. Μακεδονικῆς καταγωγῆς, δικηγόρος, ὕστερα πολιτικός, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος πέρασε πάνω ἀπό 50 χρόνια συναναστρεφόμενος τούς Ἕλληνες καί ξένους πολιτικούς, συζητώντας μαζί τους τά πιό σοβαρά καί λεπτά θέματα... Ὁ ἄνδρας αὐτός, μέ τήν λεπτή καί ἀεράτη κορμοστασιά, πού ἵδρυσε τήν Νέα Δημοκρατία, βρίσκεται σήμερα ἐπικεφαλῆς τοῦ σοσιαλιστικοῦ Κράτους τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου. Οἱ σχέσεις του μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως ὑπαγορεύονται ἀπό τή θέλησή του γιά κοινωνική καί διεθνῆ εἰρήνη. Ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιά χώρα πού ἔχει καθῆκον νά παίξει ἕνα σοβαρό χαρτί ἰσορροπίας μεταξύ Ἀνατολῆς καί τοῦ βορειότερου τμήματος τῆς Μεσογείου στήν Εὐρώπη. Ἔτσι, στίς ὑποθέσεις Βορρᾶ-Νότου, ἡ Ἑλλάδα μπορεῖ νά διαδραματίσει ἕνα ρυθμιστικό ρόλο, ἡ σπουδαιότητα τοῦ ὁποίου ἀπό κανέναν δέν ἀμφισβητεῖται.

Ἡ προεδρική ὁμιλία στή συνέλευση τῆς Οὐνέσκο ἔκαμε ἐπίσης ἐντύπωση καί προβλήθηκε τόσο ἀπό τήν «International Herald Tribune», ὅσο καί ἀπό τήν «Le Figaro» καί τήν «Aurore», στίς 26 τοῦ μηνός. Ὡστόσο, σχόλια καί ἀντίδραση τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου προκάλεσε ἄρθρο τῆς «Le Monde», στίς 24 Νοεμβρίου:

Οἱ συνομιλίες τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τά θέματα πού θίγονται, ἡ δημοσιότητα πού τίς περιβάλλει καί τά σχόλια πού προκαλοῦν, ἔχουν περισσότερο σχέση μέ τό δημόσιο ρόλο τοῦ κ. Καραμανλῆ, παρά μέ τίς ἰδιωτικές του δραστηριότητες. Ὁ ἀρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους προφανῶς δέν εἶναι δυσαρεστημένος νά ἐπωφεληθεῖ αὐτῆς τῆς εὐκαιρίας γιά νά ἐπανεμφανιστεῖ, ἔστω καί διακριτικά, σέ μιά διεθνῆ σκηνή, στήν ὁποία δέσποζε γιά μεγάλο χρονικό διάστημα ὡς πρωθυπουργός τῆς χώρας του. Καί γιά νά ὑπενθυμίσει ἔτσι ὅτι ὁ κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου, σημερινός πρωθυπουργός καί σοσιαλιστής νικητής τῆς Νέας Δημοκρατίας, στίς τύχες τῆς ὁποίας ὁ κ. Καραμανλῆς ἦταν ἐπί μακρόν πρόεδρος, δέν κατέχει ἐντελῶς τό μονοπώλιο τῆς ἐκπροσώπησης τῆς Ἑλλάδας στό ἐξωτερικό.

Τρεῖς τουλάχιστόν λόγοι ὠθοῦν τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας νά υἱοθετήσει αὐτή τήν συμπεριφορά. Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι, ἄν καί ἡ συνεννόησή του μέ τόν κ. Παπανδρέου δέν εἶναι πάντοτε ἐγκάρδια — κάθε ἄλλο μάλιστα — κανένα «ἐπεισόδιο» δέν σημειώθηκε μεταξύ τῶν δύο ἀνδρῶν ὕστερα ἀπό τήν ἐκλογική νίκη τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τοῦ ἀρχηγοῦ του, τόν Ὀκτώβριο τοῦ '81. Ὁ κ. Καραμανλῆς τήρησε μέ ἐντιμότητα τούς θεσμούς, οἱ ὁποῖοι ἀφήνουν στόν πρωθυπουργό τήν οὐσιαστική διακυβέρνηση τῆς χώρας, καί φρόντισε νά καθησυχάσει ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, στήν Ἀριστερά, φοβόντουσαν πώς θά ἔκανε κατάχρηση τῆς θέσης του στήν κορυφή τοῦ Κράτους, γιά νά περεμποδίσει τήν «ἀλλαγή». Ὅμως, μή ὄντας πιά ὑποπτος ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, μπορεῖ ἀπό δῶ καί στό ἑξῆς νά ἀναλάβει καί πάλι ὁρισμένες πρωτοβουλίες.

Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι, ὅτι ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἔχει τό συναίσθημα ὅτι ἡ ἐπαφή μεταξύ τοῦ κ. Μιττεράν καί τοῦ κ. Παπανδρέου εἶναι λιγότερο καλή ἀπ' ὅ,τι ἤλπιζε ἡ Ἀθήνα. Καί αὐτό, τόσο γιά λόγους ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ὅσο καί λόγω τοῦ χαρακτήρα τῶν δύο ἀνδρῶν. Παρ' ὅλο ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς προέρχεται ἀπό τήν φιλελεύθερη Δεξιά, νοιώθει ὅτι βρίσκεται πιό κοντά στόν πρόεδρο τοῦ γαλλικοῦ Κράτους, ἀπ' ὅ,τι ὁ πρωθυπουργός του.

Τέλος, εἶναι βέβαιο ὅτι στόν τομέα τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς καί τῆς δυτικῆς ἀλληλεγγύης, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἀντιμετωπίζει μέ πολλή ἀνησυχία τήν «παρέκκλιση» τῆς Κυβέρνησης τοῦ κ. Παπανδρέου. Εἴτε πρόκειται γιά

τίς σχέσεις μέ τήν Ἀνατολή (ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός δέχτηκε πρόσφατα μιά πρόσκληση τοῦ στρατηγοῦ Γιαρουζέλσκι), εἴτε γιά τίς ἀπειλές τῆς ἑλληνικῆς ἀποχώρησης ἀπό τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί τήν Ἀτλαντική Συμμαχία πού τό ἐκλογικό πρόγραμμα τοῦ ΠΑΣΟΚ ἄφηνε νά πλανᾶται τόν περασμένο χρόνο. Ἀπειλές πού ὁ κ. Παπανδρέου ἀποφεύγει νά θέσει σέ ἐφαρμογή ἤ νά τίς ἐξαφανίσει ἐντελῶς.

Πράγματι τό «Ἔθνος» χαρακτήρισε τό δημοσιεύμα «ὕποπτο» καί ὡς «προσπάθεια ναρκοθετήσεως τῶν σχέσεων Καραμανλῆ-Παπανδρέου» (24.11).

Ἔντονη ἦταν καί ἡ ἀντίδραση τῆς «Ἐλευθεροτυπίας»:

Διερωτᾶται βάσιμα ὁ Ἕλληνας πολίτης: Γιατί αὐτή ἡ προσπάθεια νά ἐμφανισθεῖ ὅτι ὑπάρχει διάσταση στήν κορυφή τῆς ἐθνικῆς ἡγεσίας, σέ μιά στιγμή πού τό ἔθνος ἔχει ἀνοιγμένα τόσα κρίσιμα μέτωπα στήν ἐξωτερική του πολιτική; Ποιούς σκοπούς ὑπηρετεῖ αὐτή ἡ μεθόδευση; Ποιοί κινοῦν αὐτά, τά ζημιογόνα γιά τόν τόπο μας νήματα;

. . . . . .

Ὅπως καί νἄχει τό πράγμα, ὅποιοι κι ἄν εἶναι αὐτοί οἱ καλοθελητές (ἄς μήν ξεχνᾶμε ὅτι καί ἡ «ἔγκυρη Μόντ» δέν εἶναι ἀθῶα περιστερά), ἄς τό πάρουν ἀπόφαση, ὅτι οἱ καιροί ἔχουν ἀλλάξει καί αὐτός ὁ τόπος πορεύεται διαφορετικά ἀπό ὅ,τι στήν ἐποχή τῶν αὐλικῶν καί τῶν ξένων πρακτόρων (29.11).

Ἡ «Καθημερινή», ἀντίθετα, θά παρατηρήσει:

Τοῦτο δέν εἶναι οὔτε νέο, οὔτε περίεργο. Ἀσφαλῶς δέν εἶναι καί ὕποπτο, ὅπως θέλησαν νά τό χαρακτηρίσουν ὁρισμένες ἀθηναϊκές ἐφημερίδες... Διότι πρῶτον, ὅπως καί στήν Ἑλλάδα, ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι ἡγέτες καί Εὐρωπαῖοι πολίτες τιμοῦν τόν Ἕλληνα πρόεδρο, τό ἔργο του, τήν συμβολή του στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας καί στήν ἀπρόσκοπτη λειτουργία της. Ἀλλά καί τήν ἀκλόνητη πεποίθησή του πώς ἡ Εὐρώπη πρέπει νά ἑνωθεῖ καί πώς ἡ Δύση πρέπει νά ἐξασφαλίσει τήν ἰσορροπία της καί τήν συνοχή της. Ὁ σοσιαλιστής Μιττεράν καί ὁ συντηρητικός Καραμανλῆς ἔχουν, ἄν ὄχι ταυτόσημες ἀπόψεις γιά τήν ἄμεση τακτική, πάντως σαφέστατα κοινές πεποιθήσεις πάνω στά μεγάλα εὐρωπαϊκά καί διεθνῆ προβλήματα. Καί εἶναι γεγονός ὅτι ὁ διάλογός τους εἶναι μεστός. Τό ἔχουν διαπιστώσει αὐτό ὅλοι οἱ παρατηρητές, τό ἔχουν πεῖ καί τό ἔχουν γράψει: ὁ διάλογος Εὐρωπαίων ἡγετῶν - Καραμανλῆ εἶναι εὐρωπαϊκός... Δεύτερον, ἐνῶ δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὅλοι οἱ πολιτικοί παράγοντες τῆς ΕΟΚ (συχνά μέ τήν ἐπίσημη σύσταση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας) θέλουν νά διευκολύνουν τήν εὐρωπαϊκή προσαρμογή τῆς πολιτικῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ, ... καί ὁρισμένοι καταλαβαίνουν καί τίς δυσχέρειες πού ἀντιμετωπίζει ἡ προσαρμογή αὐτή, ἡ παρατεινόμενη ἀμφιβολία γιά τίς ἀπώτερες προθέσεις τῆς ἀλλαγῆς ἐνισχύει μιά παράλληλη ἀνησυχία... Καί τρίτον, ἐκδηλη εἶναι ἀπό μερικές ἑβδομάδες ἡ ἐντύπωση ὅτι στήν ἴδια τήν Ἑλλάδα, σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, ἀρχίζοντας ἀπό τό ὑψηλότερο ἀλλά καί μέσα στίς διάφορες τάσεις πού συνθέτουν τήν οὐσιαστική κυβερνητική ὁμάδα, τό ἐρώτημα «ποῦ πάμε;» προβληματίζει καί ἀπασχολεῖ. Σάν νά κρίνεται τώρα, μέ ἀντιφάσεις ἀπό ἡμέρα σέ ἡμέρα, ὁ αὐριανός τελικός προσανατολισμός, ὁ σεβασμός τῶν δημοκρατικῶν συμβιβασμῶν καί ἡ μεσοπρόθεσμη σταθερότητα τῶν βασικῶν ἐπιλογῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Πού, ἀντιμετωπίζοντας τόν μόνο ὑπαρκτό κίνδυνο, τήν Τουρκία, δέν μπορεῖ παρά νά καταλήξει σέ ἀποφάσεις ὁριστικές γιά τόν χῶρο, τίς συμμαχίες, τίς φιλίες, τίς ἐνδεχόμενες ἐγγυήσεις καί ἐνισχύσεις (25.11).

29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ - 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Μετά τό Παρίσι, ὁ Κ. Καραμανλῆς πραγματοποιεῖ ἀνεπίσημη ἐπίσκεψη στή Βόννη. Ἡ παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας στήν ΟΔ Γερμανίας συνέπεσε χρονικά μέ τήν ἄνοδο τῶν Χριστιανοδημοκρατῶν στήν ἐξουσία καί προσέλαβε ἀκόμη μεγαλύτερη σημασία, ἐνόψει τῆς ἐξελίξεως τῶν σχέσεων Ἑλλάδος - ΝΑΤΟ, ἀλλά καί τῆς κρίσεως στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις.

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεώς του στή Βόννη, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε ἀπευθύνει μήνυμα πρός τούς Ἕλληνες πού διαβιοῦν στή Δυτική Γερμανία:

«Ἀγαπητοί συμπατριῶτες,

»Σᾶς μεταφέρω τόν θερμό χαιρετισμό τῆς πατρίδος πού σᾶς παρακολουθεῖ μέ στοργή καί ζωηρό ἐνδιαφέρον. Καί περιμένει νά σᾶς δεχθεῖ καί πάλι στήν ἀγκαλιά της, ὅταν οἱ περιστάσεις τό ἐπιτρέψουν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι κι ἐσεῖς τήν σκέπτεστε πάντοτε μέ ἀγάπη καί νοσταλγία.

»Ζῆτε σέ μιά χώρα δυνατή, πλούσια πνευματικά καί ὑλικά ἀνεπτυγμένη, πού μέ τήν Ἑλλάδα τήν συνδέουν πολλαπλοί δεσμοί· δεσμοί, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ἀκόμη στενότεροι, ὕστερα ἀπό τήν εἴσοδο τῆς χώρας μας στήν μεγάλη οἰκογένεια τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Χαίρομαι πληροφορούμενος ὅτι ἐκτιμᾶται ἐδῶ ἡ ἐργατικότητά σας καί τό ἦθος σας. Χαίρομαι πού θεωρεῖσθε συντελεστές τῆς προόδου τῆς χώρας αὐτῆς πού ἔχει ἐπιτελέσει θαύματα χάρις στόν δυναμισμό ἀλλά καί τήν πειθαρχία τῶν πολιτῶν της. Πρᾶγμα πού πρέπει νά ἀποτελεῖ παράδειγμα πρός μίμηση.

»Ζῆτε — ὅπως εἶπα — σέ μιά χώρα δυνατή, πού σᾶς ἐξασφαλίζει πρόοδο καί ἐλευθερία. Παραμείνετε καλοί καί νομιμόφρονες πολίτες καί ἀξιοποιεῖστε μέ τήν ἑνότητα καί τή συνεργασία σας τίς δυνατότητες πού σᾶς προσφέρει. Γιατί ἡ ἑνότητα ἀποτελεῖ αὐτή καθ' ἑαυτή δύναμη, πού ὁδηγεῖ κατά τρόπον ἀσφαλῆ στήν ἐπιτυχία. Γιά νά τό ἐπιτύχετε αὐτό, θά πρέπει — καί αὐτό τό συμβουλεύω σ' ὅλους τούς ξενητεμένους Ἕλληνες — νά καλλιεργεῖτε τίς ἀρετές καί νά ἀποφεύγετε τά ἐλαττώματα τά δικά μας. Καί πρό παντός θά πρέπει νά ἀποφεύγετε νά μεταφέρετε ἐδῶ τούς κομματικούς ἀνταγωνισμούς τῆς Ἑλλάδος. Γιατί μόνον ἔτσι κι ἐσεῖς θά προκόψετε ἀλλά θά συμβάλετε καί στήν πρόοδο αὐτῆς τῆς χώρας πού σᾶς φιλοξενεῖ. Ἀλλά καί πέραν αὐτοῦ θά προβάλετε μέ τόν τρόπο αὐτό τό ἑλληνικό ὄνομα καί θά ἐπιβεβαιώσετε τήν ἠθική ἀξία τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Ἀμέσως μετά τήν ἄφιξή του στή Βόννη, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς ΟΔ

Γερμανίας, Κ. Κάρστενς — γεγονός πού θεωρήθηκε ἐνδεικτικό τῆς σημασίας πού ἀπέδωσε ἡ δυτικογερμανική πλευρά στήν ἀνεπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἐξετάστηκαν εὐρωπαϊκά θέματα, οἱ ἑλληνοτουρκικές διαφορές καί τό Κυπριακό. Ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε ὅτι *«οἱ σύμμαχοι θά ἔπρεπε νά βοηθήσουν τήν Ἑλλάδα καί νά δείξουν κατανόηση γιά τά προβλήματα τῆς νέας Κυβερνήσεως»*. Γιά τήν πορεία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως εἰδικότερα σημείωσε:

«Ἐπί τῆς Κοινότητος ὁ κύριος Καραμανλῆς εἶπε ὅτι δέν πιστεύει ὅτι τά ὑφιστάμενα προβλήματα μπορεῖ νά ἐπιλυθοῦν ἄν δέν ἐπιτευχθεῖ ἡ πολιτική ἕνωση τῆς Εὐρώπης. Τά προβλήματα κάθε μεμονωμένης χώρας δέν θά ἔπρεπε νά ἀποτελοῦν ἐμπόδιο ἀλλ' ἀντιθέτως κίνητρο γιά τήν δημιουργία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνώσεως, δεδομένου ὅτι, χωρίς τήν ἕνωση αὐτή, οἱ δυσκολίες τῶν χωρῶν-μελῶν θά καταστοῦν κάθε χρόνο καί μεγαλύτερες. Ἡ Εὐρώπη ἔχει πολλές δυνατότητες σέ ὅλους τούς τομεῖς. Οἱ δυνατότητες ὅμως αὐτές μπορεῖ νά ἀξιοποιηθοῦν μόνο στά πλαίσια μιᾶς εὐρωπαϊκῆς ἑνώσεως. Κατά τόν τρόπο αὐτόν, θά μποροῦσε ἡ Εὐρώπη νά ἐπιλύσει δικά της προβλήματα καί συγχρόνως νά ἐξασφαλίσει τήν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος. Σέ συνάρτηση μέ τά ἀνωτέρω ὁ Ἕλλην πρόεδρος μίλησε γιά τό Μνημόνιο πού ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἀπηύθυνε στήν Κοινότητα καί ζήτησε τήν κατανόηση γιά τά εἰδικότερα προβλήματα τῆς Ἑλλάδος. Παρακαλεῖ τούς ἑταίρους στήν Κοινότητα νά ἀσκήσουν τήν ἐπιρροή τους ὑπέρ τῆς ταχείας καταλήξεως τῶν διαπραγματεύσεων. Οἱ ἑλληνικές ἐπιθυμίες εἶναι δικαιολογημένες. Οἱ λόγοι δέν εἶναι μόνο οἰκονομικοί, ἀλλά καί πολιτικοί, δεδομένου ὅτι ὁ κύριος Παπανδρέου, πρό τῶν ἐκλογῶν, εἶχε ἀναγγείλει μιά διαφορετική γραμμή. Συνεπῶς, ἡ Κυβέρνησή του χρειάζεται μικρές παραχωρήσεις γιά να μπορέσει νά σώσει τά προσχήματα, παρά τίς διαφορές ἀπόψεων. Τά ἄλλα Κράτη-μέλη θά πρέπει νά δείξουν ἐπί τούτου κατανόηση. Ὁ ἴδιος θά καταβάλει κάθε προσπάθεια ὥστε ἡ Ἑλλάς νά μήν ἀλλάξει πορεία.

»Ὅσον ἀφορᾶ τίς σχέσεις μέ τήν Τουρκία, ὁ Ἕλλην πρόεδρος εἶπε ὅτι, μετά λύπης, πρέπει νά διαπιστώσει ὅτι ἡ Τουρκία εἶναι ἀποκλειστικῶς ὑπεύθυνη γιά τήν σημερινή κρίση».

Καί ἀφοῦ ἀνέλυσε, γιά μιά ἀκόμη φορά, τούς λόγους, γιά τούς ὁποίους ὄφειλε ἡ Τουρκία νά θεωρηθεῖ ἀδικούσα, στήν Κύπρο καί τό Αἰγαῖο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε ὅτι *«μέρος τῆς εὐθύνης γιά τά σημερινά γεγονότα βαρύνει καί τους συμμάχους»*, καί ὅτι ὄφειλε νά γίνει κατανοητό ὅτι ἡ συμπεριφορά τῆς Τουρκίας ἀποτελοῦσε κίνδυνο γιά τή Συμμαχία:

«Ἐφ' ὅσον ἡ Συμμαχία στηρίζει τήν Τουρκία μέ χρῆμα καί ὅπλα, θά ἔπρεπε συγχρόνως νά ἀπαιτήσει μίαν ἀλλαγή στήν συμπεριφορά της. Ἡ περαιτέρω ἐνίσχυση τῆς Τουρκίας μπορεῖ νά ἔχει θλιβερές συνέπειες γιά τήν Ἑλλάδα. Τό πνεῦμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ἐναντίον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί τῆς Δύσεως, πρᾶγμα τό ὁποῖο εἶναι φυσικό, δεδομένου ὅτι καί στήν ἰδιωτική ζωή, ὁ φίλος τοῦ ἐχθροῦ μας ἀντιμετωπίζεται ὡς ἐχθρός. Ἡ Ἑλλάς ἔχει τό αἴσθημα ὅτι ἡ Δύση ὑποστηρίζει τήν Τουρκία εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος ὑποστηρίζει τήν παραμονή τῆς Ἑλλάδος στό δυτικό στρατόπεδο.

»Ἡ Τουρκία εἶναι ἀσφαλῶς σημαντικό μέλος τῆς Συμμαχίας, οὐδεμία δέ ἀντίρρηση ὑφίσταται ἐκ μέρους μας νά παρέχεται βοήθεια στήν Τουρκία. Ἡ χώρα αὐτή ὅμως δέν πρέπει νά κατασταθεῖ παράγων διαλύσεως τῆς Συμμαχίας. Πρέπει νά βάλει μυαλό.

»Ὁ Ὁμοσπονδιακός πρόεδρος ἀπήντησε ὅτι ἄκουσε τίς ἐξηγήσεις τοῦ Ἕλληνος προέδρου μέ μεγάλη προσοχή, ἀλλά καί ἀνησυχία. Γνωρίζει ὅτι ὁ κύριος Καραμανλῆς, ὡς πρωθυπουργός, ἐτάχθη συνεχῶς ὑπέρ τῶν καλῶν σχέσεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας. Γι' αὐτό καί τοῦ εἶναι ὑπόχρεως καί κατανοεῖ πλήρως ποιές ἀνησυχίες προκαλεῖ ἡ σημερινή κατάσταση. Ὁ κύριος Καραμανλῆς ὑπεγράμμισε ὅτι, πρό τοῦ 1974, οἱ σχέσεις μέ τήν Τουρκία ἦταν καλές. Ὁ ἴδιος εἶχε ὑπογράψει τό 1959 τήν συμφωνία γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου μέ σκοπό τή βελτίωση τῶν σχέσεων.

»Ὁ Ὁμοσπονδιακός πρόεδρος ζήτησε κατανόηση γιά τήν γερμανική θέση. Ἀσφαλῶς ἡ Ὁμοσπονδιακή Δημοκατία δέν μπορεῖ νά συμφωνήσει μέ τήν συμπεριφορά τῆς Τουρκίας, καθ' ὃν τρόπο τήν περιέγραψε ὁ κύριος Καραμανλῆς. Ἀλλά ἡ Τουρκία, ὅπως καί ἡ Ἑλλάς, εἶναι σημαντικός παράγων τῆς Συμμαχίας. Εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο ὅπως στήν διένεξη αὐτή ἡ Συμμαχία διαδραματίσει μεσολαβητικό ρόλο. Θά μποροῦσε π.χ., εἴτε ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΝΑΤΟ, εἴτε οἱ ΗΠΑ, νά ἀναλάβουν τόν ρόλο αὐτόν. Ὁ κύριος Κάρτσενς προσέθεσε ὅτι θά ἦταν εὐκταῖο νά εὑρεθεῖ μία διαδικαστική διέξοδος. Φυσικά στήν πολιτική τά θέματα οὐσίας εἶναι σημαντικά, ἀλλά καί τά διαδικαστικά θέματα ἔχουν τήν ἴδια σημασία.

»Ὁ κύριος Καραμανλῆς ἀπήντησε ὅτι δέν νομίζει ὅτι ὁ κύριος Λούνς μπορεῖ νά ἀσκήσει μεγάλη ἐπιρροή ἐπί τῆς Τουρκίας. Ἀντιθέτως, μπορεῖ νά τό πράξουν οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί ἡ Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία, χῶρες ἀπό τίς ὁποῖες ἡ Τουρκία ἐξαρτᾶται σημαντικά στόν οἰκονομικό καί στρατιωτικό τομέα. Μία παρεμβολή θά εἶχε νόημα ἐφ' ὅσον γίνει ἀθορύβως. Αὐτό πού προέχει εἶναι νά μή δημιουργεῖ ἡ Τουρκία περαιτέρω προβλήματα καί νά εἶναι πρόθυμη, ἀκόμη καί ἄν θεωρεῖ ὅτι ἔχει δίκιο, νά ἀναβάλει τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων γιά τό μέλλον. Ὅταν ἡ Ἑλλάς ζήτησε τήν σύγκληση τοῦ Συμβουλίου τοῦ ΝΑΤΟ, μετά τήν εἰσβολή στήν Κύπρο, ὁ κύριος Λούνς ἀπήντησε: "Οἱ ὑπουργοί εἶναι σέ διακοπές. Ἡ Συμμαχία δέν εἶναι σέ θέση νά προσφέρει μία λύση τοῦ Κυπριακοῦ".

»Ὁ Ὁμοσπονδιακός προέδρος ὑπεγράμμισε ὅτι εἶναι σημαντικό νά βλέπει ἡ Ἑλλάς στήν Συμμαχία ὄχι μόνο τό δικό της συμφέρον, ἀλλά καί τό συμφέρον τῆς Εὐρώπης. Προεξοφλῶ — εἶπε — ὅτι ὁ κύριος Καραμανλῆς θά μιλήσει μέ τόν καγκελλάριο γιά τά ἴδια θέματα. Ὁ ἴδιος θά ἐνημέρωνε τόν καγκελλάριο γιά τό περιεχόμενο τῆς συνομιλίας του μέ τόν κύριο Καραμανλῆ, οὕτως ὥστε νά ἐξετασθεῖ ἀπό κοινοῦ τί μπορεῖ νά γίνει»[75].

Ὁ Κ. Κάρστενς, στή συνέχεια, παρέθεσε γεῦμα πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τόν ὁποῖο προσφώνη-

σε ὡς «τόν Ἕλληνα πολιτικό ἄνδρα πού ἔχει κερδίσει τό θαυμασμό καί τήν ἐκτίμηση τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καί ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου». Ἀκόμη, ἐξῆρε τά ἐπιτεύγματα τοῦ Ἕλληνα προέδρου, καί ἰδιαίτερα τήν ἔνταξη τῆς χώρας στήν ΕΟΚ. Τέλος, ἀναφέρθηκε στίς 300.000 Ἕλληνες πού ζοῦν καί ἐργάζονται στήν Ὁμοσπονδιακή Γερμανία, γιά νά ἐπισημάνει ὅτι οἱ πολλαπλές ἐπαφές πού οἱ δυτικογερμανικές ἀρχές εἶχαν κατά καιρούς μαζί τους, «μᾶς ἔχουν πείσει ὅτι εἶναι πολύ θετική ἡ συμβολή τους στήν οἰκονομική καί πολιτιστική πρόοδο τῆς χώρας μας».

Ἀπαντώντας, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ ἐπεσήμανε τό γεγονός ὅτι οἱ δύο χῶρες ἀνήκουν στήν ἴδια συμμαχία καί συνεργάζονται γόνιμα μέσα στά πλαίσια τῆς ΕΟΚ, ἀναφέρθηκε στήν Εὐρώπη, διακηρύσσοντας τήν πίστη του στήν ἀνάγκη τῆς σταδιακῆς πολιτικῆς ἑνοποιήσεώς της· καί ὑπογράμμισε:

«Στίς ἀρχές τοῦ αἰώνα μας ἡ Εὐρώπη ἐδέσποζε σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο καί κατηύθυνε τίς τύχες του. Σήμερα βρίσκεται σέ κατάσταση παρακμῆς καί ἐξαρτήσεως. Γιά νά ξεπεράσει τά προβλήματα αὐτά, μοναδική λύση εἶναι ἡ πολιτική της ἑνοποίηση... Ἡ Εὐρώπη διαθέτει πολλαπλές δυνατότητες, τίς ὁποῖες ὅμως δέν μπορεῖ νά ἀξιοποιήσει, παρά μόνον μέ τόν τρόπο αὐτό... Μέ ἱκανοποίηση διαπιστώνω ὅτι ἡ Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας ἔχει πιό προωθημένες ἀπόψεις στό θέμα τῆς πολιτικῆς ἑνοποίησης ἀπό ἄλλες χῶρες τῆς Κοινότητος καί γι' αὐτό πιστεύω ὅτι, χάρις στό σημαντικό ρόλο πού διαδραματίζει στήν Εὐρώπη ἀλλά καί στήν διεθνῆ πολιτική σκηνή μπορεῖ νά συμβάλει ἀποφασιστικά στήν πολιτική ἕνωση τῆς Εὐρώπης».

Τήν ἑπομένη, 30 Νοεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν Ὁμοσπονδιακό ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Χ.-Ντ. Γκένσερ. Μετά ἀπό μιά πρώτη ἀνταλλαγή ἀπόψεων σχετικά μέ τίς ἐξελίξεις στήν ἀνατολική Εὐρώπη, ὁ Δυτικογερμανός ὑπουργός τόνισε ὅτι ἡ κατάσταση τῆς ΕΟΚ δέν ἦταν ἱκανοποιητική καί ὅτι χρειαζόταν ἡ διαμόρφωση μιᾶς ξεκάθαρης θέσεως στό ζήτημα τῆς ἑνοποιήσεως, ἄποψη πού ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἀποδέχθηκε. Ἀκόμη, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε ὅτι ἡ Τουρκία ὄφειλε νά δεχθεῖ συμβουλές ἀπό τίς ΗΠΑ καί τή Δυτική Γερμανία, *«ἐφόσον τήν βοηθοῦν ὅπως τήν βοηθοῦν»*. Ἡ Συμμαχία ἐφάρμοζε δύο μέτρα καί δύο σταθμά, ἀφοῦ ἀδιαφοροῦσε γιά τήν κατάσταση στήν Κύπρο, ἐνῶ ἀντιδροῦσε ἔντονα γιά τήν εἰσβολή στό Ἀφγανιστάν. Ὑπογράμμισε ἐπίσης ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος συρράξεως στό Αἰγαῖο, ὅπου ἡ Ἑλλάδα ἁπλῶς ἐπιζητοῦσε τή διατήρηση τοῦ ὑπάρχοντος καθεστῶτος. Καί στήν παρατήρηση τοῦ Χ.-Ντ. Γκένσερ ὅτι οἰκονομική βοήθεια πρός τήν Τουρκία, ἐάν ἐγκριθεῖ, θά ἀφορᾶ μόνο τό ἔτος 1983, ἀπάντησε:

«Ἐπί ἑλληνικῆς δικτατορίας μᾶς ἔδιωξαν ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ἡ ΕΟΚ ἐπάγωσε τήν βοήθεια πρός τήν Ἑλλάδα κ.τ.λ. Τό ἀντίθετο συμβαίνει σήμερα μέ τήν Τουρκία. Αὐτό εἶναι ἄνιση μεταχείριση. Κάθε βοήθεια πού δίνεται σήμερα στήν Τουρκία θεωρεῖται ἀπό τούς Ἕλληνες ὅτι δίνεται ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος».

Καί τό σχετικό πρακτικό τῆς συνομιλίας ἀναφέρει, στή συνέχεια:

«Ὁ πρόεδρος λέει πώς πρέπει νά προσέξουν ψυχολογία ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει νά ἔχει τάσεις ἀντιδυτικές καί προσθέτει ὅτι σημερινή Κυβέρνηση ὡς ἀντιπολίτευση εἶχε ἐπαγγελθεῖ τήν ἔξοδο τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό ΝΑΤΟ καί τήν ΕΟΚ. Μετά τίς ἐκλογές ὁ κ. Παπανδρέου, ἐνθαρρυνόμενος καί ἀπό τόν πρόεδρο, ἀκολούθησε μετριοπαθέστερη πολιτική ἔναντι τῆς Δύσεως. Πρέπει ὅμως νά βοηθηθεῖ ἀπό ὅλους μας γιά νά ἐπιβάλει τή νέα του γραμμή.

Γκένσερ: Παρεμβαίνων παρατηρεῖ ὅτι τό πρόβλημα γιά τήν Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας εἶναι ἡ μή ἀπομάκρυνση τῆς Τουρκίας ἀπό τήν Δύση.

Κ. Καραμανλῆς: *Καί ἐμεῖς δέν τό θέλουμε αὐτό. Καί ἐμεῖς θά βοηθούσαμε τήν Τουρκία ἄν δέν εἴχαμε τίς σημερινές διαφορές. Ἀλλά ἡ Τουρκία μᾶς ἀπειλεῖ.*

Γκένσερ: Τονίζει πώς ἡ Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας εἶναι διττά συνδεδεμένη μέ τήν Ἑλλάδα μέσω ΝΑΤΟ καί ΕΟΚ καί πώς «θά ἀσκήσουμε τήν ἐπιρροή μας πρός τήν Τουρκία μέ τά μέσα πού διαθέτουμε».

Κ. Καραμανλῆς: Παρατηρεῖ πώς ἡ Τουρκία ἐκβιάζει τούς συμμάχους.

Γκένσερ: Διαβεβαιώνει ὅτι «δέν θά ὑποκύψουμε σέ ἐκβιασμούς».

Κ. Καραμανλῆς: Ἐπαναλαμβάνει πώς οἱ σύμμαχοι δέν θά πρέπει νά ὑποχωρήσουν σέ ἐκβιασμούς τῆς Τουρκίας, ἐφόσον διαθέτουν τό μέσον τῆς οἰκονομικῆς καί στρατιωτικῆς βοηθείας καί παρακαλεῖ τόν κ. Γκένσερ νά προσέξει τήν κατάσταση καί νά «συμμαζέψει» τούς Τούρκους. Τό σημερινό ἐδαφικό καθεστώς μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας ὑπάρχει ἀπό 60 ἐτῶν. Ἡ Τουρκία πρέπει νά συγκρατηθεῖ.

»Γκένσερ: Διαβεβαιώνει πώς καταλαβαίνει τό πρόβλημά μας.

Κ. Καραμανλῆς: Καταλήγων ὑπενθυμίζει πώς Παπανδρέου ἔχει θέσει τό πρόβλημα στό ΝΑΤΟ καί στήν ΕΟΚ καί θά χρειασθεῖ τήν βοήθεια τῶν φίλων μας»[76].

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τό νέο Ὁμοσπονδιακό καγκελλάριο, Χ. Κόλ. Ἡ συζήτηση συνεχίστηκε καί κατά τή διάρκεια γεύματος πού παρέθεσε ὁ Δυτικογερμανός ἡγέτης. Προσφωνώντας τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὁ Χ. Κόλ ἀναφέρθηκε στή συμβολή τῆς ἀρχαίας ἀλλά καί στή θετική συνεισφορά τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος στή διαμόρφωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καθώς καί στή βαθειά ἐκτίμηση πού ὑπῆρχε στή χώρα του γιά τό πρόσωπο τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Ὑπογράμμισε ὅτι οἱ ἀνησυχίες πού ἐξέφρασε ὁ Ἕλληνας πρόεδρος θά λαμβάνονταν σοβαρά ὑπόψη

Συνάντηση μέ τό νέο ὁμοσπονδιακό καγκελλάριο, Χ. Κόλ καί τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Χ.-Ντ. Γκένσερ.

κατά τήν προσπάθεια ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων· καί, τέλος, ἔδωσε ἔμφαση στό θέμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως, τονίζοντας ὅτι οἱ ἀπόψεις του συνέπιπταν μέ αὐτές τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος ἐκφράστηκε γιά τήν Εὐρώπη «μέ τό πάθος μιᾶς νεανικῆς καρδιᾶς»:

«Ἡ ἱστορία, κύριε πρόεδρε, θά μᾶς κρίνει ἀπό τή στάση πού θά τηρήσουμε πάνω στό μεγάλο θέμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνότητας, ὅπως ἀκριβῶς τό θέσατε σεῖς, πού εἶστε ὁ καλύτερος ἐκφραστής τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰδέας».

Ἀπαντώντας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξῆρε τούς δεσμούς πού συνέδεαν τίς δύο χῶρες, καί πρόσθεσε:

«Καί οἱ δεσμοί αὐτοί, κύριε καγκελλάριε, προσλαμβάνουν ἰδιαίτερη σημασία σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι σκοτεινή καί ἡ Εὐρώπη ἀναζητεῖ τό δρόμο της. Τό δρόμο δηλαδή ἐκεῖνο πού θά τή βγάλει ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδα καί θά τή βοηθήσει νά ξαναβρεῖ τή θέση της στόν κόσμο. Καί εἶμαι εὐτυχής πού διαπιστώνω ὅτι οἱ ἀπόψεις μας ὅσον ἀφορᾶ τήν εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση συμπίπτουν... Οἱ ἐκτιμήσεις ἐξάλλου πού κάναμε γιά τή διεθνῆ κατάσταση μᾶς ὁδήγησαν στό συμπέρασμα ὅτι, γιά νά προστατευθεῖ ἡ εἰρήνη, θά πρέπει νά ἀποκατασταθεῖ τό κλῖμα ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο, σέ συνδυασμό μέ τή μείωση καί τήν ἐξισορρόπηση τῶν ἐξοπλισμῶν... Τέλος, κύριε καγκελλάριε, θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τήν κατανόηση πού δείξατε στά εἰδικώτερα προβλήματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν εἰρήνη τῆς περιοχῆς μας ἀλλά καί τή συνοχή τῆς Συμμαχίας. Καί τά προβλήματα αὐτά θά πρέπει, γιά τό λόγο αὐτό, νά θεωροῦνται κοινά προβλήματα ὅλων τῶν ἑταίρων».

Μετά τό γεῦμα, ὁ Χ. Κόλ δήλωσε:

«Εἴχαμε μιά μακρά συνομιλία, πολύ οὐσιαστική καί, ὅπως πιστεύω, ἀσυνήθιστα φιλική. Συζητήσαμε γιά τίς ἐξελίξεις στήν ΕΟΚ, καθώς καί γιά τήν ἐξέλιξη τῆς διαμάχης μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως, ὕστερα ἀπό τήν ἀλλαγή ἡγεσίας στή Σοβιετική Ἕνωση. Ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο γιά τίς πρόσφατες συνομιλίες μας στήν Οὐάσιγκτων καί, ὅπως ἦταν φυσικό, συζητήσαμε διεξοδικά γιά τήν πορεία τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων».

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρώην καγκελλάριο, Χ. Σμίτ, ὁ ὁποῖος δήλωσε σχετικά:

«Αἰσθάνθηκα ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση πού συνάντησα τόν Ἕλληνα πρόεδρο. Ἦταν πολύ εὐγενικό ἐκ μέρους του νά μέ καλέσει νά συζητήσουμε. Οἱ Ἕλληνες θά πρέπει νά γνωρίζουν ὅτι εἶμαι μεγάλος θαυμαστής τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί μεγάλος φίλος τῆς Ἑλλάδος».

Τήν ἑπομένη, 1 Δεκεμβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε ἐκ νέου καί ἐκτός προγράμματος μέ τόν Δυτικογερμανό ὁμόλογό του, Κ. Κάρστενς. Κατόπιν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τήν ἑλληνική Μητρόπολη Γερμανίας — ὅπου τόν ὑποδέχτηκε θερμά ὁ Μητροπολίτης Αὐγουστίνος — καί συναντήθηκε μέ ἐκπροσώπους τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν, καθώς καί μέ Ἕλληνες καθηγητές σέ γερμανικά Πανεπιστήμια. Τό ἀπόγευμα, ἐπέστεψε στήν Ἀθήνα.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους στή Δυτική Γερμανία προβλήθηκε ἔντονα ἀπό τόν ἑλληνικό τύπο. Σύμφωνα, μάλιστα, μέ τηλεγράφημα τοῦ ΑΠΕ, τῆς 30ῆς Νοεμβρίου:

Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι χθές τό βράδυ τό Ιο κανάλι τῆς γερμανικῆς τηλεόρασης ἔδωσε ἐκτεταμένο ρεπορτάζ γιά τή συνάντηση Καραμανλῆ-Κάρστενς. Ὁ Γερμανός πρόεδρος, ὑποδεχόμενος τόν Κ. Καραμανλῆ στήν προεδρική κατοικία ἀκούσθηκε νά λέει: «Κύριε πρόεδρε, σᾶς ὑποδεχόμαστε μέ μεγάλη χαρά καί εἴμαστε εὐγνώμονες πού ἤλθατε στήν Βόννη, ἐσεῖς μιά εὐρωπαϊκή προσωπικότητα».

Χαρακτηριστικά εἶναι τά σχόλια τῶν μέσων ἐνημερώσεως καί τοῦ ἡμερήσιου γερμανικοῦ τύπου:

Εὐρισκόμενος ἐπί σαρανταεπτά χρόνια στό δημόσιο βίο τῆς Ἑλλάδος — χρονικό ὅριο σπάνιο ὄχι μόνον γιά τήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί γιά τά ξένα Κράτη — ὁ Κ. Καραμανλῆς σήμερα δέν διαθέτει μόνον πεῖρα μισοῦ σχεδόν αἰώνα, ἀλλά εἶναι καί ὁ πρύτανης ἀνάμεσα στούς δημόσιους ἄνδρες τῆς Εὐρώπης, ὁ ἀρχαιότερος στήν ἐνεργό πολιτική ἀνάμεσά τους. Μέ τό κύρος πού ἔχει ἀπέναντι σέ ἄλλους Εὐρωπαίους ἡγέτες, προβάλλει τίς ἑλληνικές θέσεις στό διεθνές ἐπίπεδο — ὅταν ἐπισκέπτεται ξένες χῶρες — καί τό ἐπιχειρεῖ μέ προσοχή καί κάτω ἀπό εὐρωπαϊκό πρίσμα, δίδοντας τήν ἐντύπωση πῶς δέν ὑπάρχουν ἄλλα διεθνῆ σημαντικά προβλήματα...

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κατά τά 11 χρόνια πού ἔζησε στό Παρίσι, συνειδητοποίησε κατά κύριο λόγο δύο πολιτικές πραγματικότητες: Πρῶτα, πῶς ἡ Εὐρώπη, γιά νά ἐπιβιώσει σάν αὐτόνομη πολιτική καί οἰκονομική ὀντότητα, πρέπει νά ἑνωθεῖ ὅσο τό δυνατόν συντομώτερα... Καί δεύτερον, κατενόησε τήν ἀξία τοῦ φιλελευθερισμοῦ στήν πολιτική ζωή, στήν ἀνάγκη ἀνοχῆς καί στίς πιό ἀκραῖες ἀπόψεις καί ἀντιλήψεις τοῦ ἀντιπάλου καί γενικά διαπίστωσε στήν πράξη πῶς λειτουργεῖ ἡ δημοκρατία... Σάν ἀρχηγός τοῦ Κράτους, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει δείξει προσόντα δημόσιου ἄνδρα, πού θέλει νά βρίσκεται πάνω ἀπό τήν πολιτική διαμάχη, σέβεται τή λαϊκή βούληση καί ἐπιθυμεῖ νά εἶναι γνήσιος ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος, κάτι πού δέν ἔκαναν οἱ μονάρχες στήν Ἑλλάδα, μέ ἐξαίρεση τόν Γεώργιο τόν Α'... Αὐτή ἡ ἀντικειμενική στάση καί ὁ σεβασμός τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας δημιουργεῖ συνθῆκες ἐθνικῆς ἑνότητος καί ὁμοψυχίας. Ἡ αὐτοπειθαρχία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀπαύγασμα τῆς πείρας ὅσων ἔζησε στή χώρα, ἀποτελεῖ στοιχεῖο ὁμαλότητος στόν τόπο καί παράγοντα ἐφαρμογῆς τοῦ πολιτεύματος («Ντώυτσε Βέλλε», 26 καί 28.11).

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς μπορεῖ ἀπό μακριά νά δίνει τήν ἐντύπωση ἀνθρώπου πού σάν πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἀποτραβηγμένος ἀπό τήν πολιτική δραστηριότητα.

Πραγματοποιώντας κατά διαστήματα ἐπισκέψεις, ὅπως αὐτή στή Βόννη, δίνει καί πάλι τήν ἐντύπωση ὅτι περιορίζεται στό νά ἐκπληρώσει περισσότερο τά ἀντιπροσωπευτικά του καθήκοντα. Τά φαινόμενα ὅμως αὐτά ἀπατοῦν. Βλέποντας κανείς ἀπό πιό κοντά τά πράγματα, διαπιστώνει ὅτι ὁ ἡλικίας 75 χρονῶν πρόεδρος ἐξακολουθεῖ — συγκεκριμένα ἄν καί ἀθόρυβα — νά ἀναμειγνύεται στήν πολιτική...

Ἐπίσημα οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν πρωθυπουργό παρουσιάζονται — ἰδιαίτερα ἀπό τήν Κυβέρνηση καί τόν φιλοκυβερνητικό τύπο — τόσο ἁρμονικές, σάν νά ἦταν ὁ Καραμανλῆς καί ὁ Παπανδρέου μιά ψυχή καί ἕνα σῶμα. Αὐτό βέβαια δέν ἀνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα, ἐξυπηρετεῖ ὅμως τά συμφέροντα τοῦ σοσιαλιστῆ πρωθυπουργοῦ, γιατί ὁ Καραμανλῆς, ὁ ἔξοχος αὐτός ἡγέτης, τοῦ πρόσφερε μιά ἐξαιρετική ἐκλογική βοήθεια... Ὑπολογίζοντας καί σήμερα τούς συντηρητικούς ψηφοφόρους του, ὁ πρωθυπουργός εἶναι ἀναγκασμένος νά ὑπογραμμίζει τήν καλή ἀτμόσφαιρα συνεννόησης μέ τόν πρόεδρο, κάτι πού κάνει μέ κάθε εὐκαιρία. Ἐπωφελεῖται μέ τόν τρόπο αὐτό τό γόητρο τοῦ μεγάλου ἀνδρός τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς καί τό ἐκμεταλλεύεται... Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς δέν ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἕνα σύμβολο τῆς δημοκρατίας. Τό ἀξίωμά του τοῦ δίνει τήν δυνατότητα νά ἐπιδρᾶ σταθεροποιητικά στήν ἑλληνική πολιτική. Καί αὐτό ἀκριβῶς προέχει («Frankfurter Allgemeine», 28.11).

Ἡ ἐνσωμάτωση τῆς Ἑλλάδος στή Δύση, εἶναι πολιτικό ἔργο ἀνεκτίμητο. Στήν οὐσία εἶναι ἔργο ἑνός καί μόνον ἀνδρός: τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ. Ὅταν ὁ Ἕλληνας πρόεδρος θά συζητήσει στίς ἀρχές τῆς ἑβδομάδος στήν Βόννη γιά τήν περαιτέρω πολιτική ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης, θά θελήσει νά γίνει ὁ φρουρός τῆς ἐντελῶς προσωπικά δικῆς του πολιτικῆς κληρονομιᾶς...

Ὁ Κ. Καραμανλῆς θά μπορέσει βέβαια νά μή θίξει κατά τίς συνομιλίες του στή Βόννη καί τίς δυσκολίες ἐκεῖνες, πού ἀντιστρατεύονται, ἐδῶ καί ἕνα χρόνο, προερχόμενες ἀπό τήν ἴδια του τή χώρα τήν πολιτική ἐνδυνάμωση τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Α. Παπανδρέου ἀκολούθησε τήν πολιτική ἑνσωμάτωση τῆς χώρας του στή Δύση μέ μιά πολιτική ἀπειλῶν καί ἀπαιτήσεων. Ἔτσι, ἡ ἀστάθεια τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς καί ἡ γραφειοκρατική ἀποτελμάτωση τῆς ἴδιας τῆς Εὐρώπης, ἀπειλοῦν σήμερα τό ἐξωτερικό πολιτικό ἔργο τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί συγχρόνως καί τή θέση τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρώπη. Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ὁ Εὐρωπαῖος, θά καταστήσει σαφές στούς Μεγάλους τῆς Εὐρώπης πόσο ἀναγκαῖες εἶναι οἱ νέες ὠθήσεις γιά τήν ἑνοποίησή της. Θά ἀναγκαστεῖ ὅμως νά παρακαλέσει καί γιά ἐπίδειξη ἐπιείκιας ἀπέναντι στήν ἴδια του τή χώρα, μέ τήν σημερινή τῆς Κυβέρνηση («Süddeutsche Zeitung», 30.11).

Ὁ ρόλος τοῦ Καραμανλῆ στά παρασκήνια, ἐξακολουθεῖ νά ἔχει μεγάλη βαρύτητα, κάτι τό ὁποῖο δέν εἶναι ἐμφανές. Ἡ διαπίστωση αὐτή ἔγινε καί στό πρόσφατο παρελθόν, ὄχι μόνον ἀπό τήν φιλελεύθερη συντηρητική Νέα Δημοκρατία, τήν ὁποία ὁ ἴδιος εἶχε ἱδρύσει καί στήν ὁποία συνέστησε νά ἐγκαταλείψει τούς ἀνταγωνισμούς γιά τήν ἀρχηγία καί νά διατηρήσει τήν ἑνότητά της, ἀλλά καί ἀπό τόν σοσιαλιστή Παπανδρέου, στόν ὁποῖο συχνά δίνει συμβουλές... Οἱ σχέσεις τῶν δύο ἡγετῶν τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς δέν θά μποροῦσαν νά χαρακτηρισθοῦν τόσο ἁρμονικές, ὅσο συχνά τίς παρουσιάζει ὁ φιλοκυβερνητικός τύπος. Ἡ τεθλασμένη πορεία πού ἀκολουθεῖ ὁ Α. Παπανδρέου στά ἐξωτερικά, δέν ἱκανοποιεῖ τόν ἔμπειρο καί ἐξαιρετικά προσεκτικό σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς Κ. Καραμανλῆ. Τούς τελευταίους μάλιστα μῆνες, ὁ κ. Παπανδρέου προσπάθησε μέ σκόπιμες ἐπαινετικές δηλώσεις του, νά ἐξουδετερώσει τίς φῆμες περί διαφωνιῶν μέ τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους... Πάντως, ἔφθασε χθές στό Ρῆνο ὁ πολιτικός ἐκεῖνος, πού κατά τήν τελευταία 30ετία ἐπηρέασε περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον τά γεγονότα στήν Ἑλλάδα, καί πού ἀκόμη καί ἀπό τό ἀνώτατο ἀξίωμα πού κατέχει δέν ἀποσύρθηκε κατά κανένα τρόπο ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική. («Die Welt», 30.11).

3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται σέ ἐκδήλωση στήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐκδόσεως τοῦ τόμου «Μακεδονίαι», ἀπό τήν «Ἐκδοτική Ἀθηνῶν».

Ἡ ἐκδήλωση ἄρχισε μέ προσφωνήσεις τοῦ προέδρου καί τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, Π. Ζέπου καί Γ. Μυλωνᾶ ἀντίστοιχα, ἐνῶ τό ἔργο παρουσίασαν οἱ καθηγητές — καί μεταξύ τῶν συγγραφέων τοῦ τόμου — Μ. Σακελλαρίου, Μ. Ἀνδρόνικος καί Ε. Γλύκατζη-Ἀρβελέρ. Μετά τήν τιμητική παραλαβή τοῦ πρώτου ἀντιτύπου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε:

«Κύριες καί κύριοι,

»Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση παρέλαβα τό πρῶτο ἀντίτυπο τῆς Ἱστορίας τῆς Μακεδονίας· Καί τό παρέλαβα μέ ἱκανοποίηση, ὄχι μόνο γιατί ἀναφέρεται σέ μιά περιοχή τῆς Ἑλλάδος, ἀπό τήν ὁποία καί ἐγώ ὁ ἴδιος προέρχομαι, ἀλλά προπαντός διότι στήν ἔκδοση τοῦ ἔργου αὐτοῦ συνέβαλα κατά ἕνα τρόπο καί ἐγώ. Καί δέν μπορῶ παρά νά εὐχαριστήσω τούς διακεκριμένους ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι προηγήθησαν ἐμοῦ στό βῆμα, διότι ἀνεφέρθησαν στή συμβολή μου αὐτή.

»Τό ἔργο τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τό ἀντικείμενο τῆς παρούσης συνεδριάσεως ἔχει ὑψίστη ἐθνική σημασία, διότι καλύπτει ἕνα μεγάλο καί ἐπικίνδυνο κενό τῆς ἐθνικῆς μας Ἱστορίας. Καί λέγω ἐπικίνδυνο, διότι, ὅπως εἶναι γνωστό, τό κενό ἀκριβῶς αὐτό ἐκμεταλλεύονται ἐκεῖνοι πού προσπαθοῦν νά παραμορφώσουν, νά πλαστογραφήσουν τήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας. Βέβαια, πρόκειται περί μιᾶς προσπαθείας, ἡ ὁποία δέν ὑπῆρξε μόνον ἀφελής καί ὑποπτη, ἀλλά ὑπῆρξε καί παράλογη, δεδομένου ὅτι ἡ ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας εἶναι αὐταπόδεικτη.

»Οἱ προηγηθέντες ἐμοῦ ὁμιληταί, γιά νά ἀποδείξουν τήν ἀλήθεια αὐτή, ἐχρησιμοποίησαν ἐπιστημονικά ἐπιχειρήματα. Ἐγώ θά προσπαθήσω μέ τίς περιορισμένες ἐπί τοῦ θέματος ἐπιστημονικές μου γνώσεις νά τήν ἀποδείξω διά τῆς ἁπλῆς λογικῆς. Εἶναι γνωστό ὅτι τό ἐθνικό χαρα-

κτῆρα ἑνός λαοῦ, τοῦ ὁποιουδήποτε λαοῦ, τόν προδιορίζουν ἡ γλώσσα του, ἡ θρησκεία του καί ὁ πολιτισμός του. Εἶναι γνωστό, ὅμως, ὅτι τά χαρακτηριστικά αὐτά ὑπῆρξαν κοινά μεταξύ τῶν Μακεδόνων καί τῶν ὑπολοίπων Ἑλλήνων. Ὁ Ἀριστοτέλης ὁμιλοῦσε καί ἔγραφε τήν ἑλληνική. Καί μέ τή γλώσσα αὐτή ἐφώτιζε καί φωτίζει ἀκόμη τήν ἀνθρωπότητα. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, μέ ὄργανο τή γλώσσα τήν ἑλληνική, μετέφερε τόν ἑλληνικό πολιτισμό στά βάθη τῆς Ἀσίας καί δημιούργησε διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ τόν ἑλληνικό πολιτισμό, συνέχεια τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε ὁ βυζαντινός πολιτισμός, ὁ ὁποῖος καί ἄνοιξε τό δρόμο γιά τόν Χριστιανισμό.

»Τό Δίο, ἐξάλλου — ἡ Ἱερά πόλις τῶν Μακεδόνων — καί ἡ Βεργίνα ἀπέδειξαν ὅτι, ἐκτός ἀπό τή γλώσσα, οἱ Βόρειοι καί οἱ Νότιοι Ἕλληνες εἶχαν τήν ἴδια θρησκεία καί τόν ἴδιο πολιτισμό. Ἰδού γιατί ἐχαρακτήρισα ἀφελῆ καί παράλογη τήν προσπάθεια πού καταβάλλεται νά παραμορφωθεῖ ἡ ἱστορία τῆς Μακεδονίας.

»Παρά ταῦτα καί μολονότι, ὅπως εἶπα, εἶναι αὐταπόδεικτη ἡ ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας, εἶναι ἀσφαλῶς πολύ χρήσιμο τό ἔργο, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τό ἀντικείμενο τῆς παρούσης συζητήσεως. Δεδομένου ὅτι διαλύει τή σύγχυση πού ἐδημιούργησαν σέ περιορισμένο ἀριθμό ξένων ἱστορικῶν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νά παραχαράξουν τήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας. Καί θέλω γιά τό λόγο αὐτό νά συγχαρῶ ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνέπραξαν στήν πραγματοποίηση τοῦ ἐθνικῶς πολύτιμου αὐτοῦ ἔργου».

6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης γίνεται δέκτης ἀνησυχιῶν πού ἐκφράζουν, ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεών τους, οἱ πρεσβευτές τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἰταλίας στήν Ἀθήνα:

«Μέ ἐπισκέφθηκε σήμερα ὁ πρέσβης τῆς Γαλλίας γιά νά τόν ἐνημερώσω γιά τό πρόσφατο ταξίδι τοῦ κυρίου προέδρου στό Παρίσι.

»Ἐνημέρωσα, σέ γενικές γραμμές, τόν κύριο Σαρπί γιά τήν συνομιλία Καραμανλῆ - Μιττεράν καί στή συνέχεια ὁ Γάλλος πρέσβης ἔφερε τήν συζήτηση στήν ἐξωτερική καί ἐσωτερική πολιτική τῆς Ἑλλάδος.

»Οἱ ἀπόψεις πού μοῦ ἐξέθεσε συνοψίζονται ὡς ἑξῆς:

»Οἱ Γάλλοι ἔχουν ἀνησυχίες γιά τόν τελικό διεθνῆ προσανατολισμό τῆς Ἑλλάδος. Παρατηροῦν ὅτι, ἐνῶ ἡ Κυβέρνηση προετοιμάζει ψυχολογικά τήν κοινή γνώμη γιά τήν παραμονή τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, τό ἀντίθετο συμβαίνει μέ τό ΝΑΤΟ, ὅπου ἀναρριπίζονται ἀντινατοϊκά αἰσθήματα. Ἡ Γαλλία ἀποδίδει μεγάλη σημασία στήν διατήρηση καί ἐνίσχυση τῆς συνοχῆς τῆς Συμμαχίας, γι' αὐτό καί τήν ἀνησυχεῖ τό ἐνδεχόμενο μιᾶς κατολισθήσεως τῆς Ἑλλάδας πρός τήν οὐδετερότητα. Παρακολουθοῦν, ἐπίσης, μέ μεγάλη προσοχή τήν προσπάθεια σοβιετικῆς διεισδύσεως στήν Ἑλλάδα καί ἀναμένουν μέ ἐνδιαφέρον τίς ἐξελίξεις στό Δέκατο Ἕκτο Συνέδριο τοῦ ΚΚΕ, πού εἶναι καί τό πρῶτο Συνέδριο Εὐρωπαϊκοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος μετά τήν ἀνάληψη τῆς ἡγεσίας ἀπό τόν Ἀντρόπωφ.

»Στόν ἐσωτερικό τομέα, ἡ Κυβέρνηση, κατά τόν κύριο Σαρπί, δέν ἔχει διευκρινίσει τήν οἰκονομική της φιλοσοφία καί ἔχει ἀποφύγει νά πάρει τίς μεγάλες ἀποφάσεις πού χρειάζονται. Ἄμεση συνέπεια εἶναι ἡ πλήρης ἀποθάρρυνση τῶν ξένων ἐπενδυτῶν».

Δύο ἡμέρες ἀργότερα, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τήν ἐπίσκεψη τοῦ πρέσβη τῆς Ἰταλίας:

«Μέ ἐπισκέφθηκε σήμερα ὁ πρέσβης τῆς Ἰταλίας γιά νά τόν ἐνημερώσω γιά τίς συνομιλίες πού εἶχε ὁ κύριος πρόεδρος στό Παρίσι καί τήν Βόννη πάνω στό θέμα τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης πού ἐνδιαφέρει τούς Ἰταλούς, λόγω τοῦ Σχεδίου Κολόμπο-Γκένσερ.

»Μετά τήν ἐνημέρωσή του, ὁ κύριος Παολίνι μοῦ εἶπε ὅτι οἱ Ἰταλοί ἀνησυχοῦν γιά τήν μελλοντική ἀνάληψη τῆς προεδρίας τῆς ΕΟΚ ἀπό τήν Ἑλλάδα. Γιατί δέν εἶναι βέβαιοι οὔτε γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά ἀσκήσει τά οὐσιαστικά καθήκοντα τῆς προεδρίας ἡ Ἑλλάς οὔτε γιά τήν ὕπαρξη τῶν καταλλήλων προσώπων πού θά ἀσκήσουν τά καθήκοντα αὐτά.

»Ἐπίσης, ὁ κύριος Παολίνι μοῦ ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία τῆς Κυβερνήσεώς του γιά τήν ἐξέλιξη τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων καί ἀνεφέρθη στά σχετικά διαβήματα πού ἔχουν ἤδη κάνει οἱ Ἰταλοί στήν Ἀθήνα καί στήν Ἄγκυρα»[77].

10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγκαινιάζει τίς νέες ἐγκαταστάσεις τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, στή Βάρη. Στήν τελετή τῶν ἐγκαινίων παρέστησαν ἐπίσης ὁ προέδρος τῆς Βουλῆς, Γ. Ἀλευρᾶς, ὁ ἀναπληρωτής τοῦ ἀπουσιάζοντος προέδρου τῆς ΝΔ, Κ. Παπακωνσταντίνου, ὁ ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Α. Δροσογιάννης, ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας καί ἄλλοι ἐπίσημοι.

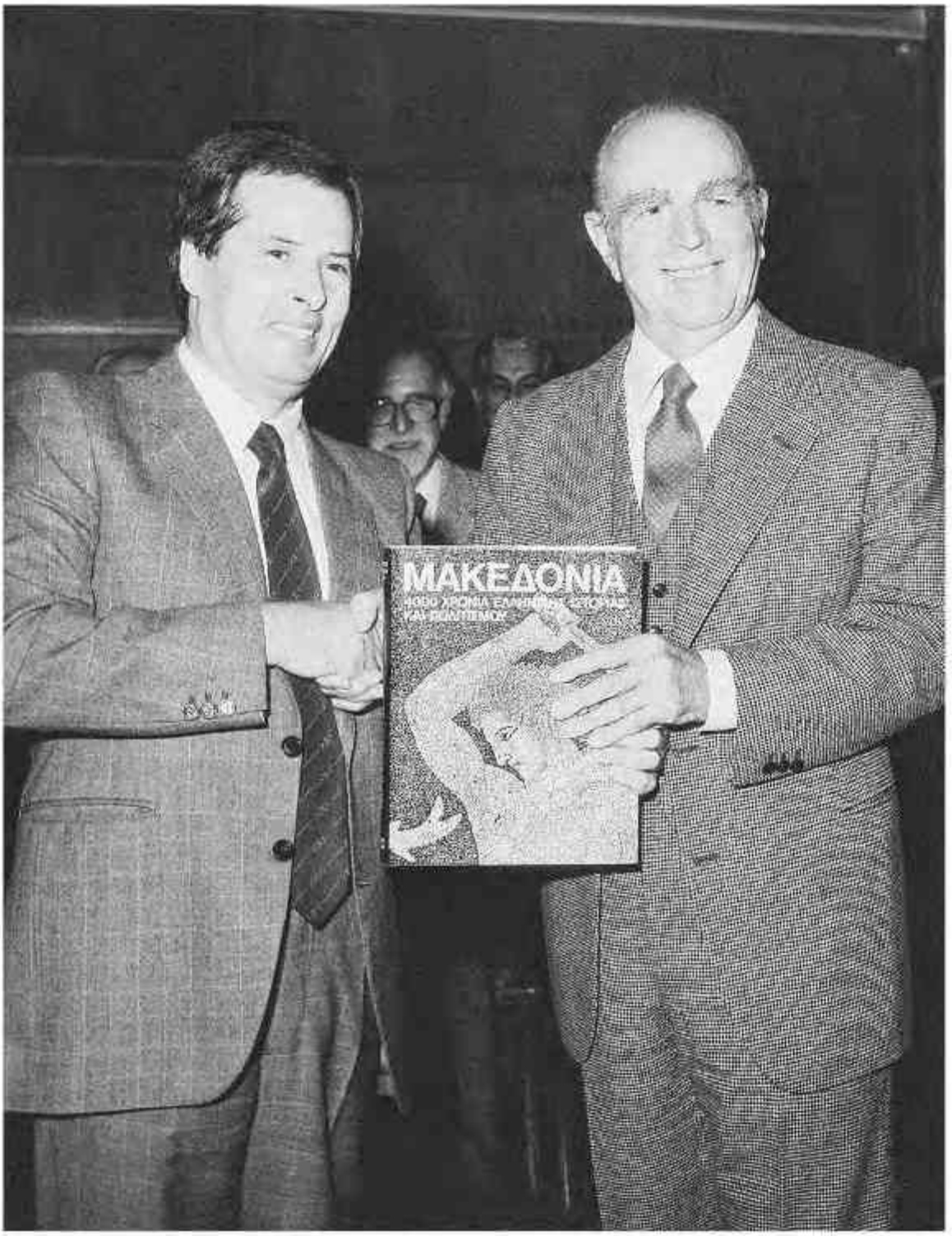
17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τό γενικό γραμματέα τοῦ Ἀραβικοῦ Συνδέσμου, Τσέντλι Κλίμπυ.

22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Λίγο πρίν ἀπό τήν λήξη τῆς συζητήσεως τῆς Βουλῆς γιά τόν προϋπολογισμό, ὁ πρωθυπουργός, σέ σύντομη παρέμβασή του, ἀποδέχτηκε πρόταση τοῦ βουλευτῆ, Γ. Μαύρου, νά συγκροτηθοῦν μέ την εἴσοδο τοῦ νέου ἔτους δύο ἐξεταστικές ἐπιτροπές —γιά τό φάκελλο τῆς Κύπρου καί γιά τήν πιστωτική πολιτική πού ἀκολουθήθηκε κατά τά τελευταῖα χρόνια.

Ἡ ἐξέλιξη αὐτή, σέ συνδυασμό μέ τόν ὀξύ τόνο πού ἐπέλεξε νά προσδώσει ὁ πρωθυπουργός στήν ὁμιλία του κατά τή συζήτηση τοῦ προϋπολογισμοῦ, προκάλεσε τήν ἀντίδραση παραγόντων τῆς ἀξιωμα-

Μέ τόν Γ. Χριστόπουλο, πρόεδρο τῆς «Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν», κατά τήν παρουσίαση τοῦ τόμου «Μακεδονία».

τικῆς ἀντιπολιτεύσεως, πού ἔκαμαν λόγο γιά προσπάθεια ἀποπροσανατολισμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης ἀπό τά προβλήματα τῆς οἰκονομίας· ἀκόμη, θεωρήθηκε ὡς σαφής ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ Κ. Καραμανλῆ, γιά τήν πολιτική πού ἀκολούθησε ὡς πρωθυπουργός. Σχετικά, ὁ κοινοβουλευτικός ἐκπρόσωπος τοῦ κόμματος, Κ. Παπακωνσταντίνου, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Κατά τή συζήτηση τοῦ προϋπολογισμοῦ της ἡ Κυβέρνηση δέν κατόρθωσε νά ἀποφύγει καί πάλι τόν πειρασμό νά ἀναφερθεῖ στό παρελθόν, νά φορτώσει δηλαδή στούς προκατόχους της τά ἐκρηκτικά προβλήματα πού δημιούργησε ἡ ἀσυνάρτητη οἰκονομική πολιτική της.

»Ἀλλά, κατ' αὐτόν τόν τρόπο, ἡ Κυβέρνηση δέν βάλλει μόνο κατά τῆς Νέας Δημοκρατίας ὡς κόμματος, ἀπό τήν ὁποία καί παίρνει καθημερινά συντριπτικές ἀπαντήσεις στή Βουλή. Ἀλλά — θελημένα ἤ ἀθέλητα, δέν ἔχει σημασία — βάλλει καί κατά τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας προσωπικά, ἀφοῦ αὐτός ἦταν ὁ πρωθυπουργός τῆς χώρας ἀπό τό 1974 ὡς τό 1979.

»Ἐπειδή, ὅμως, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν ἀνήκει στήν κατηγορία ἐκείνων πού προβάλλουν τό ἔργο τους, πιστεύω ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά ὑπενθυμίσω ἐγώ στήν Κυβέρνηση μερικούς ἀριθμούς πού δείχνουν τή θεαματική πρόοδο πού σημειώθηκε στόν τόπο μας ἐπί τῶν ἡμερῶν του. Καί τήν πρόοδο αὐτή, ὅσο καί ἄν ἐπιχειρεῖ νά λησμονήσει ἡ Κυβέρνηση, δέν τήν λησμονεῖ ὁ λαός μας.

»Οἱ ἀριθμοί οὔτε δικοί μου εἶναι οὔτε αὐθαίρετοι. Βγαίνουν ἀπό τούς ἐθνικούς λογαριασμούς καί ἐπιβεβαιώνονται ἀπό τούς διεθνεῖς ὀργανισμούς Καί ἰδού οἱ ἀριθμοί αὐτοί:

»1. Τό ἐθνικό εἰσόδημα τῆς χώρας αὐξήθηκε στήν πενταετία 1975-79 κατά 26,5%, μέ μέσο ἐτήσιο ρυθμό 4,8%. Γιά τό 1980 αὐτή ἡ αὔξηση περιορίζεται στό 0,4%.

»2. Τό κατά κεφαλή εἰσόδημα στόν τόπο μας αὐξήθηκε ἀπό 2.165 δολλάρια τό 1975 σέ 4.163 δολλάρια τό 1979. Κι ἔγινε τό ψηλότερο στήν Βαλκανική, ψηλότερο ἀκόμα καί ἀπό ἐκεῖνο τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Τό 1982 περιορίστηκε σέ 3.800 δολλάρια.

»3. Οἱ ἀκαθάριστες ἐπενδύσεις αὐξήθηκαν στήν ἴδια πενταετία κατά 31,9%, δηλαδή μέ μέσο ἐτήσιο ρυθμό 5,7%. Γιά τό 1982 εἶναι κάτω τοῦ μηδενός, δηλαδή: μεῖον 2,6%.

»4. Ἡ ἀμοιβή τῆς ἐργασίας κατά τήν πενταετία 1975-79 αὐξήθηκε κατά 169%, ἐνῶ ὁ τιμάριθμος στήν ἴδια χρονική περίοδο αὐξήθηκε κατά 93%, ἤτοι κατά μέσο ὅρο 14% τόν χρόνο. Εἴχαμε δηλαδή αὔξηση τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας σέ σταθερές τιμές κατά 42%.

»5. Ἄφησε τό δολλάριο στίς 37 δρχ. Σήμερα ἔχει ξεπεράσει τίς 72 δρχ.

»6. Τό 1979 ἄφησε τό ἔλλειμμα τοῦ Δημοσίου στά 89 δισεκατομμύρια δραχμές (πού στήν οὐσία προέρχονταν ἀπό τόν δανεισμό γιά τό πρόγραμμα ἐπενδύσεων). Τό 1982 τό ἔλλειμμα αὐτό ἀνέβηκε στά 337 δισεκατομμύρια δραχμές, ὅπως τουλάχιστον τό παρουσιάζει ἡ Κυβέρνηση.

»7. Τέλος, ὁ Καραμανλῆς ἄφησε τήν ἀνεργία στό 2% καί φέτος ὑπολογίζεται νά ξεπεράσει τό 8%.

»Πρέπει νά διευκρινίσω ἐδῶ ὅτι οἱ ἀριθμοί, τούς ὁποίους ἀναφέρω γιά τό 1982, εἶναι ἐκεῖνοι πού δίδονται ἀπό τήν Κυβέρνηση καί ἡ ἀκρίβεια τῶν ὁποίων σοβαρῶς ἀμφισβητεῖται.

»Ἄν ἡ Κυβέρνηση εἶχε στοιχειώδη εὐφυΐα θά ἀπέφευγε νά ἀναφέρεται στό παρελθόν. Καί ἄν εἶχε πολιτικό θάρρος, θά ὁμολογοῦσε τίς παραπάνω ἀλήθειες. Καί ὄχι μόνο αὐτό ἀλλά καί θά ἀναγνώριζε ὅτι τό ἔργο τῆς Νέας Δημοκρατίας στόν οἰκονομικό τομέα, ἀλλά καί στό σύνολο του, ὑπῆρξε ὄχι ἁπλῶς θετικό, ἀλλά καί πλουσιώτατο».

23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων καί τοῦ νέου ἔτους, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει πρός τόν ἀπόδημο Ἑλληνισμό τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Μέ μεγάλη χαρά ἐπικοινωνῶ καί ἐφέτος μαζί σας, γιά νά σᾶς ἀπευθύνω τίς καλλίτερες εὐχές μου μέ τήν εὐκαιρία τῶν Χριστουγέννων καί τοῦ νέου ἔτους.

»Τίς μέρες αὐτές, ἡ σκέψη ὅλων μας ἐδῶ στήν πατρίδα εἶναι κοντά σας. Γιά ὅλους σας αἰσθανόμαστε ἀγάπη καί ὑπερηφάνεια. Γιατί ἀποτελεῖτε ἀναπόσπαστο καί ζωτικό μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τίς προόδους καί τίς ἐπιτυχίες σας σέ ὅλους τούς τομεῖς, θεωροῦμε καί δικές μας ἐπιτυχίες, ὅπως δικά μας θεωροῦμε καί τα προβλήματά σας.

»Γνωρίζετε ὅτι, χάρις στίς κοινές προσπάθειές μας, πολλά ἔχουν ἤδη συντελεσθεῖ, ἀλλά καί ὅτι πολλά μένουν νά γίνουν στό ἐσωτερικό καί στό ἐξωτερικό ὥστε ἡ Ἑλλάς νά ἔχει στή Διεθνῆ Κοινότητα τή θέση πού τῆς ἀνήκει, ἀνάμεσα στίς κοινωνικά, οἰκονομικά καί πολιτικά ἀνεπτυγμένες χῶρες τοῦ κόσμου.

»Ἡ κοινή προσπάθεια καί ἡ ὁμοψυχία ὅλων τῶν Ἑλλήνων, αὐτῶν πού ζοῦν στήν Ἑλλάδα καί τῶν ξενητεμένων, εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιά νά ἀντιμετωπίσουμε τούς κινδύνους πού ἀπειλοῦν τήν πατρίδα μας, ἀλλά καί γιά νά ἀτενίσουμε μέ ἐμπιστοσύνη πρός ἕνα καλλίτερο μέλλον γιά μᾶς καί τά παιδιά μας, μέσα στόν ταραγμένο κόσμο τῆς ἐποχῆς μας.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί μέ ἀκλόνητη πίστη καί αἰσιοδοξία στό μέλλον, εὔχομαι σέ ὅλους σας, ὅπου κι ἄν βρίσκεσθε τήν ὥρα αὐτή, εὐτυχισμένο καί δημιουργικό τόν καινούργιο χρόνο, μέ ὑγεία καί προκοπή».

29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτης, συναντᾶται μέ τόν πρέσβη τῶν ΗΠΑ στήν Ἀθήνα:

«Συναντήθηκα σήμερα μέ τόν πρέσβη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κύριο Στέρνς, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στήν ἀρχή στίς διαπραγματεύσεις γιά τίς βάσεις. Μοῦ εἶπε ὅτι οἱ ἀπό-

ψεις τῶν δύο πλευρῶν ἀπέχουν πάρα πολύ σέ βασικά σημεῖα, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τό ὕψος τῶν οἰκονομικῶν ἀνταλλαγμάτων πού ζητᾶ ἡ Ἑλλάς. Παρά ταῦτα, ὁ κύριος Στέρνς δέν ἦταν ἀπαισιόδοξος γιά τό θέμα αὐτό, ἀφοῦ, ὅπως εἶπε, βρίσκεται ἀκόμα σέ προκαταρκτική φάση.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος Στέρνς μοῦ εἶπε ὅτι ἡ Οὐάσινγκτων διαπιστώνει ὅτι ὑπάρχει διαφορά ἀπόψεων μεταξύ τῆς ἑλληνικῆς καί ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως σέ ὅλα σχεδόν τά σοβαρά ζητήματα τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς. Ὁ ἴδιος βέβαια ὑποδεικνύει στήν Οὐάσιγκτων ὅτι πρέπει νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψη καί τό τί δέν ἔκανε ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση (ἀποχώρηση ἀπό NATO, ΕΟΚ, ἀπομάκρυνση βάσεων) καί ὄχι μόνο τό τί λέει. Παρά ταῦτα, ἡ ἐντύπωση παραμένει στήν Οὐάσιγκτων ὅτι ἡ Ἑλλάς παίρνει σχεδόν πάντοτε ἀντίθετες θέσεις ἀπό τίς ἀμερικανικές. Ταυτόχρονα, σημειώνεται καί ἡ πύκνωση τῶν ἐπαφῶν μέ τήν Σοβιετική Ἕνωση.

»Καταλήγοντας ὁ κύριος Στέρνς τόνισε ὅτι ἡ βάση αὐτοῦ τοῦ κλίματος στήν Οὐάσιγκτων εἶναι ἡ ἀβεβαιότης τῶν Ἀμερικανῶν γιά τίς τελικές προθέσεις τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Δέν εἶναι δηλαδή βέβαιοι οἱ Ἀμερικανοί ἐάν ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση θά διατηρήσει τήν Ἑλλάδα στά πλαίσια τοῦ δυτικοῦ κόσμου ἤ ὄχι»[78].

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ νέου ἔτους, ἀπευθύνει διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἀπευθύνω πρός ὅλους σας θερμές καί εἰλικρινεῖς εὐχές γιά τόν καινούργιο χρόνο. Εὔχομαι νά εἶναι εἰρηνικός καί δημιουργικός καί νά δικαιώσει τίς προσδοκίες μας γιά ἕνα καλλίτερο μέλλον.

»Ἡ ἀλλαγή τοῦ χρόνου, αὐτή καθαυτή, εἶναι βέβαια συμβολική. Συμβολίζει τήν ἀρχή καί τό τέρμα ἑνός χρόνου. Ἀποκτᾶ ὅμως οὐσιαστική χρησιμότητα, ὅταν μᾶς παρακινεῖ νά ἀναλογισθοῦμε τό παρελθόν, νά σταθμίσουμε τό παρόν καί ἐπί τῇ βάσει αὐτῶν νά καθορίσουμε ἀσφαλέστερα τήν πορεία μας πρός τό μέλλον.

»Καί ὁ προβληματισμός αὐτός ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερα σήμερα, πού ἡ διεθνής κατάσταση διαμορφώνεται κατά τρόπο πράγματι ἐπικίνδυνο καί ὅλος ὁ κόσμος μπαίνει στόν καινούργιο χρόνο μέ αἴσθημα ἀνασφάλειας καί, θά ἔλεγα, ἀγωνίας.

»Γιατί εἶναι κοινή πλέον συνείδηση ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα περνᾶ μιά ἔντονη καί πολύμορφη κρίση. Κρίση πολιτική, οἰκονομική καί ἠθική, πού πέραν τῶν ἄλλων θέτει σέ δοκιμασία καί τίς βασικώτερες ἀξίες τῆς ζωῆς μας· ὅπως εἶναι ἡ εἰρήνη, ἡ ἐλευθερία, καί ἡ δικαιοσύνη.

»Μέσα σ' αὐτόν τόν κόσμο, τόν ἀνήσυχο καί ἀσυνάρτητο, πρέπει νά χαράξει ἡ Ἑλλάς μέ περίσκεψη τήν πορεία της. Γιατί πέρα ἀπό τά μεγάλα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα ὅλους τούς λαούς καλεῖται νά ἀντιμετωπίσει καί τά πρόσθετα καί εἰδικώτερα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἴδια. Καί αὐτά εἶναι δυστυχῶς πολλά καί πολύπλοκα· ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά.

»Ὅλοι ἀναγνωρίζουμε, καί ὅταν διαφωνοῦμε ὡς πρός τά αἴτια, ὅτι ἡ οἰκονομία τῆς χώρας μας ἀντιμετωπίζει σήμερα δύσκολα προβλήματα. Προβλήματα πού τά προκαλεῖ κατά βάσιν ἡ διεθνής συγκυρία, ἐνισχυμένα ἴσως καί ἀπό σφάλματα ἰδικά μας.

»Ὅλοι ἐπίσης ἀναγνωρίζουμε ὅτι, γιά νά ἀντιμετωπίσουμε τά προβλήματα αὐτά, θά χρειασθεῖ ἀπό μέρους μέν τῆς Πολιτείας σωφροσύνη καί κατανόηση, ἀπό μέρους δέ τῶν πολιτῶν αὐτοσυγκράτηση καί ἔφεση γιά θυσίες. Θά χρειασθεῖ δηλαδή νά ὑποτάξουμε ὅλοι στό γενικό τό προσωπικό καί τό ταξικό μας συμφέρον· καί νά ἀποφύγουμε πολιτικές καί κοινωνικές ἀναταραχές. Γιατί θά πρέπει κάποτε νά καταλάβουμε ὅτι μόνο μέσα σέ μιά εὐημεροῦσα καί εὐνομούμενη πολιτεία ἠμποροῦν οἱ Κυβερνήσεις νά δημιουργοῦν καί οἱ πολίτες νά προκόβουν.

»Θά χρειασθεῖ μέ ἄλλα λόγια λαός καί Πολιτεία νά συμμορφωθοῦμε μέ ὁρισμένες κλασικές καί ἀλάθητες οἰκονομικές θεωρίες. Νά δουλεύουμε δηλαδή περισσότερο ἀπ' αὐτούς πού θέλουμε νά φθάσουμε καί νά παράγουμε στόν ἴδιο χρόνο περισσότερα καί καλλίτερα ἀγαθά ἀπ' αὐτούς πού μᾶς συναγωνίζονται. Νά αὐξάνουμε δηλαδή, ὅπως λέει καί ἡ Κυβέρνησις, τήν παραγωγικότητά μας.

»Παράλληλα μέ τά παραπάνω οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα, ἡ χώρα μας ἔχει τό θλιβερό προνόμιο ἔναντι τῶν ἄλλων χωρῶν νά ἀντιμετωπίζει καί κρίσιμα ἐθνικά θέματα. Θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις καί συνεπῶς μέ τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας. Καί πού θά πρέπει γιά τό λόγο αὐτό νά ἀντιμετωπίζονται μέ σταθερότητα καί ψυχραιμία. Καί προπαντός μέ χειρισμούς ἀπαλλαγμένους ἀπό συναισθηματικούς ἤ ἰδεολογικούς παράγοντες. Χειρισμούς δηλαδή πού νά μᾶς ἐξασφαλίζουν τήν συμπαράσταση ὅλων ἐκείνων πού μποροῦν νά ἐπηρεάσουν θετικά ἤ ἀρνητικά τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Γιά νά ἀντιμετωπίσουμε ἐπιτυχῶς τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τή χώρα μας, θά χρειασθεῖ νά διαφυλάξουμε τό ἤρεμο πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα, πού εἶναι ἀπαραίτητο γιά τήν προκοπή τοῦ τόπου. Οἱ πολιτικές ὀξύτητες καί ὑπερβολές παρακωλύουν τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς Πολιτείας, κλονίζουν τά θεμέλια τῆς δημοκρατίας καί ὁδηγοῦν κατά κανόνα σέ περιπέτειες.

»Θά χρειασθεῖ μέ ἄλλα λόγια νά ἐνισχύουμε, ἀντί νά ἀμβλύνουμε, τήν ἐθνική ἑνότητα. Ἑνότητα, γιά τήν ὁποία ὅλοι ὁμιλοῦμε, χωρίς ὅμως νά ἐναρμονί-

ζουμε τίς πράξεις μας μέ τούς καθημερινούς μας λόγους. Φοβοῦμαι δέ ὅτι τόν τελευταῖο καιρό ἡ διάστασις μεταξύ λόγων καί ἔργων ἐκδηλώνεται ἐντονώτερα. Οἱ ὀξεῖς ἀνταγωνισμοί, σέ συνδυασμό μέ τήν ἄσκοπη παρελθοντολογία, μποροῦν νά διχάσουν τόν λαό μας. Ἐνῶ ἡ τεχνητή ἀντιπαράθεση δημοκρατικῶν καί μή δημοκρατικῶν δυνάμων μπορεῖ νά δημιουργήσει πολιτικά ἀδιέξοδα γιά τό μέλλον. Ἀδιέξοδα πού τόσο ἀκριβά πληρώσαμε στό παρελθόν.

»Ὅπως εἶπα καί ἄλλοτε, στό δημοκρατικό μας πολίτευμα, πού λειτουργεῖ ὑποδειγματικά κατά τά τελευταῖα χρόνια, ἐκφράζονται ἐλεύθερα ὅλες οἱ πολιτικές καί ἰδεολογικές τάσεις. Καί εἶναι φυσικό νά ὑπάρχουν μεταξύ τῶν τάσεων αὐτῶν ἀντιθέσεις. Οἱ ἀντιθέσεις ὅμως αὐτές δέν πρέπει νά παίρνουν τή μορφή τῆς μισαλλοδοξίας καί νά ὑποσκάπτουν τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Καί πρό παντός δέν πρέπει νά ἐξασθενίζουν μέ διχασμούς τό ἐσωτερικό μας μέτωπο, ὅταν ἔχουμε ἀνοιχτό καί ἐπικίνδυνο μέτωπο ἐξωτερικό. Γιατί δέν πρέπει νά πλανώμεθα. Ἐάν ἡ διένεξίς μας μέ τήν Τουρκία παραταθεῖ ὑπέρμετρα, μπορεῖ νά ἐξελιχθεῖ σέ ὀδυνηρή περιπέτεια γιά ἀμφότερους τούς λαούς μας.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Σάν λαός ἔχουμε τή μεγαλύτερη πολιτική πείρα στόν κόσμο. Γιατί ἔχουμε δοκιμάσει κατά καιρούς ὅλες τίς καταστάσεις: μοναρχίες, δημοκρατίες, δικτατορίες, ἐπαναστάσεις, κινήματα, διχασμούς καί χρεωκοπίες. Καί γνωρίζουμε, συνεπῶς, τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε, γιά νά προστατεύσουμε τίς κατακτήσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν καί νά ἀποτρέψουμε συμφορές καινούργιες.

»Πιστεύω ὅτι θά κάνουμε ὅλοι, ἡγεσία καί λαός, καλή χρήση τῆς πείρας αὐτῆς. Ὄχι μόνο γιά νά ξεπεράσουμε τούς κινδύνους καί τίς δυσκολίες, πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα, ἀλλά καί γιά νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή ἀπευθύνω σέ ὅλους σας καί στόν καθένα χωριστά τίς καλλίτερες εὐχές μου γιά τόν καινούργιο χρόνο».

Τό βράδυ τῆς πρωτοχρονιᾶς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν τελετή τῆς κοπῆς τῆς πρωτοχρονιάτικης πίτας, στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἔγινε στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν ἡ καθιερωμένη ἐπίσημη δοξολογία γιά τό νέο ἔτος.

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τίς εὐχές τοῦ πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ κόσμου τῆς χώρας, τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας καί τῶν διπλωματικῶν ἀποστολῶν.

4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν ἀναπληρωτή τοῦ προέδρου τῆς ΝΔ, Κ. Παπακωνσταντίνου.

21 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά ζητήματα τῆς χώρας.

Ἐπίκεντρο τῆς συζητήσεως ἦταν ἡ πορεία τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις πού διανύουν ἤδη τόν τρίτο γύρο, σέ συνάρτηση μέ τήν ἐπιπλοκή πού εἶχε σημειωθεῖ στίς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις, ἐξαιτίας δηλώσεως τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων, Κλ. Ζαμπλόσκι, ὁ ὁποῖος, σέ συνέντευξή του πρός τήν ΕΡΤ, διετύπωσε τήν ἄποψη ὅτι ἡ ἀπομάκρυνση τῶν βάσεων ἀπό τήν Ἑλλάδα καί ἡ ἐγκατάστασή τους στήν Τουρκία εἶναι πιθανό νά ἐντείνει τόν ἐξ ἀνατολῶν κίνδυνο γιά τήν Ἀθήνα.

Δημοσιογραφικές πληροφορίες ἀνέφεραν ἀκόμα ὅτι κατά τή συνάντηση συζητήθηκαν καί οἱ προοπτικές τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων καθώς καί τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας.

24 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα, ὕστερα ἀπό δίμηνη ἀπουσία στό ἐξωτερικό γιά λόγους ὑγείας.

Μετά τήν ἐπάνοδό του, στίς 22 Δεκεμβρίου, ὁ Ε. Ἀβέρωφ εἶχε ἀπευθύνει μήνυμα πρός τόν ἑλληνικό λαό, στό ὁποῖο ἀναφερόταν στίς πολιτικές ἐξελίξεις καί τίς φῆμες πού εἶχαν κυκλοφορήσει κατά τή διάρκεια τῆς ἀπουσίας του, τονίζοντας ὅτι τίς ἀποφάσεις του θά λάμβανε, ἀφοῦ στάθμιζε τό καθῆκον του πρός τόν τόπο, τήν ἀντοχή τῆς ὑγείας του, καί τίς γνῶμες τῶν στελεχῶν τῆς ΝΔ. Τό περιεχόμενο τοῦ μηνύματος τροφοδότησε νέες φῆμες γιά ἐπερχόμενη ἀλλαγή ἡγεσίας στό κόμμα τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, τίς ὁποῖες διέψευσε ὁ Ε. Ἀβέρωφ, μέ νέα δήλωση, στίς 23 Ἰανουαρίου.

Τά διάφορα σενάρια, σέ κάθε περίπτωση, δέν ἔπαυσαν νά κυκλοφοροῦν· καί ἀντίθετα, προβλήθηκαν περισσότερο, συνδυασμένα μέ δηλώσεις τοῦ Γ. Ράλλη, γιά τήν οἰκονομική πολιτική τῆς Κυβερνήσεως, πού χαρακτηρίστηκαν ὡς «ἀρχηγικές». Ἔτσι, ὁ συμπολιτευόμενος τύπος προέβαλε τήν ἄποψη ὅτι ἦταν ἐπικείμενη ἡ ἀλλαγή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ΝΔ· στήν «Ἀκρόπολη» καί τό «Ριζοσπάστη» δημοσιεύτηκαν πληροφορίες γιά Κυβερνήσεις συμμαχικές, ἤ ἀκόμη καί Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας — τά

ὁποῖα πάντως διέψευσαν μέ δηλώσεις τους ὁ Α. Παπανδρέου καί ὁ Ε. Ἀβέρωφ· ἐνῶ ἄλλες ἐφημερίδες ἔκαμαν λόγο γιά πρόωρες ἐκλογές, ἐνδεχόμενες ἀποσκιρτήσεις βουλευτῶν ἀπό τό ΠΑΣΟΚ — μέ ἐμπλοκή τοῦ ὀνόματος τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς, Ι. Ἀλευρᾶ — καθώς καί γιά ἐπικείμενο ἀνασχηματισμό.

25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Τό ὄνομα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρθηκε κατά τή διάρκεια μακρᾶς καί ὀξύτατης συζητήσεως στή Βουλή γιά θέματα Δικαιοσύνης, μέ ἀφορμή ἐπερώτηση τῆς Νέας Δημοκρατίας. Συγκεκριμένα, ὁ ὑπουργός Δικαιοσύνης, ἀντικρούοντας τίς ἐπικρίσεις τῆς ΝΔ γιά «ἀπροκάλυπτες κομματικές παρεμβάσεις στή Δικαιοσύνη, κομματικές προαγωγές ἀνωτάτων δικαστικῶν καί δημιουργία κλίματος ἀφορήτου πιέσεως στή Δικαιοσύνη, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦταν ἡ παραίτηση δικαστικῶν», ἰσχυρίστηκε ὅτι ἡ Κυβέρνηση «ξεκαθαρίζει τώρα τήν δικαστική χούντα πού ἄρχισε νά στήνεται μετά τή δολοφονία τοῦ μάρτυρα τῆς εἰρήνης Γρ. Λαμπράκη, πού στήριξε τή δικτατορία μέ πρωθυπουργό, ὑπουργούς καί στρατοδίκες καί τήν ὁποία ἄφησαν ἀνέπαφη οἱ Κυβερνήσεις τῆς ΝΔ». Στήν ἀπάντησή του, ὁ κοινοβουλευτικός ἐκπρόσωπος τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης, κατηγόρησε τόν Γ.-Α. Μαγκάκη ὅτι, παίρνοντας μιά τόσο ἀκραία θέση, οὐσιαστικά ἀπευθύνει «βαρύτατη κατηγορία κατά τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τοῦ τότε ὑπεύθυνου πρωθυπουργοῦ τῆς χώρας».

Στόν Κ. Μητσοτάκη, ἀντί τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, ἀπάντησε ὁ ὑπουργός Προεδρίας, Α. Κουτσόγιωργας, ὁ ὁποῖος ἐμφάνισε τή ΝΔ ὡς ἐπιδιώκουσα τήν ἐμπλοκή τοῦ ὀνόματος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά νά συντηρηθεῖ ὡς πολιτική παράταξη.

Μέ ἀφορμή, ἐξάλλου, τό ἐπεισόδιο αὐτό, ὁ Α. Κουτσόγιωργας, ἀπευθυνόμενος λίγες ἡμέρες ἀργότερα σέ συνεστίαση ὀπαδῶν καί φίλων τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν Καβάλα καί κάνοντας τόν ἀπολογισμό τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου ὑπογράμμισε: «Μέσα σέ 15 μῆνες ἔγιναν οἱ πρῶτες θεσμικές ἀλλαγές καί ἡ προσπάθεια νά γκρεμιστεῖ τό παρακράτος... γιά πρώτη φορά ἔγινε σεβαστή ἡ φωνή μας σέ ἐχθρούς καί φίλους. Δέν ὑπῆρξε παλαιότερα ἑλληνική φωνή στήν Εὐρώπη». Καί ἀφοῦ εἶπε ὅτι τή Νέα Δημοκρατία τήν κατεδίκασε ὁ λαός, ὑποστήριξε: «Ἀναμειγνύουν ἀκόμα καί τό ὄνομα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, γιατί ποντάρουν στό ὄνομά του. Τούς βοηθοῦσε ἀρκετά ὅσο ἦταν ἀρχηγός τῆς παράταξής τους. Θέλουν ὅμως τώρα νά φθείρουν τόν θεσμό, πού θέλει τόν πρόεδρο ὑπεράνω κομμάτων. Διαβλέπουν συγκρούσεις του μέ τόν πρωθυπουργό. Δέν ὑπάρχει καμμιά σύγκρουση. Οἱ σχέσεις τους εἶναι ἄριστες».

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

1-2 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τήν Καλαμάτα, γιά νά παραστεῖ στόν ἑορτασμό τῆς Ὑπαπαντῆς.

Στήν κεντρική πλατεία τῆς πόλεως, τόν πρόεδρο ὑποδέχτηκαν οἱ τοπικές ἀρχές καί πλῆθος κόσμου. Στήν προσφώνησή του, ὁ δήμαρχος, Στ. Μπένος, ἀνέφερε, μεταξύ ἄλλων:

«Αἰσθανόμαστε ἰδιαίτερη τιμή καί χαρά πού σᾶς ἔχουμε σήμερα κοντά μας, γιατί στό πρόσωπό σας, ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, βλέπουμε τόν ἐκφραστή τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος καί τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν, πού μέ τόσους ἀγῶνες κατέκτησε ὁ λαός μας.

»Σέ περίοδο πού κτίζεται ἡ Ἑλλάδα τῆς ἐθνικῆς συμφιλίωσης, πού ἡ ἐθνική ὁμοψυχία εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν κρίσιμων ἐθνικῶν θεμάτων, ὅπως καί σεῖς καί ὁ πρωθυπουργός ἔχετε ἐπανειλημμένα ἐπισημάνει, ἀποκτάει, γιά μᾶς μεγαλύτερη σημασία τό γεγονός ὅτι ἔχουμε μαζί μας, ἀνάμεσά μας, τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε μέ βαρυσήμαντη ὁμιλία, στήν ὁποία δέν παρέλειψε νά ἐπισημάνει ὅτι ἡ ἐθνική συμφιλίωση δέν εἶχε ἀρχίσει νά πραγματοποιεῖται πρόσφατα, ἀλλά ὑπό τή δική του ἡγεσία, ἀπό τό 1974:

«Κύριε δήμαρχε,

»Εὐχαριστῶ καί σᾶς καί τούς συμπολίτες σας γιά τήν ἐμπιστοσύνη, μέ τήν ὁποία μέ ὑποδέχεσθε. Καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού βρίσκομαι σήμερα στήν Καλαμάτα. Στήν ὁμορφη αὐτή πόλη, πού τό ὄνομά της ἔχει συνδεθεῖ μέ ὅλες τίς φάσεις τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Μέ πρώτη φάση τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀφοῦ στήν Καλαμάτα ἐσήμανε τό ἐγερτήριο γιά τόν ἀγώνα τῆς ἐλευθερίας.

»Παράλληλα μέ τήν ἐθνική της προσφορά, ἡ Καλαμάτα καί γενικώτερα ἡ Μεσσηνία συνέβαλαν καί συμβάλλουν σημαντικά στήν ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας. Ἀνάπτυξη ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θά συνεχισθεῖ καί θά ἐπιταχυνθεῖ μετά τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Καί νομίζω ὅτι τά ἀποτελέσματα τῆς ἐντάξεως αὐτῆς ἔγιναν ἤδη αἰσθητά στή Μεσσηνία, τῆς ὁποίας τό εἰσόδημα μονάχα ἀπό λάδι αὐξήθηκε μέσα σέ δύο χρόνια ἀπό 3 δισεκατ. σέ 5 δισεκατ. δραχμές.

»Ὁμιλήσατε, κύριε δήμαρχε, ὅπως ὁμιλοῦμε ὅλοι, γιά ἐθνική ὁμοψυχία. Δέν θά χρειαζόταν ὅμως νά ὁμιλοῦμε συνεχῶς γι' αὐτήν ἄν τήν εἴχαμε κάνει πράξη στήν καθημερινή ζωή μας. Εἶναι καιρός ὅμως νά τήν κάνουμε, γιατί οἱ περιστάσεις εἶναι δύσκολες καί ἠμπορεῖ νά γίνουν δυσκολώτερες.

»Ὁμιλήσατε ἐπίσης γιά τήν ἐθνική συμφιλίωση πού πραγματοποιεῖται τελευταῖα. Γνωρίζετε, ὅμως, ὅτι τή συμ-

φιλίωση αὐτήν τήν ἐνεκαινίασε ὁ ὁμιλῶν ἀπό τό 1974, ὅταν ἔρριξε στή λήθη τό παρελθόν, ἐνομιμοποίησε τό Κομμουνιστικό κόμμα, ἔλυσε δημοκρατικά τό πολιτειακό πού δίχαζε τό λαό μας ἐπί ἑξήντα χρόνια καί ἐγκαθίδρυσε μιά γνήσια δημοκρατία πού δέν τήν γνώρισε ποτέ ἡ χώρα μας στό παρελθόν.

»Καί ἡ δημοκρατία αὐτή δέν ἀπειλεῖται καί δέν ἠμπορεῖ νά ἀπειληθεῖ ἀπό κανένα. Ἠμπορεῖ ὅμως νά ἀποδυναμωθεῖ ἄν δέν τήν ἐλέγχομε ὅλοι μέ τή συμπεριφορά μας.

»Καί τό τονίζω αὐτό, γιατί τόν τελευταῖο καιρό, τίθενται σέ κυκλοφορία διάφορες ἀνεύθυνες ἤ καί ὕποπτες διαδόσεις περί αἰφνιδιαστικῶν ἐκλογῶν, περί κυβερνητικῶν μεταβολῶν, περί ὁρατῶν καί ἀοράτων κέντρων. Διαδόσεις πού προκαλοῦν σύγχυση πολιτική καί παρακωλύουν τήν ἤρεμη καί ψύχραιμη ἀντιμετώπιση τῶν δυσκόλων προβλημάτων πού ἀπασχολοῦν τή χώρα καί εἰδικότερα τήν Κυβέρνηση. Προβλήματα πού βρίσκονται ἔξω καί πάνω ἀπό Κυβερνήσεις καί ἀντιπολιτεύσεις. Ἀπό κόμματα ἤ συνδικάτα. Καί πού εἶναι τά ἐθνικά μας θέματα, πού δημιουργοῦν γιά ὅλους μας εὐθύνες.

»Ἔχουμε, ἀγαπητοί μου, σάν λαός, ὅπως καί ὅλοι οἱ λαοί, ἀρετές καί ἐλαττώματα. Τό κακό ὅμως στήν περίπτωση τή δική μας εἶναι ὅτι τά ἐλαττώματά μας ἐκδηλώνονται κυρίως στόν πολιτικό τομέα. Καί αὐτό γιατί εἴμαστε ἐπιρρεπεῖς σέ φανατισμούς καί πάθη. Πάθη πού γίνονται ὀξύτερα ὅταν τά τροφοδοτοῦμε μέ συνεχῆ καί ἄσκοπη ἀναμόχλευση τοῦ παρελθόντος.

»Ἠμπορεῖ αὐτά πού σᾶς λέγω νά εἶναι δυσάρεστα· νομίζω ὅμως ὅτι εἶναι χρήσιμα. Γιατί κάποτε θά πρέπει νά βροῦμε τό θάρρος νά ἐπισημάνουμε τίς ἀδυναμίες μας γιά νά μποροῦμε νά τίς θεραπεύσουμε.

»Ἡ Ἑλλάς, ἀγαπητοί μου, βρίσκεται σέ μιά κρίσιμη γεωπολιτική περιοχή. Ἀντιμετωπίζει αὐτή τήν περίοδο, ἐκτός ἀπό τά δύσκολα οἰκονομικά της προβλήματα, καί κινδύνους ἐξωτερικούς. Γιά νά αἰσθάνεται ἀσφαλής, ἀλλά καί γιά νά προκόψει, ἔχει ἀνάγκη ἀπό πραγματική ὁμόνοια, ἀπό δουλειά καί ἀπό τάξη.

»Πιστεύω ὅτι, ἄν οἱ ἀλήθειες αὐτές γίνουν συνείδηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί προσαρμόσουμε σ' αὐτές τήν συμπεριφορά μας, ἠμποροῦμε νά εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θά ξεπεράσουμε ἀνώδυνα τίς σημερινές μας δυσκολίες.

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι, κύριε δήμαρχε, γιά τήν φιλοξενία σας καί προπαντός γιά τήν τιμή πού μοῦ κάνατε νά μοῦ ἀπονείμετε τό Χρυσό Μετάλλιο τῆς πόλεώς σας».

Τήν ἐπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στήν ἐπίσημη δοξολογία στό Μητροπολιτικό Ναό τῆς πόλεως καί ἀκολούθησε τή λιτάνευση τῆς εἰκόνας τῆς Ὑπαπαντῆς. Πρίν ἐπιστρέψει στήν Ἀθήνα, ἐπισκέφθηκε τή φρεγάτα «Ἕλλη», ὅπου τόν ὑποδέχτηκε ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας.

Ἡ προεδρική ὁμιλία σχολιάστηκε εὐρύτατα ἀπό τόν τύπο, ὁ ὁποῖος τῆς προσέδωσε περιεχόμενο ἀνάλογο μέ τίς πολιτικές του προτιμήσεις. Ὁ συμπολιτευόμενος τύπος θεώρησε ὅτι οἱ νουθεσίες τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπευθύνονταν πρός τήν ἀντιπολίτευση, ἐνῶ, ἀντίθετα, ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος πρόβαλε τή θέση ὅτι ὁ πρόεδρος προειδοποιοῦσε τήν Κυβέρνηση. Χαρακτηριστικοί ἦταν οἱ τίτλοι τῶν ἐφημερίδων τῆς 2ας Φεβρουαρίου: «Ὁμοψυχία ὄχι μέ λόγια» («Βραδυνή»)· «Μάθημα ἔδωσε ὁ Καραμανλῆς στούς δημαγωγούς» («Ἀπογευματινή»)· «Ὁ Καραμανλῆς τά εἶπε τοῦ Ἀνδρέα» («Ἀκρόπολις»)· «Κεραυνός Καραμανλῆ» («Τά Νέα»)· «Ὁ Καραμανλῆς ἀποκλείει ἐκλογές» («Ἔθνος»).

Σημαντικό ἦταν τό σχόλιο τοῦ Ν. Μέρτζου στόν «Ἑλληνικό Βορρᾶ», στίς 6 Φεβρουαρίου:

Προβάλλει ἐπιβλητικό τό (ἀνεπίδεκτο συγκρίσεως) ὑψηλό πολιτικό ἀνάστημα τοῦ προέδρου Καραμανλῆ, πού κάθε μέρα καί περισσότερο ἐδραιώνει ἀδιαφιλονίκητα τό προσωπικό κύρος του σέ ὁλόενα εὐρύτερες λαϊκές μάζες, ὅπου σιγεῖ προοδευτικά κάθε ἀμφισβήτηση τοῦ ρόλου του. Χαρακτηριστική ἀπόδειξη τοῦ φανατισμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ θριαμβευτική ἀποδοχή τοῦ τελευταίου προεδρικοῦ λόγου ἀπό τό σύνολο τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου. Καθεμιά ἀπό τίς μεγάλες ἀντίπαλες παρατάξεις διεξεδίκησε σάν «δικό της» τόν Καραμανλῆ καί τόν παρέθεσε ἐναντίον τῆς ἄλλης. Τοῦτο, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ὑποκρισία κάποιων, ἀποκαλύπτει ὅτι σήμερα πιά καμμιά πολιτική δύναμη δέν αἰσθάνεται τόσο ἰσχυρή, ὥστε νά παραγνωρίσει ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τό κύρος τοῦ Καραμανλῆ οὔτε κάν νά παρακάμψει εὐπρεπῶς τόν λόγο του. Τόν ἀποδέχονται ὅλοι, θέλοντας καί μή, καί ἐξαναγκάζονται μάλιστα νά ἐμφανισθοῦν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ πλειοδοτώντας σέ κατάφαση πρός τόν πρόεδρο. Ἡ πραγματική ἐξουσία δέν εἶναι μόνον θέμα συνταγματικῶν ἁρμοδιοτήτων. Εἶναι βασικά θέμα πολιτικοῦ ἀντικρύσματος στόν λαό. Καί ὡρίμασε, ὡς φαίνεται, ἡ ὥρα πού ὁ Καραμανλῆς ἐναρμονίζει τίς προεδρικές ἁρμοδιότητές του μέ τήν θέληση τοῦ λαοῦ. Αὐτό εἶναι τό βαθύτερο συμπέρασμα ἀπό τήν λαϊκή ἀναβάπτισή του τήν περασμένη Τρίτη στήν Καλαμάτα, ὅπου, σέ μιά δωρική ἀντιφώνηση συμπύκνωσε τίς γνωστές ἀπόψεις του, ἀλλά καί — κυριώτατα — τίς ἔθεσε ὡς ἀπαρασάλευτο (γι' αὐτόν) πλαίσιο τῶν ἑλληνικῶν ἐξελίξεων.

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Τό διευρυμένο προεδρεῖο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἀποφασίζει ὁμόφωνα νά προσκαλέσει ἐπίσημα τόν Κ. Καραμανλῆ νά ἐπισκεφθεῖ τό Εὐρωκοινοβούλιο καί νά ὁμιλήσει ἐνώπιον τῆς ὁλομέλειάς του.

Πρόκειται γιά τήν πρώτη ἀνάλογη πρόσκληση πού ἀπευθύνει τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο σέ ἡγέτη χώρας-μέλους. Ἡ τιμή, μάλιστα, πού ἐπιφυλάσσεται στόν Κ. Καραμανλῆ καί τήν Ἑλλάδα γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερη ἀπό τό γεγονός ὅτι τήν ἰδέα τῆς προσκλήσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ὑποστήριξαν ἔνθερμα οἱ πρόεδροι ὅλων τῶν πολιτικῶν ὁμάδων τοῦ Κοινοβουλίου· κατά τή σχετική συζήτηση θεωρήθηκε αὐτονόητο ὅτι ἔπρεπε νά προσκληθεῖ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, λόγω τῆς προσωπικῆς του ἀκτινοβολίας καί τῆς

συμβολῆς του στήν προώθηση τῆς ἰδέας τῆς ἑνωμένης Εὐρώπης. Τό ζήτημα τῆς προσκλήσεως εἶχε θέσει, τήν προηγούμενη, ὁ πρόεδρος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Π. Ντάνκερτ. Ἀμέσως μετά, τό λόγο πῆρε ὁ Ἕλληνας ἀντιπρόεδρος τοῦ Σώματος, Κ. Νικολάου, εὐρωβουλευτής τοῦ ΠΑΣΟΚ:

«Ἡ πρόσκληση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τιμᾶ ἰδιαίτερα καί τή χώρα καί τούς Ἕλληνες εὐρωβουλευτές ἀνεξάρτητα πολιτικῆς τοποθετήσεις. Γιατί ὁ κ. Καραμανλῆς εἶναι πολιτική προσωπικότητα διεθνοῦς κύρους εὐρύτερα ἀποδεκτή καί εἶχε συνδέσει τό ὄνομά του μέ τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ».

Τήν εἴδηση ὑποδέχτηκε μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση ὁ ἑλληνικός τύπος:

Ἡ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου εἶναι μιά ἐξαιρετικά τιμητική πρόσκληση, πού ὑπογραμμίζει χαρακτηριστικά πόσο ἡ διεθνής κοινωνία ἀναγνωρίζει καί τιμᾶ τόν σημερινό πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὡς ἡγέτη καί πολιτική προσωπικότητα διεθνοῦς κύρους («Ἡ Καθημερινή», 12.9).

Ἡ πρόσκληση πρός τόν Κ. Καραμανλῆ νά ὁμιλήσει στήν ὁλομέλεια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἀποτελεῖ τήν πιό πρόσφατη ἀπόδειξη τοῦ κύρους του. Ἄν ἤθελε κανείς νά κλείσει σέ μιά φράση τό ποῦ ὀφείλεται τό κύρος του κ. Καραμανλῆ (ἐκτός βέβαια, ἀπό τό ἔργο του) θάλεγε ὅτι αὐτή τή στιγμή, πού ὅλοι σχεδόν οἱ πολιτικοί τοῦ κόσμου ἀσχολοῦνται μέ τά παγκόσμια προβλήματα, ἀπό μιά στενή, καθαρά πρακτική καί στεγνή σκοπιά, ὁ Κ. Καραμανλῆς, μιλώντας γιά τή λύση τους, κάνει μαθήματα πολιτικῆς φιλοσοφίας καί κοινωνιολογίας («Ἡ Βραδυνή», 12.2).

Ἡ «Ἀκρόπολις», ἐξάλλου, λαμβάνοντας ἀφορμή ἀπό σχετικές εἰκασίες, πού διετύπωσε μερίδα τοῦ τύπου, ὅτι τήν πρόσκληση ὑποκίνησαν «συντηρητικές δυνάμεις, γιά νά δημιουργήσουν θέμα δυαδικῆς ἐξουσίας στήν Ἑλλάδα», ἐπισημαίνει:

...Τό κύρος τοῦ Καραμανλῆ στό ἐξωτερικό δέν εἶναι «κατασκεύασμα» κάποιου διεθνοῦς μηχανισμοῦ προπαγάνδας. Τό ἀνέβασε ὁ ἴδιος μέ τήν πολιτική του σκέψη, μέ τίς πολιτικές του πράξεις. Καί ὅταν οἱ ξένοι ἐπωφελοῦνται κάθε εὐκαιρίας γιά νά ἀκούσουν τίς ἀπόψεις του γιά τά θέματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τόν κόσμο, θά ἦταν τουλάχιστον ἀπρονοησία νά μήν τίς προσέχουμε ἐμεῖς καί νά μήν βγάζουμε τά δέοντα συμπεράσματα (12.2.).

Καί τό «Ἔθνος», καταληκτικά, θά σημειώσει:

...Ἡ μετάβαση καί ἡ ὁμιλία τοῦ προέδρου στό Στρασβοῦργο εἶναι τιμή γιά τή χώρα μας — δεδομένου ὅτι στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο καλοῦνται νά μιλήσουν μόνο μεγάλες εὐρωπαϊκές προσωπικότητες καί μόνο γιά τά μεγάλα πολιτικά, ἰδεολογικά, φιλοσοφικά καί πολιτιστικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τή γηραιά ἤπειρο καί τήν ἀνθρωπότητα. Ὕστερα, ὅταν — πιά — δέν εἶναι δυνατόν ν' ἀνέβουν στό βῆμα τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου καί νά ὁμιλήσουν οἱ πρωτεργάτες τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, ὁ Μονέ, ὁ Σουμάν, ὁ Χολστάιν, ὁ Σπάακ — τό βῆμα αὐτό δέν θά πρέπει, τάχα, νά περιμένει τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ, ἕνα δημόσιο ἄνδρα, πού — ἄν δέν ὑπῆρξε πρωτεργάτης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἕνωσης — ὑπῆρξε πρωτεργάτης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἰδέας; (10.2).

11 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ἀναπληρωτή πρωθυπουργό καί ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης τοῦ Ὁμάν, πρίγκηπα Ἀλ. Σάιντ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιοῦσε τριήμερη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει στόν Σ. Κυπριανοῦ συγχαρητήριο τηλεγράφημα γιά τήν ἐπανεκλογή του στήν προεδρία τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας:

«Δεχθεῖτε παρακαλῶ τά θερμά μου συγχαρητήρια γιά τήν ἐπανεκλογή σας ὡς προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καθώς καί τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ δύσκολου ἔργου σας πού συνίσταται κατά βάσιν στόν τερματισμό τῆς τραγωδίας τῆς Κύπρου.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἐπιθυμῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω καί πάλι ὅτι ἡ Ἑλλάς θά ἐξακολουθήσει νά παρέχει τήν ἀμέριστη ὑποστήριξή της στόν ἀγώνα τοῦ κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ μέχρι τῆς τελικῆς δικαιώσεώς του».

Στίς προεδρικές ἐκλογές τῆς 13ης Φεβρουαρίου, ὁ Σ. Κυπριανοῦ, ὑποψήφιος τῆς συνεργασίας ΔΗΚΟ-ΑΚΕΛ, ἐπανεκλέχθηκε πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας γιά μία πενταετία, ἐξασφαλίζοντας ποσοστό 56,54%, ἔναντι 33,93% τοῦ Γλ. Κληρίδη (ΔΗΣΥ) καί 9,53% τοῦ Β. Λυσσαρίδη (ΕΔΕΚ).

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Δημοσιεύεται στήν ἐφημερίδα «Μεσημβρινή» πληροφορία, σύμφωνα μέ τήν ὁποία «πολιτικοί παράγοντες τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν λογοκρίνουν συστηματικά τήν ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πάνω στά ἐθνικά θέματα, μέ τήν ὑφαρπαγή καί ἀπόκρυψη ὁρισμένων εἰδικοῦ χειρισμοῦ ἤ ἄκρως ἀπορρήτων τηλεγραφημάτων, τά ὁποῖα ἀφοροῦν κρίσιμους ἐθνικούς χειρισμούς. Θύμα τῆς ἴδιας λογοκρισίας πέφτει σέ πολλές περιπτώσεις καί ὁ πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου».

Ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος διέψευσε τήν πληροφορία αὐτή, δηλώνοντας ὅτι «πρό τριμήνου ἐκδόθηκε νέα ἐγκύκλιος, πού καθορίζει τούς παραλῆπτες τῶν τηλεγραφημάτων καί πάντα μέσα σ' αὐτούς εἰ-

Επίσκεψη στήν Καλαμάτα.

ναι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί ὁ πρωθυπουργός».

Τήν ἑπομένη, καί ὕστερα ἀπό σχετική ἐρώτηση πού ὑπέβαλαν στήν Βουλή βουλευτές τῆς ΝΔ, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, δήλωσε:

«Εἶναι ἀνακριβῆ καί δέν ἀνταποκρίνονται στήν ἀλήθεια ὅσα ἀναφέρονται στό δημοσίευμα. Ὑπάρχει σαφής ἐντολή ὅλα τά ἔγγραφα νά κοινοποιοῦνται στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί στόν πρωθυπουργό. Καί κοινοποιοῦνται».

Σχετικά, σέ σημείωμα τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, ἀναφέρεται:

«Πρό δέκα ἡμερῶν, μέ ἐπισκέφθηκε στό σπίτι μου ὁ διευθυντής τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Λιβάνης γιά νά μεταφέρει ὁρισμένα σχόλια — θετικά — τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ σχετικά μέ τόν πρόσφατο λόγο τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν Καλαμάτα.

»Ἦταν προφανές ὅτι αὐτός δέν ἦταν ὁ μόνος λόγος τῆς ἐπισκέψεως ἀφοῦ, στήν συνέχεια τῆς συζητήσεως, ἐξετάσαμε τήν σημερινή κατάσταση τῶν σχέσεων τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ.

»Ἀπό τῆς πλευρᾶς μου ἐξέφρασα τήν ἄποψη ὅτι οἱ σχέσεις αὐτές δέν εἶναι καλές καί ἐξέθεσα μιά σειρά ἀπό συγκεκριμένα περιστατικά πού ἀφοροῦσαν τήν μεταχείριση τῆς προεδρίας ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἀπόκρυψη τηλεγραφημάτων τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, ὑποκλοπή τηλεφωνημάτων, παρακολούθηση τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ κ. προέδρου, κ.λ.π. Τοῦ περιέγραψα, ἐπίσης, τήν μορφή τῆς συνεργασίας μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ. Σέ ἐρώτηση τοῦ κ. Λιβάνη, ἄν μποροῦσε νά μεταφέρει αὐτά πού τοῦ εἶπα στόν πρωθυπουργό, τοῦ ἀπάντησα ὅτι εἶναι ἐλεύθερος νά κάνει ὅ,τι νομίζει, διότι αὐτά πού τοῦ εἶπα δέν εἶχαν βεβαίως τήν ἔννοια οὔτε αἰτημάτων, οὔτε παραπόνων. Ἦταν ἁπλῶς μιά ρεαλιστική περιγραφή τῆς καταστάσεως μέ μοναδικό σκοπό τό νά ξέρουμε ἁπλῶς ποῦ βρισκόμαστε.

»Μετά δύο ἡμέρες ὁ κ. Λιβάνης, μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κ. πρωθυπουργός θά ἤθελε νά τρώγαμε μαζί τό μεσημέρι τῆς Πέμπτης παρουσία καί τοῦ κ. Λιβάνη, χωρίς αὐτό νά τό γνωρίζει κανείς ἄλλος.

»Στή συνάντηση τῆς Πέμπτης, ὁ κ. πρωθυπουργός παρέσχε ἐξηγήσεις γιά ὅλα τα περιστατικά πού εἶχα ἀναφέρει στόν κ. Λιβάνη καί ἐτόνισε, κατηγορηματικά, ὅτι δέν ἀποτελεῖ πολιτική του ἡ ψύχρανση ἤ ἡ ἐπιδείνωση τῶν σχέσεών του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Εἶπε, χαρακτηριστικά, ὅτι ἐνδεχόμενη ρήξη μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ θά ἀφήσει μόνο ἐρείπια, ἀπό τά ὁποῖα μόνο κάποιος λοχαγός θά μποροῦσε νά ὠφεληθεῖ»[79].

18 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Κατά τή διάρκεια τῆς καθιερωμένης ἐτήσιας δεξιώσεως στό Προεδρικό Μέγαρο, πρός τιμή τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καί τοῦ Δικαστικοῦ Σώματος, ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης ἔχει ἰδιαίτερη συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό, μέ θέμα τήν κατάσταση τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων, ὕστερα ἀπό τήν πρόθεση πού εἶχε ἐκδηλώσει ἡ ἀμερικανική Κυβέρνηση νά διπλασιάσει τή χορηγουμένη στήν Τουρκία στρατιωτική καί οἰκονομική βοήθεια, ἀνατρέποντας τήν ἀναλογία 7:10.

Ἡ ἑλληνική ἀντίδραση στήν πρόθεση αὐτή εἶχε ἐκδηλωθεῖ μέ ἐπιστολή τοῦ πρωθυπουργοῦ πρός τόν πρόεδρο Ρῆγκαν, στήν ὁποία ἐκφραζόταν ἀνησυχία γιά τό διπλασιασμό τῆς βοήθειας πρός τήν Τουρκία· ὑπογραμμιζόταν ὅτι, ἄν δέν διατηρηθεῖ ἡ ἰσορροπία δυνάμεων πού εἶχε καθιερωθεῖ ἀπό τό 1976, ἡ ἤδη εὔθραυστη σταθερότητα στήν περιοχή θά διαταραχθεῖ μέ ἀπρόβλεπτες συνέπειες· καί, τέλος, τό θέμα συνδεόταν μέ τό καθεστώς τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων στήν Ἑλλάδα.

Τό σχετικό σημείωμα τοῦ Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Χθές, κατά τήν διάρκεια δεξιώσεως στό Προεδρικό Μέγαρο, ἀνακοίνωσα τά ἀκόλουθα στόν κύριο πρωθυπουργό, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

»Ὁ Ἀμερικανός πρέσβης εἶχε ρωτήσει πρό ἡμερῶν τόν κύριο πρόεδρο, τόν ὁποῖο εἶχε συναντήσει σέ γεῦμα τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Τσάτσου, τί πρέπει κατά τήν γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου νά κάνει ἡ ἀμερικανική Κυβέρνηση στό θέμα τῶν βάσεων. Ὁ κύριος πρόεδρος ἀπήντησε ὅτι τό πρῶτο πρᾶγμα πού πρέπει νά γίνει εἶναι νά δοθεῖ μία θετική ἀπάντηση τοῦ κυρίου Ρῆγκαν στό μήνυμα πού τοῦ εἶχε ἀποστείλει ὁ κύριος Παπανδρέου καί ὅτι στήν ἀπάντηση αὐτή θά πρέπει νά ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας.

»Ἐπειδή στήν συνάντηση αὐτή δέν ἦταν δυνατό νά γίνει εὐρύτερη συζήτηση, ὁ κύριος πρόεδρος μοῦ ἀνέθεσε νά συναντηθῶ μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη, στόν ὁποῖο εἶπα ὅτι τό ἑλληνικό αἴτημα γιά τήν διατήρηση τῆς ἀναλογίας ἑπτά πρός δέκα εἶναι ἕνα αἴτημα τό ὁποῖο καμμιά ἑλληνική Κυβέρνηση, οὔτε ἡ σημερινή, οὔτε οἱαδήποτε ἄλλη, δέν μπορεῖ νά ἐγκαταλείψει. Πρόσθεσα στόν Ἀμερικανό πρέσβη ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά γνωρίζει τί μπορεῖ καί τί δέν μπορεῖ νά κάνει ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στό θέμα τῶν βάσεων.

»Ὁ κύριος πρόεδρος δίνει συμβουλές μετριοπάθειας πρός ὅλες τίς πλευρές καί συνιστᾶ τήν ἐξεύρεση μιᾶς ἱκανοποιητικῆς ρυθμίσεως τοῦ θέματος. Πέραν αὐτοῦ ὅμως, ἐάν δέν ὑπάρξει συμφωνία, τό μόνο πού μπορεῖ νά κάνει ὁ κύριος πρόεδρος, ἐάν τό κρίνει χρήσιμο, εἶναι νά προκηρύξει δημοψήφισμα γιά τό θέμα αὐτό. Τό ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος αὐτοῦ εἶναι ἀσφαλῶς ἀβέβαιο, ἐάν δέ εἶναι κατά τῶν βάσεων, εἶναι προφανές ὅτι οἱ βάσεις ὄχι μόνο θά φύγουν ἀλλά καί δέν πρόκειται νά ἐπανέλθουν ποτέ στήν Ἑλλάδα.

»Ὅλα αὐτά, εἶπα στόν κύριο Παπανδρέου, τά κάνει ὁ κύριος πρόεδρος γιατί ἐπιθυμεῖ νά διευκολύνει καί τίς δύο πλευρές καί ἰδίως τήν Κυβέρνηση στήν ἐξεύρεση μιᾶς θετικῆς καί ἱκανοποιητικῆς λύσεως στό θέμα τῶν βάσεων.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι αὐτά πού τοῦ

λέω είναι σοβαρότατα, βοηθοῦν πολύ τήν Κυβέρνηση καί μοῦ ζήτησε νά διαβιβάσω τίς θερμότατες εὐχαριστίες του καί τήν εὐγνωμοσύνη του στόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας»[80].

23 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό Σοβιετικό πρωθυπουργό, Ν. Τίχονωφ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα.

Κατά τήν παραμονή στήν Ἀθήνα τοῦ Ν. Τίχονωφ ὑπογράφτηκε δεκαετής συμφωνία οἰκονομικῆς, βιομηχανικῆς, ἐπιστημονικῆς καί τεχνολογικῆς συνεργασίας, ἡ ὁποία θεωρήθηκε ἀπό τήν πλευρά τῆς Κυβερνήσεως καί τοῦ φιλικοῦ της τύπου ἐνδεικτική τῆς ἐνάρξεως νέας ἐποχῆς στίς διμερεῖς σχέσεις· κύκλοι, ὡστόσο, τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσως ἐπεσήμαναν ὅτι ἡ συμφωνία δέν προχωροῦσε περισσότερο ἀπό αὐτή πού εἶχε ὑπογράψει τό 1979 ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὡς πρωθυπουργός, κατά τήν ἐπίσκεψή του στή Μόσχα.

Τό πρακτικό τῆς συνομιλίας Κ. Καραμανλῆ καί Ν. Τίχονωφ ἀναφέρει:

«Ν. Τίχονωφ: Σᾶς ἐκφράζω τίς θερμές μου εὐχαριστίες γιά τήν ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε στήν Ἑλλάδα καί σᾶς μεταφέρω τούς ἐγκάρδιους χαιρετισμούς τοῦ κυρίου Ἀντρόπωφ. Θυμόμαστε πάντα τήν Κοινή Δήλωση πού ὑπεγράφη κατά τήν ἐπίσκεψή σας στήν Μόσχα τό 1979 καί ἡ ὁποία ἔχει μεγάλη σημασία γιά τίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν μας. Τώρα πρέπει νά στερεώσουμε καί νά διευρύνουμε τήν συνεργασία αὐτή. Ἡ Κοινή ὅμως αὐτή Δήλωση ἀπετέλεσε τήν ἀρχή τῶν σχέσεων καλῆς γειτονίας, φιλίας καί συνεργασίας μεταξύ τῶν χωρῶν μας. Χθές ὑπογράψαμε ἕνα δεκαετές πρόγραμμα πού προβλέπει τήν δυνατότητα αὐξήσεως τοῦ ὄγκου τῶν ἐμπορικῶν ἀνταλλαγῶν μας σέ ἕνα δισεκατομμύριο ρούβλια. Προβλέπεται ἐπίσης ἡ προμήθεια ἀπό τήν Ἑλλάδα φυσικοῦ ἀερίου καί ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας καί ἡ κατασκευή ἐργοστασίου ἀλουμίνας μέ ἐξασφαλισμένη τήν ἀγορά ἀπό τήν Σοβιετική Ἕνωση ἑνός τμήματος τῶν προϊόντων.

Κ. Καραμανλῆς: *Ὅλα αὐτά τά θέματα τά γνωρίζω, διότι τά εἴχαμε συμφωνήσει τό 1979. Ἡ γραφειοκρατία ὅμως καί ἀπό τίς δύο πλευρές καθυστέρησε τήν ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν συμφωνιῶν. Ἐλπίζω νά πραγματοποιηθοῦν τώρα μέ ταχύτερο ρυθμό.*

Ν. Τίχονωφ: Πράγματι, ἐάν δέν πραγματοποιηθοῦν οἱ συμφωνίες, καμμιά πλευρά δέν θά ἀποκομίσει τό ὄφελος. Ἔχουμε ἤδη πάρει τήν συγκατάθεση τῆς Ρουμανίας καί Βουλγαρίας γιά νά περάσει ἀπό τό ἔδαφός τους ὁ ἀγωγός, ἀλλά πρέπει νά ὀργανωθοῦν κατάλληλοι κλάδοι βιομηχανίας καί στήν Ἑλλάδα γιά ἐξαγωγές στήν Σοβιετική Ἕνωση. Προτείναμε ἐπίσης νά κατασκευασθοῦν στά νότια τμήματα τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως ἐργοστάσια φρούτων ἀπό ἑλληνικές τεχνικές ἑταιρίες καί μέ Ἕλληνες ἐργάτες.

Κ. Καραμανλῆς: *Ἀσφαλῶς ὑπάρχουν πολλές δυνατότητες. Τό θέμα εἶναι ὅτι πρέπει νά προγραμματίσουμε τήν συνεργασία μας κατά τρόπο πρακτικό γιά νά ὑπάρξουν ἀποτελέσματα. Γιατί πολλές φορές γίνονται συμφωνίες πού στήν συνέχεια δέν ἐφαρμόζονται. Πιστεύω ὅτι, πράγματι, ὑπάρχουν δυνατότητες καί τό ἀπέδειξα αὐτό ἐμπράκτως ὅταν πῆγα στήν Ρωσία. Γι' αὐτό καί μέ ἐνόχλησαν ὁρισμένα δημοσιεύματα τοῦ σοβιετικοῦ τύπου πού ἀνέφεραν ὅτι γιά πρώτη φορά ἀρχίζει αὐτή ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν χωρῶν μας, ἐνῶ εἶναι γνωστό ὅτι ἐγώ ἄνοιξα αὐτόν τόν δρόμο.*

Ν. Τίχονωφ: Τό γνωρίζουμε αὐτό καί τό ἐκτιμοῦμε, ἀκόμη δέ καί στόν λόγο πού ἐξεφώνησα χθές ἀνέφερα τήν σημασία τῆς Κοινῆς Δηλώσεως τοῦ 1979.

Κ. Καραμανλῆς: *Δέν μίλησα γιά σᾶς, ἀλλά γιά τόν τύπο. Χαίρω πολύ γιά τήν παρουσία σας στήν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, διότι εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ἐπισκέπτεται τήν χώρα μας Σοβιετικός πρωθυπουργός. Πιστεύω ὅτι ἡ παρουσία σας θά δώσει νέα ὤθηση στήν συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας καί θά χαρῶ ἄν ἡ συνεργασία αὐτή γίνει στενότερη, ἀφοῦ τήν ἀφετηρία πρός τήν κατεύθυνση αὐτή τήν ἔθεσα ἐγώ. Χρειάζεται ὅμως νά ἐφαρμόσουμε πρακτικές μεθόδους γιατί τά προγράμματα καί οἱ συμφωνίες δέν πραγματοποιοῦνται μόνο μέ τήν καλή θέληση. Οἱ χῶρες μας ἀνήκουν βέβαια σέ διαφορετικούς συνασπισμούς καί ἔχουν διαφορετικά συστήματα, ἀλλά δέν ὑπάρχουν προβλήματα μεταξύ τους. Ὑπάρχουν μόνο δυνατότητες πρός ἀξιοποίηση.*

Ν. Τίχονωφ: Συμφωνῶ ἀπολύτως. Γι' αὐτό ἄλλωστε ἦλθα στήν Ἑλλάδα, γιά νά ἀξιοποιήσουμε δηλαδή αὐτές τίς δυνατότητες. Σκοπός μου ἐπίσης εἶναι νά ἐκφράσω τήν πολιτική μας γιά τήν Ἑλλάδα, γιά τά Βαλκάνια καί γιά τήν Εὐρώπη, ὅπου εἶναι ἀναγκαία ἡ κατοχύρωση τῆς εἰρήνης.

Κ. Καραμανλῆς: *Ἀπό τήν ἐπιστροφή μου στήν Ἑλλάδα, ἔκανα προσπάθειες γιά νά δημιουργηθεῖ στά Βαλκάνια κλίμα εἰρηνικῆς συμβιώσεως καί ἔχουμε πράγματι πολύ καλές σχέσεις μέ ὅλες τίς βαλκανικές χῶρες, ἐκτός τῆς Τουρκίας πού δημιούργησε δυστυχῶς πολλά προβλήματα.*

Ν. Τίχονωφ: Εἴσθε ὅμως σύμμαχοι μέ τήν Τουρκία.

Κ. Καραμανλῆς: *Εἶναι πράγματι ἀντιφατικό αὐτό, ἀλλά ὑπάρχουν πολλά παράδοξα στήν ἐποχή μας. Ἔχουμε προβλήματα μέ τήν Τουρκία στήν Κύπρο, ὅπου ἐξακολουθεῖ νά κατέχει ἕνα τμῆμα τοῦ νησιοῦ καί ἡ κατοχή αὐτή πού συμβαίνει μέσα στήν Εὐρώπη, μέσα στήν Μεσόγειο, θά ἔπρεπε νά εἶναι ἀπαράδεκτη καί γιά τήν Δύση καί γιά τήν Ἀνατολή. Ὑπάρχουν ὁκτώ Ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας γιά τό θέμα αὐτό πού ἐξακολουθεῖ νά ἀγνοεῖ ἡ Τουρκία, ἐνῶ τίς ἔχουν ὑπογράψει ὅλες οἱ χῶρες-μέλη τοῦ ΟΗΕ. Ἡ Σοβιετική Ἕνωση ἔχει ὑπογράψει αὐτές τίς Ἀποφάσεις καί εἶναι μιά μεγάλη δύναμη πού ὄχι μόνο ἔχει γνώμη σέ ὅλα τά θέματα, ἀλλά μπορεῖ καί νά τά ἐπηρεάσει. Θά ἤθελα νά ἐπιστήσω τήν προσοχή σας στόν κίνδυνο νά προχωρήσει ἡ Τουρκία στήν διχοτόμηση τῆς Κύπρου, ἀνακηρύσσοντας ἀνεξάρτητο Κράτος τό τμῆμα τοῦ νησιοῦ πού κατέχει. Μιά τέτοια ἐξέλιξη θά εἶναι πολύ ἐπικίνδυνη καί θά ἤθελα νά σᾶς ἐπισημάνω αὐτόν τόν κίνδυνο.*

Ν. Τίχονωφ: Πράγματι, ὑπάρχουν πολλές Ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ γιά τήν Κύπρο. Τίς θέσεις μας γιά τό θέμα αὐτό τίς ἐκθέσαμε στόν Κυπριανοῦ, ὅταν ἦλθε στήν Μόσχα γιά τήν κηδεία τοῦ Μπρέζνιεφ. Εἶχε ἔλθει τότε στή Μόσχα καί

ὁ πρωθυπουργός τῆς Τουρκίας. Μίλησα μαζί του καί τόν προειδοποίησα γιά τήν Κύπρο. Τοῦ ἐξέθεσα κατηγορηματικά τήν θέση μας. Δέν μέ χειροκρότησε βέβαια, ἀλλά πιστεύω ὅτι τό ἔλαβε ὑπ' ὄψη του. Βέβαια, τό πρόβλημα ὑφίσταται καί πρέπει νά λυθεῖ γιά νά ζήσει ὁ κυπριακός λαός ὁμαλά, χωρίς ξένα στρατεύματα καί ξένες βάσεις. Καί ὁ χῶρος τῆς Βαλκανικῆς θά πρέπει νά καταστεῖ μιά ἀπονευρωμένη περιοχή. Νά λυθοῦν οἱ Ἑλληνοτουρκικές διαφορές, νά λυθεῖ τό Κυπριακό, νά φύγουν οἱ ξένες βάσεις, ὥστε νά ζήσουν εἰρηνικά οἱ λαοί τῆς περιοχῆς. Τίς ἴδιες θέσεις ἔχουμε καί γιά ἄλλες περιοχές. Ἡ δέ Σουηδία καί Φινλανδία ἔχουν καί αὐτές προτείνει μιά ἄλλη ἀπυρηνική ζώνη. Τό ἴδιο θά πρέπει νά γίνει καί στα Βαλκάνια· ἐάν δέ συμμετάσχει καί ἡ Τουρκία, αὐτό θά ἀποτελέσει μιά ἐπιτυχία τῶν φιλειρηνικῶν δυνάμεων.

Κ. Καραμανλῆς: *Ἡ ἰδέα αὐτή συζητεῖται ἐπί πολλά χρόνια. Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ Τουρκία εἶναι ἀπρόθυμη καί πιστεύω ὅτι καί ἡ Γιουγκοσλαβία εἶναι μᾶλλον ἀδιάφορη. Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι οἱ ἰδέες αὐτές πρέπει νά συνδυασθοῦν μέ τήν ὅλη προσπάθεια γιά τήν κατοχύρωση τῆς εἰρήνης, γιατί, ἀπομονώνοντας τά θέματα, δέν λύνουμε τό πρόβλημα τῆς διεθνοῦς εἰρήνης.*

Ν. Τίχονωφ: Τά εἶπα αὐτά ἐξ ἀφορμῆς τῆς Τουρκίας. Τό κύριο ὅμως θέμα γιά τήν Εὐρώπη εἶναι ἡ μείωση τῶν πυρηνικῶν ὅπλων στήν Εὐρώπη. Ἡ Σοβιετική Ἕνωση ἔχει κάνει πολλές προτάσεις στό ΝΑΤΟ καί τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες γιά τήν ἀμοιβαία μείωση τῶν ὅπλων αὐτῶν. Τελευταῖα προτείναμε τήν μείωση τῶν πυραύλων μας στό ἐπίπεδο τῶν πυραύλων τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας. Δέν πήραμε ὅμως καμμιά ἀπάντηση. Στίς συνομιλίες τῆς Βιέννης προτείναμε μιά κοινή ὀροφή 900.000 ἀνδρῶν γιά τά στρατεύματα τοῦ ΝΑΤΟ καί τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας.

Κ. Καραμανλῆς: *Γνωρίζω καί παρακολουθῶ αὐτά τά ζητήματα, τά ὁποῖα ἄλλωστε εἶχα συζητήσει καί μέ τόν Μπρέζνιεφ. Γιά νά λυθοῦν ὅμως αὐτά τά ζητήματα θά πρέπει νά διαλυθεῖ τό κλίμα τῆς δυσπιστίας πού ἐπικρατεῖ σήμερα. Ἄν ὅλοι ἐπιθυμοῦμε τήν ὕφεση καί τήν εἰρήνη, θά πρέπει νά εἶναι εὔκολο νά βρεθοῦν πρακτικοί τρόποι γιά τήν κατοχύρωσή τους. Δέν πιστεύω ὅτι ὑπάρχει χώρα, λαός ἤ Κυβέρνηση πού νά ἐπιθυμεῖ τόν πόλεμο. Καί ἡ δυσπιστία αὐτή μπορεῖ νά διαλυθεῖ μέ τήν δημιουργία ἰσορροπίας δυνάμεων στό κατώτερο ἐπίπεδο καί ὑπό ἀποτελεσματικό ἔλεγχο. Θά πρέπει νά εἶναι εὔκολο, νά μετρήσουμε τίς δυνάμεις τῆς κάθε πλευρᾶς. Ἡ Σοβιετική Ἕνωση λέγει ὅτι σήμερα ὑπάρχει ἰσορροπία δυνάμεων καί ἡ Δύση λέγει ὅτι ἡ Σοβιετική Ἕνωση ἔχει ὑπεροχή. Δέν εἶναι δύσκολο νά βρεθεῖ ἡ ἀλήθεια, ἄν ὑπάρχει καλή πίστη καί καλή θέληση, ἀφοῦ δέν πρόκειται γιά μεταφυσικό πρόβλημα, ἀλλά γιά ἕνα πραγματικό ζήτημα. Πιστεύω ὅτι κανείς δέν ἀπειλεῖ κανένα, οὔτε ἡ Εὐρώπη τήν Σοβιετική Ἕνωση, οὔτε ἡ Σοβιετική Ἕνωση τήν Εὐρώπη. Ἄν αὐτό θεωρηθεῖ ὡς δεδομένο, ἡ λύση εἶναι εὔκολη. Εἰδικότερα, ἡ Δυτική Εὐρώπη δέν ἔχει, ὄχι μόνο τήν πρόθεση, ἀλλ' οὔτε καί τήν δυνατότητα νά πλήξει τήν Σοβιερική Ἕνωση. Ἐγώ πιστεύω ὅτι οὔτε καί ἡ Σοβιετική Ἕνωση ἀπειλεῖ τήν Εὐρώπη, ἀλλ' ἡ Εὐρώπη ἔχει τό συναίσθημα ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τήν Σοβιετική Ἕνωση. Αὐτά εἶναι σοβαρά θέματα πού πρέπει νά συζητηθοῦν ἤρεμα καί μέ καλή πίστη. Ὑπάρχει ἀναμφιβόλως μιά σύγχυση γύρω ἀπό τά θέματα αὐτά καί εἶναι ἀδύνατο νά βροῦμε τήν λύση, ἄν δέν βγοῦμε ἀπό τήν σύγχυση αὐτή. Ὅσο μεγαλύτερο εἶναι ἕνα πρόβλημα, τόσο ἁπλούστερη εἶναι ἡ λύση του, ἄν τό ἀντιμετωπίσουμε μέ καλή πίστη καί καλή θέληση. Ὅσον ἀφορᾶ τήν θέση τῆς Ἑλλάδος πάνω στά θέματα αὐτά, ἦταν καί παραμένει ἡ ἴδια: δημιουργία δηλαδή ἰσορροπίας δυνάμεων στό κατώτερο ἐπίπεδο μέ ἀποτελεσματικούς τρόπους ἐλέγχου.*

Ν. Τίχονωφ: Ὅπως τά θέτετε τά θέματα, ὅλα φαίνονται ἁπλᾶ. Ἀλλά τόσα χρόνια συζητοῦνται ἀπό ἀνθρώπους πού γνωρίζουν καί τόν τελευταῖο πύραυλο πού διαθέτει ἡ κάθε πλευρά καί δέν ἔχει βρεθεῖ λύση. Ὁ Κάρτερ φίλησε τόν Μπρέζνιεφ ὅταν ὑπεγράφη ἡ συμφωνία SALT II καί εἶπε ὅτι ὑπάρχει ἰσορροπία δυνάμεων. Μετά ὅμως ἦλθε ὁ Ρῆγκαν πού εἶπε ὅτι δέν ὑπάρχει ἰσορροπία. Ἐμεῖς προτείναμε τήν καταστροφή ὅλων τῶν πυραύλων μας μέσου βεληνεκοῦς, πλήν 182, ὅσους δηλαδή διαθέτει ἡ Γαλλία καί ἡ Ἀγγλία. Ἡ Δύση ὅμως τώρα ὑπολογίζει στόν αὐτοματισμό: Στό γεγονός δηλαδή ὅτι θά ἐγκατασταθοῦν τό φθινόπωρο τοῦ '83 πύραυλοι Persing II στήν Γερμανία, ἐάν δέν ὑπάρξει συμφωνία γιά τό θέμα αὐτό. Μέ τούς πυραύλους ὅμως αὐτούς μπορεῖ νά πληγεῖ ἡ Σοβιετική Ἕνωση σέ 8', ἐνῶ οἱ στρατηγικοί πύραυλοι χρειάζονται 28'.

Κ. Καραμανλῆς: *Ὅλα αὐτά εἶναι δυσάρεστα καί ἐπικίνδυνα.*

Ν. Τίχονωφ: Πολύ ἐπικίνδυνα.

Κ. Καραμανλῆς: *Δέν καταλαβαίνω γιατί δέν βρήκαμε τήν λύση, ἀφοῦ ὅλοι θέλουμε τήν εἰρήνη. Δέν μπορῶ νά μιλήσω γιά τήν Ἀμερική, καίτοι πιστεύω ὅτι καί αὐτή δέν ἀπειλεῖ κανένα. Σᾶς εἶπα ὅμως ὅτι ἡ Εὐρώπη οὔτε θέλει, οὔτε μπορεῖ, νά ἀπειλήσει τήν Σοβιετική Ἕνωση.*

Ν. Τίχονωφ: Εἶστε, κύριε πρόεδρε, ἔμπειρος καί πεπειραμένος πολιτικός ἡγέτης καί πολύ λογικός ἄνθρωπος. Πῶς εἶναι δυνατόν ἕνας ἡγέτης νά ὑπολογίζει σέ περιορισμένο πυρηνικό πόλεμο, ὅπως λέγει ὁ πρόεδρος Ρῆγκαν.

Κ. Καραμανλῆς: *Αὐτό βέβαια εἶναι ἀδιανόητο, ἀφοῦ ὅταν ἀρχίσει ὁ πόλεμος δέν μπορεῖ νά ἐλέγξει τήν ἐξέλιξή του.*

Ν. Τίχονωφ: Διερωτῶμαι γιατί ἕνας ἡγέτης ἐκλεγμένος ἀπό τόν λαό, ἄν ὁ λαός αὐτός θέλει τήν εἰρήνη, προπαγανδίζει τόν περιορισμένο πυρηνικό πόλεμο. Γιατί θέλει νά συνηθίσει τόν λαό του στήν ἰδέα τοῦ πυρηνικοῦ πολέμου;

Κ. Καραμανλῆς: *Δέν ξέρω γιατί. Ξέρω ὅμως ὅτι ὁ ἀμερικανικός λαός δέν θέλει τόν πόλεμο.*

Ν. Τίχονωφ: Εἶμαι σύμφωνος γι' αὐτό.

Κ. Καραμανλῆς: *Ἡ Ἀμερική ἔχει πολιτική, οἰκονομική καί στρατηγική αὐτονομία καί δέν ἔχει λόγους νά θέλει νά ἐπεκταθεῖ σέ ἄλλες χῶρες. Σέ ἕνα μάλιστα τμῆμα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ ὑπάρχει ἡ τάση τῆς ἀπομονώσεως καί τῆς ἐγκαταλείψεως ἀκόμη καί τῆς Εὐρώπης. Γύρω ἀπό τά θέματα αὐτά φοβοῦμαι ὅτι γίνεται καί ἀπό τίς δύο πλευρές περισσότερη προπαγάνδα παρά ἀναζήτηση λύσεων.*

Ν. Τίχονωφ: Ἐμεῖς προτείνουμε συγκεκριμένα μέτρα, ἀλλά μέσα σέ μία ὥρα παίρνουμε ἀρνητική ἀπάντηση, χωρίς κἄν νά ἐξετάζονται οἱ προτάσεις μας. Γιατί θέλουν νά βάλουν νέους πυραύλους στήν Εὐρώπη καί νά ἀπειλοῦν τήν Σοβιετική Ἕνωση;

Κ. Καραμανλῆς: *Πιστεύει πραγματικά ἡ Ρωσία ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τήν Ἀμερική καί ἀπό τήν Δύση γενικότερα;*

Ν. Τίχονωφ: Ἐφ' ὅσον ἔχουμε ἰσορροπία δυνάμων δέν φοβόμαστε, γιατί αὐτοί πού μπορεῖ νά μᾶς ἐπιτεθοῦν γνωρίζουν ὅτι θά ἀπαντήσουμε μέ τά ἴδια πλήγματα. Καί προειδοποιήσαμε ὅτι, ἄν ἐγκατασταθοῦν πύραυλοι στήν Εὐρώπη, θά θέσουμε τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες σέ παρόμοια τρωτή θέση. Αὐτά ὅμως στοιχίζουν δισεκατομμύρια. Ἀρχίζει ἔτσι ἕνας νέος κύκλος ἀνταγωνισμοῦ καί αὐξάνεται ἡ πιθανότητα πολέμου.

Κ. Καραμανλῆς: *Δέν πρόκειται νά γίνει πόλεμος. Κανένας δέν μπορεῖ νά πάρει τήν πρωτοβουλία γιά νά ἀρχίσει πόλεμος.*

Ν. Τίχονωφ: Χρέος μας εἶναι, ὡς πολιτικῶν ἡγετῶν, νά ἀγωνιζόμαστε γιά τήν ὕφεση καί νά ὑποστηρίζουμε τά ἀντιπολεμικά κινήματα. Ἡ ὕφεση πρέπει νά γίνει πράξη.

Κ. Καραμανλῆς: *Συμφωνῶ. Τό θέμα ὅμως εἶναι πῶς μποροῦμε νά ἔχουμε ἀποτελέσματα. Πιστεύετε ὅτι ἡ Ἀμερική ἀπειλεῖ πράγματι τήν Ρωσία, ἤ ἀμύνεται;*

Ν. Τίχονωφ: Ἄν δεῖτε τόν χάρτη τῶν ξένων βάσεων στόν κόσμο θά διαπιστώσετε ὅτι ἡ Σοβιετική Ἕνωση εἶναι περικυκλωμένη ἀπό ἀμερικανικές βάσεις, χωρίς ὅμως νά συμβαίνει καί τό ἀντίστροφο. Ἡ Ἀμερική ἔχει βάσεις στήν Ἑλλάδα, Ἰταλία, Τουρκία τώρα καί στόν Λίβανο καί στήν Ἰαπωνία. Εἶναι γιά ἄμυνα αὐτές οἱ βάσεις ἤ γιά ἐπίθεση;

Κ. Καραμανλῆς: *Θά ἤθελα νά σᾶς ρωτήσω, γιατί γίνονται στήν Δύση φιλειρηνικές διαδηλώσεις καί ὄχι στήν Ἀνατολή. Μόνον οἱ δυτικοί λαοί φοβοῦνται τόν πόλεμο;*

Ν. Τίχονωφ: Ἡ διαφορά μας εἶναι ὅτι σέ μᾶς εἶναι νομοθετικά καί συνταγματικά ἀπαγορευμένη ἡ προπαγάνδα ὑπέρ τοῦ πολέμου. Πρᾶγμα πού δέν συμβαίνει καί στήν Δύση. Στήν Δυτική Γερμανία προβάλλεται τώρα μιά ταινία ὅπου ἐμφανίζεται ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία νά ἐπιτίθενται κατά τῆς Ρωσίας ἀπό τόν Νότο καί ἡ Νορβηγία ἀπό τόν Βορρᾶ, στήν συνέχεια δέ παρεμβαίνουν καί οἱ Ἀμερικανοί. Στήν Ρωσία ὁ σκηνοθέτης αὐτός θά εἶχε ἐκτελεσθεῖ.

Κ. Καραμανλῆς: *Καί πολύ σωστά. Τό ἴδιο θά ἔπρεπε νά κάναμε καί ἐμεῖς. Οἱ δυτικές ὅμως δημοκρατίες ἐπιτρέπουν τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας.*

Ν. Τίχονωφ: Ἡ ὑψηλότερη μορφή τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ εἰρήνη.

Κ. Καραμανλῆς: *Αὐτό ἀκριβῶς εἶπα καί ἐγώ, πρό δύο μηνῶν, σέ λόγο μου στήν Οὐνέσκο. Εἶπα, δηλαδή, ὅτι καί ἀπό τήν δημοκρατία καί τά συστήματα κ.λ.π. προηγεῖται ἡ εἰρήνη.*

Ν. Τίχονωφ: Πολύ σωστά τό εἴπατε.

Κ. Καραμανλῆς: *Καί κατέληξα ὅτι, τό γεγονός ὅτι ὅλοι θέλουμε τήν εἰρήνη, χωρίς νά τήν ἐπιτυγχάνουμε, σημαίνει ὅτι μπήκαμε σέ φάση ὁμαδικῆς παραφροσύνης. Καί εἶναι καιρός νά ξαναβροῦμε τήν ψυχραιμία καί τήν λογική μας.*

Ν. Τίχονωφ: Πιστεύω ὅτι θά βρεθεῖ τελικά μιά λογική λύση καί θά ἀπαλλαγεῖ ἡ ἀνθρωπότης ἀπό τόν φόβο.

Κ. Καραμανλῆς: *Καί ὅταν θά βρεθεῖ, θά καταλάβουμε ὅτι ἦταν εὔκολο νά τήν ἔχουμε βρεῖ πολύ ἐνωρίτερα.*

»Σᾶς ἐκφράζω τήν χαρά μου γιά τήν συνάντηση αὐτή καί τήν συνομιλία μας, τήν ὁποία θεωρῶ πολύ χρήσιμη.

Ν. Τίχονωφ: Ἐκτιμῶ καί ἐγώ πολύ τήν συνομιλία πού εἴχαμε καί σᾶς βεβαιῶ ὅτι θυμόμαστε πάντα καί ἐκτιμᾶμε τήν δική σας συμβολή στήν πρόοδο τῶν σχέσεών μας πού ἀπό σᾶς ἄρχισε.

Κ. Καραμανλῆς: *Σᾶς εὔχομαι καλό ταξίδι καί σᾶς παρακαλῶ νά μεταφέρετε στόν κύριο Ἀντρόπωφ τούς θερμούς χαιρετισμούς μου»*[81].

Τήν ἴδια ἡμέρα καί μετά τή συνάντησή του μέ τόν Σοβιετικό πρωθυπουργό, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου. Ἔγκυρες δημοσιογραφικές πηγές ἀνέφεραν ὅτι ἡ συνάντηση περιστράφηκε γύρω ἀπό τίς ἑλληνοσοβιετικές συνομιλίες, καθώς καί τήν ἐξέλιξη τῶν ἄλλων ἐξωτερικῶν θεμάτων, κυρίως ὕστερα ἀπό τήν ἀπαντητική ἐπιστολή τοῦ Ρ. Ρῆγκαν πρός τόν Α. Παπανδρέου, μέ τήν ὁποία ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος ἀφήνει νά ἐννοηθεῖ ὅτι ἡ διατήρηση τῆς ἀναλογίας 7:10 τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας πρός τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τή νέα ἑλληνοαμερικανική συμφωνία γιά τίς βάσεις.

24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε ἀπό τόν ὑπουργό Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, Γ. Κατσιφάρα, γιά τίς συνθῆκες τοῦ ναυαγίου τοῦ πλοίου «Χρυσή Αὐγή». Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε, μέσω τοῦ ὑπουργοῦ, τή συμπάθειά του στίς οἰκογένειες τῶν θυμάτων καί συνέστησε νά ἐπιβληθοῦν κυρώσεις στούς τυχόν ὑπευθύνους τοῦ ἀτυχήματος.

25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξέθεσε τίς σκέψεις του γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας.

27 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983

Ἄσκηση ἑτοιμότητας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, πού ἄρχισε τήν προηγουμένη, κατ' ἀρχήν μέ ἐπιφυλακή τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας καί ἀργότερα μέ ἐνίσχυση τῶν φρουρῶν στούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς, στίς κατοικίες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ, στόν ΟΤΕ, στά ἀεροδρόμια καί στούς λιμένες, προκαλεῖ ἔντονη φημολογία περί πραξικοπήματος, περί κινήσεων ἀκροδεξιῶν ἀξιωματικῶν καί στρατιωτικῶν μονάδων στή Βόρειο Ἑλλάδα καί περί τρομοκρατικῶν ἐνεργειῶν μέ στόχο τόν προέδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν πρωθυπουργό καί ἄλλα πολιτικά πρόσωπα.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐνημερωθεῖ γιά τήν κατάσταση τό ἀπόγευμα τῆς προηγουμένης ἀπό τόν ὑφυπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Α. Δροσογιάννη, παρέστη τό ἴδιο βράδυ στήν ἐτήσια ἐκδήλωση τῆς «Μακεδονικῆς Ἑστίας» καί τό μεσημέρι τῆς 27ης, μεταβαίνοντας στό γκολφ τῆς Γλυφά-

Ο Σοβιετικός πρωθυπουργός στην Αθήνα.

δας, χαρακτήρισε τίς φῆμες περί πραξικοπήματος «βλακεῖες».

Στό μεταξύ, ἡ σύγχυση θά ἐνταθεῖ περισσότερο μέ τήν κινητοποίηση τῶν κομματικῶν μηχανισμῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ καί του ΚΚΕ πού σημειώθηκε τό μεσημέρι «γιά τήν ἀντιμετώπιση παντός ἐνδεχομένου». Οἱ κινητοποιήσεις αὐτές, πού, σύμφωνα μέ ὁρισμένες δημοσιογραφικές πληροφορίες, ἔγιναν μέ παρότρυνση κομματικῶν στελεχῶν, προβλήθηκαν ἀπό μερίδα τοῦ τύπου ὡς ἀπόδειξη ἐγρηγόρσεως τοῦ λαοῦ γιά τήν προάσπιση τῆς ἐλευθερίας του, ἐνῶ κατακρίθηκαν ἔντονα ἀπό τήν ἀξιωματική ἀντιπολίτευση καί τό ΚΟΔΗΣΟ.

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, καθώς καί τήν ἑπομένη, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, ἀπαντώντας σέ σχετικές ἐρωτήσεις, δήλωσε ὅτι οἱ φῆμες περί πραξικοπήματος προκλήθηκαν ἀπό τίς συνήθεις περιοδικές ἀσκήσεις ἑτοιμότητας τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, τό Σάββατο, καί τοῦ Στρατοῦ, τήν Κυριακή, πού εἶχαν προαγγελθεῖ ἀπό τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως. Ὡς πρός τίς κινητοποιήσεις τῶν κομματικῶν στελεχῶν, ἀρνήθηκε τήν ἀνάμειξη τῆς Κυβερνήσως καί τίς ἀπέδωσε στήν «ὑπερευαισθησία τοῦ λαοῦ».

Σχετικά, σημείωμα τοῦ πρέσβη Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Περί τήν 6.30΄ μ.μ. τοῦ Σαββάτου, 26 Φεβρουαρίου, ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰδοποιήθηκε ἀπό τόν κύριο Δροσογιάννη μέσω τοῦ κυρίου Βορηᾶ, ὅτι ὑπῆρχαν πληροφορίες ὅτι τό βράδυ τῆς ἑπομένης θά γινόταν ἀπόπειρα συλλήψεως τοῦ προέδρου καί τοῦ πρωθυπουργοῦ, καταλήψεως τοῦ Πενταγώνου, κ.λ.π. Πηγή τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν ἦταν ὁ ἐδῶ "σταθμάρχης" τῆς CIA, ὁ ὁποῖος μάλιστα εἶχε παραδώσει στίς ἑλληνικές ἀρχές καί τό συνημμένο Σημείωμα.

»Σέ τηλεφωνική του ἐπικοινωνία μέ τόν πρωθυπουργό, τό ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου, ὁ κύριος πρόεδρος συνέστησε νά μήν ἀποδοθεῖ ὑπερβολική σημασία στίς πληροφορίες αὐτές (παρόμοιες τῶν ὁποίων εἶχε πολύ συχνά καί ὁ ἴδιος ὡς πρωθυπουργός) καί νά μή ληφθοῦν ἐξαιρετικά ἤ ἐμφανῆ μέτρα. Τό μόνο πού θά μποροῦσε νά γίνει θά ἦταν μιά διακριτική ἐνίσχυση τῆς φρουρήσεως τοῦ προέδρου καί τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀφοῦ αὐτοί ἐφέροντο ὡς στόχοι.

»Ἡ Κυβέρνηση ὅμως ἔχασε προφανῶς τήν ψυχραιμία της καί ἄρχισε νά παίρνει, ἀπό τό βράδυ τοῦ Σαββάτου, ἐμφανῆ μέτρα πού ἔγιναν ἀναπόφευκτα γνωστά. Ἔτσι, ἀπό τό πρωΐ της Κυριακῆς, ἄρχισαν νά κυκλοφοροῦν εὐρέως φῆμες γιά πραξικόπημα κ.λ.π.

»Ὁ κύριος πρόεδρος, γιά νά διασκεδάσει τίς φῆμες αὐτές καί νά καθησυχάσει τήν κοινή γνώμη (ἀλλά καί γιά νά ἀποτρέψει τήν δημιουργία ἐντυπώσεων στό ἐξωτερικό περί ἀσταθείας τοῦ καθεστῶτος), πῆγε τήν Κυριακή τό πρωΐ στήν Γλυφάδα καί ἔπαιξε γκόλφ καί ἐδήλωσε ὅτι "αὐτά εἶναι βλακεῖες".

»Τό πρωΐ τῆς Κυριακῆς, μοῦ τηλεφώνησε ὁ κύριος πρωθυπουργός γιά νά ζητήσει τή γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου, ἄν θά ἔπρεπε νά ἐνημερώσει τόν κύριο Ἀβέρωφ. Ὁ ἴδιος πίστευε ὅτι αὐτό δέν ἦταν ἀπαραίτητο. Λίγο μετά τό τηλεφώνημα αὐτό, ἦλθε στό σπίτι μου ὁ κύριος Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε ὅτι εἶχε ἀκούσει φῆμες περί ἐπικειμένου πραξικοπήματος. Ἐτηλεφώνησα τότε στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι ὁ κύριος Ἀβέρωφ ἦταν ἤδη ἐνήμερος τῶν φημῶν. Κατόπιν αὐτοῦ, μοῦ εἶπε ὁ κύριος πρωθυπουργός, νά ἐνημερώσω ἐγώ τόν κύριο Ἀβέρωφ»[82].

Ἡ ἀξιωματική ἀντιπολίτευση ἀντέδρασε μέ ἐπερώτηση βουλευτῶν της καί μέ αἴτημα νά προταχθεῖ σχετική συζήτηση στή Βουλή. Ἡ ΝΔ κατήγγειλε τήν κινητοποίηση κομματικῶν στελεχῶν, τονίζοντας, παράλληλα, ὅτι παρόμοιες ἐνέργειες τραυμάτιζαν τή δημοκρατία καί ἐξέθεταν διεθνῶς τή χώρα. Τό αἴτημα γιά διενέργεια συζητήσεως στή Βουλή ἀπορρίφθηκε ἀπό τό ΠΑΣΟΚ καί τό ΚΚΕ, ἐνῶ ὁ ὑπουργός Προεδρίας, Α. Κουτσόγιωργας, δήλωσε στό Κοινοβούλιο ὅτι ἡ δημοκρατία δέν κινδύνευε, καθώς καί ὅτι παρόμοιες ἀσκήσεις θά ἐπαναλαμβάνονταν στό μέλλον, «γιά τήν ἐδραίωση καί τή θεμελίωση τῆς δημοκρατίας».

Παράλληλα, ὡστόσο, τό θέμα ἀπασχόλησε καί τό διεθνῆ τύπο, οἱ τίτλοι τοῦ ὁποίου ἦταν χαρακτηριστικοί:

«Le Monde» (1.3.83), «Ἡ Κυβέρνηση διαψεύδει μιά ἀπόπειρα πραξικοπήματος στήν Ἑλλάδα» — (2.3.83), «Τά κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς κινητοποιήθηκαν γιά νά ἐξουδετερώσουν τόν κίνδυνο πραξικοπήματος»· «Times» (28.2.83), «Οἱ φῆμες γιά ἑλληνικό πραξικόπημα διαψεύδονται — (1.3.83), «Ἡ σκόνη κατακάθεται στήν Ἀθήνα μετά ἀπό τόν φόβο πραξικοπήματος»· «Washington Post» (28.2.83), «Ἑλληνικές μονάδες ἀσφαλείας σέ συναγερμό μετά ἀπό φῆμες γιά ἀπόπειρα πραξικοπήματος»· «International Herald Tribune» (1.3.83), «Ἡ Ἑλλάδα θέτει σέ ἐπιφυλακή τόν στρατό ὕστερα ἀπό φῆμες γιά σχέδιο πραξικοπήματος· «Die Welt» (1.3.83), «Ἀναταραχές στίς ἑλληνικές Ἔνοπλες Δυνάμεις»· «Financial Times» (1.3.83), «Κίνηση γιά νά διαλυθοῦν οἱ φόβοι ἑλληνικοῦ πραξικοπήματος»· «Guardian» (1.3.83), «Οἱ φόβοι τῶν Ἑλλήνων καθησυχάζονται»· «New York Times» (1.3.83), «Ἀποστρατεύονται 15 ἀξιωματικούς μετά ἀπό φῆμες γιά κίνημα».

Τό θέμα τῶν ἀνησυχιῶν πού προκλήθηκαν ἀπό τήν ἄσκηση ἑτοιμότητας καί τίς κινητοποιήσεις τῆς 26ης καί 27ης Φεβρουαρίου, θά τεθεῖ καί ἐνώπιον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, στίς 9 Μαρτίου. Σχετική ἐρώτηση, πού δίχασε τούς 24 Ἕλληνες εὐρωβουλευτές καί προκάλεσε ἔντονη σύγκρουση Κυβερνήσεως καί ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως στήν Ἀθήνα, κατέθεσε στό Εὐρωκοινοβούλιο ὁ πρώην πρωθυπουργός τῆς Ἰταλίας, χριστιανοδημοκράτης εὐρωβουλευτής, Μ. Ρουμόρ, ὁ ὁποῖος ζήτησε νά ἐνημερωθεῖ τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ἄν κινδύνευσε ἡ δημο-

κρατία στή χώρα εἴτε ἀπό τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις εἴτε ἀπό φανατικούς ὀπαδούς κομμάτων. Ἡ ἐρώτηση, καί ἰδιαίτερα τό δεύτερο σκέλος της, προκάλεσε ἔντονη ἀντίδραση τῶν εὐρωβουλευτῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ, τοῦ ΚΚΕ, τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) καί τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, οἱ ὁποῖοι θεώρησαν τήν ἐνέργεια τοῦ Μ. Ρουμόρ ἐπέμβαση στά ἐσωτερικά τῆς χώρας. Ἀντίθετα, οἱ βουλευτές τῆς ΝΔ θεώρησαν εὔλογο τό ἐνδιαφέρον τῆς ΕΟΚ γιά τή σταθερότητα τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον εἶχε ἐπιδείξει ἡ Κοινότητα κατά τήν περίοδο τῆς δικτατορίας, ἄν καί ἡ Ἑλλάδα δέν ἦταν ἀκόμη πλήρες μέλος της.

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Α. Σπινέλλι, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα, προκειμένου νά ἀναπτύξει πρόταση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου γιά τή διεύρυνση τοῦ ρόλου καί τῶν ἁρμοδιοτήτων του.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου:

«Τούς τελευταίους μῆνες οἱ σχέσεις μου μέ τόν πρωθυπουργό μπῆκαν σέ καινούργια φάση. Οἱ ἀμφιβολίες πού εἶχα γιά τήν εἰλικρίνειά του ἐνισχύθηκαν περαιτέρω.

»Γιατί ὄχι μόνο δέν συμμορφώνεται μέ ὅσα κατά καιρούς εἴχαμε συμφωνήσει, ἀλλά ἀπομακρύνεται συνεχῶς ἀπό αὐτά, τόσο στήν ἐσωτερική ὅσο καί στήν ἐξωτερική πολιτική του.

»Εἰς μέν τήν ἐσωτερική, γιατί ἡ ἀφανής συνεργασία του μέ τό ΚΚΕ καί ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος τῆς μισαλλοδοξίας ἐχειροτέρευσαν τό πολιτικό κλίμα τῆς χώρας. Εἰς δέ τήν ἐξωτερική, γιατί οἱ ἀντιφατικοί καί ἀσυνάρτητοι χειρισμοί του ὁδήγησαν τή χώρα σέ διεθνῆ ἀπομόνωση καί τήν ἐκθέτουν σέ σοβαρούς κινδύνους.

»Οἱ διαπιστώσεις αὐτές ἦταν φυσικό νά προκαλοῦν τίς ἀνησυχίες μου καί νά ἐντείνουν τή δυσπιστία μου ἀπέναντί του. Καί ἦταν ἐπίσης φυσικό νά ἐκδηλώνω, κατά τρόπο διακριτικό βέβαια, αὐτές τίς ἀνησυχίες μου. Τόν τελευταῖο καιρό μάλιστα, τόσο ὁ ἑλληνικός ὅσο καί ὁ διεθνής τύπος, ἀναφέρονται συχνά σέ διαφωνίες μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές, δέχθηκα χθές τόν κύριο πρωθυπουργό. Καί τόν ἐκάλεσα, γιατί ἔκρινα ὅτι ἔπρεπε αὐτή τή στιγμή νά διευκρινίσω τίς προθέσεις του, κυρίως γιά τά ἐξωτερικά μας θέματα.

»Ἀφοῦ συζητήσαμε ὀλίγον τό φημολογηθέν πραξικόπημα τῆς περασμένης Κυριακῆς καί διαπιστώσαμε ὅτι οἱ σχετικές διαδόσεις ἦταν ἀβάσιμες, τοῦ εἶπα ὅτι ὑπῆρξε μεγάλο σφάλμα ἀπό μέρους του νά ἀγνοήσει τίς συστάσεις μου καί νά μεγαλοποιήσει τό θέμα μέ ἀδικαιολόγητες κινητοποιήσεις. Τό παρεδέχθη καί μοῦ ἔδωσε ἐξηγήσεις γιά τήν ὑπερβολική νευρικότητα τῆς Κυβερνήσεως.

»Συζητήσαμε ἐν συνεχείᾳ τό θέμα τῶν ἐτησίων κρίσεων καί συμφωνήσαμε ὅτι θά πρέπει νά γίνουν κατά τρόπο ἀδιάβλητο. Μοῦ εἶπε μάλιστα ὅτι εἶπε ἤδη στόν κ. Δροσογιάννη νά συνεννοηθεῖ μαζί μου.

»Ἐν συνεχείᾳ, μπήκαμε στό θέμα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς. Σέ σχετικά ἐρωτήματά μου μοῦ ἔδωσε τίς παρακάτω ἀπαντήσεις: Ὅτι ἐντός τῆς ἀνοίξεως θά κλείσει τό θέμα μέ τήν ΕΟΚ. Θά κλείσει ἐπίσης καί τό θέμα τῶν βάσεων, ἐφόσον οἱ Ἀμερικανοί θά διατηρήσουν τήν ἀναλογία 7 πρός 10. Μέ πληροφόρησε, ἐν συνεχείᾳ, ὅτι οἱ ὑπουργοί Ἑλλάδος καί Τουρκίας θά συναντηθοῦν τόν Ἀπρίλιο γιά νά ἀρχίσουν τόν διάλογο. Γιά τό ΝΑΤΟ μοῦ εἶπε ὅτι ἔχει δυσκολίες καί ὅτι γιά τόν λόγο αὐτό θά ἐπιβραδύνει τίς σχετικές διαπραγματεύσεις. Ἐξέφρασα τήν ἱκανοποίησή μου γιά τίς διαβεβαιώσεις αὐτές καί τοῦ εἶπα ὅτι θά αἰσθανθεῖ καί αὐτός καί ἡ χώρα μεγάλη ἀνακούφιση ἐάν πραγματοποιηθοῦν οἱ παραπάνω ἀποφάσεις του. Καί τοῦ ἐξήγησα καί πάλι τό γιατί.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή μέ πληροφόρησε ὁ πρωθυπουργός ὅτι, ἐν ὄψει ἀναλήψεως τῆς προεδρίας τῆς ΕΟΚ ἀπό τήν Ἑλλάδα, σκέπτεται νά ἀναθέσει τό θέμα στόν κ. Βάρφη, προαγόμενο σέ ἀναπληρωτή ὑπουργό Ἐξωτερικῶν. Τοῦ εἶπα νά τό σκεφθεῖ καλλίτερα γιατί, ἡμπορεῖ ὁ κ. Βάρφης νά κατέχει τά θέματα, δέν διαθέτει ὅμως τό ἀπαιτούμενο κύρος.

»Ἐν συνεχείᾳ, ἐρώτησα τόν πρωθυπουργό γιά τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας. Μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι δύσκολη, ἀλλά ὄχι ἀπελπιστική. Ὅτι ἀναμένει ἐλαφρά ἀνάκαμψη κατά τή διάρκεια τῆς ἀνοίξεως, ὅτι διαπραγματεύεται ἐξωτερικό δάνειο 600 ἑκατομμυρίων δολλαρίων καί ὅτι θά ἐκδώσει ἐσωτερικό δάνειο γιά νά διευκολύνει τή χρηματοδότηση τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα.

»Σέ σχετικό ὑπαινιγμό μου γιά τήν ἀνοχή πού τοῦ προσφέρει τό ΚΚΕ, μέ διαβεβαίωσε ὅτι τή δέχεται χωρίς νά ἔχει συμφωνήσει ἀνταλλάγματα. Ἐντύπωση μοῦ ἔκανε ἐπίσης καί ὁ ὑπαινιγμός του ὅτι, ἄν διασπασθεῖ στό μέλλον ἡ Νέα Δημοκρατία, θά διευκολύνονταν συνεργασίες μέ τήν προοδευτική της πτέρυγα. Τοῦ εἶπα ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία δέν χρειάζεται νά διασπασθεῖ, γιατί στό σύνολό της εἶναι προοδευτική καί δημοκρατική.

»Τέλος, μοῦ εἶπε ὅτι θά καλέσει τόν κ. Μαρούδα γιά νά συζητήσει μαζί του τίς παρατηρήσεις πού τοῦ ἔκανα γιά τόν ἀπαράδεκτο τρόπο λειτουργίας τῆς τηλεοράσεως.

»Δέν γνωρίζω ἐάν ὁ πρωθυπουργός θά σταθεῖ στή γραμμή πού περιέγραψε, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ἡ γραμμή αὐτή βρίσκεται σέ ἀντίθεση μέ τίς καθημε-

ρινές του πράξεις καί λόγους. Θά κάνω ὅμως ὅ,τι μπορῶ γιά νά τόν ἐνθαρρύνω καί νά τόν βοηθήσω νά σταθεῖ. Καί πρέπει νά τόν βοηθήσω, γιατί ἀντιμετωπίζει πάντοτε τίς ἀντιδράσεις τῆς ἀριστερᾶς τοῦ κόμματός του. Ἀλλά, προπαντός, θά τό κάνω γιατί, ἐάν πραγματοποιήσει ὁ πρωθυπουργός τίς παραπάνω σκέψεις του, θά ἔχει σημειωθεῖ μία ἀποφασιστική καμπή στήν ἐξωτερική πολιτική τῆς χώρας, πού τή στιγμή αὐτή λόγω τῆς ἀσάφειάς της προκαλεῖ καθολική δυσπιστία καί εὔλογες ἀνησυχίες»[83].

4 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος κατευθύνεται πρός τό Νέο Δελχί, γιά νά λάβει μέρος στήν Διάσκεψη τῶν Ἀδεσμεύτων:

«Στήν ἀρχή τῆς συνομιλίας ὁ Κύπριος πρόεδρος ἐνημέρωσε τόν κύριο Καραμανλῆ γιά τίς τελευταῖες ἐσωτερικές ἐξελίξεις στήν Κύπρο καί ἐξέφρασε τή γνώμη ὅτι ἡ κατάσταση ἀρχίζει ἤδη νά ἠρεμεῖ μετά τόν ἔντονο προεκλογικό ἀγώνα.

»Ὡς πρός τίς χθεσινές συνομιλίες μέ τόν κύριο Παπανδρέου, ὁ κύριος Κυπριανοῦ ἐξέφρασε γενικά τήν ἱκανοποίησή του. Τό βασικό θέμα τῆς διαφωνίας του με τόν κύριο Παπανδρέου, ὁ ὅρος δηλαδή νά ἀποχωρήσουν τά τουρκικά στρατεύματα ἀπό τήν Κύπρο γιά νά συνεχισθεῖ ὁ ἐνδοκοινοτικός διάλογος, δέν ἐτέθη πλέον ἀπό πλευρᾶς τοῦ Ἕλληνος πρωθυπουργοῦ. Συμφωνήθηκε νά ὑπάρξει νέα συνάντηση Παπανδρέου-Κυπριανοῦ στίς ἀρχές τοῦ προσεχοῦς Ἀπριλίου γιά νά καθορισθοῦν τά μακροχρόνια πλαίσια, μέσα στά ὁποῖα θά πρέπει νά κινηθεῖ τό Κυπριακό, καθώς καί οἱ ἐπί μέρους χειρισμοί.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐπωφελήθηκε τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς γιά νά ἐπαναλάβει καί πάλι τή γνωστή ἄποψή του ὅτι, ἐάν θέλομε νά κάνομε ἀγώνα, θά πρέπει νά χαράξομε μιά καινούργια τακτική. Ἤτοι:

»1. Νά προσδιορίσουμε, ἐπιτέλους, κατά τρόπο συγκεκριμένο καί ρεαλιστικό, τίς ἐπιδιώξεις μας στά δύο-τρία βασικά σημεῖα των διαπραγματεύσεων, ἀντί νά πελαγοδρομοῦμε. Θά πρέπει νά δώσουμε ἔμφαση στό ἐδαφικό καί νά δεχθοῦμε χαλαρές ἐξουσίες τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως, διαφυλάσσοντας βέβαια τήν ἑνότητα τῆς Πολιτείας. Καί τοῦτο, γιατί ἀφ' ἑνός μέν μέ τήν εὐνοϊκή λύση τοῦ ἐδαφικοῦ θά εἴμεθα ἐξασφαλισμένοι ἀπό κάθε μελλοντική ἐξέλιξη τοῦ θέματος, ἀκόμη καί ἀπό ἐνδεχόμενη διπλή ἕνωση, ἀφ' ἑτέρου δέ, μέ χαλαρή Κεντρική Ἐξουσία δέν θά ἐπιτρέψουμε στούς Τούρκους νά συγκυβερνήσουν μέ μᾶς σέ ὁλόκληρο τό νησί, πρᾶγμα πού θά καταστεῖ ἀναπόφευκτο ἐάν ὑπάρξει ἰσχυρή Κεντρική Ἐξουσία.

»2. Ἀφοῦ καθορίσουμε κατ' αὐτόν τόν τρόπο τούς στόχους μας, θά πρέπει νά συντονίσουμε τίς προσπάθειες ὅλων τῶν παραγόντων καί ἐδῶ καί στήν Κύπρο γιά νά τούς προωθήσουμε.

»3. Μέ αὐτούς τούς συγκεκριμένους πλέον στόχους θά μπορέσουμε νά ζητήσουμε καί τήν ὑποστήριξη ἐκείνων πού πράγματι θέλουν νά μᾶς βοηθήσουν καί οἱ ὁποῖοι ἀγνοοῦν αὐτή τή στιγμή, ὅπως ἀγνοοῦμε καί ἐμεῖς, τί ἀκριβῶς ἐπιδιώκουμε. Γιά νά μᾶς βοηθήσουν, θά πρέπει ὄχι μόνο νά γνωρίζουν τίς ἐπιδιώξεις μας, ἀλλά καί νά τίς βρίσκουν λογικές καί δίκαιες. Καί οἱ μόνοι πού μποροῦν νά τό κάνουν αὐτό εἶναι οἱ Δυτικοί, καί ἰδίως ἡ Ἀμερική καί ἡ Δυτική Γερμανία, ἀπό τίς ὁποῖες ἐξαρτᾶται οἰκονομικά καί στρατιωτικά ἡ Τουρκία.

»Χρειάζεται βέβαια, συνέχισε ὁ κύριος πρόεδρος, θάρρος, γιά νά προχωρήσει κανένας ἀποφασιστικά στήν ἀναζήτηση λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ. Τώρα ὅμως, μετά τίς ἐκλογές, πού ὁ κύριος Κυπριανοῦ διαθέτει ηὐξημένο κύρος, ἠμπορεῖ ἀλλά καί πρέπει νά προχωρήσει πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Ἂν δέν γίνουν αὐτά, εἶπε ὁ πρόεδρος, φοβοῦμαι ὅτι θά πᾶμε τελικά σέ διχοτόμηση τῆς Κύπρου μέ τήν ἀνακήρυξη τουρκοκυπριακοῦ Κράτους.

»Κάναμε, εἶπε ὁ κύριος προέδρος, Ἀθήνα καί Λευκωσία πολλά λάθη στό παρελθόν. Καί δέν ἔχομε περιθώρια γιά νέα σφάλματα. Ἡ ἱστορία τοῦ Κυπριακοῦ εἶναι ἱστορία χαμένων εὐκαιριῶν. Τά σφάλματα ὑπῆρξαν πολλά. Σημαντικώτερα ὅμως ἦταν ἡ ἀνακίνηση, ἀπό μέρους τοῦ Μακαρίου, τοῦ θέματος τοῦ Συντάγματος τό 1963, ἡ ἀπόρριψη τοῦ σχεδίου Ἀτσεσον τό 1964, καί, τέλος, τό πραξικόπημα τοῦ 1974.

»Κατά τή γνώμη μου, ἀφετηρία ὅλων αὐτῶν τῶν σφαλμάτων ὑπῆρξε ἡ ἀτυχής πολιτική πού χάραξε ἡ Κύπρος μετά τήν ἀνεξαρτησία της. Μετά τήν ὑπογραφή τῶν συμφωνιῶν Ζυρίχης καί Λονδίνου εἶχα συμβουλεύσει τόν Μακάριο νά ἀκολουθήσει ἡ Κύπρος παράλληλη ἐξωτερική πολιτική μέ τήν Ἑλλάδα καί νά ἐνταχθεῖ ὄχι μόνο στόν ΟΗΕ, ἀλλά καί στό ΝΑΤΟ, καί τήν Κοινή Ἀγορά. Θά εἴχαμε διπλή ψῆφο σέ ὅλους αὐτούς τούς ἰσχυρούς ὀργανισμούς· καί ὄχι μόνο θά ἀποφεύγαμε τή σημερινή τραγωδία τῆς Κύπρου, ἀλλά θά ἀνοίγαμε καί τό δρόμο γιά τήν Ἕνωση. Ἀντ' αὐτοῦ, ἡ Κύπρος ἀκολούθησε, ἄνευ λόγου, "ἀδέσμευτη" ἐξωτερική πολιτική. Ἀπό ἐκεῖ δέ ξεκινοῦν καί τά σημερινά δεινά τόσο γιά τήν Κύπρο, ὅσο καί γιά τήν Ἑλλάδα. Γιατί ὑποθηκεύσαμε μέ τόν τρόπο αὐτό τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Ἑλλάδος στό Κυπριακό· ἤρθαμε σέ ἀντίθεση μ' ὅλους τούς συμμάχους μας· καί δημιουργήσαμε στήν Ἑλλάδα καί στήν Κύπρο ἕνα παράλογο καί ἐπικίνδυνο ἀντιδυτικό καί ἀντιαμερικανικό πνεῦμα. Θά μποροῦσε νά πεῖ κανένας ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἐμπλοκῆς αὐτῆς ἡ Ἑλλάς ἐστερήθη τῆς δυνατότητος νά χαράσσει τήν ἐξωτερική της πολιτική σύμφωνα μέ τά γενικώτερα συμφέροντα τοῦ ἔθνους.

»Φοβοῦμαι, συνέχισε ὁ κύριος προέδρος, ὅτι ἐάν δέν διευθετήσουμε ἐγκαίρως τίς διαφορές μας μέ τήν Τουρκία, προωθοῦντες τόν ἑλληνοτουρκικό καί τόν διακοινοτικό διάλογο, θά βρεθοῦμε σέ κάποια στιγμή σέ ἐπικίνδυνες καταστάσεις. Ἡ Τουρκία, μέ τό πρόσχημα ὅτι ἀρνούμεθα τόν διάλογο, ἠμπορεῖ νά προβεῖ σέ ἐπικίνδυνες μονομερεῖς ἐνέργειες. Ἠμπορεῖ, παραδείγματος χάριν, νά ἀρχίσει γεωτρήσεις σέ ἀμφισβητούμενες περιοχές στό Αἰγαῖο, νά παραβιάζει καθημερινά τόν ἐναέριο χῶρο μας, νά θέσει ἐπίσημα θέμα ἀποστρατικοποιήσεως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, νά ἀνακηρύξει ἀνεξάρτητο τουρκοκυπριακό Κράτος κ.λ.π. Καί μέ τόν τρόπο αὐτό, νά μᾶς θέτει κάθε φορά στό τραγικό δίλημμα ἤ νά ταπεινωθοῦμε, ἀνεχόμενοι τίς προκλήσεις της ἤ νά ἀντιδράσουμε δυναμικά, ὁπότε ὅμως θά

φέρομε ἐμεῖς τήν εὐθύνη τοῦ πολέμου. Καί ὅλα αὐτά ἠμπορεῖ νά συμβοῦν σέ μιά ἐποχή πού, λόγω τοῦ καλλιεργουμένου ἀντιδυτικοῦ πνεύματος, δέν θά μποροῦμε νά ὑπολογίζουμε στή βοήθεια τῶν φίλων καί συμμάχων μας.

»Ὁ κύριος Κυπριανοῦ συμφώνησε γενικά μέ τήν ἀνάλυση αὐτή πού ἔκανε ὁ κύριος πρόεδρος. Εἶπε ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος καί ἔχει τό θάρρος νά συνεχίσει τόν διάλογο καί νά προχωρήσουμε στήν ἀναζήτηση λύσεως. Ἐκτός ἀπό τή συνάντηση πού θά ἔχει μέ τόν γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ στό Δελχί, ἔχουν συμφωνήσει μέ τόν κύριο Παπανδρέου νά προβοῦν καί οἱ δύο πλευρές σέ βαθειά μελέτη τοῦ θέματος, ὥστε στήν προσεχῆ συνάντηση τοῦ Ἀπριλίου νά μπορέσουν νά καταλήξουν σέ ἀποφάσεις. Συμφωνεῖ ὁ κύριος Κυπριανοῦ ὅτι πρέπει νά δώσουμε τήν ἔμφαση στό ἐδαφικό καί ὅτι ὑπάρχουν περιθώρια παραχωρήσεων στό συνταγματικό, ὑπό τήν αὐτονόητη προϋπόθεση βέβαια ὅτι θά διατηρηθεῖ ὁ ἑνιαῖος χαρακτήρας τοῦ Κράτους. Συμφώνησε ἐπίσης ὁ κύριος Κυπριανοῦ ὅτι ὁ χρόνος ἐργάζεται εἰς βάρος μας. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, εἶχε διαφωνήσει μέ τήν Ἀθήνα γιά τήν διακοπή τοῦ διαλόγου.

»Στό τέλος τῆς συζητήσεως, ὁ κύριος πρόεδρος ἔθεσε τό θέμα τῆς ἐνδεχόμενης ἐπισήμου ἐπισκέψεως τοῦ κυρίου Κυπριανοῦ στήν Ἑλλάδα καί εἶπε ὅτι σέ μιά ἑβδομάδα περίπου θά εἶναι σέ θέση, ἀφοῦ ἐξετάσει τό πρόγραμμα τῶν δεσμεύσεών του, νά προτείνει στόν κύριο Κυπριανοῦ συγκεκριμένες ἡμερομηνίες.

»Ὁ κύριος Κυπριανοῦ εὐχαρίστησε τόν κύριο πρόεδρο γιά τήν πρόσκληση καί ἐξέφρασε τήν ἐλπίδα ὅτι θά ἐπισκεφθεῖ καί ὁ κύριος προέδρος ἐπίσημα τήν Κύπρο.

»Ὁ κύριος Καραμανλῆς ἀπαντῶν εἶπε ὅτι εἶναι ζωηρή ἡ ἐπιθυμία νά ἐπισκεφθεῖ τήν Κύπρο, γιά τήν ὁποία ἀγωνίζεται ἐπί 25 χρόνια καί μέ τήν ὁποία ἔχει συνδέσει, σέ μεγάλο βαθμό, τήν ἱστορία του. Ἐάν δέν τό ἔκαμε μέχρι τώρα, αὐτό ὀφείλεται σέ δύο λόγους: Πρῶτον, στό γεγονός, ὅτι, ὅσο ζοῦσε ὁ Μακάριος, οὐδέποτε τοῦ ἀπηύθυνε σχετική πρόσκληση, καί δεύτερον, γιατί οἱ Κύπριοι, καί ἰδίως ἡ ἡγεσία τους, οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν δημοσίᾳ τίς ὑπηρεσίες πού προσέφερε στό νησί τους. Καί ὄχι μόνο αὐτό ἀλλά, μολονότι γνωρίζουν ὅτι γιά τίς ἐξελίξεις τοῦ Κυπριακοῦ μέχρι τό 1963 Καραμανλῆς καί Μακάριος ἦσαν συνυπεύθυνοι, ἐξακολουθοῦν νά δίνουν ἄφεση ἁμαρτιῶν στόν Μακάριο γιά τά σφάλματα πού διέπραξε καί νά καταλογίζουν εὐθύνες στόν Καραμανλῆ γιά τίς ἀτυχίες τους. Καί αὐτό τό κάμουν ἀκόμη καί σήμερα, πού δικαιώθηκε ἀπόλυτα ἡ πολιτική του γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς Μεγαλονήσου. Ἀνεξαρτησία πού θά ἄνοιγε ἀσφαλῶς τό δρόμο γιά τήν Ἕνωση ἄν, μετά τήν ἀποχώρησή του ἀπό τήν πολιτική, δέν εἶχαν γίνει τά τρομερά σφάλματα πού ἔγιναν καί μᾶς ὁδήγησαν στή σημερινή δραματική κατάσταση.

»Ὁ κύριος Κυπριανοῦ διαβεβαίωσε τόν κύριο πρόεδρο ὅτι ὁ λαός τῆς Κύπρου τόν περιβάλλει μέ ἀγάπη καί ἐκτίμηση, ἀναγνωρίζει τίς ὑπηρεσίες πού τοῦ προσέφερε καί θά χαρεῖ νά τόν δεῖ στή νῆσο.

»Τέθηγη, τέλος, τό θέμα συσκέψεως ὅλων τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς Κύπρου καί συνεφωνήθη ὅτι ἡ σύσκεψη αὐτή θά μποροῦσε νά γίνει στήν Κύπρο καί ὄχι στήν Ἀθήνα, ἀφοῦ θά ἔχουν χαραχθεῖ οἱ ἐπιδιωκόμενοι στόχοι γιά νά ἐξασφαλισθεῖ ἡ συναίνεση ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτικῶν παραγόντων πάνω στούς στόχους αὐτούς»[84].

11 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Μετά τίς ἐτήσιες κρίσεις γιά τίς προαγωγές καί ἀποστρατεῖες τῶν ἀξιωματικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ὑφυπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Α. Δροσογιάννη, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά θέματα τῆς ἁρμοδιότητάς του. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, παρουσίασε τούς νέους ἀντιστρατήγους, τούς ὁποίους ὁ Κ. Καραμανλῆς συνεχάρη γιά τήν προαγωγή τους.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, μέ τόν ὁποῖο συνεργάζεται καί κατά τή διάρκεια προγεύματος.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε ἐνόψει τῆς ἀφίξεως στήν Ἀθήνα τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκ. Τόρν, ἀλλά καί ἐνόψει ἐξελίξεων στίς διαπραγματεύσεις γιά τίς ἀμερικανικές βάσεις στή χώρα.

Ὁ νέος κύκλος διαβουλεύσεων γιά τίς βάσεις εἶχε ἀρχίσει στίς 7 τοῦ μηνός, μέ τήν ἄφιξη στήν Ἀθήνα τοῦ Ἀμερικανοῦ διαπραγματευτῆ, Ρ. Μπαρτόλομιου, καί λίγες ἡμέρες μετά τήν πραγματοποίηση μεγάλης διαδηλώσεως στό κέντρο τῆς πρωτεύουσας ἀπό τίς εἰρηνιστικές ὀργανώσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ, τοῦ ΚΚΕ καί τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.), μέ αἴτημα τήν ἀπομάκρυνση τῶν ἀμερικανικῶν ἐγκαταστάσεων. Τή διαδήλωση εἶχε χαρακτηρίσει «ἀλλοπρόσαλλη καί παράλογη» ὁ Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος ἐπεσήμανε ὅτι, ἀφοῦ ἡ Κυβέρνηση διαπραγματεύοταν τήν ἀνανέωση τῆς ἑλληνοαμερικανικῆς ἀμυντικῆς συμφωνίας, ἡ διαμαρτυρία τῶν εἰρηνιστικῶν ὀργανώσεων — καί αὐτῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ — στρεφόταν, πρακτικά, ἐναντίον τῆς πολιτικῆς τοῦ Α. Παπανδρέου. Τή διαδήλωση ἀποδοκίμασε, μέ δήλωσή του, καί ὁ προέδρος τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

Παράλληλα, σημειώθηκε καί ἐμπλοκή στίς διαπραγματεύσεις, πού εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀναβολή τῆς συναντήσεως Μπαρτόλομιου - Καψῆ. Ἡ ἐμπλοκή σχετιζόταν μέ την ἐμμονή τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς νά καθοριστεῖ τό ὕψος της ἀμερικανικῆς βοήθειας πρίν ἀπό τήν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας, ἐνῶ οἱ ΗΠΑ ὑποστήριζαν τήν ἀντίστροφη διαδικασία· στίς 14 τοῦ μηνός ὁ Α. Παπανδρέου, σέ ὁμιλία του στή Λάρισα, εἶπε ὅτι οἱ βάσεις δέν ἐξυπηρετοῦσαν τά συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἡ παραμονή τους δέν μπορεῖ παρά νά ἦταν βραχεία, ὅτι δέν θά μποροῦσαν νά ἀναλάβουν δραστηριότητες πού νά ὑπονομεύουν τήν ἑλληνική ἀσφάλεια ἤ νά θέτουν σέ κίνδυνο τήν ἀσφάλεια χωρῶν φιλικῶν πρός τήν Ἑλλάδα καί ὅτι, τέλος, θά ἔπρεπε νά συμβάλλουν στήν ἐθνική ἄμυνα καί ἰδιαίτερα στή διατήρηση τῆς ἰσορροπίας στό Αἰγαῖο. Προηγουμένως, ὁ Ἀμερι-

κανός ὑφυπουργός Ἀμύνης, Ρ. Πέρλ, εἶχε δηλώσει ὅτι ἡ χώρα του ἀντιμετώπιζε τό ἐνδεχόμενο μεταφορᾶς τῶν βάσεων ἀπό τήν Ἑλλάδα στήν Τουρκία.

Οἱ διαπραγματεύσεις θά ἐπαναρχίσουν στίς 18 Μαρτίου.

16-19 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Πορτογαλίας, στρατηγός Ἀντόνιο Ραμάλιο Ἐάνες, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Τόν ἐπίσημο ξένο ὑποδέχτηκε στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ πρωθυπουργός, ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἡ ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας. Τό ἀπόγευμα, ὁ πρόεδρος Ἐάνες κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καί συναντήθηκε μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του:

«1. Ἔνταξη τῆς Πορτογαλίας στήν ΕΟΚ

»Ὁ πρόεδρος Ἐάνες ἀνέπτυξε τούς λόγους (θεσμικούς-πολιτικούς-οἰκονομικούς-ψυχολογικούς), γιά τούς ὁποίους εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐνταχθεῖ ἡ Πορτογαλία τό ταχύτερο δυνατό στήν ΕΟΚ καί πρόσθεσε ὅτι οἱ διαπραγματεύσεις γιά τήν εἴσοδοχή της πρέπει νά ἀποσυνδεθοῦν ἀπό τίς ἱσπανικές.

»Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀνέπτυξε τίς ἰδέες του γιά τήν ἀνάγκη ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης καί συνεργασίας μεταξύ τῶν μικρῶν χωρῶν στό πλαίσιο αὐτό.

»Συνεχίζοντας τόνισε νά μήν ἐπιμείνουν οἱ Πορταγάλοι σέ λεπτομέρειες κατά τήν διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων καί ὅτι εἶναι δυνατό ἀργότερα — μετά τήν ἔνταξη — νά ἐπιλυθοῦν οἱ διαφορές καί μάλιστα "ἀπό μέσα".

»Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπανέλαβε ὅτι ἡ Ἑλλάδα ὑποστηρίζει τήν ἔνταξη τῆς Πορτογαλίας, ὑποσχέθηκε νά μιλήσει σχετικά στόν κ. Τόρν καί, τέλος, εἶπε ὅτι ἐλπίζει πώς κατά τήν διάρκεια τῆς ἑλληνικῆς προεδρίας θά προωθηθοῦν οἱ διαπραγματεύσεις.

»2. Διεθνής / Διμερής οἰκονομική κατάσταση

»Οἱ ἀπόψεις καί τῶν δύο πλευρῶν συνέπεσαν στό ὅτι ἡ διεθνής οἰκονομική κατάσταση εἶναι δυσάρεστη, κυρίως λόγω τῆς ἐλλείψεως "γενναιότητος" ἀπό μέρους τῶν χωρῶν πού ἐπιμένουν σέ ἐθνικιστική οἰκονομική πολιτική ἀντί νά προχωρήσουν σέ διεθνῆ ἀντιμετώπιση τῆς κρίσεως.

»Ὡς πρός τά οἰκονομικά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Πορτογαλία, παρατηρήθηκε συγγένεια, ἄν καί τό κατά κεφαλή εἰσόδημα στήν Ἑλλάδα εἶναι ὑψηλότερο ἀπό τό πορτογαλικό.

»3. Πυρηνικά ὅπλα στήν Εὐρώπη

»Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀνέπτυξε τήν θεωρία ὅτι τά ὅπλα αὐτά πρέπει νά ἐγκατασταθοῦν σταδιακά στίς χῶρες τῆς Δ. Εὐρώπης καί μόνο στό τέλος στήν ΟΔ Γερμανίας, καθότι ἡ ἐγκατάστασή τους στήν τελευταία ἀνησυχεῖ πολύ τήν ΕΣΣΔ, ἡ ὁποία θά ἀντιδράσει βίαια ἄν αἰσθανθεῖ ὅτι ἀπειλεῖται.

»Ὁ πρόεδρος Ἐάνες συμφώνησε μέ τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί πρόσθεσε ὅτι εἶναι πάντως ἀνάγκη νά προστατευθεῖ ὁ δυτικός κόσμος.

»Στό σημεῖο αὐτό οἱ δύο ἡγέτες βρέθηκαν σύμφωνοι στό ὅτι οἱ ΗΠΑ γίνονται ἀντικείμενο κριτικῆς ἀπό μέρους τῶν συμμάχων τους, οἱ ὁποῖοι ὅμως καί ἐξακολουθοῦν νά βασίζονται στήν πυρηνική τους ὁμπρέλλα.

»Πάντως, σήμερα σημειώνονται λάθη στήν ἀμερικανική ἐξωτερική πολιτική πού δέν ὀφείλονται ὅμως σέ κακή πρόθεση ἀλλά συχνά σέ ἀπειρία.

»4. Κύπρος/Τουρκία/Αἰγαῖο

»Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέθεσε τήν ἀπαράδεκτη κατάσταση πού ἐξακολουθεῖ νά ἐπικρατεῖ στήν Κύπρο μέ τήν κατοχή τοῦ 40% τοῦ ἐδάφους της ἀπό τήν Τουρκία, τόνισε δέ τήν ἀνάγκη τῆς ταχείας ἐπιλύσεως τοῦ ζητήματος.

»Ἀναφερόμενος στήν Τουρκία, ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε ὅτι οἱ ἑλληνοτουρκικές σχέσεις ὄχι μόνο εἶναι δυσάρεστες ἀλλά καί ἐπικίνδυνες καί ἀναγκάζουν τήν Ἑλλάδα νά δαπανᾶ πολύ μεγάλα ποσά γιά τήν ἄμυνά της. Τόνισε ὅτι οἱ σύμμαχοι πρέπει νά βοηθήσουν μέ ἐνέργειές τους πρός τήν Κυβέρνηση τῆς Ἄγκυρας, ἀποδέχθηκε δέ τήν πρόταση τοῦ προέδρου Ἐάνες νά μεσολαβήσει σχετικά.

»Τέλος, μιλώντας γιά τήν πολιτική τῆς Τουρκίας στό Αἰγαῖο, ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑπογράμμισε τή συνεχῆ παλινωδία τῆς Τουρκίας γιά τήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν, καθώς ἐπίσης καί τή συχνή ὑπαναχώρησή τους ἀπό τά ὑπεσχημένα, ἀναφέρθηκε δέ στίς Κυβερνήσεις Ντεμιρέλ καί Ἐτσεβίτ.

»Σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ προέδρου Ἐάνες, ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε ὅτι τό σημερινό καθεστώς τῆς Ἄγκυρας μπορεῖ εὐκολώτερα νά προχωρήσει σέ ἐπίλυση τῶν διαφορῶν ἀπό ὅ,τι μιά πολιτική Κυβέρνηση»[85].

Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Πορτογάλου προέδρου, τόν ὁποῖο προσφώνησε ὡς ἑξῆς:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ ἰδιαίτερη χαρά καί ἱκανοποίηση ὑποδεχόμαστε σήμερα στήν Ἑλλάδα ἐσᾶς καί τήν κυρία Ἐάνες. Στό πρόσωπό σας χαιρετίζουμε τόν διακεκριμένο ἡγέτη μιᾶς χώρας, γιά τήν ὁποία ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες τρέφουμε αἰσθήματα εἰλικρινοῦς φιλίας καί μέ τήν ὁποία ἐπιθυμοῦμε νά ἀποκτήσουμε στενότερους δεσμούς. Καί τή χαρά αὐτή τήν αἰσθάνομαι ἐντονότερα ἐγώ ὁ ἴδιος, γιατί συναντῶ σήμερα ἕνα φίλο πού ἔζησε τίς ἴδιες μέ μένα πολιτικές ἐμπειρίες. Καί αὐτό, γιατί ἡ πορεία τῶν δύο χωρῶν μας ὑπῆρξε παράλληλη κατά τά τελευταῖα χρόνια. Τόσο ἡ Πορτογαλία, ὅσο καί ἡ Ἑλλάδα, ἀφοῦ δοκιμάσθηκαν σκληρά ἀπό τήν τυραννία, ἀποκατέστησαν κάτω ἀπό τήν ἡγεσία μας ταυτόχρονα σχεδόν τήν δημοκρατία.

»Ἐκτός ὅμως ἀπό τήν παράλληλη πορεία τους κατά τό παρελθόν, οἱ δύο λαοί μας ἔχουν καί κοινούς πολιτικούς προσανατολισμούς γιά τό μέλλον. Ἀνήκουν στήν ἴδια Συμμαχία καί πιστεύουν στήν Ἡνωμένη Εὐρώπη, στά πλαίσια τῆς ὁποίας δέν θ' ἀργήσουν νά συναντηθοῦν. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ κοινοί αὐτοί προσανατολισμοί θ' ἀποτελέσουν τήν ἀσφαλῆ βάση γιά τήν διεύρυνση τῆς συνεργασίας των εἰς ὅλους τούς τομεῖς.

»Οἱ δεσμοί, στούς ὁποίους ἀναφέρθηκα, κύριε πρόεδρε,

προσλαμβάνουν ἰδιαίτερη σημασία σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση διαμορφώνεται κατά τρόπο πράγματι ἐπικίνδυνο. Εἶναι τόση ἡ σύγχυση καί ἡ ἀνευθυνότης πού ἐπικρατοῦν στόν κόσμο, ὥστε νά τίθεται σέ σοβαρό κίνδυνο ἡ διεθνής εἰρήνη.

»Καί τήν ἀνευθυνότητα αὐτή τήν ἐπιβεβαιώνουν, ἐκτός πολλῶν ἄλλων, καί ἡ τραγωδία τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου, γιά τήν ὁποία ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε ἰδιαίτερη εὐαισθησία.

»Ἡ ἀνθρωπότης ἔζησε βέβαια καί κατά τό παρελθόν παρόμοιες καταστάσεις πού ὁδήγησαν τίς γνωστές συγκρούσεις. Οὐδέποτε ὅμως ἀντιμετώπισε τόν κίνδυνο ἑνός πυρηνικοῦ ὁλέθρου. Καί τόν κίνδυνο αὐτό, μολονότι τόν γνωρίζουμε ὅλοι, καί ὅλοι ἐπιθυμοῦμε νά τόν ἀποτρέψουμε, τόν ἀντιμετωπίζουμε σχεδόν μοιρολατρικά. Καί εἶναι μέν ἀλήθεια ὅτι τόν τελευταῖο καιρό γίνονται σέ διάφορες χῶρες κινητοποιήσεις κατά τοῦ κινδύνου αὐτοῦ. Ἀλλά οἱ κινητοποιήσεις αὐτές χάνουν τήν ἀποτελεσματικότητά τους, γιατί γίνονται πολλές φορές ἀντικείμενο πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἀλλά καί γιατί ἐκδηλώνονται μονόπλευρα στήν Δύση ὡσάν νά μήν ἀνησυχοῦν οἱ λαοί τῆς Ἀνατολῆς.

»Κύριε πρόεδρε,

»Εἶναι προφανές ὅτι ἡ παροῦσα διεθνής κρίση πού θέτει σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία καί ἴσως καί τήν κακή πίστη πού ἐπικρατοῦν στήν διεθνῆ ζωή καί κυρίως στίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως.

»Γιά νά προστατεύσουμε συνεπῶς τήν εἰρήνη, θά πρέπει νά ἐξαλείψουμε τά παραπάνω αἴτια πού μονίμως τήν ἀπειλοῦν. Καί αὐτό δέν μποροῦμε νά τό ἐπιτύχουμε παρά μονάχα μέ τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας, πού μόνο μία ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων ἠμπορεῖ νά τό ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία, βέβαια, πού θά πρέπει γιά λόγους εὐνόητους, νά πραγματοποιηθεῖ στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Καί αὐτό δέν εἶναι δύσκολο νά γίνει, ἄν ὑπάρξει καλή πίστη καί λογική. Γιατί πρακτικῶς εἶναι εὔκολο νά ἐκτιμηθοῦν οἱ ἐκατέρωθεν δυνάμεις καί νά ἀποκατασταθεῖ μέ ἀνάλογες αὐξομειώσεις ἡ ἰσορροπία, ἄν διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει ἀνισότης. Καί φαίνεται ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἀνισότης· γιατί διαφορετικά δέν θά εἶχαν ἔννοια οἱ διεξαγόμενες διαπραγματεύσεις.

»Γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό διεξάγονται, ὡς γνωστόν, συνεχεῖς ἀλλά καί ἄκαρπες συζητήσεις. Καί ἀποβαίνουν ἄκαρπες οἱ συζητήσεις αὐτές γιατί στήν ἀμοιβαία δυσπιστία προστίθεται, ὅπως εἶπα, καί ἡ ἔλλειψη καλῆς πίστεως καί θάρρους.

»Ἀνταλλάσσονται καθημερινά προτάσεις καί ἀντιπροτάσεις γιά ἕνα θέμα πού εἶναι μεγάλο μέν ἀλλά καί ἁπλό. Γιατί ἡ προστασία τῆς εἰρήνης, διά τῆς μειώσως καί ἐξισορροπήσεως τῶν ἐξοπλισμῶν δέν εἶναι θέμα μεταφυσικό. Εἶναι θέμα πραγματικό καί ὑπόκειται στόν ἔλεγχο καί τήν βούληση τή δική μας. Ἐάν οἱ συνομιληταί τῆς Γενεύης καί τῆς Βιέννης συνειδητοποιοῦν τίς εὐθύνες τους καί ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν ἀμοιβαία δυσπιστία τους θά βροῦν εὔκολα τόν τρόπο νά προστατεύσουν τήν εἰρήνη. Κι αὐτός ὁ τρόπος, πού δέν χρειάζεται ἀλχημεῖες ἀριθμητικές εἶναι ἡ καθολική κατάργηση τῶν πυρηνικῶν ὁπλοστασίων.

»Κύριε προέδρε,

»Ἕνα ἄλλο μεγάλο θέμα πού ἔχει σχέση μέ τήν τύχη τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι τό θέμα τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Πιστεύω ὅτι ἡ Εὐρώπη ἑνωμένη μπορεῖ νά συμβάλει ἀποφασιστικά ὄχι μόνο στήν προσπάθεια γιά τήν διάσωση τῆς εἰρήνης, ἀλλά καί στήν ἀντιμετώπιση τῆς πολύμορφης κρίσης πού περνᾶ σήμερα ὁ κόσμος. Καί ἔχει ὅλες τίς δυνατότητες νά τό κάνει. Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν φαίνεται νά ἔχει τήν βούληση νά τίς ἀξιοποιήσει. Κι αὐτό, κατά τή γνώμη μου, ἀποτελεῖ πρόσθετον παράγοντα ἀνησυχίας γιά τό μέλλον.

»Ἡ σημερινή συνάντησή μας, κύριε πρόεδρε, ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ὄχι μόνο γιατί θά δώσει νέα ὤθηση στήν συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας, ἀλλά καί γιατί πραγματοποιεῖται σέ μιά στιγμή κρίσιμη γιά τό μέλλον τοῦ κόσμου. Σέ μιά στιγμή, ἐπίσης, πού ἡ Εὐρώπη ἀναζητεῖ τόν δρόμο της καί ἔχει ἀνάγκη ἀπό τολμηρές πρωτοβουλίες.

»Πιστεύω ὅτι ἡ Πορτογαλία καί ἡ Ἑλλάς ἠμποροῦν, ἄν συντονίσουν τίς προσπάθειές τους, νά βοηθήσουν στήν ἀντιμετώπιση τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας. Καί οἱ δυνατότητες αὐτές ἀσφαλῶς θά ἐνισχυθοῦν μετά τήν ἔνταξη τῆς χώρας σας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἔνταξη, τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς ὄχι μόνο εὔχεται ἀλλά καί ὑποστηρίζει.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, σᾶς καλωσορίζω καί πάλι στήν Ἑλλάδα καί προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου πορτογαλικοῦ λαοῦ καί ὑπέρ τῆς προσωπικῆς ὑγείας καί εὐτυχίας ὑμῶν καί τῆς κυρίας Ἑάνες, κύριε πρόεδρε».

Στήν ἀντιφώνησή του πρός τόν Ἕλληνα πρόεδρο, ὁ στρατηγός Ραμάλιο Ἑάνες ἀναφέρθηκε στίς κοινές πολιτικές καί πολιτιστικές ἀξίες τῶν δύο λαῶν, καί στή χρησιμότητα τῆς ἐντάξεως τῆς Πορτογαλίας στήν ΕΟΚ, δεδομένου ὅτι ἡ χώρα του, «στραμμένη στόν Ἀτλαντικό ἀλλά μέ πολιτιστικές ρίζες στήν Μεσόγειο», ἔχει πολλά νά προσφέρει στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Τέλος, ἰδιαίτερη ἔμφαση ἔδωσε στή σημασία τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας καί τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας γιά τή διατήρηση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης.

Τήν ἐπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Πορτογαλίας συναντήθηκε μέ τόν Α. Παπανδρέου. Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς μετέβη στό ξενοδοχεῖο, ὅπου εἶχε καταλύσει ὁ στρατηγός Ἑάνες, μέ τόν ὁποῖο εἶχε ἰδιαίτερη συνομιλία, καί, στή συνέχεια, παρέστη σέ δεξίωση πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ ἐπίσημος ξένος. Τήν ἐπομένη, συνόδευσε τό προεδρικό ζεῦγος τῆς Πορτογαλίας στό Μουσεῖο Σύγχρονης Ἑλληνικῆς Τέχνης.

Ὁ ἑλληνικός τύπος δέν παρέλειψε νά σχολιάσει τίς θέσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τήν παγκόσμια πολιτική κατάσταση, πού ἐκτέθηκαν κατά τήν προσφώνησή του πρός τόν Ἀντόνιο Ραμάλιο Ἑάνες. Χαρακτηριστικό εἶναι τό σχόλιο τῆς «Καθημερινῆς»:

'Η διασφάλιση τῆς εἰρήνης ἐπιτυγχάνεται μόνον — ὅπως σωστά καί γιά πολλοστή φορά τόνισε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας — μέ τήν ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, ἔρεισμα τῆς ὁποίας δέν μπορεῖ νά εἶναι παρά μόνον τό αἴσθημα ἀσφαλείας παντοῦ. 'Η δέ ἀσφάλεια εἶναι συνάρτηση καί προϊόν μιᾶς πραγματικῆς ἰσορροπίας δυνάμεων μέ ἐξάλειψη τῶν ἀνισοτήτων, πού προξενοῦν φόβους καί δυσπιστία ἀλλά καί ἀποτελοῦν πειρασμό γιά τούς ὑπερέχοντες. 'Ισορροπία ὅμως πού θά πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ στό κατώτερο δυνατόν ἐπίπεδο... Μέ τήν σοφία καί τήν πείρα πού ἔχει σωρεύσει ἀπό τήν μακρά θητεία του στήν διαχείριση τῶν κοινῶν καί τήν ἐξίσου μακρά καί ἐνεργό παρουσία του στήν διεθνῆ σκηνή, ὁ ἀρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους πρόεβη σέ ἐπισημάνσεις καί διαπιστώσεις πού ἔχουν τήν ἀξία ὑποθηκῶν, μέ τήν ἔννοια ὅτι πρέπει νά τίς ἔχουμε πάντα στό νοῦ μας ὡς γνώμονες κρίσεως, πορείας καί συμπεριφορᾶς (18.3).

17 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

'Ο πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τῆς 'Επιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκ. Τόρν, ὁ ὁποῖος ἔφτασε στήν 'Αθήνα τήν προηγούμενη, γιά νά συζητήσει τό θέμα τοῦ ἑλληνικοῦ μνημονίου, καθώς καί ζητήματα σχετικά μέ τή διάσκεψη κορυφῆς τῶν Δέκα πού θά συνέλθει στίς Βρυξέλλες, στίς 21 καί 22 Μαρτίου:

«Μετά τίς συνήθεις φιλοφρονήσεις, ὁ κύριος Τόρν, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ κυρίου προέδρου, εἶπε τά ἀκόλουθα γιά τήν ἐξέλιξη τῶν σχέσεων τῆς 'Ελλάδος μέ τήν ΕΟΚ:

»'Η ἀνταπόκριση τῆς ΕΟΚ στό ἑλληνικό Μνημόνιο θά εἶναι θετική ὡς πρός τό τελικό δημοσιονομικό ὄφελος τῆς 'Ελλάδος, τό ὁποῖο προβλέπεται νά ὑπερβεῖ τό ἓν δισεκατομμύριο δολλάρια γιά τό τρέχον ἔτος. 'Υπάρχουν ὅμως δυσκολίες στό αἴτημα τῆς 'Ελλάδος νά ἐπιμηκύνει τήν μεταβατική περίοδο γιά τήν προστασία τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Σέ σχετική συζήτηση πού εἶχε χθές στίς Βρυξέλλες ὁ κύριος Τόρν ἦταν ὁ μόνος πού ὑποστήριξε τό αἴτημα αὐτό. Πέραν τοῦ ὅτι οἱ ἑταῖροι εἶναι γενικά κατά τοῦ προστατευτισμοῦ, πιστεύουν ὅτι, καί ἄν ἀκόμη δοθεῖ αὐτή ἡ παράταση, θά εἶναι εἰς βάρος καί ὄχι εἰς ὄφελος τῆς 'Ελλάδος. Καί τοῦτο διότι τό πρόβλημα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας εἶναι ἡ συνεχής πτώση τῆς παραγωγικότητος καί τῆς ἀνταγωνιστικότητός της. Παράταση τῆς προστασίας της θά ἐπιδεινώσει μᾶλλον ἀντί νά θεραπεύσει αὐτές τίς ἀδυναμίες.

»'Απαντῶντας ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι, πέραν τῆς οἰκονομικῆς πλευρᾶς, ὑπάρχει καί ἡ πολιτική ἡ ὁποία εἶναι ἴσως καί ἡ σημαντικότερη. 'Ο ἴδιος ἀγωνίστηκε γιά νά βάλει τήν 'Ελλάδα στήν Κοινή 'Αγορά καί νά τή δέσει ἔτσι μέ τήν Δύση. 'Η σημερινή ὅμως ἑλληνική Κυβέρνηση εἶχε πάρει ἀκραῖες ἀντιδυτικές θέσεις προεκλογικά. Σήμερα, πού ἀκολουθεῖ μιά πιό ρεαλιστική πολιτική στίς σχέσεις της μέ τήν Δύση, κάτω ἀπό τήν δική του ἐπιρροή καί λόγω τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς πραγματικότητος, ἀντιμετωπίζει πολιτικό πρόβλημα. Γιά νά μπορέσει νά συνεχίσει τήν ρεαλιστική αὐτή πολιτική, ὁ κύριος Παπανδρέου ἔχει ἀνάγκη κατανοήσεως τῶν ἑταίρων, γιά νά μπορέσει νά πείσει τούς ὀπαδούς του ὅτι ἡ πολιτική αὐτή εἶναι σωστή. Τήν ἀλήθεια αὐτή παρακαλεῖ ὁ κύριος πρόεδρος νά ἀντιληφθεῖ καί ὁ κύριος Τόρν καί οἱ σημαντικότεροι ἀπό τούς ἑταίρους μας, γιά νά διευκολύνουν καί τήν 'Ελλάδα καί τήν Κυβέρνηση, ἀλλά καί τόν ἴδιο, στήν προσπάθειά του νά διατηρήσει ἡ 'Ελλάς τούς σημερινούς δεσμούς της μέ τήν Δύση.

»'Ο κύριος Τόρν ἀπάντησε ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει πλήρη κατανόηση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ καί κάνει ὅ,τι μπορεῖ. Θά πρέπει ὅμως νά πεῖ στόν κύριο πρόεδρο ὅτι σήμερα στήν Εὐρώπη δέν ἐπικρατεῖ κλίμα οὔτε ἀλληλεγγύης οὔτε γενναιοδωρίας. Καί ὅτι ἐπί πλέον οἱ ἑταῖροι εἶναι ἐνοχλημένοι ἀπό τίς συνεχεῖς διαφοροποιήσεις τῆς 'Ελλάδος σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς ΕΟΚ, ὅπως ἡ Πολωνία καί τό 'Αφγανιστάν. Σᾶς βεβαιῶ, πρόσθεσε ὁ κύριος Τόρν, ὅτι, ἄν δέν ὑπήρχατε ἐσεῖς καί ἡ δική σας δέσμευση μέ τήν ΕΟΚ, εἶναι πολύ πιθανό ὅτι ἡ ΕΟΚ θά εἶχε ἀδιαφορήσει ἤ καί ἐγκαταλείψει τήν 'Ελλάδα.

»Στήν συνέχεια, ἐξετάσθηκε τό θέμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως. 'Ο κύριος Τόρν ἐξέφρασε τήν βαθύτατη ἀπογοήτευσή του ἀπό τήν μικρόψυχη στάση τῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος πάνω στό θέμα αὐτό. "Ολοι ἀσχολοῦνται μέ τά μικρά καί κανείς δέν κάνει τίποτα σοβαρό γιά νά προωθήσει τήν ὑπόθεση τῆς ἑνοποιήσεως. Τήν κύρια εὐθύνη γιά τήν κατάσταση αὐτή, ὁ κύριος Τόρν τήν ἐπιρρίπτει στήν Γαλλία, τονίζοντας ὅμως ὅτι καί οἱ ἄλλες χῶρες ἀδρανοῦν. 'Η Εὐρώπη, εἶπε, δέν εἶναι κἄν μιά ἐλεύθερη ἀγορά 270 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἀφοῦ ὑπάρχουν ἀκόμη τεράστια ἐμπόδια στήν ἐλεύθερη διακίνηση τοῦ ἐμπορίου μέσα στήν ἴδια τήν Εὐρώπη καί ἀφοῦ οἱ μεγάλες εὐρωπαϊκές χῶρες, ἀντί νά συνεργάζονται μεταξύ τους, συνεργάζονται μέ τήν 'Ιαπωνία ἤ τήν 'Αμερική.

»'Ο κύριος πρόεδρος ἀνέπτυξε στόν κύριο Τόρν τίς γνωστές ἀπόψεις του γιά τήν ἀνάγκη ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης καί τήν ἀναπόφευκτη παρακμή της ἄν δέν ἑνωθεῖ. Εἶπε στόν κύριο Τόρν ὅτι ὁ ἴδιος πιστεύει ὅτι θά ἔχει λυθεῖ κατά 50% τό πρόβλημα τῆς ἑνοποιήσως, ἄν οἱ ἡγέτες τῶν Δέκα συγκεντρωθοῦν καί διακηρύξουν ἐπίσημα ὅτι ἀποφάσισαν νά προχωρήσουν στήν ἕνωση τῆς Εὐρώπης. Αὐτή ἡ διακήρυξη τῆς πολιτικῆς βουλήσεως τῶν Δέκα θά εἶναι ἀρκετή γιά νά δώσει τήν ὤθηση πού χρειάζεται στήν πραγματοποίηση τῆς ἑνοποιήσεως. Στήν ἴδια διακήρυξη οἱ Δέκα θά μποροῦν νά ποῦν ὅτι ὁ ρυθμός, ἡ μορφή καί οἱ διαδικασίες τῆς ἑνοποιήσως θά ἐξετασθοῦν μεταγενέστερα. 'Ο κύριος Τόρν, ὄχι μόνο βρῆκε τήν ἰδέα ἐνδιαφέρουσα, ἀλλά καί πρότεινε αὐτή ἡ σύνοδος τῶν Δέκα, μέ αὐτό τόν σκοπό, νά πραγματοποιηθεῖ κατά τήν διάρκεια τῆς προσεχοῦς ἑλληνικῆς προεδρίας τῆς ΕΟΚ. Οἱ δύο ἄνδρες συνεφώνησαν νά εἶναι σέ ἐπαφή πάνω σ' αὐτό»[86].

Σχετικά, σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρεται:

«'Ο κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μετά τό πέρας τῆς συνομιλίας, ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίησή του γιά τόν θετικό τρόπο, μέ τόν ὁποῖο ἀντιμετωπίζει κατ' ἀρχήν ἡ Κοινότης τά ἰδιαίτερα προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας».

19 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ὁ Τζώρτζης Ἀθανασιάδης, ἐκδότης τῆς «Βραδυνῆς», δολοφονεῖται, ἀπό ἄγνωστο ἄτομο, στό γραφεῖο του.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μόλις πληροφορήθηκε τό τραγικό γεγονός, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Μοῦ προξένησε βαθύτατη ὀδύνη ἡ ἀνανδρη δολοφονία τοῦ Τζώρτζη Ἀθανασιάδη. Ἦταν γενναῖος καί ἔντιμος δημοσιογράφος καί προσωπικός μου φίλος. Πιστεύω ὅτι δέν θά βραδύνει ἡ σύλληψη τοῦ δολοφόνου καί ἡ διαλεύκανση τοῦ στυγεροῦ ἐγκλήματος».

24 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἡ βαθύτερη ἔννοια τοῦ αὐριανοῦ ἑορτασμοῦ εἶναι ὁ παραδειγματισμός.

»Ἡ ἱστορία τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 εἶναι τό καλλίτερο μάθημα γιά ὅλους μας καί ἰδιαίτερα γιά τούς νεωτέρους. Γιατί μᾶς διδάσκει τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε γιά νά εἴμαστε ἀσφαλεῖς καί ἐλεύθεροι. Καί τό μάθημα αὐτό γίνεται ἐπίκαιρο σήμερα πού οἱ καιροί εἶναι δύσκολοι καί μπορεῖ νά γίνουν ἐπικίνδυνοι, ἄν ἀφήσουμε τίς κακίες μας νά πνίξουν τίς ἀρετές μας.

»Στόν ἐνάμιση αἰώνα πού διανύσαμε ἀπό τότε πού ἀνακτήσαμε τήν ἀνεξαρτησία μας, περάσαμε ἀπό πολλές δοκιμασίες. Καί πολλές φορές διακινδυνεύσαμε καί τήν ἐλευθερία μας ἀκόμη. Ὑπῆρξαν, μάλιστα, καί περίοδοι πού ἐντελῶς τήν στερηθήκαμε. Διδαχθήκαμε ἔτσι ὅτι τό ὕψιστο αὐτό ἀγαθό δέν πρέπει νά τό θεωροῦμε σάν δεδομένο.

»Ὀφείλουμε συνεπῶς νά ἐπαγρυπνοῦμε γιά νά τό διαφυλάξουμε. Καί ἰδιαίτερα στίς ἡμέρες μας, πού οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τήν ἀσφάλεια καί τήν ἐλευθερία μας δέν εἶναι μόνο οἱ ὁρατοί καί ἄμεσοι, ὅπως ἦταν σέ ἐποχές παλαιότερες. Παίρνουν μορφές διάφορες καί πολλές φορές ἀπατηλές, γιά νά διαβρώσουν τήν κοινωνική μας συνοχή καί δι' αὐτῆς τό δημοκρατικό πολίτευμα τῆς χώρας.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἡ πείρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί πρόοδος σέ μιά χώρα, χρειάζεται γαλήνη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης. Καί, γιά νά ὑπάρξει ὁμαλή δημοκρατική ζωή, χρειάζονται ἤμερα πολιτικά ἤθη.

»Οἱ ἔντονοι πολιτικοί ἀνταγωνισμοί καί προπαντός οἱ κομματικοί φατριασμοί διασποῦν τήν ἑνότητα τοῦ λαοῦ μας· δηλητηριάζουν τήν ἐθνική μας ζωή καί δυσχεραίνουν τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς Δημοκρατίας.

»Στήν Ἑλλάδα ὁμιλοῦμε, ὡς γνωστόν, ὅλοι περί δημοκρατίας. Δέν καταλάβαμε ὅμως ἀκόμη ὅτι ἡ δημοκρατία, πού εἶναι τό πολίτευμα τοῦ μέτρου, δέν ἀντέχει σέ ἀκρότητες.

»Τίς ἀλήθειες αὐτές, πού εἶναι κλασικές, τίς γνωρίζουμε ὅλοι. Καί ὄχι μόνο τίς γνωρίζουμε, ἀλλά καί ἐπιδεικτικά τίς διακηρύσσουμε. Δέν κατορθώσαμε ὅμως νά τίς κάνουμε πράξη, γιατί ἡ πολιτική μας ζωή διαμορφώνεται συνήθως μέσα σ' ἕνα κλίμα φορτισμένο ἀπό πλάνες, ἐγωισμούς καί πάθη.

»Κάποτε, ὅμως, θά πρέπει νά ἀντικρύσουμε τίς ἀλήθειες αὐτές μέ εἰλικρίνεια καί θάρρος. Κάποτε, θά πρέπει νά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς γνωστές ἀδυναμίες μας καί νά ἀναπτύξουμε τίς ἀρετές μας. Καί νά ἀλλάξουμε ἔτσι τό πολιτικό κλίμα τοῦ τόπου μας, μέ τήν ἀλλαγή τῆς πολιτικῆς μας νοοτροπίας.

»Ἂν τά κάνουμε ὅλα αὐτά, θά δικαιώσουμε τούς ἀγῶνες τῶν προγόνων μας, πού μέ τίς ὑπεράνθρωπες θυσίες τους ἐξασφάλισαν τήν ἐλευθερία μας. Ἀλλά καί πέραν αὐτοῦ, θά ἀνοίξουμε τόν δρόμο γιά ἕνα ἀσφαλέστερο καί καλλίτερο μέλλον».

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τῆς πολιτικῆς καί στρατιωτικῆς ἡγεσίας τῆς χώρας, πραγματοποιήθηκε ἡ καθιερωμένη μεγάλη στρατιωτική παρέλαση.

Προηγουμένως, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στήν ἐπίσημη δοξολογία πού τελέστηκε στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν καί κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη.

Μετά τή λήξη τῆς παρελάσεως δήλωσε:

«Ἡ παρέλαση ὑπῆρξε ἐξαίρετη. Καί ἐπιβεβαίωσε τό ὑψηλό ἐπίπεδο, στό ὁποῖο εὑρίσκονται οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας.

»Ὁ ἑλληνικός λαός ἠμπορεῖ νά εἶναι βέβαιος ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις του, προσηλωμένες στό καθῆκον τους, ἀποτελοῦν ἐγγύηση, ὄχι μόνο γιά τήν ἀσφάλειά του, ἀλλά καί γιά τό δημοκρατικό μας πολίτευμα».

28 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ ἀκρόαση τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Ε. Ἀβέρωφ.

28 ΜΑΡΤΙΟΥ 1983

Μέ θέμα τίς σχέσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ, δημοσιεύεται στόν τύπο ἀνταπόκριση ἀπό τήν Ἀθήνα τοῦ ἀμερικανικοῦ πρακτορείου εἰδήσεων «Associated Press», μέ

τίτλο «Ὁ πρόεδρος δρᾶ ὡς ἀντίβαρο στόν Παπανδρέου», σύμφωνα μέ τήν ὁποία, «ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παίζει ἕναν ἐξακολουθητικά δραστήριο ρόλο στήν ἑλληνική πολιτική, νουθετώντας τόν σοσιαλιστή πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου ὥστε νά μήν ὁδηγήσει τήν ἀνορθόδοξη ἐξωτερική του πολιτική πολύ μακρυά». Ἡ ἀνταπόκριση ἀναφέρεται σέ διαφωνίες μεταξύ προέδρου καί πρωθυπουργοῦ σχετικά μέ τήν ἀντιμετώπιση κρισίμων ζητημάτων, ὅπως τό μέλλον τῶν ἀμερικανικῶν στρατιωτικῶν βάσεων, καθώς καί τίς τεταμένες σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τούς ἑταίρους της στό ΝΑΤΟ καί στήν ΕΟΚ καί ὑποστηρίζει, ἐπικαλούμενη πηγές προσκείμενες στόν Κ. Καραμανλῆ, ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας «ἀνησυχεῖ βαθύτατα μήπως ὁ Παπανδρέου ὑπονομεύει τά δικά του ἐπιτεύγματα, πού πέτυχε μέ κόπους: δηλαδή, ἐσωτερική σταθερότητα καί στενές σχέσεις μέ τή Δύση».

Στή συνέχεια, ἐπισημαίνεται ἡ προσωπική συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας καί τήν πλήρη ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί ὑπογραμμίζεται:

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας φέρεται ὅτι ἀπέστειλε ἕνα ὑποβοηθητικό μήνυμα στήν Οὐάσιγκτων κατά τή διάρκεια ἑνός κρίσιμου σημείου τῶν συνομιλιῶν γιά τό μέλλον τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων, ἐνῶ ἔκανε μιά σπάνια ἐπίσημη δήλωση, δεχθείς τήν ἀπάντηση τῆς ΕΟΚ στίς ἀπαιτήσεις τοῦ Παπανδρέου γιά καλλίτερους ὅρους ἀπό τήν κοινότητα σάν «θετική».

Ὡς πρόεδρος, οἱ ἐκτελεστικές του ἐξουσίες εἶναι συχνά ἀμφισβητούμενες, καί βρίσκονται κάπου μεταξύ τοῦ ἰσχυροῦ γαλλικοῦ καί τοῦ κυρίως τελετουργικοῦ τῆς Δυτικῆς Γερμανίας. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ πρώην πρωθυπουργός κ. Γεώργιος Ράλλης, παλαιότατος πολιτικός του συνεργάτης, «ἴσως νά εἶναι σημαντική ἐξουσία νά μπορεῖ κά διαλύσει τή Βουλή ἤ νά προκηρύξει δημοψήφισμα. Ἀλλά αὐτά εἶναι πράγματα πού δέν μπορεῖς νά τά κάνεις πολύ τακτικά. Ὁ Καραμανλῆς προτιμάει νά παίξει ἕναν συμβουλευτικό ρόλο.

Κατά τό Σύνταγμα τοῦ 1975, ἐνεργεῖ ὡς ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος καί μιά ἀνοιχτή ρήξη μέ τόν Παπανδρέου καί τούς σοσιαλιστές εἶναι ἀπίθανη, σύμφωνα μέ παρατηρητές.

Ὁ Καραμανλῆς δέν ὑπῆρξε ποτέ βιαστικός. Εἶναι ἀφάνταστα ὑπομονετικός, πάντοτε ἕτοιμος νά σχεδιάσει πρῶτα καί νά περιμένει, δήλωσε μέλος τῆς Ν. Δημοκρατίας.

Καί ἐνῶ «ἔγκυρες πηγές» στήν Ἀθήνα χαρακτήριζαν τήν ἀνταπόκριση ὡς «ἀπόπειρα δημιουργίας κλίματος διχασμοῦ καί προκλήσεως ἐντυπώσεων γιά δῆθεν διχογνωμίες μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ» καί τή συνέδεαν μέ τίς διαπραγματεύσεις γιά τίς βάσεις, καθώς καί μέ τήν ἔναρξη τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεως τοῦ Α. Παπανδρέου στόν Καναδᾶ, οἱ «Times» τοῦ Λονδίνου, σέ ἀνταπόκριση τοῦ Μ. Μοντιάνο ἀπό τήν Ἀθήνα, πού ἀναδημοσιεύτηκε στόν ἑλληνικό τύπο, στίς 29 Μαρτίου, ἀναφέρονται σέ οἰκονομική ἀβεβαιότητα καί «ἀμφίβολη» διεθνῆ θέση τῆς χώρας, γιά νά καταλήξουν:

Σ' αὐτό τό σταυροδρόμι οἱ Ἕλληνες στρέφονται πρός τόν πρόεδρο Καραμανλῆ μέ μιά περίεργη ἐμπιστοσύνη ὅτι θά τούς βγάλει ἀπό τήν «ἐμπλοκή», ὅπως τόκανε καί στό παρελθόν. Ἀλλά ὁ κ. Καραμανλῆς εἶναι κι ὁ ἴδιος ἀνήσυχος, φοβούμενος ἀναβίωση της διχόνοιας, πού μάστιζε τά ἑλληνικά πολιτικά πράγματα ἀνάμεσα στό 1915 καί τό 1974.

Θέλει, ἀσφαλῶς, νά ἀποφύγει σύγκρουση μέ τόν πρωθυπουργό ἀλλά ὑπάρχουν ὅρια — ὅπως ὁ κίνδυνος ἀνεπανόρθωτης ζημίας στούς δεσμούς τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Δύση ἤ στήν ἱκανότητα τῆς δημοκρατίας νά λειτουργεῖ σωστά στήν Ἑλλάδα.

7-9 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1983

Ὁ προέδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, συνοδευόμενος ἀπό τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν καί Προεδρίας, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκαν στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁ Κ. Καραμανλῆς καί ὁ πρωθυπουργός, ἐπικεφαλῆς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνόδευσε τόν ὁμόλογό του τῆς Κύπρου στό ξενοδοχεῖο «Μεγάλη Βρετανία», ὅπου, κατά τή διάρκεια σύντομης τελετῆς, τοῦ ἐπέδωσε τό Μεγαλόσταυρο τοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος· ἀντίστοιχα, ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἀπένειμε στόν Κ. Καραμανλῆ τό περιδέραιο τοῦ Μακαρίου Γ'. Τό ἴδιο βράδυ, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας παρέθεσε δεῖπνο καί δεξίωση πρός τιμή τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἀδελφοῦ Κράτους, τόν ὁποῖο καί προσφώνησε ὡς ἑξῆς:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἡ σημερινή ἐπίσημη ἐπίσκεψή σας στήν Ἑλλάδα προξενεῖ ἰδιαίτερη χαρά σέ ὅλους μας. Καί αὐτό εἶναι φυσικό, ἀφοῦ ἔρχεστε σάν πρόεδρος τῆς μαρτυρικῆς Μεγαλονήσου, πού βρίσκεται στίς καρδιές ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

»Σᾶς ὑποδεχόματε σήμερα, κύριε προέδρε, σάν ἐκπρόσωπο τῆς ἑνιαίας καί ἀδιαιρέτου Κύπρου. Σᾶς ὑποδεχόμαστε σάν ἐκπρόσωπο ὅλων τῶν Κυπρίων. Ἀλλά σᾶς ὑποδεχόμαστε προπαντός, σάν ἐκπρόσωπο ἀδελφῶν ξενητευμένων. Ἀδελφῶν, πού τούς κράτησαν καί τούς κρατοῦν μακριά τόν ἕνα ἀπό τόν ἄλλο σκληρές ἱστορικές συγκυρίες.

»Οἱ Ἕλληνες ἐγκατεστάθηκαν, ὡς γνωστόν, στήν Κύπρο πρίν ἀπό τρισήμισι χιλιάδες χρόνια καί κατέστησαν τήν Μεγαλόνησο μιά δεύτερη Ἑλλάδα. Ἔκτοτε, ἀκολούθησαν παράλληλη — ἐντελῶς παράλληλη — πορεία μέ τούς Ἕλληνες τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδας. Διεφύλαξαν, διά μέσου τῶν αἰώνων, ἀπαρασάλευτους τούς ἀδελφικούς μ' αὐτούς δεσμούς τους καί διετήρησαν ἀναλοίωτα τά γνωρίσματα τῆς κοινῆς καταγωγῆς τους: τή γλώσσα, τή θρησκεία καί τόν πολιτισμό τους. Τά βασικά δηλαδή χαρακτηριστικά τῆς ἑνότητας ἑνός ἔθνους.

Ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας στήν Ἀθήνα.

»Μέ τά δεδομένα αὐτά, ἦταν φυσικό ὁ Ἑλληνισμός τῆς Κύπρου νά ἔχει πάντοτε στραμμένα τά βλέμματά του πρός τήν Ἑλλάδα καί νά ἐπιθυμεῖ νά ἑνωθεῖ μαζί της. Καί ἡ εὔλογη αὐτή ἐπιθυμία του ἔγινε πιό ἔντονη καί πῆρε σιγά-σιγά τή μορφή τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα ἀπό τή στιγμή πού ἡ Ἑλλάδα ἔγινε ἀνεξάρτητο Κράτος.

»Ὁ ἀγώνας αὐτός πέρασε ἀπό πολλά στάδια. Τό πιό κρίσιμο ὅμως ἀπ' αὐτά καί τό πιό δραματικό ὑπῆρξε αὐτό πού ἄρχισε μεταπολεμικά καί συνεχίζεται ἀκόμα.

»Ἕνας ἀγώνας γεμάτος ἀπό ἡρωισμούς, ἀπό διεθνεῖς δολοπλοκίες καί πλάνες ἰδικές μας. Ἕνας ἀγώνας δύσκολος, ὅπως ὅλοι οἱ ἐθνικοί μας ἀγῶνες, πού πῆρε χαρακτήρα πανελλήνιο· καί ἐξεδηλώθη εἰς ὅλα τά μέτωπα, μέ πρωταγωνιστές τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο καί τόν στρατηγό Γρίβα. Ἕνας ἀγώνας, τέλος, δύσκολος — ὅπως εἶπα — ἀλλά καί τολμηρός, γιατί γνωρίζαμε ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θά εἴχαμε νά ἀντιμετωπίσουμε ἰσχυρότερους ἀντιπάλους.

»Παρά ταῦτα, ἀναλάβαμε τόν ἀγώνα αὐτόν, γιατί πιστεύαμε ὅτι τήν ὑπεροχή τῶν ἀντιπάλων μας θά τήν ἐξουδετέρωνε ὁ ἄνεμος τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δικαιοσύνης πού φάνηκε καί ἐπικρατεῖ μεταπολεμικά στόν κόσμο.

»Τόν ἀγώνα αὐτόν, ὅπως γνωρίζετε, τόν ἔζησα καί ὁ ἴδιος προσωπικά καί ἔντονα. Ὅπως τόν ζήσατε κι ἐσεῖς, κύριε προέδρε. Καί, μολονότι, ἀπό χαρακτῆρος, ἀποφεύγω τίς συναισθηματικές καί ρητορικές ἐξάρσεις, ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι τήν ὑπόθεση τῆς Κύπρου τήν ἐπόνεσα, ὅσο ὀλίγοι τήν ἐπόνεσαν. Γιατί ἐμόχθησα γι' αὐτήν καί τήν συνέδεσα μέ τήν πολιτική μου ἱστορία.

»Κύριε προέδρε,

»Τόν ἀγώνα τῆς Κύπρου τόν διεξαγάγαμε, ὡς γνωστόν, μέχρι τό 1960, ἀπό κοινοῦ καί ἀπό συμφώνου μέ τόν Μακάριο. Καί φθάσαμε, ὕστερα ἀπό πολλές καί ὀδυνηρές περιπέτειες, στήν ἀνεξαρτησία τῆς Μεγαλονήσου. Ἀνεξαρτησία πού θά ἐπέτρεπε στήν Κύπρο νά ἐξελιχθεῖ σέ μιά ὑποδειγματική γιά τήν Ἀνατολική Μεσόγειο Πολιτεία, χωρίς νά ἀποβάλει καί τήν ἐλπίδα τῆς Ἑνώσεώς της μέ τήν Ἑλλάδα, κάτω ἀπό ὁρισμένες προϋποθέσεις. Καί, κυρίως, τήν προϋπόθεση τῆς χαράξεως ἀπό τήν Ἀθήνα καί τήν Λευκωσία παράλληλης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

»Δυστυχῶς, ἔκτοτε ἔγιναν καί νέα σφάλματα, στά ὁποῖα προσετέθησαν καί τά ἐγκλήματα τῆς χούντας καί τῆς Ἀγκυρας. Σφάλματα πού, χωρίς νά τά ἀμφισβητοῦμε, τά ἐπιρρίπτουμε ὁ ἕνας στόν ἄλλον καί ὅλοι στούς ξένους. Λησμονοῦμε, ὅμως, ὅτι οἱ ξένοι δέν θά μποροῦσαν νά μᾶς ἀδικοῦν, ἐάν δέν τούς διευκόλυναν τά σφάλματα τά δικά μας.

»Ἠμπορεῖ αὐτές οἱ διαπιστώσεις νά εἶναι δυσάρεστες ἀλλά εἶναι χρήσιμες. Γιατί ἡ ὁμολογία τοῦ σφάλματος δέν βλάπτει, ὅπως πιστεύεται, ἀλλά ὠφελεῖ. Καί ὠφελεῖ, γιατί προδίδει γενναιότητα καί ἀποτρέπει τόν κίνδυνο τῆς ἐπαναλήψεως τῶν γενομένων σφαλμάτων.

»Βέβαια, τά σφάλματα τά δικά μας δέν μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν σάν δικαιολογία γιά τά ἐγκλήματα πού διεπράχθησαν στήν Κύπρο. Ἐγκλήματα προσχεδιασμένα πού στιγματίζουν τήν ἐποχή μας καί δίνουν τό μέτρο τοῦ κυνισμοῦ πού ἐπικρατεῖ στήν διεθνῆ ζωή.

»Ἡ Κύπρος καθημαγμένη ζεῖ σήμερα μιά πρωτοφανῆ τραγωδία. Οἱ εἰσβολεῖς παραβιάζουν ἐδῶ καί ἐννέα χρόνια ὄχι μονάχα τήν διεθνῆ νομιμότητα ἀλλά καί τίς ἀρχές τῆς διεθνοῦς ἠθικῆς. Ἀγνοοῦν τίς ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, τίς συμφωνίες τοῦ Ἐλσίνκι καί τήν διεθνῆ κατακραυγή. Καί τά κάνουν ὅλα αὐτά κάτω ἀπό τά μάτια τοῦ πολιτισμένου κόσμου, Ἀνατολῆς καί Δύσεως, πού — ὅπως εἶπα πολλές φορές — θά πρέπει νά ἐντρέπεται γιά τήν τραγωδία τῆς Μεγαλονήσου. Καί ὄχι μονάχα νά ἐντρέπεται ἀλλά καί νά ἀνησυχεῖ γιά τό μέλλον τό δικό του. Γιατί κανένας δέν ἠμπορεῖ νά αἰσθάνεται ἀσφαλής, ὅταν θεσμοθετεῖται ἡ ἀδικία καί ὅταν ἡ βία καί ἡ αὐθαιρεσία ὑποκαθιστοῦν τήν λογική τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως.

»Κύριε προέδρε,

»Ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι τόσο συγκεχυμένη καί τόσο ἐπικίνδυνη, ὥστε νά κρατᾶ σέ ἀγωνία ὁλόκληρο τόν κόσμο. Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές εἶναι φυσικό νά ἔχει χαλαρωθεῖ ἡ διεθνής ἀλληλεγγύη. Ὅπως εἶναι φυσικό καί γιά κάθε λαό νά προσηλώνεται στά δικά του προβλήματα καί νά ἀδιαφορεῖ γιά τα προβλήματα καί τά "δεινά" τῶν ἄλλων.

»Θά πρέπει, συνεπῶς, μέ τά δεδομένα αὐτά νά χαράξουμε τήν περαιτέρω πορεία μας, γιά νά θέσουμε τέρμα στήν δοκιμασία τῆς Κύπρου. Καί γιά νά τό ἐπιτύχουμε, θά πρέπει νά ἀξιοποιήσουμε στό ἔπακρο τίς ἰδικές μας δυνάμεις, ἀρχῆς γενομένης ἀπό τήν σφυρηλάτηση τῆς ἐνότητάς μας. Νά ἀποφύγουμε τούς πλειοδοτικούς καί μειοδοτικούς ἀνταγωνισμούς καί νά χαράξουμε μέ θάρρος καί σωφροσύνη τήν πολιτική μας· καί νά τήν ἐφαρμόσουμε, ἐν συνεχείᾳ, μέ σταθερότητα, ἀποφασιστικότητα καί αἰσιοδοξία.

»Γιά νά προωθήσουμε ὅμως στήν πράξη αὐτή τήν πολιτική, θά πρέπει νά προσδιορίσουμε, κατά τρόπο σαφῆ καί συγκεκριμένο, τίς βασικές ἐπιδιώξεις μας. Καί αὐτό ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ἀφοῦ ἀγώνας μέ στόχους ἀόριστους, ἀντιφατικούς ἤ καί ἀνέφικτους εἶναι ἀδιανόητος. Ἀλλά καί γιατί, γιά νά μᾶς βοηθήσουν ἐκεῖνοι πού θέλουν νά μᾶς βοηθήσουν, θά πρέπει νά ξέρουν τί ἀκριβῶς ἐπιδιώκουμε καί νά πιστεύουν ὅτι αὐτό πού ἐπιδιώκουμε εἶναι λογικό καί δίκαιο. Καί αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἐνημέρωση χρειάζεται νά κάνουμε στούς ξένους, ἀντί νά φιλολογοῦμε γύρω ἀπό τό ἱστορικό τοῦ Κυπριακοῦ πού εἶναι ἤδη γνωστό στόν κόσμο.

»Στήν καινούργια αὐτή προσπάθειά μας δικαιούμεθα ἀσφαλῶς νά ἀναμένουμε ἀπό τά Ἡνωμένα Ἔθνη νά ἀναλάβουν σοβαρές, τολμηρές καί συγκεκριμένες πρωτοβουλίες. Ὅπως δικαιούμεθα νά ἀναμένουμε καί τήν παρέμβαση ἐκείνων πού μποροῦν καί ὀφείλουν νά ἀσκήσουν τήν ἐπιρροή τους ἐπί τῶν εἰσβολέων. Φτάνει νά μήν τούς ἀποθαρρύνουμε μέ τήν ἀρνητική ἤ καί προκλητική συμπεριφορά μας, ὅπως τό κάναμε κατ' ἐπανάληψη, στό παρελθόν.

»Τέλος, δικαιούμεθα νά ἐλπίζουμε ὅτι ἡ Τουρκία θά κατανοήσει, ἐπιτέλους, ὅτι οἱ Κύπριοι — Ἕλληνες καί Τοῦρκοι — δοκιμάζονται ἐπί τριάντα χρόνια ἐξαιτίας της. Καί ὅτι μόνο μιά δίκαιη λύση τοῦ προβλήματος ἠμπορεῖ νά θέσει τέρμα στά δεινά τους. Ἂν δέν κατανοήσει τήν ἀλήθεια αὐτή, τό Κυπριακό θά ἐξακολουθήσει νά ἀπειλεῖ τήν εἰρήνη τῆς περιοχῆς μας καί νά διχάζει τούς λαούς μας. Γιατί οἱ Ἕλληνες — καί αὐτό θά πρέπει νά τό γνωρίζει ἡ Τουρκία — δέν πρόκειται νά καμφθοῦν, ἀποδεχόμενοι τά τετελεσμένα γεγονότα.

»Οἱ Τοῦρκοι ὁμιλοῦν συχνά γιά σχέσεις καλῆς γειτονίας. Ἠμπορῶ νά τούς βεβαιώσω ὅτι αὐτή εἶναι καί ἡ δική

μας ἐπιθυμία. Γιατί μόνον ἄφρονες θά προτιμοῦσαν τήν ἀναμέτρηση ἀπό τήν εἰρηνική συμβίωση. Ἡ εὐθύνη ὅμως γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων αὐτῶν ἀνήκει σ' αὐτούς πού τήν διετάραξαν.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ σημερινή σας ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα μπορεῖ νά ἀποτελέσει σταθμό στήν ἐξέλιξη τοῦ ἐθνικοῦ μας θέματος. Γιατί θά δώσει τήν εὐκαιρία νά ἐξετασθεῖ σέ βάθος ἡ μέχρι τοῦδε πορεία του. Καί νά καθορισθεῖ ἡ μεθόδευση, μέ τήν ὁποία τό Κυπριακό θά βγεῖ ἀπό τό ἐπικίνδυνο τέλμα στό ὁποῖο βρίσκεται σήμερα.

»Πιστεύω ὅτι οἱ ἀποφάσεις πού θά ληφθοῦν θ' ἀνοίξουν τόν δρόμο γιά τήν λύτρωση τῆς Μεγαλονήσου καί θά ἐπιβεβαιώσουν τή σταθερή καί ἀνεπιφύλακτη ἀλληλεγγύη τοῦ ἑλληνικοῦ πρός τόν κυπριακό λαό.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί μέ τήν βεβαιότητα ὅτι θά ἔρθουν καλλίτερες ἡμέρες γιά τήν μαρτυρική Κύπρο, ὑψώνω τό ποτήρι μου στήν ὑγεία τοῦ προέδρου καί τῆς κυρίας Κυπριανοῦ καί στήν εὐημερία τοῦ ἀδελφοῦ κυπριακοῦ λαοῦ».

Στήν ἀντιφώνησή του, ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἀναφέρθηκε στούς ἀγῶνες τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ γιά τήν ἐλευθερία καί στίς προσπάθειες τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί τοῦ Μακαρίου πρός τήν κατεύθυνση αὐτή, ἐνῶ ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη ἑνότητας καί ὁμοψυχίας μεταξύ Ἑλλάδος καί Κύπρου. Ἀποκλείοντας κάθε μορφή διχοτομήσεως, τόνισε ὅτι ὁ ἐνδοκυπριακός διάλογος δέν ἀπέδωσε ἐξαιτίας τῶν Τούρκων, ὅτι ἡ μόνη ἀπάντηση στήν κυπριακή κρίση εἶναι ἕνα Κράτος ἀνεξάρτητο, ἀδέσμευτο, χωρίς ξένους στρατούς καί ξένες ἐπεμβάσεις, καί, τέλος, ὅτι ἡ λύση αὐτή θά συμβάλει στήν ἀσφάλεια καί εἰρήνη τῆς περιοχῆς, ἀλλά ταυτόχρονα καί στή βελτίωση τῶν σχέσεων Ἑλλάδος καί Τουρκίας.

Τήν ἑπομένη, ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἐπισκέφθηκε τό Δημαρχεῖο, ὅπου ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων, Δ. Μπέης, τοῦ ἀπένειμε τό Χρυσό Μετάλλιο τῆς πόλεως. Ἀργότερα, ὁ ἀρχηγός τοῦ κυπριακοῦ Κράτους συναντήθηκε μέ τόν Α. Παπανδρέου· σχετικά, οἱ δύο ἄνδρες, σέ δηλώσεις τους, ἐπεσήμαναν τήν κοινή γραμμή Ἀθήνας - Λευκωσίας καί ὑπογράμμισαν ὅτι ἔπρεπε νά τεθεῖ τέρμα στήν προσπάθεια νά ἀνακαλύπτονται διαφωνίες μεταξύ τῶν δύο Κυβερνήσεων. Τό μεσημέρι, ὁ πρωθυπουργός παρέθεσε γεῦμα πρός τιμή τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, κατά τή διάρκεια τοῦ ὁποίου ἀνταλλάχθηκαν προσφωνήσεις. Ὁ Α. Παπανδρέου χαρακτήρισε ἄνισο τό διάλογο «κάτω ἀπό τή σκιά τῶν ὅπλων τῆς Τουρκίας», καί μίλησε γιά «πολιτική Ποντίου Πιλάτου» τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πού ἐφησυχάζουν ἀπό τό γεγονός ὅτι ὑπάρχει αὐτός ὁ διάλογος, ὁ ὁποῖος, πάντως, δέν θά ἔπρεπε νά διακοπεῖ, ἀφοῦ προβλέπεται ἀπό ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ.

Ἡ ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ Σ. Κυπριανοῦ ὁλοκληρώθηκε, τό ἴδιο βράδυ, μέ δεξίωση πού παρέθεσε πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Ὁ προέδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση, τόνισε: *«Οἱ συνομιλίες μέ τόν Κύπριο πρόεδρο πῆγαν καλά. Πρέπει καί μποροῦμε νά βγοῦμε ἀπό τό σημερινό τέλμα».*

Ὁ Σ. Κυπριανοῦ παρέμεινε στήν Ἀθήνα γιά τέσσερις ἀκόμη ἡμέρες, προκειμένου νά συνεχιστεῖ ἡ συνεργασία τῶν δύο ἀντιπροσωπειῶν γιά τήν ὁριστικοποίηση τῶν ἀποφάσεων σχετικά μέ τόν περαιτέρω χειρισμό τοῦ Κυπριακοῦ. Πρίν ἀπό τήν ἀναχώρησή του, στίς 13 Ἀπριλίου, ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας εἶχε καί νέα συνάντηση μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Σ. Κυπριανοῦ στήν Ἀθήνα καί ἡ προσφώνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ κατά τό ἐπίσημο δεῖπνο προκάλεσαν τήν ἀντίδραση τῆς Ἄγκυρας. Ὁ Τοῦρκος ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Ι. Τουρκμέν, ἀναφερόμενος στήν ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐξέφρασε τή «λύπη» του, γιατί, ὅπως εἶπε, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας γνώριζε τί συνέβη τό 1974, ὅταν ἡ χούντα εἶχε «προσπαθήσει νά προσαρτήσει» τήν Κύπρο. Ἀκόμη, χαρακτήρισε «μάταιη» τήν προσφυγή τῆς Κύπρου στόν ΟΗΕ καί προειδοποίησε ὅτι ἡ κίνηση αὐτή θά ἐπηρέαζε ἀρνητικά τίς διακοινοτικές συνομιλίες.

Οἱ δημόσιες ἐπισημάνσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ — γιά τίς ὁποῖες πηγές τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας σημείωναν ὅτι «κάποτε ἔπρεπε νά λεχθοῦν ὁρισμένα πράγματα» — ἔγιναν ἀντικείμενο σχολιασμοῦ ἀπό τόν ἑλλαδικό, τόν κυπριακό καί τό διεθνῆ τύπο. Ἐνδεικτικοί εἶναι οἱ τίτλοι τῶν ἐφημερίδων, πού ἔκαμαν λόγο γιά «πικρές ἀλήθειες» πού εἶπε ὁ πρόεδρος («Μεσημβρινή», 8.4 καί «Μακεδονία», 12.4), γιά «βαρυσήμαντες ὁδηγίες Καραμανλῆ» («Ἔθνος», 8.4), γιά «ἀποφυγή τοῦ παρελθόντος» («Καθημερινή», 8.4), γιά «ἀποφασιστική παρέμβαση» τοῦ προέδρου στό ἐθνικό θέμα («Ἑλληνικός Βορρᾶς» καί «Ἐλευθεροτυπία», 8.4).

Ἀνάλογη ἦταν ἡ στάση τοῦ κυπριακοῦ τύπου:

Τό γεγονός ὅτι ἀναγκάστηκε ὁ Κ. Καραμανλῆς νά μιλήσει σ' αὐτήν τήν γλώσσα δέν εἶναι τυχαῖο. Ἀφήνει νά φανεῖ ἡ σοβαρότητα καί ἡ κρισιμότητα τῶν στιγμῶν πού περνᾶμε («Ἀλήθεια», 9.4).

Τό γενικότερο καί σημαντικότερο χαρακτηριστικό τοῦ Κυπριακοῦ ἦταν ἡ διαρκής καί μόνιμη ἀντιδικία τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς Λευκωσίας... Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Κύπρος διά τοῦ Μακαρίου διέπραξε τό μοιραῖο ὀλίσθημα ἀναθεώρησης τῶν συμφωνηθέντων (τό 1959). Ἔκτοτε, ἔγιναν πολλά καί ὀλέθρια σφάλματα... Ὁ Καραμανλῆς εἶναι ἀπό τούς πρωταγωνιστές τοῦ Κυπριακοῦ. Τώρα λέει ὅτι πρέπει νά προσδιορίσουμε κατά τρόπο σαφῆ καί συγκεκριμένο τίς βασικές ἐπιδιώξεις μας. Κι ὕστερα ἀπό 33 χρόνια καθυστέρησης καί δεινῶν, ὅτι πρέπει νά ποῦμε καί σέ ἐκείνους πού θέλουν νά μᾶς βοηθήσουν, τί ἀκριβῶς ἐπιδιώκουμε... Αὐτές

είναι οἱ σώφρονες διαπιστώσεις καὶ εἰσηγήσεις ἀπό ἕναν δοκιμασμένο πολιτικό. Ἀλλά δέν πρέπει νά περιοριστεῖ ὁ Ἕλληνας πρόεδρος μόνον στίς διαπιστώσεις. Ὀφείλει νά ὑποδείξει καὶ στήν ἀνάγκη νά πιέσει τούς Παπανδρέου-Κυπριανοῦ νά χαράξουν ἐπιτέλους τή νέα κοινή συγκεκριμένη καὶ σταθερή πορεία καὶ γραμμή στό Κυπριακό. Μόνον ὅταν μεθοδευθεῖ, προγραμματισθεῖ καὶ καταλήξει θετικά ὁ ἀγώνας τοῦ κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, θά δικαιοῦται ὁ Καραμανλῆς, πράγματι, νά εἶναι εὐτυχής καὶ ὑπερήφανος («Σημερινή», 9.4).

Χαρακτηριστικοί ἦταν οἱ τίτλοι καὶ ἄλλων κυπριακῶν ἐφημερίδων, στίς 8 Ἀπριλίου: «Πέσαμε σέ πλάνες καὶ σφάλματα» («Κήρυκας»)· «Νά βροῦμε τί θέλουμε» («Φιλελεύθερος»)· «Νά καθορίσουμε τί ἐπιδιώκουμε» («Νέα»).

Στό ἐπίπεδο τῆς διεθνοῦς ἐνημερώσεως σημειώθηκε, χαρακτηριστικά:

Γιά πολύ καιρό, οἱ Κύπριοι αἰσθάνονταν ὅτι ἡ ρητορεία ἀντικατέστησε τήν ἀκριβῆ διαπίστωση τῶν γεγονότων σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τό εἶδος λύσεως πού ἡ Κύπρος θά ἤθελε νά δοθεῖ στό πρόβλημά της. Ὁ κ. Καραμανλῆς ἐκφράσθηκε καθαρά (BBC, 8.4).

Ὁ προέδρος Καραμανλῆς ἦταν ἀρκετά σαφής κατά τή διάρκεια προπόσεως σέ ἐπίσημο γεῦμα πρός τιμή τοῦ Κυπρίου προσκεκλημένου. Εἶπε ὅτι πρέπει νά ἐπιζητεῖται ἡ παρέμβαση αὐτῶν πού μποροῦν καὶ πρέπει νά ἀσκήσουν τήν ἐπιρροή τους στήν Τουρκία.... Ἦταν ἕνας σαφής ὑπαινιγμός στίς προηγούμενες προσπάθειες τῶν ΗΠΑ, τῆς Βρετανίας καὶ τοῦ Καναδᾶ καὶ μιά προειδοποίηση στήν Ἀθήνα καὶ τή Λευκωσία, νά μήν ἀποθαρρύνουν στό ἑξῆς τίς δυτικές προσπάθειες γιά τήν ἐξεύρεση μιᾶς διευθετήσεως ἁπλά καὶ μόνον ἐπειδή προέρχονται ἀπό τή Δύση... («Times», 9.4).

Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μίλησε μέ πολλή λογική... Τά λόγια του εἶχαν διπλό στόχο. Τόσο ὁ κ. Κυπριανοῦ ὅσο καί ὁ Κ. Παπανδρέου θά πρέπει ἀσφαλῶς νά κατάλαβαν ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς τούς ἐπέπληξε, ἔμμεσα βέβαια, ἀλλά μέ κάθε σαφήνεια... Ὁ ρεαλιστής κ. Καραμανλῆς οὐσιαστικά δέν περιμένει σχεδόν τίποτα ἀπό τήν θεατρινίστικη τακτική τοῦ κ. Κυπριανοῦ... Δέν συμφωνεῖ ὅμως, ὅπως φαίνεται, οὔτε καί μέ τήν κυπριακή πολιτική τοῦ κ. Παπανδρέου καί αὐτό, γιατί ἀπό τήν διεθνῆ σταυροφορία τοῦ κ. Παπανδρέου, ἡ ὁποία εἶχε ἀνακοινωθεῖ μέ μεγάλη τυμπανοκρουσία, δέν ἔγινε ἀπολύτως τίποτα, ὅπως ἄλλωστε ἀναμενόταν. Τώρα, ὁ Καραμανλῆς πιέζει μέ ἔργα. Ἀλλά εἶναι πολύ ἀμφίβολο ἄν θά εἰσακουσθεῖ ἀπό τούς κυρίους Παπανδρέου καί Κυπριανοῦ («Die Welt», 9.4).

11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1983

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τό Ρ. Μπέρκ, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, μέ τόν ὁποῖο εἶχε μακρά συνομιλία γιά τό θέμα τοῦ ἑλληνικοῦ μνημονίου πρός τήν Κοινότητα:

«Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Ἐπίτροπο τῆς ΕΟΚ, κ. Μπέρκ.

»Ἀπαντῶντας σέ σχετικές ἐρωτήσεις τοῦ κ. προέδρου, ὁ κ. Μπέρκ τόν ἐνημέρωσε γιά τήν συνομιλία πού εἶχε μέ τόν πρωθυπουργό, τήν ὁποία ἐχαρακτήρισε εἰλικρινῆ καί ρεαλιστική. Στή συνέχεια, ὁ κ. Μπέρκ ἀνέπτυξε τίς προσπάθειες πού κατέβαλε ὁ ἴδιος καί οἱ συνεργάτες του γιά νά ἀντιμετωπίσουν μέ τήν μεγαλύτερη δυνατή κατανόηση καί καλή θέληση τά θέματα πού εἶχε θέσει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση μέ τό Μνημόνιό της. Ἀνέλυσε, ἐπίσης, τά οἰκονομικά ὀφέλη πού προσφέρονται στήν Ἑλλάδα ἀπό τίς προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς καί ἐτόνισε ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ἀποδέχεται νά παραταθεῖ ὁ χρόνος τῆς εἰσαγωγῆς στήν Ἑλλάδα τοῦ κοινοτικοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

»Ἐμπιστευτικά καί off the record, ὁ κ. Μπέρκ εἶπε τά ἀκόλουθα:

»Κατά τήν προετοιμασία τῶν προτάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς, διεπίστωσε μεγάλη ἐχθρότητα ἀπό κύκλους τῶν Βρυξελλῶν πρός τίς εὐνοϊκές γιά τήν Ἑλλάδα εἰσηγήσεις του. Ἡ ἐχθρότης αὐτή ὀφείλεται, κατά τή γνώμη του, στήν γενικότερη στάση ἔναντι τῆς ΕΟΚ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία δέν δείχνει νά αἰσθάνεται ὡς ἑταῖρος τῆς ΕΟΚ, φαίνεται νά πιστεύει ὅτι ἔχει μόνο δικαιώματα καί ὄχι ὑποχρεώσεις καί, τέλος, διαφοροποιεῖ τήν θέση της ἀπό τήν θέση τῶν λοιπῶν ἑταίρων σέ ζωτικά θέματα διεθνοῦς πολιτικῆς.

»Ὁ κ. Μπέρκ ἐτόνισε τήν ἀνάγκη νά ἀναπτυχθεῖ ἀπό τώρα ἔντονη διπλωματική δραστηριότητα τῆς Ἑλλάδος ἐπί διμεροῦς βάσεως, στίς πρωτεύουσες τῶν Ἐννέα, γιά νά πεισθεῖ τό Συμβούλιο τῶν ὑπουργῶν νά δεχθεῖ τίς προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἄν δέν γίνει αὐτό καί περιορισθεῖ ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση νά ἀναπτύξει τό θέμα στίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου, ὑπάρχει κίνδυνος νά μή γίνουν δεκτές οἱ προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς.

»Σέ ἐρώτηση τοῦ κ. προέδρου τί ἄλλο πρέπει νά κάνει ἡ Ἑλλάς, ὁ κ. Μπέρκ εἶπε ὅτι, τό καλύτερο πού μπορεῖ νά γίνει εἶναι νά δείξει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ὅτι τερματίζει τήν ἐκκρεμότητα τῶν σχέσεών της μέ τήν ΕΟΚ. Αὐτό μπορεῖ νά γίνει, εἴτε μέ μιά δήλωση, πρό τῆς ἀναλήψεως τῆς προεδρίας, εἴτε, ἄν αὐτό δέν εἶναι δυνατό, μέ τόν τρόπο πού θά ἀσκήσει ἡ Ἑλλάς τήν προεδρία. Νά ἀσκήσει, δηλαδή, ἡ Ἑλλάς μιά δραστήρια καί ἐποικοδομητική προεδρία πού νά προωθεῖ τά γενικά συμφέροντα τῆς Κοινότητας. Θά ἦταν λάθος, κατέληξε ὁ κ. Μπέρκ, νά πιστεύει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ὅτι μπορεῖ νά ἀποσπάσει περισσότερα ἀνταλλάγματα ἀπό τήν ΕΟΚ μέ τήν τακτική τοῦ ἐκβιασμοῦ. Ἀντιθέτως, ἡ ΕΟΚ θά ἀντιμετώπιζε τήν Ἑλλάδα μέ πολύ μεγαλύτερη καλή διάθεση, ἐάν ἡ Κυβέρνηση ἔδειχε ὅτι αἰσθάνεται πραγματικά σάν μέλος τῆς Κοινότητος.

»Ὁ κ. πρόεδρος παρετήρησε ὅτι ἔχει ἤδη συμβουλεύσει τήν Κυβέρνηση νά ἀσκήσει αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ εἴδους τήν προεδρία καί στή συνέχεια ἀνέλυσε τό πολιτικό πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση. Τό κυβερνῶν κόμμα εἶχε πάρει προεκλογικά σαφῆ θέση κατά τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ. Μετά τήν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἔχει ἀμβλύνει τήν θέση του αὐτή καί κάτω ἀπό τήν πίεση τῆς πραγματικότητος καί λόγω τῆς δικῆς του ἐπιρροῆς στήν Κυβέρνηση. Εἶναι ὅμως δύσκολο νά ἐγκαταλείψει ρητά καί ὁριστικά τήν θέση της αὐτή ἡ Κυ-

Από τήν παραμονή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στή Βάρνα.

βέρνηση, ἄν δέν μπορεῖ νά δικαιολογήσει πολιτικά τήν στροφή της αὐτή. Καί ἡ μόνη πειστική δικαιολόγηση εἶναι νά μπορεῖ νά πεῖ ἡ Κυβέρνηση ὅτι ἀπέσπασε ἀνταλλάγματα. Αὐτήν ἀκριβῶς τήν πολιτική πτυχή τοῦ προβλήματος παρακαλεῖ ὁ κ. πρόεδρος τόν κ. Μπέρκ νά κατανοήσει ὁ ἴδιος, ἀλλά καί νά ἀναπτύξει ἐκ μέρους τοῦ προέδρου στούς συνεργάτες του στήν Ἐπιτροπή.

»Ὁ Κ. Μπέρκ ὑπεσχέθη νά τό κάνει καί προσέθεσε ὅτι ἤδη οἱ προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς προσφέρονται γιά τέτοιου εἴδους ἀξιοποίηση ἀπό τήν Κυβέρνηση, μέ τό πνεῦμα δέ αὐτό θά μιλήσει ὁ ἴδιος στούς δημοσιογράφους»[87].

Μετά τό τέλος τῆς συνομιλίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀπαντώντας σέ ἐρωτήσεις δημοσιογράφων, εἶπε ὅτι κατά τή γνώμη του οἱ προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς διαπνέονται ἀπό καλή θέληση καί ἀντιμετωπίζουν μέ κατανόηση τά προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας· καί πρόσθεσε ὅτι πιστεύει πώς τό Συμβούλιο τῶν ὑπουργῶν θά τίς υἱοθετήσει καί θά βελτιώσει τά σημεῖα ἐκεῖνα πού θά θέσει ὑπόψη του ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση.

Προηγουμένως, ὁ Ρ. Μπέρκ εἶχε συνάντηση μέ τόν πρωθυπουργό, στόν ὁποῖο καί διαβίβασε τήν κοινοτική ἀπάντηση στίς θέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ μνημονίου. Μετά τή συνάντηση, ὁ πρωθυπουργός, μέ ἐπίσημη δήλωσή του, τό περιεχόμενο τῆς ὁποίας εἶχε ἤδη γνωστοποιήσει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἀναγνώρισε «τά θετικά σημεῖα τῆς ἀπάντησης», παράλληλα ὅμως ζήτησε «τή συγκεκριμενοποίηση τῶν προτάσεων σέ σχέδια κανονισμῶν» καί «τήν ἔκφραση τῆς πολιτικῆς βούλησης τοῦ Συμβουλίου γιά τήν ἔγκρισή τους»· καί, τέλος, ἀναφέρθηκε «στήν ἀνάγκη τῆς βαθμιαίας ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων ἀνταγωνισμοῦ».

14 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1983

Κατά τήν διάρκεια ἐπίσημης τελετῆς στό Μέγαρο τῆς Παλαιᾶς Βουλῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπέδωσε τά βραβεῖα τοῦ Ἱδρύματος Ὠνάση στόν Πολωνό σκηνοθέτη, Ἀντρέι Βάιντα, στόν πρίγκιπα Σαντρουντίν Ἀγά Χάν καθώς καί στήν Europa Nostra (στό πρόσωπο τοῦ προέδρου της λόρδου Ντάνκαν Σάντς).

22 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1983

Ὁ πρώην καγκελλάριος τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, Χέλμουτ Σμίτ, κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Σαουδική Ἀραβία, στάθμευσε γιά δύο ὧρες στήν ἑλληνική πρωτεύουσα προκειμένου νά ἐπισκεφθεῖ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, μέ τόν ὁποῖο καί εἶχε μακρά συνομιλία.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο.

25-27 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ τριήμερη ἐπίσκεψη στή Βουλγαρία, στήν πόλη Βάρνα.

Πρόκειται γιά τήν ὄγδοη συνάντηση τοῦ Ἕλληνα προέδρου μέ τό Βούλγαρο ὁμόλογό του κατά τά τελευταῖα χρόνια· ἐνδεικτική τῆς ἐγκαρδιότητας πού χαρακτηρίζει τίς διμερεῖς σχέσεις ἦταν ἡ ἐνθουσιώδης ὑποδοχή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Βάρνα ἀπό χιλιάδες πολίτες, πού τόν ἐπεφημοῦσαν σέ ὅλη τή διαδρομή ἀπό τό ἀεροδρόμιο ὡς τό δημαρχεῖο. Στό τέλος τῆς διαδρομῆς, ὁ δήμαρχος Ποπώφ ἐπέδωσε στόν Κ. Καραμανλῆ τό χρυσό κλειδί τῆς πόλεως, τόν ἀνακήρυξε ἐπίτιμο δημότη καί τοῦ προσέφερε ψωμί καί ἁλάτι, παραδοσιακό δεῖγμα φιλίας καί φιλοξενίας.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε δήμαρχε, γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάνατε νά μοῦ ἐπιδώσετε τό κλειδί τῆς πόλεώς σας. Νομίζω ὅτι ἡ χειρονομία σας αὐτή ἀποδεικνύει, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί τήν ἐμπιστοσύνη πού ἔχετε στό πρόσωπό μου. Γιατί, γιά νά μοῦ ἐπιδώσετε τό κλειδί τῆς πόλεώς σας, σημαίνει ὅτι γνωρίζετε ἀσφαλῶς ὅτι θά κάνω σέ κάθε περίπτωση καλή χρήση αὐτοῦ».

Τό ἀπόγευμα, πραγματοποιήθηκε ἡ πρώτη συνάντηση τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο Κρατῶν, στήν ὁποία ἐξετάστηκαν οἱ διμερεῖς σχέσεις καί ἡ κατάσταση στήν Βαλκανική.

Τό βράδυ, ὁ Τ. Ζίφκωφ παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή του Κ. Καραμανλῆ. Στήν προσφώνησή του, ὁ Βούλγαρος πρόεδρος ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίησή του γιά τήν ἐξέλιξη τῶν διμερῶν σχέσεων, πρότυπο συνεργασίας Κρατῶν μέ διαφορετικό οἰκονομικό καί κοινωνικό προσανατολισμό, ἀναφέρθηκε στήν κοινή ἐπιδίωξη Ἑλλάδος καί Βουλγαρίας γιά τήν ἐδραίωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης καί ἐπεσήμανε τήν ὑποστήριξη τῆς Σόφιας στίς προσπάθειες γιά εἰρηνική καί δίκαιη ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού βρίσκομαι καί πάλι στήν ὁμορφη χώρα σας. Καί σᾶς εὐχαριστῶ γιατί μέ τή φιλική σας πρόσκληση μοῦ δώσατε αὐτή τήν εὐκαιρία.

»Ἡ σημερινή μας συνάντηση, κύριε προέδρε, εἶναι ἡ ὄγδοη, κατά σειράν, στή διάρκεια τῶν τελευταίων ἐννέα χρόνων. Καί ἐπιβεβαιώνει, κατά τρόπο πανηγυρικό καί ἔμπρακτο, τή σταθερή φιλία πού συνδέει τούς λαούς μας ἀλλά κι ἐμᾶς τούς δύο προσωπικά. Καί δέν μπορῶ νά ἐξάρω, ἀγαπητέ φίλε, τή δική σας γενναία συμβολή στήν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς φιλίας.

»Οἱ τακτικές αὐτές συναντήσεις μας, κύριε προέδρε,

ἀποτέλεσαν σταθμούς στήν ἐξέλιξη τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν μας· γιατί μᾶς ἐπέτρεψαν, ἀπό τή μιά μεριά, νά διευρύνουμε τή φιλία καί τή συνεργασία τῶν λαῶν μας καί ἀπό τήν ἄλλη νά ἀνταλλάξουμε χρήσιμες σκέψεις, τόσο γιά τά προβλήματα τῆς περιοχῆς μας ὅσο καί γιά τά γενικότερα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τόν κόσμο.

»Διακηρύξαμε, ἀπό τήν πρώτη στιγμή, τήν ἐπιθυμία μας νά προωθήσουμε τή συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας σ' ὅλους τούς τομεῖς καί διατρανώσαμε τήν πίστη μας σέ ὁρισμένες ἀρχές πού πρέπει νά διέπουν τή διεθνῆ ζωή. Ὅπως ἡ ἀρχή τῆς ἀνεξαρτησίας ὅλων τῶν χωρῶν, τῆς μή ἀναμίξεως στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν ἄλλων, τῆς εἰρηνικῆς ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν καί τοῦ δικαιώματος κάθε λαοῦ νά διαλέγει ἐλεύθερα τόν τρόπο τῆς ζωῆς του.

»Ἔκτοτε, ἡ συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας σημείωσε μεγάλη πρόοδο σ' ὅλους τούς τομεῖς· καί ἀποτελεῖ ἤδη παράδειγμα πρός μίμηση. Χαρακτηριστική τῆς προόδου αὐτῆς εἶναι ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μας, πού ὑπῆρξε πράγματι ἐντυπωσιακή.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ θαυμάσια αὐτή ἐξέλιξη τῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν σχέσεων ἦταν φυσικό νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά καί τό γενικότερο κλίμα τῆς περιοχῆς μας καί νά ἐνθαρρύνει τήν πολυμερῆ συνεργασία τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Ὅπως γνωρίζετε, μετά τήν ἐπιστροφή μου τό 1974, ἐγκαινίασα μιά πράγματι πολυδιάστατη ἐξωτερική πολιτική, στά πλαίσια τῆς ὁποίας ἐνέταξα καί τή διαβαλκανική συνεργασία. Καί ἡ συνεργασία αὐτή, παρά τή στασιμότητα πού σημείωσε τά τελευταῖα χρόνια, δημιούργησε μιά καινούργια κατάσταση στό χῶρο τῆς Βαλκανικῆς.

»Ἤδη αὐτή ἡ περιοχή, μέ τήν παροιμιώδη ἀστάθεια καί τίς ἐκρηκτικές της ἀντιθέσεις, δίνει σήμερα τό παράδειγμα εἰρηνικῆς καί δημιουργικῆς συνεργασίας μεταξύ χωρῶν μέ διαφορετικά οἰκονομικά καί κοινωνικά συστήματα. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι οἱ σχέσεις μας μέ τήν Τουρκία δέν προσαρμόστηκαν ἀκόμα στό κλίμα αὐτό. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι ὁ χρόνος καί ἡ ἀνάγκη, πού εἶναι οἱ σοφότεροι σύμβουλοι στή ζωή, θά μᾶς ὁδηγήσουν τελικά σέ μιά ἔντιμη διευθέτηση τῶν διαφορῶν μας. Καί θά μᾶς ἐπιτρέψουν, προπαντός, νά θέσουμε τέρμα στήν τραγωδία τῆς Κύπρου, ἡ παράταση τῆς ὁποίας ἐγκυμονεῖ κινδύνους καί δημιουργεῖ γιά ὅλους μας βαρύτατες εὐθύνες.

»Ἐξεδηλώσατε, κύριε πρόεδρε, τίς ἀνησυχίες σας γιά τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση. Συμμερίζομαι τίς ἀνησυχίες σας καί θά μποροῦσα νά πῶ ὅτι πλειοδοτῶ. Ἡ σύγχυση καί ἡ ἀνευθυνότητα πού ἐπικρατοῦν σήμερα στόν κόσμο παίρνουν τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά θέτουν σέ κίνδυνο ἀκόμα καί τή διεθνῆ εἰρήνη. Καί ὁ κίνδυνος αὐτός εἶναι ὄχι μονάχα ἀδικαιολόγητος ἀλλά καί ἀδιανόητος, ἀφοῦ κανένας — μά κανένας — λαός δέν θέλει τόν πόλεμο. Πάντως, γιά νά ἐκτιμήσουμε ὀρθά τήν παροῦσα κατάσταση, θά πρέπει νά ἐπισημάνουμε μέ ρεαλισμό τά αἴτια πού τήν προκαλοῦν καί, ἐν συνεχεία, νά ἀναζητήσουμε μέ θάρρος καί εἰλικρίνεια τούς τρόπους τῆς θεραπείας των.

»Κατά τή γνώμη μου, κύριε πρόεδρε, πού ἀπό καιρό ὑποστηρίζω, ἡ σημερινή κρίση ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία ἀλλά καί στήν ὑποκρισία πού ἐπικρατοῦν στή διεθνῆ ζωή. Καί εἰδικώτερα, στίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως.

»Γιά νά προστατεύσουμε, συνεπῶς, τήν εἰρήνη θά πρέπει νά ἐξαλείψουμε τά παραπάνω αἴτια πού μονίμως τήν ἀπειλοῦν. Κι αὐτό δέν μποροῦμε νά τό ἐπιτύχουμε παρά μονάχα μέ τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης στή διεθνῆ ζωή. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως αὐτῆς τῆς ἐμπιστοσύνης θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας, πού μόνο μιά ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων ἠμπορεῖ νά τό ἐμπνεύσει. Γιατί κανένας λαός δέν εἶναι διατεθειμένος νά ἀφοπλισθεῖ ὅταν αἰσθάνεται ὅτι ἀπειλεῖται. Καί αὐτό δέν εἶναι δύσκολο νά γίνει, ἐάν ὑπάρξει καλή πίστη καί λογική. Γιατί, ὅπως εἶπα καί σέ ἄλλη περίπτωση, τό πρόβλημα αὐτό δέν εἶναι μεταφυσικό. Εἶναι πραγματικό καί ὑπόκειται στόν ἔλεγχο καί τή βούληση τή δική μας. Γιατί εἶναι εὔκολο νά ἐκτιμηθοῦν οἱ ἐκατέρωθεν δυνάμεις καί νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἰσορροπία, ἐάν διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει ἀνισότης. Θά πρέπει, μ' ἄλλα λόγια, ἤ ἡ πλευρά πού ἔχει ὑπεροχή νά μειώσει τίς δυνάμεις της, ἤ ἐκείνη πού μειονεκτεῖ νά τίς αὐξήσει στό ἐπίπεδο τῆς ἄλλης.

»Γύρω ἀπό τό μεγάλο ἀλλά καί ἁπλό αὐτό θέμα διεξάγονται ἔντονες συζητήσεις καί γίνονται καθημερινά προτάσεις καί ἀντιπροτάσεις. Προτάσεις καί συζητήσεις πού, παρά τή δραματικότητά τους, παίρνουν χαρακτήρα φιλολογικό, καί πολλές φορές τή μορφή τῆς προπαγάνδας.

»Προτείνει, ὡς γνωστόν, ἡ Δύση τή λύση τή μηδενική. Τήν ἀποκρούει ὅμως ἡ Ἀνατολή, ἐφόσον οἱ δυνάμεις αὐτές τελοῦν ὑπό ἔλεγχο ἐθνικό καί συνεπῶς δέν καλύπτουν τήν ἀσφάλεια ὁλόκληρης τῆς Συμμαχίας.

»Γίνονται τέλος, καί ἀπό τίς δύο πλευρές, διάφορες φιλειρηνικές προτάσεις· ἀποβαίνουν ὅμως ἄκαρπες, γιατί δέν προσφέρουν ἀποτελεσματικές ἐγγυήσεις γιά τήν πρακτική ἐφαρμογή τους.

»Ὅλα αὐτά ἀποδεικνύουν ὅτι κινούμεθα μέσα σ' ἕνα φαῦλο κύκλο· καί ἐπιβεβαιώνουν τό γεγονός ὅτι στό βάθος τοῦ προβλήματος βρίσκεται ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία. Γιατί θά ἦταν τερατῶδες νά δεχθοῦμε ὅτι ὑπάρχει ἀπό ὁποιαδήποτε πλευρά δόλος, ὅταν, ὅπως εἶπα καί προηγουμένως, κανένας λαός δέν θέλει τόν πόλεμο. Ἐπιβεβαιώνουν ὅμως καί τό γεγονός ὅτι γιά τήν εἰρήνη δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἄλλη ἐγγύηση ἔξω ἀπό τήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων μεταξύ τῶν δύο συνασπισμῶν.

»Πρός τήν κατεύθυνση δέ ἀκριβῶς αὐτή θά πρέπει νά στραφεῖ ἡ προσπάθεια ὅλων τῶν λαῶν: Ἀνατολῆς καί Δύσεως· καθώς καί ἡ προσπάθεια τῶν δύο χωρῶν μας τόσο στό ἐθνικό ὅσο καί τό συμμαχικό ἐπίπεδο.

»Κύριε πρόεδρε,

»Στή σειρά τῶν ἐπαφῶν πού εἴχαμε κατά καιρούς, ἡ σημερινή μας συνάντηση ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ὄχι μόνο γιατί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τῶν λαῶν μας, ἀλλά καί γιατί πραγματοποιεῖται σέ μιά στιγμή πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι ἀβέβαιη καί ἐπικίνδυνη. Πιστεύω ὅτι οἱ συνομιλίες πού θά ἔχουμε θά μᾶς ἐπιτρέψουν νά ἐκτιμήσουμε τούς τρόπους μέ τούς ὁποίους οἱ δύο χῶρες μας θά μποροῦσαν νά συμβάλουν, ἀπό κοινοῦ ἤ καί χωριστά, στήν ἀντιμετώπιση τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας καί προπαντός στήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης.

»Καί μέ τή βεβαιότητα αὐτή, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου βουλγαρικοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας, κύριε πρόεδρε, καί ὑπέρ τῆς ὑγείας ὅλων τῶν παρισταμένων».

Τήν ἐπομένη, οἱ δύο πρόεδροι συναντήθηκαν ἐκ νέου, γιά νά ἐξετάσουν μείζονα διεθνῆ προβλήματα, τήν ἀνάγκη διασφαλίσεως τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων μεταξύ τῶν δύο συνασπισμῶν, τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις καί τό Κυπριακό.

Τό ἀπογευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο τῆς Βάρνας καί παρακολούθησε καλλιτεχνική ἐκδήλωση στό Μέγαρο Πολιτισμοῦ καί Ἀθλητισμοῦ. Τό βράδυ, ὁ Τ. Ζίφκωφ παρέθεσε ἀνεπίσημο δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Ἕλληνα προέδρου.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε ἀπό τή Βουλγαρία στίς 27 τοῦ μηνός· μετά τήν ἀπογείωση τοῦ ἀεροσκάφους του, ἀπέστειλε στόν Τ. Ζίφκωφ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἀναχωρώντας ἀπό τή χώρα σας, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τίς εἰλικρινεῖς μου εὐχαριστίες γιά τή θερμή φιλοξενία τήν ὁποία μοῦ προσφέρατε καί τήν ὁποία θεωρῶ ὡς ἀπόδειξη τῶν φιλικῶν σας αἰσθημάτων ἔναντι τῆς χώρας μου καί ἐμοῦ προσωπικῶς. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ συνάντησή μας θά συμβάλει στήν περαιτέρω σύσφιγξη τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξύ τῆς Βουλγαρίας καί τῆς Ἑλλάδος, πρός ὄφελος τῶν δύο χωρῶν καί τῆς εἰρήνης στήν περιοχή μας».

Ἡ νέα ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Βουλγαρία ἀποτέλεσε ἀντικείμενο εὐρύτατου σχολιασμοῦ ἀπό τόν ἑλληνικό τύπο· ἐνδεικτικά:

Κορυφαία φυσιογνωμία τοῦ δημόσιου βίου τῆς χώρας, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπιδιώκει καί τά καταφέρνει σημαντικά νά προωθεῖ ὅσο μπορεῖ καλύτερα τά ἐθνικά ζητήματα. Ὁραματιστής πού συνδυάζει καί τό προνόμιο τοῦ ρεαλιστῆ διαβλέπει ἐγκαίρως τήν πορεία τῶν ἐξελίξεων, ἐξετάζει ψύχραιμα τίς δυνατότητες πού ὑπάρχουν, γιά νά προγραμματίσει σωστά καί γιά νά προχωρήσει κατόπιν στούς ἀπαραίτητους χειρισμούς μέ θάρρος, ὑπομονή καί ἐπιμονή, πού σ' ἕνα καί μόνον ἀποσκοποῦν: Πῶς νά κατοχυρωθοῦν τά συμφέροντά μας.

Οἱ ἱκανότητες καί ἡ πολιτική γιά ὅλους μας πεῖρα του τόν ὁδήγησαν νά ἀκολουθήσει πολιτική ἀναπτύξεως τῶν σχέσεών μας καί μέ τίς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς τόσο στό διμερές, ὅσο καί στό πολυμερές ἐπίπεδο... Ἀλλά θά πρέπει νά ἐπισημανθεῖ κι ἕνα ἄλλο ἀξιόλογο στοιχεῖο: Ὁ Καραμανλῆς καλλιέργησε φιλικές σχέσεις μέ τούς ἡγέτες ἄλλων χωρῶν τόσο γιά νά κατανοήσει τή νοοτροπία, τίς θέσεις καί τά προβλήματά τους ὅσο καί νά κάνουν καί αὐτοί τό ἴδιο γιά τό σημερινό πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Καί κατόρθωσε νά ἐπιτύχει καί αὐτό πού θά χαρακτηριζόταν ὡς συνεννόηση σέ προσωπικό ἐπίπεδο, πού ἐπιτρέπει νά εἶναι ἀνοικτή ἡ πόρτα τῆς ἐπικοινωνίας χωρίς προδιαδικαστικές χρονοτριβές. Αὐτό τό παράδειγμα τῶν πολύμορφων καί πολύπλευρων ἐπαφῶν χωρίς κομματικές ἀκαμψίες καί ἰδεολογικές ἀσυναρτησίες πρέπει καί ἄλλοι φορεῖς τοῦ δημοσίου βίου νά ἀκολουθήσουν («Ἀκρόπολις», 29.4).

Σέ μιά ἐποχή ὅπως αὐτή πού διανύουμε, ὅπου ἡ ἀπειλή ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου διαγράφεται σαφῶς στόν ὁρίζοντα καί ἡ ἀγωνία γιά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἐντείνεται, μόνον ἡ πίστη σέ ὁρισμένες ἀρχές πού πρέπει νά διέπουν τήν διεθνῆ ζωή θά ἀπομακρύνει τόν κίνδυνο. Ἀκριβῶς σ' αὐτές τίς ἀρχές — τίς ὁποῖες τόνισε ὁ Κ. Καραμανλῆς, καί εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἀνεξαρτησίας ὅλων τῶν ἄλλων, τῆς εἰρηνικῆς ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν καί τοῦ δικαιώματος κάθε λαοῦ νά διαλέγει ἐλεύθερα τόν τρόπο τῆς ζωῆς του — βασίζονται ἡ φιλία καί ἡ συνεργασία τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Βουλγαρίας, πού ἐπηρεάζουν εὐεργετικά καί τό γενικώτερο κλίμα τῆς περιοχῆς, ἐνθαρρύνοντας τήν πολυμερῆ συνεργασία τῶν βαλκανικῶν χωρῶν... Εἶναι δέ ἀπαραίτητο νά ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ διαβαλκανική συνεργασία ἐντάσσεται στήν πράγματι πολυδιάστατη ἐξωτερική πολιτική, πού ἐφήρμοσε ὁ Κ. Καραμανλῆς ὡς πρωθυπουργός, μετά τήν ἐπιστροφή του τό 1974, μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργηθεῖ μιά νέα κατάσταση στό χῶρο τῆς Βαλκανικῆς.

... Πέραν, ὡστόσο, αὐτῶν, ἀποτελοῦν σημαντικές πολιτικές ὑποθῆκες τά ὅσα ἀνέφερε ὁ Ἕλληνας πρόεδρος γιά τά αἴτια τῆς κρίσεως πού μαστίζει τόν κόσμο καί ὀφείλεται — ὅπως ὑπογράμμισε — στήν ἀμοιβαία δυσπιστία, ἀλλά καί στήν ὑποκρισία πού ἐπικρατοῦν στή διεθνῆ ζωή καί εἰδικώτερα στίς σχέσεις Ἀνατολῆς - Δύσεως. Ἡ προστασία τῆς εἰρήνης προϋποθέτει ἐξάλειψη τῶν αἰτίων πού τήν προκαλοῦν. Καί αὐτό δέν θά ἐπιτευχθεῖ, παρά μόνον μέ τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης («Ἡ Καθημερινή», 28.4).

Ἡ ἐγκάρδια ὑποδοχή πού ἐπιφυλάχθηκε ἀπό τήν ἡγεσία καί τόν λαό τῆς Βουλγαρίας στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ, ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα ἐπιβεβαίωση τῶν καλῶν σχέσεων φιλίας καί συνεργασίας πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα τίς δύο χῶρες... Ὅπως τόνισε πολύ χαρακτηριστικά ὁ κ. Καραμανλῆς, ἡ συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας σημείωσε μεγάλη πρόοδο σ' ὅλους τούς τομεῖς καί ἀποτελεῖ ἤδη παράδειγμα πρός μίμηση... Πρόκειται γιά μιά ἀκόμη εὔγλωττη ἀπόδειξη πώς οἱ χῶρες τῆς σοσιαλιστικῆς κοινότητας, ὄχι μόνον δέν ἐπιβουλεύονται τήν ἐθνική ἀσφάλεια καί κυριαρχία τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά ἀντίθετα εἶναι οἱ πιό ἔνθερμοι καί εἰλικρινεῖς φίλοι καί συμπαραστάστες της. Καί αὐτό σέ μιά στιγμή πού ἡ μεγάλη μας «σύμμαχος» — οἱ ΗΠΑ — συμπεριφέρονται στήν Ἑλλάδα σάν νά εἶναι ἀποικία τους, ἀπαιτῶντας ὠμά καί ξεδιάντροπα, παρά τήν ὁμόφωνη θέληση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τήν διατήρηση τῶν βάσεων θανάτου καί τῶν πυρηνικῶν ὅπλων... («Ριζοσπάστης», 27.4).

28 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται καί ἔχει συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό. Σχετικά, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος σημείωσε ὅτι συζητήθηκαν οἱ ἐξελίξεις πού εἶχαν σημειωθεῖ τίς τελευταῖες ἡμέρες.

Είχε προηγηθεῖ δήλωση, στήν Ἄγκυρα, τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Ρ. Μπέρτ, ὅτι οἱ ΗΠΑ ἀντιτίθενται στή διατήρηση τῆς ἀναλογίας 7:10 ὡς πρός τή βοήθεια πρός τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία, ὅτι ἡ αὔξηση τῆς βοήθειας πρός τήν Ἑλλάδα ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἔκβαση τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις, ὅτι σύνδεση τοῦ Κυπριακοῦ μέ τή βοήθεια πρός τήν Τουρκία εἶναι «ἀπαράδεκτη» καί ὅτι ἡ ἀμερικανική Κυβέρνηση δέν συμφωνεῖ μέ τήν ἀπόφαση τῆς Λευκωσίας νά φέρει ἐκ νέου πρός συζήτηση τό Κυπριακό στά Ἡνωμένα Ἔθνη. Εὐθύς ἀμέσως, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος στήν Ἀθήνα τόνισε ὅτι, ἐνόψει τῶν δηλώσεων αὐτῶν, δέν εἶχε νόημα ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ρ. Μπέρτ στήν Ἀθήνα, ἡ ὁποία πράγματι ματαιώθηκε.

Τίς ἴδιες ἡμέρες, πραγματοποιήθηκε στό Στρασβοῦργο συνάντηση τοῦ Ἕλληνα καί τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλου καί Ι. Τουρκμέν, στήν ὁποία ἡ Τουρκία δεσμεύτηκε, γιά μιά ἀκόμη φορά, νά συμβάλει στή διατήρηση τῆς ὑφέσεως στίς διμερεῖς σχέσεις. Τήν ἴδια, τέλος, ἡμέρα τῆς συναντήσεως Καραμανλῆ - Παπανδρέου, ἡ Ἐπιτροπή Ἐξωτερικῶν Σχέσεων τῆς ἀμερικανικῆς Γερουσίας ἐνέκρινε ὁμόφωνα τή διατήρηση τῆς ἀναλογίας 7:10 στή βοήθεια πρός τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία, χωρίς τόν ὅρο τῆς πρότερης συνάψεως τῆς ἑλληνοαμερικανικῆς ἀμυντικῆς συμφωνίας.

1 ΜΑΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μεταβαίνει στό Μεσολόγγι, προκειμένου νά παραστεῖ στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἐπέτειο τῆς Ἐξόδου τῆς Φρουρᾶς τῆς πόλεως.

Μετά τήν ἐπίσημη δοξολογία πού τελέστηκε τό πρωί στό Μητροπολιτικό Ναό ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρακολούθησε παρέλαση μαθητῶν καί σπουδαστῶν καί κατέθεσε στέφανο στόν Τύμβο τῶν Ἡρώων. Προηγουμένως, τόν πανηγυρικό τῆς ἡμέρας εἶχε ἐκφωνήσει ὁ ὑπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως, Α. Κουτσόγιωργας.

Τό μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακάθησε σέ ἐπίσημο γεῦμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ δήμαρχος Μεσολογγίου, Κ. Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος, ὕστερα ἀπό σύντομη προσφώνηση, τοῦ προσέφερε ἀναμνηστικό δῶρο, ὡς ἔνδειξη —ὅπως εἶπε— «τῆς προσφορᾶς του στήν ἐδραίωση τῆς δημοκρατίας, τήν παγκόσμια ὕφεση καί τόν ἀφοπλισμό».

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε:

Κύριε δήμαρχε,

»Κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν φίλων καί συμμάχων χωρῶν,

»Πρῶτα ἀπ' ὅλα θέλω νά ἐκφράσω τή χαρά μου, γιατί εὑρίσκομαι καί πάλι στό Μεσολόγγι. Στή θρυλική καί ἱερή αὐτή πόλη, πού τό ὄνομά της ταυτίζεται μέ τή δόξα καί φέρνει στή μνήμη μας ἡμέρες ἐθνικῆς δοκιμασίας ἀλλά καί ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας. Στήν πόλη αὐτή, πού μέ τήν αὐτοθυσία της ἔδωσε στόν ἡρωισμό τήν ὑψηλότερη μορφή του. Γιατί ἡρωισμός δέν σημαίνει τό νά ἐκτίθεσαι σέ ἄγνωστους ἤ καί σέ ἐνδεχόμενους κινδύνους. Ἡρωισμός σημαίνει νά ἐκτίθεσαι σέ βέβαιους κινδύνους. Καί πέραν αὐτοῦ, νά ἐπιλέγεις συνειδητά τό θάνατο ἀπό τή συνθηκολόγηση καί τή δουλεία. Αὐτό δέ εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο πού ἔκαναν οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι στό Μεσολόγγι.

»Τίς συνθῆκες, κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ἐπραγματοποιήθηκαν τά κατορθώματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὀφείλουμε νά τίς διατηροῦμε ζωντανές στή μνήμη μας. Καί ὀφείλουμε ἐπίσης νά χρησιμοποιοῦμε τήν πείρα — καλή καί κακή — μέ τήν ὁποία μᾶς ἐπλούτισαν, ὡς μόνιμα, σταθερό ὁδηγό σέ ὅλες μας τίς πράξεις.

»Τίς ἀληθειες ὅμως αὐτές φοβοῦμαι ὅτι δέν τίς ἐκτιμοῦμε ὅσο χρειάζεται στήν ἐποχή μας. Λησμονοῦμε, ὅταν δέν παραποιοῦμε, τίς λαμπρές ἐκεῖνες σελίδες τῆς ἱστορίας μας, ἐνῶ προβάλλουμε μέ ὅλα τά μέσα ἤντονα — καί θά ἠμποροῦσα νά πῶ προκλητικά — μεταγενέστερα ἱστορικά γεγονότα. Γεγονότα, τά ὁποῖα, καλῶς ἤ κακῶς, ἐξακολουθοῦν νά εἶναι ἀμφιλεγόμενα. Καί τά ὁποῖα διχάζουν ἀντί νά ἑνώνουν τόν λαό μας.

»Καί ὅμως, ὅλοι ὁμιλοῦμε περί ἐθνικῆς ἑνότητος. Καί ὁμιλοῦμε τόσο πολύ γι' αὐτήν, ὥστε σάν λέξη νά τήν ἔχουμε κάνει πληθωρική καί νά μή συγκινεῖ πλέον κανένα. Εἶναι καιρός ὅμως νά τερματίσουμε τήν φιλολογία γύρω ἀπό τήν ἐθνική ἑνότητα. Εἶναι καιρός νά ἐναρμονίσουμε τίς πράξεις μέ τούς λόγους μας. Καί αὐτό ἐπιβάλλεται περισσότερο σήμερα πού ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει δύσκολες περιστάσεις. Καί μπορεῖ, ἄν δέν τίς ἀντιμετωπίσουμε συνετά καί ὑπεύθυνα, νά γίνουν ἐπικίνδυνες.

»Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή φιλοξενία σας. Ἀλλά σᾶς εὐχαριστῶ προπαντός γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάματε νά μοῦ προσφέρετε τό ἀναμνηστικό αὐτό δῶρο. Ἕνα δῶρο, πού θά τό φυλάξω μέ εὐλάβεια, γιατί προέρχεται ἀπό τό Μεσολόγγι, τήν πατρίδα τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Τρικούπη.

»Θά σᾶς παρακαλέσω, κύριε δήμαρχε, νά μεταφέρετε στό λαό τοῦ Μεσολογγίου τήν ἀγάπη μου καί τίς εὐχαριστίες μου γιά τήν πράγματι ἐνθουσιώδη ὑποδοχή πού μοῦ ἐπεφύλαξε».

Ἡ προεδρική ὁμιλία, καί εἰδικότερα ἡ ἀναφορά σέ παραποίηση ἱστορικῶν γεγονότων καί σέ διχαστικό κλίμα, σχολιάστηκαν ἔντονα ἀπό τόν τύπο. Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν ἐπικαλέστηκε συγκεκριμένα παραδείγματα· ὡστόσο, οἱ συμπολιτευόμενες ἐφημερίδες, καθώς καί ὁ τύπος τῶν δύο κομμουνιστικῶν κομμάτων, θεώρησαν τίς περικοπές αὐτές ὡς ἀποδοκιμασία τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως. Ἀντίθετα, ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος ἀναφέρθηκε σέ διχαστικό κλίμα πού εἶχε καλλιεργηθεῖ ἀπό τήν πλειοψηφία καί σέ ἀποδοκιμασία ἀπό τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους τῆς κυβερνητικῆς προπαγάνδας.

Στίς 4 Μαΐου, ἡ «Καθημερινή» θά δημοσιεύσει τό ἀκόλουθο σχόλιο:

Στά χρόνια πού ἀκολούθησαν τήν κατάλυση τῆς τυραννίδας καί τήν ἀποκατάσταση τῆς — κατά γενική ὁμολογία — ἀρτιώτερης δημοκρατίας ἀπ' ὅσες γνώρισε ὁ τόπος μετά τήν ἵδρυση τοῦ νεώτερου ἑλληνικοῦ Κράτους, δέν εἶχαν σημειωθεῖ φαινόμενα διχασμοῦ, ἐχθροπάθειας καί σφοδρότητας παθῶν σάν ἐκεῖνα πού χαρακτήρισαν τίς «προθανάτιες» τῆς δημοκρατίας περιόδους, στό παρελθόν. Ἰδού ὅμως ὅτι ἀρχίζουν νά ἐπαναλαμβάνονται μέ ὁλοένα μεγαλύτερη ἔκταση καί ἔνταση, φοβούμεθα, Καί θά ποῦμε μέ κάθε ἀντικειμενικότητα καί χωρίς προκατάληψη ὅτι ἡ τεχνική ὄξυνση προέρχεται κυρίως ἀπό τήν πλευρά τοῦ κυβερνῶντος κόμματος καί δευτερευόντως ἀπό ὁρισμένους ἐκεῖθεν αὐτοῦ σχηματισμούς... Ὀξύτητες, ἀμετροέπειες, φρασεολογίες καί τρόποι ἐκφράσεως, πού λόγω τῆς ἀκοσμίας τους ἐθεωροῦντο ἕως τώρα ὡς ξένα πρός τόν χῶρο τῆς δημόσιας ζωῆς, βρίσκονται στήν ἡμερήσια διάταξη... Ἐρχόμαστε τώρα στόν τρόπο ἐμφανίσεως ἀλλά καί μεταχειρίσεως τῆς σχετικά πρόσφατης ἱστορίας τοῦ τόπου... Χαιρετίσαμε ἀνεπιφύλακτα τήν ἀναγνώριση τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως σέ ὅλους τούς φορεῖς καί τίς ἐκφάνσεις της καί τήν ἀποκατάσταση ὅλων ὅσοι ἀγωνίσθηκαν, πέρα καί ἀνεξάρτητα ἀπό «χρῶμα» καί «ἰδεολογία»... Ναί, ἀλλά μιλήσαμε γιά ἄρση τῶν διακρίσεων, ἐντάσεων καί μονομερειῶν τοῦ παρελθόντος καί ὄχι γιά ἀντιστροφή τους... Εἴπαμε νά ἐξαλείψουμε ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπό τό κλῖμα καί τίς συνέπειες τῶν ἐμφύλιων ἀναμετρήσεων καί ὄχι νά τό ἐπαναφέρουμε ἀπό τήν ἄλλη πλευρά καί μάλιστα μέ καινούργια ἔνταση... Ἔχουμε ἤδη ἐπισημάνει τίς ἐπικίνδυνες διεργασίες πού τά φαινόμενα αὐτά προξενοῦν. Οἱ φορεῖς τῶν φαινομένων αὐτῶν... ἄς θυμηθοῦν τό κλίμα τῶν πρώτων μεταδικτατορικῶν ἐτῶν κι ἄς τό συγκρίνουν μέ τό σημερινό. Καί ἄς μή λησμονήσουν ὅτι, ὅταν οἱ κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ τῆς δημοκρατίας καταστρατηγοῦνται ἀπό τούς μέν εἰς βάρος τῶν δέ, καταλύονται τελικά ἀπό τρίτους εἰς βάρος ὅλων.

Στίς 3 Μαΐου, ὁ πρωθυπουργός θά δηλώσει:

«Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά πῶ δύο πράγματα. Τό πρῶτο εἶναι ὅτι, καθόσον ἐνθυμοῦμαι, ἡ φρασεολογία πού χρησιμοποίησε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν περιλαμβάνει ρητή ἀναφορά στόν ἐμφύλιο ἤ κάτι τέτοιο. Καμμιά ἀπολύτως. Δεύτερο, δέν θεωρῶ ὅτι εἶναι συνταγματικά ὀρθό νά σχολιάζω λόγους τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἐπίσης, νομίζω ὅτι τό νά σχολιάζω τίς σχέσεις εἴτε τίς δικές μου εἴτε τῆς Κυβέρνησης, εἶναι κάτι ἀρνητικό, γιατί, ἤ θά πῶ ὅτι εἶναι πολύ καλές, καί ἀμέσως ἡ ἀντιπολίτευση θά θεωρήσει ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εὐνοεῖ τό ΠΑΣΟΚ ἤ θά πῶ ὅτι δέν εἶναι καλές καί θά δημιουργήσω ἔτσι προβλήματα πολιτειακῆς μορφῆς. Εἶναι φυσικό, λοιπόν, νά μή σχολιάζω — καί νομίζω αὐτό εἶναι σωστό γιά κάθε πρωθυπουργό — τά κείμενα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Δέν νομίζω ὅτι προωθεῖ κανένα συμφέρον τοῦ τόπου, τοῦ ἔθνους, τοῦ λαοῦ, μιά ὁποιαδήποτε προσπάθεια δημιουργίας κλίματος ἀντιπαράθεσης, μεταξύ Κυβέρνησης καί τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὡς ἐκεῖ τό σχόλιο».

3 ΜΑΪΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται καί ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, κύριο θέμα τῆς συναντήσεως ἦταν ἡ πορεία τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις, ἡ κατάληξη τῶν ὁποίων τοποθετεῖται ἐντός τοῦ Μαΐου, μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ Ρ. Μπαρτόλομιου ἀπό τήν Οὐάσιγκτων.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναχώρησε γιά τήν Κέρκυρα, ἀπ' ὅπου θά ἐπιστρέψει στίς 10 Μαΐου.

15 ΜΑΪΟΥ 1983

Μέ τήν εὐκαιρία συμπληρώσεως τριῶν χρόνων ἀπό τήν ἀνάδειξη τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό ὕπατο ἀξίωμα, ὁ τύπος δημοσιεύει ἐκτενεῖς ἀναλύσεις τῆς ὡς τώρα προεδρικῆς θητείας τοῦ Μακεδόνα πολιτικοῦ.

Εἰδικότερα, τό «Βῆμα» (15.5.83), σέ ἄρθρο του μέ τίτλο «Τά τρία χρόνια τῆς προεδρίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ», ἀναφέρει:

«Τό Σύνταγμα μοῦ ἀναθέτει πολλές ἁρμοδιότητες καί γνωρίζω νά τίς ἀσκῶ κατά τρόπο σώφρονα», ὑπογραμμίζει συχνά σέ συνομιλίες του μέ τούς πολιτικούς συντάκτες ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς.

«Ὁ πρόεδρος ἀσκεῖ τά καθήκοντά του ἄψογα καί μέ ὑπερκομματικά κριτήρια, συμβάλλοντας ἀποφασιστικά στήν ἐνίσχυση καί ἐδραίωση τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος», τόνιζε ὁ πρωθυπουργός κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου πρίν ἀπό λίγους μῆνες.

Ὅλα αὐτά ἀποκτοῦν μιά εἰδική ἐπικαιρότητα τίς μέρες αὐτές, καθώς συμπληρώθηκαν τρία χρόνια ἀπό τότε πού ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Στά τρία αὐτά χρόνια ἄσκησε τά καθήκοντά του ἀρχικά μέ πρωθυπουργό τόν κ. Γεώργιο Ράλλη καί μετά τίς ἐκλογές τῆς 18ης Ὀκτωβρίου 1981 μέ πρωθυπουργό τόν κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου. Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν περίοδο, πού ἄσκοῦσε τήν ἐξουσία ἡ Νέα Δημοκρατία, ἦταν φυσικό νά μήν ὑπάρξουν προβλήματα στίς σχέσεις προέδρου-πρωθυπουργοῦ. Αὐτό πού δέν ἦταν ἐκ προοιμίου βέβαιο, ἦταν ὅτι τό ἴδιο ὁμαλά θά ἐξελισσόταν ἡ κατάσταση καί μετά τήν κυβερνητική ἀλλαγή τοῦ Ὀκτωβρίου 1981.

Σήμερα, 19 μῆνες, ἀφ' ὅτου ἀνέλαβε τό ΠΑΣΟΚ τήν ἐξουσία, εἶναι πιά σαφές ὅτι ἔχουν ὁριστικοποιηθεῖ ὁρισμένες πολιτειακές ἰσορροπίες, πού καθιστοῦν ἀπόλυτα ἐφικτή ὄχι ἁπλῶς τήν συνύπαρξη ἀλλά καί τήν στενή συνεργασία ἑνός προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί ἑνός πρωθυπουργοῦ, πού προέρχονται ἀπό διαφορετικούς πολιτικούς χώρους.

Ἐγγράφεται ἀναμφίβολα στό ἐνεργητικό τόσο τοῦ κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ὅσο καί τοῦ κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου αὐτή ἡ ἰσορροπία, πού ἀποκαταστάθηκε στήν κορυφή τῆς πολιτείας. Μία ἰσορροπία ἡ ὁποία ἕως τή στιγμή αὐτή, ἔχει διαψεύσει ὅσους ἀπό τό 1975 προφήτευσαν συνταγματικά ἀδιέξοδα, ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν θά ἦταν ἐξ αἵματος συγγενής τῆς ἑκάστοτε κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας.

Έτσι, ή τρίτη έπέτειος τοῦ κ. Καραμανλῆ στήν Προεδρία συμπίπτει καί μέ ἕνα ἄλλο βαρυσήμαντο γεγονός:

Τήν πολιτική νομιμοποίηση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 καί κυρίως τῶν διατάξεών του, πού ἀφοροῦν τίς ἐξουσίες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὀκτώ ὁλόκληρα χρόνια μετά τή διαμάχη, πού εἶχαν αὐτές προκαλέσει στήν Ε' Ἀναθεωρητική Βουλή.

Σήμερα, πράγματι τό πολιτικό φάσμα πού ἀποδέχεται πλήρως τό συνταγματικό πλαίσιο, τό ὁποῖο δημιουργήθηκε τό 1975, εἶναι πολύ εὐρύτερο, ἀπ' ὅ,τι ἦταν τήν κρίσιμη ἐκείνη μεταδικτατορική ἐποχή. Καί κανένα κόμμα δέν θέτει πιά ζήτημα ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, ἀπό τή στιγμή πού ἀποδείχθηκε στήν πράξη ὅτι Συνέχεια καί Ἀλλαγές μποροῦν νά συνυπάρξουν, διατηρώντας μάλιστα τίς ἀπόψεις τους.

«Ἡ Κυβέρνηση θά ὑποστήριζε τήν ἐπανεκλογή τοῦ κ. Καραμανλῆ στό ἀξίωμα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, ὅταν λήξει ἡ θητεία του, ἀφοῦ θά ἦταν δύσκολο νά βρεθεῖ ἀντικαταστάτης του μέ ἀνάλογο κῦρος καί πολιτική σοφία», εἶχε δηλώσει τόν περασμένο Ὀκτώβριο ὁ πρωθυπουργός κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου, ἐπαινώντας ἅμεσα τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τά καθήκοντά του ἀλλά καί ἀποδεχόμενος ἔμμεσα τίς ἐξουσίες, πού τοῦ ἀναθέτει τό ἰσχύον Σύνταγμα.

Ἡ ἀποδοχή αὐτή ἔχει μία ἰδιαίτερη σημασία, γιατί ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει ἀσκήσει τά καθήκοντά του στά τρία αὐτά χρόνια κατά τρόπο αἰσθητά διάφορο ἀπό ἐκεῖνο τοῦ προκατόχου του κ. Κ. Τσάτσου. Γιατί εἶναι σαφές ὅτι στήν τριετία αὐτή ἡ ἰσορροπία ἀνάμεσα στούς δύο κύριους φορεῖς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας — τόν πρόεδρο καί τόν πρωθυπουργό — ἔχει γίνει «προεδρικότερη» ἀπό ὅ,τι ἦταν ἐπί Κ. Τσάτσου. Δέν ἔχει ἀσκήσει ἕως τώρα ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας τίς ἀποφασιστικές ἁρμοδιότητες, πού τοῦ ἀναθέτει τό Σύνταγμα. Ἀλλά ἡ παρουσία του στήν πολιτική ζωή εἶναι πολύ πιό ἐμφανής καί πολύ πιό οὐσιαστική ἀπό ἐκείνη τοῦ προκατόχου του.

Στίς συχνές συνεργασίες του μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ κ. Καραμανλῆς ἐκφράζει τήν γνώμη του γιά ὅλα τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά ζητήματα, ἀποφεύγοντας νά παρεμβαίνει ἅμεσα στό κυβερνητικό ἔργο. Ταυτόχρονα, στίς δημόσιες ὁμιλίες του καί στά μηνύματά του πρός τόν ἑλληνικό λαό, μέ ἕναν λόγο ὑπαινικτικό (ἀλλά σαφῆ γιά τούς γνωρίζοντες), διατυπώνει ἀπόψεις συχνά ἀντίθετες μέ ὁρισμένες τρέχουσες κυβερνητικές ἐπιλογές, ὅπως ἔγινε πρόσφατα στό Μεσολόγγι καί λίγους μῆνες πρίν, στό πρωτοχρονιάτικο μήνυμα. Ἄλλες φορές, καί κυρίως σέ περιόδους πολιτικῆς ὀξύτητας, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας παρεμβαίνει καί δημόσια, μέ τήν εὐκαιρία κάποιας ὁμιλίας του, ζητώντας ἀπό ὅλες τίς πλευρές νά ἀποφεύγουν τήν μισαλλοδοξία, τίς ἀκρότητες καί τίς ὑπερβολές ἀλλά καί «κατ' ἰδίαν», συνιστώντας νά γίνεται ἡ ἀντιπαράθεση σέ αἰσθητά χαμηλότερους τόνους. Τόσο ὁ κ. Α. Παπανδρέου ὅσο καί ὁ κ. Ε. Ἀβέρωφ ὑπῆρξαν συχνά ἀποδέκτες τῶν προεδρικῶν αὐτῶν συστάσεων.

Χωρίς νά χρησιμοποιήσει τίς ἐξουσίες πού τοῦ παρέχει τό Σύνταγμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς καθιέρωσε μέσα στά τρία αὐτά χρόνια ἕνα νέο ὕφος στήν ἄσκηση τῶν προεδρικῶν καθηκόντων, πού εἶναι πολιτικά ἀποδεκτό ἀπό ὅλες τίς πλευρές. Ἔτσι, καθώς δέν φαίνεται νά ὑπάρχει ἀμφισβήτηση γιά τή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος κάτω ἀπό τίς σημερινές ὁμαλές συνθῆκες, μοναδικό ἐρώτημα ἀπομένει τί θά γινόταν ἄν κάποτε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀποφάσιζε νά χρησιμοποιήσει τίς ἐξουσίες του, παρεμβαίνοντας ἀποφασιστικά στίς πολιτικές ἐξελίξεις.

Μέ βάση τίς ἐξουσίες αὐτές, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά μποροῦσε, μεταξύ ἄλλων, νά παύσει τήν Κυβέρνηση, νά διαλύσει τήν Βουλή ἤ νά προκηρύξει δημοψήφισμα γιά κρίσιμο ἐθνικό θέμα. Ἐάν τίς χρησιμοποιήσει, μοιραῖα ἡ χώρα θά ὁδηγηθεῖ σέ μιά ἐκλογική ἀναμέτρηση, πού θά ἔχει ἕναν νικητή καί ἕναν ἡττημένο. Ἄν εἶναι νικητής ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τότε ἡ ἐπέμβασή του θά ἔχει ἐπικυρωθεῖ καί δικαιωθεῖ ἀπό τό ἐκλογικό σῶμα. Ἄν ἡττηθεῖ, θά εἶναι ἀπό τά πράγματα ἀδύνατη ἡ παραμονή του στό ἀξίωμά του.

«Δέν εἶμαι ἐγώ ἐκεῖνος πού θά προκαλέσει μία ἐθνική κρίση», συνηθίζει νά λέγει ὁ Κ. Καραμανλῆς, γνωρίζοντας καλά πόσο ἐκτεταμένες εἶναι οἱ προεδρικές ἐξουσίες ἀλλά καί πόσο ἐπικίνδυνη ἡ χρησιμοποίησή τους, ἄν δέν συντρέχει πολύ σοβαρός λόγος καί ἄν δέν εἶναι βέβαιο ὅτι εἶναι ἐναρμονισμένες μέ τό λαϊκό αἴσθημα.

Περισσότερο ἀπό τόν καθένα ἴσως, ὁ σημερινός πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας γνωρίζει ὅτι τά πάντα στήν πολιτική εἶναι ζήτημα συσχετισμοῦ δυνάμεων καί ἰσορροπιῶν. Γι' αὐτό καί ἀρχίζει τίς μέρες αὐτές τόν τέταρτο χρόνο τῆς θητείας του, κάτω ἀπό συνθῆκες πού ἐξασφαλίζουν γιά τό ἄμεσο τουλάχιστον μέλλον πολιτική καί πολιτειακή σταθερότητα.

Ἡ «Μακεδονία» (24.5.83), σέ μιά γενική ἐπισκόπηση τῆς Προεδρίας Καραμανλῆ, θά ἐπισημάνει:

Συμπληρώθηκαν τρία χρόνια ἀπό τήν ἐκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Καί στά τρία αὐτά χρόνια τό πολίτευμα λειτούργησε ἄψογα, ἀλλά καί οὐσιατικά. Διεξήχθησαν δύο ἐκλογές (κοινοβουλευτικές καί δημοτικές).

Ἔγινε μιά ὑποδειγματική καί ἄγνωστη στά χρονικά μας μεταβίβαση τῆς ἐξουσίας ἀπό τό ἕνα κόμμα σέ ἄλλο. Ἐθνικά προβλήματα ἀντιμετωπίστηκαν μέ μιά ἄψογη ἐνημερωτική συνεργασία τοῦ προέδρου μέ τήν Κυβέρνηση. Τά κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐπικοινωνοῦν ἀκώλυτα μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Ὁ λαός αἰσθάνεται ὅτι μέ τήν παρουσία τοῦ κ. Καραμανλῆ στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, τό πολίτευμα πού καθιέρωσε μέ τήν ψῆφο του καί ἐπέβαλε μέ τήν κυρίαρχη θέλησή του ἰσχυροποιεῖται καί δέν κινδυνεύει. Καί ἡ ἐκπροσώπησή του μέ φορέα τόν κ. Καραμανλῆ εἶναι διεθνῶς σεβαστή καί ἀναγνωρισμένη.

Τό Σύνταγμα τοῦ 1975 ἔδωσε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἁρμοδιότητες καί δικαιώματα. Δέν τόν ἔκαμε ἁπλῶς τυπικό φορέα τοῦ πολιτεύματος. Στά τρία χρόνια, κατά τά ὁποῖα ἀσκεῖ τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ὁ κ. Καραμανλῆς, δέν ἔκαμε ποτέ χρήση τῶν διακριτικῶν ἁρμοδιοτήτων καί τῶν δικαιωμάτων του. Ὁ σημερινός πρωθυπουργός βεβαίωσε δημόσια πρίν μερικούς μῆνες ὅτι «ὁ πρόεδρος ἀσκεῖ τά καθήκοντά του ἄψογα καί μέ ὑπερκομματικά κριτήρια, συμβάλλοντας ἀποφασιστικά στήν ἐνίσχυση καί ἑδραίωση τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος». Θά προσθέταμε ὅτι ἡ Προεδρία Καραμανλῆ λειτούρ-

γησε ἄψογα καί μέ σωφροσύνη, μέ τήν ὁποία τόν ἐξόπλισε ἡ μακρά ἐπιτυχής καί ὑπεύθυνη θητεία του σέ καίριες κυβερνητικές θέσεις καί ἰδιαίτερα τοῦ πρωθυπουργοῦ.

Ὁ κ. Καραμανλῆς ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μέ τήν ψῆφο τῶν βουλευτῶν τοῦ κόμματός του καί μερικῶν ἀνεξάρτητων βουλευτῶν. Τό κόμμα τῆς σημερινῆς πλειοψηφίας καί τά ἄλλα τότε κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως τόν καταψήφισαν. Ὁρκιζόμενος ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, βεβαίωσε ὅτι θά εἶναι καί θά μείνει πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Τηρεῖ μέ θρησκευτική εὐλάβεια τήν ὑπόσχεσή του. Καί θά πρέπει νά εἶναι εὐτυχής γιατί ὁλόκληρο τό φάσμα τῶν πολιτικῶν δυνάμεων καί κυρίως ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικός λαός, βεβαιωμένοι σήμερα ὅτι ἀσκεῖ τά προεδρικά του καθήκοντα ἄψογα καί ἀποτελεῖ ἐγγύηση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, τοῦ ἀναγνωρίζουν τώρα ὅ,τι πρός στιγμή μέ τήν ψῆφο τους θέλησαν, ἔστω τυπικά καί δημόσια καί γιά λόγους βασικά πολιτικῶν σκοπιμοτήτων, νά ἀμφισβητήσουν κατά τήν ἐκλογή του.

Κατά τά τρία χρόνια πού ἀσκεῖ τά καθήκοντά του ὁ κ. Καραμανλῆς δέν ἀφήνει ἀπληροφόρητο τόν ἑλληνικό λαό ἐπί τῶν γενικῶν ἀπόψεων γιά τήν πορεία τῶν μεγάλων ἐθνικῶν μας θεμάτων καί γιά γενικά θέματα καί προβλήματα πού σχετίζονται μέ τήν ὕπαρξη καί τή λειτουργία τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος. Τίς γενικές αὐτές ἀπόψεις καί θεωρίες του, τίς καθιστᾶ δημόσια γνωστές, ἔγκαιρα καί πρός ὅλους, καί κατά τρόπο ὑπεύθυνο καί συγκεκριμένο, ὥστε νά μή χωροῦν παρερμηνεῖες καί νά μήν μποροῦν νά διατυπωθοῦν αμφισβητήσεις.

Τό σημεῖο αὐτό ἀκριβῶς ἔχει καταστήσει τήν Προεδρία του αἰσθητή καί στόν ἑλληνικό λαό καί στή διεθνῆ ζωή, ἡ ὁποία τόν περιβάλλει μέ γενική ἀναγνώριση τοῦ κύρους καί τῶν ὑπηρεσιῶν. Συμβαίνει ὁ κ. Καραμανλῆς νά ἔχει προϋπάρξει πρωθυπουργός τῆς χώρας καί νά ἔχει ἀσκήσει μιά συγκεκριμένη πολιτική, ἡ ὁποία τοῦ ἀναγνωρίζεται καί στή χώρα μας καί διεθνῶς ὡς ἐπιτυχής. Αὐτή ἀσφαλῶς προσδιορίζει γενικά τό πολιτικό του στίγμα, ἀλλά καί τροφοδοτεῖ καί σήμερα τό διεθνές του κῦρος, ὅταν ἔχει τή δυνατότητα καί τό δικαίωμα νά τήν προβάλει, ὅπου ἀπαιτεῖται, περισσότερο καί γιατί στά κύρια σημεῖα της ἡ ἐξωτερική πολιτική καί τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἀποδεικνύεται καθημερινά καί περισσότερο, παραμένει ἡ ἴδια.

Ὑπῆρξαν ἀρκετοί «πού πρόβλεψαν» ἀπό τήν ψήφιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ὅτι θά ὑπῆρχαν στό μέλλον συνταγματικά ἀδιέξοδα με τίς «ὑπερεξουσίες» τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Καί ἐπί τῶν ἡμερῶν τῆς Προεδρίας του δέν ἔλειψαν ὅσοι ἀκτινοσκοποῦν τά μηνύματά του γιά νά καλύψουν τίς «διαφωνίες του». Εἶναι ἀρκετά τά τρία χρόνια τῆς Προεδρίας Καραμανλῆ γιά νά ἔχουν πεισθεῖ ὅτι τό Σύνταγμα τηρεῖται ἄψογα, οἱ «ὑπερεξουσίες» δέν ἔχουν ἀσκηθεῖ, γιατί προηγεῖται καί προπορεύεται τῆς ἀσκήσεώς τους ἡ «σωφροσύνη καί ἡ πεῖρα». Καί κυρίως προηγεῖται ἡ θέληση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας νά ἐδραιωθεῖ τό πολίτευμα πού ὁ Ἑλληνικός λαός ἐπέλεξε ἀβίαστα ἐπί τῆς δικῆς του πρωθυπουργίας. Αὐτός εἶναι καί ὁ βασικός κανών πού κατευθύνει τίς προεδρικές δραστηριότητες, ἀλλά καί τήν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων του.

Τά «Πολιτικά Θέματα» (20.5.83) σημειώνουν:

"Ἐκλεισαν τρία χρόνια, ἀφ' ὅτου ἀνέλαβε ὡς πρόεδρος Δημοκρατίας ὁ Κ. Καραμανλῆς. Τρία χρόνια τώρα διαμορφώνει καί συγχρονίζει ἕναν ἄγνωστο στήν Ἑλλάδα θεσμό, ἀφοῦ ποτέ ἄλλοτε ἡ Ἑλλάς δέν ἀπολάμβανε τόσης καί τέτοιας Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Πρέπει νά ποῦμε, ὅτι καί στό πρῶτο διάστημα πού ὑπῆρχε μιά φιλική Κυβέρνηση στήν ἐξουσία, ἀλλά καί στό δεύτερο, κυρίως, πού ὑπάρχει μιά ἀντίθετη πρός τίς πολιτικές ἀρχές τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ σοσιαλιστική Κυβέρνηση, ὁ τρόπος ἀσκήσεως τῶν προεδρικῶν καθηκόντων εἶναι πραγματικά ἄψογος. Ὁ Κων. Καραμανλῆς δίνει μιά ἐντελῶς νέα διάσταση στά προεδρικά καθήκοντα...

..."Ἐχει ἄραγε συνειδητοποιήσει ὁ τόπος τήν οὐσία τῆς νέας αὐτῆς προσφορᾶς τοῦ Καραμανλῆ;

Εἶναι ἀμφίβολο. Ἂν ὄχι γιά ἄλλο λόγο, γιά τόν πολύ ἁπλό, ὅτι ὁ Καραμανλῆς ταυτίστηκε ἀναπόσπαστα μέ αὐτή τήν ἴδια τή Δημοκρατία, ἔτσι πού νά μήν νοεῖται ἡ μία χωρίς τόν ἄλλον. Ὁ λαός λέει: Ὑπάρχοντος Καραμανλῆ, δέν ὑπάρχει φόβος γιά τίποτε. Εἶναι ἡ ἁπλή λαϊκή παραδοχή, πού ἀποθέτει στόν ρυθμιστή τοῦ πολιτεύματος τήν εὐθύνη τῆς τηρήσεώς του κι ἄς παραβιάζει ἤ τό δυναμιτίζει καθημερινά μιά μερίδα του.

Ἀληθινά, γιά σπάνια φορά στήν Ἑλλάδα, ὅπου τά πρόσωπα ξεθωριάζουν τόσο εὔκολα καί χάνουν γρήγορα τήν αἴγλη τους γιά νά λατρευτοῦν ἄλλοι ἐκλεκτοί, ἕνας ἄνθρωπος δέν ἔμεινε τόσο πολύ στό προσκήνιο ἀναλλοίωτος, λατρευτός τοῦ μεγάλου τμήματος καί ἀποδεκτός τοῦ ὑπολοίπου.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, τώρα καί τρία χρόνια, ἐπέτυχε πράγματι ἀπό ἡγέτης τῆς μεγάλης πλειοψηφίας νά γίνει ὁ πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Πρόκειται γιά μιά σπάνια, ἄν μή μοναδική, περίπτωση στήν ἑλληνική πολιτική πορεία...

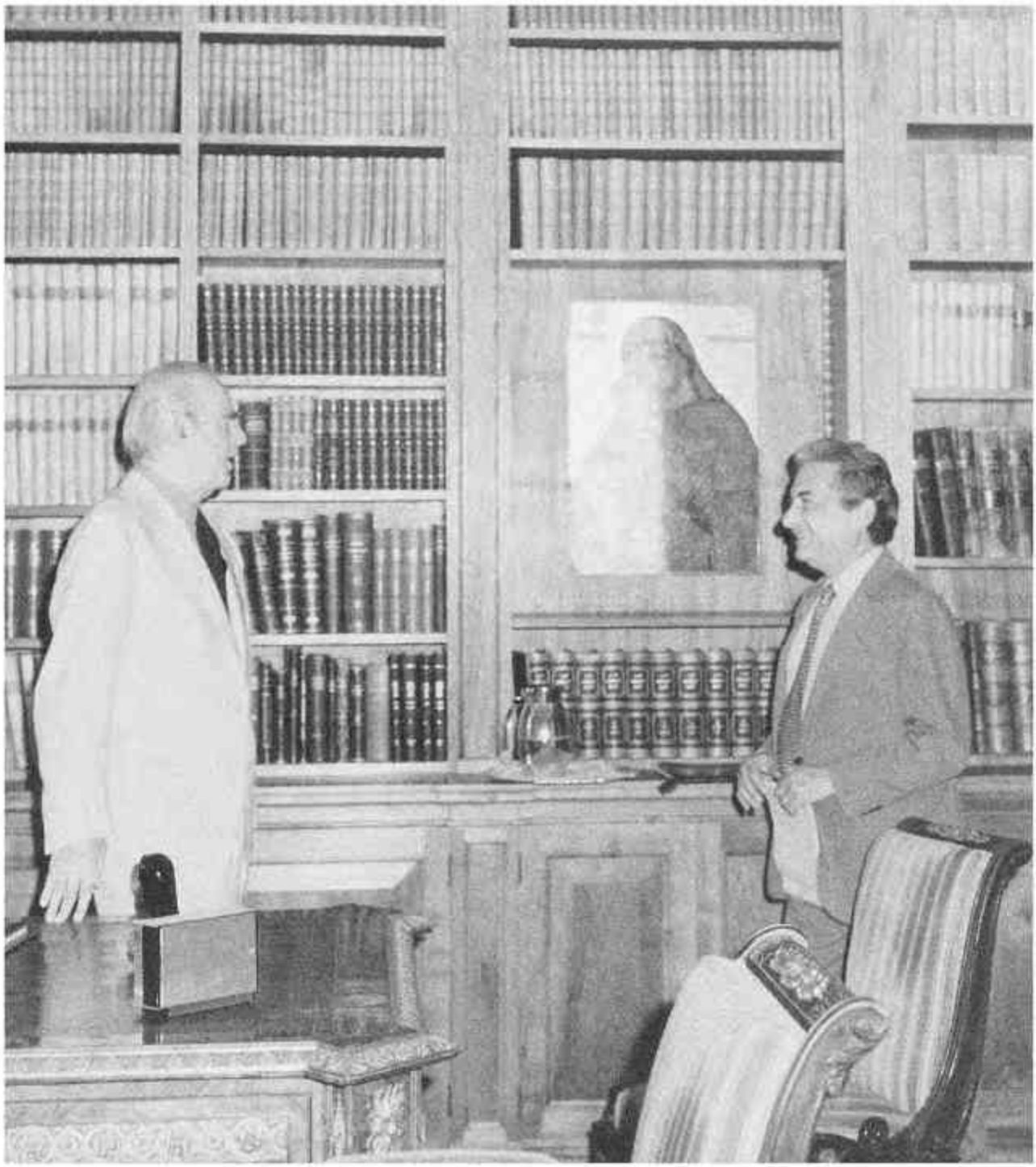
...Ξαναθυμόμαστε μιά φράση τοῦ Τσώρτσιλ: «Σέ καιρούς κρίσεως εἶναι θεῖο δῶρο νά ἐμφανίζεται ἕνας ἄνδρας πού νά ξέρει νά δίνει τίς σωστές ἐντολές».

Αὐτό τό θεῖο δῶρο τό ἔχει τώρα καί ὀκτώ χρόνια ἡ Ἑλλάς. Ἂς ἀναγνωρίσουμε κάποτε ἐν ζωῇ, ὅσα ἡ Ἱστορία θά καταχωρήσει μέ κεφαλαῖα γράμματα: Ἡ ἐποχή τοῦ Καραμανλῆ, ἡ ἐποχή μας, ἦταν ἀληθινά μιά ἐποχή θριάμβου τῆς δημοκρατίας.

16 ΜΑΪΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, μέ τόν ὁποῖο καί ἀντάλλαξε ἀπόψεις γιά τήν πορεία τοῦ Κυπριακοῦ.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε λίγες ἡμέρες μετά τήν ἔγκριση, ἀπό τή Γενική Συνέλευση τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, τοῦ Σχεδίου τῶν Ἀδεσμεύτων, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο ἡ ἀποχώρηση ἀπό τήν Κύπρο τῶν στρατευμάτων κατοχῆς ἀποτελοῦσε τή βάση γιά τή λύση τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος. Στό ψήφισμα τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως προβλεπόταν ἐπίσης ἡ δραστηριοποίηση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας γιά τήν ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν σχετικά μέ τό Κυπριακό. Ὁ πρωθυπουργός καί ὁ πρόεδρος Κυπριανοῦ ἐξέφρασαν βαθειά ἱκανο-

Μέ τό στενό συνεργάτη του, πρέσβη Π. Μολυβιάτη, γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

ποίηση γιά τά πολύτιμα στοιχεῖα τοῦ ψηφίσματος.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ. Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε μετά τή δημιουργία ἐντάσεως μεταξύ Κυβερνήσεως καί ἀντιπολιτεύσεως, μέ ἀφορμή τήν ἄρνηση νά παραχωρηθοῦν στόν Ε. Ἀβέρωφ 15' στήν τηλεόραση γιά νά ἐκθέσει τίς ἀπόψεις του.

24 ΜΑΪΟΥ 1983

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης, συναντᾶται μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη, Μ. Στέρνς.

Εἶχαν προηγηθεῖ παραβιάσεις τοῦ FIR Ἀθηνῶν ἀπό ἀμερικανικά καί τουρκικά ἀεροσκάφη κατά τή διάρκεια νατοϊκῆς ἀσκήσεως, ἀλλά καί ἡ ἐπανάληψη τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις, σέ τεταμένη ἀτμόσφαιρα, λόγω τῶν παραβιάσεων. Στό σημείωμα τοῦ Π. Μολυβιάτη ἀναφέρεται:

«Πρό τῆς συναντήσεως αὐτῆς, ἐρώτησα τόν κύριο Καψῆ ἐάν ὑπάρχει κάτι τό ὁποῖο θά ἤθελε νά διερευνήσω ἤ νά συζητήσω μέ τόν κύριο Στέρνς. Ὁ κύριος Καψῆς μέ παρεκάλεσε νά μεταφέρω στόν κύριο Στέρνς τό πνεῦμα τῆς ἀποφασιστικότητος, μέ τό ὁποῖο ἡ Κυβέρνηση εἶναι ἀποφασισμένη νά ἀντιμετωπίσει τό θέμα τῶν βάσεων. Ἐπίσης, μοῦ ζήτησε νά ἀφήσω τόν κύριο Στέρνς νά ἐννοήσει ὅτι ὁ κύριος Καψῆς ἔχει πάρει ἀπό τήν Κυβέρνηση ὁριστικές καί ἀμετάκλητες ὁδηγίες γιά τό θέμα τῆς ἀναλογίας τῆς βοηθείας καί τῆς διαρκείας τῆς συμφωνίας καί ὅτι οἱ ὁδηγίες αὐτές δέν τοῦ ἀφήνουν κανένα περιθώριο ὑποχωρήσεως.

»Πράγματι, μίλησα μέ αὐτό τό πνεῦμα στόν κύριο Στέρνς καί τοῦ εἶπα ὅτι, κατά τήν ἄποψή μου, οἱ διαπραγματεύσεις γιά τίς βάσεις εἶναι θέμα ὀλίγων ἀκόμη συνεδριάσεων καί ἐάν μέσα στόν λίγο χρόνο πού ἀπομένει δέν βρεθεῖ λύση, θεωρῶ βέβαιη τήν ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύσεων. Προσωπικά, δέν ἤξερα τί θά συμβεῖ μετά, ἐάν δηλαδή θά ἀνεστέλλετο ἡ λειτουργία τῶν βάσεων, ἤ θά ἐδίδετο προθεσμία ἀπομακρύνσεώς τους, ἤ ὁτιδήποτε ἄλλο. Ὁ κύριος Στέρνς φάνηκε νά ἐντυπωσιάζεται ἀπό αὐτά πού τοῦ εἶπα καί μοῦ παρετήρησε ὅτι τότε οἱ πιθανότητες ἀποτυχίας εἶναι ἴσες μέ τίς πιθανότητες ἐπιτυχίας. Πάντως, μοῦ εἶπε, ὁ κύριος Μπαρτόλομιου ἔχει φέρει μαζί του μιά ποικιλία ἐναλλακτικῶν διατυπώσεων γιά τά δύο αὐτά θέματα πού τοῦ ἀφήνουν κάποιο περιθώριο εὐελιξίας.

»Γιά τήν συζήτηση αὐτή ἐνημέρωσα τήν ἐπομένη τόν κ. Καψῆ»[88].

25 ΜΑΪΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό γενικό γραμματέα τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) Ι. Μπανιά.

26 ΜΑΪΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται μέ τόν πρόεδρο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Πῆτερ Ντάνκερτ, ὁ ὁποῖος ἔφτασε στήν Ἀθήνα γιά διήμερη ἐπίσκεψη, ἐνόψει τῆς ἀναλήψεως ἀπό τήν Ἑλλάδα τῆς Προεδρίας τῆς Κοινότητας. Τό σχετικό σημείωμα ἀναφέρει:

«Στήν ἀρχή, ἡ συζήτηση περιεστράφη γύρω ἀπό τά τρέχοντα προβλήματα τῆς Κοινότητος καί τό μέλλον της. Ὁ κύριος Ντάνκερτ ἐξέφρασε βαθύτατη ἀπαισιοδοξία γιά τό μέλλον τῆς Κοινότητος πού ὑπονομεύεται τόσο ἀπό τήν ἔλλειψη ἀποτελεσματικῶν θεσμῶν πού θά διευκόλυναν τήν ὁμαλή λειτουργία της, ὅσο καί ἀπό τήν τάση τῶν μελῶν νά προσπαθοῦν νά λύνουν τά προβλήματά τους, εἴτε σέ στενά ἐθνικά πλαίσια, εἴτε ἐπί διμεροῦς βάσεως, ἀλλά πάντως ἔξω ἀπό τά κοινοτικά πλαίσια.

»Εἰδικότερα ἀναφέρθηκε ὁ κύριος Ντάνκερτ στήν χθεσινή δήλωση τοῦ κυρίου Κόλ ὅτι ἀντιτάσσεται στήν αὔξηση τῶν "ἰδίων" πόρων τῆς Κοινότητος. Ἡ γερμανική αὐτή ἀπόφαση, εἶπε ὁ κύριος Ντάνκερτ, δημιουργεῖ σοβαρότατα προβλήματα γιά τήν λειτουργία τῆς Κοινότητος, γιά τήν ἀποδοχή τῶν προτάσεων τῆς Commission ἐπί τοῦ ἑλληνικοῦ μνημονίου καί γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἱσπανίας στήν ΕΟΚ.

»Ὁ κύριος πρόεδρος συμμερίσθηκε τήν ἀπαισιοδοξία τοῦ κυρίου Ντάνκερτ καί ἐξέφρασε τήν ἀπορία του, πῶς οἱ Δέκα δέν ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ μόνη λύση πού μπορεῖ νά σώσει τήν Εὐρώπη εἶναι ἡ ἑνοποίησή της. Σήμερα, εἶπε ὁ κύριος πρόεδρος, ἡ Εὐρώπη, πού ἄλλοτε κυριαρχοῦσε στόν κόσμο, δέν εἶναι κἄν ἀνεξάρτητη, ἀφοῦ ἡ ἀσφάλειά της ἐξαρτᾶται ἀπό τήν Ἀμερική. Ζοῦμε στήν ἐποχή τῶν μεγάλων σχηματισμῶν, ὅπως εἶναι ἡ Ἀμερική, ἡ Σοβιετική Ἕνωση καί ἡ Κίνα. Ἡ Εὐρώπη, ἐάν ἑνωθεῖ, μπορεῖ νά ἀντιμετωπίσει ἰσότιμα αὐτές τίς δυνάμεις, νά σώσει τόν ἑαυτό της καί νά ἀσκήσει εὐεργετική ἐπίδραση στήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Τά σημερινά προβλήματά της, τά ὁποῖα θεωροῦνται ὡς ἐμπόδιο γιά τήν ἕνωσή της, εἶναι ἀντιθέτως στήν πραγματικότητα κίνητρα γιά τήν ἕνωση. Γιατί εἶναι προφανές ὅτι τά προβλήματα αὐτά εἶναι ἀδύνατο νά λυθοῦν πλέον σέ στενά ἐθνικά πλαίσια. Οἱ Εὐρωπαῖοι ὅμως φαίνεται νά φοβοῦνται αὐτό ἀκριβῶς πού θά τούς σώσει. Ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι πολιτικό θάρρος γιά νά διακηρυχθοῦν οἱ ἁπλές αὐτές ἀλήθειες.

»Ὁ κύριος Ντάνκερτ εἶπε στόν κύριο πρόεδρο ὅτι, ἐάν μιλήσει ἔτσι τό Εὐρωκοινοβούλιο, θά ἔχει ἐκφωνήσει ἕνα λαμπρό λόγο καί θά ἔχει προσφέρει μιά μεγάλη ὑπηρεσία πρός τήν Εὐρώπη.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐπωφελήθηκε τῆς εὐκαιρίας γιά νά πεῖ στόν κύριο Ντάνκερτ ὅτι, κατά τή γνώμη του, ἡ ἐπίσκεψή του αὐτή θά ἔπρεπε νά ἀναβληθεῖ γιά εὐθετότερο χρόνο. Τοῦτο διότι: Πρῶτον, ἡ 9 Ἰουνίου συμπίπτει μέ τίς ἀγγλικές ἐκλογές, καθώς καί μέ τίς ἰταλικές, πού γίνονται λίγο ἀργότερα καί ἔτσι εἶναι βέβαιο ὅτι θά ἀπουσιάζει ἕνα μεγάλο μέρος τῶν εὐρωβουλευτῶν, ἀφοῦ θά λείπουν οἱ Ἄγγλοι καί οἱ Ἰταλοί. Ἐπί πλέον, ἡ ὁμιλία του θά ἐκινδύνευε νά ἐπισκιασθεῖ στά μέσα τῆς δημοσιότητος ἀπό τίς ἀγγλικές ἐκλογές. Δεύτερον, τό πρόγραμμα τοῦ κυρίου προέδρου τίς ἡμέρες ἐκεῖνες εἶναι πολύ βεβαρυμένο καί ἀπό ὑποχρεώσεις πού ἀνεφύησαν πρόσφατα. Τρίτον, εἶναι γνωστό ὅτι αὐτή τήν ἐποχή οἱ σχέσεις Ἑλλάδος - ΕΟΚ,

λόγω τῶν γνωστῶν προβλημάτων, βρίσκονται σέ κάποια ἔνταση καί ἐπομένως τό κλίμα δέν εἶναι τόσο κατάλληλο.

»Ὁ κύριος Ντάνκερτ ἐξέφρασε τήν λύπη του γιά τήν ἀπόφαση τοῦ κυρίου προέδρου, εἶπε ὅμως ὅτι ἀντιλαμβάνεται καί ἐκτιμᾶ τούς λόγους γιά τούς ὁποίους ζητεῖται ἡ ἀναβολή. Καί ἐξέφρασε τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἐπίσκεψη αὐτή τοῦ κυρίου προέδρου, στήν ὁποία ἀποδίδει μεγάλη σημασία, θά μπορέσει νά πραγματοποιηθεῖ τό φθινόπωρο»[89].

Τήν ἐπομένη τῆς συναντήσεώς του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ Π. Ντάνκερτ θά δηλώσει στούς ἐκπροσώπους τοῦ τύπου:

«Πιστεύω ὅτι ἕνα ἀπό τά βασικά στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως πού ἀντιμετωπίζουμε σέ εὐρωπαϊκό ἐπίπεδο, εἶναι ἡ ἀποτυχία τῶν πολιτικῶν συστημάτων. Πιστεύω καί ἐλπίζω ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς, μέ τήν ἐπίσκεψή του στό Στρασβοῦργο, θά βοηθήσει νά γίνει κοινή συνείδηση στίς εὐρωπαϊκές Κυβερνήσεις ὅτι θά πρέπει νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τίς στενές ἐθνικιστικές σκέψεις καί νά προσπαθήσουν νά βροῦν κοινές λύσεις σέ εὐρωπαϊκό ἐπίπεδο».

Καί σημειώνοντας ὅτι τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο στηρίζει σημαντικές ἐλπίδες στό πρόσωπο τοῦ Ἕλληνα προέδρου γιά τή βελτίωση τοῦ πνεύματος συνεργασίας μεταξύ τῶν Κυβερνήσεων τῶν «10» τόνισε:

«Καί τοῦτο ὄχι μόνον γιατί ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι ἕνας πολύ σημαντικός Εὐρωπαῖος, ἀλλά καί γιά τόν λόγο ἐπίσης ὅτι τόν ἀπασχολεῖ ἡ Εὐρώπη καί ἡ ἐξέλιξή της καί θά ἤθελα νά ἐπιστήσει τήν προσοχή τῶν Εὐρωπαίων στίς εὐθύνες πού ἔχουν γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς Κοινότητος».

28 ΜΑΪΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τά ἀποτελέσματα πρόσφατου ταξιδιοῦ του στήν Εὐρώπη.

30 ΜΑΪΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τήν ἡγεσία τῆς Χωροφυλακῆς πού τοῦ ἐπέδωσε εἰδικό χρυσό μετάλλιο, γιά τή συμπλήρωση 150 χρόνων ἀπό τή σύσταση τοῦ σώματος.

Τήν ἐπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν ἐπίσημη δοξολογία, στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἐπίσημου ἑορτασμοῦ γιά τά 150 χρόνια τῆς Χωροφυλακῆς.

Παράλληλα, ἀπηύθυνε τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Συμπληρώνονται φέτος 150 χρόνια ἀπό τή σύσταση τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακῆς.

»Στή μακρά αὐτή ἱστορία της ἡ Χωροφυλακή ἔχει προσφέρει πολύτιμες ὑπηρεσίες στό ἔθνος ἐκτελῶντας κατά τρόπο ὑποδειγματικό τά καθήκοντά της.

»Εἴτε σάν ἔνοπλο τμῆμα τοῦ ἔθνους στούς ἀγῶνες μας γιά τήν ἐλευθερία, εἴτε σάν σῶμα ἀστυνομικό στόν καθημερινό ἀγῶνα της γιά τήν περιφρούρηση τῆς τάξεως καί τῆς κοινωνικῆς γαλήνης, ἡ Χωροφυλακή στάθηκε πράγματι στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς της. Καί ἐξεπλήρωσε, σέ κρίσιμες ἰδίως στιγμές, μέ βαρειές θυσίες τόν ἀγῶνα της αὐτόν.

»Γνωρίζω προσωπικά — ἀφοῦ εἶχα τήν τύχη νά κυβερνήσω τόν τόπο αὐτόν ἐπί πολλά χρόνια — τήν σπουδαιότητα τῆς ἀποστολῆς τῆς Χωροφυλακῆς καί ἐκτιμῶ βαθύτατα τίς ὑπηρεσίες πού προσέφερε καί προσφέρει στήν χώρα μας.

»Γι' αὐτό καί ἐκφράζω σήμερα, μέ ἰδιαίτερη χαρά, τήν ἐκτίμηση καί τήν στοργή τῆς Πολιτείας πρός τό Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς καί τό καλῶ νά συνεχίσει νά ἐκτελεῖ τά καθήκοντά του μέ ὑπευθυνότητα καί δικαιοσύνη, ἔχοντας πάντα σάν γνώμονα τῶν ἐνεργειῶν του τό συμφέρον τοῦ λαοῦ».

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε ἐνῶ συνεχίζονταν — μέ πολύωρες συναντήσεις Καψῆ-Μπαρτόλομιου — οἱ διαπραγματεύσεις γιά τίς βάσεις, γιά τίς ὁποῖες ὁ πρωθυπουργός δήλωσε στό Ὑπουργικό Συμβούλιο ὅτι βρίσκονται στήν τελική εὐθεία, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά γίνει πρόβλεψη γιά τήν ἔκβασή τους· εἶχε, ἐπίσης, προηγηθεῖ ἔντονο διάβημα τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Κύπρου στίς χῶρες τοῦ ΝΑΤΟ, τῆς ΕΟΚ, καί στά μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ, μέ τό ὁποῖο καταγγελλόταν δήλωση τοῦ Ρ. Ντενκτάς πού ἀνήγγελλε τή μετονομασία τοῦ «Ὁμόσπονδου Κράτους» του σέ «Βόρεια Δημοκρατία τῆς Κύπρου». Τέλος, ἡ συνάντηση τῶν δύο ἀνώτατων πολιτειακῶν παραγόντων πραγματοποιήθηκε ἐνῶ συνεχιζόταν ἡ συζήτηση στή Βουλή τοῦ νομοσχεδίου γιά τίς κοινωνικοποιήσεις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ δημόσιου τομέα, τό τέταρτο ἄρθρο τοῦ ὁποίου καταγγέλθηκε ὡς περιοριστικό μέχρι παρακωλύσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας καί προκάλεσε ἀντιδράσεις τοῦ πολιτικοῦ κόσμου — ἰδιαίτερα τοῦ ΚΚΕ — καί τῶν ἐργαζομένων.

9 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό τῆς Νέας Ζηλανδίας, Ρ.-Ντ. Μαλντούν, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα. Οἱ δύο ἄνδρες ἐξέτασαν διεθνῆ θέματα, καθώς καί τίς δυνατότητες βελτιώσεως τῶν διμερῶν σχέσεων, μέ δεδομένη τήν ὕπαρξη τῆς ἀκμάζουσας ἑλληνικῆς κοινότητας στή Νέα Ζηλανδία.

10 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Δημοσιεύεται στήν ἐφημερίδα Κυβερνήσεως διά-

ταγμα γιά τή σύσταση Ἱδρύματος μέ τήν ἐπωνυμία «Ἵδρυμα Ἀρχείων Κωνσταντίνου Γεωργίου Καραμανλῆ».

«Σκοπός τοῦ ἐν λόγω Ἱδρύματος εἶναι ἡ πληρέστερη διαφώτιση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας, σέ συνδυασμό μέ τή συστηματική μελέτη καί ἔρευνα τοῦ ἔργου τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ.

»Γιά τήν ἐπιτέλεση τοῦ σκοποῦ του τό Ἵδρυμα θά προβεῖ στήν ταξινόμηση κάθε ἔντυπου ὑλικοῦ, πού ἀπό διάφορες πηγές θά φροντίσει νά συγκεντρωθεῖ, καί πού θά ἐμπλουτίζεται συνεχῶς. Παράλληλα, θά ὀργανώσει ἀντίστοιχη Βιβλιοθήκη, φωτογραφιοθήκη καί ταινιοθήκη. Πέραν τούτων, τό Ἵδρυμα θά προκηρύσσει τήν ἀπονομή βραβείων γιά συγγραφικά ἔργα σχετιζόμενα μέ τούς σκοπούς του καί μέ τήν ἰδέα τῆς Ἡνωμένης Εὐρώπης καί θά χορηγεῖ ἀντίστοιχες ὑποτροφίες.

»Γιά τήν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν αὐτῶν, σέ πρώτη φάση, οἱ ἱδρυτές ἀπετάνθηκαν στόν κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ καί τόν παρεκάλεσαν νά θέσει στήν διάθεση τοῦ Ἱδρύματος κάθε ἐνδιαφέρον γιά τήν δραστηριότητα τοῦ Ἱδρύματος στοιχεῖο, πού ἔχει στήν κατοχή του. Τήν παράκληση αὐτή ἀπεδέχθη ὁ κ. Καραμανλῆς καί προσεφέρθη νά παραχωρήσει στό Ἵδρυμα ὁλόκληρη τήν σειρά τῶν ἀρχείων του. Ἐπί πλέον, ἀπό τόν κ. Καραμανλῆ ἐδωρήθη εἰς τό Ἵδρυμα ἕνα οἰκόπεδο 4 στρεμμάτων, πού βρίσκεται στήν κοινότητα Φιλοθέης.

Πόροι τοῦ Ἱδρύματος θά εἶναι εἰσπράξεις ἀπό δημοσιεύματά του κάθε μορφῆς, ἔσοδα ἀπό τήν περιουσία του, εἰσφορές, συνδρομές, δωρεές κ.λ.π.».

Ἱδρυτές τοῦ Ἱδρύματος ἦταν οἱ Κ. Τσάτσος, Κ. Τρυπάνης καί Κ. Σβολόπουλος· τό πρῶτο Διοικητικό Συμβούλιο ἀπαρτιζόταν ἀπό τούς Κ. Τσάτσο (πρόεδρο), Κ. Τρυπάνη (ἀντιπροέδρο), Κ. Σβολόπουλο, Γρ. Καραμανλῆ, Π. Μολυβιάτη, Ε. Χριστοδούλου (ταμία), καί Τρ. Κουταλίδη.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν πρωθυπουργό, μέ τόν ὁποῖο συνεξετάζει τήν πορεία τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς ἀμερικανικές βάσεις:

«Δέχθηκα σήμερα τόν πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως, κ. Παπανδρέου. Ἡ συνάντηση ἔγινε μέ πρωτοβουλία δική μου.

»Ἀνησυχῶν γιά τήν ἐπικίνδυνη σύγχυση πού δημιουργήθηκε τελευταῖα γύρω ἀπό τό θέμα τῶν βάσεων ἐκάλεσα τόν κ. πρωθυπουργό γιά νά μέ ἐνημρώσει σχετικῶς.

»Ὁ κ. Παπανδρέου, καταφανῶς στεναχωρημένος, μοῦ εἶπε ὅτι δυστυχῶς οἱ διαπραγματεύσεις ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς διεξήγθησαν κατά τρόπον ἐπιπόλαιον. Γιατί οἱ συνομιλητές συζητοῦσαν καί συμφωνοῦσαν στά δευτερεύοντα χωρίς νά ἔχουν λύσει τά πρωτεύοντα, ὅπως εἶναι ὁ χρόνος παραμονῆς τῶν βάσεων καί τά οἰκονομικά ἀνταλλάγματα, μέ ἀποτέλεσμα νά γελοιοποιηθεῖ ἡ Κυβέρνηση.

»Ὅταν ρώτησα τόν κ. πρωθυπουργό, γιατί μέχρι χθές τό βράδυ μέ διεβεβαίωνε ὅτι οἱ διαπραγματεύσεις ἐξελίσσονται ὁμαλά, πῶς στά βασικά σημεῖα ἐπῆλθε συμφωνία καί ὅτι σήμερα ἤ αὔριο θά προχωροῦσαν στήν ὑπογραφή, μοῦ ἔδωσε τήν ἀπροσδόκητη ἀπάντηση ὅτι δέν ἦταν ἐπαρκῶς ἐνημερωμένος.

»Ἐρώτησα ἐν συνεχεία τόν κ. Παπανδρέου σέ ποιά σημεῖα ἐντοπίζονται οἱ διαφωνίες. Μοῦ εἶπε ὅτι, εἰς μέν τό θέμα τοῦ χρόνου, οἱ Ἀμερικανοί θέλουν νά παρατείνεται σιωπηρά ἡ συμφωνία ἄν ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση δέν δηλώνει, τρεῖς μῆνες πρό τῆς λήξεως τῆς συμφωνίας, ὅτι αὐτή τερματίζεται. Τοῦ εἶπα ὅτι δέν νομίζω ὅτι ὑπάρχει πρόβλημα, ἐφ' ὅσον ὁ τερματισμός της οὕτως ἤ ἄλλως ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἑλληνική πλευρά. Μοῦ εἶπε ὅτι ἔχω δίκιο, ἀλλ' ὅτι εἶναι θέμα ἐμφανίσεως τῆς συμφωνίας στήν κοινή γνώμη. Εἰς δέ τό θέμα τῶν ἀνταλλαγμάτων οἱ Ἀμερικανοί δέν δέχονται νά προστεθεῖ, παράλληλα μέ τήν μνεία τῆς τροπολογίας Μάκ Γκόβερν γιά τήν ἰσορροπία δυνάμεων, καί ἡ φράση "καί σύμφωνα μέ τήν ἐφαρμοσθεῖσα κατά τά τελευταῖα χρόνια πρακτική".

»Ἀπό τίς ἀπαντήσεις τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, διεπίστωσα ὅτι δέν ἐγνώριζε ἀκόμη σαφῶς τά σημεῖα τῆς διαφωνίας. Τοῦ εἶπα πάντως ὅτι, κατά τήν γνώμη μου, οἱ διαφωνίες δέν εἶναι τόσο σημαντικές ὥστε νά μή μποροῦν νά γεφυρωθοῦν.

»Ὅταν τόν ἐρώτησα καί πάλι τί πρόκειται νά κάνει, μοῦ εἶπε ὅτι εὑρίσκεται σέ δύσκολη θέση, γιατί ἄν δέν βελτιώσει τήν συμφωνία στά σημεῖα αὐτά θά γελοιοποιηθεῖ καί στήν Ἑλλάδα ἀλλά καί διεθνῶς. Γιατί ὄχι μόνο ἡ συμφωνία θά εἶναι ἀντίθετη μέ τίς προεκλογικές του θέσεις ἀλλά θά εἶναι πολύ χειρότερη καί ἀπό τήν συμφωνία τοῦ 1977. Παραπονέθηκε γιά τήν ἔλλειψη κατανοήσεως ἀπό μέρους τῶν Ἀμερικανῶν, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται νά τοῦ δώσουν ἐπιχειρήματα γιά νά παρουσιάσει κατά τρόπο εὐπρόσωπο τήν συμφωνία στόν ἑλληνικο λαό.

»Τοῦ εἶπα καί πάλι ὅτι θά βρεθοῦμε σέ δύσκολη κατάσταση ἄν ναυαγήσουν οἱ διαπραγματεύσεις. Γιατί αὐτό θά ἔχει γενικότερες ἐπιπτώσεις στίς ἐξωτερικές μας σχέσεις. Μέ διαβεβαίωσε ὅτι θά συνεχίσει τίς διαπραγματεύσεις μέ σκοπό νά τίς τερματίσει μέχρι τέλους Ἰουλίου καί ὅτι ἐν πάση περιπτώσει δέν θά πάρει ἀποφάσεις χωρίς νά μέ συμβουλευθεῖ.

»Ὑπῆρξαν τόσο ἀντιφατικές οἱ θέσεις τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ τίς τελευταῖες αὐτές ἡμέρες στό θέμα τῶν βάσεων, ὥστε νά μήν μπορῶ νά ἔχω σαφῆ ἀντίληψη γιά τίς προθέσεις του. Δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι θέλει, ἀλλά φοβᾶται νά ὑπογράψει. Καί δίδει τήν εἰκόνα διχασμένης προσωπικότητας πού, ἐνῶ κατέχεται ἀπό ἀντιδυτικά αἰσθήματα, ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἐνδεχόμενη ἀποκοπή μας ἀπό τήν Δύση θά

ὁδηγήσει καί τήν χώρα ἀλλά καί τόν ἴδιο σέ ὀδυνηρές περιπέτειες.

»Ἐν συνεχεία, συζητήσαμε γιά τήν οἰκονομική κατάσταση καί βρῆκα τήν εὐκαιρία γιά νά τοῦ πῶ ὅτι τά νομοσχέδια περί ἐποπτικῶν συμβουλίων καί προβληματικῶν ἐπιχειρήσεων θά ἐπιδεινώσουν τήν κατάσταση καί ὅτι θά πρέπει ὡς ἐκ τούτου νά βελτιωθοῦν. Ἐδέχθη τήν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεών μου καί συμφωνήσαμε νά συναντηθοῦμε τήν προσεχῆ ἑβδομάδα γιά νά συζητήσουμε, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί τό θέμα αὐτό.

»Στίς γενικότερες παρατηρήσεις πού τοῦ ἔκαμα καί πάλι γιά τήν ἀντιφατική πολιτική τῆς Κυβερνήσεώς του συμφωνοῦσε τόσο εὔκολα μαζί μου ὥστε νά καταλήγω στό συμπέρασμα ὅτι τήν συμπεριφορά του — πού εἶναι πάντοτε ἄψογη ἀπέναντί μου — τήν χαρακτηρίζει ἕνα μίγμα φόβου καί ὑποκρισίας. Πάντως, εἶναι τόσο δύσκολο νά τόν ψυχολογήσω, ὥστε νά μήν ἀποκλείω καί τήν περίπτωση ν' ἀποτελεῖ ἡ συμπεριφορά του αὐτή τακτική γιά τήν σταδιακή, ὅπως λέγεται, κομματικοποίηση τοῦ Κράτους.

»Παρά ταῦτα καί παρά τίς ἀνησυχίες πού ἔχω, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά περιορίζομαι σέ συμβουλές καί σέ συγκεκαλυμμένες ἀπειλές γιά νά ἀναχαιτίζω τήν Κυβέρνηση. Ἡ χρήση αὐτή τήν στιγμή ριζικῶν μέτρων, ὅπως τό δημοψήφισμα, ἡ σύγκληση ἀπό μέρους μου τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας ἤ καί πρόωρες ἐκλογές, ἐκτός τοῦ ὅτι θά ἀπέβαιναν ἀλυσιτελῆ, θά δημιουργοῦσαν καί ἐπικινδύνους γιά τό μέλλον καταστάσεις. Γιατί, ὄχι μόνο εἶναι ἀκόμη ἄγνωστη ἡ φθορά τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλά καί γιατί δέν ὑπάρχουν πολιτικές δυνάμεις ἱκανές νά στηρίζουν τίς πρωτοβουλίες μου αὐτές»[90].

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν ἀντιπρόεδρο τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, Γκεόργκι Καραμάνωφ, ὁ ὁποῖος τοῦ μετέφερε τούς φιλικούς χαιρετισμούς τοῦ προέδρου Ζίφκωφ.

Τό μεσημέρι τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέθεσε δεξίωση στό Προεδρικό Μέγαρο πρός τιμή τῶν μελῶν τοῦ Δικαστηρίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων.

20 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Μετά τήν ἀναστολή τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις, γιά δύο ἑβδομάδες, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης, συναντᾶται μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη, Μ. Στέρνς.

«Συναντήθηκα σήμερα μέ τόν πρέσβη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὕστερα ἀπό δική του πρωτοβουλία. Εἶχα προηγουμένως συνεννοηθεῖ μέ τόν κύριο Καψῆ, ὁ ὁποῖος μέ παρεκάλεσε νά δώσω τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ Κυβέρνηση εἶναι σταθερά ἀποφασισμένη νά ἐπιτύχει τούς στόχους πού περιλαμβάνονται στό τελευταῖο κείμενο πού ἐπέδωσε στούς Ἀμερικανούς γιά τό θέμα τῶν βάσεων.

»Ὁ κύριος Στέρνς μοῦ ἐξέφρασε τήν ἔκπληξη, τήν ἀπογοήτευση καί τήν ἀγανάκτηση τῆς Οὐάσιγκτων γιά τήν ἀπροσδόκητη τροπή πού πῆρε τήν περασμένη ἑβδομάδα ἡ διαπραγμάτευση γιά τίς βάσεις.

»Ἐνῶ, εἶπε ὁ κύριος Στέρνς, ἦταν συμφωνημένο ὁλόκληρο τό κείμενο, ἡ ἑλληνική πλευρά ὑπαναχώρησε τήν τελευταία στιγμή σέ τέσσερα σημεῖα, ἤτοι: 1) τήν διάρκεια τῆς συμφωνίας, 2) τήν ἑτεροδικία, 3) τήν τύχη τῶν 108 συμφωνιῶν γιά τίς βάσεις καί 4) τήν ἰσορροπία δυνάμεων.

»Παρά δέ τό γεγονός ὅτι ἡ τροπή αὐτή ὀφείλεται ἀποκλειστικά στίς ὑπαναχωρήσεις αὐτές τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ὁ πρωθυπουργός χθές στίς δηλώσεις του ἀπό τήν τηλεόραση κατηγόρησε τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τίς ὁποῖες ἐνεφάνισε ὡς ὑπεύθυνες γιά τήν ἐμπλοκή καί διετύπωσε ἐπί πλέον τήν ἔμμεση ἀπειλή ὅτι ἐξαντλεῖται ἡ ὑπομονή τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία μπορεῖ νά δράσει καί μονομερῶς.

»Εἶναι δύσκολο πλέον, συνέχισε ὁ κύριος Στέρνς, νά πιστέψουμε ὅτι μποροῦμε νά ἔχουμε μιά σοβαρή διαπραγμάτευση μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση. Γιά μένα δέ προσωπικά εἶναι ἀκόμη πιό δύσκολο νά συνεχίσω νά συμβουλεύω τήν Οὐάσιγκτων νά διατηρήσει τήν ψυχραιμία καί τήν ὑπομονή της, δεδομένου ὅτι, ἄν τό κάνω, ὕστερα ἀπό αὐτά πού ἔγιναν τήν περασμένη ἑβδομαδα, κινδυνεύω νά θεωρηθῶ ἀπό τήν Οὐάσιγκτων τουλάχιστον ὡς ἀφελής. Φοβοῦμαι, κατέληξε ὁ κύριος Στέρνς, ὅτι εἶναι πιά πιθανό νά ἐπικρατήσει στήν Οὐάσιγκτων ἡ τάση ἐκείνη πού ὑποστηρίζει ὅτι πρέπει νά ἐνεργήσουμε ἐμεῖς πλέον μονομερῶς, παίρνοντας τίς βάσεις ἀπό τήν Ἑλλάδα καί διακόπτοντας βέβαια καί τήν βοήθεια.

»Ἐπειδή ἀντελήφθην ὅτι ὁ κύριος Στέρνς μιλοῦσε βάσει ὁδηγιῶν, τοῦ εἶπα ὅτι εἶναι βεβαίως δικαίωμα τῆς Ἀμερικῆς νά σταθμίσει ἐάν ἐξυπηρετοῦνται τά συμφέροντά της ἀπό μιά τέτοια πολιτική. Προσωπικά πιστεύω, εἶπα στόν κύριο Στέρνς, ὅτι μιά τέτοια ἐξέλιξη δέν θά ἦταν βέβαια εὐχάριστη, ἀλλ' οὔτε καί θά ἦταν τό τέλος τῆς Ἑλλάδος. Ἀσφαλῶς, ἡ Ἑλλάς μπορεῖ νά ζήσει καί χωρίς τήν ἀμερικανική βοήθεια. Γιά μένα, τοῦ εἶπα, τό θέμα αὐτό δέν ἐντοπίζεται ἁπλῶς στίς βάσεις καί στή βοήθεια, ἀλλά ἡ σημασία του ἔγκειται στό ἄν θά ἐπηρεασθεῖ ἀπό αὐτή τήν ἐνέργεια ἡ θέση τῆς Ἑλλάδος στήν Δύση. Ὡς Ἕλληνας πού πιστεύω ὅτι τό συμφέρον τῆς Ἑλλάδος εἶναι νά εὐημερήσει μέ ἀσφάλεια καί δημοκρατία μέσα στούς κόλπους τῆς Δύσεως, θεωρῶ ὅτι μιά τέτοια μονομερής ἐνέργεια, εἴτε ἀπό τήν μιά εἴτε ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, θά ὑπονόμευε ἀκριβῶς αὐτή τήν θέση τῆς Ἑλλάδος μέσα στήν Δύση καί νομίζω ὅτι μέ αὐτά κυρίως τά κριτήρια θά πρέπει νά σταθμισθοῦν οἱ συνέπειές της.

»Ὕστερα ἀπό αὐτό, συζητήσαμε μέ τόν κύριο Στέρνς τί μπορεῖ νά γίνει ἀπό ἐδῶ καί πέρα, διέγνωσα δέ ἀπό τήν συζήτηση αὐτήν ὅτι ἀσφαλῶς ὑπάρχουν περιθώρια ἐξευρέσεως συμβιβαστικῆς λύσεως. Ἀκόμα δέ περισσότερο πού, ὅπως εἶπε καί ὁ κύριος Στέρνς, στό σύνολό του τό κείμενο τῆς συμφωνίας δέν εἶναι καθόλου δυσμενές γιά τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες. Ὁ κύριος Στέρνς εἶπε μάλιστα ὅτι φτάσαμε

σ' αὐτὸ τὸ κείμενο, γιατί ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση προφανῶς ἐπιδιώκει μιά συμφωνία ὄχι μεταξύ φίλων καί συμμάχων ἀλλά μεταξύ ἀντιπάλων. Γι' αὐτό ἴσως, εἶπε ὁ κύριος Στέρνς, δέν δέχθηκε προτάσεις μας εὐνοϊκές γιά τήν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος στίς πληροφορίες πού συλλέγονται ἀπό τίς βάσεις καί ἡ παραχώρηση ἀπό τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἠλεκτρονικῆς κατασκοπείας (ELINT).

»Τέλος, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση τοῦ κυρίου Στέρνς, γιά τά τί σκέπτεται ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τοῦ εἶπα ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος συνιστᾶ μετριοπάθεια καί κατανόηση, διότι ἔχει καί ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση τά προβλήματά της καί πιστεύει ὅτι εἶναι πρός τό συμφέρον ὅλων νά ἀρθοῦν τά ἐμπόδια καί νά ὑπογραφεῖ, τό συντομότερο δυνατό, ἡ συμφωνία γιά τίς βάσεις»[91].

19 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Αἴσθηση καί ἀντιδράσεις προκάλεσε τό περιεχόμενο ὁμιλίας τοῦ ὑπουργοῦ Προεδρίας Κυβερνήσεως σέ κλειστή συγκέντρωση ὀπαδῶν του στήν Πάτρα καί ἰδιαίτερα οἱ ἀναφορές του στό πρόσωπο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί στήν πολιτική πού ἀκολούθησε ἡ παράταξή του, ἐπί πρωθυπουργίας του.

Εἰδικότερα, ὁ ὑπουργός Προεδρίας, βάλλοντας ἐναντίον τῆς Νέας Δημοκρατίας, μίλησε γιά δυνάμεις «τοῦ σκοταδισμοῦ, τῆς συντήρησης, τῆς ὀπισθοδρόμησης», πού εἶχαν ἐπιβάλει στόν ἑλληνικό λαό «30 χρόνια δουλείας». Διατύπωσε ἐπίσης ἰσχυρισμούς γιά «παρακράτος» καί γιά «πολιτική μειοδοσίας» πού ἀκολούθησε ἡ «Δεξιά», ἡ ὁποία ὑπέγραψε «τό ἀποικιακό καθεστώς» πού ἰσχύει γιά τούς Ἀμερικανούς καί συνεχίζει «τήν πολιτική τῆς ἐξάρτησης», τήν «πολιτική τῆς δουλείας» καί τῆς «ἀναξιοπρέπειας», πού ἄρχισε μέ τήν ὑπογραφή «ἀτελευτήτων σειρῶν μυστικῶν πρωτοκόλλων καί ἐγγράφων δουλείας καί ἀναξιοπρέπειας». «Εἶναι δοσίλογοι ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», κατέληξε ὁ Α. Κουτσόγιωργας, ἐνῶ σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του μετέθεσε τήν εὐθύνη γιά τή μή πραγματοποίηση τῆς προεκλογικῆς ἐξαγγελίας τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὅτι, ὡς Κυβέρνηση, θά ἔβγαζε τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν ΕΟΚ, στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, λέγοντας:

«Πολλοί μᾶς κατηγοροῦν γιατί δέν φεύγουμε ἀπό τήν ΕΟΚ. Μᾶς δέσμευσαν μέ μιά διεθνῆ συμφωνία. Τό δικαίωμα νά ἀποχωρήσουμε δέν ἀνήκει σέ μᾶς. Ἀνήκει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πού ἔχει τήν ἀποκλειστικότητα νά κηρύξει δημοψήφισμα, νά ἐρωτηθεῖ ὁ λαός. Ἐμεῖς, παρά τίς δυσχέρειες, ἀγωνιζόμαστε νά φτιάξουμε μιά σχέση γιά τά συμφέροντα τοῦ λαοῦ μας».

Ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση, εἶπε:

«Εἶναι πάγια ἡ θέση τῆς Κυβερνήσεως. Δέν ὑπάρχει καμμιά πρόθεση νά τεθεῖ τό παραμικρό θέμα, ὅσον ἀφορᾶ τό ἐθνικό καί ὑπερκομματικό ρόλο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Δέν ὑπῆρχε ἀσφαλῶς πρόθεση ἀπό τόν ὁμιλητῆ».

Στίς 21 τοῦ μηνός, λίγο πρίν τή συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ Α. Παπανδρέου δήλωσε σχετικά:

«Στόχος τῆς Κυβέρνησής μας εἶναι ἡ ἐθνική συμφιλίωση. Προϋπόθεση τῆς ἐδραίωσής της εἶναι νά μή μεταφέρονται στό παρόν πολιτικές ἀντιδικίες καί συγκρούσεις τοῦ παρελθόντος. Ἰδιαίτερα, ἡ ἀνάμειξη τοῦ ἄλλοτε πρωθυπουργοῦ καί σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί ὁ κριτικός σχολιασμός τοῦ ἔργου του δέν ἀπηχοῦν τήν κυβερνητική γραμμή».

21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος μόλις ἐπανῆλθε ἀπό τή Στουτγάρδη, ὅπου εἶχε συγκληθεῖ ἡ διάσκεψη κορυφῆς τῆς ΕΟΚ.

Στή διάσκεψη τῆς Κοινότητας, ὁ Α. Παπανδρέου ἔμμεσα τερμάτισε τήν ἐκκρεμότητα πού ἀφοροῦσε τή θέση τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, χαρακτηρίζοντας θετικές τίς εἰδικές ρυθμίσεις πού πρότειναν οἱ Βρυξέλλες, ἀπαντώντας στό μνημόνιο τῆς Ἀθήνας, «ἄν καί εἶναι τό ἐλάχιστο δυνατό πού περιμέναμε». Κατά τή διάσκεψη, ἐγκρίθηκε, ἀκόμη, τό σχέδιο Κολόμπο - Γκένσερ, τό ὁποῖο ὑπέγραψε καί ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός, διατυπώνοντας ὅμως ἐπιφυλάξεις ὡς πρός τήν ὁμοφωνία στόν οἰκονομικό τομέα, καθώς καί ὡς πρός τή μελλοντική διαμόρφωση ἐνιαίας ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Κοινότητας.

Κατά τή συνάντηση Καραμανλῆ - Παπανδρέου διαμείφθηκαν τά ἀκόλουθα:

«Ὅπως εἴχαμε συμφωνήσει, ἐδέχθην καί πάλι σήμερα τόν πρωθυπουργό. Ὁ κ. Παπανδρέου, πρίν μποῦμε στήν κύρια συζήτηση, μοῦ ἐξέφρασε τήν λύπη του γιά τήν ἀπαράδεκτη, ὅπως τήν χαρακτήρισε, ὁμιλία τοῦ κ. Κουτσόγιωργα στήν Πάτρα καί τήν πρόθεσή του νά κάμει ὁ ἴδιος ἐπανορθώσεις. Μέ ρώτησε πῶς νομίζω ὅτι πρέπει νά γίνει ἡ ἐπανόρθωσις.

»Τοῦ εἶπα ὅτι ὁ ἐν λόγω ὑπουργός εἶναι τόσο ἐξάλλος καί ἀνεύθυνος ὥστε νά βλάπτει ὄχι μόνο τόν τόπο ἀλλά καί τήν Κυβέρνηση. Τοῦ ἀνέφερα διάφορες ἀπρέπειες τοῦ κ. Κουτσόγιωργα ἀπέναντί μου πού φθάνουν μέχρι παρακολουθήσεως τῶν τηλεφώνων καί τῶν κινήσεών μου. Ὁ πρωθυπουργός συμφώνησε μαζί μου καί μοῦ εἶπε ὅτι θά τοῦ ζητοῦσε σήμερα τήν παραίτησή του, ἄν δέν ἦταν γι' αὐτόν ἀπρόσφορος ὁ χρόνος· πάντως, θά τοῦ δηλώσει ὅτι, ἄν ὑποπέσει στά ἴδια σφάλματα, θά τόν ἀπομακρύνει ἀπό τήν Κυβέρνηση.

»Ἐπωφελήθηκα τῆς εὐκαιρίας γιά νά πῶ στόν κ. πρωθυπουργό ὅτι τό κλίμα πού δημιουργεῖ ἡ πολιτική τῆς Κυβερνήσεως μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ δραμα-

τικά ἀδιέξοδα. Καί ὅτι ἄν, ὅπως λέγεται, προσπαθήσουν νά δημιουργήσουν καταστάσεις πού θά τούς ἐπιτρέψουν νά παρακρατήσουν τήν ἐξουσία, ἠμπορεῖ νά ἔχουμε αἱματοχυσία. Καί προσέθεσα ὅτι στήν περίπτωση αὐτή, ἀπό καθῆκον, θά τεθῶ ἐγώ ὁ ἴδιος ἐπικεφαλῆς τῆς ἀντιστάσεως. Ὁ πρωθυπουργός ἔδειξε ἔκπληξη, ἀρνήθηκε ὅτι ὑπάρχουν τέτοιες προθέσεις ἀπό μέρους τῆς Κυβερνήσεως καί μοῦ εἶπε ὅτι, ἄν ὑπάρξουν, θά τίς κτυπήσει καί αὐτός μαζί μου.

»Ἐν συνεχείᾳ, μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἱκανοποιημένος ἀπό τήν Διάσκεψη τῆς Στουτγάρδης, ὅτι προσπάθησε νά βελτιώσει τίς σχέσεις μας μέ τήν Κοινότητα καί ὅτι θά ἀσκήσει τήν προεδρία μέ προσοχή καί ὑπευθυνότητα.

»Γιά τό θέμα τῶν βάσεων, τόν ἐνημέρωσα ἐπί τῆς συνομιλίας πού εἶχε χθές ὁ κ. Μολυβιάτης μέ τόν κ. Στέρνς καί τίς ἀνησυχίες μου γιά τό μέλλον. Μοῦ εἶπε ὅτι ἐπιθυμία του εἶναι νά κλείσει τό θέμα καί ὅτι θά πρέπει πρός τοῦτο νά δείξουν κατανόηση καί οἱ Ἀμερικανοί.

»Ἀφοῦ ἐπισημάναμε καί πάλι τά ἀπομένοντα σημεῖα διαφωνίας, τοῦ εἶπα ὅτι, ἄν θέλει νά βοηθήσω, θά πρέπει νά ἀναζητηθοῦν λύσεις λογικές καί γιά τά δύο μέρη καί τοῦ ὑπέβαλα ὁρισμένες σκέψεις μου. Ὁ κ. πρωθυπουργός συμφώνησε μαζί μου, ἀνέλαβε νά διατυπώσει ἐγγράφως τίς καινούργιες μας θέσεις καί μέ παρεκάλεσε νά τόν βοηθήσω μεσολαβῶν.

»Ἐπωφελήθηκα καί πάλι τῆς εὐκαιρίας γιά νά ἐπιστήσω τήν προσοχή τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ ἐπί τῶν κινδύνων πού ἀντιμετωπίζουμε καί τῆς ἀνάγκης νά ὁμαλοποιήσουμε τίς σχέσεις μας μέ τήν Δύση. Καί τοῦ ἀνέπτυξα καί πάλι τήν θεωρία μου ὅτι τήν ἐξωτερική μας πολιτική τήν προσδιορίζει, κατά τρόπο ἀποκλειστικό, ἡ τουρκική ἀπειλή καί ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Ρωσία, καί ἄν ἀκόμη θά ἤθελε, δέν μπορεῖ νά μᾶς βοηθήσει.

»Μοῦ ἀπήντησε ὅτι συμφωνεῖ μαζί μου καί ὅτι θά προσπαθήσει νά κλείσει τό θέμα τῶν βάσεων καί τῆς Κοινότητος, μέ τήν ὁποία ἄλλωστε δέν ὑπάρχει, ὅπως μοῦ εἶπε, πλέον θέμα.

»Παρά ταῦτα, προειδοποίησα τόν κ. πρωθυπουργό ὅτι, ἄν οἱ ἐκκρεμότητες αὐτές παραταθοῦν ὑπέρμετρα, θά βρεθῶ ἴσως στήν ἀνάγκη νά προκαλέσω ἀλλεπάλληλα δημοψηφίσματα, νά πάρω θέσεις σ' αὐτά καί ἄν τά χάσω νά παραιτηθῶ. Ἐφάνη ἀνησυχῶν καί μοῦ εἶπε ὅτι δέν θά ὑπάρξει ἀνάγκη νά γίνουν ὅλα αὐτά, γιατί θά προωθηθοῦν ὁμαλά οἱ λύσεις αὐτῶν τῶν προβλημάτων.

»Λόγου γενομένου γιά τήν οἰκονομική κατάσταση, τοῦ εἶπα ὅτι ἀνησυχῶ, ὅτι θά πρέπει νά προσέξει τά τελευταῖα νομοσχέδια καί τοῦ ἔδωσα, ὅπως εἴχαμε συμφωνήσει κατά τήν προηγούμενη συνάντησή μας, ἕνα σημείωμα γιά τήν βελτίωσή τους. Μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι, τόσο γιά τό θέμα τῶν βάσεων, ὅσο καί γιά τά οἰκονομικά νομοσχέδια, θά ἔχω ἐντός δύο - τριῶν ἡμερῶν εἰδήσεις του. Μέ βεβαίωσε ἐπίσης ὅτι θά λάβει μέτρα γιά τήν ἀσφάλεια τῶν τηλεφώνων μου καί ὅτι θά μέ ἐνημερώσει ἐγκαίρως γιά τόν ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως πού μελετᾶ.

»Τό συμπέρασμά μου ἀπ' αὐτή τήν συνομιλία εἶναι τό ἴδιο μέ τό τῆς προηγούμενης. Μέ τήν διαφορά ὅτι εἶχα τήν εὐκαιρία νά κάμω σ' αὐτήν ὁρισμένες χρήσιμες προειδοποιήσεις στόν πρωθυπουργό»[92].

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προερικό Μέγαρο τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο, καί τόν πρόεδρο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

28 ΙΟΥΝΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέπτεται τίς Σέρρες καί τή Δράμα, γιά νά συμμετάσχει στόν ἑορτασμό τῆς 70ῆς ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δύο πόλεων.

Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου Σερρῶν ἐνώπιον ὀγκώδους συγκεντρώσεως στήν κεντρική πλατεία τῆς πόλεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἀναφερθεῖ καί στίς ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ προσώπου του πού εἶχαν ἐκδηλωθεῖ τελευταῖα:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας καθώς καί γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε ἐσεῖς καί οἱ συμπολίτες σας, πού εἶναι καί δικοί μου συμπολίτες. Καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά πού βρίσκομαι καί πάλι στίς Σέρρες. Στήν πόλη αὐτή πού, ὅπως εἴπατε καί σεῖς, μέ περιέβαλε μέ τήν ἀγάπη καί τήν ἐμπιστοσύνη της ἀπό τά πρῶτα βήματα τῆς πολιτικῆς μου σταδιοδρομίας. Καί μοῦ ἔδωσε ἔτσι τή δυνατότητα νά ὑπηρετήσω ἐπί μακρόν χρόνον τήν πατρίδα μου καί νά φθάσω ἐκεῖ πού εὑρίσκομαι σήμερα.

»Ἀγαπητοί Σερραῖοι, ἡ ἐπέτειος πού γιορτάζομε σήμερα ἀναφέρεται σέ μιά μεγάλη καί ἱστορική ἡμέρα γιά τήν πόλη τῶν Σερρῶν. Εἶναι ἡμέρα πού ἡ πόλη αὐτή ἀνέκτησε τήν ἐλευθερία της, ὕστερα ἀπό μακρές καί σκληρές δοκιμασίες πού κορυφώθηκαν μέ τό δραματικό της ὁλοκαύτωμα.

»Πέρασαν ἀπό τότε 70 χρόνια, κατά τή διάρκεια τῶν ὁποίων ἡ χώρα μας ἐγνώρισε καλές καί κακές ἡμέρες. Καλές ὅταν εἴμασταν μονιασμένοι καί ὀλέθριες ὅταν εἴμασταν διχασμένοι. Καί μέ λύπη μου θά κάνω τή διαπίστωση ὅτι ἐξαιτίας τῶν πολιτικῶν μας διχασμῶν οἱ δεύτερες ὑπῆρξαν περισσότερες ἀπό τίς πρῶτες.

»Ὅπως γνωρίζετε, ἕνα σημαντικό μέρος τῆς μακρᾶς αὐτῆς περιόδου ἐκάλυψε καί ὁ ὁμιλῶν μέ τή δράση του. Δράση πού συνεχίζεται ἐπί μισό περίπου αἰώνα καί γίνεται κατά καιρούς ἀντικείμενο κριτικῆς.

»Τά κόμματα, δυστυχῶς, στούς πολιτικούς ἀνταγωνισμούς τους κάνουν τό σφάλμα ν' ἀναμοχλεύουν μέ πάθος

τό παρελθόν, ἀντί ν' ἀσχολοῦνται μέ τό παρόν καί τό μέλλον. Καί μέσα σ' αὐτούς τούς ἀνταγωνισμούς των ἐμπλέκουν καμμιά φορά καί τό ἔργο τό δικό μου καί μέ ἀναγκάζουν ν' ἀμυνθῶ.

»Βέβαια, ὁ κομπασμός ἀποτελεῖ πρόκληση. Ἀλλά καί ἡ μετριοφροσύνη, ὅταν εἶναι ὑπέρμετρη, ἀποτελεῖ ὑποκρισία ἤ καί δειλία ἀκόμα. Ἐγώ ὅμως, ὅπως γνωρίζετε, οὔτε γιά δειλία οὔτε γιά ὑποκρισία μπορεῖ νά κατηγορηθῶ. Τό δικαίωμα ἐξάλλου τῆς ἄμυνας εἶναι γιά κάθε ἄνθρωπο ἱερό καί δέν ἐννοῶ νά τό στερηθῶ ἐξαιτίας τῆς σημερινῆς μου ἰδιότητας καί ν' ἀφήσω ἔκθετο σέ λοιδωρίες τό ἔργο μου. Θά κάνω λοιπόν χρήση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ, γιά νά προστατεύσω τό ἔργο μου πού ἐκτείνεται σ' ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Καί θά περιοριστῶ στά χρόνια τά μεταδικτατορικά γιά νά μήν μακρηγορήσω.

»Ἔτσι, στόν ἐσωτερικό τομέα, ἀπεκατέστησα ἀνώδυνα τή δημοκρατία καί τή λειτούργησα ὅπως δέν λειτούργησε ποτέ στό παρελθόν. Καί αὐτό ὄχι μόνο ἀναγνωρίσθηκε διεθνῶς, ἀλλά καί χαρακτηρίσθηκε σάν θαῦμα. Γιατί ἀνεμένετο, μέ τήν κατάρρευση τῆς δικτατορίας, νά ἐμπλακοῦμε σέ ἐμφύλιο σπαραγμό καί μέ τήν κρίση τοῦ Κυπριακοῦ σέ πόλεμο μέ τήν Τουρκία. Καί ἀποφεύχθηκαν ἀμφότερα. Γιά νά δημιουργήσω ἐξάλλου ὁμαλή καί ἤρεμη πολιτική ζωή, λησμόνησα τό παρελθόν, πολιτεύθηκα μέ μετριοπάθεια καί καθιέρωσα ὑγιεῖς καί προοδευτικούς θεσμούς πού στηρίζουν τή δημοκρατία.

»Στόν ἐξωτερικό τομέα, ἀπεκατέστησα τίς διεθνεῖς μας σχέσεις πού εἶχαν διαταραχθεῖ ἐξαιτίας τῆς δικτατορίας καί ἐνίσχυσα ἔτσι τήν ἀσφάλεια καί τό διεθνές κύρος τῆς χώρας. Καί θά ἤθελα, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, νά ὑπενθυμίσω σ' ὅσους ὁμιλοῦν γιά ὑποτέλεια ὅτι ὁ ὁμιλῶν εἶχε τό θάρρος καί ν' ἀποσύρει καί νά ἐπαναφέρει τήν Ἑλλάδα στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ NATO, ὅταν καί στίς δύο περιπτώσεις διεπίστωνε ὅτι αὐτό ἐπέβαλλε τό συμφέρον τῆς χώρας. Καί θά ἤθελα, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, νά ὑπενθυμίσω σ' ὅσους ὁμιλοῦν γιά ὑποτέλεια ὅτι ὁ ὁμιλῶν εἶχε τό θάρρος καί ν' ἀποσύρει καί νά ἐπαναφέρει τήν Ἑλλάδα στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ NATO, ὅταν καί στίς δύο περιπτώσεις διεπίστωνε ὅτι αὐτό ἐπέβαλλε τό συμφέρον τῆς χώρας. Ὅπως εἶχε τό θάρρος νά θέσει καί τό θέμα τῶν βάσεων, ὄχι βέβαια ἀπό ἐχθρότητα πρός τήν Ἀμερική, ἀλλά γιά νά τό ἐκσυγχρονίσει καί νά τό θέσει ὑπό ἔλεγχο. Τέλος, ὁ ὁμιλῶν εἶναι ἐκεῖνος πού κατέστησε τήν Ἑλλάδα ἰσότιμη μέ τίς μεγάλες χῶρες τῆς Εὐρώπης πού τήν κηδεμόνευαν στό παρελθόν.

»Μέ τήν ἐφαρμογή, ἐξάλλου, μιᾶς πράγματι πολυδιάστατης πολιτικῆς διηύρυνα τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις, μέ ἀποκορύφωμα τήν ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἔνταξη ἡ ὁποία μᾶς προσφέρει μεγάλες δυνατότητες καί ἡ ὁποία οὔτε ὑπῆρξε οὔτε καί εἶναι ἔργο καταναγκασμοῦ. Τήν ἐπιζητήσαμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ὅπως τήν ἐπιζητοῦν σήμερα καί ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες.

»Τέλος, στόν οἰκονομικό τομέα, ἀναζωογόνησα τήν φθίνουσα οἰκονομία μας καί ἔθεσα τίς βάσεις γιά τήν περαιτέρω ἀνάπτυξή της. Τή δέ πρόοδο πού σημειώθηκε κατά τά πέντε περίπου χρόνια πού ἤμουν ὑπεύθυνος γι' αὐτή, τή δίνουν οἱ παρακάτω ὀλίγοι ἀλλά χαρακτηριστικοί ἀριθμοί:

»Μεταξύ τοῦ 1974 καί 1979 τό ἐθνικό μας εἰσόδημα αὐξήθηκε κατά 26,1%· στό ἴδιο διάστημα οἱ πάγιες ἐπενδύσεις αὐξήθηκαν κατά 31,9%· ἐνῶ ἡ ἀμοιβή τῆς ἐργασίας αὐξήθηκε σέ σταθερές τιμές κατά 40%.

»Δέν ἔκανα, ἀγαπητοί μου, τόν παραπάνω ἀπολογισμό γιά ν' ἀντιδικήσω μέ ὁποιονδήποτε. Γνωρίζετε καλά ὅτι συνιστῶ πάντοτε, ὅπως τό ἔκανε πρόσφατα καί ὁ πρωθυπουργός, τήν ἐθνική ὁμόνοια πού εἶναι ἀπαραίτητη γιά νά προκόψει ὁ τόπος. Τό ἔκανα ὅμως γιατί ἤθελα νά προστατεύσω τό ἔργο μου καί ν' ἀποκαταστήσω τήν ἱστορική ἀλήθεια, ἡ γνώση τῆς ὁποίας ἠμπορεῖ ν' ἀποδειχθεῖ χρήσιμη γιά τό μέλλον.

»Ἀγαπητοί Σερραῖοι,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιατί μοῦ χαρίσατε σήμερα μιά ἀπό τίς ζωηρότερες συγκινήσεις τῆς ζωῆς μου. Καί σᾶς εὐγνωμονῶ γιά τήν ἀφοσίωση μέ τήν ὁποία μέ παρακολουθήσατε στή μακρά σταδιοδρομία μου».

Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη σέ δεξίωση πρός τιμή του, πού παρέθεσε ὁ δήμαρχος. Τήν ἑπομένη, παρακολούθησε τήν ἐπίσημη δοξολογία στό Μητροπολιτικό Ναό, κατέθεσε στέφανο στόν ἀνδριάντα τοῦ Ε. Παπᾶ καί παρακολούθησε παρέλαση τμημάτων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Στή συνέχεια, στό ξενοδοχεῖο Ξενία, δέχτηκε τή στρατιωτική ἡγεσία, τούς βουλευτές τοῦ νομοῦ καί τό νομάρχη Σερρῶν, ἀπό τόν ὁποῖο ζήτησε νά ἐνημερωθεῖ γιά τά ἔργα πού ἐκτελοῦνταν στήν περιοχή.

Στίς 30 Ἰουνίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τή γενέτειρά του, Πρώτη, καί τό ἀπόγευμα ἀναχώρησε μέ ἑλικόπτερο γιά τή Δράμα, ὅπου, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου, ἐνώπιον μεγάλης συγκεντρώσεως στήν πλατεία τῆς πόλεως, τόνισε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἐπισκέπτομαι σήμερα τήν πόλη σας. Μιά πόλη, μέ τήν ὁποία μέ συνδέουν ἀπό τά παιδικά μου χρόνια πολλαπλοί δεσμοί. Καί ἡ χαρά μου γίνεται ἐντονώτερη ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή συμπίπτει μέ τήν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Δράμας.

»Ἡ ἐπέτειος αὐτή φέρνει στή μνήμη μας τήν ὡραία ἐποχή πού τό ἔθνος μεγαλουργοῦσε στά βουνά καί τούς κάμπους τῆς Μακεδονίας. Καί μεγαλουργοῦσε, γιατί ἦταν τότε ἄρρηκτα ἑνωμένο· πίστευε μέ πάθος στήν ἱερότητα τῆς ὑποθέσεως γιά τήν ὁποία ἀγωνίζονταν. Εἶχε ἐπικεφαλῆς του ἄξια καί ὁμονοοῦσα ἡγεσία. Καί, τέλος, εἶχε ἀφατρίαστο στρατό ἀποφασισμένο νά νικήσει.

»Τίς συνθῆκες αὐτές, κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ἀπελευθερώθηκε τότε ἡ Μακεδονία, θά πρέπει νά τίς διατηροῦμε ζωντανές στή μνήμη μας καί νά τίς χρησιμοποιοῦμε σάν ὁδηγό σ' ὅλες μας τίς πράξεις.

»Καί αὐτό χρειάζεται περισσότερο σήμερα, πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι ἐπικίνδυνη καί ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει κρίσιμα ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα.

»Ὅπως γνωρίζετε, στόν ἐξωτερικό τομέα ἔχουμε πολλά, κρίσιμα καί ἀλληλένδετα προβλήματα· προβλήματα πού θά χρειασθεῖ νά τά ἀντιμετωπίσουμε μέ θάρρος καί σωφροσύνη καί προπαντός ἀπροκατάληπτα, γιά ν' ἀποτρέψουμε ἐνδεχόμενους κινδύνους. Καί αὐτά τά προβλήματα εἶναι κυρίως ἡ τουρκική ἀπειλή στήν Κύπρο καί στό Αἰγαῖο, βεβαρυμένη καί μέ τίς ἐκκρεμότητες πού ἔχουμε σέ ἄλλους τομεῖς τῶν ἐξωτερικῶν μας σχέσεων.

Από τήν πόλη τῶν Σερρῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑπεραμύνθηκε τοῦ ἔργου του.

»Στόν ἐσωτερικό τομέα, ἐξάλλου, ἔχουμε δύσκολα οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα, πού ὀφείλονται κατά βάση στή διεθνῆ συγκυρία, ἐνισχυμένη ἴσως καί ἀπό σφάλματα ἰδικά μας.

»Ἡ ὕφεση ἡ οἰκονομική, ὁ πληθωρισμός, ἡ ἀνεργία καί τόσα ἄλλα συναφῆ προβλήματα δέν θά θεραπευθοῦν βέβαια οὔτε μέ εὐχολόγια, οὔτε μέ κοινωνικές ἀναταραχές καί ἀπεργίες. Γιά νά λυθοῦν, θά χρειασθεῖ ἀπό μέρους μέν τῆς Πολιτείας ρεαλισμός καί κατανόηση, ἀπό μέρους δέ τῶν πολιτῶν αὐτοσυγκράτηση καί ἔφεση γιά θυσίες.

»Ἀλλά θά χρειασθεῖ προπαντός νά ἐφαρμόσουμε στήν πράξη ὁρισμένες κλασικές ἀρχές πού εἶναι, ὅπως εἶπα πολλές φορές, ἰσχυρότερες ἀπ' ὅλες τίς οἰκονομικές θεωρίες. Νά δουλεύουμε δηλαδή μεθοδικότερα ἀπ' αὐτούς πού θέλουμε νά φθάσουμε καί νά παράγουμε φθηνότερα καί καλλίτερα ἀπό αὐτούς πού μᾶς συναγωνίζονται. Νά αὐξήσουμε μ' ἄλλα λόγια τήν παραγωγικότητά μας.

»Γιατί πρέπει νά καταλάβουμε ὅτι ἐκεῖ κυρίως εὑρίσκεται τό πρόβλημά μας. Ἄν καταστήσουμε ἀνταγωνιστικά τά προϊόντα μας, καί διπλάσια παραγωγή ἄν ἔχουμε, θά μποροῦμε νά τή διοχετεύσουμε στίς ξένες ἀγορές καί ἰδίως στή μεγάλη ἀγορά τῆς Κοινότητας, στήν ὁποία κατέχουμε προνομιακή θέση ἔναντι τῶν συναγωνιστῶν μας.

»Ἡ Ἑλλάδα, ἀγαπητοί μου, βρίσκεται σέ μιά κρίσιμη γεωπολιτική θέση καί περνᾶ ἀκόμα τό εὐαίσθητο στάδιο τῆς ἀναπτύξεως. Γιά νά αἰσθάνεται ἀσφαλής, ἀλλά καί γιά νά προκόψει, ἔχει ἀνάγκη ἀπό ὁμόνοια, δουλειά καί τάξη.

»Πιστεύω ὅτι, ἄν ὅλοι κατανοήσουμε τίς ἀλήθειες αὐτές καί ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς ἐξαλλοσύνες καί τίς κακές συνήθειες τοῦ παρελθόντος, πού δυστυχῶς καί σήμερα καλλιεργοῦνται ἰδίως ἀπό τόν τύπο, θά ἠμπορέσουμε ὄχι μόνο νά βγοῦμε ἀπό τό σημερινό ἀδιέξοδο, ἀλλά καί ν' ἀνοίξουμε τόν δρόμο γιά ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί σᾶς καί τούς συμπολίτες σας γιά τήν ἀγάπη μέ τήν ὁποία μέ ὑποδεχθήκατε. Ἀλλά σᾶς εὐχαριστῶ προπαντός γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάνατε, νά μέ ἀνακηρύξετε ἐπίτιμο δημότη τῆς ἀγαπητῆς αὐτῆς πόλεως, τῆς Δράμας».

Κατά τήν ἀποχώρηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁμάδα συγκεντρωμένων πολιτῶν τοῦ φώναξε: «Εἶσαι ὁ ἀρχηγός μας. Σέ θέλουμε ἀρχηγό». Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Δέν εἶμαι πλέον ἀρχηγός κόμματος. Εἶμαι ἀρχηγός τοῦ Κράτους καί δέν θέλω νά ἐμπλέκεται τό ὄνομά μου σέ κομματικούς ἀνταγωνισμούς».

Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στή δεξίωση που παρέθεσε πρός τιμή του ὁ δήμαρχος Δράμας, ἐνῶ τήν ἐπομένη παρακολούθησε τή δοξολογία στό Μητροπολιτικό Ναό, καθώς καί παρέλαση τμημάτων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, σπουδαστῶν καί μαθητῶν.

Ἡ ὁμιλία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στίς Σέρρες προκάλεσε τό ἔντονο ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης, καθώς καί σχόλια γιά ἐπιδείνωση τῶν σχέσεών του μέ τήν Κυβέρνηση. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος δέν ἔκαμε κανένα σχόλιο. Οἱ φιλοκυβερνητικές ὅμως ἐφημερίδες ἄφησαν νά διαφανεῖ ἡ κυβερνητική δυσφορία. Ἐνδεικτικό τό σχόλιο τῆς «Αὐριανῆς», στίς 29 τοῦ μηνός:

Εὐχόμαστε γιά τό καλό του τόπου νά μήν τεθεῖ σύντομα στό λαό κανένα ἐκλογικό σύνθημα «ποιός κυβερνάει τόν τόπο, ὁ λαός ἤ ὁ πρόεδρος». Γιατί σέ μιά τέτοια περίπτωση εἴμαστε σίγουροι ὅτι γιά ἄλλη μιά φορά ὁ λαός θά δείξει τή δύναμή του.

Τήν ἐπομένη, ἐξάλλου, ἡ ἴδια ἐφημερίδα ἀναφερόταν σέ ἐνδεχόμενη παραίτηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας· λαβή στή φημολογία αὐτή ἔδωσε ἡ ἔκτακτη σύγκληση τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Ἐπίσης, χαρακτηριστικό ἦταν τό σχόλιο τῆς «Ἐλεύθερης Γνώμης», στίς 29 Ἰουνίου:

Ἀπορία προκάλεσε στήν κοινή γνώμη ἡ χθεσινή ὁμιλία τοῦ πρόεδρου τῆς Δημοκρατίας στίς Σέρρες. Κυρίως δέ γιατί δέν ἔγινε ἀντιληπτό, γιά ποιό λόγο, ὁ κ. Καραμανλῆς θέλησε νά μιλήσει χτές γιά τό πολιτικό του παρελθόν. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας βρέθηκε στίς Σέρρες μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς πόλης ἀπό τόν τουρκικό ζυγό. Καί ἐπειδή ἀκριβῶς ἡ παρουσία καί, ἑπομένως, ἡ ὁμιλία τοῦ προέδρου, λογικά, θά ἦταν ἄσχετη μέ ὁποιαδήποτε πολιτική ἐκδήλωση, ἡ ἀναφορά στό παρελθόν καί μάλιστα στό πολιτικό παρελθόν δημόσιου ἀνδρός, κατέχοντος ἤδη τήν ὑψιστη καί πολιτικά οὐδέτερη θέση ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, προκάλεσε, ὅπως ἦταν φυσικό, ἐρωτηματικά καί ἀπορίες.

Κυρίως τά ἐρωτηματικά προκλήθηκαν ἀπό τό πῶς εἶναι δυνατόν, ὁ πολιτικά οὐδέτερος ἀρχηγός τοῦ Κράτους, νά μπορεῖ νά ἀναφέρει καί νά ἀξιολογεῖ πολιτικές θέσεις, σέ κρίσιμα θέματα, τῶν ὁποίων ἡ λύση αὐτή τή στιγμή ἐκκρεμεῖ. Καί τά θέματα αὐτά εἶναι οἱ βάσεις, ἡ ΕΟΚ καί ἄλλα πολυσήμαντα.

Ἐπίσης, φυσικό εἶναι τό ἐρώτημα, πῶς εἶναι δυνατόν σέ ἕνα κοινοβουλευτικό πολίτευμα ἡ Κυβέρνηση νά αἰσθάνεται ἐλεύθερη νά κάνει τίς πολιτικές της ἐπιλογές σέ μεγάλα θέματα, ὅπως ἡ οἰκονομία, οἱ ἐπενδύσεις, ἡ ἐξωτερική πολιτική πάνω στά κρίσιμα ἐθνικά θέματα, ὅταν προκαταλαμβάνεται ἀπό τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους, μέ διακηρύξεις πολιτικῶν ἐπιλογῶν πού ἔγιναν στό παρελθόν.

Διερωτᾶται δηλαδή ὁ λαός: εἶναι αὐτό ἡ σωστή καί σύμφωνη μέ τό Σύνταγμα λειτουργία τοῦ πολιτεύματος;

Τά βασικά σημεῖα τοῦ σχολίου αὐτοῦ καλύπτουν καί τά ρεπορτάζ τῶν «Νέων» καί τῆς «Ἐλευθεροτυπίας», τά ὁποῖα διαπιστώνουν «ἔκρηξη» τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί ἀναφέρονται στή δήλωση τοῦ πρωθυπουργοῦ, μέ τήν ὁποία εἶχε ἀποκηρυχτεῖ — χωρίς νά κατονομαστεῖ — ὁ ὑπουργός Προεδρίας. Οἱ ἐφημερίδες αὐτές ἄφησαν ἔμμεσα νά ἐννοηθεῖ ὅτι τό θέμα, ἐνῶ εἶχε κλείσει, ἀνακινήθηκε πάλι ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Ἄλλωστε, καί οἱ δύο

ἐφημερίδες ὑποστήριξαν ὅτι «εἶναι στίς ἁρμοδιότητες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας νά μιλάει γιά θέματα πού ἀναφέρονται στήν ἄσκηση τῶν προεδρικῶν του καθηκόντων, ὄχι ὅμως καί γιά θέματα πού ἀφοροῦν τό κομματικό του παρελθόν».

Ἡ ΝΔ ἐπίσημα σιώπησε. Ἀντέδρασε ὅμως χαρακτηριστικά ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος τῆς 29ης Ἰουνίου:

«Μεσημβρινή»: «Ὁ Κ. Καραμανλῆς μαστιγώνει τούς Κουτσόγιωργες. - Δέν θά ἀφήσω τό ἔργο μου ἔκθετο σέ λοιδωρίες».

«Ἀκρόπολις»: «Καραμανλῆς: Δέν θά ἀνεχθῶ ἄλλη πρόκληση».

«Ἀπογευματινή»: «Σάλος στό ΠΑΣΟΚ ἀπό τόν λόγο τοῦ Καραμανλῆ. – Μέ ἀναγκάζουν νά ἀμυνθῶ».

«Βραδυνή»: «Καραμανλῆς: Φτάνει πιά· θά ἀμυθνῶ γιά νά μήν ἀφήσω ἔκθετο τό ἔργο μου».

«Ἐλεύθερος Τύπος»: «Ἀμύνομαι καί προστατεύω τό ἔργο μου».

Ἡ ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή Δράμα, ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, θεωρήθηκε ὡς ἀπαρχή ἀποφορτίσεως τοῦ πολιτικοῦ κλίματος. Ἐνδεικτικοί ἦταν οἱ τίτλοι τῶν ἐφημερίδων τήν 1η Ἰουλίου: «Καραμανλῆς: Ἀφῆστε τίς ἐξαλλοσύνες» («Ἀκρόπολις»)· «Σέ ἐκτόνωση ὁδηγεῖται ἡ πολιτική ἀναταραχή» («Καθημερινή»)· «Καραμανλῆς: Μήν μέ ἐμπλέκετε σέ κομματικούς ἀνταγωνισμούς» («Μεσημβρινή»)· «Χρειάζεται ρεαλισμός, θάρρος καί σωφροσύνη» («Βραδυνή»)· «Πρόεδρος: Δέν εἶμαι ἀρχηγός τοῦ κόμματος, ἀλλά ἀρχηγός τοῦ Κράτους» («Ἐλευθεροτυπία»)· «Δέν εἶμαι ἀρχηγός κόμματος» («Ἐλεύθερη Γνώμη»)· «Ὁμόνοια, δουλειά καί τάξη συνιστᾶ ὁ Καραμανλῆς» («Αὐγή»)· τά «Νέα», τήν ἴδια ἡμέρα, ἔκαμαν λόγο γιά ἐνέργειες τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά ἀνακόψει τήν «προσπάθεια τῆς Δεξιᾶς» νά τόν ἐμφανίσει ἀντίθετο στήν Κυβέρνηση.

Παράλληλα, ὁ Γ. Ράλλης σέ συνέντευξή του πρός τό περιοδικό «Πολιτικά Θέματα», ἀνέφερε:

«Ἡ ὁμιλία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στίς Σέρρες ἦταν ἡ ἀναπόφευκτη ἀντίδραση στή συστηματική προσπάθεια πού καταβάλλουν τόν τελευταῖο καιρό στελέχη τῆς Κυβερνήσεως νά διαβάλουν στή συνείδηση τοῦ λαοῦ καί νά διαγράψουν ἀπό τή μνήμη του τό ἔργο τῶν προκατόχων τους, μέσα στούς ὁποίους κυρίαρχη θέση κατέχει ὁ ἴδιος ὁ προέδρος.

»Τό ἀντίθετο, ἡ σιωπηρή ἀνοχή τῆς ἐπίμονης λοιδορίας, θά κινδύνευε νά θεωρηθεῖ εἴτε ὡς ἀδυναμία ὑπερασπίσεως εἴτε καί ὡς παραδοχή τῶν καταλογιζομένων.

»Ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποχρεώθηκε νά ὑπερασπίσει τό ἔργο του, ἐνῶ ταυτόχρονα ὑπερασπιζόταν καί τήν ἱστορία ἀπό τούς πλαστογράφους της. Καί ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι πλαστογράφηση τῆς ἱστορίας ποτέ δέν εἶναι πρός ὄφελος ἑνός λαοῦ γιατί τόν παραπλανᾶ.

»Παράλληλα ὅμως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔδωσε ἕνα μάθημα πολιτικῆς ἠθικῆς πού ἄλλοι εἶχαν τήν εὐθύνη καί τό χρέος νά κάνουν. Πολύ περισσότερο, ὅταν γνωρίζουν πόσα πολλά ἀκόμη προσφέρει ἀπό τήν ἐξέχουσα θέση του ὁ Κ. Καραμανλῆς...».

Στίς 2 Ἰουλίου, ὁ ὑπουργός Προεδρίας, Α. Κουτσόγιωργας, ἀποδίδοντας στίς ἀντιδράσεις τῆς ΝΔ τό θόρυβο πού εἶχε δημιουργηθεῖ, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Παρά τίς ἐπανειλημμένες προκλήσεις τῆς Δεξιᾶς ἀπό μῆνες τώρα νά δημιουργήσει προβλήματα στίς σχέσεις τῆς Κυβέρνησης καί τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πάντοτε — μέσα καί ἔξω ἀπό τήν Βουλή — ὑποστήριξα καί ἐξήγησα γιατί αὐτή ἡ ἀπαράδεκτη τακτική πρέπει νά τερματισθεῖ. Ἐπανειλημμένα, ὁ ἴδιος ἔθεσα στίς σωστές συνταγματικές του διαστάσεις τό ὅλο θέμα τοῦ ρόλου τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τόνισα κατηγορηματικά ὅτι ὅλη αὐτή ἡ προσπάθεια τῆς ΝΔ νά ἀναμιγνύει τό πρόσωπο τοῦ ἀνώτατου ἄρχοντα στά πολιτικά πράγματα εἶναι ζημιογόνος γιά τούς δημοκρατικούς θεσμούς».

Στή συνέχεια τοῦ θέματος ἀναφέρεται σημείωμα τοῦ Π. Μολυβιάτη, τῆς 4ης Ἰουλίου:

«Τό πρωί τῆς Πέμπτης, 30 Ἰουνίου, τηλεφώνησα στό Καστρί καί ζήτησα νά μιλήσω στόν κ. Παπανδρέου. Μοῦ ἐλέχθη ὅτι ἀπουσιάζει καί ὅτι θά μοῦ τηλεφωνήσει ἐκεῖνος. Ὕστερα ἀπό λίγο, μοῦ τηλεφώνησε ὁ κ. Λιβάνης γιά νά μοῦ πεῖ ὅτι ζήτησα νά μιλήσω μέ τόν πρωθυπουργό, θά ἦταν ὅμως καλλίτερο ἐάν τά λέγαμε οἱ δυό μας. Ἀπήντησα στόν κ. Λιβάνη ὅτι σκοπός τοῦ τηλεφωνήματός μου ἦταν νά πληροφορηθῶ ἐάν ἰσχύει τό ραντεβοῦ τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρωθυπουργό, γιά αὔριο Παρασκεύη, τό ὁποῖο εἶχε προτείνει ὁ κ. Παπανδρέου πρό τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ κ. προέδρου γιά τίς Σέρρες.

»Ὁ κ. Λιβάνης μοῦ πρότεινε εἰς ἀπάντησιν νά ἔλθει στό γραφεῖο μου γιά νά συζητήσουμε.

»Ὅταν λίγο ἀργότερα τόν δέχθηκα στό γραφεῖο μου, ὁ κ. Λιβάνης μοῦ εἶπε ὅτι, ὕστερα ἀπό τήν ὁμιλία τοῦ κ. προέδρου στίς Σέρρες, ἔχουν δημιουργηθεῖ σοβαρά προβλήματα. Ὁ κ. Παπανδρέου, μοῦ εἶπε ὁ κ. Λιβάνης, εἶναι γιά πρώτη φορά ἐνοχλημένος, διότι εἶχε πιστέψει ὅτι ἡ δική του δήλωση εἶχε θεωρηθεῖ ἀπό τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὡς ἐπαρκής κάλυψη γιά τήν κριτική κατά τοῦ ἔργου του.

»Ἐκτός ὅμως ἀπό τήν ἐνόχληση τοῦ κ. Παπανδρέου, ὁ κ. Λιβάνης μοῦ εἶπε ὅτι ἔχουν προκληθεῖ ἐντονότατες ἀντιδράσεις στό κόμμα καί στό Ἐκτελεστικό Γραφεῖο. Πολλοί ζητοῦν, μοῦ εἶπε, νά τηρηθεῖ σκληρή στάση ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἔχει δέ συγκληθεῖ σέ ἔκτακτη σύσκεψη τό Ἐκτελεστικό Γραφεῖο γιά νά ἀποφασίσει ἐπί τοῦ θέματος.

»Ἐξέφρασα τήν ἀπορία μου καί τήν ἔκπληξή μου γι' αὐτά πού μοῦ εἶπε ὁ κ. Λιβάνης. Τοῦ εἶπα ὅτι τό κείμενο τοῦ προεδρικοῦ λόγου ἦταν πολύ προσεκτικά διατυπωμένο καί ἀπόλυτα ἰσορροπημένο. Ὁ κ. προέδρος δήλωσε πολύ καθαρά ὅτι μέ κανένα δέν ἔχει πρόθεση νά ἀντιδικήσει, δέν ἔκανε καμμία σύγκριση τοῦ δικοῦ του ἔργου μέ τό ἔργο τῆς

Κυβερνήσεως καί δέν σχολίασε καθόλου τήν κυβερνητική πολιτική. Θεώρησε ὅμως χρέος του ἀπέναντι τῆς ἱστορίας του καί τῆς προσωπικῆς του ἀξιοπρέπειας νά ὑπεραμυνθεῖ τοῦ ἔργου του, τό ὁποῖο βάλλεται τά τελευταῖα δύο χρόνια, ὄχι μόνο ἀπό τόν Κουτσόγιωργα, ἀλλά καί ἀπό πολλά στελέχη καί ὄργανα τοῦ ΠΑΣΟΚ. Βέβαια, ὁρισμένες ἐφημερίδες, καί ἰδίως τῆς ἀντιπολιτεύσεως, παρουσίασαν κατά τρόπο διαφορετικό τό θέμα. Γι' αὐτό ὅμως δέν εὐθύνεται ὁ κ. πρόεδρος, ἀφοῦ ὅπως εἶμαι βέβαιος ὅτι θά ἔχει μάθει ὁ κ. Λιβάνης, προσπαθήσαμε ἐπίμονα νά πείσουμε τίς ἐφημερίδες αὐτές ὅτι ὁ κ. πρόεδρος δέν ἔχει πρόθεση νά ἀντιδικήσει μέ τήν Κυβέρνηση.

»Παρά ταῦτα, βλέπω ὅτι τό ΠΑΣΟΚ σκέπτεται νά μπεῖ στόν δρόμο τῆς ἀναμετρήσεως μέ τόν πρόεδρο. Τοῦ ἐπαναλαμβάνω ὅτι αὐτή δέν εἶναι ἡ πρόθεση ἡ δική μας. Ἐάν ὅμως τό ΠΑΣΟΚ αὐτό ἀποφασίσει, τότε βέβαια θά ἔχουμε ἀναμέτρηση καί αὐτή τήν ἀναμέτρηση δέν τήν φοβόμαστε. Προσωπικά ὅμως πιστεύω ὅτι μιά τέτοια ἀναμέτρηση θά ἔχει κακές συνέπειες, ὄχι μόνο γιά τόν τόπο, ἀλλά καί γιά τό ΠΑΣΟΚ. Ἐρώτησα, τέλος, τόν κ. Λιβάνη, ἐάν ὅλα αὐτά σημαίνουν ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου δέν κρίνει σκόπιμη στήν συνάντηση μέ τόν κ. πρόεδρο γιά τήν ἐπομένη. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ κ. Λιβάνης μοῦ εἶπε ὅτι δέν ἔχει ὁδηγίες καί ὅτι θά μοῦ ξανατηλεφωνοῦσε. Πράγματι, ὁ κ. Λιβάνης μοῦ τηλεφώνησε μετά ἀπό λίγο, ἀπό τό γραφεῖο του, γιά νά μοῦ προτείνει συνάντηση γιά τήν Τρίτη, 5 Ἰουλίου, πρίν ἀπό τήν ἀναχώρηση τοῦ κ. Παπανδρέου γιά τήν Ἱσπανία. Μετά ἀπό τηλεφωνικές συνεννοήσεις μέ τόν κ. πρόεδρο καί μέ τόν κ. Λιβάνη, ὁριστικοποιήθηκε ἡ συνάντηση αὐτή γιά τίς 10 τό πρωί τῆς 5ης Ἰουλίου.

»Ἀπ' ὅσα μοῦ εἶπε ὁ κ. Λιβάνης, κατά τίς ἐπαφές μου αὐτές, προκύπτουν τά ἑξῆς:

»1. Γιά πρώτη φορά δημιουργεῖται σοβαρό θέμα στίς προσωπικές σχέσεις προέδρου καί πρωθυπουργοῦ.

»2. Τό θέμα αὐτό πιθανόν νά προκλήθηκε ἀπό τή στάση ὁρισμένων μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου καί κυρίως τῶν κ. Τσοχατζόπουλου, Γεννηματᾶ καί Λαλιώτη, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἑτοιμάσει καί χειρόγραφες ἀνακοινώσεις σέ πνεῦμα ἀναμετρήσεως μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

»3. Αὐτοί πού ὑποστηρίζουν αὐτή τή γραμμή στό ΠΑΣΟΚ πιστεύουν ὅτι μιά τέτοια ἀναμέτρηση θά ἔβγαζε τό ΠΑΣΟΚ ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδά του, ἀφοῦ θά μετέθετε τό βάρος ἀπό τά ὑπάρχοντα ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα σέ μιά συνταγματική κρίση.

»Μετά τήν ὁριστική διευθέτηση τῆς συναντήσεως προέδρου καί πρωθυπουργοῦ, ὁ κ. Λιβάνης μοῦ ἐξέφρασε τήν ἀνακούφισή του, γιατί ἀποφεύχθηκε ἡ κρίση, παρά τίς προθέσεις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου, καί μοῦ ἐμπιστεύθηκε ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου τόν εὐχαρίστησε γιά τήν συμβολή του στήν ἀποφυγή τῆς κρίσεως».

Στίς 5 Ἰουλίου, τό θέμα ἐξετάστηκε σέ συνάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ:

«Δέχθηκα σήμερα τόν κ. πρωθυπουργό. Ἦταν ὅπως συνήθως συμπαθής ἀλλά καί κάπως ἀμήχανος. Στήν ἀρχή ἐξέφρασε τήν λύπη του γιά τόν θόρυβο πού δημιουργήθηκε γύρω ἀπό τόν λόγο μου τῶν Σερρῶν. Τοῦ εἶπα ὅτι εἶμαι ἐνοχλημένος καί ἀπό τίς ἑρμηνεῖες πού ἔδωσε ὁ τύπος στήν ὁμιλία μου ἀλλά καί ἀπό τίς σπασμωδικές ἀντιδράσεις τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦ εἶπα ὅτι τό περιεχόμενο τοῦ λόγου μου δέν δικαιολογοῦσε αὐτές τίς ἀντιδράσεις, ὅτι θά πρέπει νά φυλάγεται ἀπό τούς ἔξαλλους συνεργάτες του καί ὅτι χαρακτηριστικό τοῦ νοσηροῦ πολιτικοῦ κλίματος πού ἐπικρατεῖ στόν τόπο μας εἶναι οἱ διαστάσεις πού πῆρε αὐτό τό περιστατικό. Μέ βεβαίωσε ὅτι θά κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιά νά βελτιώσει τό πολιτικό κλίμα καί μέ ρώτησε ἄν θά μποροῦσα νά δεχθῶ τόν κ. Κουτσόγιωργα γιά νά μοῦ δώσει ἐξηγήσεις. Τό ἀπέκλεισα, γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, ἡ ἐν γένει συμπεριφορά αὐτοῦ τοῦ ὑπουργοῦ εἶναι ἀπαράδεκτη.

»Ἐδῶ θά πρέπει νά παρατηρήσω ὅτι οἱ ἀντιδράσεις πού προκάλεσε ὁ λόγος μου τῶν Σερρῶν ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Κεντροαριστερά δέν κατενόησε οὔτε τήν οὐσία τοῦ Συντάγματος, οὔτε τήν ἀπόφασή μου νά ἀσκήσω τίς προνομίες μου γιά νά προστατεύσω, ἄν χρειασθεῖ, τόν τόπο.

»Στήν συνάντησή μας αὐτή, ἰδιαίτερη ἐντύπωση μοῦ ἔκανε ἡ παρακάτω δήλωση τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ. "Οταν τοῦ εἶπα ὅτι εἶναι κρίμα πού τό κλίμα πού ἐπικρατεῖ στίς προσωπικές μας σχέσεις δέν προεκτείνεται καί στίς πολιτικές, μοῦ εἶπε ὅτι δέν βλέπει νά ἔχουμε διαφορές, ἰδίως στά θέματα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς καί προσέθεσε γιά τήν ΕΟΚ ὅτι δέν ὑπάρχει πλέον θέμα. Γιά τίς βάσεις, θά τελειώναμε ἐντός του Ἰουλίου (θά ἔβλεπε γιά τόν σκοπό αὐτό ἐντός τῆς ἡμέρας τόν κ. Στέρνς) καί γιά τό ΝΑΤΟ, μοῦ εἶπε ὅτι τόν ἐνεθάρρυνε πολύ ἡ συζήτηση πού εἶχε προσφάτως μέ τόν νέο διοικητή Νεαπόλεως ναύαρχο Σμόλ.

»Πρίν φύγει, μοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θά μέ ἐνημέρωνε γιά τήν συνάντησή του μέ τόν πρέσβη τῆς Ἀμερικῆς. Πράγματι, γύρω στό μεσημέρι, μοῦ διεμήνυσε μέσω τοῦ κ. Μολυβιάτη, ὅτι ὁ κ. Στέρνς τοῦ ἔδωσε τήν ἀπάντηση στίς δικές μας προτάσεις, ὅτι θά συναντηθοῦν καί πάλι τό Σάββατο, ὅτι θά ἐπιδειχθεῖ ἐκατέρωθεν κατανόηση γιά νά κλείσει ἡ συμφωνία στήν Ἀμερική καί νά ἔλθει ὁ Ἀμερικανός διαπραγματευτής στά μέσα Ἰουλίου, ὁπότε καί θά ἀνακοινωθεῖ ἡ συμφωνία.

»Δέν ξέρω ἄν ὁ κ. πρωθυπουργός θά κρατηθεῖ μέχρι τέλους στήν γραμμή αὐτή. Ἀλλά, ἄν τό κάμει αὐτό, θά ἀποτελέσει καμπή στίς περαιτέρω ἐξελίξεις τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, γιατί θά ἔχει ἀποτραπεῖ ὁ κίνδυνος νά ἀποκολληθεῖ ἡ Ἑλλάς σέ κάποια φάση ἀπό τόν κόσμο τόν Δυτικό»[93].

1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Ἐνόψει τῆς ἀναλήψεως τῆς προεδρίας τῆς ΕΟΚ ἀπό τήν Ἑλλάδα καί μέ ἀφορμή δημοσιοποίηση

ἐπιφυλάξεων κύκλων τῆς Κοινότητας γιά τό κατά πόσο ἦταν ἡ Ἑλλάδα σέ θέση νά ἐκπληρώσει τά καθήκοντα αὐτά, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση τοῦ Πρακτορείου Ρώυτερ, εἶπε:

«Δέν καταλαβαίνω γιατί ἠμπορεῖ νά ὑπάρχουν ἀνησυχίες. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ἑλλάς θά ἀσκήσει τήν Προεδρία μέ αἴσθημα εὐθύνης. Καί ὄχι μόνον δέν θά δημιουργήσει προβλήματα στήν Κοινότητα, ἀλλά θά προσπαθήσει νά προωθήσει τήν ἐπίλυση τῶν ὑφισταμένων γνωστῶν προβλημάτων τῆς ΕΟΚ».

Σύμφωνα μέ ἀπόψεις πού διατύπωσαν κοινοτικοί παράγοντες, οἱ ἀνησυχίες αὐτές ἐπικεντρώνονταν κατ' ἀρχήν στήν ἀπειρία τῆς Ἑλλάδος νά ἀνταποκριθεῖ στό ρόλο της, κατά κύριο ὅμως λόγο στίς διαφορές θέσεων πού εἶχαν κατά καιρούς διαφανεῖ μεταξύ τῆς Ἀθήνας καί τῶν ἑταίρων.

8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Δημοσιεύεται στόν τύπο ἡ εἴδηση ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς προσεκλήθη νά μεταβεῖ τό Σεπτέμβριο στή Ν. Ὑόρκη, ὅπου θά τοῦ ἀπονεμηθεῖ ὁ τίτλος τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα ἀπό τό πανεπιστήμιο τῆς Ν. Ὑόρκης.

12 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό Δημοσίας Τάξεως, Ι. Σκουλαρίκη.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε τήν ἑπομένη τῆς συγκεντρώσεως ὀπαδῶν τῆς ΝΔ στήν Καλαμάτα, ὅπου μίλησε ὁ Ε. Ἀβέρωφ καί κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας σημειώθηκαν ἐπεισόδια μεταξύ τῶν ὀπαδῶν τῆς ΝΔ καί τοῦ ΠΑΣΟΚ.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Ὁ πρωθυπουργός ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας σχετικά μέ τή μονογραφή τῆς συμφωνίας γιά τίς βάσεις, τή νύχτα τῆς 14ης πρός 15η τοῦ μηνός.

Ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ὁ ὁποῖος ἐτηρεῖτο συνεχῶς ἐνήμερος τῆς ἐξελίξεως τῶν διαπραγματεύσεων γιά τίς βάσεις, ἐνημερώθηκε ἀμέσως ἀπό τόν πρωθυπουργό κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου γιά τή μονογραφή τῆς συμφωνίας.

»Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε πρός τόν πρωθυπουργό τήν ἱκανοποίησή του διότι, ὅπως εἶπε, μέ τή μονογραφηθεῖσα συμφωνία ἐνισχύεται ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας».

Μέ ἀναφορά στήν τελική ἔκβαση τοῦ θέματος, ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ μνημόνιό του, ἀναφέρει:

«Σχετικά ἔφυγε ἕνα μεγάλο βάρος ἀπό τήν ψυχή μου.

»Εἶναι ἡ πρώτη μέρα πού αἰσθάνομαι σχετικά ἥσυχος γιά τό μέλλον τοῦ τόπου. Γιατί ἡ ἐπελθοῦσα συμφωνία γιά τό θέμα τῶν βάσεων ἐπαναφέρει τήν ἐξωτερική μας πολιτική στήν παραδοσιακή της γραμμή, θά ὁδηγήσει στήν πλήρη ὁμαλοποίηση τῶν σχέσεών μας μέ τή Δύση καί θά περιορίσει τούς κινδύνους πού ἀπειλοῦν τήν χώρα.

»Παράλληλα, περιορίζει καί τόν κίνδυνο συγκρούσεώς μου μέ τόν πρωθυπουργό. Γιατί, ἄν τελικά ἀπεφασίζετο ἡ ἀπομάκρυνση τῶν βάσεων, θά βρισκόμουνα σέ δύσκολη θέση. Θά ἀντιμετώπιζα τό δίλημμα ἤ νά δεχθῶ τήν ἀπόφαση αὐτή ἀδιαμαρτύρητα ἤ νά ἀντιδράσω προκηρύσσων δημοψήφισμα, τό ἀποτέλεσμα ὅμως τοῦ ὁποίου θά ἦταν κατά πάσα πιθανότητα ἀρνητικό, ὁπότε θά εἶχα καί πάλι τό δίλημμα ἤ νά ἀνεχθῶ τό ἀποτέλεσμα ἤ νά παραιτηθῶ.

»Πρέπει νά πῶ ὅτι ὁ πρωθυπουργός ἐπέδειξε στήν περίπτωση αὐτή καί θάρρος ἀλλά καί συνέπεια ἀπέναντί μου. Καί γι' αὐτό ὅταν, στίς 2 ἡ ὥρα τό πρωί πού βρισκόμουν σέ μιά ἀκτή τῆς Πελοποννήσου, μοῦ ἀνήγγειλε τήν μονογράφηση τῆς συμφωνίας, τόν συνεχάρην, ἔκανα ἐνισχυτική γιά τόν ἴδιο δήλωση καί συνέστησα στήν ἀντιπολίτευση νά ἀντιμετωπίσει θετικά τό θέμα.

»Ἡ συμφωνία, βέβαια, μειονεκτεῖ σέ πολλά σημεῖα ἔναντι ἐκείνης τοῦ 1977. Ὁ πρωθυπουργός, ὅμως, πού κατέχει πράγματι τό ταλέντο νά ἐξωραΐζει τά ἔργα του, τήν παρουσίασε σάν μεγάλη ἐπιτυχία.

»Πιστεύω ὅτι μέ τήν συμφωνία αὐτή ὁ πρωθυπουργός ἔκανε πλέον ὁριστική τήν ἐπιλογή του στό μέγα θέμα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς. Αὐτό, βέβαια, δέν ἀποκλείει τήν περίπτωση νά συνεχίσει τούς διπλωματικούς ἀκροβατισμούς του τόσο γιά λόγους ἐσωτερικῆς καταναλώσεως ὅσο καί γιά λόγους διεθνοῦς του προβολῆς»[94].

Τή συμφωνία, χαρακτήρισε ὁ Α. Παπανδρέου μέ δηλώσεις του «μοναδική» καί «ἱστορικό βῆμα στήν κατάκτηση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας». Εἶπε, ἀκόμη, ὅτι, μέ τόν τρόπο αὐτό, ἐκπληρώνονται βασικοί προγραμματικοί στόχοι τοῦ ΠΑΣΟΚ. Θετική ὑπῆρξε σέ γενικές γραμμές ἡ ἀντίδραση τῶν ἄλλων πολιτικῶν κομμάτων, μέ ἐξαίρεση τό ΚΚΕ.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΚΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ

Ἡ πρώτη Κυβέρνηση τοῦ Α. Παπανδρέου ἀνέλαβε σειρά πρωτοβουλιῶν γιά τήν ἐπιβολή μεταρρυθμίσεων, σέ ἐφαρμογή τοῦ προγράμματός της, στούς τομεῖς ἰδιαίτερα τῆς δημόσιας διοικήσεως, τῆς ὑγείας, τῆς ἀνώτατης Παιδείας. Ὁ Κ. Καραμανλῆς, σταθερά προσηλωμένος στό γράμμα καί τό πνεῦμα του πολιτεύματος, θά ἐξαντλήσει τά ὅρια τῶν συνταγματικῶν του ἁρμοδιοτήτων καί θά ἀξιοποιήσει τό προσωπικό του κύρος, προκειμένου νά προσφέρει διακριτικά στόν πρωθυπουργό τίς συμβουλές του μέ στόχο τή διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας καί τήν καλύτερη διαχείριση τῶν ὑποθέσεων τῆς χώρας. Ἀλλά καί θά διατυπώσει παραινέσεις πρός τόν πρωθυπουργό καί τό νέο ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Κ. Μητσοτάκη, μέ σκοπό τή διατήρηση τοῦ ἀναγκαίου ὁμαλοῦ πολιτικοῦ κλίματος στή χώρα. Ἡ παρέμβασή του, ἐξάλλου, τό φθινόπωρο τοῦ 1983, ὅταν τό Κυπριακό θά διανύσει μιά ἀπό τίς κρισιμότερες φάσεις του, θά συντελέσει καταλυτικά στήν ἀποφυγή μιᾶς ἐπιζήμιας διαμάχης μεταξύ Ἀθηνῶν καί Λευκωσίας. Ὡς τήν ἐκπνοή τῆς θητείας του, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, χάρη στή μεγάλη διεθνῆ ἀκτινοβολία του, θά συμβάλει ἀποφασιστικά στή μέγιστη δυνατή διαφύλαξη τοῦ διεθνοῦς κύρους καί τῆς ἀξιοπιστίας τῆς χώρας, καλύπτοντας συχνά κυβερνητικές ἐνέργειες πού εἶχαν προκαλέσει ἀρνητικές ἀντιδράσεις, ἰδιαίτερα στούς κόλπους τῶν δυτικῶν ἑταίρων τῆς Ἑλλάδος.

Τό Μάρτιο τοῦ 1985, ἡ αἰφνιδιαστική ὑπαναχώρηση τοῦ Α. Παπανδρέου ἀπό τή διαβεβαίωσή του γιά ὑποστήριξη τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό ὕπατο ἀξίωμα θά ὁδηγήσει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας σέ πρόωρη παραίτηση, ἀφοῦ διευκρινήσει ὅτι ἀδυνατεῖ πλέον νά συμπράττει στίς διαγραφόμενες ἐξελίξεις.

19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Κατά τήν ἔνατη ἐπέτειο τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δηλώνει:

«Συμπληρώνονται αὖριο ἐννέα χρόνια ἀπό τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο. Καί ἡ Τουρκία ἐξακολουθεῖ νά κατέχει τή μισή σχεδόν Μεγαλόνησο, περιφρονώντας τίς ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί παραβιάζοντας κάθε κανόνα ἠθικῆς καί δικαίου.

»Παρά ταῦτα, ὁ κυπριακός Ἑλληνισμός οὔτε κάμφθηκε, οὔτε καί θά καμφθεῖ. Παραμένει σταθερά ἀποφασισμένος νά συνεχίσει τόν ἀγῶνα του· γιατί πιστεύει στό δίκιο του. Ἀλλά καί γιατί γνωρίζει ὅτι μέ τήν πλήρη καί σταθερά συμπαράσταση τῆς Ἑλλάδος ὁ ἀγώνας αὐτός τελικά θά δικαιωθεῖ».

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔδωσε στόν κῆπο τοῦ Προεδρικοῦ Μεγάρου τήν καθιερωμένη δεξίωση γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας.

Κατά τήν προσέλευσή του στό χῶρο τῆς δεξιώσεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς, εἶπε:

«Γιά τή θέση πού κατέχει ἡ ἡμέρα αὐτή στήν ἱστορία τοῦ τόπου μας ἔχω μιλήσει πολλές φορές. Σήμερα θά ἀρκεστῶ νά διατυπώσω ἁπλῶς μιάν εὐχή: τό κλίμα πού ἐπικράτησε κατά τήν ἡμέρα ἐκείνη, τό κλίμα τῆς ἐθνικῆς ἀνησυχίας, εὔχομαι νά καταστεῖ τό μόνιμο, τό κύριο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς».

Ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση, πῶς βλέπει τό μέλλον τῆς δημοκρατίας, δήλωσε:

«Τό βλέπω ἀσφαλές. Δέν νομίζω ὅτι ἠμπορεῖ πλέον ἡ δημοκρατία νά ἀπειληθεῖ ἀπό ἀνατρεπτικές δυνάμεις. Ἠμπορεῖ ὅμως νά ἀποδυναμωθεῖ, ἂν δέν προσαρμόσουμε τή συμπεριφορά μας στούς βασικούς της κανόνες. Γιατί πρέπει νά ὁμολογηθεῖ ὅτι ἔχουμε πράγματι πολίτευμα δημοκρατικό. Δέν ἔχουμε ἀκόμη κλίμα δημοκρατικό. Τό κλίμα δηλαδή ἐκεῖνο, τό ὁποῖο κάνει τή δημοκρατία ἡμερη, ὑπεύθυνη καί δημιουργική. Ἐλπίζω, πάντως, ὅτι θά καταβληθεῖ προσπάθεια ἀπ' ὅλες τίς πλευρές, εἰς τρόπον ὥστε

νά δημιουργήσουμε, νά ἀποκτήσουμε τό κλίμα αὐτό στό μέλλον».

29 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις του για τή γενική κατάσταση τῆς χώρας.

30 ΙΟΥΛΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ, Γκ. Τόρν.

Ὁ Γκ. Τόρν ἦλθε στήν Ἀθήνα, προκειμένου νά ἐνημερώσει τήν Κυβέρνηση γιά τά σχέδια προτάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς, πού ἀφοροῦν τήν ἀναμόρφωση τῆς κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς καί τήν ἀναδιάρθρωση τῶν κοινοτικῶν ταμείων.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983

Τήν ἡμέρα πού ἑορτάζεται ἡ Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, ἀλλά καί οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακολούθησε τήν ἐπίσημη δοξολογία στό Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν καί κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, ἐνῶ τό βράδυ παρέστη στή δεξίωση πού παρέθεσε ὁ ἀρχηγός ΓΕΕΘΑ, στόν Ἅγιο Ἀνδρέα.

18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε ἐνόψει ἐξελίξεων στό Κυπριακό — καθώς ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΟΗΕ εἶχε ἐκπονήσει μνημόνιο ἐναλλακτικῶν λύσεων. Ἔχει ἐπίσης προηγηθεῖ ἡ πρόσκληση πού εἶχε ἀπευθύνει στόν πρωθυπουργό ἡ Ι. Γκάντι νά λάβει μέρος στήν ἄτυπη συνάντηση 40 ἀρχηγῶν Κρατῶν καί Κυβερνήσεων, στή Νέα Ὑόρκη, μέ πρωτοβουλία τῶν Ἀδεσμεύτων, ἀλλά καί ἡ κατάθεση στή Βουλή τοῦ νομοσχεδίου περί Ἐθνικοῦ Συστήματος Ὑγείας.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, Ι. Ἀλευρᾶ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά θέματα σχετικά μέ τή λειτουργία τοῦ Κοινοβουλίου, καθώς καί γιά τήν ἐπίσκεψη πού ἐπρόκειτο νά πραγματοποιήσει στή ΛΔ Κίνας.

19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται, στό Προεδρικό Μέγαρο, τόν πρωθυπουργό τῆς Πορτογαλίας, Μ. Σοάρες, τόν ὁποῖο διαβεβαίωσε γιά τήν ἔνθερμη ὑποστήριξη τῆς Ἑλλάδος στήν ἔνταξη τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν Γκ. Γιάτρον, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Ἀμερικανικῆς Βουλῆς, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε δεκαήμερη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα καί τήν Κύπρο.

24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τήν ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Σουηδίας, Ο. Πάλμε, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἀθήνα γιά νά διαβουλευθεῖ μέ τήν ἑλλαδική ἡγεσία σχετικά μέ τή νέα πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ.

Εἶχαν προηγηθεῖ, στήν Κύπρο, διαβουλεύσεις τοῦ Σ. Κυπριανοῦ μέ τά κυπριακά κόμματα, ἀπό τά ὁποῖα τό ΑΚΕΛ καί ὁ Δημοκρατικός Συναγερμός τάχθηκαν ὑπέρ τῆς προσεκτικῆς ἐξετάσεως τῆς πρωτοβουλίας Κουεγιάρ. Ὑπέρ τῆς ἐξετάσεως τῶν προτάσεων τοῦ γενικοῦ γραμματέα εἶχαν ἤδη ταχθεῖ ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος, Ρ. Ρῆγκαν, καί ἡ Ἄγκυρα, ἡ ὁποία ὡστόσο δέν ἀπέκλεισε, στό μέλλον, καί τό ἐνδεχόμενο ἱδρύσεως τουρκοκυπριακοῦ Κράτους.

Ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἐπρόκειτο νά ἔλθει στήν Ἀθήνα νωρίτερα, ἡ ἔλευσή του ὅμως ἀναβλήθηκε γιά λίγες ἡμέρες, γεγονός πού ἐπισημάνθηκε ἀπό τόν ἑλλαδικό καί τόν κυπριακό τύπο ὡς ἐνδεικτικό διαφωνιῶν μεταξύ τῆς κυπριακῆς ἡγεσίας καί τῆς ἑλλαδικῆς Κυβερνήσεως, μολονότι ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος στήν Ἀθήνα τήν ἀπέδωσε στό βεβαρυμένο πρόγραμμα τοῦ Α. Παπανδρέου. Συγκεκριμένα, ἡ κυπριακή ἐφημερίδα «Κήρυκας», στίς 14 Αὐγούστου, σέ ἄρθρο της πού δέν διαψεύσθηκε ἀπό τήν Ἀθήνα, ὑποστήριξε ὅτι ὁ Α. Παπανδρέου ἔβρισκε ἀπαράδεκτο τό ἔγγραφο Κουεγιάρ, γιατί ἀναβίωνε τίς «διχοτομικές προτάσεις» Βαλντχάιμ, ἐνῶ παραγνώριζε τό πρόσφατο ψήφισμα τοῦ ΟΗΕ· ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός θεωροῦσε, ἀντίθετα ἀπό τόν Σ. Κυπριανοῦ, ὅτι ἡ ἀπάντηση στό ἔγγραφο Κουεγιάρ ἔπρεπε νά μή δοθεῖ ἀμέσως. Ἄλλες ἐφημερίδες («Σημερινή», 20, 25, 27 Αὐγούστου· «Φιλελεύθερος», «Ἀγών», 25 Αὐγούστου), ἐπεσήμαναν τήν ἀνάγκη γιά παρέμβαση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τήν προώθηση τοῦ θέματος

καί ἐξέφρασαν τήν ἄποψη ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὑποστήριζε τίς οὐσιαστικές διαπραγματεύσεις στά πλαίσια τοῦ ΟΗΕ, θεωρώντας ὅτι οἱ προτάσεις Κουεγιάρ ἴσως ἀποτελοῦσαν τήν τελευταία ἐλπίδα νά εὑρεθεῖ ἐποικοδομητική λύση τοῦ Κυπριακοῦ.

Τό σημείωμα τῆς συνομιλίας ἀναφέρει:

«Στήν ἀρχή τῆς συνομιλίας ὁ κύριος Κυπριανοῦ ἐξεφράσθη μέ πολλή πικρία καί μόλις συγκαλυπτόμενη ἀγανάκτηση γιά τήν προσωπική συμπεριφορά τοῦ κυρίου Παπανδρέου ἀπέναντί του κατά τίς τελευταῖες ἡμέρες. Συγκεκριμένα, ὁ Κύπριος πρόεδρος ἀνεφέρθη στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἔγινε ἡ ἀναβολή τοῦ ταξιδίου του στήν Ἀθήνα καί κυρίως στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπέφυγε νά τοῦ μιλήσει στό τηλέφωνο. Ὁ κύριος Κυπριανοῦ δέν μπόρεσε νά ἐξηγήσει τήν συμπεριφορά αὐτή, δεδομένου ὅτι οὔτε προσωπικά προβλήματα ὑπάρχουν μεταξύ αὐτοῦ καί τοῦ κυρίου Παπανδρέου, οὔτε ἀντελήφθη νά ὑπάρχει καμμία διαφωνία στόν τρόπο τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς πρωτοβουλίας τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ.

»Ἐν ὄψει ὅλων αὐτῶν, ὁ κύριος Κυπριανοῦ διερωτᾶτο μήπως ὑπάρχει πρόθεση δημιουργίας τεχνητῆς ἀτμοσφαίρας διαφωνίας γιά λόγους ἐσωτερικῆς πολιτικῆς σκοπιμότητας τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

»Ὡς πρός τήν οὐσία τῆς πρωτοβουλίας Ντέ Κουεγιάρ, ὁ κύριος Κυπριανοῦ εἶπε ὅτι τά δύο μεγάλα κόμματα στήν Κύπρο ἔχουν δημοσία ταχθεῖ ὑπέρ τῆς ἀποδοχῆς της. Ὁ ἴδιος ἔχει ἐπιφυλαχθεῖ νά ἀνακοινώσει δημοσία τήν θέση του. Πιστεύει ὅμως ὅτι δέν εἶναι δυνατό νά ἀπορριφθεῖ ἡ πρωτοβουλία αὐτή. Ἀντιθέτως, θά πρέπει νά τήν ἀξιοποιήσουμε ὅσο εἶναι δυνατό πρός ὄφελός μας καί γιά τόν λόγο αὐτό ἔχει ἤδη συνεννοηθεῖ μέ τόν γενικό γραμματέα νά συναντηθοῦν στίς 14 Σεπτεμβρίου στήν Νέα Ὑόρκη. Τό τελευταῖο τοῦτο δέν γνωρίζει ἀκόμη κανείς καί αὐτό εἶναι ἕνας ἀπό τούς λόγους, γιά τούς ὁποίους ἐζήτησε κατ' ἰδίαν συνάντηση μέ τόν κύριο Παπανδρέου (νά τοῦ ἐμπιστευθεῖ δηλαδή τήν πληροφορία αὐτή περί συναντήσεώς του μέ τόν Ντέ Κουεγιάρ). Μέχρι στιγμῆς ὅμως παραδόξως ὁ κύριος Παπανδρέου ἀρνεῖται νά τό δεχθεῖ κατ' ἰδίαν.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε τήν λύπη του γιά τήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στίς προσωπικές σχέσεις τοῦ κυρίου Κυπριανοῦ μέ τόν κύριο Παπανδρέου σέ μιά στιγμή μάλιστα πού ἀπαιτεῖται ψυχραιμία καί συνεργασία μεταξύ Ἀθηνῶν καί Λευκωσίας. Ὅσον ἀφορᾶ τήν πρωτοβουλία Ντέ Κουεγιάρ, ἡ γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου εἶναι ἡ ἑξῆς:

»1) Ἀπό πλευρᾶς διαδικασίας καί ἐφ' ὅσον ἐπίκειται συνάντηση Κυπριανοῦ - Ντέ Κουεγιάρ θά πρέπει νά ἀποφευχθεῖ ἔγγραφος ἀπάντηση στήν ἐπιστολή Ντέ Κουεγιάρ. Κατά τή συνάντησή τους ὁ κύριος Κυπριανοῦ θά πρέπει, χωρίς νά ἀποτρέψει τήν πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέως, νά ἐπιδιώξει ὅλες τίς δυνατές διευκρινίσεις καί βελτιώσεις.

»2) Ἀπό πλευρᾶς οὐσίας, ἡ γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου εἶναι ὅτι κατά τήν διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων θά πρέπει νά ἐπιδιώξουμε τήν ἀπόκτηση ὅσο τό δυνατόν περισσότερου ἐδάφους, ἐνῶ ἐπί τοῦ Συνταγματικοῦ συμφέρει ἡ Κεντρική Κυβέρνηση νά ἔχει χαλαρές ἐξουσίες. Καί τοῦτο, γιά νά ἀφαιρεθεῖ ἀπό τούς Τούρκους ἡ δυνατότητα ἐλέγχου καί τοῦ ἑλληνικοῦ τμήματος τῆς Κύπρου.

»Γενικότερα, ὁ κύριος πρόεδρος πιστεύει ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ κυρίου Ντέ Κουεγιάρ, τήν ὁποία εἶναι γνωστόν ὅτι ὑποστηρίζουν καί οἱ Ἀμερικανοί καί οἱ Ρῶσοι, ἴσως νά ἀποτελέσει τήν τελευταία εὐκαιρία ἐπιλύσεως τοῦ Κυπριακοῦ. Γι' αὐτό καί δέν πρέπει νά τήν ἀπορρίψουμε ἐμεῖς. Ἐάν τήν ἀπορρίψουμε, εἶναι πολύ πιθανό ὅτι ἡ Τουρκία θά ἀνακηρύξει ἀνεξάρτητο τουρκοκυπριακό Κράτος ἐπιρρίπτοντας μάλιστα τήν εὐθύνη σέ μᾶς. Καί αὐτό θά εἶναι ἡ χειρότερη ἐξέλιξη τῆς ὑποθέσεως, γιά τήν ὁποία θά εἶναι τεράστιες οἱ ἱστορικές εὐθύνες καί τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς Λευκωσίας.

»Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, δέν ἔχουμε νά χάσουμε τίποτα ἀρχίζοντας τήν διαπραγμάτευση. Ἐάν οἱ Ἀμερικανοί — πού εἶναι οἱ μόνοι οἱ ὁποῖοι μποροῦν πραγματικά νά μᾶς βοηθήσουν — ἐπιθυμοῦν πράγματι λύση μόνο μέσω μιᾶς τέτοιας διαπραγματεύσεως, μποροῦν νά ἀσκήσουν πίεση στήν Τουρκία. Ἐάν πάλι διαπιστωθεῖ κατά τήν πορεία τῶν διαπραγματεύσεων ὅτι δέν ὁδηγούμεθα σέ λύση ἤ ὅτι ἡ λύση δέν μᾶς συμφέρει, ἔχουμε κάθε δυνατότητα νά διακόψουμε τίς διαπραγματεύσεις, φροντίζοντας ὅμως νά ἐπιρρίψουμε τήν εὐθύνη στήν ἄλλη πλευρά.

»Τό συμπέρασμα τοῦ κυρίου προέδρου εἶναι ὅτι δέν μποροῦμε νά ἀπορρίψουμε τήν πρόταση Ντέ Κουεγιάρ, ἐνῶ ἔχουμε κάθε λόγο νά προσπαθήσουμε νά τήν ἀξιοποιήσουμε. Ἄλλωστε, τήν γραμμή αὐτή εἶχε ἀνακοινώσει σήμερα τό πρωί στόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος συμφώνησε προσθέτοντας μόνο ὅτι γιά τήν ἱστορία θά πρέπει νά ἐκφράσουμε τήν ἔκπληξή μας στόν κύριο Ντέ Κουεγιάρ, διότι στό κείμενό του δέν γίνεται μνεία οὔτε τοῦ τελευταίου Ψηφίσματος τοῦ ΟΗΕ, οὔτε τῆς ἀνάγκης ἀποχωρήσεως τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἀπό τήν Κύπρο.

»Ὁ κύριος Κυπριανοῦ εἶπε ὅτι συμφωνεῖ ἀπόλυτα τόσο μέ τίς διαπιστώσεις τοῦ κυρίου προέδρου ὅσο καί μέ τήν πολιτική πού πρέπει νά ἀκολουθηθεῖ ἐπί τῆς πρωτοβουλίας Ντέ Κουεγιάρ. Τήν πολιτική, ἄλλωστε, αὐτή, τῆς ἀποδοχῆς δηλαδή τῆς πρωτοβουλίας Ντέ Κουεγιάρ, ἐπιθυμοῦν καί τά δύο μεγάλα κόμματα τῆς Κύπρου, τό καθ' ἕνα γιά δικούς του λόγους»[95].

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν Καναδό πρωθυπουργό, Πιέρ Ἔλιοτ Τρυντώ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ στήν Ἀθήνα διήμερη ἐπίσημη ἐπίσκεψη:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐδέχθη σήμερα στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρωθυπουργό τοῦ Καναδᾶ, κύριο Τρυντώ. Τά κυριώτερα θέματα τῆς συνομιλίας ἦταν τό Κυπριακό, τά Ἑλληνοτουρκικά καί τό θέμα τῶν εὐρωπυραύλων.

»Γιά τό Κυπριακό, ὁ κύριος Τρυντώ ἐβολιδοσκόπησε τόν κύριο πρόεδρο, σχετικά μέ πρόθεση τῶν Καναδῶν νά ἀποσύρουν τό καναδικό ἀπόσπασμα ἀπό τήν Εἰρηνευτική Δύναμη τοῦ ΟΗΕ στήν Κύπρο καί τοῦτο, πρῶτον, γιατί τό καναδικό ἀπόσπασμα σταθμεύει στήν Κύπρο ἐπί εἴκοσι ἔτη καί δεύτερο, διότι ἴσως ἔτσι νά ἀσκεῖτο πίεση ἐπί τῶν

μερῶν γιά νά ἀναγκασθοῦν νά ἀναζητήσουν λύση.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἀπέτρεψε μέ κατηγορηματικότητα τόν κύριο Τρυντώ ἀπό τέτοιες σκέψεις, τονίζοντας ὅτι μιά τέτοια ἐνέργεια θά ἀπέβαινε εὐθέως εἰς βάρος τῶν Ἑλληνοκυπρίων καί ὑπέρ τῶν Τούρκων, ἀφοῦ οἱ τελευταῖοι εἶναι ἐκεῖνοι πού διαθέτουν ἤδη συντριπτική στρατιωτική ὑπεροχή στό νησί, ἐνδεχόμενη δέ ἀπομάκρυνση τῆς Εἰρηνευτικῆς Δυνάμεως θά τούς ἀποθράσυνε καί θά τούς ἔκανε ἀκόμη πιό ἀδιάλλακτους.

»Στή συνέχεια, ὁ κύριος πρόεδρος ἀνέπτυξε τό ἱστορικό τοῦ Κυπριακοῦ καί τίς γνωστές θέσεις του γιά τήν λύση τοῦ προβλήματος, τονίζοντας ὅτι ἡ Δύση ὀφείλει, καί γιά τό δικό της συμφέρον, νά πιέσει τήν Ἄγκυρα νά φανεῖ λογική καί διαλλακτική, ὥστε νά ἐξευρεθεῖ λύση.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ κύριος πρόεδρος ἀνέλυσε καί τό πλέγμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διαφορῶν στό Αἰγαῖο.

»Ὁ κύριος Τρυντώ εἶπε ὅτι οἱ δυνατότητες τοῦ Καναδᾶ γιά ἐπηρεασμό τῆς Τουρκίας εἶναι περιορισμένες, θά μιλήσει ὅμως σχετικά μέ τήν ἀμερικανική ἡγεσία, μέ τήν ὁποία ἔχει συχνές ἐπαφές.

»Στό θέμα τῶν εὐρωπυραύλων ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι ἐκεῖνος πιστεύει ὅτι ἡ μόνη λύση εἶναι ἡ ἰσορροπία δυνάμεων στό κατώτερο σημεῖο, ἐφόσον δέ οἱ Σοβιετικοί ἔχουν ὑπεροχή στήν Εὐρώπη, θά πρέπει νά διατηρηθεῖ ἡ πίεση ἐπί τῆς Μόσχας γιά νά μειώσει τήν ὑπεροχή της. Κι αὐτό μπορεῖ νά συμβεῖ μόνο ἐάν στόν ψυχολογικό πόλεμο πού διεξάγεται αὐτή τήν στιγμή ἡ Δύση ἐμφανισθεῖ ἑνωμένη καί ἀποφασισμένη νά ἐγκαταστήσει νέους πυραύλους στήν Δυτική Εὐρώπη ἐάν οἱ Ρῶσοι δέν ἀπομακρύνουν τούς δικούς τους. Βεβαίως, τό θέμα περιπλέκεται ἀπό τήν ὕπαρξη τῶν ἀγγλικῶν καί γαλλικῶν πυραύλων, ἐάν ὅμως συνυπολογισθοῦν καί αὐτοί, ὅπως ζητεῖ ἡ Μόσχα, τότε τό ΝΑΤΟ θά μείνει σχεδόν χωρίς πυραύλους, ἀφοῦ τά πυρηνικά ὁπλοστάσια τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἀποκλειστικά ὑπό ἐθνικόν ἔλεγχο.

»Ὁ κύριος Τρυντώ ἐξέφρασε παραπλήσιες ἀπόψεις πάνω στό θέμα αὐτό, ἐκφράζοντας τήν εὐχή ὅτι ἡ λύση γιά τό θέμα τῶν γαλλικῶν καί ἀγγλικῶν πυραύλων θά βρεθεῖ στίς ἄλλες συνομιλίες τῆς Γενεύης πού ἀφοροῦν τά στρατηγικά πυρηνικά ὅπλα.

»Τέλος, στό γεῦμα πού ἐπηκολούθησε, ὁ κύριος προέδρος βρῆκε τήν εὐκαιρία νά ἐνημερώσει τόν κύριο Τρυντώ λεπτομερῶς γιά τό θέμα τῶν Σλαβομακεδόνων καί τήν σχετική προπαγάνδα τῶν Σκοπίων στόν Καναδά»[9].

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1983

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτης, συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό. Ἔχει προηγηθεῖ ἡ πρόταση τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως γιά ἐξάμηνη ἀναβολή τῆς ἐγκαταστάσεως ἀμερικανικῶν πυραύλων μέσου βεληνεκοῦς στήν Εὐρώπη, τήν ὁποία ἀπέρριψαν ἀμέσως ἡ Βρετανία καί ἡ Γερμανία. Τό σχετικό σημείωμα ἀναφέρει:

«Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκα σήμερα τό πρωί μέ τόν κύριο πρωθυπουργό στό Καστρί καί συζήτησα μαζί του τά ἑξῆς θέματα:

»1. Εὐρωπαϊκοί πύραυλοι

»Εἶπα στόν κύριο Παπανδρέου ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος εἶχε ἐνοχληθεῖ ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ πρωτοβουλία τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως γιά ἐξάμηνη παράταση τῶν διαπραγματεύσεων τῆς Γενεύης ἐδόθη στήν δημοσιότητα τήν ἡμέρα ἀκριβῶς τῆς συναντήσεως τοῦ κυρίου προέδρου μέ τόν κύριο πρωθυπουργό, χωρίς ὁ κύριος Παπανδρέου νά τοῦ ἀναφέρει τίποτα σχετικά. Πέραν τούτου, ὁ κύριος πρόεδρος διαφωνεῖ καί ἐπί τῆς οὐσίας τῆς προτάσεως, γιατί πιστεύει ὅτι ὁ μόνος τρόπος γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἰσορροπία δυνάμεων, ἡ ὁποία ἀνετράπη ὑπέρ τῶν Ρώσων μέ τούς πυραύλους SS 20, εἶναι νά ἐξακολουθήσει ἡ πίεση πού ἀσκεῖται ἐπί τῆς Μόσχας ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ ΝΑΤΟ νά ἐγκαταστήσει στήν Εὐρώπη μέχρι τέλους τοῦ ἔτους τούς πυραύλους Κρούζ καί Πέρσινγκ. Ἐάν αὐτή ἡ πίεση ἀρθεῖ, οἱ Ρῶσοι δέν ἔχουν κανένα λόγο νά διαπραγματευθοῦν σοβαρά. Ὁ κ. Παπανδρέου ὡς πρός τό πρῶτο μέν σημεῖο, παρεδέχθη ἀμέσως ὅτι ἀπετέλεσε σφάλμα του, τό ὅτι δέν ἀνέφερε τίποτα γιά τό θέμα αὐτό στόν κύριο πρόεδρο, κατά τήν τελευταία τους συνάντηση. Μοῦ εἶπε ὅτι ἡ σχετική ἐπιστολή εἶχε γραφεῖ ἀπό ἡμερῶν καί ἐπομένως τό θέμα δέν ἀπασχολοῦσε ἐκείνη τή στιγμή τήν σκέψη του. Ἴσως, μοῦ εἶπε, καί νά τό ξέχασα. Ἐν πάση περιπτώσει, κατέληξε, ὁμολογῶ ὅτι ἀποτελεῖ σφάλμα καί παρακαλῶ νά βεβαιώσετε τόν κύριο πρόεδρο ὅτι δέν εἶχα καμμία κακή πρόθεση πάνω στό θέμα αὐτό. Ἦταν ἁπλῶς ἕνα λάθος. Γιά τό δεύτερο σημεῖο, μοῦ εἶπε ὅτι ἀντιλαμβάνεται τήν λογική τῆς θέσεως αὐτῆς, ἀλλά διακατέχεται ἀπό γνήσια, ὄχι φτιαχτή, ἀγωνία γιά τούς πυρηνικούς ἐξοπλισμούς καί τό μέλλον τῆς εἰρήνης στήν Εὐρώπη. Καί αὐτή ἡ ἀγωνία του εἶναι πού τόν ὠθεῖ νά παίρνει τέτοιες πρωτοβουλίες.

»2. ΕΟΚ - ΝΑΤΟ

»Μέ ἀφορμή τήν ἀνωτέρω παρατήρηση τοῦ κυρίου Παπανδρέου εἶπα ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος πιστεύει ὅτι στόν ψυχολογικό πόλεμο πού διεξάγεται σήμερα μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως, θά πρέπει ἡ Δύση νά ἐμφανίζει ἀλληλεγγύη καί συνοχή. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι κάθε χώρα δέν μπορεῖ νά ἔχει τίς ἀπόψεις της, ἀλλά, ἐάν μία χώρα συνεχῶς καί σέ κάθε σχεδόν μεγάλο θέμα εἶναι ἡ μόνη πού διαφοροποιεῖ τήν θέση της ἀπό τίς ὑπόλοιπες, τότε εἶναι φυσικό νά προκαλεῖ τήν δυσφορία τῶν ἑταίρων της, πρᾶγμα πού μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ βλάβη τῶν συμφερόντων της. Καί αὐτό ἰσχύει εἰδικότερα γιά τήν Ἑλλάδα, ἀφοῦ τά προβλήματά της εἶναι τέτοια ὥστε νά μή μπορεῖ νά περιμένει καμμία ἀπολύτως βοήθεια ἀπό τήν Ρωσία. Μόνον ἡ Δύση καί δή ἡ Ἀμερική μποροῦν νά βοηθήσουν στήν λύση τῶν προβλημάτων της. Ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι συμφωνεῖ μέ τίς θέσεις αὐτές τοῦ κυρίου προέδρου καί ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν ὅρια, μέσα στά ὁποῖα μπορεῖ νά κινηθεῖ, κατά τρόπο ἀκροβατικό, ὅπως εἶπε, στήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Ἑλλάδος. Παρά ταῦτα, πιστεύει ὅτι μέ τήν γραμμή πού ἀκολουθεῖ ὁ ἴδιος ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀποκτήσει ἀπόψεις. Καί προφανῶς, εἰς ἀπόδειξιν αὐτοῦ, μοῦ ἐνεπιστεύθη ὅτι ὁ κύριος Μιττεράν τοῦ εἶχε ζητήσει νά μεσολαβήσει γιά τήν διευθέτηση τῆς διαφορᾶς στό Τσάντ καί ὅτι ἤδη εἶχε προχωρήσει σέ σχετικές ἐπαφές. Ἐπειδή ἡ λύση τοῦ Τσάντ πού προωθοῦσε ὁ κύριος Παπανδρέου, ὅπως μοῦ τήν ἀνέπτυξε, ἦταν καθαρά διχοτομική καί προέβλεπε μεταγενέστερη καί σταδιακή μόνο ἀποχώρηση τῶν

γαλλικῶν καί λιβυκῶν στρατευμάτων, εἶπα στόν κύριο Παπανδρέου ὅτι χρειάζεται προσοχή ἐπί τοῦ σημείου αὐτοῦ γιατί, ἐάν αὐτό ἐμφανισθεῖ ὡς λύση τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, δέν ἀποκλείεται νά τῆς ζητηθεῖ νά τήν ἐφαρμόσει καί στήν Κύπρο.

»3. Κυπριακό

»Γιά τό Κυπριακό τοῦ εἶπα ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος πιστεύει ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ἐμφανισθοῦμε ὅτι ἀπορρίπτουμε τήν πρωτοβουλία Ντέ Κουεγιάρ, ἀφοῦ εἶναι γνωστό ὅτι τήν ὑποστηρίζουν οἱ Δυτικοί, οἱ Ἀνατολικοί καί οἱ Ἀδέσμευτοι. Αὐτό πού θά πρέπει νά ἐπιδιωχθεῖ εἶναι νά ζητηθοῦν ἀπό τόν κύριο Ντέ Κουεγιάρ διευκρινίσεις καί βελτιώσεις, ὄχι ὅμως ὑπό τήν μορφή ὅρων. Γιατί, ἐάν ὁ γενικός γραμματεύς μᾶς ἀπαντήσει ὅτι δέν μποροῦν νά ἐκπληρωθοῦν οἱ ὅροι αὐτοί, τότε θά χαρακτηρίσει ἐμᾶς ὑπεύθυνους γιά τήν ματαίωση τῆς πρωτοβουλίας. Ὁ κύριος Παπανδρέου ἦταν ἀπόλυτα σύμφωνος μέ τήν γραμμή αὐτή τοῦ κυρίου προέδρου, ἐξέφρασε ὅμως τήν ἀνησυχία του γιατί ὁρισμένοι στήν Κύπρο ἐμφανίζονται νά ἀποδέχονται τά πάντα, χωρίς νά ἀφήνουν περιθώρια γιά διαπραγμάτευση πού θά ἀπέβλεπε στήν βελτίωση τῶν προτάσεων Ντέ Κουεγιάρ.

»4. Ἀμερικανικές βάσεις

»Ὁ κύριος Παπανδρέου, ἀπό δική του πρωτοβουλία, ἀνέπτυξε τίς τελευταῖες ἐξελίξεις στό θέμα τῆς μεταφράσεως τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου τῆς Συμφωνίας γιά τίς βάσεις, λέγοντας περίπου αὐτά πού περιέχονται στό συνημμένο σημείωμα, τό ὁποῖο μοῦ ἀπέστειλε μετά τήν συνάντησή μας.

»5. Ἐσωτερική οἰκονομική κατάσταση

»Διεβίβασα παράκληση τοῦ κυρίου προέδρου νά ἐνημερωθεῖ ἀπό τόν πρωθυπουργό γιά τούς βασικούς δείκτες τῆς οἰκονομίας καί τίς προβλέψεις τῆς Κυβερνήσεως, προσθέτοντας ὅτι ἀπασχολοῦμε τόν ἴδιο μέ τό θέμα αὐτό, γιατί ὁ κύριος Ἀρσένης ἀρνεῖται στήν πράξη νά ἐνημερώσει τόν κύριο πρόεδρο, ὁ ὁποῖος τρεῖς φορές τοῦ τό ζήτησε»[9].

4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως στήν Ἀθήνα τῶν ἐργασιῶν τοῦ 12ου Παγκοσμίου Συνεδρίου Κλασικῆς Ἀρχαιολογίας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει στούς συνέδρους τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση χαιρετίζω τήν σύγκληση τοῦ 12ου Παγκοσμίου Συνεδρίου Κλασικῆς Ἀρχαιολογίας στήν Ἀθήνα. Καί καλωσορίζω τούς διακεκριμένους ἐπιστήμονες στήν πόλη αὐτή, πού ὑπῆρξε ἡ κοιτίδα τοῦ κλασικοῦ πνεύματος καί πού ἀνέδειξε πρότυπα, τῶν ὁποίων τήν ἀξία ἐπιβεβαίωσαν οἱ αἰῶνες.

»Ἐάν ἡ πολιτική ἰσχύς τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 5ου αἰῶνος εἶχε ζωή ὀλίγων μόνον δεκαετιῶν, τό πνεῦμα τῆς "δαιμονίας πόλεως" τοῦ Περικλέους, ξεπερνώντας γεωγραφικά καί χρονικά ὅρια, ἀποτέλεσε τό ἰδανικό τῆς ἀνθρώπινης συμβιώσεως καί τό βάθρο, πάνω στό ὁποῖο οἰκοδομήθηκε ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός.

»Ἡ Κλασική Ἑλλάδα εἶναι ἐκείνη πού ἀνύψωσε τόν λόγο ὡς γέφυρα συνεννοήσεως μεταξύ τῶν λαῶν καί κατέκτησε τό μέγιστο πολιτικό ἰδανικό, τήν ἐλευθερία καί τήν δημοκρατία. Ἀνέδειξε τό ἄτομο, ὡς ἐλεύθερο λογικό ὄν, καί προσδιορίζοντας τήν ἔννοια του μέτρου στήν ἰσόρροπη καί δημιουργική ἐναρμόνιση τῶν ἀντιθέτων, γέννησε τόν πολίτη καί πρόβαλε τήν ἰδέα τοῦ "καλοῦ κἀγαθοῦ" ἀνθρώπου.

»Τό πνεῦμα τῆς Κλασικῆς Ἑλλάδος ἄλλαξε τόν κόσμο, γιατί ἄλλαξε τή στάση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στόν κόσμο. Τό μήνυμά του δέν ἀπευθύνεται στόν συγκεκριμένο ἄνθρωπο μιᾶς συγκεκριμένης ἐποχῆς. Ἀπευθύνεται στήν πανανθρώπινη κοινότητα. Γι' αὐτό ἡ σημασία του εἶναι οἰκουμενική. Καί τό νόημά του, πάντοτε ἐπίκαιρο.

»Ἡ Κλασική Ἀθήνα, "Ἑλλάδος παίδευσις" τότε, ἀπέδειξε ὅτι "νόος λεπτότατον πάντων χρημάτων καί καθαρώτατον". Αὐτή τήν ἀρχή τοῦ Ἀναξαγόρου τοῦ Κλαζομενίου καλεῖται καί πάλι νά θέσει τό Συνέδριό σας, ἀποδεικνύοντας ὅτι μέσα στόν συγκεχυμένο καί ἀναρχούμενο πνευματικά κόσμο μας, τό ἑλληνικό πνεῦμα παραμένει αἰώνιο, ὁριοθετῶντας αὐτή καθ' αὐτή τήν ἀνθρώπινη ὑπόσταση στήν εὐγενέστερη ἔκφρασή της.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στούς συνέδρους, Ἕλληνες καί ξένους, καί εὔχομαι λαμπρή ἐπιτυχία στίς ἐργασίες σας».

7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό, γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας.

Ὁ τύπος συνέδεσε τή συνάντηση μέ τήν ὑπογραφή, τήν ἑπομένη, τῆς συμφωνίας γιά τίς ἀμερικανικές βάσεις, τό ἐνδεχόμενο μερικοῦ ἀνασχηματισμοῦ τῆς Κυβερνήσεως, ἰδίως στόν οἰκονομικό τομέα, καθώς καί ἄλλα θέματα, κυρίως ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁρκίστηκαν ὁ Ι. Ποττάκης, ὡς ὑπουργός Οἰκονομικῶν (μετά τήν παραίτηση τοῦ Δ. Κουλουριάνου), ὁ Κ. Βαΐτσος, ὡς ὑπουργός ἀναπληρωτής Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, καί ὁ Δ. Πιτσιώρης, ὡς ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν.

Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐγκαινίων τῆς 48ης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Ἡ ἐφετεινή ἔκθεση τῆς Θεσσαλονίκης συμπίπτει μέ ἕνα ἰδιαίτερης σημασίας γεγονός γιά τήν χώρα μας: Τήν Προεδρία τοῦ Συμβουλίου τῶν Κρατῶν Μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος.

»Ἡ Ἑλλάδα πού μέ τήν ἔνταξή της στήν ΕΟΚ κατέ-

στη ἰσότιμη μέ τίς μεγάλες χῶρες τῆς Εὐρώπης, προϊσταται τώρα τῶν Ἐπιτροπῶν τῆς ΕΟΚ καί οἱ Ἕλληνες ἁρμόδιοι καθορίζουν μέ τούς συναδέλφους τους τῶν ἄλλων χωρῶν τήν οἰκονομική πορεία καί τό μέλλον τῆς Εὐρώπης.

»Τό γεγονός αὐτό ἐπιβεβαιώνει τήν μεγάλη πρόοδο πού συνετελέσθη στή χώρα μας κατά τά τελευταία χρόνια. Μᾶς ἐπιβάλλει ὅμως καί τό καθῆκον νά ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά ἀξιοποιήσουμε τά πλεονεκτήματα, πολιτικά καί οἰκονομικά, πού μᾶς προσφέρει ἡ ἔνταξή μας στήν Κοινότητα.

»Καί αὐτό ἐπιβάλλεται περισσότερο σήμερα πού ἡ χώρα μας μαζί μέ ὅλο τόν κόσμο ἀντιμετωπίζει κρίσιμα οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα.

»Πιστεύω ὅτι οἱ ἀλήθειες αὐτές θά κατανοηθοῦν ἀπ' ὅλους τούς Ἕλληνες, καί ἰδιαίτερα ἀπό τίς δημιουργικές δυνάμεις πού ἐκπροσωποῦνται στή διεθνῆ αὐτή ἐκδήλωση.

»Καί μέ τή προσδοκία αὐτή ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό πρός τούς ὀργανωτές τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, πρός τούς ἐκθέτες Ἕλληνες καί ξένους καί πρός τό λαό τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης».

12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κήρυξε στό Ἐθνικό Ἵδρυμα Ἐρευνῶν τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Β' Διεθνοῦς Συναντήσεως γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως.

Στήν τελετή παρέστησαν ἡ ὑπουργός Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν, Μ. Μερκούρη, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, Γ. Μυλωνᾶς, ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀκροπόλεως, καί πολλοί εἰδικοί ἐπιστήμονες.

Σέ σύντομη προσφώνησή της πρός τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἡ ὑπουργός Πολιτισμοῦ, Μ. Μερκούρη, μεταξύ ἄλλων, τόνισε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ παρουσία σας ἐδῶ μᾶς δίνει ἰδιαίτερη χαρά καί τιμή. Ὑπογραμμίζει τό πάντα πολύ μεγάλο καί ἐνεργό ἐνδιαφέρον σας γιά μιά ὑπόθεση πού — ἄλλωστε — ὀφείλεται στήν δική σας ἔμπνευση, στήν δική σας πρωτοβουλία καί — ἄν μοῦ ἐπιτρέπετε — στό δικό σας πάθος. Καί γι' αὐτό, θερμά σᾶς εὐχαριστοῦμε».

Ἀφοῦ ὁ καθηγητής Μυλωνᾶς ἀναφέρθηκε στήν ἰδιαίτερη μέριμνα τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τή συντήρηση καί προστασία τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κήρυξε τήν ἔναρξη τοῦ συνεδρίου:

«Κυρίες καί κύριοι,

»Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά, γιατί μοῦ δίνεται σήμερα ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μέ κορυφαίους ἐπιστήμονες τοῦ ἑλληνικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς χώρου. Καί νά ἀναφερθῶ δι' ὀλίγων στή μεγάλη σημασία τοῦ ἐξαίρετου ἔργου πού συντελεῖται τά τελευταῖα χρόνια στόν Ἱερό Βράχο τῆς Ἀκροπόλεως. Ἑνός ἔργου, στήν πραγματοποίηση τοῦ ὁποίου εἶχα τήν ἀγαθή τύχη νά συμβάλω κατά κάποιον τρόπο καί ὁ ἴδιος προσωπικά. Καί δέν μπορῶ παρά νά εὐχαριστήσω τόσο τήν ὑπουργό Πολιτισμοῦ κυρία Μερκούρη, ὅσο καί τόν ἀκαδημαϊκό κύριο Μυλωνᾶ, γιατί ἀναφέρθηκαν στή συμβολή μου αὐτή.

»Τήν ἀνάγκη τῆς διασώσεως καί συστηματικῆς προστασίας τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως τήν ἐπεσήμανα πρίν ἀπό ὀκτώ χρόνια, ὅταν τό 1975, μέ τή συνεργασία τοῦ τότε ἁρμοδίου ὑπουργοῦ, ἀκαδημαϊκοῦ κ. Τρυπάνη, συνέστησα γιά τόν σκοπό αὐτό εἰδική ἐπιτροπή ἐπιστημόνων. Καί ἐδημιούργησα ἔκτοτε τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις, τόσον ἀπό ἀπόψεως πιστώσεων ὅσο καί ἀπό ἀπόψεως διαδικασίας, γιά νά μπορεῖ ἡ ἐπιτροπή αὐτή νά ἐπιδοθεῖ ἀπερίσπαστη σ' ἕνα ἔργο, πού εἶχε προκαλέσει τό ἐνδιαφέρον ὁλόκληρου τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

»Στό σημεῖο αὐτό, θά ἤθελα νά συγχαρῶ τήν Ἐπιτροπή Ἀκροπόλεως καί ὅσους, ἐπώνυμους ἤ ἀνώνυμους, ἐργάζονται στό μοναδικό τοῦτο ἔργο, γιατί μέ τήν ἐπιμέλειά τους, τόν ζῆλο καί τόν ἐνθουσιασμό τους, ἀπέδειξαν ὅτι ἔχουν πλήρη συνείδηση τῆς εὐθύνης πού ἔχουν ἀναλάβει. Ἀλλά καί νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου πρός τήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία, ἡ ὁποία μέ τήν συνέπεια καί τήν ὑπευθυνότητα πού ἐπιδεικνύει, συμβάλλει ἀποφασιστικά στήν ταχύτερη καί ἀρτιώτερη ἐκτέλεση τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Γιά τά θέματα πού θά ἀπασχολήσουν τήν συνάντησή σας δέν θά σᾶς ὁμιλήσω, δεδομένου ὅτι τά γνωρίζετε καλλίτερα ἀπό ἐμένα. Θά ἐπωφεληθῶ ὅμως τῆς εὐκαιρίας γιά νά διατυπώσω ὁρισμένες σκέψεις μου, πού ἔχουν σχέση μέ τή βαθύτερη πνευματική σημασία τοῦ μνημείου αὐτοῦ, στό ὁποῖο ὁ Λαμαρτῖνος εἶδε τό "ἄγαλμα τῆς ἀνθρωπότητος" καί ὁ Ρενάν "τό ἰδεῶδες ἀποκρυσταλλωμένο σέ πεντελικό μάρμαρο". Καί λέγω πνευματική σημασία, γιατί ὁ Παρνεθώνας δέν εἶναι ἁπλῶς ἕνα ὑπόδειγμα αἰσθητικῆς τελειότητος. Δέν εἶναι μόνον τό σύμβολο τοῦ ἀθηναϊκοῦ Κράτους στό ἀποκορύφωμα τῆς ἀκμῆς του. Εἶναι ἡ τελειότερη ἀπόδοση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος. Ἑνός πολιτισμοῦ πού ἀνέδειξε τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καί ὁριοθετώντας τήν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, προσδιώρισε τό ἰδανικό τοῦ μέτρου καί καθιέρωσε τήν δύναμη τοῦ λόγου. Εἶναι ἡ ὑπέρτατη ἔκφραση τοῦ πνεύματός της, στίς ἰδέες καί στίς ἀξίες τοῦ ὁποίου ὀφείλει τήν ἀφετηρία της ἡ εὐρωπαϊκή συνείδηση καί ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότητα τή γραμμή τοῦ προσανατολισμοῦ της.

»Ἄλλωστε, ἡ τέχνη αὐτή καθ' ἑαυτή εἶναι ἡ ψυχή τοῦ πολιτισμοῦ. Κανένας ὅμως πολιτισμός δέν ἀποτυπώθηκε σέ μορφή μέ τόση διαύγεια, ὅσο ὁ πολιτισμός τῆς Κλασικῆς Ἑλλάδος. Ἡ κλασική τέχνη δίνει μέ κάθε πληρότητα τήν προσπάθεια τῆς ἐποχῆς της νά πλησιάσει τήν σαφήνεια, τήν καθαρότητα, τό μέτρο. Νά φθάσει τό συγκεκριμένο, νά τό ἐξιδανικεύσει καί νά δώσει τόν ἄνθρωπο, ὄχι ὡς πρόσωπο, ἀλλά ὡς ἰδέα, ὡς κάλλος, ὡς ἀξία.

»Στό ἀπόγειο σημεῖο τῆς τέχνης αὐτῆς ὑψώνεται ὁ Ναός τῆς Ἀθηνᾶς Παλλάδος. Ὁ Παρθενώνας εἶναι τό σύμβολο τοῦ μέτρου. Εἶναι ἐκδήλωση λογικῆς καί ἔκφραση κάλλους. Εἶναι σύμβολο πανανθρώπινο, γιατί πανανθρώπινο εἶναι τό πνεῦμα πού ἐκφράζει. Ἡ σημασία του εἶναι οἰκουμενική, γιατί οἰκουμενικές εἶναι οἱ ἀξίες πού ἀποδεικνύει. Τό μήνυμά του δέν ἀπευθύνεται στό συγκεκριμένο ἄνθρωπο μιᾶς συγκεκριμένης ἐποχῆς. Ἀπευθύνεται στήν

Εποικοδομητική συνεργασία στόν τομέα τοῦ Πολιτισμοῦ, μέ τήν ὑπουργό, Μ. Μερκούρη.

πανανθρώπινη συνείδηση. Γι' αὐτό καί ἡ οὐσία του παραμένει ἀναλλοίωτη. Καί τό νόημά του πάντοτε ἐπίκαιρο.

»Δυστυχῶς, τά νόημα αὐτό φαίνεται νά τό ἀγνοεῖ ἡ ὑλιστική ἐποχή μας. Ἡ ἀνθρωπότητα, ἀπομακρυσμένη ἀπό τά πολιτικά καί πολιτιστικά πρότυπα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, πελαγοδρομεῖ ἀνάμεσα σέ ἀκρότητες καί παραλογισμούς. Ὁ ἄνθρωπος, διχασμένος ὅσο ποτέ ἄλλοτε, ἀναζητεῖ καινούργιες ἀξίες γιά νά στηριχθεῖ, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά προσδιορίσει τή μορφή καί τό περιεχόμενό τους. Μέσα σ' αὐτόν τόν συγκεχυμένο καί θά ἔλεγα ἀναρχούμενο πνευματικά κόσμο μας, προβάλλει ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη νά ἐπιστρέψει ὁ ἄνθρωπος στίς ἀξίες ἐκεῖνες πού διατυπώθηκαν κάποτε στήν ἀττική γῆ καί τῶν ὁποίων τήν σοφία ἐπιβεβαίωσαν οἱ αἰῶνες.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, κηρύσσω τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου αὐτοῦ καί εὔχομαι πλήρη ἐπιτυχία στούς σκοπούς του».

12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Κατά τή διάρκεια τῆς συναντήσεως τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Δέκα, στήν Ἀθήνα, ἐξετάζονται θέματα γενικῆς πολιτικῆς τῆς Κοινότητας, καθώς καί τό ζήτημα τῆς στάσεώς της σέ σχέση μέ τήν πρόσφατη κατάρριψη ἀπό τή σοβιετική πολεμική ἀεροπορία νοτιοκορεατικοῦ πολιτικοῦ ἀεροσκάφους, στήν Ἄπω Ἀνατολή. Ἡ σύνοδος δέν μπόρεσε νά καταλήξει σέ ἀπόφαση, καθώς ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἀρνήθηκε νά συμφωνήσει στήν καταδίκη της σοβιετικῆς ἐνέργειας. Ἡ διαφωνία ἐπεκτάθηκε καί στό θέμα τῶν ἀμερικανικῶν πυραύλων μέσου βεληνεκοῦς, πού θά ἐγκατασταθοῦν στή Δυτική Εὐρώπη γιά νά ἐξισορροπήσουν τή σοβιετική ὑπεροχή. Ἡ ἑλληνική πλευρά πρότεινε τήν ἀναβολή τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀμερικανικῶν πυραύλων ἐπί ἑξάμηνο, πρόταση πού ἀποκρούστηκε ἀπό τούς ὑπόλοιπους ἑταίρους. Διάφορη ἦταν ἡ τοποθέτηση τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπό τήν ἀντίστοιχη τῶν ἄλλων ἑταίρων καί ἐπί τοῦ πολωνικοῦ ζητήματος.

Σχετικά μέ τήν ἀσυμφωνία μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἑταίρων της, ὁ Δυτικογερμανός ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Χ.-Ντ. Γκένσερ, δήλωσε ὅτι ἡ στάση τῆς Ἀθήνας δημιουργεῖ «κρίση ἐμπιστοσύνης» στήν Κοινότητα, κάλεσε τήν Κυβέρνηση Παπανδρέου νά ἔλθει σέ μιά «ἐλάχιστη συμφωνία» μέ τούς ἑταίρους της καί ἐξέφρασε τό φόβο ὅτι, ἄν ἡ Ἀθήνα ἐξακολουθήσει νά ἀσκεῖ τήν ἴδια πολιτική μέχρι τό τέλος τῆς ἑλληνικῆς προεδρίας, θά ὑπάρξει παράλυση τῆς ΕΟΚ. Ἀρνητικά γιά τήν Ἑλλάδα σχόλια διατυπώθηκαν ἀπό σημαντική μερίδα τοῦ διεθνοῦς τύπου.

14-17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ἐπισκέπτεται ἐπίσημα τό Στρασβοῦργο καί ἐκφωνεῖ λόγο ἐνώπιον τῆς Ὁλομέλειας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου.

Τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκαν στό ἀεροδρόμιο τοῦ Στρασβούργου, ὁ πρόεδρος τοῦ Κοινοβουλίου, Π. Ντάνκερτ, ὁ ἀντιπροέδρος, Κ. Νικολάου καί ὁ Ἕλληνας ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλος. Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Δημαρχεῖο τῆς πόλεως, ὅπου ὁ δήμαρχος, Μ. Ρούντολφ, τοῦ προσέφερε τετράτομη ἱστορία τῆς πόλεως καί τόνισε μεταξύ ἄλλων:

«Μέ μεγάλη ὑπερηφάνεια ὑποδεχόμαστε ἕναν ἀρχηγό Κράτους, τοῦ ὁποίου τό ἀνάστημα ἀπό πολύ καιρό ἔχει ὑπερβεῖ τά ὅρια τῆς χώρας του καί τῆς Εὐρώπης.

»Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά τονίσω ὅτι εἶναι γιά μᾶς, τούς κατοίκους τοῦ Στρασβούργου, μεγάλη ἡ χαρά, νά ὑποδεχόμαστε ἕναν μαχητή τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Καί εἶναι πάνω ἀπό ὅλα μεγάλη ἡ χαρά μας νά χαιρετίσουμε τόν ἐκπρόσωπο τῆς Ἑλλάδος, ὅταν μάλιστα ζεῖ κανείς σέ μιά χώρα σάν τή δική μας πού πλήρωσε κι αὐτή τό τίμημα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς εἰρήνης.

»Ἐκφράζουμε ὅλη μας τήν ἐκτίμηση στόν μεγάλο πολιτικό ἄνδρα, πού σ' ὁλόκληρη τή ζωή του ἔδωσε τό παράδειγμα τῆς σταθερότητος τῶν πεποιθήσεών του καί τοῦ σεβασμοῦ στήν δημοκρατία».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε καθώς καί γιά τήν συμπάθεια μέ τήν ὁποία ὡμιλήσατε γιά τήν πατρίδα μου τήν Ἑλλάδα καί γιά μένα προσωπικά.

»Εἶναι πραγματικά μεγάλη ἡ χαρά μου γιά τήν εὐκαιρία πού μοῦ δίδεται νά ἐπισκεφθῶ τήν ἱστορική σας πόλη καί τό Δημαρχεῖο της. Γιατί τό Στρασβοῦργο, ἐκτός ἀπό τήν μακραίωνα ἱστορία του καί τόν ρόλο πού διεδραμάτισε εἰς τήν ἐξέλιξη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, ἀποτελεῖ καί σύμβολο τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνότητος. Διότι, ἀπό πρωτεύουσα μιᾶς περιοχῆς, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τό σύμβολο τῆς εὐρωπαϊκῆς διαιρέσεως καί συνεχῶν πολέμων, ἔχει μεταβληθεῖ σέ ἕναν ἀπό τούς κυριώτερους πόλους τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνότητος. Τόν ἱστορικό αὐτό ρόλο μαρτυρεῖ ἡ ἐδῶ παρουσία τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων δύο εὐρωπαϊκῶν ὀργανισμῶν: τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου καί τῆς Κοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

»Ὁ ἑλληνικός λαός, ὁ ὁποῖος παρακολούθησε ἀπό τήν ἀρχή καί μέ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον τήν διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης, γνωρίζει καί ἐκτιμᾶ τίς προσπάθειες πού καταβάλλονται στήν πόλη σας πρός τόν σκοπό αὐτό.

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι, κύριε δήμαρχε, γιά τήν ὑποδοχή σας καί παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι θά διατηρήσω ζωηρή τήν ἀνάμνηση ἀπό τήν ἐπίσκεψή μου στήν πόλη σας καί ἰδιαίτερα ἀπό αὐτήν τήν τελετή».

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς μετέβη στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ὅπου συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τοῦ Σώματος, Π. Ντάνκερτ, καί τόν πρόεδρο

τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκ. Τόρν.

Εἶχε προηγηθεῖ ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν γιά τίς ἀντιδράσεις πού εἶχαν σημειωθεῖ μετά τήν ἄρνηση τῆς Ἀθήνας νά καταδικάσει τήν κατάρριψη τοῦ νοτιοκορεατικοῦ πολιτικοῦ ἀεροσκάφους. Ἐξάλλου, λίγες ὧρες πρίν ἀπό τήν ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τό Σῶμα εἶχε ἐγκρίνει ψήφισμα, μέ τό ὁποῖο ἀποδοκίμαζε ἔμμεσα τή στάση τῆς Ἀθήνας, ἐκφράζοντας λύπη γιά τήν ἀδυναμία τῆς Συνόδου τῶν ὑπουργῶν νά καταλήξει σέ ἀπόφαση.

Ἡ παρουσία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό Στρασβοῦργο ἄμβλυνε σημαντικά τό δυσμενές γιά τήν ἑλληνική πλευρά κλίμα, ἀφοῦ ἄλλωστε ἐπρόκειτο γιά τήν πρώτη φορά πού ἀρχηγός Κράτους θά ἀπευθυνόταν στήν Ὁλομέλεια τοῦ Σώματος, γεγονός πού θά τιμοῦσε τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέ τήν ἔκδοση καί εἰδικοῦ γραμματοσήμου μέ τήν προσωπογραφία τοῦ Ἕλληνα προέδρου.

Κατά τήν πανηγυρική συνεδρίαση, προσφωνῶντας τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ Π. Ντάνκερτ σημείωσε:

«Καλωσορίζοντας τόν κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ, πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, χαιρετίζω τήν παρουσία μεταξύ μας ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἔχει τό μεγάλο προνόμιο νά ἔχει ἐπανορθώσει μιά βαθειά παραποίηση τῆς ἱστορίας.

»Κύριε πρόεδρε, γνωρίζομε τή συμβολή τῆς προσωπικότητάς σας στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα καί σᾶς εἴμαστε εὐγνώμονες, ὅλοι ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι, κληρονόμοι τῆς ἑλληνικῆς σκέψης, γιά τόν ἀγώνα πού διεξήγατε, ἀφοῦ εἴχατε ἐπιλέξει τήν ἐξορία, γιά νά ἐπικρατήσει τό δίκαιο ἐπί τῆς βίας, τῆς δικτατορίας.

»Μέ τήν ἐπιστροφή σας στήν Ἑλλάδα, ὁ ἑλληνικός λαός ἀνεγνώρισε τήν ἐξαιρετική ἀξία τοῦ κύρους σας καί τῆς σταθερότητάς σας. Ἦταν καί τά δύο ἀπαραίτητα γιά νά ἐξασφαλισθεῖ στή χώρα σας — τόσο συχνά διχασμένη — μιά "εὐτυχής" καί σχετικά ἤρεμη μετάβαση ἀπό τήν κυριαρχία τῆς βίας στό κοινοβουλευτικό καθεστώς πού θά σᾶς ἐπέτρεπε νά ὁδηγήσετε στήν ἐπιτυχία τά εὐρωπαϊκά σας σχέδια.

»Κύριε πρόεδρε, ἔχετε προσφέρει μιά ἐξαιρετική συμβολή στήν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἐσεῖς, ὡς πρωθυπουργός τότε, ξεκινήσατε τίς διαπραγματεύσεις γιά τή σύνδεση τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Κοινότητα, καί ἐσεῖς ὡς πρωθυπουργός πάλι, ἀρχίσατε τίς διαπραγματεύσεις γιά τήν Ἔνταξη. Εἶναι αὐτοί ἀκριβῶς οἱ λόγοι πού σᾶς κατέστησαν ἄξιο τῶν βραβείων Καρλομάγνου καί Σουμάν.

»Θά ὑπενθυμίσω τώρα ὅτι χάρις — σέ μεγάλο βαθμό — στίς πιέσεις πού ἄσκησε τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο στήν Ἐπιτροπή καί τό Συμβούλιο πάγωσε τό 1971 ἡ Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ τῆς Κοινότητος καί τῆς Ἑλλάδος, σέ ἔνδειξη διαμαρτυρίας κατά τῆς δικτατορίας. Λίγο μετά τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα, τό Κοινοβούλιο ζήτησε τήν ἄμεση "ἀπελευθέρωση" τῆς οἰκονομικῆς πλευρᾶς τῆς συνδέσεως καί ἐπιβεβαίωσε ὅτι ἡ σύνδεση μπορεῖ νά ἀποκατασταθεῖ πλήρως μετά τή διοργάνωση κοινοβουλευτικῶν ἐκλογῶν στήν Ἑλλάδα.

»Εἶναι λοιπόν παλιά ἡ συνεργασία μας καί ἔχει ἤδη ἀποδώσει καλά ἀποτελέσματα. Ἀκόμη μιά φορά οἱ ἐλπίδες μας στρέφονται πρός τήν Ἀθήνα. Ἡ σύσκεψη κορυφῆς, πού θά γίνει ἐκεῖ σέ λίγες βδομάδες, θά πρέπει νά βάλει τίς βάσεις μιᾶς ἄλλης ἀπαραίτητης μετάβασης πρός μιά Εὐρώπη, τῆς ὁποίας ἡ συνοχή θά ἐξασφαλίσει τή χαλιναγώγηση μιᾶς νέας οἰκονομικῆς πραγματικότητας. Ἀπό αὐτό ἐξαρτᾶται ἡ ἀνεξαρτησία μας καθώς καί οἱ χωρίς προηγούμενο κοινωνικές κατακτήσεις πού κατώρθωσαν νά ἀποκτήσουν οἱ δημοκρατίες μας.

»Ἄς ἐκφράσουμε τήν εὐχή ὅτι ἡ συνεργασία μας θά εἶναι ἀκόμη μιά φορά εὐεργετική».

Ἡ βαρυσήμαντη ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ διακόπτηκε ἀρκετές φορές ἀπό τά χειροκροτήματα τῶν μελῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου:

«Κύριε πρόεδρε,

»Κυρίες καί κύριοι,

»Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τό προεδρεῖο τῆς Εὐρωπαϊκῆς αὐτῆς Ἀμφικτυονίας γιά τήν τιμητική εὐκαιρία πού μοῦ ἔδωσε νά διατυπώσω ἀπό τό ἐπίσημο αὐτό βῆμα τίς σκέψεις μου γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης.

»Καί τήν τιμή αὐτή τήν αἰσθάνομαι ἐντονώτερα, γιατί γνωρίζω ὅτι δέν ἀναφέρεται μόνο στό πρόσωπό μου, ἀλλά καί στήν πατρίδα μου, τήν Ἑλλάδα. Στή χώρα πού χάρισε στήν Εὐρώπη τό ὄνομά της καί πρόσφερε σ' αὐτή ἐπί πολλούς αἰῶνες τόν λόγο καί τό πνεῦμα της.

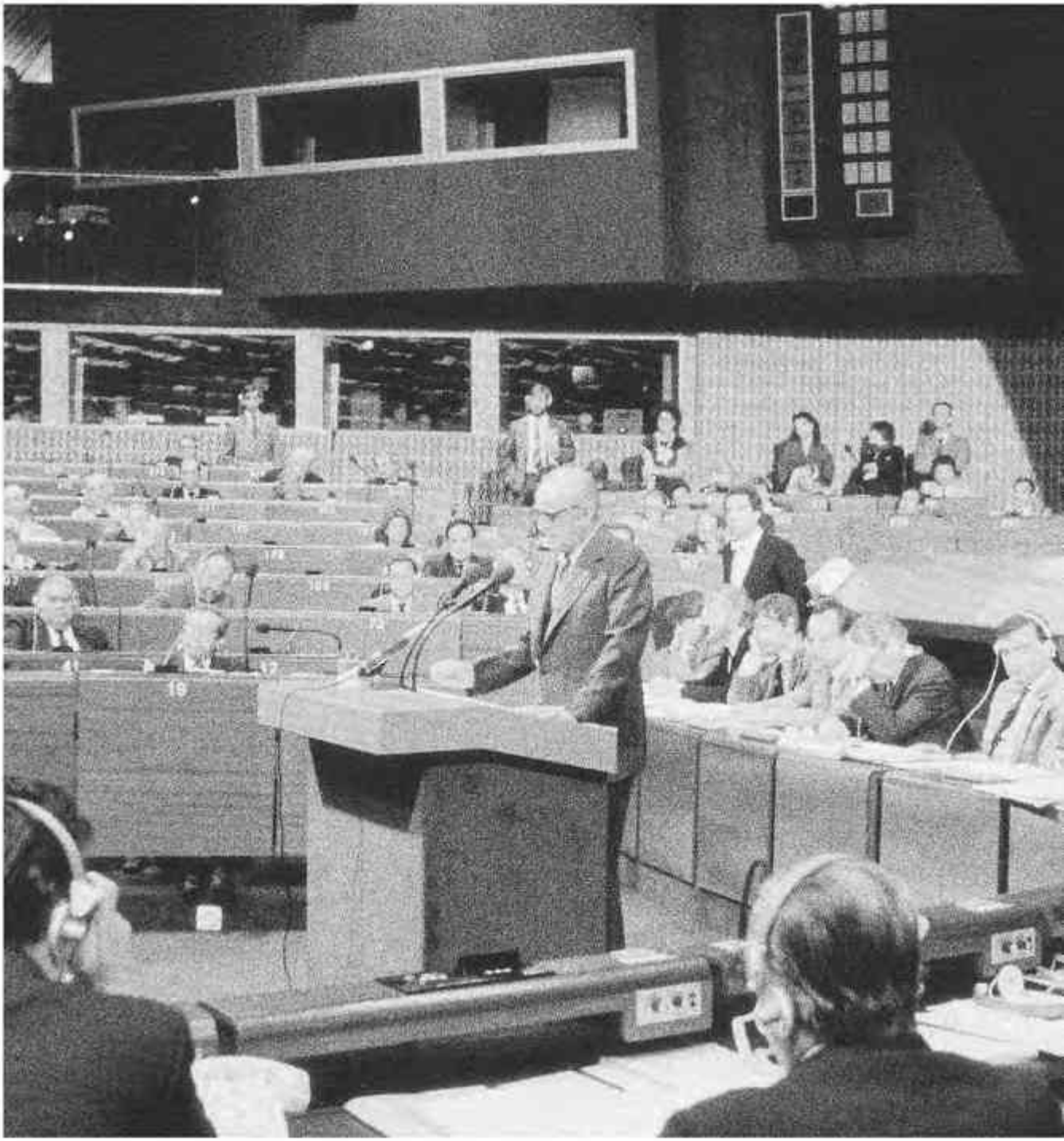
»Θά ἤθελα ἐπίσης νά εὐχαριστήσω τόν πρόεδρο τῆς Συνελεύσεως κύριο Ντάνκερτ γιά τούς φιλόφρονας λόγους, μέ τούς ὁποίους ἐχαιρέτησε τήν παρουσία μου στήν αἴθουσα αὐτή. Καί νά τόν διαβεβαιώσω ὅτι, ἄν οἱ λόγοι του ὑπῆρξαν ὑπέρτεροι τῶν ἔργων μου, θά φροντίσω νά τούς δικαιώσω στό μέλλον, ἀγωνιζόμενος γιά τήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης.

»Δέν μπορῶ, ἐξάλλου, ὁμιλῶν στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο νά μήν ἀποτίσω φόρο τιμῆς πρός τούς προφῆτες καί τούς σκαπανεῖς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἰδέας, τό δραμα τῶν ὁποίων θά πρέπει νά τό αἰσθανόμεθα ὅλοι σάν ἠθική ἐπιταγή.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Γιά νά ἐξασφαλίσω στίς σκέψεις μου τήν ἄνεση καί τήν εὐρύτητα πού ἐπιβάλλει ἡ σπουδαιότης τοῦ θέματος, θά σᾶς ὁμιλήσω περισσότερο σάν ἄνθρωπος πού πιστεύει βαθύτατα στήν Εὐρωπαϊκή Ἰδέα καί λιγώτερο σάν φορέας τῶν σκέψεων τῆς χώρας πού ἐκπροσωπῶ. Καί θεωρῶ εὐτυχῆ τή σύμπτωση ὅτι λαμβάνω τόν λόγο ἐπί τοῦ κρισίμου θέματος τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, τήν ἐπομένη τῆς συζητήσεώς του ἀπό τό Κοινοβούλιό σας. Μιᾶς συζητήσεως πού ἐδικαίωσε ὅσο τίποτα ἄλλο τήν ὕπαρξη αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ καί ἔσπασε τό φράγμα τῆς σιωπῆς καί τῆς ἀδιαφορίας.

»Ὅπως γνωρίζετε, γιά τό μεγάλο αὐτό θέμα ἔχω μιλήσει κατ' ἐπανάληψη στό παρελθόν. Καί εἶναι φυσικό, ἀφοῦ θά ὁμιλήσω καί ἐδῶ γιά τό ἴδιο θέμα, νά ἐπαναλάβω ὁρισμένες ἀπό τίς σκέψεις μου ἐκεῖνες. Ἄλλωστε, γιά τό

Στό βῆμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου.

ἴδιο θέμα ἔχουν λεχθεῖ καί ἔχουν γραφεῖ τόσα πολλά, ὥστε νά μήν εἶναι εὔκολο νά προταθοῦν καινούργιες καί πρωτότυπες ἰδέες. Ἀλλά οὔτε καί χρειάζεται νά προταθοῦν, γιατί τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ εἶναι ἁπλό, ὅπως ἁπλά εἶναι ὅλα τά μεγάλα θέματα: θέλουμε ἤ δέν θέλουμε τήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης; Μέ τήν ἀπάντηση πού θά δώσουμε, θά δρομολογήσουμε τίς περαιτέρω ἐξελίξεις καί θα προσδιορίσουμε τό μέλλον τῶν λαῶν μας.

»Πάντως, πρόθεσή μου δέν εἶναι νά σᾶς ἀπασχολήσω μέ τά τρέχοντα καί γνωστά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Κοινότης, ὅπως ἡ διεύρυνση, ἡ αὔξηση τῶν ἰδίων πόρων, ἡ νομισματική ἕνωση, ἡ ἀγροτική πολιτική, κ.λ.π. Καί τοῦτο γιατί ἀπευθύνομαι σέ ἀκροατήριο πού τά γνωρίζει ἀσφαλῶς καλλίτερα ἀπό μένα· ἀλλά καί γιατί πιστεύω ὅτι ἡ λύση τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπόλυτα ἀπό τή λύση τοῦ βασικοῦ καί κρισίμου προβλήματος: τῆς Ἑνώσεως δηλαδή τῆς Εὐρώπης. Οὔτε προτίθεμαι βέβαια νά κάνω προτάσεις γιά τή μορφή καί τούς μηχανισμούς τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, μολονότι ἔχω ἐπ' αὐτοῦ ὁρισμένες σκέψεις. Πρόθεσή μου εἶναι νά ἐνθαρρύνω τό κίνημα τό ἑνωτικό, ἀποδεικνύοντας τήν ἀναγκαιότητα τῆς Ἑνώσεως.

»Προκειμένου ὅμως νά μιλήσουμε γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης, εἶναι χρήσιμο νά ἐξετάσουμε ὁι' ὀλίγων τήν μέχρι τοῦδε πορεία τῆς Κοινότητας καί γενικώτερα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἰδέας. Ἠμπορεῖ ἀπό τήν ἱστορική αὐτή ἀνασκόπηση ν' ἀντλήσουμε πολλά καί χρήσιμα διδάγματα.

»Πέρασαν περίπου 25 χρόνια, ἀφότου, ὑπό τήν πίεση τῶν γεγονότων καί μέ τήν πρωτοβουλία διακεκριμένων πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐτίθετο σέ ἰσχύ ἡ Συνθήκη τῆς Ρώμης. Ἔκτοτε ἡ Κοινότης, καί γενικώτερα ἡ Ἰδέα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, ἐπέρασαν ἀπό στάδια πολλά. Ἀνελήφθησαν κατά καιρούς ἀξιόλογες πρωτοβουλίες, ὅπως οἱ Διασκέψεις τῶν Παρισίων καί τῆς Στουτγάρδης καί ἐλήφθησαν ὁρισμένες ἀποφάσεις· οἱ ἀποφάσεις ὅμως αὐτές, μολονότι ἐπέτυχαν νά κρατήσουν τό ὅραμα τῆς Ἑνώσεως ζωντανό, δέν κατόρθωσαν νά μᾶς ὁδηγήσουν στόν μεγάλο καί τελικό μας στόχο, πού ἐξακολουθεῖ νά παραμένει μακρυνός.

»Εἶναι βέβαια ἀλήθεια ὅτι ὁ θεσμός τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἀπέβλεψε ἀρχικά στή διασφάλιση τῶν οἰκονομικῶν πλεονεκτημάτων τοῦ εὐρύτερου χώρου καί τῆς ἐλευθέρας μέσα στόν χῶρο αὐτό κυκλοφορίας ἀνθρώπων, ἀγαθῶν καί κεφαλαίων. Εἶναι ὅμως ἐξίσου ἀλήθεια ὅτι στήν ἀρχή τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐγχειρήματος βρισκόταν ἡ πολιτική βούληση, πού ἀποσκοποῦσε — διά μέσου τῆς ἑνοποιήσεως μερικοτέρων τομέων — στήν πολιτική ἑνοποίηση τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Γιατί, ἄν πράγματι τελικός σκοπός τῆς Κοινότητος δέν ἦταν ἡ Ἕνωση, δέν θά εἴχαμε δημιουργήσει τήν Κοινότητα καί προπαντός τό Κοινοβούλιο αὐτό, πού συμβολίζει καί ἐνσαρκώνει τήν Ἑνότητα.

»Πάντως, ἡ ἀσύμμετρη προώθηση τῶν οἰκονομικῶν ἔναντι τῶν πολιτικῶν σκοπῶν καί ἡ καθυστέρηση τῆς πολιτικῆς σέ σχέση πρός τήν οἰκονομική ἑνοποιητική πορεία, ἀπό τινος χρονικοῦ σημείου καί ὕστερα ὄχι μόνο ἀνέστειλε τήν πορεία πρός τήν Ἕνωση, ἀλλά συνετέλεσε καί στήν ἐπιβράδυνση τῶν ἐπιδιώξεών μας στόν ἴδιο τόν οἰκονομικό τομέα. Καί αὐτό ἐπιβεβαιώνεται, πέραν τῶν ἄλλων, καί ἀπό τά ὀξύτατα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Κοινότης.

»Οἱ ἱδρυτές τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων ἀπέφυγαν, σκόπιμα βέβαια, νά προσδιορίσουν τήν τελική μορφή καί τούς συναφεῖς θεσμούς τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης. Περιορίσθηκαν ἁπλῶς νά θέσουν σέ κίνηση διαδικασίες λειτουργικῆς ὁλοκληρώσεως, κατά κανόνα φύσεως οἰκονομικῆς, ἀφήνοντας τήν τελική φάση αὐτῆς τῆς "création continue" στόν χρόνο καί στήν πείρα. Ἡ δικαιολογημένη ὅμως αὐτή ἀοριστία γιά τό παρελθόν, ἀπεδείχθη ἀνασταλτική τῶν ἐξελίξεων, τοσούτῳ μᾶλλον πού τήν πορεία τῶν ἐξελίξεων αὐτῶν δέν τήν προωθεῖ, ὅπως θά ἔπρεπε, ὁ αὐτοματισμός.

»Ἦρθε ὅμως ἡ στιγμή νά τεθεῖ σ' ἐφαρμογή ἡ ἀντίθετος πορεία. Γιατί ἡ πορεία ἀπό τό μερικό πρός τό ὁλικό ἀρχίζει ἤδη νά προσκρούει σέ ἀνυπέρβλητες δυσκολίες καί σέ ὀξύτατες ἀντιθέσεις συμφερόντων· ἀντιθέσεις πού δέν μποροῦν νά συμφιλιωθοῦν, παρά μόνον ὅταν ἀποσαφηνισθοῦν οἱ τελικοί σκοποί τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας καί ἀποκατασταθοῦν οἱ θεμελιώδεις πολιτικές ἀρχές, ἀπό τίς ὁποῖες θά τέμνονται οἱ λύσεις. Ἔναντι τῆς μέχρι τοῦδε ἐφαρμοζομένης ἀριστοτελικῆς μεθόδου τῆς συναγωγῆς, εἶναι ἀναγκαία πλέον ἡ ἐφαρμογή τῆς πλατωνικῆς ἀπαγωγικῆς μεθόδου· τῆς μεθόδου δηλαδή ἡ ὁποία διευκολύνει τή λύση τῶν ἐπί μέρους προβλημάτων, μέ τή λύση τοῦ κυρίου καί πρωταρχικοῦ προβλήματος πού, στήν περίπτωσή μας, εἶναι ἡ Ἕνωση τῆς Εὐρώπης.

»Μέ τόν τρόπο αὐτό θά ἐπιταχυνθεῖ ἀσφαλῶς ἡ διαδικασία πρός τήν Ἕνωση καί θά κινηθοῦν οἱ εἰδικότερες λύσεις, σέ γνωστά ἐκ τῶν προτέρων πλαίσια λειτουργικῶν καί ὀργανωτικῶν ἀρχῶν. Ἡ γνώση τοῦ ἔσχατου τέρματος θά καταστήσει δυνατή τήν ἀσφαλῆ καί ταχεία προσέγγισή του. Ὅπως θά ἔλεγε ὁ Πλάτων: "Ἐμπειρία μέν γάρ ποιεῖ τόν αἰῶνα ἡμῶν πορεύεσθαι κατά τέχνην, ἀπειρία δέ κατά τύχην". Αὐτό, ἄλλωστε, ἐπιβάλλεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι κατά τίς προσεχεῖς ἐκλογές θά τεθεῖ ἐκ τῶν πραγμάτων τό θέμα. Ἐκεῖνοι πού θά ζητήσουν τήν ψῆφο τοῦ λαοῦ θά εἶναι ὑποχρεωμένοι νά τοῦ ἐξηγήσουν πῶς ἀντιλαμβάνονται τή μορφή καί τό μέλλον τῆς Εὐρώπης.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Πρέπει νά ὁμολογηθεῖ ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότης, καίτοι στήν ἀρχή ἀπέβλεπε περισσότερο στήν οἰκονομική συνεργασία, ἐπηρέασε εὐεργετικά τό πολιτικό κλίμα καί γενικότερα τή ζωή τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Συνέβαλε στή διαφύλαξη τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, ἀποτρέποντας ἐνδοευρωπαϊκές ἤ παγκόσμιες συρράξεις πού, κατά κανόνα, εἶχαν ὡς πεδίο ἤ ὡς ἀφετηρία τόν χῶρο τόν εὐρωπαϊκό. Ἤδη, χῶρες πού ἐπί αἰῶνες ἀλληλοσπαράσσονταν, ζοῦν σήμερα εἰρηνικά καί συνεργάζονται δημιουργικά. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι ὁδυνηρά ἐξαίρεση ἀπό τόν κανόνα αὐτό ἀποτελεῖ ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου, ἡ παράταση τῆς ὁποίας δημιουργεῖ εὐθύνες γιά ὅλους μας. Πάντως, ἡ ἀξία τοῦ ἐπιτεύγματος αὐτοῦ, τῆς εἰρηνικῆς δηλαδή συμβιώσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, εἶναι ἀνυπολόγιστη. Καί γιά νά ἐκτιμηθεῖ, θά πρέπει νά σκεφθεῖ κανένας ποιά θά ἦταν σήμερα ἡ κατάσταση τῆς Εὐρώπης, ἐάν δέν εἶχε δημιουργηθεῖ ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότης. Τό κλίμα δέ αὐτό ἐνισχύθηκε σημαντικά ἀπό τήν καθιερωθεῖσα τελευταία πολιτική συνεργασία. Συνεργασία, ἡ ὁποία, παρά τή χαλαρότητά της, ἀποτελεῖ ἕνα βῆμα πρός τήν Ἕνωση καί προβάλλει διεθνῶς τήν Κοινότητα σάν δύναμη πολιτική.

»Στόν οἰκονομικό, ἐξάλλου, τομέα ἐπετεύχθη, παρά τούς γνωστούς στενόκαρδους ἀνταγωνισμούς, ἡ αὔξηση τοῦ ἐνδοευρωπαϊκοῦ ἐμπορίου καί ὁ πολλαπλασιασμός τῶν συναλλαγῶν τῆς Κοινότητος μέ τόν ὑπόλοιπο κόσμο, μέ ἀποτέλεσμα νά γίνει ἡ Κοινότης ἡ μεγαλύτερη παγκόσμια ἐμπορική δύναμη καί νά προωθήσει θεαματικά τήν εὐημερία τῶν λαῶν της.

»Τέλος, ἡ μέχρι τοῦδε λειτουργία τῆς Κοινότητος συνέβαλε στή συνειδητοποίηση τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς της ὁμοιογένειας, πού ἀποτελεῖ τήν ἀσφαλῆ βάση γιά τήν Ἕνωση.

»Γιατί, ὅπως λέγει ὁ Μοντεσκιέ, "L'Europe est une nation composée de plusieures". Προπαντός ὅμως διεφύλαξε καί ἐπαναπρόβαλε διεθνῶς τά ἰδανικά τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἰδέας: τήν εἰρήνη, τήν ἐλευθερία, τή δημοκρατία καί τόν ἀνθρωπισμό, πού ἀποτελοῦν τήν ἐλπίδα καί τόν στόχο ὅλων τῶν λαῶν.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Χωρίς νά θέλει κανένας νά μειώσει τή σημασία τῶν ἀνωτέρω ἐπιτευγμάτων, ὀφείλει νά ἐπισημάνει καί τίς ἀδυναμίες τῆς Κοινότητος. Ὀφείλει νά παρατηρήσει ὅτι οἱ ἐθνικιστικές προκαταλήψεις καί οἱ ἐγωϊστικοί ὑπολογισμοί ἐξακολουθοῦν νά ἐπηρεάζουν τήν πορεία τῆς Κοινότητος, νά δημιουργοῦν ὀξύτατα προβλήματα καί νά προκαλοῦν ἀναστολές ἐπικίνδυνες γιά τό μέλλον της.

»Ἐξαιτίας ὅλων αὐτῶν, ἡ Κοινότης δέν κατόρθωσε νά ὁλοκληρώσει τήν οἰκονομική της Ἕνωση, δημιουργώντας τούς μηχανισμούς καί τά μέσα πού θά διευκόλυναν τή συλλογική ἀντιμετώπιση τῶν γνωστῶν οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζουν σήμερα ὅλες οἱ χῶρες τῆς Κοινότητος. Δέν κατόρθωσε, ἐπίσης, πλήν τῆς Τελωνειακῆς Ἑνώσεως καί τῆς Κοινῆς Ἀγρατικῆς Πολιτικῆς, νά διαμορφώσει κοινές πολιτικές σέ ἄλλους τομεῖς καίριας σημασίας. Ἔτσι, ἡ Νομισματική Ἕνωση ἀποτελεῖ ἀκόμη ἀντικείμενο ἀτερμόνων συζητήσεων, ἐνῶ τά μεγάλα θέματα τῆς ἄμυνας καί τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, πού σχετίζονται μέ τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία της, καθυστεροῦν ἐπικίνδυνα. Τά οἰκονομικά της μέσα, ἐξάλλου, πού ἀντιπροσωπεύουν μόλις τό 1% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῶν μελῶν της, εἶναι τόσο ἀνεπαρκῆ γιά τούς σκοπούς καί τίς ἀνάγκες της, ὥστε νά διερωτᾶται κανένας ἐάν σοβαρευόμεθα, ὅταν ἀναζητοῦμε λύσεις στά προβλήματα τῆς Κοινότητος καί συζητοῦμε γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης.

»Τέλος, τά ὄργανα τῆς Κοινότητος παραμένουν ἀνταγωνιστικά καί ἀδύναμα. Τό Συμβούλιο τῶν ὑπουργῶν τείνει ἀπό κοινοτικό ὄργανο, νά καταστεῖ ὄργανο προασπίσεως στενῶν ἐθνικῶν συμφερόντων· καί ἡ Εὐρωπαϊκή Ἐπιτροπή, πού ὑποτίθεται ὅτι ἔχει σχεδιασθεῖ ὡς ὄργανο μεγάλων δικαιοδοσιῶν, εἶναι ὑποχρεωμένη σήμερα νά ἀγρυπνεῖ, γιά νά μήν μετατραπεῖ — ὅπως ἐλέχθη — σέ γραμματεία τοῦ Συμβουλίου. Τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, καίτοι τό κύριο forum προβολῆς γνήσια εὐρωπαϊκῶν σκέψεων, στερεῖται οὐσιαστικῶν ἁρμοδιοτήτων καί βρίσκεται ἀπομεμονωμένο ἀπό τά Ἐθνικά Κοινοβούλια. Τέλος, τό κορυφαῖο πολιτικό ὄργανο τῆς Κοινότητος, τό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο, πού συνέρχεται τρεῖς φορές τόν χρόνο σέ βραχύτατες διασκέψεις, διαθέτει τόσο λίγο χρόνο, ὥστε νά μήν εἶναι πρακτικῶς δυνατό νά ἀσχοληθεῖ διεξοδικά μέ τά μεγάλα προβλήματα τῆς Εὐρώπης.

»Δέν γνωρίζω, κύριοι, ἄν ὑπῆρξα ὑπερβολικός στίς κρίσεις μου γιά τήν βραδυπορία τῆς Κοινότητος. Σᾶς παρακαλῶ ὅμως νά βεβαιωθεῖτε ὅτι, ἄν ὑπερέβαλα, αὐτό δέν ὀφείλεται σέ προκατάληψη, ἀλλά στήν ἀγωνία πού ἔχω γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Μέ τά δεδομένα αὐτά, προβάλλει ἀσφαλῶς ἡ ἀνάγκη νά ἀναθεωρήσουμε τήν μέχρι τοῦδε πολιτική τῶν διαταγμῶν καί τῶν ἡμιμέτρων. Καί νά προχωρήσουμε μέ θάρρος στήν ὑπεύθυνη ἀντιμετώπιση τοῦ βασικοῦ προβλήματος τῆς Εὐρώπης: τήν Ἕνωσή της. Ἡ Εὐρώπη ἔχει βέβαια αὐτή τή στιγμή πολλά προβλήματα. Τό βασικό της ὅμως πρόβλημα εἶναι ἕνα: νά κατανοήσει τό πρόβλημά της. Καί γιά νά τό κατανοήσει, δέν χρειάζεται παρά στοιχειώδης λογική. Γιατί, ὅπως ἔλεγε ὁ Ναπολέων, "Μεγάλη πολιτική εἶναι νά ἐφαρμόζεις τήν κοινή λογική στά μεγάλα προβλήματα".

»Θά ἀποτελοῦσε νομίζω κοινοτοπία ἡ συζήτηση γιά τή σκοπιμότητα τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, πού ἔγινε ἤδη ἱστορική ἀναγκαιότης. Μπορεῖ νά ὑπάρχουν διαφορές ἀπόψεων ὡς πρός τή μορφή, τήν ἔκταση καί τόν ρυθμό τῆς Ἑνώσεως. Δέν μπορεῖ ὅμως νά ὑπάρξει λογική ἀντίρρηση γιά τήν Ἕνωση αὐτή καθαυτή, πού εἶναι ζήτημα ζωῆς καί θανάτου γιά τήν ἤπειρό μας. Γι' αὐτό ἄλλωστε καί κανένας δέν παίρνει τήν εὐθύνη εὐθέως νά τήν ἀποκρούσει. Καί δέν τήν παίρνει, γιατί δέν ἔχει νά προτείνει λύση ἐναλλακτική.

»Ἡ Εὐρώπη, πού μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰώνα μας κυριαρχοῦσε ὑπό διάφορες μορφές στόν κόσμο, βρίσκεται σήμερα σέ παρακμή. Ἀπό κυρίαρχη δύναμη ἔγινε σχεδόν ἐξηρτημένη. Καί θά εἶχε χάσει τήν ἐλευθερία της, ἄν δέν εἶχε τήν ἀλληλεγγύη τῆς Ἀμερικῆς. Ἤδη, γιά νά ἐπιζήσει, θά πρέπει νά ἑνωθεῖ. Καί νά μετατρέψει τό τεράστιο δυναμικό πού διαθέτει, σέ δύναμη πολιτική, οἰκονομική καί ἠθική.

»Γιά νά ἐκτιμηθεῖ ὅμως καλλίτερα ἡ γενικότερη σημασία τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, θά πρέπει νά θεωρηθεῖ στά πλαίσια τῆς σημερινῆς πραγματικότητος. Ὅπως εἶπα καί στόν Ἄαχεν, ἡ ἀνθρωπότης περνᾶ σήμερα μιά κρίσιμη μεταβατική περίοδο, πού τήν χαρακτηρίζει καθολική καί ἔντονη ἀνησυχία. Ἀπό ὅποια μεριά καί νά ἀντικρύσει κανένας τό σημερινό ἀσυνάρτητο κόσμο, δέν θά δεῖ παρά ἐπικίνδυνα ἀδιέξοδα. Καί ἡ ἀνησυχία αὐτή ἐκδηλώνεται ὑπό διάφορες μορφές, ἀπό τό ἄγχος μέχρι καί τή βία. Γιατί ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας, ὅπου καί ἄν ζεῖ, θέλει νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό ἕναν τρόπο ζωῆς καί ἀναζητεῖ καινούργιο.

»Ἡ ἀγωνιώδης αὐτή ἀναζήτηση ἀποτελεῖ αὐτή καθαυτή μιά δύναμη πού δέν μπορεῖ ν' ἀγνοηθεῖ. Ἐάν κατά τά προσεχῆ χρόνια ὑπάρξει πολιτική καί πνευματική ἡγεσία ἱκανή νά τή χειραγωγήσει, μπορεῖ ἡ δύναμη αὐτή νά ἀποβεῖ δημιουργική, ἄν ὄχι, θά καταστεῖ ἀσφαλῶς καταστροφική.

»Καί τήν ἡγεσία αὐτή μόνο ἡ Εὐρώπη μπορεῖ νά τή δώσει. Γιατί ὄχι μόνο ἔχει μεγάλη πολιτική καί πολιτιστική παράδοση, ἀλλά καί γιατί θά ἐμπνέεται ἀπό τήν ἀναζήτηση ἑνός ἰδανικοῦ: Τή δημιουργία δηλαδή μιᾶς μεγάλης Κοινότητος, πού θά συνδυάζει τήν ἐλευθερία μέ τήν τάξη καί τήν τάξη μέ τήν κοινωνική δικαιοσύνη.

»Ἤδη στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα γίνεται πρωταγωνιστής ἡ δεύτερη ἀπό τῆς συστάσεώς της εὐρωπαϊκή γενεά. Καί εἶναι ἴσως ἡ γενεά αὐτή πού, ἀπαλλαγμένη ἀπό ὑπολείμματα ἱστορικῶν ἀναστολῶν καί ἐθνικιστικῶν προκαταλήψεων καί γαλουχημένη μέ τό σύγχρονο πνεῦμα τῆς οἰκουμενικότερης θεωρήσεως τοῦ κόσμου, ἠμπορεῖ νά δώσει στήν Εὐρώπη αὐτή τήν ἡγεσία. Καί θά τήν δώσει ἀσφαλῶς, ἄν ἀναγάγει σέ ἰδανικό της τήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Γνωρίζω τίς δυσκολίες, οὐσιαστικές καί διαδικαστικές πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἰδέα τῆς Ἑνώσεως. Ὅπως γνωρίζω καί τά πολιτικά, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Εὐρώπη. Γνωρίζω ὅμως ἐπίσης ὅτι τά προβλήματα αὐτά δέν δικαιολογοῦν τήν καθυστέρηση τῆς ἐνοποιήσεώς της, ὅπως μερικοί πιστεύουν. Ἀντιθέτως, ἐπιβάλλουν τήν ἐπιτάχυνσή της. Γιατί τά προβλήματα αὐτά ἀποτελοῦν κίνητρα καί ὄχι ἐμπόδια γιά τήν Ἕνωση, ἀφοῦ δέν μποροῦν νά λυθοῦν στά στενά ἐθνικά πλαίσια ἑκάστης χώρας, ἀλλά μόνο στά εὐρύτερα πλαίσια μιᾶς Ἑνωμένης Εὐρώπης.

»Ὑπάρχουν, βέβαια, παντοῦ καί πάντοτε οἱ σκεπτικισταί. Οἱ περισσότεροι ἀντιδροῦν, γιατί ἐμπνέονται ἀπό ξεπερασμένους ἐθνικισμούς καί προτάσσουν τά μικροσυμφέροντα ἀπό τούς μεγάλους σκοπούς τῆς Ἑνώσεως. Ἀσχολοῦνται δηλαδή τόσο μέ τά δένδρα, ὥστε νά χάνουν τή θέα τοῦ δάσους.

»Οἱ ἀνησυχίες αὐτῶν τῶν σκεπτικιστῶν ὀφείλονται προφανῶς σέ σύγχυση. Παρασυρμένοι ἀπό τίς διαφορές τῆς ἐπιφανείας, δέν βλέπουν τήν ἑνότητα τοῦ βάθους. Δέν βλέπουν τά κοινά συμφέροντα καί τούς κινδύνους πού συνδέουν τούς Εὐρωπαίους. Λησμονοῦν τήν κοινή πολιτιστική τους παράδοση. Τή συγγένεια τῶν ἠθῶν τους. Καί τήν ταυτότητα τῶν μορφῶν τῆς σκέψεώς τους. Λησμονοῦν μέ ἄλλα λόγια τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό, ἐπάνω στόν ὁποῖο θά οἰκοδομήσουμε τήν Εὐρωπαϊκή Συμπολιτεία. Μιά Συμπολιτεία πού θά κατοχυρώνει τήν ἀσφάλεια τῶν λαῶν μας καί τούς δημοκρατικούς μας θεσμούς. Καί ἐπί πλέον θά ἐπιταχύνει τήν ὑλική καί ἠθική πρόοδο τῆς Εὐρώπης.

»Ὁ σχηματισμός μιᾶς Ἑνωμένης Εὐρώπης πιστεύω ὅτι θά εἶναι τό μεγαλύτερο πολιτικό γεγονός τοῦ αἰώνα μας. Ἕνα γεγονός πού θά ἐπηρεάσει τήν μοῖρα τῆς ἠπείρου μας, ἀλλά καί τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Γιατί θά ἐξισορροπήσει τόν συσχετισμό δυνάμεων στόν κόσμο, θά κατοχυρώσει τήν ἀνεξαρτησία τῆς Εὐρώπης καί θά συμβάλει στήν ἐμπέδωση τῆς παγκόσμιας τάξεως καί εἰρήνης.

»Ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης, ἡ τεράστια καί δαπανηρά ἀνάπτυξη τῶν τεχνικῶν μέσων καί δυστυχῶς καί τῶν μέσων καταστροφῆς στερεῖ ἀπό τίς μικρότερες χῶρες τήν δυνατότητα νά παρακολουθήσουν τήν πρόοδο πού σημειώνεται σ' ὅλους τούς τομεῖς. Ἔτσι, ἡ δύναμη περιέρχεται ἀποκλειστικά στίς μεγάλες ἀνθρώπινες κοινωνίες, μέ τό μοιραῖο ἀποτέλεσμα νά δημιουργεῖται σχέση ἐξαρτήσεως τῶν μικρῶν ἀπό τούς μεγάλους.

»Μπροστά στούς τεράστιους ὄγκους προβλημάτων πού σχηματίστηκαν, ὅλοι οἱ λαοί τῆς Εὐρώπης, ἀκόμα καί οἱ πιό πολυάριθμοι, εἶναι μικροί καί ἀδύναμοι. Καί δέν ὑπάρχει παρά μιά λύση, γιά νά βγοῦν ἀπό τή μειονεκτική αὐτή κατάσταση. Νά συγκροτήσουν καί αὐτοί μιά μεγάλη ἑνό-

τητα, ισοδύναμη μέ τούς ἄλλους μεγάλους πολιτικούς σχηματισμούς τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Μόνον ἔτσι θά μετάσχουν στή γενική πρόοδο καί θά κατοχυρώσουν τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία τῆς Εὐρώπης.

»Ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ὑπερτερεῖ ἀσφαλῶς ἀπό τή Σοβιετική Ἕνωση σέ πληθυσμό καί σέ μέσα οἰκονομικά. Καί δέν ὑστερεῖ ἀπ' αὐτήν σέ τεχνολογική πρόοδο. Ἐάν μέ τήν Ἕνωσή της ἀξιοποιήσει τίς δυνατότητες αὐτές, θά κατασταῖ ἀσφαλῶς αὐτοδύναμη καί θ' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά ἄγχη καί τά συμπλέγματά της· καί θά μπορεῖ τότε, ἀντί νά ἐξαρτᾶται ἀπό τήν Ἀμερική, νά συνεργάζεται εἰλικρινά καί ἰσότιμα μαζί της.

»Πέραν ὅμως ἀπό τήν ἀνεξαρτησία της, ἐξίσου θεμελιώδης γιά τήν ἐπιβίωση τῆς Εὐρώπης εἶναι ἡ οὐσιαστική οἰκονομική της ἑνοποίηση, πού θά ἐξασφαλίσει τήν ἀξιοποίηση ἑνός τεράστιου δυναμικοῦ φυσικῶν καί ἀνθρωπίνων πόρων. Θά ὀργανώσει τήν οἰκονομία γύρω ἀπό τόν ἄνθρωπο ἀντί τόν ἄνθρωπο γύρω ἀπό τήν οἰκονομία. Θά πραγματοποιήσει τήν ἰδέα τῆς πολυδιάστατης ἀναπτύξεως καί θά προαγάγει ὑλικά καί ἠθικά τή ζωή τῶν πολιτῶν της. Ὁ ἀπομονωτισμός, τά δασμολογικά τείχη καί ἡ ἀνέφικτη αὐτάρκεια εἶναι ἱστορικά ξεπερασμένα στάδια οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς δράσεως καί ἀποτελοῦν παθητική ἀντιμετώπιση τῶν γεγονότων.

»Ἐξάλλου, ἡ Ἑνωμένη Εὐρώπη, μέ τήν δημοκρατική δομή καί λειτουργία της θά ἐδραιώσει καί τά δημοκρατικά καθεστῶτα τῶν καθέκαστα χωρῶν. Γιατί εἶναι φανερό ὅτι ἡ δημοκρατία πού περνᾶ ἐπικίνδυνη κρίση αὐτή τήν ὥρα, ἔχει ἀνάγκη προσαρμογῆς στίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς μας.

»Ἡ Εὐρώπη μέ τήν Ἕνωσή της μπορεῖ ν' ἀναμορφώσει τούς δημοκρατικούς θεσμούς καί νά τούς περισώσει. Γιατί ἠμπορεῖ νά πέσει ἡ δημοκρατία σέ μιά μεμονωμένη χώρα, δέν ἠμπορεῖ ὅμως νά πέσει στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη. Καί αὐτός εἶναι ἕνας πρόσθετος λόγος πού συνηγορεῖ γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Γιατί, ἄν καθυστερήσει ὑπέρμετρα ἡ ἑνοποίηση καί ἐν τῷ μεταξύ κλονισθεῖ ἡ δημοκρατία σέ ὁρισμένες χῶρες, τότε τό ὄνειρο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης μπορεῖ νά σβήσει ὁριστικά.

»Τέλος, μέ τήν Ἕνωσή της θά διασώσει καί ἐν συνεχείᾳ θά προαγάγει τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό. Ἡ ἔλλειψη ἰδανικῶν πού χαρακτηρίζει τήν ἐποχή μας, ἡ σύγχυση ἰδεῶν, ὁ ὑλικός εὐδαιμονισμός καί ὁ στυγνός ὀρθολογισμός ἔχουν παραμορφώσει τό πολιτιστικό πρότυπο τῆς ἠπείρου μας. Ἡ Εὐρώπη πού γέννησε ὅλες τίς ἰδέες, εἶναι καί ἡ μόνη πού μπορεῖ νά τίς ἀνανεώσει καί νά τίς ἐξανθρωπίσει καί πάλι. Νά πραγματοποιήσει δηλαδή μιά καινούργια ἀναγέννηση, πού τόσο τήν χρειάζεται ὁ σημερινός κόσμος.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἀπό τίς σκέψεις πού σᾶς ἐξέθεσα παραπάνω, προκύπτει νομίζω ἀβίαστα τό συμπέρασμα ὅτι ἡ Ἕνωση τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ ἀναγκαιότητα ἱστορική. Τούτου δοθέντος, θά πρέπει νά θέσουμε τέρμα στήν φιλολογία τήν ἑνωτική καί νά προχωρήσουμε μέ θάρρος σέ σοβαρές καί συγκεκριμένες πράξεις. Καί αὐτό εἶναι ὄυσκολο νά γίνει, ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἡ Ἕνωση τῆς Εὐρώπης ἀνταποκρίνεται στό συμφέρον ὅλων μας καί ὅτι δέν ἔχουμε ἄλλη ἐπιλογή. Γιατί καλούμεθα πράγματι νά ἐπιλέξουμε μεταξύ προόδου καί ὀπισθοδρόμησης, ἐξαρτήσεως καί ἀνεξαρτησίας.

»Πιστεύω ὅτι οἱ διαταγμοί πού ἐκδηλώνονται σέ ὁρισμένους κύκλους, δέν εἶναι ἀποτέλεσμα λογικῆς ἀλλά ψυχολογικῆς διεργασίας. Προτιμοῦμε τήν ἄνετη πεπατημένη, ἀπό τήν προσπάθεια πού ἀπαιτεῖται γιά κάθε προσαρμογή σέ καινούργιες καταστάσεις, ἔστω καί ἄν οἱ καταστάσεις αὐτές εἶναι καλλίτερες ἀπό τίς παλαιές. Μέ τούς διστιγμούς μας δημιουργοῦμε τήν ἐντύπωση ὅτι φοβούμεθα ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού πρόκειται νά μᾶς σώσει. Ἡ δέ ἀβουλία μας θυμίζει τόν Σαίξπηρ πού ἔγραφε: "Ἔχουμε τή δύναμη νά τό κάνουμε, ἡ δύναμή μας ὅμως δέν ἔχει τήν δύναμη νά τό κάνει".

»Ἄν δεχθοῦμε ὅτι ἡ ἀρχή εἶναι τό ἥμισυ τοῦ παντός, θά πρέπει νά θέσουμε σάν ἀρχή τῆς ἑνωτικῆς διαδικασίας τήν πανηγυρική καί δεσμευτική διακήρυξη τῆς ἀποφάσεώς μας, νά δημιουργήσουμε τήν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

»Στήν κρίσιμη αὐτή ὥρα, ἀποφασιστικό βῆμα γιά τήν ὁλοκλήρωση τῆς Πολιτικῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης θά ἀποτελοῦσε μιά Εἰδική Διάσκεψη Κορυφῆς — τύπου Μεσσήνης — τῆς ἡγεσίας τῶν δέκα χωρῶν τῆς Κοινότητος. Ἔργο της θά ἦταν ἡ δεσμευτική, ὅπως εἶπα, διακήρυξη τῆς ἀποφάσεως γιά τήν Ἕνωση καί ὁ καθορισμός τῶν βασικῶν ἀρχῶν, πάνω στίς ὁποῖες θά μποροῦσε νά θεμελιωθεῖ.

»Πάντως, ὅπως ἐπισημαίνει καί ἡ διακήρυξη τῆς Στουτγάρδης, — ἡ ὁποία παρά τήν ἀποδυνάμωσή της ἀπό τίς ἐπιφυλάξεις ὁρισμένων μελῶν τῆς Κοινότητος, ἀποτελεῖ σέ κυβερνητικό ἐπίπεδο σχετική πρόοδο — προθεσμία μιᾶς πενταετίας θά ἦταν ἀρκετή γιά τή διαμόρφωση τῶν ἀναγκαίων θεσμῶν, τόν καθορισμό τῶν ἐξουσιῶν τοῦ κοινοῦ ὀργάνου καί τῶν διαδοχικῶν φάσεων ὁλοκληρώσεως.

»Παράλλλα, ἄν ὄχι πρότερα, οἱ δέκα ἡγέτες θά πρέπει νά ἀποφασίσουν: Πρῶτον, τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς τῆς πλειοψηφίας πού προβλέπεται ἀπό τήν Συνθήκη τῆς Ρώμης καί χωρίς τήν ὁποία κανένα συλλογικό ὄργανο δέν μπορεῖ νά λειτουργήσει. Καί δεύτερον, τήν γενναία αὔξηση τῶν πόρων τῆς Κοινότητος, χωρίς τήν ὁποία "οὐδέν ἐστί γενέσθαι", ὅπως θά ἔλεγε ὁ Δημοσθένης. Καί αὐτό ἐπιβάλλεται περισσότερο σήμερα, πού ἡ Εὐρώπη, γιά νά ἀποφύγει τόν κίνδυνο τῆς παρακμῆς, εἶναι ὑποχρεωμένη, πέραν τῶν ἄλλων τομέων, νά ἀναπτύξει τούς κρίσιμους τομεῖς τῆς ἔρευνας καί τῆς τεχνολογίας.

»Καί ἔχει ἡ Εὐρώπη ἱκανά περιθώρια νά αὐξήσει τούς πόρους τῆς Κοινότητος. Ὅταν ἡ Ἀμερική δαπανᾶ 6,6% τοῦ εἰσοδήματός της γιά τήν ἄμυνά της καί ἡ Σοβιετική Ἕνωση τό 10,1%, ἡ Εὐρώπη, πού εἶναι πολύ πλουσιότερη ἀπό τήν τελευταία αὐτή, δαπανᾶ μόνο τό 3,4% τοῦ εἰσοδήματός της. Γι' αὐτό ἄλλωστε καί μειονεκτεῖ σέ ἰσχύ ἐναντι τῶν δύο ὑπερδυνάμεων.

»Πιστεύω ὅτι, ἄν γίνουν τά παραπάνω, ὄχι μόνο θά λυθοῦν ἄμεσα τά τρέχοντα προβλήματα τῆς Κοινότητος, ἀλλά θά ἀνοίξει καί ὁ δρόμος γιά τήν Ἕνωση.

»Στήν προσπάθεια αὐτή ὁ ρόλος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἠμπορεῖ νά εἶναι ἀποφασιστικός. Ἤδη μέσα σ' αὐτό διαπλάσσεται μιά καινούργια νοοτροπία, πού θά προωθήσει θετικά τήν διαδικασία τῆς Ἑνώσεως, ἀφοῦ ἐκλογεῖς καί ἐκλεγόμενοι νοιώθουν πλέον τούς ἑαυτούς τῶν Εὐρωπαίους. Ἀλλά καί γιατί μόνον αὐτό μπορεῖ νά συνεγείρει τούς λαούς καί νά ἐπηρεάσει τίς ἀποφάσεις τῶν διστακτικῶν Κυβερνήσεων. Καί τήν θέλησή του νά δια-

δραματίσει τόν ρόλο αὐτό τήν ἐπιβεβαίωσε ἤδη μέ τίς χθεσινές του συζητήσεις.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Μπορεῖ μερικές ἀπό τίς σκέψεις πού σᾶς ἐξέθεσα νά εὑρίσκονται ἀκόμη στό στάδιο τῶν δραματισμῶν. Εἶναι ὅμως δραματισμοί πού ἡ δύναμη τῶν πραγμάτων, ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων καί ἡ κοινότης τῶν κινδύνων πού μᾶς ἀπειλοῦν θά μεταβάλουν σταδιακά σέ πραγματικότητες. Βαδίζουμε ἤδη ἐπάνω σ' αὐτό τόν δρόμο καί ἔχουμε κάνει ἀρκετά καί ἐλπιδοφόρα βήματα. Δέν ἔχουμε ἄλλη ἐκλογή ἀπό τοῦ νά βαδίσουμε στόν ἴδιο δρόμο ὡς τό τέλος· ὥσπου τό δραμα νά συμπέσει πλήρως μέ τήν ἱστορική πραγματικότητα.

»Ὅπως ἔτόνισα καί στήν ἀρχή τῆς ὁμιλίας μου, ἡ Ἕνωση τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης θά εἶναι τό μεγαλύτερο ἐπίτευγμα στήν ἱστορία τῆς ἠπείρου μας. Καί θά εἶναι ἕνας μεγάλος σταθμός στήν παγκόσμια ἱστορία. Ἕνα ἔργο πού θά ὑπηρετήσει τήν ἐλευθερία, τήν εἰρήνη, καί τήν πρόοδο ὄχι μόνο τῶν Εὐρωπαίων ἀλλά καί ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Μπορεῖ οἱ ἀντιδραστικοί νά τό πολεμήσουν. Μπορεῖ οἱ σκεπτικισταί νά τό ἐπιβραδύνουν. Δέν μποροῦν ὅμως νά τό ματαιώσουν, γιατί ἀποτελεῖ, ὅπως εἶπα, ἱστορική ἐπιταγή.

»Κλείνοντας τήν ὁμιλία μου, κυρίες καί κύριοι, δέν ἠμπορῶ νά μήν ὑπενθυμίσω σ' ὅλους τίς ἱστορικές μας εὐθύνες· καί νά μή διερωτηθῶ μπροστά στήν ἀβεβαιότητα τῶν ἐπιλογῶν μας, μαζί μέ τόν Πώλ Βαλερύ: "Ἡ Εὐρώπη θά γίνει αὐτό πού εἶναι στήν πραγματικότητα, ἕνα μικρό δηλαδή ἀκρωτήρι τῆς Ἀσιατικῆς Ἠπείρου; Ἤ θά μείνει ἐκεῖνο πού φαίνεται, τό πολύτιμο δηλαδή κομμάτι τοῦ σύμπαντος, τό μαργαριτάρι τῆς γῆς, τό μυαλό ἑνός μεγάλου σώματος;"

»Τήν ἀπάντηση στό δραματικό αὐτό ἐρώτημα καλεῖται νά δώσει ἡ δική μας γενεά. Καί ἡ ἀπάντησή της, ὅποια καί ἄν εἶναι, θά ἔχει ἀσφαλῶς συνέπειες κοσμοϊστορικές»[98].

Μετά τήν ὑποδοχή στό κοινοβούλιο, ὁ Π. Ντάνκερτ παρέθεσε γεῦμα πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στόν ὁποῖο καί ἐπέδωσε τό χρυσό μετάλλιο τῆς ΕΟΚ, ἀνώτατη τιμητική διάκριση τῆς Κοινότητας. Στήν προσφώνησή του, ὁ πρόεδρος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ἐξῆρε ἐκ νέου τή «σοφία καί τούς ὁραματισμούς», καθώς καί τό ἔργο τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὑπέρ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως. Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἀπάντησε:

«Μόλις πρό ὀλίγου ἐτερμάτισα τήν μακρά μου ὁμιλία καί δέν θά ἦταν χρήσιμο νά ὁμιλήσω καί παλι, ἄν δέν ἤθελα νά ἀπαντήσω στήν πρόκλησή σας. Ἀλλά, προπάντων, ἄν δέν ἤθελα νά συμμορφωθῶ μέ μιά θεωρία τοῦ Πλάτωνα, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι "τραπέζι χωρίς λόγια, μοιάζει μέ φάτνη ἀλόγων". Θά περιοριστῶ ὅμως νά πῶ λίγα λόγια, διότι ὀφείλω νά συμμορφωθῶ μέ μιά ἄλλη θεωρία. Τήν θεωρία τοῦ Πυθαγόρα, ὁ ὁποῖος ἔλεγε ὅτι εἶναι σοφά νά σιωπᾶ κανείς, ἐκτός ἄν ἔχει νά πεῖ κάτι καλύτερο τῆς σιωπῆς.

»Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι γιά τήν φιλοξενία σας καί τίς τιμές τίς ὁποῖες μοῦ ἐπιδαψιλεύσατε. Θά ἤθελα νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἀπό χθές πού βρίσκομαι ἐδῶ, στό περιβάλλον τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου σας, αἰσθάνομαι σάν στό σπίτι μου. Καί αἰσθάνομαι σάν στό σπίτι μου, διότι πιστεύω στήν ἰδέα τῆς Εὐρώπης ἀλλά καί διότι ἔχω μακράν κοινοβουλευτική σταδιοδρομία. Ὅπως γνωρίζετε, ἐξελέγην γιά πρώτη φορά βουλευτής πρίν ἀπό 48 χρόνια.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι μέ εἰλικρινῆ συζήτηση ἐδέχθην τό μετάλλιο τοῦ Εὐρωκοινοβουλίου. Στή μακρά σταδιοδρομία μου, μοῦ ἐγένοντο ἀρκετές τιμητικές διακρίσεις. Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αὐτή ἡ διάκριση πού μοῦ ἔκανε τό Κοινοβούλιό σας, θά κατέχει ἐξέχουσα θέση στή σταδιοδρομία μου.

»Εὔχομαι στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μέ τήν σωφροσύνη του, τό θάρρος του καί τή δράση του, νά δικαιώσει τίς προσδοκίες τῶν λαῶν πού ἐκπροσωπεῖ».

Ἡ παρουσία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό Στρασβοῦργο συνέβαλε ὥστε νά ἀμβλυνθοῦν, ὡς ἕνα σημεῖο, οἱ δυσμενεῖς ἐντυπώσεις ἀπό τή στάση τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατά τήν πρόσφατη Σύνοδο τῶν Δέκα. Σχετικά, σέ μνημόνιο πού συνέταξε ὁ Π. Μολυβιάτης, στίς 22 Σεπτεμβρίου, καταγράφονται τά ἀκόλουθα:

«1. Τήν Παρασκευή, 9 Σεπτεμβρίου, μετά τήν ὁρκομωσία νέων ὑπουργῶν, ὁ κύριος Παπανδρέου εἶχε ἰδιαίτερη συνομιλία μέ τόν κύριο πρόεδρο. Κατά τή συνομιλία αὐτή, ὁ κύριος πρόεδρος ἀνεφέρθη στά θέματα τῆς ἑλληνικῆς πρωτοβουλίας γιά τούς εὐρωπυραύλους καί τοῦ κορεατικοῦ τζάμπο.

»Γιά τό πρῶτο εἶπε ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά ἐπιμείνει ἡ Κυβέρνηση γιά νά συζητηθεῖ τό θέμα αὐτό στήν ἐπικείμενη Σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ΕΟΚ στήν Ἀθήνα, ἀφοῦ ὅλοι σχεδόν οἱ ἑταῖροι μας τό εἶχαν ἤδη ἀπορρίψει.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου εἶπε ὅτι συμφωνεῖ καί ὅτι ἁπλῶς θά ἔθιγε τό θέμα στό γεῦμα ὁ κύριος Χαραλαμπόπουλος.

»Γιά τό δεύτερο ζήτημα, ὁ κύριος πρόεδρος ἐξήγησε στόν κύριο Παπανδρέου — ὁ ὁποῖος συμφώνησε — γιατί βάσει τῆς λογικῆς τό ἀεροπλάνο αὐτό δέν μποροῦσε νά εἶναι κατασκοπευτικό. Εἶπε, στήν συνέχεια, ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν μπορεῖ νά εἶναι ἡ μόνη χώρα τῆς ΕΟΚ ἤ τῆς Δύσεως μέ διαφοροποιημένη θέση στό ζήτημα αὐτό. Οὔτε θά ἔπρεπε νά καταχρασθεῖ ἡ Ἑλλάς τήν θέση της ὡς προέδρου τῆς ΕΟΚ γιά νά μπλοκάρει τήν πολιτική τῆς Κοινότητος σ' ἕνα θέμα πού εἶχε συγκλονίσει τήν παγκόσμια κοινή γνώμη. Ὁ κύριος Παπανδρέου δέν ἔφερε ἀντίρρηση στή γνώμη αὐτή τοῦ κυρίου προέδρου.

»2. Τήν Τρίτη, 13 Σεπτεμβρίου, ζήτησε νά μέ συναντήσει ἀνώτατος διπλωματικός ὑπάλληλος, τόν ὁποῖο ἡ Κυβέρνηση ἔχει ἐπιφορτίσει μέ τά πολιτικά θέματα τῆς ΕΟΚ. Ὁ συνάδελφος μοῦ εἶπε ὅτι εἶχε ἀποφύγει μέχρι τώρα ὁποιαδήποτε ἐπαφή μαζύ μου, γιατί πίστευε ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πρέπει νά ἐνημερώνεται ἀπό τήν Κυβέρνηση. Θεωρεῖ ὅμως καθῆκον του πλέον νά μᾶς ἐνημερώσει γιατί κατέχεται ἀπό βαθύτατη ἀνησυχία, γιά τίς συνέπειες πού μπορεῖ νά ὑποστεῖ ἡ χώρα μας, λόγω τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πού ἀκολουθεῖ ἡ Κυβέρνηση.

»Η Σύνοδος τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ΕΟΚ στήν Ἀθήνα, εἶπε ὁ συνάδελφος, κατέληξε σέ πλήρη καί ἀνοικτή ρήξη μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί ὅλων τῶν ἑταίρων της, οἱ ὁποῖοι ἔφυγαν ἀγανακτισμένοι ἀπό τήν Ἑλλάδα. Ἡ ρήξη ἐπῆλθε λόγω τῆς ἀπόλυτα ἄκαμπτης στάσεως τῆς Ἑλλάδος στό θέμα τῶν εὐρωπυραύλων, ἀλλά κυρίως στό θέμα τοῦ κορεατικοῦ ἀεροπλάνου, στό ὁποῖο ἡ Ἑλλάς βρέθηκε πλήρως ἀπομονωμένη. Στό θέμα αὐτό οἱ Ἐννέα δέχθηκαν τελικά, ὕστερα ἀπό ἀλλεπάλληλες ὑποχωρήσεις, σχετικά ἀνώδυνο κείμενο, πού δέν περιεῖχε κἄν ρητή καταδίκη τῆς ΕΣΣΔ. Τό κείμενο αὐτό ἀπέρριψε προσωπικά ὁ πρωθυπουργός, ματαιώνοντας ἔτσι τήν ἔκδοση ἀνακοινώσεως τῶν Δέκα γιά τό ζήτημα αὐτό. Μέ τήν λογικά ἀνεξήγητη αὐτή θέση της, ἡ Ἑλλάδα, κατέληξε ὁ συνάδελφος, ἔχει χάσει πλέον τήν ἐμπιστοσύνη τῶν ἑταίρων της καί μπορεῖ νά πληρώσει τήν ὀργή τους στά πολλά θέματα πού ἡ λύση τους ἐξαρτᾶται καί ἀπό αὐτούς, ὅπως Τουρκικά, Κυπριακό, Μεσογειακά Προγράμματα, κ.λ.π.

»3. Τήν Πέμπτη, 15 Σεπτεμβρίου, στό Στρασβοῦργο, ὁ κύριος προέδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε στόν κύριο Χαραλαμπόπουλο ὅτι διεπίστωσε καί ὁ ἴδιος ἀπό τίς ἐπαφές πού εἶχε τήν ἔντονη δυσφορία πού ὑπάρχει στήν ΕΟΚ ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως γιατί ἡ Ἑλλάδα ἔκανε κακή χρήση τῆς προεδρίας στό θέμα τοῦ κορεατικοῦ ἀεροπλάνου. Οἱ Ἐννέα δέν εἶναι διατεθειμένοι νά ἀνεχθοῦν πλέον τυχόν νέα τέτοια κρούσματα καί θά ἀντιδράσουν ἔντονα ἄν ὑπάρξουν, θέτοντας τήν Ἑλλάδα ἐκτός πολιτικῆς συνεργασίας, σέ πρώτη φάση, καί καλώντας την νά δηλώσει ποῦ θέλει νά ἀνήκει, ἄν ὑπάρξει συνέχεια τέτοιων κρουσμάτων. Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε ἐπίσης ὅτι οὔτε ὁ ἴδιος ἀντιλαμβάνεται τήν σκοπιμότητα τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως, πού συνίσταται στό νά ἐνοχλεῖ συνεχῶς τούς Δυτικούς, ἀπό τούς ὁποίους περιμένει τά πάντα καί νά ἀποφεύγει νά ἐνοχλήσει τούς Ρώσους, ἀπό τούς ὁποίους ἡ Ἑλλάς δέν ἀναμένει τίποτα. Τέλος, ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε σέ ἔντονο ὕφος τήν δυσφορία του, γιατί ἀκόμη καί τήν προηγούμενη ἡμέρα στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο βουλευτής τοῦ ΠΑΣΟΚ μίλησε γιά ὑποτέλεια τῶν προηγουμένων Κυβερνήσεων»[99].

19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται ἀνεπίσημα τό Παρίσι, ὅπου συναντᾶται μέ τό Γάλλο ὁμόλογό του, Φρ. Μιττεράν. Οἱ ἀρχηγοί των δύο Κρατῶν ἐπισκέφθηκαν ἀπό κοινοῦ τή Σορβόννη, ὅπου, σέ εἰδική τελετή, ἀπονεμήθηκε στόν Κ. Καραμανλῆ τιμητικό μετάλλιο τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων. Παρέστησαν, ἐκτός ἀπό τό Γάλλο πρόεδρο, ἑπτά ὑπουργοί, οἱ πρυτάνεις καί πολλοί "Ελληνες καί Γάλλοι ἀξιωματοῦχοι. Τό μετάλλιο ἐπέδωσε στόν Κ. Καραμανλῆ ἡ πρύτανις τῶν Πανεπιστημίων τῶν Παρισίων, Ε. Γλύκατζη - Ἀρβελέρ, ἡ ὁποία τόν προσφώνησε μέ τά ἀκόλουθα:

«Κύριε πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,

»Θά ἔχω ἐντός ὀλίγου τήν τιμή νά σᾶς ἐπιδώσω ἐξ ὀνόματος τῶν Πανεπιστημίων τῶν Παρισίων τό μετάλλιο τῆς Σορβόννης, τό ὁποῖο εἴχατε τήν καλωσύνη νά ἀποδεχθεῖτε.

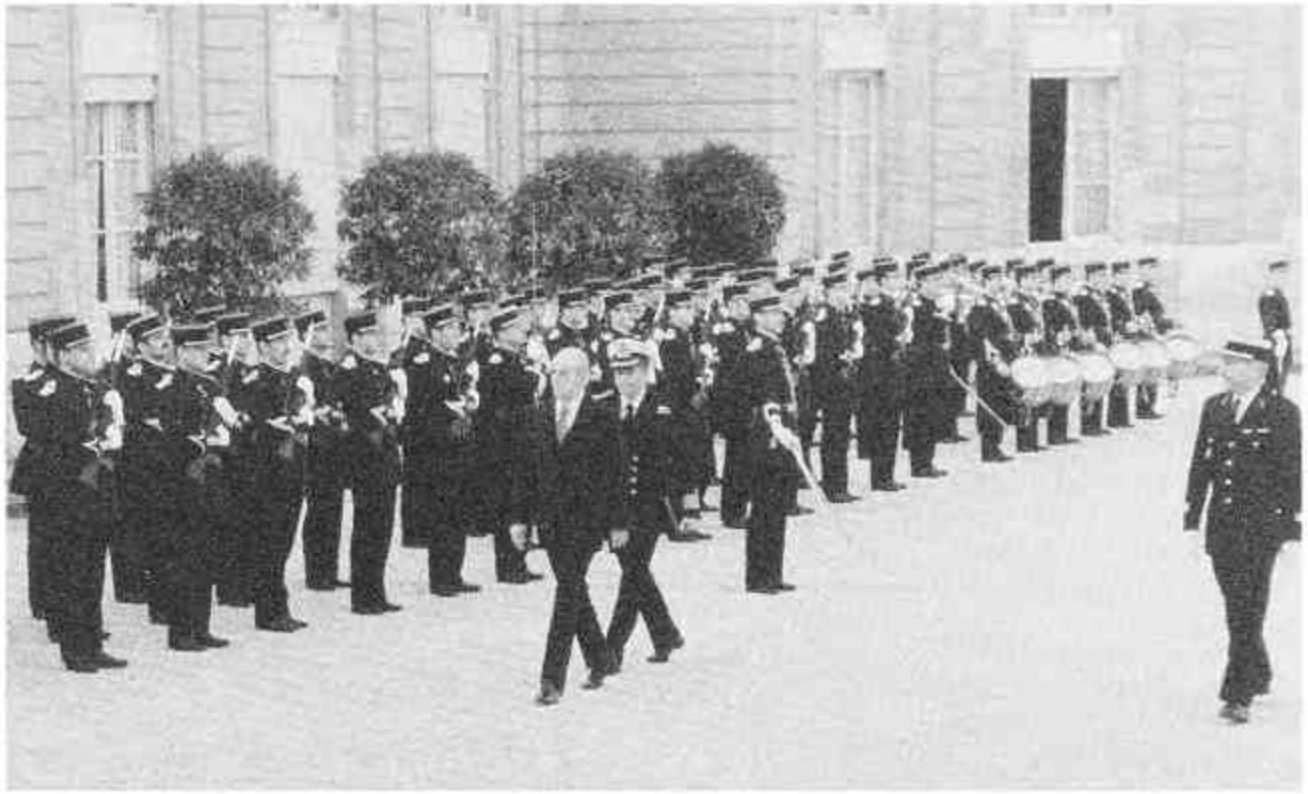
»Τῆς τελετῆς αὐτῆς προηγεῖται κατά τήν παράδοση ἡ ἔκθεση τῶν ἀρετῶν τοῦ τιμωμένου. Ἐπιτρέψατέ μου, κύριε πρόεδρε, νά μήν συμμορφωθῶ μέ τήν παράδοση αὐτή. Καί τοῦτο, διότι οἱ προσπάθειες τίς ὁποῖες καταβάλλετε, ἀκούραστα ἤδη ἐδῶ καί μισό αἰώνα εἰς τήν ὑπηρεσία τῆς πατρίδος σας, χωρίς συγχρόνως νά σταματήσετε ποτέ νά ἔχετε ἑστραμμένη τήν προσοχή σας καί πρός ὁ,τιδήποτε συγκινεῖ τόν σύγχρονο κόσμο, σᾶς ἔχουν καταστήσει προσωπικότητα διεθνοῦς κύρους, σεβαστή ἀπ' ὅλους. Τό ἔργο σας εἶναι γνωστό σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο. Βρῆκε ἤδη θέση στά σχολικά βιβλία, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι εἶσθε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπό πολλές περιπέτειες ἀποκατέστησε τήν δημοκρατία στήν Ἑλλάδα, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔθεσε τέρμα στήν τελευταία, εὐχόμεθα, στρατιωτική δικτατορία καί ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πρωτεργάτης τῆς εἰσόδου τῆς Ἑλλάδας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἡ Ἑλλάδα, λίκνο τοῦ πολιτισμοῦ τῆς συγχρόνου Εὐρώπης, ἐπανεῦρε μέ τόν τρόπο αὐτό τήν φυσική της οἰκογένεια.

»Πῶς νά μήν ἀναλογισθοῦμε σήμερα, τήν ὥρα πού ἡ Ἑλλάς ἀσκεῖ τήν προεδρία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος (καί πού ἡ Γαλλία ἑτοιμάζεται νά τήν διαδεχθεῖ), ὅτι εἶσθε ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος υἱοθέτησε ἀπό τό Παρίσι τό μήνυμα τῆς Εὐρώπης καί ἐργάστηκε μέ πάθος γιά τήν ὑλοποίησή του, ὅταν ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα. Μέ τόν τρόπο αὐτόν προσφέρατε στήν Ἑλλάδα ἕνα νέο μέλλον καί στήν Εὐρώπη μιά νέα διάσταση: τήν διάσταση τῆς πολιτιστικῆς ταυτότητας καί τῆς πνευματικῆς ἀλληλεγγύης.

»Γιά τούς Ἕλληνες ἐδημιουργήσατε μιά ὁρισμένη ἀντίληψη περί Εὐρώπης. Γιά τήν Εὐρώπη εἶσθε ἡ προσωποποίηση μιᾶς ὁρισμένης ἀντιλήψεως περί Ἑλλάδος. Γιά τόν κόσμο ὅλο ἀντιπροσωπεύετε τήν ἀντίληψη περί δημοκρατίας. Ἰδού τό τρίπτυχο, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τό ὑπόβαθρο ὅλου τοῦ ἔργου σας. Εἶσθε ἀσφαλῶς ὁ πολιτικός ὁ ὁποῖος, ἄν καί προσηλωμένος στό σκληρό ἔργο τοῦ ρεαλισμοῦ, δέν ἔπαψε ποτέ νά ὑπηρετεῖ τίς ἰδέες οἱ ὁποῖες συντηροῦν τήν ζωή μας. Αὐτοί εἶναι οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι ὡδήγησαν τούς συναδέλφους μου καί ἐμέ εἰς τήν ἀπόφαση νά σᾶς περιλάβουμε μεταξύ ἐκείνων πού τιμοῦν τό Πανεπιστήμιο, δεχόμενοι νά τιμηθοῦν ἀπό αὐτό.

»Μέσα ὅμως στήν σεβαστή αὐτή Σορβόννη ἐκπροσωπεῖτε ἐπίσης καί τήν αἰώνια Ἑλλάδα, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἔπαψε νά τρέφει τό γαλλικό πνεῦμα καί μάλιστα κατά τρόπον ὥστε, μέσα στόν χῶρο αὐτόν, νά εἴμαστε ὅλοι λίγο ἤ πολύ ἑλληνισταί. Καί ὄχι μόνον ἑλληνισταί, ἀλλά καί "Ελληνες, ἀφοῦ, ὅπως ἔλεγε ὁ Ἰσοκράτης, ""Ελληνες εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μετέχουν παιδείας ἑλληνικῆς". "Η μήπως πρέπει νά ὑπομνήσω αὐτά πού μέ κάποια ὑπερβολή γράφει ὁ Πεγκύ; "' Η ἀνθρωπότης δέν ἔχει νά ἐπιδείξει παρά δύο μόνον ἐπιτυχίες, τόν ἑλληνικό λαό καί τόν γαλλικό", λέει ὁ Πεγκύ, ἀναφερόμενος χωρίς ἀμφιβολία στίς ὑπηρεσίες τίς ὁποῖες οἱ δύο αὐτοί λαοί προσέφεραν στήν δημοκρατία καί στό πνεῦμα.

»Τήν ὥρα πού, χάρις στήν προφορά σας, ἡ πολιτιστική ἑνότητα τῆς Εὐρώπης — ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῆς οἰκονομικῆς της ἑνότητας — γίνεται ἕνα ὅραμα πραγματοποιήσιμο, εὑρίσκεσθε, κύριε πρόεδρε, στή Σορβόννη, μέσα στό δικό σας σπίτι· εὑρίσκεσθε σέ μιά ἀπό τίς πιό δραστήριες ἑστίες τῆς οἰκουμενικῆς αὐτοκρατορίας πού ἐδημιούργησε ὁ Ἑλληνισμός — ὄχι τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ

Ἐπίσκεψη στό Παρίσι. Ἀπονομή, ἀπό τήν πρύτανη Ἀρβελέρ, τοῦ τιμητικοῦ μεταλλίου τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἀλεξάνδρου, οὔτε ἐκείνης τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλά τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, δηλαδή τοῦ Πλάτωνος καί τοῦ Ἀριστοτέλους.

»Στόν χῶρο αὐτό, ὅπου διδάσκουμε τήν ἱστορία καί τήν φιλοσοφία, τήν πολιτική καί τήν ἠθική (πόσοι ἑλληνικοί ὅροι, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ἔμβλημα κοινῆς κληρονομιᾶς!), ἂς συγκρατήσουμε τό σπουδαιότερο δίδαγμα πού συνάγεται ἀπό τό δημόσιο βίο σας. Ὅτι, δηλαδή, δέν πρέπει νά λησμονεῖ κανείς ποτέ πώς τό ἐθνικό συμφέρον ὑπερτερεῖ τοῦ πολιτικοῦ καί ὅτι τήν πολιτική βούληση πρέπει νά τήν ἐμπνέει τό πνεῦμα ἐκεῖνο τῆς δικαιοσύνης πού ἀγνοεῖ τούς μικροπολιτικούς ὑπολογισμούς καί τήν κομματική ἰδιοτέλεια. Σεβαστήκατε πάντοτε μέ συνέπεια — καί συχνά μέ θυσία τῶν προσωπικῶν σας συμφερόντων — τίς πολιτικές αὐτές ἀρχές. Ἐφαρμόσατε ἔτσι τήν ἀρχαία ἀρετή, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁ πολιτικός λόγος ἀποτελεῖ τήν ἔκφραση τῆς δημοκρατίας. Τῆς δημοκρατίας, τήν ὁποίαν ἀποκαταστήσατε στήν χώρα σας καί τῆς ὁποίας ἀποτελεῖτε σήμερα τήν ἐγγύηση. Ζωντανό σύμβολο τῆς δημοκρατίας στήν χώρα πού ὑπῆρξε τό λίκνο της, βαδίζετε πρός ἕνα ἀπό τά μυθικά ἐκεῖνα πεπρωμένα, τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάδα κρατεῖ τό μυστικό καί τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἔπαψε, παρά τίς ἀντιξοότητες τῆς ἱστορίας της, νά παρέχει τά μεγαλύτερα παραδείγματα.

»Ὁ "μύθος", λέγει ὁ Ἀλαίν, "εἶναι πιό ἀληθινός ἀπό τήν ἱστορία". Στόν χῶρο αὐτόν, τόν γεμᾶτο ἀπό μύθο καί ἱστορία, μοῦ παρέχεται ἡ τιμή καί τό προνόμιο νά σᾶς ἀπονείμω τό μετάλλιο τοῦ Πανεπιστημίου, τό ὁποῖον ἀπονέμεται μόνο σέ ἄρχηγούς Κρατῶν. Καί ἐφ' ὅσον ὀφείλω μέ τήν εὐκαιρία αὐτή νά σᾶς ἀσπασθῶ, θά τελειώσω μέ τούς στίχους τοῦ Μολιέρου, τούς ὁποίους τολμῶ νά πῶ ὅτι δανείζομαι γιά τήν περίσταση αὐτή ἀπό τήν κωμωδία "Σοφές Γυναῖκες": "Ἐπιτρέψτε μου, κύριε, νά σᾶς ἀσπασθῶ ἀπό ἀγάπη πρός τήν Ἑλλάδα"».

Ἡ ἀπάντησή του Ἕλληνα προέδρου:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἐκτιμῶ πολύ τό γεγονός ὅτι θελήσατε νά τιμήσετε μέ τήν παρουσία σας τήν τελετή αὐτή καί ἐμένα προσωπικά.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Κυρία πρύτανις,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας. Καί τά λόγια αὐτά τά ἐκτιμῶ τοσούτῳ μάλλον, καθόσον πρόερχονται ἀπό μιά προσωπικότητα πού μέ τίς ἐπιστημονικές της ἐπιδόσεις τιμᾶ τόσο τήν παλαιά ὅσο καί τήν καινούργια της πατρίδα.

»Σᾶς εὐχαριστῶ ἐπίσης γιά τήν τιμή πού μοῦ κάνατε νά μοῦ ἐπιδώσετε αὐτό τό μετάλλιο ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν Πανεπιστημίων τῶν Παρισίων, τούς πρυτάνεις τῶν ὁποίων θερμότατα εὐχαριστῶ.

»Οἱ ἑστίες αὐτές πνευματικοῦ φωτός, ἑνωμένες σέ μιά δέσμη, θέλησαν νά ἐκφράσουν μέ μιά συμβολική χειρονομία τά αἰσθήματά τους πρός τήν Ἑλλάδα καί νά μέ τιμήσουν στό πρόσωπο τοῦ πρώτου της πολίτη, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι τούς δεσμούς πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας. Δεσμούς πού σφυρηλατοῦνται ἐπί αἰῶνες μέ ἕνα ἀδιάκοπο καί γόνιμο πνευματικό διάλογο. Ἡ Γαλλία, ποῦ ὑπῆρξε πνευματική κόρη τῆς Ἑλλάδας, ἔγινε μέ τή σειρά της πνευματική της μητέρα. Καί οἱ πνευματικές σχέσεις τῶν δύο λαῶν μας πῆραν τήν μορφή συγκοινωνούντων ἀγγείων.

»Ἀλλά οἱ δεσμοί αὐτοί ἐνισχύθηκαν καί ἀπό τό αἷμα πού ἔχυσαν Γάλλοι καί Ἕλληνες πολεμώντας ὁ ἕνας στό πλευρό τοῦ ἄλλου γιά τή δημοκρατία, τήν ἐλευθερία καί τή δικαιοσύνη. Δέν ὑπῆρξε πόλεμος στήν Εὐρώπη, στόν εἰκοστόν αἰῶνα, πού δέν πολέμησαν Ἕλληνες καί Γάλλοι μαζί. Καί αὐτό δέν ὑπῆρξε βέβαια τυχαῖο. Ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς τους συγγένειας καί τῆς ταυτότητας τῶν παγίων προσανατολισμῶν τους.

»Ἡ Γαλλία, μέσα σ' ἕνα κόσμο ἀσυνάρτητο καί ἀναρχούμενο, διατηρεῖ ἄσβεστο τό φῶς τοῦ πολιτισμοῦ της. Στίς ἐπιστῆμες καί στίς τέχνες ἐπί αἰῶνες ἡ μιά γενεά μετά τήν ἄλλη ἀναδεικνύουν μεγάλους δημιουργούς καί σκορποῦν νέες ἰδέες καί ἀρχές, πού ἀλλάζουν καί προάγουν τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου.

»Κορυφαῖοι ἐκφραστές αὐτῆς τῆς ἀκτινοβολίας εἶσθε ἐσεῖς, τά πανεπιστήμιά σας. Μέσα ἀπό τά ἱδρύματα αὐτά ἐκπορεύονται μεγαλύτερες ἐπαναστάσεις ἀπό ἐκεῖνες πού ἐπιτυγχάνονται μέ τή βία. Καί οἱ ἐπαναστάσεις αὐτές εἶναι δημιουργικές, γιατί συντελοῦνται στούς τομεῖς τοῦ πνεύματος καί τοῦ ἤθους.

»Αὐτή τήν πνευματική ζωή τῆς Γαλλίας τήν ἐγνώρισα καί ἐγώ καί ἐθαύμασα τήν ὁμορφιά της, ὅταν οἱ περιστάσεις μέ ἀνάγκασαν νά ἐκπατρισθῶ καί νά καταφύγω στό Παρίσι. Τά ἑνδεκα περίπου χρόνια πού ἔζησα ἐδῶ μέ βοήθησαν νά ἐμπλουτίσω τόν πνευματικό μου κόσμο καί τή σκέψη μου τήν πολιτική. Γι' αὐτό καί αἰσθάνομαι εὐγνωμοσύνη πρός τή χώρα αὐτή, πού μέ ἐθέρμανε μέ τή φιλοξενία της σέ μιά δύσκολη περίοδο τῆς ζωῆς μου.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Στή ζωή ὑπάρχουν ἡμερομηνίες πού χαράσσονται βαθιά στή μνήμη τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι οἱ ἡμερομηνίες ἐκεῖνες πού γεγονότα ἐξαιρετικά τίς καθιστοῦν σταθμούς στή σταδιοδρομία του. Μιά τέτοια ἡμερομηνία εἶναι γιά μένα ἡ σημερινή.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἡ τιμή πού μοῦ ἐκάνατε θά κατέχει ἐξέχουσα θέση ὄχι μόνο στή μνήμη μου, ἀλλά καί στήν καρδιά μου».

Σέ ἀνακοίνωση τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων γιά τήν ἀπονομή τοῦ μεταλλίου, ἀναφέρθηκε:

«Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἀποκατέστησε τούς δημοκρατικούς θεσμούς καί τό δημοκρατικό πολίτευμα στή χώρα του καί ὁ πρωτεργάτης τῆς ἐνταξής της στήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα, πού ἡ προεδρία της ἀσκεῖται τώρα ἀπό τήν Ἑλλάδα, καί ἀπό τόν προσεχῆ Ἰανουάριο ἀπό τή Γαλλία.

»Ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς εἶναι σέ ὅλους γνωστός γιά τόν μορφωτικό δυναμισμό του καί τή μεγάλη προσήλωσή του στήν ἱστορία τῆς χώρας του. Προώθησε πολλές ἀρχαιολογικές ἔρευνες, ἰδιαίτερα στήν Μακεδονία καί στή Βεργίνα, ὅπου ἀνακαλύφθηκε ὁ τάφος τοῦ βασιλιᾶ Φιλίππου, πατέρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου».

Μετά τήν τελετή, ἡ πρύτανις Ε. Γλύκατζη-Ἀρβελέρ παρέθεσε δεξίωση πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στήν ὁποία παρέστησαν ὁ Φρ. Μιττεράν, ὁ δήμαρχος τῶν Παρισίων, Ζ. Σιράκ, ὁ γενικός διευθυν-

τής τῆς Οὐνέσκο καί σημαντικές προσωπικότητες τῆς δημόσιας ζωῆς. Κατά τή διάρκεια τῆς δεξιώσεως, ἀναφερόμενος στίς τιμές πού τοῦ ἐπιφυλάχθηκαν, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας παρατήρησε: *«Ναί, μέ τίμησαν πολύ. Ἀλλά στό πρόσωπό μου τιμήθηκε ἡ Ἑλλάδα καί αὐτό εἶναι τό σημαντικό».*

Ἡ παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γαλλικοῦ Κράτους στήν τελετή — πού δέν προβλεπόταν ἀπό τό πρωτόκολλο καί συνέβαινε γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία τοῦ Πανεπιστημίου — προκάλεσε ἰδιαίτερη αἴσθηση στούς πολιτικούς παρατηρητές. Ἐξάλλου, τό περιεχόμενο τῆς προσφωνήσεως τῆς πρυτάνεως πρός τόν Κ. Καραμανλῆ εἶχε ἐγκριθεῖ ἀπό τόν Φρ. Μιττεράν — ὅπως συνηθίζεται, ὅταν ἡ ὁμιλία ἐκφωνεῖται ἐνώπιον τοῦ Γάλλου προέδρου.

Τήν ἐπομένη, 20 Σεπτεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε ἐκ νέου μέ τό Γάλλο πρόεδρο, καί, κατόπιν, συνομίλησε μέ δημοσιογράφους. Ὁ προέδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας δήλωσε ὅτι συνεξέτασαν τίς διεθνεῖς ἐξελίξεις, τό θέμα τῶν εὐρωπυραύλων καί τό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη νά ἐνισχυθεῖ ἡ ἀλληλεγγύη τοῦ δυτικοῦ κόσμου — ἄποψη μέ τήν ὁποία συμφώνησε ὁ Φρ. Μιττεράν — καθώς καί νά προχωρήσει ἡ ἕνωση τῆς Εὐρώπης· γιά τό τελευταῖο μάλιστα θέμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς πρότεινε ἐκ νέου τή σύγκληση διασκέψεως τῶν ἡγετῶν τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ. Στίς συνομιλίες ὑπῆρξε ταύτιση ἀπόψεων, *«γιατί οἱ δύο χῶρες ἀνήκουν στόν ἴδιο κόσμο, στήν ἴδια κοινότητα, στήν ἴδια συμμαχία».* Τέλος, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση, τόνισε ὅτι ἡ Ἑλλάδα δέν εἶχε τή στιγμή ἐκείνη ἀνάγκη ἀπό ἐκλογές, ἀλλά ἀπό σκληρή καί μεθοδική ἐργασία, πού θά τῆς ἔδινε τό αἴσθημα τῆς σιγουριᾶς καί τῆς αἰσιοδοξίας.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχώρησε γιά τίς Βρυξέλλες, ὅπου συναντήθηκε μέ τό βασιλέα Μπωντουέν, ὁ ὁποῖος κατόπιν παρέθεσε καί δεῖπνο πρός τιμή του. Τήν ἐπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ, Γ. Λούνς, καί τόν προέδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Γκ. Τόρν:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα διαδοχικά στίς Βρυξέλλες τόν κύριο Λούνς καί τόν κύριο Τόρν.

»1. Ὁ γενικός γραμματεύς τοῦ ΝΑΤΟ ἀνέλυσε στόν κύριο πρόεδρο τίς προσπάθειες πού καταβάλλει ὁ ἴδιος ἀλλά καί ἡ Συμμαχία γιά νά ἀντιμετωπίσουν μέ κατανόηση τά ἑλληνικά προβλήματα μέσα στό ΝΑΤΟ. Ἐξήγησε τήν τελευταία προσπάθεια γιά να ρυθμισθεῖ τό θέμα τῆς Λήμνου, ἀλλά ἐξέφρασε τόν φόβο ὅτι, ἄν ὑπάρξει καί νέα διαρροή καί θριαμβολογία ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς, τότε θά εἶναι δύσκολο νά συμπεριληφθεῖ ἡ Λῆμνος στήν ἐπικείμενη συμμαχική ἄσκηση. Πέραν ὅμως τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διενέξεων ἐντός τῆς Συμμαχίας, ὁ κύριος Λούνς εἶπε ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νά ἀναφέρει στόν κύριο πρόεδρο ὅτι ἡ ἐντύπωση τῶν συμμάχων εἶναι ὅτι ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση εἶναι τόσο φιλική πρός τήν Σοβιετική Ἕνωση ὥστε δέν δέχεται νά γίνει ἤ νά λεχθεῖ τίποτα πού νά θίγει τήν Μόσχα.

»Ὁ κύριος προέδρος ἀνέπτυξε τίς ἑλληνικές θέσεις πάνω στήν ἑλληνοτουρκική διένεξη καί τόνισε στόν κύριο Λούνς ὅτι οἱ σύμμαχοι θά πρέπει νά ἀντιληφθοῦν δύο πράγματα: Πρῶτον, ὅτι οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Δύση καί τό ΝΑΤΟ εἰδικότερα περνοῦν ἀπό τήν Ἄγκυρα καί δεύτερον, ὅτι ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἀντιμετωπίζει εἰδικά πολιτικά προβλήματα, ἀφοῦ προεκλογικά εἶχε ὑποσχεθεῖ ὅτι θά ἔφευγε καί ἀπό τό ΝΑΤΟ καί ἀπό τήν ΕΟΚ, πρᾶγμα ὅμως τό ὁποῖο δέν ἔχει γίνει.

»2. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ ἐξέφρασε κυρίως τήν ἀπαισιοδοξία του γιά τίς δυνατότητες προωθήσεως τῶν μεγάλων κοινοτικῶν προβλημάτων κατά τήν διάρκεια τῆς ἑλληνικῆς προεδρίας. Τά προβλήματα αὐτά εἶναι ἀσφαλῶς ἀπό τήν φύση τους δισεπίλυτα ἀλλά καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἀσκεῖ ἡ Ἑλλάς τήν προεδρία τους ἀσφαλῶς δέν μπορεῖ νά συμβάλει στήν προώθησή τους.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἀνέπτυξε τίς γνωστές ἑλληνικές ἀπόψεις σχετικά μέ τήν ΕΟΚ, ἀλλά ὁ κύριος Τόρν διετύπωσε τόν φόβο ὅτι, ἄν ἡ Ἑλλάς δέν ἐπιδείξει περισσότερο κοινοτικό πνεῦμα, θά μειωθεῖ καί ἡ προθυμία τῶν ἑταίρων της καί κυρίως τῶν Γερμανῶν καί τῶν Ἄγγλων νά ἐγκρίνουν τά μεγάλα πράγματι ποσά πού ἔχει ζητήσει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση. Καί ὄχι μόνο αὐτό ἀλλά θά σκληρύνει ἀκόμη περισσότερο ἡ στάση τῶν ἑταίρων ἐναντι τῆς περαιτέρω διευρύνσεως τῆς Κοινότητος γιά τήν εἰσοδοχή τῆς Ἱσπανίας καί Πορτογαλίας»[100].

Ἡ σύντομη περιοδεία τοῦ Κ. Καραμανλῆ προβλήθηκε ἰδιαίτερα ἀπό τόν εὐρωπαϊκό τύπο πού ἐπεσήμανε τήν πίστη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους στήν ἀνάγκη τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως, τήν ἀπήχηση τῆς ὁμιλίας του στά μέλη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, καθώς καί τή συμβολή του στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα καί τήν εἴσοδό της στήν ΕΟΚ.

Παράλληλα, μέ ἀφορμή τίς διαφωνίες μεταξύ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καί τῶν ἄλλων ἐννέα μελῶν τῆς ΕΟΚ κατά τήν πρόσφατη σύνοδο τῶν Ἀθηνῶν, ἔγινε ἀναφορά στή διαφοροποίηση τῆς στάσεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί τοῦ Α. Παπανδρέου σέ ζητήματα εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας: «Ὁ Καραμανλῆς προσφέρει στούς Εὐρωπαίους ἕνα διαφορετικό ἑλληνικό πρόγραμμα» («Die Welt», 16.9)· «Ἑλληνικές διαφωνίες» («Le Monde», 17.9)· «Ὁ Κ. Καραμανλῆς φρενάρει τόν Παπανδρέου» («Neue Zürcher Zeitung», 20.9).

Πράγματι, ἀρχικά, ἔγκυρα διεθνῆ φύλλα εἶχαν θεωρήσει δύσκολο γιά τόν Κ. Καραμανλῆ νά προσφέρει ἕνα πειστικό εὐρωπαϊκό μήνυμα, λόγω τῶν τριβῶν μεταξύ τῆς Κυβερνήσεως Παπανδρέου καί τῶν ὑπόλοιπων ἑταίρων. Μετά ὅμως τήν ὁμιλία του στήν ὁλομέλεια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, τό κλίμα

ἄλλαξε. Στίς 16 Σεπτεμβρίου, ἡ «Guardian» χαρακτήρισε «εὐτύχημα» γιά τήν Ἑλλάδα τή «λαμπρή ἐπίσκεψη» καί τήν ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ· καί ἀνάλογη ἦταν ἡ στάση πολλῶν ἄλλων ὀργάνων τοῦ διεθνοῦς τύπου:

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἔφθασε στό Στρασβοῦργο φέρνοντας μαζί του τόν ἥλιο καί τόν γαλανό οὐρανό τῆς Ἑλλάδος. Ἔφερε τόν λόγο τοῦ σοφοῦ στούς Εὐρωπαίους βουλευτές, πού ἦταν ἐξοργισμένοι ἀπό τή στάση τῆς Κυβέρνησης τῆς Ἀθήνας γιά τούς εὐρωπυραύλους («Le Figaro», 16.9).

Ἡ σοσιαλιστική Κυβέρνηση Παπανδρέου δέχθηκε μιά σειρά ἀπό χτυπήματα τόσο στήν πρόσφατη σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν στήν Ἀθήνα, ὅσο καί στό Στρασβοῦργο τίς δύο τελευταῖες ἡμέρες.

Ἀλλά ὑπάρχει ἕνας Ἕλληνας, τόν ὁποῖο ἡ συνέλευση τῶν Δέκα χειροκροτεῖ καί ἐγκρίνει: Ὁ Καραμανλῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὁ ἄνθρωπος πού ἔβγαλε τή χώρα του ἀπό τήν νύχτα τῆς δικτατορίας, γιά νά τήν κάνει νά ἀνακαλύψει τή δημοκρατία, τήν ἐλευθερία, τήν Εὐρώπη. Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα, ὁ ἀρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους... δέν εἶναι ὁ ἐπίσημος ἐκφραστής τῶν κυβερνητικῶν θέσεων τῆς χώρας του. Ὁ Καραμανλῆς τό σεβάστηκε αὐτό... Ἀλλά ἄξιος νομικός καί ἔμπειρος ρήτορας εἶπε ὅ,τι εἶχε νά πεῖ χωρίς νά μασάει τά λόγια του... Βέβαια, ὁ λόγος τοῦ Κ. Καραμανλῆ δέν εἶναι (δυστυχῶς) ἀπό αὐτούς πού μεταβάλλουν τήν ὄψη τοῦ κόσμου. Ἀσφαλῶς ὅμως εἶναι ἀπό ἐκείνους πού μποροῦν νά δώσουν λίγη ζωή στούς Εὐρωπαίους. Τό ἔχουν ἀνάγκη («Dernières Nouvelles d' Alsace», 16.9).

Ἡ ὁμιλία τοῦ προέδρου Καραμανλῆ... ἦταν μιά θερμή ἔκκληση γιά τήν πολιτική ἕνωση τῆς Εὐρώπης. Οἱ Εὐρωπαῖοι βουλευτές χειροκρότησαν ὄρθιοι μέ θέρμη τόν ἄνδρα ἑνός Κράτους πού πρόσφερε χθές τήν εἰκόνα ἑνός Εὐρωπαίου ἡγέτη, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ σημερινή ἀντιευρωπαϊκή συμπεριφορά τῆς Κυβέρνησής του δέν εἶναι παρά μιά περιπέτεια.

Ἡ εὐρωπαϊκή φλόγα πού χαμήλωσε ἀπό τόν Ἰούλιο, ἀπό τήν Κυβέρνηση τοῦ κ. Παπανδρέου, ἀναζωπυρώθηκε ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, πού χθές, ὄρθιος μπροστά στό Εὐρωκοινοβούλιο, ἀπηύθυνε ἔκκληση ὑπέρ τῆς πολιτικῆς ἕνωσης τῆς Εὐρώπης.

Ὁ ἡγέτης τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἔδωσε ἕνα μεγαλεῖο στήν ἰδιότητά του, ξεπερνώντας τά ἐθνικά συμφέροντα, βεβαιώνοντας ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή Ἕνωση «θά εἶναι τό πιό σημαντικό γεγονός τοῦ αἰώνα»... Ἡ ἐλπίδα ξαναγεννήθηκε χάρη στίς δηλώσεις τοῦ προέδρου τοῦ ἴδιου Κράτους πού εἶχε ἐγκαταστήσει σκυθρωπότητα καί ἐπιφύλαξη στό εὐρωπαϊκό στρατόπεδο.

Φανταζόμαστε τίς ἀντιδράσεις πού τό μήνυμα μπορεῖ νά προκάλεσε στήν Ἑλλάδα, ὅπου ὁ προέδρος βγαίνει ἀπό τήν ἐπιφυλακή του γιά νά κτυπήσει τόν ἐπαρχιωτικό καί ὀπισθοδρομικό ἐθνικισμό τῆς Κυβέρνησής του. Ἀπό τώρα εἶναι φανερό ὅτι ἡ Ἑλλάδα δέν εἶναι ἕνα νησί πού μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ ἐρεθισμένη Ἀλβιώνα, πού πιστεύει ὅτι μπορεῖ νά ἀπαντᾶ μόνη της στά προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Τό Συμβούλιο ὑπουργῶν στήν Ἀθήνα τόν Δεκέμβριο δέν θά μπορεῖ πλέον νά εἶναι τό χλωμό ἀντίγραφο τῆς Στουτγάρδης ἤ μιά ἐπανάληψη τῆς ἑλληνικῆς παρεμπόδισης στήν πολιτική συνεργασία, ἐπειδή πάνω ἀπό αὐτήν θά ὑπερίπταται τό μήνυμα τοῦ Εὐρωπαίου ἡγέτη, τοῦ ἡγέτη πού ἔγινε χθές στό Εὐρωκοινοβούλιο ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς... («Le Nouvel Alsacien», 16.9).

Ἀρχιτέκτων τῆς ἔνταξης τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, ἀκλόνητος στό εὐρωπαϊκό ἰδανικό, αὐτός ὁ ἄνθρωπος μέ τό γκωλλικό ὕφος ἔγινε θερμά δεκτός ἀπό τούς Εὐρωβουλευτές... πρός τούς ὁποίους ἀπευθύνθηκε, κάνοντας μέ μεγάλη ἔμφαση μιά συγκλονιστική ἔκκληση στήν πολιτική ἕνωση τῆς Εὐρώπης («La Croix», 17.9).

Μέ τό λόγο του, πού διακόπηκε πολλές φορές ἀπό τά θερμά χειροκροτήματα τῶν εὐρωβουλευτῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς τάχθηκε μέ τόσο πειστικό τρόπο ὑπέρ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνωσης, πού σπάνια μπορεῖ κανείς νά ἀναζητήσει στούς λόγους ἐνώπιον τοῦ Κοινοβουλίου αὐτοῦ, ἐδῶ καί πολλά χρόνια («Die Welt», 16.9).

Στήν Ἑλλάδα, σύσσωμος ὁ τύπος ἐπεσήμανε τίς ρηξικέλευθες προτάσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Ἔτσι, στίς 16 τοῦ μηνός, τό «Ἔθνος» χαρακτήρισε τήν προεδρική ὁμιλία στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο «πολυσχιδῆ, μέ ἱστορική ἀξία καί μέ ἀξιώσεις ἱστορικοῦ ντοκουμέντου», ἐνῶ ἡ «Αὐγή» ὑπογράμμισε τή θέση ὅτι ἡ ἕνωση τῆς Εὐρώπης ἀποτελεῖ ἱστορική ἀναγκαιότητα. Ὁ «Ἐλεύθερος Τύπος» τόνισε ὅτι ἦταν μιά μέρα τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί τῆς Ἑλλάδος. Τά «Πολιτικά Θέματα», στίς 22, σέ σχόλιο μέ τίτλο «Τό ἑλληνικό γόητρο», παρατήρησαν:

Ἡ τεράστια πολιτική πεῖρα τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἡ βαθύτατη γνώση τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας, ἀλλά καί τῆς Εὐρώπης, ἡ πρακτική ἐνασχόληση καί τριβή μέ τά προβλήματά της σέ ὁλόκληρη τή τεσσαρακονταετῆ πολιτεία του μέ τά κοινά, ἔδιναν στή φωνή του, φωνή τῆς Ἑλλάδος, φωνή τῆς Εὐρώπης, τό ἰδιαίτερο ἐκεῖνο βάρος πού εἶχαν καί ἔχουν μόνο ὀλίγοι χθεσινοί καί σημερινοί σύγχρονοι.

Τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μέ ἐξαιρετικά τεταμένη τήν προσοχή, ἄκουσε τόν Ἕλληνα πρόεδρο. Ἦταν μιά στιγμή ὑπεροχῆς τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως.

.....

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στό Στρασβοῦργο, στό Παρίσι καί στίς Βρυξέλλες συνέπεσε μιά ὥρα πού ἡ εὐρωπαϊκή ἀνησυχία ἀπό τίς — ἄτυχες — πρωτοβουλίες τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἶχε στό ἔπακρον ἐνταθεῖ. Καί ἐπέτυχε νά τήν καθησυχάσει μέ τόν ξεχωριστό τρόπο πού ἔχει ἀμβλύνει ὀξύτητες καί διαφορές καί νά ἀποκαθιστᾶ τίς ἰσορροπίες πού χρειάζονται γιά νά προχωρήσουν ἀπρόσκοπτα τά πράγματα. Γιά μιά ἀκόμη — ἐμφανῆ — φορά ἡ παρουσία ἤ ἡ παρέμβαση τοῦ προέδρου ἀποδεικνύεται τόσο σωστή καί τόσο σωστική... Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀπό μιά εὔνοια τῆς τύχης — τῆς δικῆς του; τῆς Ἑλλάδος; — χωρίς νά τό σχεδιάσει, χωρίς νά τό ἐπιδιώξει, παρενέβαινε ὡς ἀπό μηχανῆς θεός μιᾶς σύγχρο-

νης τραγωδίας, σωτηρία σέ μιά στιγμή κρίσεως γιά νά ἀρθοῦν παρεξηγήσεις ἤ ἀντιθέσεις καί νά παραμερισθοῦν καί νά λησμονηθοῦν ἀτυχεῖς χειρισμοί ... («Πολιτικά Θέματα» 22.9).

Παράλληλα, ἐπισημάνθηκε:

"Εως πότε ὁ προέδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας θά ἀποκαθιστᾶ τό κῦρος τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς πού ἔχει τρωθεῖ ἀπό τά βαρύτατα ὀλισθήματά της;... Εἴχαμε ατριμωχθεῖ ἀπό παντοῦ ὅταν ὁ Καραμανλῆς, χωρίς οὔτε μιά ἀναφορά στήν ἑλληνική Κυβέρνηση, ὀρθώνοντας τό εὐρωπαϊκό του ἀνάστημα στό Στρασβοῦργο, ἀνέστησε ἐκείνη τή στιγμή μέ τό λόγο του τήν ἐμπιστοσύνη στή δυνατότητά μας νά ἀνταποκριθοῦμε στό δυτικοδημοκρατικό προσανατολισμό τοῦ λαοῦ μας ἀλλά καί νά ἀσκοῦμε ἐποικοδομητική κριτική γιά τήν πορεία τῆς ΕΟΚ σάν ἰσότιμο μέλος της... Ἡ διαλεκτική τοῦ Καραμανλῆ, ὡς πρωτεργάτη τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰδέας, μᾶς ἔδειξε πόσο κολοσσιαία εἶναι ἡ διαφορά μεταξύ ἐποικοδομητικῆς κριτικῆς καί δημαγωγίας. Ἡ Εὐρώπη διαπίστωσε ὅτι — ὅπως ἔχει συχνά συμβεῖ στήν ἑλληνική ἱστορία — ἀπό τόν ἴδιο χῶρο πηγάζουν καί τό μέγα δίδαγμα, καί τά φαινόμενα πρός ἀποφυγήν... Τόν τελευταῖο καιρό ἡ Ἑλλάδα, μέ ὀνειδισμούς γιά τήν Κυβέρνησή της καί ἔπειτα μέ ἀπονομές ὑψίστης τιμῆς στό ρυθμιστή τοῦ πολιτεύματός της, ἀπασχολεῖ καί πάλι τό ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου. «"Ολοι αὐτόν τόν μήνα ὁμιλοῦν γιά τήν Ἑλλάδα», εἶπε ἕνας δημοσιογράφος στόν Καραμανλῆ, στό Παρίσι. Κι ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Σημασία δέν ἔχει νά ὁμιλοῦν, ἀλλά τό πῶς ὁμιλοῦν» («Ἡ Βραδυνή», 22.9).

21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως στή Θεσσαλονίκη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Δ΄ Διεθνοῦς Συμποσίου γιά τήν Ἀρχαία Μακεδονία, πού ὀργάνωσε τό "Ιδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε πρός τούς συνέδρους τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά χαιρετίζω τή σύγκληση τοῦ Δ΄ Διεθνοῦς Συμποσίου γιά τήν Ἀρχαία Μακεδονία, τό ὁποῖο λαμπρύνει ἡ παρουσία κορυφαίων ἐπιστημόνων ἀπ' ὅλο τόν κόσμο. Ὁ χρόνος πού πέρασε ἀπό τήν σύγκληση τοῦ Α΄ Συμποσίου ἀπέδειξε τήν ὀρθότητα καί τή χρησιμότητα τῆς ὀργανωτικῆς αὐτῆς πρωτοβουλίας τοῦ Ἱδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἡ ἀναγωγή τῆς περιοδικῆς συγκλήσεως τῶν διεθνῶν αὐτῶν συμποσίων σέ θεσμό ἐπιβεβαιώνει τή θετική ἀνταπόκριση σέ μιά βαθύτερη ἐπιστημονική ζήτηση ἀλλά καί στό ζωηρό ἐνδιαφέρον ἑνός εὐρύτερου διεθνοῦς κοινοῦ γιά τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τῆς Ἀρχαίας Μακεδονίας.

»Ἡ Μακεδονία, εὐρύτερα γνωστή μέχρι σήμερα κυρίως γιά τήν πολιτική καί τή στρατιωτική της ἰσχύ κατά τήν κρίσιμη περίοδο τῆς μεταβάσεως ἀπό τούς κλασικούς στούς ἑλληνιστικούς χρόνους, τείνει στίς μέρες μας νά ἀποτελέσει τό ἀντικείμενο ἑνός ὁλοένα καί περισσότερο ἀναπτυσσομένου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Γιά πρώτη φορά τά τελευταῖα χρόνια γίνονται ἐκτεταμένες καί συστηματικές ἀνασκαφές, τίς ὁποῖες παρακολουθῶ ὁ ἴδιος μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον, στά μεγάλα κέντρα τῆς Ἀρχαίας Μακεδονίας: στή Βεργίνα, ὅπου ἀνασκάπτονται βασιλικοί τάφοι· στό Δῖον, ὅπου ἀποκαλύπτονται τά ἱερά τῶν Μακεδόνων· στήν Πέλλα, ὅπου ἔρχεται στό φῶς ἡ νέα τους πρωτεύουσα. Ἔχουμε τώρα τήν τύχη νά ἐγγίζουμε κυριολεκτικά τήν ἱστορία τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, νά φωτιζόμαστε ἀπό τά ἴδια τά μνημεῖα γιά πλῆθος ἄγνωστες πτυχές τῆς δημόσιας καί τῆς ἰδιωτικῆς τους ζωῆς, νά διαβάζουμε τίς ἐπιγραφές πού οἱ ἴδιοι χάραξαν, νά μπαίνουμε στά ἱερά, στά σπίτια, στούς τάφους τους. Ἤδη, ἀνοίγουν καινούργια κεφάλαια γιά τόν ἐρευνητή, διαλύεται τό σκοτάδι πού ἐμπόδιζε τήν ἐπιστημονική συζήτηση καί δημιουργοῦνται οἱ προϋποθέσεις γιά νά γραφεῖ, ὁλοκληρωμένη πλέον, ἡ ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Μακεδονίας.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ ἐργασίες τοῦ Συμποσίου σας θά γνωρίσουν ἰδιαίτερη ἐπιτυχία καί θά προωθήσουν σημαντικά τήν ἔρευνα γιά τόν ζωτικό αὐτό χῶρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου γράφτηκε τό τελευταῖο λαμπρό κεφάλαιο στήν ἱστορία τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καί τό πρῶτο μιᾶς νέας ἐποχῆς, πού σφραγίζεται ἀπό τή διάδοση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στό μεγαλύτερο τμῆμα τῆς τότε γνωστῆς οἰκουμένης».

23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἀθήνα γιά διαβουλεύσεις σχετικά μέ τήν ἀπάντηση τῆς κυπριακῆς πλευρᾶς στό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ. Τήν προηγουμένη, μέ ταυτόσημες ἀνακοινώσεις, ἡ Ἀθήνα καί ἡ Λευκωσία εἶχαν σημειώσει ὅτι δέν θά διατύπωναν ἐπιφυλάξεις ὡς πρός τή νέα πρωτοβουλία Κουεγιάρ.

[Ἡ συνάντηση θά ἐπαναληφθεῖ στίς 7 Ὀκτωβρίου στήν Ἀθήνα κατά τήν ἐπιστροφή τοῦ Σ. Κυπριανοῦ ἀπό τή Νέα Ὑόρκη.]

Τήν ἴδια ἡμέρα, 23 Σεπτεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό προεδρικό Μέγαρο τήν πρωθυπουργό τῆς Ἰνδίας, Ι. Γκάντι, μέ τήν ὁποία ἐξέτασε διεθνῆ ζητήματα, τό Κυπριακό καί τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις.

Ἡ Ἰνδή πρωθυπουργός εἶχε συνομιλίες μέ τόν Α. Παπανδρέου σχετικά μέ τήν πρόσφατη πρότασή της γιά ἄτυπη διάσκεψη κορυφῆς, μέ πρωτοβουλία τῶν Ἀδεσμεύτων, στά πλαίσια τῆς ἐπομένης Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ. Τήν πρόταση εἶχε ἀποδεχτεῖ ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση, ἡ μετάβαση ὅμως τοῦ πρωθυπουργοῦ στή Νέα Ὑόρκη τελικά ματαιώθηκε λόγω τοῦ βεβαρυμένου του προγράμματος.

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κηρύσσει στό ἀμφιθέατρο τοῦ Πολεμικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν τήν

ἔναρξη τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων γιά τή συμπλήρωση 150 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ προέδρου τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Ν. Θέμελη, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐπέδωσε καί εἰδικό ἀναμνηστικό μετάλλιο, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἀπονομή τοῦ ἀναμνηστικοῦ μεταλλίου, τό ὁποῖο μόλις πρό ὀλίγου μοῦ ἐπιδώσατε· καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια μέ τά ὁποῖα τό συνοδεύσατε.

»Καί τήν τιμητική αὐτή διάκριση τήν ἐκτιμῶ τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον προέρχεται ἀπό ἕνα Σῶμα, τό ἔργο τοῦ ὁποίου παρακολούθησα καί ἐξετίμησα κατά τήν μακρά σταδιοδρομία μου.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Μέ ἰδιαίτερη χαρά παρευρίσκομαι στήν ἔναρξη τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων πού προγραμμάτισε τό Ἑλεγκτικό Συνέδριο τῆς Ἑλλάδος γιά τήν συμπλήρωση τῶν 150 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυσή του. Καί ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό πρός ὅλους τούς μετέχοντας στόν ἑορτασμό αὐτό καί ἰδιαίτερα στούς διακεκριμένους ἀντιπροσώπους τῶν Ἑλεγκτικῶν Συνεδρίων τῶν ξένων χωρῶν.

»Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ δημόσιος ἔλεγχος ἀποτελεῖ βασική ἀρχή τῆς δημοκρατίας. Γιατί ἀποτελεῖ φραγμό στήν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας πού ἔχει, ὅπως λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, τήν δύναμη νά διαφθείρει τούς ἀνθρώπους.

»Βέβαια, ἡ ἀντίσταση στούς πειρασμούς πού ἐκτρέφει ἡ ἐξουσία στηρίζεται — καί πρέπει νά στηρίζεται — στό ἦθος τοῦ ἀνθρώπου.

»Ἐπειδή ὅμως ἡ ἀρετή δέν εἶναι κοινό γνώρισμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, χρειάσθηκε νά θεσπισθοῦν νόμοι πού ἀποθαρρύνουν καί τελικά κολάζουν τίς πάσης φύσεως καταχρήσεις.

»Εἰδικότερα γιά τόν ἔλεγχο τῶν δημοσίων δαπανῶν ὁ ἀποτρεπτικός ἀλλά καί παιδαγωγικός, θά ἔλεγα, αὐτός ρόλος ἀνετέθη στό Ἑλεγκτικό Συνέδριο.

»Ὡς γνωστόν, τό Ἑλεγκτικό Συνέδριο τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀπό τούς πρώτους θεσμούς πού ἱδρύθηκαν εὐθύς μετά τήν ἀπελευθέρωση τῆς χώρας καί λειτουργεῖ, βασικά, μέ πρότυπο τό ἀντίστοιχο γαλλικό Cour des Comptes πού ἵδρυσε ὁ Μέγας Ναπολέων. Καί ἔχει σάν κύρια ἀποστολή του τόν προληπτικό καί κατασταλτικό ἔλεγχο ὅλων τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους πού διαχειρίζονται μέ ὁποιοδήποτε τρόπο καί γιά ὁποιοδήποτε σκοπό χρήματα τοῦ Δημοσίου. Συγχρόνως, ὅμως, εἶναι καί ἀνώτατο δικαστήριο, καθώς καί σύμβουλος τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς Βουλῆς γιά συνταξιοδοτικά θέματα, καθώς καί γιά τά θέματα ἀπολογισμοῦ καί ἰσολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

»Εἰδικά, γιά μᾶς τούς Ἕλληνες, ὁ θεσμός τοῦ ἐλέγχου ἐκείνων πού διαχειρίζονται τά δημόσια οἰκονομικά δέν εἶναι νέος. Τόν ἀπαντοῦμε σέ ὅλες τίς νομοθεσίες καί τῶν ἀρχαιοτέρων ἀκόμη πολιτειῶν. Πρῶτοι οἱ πρόγονοί μας στήν ἀρχαία Ἀθήνα κατενόησαν τήν ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἀνεξάρτητης ἀρχῆς γιά τόν ἔλεγχο τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Καί γιά τόν σκοπό αὐτό εἶχαν θεσπίσει τούς "δέκα λογιστές τῆς Διοικήσεως», τούς ὁποίους ἐκλήρωνε ἡ Βουλή τῶν Πεντακοσίων. Σ' αὐτούς λογοδοτοῦσαν ὄχι μόνο οἱ διαχειριστές τοῦ δημοσίου χρήματος, ἀλλά καί ὅσοι μέ ὁποιοδήποτε τρόπο εἶχαν ἀναμιχθεῖ στήν διοίκηση τῶν κοινῶν.

»Εἶναι, βέβαια, ἀλήθεια, ὅτι τό ἔργο τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἄχαρο καί προκαλεῖ δυσφορία, ἀκόμη δέ καί ἀντιδράσεις, ἀπό τούς ἐλεγχομένους. Ἀλλά ἡ προσφορά του στή διαφύλαξη τοῦ δημοσίου χρήματος καί ἡ ἀντίστοιχη ἐμπιστοσύνη πού δημιουργεῖται στόν πολίτη, εἶναι τόσο σπουδαῖες πού ἀντισταθμίζουν ὅλες τίς δυσάρεστες ἐπιπτώσεις κατά τῶν φορέων τοῦ θεσμοῦ. Εἶναι, ὅμως, καί γενικότερα ἀναγνωρισμένο ὅτι σέ δύσκολες ἐποχές, ὅπως αὐτή πού περνοῦμε σήμερα, ἡ ἐξασφάλιση τῆς σωστῆς διαχείρισης τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν ἀποδοχή ἀπό μέρους τῶν φορολογουμένων τῶν θυσιῶν πού χρειάζονται γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν πρόοδο μιᾶς χώρας. Καί αὐτή ἀκριβῶς τήν σωστή καί νομότυπη ἐφαρμογή τῶν κανόνων πού πρέπει νά τηροῦνται ἀπό τούς οἱασδήποτε μορφῆς δημοσίους ὑπολόγους, ἐξασφαλίζει ὁ θεσμός τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Γι' αὐτό καί τό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἔχει ὁπλίσει τούς λειτουργούς τοῦ Σώματος αὐτοῦ μέ ἰσοβιότητα καί ἀπόλυτη δικαστική ἀνεξαρτησία, γιά νά μποροῦν νά ἀνθίστανται μέ θάρρος σέ κάθε πίεση ἀπ' ὁπουδήποτε καί ἄν προέρχεται. Καί χαίρω γιατί τήν ἀρετή αὐτή ἐπεβεβαίωσαν πάντοτε τά μέλη τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου τῆς χώρας μου.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί μέ τήν εὐχή νά συνεχίσει τό Σῶμα σας τίς ὡραῖες παραδόσεις του, κηρύσσω τήν ἔναρξη τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἑλλάδος».

4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό:

«Δέχθηκα σήμερα, κατόπιν αἰτήσεώς του, τόν κ. πρωθυπουργό. Ἀπό τήν τελευταία μας συνάντηση, τῆς 7ης Σεπτεμβρίου, ἐμεσολάβησαν πολλά καί δυσάρεστα γεγονότα πού μ' ἔκαναν νά ἀμφιβάλλω καί πάλι τόσο γιά τήν εἰλικρίνειά του ὅσο καί γιά τήν ὑπευθυνότητά του.

»Τοῦ ἔδειξα τήν δυσφορία μου γιά τίς γνωστές πρωτοβουλίες του πού διετάραξαν τίς σχέσεις μας μέ τούς συμμάχους μας καί συνεταίρους μας καί ἐξέθεσαν σέ δυσάρεστα διεθνῆ σχόλια τήν χώρα μας. Καί ὅλα αὐτά ἐγένοντο χωρίς νά συνεννοηθεῖ μαζί μου, ὅπως ἀπ' ἀρχῆς εἴχαμε συμφωνήσει.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ ἔδωσε διάφορες ἐξηγήσεις καί ἐπεκαλέσθη ἐλαφρυντικά καί σφάλματα χειρισμῶν· μέ ἐβεβαίωσε δέ καί πάλι ὅτι οὔτε ἀπομακρύνθηκε, οὔτε καί ἔχει τήν πρόθεση νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν ἀρχική μας συμφωνία, ὅσον ἀφορᾶ τούς προσανατολισμούς τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς.

»Θά παραμείνουμε, ὅπως μοῦ εἶπε, στό ΝΑΤΟ, θά παραμείνουμε στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί θά βελτιώσουμε τίς σχέσεις μας μέ τήν Ἀμερική μετά τήν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας γιά τίς βάσεις.

»Στό σημεῖο αὐτό, τοῦ παρατήρησα ὅτι οἱ πράξεις τῆς Κυβερνήσεως δέν συμβιβάζονται μ' αὐτή τήν πολιτική καί τόν ἐρώτησα γιατί ἐματαίωσε τό ταξίδι του στήν Ἀμερική. Μοῦ εἶπε ὅτι ἐφοβεῖτο πώς θά ἀντιμετώπιζε δυσάρεστο κλίμα μετά τίς διεθνεῖς ἀντιδράσεις πού προκάλεσε ἡ θέση τῆς Κυβερνήσεως στό θέμα τῶν εὐρωπυραύλων καί τό κορεατικό ἀεροπλάνο.

»Ἐπωφελήθηκα καί πάλι τῆς εὐκαιρίας γιά νά ἐπιστήσω τήν προσοχή του ἐπί τῶν κινδύνων πού συνεπάγεται οἱαδήποτε χαλάρωση τῶν σχέσεών μας μέ τήν Δύση καί τοῦ ἐπανέλαβα παλαιότερη δήλωσή μου ὅτι μπορεῖ γιά τά θέματα αὐτά νά ἔρθουμε σέ ρήξη, ὁπότε τήν διαφορά μας θά κληθεῖ νά ἐπιλύσει ὁ λαός. Στήν δήλωσή μου αὐτή πού τόν ἔκανε νά σκυθρωπήσει κάπως, ἀπήντησε ὅτι δέν θά ὑπάρξει ἀσφαλῶς περίπτωση συγκρούσεώς μας, γιατί αὐτό θά ἦταν συμφορά γιά τόν τόπο.

»Ὅταν, ἐξ ἄλλου, τοῦ εἶπα ὅτι ἡ Κυβέρνηση μέ τήν συμπεριφορά της δημιουργεῖ ἐπικίνδυνο χάσμα στίς σχέσεις της μέ τήν Νέα Δημοκρατία καί ὅτι, ἄν οἱ ἐπόμενες ἐκλογές δέν δώσουν σέ κανένα κόμμα αὐτοδύναμη πλειοψηφία, ἠμπορεῖ νά ὑπάρξει πειρασμός σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως Λαϊκοῦ Μετώπου, μοῦ ἐδήλωσε κατηγορηματικά ὅτι ἀποκλείει, γιά κάθε περίπτωση, νά συνεργασθεῖ μέ τό ΚΚΕ. Καί προσέθεσε ἐμφαντικά ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ Γαλλία καί ἄλλο ἡ Ἑλλάς πού εἶχε ἕναν ἐμφύλιο πόλεμο καί στρατό εὐαίσθητο σ' αὐτό τό θέμα.

»Ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι κάμει σφάλμα νά προκαλεῖ λαϊκές συγκεντρώσεις πού μοιραῖα δημιουργοῦν προεκλογικό κλίμα, μοῦ εἶπε ὅτι τό κάμει γιά νά δείξει τήν δύναμή του καί νά πειθαρχήσει τούς αἱρετικούς, ἐν ὄψει τοῦ Συνεδρίου τοῦ κόμματός του.

»Τέλος, μέ ἐβεβαίωσε ὅτι παραμένει σταθερός στή συμφωνία μας, κατά τήν ὁποία δέν θά ἀποφασίζει τίποτα χωρίς νά συνεννοηθεῖ μαζί μου, γιά τόν ἐκλογικό νόμο, μοῦ εἶπε ὅτι θά προτιμοῦσε καί αὐτός νά διατηρηθεῖ ὁ ἰσχύων, ἀλλά διότι ἐξετέθη ὑποσχεθείς τήν ἀναλογική, θά μπορούσαμε νά τά συμβιβάσουμε τά δύο μέ τό ἐκλογικό σύστημα, τό ἀποκαλούμενο D'Hont, πού δίνει περίπου τό ἴδιο ἀποτέλεσμα μέ τήν ἐνισχυμένη ἀναλογική.

»Ἀπό τά παραπάνω γίνεται προφανής ἡ μεγάλη διαφορά πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν διαβεβαιώσεων πού παρέχει σέ μένα ὁ πρωθυπουργός καί τῶν λόγων καί τῶν θέσεων πού παίρνει δημοσία καί πού δέν εἶναι μόνο προκλητικές γιά τήν Δύση, ἀλλά καί ἐμπρηστικές γιά τήν πολιτική μας ζωή.

»Τό συμπέρασμά μου καί ἀπό τήν συνάντηση αὐτή εἶναι ὅτι τήν ἐν γένει συμπεριφορά τοῦ πρωθυπουργοῦ τήν χαρακτηρίζουν ὁ καιροσκοπισμός καί ὁ φόβος του νά συγκρουσθεῖ μαζί μου. Μοῦ εἶναι δύσκολο, ὅπως εἶπα καί σέ ἄλλη περίπτωση, νά τόν ψυχολογήσω, νά διαγνώσω τίς πραγματικές του προθέσεις καί νά κάνω προβλέψεις γιά τό μέλλον.

»Ἕνα πάντως εἶναι βέβαιο, ὁ ρόλος μου κάθε μέρα γίνεται δυσκολότερος καί τό μέλλον σκοτεινό»[101].

Σχολιάζοντας τή συνάντηση, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος δήλωσε ὅτι πραγματοποιήθηκε, ὅπως πάντα, σέ ἄριστο κλῖμα.

7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Κατά τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Α' Διεθνοῦς Συνεδρίου γιά τόν Δημόκριτο, στήν Ξάνθη, ἀναγνώσθηκε μήνυμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

«Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση χαιρετίζω τή σύγκληση τοῦ Α' Διεθνοῦς Συνεδρίου γιά τόν Δημόκριτο. Καί λυποῦμαι εἰλικρινά, διότι λόγω ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων δέν μοῦ εἶναι δυνατόν, παρά τήν μεγάλη ἐπιθυμία μου, νά κηρύξω αὐτοπροσώπως τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν σας.

»Τό Συνέδριό σας τιμᾶ τόν μεγάλο στοχαστή καί ἀνθρωπιστή τῶν ἀρχαίων Ἀβδήρων, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐπινόησε τήν θεωρία τοῦ ἀτόμου, ἀποδεικνύοντας γιά μιά ἀκόμη φορά ὅτι τό ἑλληνικό πνεῦμα κατέκτησε σέ μιά εὐτυχῆ στιγμή τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας ὅλους τούς τομεῖς τῆς γνώσεως. Γιά τόν Δημόκριτο ἡ κατάκτηση αὐτή ἀποτελεῖ κυριολεξία, ἀφοῦ τά συγγράμματά του καλύπτουν ὅλους τούς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ. Θά ἦταν πλεονασμός νά ἀναφερθῶ στό ἔργο του, τό ὁποῖο ὁ Κικέρων θεωρεῖ ἐφάμιλλο τοῦ ἔργου τοῦ Πλάτωνος. Θά σταθῶ ὅμως στό πνεῦμα αὐτό, πού, πέραν ἀπό τή γνώση, κατέκτησε σέ ὅλη του τήν πληρότητα τό νόημα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καί τίς ἀρετές πού πρέπει νά τόν κοσμοῦν. Καί θά ἀναφέρω χαρακτηριστικά ἕνα ἀπόσπασμα πού ἀποτελεῖ θεμελιώδη ἀρχή γιά τόν ἄνθρωπο, σέ ὁποιαδήποτε ἐποχή κι ἄν ἔζησε ἤ ζεῖ, καί σέ ὁποιοδήποτε σημεῖο τῆς γῆς κι ἄν βρίσκεται: "Τό νά νικάει κανείς τίς ἀδυναμίες του εἶναι ἡ μεγαλύτερη νίκη καί ἡ μεγαλύτερη ἥττα τό νά ὑποκύπτει σέ αὐτές".

»"Ἴσως ποτέ ἄλλοτε δέν ἀκούσθηκε μήνυμα πού νά δικαιώνει τόσο καίρια τήν ἠθική ὕπαρξη τοῦ ἀνρθώπινου ὄντος. Ἑνός ὄντος ὅμως πού χρησιμοποίησε πολλές φορές διά μέσου τῶν αἰώνων τή γνώση γιά τό κακό καί τόν ὄλεθρο, παραβλέποντας ὅτι ἡ κατ' ἐξοχήν ἀποστολή της εἶναι νά ὑπηρετεῖ τίς ἀνθρώπινες ἀξίες καί νά ἐξασφαλίζει τήν δυνατότητα ἑνός καλλίτερου μέλλοντος γιά τήν ἀνθρωπότητα.

»Γιατί, ὅπως λέει ὁ Δημόκριτος "οἱ ἐλπίδες τῶν σωφρόνων εἶναι ἐφικτές, ἐνῶ τῶν ἀσυνέτων ἀνέφικτες". Μέ τήν ἐλπίδα ὅτι τήν ἀλήθεια αὐτή θά τήν ἀντιληφθεῖ ἔγκαιρα ὁ συγκεχυμένος καί πνευματικά ἀναρχούμενος κόσμος μας καί τήν βεβαιότητα ὅτι τό Συνέδριό σας θά συμβάλει στήν περαιτέρω ἔρευνα καί ἀξιολόγηση τῶν θεωριῶν τοῦ μεγάλου Ἀβδηρίτη φιλοσόφου, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό πρός τούς συνέδρους Ἕλληνες καί ξένους καί εὔχομαι πλήρη ἐπιτυχία στίς ἐργασίες σας».

10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δίνει στή δημοσιότητα τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Όπως έδήλωσα καί παλαιότερα, λόγω τῆς θέσεώς μου, εύρίσκομαι ἔξω ἀπό τήν μαχόμενη πολιτική. Καί δέν ἐπιθυμῶ, ὡς ἐκ τούτου, τό ὄνομά μου καί ὁ ρόλος μου νά ἐμπλέκονται στούς κομματικούς ἀνταγωνισμούς».

Αφορμή γιά τήν προεδρική δήλωση ἔδωσαν δημοσιεύματα τῶν ἐφημερίδων «Ακρόπολις», κατά κύριο λόγο, καί «Καθημερινή», τά ὁποῖα καί καλοῦσαν τόν Κ. Καραμανλῆ νά λάβει θέση σχετικά μέ τίς πολιτικές ἐξελίξεις. Τά δύο ἄρθρα προκάλεσαν τήν ἀντίδραση τοῦ φιλοκυβερνητικοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος ἔκαμε λόγο γιά ἀπόπειρα ἐκβιασμοῦ τοῦ προέδρου.

12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ο Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Ε. Αβέρωφ, ἐνῶ, τήν ἴδια ἡμέρα, δημοσιεύονται πληροφορίες γιά δυσχέρειες στή συνεργασία μεταξύ Ε. Αβέρωφ καί Κ. Μητσοτάκη καί οὐσιαστική ἀδρανοποίηση τοῦ λεγόμενου «μικροῦ πολιτικοῦ γραφείου» τοῦ κόμματος.

12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ο Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ὑφυπουργό Παιδείας, Δ. Μαρούδα, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά θέματα τύπου καί τηλεοράσεως.

Από μερίδα τοῦ τύπου ἡ συνάντηση συνδέθηκε μέ τήν κάλυψη ἀπό τήν ΕΡΤ τῆς ἐπικείμενης συγκεντρώσεως τοῦ ΠΑΣΟΚ στό Σύνταγμα, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως δύο ἐτῶν ἀπό τήν ἄνοδο τοῦ κόμματος στήν ἐξουσία, καθώς καί μέ τήν πρόσφατη παραίτηση τοῦ διευθυντῆ εἰδήσεων τῆς ΕΡΤ, Ι. Κάτρη, μετά τή δημοσίευση συνεντεύξεώς του, στήν ὁποία καταφέρθηκε μέ ὀξύτητα κατά τῆς ΝΔ, χαρακτηρίζοντας στελέχη τοῦ κόμματος «φασίστες». Τήν εἴδηση ὅτι συζητήθηκε τό τελευταῖο θέμα διέψευσε ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος.

17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ο Κ. Καραμανλῆς εἶχε φιλική συνομιλία μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ο πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μόλις πληροφορήθηκε τό θάνατο τοῦ Ραιημόν Αρόν, ἀπέστειλε στή σύζυγό του συλλυπητήριο τηλεγράφημα:

«Μέ λύπησε εἰλικρινά ὁ θάνατος τοῦ συζύγου σας Ραιημόν Αρόν. Εἶχα τήν ἀγαθή τύχη νά τόν γνωρίζω σέ βάθος, νά τόν ἐκτιμήσω σάν ἄνθρωπο καί νά θαυμάσω τό πολύπλοκο ἔργο του».

24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ο Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν πρωθυπουργό τῆς Γιουγκοσλαβίας, Μ. Πλάνιτς, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Αθήνα. Εξετάστηκε ἡ διεθνής κατάσταση καί ἡ διεθνής θέση τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἐνῶ ὁ πρόεδρος τῆς Ελληνικῆς Δημοκρατίας ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη νά διατηρηθεῖ ἡ ἑνότητα τῆς γειτονικῆς χώρας, ὥστε νά κατοχυρωθεῖ ἡ εὐημερία της καί ἡ ἰσορροπία στά Βαλκάνια.

25-30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Ο Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη, γιά νά παραστεῖ στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως.

Προσφωνώντας τόν Κ. Καραμανλῆ, στό ἀεροδρόμιο τῆς συμπρωτεύουσας, ὁ δήμαρχος, Θ. Μαναβῆς, ἀνέφερε μεταξύ ἄλλων:

«Ο λαός τῆς Θεσσαλονίκης καί ὅλης τῆς Μακεδονίας εἶναι περήφανος γιά σᾶς, τό ἄξιο τέκνο της, πού ὑπήρξατε ὁ πρῶτος Μακεδόνας πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδας καί εἶστε ὁ πρῶτος Μακεδόνας πρόεδρος τῆς Ελληνικῆς Δημοκρατίας.

»Οἱ Θεσσαλονικεῖς καί οἱ Βορειοελλαδίτες, ὅπως καί ἡ μέγιστη πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων, συμμερίζονται ἀπόλυτα τίς διακηρύξεις σας καί ἀποδέχονται ἀνεπιφύλακτα τίς παραινέσεις σας πού εἶναι καί πολιτική τῆς Κυβέρνησης γιά ἐθνική ἑνότητα καί ὁμοψυχία καί γιά ἤπιο καί ἤρεμο πολιτικό κλῖμα πού εἶναι καί σήμερα ἀναγκαῖο γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν κρίσιμων ἐθνικῶν μας θεμάτων καί προβλημάτων».

Ο Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε δήμαρχε,

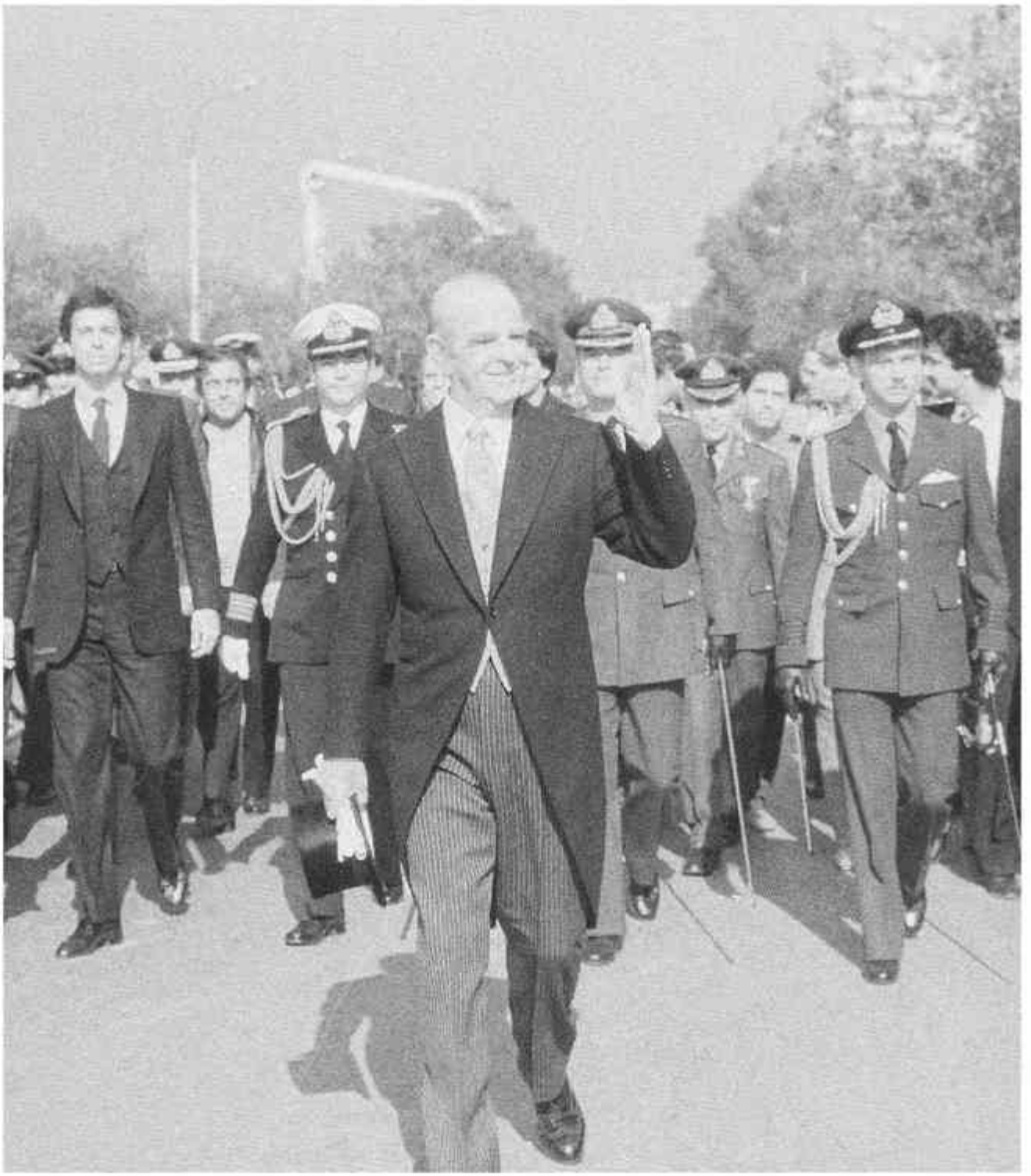
»Σᾶς εὐχαριστῶ κατ' ἀρχήν γιά τήν ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια μέ τά ὁποῖα τή συνοδέψατε.

»Η προσφώνησή σας, ὅσο καί ἄν ὑπῆρξε βραχεῖα, ὑπῆρξε πλούσια σέ περιεχόμενο. Μέ λίγα λόγια, εἴπατε ὅ,τι πρέπει νά λέγεται σέ μέρες σάν τήν σημερινή. Ἰδιαίτερα μέ συνεκίνησε, κύριε δήμαρχε, ἡ δήλωσή σας ὅτι μέ ὑποδέχεσθε σήμερα στή Θεσσαλονίκη ὄχι σάν ἀρχηγό τοῦ Κράτους ἀλλά σάν τέκνο τῆς Μακεδονίας.

»Γνωρίζετε πόσο στενά συνδέομαι μέ τόν τόπο αὐτό καί ἰδιαίτερα μέ τήν ὡραία καί ἱστορική πόλη τῆς Θεσσαλονίκης. Μέ συνδέουν, πέραν τῶν ἄλλων, ὡραῖες ἀναμνήσεις πού ξεκινᾶνε ἀπό τήν παιδική μου ἡλικία, μέ συνδέουν φιλικοί συγγενικοί καί παλαιότερα καί πολιτικοί δεσμοί. Ἀλλά, προπαντός, μέ συνδέει μέ τήν Θεσσαλονίκη μιά μακρά καί γόνιμη προσπάθεια γιά τήν πολύπλευρη ἀνάπτυξή της.

»Καί σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε δήμαρχε, ὅτι τήν προσφορά μου αὐτή τήν ἐπιβεβαιώσατε καί σεῖς σήμερα».

Τήν ἑπομένη, 26 Οκτωβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακολούθησε τήν ἐπίσημη δοξολογία στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καί τό ἀπόγευμα παρέστη στόν ἑορτασμό τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου στό Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Τόν πανηγυρικό τῆς ἡμέ-

Προσέλευση στήν παρέλαση, στήν παραλιακή λεωφόρο.

ρας ἐκφώνησε ὁ καθηγητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, Δ. Παντερμαλῆς, ὁ ὁποῖος δέν παρέλειψε νά τονίσει τή συμβολή του Κ. Καραμανλῆ στήν ἀνάπτυξη τοῦ Πανεπιστημίου, ἰδιαίτερα μέ τή δημιουργία ἐκτεταμένης Πανεπιστημιουπόλεως.

Στίς 27 τοῦ μηνός, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρακάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ διοικητής τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, στήν προσφώνηση τοῦ ὁποίου ἀπάντησε:

«Στρατηγέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας. Ἀλλά σᾶς εὐχαριστῶ περισσότερο γιά τήν διαβεβαίωση πού μοῦ δώσατε ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας εὑρίσκονται αὐτή τή δύσκολη ἐποχή στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς τους.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ διπλή ἱστορική ἐπέτειος πού γιορτάζουμε σήμερα ἔχει χαραχθεῖ βαθειά στήν μνήμη καί στίς καρδιές τῶν Ἑλλήνων. Γιατί, τόσο ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν τουρκικό ζυγό, ὅσο καί ἡ θρυλική ἀντίσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατά τῆς φασιστικῆς ἐπιδρομῆς τοῦ '40, ἔχουν ἐμπεδωθεῖ στήν συνείδηση τοῦ ἔθνους σάν φωτεινά ὀρόσημα στήν ἱστορική του πορεία γιά ἕνα ἀσφαλέστερο καί καλλίτερο μέλλον.

»Πιστεύω δέ ὅτι ἡ εὐτυχής αὐτή ἐξέλιξη θά ἦταν ταχύτερη καί πληρέστερη ἄν τούς θριάμβους τοῦ 1912 καί τοῦ 1940 δέν τούς εἶχαν διαδεχθεῖ οἱ ἐθνικοί διχασμοί καί οἱ ἀλλεπάλληλες συμφορές πού ἀνέκοπταν κάθε τόσο τήν ὁμαλή πορεία τοῦ ἔθνους.

»Ὅπως εἶπα καί παλαιότερα, οἱ ἑορτασμοί αὐτοί πού τελοῦνται κάθε χρόνο, θά μποροῦσαν νά ἐξελιχθοῦν σέ μιά ἀνιαρή ρουτίνα, ἄν δέν μᾶς ὑπεχρέωναν νά σκεφθοῦμε γιατί ἀκριβῶς γιορτάζουμε. Ἄν δέν μᾶς ὑπεχρέωναν δηλαδή νά συνειδητοποιήσουμε τό νόημα τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί νά παραδειγματισθοῦμε ἀπό τίς ἀρετές, τίς θυσίες ἀλλά καί τά σφάλματα τοῦ ἔθνους.

»Γιατί εἶναι γνωστό ὅτι τόσο οἱ θρίαμβοι ὅσο καί οἱ συμφορές τοῦ ἔθνους ὀφείλονται σέ αἴτια πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν πολιτική συμπεριφορά μας. Κι αὐτό θά πρέπει κάποτε νά τό καταλάβουμε καί νά τό παραδεχθοῦμε, ἀντί νά ἀναζητοῦμε ἐλαφρυντικά καί νά ἐπιρρίπτουμε σέ ἄλλους τίς εὐθύνες τίς δικές μας.

»Οἱ ἀλήθειες αὐτές ἰσχύουν κατά μείζονα λόγο σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι σκοτεινή καί ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα ἐσωτερικά καί ἐπικίνδυνα ἐξωτερικά προβλήματα. Προβλήματα τά ὁποῖα μᾶς ὑποχρεώνουν νά ἐνισχύουμε συνεχῶς τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις μας παράλληλα μέ τά διπλωματικά μας ἐρείσματα. Γιατί ἡ ἀπομόνωση μιᾶς χώρας στήν ζούγκλα τῆς σημερινῆς ζωῆς εἶναι ἐπικίνδυνη καί ἀποτελεῖ πειρασμό γιά κάθε ἐπιδρομέα. Καί καθιστᾶ, ὅπως ἀποδεικνύουν οἱ συνεχεῖς περιφερειακοί πόλεμοι, εὔκολη λεία ἐκείνους πού δέν ἔχουν κατοχυρωμένη τήν θέση τους διεθνῶς.

»Κι αὐτά τά δύο εἶναι τόσο ἀλληλένδετα, ὥστε νά μήν ἐπαρκεῖ τό ἕνα χωρίς τό ἄλλο γιά τήν ἀσφάλεια μιᾶς χώρας. Γιατί, ὅπως ἔλεγε ὁ Μάο Τσέ Τούνγκ, "ὁ μέν πόλεμος εἶναι αἱματηρή πολιτική, ἐνῶ ἡ ἐξωτερική πολιτική εἶναι ἀναίμακτος πόλεμος".

»Εἶναι γνωστό, ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ ὕπαρξη ἱκανῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀποτελεῖ στά χέρια μιᾶς Κυβερνήσεως ὅπλο ἰσχυρό γιά τήν ἄσκηση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς της.

»Βέβαια, ἡ ἀσφάλεια ἑνός λαοῦ δέν ἐξαρτᾶται μονάχα ἀπό τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις του. Ἐξαρτᾶται καί ἀπό τήν συμπεριφορά τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ καί πρό παντός τῆς ἡγεσίας του πού καλοῦνται νά χαλυβδώσουν τό ἐσωτερικό μέτωπο τῆς χώρας. Νά δημιουργήσουν δηλαδή τίς κατάλληλες ψυχολογικές, πολιτικές καί οἰκονομικές προϋποθέσεις πού θά τούς ἐπιτρέψουν νά ἀξιοποιήσουν τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τους σέ συνδυασμό μέ τίς ἐξωτερικές τους σχέσεις.

»Ἡ πεῖρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί προόδος σέ μιά χώρα, χρειάζεται πολιτική ὁμαλότης. Ἀλλά, γιά νά ὑπάρξει ὁμαλότης πολιτική, χρειάζεται γαλήνη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης. Κι αὐτά δέν ἐπιτυγχάνονται βέβαια μέ τήν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος τῆς μισαλλοδοξίας πού συνήθως χαρακτηρίζει τούς πολιτικούς μας ἀνταγωνισμούς. Οὔτε καί μέ τήν παρελθοντολογία καί τίς ἀμφισβητήσεις τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρέπειας καί εὐαισθησίας τῶν μέν ἀπό τούς δέ. Πιστεύω ὅτι ὅλες οἱ ἑλληνικές Κυβερνήσεις εἶχαν σάν κριτήριο στήν ἄσκηση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τους τό συμφέρον τοῦ ἔθνους· καί τό κριτήριο αὐτό τό προσδιορίζουν οἱ ἑκάστοτε διεθνεῖς ἐξελίξεις καί οἱ κίνδυνοι πού μονίμως ἀπειλοῦσαν τή χώρα.

»Ἡ ἐθνική ἑνότης, ἐξ ἄλλου, δέν εἶναι ἀγαθό πού μπορεῖ νά πραγματοποιεῖται στά πλαίσια τοῦ Α ἤ Β κόμματος. Γιατί ἀπό τή φύση της εἶναι καί πρέπει νά εἶναι ὑπερκομματική. Πρέπει νά εἶναι τό σημεῖο συναντήσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί νά καθοδηγεῖ τίς πολιτικές δυνάμεις τῆς χώρας, ἀντί νά ὑποτάσσεται σ' αὐτές καί στίς πολιτικές τους σκοπιμότητες.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Στήν ὁμιλία μου ἀπόψε δέν ἔδωσα τόν συνηθισμένο πανηγυρικό χαρακτῆρα. Ἐπροτίμησα ἀντ' αὐτοῦ νά προβῶ σέ ὁρισμένες παραινέσεις, οἱ ὁποῖες ἐλπίζω νά βροῦν τήν κατανόηση πού ἐπιβάλλουν οἱ κρίσιμες περιστάσεις πού ἀντιμετωπίζουμε. Καί τό ἐλπίζω περισσότερο γιατί ἀπόψε δέν σᾶς ὁμίλησα μόνο ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Σᾶς ὁμίλησα ὡς Ἕλληνας πού ἀφιέρωσε — καί νομίζω ἐπιτυχῶς — τήν ζωή του στήν ὑπηρεσία τῆς χώρας αὐτῆς γιά νά τήν δεῖ ὅπως τήν θέλουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες: ἐλεύθερη, ἰσχυρή, ὑπερήφανη καί εὐτυχισμένη».

Τήν ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο στό Ἡρῶο τοῦ Γ΄ Σώματος Στρατοῦ καί παρακολούθησε τή μεγάλη στρατιωτική παρέλαση.

Τό βράδυ, παρέστη στόν ἑορτασμό τῶν 60 ἐτῶν ἀπό τήν ἵδρυση τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως, Χ. Λαμπρινός, ἀναφέρθηκε στήν ἱστορία τοῦ βορειοελλαδικοῦ τύπου, καθώς καί στήν συνεισφορά τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν ἀνάπτυξή του, ἐνῶ ἐπέδωσε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας εἰδικό ἀναμνηστικό μετάλλιο, τό ὁποῖο, ὅπως εἶπε, προσέφερε «τῷ κρατίστῳ». Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας καθώς καί γιά τήν ἀπονομή τοῦ ἀναμνηστικοῦ αὐτοῦ μεταλλίου· ἑνός μεταλλίου, πού λόγω τῆς προελεύσεώς του θά τό κατατάξω στήν πρώτη γραμμή τῶν τιμητικῶν διακρίσεων πού μοῦ ἔγιναν στήν μακρά σταδιοδρομία μου.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Χαίρω ἰδιαίτερα γιατί μοῦ δώσατε ἀπόψε τήν εὐκαιρία νά γιορτάσω μαζί σας τά ἑξήντα χρόνια τῆς Ἑνώσεώς σας. Ἑξήντα χρόνια, κατά τήν διάρκεια τῶν ὁποίων ἡ Ἕνωσή σας προσέφερε πολύτιμες ὑπηρεσίες στήν Μακεδονία μας καί γενικότερα στόν τόπο.

»Ὅπως γνωρίζετε, οἱ δεσμοί μου μέ τήν τάξη σας καί γενικότερα μέ τόν τύπο εἶναι τόσο παλιοί ὅσο μακρά εἶναι καί ἡ πολιτική μου σταδιοδρομία. Εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, φυσικό νά γνωρίζω καί τίς καλές καί τίς κακές πλευρές τοῦ ἐπαγγέλματός σας. Ἀλλά, προπαντός, εἶναι φυσικό νά γνωρίζω τήν μεγάλη ἐπίδραση πού ἀσκεῖτε στήν διαμόρφωση τῆς σύγχρονης ζωῆς καί στήν λειτουργία μιᾶς Πολιτείας δημοκρατικῆς.

»Καί τονίζω ἰδιαίτερα τό δημοκρατικῆς, γιατί στήν δημοκρατία ὁ τύπος εἶναι τόσο ἐλεύθερος καί τόσο ἰσχυρός, ὥστε νά μπορεῖ, ἀνάλογα μέ τόν βαθμό τῆς ὑπευθυνότητας πού τόν διακρίνει, καί νά ὠφελεῖ καί νά βλάπτει τόν τόπο.

»Στήν δημοκρατία, ὡς γνωστόν, ὁ λαός ὁ ἴδιος ἀποφασίζει γιά τήν τύχη του. Καί, ὅπως λέγεται, κομᾶται ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού θά στρώσει. Γιά νά στρώσει ὅμως σωστά θά πρέπει νά ἔχει σαφῆ ἀντίληψη τῆς πραγματικότητος πού καλεῖται νά ἀντιμετωπίσει. Ἀλλά τήν εἰκόνα αὐτῆς τῆς πραγματικότητος τήν δίνει ὁ τύπος. Καί ὀφείλει, γιά νά σταθεῖ στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς του ἀλλά καί γιά νά δικαιώσει τήν δύναμη πού τοῦ ἐνεπιστεύθη ἡ Πολιτεία, νά δίνει τήν εἰκόνα αὐτή ἀντικειμενικά καί ἀπροκατάληπτα.

»Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι, ἀπό τίς βασικές αὐτές ἀρχές, γίνονται πολλές φορές παρεκκλίσεις. Πολλές φορές, ἀντί τῆς διαφωτίσεως, ἐπιχειρεῖται ἡ συσκότιση τοῦ κοινοῦ. Καί πολλές φορές, ἀντί τῆς νηφαλιότητος, καλλιεργοῦνται τά πάθη τοῦ πολίτου.

»Τό ἴδιο γεγονός μπορεῖ ἡ μιά ἐφημερίδα νά τό ἐμφανίζει μαῦρο καί ἡ ἄλλη ἄσπρο. Ἀγνοοῦμε τό οὐδέτερο χρῶμα πού συνδυάζει καί τά δύο. Ὅπως ἀγνοοῦμε καί στίς πολιτικές μας σχέσεις τό γεγονός ὅτι μεταξύ φιλίας καί ἔχθρας ὑπάρχει ἐνδιάμεση κατάσταση πού λέγεται οὐδετερότης καί στηρίζεται στήν ἀμοιβαία ἀνοχή. Μᾶς λείπει δηλαδή ἡ αἴσθηση τοῦ μέτρου, στήν χώρα πού ἀνακαλύφθηκε ἡ θεωρία τοῦ μέτρου. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, καί ἡ πολιτική μας ζωή εἶναι γεμάτη ἀπό σύγχυση καί πάθη.

»Μ' αὐτά πού σᾶς εἶπα, κυρίες καί κύριοι, δέν θέλησα νά ὑποβαθμίσω τήν μεγάλη ἀποστολή τοῦ τύπου καί τῶν λειτουργῶν του. Ἀντίθετα, πιστεύω τόσο σ' αὐτήν ὥστε νά τήν ταυτίζω μέ τήν δημοκρατία. Γιατί, χωρίς ὑπεύθυνο καί ἐλεύθερο τύπο, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει δημοκρατία. Ὅπως δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καί ἐλεύθερος τύπος ἔξω ἀπό τήν δημοκρατία. Ἐκεῖνο πού θέλησα νά τονίσω εἶναι ὅτι, τόσο ἡ Πολιτεία ὅσο καί ὁ τύπος, θά πρέπει νά γνωρίζουν τά πλαίσια μέσα στά ὁποῖα μποροῦν νά συνυπάρξουν. Γιατί, ὁ μέν περιορισμός τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου ὁδηγεῖ στήν φαλκίδευση τῆς δημοκρατίας, ἐνῶ ἡ ἀσυδοσία τοῦ τύπου ὁδηγεῖ στόν ἐκφυλισμό τῆς δημοκρατίας.

»Καί μιά καί μιλοῦμε γιά δημοκρατία, θά ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας γιά νά ἐπισημάνω τήν κακομεταχείριση πού ὑφίσταται καί ἡ λέξη αὐτή στήν ἐποχή μας.

»Ὁμιλοῦμε ὅλοι καί ὁμιλοῦμε συνεχῶς περί δημοκρατίας. Καί ὁμιλοῦμε τόσο πολύ γι' αὐτήν ὥστε νά δημιουργοῦμε τήν ἐντύπωση ὅτι ἀμφιβάλλουμε κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι γιά τήν ὕπαρξή της. Γιατί οἱ ἄνθρωποι δέν συζητοῦν συνήθως γιά πράγματα πού εἶναι δεδομένα καί αὐτονόητα. Καί ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλά πολλές φορές τήν ἐπικαλούμεθα γιά νά συγκαλύψουμε θέσεις καί ἐνέργειες ἀντιδημοκρατικές.

»Ἀλλά κάποτε θά πρέπει νά καταλάβουμε ὅτι δέν μποροῦμε νά ἔχουμε δημοκρατία, ὅταν ὁ καθ' ἕνας τήν ἀντιλαμβάνεται κατά τόν τρόπο του καί προσπαθεῖ νά τήν φέρει στά μέτρα του. Οἱ βασικές ἀρχές τῆς δημοκρατίας εἶναι ἀπό αἰώνων γνωστές. Κάθε παρέκκλιση ἀπό τίς ἀρχές αὐτές, μέ ὁποιοδήποτε πρόσχημα καί ἄν γίνεται, τήν τραυματίζει ἀνεπανόρθωτα.

»Ἡ δημοκρατία δέν ἀντέχει σέ νόθους καταστάσεις. Ἤ θά τήν λειτουργήσεις μέ τούς κανόνες της καί θά ἔλεγα καί μέ τίς ἀδυναμίες της, ἤ θά τήν καταργήσεις. Δέν μπορεῖς ὅμως νά τήν παραμορφώσεις χωρίς τόν κίνδυνο νά τήν ρίξεις σέ κάποια μορφή ὁλοκληρωτισμοῦ.

»Ἀναφέρθηκα, κυρίες καί κύριοι, στά θέματα τοῦ τύπου καί τῆς δημοκρατίας γιατί εἶναι ἀλληλένδετα ἀλλά καί ἐπίκαιρα. Ἀλλά καί γιατί ἀπευθύνομαι σέ ἀνθρώπους πού ἀσχολοῦνται καθημερινά μ' αὐτά. Καί θεώρησα χρήσιμο νά σᾶς κάνω κοινωνούς καί ἴσως καί φορεῖς τῶν σκέψεων ἑνός ἀνθρώπου πού καί πεῖρα μεγάλη διαθέτει ἀλλά εἶναι ἀπηλλαγμένος καί ἀπό τίς συνήθεις στόν τόπο μας προκαταλήψεις.

»Τερματίζων τήν ὁμιλία μου, θά ἤθελα νά εὐχηθῶ χρόνια πολλά καί δημιουργικά στήν Ἕνωσή σας καί συνεχεῖς ἐπιτυχίες στά μέλη της».

Τήν ἐπομένη, 29 Ὀκτωβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά δεχτεῖ σέ συνεργασία στό Κυβερνεῖο τούς καθηγητές Μ. Ἀνδρόνικο καί Δ. Παντερμαλῆ, καθώς καί ὁμάδα ἀρχαιολόγων, προκειμένου νά ἐνημερωθεῖ γιά τήν πορεία τῶν ἀνασκαφικῶν καί ἄλλων ἐρευνητικῶν προγραμμάτων, στή Μακεδονία καί στή Θράκη.

Σχετικά μέ τήν ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀπό τό γραφεῖο τύπου τοῦ ὑπουργείου Β. Ἑλλάδος ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Κατά τή διάρκεια τῆς συσκέψεως ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζήτησε ἀπό τούς ὑπεύθυνους ἀρχαιολόγους λεπτομερεῖς πληροφορίες γιά τίς ἀνασκαφικές ἔρευνες τοῦ βορειοελληνικοῦ χώρου, στίς ὁποῖες, ὡς γνωστόν, ἀποδίδει ἰδιαίτερη σημασία. Καί τοῦτο διότι οἱ συστηματικές ἔρευνες στή Θράκη διαφωτίζουν τήν προϊστορία τῆς περιοχῆς καί συμβάλλουν στή διερεύνηση τῶν προβλημάτων προελεύσεως καί ἐγκαταστάσεως τῶν θρακικῶν φύλων στήν Ἑλλάδα. Τά δέ πρόσφατα ἀρχαιολογικά εὑρήματα στή Μακεδονία ἀποτελοῦν ἀδιαψεύστους μάρτυρες τῆς συνέχειας τοῦ ἀρχαίου καί τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καί ἀποδεικνύουν τήν πολιτιστική ταυτότητα τῆς βόρειας μέ τήν νότια Ἑλλάδα. Παράλληλα δέ, ἀποδεικνύουν τή σημασία καί τόν ρόλο πού ἔπαιξε ἡ περιοχή αὐτή στή δια-

μόρφωση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέ τόν 4ον αἰώνα καί τήν ἐπίδρασή του τόσο στούς γειτονικούς λαούς ὅσο καί στήν ἀνατολή, μέ τίς ἐκστρατεῖες τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

»Στόν Κ. Καραμανλῆ ἀναφέρθηκε ὅτι ἡ ἐφαρμογή τῶν προγραμμάτων γίνεται κανονικά καί ὅτι ἔρχονται συνεχῶς στό φῶς καί νέα εὑρήματα, σημαντικά τόσο ἀπό ἀρχαιολογικῆς ὅσο καί ἀπό ἐθνικῆς ἀπόψεως.

»Ὅπως εἶναι γνωστό, τά προγράμματα αὐτά ἐκπονήθηκαν πρό τριετίας μέ πρωτοβουλία τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Χαρακτηριστικό τῶν προγραμμάτων αὐτῶν εἶναι ὅτι γιά τήν ἐκτέλεσή τους ὁρίστηκαν εἰδικοί ἀποκεντρωμένοι φορεῖς καί ἐνισχύθηκαν ὕστερα ἀπό τό ἐπίμονο ἐνδιαφέρον τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ ἄφθονα οἰκονομικά καί τεχνικά μέσα, ἔτσι ὥστε οἱ ἔρευνες νά γίνονται μέ μεθοδικότητα καί ταχύ ρυθμό. Ὑπογραμμίζεται ὅτι οἱ ἔρευνες αὐτές ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία. Διότι, ἐκτός ἀπό τή μεγάλη ἱστορική καί ἀρχαιολογική τους ἀξία εἶναι καί ἰδιαίτερης ἐθνικῆς σημασίας.

»Νά σημειωθεῖ δέ, ὅτι οἱ περιοχές αὐτές μέχρι πρό τινος εἶχαν παραμείνει σχεδόν ἀνεξερεύνητες.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχάρη τούς παρισταμένους γιά τή μέχρι τώρα πρόοδο τῶν ἐρευνητικῶν καί ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν καί τούς συνέστησε νά μεθοδεύσουν καί νά ἐντείνουν κατά τό δυνατόν τίς προσπάθειές τους, συνεργαζόμενοι στενά, εἰς τρόπον ὥστε νά ὁλοκληρωθεῖ τό ὅλο ἔργο.

»Ἐξάλλου, σέ συνεργασία μέ τόν ὑπουργό Βορείου Ἑλλάδος κ. Β. Ἰντζέ, τόν γενικό γραμματέα τοῦ ὑπουργείου κ. Μ. Κυρατσοῦ — ὑπό τήν ἰδιότητά του ὡς προέδρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΚΕΔΑΚ — καθώς καί ἁρμοδίους παράγοντες, ἐξετάστηκε ἡ πορεία τοῦ προγράμματος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, γιά τή διάσωση τοῦ ὁποίου ἱδρύθηκε τό καλοκαίρι τοῦ 1981 — μέ πρωτοβουλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ — εἰδικός ἀποκεντρωμένος φορέας, πού χρηματοδοτήθηκε ἐφάπαξ μέ τό ποσό τῶν 300.000.000 δρχ.

»Κατά τή σύσκεψη ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρθηκε στή μεγάλη θρησκευτική καί ἱστορική σημασία τοῦ ἔργου πού ἔχει ἐπωμισθεῖ τό ΚΕΔΑΚ καί τόνισε τήν ἀνάγκη νά ἐπιταχυνθοῦν οἱ ἐργασίες τῆς διασώσεως, διαφυλάξεως καί προβολῆς τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Τέλος, διαβεβαίωσε τούς παρισταμένους ὅτι θά εἶναι πρόθυμος νά συνδράμει κάθε προσπάθειά τους πού θά ἀποβλέπει στήν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν τους».

Στίς 30 Ὀκτωβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγκαινίασε τή νέα πτέρυγα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου στό Δίο. Στήν τελετή τῶν ἐγκαινίων παρέστησαν οἱ ὑπουργοί Βορείου Ἑλλάδος καί Συγκοινωνιῶν, Β. Ἰντζές καί Ν. Ἀκριτίδης, οἱ ὑφυπουργοί Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί Παιδείας, Α. Δροσογιάννης καί Στ. Παπαθεμελῆς καί ἄλλοι ἐπίσημοι.

Προσφωνώντας τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ καθηγητής Δ. Παντερμαλῆς ἀναφέρθηκε στή μεγάλη ἱστορική καί ἀρχαιολογική σημασία τῶν ἀνασκαφῶν καί τῶν εὑρημάτων στό χῶρο αὐτό. Καί ὑπογραμμίζοντας τήν προσωπική συμβολή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στήν ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου, τόνισε:

«Ἡ σύλληψη τῆς ἰδέας νά κατασκευαστεῖ τό Μουσεῖο αὐτό στό Δίο εἶναι κυριολεκτικά δική σας, κύριε πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας.

»Μέσα στό εὐρύ πρόγραμμα τῶν ἀνασκαφῶν στόν βορειοελλαδικό χῶρο, πού ἐσεῖς ἔχετε καταρτίσει καί γιά τό ὁποῖο ὁ ἴδιος ἐνδιαφέρεστε προσωπικά, μέ ἀμείωτο ἐνθουσιασμό, ἐντάχθηκαν καί οἱ ἀνασκαφές τοῦ Δίου. Μέ τόν τρόπο αὐτό προχώρησαν μέ ταχύτατο ρυθμό, ἔτσι ὥστε σήμερα νά μήν ἐπαρκεῖ μιά ὁλόκληρη ἡμέρα γιά τήν ἐπίσκεψη τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου. Παράλληλα μέ δική σας φροντίδα, κατασκευάστηκε ὁ δρόμος πού συνδέει τό Δίο μέ τήν κεντρική ἀρτηρία καί διευκολύνεται ἐξαιρετικά ἡ κίνηση τῶν ἐπισκεπτῶν. Τέλος, μέ δική σας προσωπική πρωτοβουλία ἐξευρέθηκαν οἱ οἰκονομικοί πόροι γιά τήν κατασκευή τοῦ Μουσείου αὐτοῦ, πού στεγάζει τά λαμπρά εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν. Ἀνεκτίμητη πάνω ἀπ' ὅλα στάθηκε ἡ ἠθική σας συμπαράσταση στό ἔργο πού ἔγινε καί τό ὁποῖο ἐλπίζουμε ὅτι θά συνεχίσει νά γίνεται στόν τόπο αὐτόν».

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε:

«Κατ' ἀρχήν θά ἤθελα νά συγχαρῶ τόν καθηγητή κ. Παντερμαλῆ καί ὅλους ἐκείνους, ἐπώνυμους ἢ ἀνώνυμους πού συνέβαλαν μέ τίς γνώσεις τους καί τόν προσωπικό τους μόχθο στήν ἄρτια ὀργάνωση τοῦ Μουσείου αὐτοῦ.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά γιατί μοῦ δίνεται σήμερα ἡ εὐκαιρία νά σᾶς ἀπευθύνω τόν λόγο στήν ἱερά πόλη τῶν Μακεδόνων πού, κτισμένη κάτω ἀπό τή σκιά τοῦ Ὀλύμπου, φέρει μέσα της ζωντανή τήν εἰκόνα τῶν πολιτισμῶν 26 αἰώνων. Καί νά ἀναφερθῶ δι' ὀλίγων στήν σημασία τοῦ ἔργου πού, μέ ἐπίκεντρο τήν Βεργίνα, τήν Πέλλα καί τό Δίο, συντελεῖται τά τελευταία χρόνια στή μακεδονική γῆ. Ἑνός ἔργου πού προσφέρει συναρπαστικά καί πολύτιμα στοιχεῖα στήν ἱστορική ἔρευνα καί φωτίζει κάτω ἀπό ἕνα πρίσμα τήν φυσιογνωμία τῆς Ἀρχαίας Μακεδονίας καί κυρίως τό ὑψηλό ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ της.

»Καί τό λέγω αὐτό, γιατί μέχρι πρότινος, ἡ Μακεδονία ἦταν κυρίως γνωστή γιά τήν στρατιωτική καί πολιτική της ἰσχύ στά χρόνια τοῦ Φιλίππου καί τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καθώς καί γιά τήν προσπάθειά της νά ἑνώσει τόν Ἑλληνισμό. Χάρις ὅμως στούς θησαυρούς πού εὐτύχησε νά φέρει στό φῶς ἡ ἀρχαιολογική σκαπάνη, ἡ μακεδονική γῆ πρόβαλε στό προσκήνιο, διεκδικώντας τά πρωτεῖα ὑψηλῆς πολιτιστικῆς προσφορᾶς κατά τούς μετακλασικούς καί ἑλληνιστικούς χρόνους. Μιᾶς προσφορᾶς, πού ὁριοθετεῖται μέ τήν ἐξάπλωση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας σέ διαστάσεις οἰκουμενικές, ἐνῶ παράλληλα πιστοποιεῖ μέ τόν ἐμφαντικώτερο τρόπο, ὄχι μόνον τό μεγαλεῖο, ἀλλά καί τό εὖρος καί τήν ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, σέ ὁλόκληρο τό χῶρο τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Γι' αὐτό καί τά εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν αὐτῶν ἔχουν σημασία πολλαπλῆ. Ἐκτός ἀπό τήν ἀρχαιολογική καί τήν ἱστορική τους σημασία, ἔχουν προπαντός σημασία ἐθνική, γιατί ἀποτελοῦν ἐπιστημονική καί θά ἔλεγα ἀποστομωτική ἀπάντηση στίς γνωστές διαστρεβλώσεις τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας.

»Εἶναι, ἄλλωστε, γνωστόν ὅτι τό ἐθνικόν χαρακτήρα

Ἀπονομή μεταλλίου τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν ἀπό τόν Χ. Λαμπρινό (ἄνω).
Μέ τόν Δ. Παντερμαλῆ, στά ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου τοῦ Δίου (κάτω).

ἑνός λαοῦ, τοῦ ὁποιουδήποτε λαοῦ, τόν προσδιορίζουν ἡ γλῶσσα του, ἡ θρησκεία του καί ὁ πολιτισμός του. Τό Δίο — πού θά ἔλεγα πώς ἦταν γιά τή Βόρειο Ἑλλάδα ὅ,τι περίπου ἦσαν οἱ Δελφοί γιά τήν Νότιο Ἑλλάδα — καθώς καί ἡ Βεργίνα, ἐπιβεβαίωσαν τό γεγονός ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ Βορρᾶ καί τοῦ Νότου, ἐκτός ἀπό τή γλῶσσα, εἶχαν τήν ἴδια θρησκεία καί τόν ἴδιο πολιτισμό. Εἶχαν δηλαδή τά βασικά γνωρίσματα τῆς ἑνότητος ἑνός ἔθνους. "Τό ὅμαιμον καί τό ὁμόγλωσσον", ἀλλά καί "ἱερά κοινά καί ἤθεα ὁμότροπα", ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος.

»Αὐτό ἀκριβῶς εἶναι τό μήνυμα πού ἐκπέμπει τό ἔργο πού συντελεῖται τά τελευταῖα χρόνια στόν βορειοελλαδικό χῶρο. Ἕνα ἔργο, στήν προώθηση τοῦ ὁποίου τύχη ἀγαθή μοῦ ἐπεφύλαξε τήν μεγάλη ἱκανοποίηση νά συμβάλω κατά κάποιον τρόπο καί ὁ ἴδιος προσωπικά. Καί δέν μπορῶ παρά νά εὐχαριστήσω τόν καθηγητή κ. Παντερμαλῆ, διότι ἀναφέρθηκε στή συμβολή μου αὐτή.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Τά ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου αὐτοῦ — ὅπως ἄλλωστε καί κάθε Μουσείου — εἶναι ἀσφαλῶς ἕνα σημαντικό γεγονός γιά τήν τέχνη καί τήν ἀρχαιολογία. Ἀλλά εἶναι προπαντός ἕνα σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τήν ἱστορική πορεία τοῦ ἔθνους μας, πού μᾶς ἐπιτρέπει νά συνειδητοποιήσουμε βαθύτερα τίς ἱστορικές καί πολιτιστικές καταβολές μας.

»Εἴμαστε μιά χώρα μικρή, πού σέρνει πίσω της ἕνα μεγάλο πολιτισμό· καί μιά ἱστορία πολλῶν αἰώνων, ἡ ὁποία θά ἔπρεπε πρό πολλοῦ νά ἔχει ἀποτελέσει κίνητρο καί ἀφετηρία γιά τή σωστή πολιτιστική ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ τόπου. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι ἡ σύγχρονη Ἑλλάδα δέν ἔχει νά ἐπιδείξει στόν πολιτιστικό τομέα ἐπιδόσεις ἀνάλογες τοῦ λαμπροῦ παρελθόντος της, ἀλλά καί τοῦ ἀξιόλογου καί πολλές φορές ἐξαιρέτου ἀνθρώπινου δυναμικοῦ πού διαθέτει. Ἡ ἀλήθεια πρέπει νά λέγεται, ὅσο δυσάρεστη καί ἄν εἶναι. Δέν ἔχουμε ἀκόμη κατορθώσει — καί γι' αὐτό εὐθυνόμεθα ὅλοι μας — νά δημιουργήσουμε τά σταθερά καί εὐρύτερα ἐκεῖνα πλαίσια, μέσα στά ὁποῖα θά ἦταν δυνατόν νά ἐρευνηθεῖ, νά ἀξιολογηθεῖ καί νά προβληθεῖ ὁ πλοῦτος καί ἡ μοναδικότητα τῆς προγονικῆς κληρονομιᾶς μας.

»Εἶναι ὅμως καιρός, ἰδιαίτερα σήμερα, πού τό πολιτιστικό ἀγαθό καλλιεργεῖται εὐρύτατα ἀπό ὅλα σχεδόν τά ἔθνη, νά ἐντείνουμε καί νά συστηματοποιήσουμε τίς προσπάθειές μας, γιά τή σωστή πολιτιστική ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας· ὄχι μόνον μέ τήν ἀποκάλυψη, τήν συντήρηση καί προβολή τῆς ἀρχαίας κληρονομιᾶς μας, ἀλλά καί μέ τίς σύγχρονες πολιτιστικές μας ἐπιδόσεις. Ἐπιδόσεις πού, γιά νά συμβάλουν στήν πολιτιστική ἀνάπτυξη τοῦ λαοῦ μας, θά πρέπει νά εἶναι ἐπιπέδου ὑψηλοῦ καί ὄχι πληθωρικές καί πρόχειρες. Γιατί βασικός σκοπός τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων δέν πρέπει νά εἶναι ἡ ὁποιαδήποτε ψυχαγώγηση τῶν πολιτῶν, ἀλλά ἡ πολιτιστική καλλιέργεια τοῦ λαοῦ μας, ἡ αἰσθητική δηλαδή, ἡ ψυχική καί ἡ πνευματική του εὐαισθησία. Τό πολιτιστικό ἀγαθό μπορεῖ καί πρέπει ἀσφαλῶς νά φθάσει καί στό τελευταῖο χωριό· δέν μπορεῖ ὅμως ὁ κάθε τοπικός σύλλογος νά γίνεται κατά τρόπο ἀσυντόνιστο φορεύς καί ὄργανο τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

»Καί αὐτό ὀφείλουμε νά τό κάνουμε, ὄχι μόνον γιά νά τιμήσουμε τό παρελθόν μας ἀλλά καί γιά νά διεκδικήσουμε ἀνάμεσα στά σύγχρονα ἔθνη τή θέση πού μᾶς ἀξίζει. Γιατί, ὅπως καί ἄλλοτε ἔχω πεῖ, ἂν δέν μποροῦμε νά συναγωνισθοῦμε στόν ὑλικό τομέα τίς μεγάλες καί πλούσιες χῶρες, ἠμποροῦμε ἀσφαλῶς νά τίς συναγωνισθοῦμε στόν τομέα τόν πολιτιστικό. Φθάνει νά δώσουμε σάν Κράτος ἀπόλυτη προτεραιότητα σ' αὐτόν· καί νά τόν ἀπαλλάξουμε ἀπό τίς ἔριδες, τίς μικρότητες καί τίς ἀκρότητες καί νά δουλέψουμε μέ συνέπεια καί σωστό προγραμματισμό.

»Θέλω νά ἐλπίζω πώς τό μεθοδικό ἔργο πού συντελεῖται τά τελευταῖα χρόνια στήν Βόρειο Ἑλλάδα θ' ἀποτελεῖ θετικό βῆμα πρός τήν κατεύθυνση αὐτή».

Μετά τήν τελετή τῶν ἐγκαινίων, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώθηκε γιά τήν πορεία τῶν ἀνασκαφῶν στήν περιοχή καί ξεναγήθηκε στούς χώρους τοῦ Μουσείου.

«Ἐμπνευσμένη» θά χαρακτηρίσει τήν ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Ἕνωση Συντακτῶν ἡ «Θεσσαλονίκη» (29.10) καί «χρυσό ὁδηγό πολιτικῆς συμπεριφορᾶς» ἡ «Βραδυνή» (3.11), ἐνῶ, ἐκτενέστερα, ἀπό ἄλλες στῆλες, ἐπισημαίνεται:

... Παρά τήν συντομία της, ἡ προεδρική ὁμιλία [στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν] κατόρθωσε νά θίξει ὅλα ἐκεῖνα τά στοιχεῖα πού συναποτελοῦν τή δόξα καί τήν ντροπή τοῦ λαοῦ μας, ἑνός λαοῦ πού σέ ὅλες τίς μεγάλες καί κρίσιμες ἐθνικές ὧρες, πρῶτα δημιουργεῖ κι ἔπειτα καταστρέφει... («Ἔθνος», 29.10).

Πρός πᾶσα κατεύθυνση στρέφονται οἱ παραινέσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας... Στήν κρίσιμη περίοδο πού διέρχεται ἡ χώρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς φρόντισε νά ὁριοθετήσει τή δημοκρατική συμπεριφορά ὅλων μας καί ἰδιαίτερα τῶν μεγάλων κομμάτων. Εἶναι ὁπωσδήποτε ὁ πιό κατάλληλος ἡγέτης σήμερα στή χώρα μας γιά νά προβεῖ στήν ὁριοθέτηση αὐτή, γιατί ἡ πολιτική του ἱστορία καί ἡ συνδρομή του στήν ἀποκατάσταση καί λειτουργία τῆς δημοκρατίας μεταδικτατορικά τόν θέτουν ἀναμφισβήτητα πάνω ἀπό κάθε κομματική ἤ ἄλλη σκοπιά («Ἡ Καθημερινή», 30.10).

Προσηλωμένος ἐπίμονα στήν ἀνάγκη διατήρησης τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητος «γιά τήν ὁποία χρειάζεται γαλήνη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης» ἐπεσήμανε ὅτι αὐτά «δέν ἐπιτυγχάνονται μέ τήν καλλιέργεια πνεύματος μισαλλοδοξίας πού συνήθως χαρακτηρίζει τούς πολιτικούς μας ἀνταγωνισμούς. Οὔτε καί μέ τήν παρελθοντολογία καί τίς ἀμφισβητήσεις τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρέπειας καί εὐαισθησίας τῶν μέν ἀπό τούς δέ». Εὐστοχότερη — ὅσο κι ἄν εἶναι ἔμμεση — ἀπεικόνιση τῆς πραγματικῆς καταστάσεως πού ὑπάρχει σήμερα στήν πολιτική μας ζωή δέν θά ἦταν δυνατόν νά γίνει. Καί κρισιμότερη ἀλλά καί ὑπευθυνότερη ὥρα ἀπό αὐτή πού ἀπηύθυνε τίς παραινέσεις του, δέν θά ὑπάρξει...

Οἱ διαπιστώσεις καί οἱ παραινέσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἔχουν κρυστάλλινη διαύγεια καί ἀπόλυτη σαφήνεια. Εἶναι βέβαιο ὅτι ἀπευθύνονται πρός ὅλους: τίς ἡγεσίες τῶν κομμάτων ἀλλά καί τόν πολιτικό καί ἐπιστημονικό κόσμο. Καί πρός ὅλο τόν λαό. Ἀποτελοῦν τήν

συνισταμένη ἐκτιμήσεών του καί τήν ἐκκινοῦν ἀπό τήν ἀμετάθετη καί ἀνυποχώρητη θέση του ὅτι ἡ κοινοβουλευτική δημοκρατία, γιά νά ἀποδώσει καί νά ἐπιδώσει, ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἤπιο πολιτικό κλῖμα καί ὁμοψυχία... Ἡ ἀπήχηση τοῦ προεδρικοῦ μηνύματος ἀπό τή Θεσσαλονίκη συνάντησε τήν πανεθνική ἐπιδοκιμασία. Εἶναι ἕνα πρόσθετο στοιχεῖο γιά νά ἐκτιμηθεῖ εὐρύτερα ἀπ' ὅλο τό φάσμα τῶν πολιτικῶν μας δυνάμεων («Μακεδονία», 30.10).

31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1983

Σέ ἄρθρο του, στήν ἐφημερίδα «Ἔθνος», ὁ καθηγητής τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου Δ. Τσάτσος ἀναλύει τά «πολιτειακά προβλήματα διαδοχῆς», ὡς «τό ἐπόμενο μεγάλο σταυροδρόμι τῆς δημοκρατίας μας», καί προτείνει τήν ὑπερψήφιση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά δεύτερη προεδρική θητεία — ἀπό τό ΠΑΣΟΚ καί τή ΝΔ.

Συγκεκριμένα, ὁ Δ. Τσάτσος τονίζει ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὑπό τίς συνθῆκες πού διαμορφώθηκαν ἀπό τό 1967, ἀποτελεῖ πολιτειακό καί ἱστορικό μέγεθος καθοριστικῆς σημασίας γιά τήν πολιτειακή ἐξέλιξη τῆς χώρας· συγκεντρώνει, ἐπίσης, εὐρύτατη κοινωνική ἀποδοχή καί λειτουργεῖ συνεκτικά γιά τήν Πολιτεία. Ἡ ὑπερψήφισή του ἀπό τά δύο μεγάλα κόμματα θά ἀποτρέψει τή διάλυση τῆς Βουλῆς γιά ἐκλογή ἀνώτατου ἄρχοντα, γεγονός πού θά τραυμάτιζε τό ἴδιο τό πολίτευμα· καί συνεχίζει:

«Ὑπάρχουν ἀλήθειες πού κάποια κόμπλεξ "ἀριστερότητας", "προοδευτικῆς συνέπειας" ἤ "σοσιαλιστικότητας" ὁμολογοῦνται ἐμπιστευτικά στό "μεταξύ μας παιδιά", ἀλλά δέν λέγονται. Δέν μπαίνω στήν κριτική αὐτῶν τῶν κόμπλεξ. Ἀλλά ἄς μήν κρυβόμαστε. Εὐρύτατη εἶναι ἡ πεποίθηση πώς ἡ πιό ἄμεση καί εὔλογη λύση θά ἦταν ἡ συμφωνία στό πρόσωπο τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ».

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, συζητήθηκαν θέματα σχετικά μέ τήν ἐπικείμενη περιοδεία τοῦ πρωθυπουργοῦ στή Δυτική Εὐρώπη. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, Δ. Μαρούδας, ἀπέφυγε νά σχολιάσει τό κλῖμα τῆς συνομιλίας (τό ὁποῖο πάγια ὡς τότε χαρακτήριζε «ἄριστο»), γιατί, ὅπως διευκρίνησε, ἐκ μέρους τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας διατυπώθηκε ἡ παράκληση νά μή σχολιάζονται οἱ συναντήσεις του μέ τόν πρωθυπουργό.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρωθυπουργό τῆς Ἰρλανδίας, Γκ. Φιτζέραλντ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ἀνακοινώνεται ἡ μονομερής ἀνακήρυξη ἀπό τόν Ρ. Ντενκτάς «ἀνεξάρτητου τουρκοκυπριακοῦ Κράτους», στά κατεχόμενα ἐδάφη τῆς Κύπρου.

Ἡ Ἀθήνα καί ἡ Λευκωσία θά ἀντιδράσουν ἄμεσα στήν πραξικοπηματική αὐτή ἐνέργεια. Ἡ Κύπρος ἀνακοίνωσε τήν ἀπόφασή της νά προσφύγει στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ. Στήν Ἑλλάδα, συνεδρίασε ἐκτάκτως τό ΚΥΣΕΑ, ἐνῶ ὁ πρωθυπουργός ἐνημέρωσε τηλεφωνικά τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Μετά τήν ἐγκληματική εἰσβολή καί τήν ἐν συνεχεία παράνομη κατοχή τῆς Κύπρου, οἱ Τουρκοκύπριοι μέ τήν ἐνθάρρυνση τῆς Ἄγκυρας ἐπιχειροῦν ἤδη τήν διχοτόμηση τῆς νήσου μέ τήν αὐθαίρετη ἀνακήρυξη ἑνός τουρκοκυπριακοῦ ψευδοκράτους.

»Γιά μιά ἀκόμη φορά οἱ Τοῦρκοι προσφεύγουν στήν αὐθαιρεσία καί τά τετελεσμένα γεγονότα. Παραβιάζουν τό διεθνές δίκαιο. Παραβιάζουν τίς διεθνεῖς συνθῆκες. Καί περιφρονοῦν προκλητικά τίς ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

»Ἡ αὐθαιρεσία ὅμως δέν νομιμοποιεῖ ποτέ τήν παρανομία. Ὁ Ἑλληνισμός ἑνωμένος θά ἀντιμετωπίσει μέ ψυχραιμία ἀλλά καί ἀποφασιστικότητα καί τήν νέα τουρκική πρόκληση. Δέν θά ἀναγνωρίσει ποτέ τήν αὐθαιρεσία τῶν Τούρκων. Καί θά συνεχίσει τόν ἀγώνα γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐλευθερίας καί τῆς νομιμότητος στήν Κύπρο.

»Καταγγέλλω ἐνώπιον τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης τήν τουρκική αὐτή ἐνέργεια, ἡ ὁποία αὐξάνει ἐπικίνδυνα τήν ἔνταση πού ἐπικρατεῖ στήν ταραγμένη αὐτή περιοχή τοῦ κόσμου καί καλῶ τίς Κυβερνήσεις ὅλων τῶν πολιτισμένων χωρῶν τοῦ κόσμου νά καταδικάσουν τήν τουρκική αὐθαιρεσία».

Τό ἴδιο μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τό μεσημέρι στό Προεδρικό Μέγαρο τόν κύριο πρωθυπουργό σέ συνάντηση πού διήρκεσε μία ὥρα.

»Ὑστερα ἀπό τήν τηλεφωνική ἐνημέρωση τῆς 10ης πρωινῆς τοῦ κυρίου πρωθυπουργοῦ πρός τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ κύριος Παπανδρέου ἀνέπτυξε λεπτομερῶς ὅ,τι πληροφορίες εἶχε ἡ Κυβέρνηση γιά τήν μονομερῆ ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Τουρκοκυπρίων καί στήν συνέχεια ἐνημέρωσε τόν κύριο πρόεδρο γιά τόν τρόπο, μέ τόν ὁποῖο ἡ Κυβέρνηση σκέπτεται νά ἀντιμετωπίσει τό θέμα αὐτό. Βασική ἐνέργεια τῆς Κυβερνήσεως θά ἦταν ἡ παράλληλη προσφυγή τῆς Ἑλλάδος στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας, μέ τήν ὁποία θά ἐζητεῖτο ἡ καταδίκη τῆς τουρκικῆς ἐνέργειας καί ἡ ἀπομάκρυνση τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἀπό τήν Κύπρο.

»Γενικά, ἡ Κυβέρνηση θά ἀντιμετωπίσει τήν κρίση αὐτή μέ σταθερότητα, ἀλλά καί ψυχραιμα, γνωρίζοντας τίς πολύ περιορισμένες δυνατότητες δυναμικοτέρας ἀντιδράσεως.

»Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρει τήν Κυβέρνηση νά μήν ὑπάρξει πανικός στήν ἑλληνική κοινή γνώμη καί νά μήν ἀρχίσει ἀνάληψη καταθέσεων ἀπό τίς Τράπεζες.

»Ὡς πρός τήν στάση τῶν Δυτικῶν χωρῶν, ὁ κύριος Παπανδρέου εἶπε ὅτι ἦταν βέβαιος ὅτι οὔτε ἡ Ἀμερική, οὔτε ἡ Ἀγγλία εἶχαν προηγούμενη γνώση τῆς τουρκικῆς ἐνέργειας καί ὅτι ἀσφαλῶς δέν ἐπρόκειτο αὐτή τή φορά τουλάχιστον περί συμπαιγνίας. Εἶναι πιθανόν, εἶπε ὁ κ. Παπανδρέου, ἀκόμη καί ἡ Ἄγκυρα νά κατελήφθη ἐξ ἀπροόπτου, ἀπό τόν Ντενκτάς.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ὑπενθύμισε στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι ἀπό καιροῦ ἐξέφραζε τούς φόβους του γιά τό ἐνδεχόμενο μιᾶς τέτοιας ἐξελίξεως, ἀλλά βέβαια δέν εἶναι αὐτή ἡ στιγμή γιά νά ἐξετασθεῖ πῶς φθάσαμε σ' αὐτήν τήν κατάσταση.

»Ὁ κύριος πρόεδρος θεωρεῖ τήν ἐξέλιξη αὐτή ὡς πολύ σοβαρή καί ἀνησυχητική καί διότι αὐτή εἶναι ἡ χειρότερη λύση τοῦ Κυπριακοῦ, ἀλλά καί λόγω τῶν ἐπιπτώσεων αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως στίς διμερεῖς σχέσεις μας μέ τήν Τουρκία.

»Ἐάν ἡ Τουρκία εἶχε ἐγκρίνει ἐκ τῶν προτέρων τήν ἐνέργεια τοῦ Ντενκτάς (καί αὐτό πρέπει ὁπωσδήποτε νά τό διερευνήσει ἡ Κυβέρνηση), τοῦτο θά σημαίνει ὅτι ἡ Ἄγκυρα εἶναι ἀποφασισμένη νά ρυθμίσει δυναμικά τά προβλήματά της μέ τήν Ἑλλάδα.

»Οἱ κίνδυνοι εἶναι σοβαρότατοι καί γι' αὐτό ὁ κύριος πρόεδρος γιά ἄλλη μιά φορά θέλει νά ἐπισημάνει τήν ἀνάγκη τῆς ἀποσαφηνίσεως τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτκῆς, ἡ ὁποία, ὅπως καί κάθε ἄλλη χώρα, δέν μπορεῖ νά προσδιορίζεται παρά μόνο ἀπό τήν γεωγραφική θέση τῆς χώρας καί ἀπό τούς κινδύνους πού τήν ἀπειλοῦν. Κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες, εἶναι ἀπαραίτητο νά ὁμαλοποιήσουμε τίς σχέσεις μας μέ τήν Δύση, γιατί στήν διένεξή μας μέ τήν Τουρκία μόνο ἀπό τή Δύση μποροῦμε νά ἀναμένουμε ἀποτελεσματική καί βοήθεια καί ὑποστήριξη. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Σοβιετική Ἕνωση δέν πρόκειται νά κάνει ποτέ τίποτε πού νά δυσαρεστήσει τήν Τουρκία.

»Εἰδικότερα, στό θέμα τῆς πολιτικῆς συνεργασίας στήν ΕΟΚ θά πρέπει νά ἀντιληφθοῦμε ὅτι κανένα συλλογικό ὄργανο δέν μπορεῖ νά λειτουργήσει ἄν τό κάθε μέλος του ἀκολουθεῖ δική του γραμμή, χωρίς νά λαμβάνει ὑπ' ὄψη του τίς θέσεις τῶν ἄλλων.

.....

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός συμφώνησε σέ γενικές γραμμές μέ τίς ὑποδείξεις τοῦ κυρίου προέδρου, διαβεβαιώνοντας ὅτι πρόθεσή του εἶναι νά κινηθεῖ ἐπάνω σ' αὐτές τίς γραμμές»[102].

Τό τουρκοκυπριακό «Κράτος» ἀναγνώρισε, τήν ἴδια ἡμέρα, ἡ Τουρκία. Ἀπό τήν πλευρά τους, οἱ δυτικές χῶρες καταδίκασαν τήν ἀνακήρυξη τῆς «ἀνεξαρτησίας» καί δήλωσαν ὅτι δέν θά ἀναγνωρίσουν τό νέο «Κράτος». Τό Σταίητ Ντηπάρτμεντ, ἰδιαίτερα, μέ δήλωση τοῦ ἐκπροσώπου του, τό βράδυ, καλοῦσε τά μέλη τῆς διεθνοῦς κοινότητας νά μήν ἀναγνωρίσουν τήν τουρκική αὐθαιρεσία, ζητοῦσε νά μήν ἐμμείνει στή θέση αὐτή ἡ τουρκική πλευρά καί συνιστοῦσε στά ἐμπλεκόμενα μέρη νά ὑποστηρίξουν τίς προσπάθειες τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ γιά τήν ἐπίλυση τοῦ θέματος. Ὅμοια στάση τήρησε ἡ Βρετανία, ἐγγυήτρια δύναμη τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἡ ὁποία προσέφυγε, ὅπως καί ἡ Λευκωσία, στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας, στό ὁποῖο θά ἀνακοινώσει τήν ἀπόφασή της νά προσφύγει καί ἡ Ἀθήνα.

Παράλληλα, ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἀπέστειλε δύο ὑπουργούς, τούς Α. Κουτσόγιωργα καί Α. Τσοχατζόπουλο, στό Λονδίνο, τό Παρίσι καί τή Βόννη, κατέβαλε σύντονες προσπάθειες γιά τή δραστηριοποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στίς ΗΠΑ καί ζήτησε ἀπό τίς χῶρες τῆς ΕΟΚ καί τοῦ ΝΑΤΟ νά παρέμβουν καί νά κάμουν σχετικά διαβήματα πρός τήν Ἄγκυρα. Ὁ Α. Παπανδρέου ζήτησε τήν ὑποστήριξη τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου καί κάλεσε τήν ΕΣΣΔ καί τίς ἄλλες ἀνατολικές χῶρες νά λάβουν θέση καί νά πιέσουν τήν Ἄγκυρα νά ἀνακαλέσει τήν ἀπόφασή της.

Τίς ἑπόμενες ἡμέρες, ὁμόφωνες καταδικαστικές ἀποφάσεις γιά τήν τουρκική ἐνέργεια ἔλαβαν ἡ Ὁλομέλεια τῆς Γερουσίας καί ἡ Βουλή τῶν ΗΠΑ — πού κάλεσαν τήν ἀμερικανική Κυβέρνηση νά ἀντιταχθεῖ στή διχοτόμηση τῆς Κύπρου — καθώς καί τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Τά δέκα μέλη τῆς ΕΟΚ, στά πλαίσια τῆς πολιτικῆς συνεργασίας, ἐπιβεβαίωσαν τήν ἄνευ ὅρων ἐκ μέρους τους ὑποστήριξη τῆς ἀνεξαρτησίας, κυριαρχίας, ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας καί ἑνότητας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί κάλεσαν ὅλα τά ἐνδιαφερόμενα μέλη νά μήν ἀναγνωρίσουν τήν ἐνέργεια αὐτή, πού δημιουργεῖ μιά πολύ σοβαρή κατάσταση στήν περιοχή.

Τήν τουρκική ἐνέργεια χαρακτήρισε «ἰδιαίτερα δυσάρεστη ἐξέλιξη» ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΝΑΤΟ, Γ. Λούνς. Σέ δήλωση, ἐξάλλου, πού διαβίβασε στόν Ἕλληνα πρωθυπουργό ὁ Σοβιετικός πρέσβης στήν Ἀθήνα, τονιζόταν ὅτι ἡ Μόσχα εἶχε κάμει ὅλα τά ἀναγκαῖα διαβήματα γιά τήν καταδίκη τῆς τουρκικῆς ἐνέργειας ἀπό τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας ὅσο καί γιά τήν ἀποφυγή διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως τοῦ «Κράτους» Ντενκτάς, ἐνῶ ὑπογραμμιζόταν ὅτι ἡ ΕΣΣΔ θά ἔκαμε ὅ,τι ἦταν ἀναγκαῖο γιά τήν ἀνεξαρτησία, ἑνότητα καί ἐδαφική ἀκεραιότητα τῆς Κύπρου.

17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται καί ἔχει συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ:

Ὁ κύριος Κυπριανοῦ ἐπέδωσε στόν κύριο πρόεδρο ἀντίγραφο ἐπιστολῆς, τήν ὁποία προτίθετο νά ἐπιδώσει στόν Κύπριο πρόεδρο ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ, ἐάν δέν εἶχε μεσολαβήσει ἡ ἀνακήρυξη του τουρκοκυπριακοῦ Κράτους. Ἀπό τήν ἐπιστολή προ-

κύπτει ὅτι ὁ κύριος Ντὲ Κουεγιάρ προτίθετο νά ἀρχίσει οὐσιαστικές συνομιλίες γιά προώθηση λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ.

»Κατά τόν ἀντιπρόσωπο τοῦ γενικοῦ γραμματέως, οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἐν γνώσει αὐτῶν τῶν προθέσεων καί αὐτός εἶναι ἕνας ἀπό τούς λόγους, γιά τούς ὁποίους ὁ Ντενκτάς προέβη στήν ἐνέργειά του αὐτή τήν στιγμή.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος Κυπριανοῦ ἐνημέρωσε γενικότερα τόν κύριο πρόεδρο γιά τήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στήν νῆσο, γιά τήν στάση τῶν κομμάτων καί γιά τίς προσεχεῖς συναντήσεις μέ τήν κυρία Θάτσερ καί τόν γενικό γραμματέα στή Νέα Ὑόρκη.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε τήν γνώμη ὅτι ἡ σημερινή κρίση πρέπει νά ἀντιμετωπισθεῖ μέ ἀποφασιστικότητα, ἀλλά καί μέ ψυχραιμία. Ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει εἶναι νά διερευνηθεῖ ἡ πραγματική στάση τῆς Ἄγκυρας στό θέμα αὐτό, διότι ἐάν, ὅπως εἶναι τό πιθανότερο, εἶχε ἐγκρίνει ἐκ τῶν προτέρων τήν ἐνέργεια τοῦ Ντενκτάς, τοῦτο πιθανῶς νά σημαίνει ὅτι ἡ Ἄγκυρα ἀπεφάσισε νά προχωρήσει μονομερῶς στήν ρύθμιση τῶν διαφορῶν της, ὄχι μόνο μέ τήν Κύπρο, ἀλλά καί μέ τήν Ἑλλάδα.

»Ἡ ἀντίδραση, ἐξ ἄλλου, τῶν διαφόρων χωρῶν στήν τουρκοκυπριακή αὐθαιρεσία θά ἔπρεπε νά εἶχε διαλύσει τίς αὐταπάτες ὅλων ὅσων πιστεύουν στήν ὑποστήριξη τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι προφανές ὅτι τό συμφέρον τῆς Μόσχας εἶναι νά διαιωνίζεται ἡ διένεξη μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας, ἀφοῦ ἔτσι ἐξασθενίζει ἡ Ἀτλαντική Συμμαχία. Ὅπως εἶναι ἐξ ἴσου προφανές ὅτι τό συμφέρον τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας εἶναι νά ρυθμισθοῦν οἱ ἑλληνοτουρκικές διαφορές, γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ συμμαχική συνοχή. Ἄλλωστε, τόσον ἡ Ἑλλάς, ὅσο καί ἡ Κύπρος, τήν στιγμή αὐτή τῆς κρίσεως, στήν Δύση προσφεύγουν γιά νά ἀναζητήσουν ὑποστήριξη καί ὄχι στήν Ἀνατολή ἤ τόν Τρίτο Κόσμο.

»Ὡς πρός τήν σημερινή συνάντηση τοῦ κυρίου Κυπριανοῦ μέ τήν κυρία Θάτσερ, ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι θά πρέπει νά μελετηθεῖ πολύ ἐάν εἶναι σκόπιμο νά ἀπορριφθεῖ ἡ βρετανική πρόταση γιά τριμερεῖς διαβουλεύσεις, βάσει τῆς Συνθήκης Ἐγγυήσεως. Ὁ κύριος πρόεδρος δέν εἶναι ἕτοιμος νά πάρει θέση ὑπέρ ἤ κατά, ἀλλά θά πρέπει νά ἐξετασθεῖ ἐάν, ἀπορρίπτοντας τήν πρόταση αὐτή, διευκολύνουμε τήν Ἄγκυρα, ἡ ὁποία πιθανόν νά εὑρίσκετο ἐνώπιον διλήμματος, ἐάν ἐκαλεῖτο ἀπό τήν Ἀγγλία, συμφωνούσης καί τῆς Ἑλλάδος, σέ τριμερεῖς διαβουλεύσεις, διότι, πέραν τῆς οὐσίας, συμμετοχή της θά ἐσήμαινεν ὅτι ἀναγνωρίζει τήν ἰσχύ τῆς Συνθήκης Ἐγγυήσεως, ὁπότε ὅμως θά ἦτο ἀσυμβίβαστη μέ τήν θέση της αὐτή ἡ ἀναγνώριση τοῦ τουρκοκυπριακοῦ Κράτους.

»Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶπε ὁ κύριος πρόεδρος, ἡ τακτική μας σήμερα θά πρέπει νά ἀποβλέπει: Πρῶτον, στήν καταδίκη τῆς τουρκικῆς ἐνέργειας, ἀπ' ὅσο τό δυνατό περισσότερες χῶρες, δεύτερον, στήν μή ἀναγνώριση τοῦ τουρκοκυπριακοῦ Κράτους καί τρίτον, στήν ἀνάκληση τῆς τουρκοκυπριακῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐπειδή ὅμως δέν εἶναι βέβαιο ὅτι τό τελευταῖο τοῦτο θά ἐπιτευχθεῖ, θά πρέπει ἀπό τώρα νά μελετηθεῖ σοβαρά ποιό θά εἶναι τό μέλλον τῆς Κύπρου. Μέ τήν ἐνέργειά τους οἱ Τοῦρκοι, πιθανόν νά ἀποβλέπουν στήν συνέχιση τῶν διαπραγματεύσεων, ἀπό θέσεως πλέον ἰσοτιμίας μέ τούς Ἑλληνοκυπρίους, πιθανόν ὅμως καί νά ἀδιαφορήσουν πλέον γιά διαπραγματεύσεις, θεωροῦντες ὅτι στήν πράξη ἔλυσαν τό θέμα. Καί στά δύο αὐτά ἐνδεχόμενα θά πρέπει νά μελετηθεῖ ποιά θά εἶναι ἡ ἑλληνική ἀντίδραση καί ἐν πάσῃ περιπτώσει ποιά μορφή θά πρέπει πλέον νά λάβει ἡ Κυπριακή Δημοκρατία γιά νά ἐξασφαλίσει τήν καλύτερη δυνατή ἐπιβίωσή της.

»Ὁ κύριος Κυπριανοῦ διεβεβαίωσε τόν κύριο πρόεδρο ὅτι συμφωνεῖ ἀπολύτως, τόσο μέ τίς διαπιστώσεις του ὅσο καί μέ τίς συμβουλές του»[103].

Κατά τίς συνομιλίες του στήν Ἀθήνα, ὁ ἀρχηγός τοῦ κυπριακοῦ Κράτους ἐξέτασε ἀπό κοινοῦ μέ τήν ἑλλαδική ἡγεσία τρόπους ἀντιδράσεως στήν ἀνακήρυξη τοῦ ψευδοκράτους. Ὡστόσο, ἡ Ἀθήνα ἐνέμεινε στή θέση ὅτι ἡ βρετανική ἰδέα γιά τριμερεῖς διαβουλεύσεις τῶν Ἐγγυητριῶν Δυνάμεων τοῦ 1960 δέν εἶναι δυνατό νά γίνει δεκτή, ἄν δέν ἀνακληθεῖ προηγουμένως ἡ ἀπόφαση γιά τή δημιουργία τουρκοκυπριακοῦ Κράτους.

Τήν ἑπομένη, τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ καταδίκασε τήν τουρκική ἐνέργεια, ζήτησε τήν ἀνάκλησή της, κάλεσε τά μέλη τῆς διεθνοῦς κοινότητας νά μήν ἀναγνωρίσουν τό «Κράτος» Ντενκτάς, καί ἔκαμε μνεία στήν ἀνάγκη «ἐπείγουσας ἐφαρμογῆς» τῶν ἀποφάσεων 365/74 καί 367/75. Τό βρετανικό σχέδιο, ὅμως, τό ὁποῖο ἐγκρίθηκε τελικά, δέν προέβλεπε κυρώσεις γιά τήν ἐφαρμογή τῆς ἀποφάσεως. Πάντως, τήν ἱκανοποίησή τους γιά τήν ἀπόφαση ἐξέφρασαν ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός καί ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἐνῶ τήν ἱκανοποίησή του γιά τή στάση τῶν ΗΠΑ ἔκαμε σαφῆ καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλος.

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, τήν τουρκική αὐθαιρεσία θά καταδικάσουν, μέ τήν ἐξαίρεση τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ, καί οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Σέ συνάντησή του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ, ἐξέθεσε τίς θέσεις του γιά ζητήματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, καθώς καί τίς ἐντυπώσεις του ἀπό τήν πρόσφατη ἐπίσκεψή του στίς ΗΠΑ, ὅπου εἶχε σειρά ἐπαφῶν μέ ἀξιωματούχους τῆς ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως, τῶν ὁποίων τήν προσοχή ἐπέστησε στίς ἐπιπτώσεις πού θά εἶχε στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις ἡ ἀναγνώριση τοῦ τουρκοκυπριακοῦ ψευδοκράτους.

25 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας, Ἰγνάτιο.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεργάζεται μέ τήν ὑπουργό Πολιτισμοῦ, Μ. Μερκούρη, καί κατόπιν προεδρεύει σέ σύσκεψη, μέ τή συμ-

μετοχή καί ὑπηρεσιακῶν παραγόντων, κατά τήν ὁποία ἐξετάζεται ἡ πορεία ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν προγραμμάτων.

Τέλος, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἡμέρας τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, στό Γοργοπόταμο, μέ τή συμμετοχή ὅλων τῶν πολιτικῶν κομμάτων καί τῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων, ὁ Κ. Καραμανλῆς δηλώνει:

«Ὁ πανεθνικός τρόπος, μέ τόν ὁποῖο ἑορτάσθηκε φέτος ἡ ἡμέρα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως ἐνισχύει ἀσφαλῶς τήν ὁμοψυχία τοῦ ἔθνους πού εἶναι τόσο ἀναγκαία κάτω ἀπό τίς σημερινές δύσκολες περιστάσεις».

27 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπικοινωνεῖ μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἰνδία γιά νά μετάσχει στή Διάσκεψη τῆς Κοινοπολιτείας, καί τοῦ συνιστᾶ νά ἐπισκεφθεῖ, στίς ἀμέσως προσεχεῖς ἡμέρες, τήν Ἀθήνα, προκειμένου νά ἐξετάσουν ἀπό κοινοῦ μέ τόν Ἕλληνα πρωθυπουργό τήν κατάσταση στό Κυπριακό.

Αἰτία τῆς προεδρικῆς πρωτοβουλίας ἦταν ἡ διχογνωμία πού ἐκδηλώθηκε δημόσια μεταξύ Ἀθηνῶν καί Λευκωσίας, σχετικά μέ τό περιεχόμενο ὁμιλίας τοῦ Σ. Κυπριανοῦ στό Νέο Δελχί. Ὁ Σ. Κυπριανοῦ φερόταν νά ἔχει καλέσει τίς τρεῖς Ἐγγυήτριες Δυνάμεις τοῦ 1960 «νά ἐνεργήσουν σύμφωνα μέ τίς εὐθύνες τους πού πηγάζουν ἀπό τό Σύνταγμα τοῦ 1960 καί νά ἀποκαταστήσουν τά πράγματα· καί νά ἀναφέρει, ἀκόμη, ὅτι εἶχε ζητήσει ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τή Βρετανία νά ἔχουν διαβουλεύσεις μέ τήν Τουρκία, ἡ ὁποία, ἄν καί Ἐγγυήτρια Δύναμη ἡ ἴδια, προσπαθοῦσε νά ἀποκόψει τμῆμα τῆς Κύπρου, γεγονός ἀπέναντι στό ὁποῖο οἱ δύο ἄλλες χῶρες δέν μποροῦσαν νά παραμείνουν ἀδιάφορες.

Ἀπό τή Βόννη, ὁ πρωθυπουργός, Α. Παπανδρέου, δήλωσε ὅτι ἡ Ἀθήνα δεχόταν διμερεῖς διαβουλεύσεις μέ τό Λονδίνο, τό ὁποῖο θά συζητοῦσε παράλληλα μέ τήν Ἄγκυρα. Πρόσθεσε ὅμως ὅτι, ἄν ἡ Κύπρος ἐπιθυμοῦσε τή στιγμή ἐκείνη Τριμερῆ, ἡ Ἀθήνα δέν μποροῦσε νά φέρει ἀντιρρήσεις καί θά προσαρμοζόταν στή «νέα πολιτική» τῆς Λευκωσίας.

Λίγο μετά, ἀπό τό Νέο Δελχί μεταδόθηκε ὅτι ὁ πρόεδρος Κυπριανοῦ εἶχε δηλώσει ὅτι οἱ θέσεις πού τοῦ ἀποδόθηκαν δέν ἀνταποκρίνονταν στήν πραγματικότητα καί ὅτι ἁπλῶς εἶχε ἐπαναλάβει τίς γνωστές του θέσεις γιά τήν ἐφαρμογή τῆς Συνθήκης Ἐγγυήσεως. Ὡστόσο, τό ἀπόγευμα τῆς 26ης, ὁ Α. Παπανδρέου, ἐπιστρέφοντας ἀπό τή Ρώμη, μεταξύ ἄλλων τόνισε:

«Ὀφείλω νά ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἀναφορά τοῦ προέδρου Κυπριανοῦ στίς τρεῖς Ἐγγυήτριες Δυνάμεις — ὡς ἐάν νά εἴμαστε ἴσοι σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τή στάση μας στό ἐθνικό θέμα — μέ θλίβει βαθύτατα καί ὡς Ἕλληνα καί ὡς πρωθυπουργό... Ὁ πρόεδρος Κυπριανοῦ, μιλώντας στό Νέο Δελχί, κάλεσε τίς τρεῖς Ἐγγυήτριες Δυνάμεις, μέ βάση τή συμφωνία τῆς Ζυρίχης, νά ἀναλάβουν τίς εὐθύνες τους. Ἤδη, κατά τήν πρόσφατη ἐπίσκεψή του στήν Ἀθήνα, εἴχαμε μείνει ἀπόλυτα σύμφωνοι νά ἀνταποκριθοῦμε στή σχετική πρόταση τῆς Μεγάλης Βρετανίας γιά διάσκεψη τῶν Ἐγγυητριῶν Δυνάμεων, προσθέτοντας ὅμως ὅτι γιά τήν Τριμερῆ ἀντιτείνουμε δύο παράλληλες διαβουλεύσεις, Ἑλλάδος-Βρετανίας καί Βρετανίας - Τουρκίας. Ὁ πρόεδρος Κυπριανοῦ τονίζει σέ διευκρινίσεις του ὅτι ἡ εὐθύνη γιά τή σύγκληση καί τή συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος σέ διαβουλεύσεις, στά πλαίσια τῆς Τριμεροῦς, εἶναι δική της ἀποκλειστικά εὐθύνη. Οὐδέποτε ἀποφύγαμε νά πάρουμε τίς εὐθύνες μας καί δεχόμαστε ὅτι ἡ εὐθύνη εἶναι πράγματι τῆς Ἑλλάδος καί δικαίωμά της νά προχωρήσει ἤ ὄχι σέ τριμερεῖς διαβουλεύσεις. Ἐπειδή ὅμως ἔχουμε ἀνακοινώσει κατ' ἐπανάληψη — καί αὐτό ἦταν πάντα ἡ ἐπιθυμία τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας — νά συντονίζουμε τίς ἐνέργειές μας γιά τήν προώθηση τοῦ ἐθνικοῦ θέματος, τόν παρακαλῶ νά προτείνει δημοσίως ποιά εἶναι ἡ ἐπιθυμία του καί ὑπόσχομαι νά ἀνταποκριθῶ».

Ἐνῶ στή Λευκωσία ἐκφραζόταν δυσφορία γιά τό γεγονός ὅτι ὁ Α. Παπανδρέου εἶχε σπεύσει νά κοινολογήσει τίς ἀπόψεις του, ἀπό τήν Ἰνδία ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἐπανῆλθε, δηλώνοντας ὅτι δέν γνώριζε ποιές πληροφορίες εἶχαν ὁδηγήσει τήν ἑλληνική Κυβέρνηση καί τόν Α. Παπανδρέου, μέ δημόσιες δηλώσεις, νά ζητοῦν ἀπό τή Λευκωσία νά ἀποφασίσει ἄν ἡ Ἑλλάδα θά συμμετεῖχε σέ τριμερεῖς διαβουλεύσεις:

«Τό ἐάν ἡ Ἑλλάς θά μετάσχει ἤ ὄχι σέ τριμερεῖς διαβουλεύσεις εἶναι κατ' ἐξοχήν θέμα τῆς ἁρμοδιότητος τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως... Θά πρέπει ὅμως πρό τῆς λήψεως ὁποιαδήποτε ἀποφάσεως στό θέμα, νά ὑπάρχουν οὐσιαστικές διαβουλεύσεις μεταξύ τῆς κυπριακῆς καί τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καί ὄχι δημόσια συζήτηση ἐπί τοῦ θέματος, ὡς ἐάν νά ἦτο ἀνέφικτη ἡ ἀπό κοινοῦ μελέτη τῆς καταστάσεως».

Παράλληλα, ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ, κατηγόρησε τόν πρωθυπουρό γιά δισταγμούς στήν ἀνάληψη εὐθυνῶν καί στήν ἐνεργοποίηση τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας.

Ἡ βαρύτητα τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ, μέ τήν ὁποία καί θά θέσει τέρμα στήν ἐπικίνδυνη δημόσια ἀντιπαράθεση τῶν Κυβερνήσεων τῶν δύο Κρατῶν, ἐπισημάνθηκε ἀπό τόν ἑλληνικό τύπο. Σύσσωμος ὁ ἑλλαδικός τύπος τῆς 28ης Νοεμβρίου ἔκαμε λόγο γιά «δραματική παρέμβαση» Καραμανλῆ. Ὅμοιες ἦταν οἱ ἐπισημάνσεις τῶν κυπριακῶν ἐφημερίδων. Ἡ «Ἀλήθεια» καί ἡ «Χαραυγή» ἀναφέρθηκαν, καί αὐτές, σέ «δραματική παρέμβαση» καί σέ «ἐνδεδειγμένη ἐθνική κίνηση, πού προκάλεσε ἀνακούφιση», ἐνῶ ὁ «Φιλελεύθερος» ἔκαμε λόγο γιά

Πυρετώδεις διαβουλεύσεις στήν Ἀθήνα γιά τήν πορεία τοῦ ἐθνικοῦ θέματος.

«Ἄλλη μιά ὑψίστη καί ἐθνική ὑπηρεσία τοῦ ἐθνάρχη Καραμανλῆ πρός τήν Κύπρο».

28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό:

«Ὁ κύριος προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τό πρωί τόν κύριο πρωθυπουργό, στό Προεδρικό Μέγαρο. Ἡ συνάντηση διήρκεσε μία περίπου ὥρα.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός, στήν ἀρχή τῆς συναντήσεως, ἐνημέρωσε λεπτομερῶς τόν κύριο πρόεδρο γιά τίς συναντήσεις πού εἶχε στό Παρίσι, τίς Βρυξέλλες, τήν Βόννη καί τήν Ρώμη, μέ τούς ἡγέτες τῶν χωρῶν αὐτῶν, καθώς καί μέ τόν κύριο Τόρν, σχετικά μέ τήν προετοιμασία τοῦ προσεχοῦς Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου πού θά συνέλθει στήν Ἀθήνα.

»Τό συμπέρασμα τοῦ κυρίου Παπανδρέου ἀπό τίς ἐπαφές αὐτές ἦταν ὅτι, καίτοι τά προβλήματα πού ἔχει νά ἀντιμετωπίσει τό Συμβούλιο εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολα, ὑπάρχει κάποια πιθανότης νά βρεθοῦν συμβιβαστικές λύσεις, γιατί ὅλοι συνειδητοποιοῦν ὅτι, τυχόν ἀποτυχία τῆς Διασκέψεως κορυφῆς τῶν Ἀθηνῶν, θά ἔφερνε σέ ἐξαιρετικά δύσκολη θέση τήν Κοινότητα.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐρώτησε ἄν θά συζητηθοῦν καί πολιτικά θέματα τά ὁποῖα θά μποροῦσαν νά φέρουν καί πάλι σέ ρήξη τήν Ἑλλάδα μέ τούς ἑταίρους της, πρᾶγμα πού θά ἔπρεπε νά ἀποφευχθεῖ.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπάντησε ὅτι δέν ὑπάρχουν τέτοια θέματα, ἀφοῦ μάλιστα τό θέμα τῶν εὐρωπυραύλων στήν οὐσία ἔληξε. Λυπᾶται δέ πού δικαιώθηκε στήν πρόβλεψή του ὡς πρός τήν ἀντίδραση τῶν Ρώσων.

»Ὁ κύριος πρόεδρος παρετήρησε ὅτι ἡ ὑπεροχή τῶν Ρώσων στούς πυρηνικούς καί συμβατικούς ἐξοπλισμούς στήν Εὐρώπη εἶναι ἀδιαμφισβήτητη καί συνεπῶς ἡ Δύση ἔχει δικαίωμα νά ἐνισχύσει τήν ἄμυνά της.

»Στή συνέχεια, ὁ κύριος Παπανδρέου ἐνημέρωσε τόν κύριο πρόεδρο γιά τίς τελεταῖες ἐξελίξεις τοῦ Κυπριακοῦ καί παραδέχθηκε ἀμέσως ὅτι ὑπῆρξαν λάθη χειρισμοῦ καί ἀπό τήν Ἀθήνα, ἀλλά καί σοβαρά λάθη ἐκ μέρους τῆς Κύπρου.

»Ὁ κύριος πρόεδρος παρατήρησε ὅτι ὁτιδήποτε καί ἄν εἶχε συμβεῖ, δέν θά ἔπρεπε νά ὑπάρξει δημοσιότης γιά διαφωνίες μεταξύ Ἀθηνῶν καί Λευκωσίας. Γιατί τοῦτο χαροποιεῖ τούς Τούρκους καί ἀποθαρρύνει ὅσους θέλουν νά μᾶς βοηθήσουν.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου συμφώνησε ὅτι αὐτό ἦταν λάθος, εἶπε ὅμως ὅτι καί ὁ κύριος Κυπριανοῦ δέν ἔπρεπε οὔτε νά παραβεῖ τά συμφωνηθέντα στήν Ἀθήνα γιά τήν Τριμερῆ, οὔτε νά θέσει στήν ἴδια μοίρα τήν Ἑλλάδα μέ τήν Ἀγγλία καί τήν Τουρκία.

»Σχετικά μέ τήν Τριμερῆ, ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε στόν πρωθυπουργό ὅτι θά πρέπει νά ἐρωτηθοῦν οἱ Ἄγγλοι ποιός εἶναι ὁ σκοπός τῆς Τριμεροῦς Διασκέψεως καί σέ τί ἀποβλέπει ἡ σύγκλησή της. Τοῦτο θά πρέπει νά τό διευκρινήσει ὁ κύριος Κυπριανοῦ στό Νέο Δελχί ἀπ' εὐθείας μέ τήν κυρία Θάτσερ. Ἀνάλογα μέ τήν ἀπάντηση τῶν Βρετανῶν, θά ἀποφασίσουμε γιά τήν στάση μας. Ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπεδέχθη τήν ὑπόδειξη αὐτή καί διαβεβαίωσε τόν κύριο πρόεδρο ὅτι θά δώσει τίς κατάλληλες ἐντολές ἐντός τῆς ἡμέρας.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου εἶπε ὅτι εἶναι ἱκανοποιημένος ἀπό τήν στάση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί τό εἶπε καί δημόσια. "Μπορεῖ κάποιος συνταγματάρχης τοῦ Πενταγώνου νά ἦταν ἐν γνώσει τῆς ἐνεργείας τοῦ Ντενκτάς, ἀλλά ἀσφαλῶς ἡ ἀμερικανική Κυβέρνηση τήν ἀγνοοῦσε". Εἶναι ἐπίσης ἱκανοποιημένος ἀπό τήν στάση τῶν ἑταίρων τῆς ΕΟΚ στό θέμα αὐτό, ὅπως τήν διαπίστωσε στό τελευταῖο του ταξείδι.

»Ὁ κύριος πρόεδρος παρατήρησε ὅτι εἶναι ἐμφανές ὅτι τό μέν συμφέρον τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Δύσης εἶναι νά ρυθμισθοῦν οἱ ἑλληνοτουρκικές διενέξεις καί τό Κυπριακό πού ἐξασθενίζουν τό ΝΑΤΟ, ἐνῶ ἀντίστροφα τό συμφέρον τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως εἶναι νά διατηροῦνται ἀνοικτές αὐτές οἱ διενέξεις ἀκριβῶς γιά νά ἐξασθενίζουν τό ΝΑΤΟ. Πάντως, ὁ κύριος πρόεδρος διετύπωσε τήν ἔντονη ἀνησυχία του γιά τήν ἐξέλιξη τοῦ Κυπριακοῦ. Πρῶτον, τίθεται πλέον θέμα ποιά θά εἶναι ἡ τύχη τοῦ ἐλεύθερου τμήματος τῆς Κύπρου καί δεύτερον, ἡ νέα ἐξέλιξη τοῦ Κυπριακοῦ θά ἐπηρεάσει δυσμενῶς τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, ἀφοῦ καθιστᾶ καί πάλι ἀδύνατο τόν ἑλληνοτουρκικό διάλογο γιά τά διμερῆ μας προβλήματα. Ἀλλά, πέραν αὐτοῦ, τό Κυπριακό θά ἐπηρεάσει καί πάλι τίς σχέσεις μας τόσο μέ τήν Δύση ὅσο καί μέ τήν Ἀνατολή.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός ἀνεκοίνωσε στόν κ. πρόεδρο ὅτι ἀναβάλλει τήν σύσκεψη στήν Ἀθήνα τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς Κύπρου. Ὁ κύριος πρόεδρος ἐπεκρότησε τήν ἀπόφαση αὐτή καί προσέθεσε ὅτι ἦταν σφάλμα νά κληθοῦν οἱ πολιτικοί ἀρχηγοί τῆς Κύπρου στήν Ἀθήνα, ἐν ἀγνοίᾳ καί χωρίς τήν συγκατάθεση τοῦ κυρίου Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος φυσικό ἦταν νά ὑποψιασθεῖ ὅτι πλέκεται συνωμοσία εἰς βάρος του. Ἐάν τοῦτο τόν ὠθοῦσε νά ἀπειλήσει παραίτηση, ἤ ἀκόμη καί νά παραιτηθεῖ, οἱ εὐθύνες τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως θά ἦταν πολύ μεγάλες. Ὁ κ. πρωθυπουργός παραδέχθηκε ὅτι μιά τέτοια ἐξέλιξη δέν θά τήν ἄντεχε ἡ Κυβέρνησή του.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος πρόεδρος συνέστησε στόν κύριο πρωθυπουργό νά παύσει ἡ Κυβέρνηση νά παρελθοντολογεῖ τόσο γιά τό Κυπριακό, ὅσο καί για τά ἐσωτερικά. Ὡς πρός τό Κυπριακό, εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Συνθήκη τῆς Ζυρίχης, ὄχι μόνο ἔσωσε τήν Κύπρο ἀπό μιά δύσκολη κατάσταση, ὄχι μόνο τῆς ἔδωσε τήν ἀνεξαρτησία της, ἀλλά καί ἄνοιγε τόν δρόμο πρός τήν Ἕνωση. Ὡς πρός τά ἐσωτερικά, ἀπό τῆς ἐπιστροφῆς του στήν Ἀθήνα, τό 1974, ὁ ἴδιος ἀπέφευγε νά ἀναφερθεῖ στό παρελθόν, καίτοι εἶχε λόγους, ἀκόμη καί προσωπικούς, νά τό κάνει. Τό ἀπέφευγε δέ διότι ἐπεδίωκε νά ἀνοίξει μιά νέα περίοδος γιά τήν Ἑλλάδα, ἀπηλλαγμένη ἀπό τά πάθη τοῦ παρελθόντος. Ἡ Κυβέρνηση, ὅμως, συνεχῶς ἀνατρέχει στό παρελθόν καί ἀναπόφευκτα ἀναφέρεται στό δικό του ἔργο. Κάποτε ὅμως θά ἀναγκασθεῖ νά ἀντιδράσει βιαίως, ἀφοῦ δυσφημίζεται τό ἔργο του καί ἀφοῦ ὁ ἑλληνικός λαός πιθανῶς θά πιστέψει ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι δειλός ἤ ἀφιλότιμος.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπάντησε ὅτι δέν εἶναι πρόθεσή του νά θίξει τόν κύριο πρόεδρο καί δικαιολογήθηκε ὅτι οἱ ἀναφορές στό παρελθόν προκαλοῦνται ἀπό τίς ἐπιθέσεις τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

»Ὁ κύριος προέδρος συνέστησε ἐπίσης στόν κύριο πρωθυπουργό νά προσέξει ἰδιαιτέρως τό πολιτικό κλῖμα τῆς χώρας καί ἰδίως τήν στάση τοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος ἐξάπτει τά πάθη. Ἐάν, εἶπε ὁ κύριος πρόεδρος, δέν ἐλεγχθεῖ ὁ τύπος καί τό πολιτικό κλῖμα, κανένα πρόβλημα, οὔτε τό Κυπριακό, οὔτε τά ἐσωτερικά, δέν θά μπορέσουν νά ὁδηγηθοῦν σέ μιά σωστή λύση.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός διεβεβαίωσε τόν κύριο πρόεδρο ὅτι θά δώσει τίς κατάλληλες ἐντολές ἐντός τῆς ἡμέρας.

»Τέλος, ὁ κύριος πρόεδρος ἔκανε "τήν φιλική σύσταση" στόν κύριο πρωθυπουργό νά ἀποφεύγει τόν πειρασμό τῆς δημοσιότητας ὑπό τήν πίεση τῆς ὁποίας πολλές φορές ἀναγκάζεται νά παίρνει ἀποφάσεις κάπως βιαστικές»[104].

29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἰάκωβο, ὁ ὁποῖος, συνοδευόμενος ἀπό ἐκπροσώπους ἑλληνοαμερικανικῶν ὀργανώσεων, ἦλθε στήν Ἀθήνα ὕστερα ἀπό πρόσκληση τοῦ πρωθυπουργοῦ, γιά νά διαβουλευθεῖ σχετικά μέ τή δραστηριότητα τῆς ὁμογένειας μέ σκοπό τήν κλιμάκωση τῶν ἐνεργειῶν πού θά συνεισφέρουν στήν ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ γιά τήν Κύπρο.

Τό ἴδιο πρωί, σέ σύσκεψη ὑπό τόν πρωθυπουργό, ἐξετάστηκαν τρόποι γιά τήν πληρέστερη δραστηριοποίηση τῆς ὁμογένειας. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰάκωβος συναντήθηκε, ἀκόμη, μέ τόν Σ. Κυπριανοῦ, ἐνῶ τήν ἑπομένη ἔγινε καί πάλι δεκτός ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ.

30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς προεδρεύει σέ σύσκεψη μέ τή συμμετοχή τοῦ πρωθυπουργοῦ, Α. Παπανδρέου, καί τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ:

«Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως, τόσο ὁ κύριος Παπανδρέου, ὅσο καί ὁ κύριος Κυπριανοῦ, ἐξέφρασαν τίς εὐχαριστίες τους πρός τόν κύριο προέδρο γιά τήν πρωτοβουλία πού ἀνέλαβε καί γιά τήν εὐκαιρία πού προσέφερε καί στούς δύο νά συναντηθοῦν στήν Ἀθήνα.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος Κυπριανοῦ ἀναφέρθηκε μέ λεπτομέρειες στό θέμα πού δημιουργήθηκε τίς τελευταῖες ἡμέρες μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση καί ἐξέφρασε τήν ἐνόχληση, τήν πικρία καί τήν ἔκπληξή του γιά ὅσα συνέβησαν.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου παρετήρησε ὅτι τόν ἐνόχλησε κυρίως τό ὅτι ὁ κύριος Κυπριανοῦ φάνηκε νά θέτει σέ ἴση μοίρα τήν Ἑλλάδα μέ τίς ἄλλες δύο Ἐγγυήτριες Δυνάμεις. Εἶπε, στήν συνέχεια, ὅτι διεπράχθησαν λάθη χειρισμῶν καί ἀπό τήν ἑλληνική πλευρά, ἀναφέρθηκε στήν μακρά φιλία πού τόν συνδέει μέ τόν κύριο Κυπριανοῦ καί ἐζήτησε νά θεωρηθεῖ λήξαν τό θέμα.

»Ὁ κύριος πρόεδρος παρενέβη γιά νά συστήσει κι ἐκεῖνος νά θεωρηθεῖ λήξαν τό ζήτημα, ἐπεσήμανε ὅμως τήν ἀνάγκη νά ἀποφευχθεῖ ὁπωσδήποτε στό μέλλον ἡ δημιουργία τέτοιων θεμάτων.

»Κατόπιν, ὁ κύριος Κυπριανοῦ προέβη σέ λεπτομερῆ ἐνημέρωση γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε τό τελευταῖο 15θήμερο μέ τήν κυρία Θάτσερ, μέ τόν κύριο Ντέ Κουεγιάρ, μέ τόν πρόεδρο Ρῆγκαν, τόν κύριο Σούλτς καί τούς ἡγέτες τῆς Κοινοπολιτείας. Τό συμπέρασμά του ἀπό τίς ἐπαφές αὐτές εἶναι ὅτι ὑπάρχει πραγματική καί εἰλικρινής διάθεση νά βοηθηθεῖ ἡ Κύπρος στήν παροῦσα κρίση. Στό σημεῖο αὐτό καί ὁ κύριος Παπανδρέου ἐπεβεβαίωσε ὅτι εἶναι ἡ πρώτη φορά πού κι ἐκεῖνος πιστεύει ὅτι οἱ Ἀμερικανοί εἶναι εἰλικρινεῖς στήν προσπάθειά τους νά μᾶς βοηθήσουν.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε τήν γνώμη ὅτι ἡ ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Τουρκοκυπρίων δέν ἀποτελεῖ ἁπλῶς — ὅπως νομίζουν μερικοί — ἕνα ἐπεισόδιο στήν ἱστορία τοῦ Κυπριακοῦ. Ἡ ἐνέργεια αὐτή δημιουργεῖ μιά σοβαρότατη κρίση μακρᾶς διαρκείας. Καί τοῦτο, διότι, ἐάν δέν ἀνατραπεῖ, ὅπως φοβᾶται ὁ κ. πρόεδρος ὅτι εἶναι τό πιθανότερο, τότε ἀφ' ἑνός μέν θά δημιουργηθοῦν μεγάλα ἐρωτηματικά γιά τό ποιό πρέπει νά εἶναι τό μέλλον τῆς Κύπρου, ἀφ' ἑτέρου δέ θά ἐπηρεασθοῦν ἀρνητικά οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Τουρκία, ἀφοῦ θά καταστεῖ δύσκολος, ἄν ὄχι ἀδυνατος, ὁ ἑλληνοτουρκικός διάλογος. Ἐπί πλέον, θά ἐπηρεασθοῦν ἀναπόφευκτα καί οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδος τόσο μέ τήν Ἀνατολή ὅσο καί μέ τη Δύση.

»Ἐν ὄψει ὅλων αὐτῶν, ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι θά πρέπει νά διερευνηθοῦν οἱ προθέσεις τόσο τοῦ κ. Ντέ Κουεγιάρ, ὅσο καί τῶν Ἄγγλων. Εἰδικώτερα, ὅσον ἀφορᾶ τήν ἀγγλική πρόταση, ἄν ἀπό τήν διερεύνηση προκύψει ὅτι οἱ ἀγγλικές προθέσεις ἐξυπηρετοῦν τίς ἐπιδιώξεις μας, τότε θά μποροῦμε νά προχωρήσουμε σέ διμερεῖς διαβουλεύσεις, Ἀγγλίας - Ἑλλάδος καί Ἀγγλίας - Τουρκίας. Ἐφ' ὅσον δέ ἀπό αὐτές προκύψει θετικό γιά μᾶς ἀποτέλεσμα, θά μπορούσαμε νά πᾶμε καί σέ Τριμερῆ γιά τήν ἁπλή ἐπικύρωση αὐτοῦ τοῦ ἀποτελέσματος. Ὑπό τίς προϋποθέσεις αὐτές, ἡ ἀγγλική πρωτοβουλία δέν πρέπει νά ἀποθαρρυνθεῖ, διότι ἡ Ἀγγλία ὄχι μόνο νομιμοποιεῖται νά παρέμβει, ὡς Ἐγγυήτρια Δύναμη, ἀλλά εἶναι καί μόνιμο μέλος τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, μετέχει τῆς ΕΟΚ καί, τό σπουδαιότερο ὅλων, μπορεῖ νά ἐξασφαλίσει τήν ἀμερικανική ὑποστήριξη.

»Θά ἔπρεπε ἐπίσης νά μελετηθεῖ ἡ σκοπιμότης τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως μέ τίς ἐνέργειες τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ.

»Ὅλα αὐτά, συνέχισε ὁ κύριος προέδρος, πρέπει νά γίνουν ταχύτατα, τώρα δηλαδή πού ὑπάρχει ἀκόμη ἔντονο καί ζωηρό τό διεθνές ἐνδιαφέρον γιά τήν Κύπρο. Εἶναι ἀμφίβολο ἐάν θά διατηρηθεῖ ἐπί μακρόν τό ἐνδιαφέρον αὐτό, ἀφοῦ κάθε τόσο στή διεθνῆ ζωή παρουσιάζονται νέα γεγονότα πού ἐπισκιάζουν τά παλαιότερα. Πρέπει, ἑπομένως, νά ἐκμεταλλευθοῦμε τό ἐνδιαφέρον πού κατορθώσαμε νά ὑποκινήσουμε ὅσο ἀκόμη ὑπάρχει. Καί ἡ καλύτερη διαδικασία ἀξιοποιήσεώς του εἶναι ἡ ἐκμετάλλευση τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως. Γιά τόν σκοπό αὐτό, ὁ κύριος πρόεδρος προτείνει στόν κύριο πρωθυπουργό, νά ἐπωφεληθεῖ τῆς παρουσίας τῆς κυρίας Θάτσερ στήν Ἀθήνα, τήν προσεχῆ Κυριακή καί νά ἐπιδιώξει, σέ κατ' ἰδίαν συνάντηση μαζί της, νά διερευνήσει τίς βρετανικές προθέσεις. Ἀναλόγως μέ τά ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς διερευνήσεως, θά πρέπει νά διαμορφώσουμε καί τήν στάση μας.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός συμφώνησε μέ τήν πρόταση τοῦ κυρίου προέδρου καί εἶπε ὅτι θά ἐπιδιώξει αὐτή τήν συνάντηση μέ τήν κυρία Θάτσερ.

»Σ' αὐτά συμφώνησε καί ὁ κύριος Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπογράμμισε ὅτι ἡ Κύπρος, ἀπό τήν πρώτη στιγμή, ἐπίσημα ἐπεδίωξε τήν ἐμπλοκή τῆς Μεγάλης Βρετανίας στήν παροῦσα κρίση, γιά τούς λόγους πού ἀνέλυσε ὁ κύριος πρόεδρος.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι αὐτή εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ἐπιδίωξή μας στήν παροῦσα φάση. Θά πρέπει ὅμως ἀπό τώρα νά μελετήσουμε ποιές θά εἶναι οἱ ἀντιδράσεις μας στήν περίπτωση πού θά ἀποτύχουν ὅλες αὐτές οἱ προσπάθειες, δέν ἀνακληθεῖ ἡ τουρκοκυπριακή ἐνέργεια καί ἡ τουρκική πλευρά μᾶς προτείνει συνομιλίες διά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἑνότητος τῆς Κύπρου. Μιά τέτοια προοπτική, μπορεῖ νά μᾶς βάλει σέ δύσκολη θέση καί συνεπῶς, χωρίς νά ἐγκαταλείψουμε τίς σημερινές μας προσπάθειες, θά πρέπει ἀπό τώρα νά σχεδιάσουμε τίς ἀντιδράσεις μας.

»Κατόπιν, ὁ κύριος πρόεδρος ἐτόνισε καί πάλι τήν ἀνάγκη νά πεισθεῖ ὁ τύπος καί τά κόμματα νά μήν ἐκμεταλλεύονται τό ἐθνικό θέμα, γιατί μέσα σέ κλίμα κομματικῶν παθῶν καί ὀξύτητος εἶναι ἀδύνατο νά βρεθεῖ ὁποιαδήποτε σωστή λύση τοῦ προβλήματος.

»Στό τέλος τῆς συζητήσεως, ὁ κύριος Κυπριανοῦ ἐπανῆλθε στό θέμα πού δημιουργήθηκε μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση».

»Τέλος, συμφωνήθηκε τό κατωτέρω κείμενο ἀνακοινώσεως στόν τύπο:

»"Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς συναντήθηκε σήμερα μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου κ. Σπύρο Κυπριανοῦ καί μέ τόν πρωθυπουργό κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου.

»Κατά τήν συνάντηση αὐτή ἐξετάσθηκε ἡ παροῦσα κατάσταση τοῦ Κυπριακοῦ καί ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ταυτότης ἀπόψεων μεταξύ τῶν Κυβερνήσεων τῆς Κύπρου καί τῆς Ἑλλάδος γιά τούς περαιτέρω χειρισμούς τοῦ θέματος"»[105].

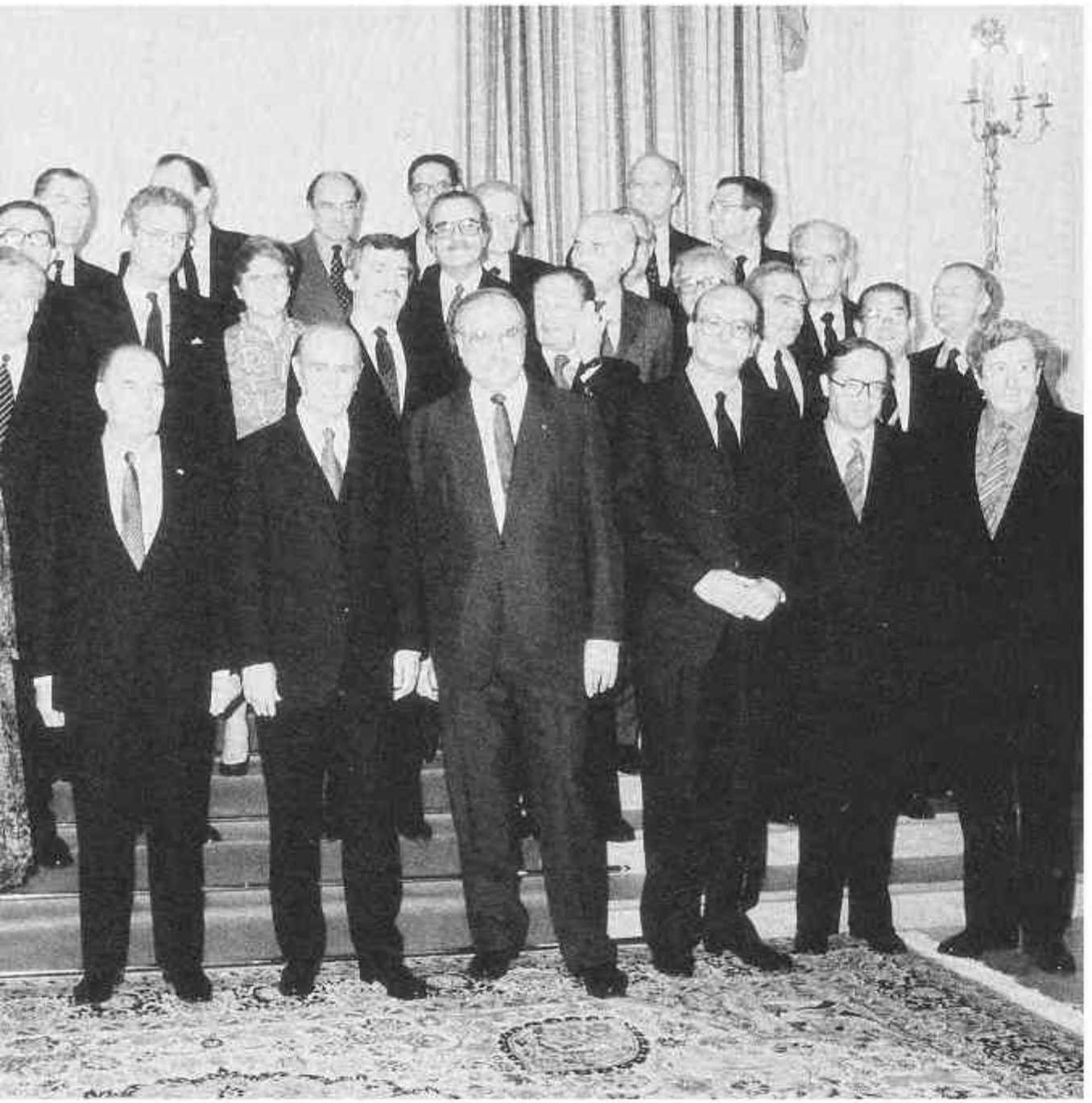
Μετά τή συνάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν Κύπριο πρόεδρο καί τόν πρωθυπουργό, ἄρχισαν στό Μέγαρο Μαξίμου συνομιλίες τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν δύο χωρῶν, στίς ὁποῖες ἔλαβαν μέρος καί οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλος καί Γ. Ἰακώβου.

4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συγκλήσεως στήν Ἀθήνα τῆς Διασκέψεως Κορυφῆς τῆς ΕΟΚ ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεῖπνο, στό Προεδρικό Μέγαρο, πρός τιμή τῶν μελῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου, τά ὁποῖα καί προσφώνησε ὡς ἑξῆς:

«Ἀπό μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικῶς, σᾶς ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό καί σᾶς μεταφέρω τή χαρά καί τήν τιμή πού αἰσθανόμεθα ὅλοι μας γιά τήν παρουσία σας στήν Ἀθήνα.

»Ἡ παροῦσα Σύνοδος Κορυφῆς συνέρχεται σέ μιά

Μέ τούς ἡγέτες τῶν χωρῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ, κατά τή Διάσκεψη Κορυφῆς τῶν Ἀθηνῶν.

στιγμή πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι σκοτεινή καί ἡ ἀνθρωπότης μαστίζεται ἀπό μιά πολύμορφη κρίση. Εἶναι τόση ἡ σύγχυση καί ἡ ἀνευθυνότης πού ἐπικρατοῦν στόν κόσμο, ὥστε νά τίθεται σέ κίνδυνο ἀκόμα καί ἡ διεθνής εἰρήνη.

»Ἡ πολύμορφη αὐτή κρίση εἶναι φυσικό νά ἔχει τίς ἐπιπτώσεις της καί στή ζωή τῆς Κοινότητος. Καί εἶναι φυσικό ἐπίσης νά καθιστᾶ ὀξύτερα τά προβλήματα τῆς Εὐρώπης πού εἶναι, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί τό ἐπίκεντρο τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο Συνασπισμῶν. Ἀνταγωνισμοῦ πού πρέπει καί μπορεῖ ἀσφαλῶς νά τερματισθεῖ, ἄν ὑπάρξει στοιχειώδης λογική καί καλή πίστη.

»Μέσα σ' αὐτό τό βεβαρυμένο διεθνές κλίμα, ἡ Εὐρώπη ἀναζητεῖ λύσεις στά προβλήματά της. Καί τά προβλήματα αὐτά εἶναι πολλά καί δύσκολα. Ἐκτός ἀπό τά μεγάλα καί μακρόπνοα προβλήματά της, ὅπως εἶναι ἡ οἰκονομική καί πολιτική της Ἕνωση, ἡ Κοινότης ἀντιμετωπίζει τά εἰδικώτερα καί ἄμεσα προβλήματα, μέ τά ὁποῖα θά ἀσχοληθεῖτε κατά τίς προσεχεῖς δύο ἡμέρες.

»Πιστεύω ὅτι ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων αὐτῶν εἶναι ἀναγκαία καί ἐπείγουσα γιά ν' ἀποτραπεῖ μιά ἄκαιρη κρίση, πού μπορεῖ νά θέσει σέ κίνδυνο τήν συνοχή τῆς Κοινότητος. Καί μάλιστα σέ μιά κρίσιμη ἐποχή πού ἐπιβάλλεται νά ἐνισχυθεῖ ἡ ἀλληλεγγύη τῶν μελῶν της.

»Ἡ εὐθύνη ὅμως γιά μιά τέτοια ἐπικίνδυνη ἐξέλιξη εἶναι βαρύτατη. Καί δέν νομίζω ὅτι θά ἤθελε νά τήν ἐπωμισθεῖ ἡ σημερινή ἡγεσία τῆς Εὐρώπης. Ἐάν δεχθοῦμε ὅτι ἡ ἐπάνοδος στήν πρό τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης κατάσταση θά βυθίσει στό χάος τήν Εὐρώπη· ἐάν δεχθοῦμε ὅτι ἡ στασιμότης θά ὁδηγήσει στή σήψη καί τήν ἀπογοήτευση, δέν ἔχουμε ἄλλη ἐπιλογή ἀπό τό νά προχωρήσουμε μέ θάρρος στό δρόμο πού χαράξαμε πρίν ἀπό 25 χρόνια. Στό μεγάλο καί φωτεινό δρόμο τῆς Ἑνώσεως πού θά ἀλλάξει τη μοῖρα τῆς ἠπείρου μας καί θά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τήν πορεία τοῦ κόσμου.

»Ἡ παροῦσα Σύνοδος ἠμπορεῖ ἀσφαλῶς νά κάμει ἕνα τολμηρό βῆμα πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Πιστεύω ὅτι, καί ἄν δέν ἐπιλύσει ὅλα τά προβλήματα, μέ τά ὁποῖα θά ἀσχοληθεῖ, θά ἐπιλύσει τουλάχιστον ἐκεῖνα πού θά διευκολύνουν ἐν συνεχείᾳ καί τήν ἐπίλυση τῶν ὑπολοίπων. Καί ἐκεῖνα εἶναι, κατά τή γνώμη μου, ἡ αὔξηση τῶν πόρων τῆς Κοινότητος καί ἡ ὀρθολογική κατανομή τους.

»Γνωρίζω, βέβαια, τίς δυσκολίες, οὐσιαστικές καί διαδικαστικές. Γνωρίζω ὅμως ἐπίσης ὅτι στή ζωή μεγάλα πράγματα δέν γίνονται χωρίς ἔφεση γιά κοινές θυσίες καί ἀποφάσεις τολμηρές.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Δέν ἠμπορῶ νά τερματίσω τή σύντομη αὐτή ὁμιλία μου, χωρίς νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν ἀλληλεγγύη πού προσφέρει ἡ Κοινότητα στό μαρτυρικό λαό τῆς Κύπρου. Ἀλληλεγγύη, ἡ ὁποία ἐλπίζω ὅτι θά συνεχισθεῖ καί θά ἐνταθεῖ, γιά νά ἀποτραπεῖ ὁ κίνδυνος νά καταστεῖ ἡ Κύπρος ἕνας καινούργιος Λίβανος.

»Καί τώρα, θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά εὐχηθῶ ἐπιτυχία στή Σύνοδό σας καί νά πιῶ στήν ὑγεία ὅλων ὑμῶν καί στήν εὐημερία τοῦ λαοῦ πού ἐκπροσωπεῖτε».

Γιά τά ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως θά ἐνημερώσει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὁ πρωθυπουργός, προτοῦ ἀναχωρήσει γιά τίς Βρυξέλλες, προκειμένου νά μετάσχει στή Σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἀμύνης τοῦ NATO.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό. Εἶχε μεσολαβήσει ἡ συνάντηση τοῦ Α. Παπανδρέου μέ τόν Ἀμερικανό ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Τζ. Σούλτς, ἡ Σύνοδος τῶν ὑπουργῶν Ἀμύνης τοῦ NATO, στήν ὁποία ἡ ἑλληνική πλευρά εἶχε ἐκφράσει ἐπιφυλάξεις σέ ζητήματα σχετικά μέ τή διαμάχη τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, ἡ πρωθυπουργική ὁμιλία στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο καί, τέλος, ἡ ἀπόφαση τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νά συμμετάσχει, μέ πολεμικά πλοῖα, στή μεταφορά τῶν Παλαιστίνιων μαχητῶν ἀπό τό Λίβανο στή Βόρεια Ὑεμένη καί τήν Τυνησία.

Τίς ἐπόμενες ἡμέρες, σημειώθηκαν νέες ἐξελίξεις στό πεδίο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Δημοσιοποιήθηκαν πληροφορίες γιά ἀμερικανική πρόταση πού θά ἀντιμετώπιζε τό Κυπριακό στά πλαίσια μιᾶς πρωτοβουλίας «εὐρύτερης ἀπό τήν σύγκληση τῆς Τριμεροῦς» καί τό Συμβούλιο ὑπουργῶν τῆς ΕΟΚ ἐπέβαλε οἰκονομικό καί ἐμπορικό ἀποκλεισμό κατά τοῦ τουρκοκυπριακοῦ ψευδοκράτους.

21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ἐνόψει νέας ἐπισκέψεως τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας στήν Ἀθήνα, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτης, συναντᾶ τόν πρωθυπουργό:

«Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκα χθές στίς 8 τό βράδυ τόν κύριο πρωθυπουργό στό Καστρί.

»Εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι σκοπός τῆς ἐπισκέψεως ἦταν νά τοῦ μεταφέρω τίς ἐξῆς σκέψεις τοῦ κυρίου προέδρου γιά τό Κυπριακό, ἐν ὄψει τῆς συναντήσεως τοῦ κυρίου Παπανδρέου μέ τόν κύριο Κυπριανοῦ.

»Ἡ ρύθμιση τοῦ Κυπριακοῦ ἐπείγει, διότι ὁ χρόνος τρέχει εἰς βάρος μας. Ἀφοῦ δέν μποροῦμε νά ἀνατρέψουμε τήν δημιουργηθεῖσα κατάσταση μέ τή βία, κατ' ἀνάγκην θά ἀναζητήσουμε διέξοδο μέ κάποια διαδικασία διαλόγου. Τήν διαδικασία αὐτή μπορεῖ νά τήν διευκολύνει ὁ γενικός γραμματεύς τοῦ ΟΗΕ, ἡ ἀμερικανική καί ἡ ἀγγλική Κυβέρνηση. Θά πρέπει νά διερευνηθοῦν συντόμως οἱ διαθέσεις καί οἱ δυνατότητες τοῦ καθ' ἑνός ἀπό τούς παράγοντες αὐτούς καί νά ἐπιλεγεῖ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θά ἐγγυᾶται τήν ἀξιοπρεπέστερη διαδικασία καί θά μπορεῖ νά τήν ἐπηρεάσει ὠφελίμως. Γιά νά διευκολυνθεῖ αὐτή ἡ διαδικασία, θά πρέπει βεβαίως νά μή γίνονται δηλώσεις καί νά μή τίθενται ὅροι πού θά μποροῦσαν νά ἀποθαρρύνουν ἐκείνους πού προσφέρονται νά ἀναλάβουν σχετικές πρωτοβουλίες. Σ' αὐτή τήν κρίσιμη φάση τοῦ Κυπριακοῦ αὐτό εἶναι τό πρόβλημά μας καί ὄχι ἡ διεθνοποίηση τοῦ θέματος πού, ἐκτός πού ὑπάρχει, εἶναι καί ἀναποτελεσματική.

»Κατέληξα ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος εἶναι ἀνήσυχος, γιατί φοβᾶται ὅτι, ἂν δέν τεθεῖ συντόμως ὑπό κάποιον ἔλεγχο ἡ περαιτέρω ἐξέλιξη τοῦ Κυπριακοῦ, μπορεῖ τόσο ἡ Κύπρος ὅσο καί ἡ Ἑλλάς νά ἐκτεθοῦν σέ σοβαρούς κινδύνους.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός ἀναφέρθηκε στήν συνημμένη Ἔκθεση τοῦ κυρίου Ζαχαράκη, τήν ὁποία μοῦ εἶχε δώσει νά διαβάσω πρίν ἀρχίσει ἡ συνομιλία μας καί εἶπε ὅτι εἶναι κι ἐκεῖνος σύμφωνος ὅτι πρέπει συντόμως νά ἐπιδιωχθεῖ λύση τοῦ Κυπριακοῦ. Πιστεύει κι ἐκεῖνος, ὅπως καί ὁ κύριος Κυπριανοῦ, ὅτι σ' αὐτό μποροῦν νά βοηθήσουν κυρίως οἱ Ἀμερικανοί καί δευτερευόντως οἱ Ἄγγλοι μέσω τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ.

»Ἀπό τήν συνάντηση πού εἶχε μέ τόν κύριο Σούλτς ἀπεκόμισε τήν ἐντύπωση ὅτι οἱ Ἀμερικανοί εἶναι διατεθειμένοι αὐτή τήν φορά νά βοηθήσουν.

»Στήν συνέχεια, ὁ κύριος πρωθυπουργός μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κύριος Τσαουσέσκου στήν τελευταία τους συνάντηση προσφέρθηκε νά μεσολαβήσει μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας γιά τήν λύση τοῦ Κυπριακοῦ. Μετά τήν συνάντησή του μέ τόν κύριο Κυπριανοῦ, ὁ κύριος πρωθυπουργός θά ἔστελνε στό Βουκουρέστι τόν πολιτικό του σύμβουλο, κύριο Ἀντώνη Στρατῆ, γιά νά δοθεῖ συνέχεια στήν πρωτοβουλία τοῦ κυρίου Τσαουσέσκου.

»Σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ κυρίου Παπανδρέου ἐξέφρασα τήν γνώμη ὅτι εἶναι γνωστή βεβαίως ἡ πολυπραγμοσύνη τοῦ κυρίου Τσαουσέσκου, ἀλλά ἀμφιβάλλω ἐάν ὁ Ρουμάνος πρόεδρος εἶχε τήν δυνατότητα νά ἐπηρεάσει τήν Τουρκία στό Κυπριακό. Προσέθεσα ὅτι ἴσως ἡ ἀνάμειξη ἑνός μέλους τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας σέ μιά διαφορά μεταξύ δύο μελῶν τοῦ ΝΑΤΟ νά ἐνοχλοῦσε τούς Ἀμερικανούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι καί οἱ μόνοι οἱ ὁποῖοι μποροῦν πραγματικά νά βοηθήσουν.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός συμφώνησε μέ τήν τελευταία αὐτή παρατήρηση, λέγοντας ὅμως ὅτι πάντως ὀφείλει μιά ἀπάντηση στόν κύριο Τσαουσέσκου.

»Στή συνέχεια, ἐπέσυρα τήν προσοχή τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ στόν κίνδυνο δημιουργίας ἀμέσου καί σοβαρᾶς κρίσεως ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θέματος τῆς UNFICYP, ὅπως ἀναφέρει καί ὁ κύριος Ζαχαράκης στήν Ἔκθεσή του. Προσέθεσα ὅτι οἱ μόνοι οἱ ὁποῖοι μποροῦν νά ἀποτρέψουν μιά τέτοια κρίση εἶναι βεβαίως οἱ Ἀμερικανοί. Ὁ κύριος Παπανδρέου συμφώνησε καί μοῦ εἶπε ὅτι θά καλοῦσε τήν ἑπομένη, πρό τῆς συναντήσεώς του μέ τόν κύριο Κυπριανοῦ, τόν Ἀμερικανό πρέσβη.

»Στήν ἀρχή τῆς συναντήσεώς μας, ὁ κύριος πρωθυπουργός ἀναφέρθηκε στό θέμα τῆς ΕΟΚ, λέγοντας ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν θά πρέπει νά ἔχει πλέον καμμιά ἀνησυχία γιά τήν στάση τῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Εἶναι ἀλήθεια, εἶπε ὁ κύριος Παπανδρέου, ὅτι οἱ δηλώσεις μας πάνω σ' αὐτό τό θέμα ἦταν μέχρι τώρα κάπως διφορούμενες ἀλλά μπορῶ νά διαβεβαιώσω τόν κύριο πρόεδρο ὅτι σήμερα δέν ὑπάρχει οὔτε ἕνα στέλεχος τοῦ ΠΑΣΟΚ πού νά συζητᾶ τήν συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ. Γιά μᾶς, κατέληξε ὁ κύριος Παπανδρέου, τό θέμα ἔχει πλέον λήξει.

»Ἀπήντησα ὅτι εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος θά ἱκανοποιηθεῖ ἀπό τήν δήλωση αὐτή καί προσέθεσα ὅτι στόν τομέα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ὁ κύριος πρόεδρος ἔχει τήν ἐντύπωση ὅτι ὁ κύριος Παπανδρέου ὑποτιμᾶ τόν κίνδυνο πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα ἀπό τήν Τουρκία.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου παρατήρησε ὅτι ἡ Τουρκία ἔχει ἀνάγκη κάποιας περιόδου χάριτος ἀπό τήν Δύση μετά τήν δικτατορία της καί τήν ἀνακήρυξη τοῦ τουρκοκυπριακοῦ κρατιδίου.

»Ἀπήντησα ὅτι οἱ ἀνησυχίες τοῦ κυρίου προέδρου δέν ἀναφέρονται σέ μιά περίοδο μερικῶν μηνῶν, ὅπως αὐτή πού ἐννοοῦσε ὁ κύριος πρωθυπουργός, ἀλλά στίς δυνατότητες πού ἔχει πάντοτε ἡ Τουρκία νά δημιουργεῖ στήν Ἑλλάδα κρίση ὄχι μόνον ἐθνική ἀλλά καί πολιτική.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου φάνηκε νά συμφωνεῖ.

»Σχετικά μέ τήν πρόσφατη ἐπίσκεψη τοῦ κυρίου Παπανδρέου στό Βουκουρέστι, εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος θεωρεῖ τό ἀνακοινωθέν πού ἐξεδόθη ἀτυχές, γιατί στήν οὐσία ὑποστηρίζει τήν διατήρηση τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως στήν Εὐρώπη, ἡ ὁποία κατάσταση εἶναι εἰς βάρος τῆς Δύσεως.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός παρετήρησε ὅτι ἀποφασίστηκε νά γίνει μιά ἔκκληση πρός τήν Ρωσία καί τήν Ἀμερική, ἀπό τήν ὁποία ὁ ἴδιος δέν περίμενε σχεδόν κανένα ἀποτέλεσμα.

»Τέλος, ὑπενθύμισα στόν κύριο πρωθυπουργό τήν ἐπιθυμία τοῦ κυρίου προέδρου νά ἐνημερωθεῖ ἐγκαίρως γιά τόν ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός εἶπε ὅτι αὐτή εἶναι ἡ πρόθεσή του καί διευκρίνησε ὅτι δέν ἔχει ἀκόμη καταλήξει σέ ὁριστικές ἀποφάσεις. Πιστεύει ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ ἀλλαγή, ὄχι μόνο προσώπων στήν Κυβέρνηση, ἀλλά καί τῆς δομῆς τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Τέτοιες ὅμως ἀλλαγές δέν μποροῦν νά γίνουν τώρα καί μᾶλλον προσανατολίζεται πρός ἕναν περιορισμένο ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεώς του»[105].

22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Μέ ἀφορμή δημοσιεύματα τοῦ τύπου περί πρόωρων ἐκλογῶν, κύκλοι τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ὑπενθύμισαν ὅτι τό θέμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς εἶναι προνομία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους. Συνεπῶς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά κρίνει ἄν καί πότε συντρέχει περίπτωση διαλύσεως τῆς Βουλῆς καί διεξαγωγῆς ἐκλογῶν.

Συγκεκριμένα, ἡ ἀνακοίνωση προκλήθηκε ἀπό δημοσιεύματα, πού ἀναφέρονταν σέ ἐνδεχόμενη συμφωνία τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως γιά ἄμεση προσφυγή στίς κάλπες ταυτόχρονα μέ τή διεξαγωγή τῶν εὐρωεκλογῶν τόν Ἰούνιο τοῦ 1984.

23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων καί τοῦ Νέου Ἔτους, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε στούς ἀπόδημους Ἕλληνες τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού ἐπικοινωνῶ καί πάλι

μαζί σας, μέ τήν εὐκαιρία τῶν Χριστουγέννων καί τοῦ νέου ἔτους, γιά νά σᾶς ἀπευθύνω τίς εὐχές μου.

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ πατρίδα σᾶς περιβάλλει πάντοτε μέ ἀγάπη καί παρακολουθεῖ μέ ὑπερηφάνεια τήν πρόοδό σας. Μέ ἀγάπη, γιατί ἀποτελεῖτε ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καί μέ ὑπερηφάνεια, γιατί ἡ πρόοδός σας, σέ ὅλους τούς τομεῖς, τιμᾶ τό ἑλληνικό ὄνομα.

»Κατά τή διάρκεια τοῦ χρόνου πού πέρασε, τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἀνθρωπότητα ὄχι μόνο δέν βρῆκαν τή λύση τους, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀρκετά ἀπ' αὐτά ἐπεδεινώθησαν σέ βαθμό πού νά δικαιολογεῖ ἀνησυχίες γιά τό μέλλον. Κοντά ὅμως στά διεθνῆ ἐπεδεινώθησαν δυστυχῶς καί ἀμεσώτερα δικά μας προβλήματα, ὅπως τό Κυπριακό.

»Ἡ κατάσταση πού δημιουργήθηκε ἐπιβάλλει σέ ὅλους τούς Ἕλληνες, ὅπου καί ἄν ζοῦμε, νά ἐνισχύσουμε ἀκόμη περισσότερο τούς δεσμούς τῆς ἐθνικῆς μας ἀλληλεγγύης. Καί στό σημεῖο αὐτό θά ἐπιθυμοῦσα νά ἐξάρω ἰδιαιτέρως τήν ἀμέριστη συμπαράσταση πού προσφέρετε ὅλοι σας για τήν ἀντιμετώπιση τῶν νέων κινδύνων πού ἀπειλοῦν τό ἔθνος. Ἡ στάσις σας αὐτή ἐνισχύει σέ μεγάλο βαθμό τήν ἐμπιστοσύνη μας γιά τό μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί μέ ἀκλόνητη πίστη ὅτι θά συνεχίσετε τούς εὐγενεῖς ἀγῶνες σας πρός ὄφελος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, εὔχομαι σέ ὅλους σας ὑγεία καί εὐτυχία γιά τόν καινούργιο χρόνο».

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει τό ἀκόλουθο διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ νέου ἔτους:

«Ἑλληνίδες Ἕλληνες,

»Ἀπευθύνω πρός ὅλους σας θερμές καί εἰλικρινεῖς εὐχές γιά τόν καινούργιο χρόνο. Εὔχομαι νά εἶναι καλλίτερος ἀπό τόν περασμένο καί νά δικαιώσει τίς προσπάθειες καί τίς προσδοκίες μας γιά ἕνα ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Ἡ ἀλλαγή τοῦ χρόνου εἶναι πάντα ἕνα τέρμα καί μιά ἀφετηρία. Στό μεταίχμιο αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς εἶναι χρήσιμο νά κάνουμε ὅλοι μας, Κράτος καί πολίτες, τόν ἀπολογισμό τῆς χρονιᾶς πού πέρασε· καί, μέ τήν πεῖρα πού ἀποκτήσαμε, νά προσδιορίσουμε τίς ἐπιδιώξεις μας γιά τό μέλλον.

»Καί ὁ προβληματισμός αὐτός ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερα σήμερα πού ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα προβλήματα καί ἡ διεθνής κατάσταση διαμορφώνεται κατά τρόπο πράγματι ἐπικίνδυνο. Ὅλος ὁ κόσμος μπαίνει στόν καινούργιο χρόνο μέ αἴσθημα ἀνασφάλειας, καί, θά ἔλεγα, ἀγωνίας.

»Ἐκτός ἀπό τίς γνωστές ἑστίες ἐντάσεως πού συνεχίζονται σέ διάφορες περιοχές τῆς γῆς, κανένα ἀπό τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τόν κόσμο δέν βρῆκε στόν χρόνο πού πέρασε τή λύση του. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά τόν τελευταῖο καιρό τά προβλήματα αὐτά ἔγιναν ὀξύτερα καί περισσότερο ἐπικίνδυνα.

»Τό σοβαρώτερο ἀπό αὐτά εἶναι βέβαια ἡ διασφάλιση τῆς εἰρήνης, διά τῆς μειώσεως καί τῆς ἐξισορροπήσεως τῶν ἐξοπλισμῶν τῶν δύο Συνασπισμῶν. Καί θά ἀσχοληθῶ ἰδιαίτερα μέ τό θέμα αὐτό καί γιατί εἶναι τό πιό ἐπίκαιρο, ἀλλά καί γιατί ἔχει περιβληθεῖ ἀπό μιά σύγχυση ἐπικίνδυνη.

»Ὅλοι γνωρίζουμε, σέ Ἀνατολή καί Δύση, ὅτι μέ τόν περιορισμό τῶν ἐξοπλισμῶν μποροῦμε νά λύσουμε τά δύο μεγαλύτερα προβλήματα πού ἐπί αἰῶνες ἀπασχολοῦν τόν ἄνθρωπο. Τήν ἐδραίωση δηλαδή τῆς εἰρήνης καί τή θεραπεία τῆς ἀνθρώπινης ἀθλιότητας.

»Ὅλοι ἐπίσης γνωρίζουμε ὅτι, γιά νά ἀνακόψουμε τόν ἀνταγωνισμό τῶν ἐξοπλισμῶν, πρέπει νά ἀποκαταστήσουμε στή διεθνῆ ζωή τήν ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη· ὅτι γιά νά ἀποκαταστήσουμε τήν ἐμπιστοσύνη αὐτή πρέπει νά ἐνισχύσουμε τόν παράγοντα τῆς ἀσφάλειας. Καί ὅτι γιά νά ἐνισχύσουμε τόν παράγοντα τῆς ἀσφάλειας, χρειάζεται νά ἀποδεχθοῦμε τήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Καί αὐτό, ὅπως εἶπα πολλές φορές, δέν εἶναι δύσκολο νά γίνει. Γιατί τό θέμα τῆς κατοχυρώσεως τῆς εἰρήνης διά τῆς ἐξισορροπήσεως τῶν ἐξοπλισμῶν δέν εἶναι θέμα μεταφυσικό. Εἶναι θέμα πραγματικό καί ὑπόκειται στή βούληση τή δική μας. Γιατί εἶναι εὔκολο νά καταμετρηθοῦν οἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις καί, ἐάν διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει ἀνισότης, νά ἐξισορροπηθοῦν μέ ἀνάλογες αὐξομειώσεις. Νά μειώσουν δηλαδή τίς δυνάμεις τους ἐκεῖνοι πού ὑπερτεροῦν ἤ νά αὐξήσουν τίς δικές τους αὐτοί πού πράγματι μειονεκτοῦν. Καί φαίνεται ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἀνισότης, γιατί διαφορετικά δέν θά εἶχαν νόημα οἱ διεξαγόμενες διαπραγματεύσεις.

»Τό πρόβλημα συνεπῶς εἶναι ἁπλό, ὅσο καί ἄν εἶναι μεγάλο καί ἐπικίνδυνο· καί θά μποροῦσε ἀσφαλῶς νά βρεῖ τή λύση του, ἄν εἶχε ἀπαλλαγεῖ ἀπό ἰδεολογικές προκαταλήψεις καί ἐπικρατοῦσε ἡ καλή πίστη καί ἡ λογική.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέσα σ' αὐτόν τόν ἀνήσυχο καί ἀσυνάρτητο κόσμο πρέπει νά χαράξει μέ περίσκεψη τήν πορεία της καί ἡ πατρίδα μας. Γιατί ὀφείλει, πέρα ἀπό τά δύσκολα οἰκονομικά καί κοινωνικά της προβλήματα, νά ἀντιμετωπίσει καί τά εἰδικώτερα προβλήματα, πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία της.

»Καί αὐτά εἶναι κυρίως τά κρίσιμα ἐθνικά μας θέματα, μέ πρωταρχικό τή στιγμή αὐτή τό Κυπριακό πού πρέπει, γιά τό λόγο αὐτό, νά πάρει προτεραιότητα ἔναντι ὅλων τῶν ἄλλων. Γιατί ἡ νέα ὑποτροπή τοῦ Κυπριακοῦ, πού προεκάλεσε ἡ πρόσφατη αὐθαιρεσία τῶν Τούρκων, δέν εἶναι ἁπλῶς ἕνα ἐπεισόδιο στή δραματική ἱστορία τοῦ Κυπριακοῦ. Ἠμπορεῖ νά εἶναι ἀφετηρία νέων δεινῶν καί γιά τήν Κύπρο καί γιά τήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί γιά τήν ἴδια τήν Τουρκία. Καί τήν ἀλήθεια αὐτή θά πρέπει νά τή συνειδητοποιήσουν, ἐκτός ἀπό τούς Κυπρίους καί τούς Ἕλληνες πού πρέπει ὁπωσδήποτε νά ὁμονοοῦν, καί οἱ γείτονές μας οἱ Τοῦρκοι.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε ἐπιτυχῶς τόσο τά γνωστά καί περίπλοκα ἐσωτερικά μας προβλήματα, ὅσο καί τούς κινδύνους — ἄμεσους καί ἀπώτερους — πού μᾶς ἀπειλοῦν, θά χρειασθοῦν βέβαια καί κόποι καί θυσίες. Θά χρειασθεῖ δηλαδή νά ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας καί νά ὑποτάξουμε στό γενικό συμφέρον τίς προσωπικές, τίς ταξικές καί τίς κομματικές μας ἐπιδιώξεις. Θά χρειασθεῖ δηλαδή τό πνεῦμα τῆς εὐκολίας, πού διέπει τήν ἐποχή μας, νά τό ἀντικα-

ταστήσουμε μέ τό αὐστηρό πνεῦμα τοῦ καθήκοντος. Ἀλλά θά χρειασθεῖ προπαντός νά ἐξασφαλίσουμε τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς Πολιτείας, ἀποφεύγοντας τίς γνωστές ἀπό τό παρελθόν ἀκρότητες πού, κατά κανόνα, κλονίζουν τή δημοκρατία καί διασποῦν τήν κοινωνική μας συνοχή. Γιατί θά πρέπει κάποτε νά καταλάβουμε ὅτι μόνο μέσα σέ μιά εὐνομούμενη καί εὐημεροῦσα Πολιτεία ἠμποροῦν καί οἱ πολίτες νά εὐημεροῦν.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Πιστεύω ὅτι ὁ καινούργιος χρόνος, παρά τίς δυσμενεῖς προβλέψεις πού τόν συνοδεύουν, ἠμπορεῖ, ἄν θέλουμε, νά εἶναι καλός. Καί λέγω ἄν θέλουμε, γιατί οἱ μελλοντικές ἐξελίξεις στήν ἐθνική μας ζωή θά ἐπηρεασθοῦν σέ μεγάλο βαθμό ἀπό τή συμπεριφορά μας ὡς πολιτῶν. Στή ζωή πολλές φορές οἱ κίνδυνοι καί οἱ δυσκολίες ἀφυπνίζουν τίς δυνάμεις ἑνός λαοῦ καί γίνονται κίνητρο γιά ἐθνική συσπείρωση καί δράση δημιουργική.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή, ἀπευθύνω πρός ὅλους σας καί στόν καθένα χωριστά τίς καλλίτερες εὐχές μου».

Τά μεσάνυχτα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔκοψε τήν πρωτοχρονιάτικη πίτα στήν Λέσχη Ἀξιωματικῶν καί, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ ἀρχηγου ΓΕΕΘΑ, ναύαρχου Ντεγιάννη, εἶπε:

«Κύριε ναύαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιατί μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά γιορτάσω καί φέτος μαζί σας τήν Πρωτοχρονιά. Μέ τό νά γιορτάζω ὅμως κάθε χρόνο αὐτήν τήν ἡμέρα μαζί σας, ἀπέκτησα τό αἴσθημα ὅτι ἀνήκω στήν οἰκογένειά σας. Καί τό αἴσθημα αὐτό μοῦ εἶναι ἰδιαίτερα εὐχάριστο, γιατί, ὅπως εἶπα πολλές φορές, αἰσθάνομαι ἄνετα ὅταν εὑρίσκομαι σέ περιβάλλον στρατιωτικό.

»Κύριε ναύαρχε,

»Μπαίνουμε στόν καινούργιο χρόνο κάτω ἀπό συνθῆκες δύσκολες καί θά ἔλεγα ἐπικίνδυνες. Ὁ περασμένος χρόνος μᾶς ἐκληροδότησε, τόσο στόν διεθνῆ ὅσο καί στόν ἐθνικό μας χῶρο, κρίσιμα προβλήματα. Στή διεθνῆ ζωή ἡ βία καί ἡ αὐθαιρεσία ἔχουν ὑποκαταστήσει σέ τέτοιο βαθμό τούς κανόνες πού καθιερώσαμε γιά τή συνεργασία καί τήν εἰρηνική συμβίωση τῶν λαῶν, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ ἀνθρωπότης παρεφρόνησε. Ἐνῶ, ἐξάλλου, ἡ ἐντεινόμενη ἀμοιβαία δυσπιστία πού χαρακτηρίζει τίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως, ἐνθαρρύνει τόν ἐξοπλιστικό ἀνταγωνισμό καί θέτει σέ κίνδυνο τήν διεθνῆ εἰρήνη. Καί εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός καί ἡ ἀνευθυνότης πού ἐπικρατοῦν σήμερα στόν κόσμο, ὥστε νά ὁμιλοῦμε γιά τό ἐνδεχόμενο ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου, μολονότι γνωρίζουμε ἐκ τῶν προτέρων τίς συνέπειές του. Καί θά τολμήσω νά πῶ ὅτι ἀκριβῶς ἐπειδή ἔχουμε συνείδηση αὐτῶν τῶν συνεπειῶν, ὑπάρχει ἐλπίς νά μήν γίνει ποτέ πυρηνικός πόλεμος.

»Ἡ Ἑλλάς, κύριε ναύαρχε, πέραν ἀπό αὐτό τό γενικό κίνδυνο πού ἀπειλεῖ ὅλους τούς λαούς τῆς γῆς ἀντιμετωπίζει πρόσθετα καί εἰδικότερα, ὅπως γνωρίζετε, προβλήματα πού ἀφοροῦν ἄμεσα τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία της. Τά πρόσφατα δραματικά γεγονότα τῆς Κύπρου, σέ συνδυασμό μέ τίς διατυπούμενες κατά καιρούς ἔμμεσες ἤ ἄμεσες ἀπειλές κατά τοῦ ἐθνικοῦ μας χώρου, μᾶς ὑποχρεώνουν νά ἐπαγρυπνοῦμε καί νά ἐνισχύουμε μέ ὅλα τά μέσα τήν ἄμυνα τῆς χώρας γιά νά αἰσθανόμεθα ἀσφαλεῖς. Καί τό βασικό ὄργανο γιά τήν ἄσκηση τῆς ἀμυντικῆς αὐτῆς πολιτικῆς εἶναι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, ἐνισχυόμενες βέβαια πάντοτε καί ἀπό τήν κατάλληλη ἐξωτερική πολιτική. Διότι, ὅπως εἶπα πολλές φορές, αὐτά τά δύο ἀλληλοσυμπληρώνονται.

»Γνωρίζω ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας ἀπαλλαγμένες ἀπό τούς πολιτικούς φατριασμούς τοῦ παρελθόντος, προσηλωμένες στό καθῆκον τους, πειθαρχημένες καί καλά ἐξοπλισμένες ἐγγυῶνται σήμερα τήν ἀσφάλεια καί διά τῆς ἀσφαλείας τήν πρόοδο τοῦ λαοῦ μας. Καί αἰσθάνθηκα εἰλικρινῆ ἱκανοποίηση, κύριε ναύαρχε, γιατί ἡ διαπίστωσή μου αὐτή ἐνισχύθηκε ἀπό τήν ὑπεύθυνη διαβεβαίωσή σας ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας αὐτή τή στιγμή εὑρίσκονται στό ὕψος αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς. Ἡ πολιτεία, κύριε ναύαρχε, πού αἰσθάνεται ὑπερήφανη γιά τό ἔργο πού συντελεῖται στόν τομέα σας θά ἐξακολουθήσει νά περιβάλει μέ εἰλικρινῆ στοργή τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας καί θά δίνει πάντοτε προτεραιότητα σέ ὅλα ἐκεῖνα τά προβλήματα, εἰδικά ἤ γενικά, τά ὁποῖα σχετίζονται μέ τήν ἐθνική ἀποστολή τους.

»Καί μέ τήν διαβεβαίωση αὐτή, εὔχομαι σέ ὅλους σας καί ὁ ἴ ὑμῶν εὔχομαι στό σύνολο τῶν στρατευμένων παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος, εὐτυχισμένο τόν καινούργιο χρόνο».

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν καθιερωμένη ἐπίσημη δοξολογία, στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν καί, στή συνέχεια, δέχτηκε τίς εὐχές τῶν ἐπισήμων στό Προεδρικό Μέγαρο.

4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό γενικό γραμματέα τοῦ ΑΚΕΛ, Ε. Παπαϊωάννου, μέ τόν ὁποῖο συνεζήτησε τίς τελευταῖες ἐξελίξεις τοῦ Κυπριακοῦ. Ἀνάλογη σύναντηση θά ἔχει ὁ Κ. Καραμανλῆς, στίς 10 Ἰανουαρίου, μέ τόν προέδρο τῆς ΕΔΕΚ, Β. Λυσσαρίδη.

9 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μόλις πληροφορήθηκε τό θάνατο τοῦ πρώην ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Δ. Μπίτσιου, διακεκριμένου διπλωμάτη, ἀπέστειλε πρός τή σύζυγό του τό ἀκόλουθο συλλυπητήριο τηλεγράφημα:

«Μέ λύπησε εἰλικρινά ὁ θάνατος τοῦ Δημήτρη. Ὑπῆρξε ἐπί μακρό χρόνο συνεργάτης μου καί εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐκτιμήσω τίς σπάνιες ἀρετές του.

»Θά μποροῦσε νά ἀποτελέσει παράδειγμα γιά τούς νεωτέρους συναδέλφους του».

10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί

παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ ὁρκίστηκε ὁ Α. Δροσογιάννης ὡς ὑπουργός ἀναπληρωτής Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε πάνω σέ ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά θέματα.

13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ὑφυπουργό Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ καί ἀντιπροσωπεία τῆς ὁμογενειακῆς ὀργανώσεως ΑΧΕΠΑ, ἀπό τήν ὁποία ἐνημερώθηκε γιά θέματα πού ἐνδιαφέρουν γενικότερα τίς διμερεῖς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις καί, εἰδικότερα, γιά τό Κυπριακό. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξῆρε τό ἔργο τῆς ὁμογένειας καί συνέστησε στενή συνεργασία καί συντονισμό τῶν προσπαθειῶν γιά νά ἀποβεῖ ἀποτελεσματικότερη ἡ συμπαράστασή της στά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα.

17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ ὁρκίστηκαν ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Σεραφείμ οἱ Α. Λάζαρης ὡς ὑπουργός Προεδρίας, Α. Κουτσόγιωργας ὡς ὑπουργός Ἐσωτερικῶν, Γ. Γεννηματάς ὡς ὑπουργός Ὑγείας - Πρόνοιας, Α. Πεπονῆς ὡς ὑπουργός Ἄνευ Χαρτοφυλακίου, Π. Λύγερινός ὡς ὑπουργός Ἄνευ Χαρτοφυλακίου, Π. Ρουμελιώτης ὡς ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Θ. Πάγκαλος ὡς ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, Η. Κατριβάνος ὡς ὑφυπουργός Ἐσωτερικῶν καί Α. Καζάζης ὡς ὑφυπουργός Ἐμπορίου.

Μετά τήν ὁρκωμοσία ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

23 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε στήν Εὐρώπη καί τήν Ἀμερική, σχετικά μέ τό πλαίσιο ἀρχῶν πού εἶχε ὑποβάλει ἡ κυπριακή πλευρά στό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ, στηριγμένο στίς παλαιότερες διακοινοτικές συμφωνίες.

Τό σχετικό σημείωμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀναφέρει:

«Κατά τήν σημερινή μας συνάντηση, βρῆκα τόν πρόεδρο Κυπριανοῦ ἀποκαρδιωμένο καί ἀπογοητευμένο, γιατί τό συμπέρασμά του, ἀπό τήν τελευταία περιοδεία του, εἶναι ὅτι, ὄχι μόνο ἔχει καμφθεῖ τό διεθνές ἐνδιαφέρον γιά τό Κυπριακό, ἀλλά καί γιατί κανείς δέν προτίθεται νά πάρει πρωτοβουλίες βάσει τῶν προτάσεων πού ὁ ἴδιος ὑπέβαλε.

»Γιά τό κύριο Ντέ Κουεγιάρ ὁ κύριος Κυπριανοῦ μοῦ εἶπε ὅτι δέν ἔχει τό θάρρος γιά νά ἀναλάβει οὐσιατικές πρωτοβουλίες γιά μιά συνολική λύση τοῦ Κυπριακοῦ.

»Γιά τούς Ἄγγλους, ὁ κύριος Κυπριανοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἀπρόθυμοι μέχρι σημείου νά μήν υἱοθετοῦν τήν ἀπόφαση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας γιά μποϋκοτάζ τῶν προϊόντων πού προέρχονται ἀπό τό τουρκοκυπριακό Κράτος. Ὁ κύριος Κυπριανοῦ φοβᾶται ἐπίσης ὅτι οἱ Ἄγγλοι θά ἐπιρρίψουν σέ μᾶς εὐθύνες γιά τήν Τριμερῆ, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι οἱ ἴδιοι δέν μποροῦν νά παίξουν τόν ρόλο τοῦ μεσολαβητῆ. Καί θά κατηγορήσουν ἐμᾶς ὅτι ἀπορρίψαμε τίς προτάσεις τους.

»Ὁ κύριος Κυπριανοῦ μοῦ εἶπε ἐπίσης ἐμπιστευτικά ὅτι διεπίστωσε παντοῦ μεγάλη δυσπιστία γιά τήν ἑλληνική Κυβέρνηση, καθώς καί ἐνόχληση τῶν Δυτικῶν, πρᾶγμα τό ὁποῖο ἀμβλύνει τό ἐνδιαφέρον τους γιά τό Κυπριακό.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, τοῦ εἶπα καί πάλι τίς γνωστές ἀπόψεις μου γιά τόν ρόλο τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως γιά τό Κυπριακό καί παρεδέχθη, ἐπιτέλους, ὅτι μόνο ἡ Δύση καί μπορεῖ καί θέλει νά βοηθήσει.

»Χαρακτηριστικά μοῦ ἀνέφερε ὁ κύριος Κυπριανοῦ ὅτι ὁ Γκρομύκο εἶπε στόν Κύπριο ὑπουργό Ἐξωτερικῶν ὅτι μόνο οἱ Ἀμερικανοί μποροῦν νά μᾶς βοηθήσουν, διότι ἀσκοῦν ἐπιρροή ἐπί τῆς Τουρκίας.

»Μοῦ εἶπε ἐπίσης ὁ κύριος Κυπριανοῦ ὅτι εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Γκρομύκο ἀρνήθηκε τήν συνάντηση πού τοῦ ζήτησε ὁ κύριος Χαραλαμπόπουλος στήν Στοκχόλμη.

»Εἶπα στόν κύριο Κυπριανοῦ ὅτι δύο τρόποι ὑπάρχουν γιά νά ἀνατρέψουμε τήν δημιουργηθεῖσα κατάσταση στήν Κύπρο. Ὁ ἕνας εἶναι διά τῆς βίας καί ὁ ἄλλος εἶναι διά τοῦ διαλόγου. Ὁ πρῶτος τρόπος εἶναι ἀνέφικτος. Ἐπομένως, θά πρέπει νά ἐπιδιώξουμε τόν διάλογο καί νά ἀναζητήσουμε κατάλληλο πρόσχημα πού θά μᾶς ἐπιτρέψει νά τόν ἀρχίσουμε κατά τρόπο ἀξιοπρεπῆ. Αὐτό τό πρόσχημα μπορεῖ νά εἶναι ἡ παραχώρηση τῆς Ἀμμοχώστου καί ἡ ἀναστολή τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀποφάσεως γιά τήν ἀνακήρυξη τοῦ λεγόμενου τουρκοκυπριακοῦ Κράτους. Δέν θά πρέπει ἐξ ἄλλου νά ἀποκλείσουμε καί τήν Τριμερῆ, ἐάν διαπιστώσουμε ὅτι ἡ Ἀγγλία θά ὑποστηρίξει τίς θέσεις μας καί δέν θά εἶναι ἁπλῶς διαιτητής.

»Ὁ κύριος Κυπριανοῦ συμφώνησε μέ αὐτά, ἀλλά μοῦ εἶπε ὅτι δέν γνώριζε ποιές θά εἶναι οἱ θέσεις τοῦ κυρίου Παπανδρέου, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἐξεδήλωσε ἕνα εἶδος δυσπιστίας...

»Τέλος, εἶπα στόν κύριο Κυπριανοῦ ὅτι θά πρέπει

ἀπό τώρα καί ὁ ἴδιος καί ὁ κύριος Παπανδρέου νά σκεφθοῦν τί θά γίνει τό ὑπόλοιπο τμῆμα τῆς Κύπρου ἐάν ὁριστικοποιηθεῖ ἡ διχοτόμηση»[107].

27 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Ἐπίτροπο τῆς ΕΟΚ, Ρ. Μπέρκ.

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τήν ὑπουργό Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν, Μ. Μερκούρη, τό γενικό γραμματέα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καί τό γενικό γραμματέα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν. Ἐξετάστηκε τό νέο εἰδικό ἀρχαιολογικό πρόγραμμα πού καταρτίστηκε, μετά ἀπό πρωτοβουλία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀπό τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καί τήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία καί τό ὁποῖο προβλέπει:

Ἀναστήλωση τῶν μνημείων τοῦ Μυστρᾶ, καθώς καί τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τοῦ Διονύσου, μέ σκοπό νά ἀνεβάζει ἀποκλειστικά παραστάσεις ἀρχαίας τραγωδίας· ἀνέγερση τοῦ Μουσείου τῶν Μυκηνῶν· δημιουργία Νομισματικοῦ Μουσείου στό Ἴλιου Μέλαθρο· ἀνασκαφή τοῦ Ἰδαίου Ἄντρου Κρήτης, καθώς καί τοῦ Ραμνοῦντος Ἀττικῆς καί τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν· ἀνασκαφές καί ἀναστηλωτικές ἐργασίες στήν Ἐπίδαυρο καί στό Ζάκρο καί, τέλος, ἐπιστημονικές δημοσιεύσεις τῶν σημαντικοτέρων ἀνασκαφῶν καθώς καί τῶν διδακτορικῶν διατριβῶν τῶν νέων ἀρχαιολόγων.

Γιά τήν ἐκτέλεση τοῦ προγράμματος, τοῦ ὁποίου φορέας ὁρίστηκε ἡ Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία, διατέθηκαν ἀπό τήν Κυβέρνηση, ὕστερα ἀπό σύσταση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πιστώσεις ὕψους 300 ἑκατ. δραχμῶν.

6 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο.

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο, τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Φρ. Μιττεράν, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται στήν Ἀθήνα γιά συνομιλίες μέ τήν Κυβέρνηση, ἐνόψει τῆς προσεχοῦς Διασκέψεως Κορυφῆς τῆς ΕΟΚ:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε σήμερα τό ἀπόγευμα μέ τόν Γάλλο πρόεδρο, κύριο Μιττεράν, στό Προεδρικό Μέγαρο.

»Στήν ἀρχή τῆς συνομιλίας, ὁ κύριος Μιττεράν ἐνημέρωσε τόν κύριο Καραμανλῆ γιά τόν σκοπό τοῦ ταξιδίου του στίς πρωτεύουσες τῶν Δέκα (προετοιμασία Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου Μαρτίου) καί στήν συνέχεια εἶπε ὅτι εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἡ Εὐρώπη πρέπει ὄχι ἁπλῶς νά ἐπιλύσει τά σημερινά της οἰκονομικά προβλήματα, ἀλλά καί νά προχωρήσει στήν πολιτική της ἑνοποίηση. Γι' αὐτό καί θέλησε νά συνομιλήσει μέ τόν κύριο Καραμανλῆ, ἕναν ἀπό τούς πρωταγωνιστές τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως. Τό ἔργο του ὅμως εἶναι δύσκολο καί βαρειά ὑποθηκευμένο ὄχι μόνο ἀπό τήν ἀποτυχία τῆς Στουτγάρδης καί τῶν Ἀθηνῶν ἀλλά καί ἀπό τήν κακή λειτουργία τῆς Κοινότητος τά τελευταῖα ἔτη. Θά συνεχίσει τήν προσπάθειά του ἀλλά δέν μπορεῖ νά εἶναι αἰσιόδοξος, ἀφοῦ μάλιστα ἡ Ἀγγλία καί ἡ Γερμανία ἀντιτίθενται σέ ὁποιαδήποτε αὔξηση τῶν ἰδίων πόρων τῆς Κοινότητος.

»Μέ τόν κ. Παπανδρέου συζήτησε κυρίως θέματα ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπως τά μεσογειακά προβλήματα.

»Καταλήγοντας, ὁ κύριος Μιττεράν εἶπε ὅτι θυμᾶται πάντοτε τίς συνομιλίες πού εἶχε στό παρελθόν μέ τόν κύριο Καραμανλῆ γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Οἱ σκέψεις σας, εἶπε, πάνω στό θέμα αὐτό μοῦ ἦταν πολύ χρήσιμες.

»Ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι εἶναι πράγματι ἀνάγκη νά ἐπιτύχουν οἱ προσπάθειες τοῦ κυρίου Μιττεράν. Ἡ Εὐρώπη δέν μπορεῖ νά ὑφίσταται κάθε ἕξι μῆνες κλονισμούς ἀπό τήν ἀδυναμία ρυθμίσεως τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων τῆς ΕΟΚ. Πρέπει νά βρεθεῖ μιά λύση γιά τά προβλήματα αὐτά γιά τά ἑπόμενα τρία - τέσσερα ἔτη, οὕτως ὥστε στό διάστημα αὐτό νά μπορέσει ἡ Εὐρώπη νά ἀσχοληθεῖ μέ ἠρεμία μέ τό μεγάλο πολιτικό πρόβλημα τῆς ἑνοποιήσεώς της. Σήμερα οἱ εὐρωπαϊκοί λαοί δέν ἐνδιαφέρονται οὔτε γιά τήν ἀνεξαρτησία τους, οὔτε γιά τήν ἀσφάλειά τους. Ἀπέναντι τῆς Ρωσίας εἶναι ψυχολογικά ἀφοπλισμένοι. Ἐάν δέν συνέλθουν ἀπό αὐτή τήν κατάσταση, εἶναι βέβαιο ὅτι σέ δεκαπέντε ἤ εἴκοσι ἔτη ἡ Εὐρώπη θά τεθεῖ ὑπό τήν σκιά τῆς Ρωσίας. Γιά τούς λόγους αὐτούς, εἶναι ἀνάγκη οἱ ἡγέτες τῆς Εὐρώπης νά βροῦν τό θάρρος πού χρειάζεται γιά νά πάρουν τολμηρές ἀποφάσεις. Ὁ κύριος Μιττεράν ἔχει καί προσωπικό κύρος καί ἐκπροσωπεῖ μιά μεγάλη χώρα. Μπορεῖ, συνεπῶς, νά θέσει τά θέματα αὐτά στούς λοιπούς Εὐρωπαίους κατά τρόπο πιεστικό.

»Ὁ κύριος Μιττεράν εὐχαρίστησε τόν κύριο πρόεδρο γιά τίς σκέψεις του αὐτές, οἱ ὁποῖες, εἶπε, θά τοῦ εἶναι πολύ χρήσιμες»[108].

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Μέ τήν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ προέδρου τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιέτ, Γιούρι Ἀντρόπωφ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέστειλε στόν α' ἀντιπρόεδρο τοῦ Προεδρείου τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιέτ τῆς ΕΣΣΔ, Β. Κουζνέτσωφ, συλλυπητήριο τηλεγράφημα. Ἐπίσης, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος θά ὑπογράψει στό βιβλίο συλλυπητηρίων τῆς σοβιετικῆς πρεσβείας τό ἀκόλουθο κείμενο:

«Ἐκφράζω τή λύπη μου πρός τήν οἰκογένεια, τήν Κυβέρνηση καί τούς λαούς τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως γιά τό θάνατο τοῦ Γιούρι Ἀντρόπωφ, ὁ ὁποῖος ἀγωνίστηκε μέχρι τῆς τελευταίας του στιγμῆς γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία τῆς μεγάλης του χώρας».

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ συνεργασία τόν πρόεδρο τῆς Νέας Δημοκρατίας, Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις του γιά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα τῆς χώρας.

20 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ ὁρκίστηκε ὁ Κ. Παπούλιας ὡς ὑπουργός ἀναπληρωτής Ἐξωτερικῶν.

Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί ὁ πρωθυπουργός εἶχαν συνεργασία γιά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά θέματα τῆς χώρας. Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ἡ συνομιλία περιστράφηκε γύρω ἀπό τήν προσεχῆ διεξαγωγή τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐκλογῶν καί τό ἐνδεχόμενο ταυτόχρονης διενέργειας καί τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

Δύο ἡμέρες ἀργότερα, στά Ἰωάννινα, ὁ Α. Παπανδρέου δήλωσε σχετικά:

«Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τό θέμα τῶν ἐκλογῶν, παραμένω ἀπόλυτα τοποθετημένος στό ὅτι οἱ ἐκλογές αὐτές πρέπει νά γίνουν, ἀφοῦ ἐξαντληθεῖ ἡ τετραετία, νά ἔρθουν δηλαδή τό φθινόπωρο τοῦ 1985.

»Πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι ἐκπλήσσομαι ἀπό τίς συχνές ἀναφορές στόν τύπο περί διαλόγου δικοῦ μου μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γύρω ἀπό τό θέμα τῶν ἐκλογῶν. Τό θέμα αὐτό οὐσιαστικά δέν μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας γνωρίζει ὅτι ἡ Κυβέρνηση δέν ἐπιδιώκει ἤ ἐπιθυμεῖ ἐκλογές. Ὁ ἴδιος ἔχει τά δικά του συνταγματικά προνόμια, τά ὁποῖα μπορεῖ νά ἀσκήσει, ἀλλά δέν ἔχει τεθεῖ θέμα. Δέν ὑπάρχει δηλαδή ἀντικείμενο διαλόγου τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί ἐμοῦ, πού νά λέγεται ἐκλογές. Σᾶς βεβαιώνω ὅτι δέν ὑπάρχει κάτι τέτοιο. Καί δέν τό λέω αὐτό γιά νά ἀποκρύψω τήν ἀλήθεια, τό λέω γιατί ἔτσι ἔχει τό πράγμα.

»Θεωροῦμε αὐταπόδεικτο ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἐκλέγεται γιά τέσσερα χρόνια. Βέβαια, ὁ ἴδιος ὁ κ. Καραμανλῆς, ὡς πρωθυπουργός στήν πρώτη Κυβέρνηση, ἀποφάσισε ὅτι γιά ὁρισμένους λόγους ἤθελε νά πάει στίς κάλπες νωρίτερα. Αὐτό εἶναι σεβαστό, ἀλλά δέν εἶναι κάτι τό ὁποῖο ἐμεῖς ἐπιδιώκουμε».

Στό θέμα προκηρύξεως προώρων ἐκλογῶν ἀναφέρθηκε τήν ἴδια ἡμέρα καί ὁ κοινοβουλευτικός ἐκπρόσωπος τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης. Ἐπικαλούμενος τίς σχετικές συνταγματικές διατάξεις, ὁ Κ. Μητσοτάκης διετύπωσε τήν ἄποψη ὅτι «ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας πρέπει νά προκηρύξει ἐκλογές τό φθινόπωρο, ἐφόσον τόν Ἰούνιο διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει δυσαρμονία μεταξύ Βουλῆς καί λαϊκῆς θέλησης».

24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ἀναπληρωτή ὑπουργό Ἀμύνης, Α. Δροσογιάννη. Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε ἐνόψει τῶν κρίσεων τῶν ἀνώτατων ἀξιωματικῶν καί μετά τήν παραίτηση τοῦ ἀρχηγοῦ ΓΕΣ, ἀντιστράτηγου Δ. Παναγόπουλου.

Τόν Δ. Παναγόπουλο, ὡς ἐπίτιμο ἀρχηγό τοῦ ΓΕΣ, δέχτηκε ὁ Κ. Καραμανλῆς, λίγες ἡμέρες ἀργότερα, καί «τόν συνεχάρη γιά τίς ἐξαιρετικά πολύτιμες ὑπηρεσίες πού προσέφερε στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας».

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε ἀκόμη, διαδοχικά, τό νέο ἀρχηγό ΓΕΣ, ἀντιστράτηγο Β. Κούρκαφα, καί τούς νέους ἀντιστρατήγους καί ἀντιπτεράρχους, ἐπισημαίνοντας τό καθῆκον τῆς ἡγεσίας νά ἐνισχύσει τό αἴσθημα ἑνότητας καί τήν πειθαρχία στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις καί νά τίς προστατεύει ἀπό «ὁποιεσδήποτε πολιτικές διαβρώσεις».

3 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώθηκε ἀπό τό προεδρεῖο τῆς Πανελληνίου Ὁμοσπονδίας Καθηγητῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἱδρυμάτων γιά τήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στά ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα.

6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ, Ξ. Περέζ ντέ Κουεγιάρ καί μέ ξένες Κυβερνήσεις.

Ὁ Σ. Κυπριανοῦ παρέμεινε στήν Ἀθήνα καί τίς ἑπόμενες ἡμέρες γιά διαβουλεύσεις μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση, ἐνῶ συναντήθηκε ἐκ νέου μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, στίς 9 Νοεμβρίου.

9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τό ἐπεισόδιο πού εἶχε σημειωθεῖ στό βορειοανατολικό Αἰγαῖο, ὅταν τουρκικά ἀντιτορπιλλικά ἔβαλαν κατά τοῦ ἑλληνικοῦ ἀντιτορπιλλικοῦ «Πάνθηρ», πού παρακολουθοῦσε τίς τουρκικές ναυτικές ἀσκήσεις. Ἡ Κυβέρνηση εἶχε ἀπευθύνει ἔντονο διπλωματικό διάβημα στήν Ἄγκυρα καί, στή συνέχεια, θεωρώντας τίς ἐξηγήσεις τῶν Τούρκων μή ἱκανοποιητικές, εἶχε ἀνακαλέσει τόν Ἕλληνα πρέσβη ἀπό τήν τουρκική πρωτεύουσα.

Τό σχετικό σημείωμα τοῦ πρέσβη Π. Μολυβιάτη ἀναφέρει:

«Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε ἀπό τήν Κυβέρνηση διά τοῦ κυρίου Δροσογιάννη γιά τό ἐπεισόδιο τοῦ "Πάνθηρος" στό βορειοανατολικό Αἰγαῖο στίς 8.30' τό βράδυ τῆς Πέμπτης, 8 Μαρτίου.

»Τήν ὥρα ἐκείνη εἶχε λήξει ἡ συνεδρίαση τοῦ ΚΥΣΕΑ, εἶχαν ληφθεῖ οἱ σχετικὲς ἀποφάσεις καί εἶχαν γίνει τά διαβήματα πρός τούς Τούρκους καί τό ΝΑΤΟ.

»Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε στόν κύριο Δροσογιάννη ὅτι, κατά τήν γνώμη του, ἡ Κυβέρνηση θά ἔπρεπε τήν στιγμή ἐκείνη νά περιορισθεῖ στήν ἔκδοση μιᾶς λιτῆς καί βραχείας ἀνακοινώσεως, ἡ ὁποία θά περιέγραφε τό περιστατικό καί θά προσέθετε ὅτι ἐκλήθη ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου στήν Ἀθήνα πρός ἐνημέρωση τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Κυβέρνηση θά ἀνέμενε καί τίς τουρκικές ἀντιδράσεις γιά νά πάρει τήν ἐπομένη τίς ἀποφάσεις. Ὁ κύριος πρόεδρος προσέθεσε ὅτι ἡ ἀνάκληση τῶν πρέσβεων δέν ἦταν ἁπλῶς ἐσπευσμένη ἀλλά καί ὑπερβολική ἀντίδραση, κατά τή γνώμη του δέ, θά ἔπρεπε νά κληθεῖ ὁ πρέσβης μας γιά διαβουλεύσεις.

»Σέ τηλεφωνική ἐπικοινωνία πού εἶχα μέ τόν κύριο πρωθυπουργό γιά νά τοῦ μεταφέρω τό τελευταῖο τοῦτο σημεῖο, ὁ κύριος Παπανδρέου, μέ πολλή εὐγένεια, ἐπέμεινε στό ὅτι ἡ ἀνάκληση τῶν πρέσβεων ἦταν ἐνδεδειγμένη καί ἐν πάση περιπτώσει τό μέτρο αὐτό εἶχε ἤδη ἀνακοινωθεῖ ἀπό νωρίς στούς Τούρκους.

»Στίς 12.30' τῆς 9ης Μαρτίου, ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε τόν κύριο Παπανδρέου σέ συνάντηση, ἡ ὁποία εἶχε προγραμματισθεῖ πρό τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ "Πάνθηρος". Ὁ κ. πρόεδρος ἐξέφρασε τήν δυσφορία του πρός τόν κύριο πρωθυπουργό, διότι ἐνημερώθηκε μόνο ὅταν εἶχαν ληφθεῖ πλέον ὅλες οἱ ἀποφάσεις καί πέραν αὐτοῦ ἐχαρακτήρισε τήν ἀντίδραση τῆς Κυβερνήσεως ὡς ὑπερβολικά βιαστική, πρᾶγμα πού ἔδιδε τήν ἐντύπωση νευρικότητος. Ἐπανέλαβε στόν κύριο πρωθυπουργό ὅτι τήν προηγουμένη ἡ Κυβέρνηση ἔπρεπε νά εἶχε περιοριστεῖ στήν ἔκδοση τῆς βραχείας ἀνακοινώσεως, πού εἶχε πεῖ στόν κύριο Δροσογιάννη καί νά ἀναμείνει ἐπί 24 ὥρες γιά νά λάβει τίς ἀποφάσεις της, ἀφοῦ θά τῆς περιήρχετο ἡ τουρκική ἀπάντηση. Χαρακτήρισε ἐπίσης ὡς ἐσφαλμένη τήν ἐπίθεση ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἐναντίον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, στή στιγμή ἀκριβῶς πού ἐπροκαλεῖτο κρίση στίς σχέσεις μέ τήν Τουρκία. Ἦταν προφανές σφάλμα, εἶπε ὁ κύριος πρόεδρος, νά ἀνοίγουμε μέτωπο μέ τήν Ἀμερική τήν στιγμή πού ἔχουμε κρίση μέ τήν Τουρκία, ἀφοῦ εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Ἀμερική εἶναι ἡ δύναμη ἐκείνη ἡ ὁποία καί μπορεῖ νά μᾶς βλάψει καί νά μᾶς ὠφελήσει. Αὐτός, ἄλλωστε, εἶναι καί ὁ λόγος — τό δυσάρεστο ὁπωσδήποτε κλίμα πού ἔχει δημιουργηθεῖ στίς σχέσεις μας μέ τήν Ἀμερική — γιά τόν ὁποῖον ὁ κύριος πρόεδρος ἐματαίωσε τήν ἐπίσκεψή του στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες.

»Ἡ ἀριθμητική ὑπεροχή τῆς Τουρκίας ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, συνέχισε ὁ κύριος πρόεδρος, εἶναι δεδομένη καί ἀδιαμφισβήτητη. Τήν ὑπεροχή αὐτή ἡ Ἑλλάς μπορεῖ νά τήν ἐξουδετερώσει μόνο μέ εὐφυεῖς χειρισμούς στήν ἐξωτερική πολιτική. Ἂν βεβαίως χρειασθεῖ νά πολεμήσουμε γιά τήν ἀκεραιότητα καί τήν τιμή τῆς πατρίδος μας, ἀσφαλῶς θά τό κάνουμε ἀλλά δέν πρέπει νά ἔχουμε αὐταπάτες ὡς πρός τήν ἰσορροπία δυνάμεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας.

»Τό ἐπεισόδιο, κατέληξε ὁ κύριος πρόεδρος, εἶναι λυπηρό, διότι, πέραν τῶν ἄλλων, ἐάν δέν διευθετηθεῖ, θά παρεμποδίσει καί τόν διάλογο μέ τήν Τουρκία γιά τά ἑλληνοτουρκικά, ἀλλά ἀκόμη καί γιά τό Κυπριακό.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός στήν συζήτηση πού ἐπακολούθησε δέν διεφώνησε μέ κανένα ἀπό τά σημεῖα πού ἀνέπτυξε ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Ἀντιθέτως, συμφώνησε μέ τόν κύριο πρόεδρο ὅτι θά πρέπει νά ἀναζητηθεῖ ἐπειγόντως τρόπος διευθετήσεως τοῦ ἐπεισοδίου διά τῆς παροχῆς ἱκανοποιητικῶν ἐξηγήσεων ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας. Ὁ κύριος Παπανδρέου ἐπρότεινε νά παρακληθοῦν οἱ Ἀμερικανοί νά ἔλθουν σέ ἐπαφή μέ τούς Τούρκους, ἐκ μέρους μας, γιά νά διαπιστώσουν ἐάν οἱ Τοῦρκοι θά εἶναι διατεθειμένοι νά προβοῦν σέ δηλώσεις, στίς ὁποῖες ἰδίως νά τονίζεται ὅτι δέν εἶχαν τήν πρόθεση νά πλήξουν τό ἑλληνικό πλοῖο. Δήλωση τέτοιου περιεχομένου θά τήν θεωροῦσε ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἱκανοποιητική καί ἔτσι θά ἐξετονώνετο ἡ κρίση. Συνεφωνήθη, τελικά, νά συναντηθεῖ ὁ ὑπογράφων μέ τόν κύριο Στέρνς, ἐντός τῆς ἡμέρας, γιά τό θέμα αὐτό.

»Λίγο μετά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, μοῦ τηλεφώνησε ὁ κύριος Παπανδρέου ὅτι ἐξεδόθη ἤδη ἡ τουρκική ἀνακοίνωση, τῆς ὁποίας τό περιεχόμενο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἱκανοποιητικό. Ἐν ὄψει τούτου, συμφωνήσαμε νά ἀναμένουμε μέχρι τό βράδυ γιά τήν ἐπαφή μέ τόν Ἀμερικανό πρέσβη.

»Στίς 8.30' τό βράδυ, ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ τηλεφώνησε ὅτι ὁ Τοῦρκος πρέσβης στήν Ἀθήνα εἶχε συναντηθεῖ μέ τόν κύριο Καψῆ, στόν ὁποῖο ἐπέδωσε τό ἐπίσημο κείμενο τῆς τουρκικῆς ἀνακοινώσεως, τό ὁποῖο ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση θά ἐδήλωνε ὅτι θεωροῦσε ὡς ἱκανοποιητική ἐξήγηση καί ὅτι, κατόπιν αὐτοῦ, ἐματαιοῦτο ἡ ἀνάκληση τοῦ "Ἕλληνος πρέσβεως στήν "Ἄγκυρα»[109].

10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

12-16 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ἀναπληρωτή ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Παπούλια, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Αἴγυπτο.

Παρά τό ἐπίσημο πρόγραμμα, πού προέβλεπε ἡ ὑποδοχή τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά γίνει στό Κάιρο, ὁ πρόεδρος Μωχάμετ Χόσνι Μουμπάρακ ἀνέμενε τόν "Ἕλληνα ὁμόλογό του στό ἀεροδρόμιο, γιά νά τόν συνοδεύσει ὡς τά ἀνάκτορα Κούμπεχ, ὅπου κατέλυσε. Ἀμέσως μετά, οἱ δύο πρόεδροι εἶχαν τήν πρώτη κατ' ἰδίαν συνομιλία τους.

Τό βράδυ, δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ παρέθεσε ὁ πρόεδρος Μουμπάρακ, ὁ ὁποῖος, στήν προσφώνησή του, ἀναφέρθηκε στούς δεσμούς πού συνδέουν τίς δύο χῶρες καί ἐξέθεσε τίς θέσεις του σχετικά μέ τήν ἰσραηλινή κατοχή στό Λίβανο καί τίς καταστρεπτικές συνέπειες πού ἐνδεχομένως θά εἶχε ἡ κλιμάκωση τοῦ πολέμου τοῦ Κόλπου. Εἰδικότερα γιά τό Κυπριακό, ὑπογράμμισε:

«Ζητοῦμε τήν ἐπίλυση τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος μέ διάλογο καί μέ εἰρηνικά μέσα, πρᾶγμα πού θά βοηθήσει στή βελτίωση τῶν σχέσεων τῶν δύο πλευρῶν καί στή διαφύλαξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κύπρου καί τῆς ἑνότητος τοῦ ἐδάφους της, σύμφωνα μέ τίς ἀρχές πού διατυπώνονται στίς ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ πού ἐκδόθηκαν γι' αὐτό τό θέμα».

Ἡ ἀντιφώνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μᾶς ἐπεφυλάξατε, καθώς καί γιά τά φιλόφρονα λόγια πού χρησιμοποιήσατε γιά τήν χώρα μου καί τό λαό της. Καί ἐκτιμῶ τοσούτῳ μᾶλλον τά λόγια αὐτά, καθόσον ἐπιβεβαιώνουν τούς στενούς δεσμούς πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας.

»Οἱ δεσμοί αὐτοί, κύριε πρόεδρε, ἔχουν βαθειές τίς ρίζες τους στήν ἱστορία· παλαιά καί πρόσφατη. Ὁ ἑλληνικός καί ὁ αἰγυπτιακός πολιτισμός, πού ἔχουν συγκερασθεῖ στή διαδρομή τῶν αἰώνων, ἄφησαν στήν ἀνθρωπότητα μιά μοναδική κληρονομιά μέ κοινά χαρακτηριστικά τίς ὑψηλές ἐκεῖνες ἀρχές πού τροφοδοτοῦν ἀκόμα καί σήμερα τήν ἀνθρώπινη σκέψη.

»Ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνοαιγυπτιακῶν σχέσεων ὑπῆρξε μακρά, συνεχής καί ἀδιάκοπη. Οἱ δεσμοί, ὅπως εἶπα, πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας, ἀφοῦ ἐπέρασαν ἀπό τήν λαμπρή Ἑλληνιστική περίοδο πού συναδέλφωσε τούς δύο πολιτισμούς μας, συνεχίζονται ἀδιατάρακτα μέχρι καί σήμερα. Καί ἐκδηλώνονται μέ συγκεκριμένες πράξεις ἀμοιβαίας συμπαραστάσεως καί ἀλληλεγγύης σέ κρίσιμες καί ἀποφασιστικές στιγμές γιά τούς λαούς μας. Μιά ἀπ' αὐτές ἦταν ἡ κρίση τοῦ Σουέζ, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλάς, ἀλλά καί οἱ Ἕλληνες πού ζοῦσαν στή χώρα αὐτή, ἀπέδειξαν ἔμπρακτα τά αἰσθήματα εἰλικρινοῦς φιλίας πού τρέφουν γιά τόν αἰγυπτιακό λαό. Τό ἴδιο θά μποροῦσε νά λεχθεῖ καί γιά τήν Αἴγυπτο πού προσέφερε κατά τρόπο σταθερό καί ἀνεπιφύλακτο τή συμπαράστασή της στό δοκιμαζόμενο λαό τῆς Κύπρου.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ παραδοσιακή αὐτή φιλία πού συνδέει τούς δύο λαούς μας προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι τόσο συγκεχυμένη καί ἐπικίνδυνη, ὥστε νά διερωτᾶται κανένας ἐάν ἡ σημερινή ἡγεσία τῆς ἀνθρωπότητος ἔχει συνείδηση τῶν εὐθυνῶν της. Ἤδη πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τήν διεθνῆ εἰρήνη.

»Θά μποροῦσα νά ἀναφέρω πολλά παραδείγματα. Τά πιό χαρακτηριστικά ὅμως εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στήν περιοχή πού ἐπεκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία καί πού τόν τελευταῖο καιρό παρουσιάζουν ἔξαρση ἐπικινδυνη.

»Καί θά ἀρχίσω ἀπό τό Κυπριακό, πού εἶναι φυσικό νά συγκινεῖ ἰδιαίτερα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες. Ὅπως γνωρίζετε, ἡ Τουρκία, πού κατέλαβε καί κατέχει παράνομα τό ἥμισυ σχεδόν τῆς Κύπρου, ὄχι μόνο ἀγνοεῖ προκλητικά τίς ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἀλλά τόν τελευταῖο καιρό ἐπιχειρεῖ μέ πραξικοπηματικές ἐνέργειες νά διχοτομήσει τή Μεγαλόνησο. Ἐνέργειες πού θά πρέπει νά ἀντιμετωπισθοῦν ἀποφασιστικά ἀπό τήν διεθνῆ κοινότητα, γιατί δημιουργοῦν προηγούμενο πού, ἄν χρησιμοποιηθεῖ σέ εὐρεῖα κλίμακα, μπορεῖ νά ὁδηγήσει σέ ἀποσύνθεση πολλές χῶρες τοῦ κόσμου. Ἀλλά, πέραν τοῦ Κυπριακοῦ, θά πρέπει ἐδῶ μέ λύπη μου νά προσθέσω ὅτι ἡ Τουρκία ὁδηγεῖ σέ ἐπιδείνωση τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις καί μέ συνεχεῖς καί ἀπαράδεκτες προκλήσεις στό Αἰγαῖο.

»Ὁ συνεχιζόμενος, ἐξάλλου, πόλεμος μεταξύ τοῦ Ἰράκ καί τοῦ Ἰράν, ἐκτός ἀπό τίς τεράστιες ἀνθρώπινες ἀπώλειες καί τίς ὑλικές ζημίες πού προκαλεῖ στίς δύο χῶρες, περικλείει τόν κίνδυνο τῆς διευρύνσεώς του καί τῆς ἀναφλέξεως ὁλόκληρης τῆς περιοχῆς, μέ ἀπροσδιόριστες συνέπειες γιά τήν παγκόσμια τάξη καί εἰρήνη. Ἡ Ἑλλάς συνιστᾶ τήν ἄμεση κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν καί εὔχεται τήν εἰρηνική διευθέτηση τῆς αἱματηρῆς αὐτῆς διενέξεως.

»Τό ἴδιο θά μποροῦσε νά λεχθεῖ καί γιά τήν δραματική κατάσταση πού ἔχει δημιουργηθεῖ στό Λίβανο καί τήν ὁποία ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες παρακολουθοῦμε μέ ἰδιαίτερη συμπάθεια. Καταδικάζομε τή χρήση βίας πού ἀσκεῖται στή δύστυχη αὐτή χώρα ἀπό διάφορες πλευρές καί ὑποστηρίζομε τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς κυριαρχίας καί τῆς ἐδαφικῆς της ἀκεραιότητας, διά τῆς ἀποχωρήσεως ὅλων τῶν ξένων δυνάμεων πού, πέραν τῶν ἄλλων, ἐνθαρρύνουν καί συντηροῦν καί τόν ἐμφύλιο σπαραγμό στή φίλη αὐτή χώρα. Ἐλπίζω καί εὔχομαι ὅτι κατά τήν διάσκεψη τῆς Λωζάννης θά ἐπιδειχθεῖ ὁ ἀπαιτούμενος πατριωτισμός ἀπό ὅλες τίς πλευρές, γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἐθνική ἑνότης στό Λίβανο καί νά ἀπαλλαγεῖ ἔτσι ἀπό ξένες ἐπεμβάσεις.

»Καί ἔρχομαι ἤδη, κύριε πρόεδρε, στό περίφημο Μεσανατολικό πρόβλημα, πού ἀφορᾶ ἄμεσα καί τή δική σας χώρα. Ἕνα πρόβλημα πού ταλαιπωρεῖ ἐπί δεκαετίες τούς λαούς τῆς περιοχῆς αὐτῆς καί ἀπειλεῖ συνεχῶς τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Τό πρόβλημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς πού εἶχε σάν ἀφετηρία του τό Παλαιστινιακό, περιεπλάκη ἐπικίνδυνα στή διαδρομή τοῦ χρόνου καί λόγῳ τῆς ἀρνητικῆς στάσεως τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλά καί γιατί ἔγινε ἀντικείμενο πολιτικῶν, ἰδεολογικῶν, οἰκονομικῶν καί θρησκευτικῶν ἀνταγωνισμῶν ἀκόμη. Ἐξετράπη ἔτσι ἀπό τήν ἀρχική καί φυσική του κοίτη, πού συνίστατο στήν εὔλογη ἐπιθυμία τόσο τῶν Παλαιστινίων ὅσο καί τῶν Ἰσραηλινῶν νά ἔχουν τή δική τους πατρίδα. Ἐπῆρε διαστάσεις παγκοσμίου προβλήματος καί φορτίστηκε μέ πάθη καί προκαταλήψεις πού κατέστησαν ἀδύνατη τήν ψύχραιμη καί λογική ἀντιμετώπισή του.

»Στό σημεῖο αὐτό δέν μπορῶ νά μήν ἐξάρω τό θάρρος καί τήν μετριοπάθεια τοῦ προέδρου Σαντάτ, ὁ ὁποῖος μέ τόλμη ἀλλά καί ρεαλισμό ἐπεχείρησε νά φέρει τό πολύπλοκο αὐτό πρόβλημα στό δρόμο τῆς λογικῆς καί τοῦ διαλόγου.

»Οἱ μεγάλες, ἄλλωστε, θυσίες τῆς Αἰγύπτου κατά τή διάρκεια τῶν τελευταίων δεκαετίων ἐξ αἰτίας τοῦ Μεσανατολικοῦ τῆς ἐξησφάλισαν τό δικαίωμα νά ἀποφασίζει ἡ ἴδια γιά τό μέλλον τοῦ λαοῦ καί νά ἔχει τίς ἀντιλήψεις της γιά τόν τρόπο τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης στή βασανισμένη αὐτή περιοχή τοῦ κόσμου.

»Κύριε πρόεδρε,

»Δέν ἔχω πρόθεση νά δώσω συμβουλές σέ κανένα ἀπό

Συνομιλίες μέ τόν Αίγύπτιο πρόεδρο, Χ. Μουμπάρακ.

τά ἐνδιαφερόμενα μέρη καί ἀκόμα λιγώτερο σέ σᾶς, πού γνωρίζετε τό θέμα πολύ καλλίτερα ἀπό μένα. Ὡς ἡγέτης ὅμως μιᾶς χώρας γειτονικῆς, ἡ ὁποία τρέφει ἀνέκαθεν αἰσθήματα φιλίας πρός ὅλες ἀνεξαιρέτως τίς ἀραβικές χῶρες καί ἡ ὁποία ὑφίσταται, ἔστω καί ἔμμεσα, τούς ἀντικτύπους τῆς κρίσεως τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω τήν εὐχή νά υἱοθετηθεῖ ὅσο μπορεῖ συντομώτερα μιά λύση πρακτική καί δίκαιη γιά ὅλους τούς ἐνδιαφερομένους. Ἡ λύση δηλαδή ἐκείνη ἡ ὁποία θά ἐξασφαλίζει γιά ὅλους τούς λαούς τῆς περιοχῆς σύνορα ἀσφαλῆ καί ἐθνική ἑστία στούς Παλαιστινίους. Καί πιστεύω ὅτι αὐτό θά μποροῦσε νά διευκολυνθεῖ ἐάν ὅλοι οἱ Ἄραβες συμφωνοῦσαν ἐπάνω σέ μιά κοινή, σταθερή ὅσο καί ρεαλιστική πολιτική.

»Γιά νά γίνει βέβαια αὐτό, θά πρέπει νά ἐπιδειχθεῖ θάρρος καί σωφροσύνη ἀπό ὅλες τίς πλευρές. Τό δρόμο, ἄλλωστε, αὐτό υἱοθέτησε καί ἀκολούθησε ἔμπρακτα ἡ δική σας χώρα, κύριε πρόεδρε, μέ τίς προσπάθειες πού ἀνέλαβε καί συνεχίζει, γιά νά ἐπανεύρουν τήν εἰρήνη ὅλοι οἱ λαοί αὐτῆς τῆς περιοχῆς. Καί ὁ ρόλος αὐτός εἶναι ἀντάξιος μιᾶς μεγάλης χώρας ὅπως ἡ Αἴγυπτος, ἡ ὁποία ἔχει καί μεγάλες δυνατότητες ἀλλά καί μεγάλες εὐθύνες γιά τό μέλλον τῆς περιοχῆς αὐτῆς τοῦ κόσμου.

»Κύριε πρόεδρε,

»Πιστεύω ὅτι, κάτω ἀπό τή δική σας φωτισμένη ἡγεσία, ὁ ἀγώνας γιά τήν πρόοδο τοῦ αἰγυπτιακοῦ λαοῦ ἀλλά καί γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης στήν περιοχή αὐτή τοῦ κόσμου θά στεφθεῖ ἀπό ἐπιτυχία. Μιά ἐπιτυχία πού ὄχι μόνο θα δικαιώσει τή θαρραλέα καί σώφρονα πολιτική σας ἀλλά καί θά γίνει γιά πολλούς ἄλλους παράδειγμα πρός μίμηση.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, πίνω γιά τήν εὐτυχία καί τήν εὐημερία τοῦ φίλου αἰγυπτιακοῦ λαοῦ καί γιά τήν προσωπική σας ὑγεία καί εὐτυχία, κύριε πρόεδρε».

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀφοῦ κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καί στόν τάφο τοῦ Ἀνουάρ Σαντάτ, εἶχε νέα συνάντηση μέ τόν Αἰγύπτιο ὁμόλογό του:

«Ὁ πρόεδρος ἀναφέρεται στήν ἐπίσκεψή του, τονίζοντας ὅτι εἶναι ἡ τρίτη πού πραγματοποιεῖ στήν Αἴγυπτο καί ὑπογραμμίζει ὅτι ὁ ἴδιος θεωρεῖ τήν Αἴγυπτο κέντρο τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου. Στήν συνέχεια, λέει ὅτι οἱ δύο χῶρες εἶχαν πάντοτε στενές σχέσεις, σχέσεις συνεργασίας καί φιλίας.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντᾶ μέ τό ἴδιο πνεῦμα καί ἀναφέρεται στίς παραδοσιακές σχέσεις φιλίας τῶν δύο χωρῶν.

»Ὁ κ. πρόεδρος συνεχίζει λέγοντας ὅτι τά δύο τελευταῖα χρόνια οἱ σχέσεις μεταξύ τῶν δύο χωρῶν παρέμειναν στάσιμες, σήμερα ὅμως, μέ τήν ἐπίσκεψη αὐτή, θά πρέπει νά δοθεῖ νέα ὤθηση. Ὁ κ. πρόεδρος τονίζει ὅτι ἡ παρουσία του στήν Αἴγυπτο ἀποσκοπεῖ ἀκριβῶς στό νά συνεχισθεῖ ἡ καλή πορεία τῶν ἑλληνοαιγυπτιακῶν σχέσεων καί ἐκφράζει τήν βούλησή του καί τήν ἑτοιμότητα τῆς Ἑλλάδος νά ἐγκαινιασθεῖ νέα ἐποχή στίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, νά ἐντατικοποιηθεῖ καί διευρυνθεῖ ἡ διμερής συνεργασία, ὥστε νά περιλάβει ὅλους τούς τομεῖς.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντᾶ ὅτι συμφωνεῖ πλήρως μέ τόν κ. πρόεδρο.

»Ὁ κ. πρόεδρος λέει ὅτι στίς παράλληλες συνομιλίες τῶν δύο ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν θά συζητηθοῦν τά διμερῆ θέματα καί τονίζει ὅτι θά ἤθελε νά ἐγεῖρει ὁ ἴδιος δύο εἰδικώτερα θέματα.

»Ὁ κ. πρόεδρος λέει ὅτι τό πρῶτο θέμα εἶναι τῶν 35 πολεμικῶν ἀεροσκαφῶν πού ἡ Αἴγυπτος θέλει νά πωλήσει. Γνωρίζω, λέει ὁ κ. πρόεδρος, ὅτι ἡ Τουρκία θέλει νά ἀγοράσει τά ἀεροσκάφη, ἐπειδή ὅμως λόγω τῆς καταστάσεως τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, ἐπιδίωξη καί πρόβλημά μου εἶναι ἡ διατήρηση τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, παρακαλῶ τόν κ. Μουμπάρακ, λέει ὁ κ. πρόεδρος, ἐάν καί ἐφ' ὅσον ληφθεῖ ὁριστική ἀπόφαση γιά τήν πώλησή τους, νά πωληθοῦν τά μισά στήν Ἑλλάδα καί τά μισά στήν Τουρκία.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντάει λέγοντας ὅτι μία ἀραβική χώρα προσφέρθηκε νά ἀγοράσει τά ἀεροσκάφη γιά λογαριασμό τῆς Τουρκίας.

»Στό σημεῖο αὐτό ὁ κ. πρόεδρος ἐπεμβαίνει λέγοντας, ναί τό γνωρίζω, εἶναι ἡ Σαουδική Ἀραβία.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ συνεχίζει λέγοντας ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἤθελε νά ἀντικαταστήσει τά 35 φάντομ μέ νεώτερου τύπου F16. Γίνεται ἡ προσφορά τῆς Σαουδικῆς Ἀραβίας, ἡ ὁποία ἦταν δελεαστική, καθ' ὅσον μᾶς προσέφερε τήν ἴδια τιμή μέ τήν ὁποία τά ἀγοράσαμε καινούργια. Στήν συνέχεια, ὁ κ. Μουμπάρακ λέει ὅτι κατανοεῖ τήν ἑλληνική θέση καί ὑπόσχεται νά μελετήσει τό θέμα καί νά ἀπαντήσει ἀργότερα στόν κ. πρόεδρο.

»Στήν συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος λέει ὅτι τό δεύτερο θέμα εἶναι τό τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῆς Αἰγύπτου μέ τήν Κύπρο, τονίζοντας ὅτι μετά τήν παρέλευση τόσων ἐτῶν ἀπό τό γνωστό ἐπεισόδιο [βλ. τόμο Ι'] δέν δικαιολογεῖται ἡ μή ὕπαρξη διπλωματικῶν σχέσεων μεταξύ Αἰγύπτου καί Κύπρου. Ὁ κ. πρόεδρος προσθέτει ὅτι τό κυπριακό πρόβλημα εἶναι ἕνα ἀπό τά προβλήματα τῆς περιοχῆς μας καί δέν εἶναι λογικό ἡ Αἴγυπτος νά μή διατηρεῖ διπλωματικές σχέσεις μέ τήν Κύπρο.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ λέει ὅτι ἡ Αἴγυπτος μελετοῦσε τό θέμα. Ὁ κ. πρόεδρος τόν διακόπτει καί ἐπαναλαμβάνει τήν προσωπική παράκλησή του γιά ταχεῖα ἀποκατάσταση τῶν διπλωματικῶν σχέσεων. Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντᾶ λέγοντας ὅτι θά ἐξετάσει τό θέμα καί θά ἀπαντήσει κατά τήν συνάντηση τῆς Πέμπτης (15 Μαρτίου 1984).

»Ὁ κ. πρόεδρος ἐπανέρχεται ἐπί τοῦ θέματος, λέγοντας ὅτι θά ἤθελε ὅπως ἡ ἀνακοίνωση τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μέ τήν Κύπρο γίνει κατά τή διάρκεια τῆς παρουσίας του στήν Αἴγυπτο.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἐπαναλαμβάνει ὅτι θά ἐξετάσει τό θέμα καί θά ἀπαντήσει τήν Πέμπτη.

»Στήν συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος λέει στόν κ. Μουμπάρακ νά περάσουν στά προβλήματα τῆς περιοχῆς καί ἐρωτᾶ πῶς διαμορφώνεται ἡ κατάσταση στόν Λίβανο.

Μουμπάρακ: Ἡ κατάσταση στόν Λίβανο εἶναι πολύπλοκη καί ἐπικίνδυνη. Δέν πιστεύω ὅτι ἡ Διάσκεψη Ἐθνικῆς Συμφιλιώσεως Λωζάννης θά ἔχει οὐσιαστικά ἀποτελέσματα. Εἶναι νωρίς βέβαια ἀκόμη, ἀλλά δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι εἶμαι αἰσιόδοξος. Τό κύριο πρόβλημα στόν Λίβανο εἶναι ἡ παραμονή τῶν δυνάμεων τοῦ Ἰσραήλ στήν χώρα αὐτή. Οἱ Ἰσραηλινοί πρέπει νά ἀποσυρθοῦν τό ταχύτερο χωρίς νά περιμένουν τήν ταυτόχρονη ἀποχώρηση τῶν συ-

ριακῶν δυνάμεων. Ἡ ἀποχώρηση τῶν Ἰσραηλινῶν θά φέρει τούς Σύρους σέ δύσκολη θέση. Ἡ διεθνής κοινή γνώμη, οἱ δυτικές χῶρες, ἀλλά καί οἱ ἀραβικές θά ἀναγκασθοῦν νά πιέσουν τήν Συρία νά ἀποσύρει τίς δυνάμεις της. Ἡ ἀποχώρηση τῶν Ἰσραηλινῶν θά βελτιώσει τό κλίμα, θά συμβάλει στήν ἄρση τοῦ σημερινοῦ ἀδιεξόδου.

»Στήν συνέχεια, ὁ Αἰγύπτιος πρόεδρος, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ κ. προέδρου, προσθέτει λέγοντας:

Μουμπάρακ: Ὁ Ἀμίν Ζεμαγιέλ, μετά τήν ἐγκατάλειψή του ἀπό τούς Ἀμερικανούς, δέν εἶχε ἄλλη ἐκλογή παρά νά συνεννοηθεῖ μέ τούς Σύρους. Ἡ Αἴγυπτος τάσσεται ὑπέρ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐδαφικῆς ἐνότητος, κυριαρχίας καί ἀνεξαρτησίας τοῦ Λιβάνου.

»Στήν συνέχεια, ὁ Αἰγύπτιος πρόεδρος ἀναφέρεται στόν πόλεμο Ἰράκ-Ἰράν λέγοντας:

Μουμπάρακ: Ὁ πόλεμος αὐτός διήρκησε πάρα πολύ. Τό Ἰράκ ἐπιθυμεῖ τόν τερματισμό του. Οἱ τελευταῖες προτάσεις πού ἔγιναν γιά ἐπιστροφή στά διεθνῶς ἀναγνωρισμένα σύνορα εἶναι λογικές. Ἀλλά, δυστυχῶς, τό Ἰράν δέν ἐπιθυμεῖ τήν κατάπαυση τοῦ πυρός. Καί δέν τήν ἐπιθυμεῖ γιά δύο λόγους:

»Πρῶτον, διότι ὁ τερματισμός τοῦ πολέμου θά σημάνει αὐτόματα καί τήν πτώση τῆς περί τόν Χομέινι ὁμάδος πού κυβερνᾶ σήμερα τήν χώρα, μέ ἀνυπολόγιστες γιά τό καθεστώς συνέπειες, καί δεύτερον, γιά λόγους θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. Ὁ Χομέινι καί οἱ περί αὐτόν πιστεύουν ὅτι ἡ ἐμφάνιση τοῦ προφήτου τῶν Σιῖτῶν θά πραγματοποιηθεῖ μέ τήν πτώση τοῦ Σάχη ἀλλά καί τοῦ Σαντάμ Χουσεΐν.

»Ὁ κ. πρόεδρος ἐρωτᾶ τόν κ. Μουμπάρακ, ἐάν τό καθεστώς τῆς Βαγδάτης ἀντιμετωπίζει προβλήματα ἐπιβιώσεως. Ὁ κ. Μουμπάρακ λέει ὅτι τό καθεστώς εἶναι ἀρκετά σταθερό καί ὅτι ὁ Ἰρακινός πρόεδρος ἐλέγχει τήν κατάσταση.

»Στή συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει τήν ἀνησυχία του γιά τό ἐνδεχόμενο διευρύνσεως τοῦ πολέμου. Ὁ κ. Μουμπάρακ ὑποστηρίζει ὅτι δέν πρέπει νά ἀναμένεται διεύρυνση τῆς συρράξεως.

»Ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρεται στό ἐνδεχόμενο ἰρανικοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν στενῶν τοῦ Ὁρμούζ καί στίς καταστροφικές συνέπειες πού θά ἐπιφέρει στήν οἰκονομία τῆς Δύσεως.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ λέει ὅτι οἱ Ἀμερικανοί καί οἱ δυτικές χῶρες δέν πρόκειται νά ἐπιτρέψουν κάτι τέτοιο.

.....

»Στή συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος ἐρωτᾶ τόν Αἰγύπτιο πρόεδρο γιά τό Μεσανατολικό μετά τίς Συμφωνίες τοῦ Κάμπ Ντέηβιντ καί ὑπό τό φῶς τῶν ἀποφάσεων τῆς Διασκέψεως τοῦ Φέζ καί τῶν πρωτοβουλιῶν του Ἀμερικανοῦ πρόεδρου...

Μουμπάρακ: Αὐτή τήν στιγμή λαμβάνει χώρα μιά οὐσιαστική προσπάθεια γιά τήν προσέγγιση τῶν θέσεων τῆς Ἰορδανίας καί τῶν Παλαιστινίων τῆς Ὀργανώσεως γιά τήν Ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης. Συνομιλεῖ ἡ ΟΑΠ μέ τόν Χουσεΐν. Αὐτό εἶναι σημαντικό. Στόχος εἶναι ἡ δημιουργία μιᾶς ἐνιαίας παλαιστινοϊορδανικῆς ἀντιπροσωπείας πού θά διαπραγματευθεῖ τό μέλλον τοῦ παλαιστινιακοῦ προβλήματος, τό μελλοντικό καθεστώς τῶν κατεχομένων ἐδαφῶν. Πρέπει ὅλοι νά βοηθήσουν. Πρέπει ὅλοι νά κατανοήσουν ὅτι εἶναι ἀνάγκη σ' αὐτήν τήν ἀντιπροσωπεία νά συμμετάσχουν ἐκπρόσωποι τῆς ΟΑΠ καί ὄχι μόνον τῶν Παλαιστινίων τῶν κατεχομένων περιοχῶν. Εἶναι ἀνάγκη νά βοηθηθεῖ ἡ ὑπό τόν Ἀραφάτ μετριοπαθής πτέρυγα τῆς ΟΑΠ. Εἶναι ἀνάγκη νά βοηθηθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ἀραφάτ, προκειμένου νά ἀποφευχθεῖ ἡ κυριαρχία τῶν Παλαιστινίων πού ἐλέγχονται ἀπό τήν Συρία.

»Στό σημεῖο αὐτό ὁ πρόεδρος λέει στόν κ. Μουμπάρακ ὅτι θά μεταφέρει στούς δυτικούς συνομιλητές του τίς ἀπόψεις τῆς Αἰγύπτου. Ὁ κ. Μουμπάρακ συνεχίζει τονίζοντας ὅτι πρέπει οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες νά κατανοήσουν αὐτήν τήν πραγματικότητα, πρέπει νά συνομιλήσουν μέ τήν ΟΑΠ.

.....

»Στήν συνέχεια, ὁ κ. Μουμπάρακ ἐρωτᾶ τόν κ. Χασάν Ἀλή πῶς ἔχει τό θέμα τῶν 35 πολεμικῶν ἀεροσκαφῶν. Ὁ Αἰγύπτιος ὑπουργός λέει ὅτι οἱ ἁρμόδιες αἰγυπτιακές ὑπηρεσίες ἀποφάσισαν νά μήν πωλήσουν τά ἀεροσκάφη, καί ὅτι αὐτά θά παραμείνουν ἐνεργά στήν δύναμη τῆς αἰγυπτιακῆς ἀεροπορίας.

»Στό σημεῖο αὐτό ἐπεμβαίνει ὁ κ. πρόεδρος, ἐπαναλαμβάνοντας τό αἴτημά του (γιά πώληση σέ Ἑλλάδα καί Τουρκία, ἐφ' ὅσον ληφθεῖ ὁριστική ἀπόφαση πωλήσεως). Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντᾶ λέγοντας ὅτι δέν ὑπάρχει πλέον θέμα, καθ' ὅσον ἡ Αἴγυπτος δέν πρόκειται νά τά πωλήσει σέ καμμία τρίτη χώρα καί προσθέτει λέγοντας νά μήν ἀνησυχεῖ ὁ πρόεδρος, δέν ὑπάρχει πλέον θέμα.

»Κατά τήν διάρκεια τῆς συναντήσεως τῆς 13ης Μαρτίου 1984, ὁ κ. πρόεδρος προσεκάλεσε τόν Αἰγύπτιο πρόεδρο ὅπως ἐπισκεφθεῖ ἐπισήμως τήν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπεδέχθη τήν πρόσκληση λέγοντας χαρακτηριστικά "εὐχαριστῶ πολύ γιά τήν πρόσκληση. Εἶναι μεγάλη τιμή καί εὐχαρίστηση γιά μένα νά ἐπισκεφθῶ τήν Ἑλλάδα"».

Τήν ἐπομένη, 14 Μαρτίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν Κ. Παπούλια, πραγματοποίησε ἐπίσκεψη στήν ἱστορική Μονή τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, στό Σινᾶ.

Στόν Ἕλληνα πρόεδρο ἐπιφυλάχθηκε θερμή ὑποδοχή ἀπό τούς μοναχούς, μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἀρχιεπίσκοπο Δαμιανό. Ἐπακολούθησε δοξολογία καί, κατά τή διάρκεια εἰδικῆς τελετῆς, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δαμιανός ἀπένειμε στόν Κ. Καραμανλῆ τό ἐπίσημο παράσημο τῆς Μονῆς καί τοῦ δώρισε δύο Ἱερές εἰκόνες. Στήν προσφώνησή του, ὁ ἱεράρχης ὑπογράμμισε τό γεγονός ὅτι πρώτη φορά πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἐπισκέπτεται τή Μονή τοῦ Σινᾶ.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε:

«Αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ καί βαθιά συγκίνηση, πού βρίσκομαι σ' αὐτόν τόν ἱερό χῶρο, σ' αὐτή τήν κιβωτό τῆς Ὀρθοδοξίας καί τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

»Ἡ ἱστορία αὐτῆς τῆς μονῆς εἶναι τόσο παλαιά, ὅσο παλαιά εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ καί εἰδικότερα τῆς Ὀρθοδοξίας. Γι' αὐτό καί ἡ μονή αὐτή ἐμπνέει σεβασμό σέ ὅλη τή Χριστιανοσύνη καί ὄχι μόνο στούς Χριστιανούς, ἀλλά καί στούς πιστούς ἄλλων θρησκευμάτων.

»Στή φιλόξενη αὐτή γῆ τῆς Αἰγύπτου, συναντῶνται τρία θρησκεύματα. Καί θά ἠμποροῦσε νά πεῖ κανείς, ὑπό τήν ἔννοια αὐτή, ὅτι ὁ χῶρος αὐτός συμβολίζει τό πνεῦμα τῆς εἰρήνης. Τό γεγονός, ἐξάλλου, ὅτι ἡ μονή αὐτή ὑπῆρξε καί παραμένει ὁ θεματοφύλαξ μοναδικῶν καί ἀνεκτιμήτων πνευματικῶν καί καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν, τήν κατέστησαν διεθνῶς περιώνυμον. Ἀλλά καί πέραν αὐτοῦ, ἐμπνέει τόν σεβασμό τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων ὅλου τοῦ κόσμου. Γι' αὐτό ἄλλωστε καί τή σεβάστηκαν ὅλοι οἱ κατακτητές πού πέρασαν ἀπό αὐτή τή γῆ.

»Ἡ παρουσία μου ἐδῶ σήμερα ὀφείλεται στήν ἐπιθυμία μου νά γνωρίσω τήν μονή, νά προσκυνήσω σάν Χριστιανός, ἀλλά καί νά ὑπογραμμίσω τό ἐνδιαφέρον τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας γιά τό μέλλον της. Θέλω δηλαδή νά ἐκτιμήσω τίς ἀνάγκες της καί ἀπό συμφώνου μέ τόν φίλο μου πρόεδρο τῆς Αἰγύπτου κ. Μουμπάρακ νά κάνουμε ἕνα πρόγραμμα, πού θά ἐπιτρέπει νά ἀντιμετωπίσουμε ἐπιτυχῶς ὅλα τά προβλήματα τῆς μονῆς, γιατί, ὅπως εἶπα, ἀποτελεῖ θεματοφύλακα πνευματικῶν καί καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα.

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά δῶρα καί τό παράσημο τῆς μονῆς. Ὅπως ἔχω πεῖ καί σέ ἄλλες περιπτώσεις, στήν μακρά πολιτική μου σταδιοδρομία, ἔχω τύχει πολλῶν τιμητικῶν διακρίσεων. Ὅμως αὐτή ἡ διάκριση εἶναι ἡ πιό πολύτιμη ἀπό ὅλες».

Τό βράδυ, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος παρέστη σέ δεξίωση τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Ἑλλάδος στό Κάιρο, στήν ὁποία μετεῖχαν καί μέλη τῆς ἑλληνικῆς παροικίας, ἐνῶ τήν ἑπομένη, 15 Μαρτίου, ἐπισκέφθηκε τόν ἀρχαιολογικό χῶρο Σαγγάρα, κοντά στήν αἰγυπτιακή πρωτεύουσα, καθώς καί τό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο τοῦ Καΐρου.

Τό μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἔχει τήν εὐκαιρία μιᾶς τρίτης συναντήσεως μέ τό Χ. Μουμπάρακ:

«Ὁ κ. πρόεδρος ἀνοίγει τήν συζήτηση, ἀναφερόμενος στήν ἑλληνική παροικία τῆς Αἰγύπτου. Τονίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου εἶναι ἐγκατεστημένοι ἀπό πολλά χρόνια στήν Αἴγυπτο, στήν διάρκεια τῶν ὁποίων στάθηκαν πάντα στό πλευρό τῶν Αἰγυπτίων καί συνέβαλαν ἐνεργῶς στήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

»Ὁ κ. καί ἡ κα Μουμπάρακ συμφωνοῦν καί ἀναφέρονται στούς στενούς δεσμούς πού ἑνώνουν τήν ἑλληνική παροικία μέ τόν αἰγυπτιακό λαό καί τούς Ἕλληνες μέ τούς Αἰγυπτίους γενικώτερα.

»Ὁ κ. πρόεδρος λέει στόν κ. Μουμπάρακ ὅτι θέλει νά ἐγείρει ἕνα πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζει ἡ ἑλληνική παροικία ζητώντας ταυτόχρονα ἀπό τόν κ. Μουμπάρακ νά τό ἐπιλύσει. Ὁ κ. πρόεδρος λέει ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου ἐξαναγκάζονται νά ἀνανεώσουν τίς ἄδειες παραμονῆς καί ἐργασίας τους, κάθε χρόνο, αὐτό — λέει ὁ κ. πρόεδρος — δημιουργεῖ ἄγχος καί ἀβεβαιότητα στήν ἑλληνική παροικία. Θά πρέπει, λέει ὁ κ. πρόεδρος, ἡ ἑλληνική παροικία νά τύχει ἄλλης μεταχειρίσεως. Ἐπί πλέον, συνεχίζει ὁ κ. πρόεδρος, ὑπάρχει μία συμφωνία πού προβλέπει τήν χορήγηση σέ 400 Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου τῆς αἰγυπτιακῆς ἰθαγένειας. Ἡ παράκλησή μου, λέει ὁ κ. πρόεδρος, εἶναι, ἀφ' ἑνός μέν, νά ἐπισπευθεῖ ἡ χορήγηση τῶν ἰθαγενειῶν, ἀφ' ἑτέρου, νά αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμός τῶν Ἑλλήνων πού θά λάβουν τήν ἰθαγένεια σέ 600.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντᾶ ὅτι θά τό ἐξετάσει καί προσθέτει λέγοντας, δέν εἶναι πρόβλημα αὐτό. Δέν ὑπάρχει θέμα. Στήν συνέχεια λέει ὅτι νομίζει ὅτι καί Αἰγύπτιοι πού ζοῦν στήν Ἑλλάδα ἔχουν ζητήσει τήν κτήση τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγένειας. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντᾶ λέγοντας, "αὐτό δέν τό γνωρίζω. Θά τό δοῦμε" καί ἐπαναλαμβάνει τό αἴτημά του γιά αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αἰγυπτιακῶν ἰθαγενειῶν ἀπό 400 σέ 600. Ὁ κ. Μουμπάρακ καί πάλι ἐπαναλαμβάνει ὅτι δέν εἶναι πρόβλημα, ὅτι δέν ὑπάρχει θέμα.

.....

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀναφέρεται στούς στενούς ἱστορικούς, φυλετικούς καί οἰκονομικούς δεσμούς πού ἑνώνουν τήν Αἴγυπτο μέ τό Σουδάν.

»Ἀργότερα, ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρεται στήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες, τονίζοντας ὅτι ἦταν μεγάλη ἀνάγκη γιά τήν Ἑλλάδα νά συνδεθεῖ μέ τή Δυτική Εὐρώπη γιά νά ἐξασφαλίσει ἔτσι τήν ἐθνική της ἀσφάλεια ἀπό τούς γείτονές της. Περιβαλλόμαστε, λέει ὁ κ. πρόεδρος, ἀπό λαούς, πού ἔχουν βλέψεις πάνω στήν χώρα μας. Πρέπει νά ἀμυνθοῦμε, πρέπει νά ἐξασφαλιστοῦμε. Μέ τήν ἔνταξή μας στήν Εὐρώπη τό πετυχαίνουμε αὐτό. Σέ λίγο καιρό, συνεχίζει ὁ κ. πρόεδρος, ἡ Εὐρώπη θά ἑνωθεῖ, θά συσταθοῦν οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης. Τότε κάθε ἐπιβουλή ἐναντίον μιᾶς πολιτείας θά εἶναι ἐπιβουλή κατά τοῦ συνόλου, κατά τοῦ ἡνωμένου εὐρωπαϊκοῦ Κράτους.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀναγνωρίζει τήν σπουδαιότητα πού ἔχει γιά τήν Ἑλλάδα ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα καί λέει ὅτι ἡ Εὐρώπη πρέπει νά παίξει σημαντικώτερο ρόλο στήν διεθνῆ πολιτική σκηνή.

»Ἀργότερα, μετά τό πρόγευμα, ὁ κ. πρόεδρος ἐρωτᾶ εὐθέως τόν κ. Μουμπάρακ, λέγοντάς του ὅτι περιμένει ἀπ' αὐτόν μία ἀπάντηση σχετικά μέ τό θέμα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διπλωματικῶν σχέσεων Αἰγύπτου-Κύπρου.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντᾶ λέγοντας ὅτι, ἐπειδή αὐτήν τήν στιγμή μᾶς πιέζει πολύ ἡ Σοβιετική Ἕνωση νά ἀποκαταστήσουμε τίς διπλωματικές μας σχέσεις μέ τήν Βουλγαρία, δέν νομίζω ὅτι ἦταν σκόπιμο νά ἀναγγείλω τώρα τήν ἀποκατάσταση τῶν σχέσεών μας μέ τήν Κύπρο.

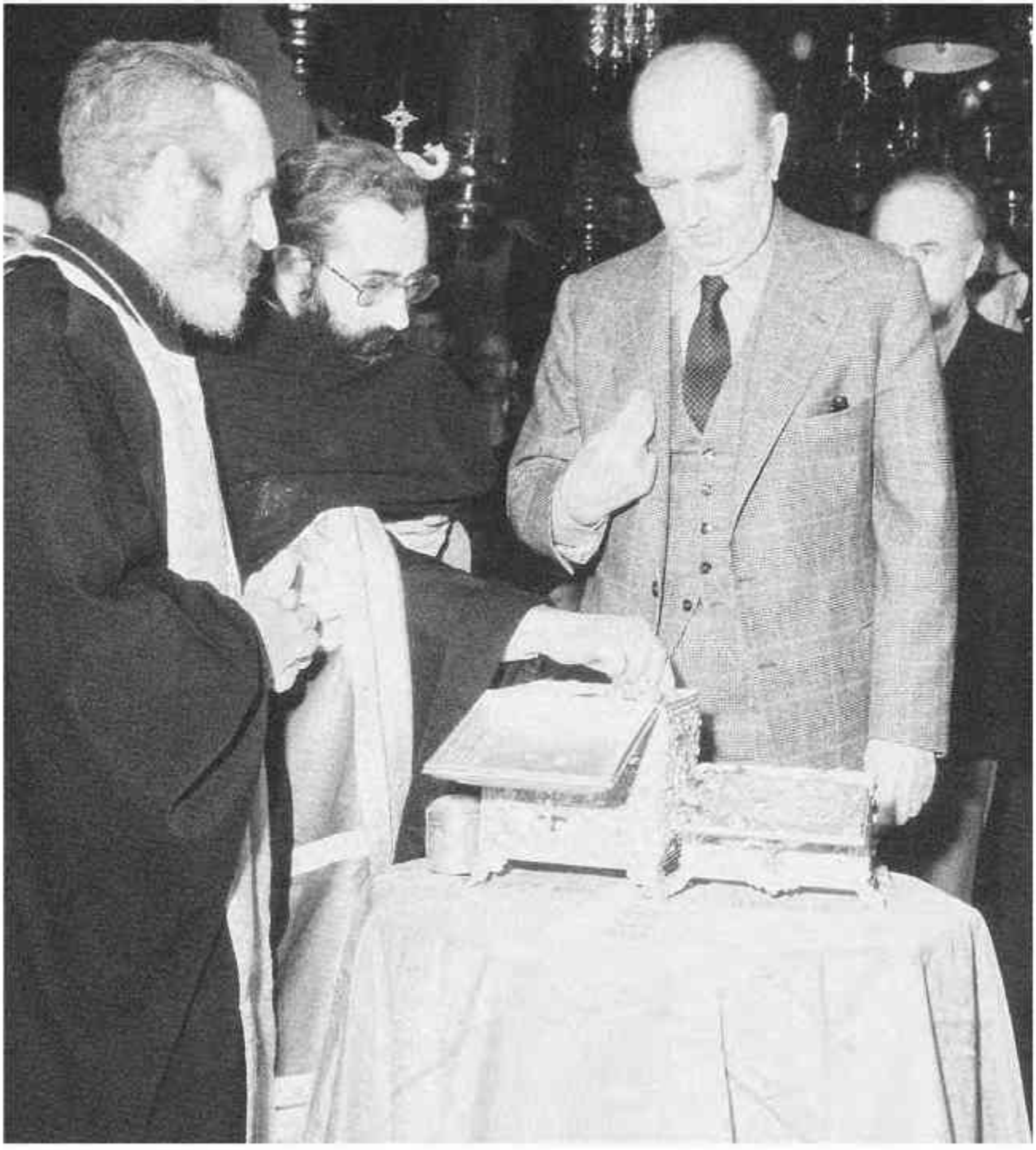
»Ὁ κ. πρόεδρος ἐπαναλαμβάνει ὅτι δέν εἶναι λογικό νά μήν ἔχει ἡ Αἴγυπτος διπλωματικές σχέσεις μέ τήν Κύπρο καί ἐπιμένει στήν ἀνάγκη ταχείας ἀποκαταστάσεως.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ λέει ὅτι "ἀσφαλῶς θά ἀποκαταστήσουμε τίς σχέσεις μας μέ τήν Κύπρο, θά τό ἀνακοινώσουμε πρίν ἀπό τό τέλος τοῦ Μαρτίου τ.Ἐ. Θά τό κάνουμε πρίν περάσει ὁ Μάρτιος" καί προσθέτει λέγοντας "μπορεῖτε νά πεῖτε στόν Κυπριανοῦ ὅτι θά τό κάνουμε, δέν πρόκειται νά ἀργήσουμε, μέχρι τέλους Μαρτίου θά τό ἀναγγείλουμε"».

Τό ἴδιο βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε, παρουσία τοῦ Κ. Παπούλια, τούς διαπιστευμένους στό Κάιρο πρέσβεις τῆς ΕΟΚ.

Τήν ἑπομένη, τελευταία ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεως, οἱ ἀρχηγοί τῶν δύο Κρατῶν εἶχαν νέα συνομιλία:

«Ὁ κ. πρόεδρος ἀνοίγει τήν συνομιλία εὐχαριστώντας

Πρώτη ἐπίσκεψη προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας στή Μονή τοῦ Σινᾶ.

τόν κ. Μουμπάρακ γιά τήν ὑποδοχή πού τοῦ ἐπεφυλάχθη καί γιά τήν θερμή φιλοξενεία καί προσθέτει ὅτι θά τοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νά ἀνταποδώσει τήν φιλοξενία ὅταν ἐπισκεφθεῖ ὁ κ. Μουμπάρακ τήν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Μουμπάρακ ἀπαντᾶ λέγοντας ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς εἶναι φίλος τῆς Αἰγύπτου καί ὅτι στούς φίλους εἶναι τό λιγώτερο πού μπορεῖ νά κάνει κανείς, καί εὐχαριστεῖ καί πάλι γιά τήν πρόσκληση εὐχόμενος νά πραγματοποιηθεῖ τό ταξείδι.

»Στήν συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος λέει ὅτι στήν χθεσινή συνάντησή του μέ τούς διαπιστευμένους στό Κάιρο πρέσβεις τῶν χωρῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ μετέφερε σ' αὐτούς τίς αἰγυπτιακές ἀπόψεις γιά τό Μεσανατολικό καί τήν ἀνάγκη ὑποστηρίξεως τῶν Παλαιστινίων.

»Στήν συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρεται ἐκτενῶς στό πρόβλημα τῆς Κύπρου καί στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις. Ὁ κ. πρόεδρος ὑπογραμμίζει καί ἐξηγεῖ τήν ἀρνητική στάση τῆς Τουρκίας, τίς προκλήσεις της σέ βάρος τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Κύπρου, καί τίς βλέψεις της στό Αἰγαῖο.

»Ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρεται εἰδικώτερα στό Κυπριακό, τονίζοντας ὅτι δέν μπορεῖ νά γίνουν δεκτά τά τετελεσμένα γεγονότα πού προῆλθαν ἀπό τήν τουρκική εἰσβολή καί ὅτι ἡ μονομερής ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ κατεχομένου βορείου τμήματος τῆς Κύπρου ἀποτελεῖ ἐπικίνδυνο προηγούμενο πού μπορεῖ νά ὁδηγήσει στήν διάσπαση πολλῶν Κρατῶν τοῦ κόσμου.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ συμφωνεῖ καί λέει ὅτι ἡ Αἴγυπτος ὑποστηρίζει τήν ἐδαφική ἑνότητα, κυριαρχία καί ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου καί τάσσεται ὑπέρ τῆς ἐξευρέσεως λύσεως σύμφωνα μέ τίς σχετικές ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ.

»Ὁ προέδρος συνεχίζει λέγοντας ὅτι, ἐάν δέν βρεθεῖ λύση στό Κυπριακό, τότε ἡ κατάσταση στήν περιοχή θά ἐπιδεινωθεῖ ἀκόμη περισσότερο καί ἐρωτᾶ "ὁ Ντενκτάς προστατεύεται ἀπό 30.000 Τούρκους, τί θά συμβεῖ ἐάν στείλω 40.000 Ἕλληνες στρατιῶτες στήν Κύπρο; Ἀσφαλῶς θά ὁδηγηθοῦμε σέ σύρραξη. Ἡ κατάσταση εἶναι ἐπικίνδυνη, αὐτό πρέπει νά κατανοηθεῖ ἀπό ὅλους. Πρέπει ἡ Τουρκία νά λογικευθεῖ καί ὄχι μόνον γιά τήν Κύπρο ἀλλά καί ὅσον ἀφορᾶ τίς σχέσεις της μέ τήν Ἑλλάδα".

»Στό σημεῖο αὐτό ὁ κ. Μουμπάρακ λέει ὅτι πρόκειται νά ἐπισκεφθεῖ τήν Ἄγκυρα καί προσθέτει ὅτι εἶναι διατεθειμένος, ἐάν τό θελήσουμε, νά προσφέρει τήν φιλική του βοήθεια γιά τήν ἐξομάλυνση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων. Ἐρωτᾶ ἐάν θά τό θέλαμε. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντᾶ "ἠμπορεῖ, θά τό δοῦμε".

»Στήν συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος συνεχίζει νά ἀναφέρεται στήν στάση τῆς Τουρκίας, τονίζοντας ὅτι ἡ Τουρκία δέν λαμβάνει λογικές θέσεις.

»Στό σημεῖο αὐτό διακόπτεται ἡ συνομιλία, προκειμένου νά ἀρχίσει ἡ ἐπίσημη τελετή ἀναχωρήσεως. Οἱ δύο πρόεδροι εὐχαριστοῦν ἀλλήλους καί κατευθύνονται πρός τόν χῶρο της τελετῆς»[10].

24 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἄς σταθοῦμε γιά μιά ἀκόμη φορά εὐλαβικά μπροστά στήν ἐπέτειο τῆς μεγάλης ἡμέρας πού μᾶς ἔδωσε ὄχι μόνο τήν ἐλευθερία ἀλλά καί τήν συνείδηση τῆς ἐθνικῆς μας ταυτότητας. Ἡ 25η Μαρτίου τοῦ 1821 εἶναι ἡ κορυφαία, ἡ πιό δοξασμένη, ὥρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

»Καί ἄς ἀντλήσουμε ἀπό τούς ἡρωικούς ἀγῶνες τῆς ἐθνεγερσίας τά διδάγματα πού χρειαζόμαστε γιά νά χαράξουμε στίς δύσκολες ἡμέρες μας σταθερή τήν ἐθνική μας πορεία. Θά ἦταν, ἄλλωστε, ἀνιαρός καί ἴσως καί ἀνώφελος ὁ ἐπαναληπτικός αὐτός πανηγυρισμός, ἄν δέν μᾶς παρακινοῦσε νά χρησιμοποιοῦμε σάν ὁδηγό γιά τά σημερινά μας προβλήματα τήν συσσωρευμένη ἱστορική μας πεῖρα.

»Ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους μας διαιρεῖται τυπικά σέ περιόδους. Οὐσιαστικό της ὅμως γνώρισμα εἶναι ἡ συνέχεια. Καί τήν συνέχεια αὐτή τήν διακρίνουμε σέ μιά ἀλληλουχία ἀπό ἐξάρσεις μοναδικές, ἀλλά καί θλιβερές ὀπισθοδρομήσεις.

»Τό καθῆκον ἀπαιτεῖ νά σταθοῦμε σήμερα στίς πρῶτες, χωρίς βέβαια νά λησμονοῦμε καί τίς δεύτερες. Τά τραγικά δηλαδή σφάλματα, τά πάθη καί τίς διχόνοιες πού τόσο ταλαιπώρησαν τό ἔθνος.

»Θά πρέπει μέ ἄλλα λόγια νά καθοδηγούμεθα πάντοτε ἀπό τίς ἀρετές ἐκεῖνες πού ἐνέπνευσαν τόν ξεσηκωμό τοῦ 1821 καί μᾶς χάρισαν τήν ἐλευθερία καί τήν ἀνεξαρτησία μας. Γιατί ἡ ἐλευθερία καί ἡ ἀνεξαρτησία δέν φθάνει νά κατακτηθοῦν μιά φορά μονάχα. Χρειάζεται καθημερινά νά κατακτῶνται. Καί αὐτό δέν ἐπιτυγχάνεται παρά μέ συνεχῆ ἀγώνα πού νά ἐμπνέεται ἀπό βαθύ πατριωτισμό, ἀπό ἔφεση γιά θυσίες, καί πρό παντός ἀπό ὁμόνοια ἐθνική. Αὐτή τήν ὁμόνοια, γιά τήν ὁποία ὅλοι ὁμιλοῦμε, χωρίς ὡστόσο νά ἐναρμονίζουμε τούς λόγους μας μέ τίς καθημερινές μας πράξεις. Καί τήν διασποῦμε, γιατί ὁ καθένας τήν ἀντιλαμβάνεται κατά τόν τρόπο του ἤ ἀκόμα καί κατά τά συμφέροντά του· καί θέλει νά πραγματοποιεῖται πάνω στίς δικές του θέσεις. Καί τήν διασποῦμε, γιατί δέν κατανοήσαμε ἀκόμη ὅτι ἡ ἑνότης αὐτή καθ' ἑαυτήν προϋποθέτει τόν συγκερασμό ἀπόψεων ἀντιθέτων.

»Εἶναι καιρός ὅμως νά καταλάβουμε ὅτι, γιά νά προκόψει ὁ τόπος, θά χρειαστεῖ νά δημιουργήσουμε τό κατάλληλο πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα. Θά χρειασθεῖ μέ ἄλλα λόγια νά ἐξασφαλίσουμε τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος ἀποφεύγοντας τίς ὀξύτητες καί τίς ὑπερβολές.

»Βέβαια, γιά νά λειτουργήσει ὁμαλά τό πολίτευμα, θά πρέπει νά σεβόμαστε ὅλοι τίς βασικές ἐκεῖνες ἀρχές, πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ἡ δημοκρατία. Γιατί, ὅπως κατ' ἐπανάληψη ἐτόνισα, ἡ παραβίαση τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, εἴτε ὑπό μορφή τῆς καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας, εἴτε ὑπό τήν μορφή τῆς καταχρήσεως τῆς ἐλευθερίας, κλονίζει τή δημοκρατία καί ἀνοίγει τόν δρόμο γιά ἐπικίνδυνες περιπέτειες.

»Ἡ δημοκρατία, ὡς γνωστόν, πού εἶναι τό πολίτευμα τοῦ μέτρου, δέν ἀντέχει σέ ἀκρότητες. Καί προπαντός δέν ἀντέχει σέ τεχνητούς καί σκόπιμους διχασμούς πού νοθεύουν τήν δημοκρατική μας ζωή καί ὁδηγοῦν σέ πολιτικά ἀδιέξοδα.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Οἱ ἀλήθειες αὐτές εἶναι κλασικές. Καί ἰσχύουν κατά μείζονα λόγο σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι ἐπικίνδυνη καί ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα.

»Ὅπως γνωρίζετε, στόν ἐξωτερικό τομέα, ἔχουμε πολλά, κρίσιμα καί ἀλληλένδετα προβλήματα· προβλήματα πού θά χρειασθεῖ νά τά ἀντιμετωπίσουμε μέ θάρρος καί σωφροσύνη καί προπαντός ἀπροκατάληπτα, γιά ν' ἀποτρέψουμε ἐνδεχόμενους κινδύνους. Καί αὐτά τά προβλήματα εἶναι κυρίως ἡ πολύχρονη δοκιμασία τῆς Κύπρου, πού τόν τελευταῖο καιρό πῆρε δραματική μορφή, καί οἱ ἀπειλές τῆς Τουρκίας κατά τοῦ ἐθνικοῦ μας χώρου. Σ' αὐτά θά πρέπει νά προστεθοῦν βέβαια καί οἱ ἐπικίνδυνες ἐκκρεμότητες πού ἔχουμε σέ ἄλλους τομεῖς τῶν ἐξωτερικῶν μας σχέσεων.

»Στόν ἐσωτερικό τομέα, ἐξάλλου, ἔχουμε, ὅπως ἔχουν καί ἄλλες χῶρες, δύσκολα οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα. Ἡ ὕφεση ἡ οἰκονομική, ὁ πληθωρισμός, ἡ ἀνεργία καί τόσα ἄλλα συναφῆ προβλήματα δέν θά λυθοῦν βέβαια μέ εὐχολόγια. Γιά νά λυθοῦν, θά χρειασθεῖ τόσο ἀπό μέρους τῆς Πολιτείας, ὅσο καί ἀπό μέρους τῶν πολιτῶν, ρεαλισμός, κατανόηση καί στενή συνεργασία.

»Ἀλλά θά χρειασθεῖ προπαντός νά ἐντείνουμε καί νά μεθοδεύσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά αὐξήσουμε τήν παραγωγικότητά μας καί νά καταστήσουμε τά προϊόντα μας ἀνταγωνιστικά. Εἶναι καιρός νά καταλάβουμε ὅτι ἐκεῖ κυρίως βρίσκεται τό πρόβλημά μας τό οἰκονομικό. Ἂν δέν τό καταλάβουμε, καμμιά βοήθεια, ὁποιας μορφῆς καί ἐκτάσεως καί ἄν εἶναι, δέν μπορεῖ νά ἀποβεῖ ἀποτελεσματική.

»Ἂν καταστήσουμε ἀνταγωνιστικά τά προϊόντα μας, καί διπλάσια παραγωγή ἄν ἔχουμε, θά μποροῦμε νά τήν διοχευτεύσουμε στίς ξένες ἀγορές. Καί ἰδίως στήν μεγάλη ἀγορά τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, στήν ὁποία, πέραν τῶν ἄλλων, κατέχουμε θέση προνομιακή ἔναντι τῶν συναγωνιστῶν μας.

»Γιατί, ὅπως γνωρίζετε, οἱ τρίτοι, γιά τά ἴδια προϊόντα εἶναι ὑποχρεωμένοι νά πληρώνουν δασμούς, ἀπό τούς ὁποίους ἀπαλλάσσονται τά δικά μας προϊόντα.

»Καί τίς ἀλήθειες αὐτές δέν τίς ἀναιρεῖ βέβαια τό γεγονός ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότης περνᾶ σήμερα μιά κρίση πού, κατά τή γνώμη μου, ὄχι μόνο θά εἶναι περαστική ἀλλά θά γίνει στό μέλλον καί κίνητρο γιά γενναῖες ἀποφάσεις. Γιατί ἡ Εὐρώπη, ἀφοῦ δέν μπορεῖ νά γυρίσει στό αἱματηρό της παρελθόν, εἶναι ἀναγκασμένη νά προχωρήσει στόν δρόμο πού χάραξαν οἱ ἱδρυταί τῆς Κοινότητος.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Τό συμπέρασμα, ἀπ' ὅσα σᾶς εἶπα, εἶναι ὅτι τό μέλλον τοῦ τόπου αὐτοῦ θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό μᾶς τούς ἴδιους. Θά ἐξαρτηθεῖ, δηλαδή, ἀπό τήν συμπεριφορά μας ὡς πολιτῶν. Ἂν συμπεριφερθοῦμε ὅλοι, ἡγεσία καί λαός, κατά τρόπο ὑπεύθυνο, ὄχι μόνο θά δικαιώσουμε τούς ἀγῶνες καί τίς θυσίες τῶν προγόνων μας, ἀλλά θά δημιουργήσουμε τίς προϋποθέσεις γιά ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον».

27 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Μετά τήν αἰφνιδιαστική παραίτηση τοῦ ὑπουργοῦ καί τοῦ ὑφυπουργοῦ Οἰκονομικῶν, Γ. Ποττάκη καί Δ. Πιτσιώρη, ὁρκίστηκαν στίς ἀντίστοιχες θέσεις, ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ Γ. Ἀρσένης καί ὁ Δ. Δημοσθενόπουλος.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ ἀποχαιρετιστήρια ἐπίσκεψη — ἐνόψει τῆς ἀποχωρήσεώς του — τό γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ, Γιόζεφ Λούνς.

29 ΜΑΡΤΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρωθυπουργό.

Τό σύνολο τοῦ τύπου συνέδεσε τή συνάντηση μέ τήν ἐπικείμενη ἄφιξη στήν Ἀθήνα τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ Ἀμύνης, Κ. Οὐάινμπέργκερ.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ἡ Κυβέρνηση ἐξέφρασε ἱκανοποίηση γιά τήν ἀπόφαση τῆς Ὑποεπιτροπῆς Ἐξωτερικῶν Σχέσεων τῆς Ἀμερικανικῆς Γερουσίας, σχετικά μέ τή διατήρηση τῆς ἀναλογίας 7 πρός 10 στή χορήγηση στρατιωτικῆς βοήθειας στήν Ἀθήνα καί τήν Ἄγκυρα. Ἡ ἀπόφαση ἐπεσήμανε, ἀκόμη, ὅτι ἡ βοήθεια πρός τήν Τουρκία συσχετίζεται μέ τήν ἀπόδοση τῆς Ἀμμοχώστου.

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε συνομιλία μέ τόν ὑπουργό Ἀμύνης τῶν ΗΠΑ, παρουσία τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑφυπουργοῦ Ἀμύνης, Ρ. Πέρλ. Σχετική ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀνέφερε ὅτι ἡ συζήτηση διεξήχθη σέ κλίμα φιλικό καί μέ πνεῦμα ἀμοιβαίας κατανοήσεως.

2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινιάζει Ἔκθεση Τύπου στά γραφεῖα τῆς ΕΣΗΕΑ, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 150 ἐτῶν ἀπό τή μεταφορά τῆς πρωτεύουσας στήν Ἀθήνα καί 70 ἐτῶν ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ ἐνιαίου δημοσιογραφικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ Γ. Ἀναστασόπουλου, προέδρου τῆς ΕΣΗΕΑ, ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Τά εἴπατε τόσο καλά ὥστε νά μήν ἔχω νά προσθέσω πολλά πράγματα σ' αὐτά πού εἴπατε.

»Κατ' ἀρχήν, ὀφείλω βέβαια νά συγχαρῶ τό προεδρεῖο τῆς Ἑνώσεώς σας, γιά τήν πρωτοβουλία πού εἶχε νά ὀργανώσει τήν πολυσήμαντη αὐτή ἔκθεση. Καί τήν χαρακτηρίζω πολυσήμαντη, διότι περιλαμβάνει τρεῖς ἐπετείους πού ἀναφέρονται σέ γεγονότα, τά ὁποῖα ἀποτελοῦν σταθμούς στήν ἱστορία τοῦ τόπου μας. Γνωρίζετε, ἄλλωστε, γιά τό μέγα καί πάντα ἐπίκαιρο θέμα τοῦ Τύπου ὡμίλησα στήν Θεσσαλονίκη πρίν ἀπό λίγους μῆνες. Ἐξῆρα τότε τήν ὑψηλή ἀποστολή τοῦ Τύπου καί τίς μεγάλες ὑπηρεσίες, τίς ὁποῖες προσέφερε σέ κρίσιμες στιγμές τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους. Ἐπεσήμανα ὅμως καί τά σφάλματα καί τίς ἀδυναμίες του. Καί ἐπεσήμανα προπαντός τίς μεγάλες εὐθύνες του γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς δημοκρατίας. Γιατί, ὅπως εἶπα τότε, ἡ δημοκρατία ἀπειλεῖται τόσον ἀπό τόν περιορισμό τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου ὅσο καί ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς ἀπό μέρους τοῦ Τύπου.

»Εἶναι τόσο στενή, τόσο ἄμεση ἡ σχέση μεταξύ Τύπου καί δημοκρατίας, ὥστε νά πεῖ κάποτε κάποιος διάσημος δημοσιολόγος: "Ἄν θέλετε νά λύσετε σωστά τό πρόβλημα τῆς δημοκρατίας, θά πρέπει νά λύσετε πρῶτα τό πρόβλημα τοῦ Τύπου.

»Ὁ Τύπος, κύριε πρόεδρε, γιά νά σταθεῖ στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς του, ὀφείλει νά τηρεῖ ἀπαρέγκλιτα τό χρυσό κανόνα τοῦ μέτρου καί, ἀντί νά συναγωνίζεται τά κόμματα σέ ὑπερβολές καί ὀξύτητες, ὀφείλει κατά ἕνα τρόπο νά τά χαλιναγωγεῖ καί νά τά παραδειγματίζει μέ τήν ἀντικειμενικότητα ἀλλά καί μέ τήν μετριοπάθειά του.

»Ἐλπίζω ὅτι τό δρόμο αὐτό θά ἀκολουθήσει ἀπό ἐδῶ καί πέρα ὁ ὑπεύθυνος Τύπος τοῦ τόπου μας, δρόμο πού ἐπιβάλλουν, πέραν τῶν ἄλλων, καί οἱ κρίσιμες περιστάσεις πού ἀντιμετωπίζει τό ἔθνος».

8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Κατά τή διάρκεια εἰδικῆς τελετῆς, στήν ὁποία παρουσιάζεται ὁ ἀπολογισμός τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας γιά τό 1983, ὁ γενικός γραμματέας, Γ. Μυλωνᾶς, ὑπογραμμίζει τή συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν προαγωγή τῆς ἀρχαιολογικῆς ἔρευνας:

«Ἡ ἐπί τῶν ἡμερῶν μας ἔρευνα τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης εὐτύχησε νά ἔχει ὡς συμπαραστάτη καί καθοδηγητή τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, κ. Κ. Καραμανλῆ, τό θερμουργό ἐνδιαφέρον τοῦ ὁποίου ἐστήριξε καί προήγαγε τόν κύκλο τῶν προσπαθειῶν στήν ἀκριτική περιοχή τῆς Ἑλλάδος, ἡ ζωή καί ἡ ἱστορία τῆς ὁποίας τόσο διαστρεβλώνονται ἀπό καλοθελητές γείτονες καί φίλους.

»Πρός τό τέλος τοῦ Δεκεμβρίου 1983, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ἐπενόησε μεγαλοφυές πρόγραμμα ἀνασκαφῶν καί ἐρευνῶν γιά τήν ἑλληνική περιοχή πρός νότον τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης καί ἐξασφάλισε ὄχι μόνο τό ἐνδιαφέρον τῆς Κυβερνήσεως γιά τό πρόγραμμα αὐτό, ἀλλά καί ἐκ τῶν ἐπενδύσεων τό μυθικό γιά τήν Ἑλληνική Ἀρχαιολογική Ἐπιστήμη ποσό τῶν 300 ἑκατομμυρίων δραχμῶν πού θά ἐπιτρέψει τήν ἐκτέλεσή του.

»Κατόπιν σοβαρᾶς μελέτης καί ἐπανειλημμένων διαβουλεύσεων ἀποφασίσθηκε ὅπως τό ἔργο ἀποτελέσει κοινή προσπάθεια τοῦ ΥΠΠΕ καί τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καί οἱ ἐργασίες νά καλύψουν χρονικό διάστημα πέντε ἐτῶν· γιά τίς ἀνασκαφές καί τίς ἔρευνες τοῦ νέου σχεδίου νά δοθεῖ ἡ εὐθύνη τῆς χρήσεως ἐντός πενταετίας τοῦ ποσοῦ τῶν 200 ἑκατ. δρχ. στό ΥΠΠΕ, καί στήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία τοῦ ποσοῦ τῶν 100 ἑκατ. δρχ. Φορέας γιά τή διαχείριση τοῦ ὅλου ποσοῦ τῶν 300 ἑκατ. δρχ. ὁρίσθηκε ἡ Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία».

Στό ἔργο τοῦ Κ. Καραμανλῆ στόν τομέα τοῦ πολιτισμοῦ θά ἀναφερθεῖ, μέ δήλωσή του, δύο ἡμέρες ἀργότερα, καί ὁ πρώην ὑπουργός Πολιτισμοῦ, Δ. Νιάνιας:

«Ἐπειδή ἡ ἄγνοια τῆς ἀλήθειας εἶναι πολιτικά καί πνευματικά ἀνεπίτρεπτη, θεωρῶ ἱστορικό χρέος μου νά ἐπιχειρήσω τήν καταγραφή τοῦ ἔργου αὐτοῦ, τό ὁποῖο, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τά στοιχεῖα πού παραθέτω, ὑπῆρξε καθοριστικό γιά τήν ἐξέλιξη τῆς πολιτιστικῆς πορείας τοῦ τόπου μας.

»Ἀσφαλῶς μιά τέτοια καταγραφή θά εἶναι λακωνική καί πιθανότατα ἀτελής. Καί τοῦτο, γιατί ἔγιναν πάρα πολλά. Θά ἀναφερθῶ στά σημαντικότερα.

»Τό ἀθηναϊκό σύμπλεγμα Ἀκρόπολις, Ἡρώδειο, Διονυσιακό Θέατρο, Ὀλυμπιεῖο, Πνύκα καί Λόφος Φιλοπάππου, γιά πρώτη φορά ἀντιμετωπίσθηκε σάν ἑνιαῖο σύνολο, μέ ἀναστηλωτικές καί συντηρητικές ἐργασίες, εὐπρεπισμό καί ἀναδάσωση τοῦ περιβάλλοντος χώρου καί ἔργα ὁδοποιίας καί τουριστικῆς ὑποδομῆς. Μέ μιά τέτοια ὑποδομή ἀναπλάσεως τῶν ἀρχαίων χώρων στάθηκε δυνατόν νά πραγματοποιηθοῦν καί τά Φεστιβάλ Ἀθηνῶν καί Ἐπιδαύρου, ἔργα καί αὐτά τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

»Συγχρόνως ἀναβιώνουν τά μεγάλα ἱερά τῶν Δελφῶν καί τῆς Ὀλυμπίας καί ἡ ἀνέγερση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Θεσσαλονίκης (1961-1962), ἐνῶ στήν οἰκονομική καί ἠθική συμπαράσταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὀφείλεται ἡ κατασκευή τῆς Νέας Πτέρυγος τοῦ Μουσείου, τό 1979.

»Ἄλλωστε, πέραν τῶν τακτικῶν κατά τομεῖς προγραμμάτων, μέ πρωτοβουλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἐτέθησαν σέ ἐφαρμογή ἢ ἐκπονήθηκαν γιά νά τεθοῦν στή συνέχεια σέ ἐφαρμογή, εἰδικά ἀποκεντρωμένα προγράμματα. Γιά τήν ἐκτέλεσή τους συστήθηκαν εἰδικοί φορεῖς καί ἐξασφαλίσθηκε ἡ ἄνετη χρηματοδότησή τους μέσω τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἀπό αὐτά, ξεχωρίζουν:

»Τό Εἰδικό Πρόγραμμα γιά τή διάσωση καί τήν συντήρηση τῶν Μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως.

»Τό Εἰδικό Πρόγραμμα γιά τήν διενέργεια ἀνασκαφῶν στό τρίγωνο Βεργίνας, Δίου, Πέλλας, τῶν ὁποίων τά ἀποτελέσματα ἀποτελοῦν ἀποστομωτική ἐπικύρωση τῆς ἑλληνικότητας τῆς Βορείου Ἑλλάδος.

»Τό Εἰδικό Πρόγραμμα ἀνασκαφῶν στήν Θράκη.

»Τό Εἰδικό Πρόγραμμα γιά ἀναστηλωτικές, συντηρητικές καί μουσειακές ἐργασίες στούς ἀρχαιολογικούς χώρους τῆς Ὀλυμπίας καί τῆς Δήλου, καθώς καί γιά τήν ὀργάνωση καί τόν ἐξοπλισμό τοῦ Κέντρου Ὑποβρυχίων Ἀρχαιολογικῶν Ἐρευνῶν στήν Πύλο.

»Τόν Εἰδικό φορέα γιά τήν διάσωση καί ἐπιβίωση τῆς

μοναστικῆς πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους (Κέντρο Διαφυλάξεως Ἁγιορείτικης Κληρονομιᾶς) πού ἱδρύθηκε τό 1981 μέ ἕδρα τήν Θεσσαλονίκη.

»Γιά ὅλα αὐτά διατέθηκαν ποσά ἀδιανόητα γιά τόν οἰκονομικά περιορισμένο ἀρχαιολογικό κύκλο ἐρευνῶν. Καί χρηματοδοτήθηκαν εἰδικά προγράμματα, γιά τήν πορεία τῶν ὁποίων ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποδεικνύει τό ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον του καί ἀπό τή θέση τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντα πού σήμερα κατέχει.

»Δημιούργημα τοῦ Κ. Καραμανλῆ εἶναι τό Εὐρωπαϊκό Κέντρο Δελφῶν.

»Ἄλλο θεσμό πολύτιμο ἀπετέλεσε ἡ ὑλοποίηση τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας τό 1961.

»Παρέλειψα πλῆθος ἄλλων ἔργων. Ὀφείλω ὅμως νά ἀναφερθῶ, ἔστω καί ἐπιγραμματικά, στό πέρασμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπό τά Πανεπιστήμια καί τή δημιουργία τῆς Πανεπιστημιουπόλεως Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης σέ ἄπλετους χώρους παιδείας, ἐρεύνης, διαβιώσεως καί ἀναψυχῆς.

»Αὐτό εἶναι σέ πολύ γενικές γραμμές τό ἔργο τοῦ Κ. Καραμανλῆ στόν πολιτιστικό τομέα. Ἕνα ἔργο πού τό χαρακτηρίζει ἡ ἐπίμονη προσπάθεια τοῦ δημιουργοῦ του νά προσδώσει τήν πολιτιστική ταυτότητα στόν τόπο μας, πού πλούσιος σέ παρελθόν ἀπό τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, ἐστερεῖτο παρόντος καί μέλλοντος. Καί τό ἔργο αὐτό θά ἦταν ἀσφαλῶς πλουσιότερο, ἐάν, κατά τή διάρκεια τῆς ἀπουσίας του ἀπό τήν Ἑλλάδα, ἀπό τό 1963 ἕως τό 1974, ἡ προσπάθειά του δέν εἶχε ἀνακοπεῖ.

»Οὐδείς βεβαίως δέν μπορεῖ νά ἰσχυρισθεῖ ὅτι δέν ἔγιναν παραλείψεις ἤ ἀκόμα καί σφάλματα. Θά ἤθελα ὅμως νά ἐρωτήσω τούς ἀνθρώπους τῆς "κουλτούρας" καί ὅλους ὅσους πολυπραγμονοῦν γύρω ἀπό τά θέματα αὐτά, τί ἔγινε γιά τήν πολιτιστική ἀνάπτυξη τοῦ τόπου αὐτοῦ κατά τήν τελευταία 30ετία, πού δέν φέρει ἐντονη τήν σφαγίδα τοῦ Κ. Καραμανλῆ; Καί ἐάν ὁ Καραμανλῆς δέν ἔχει ἔργο στόν τομέα αὐτό, ποιός ἄλλος ἔχει; Τήν ἀπάντηση θά τήν δώσει ἡ ἱστορία, πέραν ἀπό τις μικρότητες καί τίς προκαταλήψεις τῆς ἐποχῆς μας».

24 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται ὁμάδα Ἀμερικανῶν βουλευτῶν, μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ντάν Ροστενκόφσκι:

Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Χαίρω διά τήν παρουσίαν τῶν κυρίων βουλευτῶν εἰς τήν Ἑλλάδα, μία παρουσία, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνει καί ἐνισχύει τούς παραδοσιακούς δεσμούς φιλίας μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Οἱ δεσμοί αὐτοί ἔχουν μακράν ἱστορίαν καί ἐσφυρηλατήθησαν εἰς ὅλους τούς τομεῖς, τόν πολιτιστικό, οἰκονομικό, πολιτικό καί συναισθηματικό. Ἀναφέρω δέ τελευταῖο τόν συναισθηματικό, διά νά τονίσω, μέ τόν τρόπο αὐτό, ὅτι οἱ Ἕλληνες δέν λησμονοῦν ὅτι ἡ Ἀμερική ἐβοήθησε τήν Ἑλλάδα νά διατηρήσει τήν ἐλευθερία της καί νά ἀνοικοδομήσει τήν οἰκονομία της.*

»Βεβαίως, οἱ δεσμοί αὐτοί διαταράσσονται, ὄχι διότι ὑπάρχουν μεταξύ μας διμερῆ προβλήματα, ἀλλά λόγω παρεμβάσεως τρίτου παράγοντος καί συγκεκριμένως τοῦ τουρκικοῦ παράγοντος.

»Πιστεύω ὅτι ὁ πρωθυπουργός θά ἔχει ἤδη ἐνημερώσει τούς κυρίους βουλευτάς γιά τά προβλήματα, τά ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ παρέμβαση τοῦ τουρκικοῦ παράγοντος. Καί λυποῦμαι, διότι κάθε φορά πού συναντῶ Ἀμερικανούς, ὁμιλῶ γιά τόν τουρκικό παράγοντα. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ὁ τουρκικός παράγων διαταράσσει τίς σχέσεις μας, τίς σχέσεις μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἀμερικῆς. Πάντως, αὐτό εἶναι ἕνα πρόβλημα ὄχι μόνον δι' ἡμᾶς ἀλλά καί διά τούς Ἀμερικανούς, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν τήν φιλία καί τῶν δύο χωρῶν, τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Τουρκίας. Ὡρισμένοι, ὅμως, ἀμερικανικοί χειρισμοί δημιουργοῦν ἐνίοτε τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ Τουρκία εὐνοεῖται καί ἀδικεῖται ἡ Ἑλλάς.

»Τό πρόβλημα αὐτή τήν στιγμή εἶναι περισσότερο ψυχολογικό παρά οὐσιαστικό. Γιά νά γίνω κατανοητός, θά δώσω μιά εἰκόνα περισσότερο παραστατική: Ὁ ἑλληνικός λαός αἰσθάνεται — δικαίως — ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τήν Τουρκία. Καί εἶναι φυσικό οἱ Ἕλληνες νά ἔχουν ἕνα αἴσθημα πικρίας ἔναντι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁσάκις οἱ χειρισμοί τῆς Ἀμερικῆς δίδουν τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ Ἀμερική ἐνισχύει τήν Τουρκία εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν κάποιος ἐνισχύει τόν ἐχθρό σου, εἶναι φυσικό νά αἰσθάνεσαι ἀπέναντί του πικρία. Καί διά νά ἔχουν οἱ κύριοι βουλευταί σαφέστερη εἰκόνα, πρέπει νά πῶ ὅτι εἰς τήν Ἑλλάδα δέν ὑπάρχουν αἰσθήματα ἀντιπαθείας ἤ μίσους ἔναντι τῆς Ἀμερικῆς, ὡς πιστεύεται ἀπό ὡρισμένους. Ὑπάρχει ἕνα αἴσθημα πικρίας, ὅπως μεταξύ συγγενῶν — ἀλλ' ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, οἱ διαμάχες μεταξύ συγγενῶν εἶναι ἐξύτερες.

»Περί ὅλων αὐτῶν, ὁ πρωθυπουργός, θά ἔχει ἀσφαλῶς ἐνημερώσει τούς κυρίους βουλευτάς. Εἶμαι εἰς τήν διάθεσίν τους νά ἀπαντήσω σέ ἐρωτήσεις καί νά δώσω ὅ,τι διευκρινίσεις ἐπιθυμοῦν.

Ροστενκόφσκι: Ἐνημερώθημεν πράγματι ἀπό τόν πρωθυπουργόν. Ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἡ Τουρκία εὑρίσκεται εἰς τό κέντρον τοῦ προβλήματος. Εἰς τήν Ἀμερική θεωροῦμε τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία φίλους, μέ τούς ὁποίους ἐπιδιώκομε τήν ἐπίτευξη ἑνός κοινοῦ σκοποῦ — τήν προστασία τῆς ἐλευθερίας πού ἀπειλεῖ κοινός ἐχθρός.

»Γνωρίζομε τά ἑλληνοτουρκικά θέματα ἀπό τήν δραστηριότητά μας στήν Βουλή καί τίς ἐπαφές μέ τήν ἀριστα ὀργανωμένη παροικία σας στήν Ἀμερική. Ἡ ἐπίσκεψή μας ὅμως ἦτο λίαν ἐνδιαφέρουσα καί, ὡς ἀποδεικνύεται, χρήσιμη καί ἀναγκαία.

»Ἀκολούθως, ὁ κ. Ροστενκόφσκι ἐξηγεῖ τήν ἀπουσίαν τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων κ. Τ. Ο' Νέιλ, ὁ ὁποῖος ἡγεῖτο ἀρχικῶς τῆς ὁμάδος, καί καλεῖ τούς συναδέλφους του νά λάβουν τόν λόγον.

Κόντ: Εἶναι μεγάλη ἡ εὐχαρίστηση, τήν ὁποίαν αἰσθανόμεθα, συναντῶντες τόν κ. προέδρο τῆς Δημοκρατίας, ἕναν ἀπό τούς μεγαλύτερους πολιτικούς τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου. Χαίρω, διότι συναντῶ πάλιν τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν ὁποῖον γνωρίζω ἀπό τό παρελθόν καί τήν προσφορά τοῦ ὁποίου πρός τήν χώραν του ἐκτιμῶ μεγάλως.

»Ὡς γνωρίζει ἀσφαλῶς ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, εἰς τήν Ἐπιτροπή Κονδυλίων, εἰς τήν ὁποίαν ὑπηρετῶ ἐπί 26 ἔτη, ἔχομε ἐγκρίνει βοήθειαν δισεκατομμυρίων δολλαρίων διά τήν Ἑλλάδα. Τώρα ἐγκρίναμε μισό δισεκατομμύριο δολλάρια. Ἐκάναμε ὅ,τι ἠμπορούσαμε καί αὐτή

τήν φορά καί θά συνεχίσομε νά κάνομε ὅ,τι εἶναι δυνατόν διά τήν Ἑλλάδα. Ἐψηφίσαμε πάντοτε καί θά συνεχίσομε νά ψηφίζομε μέ γνώμονα τήν ὑποστήριξη τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων. Τό ἔργο ὅμως αὐτό δυσχεραίνεται ἀπό τήν κριτική, τήν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ ἑλληνική Κυβέρνησις ἔναντι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ἡ κριτική τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὀφείλεται εἰς τήν ἐκ μέρους τῆς Ἀμερικῆς μή τήρησιν τοῦ ἀμερικανικοῦ νόμου.*

»Θέλω νά τονίσω, εἰς τό σημεῖον αὐτό, ὅτι οὔτε ἡ ἑλληνική Κυβέρνησις οὔτε ὁ ἑλληνικός λαός ἐπιθυμεῖ, ἀλλά οὔτε καί δικαιοῦται νά πεῖ στήν Ἀμερική πῶς θά διαθέτει τά χρήματά της. Ἀλλ' ἐν ὄψει ὡρισμένων ὑποχρεώσεων, τίς ὁποῖες ἡ Ἀμερική ἔχει ἀναλάβει καί οἱ ὁποῖες ἔχουν σχέσιν μέ τήν ἀσφάλεια τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἑλληνική Κυβέρνησις ἔχει δικαίωμα νά εἴπει τίς ἀπόψεις της. Ἐγώ ὁ ἴδιος εἶπα σέ διαφόρους προέδρους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν θέλει οὔτε ἕνα δολλάριο, ἄν δέν δώσουν οὔτε στήν Τουρκία. Ἡμεῖς κρατήσαμε εἰς τό παρελθόν τίς βάσεις, χωρίς ἀντάλλαγμα. Ἐθεωρήσαμε τίς βάσεις ὡς ἀναγκαῖες διά τά συμμαχικά καί τά ἑλληνικά συμφέροντα καί γι' αὐτό δέν ἐζητήσαμε ποτέ ἀνταλλάγματα. Ὅταν ὅμως ἡ Τουρκία ἔκλεισε τίς βάσεις γιά νά σᾶς ὑποχρεώσει νά τῆς δώσετε χρήματα, τί ἔπρεπε νά κάνομε ἐμεῖς; Ἦταν φυσικό νά ζητήσομε καί ἐμεῖς χρήματα, γιά νά διατηρήσομε τήν ἀσφάλειά μας. Ὅταν ἡ Τουρκία ἔκλεισε τίς βάσεις, ἡ Ἀμερική ἐδέχθη, μέ τήν συμφωνία Κίσινγκερ-Τσαγκλαγιαγκίλ, νά χορηγήσει ἕνα δισεκατομμύριο δολλάρια γιά νά ξαναλειτουργήσουν οἱ βάσεις.

»Τότε ἡ Ἑλλάς εἶδε τό θέμα τῶν βάσεων σάν συνάρτηση τῆς ἀσφαλείας της.

»Τήν ἐποχή ἐκείνη ἤμουν πρωθυπουργός καί εἶχα συζητήσει τό θέμα μέ τόν Κάρτερ, τόν Μονταίηλ, τόν Φόρντ καί τόν Κίσινγκερ.

»Εἴχαμε ἀνταλλάξει ἐπιστολές μέ τόν Κίσινγκερ, εἰς τίς ὁποῖες προεβλέπετο ἰσορροπία δυνάμεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας καί διά τῶν ὁποίων ἡ Ἀμερική ἀνέλαβε ὑποχρέωση νά διατηρήσει τήν ἰσορροπία αὐτή.

»Τό 1977 ἐμονογράψαμε συμφωνία γιά τίς βάσεις. Δέν τήν πῆγα ὅμως στή Βουλή, διότι ἡ Ἄγκυρα ὑπανεχώρησε ἐπί τῆς συμφωνίας γιά τίς ἀμερικανικές βάσεις στήν Τουρκία καί ἐζήτησε τά διπλᾶ χρήματα. Ἔκτοτε, ἄρχισε μία διαπραγμάτευσις γιά τίς ἀμερικανικές βάσεις στήν Ἑλλάδα, πού συνεχίστηκε ὡς σήμερα.

»Κατά τήν γνώμη μου, ὑπάρχει νομική καί ἠθική ὑποχρέωσις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν νά τηρήσουν τήν συμφωνία γιά τήν ἰσορροπία δυνάμεων.

»Θέλω νά εἶμαι σαφής. Ἐμεῖς δέν ζητήσαμε ποτέ ἀνταλλάγματα γιά τίς βάσεις. Ὅταν ὅμως ἐδόθησαν ἀνταλλάγματα εἰς τήν Τουρκία καί εἴχαμε τό αἴσθημα ὅτι ἡ Τουρκία ἐγίνετο πιό ἐπικίνδυνη, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά ζητήσωμε καί ἡμεῖς ἀνταλλάγματα. Αὐτό συμβαίνει καί τώρα. Δέν ἠμποροῦμε νά παραιτηθοῦμε ἀπό τά ἀνταλλάγματα αὐτά, διότι γιά μᾶς εἶναι ζήτημα ζωῆς ἤ θανάτου. Καί δέν ὑπάρχει κανείς λαός, πού δέν θά ἠσθάνετο τήν ἀνάγκη νά διασφαλίσει τήν ἀσφάλειά του. Καί γιά νά σᾶς πείσω, θά πῶ ὅτι δέν εἶναι θέμα νά ἐξασφαλίσομε περισσότερα, ἀλλά νά ἐξασφαλίσομε τήν ἀσφάλεια καί τήν ἐπιβίωσή μας.

»Μετά τήν εἰσβολή τῆς Τουρκίας στήν Κύπρο, ἡ Ἀμερική ἐπέβαλε τό ἐμπάργκο. Ἐδῶ θά ἤθελα νά κάνω μία παρένθεση καί μία διευκρίνηση. Τό ἐμπάργκο κατά τῆς Τουρκίας δέν ἦταν τό μόνο πού ἐπέβαλε ποτέ ἡ Ἀμερική. Ἡ Ἀμερική ἐπέβαλε ἐμπάργκο καί ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, κατά τήν πτώση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα. Ἐδῶ ἡ Ἀριστερά καλλιεργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι γιά τήν πτώση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλαδα εὐθύνεται ἡ Ἀμερική. Ἐνῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς ἡ Ἀμερική εἶναι ἡ πρώτη, πού ἀπεδοκίμασε τήν δικτατορία, κόβοντας τήν βοήθεια. Καί αὐτό πού ἐγώ τό ἔχω πεῖ ἑκατό φορές, δέν τό εἶπαν ποτέ οἱ Ἀμερικανοί. Ἴσως, διότι οἱ ἰσχυροί δέν αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη νά ἀπολογοῦνται...

»Διά νά ἐπανέλθομε, τώρα, εἰς τό ἐμπάργκο κατά τῆς Τουρκίας, πρέπει νά θυμηθοῦμε ὅτι μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἡ Ἀμερική ἄρχισε νά διερωτᾶται πῶς νά ἄρει τό ἐμπάργκο, γιά νά μήν ἔχει προβλήματα μέ τήν Τουρκία. Εἶχα τότε τήν εὐκαιρία νά συζητήσω τό ζήτημα μέ τόν Κάρτερ καί τόν Μονταίηλ καί τούς εἶπα ὅτι, ἄν ἀρθεῖ τό ἐμπάργκο, ἡ Τουρκία θά γίνει θρασύτερη. Ὁ Κάρτερ ἔλεγε ὅτι, ἄν ἤρετο τό ἐμπάργκο, οἱ Τοῦρκοι θά ἐγίνοντο συνεργάσιμοι. Ἀπό τά γεγονότα ἀποδεικνύεται ὅτι αὐτό πού εἶπα συνέβη.

»Πρέπει κάποτε νά καταλάβομε ποιά εἶναι ἡ πραγματική οὐσία τοῦ προβλήματος καί νά τό ἀντιμετωπίσουμε ρεαλιστικά.

Ροστενκόφσκι: Ἡ ἀνάλυσις τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπῆρξε ἰδιαιτέρως διαφωτιστική. Θά ἤθελα νά προσθέσω μία παρατήρηση εἰς τό σημεῖο αὐτό, διά τήν κατανόηση τῶν προβλημάτων τῆς ἀμερικανικῆς πλευρᾶς.

»Εἶναι γνωστόν ὅτι ἀντιμετωπίζουμε πρόβλημα ἐλλείμματος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Πρίν σταματήσει τίς ἐργασίες της, ἡ Βουλή ἔκανε ἕνα μικρό βῆμα πρός τήν κατεύθυνση μειώσεως τοῦ ἐλλείμματος, μέ τήν ἐπιβολή νέας φορολογίας. Ὅλοι μᾶς λέγουν ὅτι, ἄν θέλομε νά ἀντιμετωπίσομε ἐπιτυχῶς τό ἔλλειμμα αὐτό, πρέπει νά ἐπιβάλομε δημοσιονομική πειθαρχία, περικόπτοντας πάσης φύσεως δαπάνες, ἀκόμη καί τίς κοινωνικές δαπάνες. Ἔχομε ἕνα πρόβλημα, τό ὁποῖον ἐπιβάλλει περικοπή καί τῆς ἐξωτερικῆς βοήθειας. Καί αὐτό πρέπει νά γίνει, ἄν θέλομε νά τακτοποιήσομε τά τοῦ οἴκου μας. Εἶναι δέ αὐτό ἕνα θέμα, ἐπί τοῦ ὁποίου ἐθεώρησα ὑποχρέωση νά σᾶς ἐνημερώσω.

Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Εὐχαριστῶ. Ἀλλά δέν καταλαβαίνω γιατί ἐν τοιαύτη περιπτώσει δίνετε περισσότερα στήν Τουρκία.*

Ροστενκόφσκι: Οἱ παροχές μας θά περικοποῦν πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις.

Πρόερος Δημοκρατίας: *Ἐμεῖς δέν ζητοῦμε περισσότερα. Ζητοῦμε ἰσορροπία.*

»Εἰς τό σημεῖον αὐτό παρεμβαίνει εἷς ἐκ τῶν Ἀμερικανῶν βουλευτῶν, ὁ ὁποῖος παρακαλεῖ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας νά σχολιάσει τήν πρόσφατο ἐναντίον Ἀμερικανῶν τρομοκρατικήν δραστηριότητα, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας εἷς Ἀμερικανός ἀξιωματικός ἐδολοφονήθη καί ἄλλοι Ἀμερικανοί ἐτραυματίσθησαν. Εἰδικώτερον ὁ ἐρωτῶν ζητεῖ νά πληροφορηθεῖ ἄν ὑπῆρξε πρόοδος εἰς τήν ἀνάκρισιν.

Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Εἴχαμε πράγματι πολλά τέτοια περιστατικά, τά ὁποῖα ὅμως ἀφεώρων καί Ἕλληνας. Προσφάτως ἐδολοφονήθη εἰς τό γραφεῖον του ἐξέχων δη-*

μοσιογράφος, ὁ ὁποῖος ἦτο καί προσωπικός μου φίλος καί οἱ δρᾶσται δέν συνελήφθησαν. Ἀλλά μπορῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ Κυβέρνησις καί ὁ ἑλληνικός λαός ἀποδοκιμάζουν τίς πράξεις αὐτές.

»Ὑπάρχει μία τρομοκρατική ὀργάνωσις, ἡ ὁποία λέγεται "17 Νοεμβρίου", ἡ ὁποία δρᾶ ἐδῶ καί 4-5 χρόνια καί τῆς ὁποίας τά ἴχνη δέν ἠμποροῦμε, δυστυχῶς, νά ἀνακαλύψομε. Ἀλλ' ὀφείλω νά ἐπαναλάβω ὅτι δέν στρέφεται μόνον ἐναντίον Ἀμερικανῶν καί ὅτι τά χειρότερα περιστατικά ἀφοροῦν Ἕλληνας... Δέν ἔχομε ἀνακαλύψει τίποτε ἀκόμη. Ἤ ἡ ὀργάνωση αὐτή εἶναι πολύ καλά ὠργανωμένη ἤ ἐμεῖς δέν εἴμεθα καλά ὠργανωμένοι...

Ροστενκόφσκι: Εὐχαριστῶ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκατίας διά τήν τιμή, τήν ὁποία μᾶς ἔκανε νά μᾶς δεχθεῖ. Ἡ ἀνάλυσίς του ὑπῆρξε λίαν ἐνδιαφέρουσα καί διαφωτιστική.

Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Εἶμαι εὐτυχής γιά τήν ἐπίσκεψή σας, ἡ ὁποία θά ἀποτελέσει ὁρόσημο στίς σχέσεις μας. Ἐλπίζω ὅτι ἐπιστρέφοντες στήν Ἀμερική οἱ κύριοι βουλευταί θά διαλύσουν ὡρισμένες παρεξηγήσεις, ὡς πρός τά πραγματικά αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ Ἑλλάς εἶναι εὐγνώμων πρός τήν Ἀμερική γιά τό παρελθόν. Ἡ Ἑλλάς δέν ζητᾶ τίποτε. Ἕνα μόνο ζητᾶ. Νά μή καταστήσει ἡ Ἀμερική τήν Τουρκία ἐπικίνδυνη γιά τήν ἀσφάλεια τῆς Ἑλλάδος.*

»Ὁ κ. Ροστενκόφσκι προσφέρει εἰς τό σημεῖον αὐτό πρός τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀναμνηστικά δῶρα.

»Εὐχαριστῶν, ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας λέγει ὅτι ἀπό τά 1946, ὅτε συνήντησε τόν πρόεδρο Τρούμαν, εἶχε τήν εὐκαιρία νά συναντήσει ὅλους τούς Ἀμερικανούς προέδρους.

»*Γνωρίζω καλῶς*, κατέληξε ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, *τίς ἀρετές τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους, ἀλλά καί τά λάθη τῶν ἀμερικανικῶν Κυβερνήσεων*»[11].

25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε ἀπό τόν πρωθυπουργό γιά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά ζητήματα τῆς χώρας. Στή συνάντηση ἐξετάστηκαν ἐπίσης καί θέματα σχετικά μέ τή διεξαγωγή τῶν προσεχῶν εὐρωεκλογῶν.

26 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Συρίας, Α.Χ. Χαντάμ, πού πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Κατά τή συνάντηση, ἐξετάστηκε τό μεσανατολικό πρόβλημα καί κυρίως τό Παλαιστινιακό, ἡ κατάσταση στό Λίβανο καί ὁ πόλεμος Ἰράν-Ἰράκ. Ὁ Σύρος ἀντιπρόεδρος προσκάλεσε τόν Ἕλληνα πρόεδρο νά ἐπισκεφθεῖ τή Δαμασκό.

27 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τίς προοπτικές πού διαγράφονται στό ἐθνικό θέμα.

Ὁ Σ. Κυπριανοῦ ἦλθε στήν Ἀθήνα, συνοδευόμενος ἀπό τούς ἀρχηγούς τῶν κυπριακῶν πολιτικῶν κομμάτων, προκειμένου νά διαβουλευθεῖ σχετικά μέ τή νέα προσφυγή τῆς Λευκωσίας στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ, ἀπότοκη τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἄγκυρας νά ἀνταλλάξει πρέσβεις μέ τό ψευδοκράτος, καθώς καί τῶν ἀπειλῶν Ντενκτάς πρός τόν ΟΗΕ ὅτι δέν θά δεχτεῖ τήν παρουσία ἐκπροσώπων τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ στά κατεχόμενα, ἄν δέν προϋπάρξει ἰδιαίτερη συμφωνία μέ τό τελευταῖο αὐτό.

28 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς Νέας Δημοκρατίας, Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις του γιά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα τῆς χώρας.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν πρώην πρωθυπουργό καί βουλευτή Ἐπικρατείας, Π. Κανελλόπουλο.

30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1984

Μέ τήν εὐκαιρία νέας ἐπισκέψεώς του στήν Ἀθήνα, ὁ πρόεδρος Μιττεράν ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ σχετικά μέ τή διαχείριση τῶν κοινοτικῶν θεμάτων ἀπό τή γαλλική προεδρία:

«Ὁ κύριος Μιττεράν ἐνημέρωσε λεπτομερῶς τόν κύριο προέδρο γιά τίς δραστηριότητες τῆς γαλλικῆς προεδρίας τῆς ΕΟΚ. Εἶπε συγκεκριμένα ὁ κύριος Μιττεράν ὅτι ἡ Σύνοδος τῶν Βρυξελλῶν ὑπῆρξε ἀρκετά ἐπιτυχής, διότι ἀπό τά δεκαέξι ἐκκρεμῆ ζητήματα πού τήν ἀπασχόλησαν ἐρρύθμισε τά δεκατρία. Βεβαίως, παραμένει τό σημαντικότερο, δηλαδή ἡ ἀγγλική ἀξίωση γιά ἐπιστροφή τῶν 2/3 τῆς εἰσφορᾶς τῆς Ἀγγλίας, καθώς καί τά συναφῆ πρός τό ζήτημα αὐτό θέματα τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων τῆς Κοινότητος καί τῆς εἰσδοχῆς τῆς Ἱσπανίας καί Πορτογαλίας.

»Ὁ κύριος Μιττεράν ἀνέλυσε τούς λόγους, γιά τούς ὁποίους θεωρεῖ τό ἀγγλικό αἴτημα ὄχι μόνο ἀπαράδεκτο ἀλλά καί ἀντίθετο πρός τήν Συνθήκη τῆς Ρώμης. Ἐάν, εἶπε, ἀπεδεχόμεθα τίς βρετανικές θέσεις καί τίς ἐφάρμοζε τίς θέσεις αὐτές καί ἡ Γερμανία, ἀργότερα δέ καί ἡ Γαλλία, θά ἔπαυε νά ὑπάρχει Κοινότης, ἀφοῦ δέν θά ὑπῆρχε κανείς πού νά πληρώνει γιά λογαριασμό της.

»Ὁ κύριος πρόεδρος τόνισε τήν ἀνάγκη τῆς ἀλληλεγγύης τῶν ὑπολοίπων ἐννέα ἑταίρων. Ὁ κύριος Μιττεράν παρετήρησε ὅτι στίς Βρυξέλλες οἱ Ἐννέα ὑπῆρξαν πράγματι ἀλληλέγγυοι, παρά τίς προσπάθειες τῆς Ἀγγλίας νά διαχωρίσει τρεῖς-τέσσαρες ἑταίρους, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ Ἑλλάς.

»Ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ κύριος Μιττεράν θά τηρήσει σταθερή στάση οὕτως ὥστε ἐπί δικῆς του προεδρίας νά λυθοῦν τά μεγάλα προβλήματα τῆς ΕΟΚ. Ἕνα τέτοιο ἀποτέλεσμα θά ἐνίσχυε βεβαίως καί τό προσωπικό κύρος τοῦ κυρίου Μιττεράν καί τό κύρος τῆς χώρας

Η κρίση στό Λίβανο ἔθεσε σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

του. Στήν ἀντίθετη περίπτωση, ὁ κύριος πρόεδρος ἐξέφρασε τόν φόβο ὅτι οἱ διάδοχοι τοῦ κυρίου Μιττεράν στήν προεδρία δέν θά εἶχαν τήν δυνατότητα νά ἐπιτύχουν ἐκεῖ πού θά εἶχε ἀποτύχει ἡ Γαλλία. Εἶναι ἀπαραίτητο, κατέληξε ὁ κύριος πρόεδρος, νά λυθοῦν ὅλα τά οἰκονομικά προβλήματα, ἰδίως δέ τῆς αὐξήσεως τῶν ἰδίων πόρων, κατά τρόπο πού νά παρέχει μιά χρονική ἄνεση τριῶν - τεσσάρων ἐτῶν στήν Κοινότητα, ἡ ὁποία θά μπορέσει ἔτσι νά ἀσχοληθεῖ καί μέ τό σοβαρότερο πρόβλημά της, τῆς πολιτικῆς ἑνοποιήσεως δηλαδή, τῆς Εὐρώπης. Στήν προσπάθεια αὐτή τοῦ κυρίου Μιττεράν εἶναι πρόθυμος νά βοηθήσει καί ὁ κύριος πρόεδρος, ἐάν ὁ κύριος Μιττεράν τό κρίνει χρήσιμο.

»Ὁ κύριος Μιττεράν εὐχαρίστησε τόν κύριο πρόεδρο τονίζοντας ὅτι λαμβάνει σοβαρῶς ὑπ' ὄψη του αὐτά πού τοῦ εἶπε»[112].

2 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τό γενικό γραμματέα Ἀθλητισμοῦ, Κ. Κουλούρη, καί τόν Ν. Νησιώτη — μέλος τῆς Διεθνοῦς καί τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς — οἱ ὁποῖοι τόν ἐνημέρωσαν γιά προετοιμασία τῆς τελετῆς τῆς ἀφῆς καί τῆς ἀποστολῆς τῆς Ὀλυμπιακῆς Φλόγας στό Λός Ἄντζελες.

Σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρεται ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε σφάλματα, γιά τά ὁποῖα ἐξέφρασε τή λύπη του καί ἔκαμε συστάσεις γιά τήν ἀποφυγή νέων, «πού θά ἔδιναν τήν ἀφορμή νά διασυρθεῖ ἡ χώρα μας διεθνῶς καί νά διακινδυνεύσουν τά προνόμια πού ἔχει ἡ Ἑλλάδα στή λειτουργία τοῦ θεσμοῦ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων».

Ἀφορμή ἀποτέλεσε τό θέμα πού προέκυψε ἀπό τίς ἀντιδράσεις τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἀθλητισμοῦ, ἀλλά καί τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, σχετικά μέ τή συμμετοχή τους στό ἑορταστικό πρόγραμμα τῆς ἀφῆς τῆς Φλόγας καί τῆς μεταφορᾶς της στίς ΗΠΑ, καθώς καί τῆς λαμπαδηδρομίας. Οἱ ἀντιδράσεις εἶχαν ὡς ἀφετηρία τή γνωστοποίηση, στά τέλη τοῦ 1983, τῆς προθέσεως τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Λός Ἄντζελες νά ζητήσει χρήματα γιά φιλανθρωπικούς σκοπούς ἀπό ὅσους θά μετεῖχαν στή λαμπαδηδρομία πού θά γινόταν στό ἀμερικανικό ἔδαφος. Ἡ ΕΟΑ διατύπωσε τίς ἀνησυχίες της γιά τήν «ἐμπορευματοποίηση» τῆς Φλόγας καί, παρά τήν καθησυχαστική ἀπάντηση τοῦ προέδρου τῆς ΔΟΕ, Χ.-Α. Σάμαρανκ, ὅτι τό 85% τῶν χρημάτων θά διετίθετο γιά φιλανθρωπικούς σκοπούς, ὁ γενικός γραμματέας Ἀθλητισμοῦ θά δηλώσει ὅτι «ἡ Φλόγα εἶναι ἰδιοκτησία τῆς ΔΟΕ καί ἡ Ἑλλάδα εἶναι θεματοφύλακάς της, καθώς καί τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἰδέας» καί ὅτι ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση δέν θά ἐπιτρέψει νά χρησιμοποιηθεῖ ἡ Φλόγα γιά ἐμπορικούς σκοπούς.

Τό Μάρτιο τοῦ 1984 ἡ ΕΟΕ, μέ ἀνακοίνωσή της, θά δεχτεῖ νά καταβάλει κάθε προσπάθεια γιά νά ἐξασφαλίσει τήν ὁμαλή μεταφορά τῆς Φλόγας, ὕστερα ἀπό τήν ἀπόφαση τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τοῦ Λός Ἄντζελες νά σταματήσει τήν εἴσπραξη φιλανθρωπικῶν εἰσφορῶν. Ἡ ἀθλητική ἡγεσία, πού ἐνημερώθηκε σχετικά, δέν διατύπωσε ἀντίρρηση καί ἡ ΕΟΕ ἀνακοίνωσε τό ἑορταστικό πρόγραμμα τῆς ἀφῆς τῆς Φλόγας.

Ἐντούτοις, στίς 25 Ἀπριλίου, ὁ πρόεδρος τοῦ ΣΕΓΑΣ, λαμβάνοντας ἀρνητική θέση ἐπί τοῦ θέματος, ζήτησε ἀπό τά σωματεῖα - μέλη τοῦ Συνδέσμου νά μή διαθέσουν ἀθλητές γιά τήν ἀφή τῆς Φλόγας καί τή λαμπαδηδρομία μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀπόφαση τῆς ΕΟΕ νά ἀπόσχει τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Παράλληλα, ἀπό τό προεδρεῖο τῆς ΔΟΕ ἐκφράστηκε ἡ πρόθεση νά πραγματοποιηθεῖ ἡ τελετή ἀπό τά γραφεῖα τῆς ΔΟΕ στή Λωζάννη, μέ σπινθήρα ἀπό τή Φλόγα τοῦ Σεράγιεβο — πού εἶχε διατηρηθεῖ ἐκεῖ.

Συνοψίζοντας τά γεγονότα καί διατυπώνοντας τίς ἀπόψεις του, ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ σημειωμά του, ἀναφέρει:

«Ἐκάλεσα σήμερα τόν κ. Νησιώτη καί τόν κ. Κουλούρη γιά νά τούς δηλώσω ὅτι ἡ Ὀλυμπιακή Φλόγα πρέπει νά σταλεῖ ὁπωσδήποτε στό Λός Ἄντζελες.

»Ἀναγκάσθηκα νά παρέμβω στήν ὑπόθεση αὐτή γιατί τίς τελευταίες ἑβδομάδες ἐξεδηλώθη μιά ὀργανωμένη ἀντίδραση, κυρίως ἀπό τήν Ἀριστερά, κατά τῆς ἀποστολῆς τῆς Φλόγας στήν Ἀμερική. Ἀντίδραση πού εἶχε σαφῶς ἀντιαμερικανικό χαρακτήρα καί τήν ὁποία ἐνεθάρρυνε καί ἡ Κυβέρνηση μέ τήν ἀπαγόρευση τῶν ἀθλητῶν μας νά μετάσχουν στήν μεταφορά τῆς Φλόγας ἀπό τήν Ὀλυμπία στήν Ἀθήνα· ἐνῶ, παράλληλα, ὁ δήμαρχος τῆς Ὀλυμπίας ἀπειλοῦσε ὅτι δέν θά ἐπιτρέψει τήν εἴσοδο στήν Ἀρχαία Ὀλυμπία, κάνοντας ἐν ἀνάγκη χρήση βίας.

»Στίς ἀτυχεῖς αὐτές ἐνέργειες τοῦ ἐπίσημου Κράτους προσετέθη καί ἡ ἀπερίσκεπτη ἀπόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, πού ἠρνεῖτο νά συμπράξει στήν τελετή τῆς παραδόσεως τῆς Φλόγας, ἐπικαλούμενη τήν ἀρνητική στάση τῆς Κυβερνήσεως. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλ' ὅταν παρήγγειλα στήν Ἐπιτροπή ὅτι θά παρενέβαινα ἐγώ ὁ ἴδιος στήν ὑπόθεση καί ὅτι συνεπῶς ἔπρεπε νά ἀναθεωρήσουν τήν ἀπόφασή τους, ἀρνήθηκαν νά τό κάνουν.

»Συνεπεία ὅλων αὐτῶν, ὁ πρόεδρος τῆς ΔΟΕ μοῦ διεμήνυσε ὅτι ἡ Φλόγα θά ἐστέλλετο στό Λός Ἄντζελες ἀπό τήν Λωζάννη, ὅπου καί φυλάσσεται καί ὅτι αὐτό θά εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά στερηθεῖ ἡ Ἑλλάς καί τῶν ἄλλων προνομίων πού ἐκ παραδόσεως ἔχει στίς τελετές τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

»Ἀνήσυχος, ἀλλά καί ἀγανακτισμένος, γιά τήν συμπεριφορά αὐτή τῶν συμπολιτῶν, ἐκάλεσα, ὅπως

είπα, τούς ἐκπροσώπους τοῦ Κράτους, τόν γενικό γραμματέα Ἀθλητισμοῦ καί τό μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς καί τούς συνέστησα νά ἀναθεωρήσουν τήν στάση τους καί νά σταλεῖ ἡ Φλόγα. Καί ὅταν εἶδα ὅτι ὁ ἕνας ἐπέρριπτε τήν εὐθύνη στόν ἄλλον καί μοῦ παρουσίαζαν τίς δυσκολίες πού συναντοῦν, τούς ἐδήλωσα ὅτι θά κατεβῶ ὁ ἴδιος στήν Ὀλυμπία καί θά παραδώσω τήν Φλόγα γιά νά προστατεύσω τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν διεθνῆ γελοιοποίηση.

»Ἐκάλεσα ἀμέσως, παρουσία τῶν ἀνωτέρω, τήν κ. Μαρία Χόρν καί τῆς εἶπα νά ἑτοιμάσει τόν ὅμιλο τῶν κοριτσιῶν πού θά μετάσχουν στήν τελετή τῆς παραδόσεως τῆς Φλόγας. Ἦταν ταραγμένη καί μοῦ εἶπε ὅτι οὔτε αὐτή οὔτε τά κορίτσια θά τολμοῦσαν νά ἐμφανισθοῦν στήν Ὀλυμπία ἀπό τόν φόβο τῆς κακοποιήσεως. Ὅταν ὅμως τήν ἐβεβαίωσα ὅτι θά λάβω μέτρα γιά τήν προστασία τους καί ὅτι μπορεῖ νά κατέβω καί ἐγώ ὁ ἴδιος μαζί τους, ἐνεθάρρυνε καί μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θά φροντίσει νά ἑτοιμασθεῖ.

»Ἐν συνεχείᾳ, ἐπεκοινώνησα μέ τόν πρωθυπουργό καί τοῦ ἐζήτησα, ἀφ' ἑνός μέν νά λάβει μέτρα ἀσφαλείας γιά τήν προστασία τῆς τελετῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ, νά ἐκπροσωπηθῆ ἡ Κυβέρνηση σ' αὐτή διά τοῦ κ. Λάζαρη. Ὁ πρωθυπουργός, μολονότι, ὅπως μοῦ διεμήνυσε, ἠμποροῦσε νά ἔχει προβλήματα μέ τό κόμμα του, μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θά βοηθήσει, πρᾶγμα πού καί ἔκανε ἐν συνεχείᾳ.

»Ἔτσι ἔφυγε ἡ Φλόγα γιά τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες τοῦ '84. Καί ὄχι μόνο προστατεύθηκε ἡ χώρα μας ἀπό τήν γελοιοποίηση, ἀλλά καί ὁ Ὀλυμπισμός ἀπό ἕνα νέο καί βαρύ τραῦμα»[113].

Τελικά — γιά πρώτη φορά χωρίς λαμπαδηδρομία — ἡ ἀφή καί ἡ παράδοση τῆς Ὀλυμπιακῆς Φλόγας στούς ὀργανωτές τῶν Ἀγώνων τοῦ Λός Ἀντζελες, θά πραγματοποιηθεῖ ἀπό τριμελῆ ἐπιτροπή τῆς ΔΟΕ καί θά σταλεῖ μέ ἀκτίνες λέιζερ στίς ΗΠΑ. Στήν τελετή, τήν Κυβέρνηση ἐκπροσώπησε ὁ ὑπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως, Α. Λάζαρης.

Τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Ν. Νησιώτης, μέ δήλωσή του, θά ἐπισημάνει ὅτι ἀποφεύχθηκε ὁ διασυρμός τῆς χώρας διεθνῶς μέ ὅλες τίς συνέπειες, καί θά τονίσει:

«Ὅλα αὐτά ἀπετράπησαν μέ τήν παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Καραμανλῆ. Ἡ παρέμβαση ἐπέτρεψε νά σταλεῖ καί πάλι ἡ Φλόγα ἀπό τόν ἱερό χῶρο τῆς Ὀλυμπίας καί νά διαφυλαχθεῖ ἡ παράδοση, γιά τήν ὁποία ἡ Ἑλλάδα δικαιοῦται νά ἔχει εὔλογη ἀνησυχία».

2 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό:

«Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἐπισκέφθηκα σήμερα τό μεσημέρι στό Καστρί τόν κύριο πρωθυπουργό.

»Εἶπα στόν κ. Παπανδρέου ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος μοῦ ἀνέθεσε νά τοῦ μεταφέρω ὁρισμένες σκέψεις του πάνω στά εἰδικότερα θέματα πού συζήτησαν κατά τήν τελευταία τους συνάντηση σχετικά μέ τίς ἐπικείμενες εὐρωεκλογές. Καί συγκεκριμένα:

»Πρῶτον: σύμφωνα μέ τόν νόμο, τό διάταγμα τῆς προκηρύξεως τῶν ἐκλογῶν θά πρέπει νά ὑπογραφεῖ στίς 15 Μαΐου.

»Δεύτερον, ὁ κύριος πρόεδρος νομίζει ὅτι τήν ἐπομένη τῆς προκηρύξεως θά πρέπει νά ἀντικατασταθοῦν μέ οὐδέτερα ὑπηρεσιακά πρόσωπα οἱ ὑπουργοί Ἐσωτερικῶν, Δικαιοσύνης, Δημοσίας Τάξεως, Τύπου καί Τηλεοράσεως.

»Τρίτον, κατά τήν προεκλογική περίοδο, ἡ χρήση τῆς τηλεοράσεως θά πρέπει, κατά τή γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου, νά γίνει ὅπως καί στίς ἐκλογές τοῦ 1981.

»Τέταρτο, ὡς πρός τό ἀσυμβίβαστο τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐθνικοῦ βουλευτοῦ μέ τήν ἰδιότητα τοῦ εὐρωβουλευτοῦ, πού ἀπασχολεῖ τόν κύριο πρωθυπουργό, ὁ κύριος πρόεδρος πιστεύει ὅτι θά πρέπει νά ἀρθεῖ τό ἀσυμβίβαστο μόνο γιά τόν ἐπικεφαλῆς ἑκάστου ψηφοδελτίου. Ὁ τρόπος αὐτός θά εἶναι καί χρήσιμος καί ἀδιάβλητος γιά ὅλα τά κόμματα, ἡ σχετική δέ τροπολογία θά πρέπει νά εἰσαχθεῖ πρός ψήφιση τήν προσεχῆ ἑβδομάδα.

»Ἐπί τῶν ἀνωτέρω, ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπάντησε ὅτι ἀποτελεῖ ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεώς του νά διεξαγάγει ἀπόλυτα ἀδιάβλητες ἐκλογές, πρᾶγμα πού ἄλλωστε πιστεύει ὅτι εἶναι καί πρός τό κομματικό του συμφέρον. Ὡς πρός τά συγκεκριμένα πού ἔθιξα μοῦ εἶπε ὅτι:

»Πρῶτον, εἶναι σύμφωνος γιά τήν ἡμερομηνία ὑπογραφῆς τοῦ διατάγματος.

»Δεύτερον, συμφωνεῖ ἐπίσης γιά τήν ἀντικατάσταση τῶν ὑπουργῶν μέ ὑπηρεσιακά πρόσωπα. Ἔχει μόνο ἕνα πρόβλημα μέ τόν κύριο Πεπονῆ, ὁ ὁποῖος, λόγω τῆς γνωστῆς καταστάσεως πού ἐπικρατεῖ στήν τηλεόραση, τοῦ ἔχει ἤδη ὑποβάλει δύο φορές ἐγγράφως παραίτηση. Φοβᾶται, λοιπόν, ὁ κύριος Παπανδρέου ὅτι, ἄν παραιτηθεῖ λόγω τῶν ἐκλογῶν, δέν θά ἐπανέλθει στήν Κυβέρνηση, πρᾶγμα τό ὁποῖο ὁ κύριος Παπανδρέου θέλει νά ἀποφύγει.

»Εἶπα στόν κύριο Παπανδρέου ὅτι ἀσφαλῶς ὁ κύριος πρόεδρος θά ἐκτιμήσει τό πρόβλημά του αὐτό καί ὅτι, κατά τήν προσεχῆ συνάντησή τους, θά ἐξευρεθεῖ τρόπος ἀντιμετωπίσεώς του.

»Στό σημεῖο αὐτό, ὁ κύριος Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι στήν τηλεόραση ἐπικρατεῖ πράγματι ἀπαράδεκτη κατάσταση καί ὅτι πολύ σύντομα "θά πέσουν πολλά κεφάλια".

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός εἶπε ἐπίσης ὅτι συμφωνεῖ μέ τήν διατύπωση πού τοῦ προτείνει ὁ κύριος πρόεδρος γιά τό θέμα τοῦ ἀσυμβίβαστου.

»Συμφωνήσαμε μέ τόν κύριο Παπανδρέου νά συναντηθεῖ μέ τόν κύριο πρόεδρο, κατ' ἀρχήν τήν προσεχῆ Τρίτη, γιά νά συζητήσουν τήν περαιτέρω μεθόδευση τῶν ἐκλογῶν.

»Στή συνέχεια, εἶπα στόν κύριο Παπανδρέου ὅτι, κατά τή γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τό ΠΑΣΟΚ, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός, ὀξύνουν τό πολιτικό κλίμα μέ τήν συνεχῆ ἀναμόχλευση τοῦ παρελθόν-

τος, άλλά καί μέ ἐπιθέσεις ἔστω καί ἔμμεσες ἐναντίον τοῦ κυρίου προέδρου, τοῦ ὁποίου τίς Κυβερνήσεις καταγγέλλουν γιά ὑποτέλεια καί ἐξάρτηση ἀπό τούς ξένους καί τήν ὀλιγαρχία, γιά ἀντιδημοκρατικές ἐνέργειες κατά τό παρελθόν, κ.λ.π. Ὅλα αὐτά, εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό, ἀφ' ἑνός μέν ἀναβιώνουν ἕνα κλίμα διχασμοῦ μεταξύ Ἀριστερᾶς καί Δεξιᾶς, ἀφ' ἑτέρου δέ δημιουργοῦν σοβαρό πρόβλημα στόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος θά ἀναγκασθεῖ κάποτε νά ἀντιδράσει δημοσία γιά νά προστατεύσει τήν ἱστορία καί τήν ἀξιοπρέπειά του. Γνωρίζω, εἶπα, τόν χαρακτήρα του καί εἶμαι βέβαιος ὅτι μετά βίας συγκρατήθηκε μέχρι τώρα· ὅταν δέ ἀντιδράσει, ἀσφαλῶς δέν θά τό κάνει ἀμυνόμενος ἀλλ' ἀντεπιτιθέμενος.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου ἀπάντησε ὅτι γνωρίζει πώς αὐτό εἶναι ἕνα σοβαρό πρόβλημα. Τά περί ὑποτελείας, ἐξαρτήσεως καί λοιπά ἀποτελοῦν κλισέ. Ἀντιλαμβάνεται ὅμως τήν θέση τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Χθές ἐξετάσθηκε τό θέμα αὐτό στό Ἐκτελεστικό Γραφεῖο καί ἀποφάσισαν ἀπό δῶ καί μπρός νά περιορίσουν τίς ἐπιθέσεις τους στήν σημερινή ἡγεσία τῆς Δεξιᾶς καί στό πρόγραμμα τό ὁποῖο δημοσίευσε ἡ Νέα Δημοκρατία. Παρακαλεῖ τόν κύριο πρόεδρο νά παρακολουθήσει τόν λόγο πού θά ἐκφωνήσει τό Σάββατο στήν Θεσσαλονίκη γιά νά διαπιστώσει καί ὁ ἴδιος ὅτι αὐτά πού λέει θά τηρηθοῦν ἀπαρέγκλιτα καί ἀπό τόν ἴδιο καί ἀπό τά στελέχη του. Μιά σύγκρουση μέ τόν πρόεδρο, κατέληξε ὁ κύριος Παπανδρέου, θά ἦταν ὀλέθρια γιά τόν τόπο.

»Ἕνα δεύτερο θέμα, εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό, πού δημιουργεῖ σοβαρά προβλήματα εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἡ Κυβέρνηση χρησιμοποιεῖ τήν τηλεόραση. Ἀκόμη καί στόν φιλοκυβερνητικό τύπο ὑπῆρξαν ἐπικρίσεις γιά τήν κομματική κατάχρηση πού κάνει ἡ Κυβέρνηση καί γιά τήν ἄρνησή της νά δώσει στήν ἀντιπολίτευση τήν εὐκαιρία νά ἀπαντήσει, πρᾶγμα πού δημιουργεῖ γιά τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας θέμα λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος καί ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος. Θά ἤθελα νά σᾶς ἐμπιστευθῶ, εἶπα στόν κύριο Παπανδρέου, ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία θέλει νά κάνει δημόσια ἔκκληση στόν κύριο προέδρο τῆς Δημοκρατίας νά παρέμβει στό θέμα αὐτό γιά νά ἀποκαταστήσει τόν σεβασμό τοῦ Συντάγματος. Ὁ κύριος πρόεδρος ἀπέτρεψε τήν Νέα Δημοκρατία νά τό κάνει, ἀλλά, ἐάν τελικά γίνει αὐτή ἡ ἔκκληση, εἶναι φανερό ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος θά βρεθεῖ σέ πολύ δύσκολη θέση.

»Ὁ κύριος πρωθυπουργός εἶπε ὅτι ἡ κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στήν τηλεόραση εἶναι πράγματι φοβερή. Ἀπέδωσε τό ἐπεισόδιο τοῦ περασμένου Σαββάτου γιά τήν γνωστή ταινία σέ πρόθεση ὑπονομεύσεως τοῦ κυρίου Πεπονῆ ἀπό μέσα ἀπό τήν τηλεόραση. Παρεδέχθη ἐπίσης ὅτι ὑπάρχει ὑπερβολικός ζῆλος τῶν συνεργατῶν του στήν προβολή τοῦ ἴδιου καί τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀπό τήν τηλεόραση. Τελικά, εἶπε, ἴσως αὐτό νά μᾶς βλάπτει ἀντί νά μᾶς ὠφελεῖ. Ἐν πάση περιπτώσει, κατέληξε, σᾶς ἐξουσιοδοτῶ νά ἀνακοινώσετε στόν κύριο Ἀβέρωφ ὅτι θά τοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νά ἀπαντᾶ ὁ ἴδιος ἀπό τήν τηλεόραση κάθε φορά πού θά ἐμφανίζομαι ἐγώ. Ἴσως ὄχι μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς χρόνο προβολῆς, ἀλλά πάντως θά τοῦ παρέχεται αὐτή ἡ εὐκαιρία...

»Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως ὁ κύριος πρωθυπουργός ἀναφέρθηκε στό θέμα ποιό ἔχει δημιουργηθεῖ μέ τήν Ὀλυμπιακή Φλόγα. Εἶπε ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἀντιμετώπισε διάφορα κομματικά καί πολιτικά προβλήματα ἀλλά ὁ ἴδιος πιστεύει ὅτι τελικῶς χειρίσθηκε σωστά τό θέμα.

»Εἶπα στόν κύριο πρωθυπουργό, ὅτι ὁ κύριος προέδρος τῆς Δημοκρατίας πιστεύει ὅτι ἔγιναν λάθη καί φοβᾶται ὅτι, ἄν συνεχισθοῦν, κινδυνεύουμε νά χάσουμε τά προνόμια πού ἔχουμε στό θέμα αὐτό, καθώς καί τήν δημοσιότητα πού μᾶς δίδει σέ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια θεατές ἀπό τήν τηλεόραση σέ ὅλο τόν κόσμο ἡ εὐκαιρία τῆς Ὀλυμπιακῆς Φλόγας. Εἶναι γνωστό ὅτι τήν ἰδιοκτησία τῆς Φλόγας ἔχει ἡ Διεθνής Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία μπορεῖ ἁπλούστατα νά στείλει τήν Φλόγα ἀπό τήν Λωζάννη. Ὁ κύριος πρόεδρος συνιστᾶ: Πρῶτον, νά λάβει ἡ Κυβέρνηση ὅλα τά ἀπαραίτητα μέτρα γιά νά διεξαχθεῖ κατά τρόπο ἀσφαλῆ ἡ τελετή τῆς ἀφῆς τῆς Φλόγας καί, δεύτερον, νά ἐκπροσωπηθεῖ ἡ Κυβέρνηση στήν τελετή αὐτή εἴτε μέ κάποιο ὑπουργό, εἴτε μέ τόν κ. Κουλούρη.

»Ὁ κύριος Παπανδρέου εἶπε ὅτι συμφωνεῖ μέ τίς συστάσεις αὐτές τοῦ κυρίου προέδρου καί θά φροντίσει γιά τήν πραγματοποίησή τους»[114].

Στίς 5 Μαΐου, ὁ Α. Παπανδρέου ἀνακοίνωσε τήν ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως νά ἀντικατασταθοῦν μόνο οἱ ὑπουργοί Ἐσωτερικῶν καί Δικαιοσύνης, ἀρνούμενος νά ἀπαντήσει στήν ἐρώτηση ἐάν εἶχε συζητήσει τό θέμα μέ τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους. Τό σύνολο τοῦ τύπου ἔκαμε σχετικά λόγο γιά διαφωνία προέδρου καί πρωθυπουργοῦ.

Ἡ νέα συνάντηση Καραμανλῆ - Παπανδρέου θά πραγματοποιηθεῖ στίς 8 Μαΐου, ὁπότε καί θά ἐξεταστοῦν ζητήματα σχετικά μέ τή διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν, ἐνῶ τήν προηγουμένη εἶχε ἀνακοινωθεῖ ἀπό τήν Κυβέρνηση τό νομοσχέδιο γιά τή χρηματοδότηση τῶν κομμάτων.

3 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν ἑορταστική ἐκδήλωση γιά τά 80 χρόνια ἀπό τήν ἔναρξη τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα πού πραγματοποιήθηκε στήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία, μέ ὁμιλητή τόν Π. Κανελλόπουλο.

9 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατά τή διάρκεια τελετῆς στό Μέγαρο τῆς Παλαιᾶς Βουλῆς, ἀπένειμε τό βραβεῖο «Ἀθῆναι» τοῦ Ἱδρύματος Α. Ὠνάση στήν ὑπηρεσία ἐξωτερικῶν μεταδόσεων τοῦ BBC, καί τό βραβεῖο «Ὀλύμπια» στόν καθηγητή Φραντσέσκο Νικόζια, διευθυντή τοῦ Κέντρου Συντηρήσεως τῆς Φλωρεντίας, καί στόν καθηγητή Ντίλλον Ριπλέν τοῦ Ἰνστιτούτου Σμιθσόνιαν, γιά τό ἐπιτυχές ἔργο του στόν τομέα προστασίας τῆς φύσεως.

9 ΜΑΪΟΥ 1984

Μετά τήν ἄρνηση τῆς ΕΣΣΔ νά μετάσχει στούς

Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες τοῦ Λός Ἄντζελες, μέ ἀποτέλεσμα νά δεχτεῖ νέο πλῆγμα ἡ ἰδέα τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, ὁ Κ. Καραμανλῆς, μέ δήλωσή του, ἐπαναφέρει στό προσκήνιο τήν πρότασή του γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα:

«Οἱ πρόσφατες ἐξελίξεις γύρω ἀπό τό θέμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων προσλαμβάνουν πλέον διαστάσεις ἐπικίνδυνες γιά τήν τύχη τοῦ μοναδικοῦ καί αἰωνόβιου αὐτοῦ θεσμοῦ. Ἐνῶ παράλληλα οἱ ἔριδες πού ὁδηγοῦν κάθε φορά σ' αὐτές τίς ἐξελίξεις, μεταβάλλουν τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες ἀπό παράγοντα ὑφέσεως σέ παράγοντα ἐντάσεως διεθνοῦς.

»Ὁ Ὀλυμπισμός, ἀντί, ὅπως εἶπα καί παραπάνω, νά γίνεται παράγων οἰκουμενικῆς συναδελφώσεως καί εὐγενοῦς ἁμίλλης, ἔγινε μέσο πολιτικῶν ἀναμετρήσεων καί ἐπιδιώξεων ἐμπορικῶν. Καί ἐπί πλέον ἔχασε τήν οἰκουμενικότητά του καί ἔγινε μονοπώλιο ὀλίγων χωρῶν, ἀφοῦ οἱ μικρές χῶρες δέν ἔχουν τά μέσα νά διεκδικήσουν τήν τιμή καί τήν εὐθύνη τῆς ὀργανώσεως τῶν Ἀγώνων.

»Εἶναι φανερό ὅτι οἱ διαστροφές αὐτές τοῦ θεσμοῦ, ἀνεξάρτητα ἀπό τά αἴτια πού τίς προκαλοῦν, ἀντιφάσκουν πρός τό Ὀλυμπιακό Πνεῦμα καί τούς βασικούς κανόνες, μέ τούς ὁποίους τό Πνεῦμα αὐτό ἔχει θεσμοποιηθεῖ.

»Οἱ διαπιστώσεις αὐτές δικαιολογοῦν τίς ἀνησυχίες πού ἐξεδήλωσα κατ' ἐπανάληψη κατά τή διάρκεια τῆς τελευταίας δεκαετίας. Ὅπως δικαιολογοῦν καί τήν πρόταση πού ἔκανα γιά τόν καθορισμό μονίμου τόπου διεξαγωγῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Πιστεύω ὅτι καμμιά ἄλλη χώρα δέν θά μποροῦσε νά διεκδικήσει τήν τιμή αὐτή, ἐκτός ἀπό τήν χώρα πού ἐγέννησε τήν Ὀλυμπιακή Ἰδέα καί εἶχε τήν ἱκανότητα νά διατηρήσει τό βαρύ προνόμιο τῆς τελέσεως τῶν Ἀγώνων ἐπί χίλια ὁλόκληρα χρόνια. Πιστεύω ὅτι ἡ ἐπιλογή τῆς Ἑλλάδος, ὡς μονίμου χώρου διεξαγωγῆς τῶν Ἀγώνων, εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιά νά ἐξυγιανθεῖ ὁ θεσμός καί νά ξαναβρεῖ τήν γνησιότητα πού εἶχε κατά τήν κλασική ἀρχαιότητα.

»Ἡ παροῦσα κρίση δημιουργεῖ ἀσφαλῶς τήν ἀνάγκη καί δίδει τήν εὐκαιρία νά ἐπανεξετασθεῖ ἡ πρότασή μου ἐκείνη, γιά τήν μελέτη καί προώθηση τῆς ὁποίας ἄλλωστε εἶχε σχηματισθεῖ τό 1981 καί Εἰδική Ἐπιτροπή. Καί ἡ προώθηση τῆς προτάσεώς μου ἐπιβάλλεται, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ὑπάρχει ὁ κίνδυνος, ἄν καθυστερήσουμε, ὁ ἱστορικός αὐτός θεσμός νά ἐκφυλισθεῖ πλήρως κάτω ἀπό τά νέα πλήγματα στήν διαδρομή τοῦ χρόνου· καί τότε θά εἶναι δύσκολη ἡ διάσωσή του. Γιατί εἶναι μοιραία ἡ φθορά, ἀλλά καί τό τέλος πού προκαλεῖ ὁ χρόνος σ' ὅλα τά πράγματα τοῦ κόσμου, ὅταν δέν ἀνανεώνονται μέ τήν ἀδιάκοπη ἀναβάπτισή τους στίς ἀρχικές πηγές τους».

Ἐξάλλου, στίς 11 τοῦ μηνός, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ «Associated Press», θά σημειώσει:

«Ἡ πρόταση πού ὑπέβαλα πρό ἐτῶν καί στήν ὁποία ἐπιμένω δέν ὑπαγορεύεται ἀπό ἐθνικιστικές ἤ ὠφελιμιστικές ἐπιδιώξεις. Ἀποτελεῖ προσφορά πρός τήν Ὀλυμπιακή Ἰδέα. Καί ἀποσκοπεῖ στή διάσωση τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, μέ τόν ὁποῖο συνδέεται ἡ ἑλληνική παράδοση καί ἔναντι τοῦ ὁποίου εἶναι φυσικό ἡ Ἑλλάς, στήν ὁποία γεννήθηκε ὁ θεσμός αὐτός, νά αἰσθάνεται ἰδιαίτερη εὐαισθησία. Καί νομίζω ὅτι ὅλοι ὅσοι εἶναι ἄμεσα ἤ ἔμμεσα ὑπεύθυνοι γιά τήν τύχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ καί τήν παροῦσα κρίση ὀφείλουν νά συνειδητοποιήσουν τίς εὐθύνες τους καί νά ἐπωφεληθοῦν αὐτῆς τῆς προσφορᾶς».

Μέ ἀφορμή τή δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὁ πρόεδρος τῆς ΔΟΕ, Χ.-Α. Σάμαρανκ θά τοῦ ἀποστείλει τό ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Μέ τήν ἰδιότητά μου ὡς προέδρου τῆς ΔΟΕ, θά ἤθελα νά σᾶς ἐκφράσω τίς θερμές μου εὐχαριστίες γιά ὅλα ὅσα κάνατε, ἀκόμα μιά φορά, ὑπέρ τοῦ Ὀλυμπισμοῦ».

11 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό νέο πρέσβη τῆς Τουρκίας στήν Ἀθήνα, Ν. Ἀκιμάν:

«Μετά τήν ἐπίδοση τῶν διαπιστευτηρίων του, ὁ νέος πρέσβης τῆς Τουρκίας εἶπε στόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὅτι ὁ Τοῦρκος πρόεδρος τοῦ εἶχε ἀναθέσει νά μεταφέρει τούς χαιρετισμούς του καί τά σέβη του. Ὁ κύριος Ἐβρέν πιστεύει ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά συναντηθεῖ μέ τόν κύριο Καραμανλῆ, ὅταν θά ὑπάρχουν οἱ πρόσφορες πρός τοῦτο συνθῆκες. Οἱ δύο ἄνδρες ἔχουν ἕνα σημαντικό ρόλο νά παίξουν. Θά πρέπει νά ἀνοίξει ὁ δρόμος πρός τήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μέσω ἑνός εἰρηνικοῦ διαλόγου. Τά τελευταῖα τρία περίπου χρόνια χάθηκε πολύς χρόνος χωρίς καμμία ἐπαφή καί κανένα διάλογο. Θά μποροῦσαμε ἴσως νά παραμερίσουμε ὁρισμένα θέματα καί νά ἀρχίσουμε τόν διάλογο μέ ἄλλα.

»Ὁ κύριος Ἄκιμαν κατέληξε ὅτι μέ τό ἴδιο πνεῦμα τοῦ μίλησε ὁ πρωθυπουργός καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας.

»Ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρεκάλεσε τόν κύριο Ἄκιμαν νά μεταφέρει τίς εὐχαριστίες του στόν Τοῦρκο πρόεδρο γιά τό μήνυμα αὐτό, γιά τό περιεχόμενο τοῦ ὁποίου ὁ ἴδιος ὑπερθεματίζει. Μιά συνάντηση τῶν δύο ἀνδρῶν θά ἦταν, πράγματι, χρήσιμη, ὅταν θά ἔχουν δημιουργηθεῖ οἱ κατάλληλες συνθῆκες καί προϋποθέσεις. Θά πρέπει βέβαια νά προηγηθεῖ διάλογος μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, τόν ὁποῖο θά διεξαγάγουν οἱ Κυβερνήσεις. Τήν φιλία καί τή συνεργασία τῶν δύο χωρῶν τήν ἐπιβάλλουν τά συμφέροντά τους καί ἡ κοινή λογική.

»Ὁ ἴδιος δέν πιστεύει ἁπλῶς μέ λόγια, ἔχει ἀποδείξει μέ ἔργα τήν πίστη του στήν ἀνάγκη αὐτῆς τῆς συνεργασίας. Στό σημεῖο αὐτό, ὁ κύριος πρόεδρος κάνει μιά ἱστορική ἀναδρομή στίς συναντήσεις του μέ τούς Τούρκους ἡγέτες, στίς προτάσεις πού τούς ὑπέβαλε, στίς τουρκικές ὑπαναχωρήσεις, γιά νά καταλήξει ὅτι σάν τρίτος ἀντικειμενικός παρατηρητής ὀφείλει νά διαπιστώσει ὅτι οἱ προσπάθειές του δέν βρῆκαν ἀνταπόκριση ἀπό τουρκικῆς πλευρᾶς.

»Αὐτή τήν ατιγμή, συνέχισε ὁ κύριος πρόεδρος, στό κέντρο τῆς ἐπικαιρότητας τῶν σχέσεών μας βρίσκεται τό Κυπριακό. Ὁ Ντενκτάς, ὁ ὁποῖος βέβαια ἐξαρτᾶται ἀπό τήν Ἄγκυρα, προχωρεῖ τώρα στήν ἐφαρμογή τῆς διχοτομήσεως τῆς νήσου. Σᾶς παρακαλῶ νά πεῖτε στόν κύριο

Ὀγδοηκοστή ἐπέτειος ἀπό τήν ἔναρξη τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα.
Ὁμιλητής ὁ Π. Κανελλόπουλος

Ἔβρέν ὅτι πρέπει νά σταματήσει αὐτή τήν ἐξέλιξη. Ἂν ἡ διχοτόμηση γίνει μόνιμο καθεστώς στήν Κύπρο, τότε τό Κυπριακό θά καταστεῖ μιά μόνιμα ἀνοικτή πληγή, ὁ ἑλληνοτουρκικός διάλογος θά εἶναι ἀδύνατο νά διεξαχθεῖ καί ἀναπόφευκτα θά ὁδηγηθοῦμε σέ ἐπικίνδυνη ἐπιδείνωση τῶν σχέσεών μας. Αὐτή τήν ἐξέλιξη μπορεῖ καί ὀφείλει νά σταματήσει ἡ Ἄγκυρα.

»Ὁ κύριος Ἄκιμαν εἶπε ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Τουρκίας τοῦ ἀνέθεσε νά διαβεβαιώσει τόν κύριο Καραμανλῆ ὅτι ἐπιθυμεῖ νά βοηθήσει στήν ἐξεύρεση λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ καί ὅτι εἶναι κατά τῆς διχοτομήσεως τῆς Κύπρου.

»Κλείνοντας τή συζήτηση, ὁ κύριος πρόεδρος ζήτησε ἀπό τόν Τοῦρκο πρέσβη νά μεταφέρει τούς χαιρετισμούς του στόν κύριο Ἔβρέν καί τήν διαβεβαίωσή του ὅτι θά χαρεῖ εἰλικρινά νά τόν συναντήσει, ὅταν ἔλθει ἡ κατάλληλη στιγμή»[115].

14 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέπτεται τήν Ἀλεξανδρούπολη, προκειμένου νά παραστεῖ στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως.

Ἀμέσως μετά τήν ἄφιξή του, παρακολούθησε τή δοξολογία, στό Μητροπολιτικό Ναό τῆς πόλεως καί, στή συνέχεια, κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τῶν Ἡρώων, ἐνῶ λίγο ἀργότερα πραγματοποιήθηκε, ἐνώπιόν του, παρέλαση στρατιωτικῶν τμημάτων καί σχολείων.

Τό μεσημέρι, κατά τή διάρκεια δεξιώσεως πού δόθηκε πρός τιμή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀπαντήσει στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά πού βρίσκομαι σήμερα στήν πόλη σας. Ἠμπορῶ μάλιστα νά σᾶς πῶ ὅτι στήν Ἀλεξανδρούπολη αἰσθάνομαι τόσο ἄνετα, ὅσο ἄνετα αἰσθάνομαι καί στό σπίτι μου. Γιατί κατέχω, ὅπως γνωρίζετε, ὄχι μόνο τόν τίτλο τοῦ ἐπίτιμου δημότη ἀλλά καί τό χρυσό κλειδί τῆς πόλεώς σας.

»Γιά τήν σημερινή μου ἐπίσκεψη, κύριε δήμαρχε, ἐπέλεξα τήν ἱστορική ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεώς σας. Καί ἐπέλεξα τήν ἡμέρα αὐτή γιά νά διατρανώσω τήν ἀγάπη καί τό ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας γιά τόν ἐθνικό αὐτό προμαχώνα πού λέγεται Ἑλληνική Θράκη.

»Ἀλλά καί γιά νά σᾶς βεβαιώσω, μολονότι γνωρίζω ὅτι δέν ἔχετε ἀνάγκη ἐγκαρδιώσεως, ὅτι πίσω ἀπό τόν προμαχώνα αὐτό στέκεται ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός. Κι αὐτό θά πρέπει νά τό γνωρίζουν οἱ ἐκεῖθεν τοῦ Ἔβρου γείτονές μας, οἱ ὁποῖοι, μέ τήν προκλητική συμπεριφορά τους, μετέβαλαν τόν ποταμό αὐτό ἀπό σύνορο φιλίας καί συνεργασίας σέ σύνορο διχασμοῦ καί ἐχθρότητος.

»Κύριε δήμαρχε,

»Ἡ Θράκη ἀποτελεῖ πολύτιμο τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ μας χώρου. Μέ τό ὑψηλό φρόνημα τῶν κατοίκων της ἀλλά καί μέ τήν μεγάλη πρόοδο πού σημείωσε κατά τά τελευταῖα δέκα χρόνια, ἠμπορεῖ νά προβάλλεται στό Πανελλήνιο σάν παράδειγμα πρός μίμηση. Καί δέν ἠμπορῶ παρά νά σᾶς εὐχαριστήσω, κύριε δήμαρχε, γιά τήν ἀναγνώριση τῆς συμβολῆς μου στήν πολύπλευρη ἀνάπτυξη τῆς Θράκης — συμβολή ἡ ὁποία χρονολογεῖται ἀπό τό 1953, ὅταν ὡς ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων ἐγκαινίασα τά μεγάλα ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα τοῦ Ἔβρου.

»Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε δήμαρχε, γιά τό πολύτιμο αὐτό δῶρο πού μοῦ προσφέρατε. Καί τό θεωρῶ πολύτιμο, γιατί θά μοῦ θυμίζει τόν ψυχικό δεσμό πού ἔχω ἀπό παλιά μέ τήν Ἀλεξανδρούπολη καί τήν θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπεφύλαξαν σήμερα οἱ κάτοικοί της. Οἱ Ἀκρῖτες αὐτοί τοῦ ἑλληνικοῦ Βορρᾶ πού μαζί μέ τά στρατευμένα παιδιά τῆς Ἑλλάδος ἀγρυπνοῦν γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν πρόοδο τῆς πατρίδας μας».

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε τή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Ἀλεξανδρουπόλεως, ὅπου καί ἐνημερώθηκε πάνω σέ στρατιωτικά θέματα — ὅπως δήλωσε:

«Εἶχα μιά πολύ χρήσιμη καί εὐχάριστη ἐπικοινωνία μέ τά ἀνώτερα στελέχη τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων στήν περιοχή τῆς Θράκης. Ἡ ἐνημέρωση πού μοῦ ἔγινε γιά τήν ἀσφάλεια τῆς περιοχῆς ἦταν καί πλήρης καί ἱκανοποιητική. Κατά τή συζήτηση πού ἐπακολούθησε, διαπιστώθηκε τό ὑψηλό φρόνημα, ἡ ἀρτία ἐκπαίδευση, ἡ ὁμοψυχία καί ἡ πειθαρχία τῶν φρουρῶν τῶν συνόρων μας. Ὁ ἑλληνικός λαός μπορεῖ νά αἰσθάνεται καί ἀσφαλής καί περήφανος γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις του».

Σχετικά, ἐξάλλου, μέ τό προεκλογικό κλίμα, ἐνόψει τῶν εὐρωεκλογῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά τονίσει:

«Γιά νά γίνονται καί στόν τόπο μας ἐκλογές κατά τρόπον πολιτισμένο καί ἀπαλλαγμένο ἀπό πάθη, θά πρέπει κάποτε νά περιορίσουμε, ἄν δέν καταργήσουμε, τίς ὀχλοκρατικές συγκεντρώσεις, νά πολλαπλασιάσουμε τίς τηλεοπτικές ὁμιλίες καί νά καθαρίσουμε τίς πόλεις μας ἀπό τά ἀκαλαίσθητα πανώ καί συνθήματα».

Ὅπως μετέδωσε ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ ΑΠΕ ἀπό τήν Ἀλεξανδρούπολη, κατά τή συνομιλία του μέ τούς πολιτικούς συντάκτες, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε τήν ἀνάγκη ὑπάρξεως ἤπιου πολιτικοῦ κλίματος καί ἐπεσήμανε τό γεγονός ὅτι εἶναι καθῆκον ὅλων τῶν παραγόντων, κομμάτων, τύπου καί λαοῦ, νά διεξαχθοῦν οἱ εὐρωεκλογές κατά τρόπο ἤρεμο καί πολιτισμένο.

15 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τίς σύντονες προσπάθειες πού καταβλήθηκαν στόν ΟΗΕ καί πού εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τό ψήφισμα 550 τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, μέ τό ὁποῖο καταδικάζονται οἱ διχοτομικές τουρκικές ἐνέργειες καί προδιαγράφεται πλαίσιο λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ.

Ἤδη, τήν προηγουμένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση δημοσιογράφου, εἶχε χαρακτηρίσει τό πρόσφατο ψήφισμα τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας γιά τό Κυπριακό ὡς τό πιό προωθημένο· καί πρόσθεσε:

«Τό νά ἐπιτευχθεῖ μιά ἀπόφαση προωθημένη εἶναι πολύ σοβαρό θέμα, ἀλλά ἐκεῖνο πού ἔχει ἐπίσης μεγάλη σημασία εἶναι ἡ ἐφαρμογή της».

15 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρίσταται στήν ἀνοικτή συνεδρίαση τοῦ ΣΕΒ, μέ κύριους ὁμιλητές τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Γ. Ἀρσένη, καί τόν πρόεδρο τοῦ Συνδέσμου, Θ. Παπαλεξόπουλο.

Στήν ὁμιλία του, ὁ Γ. Ἀρσένης ἀναφέρθηκε, μεταξύ ἄλλων, στά ἐπενδυτικά προγράμματα τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, στή κατάρτιση τῶν ὁποίων, ὅπως εἶπε, καταλυτικό ρόλο εἶχε παίξει ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἔκαμε μνεία τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τῆς Κυβερνήσεως Καραμανλῆ τό 1974 καί ὑποστήριξε ὅτι ἡ Κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀκολουθοῦσε πιό συνετή πολιτική, ὅσον ἀφορᾶ τίς τιμές, ἀπό τίς ἀντίστοιχες τῆς ΝΔ. Χαρακτήρισε, ἀκόμη, τό Δημόσιο, ἀπό το 1974, «διαφθορέα» τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα, στόν ὁποῖο καί δάνειζε κάτω τοῦ κόστους τοῦ χρήματος.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, μετά τή συνεδρίαση, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπεσήμανε στούς Γ. Ἀρσένη καί Θ. Παπαλεξόπουλο ὅτι οὔτε ἡ Κυβέρνηση οὔτε οἱ βιομήχανοι μποροῦν νά προχωρήσουν χωρίς τή βοήθεια τοῦ ἄλλου μέρους: *«Γι' αὐτό κοιτάξτε νά τά βρεῖτε»*. Ἐξάλλου, σύμφωνα μέ τίς ἴδιες πηγές, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε στόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας ὅτι τά στοιχεῖα πού εἶχε χρησιμοποιήσει γιά τίς ἐπενδύσεις στήν περίοδο ἀπό τό 1974 δέν ἀνταποκρίνονταν στήν πραγματικότητα.

Τήν ἐπομένη, μέ ἀφορμή τήν ὁμιλία τοῦ Γ. Ἀρσένη, ὁ Ι. Βαρβιτσιώτης ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ὅπως ἐγράφη στόν Τύπο, κατά τήν χθεσινή συνέλευση τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνικῶν Βιομηχανιῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας νά ἐπισημάνει στούς ὁμιλητές, Γ. Ἀρσένη καί Θ. Παπαλεξόπουλο, ὅτι δέν ἀνταποκρίνονται στήν πραγματικότητα οἱ ἀναφορές τους — ἰδίως τοῦ κυρίου Ἀρσένη — γιά τίς οἰκονομικές ἐξελίξεις πού σημειώθηκαν ἀπό τό 1974 μέχρι τό 1979 — τήν περίοδο δηλαδή πού ὁ Κ. Καραμανλῆς ἦταν ὑπεύθυνος γιά τή διακυβέρνηση τῆς χώρας.

»Ὅπως μάλιστα ἐγράφη σέ μερίδα τοῦ Τύπου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀνέφερε ἐνδεικτικά καί ὁρισμένους ἀριθμούς, οἱ ὁποῖοι δίνουν τήν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομίας κατά τήν περίοδο αὐτή.

»Ἐπειδή ἀπό ὅσα ἐγράφησαν καί ἐλέχθησαν γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό, ἐδημιουργήθη μία σύγχυση, θεωρῶ χρήσιμο νά διαλύσω τή σύγχυση αὐτή καί μέ συγκεκριμένους καί ὑπεύθυνους ἀριθμούς νά δώσω τήν εἰκόνα τῆς οἰκονομικῆς προόδου πού σημειώθηκε ἀπό τό 1974 μέχρι τό 1979. Καί ἰδού τά στοιχεῖα:

»Πρῶτον: Τό κατά κεφαλή εἰσόδημα ἀπό 2.165 δολλ. τό 1974 ἔφθασε στό τέλος τοῦ 1979 τά 4.163 δολλ. Δηλαδή αὔξηση 92,3%.

»Δεύτερον: Τό ἀκαθάριστο ἐθνικό προϊόν (σέ σταθερές τιμές 1970) αὐξήθηκε ἀπό 223 δισεκατ. 307 ἑκατ. τό 1974, σέ 409 δισεκατ. τό 1979. Αὐξήθηκε δηλαδή κατά 26,5% μέ μέσο ὅρο ἐτησίας αὐξήσεως 4,8% πού ἦταν τριπλάσιος περίπου τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

»Τρίτον: Οἱ πάγιες ἐπενδύσεις (σέ σταθερές τιμές 1970) αὐξήθηκαν ἐντός τῆς 5ετίας κατά 31,9%, ἤ μέ μέσο ἐτήσιο ρυθμό 6,1%.

»Τέταρτον: Συνολική Κατανάλωση. Ἀπό 301 δισεκατ. 740 ἑκατ. τό 1974 σέ 385 δισεκ. 931 ἑκατ. τό 1979. Αὔξηση δηλαδή κατά 27,9%.

»Πέμπτον: Συνολικές ἐξαγωγές. Ἀπό 1 δισεκ. 784 ἑκατ. τό 1974, ἔφθασαν τά 3 δισεκ. 932 ἑκατ. τό 1979. Αὔξηση δηλαδή κατά 121,6%.

»Ἕκτον: Εἰσροή κεφαλαίων. Ἀπό 926 ἑκατ. δολλ. τό 1974, ἔφθασαν τά 1542 ἑκατ. δολλ. τό 1979. Αὐξήθηκαν δηλαδή κατά τή διάρκεια τῆς 5ετίας κατά 66,8%.

»Ἕβδομον: Ἐξαγωγές βιομηχανικῶν καί βιοτεχνικῶν προϊόντων. Ἀπό 822 ἑκατ. δολλ. τό 1974, ἔφθασαν τά 1957 ἑκατ. δολλ. τό 1979. Αὐξήθηκαν δηλαδή κατά 138%.

»Ὄγδοον: Τιμάριθμος. Κατά τήν 5ετία 1974-79 ὁ τιμάριθμος αὐξήθηκε κατά 93%, δηλαδή εἶχε ἐτήσια μέση αὔξηση 14%. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι γιά τήν ἴδια περίοδο ἡ αὔξηση τῶν ἀποδοχῶν τῶν ἐργαζομένων ἦτο 164%.

»Ἔνατον: Ἡ τιμή τοῦ δολλαρίου, τέλος, αὐξήθηκε ἀπό 30 δραχμές τό 1974 σέ 37 δραχμές μέχρι τό 1979.

»Θά μποροῦσα νά προσθέσω καί ἄλλους ἀριθμούς πού δίνουν ὁλοκληρωμένη τήν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας. Περιορίστηκα ὅμως στούς πιό χαρακτηριστικούς πού προσδιορίζουν τό μέγεθος τῆς προόδου πού συνετελέσθη στήν οἰκονομία τοῦ τόπου μας ἀπό τό 1974 μέχρι τό 1979. Οἱ ἀριθμοί μιλᾶνε μόνοι τους καί ἐπομένως κάθε περαιτέρω σχόλιο εἶναι περιττό».

17 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στόν πρόεδρο τῆς ΔΟΕ, Χ.-Α. Σάμαρανκ, τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Κύριε πρόεδρε,

»Τά τελευταῖα γεγονότα γύρω ἀπό τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες τοῦ Λός Ἄντζελες, πού καλεῖται νά ἐξετάσει ἡ Ἔκτακτος Σύνοδος τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, δέν ἀφήνουν πιά καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ θεσμός τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ἔχει περιέλθει σέ βαρύτατη καί ἴσως ἀθεράπευτη κρίση. Καί λυποῦμαι εἰλικρινά, διότι ἡ ἐξέλιξη αὐτή ἐδικαίωσε τίς προβλέψεις πού εἶχα διατυπώσει, ὅταν ἔκανα τήν πρότασή μου γιά τήν μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα.

»Τά αἴτια τῆς κρίσεως αὐτῆς εἶναι γνωστά. Ὁ ἱστορικός θεσμός τοῦ Ὀλυμπισμοῦ τά τελευταῖα

χρόνια ἔχει παρεκκλίνει ἀπό τούς ἀρχικούς καί ὑψηλούς σκοπούς του. Καί ἐκφυλίζεται ἀπό τούς πολιτικούς ἀνταγωνισμούς, τήν ἐμπορική ἐκμετάλλευση καί τίς ἐξωαθλητικές προεκτάσεις του. Κινδυνεύει ἐπίσης νά χάσει τήν οἰκουμενικότητά του, ἀφοῦ τίς τεράστιες δαπάνες πού ἀπαιτοῦν κάθε τέσσερα χρόνια, γιά τήν διοργάνωση τῶν Ἀγώνων, ἐλάχιστες πιά χῶρες μποροῦν νά τίς ἀνθέξουν. Αὐτοί ἀκριβῶς οἱ κίνδυνοι ἐνέπνευσαν τήν πρότασή μου γιά τήν ἐπάνοδο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν κοιτίδα τους. Πρόταση πού δέν ὑπαγορεύεται οὔτε ἀπό ἐθνικιστικούς, οὔτε ἀπό ὠφελιμιστικούς ὑπολογισμούς. Ὑπαγορεύεται μόνο ἀπό τήν ἀνάγκη τῆς ἐξυγιάνσεως καί συνεπῶς τῆς διασώσεως τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, γιά τόν ὁποῖο οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἰδιαίτερη καί, νομίζω, δικαιολογημένη εὐαισθησία.

»Φοβοῦμαι, κύριε πρόεδρε, ὅτι δέν μᾶς μένει πιά πολύς χρόνος γιά νά διασώσουμε τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες. Κάθε τετραετία, ὁ αἰωνόβιος αὐτός θεσμός δέχεται ἰσχυρότερα καί σοβαρότερα πλήγματα. Ἡ σημερινή κρίση μπορεῖ νά ἀποδειχθεῖ μοιραία γιά τόν Ὀλυμπισμό, ἀφοῦ, πέραν τῶν ἄλλων, ἀπειλεῖ νά ὁδηγήσει σέ κάποια φάση καί σέ διάσπαση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Καί αὐτή ἡ φάση μπορεῖ νά εἶναι οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες τοῦ 1988 πού ἔχουν προγραμματισθεῖ γιά τήν Σεούλ καί θά παρουσιάσουν ἀσφαλῶς ὀξύτερα καί ἄλυτα προβλήματα.

»Ἡ κατάσταση αὐτή δημιουργεῖ, νομίζω, ἱστορικές εὐθύνες γιά ὅλους ἐκείνους πού εἶναι ἄμεσα ἤ ἔμμεσα ὑπεύθυνοι γιά τήν τύχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ. Ἐπιβάλλεται, συνεπῶς, ἡ λήψη, χωρίς καμμιά ἀναβολή, ριζικῶν μέτρων γιά τήν θεραπεία ὄχι ἁπλῶς τῆς σημερινῆς κρίσεως ἀλλά κυρίως τῆς μόνιμης κρίσεως πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ὀλυμπιακή Ἰδέα.

»Καί νομίζω ὅτι δέν ὑπάρχει πλέον ἄλλος τρόπος γιά τή διάσωση τοῦ μοναδικοῦ καί οἰκουμενικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ ἀπό τήν υἱοθέτηση καί τήν πραγματοποίηση τῆς γνωστῆς προτάσεώς μου γιά τήν μόνιμο τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν πατρίδα τους, τήν Ἑλλάδα.

»Ὅπως γνωρίζετε, στίς 2 Ὀκτωβρίου 1981, ἡ Διεθνής Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή ἐξέφρασε τήν εὐγνωμοσύνη της γιά τήν πρότασή μου ἐκείνη καί ἔλαβε τήν ἀπόφαση νά τήν καταστήσει ἀντικείμενο σοβαρᾶς μελέτης. Δυστυχῶς, ἔκτοτε οὐδεμία συνέχεια δόθηκε στήν ἀπόφαση αὐτή τῆς Ἐπιτροπῆς.

»Πιστεύω ὅτι ἡ παροῦσα κρίση δημιουργεῖ ἀσφαλῶς τήν ἀνάγκη καί δίδει τήν εὐκαιρία νά ἐπανεξετασθεῖ ἡ πρότασή μου ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔγινε ἤδη συμπαθῶς δεκτή ἀπό τήν διεθνῆ κοινή γνώμη καί τά πλεονεκτήματα τῆς ὁποίας τά γνωρίζετε κι ἐσεῖς ὁ ἴδιος καλύτερα ἀπό οἱονδήποτε ἄλλον. Ἡ προώθηση τῆς προτάσεώς μου, ἄλλωστε, ἐπιβάλλεται καί γιά τόν λόγο ὅτι, ἄν καθυστερήσουμε, ὁ ἱστορικός αὐτός θεσμός κινδυνεύει νά ἐκφυλισθεῖ πλήρως, ὅπως εἶπα καί ἄλλοτε, κάτω ἀπό νέα πλήγματα στή διαδρομή τοῦ χρόνου.

»Καί τότε θά εἶναι δύσκολη ἡ διάσωσή του. Γιατί εἶναι μοιραία ἡ φθορά, ἀλλά καί τό τέλος, ποῦ προκαλεῖ ὁ χρόνος σ' ὅλα τά πράγματα τοῦ κόσμου, ὅταν δέν ἀνανεώνονται μέ τήν ἀδιάκοπη ἀναβάπτισή τους στίς ἀρχικές πηγές τους.

»Γνωρίζω, κύριε πρόεδρε, τό ζωηρό ἐνδιαφέρον πού ἔχετε γιά τήν τύχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ καί τίς προσπάθειες πού καταβάλλετε γιά τή διάσωσή του. Ἐλπίζω ὅτι θά ἔχω προσεχῶς τήν εὐκαιρία, ἀλλά καί τή χαρά, νά συναντηθῶ μαζί σας καί νά συζητήσουμε τό μεγάλο αὐτό θέμα καί τίς προοπτικές πού διαγράφονται γιά τό μέλλον του».

Ὁ πρόεδρος τῆς ΔΟΕ ἀπάντησε στίς 18 Μαΐου:

«Κύριε πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας,

»Μέ τήν ἐπιστολή σας τῆς 17ης Μαΐου εὐαρεστηθήκατε νά ἀνανεώσετε τήν πρότασή σας πρός τήν Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή γιά τήν μόνιμη ἐγκατάσταση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν πατρίδα τους. Σᾶς εὐχαριστῶ γι' αὐτό θερμά.

»Ἡ ἐπιστολή σας ἐτέθη ὑπόψη τῶν μελῶν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, πού συνῆλθε στήν Λωζάννη καί ἀποφασίστηκε νά ὑποβληθεῖ ἐκ νέου ἡ γενναιόδωρη προσφορά σας στήν προσεχῆ Σύνοδο τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς.

»Σᾶς ἐπαναλαμβάνω τίς πιό θερμές μου εὐχαριστίες γιά τήν παρέμβασή σας»[116].

Στό θέμα τῆς μόνιμης τελέσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα ἀναφέρθηκε καί ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος, Ρ. Ρῆγκαν, ὁ ὁποῖος, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση κατά τή διάρκεια συνεντεύξεως τύπου, δήλωσε ὅτι «ἔχει ἐξεταστεῖ ἡ δυνατότητα νά γίνονται ἐφεξῆς οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες στή χώρα τῆς προελεύσεως τους, τήν Ἑλλάδα, καί νά μή περιφέρονται ἀνά τόν κόσμο. Ἡ διερεύνηση αὐτοῦ τοῦ ἐνδεχόμενου εἶχε ξεκινήσει ἀπό τό 1980, ἀμέσως μετά τήν ἀπόφαση τοῦ προέδρου Κάρτερ νά μποϋκοτάρει τούς ἀγῶνες τῆς Μόσχας».

22 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁρκίστηκαν ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ, οἱ Π. Μαρκόπουλος, ὡς ὑπουργός Ἐσωτερικῶν, Ν. Παπαντωνίου, Δικαιοσύνης, καί Δ. Τσοβόλας, ἀναπληρωτής Οἰκονομικῶν.

Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

22 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό ἐνόψει τῶν εὐρωεκλογῶν:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Στίς 17 Ἰουνίου καλεῖσθε νά ἐκλέξετε ἐκείνους πού θά σᾶς ἐκπροσωπήσουν στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Καί δι' αὐτῶν καλεῖσθε νά κάνετε ἔμμεσα μιά βασική ἐπιλογή πού προσλαμβάνει ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της ἰδιαίτερη ἐθνική, πολιτική καί οἰκονομική σημασία. Μιά ἐπιλογή πού θά ἐπηρεάσει ἀσφαλῶς τό μέλλον τῆς χώρας.

»Στήν μεγάλη αὐτή ἀμφικτιονία τῶν δημοκρατικῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης πού λόγω ἀκριβῶς τῆς δημοκρατικῆς της δομῆς ἐξελίσσεται αὐτόματα σέ λαϊκή Εὐρώπη, τό κάθε κόμμα, διά τῶν ἀντιπροσώπων του καί σύμφωνα μέ τίς θέσεις του, θά μπορεῖ ὄχι μόνο νά προστατεύει τά συμφέροντα τῆς χώρας ἀλλά καί νά συμμετέχει ἰσότιμα σέ ἀποφάσεις πού θά ἐπηρεάζουν τήν πορεία τῆς ἠπείρου μας καί ἴσως καί τήν τύχη τῆς ἀνθρωπότητος.

»Ὑπό τήν ἔννοια δέ ἀκριβῶς αὐτή ἡ ἐκλογή τῆς 17ης Ἰουνίου προσλαμβάνει ἰδιάζουσα σημασία τόσο για τήν χώρα μας ὅσο καί γιά ὁλόκληρη τήν Εὐρώπη.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέ τήν προκήρυξη τῶν ἐκλογῶν ἐμπήκαμε ἤδη στόν προεκλογικό ἀγώνα. Καί ὁ ἀγώνας αὐτός θά πρέπει νά διεξαχθεῖ ἤρεμα καί πολιτισμένα. Γιατί ἡ συμπεριφορά μας κατά τήν ἐκλογή αὐτή θά προσδιορίσει τό μέτρο τῆς πολιτικῆς μας ὡριμότητας καί τό ἐπίπεδο τῶν δημοκρατικῶν μας ἠθῶν.

»Πιστεύω ὅτι οἱ ἐκλογές αὐτές θά διεξαχθοῦν, ὅπως καί οἱ προγενέστερες, κατά τρόπο πού θά ἐπιβεβαιώσει τήν ὁμαλή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν. Ἐάν ἀποφευχθοῦν, ὅπως ἐλπίζω, οἱ ὀξύτητες καί οἱ γνωστές ὑπερβολές, οἱ ὁποῖες, χωρίς νά ὠφελοῦν κανένα, βλάπτουν τόν τόπο· καί ἄν διεξαχθοῦν οἱ ἐκλογές μέ τήν ὀφειλόμενη ἀπ' ὅλες τίς πλευρές ὑπευθυνότητα, θά καταδειχθεῖ, ὅπως εἶπα, ἡ ἀποτελεσματικότητα τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν καί ἡ πολιτική ὡριμότητα τοῦ λαοῦ μας.

»Στό δημοκρατικό μας πολίτευμα ἐκφράζονται ἐλεύθερα ὅλες οἱ πολιτικές καί ἰδεολογικές τάσεις. Καί εἶναι φυσικό νά ὑπάρχουν μεταξύ τους διαφορές καί ἀντιθέσεις. Οἱ διαφορές ὅμως αὐτές, πού ἐπιβάλλεται νά εἶναι σαφεῖς καί συγκεκριμένες, δέν πρέπει νά παίρνουν τήν μορφή τῆς μισαλλοδοξίας καί νά ὑποσκάπτουν τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Ἑνότητα, γιά τήν ὁποία ὅλοι ὁμιλοῦμε, χωρίς ὡστόσο νά προσαρμόζουμε πάντοτε τίς πράξεις μας στούς καθημερινούς μας λόγους.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἐν ὀνόματι τῶν ὅσων ὑπηρεσιῶν, μικρῶν ἤ μεγάλων, πρόσφατων ἤ παλαιοτέρων, προσέφερα στήν χώρα, θά ἤθελα νά σᾶς ἀπευθύνω ὁρισμένες συμβουλές.

»Νά σταθεῖτε στό ὕψος τοῦ συνειδητοῦ καί ὑπεύθυνου πολίτη. Καί νά ἐπιδείξετε τήν πολιτική ἐκείνη ὡριμότητα πού εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν σταθεροποίηση τῆς δημοκρατίας μας καί τήν προκοπή τοῦ τόπου.

»Νά ψηφίσετε ἐλεύθερα ἀλλά καί ὑπεύθυνα. Καί νά μή λησμονεῖτε ὅτι ἡ ἱερά αὐτή ψῆφος δέν σᾶς δόθηκε γιά νά ἱκανοποιεῖτε πάθη καί προκαταλήψεις. Σᾶς δόθηκε γιά νά ἀναδεικνύετε ἐκείνους, πού μετά ἀπό ψύχραιμη σκέψη, θά κρίνετε ὅτι εἶναι ἱκανοί νά προστατέψουν καί νά προαγάγουν τά συμφέροντα τῆς χώρας. Καί δέν πρέπει ἐπίσης νά λησμονεῖτε ὅτι ἡ μέν ὀξύτης μπορεῖ νά προκληθεῖ ἀνά πᾶσα στιγμή καί κατά βούληση. Ἡ θεραπεία ὅμως τῶν συνεπειῶν της ἀπαιτεῖ χρόνο μακρόν, κατά τήν διάρκεια τοῦ ὁποίου ἡ χώρα ἐκτίθεται συνήθως σέ ὀδυνηρές περιπέτειες.

»Ἔχουμε σάν λαός μεγάλη καί ὀδυνηρή πεῖρα αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν. Καί γνωρίζουμε συνεπῶς τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε γιά νά προστατεύουμε τήν δημοκρατία, τήν ἀσφάλεια καί τήν πρόοδο τοῦ τόπου μας.

»Πιστεύω ὅτι θά κάνουμε ὅλοι, ἡγεσία καί λαός, καλή χρήση τῆς πείρας αὐτῆς. Γιά νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον».

Ἀπό τά πολιτικά κόμματα, ἀνακοίνωση ἐξέδωσε τό ΚΚΕ, πού ἔκαμε λόγο γιά ἐνεργό παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὄχι μόνο σχετικά μέ τόν τρόπο, ἀλλά καί μέ τήν οὐσία τῆς ἐκλογικῆς μάχης, τή στιγμή πού ἐγνώριζε ὅτι ὑπῆρχαν πολιτικές δυνάμεις πού ἐκτιμοῦσαν διαφορετικά τή συμμετοχή τῆς χώρας στήν ΕΟΚ.

Τό διάγγελμα προκάλεσε ἀντιδράσεις στό χῶρο τοῦ τύπου, μερίδα τοῦ ὁποίου ἀμφισβήτησε τή συνταγματικότητα τῆς ἐνέργειας τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί ἔκαμε λόγο γιά ἀνοικτή παρέμβασή του ὑπέρ τῆς ΕΟΚ, ἔμμεση ὑπόδειξή του πρός τούς ψηφοφόρους νά ὑπερψηφιστεῖ ἡ ΝΔ καί διάστασή του μέ τήν Κυβέρνηση. Ἐνδεικτικά εἶναι τά ἀκόλουθα ἀποσπάσματα ἀπό τίς ἐφημερίδες τῆς 23ης τοῦ μηνός:

Τό φερόμενο σάν διάγγελμα... πού προκάλεσε ἐντύπωση καί πολλά ἐρωτηματικά ... ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας χωρίς νά δημοσιευθεῖ, ὅπως ρητά ἐπιβάλλει τό Σύνταγμα, στήν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως («Τά Νέα»).

Παράγοντας τῆς δημόσιας ζωῆς τοῦ τόπου ὑπογράμμισε ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά βγάζει τέτοιο διάγγελμα ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας, ὅταν ὑπάρχουν καί κόμματα πού ὑποστηρίζουν πώς δέν συμφέρει στή χώρα ἡ ἔνταξή μας στήν ΕΟΚ... Ἀνώτατα κομματικά στελέχη τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀντέδρασαν μέ τή φράση: «πρόκειται γιά ἄμεση παρέμβαση στόν προεκλογικό ἀγώνα καί ταύτιση μέ τίς θέσεις συγκεκριμένου κόμματος γιά τήν ΕΟΚ».

Ποτέ ἄλλοτε στήν νεώτερη ἱστορία μας τό πολιτικό

κλίμα δέν ήταν ήπιότερο... Ποτέ άλλοτε τό έκλογικό σῶμα δέν ήταν πιό άδιάφορο... Ποτέ άλλοτε οί πολίτες δέν ήταν τόσο άπυροφλεγεῖς... Συνεπῶς, εἴτε κάποιοι προετοιμάζουν τήν ὀξύτητα καί ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τό ἔχει πληροφορηθεῖ, εἴτε ἡ ὀξύτητα ὑπάρχει μόνο στήν κορυφή τῆς Πολιτείας καί ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κάνει μιά πρώτη νύξη («Ἔθνος»).

Γιά πρώτη φορά, ἀφ' ὅτου κατέχει τό ὕπατο κρατικό ἀξίωμα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δημοσιοποιεῖ — κατά τρόπον ἐμφαντικό, ἄν ὄχι δραματικό — τίς θέσεις του γιά τήν ἐπικείμενη ἐκλογική ἀναμέτρηση («Ἐλευθεροτυπία»).

Οἱ προεδρικές συστάσεις ἀποτελοῦν μιά ἀσυνήθιστη γιά τόν πολιτειακό παράγοντα ἐπισήμανση, πού γίνεται προφανῶς καί γιά τήν Κυβέρνηση καί γιά τά πολιτικά κόμματα καί γιά τόν τύπο καί γιά τό ἐκλογικό σῶμα. Ἀσυνήθιστη ἐπισήμανση ὅμως, πού τήν ὥρα ἀκριβῶς πού γίνεται καί μέ τήν ἐπίγνωση πώς θά προκαλέσει πολιτικῆς φύσεως ἑρμηνεῖες καί διαφορετικοῦ τύπου ἀντιδράσεις ἀπό τά κόμματα καί τόν φιλικό τους τύπο, παίρνει τό χαρακτήρα παρέμβασης στήν πολιτική, κοινωνική καί οἰκονομική ζωή τῆς χώρας, γιά τήν ὁποία γίνεται λόγος καί στό κείμενο τοῦ διαγγέλματος.

Ἡ ἱστορία θά κατελόγιζε βαρειά ἐθνική ἀμέλεια στόν ἀνώτατο ἄρχοντα, ἄν δέν ἐπεσήμαινε τήν ξεχωριστή σημασία τῆς ψήφου πού θά δοθεῖ στίς 17 Ἰουνίου καί δέν ὑπογράμμιζε τήν εὐθύνη τοῦ κάθε ψηφοφόρου νά ἀναδείξει «χωρίς πάθη καί προκαταλήψεις» ἐκείνους πού θά κρίνει ὅτι εἶναι ἱκανοί νά προστατεύσουν καί νά προαγάγουν τά συμφέροντα τῆς χώρας. Αὐτή ἡ ἀμέλεια δέν θά βαρύνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Καραμανλῆ («Ἡ Καθημερινή»).

Τήν ἐπομένη, σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρονταν τά ἀκόλουθα, σχετικά μέ τίς αὐθαίρετες ἑρμηνεῖες τοῦ διαγγέλματος:

«Μέ τό κείμενο αὐτό ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν ὑποδεικνύει στούς πολίτες τί καί ποιούς πρέπει νά ψηφίσουν. Ἐπισημαίνει ἁπλῶς τήν ἰδιάζουσα σημασία πού ἔχουν οἱ προσεχεῖς ἐκλογές — πρᾶγμα ἄλλωστε πού τονίζουν ὅλα τα κόμματα — καί συνιστᾶ τήν ἤρεμη καί ὁμαλή διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν. Συνεπῶς, τά ἀναγραφόμενα περί ἀναμίξεώς του στόν ἀνταγωνισμό τῶν κομμάτων εἶναι ἐντελῶς ἀβάσιμα».

Ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, τέλος, ἀρνήθηκε νά σχολιάσει τό προεδρικό διάγγελμα, καθώς καί τό θέμα τῆς ἀμφισβητήσεως τῆς συνταγματικότητάς του ἐκ μέρους φιλοκυβερνητικῶν ἐφημερίδων.

Στό κλίμα πού ἔτεινε, τή συγκεκριμένη χρονική στιγμή, νά ἐπικρατήσει στίς σχέσεις μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ, σέ συνάρτηση μέ τή διεξαγωγή τῶν εὐρωεκλογῶν, ἀναφέρεται ὁ Π. Μολυβιάτης, σέ σημείωμά του, στίς 24 Μαΐου:

«Μετά τήν συνομιλία πού εἶχα, στίς 2 Μαΐου, μέ τόν κύριο Παπανδρέου, στό Καστρί, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας (κατά τήν ὁποία ὁ πρωθυπουργός ἐπιβεβαίωσε τήν συμφωνία του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν ἀντικατάσταση τεσσάρων ὑπουργῶν μέ ὑπηρεσιακά πρόσωπα) μέ ἐπισκέφθηκε ὁ κ. Λιβάνης, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά ἀντικατασταθοῦν τέσσερις ὑπουργοί. Ὁ κ. Παπανδρέου ἔθεσε τό θέμα στό Ἐκτελεστικό Γραφεῖο τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὅπου συνάντησε ἀπόλυτη ἄρνηση. Κατόπιν αὐτοῦ, ὁ κ. Παπανδρέου ἤθελε νά γνωρίζει ἄν συμφωνεῖ ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας νά ἀντικατασταθοῦν μόνον ὁ κ. Κουτσόγιωργας καί ὁ κ. Μαγκάκης. Κατόπιν συνεννοήσεως μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἀπήντησα ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος δέν ἐπιθυμεῖ πλέον νά ἔχει γνώμη ἐπί τοῦ θέματος, ἐφ' ὅσον δέν τηροῦνται τά συμφωνηθέντα.

»Μετά τήν ὁμιλία του στήν Θεσσαλονίκη, ὁ πρωθυπουργός ἐδήλωσε στούς δημοσιογράφους ὅτι θά ἀντικατασταθοῦν δύο μόνον ὑπουργοί, οἱ Ἐσωτερικῶν καί Δικαιοσύνης, μέ πρόσωπα μάλιστα τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ δέ φιλικός πρός τήν Κυβέρνηση τύπος ἐνεφάνισε τό θέμα κατά τρόπο πού ἔδωσε τήν ἐντύπωση ὅτι ὁ πρωθυπουργός ἀγνοοῦσε τίς συστάσεις τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας στό θέμα αὐτό.

»Στίς 15.5 ὁ κ. Λιβάνης ἔφερε κατάλογο τεσσάρων ὀνομάτων, ἤτοι: δύο γιά τήν θέση τοῦ ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν καί δύο γιά τήν θέση τοῦ ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καί ἐζήτησε τήν γνώμη τοῦ κυρίου προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐπ' αὐτῶν.

»Κατόπιν ἐντολῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, εἶπα στόν κ. Λιβάνη ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος δέν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει γνώμη.

»Τό θέμα αὐτό ἔχει ἐπηρεάσει βέβαια τίς σχέσεις τοῦ προέδρου μέ τόν πρωθυπουργό, δεδομένου ὅτι, πέραν τῆς σαφοῦς ὑπαναχωρήσεως τοῦ κ. Παπανδρέου ἀπό τά συμφωνηθέντα, ὁ φιλικός του τύπος, προφανῶς κατευθυνόμενος, προσπάθησε νά προβάλει τό ζήτημα κατά τρόπον ὄχι μόνον ἀνακριβῆ ἀλλά καί δυσάρεστο γιά τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

»Στό ἐπεισόδιο αὐτό ἦλθαν νά προστεθοῦν τά σχόλια καί οἱ αἰχμές κατά τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πού ἐνέπνευσε ἡ Κυβέρνηση στόν φιλικό της τύπο ἐξ ἀφορμῆς τοῦ διαγγέλματος πού ἀπηύθυνε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στόν ἑλληνικό λαό μέ τήν εὐκαιρία τῶν εὐρωεκλογῶν.

»Συνέπεια τῶν γεγονότων αὐτῶν εἶναι ὅτι οἱ σχέσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρωθυπουργό μπῆκαν σέ νέα φάση, ἡ ὁποία εἶναι ἄγνωστο ποῦ θά ὁδηγήσει, ἀφοῦ ἄγνωστες εἶναι, τήν στιγμή αὐτή, καί οἱ πραγματικές προθέσεις τῆς Κυβερνήσεως»[17].

24 ΜΑΪΟΥ 1984

Τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, κάνοντας δεκτή τήν πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀποφασίζει ὁμόφωνα νά προτείνει τήν καθιέρωση στήν Ἑλλάδα, τό συντομώτερο δυνατόν καί ὁπωσδήποτε πρίν ἀπό τό 1996, οὐδέτερης ζώνης γιά τή μόνιμη διεξαγωγή τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

Τά μέλη τοῦ Κοινοβουλίου, ἀνεξάρτητα ἀπό τόν πολιτικό τους προσανατολισμό, ἐξέφρασαν τήν ἀνησυχία τους γιά τήν πολιτικοποίηση καί ἐμπορική ἐκμετάλλευση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καί ὑποστήριξαν θερμά τή διεξαγωγή τους μόνιμα στήν Ἑλλάδα, πού εἶναι — ὅπως τόνισαν — ἡ κοιτίδα τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Πνεύματος. Τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο ὑποσχέθηκε νά συνεισφέρει ἀπό τά κοινοτικά ταμεῖα ποσό γιά τήν ὑλοποίηση τοῦ σχεδίου καί κάλεσε τή Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή νά προχωρήσει στή λήψη τῶν μέτρων πού κρίνονται ἀπαραίτητα γιά τήν ἐφαρμογή τῆς ἀποφάσεως.

Παράλληλα, στό κείμενο σχετικοῦ ψηφίσματος χαρακτηρίζεται ὡς «λυπηρό γεγονός» ἡ ἀπόφαση τῶν Σοβιετικῶν νά μποϋκοτάρουν τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες, ἀναφέρεται ὅτι θά πρέπει οἱ Κυβερνήσεις, οἱ ἐθνικές ὀλυμπιακές ἐπιτροπές καί ἡ Διεθνής Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή νά ἐξασφαλίσουν, στό μέλλον, τήν ὅσο τό δυνατόν γενικότερη συμμετοχή στούς ἀγῶνες, καί τονίζεται ἀκόμη ὅτι εἶναι λυπηρό νά γίνεται ἐκμετάλλευση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων γιά ἐθνικιστικούς καί ἐμπορικούς σκοπούς.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ «Associated Press», χαρακτήρισε τήν ἀπόφαση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου *«μεγάλο βῆμα στόν ἀγώνα γιά τή διάσωση τοῦ Ὀλυμπισμοῦ»* καί ὑπογράμμισε:

«Ἐλπίζω ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι πού εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τήν τύχη τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ θά συνειδητοποιήσουν τίς εὐθύνες τους καί θά ἀξιοποιήσουν, ὅσο εἶναι καιρός, τήν ἑλληνική προσφορά. Ἤδη ἡ σημερινή κρίση, σέ συνδυασμό μέ τήν σκοτεινή προοπτική πού διαγράφεται γιά τούς ἀγῶνες στή Σεούλ, κατέστησαν τήν υἱοθέτηση αὐτῆς τῆς προσφορᾶς ἱστορική ἀναγκαιότητα».

Τήν προηγούμενη τῆς συζητήσεως στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ἡ Ἑλληνική Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή, μέ τηλεγράφημά της πρός τόν πρόεδρο τῆς ΔΟΕ, εἶχε ἐκφράσει τή διάθεσή της νά ὑποστηρίξει τίς ἐνέργειες τῆς ΔΟΕ, ἐνόψει τῆς βαριᾶς κρίσεως πού διέρχεται ὁ Ὀλυμπισμός, ζητώντας, παράλληλα, τήν ἐπανεξέταση τῆς προτάσεως τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Τέλος, ὁ πρωθυπουργός, Α. Παπανδρέου, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση στό ἰταλικό περιοδικό «Epoca»:

«Πιστεύω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νά διατηρηθοῦν οἱ Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες ἐκτός πολιτικῆς ἀντιπαράθεσης καί ν' ἀποτελοῦν ἀπρόσκοπτα ἕνα διεθνές φόρουμ προαγωγῆς τῆς εἰρηνικῆς ἁμιλλας.

»Ἡ πρακτική, ὅμως, δείχνει πώς τή θέση τοῦ Ὀλυμπιακοῦ πνεύματος καταλαμβάνει ὅλο καί περισσότερο τό πνεῦμα τῆς πολιτικῆς ἀντιπαράθεσης.

»Ἡ ὑλοποίηση τῆς πρότασης τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στή χώρα πού γεννήθηκαν καί συγκεκριμένα στό χῶρο τῆς Ἀρχαίας Ὀλυμπίας, κάτω ἀπό καθεστώς ἐγγυήσεων, ἀσυλιῶν καί προνομίων, θά προστατέψει μέ τόν ἀποτελεσματικότερο τρόπο τήν παγκόσμια αὐτή κληρονομιά καί θά συμβάλει στήν προαγωγή τῶν ἰδεωδῶν τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, ἀσφάλειας καί συνεργασίας».

Ὕστερα ἀπό τήν ἀπόφαση τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως νά μή συμμετάσχει στούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες τοῦ Λός Ἄντζελες καί τήν ἀνανέωση τῆς προτάσεως Καραμανλῆ, τό θέμα τοῦ τόπου διεξαγωγῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων προβλήθηκε κατά προτεραιότητα στίς ἐκπομπές τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας τῶν ΗΠΑ, ἀλλά καί γενικότερα στό διεθνῆ τύπο.

Σέ συνέντευξή τους κατά τή διάρκεια ἐκπομπῆς τοῦ τηλεοπτικοῦ δικτύου CBS (9.5) ἀθλητές τῶν ΗΠΑ ἐξέφρασαν τή γνώμη ὅτι ἡ διεξαγωγή τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα, σέ μόνιμη βάση, θά ἀποτελοῦσε λύση τοῦ προβλήματος, ἐνῶ ἡ «Washington Post» (10.5) θά διατυπώσει τήν ἄποψη ὅτι ἡ ὀλυμπιακή κίνηση φαίνεται καταδικασμένη, ἐκτός ἄν οἱ ἀγῶνες ἀποφασιστεῖ νά διεξάγονται σέ μιά μόνιμη τοποθεσία — ὅπως ἡ Ἑλλάδα.

Ἀνάλογη ἄποψη ὑποστήριξαν καί οἱ «New York Times», ἐπισημαίνοντας, ὡς καλύτερη λύση, τήν πρόταση Καραμανλῆ γιά μόνιμη διεξαγωγή τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στόν τόπο προελεύσεώς τους, καί ὑπενθυμίζοντας ὅτι κατά τήν ἀρχαιότητα ὅλοι οἱ πόλεμοι καί οἱ ἐχθροπραξίες διακόπτονταν, ὥστε νά μποροῦν οἱ ἀθλητές νά ἀγωνίζονται μέσα σέ κλίμα πλήρους ἀσφάλειας.

Τήν ἀναγκαιότητα τῆς μόνιμης τελέσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα ὑποστήριξε καί ἡ ἰταλική ἐφημερίδα «Repubblica», σέ κύριο ἄρθρο, μέ τίτλο «Ἄς ξεχάσουμε τή Σεούλ, γιατί οἱ Ὀλυμπιάδες πρέπει νά ἐπιστρέψουν στήν Ἀθήνα»:

Οἱ ἀγῶνες ἔχουν ἀνάγκη ἀπό μιά οὐδέτερη ἕδρα, σχεδόν ἀσήμαντη καί ὅσο τό δυνατόν περισσότερο ἀπόμακρη... ἡ ἐπιλογή τῆς ὁποίας ὅμως πρέπει νά ἔχει μιά δική της ἀξιολόγηση. Μιά ἀνώνυμη ἀξιότητα ὑπεράνω τῶν μερῶν, ἀλλά πού νά βρίσκεται μέ τό μέρος τῆς ἱστορίας. Μόνον ἡ Ἀθήνα μπορεῖ νά ἐγγυηθεῖ ὅλα αὐτά. Ἡ Ἀθήνα πού ἀποτελεῖ φυσικό λίκνο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Στήν Ἑλλάδα αἱ Ὀλυμπιάδες θά ἀπέβαλλαν αὐτόματα τίς δύο διεστραμμένες ψυχές πού τίς ἔχουν ὁδηγήσει στό χεῖλος τοῦ θανάτου: Τόν γιγαντισμό καί τήν πολιτική ἐκμετάλλευση.

Ἀνάλογη θέση ἐξέφρασε καί ἡ «Il Popolo» σέ κύριο ἄρθρο μέ τίτλο «Ἐπιστροφή στήν Ἑλλάδα γιά νά σώσουμε τούς Ὀλυμπιακούς»:

Πιστεύουμε ὅτι μοναδική λύση γιά νά περισωθοῦν οἱ Ἀγῶνες εἶναι ἡ ὑλοποίηση τῆς προτάσεως πού ἔκανε πρίν

χρόνια ή Κυβέρνηση τῆς Ἀθήνας: Νά διεξάγονται μόνιμα οἱ Ὀλυμπιακοί στήν Ἑλλάδα, γιά ἱστορικούς καί πολιτιστικούς λόγους, ἀλλά καί γιά νά ἀπομακρυνθεῖ ἡ πολιτική ἔνταση πού προκαλεῖται ἀπό τήν ἐπιλογή, συχνά ἄτυχη, τοῦ τόπου διεξαγωγῆς τους.

Καί ἡ ἐφημερίδα «Equipe», στίς 18 Μαΐου, παίρνοντας ἀφορμή ἀπό τήν πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὑποστηρίζει τήν ἀνάγκη δημιουργίας Ὀλυμπιακοῦ Κέντρου στήν Ὀλυμπία, μέ διεθνῆ χρηματοδότηση, ὅπου θά γίνονται Ὀλυμπιακοί Ἀγῶνες, σέ περίπτωση πού δημιουργοῦνται σοβαρά προβλήματα, ὅπως τό 1980 στή Μόσχα καί, ἤδη, στό Λός Ἄντζελες.

30 ΜΑΪΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Ι. Πεσμαζόγλου.

Σέ συνέντευξη τύπου, τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Ι. Πεσμαζόγλου δήλωσε ὅτι κατήγγειλε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τόν τρόπο διεξαγωγῆς τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα καί εἰδικότερα τήν περικοπή τῆς τηλεοπτικῆς καλύψεως τῆς ὁμιλίας του στή Θεσσαλονίκη.

5 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν Ε. Ἀβέρωφ. Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ ἀρχηγός τῆς ΝΔ ἐπέμεινε στήν ἀνάγκη ἀντικαταστάσεως τοῦ ὑπουργοῦ Δημοσίας Τάξεως καί τοῦ κυβερνητικοῦ ἐκπροσώπου καί, γενικότερα, ἀναφέρθηκε στόν τρόπο διεξαγωγῆς τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα.

Τρεῖς μέρες, ἐξάλλου, νωρίτερα, σέ συνέντευξή του εἶχε διατυπώσει τή θέση ὅτι, ἄν ἡ ΝΔ ἐπικρατήσει στίς εὐρωπαϊκές ἐκλογές, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά μποροῦσε νά διαλύσει τή Βουλή. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ πρωθυπουργός κατηγόρησε τόν Ε. Ἀβέρωφ γιά προσπάθεια ἐμπλοκῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν προεκλογική διαμάχη.

12 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Κύπρου, Γ. Ἰακώβου, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τίς πρόσφατες ἐξελίξεις τοῦ Κυπριακοῦ.

17 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Διεξάγονται ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη τῶν 24 Ἑλλήνων βουλευτῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό ἐκλογικό τμῆμα, ὅπου ἐψήφισε, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Σήμερα δέν χρειάζεται νά ὁμιλοῦν οἱ ἄνθρωποι. Ἐκεῖνο πού χρειάζονται εἶναι νά σκέφτονται.

»Αὔριο, βέβαια, θά ὁμιλοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες καί φοβοῦμαι ὅτι ὁ καθένας θά μέ συμβουλεύει τί πρέπει νά κάνω».

Στίς ἐκλογές ἔλαβαν, τό ΠΑΣΟΚ 41,6% τῶν ψήφων καί 10 ἕδρες, ἡ ΝΔ 38,1% καί 9 ἕδρες, τό ΚΚΕ 11,6% καί 3 ἕδρες, τό ΚΚΕ (ἐσ.) 3,4% καί 1 ἕδρα, ἡ ΕΠΕΝ 2,3% καί 1 ἕδρα. Τό ΚΟΔΗΣΟ δέν κατόρθωσε νά ἐκλέξει εὐρωβουλευτή.

21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Μετά ἀπό τήν ὁρκωμοσία τῶν Α. Κουτσόγιωργα, ὡς ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν, καί Γ.-Α. Μαγκάκη, Δικαιοσύνης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τήν εὐκαιρία συνεργασίας μέ τόν πρωθυπουργό:

«Ἐδέχθηκα σήμερα τόν κ. πρωθυπουργό καί εἶχα μαζί του μακρά συνεργασία. Ὁμολογῶ ὅτι ἀνέμενα τήν συνάντηση αὐτή μέ ἐνδιαφέρον καί ἀνησυχία. Καί γιατί οἱ σχέσεις μας εἶχαν διαταραχθεῖ τόν τελευταῖο καιρό ἐξ αἰτίας τῆς ὑπαναχωρήσεώς του στό θέμα τῶν ὑπηρεσιακῶν ὑπουργῶν, ἀλλά καί γιατί ἤθελα νά γνωρίζω πῶς ἐπηρέασε τίς σκέψεις του γιά τό μέλλον τό ἀποτέλεσμα τῆς πρόσφατης ἐκλογῆς. Ἀλλά καί πέραν αὐτῶν, γιατί ἤθελα νά χρησιμοποιήσω τήν εὐκαιρία αὐτή γιά νά διατυπώσω καί πάλιν ὁρισμένες παρατηρήσεις μου ἐπί τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεώς του.

»Στήν ἀρχή τόν ἠρώτησα πῶς κρίνει τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν. Μοῦ εἶπε ὅτι ἀσφαλῶς τό ἀποτέλεσμα ἦταν κατώτερο ἀπ' ὅ,τι ἐπερίμενε, ἀλλά ἀπέδειξε ὅτι τό κόμμα του ἔχει σταθεροποιήσει τήν θέση του στήν πολιτική ζωή τῆς χώρας. Ἀπέδωσε τήν μείωση τῆς δύναμής του σέ σφάλματα τῆς Κυβερνήσεως καί σέ ἀνεπάρκεια τῶν ὑπουργῶν του. Ἀνεγνώρισε ὅτι ὑπῆρξε σφάλμα ἡ ὀξύτητα πού ἐδόθη στόν ἐκλογικόν ἀγώνα, κατελόγισε ὅμως τήν εὐθύνη στόν κ. Ἀβέρωφ πού ζήτησε ἐκλογές ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης. Στό σημεῖο αὐτό τοῦ παρετήρησα ὅτι ἡ εὐθύνη ἡ δική του ὑπῆρξε μεγαλύτερη, γιατί μέ τίς συνεχεῖς καί ὑβριστικές κατηγορίες του κατά τῆς Δεξιᾶς πού ἔφθασαν μέχρι καί τόν διχασμό τοῦ 1915 ὄξυνε τήν κατάσταση.

»Στήν συνέχεια, τόν ἠρώτησα πῶς ἐμφανίζεται σήμερα ἡ κατάσταση τῆς χώρας στόν πολιτικό, τόν οἰκονομικό καί τόν ἐξωτερικό τομέα.

»Γιά τήν πολιτική κατάσταση, μοῦ εἶπε ὅτι ἔπεσε ὁ πυρετός μετά τίς ἐκλογές καί ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά καταβληθεῖ προσπάθεια ἀπό ὅλους μας γιά νά βελτιώσουμε τό πολιτικό κλίμα τῆς χώρας, ἀποφεύγοντας ἔντονες ἀντιπαραθέσεις καί ἀναμοχλεύσεις τοῦ παρελθόντος. Αὐτό, ἄλλωστε, ἐπιβάλλεται καί ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι στό μέλλον θά εἶναι δύσκολο νά ἔχουμε μονοκομματικές Κυβερνήσεις καί μπορεῖ νά χρεια-

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τό ἐκλογικό του δικαίωμα κατά τίς εὐρωπαϊκές ἐκλογές.

σθοῦμε συμμαχικά σχήματα. Ἄφησε δέ νά ἐννοηθεῖ ὅτι εἶχε ὑπ' ὄψη του ἐνδεχόμενη συνεργασία τῶν δύο μεγάλων κομμάτων, προσθέτοντας χαρακτηριστικά ὅτι αὐτό θά ἦταν εὐκολότερο νά γίνει μέ τόν μετριοπαθῆ κ. Ράλλη, παρά μέ τόν κ. Ἀβέρωφ πού τόν θεωρεῖ ἀδιάλλακτο.

»Τοῦ εἶπα ὅτι εἶναι ἐσφαλμένη ἡ ἐκτίμησή του καί ὅτι δέν ὑπάρχει μεταξύ τῶν δύο παρά διαφορά ὕφους.

»Ἡ θέση του αὐτή ἐπί τοῦ πολιτικοῦ προβλήματος μοῦ ἔκανε ζωηρή ἐντύπωση καί, ἄν εἶναι εἰλικρινής, θά πρέπει νά θεωρηθεῖ ἐνθαρρυντική γιά τό μέλλον, δεδομένου ὅτι, ὅπως εἶπα πολλές φορές, ἡ σημερινή διάρθρωση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς ὁδηγεῖ σέ ἐπικίνδυνα πολιτικά ἀδιέξοδα.

»Γιά τήν οἰκονομική κατάσταση, μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι δύσκολη, ὅτι, χωρίς νά κάνει ριζικές ἀλλαγές στήν πολιτική του, θά ἐνθαρρύνει τήν ἰδιωτική πρωτοβουλία καί θά καλέσει πρός τοῦτο τούς προέδρους τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν ὀργανώσεων γιά νά ἐξετάσουν τά προβλήματα πού τούς ἀπασχολοῦν, καί, τέλος, ὅτι θά ἐφαρμόσει πολιτική σχετικῆς λιτότητας.

»Τοῦ εἶπα ὅτι, κατά τήν γνώμη μου, ἡ οἰκονομία τῆς χώρας εἶναι χειρότερη ἀπ' ὅ,τι ὁ ἴδιος τήν βλέπει καί ὅτι, γιά νά μήν ἐπιδεινωθεῖ, θά πρέπει νά δημιουργήσει κλίμα ἀσφαλείας καί ἐμπιστοσύνης καί νά θέσει φραγμό στίς παροχές καί τίς σπατάλες.

»Μοῦ μίλησε κατόπιν γιά τίς προβληματικές ἐπιχειρήσεις καί γιά τήν δυσλειτουργία τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν.

»Τοῦ εἶπα ὅτι καί στίς δύο περιπτώσεις ἀπεδείχθη ἐσφαλμένη ἡ πολιτική του, γιατί ἀγνόησε τήν ἑλληνική πραγματικότητα.

»Χαρακτηριστικά ἐπίσης ἦταν αὐτά πού μοῦ εἶπε γιά τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις. Μέ βεβαίωσε ὅτι ἀποκλείεται νά φύγουμε ἀπό τήν Δύση, γιατί θά βρεθοῦμε ξεκρέμαστοι, ἀλλ' ὅτι θά πρέπει νά συνεχίσουμε τήν προσπάθειά μας γιά νά βροῦμε μέσα σ' αὐτή κατανόηση γιά τά προβλήματά μας.

»Τοῦ εἶπα στό σημεῖο αὐτό ὅτι συμφωνῶ μαζί του, ἀλλ' ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτή δέν πρέπει νά γίνεται κατά τρόπο προκλητικό. Κατά τρόπο δηλαδή πού νά προκαλεῖ τήν δυσφορία καί τήν δυσπιστία τῶν συμμάχων μας, γιατί μπορεῖ νά βρεθοῦμε κάποτε χωρίς νά τό θέλουμε ἀποκομμένοι ἀπ' αὐτούς. Ἤδη, ὅπως τοῦ εἶπα, στούς κύκλους τῆς Δύσεως ἀμφισβητεῖται ἡ ἀξιοπιστία μας καί θεωρεῖται ἐπισφαλής ἡ θέση μας μέσα στήν Συμμαχία.

»Γιά τό Κυπριακό καί τά Ἑλληνοτουρκικά μοῦ εἶπε ὅτι δέν περιμένει πρόοδο, ἀλλά καί δέν ἔχει ἄμεσες ἀνησυχίες.

»Τοῦ εἶπα ὅτι θά πρέπει νά ἀνησυχεῖ, ἄν δέν ἀρχίσουμε διάλογο μέ τήν Τουρκία, μέ παράλληλη ὁμαλοποίηση τῶν σχέσεών μας μέ τούς συμμάχους καί τοῦ ἐπανέλαβα μέ τήν εὐκαιρία αὐτή τίς γνωστές ἀπόψεις μου γιά τά θέματα αὐτά.

»Γιά μέν τό Κυπριακό, τοῦ εἶπα ὅτι θά πρέπει νά ἐπωφεληθοῦμε ἀπό τήν νέα πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ, ν' ἀρχίσουμε διάλογο μέ τούς Τούρκους καί νά ἐπιδιώξουμε: πρῶτον, τήν διαφύλαξη τῆς ἑνότητος τῆς νήσου καί δεύτερον πλεονεκτήματα στό ἐδαφικό ἔναντι παραχωρήσεών μας στό συνταγματικό. Γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, ἐάν ἡ Κεντρική Κυβέρνηση ἔχει μεγάλες ἐξουσίες, ἕνα μέρος αὐτῶν θά ἀσκοῦν οἱ Τοῦρκοι καί θά ὁδηγηθοῦμε μοιραίως σέ νέα ἀδιέξοδα. Ἐξ ἄλλου, ἄν ἐλέγχουμε τά 3/4 τῆς νήσου περίπου, ἐκτός τοῦ ὅτι θά διευκολυνθεῖ τό πρόβλημα τῶν προσφύγων, θά βρεθοῦμε καί σέ θέση πλεονεκτική στήν περίπτωση πού θά καταστεῖ κάποτε ἀναγκαία ἡ διπλή ἕνωση. Ἀντιθέτως, ἄν ἀφήσουμε νά ὁριστικοποιηθεῖ ἡ διχοτόμηση, καί ἡ τύχη τῆς ὑπολοίπου Κύπρου θά εἶναι ἐπισφαλής, ἀλλά καί ὁ διάλογος μέ τήν Τουρκία γιά τίς ἄλλες διαφορές μας θά καταστεῖ ἀδύνατος.

»Ὅσον ἀφορᾶ τίς ἑλληνοτουρκικές διαφορές στό Αἰγαῖο, ἐπέσυρα τήν προσοχή του, ἄλλη μιά φορά, ἐπί τῶν κινδύνων πού συνεπάγεται ἡ ἄρνησή μας ν' ἀρχίσουμε διάλογο μέ τήν Τουρκία. Γιατί, ὅπως τοῦ εἶπα, ἡ Τουρκία μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι ἀρνούμεθα τόν διάλογο, ἠμπορεῖ νά προβεῖ σέ μονομερεῖς ἐνέργειες γιά νά προστατεύσει τά συμφέροντά της, ὅπως αὐτή τά ἀντιλαμβάνεται.

»Ἠμπορεῖ, μέ ἄλλα λόγια, μέ τίς ἐνέργειές της νά μᾶς θέτει καθημερινά πρό τοῦ διλήμματος ἤ ν' ἀντιδράσουμε δυναμικά ἤ νά ταπεινωθοῦμε. Στήν πρώτη περίπτωση μπορεῖ νά ἐξαπολύσει γενική ἐπίθεση ἐναντίον μας μέ ὁδυνηρά γιά μᾶς, λόγω τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς της, ἀποτελέσματα. Στήν δεύτερη περίπτωση μπορεῖ νά μᾶς δημιουργεῖ κατά βούλησιν ἐσωτερικές κρίσεις μέ ἀπροσδιόριστες πολιτικές καί κοινωνικές συνέπειες.

»Ἀλλά καί πέραν αὐτῶν, πρέπει νά ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας, τοῦ εἶπα, ὅτι τίς τουρκικές αὐτές δυνατότητες μπορεῖ νά τίς ἐνθαρρύνουν καί τρίτοι πού θά θέλουν νά δημιουργήσουν προβλήματα στήν χώρα μας ἤ νά κλονίσουν τήν Κυβέρνησή της, ἐάν διαπιστώσουν ὅτι ἡ πολιτική της βλάπτει τά συμφέροντά τους. Θ' ἀποτελοῦσε δέ ἀφέλεια νά πιστεύουμε ὅτι σ' ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις θά μποροῦσε νά μᾶς βοηθήσει ἡ Ρωσία, ἀφοῦ γι' αὐτήν ἡ Τουρκία ἔχει πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα ἀπό τήν χώρα μας.

»Ὅλα αὐτά, προσέθεσα, δέν σημαίνουν βέβαια ὅτι θά πρέπει νά κάνουμε παραχωρήσεις πρός τήν Τουρκία ἤ νά δεχθοῦμε ταπεινώσεις. Ἐάν χρειασθεῖ νά πολεμήσουμε, θά πολεμήσουμε γιά νά προστατεύσουμε τήν τιμή τοῦ ἔθνους. Πρέπει ὅμως νά ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι πολεμική ἀναμέτρηση μέ τήν Τουρκία θά εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνη, ἀφοῦ, ἐκτός ἀπό τήν

μεγάλη ἀριθμητική της ὑπεροχή, διαθέτει καί τό γεωγραφικό πλεονέκτημα νά καταλάβει χῶρο ἑλληνικό στήν Κύπρο ἤ στό Αἰγαῖο καί νά ὑπαγορεύσει τούς ὅρους τῆς εἰρήνης.

»Τό συμπέρασμα ἀπό τά παραπάνω, τοῦ εἶπα, εἶναι ὅτι δέν μποροῦμε ἀκινδύνως γιά τόν τόπο νά συνεχίσουμε τήν πολιτική τῶν προκλήσεων πρός τούς συμμάχους μας καί τῆς ἀρνήσεως τοῦ διαλόγου μέ τήν Τουρκία.

»Ὁ κ. Παπανδρέου, μολονότι συμφώνησε μέ ὅλα αὐτά, δέν ἔδειξε νά κατέχεται ἀπό ἀνησυχίες. Φοβοῦμαι ὅτι ὑποτιμᾶ τούς κινδύνους καί ὅτι δυσκολεύεται νά ἀπαγκιστρωθεῖ πλήρως ἀπό τίς προεκλογικές του θέσεις πού, ἐκτός τῶν ἄλλων, τοῦ ἐξασφαλίζουν, πέρα ἀπό τήν ἀνοχή τῆς Ἀριστερᾶς, καί τήν διεθνῆ, ὅπως πιστεύει, προβολή του.

»Ἐν συνεχεία, ἔθιξα τό θέμα τῶν προσωπικῶν μας σχέσεων. Γιά νά τοῦ ἐπαναλάβω καί πάλι ὅτι εἶμαι ἐνοχλημένος ἀπό τίς προκλήσεις πού δέχομαι ἀπό τό κόμμα καί τήν Κυβέρνησή του. Καί τοῦ ἀνέφερα ὁρισμένα περιστατικά. Ὅταν δέ τοῦ εἶπα ὅτι φέρονται ἀπέναντί μου ὡς σάν νά μέ θεωροῦν ἀντίπαλό τους, μοῦ ἀπήντησε ὅτι ἡ ἐντύπωσή μου αὐτή εἶναι ἐσφαλμένη καί μοῦ ὑπενθύμισε τήν δήλωση πού ἔκανε παλαιότερα, καί στήν ὁποία ἐμμένει, ὅτι θά ὑποστηρίξει τήν ἐπανεκλογή μου ὡς προέδρου τήν προσεχῆ ἄνοιξη.

»Τοῦ ἐδήλωσα ὅτι εἶναι πολύ ἀμφίβολο ἄν θά ἐπιδιώξω τήν ἐπανεκλογή μου καί ὅτι πάντως τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς καθώς καί τίς περαιτέρω ἐξελίξεις τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς — χρόνο ἐκλογῶν, ἐκλογικό νόμο, καί λοιπά —θά τά συζητήσουμε στό τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ καί ὅτι συνεπῶς δέν θά πρέπει ἐπ' αὐτῶν νά λαμβάνει δεσμεύσεις.

»Συνεφώνησε μαζί μου καί μέ διεβεβαίωσε ὅτι ἐπιθυμία του εἶναι τά θέματα αὐτά νά τά ἀποφασίσουμε ἀπό συμφώνου.

»Ἐν συνεχεία, τοῦ κατήγγειλα ὅτι ὁ κ. Σκουλαρίκης, μιά ἑβδομάδα πρό τῶν ἐκλογῶν, ἐδήλωσε σέ μιά ὁμάδα συνδαιτημόνων του στό σπίτι τοῦ κ. Λυκουρέζου ὅτι τό ΠΑΣΟΚ, καί ἄν χάσει ποτέ τίς ἐκλογές, δέν πρόκειται νά παραδώσει τήν ἐξουσία. Ὁ πρωθυπουργός ἐξεδήλωσε τήν ἔκπληξή του καί μοῦ εἶπε ὅτι αὐτά τά θεωρεῖ ἀνοησίες καί ὅτι θά ζητήσει ἀπό τόν ὑπουργό του ἐξηγήσεις.

»Τερματίζοντας τήν συζήτησή μας, ἐρώτησα τόν πρωθυπουργό τί ἐννοεῖ ὅταν λέει — ὅπως τό ἔκανε στό Ἑλσίνκι — ὅτι ἡ Κυβέρνησή του ἀκολουθεῖ τόν τρίτο δρόμο καί ποῦ ὁδηγεῖ ὁ δρόμος αὐτός. Μοῦ μίλησε τόσο συγκεχυμένα γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ συνεταιριστικοῦ κινήματος, γιά δραστηριοποίηση τῆς αὐτοδιοικήσεως, γιά συμμετοχή τοῦ λαοῦ στήν ἀναπτυξιακή προσπάθεια, πού ἔμεινα μέ τήν ἐντύπωση ὅτι δέν ἔχει τίποτα τό συγκεκριμένο στό μυαλό του.

»Ἐπωφελήθηκα αὐτῆς τῆς εὐκαιρίας, γιά νά πῶ καί πάλι ὅτι δέν πρέπει νά λησμονεῖ πώς ἡ δημοκρατία δέν ἀντέχει σέ πειραματισμούς καί σέ νόθους καταστάσεις. Ἤ θά τήν καταργήσεις, τοῦ εἶπα, ἄν μπορεῖς, ἤ θά τήν λειτουργήσεις καί μέ τίς γνωστές ἀδυναμίες της. Καί θά ἦταν χρήσιμο καί γιά τόν τόπο καί γιά τόν ἴδιο νά προσαρμόσει τήν πολιτική του στήν ἑλληνική πραγματικότητα.

»Τό συμπέρασμά μου ἀπό τήν μακρά αὐτή συνομιλία εἶναι ὅτι ὁ πρωθυπουργός, ἀπογοητευμένος ἀπό τό ἀποτέλεσμα τῆς πρόσφατης ἐκλογῆς, ἔχει διλήμματα ὅσον ἀφορᾶ τήν περαιτέρω πορεία του, ἀπώλεσε τήν ἀλαζονία τῆς παντοδυναμίας του καί προσανατολίζεται πρός μιά πιό μετριοπαθῆ καί ρεαλιστική πολιτική.

»Χαρακτηριστικά τῆς ψυχολογίας του αὐτῆς εἶναι ἡ κατηγορηματική δήλωσή του ὅτι εἶναι ἀδιανόητη ἡ θέση μας ἔξω ἀπό τήν Δύση καί ὅτι, ἀντί τῆς μονοπωλήσεως τῆς ἐξουσίας, ἀντιμετωπίζει τό ἐνδεχόμενο συμμαχικῆς Κυβερνήσεως. (Ἐδῶ θά πρέπει νά προσθέσω ὅτι, σέ παλιότερη συνομιλία μας, ὄχι μόνο εἶχε ἀποκλείσει κατηγορηματικά τήν περίπτωση συνεργασίας του μέ τό ΚΚΕ, ἀλλά μοῦ ἐξήγησε καί τούς λόγους πού τήν καθιστοῦν ἐπικίνδυνη).

»Ἐάν ἐπαληθεύσουν οἱ διαπιστώσεις αὐτές — καί λέγω ἐάν, γιατί εἶναι γνωστή ἡ ἀστάθεια τοῦ πρωθυπουργοῦ — μποροῦμε νά ἀποβλέπουμε σέ μιά κατά τό μᾶλλον ἤ ἧττον ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς»[118].

21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο ἐκπροσώπους τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπό κοινοῦ μέ τούς ὁποίους ἐξέτασε τό θέμα τῆς προωθήσεως τῆς προτάσεώς του γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα. Ἡ συνεργασία ἔγινε ἐνόψει τῆς προσεχοῦς συνόδου τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς στό Λός Ἀντζελες, μέ τήν εὐκαιρία τῆς διεξαγωγῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

Τήν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ὑπουργό Προεδρίας, Α. Λάζαρη, ὁ ὁποῖος, ὕστερα ἀπό συνεννόηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρωθυπουργό, ἀνέλαβε τό συντονισμό ὅλων τῶν προσπαθειῶν γιά τήν προώθηση τῆς προτάσεως γιά τή μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα.

Σχετικά, ὁ Α. Λάζαρης θά κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Εἶναι γνωστό ὅτι εἶχα πρό ἡμερῶν συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στόν ὁποῖο ἀνήκει ἡ ἰδέα τῆς μόνιμης διεξαγωγῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στή χώρα

μας. Προηγουμένως, εἶχα μιλήσει γιά τό θέμα αὐτό μέ τόν πρωθυπουργό, καί ἀποφασίσαμε νά δραστηριοποιηθεῖ ἔντονα ἡ Κυβέρνηση. Σχετική δήλωση γιά τούς Ὀλυμπιακούς εἶχε κάνει, ἄλλωστε, δύο φορές πρόσφατα ὁ πρωθυπουργός καί ἐκτός Ἑλλάδος, κατά τήν ἐπίσκεψή του στή Φινλανδία καί στή σύνοδο κορυφῆς τῆς ΕΟΚ στά Φοντενεμπλώ.

»Τό θέμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, μέ τίς ἀνωμαλίες πού σημειώνονται τά τελευταῖα χρόνια, πρέπει νά προχωρήσει πρός τήν πλευρά τῆς χώρας μας. Ἡ πρότασή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶχε ἀκουσθεῖ μέ μεγάλη προσοχή. Ἐπελήφθη ἡ Διεθνής Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή. Ἀρχικῶς, ὡς τόπος τελέσεως προτεινόταν ἡ Ὀλυμπία. Ἐδῶ ὅμως ὑπάρχει πρόβλημα ἀνάλογων χώρων καί ἀναφύεται θέμα τροποποιήσεως τῆς ἀρχικῆς προτάσεως. Δηλαδή, ἄν τελικά εὐοδωθεῖ ἡ προσπάθεια, θά διατηρηθεῖ ἡ ἕδρα στήν Ὀλυμπία, ἀλλά θά χρειασθεῖ νά γίνονται καί σέ ἄλλες πιό κατάλληλες περιοχές διάφορα ἀθλήματα.

»Ἄλλωστε, στίς 6 Ἰουλίου θά βρίσκεται στήν Ἀθήνα ὁ πρόεδρος τῆς ΔΟΕ κ. Ἀντόνιο Σάμαρανκ καί, φυσικά, θά συναντηθεῖ μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στήν προσπάθεια πού ἔχει, πλέον, ἀναλάβει ἡ Κυβέρνηση γιά τήν ὑλοποίηση τῆς ἰδέας τελέσεως τῶν Ὀλυμιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα».

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ.

26 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνεται μέ μήνυμά του, στό 23ο Συνέδριο τῆς Πανηπειρωτικῆς Ὁμοσπονδίας ΗΠΑ καί Καναδᾶ:

«Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού ἐπικοινωνῶ μαζί σας, γιά νά σᾶς ἀπευθύνω θερμό καί ἐγκάρδιο χαιρετισμό τῆς μητέρας πατρίδας.

»Ἠμπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἡ Ἑλλάδα σᾶς περιβάλλει πάντοτε — ὅπως καί ὅλους τούς ὁμογενεῖς — μέ ἀγάπη εἰλικρινῆ καί διαπιστώνει μέ συγκίνηση τό γεγονός ὅτι διατηρεῖτε πάντοτε στενούς τούς δεσμούς σας μέ τόν τόπο τῆς καταγωγῆς σας. Θαυμάζει τίς προόδους πού σημειώνετε καί χαίρεται γιά τίς καθημερινές σας κατακτήσεις σέ ὅλους τούς στίβους· κατακτήσεις, μέ τίς ὁποῖες ἁπλώνετε τά σύνορα αὐτοῦ τοῦ μικροῦ τόπου, προβάλλοντας μέ τόν τρόπο αὐτό τό ἑλληνικό ὄνομα καί ἐπιβεβαιώνοντας τήν ἠθική ἀξία τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

»Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαίτερα γιά σᾶς τούς Ἠπειρῶτες, πού — ὅπως καί ἄλλοτε ἔχω πεῖ — κατορθώσατε νά κρατήσετε ζωντανές ὄχι μόνον τίς παραδόσεις, ἀλλά καί τίς ἀρετές τῆς ἰδιαίτερης πατρίδος σας. Καί προπαντός νά ἀποδείξετε ὡς ὑποδειγματικοί πολίτες τῶν χωρῶν πού σᾶς ἀγκάλιασαν, τήν φιλοπατρία σας καί πρός αὐτές, καί πρός τήν γενέτειρα πού κλείνετε μέσα στήν ψυχή σας.

»Καλλιεργεῖτε συνεχῶς τίς ἀρετές αὐτές. Σφυρηλατεῖτε τήν ἑνότητά σας. Καί παραμείνετε καλοί καί νομιμόφρονες πολίτες. Θά μπορέσετε ἔτσι νά πραγματοποιήσετε καινούργιες κατακτήσεις γιά τό καλό τό δικό σας καί τῶν παιδιῶν σας. Γιά τό καλό τῶν χωρῶν πού σᾶς φιλοξενοῦν. Καί κυρίως γιά τό καλό τῆς γενέτειρας, πού σᾶς περιβάλλει μέ στοργή καί ὑπερηφάνεια.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί μέ τήν ἀκλόνητη πίστη ὅτι θά συνεχίσετε μέ τήν ἴδια ἐπιθυμία τούς εὐγενεῖς σας ἀγῶνες, εὔχομαι σέ ὅλους σας ὑγεία, προκοπή καί κάθε ἐπιτυχία τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου σας».

28 ΙΟΥΝΙΟΥ 1984

Μέ τίτλο «Ἀποκαλύπτοντας ὁλόκληρο τό σχέδιο τῶν νεοαποστατῶν», ἡ νεοεκδοθεῖσα φιλοκυβερνητική ἐφημερίδα «Ρωμιοσύνη», σέ ἄρθρο τοῦ ἐκδότη της, στελέχους τοῦ ΠΑΣΟΚ, Κ. Γερονικολοῦ, καταγγέλλει τόν ὑπουργό Προεδρίας, Α. Λάζαρη, τούς ὑφυπουργούς Παιδείας Σ. Παπαθεμελῆ, Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, Λ. Φωτήλα, τόν Β΄ ἀντιπρόεδρο τῆς Βουλῆς, καθώς καί βουλευτές τοῦ κινήματος, ὅτι «μυήθηκαν» σέ σχέδιο ἀποστασίας μέ πρωτεργάτη τόν Κ. Καραμανλῆ.

Μέ ἀφορμή τό δημοσίευμα, ὁ Α. Παπανδρέου ἔκαμε, στό Παρίσι, τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἐκφράζω τή βαθιά μου ἀγανάκτηση γιά τήν προσπάθεια πού γίνεται νά σπιλωθοῦν ὀνόματα φίλων, στενῶν συνεργατῶν καί ἀγωνιστῶν γιά τή δημοκρατία καί τήν πρόοδο. Πραγματικά, ἡ ἀπόπειρα αὐτή ἐντάσσεται στό γενικότερο σχέδιο ὑπονόμευσης τοῦ μεγάλου λαϊκοῦ κινήματος τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆς πορείας τῆς ἀλλαγῆς. Ἐπιχειρεῖται ταυτόχρονα καί ἡ ὑπονόμευση κορυφαίων θεσμῶν τῆς δημοκρατίας. Συγκεκριμένα, εἶναι συκοφαντική ἡ ἀναφορά στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, μιά ἀπαράδεκτη ἀναφορά πού στοχεύει νά μειώσει τό κύρος του καί νά ὑπονομεύσει τό θεσμό. Ἀλλά εἰς μάτην. Τό ΠΑΣΟΚ καί ἡ Κυβέρνησή του θά "κατοχυρώσουν τίς λαϊκές κατακτήσεις καί θά ὁλοκληρώσουν τό ἔργο τῆς ἀλλαγῆς μέ μαχητές, ὅπως οἱ συκοφαντούμενοι συνεργάτες μου».

Ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου, Κ. Γερονικολός, θά παραπεμφθεῖ στό Πειθαρχικό Συμβούλιο, μέ τό ἐρώτημα τῆς διαγραφῆς, ἐνῶ μήνυση κατά τῆς ἐφημερίδας καί τοῦ ἐκδότη θά ὑποβάλει ὁ βουλευτής Πέλλης, Γ. Πέτσος.

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Καραμανλῆς, σύμφωνα μέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία νά μήν ἀσκηθεῖ, ὅσον ἀφορᾶ τόν ἴδιο, ποινική δίωξη κατά τῶν ἐφημερίδων πού εἶχαν ἀναφερθεῖ στό ὄνομά του κατά τρόπο συκοφαντικό.

Μερίδα πολιτικῶν παρατηρητῶν διατύπωσε τήν ἄποψη ὅτι ἡ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας δέν ἀναφερόταν μόνο στό ἄρθρο τῆς «Ρωμιοσύνης», ἀλλά καί σέ σειρά πρόσφατων δημοσιευμάτων πού ἔθιγαν ἄμεσα ἤ ἔμμεσα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας χωρίς νά ἔχουν ὅμως προκαλέσει τήν κυβερνητική ἀντίδραση.

4 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ 38ου Συνεδρίου τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεως, στὴ Νέα Ὑόρκη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει πρὸς τοὺς Μακεδόνες τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Καναδᾶ μήνυμα:

«Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ ἐπωφελοῦμαι τῆς εὐκαιρίας τοῦ 38ου Συνεδρίου τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεως, γιὰ νὰ σᾶς ἀπευθύνω τὸν θερμό χαιρετισμό τῆς πατρίδος.

»Ἀπὸ τὸν στενὸ γεωγραφικὸ χῶρο ποὺ ζοῦμε, παρακολουθοῦμε μὲ θαυμασμὸ καὶ ὑπερηφάνεια τὴν προκοπή σας καὶ τὶς πολύμοχθες ἐπιτυχίες σας, ποὺ ἐπιβεβαιώνουν καὶ ἀποδεικνύουν τὸν δυναμισμὸ καὶ τὶς ἀρετὲς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ καὶ μὲ εὐγνωμοσύνη τὴ συμβολὴ σας στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δίκαια σταθερὰ ὑπερασπίζεστε.

»Ἔχετε στὴν πράξη ἐπανειλημμένα ἀποδείξει τὶς ἑλληνικὲς ἀρχὲς ποὺ ἐμπνέουν τὶς σκέψεις σας καὶ κατευθύνουν τὶς ἐνέργειές σας. Καὶ μὲ γεμίζει συγκίνηση ὡς Μακεδόνα τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ διατηρεῖται πάντοτε ζωντανὸ χάρη στὴ δραστηριότητα τῶν ὀργανώσεών σας.

»Γι' αὐτὸ καὶ ἔχω ἀπόλυτη πεποίθηση στὶς τεράστιες δυνατότητές σας, ποὺ σᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐνημερώνετε σωστὰ τὴν διεθνῆ κοινὴ γνώμη γιὰ τὰ ἐθνικά μας θέματα καὶ παράλληλα νὰ ἐξουδετερώνετε ὅλους ἐκείνους ποὺ βλάπτουν τὴν Ἑλλάδα, παραμορφώνοντας τὴν ἱστορία τοῦ τόπου μας καὶ ἰδίως τῆς Μακεδονίας.

»Μὲ τὴ θετική σας συμβολὴ στὴν πρόοδο τῶν δύο μεγάλων αὐτῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων εἶσθε ἐπίλεκτοι πολίτες, καὶ μὲ τὴν ἀριθμητικὴ καὶ οἰκονομικὴ ὑπεροχὴ ποὺ διαθέτετε, ἀποτελεῖτε γιὰ τὴν Ἑλλάδα δύναμη πολιτικὴ καὶ ἠθική. Δύναμη δηλαδὴ ἐθνική.

»Ἀξιοποιεῖστε τὴ δύναμη αὐτὴ μὲ τὴν καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν τῆς φυλῆς μας. Διατηρεῖστε καὶ ἐνισχύστε τὴν ἐθνική σας ὁμοψυχία, τόσο μέσα στὰ πλαίσια τῆς κοινωνίας, ὅπου ζεῖτε καὶ δημιουργεῖτε, ὅπως καὶ στὶς σχέσεις σας μὲ τὴν πατρίδα, ἀπ' ὅπου ξεκινήσατε ἐσεῖς καὶ οἱ πατέρες σας. Καὶ μὴ ξεχνᾶτε ποτέ ὅτι, γιὰ νὰ προκόψει ἕνα ἔθνος, χρειάζεται δύναμη ἠθικὴ καὶ ὑλική. Καὶ ὅτι, γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσει, χρειάζεται ὁμόνοια. Γιατὶ αὐτὴ καθαυτὴ ἡ ὁμόνοια ταυτίζεται μὲ τὴ δύναμη, ἐνῶ ἡ διχόνοια μὲ τὴν ἀδυναμία ποὺ ὁδηγεῖ στὴ συμφορά.

»Μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς καὶ τὴ βεβαιότητα ὅτι οἱ δραστηριότητές σας στὶς καινούργιες σας πατρίδες θὰ συνδυάζονται πάντοτε μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀφοσίωσή σας πρὸς τὴν γενέτειρα, εὔχομαι σὲ ὅλους σας ὑγεία καὶ προκοπὴ καὶ λαμπρὴ ἐπιτυχία τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου σας».

6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στὸ Προεδρικὸ Μέγαρο τὸν πρόεδρο τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς Χ.-Α. Σάμαρανκ. Ὕστερα ἀπὸ ἰδιαίτερη συνομιλία τους, συγκροτήθηκε σύσκεψη, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος ὁ ὑπουργὸς Προεδρίας Κυβερνήσεως, Α. Λάζαρης, οἱ Ν. Νησιώτης καὶ Ν. Φιλάρετος — μέλη τῆς ΔΟΕ, καὶ ὁ Α. Λεμπέσης, πρόεδρος τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐξετάστηκε ἡ πρόταση τοῦ Ἕλληνα προέδρου γιὰ τὴ μόνιμη τέλεση τῶν Ἀγώνων στὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴ σύσκεψη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θὰ κάμει τὴν ἀκόλουθη δήλωση:

«Μὲ τὸν κ. Σάμαρανκ συζητήσαμε καὶ πάλι τὴν πρόταση ποὺ ἔκανα πρὸ ἐτῶν γιὰ τὴ μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στὴν Ἑλλάδα. Καὶ συγκεκριμένα, σὲ μιὰ περιοχὴ κοντὰ στὴν Ὀλυμπία, ποὺ θὰ προσλάβει τὸν χαρακτῆρα οὐδέτερου ἐδάφους καὶ θὰ ὑπάγεται στὴν ἐξουσία τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς.

»Συμφωνήσαμε μὲ τὸν κ. πρόεδρο τῆς ΔΟΕ ὅτι θὰ πρέπει νὰ τεθεῖ καὶ πάλι τὸ θέμα στὴ Σύνοδο τοῦ Λὸς Ἄντζελες καὶ νὰ δοθεῖ ἔτσι συνέχεια στὶς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τοῦ Λαϊὴκ Πλάσιντ καὶ τοῦ Μπάντεν-Μπάντεν. Ἀποφάσεις, μὲ τὶς ὁποῖες ἐχαιρετίζετο ἐνθουσιωδῶς ἡ ἑλληνικὴ πρόταση καὶ ἀπεφασίζετο ἡ σύσταση Μικτῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ μελέτη τοῦ θέματος. Καὶ ἡ μὲν Ἐπιτροπὴ συνεστήθη καὶ μελέτησε τὸ θέμα, ἀλλὰ δὲν δόθηκε συνέχεια στὴν ἔκθεσή της ποὺ ἦταν εὐνοϊκὴ γιὰ τὴν πρότασή μας.

»Ὁμολογῶ ὅτι μοῦ εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβω γιατὶ ὁρισμένοι κύκλοι εἶναι ἐπιφυλακτικοὶ σὲ μιὰ πρόταση ποὺ ἔχει ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα καὶ ἔγινε ἐνθουσιωδῶς δεκτὴ ἀπὸ τὴ διεθνῆ κοινὴ γνώμη. Μιὰ πρόταση ποὺ ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ διέξοδο ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα ποὺ ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ Ὀλυμπισμός.

»Φοβοῦμαι ὅτι αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ τελευταία εὐκαιρία ποὺ μᾶς δίδεται γιὰ νὰ ἐξυγιάνουμε καὶ νὰ διασώσουμε τὸν μοναδικὸ καὶ αἰωνόβιο αὐτὸ θεσμό. Ἕνα θεσμό, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ παράγων οἰκουμενικῆς συναδελφώσεως καὶ εὐγενοῦς ἁμίλλης, ἔγινε μέσο πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιδιώξεων. Καὶ πέραν αὐτοῦ, ἔχασε τὴν οἰκουμενικότητά του καὶ ἔγινε τὸ μονοπώλιο ὀλίγων χωρῶν, ἀφοῦ οἱ μικρὲς χῶρες δὲν διαθέτουν τὰ μέσα γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν ἀγώνων.

»Ἐλπίζω, πάντως, ὅτι αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ ἀντιμετωπισθεῖ τὸ θέμα μὲ μεγαλύτερη ὑπευθυνότητα. Ὅτι θὰ υἱοθετηθεῖ ὁριστικὰ ἡ ἑλληνικὴ πρόταση καὶ θὰ συσταθεῖ νέα Μικτὴ Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία μέσα σὲ τακτὴ προθεσμία θὰ ὑποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις.

»Ἡ Ἑλλάς, ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχει ἰδιαίτερη εὐαισθησία γιὰ τὴν τύχη τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, ἔκανε μιὰ γενναία προσφορά. Ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν τύχη τῆς προσφορᾶς αὐτῆς ἀνήκει πλέον σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι ὑπεύθυνοι καὶ γιὰ τὴν τύχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ».

Στὴν πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιὰ μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στὴν Ἑλλάδα εἶχαν ἀναφερθεῖ στὶς ὁμιλίες τους, κατὰ τὴν ἐπίσημη ἔναρξη τῆς 24ης Συνόδου τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας, τὴν προηγουμένη, ὁ πρόεδρος, Α. Λεμπέσης, καὶ ὁ ὑφυπουργὸς Νέας Γενιᾶς καὶ Ἀθλητισμοῦ, Κ. Λαλιώτης.

Συγκεκριμένα, ὁ Α. Λεμπέσης ὑπογράμμισε ὅτι ἔφτασε ἡ ὥρα νὰ ἐπανεξεταστεῖ ἡ πρόταση καὶ νὰ δοθεῖ λύση στὸ μεγάλο πρόβλημα τοῦ Ὀλυμπισμοῦ,

ἐνῶ ὁ ὑφυπουργός Νέας Γενιᾶς, μεταξύ ἄλλων, παρατήρησε:

«Ἡ Ἑλλάδα ἀνταποκρίθηκε στίς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Ἡ ἐμπνευσμένη πρόταση καί πρωτοβουλία τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Κωνσταντίνου Καραμανλῆ εἶναι γνωστή, ὅπως ἡ πρόσφατη ἀναγνώριση καί ἐπικύρωσή της ἀπό ἐθνικούς καί διεθνεῖς ὀργανισμούς.

»Εἴμαστε σίγουροι ὅτι ἡ καθιέρωση τῆς Ἑλλάδος ὡς ἑστίας καί ἕδρας τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων θά συνδέσει πιό στέρεα τίς ἀρχές, τίς ἀξίες καί τό πνεῦμα τοῦ Ὀλυμπισμοῦ μέ τή σύγχρονη πραγματικότητα... Εἴμαστε πεπεισμένοι ὅτι ἡ Ἑλλάδα, ὡς ἑστία ἀναβίωσης τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, πάντα θά δείχνει τό δρόμο καί τή λύση».

Στό μεταξύ, εἴκοσι δύο Ἕλληνες Ὀλυμπιονίκες καί πρωταθλητές, μέ ἐπιστολή πρός τόν Κ. Καραμανλῆ, ζητοῦσαν νά προωθηθεῖ ἡ ἰδέα τῆς ἐκεχειρίας κατά τή διάρκεια τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἐμεῖς πού ἔχουμε ἀφιερώσει τά καλύτερά μας χρόνια στόν ἀθλητισμό, ἀνησυχοῦμε βαθύτατα γιά τό μέλλον τῆς μεγαλύτερης καί σημαντικότερης ἀθλητικῆς διοργάνωσης τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

»Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοί ἔχουν δεχτεῖ τά τελευταῖα χρόνια σοβαρά πλήγματα, πού ἀπειλοῦν τήν ἴδια τήν ὕπαρξή του, σάν παγκόσμιο θεσμό. Ἀναζητώντας τίς αἰτίες αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, καταλήξαμε στήν διαπίστωση ὅτι ἡ κρίση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων συνδέεται ἄρρηκτα μέ τήν κρίση στίς διεθνεῖς σχέσεις. Δέν εἶναι σύμπτωση ὅτι τά σοβαρά προβλήματα στήν τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ἐμφανίζονται ταυτόχρονα μέ τήν ἀναβίωση τοῦ ψυχροπολεμικοῦ κλίματος καί τήν κλιμάκωση τῆς διεθνοῦς ἔντασης ἀπό τήν ἀρχή τῆς δεκαετίας τοῦ 1980.

»Γι' αὐτό πιστεύουμε ἀκράδαντα, ὅτι κάθε προσπάθεια γιά τήν περιφρούρηση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων πρέπει ἀπαραίτητα νά συνοδεύεται μέ ἐνέργειες γιά τή βελτίωση τῶν διεθνῶν σχέσεων, τήν περιφρούρηση καί τήν ἐδραίωση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. Ἡ ὀλυμπιακή ἰδέα εἶναι κατ' ἐξοχήν ἰδέα εἰρηνική. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἀπό τούς διάφορους ἀρχαίους πανελλήνιους ἀγῶνες διασώθηκαν καί ἔγιναν παγκόσμιος θεσμός μόνο οἱ Ὀλυμπιάδες, πού ἡ τέλεσή τους ἦταν συνδεδεμένη μέ τήν ἱερή ἐκεχειρία.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές ἀπευθυνόμαστε σέ σᾶς καί προτείνουμε, παράλληλα μέ τήν ἐκστρατεία γιά τή διάσωση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καί τή μόνιμη τέλεσή τους στήν πατρίδα μας, νά προωθηθεῖ καί ἡ ἰδέα τῆς ἐκεχειρίας κατά τή διάρκεια τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων. Ἡ ἰδέα αὐτή, εἴμαστε βέβαιοι, ὅτι θά ἔχει τεράστια διεθνῆ ἀπήχηση, ὅπως ἔδειξε ἡ πρόσφατη διεθνής συνδιάσκεψη γιά τήν περιφρούρηση τῆς ὀλυμπιακῆς ἰδέας, πού ὀργάνωσε στήν ἀρχαία Ὀλυμπία τό Διεθνές Ὀλυμπιακό Κέντρο Εἰρήνης καί Πολιτισμοῦ, κάτω ἀπό τήν αἰγίδα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν».

Τέλος, στίς 9 Ἰουλίου, ἀπό τήν πολωνική πρωτεύουσα, ὁ πρόεδρος τῆς ΔΟΕ σέ δήλωσή του θά διευκρινήσει:

«Ὅπως εἶπα στόν κ. Καραμανλῆ, εἴμαστε ἕτοιμοι νά μελετήσουμε καί πάλι τήν πιθανότητα μονίμου τελέσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα, ἐάν ὑπάρξει μιά ἐμπεριστατωμένη πρόταση σχετικά μέ τά νομικά καί οἰκονομικά προβλήματα... Ἴσως τώρα, μετά τό σοβιετικό μποϋκοτάζ, ἡ ἰδέα τοῦ Κ. Καραμανλῆ εἶναι πιό βιώσιμη».

8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ ἐπιθεώρησε τόν πολεμικό στόλο, στόν ὅρμο τοῦ Φαλήρου — ὅπου ναυλοχεῖ στά πλαίσια τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων γιά τή Ναυτική Ἑβδομάδα — ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ ἐπιβλητική εἰκόνα πού παρουσίασε σήμερα ὁ στόλος μας, δίδει ἀσφαλῶς στόν ἑλληνικό λαό τό αἴσθημα τῆς σιγουριᾶς καί τῆς ὑπερηφάνειας.

»Ἐνισχυθείς κατά τά 10 τελευταῖα χρόνια ἀπό καινούργιες καί σύγχρονες μονάδες, ὁ στόλος μας ὑπόσχεται νά συνεχίσει τή μακρά καί ἔνδοξη ναυτική μας παράδοση καί, σέ συνεργασία μέ τά ἄλλα ἰσάξια ὅπλα μας, νά προστατέψει τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας μας, πού βρίσκεται κάτω ἀπό συνεχῆ ἀπειλή.

»Τίς διαπιστώσεις αὐτές τίς κάναμε κατ' ἐπανάληψη τόσο ἐγώ ὅσο καί ὁ κύριος πρωθυπουργός.

»Ἡ ἁπλή συνεπῶς ἐπανάληψή τους μπορεῖ νά θεωρηθεῖ κοινοτοπία.

»Ἐκεῖνο πού θά πρέπει νά τονίζεται ἰδιαίτερα σήμερα εἶναι οἱ προϋποθέσεις πού χρειάζονται γιά νά μποροῦν οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας νά ἐκπληρώσουν τή δύσκολη ἀποστολή τους, καί οἱ προϋποθέσεις αὐτές εἶναι: πολιτική καί κοινωνική γαλήνη, ἰσχυρή οἰκονομία καί σταθερά διεθνῆ ἐρείσματα. Γιά τήν δημιουργία αὐτῶν τῶν προϋποθέσεων εἶναι ὅλοι ὑπεύθυνοι. Ἡγεσία, λαός καί τύπος».

16 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, Ἰάκωβο, σχετικά μέ τόν ἀγώνα πού διεξάγει ἡ Ἐκκλησία καί ἡ Ὁμογένεια τῆς Ἀμερικῆς γιά τήν προώθηση τῶν ἐθνικῶν θεμάτων.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε στόν Ἀρχιεπίσκοπο τήν ἐκτίμησή του γιά τήν πολύτιμη αὐτή συμπαράσταση καί γιά τό θετικό ρόλο πού διαδραματίζει ἡ Ὁμογένεια.

17 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό:

«Εἶχα σήμερα μιά νέα καί μακρά ἐπίσης συνομιλία μέ τόν κ. πρωθυπουργό, τό περιεχόμενο τῆς ὁποίας ἦταν τό ἴδιο περίπου μ' ἐκεῖνο τῆς προηγούμενης συναντήσεώς μας.

»Συζητήσαμε εἰδικώτερα τό θέμα τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Μοῦ εἶπε ὅτι ἔχει, ὡς γνωστόν, δεσμευθεῖ νά

προτείνει ἕνα εἶδος ἀναλογικῆς. Ἀναλογικῆς, ὅμως, πού θά πρέπει νά εἶναι ἐνισχυτική τῶν δύο μεγάλων κομμάτων γιά νά ἐξασφαλίζει σταθερότητα πολιτική. Ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι εἴχαμε συμφωνήσει παλαιότερα στό σύστημα τοῦ D' Hont, πού ἑτοίμασε ὁ κ. Γεννηματᾶς, μοῦ εἶπε ὅτι δέν ἀπομακρύνεται ἀπό τήν συμφωνία μας, ἀλλά θά ἔπρεπε ἴσως νά ἐξετάσουμε καί τό σύστημα πού ἐφαρμόζεται στήν Γερμανία.

»Τοῦ εἶπα ὅτι θά τό ἐξετάσω, ἀλλά τόν προειδοποίησα ὅτι, ἄν ἐπιχειρήσει ἡ Κυβέρνηση νά ἐπιβάλει σύστημα διαβλητό, θά ἔρθουμε σέ ἀντίθεση καί θά λύσω τό θέμα τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου μέ δημοψήφισμα. Μέ καθησύχασε καί μείναμε σύμφωνοι νά ἐπανεξετάσουμε τό θέμα στό τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ.

»Συζητήσαμε ἐπίσης τό θέμα τοῦ χρόνου τῶν ἐκλογῶν. Μοῦ εἶπε ὅτι μιά μερίδα τῶν συνεργατῶν του τόν πιέζει νά ἐπιδιώξει ἐκλογές στό τέλος αὐτοῦ τοῦ φθινοπώρου, ἐνῶ ὁ ἴδιος προτιμᾶ τό φθινόπωρο τοῦ 1985.

»Ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι μπορεῖ νά ἔχουμε ἐκλογές τήν προσεχῆ ἄνοιξη, ἄν ἡ Βουλή δέν κατορθώσει νά ἐκλέξει πρόεδρο, μοῦ ἀπάντησε ὅτι αὐτό ἀποκλείεται, ἐφ' ὅσον ἡ ἐκλογή μου πρέπει νά θεωρεῖται ἀσφαλής.

»Τοῦ εἶπα καί πάλι ὅτι δέν πρέπει νά παίρνει σάν δεδομένη τήν ὑποψηφιότητά μου.

»Ἔδειξε ἔκπληξη καί μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἀνάγκη, γιά νά στερεωθεῖ ἡ δημοκρατία, νά ἀποδεχθῶ τήν ἐπανεκλογή μου, ὅτι αὐτός καί τό κόμμα του θά μέ ψηφίσουν ὁπωσδήποτε καί ὅτι αὐτά πού εἶπε ἐπί τοῦ θέματος τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς ἐλέχθησαν γιά νά μή δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι ἀγνοεῖ τό κόμμα του.

»Τοῦ εἶπα ὅτι κατ' ἀρχήν ἐπιθυμία μου εἶναι, ἀλλά καί τό ἱστορικό μου συμφέρον, νά τερματίσω μέ τήν λήξη τῆς θητείας μου τήν πολιτική μου σταδιοδρομία. Προσέθεσα ὅμως ὅτι ὁριστική ἀπόφαση ἐπ' αὐτοῦ θά πάρω στίς ἀρχές τοῦ 1985, ἀνάλογα μέ τήν προοπτική πού θά ἔχω γιά τίς ἐξελίξεις τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

»Ἐπεφυλάχθηκα γιά ὅλα αὐτά καί δι' ἄλλους μέν λόγους ἀλλά καί διότι ἀνέμενα τίς ἐσωκομματικές ἐξελίξεις στήν Νέα Δημοκρατία καί εἶπα στόν κ. πρωθυπουργό ὅτι τά θέματα αὐτά θά τά ἐπανεξετάσουμε στίς ἀρχές τοῦ φθινοπώρου»[119].

19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 10ετίας ἀπό τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Δέκα χρόνια μετά τήν τουρκική εἰσβολή, ἡ Κύπρος ἐξακολουθεῖ νά ζεῖ τήν ὀδυνηρώτερη δοκιμασία τῆς ἱστορίας της. Ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία πού ἔσπειρε ἡ βάρβαρη αὐτή εἰσβολή συνεχίζεται. Καί οἱ σοβαροί κίνδυνοι πού δημιούργησε πολλαπλασιάζονται. Παρά ταῦτα, ἡ Τουρκία ὄχι μόνο ἀρνεῖται νά θέσει τέρμα στήν δραματική αὐτή κατάσταση, πού ἡ ἴδια προκάλεσε, ἀλλά τήν καθιστᾶ ὀξύτερη μέ τίς τελευταῖες διχοτομικές αὐθαιρεσίες της.

»Εἶναι καιρός ὅμως νά συνειδητοποιήσει ἡ Τουρκία τίς εὐθύνες της. Εἶναι καιρός νά κατανοήσει ὅτι οἱ Κύπριοι — Ἕλληνες καί Τοῦρκοι — δοκιμάζονται ἐπί τριάντα χρόνια ἐξαιτίας της. Καί ὅτι μόνο μιά δίκαιη λύση τοῦ προβλήματος ἠμπορεῖ νά θέσει τέρμα στά δεινά τους. Ἐάν δέν κατανοήσει τήν ἀλήθεια αὐτή, τό Κυπριακό θά ἐξακολουθήσει νά ἀπειλεῖ τήν εἰρήνη τῆς περιοχῆς μας καί νά διχάζει τούς λαούς μας. Γιατί οἱ Ἕλληνες — καί αὐτό θά πρέπει νά τό γνωρίζει ἡ Τουρκία — δέν πρόκειται νά καμφθοῦν ἀποδεχόμενοι τελετεσμένα γεγονότα.

»Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπό τό τί θά πράξει ἡ Τουρκία, ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου καί τῆς Ἑλλάδος ὀφείλουμε νά μεθοδεύσουμε καί νά ἐντείνουμε τόν ἀγῶνα μας. Νά χαράξουμε τήν πορεία μας κατά τρόπο σταθερό καί νά προσδιορίσουμε τούς στόχους μας κατά τρόπο συγκεκριμένο καί ὁμόφωνο.

»Ἀλλά ὀφείλουμε, προπαντός, νά σφυρηλατήσουμε τήν ἑνότητά μας καί νά προστατεύσουμε τό ἱερό αὐτό θέμα ἀπό τούς κομματικούς ἀνταγωνισμούς καί ἀπό τά σφάλματα τοῦ παρελθόντος.

»Ἐάν γίνουν ὅλα αὐτά καί ἐάν ἀξιοποιηθοῦν ἀπό τόν κ. ντέ Κουεγιάρ οἱ ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἠμποροῦμε νά αἰσιοδοξοῦμε γιά τό μέλλον».

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ ἐρωτήσεις γιά τή σημασία τῆς 10ης ἐπετείου ἀπό τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στή χώρα, δηλώνει:

«Ἡ 24η Ἰουλίου τοῦ 1974 εἶναι ἡμέρα ἱστορική καί σάν τέτοια θά πρέπει νά τήν γιορτάζουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Καί εἶναι ἱστορική, γιατί τήν ἡμέρα ἐκείνη, γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ δημοκρατία, χρειάστηκε νά ἀποτραποῦν σοβαροί κίνδυνοι ἐσωτερικοί καί ἐξωτερικοί.

»Ὅπως γνωρίζετε, ἡ δικτατορία δέν ἀνετράπη ἀπό μιά ὁποιαδήποτε ὀργανωμένη δύναμη, πού θά ἔθετε ὑπό τόν ἔλεγχό της τήν κατάσταση καί θά ἐξασφάλιζε τήν ἔννομη τάξη. Ἡ τυραννία κατέρρευσε κάτω ἀπό τό βάρος τοῦ ἐγκληματικοῦ πραξικοπήματός της κατά τοῦ Μακαρίου. Καί ἡ κατάρρευσή της δημιούργησε ἀπόλυτο κενό ἐξουσίας.

»Τίς στιγμές ἐκεῖνες ὅλα τά ἐνδεχόμενα ἦσαν δυνατά. Μποροῦσε νά ἐμπλακοῦμε σέ ἐμφύλιο πόλεμο, πού θά προκαλοῦσαν οἱ ἀνταγωνισμοί γιά τήν κατάληψη τῆς ἐξουσίας καί ἡ ἐκκαθάριση λογαριασμῶν. Μποροῦσε δηλαδή νά γίνει κάτι ἀνάλογο μέ αὐτό πού ἔγινε τό 1944 μετά τήν Ἀπελευθέρωση.

»Μποροῦσε νά ἐμπλακοῦμε σέ πόλεμο μέ τήν Τουρκία πού, κάτω ἀπό τίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θά κατέληγε σέ ἐθνική συμφορά. Τελικά, ὅμως, οἱ κίνδυνοι αὐτοί, ὅπως καί πολλοί ἄλλοι πού δέν εἶναι ὥρα νά τούς ἀναφέρω, ἀπετράπησαν χάρις στή σωφροσύνη πού ἐπέδειξε ὁ ἑλληνικός λαός καί στό κλῖμα πού δημιούργησε τήν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἐθνικῆς Ἑνότητας».

— Πῶς κρίνετε, κύριε πρόεδρε, τήν ἀπόδοση τῆς δημοκρατίας κατά τή διάρκεια τῆς δεκαετίας αὐτῆς;

«Ἡ δημοκρατία λειτούργησε κατά τά δέκα αὐτά χρόνια ἄψογα καί θά ἔλεγα ἰδανικά, ἄν τόν τελευταῖο καιρό δέν εἴχαμε μιά ἀναζωπύρωση τῶν παλαιῶν παθῶν καί διενέξεων.

»Πάντως, γιά νά ἐκτιμηθεῖ — κυρίως ἀπό τούς μεμψίμοιρους — ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο λειτούργησε ἡ δημοκρατία πού θεμελιώθηκε τό 1974, θά πρέπει νά συγκριθεῖ μέ τό περιπετειῶδες ἱστορικό μας παρελθόν. Καί, προπανός, θά πρέπει νά συγκριθεῖ μέ τή δημοκρατία τοῦ 1924-1936, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας εἴχαμε 29 κυβερνητικές μεταβολές, ὁκτώ κινήματα καί τίς δικτατορίες τοῦ Παγκάλου καί τοῦ Μεταξᾶ.

»Θά πρέπει ἐπίσης νά προσθέσω ὅτι ἡ δημοκρατία πού θεμελιώθηκε πρίν δέκα χρόνια λειτούργησε ὄχι μόνο ἄψογα, ἀλλά καί δημιουργικά. Στίς μέρες της, ἐκτός ἀπό τήν ἀποκατάσταση ὅλων τῶν ἐλευθεριῶν, λύθηκε τό πολιτειακό πρόβλημα, πού δίχαζε τό λαό μας ἐπί ἑξήντα χρόνια, ψηφίστηκε ἕνα σύγχρονο καί προοδευτικό Σύνταγμα, ἐνισχύθηκε ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας καί βελτιώθηκε σημαντικά τό βιοτικό ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ μας, ἀφοῦ τό κατά κεφαλή εἰσόδημά μας ἀπό 2.165 δολλάρια πού ἦταν τό 1974 ξεπέρασε τίς 4.000 δολλάρια. Καί ὅλα αὐτά ἐπέτρεψαν τήν ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, πού ἄνοιξε καινούργιους ὁρίζοντες γιά ἕνα καλύτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον γιά τό λαό μας».

— Θεωρεῖτε ἀσφαλές τό μέλλον τῆς δημοκρατίας;

«Ἡ δημοκρατία σάν πολίτευμα δέν ἀπειλεῖται ἀπό κανένα. Τό θέμα μας ὅμως δέν εἶναι ἄν θά ἔχομε δημοκρατία, ἀλλά τί εἴδους δημοκρατία θά ἔχομε. Ἄν θά ἔχομε δηλαδή μιά εὐνομούμενη καί εὐημεροῦσα δημοκρατία ἤ μιά μίζερη καί ἀναρχούμενη δημοκρατία.

»Κι αὐτό θά ἐξαρτηθεῖ βέβαια ἀπό τή συμπεριφορά τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καί προπαντός ἀπό τή συμπεριφορά τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ. Γιατί σέ τελευταία ἀνάλυση αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού μέ τή στάση του, ἀλλά καί μέ τίς ἐπιλογές πού κάνει, ἀποφασίζει γιά τήν τύχη τῆς χώρας καί συνεπῶς καί τῆς δημοκρατίας.

»Πάντως, πιστεύω ὅτι τόσο ἡ πολιτική ἡγεσία ὅσο καί ὁ λαός θά ἀποδείξουν ὅτι ἔχουν συνείδηση τῶν εὐθυνῶν τους. Καί ὅτι θά διασφαλίσουν τήν ἑνότητα τοῦ ἔθνους γιά νά εἶναι ἡ προσεχής δεκαετία ἐξ ἴσου καλή ἄν ὄχι καλύτερη ἀπό αὐτή πού ἔκλεισε σήμερα».

26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει, στό Προεδρικό Μέγαρο, συνάντηση μέ τό νέο γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ, λόρδο Κάρρινγκτον:

«Τά προβλήματα στίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τό ΝΑΤΟ ἀπετέλεσαν τό κύριο θέμα τῆς συζητήσεως, κατά τήν ὁποία ἐξετάσθηκαν, ἐπίσης, ἡ σημερινή κατάσταση τῆς Συμμαχίας καί οἱ σχέσεις Δυτικῆς Εὐρώπης καί Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

»Ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε στόν λόρδο Κάρρινγκτον, ἀναφερόμενος στό ἱστορικό τῶν ἑλληνονατοϊκῶν σχέσεων, ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν ἀποχώρησε ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ λόγω ἐχθρότητος πρός τή Συμμαχία, ἀλλά λόγω τῆς ἀδιαφορίας τοῦ ΝΑΤΟ, ὅταν ἕνα μέλος του, ἡ Τουρκία, εἰσέβαλε στήν Κύπρο. Πρό τῆς πιέσεως τοῦ λαοῦ καί τοῦ στρατοῦ, ὁ κύριος Καραμανλῆς δέν εἶχε τότε ἄλλη ἐπιλογή παρά νά ἀποσυρθεῖ ἀπό τό ΝΑΤΟ. Ἐδήλωσε ὅμως τότε ὅτι, ἄν ἡ Συμμαχία βοηθοῦσε νά λυθεῖ τό Κυπριακό, ἡ Ἑλλάς θά ἐπέστρεφε. Τό Κυπριακό δέν ἐλύθη βέβαια, ἀλλά ἡ Ἑλλάς ἐπέστρεψε στό ΝΑΤΟ. Καί ἀποτελεῖ παραλογισμό αὐτό πού συμβαίνει τώρα, δηλαδή νά τίθενται καί ὅροι στήν Ἑλλάδα γιά νά καταλάβει τήν θέση της μέσα στήν Συμμαχία, ἀντί νά τήν παρακαλοῦν νά ἐπιστρέψει. Ἡ θέση τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἁπλή καί σαφής. Ζητοῦμε νά ἐπανέλθουμε κάτω ἀπό τίς ἴδιες συνθῆκες πού ἴσχυαν ὅταν φύγαμε. Ἀντ' αὐτοῦ, μᾶς τίθενται ὅροι. Καί τοῦτο γιά νά ἱκανοποιηθοῦν οἱ παράλογες ἀξιώσεις τῆς Τουρκίας, οἱ ὁποῖες, ἐάν ἐγένοντο ἀποδεκτές, θά ἐσήμαιναν διάσπαση τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καί ἀνάθεση τῆς ἀμύνης ἑνός τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ χώρου στήν Τουρκία. Καμμία Κυβέρνηση καί καμμία χώρα δέν θά ἐδέχοντο ποτέ τέτοιες παράλογες ἀξιώσεις.

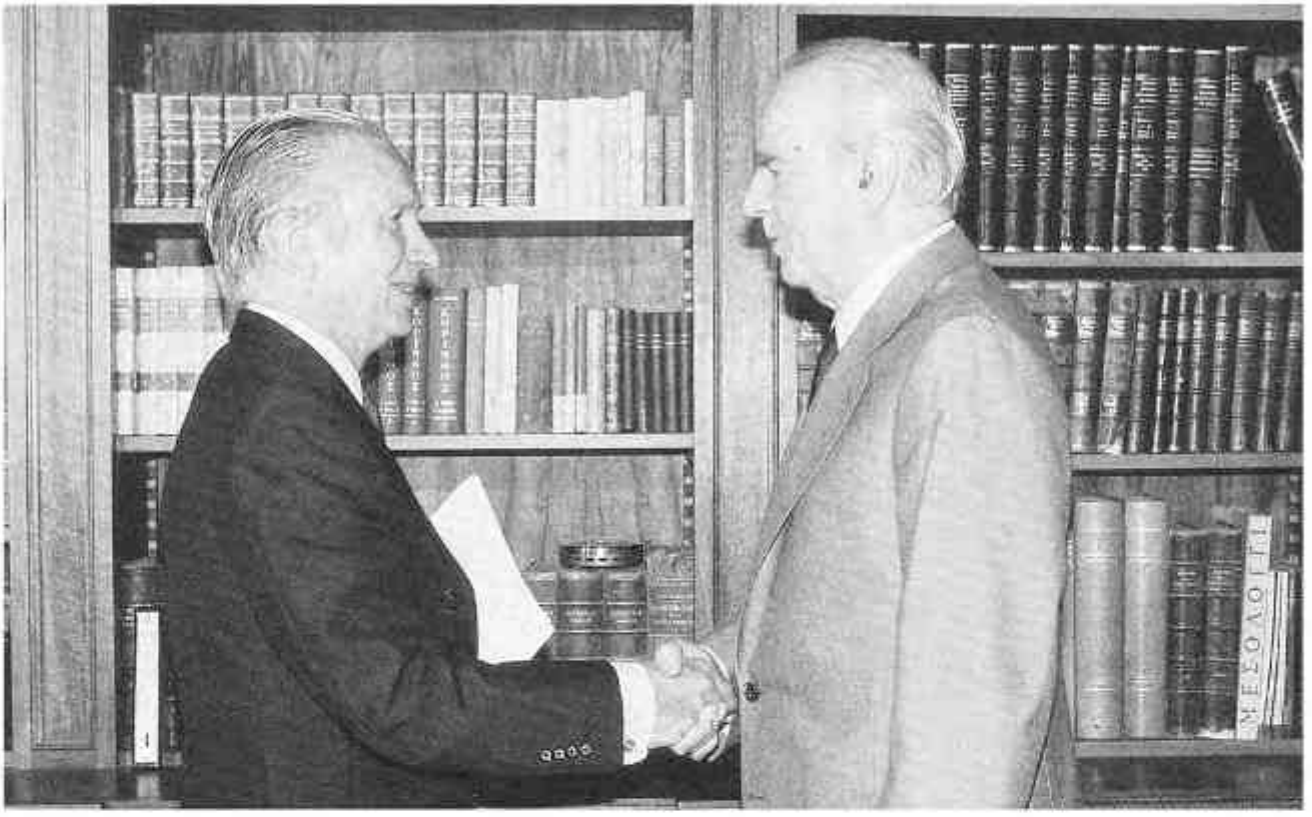
»Ὁ κύριος πρόεδρος κατέληξε ἐκφράζοντας τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ λόρδος Κάρρινγκτον θά ἀντιληφθεῖ τήν πραγματικότητα καί θά θελήσει νά βοηθήσει στήν ἐπίλυση αὐτῶν τῶν προβλημάτων διότι διαφορετικά ὑπάρχει ὁ φόβος ἐπιδεινώσεως τῆς καταστάσεως ἀκόμα καί ρήξεως μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας. Πάντως, ἐάν ὁ ἑλληνικός λαός διατηρήσει τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ Δύση ἐξακολουθεῖ νά εὐνοεῖ τήν Τουρκία εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, τότε δέν ἀποκλείεται νά χαθεῖ ἡ Ἑλλάδα γιά τήν Δύση.

»Ὁ λόρδος Κάρρινγκτον ἐπεσήμανε στήν ἀρχή τό γεγονός ὅτι ἡ Συμμαχία ἀποτελεῖται ἀπό δέκα ἕξι κυρίαρχα Κράτη καί ἐπομένως ὁ ἴδιος δέν μπορεῖ νά ἐπιβάλει λύσεις καί συνέχισε ὅτι ὁ ἴδιος βρίσκεται στό στάδιο τῆς ἐνημερώσεως καί ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νά κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιά νά προωθήσει λύσεις στά προβλήματα αὐτά.

»Στό σημεῖο αὐτό, ἀναφέρθηκε στήν τελευταία πρόταση Ρότζερς, ἡ ὁποία συνίστατο στόν διαχωρισμό τῶν ὁρίων εὐθύνης τοῦ Στρατηγείου τῆς Λαρίσης, σέ ὅρια ἐν καιρῷ εἰρήνης καί σέ ὅρια ἐν καιρῷ πολέμου. Τά πρῶτα θά συνέπιπταν ἀπολύτως μέ τά ὅρια τοῦ FIR, ἐνῶ τά δεύτερα θά ἀπεσαφηνίζοντο κατόπιν διαπραγματεύσεων μεταξύ τῶν Στρατηγείων Νεαπόλεως, Λαρίσης καί Σμύρνης.

»Κατά τήν συζήτηση ὅμως πού ἐπακολούθησε, τόσο μεταξύ τοῦ κυρίου προέδρου καί τοῦ λόρδου Κάρρινγκτον, ὅσο καί κατά τήν διάρκεια τοῦ γεύματος μέ τόν κύριο Δροσογιάννη, διεπιστώθη ὅτι τά ἐν καιρῷ πολέμου ὅρια θά ἴσχυαν καί κατά τήν περίοδο νατοϊκῶν ἀσκήσεων ἐν καιρῷ εἰρήνης βεβαίως.

»Ὡς πρός τήν σημερινή κατάσταση τῆς Συμμαχίας ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε ὅτι οἱ λαοί τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης βρίσκονται σέ κατάσταση "ψυχολογικοῦ ἀφοπλισμοῦ". Ἡ Εὐρώπη, πού ἔχει δυνατότητες μεγαλύτερες ἀπό τήν Σοβιετική Ἕνωση, περιῆλθε σέ κατάσταση παρακμῆς καί ἐξαρτήσεως, κυρίως γιατί οἱ λαοί της εἶναι ἀπρόθυμοι νά ὑποστοῦν θυσίες γιά νά ἐξασφαλίσουν τήν ἄμυνά τους. Ἡ Συμμαχία ἀπέτυχε νά διαφωτίσει ἐπαρκῶς τήν κοινή γνώμη γιά τήν σοβιετική ὑπεροχή. Ἄν τό εἶχε κάνει, οἱ λαοί

Συναντήσεις μέ τόν Χ.-Α. Σάμαρανκ (ἄνω) καί τό λόρδο Κάρρινγκτον (κάτω).

μας θά ζητοῦσαν μόνοι τους περισσότερα ὅπλα, ἀντί νά διαδηλώσουν κατά τῶν ἐξοπλισμῶν. Πέραν δέ τῆς ἀπροθυμίας γιά θυσίες, πού συνεπάγεται ἐξάρτηση τῆς Εὐρώπης ἀπό τήν Ἀμερική γιά τήν ἄμυνά της, οἱ Εὐρωπαῖοι θέλουν νά ἔχουν τήν πολυτέλεια νά βρίζουν ταυτοχρόνως τούς Ἀμερικανούς.

»Ὁ λόρδος Κάρρινγκτον συμφώνησε μέ τίς διαπιστώσεις αὐτές καί προσέθεσε ὅτι ἡ κατάσταση αὐτή ἀποτελεῖ ἴσως τό τίμημα τῆς ἐπιτυχίας τῆς Συμμαχίας, ἀφοῦ μέσα σέ σαράντα χρόνια εἰρήνης καί εὐημερίας μεγάλωσαν γενεές, οἱ ὁποῖες ὄχι μόνο δέν θυμοῦνται τόν πόλεμο ἀλλά καί ἀνέπτυξαν τήν ψευδαίσθηση ὅτι ἡ Δυτική Εὐρώπη δέν ἀπειλεῖται ἀπό τήν Σοβιετική Ἕνωση.

»Ὡς πρός τήν τελευταία παρατήρηση τοῦ κυρίου προέδρου, ὁ λόρδος Κάρρινγκτον εἶπε ὅτι ὑπάρχει πραγματικός κίνδυνος νά ληφθοῦν πλέον συγκεκριμένες ἀποφάσεις ἀπό τό Ἀμερικανικό Κογκρέσσο γιά τήν ἀποδέσμευση τῆς Ἀμερικῆς ἀπό τήν ἄμυνα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καί τοῦτο γιατί ἡ ἀμερικανική κοινή γνώμη εἶναι ἀπογοητευμένη τόσο ἀπό τήν ἔλλειψη προθυμίας τῶν Εὐρωπαίων νά συμβάλουν στήν δική τους ἄμυνα ὅσο καί ἀπό τήν συνεχῆ κριτική πού ἀσκοῦν οἱ Εὐρωπαῖοι κατά τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν»[120].

Μετά τή συνάντησή του μέ τό λόρδο Κάρρινγκτον, σέ συνέντευξη τύπου, ὁ Α. Παπανδρέου ἀναφέρθηκε καί σέ ζητήματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς. Εἰδικότερα, γιά τό θέμα τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό ὕπατο ἀξίωμα, σημείωσε:

«Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τίς σχέσεις μου μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πράγματι, ὅπως ἔχω πεῖ καί στό παρελθόν, οἱ σχέσεις μας εἶναι ἄριστες. Καί δέν ἔχω κανένα λόγο νά ἀλλοιώσω τά λόγια ἐκεῖνα, τά ὁποῖα εἶχα πεῖ, τίς ἐκτιμήσεις πού ἔχω κάνει γιά τό πρόσωπο τοῦ κ. Καραμανλῆ. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι τό ἴδιο μέ ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως, τοῦ κόμματος, νά στηρίξει ἤ ὄχι μιά ὑποψηφιότητα. Τό θέμα εἶναι σήμερα ἀνεπίκαιρο σέ ὅ,τι ἀφορᾶ μιά συγκεκριμένη ἀπόφαση. Ἀλλά αὐτό δέν ἔχει καμμιά σχέση, ὅπως εἶπα, μέ τίς ἐκτιμήσεις καί τίς ἀξιολογήσεις πού κάναμε γιά τό πρόσωπο τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας».

Ὕστερα ἀπό ἐπισήμανση πολιτικοῦ συντάκτη ὅτι ἡ θέση του αὐτή εἶναι διαφοροποιημένη ἀπό παλαιότερη δήλωσή του, εἶπε:

«Δέν νομίζω ὅτι ὑπάρχει καμμιά διαφορά. Δέν ἀνακοίνωσα ποτέ ἀπόφαση τοῦ Κινήματος ἤ τῆς Κυβερνήσεως. Δέν ἔχω κάνει κάτι τέτοιο ποτέ».

13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ἀναπληρωτή ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Αἰγύπτου, Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι.

Στήν κυβερνητική ἀνακοίνωση πού ἐκδόθηκε μετά τίς συνομιλίες των ὑπουργῶν Γκάλι καί Χαραλαμπόπουλου, ὑπογραμμίστηκε ἡ σημασία τῆς πρόσφατης ἐπισκέψεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί τονίστηκε ὅτι ἡ Αἴγυπτος θά τηρήσει τήν ὑπόσχεση πού δόθηκε στόν Ἕλληνα πρόεδρο ὅτι, ἐάν πωλήσει τά ἀεροσκάφη τύπου Φάντομ, τό ἥμισυ τουλάχιστον τοῦ ἀριθμοῦ τους θά καταλήξει στήν Ἑλλάδα.

14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τούς Ν. Νησιώτη καί Ν. Φιλάρετο, μέλη τῆς ΔΟΕ, οἱ ὁποῖοι τόν ἐνημερώνουν γιά τή συζήτηση στή σύνοδο τῆς ΔΟΕ, στό Λός Ἄντζελες, ἐπί τῆς προτάσεως γιά μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα.

Ἡ ΔΟΕ ἀποφάσισε ὁμόφωνα νά ἐξετάσει τήν πρόταση, μετά ἀπό τήν ὑποβολή, ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος, πλήρους σχετικῆς οἰκονομοτεχνικῆς μελέτης, στήν ἐκπόνηση τῆς ὁποίας θά ἦταν δυνατό νά συμβάλει καί ἡ ἴδια ἡ ΔΟΕ μέ διάθεση τεχνικῶν συμβούλων.

Στίς 24 τοῦ μηνός, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά συνεργαστεῖ ἐκ νέου μέ τόν ὑπουργό Προεδρίας, Α. Λάζαρη, καί τό Ν. Νησιώτη, σχετικά μέ τή σύνταξη τῆς μελέτης αὐτῆς, ὥστε νά προχωρήσει ἡ ΔΟΕ στή λήψη ὁριστικῆς ἀποφάσεως.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά δηλώσει στό πρακτορεῖο Ρώυτερ:

«Ἡ Ἑλλάς ἔκανε μιά γενναία προσφορά γιά νά σώσει τούς Ὀλυμπιακούς Ἀγῶνες ἀπό τόν ἐκφυλισμό. Οὔτε τήν πρόθεση ἔχει ἀλλά οὔτε καί μπορεῖ νά τήν ἐπιβάλει. Θά ὁλοκληρώσει πάντως τήν μελέτη πού τῆς ἐζητήθη γιά νά προσφέρει καταφύγιο στή Διεθνῆ Ὀλυμπιακή Ἐπιτροπή, ὅταν τό χρειαστεῖ. Καί πιστεύω ὅτι κάποτε θά τό χρειαστεῖ».

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στή δοξολογία, στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν, γιά τήν ἡμέρα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί, στή συνέχεια, καταθέτει στέφανο στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη.

18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα πρός τά μέλη τῆς ΑΧΕΠΑ, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου τῆς Ὀργανώσεως, στό Μαϊάμι:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συγκλήσεως τοῦ 62ου ὑπάτου Συνεδρίου σας, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἀπευθύνω τόν θερμό καί ἐγκάρδιο χαιρετισμό τῆς μητέρας πατρίδας.

»Ἡ Ἑλλάς εἶναι ὑπερήφανη γιά σᾶς, ὄχι μόνο διότι οἱ πρόοδοι τίς ὁποῖες ἐπιτελέσατε στή δεύτερη πατρίδα σας ἐπιβεβαιώνουν καί δεικνύουν τόν δυναμισμό καί τίς ἀρετές τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλά καί διότι, ὡς μέλη τῆς ΑΧΕΠΑ, ὑπεύθυνοι καί πιστοί πολίτες τῆς νέας σας πατρίδος, σταθήκατε πάντα στό πλευρό τῆς γενέτειράς σας, στηρί-

ζοντας τά δίκαιά της. Πρόκειται γιά προσφορά, τήν ὁποία τό ἔθνος ἀναγνωρίζει καί ἐκτιμᾶ.

»Γιά νά μπορέσει ὅμως ἡ μητέρα πατρίδα νά ξεπεράσει τούς δύσκολους σημερινούς καιρούς, θά χρειασθεῖ πρῶτα, μεταξύ ἄλλων, τήν ἑνότητα τοῦ λαοῦ της. Αὐτή τήν ἑνότητα, τόσο ἐμεῖς στήν Ἑλλάδα, ὅσο καί ἐσεῖς στήν Ἀμερική, θά πρέπει νά σφυρηλατήσουμε καί νά τήν ἔχομε ὁδηγό συμπεριφορᾶς. Διότι ἡ ὁμόνοια ταυτίζεται μέ τή δύναμη, ἐνῶ ἡ διχόνοια μέ τήν ἀδυναμία, πού ὁδηγεῖ κατά κανόνα σέ συμφορές.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι θά διατηρήσετε καί θά ἐνισχύσετε τήν ἐθνική σας ὁμοψυχία, μακρυά ἀπό μισαλλόδοξους κομματισμούς καί φατριασμούς. Ἔτσι, θά μπορέσει ὁ Ἑλληνισμός, σάν ὅλότης, νά ἀποδείξει γιά μιά ἀκόμη φορά τήν ἐθνική ἰσχύ του καί νά προασπίσει τά συμφέροντά του.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές, εὔχομαι ἐπιτυχία στίς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου σας καί προσωπική εὐτυχία καί πρόοδο στήν ἡγεσία τῆς ΑΧΕΠΑ, στά μέλη της καί σέ ὅλους τούς ὁμογενεῖς».

21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Γ. Ἀρσένη, καί τόν ὑπουργό ἀναπληρωτή Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Α. Δροσογιάννη.

Δημοσιογραφικές πληροφορίες ἀνέφεραν ὅτι ἡ ἐνημέρωση τοῦ πρόεδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπό τούς δύο ὑπουργούς ἀφοροῦσε στήν πορεία τῶν διαπραγματεύσεων γιά τήν ἀγορά τῶν πολεμικῶν ἀεροπλάνων καί τοῦ λοιποῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, καθώς καί στή γενικότερη πορεία τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο, κατόπιν αἰτήσεώς του, τόν κοινοβουλευτικό ἐκπρόσωπο τῆς Νέας Δημοκρατίας, Κ. Μητσοτάκη.

Στή συνάντηση ἀναφέρεται συνοπτικό σημείωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

«Δέχθηκα σήμερα τόν κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος ἀπό καιρό ζητοῦσε ἀκρόαση ... Μοῦ εἶπε ὅτι εἶχε ἐπικοινωνία μέ τόν εὑρισκόμενο στήν Κέρκυρα κ. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐδήλωσε ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νά παραιτηθεῖ ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ κόμματος καί ὅτι κατόπιν αὐτοῦ ἔχει τήν πρόθεση νά βάλει ὑποψηφιότητα γιά τή διαδοχή. Ἤθελε ὅμως νά γνωρίζει ἄν συμφωνῶ μέ τήν ἐπιδίωξή του αὐτή, γιατί, ὅπως μοῦ ἐξήγησε, δέν θά ἔβαζε ὑποψηφιότητα μέ ἀντίθετη τή δική μου γνώμη. Καί αὐτό γιατί γνωρίζει ὅτι σέ μιά τέτοια περίπτωση ὄχι μόνο δέν θά εἶχε ἐλπίδες ἐπιτυχίας, ἀλλά, καί ἄν ἐξελέγετο, δέν θά μποροῦσε νά ἐπιτύχει στήν ἀποστολή του, χωρίς τή δική μου συνεργασία.

»Τοῦ εἶπα ὅτι ἐκτιμῶ τό γεγονός ὅτι σκέφθηκε νά ζητήσει τή γνώμη μου, ἀλλά ὅτι δέν μπορῶ οὔτε νά τόν ἐνθαρρύνω οὔτε καί νά τόν ἀποθαρρύνω, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθόσον δέν προτίθεμαι, γιά λόγους ἀρχῆς, ν' ἀναμιχθῶ στήν ἐκλογή τοῦ νέου ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος. Τόν προειδοποίησα ὅμως ὅτι, ἄν μέ τούς ἀνταγωνισμούς των ἀπειλήσουν τή συνοχή τοῦ κόμματος, θά ἀποδοκιμάσω ἐκεῖνον, πού θά εἶναι ὑπεύθυνος γι' αὐτό.

. . . . . .

»Τέλος, τοῦ συνέστησα νά ἔρθει σ' ἐπαφή μέ τόν κ. Στεφανόπουλο — τόν ὁποῖο εἶχα δεῖ πρίν ἀπό λίγες ἡμέρες — καί γιά νά γίνει ἡ ἐκλογή μέ τάξη καί εὐπρέπεια, ἀλλά καί γιά νά μποροῦν νά διασφαλίσουν τήν ἑνότητα τοῦ κόμματος συνεργαζόμενοι μετά τήν ἐκλογή»[21].

25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συνεξετάζει μέ τόν πρωθυπουργό τίς ἐξελίξεις στό Κυπριακό, σέ συνάρτηση μέ τή νέα πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ καί τίς διαφωνίες πού ἔχουν σχετικά ἀνακύψει μεταξύ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων στή Μεγαλόνησο. Συγκεκριμένα, τό ΑΚΕΛ καί ὁ ΔΗΣΥ εἶχαν ταχθεῖ ὑπέρ τῆς ἄμεσης ἀποδοχῆς τῶν «σημείων ἐργασίας» τοῦ Ξ. Περέζ ντέ Κουεγιάρ, ἐνῶ τό πρῶτο εἶχε, ἐπίσης, κατηγορήσει τήν Ἀθήνα γιά ἀπόπειρα νά ὑπαγορεύσει πολιτική στή Λευκωσία.

27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ἀναγράφεται στόν τύπο ἡ πληροφορία ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν Κ. Παπακωνσταντίνου, προκειμένου νά ἐνημερωθεῖ γιά τήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στή ΝΔ.

Τήν ἑπομένη, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση δημοσιογράφου, μετά ἀπό συνάντησή του μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ Ε. Ἀβέρωφ θά γνωστοποιήσει τήν πρόθεσή του νά παραιτηθεῖ ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ κόμματος, τήν ὁποία ἐπίσημα θά ἀνακοινώσει τή μεθεπομένη.

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκε καί εἶχε συνεργασία μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ καί τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου. Ὅπως ἀναφέρεται σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ἐξετάστηκε ἡ πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ ὑπό τό πνεῦμα τῆς ὁμοψυχίας καί συναντιλήψεως πού ἐπιβάλλει ἡ κρισιμότητα τῶν περιστάσεων.

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1984

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐγκαινίων τῆς Διεθνοῦς

Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει στούς διοργανωτές τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Χαιρετίζω μέ ἰδιαίτερη χαρά τήν ἔναρξη τῆς Τεσσαρακοστῆς Ἐνάτης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης.

»Στόν μισό σχεδόν αἰώνα τῆς ζωῆς της, ἡ Ἔκθεση ἀπέδειξε ὅτι εἶναι σέ θέση νά ἐκπληρώσει κατά τρόπο ἀπόλυτα ἱκανοποιητικό τήν διπλῆ ἀποστολή της: Νά προβάλει δηλαδή τά προϊόντα τῆς ἀνθρώπινης δημιουργικότητος καί νά προσφέρει τήν δυνατότητα ἐπαφῶν καί ἀνταλλαγῶν στίς χῶρες πού συμμετέχουν σ' αὐτή.

»Γι' αὐτό καί ἡ Ἔκθεση ἔχει πιά καταξιωθεῖ στήν Ἑλλάδα ἀλλά καί διεθνῶς σάν θεσμός παραδοσιακός. Θεσμός πού ἀπετέλεσε καί τόν καθρέφτη τῆς πρόδου τῆς χώρας μας, ἰδίως στά μεταπολεμικά χρόνια. Στά χρόνια, δηλαδή, πού ἄλλαξε ἡ μορφή τῆς πατρίδας μας καί ὁ τρόπος τῆς ζωῆς μας, ἀφοῦ γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία της ἡ Ἑλλάδα ξέφυγε ἀπό τήν προαιώνια φτώχεια της, ξεπέρασε τό φράγμα τῆς ὑπαναπτύξεως, ἀπέκτησε βιοτικό ἐπίπεδο δύο φορές ψηλότερο ἀπό τούς γείτονές της καί κατέστη ἰσότιμο μέλος τῶν προηγμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης μέ τήν ἔνταξή της στήν ΕΟΚ. Καί μέ δικαιολογημένη ὑπερηφάνεια ἡ Ἔκθεση ἐπεδείκνυε ὅλα αὐτά τά χρόνια — καί ἐπιδεικνύει καί σήμερα — αὐτά τά ἐπιτεύγματα τῆς ἐργασίας, τῆς ἐπινοητικότητος καί τῆς δημιουργικότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

»Οἱ συγκυρίες, διεθνεῖς καί ἑλληνικές, δέν ἦταν βέβαια πάντοτε εὐνοϊκές. Καί σήμερα ἡ οἰκονομία μας ὑφίσταται τίς ἐπιπτώσεις τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς κρίσεως. Μιᾶς κρίσεως πού μᾶς ἐπιβάλλει νά πολλαπλασιάσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά μπορέσουμε ὄχι μόνο νά διαφυλάξουμε τίς κατακτήσεις τοῦ παρελθόντος, ἀλλά καί νά ἐξασφαλίσουμε τήν συνεχῆ πρόοδο τοῦ λαοῦ μας.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στόν λαό τῆς Θεσσαλονίκης, στούς ὀργανωτές τῆς Ἐκθέσεως καί στούς Ἕλληνες καί ξένους ἐκθέτες».

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα τῆς ΝΔ, μέ μυστική ψηφοφορία, ἐκλέγει ὡς ἀρχηγό τοῦ κόμματος τόν Κ. Μητσοτάκη, μέ 70 ψήφους, ἐναντι 41 ὑπέρ τοῦ Κ. Στεφανόπουλου. Μετά τήν ἀνακοίνωση τοῦ ἀποτελέσματος, τόσο ὁ νέος πρόεδρος τοῦ κόμματος, ὅσο καί ὁ Κ. Στεφανόπουλος, ὑπογράμμισαν ὅτι ἡ ΝΔ ἐξέρχεται ἐνδυναμωμένη ἀπό τή διαδικασία αὐτή καί προσβλέπει σέ νίκη στίς ἑπόμενες ἐκλογές. Σέ συνέντευξή του πρός τούς ἐκπροσώπους τοῦ τύπου, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἀνακοίνωσε ὅτι θά προτείνει στόν Κ. Παπακωνσταντίνου νά παραμείνει στήν ἀντιπροεδρία τῆς ΕΕ τοῦ κόμματος, ἐνῶ διέψευσε τή φήμη ὅτι τοῦ εἶχαν ἀντιταχθεῖ οἱ λεγόμενοι «καραμανλικοί κύκλοι» στή ΝΔ.

Τό νέο ἀρχηγό τῆς ΝΔ, συνοδευόμενο ἀπό τούς Κ. Στεφανόπουλο καί Κ. Παπακωνσταντίνου, δέχτηκε, τήν ἑπομένη, στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ ὁποῖος ἔκαμε συστάσεις γιά στενή συνεργασία, ὁμοψυχία καί διαφύλαξη τῆς ἑνότητας τοῦ κόμματος.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Μητσοτάκης παραχώρησε στή δημοσιογράφο Μ. Ρεζάν συνέντευξη, στήν ὁποία ἀναφέρθηκε στίς σχέσεις του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, καθώς καί σέ θέματα σχετικά μέ τά γεγονότα τοῦ 1965 καί τίς σχέσεις του μέ τόν Α. Παπανδρέου. Ἡ συνέντευξη τοῦ νέου προέδρου τῆς ΝΔ προκάλεσε τήν ἔντονη ἀντίδραση τοῦ Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος, ἀπό τή Θεσσαλονίκη, δήλωσε ὅτι τήν ἡγεσία τῆς ΝΔ ἀναλαμβάνει «ἄτομο πού ἐκπροσωπεῖ τά μεγάλα μονοπωλιακά ξένα καί ντόπια συμφέροντα καί τήν ἐξάρτηση τῆς χώρας μας, ἄτομο πού ἐκπροσωπεῖ τήν ἀπόφαση συναλλαγῆς σέ βάρος τῶν ἐθνικῶν κυριαρχικῶν μας δικαιωμάτων». Ἔκαμε λόγο γιά «ἐκφυλισμό τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τῆς ΝΔ, ὅτι μπόρεσε νά ἐπιλέξει ἕναν Ἐφιάλτη γιά ἀρχηγό της» καί δήλωσε ὅτι δέν πρόκειται νά ἔχει διάλογο μέ τό νέο πρόεδρο τῆς ΝΔ, τόν ὁποῖο κατηγόρησε καί ὡς ὑπεύθυνο γιά τή δικτατορία καί τήν τραγωδία τῆς Κύπρου. Σέ ἀπάντηση, ὁ Κ. Μητσοτάκης δήλωσε ὅτι ἡ ΝΔ δέν χρειαζόταν τήν ἔγκριση τοῦ ἀντιπάλου της γιά νά ἐκλέξει ἀρχηγό καί ὅτι δέν ἔχει τήν πρόθεση νά παρακολουθήσει τόν Α. Παπανδρέου στίς ἐπιθετικές δηλώσεις του.

Στίς 5 Σεπτεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τό νέο πρόεδρο τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως. Δημοσιογραφικές πληροφορίες συσχέτισαν τή συνάντηση μέ τίς φῆμες περί πρόωρων ἐκλογῶν, στίς ὁποῖες ἔθεσε τέρμα ὁ πρωθυπουργός, μέ δήλωσή του τό βράδυ τῆς 11ης τοῦ μηνός, ὅτι ἡ Κυβέρνησή του θά ἐξαντλοῦσε τήν τετραετία.

Ἀναφερόμενος στό ἐνδεχόμενο ἐπισπεύσεως τῶν ἐκλογῶν καθώς καί στίς ἀλλεπάλληλες ἐπαφές πού εἶχε, σχετικά, μέ τό διευθυντή τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ πρωθυπουργοῦ, Α. Λιβάνη, ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης, σέ σημειωμά του, ἀναφέρει:

« Τήν Τρίτη, 4 Σεπτεμβρίου, μέ ἐπισκέφθηκε στό γραφεῖο μου ὁ κ. Λιβάνης. Σκοπός τῆς ἐπισκέψεώς του ἦταν νά συζητήσουμε γιά τό θέμα τῶν ἐκλογῶν. Ἀπό τήν ἀρχή, μοῦ διευκρίνησε ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου εἶναι ἐν γνώσει τῆς ἐπισκέψεώς του καί τοῦ σκοποῦ της, ἀλλά ὅσα θά μοῦ πεῖ ἀποτελοῦν προσωπικές του σκέψεις, πάνω στίς ὁποῖες θά ἤθελε νά γνωρίζει καί τίς δικές μου σκέψεις.

»Ἡ οὐσία τῶν "προσωπικῶν" σκέψεων τοῦ κ. Λιβάνη ἦταν ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ κ. Μητσοτάκη στήν ἡγεσία τῆς Νέας Δημοκρατίας δημιουργεῖ ἀνυπέρβλητες δυσκολίες γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος, ἀφοῦ ὁ κ. Παπανδρέου δήλωσε ἤδη ὅτι δέν πρόκειται νά ὑπάρξει καμμία ἐπαφή μεταξύ πρωθυπουργοῦ καί τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ὁδηγούμεθα ἔτσι, κατά τόν κ. Λιβάνη, σέ μιά περίοδο ὀξύτητος καί ἐντάσεως πού θά ἦταν ἐπικίνδυνη γιά τόν τόπο καί τήν δημοκρατία. Ὁ κ. Λιβάνης ἀναφέρθηκε ἐπίσης στίς ἐκτιμήσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ γιά τίς ἐπιπτώσεις πού θά ἔχει ἡ ἐκλογή τοῦ κ. Μητσοτά-

κη, τόσο μέσα στό κόμμα τῆς Νέας Δημοκρατίας, ὅσο καί στίς σχέσεις τοῦ κόμματος αὐτοῦ μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

»Τό συμπέρασμα τοῦ κ. Λιβάνη ἦταν ὅτι ἡ κατάσταση πού δημιουργήθηκε ἀπαιτεῖ πλέον τήν ἐπίσπευση τῶν ἐκλογῶν. Αὐτή τήν εἰσήγηση σκόπευε νά κάνει στόν πρωθυπουργό, κατά τήν διάρκεια τῶν διακοπῶν πού θά περνοῦσαν μαζί στήν Κρήτη, ἀλλά θά ἤθελε πρίν νά γνωρίζει τίς σκέψεις μου πάνω στό θέμα αὐτό.

»Σ' αὐτή τήν ἔμμεση, ἀλλά σαφέστατη, βολιδοσκόπηση ἀπάντησα, ὅπως εἶχα ἐντολή ἀπό τόν κύριο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὅτι ἀπό τίς συζητήσεις μου μέ τόν κύριο πρόεδρο, γνωρίζω ὅτι παγία θέση του εἶναι ὅτι οἱ Βουλές πρέπει νά ἐξαντλοῦν τήν τετραετία τους. Δέν μπορῶ νά προεξοφλήσω, προσέθεσα, ὅτι ἡ θέση αὐτή δέν ὑπόκειται σέ μεταβολές, ἀλλά εἶμαι βέβαιος ὅτι αὐτή, κατ' ἀρχήν, εἶναι ἡ παγία θέση του. Ὅσον ἀφορᾶ τίς ἐκτιμήσεις του γιά τίς συνέπειες τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. Μητσοτάκη, τοῦ εἶπα ὅτι θά ἦταν ἀφελές νά πιστεύουν ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπό ἀντίδραση κατά τοῦ κ. Μητσοτάκη, θά συνεπραττε σέ μιά πολιτική πού θά ἐξασφάλιζε στό ΠΑΣΟΚ μιά νέα τετραετία.

»Μετά ἀπό δύο μέρες, ὁ κ. Λιβάνης μοῦ τηλεφώνησε ἀπό τήν Ἑλούντα τῆς Κρήτης, ὅπως μοῦ εἶχε πεῖ ὅτι θά ἔκανε, γιά νά ρωτήσει ἄν εἶχα κάτι νεώτερο πάνω στό θέμα τῶν ἐκλογῶν.

»Ἀπάντησα, ὅπως εἶχα ἐντολή τοῦ κυρίου προέδρου, ὅτι ἤθελα νά τοῦ ἐπιβεβαιώσω ὅτι, κατ' ἀρχήν, παγία θέση τοῦ κυρίου προέδρου ἦταν ἡ μή ἐπίσπευση τῶν ἐκλογῶν, θά ἔπρεπε ὅμως νά συζητήσουμε τό θέμα μετά τήν ἐπιστροφή τους ἀπό τήν Κρήτη. Τοῦ εἶπα ἐπίσης ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος πιστεύει ὅτι πρέπει νά συστήσουν στόν φιλικό τους τύπο νά σταματήσει τήν ἐκλογολογία, γιατί ἀλλοιῶς μπορεῖ νά δημιουργηθοῦν καταστάσεις, τίς ὁποῖες δέν θά ἐλέγχει κανένας.

»Τήν Δευτέρα, 10 Σεπτεμβρίου, ἦλθε στό γραφεῖο μου ὁ κ. Λιβάνης καί μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου εἶχε πάρει τήν ὁριστική ἀπόφαση νά εἰσηγηθεῖ στόν προέδρο τῆς Δημοκρατίας τήν διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη ἐκλογῶν γιά τίς 21 Ὀκτωβρίου ἤ 4 Νοεμβρίου. Θά ἐπικαλεῖτο τό Κυπριακό ὡς "ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικό θέμα", σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 41, παρ. 2 τοῦ Συντάγματος. Ὡς πρός τίς ἐγγυήσεις γιά τό ἀδιάβλητο τῶν ἐκλογῶν, θά ἐπρότεινε τά ἴδια ἀκριβῶς πού εἶχαν γίνει στίς ἐκλογές τοῦ 1977 καί 1981. Τέλος, οἱ ἐκλογές θά ἐγίνοντο βεβαίως μέ τό ἰσχύον ἐκλογικό σύστημα.

»Ἀπάντησα ὅτι δέν ἀνέμενα ὅτι θά ἐρχόταν ὁ κ. Λιβάνης μέ μιά εἰλημμένη ἀπόφαση, γι' αὐτό καί εἶχα ἐντολή νά τοῦ πῶ ὅτι ὁ κύριος πρόεδρος φοβόταν ὅτι ἡ ἐπίσπευση τῶν ἐκλογῶν θά μποροῦσε νά μᾶς ὁδηγήσει σέ ἀδιέξοδα. Γι' αὐτό συνιστᾶ νά μή τοῦ κάμει παρόμοια πρόταση ὁ πρωθυπουργός πρίν συναντηθοῦν καί συζητήσουν οἱ δύο τους το θέμα. Καί κατέληξα μέ τήν διαβεβαίωση ὅτι θά μετέφερα πάντως στόν κύριο πρόεδρο αὐτά πού μοῦ εἶπε.

»Ὁ κ. Λιβάνης μοῦ εἶπε ἐπίσης ὅτι στήν Ἑλούντα εἶχαν συζητήσει καί τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς. Καί συνεφώνησαν ὅτι θά πρέπει νά πεισθεῖ ὁ κύριος Καραμανλῆς νά βάλει ὑποψηφιότητα καί νά ἐπανεκλεγεῖ.

»Τήν ἐπομένη, 11 Σεπτεμβρίου, ὁ κύριος πρόεδρος εἶχε σύντομη συνομιλία μέ τόν κ. Παπανδρέου στό ἀεροδρόμιο, ἀναμένοντας τόν πρόεδρο τῆς Αὐστρίας. Ὁ κύριος πρόεδρος εἶπε στόν κ. πρωθυπουργό ὅτι τό θέμα τῶν ἐκλογῶν εἶναι σοβαρό καί ὅτι δέν χρειάζεται νά ἀντιμετωπισθεῖ ἐν σπουδῇ, δεδομένου ὅτι ὑπάρχουν θέματα καί οὐσίας καί διαδικασίας.

»Τό ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας μοῦ τηλεφώνησε ὁ κ. Λιβάνης ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου εἶχε ἀλλάξει γνώμη, εἶχε ἀποφασίσει νά μήν εἰσηγηθεῖ στόν κύριο πρόεδρο τήν ἐπίσπευση τῶν ἐκλογῶν καί ὅτι σέ λίγο θά ἔδιδε στήν δημοσιότητα σχετική δήλωσή του»[122].

Ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης, ἀναφερόμενος, γενικότερα, στό χρονικό τῶν μεταβολῶν στήν ἡγεσία τῆς Νέας Δημοκρατίας, κατέγραψε τά ἀκόλουθα:

«Μέ τήν ἐκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀνέκυψε καί τό θέμα τῶν σχέσεών του μέ τήν Νέα Δημοκρατία. Θέμα πολύπλοκο καί σοβαρότατο. Πολύπλοκο λόγω τῶν συνταγματικῶν, πολιτικῶν καί ἀνθρώπινων πτυχῶν του. Καί σοβαρότατο λόγω τῶν ἐπιπτώσεών του στήν πολιτική ζωή τῆς χώρας.

»Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν θά μποροῦσε — ἀκόμα καί ἄν τό ἤθελε — νά διακόψει, ἀπό τήν μιά μέρα στήν ἄλλη, κάθε δεσμό μέ τήν Νέα Δημοκρατία. Καί οὔτε καί θά ἔπρεπε ἄλλωστε νά τό κάνει

»Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν ἦταν μόνο ὁ ἱδρυτής τοῦ κόμματος. Ἦταν ἐκεῖνος πού τό εἶχε ὁδηγήσει στήν θριαμβευτική νίκη καί τήν ἐξουσία. Καί πέραν αὐτοῦ, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἦταν ὁ ἀδιαμφισβήτητος ἡγέτης ἐπί 25 χρόνια αὐτῆς τῆς παρατάξεως πού ἐκφράζει ἡ Νέα Δημοκρατία, ὁ ἡγέτης, πρός τόν ὁποῖο εἶχαν συνηθίσει νά προστρέχουν ὅλα αὐτά τά χρόνια τά στελέχη τοῦ κόμματος, οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ὁποίους ἦταν δικά του δημιουργήματα. Αὐτοί οἱ πολλαπλοί δεσμοί — πολιτικοί, κομματικοί καί ἀνθρώπινοι — τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τό κόμμα του καί τούς ἀνθρώπους του δέν μποροῦσαν νά κοποῦν ἀπό τήν μιά στιγμή στήν ἄλλη. Οὔτε μποροῦσε νά διαγραφεῖ καί νά ξεχαστεῖ ἡ ἱστορία τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ προσωπική ἐπιρροή καί τό κύρος τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀποτέλεσμα τῆς κυριαρχικῆς παρουσίας του στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου ἐπί μιά ὁλόκληρη γενεά, θά ἐξακολουθοῦσαν ἀναπόφευκτα νά ὑπάρχουν καί νά λειτουργοῦν μέσα στήν παράταξη καί τό κόμμα τῆς Νέας Δημοκρατίας, εἴτε ὁ ἴδιος τό ἤθελε εἴτε ὄχι.

»Ἄλλωστε, αὐτό τό κύρος καί αὐτή ἡ ἐπιρροή ἀποτελοῦσαν σημαντικό μέρος τοῦ πολιτικοῦ κεφαλαίου τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἕνα ἀπό τά στοιχεῖα δηλαδή τῆς πολιτικῆς του δυνάμεως, πού ὁριοθετοῦσε καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά ἀσκοῦσε τήν Προεδρία.

»Ἡ κατάσταση αὐτή θά μποροῦσε νά ἐκκολάψει τόν πειρασμό νά ἐξακολουθήσει ὁ Κ. Καραμανλῆς νά κυβερνᾶ, ἐμμέσως ἔστω, τό κόμμα του. Καί ὄχι μόνο τόν πειρασμό, ἀλλά καί τήν πραγματική ἀνάγκη, ἀφοῦ γιά μεγάλο διάστημα μετά τήν ἐκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Προεδρία, ἡ Νέα Δημοκρατία ἀντιμετώπιζε σοβαρό κενό στήν ἡγεσία της, λόγω τῆς ἀδυναμίας τῶν διαδόχων τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά καταστείλουν τήν ἀμφισβήτηση τῆς ἀρχηγίας τους. Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὅμως, δέν ὑπέκυψε σ' αὐτόν τόν

πειρασμό. Γιατί ἀπό νωρίς εἶχε πάρει τίς ἀποφάσεις του καί εἶχε ξεκαθαρίσει τίς σκέψεις του γιά τόν ρόλο του στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου. Μέ μιά λέξη, ὁ ρόλος αὐτός θά ἦταν ἐθνικός. Σάν πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἦταν πραγματικά πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Καί πρωταρχικό του καθῆκον θά ἦταν ἡ ἐμπέδωση καί ἡ ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος. Μέ ἄλλα λόγια, θρησκευτική προσήλωσή του στό γράμμα καί στό πνεῦμα τοῦ Συντάγματος, πού ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, εἶχε φτιάξει. Τοῦ Συντάγματος, βέβαια, ὄχι ὅπως τό ἑρμήνευαν ὅσοι θεωρητικά συνταγματολογοῦσαν, ἀλλά ὅπως ὁ ἴδιος τό ἀντιλαμβανόταν. Καί ὅπως, ἄλλωστε, τό ἐφάρμοσε στήν πράξη, ὄχι μόνο χωρίς καμμιά σοβαρή ἀντίρρηση, ἀλλά καί μέ τήν καθολική σχεδόν ἀναγνώριση τῆς ἄψογης ἀσκήσεως τῶν προεδρικῶν καθηκόντων του.

»Μέ αὐτή τήν συνταγματική καί πολιτική ἀντίληψη τοῦ ρόλου του, ὁ Κ. Καραμανλῆς συγκέντρωσε τήν φροντίδα του γιά τήν Νέα Δημοκρατία, σέ δύο κυρίως τομεῖς. Τήν ἰδεολογία της καί τήν συνοχή της. Ὁ Κ. Καραμανλῆς πίστευε ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία, γιά νά μπορέσει νά φέρει σέ πέρας τήν ἀποστολή της, εἴτε σάν Κυβέρνηση, εἴτε σάν ἀντιπολίτευση, ἔπρεπε πρῶτον, νά μήν ἐκτραπεῖ ἀπό τόν ἰδεολογικό προσανατολισμό της καί δεύτερον νά μή διασπαστεῖ. Μόνο ἔτσι θά μποροῦσε, ἀφ' ἑνός μέν νά δικαιώσει τίς προσδοκίες τοῦ μεγάλου τμήματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πού τήν ἐμπιστεύεται, ἀφ' ἑτέρου δέ νά ἐξασφαλίσει τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος.

»Τό ἐνδιαφέρον, δηλαδή, τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τό παλιό του κόμμα δέν ἦταν μόνο ἀνθρώπινα δικαιολογημένο ἀλλά καί συνταγματικά νομιμοποιημένο. Γιατί εἶναι θεμιτό — ἀλλά καί ἀναγκαῖο — ὁ ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος νά ἐνδιαφέρεται γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῶν κομμάτων, ἀφοῦ τοῦτο ἀποτελεῖ τήν σοβαρότερη ἴσως προϋπόθεση γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος.

»Αὐτές οἱ ἀρχές καί αὐτά τά κριτήρια καθόρισαν τήν στάση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπέναντι στήν Νέα Δημοκρατία ἀπό τήν στιγμή τῆς παραιτήσεώς του ἀπό τήν ἀρχηγία της μέχρι καί σήμερα.

»Τό πρῶτο θέμα πού ἀνέκυψε μέ τήν παραίτησή του ἀπό τήν προεδρία τῆς Νέας Δημοκρατίας ἦταν ἡ ἐκλογή τοῦ διαδόχου του. Τό βασικό ζήτημα, πάνω στό ὁποῖο ἔπρεπε νά ἀποφασίσει ὁ Κ. Καραμανλῆς ἦταν, ἄν τόν διάδοχό του θά τόν ὑποδείκνυε ὁ ἴδιος, ἀμέσως ἤ ἐμμέσως, ἤ ἐάν θά τόν ἐξέλεγε ἐλεύθερα ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ κόμματος.

»Ὕστερα ἀπό ἐξονυχιστική μελέτη τοῦ θέματος, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπεφάσισε ὅτι τόν διάδοχό του πρέπει νά τόν ἐκλέξει ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ κόμματος, χωρίς καμμιά ἀπολύτως δική του παρέμβαση. Οἱ λόγοι πού ὁδήγησαν σ' αὐτή τήν ἀπόφαση ἦταν λόγοι ἀρχῆς.

»Ἡ ἀνάδειξη τοῦ ἀρχηγοῦ ἀπό τό κόμμα ἦταν τό πρῶτο καί ἀπαραίτητο βῆμα πρός τήν δημιουργία ἐπί τέλους καί στόν τόπο μας μακρόβιων κομμάτων ἀρχῶν, ἐν ἀντιθέσει πρός τά βραχύβια προσωπικά κόμματα, πού χαρακτήριζαν τήν σύγχρονη πολιτική ζωή τῆς Ἑλλάδος — καί πού ἀποτελοῦσαν καί μία ἀπό τίς βασικές αἰτίες τῆς πολιτικῆς κακοδαιμονίας μας. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἤλπιζε ὅτι τό παράδειγμα αὐτό τῆς Νέας Δημοκρατίας θά ἀκολουθοῦσαν καί τά ἄλλα κόμματα, πρᾶγμα πού θά ἄλλαζε πράγματι τήν πολιτική εἰκόνα τοῦ τόπου.

»Ὁ σεβασμός ἐξ ἄλλου τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν μέσα στό κόμμα στό ζωτικό θέμα τῆς ἐκλογῆς ἀρχηγοῦ ἐμηδένιζε σχεδόν τούς κινδύνους διασπάσεως τοῦ κόμματος. Γιατί, πρῶτον, τήν εὐθύνη εἶχαν πλέον οἱ βουλευτές τοῦ κόμματος καί δεύτερον, γιατί ὅλοι ἐδεσμεύοντο νά σεβαστοῦν τό ἀποτέλεσμα. Αὐτό, ἄλλωστε, ἐπιβεβαιώθηκε καί στήν πράξη, ἀφοῦ ἡ συνοχή τῆς Νέας Δημοκρατίας ἐπέζησε τῆς ἀλλαγῆς τεσσάρων ἀρχηγῶν μέσα σέ τέσσερα χρόνια.

»Τήν διαδικασία, τέλος, αὐτή ἐδήλωσαν, ἐρωτηθέντες ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, ὅτι προτιμοῦν καί οἱ δύο διεκδικητές τῆς ἀρχηγίας, ὁ Ε. Ἀβέρωφ καί Γ. Ράλλης.

»Ἅπαξ ληφθεῖσα ἡ ἀπόφαση αὐτή, τηρήθηκε μέ θρησκευτική εὐλάβεια. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔδωσε αὐστηρές ἐντολές στούς στενούς συνεργάτες του νά ἀποφύγουν ὄχι μόνο τήν ὁποιαδήποτε ἀνάμιξή τους στήν ἐκλογή καί τήν ἐκδήλωση προσωπικῶν προτιμήσεων, ἀλλά ἀκόμη καί τήν διατύπωση προβλέψεων γιά τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς. Ὁδηγίες βεβαίως πού, ὅπως πάντα, ἐτηρήθησαν κατά γράμμα ἀπό ὅλους.

»Κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες ἐξελέγη ἀρχηγός τῆς Νέας Δημοκρατίας ὁ Γ. Ράλλης, πρός γενική ὁμολογουμένως ἔκπληξη, ἀφοῦ ὅλα τά προγνωστικά ἔφεραν ὡς βέβαιο νικητή τόν Ε. Ἀβέρωφ. Ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς ἐκλογῆς τοῦ Γ. Ράλλη μέχρι καί τήν παραίτησή του, κύρια φροντίδα τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἦταν ἡ ἐξασφάλιση μιᾶς ὁμαλῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν δύο καί ἡ διατήρηση τῆς συνοχῆς τοῦ κόμματος. Ἔργο ὄχι πάντα εὔκολο. Παράδειγμα ἡ φήμη πού κυκλοφόρησε ἀμέσως μετά τήν ἐκλογή τοῦ Γ. Ράλλη, ὅτι αὐτή ὀφείλετο σέ κάποια μυστηριώδη συνωμοσία. Φήμη πού ἦταν ἀντίθετη ὄχι μόνο πρός τήν πραγματικότητα (ἀφοῦ δέν ὑπῆρξε καμμία ἀνάμιξη τοῦ Κ. Καραμανλῆ) ἀλλά καί πρός τή λογική. Γιατί, ἄν ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπεφάσιζε νά ἀναμιχθεῖ στήν ἐκλογή, τό ἀποτέλεσμά της δέν θά ἐκρίνετο βέβαια ἀπό δύο ψήφους. Ἁπλῶς, δέν θα ὑπῆρχε δεύτερος ὑποψήφιος. Παρά ταῦτα, αὐτή ἡ φήμη ἐπλανᾶτο — καί ταλαιπωροῦσε τό κόμμα — ἐπί χρόνια.

»Ἀμέσως μετά τήν ἐκλογή, ὁ Κ. Καραμανλῆς κάλεσε τόν Γ. Ράλλη καί τόν Ε. Ἀβέρωφ καί συνέστησε νά συνεργασθοῦν στενά καί νά ἀναλάβει τήν ἀντιπροεδρία τῆς Κυβερνήσεως ὁ Ε. Ἀβέρωφ — πρᾶγμα πού ὁ τελευταῖος δέχθηκε, γιά νά τό ἀρνηθεῖ λίγες ὥρες ἀργότερα.

»Παρά τίς προσπάθειες τοῦ Κ. Καραμανλῆ, οἱ σχέσεις τῶν δύο ἀνδρῶν δέν ὑπῆρξαν ποτέ ἁρμονικές, πρᾶγμα ἀλλωστε πού δέν ἀποτελοῦσε μυστικό γιά κανένα, ἀφοῦ ὁ τύπος ἀσχολεῖτο μ' αὐτό σχεδόν καθημερινά.

»Λίγους μῆνες πρό τῶν ἐκλογῶν, ὁ Ε. Ἀβέρωφ, ὑπό τήν πίεση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀνέλαβε τήν ἀντιπροεδρία σέ μιά προσπάθεια νά ἐνισχυθεῖ ἡ εἰκόνα ἑνότητος τοῦ κόμματος. Ἴσως ὅμως τότε νά ἦταν πλέον ἀργά.

»Μετά τήν ἥττα τῆς Νέας Δημοκρατίας στίς ἐκλογές τῆς 18ης Ὀκτωβρίου 1981, ὁ Γ. Ράλλης ἀπεφάσισε νά θέσει θέμα ἐμπιστοσύνης γιά τήν ἀρχηγία του ἐνώπιον τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος, παρά τήν ἀντίθετη συμβουλή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε τήν ἀπόφαση αὐτή ἐσφαλμένη. Ἐάν ὁ Γ. Ράλλης ἐπίστευε ὅτι ἔχει τήν ἐμπιστοσύνη τῆς πλειοψηφίας τῶν βουλευτῶν τοῦ κόμματος, ἔπρεπε νά παραμείνει στήν ἀρχηγία τοῦ κόμμα-

τος, ἀγνοώντας τίς ἀντιδράσεις τῆς μειοψηφίας. Ἐάν ἐπίστευσε ὅτι εἶχε χάσει τήν ἐμπιστοσύνη τῆς πλειοψηφίας, ἔπρεπε νά παραιτηθεῖ, χωρίς ὁ ἴδιος μέν νά ὑποστεῖ τήν ταπείνωση τῆς ἀποδοκιμασίας του, τό δέ κόμμα τήν δοκιμασία μιᾶς νέας ψηφοφορίας. Καί ἐνῶ, πρός στιγμήν, ὁ Γ. Ράλλης φάνηκε νά ἀποκλίνει πρός τήν ἰδέα τῆς παραιτήσεως, τελικά ἀποφάσισε νά θέσει θέμα ἐμπιστοσύνης — τό ὁποῖο καί ἔχασε.

»Καί στήν δεύτερη ἐκλογή ἀρχηγοῦ τῆς Νέας Δημοκρατίας, ὅπως στήν προηγούμενη, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποφάσισε νά κρατήσει τήν ἴδια στάση τῆς μή ἀναμίξεώς του, γιά τούς ἴδιους λόγους.

»Τήν φορά αὐτή, ὅμως, τό θέμα τῆς διατηρήσεως τῆς ἑνότητος τῆς Νέας Δημοκρατίας τόν ἀπασχόλησε ἐντονότερα. Ἡ κρίση αὐτή στήν ἡγεσία τοῦ κόμματος ἐρχόταν ἀμέσως μετά τό πλῆγμα τῆς ἐκλογικῆς ἥττας καί τῆς ἀπώλειας τῆς ἐξουσίας. Ἂν σ' αὐτά προστίθετο καί ἡ διάσπαση τῆς Νέας Δημοκρατίας, οἱ πολιτικές συνέπειες θά ἦταν βαρύτατες. Ἡ Κυβέρνηση δέν θά εἶχε ἀπέναντί της μιά ὑπολογίσιμη καί ἀξιόπιστη ἀντιπολίτευση. Οἱ πιθανότητες ἐπανόδου τῆς Νέας Δημοκρατίας στήν ἐξουσία θά ἐμηδενίζοντο. Καί ἡ ἄσκηση τοῦ δικοῦ του ρυθμιστικοῦ ρόλου θά γινόταν ἀκόμα δυσκολότερη. Γιά τούς λόγους αὐτούς, ὁ Κ. Καραμανλῆς, πρῶτον ἐξασφάλισε τήν διαβεβαίωση καί τῶν τριῶν ὑποψηφίων (Ε. Ἀβέρωφ, Κ. Στεφανόπουλου καί Ι. Μπούτου) ὅτι τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς θά γινόταν σεβαστό ἀπό ὅλους καί δεύτερον, προέβη καί σέ μιά ἀπό τίς σπάνιες δημόσιες δηλώσεις του, τονίζοντας καί δημόσια τήν ἀνάγκη διαφυλάξεως τῆς ἑνότητος τοῦ κόμματος.

»Ἔτσι, ἡ ἐκλογή τοῦ Ε. Ἀβέρωφ — ἡ δεύτερη ἐκλογή ἀρχηγοῦ μέσα σέ ἐνάμιση χρόνο — ἔγινε χωρίς νά ἀπειληθεῖ ἡ ἑνότης τοῦ κόμματος. Δυστυχῶς ὅμως, μέ τήν ἐκλογή αὐτή δέν λύθηκε ὁριστικά καί τό θέμα τῆς ἡγεσίας τοῦ κόμματος.

»Λίγους μῆνες μετά τήν ἐκλογή τοῦ Ε. Ἀβέρωφ, ἄρχισε ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἀρχηγίας του, ὅπως εἶχε συμβεῖ καί μέ τόν Γ. Ράλλη. Τήν φορά αὐτή ἡ ἀμφισβήτηση προήρχετο κυρίως ἀπό τόν Κ. Μητσοτάκη, τόν Κ. Στεφανόπουλο, τόν Ι. Μπούτο καί διάφορες ὁμάδες νεωτέρων βουλευτῶν.

»Ὁ Ε. Ἀβέρωφ προσπάθησε νά ἀντιμετωπίσει αὐτή τήν πολυμέτωπη ἀμφισβήτηση τῆς ἀρχηγίας του μέ τήν τακτική τῶν ἐξισορροπητικῶν συμβιβασμῶν. Προφανῶς, πίστευε ὅτι ἔτσι θά ἀλληλοεξουδετερώνοντο οἱ λεγόμενοι "δελφίνοι". Ἡ τακτική αὐτή τελικά δέν ἀπέδωσε, ἀφοῦ οὔτε τήν ἀμφισβήτηση τῆς ἡγεσίας τοῦ κ. Ἀβέρωφ κατέστειλε, οὔτε τήν τελική ἀπομάκρυνσή του ματαίωσε. Ἔτσι, ἐπί δύο χρόνια ἡ Νέα Δημοκρατία παρουσίαζε τό θεάμα μιᾶς ἐκπληκτικῆς δραστηριοποιήσεως καί ὀργανώσεως στήν βάση καί μιᾶς θλιβερῆς ἀβεβαιότητας στήν κορυφή.

»Σ' ὅλο αὐτό τό διάστημα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐστήριξε διπλά τόν Ε. Ἀβέρωφ. Πρῶτον, μέ τίς φιλικές συμβουλές καί ὑποδείξεις του πρός τόν ἴδιο καί δεύτερον, μέ τήν ἀποθάρρυνση τῶν "δελφίνων".

»Ταυτόχρονα, ὁ Κ. Καραμανλῆς προσπάθησε νά κρατήσει ἀναλλοίωτη τήν ἰδεολογική γραμμή τοῦ κόμματος. Ἡ διπλή αὐτή ἐπιδίωξη δέν ἦταν πάντα οὔτε εὔκολη, οὔτε ἁπλῆ ὑπόθεση.

»Ἀπό τά μέσα τοῦ 1982 καί μετά, τήν ἀνάγκη τῆς ἀναδείξεως νέου ἀρχηγοῦ τῆς Νέας Δημοκρατίας ὑπεδείκνυαν στόν Κ. Καραμανλῆ ὄχι μόνο ἐκεῖνοι πού φιλοδοξοῦσαν νά διαδεχθοῦν τόν Ε. Ἀβέρωφ, ἀλλά καί ἡ πλειοψηφία ἐκείνων πού εἴτε ἔκφραζαν εἴτε διεμόρφωναν τήν κοινή γνώμη (βουλευτές, τύπος, Ἐπιμελητήρια κ.λ.π.). Τό θέμα περιέπλεκε καί τό γεγονός ὅτι ὁ Ε. Ἀβέρωφ στόν ἰδεολογικό τομέα ἐταλαντεύετο μεταξύ τῆς ἀνάγκης νά προσελκυσθοῦν στό κόμμα Κεντρῶοι ψηφοφόροι καί τοῦ φόβου νά δυσαρετηθεῖ ἡ Δεξιά πτέρυγά του. Δίσταζε ἔτσι ὁ Ε. Ἀβέρωφ νά ἐπαναβεβαιώσει ξεκάθαρα τήν ἰδεολογική φυσιογνωμία πού εἶχε καθορίσει ὁ ἱδρυτής τοῦ Κόμματος.

»Παρά ταῦτα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποστήριξε σταθερά τόν Ε. Ἀβέρωφ στήν ἀρχηγία τοῦ κόμματος. Πρῶτον, γιατί πίστευε ὅτι δέν ἔπρεπε τό κόμμα νά ὑφίσταται ἀβασάνιστα κάθε τόσο τήν δοκιμασία τῆς ἐκλογῆς ἑνός νέου ἀρχηγοῦ (δοκιμασία πού εἶχε διαλύσει ἄλλα κόμματα). Καί δεύτερον, γιατί δέν εἶχε πεισθεῖ ὅτι οἱ πιθανοί διάδοχοι τοῦ Ε. Ἀβέρωφ θά ἦταν ὁπωσδήποτε καλλίτεροι ἀπό ἐκεῖνον.

»Γιά τούς λόγους αὐτούς, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπέτρεψε τούς "δελφίνους" νά θέσουν τό θέμα στήν κοινοβουλευτική ὁμάδα, ἀκόμα καί ὅταν, σέ κάποια στιγμή, τοῦ τό ἐζήτησαν καί οἱ τρεῖς ἀπό κοινοῦ. Γιά τούς ἴδιους λόγους συνιστοῦσε ἐπίμονα στόν φιλικό πρός τήν Νέα Δημοκρατία τύπο νά ἀποφεύγει τήν προβολή τοῦ θέματος. Γιά τούς ἴδιους λόγους μετέπεισε καί τόν ἴδιο τόν Ε. Ἀβέρωφ ἀπό τοῦ νά παραιτηθεῖ, ὅταν ἐξεδήλωσε τέτοια πρόθεση, τόσο πρίν ἀπό τήν μετάβασή του στό Λονδῖνο, τόν Δεκέμβριο τοῦ 1982, γιά λόγους ὑγείας, ὅσο καί μετά τήν ἐπιστροφή του. Στήν τελευταία μάλιστα περίπτωση, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔπεισε τόν Ε. Ἀβέρωφ νά τροποποιήσει τήν δήλωση πού ἔκανε κατά τήν ἄφιξή του, μέ τήν ὁποία σαφῶς ἄφηνε νά διαφανεῖ ἡ πρόθεσή του νά παραιτηθεῖ.

»Ἔτσι, ἔφτασε ἡ Νέα Δημοκρατία στίς κρίσιμες εὐρωπαϊκές ἐκλογές τοῦ Ἰουνίου 1984, ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ Ε. Ἀβέρωφ. Ὁ Κ. Καραμανλῆς πίστευε ὅτι ἐπικεφαλῆς τοῦ ψηφοδελτίου τῆς Νέας Δημοκρατίας ἔπρεπε νά τεθεῖ ὁ Γ. Ράλλης. Οἱ σχετικές ὅμως συνεννοήσεις — τίς ὁποῖες στήν τελευταία φάση τους διεξήγαγε ὁ Κ. Μητσοτάκης — δέν εὐοδόθηκαν καί ἔτσι ἐπικεφαλῆς ἐτέθη ὁ ἴδιος ὁ Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε ὅτι ἔτσι κι ἀλλοιῶς, ἄν τό κόμμα ἐρχόταν ἔστω καί κατά μία μονάδα δεύτερο στίς ἐκλογές, θά παρητεῖτο τό ἴδιο βράδυ.

»Μετά τίς ἐκλογές, ὁ Ε. Ἀβέρωφ ἀπεφάσισε νά παραμείνει στήν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Στό σημεῖο ὅμως αὐτό ἡ ἀπαίτηση γιά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ κ. Ἀβέρωφ ἦταν καθολική καί ὁμόφωνη. Ἀπό τήν πλειοψηφία τῶν ὀπαδῶν τοῦ κόμματος ἀναγνωριζόταν μέ ἐκτίμηση καί συμπάθεια ἡ προσπάθεια πού εἶχε καταβάλει ὁ Ε. Ἀβέρωφ. Ἀλλά ἀπό ὅλους σχεδόν διεχωρίζοντο τά αἰσθήματα αὐτά ἀπό τήν ἀνάγκη ἀνανεώσεως στήν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Ὁ δέ Κ. Μητσοτάκης εἶπε εὐθέως στόν Ε. Ἀβέρωφ ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νά θέσει θέμα ἡγεσίας στήν κοινοβουλευτική ὁμάδα εὐθύς μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ Ε. Ἀβέρωφ ἀπό τήν Κέρκυρα, ὅπου εἶχε μεταβεῖ γιά ὀλιγοήμερες διακοπές τόν Αὔγουστο. Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε στόν Ε. Ἀβέρωφ ὅτι ὁ ἴδιος πλέον πρέπει νά σταθμίσει τά πράγματα καί νά ἀποφασίσει ἄν θά παραμείνει ἤ ὄχι στήν ἀρχηγία τοῦ κόμματος.

Ἀνάδειξη τοῦ Κ. Μητσοτάκη στήν ἡγεσία τῆς ΝΔ.

»Μετά τήν παραίτηση τοῦ Ε. Ἀβέρωφ, ὁρισμένοι φίλοι του, παραβλέποντας τό γεγονός ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε στηρίξει κατά τρόπο ἀποφασιστικό τόν Ε. Ἀβέρωφ στήν ἀρχηγία ἐπί δύο χρόνια, ἑρμήνευσαν τήν στάση αὐτή τοῦ Κ. Καραμανλῆ σάν ἐγκατάλειψη τοῦ ἀρχηγοῦ τους χάρη τῆς ἀναδείξεως ἄλλου ἀρχηγοῦ. Καί προσπάθησαν νά καλλιεργήσουν ἕνα πνεῦμα "ἀντικαραμανλισμοῦ" μέσα στό κόμμα, ἡ ἀφετηρία τοῦ ὁποίου ἀνάγεται στήν ἐποχή τῆς ἥττας τοῦ Ε. Ἀβέρωφ ἀπό τόν Γ. Ράλλη — ἥττας πού τά ἴδια αὐτά πρόσωπα θέλησαν νά ἐξηγήσουν μέ τήν θεωρία τῆς συνωμοσίας, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω.

»Ἔτσι, οἱ φίλοι αὐτοί τοῦ Ε. Ἀβέρωφ ἀπεφάσισαν νά ψηφίσουν τόν Κ. Μητσοτάκη γιά ἀρχηγό τοῦ κόμματος, πλανώμενοι ὅτι ὁ Κ. Μητσοτάκης θά ἦταν ἐχθρικός πρός τόν Κ. Καραμανλῆ καί παραβλέποντας ὅτι ὁ κ. Μητσοτάκης εἶχε ἀγωνισθεῖ γιά τήν ἀνατροπή τοῦ κ. Ἀβέρωφ, τόν ὁποῖο ἀντίθετα ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπεστήριζε.

»Ἀνεξάρτητα ἀπό αὐτά, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπεφάσισε, γιά τούς ἴδιους λόγους πού ἴσχυσαν καί στίς δύο προηγούμενες ἐκλογές, νά μήν ἐκδηλώσει προτίμηση γιά κανένα ἀπό τούς ὑποψηφίους. Ἐφρόντισε ὅμως καί πάλι τόσο γιά τήν εὔπρεπῆ διεξαγωγή τῆς ἐκλογῆς ὅσο καί τήν διατήρηση τῆς ἑνότητος τοῦ κόμματος, μέ συστάσεις πού ἔκανε καί ὁ ἴδιος καί μέσω τοῦ κ. Τσάτσου στούς δύο ὑποψηφίους καί στά κυριότερα στελέχη τοῦ κόμματος.

»Τίς θέσεις του αὐτές ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνεκοίνωσε εἰδικότερα στόν Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τόν ἐπισκέφθηκε πρίν ἀπό τήν ἐκλογή γιά νά τοῦ ζητήσει, ὅπως εἶπε, τήν ἄδειά του νά θέσει ὑποψηφιότητα, ἀφοῦ χωρίς τήν συναίνεση τοῦ προέδρου δέν θά μποροῦσε οὔτε νά ἐκλεγεῖ, οὔτε νά διοικήσει τό κόμμα. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε ὅτι δέν ἐπιθυμοῦσε νά ἀναμιχθεῖ στήν ἐκλογή, τοῦ συνέστησε ὅμως τήν εὐπρεπῆ διεξαγωγή τῆς ἐκλογῆς καί τόν σεβασμό τοῦ ἀποτελέσματός της.

»Ἀμέσως μετά τήν ἐκλογή του, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἀνεκοίνωσε δημοσία τό περιεχόμενο αὐτῆς τῆς συνομιλίας, ἐπιδιώκοντας ἔτσι νά διαψεύσει ὁ ἴδιος τίς φῆμες πού κυκλοφοροῦσαν ὅτι ἐξελέγη, παρά τήν ἀντίθεση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὅτι ἦταν φορέας ἀντικαραμανλικοῦ πνεύματος καί ὅτι θά προσπαθοῦσε νά ἀποστασιοποιήσει τό κόμμα ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ.

»Στήν πρώτη, μάλιστα, εὐκαιρία πού τοῦ παρουσιάστηκε, ὁ Κ. Μητσοτάκης, ἐδήλωσε ὅτι εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία θά ψηφίσει ὑπέρ τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν Προεδρία, ἐάν ὁ ἴδιος θελήσει νά εἶναι ὑποψήφιος»[323].

7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ὄρους Σινᾶ, Δαμιανό, καθώς καί τόν ὑπουργό Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καί Περιβάλλοντος, Α. Τρίτση, τόν ἀναπληρωτή ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Παπούλια, καί ὑπηρεσιακούς παράγοντες.

Κατά τή σύσκεψη πού ἐπακολούθησε, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε λεπτομερέστερα γιά τά προβλήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ὄρους Σινᾶ — μετά τήν ἐπίσκεψή του τόν Μάρτιο — καί ἀποφασίστηκε ἡ ἄμεση σύσταση ὁμάδας ἐργασίας γιά τήν ἀναστήλωση τῆς Μονῆς καί τή συντήρηση τῶν ἱερῶν κειμηλίων καί εἰκόνων. Παράλληλα, ἐξετάστηκαν καί ἄλλοι τρόποι ἐνισχύσεως τῆς ἱστορικῆς Μονῆς, καθώς καί ἡ διαφύλαξη καί προβολή τῶν θησαυρῶν τῆς Ὀρθοδοξίας πού περικλείει.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ἐπίτιμο πρόεδρο τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ.

9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέστειλε μήνυμα πρός τή Γενική Συνέλευση τῶν πρυτάνεων τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, πού ἄρχισε τίς ἐργασίες της στήν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μέ κύριο θέμα τή διαμόρφωση τοῦ μέλλοντος τῶν πανεπιστημίων:

«Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση χαιρετίζω τή σύγκληση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν πρυτάνεων τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων στήν Ἀθήνα. Καί λυποῦμαι εἰλικρινά, διότι λόγω ἐκτάκτου ἀπασχολήσεως δέν μοῦ εἶναι δυνατόν, παρά τήν μεγάλη ἐπιθυμία μου, νά κηρύξω αὐτοπροσώπως τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν σας.

»Τό κύρος σας, ἡ πεῖρα σας ἀλλά καί ἡ ὑπεύθυνη θέση πού κατέχετε ἀποτελοῦν ἐγγύηση ὅτι θά διατυπώσετε μέ θάρρος καί ἐπιστημονική ἀντικειμενικότητα τίς ἀπόψεις σας ἐπί τῶν θεμάτων πού θά σᾶς ἀπασχολήσουν. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι τά συμπεράσματά σας θά συμβάλουν οὐσιαστικά στήν ὀρθή ἀντιμετώπιση τῶν κρισίμων προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Ἀνωτάτη Παιδεία.

»Σεῖς γνωρίζετε περισσότερο ἀπό μένα πόσο σημαντική εἶναι γιά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος ἡ ἀποστολή σας. Ἔργο σας δέν εἶναι ἁπλῶς νά ἐφοδιάζετε τούς νέους μέ ὅσες γνώσεις χρειάζονται γιά τήν ἐπιστημονική καί ἐπαγγελματική τους σταδιοδρομία. Ἄλλωστε, ἡ παιδεία αὐτή καθεαυτή σάν ἔννοια δέν εἶναι ἁπλή συσσώρευση γνώσεων. Γιά νά καρποφορήσει, πρέπει νά κυριαρχεῖται ἀπό ἰδέες· νά κατευθύνεται περισσότερο ἀπό ὑψηλές καί λιγώτερο ἀπό πολιτικές καί συνδικαλιστικές ἀρχές· καί νά μεταγγίζει στήν ψυχή τοῦ νέου, μέ ἁρμονική συνεργασία διδασκόντων καί διδασκομένων, τά ἰδανικά, τίς ἰδέες καί τίς ἠθικές ἐκεῖνες ἀρχές πού θά φωτίσουν καί θά δώσουν νόημα καί σκοπό στή ζωή του. Ἔργο σας εἶναι πρωτίστως, μέσα ἀπό τά πανεπιστημιακά σας ἐργαστήρια νά διαπλάσετε χαρακτῆρες, νά διαμορφώσετε ἀνθρώπους καί νά τούς βοηθήσετε νά προσδιορίσουν τή στάση τους ἀπέναντι στίς ἀνώτερες ἀξίες τῆς ζωῆς, ὄχι μόνο τῆς νοήσεως ἀλλά καί τοῦ ἤθους. Νά ἐπιμείνετε στήν μετάδοση τῆς Γνώσεως καί ὄχι τῶν γνώσεων. Νά καλλιεργήσετε τήν ἐλεύθερη καί ἀπροκατάληπτη Σκέψη. Νά διδάξετε τήν ὑποταγή στόν Λόγο. Καί νά δώσετε στήν ἐπιστήμη καί στήν κοινωνία — προσηλωμένοι πάντοτε τήν ἰδέα τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος, ἔτσι ὅπως τήν συνέλαβε τό ἑλληνικό πνεῦμα καί τήν υἱοθέτησε ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός — ἀνθρώπους αὐτόνομους, ἀκέραιους καί ἐλεύθερους.

»Τοῦτο ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερα σήμερα πού ἡ ἀνθρωπότητα, χαμένη μέσα στόν δογματισμό, τό πάθος τῶν ἀκροτήτων, τόν παραλογισμό καί τήν σύγχυση τῶν ἰδεῶν, περνᾶ μιά βαθειά καί πολύμορφη κρίση. Καί ὁ ἄνθρωπος, παρά τήν τεράστια πρόοδο τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, διχασμένος ὅσο ποτέ ἄλλοτε, ἀναζητεῖ καινούργιες ἀξίες γιά νά στηριχτεῖ, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά προσδιορίσει τήν μορφή καί τό περιεχόμενό τους.

»Σεῖς, οἱ πνευματικοί ἡγέτες, διαθέτετε τό πιό ἀποτελεσματικό ὅπλο γιά νά τόν βγάλετε ἀπό τό ἀδιέξοδο: Τήν προβολή διά τῆς παιδείας τῶν μεγίστων νοημάτων τῆς Ἀνθρώπινης Ἀξίας, τῆς Ἐλευθερίας, τοῦ Λόγου. Γιατί μόνον μέ αὐτά θά μπορέσει νά ἀντλήσει νέα στηρίγματα, τίς κύριες ὁδηγητικές του ἀρχές γιά τήν ἀνασύνταξη τῆς ψυχῆς του καί τήν ἀνάπλαση τῶν ἰδανικῶν του.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό πρός τούς συνέδρους, Ἕλληνες καί ξένους, καί εὔχομαι λαμπρή ἐπιτυχία στίς ἐργασίες σας γιά τό καλό ὄχι μόνο τῆς ἐπιστήμης ἀλλά καί τῆς ἀνθρωπότητος γενικώτερα».

10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συναντᾶται μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο.

11-13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Αὐστρίας, Ρ. Κιρχσλαῖγκερ, ἐπισκέπτεται ἐπίσημα τήν Ἑλλάδα.

Τήν προηγουμένη, κατά τή διάρκεια συνεντεύξεως τύπου, ὁ ἀρχηγός τοῦ αὐστριακοῦ Κράτους εἶχε ταχθεῖ ὑπέρ τῆς προτάσεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά μόνιμη διεξαγωγή τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα· καί εἶχε χαιρετίσει τίς προσπάθειες τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ γιά τήν ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ, δίνοντας ἔμφαση στήν ἀνάγκη νά ἀποχωρήσουν τά στρατεύματα κατοχῆς ἀπό τή Μεγαλόνησο.

Κατά τήν πρώτη συνομιλία τους, οἱ προέδροι τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Αὐστρίας ἐξέτασαν τή διεθνῆ κατάσταση καί ἰδιαίτερα τά θέματα πού ἔθεταν σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη. Τό βράδυ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή του ἐπίσημου ξένου, τόν ὁποῖο προσφώνησε ὡς ἑξῆς:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού ὑποδέχομαι σήμερα ἐσᾶς καί τήν κυρία Κιρχσλαῖγκερ στήν Ἀθήνα.

»Ἡ σημερινή σας ἐπίσκεψη, κύριε πρόεδρε, προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία ἀπό τό γεγονός ὅτι στήν μακρά ἱστορία τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν μας εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ἀρχηγός τοῦ αὐστριακοῦ Κράτους ἐπισκέπτεται τήν χώρα μας. Χαιρετίζομε γι' αὐτό στό πρόσωπό σας ὄχι μόνο τόν πρῶτο πολίτη μιᾶς φίλης χώρας ἀλλά καί τόν διακεκριμένο πολιτικό καί πνευματικό ἄνδρα πού περιβάλλεται μέ τήν ἀγάπη καί τήν ἐμπιστοσύνη ὁλοκλήρου τοῦ αὐστριακοῦ λαοῦ.

»Κατά τήν διάρκεια τῆς παραμονῆς σας στήν Ἑλλάδα, εἶμαι βέβαιος ὅτι θά ἔχετε τήν εὐκαιρία νά διαπιστώσετε, κύριε πρόεδρε, τό ζωηρό ἐνδιαφέρον μέ τό ὁποῖο παρακολουθοῦμε τήν πρόοδο πού συντελεῖται στήν χώρα σας.

»Ἡ σταθερότης τῶν δημοκρατικῶν σας θεσμῶν δημιούργησε τό κατάλληλο πλαίσιο, μέσα στό ὁποῖο ἀναπτύσσεται ἐλεύθερα τό δημιουργικό πνεῦμα τοῦ λαοῦ σας, μέ λαμπρά ἀποτελέσματα στόν τομέα τῆς πολιτικῆς, τῆς οἰκονομίας, τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τέχνης. Καί ἡ πρόοδος αὐτή, σέ συνδυασμό μέ τό εἰρηνικό κλίμα πού ἐπικρατεῖ στήν χώρα σας, ἐπέτρεψε στήν Αὐστρία νά καταστεῖ ἕδρα διεθνῶν ὀργανισμῶν καί τόπος κρισίμων διεθνῶν συναντήσεων.

»Ἤδη ἡ Αὐστρία, στήν ἱστορική πορεία της, ὕστερα ἀπό ἕνα ἔνδοξο παρελθόν, διανύει σήμερα ἕνα δημιουργικό παρόν πού προοιωνίζει ἕνα καλύτερο μέλλον.

»Κύριε πρόεδρε,

»Κατά τήν πρώτη συνομιλία πού εἴχαμε, διαπιστώσαμε μέ ἱκανοποίηση ὅτι οἱ σχέσεις τῶν δύο λαῶν μας εὑρίσκονται σέ ἐπίπεδο ὑψηλό. Ἡ προσήλωση τῶν χωρῶν μας στίς ἀρχές τοῦ Χάρτου τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἡ ἀφοσίωσή μας στήν ἰδέα τῆς εἰρήνης καί ἡ πίστη μας στήν ἐλευθερία, τήν δημοκρατία καί τήν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια ἀποτελοῦν τό ἀσφαλέστερο ὑπόβαθρο γιά τήν ὁμαλή καί δημιουργική ἀνάπτυξη τῶν σχέσεών μας τόσο τῶν πολιτικῶν ὅσο καί τῶν πολιτιστικῶν.

»Ἡ γόνιμη ἐξ ἄλλου συνεργασία μας στό οἰκονομικό καί ἐμπορικό πεδίο ἔχει ἐξελιχθεῖ σ' ἕναν σημαντικό τομέα στό πλέγμα τῶν διμερῶν μας σχέσεων. Καί ἔχει δημιουργήσει ὅλες τίς προϋποθέσεις γιά τήν περαιτέρω διεύρυνση τῆς συνεργασίας αὐτῆς.

»Κύριε πρόεδρε,

»Λυποῦμαι, γιατί οἱ αἰσιόδοξες αὐτές διαπιστώσεις γιά τίς διμερεῖς μας σχέσεις δέν ἰσχύουν καί γιά τήν διεθνῆ κατάσταση.

»Ἡ ἀνθρωπότης διανύει σήμερα μιά περίοδο γεμάτη ἀπό ἀβεβαιότητα καί κινδύνους. Καί αὐτό γιατί στήν ἐποχή μας περιφρονοῦνται κατά τρόπο κυνικό ὄχι μόνο οἱ διεθνεῖς κανόνες ἀλλά καί ἡ διεθνής ἠθική.

»Ἡ χώρα μου ὑποστηρίζει μέ συνέπεια τήν διεθνῆ ὕφεση καί ἐπιθυμεῖ νά συμβάλει στήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης. Πιστεύει δέ ὅτι μόνο μέ τόν ἀπόλυτο σεβασμό τῆς ἰσότητος καί τῆς ἀνεξαρτησίας ὅλων τῶν λαῶν μπορεῖ νά προστατευθεῖ αὐτή ἡ εἰρήνη. Ὑποστηρίζει, τέλος, τόν ἐλεγχόμενο ἀφοπλισμό τόσο στόν πυρηνικό ὅσο καί στόν συμβατικό τομέα κατά τρόπο πού νά ἐξασφαλίζει τήν ἰσορροπία δυνάμεων στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Εἰδικότερα, ὡς πρός τούς εὐρωπυραύλους, εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀπαλλαγή τῆς Εὐρώπης ἀπό τά ὅπλα αὐτά θά ἦταν ἡ καλύτερη λύση. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ λύση αὐτή δέν ἐπιτυγχάνεται, εἶναι ἐξ ἴσου προφανές ὅτι ἡ ἰσορροπία δυνάμεων καί στόν τομέα αὐτόν ἀποτελεῖ τήν μόνη οὐσιαστική ἐγγύηση γιά τήν ἀσφάλεια τῶν λαῶν μας.

»Συνεπής πρός τίς ἀρχές αὐτές, ἡ Ἑλλάς θεωρεῖ ἀπαράδεκτη τήν δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων μέ τήν χρήση βίας. Γιατί ἡ βία ὄχι μόνο δέν λύνει τά διεθνῆ προβλήματα ἀλλά καί τά περιπλέκει κατά τρόπο ἐπικίνδυνο.

»Παραδείγματα ὑπάρχουν πολλά. Τό πιό χαρακτηριστικό ὅμως παράδειγμα εἶναι τό Κυπριακό. Ἡ παραβίαση τῶν ἀρχῶν, στίς ὁποῖες ἀναφέρθηκα, ἀπό μέρους τῆς Τουρ-

κίας, ὁδήγησε στή γνωστή σέ ὅλους μας τραγωδία τῆς Κύπρου. Μιά τραγωδία πού δηλητηριάζει τήν ἀτμόσφαιρα τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καί δημιουργεῖ σοβαρούς κινδύνους γιά τό μέλλον.

»Προσφάτως, ὅπως γνωρίζετε, ὁ γενικός γραμματεύς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἀνέλαβε νέα πρωτοβουλία γιά τήν διευθέτηση τοῦ Κυπριακοῦ. Εὐχόμεθα ἡ προσπάθειά του αὐτή νά καρποφορήσει. Ἡ τύχη της ὅμως θά ἐξαρτηθεῖ τελικά ἀπό τήν συμπεριφορά τῆς πλευρᾶς ἐκείνης πού διαιωνίζει μέ τήν δύναμη τῶν ὅπλων τό δράμα τῆς Μεγαλονήσου.

»Οἱ παραπάνω διαπιστώσεις ἀποδεικνύουν, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἡ διεθνής ζωή περνᾶ μιά φάση ἐπικίνδυνη καί μᾶς ὑποχρεώνει ὅλους νά ἐντείνουμε καί νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά προστατεύσουμε τήν εἰρήνη. Μᾶς ὑποχρεώνει, μέ ἄλλα λόγια, νά ἀγωνισθοῦμε γιά ἕναν κόσμο ἀπαλλαγμένο ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἀναμετρήσεως. Ἕναν κόσμο, στόν ὁποῖο θά εἶναι σεβαστή ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία καί ἀπαραβίαστη ἡ κυριαρχία κάθε λαοῦ. Ἕναν κόσμο, τέλος, στόν ὁποῖο τά μέσα καί οἱ δυνάμεις οἱ δημιουργικές θά διατίθενται ἀποκλειστικά γιά τήν οἰκονομική, τήν κοινωνική καί τήν πολιτιστική πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος.

»Κύριε πρόεδρε,

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ συνάντησή μας αὐτή θ' ἀποτελέσει σταθμό στήν φιλία πού συνδέει τούς δύο λαούς μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στήν συνεργασία τους.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, πίνω ὑπέρ τῆς ὑγείας καί εὐτυχίας ὑμῶν, κύριε πρόεδρε, καί τῆς κυρίας Κιρχσλαΐγκερ καί ὑπέρ τῆς εὐημερίας καί πρόοδου τοῦ φίλου αὐστριακοῦ λαοῦ».

Στήν ἀπάντησή του, ὁ Αὐστριακός πρόεδρος ἐξῆρε τή συμβολή τῆς Ἑλλάδος στή διαμόρφωση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καθώς καί τό ρόλο τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στή χώρα. Ὑποστήριξε τήν προσπάθεια ἐπιλύσεως τοῦ Κυπριακοῦ μέσω διαλόγου, καθώς καί τό δικαίωμα τῶν Παλαιστινίων γιά αὐτοδιάθεση, καί ἐξέφρασε, τέλος, τήν πεποίθηση ὅτι θά βελτιωθοῦν σημαντικά οἱ διμερεῖς σχέσεις μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Αὐστρίας.

Τήν ἑπομένη, ὁ Ρ. Κιρχσλαΐγκερ συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, ἐνῶ στίς 13 τοῦ μηνός εἶχε δεύτερη συνάντηση μέ τόν Κ. Καραμανλῆ. Σχετικά, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Κατά τήν συνάντηση, ἡ ὁποία διήρκεσε περίπου μία ὥρα, οἱ δύο πρόεδροι εἶχαν τήν εὐκαιρία νά ὁλοκληρώσουν τίς συνομιλίες τους καί νά ἐπιβεβαιώσουν τό ὑψηλό ἐπίπεδο στό ὁποῖο εὑρίσκονται οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν καθώς καί τήν ἐπιθυμία τους νά διευρυνθοῦν οἱ σχέσεις αὐτές σέ ὅλους τούς τομεῖς συνεργασίας.

»Ἐξ ἄλλου, ὁ κ. Καραμανλῆς ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας νά ἐνημερώσει τόν πρόεδρο τῆς Αὐστρίας γιά τά εἰδικώτερα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν Ἑλλάδα, ὅπως τό Κυπριακό καί οἱ ἑλληνοτουρκικές σχέσεις.

»Τέλος, οἱ κ.κ. Καραμανλῆς καί Κιρσχλαΐγκερ διεπίστωσαν μέ ἀπόλυτη ἱκανοποίηση τά εἰλικρινῆ αἰσθήματα φιλίας καί ἐκτιμήσεως πού συνδέουν τούς δύο λαούς.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Αὐστρίας ἀπηύθυνε πρόσκληση στόν κ. Καραμανλῆ νά ἐπισκεφθεῖ τή χώρα του. Ὁ κ. Καραμανλῆς ἀπεδέχθη τήν πρόσκληση καί ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπισκέψεως θά καθορισθεῖ προσεχῶς.

»Μετά τή συνομιλία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέθεσε στόν κ. Κιρσχλαΐγκερ φιλικό πρόγευμα».

17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό γιά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά θέματα τῆς χώρας.

21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ ὁρκίστηκαν ὡς ὑπουργοί ΧΟΠ, ὁ Ε. Κουλουμπῆς, Ἐνεργείας καί Φυσικῶν Πόρων, ὁ Ε. Βερυβάκης, Ἐμπορίου, ὁ Ν. Ἀκριτίδης, ὡς ὑπουργός Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, ὁ ὑπουργός Ὑγείας καί Πρόνοιας Γ. Γεννηματᾶς, Συγκοινωνιῶν, ὁ Ι. Παπαδονικολάκης.

25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ ἀκρόαση τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Κ. Μητσοτάκη.

Δύο ἡμέρες νωρίτερα, ὁ Κ. Μητσοτάκης, σέ ὁμιλία του στή γιορτή τῆς ΟΝΝΕΔ, ἀναφέρθηκε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας:

«Θεωρῶ χρέος μου νά τονίσω ὅτι τή στιγμή πού κατέρρεε ἡ δικτατορία, ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ὁ ἱδρυτής τοῦ κόμματός μας, ἦταν ὁ παράκλητος πού ἐκλήθη γιά νά σώσει τήν χώρα καί τόν λαό ἀπό μιά κατάσταση τραγική... Ἀνήκετε στήν παράταξη πού ἀποτελεῖ τήν ἱστορική συνέχεια τῆς παλιᾶς ΕΡΕ καί τῆς παλιᾶς Ἑνώσεως Κέντρου, πού καλύπτει ὅλον αὐτό τόν εὐρύ δημοκρατικό χῶρο».

4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνεργασία μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε στή Νέα Ὑόρκη, σχετικά μέ τήν ἐξέλιξη τῆς πρωτοβουλίας τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ γιά τό Κυπριακό.

4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης, σχολιάζει δημοσιεύματα, σύμφωνα μέ τά ὁποῖα ὁρισμένοι βουλευτές τοῦ κόμματος θά ἦταν ἀπρόθυμοι νά ὑποστηρίξουν τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

Συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Αὐστρίας.

«Θά ἔλεγα ὅτι τά δημοσιεύματα αὐτά δέν εἶναι σοβαρά ἀσφαλῶς. Βεβαίως τό πρόβλημα δέν μπορεῖ σέ συσχετισμό μέ τό πρόσωπο τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας νά συζητηθεῖ, ἀφοῦ δέν ξέρουμε τίς δικές του προθέσεις, τίς ὁποῖες ἀπ' ὅσον ξέρω δέν τίς ἔχει ἐκδηλώσει. Ἀλλά ἐκεῖνο γιά τό ὁποῖο μπορῶ νά βεβαιώσω κατηγορηματικά εἶναι ὅτι τό σύνολο τοῦ κόμματος τῆς ΝΔ τιμᾶ καί σέβεται τόν ἱδρυτή, ἄλλωστε, τοῦ κόμματός μας καί ἀναγνωρίζει τό πολύτιμο ἐθνικό ἔργο του».

Τήν ἐπομένη, μετά τήν ἐπιμονή τοῦ «Ἔθνους» στίς σχετικές πληροφορίες, ὁ Κ. Μητσοτάκης, μέ ἐπιστολή πρός τό διευθυντή τῆς ἐφημερίδας, ἐπεσήμανε ἐκ νέου ὅτι, ἐφόσον ὁ Κ. Καραμανλῆς «ἐκδηλώσει τήν πρόθεση, ἡ ΝΔ θά ὑποβάλει τή σχετική πρόταση καί θά τή στηρίξει στό σύνολό της».

5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ ὁρκίστηκαν ὁ Α. Τσοχατζόπουλος, ὡς ὑπουργός παρά τῷ πρωθυπουργῷ καί ὁ Γ. Περράκης, ὡς ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων.

Μετά τήν ὁρκωμοσία ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό.

6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ἐνόψει τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεώς του στήν Ἱσπανία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραχώρησε στήν ἀνταποκρίτρια τοῦ Ἱσπανικοῦ Πρακτορείου Εἰδήσεων ΕΦΕ τήν ἀκόλουθη συνέντευξη:

— Ἡ Ἑλλάδα πού εἶναι ἡ μοναδική ἀληθινή μεσογειακή χώρα ἐντός τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς εἶναι ἐπίσης καί τό πλέον πρόσφατο μέλος της. Ποιές συνέπειες καί ποιές ἀλλαγές σημειώθηκαν καί ποιές ἦταν οἱ ἐπιδράσεις στή διεθνῆ θέση τῆς χώρας καί στήν ἑλληνική κοινωνία περισσότερο, παρά στήν οἰκονομία, μέσα στά τρία χρόνια τῆς ἐντάξεως στήν Κοινή Ἀγορά;

«Ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες ὑπῆρξε βασική ἐπιδίωξη τῆς πολιτικῆς μου ἀπό τό 1957 πού ἱδρύθηκε ἡ ΕΟΚ (EEC).

»Ἐπίστευα ὅτι ἡ προσχώρηση τῆς Ἑλλάδος στήν Ἡνωμένη Εὐρώπη καί ἡ ἐνεργός συμμετοχή της στήν διαδικασία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως ἰσχυροποιεῖ τή διεθνῆ θέση τῆς χώρας μου, ἐνισχύει τήν ἀσφάλειά της, συμβάλλει στή σταθεροποίηση τῆς δημοκρατίας, ὑποβοηθεῖ καί ἐπιταχύνει τήν οἰκονομική της ἀνάπτυξη, ἐξασφαλίζει τήν κοινωνική ἰσορροπία καί, σέ τελική ἀνάλυση, κατοχυρώνει τήν πραγματική ἐλευθερία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

»Εἶναι νομίζω ἐκτός πάσης ἀμφισβητήσεως ὅτι τά μέχρι σήμερα ἀποτελέσματα, ἀπό τήν τετραετῆ περίπου συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ δικαιώνουν πλήρως τήν εὐρωπαϊκή πολιτική μου. Μέ τήν ἔνταξη στήν ΕΟΚ ἔχει ἀλλάξει ποιοτικά καί ἔχει ἐνισχυθεῖ ἡ θέση τῆς χώρας μου στίς εὐρωπαϊκές ὑποθέσεις καί κατ' ἐπέκταση στίς διεθνεῖς σχέσεις.

»Στόν οἰκονομικό τομέα ἐξ ἄλλου ἔχει βοηθηθεῖ οὐσιαστικά μέ τήν εἰσροή ἀξιολόγου οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ἀπό τήν ΕΟΚ, ἐνῶ οἱ ἐξαγωγές της ἀγροτικῶν καί βιομηχανικῶν προϊόντων διοχετεύονται χωρίς ἐμπόδια στίς χῶρες τῆς ΕΟΚ.

»Τό πολιτικό συνεπῶς καί οἰκονομικό ἀποτέλεσμα εἶναι φανερά θετικό.

»Βεβαίως εἶναι αὐτονόητο ὅτι κατά τά πρῶτα χρόνια ὑπάρχουν προβλήματα προσαρμογῆς τῆς οἰκονομίας καί τῆς διοικητικῆς δομῆς τῆς χώρας στό κοινοτικό καθεστώς.

»Ἀλλά στά προβλήματα προσαρμογῆς ὑπάρχουν πάντοτε λύσεις. Ἀρκεῖ νά ὑπάρχει ἡ θέληση τῆς προσαρμογῆς καί νά καταβληθεῖ ἡ προσπάθεια πού χρειάζεται».

— Προσβλέπουμε τώρα σέ μιά Εὐρώπη τῶν 12 μέ τήν εἰσδοχή δύο ἀκόμη μεσογειακῶν Κρατῶν-μελῶν. Αὐτό ἀναμένεται νά ἐπιφέρει θεμελιώδη διαφοροποίηση στήν Κοινότητα. Ποιά θά εἶναι κατά τή γνώμη σας, ὡς Εὐρωπαίου πολιτικοῦ, ἡ μορφή πού θά ἀποκτήσει ἡ Εὐρώπη ὡς τό τέλος τοῦ αἰῶνος. Καί κατά πόσο θά ἐπηρεάσει τήν Κοινότητα ἡ μετατροπή της ἀπό περιορισμένη ὁμάδα βιομηχανικῶν χωρῶν τοῦ Βορρᾶ σέ μεγαλύτερη ἀλλά καί πτωχότερη μετά τήν ἔνταξη τῶν μεσογειακῶν χωρῶν.

«Πιστεύω ὅτι ἡ εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση, χωρίς τή συμμετοχή τῆς Ἱσπανίας καί τῆς Πορτογαλίας, δέν νοεῖται. Ἡ Εὐρώπη δέν θά ὁλοκληρωθεῖ καί δέν θά μπορέσει νά ἀνταποκριθεῖ στήν ἱστορική ἀποστολή της ἄν δέν συμπληρώσει τή διεύρυνσή της πρός νότον.

»Ὅταν ἡ διεύρυνση αὐτή πραγματοποιηθεῖ, ὅπως ἐλπίζω, μέσα στά χρονικά ὅρια γιά τά ὁποῖα ἔχει ἀναληφθεῖ πολιτική δέσμευση, ἡ εἰκών πού θά παρουσιάζει ἡ Εὐρώπη στό τέλος τοῦ αἰῶνος, θά διαφέρει ἀπό τή σημερινή. Θά εἶναι μία Εὐρώπη μέ περισσότερο διαφοροποιημένη οἰκονομική καί κοινωνική δομή, μέ περισσότερη δικαιοσύνη μεταξύ τῶν μελῶν της καί μέ δυνατότερη φωνή στίς διεθνεῖς ὑποθέσεις.

»Ἡ Εὐρώπη ὅμως, γιά νά ἐπιτύχει στούς στόχους της, πρέπει νά πάρει τό συντομώτερο δυνατό γενναῖες πολιτικές ἀποφάσεις.

»Πρέπει νά ἀποφασίσουμε τάχιστα ν' αὐξήσουμε μέχρι τοῦ διπλασίου τούς πόρους τοῦ Κοινοτικοῦ Προϋπολογισμοῦ. Τά κοινοτικά ἔξοδα πρέπει νά τεθοῦν στήν ὑπηρεσία τῆς οἰκονομικῆς πρόοδου τῆς Κοινότητος.

»Πρέπει νά διατεθοῦν ἱκανοποιητικοί πόροι γιά τήν ἐπιτάχυνση τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων περιοχῶν τῆς Κοινότητος κυρίως τοῦ νότου. Ἀκόμη, πρέπει νά διατεθοῦν ἐπαρκεῖς πόροι γιά τήν ἔρευνα καί γιά τή γεφύρωση τοῦ τεχνολογικοῦ χάσματος πού μᾶς χωρίζει ἀπό τίς ΗΠΑ καί τήν Ἰαπωνία.

»Ἡ πραγματοποίηση βέβαια τῶν στόχων αὐτῶν ἀπαιτεῖ πολιτική βούληση καί ἀποφασιστικότητα στή λῆψη ἀποφάσεων πού νά ἐμπνέονται ἀπό τό γενικώτερο εὐρωπαϊκό συμφέρον.

»Ἔχουμε ἤδη χάσει πολύ χρόνο, σέ ἄγονες συζητήσεις, γύρω ἀπό ἐθνικά μικροσυμφέροντα, πού ἀπογοητεύουν τούς εὐρωπαϊκούς λαούς καί ἐξασθενίζουν τήν εὐρωπαϊκή ἰδέα».

— Σεῖς, κ. Καραμανλῆ, ὡς πρωθυπουργός καί ὡς πρόε-

δρας ἔχετε ἐπιτελέσει τό πιό ἐπιτυχές πείραμα: τῆς ἐξόδου τῆς χώρας σας ἀπό τή δικτατορία καί τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς δημοκρατίας. "Ενα πείραμα πού πραγματοποιεῖται ἐπίσης στήν Ἱσπανία καί στήν Πορτογαλία. Ποιός εἶναι κατά τή γνώμη σας ὁ ρόλος πού μπορεῖ ἀληθινά νά διαδραματίσει ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα στό θέμα τῆς "μεταγγίσεως" δημοκρατίας, σταθερότητος καί εὐημερίας ὥστε νά βοηθήσει στήν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ πειράματος;

«Ἡ συμμετοχή στά θεσμικά ὄργανα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων καί ἡ ἐκπροσώπηση σ' αὐτά, προϋποθέτουν τή λειτουργία στίς χῶρες-μέλη πραγματικῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας.

»Κατά συνέπειαν, αὐτή καθ' ἑαυτή ἡ συμμετοχή στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες ἀποτελεῖ τή μεγαλύτερη προστασία τῆς δημοκρατίας καί ἀποτρέπει κάθε πρόθεση παρεκκλίσεως ἀπό αὐτήν.

»Ἐξ ἄλλου, ἡ συμμετοχή στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις καί προσφέρει τίς δυνατότητες γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς οἰκονομικῆς προόδου καί τῆς κοινωνικῆς σταθερότητος, πού συμβάλλουν κι αὐτές στή σταθεροποίηση τῆς δημοκρατίας».

— Ἡ ἐπίσκεψη αὐτή εἶναι ἡ πρώτη πού πραγματοποιεῖ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας στήν Ἱσπανία. Εἶναι, ἐπομένως, δυνατόν νά θεωρηθεῖ ὅτι οἱ σχέσεις Ἑλλάδος καί Ἱσπανίας ἦσαν ἀνύπαρκτες στό παρελθόν. Καί ἐπίσης πῶς ἀντιμετωπίζετε τήν ἀνάπτυξή τους στό μέλλον;

« Οἱ σχέσεις μεταξύ Ἱσπανίας καί Ἑλλάδος μπορῶ νά πῶ ὅτι ἦσαν πάντοτε φιλικές.

»Ὁ ἱσπανικός καί ὁ ἑλληνικός λαός μέ τόν ἔντονο μεσογειακό χαρακτῆρα τους, αἰσθάνονται, παρά τίς ἀποστάσεις πού τούς χωρίζουν, πολύ κοντά ὁ ἕνας στόν ἄλλο καί τρέφουν ἀμοιβαῖα φιλικά αἰσθήματα.

»Ἡ ἐπίσκεψή μου στήν Ἱσπανία ἀποτελεῖ ἐπιβεβαίωση αὐτοῦ τοῦ γεγονότος.

»Πιστεύω ὅτι μποροῦμε νά προσβλέπουμε μέ πολύ μεγάλη αἰσιοδοξία στήν ἀκόμη στενώτερη σύσφιξη τῶν σχέσεών μας στό μέλλον.

»Ἡ προσεχής προσχώρηση τῆς Ἱσπανίας στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες, τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς εὔχεται καί ὑποστηρίζει, θά παίξει ἀποφασιστικό ρόλο πρός τήν κατεύθυνση αὐτή».

— Ὑπήρξατε, κ. Καραμανλῆ, ὁ ἀρχιτέκτων τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ. Μιᾶς διαδικασίας πού διήρκεσε ἀπό τό 1975 ἕως τό 1979 καί πού εἶχε, ὅπως ἐξ ἄλλου καί ἡ ἱσπανική αἴτηση εἰσδοχῆς, διάφορες διακυμάνσεις. Μέ τό φῶς τῶν ἐμπειριῶν σας αὐτῶν καί ὡς σύγχρονος Εὐρωπαῖος πολιτικός, ποία συμβουλή θά δίνατε στούς Ἱσπανούς ἀμφιτρύωνές σας σχετικά μέ τήν πορεία τους πρός τίς Βρυξέλλες. Καθώς, ἐπίσης, καί τί θά ἔπρεπε νά κάνουν σάν προετοιμασία γιά νά ἐπιτύχουν τό μάξιμουμ τῶν ὠφελημάτων ἀπό τήν ἔνταξη;

«Οἱ διαπραγματεύσεις γιά τήν προσχώρηση μιᾶς νέας χώρας στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες περνᾶνε ἀναπόφευκτα ἀπό μιά δύσκολη διαδικασία.

»Ἡ ὑποψηφία χώρα, οὐσιαστικά καί τυπικά, διαπραγματεύεται μέ δέκα χῶρες, οἱ ὁποῖες πρέπει νά διαμορφώσουν μεταξύ τους, μέσα στά κοινοτικά ὄργανα, μιά ἐνιαία κοινοτική θέση γιά κάθε τομέα τῶν διαπραγματεύσεων. Τά στενώτερα ἐθνικά συμφέροντα καί προβλήματα ἀλλά καί ἡ γενικώτερη οἰκονομική κατάσταση τῆς Κοινότητας ἐπηρεάζουν τίς κοινοτικές θέσεις καί τίς μεταβατικές ρυθμίσεις προσαρμογῆς πού πρέπει νά λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τά ἀμοιβαῖα συμφέροντα καί νά ἐξασφαλίζουν μιά συνολική ἰσορροπία. Φυσικόν εἶναι διαπραγματεύσεις αὐτοῦ τού εἴδους νά ἔχουν διακυμάνσεις.

»Ζητεῖτε τήν συμβουλή μου γιά τίς διαπραγματεύσεις τῆς Ἱσπανίας μέ τήν Κοινότητα.

»Μου εἶναι δύσκολο νά δώσω συμβουλές, γιατί κάθε διαπραγμάτευση ἔχει τά δικά της προβλήματα. Γενικά, θά μποροῦσα νά πῶ ὅτι γιά τήν πρόοδο τῶν διαπραγματεύσεων ἀποφασιστικῆς σημασίας εἶναι οἱ ρεαλιστικοί χειρισμοί στά ἀνώτερα πολιτικά ἐπίπεδα, γιά τόν προσδιορισμό τῶν πλαισίων, μέσα στά ὁποῖα θά ἀνευρεθοῦν οἱ ἐφικτές πολιτικές λύσεις καί γιά τήν ἄρση τῶν ἀδιεξόδων πού δημιουργοῦνται στήν πορεία τῶν διαπραγματεύσεων.

»Παράλληλα, ὅμως, καί οἱ τεχνικές διαπραγματεύσεις μέ τήν καλή προετοιμασία τῶν ἐθνικῶν θέσεων στούς ἐπί μέρους τομεῖς, εἶναι οὐσιώδεις γιά τήν προστασία τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων μέ τίς μεταβατικές ρυθμίσεις πού θά συμφωνηθοῦν.

»Χρειάζεται ἡ ἐφαρμογή σωστῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς στό ἐσωτερικό τῆς χώρας καί συνεχής, ἐπίμονη καί συστηματική προσπάθεια σέ ὅλα τά κοινοτικά ὄργανα καί σέ ὅλα τά ἐπίπεδα.

»Ἡ ζωή στήν Κοινότητα εἶναι μία συνεχής διαπραγμάτευση καί γιά κάθε χώρα τά ὀφέλη πού θά μπορέσει ν' ἀντλήσει εἶναι ἀνάλογα μέ τήν προσπάθεια πού ἡ ἴδια καταβάλλει».

8 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ, κατά τήν ἀναχώρησή του γιά ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἱσπανία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας προέτρεψε τόν πρωθυπουργό καί τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως νά ἀνταλλάξουν, ἐνώπιόν του, χειραψία. Ἀργότερα, ἀνέφερε στούς δημοσιογράφους: «Ἔπρεπε νά τό κάνω. Εἶχα λόγους νά τούς φέρω μαζί. Ὑπάρχουν θέματα...».

Ἡ πρωτοβουλία προκάλεσε ζωηρή ἐντύπωση στήν κοινή γνώμη, μετά τήν ἔντονη διαμάχη πού εἶχε ἀνακύψει, ἀπό τήν ἡμέρα τῆς ἀναδείξεως τοῦ Κ. Μητσοτάκη στήν προεδρία τῆς ΝΔ. Χαρακτηριστικά εἶναι τά σχόλια τοῦ τύπου τῆς ἐπομένης:

Μέ μιά αἰφνίδια μεσολαβητική χειρονομία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πέτυχε χθές νά ἀμβλύνει τήν προσωπική διαμάχη καί νά ἀποκαταστήσει τήν πολιτική ἐπαφή μεταξύ τοῦ πρωθυπουργοῦ Α. Παπανδρέου καί τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, οἱ ὁποῖοι κατά τήν τελευταία 20ετία εἶχαν διακόψει κάθε προσωπική σχέση, ἀκόμη καί στό κοινωνικό ἐπίπεδο... Ἡ παρέμβαση τοῦ προέδρου

Χειραψία Παπανδρέου-Μητσοτάκη, ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

τῆς Δημοκρατίας θεωρεῖται βέβαιο ὅτι ἐπικροτεῖται ἀπό τήν συντριπτική πλειοψηφία — ἄν ὄχι ἀπό τό σύνολο — τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τοποθετεῖ τήν εὐρυθμη λειτουργία τοῦ πολιτεύματος καί τήν περιφρούρηση τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν ὑπεράνω κάθε κομματικῆς ἤ ἄλλης σκοπιμότητας («Ἡ Καθημερινή»).

Δυναμικά καί μέ πλήρη συναίσθηση τῶν ἱστορικῶν εὐθυνῶν του, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας, χθές, πρίν φύγει γιά Μαδρίτη, ἐπέβαλε οὐσιαστικά στούς Παπανδρέου - Μητσοτάκη νά δώσουν τά χέρια. Στήν πραγματικότητα, ὁ κ. Καραμανλῆς ἔδωσε «ἐντολή» στόν πρωθυπουργό καί τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης νά σπάσουν ἐπιτέλους τόν πάγο μεταξύ τους, ὥστε ἡ χώρα νά ξαναγυρίσει στό ἤπιο πολιτικό κλίμα («Ἐλεύθερος Τύπος»).

Ἡ χειραψία καί ἡ συμμετοχή κατόπιν τῶν κυρίων Παπανδρέου-Μητσοτάκη στήν ὀλιγόλεπτη σύσκεψη, θά πρέπει νά ἦταν μελετημένη κίνηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τό ἔναυσμα νά «σπάσει ὁ πάγος» στίς σχέσεις τῶν δύο πολιτικῶν, πού ἔχουν νά ἀνταλλάξουν κουβέντα περισσότερο ἀπό 10 χρόνια, μετά τήν ἀποστασία τοῦ Ἰουλίου τοῦ '65.

Καί δέν συνηθίσει ὁ κ. Καραμανλῆς νά προβαίνει σέ δηλώσεις καί κινήσεις, χωρίς νά τίς ἔχει σκεφτεῖ καί νά ξέρει συνειδητά τί πράττει («Ἐλευθεροτυπία»).

Ψυχρή χειραψία — ὑπό τήν πίεση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Καραμανλῆ — ἀντήλλαξε ὁ πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου μέ τόν κ. Μητσοτάκη... Ἡ Κυβέρνηση δέν ἀποδίδει πολιτική σημασία στό γεγονός, τό θεωρεῖ ὅτι εἶναι τυπικό καί ὅτι ἀφορᾶ στίς προσωπικές σχέσεις τῶν δύο ἀνδρῶν, πού εἶχαν τελείως διακοπεῖ ἀπό τήν περίοδο τῆς ἀποστασίας... Πάντως, ἡ κατευναστική πρωτοβουλία τοῦ κ. Καραμανλῆ ἔχει περιορισμένη ἰσχύ. Ἡ πολιτική διαφορά μας μέ τή ΝΔ καί μέ τόν κ. Μητσοτάκη παραμένει — εἰπώθηκε ἀπό κυβερνητική πηγή, γιά νά προστεθεῖ ὅτι — ὁποιαδήποτε ἄλλη ἑρμηνεία εἶναι ἐκτός πραγματικότητος («Τά Νέα»).

Ὅταν μιά ἁπλή, τυπική χειρονομία ἀνάμεσα στόν πρωθυπουργό καί τόν ἀρχηγό τῆς ἀντιπολίτευσης, γίνεται «εἴδηση» καί μάλιστα σημαντική, τότε ἡ εἴδηση αὐτή λέει πάρα πολλά γιά τήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου («Ἡ Αὐγή»).

Βέβαια, οἱ φανατικοί καί ἀπό τίς δύο πλευρές θά πράξουν ὅ,τι μποροῦν γιά νά μειώσουν τή «σημασία» τῆς χειρονομίας, ἤδη δέ τό ἐπιχειροῦν χαρακτηρίζοντάς την μόνο «τυπική» ἤ «ψυχρή». Θά πρέπει νά τούς ὑπενθυμίσει κανείς τό βαθύτερο νόημα τῆς προεδρικῆς πρωτοβουλίας, δηλαδή τήν ἀντιμετώπιση τῶν ὀξυνόμενων ἐθνικῶν θεμάτων πού προϋποθέτει τήν μέγιστη δυνατή ὁμοψυχία καί συνεννόηση. Γι' αὐτό ἐλπίζει καί εὔχεται νά καρποφορήσει ὅσο τό δυνατό ταχύτερα ἡ πρώτη αὐτή προσέγγιση, ἐξελισσόμενη σέ συγκεκριμένες θετικές ἀντιμετωπίσεις τῶν προβλημάτων καί στήν παράλειψη κάθε νέας περιττῆς ἀπό τά πράγματα ὀξύτητας («Μεσημβρινή»).

8-11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Ι. Χαραλαμπόπουλο, καί τό γενικό γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἱσπανία.

Τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὑποδέχτηκαν στό ἀεροδρόμιο τῆς Μαδρίτης ὁ βασιλεύς Χουάν Κάρλος, καί ὁ πρωθυπουργός, Φ. Γκονζάλες. Τό μεσημέρι, ὁ ἀρχηγός του ἱσπανικοῦ Κράτους παρέθεσε πρός τιμή του πρόγευμα, κατά τή διάρκεια τοῦ ὁποίου ἀνταλλάχτηκαν τιμητικές διακρίσεις καί δῶρα. Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν Φ. Γκονζάλες καί, λίγο ἀργότερα, διπλωμάτες διαπιστευμένους στήν ἱσπανική πρωτεύουσα. Τό βράδυ, παρακάθησε σέ δεῖπνο στήν ἑλληνική πρεσβεία.

Τήν ἑπομένη, ὁ ἀρχηγός τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἐπισκέφθηκε τό δημαρχεῖο, ὅπου ὁ δήμαρχος, Π. Καλβάν, τοῦ παρέδωσε τό χρυσό κλειδί τῆς πόλεως.

Ἀπαντώντας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε ὅτι ἐκτιμᾶ ἰδιαίτερα τήν προσφορά αὐτή, ἀφοῦ ἡ Μαδρίτη φέρει τή σφραγίδα ἱστορίας αἰώνων, ἀλλά καί *«τοῦ πιό εὐαίσθητου συγκερασμοῦ δύο μεγάλων πολιτισμῶν»*. Στή συνέχεια, ἐπισκέφθηκε τό Κοινοβούλιο, ὅπου τόν ὑποδέχτηκαν οἱ πρόεδροι τῆς Βουλῆς καί τῆς Γερουσίας καί τόν προσφώνησαν θερμά ἐκπρόσωποι τῶν ἱσπανικῶν κομμάτων. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκφώνησε τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ θερμότατα γιά τούς φιλόφρονας λόγους σας, καθώς καί γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάματε νά μέ ὑποδεχθεῖτε στόν ἱερό αὐτό χῶρο. Ἕνα χῶρο πού μοῦ εἶναι ἀγαπητός καί οἰκεῖος, δεδομένου ὅτι ἐθήτευσα στό ἑλληνικό Κοινοβούλιο ἐπί σαράντα πέντε περίπου χρόνια. Ἀλλά σᾶς εὐχαριστῶ προπαντός, κύριε πρόεδρε, γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ ἔδωσατε τήν εὐκαιρία νά ἀπευθύνω τό λόγο πρός τούς ἀξιότιμους ἐκπροσώπους τοῦ ἱσπανικοῦ λαοῦ.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά σᾶς μεταφέρω τόν χαιρετισμό τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἑνός λαοῦ, πού, ὅπως προκύπτει ἀπό τήν πολιτική του ἱστορία, μοιάζει μέ τόν δικό σας τόσο στίς ἀρετές ὅσο καί στά ἐλαττώματα. Καί ἡ ὁμοιότητα αὐτή πού ὀφείλεται κυρίως στό μεσογειακό τους χαρακτήρα, θά διευκολύνει ἀσφαλῶς τή συνεργασία τῶν δύο λαῶν μας στά πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ὅπου συντόμως θά συναντηθοῦν.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἀναφερθήκατε στά ἰδανικά τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Θά ἐπωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς γιά νά διατυπώσω καί ἐγώ τίς σκέψεις μου πάνω σέ ὡρισμένα κρίσιμα θέματα τῆς ἐποχῆς μας πού ἀπασχολοῦν ὅλους τούς λαούς καί πού θέτουν σέ κίνδυνο τίς βασικώτερες ἀξίες τῆς ζωῆς μας, ὅπως εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ εἰρήνη.

»Στόν πολιτικό τομέα ἔχουμε τήν κρίση τῶν θεσμῶν. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα περνᾶ σήμερα μιά δύσκολη μεταβατική περίοδο, πού τήν χαρακτηρίζει καθολι-

κή καί ἔντονη ἀνησυχία. Ἀνυσυχία πού ἐκδηλώνεται ὑπό διάφορες μορφές ἀπό τό ἄγχος μέχρι καί τή βία. Γιατί ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας θέλει νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό ἕνα τρόπο ζωῆς καί ἀναζητεῖ καινούργιο. Δυσπιστεῖ πρός τούς ὑφιστάμενους θεσμούς καί ἀναζητεῖ καινούργιους, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά προσδιορίσει — καί αὐτό εἶναι ἐπικίνδυνο — τή μορφή καί τό περιεχόμενό τους.

»Εἰδικώτερα ἡ δημοκρατία, πού εἶναι τό εὐγενέστερο ἀλλά καί τό εὐπαθέστερο πολίτευμα, δοκιμάζεται σκληρά ἄλλοτε ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας καί ἄλλοτε ἀπό τήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας. Καί πέραν αὐτῶν, ὑπονομεύεται ἀπό τό πνεῦμα τοῦ εὐδαιμονισμοῦ πού κυριαρχεῖ στήν καταναλωτική μας κοινωνία. Γιά νά ἐπιζήσει ἡ δημοκρατία καί νά γίνει δημιουργική, θά πρέπει νά ἀναμορφωθεῖ καί νά προσαρμοσθεῖ στίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς μας. Νά συνδυάσει ἁρμονικά τήν ἐλευθερία μέ τήν τάξη καί τήν τάξη μέ τήν κοινωνική δικαιοσύνη.

»Εἶναι γνωστό, ἐξάλλου, ὅτι τά μεγαλύτερα καί μόνιμα προβλήματα, μέ τά ὁποῖα ἐπί αἰῶνες ἀσχολεῖται ἡ ἀνθρωπότητα, εἶναι ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότητα. Παρά ταῦτα, τά προβλήματα αὐτά ὄχι μόνο παραμένουν ἄλυτα, ἀλλά καί γίνονται κάθε μέρα καί ὀξύτερα· καί αὐτό, μολονότι ἡ συνδυασμένη καί ταυτόχρονη λύση τους εἶναι καί δυνατή καί εὔκολη, ἐάν ἐπικρατήσει ἡ κοινή λογική.

»Γιατί, ἄν μειωθοῦν σταδιακά οἱ στρατιωτικές δαπάνες, ἀφενός μέν θά περιορισθοῦν οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη καί ἀφετέρου θά δημιουργηθοῦν οἱ πόροι ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τή θεραπεία τῶν πληγῶν πού βασανίζουν τήν ἀνθρωπότητα καί εἰδικώτερα ἡ πείνα καί ἡ ἀρρώστια. Παρά ταῦτα, εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας, ὥστε τό ἁπλό καί λογικό αὐτό πράγμα νά μήν ἠμπορεῖ νά γίνει πραγματικότητα.

»Κύριε πρόεδρε,

»Τά προβλήματα, στά ὁποῖα ἀναφέρθηκα εἶναι γνωστά. Καί ἀποτελεῖ ἴσως κοινοτοπία ἡ ἐπανάληψή τους. Τό κάνω ὅμως γιατί δίνουν τή μορφή καί τήν ἔκταση τῆς συγχύσεως πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο. Ὅπως δείχνουν καί τούς μεγάλους στόχους πρός τούς ὁποίους ὀφείλουμε νά στρέψουμε τήν προσοχή μας: τήν ἐμπέδωση δηλαδή τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου καί τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν στά πλαίσια μιᾶς νέας διεθνοῦς πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς τάξεως.

»Τερματίζων τήν ὁμιλία μου, κύριε πρόεδρε, θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω καί πάλι γιά τήν τιμή πού μοῦ ἐκάματε νά μέ ἀκούσετε. Καί νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἀπό τήν ἐπίσκεψή μου αὐτή στό ἱσπανικό Κοινοβούλιο θά διατηρήσω τίς καλλίτερες ἀναμνήσεις».

Τό μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τό Φ. Γκονζάλες, μέ τόν ὁποῖο ἐξέτασε τά προβλήματα τῆς Εὐρώπης καί τό θέμα τῆς ἐντάξεως τῆς Ἱσπανίας στήν ΕΟΚ. Στή συνέχεια, κατά τή διάρκεια προγεύματος πού παρέθεσε πρός τιμή τοῦ Ἕλληνα προέδρου, ὁ Ἱσπανός πρωθυπουργός ἐξῆρε τήν πεῖρα τοῦ Κ. Καραμανλῆ στά εὐρωπαϊκά θέματα καί ἀναφέρθηκε σέ σύμπτωση συμφερόντων μεταξύ τῶν δύο χωρῶν.

Τό βράδυ, τό βασιλικό ζεῦγος τῆς Ἱσπανίας παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Ὁ βασιλεύς Χουάν Κάρλος, ὑπογράμμισε ὅτι ἐπρόκειτο γιά τήν πρώτη ἐπίσκεψη ἀρχηγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους στήν Ἱσπανία, ἀναφέρθηκε στήν ἐπιδίωξη τῆς χώρας του νά ἐνταχθεῖ στήν ΕΟΚ καί ἐξῆρε τήν προσωπικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Στήν πόλη πού γεννηθήκατε, στήν Πρώτη, στήν κατεχόμενη τότε Μακεδονία, ἐδέχθητε τίς ὑποθῆκες μιᾶς οἰκογένειας, ἡ ὁποία ἐπί γενεές εἶχε ἀγωνισθεῖ γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς χώρας. Μεγαλώσατε μεταξύ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν μέ τό χέρι στήν κάνη τοῦ τουφεκιοῦ καί ὀνειρευτήκατε σάν τούς ἄλλους νέους τοῦ περιβάλλοντός σας νά γίνετε "καπετάνιος" γιά νά ἀνακαταλάβετε γιά λογαριασμό τῆς χώρας σας τή θέση πού σᾶς ἀνήκει στήν Εὐρώπη...

»Ἀφιερώσατε τή ζωή σας στήν ὑπηρεσία τῆς χώρας σας καί τήν ὑπηρετήσατε σέ ποικίλες περιστάσεις. Περάσατε στιγμές βαθιᾶς λύπης, ὅταν ὁ ἑλληνικός λαός εὑρίσκετο κάτω ἀπό μιά δικτατορία, ἀλλά τό πεπρωμένο σᾶς ἐκάλεσε ἐκ νέου νά ἐπαναφέρετε τό ἔθνος μέ τό χέρι σας στή δημοκρατία καί τή συμφιλίωση».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Μεγαλειότατε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε καί γιά τά φιλόφρονα λόγια σας γιά τήν πατρίδα μου καί γιά τόν λαό της. Τά λόγια αὐτά τά ἐκτιμῶ, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον προέρχονται ἀπό μιά προσωπικότητα πού μέ τό θάρρος καί τή σωφροσύνη της ἐκέρδισε ὄχι μόνο τό σεβασμό καί τήν ἀγάπη τοῦ λαοῦ της, ἀλλά καί τήν ἐκτίμηση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης.

»Εἶχα τήν ἀγαθή τύχη, Μεγαλειότατε, νά γνωρίσω καί σᾶς καί τή βασίλισσα Σοφία ἀπό τά νεανικά σας χρόνια. Καί εἶμαι εὐτυχής, γιατί οἱ εὐχές καί οἱ προβλέψεις πού ἔκαμα γιά τό μέλλον σας δικαιώθηκαν πλήρως ἀπό τά γεγονότα.

»Ἐξεδηλώσατε, Μεγαλειότατε, τή συμπάθεια καί τήν ἐκτίμησή σας γιά τόν ἑλληνικό λαό. Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι τόσο ἐγώ ὅσο καί ὁ ἑλληνικός λαός τρέφουν αἰσθήματα εἰλικρινοῦς φιλίας καί θαυμασμοῦ γιά τόν λαό τῆς Ἱσπανίας. Ἕνα λαό, ὁ ὁποῖος ἔχει μακρά ἱστορία καί ὁ ὁποῖος ἐπλούτισε μέ τό πνεῦμα καί τά ἔργα του τόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό. Ἕνα λαό πού ἐκυριάρχησε ἐπί μακρόν χρόνον στίς θάλασσες καί ἄνοιξε, μέ τίς τολμηρές ἐξερευνήσεις του, καινούργιους ὁρίζοντες ὄχι μόνο γιά τήν εὐρωπαϊκή ἀλλά καί γιά τήν παγκόσμια ἱστορία.

»Πιστεύω, Μεγαλειότατε, ὅτι ἡ σημερινή μας συνάντηση θά ἀποτελέσει ὀρόσημο στήν ἐξέλιξη τῶν σχέσεων τῶν δύο λαῶν μας· γιατί θά μᾶς ἐπιτρέψει νά διευρύνουμε τή συνεργασία μας καί συγχρόνως νά ἀνταλλάξουμε χρήσιμες σκέψεις τόσο γιά τήν πορεία τῆς Εὐρώπης, ὅσο καί γιά τά γενικώτερα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τόν κόσμο.

»Οἱ διμερεῖς μας σχέσεις, Μεγαλειότατε, εἶναι ὁμαλές. Καί ὄχι μόνο δέν παρουσιάζουν προβλήματα, ἀλλά προσφέρονται καί γιά περαιτέρω ἀνάπτυξη. Καί εἶναι βέβαιο ὅτι μέ τήν ἔνταξη τῆς Ἱσπανίας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ἡ μέχρι τοῦδε περιορισμένη συνεργασία μας, θά γίνει ἀσφαλῶς εὐρύτερη καί γονιμώτερη.

»Ἀλλωστε, αὐτό διευκολύνεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ πορεία τῶν δύο χωρῶν μας ὑπῆρξε σχεδόν παράλληλη κατά τά τελευταῖα χρόνια. Τόσο ἡ Ἱσπανία ὅσο καί ἡ Ἑλλάδα, ὕστερα ἀπό μιά σκοτεινή περίοδο τῆς ἐθνικῆς τους ζωῆς, ἀποκατέστησαν ταυτόχρονα τή δημοκρατία. Καί πέραν αὐτοῦ, μετέχουν στήν ἴδια Συμμαχία καί πιστεύουν καί οἱ δύο στό μέλλον τῆς Εὐρώπης. Ἔχουν μέ ἄλλα λόγια τούς ἴδιους πολιτικούς προσανατολισμούς.

»Ἐξεδηλώσατε, Μεγαλειότατε, τίς ἀνησυχίες σας γιά τήν παροῦσα διεθνῆ κατάσταση. Συμμερίζομαι τίς ἀνησυχίες σας καί θά μποροῦσα νά πῶ ὅτι πλειοδοτῶ. Ἡ σύγχυση καί ἡ ἀναρχία πού ἐπικρατοῦν σήμερα στόν κόσμο παίρνουν τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, ὥστε νά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἐπιδιώκουμε τήν αὐτοκαταστροφή μας. Γιατί ὄχι μόνο δέν λαμβάνουμε τά μέτρα πού εἶναι πρόσφορα γιά τή θεραπεία τῶν αἰτιῶν πού προκαλοῦν τήν κρίση αὐτή, ἀλλά με τήν ἐγωιστική συμπεριφορά μας τήν καθιστοῦμε ὀξύτερη. Καί εἶναι τόσος ὁ παραλογισμός πού ἐπικρατεῖ στήν ἐποχή μας, ὥστε νά συζητήσουμε γιά τό ἐνδεχόμενο ἑνός πυρηνικοῦ πολέμου, μολονότι γνωρίζουμε ἐκ τῶν προτέρων τίς συνέπειές του.

»Εἶναι πολλά καί ποικίλα τά συμπτώματα τῆς κρίσεως αὐτῆς, πού ἐκδηλώνονται σέ ὅλες τίς περιοχές τῆς γῆς. Θά μνημονεύσω ὅμως ἰδιαίτερα τό Κυπριακό καί διότι μᾶς συγκινεῖ βαθύτατα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες, ἀλλά καί γιατί ὁ ἴδιος δημιουργεῖ εὐθύνες γιά ὅλο τόν ἐλεύθερο κόσμο, στούς κόλπους τοῦ ὁποίου γεννήθηκε καί διατηρεῖται αὐτή ἡ τραγωδία.

»Ἡ ἀνθρωπότης ἔζησε βέβαια καί κατά τό παρελθόν παρόμοιες καταστάσεις πού ὁδήγησαν στίς γνωστές αἱματηρές συγκρούσεις. Οὐδέποτε ὅμως ἀντιμετώπισε, ὅπως εἶπα, τόν κίνδυνο ἑνός πυρηνικοῦ ὀλέθρου. Καί τόν κίνδυνο αὐτό τόν γνωρίζουμε ὅλοι· καί ὅλοι ἐπιθυμοῦμε καί ἔχουμε συμφέρον νά τόν ἀποτρέψουμε. Ἐκφωνοῦμε ὅλοι ταυτόσημους σχεδόν λόγους καί διακηρύσσομε στερεότυπα τήν πίστη μας στήν εἰρήνη. Παρά ταῦτα, ἀδρανοῦμε στήν πράξη, ὡσάν νά ὑπέστησαν παράλυση τό πνεῦμα καί ἡ ψυχή μας. Γιατί, ἐνῶ ἔχουμε, ὅπως θά ἔλεγε ὁ Σαίξπηρ, τή δύναμη νά τό κάνουμε, ἡ ὕναμή μας δέν ἔχει τή δύναμη νά τό κάνει.

»Μεγαλειότατε,

»Πιστεύω ὅτι δέν ὑπάρχει πρόβλημα πού νά μήν ἔχει τή λύση του, γιατί κάθε πρόβλημα τό δημιουργοῦν ὡρισμένα αἴτια. Ἂν ἀφαιρέσουμε τά αἴτια, θεραπεύουμε αὐτόματα τό πρόβλημα. Ἡ ἐπισήμανση ὅμως καί ἡ θεραπεία αὐτῶν τῶν αἰτίων προϋποθέτει καλή πίστη καί θάρρος πολιτικό. Καί νομίζω ὅτι εἶναι καιρός νά τά χρησιμοποιοῦμε καί τά δύο.

»Εἶναι προφανές ὅτι ἡ παροῦσα διεθνής κρίση, πού θέτει σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου, ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία ἀλλά ἴσως καί τήν κακή πίστη πού ἐπικρατοῦν στή διεθνῆ ζωή καί κυρίως στίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως.

»Γιά νά προστατεύσουμε συνεπῶς τήν εἰρήνη, θά πρέπει νά ἐξαλείψουμε τά παραπάνω αἴτια πού μονίμως τήν ἀπειλοῦν. Καί αὐτό δέν μποροῦμε νά τό ἐπιτύχουμε παρά μονάχα μέ τήν οἰκοδόμηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης στόν κόσμο. Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας πού μόνο μιά ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων ἠμπορεῖ νά τό ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία, βέβαια, πού θά πρέπει γιά λόγους εὐνόητους νά πραγματοποιηθεῖ στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Καί αὐτό ἰσχύει κατά μείζονα λόγο γιά τούς εὐρωπυραύλους, πού εἶναι τό κρισιμώτερο πρόβλημα τῶν ἡμερῶν μας καί κρατεῖ σέ ἀγωνία ὁλόκληρο τόν κόσμο.

»Ὅλα αὐτά δέν εἶναι βέβαια δύσκολο νά γίνουν, ἂν ὑπάρξει καλή πίστη καί λογική. Γιατί τό θέμα δέν εἶναι μεταφυσικό. Εἶναι πραγματικό καί ὑπόκειται στή βούληση τή δική μας. Εἶναι, συνεπῶς, εὔκολο νά ἐκτιμηθοῦν οἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις καί νά ἀποκατασταθεῖ μέ ἀνάλογες αὐξομειώσεις ἡ ἰσορροπία, ἐάν διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἀνισότης. Καί φαίνεται νά ὑπάρχει, γιατί διαφορετικά δέν θά εἶχαν ἔννοια οἱ διεξαγόμενες σέ διάφορα ἐπίπεδα διαπραγματεύσεις.

»Ὅλα αὐτά τά προβλήματα πού ἀνέφερα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ διεθνής ζωή περνᾶ μιά φάση ἐπικίνδυνη καί μᾶς ὑποχρεώνει νά ἐντείνουμε καί νά συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας γιά νά προασπίσουμε τήν εἰρήνη. Στήν Μαδρίτη ἔγινε τά τελευταῖα χρόνια μιά μεγάλη προσπάθεια γιά νά περισωθοῦν οἱ ἀρχές πού θέσαμε μέ τήν Τελική Πράξη τοῦ Ἑλσίνκι. Γιά νά περισωθοῦν ὅμως οἱ ἀρχές αὐτές θά πρέπει, πέρα ἀπό τίς θεωρητικές διακηρύξεις: 1) νά συμφωνήσουμε ἐπί τῆς πραγματικῆς ἐννοίας τῶν ἀρχῶν πού καθιερώσαμε καί κυρίως ἐκεῖνες πού ἀφοροῦν στά ἀνθρώπινα δικαιώματα· γιατί εἶναι φανερό ὅτι παρερμηνεύονται καί συνεχῶς παραβιάζονται, 2) νά κάνουμε μέ θάρρος καί εἰλικρίνεια τόν ἀπολογισμό τῆς μέχρι τοῦδε ἐφαρμογῆς τους καί 3) νά ἀναζητήσουμε πρακτικούς τρόπους ἀποκαταστάσεως τῆς διεθνοῦς ἐμπιστοσύνης, ἡ ἔλλειψη τῆς ὁποίας μᾶς ὡδήγησε στά σημερινά ἀδιέξοδα.

»Μεγαλειότατε,

»Στήν ἀντιμετώπιση τῆς παρούσης διεθνοῦς κρίσεως — πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς — ἠμπορεῖ ἡ Εὐρώπη νά συμβάλει ἀποφασιστικά. Θά πρέπει ὅμως πρός τοῦτο νά ἐπιταχύνει τή διαδικασία τῆς ἑνοποιήσεώς της. Προσωπικά πιστεύω στό μεγάλο ρόλο πού ἠμπορεῖ καί πρέπει νά διαδραματίσει ἡ Εὐρώπη γιά τήν κατοχύρωση τῆς διεθνοῦς εἰρήνης, γιά τήν ἀναζωογόνηση τῆς δημοκρατίας καί τήν ἀναγέννηση τήν πολιτιστική. Καί ἔχει ὅλες τίς δυνατότητες πρός τοῦτο. Ὁ πληθυσμός της, ἡ οἰκονομία της καί τό πολιτικό της δυναμικό τῆς ἐπιτρέπουν ὄχι μόνο νά λύσει τα ἰδικά της προβλήματα, ἀλλά καί νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Τίς δυνατότητες ὅμως αὐτές δέν φαίνεται νά ἔχει τή βούληση νά τίς ἀξιοποιήσει. Ἡ Εὐρώπη δημιουργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι φοβᾶται ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού πρόκειται νά τή σώσει.

»Πρός τήν Εὐρώπη αὐτή, Μεγαλειότατε, πορεύεται ἤδη καί ἡ Ἱσπανία. Καί εἶμαι εὐτυχής πού ἡ χώρα μου συμμετέχει στήν διαδικασία πού θά καταστήσει τή χώρα σας πλήρες μέλος τῆς Κοινότητας. Καί θά συνυπογράψει, ὅπως πιστεύω σύντομα, μαζί μέ τά ἄλλα Κράτη-μέλη τή συνθήκη προσχωρήσεώς σας στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες.

»Μεγαλειότατε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ καί πάλι, γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία νά ἐπισκεφθῶ τήν ὡραία καί μεγάλη σας χώρα. Πιστεύω ὅτι ἡ ἐπίσκεψή μου αὐτή, ἡ πρώτη σέ ἐπίπεδο ἀρχηγοῦ Κράτους, θά ἀποτελέσει σταθμό στή φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τους σέ ὅλους τούς τομεῖς.

Συνάντηση με το βασιλικό ζεύγος της Ισπανίας.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές προπίνω ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας, Μεγαλειότατε, ὑπέρ τῆς ὑγείας καί εὐτυχίας τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος τῆς βασιλίσσης καί ὑπέρ τῆς προόδου καί τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου ἱσπανικοῦ λαοῦ».

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό Τολέδο, ὅπου ἔγραψε στό βιβλίο τῶν ἐπισήμων τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ: *«Ὁ καλλιτεχνικός πλοῦτος τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς Μητροπόλεως ὑπερβαίνει τήν φαντασία μέ τήν ὁποία προσέρχεται ὁ ἐπισκέπτης».* Καί, λίγο ἀργότερα, στό σπίτι τοῦ Δομίνικου Θεοτοκόπουλου, σημείωσε: *«Αἰσθάνθηκα ζωηρή συγκίνηση ὡς Ἕλληνας, ἐπισκεπτόμενος τό σπίτι τοῦ Θεοτοκόπουλου, τοῦ μεγάλου Ἕλληνα καλλιτέχνη».*

Τό μεσημέρι, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ὁ πρωθυπουργός τῆς Καστίλλης, Χ. Μπόνο, ἐνῶ τό βράδυ παρέθεσε μέ τή σειρά του δεῖπνο πρός τιμή τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους τῆς Ἱσπανίας. Τήν ἑπομένη, ἀναχώρησε γιά ἀνεπίσημη ἐπίσκεψη στή Ρώμη.

Στήν ἰταλική πρωτεύουσα, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, Μπ. Κράξι, καί, μετά τή συνομιλία, δήλωσε:

«Μέ τόν κ. Κράξι εἴχαμε μία πολύ χρήσιμη καί εὐχάριστη συνομιλία, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας ἀνταλλάξαμε ἀπόψεις γιά τή διεύρυνση τῆς συνεργασίας τῶν δύο χωρῶν μας. Στή συνέχεια, ἐξετάσαμε τά ἐπίκαιρα διεθνῆ προβλήματα καί κυρίως τά ἀφορῶντα τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Μπορῶ νά πῶ ὅτι γιά τά προβλήματα που ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Εὐρώπη, συνέπεσαν οἱ ἀπόψεις μας. Καί ἰδίως ἐπί τοῦ θέματος τοῦ διπλασιασμοῦ τῶν ἰδίων πόρων τῆς Κοινότητας, πού θά διευκολύνει αὐτόματα καί τήν λύση τῶν καθημερινῶν προβλημάτων πού τήν ἀπασχολοῦν καί ἀναστέλλουν τήν πρόοδό της. Εἰδικώτερα, μᾶς ἀπασχόλησαν τό θέμα τῶν μεσογειακῶν προγραμμάτων καί τῆς διευρύνσεως τῆς Κοινότητας. Ὁ κ. Κράξι ἔδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἀλλά καί κατανόηση γιά τό Κυπριακό καί τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, καθώς καί γιά τίς συνέπειες πού μπορεῖ νά ἔχει ἡ ἐκκρεμότητα τῶν προβλημάτων αὐτῶν στήν εὐαίσθητη περιοχή μας καί μέ διαβεβαίωσε ὅτι ἡ Ἰταλία θά κάνει, ὅ,τι μπορεῖ γιά νά συμβάλει στήν διευθέτηση τῶν προβλημάτων αὐτῶν».

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό προεδρεῖο τῆς Παγκόσμιας Ὁμοσπονδίας Πολεμιστῶν, στή σύνοδο τῆς ὁποίας ἀπηύθυνε τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό πρός τήν 42α Σύνοδο τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῆς Παγκόσμιας Ὁμοσπονδίας Παλαιῶν Πολεμιστῶν. Καί καλωσορίζω στήν Ἀθήνα τούς ἐπιφανεῖς ἐκπροσώπους της, ἀπό 53 χῶρες τοῦ κόσμου, πού συγκεντρώθηκαν ἐδῶ γιά νά διατρανώσουν ἑνωμένοι τήν πίστη τους στήν ἐλευθερία, τήν εἰρήνη καί τήν δικαιοσύνη. Στίς βασικότερες δηλαδή ἀξίες τῆς ζωῆς, πρός τίς ὁποῖες προσβλέπουν μέ τόσες ἐλπίδες ὅλοι οἱ λαοί τῆς Οἰκουμένης.

»Καί τοῦτο εἶναι φυσικό, δεδομένου ὅτι κανένας λαός δέν εὐτυχεῖ, ὅταν στερεῖται τήν ἐλευθερία του· ὅπως καί κανένας λαός πού εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπό νοσηρές ἐπιρροές καί ξεπερασμένους ἐθνικισμούς δέν ἐπιθυμεῖ τόν πόλεμο. Γιατί, ὅπως ἔλεγε καί ὁ Ἡρόδοτος, ἐνῶ στήν εἰρήνη τά παιδιά θάβουν τούς γονεῖς τους, στόν πόλεμο οἱ γονεῖς θάβουν τά παιδιά τους. Ἐσεῖς πού γευθήκατε, ὁ καθένας ἀπό τήν πλευρά του, τίς πικρές ἐμπειρίες καί τά δεινά τοῦ πολέμου καί ὑποστήκατε τίς ἀλλεπάλληλες ὀδυνηρές του συνέπειες, εἶστε σέ θέση νά γνωρίζετε περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον σέ ὅλη της τήν ἔκταση τήν ἀλήθεια αὐτή.

»Γι᾽ αὐτό καί τό ἀντικείμενο τοῦ Συνεδρίου σας ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σπουδαιότητα. Σπουδαιότητα πού τήν ὑπογραμμίζουν ἀκόμη περισσότερο οἱ δυσκολίες τῶν στιγμῶν πού διέρχεται σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα καί πού δέν θά ξεπεραστοῦν παρά μόνον μέ τήν ἀπόλυτη προσήλωση στό διεθνές δίκαιο καί τήν διεθνῆ ἠθική.

»Τήν ἀλήθεια αὐτή τήν γνωρίζουμε βέβαια ὅλοι μας. Καί δέν παραλείπουμε καθημερινά νά τήν διακηρύσσουμε. Γιά νά γίνει ὅμως πραγματικότητα, θά πρέπει ἡ γενικώτερη κρίση τῆς ἐποχῆς μας νά ἀντιμετωπισθεῖ μέ μιά συγκεκριμένη διαδικασία, τό σημαντικώτερο βῆμα τῆς ὁποίας πιστεύω ὅτι εἶναι ἡ ἐξάλειψη τῆς δυσπιστίας πού ἐπικρατεῖ στίς σχέσεις μεταξύ τῶν λαῶν. Δυσπιστία ἡ ὁποία τροφοδοτεῖ τόν ἀνταγωνισμό τῶν ἐξοπλισμῶν καί ἀποτελεῖ μιά μόνιμη ἀπειλή γιά τήν παγκόσμια εἰρήνη. Γιά νά ἀνακοπεῖ ὅμως ὁ ἀνταγωνισμός τῶν ἐξοπλισμῶν, χρειάζεται προηγουμένως νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη στόν κόσμο· καί γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη χρειάζεται νά ἐνισχυθεῖ ὁ παράγων τῆς ἀσφαλείας· τέλος, γιά νά ἐνισχυθεῖ ὁ παράγων τῆς ἀσφαλείας, χρειάζεται — ὅπως στερεοτύπως ἐπαναλαμβάνω — νά γίνει ἀποδεκτή ἀπό ὅλους μιά ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων, πού πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ στό κατώτερο δυνατόν ἐπίπεδο.

»Γιατί μόνον ἔτσι οἱ νεώτερες γενεές θά μπορέσουν νά ζήσουν σέ ἕναν κόσμο, στόν ὁποῖο θά εἶναι σεβαστά τά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί ἀπαραβίαστη ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία καί ἡ κυριαρχία τοῦ κάθε λαοῦ. Σ᾽ ἕναν κόσμο, στόν ὁποῖο τά μέσα καί οἱ δυνάμεις οἱ δημιουργικές θά διατίθενται ἀποκλειστικά γιά τήν οἰκονομική, τήν κοινωνική καί τήν πολιτιστική πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος.

»Εὔχομαι ὁλόψυχα οἱ εὐγενεῖς σας προσπάθειες νά συμβάλουν θετικά πρός τήν κατεύθυνση αὐτή».

17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τήν ὑπουργό Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν, Μ. Μερκούρη, τό γενικό γραμματέα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, καθηγητή Γ. Μυλωνᾶ, καί τό γενικό γραμματέα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, Κ. Ἀλαβάνο. Θέμα τῆς συναντήσεως ἦταν ἡ πορεία τῶν προγραμμάτων πού ἐκτελοῦνται σέ διάφορες περιοχές τῆς Ἑλλάδος, καί εἰδικότερα τό κοινό πενταετές πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Συνομιλία μὲ τόν Ἰσπανό πρωθυπουργό, Φ. Γκονζάλες.

Στή συνέχεια, συγκροτήθηκε σύσκεψη μέ τή συμμετοχή καί ὑπηρεσιακῶν παραγόντων, ἀντικείμενο τῆς ὁποίας — σύμφωνα μέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας — ἦταν «οἱ προοπτικές καί οἱ δυνατότητες τῆς πλήρους ἀναστηλώσεως τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου, εἰς τρόπον ὥστε νά δύναται νά χρησιμοποιηθεῖ ἀποκλειστικά γιά παραστάσεις ἀρχαίας τραγωδίας». Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας — ὑπογράμμιζε ἡ ἀνακοίνωση — συνέστησε ἐπιτάχυνση τῶν διαδικασιῶν γιά τήν ἔναρξη τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἔργου.

25-29 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη γιά νά παραστεῖ στίς ἐκδηλώσεις γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως καί τήν ἑορτή τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Στό ἀεροδρόμιο, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ δημάρχου, Θ. Μαναβῆ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας σημείωσε, μεταξύ ἄλλων:

«Στή μακρά σταδιοδρομία μου, κύριε δήμαρχε, εἶχα τό προνόμιο νά γίνω πολλές φορές δεκτός σάν τό τιμώμενο πρόσωπο σ' αὐτούς τούς πανηγυρισμούς. Μπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι ποτέ δέν μέ συνεκίνησαν ἰδιαίτερα οἱ τιμές πού μοῦ ἀποδίδονται καί πού ὀφείλονται στήν ἐπίσημη ἰδιότητα μου. Κάθε φορά πού πατῶ τό χῶμα τῆς Μακεδονίας στήν ψυχή μου κυριαρχεῖ τό ἀνθρώπινο, τό συναισθηματικό θά ἔλεγα, στοιχεῖο.

»Καί τό στοιχεῖο αὐτό εἶναι ἡ βαθύτατη ἀγάπη πού ἔχω γιά τή Θεσσαλονίκη ἀπό τά νεανικά μου χρόνια. Μιά ἀγάπη, τίς πηγές τῆς ὁποίας δέν μπορῶ οὔτε καί ἐγώ καλά-καλά νά προσδιορίσω. Ἴσως γιατί, ὅπως λέει ὁ ποιητής, καμιά μεγάλη ἀγάπη δέν μπορεῖ καί δέν πρέπει νά χρειάζεται ἐξηγήσεις».

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακολούθησε τήν ἐπίσημη δοξολογία στόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐνῶ τό μεσημέρι, στό Κυβερνεῖο, ἀπένειμε τό μετάλλιο τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης στό διευθυντή συντάξεως τῆς ἐφημερίδας «Μακεδονία», Κ. Δημάδη. Τό ἀπόγευμα παρέστη στόν πανηγυρικό ἑορτασμό στήν αἴθουσα τελετῶν τοῦ ΑΠΘ καί τό βράδυ σέ δεξίωση πού παρέθεσε πρός τιμή του ὁ δήμαρχος.

Στίς 27 Ὀκτωβρίου, στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Φρουρᾶς Θεσσαλονίκης, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκφώνησε ὁμιλία πού χαρακτηρίστηκε, τήν ἑπομένη, «αἰχμηρή» ἀπό τήν «Ἐλευθεροτυπία», «πρωτοφανής γιά τήν ἀμεσότητα καί αὐστηρότητα τοῦ ὕφους» ἀπό τή «Βραδυνή», «δεῖγμα ὑψηλοῦ πολιτικοῦ ἤθους» ἀπό τήν «Μακεδονία» καί «παρέμβαση» ἀπό τό «Ριζοσπάστη»:

«Στρατηγέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ, γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία γιά μιά ἄλλη φορά νά γιορτάσω μαζί σας τήν ἡμέρα αὐτή. Καί νά ἐπικοινωνήσω μέ τούς Ἕλληνες ἀξιωματικούς, γιά τούς ὁποίους, ὅπως γνωρίζετε, ἔχω ἰδιαίτερη στοργή καί βαθειά ἐκτίμηση.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Γιορτάζουμε σήμερα δύο μεγάλα ἱστορικά γεγονότα. Τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν τουρκικό ζυγό καί τήν ὑπερήφανη ἀντίσταση τῆς Ἑλλάδος στήν πρόκληση τή φασιστική.

»Δέν εἶναι βέβαια ἡ καθιερωμένη συνήθεια αὐτή πού ἐπιβάλλει τούς πανηγυρισμούς τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ἐπετείων. Ἡ ἁπλή καί τυπική ἐπανάληψή τους θά ὑποβίβαζε καί τελικά θά ἔφθειρε ἀκόμα καί τούς ὑψηλότερους συμβολισμούς, ἄν δέν τήν ὑπαγόρευε μιά συλλογική ψυχική ἀνάγκη: ἡ ἐπαναβεβαίωση τῆς ἐθνικῆς μας ταυτότητας καί ἡ συνειδητοποίηση διά μέσου τῶν ἐθνικῶν θριάμβων τῶν δυνατοτήτων μας ὡς λαοῦ. Καί πέραν αὐτοῦ, ἐάν οἱ πανηγυρισμοί αὐτοί δέν ἐξυπηρετοῦν μιά βαθύτερη ἐθνική σκοπιμότητα: τόν παραδειγματισμό.

»Ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους μας διαιρεῖται τυπικά σέ περιόδους. Οὐσιαστικό της ὅμως γνώρισμα εἶναι ἡ συνέχεια. Καί τή συνέχεια αὐτή τή διακρίνουμε σέ μιά ἀλληλουχία ἀπό ἐξάρσεις μοναδικές καί θλιβερές ὀπισθοδρομήσεις. Καθῆκον μας εἶναι σήμερα νά τιμήσουμε τίς πρῶτες. Δέν πρέπει ὅμως νά λησμονοῦμε τά τραγικά σφάλματα καί τά πάθη πού τίς διαδέχθηκαν καί προκάλεσαν στήν ἐθνική μας ζωή ἀλλεπάλληλες συμφορές. Ἄλλωστε, ἡ ἱστορική μνήμη, ὅπως εἶπα πολλές φορές, εἶναι τό καλλίτερο μάθημα γιά τούς πολίτες μιᾶς χώρας. Γιατί τούς διδάσκει τί πρέπει νά κάνουν καί τί νά ἀποφεύγουν γιά νά ἐξασφαλίσουν τήν ἐλευθερία καί τήν εὐημερία τους.

»Ἰδιαίτερα τά ἱστορικά γεγονότα πού γιορτάζουμε σήμερα μᾶς διδάσκουν, μέ τίς γνωστές συνέπειες πού τά σημάδεψαν, ὅτι ἡ μέν ὁμόνοια πού ἀποτελεῖ δύναμη αὐτή καθαυτή ὁδηγεῖ σέ θριάμβους, ἐνῶ ἡ διχόνοια σέ συμφορές. Μᾶς διδάσκουν ἐπίσης ὅτι ἡ ἀγάπη γιά τήν πατρίδα δέν εἶναι ἀρκετό νά ἐκδηλώνεται μονάχα στά πεδία τῶν μαχῶν. Πρέπει ἐκδηλώνεται καί στήν καθημερινή μας ζωή, μέ τήν καθημερινή προσφορά μας ὡς ὑπευθύνων πολιτῶν. Γιά νά μήν χάνουμε στήν εἰρήνη, ὅπως ἐλέχθη, ὅ,τι κερδίζουμε στόν πόλεμο.

»Οἱ χιλιοειπωμένες αὐτές ἀλήθειες ἰσχύουν κατά μείζονα λόγο σήμερα πού ἡ πατρίδα μας, πέρα ἀπό τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ὅλους τούς λαούς, ἀντιμετωπίζει καί εἰδικώτερα προβλήματα πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία της. Προβλήματα τά ὁποῖα μᾶς ὑποχρεώνουν νά ἐνισχύουμε συνεχῶς τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις μας παράλληλα μέ τά διεθνῆ μας ἐρείσματα. Γιατί, ὅπως εἶπα πέρυσι, ἡ ἀπομόνωση μιᾶς χώρας στήν ζούγκλα τῆς σημερινῆς ζωῆς εἶναι ἐπικίνδυνη καί ἀποτελεῖ πειρασμό γιά κάθε ἐπιδρομέα.

»Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι ἡ χάραξη τῆς ἀμυντικῆς μας πολιτικῆς προσδιορίζεται σχεδόν ἀποκλειστικά ἀπό τήν κρίσιμη γεωπολιτική θέση τῆς χώρας μας. Ὅπως δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι οἱ κίνδυνοι πού μᾶς ἀπειλοῦν εἶναι τόσο σοβαροί, ὥστε νά μήν συγχωροῦν οὔτε διχασμούς ἐσωτερικούς οὔτε πειραματισμούς στίς ἐξωτερικές μας σχέσεις πού μπορεῖ νά ἐξασθενίζουν τήν ἀμυντική ἱκανότητα τῆς χώρας.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Στό σημεῖο αὐτό θά ἤθελα νά ὑπογραμμίσω τόν ἀποφασιστικό ρόλο πού διαδραματίζουν στήν ἐθνική μας ζωή οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας. Ρόλο πού τίς καθιστᾶ τό ἐκλεκτότερο τμῆμα τοῦ ἔθνους, ἀφοῦ στά χέρια τους εὑρίσκονται τά πολυτιμώτερα ἀγαθά τοῦ λαοῦ μας, ὅπως εἶναι ἡ ἀσφάλεια καί ἡ ἐλευθερία του.

»Καί δέν μπορῶ παρά νά ἐκφράσω τήν Ικανοποίησή μου, γιατί οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, πού βρίσκονται πράγματι σέ ὑψηλό ἐπίπεδο, ἀπαλλαγμένες ἀπό τούς φατριασμούς τοῦ παρελθόντος, εἶναι προσηλωμένες σ' αὐτή τήν ὑψηλή ἀποστολή τους.

»Βέβαια, ἡ ἐλευθερία ἑνός λαοῦ δέν ἐξαρτᾶται μονάχα ἀπό τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις του. Ἐξαρτᾶται καί ἀπό τή συμπεριφορά τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ καί προπαντός τῆς ἡγεσίας του, πού καλοῦνται νά χαλυβδώσουν τόσο τό ἐσωτερικό ὅσο καί τό ἐξωτερικό μέτωπο τῆς χώρας. Ἡ πεῖρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί πρόοδος σέ μιά χώρα χρειάζεται πολιτική ὁμαλότης. Ἀλλά καί γιά νά ὑπάρξει ὁμαλότης πολιτική χρειάζεται ἀλληλεγγύη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης.

»Αὐτή ἡ ἑνότης, γιά τήν ὁποία ὅλοι ὁμιλοῦμε χωρίς ἐν τούτοις νά ἐναρμονίζουμε τούς λόγους μας μέ τίς καθημερινές μας πράξεις. Καί ὄχι μόνο αὐτό ἀλλά πολλές φορές, τή στιγμή ἀκριβῶς πού ὁμιλοῦμε γιά ἑνότητα, χρησιμοποιοῦμε γλῶσσα πού πυροδοτεῖ τούς διχασμούς καί τά πάθη.

»Τό ἴδιο, ἄλλωστε, κάνουμε καί μέ ἄλλες λέξεις πού συμβολίζουν ὑψηλές ἀρχές καί ἔννοιες, ὅπως εἶναι ἡ δημοκρατία, ἡ ἐλευθερία καί ἡ δικαιοσύνη· μέ ἀποτέλεσμα νά γίνονται καί αὐτές πληθωρικές, νά χάνουν τήν πραγματική τους ἔννοια καί νά μήν συγκινοῦν κανένα.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Αὐτή ἡ εὐκολία, μέ τήν ὁποία κακοποιοῦμε βασικές γιά τήν ἐθνική μας ζωή ἔννοιες μοῦ θυμίζει ἕναν ἀρχαῖο Κινέζο φιλόσοφο πού, ὅταν τόν ἐρώτησαν τί θά ἔκανε ἐάν τοῦ παρέδιδαν τήν ἐξουσία, ἀπάντησε: "Πρῶτ' ἀπ' ὅλα θά ἀποκαθιστοῦσα τήν πραγματική ἔννοια τῶν λέξεων, γιά νά τίς κάνω σεβαστές".

»Εἶναι καιρός νομίζω νά κάνουμε κι ἐμεῖς τό ἴδιο. Νά θέσουμε τέρμα στό δημαγωγικό βερμπαλισμό πού χαρακτηρίζει τή δημόσια ζωή μας καί νά βοηθήσουμε τό λαό μας νά κατανοήσει τά πραγματικά καί κρίσιμα προβλήματά του.

»Καί προπαντός νά κατανοήσει τό μόνιμο πολιτικό του πρόβλημα καί τούς ἐξωτερικούς κινδύνους. Τέλος, νά παύσουμε νά ὁμιλοῦμε συνεχῶς γιά πλειδότες καί μειοδότες, γιά ὑποτελεῖς καί ἀνένδοτους, ἀμφισβητοῦντες ὁ ἕνας τόν πατριωτισμό τοῦ ἄλλου.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Πιστεύω ὅτι, ἐνῶ ὅλοι θέλουμε τό καλό αὐτοῦ τοῦ τόπου, τό συγχέουμε πολλές φορές μέ κομματικές σκοπιμότητες καί τό τραυματίζουμε. Κάποτε ὅμως θά πρέπει ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς ἀδυναμίες μας αὐτές καί νά ἀναπτύξουμε τίς ἀρετές μας. Νά πραγματοποιήσουμε δηλαδή τή μεγάλη ἐκείνη ἀλλαγή πού χρειάζεται ὁ τόπος. Τήν ἀλλαγή τοῦ πολιτικοῦ κλίματος τῆς χώρας μας μέ τήν ἀλλαγή τῆς πολιτικῆς μας νοοτροπίας. Γιατί ἔτσι θά μπορέσουμε νά ξεπεράσουμε τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα, νά ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν καί νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον».

Τό μεσημέρι, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐγκαινίασε τό Βελλίδειο Πολιτιστικό Κέντρο.

Στίς 28 τοῦ μηνός, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο στό Ἡρῶο τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καί παρακολούθησε τή μεγάλη στρατιωτική παρέλαση. Τό ἴδιο ἀπόγευμα, στό κτίριο τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, κήρυξε τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμποσίου γιά τό Μακεδονικό Ἀγώνα, πού ὀργάνωσε τό Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τό Μουσεῖο Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα καί ἡ Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν:

«Κατ' ἀρχήν θά ἤθελα νά συγχαρῶ τό Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τό Μουσεῖο Μακεδονικοῦ Ἀγώνα καθώς καί τήν Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν γιά τήν πρωτοβουλία τους νά ὀργανώσουν τό Συμπόσιο αὐτό, μέ τό ὁποῖο κορυφώνονται οἱ πανελλήνιες ἐκδηλώσεις γιά τόν ἑορτασμό τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Τό ἀντικείμενο τοῦ Συμποσίου σας καλύπτει μιά ἀπό τίς λαμπρότερες σελίδες τῆς Ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας: τόν αἱματηρό καί πολύπλευρο ἀγώνα τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ γιά νά διασφαλίσει τήν ἐθνική του ταυτότητα καί νά ἀποκτήσει τήν ἀνεξαρτησία του. Ἕναν ἀγώνα πού διεξήχθη μέσα σέ κλίμα μοναδικῆς ἐθνικῆς ἐξάρσεως καί πού ὑπῆρξε καρπός τοῦ πιό ἔντονου καί ἄδολου πατριωτισμοῦ.

»Ὡς ἀρχηγός Κράτους ἀλλά καί ὡς Ἕλληνας πού ἡ παιδική του ἡλικία σημαδεύτηκε ἔντονα ἀπό τά γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἰσθάνομαι τό χρέος νά ἀποτίσω τόν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς πρός ὅλους ἐκείνους τούς ἐθελοντές τῆς ἐλευθερίας, ἐπώνυμους καί ἀνώνυμους, πού ποτίζοντας μέ τό αἷμα τους τά δοξασμένα αὐτά χώματα, κατόρθωσαν νά κάνουν πραγματικότητα τά ὄνειρα τόσων γενεῶν.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Γιορτάζουμε φέτος τήν συμπλήρωση 80 χρόνων ἀπό τότε πού ὁ Μακεδονικός Ἀγώνας μπῆκε στήν τελική του πορεία. Μιά πορεία, πού ὕστερα ἀπό αἱματηρές θυσίες καί μακρές καί ἐπίπονες προσπάθειες, ὁδήγησε στήν διάσωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας καί ἄνοιξε τόν δρόμο γιά τήν ἀπελευθέρωσή της.

»Σήμερα ἔχουμε βέβαια ἀπομακρυνθεῖ σημαντικά ἀπό τήν ἐποχή ἐκείνη. Τά δεινά τῆς ἐχθρότητος καί οἱ παλαιές πικρές δοκιμασίες δέν ἐπηρεάζουν πλέον τίς σχέσεις τῆς χώρας μας μέ τούς γείτονές της, πού ἀναπτύσσονται μέσα σέ κλίμα εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καί γόνιμης συνεργασίας. Ὑπό τήν ἔννοια αὐτή, ἑορτασμοί σάν τόν ἐφετεινό, πέραν ἀπό τήν ἀπότιση φόρου τιμῆς πρός τούς ἀγωνιστές, ἀποκλειστικό σκοπό ἔχουν τή συνειδητοποίηση τῶν ἐθνικῶν μας καταβολῶν καί προπαντός τή διατήρηση τῆς ἱστορικῆς μας μνήμης.

»Καί τοῦτο, γιατί ἡ πορεία ἑνός ἔθνους εἶναι πάντοτε ἀνάλογη μέ τήν καθαρότητα καί τό βάρος τῆς μνήμης του. Ἀπό αὐτήν ἀντλεῖ τήν γνώση γιά τά ἐπιτεύγματα ἢ τά σφάλματα τοῦ παρελθόντος· ἀπό αὐτήν καί τίς ἀρχές, πού

πρέπει νά προσδιορίζουν τήν ἀποστολή του μέσα στό χρόνο. Ἀλλά ἱστορική μνήμη, σημαίνει ἱστορική συνείδηση. Καί ἱστορική συνείδηση γιά μᾶς τούς Ἕλληνες σημαίνει συνείδηση τῆς συνέχειας, τῆς ἀδιάσπαστης συνέχειας τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς ἀπό τούς ὁμηρικούς χρόνους μέχρι σήμερα. Μιά συνέχεια πού ἐνισχύθηκε μέ τίς θυσίες γενεῶν· καί διατηρήθηκε χάρις στό πάθος τοῦ Ἕλληνα γιά τήν ἐλευθερία καί τήν σταθερή πίστη του στήν ἱερότητα καί στό δίκαιο τῶν ἀγώνων του.

»Τό μεγαλεῖο τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα βρίσκεται σ' αὐτόν τόν ἰδεαλισμό του. Εἶναι ὁ ἴδιος ἰδεαλισμός πού χαρακτηρίζει καί ὅλες τίς προσπάθειες τοῦ σύγχρονου Ἑλληνισμοῦ νά ἀπελευθερώσει τά ὑπόδουλα διαμερίσματά του καί νά τά ἑνοποιήσει σ' ἕνα ἑνιαῖο ἐθνικό Κράτος.

»Αὐτός ἐνέπνευσε στούς ἀγωνιστές τοῦ ἑλληνικοῦ Βορρᾶ τό παράτολμο ἐκεῖνο θάρρος, πού κάνει τόν ἄνθρωπο νά ξεπερνᾶ τά ὅρια τῆς φύσεως καί νά μπαίνει στόν χῶρο τῆς Ἱστορίας. Αὐτός ὥθησε τούς ἡρωικούς ἐθελοντές νά σπεύσουν ἀπό ὅλα τά σημεῖα τοῦ ἐλεύθερου ἔθνους στήν μακεδονική γῆ νά πλαισιώσουν μέ αὐταπάρνηση τόν Ἀγώνα· καί νά καταστήσουν ἔτσι τήν τύχη τῆς Μακεδονίας, ὑπόθεση ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Αὐτός, τέλος, ὅπλισε μέ θάρρος καί ἀγωνιστικότητα ἕναν ὁλόκληρο λαό — ἄνδρες, γυναῖκες καί παιδιά — πού κατάφεραν νά ξεσηκωθοῦν καί νά ἀναχαιτίσουν μέ ὅσα μέσα διέθεταν τόν κίνδυνο πού τούς ἀπειλοῦσε.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Στήν ἱστορία τῶν ἀτόμων καί στήν ἱστορία τῶν ἐθνῶν, τίποτα δέν εἶναι πιό ἰσχυρό ἀπό τήν δύναμη τῶν ἰδεῶν. Ὅταν ἡ δύναμη αὐτή λείψει, τότε ἀρχίζει ἡ παρακμή. Καί ἡ ζωή, ἀπό ἀγωνιστική γίνεται στατική. Στόν Ἕλληνα ἐδόθη πολλές φορές ἡ εὐκαιρία, κατά τήν μακραίωνη ἱστορία του, νά ἀποδείξει ὅτι διαθέτει τήν δύναμη αὐτή. Μιά δύναμη πού εἶναι πλασμένη κυρίως ἀπό τήν πίστη του στίς ἰδέες πού συνιστοῦν τήν ἐθνική μας παράδοση. Αὐτή τήν παράδοση, γιά τήν ὁποία δυστυχῶς καμμιά φορά ὁμιλοῦμε μέ περιφρόνηση.

»Αὐτό εἶναι καί τό βαθύτερο δίδαγμα πού πρέπει νά ἀντλήσουμε ὅλοι — καί ἰδιαίτερα οἱ νεώτεροι — ἀπό τήν Μακεδονική Ἐποποιία. Εἶναι αὐτό πού πηγάζει ἀπό τίς θυσίες ὅλων ἐκείνων, πού μέ τήν ζωή καί τόν θάνατό τους μετέτρεψαν τό δίδαγμα αὐτό σέ ἱστορική πραγματικότητα.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές καί τήν βεβαιότητα ὅτι ἡ προσπάθειά σας θά δώσει στόν Ἀγώνα αὐτό τίς ἀληθινές του διαστάσεις, κηρύσσω τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμποσίου σας καί εὔχομαι πλήρη ἐπιτυχία στό ἔργο σας».

Τήν ἐπομένη, τελευταία ἡμέρα τῆς παραμονῆς του στή συμπρωτεύουσα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τούς καθηγητές Μ. Ἀνδρόνικο καί Δ. Παντερμαλῆ, καθώς καί ὁμάδα ἀρχαιολόγων, προκειμένου νά ἐνημερωθεῖ γιά τήν πορεία τῶν προγραμμάτων, βάσει τῶν ὁποίων διεξάγονταν ἀρχαιολογικές ἔρευνες στή Βεργίνα, τό Δίο, τήν Πέλλα καί τή Θράκη.

Στή σχετική ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρεται:

«Κατά τή διάρκεια τῆς συσκέψεως, ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζήτησε ἀπό τούς ὑπεύθυνους ἀρχαιολόγους λεπτομερεῖς πληροφορίες γιά τίς ἀνασκαφικές ἐργασίες καί ἔρευνες στίς ὁποῖες, ὡς γνωστόν, ἀποδίδει ἰδιαίτερη σημασία. Στόν κ. Καραμανλῆ ἀναφέρθηκε ὅτι ἡ ἐφαρμογή τοῦ προγράμματος γίνεται κανονικά καί ὅτι συνεχῶς ἔρχονται στό φῶς νέα σημαντικά εὑρήματα τόσον ἀπό ἀρχαιολογικῆς ὅσο καί ἀπό ἐθνικῆς πλευρᾶς.

»Σημειώνεται ὅτι τά προγράμματα αὐτά ἐκπονήθηκαν πρό πενταετίας περίπου μέ πρωτοβουλία τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ. Χαρακτηριστικό του εἶναι ὅτι γιά τήν ἐκτέλεσή τους ὁρίσθηκαν εἰδικοί ἀποκεντρωμένοι φορεῖς πού ἐνισχύθηκαν ὕστερα ἀπό τό ἐπίμονο ἐνδιαφέρον τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ ἐπαρκῆ οἰκονομικά καί τεχνικά μέσα ἔτσι ὥστε οἱ ἔρευνες νά γίνονται μέ μεθοδικότητα καί ταχύ ρυθμό.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς συνεχάρη τούς παρισταμένους γιά τήν μέχρι τώρα πρόοδο τῶν ἐργασιῶν καί τούς συνέστησε νά μεθοδεύσουν καί νά ἐντείνουν κατά τό δυνατόν τίς προσπάθειές τους, συνεργαζόμενοι στενά διά τήν ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου.

»Ἀναφερόμενος δέ κατά τήν διάρκεια τῆς συσκέψεως στήν γενικώτερη σημασία τῆς πολιτικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μεταξύ ἄλλων, τόνισε:

»"Ὁ πολιτιστικός τομέας εἶναι ὁ μόνος, στόν ὁποῖο ἡ Ἑλλάς μπορεῖ νά συναγωνισθεῖ τίς μεγάλες καί πλούσιες χῶρες. Γι' αὐτό κι ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες πρέπει νά ἀποδίδουμε σέ αὐτόν ἰδιαίτερη σημασία. Δυστυχῶς ὅμως, φαίνεται ὅτι δέν ἔχουμε κατανοήσει σέ ὅλη της τήν ἔκταση τήν ἀλήθεια αὐτή. Καί ἐνῶ γιά τό θέμα αὐτό πολλά λέγονται, λίγα γίνονται. Καί ὅσα ἐλάχιστα ἔχουν γίνει κατά τό παρελθόν, εἶναι περισσότερο ἀποτέλεσμα μεμονωμένων δραστηριοτήτων ἢ περιστασιακῶν ἀναγκῶν καί λιγότερο καρπός μιᾶς ἐνιαίας, σταθερῆς καί διαχρονικῆς πολιτικῆς. Τοῦτο, ἄλλωστε, ἀποδεικνύεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ὕστερα ἀπό 160 χρόνια ἐλεύθερου βίου, μόλις τά τελευταῖα πέντε χρόνια καταρτίσαμε συγκεκριμένα προγράμματα γιά τή συστηματική ἔρευνα, τή συνάντηση καί τήν προβολή τοῦ πλούτου τῆς προγονικῆς μας κληρονομιᾶς· ὅπως εἶναι τό πρόγραμμα τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Ἀκροπόλεως, τό Πενταετές Πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους κ.ἄ.

»"Καί ὅμως στόν τομέα αὐτόν μποροῦμε νά κάνουμε θαύματα. Ἀρκεῖ νά ἀξιοποιήσουμε τίς ἀπεριόριστες δυνατότητες πού μᾶς προσφέρει ἡ ἴδια ἡ χώρα μας, μέ τήν ἱστορία της, τόν πολιτισμό της, ἀλλά καί τό ἀξιόλογο ἀνθρώπινο δυναμικό πού διαθέτει. Κάποτε θά πρέπει νά καταλάβουμε ὅτι γιά τή σωστή πολιτιστική ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας χρειάζεται προπαντός σωστός καί μακρόπνοος προγραμματισμός, σύστημα καί ἐνέργειες συντονισμένες. Καί ὅτι ἡ ἀνάπτυξη αὐτή θά πρέπει νά ἀποβλέπει τόσο στήν ἀνάδειξη τοῦ λαμπροῦ παρελθόντος μας, ὅσο καί στήν καλλιέργεια τῆς ψυχικῆς καί πνευματικῆς εὐαισθησίας τοῦ λαοῦ μας. Καλλιέργεια πού μπορεῖ νά ἀποβεῖ παράγων εὐημερίας ἀλλά καί συντελεστής οὐσιαστικῶν μεταβολῶν στήν νοοτροπία μας.

»"Ἐλπίζω οἱ ἀξιόλογες προσπάθειες πού καταβάλλονται τά τελευταῖα χρόνια νά γενικευθοῦν. Καί νά ἀποτελέσουν κίνητρο γιά τήν δημιουργία τῶν προϋποθέσεων ἐκεί-

νων πού θά ἐπιτρέψουν στήν Ἑλλάδα νά διεκδικήσει τή θέση πού τῆς ἀνήκει στήν κοινωνία τῶν ἐθνῶν".

»Στή συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε γιά τήν πορεία τοῦ προγράμματος τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπό τά μέλη τοῦ Κέντρου Διαφυλάξεως Ἁγιορειτικῆς Κληρονομιᾶς. Στή σύσκεψη ἔλαβαν μέρος ὁ ὑπουργός Βορείου Ἑλλάδος, κ. Β. Ἰντζές καί ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ὑπουργείου Βορείου Ἑλλάδος, κ. Μ. Κυρατσοῦς, ὑπό τήν ἰδιότητά του ὡς προέδρου τοῦ ΚΕΔΑΚ. Ὅπως εἶναι γνωστό, τό ΚΕΔΑΚ ἱδρύθηκε ὡς εἰδικός ἀποκεντρωμένος φορέας τό καλοκαίρι τοῦ 1981 μέ πρωτοβουλία τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ καί χρηματοδοτήθηκε ἐφάπαξ μέ τό ποσό τῶν 300 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

»Κατά τή σύσκεψη, ὁ κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρθηκε στή μεγάλη θρησκευτική καί ἱστορική σημασία τοῦ ἔργου πού ἔχει ἐπωμισθεῖ τό Κέντρο καί τόνισε τήν ἀνάγκη νά ἐπιταχυνθοῦν οἱ ἐργασίες, διαβεβαιώνοντας τούς παρισταμένους ὅτι θά εἶναι πρόθυμος νά συνδράμει κάθε προσπάθειά τους πού θά ἀποβλέπει στή διάσωση, τή διαφύλαξη καί τήν προβολή τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους».

Ἡ ὁμιλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ στούς ἀξιωματικούς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ προκάλεσε εὐρύτατα σχόλια τίς ἐπόμενες ἡμέρες. Ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος ἀρνήθηκε νά τή σχολιάσει καί ἐπανέλαβε ὅτι πρόθεση τῆς Κυβερνήσεως ἦταν νά ἐπανεκλεγεῖ ὁ Κ. Καραμανλῆς στό ὕπατο ἀξίωμα τήν προσεχῆ ἄνοιξη. Ἔντονη ὅμως ἦταν ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ Κυβέρνηση διοχέτευσε τή δυσαρέσκειά της μέ δημοσιεύματα τοῦ φιλικοῦ πρός αὐτήν τύπου πού ἔκαμε λόγο γιά ἐξωθεσμική παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Μέ τό θέμα ἀσχολήθηκε στίς 30 τοῦ μηνός τό Ἐκτελεστικό Γραφεῖο τοῦ ΠΑΣΟΚ. Γιά ὑπέρβαση τῶν προεδρικῶν ἁρμοδιοτήτων ἔκαμε λόγο καί ὁ γενικός γραμματέας του ΚΚΕ (ἐσ.). Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος μίλησε γιά διαφωνίες προέδρου-πρωθυπουργοῦ καί γιά μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὅτι ἔπρεπε νά ἀποφεύγονται οἱ πειραματισμοί στίς διεθνεῖς σχέσεις τῆς χώρας.

Ἐνδεικτικό εἶναι ἀπόσπασμα ἄρθρου πού δημοσιεύτηκε στά «Νέα» τῆς 2ας Νοεμβρίου:

Βγαίνοντας ἔξω ἀπό τά πλαίσια (θεσμικά καί ἠθικά) τοῦ ρόλου του ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κ. Καραμανλῆς, εἶναι σάν νά τοποθετεῖ ὁ ἴδιος ἐμπόδια στό δρόμο γιά τήν ἐπανεκλογή του.

Ὁ λόγος του στήν Θεσσαλονίκη δέν εἶναι ἡ κύρια αἰτία, ἀλλ' εἶναι ἡ κρίσιμη σταγόνα.

...Προκάλεσε ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μέ τό λόγο του ἕνα θέμα ἀρχῆς, πού ἀφορᾶ στίς σχέσεις του μέ τήν Κυβέρνηση. Ἔβαλε πόδι — ἔτσι εἶναι — σέ ἁρμοδιότητες πού εἶναι ἀποκλειστικά κυβερνητικές.

Τίς δικές του τίς ἁρμοδιότητες τίς ξέρει. Καί τίς ξέρει καλά.

... Εἶναι, ἑπομένως, βασικό θέμα ἀρχῆς ὅτι κάθε παράγοντας τοῦ δημοσίου βίου πρέπει νά σέβεται τό ρόλο τοῦ ἄλλου (ἕκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη). Ὁ πρωθυπουργός ἔδειξε (σέ πολλές εὐκαιρίες) ὅτι σέβεται τό ρόλο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἐν τούτοις, ἔδειξε ὁρισμένες φορές ὅτι θέλει νά ἔχει λόγο στήν ἄσκηση τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως. Μέ «παραινέσεις», συμβουλές, ὑποδείξεις, προτροπές.

... Γιατί νά 'χει λόγο ἡ Κυβέρνηση καί τό ΠΑΣΟΚ ν' ἀναζητήσουν τήν προεδρική λύση πέραν τοῦ κ. Καραμανλῆ; Ἡ συνεργασία ἀνάμεσα στό μέγαρο τῆς Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καί στό μέγαρο τοῦ Μαξίμου περπατοῦσε καλά — χωρίς ἐμπόδια. Τά ἐμπόδια τά 'θεσε μόνος του τόν τελευταῖο καιρό — γιατί; — ὁ ἴδιος ὁ κ. Καραμανλῆς.

Στίς 31 Ὀκτωβρίου, ὁ Α. Παπανδρέου θά ἀπευθύνει στόν Κ. Καραμανλῆ ἐπιστολή μέ ἀφορμή τό περιεχόμενο τῆς προεδρικῆς ὁμιλίας:

«Ἀγαπητέ κύριε προέδρε,

»Στήν ὁμιλία σας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου τ.ἔ. στή Θεσσαλονίκη περιλαμβάνονται ὁρισμένα σημεῖα, πού ἅπτονται σοβαρῶν τομέων τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καί τῆς πολιτικῆς συμπεριφορᾶς τῶν κομμάτων στόν ἐσωτερικό δημόσιο βίο. Ἀνάλογα σημεῖα εἶχαν περιληφθεῖ καί σέ παλαιότερες ὁμιλίες σας, ὅπως π.χ. στίς ὁμιλίες σας τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1983 στήν Καλαμάτα καί τῆς 28ης Ἰουνίου 1983 στίς Σέρρες, στό πρωτοχρονιάτικο μήνυμα 1984 καί στό μήνυμά σας στίς 22 Μαΐου 1984.

»Ὅπως γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, ἀπέφυγα σέ ὅλες αὐτές τίς περιπτώσεις μέχρι σήμερα νά διατυπώσω σχετικά τή θέση μου. Ἀντίθετα, σέ κάθε εὐκαιρία πού δόθηκε, δήλωσα δημόσια ὅτι τό Σύνταγμα τηρεῖται ἀψογα. Αὐτό τό ἔπραξα, γιατί θεώρησα ὅτι τά περιστατικά αὐτά ἦταν μεμονωμένης σημασίας καί ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά διαταράξουν τήν ἁρμονική συνεργασία μας, πού ἀποτελεῖ βάση τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος.

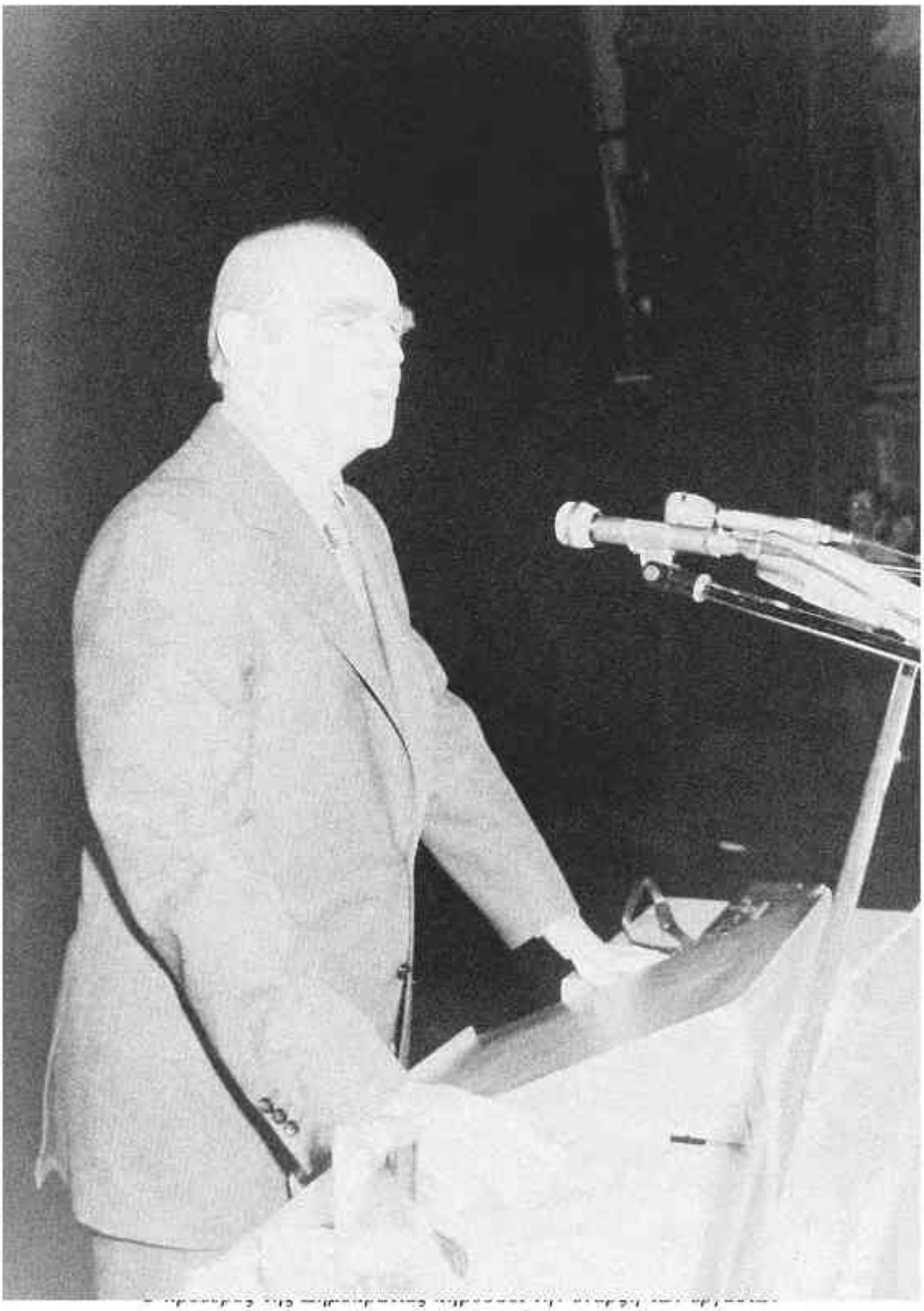
»Ἡ ἀναφορά σας, ὅμως, στήν ἐξωτερική πολιτική πού περιέχεται στήν τελευταία σας ὁμιλία, εἶναι ἰδιαίτερα σοβαρή καί φαίνεται νά ἐνέχει κριτική τῆς ὑπεύθυνης Κυβέρνησης. Τουλάχιστον αὐτή ἡ πολιτική ἑρμηνεία δόθηκε ἀπό σοβαρή μερίδα τοῦ ἡμερήσιου Τύπου.

»Ἐάν αὐτό ἦταν στίς προθέσεις σας, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά διατυπώσω τήν ἀνησυχία μου γιά τήν πρωτοβουλία σας αὐτή. Μέ πλήρη συναίσθηση τῆς εὐθύνης μου, δέν θά ἤθελα σέ καμιά περίπτωση, κύριε πρόεδρε, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἁρμονικές σχέσεις συνεργασίας μας, νά συμπράξω στή διαμόρφωση μιᾶς πολιτικῆς πρακτικῆς, πού θά ἀλλοίωνε τό κοινοβουλευτικό μας πολίτευμα. Καί αἰσθάνομαι ὅτι θά συνέπραττα ἂν ἀπέφευγα καί σήμερα νά διατυπώσω τήν ἀνησυχία μου.

»Σχετικά μέ τό θέμα τῆς ἐπιστολῆς μου αὐτῆς, σᾶς ἐσωκλείω, κύριε προέδρε, καί δύο γνωματεύσεις τοῦ νομικοῦ μου συμβούλου, πού ἀναφέρονται στό μήνυμά σας τῆς 22.5.84 καί στήν τελευταία ὁμιλία σας στή Θεσσαλονίκη.

»Μέ τήν πεποίθηση, κύριε πρόεδρε, ὅτι καί σεῖς διακατέχεσθε ἀπό τίς ἴδιες σκέψεις γιά τήν ἀκριβῆ τήρηση τοῦ Συντάγματος καί γιά τήν μέχρι κεραίας διαφύλαξη τοῦ κοινοβουλευτικοῦ χαρακτήρα τοῦ πολιτεύματός μας, παρακαλῶ νά κατανοήσετε τό νόημα τῆς ἐπιστολῆς μου».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε στίς 5 Νοεμβρίου:

τοῦ Συμποσίου γιά τόν Μακεδονικό Ἀγώνα.

«Ἀγαπητέ κ. πρωθυπουργέ,

»Ὁμολογῶ ὅτι μέ ἐξέπληξε ἡ ἐπιστολή σας τῆς 31ης Ὀκτωβρίου. Καί διότι δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι θέτετε μ' αὐτήν γιά πρώτη φορά, θέμα ἀσκήσεως τῶν συνταγματικῶν μου ἁρμοδιοτήτων, ἀλλά πρό παντός γιατί φαίνεται νά υἱοθετεῖτε ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ τίς ἀπόψεις τοῦ νομικοῦ σας συμβούλου, οἱ ὁποῖες κατά τήν γνώμη μου δέν συμβιβάζονται μέ τό πνεῦμα καί τό γράμμα τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975.

»Δέν θεωρῶ χρήσιμο, κύριε πρωθυπουργέ, νά ἀνασκευάσω στήν ἐπιστολή μου αὐτή τίς ἑρμηνεῖες πού δίδονται ἀπό τόν νομικό σας σύμβουλο, τόσο στίς συνταγματικές μου ἁρμοδιότητες ὅσο καί στούς λόγους μου, τό περιεχόμενο τῶν ὁποίων μέ τίς γενικές καί οὐδέτερες παραινέσεις του ἀποσκοπεῖ κυρίως στήν ἀποτροπή ἀκροτήτων καί δι' αὐτῆς στήν διαφύλαξη τῆς ὁμαλῆς ἐξελίξεως τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς.

»Καί δέν τό κάνω γιά νά μή συμβάλω στούς δύσκολους αὐτούς καιρούς στήν δημιουργία γενικοτέρου θέματος πού θά μποροῦσε νά διαταράξει τήν ἁρμονική συνεργασία μας, ἡ ὁποία διασφαλίζει τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος.

»Δέν νομίζω, ἄλλωστε, ὅτι θέματα αὐτῆς τῆς σοβαρότητος ἠμπορεῖ νά συζητοῦνται ἀκινδύνως δι' ἐπιστολῶν ἤ καί διά τοῦ τύπου καί νά γίνονται ἀντικείμενο δημόσιας ἀντιδικίας.

»Ἀνεξάρητα ὅμως ἀπό τά παραπάνω, δυσκολεύομαι νά κατανοήσω τίς ἀνησυχίες σας γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος, ὅταν μάλιστα οἱ ἀνησυχίες σας αὐτές ἐμπνέονται ἀπό ὁρισμένες ὁμιλίες μου πού, ἀνεξάρητα ἀπό τίς αὐθαίρετες ἑρμηνεῖες πού δίνει σ' αὐτές ὁ τύπος, ἔχουν συνήθως παραινέσεις μέ ἐθνικό περιεχόμενο. Καί ὅταν γνωρίζετε καί ἀναγνωρίζετε ὅτι δέν ἔκρινα ἀναγκαῖον νά κάνω χρήση οὐσιαστικῶν καί ἀποκλειστικῶν ἁρμοδιοτήτων μου πού θεμελιώνουν τό δικαίωμα τῆς διαφωνίας μου μέ τήν Κυβέρνηση, ὅπως στίς περιπτώσεις τῆς ἀναπομπῆς νόμων, τοῦ δημοψηφίσματος, τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, τοῦ διαγγέλματος, κ.λ.π.

»Πάντως, θά ἤθελα νά βεβαιωθεῖτε, κύριε πρωθυπουργέ, ὅτι ἡ προσήλωσή μου στήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος, ὅπως αὐτό διαμορφώθηκε μέ τό ἰσχύον Σύνταγμα, εἶναι τόσο ἀπόλυτη ὥστε νά μή δικαιολογεῖται ἀνησυχία γιά ἐνδεχόμενη ἀλλοίωσή του. Τήν προσήλωσή μου, ἄλλωστε, αὐτή στό πολίτευμα, πού τυγχάνει νομίζω καθολικῆς ἀναγνωρίσεως, εἴχατε τήν εἰλικρίνεια κι ἐσεῖς νά τήν διακηρύξετε»[124].

Ἀναφερόμενος στό ἱστορικό τοῦ θέματος πού προκλήθηκε ἀπό τήν προεδρική ὁμιλία στή Θεσσαλονίκη, ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης γράφει:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔκρινε σκόπιμο νά ἐπωφεληθεῖ τῆς εὐκαιρίας τοῦ ἑορτασμοῦ στήν Θεσσαλονίκη τῆς 28ης Ὀκτωβρίου γιά νά προβεῖ σέ ὁρισμένες ἐπισημάνσεις καί παραινέσεις, μέ τόν λόγο πού ἐξεφώνησε στήν Λέσχη Ἀξιωματικῶν τήν 27 Ὀκτωβρίου 1984. Οἱ ἐπισημάνσεις του αὐτές ὑποδήλωναν βέβαια ἀποδοκιμασία σημαντικῶν τομέων τόσο τῆς ἐξωτερικῆς, ὅσο καί τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

»Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῆς κοινῆς γνώμης ἀντέδρασε θετικά στήν ὁμιλία αὐτή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὅπως προέκυψε καί ἀπό ὁλόκληρο τόν τύπο τῆς Κυριακῆς, 28 Ὀκτωβρίου. Τήν μεθεπομένη, ὅμως, ὁ φιλοκυβερνητικός τύπος, μέ ὁμοιόμορφα δημοσιεύματα, ἔδινε τήν ἐντύπωση κρίσεως στίς σχέσεις προέδρου Δημοκρατίας καί πρωθυπουργοῦ. Καίτοι ἐπίσημα ἡ Κυβέρνηση ἐμφανίσθηκε ὅτι ἀρνεῖται νά σχολιάσει τήν προεδρική ὁμιλία, ἦταν προφανές ὅτι διοχεύτευε τήν δυσφορία της μέ τά δημοσιεύματα τοῦ φιλικοῦ της τύπου.

»Τίς ἑπόμενες ἡμέρες, τό θέμα δέν προεβλήθη ἀπό τόν τύπο ἀλλά ἡ ἐντύπωση τῆς κρίσεως ἐξακολούθησε νά πλανᾶται στήν κοινή γνώμη.

»Τήν 1η Νοεμβρίου 1984, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔλαβε ἐπιστολή τοῦ πρωθυπουργοῦ πάνω στό ζήτημα αὐτό, τήν ὁποία συνόδευε καί γνωμοδότηση τοῦ νομικοῦ συμβούλου τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἡ ἐπιστολή ἦταν ὁμολογουμένως πολύ προσεκτικά γραμμένη, ἔθετε ὅμως θέμα ἀσκήσεως τῶν προεδρικῶν ἁρμοδιοτήτων. Ἡ δέ γνωμοδότηση ἀπερίφραστα θεωροῦσε τόν λόγο τῆς Θεσσαλονίκης ἀσυμβίβαστο μέ τό Σύνταγμα.

»Τίς ἑρμηνεῖες αὐτές τοῦ Συντάγματος ἀπέρριψε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μέ ἐπιστολή του πρός τόν πρωθυπουργό. Τήν ἐπιστολή αὐτή ἐπέδωσα στό γραφεῖο μου στόν κ. Λιβάνη, τό μεσημέρι τῆς 5 Νοεμβρίου.

»Ἀπό φιλική συζήτηση πού εἶχα μαζί του στήν συνάντησή μας αὐτή, ἀντελήφθην ὅτι τόν πρόεδρο κ. Παπανδρέου ἐνόχλησε ἰδιαίτερα ἡ χρησιμοποίηση ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στόν λόγο του τῆς λέξεως "μειοδότης". Τήν λέξη αὐτή εἶχε χρησιμοποιήσει ὁ ἴδιος κατά τοῦ κ. Μητσοτάκη, καί ἐξ αὐτοῦ συνεπέρανε ὁ πρωθυπουργός ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐστρέφετο προσωπικά ἐναντίον του καί ἐπεδίωκε νά ὑποστηρίξει τόν κ. Μητσοτάκη.

»Ὁ κ. Λιβάνης εἶχε, τέλος, τήν γνώμη ὅτι θά ἦταν χρήσιμο ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας νά καλέσει σέ συνάντηση τόν πρωθυπουργό. Ἐπ' αὐτοῦ ἐπιφυλάχθηκα νά ἀπαντήσω.

»Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας μοῦ τηλεφώνησε ὁ κ. Λιβάνης ὅτι ὁ πρωθυπουργός θά ἤθελε νά ἐνημερώσει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας σέ συνάντησή του πού θά ἐζητεῖτο σύντομα.

»Πράγματι, στίς 7 Νοεμβρίου ὁ κ. Λιβάνης ἐζήτησε γιά λογαριασμό τοῦ πρωθυπουργοῦ ἀκρόαση γιά τήν Δευτέρα, 12 Νοεμβρίου, πρᾶγμα πού ἀπεδέχθην κατ' ἐντολήν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας»[125].

31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό νέο πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Ζ. Ντελόρ, μέ τόν ὁποῖο ἐξετάζει θέματα πού ἀφοροῦν τήν

ΕΟΚ, γενικότερα, καθώς καί τή θέση τῆς Ἑλλάδος στούς κόλπους της.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει στόν πρόεδρο τῆς Ἰνδίας, Γκ. Ζαΐλ Σίνγκ, συλλυπητήριο τηλεγράφημα γιά τή δολοφονία τῆς πρωθυπουργοῦ, Ι. Γκάντι. Στίς 2 Νοεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά μεταβεῖ στήν ἰνδική πρεσβεία, ὅπου καί θά σημειώσει στό βιβλίο συλλυπητηρίων:

«Ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικῶς ἐκφράζω βαθύτατη θλίψη γιά τόν τραγικό θάνατο τῆς Ἴντιρα Γκάντι. Εὔχομαι δέ ὅπως ὁ ἰνδικός λαός καλύψει μέ τήν ἑνότητά του τό κενό πού ἄφησε ὁ θάνατος τῆς μεγάλης ἡγέτιδάς του».

5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος, κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τή Νέα Ὑόρκη, τόν ἐνημερώνει γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε στήν ἕδρα τοῦ ΟΗΕ.

6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Μέ ἀφορμή δημοσίευμα ἀπογευματινῆς ἐφημερίδας, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο δέν ἐπιθυμεῖ νά ὑποβάλει ἐκ νέου ὑποψηφιότητα γιά τό ὕπατο ἀξίωμα, μή ἐπιθυμώντας νά θεωρηθεῖ συνυπεύθυνος γιά τά ἀποτελέσματα τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς στόν τομέα τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ὅπως ἐδήλωσα καί κατά τό παρελθόν, δέν ἐπιθυμῶ τό ὄνομά μου νά ἐμπλέκεται στούς ἀνταγωνισμούς τῶν κομμάτων. Γιατί τοῦτο διισχραίνει τήν ἀποστολή μου καί συνεπῶς τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος».

7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέστειλε στό νικητή τῶν ἀμερικανικῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν, Ρόναλντ Ρῆγκαν, τό ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἀπευθύνω τά θερμά μου συγχαρητήρια γιά τήν ἐπανεκλογή σας στήν προεδρία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τῆς νέας σας ἀποστολῆς χάρη τῆς προόδου καί τῆς εὐημερίας τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους.

»Οἱ δύο χῶρες μας, κύριε πρόεδρε, βρέθηκαν συστρατευμένες σέ κρίσιμες ἱστορικές στιγμές γιά τήν προάσπιση τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Καί εἶμαι πεπεισμένος ὅτι αὐτοί οἱ παραδοσιακοί δεσμοί φιλίας θά ἐμπνέουν καί στό μέλλον τήν πορεία τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο λαῶν μας».

12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, εὐθύς μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό ἐπισκέψεις στή Σουηδία, Πολωνία, Συρία καί Ἰορδανία:

«Δέχθηκα σήμερα τόν κ. πρωθυπουργό κατόπιν αἰτήσεώς του. Ἡ συνάντηση αὐτή ἦταν κρίσιμη καί ἴσως καθοριστική γιά τίς μελλοντικές ἐξελίξεις τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Εἶχε προηγηθεῖ ἡ γνωστή ὁμιλία μου στήν Θεσσαλονίκη καί οἱ ἀντιδράσεις τῆς Κυβερνήσεως πού ἐξεδηλώθησαν διά τοῦ τύπου καί προπαντός διά τῆς ἀπό 31 Ὀκτωβρίου ἐπιστολῆς τοῦ πρωθυπουργοῦ, πού ἔθεταν ὑπό ἀμφισβήτηση τίς συνταγματικές μου ἁρμοδιότητες.

»Μέ τήν ἀπαντητική μου ἐπιστολή τῆς 5ης Νοεμβρίου, πού ἀπέρριπτα τίς συνταγματικές ἑρμηνεῖες τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐπεβεβαιώνετο ἡ διαφωνία μας ὅσον ἀφορᾶ τόν ρόλο τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους καί ὑπῆρχε κίνδυνος, ἄν ἐπέμενε στίς ἀπόψεις του, νά ὁδηγηθοῦμε σέ κρίση συνταγματική.

»Δεδομένου ὅτι οἱ ἀντιδράσεις τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξαν ὄχι μόνο συνταγματικά ἀβάσιμες, ἀλλά πῆραν καί προκλητική γιά μένα δημοσιότητα, ἦταν φυσικό νά διερωτῶμαι ἄν ὁ πρωθυπουργός ἐπεδίωκε σύγκρουση μαζί μου γιά νά ὑπηρετήσει πολιτικούς σκοπούς ἤ ἐνήργησε, ὅπως συνήθως, παρορμητικά καί ὑπό τήν πίεση τῶν ἀδιάλλακτων συνεργατῶν του.

»Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως ὁ πρωθυπουργός μέ ἐνημέρωσε γιά τά πρόσφατα ταξίδια του στό ἐξωτερικό, τά ὁποῖα, ἀπ' ὅσα μοῦ εἶπε, ἦσαν ὄχι μόνο ἀντιφατικά ἀλλά καί ἑστεροῦντο ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος, ἐκτός βέβαια ἀπό ὡρισμένες ἐκδηλώσεις πού εἶχαν καί πάλι αἰχμές κατά τῆς Δύσεως.

»Στήν συνέχεια, ἔθεσα ἐγώ ὁ ἴδιος τό θέμα τό συνταγματικό, πού δημιούργησε ὁ πρωθυπουργός μέ τήν ἐπιστολή του. Ἐξέφρασα τή δυσφορία μου γι' αὐτό, τοῦ ἐξήγησα γιατί οἱ ἑρμηνεῖες τοῦ νομικοῦ του συμβούλου ἦσαν αὐθαίρετες καί τοῦ ἀνέπτυξα λεπτομερῶς πῶς διαγράφεται ὁ ρόλος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους κατά τό Σύνταγμα τοῦ 1975.

»Στήν ἀπάντησή του ὁ πρωθυπουργός ἦταν ἀπολογητικός καί μοῦ εἶπε ὅτι ἀναγκάσθηκε νά μοῦ στείλει τήν ἐπιστολή ἐκείνη, γιατί ὁ ἀντιπολιτευτικός τύπος ἐνεφάνισε τήν ὁμιλία μου τῆς Θεσσαλονίκης ὡς ἄμεση ἐπίθεση κατά τῆς Κυβερνήσεως καί ὡς ἀποδοκιμασία τῆς πολιτικῆς του — πρᾶγμα πού ἦταν ἐν μέρει ἀληθές καί ἐνόχλησε καί μένα. Ἐδέχθη ἐν συνεχείᾳ ἀνεπιφύλακτα τήν ἑρμηνεία πού τοῦ ἔδωσα γιά τή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος καί γιά τό ρόλο τόν δικό μου καί μέ παρεκάλεσε νά καλέσω τόν κ. Κασιμάτη γιά νά τοῦ τά πῶ καί τοῦ ἴδιου, πρᾶγμα πού ἀρνήθηκα βέβαια, ἐφόσον ὁ πρωθυπουργός συνεφώνησε μέ τίς ἀπόψεις μου.

»Τόν ἐρώτησα κατόπιν πῶς βλέπει τίς μελλοντικές πολιτικές ἐξελίξεις. Μοῦ ἀπήντησε ὅτι θά φέρει στή Βουλή, ὅπως ἐδήλωσε, τόν Ἐκλογικό Νόμο τόν

Φεβρουάριο, ὅτι ἐμμένει στήν ἀρχική του θέση νά ὑποστηρίξει τήν ἐπανεκλογή μου στήν προεδρία καί μοῦ ἐξήγησε γιατί θεωρεῖ τήν παρουσία μου ἀπαραίτητη γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς.

»Τοῦ συνέστησα νά καταθέσει τόν Ἐκλογικό Νόμο εὐθύς μετά τίς γιορτές καί τοῦ εἶπα ὅτι ὁ Νόμος αὐτός θά πρέπει νά εἶναι ἀδιάβλητος, γιά νά μήν βρεθῶ στήν ἀνάγκη νά ἀντιδράσω προκαλώντας ἐν ἀνάγκη καί δημοψήφισμα. Καί προσέθεσα ὅτι ἀδιάβλητα ἐκλογικά συστήματα θεωρῶ τό ἰσχύον, τό D'Hont καί τήν ἁπλή ἀναλογική. Στό σημεῖο αὐτό μοῦ ἐδήλωσε κατηγορηματικά ὅτι θά κινηθεῖ μέσα στά πλαίσια αὐτά καί ὅτι πάντως δέν πρέπει νά ἀνησυχῶ, γιατί θά βροῦμε οἱ δύο μας τήν καλλίτερη λύση.

»Ὅσον ἀφορᾶ τήν ἐπανεκλογή μου, τοῦ εἶπα καί πάλι ὅτι δέν πρόκειται νά ἀποφασίσω γιά τό θέμα αὐτό παρά στίς ἀρχές τοῦ 1985. Καί τοῦτο, γιατί ἀντιμετωπίζω ἕνα σκληρό δίλημμα μεταξύ τῆς ἐπιθυμίας μου νά τερματίσω τήν πολιτική μου σταδιοδρομία μέ τή λήξη τῆς θητείας μου καί τοῦ χρέους νά συνεχίσω νά ὑπηρετῶ, ἐάν οἱ ἐξελίξεις τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς καταστήσουν ἀναγκαία τήν παρουσία μου στήν προεδρία.

»Τέλος, μέ παρεκάλεσε νά τά ξανασυζητήσουμε ὅλα αὐτά τά θέματα στίς ἀρχές τοῦ Δεκεμβρίου καί νά πάρουμε ὁριστικές ἀποφάσεις. Συνεφώνησα καί τερμάτισα τή συνομιλία μας μέ τή σύσταση νά ἐπανεξετάσει τήν ἐξωτερική μας πολιτική, ἡ ὁποία, ὅπως τοῦ εἶπα πολλές φορές, ἐκθέτει τή χώρα σέ κινδύνους. Τοῦ εἶπα μάλιστα ὅτι ἐπρόκειτο νά δεχθῶ μεθαύριο τόν κ. Στέρν, μετά ἀπό αἴτησή του, καί τόν ἐρώτησα ἐάν ἤθελε νά περάσω στόν τελευταῖο αὐτό κανένα ἐνδιαφέρον μήνυμα. Μοῦ εἶπε νά τοῦ ἐκφράσω τή λύπη του, γιατί ὡρισμένες ἀτυχεῖς ἐκδηλώσεις του προκαλοῦν ἐνόχληση στήν Οὐάσιγκτων.

»Τό συμπέρασμά μου ἀπό τήν συνομιλία αὐτή εἶναι ὅτι μέ τό συνταγματικό πρόβλημα πού δημιούργησε δέν ἐπεδίωκε σύγκρουση μαζί μου, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον σαφῶς τοῦ ἐδήλωσα ὅτι, ἄν θέλει σύγκρουση, θά τήν ἔχει καί τή διαφορά μας θά τή λύσει πλέον ὁ λαός. Ἐξεπλάγη μέ τή δήλωσή μου αὐτή καί μοῦ εἶπε ὅτι οὔτε τήν πρόθεση ἔχει, ἀλλά οὔτε καί συμφέρει στό ἔθνος νά ἔρθουμε γιά ὁποιοδήποτε λόγο σέ σύγκρουση. Πάντως, μέ τή μίνι αὐτή κρίση, οἱ σχέσεις μας μπῆκαν σέ μιά καινούργια φάση σχετικῆς ψυχρότητας καί δυσπιστίας μέ ἀπρόβλεπτες συνέπειες γιά τό μέλλον.

»Χαρακτηριστικό τῆς ψυχολογίας του ἦταν τό γεγονός ὅτι, πρίν ἀποχωρήσει, μοῦ εἶπε ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά διοχετεύσει στόν τύπο τήν πληροφορία ὅτι ἡ συνομιλία μας ὑπῆρξε ἐγκάρδια. Τόν ἀπεθάρρυνα καί τοῦ συνέστησα νά πεῖ μόνο ὅτι ἡ συνάντησή μας ἐπῆγε καλά»[12].

14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε, στό Προεδρικό Μέγαρο, φιλική συνομιλία μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ἀνέπτυξε τίς θέσεις του γιά τόν ἐκλογικό νόμο καί τό κλίμα ἐκλογῶν πού διαμορφώνεται στή χώρα, τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Κυβερνήσεως καί τήν κατάσταση στά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως.

18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Α. Παπανδρέου, σέ συνέντευξή του πρός τήν ἐφημερίδα «Τά Νέα», ἀναφέρεται στό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς:

«Μέ βάση τίς σημερινές μου ἐκτιμήσεις, δέν νομίζω ὅτι θά ὑπάρξει πρόβλημα. Μιά ὅμως πού μοῦ θέτεις τό ἐρώτημα, θά ἤθελα νά ἀναφερθῶ στά πρόσφατα δημοσιεύματα — ἄλλα καλόπιστα, ἄλλα συνήθως ὄχι — γιά τή σχέση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τήν Κυβέρνηση, δηλαδή μέ ἐμένα ὡς ἐκπρόσωπό της. Πρέπει νά πῶ — καί δέν ἀναφέρομαι στίς σχέσεις στά πλαίσια τῶν θεσμῶν — ὅτι θεωρῶ τό σεβασμό τῶν βασικῶν συνταγματικῶν θεσμῶν τῆς χώρας ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τό στερέωμα τῆς δημοκρατίας. Μπορεῖ νά ὑπάρχουν ὁρισμένες ἀπόψεις κομμάτων γιά ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος. Καί ὑπάρχουν τά πλαίσια, ἄν θέλει κανείς νά ἐπιδιώξει ὁποιαδήποτε ἀναθεώρηση. Ἐμεῖς, σ' αὐτή τή σύνοδο, σ' αὐτή τήν περίοδο, δέν προβλέπουμε ὡς Κυβέρνηση νά προωθήσουμε ὁποιαδήποτε ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος. Τήν ἄλλη τετραετία θά δοῦμε.

»Ἀλλά πιστεύω ὅτι εἶναι μεγάλο σφάλμα νά δημιουργοῦνται τεχνητά κρίσεις — καί συνήθως οἱ κρίσεις δημιουργοῦνται τεχνητά — ἀνάμεσα σέ θεσμούς, ὅπως εἶναι ἡ Ἐκτελεστική Ἐξουσία καί ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τό κοινοβούλιο καί ἡ δικαιοσύνη. Ἔχω μιλήσει στό παρελθόν γι' αὐτό τό θέμα. Καί ἔχω μιλήσει ἰδιαίτερα γιά τόν κ. Καραμανλῆ. Δέν ἔχω ἀλλάξει ἄποψη σ' αὐτά πού ἔχω πεῖ στό παρελθόν. Δέν ἔχω ἀλλάξει θέση. Καί πρέπει νά πῶ ὅτι καί κάτι ἄλλο — νομίζω ὅτι εἶναι σωστό νά τό πῶ — ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν ἔχει παρεμβάλει ἐμπόδια στήν ὑλοποίηση τοῦ προγράμματος τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ὑπάρχουν ὁρισμένα προνόμια τά ὁποῖα τοῦ ἀναγνωρίζει τό Σύνταγμα. Δέν ἔχει χρησιμοποιήσει τίς δυνατότητες πού τοῦ παρέχει τό Σύνταγμα γιά νά ἀνακόψει τήν πορεία τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου.

»Γιά νά τελειώνουμε, ἡ "προεδρολογία"» καί ἡ "ἐκλογολογία" γύρω ἀπό τό θέμα τοῦ προέδρου, μόνο ἀρνητική μπορεῖ νά εἶναι. Καί γι' αὐτό δέ θέλω νά δώσω συνέχεια στό θέμα αὐτό».

Ἀπό τήν πλευρά του, σέ συνάντηση μέ τούς πο-

λιτικούς συντάκτες, ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης, παρατήρησε σχετικά, μετά τέσσερις ἡμέρες:

«Ἡ ΝΔ, ὅπως εἶχα δηλώσει καί προσφάτως, ἐφόσον ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς ἀποδεχθεῖ ὑποψηφιότητα γιά δεύτερη προεδρική θητεία, θά τόν ὑπερψηφίσει. Δέν γνωρίζω ὅμως ἄν τό ΠΑΣΟΚ θά λέγει αὐτά πού εἶπε πρό ἡμερῶν ὁ πρόεδρός του, μετά τρεῖς μῆνες».

22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν καθηγητή τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Μ. Ἀνδρόνικο, ὁ ὁποῖος τοῦ προσφέρει τό πρῶτο ἀντίτυπο βιβλίου του γιά τή Βεργίνα καί τόν εὐχαριστεῖ γιά τή βοήθεια πού παρέσχε στό ἀνασκαφικό ἔργο.

23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό.

Εἶχαν προηγηθεῖ τίς προηγούμενες ἡμέρες, ἡ ἀναβολή τῆς ἐκδικάσεως ἀπό τό Ἀνώτατο Εἰδικό Δικαστήριο τῆς ὑποθέσεως γιά τή συνταγματικότητα ἤ μή διατάξεων τοῦ νόμου γιά τά ΑΕΙ (ἐνῶ στίς 19 τοῦ μηνός ὁ πρωθυπουργός εἶχε, μέ δηλώσεις του, ἀμφισβητήσει τό δικαίωμα τῶν δικαστηρίων νά κρίνουν τή συνταγματικότητα διατάξεων ψηφισμένων ἀπό τή Βουλή)· ἡ συνάντηση στήν Ἑλούντα, μέ μεσολάβηση τοῦ Α. Παπανδρέου, τοῦ Γάλλου προέδρου, Φ. Μιττεράν, μέ τό Λίβυο ἡγέτη, Μ. Καντάφι, στήν ὁποία ἐξετάστηκε ἡ κρίση στό Τσαντ· ἡ «κατάργηση» τοῦ ὑπογεγραμμένου ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας διατάγματος γιά τήν ἀντικατάσταση τοῦ διοικητῆ τοῦ ΟΗΕ· καί οἱ ἀλλεπάλληλες ἐκρήξεις βομβῶν στήν Ἀθήνα, τό βράδυ τῆς 22ας τοῦ μηνός.

26-28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν Ι. Χαραλαμπόπουλο, καί τόν πρέσβη Π. Μολυβιάτη, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στή Ρουμανία.

Τόν Κ. Καραμανλῆ ὑποδέχτηκε στό ἀεροδρόμιο τοῦ Βουκουρεστίου ὁ πρόεδρος Ν. Τσαουσέσκου. Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, οἱ ἀρχηγοί τῶν δύο Κρατῶν εἶχαν μιά πρώτη συνάντηση, κατά τήν ὁποία ἐξετάστηκαν οἱ διμερεῖς ἑλληνορουμανικές σχέσεις καί ἡ κατάσταση στή Βαλκανική.

Τό βράδυ, κατά τή διάρκεια δείπνου πού παρέθεσε πρός τιμή τοῦ Ἕλληνα προέδρου, ὁ Ν. Τσαουσέσκου ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία του γιά τήν κλιμάκωση τῶν ἐξοπλισμῶν καί τήν ἔνταση μεταξύ Ἀνατολῆς-Δύσεως, ἐνῶ, γιά μιά ἀκόμη φορά, διαδήλωσε τήν ὑποστήριξή του στίς προσπάθειες τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ γιά ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ καί τάχθηκε ὑπέρ τῆς συγκλήσεως διεθνοῦς διασκέψεως γιά τό Μεσανατολικό.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε, ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά πού βρίσκομαι καί πάλι στή φιλόξενη χώρα σας. Καί σᾶς εὐχαριστῶ γιατί μέ τή φιλική σας πρόσκληση μοῦ δώσατε αὐτή τήν εὐκαιρία.

»Ἡ σημερινή μας συνάντηση, κύριε πρόεδρε, πού γίνεται σέ μιά κρίσιμη πράγματι ἐποχή, ἀποκτᾶ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, γιατί θά μᾶς δώσει τήν εὐκαιρία νά ἀνταλλάξουμε σκέψεις γιά τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τήν ἀνθρωπότητα καί νά ἐξετάσουμε ἀπό κοινοῦ τήν πορεία τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν μας.

»Οἱ διμερεῖς μας σχέσεις, κύριε πρόεδρε, εἶναι ἐξαίρετες, γιατί εἶναι θεμελιωμένες στήν παλαιά καί σταθερά φιλία πού συνδέει τούς λαούς μας. Καί εἶναι τόσο εἰλικρινεῖς καί ἐγκάρδιες πού θά μποροῦσαν νά ἀποτελέσουν παράδειγμα γιά πολλούς ἄλλους λαούς.

»Ἡ Κοινή Δήλωση, ἐξ ἄλλου, πού ὑπογράψαμε στό Βουκουρέστι, τό 1975, καί ἡ κοινή μας πίστη σέ ὡρισμένες βασικές ἀρχές πού διακηρύξαμε τότε, ἀπετέλεσε τό εὐρύτερο πλαίσιο, μέσα στό ὁποῖο διαμορφώθηκε τελικά ἡ στενή συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας.

»Ἡ θαυμάσια αὐτή ἐξέλιξη τῶν σχέσεών μας, κύριε πρόεδρε, ἐπηρέασε εὐεργετικά καί τό κλῖμα τῆς περιοχῆς μας. Ὅπως εἶναι γνωστό, μετά τήν ἐπιστροφή μου τό 1974, ἐγκαινίασα μιά πολυδιάστατη ἐξωτερική πολιτική, στά πλαίσια τῆς ὁποίας ἐνέταξα καί τή διαβαλκανική συνεργασία. Καί ἡ συνεργασία αὐτή, παρά τή σχετική στασιμότητα πού ἐσημείωσε τά τελευταῖα χρόνια, δημιούργησε μιά καινούργια κατάσταση στό χῶρο τῆς Βαλκανικῆς, μέ κύριο χαρακτηριστικό τήν εἰρηνική καί γόνιμη συμβίωση τῶν λαῶν της. Πιστεύω πάντοτε πώς ἡ συνεργασία αὐτή θά πρέπει ὄχι μόνο νά συνεχισθεῖ ἀλλά καί νά διευρυνθεῖ γιά τό καλό τῆς Χερσονήσου μας, ἀλλά καί τῆς εἰρήνης γενικώτερα.

»Σέ ἀντίθεση ὅμως μέ ὅ,τι συμβαίνει στήν περιοχή μας, κύριε πρόεδρε, ἡ διεθνής κατάσταση ἐξελίσσεται κατά τρόπο ἰδιαίτερα ἀνησυχητικό. Πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί προπαντός ἡ ἔνταση πού ἐπικρατεῖ τελευταῖα στή διεθνῆ ζωή συνταράσσουν τήν ὑφήλιο καί ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου.

»Ἡ ἀνθρωπότης ἔζησε, βέβαια, καί κατά τό παρελθόν παρόμοιες καταστάσεις πού ὡδήγησαν στίς γνωστές αἱματηρές συγκρούσεις. Οὐδέποτε, ὅμως, ἀντιμετώπισε τόν κίνδυνο ἑνός πυρηνικοῦ ὀλέθρου. Καί τόν κίνδυνο αὐτό τόν γνωρίζουμε ὅλοι καί ὅλοι ἐπιθυμοῦμε νά τόν ἀποτρέψουμε. Γιατί δέν πιστεύω ὅτι ὑπάρχει ἄνθρωπος, λαός ἤ καί Κυβέρνηση πού νά θέλει ἕναν τέτοιο πόλεμο. Τόν ἀντιμετωπίζουμε ὅμως μέσα σ' ἕνα κλῖμα καθολικῆς καί ἐπικίνδυνης συγχύσεως, πού δέν μᾶς ἐπιτρέπει λογικά νά τόν ἐλέγξουμε.

»Οἱ ἄνθρωποι πού δίκαια ἀνησυχοῦν γιά τήν κατάσταση αὐτή καί διαδηλώνουν κατά διάφορους τρόπους τίς ἀνησυχίες τους πρέπει καί ἔχουν τό δικαίωμα νά γνωρίζουν τή φύση καί τήν προέλευση τοῦ κινδύνου αὐτοῦ. Γιατί ἡ σύγχυση πού τόν περιβάλλει μᾶς ἀπομακρύνει ἀπό τήν

οὐσία τοῦ προβλήματος καί ἀπειλεῖ νά μεταβάλει τό τεράστιο θέμα τῆς εἰρήνης σέ θέμα ἰδεολογικῆς ἀντιπαραθέσεως καί προπαγάνδας διεθνοῦς.

»Ἀπό τό 1979, πού ἀνέκυψε τό θέμα τῶν εὐρωπυραύλων, ὑποστηρίζω σταθερά καί ἐπίμονα ὅτι τό μοναδικό κλειδί γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ὑφέσεως καί τήν προστασία τῆς εἰρήνης εἶναι ἡ ἰσορροπία δυνάμεων στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο, μέ τελικό βέβαιο στόχο τόν πλήρη πυρηνικό ἀφοπλισμό.

»Ἀσφαλῶς οἱ προτάσεις πού γίνονται κατά καιρούς γιά τό θέμα τῶν ἐξοπλισμῶν μποροῦν νά ἀμβλύνουν τή διεθνῆ ἔνταση καί νά περιορίσουν τούς κινδύνους πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη. Ἀλλά δέν ὁδηγοῦν κατ' ἀνάγκη στή λύση τοῦ προβλήματος πού συνίσταται, ὅπως εἶπα, στήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων. Γιατί, ἄν ὑπάρχει ἀνισότης καί διατηρηθεῖ ἡ ἀνισότης αὐτή, δέν διαλύεται ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία πού προκαλεῖ τήν κρίση. Ἐκεῖνος πού αἰσθάνεται ὅτι μειονεκτεῖ εἶναι φυσικό νά κατέχεται ἀπό ἀνησυχία καί νά προσπαθεῖ νά ἐξουδετερώσει τήν ὑπεροχή τοῦ ἄλλου, μέ ἀποτέλεσμα νά συντηρεῖται ὁ φαῦλος κύκλος τῆς κλιμάκωσης τῶν ἐξοπλισμῶν.

»Κύριε πρόεδρε,

»Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐπικίνδυνη αὐτή κατάσταση, πού ἔχει σάν ἐπίκεντρο τό κρίσιμο θέμα τῶν εὐρωπυραύλων, ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία πού ἐπικρατεῖ στή διεθνῆ ζωή καί κυρίως στίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως.

»Γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό διεξάγονται, ὡς γνωστόν, συνεχεῖς ἀλλά καί ἄκαρπες συζητήσεις. Καί ἀποβαίνουν ἄκαρπες οἱ συζητήσεις αὐτές γιατί στήν ἀμοιβαία δυσπιστία προστίθεται καί ἡ ἔλλειψη καλῆς πίστεως καί θάρρους.

»Ἀνταλλάσσονται καθημερινά προτάσεις καί ἀντιπροτάσεις γιά ἕνα θέμα πού εἶναι μεγάλο μέν ἀλλά καί ἁπλό. Γιατί ἡ προστασία τῆς εἰρήνης, διά τῆς μειώσεως καί ἐξισορροπήσεως τῶν ἐξοπλισμῶν, δέν εἶναι, ὅπως εἶπα πολλές φορές, θέμα μεταφυσικό. Εἶναι θέμα πραγματικό πού ὑπόκειται στόν ἔλεγχο καί τή βούληση τή δική μας. Ἐάν οἱ δύο συνασπισμοί καί εἰδικώτερα οἱ δύο ὑπερδυνάμεις συνειδητοποιήσουν τίς εὐθύνες τους καί ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν ἀμοιβαία δυσπιστία τους, θά βροῦν εὔκολα τόν τρόπο νά προστατεύσουν τήν εἰρήνη. Καί τό πρῶτο βῆμα μπορεῖ καί πρέπει νά εἶναι ἡ ἄμεση ἐπανάληψη εἰλικρινοῦς διαλόγου. Εἶναι δέ ἐνθαρρυντικό τό γεγονός ὅτι προγραμματίζονται ἤδη συναντήσεις, οἱ ὁποῖες μπορεῖ νά ἀνοίξουν τόν δρόμο γιά τόν διάλογο αὐτό.

»Ἕνα ἄλλο μεγάλο θέμα πού ἔχει σχέση μέ τήν τύχη τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ ἀνισότης μεταξύ Βορρᾶ καί Νότου. Ἀνισότης οἰκονομική, κοινωνική, καί πολιτιστική, πού γίνεται συνεχῶς καί πιό ἐπικίνδυνη, γιατί μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου οἱ φτωχοί δέν γίνονται μόνο φτωχότεροι ἀλλά καί περισσότεροι.

»Τό πρόβλημα αὐτό διαταράσσει τήν οἰκονομική καί κοινωνική ἰσορροπία τοῦ κόσμου καί ἀπειλεῖ ἔμμεσα τήν εἰρήνη. Καί εἶναι καιρός νά ἀντιμετωπισθεῖ κατά τρόπο σοβαρό καί ὑπεύθυνο. Οἱ ἀνεπτυγμένες χῶρες ὀφείλουν νά καταλάβουν ὅτι ὄχι μόνο ἡ δική τους πρόοδος, ἀλλά καί ἡ ἀσφάλειά τους, ἐξαρτῶνται ἀπό τήν προαγωγή τῆς οἰκονομίας τῶν ὑπό ἀνάπτυξη χωρῶν.

»Παράλληλα ὅμως καί οἱ ὑπό ἀνάπτυξη χῶρες θά πρέπει νά πεισθοῦν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά ὀργανωθοῦν κατά τρόπο ὥστε νά μποροῦν νά ἀξιοποιήσουν τίς προσφερόμενες εὐκαιρίες. Καί προπαντός νά παύσουν νά συναγωνίζονται καί αὐτές σέ ἐξοπλισμούς.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἐκτός ἀπό τά παραπάνω μεγάλα προβλήματα, πού ἀνέφερα, δέν εἶναι δυνατόν ν' ἀγνοήσει κανείς καί ὅσα συμβαίνουν στήν εὐρύτερη περιοχή μας πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία καί ποὺ ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖ ἕνα ἀπέραντο πεδίο συγκρούσεων καί ἑστιῶν πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου.

»Μιά ἀπό τίς ἑστίες αὐτές εἶναι καί ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου πού συνεχίζεται ἐπί δέκα περίπου χρόνια καί γιά τήν ὁποία ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε ἰδιαίτερη εὐαισθησία. Καί εἶναι καιρός ἡ διεθνής κοινωνία νά ἀναλογισθεῖ τίς εὐθύνες της γιά τήν τραγωδία αὐτή καί νά ὑποστηρίξει ἐνεργά καί ἀποφασιστικά τίς προσπάθειες τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ γιά τήν ἐξεύρεση μιᾶς δίκαιης λύσεως τοῦ προβλήματος αὐτοῦ.

»Κύριε πρόεδρε,

»Μέσα σ' αὐτό τόν ἀσυνάρτητο καί ἀναρχούμενο κόσμο, πού ὁδηγεῖται ἀπό τή μιά κρίση στήν ἄλλη, ἡ σημερινή μας συνάντηση ἀποκτᾶ, ὅπως εἶπα ἤδη, ἰδιαίτερη σημασία. Οἱ χῶρες μας μποροῦν, νομίζω, νά συμβάλουν στό μέτρο τῶν δυνάμεών τους, ὄχι μόνο στήν ἐδραίωση τῆς γαλήνης στήν περιοχή μας, ἀλλά καί στόν περιορισμό τῶν κινδύνων πού ἀπειλοῦν γενικώτερα τή διεθνῆ εἰρήνη. Κι αὐτό θά τό ἐπιτύχουμε, ἄν συντονίσουμε τίς προσπάθειές μας καί ἀσκήσουμε τήν ἐπιρροή μας παντοῦ ὅπου ἠμπορεῖ ἡ φωνή μας ν' ἀκουσθεῖ. Στήν προσπάθεια αὐτή, κύριε πρόεδρε, ἡ δική σας συμβολή ἠμπορεῖ, ὅπως ἀπέδειξε ἡ μέχρι τοῦδε πολιτική σας, νά εἶναι πολύτιμη. Καί γι' αὐτόν τόν πρόσθετο λόγο αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση γιά τή συνάντησή μας αὐτή.

»Μέ τή βεβαιότητα ὅτι οἱ συνομιλίες πού θά ἔχουμε θά ἀποδειχθοῦν γόνιμες γιά τό μέλλον τῶν δύο χωρῶν μας, ἀλλά καί γιά τό γενικώτερο συμφέρον τῆς περιοχῆς μας, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου ρουμανικοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς προσωπικῆς σας ὑγείας καί εὐτυχίας, κύριε πρόεδρε, καί ὑπέρ τῆς φιλίας τῶν δύο λαῶν μας».

Στίς 27 τοῦ μηνός, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατέθεσε στέφανο στό Μνημεῖο τῶν Ἡρώων, συναντήθηκε ἐκ νέου μέ τό Ν. Τσαουσέσκου καί ἐπισκέφθηκε τό Ἱστορικό Μουσεῖο τῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας τῆς Ρουμανίας. Τρίτη συνομιλία τῶν δύο προέδρων πραγματοποιήθηκε τήν ἑπομένη, πρίν ἀπό τήν ἀναχώρηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τήν Ἀθήνα.

Σέ συνομιλία του μέ ἐκπροσώπους τοῦ τύπου, μετά τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἐπισκέψεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρατήρησε ὅτι οἱ διμερεῖς σχέσεις εἶναι ἐξαίρετες, ἡ κατάσταση στά Βαλκάνια ἱκανοποιητική, ἀλλά τό πολιτικό σκέλος τῆς διαβαλκανικῆς συνεργασίας δέν ἔχει ἀναπτυχθεῖ λόγω τῶν βουλγαρικῶν ἐπιφυλάξεων, ἐνῶ ὑπάρχει στασιμότητα στό οἰκονομικό καί τεχνικό τομέα τῆς πολυμεροῦς συνεργασίας· τά σχετικά ζητήματα ἔχουν τεθεῖ ἀπό πολλῶν

Κατάθεση στεφάνου στη βουλευτική πρωτοσοδα.

ἐτῶν, ἀλλά δέν ἔχουν προωθηθεῖ. Σέ κάθε περίπτωση, τόνισε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἡ συνεργασία προσφέρεται νά εἶναι κατά τομεῖς διμερής, τριμερής ἤ πολυμερής, ὡστόσο ἡ ἀνάπτυξή της προσκρούει πάντα στήν ἐπιφυλακτικότητα τῆς Βουλγαρίας, στήν ἀπουσία τῆς Ἀλβανίας καί στά προβλήματα πού δημιουργεῖ ἡ Τουρκία. Γιά τίς συζητήσεις σχετικά μέ τήν ἀπύραυλη Βαλκανική — πού προτάθηκε τό 1957 ἀπό τή Ρουμανία καί τό 1959 ἀπό τήν ΕΣΣΔ — ὑπῆρχαν πάντα οἱ τουρκικές ἀντιρρήσεις: ἀφοῦ μιά χώρα ἀρνούνταν νά τή συζητήσει, ἡ ἰδέα δέν μποροῦσε νά προχωρήσει καί ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε ζητήσει νά μήν συμπεριληφθεῖ στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς προσεχοῦς διαβαλκανικῆς συνόδου, στό Βουκουρέστι. Τέλος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρθηκε καί στίς συζητήσεις σχετικά μέ τόν ἐκλογικό νομο:

«Πιστεύω ὅτι ὅλα θά ἐξελιχθοῦν ὁμαλά. Ἀπό πλευρᾶς μου θά κάνω ὅ,τι μπορῶ. Θά ἀσκήσω τήν ἐπιρροή μου στά πλαίσια τοῦ ρυθμιστικοῦ μου ρόλου πρός ὅλες τίς πλευρές, ὥστε οἱ ἐξελίξεις νά εἶναι ὁμαλές. Βεβαίως, γιά νά πετύχει αὐτή ἡ προσπάθεια, πρέπει ὅλες οἱ πλευρές νά κατεβάσουν τόν τόνο. Ὅπως ἔχω πεῖ στή Βουλή, ἡ ὀξύτητα δημιουργεῖται εὔκολα ἀνά πᾶσα στιγμή. Ἀλλά, γιά νά ἀποκατασταθεῖ κλίμα ἠρεμίας χρειάζονται μῆνες. Πρέπει ὁ τόνος νά εἶναι μετρημένος καί χαμηλός καί ἀπό τά κόμματα καί ἀπό τόν τύπο».

— Ὑπάρχει μέχρι στιγμῆς ἀνταπόκριση στήν προσπάθεια γιά τή διατήρηση τῆς ὁμαλότητος;

«Μιά τούς μαντεύω, μιά τούς χάνω. Πάντως, νομίζω ὅτι ὑπάρχει αἴσθημα εὐθύνης σ' ὅλες τίς πλευρές».

— Συνεπῶς εἶστε αἰσιόδοξος;

«Ἄν ἐξαρτᾶτο ἀπό μένα, δέν θά ἤμουν μόνο αἰσιόδοξος. Θά ἤμουν βέβαιος. Ἀλλά μόνον ἐν μέρει θά μποροῦσα νά ἐγγυηθῶ».

Ἐξάλλου, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση γιά τήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στή Δικαιοσύνη, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε ὅτι δέν πρέπει ἡ Δικαιοσύνη νά ἐμπλέκεται στούς πολιτικούς καί κομματικούς ἀνταγωνισμούς, γιατί εἶναι τό ὀχυρό τῆς δημοκρατίας καί ἀπό τό Σύνταγμα ὑπάρχει σαφής διαχωρισμός τῶν ἐξουσιῶν.

Τέλος, ἀναφερόμενος στό θέμα τῶν 4.000 Ἑλλήνων φοιτητῶν πού σπουδάζουν στή Ρουμανία, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπενθύμισε ὅτι ἀπό τό 1958 ἕως σήμερα ἔχουν γίνει συνολικά πέντε ἐκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις καί ἀπέδωσε τό γεγονός αὐτό στά προβλήματα πού ἀνακύπτουν λόγω ἐλλείψεως παραδόσεως στήν Ἑλλάδα πάνω σέ μείζονα θέματα:

«Ἡ διατήρηση τῆς παραδόσεως κακῶς ἔχει συνδεθεῖ στή χώρα μας μέ δῆθεν τάσεις συντηρητισμοῦ. Ἡ παράδοση συνίσταται στό τί μπορεῖ νά προσθέσει κάθε γενιά στήν πεῖρα καί τά ἐπιτεύγματα τῆς προηγούμενης. Ἀντίθετα, στή χώρα μας κάθε Κυβέρνηση θεωρεῖ ἐπιβεβλημένο νά διαγράψει τό ἔργο τῆς προηγούμενης καί νά ἀρχίσει τά πάντα ἀπό τήν ἀρχή. Εἶναι κρίμα πού δέν κατορθώσαμε νά διαμορφώσουμε μιά συναινετική καί διακομματική πολιτική στά μείζονα θέματα πού μᾶς ἀπασχολοῦν ὡς ἔθνος».

29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό προεδρεῖο τῆς Ἑλληνοαμερικανικῆς Ὀργανώσεως ΑΧΕΠΑ.

Σύμφωνα μέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας:

«Ὁ κύριος Καραμανλῆς, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ἐξῆρε τήν σταθερή προσήλωση τῆς Ὁμογένειας στήν γενέτειρά της, τήν Ἑλλάδα, καί ἐξέφρασε τήν ἐκτίμησή του γιά τήν πολύτιμη συμβολή τῆς Ὁμογένειας στήν ἐνίσχυση τῆς παραδοσιακῆς φιλίας πού συνδέει τόν ἑλληνικό καί τόν ἀμερικανικό λαό. Ὁ ἑλληνικός λαός δέν ξεχνάει, εἶπε ὁ κ. Καραμανλῆς, τήν θερμή συμπαράσταση πού τοῦ παρέσχε ἡ Ὁμογένεια σέ κρίσιμες στιγμές τῆς πρόσφατης ἱστορίας του. Ἐκτιμᾶ ἰδιαιτέρως τίς συνεχεῖς προσπάθειες πού καταβάλει ἡ Ὁμογένεια γιά νά κατανοήσουν καλύτερα τά ἐθνικά μας θέματα οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες. Προσπάθειες, κατέληξε ὁ κ. Καραμανλῆς, πού βοηθοῦν καί τήν προώθηση τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων, ἀλλά καί τήν ἐπαναφορά τῶν ἑλληνικῶν - ἀμερικανικῶν σχέσεων στήν παλαιά τους ἐγκαρδιότητα».

2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀνακοινώνεται:

«Ὅσα γράφονται τόν τελευταῖο καιρό γύρω ἀπό τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς εἶναι καί πρόωρα καί ἀνακριβῆ, δεδομένου ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς δέν ἔχει ἀποφασίσει ἀκόμα ἄν θά εἶναι ἤ ὄχι ὑποψήφιος στήν ἐπόμενη ἐκλογή».

Εἶχε προηγηθεῖ σειρά δημοσιευμάτων τοῦ τύπου, στά ὁποῖα γινόταν λόγος γιά συμφωνία μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ πρωθυπουργοῦ, μέ ἀντικείμενο τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ σέ συνδυασμό μέ τή σύνταξη κειμένου ἀποδεκτοῦ ἀπό ὅλες τίς πλευρές σχετικά μέ τήν ἔκταση τῶν ἁρμοδιοτήτων τοῦ προέδρου.

Ἐξάλλου, τίς σχετικές πληροφορίες, καί ἰδιαιτέρως αὐτές πού ἀναφέρονταν σέ «μεσολάβηση» συνταγματολόγων, θά διαψεύσουν μέ δηλώσεις τους ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, καθώς καί οἱ ἐπιφανεῖς καθηγητές τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, Α. Μάνεσης καί Δ. Τσάτσος.

3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος πρόκειται νά ἐπισκεφθεῖ τό

Δουβλίνο, τό Παρίσι καί τίς Βρυξέλλες.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν ὑπουργό Δικαιοσύνης Γ.-Α. Μαγκάκη. Εἶχε προηγηθεῖ θόρυβος καί εἶχε προκληθεῖ κλῖμα ἔντονης ὀξύτητας μετά τήν ἀναβολή τῆς ἐκδικάσεως στό Ἀνώτατο Εἰδικό Δικαστήριο τῶν ὑποθέσεων γιά τή συνταγματικότητα τοῦ νόμου γιά τά ΑΕΙ καί γιά τήν ἔκπτωση τοῦ Α. Κουτσόγιωργα ἀπό τό βουλευτικό ἀξίωμα. Ὁ ὑπουργός Δικαιοσύνης εἶχε ἀναγγείλει τήν ἄσκηση διώξεως κατά τοῦ ἀρεοπαγίτη, Γ. Βολτῆ καί τοῦ συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, Η. Τσικλητήρα, ἐνῶ εἶχε κατατεθεῖ σειρά αἰτήσεων ἐξαιρέσεως ἀπό τήν πλευρά τῶν διαδίκων. Ἐνόψει τῶν κινδύνων πού ἐλλόχευαν γιά τό κύρος τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἐκφράζοντας τήν ἀνησυχία του, θά προσβλέψει στήν ἀπόσυρση τῶν αἰτήσεων ἐξαιρέσεως, κατά τή συζήτηση τῶν ὁποίων θά μποροῦσαν να ἐπαναληφθοῦν θλιβερά φαινόμενα. Πράγματι, στά μέσα Ἰανουαρίου, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, Γ. Κώνστας, καί ὁ Γ. Βολτῆς θά ὑποβάλουν αἰτήσεις ἐξαιρέσεως ἀπό τή σύνθεση τοῦ Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου. Θά ἀκολουθήσει, ἀντίστοιχα, παραίτηση ἀπό τίς αἰτήσεις ἐξαιρέσεως τῶν διαδίκων.

4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Δημοσιεύεται στούς «Times» τοῦ Λονδίνου ἄρθρο τοῦ Ν. Δεβλέτογλου, στό ὁποῖο διατυπώνεται ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε συναντηθεῖ μυστικά μέ τόν Μπ. Ἔτσεβίτ λίγες ἑβδομάδες πρίν τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο καθώς καί ὅτι ὁ ἴδιος καί ἡγετικά στελέχη τῆς ΝΔ εἶχαν συνωμοτήσει μέ τούς Τούρκους. Τούς ἰσχυρισμούς αὐτούς θά διαψεύσει ἀμέσως ἡ Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, ἐνῶ στίς 6 Δεκεμβρίου ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀπευθύνει πρός τόν ἐκδότη τῆς ἐφημερίδας τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κύριε,

»Μέ μεγάλη ἔκπληξη εἶδα ὅτι οἱ "Times" δέχθηκαν νά δημοσιεύσουν ἕνα ἄρθρο γιά τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, τό ὁποῖο δέν εἶναι μόνο συκοφαντικό γιά μένα ἀλλά καί προφανέστατα ἀνόητο.

»Ἄλλο εἶναι κάποιος κ. Δεβλέτογλου νά ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ κ. Ἔτσεβίτ καί ἐγώ συνωμοτήσαμε νά πείσουμε τήν ἑλληνική χούντα νά κάνει πραξικόπημα κατά τοῦ μακαρίτη Μακαρίου καί κατ' αὐτόν τόν τρόπο νά αὐτοκτονήσει γιά νά ἀνοίξει τό δρόμο γιά τήν ἐπιστροφή μου στήν ἐξουσία. Καί ἀσφαλῶς εἶναι τελείως διαφορετικό μιά ἐφημερίδα μέ τό κῦρος καί τήν παράδοση τῶν "Times" νά δημοσιεύει αὐτούς τούς συκοφαντικούς παραλογισμούς γιά μιά συνάντηση πού δέν ἔγινε ποτέ.

»Ἡ ἔκπληξη — καί ἡ λύπη μου — εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερη γιατί οἱ "Times" ὑπῆρξαν πάντα δίκαιοι ἀπέναντί μου σέ ὅλη τή μακρά μου σταδιοδρομία.

»Θά ἤθελα νά σημειώσω ὅτι ἡ ἐπιστολή αὐτή δέν προορίζεται γιά δημοσιότητα»[127].

Τίς σχετικές πληροφορίες θά διαψεύσει, ἀντίστοιχα, καί ὁ Μπ. Ἔτσεβίτ, ἐνῶ, παράλληλα, ὁ ἐκδότης τῆς βρετανικῆς ἐφημερίδας, σέ ἐπιστολή του πρός τόν Κ. Καραμανλῆ, θά ἐκφράσει τή λύπη του γιά τό ἐπεισόδιο.

6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἀθήνα γιά διαβουλεύσεις σχετικά μέ τό ἑπόμενο στάδιο τῶν συνομιλιῶν του μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ καί τόν Ρ. Ντενκτάς.

Τήν ἑπομένη, γιά τό ἴδιο θέμα θά συνεργαστεῖ ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρωθυπουργό.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς θά προεδρεύσει καί σέ σύσκεψη, μέ τή συμμετοχή τοῦ Α. Παπανδρέου καί τοῦ Σ. Κυπριανοῦ, στίς 20 Δεκεμβρίου, μετά τήν ὁλοκλήρωση τῶν συνομιλιῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κυπριακοῦ Κράτους στή Νέα Ὑόρκη.

13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τίς συνομιλίες πού διεξήγαγε κατά τίς πρόσφατες διασκέψεις τῆς ΕΟΚ καί τοῦ ΝΑΤΟ. Σύμφωνα, ἐξάλλου, μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, στή συνάντηση ἐξετάστηκαν καί οἱ ἐξελίξεις στό Κυπριακό, τά προβλήματα στή Δικαιοσύνη καί ὁ ἐκλογικός νόμος.

14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν ἀναπληρωτή ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Αἰγύπτου, Μπούτρος Γκάλι, μέ τόν ὁποῖο ἐξετάζει τίς διμερεῖς σχέσεις καί τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν εὐρύτερη περιοχή τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στήν πανηγυρική ἐκδήλωση γιά τήν ἐπέτειο ἀπό τήν ἵδρυση τῆς ΕΣΗΕΑ. Ὁ προέδρος τῆς Ἑνώσεως, Β. Κοραχάης, ἀπένειμε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀναμνηστική πλακέττα καί ἀναφέρθηκε στίς δραστηριότητες τῆς ΕΣΗΕΑ.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τήν ἀπόφαση τῆς Ἑνώσεώς σας νά μοῦ ἀπονείμει τήν ἀναμνηστική αὐτή πλακέττα. Καί τήν ἐκτιμῶ, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθόσον μοῦ ἀπονέμεται εἰς ἀναγνώριση τῆς συμβολῆς μου στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στόν τόπο μας

καί δι' αὐτῆς στήν κατοχύρωση τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου.

»Θά ἤθελα, ἐπίσης, νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά γιατί μοῦ δώσατε σήμερα τήν εὐκαιρία νά γιορτάσω μαζί σας τά ἑβδομήντα χρόνια τῆς Ἑνώσεώς σας. Ἑβδομήντα χρόνια, κατά τή διάρκεια τῶν ὁποίων ἡ Ἕνωσή σας προσέφερε, ἰδίως σέ κρίσιμες ἐθνικῶς στιγμές, πολύτιμες ὑπηρεσίες στόν τόπο μας.

»Ὁμιλήσατε, κύριε πρόεδρε, γιά τή μακρά καί πλούσια ἱστορία τῆς Ἑνώσεώς σας. Ὁμιλήσατε γιά τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ τύπος καί γενικώτερα τά Μέσα Ἐνημερώσεως. Ὁμιλήσατε ἐπίσης γιά τήν ἀνάγκη καί τούς τρόπους τῆς θεραπείας τους.

»Καί ἀναπτύξατε τό θέμα σας μέ τόση πληρότητα, ὥστε νά μήν ἔχω νά προσθέσω τίποτα σ' αὐτά πού εἴπατε πρό ὀλίγου. Ἄλλωστε, γιά τό ἴδιο θέμα, σέ συνάρτηση καί μέ τό κρίσιμο θέμα τῆς τηλεοράσεως, ἔχουν λεχθεῖ καί ἔχουν γραφεῖ τόσα πολλά, ὥστε νά θεωρεῖται θεωρητικά τουλάχιστον ἐξηντλημένο τό θέμα. Τό πρόβλημά μας, συνεπῶς, δέν εἶναι νά κατανοήσουμε τήν μεγάλη ἀποστολή τῶν Μέσων Ἐνημερώσεως, ἀλλά νά βροῦμε τό θάρρος νά τά χρησιμοποιήσουμε σωστά καί ὑπεύθυνα.

»Θά ἀρκεσθῶ, ὡς ἐκ τούτου, σέ λίγες μόνο παρατηρήσεις πού ἔχουν ὅμως ἄμεση σχέση μέ τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς δημοκρατίας μας. Γιά νά προστατεύσουμε τό πολίτευμα θά πρέπει ὁ μέν τύπος νά τηρεῖ ἀπαρέγκλητα, σχολαστικά θά ἔλεγα, τόν χρυσό κανόνα τοῦ μέτρου, ἡ δέ Πολιτεία νά σέβεται τήν ἀποστολή καί νά τήν ὑποβοηθεῖ.

»Γιατί, ὅπως εἶπα καί παλαιότερα, τόσο ὁ περιορισμός τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ὅσο καί ἡ κατάχρηση τῆς ἐλευθεροτυπίας, ὁδηγοῦν κατά κανόνα στόν ἐκφυλισμό τῆς δημοκρατίας. Καί τῆς ἀλήθειας αὐτῆς ἔχουμε πικρή πεῖρα ἀπό τό παρελθόν.

»Εὔχομαι, κύριε πρόεδρε, ἡ σημερινή ἐπέτειος νά εἶναι ἀφετηρία γιά μιά καινούργια καί καλλίτερη ἐποχή γιά τόν ἑλληνικό τύπο ἀλλά καί γενικότερα γιά τή δημόσια ζωή τοῦ τόπου μας».

18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, σέ μήνυμά του πρός τό γενικό διευθυντή τῆς UNICEF — μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐγκαινίων στό Λονδίνο ἐκθέσεως γιά τήν κατάσταση τῶν παιδιῶν στίς ἀναπτυσσόμενες χῶρες — ἀναφέρει:

«Ἡ φετινή ἔκθεση τῆς UNICEF γιά τήν κατάσταση τῶν παιδιῶν στόν κόσμο, πού ἀνακοινώνεται σήμερα στό Λονδίνο, δίνει μιά τραγική εἰκόνα γιά τά παιδιά τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. Κάθε μέρα πεθαίνουν ἀπό πείνα καί ἀρρώστιες 40.000 παιδιά στίς χῶρες αὐτές. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν παιδιῶν πού πέθαναν σ' αὐτές τίς χῶρες ἀπό τίς αἰτίες αὐτές στούς τελευταίους δώδεκα μῆνες εἶναι ἴσος περίπου μέ τό σύνολο τῶν παιδιῶν πού ζοῦν στήν Δυτική Εὐρώπη.

»Αὐτό τό πρόβλημα, τίς διαστάσεις τοῦ ὁποίου εἶναι δύσκολο νά συλλάβει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἔχει ἀναλάβει νά θεραπεύσει ἡ UNICEF. Καί ἡ συμβολή της στήν προστασία τοῦ παιδιοῦ στόν ἀναπτυσσόμενο κόσμο εἶναι διεθνῶς ἀναγνωρισμένη.

»Ὁ ἀγώνας ὅμως αὐτός τῆς UNICEF δέν ἀρκεῖ. Χρειάζεται ἡ πανανθρώπινη κατανόηση τῆς φύσεως τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ προβλήματος.

»Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ἀθλιότης καί ἡ εἰρήνη εἶναι τά μόνιμα καί μεγαλύτερα προβλήματα, μέ τά ὁποῖα ἀσχολεῖται ἡ ἀνθρωπότης διά μέσου τῶν αἰώνων. Ὅπως εἶπα καί ἄλλοτε, ἡ ταυτόχρονη λύση αὐτῶν τῶν προβλημάτων δέν εἶναι ἁπλῶς δυνατή. Εἶναι καί εὔκολη, ἐάν ἐπικρατήσει ἡ λογική καί ἡ καλή πίστη. Ἐάν δηλαδή μειωθοῦν σταδιακά οἱ στρατιωτικές δαπάνες, ἀφ' ἑνός μέν θά περιορισθοῦν οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη καί ἀφ' ἑτέρου θά δημιουργηθοῦν οἱ πόροι ἐκεῖνοι πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά τήν θεραπεία τῶν πληγῶν πού βασανίζουν τήν ἀνθρωπότητα καί εἰδικότερα τῆς πείνας καί τῆς ἀρρωστιας.

»Εὔχομαι νά ἐπικρατήσει, ἰδιαίτερα τίς ἡμέρες αὐτές, τό αἴσθημα τῆς καθολικῆς εὐθύνης καί πρό παντός τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης. Καί νά ἀνταποκριθοῦν μέ γενναιοψυχία Κυβερνήσεις καί λαοί στήν ἔκκληση τῆς UNICEF γιά τήν σωτηρία τῶν παιδιῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου».

21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συνεργάζεται μέ τόν πρωθυπουργό. Στή συνέχεια, δέχεται τή νέα ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1984

Πρωτοχρονιάτικο διάγγελμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες.

»Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ Καινούργιου Χρόνου πού διαδέχεται σέ λίγο τόν παλιό, ἀπευθύνω πρός ὅλους σας θερμές καί εἰλικρινεῖς εὐχές. Εὔχομαι νά εἶναι εἰρηνικός καί δημιουργικός καί νά δικαιώσει τίς προσδοκίες μας γιά ἕνα καλλίτερο μέλλον.

»Βέβαια, μέσα στήν ἀέναη ροή τοῦ χρόνου, ἡ διαδοχή αὐτή εἶναι συμβολική. Ἀποκτᾶ ὅμως οὐσιαστική χρησιμότητα, ὅταν μᾶς παρακινεῖ νά κάνουμε τόν ἀπολογισμό τῆς χρονιᾶς πού πέρασε· νά συνειδητοποιήσουμε τά προβλήματα τοῦ παρόντος καί, μέ τά δεδομένα αὐτά, νά καθορίσουμε ἀσφαλέστερα τήν πορεία μας πρός τό μέλλον.

»Καί αὐτό ἐπιβάλλεται, ἰδιαίτερα σήμερα, πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι τόσο ρευστή καί συγκεχυμένη, ὥστε ὁλόκληρος ὁ κόσμος νά ὑποδέχεται τόν Καινούργιο Χρόνο μέ αἴσθημα ἀβεβαιότητας καί, θά ἔλεγα, ἀγωνίας. Γιατί, παρά τίς προσδοκίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί τίς διακηρύξεις Ὀργανισμῶν καί Κυβερνήσεων, τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἀνθρωπότητα ὄχι μονάχα δέν βρῆκαν τή λύση τους μέσα στό χρόνο πού πέρασε, ἀλλά ἔγιναν καί ὀξύτερα.

»Ἡ ἀπειλή κατά τῆς εἰρήνης παίρνει μορφές καί διαστάσεις ὅλο καί πιό ἐπικίνδυνες. Οἱ τοπικοί καί

ἐμφύλιοι πόλεμοι πολλαπλασιάζονται καθώς καί ἡ βία καί αὐθαιρεσία. Ἐνῶ ἕνα τεράστιο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητας μαστίζεται ἀπό τήν πείνα, τήν ἀθλιότητα καί τήν ἀρρώστια.

»Βέβαια, τά προβλήματα αὐτά εἶναι γνωστά. Καί θά ἀποτελοῦσε ἴσως κοινοτοπία ἡ ἐπανάληψή τους. Τό κάνω ὅμως γιατί μᾶς δίδουν τή μορφή καί τήν ἔκταση τῆς συγχύσεως καί τοῦ παραλογισμοῦ πού ἐπικρατοῦν σήμερα στόν κόσμο. Ὅπως μᾶς δίδουν καί τούς μεγάλους στόχους, πρός τούς ὁποίους ὀφείλουμε νά στρέψουμε, μικροί καί μεγάλοι, τήν προσοχή μας: τήν ἐμπέδωση δηλαδή τῆς διεθνοῦς εἰρήνης καί τόν περιορισμό τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας.

»Θά ἀναφερθῶ ὅμως εἰδικώτερα στό θέμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν, ὄχι μόνον γιατί εἶναι τό πιό κρίσιμο καί ἐπίκαιρο, ἀλλά καί γιατί ἔχει περιβληθεῖ ἀπό μιά σύγχυση ἐπικίνδυνη, πού μᾶς ἀπομακρύνει ἀπό τήν οὐσία τοῦ προβλήματος καί ἀπειλεῖ νά μεταβάλει τό τεράστιο θέμα τῆς εἰρήνης σέ θέμα ἰδεολογικῶν ἀντιπαραθέσεων καί προπαγάνδας διεθνοῦς.

»Εἶναι φανερό ὅτι ἡ παροῦσα διεθνής κρίση πού θέτει σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη τοῦ κόσμου ὀφείλεται στήν ἀμοιβαία δυσπιστία καί ἴσως καί στήν κακή πίστη πού ἐπικρατοῦν στή διεθνῆ ζωή καί ἰδίως στίς σχέσεις Ἀνατολῆς καί Δύσεως. Γιά νά προστατεύσουμε, συνεπῶς, τήν εἰρήνη — πέραν ἀπό τίς θεωρητικές διακηρύξεις καί τίς ἀντιφατικές προτάσεις — θά πρέπει νά ἐπισημάνουμε καί ἐν συνεχεία νά ἐξαλείψουμε τά παραπάνω αἴτια πού μονίμως τήν ἀπειλοῦν.

»Γιά τήν οἰκοδόμηση ὅμως τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς, θά πρέπει νά ἐνισχυθεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀσφαλείας πού, ὅπως ἐπίμονα τονίζω, μόνον μιά ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων μπορεῖ νά ἐμπνεύσει. Ἰσορροπία, βέβαια, πού θά πρέπει γιά λόγους εὐνόητους νά πραγματοποιηθεῖ στό κατώτερο δυνατόν ἐπίπεδο. Καί αὐτό δέν εἶναι δύσκολο νά γίνει, ἄν πράγματι τό ἐπιθυμοῦμε. Ἀρκεῖ νά ὑπάρξει καλή πίστη καί θάρρος πολιτικό. Γιατί εἶναι πρακτικῶς εὔκολο νά ἐκτιμηθοῦν οἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις καί νά αὐξομειωθοῦν, ἄν διαπιστωθεῖ ὅτι ὑπάρχει ἀνισότης. Ὅσοι ἀρνοῦνται τή διαδικασία αὐτή, ἀσφαλῶς ὑποκρίνονται ὅταν διακηρύσσουν τήν πίστη τους στή διεθνῆ εἰρήνη.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέσα σ' αὐτόν τόν κόσμο, τόν ἀνήσυχο καί ἀσυνάρτητο πρέπει νά ζήσει καί νά προκόψει καί ἡ πατρίδα μας. Καί πρέπει, πέραν ἀπό τά γνωστά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ἤδη ὅλους τούς λαούς, νά ἀντιμετωπίσει καί τά εἰδικώτερα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἴδια. Καί αὐτά εἶναι δυστυχῶς πολλά καί πολύπλοκα. Προβλήματα οἰκονομικά, προβλήματα κοινωνικά καί κυρίως προβλήματα πού συνδέονται ἄμεσα ἤ ἔμμεσα μέ τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις καί συνεπῶς μέ τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας. Ἡ δέ σοβαρότης τῶν τελευταίων αὐτῶν προβλημάτων θά πρέπει νά συνειδητοποιηθεῖ ἀπ' ὅλους τούς Ἕλληνες.

»Αὐτονόητο εἶναι ὅτι, γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε ἐπιτυχῶς τά προβλήματα αὐτά, θά χρειασθεῖ ὁμόνοια, δουλειά καί τάξη. Θά χρειασθεῖ ὅλοι — λαός καί ἡγεσία — νά ἐντείνουμε συνεχῶς τίς προσπάθειές μας καί νά ὑποτάσσουμε στό γενικό συμφέρον τίς προσωπικές, ταξικές καί κομματικές μας ἐπιδιώξεις. Προπαντός ὅμως θά χρειασθεῖ κατάλληλο πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα, χωρίς τό ὁποῖο εἶναι ἀδύνατη ἡ ὁμαλή λειτουργία τῆς Πολιτείας καί συνεπῶς καί ἡ προκοπή τοῦ τόπου.

»Βέβαια, γιά νά λειτουργήσει ὁμαλά τό πολίτευμα, θά πρέπει νά σεβόμαστε ὅλοι τίς βασικές ἐκεῖνες ἀρχές, ἐπάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ἡ δημοκρατία. Γιατί ἡ παραβίαση τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, μέ ὁποιαδήποτε μορφή καί ἄν γίνεται, ἠμπορεῖ νά κλονίσει τούς δημοκρατικούς μας θεσμούς.

»Οἱ ὀξεῖς, ἐξάλλου, πολιτικοί ἀνταγωνισμοί θά πρέπει νά ἀμβλυνθοῦν στή διαδρομή τοῦ κρίσιμου χρόνου πού μᾶς ἔρχεται, γιά νά μήν διχάσουν καί πάλι τό λαό μας καί ὁδηγήσουν τή χώρα στά γνωστά ἀπό τό παρελθόν ἀδιέξοδα.

»Ἔχουμε ὅλοι χρέος ἐθνικό νά ἐπιβεβαιώσουμε μέ τή συμπεριφορά μας τή σταθερότητα τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν πού θεμελιώσαμε μετά τή δοκιμασία τῆς ἑφτάχρονης τυρρανίας.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Σάν λαός ἔχουμε μεγάλη πεῖρα, παλαιά καί πρόσφατη. Γνωρίζουμε συνεπῶς τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε γιά νά περάσουμε τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα, νά ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν καί νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον. Καί αὐτό τό μποροῦμε ἀσφαλῶς νά τό κάνουμε. Φτάνει νά βροῦμε τό θάρρος νά ἐπισημάνουμε τίς ἀδυναμίες μας καί τή θέληση νά τίς θεραπεύσουμε.

»Μέ τήν ἐλπίδα αὐτή καί τήν εὐχή νά εἶναι ὁ Καινούργιος Χρόνος καλλίτερος ἀπό τόν περασμένο, ἀπευθύνω σέ ὅλους καί στόν καθένα χωριστά τίς θερμότερες εὐχές μου».

Τή μετάβαση στό νέο ἔτος, τά μεσάνυχτα, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἑορτάσει στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

3 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό:

«Δέχθηκα τόν πρωθυπουργό στίς 3 Ἰανουαρίου 1985, ὁ ὁποῖος τήν προηγούμενη μέρα μοῦ ἔστειλε,

ὅπως εἴχαμε συμφωνήσει, τή συνημμένη ἐπιστολή, στήν ὁποία περιέγραφε τό ἐκλογικό σύστημα, τό ὁποῖο προετίθετο νά προτείνει στή Βουλή. 'Ομολογῶ ὅτι δέχθηκα μέ ἀνακούφιση τήν πρότασή του, γιατί εἶχα τό φόβο ὅτι, παρά τίς ἀντίθετες διαβεβαιώσεις του, θά μποροῦσε ὑπό τήν πίεση τῶν συνεργατῶν του νά προτείνει νόθο ἐκλογικό σύστημα καί νά ἔρθουμε σέ ρήξη, ὅπως τόν εἶχα, ἄλλωστε, προειδοποιήσει.

»Μοῦ ἐξήγησε ὅτι προέκρινε τή λύση αὐτή καί γιά νά εἶναι συνεπής μέ τίς δημόσιες διακηρύξεις πού ἔκανε κατ' ἐπανάληψη, ἀλλά καί προπαντός γιά νά εἶναι συνεπής μέ τή δέσμευση πού εἶχε ἀναλάβει ἀπέναντί μου νά προτείνει ἀδιάβλητο 'Εκλογικό Νόμο. (Τοῦ εἶχα δηλώσει, ὡς γνωστόν, ὅτι θεωρῶ ἀδιάβλητο ἐκλογικό σύστημα τήν ἐνισχυμένη ἀναλογική τό D'Hont πού εἶχε ἑτοιμάσει ὁ κ. Γεννηματᾶς καί τήν ἁπλή ἀναλογική).

»Τοῦ εἶπα ὅτι θεωρῶ ἀδιάβλητο ἀλλά καί ἐπίκαιρο τό σύστημα πού προτείνει, ἀφοῦ δίνει ἴσες δυνατότητες στά δύο μεγάλα κόμματα καί βρίσκεται μέσα στό πνεῦμα πού εἴχαμε συμφωνήσει παλαιότερα. ('Εκεῖνο πού δέν κατάλαβα εἶναι γιατί ὁ πρωθυπουργός ἠθέλησε νά δεσμευθεῖ ἀπέναντί μου δι' ἐπισήμου ἐπιστολῆς).

»Συμφωνήσαμε, ἐν συνεχεία, νά συνταχθεῖ τό Νομοσχέδιο μέ βάση τό σχέδιο πού μοῦ ἐπρότεινε, νά μοῦ σταλεῖ στά μέσα τῆ ἐπομένης ἑβδομάδας τό ὁριστικό κείμενο καί νά συναντηθοῦμε τήν ἐπομένη γιά νά διατυπώσω, ἐάν ἔχω, παρατηρήσεις ἐπ' αὐτοῦ».

Τήν ἐπομένη, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτης, θά ἐνημερώσει σχετικά τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ.:

«Κατ' ἐντολή τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας συναντήθηκα σήμερα μέ τόν κ. Μητσοτάκη στό σπίτι του καί τοῦ εἶπα τά ἀκόλουθα:

»'Ο κ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἤθελε νά ἐνημερώσει τόν κ. Μητσοτάκη γιά τή συνομιλία πού εἶχε χθές μέ τόν πρωθυπουργό πάνω στό θέμα τοῦ 'Εκλογικοῦ Νόμου. 'Η ἐνημέρωση αὐτή εἶναι ἀπόρρητη καί γίνεται ἀποκλειστικά γιά προσωπική του πληροφόρηση.

»"Οπως γνωρίζει ὁ κ. Μητσοτάκης, ὁ κ. πρόεδρος εἶχε καταστήσει σαφές στόν πρωθυπουργό ὅτι θά τόν εὕρισκε ἀντίθετο σέ τυχόν προσπάθεια ψηφίσεως διαβλητοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. 'Ως ἀδιάβλητα συστήματα ὁ κ. πρόεδρος θεωροῦσε τό ἰσχύον, τήν ἁπλῆ ἀναλογική καί τό D'Hont.

»Χθές ὁ πρωθυπουργός εἶπε στόν πρόεδρο ὅτι προέκρινε σύστημα ἁπλῆς ἀναλογικῆς μέ τό σύν ἕνα, τίς ὑφιστάμενες ἐκλογικές περιφέρειες, τήν ἀπογραφή τοῦ 1981 καί χωρίς περιορισμούς γιά τήν συμμετοχή στήν Α' καί Β' κατανομή. Γιά τήν Γ' κατανομή, τίς ἀδιάθετες ἕδρες σέ κάθε περιφέρεια θά τίς ἔπαιρνε τό κόμμα πού θά πλειοψηφοῦσε σχετικά στήν περιφέρεια αὐτή καί σέ ὅλη τήν ἐπικράτεια. Οἱ ὑπόλοιπες θά κατενέμοντο ἀναλογικά μεταξύ τῶν κομμάτων (στό σημεῖο αὐτό διάβασα στόν κ. Μητσοτάκη τήν ἀκριβῆ διατύπωση ἀπό σχετικό σημείωμα).

»'Ως πρός τήν διαδικασία, συνέχισα, τό σχετικό νομοσχέδιο θά ἐδίδετο στά κόμματα καί τόν τύπο τήν προσεχῆ ἑβδομάδα καί θά κατετίθετο στή Βουλή τήν μεταπροσεχῆ.

»'Ο πρωθυπουργός εἶπε στόν προέδρο ὅτι προέκρινε τό σύστημα αὐτό πρῶτον, διότι ἀποτελοῦσε προεκλογική δέσμευσή του, δεύτερον, διότι ἐπίστευε ὅτι θά συνέβαλλε στήν ἄμβλυνση τῆς πολιτικῆς ὀξύτητας καί τρίτον, γιά νά εἶναι συνεπής μέ τήν ὑπόσχεση πού εἶχε δώσει στόν προέδρο ὅτι θά φέρει ἀδιάβλητο ἐκλογικό σύστημα. 'Εάν, τέλος, τό σύστημα αὐτό ἀπεκρούετο ἀπό τόν πρόεδρο καί τά κόμματα, τότε ὁ πρωθυπουργός θά ἀπεδεσμεύετο καί θά ἐνεργοῦσε κατά τήν κρίση του στό θέμα αὐτό.

»'Επί τῶν ἀνωτέρω, ἡ γνώμη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι, πρῶτον, ὅτι τό ἐκλογικό αὐτό σύστημα δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποκρουσθεῖ ὡς διαβλητό καί, δεύτερον, ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία θά ἔπρεπε νά πάρει τή θέση ὅτι εἶναι διά λόγους ἀρχῆς καί ἐκ παραδόσεως ὑπέρ τῆς ἐνισχυμένης καί ὅτι θεωρεῖ ἀδιάβλητο τό προτεινόμενο σύστημα. Καί νά τονίσει ὅτι ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι ἡ ἀδιάβλητη ἐφαρμογή του στήν πράξη, γιά τήν ὁποία καί θά ἀγωνισθεῖ.

»'Επί τοῦ τελευταίου αὐτοῦ σημείου, ὁ κ. πρόεδρος θά ἤθελε νά ἐνημερώσει τόν κ. Μητσοτάκη ὅτι ὁ πρωθυπουργός ἀνέλαβε δέσμευση ἀπέναντί του ὅτι θά διορισθοῦν τέσσερις ὑπηρεσιακοί ὑπουργοί καί θά ὑπάρξει διακομματικός ἔλεγχος στήν τηλεόραση, κατά τήν προεκλογική περίοδο, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε καί στίς ἐκλογές τοῦ 1981.

»'Ο κ. Μητσοτάκης μοῦ εἶπε ὅτι εὐχαριστεῖ θερμά τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν ἐνημέρωση, τῆς ὁποίας θά σεβασθεῖ βέβαια τόν ἀπόρρητο χαρακτῆρα. Εἶναι ἱκανοποιημένος ἀπό τό ἐκλογικό σύστημα, τό ὁποῖο εἶναι ἀναμφισβήτητα τίμιο καί ἀδιάβλητο. Βέβαια, θά πρέπει νά δεῖ καί τό κείμενο τοῦ νόμου, μήπως ἐκεῖ παρεισφρύσουν παγίδες. Μέ αὐτή τήν ἐπιφύλαξη, ἐπανέλαβε ὅτι θεωρεῖ τό σύστημα τίμιο.

»'Ερώτησα τόν κ. Μητσοτάκη μήπως τοῦ δημιουργεῖ πρόβλημα τό πρίμ πού δίνει ἡ τρίτη κατανομή στό πρῶτο κόμμα καί μήπως θά ἤθελε νά ἐπιδιώξει ὁ κ. πρόεδρος βελτίωση τοῦ νόμου στό σημεῖο αὐτό.

»Μοῦ ἀπάντησε ὅτι θεωρεῖ τό πρίμ ἀσήμαντο καί πάντως δέν θέλει καμμιά ἀλλαγή τοῦ νόμου στό σημεῖο αὐτό, δεδομένου, ἄλλωστε, ὅτι εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία θά ἔλθει πρῶτο κόμμα.

»Τέλος, ὁ κ. Μητσοτάκης ἐζήτησε ἀκρόαση ἀπό τόν κ. πρόεδρο γιά τήν προσεχῆ ἑβδομάδα, γιά νά τοῦ ἐκφράσει, ὅπως εἶπε, τίς γενικότερες ἀνησυχίες του γιά τήν κατάσταση καί ἰδιαίτερα στόν τομέα τῆς Δικαιοσύνης»[128].

Τίς ἀπόψεις του γιά τό θέμα τοῦ 'Εκλογικοῦ Νόμου, τήν κατάσταση στό χῶρο τῆς Δικαιοσύνης καί τή γενική κατάσταση τῆς χώρας ὁ Κ. Μητσοτάκης θά ἀναπτύξει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στίς 7 τοῦ μηνός.

6 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Σέ συνέντευξή του στήν «'Απογευματινή», ὁ Κ.

Μητσοτάκης ἀναφέρεται στό θέμα τῆς ἐπικείμενης ἐκλογῆς προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

«Στό θέμα τῆς Προεδρίας, ἡ θέση πού πῆρε τό κόμμα μας καί ἐγώ προσωπικά, εἶναι ἁπλή καί σαφής. Καί τήν ἐπαναλαμβάνω εὐχαρίστως. Πιστεύουμε ὅτι ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς δέν εἶναι ἁπλῶς ὁ καταλληλότερος, εἶναι ἴσως ὁ μόνος πού αὐτή την ὥρα μπορεῖ νά ἀνταποκριθεῖ μέ ἐπιτυχία στό δύσκολο ἔργο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὅλη του ἡ μακρά πολιτική ἱστορία, ἀλλά καί ὁ τρόπος πού ἄσκησε τά τελευταῖα πέντε χρόνια τά προεδρικά του καθήκοντα τό ἐπιβεβαιώνουν».

9 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Σε ὁμιλία του στή Θεσσαλονίκη, ὁ Γ. Ράλλης ἐξαίρει τή σημασία τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες καί τή συμβολή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ στόχου:

«Ἡ ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν ΕΟΚ εἶναι ἐπιλογή τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ καί μπορῶ νά πῶ ὅτι ἴσως ἦταν ἡ ἐπιτυχέστερη πολιτική πράξη πού πραγματοποίησε Ἕλληνας πρωθυπουργός ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ νεώτερου ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἡ Ἑλλάδα, ὡς ἰσότιμος ἑταῖρος τῆς ΕΟΚ, ἀποδεσμευόταν ἀπό τίς πολιτικές κηδεμονίες, ἐξασφάλιζε τή δημοκρατική της ἐξέλιξη καί ἄνοιγε τό δρόμο πρός τήν οἰκονομική πρόοδο καί τήν εὐημερία. Οἱ μέχρι τώρα ἐξελίξεις ἀπέδειξαν τήν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς».

10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό πάνω στό θέμα τοῦ Ἐκλογικοῦ Νόμου.

Σχετικά, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρει:

«Οἱ τελευταῖοι δύο μῆνες ὑπῆρξαν πράγματι δύσκολοι γιά μένα. Γιατί εἶχα ν' ἀντιμετωπίσω συσσωρευμένα καί δύσκολα προβλήματα πού θά ἐπηρέαζαν ἀποφασιστικά τίς περαιτέρω ἐξελίξεις τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Ἔπρεπε νά ἐξασφαλίσω ἀδιάβλητο Ἐκλογικό Νόμο, σέ συνδυασμό μέ τόν χρόνο τῶν ἐκλογῶν καί τήν ἐκλογή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας· νά διασώσω τή Δικαιοσύνη ἀπό τήν πλήρη διάλυσή της, πού θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει ἀκόμα καί σέ κρίση συνταγματική· νά προστατεύσω τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις ἀπό τήν κομματική διάβρωση καί ν' ἀποκαταστήσω κάποια ἰσορροπία στή λειτουργία τῆς τηλεόρασης, πού προκαλοῦσε ἔντονη ἀντίθεση μεταξύ ἀντιπολιτεύσεως καί Κυβερνήσεως, λόγω τῆς καταχρήσεως πού ἔκανε ἡ τελευταία αὐτή, εἰς βάρος τῆς πρώτης, τῶν μέσων ἐνημερώσεως.

»Ἔπρεπε ὅλα αὐτά τά θέματα ὄχι ἁπλῶς νά τά συζητήσω κατ' ἐπανάληψιν μέ τόν πρωθυπουργό, ἀλλά καί νά τόν πείσω νά υἱοθετήσει θέσεις λογικές καί μετριοπαθεῖς γιά ν' ἀποφύγουμε ἐξαιτίας αὐτῶν σύγκρουση μεταξύ μας.

»Στίς 21 Δεκεμβρίου δέχθηκα τόν κ. πρωθυπουργό. Κατά τή συνάντησή μας αὐτή, πέραν τῶν συνήθων θεμάτων πού εἴχαμε συζητήσει κατά τήν προηγούμενη συνάντησή μας, ἔθεσα τό θέμα τῶν περαιτέρω ἐξελίξεων τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς καί ἰδίως τό θέμα τοῦ Ἐκλογικοῦ Νόμου. Τοῦ εἶπα ὅτι ἦρθε ἡ ὥρα νά πάρουμε ἐπί τῶν ἐξελίξεων αὐτῶν ὁριστικές ἀποφάσεις. Συμφωνήσαμε νά συναντηθοῦμε εὐθύς μετά τίς γιορτές τῶν Χριστουγέννων καί νά καθορίσουμε τήν περαιτέρω πορεία τῆς χώρας».

Καί ἀφοῦ ἀναφερθεῖ στή συνάντησή του μέ τόν Α. Παπανδρέου τῆς 3ης Ἰανουαρίου (βλ. παραπάνω σσ.422-423), ὁ Κ. Καραμανλῆς συνεχίζει:

«Ὅταν συναντηθήκαμε, στίς 10 Ἰανουαρίου, τοῦ εἶπα ὅτι ἔχω νά κάνω τίς ἑξῆς παρατηρήσεις ἐπί τοῦ νομοσχεδίου: Πρῶτον, νά ἀποκλεισθοῦν ἀπό τήν τρίτη κατανομή οἱ συνασπισμοί κομμάτων, γιά νά μήν ἀποτελέσει αὐτό κίνητρο ἀθέμιτων συμβιβασμῶν. (Ἐδέχθη τήν παρατήρησή μου ἀλλά διεπιστώθη ἀργότερα πρακτική ἀδυναμία τῆς ἐφαρμογῆς της). Δεύτερον, νά δοθεῖ τό νομοσχέδιο τήν ἐπομένη στά κόμματα καί νά κατατεθεῖ στή Βουλή τήν προσεχῆ Δευτέρα, γιά νά μήν παρατείνεται ὑπέρμετρα ἡ ἐκκρεμότητα αὐτή. Τρίτον, καί σπουδαιότερον, νά διεξαχθοῦν οἱ ἐκλογές μέ τίς ἐγγυήσεις πού διεξήχθησαν οἱ ἐκλογές τοῦ 1981, μέ τέσσερις δηλαδή ὑπηρεσιακούς ὑπουργούς καί διακομματικό ἔλεγχο τῆς τηλεοράσεως. Ὁ πρωθυπουργός ἀπεδέχθη τίς παραπάνω προτάσεις μου καί μάλιστα τήν τελευταία αὐτή τήν ἐπιβεβαίωσε καί μέ τή συνημμένη ἐπιστολή του τήν ἴδια ἐκείνη μέρα.

»Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνημέρωσα τόν κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος ἀποδέχθηκε μέ ἀνακούφιση τή συμφωνηθεῖσα λύση. Ὅταν μάλιστα τοῦ διεμήνυσα ἂν πρέπει νά ἐπιδιώξω βελτίωση στήν τρίτη κατανομή ὑπέρ τοῦ δεύτερου κόμματος τό ἠρνήθη, γιατί πιστεύει ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία θά ἔρθει στίς ἐκλογές τό πρῶτο κόμμα. Ἡ ἴδια ἀνακούφιση ἀλλά καί αἰσιοδοξία ἐξεδηλώθη ἐν συνεχείᾳ καί στίς τάξεις τῆς Νέας Δημοκρατίας, ἡ ὁποία ἐφοβεῖτο ὅτι ἡ Κυβέρνηση θά ἐπέβαλλε στραγγαλιστικό γι' αὐτή Ἐκλογικό Νόμο.

»Ὅταν σέ μιά στιγμή εἶπα στόν πρωθυπουργό ὅτι ὑπάρχει ἡ ἐντύπωση ὅτι ἀποβλέπει στήν μετεκλογική συνεργασία μέ τό Κομμουνιστικό κόμμα Ἑλλάδας, πράγμα πού θά δημιουργοῦσε καί γιά μένα δύσκολα προβλήματα, μοῦ δήλωσε κατηγορηματικά ὅτι ἀποκλείει οἱαδήποτε συνεργασία μέ τό Κομμουνιστικό κόμμα. Μοῦ εἶπε μάλιστα χαρακτηριστικά ὅτι ἡ Ἑλλάδα δέν εἶναι Γαλλία γιά νά ἠμπορεῖ ν' ἀνεχθεῖ τέτοια πράγματα. Τό περίεργο εἶναι ὅτι καί ὁ κ. Φλωράκης, ὅταν τόν δέχθηκα ὕστερα ἀπό λίγες μέρες, μοῦ ἔκανε τήν ἴδια κατηγορηματική δήλωση.

»Ἐν συνεχεία, συζητήσαμε τό θέμα τοῦ χρόνου τῶν ἐκλογῶν καί συμφωνήσαμε ὅτι οἱ ἐκλογές ἀποκλείεται νά γίνουν πρό τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς καί ὅτι, ἄν δέν μεσολαβήσει ἔκτακτο γεγονός, θά γίνουν τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1985. Γιά τήν προεδρική ἐκλογή μέ παρεκάλεσε νά ἄρω τίς ἐπιφυλάξεις μου, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον θεωρεῖ, ὅπως μοῦ εἶπε καί παλαιότερα, ἀναγκαία τήν παρουσία μου στήν Προεδρία. Τοῦ εἶπα καί πάλι ὅτι ἐξακολουθῶ νά ἔχω τό γνωστό δίλημμα καί ὅτι τήν ἀπόφασή μου ἐπ' αὐτοῦ θά τήν πάρω μετά τήν ψήφιση τοῦ Ἐκλογικοῦ Νόμου.

»Ἐδῶ πρέπει νά σημειώσω ὅτι τό δίλημμά μου αὐτό εἶναι βασανιστικό καί γίνεται κάθε μέρα καί ὀξύτερο. Γιατί, ἄν ἀρνηθῶ ὑποψηφιότητα, ὑπάρχει ἡ βεβαιότητα ὅτι θά ἐκλεγεῖ ἀπό τήν παροῦσα ἤ τήν ἑπομένη Βουλή πρόεδρος Δημοκρατίας τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὁπότε θά μοῦ καταλογίσει ὁ λαός καί ἰδίως οἱ ὀπαδοί τῆς Νέας Δημοκρατίας τήν εὐθύνη γιά τίς ἐν συνεχεία ἐξελίξεις, πού θά εἶναι ὁπωσδήποτε δυσάρεστες, ἄν ὄχι ὀδυνηρές. Ἄν ἀντιθέτως δεχθῶ τήν ἐπανεκλογή μου, ἐκτός τοῦ ὅτι θά ἐξακολουθήσω νά παίζω τόν ἄχαρι σημερινό μου ρόλο, ἡμπορεῖ μέσα στήν ἀβεβαιότητα πού θά ἐπικρατεῖ νά τερματίσω τή σταδιοδρομία μου μέ καμμιά δυσάρεστη περιπέτεια, πράγμα πού εἶναι σύνηθες στήν Ἑλλάδα. Καί πέραν αὐτοῦ ἡμπορεῖ νά κατηγορηθῶ καί στήν περίπτωση αὐτή ἀπό τούς ἀνεγκέφαλους ὅτι διά τῆς ἐπανεκλογῆς μου ἐνισχύω ἀρνητικά τό ΠΑΣΟΚ, ἐφόσον ἡ παρουσία μου στήν Προεδρία θά ἀποτελεῖ δῆθεν φραγμό γιά τούς κινδύνους στούς ὁποίους ἡμπορεῖ τό κόμμα αὐτό νά ἐκθέσει τή χώρα. Ἡμπορεῖ δηλαδή νά χρησιμοποιηθεῖ τό ἴδιο ἠλίθιο καί δόλιο ἐπιχείρημα πού χρησιμοποιήθηκε καί κατά τίς ἐκλογές τοῦ 1981. Καί τό χαρακτηρίζω ἠλίθιο καί δόλιο, γιατί θά ἔπρεπε καί θά πρέπει ἡ ἐπανεκλογή μου νά ἐπηρεάσει ἀντίστροφα τή σκέψη τοῦ ἐκλογέα — νά ἐνισχύσει δηλαδή ἀντί τοῦ ΠΑΣΟΚ τή ΝΔ — ἀφοῦ γιά νά διευκολυνθεῖ ὁ ρόλος μου ὡς προέδρου θά πρέπει νά ἔχω Κυβέρνηση φιλική καί σύμφωνη μέ τίς ἀπόψεις μου καί ὄχι Κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ, τῆς ὁποίας ἡ πολιτική καί οἱ ἀντιλήψεις γιά τό μέλλον τοῦ ἔθνους εἶναι τόσο ἀντίθετες μέ τίς δικές μου, ὥστε νά καθιστοῦν προβληματική τή συνεργασία μας καί ν' ἀπειλοῦν κάθε τόσο τή χώρα μέ τό ἐνδεχόμενο μιᾶς συνταγματικῆς κρίσεως.

»Ἀφοῦ ἐξαντλήσαμε τά παραπάνω θέματα, ὁ πρωθυπουργός μου εἶπε ὅτι εἶναι ἀνήσυχος γιά τό θέμα τῆς Δικαιοσύνης ἐν ὄψει τῆς δικασίμου τῆς 17ης Ἰανουαρίου καί ὅτι θά πρέπει ν' ἀναζητήσουμε τρόπους γιά ν' ἀποφύγουμε περαιτέρω ὄξυνση τῶν πραγμάτων πού ἡμπορεῖ νά ἔχει ἐπικίνδυνες γιά τό πολίτευμα συνέπειες. Τοῦ εἶπα ὅτι θά μποροῦσε ἴσως ν' ἀποφύγουμε τόν κίνδυνο αὐτό, ἄν ἐπείθοντο ὁ πρόεδρος κ. Κώνστας καί ὁ κ. Βολτῆς νά ζητήσουν οἱ ἴδιοι, διά λόγους εὐθιξίας, τήν αὐτοεξαίρεσή τους ἀπό τή διαδικασία τῶν γνωστῶν ὑποθέσεων πού εἶχαν πάρει ἐκρηκτικές πολιτικές διαστάσεις. Τοῦ εἶπα ὅτι ὀφείλει νά καλέσει τόν κ. Κώνστα καί νά τόν πείσει ν' ἀποδεχθεῖ τήν παραπάνω λύση, ὁπότε θά ἐφρόντιζα καί ἐγώ ἐμμέσως νά κάνει τό ἴδιο καί ὁ κ. Βολτῆς. Πάντως, τοῦ εἶπα ὅτι ὁ ὑπουργός Δικαιοσύνης ἔκαμε σοβαρά σφάλματα στό χειρισμό αὐτῶν τῶν ὑποθέσεων καί μέ τίς ἐπιλογές του καί μέ τίς ἀλλεπάλληλες ἄστοχες δηλώσεις του.

»Ἐν συνεχεία, ἔθιξα τό θέμα τῶν μεταβολῶν πού ἔγιναν κατά τή διάρκεια τῶν ἑορτῶν στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις καί τά Σώματα Ἀσφαλείας, γιά νά τοῦ ἐκφράσω ἔντονα τή δυσφορία μου γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἔγιναν ἐφέτος οἱ μεταβολές αὐτές. Καί διότι, ὅπως τοῦ εἶπα, διά πρώτη φορά δέν ἐνημερώθηκα ἐγκαίρως γι' αὐτές ἀλλά καί γιά τή σπουδή καί τά κομματικά κριτήρια πού χρησιμοποιήθηκαν στίς κρίσεις. Προσπάθησε νά μοῦ δώσει ἀόριστες ἐξηγήσεις (ὅτι μερικοί ἀξιωματικοί ἐξεφράζοντο κατά τῆς Κυβερνήσεως, ἐπέρριψε τίς εὐθύνες στούς ὑπουργούς του, μοῦ ζήτησε συγγνώμη καί μοῦ ἐδήλωσε ὅτι δέν εἶχε καί δέν ἔχει τήν πρόθεση νά κάνει κομματικές διακρίσεις στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις. Ἐπωφελήθηκα τῆς εὐκαιρίας γιά νά τοῦ πῶ ὅτι δέν θά μείνω ἀδιάφορος ἐάν ἐπαναληφθοῦν παρόμοιες αὐθαιρεσίες στό μέλλον. Μοῦ ζήτησε καί πάλι συγγνώμη καί μοῦ παρέσχε καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις.

»Πάντως, οἱ ἐνέργειές του αὐτές, σέ συνδυασμό καί μέ ἄλλες αὐθαιρεσίες πού σημειώθηκαν ἀπό πλευρᾶς Κυβερνήσεως τόν τελευταῖο καιρό — εἶχε προηγηθεῖ καί ἡ γνωστή κρίση γύρω ἀπό τό συνταγματικό — ἦταν φυσικό νά ἐνισχύσουν τήν ὑπόνοιά μου ὅτι ἡμπορεῖ ν' ἀποβλέπει, ὅπως πολύς κόσμος τό φοβᾶται, στήν σταδιακή κομματικοποίηση τοῦ Κράτους. Καί σκεφτόμουν πλέον ν' ἀναζητήσω εὐκαιρία νά ἔλθω σέ σύγκρουση μαζί του, προσφεύγων ἐν ἀνάγκη στό λαό. Καί ἐνόμιζα ὅτι ὁ Ἐκλογικός Νόμος, ἐάν ἦταν διαβλητός, θά μοῦ ἔδινε τήν εὐκαιρία γιά τή σύγκρουση αὐτή. Ἡ συμμόρφωσή του ὅμως μέ τίς δεσμεύσεις πού ἀνέλαβε ἀπέναντί μου καί προπαντός ἡ ἐπιλογή ἀδιαβλήτου ἐκλογικοῦ συστήματος, ἄμβλυνε, ἄν δέν διέλυσε, τίς ἀνησυχίες μου αὐτές»[129].

Μετά τή συνάντηση, τό κείμενο τοῦ ἐκλογικοῦ νομοσχεδίου καί ἡ σχετική εἰσηγητική ἔκθεση δόθηκαν στούς ἐκπροσώπους τοῦ τύπου.

Ὁ Α. Παπανδρέου χαρακτήρισε τό ἐκλογικό νομοσχέδιο ὡς «μεγάλο νομοθέτημα», «θεμελιῶδες», καί «τό δημοκρατικώτερο νομοσχέδιο πού ἔχει περάσει ἀπό τήν πολιτική ζωή τῆς Ἑλλάδος». Ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐπεσήμανε: «Ὁ νόμος αὐτός στήν πραγματικότητα ἀποτελεῖ μορφή ἐνισχυμένης ἀνα-

λογικῆς καί ὄχι ἁπλῆς, ὅπως ἡ Κυβέρνηση ἰσχυρίζεται. Πάντως, πρόκειται περί ἔντιμου ἐκλογικοῦ συστήματος». Τό Πολιτικό Γραφεῖο τοῦ ΚΚΕ χαρακτήρισε τό νομοσχέδιο «καλπονοθευτικό», καί «κομμένο-ραμμένο νά ὑπηρετεῖ τά σχέδια τοῦ δικομματικοῦ παιχνιδιοῦ τοῦ κατεστημένου», ἐνῶ τό ΚΚΕ (ἐσ.) χαρακτήρισε τό ἐκλογικό σύστημα ὡς «καθαρόαιμη ἐνισχυμένη» καί ὑποστήριξε ὅτι παραμένουν ὅλα «τά στοιχεῖα κριτικῆς, πού ἡ Ἀριστερά ἀσκοῦσε ἐδῶ καί 35 χρόνια, καί τό ΠΑΣΟΚ ἀπό τό 1974 ὡς τό 1981, γιά τά ἐκλογικά συστήματα τῆς Δεξιᾶς».

10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό τῆς Ἀλγερίας, Α. Μπραχίμι, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα.

11 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ ἀντιπροσωπεία Ἀμερικανῶν βουλευτῶν, ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Κανονισμοῦ, Κλ. Πέππερ, μέ τούς ὁποίους ἐξετάζει τίς διμερεῖς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις καθώς καί εὐρύτερα διεθνῆ θέματα.

12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ἐνόψει τῆς ἐπικείμενης νέας μεταβάσεώς του στή Νέα Ὑόρκη, ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Σ. Κυπριανοῦ, ἐπισκέπτεται καί ἐνημερώνει σχετικά τόν Κ. Καραμανλῆ. Σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, μετά τή συνομιλία, δηλώνεται ἐκ νέου ὅτι ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Κύπρος ὑποστηρίζουν τήν πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ.

14 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό γενικό γραμματέα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἑλλάδος, Χ. Φλωράκη, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις τοῦ κόμματός του γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας, καθώς καί γιά τό νέο ἐκλογικό νόμο.

Τήν προηγουμένη, ὁ Χ. Φλωράκης, μιλώντας σέ στελέχη τοῦ ΚΚΕ, εἶχε ὑπογραμμίσει ὅτι «ἡ οὐσία τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβέρνησης τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀποκαλύπτεται ἀπό τόν ἐκλογικό νόμο, γιατί αὐτός ἀποδεικνύει ὅτι ΠΑΣΟΚ καί Δεξιά πᾶνε μαζί στόν ἐκλογικό νόμο, στήν ἐκλογή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, στίς βάσεις, στό ΝΑΤΟ, στή "Λῆμνο", στά ἐξοπλιστικά προγράμματα πού ὑπαγορεύει τό ΝΑΤΟ, ἰδιαίτερα στήν "ἀγορά τοῦ αἰώνα" κ.λ.π.».

16-17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ πρόεδρος τῆς Αἰγύπτου, Χ. Μουμπάρακ, συνοδευόμενος ἀπό τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν, Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καί Προγραμματισμοῦ, πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε πρόγευμα πρός τιμή τοῦ ἐπίσημου ξένου, μέ τόν ὁποῖο συνομίλησε, λίγο ἀργότερα, γιά τήν κατάσταση στή Μέση Ἀνατολή. Τό βράδυ, κατά τή διάρκεια ἐπίσημου δείπνου, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας προσφώνησε τό Χ. Μουμπάρακ:

«Κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι σᾶς ὑποδέχομαι μέ ἰδιαίτερη χαρά σήμερα στήν Ἀθήνα. Καί αὐτό γιατί στό πρόσωπό σας ὑποδέχομαι ἕναν ἐξέχοντα πολιτικό, πού εἶναι συγχρόνως καί ἡγέτης μιᾶς χώρας, μέ τήν ὁποία ἡ Ἑλλάδα ἔχει μακρά παράδοση σχέσεων φιλικῶν.

»Οἱ ἐπαφές μεταξύ τῶν δύο λαῶν μας χάνονται πράγματι στό βάθος τῆς Ἱστορίας. Ἤδη, ἀπό τήν ἐποχή πού ἡ Φαιστός καί ἡ Κνωσσός κυριαρχοῦσαν στήν Κρήτη, οἱ τεχνίτες καί οἱ καλλιτέχνες της ἀντλοῦσαν ἐμπνεύσεις καί ἀπό τήν αἰγυπτιακή τέχνη. Ἀργότερα, ἄνδρες σάν τόν Πυθαγόρα καί τόν Πλάτωνα ταξίδευαν στήν Αἴγυπτο γιά ν' ἀνταλλάξουν γνώσεις καί σκέψεις μέ τούς Αἰγύπτιους συναδέλφους τους. Ἀλλά οἱ ἐπαφές τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δέν περιορίζοντο μόνο στόν τομέα τῆς τέχνης καί τῆς σκέψης. Τό 460 π.Χ., ὅταν ἡ Αἴγυπτος ἀγωνιζόταν γιά ν' ἀποκρούσει τήν περσική εἰσβολή, οἱ Ἀθηναῖοι δέν δίστασαν νά στείλουν στόλο καί στρατό πού πολέμησε στό πλευρό τῶν Αἰγυπτίων. Καί ὅταν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφερε τό ἑλληνικό πνεῦμα σέ ἐπαφή μέ τούς μεγάλους πολιτισμούς τῆς ἐποχῆς του, ἔδωσε στήν Αἴγυπτο τή θέση πού ὑπαγόρευε τό μεγαλεῖο της. Τό Μουσεῖο καί ἡ Βιβλιοθήκη πού ἵδρυσαν οἱ διάδοχοί του στήν Ἀλεξάνδρεια ἀπετέλεσαν πηγή πνευματικοῦ πλούτου πού ἐπηρέασε γιά πολλούς αἰῶνες τήν ἐξέλιξη τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

»Οἱ δεσμοί αὐτοί μεταξύ τῶν χωρῶν μας συνεχίσθηκαν διά μέσου τῶν αἰώνων καί ἐνισχύθηκαν ἰδιαίτερα κατά τή νεώτερη ἱστορία τους, μέ τήν παρουσία στή φιλόξενη χώρα σας μιᾶς σημαντικῆς καί δημιουργικῆς ἑλληνικῆς παροικίας. Μιᾶς παροικίας πού, ὅπως διακηρύξατε καί ἐσεῖς, κύριε πρόεδρε, τόν περασμένο χρόνο, ὑπῆρξε ἡ μόνη ἀπό τίς ξένες παροικίες πού συμπορεύθηκε μέ τόν αἰγυπτιακό λαό, αἰσθάνθηκε τά προβλήματά του καί συμμερίσθηκε τίς ἀνάγκες καί τούς πόθους του.

»Κύριε πρόεδρε,

»Θυμοῦμαι μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση τή θερμή ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε κατά τήν τελευταία ἐπίσκεψή μου στήν Αἴγυπτο. Μᾶς δόθηκε τότε ἡ εὐκαιρία νά ἐπαναβεβαιώσουμε καί νά ἀνυψώσουμε τό ἐπίπεδο τῶν πολιτικῶν μας σχέσεων. Νά προωθήσουμε ἀμοιβαῖα ἱκανοποιητικές λύσεις μέ διμερῆ ζητήματα πού ἐκκρεμοῦσαν ἀπό καιρό. Καί νά ἐπαναφέρουμε τίς σχέσεις τῆς Αἰγύπτου μέ τήν Κύπρο στήν παλαιά τους ἐγκαρδιότητα.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι καί ἡ σημερινή μας συνάντηση θά εἶναι πλούσια σέ ἀποτελέσματα. Γιατί θά συμβάλει στήν περαιτέρω σύσφιγξη τῆς φιλίας πού συνδέει τούς δύο λαούς μας.

»Ἀλλά καί γιατί θά μᾶς δώσει τήν εὐκαιρία ν' ἀναζητή-

Άφιξη τοῦ προέδρου Μουμπάρακ στήν Άθήνα.

σουμε τρόπους διευρύνσεως τῆς συνεργασίας μας καί ν' ἀνταλλάζουμε ἀπόψεις τόσο γιά τά ἐπίκαιρα διεθνῆ προβλήματα ὅσο καί προπαντός γιά τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ἰδιαίτερα τήν περιοχή μας.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ παραδοσιακή αὐτή φιλία πού συνδέει τούς δύο λαούς μας προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία σήμερα πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι τόσο συγκεχυμένη καί ἐπικίνδυνη, ὥστε νά διερωτᾶται κανένας ἐάν ἡ σημερινή ἡγεσία τῆς ἀνθρωπότητας ἔχει συνείδηση τῶν εὐθυνῶν της. Ἤδη, πόλεμοι τοπικοί, ἐμφύλιοι πόλεμοι καί παντός εἴδους βία καί αὐθαιρεσία συνταράσσουν τόν κόσμο καί ἀπειλοῦν τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Θά μποροῦσα ν' ἀναφέρω πολλά παραδείγματα. Τά πιό χαρακτηριστικά ὅμως εἶναι αὐτά πού συμβαίνουν στήν περιοχή πού ἐκτείνεται ἀπό τήν Ἀνατολική Μεσόγειο μέχρι καί τήν Κεντρική Ἀσία καί πού τόν τελευταῖο καιρό παρουσιάζουν ἔξαρση ἐπικίνδυνη.

»Γιά τά προβλήματα αὐτά θά ἐπαναλάβω ὁρισμένες σκέψεις μου πού, κατ' ἐπανάληψη, ὑπεστήριξα στό παρελθόν.

»Καί θ' ἀρχίσω ἀπό τό Κυπριακό, πού εἶναι φυσικό νά συγκινεῖ ἰδιαίτερα ἐμᾶς τούς Ἕλληνες. Ἤδη καί ἐνῶ ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου συνεχίζεται ἐπί δέκα χρόνια, γιά πρώτη φορά ἡ γνωστή πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ δημιουργεῖ ὁρισμένες ἐλπίδες γιά μιά δίκαιη καί βιώσιμη λύση τοῦ Κυπριακοῦ. Ἡ ἑλληνική πλευρά ἔχει ἤδη ἀποδείξει τήν καλή πίστη μέ τήν ὁποία προσέρχεται στό διάλογο αὐτό. Ἐλπίζω καί ἡ τουρκική πλευρά, ἀπό τήν ὁποία κυρίως ἐξαρτᾶται ἡ λύση, νά προσεγγίσει τό πρόβλημα ἐξίσου ἐποικοδομητικά. Καί πρός αὐτή τήν κατεύθυνση θά πρέπει νά στραφοῦν οἱ προσπάθειες ὅσων μποροῦν καί ὀφείλουν νά ἀσκήσουν τήν ἐπιρροή τους γιά τή διευθέτηση τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ προβλήματος.

»Ὁ συνεχιζόμενος, ἐξάλλου, πόλεμος μεταξύ τοῦ Ἰράκ καί τοῦ Ἰράν, ἐκτός ἀπό τίς τεράστιες ἀνθρώπινες ἀπώλειες καί τίς ὑλικές ζημίες πού προκαλεῖ στίς δύο χῶρες, περικλείει τόν κίνδυνο τῆς διευρύνσεώς του καί τῆς ἀναφλέξεως ὁλόκληρης τῆς περιοχῆς, μέ ἀπροσδιόριστες συνέπειες γιά τήν παγκόσμια τάξη καί εἰρήνη. Ἡ Ἑλλάς συνιστᾶ τήν ἄμεση κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν καί εὔχεται τήν εἰρηνική διευθέτηση τῆς αἱματηρῆς αὐτῆς διενέξεως.

»Τό ἴδιο θά μποροῦσε να λεχθεῖ καί για τήν δραματική κατάσταση πού ἔχει δημιουργηθεῖ στό Λίβανο καί τήν ὁποία ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες παρακολουθοῦμε μέ ἰδιαίτερη συμπάθεια. Καταδικάζουμε τή χρήση βίας πού ἀσκεῖται στή δύστυχη αὐτή χώρα ἀπό διάφορες πλευρές καί ὑποστηρίζουμε τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς κυριαρχίας καί τῆς ἐδαφικῆς της ἀκεραιότητας, διά τῆς ἀποχωρήσεως ὅλων τῶν ξένων δυνάμεων πού, πέραν τῶν ἄλλων, ἐνθαρρύνουν καί συντηροῦν καί τόν ἐμφύλιο σπαραγμό στήν φίλη αὐτή χώρα.

»Καί ἔρχομαι ἤδη, κύριε πρόεδρε, στό περίφημο Μεσανατολικό πρόβλημα πού ἀφορᾶ καί τή δική σας χώρα. Ἕνα πρόβλημα πού ταλαιπωρεῖ ἐπί δεκαετίες τούς λαούς τῆς περιοχῆς αὐτῆς καί ἀπειλεῖ συνεχῶς τή διεθνῆ εἰρήνη.

»Τό πρόβλημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, πού εἶχε σάν ἀφετηρία του τό Παλαιστινιακό, περιεπλάκη ἐπικίνδυνα στή διαδρομή τοῦ χρόνου, γιατί ἔγινε ἀντικείμενο πολιτικῶν, ἰδεολογικῶν, οἰκονομικῶν καί θρησκευτικῶν ἀνταγωνισμῶν ἀκόμη. Ἐξετράπη ἔτσι ἀπό τήν ἀρχική καί φυσική του κοίτη, πού συνίστατο στήν εὔλογη ἐπιθυμία τόσο τῶν Παλαιστινίων ὅσο καί τῶν Ἰσραηλινῶν νά ἔχουν τή δική τους πατρίδα. Ἐπῆρε διαστάσεις παγκοσμίου προβλήματος καί φορτίστηκε μέ πάθη καί προκαταλήψεις πού κατέστησαν ἀδύνατη τήν ψύχραιμη καί λογική ἀντιμετώπισή του.

»Καί ὀφείλω ἐδῶ νά ἀναγνωρίσω, κύριε πρόεδρε, τό θάρρος καί τό ρεαλισμό, μέ τόν ὁποῖο ἡ χώρα σας προσπάθησε καί προσπαθεῖ νά προωθήσει τή διαδικασία τῆς εἰρηνεύσεως τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Εἶναι αὐτός ἕνας ρόλος πού δικαιωματικά ἀνέλαβε ἡ Αἴγυπτος καί λόγω τῶν εὐθυνῶν πού ἔχει σάν μεγάλη χώρα τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἀλλά καί λόγω τῶν θυσιῶν πού ἔχει ὑποστεῖ καί ὑφίσταται ἀκόμη.

»Ὡς ἡγέτης μιᾶς χώρας γειτονικῆς, ἡ ὁποία τρέφει ἀνέκαθεν αἰσθήματα φιλίας πρός ὅλες ἀνεξαιρέτως τίς ἀραβικές χῶρες καί ἡ ὁποία ὑφίσταται, ἔστω καί ἔμμεσα, τούς ἀντικτύπους τῆς κρίσεως τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω τήν εὐχή νά υἱοθετηθεῖ ὅσο μπορεῖ συντομώτερα μιά λύση πρακτική καί δίκαιη γιά ὅλους τούς ἐνδιαφερόμενους. Ἡ λύση δηλαδή ἐκείνη, ἡ ὁποία θά ἐξασφαλίζει, ὅπως εἶπα, γιά ὅλους τούς λαούς τῆς περιοχῆς σύνορα ἀσφαλῆ καί ἐθνική ἑστία στούς Παλαιστίνιους. Καί πιστεύω ὅτι αὐτό θά μποροῦσε νά διευκολυνθεῖ, ἐάν ὅλοι οἱ Ἄραβες συμφωνοῦσαν ἐπάνω σέ μιά κοινή, σταθερή ὅσο καί ρεαλιστική πολιτική. Μιά τέτοια πολιτική, εἶμαι βέβαιος ὅτι θά ἐπιβάλλετο τελικά σέ ὅλα τά, ἄμεσα ἤ ἔμμεσα, ἐνδιαφερόμενα μέλη.

»Ἡ Ἑλλάς, κύριε προέδρε, θά κάνει πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπό αὐτή γιά νά συμβάλει στήν ἐπίλυση τοῦ Μεσανατολικοῦ· καί πέραν αὐτοῦ θά ἐνθαρρύνει τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ μέλος, νά ἐκδηλώσει ἐντονώτερα τό ἐνδιαφέρον της γιά τό μέγα αὐτό πρόβλημα, ἰδίως τώρα πού σημειώνεται κάποια ἐνθαρρυντική κινητικότητα γύρω ἀπ' αὐτό. Καί ἡ Εὐρώπη ἔχει συμφέρον νά τό κάνει γιατί ὑφίσταται καί ἡ ἴδια ποικιλοτρόπως τίς ὀδυνηρές συνέπειες ἀπό τήν παράταση τῆς κρίσεως αὐτῆς.

»Κύριε πρόεδρε,

»Τά προβλήματα πού ἀνέφερα ἐπιβαρύνονται καί ἀπό τή μεγάλη διεθνῆ κρίση πού πῆρε τελευταῖα τήν ἐντονώτερη μορφή της μέ τόν ἀνταγωνισμό τῶν πυρηνικῶν ἐξοπλισμῶν. Γιά τό κρίσιμο αὐτό θέμα ὑποστηρίζω, ὅπως γνωρίζετε, σταθερά καί ἐπίμονα ὅτι τό μοναδικό κλειδί εἶναι ἡ ἰσορροπία δυνάμεων, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο, μέ τελικό βέβαια στόχο τόν πλήρη πυρηνικό ἀφοπλισμό.

»Ἀσφαλῶς οἱ προτάσεις πού γίνονται κατά καιρούς γιά τό θέμα τῶν ἐξοπλισμῶν μποροῦν ν' ἀμβλύνουν τή διεθνῆ ἔνταση καί νά περιορίσουν τούς κινδύνους πού ἀπειλοῦν τήν εἰρήνη. Ἀλλά δέν ὁδηγοῦν κατ' ἀνάγκη στή λύση τοῦ προβλήματος πού συνίσταται, ὅπως εἶπα, στήν ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων. Γιατί, ἄν ὑπάρχει ἀνισότης καί διατηρηθεῖ ἡ ἀνισότης αὐτή, δέν διαλύεται ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία πού προκαλεῖ τήν κρίση. Ἐκεῖνος πού αἰσθάνεται ὅτι μειονεκτεῖ εἶναι φυσικό νά κατέχεται ἀπό ἀνησυχία καί νά προσπαθεῖ νά ἐξουδετερώσει τήν ὑπεροχή τοῦ ἄλλου, μέ ἀποτέλεσμα νά συνεχίζεται ὁ φαῦλος κύκλος τῆς κλιμάκωσης τῶν ἐξοπλισμῶν. Γι' αὐτό εἶναι ἰδιαίτερα ἐνθαρρυντικό τό γεγονός ὅτι συνεφωνήθη στή Γενεύη ἤδη

ἡ ἐπανέναρξη τῶν διαπραγματεύσεων γιά τόν περιορισμό τῶν πυρηνικῶν ἐξοπλισμῶν.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ σημερινή μας συνάντηση ἔχει βαθύτερη σημασία ὄχι μόνο γιατί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τῶν λαῶν μας, ἀλλά καί γιατί πραγματοποιεῖται σέ μιά στιγμή πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι κρίσιμη. Σέ μιά στιγμή πού ἡ εὐρύτερη περιοχή μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα προβλήματα καί ἔχει ἀνάγκη ἀπό τολμηρές πρωτοβουλίες. Πιστεύω ὅτι ἡ Ἑλλάς καί ἡ Αἴγυπτος ἠμποροῦν, στενά συνεργαζόμενες, νά συμβάλουν στήν ἀντιμετώπιση τῶν κρισίμων αὐτῶν προβλημάτων. Γιά τό καλό τό δικό τους· γιά τό καλό τῆς περιοχῆς μας· καί γιά τό καλό τῆς εἰρήνης γενικώτερα. Στήν προσπάθεια αὐτή, κύριε πρόεδρε, ἡ δική σας συμβολή ὑπῆρξε καί μπορεῖ νά εἶναι πολύτιμη. Καί γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν πρόσθετο λόγο αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση γιά τήν συνάντησή μας αὐτή.

»Μέ τή βεβαιότητα ὅτι οἱ συνομιλίες πού εἴχαμε θά ἀποτελέσουν ἱστορικό σταθμό στή φιλία καί τή συνεργασία τῶν χωρῶν μας καί θά ἐπηρεάσουν εὐεργετικά τίς ἐξελίξεις τῆς περιοχῆς μας, προπίνω ὑπέρ τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου αἰγυπτιακοῦ λαοῦ, ὑπέρ τῆς ὑγείας καί εὐτυχίας ὑμῶν, κύριε πρόεδρε, καί τῆς κυρίας Μουμπάρακ καί ὑπέρ τῆς φιλίας τῶν δύο λαῶν μας».

Στήν ἀπάντησή του, ὁ Χ. Μουμπάρακ ἀναφέρθηκε καί αὐτός στούς στενούς δεσμούς πού ἑνώνουν τά δύο Κράτη, στή θετική γιά τή χώρα του συμβολή τῆς ἑλληνικῆς κοινότητας, καθώς καί στή βοήθεια πού παρέσχε ἡ Ἑλλάδα στήν προσπάθεια τῆς Αἰγύπτου γιά κατοχύρωση τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἀλλά καί στόν ἀγώνα γιά δίκαιη ἐπίλυση τοῦ Μεσανατολικοῦ. Ἐπέμεινε στήν ἀνάγκη γιά τή διεξαγωγή διαπραγματεύσεων γιά τήν κατάσταση στά κατεχόμενα καί τήν ἀποχώρηση τῶν ἰσραηλινῶν δυνάμεων ἀπό τό Λίβανο καί ἐπεσήμανε τήν ἀναγκαιότητα τοῦ τερματισμοῦ τοῦ πολέμου Ἰράν - Ἰράκ. Τέλος, ὑπογράμμισε τό ἐνδιαφέρον τῆς χώρας του γιά τήν ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ καί ἐξέφρασε τήν ἐλπίδα ὅτι οἱ νέες συνομιλίες στή Νέα Ὑόρκη θά συμβάλουν πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε νέα συνομιλία μέ τόν Αἰγύπτιο πρόεδρο:

«Οἱ δύο πρόεδροι ἀνταλλάσσουν ταυτόσημες ἀπόψεις γιά τίς σχέσεις Ἀνατολῆς - Δύσεως, τήν παγκόσμια ὕφεση, τόν ἀνταγωνισμό τῶν ἐξοπλισμῶν καί τήν ἀνάγκη μειώσεως καί ἐλέγχου τῶν πυρηνικῶν ὅπλων.

»Στή συνέχεια, ὁ κ. Μουμπάρακ ἐρωτᾶ τόν κ. πρόεδρο ποία εἶναι ἡ προοπτική γιά τήν συνάντηση Κυπριανοῦ - Ντενκτάς τῆς 17.1.85 στή Ν. Ὑόρκη.

»Ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντᾶ ὅτι ὑπάρχει μία μικρή ἐλπίδα καί προσθέτει λέγοντας ὅτι ἡ βελτίωση τοῦ κλίματος τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ.

»Στό σημεῖο αὐτό, ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρεται ἐκτενῶς στό Κυπριακό, στήν ἀδιαλλαξία των Τουρκοκυπρίων καί τῆς Τουρκίας καί στήν προσπάθεια ἐμπεδώσεως τῶν τετελεσμένων γεγονότων ἀπό μέρους τῶν Τούρκων.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ παρεμβαίνει λέγοντας ὅτι οἱ Τουρκοκύπριοι εἶχαν ζητήσει, μέσω τῆς Τουρκίας, ἀπό τήν Σ. Ἀραβία νά ἀναγνωρίσει "αὐτό πού ὀνομάζουν Κράτος τους", ἀλλ' ὅτι ἡ Αἴγυπτος, μόλις τό πληροφορήθηκε, συνέστησε στούς Σαουδάραβες νά μή τό πράξουν.

»Στή συνέχεια, ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρεται ἐκτενῶς στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις καί στήν ἀρνητική στάση τῆς Τουρκίας ἔναντι τῆς Ἑλλάδος γενικώτερα καί στά θέματα τοῦ Αἰγαίου εἰδικώτερα. Ὁ κ. πρόεδρος συνεχίζει λέγοντας ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός αἰσθάνεται ὅτι ἀπειλεῖται ἀπό τήν Τουρκία καί ὅτι ἡ τελευταία ἐξασκεῖ ἐπεκτατική πολιτική εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καί ἐπιδιώκει νά παίξει ρόλο μεγάλης δυνάμεως στήν περιοχή καί καταλήγει τονίζοντας ὅτι, ἐάν δέν ἐπιλυθεῖ τό Κυπριακό, δέν πρόκειται νά δεχθεῖ ἡ Ἑλλάδα διάλογο μέ τήν Τουρκία γιά τά ἑλληνοτουρκικά προβλήματα. Στό σημεῖο αὐτό ὑπογραμμίζει ὅτι τοῦτο πρέπει νά γίνει κατανοητό ἀπό τήν Τουρκία.

»Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρεται στίς παλαιότερες προσπάθειές του — ὅταν ἦταν πρωθυπουργός — γιά διάλογο μέ τήν Τουρκία πού ὅμως δέν βρῆκαν ἀνταπόκριση ἀπό τήν τουρκική πλευρά λόγω ἐλλείψεως σοβαροῦ συνομιλητῆ καί διερωτᾶται ἐάν μπορεῖ κανείς νά ἀναλάβει τόν διμερῆ διάλογο μέ τήν σημερινή ἡγεσία τῆς Τουρκίας.

»Ὁ κ. Μουμπάρακ λέει ὅτι ἡ Τουρκία θά πρέπει νά ἔχει σχέσεις καλῆς γειτονίας μέ τήν Ἑλλάδα καί νά ἀσκήσει πολιτική πού θά ἐνισχύει τήν ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη καί προσθέτει ὅτι πρόκειται νά ἐπισκεφθεῖ προσεχῶς τήν Τουρκία καί ὅτι εἶναι διατεθειμένος, ἐάν τό θελήσουμε, νά προσφέρει τήν φιλική του βοήθεια γιά τήν ἐξομάλυνση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, γιά τήν μεταφορά ἀπόψεων ἤ ἰδεῶν. Συναφῶς, προτείνει, ἐάν θέλουμε, νά στείλει — πρίν ἀπό τό ταξίδι του στήν Ἄγκυρα — προσωπικό του ἀπεσταλμένο στήν Ἀθήνα γιά νά συναντηθεῖ μέ τόν κ. πρόεδρο, εἴτε ὁ κ. πρόεδρος νά στείλει ἀπεσταλμένο του στό Κάιρο, προκειμένου νά συναντηθεῖ μέ τόν κ. Μουμπάρακ, πάντοτε πρίν ἀπό τό ταξίδι του τελευταίου στήν Ἄγκυρα. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντᾶ "καλά, θά δοῦμε"»[130].

23 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀντάλλαξε στό Προεδρικό Μέγαρο ἀπόψεις μέ τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Κύπρου, Γ. Ἰακώβου, σχετικά μέ τίς ἐξελίξεις στό ἐθνικό θέμα, μετά τό ναυάγιο τῶν συνομιλιῶν πού εἶχε στή Νέα Ὑόρκη ὁ πρόεδρος Κυπριανοῦ.

24 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1984

Ὁ Κ. Καραμανλῆς προεδρεύει σέ σύσκεψη, μέ τή συμμετοχή τῆς ὑπουργοῦ καί τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, Μ. Μερκούρη καί Κ. Ἀλαβάνου, τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, Γ. Μυλωνᾶ, καί ὑπηρεσιακῶν παραγόντων. Σχετική ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρει:

«Θέμα τῆς συσκέψεως ἦταν ἡ πορεία τῶν εἰδικῶν ἀρχαιολογικῶν προγραμμάτων πού ἐκτελοῦνται σέ διάφορες περιοχές τῆς Ἑλλάδος. Συγκεκριμένα πρόκειται γιά τίς ἀναστηλωτικές κυρίως ἐργασίες στό Ἴλιον Μέλαθρον, στό Μυστρά, στήν Ἐπίδαυρο, στή Ζάκρο καί στό Διονυσιακό Θέατρο, πού πραγματοποιοῦνται ἀπό τό ΥΠ.ΠΕ. μέ φορέα τήν Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία. Καί γιά τίς ἐπιστημονικές ἀνασκαφές τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τοῦ Ἰδαίου Ἄντρου, τῆς Βραβρώνας καί τήν ἀνέγερση τοῦ Μουσείου Μυκηνῶν, πού διεξάγονται μέ φορέα καί ὑπό τήν αἰγίδα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

»Τά προγράμματα αὐτά πού συμβάλλουν σημαντικά στήν προώθηση τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καί στήν διεθνῆ προβολή τῆς χώρας μας στόν τομέα αὐτό, ἔχουν ἐνισχυθεῖ ὕστερα ἀπό τό ἔντονο προσωπικό ἐνδιαφέρον τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μέ ἄφθονα οἰκονομικά καί τεχνικά μέσα, οὕτως ὥστε οἱ ἐργασίες νά διεξάγονται μέ μεθοδικότητα καί ταχύ ρυθμό.

»Μετά τή σύσκεψη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τόν χῶρο τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου, προκειμένου νά ἐνημερωθεῖ γιά τήν πορεία τῶν ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν πού διεξάγονται καί νά διαπιστώσει ἐπί τόπου τήν ὑλοποίηση τῶν ἀποφάσεων πού εἶχαν ληφθεῖ κατόπιν συστάσεώς του, γιά τήν πλήρη ἀναστήλωση τοῦ θεάτρου.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς συνέστησε στούς ἁρμοδίους ἐπιτάχυνση τῶν ἐργασιῶν καί μεθοδικότητα, οὕτως ὥστε τό ἔργο νά ὁλοκληρωθεῖ τό συντομότερο δυνατόν καί νά ἀποδοθεῖ ἔτσι στό ἀρχαιότερο Θέατρο τῆς Ἑλλάδος ἡ παλαιά τοῦ μορφή.

»Εἶναι, ἐξάλλου, γνωστό ὅτι στό Διονυσιακό Θέατρο ἀνέβηκαν, γιά πρώτη φορά στήν ἀρχαιότητα, παραστάσεις ἀρχαίου δράματος. Καί αὐτό δίνει τό μέτρο τῆς μεγάλης σημασίας του καί τῆς ἀξίας τῶν ἔργων πού γίνονται γιά τήν ἀναστήλωσή του.

»Ὑπενθυμίζεται ὅτι ἡ πλήρης ἀναστήλωση τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου, μέ σκοπό τό Θέατρο νά ἀποδοθεῖ ἀποκλειστικά σέ παραστάσεις ἀρχαίας τραγωδίας, εἶναι θέμα πού εἶχε ἀπασχολήσει καί κατά τό παρελθόν τόν κ. Καραμανλῆ. Τό 1978 μάλιστα εἶχαν ἔλθει, μέ πρωτοβουλία του, Γερμανοί εἰδικοί στήν Ἑλλάδα, οἱ ὁποῖοι μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἀρχιτέκτονα Βοῦρστερ ἔκαναν μελέτη γιά τήν πλήρη ἀναστήλωση τοῦ Θεάτρου. Ἡ μελέτη αὐτή, πού μέχρι πρότινος παρέμενε ἀνεκτέλεστη, ἐτέθη πρό ὀμήνου περίπου σέ ἐφαρμογή.

»Οἱ ἀναστηλωτικές ἐργασίες τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου ἔχουν ἐνταχθεῖ στό εἰδικό κοινό πρόγραμμα τοῦ ΥΠ.ΠΕ. καί τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καί ἔχουν χρηματοδοτηθεῖ μέ πρωτοβουλία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τό ποσό τῶν 60 ἑκατομμυρίων δραχμῶν».

Στίς 2 Φεβρουαρίου, πολλοί εἰδικοί ἐπιστήμονες, μέ ἀνακοίνωσή τους, ἐξέφρασαν ἀντιρρήσεις γιά τήν ἀναστήλωση τοῦ Θεάτρου τοῦ Διονύσου καί τήν ἀπόδοσή του γιά παραστάσεις ἀρχαίου δράματος. Συγκεκριμένα, ὑποστήριξαν ὅτι τά ἐρείπια τοῦ θεάτρου ἦταν πλέγμα ὑπολειμμάτων διαδοχικῶν ἐποχῶν, καί ἡ ἀναστήλωσή του θά εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τήν καταστροφή ὁρισμένων τμημάτων τοῦ μνημείου. Τάχθηκαν, ἀκόμη, ἐναντίον τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ χώρου γιά «ἑορταστικές ἐκδηλώσεις». Ἀπαντώντας, ὁ Γ. Μυλωνᾶς σημείωσε ὅτι ἡ κακή κατάσταση τοῦ χώρου ἐξέθετε διεθνῶς τήν Ἑλλάδα καί ἦταν ἀπαράδεκτο, τή στιγμή πού, χάρη στή μέριμνα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἔχουν βρεθεῖ τά ἀναγκαῖα κονδύλια, νά μήν προχωρήσουν οἱ ἐργασίες. Ἀπό τήν πλευρά της, ἡ ὑπουργός Πολιτισμοῦ τόνισε:

«Τό ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς διέπεται ἀποκλειστικά καί μόνον ἀπό τήν ἐπιστημονική δεοντολογία καί σκοπός του εἶναι ἡ διάσωση, στερέωση καί σωστή συντήρηση τοῦ Θεάτρου, τοῦ ὁποίου ἡ σημερινή κατάσταση δέν τιμᾶ τή σύγχρονη Ἑλλάδα. Γιά τό σκοπό αὐτό, ὅπως εἶναι γνωστό, καί μέ τό προσωπικό ἐνδιαφέρον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἔχει προγραμματιστεῖ ἡ διάθεση 30.000.000 δρχ. καί θά διατεθοῦν καί ἄλλα, ἐάν κριθεῖ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα».

»Κίνητρο τῆς πρωτοβουλίας μας, σέ καμιά περίπτωση, δέν ὑπῆρξε τό ἐνδεχόμενο τῆς χρησιμοποίησης τοῦ θεάτρου. Τό θέμα αὐτό δέν εἶναι τοῦ παρόντος. Πιστεύω ὅμως ὅτι τ' ἀρχαῖα μνημεῖα δέν εἶναι κειμήλια νεκρά, ἄν οἱ ἀξίες πού ἐκφράζουν μένουν πάντα ζωντανές. Καί ἔχω τήν αἴσθηση, ὅτι καί ὅσοι ὑπογράφουν τό κείμενο δέν θά εἶχαν ἀντίρρηση νά ξανακουστεῖ ὁ ἀρχαῖος λόγος στό χῶρο πού γεννήθηκε ἡ τραγωδία — μέ τόν αὐτονόητο, βέβαια, ὅρο ὅτι δέν θά τραυματιζόταν καί δέν θά κινδύνευε στό παραμικρό τό μνημεῖο.

»Θεωρῶ περιττό νά ὑπογραμμίσω ὅτι καμιά ἐπέμβαση καί καμιά ἐκδήλωση δέν πρόκειται νά γίνει στό Διονυσιακό Θέατρο, χωρίς τήν ἔγκριση τῆς Ἐπιτροπῆς καί τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου».

25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Μετά τήν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Η. Ἡλιοῦ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέστειλε στή σύζυγο τοῦ ἐκλιπόντος πολιτικοῦ τό ἀκόλουθο συλλυπητήριο τηλέγραφημα:

«Μέ βαθειά λύπη πληροφορήθηκα τό θάνατο τοῦ συζύγου σας.

»Ὁ Η. Ἡλιοῦ ἀγωνίσθηκε σέ ὅλη του τή ζωή γιά τίς ἰδέες στίς ὁποῖες ἐπίστευε. Ἀγωνίσθηκε μέ πίστη χωρίς πολιτικό φανατισμό. Καί μέ μαχητικότητα χωρίς προσωπική ἐμπάθεια. Καί τίς ἀρετές του αὐτές τίς ἀναγνώριζαν ἀκόμη καί οἱ ἀντίπαλοί του.

»Δεχθεῖτε παρακαλῶ τά εἰλικρινῆ συλλυπητήριά μου».

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν ἐναρκτήρια ἐκδήλωση γιά τόν ἑορτασμό τῶν 75 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ Σώματος Ἑλλήνων Προσκόπων.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀφοῦ παρέλαβε ἀπό τόν πρό-

Επίσκεψη στό Θέατρο τοῦ Διονύσου, μέ τήν ὑπουργό Πολιτισμοῦ, Μ. Μερκούρη.

εδρο τοῦ ΣΕΠ εἰδική ἀναμνηστική πλακέττα, ἐκφώνησε σύντομο χαιρετισμό:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τήν ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου σας νά μοῦ ἀπονείμει τήν ἀναμνηστική αὐτή πλακέττα. Καί ἐκτιμῶ τήν τιμή αὐτή ἀκόμα περισσότερο, γιατί μοῦ γίνεται μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 75 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ προσκοπισμοῦ στή χώρα μας. Μία μακρά περίοδος, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας ἐδραιώθηκε ὁ προσκοπισμός στήν Ἑλλάδα καί ἐκαλλιέργησε ἐπιτυχῶς τίς ὑψηλές ἰδέες πού τόν ἐμπνέουν. Τήν πίστη στό Θεό, τήν ἀφοσίωση στήν πατρίδα καί τήν ἀλληλεγγύη πρός τόν συνάνθρωπο.

»Ὁ προσκοπισμός, μέ τίς ἀρχές του αὐτές, διδάσκει τούς νέους ὅτι θά πρέπει τήν ζωτικότητα καί τούς ἐνθουσιασμούς τους νά τούς διοχετεύουν σέ ἔργα ὄμορφα καί δημιουργικά καί ὄχι σέ δραστηριότητες πού ὁδηγοῦν στήν ἠθική καί κοινωνική ἀποσύνθεση καί θεωροῦνται διεθνῶς ξεπερασμένες.

»Πιστεύω ὅτι ὁ καθένας ἀπό σᾶς ἔχει κάνει βίωμά του τίς ὑψηλές αὐτές ἀρχές· γιά νά γίνει μέ τόν τρόπο αὐτό καλός πρόσκοπος, καλός ἄνθρωπος καί προπαντός καλός πολίτης. Καί λέγω προπαντός, γιατί αὐτό τό τελευταῖο εἶναι ἐκεῖνο πού χρειάζεται κυρίως ὁ τόπος: καλούς πολίτες.

»Ἄν ἐπιτύχετε σ' αὐτά, θά μπορεῖτε νά πεῖτε σέ μᾶς αὐτό πού ἔλεγαν στήν ἀρχαιότητα οἱ νέοι πρός τούς πρεσβυτέρους τους "ἄμμες δέ γ' ἐσόμεθα πολλῷ κάρρονες"».

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Ἀργεντινῆς, Ρ. Ἀλφονσίν, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἀθήνα, προκειμένου νά λάβει μέρος στή συνάντηση γιά τήν εἰρήνη καί τόν ἀφοπλισμό, ἀπό κοινοῦ μέ τόν Α. Παπανδρέου, τούς προέδρους τῆς Τανζανίας, Τζ. Νυερέρε, τοῦ Μεξικοῦ, Μ. ντέλα Μαντρίνι, καί τούς πρωθυπουργούς τῆς Σουηδίας, Ο. Πάλμε, καί τῆς Ἰνδίας, Ρ. Γκάντι.

Τό ἀπόγευμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε δεξίωση πρός τιμή τῶν μελῶν τῆς διασκέψεως, ἐνῶ, τήν ἑπομένη, συναντήθηκε μέ τόν πρώην πρωθυπουργό τοῦ Καναδᾶ, Π.-Ε. Τρυντώ, ὁ ὁποῖος εἶχε παρακολουθήσει τίς ἐργασίες τῆς συναντήσεως:

«Μετά ἀπό τίς συνήθεις φιλοφρονήσεις καί τήν ἀνταλλαγή ἀναμνήσεων ἀπό τίς προηγούμενες συναντήσεις τους, ὁ κ. Καραμανλῆς ρώτησε τόν κ. Τρυντώ γιά τίς ἐντυπώσεις του ἀπό τήν χθεσινή διάσκεψη.

»Ὁ κ. Τρυντώ ἀπάντησε ὅτι τήν βρῆκε χρήσιμη, γιατί βοηθᾶ στήν κινητοποίηση τῆς κοινῆς γνώμης στό θέμα τῆς εἰρήνης, ἀλλά καί στήν διαβεβαίωσή της ὅτι οἱ ἡγέτες τοῦ κόσμου φροντίζουν γιά τήν προστασία τῆς εἰρήνης.

»Ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς παρατήρησε ὅτι κάθε προσπάθεια πού ἀποβλέπει στήν κατοχύρωση τῆς εἰρήνης εἶναι ἀσφαλῶς εὐπρόσδεκτη καί χρήσιμη. Ὅπως εἶναι γνωστό, γιά τό θέμα αὐτό γίνονται πολλές προτάσεις. Καί ἡ ὕπαρξη πολλῶν προτάσεων ἀποδεικνύει ὅτι δέν ἔχει βρεθεῖ ἡ μιά, ἡ σωστή. Καί ἡ μόνη σωστή λύση εἶναι ἡ ἐλεγχόμενη ἰσορροπία δυνάμεων, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο.

»Τό πάγωμα, πού προτείνει ἡ πρωτοβουλία τῶν Ἕξι, εἶναι μιά ἀτελής πρόταση πού δέν ἀρκεῖ, μόνη της, νά προστατεύσει τήν εἰρήνη. Γιατί, ἄν τήν στιγμή τοῦ παγώματος ὑπάρχει ἀνισορροπία, ὅπως καί ὑπάρχει, τότε αὐτός πού μειονεκτεῖ θά προσπαθήσει νά φθάσει στό ἐπίπεδο τοῦ ἄλλου. Καί αὐτό μπορεῖ κάλλιστα νά ὁδηγήσει σέ ἐπίταση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν.

»Ἑπομένως, ἡ πρωτοβουλία τῶν Ἕξι θά ἔχει νόημα μόνο ἐάν εἶναι ἡ πρώτη μόνο φάση. Μέ δεύτερη φάση τήν ἐξασφάλιση μιᾶς ἰσορροπίας δυνάμεων, ἐλεγχομένης, στό κατώτερο δυνατό ἐπίπεδο. Αὐτή ἡ ἰσορροπία εἶναι ὁ μόνος τρόπος γιά νά διαλυθεῖ ἡ δυσπιστία πού ὑπάρχει σήμερα μεταξύ τῶν δύο πλευρῶν καί κατά συνέπεια εἶναι καί ἡ μόνη πραγματική ἐγγύηση τῆς εἰρήνης.

»Ὁ κ. Τρυντώ συμφώνησε καί προσέθεσε ὅτι, κατά τήν γνώμη του, οἱ προτάσεις τῶν Ἕξι γιά τό διάστημα καί τήν κατάπαυση τῶν πυρηνικῶν δοκιμῶν ἐναρμονίζονται μέ τίς σκέψεις αὐτές τοῦ κ. προέδρου.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς παρετήρησε, στήν συνέχεια, ὅτι γύρω ἀπό τό θέμα τῶν ἐξοπλισμῶν ἐπικρατεῖ μεγάλη σύγχυση πού ὀφείλεται στήν ἔλλειψη ἐπαρκοῦς πληροφόρησεως τῆς κοινῆς γνώμης. Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι στήν Εὐρώπη ἔχει τήν ὑπεροπλία ἡ Ρωσία καί ὄχι μόνο στά συμβατικά ὅπλα, ὅπου ἡ σχέση εἶναι τρία πρός ἕνα εἰς βάρος τῆς Δύσεως, ἀλλά καί στά πυρηνικά μετά τήν ἐγκατάσταση τῶν πυραύλων SS 20. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, καί ὁ τότε καγκελλάριος Σμίτ ζήτησε ἀπό τούς Ἀμερικανούς, τό 1979, νά ἐγκαταστήσουν στήν Εὐρώπη τούς Κρούζ καί Πέρσιγκ ΙΙ. Ἐάν, λοιπόν, οἱ λαοί τῆς Εὐρώπης ἐγνώριζαν αὐτή τήν πραγματικότητα, ὄχι μόνο δέν θά ἀνεπτύσσοντο τά εἰρηνιστικά κινήματα ἐναντίον τῶν ἀμερικανικῶν πυραύλων, ἀλλά καί θά ἐζητοῦσαν οἱ ἴδιοι τήν ἐνίσχυση τῆς ἄμυνάς τους ἐναντίον τῆς σοβιετικῆς ὑπεροπλίας.

»Θυμᾶμαι, συνέχισε ὁ κ. Καραμανλῆς, ὅτι, ὅταν μέ εἶχε ἐπισκεφθεῖ ἐδῶ στήν Ἀθήνα ὁ Σοβιετικός πρωθυπουργός κ. Τιχόνωφ, τοῦ εἶχα ἐπισημάνει ὅτι εἰρηνιστικές διαδηλώσεις γίνονται μόνο στήν Δυτική Εὐρώπη καί ὄχι στήν Ρωσία. Πρᾶγμα πού ἐσήμαινε, ἤ ὅτι ὁ σοβιετικός λαός δέν ἠσθάνετο ὅτι ἀπειλεῖτο ἀπό τήν Δύση, ἤ, ἐάν τό ἠσθάνετο, ὅτι δέν εἶχε τήν ἐλευθερία νά διαδηλώσει. Καί ὁ κ. Τιχόνωφ μοῦ ἀπάντησε ὅτι... τό σοβιετικό Σύνταγμα ἀπαγορεύει τόν πόλεμο!

»Ὁ κ. Καραμανλῆς κατέληξε λέγοντας ὅτι ὁ πυρηνικός πόλεμος πρέπει νά ἀποκλείεται βάσει τῆς λογικῆς. Διότι καί οἱ δύο πλευρές γνωρίζουν ὅτι ἀπό ἕναν τέτοιο πόλεμο δέν πρόκειται νά ὑπάρξει νικητής καί ἡττημένος, ἀλλά μόνον ἡττημένος. Ἀλλά καί ἄν ὑπάρξει νικητής, δέν μπορεῖ νά κατακτήσει τόν κόσμο. Ἀλλά καί ἄν τόν κατακτήσει, δέν μπορεῖ νά τόν κυβερνήσει. Ὁ πόλεμος, λοιπόν, δέν ἔχει νόημα.

»Αὐτό, βέβαια, πού δέν μπορεῖ νά ἀποκλεισθεῖ εἶναι μιά σύγκρουση ἀπό λανθασμένο ὑπολογισμό ἤ ἀπό μιά κλιμάκωση τοπικῶν πολέμων»[131].

4 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τό γενικό γραμματέα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Μ. Ὀρέχα, καί, στή

συνέχεια, προεδρεύει σέ σύσκεψη μέ τή συμμετοχή καί τῆς ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ, Μ. Μερκούρη, στήν ὁποία ἐξετάζονται τρόποι προωθήσεως τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν, μέ τή συμβολή τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

Μέ ἀφορμή τή δημόσια συζήτηση γιά τό Θέατρο τοῦ Διονύσου καί τή μέριμνα τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τό Κέντρο Δελφῶν, ἡ ἐφημερίδα «Μεσημβρινή» θά δημοσιεύσει ἐκτενές ἄρθρο:

Τίς τελευταῖες ἡμέρες, μέ ἀφορμή τίς συζητήσεις γιά τό Διονυσιακό Θέατρο καί τό Δελφικό Κέντρου, ἤρθαν πάλι στήν ἐπικαιρότητα τά πολιτιστικά ζητήματα τῆς χώρας.

Ἀκούστηκαν διάφορες γνῶμες γύρω ἀπό τήν πολιτιστική μας κληρονομιά καί διασταυρώθηκαν τά ξίφη τῶν εἰδημόνων ὡς πρός τί δέν πρέπει νά γίνει. Ἔτσι, τελικά, ἡ ἐντύπωση πού ἀπεκόμισε ὁ ἀναγνώστης ἀπό τούς διαξιφισμούς αὐτούς εἶναι ἀσφαλῶς συγκεχυμένη καί κατά μεγάλο ποσοστό παραπλανητική.

Εἶναι πρῶτα-πρῶτα ἀπορίας ἄξιο ὅτι ἀπ' ὅλους ὅσους πολυπραγμονοῦν γύρω ἀπό τά θέματα αὐτά οὐδείς ἀναφέρεται στό ἔργο τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἔργο πού ὅπως, δυστυχῶς, τονίζουν οἱ ξένοι καί ἀγνοοῦν ἐπιδεικτικά οἱ Ἕλληνες ἐπαΐοντες, μετέτρεψε τήν Ἑλλάδα ἀπό «ἔρημη» χώρα τοῦ 1955 σέ χώρα μέ ἔντονο πολιτιστικό παρόν καί μέλλον. Γιατί πραγματικά, ἀνακεφαλαιώνοντας τήν πολιτιστική πολιτική τοῦ Καραμανλῆ, δέν μπορεῖ κανείς παρά νά διαπιστώσει ὅτι ὅσα ἔγιναν στόν τομέα αὐτό ὀφείλονται ἀποκλειστικά στίς πρωτοβουλίες τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Πέρα ἀπό αὐτή τήν ἀλήθεια δέν ὑπῆρξε μέχρι τώρα τίποτε ἄλλο παρά μόνο κουβεντολόι καί δημαγωγία.

«Τά ἔθνη», εἶπε κάποτε ὁ σημερινός πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, *«τοποθετοῦνται στήν ἱστορία κυρίως μέ τίς πολιτιστικές τους ἐπιδόσεις. Κανένας ποτέ λαός δέν ἐπιβλήθηκε στήν παγκόσμια συνείδηση μέ ἐπιτεύγματα ὑλικά. Ἐπιβλήθηκαν οἱ λαοί ἐκεῖνοι πού ἐδημιούργησαν πολιτισμό καί μέ τόν πολιτισμό τους ἔγραψαν ἱστορία».*

Πεποίθηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἦταν ὅτι ἡ ἀφετηρία τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως πρέπει νά εἶναι κατ' ἀρχήν ἡ ἀποκατάσταση τοῦ μνημειακοῦ πλούτου τῆς χώρας, τῆς φυσιογνωμίας δηλαδή τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Στή συνέχεια, ἡ ἔνταξη καί ἡ ἐπανατοποθέτηση τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ μέσα στίς λειτουργίες τῆς σύγχρονης ζωῆς καί παιδείας. Καί, τέλος, ἡ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων, πού θά ἐπέτρεπαν τήν πλήρη ἀνάπτυξη τῶν πολιτιστικῶν μας δυνατοτήτων ὡς σύγχρονου ἔθνους.

Ἔτσι, τό ἔργο του στόν τομέα αὐτό ἀναπτύχθηκε ὀργανικά καί μέ συνέπεια διά μέσου τῶν ἐτῶν, βάσει ἑνός συστήματος ἐπιδιώξεων. Καί ἐντάχθηκε σέ κυβερνητικά προγράμματα, στά ὁποῖα συνωστίζονταν ἄλλες βαρύτατες οἰκονομικές προτεραιότητες, κυρίως στήν πρώτη μεταπολεμική περίοδο, μέ τίς φοβερές ἐμπειρίες, τίς ἀνίατες κοινωνικές πληγές, τίς μεγάλες στερήσεις, καί τούς ἐθνικούς κινδύνους. Ἦταν μιά στάση μεγάλης τομῆς καί βασικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας γιά μιά νέα πολιτιστική ἀκμή.

Προηγήθηκαν οἱ μεγάλες ἐπικράτειες τοῦ ἀρχαίου κόσμου: Ἀθήνα, Δελφοί, Ὀλυμπία.

Κατά τήν περίοδο τῆς ὀκταετίας διαμορφώνεται ἡ περιοχή τῆς Ἀκροπόλεως καί τοῦ Φιλοππάπου καί παίρνει περίπου τήν μορφή πού ἔχει σήμερα. Γίνεται ἀναδάσωση καί πλακόστρωση τῆς περιοχῆς, γίνεται τό κέντρο «Διόνυσος» καί διαμορφώνεται ἡ λεωφόρος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Ἀκόμη καί ὁ πεζόδρομος πού ἔγινε μεταξύ Προπυλαίων καί Παρθενῶνος γιά νά διευκολύνει τήν κίνηση τῶν ἐπισκεπτῶν ἔγινε μέ ὑπόδειξη καί ἐπιμονή τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Δενδροφυτεύεται καί ἐξωραΐζεται ὁ χῶρος πρός βορρᾶ τοῦ Ὀλυμπιείου, ἐνῶ στήν νότια περιοχή γίνονται ἀνασκαφές. Ἀναπαλαιώνεται τό τοπίο τοῦ Ἰλισσοῦ, ἐνῶ παράλληλα κατασκευάζεται ἡ ὁμώνυμη λεωφόρος.

Ἀναστηλώνεται τό Ἡρῶδειο, Θεσπίζεται τό «Ἦχος καί Φῶς» καί ἀναπτύσσονται μέ τή σημερινή τους μορφή τά Φεστιβάλ Ἀθηνῶν καί Ἐπιδαύρου, τά ὁποῖα ἔκτοτε ἀποτελοῦν μιά ὑψηλοῦ ἐπιπέδου πολιτιστική λειτουργία καί μιά προβολή τῆς Ἑλλάδος διεθνῶς.

Διαμορφώνεται ἡ εὐρύτερη περιοχή τῶν Δελφῶν καί τῆς Ὀλυμπίας μέ ἀναδάσωση, πλακόστρωση τῶν προσβάσεων πρός τόν ἀρχαιολογικό χῶρο καί ἀνανέωση τοῦ ὁμώνυμου Μουσείου, μέ τήν ἐκτέλεση μεγάλης ἐκτάσεως οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν καί διαμορφώσεως τοῦ περιξ χώρου.

Συγχρόνως, ὑλοποιεῖται στήν Ὀλυμπία ἡ ἵδρυση τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία ἔκτοτε λειτουργεῖ σέ διεθνές ἐπίπεδο καί συμβάλλει στήν διατήρηση καί διάσωση τοῦ γνήσιου Ὀλυμπιακοῦ Πνεύματος καί στήν ἐφαρμογή τῶν κοινωνικῶν ἀρχῶν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

Στούς Δελφούς θεμελειώνεται τό Δελφικό Κέντρο, τό ὁποῖο, δυστυχῶς, οἱ διάδοχοι τοῦ Καραμανλῆ ἐγκατέλειψαν. Τό θέμα τίθεται πάλι ἀπό τόν ἴδιο, μετά τήν ἐπιστροφή του, ὁπότε θεσπίζεται τό 1975 μέ εἰδικό νόμο ἡ ἵδρυση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν.

Ἔκτοτε, τό Δελφικό Κέντρο συγκεντρώνει ὡς θεσμός ἀξιόλογες πολιτιστικές δραστηριότητες, μερικές μάλιστα ἀπό τίς ὁποῖες εἶναι ἐντεταγμένες στό εὐρύτερο πολιτιστικό πρόγραμμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης. Τελική ὅμως ἐπιδίωξη τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἦταν καί ἐξακολουθεῖ νά εἶναι — μετά τήν ἐκτέλεση τῶν βασικῶν ἔργων ὑποδομῆς — ἡ προώθηση τῆς ἰδέας ἀνεγέρσεως ἐθνικῶν περιπτέρων, μέ πολιτιστική δραστηριότητα συντονισμένη καί ἀλληλοσυμπληρούμενη.

Στήν περίπτωση αὐτή οἱ ξένες Κυβερνήσεις θά ἀνελάμβαναν τήν ἀνέγερση καί τή λειτουργία τῶν περιπτέρων τους σέ χῶρο πού θά διατίθεται ἀπό τό ἑλληνικό Κράτος. Δυστυχῶς ὅμως, τό θέμα αὐτό βρίσκεται ἀκόμη σέ ἐκκρεμότητα.

Παράλληλα, ἀναστηλώνονται τά θέατρα Δωδώνης καί Φιλίππων, ἐνῶ στό ἴδιο πλαίσιο ἐντάσσεται καί ἡ ἀνέγερση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Θεσσαλονίκης (1961-1962) καθώς καί ἡ κατασκευή τῆς νέας πτέρυγός του τό 1979.

Ἰδιαίτερα ὅμως τόν Καραμανλῆ τόν ἀπασχόλησε ἡ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων πού θά ἐπέτρεπαν —σέ συνδυασμό πρός τήν ἐθνική μας παράδοση — τήν πλήρη ἀνάπτυξη ὅλων τῶν πολιτιστικῶν μας δυνατοτήτων ὡς σύγχρονου ἔθνους. Τό θέατρο Λυκαβηττοῦ, τό θέατρο

τοῦ Κέδρηνου Λόφου στή Θεσσαλονίκη, τό Κρατικό Θέατρο Β. Ἑλλάδος, ἡ Κρατική Ὀρχήστρα Θεσσαλονίκης καθώς καί ἡ προώθηση τῆς ἀνεγέρσεως καί λειτουργίας τῶν θεάτρων Ρόδου καί Κερκύρας ἀποτελοῦν ἐνδεικτικά ἁπλῶς στοιχεῖα τῆς προσπάθειας τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά δημιουργήσει ὑπόβαθρο γιά τήν πολιτιστική ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ τόπου καί νά προάγει συγχρόνως τήν ποιότητα τῆς πολιτιστικῆς μας ζωῆς.

Περίοπτη θέση στό σημεῖο αὐτό κατέχει ἡ δημιουργία τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν. Ὁ σκόπος τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν, χωρίς τό ὁποῖο, ὅπως ὁ ἴδιος εἶχε πεῖ, «ἡ παρουσίαση συγκροτημένης πολιτιστικῆς ζωῆς καί γιά τό λαό μας καί γιά τούς ξένους ἦταν σχεδόν ἀνύπαρκτη», συνίσταται στή συγκέντρωση, τήν ἀξιοποίηση καί τήν προαγωγή τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καθώς καί τήν προβολή της στό ἐξωτερικό. Χρειάσθηκε περίπου μιά 20ετία καί μεγάλη ἐπιμονή γιά νά ὑπερπηδηθοῦν τά ἐμπόδια, νά ἐξευρεθοῦν οἱ ἀπαραίτητοι χῶροι, νά ἐξασφαλισθοῦν οἱ ἀναγκαῖοι πόροι καί νά ἐκπονηθεῖ ἕνα πλῆρες οἰκοδομικό καί λειτουργικό πρόγραμμα, πού νά ἀνταποκρίνεται στίς σύγχρονες ἀνάγκες τῆς καλλιτεχνικῆς καί πολιτιστικῆς μας ζωῆς. Τό ἀποφασιστικό βῆμα γιά τήν ἵδρυσή του ἔγινε τό 1977, ἐνῶ ἡ προπαρασκευή τοῦ χώρου γιά τήν ἀνέγερσή του εἶχε ἤδη ἀρχίσει ὅταν ὁ ἐμπνευστής τοῦ ἔργου ἀνῆλθε στό ἀνώτατο ἀξίωμα τῆς Πολιτείας. Δυστυχῶς, μικρότητες, προκαταλήψεις καί ἀκρότητες — φαινόμενα ὄχι σπάνια στόν τόπο μας — ἄφησαν ἡμιτελές καί τό μεγαλεπήβολο αὐτό ἔργο.

Ἄλλωστε, στόν ἀρχαιολογικό τομέα, πέραν τῶν τακτικῶν κατά τομεῖς προγραμμάτων, μέ πρωτοβουλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τέθηκαν σέ ἐφαρμογή ἢ ἐκπονήθηκαν γιά νά τεθοῦν στή συνέχεια σέ ἐφαρμογή εἰδικά ἀποκεντρωμένα προγράμματα, μέ σκοπό τήν ἀναβίωση τῆς ἱστορίας τοῦ ἐθνικοῦ χώρου καί τήν ἀπόδειξη τῆς συνέχειας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Γνώστης τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων ὁ Κ. Καραμανλῆς φρόντισε νά συστηθοῦν εἰδικοί φορεῖς γιά τήν ἐκτέλεσή τους καί ἐξασφάλισε τήν ἄνετη χρηματοδότησή τους μέ ποσά ἀδιανόητα γιά τόν περιορισμένο οἰκονομικά χῶρο τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. Μέσα στά ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἐντάσσεται ἡ ἀνάσταση τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ βορρᾶ. Οἱ ἀνασκαφές τῆς Βεργίνας, τοῦ Δίου καί τῆς Πέλλας ἔφεραν στό φῶς μιά ἐκθαμβωτική ἐπικύρωση τῆς ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας, καί παράλληλα, ἑκατομμύρια προσκυνητῶν τῶν χώρων καί τῶν εὑρημάτων της. Τό ἴδιο συμβαίνει καί γιά τή Θράκη, μέ τίς ἀνασκαφές τῆς Ἀμφιπόλεως, τῶν Ἀβδήρων καί τῆς Μαρώνειας.

Συγχρόνως, ἀντιμετωπίζεται ριζικά ἡ κρισιμότερη ἴσως ἱστορική ἀνάγκη τοῦ κόσμου: ἡ διάσωση καί ἡ συντήρηση τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως. Γιά πρώτη φορά τό 1976 ἄρχισε κάτω ἀπό τή διεθνῆ ἐπιδοκιμασία ἕνα τεράστιο ἔργο, πού προχωρεῖ πάνω σέ μελέτη Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, Ἑλλήνων τεχνικῶν καί μέ δαπάνες τοῦ ἑλληνικοῦ καί μόναν προϋπολογισμοῦ, ἀφοῦ ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε κρίνει ὅτι ξένη ἐνίσχυση (διεθνῆς ἔρανος τῆς Οὐνέσκο) γιά ὅ,τι μεγάλο ἔχουν οἱ Ἕλληνες — τήν Ἀκρόπολη — ἔπρεπε νά ἀποκλεισθεῖ.

Ἐξάλλου, μέ σκοπό τή διάσωση τοῦ Ἁγίου Ὄρους καί τήν ἐπιβίωση τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας, ἱδρύεται τό 1981, μέ πρωτοβουλία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὡς προέδρου πλέον τῆς Δημοκρατίας, ἀποκεντρωμένος φορέας μέ ἕδρα τή Θεσσαλονίκη, τό Κέντρο Διαφυλάξεως Ἁγιορείτικης Κληρονομίας.

Ἄξίζει νά ἀναφερθεῖ ὅτι καί τό εἰδικό πρόγραμμα γιά ἀναστηλωτικές, συντηρητικές καί μουσειακές ἐργασίες στούς ἀρχαιολογικούς χώρους τῆς Ὀλυμπίας καί τῆς Δήλου καί γιά τήν ὀργάνωση καί τόν ἐξοπλισμό τοῦ Κέντρου Ὑποβρυχίων Ἀρχαιολογικῶν Ἐρευνῶν στήν Πύλο καθώς καί τό εἰδικό κοινό πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν καί τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, πού πρόσφατα ἐξαγγέλθηκε, μέ ἀνασκαφικές, ἀναστηλωτικές καί μουσειακές ἐργασίες σέ διάφορες περιοχές τῆς Ἑλλάδος, ἐντάσσονται μέσα στό ἴδιο πλαίσιο τῆς πολιτικῆς τοῦ Καραμανλῆ γιά τήν πολιτιστική ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ τόπου καί τῆς καθοριστικῆς συμβολῆς του σ' αὐτήν καί ἀπό τήν θέση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πού σήμερα κατέχει.

Στόν Κ. Καραμανλῆ ὀφείλεται καί ἡ θεσμοποίηση τῶν πολιτιστικῶν ἀνταλλαγῶν. Πρόκειται γιά μιά ἐθνική πολιτική, στό ὄνομα τῆς ὁποίας διοργανώθηκαν στό ἐξωτερικό ἐκθέσεις ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης δύο ἐθνικῶν περιοχῶν μας: τοῦ Αἰγαίου καί τῆς Μακεδονίας, ἀπό τίς ὁποῖες ἄπειρη ἦταν ἡ διεθνής ὠφέλεια τῆς Ἑλλάδος.

Αὐτά εἶναι σέ γενικές γραμμές μερικά ἀπό τά σημαντικότερα σημεῖα τῆς προσφορᾶς τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν πολιτιστική ἀνάπτυξη τοῦ τόπου. Γιά νά ἐκτιμηθεῖ δέ τό μέγεθος τῆς προσφορᾶς αὐτῆς, θά πρέπει νά ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι τίποτε τό σημαντικό δέν ἔγινε στόν τομέα αὐτό κατά τά τελευταῖα 30 χρόνια πού νά μήν εἶναι ἔργο τοῦ Καραμανλῆ. Καί δέν μπορεῖ παρά νά ἐκφράσει κανείς τή λύπη του, γιατί ὅλοι ὅσοι ἀσχολοῦνται μέ τά θέματα αὐτά, ἀντί νά παραδειγματισθοῦν ἀπό αὐτό, δείχνουν νά τό ἀγνοοῦν. Καί δείχνουν νά τό ἀγνοοῦν ἀκόμη καί αὐτοί πού συνέπραξαν ἢ ἐπωφελήθηκαν ἀπό αὐτό. Τοῦτο, πέραν τοῦ ὅτι ἀποτελεῖ μιά ἀρνητική στάση ἀπέναντι στήν ἱστορία, ὁπωσδήποτε δέν συνιστᾶ εὐοίωνες προοπτικές γιά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου.

5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνάντηση καί συνομιλία μέ τούς Σ. Κυπριανοῦ καί Α. Παπανδρέου, γιά τήν πορεία τοῦ Κυπριακοῦ, μετά τήν ἀποτυχία τῶν συνομιλιῶν τῆς Νέας Ὑόρκης, ἀλλά καί τή διάσταση ἀπόψεων πού ἐκδηλώθηκε στή Λευκωσία σχετικά μέ τούς χειρισμούς τῆς κυπριακῆς Κυβερνήσεως:

«Δέχθηκα σήμερα τόν κ. Κυπριανοῦ καί τόν κ. Παπανδρέου, προκειμένου νά ἐξετάσουμε τήν πορεία τοῦ Κυπριακοῦ μετά τήν ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύσεων τῆς Νέας Ὑόρκης.

»Προτοῦ μᾶς ἐξηγήσει ὁ κ. Κυπριανοῦ τούς λόγους τῆς ἀποτυχίας, ἐτόνισα τή σοβαρότητα τῆς καταστάσεως, ἐξεδήλωσα τή δυσφορία μου γιά τίς ἐνδοκυπριακές διενέξεις καί ἐπεσήμανα τίς ὀδυνηρές συνέπειες πού θά ἔχει γιά ὁλόκληρο τόν Ἑλληνισμό

ή ὁριστική ἀποτυχία τῆς πρωτοβουλίας τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ καί ἡ πραγματοποίηση τῆς διχοτομήσεως τῆς Κύπρου.

»Ἐξέφρασα τήν ἀπορία μου γιά τό ναυάγιο τῶν διαπραγματεύσεων, δεδομένου ὅτι οἱ σημαντικές καί ἀπροσδόκητες, κατ' ἐμέ, ὑποχωρήσεις τῶν Τουρκοκυπρίων σέ βασικά θέματα, ὅπως ἡ ἐτήσια ἐναλλαγή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τό ἐδαφικό καί ἡ ἀναλογία 7 πρός 3, ἄνοιγαν τό δρόμο γιά μιά ἱκανοποιητική τακτοποίηση τοῦ Κυπριακοῦ.

»Ἐν συνεχεία, ὁ κ. Κυπριανοῦ μᾶς ἐξήγησε τούς λόγους τῆς ἀποτυχίας τῶν συνομιλιῶν, ἀλλά κατά τρόπο τόσο συγκεχυμένο, ὥστε νά μοῦ εἶναι ἀδύνατο νά πεισθῶ ὅτι δέν ἔγιναν σφάλματα κατά τίς διαπραγματεύσεις ἀπό μέρους τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς. Δέν κατάλαβα τί ἀκριβῶς τοῦ ζητοῦσαν νά ὑπογράψει καί γιατί τό ἀρνήθηκε, ἄν τά κείμενα αὐτά διασφάλιζαν τίς ὑποχωρήσεις τῶν Τούρκων στά θέματα πού ἀνέφερα παραπάνω. Δέν κατάλαβα ἐπίσης γιατί ὁ Ντέ Κουεγιάρ ἀπέρριψε, ὅπως μᾶς ἐβεβαίωσε ὁ κ. Κυπριανοῦ, προτάσεις τῶν Ἀμερικανῶν νά ἐπέμβουν τήν τελευταία στιγμή γιά νά ἀποτρέψουν τό ναύαγιο, ὅταν εἶναι γνωστό ὅτι σέ προηγούμενες ἐπεμβάσεις τῶν Ἀμερικανῶν ὀφείλοντο οἱ ὑποχωρήσεις τῶν Τούρκων.

»Ὁ κ. Κυπριανοῦ εἶπε ὅτι ὁ Ντέ Κουεγιάρ τό ἔκαμε γιατί εἶναι ρωσόφιλος καί φίλος τοῦ Παπαϊωάννου. Ὁ δέ κ. Παπανδρέου ἀπέδωσε τό ναυάγιο σέ συνωμοσία τῆς ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία, γιά νά προωθήσει τήν πολιτική της στό Κογκρέσσο, ἠθέλησε νά φορτώσει τήν εὐθύνη στήν ἑλληνική πλευρά.

»Τούς εἶπα ὅτι ὅλα αὐτά τά θεωρῶ ἀπίθανα καί ὅτι ἐάν ὑπῆρχε πρακτικός τρόπος νά διασφαλίσουμε τήν πρόταση τῶν Τούρκων στά βασικά θέματα πού ἀνέφερα καί πού ἀποτελοῦν τήν οὐσία τοῦ προβλήματος, ἐκάναμε σφάλμα νά μήν ἐπωφεληθοῦμε.

»Εἶπα ἐπίσης στόν κ. Κυπριανοῦ ὅτι ἔκανε σφάλμα νά δημιουργήσει κατά τήν κρίσιμη αὐτή περίοδο ἐσωτερικά προβλήματα μέ τόν ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως, τή διάρρηξη τῆς συνεργασίας του μέ τό ΑΚΕΛ, τίς περίεργες ἀπόπειρες συνεργασίας του μέ τόν Κληρίδη κ.λ.π.

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἐδέχθη τίς ἐξηγήσεις τοῦ κ. Κυπριανοῦ καί ἐξεδήλωσε τήν ἀλληλεγγύη του πρός αὐτόν. Ἐζήτησε, μάλιστα, νά τόν καλύψουμε τόσο γιά τούς χειρισμούς του στή Νέα Ὑόρκη ὅσο καί ἔναντι τῶν ἄλλων κυπριακῶν κομμάτων. Ἀπέρριψα τήν πρόταση αὐτή καί συνέταξα ἕνα οὐδέτερο ἀνακοινωθέν, ἀφοῦ τούς εἶπα ὅτι θά πρέπει νά ἐπιδιώξουμε τήν ἐπανάληψη τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Ντέ Κουεγιάρ, νά προκαλέσουμε καί πάλι τήν παρέμβαση τῆς Ἀμερικῆς καί, ἄν ὁρισθεῖ νέα συνάντηση, νά καθορίσουμε τίς θέσεις μας κατά τρόπο ρεαλιστικό καί συγκεκριμένο, γιά ν' ἀποτρέψουμε τή διχοτόμηση καί τά δεινά πού θά τήν ἀκολουθήσουν.

. . . . . .

»Πάντως, ἐάν ἐπιβεβαιωθεῖ ἡ εὐθύνη τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς γιά τό ναυάγιο τῶν διαπραγματεύσεων τῆς Νέας Ὑόρκης, θά ἔχει ἀπωλεσθεῖ, ὕστερα ἀπό τόσες ἄλλες, μιά τελευταία εὐκαιρία γιά τόν τερματισμό τοῦ δράματος τῆς Μεγαλονήσου»[132].

8 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό, πρίν αὐτός ἀναχωρήσει γιά ἐπίσημη ἐπίσκεψη στή Μόσχα. Ἔχει προηγηθεῖ ἡ συνάντηση τῶν Ἕξι γιά τόν ἀφοπλισμό, κατά τήν ὁποία ὁ Α. Παπανδρέου ἐπανέλαβε δήλωσή του, ὅτι δέν θά δίσταζε νά δράσει μονομερῶς ἐφόσον δέν προωθηθεῖ ἡ ἰδέα τῆς βαλκανικῆς ἀπύραυλης ζώνης· στή θέση αὐτή εἶχε ἀντιδράσει ἔντονα ὁ Ἀμερικανός ὑπουργός Ἄμυνας, Κ. Οὐάινμπεργκερ.

Σχετικό σημείωμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀναφέρει:

«Δέχθηκα σήμερα τόν κ. πρωθυπουργό. Ὕστερα ἀπό μιά σύντομη ἀνασκόπηση τῶν τρεχόντων προβλημάτων τῆς χώρας, ἔθεσε ὁ ἴδιος τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς.

»Μοῦ δήλωσε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά δεχθῶ τήν ἐπανεκλογή μου, ὅτι εἶναι ὁριστική ἡ ἀπόφασή του νά τήν ὑποστηρίξει, ὅτι εἶναι χρήσιμο νά ἐπισπεύσουμε τήν προεδρική ἐκλογή καί ὅτι θά ἤθελε νά τοῦ δώσω τήν εὐκαιρία νά προτείνει πρῶτος αὐτός τήν ὑποψηφιότητά μου, γιά νά μή δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι σύρεται ἀπό τή Νέα Δημοκρατία. Τέλος, μοῦ εἶπε, ὅτι εἶναι βέβαιος ὅτι τό κόμμα του θά πειθαρχήσει στήν πρότασή του, μέ ἐξαίρεση ἴσως 10-15 βουλευτῶν πού μπορεῖ νά μή συμμορφωθοῦν, ἐπωφελούμενοι τῆς μυστικότητος τῆς ψηφοφορίας.

»Τόν εὐχαρίστησα γιά τίς προθέσεις του, ἀναφέρθηκα καί πάλι στούς γνωστούς δισταγμούς μου καί τοῦ εἶπα ὅτι τήν τελική μου ἀπόφαση θά τήν ἐξαρτήσω ἀπό τίς προοπτικές πού θά ἔχω γιά τή μελλοντική πορεία τοῦ τόπου. Καί εἰδικώτερα, γιά τήν πολιτική πού θά ἀκολουθήσει ὁ ἴδιος στήν περίπτωση πού θά κερδίσει τίς προσεχεῖς ἐκλογές. Γιατί, ὅπως ἔχει διαπιστωθεῖ, σέ πολλά θέματα διαφωνοῦμε καί τά παραμερίζουμε γιά ν' ἀποφύγουμε τή ρήξη. Ἐάν οἱ ἀπόψεις μας, τοῦ εἶπα, συμπέσουν στήν πολιτική πού θά πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε στό μέλλον, ἰδίως στίς ἐξωτερικές μας σχέσεις, ἠμπορεῖ νά ἄρω τίς ἐπιφυλάξεις μου. Μέ καθησύχασε, μέ τή διαβεβαίωση ὅτι θά τά βροῦμε καί μοῦ εἶπε ὅτι θά ἤθελε μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τή Μόσχα νά τά συζητήσουμε. Καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἐπιβεβαιώσαμε τή θέση μας γιά τή διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν τόν προσεχῆ Ὀκτώβριο.

»Όταν τοῦ εἶπα ὅτι δέν καταλαβαίνω, γιατί ἐπιμένει στήν ἐπανεκλογή μου, μοῦ ἀπάντησε ὅτι, λόγω τοῦ μεγάλου κύρους καί τῆς πείρας πού διαθέτω, ἀποτελῶ ἐγγύηση τόσο γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς ὅσο καί γιά τή διεθνῆ κοινή γνώμη.

»Ἐν συνεχεία, μιλήσαμε γιά τήν ἐπίσκεψή του στή Μόσχα καί τοῦ εἶπα ὅτι θά πρέπει ν' ἀποφύγει, κατά τήν ἐκεῖ παραμονή του, λόγους ἤ πράξεις πού θά μποροῦσαν νά μᾶς δημιουργήσουν προβλήματα μέ τούς συμμάχους μας καί ἰδίως κατά τήν περίοδο αὐτή πού οἱ σχέσεις μας μέ τήν Ἀμερική βρίσκονται σέ ἔνταση ἐπικίνδυνη. Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε, τοῦ εἶπα, ὅτι, ἐφόσον ὑπάρχει ἡ τουρκική ἀπειλή, περαιτέρω χαλάρωση τῶν σχέσεών μας μέ τή Δύση ἠμπορεῖ νά ἐκθέσει τή χώρα σέ κινδύνους. Ἡ Ἀμερική, προσέθεσα, ἠμπορεῖ προκαλούμενη νά ἐνισχύσει ὑπέρμετρα τήν Τουρκία καί νά μᾶς δημιουργήσει δραματικά ἀδιέξοδα. Μέ καθησύχασε καί μέ βεβαίωσε ὅτι ὅλα αὐτά τά ἔχει ὑπόψη του»[133].

14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις του γιά τήν γενική κατάσταση τῆς χώρας.

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 150 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυσή της, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει χαιρετισμό στήν Ἰατρική Ἑταιρεία Ἀθηνῶν:

«Κωλυόμενος νά παραστῶ εἰς τόν ἑορτασμόν τῶν 150 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυσιν τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, θέλω νά διαβεβαιώσω ὅτι ἐκτιμῶ ἰδιαίτερα καί τούς λόγους τοῦ ἑορτασμοῦ καί τούς σκοπούς τῆς Ἑταιρείας.

»Εἶναι πρός τιμήν τοῦ λαοῦ μας, ἀλλά ἰδιαιτέρως τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν, ὅτι ἡ Ἑλλάς μόλις ἀπελευθερώθηκε ἀπό τόν τουρκικόν ζυγόν συνεκρότησε ἕνα ὄργανον, διά τοῦ ὁποίου ἠνώνοντο οἱ προσπάθειες τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν καί ἀπεδίδετο ἡ δέουσα κοινωνική καί ἐπιστημονική σημασία εἰς τό λειτούργημά τους. Εἶναι ἐπίσης πρός τιμήν τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ὅτι αὐτήν τήν ἕνωσίν των τήν διετήρησαν ἐπί ἑνάμιση αἰώνα. Εἰς ἕνα τόπο, ὅπου δυστυχῶς ὅλα γίνονται μέ σπουδή καί προχειρότητα καί ἐν συνεχεία διαλύονται, ἡ διατήρηση τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας ἐπί τόσα ἔτη εἶναι ἕνα γεγονός ἄξιον ἐξάρσεως.

»Καί εἰς τούς εἰρηνικούς καιρούς, ἀλλά καί εἰς τάς πολεμικάς περιόδους ὁ ἰατρός ἀσκεῖ ἕνα λειτούργημα ἱερόν καί ἐθνικόν, ἱερόν διότι προστατεύει ὅ,τι πολυτιμότερον ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο, τήν ζωήν. Ἐθνικό διότι ἡ μεγαλύτερη δύναμις ἑνός ἔθνους εἶναι ἡ ὑγεία του.

»Τά τελευταῖα 50 χρόνια ἡ ἰατρική ἐπιστήμη ἔχει κάνει τόσο καταπληκτικές προόδους, ὥστε νά μπορεῖ νά ὑποστηρίξομε ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἄλλαξε δομή καί περιεχόμενο. Ὁ νέος, διά νά γίνει ἰατρός, χρειάζεται περισσότερα ἔτη σπουδῶν, περισσότερον μόχθον ἀπό κάθε ἄλλον ἐπιστήμονα. Ἀλλά πέρα ἀπό τίς διαρκῶς ἀνανεούμενες γνώσεις του, χρειάζεται ἀνθρωπιά, συμπόνια, ἀγάπη στόν πλησίον. Ὁσονδήποτε καί ἄν μηχανοποιήθηκε ἡ ἰατρική, ὁ ἀπαραίτητος παράγων στήν ἄσκηση τῆς ἰατρικῆς παραμένει ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος πού σκύβει στό κρεβάτι τοῦ ἀρρώστου.

»Ὁ ἰατρός πλησιάζει τόν ἄνθρωπον ἐκεῖ, ὅπου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, στόν πόνο καί στόν κίνδυνο τοῦ θανάτου.

»Ἡ κυρία ἀμοιβή τοῦ ἰατροῦ εἶναι ἠθική, ἡ χαρά του ὅτι βρῆκε τρόπον νά σώσει ἕναν ἄνθρωπο.

»Εἶναι φυσικό, λοιπόν, παρ' ὅλες τίς παρεκκλίσεις, παρ' ὅλες τίς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, τούς ἰατρούς νά τούς συνδέει μιά κοινή νοοτροπία, ἕνας κοινός σκοπός.

»Εἶναι ὁ σκοπός πού ἕνωσε πρό 150 ἐτῶν ὅλους τούς Ἕλληνες ἰατρούς καί πού πρέπει νά τούς ἑνώνει καί τώρα. Ἕνας σκοπός πού στηρίζεται σέ δύο σκέλη, στήν ἐπιστήμη καί στήν ἀγάπη τοῦ πλησίον.

»Γι' αὐτό, τόσο ἡ κοινωνία, ὅσο καί ἡ Πολιτεία ὀφείλουν νά περιβάλλουν μ' ἐμπιστοσύνη καί στοργή τόν ἰατρόν, νά τοῦ ἐξασφαλίσουν τήν ἁρμόζουσα θέσιν στό ἐθνικόν σύνολον καί νά ὑποβοηθοῦν τήν ἀποστολήν του.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, κηρύσσω τήν ἔναρξιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 150 χρόνων ἀπό τήν ἱδρυσιν τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν καί εὔχομαι συνεχῆ ἐπιτυχία στό πολύτιμο ἔργο της».

20 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνεργασία στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τό διευθυντή τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ πρωθυπουργοῦ, Α. Λιβάνη:

«Συναντήθηκα σήμερα στό γραφεῖο μου μέ τόν κ. Α. Λιβάνη. Σκοπός τῆς συναντήσεως, πού ἔγινε κατ' ἐντολή του κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἦταν νά προετοιμασθεῖ ἡ ἐπικείμενη συνάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν κ. πρωθυπουργό, μέ τήν διευκρίνηση τῶν ἐκατέρωθεν σκέψεων πάνω στά θέματα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς καί τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

»Ὁ κ. Λιβάνης μοῦ εἶπε, ὡς πρός τόν χρόνο τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, ὅτι, κατά τήν γνώμη τοῦ κ. Ἀλευρᾶ, ἡ καταλληλότερη ἡμερομηνία θά ἦταν ἡ 27η Μαρτίου, ἀλλά πάντως δέν ἔχουν καταλήξει σέ καμμιά πρόταση. Ὡς πρός τήν οὐσία τοῦ θέματος, ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ τό συζητᾶ

αὐτές τίς μέρες σέ βάθος. Δύο εἶναι κυρίως τά θέματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Πρῶτον, ἡ ἀρνητική τοποθέτηση ἑνός τμήματος τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν ὑπερψήφιση τοῦ κ. Καραμανλῆ. Καί δεύτερον, ὁ προβληματισμός τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ γιά τήν στάση πού θά τηρήσει ὁ κ. Καραμανλῆς ἀπέναντί του, μετά τήν ἐπανεκλογή του.

»Ὡς πρός τόν χρόνο τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ὁρισμένοι ὑποστηρίζουν τήν ἐπίσπευσή τους γιά τόν Μάιο ἤ Ἰούνιο, ἐνῶ ἄλλοι θεωροῦν προτιμότερη τήν διεξαγωγή τους τόν Ὀκτώβριο. Τήν στιγμή αὐτή δέν ἔχει ληφθεῖ ὁριστική ἀπόφαση.

»Ἐκεῖνο πού ἀπασχολεῖ προσωπικά τόν πρωθυπουργό εἶναι τό ἐνδεχόμενο νά καταψηφίσουν τόν κ. Καραμανλῆ, ἐπώνυμα, περί τούς 20 βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ. Αὐτό θά ἰσοδυναμοῦσε μέ ἀνταρσία στό κόμμα, πού θά ἔπρεπε νά ἀντιμετωπισθεῖ μέ ἄμεση προσφυγή σέ ἐκλογές.

»Εἶπα στόν κ. Λιβάνη ὅτι ἀντιλαμβάνομαι βέβαια τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει τό ΠΑΣΟΚ στό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς καί τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν καί ἰδιαίτερα τό τελευταῖο πού μοῦ ἀνέφερε. Ἀπό τήν πλευρά του ὅμως ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν εἶναι δυνατό νά δεχθεῖ τήν σύνδεση τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς μέ ὁποιοδήποτε ἄλλο θέμα. Οὔτε ὁ χαρακτήρας τοῦ κ. Καραμανλῆ οὔτε τό κύρος τοῦ θεσμοῦ ἐπιτρέπουν τήν δημιουργία τῆς ἐντυπώσεως, ὅτι ἡ ἐκλογή προέδρου γίνεται ἀντικείμενο τῆς ὁποιασδήποτε συναλλαγῆς. Γι' αὐτό καί μᾶς εἶχε ἰδιαιτέρως ἐνοχλήσει τό γεγονός ὅτι ἀπό τό περιβάλλον τοῦ πρωθυπουργοῦ εἶχε λεχθεῖ ὅτι ἡ ἐκλογή προέδρου καί ἡ ἐπίσπευση τῶν ἐκλογῶν ἀποτελεῖ "πακέττο". Σ' αὐτούς πού μοῦ τά μετέφεραν αὐτά, εἶχα ἀπαντήσει ὅτι, ἄν αὐτά πιστεύει τό ΠΑΣΟΚ, τότε νά ψάξουν νά βροῦν ἄλλον πρόεδρο.

»Ἐν πάση περιπτώσει, κατέληξα, θά πρέπει νά γίνει σαφές ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν δέχεται αὐτόν τόν συνδυασμό, διότι πρῶτον, δέν ἐπιτρέπεται νά καταστεῖ ἡ προεδρική ἐκλογή ἀντικείμενο οἱασδήποτε συναλλαγῆς καί δεύτερον, δέν εἶναι δυνατόν ἀπό τώρα, νά δεσμεύσει τήν χώρα μέ αὐτό τό θέμα, ἀφοῦ δέν εἶναι γνωστόν οὔτε ἄν θά εἶναι ὑποψήφιος οὔτε ἄν θά ἐκλεγεῖ.

»Ἑπομένως, τό θέμα τοῦ χρόνου τῆς διεξαγωγῆς τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν θά πρέπει νά τεθεῖ, ἐάν τό ἐπιθυμεῖ ἡ Κυβέρνηση, μετά τήν προεδρική ἐκλογή, ὁπότε καί θά κρίνει ὁ πρόεδρος ἄν συντρέχουν τότε οἱ συνθῆκες πού προβλέπει σχετικά τό Σύνταγμα.

»Ὁ κ. Λιβάνης συμφώνησε ὅτι ἡ προεδρική ἐκλογή δέν πρέπει νά συνδυαστεῖ μέ κανένα ἄλλο θέμα»[134].

21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Δολοφονήθηκε, ἐνῶ μετέβαινε στό γραφεῖο του, ὁ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδας «Ἀπογευματινή» καί πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Ἰδιοκτητῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν, Νίκος Μομφεράτος.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἐνημερώθηκε ἀμέσως γιά τίς συνθῆκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες διαπράχθηκε ἡ δολοφονία, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Μέ βαθειά λύπη ἀλλά καί ἀνησυχία πληροφορήθηκα τήν ἀνανδρη δολοφονία τοῦ Νίκου Μομφεράτου, διευθυντοῦ τῆς "Ἀπογευματινῆς" καί προέδρου τῆς Ἑνώσεως Ἰδιοκτητῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων, καθώς καί τόν τραυματισμό τοῦ ἀτυχοῦς ὁδηγοῦ του.

»Τό ἀποτρόπαιο αὐτό ἔγκλημα ἐντάσσεται προφανῶς σέ μιά σειρά παρομοίων ἐγκλημάτων πού διεπράχθησαν κατά τά τελευταῖα χρόνια καί ἐνισχύει τήν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται περί ὀργανωμένης ἐνεργείας.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Πολιτεία μέ τήν συμπαράσταση καί τῆς κοινωνίας θά ἐντείνει τήν ἐπαγρύπνησή της γιά νά ἐξουδετερωθεῖ ἡ βία καί ἡ τρομοκρατία στόν τόπο μας».

Παράλληλα, ὁ Κ. Καραμανλῆς τηλεγράφησε πρός τήν οἰκογένεια τοῦ θύματος:

«Μέ λύπησε βαθύτατα ὁ τραγικός θάνατος τοῦ Νίκου, πού ὑπῆρξε ἐπί πολλά χρόνια προσωπικός μου φίλος καί τίς ἀρετές τοῦ ὁποίου ἰδιαίτερα ἐκτιμοῦσα».

Τέλος, μήνυμα θά ἀποστείλει, τήν ἑπομένη, καί στούς συντάκτες τῆς ἐφημερίδας «Ἀπογευματινή»:

«Γιά τήν "Ἀπογευματινή" πού διακρίθηκε πάντοτε γιά τούς συνεπεῖς καί θαρραλέους ἀγῶνες της ὑπῆρξε μεγάλη ἀπώλεια ὁ τραγικός θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Νίκου Μομφεράτου.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ ἄξιοι συνεργάτες του θά καλύψουν τό κενό πού ἄφησε ὁ θάνατός του μέ τή φιλοτιμία καί τήν ὑπευθυνότητα πού τούς διακρίνει».

Τήν εὐθύνη τῆς δολοφονίας ἀνέλαβε ἡ ὀργάνωση «17 Νοέμβρη».

22 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Πραγματοποιεῖται συνάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρωθυπουργό, ἡ ὁποία εἶχε ἀρχικά προγραμματιστεῖ νά λάβει χώρα τρεῖς ἡμέρες νωρίτερα. Ἡ ἀναβολή της εἶχε δώσει λαβή σέ δημοσιεύματα γιά ἐμπλοκή στή διαδικασία τῆς ἐπικείμενης ἐκλογῆς προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

«Δέχθηκα σήμερα τόν κ. πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος μέ ἐνημέρωσε δι' ὀλίγων γιά τό ταξίδι του στή Μόσχα, ἀπό τό ὁποῖο ἦταν καταφανῶς ἀπογοητευμένος, καί διά τίς ἐπικίνδυνες ἐξελίξεις πού σημειώνονται στό Κυπριακό.

»Ἐν συνεχεία, συζητήσαμε τίς μελλοντικές πολιτικές ἐξελίξεις στή χώρα μας.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός μοῦ ἐδήλωσε ὅτι ἀποδέχεται τήν ἄποψή μου ν' ἀποσυνδέσουμε τό θέμα τῶν γενικῶν ἐκλογῶν ἀπό τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, ὅπως τοῦ εἶχα ἤδη διαμηνύσει. Γιά τήν προεδρική ἐκλογή μοῦ ἐπρότεινε νά συγκληθεῖ ἡ Βουλή στίς 27 Μαρτίου, δεδομένου ὅτι ἤθελε νά προηγηθοῦν οἱ φοιτητικές ἐκλογές. Τοῦ εἶπα ὅτι δέν εἶναι σωστό νά παραμένει ἐκκρεμές τό θέμα αὐτό ἐπί

μακρό χρόνο καί διότι φθείρεται ὁ θεσμός ἀλλά καί διότι ἐνοχλοῦμαι καί προσωπικά μέ τά καθημερινά καί ἀνεύθυνα σχόλια. Καί ἐπρότεινα ὅπως συγκληθεῖ ἡ Βουλή γιά τήν ἐκλογή τοῦ προέδρου στίς 15 Μαρτίου. Ὁ πρωθυπουργός συνεφώνησε μέ τήν ἄποψή μου καί ἐν συνεχεία μέ διεβεβαίωσε καί πάλι ὅτι τό κόμμά του θά ὑποστηρίξει τήν ὑποψηφιότητά μου»[135].

ΤΕΛΗ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ - ΑΡΧΕΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Τά κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς λαμβάνουν θέση ἀπέναντι στό θέμα τῆς ἐκλογῆς πρόεδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ἤδη ἀπό τίς 22 Φεβρουαρίου ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΚΚΕ, Χ. Φλωράκης, σέ ὁμιλία του στήν Πάτρα, κατηγόρησε τό ΠΑΣΟΚ ὅτι στό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς ἐπέλεγε τή συναίνεση «μέ τίς δυνάμεις τῆς συντήρησης καί ὄχι μέ τίς δυνάμεις τῆς ἀλλαγῆς», τάχθηκε κατά τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί σημείωσε ὅτι τό πρόβλημα ἦταν πολιτικό καί ὄχι ἐπιλογῆς προσώπων. Τήν 1η Μαρτίου, τό ΚΚΕ, μέ ἀνακοίνωσή του, ἔθεσε ζήτημα «δημοκρατικῆς ἀναθεώρησης» τοῦ Συντάγματος, μέ κατάργηση τῶν «ὑπερεξουσιῶν» τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους.

Στίς 27 Μαρτίου, ὁ γραμματέας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.), Ι. Μπανιάς, ἀνακοίνωσε ἀπόφαση τοῦ κόμματος ὑπέρ τῆς ἐπιλογῆς προσώπου ἄλλου ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ καί καταφέρθηκε κατά τῶν «ὑπερεξουσιῶν» τοῦ προέδρου, ὅπως αὐτές ὁρίζονται ἀπό τό Σύνταγμα τοῦ 1975. Σχετικά, ὁ Λ. Κύρκος διευκρίνησε ὅτι ἐπρόκειτο γιά πολιτική ἐπιλογή καί ὄχι γιά ἐπιλογή προσώπου.

Τήν ἑπομένη, ἐναντίον τῆς ἐπανεκλογῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ τάχθηκαν τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων καί ἡ Χριστιανική Δημοκρατία.

Στίς 3 Μαρτίου, ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπή τῆς ΕΔΑ, μέ ψήφους 41 ὑπέρ, 26 κατά καί 5 λευκά, ἀποφάσισε νά ὑποστηρίξει τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐκτιμώντας, ὅπως ἀνέφερε ἡ σχετική ἀνακοίνωση, τή θετική συμβολή του στήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καί ἀναμένοντας ὅτι στό μέλλον θά ἐξασφαλιζόταν ἡ «ἐπιβαλλόμενη ἁρμονική συνεργασία τοῦ προέδρου μέ τήν Κυβέρνηση πού ἐκφράζει τή θέληση τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ καί δέν θά γίνει χρήση τῶν αὐξημένων συνταγματικῶν προεδρικῶν ἐξουσιῶν».

Στίς 6 Μαρτίου, τέλος, ἡ ὁλομέλεια τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ ἀνακοίνωσε ὅτι δέν θά ὑποστήριζε τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τόν ὁποῖο χαρακτήρισε «ἐκπρόσωπο τοῦ κατεστημένου, ἀρχιτέκτονα ἑνός ἐλεγχόμενου δικομματικοῦ συστήματος καί θεμελιωτή τοῦ αὐταρχικοῦ Συντάγματος».

Ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, σχολιάζοντας δημοσιεύματα πού ἔφεραν ἀριθμό βουλευτῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ νά ἀντιδροῦν στήν ἐπανεκλογή ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ, δήλωσε ὅτι ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ κόμματος ἦταν τό ἀνώτατο ὀργανό του καί οἱ ἀποφάσεις της ἦταν ὑποχρεωτικές γιά ὅλους.

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρωθυπουργό, μέ τόν ὁποῖο ἐξετάζει τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, καθώς καί τῆς ἀντιδικίας πού ἔχει ἀνακύψει στήν Κύπρο σχετικά μέ τήν πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΟΗΕ:

«Δέχθηκα σήμερα ἐκ νέου τόν κ. πρωθυπουργό. Κατ' ἀρχήν συμφωνήσαμε καί στείλαμε ἀμέσως μήνυμα στόν κ. Κυπριανοῦ ὄχι μόνο νά μήν παραιτηθεῖ, ὅπως ἀπειλοῦσε, ἀλλά καί στό διάγγελμα πού ἑτοίμαζε, νά εἶναι μετριοπαθής, γιά νά μήν ὀξύνει περαιτέρω τήν κατάσταση.

»Ὅσον ἀφορᾶ τήν προεδρική ἐκλογή, συμφωνήσαμε ὅπως ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς συγκαλέσει τήν ἑπομένη ἤ τή μεθεπομένη τό Σῶμα γιά τίς 15 Μαρτίου, ὅπως εἴχαμε ἤδη ἀποφασίσει. Ὁ πρωθυπουργός μέ πληροφόρησε ὅτι τήν προηγουμένη ἡ Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή τοῦ κόμματός του ἠσχολήθη μέ τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς καί ἀπεφάσισε ὁμοφώνως νά προτείνει τήν ὑποψηφιότητά μου. Ἀνέβαλε δέ καί τή σύγκληση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς γιά τίς 9 ἀντί τίς 7 τοῦ μηνός, γιά νά ἔχει περισσότερο χρόνο νά ἐξουδετερώσει τίς ἐλάχιστες ἀντιδράσεις πού σημειώνονται στό κόμμα του κατά τῆς ἐκλογῆς μου. Εἰδικώτερα, προκειμένου περί τῶν ἀντιδρώντων βουλευτῶν, τούς ὑπολογίζει, ὅπως μοῦ εἶπε, γύρω στούς 10 μέ 15.

»Μοῦ ἐτόνισε καί πάλι ὅτι θεωρεῖ τήν παρουσία μου στήν Προεδρία ἀπαραίτητη, τόσο γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς ὅσο καί γιατί προβλέπει τό μέλλον δύσκολο καί θά χρειάζεται τή συμπαράστασή μου ἐάν διατηρήσει τήν ἐξουσία μετά τίς ἐκλογές.

»Ἐπωφελήθηκα τῆς εὐκαιρίας γιά νά τοῦ πῶ ὅτι θά ἀποδεχθῶ τήν πρόταση τοῦ κόμματός του, ἐάν βεβαιωθῶ ὅτι ἡ νέα Κυβέρνησή του, σέ περίπτωση πού θά κερδίσει τίς ἐκλογές, θ' ἀκολουθήσει ὑπευθυνότητα πολιτική, ἰδίως στίς ἐξωτερικές μας σχέσεις πού ἐκθέτουν, κατά τή γνώμη μου, τή χώρα σέ κινδύνους. Μέ διέκοψε καί μοῦ εἶπε ὅτι δέν ὑπάρχει λόγος νά ἀνησυχῶ, γιατί γνωρίζει τίς ἀπόψεις μου, ἐπιθυμεῖ στό μέλλον ἡ συνεργασία μας νά εἶναι στενώτερη καί νά ἀποφασίζουμε ἀπό κοινοῦ γιά τά μεγάλα θέματα τῆς χώρας. Μέ παρεκάλεσε μάλιστα νά τοῦ δώσω τίς συμβουλές μου, ἄν κερδίσει τίς ἐκλο-

γές, γιά τή συγκρότηση καί τή λειτουργία τῆς Κυβερνήσεώς του.

»Τέλος, τοῦ εἶπα ὅτι δέν ἐπιθυμῶ ἡ πρόταση τοῦ κόμματός του γιά τήν ὑποψηφιότητά μου νά δικαιολογηθεῖ κατά τρόπο πού νά θίγει τό κῦρος μου. Συμφώνησε καί μοῦ ἐπρότεινε νά συναντηθοῦμε τήν Πέμπτη, 7 Μαρτίου, γιά νά θέσει ὑπόψη μου τό σχετικό κείμενο. Συμφωνήσαμε, ἐπίσης, ἡ ὁρκωμοσία μου, γιά τήν ὁποία, μετά προηγούμενη ἐντολή, εἶχαν διατυπώσει τίς ἀπόψεις τους οἱ νομικοί μας σύμβουλοι, νά γίνει πρό τῆς 25ης Μαρτίου.

»Μετά τήν ἀποχώρηση τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ παρεκάλεσα καί τήν ἡγεσία τῆς Νέας Δημοκρατίας νά ἀναβάλει τή συνεδρίαση τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας, ἡ ὁποία θά ἠσχολεῖτο μέ τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, γιά τήν προσεχῆ Τετάρτη, εἰς τρόπον ὥστε, ἀφενός μέν νά ἔχει προηγηθεῖ καί ἐπισήμως ἡ σύγκληση τῆς Βουλῆς ἀπό τόν πρόεδρό της, ἀλλά καί γιατί θά ἤθελα γιά λόγους ψυχολογικούς νά μήν ἀπέχουν πολύ οἱ ἀποφάσεις πού θά λάβουν τά δύο κόμματα»[136].

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1985

Ἀπό τήν Ὀργανωτική Ἐπιτροπή τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πρωταθλήματος Κλειστοῦ Στίβου 1985 ἀνακοινώθηκε ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν θά κηρύξει — ὅπως ἀρχικά εἶχε ἀνακοινωθεῖ — τήν ἔναρξη τῶν ἀγώνων στίς 2 Μαρτίου, στό Στάδιο Εἰρήνης καί Φιλίας, λόγω κωλύματος.

Μέ ἀφορμή σχόλια τοῦ τύπου, σύμφωνα μέ τά ὁποῖα ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν θά κηρύξει τήν ἔναρξη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πρωταθλήματος ἐξαιτίας διαφωνιῶν του μέ τήν κυβερνητική πολιτική στό χῶρο τοῦ Ἀθλητισμοῦ, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ἡ ἀδυναμία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ νά κηρύξει αὔριο τήν ἔναρξη τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πρωταθλήματος ὀφείλεται σέ πραγματικό κώλυμα, συνιστάμενο σέ ἀνειλημμένες προγενέστερες ὑποχρεώσεις».

3 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ἑορτή τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στή Θεία Λειτουργία πού τελέστηκε στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν.

4 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκη.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως διέψευσε δημοσιογραφικές πληροφορίες, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες ἀριθμός βουλευτῶν τῆς ΝΔ εἶχε ἀποφασίσει νά μή στηρίξει τήν ἐπανεκλογή του Κ. Καραμανλῆ.

4 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ὁ ὑπουργός Προεδρίας, Α. Λάζαρης, ὑπεύθυνος, ἀπό κυβερνητικῆς πλευρᾶς, γιά τήν προώθηση τῆς προτάσεως γιά τή μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα, σέ συνομιλία μέ ἐκπροσώπους τοῦ τύπου, ἐκφράζει τήν αἰσιοδοξία του ὅτι τό 1996 οἱ Ἀγῶνες θά διεξαχθοῦν στήν Ἑλλάδα καί ὑπογραμμίζει ὅτι «ἡ ἰδέα Καραμανλῆ» ἔχει ὅλο καί εὐρύτερη ἀπήχηση στή διεθνῆ κοινή γνώμη καί στούς διεθνεῖς ἀθλητικούς κύκλους.

Ἀκόμη, ὁ Α. Λάζαρης ἀναφέρθηκε στό ζήτημα τῆς μελέτης πού ὀφείλει νά ὑποβάλει ἡ Ἑλλάδα στή ΔΟΕ σχετικά μέ τήν ἀπαιτούμενη ὑποδομή, τονίζοντας ὅτι ἔχει δραστηριοποιηθεῖ ἡ Ἑλληνική Ἐπιτροπή Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καί ἔχει ὁριστεῖ, κατόπιν αἰτήσεως τῆς Ἀθήνας, καί ἐμπειρογνώμονας — μέλος τῆς ΔΟΕ. Ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀναλάβει, προσωπικά, ἐνεργή πρωτοβουλία· καί, ἀκόμη, γιά τόν ἴδιο σκοπό θά δραστηριοποιηθεῖ καί ἡ ὁμογένεια. Τέλος, παραδέχτηκε ὅτι γιά κάποιο διάστημα εἶχε χαθεῖ χρόνος, ἀλλά τόνισε ὅτι ἡ Κυβέρνηση, τώρα, ἐνστερνίζεται πλήρως τήν ἰδέα.

Ὁ Α. Λάζαρης εἶχε συναντηθεῖ μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας στίς 25 Φεβρουαρίου.

5 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ὁ Ι. Πεσμαζόγλου, μέ δήλωσή του, ἀναφέρεται στήν προεδρική ἐκλογή:

«Τό θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἐθνικῆς σημασίας καί γιά τοῦτο θεωρῶ ἀναγκαῖο νά δηλώσω τά ἑξῆς — διακόπτοντας πρός στιγμήν τήν ἀποχή μου ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική. Ἡ ἐπανεκλογή τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ στό ὕπατο ἀξίωμα τῆς Πολιτείας ὑπό τίς σημερινές ἐσωτερικές καί διεθνεῖς συνθῆκες ἀποτελεῖ ἐχέγγυο ὁμαλότητας καί συνέχειας στήν ἐξελικτική πορεία τῆς χώρας.

»Παρά τίς ἀνεπάρκειες καί ἀδυναμίες στή λειτουργία τῶν θεσμῶν τῆς πολυκομματικῆς δημοκρατίας, ἡ πενταετής θητεία τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, ὡς ἐγγυητῆ καί ρυθμιστῆ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ὑπῆρξε βασικός παράγοντας πολιτικῆς ἰσορροπίας καί συνεκτικός κρίκος τῆς ἐναλλαγῆς τῶν πολιτικῶν δυνάμεων στήν διακυβέρνηση τῆς χώρας.

»Σέ μιά περίοδο, ὅπου ὁ τόπος χρειάζεται εὐρύτερη ἐθνική συνοχή καί κινητοποίηση, καθώς καί σοβαρή καί νηφάλια ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων, χωρίς δογματισμούς, φανατισμούς καί ἀκρότητες, ἡ ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ συνιστᾶ ὑπεύθυνη πράξη ἐθνικῆς σωφροσύνης».

Παράλληλα, σέ δηλώσεις του, ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΚΟΔΗΣΟ, Χ. Πρωτοπαππᾶς, ἀναφέρει:

«Από τόν Οκτώβριο τό ΚΟΔΗΣΟ ἔθεσε τό θέμα ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ὁμαλή δημοκρατική πορεία, χρειάζεται συμφωνία τῶν κομμάτων σέ πέντε βασικά σημεῖα. Τό πρῶτο ἦταν ἡ ὑποστήριξη ἑνός προσώπου κοινῆς ἤ ἔστω εὐρύτερης ἀποδοχῆς γιά τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Μετά ἀπό συζητήσεις ἀντιληφθήκαμε ὅτι ὁ σημερινός πρόεδρος περιβάλλεται ἀπό εὐρύτερη ἀποδοχή, γι' αὐτό καί ὑποστηρίζουμε τήν ὑποψηφιότητά του. Αὐτό πού λέγαμε πάντα, τό λέμε καί τώρα. Δέν τό ἀνακαλύψαμε ὄψιμα, ὅπως κάποιοι ἄλλοι».

Τήν ἴδια ἡμέρα, σέ συνάντησή του μέ δημοσιογράφους, ὁ ὑπουργός Ἐργασίας, Ε. Γιαννόπουλος, δηλώνει:

«Θά ὑποστηρίξω τήν ἐπανεκλογή τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Σκέπτομαι, μάλιστα, νά εἶμαι ὁ πρῶτος εἰσηγητής στήν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὅταν θά ἔλθει τό θέμα πρός συζήτηση. Ὑπάρχει, βέβαια, κάποιο θέμα στή βάση τοῦ κινήματος. Καί αὐτό προκύπτει ἀπό τίς ἐπαφές πού ἔχω στίς διάφορες συνεστιάσεις τῶν τοπικῶν ὀργανώσεων. Ἀλλά, ὅταν τούς ἐξηγήσει κανείς πῶς ἀκριβῶς τίθεται τό θέμα, πείθονται».

6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα τῆς ΝΔ, ἐγκρίνοντας σχετική εἰσήγηση τοῦ Κ. Μητσοτάκη, ἀποφασίζει ὁμόφωνα νά προτείνει τήν ὑποψηφιότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τό προεδρικό ἀξίωμα.

Στήν εἰσήγησή του, ὁ ἀρχηγός τοῦ κόμματος, μεταξύ ἄλλων, σημείωσε:

«Πρῶτα, θά ἤθελα νά τονίσω ὅτι δέν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀπόφαση τῆς ἐκλογῆς, ἡ ἐπιλογή τοῦ προσώπου τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τήν ἑπομένη πενταετία, εἶναι καμπή στήν πορεία τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Εἶναι μιά πολύ σημαντική ἀπόφαση, ἀπό τήν ὁποία θά ἐξαρτηθεῖ ἐν πολλοῖς καί ἡ ἑνότητα τοῦ ἔθνους, ἀλλά καί ἡ ὁμαλή καί ὑγιής πορεία τοῦ πολιτικοῦ μας βίου.

»Ἡ ἐπιλογή τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ σάν προέδρου τῆς Δημοκρατίας γίνεται ἐν ὄψει τῶν δυνατοτήτων πού ἔχει καί πού εἶναι μεγαλύτερες ἀπό ἐκεῖνες ὁποιουδήποτε ἄλλου σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τίς ἱκανότητές του, τήν πεῖρα του καί τήν ἐσωτερική καί διεθνῆ ἀναγνώριση.

.....

»Θέλω νά τονίσω ἀκόμα ὅτι, μέ τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ στό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἡ Νέα Δημοκρατία τιμᾶ τό ἔργο μιᾶς ὁλόκληρης ζωῆς πολλῶν δεκαετηρίδων ὑπηρεσιῶν στόν τόπο. Καί εἰδικότερα, τήν πολύτιμη συμβολή του στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατικῆς ὁμαλότητος τό 1974 μετά τήν κατάρρευση τῆς δικτατορίας. Ὅπως, ἐπίσης, καί τό γεγονός ὅτι καί κατά τή διάρκεια τῆς πρώτης θητείας του σάν προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐστάθη ὑπεράνω τῶν κομματικῶν ἀντιθέσεων καί εἶχε πάντα σάν γνώμονα τό γενικότερο συμφέρον τοῦ τόπου. Ἔτσι, ὅπως ἐμεῖς θέλουμε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

»Καί θέλω, τέλος, νά δηλώσω ὅτι ἡ Νέα Δημοκρατία ψηφίζει τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ στίς δύσκολες αὐτές περιστάσεις, προπαντός σάν ἐγγύηση τῆς ὁμαλότητας καί τῆς συνταγματικῆς τάξης. Εἶναι αὐτός πού μέ περισσότερο ἀπό ὁποιονδήποτε ἄλλον κῦρος, μπορεῖ νά ἐξασφαλίσει τήν τήρηση τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας στούς δύσκολους μῆνες καί στά χρόνια πού θά ἐπακολουθήσουν».

Τήν ἑπομένη, ὁ Κ. Μητσοτάκης θά ἀπευθύνει ἐπιστολή στόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, Ι. Ἀλευρᾶ:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἐν ὄψει τῆς ἐπικειμένης ἐκλογῆς νέου προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, διά τήν προσεχῆ πενταετία, καί τῆς παρ' ὑμῶν συγκλήσεως πρός τοῦτο τῆς Βουλῆς διά τήν 15ην τρέχοντος μηνός, ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα τῆς Νέας Δημοκρατίας, κατά τήν συνεδρίαση τῆς Τετάρτης, 6 Μαρτίου, τρέχοντος ἔτους, ἔλαβε ὁμόφωνα τήν ἀπόφαση νά προτείνει ὡς ὑποψήφιον τόν σημερινό πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ.

»Ἐκπληρώνω εὐχάριστον χρέος, κύριε πρόεδρε, μέ τήν ἀνακοίνωση τῆς προτάσεως τῆς Νέας Δημοκρατίας, διά τούς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐκτίθενται εἰς τό σχετικόν πρακτικόν τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας, τό ὁποῖον ἐπισυνάπτεται εἰς τήν παροῦσα, καί σᾶς παρακαλῶ, ὅπως εὐαρεστηθεῖτε νά προβεῖτε εἰς τάς ἐνεργείας, τάς ὁποίας προβλέπει τό Σύνταγμά μας καί ὁ Κανονισμός τῶν Ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς».

Στίς 8 Μαρτίου, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἀπευθύνθηκε, μέ ἐπιστολή του, στόν ἴδιο τόν Κ. Καραμανλῆ:

«Ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε,

»Ἡ κοινοβουλευτική ὁμάδα τῆς Νέας Δημοκρατίας, σέ ἐκτακτη συνεδρίασή της, τήν περασμένη Τετάρτη 6.3.85, ὕστερα ἀπό πρόταση μου, ἀπεφάσισε ὁμόφωνα νά σᾶς προτείνει ὡς ὑποψήφιο πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας γιά τήν ἑπόμενη περίοδο καί μέ ἐξουσιοδότησε νά ἀπευθύνω σχετική ἐπιστολή στόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καί νά σᾶς πληροφορήσω σχετικά.

»Χθές ἀπηύθυνα στόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, κ. Γιάννη Ἀλευρᾶ, ἐπιστολή, μέ τήν ὁποία σᾶς προτείνω ὡς ὑποψήφιο πρόεδρο καί σήμερα βρίσκομαι στήν εὐχάριστη θέση νά σᾶς ἀνακοινώσω τή σχετική ἀπόφαση τοῦ κόμματός μας, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά θελήσετε νά τήν ἀποδεχτεῖτε προσφέροντας μιά ἀκόμη μεγάλη ὑπηρεσία στή χώρα».

8 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης Π. Μολυβιάτης, συναντᾶται μέ τόν Α. Κουτσόγιωργα, ὁ ὁποῖος μεταφέρει τή διαβεβαίωση τοῦ πρωθυπουργοῦ ὅτι θά ὑποστηριχτεῖ ἡ ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό ὕπατο ἀξίωμα τοῦ Κράτους.

Γιά τήν ἐξέλιξη τῶν σχετικῶν διαβουλεύσεων, σέ σημείωμά του, ὁ Π. Μολυβιάτης ἀναφέρει:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε γιά τελευταία

φορά τόν πρωθυπουργό τήν Πέμπτη, 28.2.1985. Κατά τή διάρκεια τῆς συναντήσεως αὐτῆς μ' ἐκάλεσε ὁ κ. πρόεδρος γιά νά θέσω ὑπόψη αὐτοῦ καί τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ τό κείμενο τῆς ἀνακοινώσεως πού θά ἐξεδίδετο ἀπό τήν Προεδρία. Ἀφοῦ ἐνεκρίθη τό κείμενο αὐτό, ὁ πρόεδρος εἶπε στόν κ. πρωθυπουργό:

«"Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, κ. πρόεδρε, ὅτι, ἄν, ἔχετε δυσκολίες, εἶμαι πρόθυμος νά σᾶς ἀποδεσμεύσω ἀπό τήν ὑπόσχεσή σας γιά τήν ἐπανεκλογή μου. Θά μποροῦσε μάλιστα νά μεθοδευθεῖ τό ζήτημα κατά τρόπο πού νά μή δημιουργεῖται πρόβλημα γιά κανένα μας. Νά μέ προτείνετε δηλαδή ὑπό ὅρους, τούς ὁποίους ἐγώ δέν θά μποροῦσα ν' ἀποδεχθῶ".

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἀπάντησε ὅτι δέν τίθεται τέτοιο θέμα, ἀφοῦ δέν ὑπάρχουν σοβαρές δυσκολίες. "Οχι μόνο ὁ ἴδιος ἀλλά καί ὅλα τά μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τοῦ ΠΑΣΟΚ εἶναι σύμφωνα γιά τήν ἐπανεκλογή του. Ἐπομένως, τό μεταπροσεχές Σάββατο ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή θά ἐγκρίνει τήν ἀπόφαση αὐτή.

»Ὁ κ. πρόεδρος, ἔχων ὑπόψη του ὁρισμένα δημοσιεύματα τοῦ κυβερνητικοῦ τύπου, παρατήρησε ὅτι, ἄν τελικά τό ΠΑΣΟΚ προτείνει τήν ἐπανεκλογή του, ἡ πρόταση αὐτή δέν θά ἔπρεπε νά γίνει μέ ὅρους πού νά τόν θίγουν ἔστω καί ἔμμεσα. Διότι, τότε θά ἦταν ὑποχρεωμένος νά μήν ἀποδεχθεῖ τήν ὑποψηφιότητά του.

»Ὁ κ. Παπανδρέου ἀπάντησε ὅτι ἀσφαλῶς δέν πρόκειται ἡ πρότασή του νά γίνει κατά τρόπο πού νά θίγει τόν κ. πρόεδρο. Γιά νά μήν ὑπάρχουν μάλιστα ἀμφιβολίες γι' αὐτό, ἐπρότεινε νά συναντηθοῦν καί πάλι τήν Πέμπτη (7.3.85), γιά νά θέσει ὑπόψη τοῦ κ. προέδρου τό κείμενο τῆς εἰσηγήσεώς του πρός τήν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΠΑΣΟΚ.

»Τήν Τετάρτη, 6.3.85, κατ' ἐντολή τοῦ κ. προέδρου, τηλεφώνησα στόν κ. πρωθυπουργό ὅτι ἡ συνάντηση αὐτή δέν ἦτο δυνατόν νά πραγματοποιηθεῖ, διότι ὁ πρόεδρος εἶχε γρίππη μέ ὑψηλό πυρετό καί ὅτι εἶμαι στή διάθεσή του γιά νά μεταφέρω ἐγώ τό σχετικό κείμενο στόν κ. πρόεδρο.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι θά μέ εἰδοποιοῦσε τήν ἐπομένη, ὅταν θά ἦταν ἕτοιμο τό κείμενο, νά συναντηθοῦμε γιά νά μᾶς τό παραδώσει.

»Τό βράδυ τῆς Πέμπτης, 7.3.85, μοῦ ἐτηλεφώνησε ἡ κυρία Κοκόλα ὅτι ὁ πρωθυπουργός ἐλυπᾶτο, διότι δέν ἦταν ἀκόμη ἕτοιμο τό κείμενο τῆς εἰσηγήσεώς του, ὅτι συνέχιζε ἀκόμη τίς ἐπαφές του καί ὅτι θά μᾶς εἰδοποιοῦσε τήν ἐπομένη.

»Τό ἑσπέρας τῆς ἐπομένης, 8.3.85, μέ ἐπισκέφθηκε, ἀφοῦ μέ εἰδοποίησε ἀπό τηλεφώνου στό γραφεῖο μου, ὁ κ. Κουτσόγιωργας. Σκοπός τῆς ἐπισκέψεώς του, μοῦ εἶπε, ἦταν νά ἐνημερωθεῖ ὁ κ. πρόεδρος ἐκ μέρους τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου θά συνέχιζε μέχρι ἀργά τό βράδυ τίς ἐπαφές του, διότι ὑπῆρχε ἀκόμη ἕνα 10% περίπου τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ πού δέν συμφωνοῦσε μέ τήν ὑποψηφιότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ. Ὁ κ. Παπανδρέου ἤθελε νά μειώσει καί αὐτό τό μικρό ποσοστό, ἁπλῶς καί μόνο γιά νά μή δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι δέν ἐλέγχει ἀπόλυτα τό κόμμα του. Ὡς πρός τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα, δέν ὑπῆρχε κανένα πρόβλημα, διότι ὅλοι σχεδόν οἱ βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ θά ἐψήφιζαν τόν κ. Καραμανλῆ. Ἀφοῦ συνεννοήθηκα μέ τόν κ. πρόεδρο, εἶπα στόν κ. Κουτσόγιωργα ὅτι ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τόν κ. Παπανδρέου γιά τό μήνυμα αὐτό, ἀντιλαμβάνεται τίς δυσκολίες πού ὑπάρχουν καί ἐκτιμᾶ τίς προσπάθειες πού γίνονται. Ἐν πάση ὅμως περιπτώσει, ἄν τό ΠΑΣΟΚ προτείνει τήν ὑποψηφιότητά του, ἡ πρόταση δέν θά ἔπρεπε νά διαμορφωθεῖ κατά τρόπο πού νά θίγει τό κῦρος τοῦ προέδρου ἤ νά δημιουργεῖ θέματα σχετικά μέ τήν ἄσκηση τῶν συνταγματικῶν ἁρμοδιοτήτων του. Διότι τότε θά εἶναι ὑποχρεωμένος νά σκεφθεῖ ἄν θά δεχθεῖ τήν ὑποψηφιότητα.

»Ὁ κ. Κουτσόγιωργας κράτησε σημείωση, μοῦ εἶπε ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά θίγεται τό κῦρος τοῦ προέδρου ἀπό τήν πρόταση καί ἐρώτησε τί ἐννοοῦμε μέ τά συνταγματικά θέματα.

»Τοῦ εἶπα ὅτι, κατά τή γνώμη μου, ὁ πρόεδρος ἐννοεῖ θέματα σχετικά μέ τόν τρόπο ἀσκήσεως τῶν ἁρμοδιοτήτων του, δεδομένου ὅτι εἶχαν γίνει τίς ἡμέρες ἐκεῖνες σχετικοί ὑπαινιγμοί στόν κυβερνητικό τύπο.

»Τήν ἐπομένη, 9.3.85, νωρίς τό πρωί, φίλος δημοσιογράφος μοῦ ἐτηλεφώνησε ὅτι κυκλοφοροῦν φῆμες σέ κύκλους τῆς Ἀριστερᾶς ὅτι τό ΠΑΣΟΚ θά προτείνει τόν κ. Σαρτζετάκη. Ἀργότερα, ὁ ἴδιος δημοσιογράφος ἦταν ὁ πρῶτος πού μοῦ ἀνεκοίνωσε τήν ἀπόφαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὁπότε καί ἐνημέρωσα τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος πληροφορήθηκε κατ' αὐτόν τόν τρόπο τήν ἀπόφαση τοῦ ΠΑΣΟΚ νά ὑποδείξει τόν κ. Σαρτζετάκη.

»Ὁ κ. πρωθυπουργός, οὔτε καί τήν τελευταία στιγμή δέν ἐνημέρωσε τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν ἀλλαγή τῶν προθέσεών του. Μόνο μετά τήν ἀπόφαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ, μοῦ ἐτηλεφώνησε ὁ κ. Κουτσόγιωργας γιά νά πεῖ ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτή ἐλήφθη, διότι 76 μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς εἶχαν τελικά ταχθεῖ ἐναντίον τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ κ. προέδρου καί κατόπιν αὐτοῦ ὁ κ. Παπανδρέου ἀντιμετώπιζε κίνδυνο ἀνταρσίας καί διασπάσεως τοῦ κόμματος, ἄν ἐπέμενε στήν ὑποψηφιότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ. (Οἱ ἰσχυρισμοί βέβαια αὐτοί δέν εἶναι δυνατόν νά ἐλεγχθοῦν, ἀφοῦ στήν Κεντρική Ἐπιτροπή οὔτε συζήτησις οὔτε ψηφοφορία διεξήχθη ἐπί τοῦ θέματος). Ἀπάντησα ὅτι δέν ἐπιθυμῶ νά κάνω σχόλια, τά ὁποῖα, ἄλλωστε, περιττεύουν, πάνω σ' αὐτά πού μοῦ εἶπε καί ὅτι θά τά μεταφέρω ἁπλῶς στόν κ. πρόεδρο.

»Σάν συμπέρασμα θά μποροῦσε νά λεχθεῖ ὅτι τά γεγονότα αὐτά εἶναι δύσκολο νά ἐξηγηθοῦν λογικά. Καί δυσκολώτερο ἀκόμη νά δικαιολογηθοῦν ἠθικά καί πολιτικά.

»Τό ΠΑΣΟΚ εἶχε βέβαια τό δικαίωμα νά ἐπιλέξει ὁποιον ἤθελε γιά πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ὁ κ. Καραμανλῆς οὔτε ἐπεζήτησε οὔτε καί εἶχε δεχθεῖ ἀνεπιφύλακτα τήν ὑποστήριξη τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἐπιφυλαχθείς νά λάβει θέση ὅταν θά εἶχε δεδομένη τήν πρότασή του. Τό ΠΑΣΟΚ εἶχε ἀκόμη τό δικαίωμα καί νά ἀλλάξει γνώμη. Δέν εἶχε ὅμως τό δικαίωμα νά ἀποκρύψει ἀπό τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τό γεγονός ὅτι ἄλλαξε γνώμη — ἄν πράγματι αὐτό συνέβη. Τήν ἐγκαιρη ἐνημέρωση τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τίς προθέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐπέβαλε ὄχι μόνον ἡ στοιχειώδης ἐντιμότης καί ἡ πολιτική εὐπρέπεια ἀλλά καί ἡ ἀνάγκη νά διαφυλαχθεῖ στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό τό κῦρος καί ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ πρωθυπουργικοῦ ἀξιώματος. Διότι αὐτό πού συνέβη ἀποτελεῖ πράξη ἰσοδύναμη μέ πολιτική ἀπάτη.

»Δυστυχῶς, πολλή λίγη σημασία ἔχει σέ τελευταία ἀνάλυση ἐάν τή συμπεριφορά αὐτή τήν ἐπέλεξε οἰκειοθελῶς ὁ ἴδιος ὁ κ. πρωθυπουργός ἤ ἐάν τήν ἐπέβαλε κάποια ἀδιάλλακτη μερίδα τοῦ ΠΑΣΟΚ. Διότι ὅ,τι ἀπό τά δύο καί νά συνέβη, προκαλεῖ τίς ἴδιες ἀκριβῶς ἀνησυχίες γιά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου»[137].

9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Αἰφνιδιάζοντας ἀκόμη καί τούς πιό στενούς του συνεργάτες, ὁ πρωθυπουργός ἀνακοινώνει, κατά τήν σύνοδο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ πού ἀναμενόταν νά ἀποφασίσει τή στήριξη τῆς ἐπανεκλογῆς του Κ. Καραμανλῆ, ὅτι τό κόμμα θά ὑποδείξει ὡς ὑποψήφιο τόν ἀρεοπαγίτη Χρ. Σαρτζετάκη. Παράλληλα, προτείνει τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, προκειμένου νά περιοριστοῦν οἱ ἁρμοδιότητες τοῦ ἀνώτατου ἄρχοντα.

Ὁ Α. Παπανδρέου δικαιολόγησε τήν ἀπόφασή του ὡς ἑξῆς:

«Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ προεδρική θητεία τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὑπῆρξε ἄψογη — κάτι πού τόνισα πολλές φορές στό παρελθόν. Ὅμως, δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε πώς τό Σύνταγμα τοῦ 1975 εἶναι πνευματικό του τέκνο. Καί θά ἦταν πράγματι παράδοξο ἐάν ζητούσαμε ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ νά θητεύσει ὡς πρόεδρος στά πλαίσια ἑνός ἀναθεωρημένου Συντάγματος πού ἐπεκτείνει τήν ἐξουσία τοῦ Κοινοβουλίου — μειώνοντας ἀντίστοιχα τίς ἐξουσίες τοῦ προέδρου. Τά μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου καί ἐγώ, ὕστερα ἀπό μακρές καί οὐσιατικές συζητήσεις καί ἐκτιμήσεις, καταλήξαμε σέ μιά πρόταση πού ἀνανεώνει τό πολιτικό σκηνικό τῆς χώρας μας.

»Προτείνουμε ὡς ὑποψήφιο πρόεδρο τόν διακεκριμένο δικαστή καί ἀγωνιστή τῆς Δημοκρατίας Χρήστο Σαρτζετάκη καί πρέπει νά προσθέσω ὅτι ἡ πρότασή μας γίνεται ἐν ἀγνοίᾳ του, μέ τήν πεποίθηση ὅτι δέν θά ἀρνηθεῖ τή μεγάλη αὐτή προσφορά στή Δημοκρατία».

Ἡ εἰσήγηση τοῦ Α. Παπανδρέου ἔγινε ὁμόφωνα δεκτή.

[Ἐκ τῶν ὑστέρων, θά γίνει γνωστό ὅτι ὁ πρωθυπουργός εἶχε ἀναζητήσει ἀπό καιρό ἄλλο πρόσωπο γιά τό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Σχετική πρόταση εἶχε κάμει καί στόν πρώην πρωθυπουργό, Π. Κανελλόπουλο. Ἡ προσφορά του ἔγινε τελικά δεκτή ἀπό τόν Χρ. Σαρτζετάκη.]

Ἀμέσως μόλις γνωστοποιήθηκε τό περιεχόμενο τῆς εἰσηγήσεως Παπανδρέου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔδωσε στή δημοσιότητα τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Εἶναι γνωστό ὅτι ἀπό κανένα δέν ζήτησα τήν ἐπανεκλογή μου. Ἀντιθέτως, εἶχα σοβαρές ἐπιφυλάξεις νά τήν ἀποδεχθῶ. Τίς τελευταῖες ἑβδομάδες οἱ ἀρχηγοί τῶν δύο μεγάλων κομμάτων, προεξάρχοντος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ, αὐτόκλητοι μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι προτίθενται νά προτείνουν τήν ἐπανεκλογή μου. Καί αὐτό γιατί τήν θεωροῦν ἀναγκαία γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς καί γιά τήν ἑνότητα τοῦ ἔθνους.

»Ἐπεφυλάχθην καί τούς ἐδήλωσα ὅτι τήν ὁριστική μου ἀπόφαση ἐπ' αὐτοῦ θά τήν λάβω ὅταν θά ἔχω δεδομένες τίς προτάσεις τους, τίς ὁποῖες καί θά ἐκτιμήσω ἀνάλογα μέ τίς γενικές συνθῆκες πού θά ἐπικρατοῦν στή χώρα κατά τή στιγμή ἐκείνη.

»Ἤδη τό θέμα ὡς πρός ἐμέ ἐλύθη αὐτομάτως».

Ὁ Α. Παπανδρέου σχετικά, εἶπε:

«Λέν θεωρῶ ὅτι ἡ στιγμή ἐπιτρέπει ὁποιαδήποτε ἀπάντηση ἐπί τῆς δηλώσεως τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας».

Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε πρός τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, Ι. Ἀλευρᾶ, τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Κύριε πρόεδρε,

»Παρακαλῶ νά θεωρηθεῖ ὡς μή ὑφισταμένη ἡ τιμητική πρόταση τῆς Ν. Δημοκρατίας γιά τήν ὑποψηφιότητά μου, δεδομένου ὅτι δέν ἐπιθυμῶ νά εἶμαι ὑποψήφιος κατά τήν προσεχῆ προεδρική ἐκλογή».

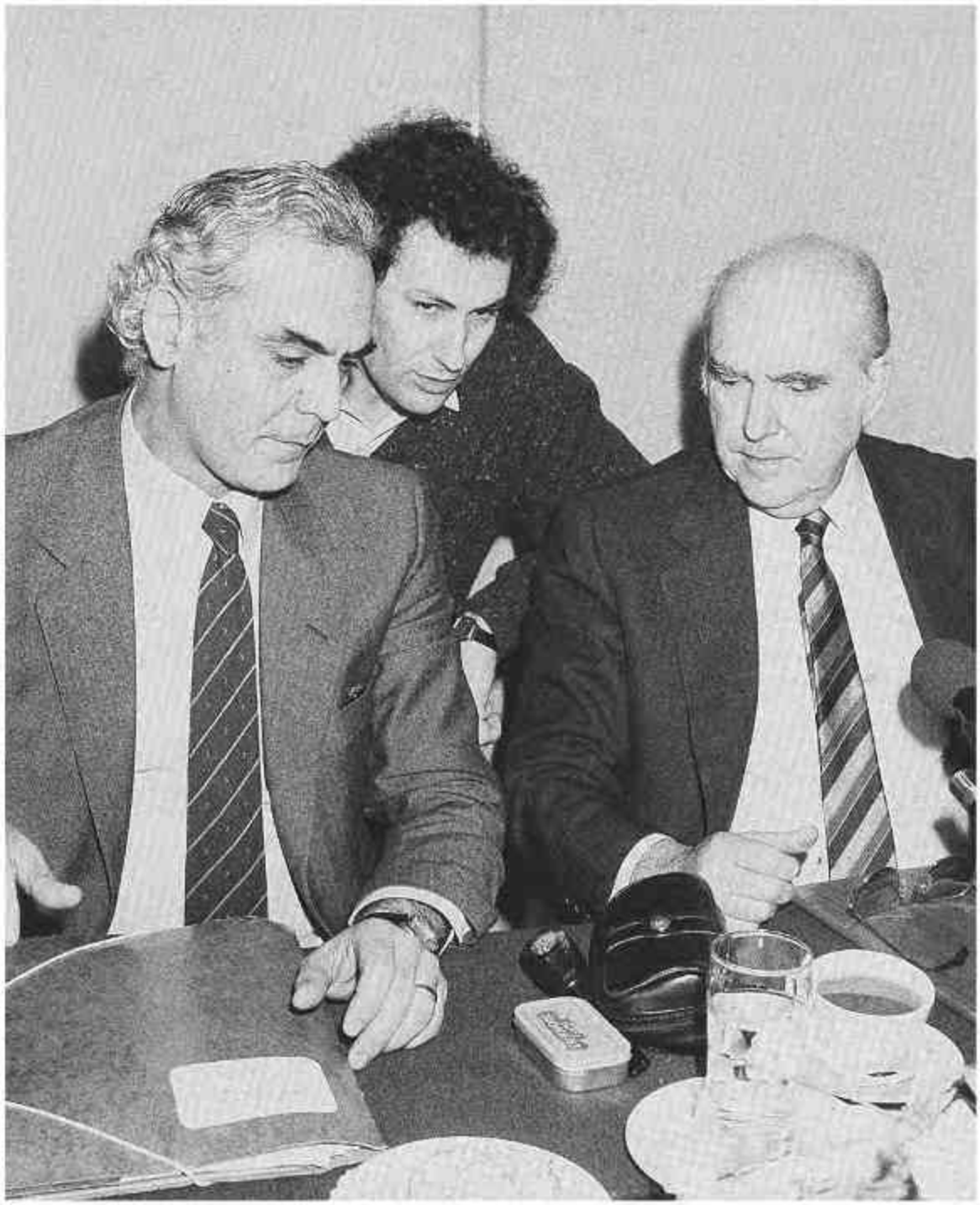
Ἡ εἰσήγηση Παπανδρέου γιά τήν ὑποστήριξη τῆς ὑποψηφιότητας Σαρτζετάκη καί τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος ἐπικυρώθηκε καί τυπικά ἀπό τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ κόμματος, πού συνεδρίασε τό ἴδιο ἀπόγευμα στήν αἴθουσα Γερουσίας τῆς Βουλῆς, ἐνῶ ἡ πρόταση ἀναθεωρήσεως ὑπογράφηκε ἀπό τό σύνολο τῶν βουλευτῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ, προκειμένου νά κατατεθεῖ στό Κοινοβούλιο.

Σέ δηλώσεις τους, οἱ ἡγέτες τῶν πολιτικῶν κομμάτων καί ἡγετικές προσωπικότητες τοῦ πολιτικοῦ κόσμου σχολίασαν τήν αἰφνιδιαστική ἀπόφαση τοῦ Α. Παπανδρέου:

Κ. Μητσοτάκης (Νέα Δημοκρατία): «Μέ τή σημερινή (χθεσινή) ὑπαναχώρηση τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ στό θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἡ χώρα μας, πού χάρις στόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ καί στή Νέα Δημοκρατία ἀπό τό 1974 εἶχε πετύχει παραδειγματική δημοκρατική ὁμαλότητα, μπαίνει σέ μιά κρίσιμη καί ἐπικίνδυνη περίοδο τῆς ἱστορίας της.

»Ταυτόχρονα, ὅμως, ἡ πολιτική εἰκόνα ἀποκτᾶ σαφήνεια καί καθαρότητα. Γιατί διελύθη ἡ σύγχυση πού σκόπιμα ἐκαλλιεργεῖτο. Γιατί ἔπεσε ἡ λεοντή. Καί γιατί σήμερα ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικός λαός μπορεῖ νά δεῖ κατά πρόσωπο τήν πραγματικότητα.

»Ὁ κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου εἶχε ἀσφαλῶς τό δικαίωμα νά μήν ψηφίσει τόν κ. Κ. Καραμανλῆ. Τό φαινόμενο, ὅμως, ἑνός πρωθυπουργοῦ, πού ἕως τήν τελευταία ὥρα σέ ἕνα τόσο μεγάλο θέμα ἐταλαντεύετο καί παρέπαιε — γιατί δέν θέλουμε νά δεχθοῦμε ὅτι συνειδητά παραπλανοῦσε — εἶναι θλιβερό καί προπαντός ἐπικίνδυνο. Καί εἶναι ἕνα πρόσθετο στοιχεῖο γιά νά κρίνει ὁ ἑλληνικός λαός ἄν μπορεῖ νά τοῦ ἐμπιστεύεται ἀκόμη, σέ δύσκολες μάλιστα ὥρες, τήν τύχη του.

9 Μαρτίου: στιγμιότυπο από τή συνεδρίαση τῆς Κ.Ε. τοῦ ΠΑΣΟΚ

»Οἱ σημερινές ἐξελίξεις καθιστοῦν τίς προσεχεῖς ἐκλογές ἀκόμα πιό κρίσιμες. Γιατί σέ αὐτές θά γίνει ἡ τελική ἀναμέτρηση τῆς φιλελεύθερης δημοκρατίας μέ τόν ἀντιδημοκρατικό ψευδοσοσιαλισμό τοῦ ΠΑΣΟΚ. Καί ἀκόμα, γιατί οἱ ἐξελίξεις αὐτές αὐξάνουν τούς κινδύνους στήν μεταβατική φάση μέχρι τίς ἐκλογές.

»Καλῶ ὅλους τούς Ἕλληνες δημοκράτες, ὅλους τούς ἀληθινά φιλελεύθερους Ἕλληνες πού ἀποτελοῦν τή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ μας νά στρατευθοῦν μαζί μας στόν κρίσιμο ἀγώνα, γιά νά προστατεύσουμε τήν δημοκρατία καί νά λύσουμε μαζί τά μεγάλα οἰκονομικά καί ἐθνικά προβλήματα πού μᾶς κληροδοτεῖ τό ΠΑΣΟΚ.

»Τό ξεκαθάρισμα τῆς πολιτικῆς εἰκόνας εἶναι βέβαιο πώς μᾶς δυναμώνει.

»Γιά ὅλους τούς Ἕλληνες ἦρθε σήμερα ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου ΝΑΙ ἤ τοῦ μεγάλου ΟΧΙ. Ἡ δημοκρατία θά νικήσει».

Γ. Ράλλης: «Μετά τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τῆς 18ης Ὀκτωβρίου 1981 εἶπα ὅτι εὔχομαι ὁ ἑλληνικός λαός νά μήν μετανοήσει γιά τήν ἐπιλογή του. Δυστυχῶς, οἱ μέχρι σήμερα ἐξελίξεις μέ ἐδικαίωσαν. Ἡ ὅλη πολιτεία τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ΠΑΣΟΚ στά τέσσερα σχεδόν χρόνια πού κυβερνᾶ, ἀποδεικνύει ὅτι ἐφαρμόζει ἕνα μεθοδευμένο σχέδιο γιά τήν ἐγκατάσταση στή χώρα ἑνός μονοκομματικοῦ καθεστῶτος. Ὅλες οἱ μεγαλοστομίες περί δημοκρατίας καί ἐλευθερίας δέν ἀποσκοποῦν παρά στόν ἀποπροσανατολισμό τοῦ λαοῦ καί ἐφησυχασμό ὁποιουδήποτε παράγοντος τῆς πολιτικῆς ζωῆς πού θά μποροῦσε νά ἀντιδράσει στήν ἐφαρμογή αὐτοῦ τοῦ σχεδίου.

»Ἡ τακτική πού ἐφήρμοσε ὁ κ. Παπανδρέου ἀποκαλύπτεται τώρα. Ἡ μεθόδευση πού ἐγκαινίασε νοθεύει τό δημοκρατικό πολίτευμα καί ἀνατρέπει τήν ἰσορροπία τῆς συνταγματικῆς τάξεως, μεταβάλλοντας τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, σέ ἕνα ἀνδρείκελο κατάλληλο μόνο νά παρίσταται σέ ἐγκαίνια καί σέ παρελάσεις καί ἀνίσχυρο νά ἀσκήσει ρυθμιστικό ρόλο στήν αὐθαιρεσία τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Μέ τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος ἀποβλέπει στήν ἐπιβολή στόν τόπο μας ἑνός αὐταρχικοῦ καθεστῶτος παρόμοιου μέ ἐκεῖνο τῆς Ἀλβανίας, τῆς Λιβύης ἤ τῆς Τανζανίας.

»Ἡ συμπεριφορά του, ἀπέναντι στό ρυθμιστή τοῦ πολιτεύματος, ὑπῆρξε πρωτοφανής καί ἀνεπίτρεπτη. Ποτέ, σέ καμιά ἐποχή καί σέ καμιά χώρα, πρωθυπουργός δέν παρεπλάνησε τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους, ἀποκρύπτοντας τίς πραγματικές προθέσεις του τήν παραμονή λήψεως κρισίμων ἀποφάσεων, ὅπως εἶναι ἡ ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος ἤ ἡ ἐκλογή προέδρου Δημοκρατίας. Εἶναι φανερό, ὅτι τόν σημερινό πρωθυπουργό, τόν καθιστοῦν ἀναξιόπιστο οἱ σημερινές ἐνέργειές του, καί εἶμαι βέβαιος ὅτι καί ὁ πιό ἁπλοϊκός πολίτης ἀντιλαμβάνεται τώρα σέ ποιό σημεῖο διακυβεύονται, ἀπό δῶ κι ἐμπρός οἱ δημοκρατικές του ἐλευθερίες.

» Πιστεύω ὅτι ἔφτασε ἡ ὥρα, ὁ ἑλληνικός λαός νά ἀναλάβει τίς εὐθύνες του ἀπέναντι στό μέλλον τό δικό του καί τῆς χώρας».

Πολιτικό Γραφεῖο ΚΚΕ: «Ἡ ἀπόφαση τοῦ ΠΑΣΟΚ νά μή ψηφίσει τόν κ. Κ. Καραμανλῆ γιά πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καθώς καί γιά ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, ἀποτελεῖ θετική ἀνταπόκριση στά δημοκρατικά αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί στίς διαθέσεις τοῦ κόσμου τῆς ἀλλαγῆς πού ἐκφράστηκαν μέ κατηγορηματικό καί ἀδιαμφισβήτητο τρόπο. Ἡ ἀπόφαση αὐτή ἀποτελεῖ ἕνα σοβαρό γεγονός πού κάτω ἀπό ὁρισμένες προϋποθέσεις μπορεῖ νά συμβάλει στήν προώθηση ἐξελίξεων στόν δρόμο τῆς προόδου.

»Τό ΚΚΕ, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀντιτάχθηκε στήν ψήφιση τοῦ σημερινοῦ προέδρου καί εἶχε τονίσει, ὅτι τό θέμα τῆς ἐκλογῆς προέδρου δέν εἶναι ἕνα μεμονωμένο θέμα, ἀλλά συνδέεται μέ τή γενικότερη πορεία τοῦ τόπου καί τήν πολιτική τῆς Κυβέρνησης. Ἡ θέση αὐτή ἀποκτᾶ ἀκόμη μεγαλύτερη σημασία μετά τήν ἀπόφαση τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἡ ἐκλογή δημοκρατικοῦ προέδρου, ἡ δημοκρατική ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, ἡ δρομολόγηση πολιτικῶν ἐξελίξεων στό δρόμο τῆς δημοκρατίας καί τῆς προόδου καί ἡ ἀντιμετώπιση τῆς δημαγωγικῆς ἐπίθεσης τῆς Δεξιᾶς ἀπαιτοῦν μιά γενικότερη ἀλλαγή πλεύσης τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς.

»Μιά ἄλλη πολιτική, βασισμένη στούς στόχους τῆς ἀλλαγῆς, θά συσπειρώσει τή μεγάλη πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, θά βρεῖ ἀνταπόκριση σέ κάθε δημοκράτη, ἀνεξάρτητα ἀπό ἄλλες πολιτικές καί ἰδεολογικές διαφορές, θά ἀφοπλίσει τή Δεξιά καί θά δώσει θετική τροπή στίς παραπέρα πολιτικές ἐξελίξεις.

»Ἡ συγκεκριμένη στάση τοῦ ΚΚΕ σχετικά μέ τό πρόσωπο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας θά καθοριστεῖ ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή, πού θά συνέλθει σύντομα».

Ἐκτελεστικό Γραφεῖο ΚΚΕ (ἐσ.): «Μέ τήν αἰφνιδιαστική ἀπόφαση τοῦ ΠΑΣΟΚ πάνω στό θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, δημιουργεῖται ἤδη μιά νέα πολιτική πραγματικότητα στή χώρα.

»Στά πλαίσια αὐτά, τόσο ἡ ἐκλογή νέου προέδρου στήν κατεύθυνση προώθησης τῆς δημοκρατίας ὅσο καί οἱ ἰδέες γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, μποροῦν καί πρέπει νά προχωρήσουν χωρίς ἐπικίνδυνες δραματοποιήσεις καί πολώσεις ἀπό ὁπουδήποτε καί ἄν προέλθουν.

»Οἱ συνθῆκες διαφάνειας, πού δέν ὑπῆρχαν μέχρι σήμερα, γίνονται πλέον ἐπιτακτικές. Ἐπιβάλλεται μιά νηφάλια καί ὑπεύθυνη προσέγγιση στή νέα κατάσταση ἀπό ὅλους τούς παράγοντες καί τίς πολιτικές δυνάμεις τοῦ τόπου γιά νά ἀποφευχθοῦν ἀδιέξοδα.

»Σήμερα, περισσότερο ἀπό πρίν, εἶναι ἀνάγκη οἱ ἐκλογές νά διεξαχθοῦν σέ κλίμα ἀντιπολωτικό, ὁμαλότητας καί ἰσοτιμίας γιά ὅλα τά κόμματα. Σ' αὐτό θά συμβάλει ἀποφασιστικά ἡ ἄμεση καθιέρωση τοῦ συστήματος τῆς ἀνόθευτης ἁπλῆς ἀναλογικῆς.

»Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ Κόμματος, πού συνέρχεται τή Δευτέρα, θά μελετήσει συνολικά τή νέα κατάσταση πού διαμορφώνεται».

Χαρ. Πρωτοπαππᾶς (ΚΟΔΗΣΟ): «Ἡ ἀπόφαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ νά προτείνει τόν κ. Σαρτζετάκη γιά πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀποτελεῖ μιά ριψοκίνδυνη κίνηση, ἔξω ἀπό τίς ὀργανικές διαδικασίες τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς.

»Μέ τή δημοκρατική διαμόρφωση τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας ἡ ἀπόφαση αὐτή ὁδηγεῖ ἀντικειμενικά στήν ὄξυνση τῶν πολιτικῶν ἀναμετρήσεων, σέ ἐνδεχόμενες ἀπότομες μετατοπίσεις τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, μέ

ἀπρόβλεπτες ἐπιπτώσεις γιά τήν ὁμαλή ἐξελικτική πορεία τοῦ τόπου».

Ι. Πεσμαζόγλου: «Ἡ αἰφνίδια ἀπόφαση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ σέ ἀντίθεση πρός τίς προγενέστερες θέσεις τοῦ ἴδιου τοῦ κ. Παπανδρέου ὡς πρός τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πού συγκεντρώνει τήν εὐρύτατη ἐθνική ἀποδοχή, θέτει σέ κίνηση δισχαστικές διαδικασίες ἐπιζήμιες γιά τά συμφέροντα τοῦ λαοῦ καί τοῦ τόπου.

»Ἡ ἐκλογή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἦταν καί παραμένει θέμα ἐθνικῆς καί θεσμικῆς σημασίας, πού ἔπρεπε καί πρέπει νά ἀντιμετωπισθεῖ ὄχι μέ κομματικά κριτήρια καί φανατισμούς, ἀλλά μέ τήν πιό πλατιά ὁμοψυχία. Ἡ ξαφνική ἀπομάκρυνση ἀπό τή διαδικασία αὐτή ἰσοδυναμεῖ μέ ἐμπαιγμό τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καί ἀναπότρεπτα ὁδηγεῖ σέ περιπέτεια.

»Ἡ διέξοδος ἀπό τή διαγραφόμενη σοβαρή ἐμπλοκή δέν μπορεῖ νά στηριχθεῖ σέ προτάσεις ὑπαγορευόμενες ἀπό κομματική ἤ προσωπική ἰδιοτέλεια. Μόνο ἡ γενικότερη συσπείρωση τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καί τῶν τάσεων πού καταδικάζουν τίς ἀκρότητες καί τίς μετωπικές ἀναμετρήσεις μπορεῖ νά ἀποτρέψει ἐπιζήμιες ἐξελίξεις καί νά ἐξασφαλίσει τήν ὁμαλή ἐθνική πορεία».

Οἱ ἐξελίξεις στό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς ἔγιναν ἀντικείμενο ἐκτενοῦς σχολιασμοῦ ἀπό τόν τύπο τῆς 10ης Μαρτίου:

Τό πολιτικό ἦθος ὑπέστη χθές συντριπτικό τραυματισμό ἀπό τόν πρωθυπουργό τῆς χώρας... Οὐδέν πρόβλημα ἀσφαλῶς δέν θά ὑπῆρχε ἄν ὁ πρωθυπουργός εἶχε ὑποδείξει ἐξ ἀρχῆς τόν κ. Σαρτζετάκη ἤ τόν κ. Μαῦρο. Εἶναι γνωστό ὅμως στούς πάντες ποιά κατάσταση εἶχε δημιουργήσει δημοσίως, μέ πρωτοβουλία του ἕως χθές... Ἡ χθεσινή μεταστροφή τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ, στίς δώδεκα παρά πέντε, πάει πολύ πίσω τό πολιτικό ρολόι. Καί ἀφήνει ἐπικίνδυνα ἀνοίγματα πρός ἀνεντόπιστες ροπές καί τροπές, μέ τή ρευστότητα πού προκαλεῖ καί στή συνταγματική τάξη. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν πού πιστεύουν στήν δημοκρατική ὁμαλότητα, καλεῖται νά δώσει τή σωτήρια ἀπάντηση («Ἡ Καθημερινή»).

Σέ ἐξελίξεις μέ ἀβέβαιες τίς πολιτικές καταλήξεις, στίς ὁποῖες τώρα ἐμπλέκεται ὄχι μόνο τό θέμα τῶν πρόωρων ἐκλογῶν, ἀλλά καί αὐτός ὁ ἴδιος ὁ θεσμός τῆς προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας, ὁδηγεῖται ἡ χώρα ἀπό χθές τό πρωί («Ἡ Βραδυνή»).

Ἡ ἀπόφαση ποῦ πῆρε χθές τό μεσημέρι ἡ ΚΕ τοῦ ΠΑΣΟΚ μετά αἰφνιδιαστική εἰσήγηση τοῦ προέδρου του κ. Α. Παπανδρέου καί τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου, προκάλεσε ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις στά μέλη καί τούς ὀπαδούς τοῦ Κινήματος, ἀλλά καί πραγματικό «σόκ» στά ἄλλα κόμματα καί τούς πολιτικούς παρατηρητές, πού δέν ἀνέμεναν βέβαια ὅτι δέν θά προτεινόταν ἡ ἐπανεκλογή τοῦ κ. Καραμανλῆ («Τά Νέα»).

Ἡ ἱστορική κρίσιμη χθεσινή ὁμόφωνη ἀπόφαση - κλειδί τοῦ Α. Παπανδρέου καί τῆς ΚΕ τοῦ Κινήματος γιά τήν ὑπόδειξη ὡς ὑποψηφίου προέδρου τοῦ ἡρωικοῦ καί ἔντιμου δικαστικοῦ Χρήστου Σαρτζετάκη, δίνει ὅλες τίς πρωτοβουλίες τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων στό ΠΑΣΟΚ, γιά τό ὁποῖο πιά ἀνοίγει ὁ δρόμος ἐλέγχου ὅλων τῶν ἐξουσιῶν («Ἔθνος»).

Ἀπό χθές τό μεσημέρι ἔχουμε μιά πλήρη ἀνατροπή ὅλων τῶν δεδομένων τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Ὅλα τά ἐνδεχόμενα εἶναι πιά ἀνοιχτά καί τίποτα δέν ἀποκλείεται. Ἡ ἀπόφαση τοῦ ΠΑΣΟΚ ... σημαίνει ὅτι κλείνει ὁριστικά τό κεφάλαιο τῆς μεταπολιτευτικῆς δεκαετίας 1974-1984 καί ἀρχίζει κάτι νέο. Κάτι νέο, πού ἀκόμα κανείς δέν μπορεῖ νά γνωρίζει τί θά εἶναι («Ἐλευθεροτυπία»).

Ἡ εἰδησεογραφική κάλυψη τῶν γεγονότων ἀπό τό «Βῆμα» δέν συνοδεύτηκε ἀπό ὁποιοδήποτε σχόλιο. Ἡ «Αὐριανή» κυκλοφόρησε μέ τούς τίτλους «Ὁ λαός νίκησε» καί «λύτρωση τῆς δημοκρατίας», ἐνῶ ἡ «Ἀκρόπολις» τιτλοφοροῦσε τίς ἐξελίξεις μέ τή φράση: «Ὁ Ἀνδρέας δίχασε τό ἔθνος».

10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Μέ ἐπιστολή του πρός τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, Ι. Ἀλευρᾶ, ὁ Κ. Καραμανλῆς παραιτεῖται ἀπό τήν ἄσκηση τῶν καθηκόντων του γιά τό ὑπόλοιπο διάστημα τῆς προεδρικῆς του θητείας:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά ἀνακοινώσετε στήν Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία ὅτι, ἐν ὄψει τῶν διαγραφομένων ἐξελίξεων, στίς ὁποῖες δέν δύναμαι νά συμπράττω, ἀπό σήμερα παύω νά ἀσκῶ τά καθήκοντά μου ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος τοῦ ὑπολοίπου τῆς θητείας μου».

Μετά τή δήλωση αὐτή, καθήκοντα προέδρου Δημοκρατίας ἀνέλαβε ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, σύμφωνα μέ τίς προβλέψεις τοῦ Συντάγματος.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Α. Παπανδρέου ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κ. πρόεδρε,

»Λυποῦμαι εἰλικρινά γιατί αἰσθανθήκατε τήν ἀνάγκη νά παραιτηθεῖτε πρίν ἀπό τή λήξη τῆς θητείας σας. Ἐπιθυμῶ ἐπίσης νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ συνεργασία μας ὑπῆρξε πάντοτε ἀπρόσκοπτη καί ὅτι ἀσκήσατε πράγματι ἄψογα τίς ἁρμοδιότητές σας».

Σέ δηλώσεις του, ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης, σχολίασε τήν παραίτηση του προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί ζήτησε τή διενέργεια ἐκλογῶν:

«Ἡ Νέα Δημοκρατία πρότεινε γιά τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας τήν ἐπομένη περίοδο τόν σημερινό πρόεδρο Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ γιατί, ὅπως ἡ συντριπτική πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων, πίστευε πώς ἀποτελοῦσε τή στιγμή αὐτή τή μόνη ἐγγύηση γιά τήν ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί τήν προστασία τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν. Καί γιατί πίστευε, ἐπίσης, πώς ἡ πολύχρονη καί ἀδιαμφισβήτητη πεῖρα του καί τό κῦρος του στό ἐσωτερικό καί ἐξωτε-

ρικό ήταν αναγκαία γιά τήν άντιμετώπιση τῶν κρισίμων κι άνοικτῶν πάντοτε ἐθνικῶν μας θεμάτων. Μετά τήν ἀπόφασή του νά μήν ἀποδεχθεῖ τήν ὑποψηφιότητα, τό κόμμα μας δέν θά προτείνει ἄλλον ὑποψήφιο.

»Ἡ ἀπόφασή μας αὐτή εἶναι καθαρά πολιτική καί δέν συνδέεται μέ τό πρόσωπο τοῦ ἀρεοπαγίτη Σαρτζετάκη. Ἀντιτίθεται ὅμως αὐτή τήν ὥρα στήν ἐκλογή του, διότι πιστεύουμε ὅτι ἐκεῖ πού ἔφθασαν τά πράγματα, ἡ χώρα μας πρέπει νά προχωρήσει πρός ἄμεσες ἐκλογές. Καί πιστεύουμε ἀκόμη ὅτι ἡ πλειοψηφία πού θά προέλθει ἀπό αὐτές θά πρέπει νά ἐκλέξει τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας γιά τήν ἐπόμενη πενταετία».

Ἐξάλλου, τό Πολιτικό Γραφεῖο τοῦ ΚΟΔΗΣΟ ἔλαβε τήν ἀκόλουθη ἀπόφαση:

«1. Ὁ Κων. Καραμανλῆς ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀποτέλεσε παράγοντα ἰσορροπίας τοῦ πολιτεύματος.

»2. Ἡ ἀπόφαση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ ὁξύνει τήν πόλωση καί δημιουργεῖ ἀνωμαλίες πού ὁδηγοῦν στόν ἐθνικό διχασμό.

»3. Ἡ συσπείρωση τῶν δημοκρατικῶν προοδευτικῶν δυνάμεων, πού ἀποτελεῖ τήν μόνη δυνατή ἀντιπολωτική λύση, γίνεται ἐπιτακτική.

»4. Ἐξουσιοδοτεῖται τό Πολιτικό Γραφεῖο νά προωθήσει ἀποφασιστικά κάθε ἐνέργεια πού ἀποσκοπεῖ στήν δημοκρατική ὁμαλότητα».

Ἡ ζωηρή ἐντύπωση πού προκλήθηκε ἀπό τήν παραίτηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀποτυπώθηκε στά σχόλια τοῦ ἡμερήσιου τύπου. Ἡ «Ἐλευθεροτυπία» ἀναρωτήθηκε ἄν ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἰδιωτεύσει ἤ θά ἀναμιχθεῖ ἐκ νέου, ἔστω καί ἔμμεσα, στήν πολιτική, ἐνῶ σέ «ἐρωτηματικά καί ἀπορίες», σχετικά μέ τή μελλοντική στάση του, ἀναφέρθηκε τό «Ἔθνος», πού κυκλοφόρησε μέ τίτλο «ὅλες οἱ ἐξουσίες στήν ἀλλαγή». Σέ «ἄνευ λόγου παραίτηση», «νέα πρόκληση Καραμανλῆ» καί «κίνηση ἀντιπερισπασμοῦ» ἀναφέρθηκαν τά «Νέα». Ἀπό τό χῶρο τοῦ ἀντιπολιτευόμενου τύπου, χαρακτηριστικό ἦταν τό σχόλιο τῆς «Βραδυνῆς»:

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς διεχώρισε πλήρως τίς εὐθύνες του ἀπό τήν πορεία στήν ὁποία δρομολογεῖ τή χώρα τό ΠΑΣΟΚ καί ἀποφάσισε χθές νά παραιτηθεῖ... Ἡ ἐπίσπευση τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀπό τά καθήκοντά του ἐνέτεινε τούς φόβους, τήν ἀνησυχία, τίς ὑποψίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πού ξαπλώθηκαν ἀμέσως σέ ὁλόκληρη σχεδόν τή χώρα μόλις ἔγινε γνωστή ἡ ἀναδίπλωση τοῦ κ.Α. Παπανδρέου νά μήν ὑποστηρίξει τήν ὑποψηφιότητά του γιά μιά δεύτερη θητεία... Ἡ ἀντικατάσταση τοῦ κ. Καραμανλῆ στό ὕπατο ἄξίωμα τῆς χώρας, προσωπικότητας μέ παγκόσμιο κύρος, ἱκανῆς νά παίξει σημαντικό ρόλο σέ περίπτωση διεθνοῦς περιπλοκῆς, μέ πρόσωπο ἄπειρο καί ἄσχετο μέ τήν πολιτική καί περιορισμένης φυσικά ἀκτινοβολίας, δέν ἦταν ἀδικαιολόγητο γιατί προκάλεσε πρόσθετες ἀνησυχίες στήν κοινή γνώμη πού ἀμέσως διερωτήθηκε: Τί θά γίνει πλέον ἡ χώρα μέ τόν τρόπο πού μᾶς ὁδηγεῖ ἡ Κυβέρνηση καί ὁ ἐπικεφαλῆς της;

Ὁ «Ἐλεύθερος Τύπος» ἐπεσήμανε:

Ἡ δωρική ἀλλά καί δραματική φράση τοῦ Κ. Καραμανλῆ «διότι δέν δύναμαι νά συμπράττω στίς διαγραφόμενες ἐξελίξεις...» μετέτρεψε τήν ἀνησυχία σέ ἀγωνία... Γιατί τώρα ὁ Α. Παπανδρέου ἔμεινε πιά μόνος καί ἀσύδοτος στήν ἱεραρχία τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας... Οἱ φόβοι αὐτοί ἐνισχύονται δραματικά καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ πρωθυπουργός ἀπέδειξε χθές πανηγυρικά ὅτι δέν διστάζει νά κάνει τήν ὁποια κίνηση, τόν ὁποιο αἰφνιδιασμό, προκειμένου νά ἐξασφαλίσει ὀφέλη καί νά παραμείνει — πάση θυσία — στήν ἐξουσία.

Σχετικά μέ τήν παραίτηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐκπρόσωπος τοῦ Σταίητ Ντηπάρτμεντ ἐξέφρασε τό θαυμασμό τῆς χώρας του «γιά τόν τέως πρόεδρο, σάν ἄνθρωπο καί σάν πολιτική προσωπικότητα, πού συνέβαλε σημαντικά στήν ἀποκατάσταση καί ἐμπέδωση τῆς δημοκρατίας στή χώρα του, στίς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις καί στήν ὑπόθεση τῆς Δύσεως», ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ, Ρ. Ρῆγκαν, ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Μέ βαθύτατη λύπη πληροφορήθηκα τήν παραίτησή σας ἀπό τήν Προεδρία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

»Κατά τή διάρκεια τῆς μακρᾶς καί σοφῆς σταδιοδρομίας σας τόσον ὡς πρωθυπουργοῦ ὅσον καί ὡς προέδρου, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί ἡ Ἑλλάς συνεργάσθηκαν στενά πρός τό κοινό συμφέρον.

»Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἔχουν ἀναγνωρίσει ἀπό πολλοῦ τήν ἀπαράμιλλη συμβολή σας στήν ἀποκατάσταση καί τήν ἐνίσχυση τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα.

»Ἐκτιμοῦμε βαθύτατα τήν ἀταλάντευτη ὑποστήριξή σας πρός τίς δημοκρατικές παραδόσεις πού ἀποτελοῦν τό θεμέλιο τῆς Δύσεως καθώς καί τήν εἰλικρινῆ καί συνεπῆ πίστη σας στήν ἑλληνοαμερικανική φιλία.

»Δεχθεῖτε παρακαλῶ τόν ἀδιάλειπτο βαθύτατο σεβασμό μου καί τίς θερμές φιλικές εὐχές μου».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε στόν Ἀμερικανό πρόεδρο, στίς 21 Μαρτίου:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐξετίμησα βαθύτατα τό μήνυμα πού μοῦ ἀποστείλατε μέ τήν εὐκαιρία τῆς παραιτήσεώς μου. Καί μέ συγκίνησαν τά αἰσθήματα πού ἐκφράζετε γιά τό ἔργο μου καί γιά μένα προσωπικά.

»Ἡ φιλία τῆς Ἑλλάδος μέ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες στηρίζεται, κύριε πρόεδρε, σέ σταθερά θεμέλια. Τίς δύο χῶρες μας συνδέει ἡ ἀκλόνητη πίστη τους στά κοινά ἰδεώδη τῆς ἐλευθερίας καί δημοκρατίας. Τήν συνδέουν ἀκόμη οἱ κοινοί ἀγῶνες καί προσπάθειες γιά τήν ὑπεράσπιση αὐτῶν τῶν ἰδανικῶν. Τή συνδέει ἐπίσης ἡ ἀποφασιστική βοήθεια τῆς Ἀμερικῆς πρός τήν Ἑλλάδα σέ κρίσιμες στιγμές τοῦ ἐθνικοῦ της βίου. Τή συνδέουν, τέλος, οἱ ἰσχυροί δεσμοί συγγενείας πού δημιουργεῖ ἡ παρουσία στή χώρα σας τῆς πολυπληθοῦς καί εὐημερούσης ἑλληνικῆς παροικίας.

»Είμαι πεπεισμένος ὅτι αὐτή ἡ παραδοσιακή φιλία μεταξύ τῶν χωρῶν μας εἶναι πολύ ἰσχυρότερη ἀπό ὁποιεσδήποτε παροδικές παρεξηγήσεις. Καί πιστεύω ὅτι θά συνεχίσει νά ἀναπτύσσεται καί στό μέλλον πρός τό κοινό μας συμφέρον.

»Δεχθεῖτε, παρακαλῶ, τή βαθύτατη ἐκτίμησή μου καί τίς εἰλικρινεῖς μου εὐχές γιά τήν προσωπική σας ὑγεία καί εὐτυχία καί γιά τήν πρόοδο καί εὐημερία τοῦ μεγάλου ἀμερικανικοῦ ἔθνους».

Ἐπιστολές ἀπηύθυναν στόν Κ. Καραμανλῆ καί ἄλλες ἐξέχουσες προσωπικότητες τῆς ἀμερικανικῆς δημόσιας ζωῆς· ἐνδεικτικά:

Τζώρτζ Σούλτζ (ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ΗΠΑ):

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Πληροφορήθηκα μέ ἔντονο αἴσθημα ἀπωλείας τήν παραίτησή σας ἀπό τήν Ἑλληνική Προεδρία. Κατά τή διάρκεια τῆς μακρᾶς καί διακεκριμένης σταδιοδρομίας σας κυβερνήσατε μέ θάρρος τήν Ἑλλάδα σέ μερικές ἀπό τίς πιό δυσκολες ὧρες της. Ἡ ἀφοσίωσή σας στόν ἑλληνικό λαό, στήν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας καί στή φιλία μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐξασφάλισαν τό σεβασμό πρός τό πρόσωπό σας ὄχι μόνο στή χώρα μου ἀλλά καί σέ ὁλόκληρο τό δημοκρατικό κόσμο. Ἡ ἐπιρροή σας ὑπῆρξε βαθύτατη στή χώρα σας καί σέ ὅλους ἐκείνους πού πιστεύουν στά ἰδανικά πού ἐνέπνευσε ἡ Ἑλλάς.

»Πιστεύω ὅτι θά συνεχίσουμε νά ὠφελούμεθα καί στό μέλλον ἀπό τίς σοφές συμβουλές σας. Δεχθεῖτε παρακαλῶ τίς καλλίτερες εὐχές μου καί τή βαθύτατη ἐκτίμησή μου».

Κάσπαρ Οὐάινμπεργκερ (ὑπουργός Ἀμύνης ΗΠΑ):

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἡ ἀγγελία τῆς παραιτήσεώς σας μέ λύπησε βαθύτατα. Ἡ ἀποχώρησή σας ἀπό τήν Ἑλληνική Προεδρία θά ἀποτελέσει μιά ἀτυχῆ ἀπώλεια γιά τήν Ἑλλάδα καί τό Δυτικό κόσμο.

»Θά ἤθελα νά ἐκφράσω σέ σᾶς προσωπικά καί στόν ἑλληνικό λαό τή βαθύτατή μου ἐκτίμηση γιά τή θαρραλέα ὑποστήριξή σας πρός τίς δημοκρατικές παραδόσεις πού ἀποτελοῦν τό θεμέλιο τῆς Δύσεως. Θά λείψει σέ ὅλους μας ἡ ρωμαλέα ὑποστήριξή σας καί ἡ ἀνεξάρτητη φιλία σας μέ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες πού ἐπιδείξατε καθ' ὅλη τή διάρκεια τῆς περίλαμπρης σταδιοδρομίας σας».

Π. Σαρμπάνης:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς στέλνω τό μήνυμα αὐτό γιά νά σᾶς ἐκφράσω τόν βαθύτατο σεβασμό μου γιά τόν μοναδικό ἡγετικό ρόλο πού διαδραματίσατε ὄχι μόνο γιά τήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί γιά ὅλους ὅσους πιστεύουν στίς ἀξίες τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

»Οἱ ὁραματισμοί καί τό κουράγιο σας τόνωσαν ὅσους πιστεύουν στά δημοκρατικά ἰδεώδη καί ἔδωσαν τό ὑψηλό παράδειγμα πού θά πρέπει νά ἀκολουθοῦν ὅλοι οἱ πολιτικοί.

»Ἐλπίζω ὅτι θά ἔχω τήν εὐκαιρία νά σᾶς δῶ σύντομα καί νά σᾶς ἐκφράσω ἀπό κοντά τίς εὐχαριστίες μου γιά τή φιλία σας καί τό θαυμασμό μου γιά τήν ἱστορική σας προσφορά».

Ἀπό τίς ἐπιστολές τῶν Εὐρωπαίων ἡγετῶν, ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τοῦ Πορτογάλου προέδρου, Ρ. Ἐάνες:

«Κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Ἀπό τή στιγμή πού πληροφορήθηκα τήν πρόθεση τῆς Ἐξοχότητός σας νά μήν ἐπανυποβάλετε ὑποψηφιότητα γιά τό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἡ πρόθεσή μου ἦταν νά σᾶς ἀπευθύνω αὐτές τίς γραμμές, τίς ὁποῖες παρακαλῶ νά θεωρήσετε σάν ἀπόδειξη εἰλικρινοῦς φιλίας.

»Τό ὅτι μόνο τώρα, μερικές ἡμέρες μετά τήν ἀπόφασή σας αὐτή, ἀπευθύνομαι στήν Ἐξοχότητά σας, ὀφείλεται, ὄχι στό ὀλίγο ἐνδιαφέρον, μέ τό ὁποῖο παρακολούθησα τήν ἀπόφαση πού ἡ Ἐξοχότητά σας ἐθεώρησε καλό νά λάβει, ἀλλά διότι δέν ἐπιθυμοῦσα ἡ χειρονομία μου αὐτή, ἀκόμη καί ἄν ἦταν προσωπική, νά ἑκληφθεῖ ὅτι ἐννοοῦσε κατά κάποιον τρόπο νά ἐπέχει θέση ἐκφράσεως γνώμης στήν ἑλληνική πολιτική ζωή.

»Ὑπάρχουν, ἐντούτοις, πολλοί λόγοι πού δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά τό ἀναβάλω περισσότερο. Πρῶτον, ἀφῆστε με νά τό ἐπιβεβαιώσω, ὑπάρχει ἡ ἐκτίμηση πού μέ συνδέει μέ τήν Ἐξοχότητά σας. Ἔπειτα, διότι στόν σημερινό κόσμο δέν μᾶς ἐπιτρέπεται νά ἀγνοοῦμε τά γεγονότα πού συμβαίνουν σέ φίλες χῶρες, καί κυρίως σέ αὐτές γιά τίς ὁποῖες ἡ δημοκρατία, ὅπως στήν Πορτογαλία, εἶναι μιά νέα κατάκτηση καί, γιά τόν λόγο αὐτόν, ἀναγκαστικά ὑπό παγίωση. Τέλος, ἀπό αἴσθημα ἀλληλεγγύης πρός τή στάση τῆς Ἐξοχότητάς σας, ἡ ὁποία, στήν προοπτική ἐνδυναμώσεως αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς δημοκρατίας, πρέπει νά θεωρηθεῖ σάν χειρονομία πού τῆς δίνει τήν ἀνάλογη ἀξιοπρέπεια, καί πού σάν τέτοια, ἀξίζει κάθε σεβασμό.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ἐξοχότητά σας προσέφερε ἀκόμη μία ὑπηρεσία στό ἑλληνικό ἔθνος. Καί δέν ἔχω λιγότερες ἀμφιβολίες ὅτι ἡ Ἐξοχότητά σας, ἐνεργώντας σύμφωνα μέ τίς ἀρχές πού προσανατόλισαν ὅλες σας τίς πολιτικές πράξεις, ἔδωσε ἕνα παράδειγμα ἠθικῆς ἀκεραιότητας, τό ὁποῖο ἀσφαλῶς δέν θά λησμονηθεῖ ἀπό τό ἑλληνικό ἔθνος καί τό ὁποῖο θά ἔχει θετικές ἐπιδράσεις στήν ἐξωτερική εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος.

»Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας, κύριε πρόεδρε, νά σᾶς ἀνανεώσω γιά μία ἀκόμα φορά τήν ἀπόδειξη τῆς φιλίας μου καί νά σᾶς ἐκφράσω τούς καλύτερους χαιρετισμούς μου ἐκδηλώνοντάς σας τήν εὐχαρίστηση πού θά εἴχαμε, ἐγώ καί ἡ γυναίκα μου, νά σᾶς δεχθοῦμε στό σπίτι μας κατά τή διάρκεια τῆς ἐπισκέψεως πού ἐλπίζω σύντομα νά πραγματοποιήσετε στήν Πορτογαλία».

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τή σκέψη σας νά μοῦ γράψετε μέ τήν εὐκαιρία τῆς παραιτήσεώς μου. Μιᾶς παραιτήσεως πού τήν κατέστησε ἀναγκαία ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ περαιτέρω παραμονή μου στήν Προε-

δρία προϋπέθετε συμβιβασμούς πού θά ἦσαν ἀντίθετοι ὄχι μόνο μέ τό χαρακτήρα μου ἀλλά καί μέ τά συμφέροντα τῆς χώρας μου.

»Ἡ δημοκρατική διαδικασία, ὅπως γνωρίζετε κύριε πρόεδρε, μοιάζει μέ τά συγκοινωνοῦντα ἀγγεῖα. Γιά νά ὑπάρξει σοβαρός καί ὑπεύθυνος διάλογος, θά πρέπει ἤ νά ἀνεβάσετε τούς ἀντιπάλους σας στό ἐπίπεδο τό δικό σας ἤ νά κατεβεῖτε ἐσεῖς στό ἐπίπεδο τό δικό τους. Ἐγώ, ἀποτυχών στό πρῶτο καί μή ἀποδεχόμενος τό δεύτερο, προτίμησα νά ἀποσυρθῶ, ἀντί νά κάνω συμβιβασμούς μέ τή συνείδησή μου.

»Χάρηκα, κύριε πρόεδρε, γιά τήν ἔνταξη τῆς Πορτογαλίας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἔνταξη, τήν ὁποία, ὅπως γνωρίζετε, σταθερά ὑποστήριξα, γιατί πίστευα ὅτι θά ἀποβεῖ ὠφέλιμη ὄχι μόνο γιά τή χώρα σας ἀλλά καί γιά τήν Εὐρώπη γενικώτερα.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε, κύριε πρόεδρε, ὅτι διατηρῶ ζωηρές τίς ἀναμνήσεις ἀπό τίς συναντήσεις πού εἴχαμε κατά τό παρελθόν. Στό πρόσωπό σας γνώρισα ἕναν ἡγέτη πού συνδυάζει τό θάρρος μέ τή φρόνηση. Εἶναι κρίμα πού τό Σύνταγμά σας δέν ἐπιτρέπει τήν ἐπανεκλογή σας. Πιστεύω ὅμως ὅτι θά βρεῖτε ἄλλους τρόπους νά ὑπηρετήσετε τή χώρα σας καί νά ἀξιοποιήσετε γιά τό καλό της αὐτές τίς ἀρετές σας.

»Σᾶς παρακαλῶ, ἐπίσης, νά μεταφέρετε τά σέβη μου στήν κυρία Ἐάνες, ἡ ὁποία στέκει ἐπάξια κοντά σας»[138].

11 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ὁ Ι. Ἀλευρᾶς, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ προσωρινά καθήκοντα προέδρου τῆς Δημοκρατίας, σέ συνάντησή του μέ τόν πρέσβη Π. Μολυβιάτη, ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ πρωθυπουργός εἶχε παραπλανήσει στό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς καί τούς ἄμεσους συνεργάτες του:

«Ἐπισκέφθηκα χθές τό πρωί τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, κ. Ἀλευρᾶ, στό γραφεῖο του, γιά νά τόν ἐνημερώσω γιά διάφορα ὑπηρεσιακά θέματα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

»Μετά τήν ἐνημέρωση αὐτή, ὁ κ. Ἀλευρᾶς ἔφερε τή συζήτηση, μέ δική του πρωτοβουλία, στίς τελευταῖες ἐξελίξεις. Μοῦ εἶπε ὅτι τήν ἀπόφαση νά προταθεῖ ὁ κ. Σαρτζετάκης γιά τήν Προεδρία τήν πληροφορήθηκε ἀπό τόν κ. Παπανδρέου μόνο τό πρωί τοῦ Σαββάτου (9 Μαρτίου), ὅταν τόν κάλεσε στό γραφεῖο του γιά νά μεταβοῦν μαζί στό ξενοδοχεῖο "Ἀστήρ", ὅπου θά συνεδρίαζε ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἀπό τήν Πέμπτη ὅμως εἶχε ἀρχίσει νά ὑποθέτει ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου θ' ἄλλαζε γνώμη γιά τήν ὑποψηφιότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Διότι, ὅταν τοῦ ἐπανέλαβε, σέ τηλεφωνική ἐπικοινωνία τους, τό ἐπιχείρημα ὅτι τυχόν ὑπαναχώρησή του ὑπό τήν πίεση τῶν διαφωνούντων θά ἦταν μειωτική γιά τό κῦρος του, ὁ κ. Παπανδρέου παρέμεινε ἀδιάφορος, ἐνῶ σέ προηγούμενη συζήτησή τους εἶχε χαρακτηρίσει σωστό αὐτό τό ἐπιχείρημα.

»Παρά ταῦτα, ὁ κ. Ἀλευρᾶς ἐξεπλάγη ἀπό τήν ἐκλογή τοῦ κ. Σαρτζετάκη. Μοῦ εἶπε ὅτι τόν ἐγνώριζε πολύ καλά ἀπό χρόνια καί τήν ἐποχή τῆς δικτατορίας ἦταν μαζί φυλακή.

»Ὁ κ. Ἀλευρᾶς συνέχισε ὅτι, κατά τή διαδρομή ἀπό τό πρωθυπουργικό γραφεῖο πρός τό ξενοδοχεῖο "Ἀστήρ", ἐρώτησε τόν κ. Παπανδρέου ἂν εἶχε ἐνημερωθεῖ ὁ κ. Καραμανλῆς γιά τήν ἀλλαγή τῆς ὑποψηφιότητας. Ὁ κ. Παπανδρέου τοῦ ἀπάντησε ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς ἦταν ἤδη ἐνήμερος, ἀφοῦ χθές τό βράδυ τόν εἶχε εἰδοποιήσει μέ ἀπεσταλμένο του ὅτι δέν θά ἦταν καλό, οὔτε γιά ἐκεῖνον, οὔτε γιά τόν ἴδιο νά ἐπέμενε τό ΠΑΣΟΚ στήν ὑποψηφιότητά του.

»Στό σημεῖο αὐτό εἶπα στόν κ. Ἀλευρᾶ ὅτι εἶναι βέβαια σεβαστό τό ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀλλά ἀκόμα πιό σεβαστή εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γι' αὐτό, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά τοῦ πῶ ὅτι, πράγματι, εἶχε ἔλθει τό βράδυ τῆς Παρασκευῆς στό γραφεῖο μου ὁ κ. Κουτσόγιωργας ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ κ. Παπανδρέου. Ἀλλά ὁ κ. Κουτσόγιωργας μοῦ ἐζήτησε νά πῶ στόν πρόεδρο, ἐκ μέρους τοῦ πρωθυπουργοῦ ὅτι μόνο ἕνα 10% τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξακολουθεῖ νά διαφωνεῖ γιά τήν ὑποψηφιότητά του καί ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου συνέχιζε τίς ἐπαφές του γιά νά μεταπεισθοῦν καί αὐτοί, οὕτως ὥστε νά δοθεῖ εἰκόνα πλήρους ὁμοφωνίας. Ὡς πρός τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ ΠΑΣΟΚ, δέν ὑπῆρχε πρόβλημα, ἀφοῦ ὅλοι σχεδόν θά ἐψήφιζαν τόν κ. Καραμανλῆ. Ὅταν μάλιστα, συνέχισα, εἶπα στόν κ. Κουτσόγιωργα ὅτι ἡ πρόταση τοῦ ΠΑΣΟΚ δέν πρέπει νά δικαιολογηθεῖ κατά τρόπο πού νά θίγει τόν κ. Καραμανλῆ, διότι τότε μπορεῖ νά μήν τήν ἀποδεχθεῖ, ὁ κ. Κουτσόγιωργας μέ διαβεβαίωσε ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά θιγεῖ τό κῦρος τοῦ προέδρου.

»Ὁ κ. Ἀλευρᾶς ἔδειξε κατάπληκτος ἀπό αὐτά πού τοῦ εἶπα καί παρετήρησε: "Μά ὁ κ. Κουτσόγιωργας εἶναι ὁ ἀρχιτέκτων τῆς λύσεως Σαρτζετάκη".

»Στό τέλος τῆς συνομιλίας μας, ὁ κ. Ἀλευρᾶς μοῦ εἶπε ὅτι λυπᾶται εἰλικρινά πού παραιτήθηκε ὁ πρόεδρος, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι σχεδόν βέβαιο ὅτι δέν θά ἐκλεγεῖ ὁ κ. Σαρτζετάκης καί ὅτι θά πᾶμε σέ ἐκλογές. Ἐλπίζει πάντως ὅτι θά ξαναεκλεγεῖ ὁ κ. Καραμανλῆς πρόεδρος».

Τήν ἐπομένη, τόν Ι. Ἀλευρᾶ δέχτηκε ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς:

«Στίς 12 Μαρτίου δέχθηκα τόν κ. Ἀλευρᾶ σέ ἐθιμοτυπική ἐπίσκεψη. Ἦταν καταφανῶς ἀμήχανος καί ἐπιχείρησε ν' ἀναφερθεῖ στά γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν.

»Ἀφοῦ μοῦ ἐξέφρασε τή λύπη του γιά τήν ἀπροσδόκητη τροπή πού πῆρε τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, ἐξεφράσθη μέ δυσφορία γιά τή συμπεριφορά καί γενικώτερα γιά τόν χαρακτήρα τοῦ κ. Παπανδρέου, γιά τόν ὁποῖο, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, μοῦ μιλοῦσε πάντοτε ἐπικριτικά.

»Μέ διαβεβαίωσε ὅτι τήν ἀλλαγή τῆς θέσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ τήν πληροφορήθηκε ἀπό τόν ἴδιο μόνο στίς 9 τό πρωί τοῦ Σαββάτου καί ὅτι πιστεύει — δέν κατάλαβα γιατί τό εἶπε — πώς γρήγορα θά

βρεθῶ καί πάλι στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας.

»Τοῦ εἶπα ὅτι δέν ἐπιθυμῶ νά σχολιάσω τά τελευταῖα γεγονότα καί πρόσθεσα ὅτι δέν προτίθεμαι νά ἀναπτύξω τώρα πολιτικές πρωτοβουλίες. Ἐάν ὅμως τό ΠΑΣΟΚ ἐπιχειρήσει νά κάμει αὐτά πού φοβᾶται ὁ κόσμος (νά δημιουργήσει μονοκομματικό κράτος, νά ἀποκόψει τήν Ἑλλάδα ἀπό τή Δύση κ.λ.π.), τότε ὄχι μόνο θ' ἀναλάβω πρωτοβουλίες, ἀλλά θά κατέβω καί στό πεζοδρόμιο ἀκόμα, γιά νά ἀποτρέψω τούς κινδύνους αὐτούς. Καί αὐτό, τοῦ εἶπα, θά πρέπει νά τό γνωρίζει ὁ πρωθυπουργός.

»Καί τερμάτισα ἐκεῖ τή συνομιλία μας πού δέν ὑπερέβη τά 15-20 λεπτά, ἀφοῦ τοῦ εἶπα νά περιορισθεῖ στή δήλωση ὅτι τόν ἐνημέρωσα γιά θέματα ὑπηρεσιακά τῆς Προεδρίας»[139].

Παράλληλα, ἀντικείμενο ἔντονης συζητήσεως γινόταν καί τό ζήτημα, ἐάν εἶχε τό δικαίωμα ὁ Ι. Ἀλευρᾶς νά ψηφίσει στήν προσεχῆ ἐκλογή προέδρου, ἐφόσον ἀσκοῦσε πλέον καθήκοντα ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους. Τό θέμα ἀποκτοῦσε ἀκόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς ἡ ψῆφος Ἀλευρᾶ ἦταν ἀπαραίτητη γιά τή διαμόρφωση τῆς ἀπαιτούμενης πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων κατά τήν κρίσιμη τρίτη ψηφοφορία, πού θά καθόριζε καί ἐάν θά διενεργοῦνταν ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἀκόμη, τήν ἴδια ἡμέρα, 12 Μαρτίου, ἡ ΝΔ, μέ ἀνακοίνωση τοῦ Πολιτικοῦ της Γραφείου, στηλίτευε τήν πρόταση τῆς Κυβερνήσεως νά ἀναθεωρηθεῖ τό ἄρθρο 110 τοῦ Συντάγματος, τό σχετικό μέ τή διαδικασία μελλοντικῶν ἀναθεωρήσεων τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη, σέ κατεύθυνση πού θά ἐπέτρεπε πλέον στήν ἑκάστοτε Κυβέρνηση νά μεταβάλει τό Σύνταγμα χωρίς τήν παρεμβολή ἐκλογῶν. Ἡ ἀποδοχή τῆς κυβερνητικῆς προτάσεως, τονιζόταν στήν ἀνακοίνωση, θά ἐξίσωνε τό Σύνταγμα οὐσιαστικά μέ ἕναν ἁπλό νόμο καί θά ἐξέθετε τό πολίτευμα σέ κάθε εἴδους αὐθαιρεσία τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς.

Ἤδη, ἀπό τήν ἐπαύριο τῆς 9ης Μαρτίου, ὁ τύπος, ἑλληνικός καί διεθνής, ἄρχισε νά διατυπώνει ἐκτενῆ σχόλια γιά τήν πορεία τῶν ἐξελίξεων, ἀλλά καί τῆς χώρας γενικότερα:

«Καθημερινή»: Θά χρειασθεῖ νά περάσει κάποιο διάστημα γιά νά διακρίνουμε τί ἀκριβῶς ἦταν ἐκεῖνο πού ὤθησε τόν κ. Παπανδρέου νά ἐξαπολύσει τό Σάββατο τό μεσημέρι, μέσα στήν αἰθρία τῶν προβλέψεων, τόν κεραυνό τοῦ κ. Σαρτζετάκη, διαψεύδοντας ὅλες τίς προβλέψεις, ἀναιρώντας ὅλες τίς δηλώσεις καί αἰφνιδιάζοντας τούς πάντες. Γιά νά διακρίνουμε ποιοί πρότειναν καί ποιοί ἀποφάσισαν· τί κέρδισαν καί τί ἔχασαν· πόσα προσδοκοῦσαν καί πόσα πέτυχαν· καί νά διακρίνουμε κυρίως πόσα κέρδισε καί πόσα ἔχασε ὁ τόπος· πόσο ὠφελήθηκε καί πόσο ζημιώθηκε ἡ δημοκρατία. Καί πόσο σοβαρά τραυματίσθηκε τό πολιτικό μας ἦθος. Γιατί αὐτό εἶναι τό πρῶτο θύμα τοῦ κεραυνοῦ πού ἐξαπέλυσε ὁ κ. Παπανδρέου ἀπό τίς πολυτελεῖς αἴθουσες τοῦ σοσιαλιστικοῦ «Ἀστέρα» τῆς πλατείας Συντάγματος, τό πολιτικό ἦθος. Οὐδείς θά διενοεῖτο φυσικά νά ἀμφισβητήσει τό δικαίωμα καί τήν ἐλευθερία τοῦ κ. Παπανδρέου νά προτείνει ὅποιον ἤθελε γιά τό προεδρικό ἀξίωμα. Ἀλλά καί οὐδείς εἶναι δυνατό νά ἀποδεχθεῖ τήν εἰσαγωγή αὐτῆς τῆς συμπεριφορᾶς στήν πολιτική μας ζωή, νά υἱοθετήσει μεθόδους ἀπαράδεκτες σέ ὁποιοδήποτε ἐπίπεδο... Ὁ κ. Παπανδρέου μπορεῖ νά εἶναι βέβαιος ὅτι κατάφερε ἕνα συντριπτικό πλῆγμα ἐναντίον τοῦ πολιτικοῦ ἤθους, πρόσφερε ἕνα κάκιστο παράδειγμα — πολιτικό καί ἀνθρώπινο — σέ ὅσους θά ἦταν δυνατόν νά ἐπηρεάσει καί ἔσπειρε τήν ἀμφιβολία γιά πολλούς καί γιά πολλά (12.3).

Ἡ κοινή γνώμη, στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό, εἶναι ἀκόμη κατάπληκτη ἀπό τήν συμπεριφορά τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὄχι διότι πρότεινε ἄλλον ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ ὡς πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πού, ὅπως ἔχουμε ἤδη τονίσει, θά ἦταν ἀναφαίρετο δικαίωμα δικό του καί τοῦ κόμματός του.

Κατάπληξη προκάλεσαν ἡ μεθόδευση καί οἱ χειρισμοί. Καί ἐδῶ, βέβαια, ἀπό πολιτική ἄποψη, ἔχει λιγότερη σημασία ἡ κοσμιότητα τῶν κινήσεών του ἀπό τά συμπεράσματα, πού ἀπό αὐτήν συνάγονται γιά τήν ἀξιοπιστία πρωθυπουργοῦ χώρας πού τόσα ἐσωτερικά ὅσο ἐξωτερικά προβλήματα ἔχει καί τῶν ὁποίων ἡ προώθηση καί ἡ ἐπίλυση ἐξαρτᾶται ἀπό τόν προσεταιρισμό ἐσωτερικῶν καί ἐξωτερικῶν παραγόντων, ἀλλά καί τοῦ λαοῦ μας, πού ἐμπαίζεται καί πού τόσα ἀνομήματα τελοῦνται ἐν ὀνόματί του καί γιά ...τήν «προστασία καί αὔξηση τῆς κυριαρχίας του» (13.3).

«Ἀκρόπολις»: Ὁ κ. Παπανδρέου, μέ ὅσα διέπραξε τό Σαββατοκύριακο, ἄνοιξε τούς «ἀσκούς τοῦ Αἰόλου», ἐπιδιώκοντας νά δημιουργήσει μιά ἀξεπέραστη ἐθνική κρίση μέ ἄγνωστη τή δυνατότητα τῆς ἐξόδου ἀπ' αὐτή (12.3).

Στό πολιτικό παιχνίδι ἡ σοβαρότητα καί ἡ ὑπευθυνότητα εἶναι ἀκρογωνιαῖοι λίθοι γιά τή δημοκρατική σταθερότητα καί πορεία. Καί συντελοῦν στή φυσιολογική ἀνάπτυξη τῶν τάσεων, μέ τελικό ἀποτέλεσμα τήν ἰσορρόπησή τους.

Τό ΠΑΣΟΚ καί ὁ πρόεδρός του, μέ τήν ἀνευθυνότητα καί τήν ἔλλειψη σοβαρότητας πού τούς χαρακτηρίζουν, ἀνέτρεψαν τήν ἐξισορροπητική διαδικασία καί ἀπερρύθμισαν τή διαδικασία τῆς ἀνοχῆς. Καί θά εἰσπράξουν τούς καρπούς τῆς καταστροφικότητάς τους (14.3).

«Ἐλεύθερος Τύπος»: Ἀπό πλευρᾶς πολιτικῆς ἠθικῆς καμμιά ἐξήγηση ἤ δικαιολογία δέν χωρᾶ. Ἔκθετος θά παραμείνει ὁ ἀρχηγός τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τό κόμμα του γιά τήν πρωτοφανῆ ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ καί τίς ἀθετημένες δημόσιες διαβεβαιώσεις του πρός τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὅτι θά ὑποστηρίξει τήν ἐκλογή του. Ἕνας ἀναχρονιστικός μακιαβελισμός πού καταρρακώνει τά πολιτικά μας ἤθη.

... Δέν νομίζουμε ὅτι θά ὑπάρξει καί ἕνας μόνος Ἕλληνας πολίτης πού δέν θά συμφωνήσει ὅτι κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες βρισκόμαστε μπροστά σ' ἕναν ἐπικίνδυνο πολιτικό τυχοδιωκτισμό.

«Βραδυνή»: Τό κυβερνῶν κόμμα κατάφερε, ὅταν οἱ ἄνεμοι πού ἐξαπέλυσε μετατρέπονται σέ ἐθνική θύελλα, νά ὀρφανέψει τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν προσωπικότητα πού ζήλευαν οἱ φίλοι καί φθονοῦσαν οἱ ἀντίπαλοι. Ἀπό τήν μεγαλύτερη, μετά τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, πολιτική δύναμη, ἐμπειρία καί σωφροσύνη πού ἀνέδειξε ὁ τόπος. Αὐτήν πού ἔχτισε τήν Ἑλλάδα καί ἔκανε ἔργο της τήν συνένωση τῶν Ἑλλήνων. Αὐτήν πού ἔκανε μιά Εὐρώπη ὑπεύθυνη γιά τήν Ἑλλάδα καί μιά Ἑλλάδα ὑπεύθυνη γιά τήν Εὐρώπη. Αὐτόν πού, σέ πάμπολλες στιγμές, ἔσωσε ἀπό ὁλισθήματα τόν παρορμητικό πρωθυπουργό μας...

Ἆθλιο θέαμα πολιτικῆς συμπεριφορᾶς καί ἄηθες δίδαγμα πολιτικῆς πρακτικῆς στή νεότητα τῆς πατρίδας μας. Ἡ πρωθυπουργική ἀπόφαση εἶναι γνωστή. Θά παραμείνει μνημεῖο ἀσυνέπειας, παλινωδίας καί ἀναξιοπιστίας (11.3).

«Ἑλληνικός Βορρᾶς»: Κι ὅλα ἄν ξεχαστοῦν, ἡ ἱστορία δέν πρόκειται νά ξεχάσει δύο φράσεις. Αὐτή τοῦ Καραμανλῆ — στή δωρική ἀνακοίνωσή του — ὅτι ὁ ἀρχηγός τοῦ ΠΑΣΟΚ, «αὐτόκλητος» καί «προεξάρχων», τόν διαβεβαίωνε ὅτι θεωρεῖ τήν ὑποψηφιότητά του ὡς ἐγγύηση τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητος καί γι' αὐτό θά τήν προτείνει. Κι αὐτή τοῦ Παπανδρέου, ὅτι δέν εἶναι κατάλληλη ἡ στιγμή νά ἀπαντήσει.

Νά ἀπαντήσει, δηλαδή, καί νά πεῖ, τί; Νά διαψεύσει μήπως τόν Καραμανλῆ; Νά διαψεύσει ὁλόκληρο τόν ἑλληνικό λαό, πού εἶναι βέβαιος ὅτι διαπράχθηκε μιά πελώρια πολιτική προδοσία;

Πολλά κατέστρεψε στήν Ἑλλάδα ὁ κ. Παπανδρέου. Ἴσως ἕνα ἀπ' τά πιό σπουδαῖα νά εἶναι κι αὐτό: Τό πολιτικό ἦθος τῶν δημοσίων ἀνδρῶν (12.3).

«Μεσημβρινή»: Τρεῖς μέρες τώρα ὁ λαός μας, κεραυνοβολημένος ἀπό τήν ἀναπάντεχη στροφή πού ἐπέβαλε στόν πρωθυπουργό του ἡ «ἐπαναστατική βάση» τοῦ ΠΑΣΟΚ, σοκαρισμένος ἀπό τήν ἀπαράδεκτη γιά τά ἑλληνικά ἤθη καί γιά τήν πατροπαράδοτη «μπέσα», ἐξαπάτηση τοῦ ἄρχηγοῦ τοῦ Κράτους ἀπό τόν ἀρχηγό τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας, βαθιά ἀνήσυχος γιά τό «τί θά βρέξει καί τί θά κατεβάσει» ἀπό ἐδῶ καί ἐμπρός, κοντοστέκεται πάλι, αὐτοσυγκεντρώνεται, μελετᾶ μέ πολλή προσοχή τά μηνύματα τῶν καιρῶν καί σταθμίζει τά νέα δεδομένα... Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, βαρύτατα χτυπημένος ἀπό τό ὕπουλο πλῆγμα τοῦ Σαββάτου, σέ ἐφαρμογή μιᾶς νέας ἀνορθόδοξης πρακτικῆς στούς πολιτικούς ἀγῶνες, ἀποσύρεται σήμερα στό σπίτι του καί, ὅπως συνηθίζει, θά παραμείνει σιωπηρός, ἄγνωστο γιά πόσο καιρό, ἀφοῦ ἡ σιωπή εἶναι πολιτική πράξη, ἐνῶ ἡ φλυαρία ὁδηγεῖ σίγουρα στόν γκρεμό. Παραμένει ὅμως ἡ ἔσχατη ἐλπίδα γιά ἕναν πανεθνικό συναγερμό, ἔστω καί τήν τελευταία στιγμή (12.3.).

«Ἐλευθεροτυπία»: Ἀπό χθές τό μεσημέρι, λοιπόν, ἔχουμε μία πλήρη ἀνατροπή ὅλων τῶν δεδομένων τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Ἡ ἀπόφαση τοῦ ΠΑΣΟΚ δέν σημαίνει μόνον ὅτι ἀποσύρεται ὁ Κ. Καραμανλῆς. Σημαίνει, πολύ περισσότερο, ὅτι ὁ τόπος αὐτός μπαίνει σέ μία νέα φάση. Σημαίνει ὅτι κλείνει ὁριστικά τό κεφάλαιο τῆς μεταπολιτευτικῆς δεκαετίας 1974-1984 καί ἀρχίζει κάτι νέο. Κάτι νέο, πού ἀκόμη κανείς δέν μπορεῖ νά γνωρίζει τί θά εἶναι (10.3.).

Οἱ ἁπλοί πολίτες δέν τό γνωρίζουν, βέβαια, κ. πρόεδρε, (Α. Παπανδρέου). Σεῖς ὅμως τό γνωρίζετε, πολύ καλά, μέ πόση ἀγωνία, κυβερνητικά στελέχη, ἄμεσοι συνεργάτες σας, ζητοῦσαν «νά στηριχτεῖ τό ΠΑΣΟΚ καί ὁ Ἀνδρέας σ' αὐτή τή δύσκολη ἐπιλογή του». Ὅπως τό γνωρίζουν καί τά στελέχη πού στείλατε νά δημιουργήσουν κλίμα στή βάση, γιά νά περάσει ὅσο γίνεται λιγότερο ἐπώδυνα ἡ ἐπιλογή πού εἴχατε κάνει. Καί ξαφνικά, ὅλοι αὐτοί ἔμειναν μετέωροι... Κάπου μᾶς ρίξατε ὅλους, βορά στήν ὀργή μιᾶς μερίδας τῆς κοινῆς γνώμης, κ. πρόεδρε. Κι αὐτό δέν εἶναι παράπονο. Εἶναι ἐπισήμανση ἑνός προβλήματος. Πού δέν ἀφορᾶ κυρίως τίς ἐφημερίδες. Ὅπως δέν ἀφορᾶ μόνο τά κυβερνητικά καί κομματικά στελέχη πού, ἀκόμη καί τό πρωί τοῦ Σαββάτου..., ἐξηγοῦσαν στούς συγκεντρωμένους, ἔξω ἀπό τόν «Ἀστέρα», γιατί τό ΠΑΣΟΚ θά ψηφίσει Καραμανλῆ. Σέ τελευταία ἀνάλυση, τό πρόβλημα ἀφορᾶ τήν ἀξιοπιστία τή δική σας, τῆς Κυβέρνησης καί τῆς ἡγεσίας τοῦ Κινήματος (11.3.).

«Αὐγή»: Ἀνεξάρτητα ἀπό τό πῶς ἐκτιμᾶ κανείς τήν «τελική» ἀπόφαση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ (γιατί, βέβαια, ἡ κεντρική ἐπιτροπή ἁπλῶς συμφώνησε καί... χειροκρότησε), ἐκεῖνο πού εἶναι βέβαιο, εἶναι ὅτι ἡ ὅλη μεθόδευση στερεῖται σοβαρότητας...

Ὅταν ἀφήνει νά «ζυμώνεται» τόσους μῆνες ἡ ἐπανεκλογή Καραμανλῆ. Ὅταν ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός δηλώνει ὅτι δέν βλέπει καταλληλότερο. Ὅταν τά πάντα σ' αὐτό τόν τόπο σχεδιάζονται μέ βάση τήν «δεδομένη» προοπτική. Πῶς εἶναι δυνατό ν' ἀλλάξει ἔτσι, ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη ἡ ἀπόφαση. Μιά ἀπόφαση πού δέν πάρθηκε — ὑποτίθεται — ἀβασάνιστα (10.3.).

Ἡ Κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔπαιξε τό πολιτικό της παιχνίδι μέ σατανική εὐφυΐα. Συνεργάστηκε κρυφά ἀπό τό λαό στίς λεγόμενες συναινετικές διαδικασίες μέ τή Νέα Δημοκρατία καί τίς εὐλογίες τοῦ κ. Καραμανλῆ καί ἀφοῦ πέτυχε τόν καλπονοθευτικό νόμο πού ἤθελε, μέ ἀντάλλαγμα τήν ἐπανεκλογή τοῦ κ. Καραμανλῆ, στό τέλος τόν ἐγκατέλειψε προβάλλοντας τό θέμα τῆς ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος. Ἀλλά τό θέμα τῆς ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος προϋπῆρχε ἀπό τήν ἡμέρα τῆς ψήφισής του. Πῶς τό θυμήθηκε τήν τελευταία στιγμή τό ΠΑΣΟΚ; Ἁπλούστατα τό θυμήθηκε, γιατί εἶδε τήν ἀντίδραση τῶν ὀπαδῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν πολιτική τῶν «συναινετικῶν διαδικασιῶν» πού ἔφτασε ὡς τήν ὑπερψήφιση τοῦ κ. Καραμανλῆ, καταλήφθηκε ἀπό πανικό καί προχώρησε στή θεαματική κίνηση τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἴδιας του τῆς πολιτικῆς. Αὐτή εἶναι ἡ ἑρμηνεία τῆς μεταστροφῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ, μεταστροφῆς πού ὅσο κι ἄν εἶναι ἀναγκαία καί χρήσιμη στίς προοδευτικές δυνάμεις, στερεῖται ἀπό κάθε ἠθική καί δεοντολογική ἐπένδυση. Δέν ὑπάρχει «μπέσα», δηλαδή, στήν πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ γιά νά χρησιμοποιήσουμε μιά λαϊκή ἔκφραση (13.3.).

Ὁ διεθνής τύπος ἀπέδωσε μεγάλη σημασία στά γεγονότα πού σχετίζονται μέ τήν προεδρική ἐκλογή στήν Ἑλλάδα. Ἀσφαλῶς, ἐξέχουσα θέση μεταξύ τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων κατέχει τό ἄρθρο του Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, μέ τίτλο «Τιμή στόν Μακε-

δόνα Καραμανλῆ», πού δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Le Figaro», στίς 30 Μαρτίου:

"Οταν ἔμαθε στίς 10 Μαρτίου ὅτι ἡ Κυβέρνηση καί τό σοσιαλιστικό κόμμα ἀπέσυραν τήν ὑποστήριξή τους, πού τοῦ εἶχαν ἀνακοινώσει, γιά τήν ἐπανεκλογή του στήν Προεδρία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς παραιτήθηκε τήν ἴδια μέρα ἀπό τά καθήκοντά του. Χρησιμοποίησε γιά νά ἀνακοινώσει τήν ἀναχώρησή του ἀνάλογες ἤ — φειγαλέα ἀνάμνηση — αὐθεντικές ἐκφράσεις τοῦ στρατηγοῦ Ντέ Γκώλ τόν Ἀπρίλη 1969. Τήν ἑπομένη, θά ἀποτραβηχτεῖ στό σπίτι του στό προάστειο Πολιτεία. Ζητῶ ἀπό τούς συμπατριῶτες μου νά τοῦ ἀπευθύνουμε ἔνθερμο φόρο τιμῆς.

Ἡ πολιτική ζωή του εἶναι γεμάτη ἀπό ἑλληνικά σύμβολα.

...Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἀποκατέστησε τή δημοκρατία καί ἔβαλε τήν Ἑλλάδα στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἦταν βιαστικός, ἀπό τόν κίνδυνο τῆς πολιτικῆς ἀστάθειας τῆς χώρας του. "Οταν ἦταν πρωθυπουργός καί εἶχε τήν πλειοψηφία γιά νά ἀναθεωρήσει τό Σύνταγμα προβληματίστηκε γιά καιρό γιά τήν ἰσορροπία τῆς ἐξουσίας πού θά διατηροῦσε ὅσο τό δυνατόν περισσότερο τήν πολιτική σταθερότητα στήν Ἑλλάδα. Δέν πῆγε μακριά ὅσο ἡ Γαλλία στόν ὁρισμό τῶν ἐξουσιῶν τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Φοβόταν, ὅτι ἕνας δραστηριοποιημένος πρόεδρος καί ἀμφισβητούμενος γι' αὐτό, θά ἦταν σέ μειονεκτική θέση, γιά νά ἐξασφαλίσει αὐτό πού ἀντιπροσώπευε στά μάτια του τό κυριώτερο πράγμα: Τή συνέχιση τῆς δημοκρατικῆς ἐξέλιξεως στήν Ἑλλάδα.

Μετά τήν ἐκλογική ἀποτυχία τοῦ κόμματός του τό 1981 ἐξακολουθοῦσε νά ἀσκεῖ τά καθήκοντά του καί νά συμβάλει στό νά τηρεῖται ἡ γραμμή τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας του.

"Ηθελε νά μείνει ἡ Ἑλλάδα στήν Εὐρώπη. Καί μπορῶ νά βεβαιώσω ὅτι δέν θά εἶχε ἐνταχθεῖ στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα χωρίς τήν ἐπιμονή καί τήν δημοκρατική ἐγγύηση τοῦ κ. Καραμανλῆ πού ἦταν τότε ἐπικεφαλῆς τῆς Κυβέρνησης. Πολλοί ἀπό τούς συμμάχους μας ἀναρωτιόνταν γιά τήν ἑλληνική ἀποφασιστικότητα σχετικά μέ τίς ἀναγκαστικές ὑποχρεώσεις πού ἐπέβαλε ἡ κοινοτική ζωή. Ἡ θέληση τοῦ κ. Καραμανλῆ πού μερικές φορές ἦταν τραχύς ἀλλά πάντα εὐθύς καί εἰλικρινής καί οἱ ὁδηγίες πού εἶχαν δοθεῖ στούς διαπραγματευτές του, ἀπομάκρυναν αὐτό τό φόβο. "Οφειλε κανείς νά λαμβάνει ὑπόψη ἕνα δυνατό ἐπιχείρημα, δυνατότερο ἀπό κάθε ὑπολογισμό συμφέροντος. Δέν εἶναι δυνατό νά ὑπάρξει πολιτιστική Εὐρώπη ἀποκομμένη ἀπό τίς ἑλληνικές ρίζες.

"Αλλα χαρακτηριστικά δημοσιεύματα:

Γιατί ἤθελε ὁ "Ελληνας σοσιαλιστής πρωθυπουργός Ἀνδρέας Παπανδρέου νά ἐξώσει τόν πρόεδρο τῆς χώρας Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ;

...Ἀπό ὁποιαδήποτε σκοπιά καί ἄν τό ἐξετάσει κανείς εἶναι ἀδύνατο νά καταλήξει σέ εὐνοϊκή ἑρμηνεία. Ἡ ἔξωση τοῦ κ. Καραμανλῆ, βγάζει ἀπό τή σκηνή ἕναν πολιτικό πού εἶχε μιά κολοσιαία καριέρα,χωρίς νά μᾶς ἦταν ὅλα του ἀρεστά: Ἀπέσυρε τήν Ἑλλάδα ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ NATO, ἐξαιτίας τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο τό 1974, κι αὐτός ἐπίσης κυβέρνησε μέ πυγμή καί, κατά διαστήματα, φαινόταν νά φλερτάρει μέ τή Μόσχα. Ἀλλά θά τόν θυμόμαστε ὡς φιλοδυτικό πρωθυπουργό πού σ' ἕνα διάστημα ἓξι χρόνων, μέχρι τό 1980, ἔφερε τήν Ἑλλάδα ἀπό τή δικτατορία τῶν συνταγματαρχῶν στήν δημοκρατία καί στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ὡς πλήρες μέλος («The Wall Street Journal», 12.3).

Ἡ ἑλληνική πολιτική πάντοτε ἦταν θέμα στρατηγημάτων, ἀπότομων στροφῶν καί κατά καιρούς ζωηροῦ ἀνταγωνισμοῦ. Στό βαθμό αὐτό τίποτε τό ἐκπληκτικό δέν ὑπάρχει στίς μεθόδους πού ἀγγίζουν τά ὅρια τῆς «κατεργαριᾶς», μέ τίς ὁποῖες ὁ πρωθυπουργός διασφάλισε τήν ἐκλογή προέδρου τῆς ἐπιλογῆς του. Αὐτό πού βάζει σέ σκέψεις εἶναι ἡ φαινομενική παρορμητικότητα, μέ τήν ὁποία ... κάνοντας τό ἀμετάστρεφτο ἐκεῖνο βῆμα πρός τόν τυχοδιωκτισμό... διέκοψε τόν συμβατικό γάμο, πού εἶχε συνάψει μέ τόν ἀποχωρήσαντα πρόεδρο Καραμανλῆ...

Ἡ σιωπηρή συναίνεση ἀνάμεσα στούς δύο ἄνδρες, ὅσο κι ἄν συχνά ἦταν ἄνετη, φάνηκε ὅτι δημιουργοῦσε βάσιμες ἐλπίδες ὅτι ἡ Ἑλλάδα θά ξεπερνοῦσε μιά μακρά ἱστορία, πού σημαδεύτηκε κατά καιρούς ἀπό πραξικοπήματα καί ἀκόμη ἀπό ἐμφύλιο πόλεμο («Financial Times», 2.4).

Ὁ κύριος λόγος γιά τήν αἰφνίδια παραίτηση τοῦ Καραμανλῆ ἀπό τήν Προεδρία, στίς 10 Μαρτίου, πιθανότατα δέν ἦταν ἡ προσωπική του πικρία ἀλλά ἡ ἔντονη ἀντίθεσή του σέ ἐνέργειες πού, κατά τή γνώμη του, θά ἀποστεροῦσαν τήν Ἑλλάδα ἀπό ἐλέγχους καί ἰσορροπίες πού προστατεύουν τή δημοκρατία. Ἡ παραίτησή του εἶχε ἐπίσης τήν ἔννοια προειδοποιήσεως ὅτι ὁ Παπανδρέου ἀκολουθεῖ ἤδη ἐπικίνδυνη πορεία («Economist», 16.3).

...Οἱ σύμμαχοι τῆς Ἑλλάδος ὑποδέχτηκαν τή στροφή τοῦ κ. Παπανδρέου μέ μιά ἀνησυχία πού προέρχεται ἀπό ἀμφιβολίες, ἤδη καί τριάμισι χρόνια, σχετικά μέ τόν ἐπόμενο στόχο του. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ κ. Καραμανλῆ ἔκανε πιό ἔντονη τή δυτική νευρικότητα, κυρίως ἐπειδή ὁ κ. Παπανδρέου τή συνδύασε μέ σχέδια γιά μείωση τῶν ἐξουσιῶν πού διαθέτει ὁ πρόεδρος νά ἐλέγχει τόν πρωθυπουργό καί τήν κοινοβουλευτική πλειοψηφία («New York Times», 17.3).

Ἡ ἄρνηση πού πρόβαλε τήν τελευταία στιγμή ὁ σοσιαλιστής πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου νά ὑποστηρίξει τόν πρόεδρο Καραμανλῆ γιά ἄλλη μιά πενταετία σημειώνει τό τέλος μιᾶς σημαντικῆς φάσεως στήν ἑλληνική πολιτική ζωή καί ἴσως τήν ἀπαρχή κρίσεως γιά τήν Ἑλληνική Δημοκρατία. Ἡ ἐνέργεια τοῦ Παπανδρέου θεωρήθηκε ἀπό τούς θαυμαστές του σάν ἀριστοτεχνικό πολιτικό πραξικόπημα καί ἀπό τούς ἐχθρούς του σάν παραπλανητικός ἐλιγμός...

Μετριοπαθεῖς καί συντηρητικοί "Ελληνες δέν μποροῦν πιά νά παραμείνουν ἥρεμοι βλέποντας τήν ἐπιρροή καί τήν ἠθική δύναμη τοῦ προεδρικοῦ κύρους καί τῆς ἰσχύος τοῦ Καραμανλῆ νά περιορίζεται, τή στιγμή πού ἔχουν σοβαρούς ἐνδοιασμούς γιά τά λόγια καί τίς πράξεις τοῦ Παπανδρέου. Πολλοί "Ελληνες ἐπίσης ἀνησυχοῦν γιατί διακρίνουν μιά ἐπικίνδυνη ἀπομόνωση γιά τή χώρα τους, τώρα

πού ὁ Καραμανλῆς φεύγει ἀπό τήν πολιτική σκηνή. Γιατί ὀρθῶς ἤ ἐσφαλμένως θεωρεῖτο ἡ ἄγκυρα σταθερότητας γιά τήν Ἑλλάδα... («Washington Post», 11.3).

Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος Καραμανλῆς, ὁ συντηρητικός πολιτικός πού ἐπανέφερε τήν δημοκρατία στήν Ἑλλάδα, τό 1974, ἀνακοίνωσε χθές ὅτι θά παραιτηθεῖ. Ὁ κ. Καραμανλῆς θεωρεῖται ὡς σταθεροποιητική δύναμη στήν ἑλληνική πολιτική... Ἡ ἀπόφαση τοῦ Α. Παπανδρέου ἔριξε τήν Ἑλλάδα σέ πολιτική ἀβεβαιότητα. Τό θεατρικό αὐτό πραξικόπημα σημαίνει μετακίνηση πρός τά ἀριστερά καί θά πολώσει τήν ἑλληνική πολιτική ζωή περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά.

Τό γεγονός αὐτό δημιουργεῖ ὀξεία πολιτική κρίση, μιά καθεστωτική κρίση. Ἀπομακρύνοντας τόν Καραμανλῆ, ὁ Παπανδρέου ἀπομάκρυνε τό μόνο σημαῖνον πολιτικό πρόσωπο μέ κῦρος καί δημοτικότητα πού προσελκύει τήν ὁμοφωνία. Καί προσπαθώντας νά ἀναθεωρήσει τό Σύνταγμα πού ἐξασφάλισε μιά ἄνευ προηγουμένου πολιτική σταθερότητα καί γαλήνη γιά περισσότερο ἀπό δέκα χρόνια, ἀπειλεῖ τό μέλλον τοῦ ἔθνους («Christian Science Monitor», 11.3).

Μιά κρίση πολιτικῆς νομιμότητας στήν Ἑλλάδα δέν εἶναι θέμα πού μπορεῖ νά περάσει ἀπαρατήρητο. Ἡ τελευταία κρίση, πρίν ἀπό δύο δεκαετίες, ὁδήγησε κατ' εὐθείαν σέ μιά στρατιωτική δικτατορία κτηνώδους βίας καί πολιτικοῦ ξεπεσμοῦ. Ἡ ἔριδα γιά τήν ἐκλογή τοῦ διαδόχου τοῦ προέδρου Καραμανλῆ δέν πρόκειται βέβαια νά ἔχει ἀνάλογα δραματικά ἀποτελέσματα. Ἀλλά ὁπωσδήποτε ὑπονομεύει τήν εὔθραυστη δημοκρατική ἰσορροπία πού δημιουργήθηκε στήν Ἑλλάδα μετά τό '74 καί εἶναι πολύ ἐπικίνδυνη γιά τό μέλλον τῆς μητέρας τῶν δημοκρατιῶν («Guardian», 30.3).

Ὁ πρώην πρόεδρος Κ. Καραμανλῆς, ἕνας δυσπρόσιτος ἄνθρωπος, ἔχαιρε σεβασμοῦ γιά τήν ἱκανότητά του νά ἐπαναφέρει τή χώρα στή δημοκρατία καί νά πετύχει τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ... Ἡ ἑλληνική πολιτική περιέπεσε ξαφνικά καί πάλι σέ κλίμα ἐμπάθειας ἀπό τή στιγμή πού ὁ Παπανδρέου ἄκουσε τό μήνυμα τῆς σοσιαλιστικῆς βάσεως καί ἀπέρριψε τήν ὑποψηφιότητά του γιά ἄλλη μιά πενταετία («Observer», 7.4).

Ὁ Καραμανλῆς, αὐτός πού μετά τό 1974 ἀφοσιώθηκε στό σκοπό νά διασφαλίσει ὅτι δέν θά ἀνατραπεῖ πάλι ἡ δημοκρατία, ἀποσύρθηκε ἡσυχα. Ἐγκαταλείποντας ὅμως τήν ἐξουσία, ἄφησε πίσω του σέ κίνδυνο αὐτά γιά τά ὁποῖα εἶχε ἀγωνιστεῖ, ἀπό τότε πού ἀποκατέστησε τή δημοκρατία, τό 1974 («Sunday Times», 14.4).

Ἡ διαδικασία πού ὁδήγησε τόν Κ. Καραμανλῆ στήν παραίτηση ἔχει καί τή λογική της καί τή νομιμότητα της. Στήν πραγματικότητα, τίποτα δέν ὑποχρέωνε τό σοσιαλιστικό κόμμα, πού διέθετε μεγάλη πλειοψηφία στό Κοινοβούλιο, νά ὑποστηρίξει τήν ὑποψηφιότητα τοῦ ἀποχωροῦντος ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, ὁ ὁποῖος προερχόταν ἀπό μιά πολιτική οἰκογένεια, τή ΝΔ, κυριώτερη δύναμη τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Τίποτα ἐκτός ἀπό τό σεβασμό καί τήν ἠθική δέσμευση, ἀφοῦ πρῶτα ἀπ' ὅλα εἶχε διαβεβαιωθεῖ ὁ πρόεδρος ὅτι ἡ πλειοψηφία δέν θά ἦταν ἀντίθετη στήν ἐπανεκλογή του. Ἀλλά ἐπίσης, πιό διακριτικά, ἡ φροντίδα νά μή διευρυνθεῖ τό ρῆγμα, τό ὁποῖο ἀπό δεκαετίες διαιρεῖ πολιτικά τόν ἑλληνικό λαό. Ἕνα ρῆγμα, τό ὁποῖο ὁ κ. Καραμανλῆς, παρά τό γεγονός ὅτι ὑπῆρξε στό παρελθόν πρωθυπουργός τῆς Δεξιᾶς, κατάφερε, ὅταν ἦταν ἐπικεφαλῆς τοῦ Κράτους, μέ τά χαρίσματα πού τόν διέκριναν — γιά τά ὁποῖα τόν ἀποκαλοῦν «Ὁ Ἕλληνας Ντέ Γκώλ» —, νά τό σμικρύνει, ἀκόμα καί νά τό ἐξαλείψει.

...Οἱ Ἕλληνες σοσιαλιστές, ἀπομακρύνοντας ἀπό τό ὕπατο ἀξίωμα τῆς χώρας αὐτόν πού ἐνσάρκωσε τήν ἐπιστροφή στή δημοκρατία στήν Ἀθήνα, καί ὁ ὁποῖος εἶχε ἀκόμη κατορθώσει νά συνυπάρχει μαζί τους, δέν διακινδύνευσαν μόνο νά διχάσουν τή χώρα τους· ἀποδέχτηκαν ἐπίσης τόν κίνδυνο νά τήν ἀπομονώσουν ἀπό τούς συμμάχους της, παρ' ὅλους τούς κινδύνους πού ἐγκυμονεῖ αὐτή ἡ ἀπομόνωση τόσο στό ἐξωτερικό ὅσο καί ἐσωτερικό τῆς χώρας («Le Monde», 13.3).

Ὁ κίνδυνος δέν εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ἔχοντας τά χέρια του ἐλεύθερα, νά γίνει πιό σοσιαλιστής, πιό ἀντιαμερικανός ἤ πιό ἀντιευρωπαῖος ἀπ' ὅ,τι ἦταν μέχρι σήμερα. Ὁ κίνδυνος εἶναι ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου, ἔτσι ξαφνικά σκεπτόμενος, θά καταστρέψει τό ἔργο πού ὁ Κ. Καραμανλῆς πρόσφερε στή χώρα, τό 1975, διαμορφώνοντας ἕνα δημοκρατικό καί σταθερό θεσμικό πλαίσιο, ἀλλά ἐπίσης καί ὅλα αὐτά στά ὁποῖα ὁ ἴδιος μέχρι τώρα εἶχε συμβάλει: νά ἀποβάλει ἡ Ἑλλάδα προοδευτικά τήν κληρονομική της διχόνοια, τίς ἀναμνήσεις ἀπό τούς ἐμφυλίους σπαραγμούς, αὐτά πού ὁ ἴδιος ὁ κ. Παπανδρέου ἀποκαλοῦσε «ὁμαλοποίηση» τῆς πολιτικῆς ζωῆς («Le Monde», 23.3).

Μέ τήν παραίτηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἡ Ἑλλάδα ἀντιμετωπίζει τήν πρώτη σοβαρή ἐσωτερική κρίση ἀπό τήν πτώση τῶν συνταγματαρχῶν, ἐδῶ καί ἕντεκα χρόνια... Γιά μῆνες ὅλα φαίνονταν ρυθμισμένα ἐκ τῶν προτέρων, ὅλα ἔβαιναν πρός ἕνα τέλειο ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἐπικεφαλῆς τοῦ Κράτους, στίς 15 Μαρτίου, ἀναγγέλθηκε ὡς ἁπλή τυπική διαδικασία, ἡ ὁποία ἀποτύπωνε ἀρκετά καλά τό συσχετισμό δυνάμεων στή χώρα. Ὁ παλιός ἀρχηγός τῆς Δεξιᾶς εἶχε ἐξασφαλίσει ἔντιμα τή διαδοχή στήν ἐξουσία καί τή λειτουργία τῶν θεσμῶν, δίνοντας τήν εἰκόνα μιᾶς Ἑλλάδος συμφιλιωμένης στό πρόσωπό του. Ἡ ἀνακοίνωση τῆς ἀποφάσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ προκάλεσε τήν ἔκπληξη ἀκόμα καί στούς βετεράνους τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς καί οἱ συνέπειες ἐμφανίζονται ἀπρόβλεπτες... Εἶναι πράγματι ἐπικίνδυνο αὐτό πού διέπραξε ὁ Α. Παπανδρέου... βάζοντας στό περιθώριο τόν ἄνδρα πού θεωρεῖται σπονδυλική στήλη τῆς χώρας («Libération», 11.3).

Τό κόλπο τοῦ πόκερ πού ἔπαιξε ὁ Α. Παπανδρέου ἔφερε τή νεκρική σιγή ἀκόμα καί στούς κόλπους του ΠΑΣΟΚ, ἔχοντας κατ' ἀρχήν τήν ὄψη μιᾶς μακιαβελικῆς ἐπιχείρησης πού σχεδιαζόταν ἀπό καιρό γιά νά ἐξαπατηθεῖ ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔξω ἀπό κάθε εὐπρέπεια («Libération», 4.4).

Ὁ Καραμανλῆς πρόεδρος, ἦταν μιά ἀσφάλεια-σταθερό-

13 Μαρτίου: Ἀποχώρηση ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο.

τητα γιά τήν ταραχώδη ἑλληνική δημοκρατία. Ἔπαιξε τέλεια τό παιχνίδι τῆς δημοκρατίας καί ἐπέτρεψε νά γίνει μέ ἠρεμία ἡ σοσιαλιστική «ἀλλαγή». Ὁ Καραμανλῆς ἦταν ἡ ἐγγύηση καί ἡ ἀξιοπιστία γιά τό ἐξωτερικό, γιά τό NATO καί τήν ΕΟΚ. Αὐτός προσωποποιοῦσε τήν εὐρωπαϊκή τοποθέτηση τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος... Ἡ Ἑλλάδα δέν θά εἶχε ἐνταχθεῖ στήν ΕΟΚ, χωρίς τήν ἀποφασιστικότητα καί τή δημοκρατική ἐγγύηση πού παρεῖχε ἡ παρουσία τοῦ Καραμανλῆ («Dernières Nouvelles d'Alsace», 31.3).

Ὁ κ. Παπανδρέου συμπεριφέρθηκε πρός τόν ἄλλοτε πολιτικό του ἀντίπαλο κατά τρόπο ἀνάρμοστο. Μέχρι τό τελευταῖο λεπτό ἄφησε νά ἐννοηθεῖ, καί ἀπό τόν ἴδιο τόν κ. Καραμανλῆ καί ἀπό τό λαό, ὅτι θά ὑποστηρίξει τήν ὑποψηφιότητά του. Ἀλλά βέβαια ἀπό πότε μπορεῖ κανείς νά ἐμπιστεύεται τό λόγο τοῦ κ. Παπανδρέου; Γι' αὐτόν σημασία ἔχει μόνο ἡ ἐξουσία... Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο συμπεριφέρθηκε ὁ κ. Παπανδρέου ἔναντι τοῦ κ. Καραμανλῆ προδίδει καί τόν χαρακτήρα τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ. Εἶναι ἀδίστακτος, οἱ ὑποχρεώσεις δέν ἔχουν γι' αὐτόν καμιά σημασία καί εἶναι ἱκανός γιά κάθε ἔκπληξη. Γι' αὐτό τό λόγο οἱ σύμμαχοι τῆς Ἑλλαδος θά πρέπει νά προετοιμαστοῦν ψυχολογικά καί γι' ἄλλα καπρίτσια. Γιά τόν αὐτόκλητο ἀπόστολο τῆς εἰρήνης καί τόν ἐνθουσιώδη θιασώτη τοῦ Τρίτου Κόσμου δέν ὑπάρχει ὁ,τιδήποτε πού νά μή μπορεῖ νά τεθεῖ ὑπό ἀμφισβήτηση. Πάντως, γιά τούς Ἕλληνες ἡ ἀποχώρηση τοῦ κ. Καραμανλῆ σημαίνει τήν ἀπαρχή μιᾶς ἐποχῆς ἐσωτερικῶν ταραχῶν. Ἂν, τελικά, ἐκλεγεῖ ὁ ὑποψήφιος πού ἔχει ὑποδείξει ὁ κ. Παπανδρέου, τότε ἡ πολιτική ἰσοπέδωση θά κάνει ἕνα ἀκόμη βῆμα («Die Welt», 11.3).

Ἕνας ἄξιος πολιτικός ἀποπέμφθηκε στήν Ἀθήνα μέ ἀδίστακτο καί ἀνάρμοστο τρόπο. Ἡ ἀντικατάσταση τοῦ κ. Καραμανλῆ θά ἦταν δυνατό νά ἐξελιχθεῖ σέ τραγωδία μέ ἀπρόβλεπτες συνέπειες γιά τήν κοινότητα τῶν δυτικῶν χωρῶν («Stuttgarter Zeitung», 13.3).

Μέ τή μή τήρηση τοῦ λόγου του, ὁ κ. Παπανδρέου κλόνισε τήν εὐαίσθητη ἰσορροπία στήν κορυφή τοῦ Κράτους καί ἔδωσε τέλος στόν ἑλληνικό «ἱστορικό συμβιβασμό». Ὅλα δείχνουν πρός τήν κατεύθυνση μιᾶς σύγκρουσης ἀνάμεσα στήν Ἀριστερά καί τήν Δεξιά.

... Ὁ κ. Καραμανλῆς χρησιμοποίησε τήν ἡλικία, τήν πεῖρα καί τό κῦρος του στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό, γιά νά ἀσκήσει ἐπιρροή στόν κ. Παπανδρέου, εἴτε μέ πατρικές συμβουλές εἴτε μέ ἐπίμονη προσπάθεια.

Ὁ πρόεδρος ὅμως κάλυπτε τόν πρωθυπουργό καί ἀπό ἐπιθέσεις πού θά ἦταν δυνατό νά ἐκδηλωθοῦν ἀπό κύκλους τοῦ στρατεύματος, ὅπως καί ἀπό τό ἐξωτερικό. Ἔτσι, ἐμφανίστηκε ἐγγυητής γιά τήν πίστη πρός τήν Συμμαχία, ἐνόψει τῆς ἀντιθέσεως τοῦ κ. Παπανδρέου πρός τό NATO. Τό γεγονός, ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμη μέλος τοῦ NATO καί τῆς ΕΟΚ, ἀποδίδεται στήν ἐπιρροή του ἐπί τοῦ κ. Παπανδρέου.

Ὁ πρόεδρος δέν ἔκανε βέβαια χρήση τῶν εἰδικῶν συνταγματικῶν προνομίων του — δηλαδή τοῦ δικαιώματος γιά τή διάλυση τῆς Βουλῆς ἤ τή σύγκληση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπό τήν προεδρία του. Προσπάθησε ὅμως νά ἀσκήσει ἐπιρροή ἐπί ὑπουργῶν, καθυστεροῦσε τήν ὑπογραφή νόμων καί διαταγμάτων, μέ τά ὁποῖα δέν συμφωνοῦσε, καί ἀντιδροῦσε σέ σοσιαλιστικά πειράματα στό πεδίο τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Ὁ πρωθυπουργός ἔνοιωσε, τέλος, καταπιεστικά τό κῦρος τοῦ κ. Καραμανλῆ πού τοῦ περιόριζε τήν ἐλευθερία δράσεως. Ἀπέφυγε βέβαια τήν ἀνοικτή σύγκρουση, ἄρχισε ὅμως, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, νά παίζει τούς «κλέφτες καί ἀστυνόμους», γιά νά περιορίσει τήν ἐπιρροή τοῦ κ. Καραμανλῆ («Der Spiegel», 18.3).

Ἡ Ἑλλάδα εἰσέρχεται ἀσφαλῶς σέ μιά ἀνήσυχη περίοδο. Ὁ κ. Καραμανλῆς, πολιτικός πανευρωπαϊκοῦ κύρους, ἀποτελοῦσε μέχρι τώρα ἐγγύηση γιά τήν ἐσωτερική καί ἐξωτερική ἰσορροπία τῆς χώρας του καί ἐμπόδισε ἴσως τήν ἀπομάκρυνση τῆς Ἑλλάδος ἀπό τήν ΕΟΚ καί τό NATO. Χωρίς αἴσθηση ἱστορικῆς συνέχειας, χωρίς σεβασμό στίς ἀξίες πού θεμελίωσε ὁ κ. Καραμανλῆς, οἱ ἀριστεροί καί μαζί μέ αὐτούς καί ὁ κ. Παπανδρέου, μέ μιά χωρίς ἀνθρώπινο σεβασμό διαδικασία, «ἔστησαν στόν τοῖχο» ἕναν ἄνθρωπο γιά ἕνα καί μόνο λόγο, ὅτι δέν εἶχε τήν ἴδια πολιτική ἰδεολογία («Süddeutsche Zeitung», 11.3).

Σπάνια στό παρελθόν παραβιάστηκε τόσο ἀπροκάλυπτα μιά πολιτική ὑπόσχεση καί σπάνια στό παρελθόν ἦλθε στήν ἐπιφάνεια μιά τόσο ἀδυσώπητη προσωπική ταπείνωση... Στόν κ. Καραμανλῆ δέν ἔμενε πλέον ἄλλη λύση ἀπό τό νά μήν ἀποδεχτεῖ τήν ὑποψηφιότητα καί νά παραιτηθεῖ πρόωρα τοῦ ἀξιώματός του. Ὁ μεγαλύτερος πολιτικός τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδας, μέ μεγάλη ἀπόσταση ἀπό ὁποιονδήποτε δεύτερο, ἐξουδετερώθηκε μέσα σέ μιά νύχτα («Süddeutsche Zeitung», 15.3).

Ὁ Κων. Καραμανλῆς πού παραιτήθηκε ξαφνικά ἀπό τό ἀξίωμα τοῦ προέδρου, μετά ἀπό ἐλιγμό τῶν σοσιαλιστῶν, ὑπῆρξε ἀπό τίς πλέον ἐντυπωσιακές προσωπικότητες στήν εὐρωπαϊκή σκηνή. Τόν χαρακτήριζε πάντα μιά προκλητική εὐθύτητα. Μετά τόν ἐμφύλιο πόλεμο ἀποκατέστησε τήν τάξη κυβερνώντας μέ πυγμή. Τό 1963 συγκρούστηκε μέ τό βασιλιά καί τή φιλόδοξη βασίλισσα πού ἀναμειγνύονταν στήν πολιτική καί ἔφυγε αὐτοεξόριστος στό Παρίσι. Ἐπέστρεψε τό 1974, μετά τό τέλος τοῦ αἰσχροῦ καθεστῶτος τῶν συνταγματαρχῶν καί ὁδήγησε τούς συμπατριῶτες του στήν ἐπανάκτηση τῆς δημοκρατίας, ἀρχικά ὡς πρωθυπουργός καί τά τελευταῖα χρόνια ὡς πρόεδρος. Ἔναντι τοῦ αὐταρχικοῦ καί παρορμητικοῦ πρωθυπουργοῦ Παπανδρέου, ἐκπροσωποῦσε τή δύναμη τῆς συνέχειας καί τήν πειθαρχία στούς θεσμούς. Αὐτό ἐπέδρασε στίς σχέσεις τῆς Κυβερνήσεως μέ τό NATO καί τήν ΕΟΚ.

Τώρα τό κύμα παρέσυρε τό βράχο. Θά παρασυρθεῖ ἡ Ἑλλάδα ἀκόμη περισσότερο; Εἶναι ἐπόμενος στόχος τοῦ κ. Παπανδρέου ὁ συνασπισμός μέ τούς κομμουνιστές; Στήν Ἑλλάδα μπορεῖ νά ἐπαναληφθοῦν τά λόγια τοῦ Ντέ Γκώλ γιά τή Γαλλία: «Αὐτή ἡ χώρα μπορεῖ νά κυβερνηθεῖ μόνο 10 χρόνια κάθε ἑκατονταετία» («Die Zeit», 16.3).

... Πολλοί Ἕλληνες ἔχουν ἐκπλαγεῖ. Δέν μπόρεσαν νά καταλάβουν τήν αἰφνίδια μεταστροφή, τό ἀπροσδόκητο ὀλίσθημα τοῦ σοσιαλιστῆ πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος ἔστρεψε ξαφνικά, στίς 9 Μαρτίου, τά νῶτα στόν Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ κ. Καραμανλῆς ἦταν μιά συμβολική μορφή γιά τή

δημοκρατία καί τήν ἐθνική ἑνότητα. Ὁ πολιτικός αὐτός ἀποκατέστησε τήν ἑλληνική δημοκρατία. Ὅπως ὁμολόγησε ὁ κ. Παπανδρέου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ποτέ δέν ἔκανε χρήση τῶν ἐκτάκτων ἐξουσιῶν του. Ἀντίθετα, ἐγκωμίασε τήν ἁρμονική του συνεργασία μέ τόν κ. Καραμανλῆ. Γιά ποιό λόγο λοιπόν ἐπιχειρήθηκε αὐτό τό ἐκπληκτικό πραξικόπημα; («Frankfurter Allgemeine Zeitung» 9.4).

Ἡ αἰφνιδιαστική ἐνέργεια τοῦ Σαββάτου ἀποτελεῖ ἀθέτηση ὑποσχέσεως πού δέν ἔχει προηγούμενο ἔστω καί ὑπό συνθῆκες «λεβαντίνικης» πολιτικῆς («Neue Zürcher Zeitung», 11.3).

Ἡ ἀναίμακτη ἐπιστροφή στή δημοκρατία, ἡ ἐγκαθίδρυση τοῦ πιό φιλελεύθερου πολιτικοῦ καθεστῶτος πού γνώρισε ποτέ ἡ Ἑλλάδα στή νεώτερη ἱστορία της, ἀκόμα καί ἡ ἄνοδος τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν ἐξουσία, θά ἦταν ἀδιανόητα χωρίς τόν Καραμανλῆ. Ἡ 11ετής δημοκρατία τῆς Ἑλλάδος περνάει τώρα τή σκληρότερη δοκιμασία της. Στό διάστημα τῶν 11 χρόνων ὑπῆρξε ἕνα εἶδος ἐθνικῆς ὁμοφωνίας, πού στηριζόταν στή σκέψη ὅτι ὑπάρχει ἕνας κοινός παρονομαστής πού συνδέει τά δημοκρατικά κόμματα τῆς χώρας, παρ' ὅλες τίς ἰδεολογικές διαφορές τους. Ἰδιαίτερα ἀπό τό 1981, ὁ Καραμανλῆς συνέβαλε στή μείωση καί ἐξομάλυνση τῶν κομματικῶν ἀντιθέσεων. Αὐτό τό ἀναγνώρισε καί ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου. Μόνον οἱ ἀκραῖες παρατάξεις τῆς Δεξιᾶς καί τῆς Ἀριστερᾶς δέν ἦταν εὐχαριστημένες μέ τόν Καραμανλῆ. Ὁ Παπανδρέου, μέ τήν ἀπότομη μεταστροφή του καί τήν πρότασή του γιά ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, χαράζει τώρα ἕνα δρόμο πού ὁδηγεῖ στήν πόλωση («Neue Zürcher Zeitung», 14.3).

Οἱ ἐξουσίες ἦταν δύο, αὐτή τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους καί αὐτή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀκόμη καί τά πρόσωπα ἦταν δύο: Παπανδρέου καί Καραμανλῆς. Ἐάν λοιπόν ὁ πρῶτος εἶχε μιλήσει γιά τόν ἄνεμο τῆς ἀλλαγῆς, στό πλαίσιο ἑνός συστήματος πού δέν εἶχε γνωρίσει στό ἐσωτερικό του πραγματικές ἐναλλαγές, ὁ δεύτερος εἶχε προσφέρει μιά «προοδευτική» κάλυψη, δηλαδή εἶχε ἐγγυηθεῖ ἀπ' τήν πλευρά τῆς Δεξιᾶς «νέους κανόνες παιχνιδιοῦ». Κατά βάθος ἦταν ἕνα παράξενο ζευγάρι ὁ Παπανδρέου μέ τόν Καραμανλῆ. Ὁ σοσιαλιστής ριζοσπάστης καί ὁ μεγάλος ἡγέτης τῶν συντηρητικῶν. Ἀλλά, ὁ καθένας ἀπό τήν πλευρά του εἶχε κάνει νά ξεχαστεῖ τό γεγονός, ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶχε κυβερνηθεῖ ἐπί ἑπτά ἔτη ἀπό τούς συνταγματάρχες.

Αὐτή ἡ λεπτή καί θαυμαστή ἰσορροπία τινάχτηκε στόν ἀέρα τό Σάββατο, 9 Μαρτίου («La Stampa», 20.3).

29 ΜΑΡΤΙΟΥ 1985

Ἐκλέγεται ἀπό τή Βουλή ὁ Χρ. Σαρτζετάκης ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ ἀνάδειξη τοῦ νέου προέδρου συνδέθηκε μέ διαδικασίες πού ἔμελλαν νά διχάσουν τήν κοινή γνώμη καί νά ἀπειλήσουν μέ βαρύτατη πολιτική καί συνταγματική κρίση. Κατά τήν πρώτη ψηφοφορία, στίς 17 Μαρτίου, στήν ὁποία δέν μετεῖχε ὁ προεδρεύων τῆς Δημοκρατίας, Ι. Ἀλευρᾶς, ὁ Χρ. Σαρτζετάκης εἶχε ἐξασφαλίσει 178 ψήφους, ἔναντι 111 πού ἀρνήθηκαν ψῆφο, 3 λευκῶν καί 3 ἀκύρων ψηφοδελτίων.

Στίς 20 Μαρτίου διενεργήθηκε στό Κοινοβούλιο, κατά τή διάρκεια εἰδικῆς συνεδριάσεως, συζήτηση γιά τό δικαίωμα τοῦ ἀναπληροῦντος τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας νά συμμετάσχει στίς ψηφοφορίες γιά τήν ἀνάδειξη τοῦ ἀνώτατου ἄρχοντα. Ἡ Κυβέρνηση, παρακάμπτοντας τίς ἀπόψεις ἐγκριτων συνταγματολόγων, πού εἶχαν διατυπώσει τή γνώμη ὅτι ὁ Ι. Ἀλευρᾶς, ὑπό τήν ἰδιότητα αὐτή, δέν ἔχει δικαίωμα ψήφου, παρέπεμψε τό θέμα γιά «πολιτική» λύση στή Βουλή, ἡ ὁποία, μετά ἀπό πολύωρη συζήτηση, ἀφοῦ εἶχε ἤδη ἀποχωρήσει τό κόμμα τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, θεώρησε ὅτι ὁ Ι. Ἀλευρᾶς μποροῦσε νά μετάσχει στή διαδικασία. Τήν ἴδια ἡμέρα, μετά ἀπό σύσκεψη στό ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν, ὁ Α. Παπανδρέου ἀνακοίνωσε τήν ἀπόφαση τῆς Κυβερνήσεως νά ἀποσύρει τήν πρόταση γιά ἀναθεώρηση τοῦ ἄρθρου 110 τοῦ Συντάγματος καί νά περιοριστεῖ ἡ σχετική πρόταση τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν κατάργηση τῶν «ὑπερεξουσιῶν» τοῦ προέδρου.

Στήν ψηφοφορία τῆς 23ης Μαρτίου, στήν ὁποία ἐπίσης δέν μετεῖχε ὁ Ι. Ἀλευρᾶς, ὁ Χρ. Σαρτζετάκης ἔλαβε 181 ψήφους, ἔναντι 110 πού ἀρνήθηκαν ψῆφο, 1 λευκοῦ καί 3 ἄκυρων ψηφοδελτίων. Ἡ συνεδρίαση αὐτή συνδέθηκε μέ τή χρήση ψηφοδελτίων διαφορετικοῦ χρώματος, γεγονός πού καταγγέλθηκε ὡς παραβίαση τῆς μυστικότητας τῆς διαδικασίας, ὅπως ἐπιβάλλεται ἀπό τή σχετική συνταγματική διάταξη.

Ἡ ἴδια διαδικασία, μέ τή χρήση ψηφοδελτίων διαφορετικοῦ χρώματος, ἀλλά καί μέ συμμετοχή τοῦ Ι. Ἀλευρᾶ, χαρακτήρισε καί τήν τρίτη ψηφοφορία, κατά τήν ὁποία καί ἐξελέγη ὁ Χρ. Σαρτζετάκης μέ 180 ψήφους. Εὐθύς ἀμέσως, ὁ Κ. Μητσοτάκης, μέ δήλωσή του, χαρακτήρισε ἄκυρη τήν ἐκλογή, κυρίως λόγω τῆς συμμετοχῆς τοῦ προεδρεύοντος τῆς Δημοκρατίας, καί κάλεσε τόν ἀθηναϊκό λαό σέ συγκέντρωση διαμαρτυρίας, στήν πλατεία Συντάγματος, στίς 5 Ἀπριλίου.

Χαρακτηριστικά σχόλια του τύπου γιά τήν προεδρική ἐκλογή:

Ἀνοιχτά πλέον ὁ κ. Παπανδρέου ἔθεσε σέ κίνηση τόν μηχανισμό τῶν παλαιοπολιτικῶν μεθοδεύσεων τοῦ μεσοπολέμου, πού κατέλυσαν τίς εὐρωπαϊκές δημοκρατίες διά τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀλλοιώσεων. Συστηματοποιοῦνται τώρα καί ἐδῶ, διασκευασμένες ἀφελῶς χωρίς χρήση σχολῶν καί ἐορταστικῶν ἁρμάτων. Οἱ ἐξαναγκασμοί δέν στεροῦνται εὐρηματικότητος. Χθές εἴχαμε τά θαλασσιά ψηφοδέλτια πού μετέβαλαν τήν μυστική ψηφοφορία σέ θλιβερό δημόσιο θέαμα. Σέ τέτοιο ὑλικό θά θεμελιώσει τίς ὕπατες φιλοδοξίες του ὁ σιωπῶν Ἀρεοπαγίτης; («Ἡ Καθημερινή», 24.3).

Ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι ἡ ἄρνηση ψήφου σέ μιά μυστική ψηφοφορία ἔχει πιά καθιερωθεῖ ἠθικά στή Βουλή, κάθε

προτροπή γιά τήν ἔμπρακτη κατάργηση τῆς μυστικότητας τῆς ψηφοφορίας εἶναι ἐν τέλει πλῆγμα κατά τοῦ κύρους τοῦ Κοινοβουλίου... («Τό Βῆμα», 25.3).

Τό εὕρημα τοῦ χρώματος τῶν ψηφοδελτίων ἐνισχύθηκε μέ τό τέχνασμα τῆς «γεωγραφικῆς» κατανομῆς τῶν κυβερνητικῶν βουλευτῶν μέ τούς ἐπιβλέποντες καί ὑποβλέποντες «δραγάτες» καί μέ τήν (ὑποχρεωτική) «ἀνέμελη» ἐγκατάλειψη τῶν λευκῶν ψηφοδελτίων πάνω στά βουλευτικά ἔδρανα...

..."Οταν μπεῖ μπροστά ὁ καταχθόνιος μηχανισμός πού «ἁγιάζει» τά «ἀήθη μέσα», κανένας δέν ξέρει — οὔτε κἄν καί οἱ μηχανοδηγοί του— ποῦ θά σταματήσει ὁ κανιβαλικός Λεβιάθην καί ποιούς θ' ἁδράξει στ' ἀνθρωποβόρα γρανάζια του...

..."Ο τ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἐνῶ ἦταν ἐξ ὁρισμοῦ «κομματικός» — ἀφοῦ ἵδρυσε τό ἕνα ἀπό τά δύο μεγάλα κόμματα καί ἀφοῦ εἶχε ἐκλεγεῖ μέ τίς δικές τους ψῆφους — κατόρθωσε στά πέντε χρόνια τῆς θητείας του νά φέρεται καί νά θεωρεῖται ὑπερκομματικός, ἀκόμη κι ἀπό τούς ἄλλοτε ἀντιπάλους του. Ἀντίθετα, ὁ ἐκ προσδιορισμοῦ «ἀκομμάτιστος» δικαστής, ἀμέσως μόλις χρίσθηκε ὑποψήφιος ἀπό τήν Κυβέρνηση, «χρωματίσθηκε» ἀθελά του...

...Στήν ἀρχαία Ρώμη, πίστευαν πώς «αἱ Μάρτιαι εἰδοί», ἦταν μέρες ἀποφράδες. Ὁ Καίσαρας τό ἀψήφισε καί τό πλήρωσε πανάκριβα. Ἄς ἐλπίσουμε πώς αἱ «εἰδοί» τούτου τοῦ Μάρτη δέν θά εἶναι «δίσεχτες» καί πώς οἱ ὅποιοι καίσαρες καί καισαρίσκοι κάθε παράταξης θά θυμηθοῦν ἐπιτέλους ὅτι δέν εἶναι οἱ «δυσοίωνες μέρες» πού φέρνουν τίς συμφορές, ἀλλά οἱ δικές μας ἄστοχες πράξεις καί ἀστόχαστες νάρκες («Τό Βῆμα», 31.3).

Ἀπαράδεκτη ἐνέργεια εἶναι τό ἔγχρωμο ψηφοδέλτιο κατά τήν ψηφοφορία. Εἶναι μιά ἀπαράδεκτη ἀστυνόμευση τῆς ψήφου τῶν βουλευτῶν, πού προσβάλλει τήν προσωπικότητα τοῦ βουλευτῆ καί παραβιάζει τήν συνταγματικά κατοχυρωμένη μυστικότητα τῆς ψηφοφορίας («Ἐλευθεροτυπία», 24.3).

Δέν εἶναι εὔκολο νά ἀπονείμει κανείς εὔφημη μνεία γιά τά χρωματιστά ψηφοδέλτια. Οὔτε γιά τό σύνολο τῶν, ἐντός καί ἐκτός Βουλῆς, ἐνεργειῶν τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Οὔτε γιά κάποιες προθέσεις πού διαφάνηκαν καί εὐτυχῶς ἔγκαιρα ἀποσύρθηκαν, γύρω ἀπό τό ζήτημα τῆς ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος («Ἐλευθεροτυπία», 31.3).

"Οταν ἀρχίζεις νά ἐθίζεσαι στήν ἰδέα ὅτι τά πάντα — αἰφνιδιασμοί, τρικλοποδιές, ἀστυνομεύσεις, χρωματιστά ψηφοδέλτια κ.λ.π. — νομιμοποιοῦνται, ἐφόσον στοχεύουν στήν προώθηση τῆς Ἀλλαγῆς, τότε ἀρχίζεις νά ροκανίζεις, ἔστω καί ἄθελά σου, τούς δημοκρατικούς θεσμούς («Ἡ Αὐγή», 31.3).

Ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀναφερόμενος στά γεγονότα πού προηγήθηκαν καί κάνοντας ταυτόχρονα μιά σύντομη ἀνασκόπηση τῆς προεδρικῆς του θητείας, θά καταγράψει, τόν Αὔγουστο τοῦ 1985, τά ἀκόλουθα στοιχεῖα:

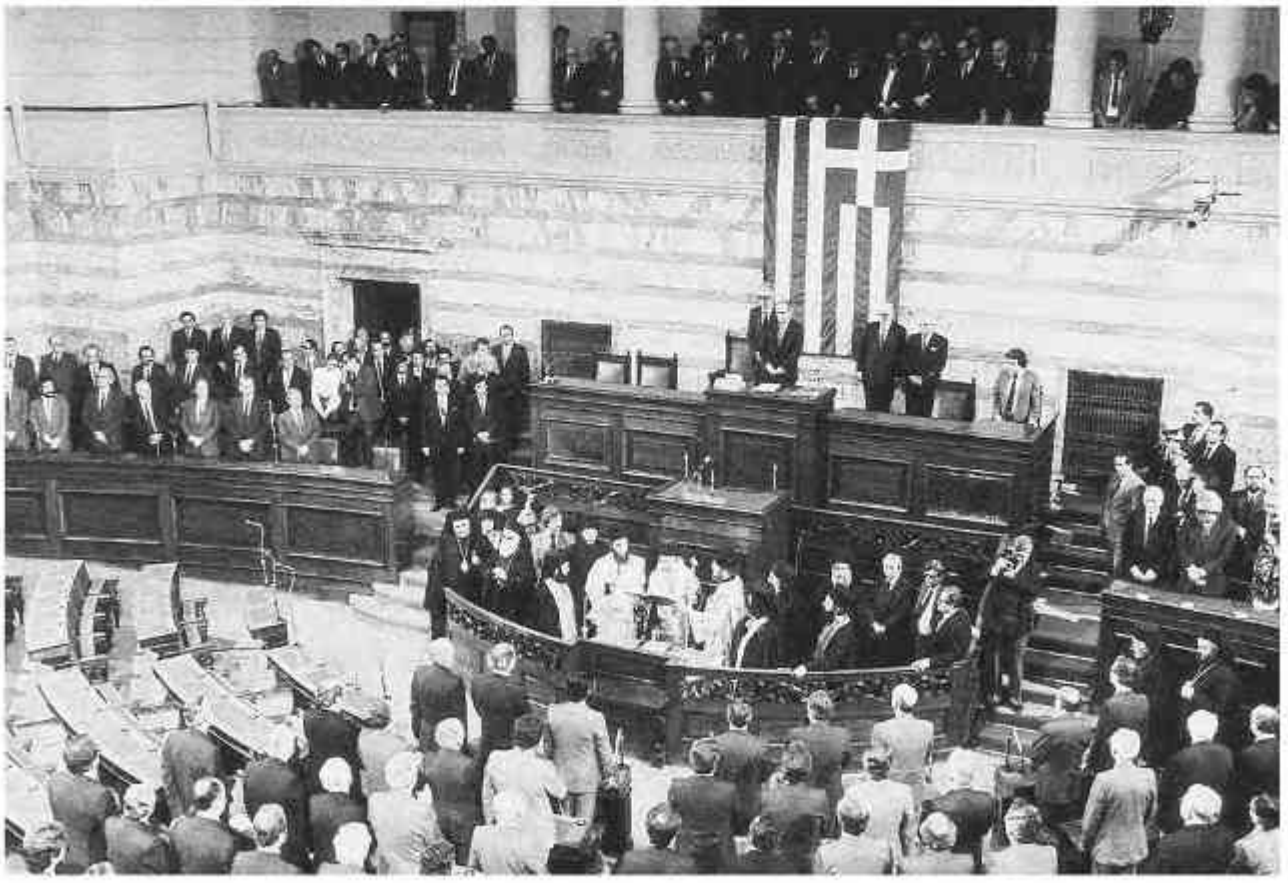
«Τό χρονικό τῆς ἐκλογῆς μου ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας τό 1980 καί οἱ δισταγμοί μέ τούς ὁποίους τήν ἀπεδέχθην εἶναι γνωστά ἀπό ἄλλα κείμενα καί δέν ὑπάρχει ἀνάγκη ν' ἀναφερθῶ σ' αὐτά. Βέβαιο, πάντως, εἶναι ὅτι μετά τήν ἐκλογή μου ἔμπαινα σέ μιά καινούργια φάση τῆς πολιτικῆς μου σταδιοδρομίας, ἀλλά καί τῆς ζωῆς μου γενικώτερα. Μιά φάση ἡ ὁποία δέν ἦταν δυνατόν νά γνωρίζω πῶς θά τερματισθεῖ. Καί αὐτό εἶχε ἰδιαίτερη σημασία γιά μένα, δεδομένου ὅτι ἐπίστευα πάντοτε ὅτι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο τερματίζει ἕνας πολιτικός τή σταδιοδρομία του ἔχει μεγαλύτερη σημασία ἀπό τήν ἴδια τή σταδιοδρομία του. Γιατί ἠμπορεῖ νά τήν τερματίσει κατά τρόπο ὀδυνηρό, ὅπως τήν ἐτερμάτισαν ὅλοι σχεδόν οἱ Ἕλληνες πολιτικοί, μέ ἐπικεφαλῆς τόν Καποδίστρια, τόν Τρικούπη καί τόν Βενιζέλο.

»Εἶναι, ἄλλωστε, μοιραῖο στήν πολιτική καί ἡ ἐπιτυχέστερη καρριέρα νά φθάσει κάποια στιγμή στό σημεῖο τῆς κάμψεώς της. Ὁ συνετός πολιτικός, ὅταν διαπιστώνει τήν παρουσία τοῦ σημείου αὐτοῦ, ὀφείλει νά παραδίδει τή σκυτάλη. Ἐκεῖνος πού ἐπιμένει νά συνεχίζει τήν πολιτική, καί ὅταν ἔχει ξεπερασθεῖ ἀπό τά γεγονότα, εἶναι ὑποχρεωμένος, γιά νά ἐπιζήσει πολιτικά, ν' ἀπομακρύνεται ἀπό τίς ἀρχές του καί νά κάνει συμβιβασμούς ἀναξιοπρεπεῖς γι' αὐτόν καί ἐπιβλαβεῖς γιά τόν τόπο. Καί βέβαια ἡ ἐπιμονή αὐτή, πού εἶναι συνήθης στόν τόπο μας — ποῦ ὅταν μποῦμε στήν πολιτική ἐννοοῦμε νά πεθάνομε πολιτικοί — δέν ἐμπνέεται ἀπό αἴσθημα καθήκοντος πρός τή χώρα. Κατά τό πλεῖστον ὀφείλεται στή γοητεία πού ἀσκεῖ ἡ πολιτική, τήν ὁποία γι' αὐτό ἀκριβῶς τό λόγο ὁ Ἀριστοτέλης παρομοιάζει μέ τίς ἑταῖρες πού διαφθείρουν τούς πολίτες. Πιστεύω ὅτι ὅλοι οἱ πολιτικοί θά ἤθελαν νά τερματίσουν ἐγκαίρως τή σταδιοδρομία τους καί κατά τρόπο πού νά τούς ἐξασφαλίζει τήν ἐκτίμηση καί τό σεβασμό ὅλων τῶν συμπολιτῶν τους. "Αν δέν τό κάνουν, αὐτό δέν ὀφείλεται στό ὅτι ἀγνοοῦν τήν ὀρθότητα τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ἀλλά στό γεγονός ὅτι δέν ἔχουν τήν ψυχική δύναμη νά τό κάνουν. Γιατί τό νά ἀποσύρεται κανένας ἀπό τά φῶτα τοῦ προσκηνίου στή σκιά τῆς σιωπῆς εἶναι πάντα ὀδυνηρό. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, εἶναι ἐλάχιστοι καί οἱ μιμητές τοῦ Κιγκινάτου.

»Πιστός στίς ἀντιλήψεις αὐτές, εἶχα εἰλημμένη τήν ἀπόφαση ἀπό τόν καιρό πού μπῆκα στήν πολιτική, νά τερματίσω ἐγκαίρως τή σταδιοδρομία μου. Καί τό ἐνδεχόμενο αὐτό τό ἀντιμετώπισα κατ' ἐπανάληψη πρό τῆς ἐκλογῆς μου ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Καί τό ἀντιμετώπισα ἐντονώτερα μετά τήν ἔνταξη τῆς χώρας στήν ΕΟΚ, πού ἀποτελοῦσε κατά κοινή ἀναγνώριση τό ἀποκορύφωμα μιᾶς μακρᾶς καί ἐπιτυχοῦς σταδιοδρομίας.

»Παρά ταῦτα, καί μολονότι δέν εἶχα τή φιλοδοξία νά γίνω πρόεδρος Δημοκρατίας, τό ἀπεφάσισα τελικά γιατί προέβλεπα ὅτι μετά τήν ἀποχώρησή μου

Ὁρκωμοσία τοῦ Χ. Σαρτζετάκη ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

ἀπό τήν ἡγεσία τῆς Νέας Δημοκρατίας καί τήν ἐνεργό πολιτική ὁ τόπος θά ἔμπαινε ἀργά ἤ γρήγορα σέ μιά φάση πολιτικῆς ἀστάθειας καί ὅτι θά μποροῦσα ἀπό τή θέση τοῦ ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος νά περιορίζω μέ τίς παρεμβάσεις μου τίς συνέπειές της.

»Μέ τήν ψυχολογία αὐτή ἀνέλαβα τό 1980 τά προεδρικά μου καθήκοντα. Καί τά ἀνέλαβα μέ σκεπτικισμό καί γιά τούς λόγους πού ἀνέφερα παραπάνω, ἀλλά καί γιατί ὁ ρόλος τοῦ προέδρου δέν συμβιβαζόταν μέ τή φύση μου, πού εἶχε σφυρηλατηθεῖ μέσα σέ σκληρούς πολιτικούς ἀγῶνες 45 χρόνων.

»Τόν πρῶτο καιρό δέν εἶχα βέβαια προβλήματα. Καί διότι ἡ Κυβέρνηση Ράλλη ἀκολουθοῦσε πολιτική πού ἦταν στίς γενικές γραμμές της συνέχεια τῆς δικῆς μου, ἀλλά καί γιατί ὁ κ. Τσάτσος, μέ τόν ὑποδειγματικό τρόπο πού ἤσκησε τά καθήκοντά του ὡς προέδρου, εἶχε δημιουργήσει ἕνα εὐνοϊκό κλίμα γύρω ἀπό τό θεσμό τῆς Προεδρίας. Εἶχα ὅμως προβλήματα μέ τό κόμμα πού ἵδρυσα, ὅπως ἀναφέρω σέ εἰδικά σημειώματα. Ἔπρεπε νά παρεμβαίνω στίς ἐνδοκομματικές ἔριδές του, νά μεριμνῶ συνεχῶς γιά τή διαφύλαξη τῆς ἑνότητάς του καί νά δίνω συμβουλές — μάταιες πολλές φορές — γιά τήν ἀποτροπή σφαλμάτων.

»Μετά τίς ἐκλογές ὅμως τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1981 πού ἦρθε στήν ἐξουσία τό ΠΑΣΟΚ, δημιουργήθηκε μιά νέα κατάσταση στή χώρα, πού καθιστοῦσε ὄχι μόνο δύσκολο τό ρόλο μου ἀλλά πολλές φορές καί ὀδυνηρό. Καί αὐτό ἦταν φυσικό: Πρῶτον γιατί ἐκαλούμην νά συνεργασθῶ μ' ἕνα κόμμα τό ὁποῖο ἐπί 25 χρόνια μέ εἶχε ἀντίπαλό του καί μέ πάθος μέ πολεμοῦσε. Δεύτερον, γιατί ἔπρεπε νά συνεργάζομαι μέ μιά Κυβέρνηση, ἡ ὁποία εἶχε ὑποσχεθεῖ προεκλογικά στό λαό ὅτι, ἐρχόμενη στήν ἐξουσία, θά ἀνέτρεπε ὅ,τι ἐγώ ἐπί 25 χρόνια ἐδημιούργησα. Καί, τέλος, καί προπαντός, γιατί ὤφειλα νά συνεργάζομαι μέ μιά Κυβέρνηση, μέ τήν πολιτική τῆς ὁποίας ριζικά διαφωνοῦσα καί ὤφειλα ν' ἀγωνίζομαι γιά νά τή συγκρατῶ ἀπό ἐνέργειες πού μποροῦσαν νά ἐκθέσουν τόν τόπο σέ κινδύνους.

»Καί οἱ κίνδυνοι αὐτοί ὑπῆρχαν, ἄν ληφθοῦν ὑπόψη οἱ ἰδεολογικές καί προγραμματικές ἀρχές τῆς ἱδρυτικῆς διακηρύξεως τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἀρχές πού δέν ἦταν ἁπλῶς ἐξωπραγματικές, ἀλλά ἐξωελληνικές, ἀφοῦ βρίσκονταν σέ ἀπόλυτη ἀντίθεση μέ τά πάγια συμφέροντα τοῦ ἔθνους.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές ἦταν φυσικό τήν ἐπομένη τῆς ἐκλογῆς τοῦ 1981 νά μέ ἀπασχολήσει ἡ σκέψη τῆς παραιτήσεως, ἀφοῦ ὁ λαός μέ τήν ψῆφο του μέ καθιστοῦσε σχεδόν αἰχμάλωτο τοῦ ΠΑΣΟΚ καί ἐπιδοκιμάζοντας τήν πολιτική του, ἔμμεσα ἀποδοκίμαζε τήν ἰδική μου.

»Παρά ταῦτα ἀπεφάσισα καί πάλι νά παραμείνω, καί γιά νά μήν προκαλέσω ἄκαιρη κρίση μέ ἄδηλες τίς συνέπειες, ἀλλά καί μέ τή σκέψη ὅτι μέ τίς ἁρμοδιότητες πού μοῦ ἔδινε τό Σύνταγμα θά μποροῦσα νά χαλιναγωγῶ τόν πρωθυπουργό καί νά ἀποτρέπω ἐπικίνδυνες γιά τόν τόπο ἐνέργειές του, προσφεύγων στό λαό εἴτε μέ δημοψήφισμα εἴτε ἐν ἀνάγκη καί μέ νέες ἐκλογές. Ἐπίστευσα, ἄλλωστε, ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου, εἴτε γιατί θά ἐφοβεῖτο νά ἔρθει σέ σύγκρουση μαζί μου, εἴτε γιατί θά προσγειωνόταν μετεκλογικά στήν ἑλληνική πραγματικότητα, θά ἐγκατέλειπε τίς ἀκραῖες προεκλογικές του θέσεις καί θά ἐπολιτεύετο μέ ὑπευθυνότητα.

»Τά πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι ὀρθῶς παρέμεινα, ὅπως προκύπτει ἀπό τό ἱστορικό τῆς θητείας μου ὡς προέδρου ἀλλά καί ἀπό τά πρακτικά τῶν συνομιλιῶν μας πού εἶναι ἐντεταγμένα στό Ἀρχεῖο μου. Ὁ πρωθυπουργός, κατά τήν πρώτη συνάντησή μας, κατά τήν ὁποία τοῦ ἀνέθεσα τήν ἐντολή νά σχηματίσει Κυβέρνηση, ἐνεφανίσθη μετριοπαθής καί μετριόφρων. Προσπάθησε νά μέ καθησυχάσει, ὅταν ἐπέστησα τήν προσοχή του ἐπί τοῦ κινδύνου νά συγκρουσθοῦμε ἄν ἐφήρμοζε τήν πολιτική πού ἐξήγγειλε προεκλογικά καί κυρίως στά θέματα τῆς ἐξωτερικῆς καί ἀμυντικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας. Καί μέ διαβεβαίωσε κατηγορηματικά ὅτι θά μέ συμβουλεύεται καί θά συνεργάζεται στενά μαζί μου στή χάραξη τῆς πολιτικῆς τῆς χώρας.

»Τήν πρόθεσή του αὐτή, ἄλλωστε, τήν ἐπανέλαβε τήν ἴδια μέρα καί στόν κ. Μολυβιάτη, στόν ὁποῖο εἶπε ὅτι "γιά ὅλα τά σοβαρά ἐξωτερικά θέματα θά ἐνημερώνω καί θά συνεννοοῦμαι μέ τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μιά μοναδική παρουσία στήν πολιτική ζωή τῆς Ἑλλάδος. Παρουσία πού δέν εἶχε οὔτε ὁ μεγάλος Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Καί ἡ παρουσία αὐτή δέν εἶναι δυνατόν ν' ἀγνοηθεῖ".

»Πρέπει νά πῶ ὅτι τά πρῶτα τρία χρόνια ὑπῆρξε κατά βάση συνεπής μέ τίς ὑποσχέσεις του αὐτές. (Καί αὐτό, ὅπως εἶπα, ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τά πρακτικά τῶν συνομιλιῶν μας· πρακτικά πού ἔκρινα χρήσιμο νά κρατῶ λόγω τῆς ἀβεβαιότητας καί τῆς ἀνησυχίας πού μοῦ ἐνέπνεε ἡ ἀστάθμητη ἰδιοσυγκρασία τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀλλά καί οἱ πολιτικές καί ἰδεολογικές του θέσεις). Ἐπεδίδετο βέβαια στίς γνωστές φραστικές του ὑπερβολές ἀλλά ἀπέφευγε πράξεις πού θά μποροῦσαν νά μᾶς φέρουν σέ ρήξη. Καί στήν Δύση παρέμεινε, καί τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις ἐσεβάσθη, καί σέ πολλά θέματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς ἐδέχετο πρόθυμα τίς συμβουλές μου, ἐγκαταλείπων πολλές φορές ἀτυχεῖς ἀποφάσεις του ἤ δεχόμενος βασικές τροποποιήσεις τους.

»Σέ προσωπικό ἐπίπεδο οἱ σχέσεις μας ἦταν ἄνετες, σχεδόν φιλικές. Μοῦ συμπεριεφέρετο μέ εὐπρέπεια καί μέ σεβασμό. Καί σχεδόν ποτέ δέν ἔφερε ἀντιρρήσεις σ' αὐτά πού συνεβούλευα. Οἱ σοβαρώ-

τεροι συνεργάτες του ἀπέδιδαν τή συμπεριφορά του αὐτή σ' ἕνα ἀνάμικτο αἴσθημα σεβασμοῦ καί φόβου πού εἶχε ἀπέναντί μου· καί διότι καί οἱ ἴδιοι ἀνησυχοῦσαν γιά τήν πολιτική συμπεριφορά του μοῦ συνιστοῦσαν νά τόν βλέπω τακτικά γιά νά τόν συγκρατῶ μέ τίς συμβουλές μου. Ἄλλοι πάλι τήν ἀπέδιδαν στήν ὑποκρισία καί δολιότητα, πού, ὅπως ἔλεγαν, εἶναι τά κύρια χαρακτηριστικά του.

»Οἱ ἐξελίξεις ἀπέδειξαν ὅτι εἶχαν δίκαιο τόσο οἱ πρῶτοι ὅσο καί οἱ δεύτεροι, γιατί ἡ ἐν γένει συμπεριφορά τοῦ πρωθυπουργοῦ ἦταν καί εἶναι τόσο ἀντιφατική πού εἶναι δύσκολο νά τόν κατατάξεις σέ μιά ὡρισμένη κατηγορία πολιτικοῦ.

»Πάντως, τά κύρια χαρακτηριστικά τῆς πολιτικῆς συμπεριφορᾶς του εἶναι τά παρακάτω: (1) Ἔχει ἀναμφισβήτητες ἱκανότητες πού ἔχουν ὅμως ὅλες σάν ὑπόβαθρο τή δημαγωγία καί τήν ὑποκρισία. Καί τό ταλέντο αὐτό τοῦ δημαγωγοῦ πού τό κατέχει σέ ὕψιστο βαθμό, τόν βοήθησε στήν ταχεία ἄνοδό του στήν ἐξουσία. Χωρίς νά εἶναι ρήτωρ, κατορθώνει νά ἀσκεῖ γοητεία στά πλήθη. Ἀπευθύνεται στά ἔνστικτα καί στά ἀπωθημένα τῶν ἀκροατῶν του, μέ τή λαϊκίστικη καί ἐθνικιστική πολιτική του. (2) Κατέχεται ἀπό μιά ἀπροσδιόριστη ἐχθρότητα κατά τῆς Δύσεως καί αἰσθάνεται ἄνετα μέ τούς Βαλκάνιους, τούς Ἄραβες καί γενικά μέ τούς ἀνήκοντες στόν Τρίτο Κόσμο. (3) Ἀλλά κατέχεται προπαντός ἀπό τό πάθος τῆς δημοσιότητος καί τῆς διεθνοῦς προβολῆς. Καί αὐτό τό ἐπιδιώκει μέ τό νά λαμβάνει ἀνορθόδοξες καί πολλές φορές ἐπιβλαβεῖς γιά τή χώρα θέσεις σέ διεθνῆ προβλήματα, διαφοροποιούμενος ἐπιδεικτικά ἀπό τούς συμμάχους της. Μέ αὐτή τήν ἀσυνάρτητη ἐξωτερική πολιτική ἐξυπηρετεῖ βέβαια καί μιά ἐσωτερική πολιτική σκοπιμότητα. Ἱκανοποιεῖ τή Μόσχα καί πειθαρχεῖ τό ΚΚΕ, ὅπως ἱκανοποιεῖ καί τή μαρξιστική πλευρά τοῦ κόμματός του.

»Γιά νά περιορίζω τίς συνέπειες αὐτῆς τῆς ἀντιφατικῆς καί ἐπικίνδυνης γιά τή χώρα πολιτικῆς του, τοῦ ἔκανα συνεχεῖς συστάσεις, στίς ὁποῖες δέν ἔφερε μέν οὐσιαστικές ἀντιρρήσεις ἀλλά προσπαθοῦσε νά τίς δικαιολογήσει μέ διάφορες σκοπιμότητες. Μιά-δυό φορές μάλιστα εἶχα τήν εὐκαιρία νά τοῦ πῶ ὅτι τό πάθος τῆς δημοσιότητας, ὅταν φθάνει σέ ὑπερβολή, ἠμπορεῖ καί νά βλάψει ἤ καί νά γελοιοποιήσει ἀκόμα.

»Παράλληλα δέ μέ τίς συστάσεις μου πρός αὐτόν, καθησύχαζα καί τούς συμμάχους τῆς χώρας, δικαιολογῶν τή συμπεριφορά του καί γινόμενος συνήγορός του γιά νά προστατεύσω τά συμφέροντα τῆς χώρας. Χρησιμοποιοῦσα πρός τοῦτο τίς ἐσωκομματικές του δυσχέρειες καί τό ἐπιχείρημα ὅτι τοῦ χρειαζόταν χρόνος γιά ν' ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπό τίς ἀκραῖες προεκλογικές του δεσμεύσεις.

»Εἶπα παραπάνω ὅτι τά τρία πρῶτα χρόνια ἡ συνεργασία μας ἦταν ὁμαλή. Ὄχι μόνο δέν δημιουργοῦσε προβλήματα πού θά μποροῦσαν νά μᾶς φέρουν σέ ρήξη, ἀλλά ἐξῆρε συνεχῶς δημόσια τό ρόλο μου καί τήν προσωπικότητά μου καί συνεβούλευε καί στούς ὑπουργούς του νά κάνουν τό ἴδιο. Γι' αὐτό ἄλλωστε καί δέν χρειάσθηκε νά κάνω χρήση τῶν ἁρμοδιοτήτων πού μοῦ παρεῖχε τό Σύνταγμα, τό extremum remedium δηλαδή. Προτιμοῦσα καί ἐπετύγχανα νά τόν συγκρατῶ διά τῆς πειθοῦς καί τῆς ἀπειλῆς τῆς συγκρούσεως. Καί πέραν αὐτῶν, προσπαθοῦσα μέ τίς δημόσιες ὁμιλίες μου, στίς ὁποῖες παρενέβαλλα πολιτικά μηνύματα πρός τό λαό, νά ἐξουδετερώνω ἔμμεσα τίς δημαγωγικές καί παραπλανητικές του θέσεις, ἰδίως σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Τά μηνύματα αὐτά, ἀπό τά ὁποῖα προέκυπτε ἔμμεσα ἡ ἀντίθεσή μου πρός τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεως, προκαλοῦσαν τίς ἀντιδράσεις τοῦ σκληροῦ πυρήνα τοῦ κόμματός του πού εὕρισκαν συχνά ἀπήχηση καί στόν κυβερνητικό τύπο.

»Ἀπό τό φθινόπωρο ὅμως τοῦ 1984, ὁ πρωθυπουργός, ὑπό τήν πίεση τῶν ἀδιαλλάκτων συνεργατῶν του, ἄρχισε νά αὐτονομεῖται κάπως ἀπέναντί μου. Νά λαμβάνει δηλαδή σέ ὡρισμένες περιπτώσεις ἀποφάσεις χωρίς νά συνεννοεῖται μαζί μου καί νά μοῦ δίδει ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξηγήσεις. Ἀποφάσεις πού πρόδιδαν προλυπραγμοσύνη ἐπικίνδυνη καί ἐμπνέονταν κυρίως ἀπό τό πάθος του γιά διεθνῆ δημοσιότητα καί προβολή. Ὅπως συνέβη μέ τό ταξίδι του στήν Πολωνία, τή στιγμή πού ἡ χώρα αὐτή ζοῦσε ὑπό τό κράτος τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου· μέ τήν τριμερῆ συνάντηση στήν Ἑλούντα, πού ὁδήγησε καί αὐτόν καί τόν Μιττεράν στή γελοιοποίηση· μέ τό κορεατικό τζάμπο, πού ἡ στάση του ἀποτελοῦσε πρόκληση πρός τή Δύση· μέ τή ματαιωθεῖσα, κατόπιν παρεμβάσεώς μου, ἀνάκληση τοῦ πρέσβεώς μας στήν Ἄγκυρα, ἐξ ἀφορμῆς φαιδροῦ ἐπεισοδίου· καθώς καί μέ τή ματαιωθεῖσα, κατόπιν παρεμβάσεώς μου καί πάλι, ἐγκατάσταση του ἀρχηγείου τοῦ Ἀραφάτ στήν Ἑλλάδα, μετά τήν ἐκδίωξή του ἀπό τό Λίβανο, πού ἄν ἐπραγματοποιεῖτο, θά περιέπλεκε τίς διεθνεῖς μας σχέσεις καί θά μετέβαλλε τήν Ἑλλάδα σέ ἄντρο τρομοκρατῶν.

»Ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἀναμετρήσεώς μου ἦταν ἡ ἀντίδρασή του στό λόγο μου τῆς Στρατιωτικῆς Λέσχης Θεσσαλονίκης, τοῦ 1984, στόν ὁποῖο ἔθιγα ὡρισμένα θέματα ἐξωτερικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς χώρας. Ἦταν ἡ πρώτη φορά πού ἔθετε θέμα ἀσκήσεως τῶν συνταγματικῶν ἁρμοδιοτήτων μου. Στίς 31 Ὀκτωβρίου μοῦ ἀπηύθυνε ἀπόρρητη ἐπιστολή, ἀφοῦ ὅμως προηγουμένως δημιούργησε θόρυβο διά τοῦ φιλικοῦ του τύπου (βλ. παραπάνω, σ. 411):

»Μετά τρεῖς ἡμέρες ζήτησε ἀκρόαση γιά νά μοῦ δώσει ἐξηγήσεις. Ἐξεδήλωσα ἔκπληξη καί δυσφορία γιά τήν ἐπιστολή του καί τοῦ ἐξήγησα πῶς λει-

τουργεῖ τό Σύνταγμα. Ἐδέχθη ὅτι ἐπρόκειτο περί παρεξηγήσεως καί μοῦ εἶπε ὅτι τό Συνταγμά μας εἶναι πράγματι τό καλλίτερο πού θά μπορούσαμε νά ἔχουμε στήν Ἑλλάδα· καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί, ἐν συνεχεία, κατ' ἐπανάληψιν ἐδήλωσε δημοσία ὅτι ἀσκοῦσα ἄψογα τά καθήκοντά μου.

»Παρά τήν ἐξομάλυνση ὅμως αὐτή τῶν σχέσεών μας, συνέχισε μικρά πραξικοπήματα, ὅπως στό θέμα τῶν μεταβολῶν στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις καί τά Σώματα Ἀσφαλείας, τόν Δεκέμβριο τοῦ 1984, ἐπί τῶν ὁποίων μ' αἰφνιδίασε καθ' ὃν χρόνον βρισκόμουν στή Ρόδο. Ἐνοχλημένος ἀπό τήν τακτική του αὐτή, τοῦ εἶπα ὅταν ἐπέστρεψα ὅτι, ἄν συνεχίσει τίς προκλήσεις του αὐτές, θά ἔρθουμε σέ ρήξη καί θά ἐπιδιώξω λύση τῆς διαφορᾶς μας διά τοῦ λαοῦ. Θορυβήθηκε ἀπό τή δήλωση μου αὐτή, μοῦ ἔκανε ἔκκληση νά πιστέψω ὅτι πρόκειται περί παρεξηγήσεων ἤ καί σφαλμάτων τῶν συνεργατῶν του καί μ' ἐβεβαίωσε καί πάλι ὅτι ἐπιθυμία του ἦτο νά συνεχισθεῖ ὁμαλά ἡ συνεργασία μας.

»Στίς ἀρχές τοῦ 1985 ἄλλαξε καί πάλι τακτική καί ἐξεδήλωσε τήν ἐπιθυμία νά συνεργασθοῦμε, γιά νά προσδιορίσουμε ἀπό κοινοῦ τίς περαιτέρω ἐξελίξεις τῆς πολιτικῆς ζωῆς καί κυρίως ἐπί τῶν θεμάτων τοῦ χρόνου τῶν ἐκλογῶν, τοῦ Ἐκλογικοῦ Νόμου καί τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἐπ' αὐτῶν τῶν θεμάτων εἴχαμε δύο μακρές συνομιλίες, στίς 21 Δεκεμβρίου 1984 καί στίς 16 Ἰανουαρίου 1985. Τό ἀποτέλεσμα τῶν συνομιλιῶν αὐτῶν ἦταν τό ἀκόλουθο:

»Γιά τόν χρόνο τῶν ἐκλογῶν, συμφωνήσαμε ὅτι, ἐκτός ἀπροόπτου, θά πρέπει νά γίνουν τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1985. Γιά τόν Ἐκλογικό Νόμο πού ἦταν τό κρισιμώτερο θέμα, ἀφοῦ ὑπῆρχαν ἐνδείξεις ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἐπροτίθετο νά καθιερώσει στραγγαλιστικό γιά τήν ἀντιπολίτευση σύστημα, συμφωνήσαμε νά εἶναι ἀδιάβλητος καί νά μήν τόν προωθήσει χωρίς τή σύμφωνη δική μου γνώμη.

»Γιά τήν προεδρική ἐκλογή, αὐτός μέν μοῦ ἔκανε ἔκκληση νά δεχθῶ τήν ἐπανεκλογή μου, ὅπως τό ἔκανε καί στίς προηγούμενες συνομιλίες μας, ἐγώ δέ τοῦ εἶπα ὅτι ἔχω δισταγμούς ἐπ' αὐτοῦ καί ὅτι ἐν πάση περιπτώσει δέν ἀποφάσισα ἀκόμα ἄν θά θέσω ὑποψηφιότητα καί τοῦ ἐξήγησα γιατί.

»Καί εἶχα πράγματι δισταγμούς γιά τήν ἐπανεκλογή μου πού κατέληγαν σ' ἕνα βασανιστικό δίλημμα. Κατεχόμενος ἀπό τίς ἀντιλήψεις πού ἐξέθεσα στήν ἀρχή τοῦ κειμένου αὐτοῦ, ἤμουν ἀποφασισμένος νά τερματίσω τή σταδιοδρομία μου μέ τή λήξη τῆς θητείας μου. Σέ μιά στιγμή δηλαδή πού θά ἀποτελοῦσε τό κορύφωμα τῆς σταδιοδρομίας μου καί θά μοῦ ἐξασφάλιζε τόν καθολικό σεβασμό τοῦ λαοῦ γιά ὅσα ἔπραξα ἐπί 50 χρόνια γιά τόν τόπο αὐτό καί ἰδίως κατά τήν τελευταία δεκαετία.

»Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, μέ βασάνιζε ἡ σκέψη ὅτι θά ἀποτελοῦσε πρόκληση πρός τό λαό ἀλλά καί τήν Ἱστορία ν' ἀρνηθῶ χωρίς πειστική δικαιολογία μιά ἐπανεκλογή, ἡ ὁποία ἐπροτείνετο ἀπό τά δύο μεγάλα κόμματα πού ἀντιπροσώπευαν τό 90% τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί τῆς Βουλῆς.

»Ἀντιμετωπίζοντας αὐτό τό δίλημμα ἀπέφυγα νά δεσμευθῶ ἔναντι τῶν κομμάτων, τά ὁποῖα δημοσία διεκήρυσσαν τήν ἀπόφασή τους νά ὑποστηρίξουν τήν ἐπανεκλογή μου, καί ἐπεφυλάχθην, ὅπως ἐτόνισα καί στή δήλωση τῆς 9ης Μαρτίου, νά λάβω τήν ὁριστική μου ἀπόφαση μετά τήν ἐπίσημη ἀνακοίνωση τῶν προτάσεών τους.

»Πάντως, ἀπό τό δίλημμα αὐτό μ' ἔβγαλε τελικά ἡ πολιτικά καί ἠθικά ἀπαράδεκτη ὑπαναχώρηση τοῦ κ. Παπανδρέου.

»Δέν ἦταν ὅμως μόνο τά προβλήματα πού εἶχα μέ τήν Κυβέρνηση. Τήν ἴδια ἐποχή εἶχα καί τήν κριτική ὡρισμένων κύκλων τῆς Νέας Δημοκρατίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι ἠὔχοντο τήν ἐπανεκλογή μου καί ἄλλοι ἐπιθυμοῦσαν νά τήν ἀρνηθῶ, γιά νά μήν τήν ἐκμεταλλευθεῖ ὁ κ. Παπανδρέου, ὅπως λέγεται ὅτι συνέβη στίς ἐκλογές τοῦ 1981. Καί ὑπεστήριζαν τήν ἄποψη αὐτή χωρίς νά καταλάβουν ὅτι σέ περίπτωση ἀρνήσεώς μου καί τό ΠΑΣΟΚ μποροῦσε νά ἐκλέξει πρόεδρο ἰδικό του καί, ἐν συνεχεία, ἀντιστάσεως μή οὔσης, νά δρομολογήσει τίς ἐξελίξεις κατά τρόπο ὥστε νά κερδίσει ἀσφαλῶς καί τίς ἐκλογές.

»Καί ἔρχομαι τώρα στήν κρίση πού προκάλεσε τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς. Ὁ κ. Παπανδρέου, ὅπως εἶπα καί παραπάνω, σέ κάθε συνάντησή μας, ἐπανήρχετο στό θέμα τῆς ἐπανεκλογῆς μου, ὑποστηρίζων ὅτι τήν θεωροῦσε ἐθνικῶς ἀναγκαία, πράγμα πού διεκήρυσσε ὡς γνωστόν καί δημόσια. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά καί μέ διαβεβαίωσε ὅτι συζήτησε τό θέμα καί μέ τά μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου καί ὅτι, πλήν ἑνός πού ἦταν διστακτικός, συμφωνοῦσαν ὅλοι μαζί του.

»Τελευταία φορά συναντηθήκαμε στίς 28 Φεβρουαρίου καί συζητήσαμε καί πάλι τό ἴδιο θέμα [βλ. παραπάνω, σσ. 438-439].

»Ματαιωθείσης λόγω ἀσθενείας μου — εἶχα γρίππη μέ ὑψηλό πυρετό — τῆς συναντήσεως πού εἴχαμε ὁρίσει γιά τίς 7 Μαρτίου, ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ ἔστειλε τό ἀπόγευμα τῆς 8ης Μαρτίου τόν κ. Κουτσόγιωργα — πού δέν καταλαβαίνω γιατί διάλεξε αὐτόν — γιά νά μ' ἐνημερώσει γιά τήν ὁριστική ἀπόφασή του νά ὑποστηρίξει τήν ὑποψηφιότητά μου. Τόν κ. Κουτσόγιωργα τόν δέχθηκε ὁ κ. Μολυβιάτης, μέ τόν ὁποῖο εἶχε τή συνομιλία πού ὁ ἴδιος περιγράφει στό σχετικό πρακτικό [βλ. παραπάνω, σσ. 440-442].

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές φθάσαμε στήν κρίση της 9ης Μαρτίου. Ὁ κ. Παπανδρέου συνεκά-

λεσε τό πρωί τῆς ἡμέρας ἐκείνης τήν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ κόμματός του καί ἐν συνεχεία τήν κοινοβουλευτική του ὁμάδα, στήν ὁποία ἔκανε μεταξύ ἄλλων τήν παρακάτω πρόταση:

»"Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ προεδρική θητεία τοῦ κ. Καραμανλῆ ὑπῆρξε ἄψογη, κάτι πού τόνισα πολλές φορές στό παρελθόν. Ὅμως δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε πώς τό Σύνταγμα τοῦ 1975 εἶναι πνευματικό του τέκνο. Καί θά ἦταν πράγματι παράδοξο ἐάν ζητούσαμε ἀπό τόν κ. Καραμανλῆ νά θητεύσει ὡς πρόεδρος στά πλαίσια ἑνός ἀναθεωρημένου Συντάγματος πού ἐπεκτείνει τήν ἐξουσία τοῦ Κοινοβουλίου μειώνοντας ἀντίστοιχα τίς ἐξουσίες τοῦ προέδρου. Τά μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου καί ἐγώ, ὕστερα ἀπό μακρές καί οὐσιαστικές συζητήσεις καί ἐκτιμήσεις, καταλήξαμε σέ μιά πρόταση πού ἀνανεώνει τό πολιτικό σκηνικό τῆς χώρας μας.

»"Προτείνουμε ὡς ὑποψήφιο πρόεδρο τόν διακεκριμένο δικαστή καί ἀγωνιστή τῆς Δημοκρατίας Χρῆστο Σαρτζετάκη καί πρέπει νά προσθέσω ὅτι ἡ πρότασή μας γίνεται ἐν ἀγνοία του, μέ τήν πεποίθηση ὅτι δέν θά ἀρνηθεῖ τήν μεγάλη αὐτή προσφορά στή Δημοκρατία".

»Βέβαια ἡ ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος πού χρησιμοποιήθηκε γιά νά δικαιολογηθεῖ ἡ ὑπαναχώρηση ἦταν πρόσχημα πού ἐφευρέθηκε τήν τελευταία στιγμή. Γιατί, ὄχι μόνο διαβεβαίωνε ὁ ἴδιος, ὅπως εἶπα παραπάνω, ὅτι θεωρεῖ τό Σύνταγμά μας τό καλλίτερο πού εἴχαμε ποτέ στήν Ἑλλάδα, ὄχι μόνο ἐπί δέκα χρόνια δέν ἔθεσε τό ΠΑΣΟΚ θέμα ἀναθεωρήσεώς του, ἀλλά καί σέ πρόσφατη συνέντευξή του στά "Νέα" ἐδήλωνε κατηγορηματικά ὅτι γιά τό ΠΑΣΟΚ δέν ὑπάρχει θέμα ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος.

»Ὅταν τό πρωί τῆς 9ης Μαρτίου πληροφορήθηκα τά διατρέξαντα, ὄχι μόνο δέν αἰσθάνθηκα πικρία, ἀλλά σχεδόν ἀνακούφιση, λαμβανομένου ὑπόψη τοῦ διλήμματος πού εἶχα ἄν ἔπρεπε νά δεχθῶ ἤ ὄχι τήν ἐπανεκλογή μου. Παράλληλα, ὅμως, αἰσθάνθηκα βαθειά ἀνησυχία γιά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου, ὅταν διαπίστωνα ὅτι ἠμποροῦσε ἕνα πρωθυπουργός νά συμπεριφέρεται ὡς κοινός ἀπατεώνας. Καί ὅταν ἔβλεπα στήν τηλεόραση τή σκηνή τῶν 165 βουλευτῶν, πού μέχρι τό πρωί τῆς 9ης Μαρτίου ἦταν ἀποφασισμένοι νά μέ ψηφίσουν, νά πανηγυρίζουν μετά μία ὥρα κατά τρόπο ἔξαλλο τήν ἀπόρριψη τῆς ὑποψηφιότητός μου. Σκηνή πού ἔδειχνε τή δουλοφροσύνη τους ἀπέναντι τοῦ ἀρχηγοῦ τους, τό χαμηλό ἐπίπεδο τῶν πολιτικῶν μας ἠθῶν, καί ἴσως καί τό μίσος ἀπό τό ὁποῖο κατείχοντο ἐναντίον ἐκείνου, γιά τόν ὁποῖο ἐπί 10 χρόνια ὑποκρινόμενοι ἐξέφραζαν τό σεβασμό καί τήν ἐκτίμησή τους.

»Κατεχόμενος ἀπ' αὐτά τά αἰσθήματα, περιορίσθηκα νά κάνω τίς δύο λακωνικές δηλώσεις μου, τή μιά στίς 9 καί τήν ἄλλη στίς 10 Μαρτίου.

»9 Μαρτίου: "Εἶναι γνωστό ὅτι ἀπό κανένα δέν ζήτησα τήν ἐπανεκλογή μου. Ἀντιθέτως, εἶχα σοβαρές ἐπιφυλάξεις νά τήν ἀποδεχθῶ. Τίς τελευταῖες ἑβδομάδες οἱ ἀρχηγοί τῶν δύο μεγάλων κομμάτων, προεξάρχοντος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ, αὐτόκλητοι, μοῦ ἐδήλωσαν ὅτι προτίθενται νά προτείνουν τήν ἐπανεκλογή μου. Καί αὐτό γιατί τήν θεωροῦν ἀναγκαία γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς καί γιά τήν ἑνότητα τοῦ ἔθνους.

»"Ἐπεφυλάχθην καί τούς ἐδήλωσα ὅτι τήν ὁριστική μου ἀπόφαση ἐπ' αὐτοῦ θά τήν λάβω ὅταν θά ἔχω δεδομένες τίς προτάσεις τους, τίς ὁποῖες καί θά ἐκτιμήσω ἀνάλογα μέ τίς γενικές συνθῆκες πού θά ἐπικρατοῦν στή χώρα κατά τή στιγμή ἐκείνη.

»""Ἤδη τό θέμα ὡς πρός ἐμέ ἐλύθη αὐτομάτως".

»Ἐπιστολή πρός τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, 10 Μαρτίου:

»"Κύριε πρόεδρε,

»"Σᾶς παρακαλῶ νά ἀνακοινώσετε στήν Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία ὅτι, ἐν ὄψει τῶν διαγραφομένων ἐξελίξεων, στίς ὁποῖες δέν δύναμαι νά συμπράττω, ἀπό σήμερα παύω νά ἀσκῶ τά καθήκοντά μου ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος τοῦ ὑπολοίπου τῆς θητείας μου".

»Μέ τίς δηλώσεις αὐτές ἔθετα κατά τρόπο ἀξιοπρεπῆ τέρμα στίς κυβερνητικές μηχανορραφίες ἀλλά καί στήν πολιτική μου σταδιοδρομία.

»Ἡ ὑπαναχώρηση αὐτή τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ προκάλεσε κατάπληξη ὄχι μόνο στήν κοινή γνώμη ἀλλά καί στήν ἴδια τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ κόμματός του. Ὁ τύπος τῆς Κυριακῆς καί τῆς Δευτέρας ἔκπληκτος καί αὐτός ἀναζητοῦσε ἑρμηνεῖες γιά τήν ἀπροσδόκητη ἀλλά καί ἀχαρακτήριστη αὐτή συμπεριφορά τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἰδιαίτερα, ὁ διεθνής τύπος, ἐκτός ἀπό τήν ἔκπληξή του, ἐκδήλωσε καί τίς ἀνησυχίες του γιά τό μέλλον τῆς Ἑλλάδος· ἐξῆρε τό ἔργο καί τήν προσωπικότητά μου καί ἀπεδοκίμαζε τή συμπεριφορά τοῦ πρωθυπουργοῦ μέ βαρεῖς χαρακτηρισμούς.

»Στήν ὑπαναχώρηση αὐτή τοῦ πρωθυπουργοῦ, τήν ὁποία ἄλλοι χαρακτήριζαν ἀπάτη καί ἄλλοι πραξικόπημα, δόθηκαν διάφορες ἑρμηνεῖες. Ἄλλοι ὑπεστήριξαν ὅτι ὁ πρωθυπουργός ἄλλαξε γνώμη τήν τελευταία στιγμή, πιεσθείς ἀπό τούς ἀδιάλλακτους τοῦ κόμματός του, καί ἰδίως ἀπό τόν Κουτσόγιωργα καί τόν διευθυντή τῆς Αὐριανῆς!!, πού τόν ἔπεισαν ὅτι μέ τήν ὑποστήριξη τῆς ὑποψηφιότητός μου, πού τήν κτυποῦσε ἔντονα καί τό ΚΚΕ, θά ἔχανε ψήφους. Ἄλλοι πάλι ὑπεστήριξαν ὅτι ὑπεκρίνετο τόν τελευ-

ταῖο καιρό, φοβούμενος ἐνδεχόμενες ἀντιδράσεις ἰδικές μου.

»Τίς πρῶτες ἡμέρες ἐθεωρεῖτο ἐπικρατέστερη ἡ πρώτη ἐκδοχή, δεδομένου ὅτι ἡ δεύτερη δέν μποροῦσε νά ἐξηγηθεῖ λογικά — ἄν δεχθοῦμε βέβαια ὅτι ὁ πρωθυπουργός ἐνεργεῖ σύμφωνα μέ τούς κανόνες τῆς λογικῆς. Καί τοῦτο, διότι ὁ κ. Παπανδρέου γνώριζε ὅτι δέν ἐπεδίωκα ὁ ἴδιος τήν ἐπανεκλογή μου, ὅπως γνώριζε ὅτι οὔτε τήν πρόθεση ἀλλά οὔτε καί ἐπιχειρήματα λογικά ἤ νομικά εἶχα νά ἀντιδράσω στήν περίπτωση πού θά ἤρνεῖτο — ὅπως εἶχε δικαίωμα —νά ὑποστηρίξει τήν ὑποψηφιότητά μου. Πάντως, ἐκεῖνο πού δέν μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ οὔτε νά συγχωρεθεῖ εἶναι τό γεγονός ὅτι διέπραξε μία ἀπάτη, χωρίς νά ἔχει ἀνάγκη νά προσφύγει σ' αὐτή. Νά στιγματίσει ἄνευ λόγου τήν ἱστορία του καί νά δρομολογήσει ἐξελίξεις ἐπικίνδυνες γιά τή γαλήνη τοῦ τόπου. Θά μποροῦσε, ἄν ἤθελε γιά ὁποιοδήποτε λόγο ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τόν Καραμανλῆ, νά τό πετύχει κατά τρόπο ὁμαλό καί ἔντιμο, ἐνημερώνοντάς με ἐγκαίρως γιά τήν ἀλλαγή τῆς θέσεώς του. Καί ὄχι μόνο δέν τό ἔκανε, ἀλλά καί τό βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ πραξικοπήματος μέ διαβεβαίωνε περί τοῦ ἀντιθέτου. Σέ τοῦτο δέ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ ἄσκοπη ἀπάτη καί ἡ δυσκολία νά τήν ἐξηγήσει κανένας λογικά.

»Τήν ὀρθότερη πάντως ἐξήγηση μοῦ ἔδωσε στενός φίλος καί συνεργάτης του, πού ἀπέδωσε τήν ἐνέργεια τοῦ πρωθυπουργοῦ στό "σύμπλεγμα τῆς πατροκτονίας". Στό γεγονός δηλαδή ὅτι δέν ἄντεχε νά ζεῖ ὑπό τή σκιά μου.

»Μερικοί διερωτήθηκαν γιατί ὕστερα ἀπό ὅσα συνέβησαν ὑπέβαλα τήν παραίτησή μου. Δέν κατάλαβαν φαίνεται: 1) ὅτι δέν μποροῦσα γιά λόγους προσωπικῆς ἀξιοπρέπειας νά δεχθῶ ἀδιαμαρτύρητα τήν ἀπάτη πού ἔγινε εἰς βάρος μου καί νά συνεχίσω νά συνεργάζομαι μέ αὐτούς πού τή διέπραξαν, καί 2) γιατί, ὅπως σαφῶς τονίζω στή δήλωση τῆς παραιτήσεώς μου, δέν μοῦ ἦταν δυνατόν νά συμπράττω καί συνεπῶς νά ὑποβοηθῶ τήν Κυβέρνηση στίς ἐπικίνδυνες γιά τή χώρα ἐνέργειες, τίς ὁποῖες ἐδρομολόγησε μέ τό πραξικόπημα τῆς 9ης Μαρτίου (ὅπως ἡ ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, ἡ παράνομη ὅπως ἀπεδείχθη ἐκλογή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί ἄλλες αὐθαιρεσίες, τίς ὁποῖες προέβλεπα καί τίς ὁποῖες δέν θά μποροῦσα ν' ἀποτρέψω). Ἡ ἄποψη, ἐξάλλου, πού ὑποστηρίχθηκε ἀπό μερικούς ὅτι θά μποροῦσα ν' ἀντιδράσω διαλύων τή Βουλή ἐξαιτίας τῆς ἀρνήσεως τοῦ ΠΑΣΟΚ νά μέ ψηφίσει, θ' ἀποτελοῦσε πραξικόπημα, πού θά προκαλοῦσε τήν ἐξέγερση τῆς κοινῆς γνώμης καί θά ἀπέβαινε τελικά εἰς βάρος καί τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀλλά καί τῆς χώρας γενικώτερα. Ἀλλά προπαντός, θά ἦταν ἀναξιοπρεπής καί συνεπῶς ἀνάξια τῆς ἱστορίας μου. Ἀντί νά ἀντιδράσω βίαια, ὅπως θά ἔκαναν ἴσως ἄλλοι πολιτικοί, προτίμησα ν' ἀντιμετωπίσω τήν πολιτική αὐτή ἀθλιότητα μέ μιά περιφρονητική, καί θά ἔλεγα ταπεινωτική γι' αὐτούς δήλωση.

»Στίς 13 Μαρτίου, τό μεσημέρι, ἐγκατέλειπα γιά πάντα τό Προεδρικό Μέγαρο, στό ὁποῖο εἶχα ζήσει βασανιστικά τίς τελευταῖες δέκα ἡμέρες. Γιατί, ἐκτός τῶν ἄλλων, εἶχα γρίπη καί ἔπρεπε νά γιορτάσω στίς 8 Μαρτίου τήν ἐπέτειο τῶν γενεθλίων μου μέ ὑψηλό πυρετό. Καί τό ἐγκατάλειψα μέ ἀνακούφιση ἀλλά καί μέ ἔντονη συγκίνηση, ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα ν' ἀποχαιρετήσω τούς συνεργάτες μου καί τό προσωπικό τῆς Προεδρίας. Ἐντύπωση μοῦ ἔκανε τό γεγονός ὅτι στήν ἔξοδο τοῦ Μεγάρου εἶχε συγκεντρωθεῖ ἐλάχιστος κόσμος, παρά τό σόκ πού εἶχε προκαλέσει ἡ παραίτησή μου. Καί εἶναι μέν ἀληθές ὅτι ἡ ἡγεσία τῆς Νέας Δημοκρατίας συνέστησε νά μήν γίνει καμμιά λαϊκή ἐκδήλωση, ἀλλά εἶναι ἐξίσου ἀληθές ὅτι ἡ κοινή γνώμη εὑρέθη σέ κατάσταση ἀμηχανίας λόγω τῶν ἰδικῶν μου δηλώσεων. Ἀμηχανία ὅμως ἀπό τήν ὁποία βγῆκε ὅταν σέ λίγες ἡμέρες ἔγινε τό συλλαλητήριο τῆς ΝΔ γιά νά καταγγελθεῖ τό πραξικόπημα τοῦ Παπανδρέου καί ὁ λαός ζητωκραύγαζε ὑπέρ τοῦ Καραμανλῆ.

»Μετά τήν παραίτησή μου ἀρχίζει ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Δέν θ' ἀσχοληθῶ ἐδῶ μέ τίς αὐθαίρετες καί ἀντισυνταγματικές μεθόδους πού χρησιμοποίησε ἡ Κυβέρνηση γιά νά ἐπιτύχει τήν ἐκλογή τοῦ κ. Σαρτζετάκη. Ἀρκεῖ νά λεχθεῖ ὅτι, ἐκτός τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καί τῆς κοινῆς γνώμης, οἱ σοβαρώτεροι Ἕλληνες συνταγματολόγοι ἐχαρακτήρισαν καί τήν ψῆφο τοῦ κ. Ἀλευρᾶ καί τήν ἀπόπειρα νομιμοποιήσεώς της ἀπό τή Βουλή ἀντισυνταγματική.

»Τελικά, ἐχαρακτηρίσθη καί ἡ ἐκλογή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀντισυνταγματική ὄχι μόνο γιατί ἐπετεύχθη μέ τήν ὁριακή καί ἀμφισβητούμενη ψῆφο τοῦ κ. Ἀλευρᾶ, ἀλλά καί λόγω τῶν ἐκβιαστικῶν μεθόδων πού χρησιμοποιήθηκαν ἀπό τήν Κυβέρνηση κατά τή διεξαγωγή τῆς τελευταίας ψηφοφορίας. Τό ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν ἦταν νά γελοιοποιηθεῖ ἡ χώρα διεθνῶς καί ν' ἀμφισβητεῖται ἡ ἐκλογή τοῦ προέδρου καθώς καί ἡ ὁμαλή λειτουργία τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα.

»Μέ τή σύντομη αὐτή ἔκθεση, πού συμπληρώνει τά πρακτικά τοῦ Ἀρχείου μου, προσπάθησα νά δώσω τήν εἰκόνα τῶν ἐξελίξεων τῆς τελευταίας πενταετίας. Δέν μπορῶ ὅμως νά τήν τερματίσω, χωρίς νά ἐπαναλάβω αὐτά πού εἶπα τήν ἐπομένη τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1981. Ὅτι δηλαδή ἡ χώρα μπῆκε σέ μιά περιπέτεια μακρᾶς διαρκείας. Ἀλλά καί χωρίς νά κάνω τήν διαπίστωση ὅτι ἡ περιπέτεια αὐτή ἐπιβεβαιώνει γιά ἄλλη μιά φορά τό μύθο τοῦ Σισύφου. Νά πλησιάζει δηλαδή τό ἔθνος κάθε τόσο στήν κορυφή — ὅπως πλησίαζε τό 1963 καί τό 1980 — καί νά κατρακυλᾶ

στήν ἄβυσσο, διαπράττοντας τά μεγαλύτερα σφάλματα στίς κρισιμώτερες στιγμές τῆς ζωῆς του.

»Εἶναι γνωστό βέβαια ὅτι στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου μας δέν εἶναι εὔκολο νά κάνει κανένας ἀσφαλῆ προγνωστικά. Γιατί, γιά νά τό κάνει, ὀφείλει νά χρησιμοποιήσει τή λογική. Ἀλλά, ὅπως διδάσκει ἡ περιπετειώδης ἱστορία μας, πολλά ἀπό ὅσα γίνονται στόν τόπο μας δέν ἐξηγοῦνται λογικά. Γίνονται κατά τρόπο μοιραῖο, παρορμητικό καί συνεπῶς παράλογο. Ἂς εὐχηθοῦμε πάντως νά διαψεύσει ἡ μοίρα τίς δυσοίωνες προβλέψεις πού κάνω γιά τό μέλλον. Καί νά συμβεῖ αὐτό πού συνέβη στήν Ἀρχαία Ἀθήνα πού, ἐνῶ ὁ Ποσειδώνας καταράστηκε τούς Ἀθηναίους νά βουλεύονται ἀνόητα, ἡ Ἀθηνᾶ ἀποφάσισε νά βουλεύονται μέν ἀνόητα, ἀλλά οἱ ἀνοησίες τους νά βγαίνουν τελικά σέ καλό τους»[140].

ΑΓΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Μετά ἀπό μία καί πλέον δεκαετία πρωταγωνιστικῆς παρουσίας καί πλούσιας προσφορᾶς, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀποσυρθεῖ ἀπό τό στίβο τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς. Τό γεγονός αὐτό δέν θά ἀρκέσει ἐντούτοις γιά νά τόν ἀπαλλάξει ἀπό τήν ἀγωνία γιά τό μέλλον τοῦ τόπου, ἀλλ᾽ οὔτε καί, ἀντίστροφα, γιά νά ἀμβλύνει τούς δεσμούς πού τόν συνέδεαν μέ τή μεγάλη πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Στή διάρκεια τῶν πέντε ἐτῶν πού θά ἀκολουθήσουν, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἐκφράσει, λιτά καί πειστικά, τήν ἐμμονή στήν πρωταρχική ἀνάγκη τοῦ σεβασμοῦ τῶν θεμελιακῶν κανόνων τῆς δημοκρατίας, τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας, τῆς αὐξημένης προσπάθειας γιά γόνιμη συμμετοχή στούς κόλπους τῆς ἑνωμένης Εὐρώπης. Μακριά ἤδη ἀπό τήν ἐξουσία, θά διαμορφώσει ἀκόμη ἕνα πρότυπο συμπεριφορᾶς, πολιτικῆς καί ἠθικῆς... Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, στό μέτρο πού θά συσσωρεύονται οἱ δυσχέρειες καί θά ἐντείνονται οἱ ἀνησυχίες γιά τήν πορεία τῆς χώρας, κατά μείζονα λόγο ἀφότου ἐκδηλωθοῦν καί συμπτώματα ἀποσαρθρώσεως τοῦ δημόσιου βίου, τά βλέμματα τῆς κοινῆς γνώμης θά στρέφονται, ἐπίμονα καί πάλι, πρός τόν Κ. Καραμανλῆ.

5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1985

Ἡ Νέα Δημοκρατία πραγματοποιεῖ στήν πλατεία Συντάγματος μεγάλη πανελλαδική συγκέντρωση, μέ σύνθημα τήν περιφρούρηση τῆς δημοκρατικῆς ὁμαλότητας καί τή διασφάλιση τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν. Ἡ συγκέντρωση ἐξελίχτηκε σέ συλλαλητήριο ἐναντίον τοῦ «πραξικοπήματος» τοῦ Α. Παπανδρέου καί ὑπέρ τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐνῶ ὁ Κ. Μητσοτάκης, ὡς κύριος ὁμιλητής, ἀναφέρθηκε στά γεγονότα τῆς 9ης Μαρτίου, στήν πρόταση ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, καθώς καί στίς μεθοδεύσεις πού ἀκολούθησε τό ΠΑΣΟΚ γιά τήν ἐκλογή τοῦ νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τονίζοντας, μεταξύ ἄλλων:

«Ὑπῆρξε πολυσήμαντη ἡ ἀπόφαση τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ τή νύχτα ἐκείνης τῆς Παρασκευῆς 8 πρός 9 Μαρτίου. Ἡ ἀπόφαση πού ἀνακοίνωσε στήν ἔκπληκτη Κεντρική Ἐπιτροπή πού συνήρχετο γιά νά ἐπικυρώσει τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Καί βρέθηκε ξαφνικά ἀναγκασμένη νά ἐγκρίνει παμψηφεί τήν ὑποψηφιότητα τοῦ ἀρεοπαγίτου Χρήστου Σαρτζετάκη. Θέτει ἀνάγλυφο καί δραματικά καθαρό τό πρόβλημα τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ, τοῦ "κινήματος", ὅπως θέλει νά λέγεται. Τό πρόβλημα τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ πρωθυπουργοῦ. Καί τίθεται τό ἐρώτημα: Μπορεῖ ἡ Ἑλλάδα νά ἐμπιστεύεται τίς τύχες της σ᾽ ἕναν ἡγέτη χωρίς "μπέσα", σ᾽ ἕναν πολιτικό ἀπρόβλεπτο καί παρορμητικό, πού κανείς δέν γνωρίζει πῶς θά ἀντιδράσει στήν κρίσιμη ὥρα, πού δέν δεσμεύεται οὔτε ἀπό τίς δημόσιες δηλώσεις του οὔτε ἀπό τίς πιό ἐπίσημες ὑποσχέσεις του;

»... Ὑπάρχει ὅμως ἕνα ἀκόμη ἐρωτηματικό. Ἦταν ἄραγε δική του ἡ ἀπόφαση γιά ἀλλαγή πορείας ἤ μήπως στά σκοτεινά παρασκήνια τοῦ κινήματος πού μέ λύσσα ἀντιμάχονται οἱ φατρίες, ὁ σκληρός πυρήνας μέ περιστασιακούς συνεργάτες ἐπεκράτησε; Καί ἄν αὐτό συνέβη, ποῦ ὁδηγεῖ τό ΠΑΣΟΚ καί ὁ πρόεδρός του τή χώρα, πού εἶχε τήν ἀτυχία νά τούς ἔχει σήμερα Κυβέρνηση; Ποῦ τόν πᾶς τόν τόπο, Ἀνδρέα Παπανδρέου, σύ καί τό κίνημά σου, εἶναι τό ἐρώτημα πού τοῦ ἀπευθύνουμε σήμερα.

»Ἔργο τους τό ὄργιο πού παρακολουθήσαμε στή Βουλή. Ἡ φανερή, ἡ ἀπροσχημάτιστη παραβίαση τῆς μυστικῆς ψηφοφορίας πού προβλέπει τό Σύνταγμα. Ὁ ἐξευτελισμός τοῦ Κοινοβουλίου καί τῆς ψήφου τῶν βουλευτῶν... Τό ΠΑΣΟΚ ἔχασε τή μάχη. Τήν ἔχασε ἠθικά! Δέν μπορεῖ πιά νά ἀπευθύνεται σέ ἰδεολόγους... Τήν ἔχασε πολιτικά! Ἔχασε τήν ἐμπιστοσύνη τῶν δημοκρατικῶν Ἑλλήνων. Μπορεῖ νά διαγκωνίζεται στήν ἄκρα ἀριστερά γωνία, διεκδικώντας τίς ψήφους τοῦ ἄσπονδου φίλου του. Διεκδικώντας μόνο ἀπό τό ΚΚΕ ψήφους. Ἐσωτερικό τους πρόβλημα. Καί ἡ συμπαράταξη μέ τό ΚΚΕ γιά τήν ἐκλογή τοῦ προέδρου θά ἦταν δικό τους πρόβλημα, ἄν δέν παρεβίαζαν τή δημοκρατική νομιμότητα. Ἄν δέν ἐξέλεγαν πρόεδρο μέ τόν τρόπο, τόν ἀπαράδεκτο καί παράνομο τρόπο πού τόν ἐξέλεξαν, μέ ἀμφισβητούμενη ἔγκυρα καί ἔγκαιρα τήν ψῆφο τοῦ Ι. Ἀλευρᾶ. Ἄν δέν ἐξέλεγαν πρόεδρο παράνομο.

»Διότι ὁ πρόεδρος εἶναι παράνομος. Ἀποτελεῖ βέβαια μιά πραγματικότητα. Μιά παρά τόν νόμο πραγματικότητα. Αὐτό προσδιορίζει τή στάση μας ἀπέναντι στόν πρόεδρο. Αὐτό καί ὁ πολιτικός μας ρεαλισμός. Στόχος μας νά κλεί-

σει ὁ κύκλος τῆς ἀνωμαλίας σύντομα καί χωρίς ἄλλες περιπέτειες. "Οπως ἀπαιτεῖ τό συμφέρον τοῦ τόπου. 'Ανυποχώρητοι σέ θέματα δημοκρατίας, διαλέγουμε τόν μόνο τίμιο καί δημοκρατικό δρόμο. Καί ὁ πρόεδρος, ἡ ἐκλογή τοῦ προέδρου, θά κριθεῖ ἀπό τόν λαό».

Τήν παραμονή, 4 'Απριλίου, ὁ Α. Παπανδρέου εἶχε εἰσηγηθεῖ στό Χρ. Σαρτζετάκη τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη ἐκλογῶν μέ αἰτιολογικό τά «ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικά θέματα».

'Η διενέργεια τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ὁρίστηκε στίς 2 'Ιουνίου.

22 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1985

'Ο Κ. Καραμανλῆς δέχεται στήν κατοικία του, στήν Πολιτεία, τόν Κ. Μητσοτάκη, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει συνομιλία.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, «ἡ συνάντηση ἔγινε στά πλαίσια τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀλλά καί τῆς ἐνημερώσεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τίς πολιτικές ἐξελίξεις τῆς χώρας καί γιά τήν πορεία τῆς ΝΔ»· καί, παράλληλα, ὑπογραμμιζόταν ὅτι τό ἐνδιαφέρον τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ κόμματος «εἶναι αὐτονόητο νά παρουσιάζεται ἐντονότερο ἐνόψει τῶν ἐπικειμένων ἐκλογῶν». 'Αντίθετα, ἡ εἴδηση τῆς συναντήσεως προκάλεσε σχόλια τοῦ φιλοκυβερνητικοῦ τύπου γιά ἀνάμειξη τοῦ πρώην προέδρου τῆς Δημοκρατίας στά ἐσωτερικά τοῦ κόμματος, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὁποίων ὁ Κ. Μητσοτάκης, τή μεθεπομένη, 24 'Απριλίου, θά κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«'Επειδή σχετικά μέ τή συνάντηση πού εἶχα προχθές μέ τόν ἱδρυτή τοῦ κόμματος κ. Κων. Καραμανλῆ ἐκδόθηκαν αὐθαίρετες ἑρμηνεῖες ἀπό μερίδα τοῦ τύπου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά κάνω τίς παρακάτω διευκρινήσεις:

»1. Δέν εἶναι ἀληθές ὅτι μέ ἐκάλεσε ὁ κ. Καραμανλῆς. 'Εζήτησα ἐγώ τή συνάντηση, γιά νά τόν ἐνημερώσω γιά τίς τρέχουσες πολιτικές ἐξελίξεις.

»2. Συζητήσεως γενομένης γιά τό θέμα τῆς καταρτίσεως τῶν συνδυασμῶν καί τῆ γενική πολιτική τοῦ κόμματος, ὁ κ. Καραμανλῆς μοῦ ἐδήλωσε ὅτι δέν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει ἀνάμειξη στά ἐσωτερικά τῆς Νέας Δημοκρατίας, ὅπως δέν εἶχε καί στό παρελθόν.

»3. Τέλος, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά δηλώσω ὅτι στή Νέα Δημοκρατία δέν ὑπάρχουν οὔτε "Καραμανλικοί" οὔτε "'Αντικαραμανλικοί". "Ολοι εἴμεθα "Καραμανλικοί" ὑπό τήν ἔννοια τοῦ σεβασμοῦ πού ἔχουμε γι' αὐτόν καί τῆς ἐκτιμήσεώς μας γιά τό μεγάλο ἔργο πού ἐπετέλεσε ὁ ἱδρυτής τοῦ κόμματός μας».

'Η συνάντηση στήν Πολιτεία πραγματοποιήθηκε λίγες ἡμέρες μετά τή συνεργασία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως μέ τόν πρωθυπουργό, σχετικά μέ τίς προϋποθέσεις διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν, καί ἐνῶ εἶχε προηγηθεῖ καί ἄλλη συνάντηση, στίς 20 Μαρτίου, τήν ὁποία ὁ Κ. Μητσοτάκης εἶχε χαρακτηρίσει ὡς «ὠφέλιμη καί χρήσιμη».

'Ο ἱδρυτής τῆς ΝΔ, κατά τή συνάντησή του μέ τόν Κ. Μητσοτάκη, διατύπωσε ὁρισμένες παρατηρήσεις γιά τόν ἐπικείμενο προεκλογικό ἀγώνα, τήν τακτική καί τόν τόνο πού θά ἔπρεπε νά υἱοθετήσει τό κόμμα, καθώς καί τήν ἀναγκαιότητα προβολῆς τοῦ ἔργου πού ἐπιτέλεσε ὡς Κυβέρνηση.

31 ΜΑΪΟΥ 1985

'Ενόψει τῶν ἐπικειμένων ἐκλογῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς δίνει στή δημοσιότητα τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Γνωρίζω ὅτι πολλοί ἀνέμεναν νά διατυπώσω τίς ἀπόψεις μου γιά τά προβλήματα πού τίθενται στήν ἐπικείμενη ἐκλογή. Δέν νομίζω ὅμως ὅτι ὑπῆρχε ἀνάγκη νά τό κάνω. Καί γιατί, ἀπέχων τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς, δέν ἤθελα νά ἔχω ἄμεση ἀνάμειξη στήν ἐκλογική ἀναμέτρηση. 'Αλλά καί γιατί, στήν περίπτωση αὐτή θά ἤμουνα ὑποχρεωμένος νά ἐπαναλάβω αὐτά πού ἔχω ἤδη πεῖ κατά τά τελευταῖα χρόνια γιά τά μεγάλα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας καί γιά τούς κινδύνους πού τήν ἀπειλοῦν.

»'Αλλωστε, τίς ἀπόψεις μου καί τίς ἀνησυχίες μου γιά τό μέλλον τίς διετύπωσα μέ μιά μόνο φράση στίς 10 Μαρτίου, ὅταν ὑπέβαλα τήν παραίτησή μου. 'Ετόνισα τότε, ὡς γνωστόν, ὅτι παραιτοῦμαι "ἐν ὄψει τῶν διαγραφομένων ἐξελίξεων στίς ὁποῖες δέν δύναμαι νά συμπράττω". Καί αὐτό γιατί ἔκτοτε διεπίστωσα ὅτι ἡ χώρα μποροῦσε νά ὁδηγηθεῖ, ἀργά ἤ γρήγορα, σέ ἐπικίνδυνα ἀδιέξοδα, ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά.

»"Ηδη ἡ χώρα βρίσκεται σέ μιά περίοδο συγχύσεως καί ἀβεβαιότητος. Καί εἶναι γενική ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ ἐπικείμενη ἐκλογή θά εἶναι τόσο κρίσιμη ὥστε νά ἐπηρεάσει βαθύτατα τό μέλλον τοῦ ἔθνους.

»"Εχομε σάν λαός πλούσια ἀλλά καί πικρή πεῖρα ἀπό τό παρελθόν, λόγω τῶν ἀλλεπαλλήλων καί ὀδυνηρῶν περιπετειῶν πού ζήσαμε σάν ἔθνος. Δέν θά ἔχομε συνεπῶς τό ἐλαφρυντικό τῆς πλάνης ἄν, στή μεθαυριανή ἐκλογή, δέν κάνομε καλή χρήση τῆς πείρας αὐτῆς καί ὁδηγήσουμε τή χώρα σέ καινούργιες περιπέτειες».

'Ως ἀντίδραση στή δήλωση Καραμανλῆ, τό ΠΑΣΟΚ ἐξέδωσε τήν ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Πράγματι, οἱ ἐκλογές τῆς 2ας 'Ιούνη εἶναι κρίσιμες. "Ομως, ὅπως κατ' ἐπανάληψη εἶχε τήν εὐκαιρία νά δηλώσει ὁ πρωθυπουργός καί πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ 'Ανδρέας Γ. Παπανδρέου, ὁ ἑλληνικός λαός εἶναι ὥριμος νά ἀποφασίσει γιά τήν τύχη του καί δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό αὐτόκλητους προστάτες ἤ σωτῆρες.

»Πράγματι, ἡ Νέα Δημοκρατία, μέ τήν ἄρνησή της νά ἀποδεχθεῖ τή νομιμότητα τῆς προεδρίας Σαρτζετάκη, ὑπονομεύει τήν ὁμαλή δημοκρατική πορεία τῆς χώρας. 'Ο ἑλληνικός λαός ὅμως δέν παγιδεύεται. Μέ τήν ψῆφο του στό ΠΑΣΟΚ κατοχυρώνει τήν ὁμαλότητα, τή δημοκρατία καί τή συμφιλίωση. Συνεπῶς ἡ χώρα δέν βρίσκεται σέ περίοδο συγχύσεως καί ἀβεβαιότητας.

»'Αντίθετα, βρίσκεται μπροστά στήν ἐπικύρωση μιᾶς νέας νίκης τοῦ λαοῦ, γιά νά συνεχιστεῖ ἡ πορεία τῆς ἀλλα-

γῆς πού ἄρχισε μέ τήν ἱστορική νίκη τοῦ 1981. Καί χρήσιμο εἶναι νά μάθουνε, ἐπιτέλους, ὁρισμένοι νά μήν ἐκφράζουν τή δυσπιστία τους γιά τή μνήμη, τήν ὡριμότητα καί τήν κρίση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ».

Σέ ἀπάντηση, ἐκδόθηκε ἀνακοίνωση ἀπό τό προσωπικό γραφεῖο του Κ. Καραμανλῆ:

«Εἶναι δύσκολο νά καταλάβει κανείς γιατί ἐνοχλήθηκε τόσο τό ΠΑΣΟΚ ἀπό τή σημερινή δήλωση τοῦ κ. Καραμανλῆ, στήν ὁποία διατυπώνει τίς σκέψεις καί τίς ἀνησυχίες του γιά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου. Καί εἶναι δύσκολο νά τό καταλάβει κανείς, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός ἐκφράζει συχνά τίς ἀνησυχίες του γιά τό μέλλον, ἀλλά μέ πνεῦμα καί σκοπούς ἀντίθετους πρός ἐκείνους τοῦ κ. Καραμανλῆ πού εἶναι ἀπροκατάληπτοι.

»Ἀλλά, ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτά, θά μποροῦσε νά ἐρωτήσει κανείς τό Γραφεῖο Τύπου τοῦ ΠΑΣΟΚ:

»Ἀρνεῖται στόν κ. Καραμανλῆ τό δικαίωμα νά ἔχει γνώμη ὡς Ἕλληνας πολίτης καί μάλιστα μέ ηὐξημένη πεῖρα καί εὐθύνη γιά τά πράγματα τοῦ τόπου;

»Τοῦ ἀρνεῖται τό δικαίωμα, ἀλλά καί τό καθῆκον πού ἔχει καί ὁ τελευταῖος πολίτης νά ἐνδιαφέρεται γιά τήν τύχη τῆς πατρίδος του;

»Ἄν πράγματι ἔτσι σκέπτεται τό Γραφεῖο Τύπου τοῦ ΠΑΣΟΚ, τότε ἡ αὐταρχική νοοτροπία, ἀπό τήν ὁποία κατέχεται, καθίσταται ἐπικίνδυνη γιά τούς δημοκρατικούς θεσμούς τῆς χώρας».

Πέρα ἀπό τήν ἀπαντητική ἀνακοίνωση, ἡ Κυβέρνηση ἀντέδρασε στή δήλωση Καραμανλῆ ἀπαγορεύοντας τή μετάδοσή της ἀπό τά κρατικά μέσα ἐνημερώσεως. Σχετικά, ὁ ὑπηρεσιακός ὑφυπουργός Τύπου, Μ. Σταθόπουλος, διευκρίνησε, σέ ἀπάντηση ἐρωτήματος τῶν δημοσιογράφων:

«Ἡ δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ δέν μεταδόθηκε ἀπό τήν τηλεόραση στό νυχτερινό δελτίο εἰδήσεων, γιατί τό περιεχόμενό της ἦταν ἀντίθετο μέ τίς ρυθμίσεις τῆς Διακομματικῆς Ἐπιτροπῆς... Τό περιεχόμενο τῆς δηλώσεως κατέτεινε, ἰδιαίτερα στήν τελευταία παράγραφο, στήν προτροπή ὅτι ἡ ὑποστήριξη ἑνός συγκεκριμένου κόμματος θά ἦταν "λογικώτερη πράξη" σέ σχέση μέ τήν προτίμηση τοῦ πολίτη σέ ἕνα ἄλλο. Δέν ἦταν γενική προτροπή χωρίς κομματικό χαρακτήρα, ἔστω καί ἔμμεσο...».

Παράλληλα, ἡ Νέα Δημοκρατία κατήγγειλε, μέ ἀνακοίνωσή της, τήν παρεμπόδιση στή διακίνηση τῶν ἐφημερίδων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τήν ἑπομένη τῆς δηλώσεως, 1η Ἰουνίου:

«Τό ΠΑΣΟΚ παρεμπόδισε σήμερα τήν κυκλοφορία τῶν ἐφημερίδων πού πρόβαλαν τίς δηλώσεις τοῦ πρώην προέδρου τῆς Δημοκρατίας Κωνσταντίνου Καραμανλῆ. Στήν πρωτεύουσα καί σέ ἄλλες πόλεις ἄνθρωποι τοῦ "Κινήματος" ἀγόρασαν σχεδόν ὅλα τά φύλλα, ἐνῶ ἀλλοῦ οἱ ἐφημερίδες αὐτές οὔτε κἄν ἐμφανίστηκαν στά περίπτερα.

»Ἡ πρᾶξη αὐτή τοῦ ΠΑΣΟΚ βρίσκει τό προηγούμενό της στήν περίοδο τῆς δικτατορίας, μέ τή μόνη διαφορά ὅτι τότε ἔγινε "ἐπίσημη" κατάσχεση.

»Γιά τόν αὐταρχισμό καί τή φασιστική νοοτροπία τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆς Κυβερνήσεως τοῦ κ. Α. Παπανδρέου δέν εἴχαμε ποτέ τήν παραμικρή ἀμφιβολία. Ἡ σημερινή ἄθλια πράξη τους ἦταν ἁπλῶς μιά ἐπιβεβαίωση. Καί εἶναι εὔκολο νά ἀντιληφθεῖ κανείς σέ ποιό σημεῖο θά ἔφθανε ἡ "πληροφόρηση" τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σέ περίπτωση πού τό ΠΑΣΟΚ κατόρθωνε νά ξαναγίνει Κυβέρνηση».

Μέ ἀναφορά στό περιεχόμενο τῆς δηλώσεως καί στίς ἀντιδράσεις πού προκάλεσε στούς κόλπους τῆς κυβερνητικῆς παρατάξεως, ἡ «Καθημερινή» ἔγραψε:

... Ἀμέσως μετά τή λήξη τῆς ὁμιλίας Παπανδρέου ἡ Κυβέρνηση ἀπηγόρευσε τή μετάδοση τῆς δηλώσεως Καραμανλῆ ἀπό τήν τηλεόραση καί τό ραδιόφωνο... Ὁ λαός ὅμως ἄκουσε τή φωνή τοῦ προέδρου. Δέν συντάσσονται ὅλες οἱ ἐφημερίδες στά γραφεῖα τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ὅσο κι ἄν προσπάθησαν νά παρεμποδίσουν χθές τήν κυκλοφορία τῶν ὑπεύθυνων ἐφημερίδων, ὁ λαός πῆρε τό μήνυμα. Γιατί τό περίμενε καί ἤξερε ὅτι θά ἐκφράζει ἀκριβῶς τίς δικές του σκέψεις. Προπαντός τή δική του ἀπόφαση νά προστατεύσει τή δημοκρατία μέ τή σημερινή ψῆφο του. Ὅταν παρανομεῖ τό Κράτος, προστατεύει τή νομιμότητα ὁ πολίτης[141].

Χαρακτηριστικοί ἦταν οἱ τίτλοι καί τῶν ἄλλων ἐφημερίδων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τήν ἑπομένη τῆς δηλώσεως:

«Ὁ Καραμανλῆς ἔλυσε τή σιωπή του καί προειδοποιεῖ: Προσέξτε τί θά ψηφίσετε» («Ἀκρόπολις»).

«Ὁ Ἐθνικός ἡγέτης λύνει τή σιωπή του μπροστά στίς δραματικές ὧρες πού διέρχεται ἡ χώρα. Ὁ Καραμανλῆς προειδοποιεῖ» («Βραδυνή»).

«Ὁ Καραμανλῆς μίλησε. Ἦλθε ἡ ὥρα γιά τή σωτηρία τοῦ ἔθνους» («Ἑλληνικός Βορρᾶς»).

«Ὁ Καραμανλῆς λύνει τή σιωπή του καί καλεῖ τό λαό νά μήν πλανηθεῖ» («Ἀπογευματινή»).

«Καραμανλῆς: Σῶστε αὔριο τό ἔθνος» («Ἐλεύθερος Τύπος»).

«Ὁ Καραμανλῆς στόν ἑλληνικό λαό: ὄχι ἄλλη πλάνη» («Μεσημβρινή»).

Ἀντίθετα, ἐπικριτικός ὑπῆρξε, ἀπέναντι στή δήλωση, ὁ φιλοκυβερνητικός τύπος:

«Σκληρή ἀπάντηση τοῦ ΠΑΣΟΚ σέ δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Αἰφνίδια παρέμβαση "ἀνακτορικῆς νοοτροπίας"» («Τό Βῆμα»).

«Ὄχι προτάσεις — ὄχι νονοί τῆς Δεξιᾶς στήν πολιτική μας ζωή» («Τά Νέα»).

«Δήλωση Καραμανλῆ τοῦ τέλους καί τῆς τελευταίας στιγμῆς» («Ἔθνος»).

«Ὥριμος ὁ λαός δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό προστάτες» («Ἐλευθεροτυπία»).

Ἐνῶ, τέλος, εἶχε ἤδη διαφανεῖ τό ἐκλογικό ἀποτέλεσμα, ὁ Α. Παπανδρέου παρατήρησε, σέ συνομιλία του μέ δημοσιογράφους, σχετικά μέ τή δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Μέ λύπησε βαθύτατα. Ἦταν γιά τόν ἴδιο ἕνα ἱστορικό ἀτόπημα. Καί λυποῦμαι γι' αὐτό».

Ὡς «ἄστοχη» χαρακτήρισαν τή δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί οἱ ἡγέτες τῶν δύο κομμουνιστικῶν κομμάτων, Χ. Φλωράκης καί Λ. Κύρκος, ἐνῶ ὁ Γ. Ράλλης, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση δημοσιογράφων, τόνισε:

«Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκανε αὐτό πού νόμιζε. Ἐσεῖς κάνατε πολύ ἄσχημα νά γράφετε εἰς βάρος του αὐτά πού γράφετε, ὡς ὁ Κ. Καραμανλῆς νά μήν εἶχε τό ἠθικό δικαίωμα νά ἐκφράζει τή γνώμη του. Δέν ἔλαβε θέσιν ὑπέρ τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου κόμματος, συνέστησε ἁπλῶς ὅτι ὁ λαός πρέπει ψύχραιμα νά ἐκφράζει τή γνώμη του. Ἀπορῶ μέ τήν ἀντίδραση τῆς Κυβερνήσεως, μέ τήν ἀντιδημοκρατική της νοοτροπία».

2 ΙΟΥΝΙΟΥ 1985

Σύμφωνα μέ τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν, τό ΠΑΣΟΚ ἐξασφαλίζει ποσοστό 45,82 καί 161 ἕδρες, ἔναντι 40,85 τῆς Νέας Δημοκρατίας καί 126 ἑδρῶν.

Ἀναλυτικά τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν καταγράφηκαν ὡς ἑξῆς:

ΠΑΣΟΚ	2.916.450(45,82%)	161	ἕδρες
Νέα Δημοκρατία	2.599.949(40,85%)	126	»
ΚΚΕ	629.518 (9,89%)	12	»
ΚΚΕ (ἐσ.)	117.050 (1,84%)	1	»

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό ἐκλογικό τμῆμα ὅπου ψήφισε, στή Μαράσλειο Σχολή, σέ ἀπάντηση ἐρωτήματος δημοσιογράφου σχετικά μέ τό νόημα τῆς δηλώσεώς του, τῆς 31ης Μαΐου, καί τίς μελλοντικές του προθέσεις, δήλωσε:

«Νομίζω ὅτι ἡ δήλωσή μου ὑπέστη καί διαστροφή καί κακομεταχείριση. Πάντως δέν σημαίνει ὅτι ἔχω τήν πρόθεση ὑπό ὁποιαδήποτε ἰδιότητα νά ἀναμιχθῶ καί πάλι στήν ἐνεργό πολιτική.

»Δέν ἔχω πολιτικά σχέδια γιά τό μέλλον. Πρῶτον, γιατί δέν ἔχω πλέον πολιτικές φιλοδοξίες. Δεύτερον, γιατί ἤδη ἔχω θέσει ἑαυτόν ἐκτός ἐνεργοῦ πολιτικῆς. Καί τρίτον, γιατί αἰσθάνομαι εὐτυχής πού ἀνέκτησα τήν ἐλευθερία τοῦ ἁπλοῦ πολίτη ὕστερα ἀπό 50 χρόνια δημόσιας ζωῆς».

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1985

Δημοσιεύεται στόν ἡμερήσιο τύπο καί σχολιάζεται δυσμενῶς ἡ εἴδηση ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν προσκάλεσε στήν ἐτήσια δεξίωση γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τούς πρώην προέδρους τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ καί Κ. Τσάτσο.

Κυβερνητική ἀνακοίνωση ἀνέφερε, σχετικά:

«Οἱ κ.κ. Κ. Καραμανλῆς καί Κ. Τσάτσος εἶχαν κληθεῖ γιά ἀπόψε τό βράδυ στό ἐπίσημο δεῖπνο πρός τιμήν τοῦ προέδρου Ζίφκωφ καί ἀρνήθηκαν νά παραστοῦν. Ὡς ἐκ τούτου, δέν μποροῦν νά συνεχιστοῦν προσκλήσεις καί συνεχεῖς ἀρνήσεις».

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1985

Μετά ἀπό ἄκαρπες προσπάθειες, μέ σκοπό τήν ἐπίτευξη συμφωνίας μεταξύ τοῦ Κ. Μητσοτάκη καί τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐκπροσώπου, Κ. Στεφανόπουλου, σχετικά μέ τό χρόνο συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου τῆς ΝΔ, ὁ πρόεδρος τοῦ κόμματος προκαλεῖ, μέ τήν παραίτησή του, νέα ψηφοφορία γιά ἐκλογή ἀρχηγοῦ, συγκεντρώνοντας 82 ψήφους ἔναντι 37 λευκῶν καί ἑνός ἄκυρου ψηφοδελτίου. Ὁ Κ. Στεφανόπουλος δέν παραβρέθηκε στή συνεδρίαση τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας, καί μετά τήν ἐπανεκλογή τοῦ Κ. Μητσοτάκη δήλωσε ὅτι «γιά λόγους ἠθικῆς τάξεως καί πολιτικῆς ἐντιμότητος» ἀποχωρεῖ ἀπό τό κόμμα, τό ὁποῖο ἀδυνατεῖ πλέον — ὅπως διαπιστώνει — νά τόν ἐκφράσει.

Στίς 6 Σεπτεμβρίου, ὁ Κ. Στεφανόπουλος θά ἀνακοινώσει τήν ἵδρυση κόμματος μέ τήν ἐπωνυμία «Δημοκρατική Ἀνανέωση», στό ὁποῖο καί θά προσχωρήσουν ἐννέα βουλευτές καί ἀριθμός στελεχῶν τῆς ΝΔ.

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1985

Ὁ πρωθυπουργός, Α. Παπανδρέου, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐτήσιας ὁμιλίας του κατά τήν τελετή ἐγκαινίων τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ἐπισημαίνει τήν ἀνάγκη γιά τή χάραξη νέας πορείας στήν οἰκονομία, μέ βάση τήν ἀναζήτηση ἑνός συσχετισμοῦ εἰσοδηματικῶν ἀπαιτήσεων καί παραγωγικότητας, καί καθορίζει τά πλαίσια γιά τήν ἄσκηση πολιτικῆς λιτότητας, τίς παραμέτρους τῆς ὁποίας ἔχει ἤδη διαγράψει ὁ νέος ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Κ. Σημίτης.

Σέ νεώτερες ἀνακοινώσεις του, στίς 11 Ὀκτωβρίου, ὁ πρωθυπουργός θά ἐξαγγείλει σειρά ἀπό αὐστηρά περιοριστικά οἰκονομικά μέτρα, ἀναγκαῖα γιά τήν ἔξοδο τῆς χώρας ἀπό τήν κρίση — ὅπως ἡ ὑποτίμηση τῆς δραχμῆς κατά 15%, ἡ περικοπή τῆς ΑΤΑ, ἡ ἐπιβολή εἰσφορᾶς στίς ἐπιχειρήσεις καί τούς ἐλεύθερους ἐπαγγελματίες, ὁ περιορισμός τῶν εἰσαγωγῶν, κ.ἄ. «Τό ΠΑΣΟΚ», θά διευκρινήσει ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, «τήν πρώτη τετραετία ἄσκησε ἔντονη κοινωνική πολιτική γιά τή βελτίωση τῶν χαμηλῶν εἰσοδημάτων, ἀλλά αὐτή τήν τετραετία ἐπιβάλλεται ἡ προσαρμογή τῆς οἰκονομίας στίς νέες διεθνεῖς συνθῆκες, πού καθιστοῦν ἀναγκαῖα τά μέτρα σταθεροποίησης».

Σχολιάζοντας τά κυβερνητικά μέτρα, ἡ ΝΔ θά ἐπισημάνει ὅτι ἀποτελοῦν ὁμολογία πλήρους χρεω-

Οί πρωταγωνιστές τῆς ἐκλογικῆς ἀναμετρήσεως.

κοπίας τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς καί τό ΚΚΕ θά ὑπογραμμίσει ἰδιαίτερα τίς ἀρνητικές ἐπιπτώσεις τους στό βιοτικό ἐπίπεδο τῶν ἐργαζομένων.

[Ἡ πολιτική «λιτότητας» θά ἐφαρμοστεῖ σταθερά, μέχρις ὅτου, στίς 25 Νοεμβρίου 1987, ὁ πρωθυπουργός, σέ παρέμβασή του στή Βουλή μέ ἀναφορά στήν καταβολή τῆς ΑΤΑ, ἀνατρέψει τό πρόγραμμα πού εἶχε ἐξαγγείλει, τήν παραμονή, ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Κ. Σημίτης, προκαλώντας, μέ τόν τρόπο αὐτό, τήν παραίτησή του].

18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1985

Μέ ἀφορμή δημοσιογραφικά δημοσιεύματα πού ἀναφέρονται στίς σχέσεις του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης, δηλώνει:

«Ὁλόκληρο τό κόμμα, μέ μένα πρῶτο φυσικά, τιμᾶ τόν ἱδρυτῆ του Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος ἔχει προσφέρει πολυτιμότατες ὑπηρεσίες στό ἔθνος».

Παράλληλα, ὁ Κ. Μητσοτάκης θά διατηρήσει, στή διάρκεια τῆς θητείας του, ὡς ἀρχηγοῦ, τήν ἐπαφή μέ τόν ἱδρυτή τοῦ κόμματος, τόν ὁποῖο θά ἐπισκέπτεται, περιοδικά, στήν Πολιτεία.

22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1986

Παρεμβαίνοντας, στή διάρκεια συζητήσεως στή Βουλή μέ ἀντικείμενο τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, ὁ πρωθυπουργός, Α. Παπανδρέου, ἐπισημαίνει:

«Εἶναι ἀπόλυτα ἀλήθεια καί θά ἤθελα νά τό τονίσω αὐτό, ὅτι τήν τετραετία πού πρόεδρος ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς δέν ὑπῆρξε καμιά περίπτωση σύγκρουσης, σέ κανένα οὐσιαστικό θέμα, μεταξύ αὐτοῦ καί τῆς Κυβερνήσεως».

14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1986

Κατά τήν ἐναρκτήρια εἰσήγησή του στό Β΄ Συνέδριο τῆς ΝΔ πού ἔχει συγκληθεί στή Θεσσαλονίκη, ὁ πρόεδρος, Κ. Μητσοτάκης, ἀφοῦ ἐπισημαίνει λάθη καί παραλείψεις πού σημειώθηκαν στήν τελευταία προεκλογική περίοδο, καθορίζει τίς ἰδεολογικές κατευθύνσεις τοῦ κόμματος:

«Πορευόμαστε σήμερα μέ ἀσφάλεια καί ἐξελισσόμαστε στά ἰδεολογικά πλαίσια πού ὁ Κ. Καραμανλῆς χάραξε τό 1974».

21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1986

Ἐγκαινιάζονται οἱ ἐργασίες τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς πού συστάθηκε ἀπό τήν ἑλληνική Βουλή «γιά τήν ἔρευνα, συγκέντρωση καί ἀξιολόγηση τῶν στοιχείων τῆς ὑπόθεσης τῆς κυπριακῆς τραγωδίας, πού ἐπικράτησε νά ὀνομάζονται "Φάκελλος τῆς Κύπρου"». Ἡ ὅλη διαδικασία θά διαρκέσει διόμισι χρόνια (!), ὡς τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1988, χωρίς νά ὑπάρξει ὁλοκληρωμένο καί ἐνιαῖα ἀποδεκτό συμπέρασμα — πέρα ἀπό τίς γνωστές καί κοινά ἀποδεκτές ἀπόψεις γιά τούς πρωταίτιους τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς[142].

Ὁ Α. Παπανδρέου εἶχε στό παρελθόν δηλώσει ὅτι, ἐρχόμενος στήν ἐξουσία, θά φέρει στή Βουλή τό «Φάκελλο τῆς Κύπρου». Ἐντούτοις, στή διάρκεια τῆς πρώτης πρωθυπουργικῆς του τετραετίας ἀπέφυγε νά ἀναλάβει κάθε σχετική πρωτοβουλία. Μετά τή ρήξη ὅμως μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, τό 1985, καί τήν ἐπικράτησή του στίς ἐκλογές τοῦ Ἰουνίου, ὑπέβαλε στή Βουλή τήν πρόταση περί διερευνήσεως τῶν εὐθυνῶν τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητας — συνεπῶς καί τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ — σχετικά μέ τά δραματικά γεγονότα πού ἐκτυλίχθηκαν στή Μεγαλόνησο, τό καλοκαίρι τοῦ 1974.

Ἡ ἐξεταστική ἐπιτροπή συγκροτήθηκε μέ ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Βουλῆς, στίς 21 Φεβρουαρίου 1986. Τή σχετική πρόταση εἶχαν ὑποβάλει, στίς 2 Δεκεμβρίου 1985, 129 βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ. Στά δυόμισι περίπου ἔτη τῆς λειτουργίας της, ἡ ἐπιτροπή συνεδρίασε σέ ὁλομέλεια 154 φορές καί ἐξέτασε 86 μάρτυρες πού κλήθηκαν νά καταθέσουν μέσω τῶν ἁρμόδιων εἰσαγγελέων. Οἱ ἐργασίες της συνοδεύτηκαν ἀπό τή συχνή διαρροή πληροφοριῶν σχετικά μέ τό περιεχόμενο τῶν συνεδριάσεων ἤ καί τίς ἴδιες τίς μαρτυρικές καταθέσεις, γεγονός πού προκάλεσε καί τήν παραίτηση, σέ ἔνδειξη διαμαρτυρίας, τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, Α. Συνοδινοῦ καί Στ. Δήμα. Τόσο οἱ διαρροές, ὅσο καί ἡ συχνά αὐθαίρετη συναγωγή συμπερασμάτων ἀπό μερίδα τοῦ φιλοκυβερνητικοῦ τύπου, ἀποδόθηκαν σέ διάθεση τῶν μελῶν τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας νά προκαλέσει ἐρωτηματικά γύρω ἀπό τό χειρισμό τοῦ κυπριακοῦ θέματος μέ εὐθύνη τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητας.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν κλητεύθηκε γιά νά ἐξετασθεῖ. Ἡ ἐπιτροπή — μέ μόνη τή διαφωνία τοῦ Ε. Δρεττάκη, ὁ ὁποῖος καί παραιτήθηκε — ἀποφάσισε νά τόν παρακαλέσει νά ἐπιλέξει ὁ ἴδιος τόν τρόπο ἐπικοινωνίας καί «συνδρομῆς» στό ἔργο της. Σχετική ἐπιστολή τοῦ ἀπηύθυνε ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς, Χρ. Μπασαγιάννης, στίς 18 Μαΐου τοῦ 1987:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ Ἐπιτροπή γιά τό Φάκελλο τῆς Κύπρου ἐργάζεται, ἀπό τήν μέρα τῆς συγκρότησής της, μέ τήν ἀπόφαση νά δώσει στόν ἑλληνικό λαό ἕνα πόρισμα δίκαιο καί ἀπόλυτα, κατά τό ἀνθρωπίνως δυνατό, ἀντικειμενικό, σέ κάθε δέ περίπτωση μακριά ἀπό ὅποιες προκαταλήψεις ἤ κομματικούς ὑπολογισμούς. Ἀψευδῆ μαρτυρία γιά τό τελευταῖο αὐτό ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι ὅλες οἱ μέχρι τώρα ἀποφάσεις μας εἶναι ὁμόφωνες.

»Πλησιάζουμε, αὐτή τήν ὥρα, πρός τό τέλος τῆς ἔρευνάς μας.

»Αἰσθανόμαστε, ὅμως, ὅτι θά πρέπει νά διαφωτισθοῦν πληρέστερα οἱ συνθῆκες τῆς κυπριακῆς τραγωδίας. Καί πιστεύουμε ὅτι σεῖς, μέ τήν τεράστια πολιτική ἐμπειρία ἀλλά καί μέ τό αἴσθημα εὐθύνης, πού διαθέτετε, μπορεῖτε νά μᾶς βοηθήσετε στήν προσπάθειά μας γιά τήν ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας.

»Μέ αὐτή τήν πεποίθηση — πού φυσικά ἐνισχύεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ ἐπιχείρηση τοῦ δεύτερου "Ἀττίλα" συμπίπτει, χρονικά, μέ τόν πρῶτο μήνα ζωῆς τῆς πρώτης μεταχουντικῆς Κυβέρνησης, ὑπό τή δική σας προεδρία — σᾶς παρακαλοῦμε νά μᾶς παράσχετε τήν συνδρομή σας στήν ὅλη προσπάθειά μας, ἐκθέτοντας σέ μᾶς ὅ,τι ἔχει συμπέσει νά γνωρίζετε, ἀλλά καί γενικώτερα τίς ἀπόψεις σας, πάνω στό θέμα τῆς ἔρευνάς μας.

»Ἡ ἐπιλογή τοῦ πιό πρόσφορου τρόπου γιά τήν παροχή αὐτῆς τῆς συνδρομῆς ἀνήκει, κύριε πρόεδρε, σέ σᾶς».

Στίς 30 Μαΐου 1987, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε στόν πρόεδρο τῆς ἐπιτροπῆς τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή, στήν ὁποία καί ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις του:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἔλαβα τήν ἀπό 18 Μαΐου ἐπιστολή σας καί ἐξετίμησα τό γεγονός ὅτι ἡ Ἐπιτροπή σας θεώρησε χρήσιμο νά ἔχει τίς ἀπόψεις μου γιά τά γεγονότα πού ὁδήγησαν στήν τραγωδία τῆς Κύπρου τό καλοκαίρι τοῦ 1974.

»Στήν ἐνημερωτική ἔκθεση πού ἀκολουθεῖ θά εἶμαι κατ' ἀνάγκην σύντομος, καί διότι τό θέμα ἀφορᾶ κρίσιμη μέν, περιορισμένη ὅμως, χρονική περίοδο, ἀλλά καί διότι ὅλα τά στοιχεῖα πού συνθέτουν τό δράμα τῆς Κύπρου θά πρέπει νά βρίσκονται στά Ἀρχεῖα τῶν ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν καί Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί συνεπῶς στή διάθεση τῆς Ἐπιτροπῆς σας.

»Ὅπως γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, τό δράμα αὐτό συνετελέσθη σέ δύο φάσεις: Ἡ πρώτη καλύπτει τήν περίοδο ἀπό 3 Ἰουλίου μέχρι καί τῆς 23ης Ἰουλίου, ἐνῶ ἡ δεύτερη τήν περίοδο ἀπό 24 Ἰουλίου μέχρι καί τῆς 15ης Αὐγούστου.

»Γιά τά δραματικά γεγονότα τῆς πρώτης φάσεως, δέν ἦτο δυνατόν νά ἔχω ἄμεση ἀντίληψη, δεδομένου ὅτι κατά τήν ἐποχή ἐκείνη εὑρισκόμην μακράν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπό τήν ἔρευνα ὅμως πού ἔκανα ἐκ καθήκοντος μετά τήν ἐπιστροφήν μου κατέληξα στά παρακάτω συμπεράσματα:

»Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, ἀπειλούμενος συνεχῶς ἀπό τήν ΕΟΚΑ Β΄ καί ὑπονομευόμενος ἀπό τήν χούντα τῶν Ἀθηνῶν, διά τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς του, πού ἀπηύθυνε στίς 3 Ἰουλίου στόν στρατηγό Γκιζίκη, ζητοῦσε τήν ἀνάκληση ἀπό τήν Κύπρο ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἀπεφάσιζε νά μειώσει κατά τό ἥμισυ τή δύναμη τῆς Ἐθνοφρουρᾶς.

»Τήν ἐπιστολή του αὐτή ὁ Μακάριος μοῦ τήν ἀνακοίνωσε μετά 2-3 ἡμέρες διά εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου. Ὅταν ἔλαβα γνώση τοῦ περιεχομένου της, τοῦ διεμήνυσα ὅτι ἡ ἐνέργειά του αὐτή μπορεῖ νά προκαλέσει τίς βίαιες ἀντιδράσεις τῆς χούντας καί τῶν ἐν Κύπρῳ συνεργατῶν της καί ὅτι θά ἔπρεπε, συνεπῶς, νά λάβει τά μέτρα του.

»Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Μακάριος, μέ τίς ἀποφάσεις του αὐτές ἀπέβλεπε στόν περιορισμό τῶν ἐναντίον του κινδύνων. Ἔδινε ὅμως στήν χούντα καί τούς ἐν Κύπρῳ ἀντιπάλους του τό ἐπιχείρημα ὅτι διά τῶν ἀποφάσεών του αὐτῶν ἀποδυνάμωνε τήν ἄμυνα τῆς νήσου καί τήν ἐξέθετε σέ κινδύνους.

»Ἔτσι, ἡ χούντα τῶν Ἀθηνῶν, πού κατηγοροῦσε τόν Μακάριο ὡς ἀνθενωτικό καί ἀναζητοῦσε ἀπό καιρό εὐκαιρία νά τόν ἀνατρέψει, χαρακτήρισε τήν ἐπιστολή πρός Γκιζίκη ὡς πρόκλησιν πρός αὐτήν καί ὡς ἀπόδειξιν τῆς προθέσεως τοῦ Μακαρίου νά ἀποκόψει ὁριστικά τήν Κύπρο ἀπό τήν Ἑλλάδα.

»Καί κάτω ἀπό τίς νοσηρές αὐτές σκέψεις ἀπεφάσισε νά ὀργανώσει τήν ἀνατροπή τοῦ Μακαρίου διά τῆς Ἐθνοφρουρᾶς, ἀφοῦ ἔθεσε ἐπικεφαλῆς της ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύνης της.

»Τό πραξικόπημα πού ἐξεδηλώθη τό πρωί τῆς 15ης Ἰουλίου ἀπεφασίσθη κυρίως ἀπό τόν ταξίαρχο καί ἀφανῆ ἀρχηγό τῆς χούντας Ἰωαννίδη. Στήν πρότασή του αὐτή προσεχώρησαν καί ὁ στρατηγός Γκιζίκης, ὁ Α. Ἀνδρουτσόπουλος καί οἱ στρατηγοί Μπονάνος καί Γαλατσάνος. Ὁ στραγηγός Γκιζίκης, ἀπό τόν ὁποῖο ἐζήτησα τό πρῶτο ἐξηγήσεις, μοῦ ἀνέφερε τά ἑξῆς περίπου:

»Μετά τήν γνωστήν ἐπιστολήν τοῦ Μακαρίου, διά τῆς ὁποίας οὗτος ἐζήτει ἀφ' ἑνός τήν ἀνάκλησιν τῶν ἐν Κύπρῳ ἑξακοσίων Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καί ἐδήλωνε ὅτι θά μειώσει τήν δύναμιν τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς κατά τό ἥμισυ, τόν ἐπεσκέφθη ὁ Ἰωαννίδης καί τοῦ εἶπε ὅτι ὁ Μακάριος ἦτο αἰχμάλωτος τῶν κομμουνιστῶν καί ὅτι ἡ πραγματοποίησις τῶν ἐν λόγῳ ἀποφάσεων θά ἦτο ἐπιβλαβής εἰς τά ἐθνικά συμφέροντα. Ὁ Ἰωαννίδης εἰσηγήθη τήν ἀνατροπήν τοῦ Μακαρίου διά τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς.

»Ἡ πρότασις αὐτή τοῦ Ἰωαννίδη υἱοθετήθη ἀπό τόν ἴδιο τόν Γκιζίκην, τόν Ἀνδρουτσόπουλον, τόν ἀρχηγόν Ἐνόπλων Δυνάμεων κ. Μπονάνον καί τόν ἀρχηγόν τοῦ Στρατοῦ κ. Γαλατσάνον. Οἱ ἀρχηγοί τοῦ Ναυτικοῦ καί τῆς Ἀεροπορίας δέν ἐνημερώθησαν παρά μόνο μέ τήν ἔναρξιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

»Τά ἀνωτέρω μοῦ τά ἐπιβεβαίωσαν, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί οἱ τότε ἀρχηγοί τοῦ Ναυτικοῦ καί τῆς Ἀεροπορίας, καθώς καί ὁ κ. Ἀβέρωφ, στόν ὁποῖο, ὁ κ. Γκιζίκης ἐξέθεσε λεπτομερῶς τό ἱστορικό τοῦ πραξικοπήματος.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές ἀπεφασίσθη ἡ ἐπιχείρηση κατά τοῦ Μακαρίου πού πραγματοποιήθηκε, ὅπως ἐλέχθη, στίς 15 Ἰουλίου. Τήν ἑπομένη τοῦ πραξικοπήματος, ἀγωνιῶν γιά τίς περαιτέρω

ἐξελίξεις, ἔδωσα στόν διεθνῆ τύπο τή συνημμένη δήλωσή μου, διά τῆς ὁποίας ζητοῦσα τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, τήν ἀποκατάσταση τοῦ Μακαρίου καί προειδοποιοῦσα τήν Τουρκία νά μήν ἐπιχειρήσει νά ἐκμεταλλευθεῖ τήν ἄφρονα ἐνέργεια τῆς χούντας.

»Τό ἐγκληματικό πραξικόπημα κατά τοῦ Μακαρίου προκάλεσε, ὡς γνωστόν, παγκόσμιο σάλο εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καί δραματικές ἐξελίξεις στήν Κύπρο, ὅπου μετά τή διάσωση καί διαφυγή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐπικράτησε χάος. Ἡ Ἐθνοφρουρά διχάστηκε σέ Μακαριακούς καί ἀντι-Μακαριακούς, ὁ λαός ἀπελπισμένος κατεφέρετο κατά τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καί τῆς Ἑλλάδος.

»Ἀλλά προπαντός προκάλεσε τίς ἀντιδράσεις καί τίς ἀπειλές τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία ἀπέδωσε τήν ἐνέργεια αὐτή τῆς χούντας σέ πρόθεση νά πραγματοποιήσει τήν Ἕνωση τῆς Κύπρου μέ τήν Ἑλλάδα. Ἡ ἀγγλική ἐξάλλου Κυβέρνηση, ἡ ὁποία ὄφειλε ὡς ἐγγυήτρια δύναμη ἀλλά καί ἡδύνατο μέ τίς δυνάμεις πού διέθετε ἐπί τόπου νά ἀποθαρρύνει τόσο τό πραξικόπημα κατά τοῦ Μακαρίου, ὅσο καί τήν τουρκική εἰσβολή, παρέλειψε τό καθῆκον της αὐτό καί ἀρκέσθηκε στήν ἀνάληψη διπλωματικῶν πρωτοβουλιῶν. Ἐκάλεσε πρός τοῦτο στίς 17 Ἰουλίου τίς Κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Τουρκίας πρός διαβούλευση γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς νομιμότητας στήν Κύπρο, ὅπως προβλέπεται ἀπό τήν Συνθήκη τῆς Ζυρίχης. Ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ἀρνήθηκε νά στείλει ἀντιπρόσωπο, ἐνῶ προσῆλθε ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργός Ἐτσεβίτ, ὁ ὁποῖος, ἐπικαλούμενος τήν ἄρνηση τῆς Ἑλλάδος, ἐπρότεινε στούς Ἄγγλους τήν ἀπό κοινοῦ ἐπέμβαση στήν Κύπρο πρός ἀποκατάσταση τῆς νομιμότητος.

»Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη, ἐνθαρρυνομένη πρός τοῦτο ἀπό τόν Μακάριο, ὅπως μέ βεβαίωσε ὁ τότε ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας κ. Κάλλαχαν. Ἡ Τουρκία, παρά ταῦτα καί παρά τίς καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις πού ἔδωσε ἡ ἀγγλική Κυβέρνηση ὅτι θά ἀποφύγει τήν βία καί θά ἐπιμείνει στή διαδικασία τῆς διαβουλεύσεως, εἰσέβαλε στίς 20 Ἰουλίου στήν Κύπρο μέ τό δόλιο ἐπιχείρημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς διαταραχθείσης νομιμότητος καί τῆς προστασίας τῶν Τουρκοκυπρίων. Τό πρῶτο καί ἀποφασιστικό γιά τίς ἐν συνεχείᾳ ἐξελίξεις ἀποτέλεσμα τῆς εἰσβολῆς ἦταν ἡ πλήρης ἀποσύνθεση τῆς ἀλληλοσπαρασσόμενης Ἐθνοφρουρᾶς καί ἡ ἀνατροπή τῶν σχεδίων τῆς ἄμυνας τῆς νήσου.

»Ἐδῶ θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ εἰσβολή τῆς Τουρκίας στήν Κύπρο ἦταν αὐθαίρετη καί παράνομη, δεδομένου ὅτι, σύμφωνα μέ τήν ἀπό 19 Μαΐου 1959 γνωμοδότηση τοῦ Νομικοῦ Τμήματος τοῦ ΟΗΕ, τήν ὁποία προεκάλεσε ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση, ἡ συνθήκη ἐγγυήσεως ἀπέκλειε τή χρήση βίας, ὅπως ὑπεστήριξε ἄλλωστε καί ὁ κ. Κάλλαχαν κατά τήν διάρκεια τῆς διασκέψεως τῆς Γενεύης.

»Τήν ἴδια ἡμέρα, τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας, στό ὁποῖο παρέστη καί ὁ Μακάριος, καταδίκασε μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 353 ἀπόφασή του τήν εἰσβολή τῆς Τουρκίας καί συνέστησε τήν κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν, τήν ἔναρξη διαπραγματεύσεων καί τήν ἀποχώρηση τῶν ξένων στρατευμάτων ἀπό τήν νῆσο. Στίς 22 Ἰουλίου, μέ μεσολάβηση τῶν ΗΠΑ, ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία ἀπεδέχθησαν τήν κατάπαυση τοῦ πυρός καί τήν ἔναρξη διαπραγματεύσεων στή Γενεύη γιά τίς 24 Ἰουλίου. Λεπτομέρειες ἐπί τῶν γεγονότων πού ἀνέφερα καί τά ὁποῖα ἔλαβαν χώρα, ὅπως εἶπα, πρό τῆς ἐπιστροφῆς μου στήν Ἑλλάδα, εὑρίσκονται στά Ἀρχεῖα τῶν ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν καί Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

»Καί ἔρχομαι τώρα στή δεύτερη φάση τῆς τραγωδίας τῆς Κύπρου πού ὑπῆρξε μοιραία συνέπεια τῆς πρώτης.

»Ὅταν ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητος ἀνέλαβε τήν ἐξουσία στίς 24 Ἰουλίου, βρέθηκε πρό τῶν ἑξῆς δεσμευτικῶν τετελεσμένων γεγονότων: Τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων στήν Κύπρο, τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, τῆς συμφωνίας περί καταπαύσεως τοῦ πυρός καί τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος στή διάσκεψη τῆς Γενεύης.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές ἡ Κυβέρνηση δέν εἶχε παρά νά ἀκολουθήσει τόν δρόμο τοῦ διπλωματικοῦ ἀγώνα, γιά νά περισώσει ὅ,τι θά ἦταν δυνατόν νά περισωθεῖ.

»Πρός τοῦτο, τήν ἑπομένη τῆς ὁρκωμοσίας του ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καί ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, κ. Μαῦρος, ἀνεχώρησε γιά τή Γενεύη, προκειμένου νά μετάσχει στή Διάσκεψη, στήν ὁποία, ἐκτός τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Τουρκίας, μετεῖχε καί ἡ Ἀγγλία διά τοῦ ὑπουργοῦ της ἐπί τῶν ἐξωτερικῶν κ. Κάλλαχαν.

»Στήν πρώτη φάση τῆς Διασκέψεως, πού διήρκεσε ἀπό τίς 25 ἕως τίς 30 Ἰουλίου, σημειώθηκε κάποια πρόοδος πού ἐπιβεβαιώθηκε καί μέ τό ἐπίσημο κοινό ἀνακοινωθέν τῶν τριῶν ὑπουργῶν τῆς 30ῆς Ἰουλίου.

»Ἡ Διάσκεψη, ἀφοῦ διέκοψε γιά λίγες μέρες τίς ἐργασίες της, τίς ἐπανέλαβε στίς 8 Αὐγούστου μέ τή συμμετοχή πλέον καί τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο Κοινοτήτων, κ.κ. Κληρίδη καί Ντενκτάς.

»Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως καί κατά τήν διάρκεια τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως οἱ Τοῦρκοι, ἐπωφελούμενοι ἀπό τή σύγχυση πού προκάλεσε ἡ ἀποδιοργάνωση τῆς Ἐθνοφρουρᾶς καί ἡ μετακίνηση τῶν πληθυσμῶν, παρεβίασαν τά συμφωνηθέντα κατά τήν πρώτη φάση τῆς Διασκέψεως καί ἐνίσχυσαν αὐθαίρετα τίς θέσεις τους καί τίς δυνάμεις τῆς εἰσβολῆς. Τίς ἐνέργειες αὐτές τῶν Τούρκων τίς κα-

Επίσκεψη στήν Πάρο.

τήγγειλα μέ τό ἀπό 28 Ἰουλίου συνημμένο μήνυμά μου πρός τόν κ. Ἔτσεβίτ, διά τοῦ ὁποίου ἀπέκρουα καί τήν πρότασή του περί συναντήσεώς μας, θέτων ὁρισμένους ὅρους γιά τήν πραγματοποίησή της.

»Ἡ κακόπιστη αὐτή συμπεριφορά τῶν Τούρκων ἦταν φυσικό νά προκαλέσει τήν δυσπιστία καί τίς ἀνησυχίες τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἔκρινε ὅτι ὤφειλε νά ἐξετάσει τό ἐνδεχόμενο νέων ἐχθροπραξιῶν στήν Κύπρο, πού θά ὁδηγοῦσαν πιθανῶς καί σέ πόλεμο μέ τήν Τουρκία. Μέ τά δεδομένα αὐτά ἐγένοντο ἀλλεπάλληλες συσκέψεις μέ τήν στρατιωτική ἡγεσία γιά νά ἐκτιμηθοῦν, ἀφενός ἡ ἐν γένει στρατιωτική κατάσταση, καί ἀφετέρου οἱ δυνατότητες ἀναμετρήσεως μέ τήν Τουρκία τόσο στήν Κύπρο ὅσο καί στό Αἰγαῖο καί τήν Θράκη.

»Στίς 3,13 καί 14 Αὐγούστου συνεκάλεσα συσκέψεις, τῶν ὁποίων ἐπισυνάπτω τά πρακτικά, μέ τήν στρατιωτική ἡγεσία καί τούς ἁρμόδιους ὑπουργούς. Κατά τίς συσκέψεις αὐτές διεπιστώθη ἡ πλήρης ἀδυναμία στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως στήν Κύπρο, καθώς καί εὐρύτερης πολεμικῆς ἀναμετρήσεως μέ τήν Τουρκία. Καί τοῦτο ὄχι μόνο διότι ἡ τελευταία αὐτή διέθετε μεγάλη ἀριθμητική ὑπεροχή ἀπέναντί μας εἰς ὅλα τά μέτωπα — ἕνα σχεδόν πρός τρία — ὄχι μόνο διέθετε ἀποφασιστικά γεωγραφικά πλεονεκτήματα, ἀλλά κυρίως διότι εἰς μέν τήν Κύπρο ἡ Ἐθνοφρουρά εἶχε πλήρως ἀποσυντεθεῖ, εἰς δέ τήν Ἑλλάδα οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις ἦσαν ἀποδιοργανωμένες καί ἄοπλες, ὅπως ἀπέδειξε ἡ κωμικοτραγική ἐπιστράτευση τῆς 21ης Ἰουλίου.

»Τή θλιβερή αὐτή εἰκόνα τή δίνουν ὅλες οἱ σχετικές στρατιωτικές ἐκθέσεις καί προπαντός οἱ διαπιστώσεις τοῦ στρατηγοῦ Καραγιάννη, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποσταλεῖ στή Μεγαλόνησο στίς 6 Αὐγούστου καί ὁ ὁποῖος, μέ ἐμπιστευτική ἔκθεσή του στίς 30 Αὐγούστου, μοῦ ἀνέφερε μεταξύ ἄλλων καί τά ἑξῆς:

»"...Τό πραξικόπημα ἀρχικῶς καί ἡ ἐν συνεχείᾳ δυσμενής ἐξέλιξις τῶν ἐπιχειρήσεων πρός ἀντιμετώπισιν τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τήν πλήρη ἀποδιοργάνωσιν τῶν μονάδων τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, τό χαμηλόν ἠθικόν καί τό μέγαλον ποσοστόν ἀνυποταξιῶν καί λιποταξιῶν. Συγκεκριμένα, ὑπῆρξαν περιπτώσεις διαρροῆς μεγάλου ἀριθμοῦ λιποτακτούντων ἀνδρῶν ἀπό τάγματα Πεζικοῦ πού διετάσσοντο νά προωθηθοῦν εἰς τήν γραμμήν μάχης, μέ ἀποτέλεσμα τά τάγματα αὐτά νά φθάνουν εἰς τόν προορισμόν των μέ ποσοστόν περίπου 20% τῆς συνολικῆς δυνάμεώς των.

»...Ἐνίσχυσις τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐκεχειρίας καί πρό τῆς ἐνάρξεως τοῦ "Ἀττίλα ΙΙ", μέ ἰσχυρές δυνάμεις καί μέ τόν ἀναγκαῖο βαρύ ὁπλισμό, ἐκτός τοῦ ὅτι δέν ὑπῆρχαν εἰς τήν Ἑλλάδα, ἀπαιτοῦσαν διά τήν μεταφοράν των ὀχηματαγωγά πλοῖα, τά ὁποῖα θά ἦτο πολύ δύσκολον, ἄν ὄχι ἀδύνατον, νά φθάσουν ἀπαρατήρητα ἀπό τούς Τούρκους εἰς τούς λιμένας Λεμεσοῦ καί Πάφου.

»..."Αλλά, καί ἐάν δεχθῶμεν ὅτι, παρ' ὅλες τίς ἀνωτέρω δυσκολίες, ἦτο δυνατή ἡ ἔγκαιρος ἀποστολή εἰς Κύπρον μιᾶς τοιαύτης δυνάμεως, δέν πρέπει νά παραβλέψομεν ὅτι θά ἦτο ἄκρως προβληματική ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀποστολῆς της ἐλλείψει σταθερᾶς ἀεροπορικῆς ὑποστηρίξεως καί ἀδυναμίας συνεχοῦς ἀνεφοδιασμοῦ της ἀπό θαλάσσης ἤ ἀέρος.

»...Πάντως, καί μέ τήν πιθανήν αὐτήν ἐνίσχυσιν καί πάλιν θά ἦτο δυνατή μόνον ἡ ἐπί τινα χρόνον ἄμυνα εἰς τάς προσβάσεις τοῦ ὄρους Τρόοδος, διότι οἱ Τοῦρκοι διά πλήρους ἀποκλεισμοῦ τῆς νήσου ἀπ' ἀέρος καί θαλάσσης, πού εἶναι δυνατός λόγω τῆς μεγάλης ἐγγύτητος τῶν ἀεροπορικῶν καί ναυτικῶν των βάσεων καί διά τῆς διενεργείας ἀποβατικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τό νότιον τμῆμα τῆς νήσου, θά ἠδύναντο νά ἐγκλωβίσουν καί νά καταστρέψουν τάς ἀμυνομένας Ἑλληνικάς Δυνάμεις, ὁλοκληρώνοντας ἔτσι τήν κατάληψιν τῆς νήσου...".

»Τίς παραπάνω ἀδυναμίες στό στρατιωτικό τομέα τίς καθιστοῦσε ὀξύτερες καί ἡ ἐσωτερική κατάσταση τῆς χώρας πού ἦταν συγκεχυμένη καί, θά ἔλεγα, χαώδης. Ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας, καθ' ἣν στιγμήν ἀγωνιζόταν νά δαμάσει τό χάος καί νά ἀποκαταστήσει τή δημοκρατική ὁμαλότητα, ἀντιμετώπιζε καθημερινά τόν κίνδυνο τῆς ἀνατροπῆς της, δεδομένου ὅτι ὁ κρατικός καί ἰδίως ὁ στρατιωτικός μηχανισμός εὑρίσκετο ἀκόμα ὑπό τόν ἔλεγχο τῆς χούντας. Καί χρειάσθηκαν ἐπιδέξιοι χειρισμοί καί θάρρος γιά νά ἐξαρθρωθεῖ ὁ μηχανισμός αὐτός καί νά φθάσουμε στίς ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου.

»Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ ἄμεση ἐξάρθρωση τοῦ μηχανισμοῦ αὐτοῦ ἦταν ὄχι μόνο ἐπικίνδυνη ἀλλά καί πρακτικά ἀδύνατη, ἔπρεπε νά γίνει σύντομα μέν ἀλλά καί μέ περίσκεψη. Πράγμα πού ἐπετεύχθη μέ τή βοήθεια τοῦ κ. Ἀβέρωφ καί τοῦ Σόλωνα Γκίκα.

»Ἔτσι, στίς 2 Αὐγούστου ἐτέθη σέ διαθεσιμότητα ὁ Ἰωαννίδης, ἐνῶ στίς 6 τοῦ ἰδίου μήνα ἐστάλη στήν Κύπρο ὁ στρατηγός Καραγιάννης γιά νά θέσει ὑπό ἔλεγχο τή διαλελυμένη Ἐθνοφρουρά. Στίς 11 Αὐγούστου, ἀπομακρύνθηκαν, παρά τίς ἀντιρρήσεις τῆς ἡγεσίας, οἱ στρατιωτικές μονάδες πού στάθμευαν στήν Ἀθήνα, καί πού κατά θετικές πληροφορίες ἐσχεδίαζαν τήν ἀνατροπή τῆς Κυβερνήσεως. Στίς 19 Αὐγούστου ἀντικατεστάθησαν ὁ Μπονάνος καί ὁ Γαλατσάνος μέ τούς Ἀρμπούζη καί Ντάβο καί στίς 2 Ὀκτωβρίου ἀπετράπη μέ εἰδικά μέτρα καί μέ τή βοήθεια τοῦ στρατηγοῦ Γκιζίκη ἡ σύλληψή μου πού ἐσχεδίαζαν 30 χουντικοί ἀξιωματικοί. (Ἐδῶ θά πρέπει νά τονίσω ὅτι ὁ στρατηγός Γκιζίκης, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς εὐθύνες του γιά τό παρελθόν, ἐβοήθησε θετι-

κά τήν Κυβέρνηση στήν προσπάθεια γιά ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας. Τό ἴδιο θά μποροῦσα νά πῶ καί γιά τούς Ἀραπάκη καί Παπανικολάου).

»Τέλος, στις 23 Ὀκτωβρίου συνελήφθησαν καί ἐκτοπίστηκαν στήν Κέα οἱ πρωταίτιοι τῆς 21ης Ἀπριλίου πού συνωμοτοῦσαν νά ματαιώσουν τίς ἐκλογές προκαλώντας ἐπεισόδια στόν Ἕβρο καί στήν Ἀθήνα.

»Στήν Γενεύη οἱ Τοῦρκοι, ἐνήμεροι τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν, πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν, ἀφοῦ προκάλεσαν τό ναυάγιο τῆς Διασκέψεως μέ τό γνωστό ἐκβιαστικό τους τελεσίγραφο, ἐξαπέλυσαν τήν αὐγή τῆς 14ης Αὐγούστου γενική ἐπίθεση μέ τά γνωστά ὀδυνηρά ἀποτελέσματα.

»Τά γεγονότα πού ἔλαβαν χώρα στή Διάσκεψη τῆς Γενεύης καί κατέληξαν στήν 14η Αὐγούστου τά γνωρίζει καλύτερα ὁ τότε ἀντιπρόεδρος καί ὑπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Μαῦρος πού μετεῖχε τῆς Διασκέψεως καί ἐκτίθενται λεπτομερῶς στά τηλεγραφήματα καί στά πρακτικά πού βρίσκονται ὅλα στά Ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καί ὑποθέτω καί στό Φάκελλο τῆς Ἐπιτροπῆς σας. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τό Πρακτικό τῆς τελευταίας καί δραματικῆς Συνεδριάσεως τῆς 13ης Αὐγούστου, πού δίδει τό μέγεθος τῆς δολιότητος καί τῆς ἀνεντιμότητος τῆς Τουρκίας.

»Στήν Ἀθήνα, μόλις πληροφορήθηκα τήν ἐγκληματική αὐτή ἐνέργεια τῶν Τούρκων, ἔσπευσα — συνοδευόμενος καί ἀπό τόν ὑπουργό κ. Ράλλη — στίς 5 τό πρωί στό Πεντάγωνο, ὅπου συναντήσαμε τόν κ. Ἀβέρωφ καί τούς τέσσερις ἀρχηγούς τῶν ἐπιτελείων. Συνεκροτήθη ἀμέσως σύσκεψη, τά συμπεράσματα τῆς ὁποίας ἐκτίθενται λεπτομερῶς στό συνημμένο Πρακτικό τῆς 14ης Αὐγούστου πού συνέταξε ὁ κ. Ἀβέρωφ. Ἀφοῦ ἐνημερώθηκα ἐπί τῆς καταστάσεως, ἔδωσα ἐντολή: Πρῶτον, ὅπως τά τρία ὑποβρύχια πού εὑρίσκοντο καθ' ὁδόν πρός Κύπρο ἐπισπεύσουν τήν πορεία τους καί προσβάλουν τίς τουρκικές ναυτικές δυνάμεις. Καί δεύτερον, ὅπως τό σταθμεῦον στό Ἡράκλειο τῆς Κρήτης σμῆνος ἀερωθουμένων ἀπογειωθεῖ ἀμέσως καί ἀναλάβει δράση στήν Κύπρο.

»Οἱ ἀρχηγοί τῶν ἐπιτελείων διετύπωσαν ἀντιρρήσεις θεωροῦντες τήν ἐπιχείρηση αὐτή ἀνέφικτη καί ἐξέθεσαν τούς κινδύνους πού θά ἀντιμετώπιζε. Κατόπιν τούτου ἐγκατελείφθη ἡ ἀνωτέρω σκέψη καί ἔδωσα ἐντολή νά ἑτοιμασθεῖ τάχιστα μία μεραρχία στή Ρόδο ἤ στήν Κρήτη γιά νά ἀποσταλεῖ μέ πρώτη εὐκαιρία στήν Κύπρο. Οἱ ἀρχηγοί ἐδήλωσαν ὅτι ἦτο δυνατόν νά συγκροτηθεῖ ἡ μεραρχία αὐτή σέ 6-7 ἡμέρες, προσέθεσαν ὅμως ὅτι θά ἦταν ἀδύνατο νά φθάσει στήν Κύπρο χωρίς πλήρη ἀεροπορική κάλυψη, δεδομένου ὅτι θά ἐβάλλετο καθ' ὁδόν ἤ, καί ἄν ἔφθανε, θά παρέμενε αἰχμάλωτη τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι, σέ ἀντίθεση μ' ἐμᾶς, εἶχαν τήν εὐχέρεια νά ἐνισχύσουν ἀπεριόριστα τίς δυνάμεις τους.

»Τήν ἴδια ἡμέρα κατήγγειλα στή διεθνῆ κοινή γνώμη τό ἔγκλημα αὐτό τῆς Τουρκίας μέ τή συνημμένη δήλωσή μου. Συγχρόνως ἡ Κυβέρνησή μου, διαμαρτυρόμενη γιά τήν ἀδράνεια τῆς Συμμαχίας στήν κυπριακή κρίση, ἀνακοίνωσε τήν ἀποχώρηση τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ, μέ σκοπό, ἀφενός μέν νά προβάλει ἐντονώτερα στή διεθνῆ κοινή γνώμη τό δράμα τῆς Κύπρου, ἀφετέρου δέ νά ἀσκήσει πίεση ἐπί τῶν συμμάχων μας νά ἐπέμβουν ἐνεργά στό Κυπριακό. Ἡ ἐνέργεια αὐτή τῆς Κυβερνήσεως προκάλεσε, ὡς ἦτο φυσικό, ζωηρή ἐντύπωση, μέ ἀποτέλεσμα τά μέν Ἡνωμένα Ἔθνη στά ὁποῖα προσέφυγε ἡ Ἑλλάς νά καταδικάσουν μέ τίς ὑπ' ἀριθ. 357, 358, 359, 360 καί 361 ἀποφάσεις τους τήν Τουρκία, οἱ δέ ΗΠΑ νά ἐπιβάλουν εἰς αὐτήν τό γνωστό ἐμπάργκο, τό ὁποῖο ὅμως ἤρθη τόν Ἰούλιο τοῦ 1978 κάτω ἀπό τίς ἐκβιάσεις ἀλλά καί τίς δόλιες διαβεβαιώσεις τῆς Τουρκίας ὅτι ἡ ἄρση τοῦ ἐμπάργκο θά διευκόλυνε τή λύση τοῦ Κυπριακοῦ.

»Τήν ἑπομένη τό πρωί, δηλαδή τῆς 15ης Αὐγούστου, συνεκάλεσα καί νέα σύσκεψη, κατά τήν ὁποία, ἀφοῦ διαπιστώσαμε καί πάλι τήν ἀδυναμία στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως στήν Κύπρο, ἀνέθεσα στόν κ. Μαῦρο νά ζητήσει ἀπό τήν ἀγγλική Κυβέρνηση ὅπως, ὑπό τήν ἰδιότητά της ὡς ἐγγυητρίας δυνάμεως, προσφέρει ἀεροπορική κάλυψη στήν ἀποστολή αὐτή. Ἡ ἀγγλική Κυβέρνηση, ὄχι μόνον ἠρνήθη τή συνδρομή της, ἀλλά καί χαρακτήρισε τή σχεδιαζόμενη ἐπιχείρηση ἀναποτελεσματική καί πολλαπλῶς ἐπικίνδυνη.

»Μετά τήν ἄρνηση καί τῆς Ἀγγλίας νά συμπράξει στήν ἐπιχείρηση, ἐξήτασα τήν περίπτωση νά διακινδυνεύσω τήν ἀποστολή τῆς μεραρχίας καί νά ἐπιβιβασθῶ καί ὁ ἴδιος αὐτῆς, μέ τήν σκέψη καί τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ παρουσία μου θά μποροῦσε νά περιορίσει τόν κίνδυνο τῆς προσβολῆς τῆς νηοπομπῆς ἀπό τούς Τούρκους. Ὕστερα, ὅμως, ἀπό νέα μακρά σύσκεψη ἐγκαταλείφθηκε ἡ σκέψη αὐτή, διότι ἐκρίθη ὄχι μόνο ἀνέφικτη, ἀλλά καί ἐπικίνδυνη, τόσο γιά τήν τύχη τῆς μεραρχίας, ὅσο καί γιά τήν ἀσφάλεια τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

»Τό ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν συσκέψεων ἦταν νά διαπιστωθεῖ ὅτι ὁποιαδήποτε στρατιωτική ἐνέργεια στήν Κύπρο θά ἀποτελοῦσε ἐπιχείρηση αὐτοκτονίας, ἐνῶ συγχρόνως θά ἐξασθένιζε τήν ἄμυνά μας στό Αἰγαῖο καί τή Θράκη, ὅπου ἡ Τουρκία διατηροῦσε ἀνέπαφες καί ἕτοιμες τίς ὑπέρτερες δυνάμεις της. Μέ τίς διαπιστώσεις αὐτές συμφωνοῦσαν ἐξάλλου ὄχι μόνο ὅλοι οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πού εἶχα συμβουλευθεῖ, ἀλλά καί ἡ πολιτική ἡγεσία τῆς Κύπρου καί τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλωστε, οἱ ἀδυναμίες αὐτές ἐπιβεβαιώθησαν καί

ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀποφεύχθηκε δυναμική ἐνέργεια στήν Κύπρο καί κατά τίς ἀλλεπάλληλες κρίσεις τοῦ Κυπριακοῦ πού σημειώθηκαν ἔκτοτε.

»Μετά τίς ὀδυνηρές αὐτές διαπιστώσεις δέν ἀπέμεινε ἄλλη ὁδός γιά τόν περιορισμό τῶν συνεπειῶν τοῦ ἐγκλήματος τῆς Τουρκίας παρά ὁ διπλωματικός καί πάλι ἀγώνας, μέ σκοπό τή δημιουργία εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων γιά τήν ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου, τήν ὁποία ἄλλωστε συνεβούλευαν καί ὅλες οἱ ξένες Κυβερνήσεις.

»Χαρακτηριστικό τοῦ κλίματος πού περιέβαλε τότε τήν κυπριακή κρίση, εἶναι καί τό συνημμένο μήνυμα, τό ὁποῖο μοῦ διεβίβασε στίς 20 Αὐγούστου διά τοῦ πρεσβευτοῦ κ. Δούντα ὁ Μακάριος, ὁ ὁποῖος πρό τοῦ κινδύνου τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ μεταξύ τῶν ἀντιμαχομένων παρατάξεων στήν Κύπρο παρέτεινε τήν παραμονή του στό ἐξωτερικό ἐπί τετράμηνο περίπου.

»Κατά τό κρίσιμο διάστημα τοῦ Ἰουλίου καί τοῦ Αὐγούστου σημειώθηκαν, ὅπως ἦταν φυσικό, ἄμεσες καί ἔμμεσες ἐπαφές καί συνομιλίες μέ ξένες Κυβερνήσεις, ὅπως ἐκεῖνες τῶν ΗΠΑ, τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, τῆς Γιουγκοσλαβίας, τοῦ Πακιστάν, τοῦ ΟΗΕ κ.λ.π. πού προσφέρονταν νά μεσολαβήσουν γιά τήν ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου καί τήν ἐξεύρεση λύσεως τοῦ προβλήματος. Πρακτικά καί κείμενα τῶν συνομιλιῶν αὐτῶν εὑρίσκονται στά Ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καί πιστεύω καί στό Φάκελλο τῆς Ἐπιτροπῆς σας.

»Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τά συνημμένα κείμενα πού ἀναφέρονται στίς συνομιλίες πού εἶχα μέ τήν ἀμερικανική Κυβέρνηση στις 13, 14 καί 16 Αὐγούστου καί μέ τήν σοβιετική στίς 8 Αὐγούστου τοῦ 1974.

»Ὅλες ὅμως αὐτές οἱ προσπάθειες δέν ἀπέδωσαν ἀποτελέσματα, διότι ἡ Τουρκία ἠρνεῖτο νά δεχθεῖ τούς λογικούς ὅρους πού ἔθετε σέ κάθε περίπτωση ἡ Ἑλλάδα γιά τήν ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου, καί κυρίως τήν ἐπάνοδο τῶν τουρκικῶν δυνάμεων στή γραμμή σταθεροποιήσεως τῆς 9ης Αὐγούστου. Ἀλλά καί γιατί οἱ προσπάθειες αὐτές εἶχαν ἀόριστο μεσολαβητικό ἤ καί παραινετικό χαρακτήρα, χωρίς νά συνοδεύονται ἀπό σαφῆ καταδίκη τῆς Τουρκίας καί ἄσκηση πιέσεως ἐπ' αὐτῆς. Γιά νά ἀποδειχθεῖ γιά ἄλλη μιά φορά ἡ ἀνυπαρξία ἔμπρακτης ἀλληλεγγύης τῆς διεθνοῦς Κοινότητος καί ἰδιαίτερα ἡ ἀπροθυμία τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, τό ὁποῖο θά μποροῦσε, μέ πρωτοβουλία τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, νά ἀσκήσει πίεση ἐπί τῆς Τουρκίας διά τῆς ἐπιβολῆς οὐσιαστικῶν κυρώσεων ἐπ' αὐτῆς.

»Τελικά, γιά τήν ἔναρξη τοῦ διαλόγου αὐτοῦ συνεκροτήθη στίς 30 Νοεμβρίου εὐρεία σύσκεψη, στήν ὁποία, ἐκτός τῶν ἄλλων, μετέσχε καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, πού εἶχε ἐπανέλθει ἐν τῷ μεταξύ στήν Ἑλλάδα. Ἀπό τό Πρακτικό τῆς συσκέψεως ἐκείνης προκύπτουν οἱ δυσχέρειες καί οἱ διαφωνίες πού ὑπῆρχαν τόσο γιά τόν προσδιορισμό τῆς διαδικασίας πού θά ἔπρεπε νά ἀκολουθήσουμε ὅσο καί γιά τή λύση πού ἔπρεπε νά ἐπιδιώξουμε μέ τό διάλογο. Δυσχέρειες καί διαφωνίες, οἱ ὁποῖες συνεχίστηκαν καί μετά τήν ἔναρξη τοῦ πολυετοῦς διαλόγου πού ἐπηκολούθησε καί τίς ὁποῖες ἐξεμεταλλεύετο καί πάλι ἡ Τουρκία, γιά νά φθάσουμε στά σημερινά δραματικά ἀδιέξοδα».

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, ἡ διαρροή στοιχείων τοῦ ὑπομνήματος στήν ἐφημερίδα «Αὐριανή» θά προκαλέσει πολιτικό θέμα. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος θεώρησε ὅτι ἡ διαρροή προερχόταν ἀπό τό χῶρο τῆς πλειοψηφίας. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Χρ. Μπασαγιάννης ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Οὐδέποτε παρέδωσα ἤ ἐπέδειξα στό γενικό διευθυντή τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Ἀντώνη Λιβάνη τό πρωτότυπο ἤ ἀντίγραφό του, τῆς πρός τήν Ἐξεταστική Ἐπιτροπή τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου ἐπιστολῆς τοῦ κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ.

»Θεωρῶ χαρακτηριστικό ὅτι τμήματα τοῦ δημοσιευθέντος κειμένου παρουσιάζουν κενά καί περιέχουν πρόσθετες ἤ διαφορετικές λέξεις ἀπό ἐκεῖνες τῆς ἐπιστολῆς. Ὅπως ἐπίσης τά σημεῖα στίξεως δέν ἀνταποκρίνονται στό πρωτότυπο. Τοῦτο καθιστᾶ βέβαιο ὅτι ἡ ἐφημερίδα πού ἐδημοσίευσε τό κείμενο δέν εἶχε ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς».

Στίς 16 Ἰουνίου, ἡ ἐξεταστική ἐπιτροπή ἐξέδωσε τήν ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Μετά τό δημιουργηθέντα θόρυβο ἀπό τή διαρροή τμημάτων τοῦ ὑπομνήματος πού ἀπέστειλε στήν Ἐπιτροπή ὁ πρώην πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆς, ἡ Ἐπιτροπή συζήτησε τό θέμα καί ἀποφάσισε ὁμόφωνα τά ἑξῆς:

»1. Ὁμόφωνα δέχθηκε ὅτι καμιά εὐθύνη δέν βαρύνει τό προεδρεῖο γιά τήν ἀναγραφή στόν τύπο τόσο τῆς εἴδησης περί ἀποστολῆς τοῦ ὑπομνήματος ὅσο καί τῆς δημοσίευσης ἀποσπασμάτων του.

»2. Ἡ Ἐπιτροπή προβληματίστηκε ἀπό ἐάν θά ἔπρεπε νά δοθεῖ στή δημοσιότητα ὁλόκληρο τό ὑπόμνημα, ὥστε νά ὑπάρξει συνολική εἰκόνα τοῦ περιεχομένου του πρός ἀποφυγή παρερμηνειῶν. Προκύπτει ὅμως τό δικονομικό κώλυμα τοῦ ἀπορρήτου τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς.

»3. Κατόπιν αὐτοῦ καί μετά τήν διαβιβασθεῖσα πρός τήν Ἐπιτροπή ἐπιθυμία τοῦ κ. Καραμανλῆ νά δοθεῖ στή δημοσιότητα ὁλόκληρο τό κείμενο, ἡ Ἐπιτροπή πιστεύει ὅτι αὐτό εἶναι δυνατόν νά γίνει μέ πρωτοβουλία τοῦ ἰδίου τοῦ κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος καί δέν δεσμεύεται δικονομικά νά πράξει τοῦτο».

Ἐπακολούθησε δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Ἐπειδή τόν τελευταῖο καιρό προκαλεῖται καί πάλι

σκηνοθετημένος θόρυβος γύρω από τόν ταλαιπωρημένο Φάκελλο τῆς Κύπρου, μέ ἐπίκεντρο πάντοτε τό ὄνομα τό δικό μου καί τοῦ κ. Ἀβέρωφ, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ὑπενθυμίσω στόν ἑλληνικό λαό τά πραγματικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί νά ἐπιστήσω τήν προσοχή του ἐπί τῆς δολιότητος τῶν ἐμπνευστῶν αὐτοῦ τοῦ θορύβου.

»Ὡς γνωστόν, στίς 18 Μαΐου 1987, ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τόν Φάκελλο τῆς Κύπρου κ. Μπασαγιάννης, μοῦ ἀπηύθυνε ἐπιστολή, διά τῆς ὁποίας παρεκαλούμην νά βοηθήσω τό ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς "μέ τήν τεράστια πολιτική πεῖρα καί τό ὑψηλό αἴσθημα εὐθύνης πού διαθέτω".

»Ἀνταποκρινόμενος στήν πρόσκληση αὐτή, ἔστειλα στήν Ἐπιτροπή, τήν 1η Ἰουνίου 1987, ἐκτεταμένη Ἔκθεση, συνοδευόμενη καί ἀπό ἐπίσημα ἔγγραφα, διά τῆς ὁποίας τήν ἐνημέρωνα πλήρως γιά τά δραματικά γεγονότα τοῦ θέρους τοῦ 1974 καί ἰδιαίτερα γιά τήν περίοδο πού ἤμουν ὑπεύθυνος γιά τή διακυβέρνηση τῆς χώρας. (Ἐνῶ συγχρόνως ἔδινα ἀπάντηση στίς ὕποπτες καί παραπλανητικές διαρροές πού διοχετεύονταν κατά καιρούς σέ ἐπιλεγμένα ὄργανα τοῦ τύπου).

»Γιά τήν ἀντικειμενικότητα καί τήν πληρότητα τῆς Ἐκθέσεώς μου ἐκείνης οὐδεμία ἀμφισβήτηση διετυπώθη οὔτε ἀπό ὑπεύθυνα πρόσωπα οὔτε καί ἀπό τήν Ἐπιτροπή, μέχρι τελευταῖα, ὁπότε μέ δημοσιεύματα τῶν παλαιῶν θαυμαστῶν μου κ.κ. Θεοδωράκη καί Ζώρα, διωκομένου ἤδη τοῦ δεύτερου γιά πλαστογραφία, συνιστᾶτο στήν Ἐπιτροπή νά μοῦ καταλογίσει εὐθύνες γιά τήν κυπριακή τραγωδία.

»Ἤδη, μέ τή νέα ὑποτροπή τοῦ θορύβου καί μέ δεδομένη τήν πρόθεση τῆς Κυβερνήσεως ν' ἀφήσει ἐπ' ἀόριστον ἐκκρεμές τό θέμα τῆς Κύπρου, πού ἄν δέν ὑπῆρχε δόλος θά μποροῦσε νά τερματισθεῖ ἐντός τριμήνου, παραδίδω καί πάλι στή δημοσιότητα τό τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Ἐκθέσεώς μου πού ἀναφέρεται στήν περίοδο κατά τήν ὁποία τήν εὐθύνη τῆς διαχειρίσεως τοῦ θέματος εἶχε ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἐθνικῆς Ἑνότητος».

Τήν 1η Ἰουνίου 1988, ἐνῶ οἱ ἐργασίες τῆς ἐπιτροπῆς φαίνονταν νά εἰσέρχονται στήν τελική εὐθεία, τά 11 μέλη-βουλευτές τῆς ΝΔ ὑπέβαλαν σχέδιο πορίσματος καί ἀνακοίνωσαν ὅτι θά ἔπαυαν ἐφεξῆς νά συμμετέχουν στίς ἐργασίες της. Συγκεκριμένα, μέ κοινή ἐπιστολή τους, πού ἀνέγνωσε ὁ Ι. Βαρβιτσιώτης, κατήγγειλαν τήν προσπάθεια τῆς πλειοψηφίας νά παραταθοῦν οἱ ἐργασίες τῆς ἐπιτροπῆς, νά δημιουργηθεῖ «μέ κατευθυνόμενες διαρροές καί ἀσυνάρτητα πορίσματα» ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας καί ὁ πρόεδρός της παρέλειψαν νά διακινδυνεύσουν στρατιωτική ἐνέργεια στήν Κύπρο, καί νά ἀποδοθοῦν ἐπιλεκτικά εὐθύνες στόν Ε. Ἀβέρωφ γιά τούς χειρισμούς του στήν περίοδο ἀπό τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας ὡς τήν ἐκδήλωση τοῦ «Ἀττίλα ΙΙ». Μετά ἀπό τήν πρωτοβουλία τῶν βουλευτῶν τῆς ΝΔ, ἐξακολούθησαν νά μετέχουν στίς ἐργασίες τῆς ἐπιτροπῆς οἱ βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὁ Κ. Κάππος, ἐκπρόσωπος τοῦ ΚΚΕ, καί οἱ ἀνεξάρτητοι βουλευτές Α. Παπαληγούρας καί Ν. Ψαρουδάκης. Λίγο ἀργότερα, ἀποχώρησε, ἐπίσης, καί ὁ βουλευτής τῆς ΔΗΑΝΑ, Σ. Στρατήγης.

Θά ἐπακολουθήσει, τόν Ὀκτώβριο, μέ ἀφορμή διαρροές σχετικά μέ τή σύνταξη τοῦ τελικοῦ πορίσματος, σειρά δηλώσεων ἀπό ἐπώνυμους παράγοντες τῆς δημόσιας ζωῆς, στρατιωτικούς καί πολιτικούς, ἐκπροσώπους κομματικῶν σχηματισμῶν, διαφορετικοῦ προσανατολισμοῦ, πού διευκρίνησαν τή θέση τους σέ σχέση μέ τίς διαφαινόμενες προθέσεις τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας.

Σημαντική ἦταν ἡ δήλωση εἴκοσι ἐπώνυμων στρατηγῶν ἐν ἀποστρατείᾳ, στίς 4 Ὀκτωβρίου:

«Τόν τελευταῖο καιρό, δημοσιεύονται στόν Τύπο ὑπό μορφή "διαρροῶν" ἀπό τήν Ἐπιτροπή τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου, διάφορες ἀπόψεις πού ἀφοροῦν τήν περίοδο τοῦ Ἀττίλα ΙΙ στήν Κύπρο καί οἱ ὁποῖες δημιουργοῦν στήν κοινή γνώμη ἐσφαλμένες ἐντυπώσεις.

»Ὡς ἀνώτατοι ἀξιωματικοί πού ὑπηρετήσαμε σέ ἡγετικές θέσεις τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἐπί μακρόν χρόνον σέ κρίσιμες περιόδους τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς καί χειριστήκαμε ὑπεύθυνα θέματα ἀμυντικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας, ἔχουμε τήν δυνατότητα ἀλλά καί τήν ὑποχρέωση νά διατυπώσουμε ὁρισμένες σκέψεις οἱ ὁποῖες δέν ἔχουν καμία πολιτική σκοπιμότητα καί οἱ ὁποῖες μποροῦν νά φωτίσουν ἀντικειμενικά τήν πτυχή αὐτή τῆς κυπριακῆς τραγωδίας.

»Τό ἐρώτημα πού κυρίως ἐγείρεται καί εἰς τό ὁποῖο μποροῦμε νά ἀπαντήσουμε, εἶναι: "Ἦταν δυνατόν νά σταλοῦν ἀπό τήν Ἑλλάδα στήν Κύπρο ἐπαρκεῖς ἐνισχύσεις πρό τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἀττίλα ΙΙ ἤ κατά τήν ἐξέλιξη αὐτῶν, ὥστε νά ἀντιμετωπισθοῦν ἀποτελεσματικά οἱ ἐκεῖ εὑρισκόμενες τουρκικές δυνάμεις;"

»Ἡ ἀπάντησή μας ὡς εἰδικῶν, χωρίς νά χρειάζεται νά ἐπικαλεσθοῦμε ἀνακριτικό ὑλικό ἤ ἄλλα ἀπόρρητα ἀπό ἐθνικῆς πλευρᾶς στοιχεῖα, εἶναι χωρίς κανένα δισταγμό ΟΧΙ, διότι:

»1. Πρό τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἀττίλα ΙΙ στό προγεφύρωμα, τό ὁποῖο ἐν τῷ μεταξύ εἶχε διευρυνθεῖ καί σταθεροποιηθεῖ, εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἐπαρκεῖς ἐπίλεκτες τουρκικές δυνάμεις, οἱ ὁποῖες ὑποστηρίζοντο ἀπό μεγάλο ἀριθμό ἁρμάτων, πυροβολικοῦ καί ἀεροπορίας, ἡ ὁποία κυριαρχοῦσε στόν ἐναέριο χῶρο τῆς Κύπρου, λόγῳ ἐγγύτητος τῶν ἀεροδρομίων της.

»2. Οἱ δυνάμεις αὐτές εἶχαν τήν δυνατότητα νά καταλάβουν ὁλόκληρο τήν Κύπρο καί ἔτσι οἱ ἐνισχύσεις καί ἐάν ἔφθαναν δέν θά εὕρισκαν χῶρο καί δυνάμεις ὑποδοχῆς.

»3. Ἡ δύναμη τῶν ἐνισχύσεων ἔπρεπε νά εἶναι τουλάχιστον μία μεραρχία ἐνισχυμένη μέ δύο ἐπιλαρχίες ἁρμάτων καί ἐπαρκές πυροβολικό, διότι μικρές ἐνισχύσεις μέ μυστικές ἀποστολές δέν ἔλυναν τό πρόβλημα.

»4. Διά τήν μεταφορά τῶν δυνάμεων αὐτῶν, ἔπρεπε νά σχηματισθεῖ μεγάλη νηοπομπή, ἡ ὁποία νά καλύπτεται μέ ἰσχυρές ναυτικές καί ἀεροπορικές δυνάμεις κατά τόν πλοῦν, πρᾶγμα ἀδύνατον, κυρίως γιά τήν ἀεροπορία λόγῳ ἀποστάσεως.

»5. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ νηοπομπή θά προσεβάλλετο

ὑπό τῶν Τούρκων κατά τήν διαδρομή, κυρίως εἰς τήν περιοχή μεταξύ Ρόδου καί Κύπρου (ἀπόσταση 275 μίλια). Ἡ τουρκική ἀεροπορία καί τό ναυτικό θά μποροῦσαν νά ἐπιφέρουν μεγάλες ἀπώλειες στήν ἀμφίβιο αὐτή δύναμη.

»6. Εἶναι αὐτονόητο, ὅτι, ἐάν ὁ πόλεμος ἐπεξετείνετο στό Αἰγαῖο καί τήν Θράκη, πρᾶγμα πολύ πιθανόν, ἡ θυσία αὐτή θά εἶχε ἀποφασιστικές ἐπιπτώσεις στό φρόνημα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί ἡ Ἑλλάς θά εἶχε φθείρει τίς δυνάμεις της σέ πεδίο μάχης εὐνοϊκό γιά τήν Τουρκία.

»7. Δέν ὑπάρχει κανείς πού νά μήν ἀντιλαμβάνεται, ὅτι, ἐάν ἡ σύγκρουση μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας ἦταν ἀναπόφευκτη, τότε προσφορότερος χῶρος γιά μᾶς ἦταν ἡ Θράκη καί τό Αἰγαῖο καί ὄχι ἡ περιοχή τῆς μεμακρυσμένης Κύπρου.

»8. Σάν γενικό συμπέρασμα μπορεῖ νά διατυπωθεῖ ὅτι ἡ ἀποστολή στρατιωτικῶν ἐνισχύσεων γιά τήν ἀποτελεσματική ἄμυνα τῆς Κύπρου, κατά τήν περίοδο μεταξύ Ἀττίλα Ι καί ΙΙ, ἦταν ἀπό στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἀδύνατος καί ὡς ἐκ τούτου ἀπαράδεκτος, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν συνθηκῶν πού ἐπικρατοῦσαν στήν νῆσο, τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας στήν περιοχή καί τῶν γεωγραφικῶν πλεονεκτημάτων πού εἶχε ἡ Τουρκία στήν περιοχή τῆς Κύπρου».

Στρατηγός Γκράτσιος Ἀγαμέμνων· ἐπίτιμοι ἀρχηγοί ΓΕΣ, ΓΕΝ, ΓΕΑ: στρατηγός Κούρκαφας Βασίλειος ΓΕΣ, ναύαρχος Κονοφάος Σπυρίδων ΓΕΝ, ναύαρχος Καπέτος Ὀδυσσεύς ΓΕΝ, πτέραρχος Παπαγεωργίου Δημήτριος ΓΕΑ, ἀντιπτέραρχος Διακουμάκος Παναγιώτης ἐπίτιμος ΑΤΑΔ· ἀντιστράτηγοι ἐπίτιμοι γενικοί ἐπιθεωρηταί Στρατοῦ, διοικηταί Σωμάτων Στρατοῦ καί ὑπαρχηγοί ΓΕΣ: Παπακωνσταντίνου Γεώργιος ΓΕΝΣ, Παπαδόπουλος Γεώργιος ΣΔΑ, Λαμπρίδης Δημήτριος Α΄ ΣΣ, Καραδήμας Γεώργιος Α΄ ΣΣ, Δεμέστιχας Δημήτριος Δ΄ ΣΣ, Παπανικολάου Ἀθανάσιος Β΄ ΣΣ, Σούνδιας Ἀναστάσιος ΓΕΝΣ, Κασαπίδης Παντελής Α΄ ΣΣ, Παπανικολάου Ἀθανάσιος Β΄ Υ/ΓΕΣ, Ξιφαρᾶς Γεώργιος Α΄ ΣΣ, Καλεντερίδης Ἀλέξανδρος Α΄ Υ/ΓΕΣ, Λαζαρίδης Νικόλαος ΓΕΝΣ, Κολόμβας Νικόλαος Γ΄ ΣΣ.

Ἐπακολούθησαν, κατά χρονολογική τάξη:

Ν. Παππᾶς, ἐπίτιμος ἀρχηγός ΓΕΝ:

«Διάβασα στόν καθημερινό τύπο μέ μεγάλη προσοχή τό ἄρθρο τοῦ στρατηγοῦ Δ. Δεμέστιχα καί τό κείμενο τῆς ἀνακοινώσεως τῶν 20 στρατηγῶν ἐ.ἀ. καί δηλώνω κατηγορηματικά καί ἀδίστακτα ὅτι συμφωνῶ ἀπόλυτα μέ τά δύο κείμενα. Στά κείμενα αὐτά ὁμολογῶ ὅτι δέν βλέπω καμμία κομματική ἀπόχρωση ἀλλά καί τά δύο ἀποτελοῦν μία συνοπτική, ἀληθινή καί καθαρά στρατιωτική ἐκτίμηση καταστάσεως, τῆς ὁποίας ἡ ὀρθή ἀπόφαση εἶναι: ὅτι δέν μποροῦσε ἡ Ἑλλάδα νά ἀντιμετωπίσει τόν Ἀττίλα ΙΙ» (6.10).

Γ. Ράλλης, Κ. Παπακωνσταντίνου, Κ. Στεφανόπουλος, Χ. Πρωτοπαπᾶς, Ι. Πεσμαζόγλου, Ξ. Ζολώτας, Α. Κανελλόπουλος, Ι. Μπούτος, Α. Κοκκέβης, Γ. Μυλωνᾶς, Ι. Μηναΐος (ὑπουργοί Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητας):

«Ἡ Ἐθνική προσφορά τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος τοῦ 1974, δέν εἶναι δυνατόν νά ἀμφισβητηθεῖ.

»Κατά τίς δραματικές ἡμέρες τοῦ Ἰουλίου καί τοῦ Αὐγούστου τοῦ χρόνου ἐκείνου, πού ἡ Κύπρος καί ἡ Ἑλλάδα σκληρά ἐδοκιμάζοντο, ἡ Κυβέρνηση τοῦ 1974 ἔκανε ὅ,τι ἦταν ἀνθρωπίνως δυνατόν γιά νά περιορίσει τίς συνέπειες τῶν ἐγκλημάτων τῆς χούντας καί τῆς Τουρκίας κατά τῆς Κύπρου καί νά ἀποτρέψει χειρότερες συμφορές, ἐνῶ παράλληλα ἀγωνιζόταν νά ἀποκαταστήσει, ἐν μέσῳ τοῦ χάους πού ἐκληρονόμησε, τήν δημοκρατία στήν Ἑλλάδα.

»Τίς ἀλήθειες αὐτές γνωρίζουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες πού ἔζησαν τήν ἀγωνία ἐκείνων τῶν ἡμερῶν καί ἡ διεθνής κοινή γνώμη, πού ἐχαρακτήρισε τά ἐπιτεύγματα αὐτά "πολιτικό θαῦμα".

»Τό ἐθνικό καί πολυσήμαντο ἔργο πού ἐπιτελέσθηκε κατά τήν δραματική ἐκείνη περίοδο τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, ἔχει ὁριστικά καταγραφεῖ στήν ἱστορία τοῦ τόπου» (7.10).

Κ. Μητσοτάκης:

«Ἄσχετα πρός τήν οὐσία τοῦ θέματος — πού εἶναι ξεκαθαρισμένο γιά ὅλους καί κανείς δέν παραπλανᾶται ἀπό κακοήθεις ἰσχυρισμούς — εἶναι πρωτοφανές στά κοινοβουλευτικά χρονικά νά γίνεται ἀπό βουλευτές μέλη μιᾶς ἐξεταστικῆς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς καί μάλιστα γιά ἕνα μέγα ἐθνικό θέμα, παραποίηση στοιχείων πρός τόν σκοπό νά χαλκευθεῖ ἕνα συκοφαντικό πόρισμα. Μολονότι οἱ βουλευτές αὐτοί εἶναι ἐλάχιστοι, πρόκειται γιά χωρίς προηγούμενο ξεπεσμό τοῦ κοινοβουλευτικοῦ βίου.

»Ἐπισημαίνω, ἐπίσης, τό γεγονός ὅτι οἱ ἴδιοι βουλευτές ἀρνοῦνται νά περιληφθεῖ στό καταρτιζόμενο πόρισμα τό κείμενο μέ τίς ἀπόψεις τῶν βουλευτῶν τῆς Νέας Δημοκρατίας. Ἐκφράζω τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς δέν θά δεχθεῖ αὐτή τή στάση. Ἐπιβεβαιώνεται, δυστυχῶς, ὅτι οἱ συνεχεῖς καί χωρίς οὐσιαστικό λόγο παρατάσεις τοῦ ἔργου τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, τίς ὁποῖες κατήγγειλαν τήν 1η Ἰουνίου οἱ βουλευτές τῆς Νέας Δημοκρατίας καί ἀποχώρησαν, ὀφείλονταν στήν ὑστερόβουλη πρόθεση, ἡ ὁποία ἐκδηλώθηκε μέ τήν πράξη τῶν προαναφερομένων κυβερνητικῶν βουλευτῶν» (7.10.)

Μ. Ἔβερτ, δήμαρχος Ἀθηναίων:

«Ὁρισμένοι βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ πού συμμετέχουν στήν ἐπιτροπή γιά τόν "Φάκελλο τῆς Κύπρου" ἐπιχείρησαν τήν πλαστογράφηση τῆς ἀλήθειας, προκειμένου νά ἀποπροσανατολίσουν τήν κοινή γνώμη ἀπό τά καυτά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τόν τόπο καί διανοήθηκαν νά ἐπιρρίψουν εὐθύνες στόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ καί τόν Εὐάγγελο Ἀβέρωφ.

»Οἱ κοινοί συκοφάντες, ὁρισμένοι ἀπό τούς ὁποίους κατά τήν διάρκεια τῆς δικτατορίας ἀλληθώριζαν πρός τήν χούντα, θά ἔπρεπε, ἐάν δέν καλύπτονταν ἀπό τήν βουλευτική ἀσυλία, νά δώσουν λόγο στή Δικαιοσύνη.

»Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ὅταν ἀνέλαβε τήν ἐξουσία ἡ Κυβέρνηση τῆς Ἐθνικῆς Ἑνότητας τόν Ἰούλιο τοῦ 1974, βρέθηκε πρό τετελεσμένων γεγονότων.

»Ὁποιαδήποτε στρατιωτική ἐνέργεια στήν Κύπρο θά ἀποτελοῦσε ἐπιχείρηση αὐτοκτονίας, ἐνῶ θά ἐξέθετε τήν ἄμυνά μας στό Αἰγαῖο καί τή Θράκη.

»Στήν Κύπρο οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἀπό τόν 'Ιούλιο ἐδραιώσει προγεφύρωμα, ἐξασφαλίζοντας συντριπτική ὑπεροχή.

»Ἐάν μιά ἐπιχείρηση ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς στήν Κύπρο ἦταν εὔκολη, γιατί ἡ Κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ δέν ἀντέδρασε δυναμικά συμπαρατασσόμενη μέ τόν κυπριακό λαό ὅταν ἔγινε ἡ de facto διχοτόμηση;» (7.10).

Λ. Κύρκος, γενικός γραμματέας ΕΑΡ:

«Πρέπει καθαρά νά ποῦμε ὅτι ἡ προσπάθεια ὁρισμένων προσώπων νά ἐπηρεάσουν τό πόρισμα γιά νά ἐξυπηρετήσουν κομματικές σκοπιμότητες τοῦ ΠΑΣΟΚ καί νά παίξουν μέ τά αἰσθήματα τοῦ λαοῦ, παραμερίζοντας τίς πραγματικές τότε καταστάσεις, μᾶς βρίσκει κατηγορηματικά ἀντιθέτους.

»Τό πόρισμα γιά τήν κυπριακή τραγωδία δέν μπορεῖ παρά νά ἀποτελέσει τήν πιό ἀμείλικτη καταδίκη τῆς χούντας καί τῶν ξένων πού τήν ἐνέπνευσαν. Καί πρέπει νά γίνει ἀφετηρία γιά μιά νέα συνάντηση τῶν πολιτικῶν δυνάμεων στήν προσπάθεια γιά μιά δίκαιη λύση τοῦ Κυπριακοῦ». (10.10).

»Ἄς σταματήσουν πιά αὐτά τά ἐπικίνδυνα γιά τόν τόπο παιχνίδια, γιατί αὐτή τήν φορά τό ΠΑΣΟΚ ὑπερέβη κάθε ὅριο. Ἡ Κυβέρνηση ἀμνηστεύει τούς χουντικούς καί τούς ξένους καί προσπαθεῖ μέ τραγική ἀνευθυνότητα νά ἐπιρρίψει εὐθύνες στήν πρώτη μεταπολιτευτική Κυβέρνηση. Ἔτσι, τό ΠΑΣΟΚ τῆς πτώσης καί τῆς παρακμῆς πρόσθεσε ἄλλο ἕνα μεγάλο ὀλίσθημα στό παθητικό του» (16.10).

Ι. Πεσμαζόγλου:

«Αἰσθάνομαι τό χρέος νά καταδικάσω τίς ἐνέργειες ὁρισμένων ἐκπροσώπων τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας, πού τό πάθος τους ἐναντίον τοῦ Καραμανλῆ καί γιά κομματική ἐκμετάλλευση ἐπιδιώκουν μέ ἀλλοιώσεις καταθέσεων καί πλαστογραφία ἐγγράφων, νά ἐκτρέψουν τό ἔργο τῆς ἐπιτροπῆς γιά τήν Κύπρο, πού ἦταν καί παραμένει ὁ καταλογισμός τῶν συγκεκριμένων εὐθυνῶν τῶν πρωτεργατῶν καί τῶν ὀργάνων τῆς δικτατορίας στό ἐγκληματικό πραξικόπημα καί τήν τραγωδία τῆς Κύπρου. Ἡ ἔκδηλη ἐμπάθεια τῶν ἐκπροσώπων αὐτῶν τῆς πλειοψηφίας τούς ἐμποδίζει νά ἰδοῦν ὅτι μέ τίς ἐπιδιώξεις τους ὑπονομεύουν τή δημοκρατία καί τό δημόσιο βίο, ἐκθέτουν βαρύτατα τό κόμμα τους καί στιγματίζουν τή συμμετοχή τους στό ἑλληνικό κοινοβούλιο.

»Τό ἔργο καί ἡ συμβολή τοῦ Καραμανλῆ στή θεμελίωση τῆς δημοκρατίας καί τῆς ἐθνικῆς συμφιλίωσης καί στήν προστασία τῶν ἐθνικῶν μας δικαιωμάτων καί συμφερόντων ἀναγνωρίζεται ἀπό τό σύνολο σχεδόν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅπως ἀποδεικνύεται καί στίς συζητήσεις τῆς Βουλῆς καί ἀπό δημόσιες ἀνακοινώσεις ἐκπροσώπων τῶν περισσότερων πολιτικῶν δυνάμεων. Ἐπιβεβαιώνεται τώρα καί ἀπό τόν φθόνο καί τόν φόβο πού προκαλεῖ σέ ὁρισμένους κύκλους τοῦ κόμματος πού κυβερνᾶ» (11.10).

Ἕνωση Κυπρίων Ἑλλάδος:

«Ἡ Ἕνωση Κυπρίων Ἑλλάδος ἐκφράζει τήν ἔντονη ἀνησυχία καί θλίψη δεκάδων χιλιάδων Κυπρίων πού ζοῦν καί ἐργάζονται στήν Ἑλλάδα γιά τήν τροπή πού ἔχει πάρει τελευταῖα τό ἄνοιγμα τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου. Περιμέναμε νά λάμψει ἡ ἱστορική ἀλήθεια μέ τήν ἀποκάλυψη τῶν πραγματικῶν γεγονότων πού διαδραματίσθηκαν τότε καί νά γίνουν γνωστά τά παρασκήνια τῆς συνωμοσίας καί οἱ πρωταίτιοι τοῦ πραξικοπήματος καί τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς. Ἀντί αὐτῶν τό πόρισμα τοῦ Φακέλλου — πού θά ἔπρεπε νά ἀποτελέσει πολύτιμο στοιχεῖο γιά τή χάραξη τῆς παραπέρα πορείας τοῦ ἐθνικοῦ θέματος — τείνει νά ὑποβιβασθεῖ καί νά μετατραπεῖ σέ ἀντικείμενο μικροκομματικῆς διαπάλης καί ἐκμετάλλευσης.

»Περιμέναμε ἀκόμα ὅτι τό πόρισμα θά ἀποτελοῦσε σημεῖο ἐθνικῆς ὁμοψυχίας ἀλλά ὅμως ἔχει μετατραπεῖ σέ πεδίο ἐθνικῆς διχόνοιας καί κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Μέ τόν τρόπο αὐτό, ἡ μεγαλύτερη μετά τή Μικρασιατική καταστροφή ἐθνική συμφορά, τείνει νά περιορισθεῖ στήν ἱστορική συνείδηση τοῦ ἔθνους καί νά μετατραπεῖ σέ πρόκριμα γιά νέο συμβιβασμό ἥττας.

»Τό αἱματοβαμμένο, κατακερματισμένο καί λεηλατημένο ἀπό τόν Ἀττίλα Νησί τῆς Κύπρου, οἱ χιλιάδες νεκροί τῶν ἀγώνων του, οἱ 1.619 ἀγνοούμενοι καί οἱ 200.000 πρόσφυγες τῆς κυπριακῆς τραγωδίας ἀπαιτοῦν τό ἄμεσο σταμάτημα τῆς μικροκομματικῆς καί ψηφοθηρικῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου καί καλοῦν τίς πολιτικές καί κατά καιρούς στρατιωτικές ἡγεσίες, νά ἀρθοῦν στό ὕψος τῶν περιστάσεων πού ἐπιβάλλει ἡ σοβαρότητα καί κρισιμότητα τοῦ ἐθνικοῦ θέματος» (12.10).

Γ.-Α. Μαγκάκης:

«Ἀπέναντι στήν ἀλήθεια καί μάλιστα ὅταν αὐτή ἀφορᾶ στό ἐθνικό συμφέρον ἡ πολιτική ἀντιπαράθεση δέν ἔχει θέση. Στό πνεῦμα αὐτό ἐπιβάλλεται νά τονισθεῖ ὅτι ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας τοῦ 1974 ἐξεπλήρωσε στό ἀκέραιο τό ἐθνικό της χρέος μέ βάση τίς τότε ἀντικειμενικές δυνατότητες. Ἡ ἀποτελεσματική ὑπεράσπιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καί τώρα καί στό μέλλον ἐπιβάλλει νά παραμείνει ἀσκίαστη στή λαϊκή συνείδηση ἡ ἀτράντακτη ἀλήθεια ὅτι ἡ κυπριακή τραγωδία σέ ὅλες της τίς φάσεις εἶναι τό ἐγκληματικό ἀποτέλεσμα τῆς χουντικῆς προδοσίας καί τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτακτισμοῦ μέ νατοϊκή καί ἀμερικανική ὑποστήριξη. Γι' αὐτό τό λόγο, ἄλλωστε, καί ὁ πρόεδρος τοῦ κινήματός μας κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου ἔχει μέ δηλώσεις του ξεκαθαρίσει ἀπόλυτα ὅτι ἡ κυπριακή τραγωδία δέν σχετίζεται μέ τήν πολιτική τῶν Κυβερνήσεων τῆς μεταπολίτευσης καί τήν δράση τῶν κοινοβουλευτικῶν μας κομμάτων (12.10).

Λ. Λάζαρης:

«Δέν ξέρω γι' αὐτό τό θέμα τίποτα περισσότερο ἀπ' ὅ,τι λένε οἱ ἐφημερίδες. Ἀφοῦ ὅμως μέ ρωτᾶτε, θά σᾶς πῶ εἰλικρινά τή γνώμη μου. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν καλά ποιοί εὐθύνονται ὁλοκληρωτικά γιά τήν τραγωδία τῆς Κύπρου καί δέν χρειαζόταν τό ἄνοιγμα κανενός φακέλλου γιά νά πειστοῦν. Ἡ ἐνδεχόμενη ἐπίρριψη εὐθύνης στήν τότε Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας — ἔστω καί ἔμμεσα, μέ διατύπωση κατηγοριῶν ἐναντίων μελῶν της — θά ἦταν κατά τήν προσωπική μου ἄποψη σοβαρό λάθος πού θά παραγνώριζε τίς ἄθλιες συνθῆκες πού μᾶς εἶχε κληροδοτήσει ἡ προδοτική χούντα. Θά ἦταν ἀκόμα ἕνα συγ-

χωροχάρτι γιά τό ἐθνικό ἔγκλημα τῶν συνταγματαρχῶν καί τόν κυπριακό ἐπεκτατισμό. Καί μία πράξη ἐθνικά, πολιτικά, ἀλλά καί κομματικά ἐπιζήμια. Ἰδιαίτερα σήμερα. Θέλω πραγματικά νά ἐλπίζω πώς τό τελικό πόρισμα τῆς ἐπιτροπῆς θά ἀνταποκριθεῖ στό ὕψος τῶν περιστάσεων» (13.10).

Γ. Ράλλης:

«Τό πραξικόπημα τῆς χούντας κατά τοῦ Μακαρίου ἔδωσε τήν εὐκαιρία στήν Τουρκία νά δημιουργήσει τά τετελεσμένα γεγονότα τοῦ Ἀττίλα Ι, πού ἀναπότρεπτα ὁδήγησαν στόν Ἀττίλα ΙΙ. Ἐξαιτίας τῶν συνθηκῶν χάους πού ἐπικρατοῦσαν τόν Αὔγουστο 1974 στήν Ἑλλάδα καί τήν Κύπρο, ἦταν ἀδύνατη ἡ ἀποστολή ἐνισχύσεων στή Μεγαλόνησο. Ἐξάλλου, ἕνα παρόμοιο ἐγχείρημα ἦταν ἀπαγορευτικό γιατί αὐτόματα θά ὁδηγοῦσε σέ ἑλληνοτουρκικό πόλεμο καί, κάτω ἀπό τίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σέ ἐθνική συμφορά.

»Ὅλα αὐτά, καθώς καί ὅσα διαδραματίστηκαν στήν Ἑλλάδα καί τήν Κύπρο κατά τό διάστημα ἀπό 24 Ἰουλίου ὥς τό τέλος Αὐγούστου 1974, ἦταν ἔκτοτε γνωστά. Ἰδιαίτερα ὁ κ. Παπανδρέου, μετά τίς ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου 1974, εἶχε λάβει γνώση ὅλων τῶν σχετικῶν φακέλλων καί ἀσφαλῶς θά εἶχε φέρει στή δημοσιότητα χειρισμούς μέ τούς ὁποίους διαφωνοῦσε. Δέν τό ἔπραξε καί ἐπιπλέον μέ ὁμιλίες του στή Βουλή καί μέ γραπτά του κείμενα συμφώνησε μέ τήν πολιτική πού ἀκολουθοῦσε στό Κυπριακό ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας.

»Αἰσθάνομαι ἀποτροπιασμό γιατί Ἕλληνες βουλευτές περιβλήθηκαν τή δικαστική τήβεννο γιά νά γίνουν ὄργανα εὐτελῶν κομματικῶν ἐπιδιώξεων καί θλίβομαι βαθύτατα γιά τόν πρωθυπουργό, πού μέ τή σιωπή του ἐγκρίνει τίς ἀπαράδεκτες αὐτές μεθοδεύσεις.

»Ἂς γνωρίζουν ὅμως ὅλοι ὅσοι ἐνέπνευσαν τό ἀνοσιούργημα καί ὅσοι μέ τή σιωπή τους τό ἐπιδοκιμάζουν, ὅτι ἡ Ἱστορία θά καταχωρήσει μέ μαῦρα γράμματα στίς δέλτους της τήν ἀποτυχημένη ἀπόπειρά τους νά σπιλώσουν τόν Καραμανλῆ καί ἐμᾶς, τούς συνεργάτες του, κατά τήν δραματική ἐκείνη γιά τήν Ἑλλάδα καί τήν Κύπρο περίοδο» (13.10).

Μ. Θεοδωράκης:

«Ὅπως γνωρίζετε, ἀποτελεῖ βαθιά μου πεποίθηση ἡ ἀνάγκη ἐθνικῆς ὁμοψυχίας στά μεγάλα ἐθνικά θέματα, εἰδικότερα σ' αὐτά πού συνδέονται μέ τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις καί τό Κυπριακό. Αὐτή ἀκριβῶς τήν ὁμοψυχία προσπαθεῖ νά σπάσει ἕνα ἰδιότυπο παρακράτος πού κινεῖται στήν Ἑλλάδα καί πάει νά σπρώξει στόν ὄλεθρο τή χώρα καί τό ἴδιο τό κυβερνητικό κόμμα.

»Εἶναι ἀπαράδεκτο, τέτοιας ἐθνικῆς σημασίας θέματα νά ἀντιμετωπίζονται μέ προεκλογικές σκοπιμότητες καί μέ ἀγοραῖο ὑπερπατριωτισμό. Ὅμως τά γεγονότα τοῦ 1974 εἶναι νωπά καί ὅλοι γνωρίζουμε σ' αὐτό τόν τόπο ποιός εἶναι ποιός.

»Γνωρίζουμε ἐπίσης τίς δραματικές συνθῆκες, κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ἀνέλαβε ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας.

»Εἶναι ἐπίσης γνωστό ὅτι ὑπῆρχε μέχρι σήμερα ὁμόψυχη ἀντίληψη σ' ὅλο τόν πολιτικό κόσμο τῆς χώρας καί στό λαό ὅτι ἡ ἀποστολή ἑλληνικῶν στρατευμάτων στήν Κύπρο καί ἡ σύγκρουση μέ τήν Τουρκία θά ἦταν αὐτοκτονία.

»Εὐελπιστῶ ὅτι θά ἐπικρατήσουν ὡριμότερες σκέψεις καί δέν θά παρασυρθοῦν Ἕλληνες βουλευτές σέ ἐνέργειες πού ἀπαλλάσσουν ἀκόμα μιά φορά τούς πραγματικούς ἐνόχους τῆς κυπριακῆς τραγωδίας, τούς Ἀμερικανούς, καί τά χουντικά τους ὄργανα» (14.10).

Α. Παπαδόγγονας:

«Αὐτή ἡ ὑπόθεση τῆς προσπάθειας ἡ ὁποία γίνεται γιά νά ἀποδοθοῦν εὐθύνες στήν τότε Κυβέρνηση εἶναι ἀστεῖες. Γιατί, στό νησί, μέ τόν "Ἀττίλα Ι" ἀποβιβάστηκαν ἤ ἐπιβιβάστηκαν περί τίς 20.000 στρατιῶτες Τοῦρκοι, 185 ἅρματα μάχης καί 200 πυροβόλα. Δημιούργησαν ὅηλαδή ἕνα προγεφύρωμα μέ τίς δυνάμεις αὐτές πού σᾶς εἶπα. Γιά νά ἀνατραπεῖ αὐτό — γι' αὐτούς πού ξέρουν ἀπό στρατιωτικά, ὄχι γι' αὐτούς οἱ ὁποῖοι πετᾶνε φιλολογίες χωρίς καμμιά αἴσθηση εὐθύνης — γιά νά ἀνατραπεῖ αὐτό, πρέπει νά ἔχεις τριπλάσιες δυνατότητες ἀπό τόν ἐχθρό. Νά ἀνατρέψεις ἕνα προγεφύρωμα. Κι ὅταν ἀπέχουμε ἐμεῖς 400 μίλια καί ἡ Τουρκία ἀπεῖχε 60 μίλια, ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ἡ ἑλληνική ἀεροπορία καί τό ἑλληνικό ναυτικό δέν μποροῦσαν νά ὑποστηρίξουν, ἂν θέλετε, ἐνέργεια ἀποβατική τριπλάσιας κλίμακος ἀπό ἐκείνη γιά νά ἀνατρέψουν τό προγεφύρωμα τό τουρκικό» (14.10).

Στίς 18 Ὀκτωβρίου, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐπανέφερε τό θέμα ἐνώπιον τῆς Βουλῆς:

«...Ἐκεῖνο πού μέ ἐνδιαφέρει εἶναι ὅτι γίνεται προσπάθεια νά πλαστογραφηθεῖ ἡ ἱστορία καί νά κατηγορηθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, στόν ὁποῖο ἡ Ἑλλάδα ὀφείλει τουλάχιστον, κατά κοινή ἀναγνώριση, τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας καί μάλιστα τῆς καλύτερης πού γνώρισε ὁ τόπος.

»Θά μποροῦσα νά ἐπισημάνω — καί πρέπει νά τό κάνω — ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ἴδιος προσωπικά, εἶχε στό παρελθόν ἐπανειλημμένα ἐκφραστεῖ ἐπί τοῦ θέματος, τό ὁποῖο σήμερα ἀποτελεῖ τό ἀντικείμενο τῆς συζήτησης. Σέ συνέντευξή του στήν "Ἀπογευματινή" τό 1974, στό βιβλίο του "Ἡ Δημοκρατία στό Ἀπόσπασμα", σέ ἀγόρευσή του στή Βουλή, στίς 16 Ὀκτωβρίου, ἀπανωτά σέ ὅλες τίς περιπτώσεις τοποθετήθηκε, λέγοντας ὅτι δέν ἐπιρρίπτει εὐθύνες στήν Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας.

»Σήμερα γίνεται μιά μεθοδευμένη προσπάθεια νά δημιουργηθεῖ ἕνα ἀνύπαρκτο πρόβλημα πρός ζημία τῆς δημοκρατίας, πρός ὄφελος τῆς δικτατορίας, ἡ ὁποία ἐπιχαίρει. Πρός ζημία τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων καί ἐγώ πιστεύω — χωρίς νά εἶμαι ἁρμόδιος νά τό κρίνω — καί μέ ζημία τοῦ ἴδιου τοῦ κόμματος πού αὐτή τήν ὥρα ἀνέχεται αὐτή τήν πορεία.

»Εἰς τό ἔγκυρο γιά τό ΠΑΣΟΚ φύλλο, τήν "Αὐριανή", ἀναφέρεται ρητῶς ὅτι ὁ κ. Λάζαρης καί ὁ κ. Μαγκάκης πρέπει νά καθήσουν φρόνιμα καί νά μήν παίρνουν ἀποφάσεις ἀντίθετες ἀπ' αὐτά πού ἔχει ἀποφασίσει ὁ πρωθυπουργός. Καί ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός μέ ἐπανειλημμένες δηλώσεις του πού ἀρχίζουν ἀπό τό 1987, ἡ πρώτη στό ραδιοφωνικό ἵδρυμα τῆς Κύπρου, ἡ τελευταία στά Γιάννενα, προδιέγραψε αὐτή τήν πορεία.

»'Εγώ, κύριοι συνάδελφοι, σάν άρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης, καλῶ τόν πρωθυπουργό νά ἀναλάβει τίς εὐθύνες του. Νά ἔρθει ἐδῶ νά μᾶς πεῖ τί πιστεύει. Νά πεῖ ἀκριβῶς τί πιστεύει, γιατί δέν παίζουμε τό κρυφτούλι ἐδῶ μέσα. Βεβαίως γιά μένα τά πράγματα εἶναι σαφῆ. 'Ο Φάκελλος τῆς Κύπρου ἔχει ἀξία κατά τό ποσοστό πού ἔχει ἀξία τό ὑλικό πού μαζεύτηκε. Τό πολιτικό συμπέρασμα ἔχει τήν ἀξία ἐκείνων πού τό βγάζουν. Καί ἄν τό ΠΑΣΟΚ τελικά βγάζει ἀντίθετο ἀπ' ὅσα ἔλεγε τά τελευταῖα 12 χρόνια, τό ἴδιο χαρακτηρίζεται. Καί τήν ἱστορία δέν θά τήν γράψει κανένας μεμονωμένος βουλευτής, καμία ὁμάδα βουλευτῶν. Τήν ἱστορία θά τήν γράψουν στό μέλλον. Καί ἡ ἱστορία γράφτηκε καί δέν ἀλλάζει...».

Τέλος, ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, καθώς καί ὁ προεδρεύων κατά τά γεγονότα τοῦ 'Αττίλα ΙΙ, Γλ. Κληρίδης, δήλωσαν:

(Γ. Βασιλείου): «Εἶναι ἀδιανόητο, νά ἐπιδιώκεται νά ἐπιρριφθοῦν εὐθύνες στόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ γιά τόν "'Αττίλα ΙΙ". Δέν θέτω ὑπό ἀμφισβήτηση οὔτε τήν γενναιότητά του, οὔτε τόν πατριωτισμό του» (23.10).

(Γλ. Κληρίδης): «'Εφόσον δέν ὑπῆρχε ἐκ τῶν προτέρων ἑλληνική δύναμις στήν Κύπρο γιά νά παρεμποδίσει τήν εἰσβολή, ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐνίσχυση τῶν κυπριακῶν δυνάμεων δέν ἦτο δυνατή, λόγω τοῦ ὅτι ἡ ἀπόσταση τῆς Κύπρου ἀπό τίς πλησιέστερες ἑλληνικές ἀεροπορικές βάσεις εἶναι τέτοια πού δέν ἐπέτρεπε τήν περίοδο ἐκείνην κάλυψη τῆς νηοπομπῆς ἀπό τήν ἑλληνική ἀεροπορία.

»'Ητο δυνατό ν' ἀποσταλοῦν καί νά φθάσουν στήν Κύπρο μικρές ἐνισχύσεις, οἱ ὁποῖες ὅμως δέν θά ἄλλαζαν τήν πορεία τῶν πραγμάτων, δοθέντος ὅτι τά τουρκικά στρατεύματα εἶχαν ἤδη ἀποβιβασθεῖ καί εἶχαν δημιουργήσει ἰσχυρό προγεφύρωμα καί ἡ προέλασή τους δέν θά ἦταν δυνατό ν' ἀνακοπεῖ» (2.12).

Οἱ ἐργασίες τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς γιά τό Φάκελλο τῆς Κύπρου ὁλοκληρώθηκαν στίς 31 'Οκτωβρίου 1988, ὁπότε καί ὑποβλήθηκαν στά Σῶμα τό πόρισμα τῆς πλειοψηφίας (στό ὁποῖο ἐπίσης καταχωρήθηκαν οἱ ἀπόψεις τριῶν μελῶν πού διαφώνησαν εἴτε μερικά εἴτε μέ τό σύνολο τοῦ πορίσματος), καθώς καί ἐπιστολή τῶν 11 βουλευτῶν τῆς ΝΔ, πού εἶχαν ἀποχωρήσει ἀπό τίς ἐργασίες τῆς ἐπιτροπῆς.

Τό πόρισμα τῆς πλειοψηφίας, μετά ἀπό σύντομη ἀναδρομή στήν περίοδο πού προηγήθηκε τῶν τραγικῶν γεγονότων τοῦ 1974, ἔκαμε ἐκτενῆ ἀναφορά στό πραξικόπημα κατά τοῦ Μακαρίου καί τήν πρώτη τουρκική εἰσβολή, γιά τά ὁποῖα καί θεώρησε ὑπεύθυνη τήν ἡγεσία τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος καί, αὐτονόητα, γιά τήν εἰσβολή, τήν Τουρκία. 'Αναφέρθηκε, ἀκόμη, σέ ἐνδείξεις ὅτι οἱ ΗΠΑ ἐνθάρρυναν τόν Δ. 'Ιωαννίδη νά ὀργανώσει τό πραξικόπημα, ἐνῶ εὐθύνες ἀπέδωσε στήν Οὐάσιγκτων, στό Λονδίνο καί στό ΝΑΤΟ πού δέν ἀπέτρεψαν τή δεύτερη τουρκική ἐπιχείρηση τῆς 14ης Αὐγούστου 1974. Εἰδικότερα γιά τόν «'Αττίλα ΙΙ» καί γιά ἐνδεχόμενες εὐθύνες τῆς Κυβερνήσεως 'Εθνικῆς 'Ενότητας, ἡ πλειοψηφία δέν ἀπέρριψε ἀλλά χαρακτήρισε «συζητήσιμη» τή θέση ὅτι δέν ἦταν δυνατή ἡ ἀντικατάσταση τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας λόγω τῆς ἀνώμαλης καταστάσεως πού ἐπικρατοῦσε στό ἐσωτερικό τῆς χώρας καί τῆς κρίσεως πού βρισκόταν σέ ἐξέλιξη στήν Κύπρο· καί ἀνέφερε στά συμπεράσματά της:

«Εὐθύνες στρατιωτικῆς καί πολιτικῆς ἡγεσίας τοῦ ὑπουργείου 'Εθνικῆς 'Αμυνας.

»1. 'Η τεράστια εὐθύνη τῶν δικτατορικῶν "Κυβερνήσεων" καί στρατιωτικῶν ἡγεσιῶν γιά τήν κυπριακή τραγωδία ἔχει περιγραφεῖ καί τονισθεῖ στά προηγούμενα κεφάλαια καί ὡς ἐκ τούτου δέν χρειάζεται νά ἐπαναλειφθεῖ καί στό κεφάλαιο αὐτό, τό ὁποῖο ἀφορᾶ τούς χειρισμούς πού ἔκανε ἡ ὑπό τόν Κ. Καραμανλῆ πολιτική Κυβέρνηση. Σέ καμμία περίπτωση δέν εἶναι δυνατόν νά κρίνουμε καί νά ἐξετάσουμε μέ τά ἴδια μέτρα καί τά ἴδια σταθμά, μέ τά ὁποῖα κρίναμε τούς χειρισμούς (πράξεις ἤ παραλείψεις) τῆς χουντικῆς ἡγεσίας κατά τό διάστημα 'Απριλίου 1967 -'Ιουλίου 1974, καί τούς χειρισμούς τῆς ὑπό τόν κ. Καραμανλῆ Κυβέρνησης.

»2. 'Η στρατιωτική ἡγεσία τοῦ ΥΕΘΑ (Μπονάνος, Γαλατσάνος, 'Αραπάκης, Παπανικολάου), ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἴδια πού εἶχε τήν εὐθύνη γιά τό ἐγκληματικό πραξικόπημα κατά Μακαρίου καί τά τραγικά ἀποτελέσματα τοῦ 'Αττίλα Ι (τά ὁποῖα ἀσφαλῶς ἐπηρέασαν σημαντικά καί τόν 'Αττίλα ΙΙ) ἔχουν κάθε συμφέρον νά ἀποδείξουν πρός τήν πολιτική ἡγεσία τῆς μεταπολίτευσης ὅτι οἱ θέσεις πού ὑποστήριξαν στήν περίοδο τοῦ 'Αττίλα Ι (δηλαδή ὅτι δέν ἦταν δυνατή ἡ ἀποστολή ὁποιασδήποτε μορφῆς στρατιωτική βοήθεια στήν Κύπρο) ἦταν οἱ ὀρθές.

»3. Στήν προσπάθειά τους αὐτήν προέβησαν στίς ἀκόλουθες πράξεις καί παραλείψεις, γιά τίς ὁποῖες ἔχουν εὐθύνες. Καί συγκεκριμένα:

»α. Παρά τό γεγονός ὅτι ἦταν ἀποδέκτες ἀναφορῶν καί σημάτων ἀπό ΓΕΕΦ γιά ἀποστολή ἐνισχύσεων, ὑλικοῦ καί ἀντιαρματικῶν ὅπλων, αὐτοί στέλνουν μόνο πυρομαχικά καί ἄλλο ὑλικό. "Οχι ἐνισχύσεις καί ἀντιαρματικά ὅπλα, ἔστω καί ἐλαφρά, τά ὁποῖα ἦταν δυνατόν νά μεταφερθοῦν μέ τόν τρόπο πού στάλθηκαν καί τά ἄλλα ὑλικά.

»β. Συνειδητά καί "ἐν ὁμοφωνία" ἐνεργοῦντες ὑποστηρίζουν μονίμως τήν ἀδυναμία ἀποστολῆς στρατιωτικῶν ἐνισχύσεων στήν Κύπρο, ἐπισείοντες παράλληλα τόν κίνδυνο ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, τόν ὁποῖο μάλιστα ὑπερτονίζουν. "Ετσι, συνειδητά, παραπλανοῦν τόν πρωθυπουργό κ. Καραμανλῆ, τοῦ ὁποίου ἦταν οἱ νόμιμοι σύμβουλοι, καί τόν ὁδηγοῦν νά συνταχθεῖ μέ τίς ἀπόψεις τους.

»γ. Συνειδητά δέν ἐκτελοῦν τήν ἐντολή τοῦ πρωθυπουργοῦ Κ. Καραμανλῆ τῆς 3ης Αὐγούστου γιά τή συγκρότηση μεραρχίας. Δέν ἀρνοῦνται ἄμεσα μέν, πλήν ὅμως, μέ τή σκόπιμη καί ἀδικαιολόγητη καθυστέρηση ἔκδοσης τῆς διαταγῆς διοικητικῆς μέριμνας "σαμποτάρουν" τήν ὑλοποίηση τῆς ἐντολῆς Καραμανλῆ, μέ ἀποτέλεσμα, ὅταν τελικά συγκροτήθηκε ἡ μεραρχία, νά εἶναι ἄχρηστη γιά τό σκοπό γιά τόν ὁποῖο προοριζόταν.

»δ. Συνειδητά δέν ἐνημερώνουν τόν πρωθυπουργό κ. Καραμανλῆ γιά τή δυνατότητα ἀποστολῆς στήν Κύπρο

"μικρῶν ἐπιλέκτων δυνάμεων μέ ἐλαφρύ ὁπλισμό" πού ἀναφέρεται στήν πιό πάνω ἔκθεση τοῦ ἀντιστράτηγου Ἐπιτήδειου. Ἀντίθετα, τήν ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς.

»ε. Ἐνῶ γνωρίζουν, ὡς πεπειραμένοι ἀξιωματικοί, ὅτι μέ τήν ἀποστολή κάποιων ἐνισχύσεων (εἰδικές μονάδες, κατάλληλο ὑλικό γιά ἀπόκρουση ἁρμάτων κ.λ.π.) ἀφενός θά τονώνονταν τό ἠθικό τῶν στρατιωτικῶν μονάδων πού ἦταν στήν Κύπρο καί ἀφετέρου ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα ἐπιβράδυνσης τῆς ἐπέκτασης τοῦ προγεφυρώματος καί τῆς προέλασης τῶν Τούρκων, ὥστε νά δοθεῖ χρόνος γιά διπλωματικούς χειρισμούς, μέ σκοπό νά περισωθεῖ ἕνα μέρος τοῦ ἐδάφους πού κατέλαβαν καί κατέχουν σήμερα οἱ Τοῦρκοι, παρά ταῦτα ὄχι μόνο δέν ἀποστέλλουν τίς δυνάμεις καί τό κατάλληλο ὑλικό ἀλλά παράλληλα δίνουν ἐντολή στόν ἀρχηγό τοῦ ΓΕΕΦ Καραγιάννη γιά ὑποχωρητική κίνηση μέ παράλληλη τήρηση τῆς ἐπαφῆς καί ὁπωσδήποτε ἀποφυγή ἐγκλωβισμοῦ. Δηλαδή, παράδοση τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους στόν τουρκικό στρατό χωρίς ἄμυνα.

»4. Γιά τίς παραπάνω πράξεις καί παραλείψεις τους οἱ προαναφερόμενοι ἀρχηγοί δέν μποροῦν νά ἐπικαλεστοῦν ὡς δικαιολογία τήν ἐνδεχόμενη κάλυψή τους ἀπό τόν ΥΕΘΑ κ. Ἀβέρωφ ὁ ὁποῖος εἴτε συμφώνησε μ' αὐτές εἴτε τίς ἀνέχθηκε. Καί αὐτό γιατί εἶχαν ἰδία ἀτομική εὐθύνη ὡς ἐκ τοῦ ἀξιώματος πού ἔφεραν.

»5. Ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἄμυνας κ. Ἀβέρωφ ἔχει εὐθύνες γιατί:

»α. Ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἀπόψεις καί θέσεις του σχετικά μέ τή δυνατότητα ἀποστολῆς στρατιωτικῆς βοήθειας στήν Κύπρο (ἐνδεικτικά ἐπισημαίνεται ἡ ἄποψή του ὅτι ἡ ἀπόσυρση τῆς μεραρχίας τό 1967 ὀρθά ἔγινε, γιατί δέν χρησίμευε σέ τίποτα) ὄφειλε, ὡς ΥΕΘΑ, νά παρακολουθήσει τήν ἐκτέλεση τῆς ἐντολῆς τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς 3ης Αὐγούστου καί νά μήν ἀνεχθεῖ (ἄν ὄχι νά προκαλέσει) τήν κωλυσιεργία τῆς ἡγεσίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων οὔτε νά ἀποκρύψει ἀπό τόν πρωθυπουργό τή μή ἐκτέλεση τῆς ἐντολῆς του.

»β. Δέν ἐνημέρωσε οὔτε πρότεινε στόν πρωθυπουργό τή δυνατότητα ἀποστολῆς στήν Κύπρο μικρῶν ἐπιλέκτων μονάδων (ὅπως μνημονεύεται στήν ἔκθεση τοῦ ἀντιστρατήγου Ἐπιτήδειου, μέ ἐλαφρύ ὁπλισμό καί ἀντιαρματικά, οἱ ὁποῖες, ὅπως προαναφέρεται, θά ἦταν δυνατόν νά προσφέρουν τή δυνατότητα προβολῆς ἰσχυρῆς σαραντασκτάωρης ἄμυνας πού ζήτησε ὁ πρωθυπουργός στίς 13 Αὐγούστου καί ἔτσι νά διασωθεῖ τουλάχιστον ἡ Ἀμμόχωστος. Τή δυνατότητα αὐτή δέχεται καί ὁ στρατηγός Καραγιάννης στήν παραπάνω μνημονευόμενη ἔκθεσή του πρός τό ΑΕΔ.

»γ. Παρέλειψε, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς καταθέσεις καί ἄλλα στοιχεῖα, νά εἰσηγηθεῖ στόν πρωθυπουργό τήν ἀντικατάσταση τῆς χουντικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, καίτοι ἐγνώριζε ὅτι βαρύνονταν μέ τήν ἐπιτυχία τῆς ἀπόβασης τῶν τουρκικῶν δυνάμεων στήν Κύπρο καί τήν ἐδραίωση τοῦ προγεφυρώματος καί ὡς ἐκ τούτου δέν θά ἦταν ἀνεπηρέαστοι στίς εἰσηγήσεις τους γιά τούς ἀναγκαίους χειρισμούς πού θά ἔπρεπε νά γίνουν ἀπό τήν Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας. Σχετικά μέ τή δυνατότητα ἀντικατάστασης τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας παραπέμπουμε στά ὅσα ἀναφέρονται παραπάνω.

»6. Στόν ἀρχηγό τοῦ ΓΕΕΦ στρατηγό Εὐθ. Καραγιάννη δέν εἶναι δυνατό νά ἀποδοθοῦν εὐθύνες, ἀφενός μέν γιατί οἱ δυνάμεις πού ὑπῆρχαν στήν Κύπρο κατά τήν ἄφιξή του στίς 6 Αὐγούστου ἦταν σχεδόν ἀποδιοργανωμένες καί μέ χαμηλό ἠθικό καί τό χρονικό διάστημα ἀπό 6/8 μέχρι τήν τελική ἐπίθεση τῶν τουρκικῶν δυνάμεων στίς 14/8 ἦταν μικρό γιά τήν ἀναδιοργάνωσή τους καί ἀφετέρου γιατί ὑποχωρῶντας συνεχῶς ἐκτελοῦσε ἐντολές τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας καί τοῦ ΥΕΘΑ προσωπικά.

»Ἐνέργειες καί χειρισμοί τῶν κ.κ. Γ. Μαύρου καί Κ. Καραμανλῆ.

»1. Ὅπως προαναφέρεται, ὁ κ. Μαῦρος, ἀντιπρόεδρος καί ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας, δέν ἀσχολήθηκε μέ τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ Κυπριακοῦ (συμμετεῖχε μόνο στίς συσκέψεις τῶν 3ης καί 15ης Αὐγούστου) καί τούς χειρισμούς πού ἔκανε στό διπλωματικό τομέα τούς ἔκανε μετά ἀπό ἐντολή ἤ ὁπωσδήποτε ἀπό συνεννόηση καί συμφωνία μέ τόν πρωθυπουργό.

»2. Ὅπως ἀναφέρεται καί πιό πάνω, ὁ πρωθυπουργός κ. Καραμανλῆς ἀναμείχθηκε καί στά δύο σκέλη τοῦ Κυπριακοῦ. Στό διπλωματικό τομέα ἔκανε τούς χειρισμούς πού περιγράφονται παραπάνω καί ἀπό τίς καταθέσεις τῶν μαρτύρων καί τά ὑπόλοιπα στοιχεῖα δέν προέκυψε κάποια συγκεκριμένη ἐνέργεια πού θά ἔπρεπε νά γίνει στόν τομέα αὐτόν καί δέν ἔγινε.

»3. Τό στρατιωτικό τομέα ὁ πρωθυπουργός κ. Καραμανλῆς τόν ἐμπιστεύθηκε στόν κ. Ε. Ἀβέρωφ, τόν ὁποῖο περιέβαλε μέ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη (ἀναφερόμαστε μόνο στούς χειρισμούς καί τίς εἰσηγήσεις του στό Κυπριακό), παρά τό γεγονός ὅτι ἐγνώριζε καί ἀπό τήν προηγούμενη συνεργασία τους τίς θέσεις κ. Ἀβέρωφ σχετικά μέ τήν ἀποστολή στρατιωτικῆς βοήθειας ἀπό τήν Ἑλλάδα στήν Κύπρο.

»Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος (ἡ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη), γιά τόν ὁποῖο ὁ κ. Καραμανλῆς καί στά τρία προαναφερόμενα μνημόνια, τῶν 3, 13 καί 14 Αὐγούστου, φέρεται τελικά νά συμφωνεῖ μέ τίς εἰσηγήσεις τοῦ κ. Ἀβέρωφ, οἱ ὁποῖες εἶναι ταυτόσημες μέ τίς εἰσηγήσεις καί θέσεις τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας. Ἡ μοναδική φορά πού διαφοροποιήθηκε ἦταν στίς 3 Αὐγούστου, ὅταν ἔδωσε ἐντολή νά συγκροτηθεῖ μία μεραρχία ὥστε, ἄν ἀποφασισθεῖ, νά εἶναι ἕτοιμη νά ἀναχωρήσει γιά Κύπρο. Ἐντολή τήν ὁποία ἐπαναλαμβάνει καί στίς 14 Αὐγούστου, χωρίς νά μνημονεύεται στό ταυτόχρονο μνημόνιο πού ἀντιγράφεται παραπάνω, ἄν ζήτησε ἐξηγήσεις γιά τήν μή ἐκτέλεση τῆς ἐντολῆς του τῆς 3/8.

»4. Μέ τά δεδομένα αὐτά στήν Ἐπιτροπή παραμένουν τά ἀκόλουθα ἐρωτήματα:

»α. Γιατί ὁ κ. Καραμανλῆς, ἔμπειρος πολιτικός, μιά καί δέν προχώρησε στήν ἀντικατάσταση τῆς χουντικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας γιά τούς λόγους πού, κατά τή γνώμη τῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπερτονίζει στήν ἀπό 3/5/1987 ἐπιστολή του, δέν ἐπέλεξε στρατιωτικούς τῆς ἐμπιστοσύνης του ὡς προσωπικούς του συμβούλους, ὥστε νά μπορεῖ νά ἐλέγχει τήν ὀρθότητα τῶν εἰσηγήσεων τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας καί κατ' ἐπέκταση καί τίς εἰσηγήσεις τοῦ ΥΕΘΑ κ. Ἀβέρωφ. Τέτοια δυνατότητα ἐπιλογῆς καί πρόσληψης εἶχε, γιατί ὑπῆρχαν ἄριστα ἐπαγγελματικά καταρτισμένα καί δημοκρατικά στελέχη τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τά ὁποῖα εἶχε ἀποστρατεύσει ἡ χούντα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν καί

μερικοί ἀπό αὐτούς πού χρησιμοποίησε στή συνέχεια σέ καίριες θέσεις.

»β. Γιατί ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς, ἔμπειρος πολιτικός, δέν ἀντελήφθη τή μεθοδευμένη καί συνεχῆ ὑπονόμευσή του ἀπό τή χουντική ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων πού εἶχε ὡς συνέπεια νά πάρει τίς γνωστές ἀποφάσεις του σύμφωνα μέ τίς εἰσηγήσεις τους μέ τά παραπάνω ἀποτελέσματα (ἀπώλεια τοῦ 38% τῆς Κύπρου κ.λ.π.). Δέν γνωρίζουμε ἐάν τό κόστος τῆς ἀντικατάστασης τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας θά ἦταν μεγαλύτερο ἀπό τό κόστος τῆς διατήρησής της. Ἀπό τό ἀποτέλεσμα ὅμως κρίνουμε ὅτι ἡ ἀντικατάσταση θά εἶχε μικρότερο κόστος. Δέν παραβλέπουμε φυσικά τίς δύσκολες συνθῆκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης».

Στή συνέχεια, τίς θέσεις τους διατύπωσαν οἱ Ν. Ψαρουδάκης, Α. Παπαληγούρας καί Κ. Κάππος. Ὁ πρῶτος θεώρησε ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπεῖχε μεγάλες εὐθύνες γιατί «ἄφησε νά περάσει ἄπρακτο» τό διάστημα ἀπό 24 Ἰουλίου ὡς 14 Αὐγούστου 1974, δέν ἀντικατέστησε ἀμέσως τή χουντική στρατιωτική ἡγεσία καί μέ τό διάγγελμά του τῆς 15ης Αὐγούστου, ἀναγνώρισε τήν τουρκική στρατιωτική ὑπεροχή (πράξη πού ὁ βουλευτής χαρακτήρισε «καθαρή προδοσία»).

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Α. Παπαληγούρας συνέταξε ἰδιαίτερο πόρισμα γιά τόν Ἀττίλα ΙΙ:

«Δύο εἶναι τά βασικά ἐρωτήματα γιά τήν περίοδο τοῦ Ἀττίλα ΙΙ, στά ὁποῖα ἡ ἐπιτροπή τοῦ Φακέλλου τῆς Κύπρου καλεῖται νά δώσει ἀπαντήσεις:

»Ι. Ὑπῆρξαν λάθη ἐπιλογῶν ἤ χειρισμῶν, εὐθύνες ἤ παραλείψεις τῆς πολιτικῆς καί στρατιωτικῆς ἡγεσίας τῆς χώρας, μεταξύ πρώτου καί δεύτερου Ἀττίλα (24.7.1974 - 16.8.1974) καί ἀμέσως μετά ἀπ' αὐτόν;

»ΙΙ. Ποιά ἡ ἀνάμιξη — ἄν ὑπῆρξε — καί ἐν γένει ποιός ὁ ρόλος τοῦ ξένου παράγοντα κατά τήν ἴδια περίοδο;

»1. Ὅταν στίς 24 Ἰουλίου 1974 ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας ὑπό τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ ἀνέλαβε τήν ἐξουσία, βρέθηκε μπροστά στά ἑξῆς δεσμευτικά τετελεσμένα γεγονότα: στά ἐρείπια τοῦ Ἀττίλα Ι στήν Κύπρο, σέ ἕνα διαλελυμένο Κράτος στήν Ἑλλάδα, στήν ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας πού συνιστοῦσε τήν κατάπαυση τοῦ πυρός καί ἔναρξη διαπραγματεύσεων καί στή σχετική συμφωνία Ἑλλάδος, Τουρκίας καί Βρετανίας νά συμμετάσχουν στή Διάσκεψη τῆς Γενεύης στίς 24.7.74.

»2. Στήν Κύπρο, τό πραξικόπημα κατά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, ὁ ἀλληλοσπαραγμός τῶν Ἑλληνοκυπρίων πού ἀκολούθησε καί ἡ τουρκική ἀπόβαση ἔχουν ἐπιφέρει τήν σύγχυση καί τήν πλήρη ἀποδιοργάνωση. Σύμφωνα μέ ἀναφορές τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἐθνικῆς Φρουρᾶς πρό καί κατά τόν Ἀττίλα ΙΙ, "ἡ Ἐθνοφρουρά βρίσκεται σέ κατάσταση ἀποσύνθεσης καί αὐτοδιάλυσης", μέ "ποσοστό λιποταξιῶν καί ἀνυποταξιῶν πού φτάνει μέχρι καί τό 80% τῆς προβλεπόμενης δύναμης τῶν μονάδων", μέ "τό ἠθικό τῶν ἀνδρῶν χαμηλότατο", μέ πολλούς ἐφέδρους νά ἐγκαταλείπουν τόν ὁπλισμό τους ἐπί τῇ θέᾳ τοῦ ἐχθροῦ καί νά τρέπονται σέ φυγή", "μαχητική ἀξία τῶν μονάδων πεζικοῦ μηδαμινή", "συντριπτική τήν ἀνισότητα τῶν ἐκατέρωθεν δυνάμεων — ἰδίως σέ ἅρματα — " καί μέ "ἔδαφος τελείως ἀκατάλληλο πρός ἄμυνα". Διατυπώνεται ἀκόμη, ἀπό τό ΓΕΕΦ, ἡ προειδοποίηση πρός τήν Ἀθήνα ὅτι, ἄν ἡ διπλωματική ὁδός δέν ὁδηγήσει γρήγορα σέ συμφωνία, "ἡ διάλυση θά εἶναι πλήρης, τό δέ στράτευμα καί ὁ πληθυσμός θά στραφοῦν κατά τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καί τῆς Ἑλλάδος γενικῶς" (29.7.74).

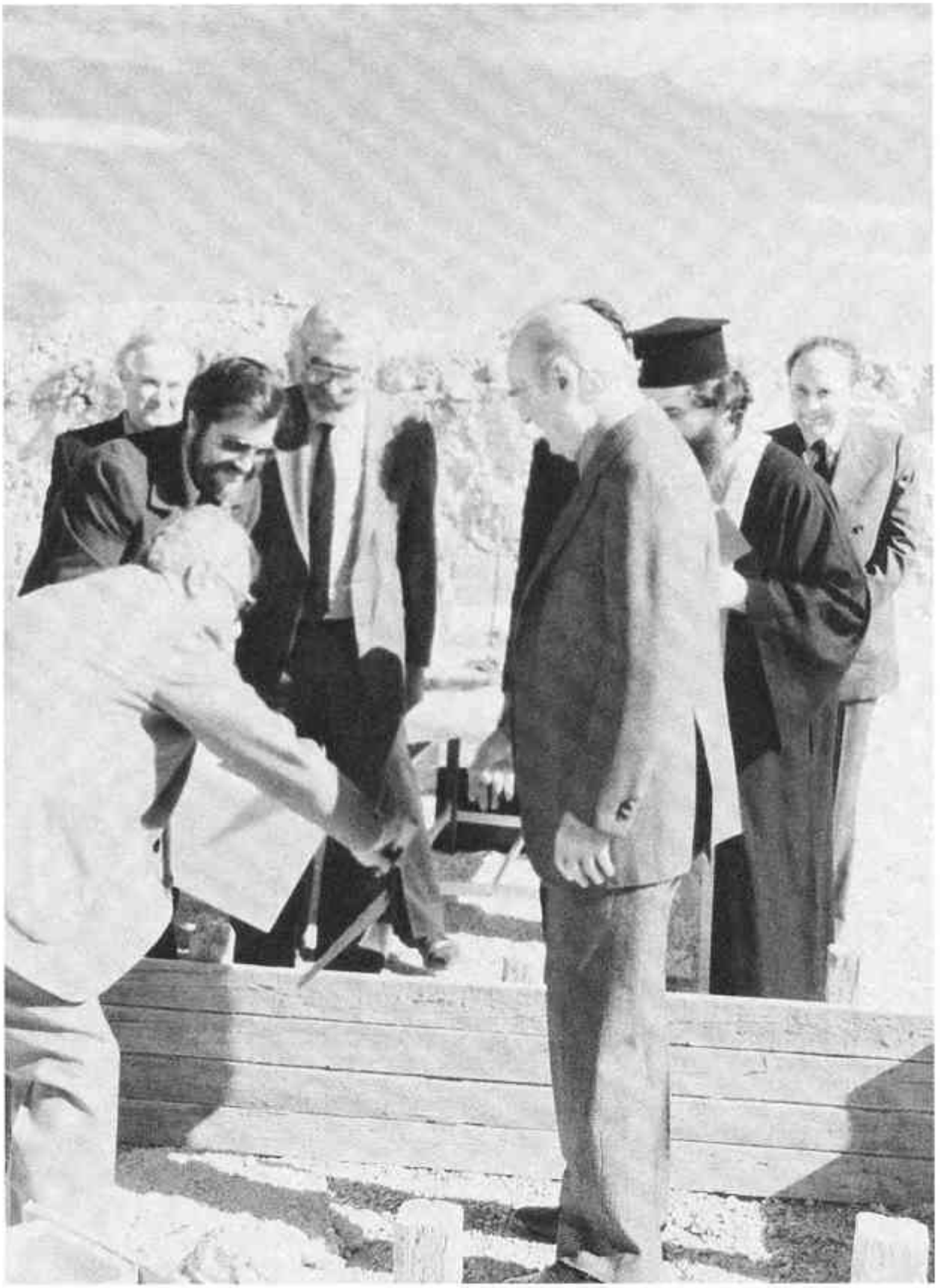
»3. Τήν κατάσταση αὐτή ἐκμεταλλεύονται οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι δόλια ἐξακολουθοῦν νά ἐνισχύουν τό προγεφύρωμά τους, ἐνῶ στή Γενεύη στίς 30.7.74 συμφωνεῖται ἐπίσημα ἀπό τούς τρεῖς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν νά ἀποφευχθεῖ καί ἀπό τίς δύο πλευρές ὁποιαδήποτε στρατιωτική ἐνέργεια πού θά μποροῦσε νά παρεμποδίσει εἰρηνική λύση μέ διαπραγματεύσεις. Τίς παραβιάσεις τῆς ἐκεχειρίας καταγγέλλει στίς 28.7.74 ὁ πρωθυπουργός τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας μέ μήνυμά του στόν Τοῦρκο πρωθυπουργό καί δέχεται μόνον ὑπό ὅρους νά ἀνταποκριθεῖ στήν πρόσκληση τοῦ τελευταίου νά συναντηθεῖ μαζί του. Ἡ τριμερής Διάσκεψη τῆς Γενεύης, μετά ἀπό ὀλιγοήμερη διακοπή τῶν ἐργασιῶν της, διευρύνεται σέ πενταμερῆ μέ τή συμμετοχή ἐκπροσώπων τῶν δύο Κοινοτήτων τῆς Κύπρου καί συνέρχεται ἐκ νέου στίς 8.8.74. Κατά τήν διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων καί συγκεκριμένα τό πρωί τῆς 14.8.74, οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ ἐπέδωσαν στήν ἑλληνική πλευρά ἕνα ἐκβιαστικό τελεσίγραφο, ἐξαπολύουν τόν Ἀττίλα ΙΙ.

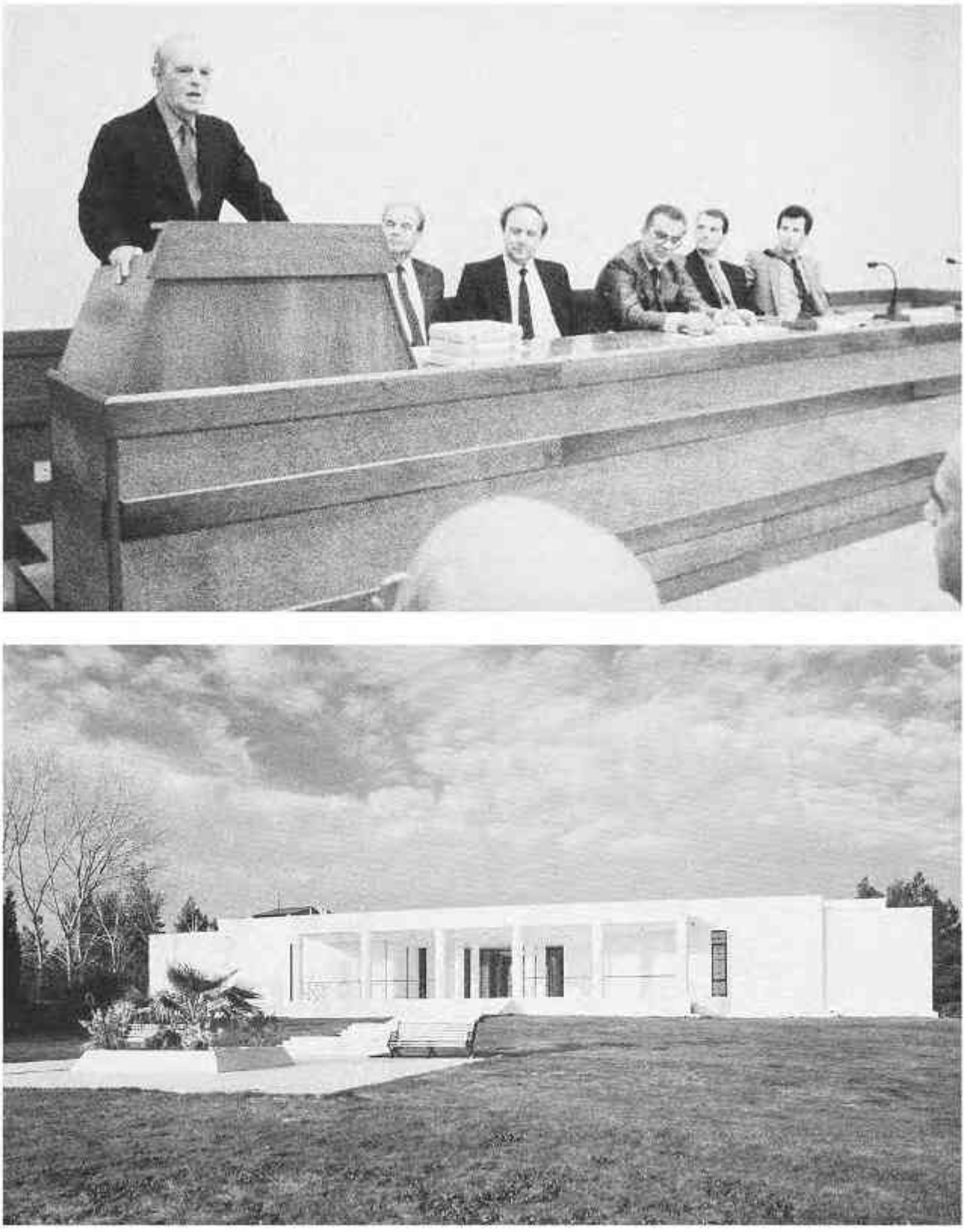
»4. Στό μεταξύ, στήν Ἑλλάδα, ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας ἔχει νά ἀντιμετωπίσει ἀπό τήν πρώτη στιγμή τήν ἀποδιοργάνωση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, πού καταδείχθηκε καί μέ τήν παταγώδη ἀποτυχία τῆς γενικῆς ἐπιστράτευσης. Ἔχει ἀκόμα νά ἀντιμετωπίσει τούς μηχανισμούς τῆς χούντας πού παραμένουν ἰσχυροί, καθώς ἡ ἐξάρθρωσή τους μόνο σταδιακά μποροῦσε νά πραγματοποιηθεῖ χωρίς τόν κίνδυνο παλινδρόμησης στό δικτατορικό καθεστώς. Καί τοῦτο, γιατί, ἐνῶ βέβαια γνώριζε ποιούς στρατιωτικούς ἔπρεπε νά ἀπομακρύνει, ἔπρεπε νά ἀναζητήσει ἡγέτες ἐμπιστοσύνης, νά τούς πλαισιώνει μέ ἐπιτελεῖα ἐμπιστοσύνης καί ἔπρεπε, τέλος, ὅλοι αὐτοί νά ἐνημερωθοῦν. Καί αὐτά, ἐνῶ διεξήγοντο πολεμικές ἐπιχειρήσεις. Ἀλλά ἀκόμα καί ἄν ἡ Κυβέρνηση μποροῦσε νά ἀντικαταστήσει ἀμέσως τήν τότε στρατιωτική ἡγεσία, θά ἐπέλεγε κατ' ἀνάγκη στρατιωτικούς ἡγέτες πού θά ὑποστήριζαν τά ἴδια — τήν ἀδυναμία ἐπέμβασης μετά τόν Ἀττίλα Ι στήν Κύπρο — ἀφοῦ, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς μαρτυρικές καταθέσεις τους στήν Ἐπιτροπή, ὅλοι οἱ ἀνώτατοι τότε ἀξιωματικοί εἶχαν τήν ἴδια ἄποψη.

»Ἔτσι, στίς 2.8.74 τίθεται σέ διαθεσιμότητα ὁ Ἰωαννίδης, στίς 11.8.74 ἀπομακρύνονται οἱ στρατιωτικές μονάδες πού στάθμευαν στό Λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς, στίς 19.8.74 ἀντικαθίστανται οἱ ἀρχηγοί τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ.

»Μέ τά δεδομένα αὐτά, ἡ δημοκρατική Κυβέρνηση, τήν ὥρα πού ἔδινε τήν διπλωματική της μάχη στήν Γενεύη, κινδύνευε καθημερινά νά ἀνατραπεῖ στήν Ἀθήνα.

»5. Μέσα σέ αὐτό τό χάος ὁ Κων. Καραμανλῆς μελέτησε ἐξαντλητικά τή δυνατότητα νά ἀποστείλει ἑλληνικές δυνάμεις στήν Κύπρο πρό καί κατά τόν Ἀττίλα ΙΙ. Διαδοχικά ἀποφασίζει νά σπεύσουν στήν Κύπρο τρία ὑποβρύχια γιά νά πλήξουν τόν τουρκικό στόλο, νά βομβαρδιστοῦν τουρκικοί στόχοι στήν Κύπρο ἀπό σμῆνος ἀεροσκαφῶν

Θεμελίωση (ἀριστερά) καί ἐγκαίνια τοῦ κτιρίου τοῦ Ἱδρύματος (ἄνω).

πού θά ἀπογειωνόταν ἀπό τήν Κρήτη, νά σχηματιστεῖ στήν Κρήτη ἤ στή Ρόδο πλήρης μεραρχία μέ σκοπό τήν μεταφορά της στή Μεγαλόνησο, νά ἐπιβιβασθεῖ ὁ ἴδιος τῆς νηοπομπῆς πού θά ἀποβίβαζε τά στρατεύματα στήν Κύπρο, γιά μεγαλύτερη ἀσφάλειά της.

»Ἀλλά τά Πολεμικά Συμβούλια τῆς 3, 13 καί 14.8.74 πού διερεύνησαν τίς δυνατότητες στρατιωτικῆς ἐνέργειας στήν Κύπρο, κατέληξαν στό σαφές καί ὁμόφωνο συμπέρασμα ὅτι μετά τήν ἐδραίωση τοῦ τουρκικοῦ προγεφυρώματος καί τή χαώδη κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν Κύπρο ὁποιαδήποτε στρατιωτική ἐπέμβαση τῆς Ἑλλάδος στή Μεγαλόνησο — ἀπό ἀέρα ἤ ἀπό θάλασσα — θά ἀποτελοῦσε ἐπιχείρηση αὐτοκτονίας μέ βέβαιη τήν ἐξόντωση τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων.

»Καί τοῦτο γιατί ἡ ἀεροπορική κυρίως ὑπεροχή τῆς Τουρκίας ἦταν καταλυτική, ἰδιαίτερα λόγω τῆς ἄνισης ἀπόστασης τοῦ θεάτρου τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπό τά τουρκικά καί ἑλληνικά ἀεροδρόμια ἀντίστοιχα. Ἐπιπρόσθετα, ὑπογραμμίστηκε ὅτι αὐτόματα θά ὁδηγούμαστε σέ γενικότερη ἑλληνοτουρκική σύρραξη, πού θά κατέληγε στήν ὁλοκληρωτική κατάληψη τῆς Κύπρου. Ἐνῶ παράλληλα θά κινδύνευε καί ἡ ἐδαφική ἀκεραιότητα τοῦ ἴδιου τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, λόγω τῆς τουρκικῆς ὑπεροπλίας καί τῆς μειονεκτικῆς θέσης τῶν νησιῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου, ἀπέναντι στά ὁποῖα οἱ Τοῦρκοι διατηροῦσαν ἀκέραιες καί ἕτοιμες τίς ἀποβατικές, ναυτικές καί πεζικές δυνάμεις τους.

»Παραθέτω συνοπτικά τά Πρακτικά τῶν παραπάνω Πολεμικῶν Συμβουλίων πού ἐξέτασαν τήν δυνατότητα ἀποστολῆς ἐνισχύσεων στήν Κύπρο καί στάθμισαν τίς συνέπειές τους.

[Γιά τά πρακτικά τῶν Πολεμικῶν Συμβουλίων τῆς 3ης, 13ης καί 14ης Αὐγούστου τοῦ 1974, βλ. τόμο Η΄].

»6. Μέ τίς παραπάνω διαπιστώσεις τοῦ συνόλου τῆς τότε στρατιωτικῆς καί πολιτικῆς ἡγεσίας, ὅπως ἀποτυπώνονται στά Πρακτικά τῶν Πολεμικῶν Συμβουλίων, ἀλλά καί σέ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα (Πρακτικό Ἐπιτροπῆς ἀντιστρατήγου Ἐπιτηδείου, Ἀπόρρητη Ἀναφορά ἀντιστρατήγου Καραγιάννη — 30.8.74 —, Ἐκθέσεις ΓΕΕΦ κ.ἄ.), γιά τήν τότε ἀδυναμία ἀποστολῆς ἐνισχύσεων στήν Κύπρο συμφωνοῦν καί ὅλοι οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματικοί τῶν τριῶν ὅπλων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως προέκυψε μεταγενέστερα ἀπό τίς μαρτυρικές καταθέσεις τους στήν Ἐπιτροπή (Καταθέσεις ἀντιπτεράρχων Θωμοπούλου, Οἰκονόμου καί Κουρῆ, ἀντιστρατήγων Μπήτου, Κρητικοῦ, Πανουργιᾶ, Ντάβου κ.ἄ.) Προκύπτει ὅμως πρό παντός ἀπό τήν ἔκθεση πού ὑπέβαλε στήν Ἐπιτροπή ὁ ἁρμοδιότερος καί ὑπευθυνότερος μάρτυρας, ὁ τότε πρωθυπουργός κ. Καραμανλῆς. Ἔκθεση, ἡ ὁποία καλύπτει ὅλες τίς πλευρές τοῦ θέματος κατά τρόπο τόσο πλήρη, πού ἡ Ἐπιτροπή θά μποροῦσε νά παραιτηθεῖ κάθε περαιτέρω προσπαθείας ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας σέ δευτερεύουσες ἤ ὑποπτες μαρτυρίες.

»Μέ τίς παραπάνω διαπιστώσεις συμφωνεῖ καί ὁ κ. Μαῦρος. Συμφωνεῖ ὅμως καί ὁ σημερινός πρωθυπουργός κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου, πού σέ συνέντευξή του στήν ἐφημερίδα "Ἀπογευματινή" τῆς 13.8.74 — παραμονῆς τοῦ Ἀττίλα ΙΙ — τόνιζε: "Ὑπάρχει στρατιωτικός πού νά μήν γνωρίζει ὅτι ἡ ἑλληνοτουρκική σύγκρουση στό κυπριακό ἔδαφος, ἐνισχύει τούς Τούρκους; Δέν ἀναφέρομαι μόνο στό θέμα τοῦ ἐφοδιασμοῦ, πού εἶναι εὐκολότατο γιά τήν Τουρκία καί δυσχερέστατο γιά τήν Ἑλλάδα. Ἀναφέρομαι κυρίως στήν ἀεροπορική κάλυψη τοῦ ἐδάφους τῆς Κύπρου. Κάτι πού ζήσαμε ἀπό πολύ κοντά κατά τόν Αὔγουστο 1964". Καί παρακάτω προσθέτει: "Δέν καταλογίζω συνεπῶς εὐθύνες στή σημερινή Κυβέρνηση πού διαδέχθηκε τήν χούντα".

»Ἀλλωστε, τίς ἴδιες ἀπόψεις εἶχε διατυπώσει ὁ κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου στό βιβλίο τοῦ "Democracy at Gunpoint - The Greek Front", ὅπου κατά λέξη ἀναφέρει: "Ὁ Μακάριος μας ζήτησε νά στείλουμε τήν ἀεροπορία μας γιά κάλυψη. Δέν ἐστείλαμε, ὄχι γιατί δέν ἐπιθυμούσαμε, ἀλλά γιατί τεχνικά αὐτό ἦταν ἀδύνατον. Ἡ Κύπρος ἦταν μακρυά ἀπό τίς ἑλληνικές ἀεροπορικές βάσεις καί τά μαχητικά μας δέν θά εἶχαν παραπάνω ἀπό δύο λεπτά πτήση πάνω ἀπό τήν Κύπρο. Κατά συνέπεια τό μόνο πού θά κάμναμε ἄν ἐπεμβαίναμε θά ἦταν νά προκαλέσουμε τήν Τουρκία σέ περαιτέρω δράση, χωρίς νά προσφέρουμε στίς κυπριακές πεζικές δυνάμεις οὐσιαστική βοήθεια".

»Εἶναι ὁπωσδήποτε ἀξιοσημείωτο ὅτι τήν ἀδυναμία ἐπέμβασης ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων στήν Κύπρο ἀναγνωρίζει καί ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, ὁ ὁποῖος σέ μήνυμά του πρός τόν Κ. Καραμανλῆ ατίς 20.8.74 διατυπώνει τή βαθειά του ἐκτίμηση πρός αὐτόν, τήν κατανόησή του γιά τίς μεγάλες δυσχέρειες πού ἀντιμετωπίζει καί ἀποδίδει τήν εὐθύνη γιά τήν κυπριακή τραγωδία στό δικτατορικό καθεστώς τῆς Ἑλλάδος καί στούς συνεργάτες τοῦ καθεστῶτος στήν Κύπρο.

»7. Στο διπλωματικό, ἐξάλλου, πεδίο ἡ δραστηριότητα τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας εἶναι ἔντονη. Ὁ πρωθυπουργός καταγγέλλει στή διεθνῆ κοινή γνώμη τίς ἐγκληματικές ἐνέργειες τῆς Τουρκίας (15.8.74), προσφεύγει στά Ἡνωμένα Ἔθνη πού μέ 5 ἀποφάσεις τους καταδικάζουν τήν Τουρκία, ἔχει ἐπαφές καί συνομιλίες μέ τίς ΗΠΑ, τή Σοβιετική Ἕνωση, τή Βρετανία ἀλλά καί τρίτες χῶρες πού προσφέρονται νά μεσολαβήσουν γιά τήν ἐξεύρεση λύσης τοῦ προβλήματος. Προκαλεῖται, ἀκόμη, μέ τήν ἀποχώρηση ἀπό τό ΝΑΤΟ ἡ ἐπιβολή ἀπό τίς ΗΠΑ τοῦ γνωστοῦ ἐμπάργκο ἐπί τῆς Τουρκίας.

»8. Ἡ βαρύτατη εὐθύνη τῆς χουντικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας ἀναφέρεται στόν πρό τοῦ Ἀττίλα ΙΙ χρόνο καί εἰδικότερα στή συμμετοχή της στό σχεδιασμό τοῦ πραξικοπήματος κατά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, στή μή ἐκτίμηση τῶν συνεπειῶν του καί στή μή ὑπεράσπιση τῆς Κύπρου κατά τήν τουρκική ἀπόβαση.

»Τή μάταιη προσπάθεια τῆς δικτατορίας νά ἀποσύρει αὐτές τίς εὐθύνες της γιά τό δράμα τῆς Κύπρου, ἐνισχύουν οἱ ἄκριτοι ἐκεῖνοι πού ὑπηρετώντας κομματικές σκοπιμότητες ὑποστηρίζουν ὅτι ἦταν ἐφικτή καί ἐνδεικνυόμενη ἡ ἀποστολή ἑλληνικῶν στρατευμάτων στήν Κύπρο τόν Αὔγουστο 1974.

»9. Ὁ στρατηγός Ε. Καραγιάννης πού τοποθετήθηκε ὡς ἀρχηγός ΓΕΕΦ ἀπό τήν Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας ἀντιμετώπισε συντριπτικά ὑπέρτερες τουρκικές πεζικές δυνάμεις καί ἅρματα πού προήλαυναν πρός τήν Ἀμμόχωστο καί μόνο μετά τήν καταστροφή καί τοῦ τελευταίου

πεζικοῦ διέταξε τή δημιουργία τῆς γραμμῆς ἄμυνας νοτιότερα τῆς ὁδοῦ Λευκωσίας - Ἀμμοχώστου.

»10. Σημειώνεται ὅτι τό σύνολο τῶν ἐπιτιθεμένων τουρκικῶν δυνάμεων κατά τήν ἔναρξη τοῦ Ἀττίλα ΙΙ ἦταν:

Διοίκηση Σώματος Στρατοῦ

— 2 μεραρχίες πεζικοῦ

— 3 ταξιαρχίες εἰδικῶν δυνάμεων (ἀλεξιπτωτιστῶν καί καταδρομέων)

— 220 ἅρματα

— 200 τεθωρακισμένα

— 120 πυροβόλα

— ἑλικόπτερα

— σημαντικός ἀριθμός ἀντιαρματικῶν καί ἀντιαεροπορικῶν ὅπλων

— 27 τουρκοκυπριακά τάγματα

— δύναμη ΤΟΥΡΔΥΚ

— ἰσχυρή Ἀεροπορία καί Ναυτικό πού ἤλεγχαν ἀπόλυτα ὁλόκληρο τόν κυπριακό χῶρο.

»Οἱ ἀντίστοιχες ἑλληνικές δυνάμεις ἦσαν:

— 25 τάγματα πεζικοῦ, διαλελυμένα μετά τή σύγχυση πού ἐπέφεραν τό κατά Μακαρίου πραξικόπημα καί τουρκική ἀπόβαση.

— 11 παλαιά ρωσικά ἅρματα Τ 34

— 70 πυροβόλα

— κανένα πολεμικό ἀεροπλάνο ἤ πλοῖο.

»11. Προκύπτει, τέλος, ἀπό τά παραπάνω ὅτι τήν τότε πολιτική ἡγεσία (τόν πρωθυπουργό, τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἄμυνας καί τά μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας) ὄχι μόνο δέν βαρύνει ἡ ἀπώλεια τοῦ 38% τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους, ἀλλά ἀντίθετα εἶναι αὐτή ἡ πολιτική ἡγεσία — πού ἀπέτρεψε τήν κατάληψη καί τοῦ ὑπολοίπου 62% τοῦ νησιοῦ, αὐτή πού περιέσωσε ὅ,τι ἦταν δυνατόν νά περισωθεῖ.

»Εἶναι γεγονός ὅτι δέν περιῆλθε στά χέρια τῆς Ἐπιτροπῆς στοιχεῖο — κατάθεση ἤ ἔγγραφο — πού νά ἀποδεικνύει τήν ἐνεργό ἀνάμειξη εἴτε τῆς Βρετανίας, εἴτε τῶν ΗΠΑ, εἴτε τοῦ ΝΑΤΟ στήν τραγωδία τῆς Κύπρου καί εἰδικότερα στόν Ἀττίλα ΙΙ. Ἡ "μή ἀνάμειξη" ὅμως τῶν δυνάμεων αὐτῶν ἰσοδυναμεῖ μέ ἀνοχή τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς. Λειτούργησε πρός ὄφελος τῆς Ἄγκυρας καί ἄρα δημιουργεῖ ἔμμεσες εὐθύνες. Εἰδικότερα γιά τήν Βρετανία πού εἶχε ὄχι μόνο τή δυνατότητα, ἀλλά καί τήν ὑποχρέωση ὡς ἐγγυήτρια δύναμη νά παρέμβει ἀποτρεπτικά. Ἀντ' αὐτοῦ, ἡ βρετανική Κυβέρνηση ἀρνήθηκε κάθε συνδρομή στή σχεδιαζόμενη ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ ἀποστολή ἑλληνικῶν δυνάμεων στήν Κύπρο, ἀρνήθηκε ἀκόμη καί νά διευκολύνει μετά τόν Ἀττίλα Ι τήν ἄφιξη στήν Κύπρο — μέσω τῶν ἐκεῖ βρετανικῶν βάσεων — του στρατηγοῦ Καραγιάννη γιά νά ἀναλάβει τήν ἀρχηγία τοῦ ΓΕΕΦ.

»Ἀλλ' εὐθύνες δημιουργοῦνται καί γιά τίς ΗΠΑ καί τό ΝΑΤΟ, πού οὐσιαστικά "ἔνιψαν τάς χείρας των" ἀπέναντι σέ μιά ἔνοπλη κρίση πού ἔφερνε ἀντιμέτωπες δύο χῶρες-μέλη τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας. Ἡ στάση τους αὐτή ὁδήγησε τήν Ἑλλάδα στήν ἀποχώρηση ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ ΝΑΤΟ, προκειμένου νά εὐαισθητοποιήσει τή διεθνῆ κοινή γνώμη καί νά πιέσει τούς συμμάχους μας νά παρέμβουν ἐνεργητικά πιά ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος στό διπλωματικό πεδίο.

»Συμπεράσματα:

»1. Μολονότι γιά τά σχετικά μέ τήν κυπριακή τραγωδία γεγονότα, πού συντελέσθηκαν μέχρι τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στόν τόπο, παραμένουν σημαντικά κενά (δύο ἀπό τούς πρωταγωνιστές τῆς ἐποχῆς ἐκείνης — οἱ Ἰωαννίδης καί Ἀνδρουτσόπουλος — ἀρνήθηκαν νά καταθέσουν στήν Ἐπιτροπή), ἡ διαφάνεια τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας ἐξασφαλίζει γιά τήν περίοδο τοῦ Ἀττίλα ΙΙ πλήρη στοιχεῖα, ἱκανά νά φωτίσουν ἀπόλυτα τήν ἱστορική ἀλήθεια.

»2. Τό πραξικόπημα κατά τοῦ Μακαρίου ἔδωσε τήν εὐκαιρία στήν Τουρκία νά δημιουργήσει τά τετελεσμένα γεγονότα τοῦ Ἀττίλα Ι πού μοιραῖα καί ἀναπόδραστα ὁδήγησαν στόν Ἀττίλα ΙΙ.

»3. Ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας παρέλαβε μία κατάσταση, ἡ ὁποία σέ στρατιωτικό ἐπίπεδο εἶχε ἤδη κριθεῖ. Μόνον τό διπλωματικό πεδίο δράσης ἀπέμενε γιά νά περισώσει ὅ,τι ἦταν δυνατόν νά περισωθεῖ. Καί σ' αὐτό ἐπικέντρωσε τίς προσπάθειές της, παράλληλα μέ τούς λεπτούς χειρισμούς πού ἀπαιτοῦνταν γιά τήν πλήρη ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατικῆς ὁμαλότητας στό ἐσωτερικό.

»4. Μετά τή δημιουργία τοῦ τουρκικοῦ προγεφυρώματος, ἡ Κύπρος δέν ἦταν πιά ὑπερασπίσιμη ἀπό τήν Ἑλλάδα. Ἡ συντριπτική τουρκική ὑπεροπλία — σέ πεζικό, ἅρματα, ἀεροπορία καί ναυτικό —, ἡ ἀπόσταση τοῦ πεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπό τήν Ἑλλάδα, σέ συνδυασμό μέ τήν γειτνίαση πρός τήν Τουρκία, καθώς καί ἡ κατάσταση χάους πού ἐπικρατοῦσε στήν Κύπρο καί στήν Ἑλλάδα, καθιστοῦσαν ἀδύνατη ὁποιαδήποτε ἀποτελεσματική στρατιωτική ἐπέμβαση στή Μεγαλόνησο. Ἀκόμη καί ἄν ἑλληνικές δυνάμεις κατάφερναν νά φθάσουν στήν Κύπρο — πράγμα ἀπίθανο —, ἡ ἐξόντωσή τους θά ἦταν βέβαιη.

»5. Ἐπιπρόσθετα, ἡ αὐτόματη γενίκευση τῆς ἑλληνοτουρκικῆς σύρραξης θά ἐπέφερε τήν κατάληψη ὁλόκληρης τῆς Κύπρου ἀλλά καί θά δημιουργοῦσε κινδύνους γιά τήν ἀκεραιότητα τοῦ ἰδίου τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου.

»Ὁ Κ. Καραμανλῆς, σταθμίζοντας ὡς ὑπεύθυνος ἡγέτης ὅλα τά δεδομένα, καί πρό παντός τήν ἀδυναμία στρατιωτικῆς ἐπέμβασης στήν Κύπρο, ἀπέτρεψε, μέ τίς ἀποφάσεις πού πῆρε, γενικότερη ἀναμέτρηση μέ τήν Τουρκία, πού κάτω ἀπό τίς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς θά ὁδηγοῦσε σέ ἐθνική συμφορά.

»6. Ἡ ὀρθότητα, ἄλλωστε, τῶν χειρισμῶν τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας, πού ἀντιμετώπιζε τό κυπριακό πρόβλημα, κάτω ἀπό τίς γνωστές συνθῆκες τοῦ πολιτικοῦ καί στρατιωτικοῦ χάους πού ἐπικρατοῦσαν τότε στήν Ἑλλάδα καί στήν Κύπρο, ἐπιβεβαιώνεται καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι κάτω ἀπό τίς σημερινές εὐνοϊκότερες στρατιωτικές συνθῆκες, ἡ Ἑλλάς ἀπέφυγε καί ἀποφεύγει νά προβεῖ σέ πράξεις πού θά ἐνίσχυαν μέν τήν ἀμυντική ἱκανότητα τῆς Κύπρου, θά συνεπάγονταν ὅμως ἐθνικούς κινδύνους. Ἡ Ἑλλάς ἐπί 14 τώρα χρόνια καί παρά τίς ἀλλεπάλληλες κρίσεις τοῦ Κυπριακοῦ, δέν ἔστειλε στρατιωτικές δυνάμεις στήν Κύπρο: οὔτε τό 1982, ὅταν ἡ Κύπρος ἀπειλεῖτο μέ διχοτόμηση, οὔτε ὅταν πραγματοποιήθηκε αὐτή — τό Νοέμβριο 1983 — μέ τήν ἀνακήρυξη τοῦ ψευδοκράτους Ντενκτάς, οὔτε καί πρόσφατα πού δημιουργήθηκε ἡ ἐντύπωση ὅτι μπορεῖ νά ἀπειληθεῖ καί τό ὑπόλοιπο νησί.

»Μάλιστα, ὅταν τό Νοέμβριο τοῦ 1981 ἡ κυπριακή Κυ-

βέρνηση παρήγγειλε γιά ἐνίσχυση τῆς ἄμυνάς της ὅπλα ἀπό τήν Πολωνία, ἡ ὑπό τόν κ. Α. Παπανδρέου ἑλληνική Κυβέρνηση συνέστησε τήν ἀνάκληση τῆς παραγγελίας γιά νά μή δοθεῖ στήν Τουρκία τό πρόσχημα νά ἐπιχειρήσει τήν κατάληψη καί τῆς ὑπόλοιπης Κύπρου.

»7. Πέρα ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτά οἱ ὕψιμοι ἐπικριτές τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας δέν πρέπει νά λησμονοῦν ὅτι ἡ ὀρθότητα τῆς πολιτικῆς της δέν ἀμφισβητήθηκε ἐπί 14 χρόνια ἀπό κανέναν πολιτικό ἤ στρατιωτικό ἡγέτη τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Κύπρου. Δέν πρέπει νά λησμονοῦν ὅτι ἡ πολιτική ἐκείνη ἐγκρίθηκε στίς ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου 1974 ἀπό τήν συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καθώς καί ὅτι διεθνῶς χαρακτηρίσθηκε ὡς τό "πολιτικό θαῦμα τῆς Ἑλλάδος". Οἱ ὕψιμοι ἐπικριτές τῆς τότε Κυβέρνησης, τέλος, ἄς συνειδητοποιήσουν ὅτι τό κυπριακό θέμα δέν προσφέρεται γιά μικροπολιτική ἐκμετάλλευση.

»8. Ἡ ἔντιμη ἀναγνώριση ὅλων τῶν παραπάνω ἀληθειῶν ἀποτελεῖ ἠθικόν καθῆκον ἀλλά καί μιά ἀπό τίς προϋποθέσεις γιά τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς».

Ὁ Κ. Κάππος, μέλος τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, θά διατυπώσει δικό του συμπέρασμα:

«Ἀπ' ὅλα τά παραπάνω γίνεται φανερό ὅτι γιά τήν τραγωδία τῆς Κύπρου δέν εἶναι δυνατόν νά ἐπιμεριστοῦν μόνο ποινικές εὐθύνες στούς αὐτουργούς καί πρωταιτίους τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς. Προηγεῖται, ἀντίθετα, ἡ ἀνάγκη νά καταλογιαστοῦν οἱ τεράστιες πολιτικές εὐθύνες πέρα ἀπό τίς αὐτονόητες εὐθύνες τῆς τουρκικῆς πλευρᾶς, γιά τήν ἐγκληματική εἰσβολή καί κατοχή στήν Κύπρο τόσο στούς Ἕλληνες ἰθύνοντες ὅσο καί στόν ξένο παράγοντα.

»Ξεκινώντας ἀπό τόν τελευταῖο αὐτόν, εὐθύνες ἔχουν:

»α. Οἱ ΗΠΑ, γιατί ὀργάνωσαν τό πραξικόπημα τῆς χούντας στήν Ἑλλάδα στίς 21.4.67 καί τήν κίνηση Ἰωαννίδη στίς 25.11.73 μέ σκοπό νά δημιουργήσουν τούς ἀναγκαίους πρακτικούς μηχανισμούς καί προϋποθέσεις γιά τήν εἰσβολή στήν Κύπρο, κατάσταση σύμφωνη μέ τά πάγια σχέδιά τους. Μ' αὐτούς δέ τούς μηχανισμούς δημιούργησαν κρίσιμες καταστάσεις στίς σχέσεις τῶν δύο κοινοτήτων στήν Κύπρο, κατηύθυναν τήν ὀργάνωση τοῦ πραξικοπήματος στήν Κύπρο στίς 15.7.74 καί τήν εἰσβολή τῆς Τουρκίας στήν Κύπρο. Ἀκόμη γιατί ἀναμείχθηκαν ἄμεσα στή δυσμενῆ γιά τήν Κύπρο ἐξέλιξη τῆς ἐμπλοκῆς, μέ διπλωματικά καί στρατιωτικά μέσα.

»Τέλος, ἐμποδίσανε τήν ἐνίσχυση τῶν κυπριακῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

»β. Ἡ Μ. Βρετανία, γιατί, ἐνῶ ἄφησε ἀνενόχλητα τά τουρκικά ἀεροπλάνα νά πετοῦν πάνω ἀπό τήν Κύπρο καί νά ρίχνουν ἀλεξιπτωτιστές ἤ νά βομβαρδίζουν στόχους, παρενέβαλε κάθε εἴδους ἐμπόδια γιά ἐνίσχυση τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἀπό τήν Ἑλλάδα.

»γ. Τό ΝΑΤΟ, γιατί τήν ἐπιχείρηση ἀπόβασης στό κυπριακό ἔδαφος τήν ἔνταξε στίς προγραμματισμένες ἀσκήσεις καί ἐπέτρεψε στή βρετανική ἀεροπορία (ΡΑΦ) πού εἶναι ἐνταγμένη στό ΝΑΤΟ νά παρεμποδίζει τήν ἑλληνική ἀεροπορία.

»δ. Ἡ χούντα τοῦ Παπαδόπουλου, γιατί ἀπόσυρε τή μεραρχία, κατόπιν ἀμερικανικῶν ὑποδείξεων, ἔστειλε τόν Γρίβα καί ὀργάνωσε τήν ΕΟΚΑ Β', μέ στόχο τή δημιουργία κρίσιμων καταστάσεων στίς σχέσεις τῶν δύο κοινοτήτων. Ἐπίσης, εὐθύνεται γιά τίς δολοφονικές ἀπόπειρες ἐνάντια στόν πρόεδρο Μακάριο, καί τήν ἀπόπειρα πραξικοπήματος στήν Κύπρο τό 1972.

»ε. Ἡ χούντα τοῦ Ἰωαννίδη γιά τήν ὀργάνωση τοῦ πραξικοπήματος στήν Κύπρο καί τήν καθοδήγηση τῆς ἐκτέλεσής του. Καί τήν ἀποδιοργάνωση τῆς ἄμυνας τῆς νήσου.

»Εὐθύνες ἔχει ἐπίσης, γιατί ἀποδεχόμενη τίς συστάσεις τοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Σίσκο δέν ἐμπόδισε τήν ἀποβαση καί ἔδωσεν διαταγή γιά ἐφαρμογή τῶν σχεδίων ἄμυνας τῆς Κύπρου 4 ὁλόκληρες ὧρες μετά τήν εἰσβολή. Ἀκόμη εὐθύνες ἔχει, γιατί δέν ἐνίσχυσε τίς ἀμυντικές δυνάμεις μέ τά ἀεροπλάνα καί τά ὑποβρύχια πού προβλέπουν τά σχέδια.

»Τέλος, ἡ πολιτική τῆς Κυβέρνησης τῶν 70 ἡμερῶν, παρά τό γεγονός ὅτι οἱ Τοῦρκοι παραβίαζαν τήν ἐκεχειρία, δέν κινήθηκε στήν κατεύθυνση τῆς καταγγελίας τῶν ΗΠΑ καί τοῦ ΝΑΤΟ καί τῆς ἀποχώρησης ἀπό τό ΝΑΤΟ πού ἦταν οἱ κύριοι ὑπεύθυνοι γιά τήν κυπριακή τραγωδία.

»Ἰδιαίτερες εὐθύνες ἔχει ὁ κ. Εὐάγγελος Ἀβέρωφ, γιατί, ἐνῶ γνώριζε τήν προετοιμασία τοῦ πραξικοπήματος στήν Κύπρο, δέν ἐνημέρωσε τόν Μακάριο.

»Εὐθύνες, φυσικά, ἔχουν ὅλες οἱ Κυβερνήσεις ἀπό τό 1973-1986, γιατί δέν ἄνοιξαν τό Φάκελλο τῆς Κύπρου καί ἀνέστειλαν ἤ διατήρησαν τήν ἀναστολή τῆς δίωξης τῶν ὑπευθύνων γιά τήν κυπριακή τραγωδία.

»Ποινική εὐθύνη φέρουν οἱ Δ. Ἰωαννίδης, Γ. Παπαδόπουλος, Φ. Γκιζίκης, Γρ. Μπονάνος, Ἀδ. Ἀνδρουτσόπουλος, Χρ. Παλαΐνης, Κων. Παπαγιάννης, Γεώργ. Παπαγιάννης, Παν. Γιαννακόδημος καί Περ. Κορκότζελος γιά ἐσχάτη προδοσία, μέ βάση τό Κυπριακό Δίκαιο καί τόν Ἑλληνικό Ποινικό Κώδικα.

»Ἐπίσης, ποινική εὐθύνη φέρουν καί μιά σειρά ἄλλοι ἀξιωματικοί πού πῆραν μέρος στήν ἐκτέλεση τοῦ πραξικοπήματος στήν Κύπρο καί προέβησαν σέ μιά σειρά ἀδικήματα καί παραβιάσεις τοῦ ποινικοῦ νόμου.

»Τό Ὑπουργικό Συμβούλιο ἔχει χρέος νά καταργήσει τήν Πράξη 45/7.3.75 καί τίς ἐκδοθεῖσες μέ βάση αὐτή τήν Πράξη διαταγές τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἄμυνας γιά ἀναστολή δίωξης τῶν κατηγορουμένων γιά τό πραξικόπημα τῆς Κύπρου, ὥστε οἱ ὑπεύθυνοι νά λογοδοτήσουν ἐνώπιον τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων».

Στήν ἐπιστολή τους, οἱ 11 βουλευτές τῆς ΝΔ, ἐκτός ἀπό τίς εὐθύνες πού, αὐτονοήτα, ἀπέδωσαν στήν Τουρκία, καταχώρησαν τά ἀκόλουθα συμπεράσματα:

«1. Ἀνάκληση μεραρχίας

»Ἀνεξάρτητα ἀπό τίς συνθῆκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες στάλθηκε ἡ ἑλληνική μεραρχία τό 1964 στήν Κύπρο καί ἀνεξάρτητα ἀπό τήν κατάσταση πού θά βρισκόταν τόν Ἰούλιο τοῦ 1974 μετά τήν διάβρωση τῆς δικτατορίας, ἡ ἐκεῖ παρουσία της, σέ συνδυασμό καί μέ ἄλλους ὅρους, προϋποθέσεις καί παράγοντες, ἀποτελοῦσε κάποια ἐγγύη-

ση γιά τήν ἀσφάλειά της καί ἦταν ἐνισχυτική τῆς ἀμυντικῆς της ἱκανότητας σέ περίπτωση τουρκικῆς εἰσβολῆς.

»Ἡ ἀνάκλησή της τόν Νοέμβριο 1967, ὡς πράξη καί ἀπόφαση, βαρύνει τήν τότε "Κυβέρνηση", τόν "πρωθυπουργό" Κων. Κόλλια καί τόν δικτάτορα Γεώργιο Παπαδόπουλο. Γενικώτερα ἡ πράξη τῆς ἀνακλήσεως τῆς μεραρχίας ἔβλαψε τά συμφέροντα τοῦ Κράτους μέ τήν ἔννοια τῆς ἀποδυναμώσεως τῶν προσπαθειῶν γιά τήν πραγματοποίηση τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν. Ἂν ἡ πράξη εἶναι ἀξιόποινη καθώς καί ὁ εἰδικώτερος προσδιορισμός καί χαρακτηρισμός της, εἶναι ἔργο τῆς Δικαιοσύνης.

»2. Ἀνατροπή - πραξικόπημα κατά Μακαρίου

»Γιά τήν ἀνατροπή τοῦ Μακαρίου καί γενικώτερα γιά τό ἐγχείρημα τῆς δικτατορίας στήν Κύπρο ἀναμφισβήτητα ἀνακύπτουν ποινικές εὐθύνες γιά ἐκείνους πού τό ἀποφάσισαν, πού κατά τήν ὁμολογία τους εἶναι οἱ: Φαίδων Γκιζίκης, Δημήτριος Ἰωαννίδης, Γρηγόριος Μπονάνος καί Ἀδαμάντιος Ἀνδρουτσόπουλος, ἀλλά καί γιά τούς τότε ΑΣ Γαλατσάνο καί ὑπουργό Ἐξωτερικῶν Τετενέ, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἀποδείχθηκε, ἐγνώριζαν τό ἐγχείρημα καί δέν τό ἀποκάλυψαν, οὔτε μέ οἱονδήποτε τρόπο ἀντέδρασαν, καθώς ἐπίσης καί γιά ἐκείνους πού τό ἐξετέλεσαν (Γεωργίτσης, Κομπόκης, Κορκότζελος, Λαμπρινός, Γιαννακόδημος, Κ. Παπαγιάννης, ἀντιπλοίαρχος Γ. Παπαγιάννης, Κοντώσης, Ζῆδρος, Ραυτόπουλος, Δαμασκηνός, Λάμπρου, Κοκοράκης) ἢ μέ ἄλλο τρόπο συμμετεῖχαν σ' αὐτό, στήν Ἑλλάδα καί Κύπρο (Ματάτσης, Παλαΐνης, Πηλιχός καί ἄλλοι).

»Δέν πρόκειψε κατά τρόπο ἀναμφισβήτητο ὁ συγκεκριμένος σκοπός ἐκείνων πού ἀποφάσισαν τήν ἀνατροπή τοῦ Μακαρίου καί τό ἀποτέλεσμα πού ἐπεδίωκαν.

»Τό ἀποτέλεσμα πάντως ἦταν ἐγκληματικό καί οἱ συνέπειές του γιά τό ἔθνος τραγικές.

»Συμπερασματικά: Γιά τό πραξικόπημα στήν Κύπρο, ὑπάρχουν ποινικές εὐθύνες γιά τά προαναφερθέντα πρόσωπα καί τίς προαναφερθεῖσες πράξεις. Ὁ εἰδικώτερος καθορισμός τῆς συμμετοχῆς τοῦ καθενός ἀπό αὐτούς καί σέ κάθε πράξη, τό πεδίο ἐφαρμογῆς ἢ μή τῶν ἑλληνικῶν ποινικῶν νόμων, ὁ χαρακτηρισμός τῶν πράξεων τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Μακαρίου, ἡ σκοπούμενη ἢ μή φυσική του ἐξόντωση, ὁ θάνατος ἀτόμων κατά τήν ἐκτέλεση τοῦ πραξικοπήματος, οἱ φθορές ξένης ἰδιοκτησίας, οἱ κλοπές καί σωρεία ἄλλων πράξεων, ὅπως καί ἡ ἀποσαφήνιση πλήθους νομικῶν ἐννοιῶν, ὅρων, προϋποθέσεων, ὅπως ἡ ἰδιότητα τῆς Κύπρου ὡς συμμάχου τῆς Ἑλλάδος χώρας, ἡ ἰσχύς τῶν συνθηκῶν Λονδίνου καί Ζυρίχης, ἡ ἰδιότητα μέ τήν ὁποίαν ἔδρασαν στήν Κύπρο οἱ ἐκτελέσαντες τίς πράξεις, ἡ νομική φύση καί θέση τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, εἶναι ἔργο τῆς Δικαιοσύνης καί ἐκφεύγει ἀπό τήν ἁρμοδιότητα καί τό ἔργο της Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς.

»Τέλος, σέ σχέση μέ τό πραξικόπημα κατά τοῦ Μακαρίου, ἀπό τό ἀποδεικτικό ὑλικό προέκυψε ὅτι πρίν ἀπό τίς 15 Ἰουλίου 1974, πληροφορίες γιά "κάποια δυναμική - στρατιωτική ἐνέργεια στήν Κύπρο" καί "κατά Μακαρίου" εἶχαν ὁ Εὐάγγελος Ἀβέρωφ καί ὁ Ἄγγελος Βλάχος, οἱ ὁποῖοι καί ἐνημέρωσαν ἔγκαιρα τόν τότε πρέσβη τῆς Κύπρου στήν Ἑλλάδα Ν. Κρανιδιώτη, ὁ ὁποῖος καί τό ἐπιβεβαιώνει στό βιβλίο του. Προέκυψε, ἐπίσης, ἀπό τηλεγραφήματα τοῦ Κίσινγκερ, τά ὁποῖα ὁ Ἀμερικανός πρέσβης στήν Ἀθήνα Τάσκα ἐπέδειξε στόν Ε. Ἀβέρωφ μετά τήν μεταπολίτευση, ὅτι οἱ ΗΠΑ εἶχαν κάποιες πληροφορίες γιά ἐπικείμενο ἢ σχεδιαζόμενο ἐγχείρημα στήν Κύπρο, δόθηκε δέ ἐντολή στόν πρέσβη νά τό ἀποτρέψει ἐπικοινωνώντας μέ τόν Δ. Ἰωαννίδη, ἀλλά, σύμφωνα μέ τήν κατάθεση Τάσκα στήν Ἐπιτροπή Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Γερουσίας, ἐκεῖνος (Ἰωαννίδης) δέν τόν εἶχε δεχθεῖ.

»3. Ἀττίλας Ι

»Ὑπάρχουν εὐθύνες γιά τήν τότε Κυβέρνηση καί τόν "πρωθυπουργό" Α. Ἀνδρουτσόπουλο, τόν δικτάτορα ταξίαρχο Δ. Ἰωαννίδη καί τόν τότε "πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας" Φ. Γκιζίκη, γιά τήν πλήρη ἀδράνειά τους κατά τό χρονικό διάστημα πού μεσολαβεῖ ἀπό τό πραξικόπημα ἕως τήν τουρκική εἰσβολή καί τήν παράλειψή τους νά προετοιμάσουν στρατιωτικῶς τή χώρα, παρά τίς σοβαρές καί ἀξιόπιστες ἀπό πολλές πηγές πληροφορίες γιά ἐπικείμενη στρατιωτική τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, καθώς ἐπίσης καί γιά τήν ἐγκατάλειψη τῆς χώρας ἀκυβέρνητης στίς κρίσιμες ὧρες. Τούς ἴδιους βαρύνει καί ἡ ἀποτυχία τῆς γενικῆς ἐπιστράτευσης.

»Ὑπάρχουν εὐθύνες γιά τόν ἀρχηγό Ἑνόπλων Δυνάμεων Γρηγόριο Μπονάνο καί γιά τήν ἡγεσία τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, γιά τήν μή ἐφαρμογή τοῦ σχεδίου Κ καί τήν μή ἔγκαιρη ἀνταπόδοση στά ἐχθρικά πυρά. Ἡ "αὐτοσυγκράτηση" δικαιολογεῖται ἐνόσω ὁ τουρκικός στόλος δέν εἶχε εἰσέλθει στά χωρικά ὕδατα τῆς Κύπρου. Ἀπό κεῖ καί πέρα ὅμως εἶναι ἀδιανόητη. Δέν προέκυψε ἀπό τό ἀποδεικτικό ὑλικό ὅτι αὐτό ἔγινε μέ πρόθεση προδοσίας τῆς χώρας καί διευκολύνσεως τῶν σχεδίων καί τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἀνεξάρτητα πάντως ἀπό τήν οἱανδήποτε πρόθεσή τους, τό ἀποτέλεσμα ἐπῆλθε καί ἔπληξε βαρύτατα τά ἐθνικά συμφέροντα καί οἱ εὐθύνες τους εἶναι τεράστιες.

»Ὑπάρχουν ἐπίσης εὐθύνες γιά τούς διοικητές τῆς Μοίρας Καταδρομῶν πού ἀρνήθηκαν νά ἐπιβιβασθοῦν στά ἀεροσκάφη τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας καί νά μεταβοῦν γιά ἐνίσχυση τῶν μαχόμενων τμημάτων στήν Κύπρο, γιά τούς κυβερνῆτες τῶν δύο ἀεροσκαφῶν τύπου ΝΟΡΑΤΛΑΣ πού ἐγκατέλειψαν τό σμῆνος καί ἀντί γιά τήν Κύπρο προσγειώθηκαν στή Ρόδο, γιά τούς ἁρμόδιους στό Ἀρχηγεῖο Ἑνόπλων Δυνάμεων καί στό ΓΕΕΦ πού δέν ἐξέδωσαν καί δέν διαβίβασαν ἔγκαιρα τή διαταγή δεσμεύσεως τῶν Α/Α πυροβόλων καί ἔγιναν ὑπαίτιοι τῆς προσβολῆς τῶν Α/Φ ΝΟΡΑΤΛΑΣ ἀπό φίλια πυρά.

»Γιά τόν ΑΕΔ Μπονάνο ὑπάρχουν, ἐπίσης, εὐθύνες, γιατί μέ διαταγή του ἀνακάλεσε τά ὑποβρύχια καί τά ἀεροσκάφη πού προέβλεπε τό σχέδιο Κ γιά τήν ἐνίσχυση τῆς Κύπρου σέ περίπτωση ἐχθρικῆς προσβολῆς καί πού εἶχαν ἤδη διαταχθεῖ νά ἀναχωρήσουν γιά τήν ἐκτέλεση τῆς ἀποστολῆς τους. Γιά τούς ἀρχηγούς Ναυτικοῦ Π. Ἀραπάκη καί Ἀεροπορίας Αλ. Παπανικολάου δέν προκύπτουν εὐθύνες σέ σχέση μέ τήν ἐφαρμογή τοῦ σχεδίου Κ, διότι ἀποδείχθηκε ὅτι ἔκαμαν τίς σχετικές εἰσηγήσεις πρός τόν ΑΕΔ, πού εἶχε καί τήν εὐθύνη καί τήν ἁρμοδιότητα γιά τήν διεύθυνση τοῦ ἀγώνα καί ἐξέδωσαν τίς ἀναγκαῖες διαταγές, ὅπου ἀπαιτοῦνταν καί μέσα στά πλαίσια τῶν δικῶν τους

ἁρμοδιοτήτων καί εὐθυνῶν. Βεβαίως, ἐν ὄψει τῶν ἐμποδίων πού ἔθεταν στήν ἀποστολή τους οἱ διαταγές τοῦ προϊσταμένου τους Α/ΕΔ, ἐν ὄψει τῆς ἡγετικῆς τους θέσεως καί τῆς κρισιμότητας τῶν περιστάσεων θά ἀναμενόταν ἀπό αὐτούς κάποια ἐντονώτερη ἀντίδρασή τους, ἀκόμη καί αὐτή ἡ παραίτησή τους. Τό γεγονός ὅμως ὅτι δέν ἐνήργησαν πέρα ἀπό τά ὅρια τῶν στρατιωτικῶν τους ὑποχρεώσεων δέν εἶναι δυνατόν νά δημιουργήσει γι' αὐτούς ὁποιασδήποτε μορφῆς εὐθύνη.

»Ὁ εἰδικώτερος καθορισμός τῶν ἀδικημάτων καί τῶν εὐθυνῶν ἀνήκει στή Δικαιοσύνη καί ὑπερβαίνει τίς ἁρμοδιότητες τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς.

»4. Ἀττίλας ΙΙ

»Ἡ περίοδος τοῦ Ἀττίλα ΙΙ συμπίπτει μέ τόν σχηματισμό τῆς Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Ἑνότητας ὑπό τήν προεδρία Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος ἦλθε στήν Ἑλλάδα στίς 24 Ἰουλίου 1974, ὅταν ἤδη ἀπό τίς 20 Ἰουλίου εἶχε πραγματοποιηθεῖ ἡ τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, εἶχε συντελεσθεῖ ἡ δημιουργία ἰσχυροῦ προγεφυρώματος στήν Κυρήνεια, εἶχε συμφωνηθεῖ ἡ κατάπαυση τοῦ πυρός καί εἶχε ἀποφασισθεῖ ἡ συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος στή συνδιάσκεψη τῆς Γενεύης καί ὅταν βέβαια εἶχε πραγματοποιηθεῖ πρωτύτερα ἡ ἄφρων καί ἐγκληματική ἐνέργεια κατά Μακαρίου, ἡ ὁποία ὁδήγησε σέ πλήρη σχεδόν διάλυση τίς μονάδες τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς καί τίς εἶχε καταστήσει ἐντελῶς ἀναξιόμαχες.

»Ἡ Κυβέρνηση ἐκείνη ἔδρασε, κινήθηκε, ἔλαβε ἀποφάσεις, ἔκανε χειρισμούς μέσα καί κάτω ἀπό συνθῆκες πλήρους δημοκρατικοῦ καί δημόσιου ἐλέγχου σέ συνθῆκες ἀποκατεστημένης δημοκρατίας καί ἐλευθεροτυπίας. Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω γεγονότων, δέν ὑπῆρχε κἄν ἀνάγκη γιά ὁποιαδήποτε ἔρευνα ἀπό τήν Ἐξεταστική Ἐπιτροπή τῆς ἀντίστοιχης χρονικῆς περιόδου. Ἐξάλλου, ἡ ἔρευνα πού ἔγινε δέν ἀποκάλυψε τίποτα νέο, πέρα ἀπό τά ἤδη καί τότε γνωστά.

»Ἐπιπλέον, τά πεπραγμένα ἐκείνης τῆς περιόδου καί ἐκείνης τῆς Κυβερνήσεως τά ἐξέθεσε σέ δημόσια κριτική καί λαϊκή ἔγκριση ὁ πρόεδρός της, ὅταν τόν Νοέμβριο τοῦ 1974 ἐμφανίσθηκε στόν ἑλληνικό λαό ζητώντας τήν ἐμπιστοσύνη του, τήν ὁποίαν ὁ λαός, ἐκτιμώντας τό σύνολο τῆς πολιτικῆς διαχειρίσεως τῶν θεμάτων τῆς περιόδου ἐκείνης, τήν ἐξέφρασε μέ πρωτοφανῆ καί μοναδική στήν ἱστορία μας πλειοψηφία. Καί ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τό ἀνώτατο ὄργανο στή λειτουργία τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, κρίνοντας καί ἐκφραζόμενος ὡς ἐκλογικό σῶμα, μέσα ἀπό ἐλεύθερες δημοκρατικές διαδικασίες, εἶναι ὁ μοναδικός καί ὑπέρτατος κριτής τῶν πολιτικῶν εὐθυνῶν τῶν δημοκρατικῶν Κυβερνήσεων.

»Μέσα ἀπό τό ἀποδεικτικό ὑλικό πού συγκέντρωσε ἡ Ἐπιτροπή γιά τήν περίοδο ἐκείνη δέν προκύπτει γιά κανέναν ὁποιασδήποτε μορφῆς εὐθύνη. Ἡ ἀποστολή τότε στρατιωτικῶν ἐνισχύσεων στήν Κύπρο θά ἀποτελοῦσε ἀποστολή αὐτοκτονίας χωρίς κανένα ἀποτέλεσμα, ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ὁ τότε συσχετισμός τῶν δυνάμεων Ἑλλάδος καί Τουρκίας, τό τετελεσμένο γεγονός τοῦ προγεφυρώματος κατά τόν Ἀττίλα Ι καί ἰδίως ἡ λόγω ἀποστάσεως ἀδυναμία προστασίας γιά τήν ἀσφαλῆ μετάβασή τους καί τοῦ ἐφοδιασμοῦ τους σέ περίπτωση πού θά ἔφθαναν στήν Κύπρο, ἐπιπλέον δέ ἡ πλήρης κυριαρχία στήν περιοχή τῆς τουρκικῆς ἀεροπορίας καί τοῦ τουρκικοῦ ναυτικοῦ. Μέ μιά τέτοια ἀποστολή θά δινόταν ἡ εὐκαιρία στήν Τουρκία γιά ἕναν εὔκολο θρίαμβο πού ταυτόχρονα θά ἦταν γιά τήν Ἑλλάδα μιά νέα ἐθνική ταπείνωση. Ἐπιπρόσθετα, θά εἶχε ἀποδυναμωθεῖ ἐπικίνδυνα ἡ ἄμυνα τοῦ μητροπολιτικοῦ χώρου, ἐνῶ ὁ ἑλληνοτουρκικός πόλεμος ἦταν ἐπί θύραις.

»Ὡς πρός τόν τότε ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Εὐάγγελο Ἀβέρωφ, ἀπό κανένα στοιχεῖο δέν προκύπτει ὅτι ὑπέχει ἰδιες πολιτικές εὐθύνες γιά τά θέματα πού χειρίσθηκε μέσα στά ὅρια τῆς ἁρμοδιότητάς του. Ἡ ἐκτίμησή τοῦ κ. Ἀβέρωφ ὡς ὑπουργοῦ Ἀμύνης ὅτι εἶναι μάταιη, ἐπικίνδυνη καί ἀναποτελεσματική ὁποιαδήποτε στρατιωτική ἐνέργεια ἤ βοήθεια στήν Κύπρο, κατά τήν περίοδο ἐκείνη, δέν εἶναι δυνατόν παρά μόνον ἀπό κακή ἤ κακόβουλη ἐκτίμηση νά θεωρηθεῖ ὡς πράξη περιέχουσα ἤ αἰτιολογοῦσα πολιτική εὐθύνη.

»Τέλος, ὡς πρός τόν στρατηγό Εὐθύμιο Καραγιάννη, ἀρχηγό ΓΕΕΦ ἀπό τίς 6 Αὐγούστου 1974 ὡς τόν Ἀττίλα ΙΙ, μέ ἀπόλυτη βεβαιότητα καί σαφήνεια ἐξάγεται ὅτι ἔπραξε στό ἀκέραιο καί μέ ἐπιτυχία τό στρατιωτικό του καθῆκον καί ἡ ἀπόδοση σ' αὐτόν ὁποιασδήποτε μορφῆς εὐθύνη καί μάλιστα ποινικῆς, ἀξιολογεῖται καί ἐκτιμᾶται ὡς ἀβάσιμη, στερημένη καί τῆς ἐλαχίστης ἀποδεικτικῆς βάσης.

5. Ξένες Δυνάμεις - Κυβερνήσεις - Ὑπηρεσίες στό σύνολο τῆς ἐρευνωμένης περιόδου

»Α. Πραξικόπημα κατά Μακαρίου

»Εὑρίσκει ἔρεισμα στό ἀποδεικτικό ὑλικό ὅτι ὁ Ἰωαννίδης εἶχε ἐπαφές μέ τίς μυστικές ὑπηρεσίες τῶν ΗΠΑ. Πιθανολογεῖται ἀλλά δέν ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ μυστικές ὑπηρεσίες εἶχαν πληροφορίες γιά τήν σχεδιαζόμενη ἐνέργεια τοῦ Ἰωαννίδη στήν Κύπρο κατά τοῦ Μακαρίου.

»Σέ πρεσβευτικό ἐπίπεδο: Εἶναι ἄγνωστες καί δέν ἀποσαφηνίζονται οἱ σχέσεις καί ἐπαφές τοῦ Ἰωαννίδη μέ τόν τότε Ἀμερικανό πρέσβη στήν Ἀθήνα, Τάσκα. Πιθανολογεῖται ἀλλά δέν προέκυψε ὅτι ὁ Τάσκα εἶχε πληροφορίες γιά τήν σχεδιαζόμενη ἐνέργεια στήν Κύπρο ὅπως καί ὁ τότε ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ Κίσινγκερ, μέσω τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν. Βεβαιωμένο εἶναι τό γεγονός ὅτι ὁ Κίσινγκερ ἔστειλε στόν Τάσκα 2 ἤ 3 τηλεγραφήματα - μηνύματα, μέ τά ὁποῖα τοῦ συνιστοῦσσε (διέτασσε) νά ἰδεῖ τόν Ἰωαννίδη καί νά τόν ἀποτρέψει ἀπό κάθε ἐνέργεια - ἐπέμβαση στήν Κύπρο-Μακάριο. Ὅτι ὁ Τάσκα, σύμφωνα μέ τήν κατάθεσή του στήν ἁρμόδια ἐπιτροπή τῆς Ἀμερικανικῆς Γερουσίας, δέν κατέστη δυνατό νά ἰδεῖ τόν Ἰωαννίδη, ἀλλά τό μήνυμα Κίσινγκερ διαβιβάσθηκε ἀπό τόν Τάσκα στόν Ἀνδρουτσόπουλο καί μέσω αὐτοῦ καί τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν θά τό ἔλαβε ὁ Ἰωαννίδης.

»Β. Ἀττίλας Ι

»Καμμιά ἀνάμειξη ἤ συμμετοχή ξένης δυνάμεως κατά τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο δέν ἀποδεικνύεται. Καί ὡς ἀνάμειξη ἤ συμμετοχή νοεῖται εἴτε ἡ ἐνισχυτική, εἴτε ἡ ἀποτρεπτική τῆς τουρκικῆς ἀποβάσεως. Βεβαιωμένη εἶναι

καί προκύπτει άπό μαρτυρικές καταθέσεις καί ἔγγραφα ἡ παρουσία κοντά στήν Κύπρο, κατά τόν χρόνο τῆς ἀποβάσεως, δυνάμεων τοῦ 6ου ἀμερικανικοῦ στόλου, τοῦ βρετανικοῦ καί σοβιετικοῦ. Καί ναί μέν δέν ἀποδεικνύεται καί δέν προκύπτει συμμετοχή ἤ ὁποιασδήποτε μορφῆς ἀνάμειξη ξένων δυνάμεων κατά τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, βέβαιο ὅμως εἶναι καί ἀνάλογα ἐκτιμᾶται καί ἀξιολογεῖται ὅτι καμμιά ξένη δύναμη ἤ Κυβέρνηση δέν ἔκαμε τίποτα γιά νά ἐμποδίσει ἤ ἀποτρέψει ἤ ματαιώσει τήν εἰσβολή, τουλάχιστον ἀπό ἐκεῖνες τίς δυνάμεις καί Κυβερνήσεις πού εἶχαν τήν δυνατότητα νά τό κάμουν. Καί ἡ μέν Κυβέρνηση τῶν ΗΠΑ εἶχε ἀσφαλῶς τήν δυνατότητα νά ἀποτρέψει τήν τουρκική εἰσβολή, ἀλλά ἀπό πουθενά δέν προκύπτει ὅτι ὄφειλε νά ἐνεργήσει πρός αὐτήν τήν κατεύθυνση, ἐκτός ἄν μιά τέτοια ὑποχρέωση ἀναχθεῖ στόν κῶδικα καί στόν κύκλο τῶν ἠθικῶν καθηκόντων κάθε μεγάλης δυνάμεως, ἀλλά καί κάθε Κράτους καί χώρας νά μεριμνᾶ γιά τήν εἰρήνη σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα στόν συμμαχικό χῶρο, στόν ὁποῖο ἡ δύναμη αὐτή διαδραματίζει ἡγετικό ρόλο. Ὅλ' αὐτά ὅμως εἶναι ἔξω καί πέρα ἀπό τόν χῶρο "τῶν ἀποδεδειγμένων πραγματικῶν περιστατικῶν" καί ἔξω ἀπό τήν κατά λογική ἤ νομική κρίση ἀξιολόγησή τους. Ἐφ' ὅσον καί ὅπου λείπουν οἱ ἀποδείξεις —καί στό σημεῖο αὐτό πράγματι λείπουν — ἀνοίγεται εὐρύς χῶρος καί ἐκτεταμένο πεδίο ἑρμηνειῶν, ἐκδοχῶν, πιθανολογήσεων, ὑποκειμενικῶν κρίσεων, ἐπικυρώσεως κυκλοφορούντων μύθων καί ποικίλων χρήσεων τῶν ἑρμηνευόμενων ἀλλά ἀναπόδεικτων γεγονότων.

»Τό "ἐν ὀργῇ" ἀπό τόν Ἰωαννίδη λεχθέν πρός τόν Σίσκο "Μᾶς ἐξαπατήσατε" — μιά φράση κλειδί — σέ χρόνο ὅπου τό πραξικόπημα εἶχε ἐκτελεσθεῖ καί εἶχεν ἀρχίσει ἡ τουρκική στρατιωτική ἀποβατική ἐνέργεια καί ἐπιχείρηση στήν Κύπρο, εἶναι ἕνα ἀπό τά πολλά χαρακτηριστικά παραδείγματα διαφόρων ἑρμηνειῶν καί ποικίλων ἐκδοχῶν. Αὐτή καί μόνη ἡ φράση δέν εἶναι ἱκανή νά καλύψει τίς ἐλλείπουσες ἀποδείξεις γιά τό ρόλο τῆς Κυβερνήσεως τῶν ΗΠΑ στό πραξικόπημα.

»Στήν περίπτωση τῆς Κυβερνήσεως τῶν ΗΠΑ, ἄν τό ἀναμφισβήτητο "μποροῦσαν" συνέπιπτε μέ τό ἀμφισβητούμενο "ὄφειλαν", ἀσφαλῶς θά ἦταν δυνατό νά ἀποτραπεῖ ἡ τουρκική εἰσβολή, ὅπως εἶχε συμβεῖ καί στό παρελθόν, ὅταν μιά τέτοια παρέμβαση τῶν ΗΠΑ εἶχε ἀποτρεπτικό ἀποτέλεσμα. Διαφορετική εἶναι ἡ θέση καί ὁ ρόλος τῆς Κυβερνήσεως τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς ὁποίας ἡ ὑποχρέωση νά παρέμβει ἀποτρεπτικά ἀπέρρεε ἀπό τή συμβατική της ἰδιότητα ὡς ἐγγυήτριας Δύναμης.

»Ὁ ρόλος τοῦ ἀπαθοῦς καί ἀδρανοῦς θεατῆ καί παρατηρητῆ τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς πού ἐπέλεξε ἡ τότε Κυβέρνηση τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὑπολείπεται ἀσφαλῶς καί σαφῶς τῶν ὑποχρεώσεών της ὡς δυνάμεως καί Κυβερνήσεως πού ἐγγυήθηκε τήν ἀνεξαρτησία, τήν ἐδαφική ἀκεραιότητα καί τό ἐνιαῖο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί κυριαρχίας. Τό περιλαμβανόμενο στήν ἔκθεση Σεμερτζάκη ὅτι τό βρετανικό ἑλικόπτερο ΕΡΜΗΣ συνειργάσθη μέ τούς Τούρκους ἀξιολογεῖται ὡς ἀόριστο, ἐφ' ὅσον ἀπό κανένα ἄλλο στοιχεῖο δέν προκύπτει τό εἶδος καί ἡ ἔκταση αὐτῆς τῆς συνεργασίας.

»Ἀλλά καί τό NATO, μέ βάση τούς σκοπούς πού ἔχει, τό ρόλο πού τοῦ ἀνατέθηκε ἀπό τήν πράξη τῆς ἱδρύσεώς του καί τίς ἀρχές πού διέπουν τή δράση του, εἶχε ὑποχρέωση νά ἐπέμβει ἀποτρεπτικά, δυναμικά καί δραστικά. Καί τό γεγονός ὅτι ἀδράνησε ἦταν ὁ κύριος λόγος καί ἡ αἰτία τῆς ἀποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος ν' ἀποσύρει τήν Ἑλλάδα ἀπό τό στρατιωτικό του σκέλος, πράξη καί ἀπόφαση πού βρισκόταν σέ πλήρη ἁρμονία μέ τό κοινό αἴσθημα τῶν Ἑλλήνων».

Ὡς πρός τό πόρισμα, τέλος, τῆς πλειοψηφίας, οἱ βουλευτές τῆς ΝΔ διατύπωσαν, μέ ἐπιστολή τους στόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, στίς 31 Ὀκτωβρίου, τίς ἀκόλουθες παρατηρήσεις:

«Οἱ βουλευτές τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας τῆς ἐπιτροπῆς κάτω ἀπό τό συντριπτικό βάρος τοῦ συγκεντρωθέντος ἀποδεικτικοῦ ὑλικοῦ (μάρτυρες καί ἔγγραφα), πού βρίσκεται σέ πλήρη ἀντίθεση μέ τίς ἀρχικῶς διατυπωθεῖσες θέσεις τους γιά τόν Ἀττίλα ΙΙ ἀλλά καί τῆς δημόσιας κατακραυγῆς ὅλων τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἀναδιπλώθηκαν.

»Ἔτσι, στό τελικό πόρισμα ἀποδέχονται τήν ἀπόλυτη ἀδυναμία ἀποστολῆς στήν Κύπρο τήν περίοδο τοῦ Ἀττίλα ΙΙ μεραρχίας, πού θά ἐπηρέαζε ἀποτελεσματικά τήν ἐξέλιξη τῶν ἐπιχειρήσεων. Καί ἀναγνωρίζουν τόν κίνδυνο τῆς ὁλοσχεροῦς καταστροφῆς της ἀλλά καί τό ἐνδεχόμενο γενικότερης ἑλληνοτουρκικῆς συρράξεως.

»Καί ἐνῶ ἔτσι ἀναγνωρίζουν τήν ὀρθότητα τῆς βασικῆς αὐτῆς ἀποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος γιά τήν μή ἀποστολή μεραρχίας στήν Κύπρο, προκειμένου νά φθείρουν τό ἔργο τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί στήν προσπάθειά τους νά δημιουργήσουν ψευδεῖς ἐντυπώσεις, ἀφήνουν στό κείμενό τους σκιές καί ὑπαινιγμούς.

»Συγκεκριμένα ἰσχυρίζονται:

»1. Τήν καθυστέρηση συγκροτήσεως μεραρχίας.

»2. Τήν μή ἀποστολή στήν Κύπρο μικρῶν ἐλαφρῶς ἐξοπλισμένων τμημάτων στρατοῦ, προκειμένου νά καθυστερήσουν τήν τουρκική προέλαση.

»3. Τήν μή ἀντικατάσταση τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας ἀμέσως μετά τήν ἀνάληψη τῆς ἀρχῆς ἀπό τήν Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητος.

»Ἀλλά καί οἱ ἐπουσιώδεις αὐτοί ἰσχυρισμοί ἀνατρέπονται πλήρως ἀπό τό συγκεντρωθέν ἀποδεικτικό ὑλικό.

»Διότι:

»1. Ἡ ἐντολή γιά τό σχηματισμό μεραρχίας δόθηκε ἀπό τόν πρωθυπουργό στίς 3 Αὐγούστου 1974. Τήν ἴδια ἡμέρα συγκροτήθηκε ἐπιτροπή ὑπό τόν ἀντιστράτηγο Ἐπιτήδειο πού, ὅπως προκύπτει ἀπό τό ἐπίσημο πρακτικό της, πού ὑπέβαλε στίς 6 Αὐγούστου 1974, προέβη:

»α) στήν ἐπιλογή τῶν μονάδων πού θα συγκροτοῦσαν τή μεραρχία,

»β) στόν καθορισμό τῶν λιμένων ἐπιβιβάσεων τῶν μονάδων αὐτῶν,

»γ) στόν καθορισμό τοῦ τρόπου τῆς μεταφορᾶς τους καί

»δ) στή μελέτη ἀντιμετωπίσεως τῶν παρουσιαζομένων δυσχερειῶν.

»Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐπιλογή τῶν ἐπί μέρους μονάδων ἔπρεπε νά γίνει ἀπό ὅλες τίς περιοχές ὥστε νά μήν ἀποδυναμωθεῖ μονομερῶς ἡ ἄμυνα τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου.

»Ἐννοεῖται ὅτι, ὅπως καί ἡ κυβερνητική πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς δέχεται, ἡ συγκρότηση τῆς μεραρχίας ἔγινε, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν δυνατότητα ἀποστολῆς της στήν Κύπρο καί μέ τήν προοπτική ἐνισχύσεως τῆς ἄμυνας τῶν νήσων. Αὐτό προκύπτει καί ἀπό τό πρακτικό τῆς συσκέψεως τῆς 3ης Αὐγούστου, ὅπου ὁ πρωθυπουργός "διέταξε ὅπως ἑτοιμασθεῖ τό ταχύτερον μιά ἰσχυρά μεραρχία ὥστε ἄν ἀποφασισθεῖ ἡ ἀποστολή της νά εἶναι ἑτοιμη πρός ἀπόπλουν".

»Ἡ προσπάθεια τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας νά παρουσιάσει καθυστερήσεις στή συγκρότηση τῆς μεραρχίας μέ τελείως αὐθαίρετα ἐπιχειρήματα, ὅπως π.χ. "τό πρῶτο βῆμα γιά τήν ὑλοποίηση τῆς πρωθυπουργικῆς διαταγῆς εἶναι ἡ διαταγή τοῦ Ἀρχηγείου Στρατοῦ γιά τόν σχεδιασμό τῆς διοικητικῆς μέριμνας τῆς 14ης Αὐγούστου" ἀνατρέπεται, γιατί ἀποδεδειγμένα — ὅπως παραπάνω ἀναφέρεται — προηγήθηκαν ἄλλες οὐσιαστικές ἐνέργειες γιά τή συγκρότηση τῆς μεραρχίας. Ἐπισημαίνεται ὅτι, γιά νά στηρίξει ἡ κυβερνητική πλειοψηφία τούς ἰσχυρισμούς της στό σημεῖο αὐτό, ἀγνοεῖ πλήρως τήν κατάθεση τοῦ πλέον εἰδικοῦ μάρτυρος στρατηγοῦ Πανουργιᾶ.

»Ὁ ἄλλος ἰσχυρισμός, ὅτι δῆθεν ἡ διαταγή τοῦ πρωθυπουργοῦ γιά συγκρότηση μεραρχίας μετετράπη σέ "μελέτη δυνατότητος ὀργανώσεως μεραρχίας", ἀποδεικνύεται ψευδής ἀπό τήν ἁπλή ἀνάγνωση τοῦ πρακτικοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιτήδειου, ἀπό τό ὁποῖο ἀποδεικνύεται ἡ συγκρότηση τῆς μεραρχίας.

»Ὅλη ὅμως αὐτή ἡ ἐπιχειρηματολογία καί ἡ προσπάθεια ἀποδόσεως εὐθυνῶν γύρω ἀπό τό θέμα τῆς καθυστερήσεως γιά τή συγκρότηση τῆς μεραρχίας εἶναι ἄνευ ἀντικειμένου. Ἡ ἴδια ἡ κυβερνητική πλειοψηφία στό πόρισμα καταλήγει στό συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀποστολή τῆς μεραρχίας στήν Κύπρο δέν ἦταν δυνατή, γιατί ἦταν "μιά πολύ παρακινδυνευμένη καί ἀμφιβόλων ἀποτελεσμάτων ἐπιχείρηση". Ἡ κυβερνητική, λοιπόν, εὐαισθησία γύρω ἀπό τό θέμα "τῆς καθυστερήσεως συγκροτήσεως τῆς μεραρχίας" ἕνα στόχο μόνο ἔχει, τήν δημιουργία ψευδῶν ἐντυπώσεων καί τόν ἀποπροσανατολισμό τῆς κοινῆς γνώμης.

»2. Μετά τήν κατάρρευση τῶν κυβερνητικῶν σχεδίων νά στηριχθεῖ μομφή κατά τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος γιά τήν μή ἀποστολή μεραρχίας στήν Κύπρο, ἡ κυβερνητική πλειοψηφία ἐφεῦρε τό θέμα τῆς ἀποστολῆς μικρῶν τμημάτων στρατοῦ ἐλαφρῶς ἐξοπλισμένων, πού σάν μοναδικό σκοπό θά εἶχαν τήν παρακώλυση τῆς τουρκικῆς προελάσεως. Γιά νά στηρίξει τήν ἄποψή του αὐτή, τό πόρισμα ἀπομονώνει μιά φράση τῆς ἐκθέσεως τοῦ στρατηγοῦ Καραγιάννη, ἀγνοώντας ὄχι μόνο τό σύνολό της, πού καταλήγει σέ τελείως ἀντίθετα συμπεράσματα, ἀλλά καί ὅλες τίς σχετικές μέ τό θέμα μαρτυρικές καταθέσεις (βλ. καταθέσεις στρατηγῶν Μπήτου, Κρητικοῦ, Πανουργιᾶ κ.ἄ.)

»Τό πόρισμα, γιά νά στηρίξει τήν ἄποψη αὐτή, προκλητικά ἀγνοεῖ:

»α. Τήν συντριπτικά ἀριθμητική καί κυρίως ἀπό ἀπόψεως δυνάμεως πυρός ὑπεροχή τῶν τουρκικῶν χερσαίων δυνάμεων πού ἤδη εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στήν Κύπρο, πλέον τῶν δυνάμεων τῆς ΤΟΥΡΔΥΚ καί τῶν τουρκοκυπριακῶν ταγμάτων. Ἀναλυτικώτερα, στήν Κύπρο εὑρίσκοντο τουρκικό σῶμα στρατοῦ ἀποτελούμενο ἀπό δύο μεραρχίες πεζικοῦ, μιά ταξιαρχία ἀλεξιπτωτιστῶν, μιά ταξιαρχία καταδρομῶν καί μιά ταξιαρχία κομμάντος πού διέθεταν συνολικά περισσότερα ἀπό 160 ἅρματα μάχης, 200 τεθωρακισμένα ὀχήματα, 120 πυροβόλα καί ἱκανό ἀριθμό ἀντιαρματικῶν καί ἀντιαεροπορικῶν ὅπλων.

»β. Οἱ ἑλληνοκυπριακές δυνάμεις ἦταν πλήρως ἀποδιοργανωμένες, μέ τό ἠθικό σέ πολύ χαμηλό σημεῖο καί μέ πολύ ὑψηλό ποσοστό λιποταξιῶν. Ἀξίζει νά ἀναφερθεῖ ὅτι ἔναντι τῶν 160 τουρκικῶν συγχρόνων ἁρμάτων μάχης ἡ ἑλληνοκυπριακή πλευρά διέθετε 11 παλαιά Τ34 ἅρματα μάχης πού ἀκινητοποιήθηκαν τό πρῶτο εἰκοσιτετράωρο τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἔτσι, τά μικρά τμήματα μέ ἐλαφρό ἐξοπλισμό, καί ἄν τελικά κατόρθωναν νά φθάσουν στό νησί, δέν ἐπρόκειτο νά μεταβάλουν τήν καταλυτική σέ βάρος μας ἰσορροπία τῶν δυνάμεων. Χαρακτηριστικά — ὑπάρχει στό θέμα αὐτό πληθώρα μαρτυρικῶν καταθέσεων — ὁ σημερινός ἀρχηγός ΓΕΕΘΑ πτέραρχος Κουρῆς, στήν κατάθεσή του ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς (3η ἡμέρα σελ. 11), ἀναφέρει "Κανείς δέν μπορεῖ νά κρίνει ἄν θά μποροῦσε νά προσφέρει οὐσιαστικά ἤ θά πήγαινε γιά τήν τιμή τῶν ὅπλων. Ἴσως μέ ἀντιαρματικά καί μέ ἅρματα θά μποροῦσε νά συνεισφέρει στήν ἀνύψωση τοῦ ἠθικοῦ".

»Ποιά λοιπόν ἡ σκοπιμότητα τῆς ἀποστολῆς μικρῶν τμημάτων μέ ἐλαφρό ὁπλισμό;

»γ. Ἀλλά, ἐνῶ τά μικρά αὐτά τμήματα μέ ἐλαφρό ὁπλισμό δέν θά ἔφερναν κανένα ἀποτέλεσμα, ἦταν σχεδόν βέβαιο ὅτι ἡ ἀποστολή τους θά ἔδινε τό πρόσχημα στήν Τουρκία νά καταλάβει ὁλόκληρο τό νησί.

»δ. Δέν ἀντέχει στήν ἁπλή λογική τό ἐπιχείρημα ὅτι, στέλνοντας μικρά τμήματα μέ ἐλαφρό ὁπλισμό στήν Κύπρο θά ἦταν δυνατόν νά ἐμποδισθεῖ ἡ τουρκική προέλαση. Ἀφοῦ τήν ἴδια στιγμή ἡ Τουρκία, πού γεωγραφικά βρίσκεται δίπλα στήν Κύπρο, θά μποροῦσε νά μεταφέρει πολλαπλάσιες δυνάμεις χωρίς κανένα πρόβλημα, ἀφοῦ ἔχει, ὡς γνωστόν, τόν ἀπόλυτο ἔλεγχο τοῦ ἐναερίου καί θαλάσσιου χώρου. Ξαναθυμίζουμε τή δήλωση τοῦ κ. Α. Παπανδρέου, στίς 13 Αὐγούστου 1974, ὅπου μεταξύ ἄλλων τόνιζε καί τά ἑξῆς: "Ὑπάρχει στρατιωτικός πού νά μήν γνωρίζει ὅτι ἡ ἑλληνοτουρκική σύγκρουση στό κυπριακό ἔδαφος εὐνοεῖ τούς Τούρκους;".

»3. Ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητος ἔπρεπε ἀμέσως μόλις ἀνέλαβε τήν ἐξουσία νά ἀντικαταστήσει τήν ἡγεσία τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων, μαρτυρεῖ πλήρη ἄγνοια τῆς καταστάσεως πού τότε ἐπικρατοῦσε στή χώρα μας. Κατά τήν περίοδο ἐκείνη (ὅπως ἀναφέρεται καί στίς ἀπόψεις μας πού καταθέσαμε στήν Ἐπιτροπή τήν 1-6-88) ἡ κατάσταση στήν χώρα ἦταν χαώδης. Εἶχε ἀποτύχει παταγωδῶς ἡ γενική ἐπιστράτευση, εἶχε ἐξαφανισθεῖ ἡ χουντική Κυβέρνηση, καί ἡ τότε στρατιωτική ἡγεσία, παρέδωσε, ὅπως ἐλέχθη, τήν ἐξουσία στούς πολιτικούς, παρά τήν ἔντονη ἀντίδραση τῶν μεσαίων καί κατώτερων ἀξιωματικῶν, πού ἐφοβοῦντο ὅτι θά τούς ἀναζητηθοῦν εὐθύνες μέ ἄγνωστες γιά τήν ἐπαγγελματική τους σταδιοδρομία συνέπειες.

»Στό λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς ἦταν ἐγκατεστημένες στρατιωτικές δυνάμεις, ἐλεγχόμενες ἀπόλυτα ἀπό τήν χούντα. Καθημερινά διεβιβάζοντο στήν Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητος πληροφορίες περί ἐπικειμένων πραξικοπημάτων καί περί βιαίων ἀντιδράσεων ὁμάδων ἀξιωματικῶν.

Ἡ στενή συνεργασία μεταξύ τῶν προέδρων Ρῆγκαν καί Γκορμπατσώφ σηματοδότησε τόν τερματισμό τῆς ἀντιπαραθέσεως Ἀνατολῆς-Δύσεως.

»Η Κυβέρνηση τῆς Ἐθνικῆς Ἑνότητος, καθ' ἣν στιγμήν ἀγωνιζόταν νά ἀποκαταστήσει τήν δημοκρατική ὁμαλότητα, ἀντιμετώπιζε καθημερινά τόν κίνδυνο ἀνατροπῆς της, δεδομένου ὅτι, ὅπως ἐλέχθη, ὁ στρατιωτικός μηχανισμός εὑρίσκετο ἀκόμη ὑπό τόν ἔλεγχο τῆς χούντας. Χρειάσθηκαν λεπτοί καί ἐπιδέξιοι χειρισμοί γιά νά φθάσουμε στίς ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1974, πού ὁδήγησαν στήν οὐσιαστική ἐγκαθίδρυση τῆς δημοκρατίας.

»Η ἄμεση ἐξάρθρωση τοῦ μηχανισμοῦ τῆς χούντας ἦταν πρακτικά ἀδύνατη καί ἐπικίνδυνη, καί ἔπρεπε νά γίνει μέ ταχεῖς ρυθμούς μέν, ἀλλά καί μέ περίσκεψη. Καί οἱ διαδικασίες αὐτές ἔπρεπε νά πραγματοποιηθοῦν σέ συνδυασμό μέ τήν ἀντιμετώπιση τῆς κυπριακῆς κρίσεως, πού εὑρίσκετο τότε στήν πιό δραματική της φάση.

»Ἔτσι, στίς 2 Αὐγούστου 1974 ἐτέθη σέ διαθεσιμότητα ὁ Ἰωαννίδης, στίς 11 Αὐγούστου ἀπεμακρύνθησαν, παρά τίς ἀντιρρήσεις τῆς ἡγεσίας, οἱ στρατιωτικές μονάδες πού στάθμευαν στήν Ἀθήνα καί πού, κατά θετικές πληροφορίες, σχεδίαζαν τήν ἀνατροπή τῆς Κυβερνήσεως.

»Στίς 19 Αὐγούστου 1974 ἀντικαταστάθησαν οἱ Μπονάνος καί Γαλατσάνος, μέ τούς Ἀρμπούζη καί Ντάβο. Καί στίς 2 Ὀκτωβρίου ἀπετράπη μέ τήν βοήθεια τοῦ στρατηγοῦ Γκιζίκη, ἡ σύλληψη τοῦ κ. Καραμανλῆ πού σχεδίαζαν 30 χουντικοί ἀξιωματικοί.

»Τέλος, στίς 23 Ὀκτωβρίου συνελήφθησαν καί ἐκτοπίσθησαν στήν Κέα οἱ πρωταίτιοι τῆς 21ης Ἀπριλίου, πού συνωμοτοῦσαν νά ματαιώσουν τίς ἐκλογές, προκαλώντας ἐπεισόδια στόν Ἕβρο καί τήν Ἀθήνα.

»Οἱ δυσκολίες αὐτές ἐπετείνοντο καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ τότε Κυβέρνηση ἐγνώριζε μέν ποιούς ἀρχηγούς ἔπρεπε νά ἀπομακρύνει, ἔπρεπε ὅμως συγχρόνως νά ἀναζητήσει ἡγέτες ἐμπιστοσύνης.

»Ἔπρεπε νά τούς πλαισιώσει μέ ἐπιτελεῖα ἐμπιστοσύνης καί ἔπρεπε, τέλος, ὅλοι αὐτοί νά ἐνημερωθοῦν ἐν τῷ μεταξύ γιά τίς ἐπιχειρήσεις στήν Κύπρο πού εὑρίσκοντο σέ ραγδαῖες ἐξελίξεις.

»Καί ὅλα αὐτά, ἔπρεπε νά γίνουν σέ μιά ἐποχή πού οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκοντο σέ πλήρη ἀποσύνθεση, ὅπως ἀπέδειξε ἡ κωμικοτραγική ἐπιστράτευση τῆς 21ης Ἰουλίου 1974. Τά γεγονότα αὐτά πού εἶναι γνωστά σ' ὁλόκληρο τόν ἑλληνικό λαό περιγράφονται καί στήν ἐπιστολή πού ἀπέστειλε πρός τόν πρόεδρο τῆς ἐπιτροπῆς ὁ ἁρμοδιώτερος καί πλέον ὑπεύθυνος μάρτυρας, ὁ τότε πρωθυπουργός κ. Κ. Καραμανλῆς, ἐπιστολή πού καλύπτει ὅλες τίς πτυχές τοῦ θέματος. Ἀπ' ὅλα τά παραπάνω ἀβίαστα προκύπτει τό συμπέρασμα ὅτι ἀλλαγή τῆς ἡγεσίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων πρίν ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητος ἐδραιώσει τήν θέση της ἦταν ἀδύνατη καί ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐμπεριεῖχε τόν σοβαρό κίνδυνο τῆς βιαίας ἀνατροπῆς της. Παρά ταῦτα, ἡ κυβερνητική πλειοψηφία τῆς ἐπιτροπῆς στηρίζει τήν ἀντίθετη ἄποψή της στόν λόγο τιμῆς τοῦ Ἰωαννίδη, ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά κινηθεῖ, καί στίς ἀνάλογες διαβεβαιώσεις τῶν ταγματαρχῶν Πηλιχοῦ καί Παλαΐνη, στενῶν συνεργατῶν τοῦ Ἰωαννίδη. Μέ αὐτή τήν ἐπιχειρηματολογία ἡ κυβερνητική πλειοψηφία προσπαθεῖ νά πείσει γιά τή δυνατότητα ἀλλαγῆς τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας.

»Διερωτώμεθα ὅμως, καί ἄν ἀκόμη ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα ἀλλαγῆς τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, ἄν ἡ νέα στρατιωτική ἡγεσία θά εἶχε διαφορετική ἄποψη, ὅταν τό σύνολο τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ καί τῆς ἀεροπορίας ἔχουν κατηγορηματικά ἐκφρασθεῖ γιά τήν ὀρθότητα χειρισμῶν τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος. Δικαιώνεται ἔτσι ἀπολύτως ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Εὐαγ. Ἀβέρωφ γιά τίς εἰσηγήσεις του πρός τόν πρωθυπουργό καί πέφτει στό κενό ἡ ἐπιχειρούμενη σέ βάρος του λασπολογία.

»Στό πόρισμα διατυπώνεται ἐπίσης ἡ ἄποψη ὅτι ὁ πρωθυπουργός "δέν ἐπέλεξε στρατιωτικούς τῆς ἐμπιστοσύνης του ὡς προσωπικούς του συμβούλους ὥστε νά μπορεῖ νά ἐλέγχει τήν ὀρθότητα τῶν εἰσηγήσεων τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας". Ἡ θέση αὐτή ἀντικρούεται πλήρως ἀπό τήν ἐπιστολή τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ τῆς 30ῆς Μαΐου 1987 πρός τόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπου σαφῶς ἀναφέρεται στή σελ. 13 ὅτι πέραν τῆς τότε ἡγεσίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων συνεβουλεύετο ἀνωτάτους ἀξιωματικούς τῆς ἐμπιστοσύνης του ἀλλά καί τήν πολιτική ἡγεσία τῆς Κύπρου.

»Ἀπό τήν παραπάνω ἀνάλυση προκύπτει ὅτι ἡ κυβερνητική πλειοψηφία, κάτω ἀπό τά ἀδιάσειστα στοιχεῖα ἀλλά καί τήν καθολική ἀντίδραση τῆς πολιτικῆς καί στρατιωτικῆς ἡγεσίας ὑποχρεώθηκε νά ὑπαναχωρήσει ἀπό τίς ἀρχικές της θέσεις, μέ τίς ὁποῖες ἐπιχειροῦσε νά ἀποδώσει εὐθύνες στούς βασικούς χειρισμούς τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος.

»Δέν ἔχει ὅμως τό θάρρος νά ἀναγνωρίσει τήν μεγάλη προσφορά πρός τόν τόπο τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης, ἡ ὁποία κάτω ἀπό ἐξαιρετικά ἀντίξοες συνθῆκες ἀποκατέστησε τήν δημοκρατία κατά τρόπο πού ἡ διεθνής κοινή γνώμη τήν χαρακτήρισε "σύγχρονο ἑλληνικό θαῦμα". Καί ταυτόχρονα ἐπέτυχε νά περισώσει ὅ,τι ἦτο δυνατόν νά περισωθεῖ καί νά ἀποτρέψει ἐθνική συμφορά. Ἐπειδή δέν διαθέτει τό θάρρος αὐτό, ἀκολουθεῖ τήν μέθοδο τῶν ἀπαραδέκτων ὑπαινιγμῶν καί ἐπιχειρηματολογεῖ πάνω σέ ἄνευ σημασίας θέματα πού σέ καμμιά περίπτωση δέν θά μετέβαλλαν τήν ἐξέλιξη τῆς κυπριακῆς τραγωδίας, ἀλλά καί πού αὐτά ἀκόμη δέν ἄνθεξαν στή βάσανο τῆς ἁπλῆς λογικῆς ὅπως παραπάνω ἀποδείχθηκε. Τό ἔργο τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος καί τοῦ προέδρου της δέν περιμένει νά κριθεῖ ἀπό τό πόρισμα τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας. Ἔχει ἤδη κριθεῖ ἀπό τόν ἑλληνικό λαό, τήν διεθνῆ κοινή γνώμη καί τήν κυπριακή ἡγεσία. Εἶναι κρίμα ὅτι τά γεγονότα αὐτά ἀρνοῦνται νά τά παραδεχθοῦν οἱ βουλευτές τῆς κυβερνητικῆς πλειοψηφίας πού ὑπάκουσαν σέ κομματικές σκοπιμότητες ἀπαράδεκτες γιά τέτοιας σημασίας ἐθνικό θέμα.

»Ι. Βαρβιτσιώτης, Ι. Βασιλειάδης, Α. Ζαΐμης, Κ. Λάσκαρης, Στ. Μπλέτσας, Α. Ξαρχάς, Γ. Παναγιωτόπουλος, Μ. Παπακωνσταντίνου, Α. Παυλίδης, Χρ. Φωτόπουλος, Σωτ. Χατζηγάκης».

Ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἀλλά καί τό πόρισμα τῆς πλειοψηφίας προκάλεσαν ἔντονη ἀπογοήτευση στήν ἑλλαδική καί τήν κυπριακή κοινή γνώμη.

Στή Μεγαλόνησο, ἀπό τίς στῆλες τοῦ τύπου, ἐπισημάνθηκε:

Εἶναι λυπηρό γιατί δίνεται ἡ ἐντύπωση πῶς ὁ ἀρχικός

σκοπός τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἔρευνας ξεχάσθηκε ἐντελῶς καί ἀλλοιώθηκε πλήρως σέ βαθμό πού φαίνεται νά ἐπιδιώκεται ἀποκλειστικά μέσω τοῦ Φακέλλου νά στιγματισθοῦν καί νά ἐξουδετερωθοῦν κάποιοι «ἐνοχλητικοί» πολιτικοί ἀντίπαλοι καί ὄχι νά λάμψει ἡ ἱστορική ἀλήθεια. Γιά μᾶς αὐτό εἶναι ἀνεπίτρεπτο καί ἱστορικά ὀλέθριο. Ἐκεῖνο πού ἀναμένουμε ἀπό τό πόρισμα εἶναι νά ἀποκαλύπτει ὁλοκληρωτικά τούς πραγματικούς ἔνόχους τῆς τραγωδίας καί νά τούς κατανέμει τίς ἀνάλογες εὐθύνες καί ὄχι νά συγκαλύπτει, νά ἀποπροσανατολίζει καί νά νοθεύει τήν ἀλήθεια. Ἐξάλλου, οἱ αἴτιοι καί οἱ πρωταγωνιστές τῆς συμφορᾶς εἶναι γνωστοί στό λαό τῆς Κύπρου καί τῆς Ἑλλάδας καί «καταδικασμένοι στή συνείδησή του»... («Χαραυγή», 6.10).

Ἀσφαλῶς δέν εἶναι τυχαῖο, ὅτι οἱ ἐργασίες τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς συνεχῶς παρατείνονται κατά τρόπον ὥστε ὁ Φάκελλος νά «ἀνοίγει» σέ προεκλογική περίοδο καί τό πόρισμά του νά γίνει ἀντικείμενο κομματικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἀλλά ἀρκεῖ ἐπιτέλους ὁ κομματικός χορός πάνω στό σῶμα τῆς δοκιμαζόμενης Κύπρου. Ἡ Κύπρος θυσιάστηκε γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ δημοκρατία στήν Ἑλλάδα, ἀλλά ὄχι καί γιά νά γίνεται ἀντικείμενο καπηλείας, ἀπό αὐτή τή δημοκρατία, τήν ὁποία κάθε κόμμα συνταυτίζει μέ τή δική του ἄνοδο στήν ἐξουσία. Ἔτσι, τό παιχνίδι ἐκεῖ εἶναι τό παιχνίδι τῆς ἐξουσίας. Ἐδῶ εἶναι τό αἴτημα τῆς φυσικῆς καί ἐθνικῆς ἐπιβιώσεως... («Ἀγών», 7.10).

Καί φιλοκυβερνητικές ἀθηναϊκές ἐφημερίδες ὁμολογοῦν: Ἐκφυλίστηκε ὁ Φάκελλος τῆς Κύπρου ἀπό τήν ἴδια τήν Βουλή τῶν Ἑλλήνων, ἐπιδιώκοντας κομματικά ὠφελήματα... Ξέχασαν τούς χουντικούς... («Φιλελεύθερος», 9.10).

Ὁ «Φάκελλος τῆς Κύπρου» δόθηκε ἤδη σέ ἐπιτροπή κι ὅσο κι ἄν ἡ πλειοψηφία της βρίσκεται κάτω ἀπό τήν κομματική ἐπιρροή, ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς τουλάχιστον δέν φαίνεται νά ἀπασχολεῖ ἄμεσα τήν Κυβέρνηση. Οἱ κυβερνητικές ἀνακοινώσεις πάντως προκαλοῦν θυμηδία γιά τήν δῆθεν ἀμεροληψία τῆς ἐπιτροπῆς, καί ἔμμεσα τῆς Κυβέρνησης. Εἶναι γεγονός ὅτι οἱ ἐργασίες τῆς ἐξεταστικῆς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ θά μποροῦσαν νά ὁλοκληρωθοῦν μ' ἕνα ἐθνικῆς σημασίας ἔργο πού θά συνέτεινε στήν ἐθνική ὁμοψυχία, πῆραν τήν κατεύθυνση ἐμπλοκῆς σέ χειρισμούς, μέ διάφανο στόχο τό κομματικό ὄφελος, ἀντί κάθε τιμήματος. Ἡ προσπάθεια αὐτή πάει νά γίνει μπούμεραγκ γιά τήν παράταξη πού προδιέγραψε αὐτό τόν στόχον. Ἡ Κυβέρνηση βρέθηκε ἀπομονωμένη ἀκόμη κι ἀπό τίς ἀριστερές δυνάμεις. Ἀκόμη καί ἀπό δικά της στελέχη, ὅπως εἶναι ὁ πρώην ὑπουργός κ. Γεώργιος Ἀλέξανδρος Μαγκάκης, πού ἄφησε τήν σιωπή του (πού κράτησε σέ πολλές ἄλλες περιπτώσεις γιά νά τήν ἐξαργυρώσει μέ κομματικά ὀφέλη) γιά νά πεῖ ὅτι τίς μέρες ἐκείνες τοῦ σταυρώματος τῆς Κύπρου ἡ Ἑλλάδα μέ τά χάλια πού τῆς ἄφησε ἡ δικτατορία δέν μποροῦσε νά προσφέρει τίποτα περισσότερο. Εἶναι πράγματι κοινή διαπίστωση ὅτι ἡ ἀπό ὅλους (προπαντός τῶν Κυπρίων) ἐπιθυμητή ἀνάμειξη τῆς Ἑλλάδας θά εἶχε ἀτυχῆ ἔκβαση, μέ δεινά γιά τήν ἴδια τή χώρα καί (ἀκόμη χειρότερα ἀπ' ὅ,τι εἶναι τά σημερινά) γιά τήν Κύπρο... (Κ. Σερέζης, στό «Φιλελεύθερο», 17.10).

Ὁ Φάκελλος τῆς Κύπρου μετατράπηκε σέ ἕνα ἀκόμη φάκελλο ἐσωτερικῆς πολιτικῆς ἐκμετάλλευσης καί κομματικῆς ἐπένδυσης γιά τό μέλλον. Κάποιοι ἔριξαν τήν προσοχή τους σέ ἐξυπηρέτηση προσωπικῶν σκοπιμοτήτων, παρά σέ ἐξυπηρέτηση καί ἱκανοποίηση τῆς καθολικῆς ἀπαίτησης νά ξεδιαλύνει ἐπιτέλους ὁ ἱστός τῆς προδοσίας σέ βάρος τῆς Κύπρου («Ἐλευθεροτυπία», 14.10).

Ἀπό τήν πλευρά τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου, ἐνδεικτικό ἦταν τό σχόλιο τοῦ Γ. Μασσαβέτα:

«Ἤθελα νά ξέρα πόσοι ἀπό τούς ἑτοιμοπόλεμους καί ἐμπειροπόλεμους, πού ἀποφάσισαν νά παίξουν αὐτό τό νέο παιχνίδι διχασμοῦ καί ἀποπροσανατολισμοῦ, κατασκευάζοντας τό πόρισμα, μέ τό ὁποῖο ἀμνηστεύεται ἡ χούντα καί ἐνοχοποιεῖται ὁ Καραμανλῆς γιά τήν κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπό τούς Τούρκους, βρίσκονταν τότε στήν Ἑλλάδα. Καί πόσοι ἀπ' αὐτούς πού βρίσκονταν ἐδῶ ἔζησαν τό φαινόμενο τῆς ἐπιστράτευσης, ὅπως τό ζήσαμε οἱ ὑπόλοιποι Ἕλληνες. Γιατί κάτι μοῦ λέει πώς τόσο ἡ ἀπόφαση αὐτή τῆς νέας πολιτικῆς ἀπάτης σέ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅσο καί ἡ ἐκτέλεσή της πέρασε ἀπό τά κεφάλια καί τά πρόθυμα χέρια ἀρκετῶν ἀπ' αὐτούς πού σέ ὅλες τίς κρίσιμες περιστάσεις... ἦταν ἀπασχολημένοι.

»Ἄν βρίσκονταν σ' αὐτό τόν τόπο, ἐκεῖνο τόν κρίσιμο καιρό καί ἄν εἶχαν ζήσει τήν εἰκόνα διάλυσης πού ζήσαμε ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι, δέν θά 'καναν τώρα τό γερο-Μασούρα.

»Διότι, ἄφρονες, δέν γνωρίζετε ὅτι ἕνας ἀπό τούς λόγους πού ἔπεσε ἡ χούντα, ἦταν ἀκριβῶς τό γεγονός ὅτι μ' ἐκείνη τήν ἐπιστράτευση ἀποδείχτηκε πώς δέν μποροῦσε κἄν νά ἐλέγξει, νά ἐξοπλίσει καί νά κινήσει τό στρατό, τό χῶρο δηλαδή πού ὑποτίθεται ὅτι εἶχε ὑπό ἀπόλυτο ἔλεγχο καί στόν ὁποῖο στηριζόταν;

»Καλά ἐσεῖς πού ἤσασταν στό ἐξωτερικό καί ὅταν γυρίσατε τό πρῶτο πράγμα πού φροντίσατε ἦταν νά ψηφίσετε εἰδικές διατάξεις γιά τήν ἀπαλλαγή σας ἀπό τήν ἐκπλήρωση τῶν στρατιωτικῶν σας ὑποχρεώσεων. Καλά ἐκεῖνος πού φοβόταν νά ἐπιστρέψει στήν Ἑλλάδα, πρίν βεβαιωθεῖ ὅτι οἱ ἄλλοι, πού 'χαν βάλει τά χέρια τους νά βγάλουν τά κάστανα ἀπ' τή φωτιά, κάπως ἔλεγχαν πιά τήν κατάσταση.

»Οἱ ἄλλοι ὅμως; Ὅσοι ζήσατε ἀπό κοντά τήν τραγωδία αὐτοῦ τοῦ τόπου, ὅσοι μετείχατε στίς κρίσιμες στιγμές του, θά περιοριστεῖτε πάλι στό ρόλο αὐτοῦ πού ψηφίζει καί χειροκροτεῖ, γιά νά μήν τόν καρφώσει ὁ διπλανός του;

»Ὡς ποῦ θά φτάσει ὁ κατήφορος αὐτῆς τῆς δημόσιας ζωῆς; («Πρώτη», 19.10).

Τέλος, ὁ Μ. Πλωρίτης ἀνέφερε, μεταξύ ἄλλων, στό «Βῆμα» τῆς 23ης Ὀκτωβρίου:

«Οὔτε στά ἀθῳότατα περιστέρια τῆς πλατείας τοῦ Κοινοβουλίου δέν μένει ἡ παραμικρή ἀμφιβολία πώς ἡ "ἐξέταση" αὐτή, ὅπως μεθοδεύτηκε ἀπό τήν κυβερνητική πλειοψηφία, δέν εἶχε στόχο νά διαπιστωθοῦν οἱ εὐθύνες γιά τήν κυπριακή πανωλεθρία, ἀλλά ν' ἀποδοθοῦν a priori εὐθύνες στήν πρώτη μεταχουντική Κυβέρνηση — καί προπάντων στόν Κ. Καραμανλῆ καί τόν Ε. Ἀβέρωφ — γιά τήν "ἀδρά-

νειά" τους μπρός στά "τετελεσμένα γεγονότα". Τό ὅτι γιά τήν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, οἱ ἐξεταστές στηρίχθηκαν σέ καταθέσεις χουντικῶν "ὑπουργῶν" καί σέ παραποιήσεις ἤ παραπλανητικές χρήσεις ἄλλων καταθέσεων (δηλαδή, σέ πλαστογραφία δημοσίων ἐγγράφων) εἶναι ἡ φυσική καί ἠθική συνέπεια αὐτοῦ τοῦ ἰδιοφυοῦς καί ἀνιδιοτελοῦς φανατισμοῦ.

»Καί διπλή, ὁλεθριοτάτη, συνέπεια αὐτῆς τῆς ἄθλιας "συνέπειας": Ἀπ' τή μιά, "κουκουλώνεται" ἡ τερατώδης ἐνοχή τῆς δικτατορίας, ἀλλά καί τῶν ξένων "ἀβανταδόρων" της, γιά τό σαμψωνικό πραξικόπημα κατά τοῦ Μακαρίου καί γιά τήν συνακόλουθη τουρκική εἰσβολή. Ἀπ' τήν ἄλλη, καταρρακώνεται τό κῦρος τῶν κορυφαίων πολιτικῶν θεσμῶν καί ἐξευτελίζεται τό ἦθος τῆς πολιτείας ὅλης, ὅταν ἕνα θέμα μέγιστης ἐθνικῆς καί τραγικῆς σημασίας χρησιμοποιεῖται μέ τόση μικρότητα καί μικρόνοια γιά νά "πληγεῖ" ἡ ἀντίπαλη κομματική παράταξη καί, προπάντων, ὁ ἱδρυτής της — ὅπως τό παραδέχτηκαν ἀκόμα καί πρώην ὑπουργοί τῆς Κυβέρνησης, ἀπό τούς σοβαρότερους μάλιστα. Οἱ ἀρχιτέκτονες αὐτῆς τῆς οἰκτρότητας, κάνοντας πώς "θεραπεύουν" τήν "τυφλή Δικαιοσύνη", δέν ὑπηρέτησαν παρά τόν τυφλό κομματικό φανατισμό, ἀδιαφορώντας ὁλότελα γιά τίς τραγικές ἐπιπτώσεις τῆς ἐθελοτυφλίας τους».

6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1986

Μέ τήν ψῆφο τῶν βουλευτῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ, στό σύνολό τους, ἐγκρίνεται ἡ ἀναθεώρηση ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, σύμφωνα μέ τή σχετική πρόταση τοῦ κόμματος τῆς πλειοψηφίας. Οἱ βουλευτές τῆς ΝΔ ἀποχώρησαν ἀπό τή συνεδρίαση, ἐνῶ οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ΚΚΕ, τῆς ΔΗΑΝΑ καί τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) καταψήφισαν ὁρισμένες ἀπό τίς τροποποιήσεις.

Ἡ ἀναθεώρηση ἐπικεντρώθηκε στήν κατάργηση ὁρισμένων ἀποφασιστικῶν ἁρμοδιοτήτων τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, οἱ ὁποῖες, μολονότι δέν εἶχε, ὡς τότε, διαφανεῖ τό ἐνδεχόμενο νά βροῦν ἔδαφος ἐφαρμογῆς, περιεῖχαν — σύμφωνα μέ τούς εἰσηγητές τῆς ἀναθεωρήσεως — τή δυνατότητα πολιτικῆς παρεμβάσεως, ἐφόσον ἰδίως τά δύο αὐτά ἀνώτερα πολιτειακά ὄργανα θά ἀνῆκαν σέ διαφορετικούς πολιτικούς χώρους. Οἱ ἁρμοδιότητες πού ἀφαιρέθηκαν ἀπό τόν πρόεδρο μεταβιβάστηκαν στόν πρωθυπουργό, ἀλλά καί στή Βουλή...

Ἀξιολογώντας τή συνταγματική ἀναθεώρηση τοῦ 1986, ὁ Α. Μάνεσης θά ἐπισημάνει ὅτι «ἡ ἀπόφαση γιά τή συνταγματική ἀναθεώρηση πάρθηκε ξαφνικά καί βιαστικά, ὡς παρακολούθημα τῆς ἐπίσης ἀπρόοπτης ἀπόφασης γιά ἀπομάκρυνση τοῦ Καραμανλῆ· καί προβλήθηκε σάν "ἄλλοθι" γιά νά δικαιολογηθοῦν πολιτικά καί συγκαλυφθοῦν νομικάθεσμικά οἱ χειρισμοί μέ τούς ὁποίους μεθοδεύθηκε ἡ διεκπεραίωση αὐτῆς τῆς τελευταίας»[143].

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν ὑπό ἀναθεώρηση διατάξεων τοῦ Συντάγματος εἶχε ἀρχίσει, ἀφότου, στίς 8 Ὀκτωβρίου, ἐπιφορτίστηκε μέ τήν ἀποστολή αὐτή, μετά ἀπό ἀπόφαση τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς, 30μελής κοινοβουλευτική ἐπιτροπή.

8 ΜΑΡΤΙΟΥ 1986

Ἕνα ἔτος μετά τήν ἀποχώρηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Μητσοτάκης δηλώνει:

«Σήμερα πού συμπληρώνεται ἕνας χρόνος ἀπό τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, εἶμαι βέβαιος πώς ὅλοι οἱ Ἕλληνες διαπιστώνουν ὅτι ἡ δημοκρατία μας ἔχει γίνει περισσότερο εὔθραυστη καί τό μέλλον τοῦ τόπου περισσότερο ἀβέβαιο».

27 ΜΑΡΤΙΟΥ 1986

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς διελεύσεώς του ἀπό τήν Ἀθήνα, προκειμένου νά συζητήσει μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση γιά τήν πορεία τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων, καθώς καί γιά τήν παροχή στρατιωτικῶν διευκολύνσεων πρός τή χώρα του, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ, Τζώρτζ Σούλτς, ἐπισκέπτεται στήν Πολιτεία τόν Κ. Καραμανλῆ.

10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1986

Μέ ἀφετηρία τή διεξαγωγή ἀνακρίσεων ἀπό τήν ἐξεταστική ἐπιτροπή πού συστάθηκε ἀπό τή Βουλή μέ σκοπό τήν ἀπόδοση εὐθυνῶν στούς πρωταίτιους τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στήν Κύπρο — ὑποθέσεως γνωστῆς ὡς «Φακέλλου τῆς Κύπρου» — ἐκδόθηκε ἀνακοίνωση ἀπό τό Γραφεῖο Τύπου τοῦ Κ. Καραμανλῆ, σέ ἀπάντηση σχετικῆς ἐπιστολῆς του Ι. Ζίγδη. Συγκεκριμένα, ὁ πρόεδρος τῆς ΕΔΗΚ, μέ ἀφορμή συνέντευξη τοῦ Μπ. Ἐτσεβίτ, στίς 21 Ἰουλίου, ζήτησε ἀπό τόν πρόεδρο τῆς ἐπιτροπῆς νά καταθέσει ὁ πρώην πρόεδρος σχετικά μέ τή συνάντησή του στό Μοντραί, στίς 10 Μαρτίου 1978, ὑπονοώντας ὅτι συνῆψε μυστική συμφωνία μέ τόν Μπ. Ἐτσεβίτ. Παράλληλα, ζήτησε, ἐναλλακτικά, νά ἀποδεσμευτεῖ ὁ πρώην Τοῦρκος πρωθυπουργός, προκειμένου νά «μιλήσει» ἐπί τοῦ θέματος.

Οἱ ἰσχυρισμοί τοῦ Ι. Ζίγδη προβλήθηκαν ἰδιαίτερα ἀπό τίς στῆλες τῶν ἐφημερίδων «Αὐριανή» καί «Ἐλεύθερη Ὥρα», μέ ὀκτάστηλους τίτλους — ἀντίστοιχα: «Μέ τίς εὐλογίες τοῦ Καραμανλῆ ἔγινε ὁ Ἀττίλας. Συγκλονιστικές ἀποκαλύψεις τοῦ "πορθητῆ" τῆς Κύπρου Ἐτσεβίτ ξεσκέπασε ὁ Γιάννης Ζίγδης»· «Ὁ Ἐτσεβίτ ἀποκαλύπτει τήν προδοσία Καραμανλῆ — ὁ κ. Ι. Ζίγδης ἀπέστειλε τά κείμενα στόν πρόεδρο τῆς ἐπιτροπῆς γιά τόν Φάκελλο τῆς Κύπρου». Ἡ ἐπίσημη τοποθέτηση τῆς Κυβερνήσεως ἐντοπίστηκε στή δήλωση τοῦ ἐκπροσώπου της: «οὐδέν σχόλιον».

Τό κείμενο τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Γραφείου Τύπου τοῦ πρώην προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀναφέρει:

«1. Γιά τήν συνάντησή του στό Μοντραί μέ τόν κ. Ἔτσεβίτ, ὁ κ. Καραμανλῆς, ἐνημέρωσε τή Βουλή εὐθύς μετά τήν ἐπιστροφή του. Καί τόνισε ὅτι ἐπρόκειτο περί συναντήσεως γνωριμίας καί ὄχι ἀναζητήσεως λύσεων τῶν ὑφισταμένων μεταξύ τῶν δύο χωρῶν προβλημάτων.

»2. Κατά τή συνάντηση αὐτή οὐδεμία ἐκατέρωθεν καί δι' οἱονδήποτε θέμα ἀνελήφθη δέσμευση.

»3. Ὁ κ. Καραμανλῆς ἀπέκλεισε ἐξαρχῆς οἱαδήποτε διαπραγμάτευση ἤ καί συζήτηση γιά τό Κυπριακό, δεδομένου ὅτι τό θεωροῦσε, ὅπως δήλωσε, θέμα ἀποκλειστικῆς ἁρμοδιότητας τῆς κυπριακῆς Κυβερνήσεως.

»4. Ὁ κ. Καραμανλῆς ἐζήτησε μόνο ἀπό τόν κ. Ἔτσεβίτ νά τοῦ ἐξηγήσει γιατί ἡ Τουρκία προέβη στήν ἐγκληματική ἐπιχείρηση τῆς 14ης Αὐγούστου τοῦ 1974, γιά τήν ὁποία δέν ὑπῆρχε κἄν τό πρόσχημα τοῦ χουντικοῦ πραξικοπήματος πού εἶχε ἐπικαλεσθεῖ κατά τήν πρώτη εἰσβολή της στήν Κύπρο. Ὁ κ. Ἔτσεβίτ προσπάθησε νά δικαιολογήσει τήν ἐνέργεια αὐτή λέγοντας ὅτι ἡ στρατιωτική ἡγεσία τῆς χώρας του ἐζήτησε νά προωθηθοῦν οἱ δυνάμεις εἰσβολῆς σέ ἀσφαλέστερες θέσεις.

»5. Στά θέματα τοῦ Αἰγαίου διαπιστώθηκε διαφωνία τόσο ἐπί τῆς οὐσίας ὅσο καί ἐπί τῆς διαδικασίας. Καί παραπέμφθηκαν, ὡς γνωστό, σέ ὑπηρεσιακό διάλογο μεταξύ τῶν γενικῶν γραμματέων τῶν ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν, τῶν δύο χωρῶν.

»Ἀπό τά ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι οὔτε μυστήριο οὔτε δεσμεύσεις ὑπάρχουν γύρω ἀπό τή συνάντηση τοῦ Μοντραί. Ἐπιπλέον ὁ κ. Καραμανλῆς δέν θεωρεῖ τόν κ. Ἔτσεβίτ δεσμευμένο γιά τίποτε ἀπέναντί του».

Τήν ἑπομένη, ὁ Μπ. Ἔτσεβίτ, σέ δηλώσεις του, ἐπεσήμανε ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν ἤθελε ἡ συνάντηση τοῦ Μοντραί νά ἔχει δεσμευτικό χαρακτήρα καί τοῦ ἔδωσε τήν ἐντύπωση ὅτι τή θεωροῦσε ἀναγνωριστική γιά μιά λύση στό Αἰγαῖο· καί, ἀκόμη, ὅτι ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός δέν ἐπιθυμοῦσε οὔτε ἑλληνοτουρκικό διάλογο γιά τό Κυπριακό, οὔτε λύσεις πού νά ὑποβάλουν σέ ἀμφισβήτηση τήν ἑλληνική κυριαρχία στά νησιά τοῦ Αἰγαίου ἤ σέ δοκιμασία τήν ἀσφάλειά τους, ἀποβλέποντας στήν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν μέσω διαιτησίας ἤ μέσω τοῦ Διεθνοῦς Δικαστηρίου τῆς Χάγης.

Ἐπακολούθησε δήλωση τοῦ πρωθυπουργοῦ, μέ τήν ὁποία ἐπιδιώχθηκε νά ἀποστασιοποιηθεῖ ἡ Κυβέρνηση ἀπό τούς ἰσχυρισμούς τοῦ Ι. Ζίγδη:

«Δέν ἀμφισβητῶ, οὔτε γιά μιά στιγμή, τίς προθέσεις καί τήν ἐντιμότητα τοῦ κ. Ἰωάννου Ζίγδη. Θέλω ὅμως νά προσθέσω ὅτι ὁ κ. Ἔτσεβίτ, πού εἶναι ὁ μέγας ὑπεύθυνος τῆς κυπριακῆς τραγωδίας, ἀποτελεῖ, γιά κάθε Ἕλληνα τήν πλέον ἀναξιόπιστη πηγή πληροφοριῶν».

[Πάνω στό ἴδιο θέμα, μέ ἀφορμή νέους ἰσχυρισμούς τοῦ Ι. Ζίγδη γιά δῆθεν συνάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ ἐκπροσώπους τοῦ Μ. Ἔτσεβίτ στό Παρίσι, τόν Ἰούλιο τοῦ 1974, ὁ βουλευτής τῆς ΝΔ Γ. Παναγιωτόπουλος θά χρειαστεῖ νά δηλώσει, σέ συνεδρίαση τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς γιά τόν «Φάκελλο τῆς Κύπρου», στίς 3 Δεκεμβρίου 1987:

«Εἶμαι ἐξουσιοδοτημένος ἀπό τόν κ. Καραμανλῆ νά δηλώσω ὅτι τό σενάριο πού στηρίχτηκε στή μυθιστορηματική συνάντηση τοῦ 1974 μέ Ἀμερικανούς καί μέ ἐκπροσώπους τοῦ Ἔτσεβίτ δέν εἶναι ἁπλῶς προϊόν νοσηρῆς φαντασίας ἀλλά ἐνσυνείδητο ψέμα.

»Εἶναι στούς πάντες γνωστό ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς γιά πρώτη φορά συνάντησε τόν κ. Ἔτσεβίτ τό 1978 στό Μοντραί»].

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1986

Μέ ἀφορμή δημοσιεύματα μερίδας τοῦ τύπου περί δῆθεν ἀναμίξεως του Κ. Καραμανλῆ σέ πολιτικές διεργασίες, πού συντελοῦνται στούς κόλπους τῆς Νέας Δημοκρατίας, ἀνακοινώθηκαν, ἀπό τό περιβάλλον του, τά ἀκόλουθα:

«Ὁ τέως πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆς δέν ἀναπτύσσει κανενός εἴδους καί πρός οἱανδήποτε κατεύθυνση πολιτική δραστηριότητα. Καί τοῦτο γιατί δέν ἐπιθυμεῖ νά ἀναμιγνύεται σ' αὐτό πού λέγεται σήμερα "δημόσια ζωή" τοῦ τόπου μας».

Χωρίς νά ἐκδοθεῖ ἐπίσημη ἀνακοίνωση, θά χρειαστεῖ, ἔκτοτε, νά διαψευστοῦν ἐπανειλημμένα, ἀπό τό περιβάλλον τοῦ Κ. Καραμανλῆ, φῆμες περί δῆθεν ἀναμίξεώς του σέ ἐσωτερικές διεργασίες τῆς ΝΔ, μέ στόχο τήν ὑπονόμευση τοῦ προέδρου τοῦ κόμματος, Κ. Μητσοτάκη.

11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1986

Ἀποθνήσκει ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τήν οἰκία τοῦ ἐκλιπόντος καί συλλυπήθηκε τήν σύζυγό του· καί δήλωσε:

«Εἶναι βαθιά καί εἰλικρινής ἡ λύπη μου γιά τό θάνατο τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου.

»Ἡ μακρά φιλία καί συνεργασία πού μᾶς συνέδεε μοῦ ἐπέτρεψε νά γνωρίσω καί νά ἐκτιμήσω τίς σπάνιες ἀρετές του. Ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος ἦταν μιά ὁλοκληρωμένη προσωπικότητα. Συνεδύαζε κατά τρόπο ἁρμονικό τό πνεῦμα μέ τό ἦθος καί τό ἦθος μέ τή δράση τήν πολιτική. Οἱ ἀρετές του αὐτές πού καθιστοῦν αἰσθητή τήν παρουσία του σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς ζωῆς τοῦ τόπου θά καταστήσουν αἰσθητή καί τήν ἀπουσία του».

23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1986

Ὁ πρόεδρος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, Ἔγκον Κλέπς, ἐπισκέπτεται τόν Κ. Καραμανλῆ, στήν κατοικία του, καί τοῦ ἐπιδίδει τό μετάλλιο

Ρομπέρ Σουμάν σέ ἔνδειξη ἀναγνωρίσεως τῶν ἀγώνων του ὑπέρ τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης.

12-19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1986

Κατά τίς ἐκλογές γιά τήν ἀνάδειξη νέων δημοτικῶν καί κοινοτικῶν ἀρχῶν, ἐπικρατοῦν στούς τρεῖς μεγάλους δήμους τῆς χώρας — Ἀθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιάς — οἱ ὑποψήφιοι τῆς Νέας Δημοκρατίας, ἀντίστοιχα οἱ Μ. Ἔβερτ, Σ. Κούβελας καί Α. Ἀνδριανόπουλος, γεγονός πού ἑρμηνεύτηκε, ὅπως ἦταν εὔλογο, ὡς ἔνδειξη μεταστροφῆς μερίδας τῆς κοινῆς γνώμης.

22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1986

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν ἐπίσκεψη καί ἔχει μακρά συνομιλία μέ τόν ἀρχηγό τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκη.

Σχετικό εἰδησεογραφικό δελτίο ἀναφέρει:

Ὁ πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε χθές τό ἀπόγευμα τόν τέως πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν ἐνημέρωσε γιά τά ἀποτελέσματα τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν καί γιά τήν πορεία τῶν γενικότερων προβλημάτων τῆς χώρας. Αὐτό ἀνακοινώθηκε ἀπό τή ΝΔ.

Κατά ἄλλες πληροφορίες, κατά τή διάρκεια τῆς συνάντησης ἔγινε εὐρεία συζήτηση γιά τίς προοπτικές τοῦ κόμματος, μέ τή νέα κατάσταση πού δημιουργήθηκε μετά τίς ἐκλογές καί γιά τίς πολιτικές ἐξελίξεις πού διαγράφονται.

Ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἀντλήσει ἰδέες ἀπό τήν πλούσια πεῖρα τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ κόμματος πού ἔδειξε κατά τή συζήτηση ἐνδιαφέρον γιά τήν πορεία τῆς παράταξης, παρά τό γεγονός ὅτι δέν συμμετέχει ἐνεργά στίς κομματικές διαδικασίες. Ὁ κ. Καραμανλῆς συμμερίζεται τήν αἰσιοδοξία τοῦ κόμματος, τήν ὁποία, ἄλλωστε, ἐκδήλωσε καί κατά τίς συναντήσεις πού εἶχε μέ τούς ἐκλεγέντες δημάρχους τῶν τριῶν μεγάλων πόλεων, τούς ὁποίους δέχθηκε καί συνεχάρη θερμά γιά τήν ἐκλογή τους.

Ὁ κ. Μητσοτάκης, κατά πληροφορίες, ἐξέφρασε στόν ἱδρυτή της ΝΔ τή βεβαιότητα ὅτι τό κόμμα, ἐνωμένο περισσότερο παρά ποτέ, βαδίζει πλέον ἀπρόσκοπτα πρός τήν τελική νίκη του («Ἀπογευματινή»).

9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1986

Σέ ἀπάντηση δημοσιευμάτων γιά παρέμβασή του στά ἐσωτερικά τῆς ΝΔ, ἀνακοινώνεται ἀπό τό περιβάλλον τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὅτι ὁ ἱδρυτής τοῦ κόμματος «ἀποδοκιμάζει κάθε προσπάθεια δημιουργίας πεπλανημένων ἐντυπώσεων μέ ἀνάμιξη τοῦ ὀνόματός του, πού ἀφοροῦν τόσο τή ΝΔ καί τήν ἡγεσία της, ὅσο καί τή γενικότερη πολιτική ζωή τῆς χώρας».

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1986

Στή διάρκεια ἐπισκέψεώς του στή Μονή τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ ἀπάντηση τῶν ἐπευφημιῶν πλήθους κόσμου πού συνέρρευσε ἔξω ἀπό τόν ἱερό χῶρο γιά νά τόν ὑποδεχτεῖ, εἶπε:

«Πολέμησα 50 χρόνια καί ἔκανα τήν ἀποκαλούμενη ψωροκώσταινα πλουσιότερη χώρα τῆς Ἀνατολῆς. Καί ποιό ἦταν τό τίμημα;

»Θυμᾶμαι μιά φορά ἕνας γέρος ἀπό τήν Κοζάνη μέ πλησίασε καί μοῦ εἶπε: "Ἐσύ φταῖς γιά ὅλα". Ἀπόρησα. "Γιατί φταίω ἐγώ", τόν ρώτησα. Καί ἐκεῖνος μοῦ ἀπάντησε: "Γιατί μᾶς ἔκανες ὅλους πλούσιους"».

Στή συνέχεια, ἐντούτοις, σέ ἀπάντηση ἐρωτήσεων ἀπό τό συγκεντρωμένο πλῆθος, «πῶς βλέπει τήν πολιτική κατάσταση στή χώρα μας», ὅπως καί τῶν ἐκκλήσεων «σέ χρειαζόμαστε», «σέ θέλουμε κοντά μας», καί ἄλλων σχετικῶν, εἶπε:

«Ἄς μήν μιλᾶμε γιά πολιτική στόν ἱερό αὐτό χῶρο».

Λίγο νωρίτερα, κατά τήν ἄφιξή του στήν Ἱερά Μονή, εἶχε πεῖ:

«Εἶμαι πολύ συγκινημένος πού βρίσκομαι ἐδῶ στό Μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ἔπειτα ἀπό 21 χρόνια. Αὐτός ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ ἐδῶ πέρα, τά πλακάκια στόν περίβολο τῆς ἐκκλησίας, ὅλα αὐτά ἔχουν γίνει ἀπό μένα, γι' αὐτό τά θυμᾶμαι μέ πολλή συγκίνηση».

15 ΜΑΪΟΥ 1987

Μετά τή διαγραφή τοῦ βουλευτῆ Α. Παπαληγούρα ἀπό τή Νέα Δημοκρατία, ἡ ὁποία ἐπέσυρε, στή συνέχεια, τήν ἀποχώρηση τοῦ Γ. Ράλλη ἀπό τό κόμμα καί τήν παραμονή του στό κοινοβούλιο ὡς ἀνεξαρτήτου βουλευτῆ, ἐκδόθηκε, ἀπό τό Γραφεῖο Τύπου τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ἐπειδή τόν τελευταῖο καιρό ἀναμιγνύεται καί πάλι τό ὄνομα τοῦ κ. Καραμανλῆ σέ διάφορα πολιτικά σενάρια, εἶναι ἀνάγκη νά ἐπαναληφθοῦν αὐτά τά ὁποῖα κατ' ἐπανάληψη διεκήρυξε στό παρελθόν ὁ τ. πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

»Πρῶτον, ὅτι δέν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει ἀνάμιξη σ' αὐτό πού λέγεται σήμερα δημόσιος βίος τοῦ τόπου.

»Δεύτερον, ὅτι δέν εἶχε, δέν ἔχει καί δέν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει ἀνάμιξη στά ἐσωτερικά τῆς Νέας Δημοκρατίας.

»Τό μόνο πού τόν ἀπασχόλησε πάντοτε καί τόν ἀπασχολεῖ εἶναι ἡ διαφύλαξη τῆς τόσον ἀναγκαίας γιά τό μέλλον τοῦ τόπου αὐτοῦ ἑνότητας τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας».

Ὁ Α. Παπαληγούρας κατηγορήθηκε γιά τίς κριτικές ἀπόψεις πού ἐξέθεσε σέ ἄρθρο του στόν ἡμερήσιο τύπο σχετικά μέ τόν τρόπο λειτουργίας τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας. Μεταξύ τῶν ἀπόψεων, ἐξάλλου, πού διατύπωσε περιλαμβανόταν καί ἡ φράση: «Τά μάτια ὅλων (...) στρέφονται ὁλοένα καί πιό ἔντονα στόν Κ. Καραμανλῆ. Γιατί ἀποτελεῖ (...) τήν ἰσχυρότερη ἠθική ἐφεδρεία, τήν ὕστατη ἀντίσταση

στή σήψη, τῆς καθολικότερης ἀποδοχῆς ἀντίρροπη δύναμη».

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Γ. Ράλλης, μετά τή δήλωση ἀνεξαρτητοποιήσεώς του, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση δημοσιογράφων, ἀναφέρθηκε καί στόν Κ. Καραμανλῆ:

«Ἄν τολμήσει (ἡ Κυβέρνηση) νά κάνει ἐκλογές, εἶμαι βέβαιος ὅτι θά γίνει μιά μεγάλη δημοκρατική παράταξη, τῆς ὁποίας θά ἡγηθεῖ ὁ Καραμανλῆς. Δέν ἔχω συζητήσει μαζί του ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο ἄν καί τόν βλέπω συχνά. Δέν τόν εἶδα τελευταῖα καί δέν τόν εἶδα μετά ἀπό αὐτές τίς ἐξελίξεις». «... Αὐτό πού ἔγραψε ὁ Παπαληγούρας πρίν μιά ἑβδομάδα, οὔτε τό ἐνεθάρρυνα, οὔτε τό ἐνέπνευσα, οὔτε τό ἐνέκρινα. Αὐτό ὅμως εἶναι στήν ψυχή καί στό μυαλό καί στήν καρδιά τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καί ξέρω ἕνα πράγμα: ὁ Καραμανλῆς, ἄν τό ἀπαιτήσουν οἱ περιστάσεις καί τό ἐπιβάλει τό καθῆκον, δέν θά πεῖ ὄχι, ὅπως δέν τό εἶπε ποτέ στήν πολιτική του σταδιοδρομία τῶν 50 χρόνων...».

Μέ ἀναφορά στό ἴδιο θέμα, ὁ ἐπίτιμος ἀρχηγός τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ, θά δηλώσει, λίγες ἡμέρες ἀργότερα:

«Ὁ τέως πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κ. Κ. Καραμανλῆς, ἐνοχλεῖται πάρα πολύ ὅταν ἀνακατεύεται τό ὄνομά του σέ διάφορα σενάρια. Πρό ἡμερῶν τό εἶπε καί ὁ ἴδιος. Ὅμως πολλοί ἐξακολουθοῦν νά ἀναφέρουν τό ὄνομά του.

»Ἐγώ, πιστεύω ὅτι, ἄν ἤθελε νά ἀναμειχθεῖ στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου, θά τό ἔλεγε ὁ ἴδιος».

Μέ τό ἴδιο πνεῦμα θά ἀναφερθεῖ στό θέμα σέ δηλώσεις του, στίς 17 Μαΐου, ὁ ἀρχηγός τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης:

«Ἄν ὁ Κ. Καραμανλῆς χρειαστεῖ ὁτιδήποτε ἀπό τή Νέα Δημοκρατία θά τό γνωρίζω πρῶτος ἐγώ, ὅπως τό ἀπαιτεῖ ἡ ἱεραρχική τάξη. Καί πρέπει νά δηλώσω κατηγορηματικά, τό θεωρῶ χρέος μου, ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν παραβίασε ποτέ αὐτή τήν ἱεραρχική τάξη».

17 ΙΟΥΝΙΟΥ 1987

Χαιρετίζοντας τήν κατάκτηση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πρωταθλήματος καλαθοσφαίρας ἀπό τήν ἐθνική ὁμάδα τῆς Ἑλλάδος, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Τά παιδιά πού μᾶς χάρισαν τή μεγάλη αὐτή ἐθνική ἱκανοποίηση, θά πρέπει νά γίνουν παράδειγμα πρός μίμηση ἀπό ὅλους τούς Ἕλληνες».

5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1987

Ὁ Κ. Παπακωνσταντίνου μεταφέρει στά στελέχη τῆς Νέας Δημοκρατίας, στή διάρκεια ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς ἱδρύσεως τοῦ κόμματος, μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Ἀγαπητοί σύνεδροι,

»Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ σημερινοῦ ἑορτασμοῦ, σᾶς ἀπευθύνω θερμούς φιλικούς χαιρετισμούς. Καί τήν εὐχή νά ἀξιοποιήσετε ὅλες τίς δυνάμεις σας, γιά νά κρατήσετε τή "Νέα Δημοκρατία" στό ὕψος τῆς ἐθνικῆς ἀποστολῆς, πού ἔταξε στόν ἑαυτό της, τήν ἡμέρα τῆς ἱδρύσεώς της».

8 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1987

Ἀποθνήσκει, μετά ἀπό μακρά ἀσθένεια, ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Δέν θά νεκρολογήσω τόν φίλο μου. Αἰσθάνομαι ὅτι τήν λύπη μου θά τήν ἐκφράσω πιστότερα μέ τή σιωπή μου. Ἄλλωστε, ὅ,τι καί νά πῶ θά εἶναι κατώτερο τοῦ Τσάτσου. Καί προπαντός θά εἶναι κατώτερο τῆς ἀγάπης καί τοῦ θαυμασμοῦ πού εἶχα γι' αὐτόν».

Ἡ κηδεία ἔγινε, σύμφωνα μέ ἐκπεφρασμένη ἐπιθυμία τοῦ ἐκλιπόντος, σέ στενό οἰκογενειακό κύκλο.

Στήν προσωπικότητα καί τό ἔργο τοῦ Κ. Τσάτσου ἀναφέρθηκαν, μέ δηλώσεις τους, μεταξύ ἄλλων, ὁ πρωθυπουργός, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, καθώς καί ὁ πρώην πρωθυπουργός Γ. Ράλλης, καί ὁ ἐπίτιμος ἀρχηγός τῆς ΝΔ, Ε. Ἀβέρωφ, στενοί φίλοι τοῦ πρώην προέδρου:

«Ἐκφράζω τή βαθειά μου θλίψη γιά τόν θάνατο τοῦ πρώην προέδρου τῆς Δημοκρατίας Κ. Τσάτσου. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ πνευματικός δημιουργός καί πολιτικός πού ἀφιέρωσε ὅλη τή ζωή του στά κοινά, θά μείνει ἀξέχαστος γιά τή σεμνότητα καί τό ἦθος πού διέκριναν τούς λόγους καί τά ἔργα του. Τά θερμά μου συλλυπητήρια στήν οἰκογένειά του» (Α. Παπανδρέου).

«...Ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος, αὐτή ἡ πολυτάλαντη ἀρχοντική μορφή τῆς φιλοσοφίας, τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καί τῆς πολιτικῆς, πού δέσποζε μέ τήν παρουσία του πάνω ἀπό μισό αἰώνα στόν δημόσιο βίο τῆς χώρας, δέν ὑπάρχει πιά ἀνάμεσά μας.

»Ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος ἀναδείχθηκε σύγχρονος δάσκαλος τοῦ γένους. Ἔθετε τό παιδευτικό ἰδανικό ὡς προϋπόθεση τῆς νέας ἑλληνικῆς ἀναγέννησης καί εἰσέφερε τόν ἑαυτό του μέ προφητικό ζῆλο στήν θεμελίωση ἑνός σύγχρονου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

»Ἡ εἰσφορά του στήν φιλοσοφία ἔδωσε στό ἑλληνικό ὄνομα διεθνῶς τήν ἀρχαία ἑλληνική του αἴγλη καί ἡ συμβολή του στήν ἐπιστήμη καί στήν τέχνη εἶχαν οἰκουμενική ἀπήχηση.

»Κατεχόμενος ἀπό τό βίωμα τῆς προσφορᾶς, στάθηκε ὑπόδειγμα γόνιμης δραστηριότητας, ὑψηλοῦ ἤθους καί θαυμαστῆς σωφροσύνης στήν πολιτική. Ἐπάξια τίμησε καί τιμήθηκε μέ τά ὕπατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας.

»Ἡ πάνδημη ἀναγνώριση τῆς προσωπικότητας καί τοῦ ἔργου του, ὁ μόνος τρόπος μέ τόν ὁποῖο οἱ θνητοί κερδίζουν τήν ἀθανασία, εἶναι ἡ ἐλάχιστη ἀμοιβή τοῦ δασκάλου. Γιά μᾶς ὅλους, ἡ μορφή του θά παραμείνει κατηγορική προσταγή.

»Ἡ Νέα Δημοκρατία, πού στερήθηκε ἕναν πολύτιμο σύμβουλο καί παραστάτη, αἰσθάνεται δυσαναπλήρωτο τό κενό τῆς ἀπουσίας του. Βεβαιώνει ὅτι θά ἐμπνέεται ἀπό τό

παράδειγμά του καί ἐκφράζει στήν οἰκογένειά του βαθύτατα συλλυπητήρια» (Κ. Μητσοτάκης).

«Ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος ἄφησε ἀπό ὅπου πέρασε ἀνεξίτηλη τή σφραγίδα του. Διέπρεψε στό Πανεπιστήμιο, στήν πολιτική, στή φιλοσοφία, στή νομική ἐπιστήμη, στά γράμματα. Ἐκεῖνο, ὅμως, πού τόν ξεχώριζε ἀπό τούς πολλούς ἦταν ὁ ἀδαμάντινος χαρακτήρας του. Στή σημερινή ὠφελιμιστική ἐποχή μας, εὐθεῖς καί ἄγνοί ἄνθρωποι, ὅπως ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος, σπανίζουν· γιά τό λόγο αὐτόν ἰδίως μέ συγκλόνισε ἡ εἴδηση τοῦ θανάτου του» (Γ. Ράλλης).

«Ἡ ἀπώλεια τοῦ Κωνσταντίνου Τσάτσου εἶναι γιά ὅλους ὅσοι τόν πλησίασαν καί ἰδίως τούς δικούς του καί τούς στενούς συνεργάτες του φίλους, ἀπώλεια μιᾶς φυσιογνωμίας ἐξαιρετικῆς ἀπό τή βασική ἄποψη τῆς ἀνθρωπιᾶς καί ἀπό κάθε ἄλλη ἄποψη. Γιά ὅλους τούς ἄλλους εἶναι ἀπώλεια ἑνός σπάνιου Ἕλληνα πού πνευματικά καί ψυχικά ἀποτελοῦσε ἀληθινό στήριγμα τοῦ ἔθνους. Στέκω διπλα στούς δικούς του καί κλαίω μαζί τους τόν λαμπρό Ἕλληνα πού χάθηκε» (Ε. Ἀβέρωφ).

Σέ μεταγενέστερη συνέντευξή της, ἡ Ἰωάννα Τσάτσου θά ἀναφερθεῖ στή βαθύτερη φιλία τοῦ Κ. Τσάτσου μέ τόν Κ. Καραμανλῆ:

«...Ὁ Κωστάκης πονοῦσε τόν τόπο. Καί ἤξερε ὅτι μόνος πού προσέφερε σέ αὐτό τόν τόπο ἦταν ὁ Καραμανλῆς. Καί τόν βοηθοῦσε. Ὁ Τσάτσος εἶχε γυρίσει ὅλη τήν Εὐρώπη μιλώντας γιά τήν Ἑνωμένη Εὐρώπη. Θέλω νά πῶ ὅτι οἱ δύο τους εἶχαν διάλογο. Ὁ Καραμανλῆς διαισθανόταν ὅτι πίσω ἀπό τόν Τσάτσο δέν ὑπῆρχε καμιά ὑστεροβουλία. Ὁ Τσάτσος δέν εἶχε ποτέ του σκοπό τήν προσωπική του προβολή καί μακάρι αὐτή τήν ἀρετή νά τήν εἶχαν ὅλοι οἱ πολιτικοί...»[144].

19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1987

Σύμφωνα μέ δημοσκόπηση πού δημοσιεύεται στήν ἐπιθεώρηση «Ἀντί», ἡ δημοτικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ — 60% — ὑπερβαίνει ἤδη κάθε προηγούμενο ποσοστό.

30-31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1988

Στό Νταβός τῆς Ἑλβετίας, πραγματοποιεῖται, στό πλαίσιο τοῦ διεθνοῦς οἰκονομικοῦ «φόρουμ», συνάντηση καί συνομιλία, σέ δύο διαδοχικές φάσεις, μεταξύ τῶν πρωθυπουργῶν Ἑλλάδος καί Τουρκίας, Παπανδρέου καί Ὀζάλ. Στό σχετικό κοινό ἀνακοινωθέν ὑπογραμμίστηκε ἡ συμφωνία τῶν δύο μερῶν νά ἐργαστοῦν γιά «εἰρηνικές σχέσεις διαρκείας». Ὁ Α. Παπανδρέου συνόψισε τό «μήνυμα τοῦ Νταβός», ὡς ἑξῆς: «Μή πόλεμος, εἰρηνική πορεία» καί παράλληλα διευκρίνησε: «Δέν λύσαμε κανένα πρόβλημα ἀπολύτως καί οὔτε προσπαθήσαμε νά δώσουμε λύσεις σέ αὐτή τή συνάντηση».

Θά ἐπακολουθήσει, στίς 3 Μαρτίου, νέα συνάντηση, στή διάρκεια τῆς Συνόδου Κορυφῆς τοῦ ΝΑΤΟ στίς Βρυξέλλες, στή συνέχεια, ἀνταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ τῶν δύο πρωθυπουργῶν καί, τέλος, στίς 13 Ἰουνίου, ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Τ. Ὀζάλ στήν Ἀθήνα.

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Κ. Μητσοτάκης, ὑπαινισσόμενος τό ἀδιέξοδο στό ὁποῖο εἶχαν ὁδηγηθεῖ οἱ ἑλληνοτουρκικές σχέσεις ὑπό τό καθεστώς τῆς ἀμοιβαίας ἀδιαλλαξίας καί τῆς ἀρνήσεως διεξαγωγῆς διαλόγου, ἐπεσήμανε ὅτι «μετά πάροδο ἑπτά ἐτῶν καί ὑπό συνθῆκες οὐσιωδῶς δυσκολότερες γιά τήν Ἑλλάδα, ὁ κ. Α. Παπανδρέου προσχωρεῖ στήν πολιτική τῆς Νέας Δημοκρατίας τοῦ 1981».

21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1988

Σέ συνέντευξή του, ὁ Ε. Ἀβέρωφ προσδιορίζει τό ρόλο πού, κατά τήν ἄποψή του, ἔχει στό μέλλον νά διαδραματίσει ὁ Κ. Καραμανλῆς:

«Μιλάω γιά τό τεράστιο ἔργο πού προσέφερε ὁ Καραμανλῆς στήν Ἑλλάδα καί γιά τό ὅτι τό ἀνάστημά του πού εἶναι ἐθνικό καί διεθνές καί ὁ ἀνέντιμος τρόπος μέ τόν ὁποῖο τοῦ φέρθηκαν στήν ἐπανεκλογή ἐπιβάλλει σέ ὅλους ἐμᾶς νά τόν πείσουμε νά δεχθεῖ ξανά τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας.

»Πραγματικά, τό πιστεύω ἀκράδαντα αὐτό. Γιατί εἶναι μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες ἀτιμίες πού μπορεῖ νά φανταστεῖ κανείς στόν πολιτικό βίο οἱασδήποτε χώρας».

15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1988

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει μακρά συνομιλία, σέ «θερμή ἀτμόσφαιρα».

Κατά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τήν Πολιτεία, ὁ Γ. Βασιλείου δήλωσε:

«Ἦταν πολύ σημαντικό γιά μένα νά γνωρίσω, γιά πρώτη φορά στή ζωή μου, τόν κ. Καραμανλῆ. Εἴχαμε μία ἀνταλλαγή ἀπόψεων. Ἡ συνάντησή μας καί ἡ συζήτησή μας ἦταν πολύ φιλική. Καί πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ἰδιαίτερα τιμητικό γιά μένα ἦταν αὐτό πού μοῦ εἶπε ὁ κ. Καραμανλῆς ὅταν ἔφευγα. Μοῦ εἶπε: "Χάρηκα πάρα πολύ πού σᾶς γνώρισα, γιατί στό πρόσωπό σας γνώρισα τήν Κύπρο"».

ΙΟΥΝΙΟΣ 1988

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποβάλλεται σέ ἐπέμβαση χολοκυστεκτομῆς.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό νοσοκομεῖο «Ὑγεία», στίς 29 Ἰουνίου, θά δηλώσει στούς συγκεντρωμένους δημοσιογράφους:

«Δέν πρέπει νά περιμένετε νά ἀρρωστήσετε γιά νά ἐκτιμήσετε τό μεγάλο ἀγαθό τῆς ὑγείας».

Η πτώση τοῦ «τείχους» στό Βερολίνο συμβόλισε τήν ἀπαρχή νέας ἐποχῆς.

25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1988

Μετά τή διαπίστωση σοβαρῆς καρδιακῆς παθήσεως, ὁ Α. Παπανδρέου μεταβαίνει στό Λονδίνο, ὅπου, στίς 30 Σεπτεμβρίου, χειρουργεῖται στό νοσοκομεῖο Χέρφηλντ ἀπό τόν Μαγκτί Γιακούμπ. Θά ἐπιστρέψει στήν Ἑλλάδα στίς 23 Ὀκτωβρίου, καί θά συνεχίσει νά ἀσκεῖ τά πρωθυπουργικά καθήκοντά του.

Εὐθύς μετά τή γνωστοποίηση τῆς ἀσθένειας τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ Κ. Καραμανλῆς ζήτησε πληροφορίες γιά τήν πορεία τῆς ὑγείας του καί τοῦ εὐχήθηκε σύντομη ἀνάρρωση.

7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1988

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τόν Ε. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος νοσηλεύεται στήν ἐντατική μονάδα τοῦ νοσοκομείου «Ὑγεία».

Κατά τήν ἀποχώρησή του, ἐκφράστηκε μέ αἰσιοδοξία γιά τήν πορεία της ὑγείας τοῦ παλαιοῦ φίλου του καί, σέ ἀπάντηση ἐρωτήματος, ἄν ὁ Ε. Ἀβέρωφ εὐχαριστήθηκε ἀπό τήν ἐπίσκεψή του, ἀπάντησε:

«Εὐχαριστήθηκε πολύ. Καί ἐγώ συγκινήθηκα, γιατί ἔχουμε περάσει 30 χρόνια στενῆς καί γόνιμης συνεργασίας».

Σέ ἀπάντηση, ἐξάλλου, ἐρωτήματος τῶν δημοσιογράφων, ἄν θά τούς μιλήσει καί γιά ἄλλα θέματα, δήλωσε:

«Δέν ἔχω νά πῶ τίποτα ἄλλο. Πάντως ἐκεῖνο πού ἔχω μόνο νά σᾶς πῶ, εἶναι ὅτι φέτος εἴχαμε δύσκολο καλοκαίρι. Καί ὅτι θά ἐξακολουθεῖ νά εἶναι δύσκολο».

10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1989

Μέσω ἀνακοινώσεως τοῦ γραφείου του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε ἐπιγραμματικά στήν πολιτική κατάσταση τῆς χώρας:

«Τά πρωτοφανῆ γεγονότα πού σημειώνονται τόν τελευταῖο καιρό στόν τόπο μας δημιουργοῦν τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ Ἑλλάς μετεβλήθη σέ ἀπέραντο φρενοκομεῖο».

Ἡ δήλωση τοῦ πρώην προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπῆρξε ἀπότοκη τῆς δυσφορίας του γιά τά συμπτώματα βαθιᾶς κρίσεως τοῦ δημόσιου βίου, τά ὁποῖα καί εἶχαν ἐνταθεῖ μετά τήν ἀποκάλυψη τοῦ «σκανδάλου Κοσκωτᾶ» καί, σύμφωνα μέ κατηγορίες πού υἱοθέτησε εὐρεῖα μερίδα τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καί τῶν μέσων ἐνημερώσεως, τήν ἀνάμιξη, στό σκάνδαλο, κορυφαίων μελῶν τῆς Κυβερνήσεως.

10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1989

Ἐνῶ προσεγγίζει ὁ χρόνος διεξαγωγῆς τῶν νέων βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ὁ ἀρχηγός τῆς ΝΔ, Κ. Μητσοτάκης, ἐπισκέπτεται τόν Κ. Καραμανλῆ στήν Πολιτεία, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει μακρά συνομιλία.

Μετά τή συνάντηση ἐκδόθηκε ἀπό τή ΝΔ ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας κ. Κ. Μητσοτάκης ἐπισκέφθηκε τόν τέως κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ.

»Μετά τή συνάντηση, πού διήρκεσε μιάμιση ὥρα, ὁ κ. Κ. Μητσοτάκης προέβη στήν ἀκόλουθη δήλωση:

»"Ἐπισκέφθηκα τόν πρόεδρο κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ καί εἶχα μαζί του μία φιλική συνομιλία. Ἀντικείμενο τῆς συζήτησής μας ἦταν ἡ παροῦσα κρίσιμη κατάσταση τῆς χώρας"».

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1989

Κατά τήν ἄφιξή του στή Θεσσαλονίκη, καθ' ὁδόν πρός τή γενέτειρά του Πρώτη Σερρῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε σέ ἐρωτήματα τῶν δημοσιογράφων σχετικά μέ τό πολιτικό κλίμα ἐντάσεως καί ρευστότητας πού ἐπικρατεῖ στή χώρα, ἐνόψει καί τῶν ἐπικείμενων ἐκλογῶν:

«Εἶναι προτιμότερο νά σιωπᾶς, ὅταν δέν ἔχεις νά πεῖς τίποτε καλύτερο ἀπό τή σιωπή».

23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1989

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τήν Πρώτη, ὅπου καί παρίσταται στά θυρανοίξια, χωροστατοῦντος τοῦ Μητροπολίτου Ζιχνῶν, τοῦ παρεκκλησίου πού ἀνήγειρε στή μνήμη τῶν γονέων του, ἐκπληρώνοντας παλαιά του ἐπιθυμία. Ὁ ναός ἀφιερώθηκε στήν Ἁγία Φωτεινή, τό ὄνομα τῆς ὁποίας ἔφερε ἡ μητέρα του.

18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1989

Ἡμέρα διεξαγωγῆς τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ψηφίζει στο 444ο ἐκλογικό τμῆμα τῆς περιφέρειας Ἀθηνῶν, στή Μαράσλειο Σχολή. Μετά τήν ἄσκηση τοῦ ἐκλογικοῦ του δικαιώματος εἶχε διάλογο μέ ὁμάδα δημοσιογράφων:

— Θά μᾶς κάνετε μιά δήλωση;

«Τί δήλωση νά σᾶς κάνω; Ἐγώ δέν εἶμαι οὔτε ἀρχηγός κόμματος, οὔτε ὑποψήφιος γιά νά περιμένετε δήλωση ἀπό μένα. Ὅπως ξέρετε, μέχρι χθές δέν ἔκανα κομμία δήλωση. Καί δέν ἔκανα, διότι ἔκρινα ὅτι δέν ὑπῆρχε ἀνάγκη νά τήν κάνω. Κατά μείζονα λόγο, δέν συντρέχει λόγος νά κάνω σήμερα».

— Μήπως ἀπό αὐτό μπορεῖ κανείς νά καταλάβει τί ψηφίσατε περίπου;

«Ἡ ἀπάντηση εἶναι αὐτονόητη. Ἄν χρησιμοποιήσετε τή λογική, θά βρεῖτε τήν ἀπάντηση».

— Κύριο αἴτημα σ' αὐτές τίς ἐκλογές εἶναι ἡ κάθαρση. Ποιά εἶναι ἡ ἄποψή σας ἐπί τοῦ θέματος;

«Δέν κάνω σήμερα συνέντευξη. Αὐτά πού εἶπα εἶναι ἀρκετά».

— Πῶς βλέπετε τό μέλλον τοῦ τόπου;

«Τό μέλλον τοῦ τόπου θά κριθεῖ ἀπό τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς τῆς σημερινῆς. Πάντως, πρέπει νά ξέρουμε ὅλοι μας ὅτι θά εἶναι ὁπωσδήποτε δύσκολο. Πιστεύω ὅτι τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς θά βοηθήσει τόν τόπο νά ξαναβρεῖ τόν δρόμο του».

Σύμφωνα μέ τά τελικά ἀποτελέσματα, ἡ Νέα Δημοκρατία πλειοψήφισε μέ ποσοστό 44,25% ἔναντι 39,15% τοῦ ΠΑΣΟΚ, 13,13% τοῦ Συνασπισμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς Προόδου καί 1,01% τῆς ΔΗΑΝΑ. Τό ἀναλογικό, ἐντούτοις, ἐκλογικό σύστημα πού εἶχε θεσπιστεῖ ἀπέδωσε στό πρῶτο κόμμα 145 ἕδρες καί στά τρία ἑπόμενα 125, 28 καί 1 ἕδρα, ἀντίστοιχα.

2 ΙΟΥΛΙΟΥ 1989

Μετά ἀπό μακρές ἐπίπονες διαβουλεύσεις μεταξύ τῶν κομμάτων, σχηματίζεται Κυβέρνηση συνεργασίας ΝΔ καί Συνασπισμοῦ, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Τζαννῆ Τζαννετάκη. Ἡ Κυβέρνηση συγκροτήθηκε ἀπό στελέχη — στή μέγιστη πλειοψηφία τους — τῆς ΝΔ, ἐνῶ οἱ δύο ἐκπρόσωποι τοῦ Συνασπισμοῦ — Ν. Κωνσταντόπουλος καί Φ. Κουβέλης — ἀνέλαβαν τά ὑπουργεῖα, ἀντίστοιχα, Ἐσωτερικῶν καί Δικαιοσύνης.

Προσδιορίζοντας τούς βασικούς στόχους τῆς Κυβερνήσεως, ὁ πρωθυπουργός ἀνέφερε στό πρῶτο Ὑπουργικό Συμβούλιο:

«Ἡ Κυβέρνηση ἔχει συγκεκριμένη ἀποστολή. Θά ἀποκαταστήσει τή λειτουργία τῆς δημοκρατίας, θά θέσει σέ κίνηση τή διαδικασία τῆς κάθαρσης, θά προετοιμάσει τίμιες καί ἐλεύθερες ἐκλογές, ἐξασφαλίζοντας στά κόμματα τήν ἰσηγορία καί στούς πολίτες τήν ἐλευθερία ἐπιλογῆς».

Ἀπό τήν πλευρά του, τό ΠΑΣΟΚ κατήγγειλε τή νέα Κυβέρνηση ὡς «προϊόν συναλλαγῆς μέ στόχο τή διάσπαση τοῦ ΠΑΣΟΚ». Σέ ἀπάντηση, ὁ Συνασπισμός ἀνακοίνωσε ὅτι «ἡ συνάντηση μέ τήν Ἀριστερά δέν μπορεῖ νά γίνει μέ αὐτούς πού ὁδήγησαν τή χώρα σέ ἠθική καί πολιτική κατάπτωση, πού ἐφάρμοσαν δεξιά πολιτική, πού διέσυραν τό κύρος τῆς χώρας μέ τίς κορυφαῖες πολιτικές τους εὐθύνες γιά τά σκάνδαλα».

Τέσσερις ἡμέρες ἀργότερα, ὁ πρωθυπουργός θά ἀναπτύξει στή Βουλή τίς προγραμματικές θέσεις τῆς Κυβερνήσεως — κάθαρση ριζική καί βαθιά, χωρισμός τοῦ Κράτους ἀπό τό κόμμα, ἐκδημοκρατισμός τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως, προετοιμασία τίμιων ἐκλογῶν — καί θά ἐξασφαλίσει τήν ψῆφο ἐμπιστοσύνης τοῦ σώματος — 174 βουλευτές σέ σύνολο 299 παρόντων. Παράλληλα, ἡ ΝΔ θά καταθέσει δύο προτάσεις κατηγορίας: ἐναντίον ἀφενός τοῦ πρωθυπουργοῦ καί κορυφαίων στελεχῶν τῶν Κυβερνήσεων τοῦ ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα μέ τά σχετικά ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καί τοῦ Ν.Δ. «περί εὐθύνης μελῶν τῆς Κυβερνήσεως καί ὑφυπουργῶν» — συγκεκριμένα, κατά τῶν Α. Παπανδρέου, Α. Κουτσόγιωργα, Γ. Πέτσου, Π. Ρουμελιώτη, Δ. Τσοβόλα — καί ἀφετέρου τοῦ πρώην ἀναπληρωτῆ ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν, Ν. Ἀθανασόπουλου, γιά τήν «ὑπόθεση τοῦ καλαμποκιοῦ». Θά ἐπακολουθήσει, μέ ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τοῦ κοινοβουλίου, ἡ σύσταση ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, μέ σκοπό τή διατύπωση προτάσεως γιά τήν παραπομπή ἤ ὄχι στό Εἰδικό Δικαστήριο. Στήν περίπτωση τοῦ Α. Κουτσόγιωργα καί τοῦ Γ. Πέτσου, ἡ πρόταση ὑπερψηφίστηκε καί ἀπό τή μεγάλη πλειοψηφία τῶν βουλευτῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ. Μέ νεώτερη, ἐξάλλου, ἀπόφαση τῆς Βουλῆς θά συγκροτηθεῖ, μετά ἀπό πρόταση τῆς ΝΔ, ἀνακριτική ἐπιτροπή, μέ τήν ἐντολή νά διερευνήσει ἐνδεχόμενη ἐμπλοκή τοῦ Α. Παπανδρέου στό σκάνδαλο τῆς ὑποκλοπῆς τηλεφωνικῶν συνδιαλέξεων.

13 ΙΟΥΛΙΟΥ 1989

Δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τό θάνατο τοῦ Κωνσταντίνου Παπακωνσταντίνου:

«Τόν Κώστα Παπακωνσταντίνου εἶχα τήν ἀγαθή τύχη νά τόν ἔχω στενό φίλο καί συνεργάτη γιά μιά ὁλόκληρη ζωή.

»Ἦταν ἐξαίρετος καί ὡς ἄνθρωπος καί ὡς πολιτικός. Μόνο ἡ λέξη ἀρετή, μέ τήν κλασική της ἔννοια, θά μποροῦσε νά ἀποδώσει τήν ἠθική καί πνευματική του προσωπικότητα».

21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1989

Ἡ Νέα Δημοκρατία ἀναγγέλλει τήν ἀπόφασή της νά προτείνει ὡς πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ἡ δήλωση ἔγινε ἀπό τόν ἐκπρόσωπο ἐπί τοῦ τύπου, Π. Μπακογιάννη, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στή σχετική τοποθέτηση, προεκλογικά καί μετεκλογικά, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, Κ. Μητσοτάκη.

5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1989

Διεξάγεται στή Βουλή συζήτηση «πρό ἡμερησίας διατάξεως» σέ ἐπίπεδο πολιτικῶν ἀρχηγῶν γιά τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας.

Ὅπως θά ἀποκαλύψει ὁ πρωθυπουργός, τό ἀκαθάριστο ἔλλειμμα τοῦ δημόσιου τομέα — Κράτους καί ΔΕΚΟ — φθάνει τό 1989 τά 2½ τρισεκατομμύρια δραχμές.

27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1989

Μέ ἀπόφαση τῆς Βουλῆς παραπέμπεται στό Εἰδικό Δικαστήριο ὁ Α. Παπανδρέου, καθώς καί οἱ Α. Κουτσόγιωργας, Π. Ρουμελιώτης, Γ. Πέτσος καί Δ. Τσοβόλας, γιά διάφορα ἀδικήματα πού σχετίζονται μέ τό «σκάνδαλο Γ. Κοσκωτᾶ». Ὑπέρ τῆς παραπομπῆς τῶν Α. Κουτσόγιωργα καί Γ. Πέτσου ψήφισαν, κατά πλειοψηφία, καί οἱ βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Λίγες ἡμέρες, ἐξάλλου, ἐνωρίτερα, στίς 19 Σεπτεμβρίου, εἶχε ἀποφασιστεῖ ἡ παραπομπή τοῦ Α. Παπανδρέου, καθώς καί τῶν Κ. Τσίμα καί Θ. Τόμπρα, γιά τήν ὑπόθεση τῶν ὑποκλοπῶν τηλεφωνικῶν συνδιαλέξεων.

Τέλος, στίς 23 Αὐγούστου, εἶχε παραπεμφθεῖ στό Εἰδικό Δικαστήριο, γιά τήν ὑπόθεση τοῦ καλαμποκιοῦ, ὁ πρώην ὑπουργός Ν. Ἀθανασόπουλος.

4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1989

Σέ ἐπιβεβαίωση δημοσιεύματος τῆς ἐφημερίδας «Καθημερινή», τήν 1η Ὀκτωβρίου, σχετικά μέ πρόθεση τοῦ Α. Παπανδρέου νά προτείνει ὡς πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ ἐκπρόσωπος τύπου τοῦ ΠΑΣΟΚ, Τ. Χυτήρης, ἐπιβεβαιώνει, ἔμμεσα ἔστω, τή σχετική πληροφορία:

«Δέν θά ἤθελα νά σχολιάσω τό δημοσίευμα αὐτό καθ' ἑαυτό, θά ἔλεγα ὅμως γενικότερα ὅτι ἡ ἐκτίμηση τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ πρός τόν κ. Καραμανλῆ εἶναι δεδομένη, πέρα ἀπό τίς ὅποιες πολιτικές διαφορές. Τήν ἐκτίμησή του αὐτή, ὁ κ. Παπανδρέου τήν ἔχει ἐπανειλημμένα ἐκφράσει καί δημόσια».

Ὁ ἴδιος ὁ Α. Παπανδρέου θά παρατηρήσει, σέ συνομιλία του μέ δημοσιογράφους, στίς 22 Ὀκτωβρίου:

«Τρέφω ἐκτίμηση γιά τόν κ. Καραμανλῆ κι αὐτό τό ἔχω δηλώσει καί στό παρελθόν».

Παράλληλα ὅμως, διευκρίνησε ὅτι, σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τό ΠΑΣΟΚ, ἡ ὑπόδειξη τοῦ ὑποψηφίου γιά τό προεδρικό ἀξίωμα θά γίνει ὕστερα ἀπό ἀπόφαση τῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος.

7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1989

Ἐνόψει τῆς διεξαγωγῆς νέων γενικῶν ἐκλογῶν στίς 5 Νοεμβρίου, ὁ Τζ. Τζαννετάκης ὑποβάλλει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεως, σέ ἐφαρμογή καί τῆς προκαταρκτικῆς συμφωνίας ΝΔ καί Συνασπισμοῦ.

Τήν ἐπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναθέτει τό σχηματισμό Κυβερνήσεως ὑπηρεσιακῆς στόν πρόεδρο τοῦ Ἀρείου Πάγου, Ι. Γρίβα, ἡ ὁποία καί θά ὁρκιστεῖ, ἐνώπιόν του, στίς 12 Ὀκτωβρίου.

5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1989

Σέ νέα ἐκλογική ἀναμέτρηση, ἡ Νέα Δημοκρατία ἐξασφαλίζει ποσοστό 46,16% καί 148 ἕδρες ἔναντι 40,67% καί 128 ἑδρῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ καί 10,96% καί 21 ἑδρῶν τοῦ Συνασπισμοῦ.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ψήφισε στό 354ο ἐκλογικό τμῆμα, στή Μαράσλειο Παιδαγωγική Ἀκαδημία. Στή συνέχεια, εἶχε διάλογο μέ ὁμάδα δημοσιογράφων:

— Τί προβλέπετε γιά τό ἀποτέλεσμα;

«Για νά κάνεις προβλέψεις θά πρέπει νά στηριχτεῖς στή λογική, ἀλλά πολλά ἀπό αὐτά πού γίνονται στόν τόπο μας δέν ἐξηγοῦνται λογικά».

— Καί τί εὔχεστε γιά τό μέλλον, κύριε πρόεδρε;

«Ἐλπίζω καί εὔχομαι ἡ ἐκλογή αὐτή ν' ἀνοίξει τόν δρόμο πού θά ἐπιτρέψει στή χώρα μας νά βγεῖ ἀπό τά ἐπικίνδυνα ἀδιέξοδα πού ἀντιμετωπίζει. Αὐτή εἶναι ἡ εὐχή μου».

— Ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας ποιός θά εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόν Μάρτιο;

«Αὐτό δέν εἶναι θέμα δικό μου».

23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1989

Σχηματίζεται, μετά ἀπό συμφωνία τῶν ἀρχηγῶν τῶν τριῶν μεγαλύτερων κομμάτων — ΝΔ, ΠΑΣΟΚ καί ΚΚΕ — Κυβέρνηση εὐρείας συνθέσεως, «οἰκουμενική», ὑπό τόν ἀκαδημαϊκό Ξ. Ζολώτα, μέ ἀποστολή τή βελτίωση τῶν οἰκονομικῶν καί τήν προετοιμασία τῆς χώρας γιά μιά τρίτη, σέ διάστημα λίγων μηνῶν, ἀναμέτρηση.

Ἡ προσπάθεια γιά τό σχηματισμό Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως εἶχε ἐγκαινιαστεῖ μέ συνάντηση Μητσοτάκη - Παπανδρέου, τρεῖς ἡμέρες μετά τή διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν, καί συνεχίστηκε, τήν ἑπομένη, μέ τή συνομιλία Μητσοτάκη - Φλωράκη. Ἡ πρωτοβουλία πού ἀνέλαβε, στή συνέχεια, ὁ Α. Παπανδρέου γιά τή συγκρότηση κυβερνητικοῦ σχήματος ἀπό τό σύνολο τῶν κομμάτων καί τίς προσωπικότητες τοῦ κεντροαριστεροῦ καί τοῦ παραδοσιακοῦ ἀριστεροῦ χώρου, ἔπεσε στό κενό. Τελικά, μετά ἀπό ἀλλεπάλληλες συσκέψεις Μητσοτάκη-Παπανδρέου-Φλωράκη ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, μεταξύ 17 καί 21 Νοεμβρίου, θά δρομολογηθεῖ ὁριστικά ὁ σχηματισμός Κυβερνήσεως, μέ τή συμμετοχή τῶν τριῶν κομμάτων. Συγκεκριμένα, οἱ πολιτικοί ἀρχηγοί συμφώνησαν ἡ νέα Κυβέρνηση νά τελεῖ ὑπό τήν προεδρία τοῦ Ξ. Ζολώτα καί νά περιλαμβάνει πολιτικά πρόσωπα καί ἐξωκοινοβουλευτικές προσωπικότητες, νά ἐφαρμόσει πρόγραμμα — ἰδιαίτερα στό οἰκονομικό πεδίο — πού εἶχε, ἐνδιάμεσα, συμφωνηθεῖ μεταξύ τῶν τριῶν κομμάτων, μέ τή συμβολή τῶν Γ. Σουφλιᾶ,

Γ. Γεννηματᾶ καί Ι. Δραγασάκη. Ἡ διάρκεια τῆς Κυβερνήσεως προβλεπόταν νά ἐπεκταθεῖ μέχρι τή λήξη τῆς θητείας καί τήν ἀνάδειξη νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Στή νέα Κυβέρνηση, ἐκτός ἀπό ὀκτώ ὑπουργούς τῆς ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως Γρίβα, πῆραν μέρος ἐννέα ἐκπρόσωποι τῆς Νέας Δημοκρατίας, ἑπτά τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τρεῖς τοῦ Συνασπισμοῦ.

Στήν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς της, ἡ νέα Κυβέρνηση θά προσκρούσει σέ δυσυπέρβλητες ἀντιξοότητες. Ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός, διαπρεπής οἰκονομολόγος, στίς προγραμματικές δηλώσεις του, στίς 29 Νοεμβρίου, θά προβάλει ὡς πρῶτο στόχο τή μείωση τῶν μεγάλων ἐλλειμμάτων τοῦ Δημοσίου καί τήν περιστολή τοῦ πληθωρισμοῦ. Πρός τήν κατεύθυνση αὐτή, ὡς ἀναγκαῖο μέτρο θά κριθεῖ ἡ ἔκτακτη ἐπιβάρυνση τῶν πολιτῶν. Παράλληλα, στίς 14 Δεκεμβρίου, ὁ πρωθυπουγός θά διευκρινήσει ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὅτι ἡ κακή οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας «εἶναι ἀναστρέψιμη ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι ἡ συμβολή τῶν κομμάτων καί τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων θά εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας». Τέλος, στίς 3 Ἰανουαρίου, θά παραδώσει στούς πολιτικούς ἀρχηγούς ὑπόμνημα μέ τίς προτάσεις του γιά τήν οἰκονομία, ὅπου καί προβλέπονταν πρόσθετα μέτρα λιτότητας, τά ὁποῖα — καταρχήν — θά γίνουν ἀποδεκτά ἀπό τά τρία κόμματα.

Οἱ ἡγέτες τῶν τριῶν κομμάτων θά ὑπερψηφίσουν στή Βουλή τήν Κυβέρνηση, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ συγκρότησή της ἀποτέλεσε ἐθνική ἀνάγκη· καί ἔκτοτε, θά διατηρήσουν τακτική ἐπαφή μέ τόν πρωθυπουργό. Βαθμιαῖα, ἐντούτοις, θά ἀρχίσουν νά ἐκφράζουν, παράλληλα, ἰδιαίτερα ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, ὁλοένα καί ἐντονότερα τό σκεπτικισμό τους ἐνόψει τῆς ἐξακολουθητικά ἀρνητικῆς πορείας τῆς οἰκονομίας· καί, ταυτόχρονα, ἡ ἐπικείμενη διεξαγωγή τῶν νέων ἐκλογῶν θά τροφοδοτεῖ τήν καθημερινή τριβή στούς κόλπους τῆς Κυβερνήσεως καί τήν ἀντιπαράθεση μεταξύ τῶν κομμάτων, δυσχεραίνοντας τή λήψη δραστικῶν μέτρων σέ χρονικά πλαίσια πού ὁλοένα καί συρρικνώνονταν. Τό φαινόμενο ἀκόμη καί δρισμένης κοινωνικῆς ἀναταραχῆς, ἀπό τίς ἀρχές Φεβρουαρίου, θά ἐπιβεβαιώσει τό ἀδιέξοδο στήν ἀνέλιξη τῆς κυβερνητικῆς προσπάθειας. Ἰδιότυπο, ἐξάλλου, χαρακτηριστικό τῆς ὅλης καταστάσεως ὑπῆρξε ὅτι, ἐνῶ τά τρία κόμματα συνεργάζονταν στούς κόλπους τοῦ ἴδιου κυβερνητικοῦ σχήματος, συνεχιζόταν, χωρίς διακοπή, ἡ διαδικασία παραπομπῆς τοῦ προέδρου καί κορυφαίων στελεχῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ στό Εἰδικό Δικαστήριο!

12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1989

Μετά ἀπό νέα ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, στήν Πολιτεία, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Αὐτή τή στιγμή ἀνησυχῶ περισσότερο γιά τίς ἐξελίξεις στήν Ἑλλάδα, παρά γιά τίς ἐξελίξεις στό Κυπριακό».

2 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1990

Μετά τή δημοσιοποίηση, σέ ἐφαρμογή τῆς ἀρχῆς τῆς 30ετίας, τῶν ἐγγράφων τοῦ Φόρειϊν Ὄφφις, πού ἀφοροῦν τίς συμφωνίες Ζυρίχης καί Λονδίνου γιά τό Κυπριακό, δόθηκε, ἀπό τό γραφεῖο τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στή δημοσιότητα ἡ ἀκόλουθη δήλωση:

«Εἶναι τουλάχιστον ἀπαράδεκτο ἐθνικῶς νά προσπαθοῦμε νά ἐνημερωθοῦμε γιά τό Κυπριακό ἀπό ἀγγλικές πηγές. Καί τοῦτο ὄχι μόνο γιατί ὕστερα ἀπό 30 χρόνια εἶναι πιά γνωστή σέ ὅλους ἡ ἱστορία τοῦ Κυπριακοῦ ἀλλά καί διότι εἶναι ἐπίσης γνωστό ὅτι ἡ Ἀγγλία εἶχε τότε συμφέρον νά δημιουργεῖ προβλήματα ἄλλοτε εἰς βάρος τοῦ Μακαρίου καί ἄλλοτε εἰς βάρος τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

»Εἰδικότερα, ὅσον ἀφορᾶ τά συγκεκριμένα κείμενα γιά τά ὁποῖα γίνεται λόγος:

1. Ἡ Συμφωνία Κυρίων μεταξύ Καραμανλῆ - Μεντερές οὔτε ἀπεκρύβη ἀπό τόν Μακάριο, οὔτε δεσμευτική ἦταν, γι' αὐτό καί δέν ἐνετάχθη στίς ὑπογραφεῖσες συμφωνίες. Εἶχε ἁπλῶς τήν ἔννοια διατυπώσεως συστάσεων ἀπό μέρους τῶν δύο πρωθυπουργῶν στίς ἀντίστοιχες κοινότητες.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς ἐνημέρωσε τόν Μακάριο γιά τό περιεχόμενο τῆς συμφωνίας αὐτῆς καί ἄφησε στήν κρίση του τήν πραγματοποίησή της. Τά ἀνωτέρω ἐπιβεβαιώνονται, πρῶτον ἀπό τό γεγονός ὅτι τό ἐν λόγω κείμενο ὑπάρχει στό Ἀρχεῖο τοῦ Μακαρίου καί μνημονεύεται ἀπό τόν κ. Ν. Κρανιδιώτη, στήν σελίδα 546 τοῦ βιβλίου του "Τά δύσκολα χρόνια", καί δεύτερον ἀπό τό γεγονός ὅτι τίποτα ἀπό τά διαλαμβανόμενα στό κείμενο αὐτό δέν ἐτέθη σέ ἐφαρμογή καί συνεπῶς παρέμεινε γράμμα νεκρό.

»2. Ὡς πρός τά ἄλλα κείμενα, τά ὁποῖα παρουσιάζονται ὑπό μορφή μυστηρίου προκαλεῖται ἡ ἀγγλική Κυβέρνηση νά τά δώσει στή δημοσιότητα, ἐκτός ἐάν εἶναι ἐνοχλητικά γιά τή στάση τῆς ἀγγλικῆς πλευρᾶς τήν ἐποχή ἐκείνη.

»Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπό τή δημαγωγική φιλολογία γύρω ἀπό τά ἀνωτέρω θέματα, βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ Συμφωνίες τῆς Ζυρίχης κατέστησαν τήν Κύπρο, ὕστερα ἀπό δουλεία αἰώνων, ἐλεύθερη καί ἀνεξάρτητη πολιτεία, γεγονός πού ἀναγνωρίστηκε καί ἐξετιμήθη ἀπό ὅλους τῆς καλῆς πίστεως ἀνθρώπους μέ πρῶτο τόν Μακάριο».

2 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1990

Δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τό θάνατο τοῦ Ε. Ἀβέρωφ:

«Ὅταν ἀντικρύζεις τόν θάνατο ἑνός στενοῦ φίλου καί συνεργάτη σου, ὅπως τοῦ Ἀβέρωφ, ἡ ὀδύνη πού αἰσθάνεσαι δέν ἀφήνει περιθώρια γιά κοινότοπες ἐξάρσεις τῶν ἀρετῶν του. Ἄλλωστε, οἱ ἀρετές καί τό ἔργο τοῦ Εὐάγγελου Ἀβέρωφ εἶναι γνωστά, ἀφοῦ ἔχουν σφραγίσει τήν ἱστορία τοῦ τόπου μας».

Κυβέρνηση Τζαννετάκη (ἄνω)· Οἰκουμενική Κυβέρνηση ὑπό τόν Ξ. Ζολώτα (κάτω).

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1990

Σὲ συνάντηση μεταξύ τοῦ πρωθυπουργοῦ, Ξ. Ζολώτα, καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν — Μητσοτάκη, Παπανδρέου καὶ Φλωράκη — ἀποφασίζεται ὁριστικὰ ἡ διενέργεια γενικῶν ἐκλογῶν στὶς 8 Ἀπριλίου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ θετικὴ ἢ μὴ ἔκβαση τῆς διαδικασίας γιὰ τὴν ἐκλογὴ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μὲ ψῆφο τῆς παρούσας Βουλῆς. Θὰ ἐπακολουθήσει, στὶς 12 Φεβρουαρίου, ἡ παραίτηση τῶν κομματικῶν ὑπουργῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ ἀντικατάστασή τους ἀπὸ ἐξωκομματικὲς προσωπικότητες. «Ἡ Κυβέρνηση αὐτὴ θὰ προχωρήσει ἐλεύθερη στὸ ἔργο της καὶ θὰ ἐφαρμόσει τὸ πρόγραμμα ποὺ ἔγινε δεκτὸ ἀπὸ τὴν ὁλομέλεια τῆς Βουλῆς», θὰ δηλώσει ὁ πρωθυπουργός.

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1990

Ἐνῶ ἐντείνονται οἱ συζητήσεις γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἐπανεκλογῆς του ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς δίνει στὴ δημοσιότητα τὴν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἐπειδὴ στὶς συζητήσεις ποὺ γίνονται γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς ἐμπλέκεται καὶ τὸ ὄνομά μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ δηλώσω τὰ ἑξῆς:

»Παρ' ὅλον ὅτι ἐκτιμῶ τὴν πρόθεση τῆς Νέας Δημοκρατίας νὰ προβάλει καὶ νὰ ὑποστηρίξει τὴν ὑποψηφιότητά μου, εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ ἐμμείνω στὴ γνωστὴ δήλωση ποὺ ἔκανα παλαιότερα, σχετικὰ μὲ τὴ θέση μου "σ' αὐτὸ ποὺ λέγεται σήμερα δημόσιος βίος τῆς χώρας".

»Καὶ ἡ θέση αὐτὴ ἰσχύει κατὰ μείζονα λόγο σήμερα ποὺ ἡ πολύπλευρη ἀποδυνάμωση τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ νοσηρὴ διάρθρωση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, θὰ καθιστοῦσαν ἀμφιβόλου χρησιμότητος τὴν παρουσία μου στὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας.

»Πάντως καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, εἶναι καιρὸς νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅλοι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει βαθειὰ καὶ πολύπλευρη κρίση. Κρίση θεσμική, κρίση πολιτικὴ καὶ κρίση οἰκονομική. Ἀλλὰ ἀντιμετωπίζει πρὸ παντὸς κρίση ἠθική, ποὺ παίρνει, σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις, τὴν μορφὴ ἐθνικῆς παρακμῆς.

»Γιὰ τὴν κρίση αὐτή, εὐθύνεται βέβαια ἡ ποικιλώνυμη ἡγεσία τῆς χώρας. Δὲν εἶναι ὅμως ἀνεύθυνος γι' αὐτὴ καὶ ὁ λαός μας, ὁ ὁποῖος θὰ πρέπει κάποτε νὰ συνειδητοποιήσει καὶ αὐτὸς τὶς εὐθύνες του. Νὰ συνειδητοποιήσει δηλαδὴ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὴν κοινωνικὴ συμπεριφορά του καὶ πρὸ παντὸς μὲ τὶς ἑκάστοτε πολιτικές ἐπιλογές του, προσδιορίζει τὴν πορεία καὶ συνεπῶς τὶς τύχες αὐτοῦ τοῦ ἔθνους.

»Ἡ βαθειὰ αὐτὴ κρίση δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ ἀντιμετωπισθεῖ μὲ νόθες λύσεις καὶ εὐκαιριακοὺς συμβιβασμοὺς ποὺ ἀντὶ νὰ τὴν θεραπεύουν τὴν ἐπιδεινώνουν. Καὶ ἴσως σὲ κάποια φάση νὰ τὴν καταστήσουν καὶ ἐθνικὰ ἐπικίνδυνη.

»Γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἡ κρίση αὐτὴ χρειάζεται, πρὶν ἀπὸ ὅλα θαρραλέα καὶ ἀπροκάλυπτη ἐπισήμανση τῶν αἰτίων ποὺ τὴν προκαλοῦν. Καὶ στὴ συνέχεια, ἡ παρουσία Κράτους ἱκανοῦ νὰ πάρει καὶ νὰ ἐφαρμόσει γενναῖες καὶ σωστικὲς γιὰ τὴν χώρα ἀποφάσεις.

»Ἀποφάσεις ἱκανὲς νὰ συνεγείρουν τὶς ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ ἔθνους καὶ νὰ τὸ βοηθήσουν νὰ σπάσει τὰ σημερινά του ἀδιέξοδα καὶ νὰ ἀνατρέψει τὴν πορεία πρὸς τὴν ἐθνικὴ παρακμή.

»Εὔχομαι καὶ ἐλπίζω ὅτι μέσα στὶς ἐλπιδοφόρες, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνες κοσμογονικὲς ἀλλαγὲς ποὺ συντελοῦνται στὸν κόσμο, ἀλλὰ καὶ στὴν περιοχή μας, θὰ ξαναβρεῖ ἡ πατρίδα μας τὸ δρόμο τῆς γαλήνης, τῆς ἀσφάλειας καὶ τῆς προόδου».

Ἐπακολούθησαν δηλώσεις τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐκπροσώπων τῶν κομμάτων:

Κ. Μητσοτάκης: «Ἡ Νέα Δημοκρατία εἶχε ἀνακοινώσει τὴν πρόθεσή της νὰ προτείνει τὸν κ. Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ γιὰ τὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, διότι ἐπίστευε ὅτι ἔτσι ἐξυπηρετεῖτο κατὰ τὸν καλύτερο τρόπον τὸ ἐθνικὸν συμφέρον. Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, μὲ τὴ σημερινή του δήλωση, ἐμμένει στὴν ἀπόφασή του νὰ ἀποχωρήσει ὁριστικῶς ἀπὸ τὸν δημόσιον βίον. Λυποῦμαι γιὰ τὴν ἀπόφασή του, τὴ σέβομαι, ὅμως, καὶ δὲν τὴ σχολιάζω.

»Στὴν παροῦσα φάση ἡ Νέα Δημοκρατία, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ὑποψηφιότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ, θὰ ψηφίσει καὶ στὶς τρεῖς ψηφοφορίες "παρών", ὥστε τὸ θέμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας νὰ κριθεῖ ἀπὸ τὴν ἑπομένη Βουλή».

Α. Παπανδρέου: «Δὲν νομίζω ὅτι τὰ σχόλια τὰ δικά μου ἔχουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Θὰ ἔλεγα περιττεύουν στὴν περίπτωση αὐτή, γιατὶ ἐκφράστηκε πλήρως ὁ κ. Καραμανλῆς».

Συνασπισμός: «Ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ γιὰ τὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, εἶναι δικό του θέμα.

»Ἡ χώρα ἀντιμετωπίζει ἀσφαλῶς μεγάλες δυσκολίες ποὺ δὲν θὰ ξεπεραστοῦν ὅμως μὲ τὶς καταστροφολογικὲς ἐκτιμήσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες διαπνέεται ἡ δήλωση τοῦ κ. Καραμανλῆ.

»Θὰ περιμέναμε ἀπὸ τὸν κ. Καραμανλῆ νὰ ἀναγνωρίσει τὶς δικές του εὐθύνες καὶ ἐκεῖνες τῆς παράταξής του, ἀλλὰ καὶ ὅσων κυβέρνησαν τὴν χώρα καὶ νὰ ἀποφύγει τοὺς γενικοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὴν ἰσοπεδωτικὴ κριτική».

Γ. Φαράκος (ΚΚΕ): «Ὁ δημόσιος βίος σήμερα δὲν προσφέρεται γιὰ σωτῆρες. Ὁ κ. Καραμανλῆς, μὲ τὴν παρέμβασή του, τροφοδότησε τὴν "κινδυνολογία".

»Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ποῦμε ὅτι ὁ δημόσιος βίος, ποὺ φέρει τὴν σφραγίδα τῆς δράσης τοῦ ἀστικοῦ πολιτικοῦ κόσμου, πρέπει νὰ ἀλλάξει ριζικά, ἀλλά, πρὸς τὸ καλύτερο. Αὐτὸ ἐπιδιώκει ἡ Ἀριστερά, καὶ μόνο αὐτή. Πάντως, ὁ δημόσιος βίος σήμερα — κι αὐτὸ εἶναι θετικό — δὲν προσφέρεται γιὰ "σωτῆρες". Ἡ ἐποχὴ τῶν "σωτήρων", εἶναι παρελθόν».

Ἰδιαίτερη δήλωση ἔκαμε καὶ ὁ Μ. Ἔβερτ:

«Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς δὲν προέβη εἰς καμμίαν δήλωσιν ἀποχωρήσεως. Ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἀποχωρεῖ κανεὶς μόνο γιὰ βιολογικοὺς λόγους.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς εἰς τήν δήλωσίν του ἀνεφέρθη σέ ἀλήθειες, πού ὅλοι ψιθυρίζουμε, κανείς ὅμως δέν τίς λέει φωναχτά, καί τίς ὁποῖες εἶπε ὁ ἴδιος ὁ κ. Μητσοτάκης πρό 15 ἡμερῶν».

3 ΜΑΡΤΙΟΥ 1990

Ἐπιβεβαιώνεται, μετά τήν ἄγονη ἔκβαση καί τῆς τρίτης ψηφοφορίας, ἡ ἀδυναμία ἐκλογῆς νέου προέδρου Δημοκρατίας ἀπό τή Βουλή — μέ βάση τό ἐλάχιστο ὅριο τῶν 180 ἐκλεκτόρων. Συγκεκριμένα, ὁ Ι. Ἀλευρᾶς, ὑποψήφιος τοῦ ΠΑΣΟΚ, συγκέντρωσε 128 καί ὁ Χρ. Σαρτζετάκης, μέ τήν ὑποστήριξη τοῦ Συνασπισμοῦ, 21 ψήφους, ἐνῶ 148 βουλευτές τῆς Νέας Δημοκρατίας δήλωσαν «παρών».

Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα, ὁ νέος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἐκλεγεῖ ἀπό τή νέα Βουλή μέ 151 ψήφους — στήν τρίτη ψηφοφορία.

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1990

Κατά τήν ἄφιξή του στή Θεσσαλονίκη, καθ' ὁδόν πρός τή Χαλκιδική, ὅπου θά παραμείνει γιά ὀλιγοήμερη ἀνάπαυση, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε στούς συγκεντρωμένους δημοσιογράφους:

«Μέ τήν Θεσσαλονίκη, μέ συνδέουν πολλαπλοί καί μακροχρόνιοι δεσμοί. Γι' αὐτό αἰσθάνομαι γιά τήν πόλη αὐτή καί τούς κατοίκους της ἰδιαίτερη ἀγάπη».

Παράλληλα, δέν παρέλειψε νά ἀναφερθεῖ στήν ἐπέτειο τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας.

«Ἡ ἡμέρα αὐτή εἶναι ἡμέρα ἐθνικῆς περισυλλογῆς γιά ὅλους τούς Ἕλληνες. Τά γεγονότα τοῦ 1821 μᾶς διδάσκουν, κυρίως σέ ἐποχές κρίσιμες, δύσκολες ὅπως ἡ σημερινή, τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε γιά νά προκόψουμε ὡς ἔθνος».

6 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1990

Ὁ γενικός γραμματέας τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν, Ξ. Περέζ ντέ Κουεγιάρ, ἐπισκέπτεται στήν Πολιτεία τόν Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει μακρά φιλική συνομιλία, παρουσία καί τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, Γ. Παπούλια.

Ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε ὅτι ἡ συνάντηση δέν εἶχε χαρακτήρα πολιτικό, ἀλλά ἐθιμοτυπικό, ἐνώ ὁ γενικός γραμματέας τοῦ κορυφαίου παγκόσμιου ὀργανισμοῦ ἐπεσήμανε: «Ἦταν γιά μένα πηγή ἐμπνεύσεως νά ἀκούω τόν πρόεδρο νά μιλᾶ μέ τήν πασίγνωστη σοφία του, τήν ἑλληνική σοφία: Βγῆκα πιό πλούσιος ἀπό αὐτή τή συνάντηση»· καί κατέληξε: «Δέν μποροῦμε νά ἀγαπᾶμε τή δημοκρατία χωρίς νά θαυμάζουμε τόν Καραμανλῆ».

8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1990

Ἡ ΝΔ, μέ ποσοστό ψήφων 46,89%, ἐξασφαλίζει 150 ἕδρες, ἔναντι 123 τοῦ ΠΑΣΟΚ καί 19 τοῦ Συνασπισμοῦ.

Ἀναλυτικά, τά ἀποτέλεσματα τῶν ἐκλογῶν:

ΝΔ	3.088.137 (46,89%)	150	ἕδρες
ΠΑΣΟΚ	2.543.042 (38,61%)	123	»
Συνασπισμός	677.059 (10,28%)	19	»
Ἀνεξάρτητοι (μέ τήν ὑποστήριξη ΠΑΣΟΚ καί Συνασπισμοῦ)	66.801 (1,02%)	4	»
Οἰκολόγοι-Ἐναλλακτικοί	50.868 (0,77%)	1	»
Ἐμπιστοσύνη-Πεπρωμένο	45.981 (0,70%)	2	»
ΔΗΑΝΑ	44.077 (0,67%)	1	»

Εὐθύς μετά τή γνωστοποίηση τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος, ὁ Κ. Μητσοτάκης δήλωσε ὅτι θά σχηματίσει Κυβέρνηση, γεγονός πού ἐπιβεβαιώθηκε μέ τή δήλωση τοῦ Κ. Στεφανόπουλου, ὅτι θά στηρίξει, μέ τήν ψῆφο τοῦ βουλευτῆ τῆς ΔΗΑΝΑ τήν Κυβέρνηση τῆς ΝΔ.

[Ἡ κυβερνητική πλειοψηφία θά ἐνισχυθεῖ μετά τήν προσκύρωση στή ΝΔ μιᾶς ἀκόμη ἕδρας μέ ἀπόφαση τοῦ ἐκλογοδικείου, στίς 14 Νοεμβρίου 1990].

Ἡ ὁρκωμοσία τῆς νέας Κυβερνήσεως θά γίνει στίς 11 Ἀπριλίου, ἡ ψῆφος ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς θά ἐξασφαλιστεῖ στίς 26 Ἀπριλίου, ἐνῶ, τρεῖς ἡμέρες ἐνωρίτερα, εἶχε ἐκλεγεῖ πρόεδρος τοῦ Σώματος ὁ Α. Τσαλδάρης.

Κατά τήν προσέλευση στό τμῆμα, ὅπου ἄσκησε τό ἐκλογικό του δικαίωμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε δηλώσει:

«Πιστεύω ὅτι τό ἀποτέλεσμα θά ἀποδείξει ὅτι ὁ λαός ἔχει συνειδητοποιήσει τήν βαθειά καί ἐπικίνδυνη κρίση πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας καί ὅτι ἔχει συνειδητοποιήσει, ἐπίσης, τό γεγονός ὅτι θά ἀπαιτηθοῦν χρόνος, μόχθος καί θυσίες γιά ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος καί νά βγεῖ ὁ τόπος μας ἀπό τήν κρίση αὐτή καί προπαντός νά ἀπαιτήσει Κυβέρνηση ἡ ὁποία εἶναι ἱκανή νά ἀξιοποιήσει αὐτές τίς θυσίες».

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΟΕΔΡΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ

Σέ ὧρες κρίσιμης δοκιμασίας, ὅταν σέ παγκόσμια κλίμακα συντελοῦνταν κοσμογονικές ἀλλαγές, καί ἐνῶ ἡ Ἑλλάδα κλυδωνιζόταν ἀπό ἔντονες πολιτικές ἀντιπαραθέσεις καί ἀπό σοβαρή οἰκονομική καί κοινωνική κρίση, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά κληθεῖ νά ἀναλάβει ἐκ νέου τά ἡνία τῆς Προεδρίας. Περιχαρακωμένος, μετά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, σέ κύκλο ἁρμοδιοτήτων αἰσθητά περιορισμένο, θά ἀξιοποιήσει κυρίως τό προσωπικό του κύρος προκειμένου νά συμβάλει στόν κατευνασμό τῶν πολιτικῶν παθῶν καί τήν καλλιέργεια συναινετικοῦ πνεύματος στήν ἀντιμετώπιση τῶν μεγάλων θεμάτων τῆς χώρας, στήν ἀποκατάσταση τῆς ἀξιοπιστίας καί τῆς ἀποδοτικῆς λειτουργίας τοῦ Κράτους, στήν ἀσφαλέστερη ἐφαρμογή τῶν ὅρων καί τῶν κανόνων τοῦ πολιτεύματος. Ἡ σύμπτωση τῆς παρουσίας του στό ὕπατο ἀξίωμα μέ τήν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἀπό Κυβερνήσεις μέ διαφορετικό πολιτικό προσανατολισμό ὄχι μόνο δέν θά διαταράξει, ἀλλά καί, ἀντίθετα, θά παγιώσει τήν αἴσθηση τῆς ὁμαλῆς καί ἀπρόσκοπτης λειτουργίας τῆς δημοκρατίας.

Τό Μάρτιο τοῦ 1995, μετά τήν ὁλοκλήρωση θητείας μακρῶν δεκαετιῶν στό κοινοβούλιο, δεκατεσσάρων ἐτῶν στήν πρωθυπουργία καί ὄκτω στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξερχόταν ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική σέ στιγμή πού ὁ ἴδιος ἐπέλεξε, ἔχοντας, μόνος αὐτός στήν νεώτερη πολιτική ἱστορία τῆς χώρας, διασφαλίσει, κατά τήν ὥρα τῆς ἀποχωρήσεώς του, τήν ἀναγνώριση, τήν ἐκτίμηση καί τό σεβασμό τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, στή μέγιστη πλειοψηφία του.

11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1990

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐπισκέπτεται τόν Κ. Καραμανλῆ καί τοῦ προτείνει νά ἀποδεχτεῖ τήν ὑποψηφιότητα ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποδέχτηκε τήν πρόταση.

Κατά τήν ἀποχώρησή του ἀπό τήν Πολιτεία, ὁ Κ. Μητσοτάκης δήλωσε:

«Μετά τήν ὁρκωμοσία τῆς Κυβερνήσεως σήμερα τό πρωί, μέ ἀπασχόλησε — ὅπως ἦταν φυσικό — τό θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὅπως ἔχω ἐπανειλημμένα δηλώσει, γιά μένα, γιά τό κόμμα μας, ἀλλά καί γιά τή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἄλλη ἐπιλογή ἀπό τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ.

Ἀπόψε ἐπισκέφθηκα τόν πρόεδρο γιά νά τοῦ ἐκφράσω τήν πεποίθησή μου, ὅτι στίς κρίσιμες αὐτές στιγμές τό ἔθνος ἔχει ἀνάγκη τοῦ κύρους του καί τῆς βοήθειάς του. Τοῦ ζήτησα τή συγκατάθεσή του προκειμένου ἡ Νέα Δημοκρατία νά τόν προτείνει ὡς ὑποψήφιο γιά τό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, στή νέα Βουλή. Ἄλλωστε, ὅπως τοῦ ἐδήλωσα, οἱ ἀτέλειες τοῦ Συντάγματος, πού προκαλοῦσαν τίς ἐπιφυλάξεις του, μποροῦν νά ἀμβλυνθοῦν μέ τήν ὁμαλή καί στενή συνεργασία Κυβερνήσεως καί ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς μέ εὐχαρίστησε γιά τήν τιμή πού τοῦ γίνεται μέ τήν πρόταση αὐτή τῆς Νέας Δημοκρατίας, τήν ὁποία καί ἀπεδέχθη, ἐκφράσας τήν εὐχή καί τήν ἐλπίδα, ὅτι ἡ πρόταση τῆς Νέας Δημοκρατίας θά τύχει εὐρύτερης ἀποδοχῆς.

»Ἐκφράζω τή βαθειά ἱκανοποίησή μου γιά τήν ἀπόφαση αὐτή τοῦ κ. Καραμανλῆ πού πιστεύω ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός θά ὑποδεχθεῖ μέ χαρά καί ἀνακούφιση. Τυχόν ἀποδοχή τῆς προτάσεως αὐτῆς καί ἀπό ἄλλα κόμματα θά ἀποτελέσει ἀσφαλῶς τό πρῶτο δεῖγμα ἑνός νέου πνεύματος συναίνεσης καί ἑνότητας πού πιστεύω ὅτι ἀπαιτεῖται τίς κρίσιμες αὐτές στιγμές».

Ὁ Κ. Μητσοτάκης, ἐπεξηγώντας μεταγενέστερα τήν ἀπόφασή του, τήν ὁποία — ὅπως τονίζει — «πήρε μόνος του», νά προτείνει ὡς πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τόν Κ. Καραμανλῆ, ἀφοῦ διευκρινίζει ὅτι ὁ τελευταῖος δέν τό εἶχε ζητήσει καί ὅτι, αὐτονόητα, ἡ πρότασή του δέν ἀποτέλεσε ἀντικείμενο διαπραγματεύσεως, ἐπισημαίνει μεταξύ ἄλλων:

«Ἔκρινα ἐκείνη τήν ὥρα πώς τό συμφέρον τῆς χώρας

καί τό συμφέρον τῆς παρατάξεως ἦταν νά ἀξιοποιήσω ὅλες μας τίς δυνάμεις. Καί φυσικά νά ἀξιοποιήσουμε τήν πρώτη δύναμη πού διέθετε ἡ παράταξη, πού ἦταν ὁ Καραμανλῆς, ἀπό τή θέση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἔκρινα ἐπίσης ὅτι εἶχε χρέος ἡ παράταξη, ἀπέναντι τοῦ Καραμανλῆ μετά τήν προδοσία, τήν ἀτιμία πού τοῦ ἔκαμε ὁ Ἀνδρέας, νά τόν ἀποκαταστήσουμε. Ὁ Καραμανλῆς ἦταν μία δύναμις, ἦταν ἕνα ὄνομα, ὁ πρῶτος, ὁ πρύτανης τῶν πολιτικῶν χωρίς ἀμφιβολία»[45].

Στό ἱστορικό τῆς ἐπανεκλογῆς ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀναφέρεται ὁ Κ. Καραμανλῆς σέ ἰδιόχειρο σημειωμά του, τοῦ Ἰουλίου 1990:

«Ἐν ὄψει τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ κ. Σαρτζετάκη, ἄρχισαν πρόωρες, ὡς συνήθως, συζητήσεις γιά τήν ἐκλογή τοῦ νέου προέδρου. Συζητήσεις στίς ὁποῖες ἀνεμιγνύετο καί τό ὄνομά μου τόσο ἔντονα ὥστε νά προκαλεῖ τήν δυσφορία μου. Κι αὐτό γιατί, ἀφενός δέν εἶχα τήν φιλοδοξία νά ἐπανεκλεγῶ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀλλά καί γιατί ἡ ἀλλοίωση τοῦ πολιτεύματος μέ τήν συνταγματική ἀναθεώρηση τοῦ 1986, παράλληλα μέ τήν ἐξαθλίωση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, ἐνίσχυαν τήν ἀπροθυμία μου. Ἀπροθυμία τήν ὁποία ἐξεδήλωσα μέ τήν παρακάτω δήλωσή μου τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1990:

»"Ἐπειδή στίς συζητήσεις πού γίνονται γύρω ἀπό τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς ἐμπλέκεται καί τό ὄνομά μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά δηλώσω τά ἑξῆς:

»Παρ' ὅλον ὅτι ἐκτιμῶ τήν πρόθεση τῆς Νέας Δημοκρατίας νά προβάλει καί νά ὑποστηρίξει τήν ὑποψηφιότητά μου, εἶμαι ἀποφασισμένος νά ἐμμείνω στή γνωστή δήλωση πού ἔκανα παλαιότερα, σχετικά μέ τή θέση μου σ' αὐτό πού λέγεται σήμερα δημόσιος βίος τῆς χώρας.

»Καί ἡ θέση μου αὐτή ἰσχύει κατά μείζονα λόγο σήμερα πού ἡ πολύπλευρη ἀποδυνάμωση τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας, σέ συνδυασμό μέ τή νοσηρή διάρθρωση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, θά καθιστοῦσαν ἀμφιβόλου χρησιμότητας τήν παρουσία μου στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας.

»Πάντως καί ἀνεξάρτητα ἀπό τό θέμα τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, εἶναι καιρός νά συνειδητοποιήσουμε ὅλοι τό γεγονός ὅτι ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει βαθειά καί πολύπλευρη κρίση. Κρίση θεσμική, κρίση πολιτική καί κρίση οἰκονομική. Ἀλλά ἀντιμετωπίζει, προπαντός, κρίση ἠθική πού παίρνει, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις, τή μορφή ἐθνικῆς παρακμῆς. Γιά τήν κρίση αὐτή εὐθύνεται βέβαια ἡ ποικιλώνυμη ἡγεσία τῆς χώρας. Δέν εἶναι ὅμως ἀνεύθυνος γι' αὐτή καί ὁ λαός μας, ὁ ὁποῖος θά πρέπει κάποτε νά συνειδητοποιήσει καί αὐτός τίς εὐθύνες του. Νά συνειδητοποιήσει δηλαδή τό γεγονός ὅτι αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού μέ τήν κοινωνική συμπεριφορά του καί προπαντός μέ τίς ἑκάστοτε πολιτικές ἐπιλογές του προσδιορίζει τήν πορεία καί συνεπῶς τίς τύχες αὐτοῦ τοῦ ἔθνους.

»Ἡ βαθειά αὐτή κρίση δέν μπορεῖ βέβαια νά ἀντιμετωπισθεῖ μέ νόθες λύσεις καί εὐκαιριακούς συμβιβασμούς, πού, ἀντί νά τήν θεραπεύσουν, τήν ἐπιδεινώνουν. Καί ἴσως σέ κάποια φάση νά τήν καταστήσουν καί ἐθνικά ἐπικίνδυνη. Γιά νά ἀντιμετωπισθεῖ ἡ κρίση αὐτή χρειάζεται, πρίν ἀπ' ὅλα, θαρραλέα καί ἀπροκάλυπτη ἐπισήμανση τῶν αἰτίων πού τήν προκαλοῦν. Καί στή συνέχεια, ἡ παρουσία Κράτους ἱκανοῦ νά πάρει καί νά ἐφαρμόσει γενναῖες καί σωστικές γιά τήν χώρα ἀποφάσεις. Ἀποφάσεις ἱκανές νά συνεγείρουν τίς ἠθικές καί πνευματικές δυνάμεις τοῦ ἔθνους καί νά τό βοηθήσουν νά σπάσει τά σημερινά του ἀδιέξοδα καί νά ἀναστρέψει τήν πορεία πρός τήν ἐθνική παρακμή.

»Εὔχομαι καί ἐλπίζω ὅτι μέσα στίς ἐλπιδοφόρες, ἀλλά καί ἐπικίνδυνες κοσμογονικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται στόν κόσμο, ἀλλά καί στήν περιοχή μας, θά ξαναβρεῖ ἡ πατρίδα μας τόν δρόμο τῆς γαλήνης, τῆς ἀσφάλειας καί τῆς προόδου".

»Παρά τήν δήλωσή μου ὅμως αὐτή, τό ὄνομά μου δέν ἔπαυσε νά ἐμπλέκεται στό πολιτικό παιχνίδι τῶν κομμάτων, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀναγκασθῶ νά διακόψω κάθε ἐπαφή μέ πολιτικούς παράγοντες, ἀκόμα καί μέ στενούς φίλους μου.

»Ἔτσι εἶχαν τά πράγματα, ὁπότε στίς 10 Ἀπριλίου τοῦ 1990 μέ ἐπεσκέφθησαν οἱ κ. Γιάννης Παλαιοκρασᾶς καί κ. Νίκος Γκαζογιάννης, οἱ ὁποῖοι μοῦ μετέφεραν θερμή παράκληση τοῦ κ. Μητσοτάκη νά δεχθῶ ὑποψηφιότητα γιά τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας. Μοῦ ἐξήγησαν δέ ὅτι ὁ κ. Μητσοτάκης θεωρεῖ ἐθνικά ἀναγκαία τήν παρουσία μου στήν Προεδρία, λόγω τῆς κρισιμότητος τῶν περιστάσεων, ἀλλά καί γιατί πιστεύει ὅτι θά ἐνισχύσει στήν κοινή γνώμη τόσο τήν Κυβέρνηση, ὅσο καί τόν τόπο. Προσέθεσαν δέ ὅτι ὁ πρόεδρος, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἀτέλειες τοῦ Συντάγματος, αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη τῆς στενῆς μεταξύ μας συνεργασίας καί ὅτι θά ἤθελε νά μέ ἐπισκεφθεῖ τήν ἐπομένη γιά νά μοῦ κάνει ἐπίσημα τήν πρόταση.

»Εἶπα στούς ἐπισκέπτες μου ὅτι, κατ' ἀρχήν, δέν μέ ἐνδιαφέρει τό θέμα. Ἀλλά θά μποροῦσα νά τό συζητήσω, ἄν πράγματι ὁ κ. Μητσοτάκης πιστεύει ὅτι ἡ παρουσία μου στήν Προεδρία θά βοηθήσει τόν τόπο καί δέν μέ προτείνει ὡς πρόεδρο γιά νά μοῦ δώσει προσωπική ἱκανοποίηση. Ἄν ναί, θά τόν περιμένω αὔριο στίς 6 γιά νά τό συζητήσουμε.

»Ἐν ὄψει τῆς συναντήσεως τῆς ἐπομένης, κατά τήν ὁποία θά ἔπρεπε νά δώσω τήν ὁριστική μου ἀπάντηση, ἦταν φυσικό νά μέ βασανίζει τό θέμα ὅλη τή νύκτα. Σκεφτόμουν ὅτι, ἄν δεχθῶ, θά μπῶ σέ μιά καινούργια περιπέτεια καί μάλιστα σέ προχωρημένη ἡλικία· ἄν ἀρνηθῶ καί ἐπιδεινωθεῖ ἡ κατάσταση, τήν

ἀθλιότητα τῆς ὁποίας ἄλλωστε κατ' ἐπανάληψη ἐπεσήμανα, θά εἶχε τό δικαίωμα ὁ λαός, καί ἰδίως ὁ ἀνήκων στήν παράταξη πού ἐδημιούργησα, νά μέ κατηγορεῖ ὅτι ἀρνήθηκα νά προσφέρω τίς ὑπηρεσίες μου σέ μιά κρίσιμη γιά τόν τόπο περίοδο.

»Ἦταν τόσο ἀντιφατικές οἱ σκέψεις καί τά αἰσθήματά μου, ὥστε νά καταλήγω στό συμπέρασμα ὅτι, εἴτε δεχθῶ εἴτε ἀρνηθῶ τήν πρόταση, θά μετανοοῦσα ὁπωσδήποτε. Ἀπ' τό δίλημμα αὐτό μ' ἔβγαλε τελικά ἡ σκέψη ὅτι στή ζωή εἶναι προτιμότερο νά μεταμελεῖται κανένας γι' αὐτό πού ἔκανε παρά γι' αὐτό πού παρέλειψε νά κάνει. Ἔτσι ἠρέμησα καί κοιμήθηκα.

»Τήν ἑπομένη μέ ἐπισκέφθηκε στήν Πολιτεία ὁ κ. Μητσοτάκης καί μοῦ ἐξέθεσε, ζωηρότερα ἀπό τούς ἀπεσταλμένους του τῆς προηγουμένης, τούς λόγους γιά τούς ὁποίους θεωροῦσε ἐθνικά ἀναγκαία τήν ἐκλογή μου στήν Προεδρία. Δέν παρέλειψε δέ νά τονίσει ὅτι γνωρίζει τίς ἐπιφυλάξεις μου καί ὅτι ἐπιθυμία του εἶναι ὁ ρόλος μου στήν Προεδρία νά εἶναι οὐσιαστικός καί ὄχι διακοσμητικός.

»Ἀφοῦ εἶπα καί στόν ἴδιο ὅτι, μολονότι προσωπικά δέν μέ ἐνδιαφέρει τό θέμα, δέν μπορῶ μέ τόν τρόπο πού τό θέτει νά ἀρνηθῶ. Καί τοῦ ἔδωσα τήν συγκατάθεσή μου νά προτείνει ἡ Νέα Δημοκρατία τήν ὑποψηφιότητά μου, μέ τήν εὐχή νά προσπαθήσει νά τήν καταστήσει εὐρύτερα ἀποδεκτή ἀπό τόν πολιτικό κόσμο.

»Ὁ κ. Μητσοτάκης, ἐνθουσιασμένος ἀπό τήν ἀπάντησή μου, ἔκαμε μετά μία ὥρα τήν παρακάτω δήλωση:

»"Μετά τήν ὁρκωμοσία τῆς Κυβερνήσεως σήμερα τό πρωί, μέ ἀπασχόλησε — ὅπως ἦταν φυσικό — τό θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ὅπως ἔχω ἐπανειλημμένα δηλώσει, γιά μένα, γιά τό κόμμα μας, ἀλλά καί γιά τήν συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ἄλλη ἐπιλογή ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ.

»Ἀπόψε ἐπισκέφθηκα τόν πρόεδρο γιά νά τοῦ ἐκφράσω τήν πεποίθησή μου ὅτι, στίς κρίσιμες αὐτές στιγμές, τό ἔθνος ἔχει ἀνάγκη τοῦ κύρους του καί τῆς βοήθειάς του. Τοῦ ζήτησα τήν συγκατάθεσή του προκειμένου ἡ Νέα Δημοκρατία νά τόν προτείνει ὡς ὑποψήφιο γιά τό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, στή νέα Βουλή. Ἄλλωστε, ὅπως τοῦ ἐδήλωσα, οἱ ἀτέλειες τοῦ Συντάγματος, πού προκαλοῦσαν τίς ἐπιφυλάξεις του, μποροῦν νά ἀμβλυνθοῦν μέ τήν ὁμαλή καί στενή συνεργασία Κυβερνήσεως καί ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς μέ εὐχαρίστησε γιά τήν τιμή πού τοῦ γίνεται μέ τήν πρόταση αὐτή τῆς Νέας Δημοκρατίας, τήν ὁποία καί ἀπεδέχθη, ἐκφράσας τήν εὐχή καί τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ πρόταση τῆς Νέας Δημοκρατίας θά τύχει εὐρύτερης ἀποδοχῆς.

»Ἐκφράζω τήν βαθειά ἱκανοποίησή μου γιά τήν ἀπόφαση αὐτή τοῦ κ. Καραμανλῆ πού πιστεύω ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός θά ὑποδεχθεῖ μέ χαρά καί ἀνακούφιση. Τυχόν ἀποδοχή τῆς προτάσεως αὐτῆς καί ἀπό ἄλλα κόμματα θά ἀποτελέσει ἀσφαλῶς τό πρῶτο δεῖγμα ἑνός νέου πνεύματος συναίνεσης καί ἑνότητας πού πιστεύω ὅτι ἀπαιτεῖται τίς κρίσιμες αὐτές στιγμές".

»Ἡ πρόταση τῆς ὑποψηφιότητός μου προκάλεσε εὐμενῆ ἐντύπωση καί στήν ἑλληνική καί στήν διεθνῆ κοινή γνώμη. Προκάλεσε ὅμως καί σύγχυση, ἡ ὁποία ἐκδηλώθηκε μέ τίς ἀντιφατικές θέσεις τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

»Ὁ κ. Μητσοτάκης, πρό τῆς συγχύσεως αὐτῆς, ἔκαμε τήν παρακάτω δήλωση, στίς 18 Ἀπριλίου 1990:

»"Ἡ θέση τῆς Νέας Δημοκρατίας στό θέμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπῆρξε ἀπό τήν πρώτη στιγμή σαφής καί ἀταλάντευτη. Ἐπροτείναμε τόν Κ. Καραμανλῆ, γιατί πιστεύουμε, ὅπως πιστεύει καί ἡ συντριπτική πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅτι εἶναι ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη καί ἐθνικῶς ἀναγκαία ἐπιλογή, στίς δύσκολες ὧρες πού διέρχεται ἡ χώρα.

»Οἱ ἀνύπαρκτες προθέσεις πού μᾶς ἀποδίδονται καί οἱ ἀμφισβητήσεις πού διατυπώνονται, μόνο μικροκομματικές σκοπιμότητες ὑπηρετοῦν, χωρίς νά πείθουν.

»Ἡ προσωπικότητα, τό κῦρος, ἡ ἱστορία, ἡ μεγάλη προσφορά τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἀλλά καί ὁ ὑπερκομματικός τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἄσκησε τά καθήκοντά του (πράγμα πού ἔχει δημόσια ἀναγνωρισθεῖ ἀπό ὅλα τά κόμματα), ἀποδεικνύουν τήν ὀρθότητα τῆς ἐπιλογῆς, ἰδιαίτερα ὑπό τίς σημερινές περιστάσεις.

»Ἴσως τά κόμματα θά ἔπρεπε νά εἶχαν προβληματισθεῖ ἀπό τήν τεράστια ἀπήχηση πού εἶχε ἡ ἀποδοχή τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ τόσο στό ἐσωτερικό, προπαντός ὅμως ἔξω τῶν ὁρίων τῆς χώρας".

»Τελικά, ἄρχισε ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς καί ὕστερα ἀπό ἀλλεπάλληλες ψηφοφορίες, ἐξελέγην πρόεδρος μέ 153 ψήφους. Τήν ἐκλογή μου, μέ τόν μίζερο τρόπο πού ἔγινε, ἦταν φυσικό νά μή τήν δεχθῶ μέ ἱκανοποίηση.

»Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ κ. Μητσοτάκη νά μέ προτείνει γιά πρόεδρο, παρά τό γεγονός ὅτι οἱ σχέσεις μας ἦταν, γιά διαφόρους λόγους, ψυχρές μέχρι δυσάρεστες, ἦταν τιμητική γιά μένα. Δέν νομίζω ὅμως ὅτι ἐστερεῖτο προσωπικῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος. Ὁ κ. Μητσοτάκης ἐπίστευε, πράγματι, ὅτι ἡ παρουσία μου στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας θά ἦταν χρήσιμη στόν τόπο.

Ἐγνώριζε ὅμως, παράλληλα, ὅτι θά ἐνίσχυε καί τόν ἴδιο καί τήν Κυβέρνησή του ἔναντι τῆς κοινῆς γνώμης. Καί, προπαντός, ἐγνώριζε ὅτι ἡ παρουσία μου στήν Προεδρία θ' ἀποτελοῦσε ἐγγύηση γιά τήν συνοχή τοῦ κόμματος καί συνεπῶς καί γιά τήν σταθεροποίηση τῆς ἡγεσίας του. Γι' αὐτό καί τοῦ εἶπα μιά μέρα ὅτι στό πρόσωπό μου ἔκαμε τήν πιό ἔξυπνη ἐπένδυση τῆς ζωῆς του.

»Ἐλπίζω νά τήν ἀξιοποιήσει καί νά μήν ἀνακύψει στήν διαδρομή τοῦ χρόνου τό γνωστό φαινόμενο τοῦ συμπλέγματος ἀπ' τό ὁποῖο κατέχεται ὁ διάδοχος ἑνός ἰσχυροῦ προκατόχου, ὅταν μάλιστα ὁ προκάτοχος αὐτός διατηρεῖ τό κῦρος καί τήν ἐπιρροή του στό κόμμα καί στό λαό»[145].

4 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκλέγεται, γιά δεύτερη φορά, πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Κατά τήν πρώτη ψηφοφορία, στίς 30 Ἀπριλίου, σέ σύνολο 294 παρόντων, εἶχαν ὑπέρ τοῦ Κ. Καραμανλῆ ψηφίσει 149 βουλευτές, ἐνῶ ὁ Ι. Ἀλευρᾶς καί ὁ Κ. Δεσποτόπουλος εἶχαν, ἀντίστοιχα, ἐξασφαλίσει 123 καί 21 ψήφους. Στή φάση αὐτή, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποστηρίχτηκε ἀπό τό σύνολο τῶν βουλευτῶν τῆς ΝΔ — πλήν δύο δικαιολογημένα ἀπόντων — καί τό μοναδικό ἐκπρόσωπο τῆς ΔΗΑΝΑ στό Κοινοβούλιο, Ν. Κατσίκη.

Ἐπακολούθησε, μετά τήν παρέλευση πενθημέρου, ἐπαναληπτική ψηφοφορία μέ ἀποτέλεσμα θετικό: 153 ψῆφοι ὑπέρ τοῦ Κ. Καραμανλῆ — 150 βουλευτές τῆς ΝΔ, ἕνας βουλευτής τῆς ΔΗΑΝΑ καί οἱ ἀνεξάρτητοι Α. Σαδίκ καί Α. Φαΐκογλου. Οἱ 125 βουλευτές τοῦ ΠΑΣΟΚ ψήφισαν ὑπέρ τοῦ Ι. Ἀλευρᾶ καί, ἀντίστοιχα, οἱ 21 βουλευτές τοῦ Συνασπισμοῦ ὑπέρ τοῦ Κ. Δεσποτοπούλου, ἐνῶ ἡ βουλευτής τῶν Οἰκολόγων, Α. Ἀνδρεαδάκη, δήλωσε «παροῦσα».

Εὐθύς μετά τήν ὁλοκλήρωση τῆς διαδικασίας γιά τήν ἐκλογή νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τό προεδρεῖο τῆς Βουλῆς, μέ ἐπικεφαλῆς τόν πρόεδρο Α. Τσαλδάρη, ἐπισκέφθηκε τόν Κ. Καραμανλῆ στήν κατοικία του, ὅπου καί τοῦ ἀνακοίνωσε τό ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας.

Προσφωνώντας τό νέο πρόεδρο, ὁ Α. Τσαλδάρης εἶπε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ Βουλή τῶν Ἑλλήνων σᾶς ἐξέλεξε σήμερα πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μέ τή βεβαιότητα ὅτι γιά μιά ἀκόμη φορά θά εἶστε ἄξιος τῆς πατρίδος. Καί μέ τήν προσδοκία ὅτι θά συνδέσετε τή νέα προεδρία σας μέ μιά νέα περίοδο στή ζωή τῆς χώρας.

»Ὡς πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι ἡ Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία, πού σᾶς ἐξέλεξε, προσβλέπει πρός ὑμᾶς ὡς εἰς πολιτικόν ἄνδρα ὁ ὁποῖος συμβολίζει τήν ἑνότητα τοῦ ἔθνους. Ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ καί τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας του πρός τό πρόσωπό σας ἔχει ἐπανειλημμένως ἐκφραστεῖ.

»Γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει μιά πολύπλευρη κρίση. Τά στοιχεῖα της εἶναι εἰς ὅλους φανερά. Εἶναι ὅμως φανερή καί ἡ θέληση, ἀλλά καί ἡ ἀπόφαση τοῦ λαοῦ μας νά ὑπερβεῖ καί αὐτήν τήν κρίση καί νά βαδίσει στήν ὁδό τῆς ἐργασίας καί τῆς προόδου πού ὁδηγεῖ στήν εὐημερία.

»Ἡ ὁδός τῆς προόδου καί τῆς εὐημερίας καταλήγει ἀσφαλῶς στή λεωφόρο πού ἄγει στήν Ἡνωμένη Εὐρώπη. Ἡ χώρα μας θά ἀναπτυχθεῖ καί θά προοδεύσει στά πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, μαζί μέ τά Κράτη πού συναποδέχονται τίς ἀρχές ἐκεῖνες, οἱ ὁποῖες ὁρίζουν τήν Εὐρώπη τοῦ μέλλοντος. Μιά Εὐρώπη, ἡ ὁποία, στηριζόμενη στίς πολιτιστικές ἀξίες ἑνός λαμπροῦ παρελθόντος, οἰκοδομεῖ σήμερα, μέ καθεστώς ἐλευθερίας καί δημοκρατίας, τό ἀκόμη καλύτερο αὔριο.

»Ἐξοχώτατε πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας,

»Μοίρα καλή σᾶς θέλησε καί πάλι στήν κορυφαία θέση τῆς χώρας, ἀκριβῶς τήν στιγμή πού ἡ Ἑλλάδα καλεῖται μέ ἄλματα νά ἀκολουθήσει τόν βηματισμό τῶν Εὐρωπαίων ἑταίρων μας στήν ὁδό τῆς ἀναπτύξεως. Τήν ὥρα αὐτή τῆς δύσκολης προσπάθειας εἶναι εὐτυχής συγκυρία ὅτι ἐπικεφαλῆς τῆς χώρας τίθεται ὁ πολιτικός ἐκεῖνος ἄνδρας, χάρις τοῦ ὁποίου τίς ἄοκνες προσπάθειες ἡ Ἑλλάς, πρό δέκα καί πλέον ἐτῶν, ἐνετάχθη ὡς δέκατο μέλος στήν Ἡνωμένη Εὐρώπη, πού ἤδη ἀριθμεῖ δώδεκα μέλη. Καί ἡ ὁποία στό μέλλον θά περιλάβει στούς κόλπους της καί τίς χῶρες ἐκεῖνες στίς ὁποῖες προσφάτως ἀνέτειλε ἡ δημοκρατία καί ἀπεκατεστάθησαν οἱ ἀτομικές ἐλευθερίες. Ἡ Ἑλλάς μέσα σέ αὐτές τίς συνθῆκες ἀληθοῦς κοσμογονίας στήν ἤπειρό μας, πρέπει ν' ἀποφασίσει νά διεκδικεῖ τά δικαιώματά της ἀλλά καί νά σέβεται τίς ὑποχρεώσεις της. Καί αὐτό θά συμβεῖ.

»Ὡς πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἐκφράζει τή θέληση τοῦ κυριάρχου λαοῦ, σᾶς συγχαίρω γιά τήν ἐκλογή σας στό ὕπατο ἀξίωμα τῆς πολιτείας».

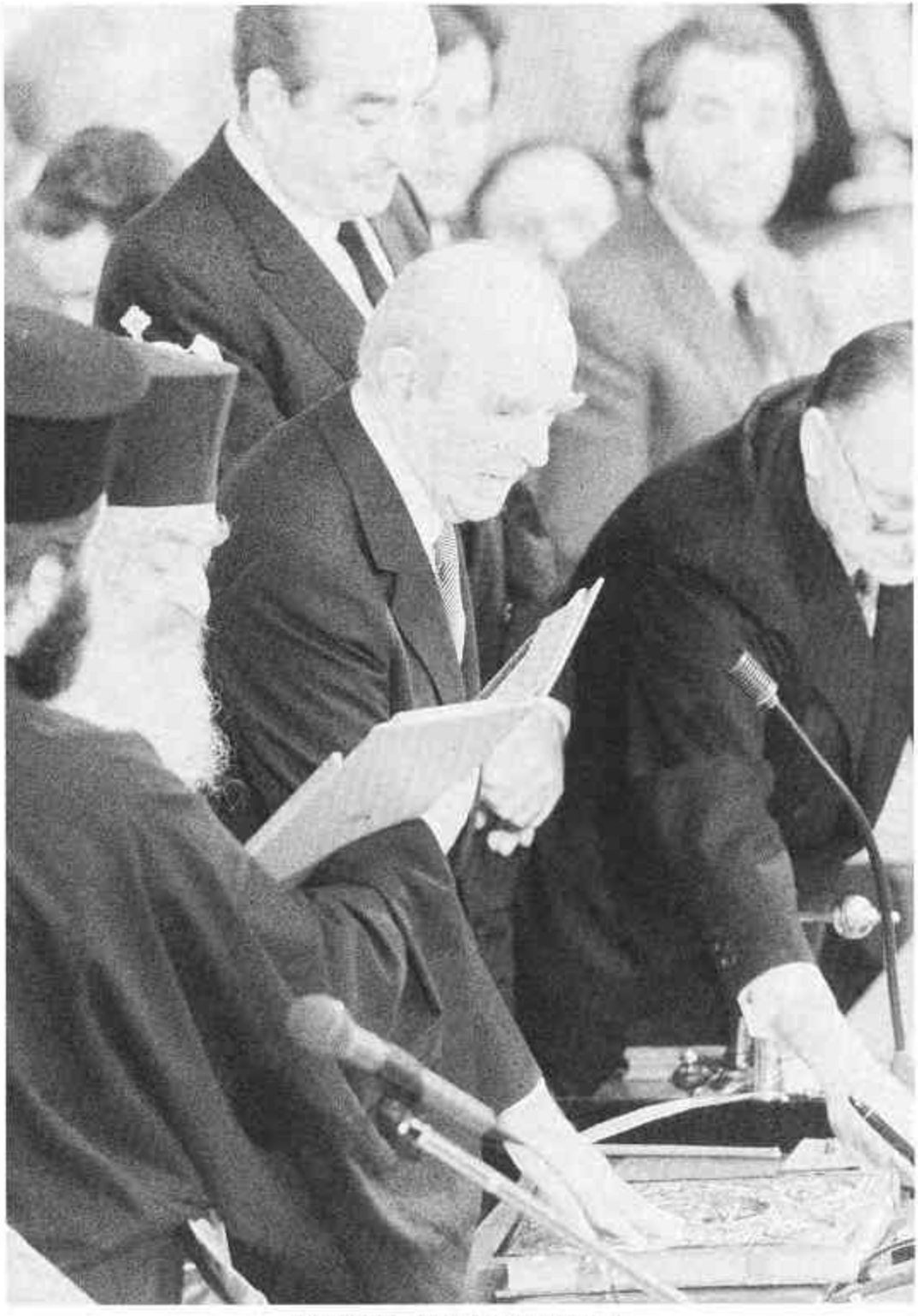
Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Κύριε πρόεδρε τῆς Βουλῆς,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τό μήνυμα τό ὁποῖο μοῦ μεταφέρατε, καθώς καί γιά τούς φιλόφρονας λόγους μέ τούς ὁποίους τό συνοδεύσατε.

»Παρακαλῶ νά διαβιβάσετε πρός τήν Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία τίς εἰλικρινεῖς εὐχαριστίες μου γιά τήν ἐκλογή μου. Καί τή διαβεβαίωσή μου ὅτι ἔχω πλήρη συνείδηση τῶν εὐθυνῶν πού ἐπωμίζομαι ὡς ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος.

»Ὑπό τήν ἰδιότητά μου αὐτή, θά ἔχω τρεῖς βασικές ἐπιδιώξεις: Πρῶτον, τήν ὁμαλή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν. Δεύτερον, τήν ὑπεράνω πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν διαφύλαξη καί ἐνίσχυση τῆς ἐθνικῆς μας ἑνότητας. Ἑνότητα τήν ὁποία φιλοδοξῶ νά συμβολίζω ὡς πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Καί τρίτον, τήν ἐμπέδωση ἠρέμου πολιτικοῦ βίου, πού ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς δημοκρατίας.

Ὁρκωμοσία ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

»Γιά τήν πραγματοποίηση τῶν ἐπιδιώξεων αὐτῶν, θά καταβάλω κάθε προσπάθεια, συνεργαζόμενος ἁρμονικά τόσο μέ τήν ἑκάστοτε Κυβέρνηση πού ἡ Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία θά ἀναδεικνύει, ὅσο καί μέ τήν ἀντιπολίτευση.

»Κύριε πρόεδρε,

»Καλοῦμαι νά ἀναλάβω τά καθήκοντά μου σέ μιά περίοδο πού ἡ διεθνής κατάσταση δέν εἶναι ἁπλῶς συγκεχυμένη, ἀλλά καί ἐπικίνδυνη. Καί τοῦτο γιατί οἱ κοσμοϊστορικές καί ἐλπιδοφόρες ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο, μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική τους μορφή, θ' ἀπαιτήσουν μακράν σειράν ἐτῶν. Κατά τή μεταβατική αὐτή περίοδο, ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρη θά ζεῖ μέ αἴσθημα ἀβεβαιότητας καί ἀνησυχίας.

»Μέσα σ' αὐτό τό κλίμα τῆς διεθνοῦς ἀβεβαιότητας, κύριε πρόεδρε, καλεῖται ἡ χώρα μας ν' ἀντιμετωπίσει μιά βαθειά καί πολύπλευρη κρίση. Κρίση πού τή συνομολογοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες καί ὅταν ἀκόμα διαφοροποιοῦνται στίς ἐκτιμήσεις τους γιά τά αἴτια πού τήν προκαλοῦν.

»Ἡ ἔξοδος ἀπό τήν κρίση αὐτή, πού ἐκδηλώνεται στόν οἰκονομικό τομέα σέ βαθμό ἐπικίνδυνο, δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀνώδυνη. Θ' ἀπαιτήσει χρόνο, μόχθο καί θυσίες ἀπό ὅλους τούς Ἕλληνες καί ἰδιαίτερα ἀπό τούς οἰκονομικά ἰσχυροτέρους.

»Ἀλλά θ' ἀπαιτήσει προπαντός ἔξαρση ἐθνική. Τήν ἔξαρση ἐκείνη πού ἐμπνέει σ' ἕνα λαό τό αἴσθημα τῆς αὐτοθυσίας καί τόν ὁπλίζει μέ δύναμη ἀκατανίκητη. Δύναμη πού ἀγνοεῖ κινδύνους καί ἐμπόδια καί μπορεῖ ν' ἀνεβάσει ἕνα λαό ἀπό βάραθρα, στίς πιό ὑψηλές κορυφές τῆς ἱστορίας του.

»Στήν πανεθνική αὐτή προσπάθεια, κύριε πρόεδρε, ἐθεώρησα χρέος μου νά στρατευθῶ κι ἐγώ. Καί νά τήν ὑποβοηθήσω ἀπό τή σκοπιά πού μ' ἔταξε ἡ Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία».

Ἀμέσως μετά τή θετική ἔκβαση τῆς ψηφοφορίας στή Βουλή, ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Θέλω νά ἐκφράσω τή βαθειά μου ἱκανοποίηση καί τήν ἱκανοποίηση τῆς Κυβέρνησής μας γιά τήν σημερινή ἐκλογή τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ὡς προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

»Ἀδιαμφισβήτητα δόθηκε ἡ καλύτερη λύση γιά τόν τόπο, γιά τήν πολιτική μας ζωή. Ὁ κ. Καραμανλῆς μέ τό μεγάλο κῦρος πού διαθέτει στό ἐσωτερικό καί στό ἐξωτερικό θά βοηθήσει τή χώρα σ' αὐτή τή δύσκολη φάση πού ἀντιμετωπίζει. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι ταυτόχρονα ἡ ἐκλογή του ἀνταποκρίνεται στά αἰσθήματα καί στήν ἐπιθυμία τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δέν προηγήθησαν βέβαια διαβουλεύσεις μεταξύ τῶν κομμάτων καί ἡ θέση τῆς Νέας Δημοκρατίας ἦταν σταθερά δεδομένη σέ ὅ,τι ἀφοροῦσε τήν ὑποψηφιότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Ἀλλά εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι μιά ἐθνική προσωπικότητα, τώρα πολύ πάνω ἀπό τά ἐπί μέρους κόμματα, πού καλεῖται νά προσφέρει —καί εἶμαι βέβαιος ὅτι θά προσφέρει— μιάν ὑπηρεσία στήν πατρίδα μας, στό σύνολο τοῦ λαοῦ μας».

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου, ἀρκέστηκε νά σχολιάσει τήν ἐκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τή φράση: «Τό ἀποτέλεσμα ἦταν ἀναμενόμενο».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, νέος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, δέχτηκε τά θερμά συγχαρητήρια μηνύματα τῶν κορυφαίων ἡγετικῶν προσωπικοτήτων τῆς διεθνοῦς ζωῆς.

Ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος, Τζ. Μπούς, τοῦ ἀπηύθυνε τό ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς ἀπευθύνω τά προσωπικά μου συγχαρητήρια καί τά συγχαρητήρια τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ γιά τήν ἐκλογή σας ὡς προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Οἱ πολύτιμες ὑπηρεσίες σας πρός τή χώρα σας κατά τή διάρκεια τῆς προηγούμενης προεδρίας καί τῆς πρωθυπουργίας σας εἶναι ἤδη πολύ γνωστές. Ἡ ἐπανεκλογή σας στό ὕπατο ἀξίωμα τῆς Ἑλλάδος συμπίπτει μέ μιά περίοδο μεγάλων δυνατοτήτων καί ἐλπίδων γιά τή χώρα σας καί γιά ὁλόκληρη τή Συμμαχία. Εὐελπιστῶ γιά τήν προώθηση τῆς εἰρήνης καί τῆς δημοκρατίας σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο, πού ἐδραιώνεται στήν κοινή μας πίστη ἐπάνω στίς ἀρχές αὐτές».

Ὁ πρεσβευτής, ἐξάλλου, τῶν ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, Μ. Σωτῆρχος, σέ συγχαρητήρια ἐπιστολή του, τόνισε:

«Τό ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ἤδη συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν ὀνομάτων τῶν πιό σπουδαίων ἡγετῶν τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος, καθώς καί τῶν περισσότερο ἀναγνωρισμένων διεθνῶν προσωπικοτήτων τῆς ἐποχῆς μας. Οἱ ὑπηρεσίες σας κατά τό παρελθόν στή χώρα σας καί τό δυτικό κόσμο σᾶς ἔχουν ἐξασφαλίσει μιά ἐπιφανῆ θέση στή μεταπολεμική ἱστορία. Ὡστόσο, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θά δρέψετε νέες δάφνες στά χρόνια πού ἔρχονται».

Παράλληλα, ὁ πρόεδρος τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, Μ. Γκορμπατσώφ, ἐξέφρασε «τήν ἐλπίδα ὅτι οἱ σχέσεις τῆς παραδοσιακῆς φιλίας καί τῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν χωρῶν καί τῶν λαῶν μας θά ἐνισχυθοῦν καί ἡ συνεργασία τῆς ΕΣΣΔ καί τῆς Ἑλλάδος πού βασίζεται στήν ἰσοτιμία καί ἐμπιστοσύνη θά ὑπηρετήσει τήν οἰκοδόμηση τῆς νέας εἰρηνικῆς Εὐρώπης».

Ὁ πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, Ρ. φόν Βαϊτσέκερ, ὑπογράμμισε:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐκλογῆς σας στό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας σᾶς ἀπευθύνω ἐξ ὀνόματος τῶν συμπολιτῶν μου τά πιό θερμά συγχαρητήρια. Ἀπό τά ἀνώτατα κρατικά ἀξιώματα καθορίσατε ἀποφασιστικά τήν ἑλληνική μεταπολεμική πολιτική. Στό προσωπικό σας ἔργο, ὡς πολιτικοῦ καί πεπεισμένου δημοκράτη, ὀφείλεται τό ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔγινε μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας».

Ἀπό ἀνάλογο πνεῦμα διέπονταν τά τηλεγραφήματα καί τῶν ἄλλων Εὐρωπαίων ἡγετῶν, ἐνῶ ὁ Ζ.

Ντελόρ, πρόεδρος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, στό συγχαρητήριο μήνυμά του, γράφει:

«Ἐκ μέρους τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ἀλλά καί ἐγώ προσωπικῶς, σᾶς ἀπευθύνω εἰλικρινῆ συγχαρητήρια γιά τήν ἐκλογή σας στήν Προεδρία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Σᾶς εὐχόμεθα πλήρη ἐπιτυχία στήν ἄσκηση τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων σας».

Τά συγχαρητήρια πού ἀπηύθυναν στόν Κ. Καραμανλῆ οἱ ἡγέτες τῶν γειτονικῶν βαλκανικῶν καί μεσανατολικῶν χωρῶν συνοδεύονταν ἀπό τήν εὐχή νά συνεχιστεῖ καί νά ἐνισχυθεῖ ἡ ἐπικοινωνία καί συνεργασία τους μέ τήν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργός, Τ. Ὀζάλ, ἐξέφρασε ἐπίσης τήν εὐχή γιά πρόοδο καί εὐημερία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ «ὑπό τήν ἱκανή καί πεπειραμένη ἡγεσία» τοῦ Κ. Καραμανλῆ, καθώς καί τή ζωηρή ἐλπίδα ὅτι ἡ βαθειά γνώση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων καί ἡ σοφία τοῦ Ἕλληνα προέδρου θά ἀποτελέσει σημαντικό κεφάλαιο στήν προσπάθεια γιά τήν ἐποικοδομητική ἀνάπτυξή τους.

Ὁ κύκλος τῶν ἐπίσημων συγχαρητηρίων ὁλοκληρώθηκε μέ τά μηνύματα πού δέχτηκε ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, καθώς καί ἀπό κορυφαίους ἐκπροσώπους τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Διασπορᾶς[147].

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό ὑπατο ἀξίωμα τῆς πολιτείας χαιρετίστηκε ἀπό τό διεθνῆ τύπο ὡς γεγονός καθοριστικῆς σημασίας γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καί τήν ἐξύψωση τοῦ διεθνοῦς κύρους τῆς Ἑλλάδος.

Στή Γαλλία, ἡ «Le Figaro», εὐθύς μετά τήν ἀναγγελία τῆς ὑποψηφιότητάς του, σέ σχόλιο μέ τίτλο «Ἡ αἰώνια ἐπιστροφή τοῦ Καραμανλῆ», ἀφοῦ ὑπογράμμισε τήν ἐκτίμηση πού ἔτρεφε ὁ στρατηγός Ντέ Γκώλ γιά τό πρόσωπο τοῦ Κ. Καραμανλῆ, παρατήρησε ὅτι «τό πεπρωμένο του ταυτίζεται μέ αὐτό τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδος, στό χῶρο τῆς ὁποίας διαθέτει ἕνα γόητρο ἀπαράμιλλο» (16.4), ἐνῶ, ἐξάλλου, ἡ «Monde», σέ ἄρθρο μέ τόν τίτλο «Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ἕλληνα Ντέ Γκώλ», ὑπογράμμισε, στίς 6 Μαΐου:

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶναι ἕνας ἀπό τούς σημαντικότερους Ἕλληνες πολιτικούς ἡγέτες αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα. Σέ ἡλικία 83 ἐτῶν ἀποφάσισε νά ἐπιστρέψει στήν ἐνεργό πολιτική γιά νά ἀποκαταστήσει τό κῦρος τῆς χώρας του πού ἔχει πληγεῖ σοβαρά ἀπό σειρά σκανδάλων, πολιτικῶν κρίσεων καί χαώδους οἰκονομικῆς καταστάσεως.

Ὑψηλός καί εὐθυτενής, ὑπερήφανος καί ἐσωστρεφής ἔχει ἐκλεγεῖ 12 φορές βουλευτής κατά τήν διάρκεια μιᾶς πολιτικῆς σταδιοδρομίας πού εἶναι ἀσυνήθιστη.

Μετά τήν νίκη τῆς Νέας Δημοκρατίας στίς βουλευτικές ἐκλογές τῆς 8ης Ἀπριλίου, ἀποδέχτηκε τήν πρόταση τοῦ νέου πρωθυπουργοῦ κ. Μητσοτάκη νά ὑποβάλει ὑποψηφιότητα στίς προεδρικές ἐκλογές, προσφέροντας τό κῦρος του, τόσο στό ἐξωτερικό ὅσο καί στό ἐσωτερικό τῆς Ἑλλάδος, προκειμένου νά ἐγγυηθεῖ τήν ἐθνική ἀνασυγκρότηση καί τήν ὁμαλή ἐναλλαγή τῆς ἐξουσίας.

Στή Μ. Βρετανία, οἱ «Times», χαρακτηρίζοντας τόν Κ. Καραμανλῆ ὡς τό «μεγάλο ἄνδρα τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς», ἐπεσήμαναν εἰδικότερα:

Ἡ ἐκλογή τοῦ Καραμανλῆ σημαίνει τήν ἐπάνοδο μιᾶς ἀπό τίς πλέον χαρισματικές προσωπικότητες τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς πολιτικῆς. Ἦταν πρωθυπουργός ἐπί ὀκτώ ἔτη προτοῦ οἱ συνταγματάρχες καταλάβουν τήν ἐξουσία τό 1967. Ὅταν ἔπεσε ἡ χούντα, ἐπανῆλθε θριαμβευτικά ἀπό τήν ἐξορία του στό Παρίσι καί ἵδρυσε τό κόμμα τῆς Νέας Δημοκρατίας. Διετέλεσε πρωθυπουργός ἐπί ἕξι ἀκόμη ἔτη, ἀποκαθιστώντας τούς δημοκρατικούς θεσμούς καί ἐξασφαλίζοντας τήν πλήρη ἔνταξη τῆς χώρας του στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα τό 1981, γεγονός πού ἐπιβράβευσε τήν ἐπιτυχία στήν σταδιοδρομία του.

Μολονότι ἡ Προεδρία εἶναι στήν οὐσία τυπικό ἀξίωμα, ὁ Καραμανλῆς θά ἔχει τήν ἱκανότητα νά ἀσκεῖ σημαντική ἐπιρροή λόγω τῆς μοναδικῆς του θέσεως ἐν μέσω τῶν ἄλλων στόν πολυτάραχο πολιτικό βίο τῆς Ἑλλάδος. Μετά τήν ἐκλογή του εἶπε: *«Θά εἶμαι πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων, καί θά ἐπιδιώξω νά ἐπιτύχω τήν ἐθνική ἑνότητα καί τήν παγίωση ἤπιου πολιτικοῦ κλίματος»* (5-6.5).

Ἡ «Guardian» εἶχε προαγγείλει, ἀπό τίς 12 Ἀπριλίου, ὅτι ἡ πιθανή «ἀπόφαση τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά συμμετάσχει στή διεκδίκηση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας θά γίνει εὐμενῶς δεκτή, μέ τήν ἔννοια ὅτι θά ἀσκήσει σταθεροποιητική ἐπιρροή, μετά ἀπό πολλά χρόνια πολιτικῆς ἀναταραχῆς καί ἀβεβαιότητας». Μετά τήν ἐκλογή του, ἐξαίροντας τή συμβολή του στήν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ καί στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας, ἐπεσήμανε τό γεγονός ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς κυριάρχησε στήν ἑλληνική πολιτική ζωή τῆς τελευταίας 30ετίας καί τόν χαρακτήρισε ὡς σύμβολο ἑνότητας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ «Financial Times», ἀπό τήν πλευρά της, ὑπογραμμίζοντας ὅτι «ἡ ἐκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ σηματοδοτεῖ τήν ἐπιστροφή στήν πολιτική σκηνή τοῦ πλέον χαρισματικοῦ Ἕλληνα πολιτικοῦ», ἐπέμεινε στό γεγονός ὅτι: «ὁ Κ. Καραμανλῆς μπορεῖ νά παίξει ἐνεργό συμβουλευτικό ρόλο ὡς ἀνώτατος ἄρχοντας, μολονότι τό ὑπάρχον Σύνταγμα ἔχει ἀφαιρέσει ἀπό τόν πρόεδρο πολλές ἀπό τίς ἁρμοδιότητες πού εἶχε προγενέστερα».

Στή Γερμανία, ἡ «Welt», λίγες ὧρες πρίν ἀπό τήν ἐκλογή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, εἶχε ἐπισημάνει:

Ὁ κ. Καραμανλῆς, ὁ πιό ἔμπειρος καί μέ τό μεγαλύτερο κῦρος πολιτικός τῆς Ἑλλάδος, θέλει νά καταστήσει σαφές στούς Ἕλληνες, ὅτι ὁ τόπος δέν χρειάζεται ἀντιπα-

ραθέσεις καί πολιτικές διχόνοιες, άλλά ήρεμία καί σταθερότητα. Κινούμενος πρός αύτή τήν κατεύθυνση θά προσπαθήσει νά άμβλύνει τίς έντονες άντιθέσεις μεταξύ συντηρητικών καί σοσιαλιστών καί νά βελτιώσει τήν εικόνα τής Ελλάδας στό έξωτερικό.

Σύμφωνα μέ σφυγμομετρήσεις, ό κ. Καραμανλής είναι ό πλέον δημοφιλής πολιτικός στήν Ελλάδα καί τό 60% τών Ελλήνων τόν θεωρεί τόν πλέον ένδεδειγμένο γιά τήν άνόρθωση τής χώρας, πού βρίσκεται στά πρόθυρα τής χρεωκοπίας.

Όλοι, άνεξαρτήτως ήλικίας, παραδέχονται τή σημαντική συμβολή τού κ. Καραμανλή στήν πολιτική ζωή τής Ελλάδος στό πλαίσιο τής συμμετοχής της στήν ΕΟΚ. Μέ τήν τροποποίηση τού Συντάγματος, οί άρμοδιότητες τού προέδρου τής Δημοκρατίας βεβαίως περιορίστηκαν. Εν τούτοις καί μόνη ή παρουσία τού κ. Καραμανλή μπορεί νά κάνει θαύματα.

Μετά τήν έκλογή, ή ίδια έφημερίδα ύπογράμμισε τή δήλωση τού Κ. Καραμανλή ότι «θά ένεργήσει ώς πρόεδρος ύπερκομματικός»:

Θά έπιδιώξει τήν συγκατάθεση, άλλά ταυτόχρονα έχει σκοπό νά ρίξει τό βάρος του γιά νά έπιβάλει δυσάρεστες μέν, άλλά άναπόφευκτες άποφάσεις. Γιά τούς Έλληνες αύτό θά είναι μία εύλογία. Γιατί μόνο ό Κ. Καραμανλής διαθέτει τό άναγκαίο κύρος γιά τήν άντιμετώπιση τών μεγάλων προβλημάτων πού σωρεύτηκαν κατά τά τελευταία έτη. Ο Καραμανλής είναι πραγματιστής» (8.5).

Η «Süddeutsche Zeitung» ύπογράμμιζε:

Κατά τά τελευταία χρόνια, ό σημαντικότερος πολιτικός τής Ελλάδος κατά τήν μεταπολεμική περίοδο, σπανίως προέβαινε σέ δηλώσεις. Όταν όμως διατύπωνε τίς καυστικές του κρίσεις, ή Ελλάδα ταραζόταν σάν νά τήν είχε χτυπήσει κεραυνός. «*Η χώρα*», είπε, έχει «*μεταβληθεί σέ ένα άπέραντο φρενοκομείο*», σχολιάζοντας έτσι, αύτός ό «αύστηρός Μακεδόνας», τίς παραδοξότητες στήν Ελληνική πολιτική.

Η έπισκόπηση τής μακράς σταδιοδρομίας τού Έλληνα ήγέτη, όλοκληρωνόταν μέ τό συμπέρασμα:

Η ώρα του, ώς «σωτήρα τής πατρίδας», ήλθε γιά τόν Κωνσταντίνο Καραμανλή έκείνη τή θερμή νύχτα τού Ιουλίου τού 1974, όταν ή χούντα κατέρρευσε λόγω τής κρίσεως στήν Κύπρο. Κανένας, πού έζησε έκείνες τίς στιγμές, δέν θά ξεχάσει τόν άνεπανάληπτο ένθουσιασμό τών Ελλήνων πού χόρευαν καί γιόρταζαν τήν έπιστροφή του στήν Ελλάδα. Αν ή Ελλάδα κατόρθωσε άναίμακτα νά βρεί καί πάλι τό δρόμο της πρός μία σωστή δημοκρατία καί νά συμφιλιωθεί μέ τούς κομμουνιστές, όφείλεται κυρίως στό τεράστιο κύρος αύτού τού μεγάλου συντηρητικού πολιτικού. Ως πρωθυπουργός όδήγησε μέ προσοχή τή χώρα σ' αύτή τήν δύσκολη μεταβατική περίοδο μέχρι τό 1980 καί τήν έκλογή του στό άξίωμα τού προέδρου τής Δημοκρατίας. Περισσότερο όμως άπό κάθε άλλο, ή Ελλάδα θά χρειαστεί αύτή τή στιγμή τό κύρος του, γιά νά γίνει καί πάλι άξιόπιστος έταίρος τής ΕΟΚ (7.5).

Η «Frankfurter Rundschau», σέ σχόλιο μέ τίτλο «Η έπιστροφή τού Έλληνα Αντενάουερ», τόνισε ότι ό Κ. Καραμανλής «άκόμη καί στήν περίοδο πού δέν μετείχε στήν ένεργό πολιτική παρέμεινε ό δημοφιλέστερος πολιτικός τής χώρας», έπισημαίνοντας ότι «στό έξωτερικό διαθέτει γόητρο πού θά τού έπιτρέψει νά βελτιώσει τό όνομα τής Ελλάδος», ένώ ή «Frankfurter Allgemeine Zeitung» δημοσίευσε άρθρο μέ τόν τίτλο «Ο αύστηρός Μακεδόνας»:

Σέ ήλικία 83 έτών άρχίζει ό Κ. Καραμανλής τρίτη πολιτική καρριέρα. Ο νέος πρόεδρος τής Δημοκρατίας, θεωρείται άπό πολλούς Έλληνες σάν ό ούσιαστικός ήγέτης τού έθνους. Έπί 5 χρόνια είχε ήδη διατελέσει πρόεδρος τής Δημοκρατίας καί έπί 14 χρόνια πρωθυπουργός — διάρκεια ρεκόρ στήν ταραγμένη πολιτική ζωή τής χώρας.

Κατά τά τελευταία πέντε χρόνια όλα έδειχναν ότι ό κ. Καραμανλής είχε πλέον άποτραβηχτεί άπό τήν πολιτική ζωή. Πίσω όμως άπό τά παρασκήνια διατηρούσε τήν έπιρροή στό συντηρητικό κόμμα τής Νέας Δημοκρατίας, πού ό ίδιος είχε ίδρύσει τό 1974. Όταν τό 1985 ό τότε πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου άπέσυρε τήν ύποστήριξή του στήν ύποψηφιότητά του, ό κ. Καραμανλής πικραμένος προτίμησε νά άποφύγει τίς πολιτικές δηλώσεις. Μόλις πρόσφατα προειδοποίησε ό γηραιός, άλλά εύσταλής Καραμανλής, μέ σαφείς αίχμές, τούς συμπατριώτες του νά λογικευτούν, συγκρίνοντας τό πολιτικό σκηνικό τής Ελλάδος πρίν άπό τίς τελευταίες βουλευτικές έκλογές μέ «φρενοκομείο». Μέ αύτή τήν εύστοχη διακοπή τής μακρόχρονης σιωπής του, ό κ. Καραμανλής ήθελε προφανώς νά δείξει, ότι, άν τόν χρειάζονται, είναι καί πάλι διαθέσιμος, ώς «σωτήρας τής πατρίδας».

Τό φωτοστέφανο τού «λυτρωτή» άπέκτησε ό κ. Καραμανλής τό 1974, όταν έπέστρεψε άπό τήν έξορία του στό Παρίσι καί όδήγησε τήν καταπονημένη άπό έπτά χρόνια δικτατορίας Ελλάδα καί πάλι στή δημοκρατία. Τό γεγονός ότι κατόρθωσε νά φέρει σέ πέρας αύτή τή δύσκολη άποστολή χωρίς αίματοχυσία καί χωρίς τήν άναμόχλευση έκδικητικών παθών, έξυμνείται μέχρι σήμερα άπό τούς όπαδούς τού κ. Καραμανλή σάν «πολιτικό θαύμα». Στά έξι χρόνια τής δεύτερης πολιτικής του καρριέρας, ώς πρωθυπουργός μέχρι τό 1980, προσπάθησε ό κ. Καραμανλής νά ύπερνικήσει τήν έκτεταμένη μετά τόν έμφύλιο πόλεμο (1946-1949) καί τή χούντα (1967-1974) πόλωση τού λαού σέ «άριστερούς» καί «δεξιούς». Τό 1974 γιά πρώτη φορά νομιμοποιήθηκε τό Κομμουνιστικό κόμμα.

Η άναγκαιότητα όμως τής γεφυρώσεως τού ίδεολογικού διχασμού τής χώρας, περιόρισε στή δεκαετία τού '70 τά περιθώρια έλιγμών τού κ. Καραμανλή, όπως άλλωστε ήδη καί στή δεκαετία τού '50. Ήδη, κατά τήν πρώτη του πρωθυπουργία άπό τό 1955 μέχρι τό 1963, έπεδίωξε τήν πολιτική σταθερότητα μέσω μίας άπολύτως άπαραίτητης μεταβολής τών δομών, μέ τίς άντίστοιχες κοινωνικές έπιπτώσεις.

Ο μεγάλος αύτός πολιτικός, γιός ένός δασκάλου καί καπνοπαραγωγού, είναι βέβαια άνθρωπος τού λαού. Αλλά ούσιαστικά ποτέ δέν ύπήρξε άνθρωπος τού λαού. Η σκληρότητα καί ή πειθαρχία τού «αύστηρού Μακεδόνα»,

ὅπως τόν ἀποκαλοῦν οἱ Ἕλληνες, δέν ἐπέφεραν στό λαό αἰσθήματα λατρείας, ἀλλά ὁπωσδήποτε αἴσθημα σεβασμοῦ. Σεβασμό τοῦ ἔδειξαν ἀπό τό 1974 ἀκόμη καί οἱ περισσότεροι ἀριστεροί, πού ἔζησαν τίς πρῶτες περιόδους τῆς πρωθυπουργίας του πρίν ἀπό τήν χούντα καί τίς χαρακτήρισαν «ἐποχές ἀστυνομικοῦ κράτους καί ἀντιδραστικότητας». Κανένας πολιτικός δέν κατόρθωσε, μέ βάση τά ἔργα του, νά μεταβάλει ἐκ βάθρων τήν γνώμη τῶν Ἑλλήνων γιά τό ἄτομό του ὅπως ὁ Καραμανλῆς, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται μέχρι καί σήμερα ἀπό τήν πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων, ἐγγυητής γιά τή σταθερότητα καί τή δημοκρατία. Ἄλλωστε, στίς ἄοκνες προσπάθειές του ὀφείλει ἡ Ἑλλάδα τό γεγονός, ὅτι ἐδῶ καί δέκα χρόνια εἶναι μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας (5.5).

Ἀπό τίς στῆλες τοῦ ἰταλικοῦ τύπου ὑπογραμμίστηκε, ἐπίσης, ἡ σημασία τῆς ἐπανόδου τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό προεδρικό ἀξίωμα. Πολλές ἐφημερίδες ἀναδημοσίευσαν ἀνταπόκριση ἀπό τήν Ἀθήνα τοῦ πρακτορείου ANSA, ὅπου ἐξαίρεται ἡ, σέ παγκόσμια κλίμακα, ἀναγνωρισμένη προσωπικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τό αὐστηρό ἦθος του, ἡ μεγάλη χαρισματικότητα, καί ὑπογραμμίζεται ἡ ἀνάγκη πολιτικῆς σταθερότητας, προκειμένου ἡ Ἑλλάδα νά ὑπερκεράσει τή σοβαρότατη κοινωνική καί οἰκονομική κρίση πού τή μαστίζει γιά μιά δεκαετία.

Στήν ἀνταπόκριση διατυπώνεται ἡ εὐχή νά δεχτεῖ ἡ ἀντιπολίτευση νά συμμετάσχει μέ κάποιο τρόπο στή διαδικασία ἀναδομήσεως καί ἀναδιοργανώσεως καί ὑπογραμμίζει ὅτι εἶναι δυνατό ὁ νέος πρόεδρος μέ τό ἠθικό κύρος του νά ἐπιτύχει, ἄν ὄχι τήν εἰρήνη, τουλάχιστον τήν ἐκεχειρία, ὥστε μέσα σέ κλίμα συνεργασίας νά λειτουργήσει ὁ μηχανισμός τῆς οἰκονομικῆς ἀνακάμψεως. Εἰδικότερα, τά ἐγκυρότερα φύλλα ὑπογράμμισαν:

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶναι ὁ νέος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Ὁ ἡγέτης τῆς Νέας Δημοκρατίας, πού εἶναι 83 ἐτῶν, ἀποφάσισε νά ἀφήσει τό προάστιο τῆς Πολιτείας, στό ὁποῖο ἀποσύρθηκε τό 1985, μέ τό τέλος τῆς προεδρικῆς του θητείας, καί νά ξαναγυρίσει στήν κορυφή τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Αὐτά τά χρόνια, ὁ πιό μεγάλος Ἕλληνας πολιτικός ἄνδρας, εἶχε παραμείνει στήν ἄκρη, ἀρνούμενος νά συμμετάσχει στίς «τρέλλες» τῶν τελευταίων πολιτικῶν γεγονότων («La Repubblica», 5.5).

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ κ. Καραμανλῆ ὑπερβαίνει κατά πολύ τά ὅρια ἑνός ἐσωτερικοῦ, ἄν καί ἀποφασιστικοῦ, γεγονότος καί προσλαμβάνει διεθνῆ σημασία, τήν ὁποία θέλησε νά ὑπογραμμίσει καί ὁ κ. Ἀντρεόττι στό Δουβλῖνο τό περασμένο Σάββατο, ἐκφράζοντας τήν ἱκανοποίησή του γιά τήν βέβαιη ἐπανεκλογή ἑνός παλιοῦ φίλου, μέ τόν ὁποῖο εἶχαν συνεργαστεῖ στενά γιά τήν ὁριστική ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ («Il Tempo», 5.5).

Τέλος, ἡ «Il Popolo», σέ ἄρθρο τοῦ Α. Πελεγκρίνι, τόνισε ὅτι «μέ τήν ἐπάνοδο τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό προεδρικό ἀξίωμα, ἡ Ἑλλάδα ἐπικύρωσε ὁριστικά τήν ἔξοδό της ἀπό τή μακρά σήραγγα τῆς πολιτικῆς καί κοινωνικῆς ἀστάθειας» καί ὅτι ὁ νέος πρόεδρος «θεωρεῖται δικαίως δημόσιος ἄνδρας πού βρίσκεται ὑπεράνω τῶν παρατάξεων καί μπορεῖ νά ἐξασφαλίσει, μετά ἀπό μακρά καί πικρή περίοδο μετωπικῶν ἀντιπαραθέσεων, τήν ἐθνική συμφιλίωση». Μέ τό μεγάλο ἠθικό καί προσωπικό του κύρος καί ἀκτινοβολία, εὔχεται ὁ ἀρθρογράφος νά προωθήσει ὁ Κ. Καραμανλῆς τήν κοινωνική εἰρήνη καί νά σφυρηλατήσει μιά νέα ἐθνική ὁμοψυχία (5.5).

Ἀνάλογα σχόλια διατυπώθηκαν καί σέ πολλές, μικρότερες, χῶρες· χαρακτηριστικά:

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, θεωρεῖται ὡς ὁ πολιτικός τῆς συμφιλιώσεως, ὁ πολιτικός πού θά αὐξήσει τό κῦρος τῆς Ἑλλάδος στό ἐξωτερικό, παρεμποδίζοντας, μέ τόν τρόπο αὐτό, νά γίνει ἡ χώρα ὁ ἀσθενέστερος κρίκος τῆς ΕΟΚ («Neue Zürcher Zeitung», 19.4).

Ὁ Καραμανλῆς πρέπει νά ἀνυψώσει τήν εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος. Ἐπισημαίνουμε ὅτι μέ τήν ἐπιστροφή του στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς εἶναι ὁ ἀξιολογότερος πολιτικός τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος. Προτάθηκε, ὡς πρόεδρος, γιά δύο λόγους: Πρῶτον, γιατί εἶναι ὁ μόνος πού θά καλλιτερεύσει τήν εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος καί, δεύτερον, γιατί ἔτσι ἱκανοποιεῖ ὅλες τίς ὁμάδες τοῦ κόμματος πού ἵδρυσε, ἐνώνοντάς τους («Het Parool», Ὁλλανδία, 5.5).

Πέρασαν πέντε χρόνια ἀπό τότε πού ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποσύρθηκε ἀπό τήν πολιτική ζωή. Παρόλα αὐτά, σέ πρόσφατη δημοσκόπηση ἀποδείχτηκε ὁ πλέον δημοφιλής πολιτικός τῆς Ἑλλάδος. Αὐτή τή δημοτικότητα ἐπιθυμεῖ νά ἀξιοποιήσει ἡ νέα Κυβέρνηση ὑπό τόν Κωνσταντῖνο Μητσοτάκη...

Ὁ ἴδιος ὁ Καραμανλῆς δήλωσε ὅτι ἐπιθυμεῖ νά εἶναι πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων καί ὅτι θά ἐργαστεῖ γιά τήν ἐθνική ἑνότητα καί τήν ἐξασφάλιση πολιτικῆς σταθερότητας («Aftenposten», Ὅσλο, 11.5).

Ὁ πρόεδρος Καραμανλῆς μέ τό διεθνές κῦρος του, μεταξύ ἄλλων γιά τήν ἐπαναφορά τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα μετά τήν δικτατορία, θά βοηθήσει τή νέα Κυβέρνηση νά ἐπανακτήσει τήν ἐμπιστοσύνη τῆς ΕΟΚ, ἡ ὁποία ἔχει προειδοποιήσει γιά τήν ὁριακή κατάσταση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας... Ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι ὁ σημαντικότερος Ἕλληνας πολιτικός («Zyllands Posten», Κοπεγχάγη, 8.5).

«Ὁ πατέρας τοῦ ἔθνους» ἐπιστρέφει σέ μιά θέση πού κατεῖχε ἤδη ἀπό τό 1980 μέχρι καί τό 1985. Ἐδῶ καί τρεῖς δεκαετίες ὁ Καραμανλῆς διαμορφώνει, ὅσο κανένας ἄλλος πολιτικός, τήν ἱστορία τῆς χώρας του. Ὁ Καραμανλῆς ἀπέκτησε τή φήμη τοῦ «σωτῆρα τοῦ ἔθνους» κυρίως τό 1974, ὅταν, μετά τήν χρεωκοπία τῆς δικτατορίας, ὁδήγησε μέ στιβαρό χέρι τή χώρα ξανά στήν κοινοβουλευτική δημοκρατία («Der Standard», Βιέννη, 5.5).

Ἐξελέγη πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὁ

συντηρητικός πολιτικός Κ. Καραμανλῆς. Οἱ προσδοκίες εἶναι μεγάλες: αὐτός πρέπει νά ἀνορθώσει τό διεθνές κῦρος τῆς ὑπερχρεωμένης καί ἠθικά καταρρακωμένης Ἑλλάδος. Χάρις στήν δική του διακυβέρνηση, ἡ χώρα κατόρθωσε νά ὁδηγηθεῖ, χωρίς βαρειές πολιτικές συνέπειες, ἀπό τή δικτατορία στή δημοκρατία καί νά ἀνορθώσει τό γόητρό της. Ἔργο δικό του εἶναι καί ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ («Neue A-Z», Βιέννη, 5.5).

Μολονότι ὁ κ. Καραμανλῆς προτάθηκε ἀπό τό συντηρητικό κυβερνῶν κόμμα, ἐκπροσωπεῖ στήν πραγματικότητα ὅλους τούς Ἕλληνες πολίτες, ἐφόσον θεωρεῖται ὡς ὁ πολιτικός μέ τό μεγαλύτερο κῦρος ἐντός καί ἐκτός τῆς Ἑλλάδος. Στήν Ἑλλάδα εἶναι ἀπαραίτητη, αὐτή τή χρονική περίοδο, μία προσωπικότητα, ὅπως εἶναι ὁ κ. Καραμανλῆς, πού θά κατορθώσει νά σταθεῖ μακριά ἀπό τόν κομματισμό καί τόν ρεβανσισμό.

Ὁ συντηρητικός πρωθυπουργός Κωνσταντῖνος Μητσοτάκης ἐπεσήμανε ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ κ. Καραμανλῆ εἶναι ἡ καλύτερη λύση γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς κρίσεως πού διέρχεται ἡ Ἑλλάδα, μιά χώρα «ἀπέραντο φρενοκομεῖο», ὅπως εἶχε δηλώσει πρίν ἀπό δύο χρόνια ὁ κ. Καραμανλῆς. Ὅσον ἀφορᾶ στήν ἐξωτερική πολιτική, ἀναμένεται ὅτι ἡ προσωπικότητα τοῦ Κ. Καραμανλῆ θά διευκολύνει τίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τίς χῶρες μέλη τῆς ΕΟΚ καί τοῦ ΝΑΤΟ. Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι ἦταν ὁ κ. Καραμανλῆς ἐκεῖνος πού πέτυχε τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ («ABC», Μαδρίτη, 5.5).

Ὁ κ. Καραμανλῆς, ἄν καί τό τελευταῖο διάστημα ζοῦσε μακριά ἀπό τά φῶτα τῆς δημοσιότητας, σύμφωνα μέ ὅλες τίς δημοσκοπήσεις, ὑπῆρξε ἡ πλέον δημοφιλής φυσιογνωμία στόν ἑλληνικό χῶρο. Γιά πολλούς στήν Ἑλλάδα ὑπῆρξε καί παρέμεινε σύμβολο τῆς ἑνότητας τοῦ ἔθνους, ἰδιαίτερα μετά ἀπό τά βαθειά χάσματα καί τίς κοινωνικοπολιτικές διαταραχές πού ἀντιμετώπισε κατά τά τελευταῖα χρόνια τῆς διακυβερνήσεώς της ἀπό τόν κ. Παπανδρέου. Ὁ κ. Καραμανλῆς, μέ τήν ἀκτινοβολία του, ἀναμφισβήτητα θά βοηθήσει τήν χώρα τόσο στό ἐσωτερικό ὅσο καί στό ἐξωτερικό (Πρακτορεῖο «Ταγγιούγκ», Βελιγράδι, 5.5).

Ἀπό τίς στῆλες τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου, δημοσιεύτηκε ἀνασκόπηση καί τῶν τουρκικῶν ἀντιδράσεων:

Ἡ ἐκλογή τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ ὡς προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπασχολεῖ τόν τουρκικό τύπο, πού σημειώνει ὅτι ἡ ἐξέλιξη αὐτή εἶναι σημαντική, τόσο γιά τήν ἐσωτερική ὅσο καί τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Ἑλλάδας.

Ἡ «Τζουμχουριέτ» σημειώνει πώς, σέ ὅ,τι ἀφορᾶ στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις — τίς ὁποῖες ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς γνωρίζει πολύ καλά — ὁ Ἕλληνας πρόεδρος εἶναι δυνατό νά ἀποτελέσει στοιχεῖο ἰσορροπίας μεταξύ τῶν δύο χωρῶν.

Ἡ «Χουρριέτ» παρατηρεῖ ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ στή Δύση εἶναι ἀπό τίς καλύτερες καί ὑπογραμμίζει ὅτι φαίνεται πώς ἡ Τουρκία μπαίνει σέ περίοδο μεγάλης ἀπομόνωσης ὅσον ἀφορᾶ στή συμπάθεια τοῦ δυτικοῦ κόσμου, ἄν συνδεθεῖ τό γεγονός ὅτι στήν Ἑλλάδα βρίσκονται στήν ἐξουσία οἱ κ. Κ. Καραμανλῆς καί κ. Κ. Μητσοτάκης — πού ἔχουν τή δυνατότητα νά ἀλλάξουν τήν κακή εἰκόνα τῆς Ἑλλάδας — μέ τή διαλλακτική καί συμβιβαστική προσωπικότητα τοῦ προέδρου Βασιλείου.

Οἱ ἐφημερίδες ὑπενθυμίζουν ὅτι ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς ἐξελέγη μέ τίς ψῆφους τῶν βουλευτῶν τῆς ΝΔ, τῆς ΔΗΑΝΑ καί τῶν μουσουλμάνων καί παρατηροῦν ὅτι τώρα ὁ ρόλος τῆς Ἑλλάδας στή Δύση θά εἶναι διαφορετικός καί ἀπέναντι στήν Τουρκία θά βρίσκεται μιά Ἑλλάδα πού θά εἶναι σέ ἁρμονία μέ τή Δύση καί θά τάσσεται ὑπέρ τοῦ διαλόγου μέ τήν Τουρκία, προτάσσοντας ὅμως τό Κυπριακό. Τό τουρκικό ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, γράφει σχετικά ἡ «Μιλλιέτ», ἀπασχολεῖ τώρα τό ἐρώτημα μέχρι ποῦ μπορεῖ νά φτάσει ἡ Ἑλλάδα μέ τήν ὑποστήριξη πού πιστεύει ὅτι ἔχει καί μέχρι ποιοῦ σημείου μπορεῖ νά πιέσει διεθνῶς τήν Τουρκία.

Τέλος, ἡ «Τερτζουμάν», ἀφοῦ χαρακτηρίζει τόν κ. Καραμανλῆ «πεισματάρη, ὑπομονετικό, λιγομίλητο καί σοβαρό», κάνει μιά ἀναδρομή στήν πολιτική καρριέρα τοῦ Ἕλληνα προέδρου καί παρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς ἐκτιμᾶται ἀπό τούς συντηρητικούς κύκλους καί εἰσακούεται.

Ἡ ἐφημερίδα ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς ξεκίνησε τόν ἑλληνοτουρκικό διάλογο καί σημειώνει ὅτι τώρα δέν εἶναι ὅραμα ἡ ἀρχή ἑνός διαλόγου μέ λιγότερο θόρυβο καί κατάργηση πολλῶν ἐμποδίων, ἀπό τά ὁποία τά περισσότερα εἶναι τεχνητά, στά θέματα τοῦ Αἰγαίου, τῆς Κύπρου καί τῆς Δυτικῆς Θράκης («Ἡ Καθημερινή», 9.5).

Ἐνδιαφέρουσα, τέλος, ὑπῆρξε ἡ ἀνάλυση τοῦ Παύλου Τζερμιᾶ, ἀπό τήν «Ντώυτσε Βέλλε», στίς 16 Μαΐου:

Ἀμέσως μετά τήν ἐκλογή του στό προεδρικό ἄξίωμα, ὁ Κ. Καραμανλῆς προσδιόρισε μέ σαφήνεια τίς τρεῖς βασικές ἐπιδιώξεις του: Ὁμαλή λειτουργεία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, διαφύλαξη καί ἐνίσχυση τῆς ἑνότητας πάνω ἀπό πολιτικούς ἀνταγωνισμούς, ἐμπέδωση ἤρεμου πολιτικοῦ βίου. Ὁ αὐστηρός Βορειοελλαδίτης τόνισε πώς θά συνεργάζεται ἁρμονικά καί μέ τήν Κυβέρνηση καί μέ τήν ἀντιπολίτευση.

Γιά ὅσους παρακολουθοῦν μέ προσοχή τά ἑλληνικά πολιτικά πράγματα καί τυχαίνει νά ξέρουν τόν Κ. Καραμανλῆ δέν ὑπάρχει ἡ παραμικρή ἀμφιβολία πώς ὁ νέος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά καταβάλει κάθε προσπάθεια γιά τήν ἐπίτευξη αὐτῶν τῶν ἐπιδιώξεων. Μήπως δέν τό ἔκανε καί κατά τήν περίοδο 1980 ἕως 1985, παρ' ὅλο πού ὁ ἀρχηγός τοῦ Κράτους εἶχε τότε κατά τό Σύνταγμα κάποιες ἁρμοδιότητες, οἱ ὁποῖες ἀπό ἀντιπολιτευόμενους εἶχαν χαρακτηριστεῖ ὑπερεξουσίες καί εἶχαν ἐπικριθεῖ σάν προσπάθεια ἐπιβολῆς ἑνός εἴδους αὐταρχικοῦ καθεστῶτος; Μήπως δέν ἀναγνώρισε καί ἀναγνωρίζει ἐπίσημα ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου πώς ὁ Κ. Καραμανλῆς ἄσκησε ἄμεμπτα ἐκείνη τήν ἐποχή τά καθήκοντά του;

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Καραμανλῆ στό προεδρικό ἄξίωμα μόνο ἀπό φανατικούς ἤ κακοθελητές μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἔκφραση ρεβανσισμοῦ ἤ μέ παρόμοια διατύπωση ἐπιστροφή στόν Καραμανλισμό καί στό κράτος τῆς Δεξιᾶς.

Ὁ Καραμανλῆς ξαναγύρισε στό προεδρικό ἄξίωμα σχεδόν ἀποκλειστικά χάρη στίς ψῆφους τῆς ΝΔ. Βέβαια, ὁ

νέος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει καί ἱστορικά καί ἀπό κάμποσες ἄλλες ἀπόψεις στενούς δεσμούς μέ τό κόμμα, τοῦ ὁποίου σήμερα ἡγέτης εἶναι ὁ Κ. Μητσοτάκης. Ὁ Καραμανλῆς ἵδρυσε τό 1974 τή ΝΔ, ὑπῆρξε ἡγέτης της καί ἐπικεφαλῆς της κυβέρνησε τήν Ἑλλάδα. Στενοί συγγενεῖς του εἶναι βουλευτές τῆς ΝΔ. Ὄχι λίγοι Νεοδημοκράτες θεωροῦνται ἤ θέλουν νά θεωροῦνται Καραμανλικοί.

Ἰδεολογικοπολιτικά δέν βρίσκεται ὁ Καραμανλῆς, ὅπως εἶναι εὐνόητο, κοντά στό ΠΑΣΟΚ ἤ στό Συνασπισμό τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς Προόδου. Πολλοί ἀπό τούς ὀπαδούς τῆς ΝΔ τόν ἀποκαλοῦν μέν διθυραμβικά «ἐθνάρχη», τόν βλέπουν ὅμως σχεδόν ἀποκλειστικά σάν στήριγμα τῆς παράταξής τους.

Ὅλα αὐτά ἀληθεύουν καί ὅμως ὁ Καραμανλῆς ἀπόκτησε μέ τό χρόνο μιά ἀποδοχή πού ξεπερνάει τά ὅρια τοῦ νεοδημοκρατικοῦ στρατοπέδου. Δέν εἶναι νεοδημοκράτης ὁ Σίφης Πολυμίλης τῆς ἀθηναϊκῆς «Ἐλευθεροτυπίας». Ὅμως ἔγραψε τίς προάλλες στή στήλη του: «Καφενεῖον ἡ Ἑλλάς»: «Σέ πεῖσμα ὅσων προεξοφλοῦσαν τήν ὁριστική συνταξιοδότησή του, ἐπανέρχεται μέ μιά ὁριακή πλειοψηφία μέν, ἀλλά ἀπολαμβάνοντας οὐσιαστικά εὐρύτερης ἀποδοχῆς. Ἂς εἴμαστε εἰλικρινεῖς. Πέρα ἀπό ὁποιες ἰδεολογικές ἤ πολιτικές διαφορές, ὁ νέος πρόεδρος καλῶς ἤ κακῶς εἴτε μᾶς ἀρέσει εἴτε ὄχι ἀπολαμβάνει εὐρύτερης ἐκτίμησης ἀπό ὅσο δείχνουν οἱ 153 ψῆφοι πού πῆρε στή Βουλή. Δέν εἶναι τυχαῖο, ἄλλωστε, ὅτι οὔτε ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης, ἀλλά ἀκόμα καί ὁ Συνασπισμός δέν θέτουν ἐπί τῆς οὐσίας κανένα θέμα, διάσταση, βέβαια, πού ἔχει ἰδιαίτερη σημασία τουλάχιστον γιά τό ΠΑΣΟΚ πού στήριξε τήν στρατηγική του στήν ἀποπομπή τοῦ Καραμανλῆ, ἐκμεταλλευόμενο τίς τραυματικές ἐμπειρίες τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος».

Σωστές οἱ ἐπισημάνσεις τοῦ Πολυμίλη καί αὐτό σημαίνει πώς δέν κάνουν μόνο ἐκεῖνοι πού μιλοῦν γιά βροντόσαυρο τῆς Πολιτείας καί τά παρόμοια, ἀσπρόμαυρη ζωγραφική, μά πώς ἔχουν ψευδαισθήσεις καί ὅσοι νεοδημοκράτες φαντάζονται ὅτι ὁ Καραμανλῆς ἀποφάσισε νά ἐπιστρέψει στό προεδρικό ἄξίωμα γιά νά παίξει τό παιχνίδι τῆς παράταξής τους.

Καί ἀπό τίς δύο πλευρές γίνεται δηλαδή προσπάθεια νά συμπιεστεῖ ἕνα πολιτικό γεγονός σέ προκαθορισμένα «κλισέ». Ἀπό τήν ἄποψη τούτη οἱ συζητήσεις γιά τήν ἐπάνοδο τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό πολιτικό προσκήνιο δικαιολογοῦν γιά μιά ἀκόμη φορά τό ἐρώτημα: πότε, ἐπιτέλους, θά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τούς προκρουστες; Πότε μέ ἄλλα λόγια θά γλιτώσουμε ἀπό ἐκείνους τούς ἰδεολόγους πού σατιρίζει πικρόχολα σέ ἕνα ἀπό τά πιό ὄμορφα καί στοχαστικά κείμενά του ὁ Ἑλβετός λογοτέχνης Φρ. Ντούρεματ; Οἱ ἀναπτύξεις του εἶναι ἕνα σφοδρό «κατηγορῶ» κατά τῶν πολιτικῶν πού ἀκολουθοῦν ἤ ἐκφράζουν τυφλά μιά ἰδεολογία.

Πρῶτος αὐτοῦ τοῦ εἴδους πολιτικός, γράφει ὁ Ἑλβετός συγγραφέας, ἦταν ὁ γίγαντας τοῦ Κορυδαλλοῦ, ὁ προκρούστης τοῦ Ντούρεματ. Εἶναι ἰδεολόγος μέ τήν κακή ἔννοια, ὄχι ὁ ἰδεαλιστής, ὁ ἀλτρουϊστής, εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ φανατικοῦ δογματισμοῦ πού ἀπό τή φύση του βρίσκεται στό ἀντίθετο στρατόπεδο τοῦ πλουραλισμοῦ.

Οἱ προκρούστες αὐτοῦ ἤ ἐκείνου τοῦ χρώματος ἔχουν τή σιγουριά τῆς ἀπόλυτης πίστης, ἀπεχθάνονται τά βασανιστικά ἐρωτηματικά καί παραδίδονται στά βολικά «κλισέ».

Ἔτσι, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι στά μάτια τους ἐκφραστής τοῦ παρελθόντος. Οἱ μέν ἀποκρούουν αὐτό τό παρελθόν, οἱ δέ τό ἐπιδιώκουν. Οὐσιαστικά, αὐτή εἶναι ἡ μόνη διαφορά τους, κατά τά λοιπά συμπίπτουν οἱ ἀπόψεις τους.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, αὐτό εἶναι γνωστό, δέν εἶχε ἰδιωτική ζωή, καί ὅταν ἀκόμα δέν συμμετεῖχε σέ ὅ,τι ὀνομαζόταν «δημόσιος βίος». Μ' αὐτή τήν ἔννοια ἡ ἀποχή του ἀπό τά πολιτικά πράγματα δέν ὑπῆρξε γιά τόν ἐρημίτη τῆς Πολιτείας εὔκολο πρᾶγμα «mutatis mutandis». Ἦταν ἀνάλογη ἡ περίπτωση τῆς αὐτοεξορίας του στο Παρίσι.

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὁ Καραμανλῆς ἔχει ἀναμφίβολα ἰσχυρή θέληση. Εἶναι σέ θέση νά σιωπᾶ, ὅταν τό κρίνει ἀναγκαῖο. Ἀποφεύγει, ἀντίθετα μέ πολλούς Ἕλληνες πολιτικούς, τίς μεσογειακές ἐκρήξεις ἤ ἐξάρσεις.

Ὑπεραπλουστεύουν τά πράγματα ὅσοι διατυπώνουν τήν ἄποψη πώς ἡ ἐπάνοδός του στό προεδρικό ἀξίωμα ὀφείλεται ἀποκλειστικά καί μόνο σέ προσωπική πολιτική φιλοδοξία. Ὑπεραπλουστεύουν τά πράγματα, γιατί παραβλέπουν πώς ὁ Καραμανλῆς, ὅπως δείχνουν διάφορα γεγονότα, βασανίστηκε ἀπό τά διλήμματα κατά τή διάρκεια τῆς ἀποχῆς του ἀπό τό δημόσιο βίο. Γιατί παραγνωρίζουν πώς ὁ ἴδιος ὁ Καραμανλῆς συνήθιζε νά προβάλλει ἐπιχειρήματα κατά τῆς ἐπιστροφῆς του, τήν ἡλικία του κ.λ.π. Ξεχνοῦν πώς ὁ ἴδιος ὁ σημερινός πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνήθιζε νά τονίζει ὅτι ὁ τόπος δέν χρειάζεται Μεσσίες, ἀλλά πολιτικούς μέ κοινή λογική. Δίχως ἄλλο ὑπάρχει ἀκόμη ἄφθονος «πατερναλισμός» στήν Ἑλλάδα καί τό φαινόμενο δέν εἶναι θετικό γιά μιά φιλελεύθερη δημοκρατία πού θέλει νά εἶναι εὐνομούμενη.

Ὅμως, δέν συμβάλλουν στόν «πατερναλισμό» καί οἱ τόσοι καί τόσοι προκρουστες, εἴτε θεοποιοῦν εἴτε δαιμονοποιοῦν, στή συγκεκριμένη περίπτωση γιά τήν ὁποία πρόκειται, τόν Κ. Καραμανλῆ.

Στίς συζητήσεις γιά τήν ἐπάνοδό του ξεχάστηκε ἀπό πολλούς πώς ὁ αὐστηρός Βορειοελλαδίτης ἀποδίδει πρωταρχική σημασία στήν ὑστεροφημία του.

Μπαίνοντας λοιπόν καί πάλι στό χῶρο δέν διάλεξε ἕναν ἀνθόσπαρτο δρόμο. Πολλά τά οἰκονομικά προβλήματα, δυσκολίες στήν ἐσωτερική πολιτική ζωή, τό κῦρος τῆς Ἑλλάδος στό ἐξωτερικό, ἂς τό ποῦμε ἤπια, ὄχι καί πολύ μεγάλο. Ποιός, βάζοντας τό χέρι στήν καρδιά, θά ἀρνηθεῖ στά σοβαρά πώς μιά ἔμπειρη προσωπικότητα σάν τόν Καραμανλῆ εἶναι σέ θέση νά προσφέρει ὑπηρεσίες στόν τόπο ὄχι ἀσφαλῶς μεσσιανικές, μά κάποιες ὑπηρεσίες τῆς κοινῆς λογικῆς;

Στήν Ἑλλάδα, ἀπό τίς στῆλες τῶν ἀντιπροσωπευτικότερων ὀργάνων τοῦ πρωινοῦ τύπου, διατυπώνονταν οἱ ἀκόλουθες ἀπόψεις μέ ἀναφορά στήν προσωπικότητα καί τόν ἐπιθυμητό ρόλο πού καλοῦνταν νά διαδραματίσει ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὡς νέος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας:

Ἀπό χθές, πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας εἶναι καί πάλι ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ὁ ἡγέτης πού ἔχει ἀφιερώσει σχεδόν ὁλόκληρη τή ζωή του στήν ὑπηρεσία τοῦ τόπου. Ὡς βουλευτής, ἀπό νεαρᾶς ἡλικίας, ὡς

Ὁρκωμοσία ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

ὑπουργός, ὡς πρωθυπουργός, ὡς ἀρχηγός τοῦ Κράτους καί ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος, ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἀνέλαβε γιά δεύτερη θητεία, χθές, τά καθήκοντα τοῦ προέδρου, ἀνταποκριθείς στήν πρόσκληση νά βοηθήσει, μέ τό κῦρος του καί τήν πολύτιμη πεῖρα του, τό δύσκολο ἔργο γιά τήν ἔξοδο τῆς χώρας ἀπό τήν κρίση.

Ἀπό τήν βαρυσήμαντη καί δωρικῆς ἁπλότητος καί σαφηνείας ὁμιλία του, προχθές, μετά τήν ἐκλογή του ἀπό τήν Βουλή, ἄρχισε νά δημιουργεῖται ἤδη ἕνα συναίσθημα ἀσφαλείας καί ἐμπιστοσύνης στήν κοινή γνώμη γιά τήν πορεία τοῦ τόπου. Ὅπως διαβεβαίωσε ὁ κ. Καραμανλῆς, ἐπωμιζόμενος τίς εὐθύνες τοῦ ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος, τρεῖς εἶναι οἱ βασικές ἐπιδιώξεις του: ἡ ὁμαλή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, ἡ διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καί ἡ ἐμπέδωση ἠρέμου πολιτικοῦ βίου.

Ἡ παρουσία του καί πάλι ἀποτελεῖ ἐγγύηση. Διότι πέραν τῶν ἀριθμῶν τῶν ψηφοφοριῶν, εἶναι ὁ ἡγέτης πού ἔχει γνωρίσει καί γνωρίζει τή γενικότερη ἀποδοχή. «Κάτι» πού ἔγινε δημοσίως ἔκδηλο μετά τήν ἐκ μέρους του ἀποδοχή τῆς ὑποψηφιότητος καί πού ἐντονότερα ἔγινε φανερό χθές, μέ τίς λαϊκές ἐκδηλώσεις πού συνόδευσαν τίς πρῶτες ἐπίσημες ἐμφανίσεις του, κατά τήν ὁρκωμοσία του στό Κοινοβούλιο, τήν κατάθεση στεφάνου στό μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καί τή μετάβασή του στό Προεδρικό Μέγαρο, ὅπου ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ ὑπάτου ἀξιωματούχου τοῦ Κράτους.

Ἰδιαίτερης σημασίας εἶναι ἡ διαβεβαίωση τοῦ νέου προέδρου ὅτι γιά τήν πραγματοποίηση τῶν τριῶν βασικῶν ἐπιδιώξεών του θά συνεργάζεται ἁρμονικά τόσο μέ τήν Κυβέρνηση ὅσο καί μέ τήν ἀντιπολίτευση. Ἡ ἐπικύρωση αὐτῆς τῆς διαβεβαιώσεως εἶναι ἤδη δεδομένη ἀπό τήν προηγούμενη προεδρική θητεία τοῦ κ. Καραμανλῆ, κατά τήν ὁποία τό ἔργο του ὡς ἀνωτάτου ἄρχοντος, μακράν πάσης κομματικῆς ἀντιλήψεως, ἐξετιμήθη ἀπό ὅλες τίς πλευρές ὡς ἀντικειμενική λειτουργία μέ ἐθνικά κριτήρια.

Ἀλλά καί μακράν πάντοτε πάσης δημοκοπικῆς διαθέσεως, μέ τή νέα τώρα ἐκλογή του, ὑπογραμμίζοντας τό ἐπικίνδυνο τῆς βαθειᾶς καί πολύπλευρης κρίσης, ἐκάλεσε ὅλους τούς Ἕλληνες νά καταβάλουν μόχθο καί νά ὑποστοῦν θυσίες γιά τήν ἀνασυγκρότηση τοῦ τόπου.

Ἡ ἀναφορά του στίς ἱστορικές μεταβολές καί ἐξελίξεις πού σημειώνονται στόν κόσμο καί ἡ τοποθέτηση τοῦ «ἑλληνικοῦ προβλήματος» μέσα στό πλαίσιο τῆς διαμορφουμένης διεθνοῦς καταστάσεως — συγκεχυμένης καί ἐπικινδύνου, μέχρις ὅτου λάβει τήν ὁριστική της μορφή — εἶναι χαρακτηριστική τῆς πολιτικῆς του διορατικότητας καί τοῦ ρεαλισμοῦ πού διακρίνει τίς ἐνέργειές του.

Μέ τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ στό ἀνώτατο ἀξίωμα τῆς χώρας, ὡς πρόεδρο ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἀρχίζει μία νέα περίοδος γιά τήν Ἑλλάδα καί τήν ἀποκατάσταση τῆς θέσεώς της στήν διεθνῆ κοινότητα («Ἐγγύηση γιά τήν συνέχεια», «Ἡ Καθημερινή», 6.5).

Κάθε δεκαετία, σημαίνει δέκα τάξεις νέων πολιτῶν μέσα στή χοάνη τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Σημαίνει ὅμως καί μίαν ἀντίστοιχη μεταβολή στή νοοτροπία, τίς προσδοκίες καί τήν πολιτική εὐαισθησία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Στό στάδιο αὐτό τῆς πολιτικῆς διαδρομῆς του, ὁ νέος ρόλος τοῦ κ. Καραμανλῆ δέν πρέπει νά τόν ὁδηγήσει σέ

προσπάθεια πατερναλιστικῆς ἐπιβολῆς προσωπικῶν ἀπόψεων καί ὑποκειμενικῶν κρίσεων: ἀλλά στήν ὑποβοήθηση ἀνευρέσεως τῶν νέων δρόμων πού πρέπει ν' ἀκολουθήσει ἡ Ἑλλάδα (ἀπό πλευρᾶς πολιτικῆς, πολιτειακῆς καί κρατικῆς λειτουργίας), γιά νά ξεφύγει ἀπό τόν ρόλο τοῦ «χωλοῦ ἑταίρου» τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Οἱ ὁρίζοντες ἔχουν ἀνοίξει — καί οἱ προϋποθέσεις ἐπιβιώσεως μιᾶς οἰκονομικά καί πολιτιστικά ἀνεξάρτητης Ἑλλάδας ἔχουν καταστεῖ σαφεῖς στή νέα γενιά τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν.

Ἡ Ἑλλάδα πού γνώριζε ὁ κ. Καραμανλῆς ἀντικαθίσταται βαθμιαῖα ἀπό μίαν ἄλλη. Θά εἶναι σφάλμα (καί χαμένη εὐκαιρία) ἄν ὁ νέος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν δεχθεῖ τό μήνυμα πού ὁ προκάτοχός του δέν μπόρεσε κἄν νά ἐννοήσει («Τό μήνυμα», «Τό Βῆμα», 6.5).

Ἄς ἐπιχειρήσουμε νά δοῦμε τά πράγματα ἤρεμα, νηφάλια, λογικά. Γιά νά ποῦμε πρῶτα - πρῶτα:

Ὅτι ὁ Κων. Καραμανλῆς εἶναι, χωρίς ἀμφιβολία, ἡ πλέον «ἀποδεκτή» προσωπικότητα τοῦ δημόσιου βίου τῆς χώρας... Ὅτι θά συμβάλει, χωρίς ἀμφιβολία, στήν —θετική — ἀντιμετώπιση τῆς κρίσης. Αὐτῆς τῆς πολύπλευρης κρίσης (οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς, θεσμικῆς, ἠθικῆς, ἐθνικῆς) πού ἀντιμετωπίζει ὁ τόπος. Καί πού καλά θά κάνουμε νά μήν προσποιούμαστε πώς τήν ξεχάσαμε κιόλας... Ὅτι θά ἐνισχύσει, χωρίς ἀμφιβολία, τό κῦρος τῆς χώρας στό ἐξωτερικό. Πού ἔχει καταβαραθρωθεῖ — ποιός δέν τό ξέρει; — καί πού ἔχουμε ἀπόλυτη ἀνάγκη τήν ἀναβάθμισή του. Καί ὄχι μόνο γιά λόγους «οἰκονομικούς»...

Θά μποροῦσε κανείς νά προσθέσει τόσες κι ἄλλες τόσες παραμέτρους τῆς θετικῆς συμβολῆς τῆς Προεδρίας Καραμανλῆ. Ὅπως, ἄς ποῦμε, πώς δέν θά μᾶς ἐκθέτει οὔτε θά μᾶς προκαλεῖ μέ τίς... γραφικότητές του. Ἀλλά δέν χρειάζεται. Τό μόνο πού χρειάζεται εἶναι, τό ξαναλέμε, ψυχραιμία. Ἄς χαμηλώσουν λοιπόν οἱ τόνοι. Καί ἄς ἐπιχειρήσουμε νά δοῦμε καί τήν ἄλλη ὄψη τοῦ νομίσματος.

Καί βέβαια θά γίνει πιό «προεδρικό» τό πολίτευμα ἐπί Καραμανλῆ. Καί βέβαια θά «ἐνισχυθεῖ» ἡ συντηρητική διακυβέρνηση τῆς χώρας. Ἀκόμα καί ἡ στερεότητα τῆς Κυβέρνησης Μητσοτάκη. Καί βέβαια θά «διευκολυνθεῖ» ἡ ἀλλαγή τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἐπί τό... πλειοψηφικότερον. Καί βέβαια θά «πριμοδοτηθοῦν» δικομματικές ἤ ἴσως καί κεντροδεξιές προοπτικές. Καί βέβαια θά ἐπιχειρηθεῖ ἡ ἐκ νέου ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος (ἄν βρεθεῖ τρόπος νά ἀντιμετωπιστοῦν οἱ σχετικές «ἐμπλοκές»), πρός τήν κατεύθυνση τοῦ γνωστοῦ «πνεύματος Καραμανλῆ»...

Ἄς τά δοῦμε κι αὐτά ὅλα. Κι ἄς τά ἐκτιμήσουμε στίς διαστάσεις τους. Κι ἄν δέν μᾶς ἀρέσουν, ἄς προσπαθήσουμε νά παρέμβουμε. Γιά νά τά ἀκυρώσουμε. Τό πρῶτο ὅμως καί τό κύριο καί τό ἀναγκαῖο εἶναι νά τά δοῦμε μέ ἠρεμία καί μέ νηφαλιότητα. Δίχως περιττές κινδυνολογίες... (Β. Πάικου, «Ἀπό Κυριακή σέ Κυριακή», «Αὐγή», 6.5).

Ὅσα εἶπε στό πρῶτο του μήνυμα ὁ νέος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας γιά τή διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας «ὑπεράνω πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν» καί τήν ἐμπέδωση ἤρεμου πολιτικοῦ βίου, θά μποροῦσαν νά ἐκληφθοῦν ὡς αὐτονόητες δεσμεύσεις τοῦ ἀνώτατου πολιτειακοῦ ἄρχοντα, σύμφωνα μέ τό πλαίσιο τῶν καθηκόντων πού προβλέπει τό Σύνταγμα. Ὡς αὐτονόητες ρήσεις, ἄν δέν εἶχαν προηγηθεῖ ὅσα διαμεσολάβησαν τόν τελευταῖο ἐνάμιση χρόνο. Ἄν τό πολιτικό σύστημα πού φιλοτέχνησε ὁ κ. Καραμανλῆς τήν κρίσιμη τριετία 1974-1977 δέν εἶχε δώσει ἤδη σήματα κόπωσης. Ἄν οἱ δύο «καθεστωτικές» πολιτικές δυνάμεις, πού συγκροτοῦσαν κυρίαρχα τό σύστημα αὐτό, τό ΠΑΣΟΚ καί ἡ ΝΔ, δέν βρίσκονταν τά τελευταῖα δύο χρόνια στή δίνη ἑνός ὀξύτατου ἀνταγωνισμοῦ, παγιδευμένες ἀμφότερες σέ ἀντιφάσεις καί ἀδιέξοδα πολιτικῶν ἐπιλογῶν. Ἑνός ἀνταγωνισμοῦ πού ἀπείλησε μέ διάρρηξη τοῦ «μόντους βιβέντι» μεταξύ τῶν δύο ὑποστηλωμάτων τοῦ δικομματισμοῦ. Ὅλα θά ἐκλαμβάνονταν ὡς αὐτονόητες δεσμεύσεις, ἄν δέν ὑπῆρχε ἡ «σκιά» τῶν ὑποθέσεων τῶν σκανδάλων πού ἐκκρεμοῦν ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης. Ἄν δέν αἰωροῦνταν στόν ὁρίζοντα ἡ ἐντόνως φημολογούμενη πρόθεση τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά διαδραματίσει ρόλο «εἰρηνοποιοῦ», ρόλο «ἰσορροπιστῆ» σ' ἐκείνους τούς «πολιτικούς ἀνταγωνισμούς» πού ὑποσκάπτουν τή σταθερότητα καί τή λειτουργία τοῦ πολιτικοῦ συστήματος, ἤ τό «ἤρεμο πολιτικό κλίμα».

Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή οἱ δύο πρῶτες διαβεβαιώσεις εἶναι προφανές ὅτι ἔχουν δύο πολύ συγκεκριμένους παραλῆπτες. Τόν Α. Παπανδρέου ἀπό τή μία, ὁ ὁποῖος προσβλέπει μέ πολλές ἐλπίδες στόν Κ. Καραμανλῆ γιά τή «διευθέτηση» τοῦ προσωπικοῦ του προβλήματος, καί τόν Κ. Μητσοτάκη, πού μόλις πρίν μιά ἑβδομάδα διαβεβαίωνε ὅτι ἡ δικαιοσύνη θά ἀφεθεῖ ἀπερίσπαστη στό ἔργο της καί οἱ ἔνοχοι θά πληρώσουν «ὅποιοι κι ἄν εἶναι, ὅπου κι ἄν βρίσκονται».

Ὁ κ. Καραμανλῆς ἐμφανίζεται νά γνωρίζει: Πρῶτο, ὅτι μιά βαθιά μακροπρόθεσμη συντηρητική μετατόπιση τοῦ ἄξονα τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς ζωῆς ἀπαιτεῖ ἕνα «ὑγιές» πολιτικό σύστημα, χωρίς «νοθεύσεις», χωρίς «ρυθμιστές», χωρίς δηλαδή τήν πρωταγωνιστική παρουσία τῆς Ἀριστερᾶς, χωρίς τήν ἐπιρροή πού ἀσκεῖ ἡ τελευταία σέ εὐρύτατα στρώματα τῆς κοινῆς γνώμης, ἀλλά καί στή χάραξη τῆς στρατηγικῆς τῶν ἄλλων πολιτικῶν δυνάμεων. Δεύτερο, ὅτι οἱ «συγγενεῖς πολιτικές δυνάμεις», ὀφείλουν νά ἐγγυηθοῦν ἕνα νέο σύστημα κανόνων τοῦ πολιτικοῦ παιχνιδιοῦ, μέ τίς ἀναγκαῖες συναινέσεις, τήν ἐπίδειξη πνεύματος ἀνοχῆς, ἴσως- ἴσως ἀργότερα καί μέ τίς ἀναγκαῖες πολιτικές συγκλίσεις πού ἀπαιτεῖ μιά συντηρητική ἀνασυγκρότηση τῆς οἰκονομίας, τῆς κοινωνίας καί τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ὁ κ. Καραμανλῆς δηλώνει ἕτοιμος νά συνεργαστεῖ «μέ τήν ἑκάστοτε Κυβέρνηση, πού ἀναδεικνύει ἡ Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία» — προσέξτε τή φράση αὐτή! — ἀφήνοντας ἀνοιχτό κάθε ἐνδεχόμενο γιά τά μελλούμενα...

Ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη μόνο «νέα» δέν μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ ἡ περίοδος πού ἐγκαινιάστηκε χτές. Τί «νέο» μπορεῖ νά περιέχει ἕνα ἀρχιτεκτονικό σχέδιο... ἀναπαλαίωσης; (Κ. Κιμπουροπούλου, «Σχέδιο... ἀναπαλαίωσης», «Ριζοσπάστης», 5.5).

Ἐκτενής ἦταν ὁ σχολιασμός τῆς ἐπανεκλογῆς Καραμανλῆ ἀπό τήν ἐφημερίδα «Μακεδονία»:

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ στό ὕπατο ἀξίωμα τῆς πολιτείας σηματοδοτεῖ, ἀσφαλῶς, μία νέα πε-

ρίοδο στήν πολιτική — ἀκριβέστερα στήν ἐθνική — ζωή τοῦ τόπου. Καί τήν ἐπάνοδο αὐτή συνοδεύουν οἱ εὐχές καί οἱ προσδοκίες ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἐπανεκλογή τοῦ κ. Καραμανλῆ θά μποροῦσε νά θεωρηθεῖ ὡς δικαίωση τοῦ ἴδιου, ὕστερα ἀπό τήν ἀθλιότητα τῆς 9ης Μαρτίου 1985, ὅπου ὁ προεδρικός θεσμός χρησιμοποιήθηκε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ ὡς μέσο γιά νά κερδηθοῦν οἱ ἐκλογές τῆς 2ας Ἰουνίου 1985. Ἀλλά γιά ἕναν πολιτικό ἄνδρα πού διετέλεσε 14 χρόνια πρωθυπουργός, σχημάτισε ἑπτά Κυβερνήσεις καί θήτευσε, ἐπί πέντε χρόνια, στό ἀνώτατο ἀξίωμα τῆς Πολιτείας, ἡ δικαίωση αὐτή δέν εἶναι τό ἀξίωμα, ἄν τήν ἀπόφασή του αὐτή δέν εἶχε ἐπιβάλει ἡ ἐπίγνωση τοῦ χρέους σέ μιά ὥρα πού ἡ χώρα ἀντιμετωπίζει μιά βαθύτατη καί πολυεπίπεδη κρίση.

Στήν ἐπίγνωση αὐτοῦ τοῦ χρέους ἀναφέρθηκε καί ὁ κ. Καραμανλῆς, ἀπαντώντας στήν προσφώνηση τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς κ. Α. Τσαλδάρη. Ὁ νέος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πιστεύει ὅτι οἱ καιροί εἶναι δύσκολοι. Καί ὅτι οἱ συνταρακτικές ἐξελίξεις πού σημειώνονται σήμερα, τόσο στήν ἀνατολική, ὅσο καί στή δυτική Εὐρώπη, ἐπιβάλλουν — πέρα ἀπό τίς ὅποιες πολιτικές ἀντιπαραθέσεις — τήν ἑνότητα ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους. Καί πρός τήν κατεύθυνση αὐτή, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἀποφασισμένος νά προσφέρει καί πάλι τίς ὑπηρεσίες του.

Δέν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐπανεκλογή τοῦ κ. Καραμανλῆ στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, θά ἐνισχύσει ὄχι μόνο τή σημερινή Κυβέρνηση τοῦ κ. Μητσοτάκη, ἀλλά καί τό ἴδιο τό κῦρος τοῦ θεσμοῦ.

Παραμένει γεγονός ὅτι μετά τήν «τρικλοποδιά» τῆς 9ης Μαρτίου 1985, ὁ προεδρικός θεσμός ἔχει ἀπογυμνωθεῖ ἀπό τίς ὅποιες οὐσιαστικές ἐξουσίες. Τίς ἐξουσίες αὐτές ὁ πρώην πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου «μετέφερε», ὑποτίθεται, ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας στό κοινοβούλιο. Στήν πραγματικότητα, οἱ ἐξουσίες αὐτές μεταφέρθηκαν ὄχι στό κοινοβούλιο, ἀλλά στήν πρωθυπουργία. Καί τό κόστος τῆς «μεταφορᾶς αὐτῆς», μέ τήν ἐνίσχυση τοῦ αὐταρχισμοῦ καί τήν ἀνέλεγκτη κυβερνητική ἐξουσία, τό πλήρωσε ἤδη — καί τό πληρώνει — ὁ ἑλληνικός λαός.

Κοινή, ἄλλωστε, εἶναι ἡ πεποίθηση ὅτι πολλά ἀπό τά δεινά τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας θά εἶχαν ἀποτραπεῖ ἄν ὁ ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος δέν εἶχε ἀποψιλωθεῖ ἀπό τίς ἐλεγκτικές καί ἄλλες ἐξουσίες του.

Εἶναι κοινός τόπος, βέβαια, ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς κατά τήν ἄσκηση τῶν καθηκόντων του, κατά τήν πενταετία 1980-85, δέν χρειάστηκε νά κάνει χρήση τῶν ἐξουσιῶν πού τοῦ ἔδινε τό Σύνταγμα, ἐφόσον αὐτή καί μόνη ἡ παρουσία του στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἦταν ἀποτρεπτική ὁποιωνδήποτε κυβερνητικῶν αὐταρχικῶν τάσεων.

Ἀπό τήν πλευρά αὐτή, ἡ δήλωση τοῦ πρωθυπουργοῦ, κ. Μητσοτάκη, ὅτι «οἱ ἀτέλειες τοῦ Συντάγματος μποροῦν ν' ἀμβλυνθοῦν μέ τήν ὁμαλή καί στενή συνεργασία Κυβερνήσεως καί ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους» ἔχει, βέβαια, τήν ἀξία της. Ἀλλά, ἔστω καί μέ δεδομένες τίς ἀτέλειες αὐτές, δέν χωρεῖ καμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Καραμανλῆς θ' ἀσκήσει καί πάλι τά καθήκοντά του, ὡς ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος, μέ ὑψηλό αἴσθημα εὐθύνης, συνεργαζόμενος — ὅπως δήλωσε ὁ ἴδιος — «τόσο μέ τήν ἑκάστοτε Κυβέρνηση πού ἡ Ἐθνική Ἀντιπροσωπεία θ' ἀναδεικνύει, ὅσο καί μέ τήν ἀντιπολίτευση».

Κατά τά ἄλλα, τρεῖς εἶναι οἱ βασικές ἐπιδιώξεις τοῦ προέδρου κ. Καραμανλῆ: Πρῶτον, ν' ἀγρυπνεῖ γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τῶν θεσμῶν, δεύτερο, νά ἐργαστεῖ γιά τήν ἐνίσχυση τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας — τήν ὁποία φιλοδοξεῖ νά συμβολίζει ὡς «πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων» — καί τρίτο, νά ἐμπεδώσει τόν ἤρεμο πολιτικό βίο «πού ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς δημοκρατίας».

Οἱ ἐπιδιώξεις αὐτές ἀποκτοῦν ἰδιαίτερο βάρος, καθώς οἱ κοσμοϊστορικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο θ' ἀπαιτήσουν «μακράν σειράν ἐτῶν». Καί κατά τή μεταβατική αὐτή περίοδο, ἡ ἀνθρωπότητα — κατά τήν ἐκτίμηση τοῦ κ. Καραμανλῆ — «θά ζεῖ μέ αἴσθημα ἀβεβαιότητας καί ἀνησυχίας». Συνεπῶς, ἡ ἔξοδος τῆς χώρας μας ἀπό τήν κρίση μέσα σ' ἕνα κλίμα διεθνοῦς ἀβεβαιότητας «θ' ἀπαιτήσει χρόνο, μόχθο καί θυσίες ἀπ' ὅλους τούς Ἕλληνες».

Μέσα στίς λίγες αὐτές γραμμές συμπυκνώνεται ἡ πολιτική σκέψη τοῦ προέδρου Καραμανλῆ, ἀλλά καί ἡ αἰσιοδοξία του ὅτι ἡ ὑπέρβαση τῆς σημερινῆς κρίσης εἶναι δυνατή, ἐφόσον ἐπιτύχουμε τήν ἐθνική ἐκείνη ἔξαρση πού ὁπλίζει ἕνα λαό μέ δύναμη ἀκατανίκητη — μιά δύναμη ἱκανή νά δαμάσει τίς δυσκολίες καί τά ἐμπόδια» (6.5).

Στόν Κ. Καραμανλῆ ἦταν ἀφιερωμένο καί σχόλιο τοῦ «Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ», μέ τόν τίτλο «Ὁ Εὐρωπαῖος»:

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶναι πάλι πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Πολλοί ἀντιτάχθηκαν στήν ἐπανεκλογή του, ἀλλά ὅλοι αἰσθάνονται ἡσυχοι ἀπό τήν ἐκλογή του. Διότι, ὅσοι ἀμφισβήτησαν τήν σκοπιμότητά της, ἀμφισβήτησαν κυρίως τίς πολιτικές διαδικασίες τῆς ὑποψηφιότητός του καί δέν ἀμφισβητοῦν — τουλάχιστον σοβαρά — τίς συνέπειες τῆς ἐκλογῆς του γιά τήν ἑνότητα τοῦ λαοῦ, τήν σταθερότητα τῆς δημοκρατίας καί τό διεθνές κῦρος τῆς χώρας. Διαθέτει «σώφρονα λογισμόν καί καρδίαν καθαράν». Τοῦτο, ἄλλωστε, ἔχει ἀποτυπωθεῖ, μέ ἀνέκκλητες πράξεις, στό ἔργο του.

Ἀνήκει, ἤδη, ὡς πολιτικός ἡγέτης, στήν διαδικασία τῆς ἱστορίας. Γι' αὐτό, ὅσοι τόν γνωρίζουν ἀπό πολύ κοντά καί ἐπί πάρα πολλά χρόνια, πιστεύουν ἀκράδαντα ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά ἐπανέλθει στήν κορυφή καί νά ὑποβάλει τήν προσωπική ἱστορία του σέ νέα δοκιμασία, ἄν ὁ ἴδιος δέν ἐλαύνονταν ἀπό τήν πεποίθηση ὅτι ἡ πατρίδα τόν χρειάζεται σήμερα στήν μεγάλη δοκιμασία της καί ἄν ὁ ἴδιος δέν εἶχε νά προσφέρει κάτι σημαντικό καί πάλι στίς ἰδιαίτερα δύσκολες περιστάσεις.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἔχει διανύσει 55 ὁλόκληρα χρόνια στήν πολιτική δράση καί ἀσφαλῶς ἡ δράση του ἀποδείχθηκε καθοριστική γιά τήν πορεία τῆς χώρας. Ὡς πρωθυπουργός κυβέρνησε, μέ σταθερό χέρι, ἐπί 14 χρόνια τήν Ἑλλάδα μέ τή θέληση τοῦ λαοῦ. Καί ἐπί πέντε ἄλλα χρόνια ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ προϋπῆρξε ὁ θεμελιωτής της.

Οὐδείς ἄλλος πολιτικός, στήν Ἑλλάδα ἤ στήν Εὐρώπη, στάθηκε ἐπί τόσα πολλά χρόνια στήν κορυφή μέ τήν θέληση τοῦ λαοῦ. Δέν εἶχε, συνεπῶς, νά προσθέσει τίποτε ἄλλο, ἐπανεκλεγόμενος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ Κων.

Καραμανλῆς, ἂν δέν αἰσθανόταν βαθύτατα ὅτι ἔχει τό χρέος καί τήν δυνατότητα νά προσφέρει κάτι σημαντικό στόν λαό καί στήν Ἑλλάδα.

Πολλά ἀκούγονται αὐτές τίς ὧρες γιά τό ἔργο του. Σέ ἕνα κεφάλαιο, νομίζουμε, πρέπει νά σταθοῦμε περισσότερο ὅλοι: στήν ἀκλόνητη πίστη του πρός τήν Ἡνωμένη Εὐρώπη. Ὁδήγησε ἐναντίον ὅλων τῶν ἀντιδράσεων τήν Ἑλλάδα στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Καί δικαιώθηκε κατά κράτος. Τόν δικαιώνουν ἀκόμη καί ὅσοι, τόσο πολύ καί τόσοι παλλοί, ἀντέδρασαν στήν μεγάλη εὐρωπαϊκή του ἐπιλογή. Ὁραματίσθηκε καί προεῖδε ἀτάραχος τήν Ἡνωμένη Εὐρώπη, ὅταν ἡ ἴδια ἡ Εὐρώπη, βαθύτατα καί, ὅπως ὅλοι πίστευαν — ἀμετάκλητα διαιρεμένη, δέν πίστευε στό ὅραμα καί στόν ἑαυτόν της. Οἱ κοσμογονικές ἀλλαγές δικαιώνουν τόν Κωνσταντῖνον Καραμανλῆ.

Ἡ 4η Μαΐου εἶναι ἡμέρα συμβολική. Πρίν 12 ἀκριβῶς χρόνια, στίς 4 Μαΐου 1978, τό Ἄαχεν, πρώτη πρωτεύουσα τῆς πρώτης Εὐρώπης ὑπό τόν αὐτοκράτορα Κάρολο τόν Μέγα, ἀπένειμε στόν Καραμανλῆ τά ὑψιστα εὐρωπαϊκά διάσημα τοῦ Καρλομάγνου. Καί ὁ Ἕλληνας πού εἶχε ἔλθει ἀπό τήν μικρή Ἑλλάδα, πού ἀκόμη χτυποῦσε στό κατώφλι τήν πόρτα τῆς Εὐρώπης, ξεδίπλωσε μέ ἀκρίβεια, πληρότητα καί λιτότητα τό ὅραμα τῆς ἀναδυομένης Ἡνωμένης Εὐρώπης, πού οὐδείς ἄλλος Εὐρωπαῖος ἔβλεπε οὔτε ἤλπιζε νά ἀναδύεται τότε (6.5).

Ἀπό τίς στῆλες τοῦ ἀπογευματινοῦ τύπου:

Ἡ Ἑλλάδα χαιρετίζει τήν ἐπιστροφή τοῦ ἐθνάρχη. Ἔναρξη νέας ἐποχῆς στήν Ἑλλάδα. Πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Καραμανλῆς - Μητσοτάκης τό ἰδεῶδες πολιτικό - ἐθνικό «δίδυμο». Ἡ ἐκλογή τοῦ Καραμανλῆ στό ὕπατο πολιτειακό ἀξίωμα σηματοδοτεῖ τήν ἔναρξη μιᾶς νέας ἐποχῆς γιά τήν Ἑλλάδα. Ἐποχῆς προόδου, ἀνάπτυξης, ἀξιοπρέπειας («Ἐλεύθερος Τύπος», 4.5.).

Ἑβδομάδα Καραμανλῆ, ἡ λήγουσα, χωρίς ἀμφιβολία. Ὅλα τά ἄλλα, σέ δεύτερο ἤ καί σέ τρίτο πλάνο. Ἡ Κυβέρνηση καί ἡ ἀντιπολίτευση καί τά δικαστικά καί τά συνδικαλιστικά καί τά πάντα. «Ἑβδομάδα Καραμανλῆ ἤ ἴσως καί... ἐποχή Καραμανλῆ». Καινούργιος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, λοιπόν, ἕνας τόσο γνώριμός μας «καινούργιος» πρόεδρος («Ἐλεύθερος Τύπος», 6.5).

Μέ ἡγεμονική ἐμφάνιση, εὐθύς μετά τήν ἐκλογή του στό προεδρικό ἀξίωμα, ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς, προσέδωσε στό ρόλο του, ὡς ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος, τρεῖς στόχους, γιά τήν ἐπιτυχία τῶν ὁποίων, τόνισε ὅτι θά συνεργαστεῖ «ἁρμονικά τόσο μέ τήν ἑκάστοτε Κυβέρνηση, ὅσο καί μέ τήν ἀντιπολίτευση. Οἱ στόχοι του εἶναι: Ὁμαλή λειτουργεία τῆς δημοκρατίας, ἐθνική ἑνότητα καί ἤρεμος πολιτικός βίος («Ἐλευθεροτυπία», 5.5.)

Σπάνια ἄνθρωποι χαίρουν τέτοιας ἐκτίμησης καί σεβασμοῦ ἀπό φίλους καί ἐχθρούς ὅσο ὁ Κ. Καραμανλῆς. Δέν εἶναι εὔκολο νά ἀπαριθμήσει κανείς τά προτερήματα καί τά προσόντα του, καί εἶναι βέβαιο ὅτι ἂν τό ἐπιχειρήσει κάτι θά παραλείψει. Αὐτές ὅλες τίς ἀρετές του θέτει στή διάθεση τοῦ τόπου του ἀπό τό ὑψηλό του ἀξίωμα τόσο στό ἐσωτερικό ὅσο καί στό ἐξωτερικό. Ὁ Θεός μαζί του («Ἐλευθεροτυπία», 6.5).

Σήμερα ἡ ἐκλογή καί αὔριο ἡ ὁρκωμοσία. Πρόεδρος ὁ Καραμανλῆς. Ἕβδομος κατά σειρά προέδρος τῆς Δημοκρατίας, κάτω ἀπό συνθῆκες πολιτικῆς ὁμαλότητας ἐκλέγεται (ὁ ἴδιος γιά δεύτερη θητεία) ὁ Κων. Καραμανλῆς, ὁ ὁποῖος, μέ τήν ὑπερπεντηκονταετῆ παρουσία του στά πολιτικά πράγματα τῆς Ἑλλάδας, σφράγισε ἀνεξίτηλα τήν πορεία τῆς χώρας πρός τήν ἄνοδο, τήν εὐημερία καί τήν εὐρωπαϊκή ὁλοκλήρωση («Μεσημβρινή», 4.5).

Σαφές τό μήνυμα Καραμανλῆ. Ἐπανῆλθε ρυθμιστής καί ὑπόσχεται συναίνεση, ἑνότητα καί ζητάει θυσίες ἀπό τόν λαό («Ἔθνος», 5.5).

Μετριοπαθής ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὅπως καί στά 1974. Ἄλλωστε, ὅπως καί στά 1974, ἔτσι καί σήμερα ἡ χώρα ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἑνότητα, γαλήνη καί εὔρυθμη λειτουργία τοῦ Κράτους γιά νά ὑπερβεῖ τήν βαθιά καί πολύπλευρη κρίση της («Ἔθνος», 6.5).

Ἱστορική δικαίωση μέ τήν ἐκλογή του στό ὕπατο ἀξίωμα. Ἡ πιό μεγάλη μέρα τοῦ Καραμανλῆ. Ὁ ἐθνάρχης, Κων. Καραμανλῆς, ἐκλέγεται σήμερα στό ὕπατο ἀξίωμα τῆς Πολιτείας καί αὔριο ὁρκίζεται πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας («Ἀπογευματινή», 4.5).

Ἄξιος πρόεδρος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἄξιος τῆς Δημοκρατίας καί τῆς Ρωμιοσύνης. Ἱκανοποίηση ἀπό τήν πλήρη λειτουργία τῶν θεσμῶν. Σταθμός ἡ ἀνάληψη τῶν προεδρικῶν καθηκόντων ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ («Ἀπογευματινή», 6.5).

Ὁ νέος πρόεδρος ὑποσχέθηκε ὅτι θά ἐργασθεῖ γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, τή διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας καί τήν ἠρεμία τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς χώρας. Τοῦτο, δίχως ἄλλο, σημαίνει ὅτι δέν θά ἐπιχειρηθοῦν, τουλάχιστον μέ τή δική του συναίνεση ἤ ἀνοχή, θεσμικές ἤ συνταγματικές μεταβολές, τέτοιες, πού θά προσέδιδαν στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας εὐρύτερες ἁρμοδιότητες καί αὐξημένες προνομίες πέραν ἐκείνων πού ὁ ὑπερκομματικός χαρακτήρας τοῦ θεσμοῦ ἐπιτρέπει.

Καί ἂν σήμερα οἱ θεσμοί ἔχουν περισσότερη ἀνάγκη στήριξης καί ἐνδυνάμωσης, ἡ συνεισφορά τοῦ πρώτου πολίτη τῆς χώρας δέν εἶναι μόνο ἀναμενόμενη, ἀλλά καί ἐπιβεβλημένη («Τά Νέα», 5.5).

Τέλος, ἀπό τά ἑβδομαδιαῖα φύλλα, ὁ «Οἰκονομικός Ταχυδρόμος» ἐπεσήμανε:

Ὁ Κων. Καραμανλῆς ἐπανέρχεται δικαιωμένος. Ὁ κ. Καραμανλῆς εἶναι τελικά ἐδῶ. Ἦταν πάντα ἐδῶ. Ἔστω καί σιωπῶν. Ὄχι μόνο γιατί εἶναι ὁ πιό ἐπίμονος, ὁ πιό «πολιτικός» ἀπό τούς πολιτικούς μας, ἀλλά κυρίως γιατί ἦταν — καί εἶναι ἀκόμη — ὁ μόνος πού εἶχε ἤδη ἀπό τήν δεκαετία τοῦ '60 «ἕνα στρατηγικό ὅραμα», μία εὐρύτερη φιλοσοφία γιά τό πολίτευμα καί τήν πορεία της χώρας.

Πέρα ἀπό τά σχόλια τῶν ἐφημερίδων, ἡ σημασία τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ στό ὕπατο ἀξίωμα τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας ἀναλύθηκε σέ σειρά ἐπώνυμων δημοσιευμάτων. Ἐνδεικτικό, μεταξύ ἄλλων, τό ἄρθρο τοῦ Ν. Δεληπέτρου:

Κυβέρνηση Μητσοτάκη (ἄνω). Συνάντηση τοῦ πρωθυπουργοῦ μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας (κάτω).

Στίς μέρες μας, ἕνας καί μόνο πολιτικός ἀξιώθηκε τοῦ τίτλου τοῦ «ἐθνάρχη»: Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς.

Δέν λησμονῶ τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο. Ἀλλά ὁ μεγάλος αὐτός Ἕλληνας ἀνῆκε σέ ἄλλη γενιά. Καί δέν εἶχα τό προνόμιο νά τόν ζήσω ἀπό κοντά.

Τόν τίτλο τοῦ «ἐθνάρχη» ἀπένειμαν στόν Καραμανλῆ οἱ ἀνώνυμοι Ἕλληνες. Καί δέν τόν ἀναγόρευσαν σέ ἐθνάρχη τήν ἐποχή πού ἀσκοῦσε ἐξουσία — εἴτε ὡς πρωθυπουργός, εἴτε ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας — ἀλλά κατά τά διαστήματα πού εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπ' αὐτήν.

Ἐν ὅσω, ὁ Καραμανλῆς, βρισκόταν στήν ἐξουσία ὑφίστατο κριτική ἀνελέητη. Ἡ διακομματική παράταξη τῶν φθονερῶν — ἀριστεροί, δεξιοί καί κεντρῶοι — πολεμοῦσαν μέ πάθος κάθε δημιουργική του πρωτοβουλία.

Ἕνοιωσε πολλές φορές τούς Ἕλληνες ἐναντίον του. Καί ἄλλες τόσες ὑπέρ αὐτοῦ.

Ἐθνάρχης ἔγινε γιά πρώτη φορά τήν ἐποχή τῆς δικτατορίας — κατά τήν διάρκεια τῆς αὐτοεξορίας του στό Παρίσι. Οἱ προσδοκίες ὅλων τῶν δημοκρατικῶν Ἑλλήνων γιά μιά ἐπάνοδο στήν ὁμαλότητα, εἶχαν συνδεθεῖ τότε μέ τό πρόσωπό του.

Τό περίεργο εἶναι, ὅτι δέν εἶχε καλέσει κανένα. Ἀλλά ὅλοι ἐστρέφοντο πρός αὐτόν καί τοῦ ζητοῦσαν, τόν θερμοπαρακαλοῦσαν, νά πάρει κάποια πρωτοβουλία.

Ἤμουν κοντά του καί γνωρίζω πόσο πονοῦσε γιά τό κατάντημα τοῦ τόπου μας. Πονοῦσε ἀλλά δέν παρασυράταν νά κάνει ἄκαιρες, ἐπιπόλαιες καί ἀνοργάνωτες ἐνέργειες.

Κατά κανόνα σιωποῦσε. Ἀλλά τίς λίγες φορές πού μιλοῦσε ἐσείστη ἡ Ἑλλάδα!...

Συνδυάζει, ὁ Καραμανλῆς, κατά τρόπο μοναδικό, τήν πολιτική ἀρετή τοῦ λόγου καί τήν ἀρετή τῆς σιωπῆς.

Θαυμάζω τούς πολιτικούς του λόγους, πού εἶναι δομημένοι σάν δωρικές κολῶνες: Δέν βρίσκει κανείς σ' αὐτούς τίποτε τό περιττό. Νομίζω, ὅμως, ὅτι οἱ σιωπές του συνεισέφεραν στήν πολιτική του σταδιοδρομία τουλάχιστον ὅσο καί οἱ λόγοι του.

Τό πότε πρέπει καί τό πότε δέν πρέπει νά μιλήσει εἶναι ἕνα ἀπό τά μεγάλα μυστικά του.

Προτοῦ ἐπιστρέψει στήν Ἑλλάδα, κατά τό 1974, εἶχε γίνει ἕνα μυθικό πρόσωπο. Κι ὁ λαός — ὁλόκληρος ὁ λαός — τοῦ ἐπεφύλαξε ὑποδοχή ἐθνάρχη, ἀπό τόν ὁποῖο ἀνέμενε τήν ἐπάνοδο τῆς ὁμαλότητος, τήν ἐγκαθίδρυση δημοκρατικῶν θεσμῶν καί τήν ἀνόρθωση τοῦ διεθνοῦς κύρους τῆς χώρας.

Δέν διέψευσε καμιά ἀπό τίς προσδοκίες τῶν Ἑλλήνων. Ἡ διαδικασία μέ τήν ὁποία ἐπανῆλθε καί ἐγκαθιδρύθηκε ἡ δημοκρατία στήν Ἑλλάδα ἀποτελοῦσε διεθνές παράδειγμα πρός μίμηση. Ἀλλά καί ἡ μεθοδική ἀποκατάσταση τῆς διεθνοῦς ὑπολήψεως τῆς χώρας μας ἔδωσε στόν Καραμανλῆ φτερά γιά νά πετάξει στούς διεθνεῖς ὁρίζοντες.

Ἔγραφα κάποτε σ' αὐτή τή στήλη: «Ἡ πνευματική ἀλλά ἐπιτυχής πορεία του Καραμανλῆ πρός τήν Εὐρώπη προσδιορίζει τό πολιτικό του μέγεθος καί τό διεθνές του κῦρος.

»Ἀκολουθώντας τό ὅραμά του διήνυσε ὁλόκληρη τήν ἀπόσταση μέ τά... πόδια! Καί εἶναι ἡ ἀπόσταση ἀπό τά Βαλκάνια στήν Εὐρώπη πολύ μεγαλύτερη ἀπό ὅσο δείχνουν οἱ γεωγραφικοί χάρτες.

»Ὅταν ἔφτασε στήν Εὐρώπη, ἦταν γεμάτος ἀπό περηφάνεια γιά τήν ἱστορία τῆς χώρας μας. Μόλις πού καταδεχόταν νά μιλήσει στούς ξένους. Οἱ Εὐρωπαῖοι κοιτάζανε στήν ἀρχή ὕποπτα τόν ζόρικο αὐτόν καί "Βαλκάνιο" ταξιδιώτη. Κατόρθωσε, ὅμως, γρήγορα νά τόν σέβονται καί μάλιστα καί νά τόν συμβουλεύονται».

Ἀλλά ἐδῶ δέν βιογραφοῦμε σήμερα τόν Καραμανλῆ. Προσπαθῶ ἁπλῶς νά ἐξηγήσω τό μοναδικό φαινόμενο τοῦ πολιτικοῦ, τόν ὁποῖο μεγάλη μερίδα τοῦ λαοῦ ὕψωνε στή θέση εἰδώλου τίς περιόδους πού ἀπουσίαζε ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική. Γιατί δέν ἔγινε ἐθνάρχης μόνο κατά τήν περίοδο τῆς δικτατορίας τῶν συνταγματαρχῶν. Ἀνέβηκε στό λατρευτικό αὐτό βάθρο καί κατά τήν περίοδο τῆς τελευταίας πενταετίας, πού κατόπιν τῆς ἀνεντίμου συμπεριφορᾶς τοῦ κυρίου Ἀνδρέα ἀναγκάσθηκε νά ἐγκαταλείψει τό ἀνάκτορο τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ καί νά δηλώσει ἀποχή ἀπό αὐτό πού ὀνομαζόταν «δημόσιος βίος τῆς χώρας μας».

Ἡ στάση τῆς ἀποχῆς τοῦ Καραμανλῆ παρερμηνεύθηκε, διαβλήθηκε καί ἀρκετές φορές ἐπικρίθηκε. Ἐν τούτοις, ἡ ἐπίμονη ἀπουσία του ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική, σέ συνδυασμό μέ τήν πτώση τοῦ πολιτικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας, παρεῖχε στό λαό τή δυνατότητα μιᾶς σύγκρισης, πού ἀπέβαινε σέ ὄφελος τοῦ Καραμανλῆ. Καί μεγάλωνε συνεχῶς στό λαό τήν αἴσθηση τῆς ἀνάγκης νά τόν θέσει καί πάλι ἐπί κεφαλῆς μιᾶς ἐξόρμησης πού θ' ἀποσκοποῦσε στήν ἔξοδο τῆς χώρας ἀπό τήν παρακμή («Πολιτικά Θέματα», 4 Μαΐου 1990).

5 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναλαμβάνει, γιά δεύτερη φορά στή μακρά πολιτική σταδιοδρομία του, καθήκοντα προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ ὁρκωμοσία τελέστηκε κατά τά καθιερωμένα, ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, χοροστατοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, Σεραφείμ. Ἐπακολούθησε κατάθεση στεφάνου ἀπό τό νέο πρόεδρο στό μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, παρουσία τοῦ συνόλου σχεδόν τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου — ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀπουσίασε — καί τῶν μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος.

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς κατευθύνθηκε στό Προεδρικό Μέγαρο καί ἀνέλαβε τά νέα του καθήκοντα ἀπό τόν ἀπερχόμενο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Χ. Σαρτζετάκη, ὁ ὁποῖος τόν προσφώνησε ὡς ἑξῆς:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ συμμετοχή σας στόν δημόσιο βίο τῆς χώρας ἐπί σειράν δεκαετιῶν, ἡ ἀνάληψη ὑψηλῶν καθηκόντων ἐπί μακράν σειράν ἐτῶν ἀπό περίοπτες θέσεις τοῦ πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ μηδέ τοῦ ἀνωτάτου ἀξιώματος τῆς πολιτείας ἐξαιρουμένου, ἡ ἐν γένει πολιτεία σας ὡς δημοσίου ἀνδρός εἶναι — νομίζω — σέ ὅλους γνωστές, σέ ὁλόκληρο τόν ἑλληνικό λαό.

»Ἡ πατρίδα μας ἀντιμετωπίζει, ὅπως καί ἐσεῖς ἐσημειώσατε, ὀξύτατα καί μεγάλα προβλήματα. Νομίζω, ὅμως, ὅτι

πάντοτε οἱ προοπτικὲς εἶναι εὐοίωνες, ἐφ' ὅσον συντρέξουν ἡ πανεθνικὴ ἐγρήγορση, ἡ πανεθνικὴ συσπείρωση καὶ ἡ ἀξιοποίηση βεβαίως τῶν ἀναμφισβητήτων — τολμῶ νὰ πῶ — καὶ ἀπαραμίλλων ἀρετῶν τοῦ θαυμασίου ἑλληνικοῦ λαοῦ.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ ἀνάληψη κάθε δημοσίου λειτουργήματος σημαίνει ἀνάληψη τῆς εὐθύνης πρὸς προαγωγὴ καὶ προάσπιση τῶν συμφερόντων τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος. Γι' αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπίσημη αὐτὴ στιγμὴ τῆς ἐπισήμου συμβολικῆς παραδόσεως τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, σᾶς εὔχομαι κάθε δύναμη καὶ κάθε ἐπιτυχία στὸ ἔργο τῆς προασπίσεως καὶ τῆς προαγωγῆς, τῆς ὑπηρετήσεως, μὲ μία λέξη, τῶν συμφερόντων τῆς ἐθνικῆς μας κοινότητος, βεβαίως δὲ καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Καὶ πάλι σας καλωσορίζω».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριε πρόεδρε, γιὰ τὴν ὑποδοχὴ ποὺ μοῦ ἐπιφυλάξατε, καθὼς καὶ γιὰ τοὺς καλοὺς λόγους καί, προπαντός, γιὰ τὶς εὐχές σας».

10 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται, σὲ πρώτη ἐνημερωτικὴ συνάντηση, τὸν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ ἐκθέτει, σὲ γενικὲς γραμμές, τὰ τρέχοντα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ προβλήματα τῆς χώρας.

Κατὰ τὴν ἔξοδό του ἀπὸ τὸ Προεδρικὸ Μέγαρο, ὁ πρωθυπουργὸς δήλωσε:

«Ἦταν φυσικὸ νὰ ἐνημερώσω τὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὅπως τὸν ἐνημέρωσα, γιὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα προβλήματα τοῦ τόπου, γιὰ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουμε, γιὰ τὶς προοπτικὲς ποὺ διανοίγονται μπροστά μας καὶ τὶς ὁποῖες ἡ Κυβέρνηση θὰ ἀξιοποιήσει. Αὐτὸ ἦταν τὸ βασικὸ ἀντικείμενο τῆς σημερινῆς μας συνάντησης. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει μακρὰν ἐμπειρίαν. Ἔχω πεῖ καὶ ἄλλοτε, ὅτι ἡ παρουσία του ἐπικεφαλῆς τοῦ Κράτους ἀπὸ ἀνώτατο ἄξίωμα, βοηθᾶ αὐτὴ τὴν ὥρα τὴν χώρα νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ εἶναι ἐνώπιόν μας, καὶ ἐπιβεβαιώνεται καθημερινὰ αὐτὴ ἡ διαπίστωση, τὴν ὁποία εἶχα κάνει.

»Θὰ ἔχω τακτικὲς ἐπαφές, ὀφείλω νὰ ἔχω. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μὲ τὸν ὅποιο πρωθυπουργὸ ἔχει πάντοτε καὶ πρέπει νὰ ἔχει τακτικὲς ἐπαφές».

10 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τὴν ἐπίσκεψη τοῦ πατριάρχη Ἱεροσολύμων, Διοδώρου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνημερώνει γιὰ τὰ προβλήματα τῆς περιοχῆς του.

11 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στὸ Προεδρικὸ Μέγαρο τὴν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Νότιας Ἀφρικῆς, Φ. ντὲ Κλέρκ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ περιοδεία στὴν Εὐρώπη, προκειμένου νὰ ἐνημερώσει τοὺς ἡγέτες τῶν χωρῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ γιὰ τὴ διαδικασία καταργήσεως τοῦ «ἀπαρτχάιντ» ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἐφαρμόσει γιὰ τὴ χώρα του.

Ὅπως σημειώνεται σὲ σχετικὸ μνημόνιο τῆς συνομιλίας, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος, ἀφοῦ ἄκουσε τὶς ἀπόψεις τοῦ Νοτιοαφρικανοῦ ἡγέτη, «ἐξῆρε τὸ πολιτικὸ θάρρος τὸ ὁποῖο ἐπιδεικνύει μὲ τὴ νέα του πολιτική, ἐξέφρασε τὴν κατανόησή του γιὰ τὶς δυσχέρειες ποὺ ἀντιμετωπίζει καὶ θὰ ἀντιμετωπίσει καὶ στὸ μέλλον, ἐτόνισε ὅμως παράλληλα καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ συνεχισθεῖ ἡ πολιτικὴ τῶν μεταρρυθμίσεων»[148].

14 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, ἐπισκέπτεται τὸν Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος καὶ δήλωσε, πρῶτος, μετὰ τὴ συνομιλία:

«Εἴχαμε μὲ τὸν φίλο μου τὸν κ. Βασιλείου μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἐπίκαιρη συζήτηση γιὰ τὶς ἐξελίξεις στὸ Κυπριακό. Ὅπως γνωρίζετε, ἡ μαρτυρικὴ Μεγαλόνησος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀκάματο πρόεδρό της, διεξάγει ἕναν δύσκολο ἀγώνα. Στὸν ἀγώνα ὅμως αὐτὸν δὲν εἶναι μόνη. Ἔχει τὴν ὁμόθυμη καὶ τὴν ὁμόψυχη συμπαράσταση ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας. Ὅπως ἔχει καὶ τὴν συμπάθεια καὶ βέβαια καὶ τὴν κατανόηση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς συμπαραστάσεως θὰ τὸ ἐνισχύσω μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους. Ἐνῶ, παράλληλα, θὰ φροντίσω νὰ ὑποβοηθήσω τὶς προσπάθειες τοῦ κ. Βασιλείου στὸ διεθνὲς χῶρο.

»Ὅπως εἴπαμε, ὅμως, ὁ ἀγώνας εἶναι δύσκολος. Πιστεύω, ὅμως, ὅτι θὰ ἔλθει ἡ στιγμὴ ποὺ ἡ Τουρκία θὰ καταλάβει ὅτι ἡ διατήρηση τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος στὴν Κύπρο δὲν εἶναι μόνο ἀπαράδεκτη, εἶναι καὶ παράλογη. Καὶ τοῦτο διότι βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ κλίμα τὸ ὁποῖο δημιουργοῦν οἱ κοσμοϊστορικὲς ἀλλαγὲς ποὺ συντελοῦνται σήμερα στὸν κόσμο. Ἀλλὰ καὶ γιατί θὰ καταλάβει ὅτι τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν δύο λαῶν μας εἶναι νὰ ζήσουν εἰρηνικὰ καὶ νὰ συνεργασθοῦν δημιουργικά.

»Πάντως, μέχρις ὅτου ἔλθει αὐτὴ ἡ στιγμὴ ποὺ ἡ Τουρκία νὰ κατανοήσει αὐτὲς τὶς ἀλήθειες, ἐμεῖς ὀφείλουμε σὲ πανεθνικὴ κλίμακα νὰ σφυρηλατοῦμε τὴν ἑνότητα, τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὴν ὑπομονή μας».

Στὴ συνέχεια, ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ ἐξέφρασε τὴ χαρά του γιὰ τὴ συνάντηση, τόνισε:

«Ἐξετάσαμε ὅλες τὶς πτυχὲς τοῦ Κυπριακοῦ, τὶς τελευταῖες ἐξελίξεις, τὶς προοπτικὲς μέσα στὰ πλαίσια τῶν διεθνῶν ἐξελίξεων, γενικὰ καὶ εἰδικά, μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἐξελίξεων στὴν Εὐρώπη. Δὲν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐπαναλάβω ὅσα εἶπε ὁ κ. πρόεδρος, ποὺ ἔθεσε πολὺ σωστὰ τόσο τὴν οὐσία τοῦ προβλήματος, ὅσο καὶ τὶς ἐπιδιώξεις μας, ὅτι ὅλοι μαζὶ πρέπει νὰ συνεχίσουμε τὸν δύσκολο ἀγώνα μας,

πιστεύοντας ὅτι τελικά θά πειστεῖ ἡ Τουρκία ὅτι ἡ συνέχιση τῆς σημερινῆς κατάστασης καί ἀδικαιολόγητη εἶναι καί ἀναχρονιστική. Χρειάζεται σκληρός ἀγώνας, χρειάζεται ὑπομονή, χρειάζεται πανεθνική ἑνότητα.

»Θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τόν κ. πρόεδρο γιά τή βοήθεια πού θά μᾶς δώσει μέ κάθε τρόπο. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, θά ἤθελα νά ἀναφέρω ὅτι τό θεώρησα ὑποχρέωσή μου νά προσκαλέσω τόν κ. Καραμανλῆ νά ἔλθει στήν Κύπρο, ὅσο μπορεῖ πιό γρήγορα, γιατί πιστεύω ὅτι μία τέτοια ἐπίσκεψη, ἡ πρώτη ἐπίσκεψη Ἕλληνα προέδρου στήν Κύπρο, θά ἔχει σημαντική σημασία καί θά περάσει καί τό μήνυμα σέ ὅλο τόν κόσμο γιά τίς ἰδιαίτερα στενές σχέσεις πού ὑπάρχουν καί τή στήριξη πού μᾶς δίνει ἡ Ἑλλάδα, ἀλλά εἶναι καί μία ἔνδειξη ἐκτίμησης πρός τό πρόσωπο τοῦ προέδρου κ. Καραμανλῆ».

Σέ ἀπάντηση, ὁ Κ. Καραμανλῆς εὐχαρίστησε τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας γιά τήν πρόσκληση, τονίζοντας ὅτι ἦταν καί εἶναι φυσικό νά εἶναι παλιά ἡ ἐπιθυμία του νά ἐπισκεφθεῖ τή Μεγαλόνησο καί γιά ἄλλους λόγους, ἀλλά καί διότι τό θέμα τῆς Κύπρου συνδέεται μέ τήν προσωπική του ἱστορία.

Ἀκολούθησε ἐπιστολή τοῦ προέδρου Βασιλείου, ἀπό τή Λευκωσία, στίς 22 Μαΐου:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Μετά τήν ἐπιστροφή μου ἀπό τήν Ἑλλάδα στήν Κύπρο καί ἀφοῦ ἀμέσως μεσολάβησαν δύο ἐπίσημες ἐπισκέψεις μου στό Κουβέιτ καί στό Κατάρ, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τήν πολλή χαρά καί συγκίνησή μου γιά τήν συνάντηση καί τίς συνομιλίες μας στήν Ἀθήνα. Θά ἤθελα νά ἐπαναλάβω ὅτι ἔφυγα ἀπό τήν ἑλληνική πρωτεύουσα μέ ἐνισχυμένες τίς ἐλπίδες μου γιά ἀποτελεσματική προώθηση τῆς ἐθνικῆς μας ὑπόθεσης. Πιστεύω ὅτι τό διεθνές κῦρος καί ἡ μακρά πεῖρα σας θά συμβάλουν σημαντικά πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

»Ἀναφορικά μέ τήν ἀναμενόμενη ἐπίσκεψή σας στήν Κύπρο, πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ἡ σχετική εἴδηση ἔτυχε εὐμενέστατης ἀπήχησης ἀνάμεσα στό λαό, ὅπως μαρτυρεῖται καί ἀπό τίς δηλώσεις ἐκπροσώπων πολιτικῶν κομμάτων. Ὡς χρόνο προτείνω τό τέλος Σεπτεμβρίου καί τίς ἀρχές Ὀκτωβρίου, προκειμένου νά εἶστε ἐδῶ ἔγκαιρα γιά νά παραστεῖτε στούς ἑορτασμούς τῆς 1ης Ὀκτωβρίου γιά τήν τριακονταετηρίδα τῆς Κυπριακῆς Ἀνεξαρτησίας καί νά παραμείνετε ἐν συνεχεία γιά ὅσο διάστημα μπορεῖτε. Πιστεύω ὅτι ἡ ἐπίσκεψή σας θά εἶναι ἀπό κάθε ἄποψη εὐχάριστη καί ἀποδοτική.

»Σᾶς εὔχομαι σταθερή ὑγεία καί εὐτυχία καί θέλω νά ἐπαναλάβω πώς θεωρῶ ὅτι ἡ φιλία σας μέ τιμᾶ ἰδιαίτερα».

Στήν ἀπάντησή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τόν Γ. Βασιλείου γιά τήν ἐπιστολή, ὑπογράμμισε ἐκ νέου:

«"Οπως εἶχα τήν εὐκαιρία νά σᾶς πῶ κατά τήν συνάντησή μας, παρακολουθῶ πάντοτε μέ ἔντονο ἐνδιαφέρον τίς ἄοκνες προσπάθειές σας γιά τήν προώθηση τοῦ ἐθνικοῦ μας θέματος. Καί θά ἤθελα, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, νά σᾶς ἐπαναλάβω τήν διαβεβαίωσή μου ὅτι στό δύσκολο αὐτό ἔργο σας ἔχετε τήν συμπαράσταση ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί, βεβαίως, καί τήν δική μου προσωπικά.

»Εὔχομαι ἡ κινητικότης πού σημειώνεται τίς μέρες αὐτές διεθνῶς σχετικά μέ τό ἐθνικό μας θέμα νά ἀποτελέσει, ἐπί τέλους, τήν ἀφετηρία γιά τήν οὐσιαστική προώθηση τῆς λύσεως πού δικαιοῦται νά ἀναμένει ὁ ἑλληνισμός.

»"Οσον ἀφορᾶ τήν ἐπίσκεψή μου στήν Κύπρο, θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω καί πάλι γιά τήν πρόσκλησή σας καί νά σᾶς ἐκφράσω, γιά μιά ἀκόμη φορά, τήν ζωηρή ἐπιθυμία μου νά ἐπισκεφθῶ τό νησί, γιά τήν ἐλευθερία καί τήν ἀνεξαρτησία τοῦ ὁποίου ἔχω ἀφιερώσει ἕνα μεγάλο μέρος τῆς σταδιοδρομίας μου καί, θά ἔλεγα, καί τῆς ζωῆς μου.

»Λυποῦμαι ὅμως, διότι δέν εἶμαι αὐτή τήν στιγμή σέ θέση νά σᾶς προτείνω, ἀπό πλευρᾶς μου, συγκεκριμένες ἡμερομηνίες γιά τήν πραγματοποίηση τῆς ἐπισκέψεώς μου. Παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι μέ χαρά θά ἐπικοινωνήσω καί πάλι μαζί σας ὅταν, ἀργότερα, ὑπάρξει ἡ δυνατότητα νά ἀναζητήσουμε ἀπό κοινοῦ τόν κατάλληλο χρόνο τῆς ἐπισκέψεώς μου»[149].

Τή διαβεβαίωση τῆς θερμῆς συμπαραστάσεώς του πρός τόν κυπριακό Ἑλληνισμό, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἐπαναλάβει, καί στίς ἑπόμενες ἡμέρες, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συναντήσεώς του, διαδοχικά, μέ τόν Β. Λυσσαρίδη, πρόεδρο τῆς Βουλῆς, καί τόν Γλ. Κληρίδη — ἀντίστοιχα, στίς 18 καί 30 Μαΐου.

17 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου, ἐπισκέπτεται, μέ πρωτοβουλία του, τόν Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει συνομιλία μέσα σέ κλίμα «πολύ θετικό» — κατά τή διατύπωσή του. Ἡ συνάντηση ἐπεκτάθηκε σέ θέματα τόσο ἐσωτερικῆς ὅσο καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Εἰδικότερα, ὁ Α. Παπανδρέου ἐξέθεσε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τίς ἀπόψεις του γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας, ἐκφράζοντας ἰδιαίτερα τίς ἀνησυχίες του γιά τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζονται στό οἰκονομικό καί τό διεθνές διπλωματικό πεδίο.

Θά ἀκολουθήσει, στίς ἀμέσως ἑπόμενες ἡμέρες, ὡς τά τέλη Μαΐου, ἐπίσκεψη στό Προεδρικό Μέγαρο ἐκπροσώπων καί ἄλλων κομματικῶν σχηματισμῶν — διαδοχικά τῶν Χ. Φλωράκη, προέδρου τοῦ Συνασπισμοῦ, Κ. Στεφανόπουλου, προέδρου τῆς ΔΗΑΝΑ, Λ. Κύρκου, γραμματέα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς, Γρ. Φαράκου, γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΚΚΕ, καί Α. Λεντάκη, προέδρου τῆς ΕΔΑ.

17 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ ἐπί-

σκεψη τόν πρωθυπουργό τῆς Βουλγαρίας, Α. Λουγκάνωφ, μέ τόν ὁποῖο καί συζήτησε θέματα διμεροῦς καί εὐρύτερου διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος.

Ὁ Βούλγαρος ἡγέτης μετέφερε στόν Κ. Καραμανλῆ εὐχετήριο μήνυμα καί πρόσκληση τοῦ προέδρου, Π. Μλαντένωφ, νά ἐπισκεφθεῖ ἐπίσημα τή Σόφια. Σέ ἀπαντητική ἐπιστολή του πρός τόν τελευταῖο, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας τόνισε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τίς εὐχές καί τούς καλούς σας λόγους ἐπί τῇ ἐκλογῇ μου ὡς προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

»Ἐκτίμησα βαθειά τό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ θερμοῦ προσωπικοῦ σας μηνύματος καί θά ἤθελα νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι διατηρῶ καί ἐγώ τίς καλλίτερες ἀναμνήσεις ἀπό τίς συναντήσεις πού εἴχαμε στό παρελθόν.

»Συμμερίζομαι τίς ἐκτιμήσεις σας γιά τήν λαμπρή πορεία καί τήν ἐξαίρετη κατάσταση τῶν διμερῶν μας σχέσεων πού ὀφείλονται στίς κοινές μας προσπάθειες καί στήν προσήλωσή μας στήν εἰρήνη. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ χῶρες μας θά συνεχίσουν καί στό μέλλον αὐτή τήν πορεία, πού ἀνταποκρίνεται στά συμφέροντα τῶν δύο λαῶν μας καί ἀποτελεῖ σημαντικό παράγοντα γιά τήν ἐμπέδωση τῆς εἰρήνης καί τῆς σταθερότητας στά Βαλκάνια.

»Θά ἤθελα ἐπίσης νά σᾶς ἀπευθύνω τίς πιό εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ τεράστιου μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου πού ἔχει ἀναλάβει ὁ βουλγαρικός λαός.

»Σᾶς εὐχαριστῶ, τέλος, γιά τήν πρόσκληση πού μοῦ ἀπευθύνατε. Ἀποτελεῖ καί δική μου ζωηρή ἐπιθυμία νά ἐπισκεφθῶ τήν Βουλγαρία καί ἐλπίζω ἡ ἐπίσκεψη αὐτή νά πραγματοποιηθεῖ σύντομα»[150].

18 ΜΑΪΟΥ 1990

Ἡ νέα ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἐπισκέπτεται τόν Κ. Καραμανλῆ, παρουσία καί τῶν Ι. Βαρβιτσιώτη καί Α. Παπαδόγγονα, ὑπουργοῦ, ἀντίστοιχα, καί ὑφυπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχάρη τή νέα ἡγεσία καί ἐπεσήμανε τίς αὐξημένες εὐθύνες της γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀκεραιότητα τῆς χώρας σέ ἐποχή διεθνοῦς ἀβεβαιότητας.

24 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνόψει τῆς ἐπισκέψεώς του στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἔγινε δεκτός ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν ὁποῖο καί ἐνημέρωσε γιά τήν πορεία τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου. Εἰδικότερα, ὁ πρωθυπουργός, μετά καί τήν πρόσφατη διατύπωση τῶν ἀνησυχιῶν τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως πρός τόν ἀνώτατο ἄρχοντα, ὑπερα-μύνθηκε τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως, μέ τό πρόσθετο ἐπιχείρημα ὅτι ἡ τελευταία αὐτή βρίσκει σύμφωνες καί τίς Κυβερνήσεις τῶν ἑταίρων Κρατῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας· παράλληλα ὅμως ἐπεσήμανε τίς δυσχέρειες πού ἀντιμετωπίζει, ὑπογραμμίζοντας χαρακτηριστικά ὅτι ἡ οἰκονομία διανύει «δύσκολη καμπή» καί ἀπειλεῖται ἀπό τόν κίνδυνο ἀκόμη καί τῆς χρεωκοπίας.

Τήν ἐπομένη, 25 Μαΐου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ συνεργασία τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Γ. Σουφλιᾶ, ὁ ὁποῖος καί τόν ἐνημέρωσε, συμπληρωματικά, γιά τό ὑπό προπαρασκευή νομοσχέδιο σχετικά μέ τά ἀναπτυξιακά κίνητρα.

Ὁ πρωθυπουργός θά ἔχει καί νέα ἐνημερωτική συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πρίν ἀπό τήν ἀναχώρησή του γιά τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τήν 1η Ἰουνίου.

28 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα πρός τήν 31η Κληρικολαϊκή Συνέλευση πού ὀργανώνεται μέ πρωτοβουλία τῆς ἑλληνικῆς ὁμογένειας στήν Ἀμερική:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς 31ης Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως καί, μέσω ὑμῶν, πρός ὁλόκληρη τήν ὁμογένεια τῆς Ἀμερικῆς.

»Τή Συνέλευσή σας λαμπρύνει καί φωτίζει ἡ σεπτή παρουσία τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Δημητρίου, ὁ ὁποῖος συμβολίζει καί ἐκφράζει τήν ἀκατάλυτη καί ἀδιάλειπτη ἑνότητα τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανοσύνης διά μέσου τῶν αἰώνων.

»Νά εἶσθε βέβαιοι ὅτι τό βλέμμα ἀλλά καί ἡ σκέψη μας παρακολουθοῦν μέ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον καί ἐλπίδα τήν ἐκδήλωσή σας αὐτή. Μιά ἐκδήλωση πού ἐμπνέει καί ἐνσαρκώνει ἕναν διπλό συμβολισμό.

»Κατά πρῶτο λόγο ἡ Συνέλευσή σας συμβολίζει τήν ἑνότητα κλήρου καί λαοῦ, στή μεγάλη πορεία γιά τήν τελική καταξίωση τοῦ ἀνθρώπου. Καί ὁ συμβολισμός αὐτός, πού ἀπό καταβολῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ βασικό συστατικό της ἀλλά καί καθημερινό της βίωμα, ἀποδεικνύει τούς συμπαγεῖς δεσμούς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καί παραδόσεως μέ τό πνεῦμα καί τήν πολιτιστική παράδοση τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Καί τοῦτο γιατί καί ἀπό τίς δύο αὐτές ἑστίες ἰδεῶν καί συμβολισμοῦ ἀναδύεται ὁ ὁλοκληρωμένος ἄνθρωπος.

»Κατά δεύτερο λόγο, ἡ Συνέλευσή σας συμβολίζει τήν παγκοσμιότητα καί τήν ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Χάρη σέ σᾶς ὁ Ἑλληνισμός δέν εἶχε, δέν ἔχει καί δέν θά γνωρίσει ποτέ σύνορα. Εἴσαστε οἱ κληρονόμοι καί ταυτοχρόνως οἱ σύγχρονοι φορεῖς ἑνός πνεύματος, πού εἶναι προορισμένο νά φωτίζει τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος πρός τό μέλλον, χωρίς νά γνωρίζει φραγμούς ἀπό ἐθνικές ἤ ἄλλους εἴδους ἰδιαιτερότητες. Πέρα ὅμως ἀπό τήν παγκοσμιότητα, ἐκφράζετε καί τήν ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Σέ χαλεπούς γιά τήν πατρίδα μας καιρούς παρέχετε τό παράδειγμα ἀλλά

καί τό δίδαγμα, ὅτι ἡ ἐθνική ἑνότητα, σέ συνδυασμό μέ τόν σεβασμό τῆς ἱστορικῆς μας κληρονομιᾶς καί τήν ἐπίγνωση τοῦ ἱστορικοῦ μας ρόλου, μπορεῖ νά θωρακίσει τό ἔθνος μας ἀπέναντι στίς δυσκολίες καί τούς κινδύνους ποῦ ἀντιμετωπίζει καί πάλι σήμερα.

»Μείνετε πιστοί στά ἰδανικά αὐτά καί ὑπηρετεῖστε τα μέ τή συνέπεια καί τήν αὐταπάρνηση ποῦ ὑπῆρξε πάντοτε τό σταθερό θεμέλιο τοῦ δημιουργικοῦ σας ἔργου καί τῆς ἐθνικῆς σας ἀκτινοβολίας.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές σᾶς ἀπευθύνω τίς θερμότερες εὐχές μου γιά τήν προσωπική καί οἰκογενειακή σας εὐτυχία καί γιά τήν ἐπιτυχία τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεώς σας».

30 ΜΑΪΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποκαλύπτει τήν προτομή τοῦ Κωνσταντίνου Τσάτσου, στό προαύλιο τοῦ Ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ἀπέναντι ἀπό τήν κατοικία του, ἐπί τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων.

6 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς παρουσίας του σέ δεξίωση πού δόθηκε στή Βουλιαγμένη στό πλαίσιο τῆς ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς ναυτιλιακῆς ἐκθέσεως «Ποσειδώνεια 1990», ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε, συνοπτικά, στό ρόλο τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας:

«Ἡ Ἑλλάδα μπορεῖ νά εἶναι ὑπερήφανη γιά τήν Ἐμπορική της Ναυτιλία. Γιατί δέν ἀποτελεῖ μόνο μεγάλη οἰκονομική δύναμη, ἀλλά καί προπάντων ἠθική. Καί τοῦτο γιατί πρωταγωνιστεῖ στίς θάλασσες καί προβάλλει τήν Ἑλλάδα διεθνῶς».

7 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ὀργανώσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Συμποσίου γιά τήν ὑγεία, μέ τό εἰδικό θέμα «Ὑγεία γιά ὅλους τό 2000», ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας, σέ σχετικό μήνυμά του, τόνισε, μεταξύ ἄλλων:

«Ἡ ὑγεία εἶναι τό πολυτιμότερο ἀγαθό ποῦ δέν ἔχει οὔτε σύνορα οὔτε διαχωριστικές γραμμές. Γι' αὐτό ἡ Παγκόσμια Ὀργάνωση Ὑγείας — ἡ πιό ἀνθρώπινη, ἡ πιό ἀποτελεσματική δραστηριότητα τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν — πέτυχε τίς σημαντικές της νίκες ἐναντίον τῶν νόσων καί τῶν ἐπιδημιῶν. Ἡ ὑγεία, γιά νά πραχθεῖ, ἔχει ἀνάγκη ἀπό τήν προσπάθεια ὅλων μας καί ὄχι μόνο ἀπό τή συμβολή μιᾶς ἐπιστήμης».

11 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δέχτηκε τόν ὑπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας καί Δημοσίων Ἔργων, Στ. Μάνο, καί τόν ὑπουργό Ἄνευ Χαρτοφυλακίου, Μ. Θεοδωράκη.

Κατά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Μ. Θεοδωράκης δήλωσε ὅτι ἐνημέρωσε τόν πρόεδρο γιά τήν πρόσφατη μακρά καλλιτεχνική περιοδεία του στό ἐξωτερικό, ὅπου διαπίστωσε ὅτι ἡ ἐκλογή του στό προεδρικό ἀξίωμα ἔχει προκαλέσει εὐνοϊκές ἐντυπώσεις καί ἔχει μεταστρέψει τό διεθνές κλίμα — πρός κατεύθυνση θετική γιά τήν Ἑλλάδα.

14 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ἡγετικοί ἐκπρόσωποι τοῦ ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου, οἱ Γκάς Γιάτρον, πρόεδρος τῆς ὑποεπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων γιά τά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί τούς διεθνεῖς ὀργανισμούς, καί Οὐίλλιαμ Μπρούμφιλντ, ἐκπρόσωπος τοῦ Ρεπουμπλικανικοῦ κόμματος στήν Ἐπιτροπή Διεθνῶν Ὑποθέσεων, ἀποστέλλουν στόν Κ. Καραμανλῆ θερμή συγχαρητήρια ἐπιστολή, ἐκφράζοντας ταυτόχρονα τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἐπάνοδός του στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας θά ἀποτελέσει σταθμό στή θετική ἐξέλιξη τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

«Σᾶς ἀπευθύνουμε τήν ἐπιστολή αὐτή γιά νά ἐκφράσουμε τά συγχαρητήριά μας γιά τήν ἀπόφασή σας νά ὑπηρετήσετε ἐκ νέου τόν ἑλληνικό λαό, ὡς πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Σᾶς εὐχόμαστε ἐπιτυχία, καθώς ἀναλαμβάνετε αὐτή τή σημαντική ἡγετική θέση, σέ μιά κρίσιμη περίοδο γιά τήν Κυβέρνηση καί τόν ἑλληνικό λαό.

»Θεωροῦμε τήν ἐπιστροφή σας στήν Προεδρία σημαντικό βῆμα γιά τή βελτίωση τῶν σχέσεων μεταξύ τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας καί τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τά προηγούμενα χρόνια, οἱ παλαιοί δεσμοί πού ἕνωναν τά ἔθνη μας ἐξασθένισαν. Πιστεύουμε ὅτι οἱ χῶρες μας μποροῦν νά ἐπανασυστήσουν μιά νέα καί ἐποικοδομητική συνεργασία βασισμένη στόν ἀμοιβαῖο σεβασμό καί κοινές ἀξίες.

»Ἡ ἀφοσίωσή σας στό ἔθνος σας καί στίς δημοκρατικές ἀρχές ἀποτελεῖ πηγή ἐμπνεύσεως γιά Ἕλληνες καί Ἀμερικανούς.

»Ὡς μέλη τοῦ Κογκρέσσου, προσβλέπουμε στή συνέχιση τῶν προσπαθειῶν μας, ὥστε νά ἀναδείξουμε μιά θετική σχέση μεταξύ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε, εὐχαριστώντας, στίς 3 Ἰουλίου:

«Ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τά συγχαρητήρια καί τίς θερμές εὐχές, καθώς καί τούς εὐγενικούς λόγους σας.

»Ἀποτελεῖ σταθερή πεποίθησή μου ὅτι οἱ μακροχρόνιοι δεσμοί φιλίας μεταξύ τῶν ἐθνῶν μας, βασισμένοι σέ κοινές ἀξίες καί σέ ἀμοιβαῖο σεβασμό, θά ἐνισχυθοῦν ἀκόμη περισσότερο στά χρόνια πού ἀκολουθοῦν πρός ὄφελος καί τῶν δύο χωρῶν μας.

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ ἀνεκτίμητη συμβολή τοῦ Κογκρέσσου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν στίς σχέσεις μας ἔχει πλήρως ἀναγνωρισθεῖ καί μεγάλως ἐκτιμηθεῖ στή χώρα αὐτή»[151].

Ἐνώπιον τῆς προτομῆς τοῦ Κωνσταντίνου Τσάτσου.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε καί σέ ἐπιστολή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, Ἰακώβου, ὁ ὁποῖος τόν εἶχε διαβεβαιώσει γιά τήν ἔκδηλη «ἀλλαγή κλίματος» στίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες:

«Ἀγαπητέ καί σεβαστέ μου φίλε,

»Ἐχάρηκα πού πῆρα εἰδήσεις σας. Καί περισσότερο ἐχάρηκα γιά τήν περιγραφή τῶν ἐντυπώσεων πού ἄφησε στήν Ἀμερική ἡ ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ μας κ. Μητσοτάκη, γιά τήν ὁποία ἄλλωστε μέ ἐνημέρωσε διά μακρῶν καί ὁ ἴδιος.

»Αὐτή ἡ ἀλλαγή τοῦ κλίματος στίς σχέσεις μας μέ τήν Ἀμερική δέν ἦταν ἁπλῶς χρήσιμη ἀλλά καί ἀναγκαία. Γιατί ἡ κατάσταση στόν τόπο μας εἶναι πολύ χειρότερη καί δυσκολότερη ἀπ' ὅ,τι ἐμφανίζεται. Καί θά χρειασθεῖ, ὅπως εἶπα, χρόνος, μόχθος καί θυσίες γιά νά ξεπερασθεῖ»[152].

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, συνοδευόμενος ἀπό τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ι. Βαρβιτσιώτη, ἐγκαινιάζει τίς ἐμφανίσεις του μεταξύ τῶν ἀνδρῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μέ τήν ἐπίδοση τῶν ξιφῶν σέ 134 νέους ἀνθυποσμηναγούς τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας, ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς Ἰκάρων.

18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τά ἀποτελέσματα δεκαήμερου ταξιδιοῦ του στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τίς προοπτικές πού διανοίγονται γιά τήν εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση στήν ἐπικείμενη συνάντηση κορυφῆς τῆς ΕΟΚ στό Δουβλίνο, καθώς καί γιά τήν πορεία τῶν ἐσωτερικῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε, σέ φιλική ἐθιμοτυπική ἐπίσκεψη, τόν Γ. Ράλλη.

19 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ἐνόψει τῶν σημαντικῶν ἐκδηλώσεων πού ὀργανώνει στό Παρίσι τό «Ἵδρυμα Ντέ Γκώλ» γιά τήν ἐπέτειο τῆς συμπληρώσεως ἑκατονταετηρίδας ἀπό τή γέννηση τοῦ Γάλλου ἡγέτη, ὁ πρόεδρος τοῦ ἱδρύματος Ζ. ντέ Κουρσέλ προσκαλεῖ τόν Κ. Καραμανλῆ νά συμμετάσχει τιμητικά καί νά μιλήσει κατά τήν ἐναρκτήρια συνεδρίαση τοῦ μεγάλου διεθνοῦς συνεδρίου πού θά ὀργανωθεῖ, στή μεγάλη Αἴθουσα τῆς Οὐνέσκο, στίς 19 Νοεμβρίου.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε, σχετικά, στίς 5 Ἰουλίου:

«Ἀγαπητέ κύριε ντέ Κουρσέλ,

»Ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τή σκέψη σας νά μέ προσκαλέσετε στήν ἐναρκτήρια συνεδρίαση τῶν "Ἡμερῶν Ντέ Γκώλ" πού ὀργανώνετε.

»Γνωρίζετε τό βαθμό τοῦ θαυμασμοῦ μου γιά τήν δράση τοῦ στρατηγοῦ Ντέ Γκώλ καί τῆς τιμῆς μέ τήν ὁποία περιβάλλω τήν μνήμη του. Δέν εἶναι, λοιπόν, ἀναγκαῖο νά σᾶς τονίσω πόσο θά μοῦ ἦταν εὐχάριστο νά κατορθώσω νά ἔλθω στό Παρίσι, προκειμένου νά συμμετάσχω στίς "Ἡμέρες" αὐτές. Κατά συνέπεια, λυποῦμαι πάρα πολύ διαπιστώνοντας τήν ἀδυναμία μου νά μετακινηθῶ ἀπό τήν Ἑλλάδα ἐνόψει ἀνειλημμένων ἤδη ὑποχρεώσεών μου»[153].

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, τελικά, θά συμμετάσχει στίς ἐκδηλώσεις μέ τήν κατάθεση κειμένου συνεντεύξεως πού παραχώρησε στήν Ἑλένη Γλύκατζη - Ἀρβελέρ, μέσω τῆς ὁποίας κατέθεσε τήν προσωπική του μαρτυρία καί ἄποψη γιά τό στρατηγό Ντέ Γκώλ.

Τό κείμενο τῆς συνεντεύξεως σέ μετάφραση:

— Μπορεῖτε νά μᾶς διευκρινίσετε τί γνωρίζετε γιά τίς σχέσεις ἀνάμεσα στήν ἐλεύθερη Γαλλία καί τήν ἐξόριστη ἑλληνική Κυβέρνηση τοῦ Καΐρου, σχετικά μέ τή θέση τῆς τελευταίας ἀπέναντι στούς συμμάχους, καί κυρίως γιά τήν κρίση τοῦ Ἀπριλίου 1944 πού ὁ στρατηγός Ντέ Γκώλ ἀναφέρει στά «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Πολέμου», λυπούμενος πού ἡ Γαλλία δέν ἦταν συνδεδεμένη μέ τήν ἐπίλυσή της;

«Δέν ἔχω ἰδία ἀντίληψη γιά τό περιεχόμενο τῶν συνομιλιῶν πού εἶχε ὁ στρατηγός Ντέ Γκώλ μέ τόν πρέσβυ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀργυρόπουλο. Γνωρίζω ὅμως ὅτι κατά τή διάρκεια τοῦ πολέμου οἱ σχέσεις μεταξύ Γαλλίας καί Ἑλλάδος ἦσαν χαλαρές, γιά νά μήν πῶ ἀνύπαρκτες.

»Σ' αὐτό ὠφείλετο, νομίζω, καί τό γεγονός ὅτι κατά τήν κρίση τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1944 δέν ἐκλήθη ἡ Γαλλία νά συμπράξει μέ τήν Ἀγγλία, ἡ ὁποία θεωροῦσε ὅτι τό πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος ἀνῆκε τήν ἐποχή ἐκείνη στήν ἀποκλειστική εὐθύνη της.

»Πάντως, βέβαιο εἶναι ὅτι ὁ στρατηγός ἔδειχνε ἐνδιαφέρον γιά τήν τύχη τῆς Ἑλλάδος, ὅπως προκύπτει ἀπό τό παρακάτω τηλεγράφημα πού ἔστειλε τό φθινόπωρο τοῦ 1940 στόν τότε πρωθυπουργό τῆς Ἑλλάδος:

»"Ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν Γάλλων, ἀπευθύνω πρός ὑμᾶς, ὡς καί πρός τήν Κυβέρνησιν καί τόν ἑλληνικόν λαόν, τήν ἔκφρασιν τοῦ θαυμασμοῦ μας καί τῆς πίστεώς μας. Οἱ Ἕλληνες, ὀρθωθέντες διά μίαν εἰσέτι φοράν, διά νά διαφυλάξουν τήν ἀνεξαρτησίαν των, δίδουν εἰς τόν κόσμον παράδειγμα ἀντάξιο τῶν ἀρχαίων παραδόσεών των"».

— Πῶς ἐκτιμᾶτε τήν πολιτική τοῦ στρατηγοῦ Ντέ Γκώλ στό ζήτημα τῆς ἑνοποίησης τῆς ἐσωτερικῆς Ἀντίστασης καί τίς θέσεις του σχετικά μέ τούς συμμάχους στήν Ἀπελευθέρωση, κυρίως σέ ἀντιδιαστολή μέ τίς γαλλικές καί ἑλληνικές θέσεις;

«Ἡ γαλλική Ἀντίσταση ὑπῆρξε ἔργο τοῦ Ντέ Γκώλ, ὅπως ὑπῆρξε καί ἀφετηρία τῆς ἐν συνεχεία λαμπρῆς σταδιοδρομίας του. Αὐτός τή δημιούργησε, τήν ἐνέπνευσε καί τήν ἀξιοποίησε.

»Χωρίς τό κύρος τοῦ στρατηγοῦ ἡ γαλλική Ἀντίσταση θά ἦταν ὑποβαθμισμένη. Ἡ θά μποροῦσε νά εἶχε τεθεῖ ὑπό τήν ἐπιρροή τῶν κομμουνιστῶν καί νά ὁδηγήσει τή Γαλλία σέ περιπέτειες, ἀνάλογες μ' ἐκεῖνες πού συνέβησαν στήν

Ἑλλάδα καὶ τὴν ὁδήγησαν σὲ πολυετῆ ἐμφύλιο σπαραγμό.

»Ὁ Ντὲ Γκώλ, μὲ τὴν ἱστορικὴ διακήρυξή του τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1940 καὶ τὴ δημιουργία τῆς γαλλικῆς Ἀντιστάσεως, ἀποκατέστησε τὴν τιμὴ τῆς Γαλλίας, ποὺ εἶχε τραυματισθεῖ βαρύτατα μὲ τὴν ἧττα τοῦ 1940 καὶ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Βισύ. Καὶ στὴ συνέχεια, κατόρθωσε, παρὰ τὶς προσπάθειες τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν νὰ ὑποβαθμίσουν τὴ συμβολὴ τῆς Γαλλίας στὴ συμμαχικὴ νίκη, νὰ ἐντάξει τὴ χώρα του στὴ χορεία τῶν μεγάλων νικητῶν τοῦ πολέμου. Ἐπιτυχία, ποὺ, γιὰ νὰ ἐκτιμηθεῖ τὸ μέγεθός της, θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὑπερέβαινε τότε τὶς δυνατότητες τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους. Βέβαια, τὴν ἐπιτυχία του αὐτὴ δὲν τὴν ἀξιοποίησε εὐθὺς μετὰ τὸν πόλεμο, ἀλλὰ μετὰ τὴν κρίση τοῦ 1958, ποὺ ἐκλήθη νὰ σώσει τὴ Γαλλία».

— Πῶς κρίνετε τὶς θέσεις ποὺ υἱοθέτησε ὁ στρατηγὸς ἀναφορικὰ μὲ τὴν Εὐρώπη ἐκείνη τὴν ἐποχή, καὶ ἰδιαίτερα σχετικὰ μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἀμυντικὴ Κοινότητα (CED);

«Ὁ Ντὲ Γκώλ δὲν συγκαταλέγεται ἀσφαλῶς μεταξὺ τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊστῶν. Ἦταν τόσο τὸ πάθος του νὰ καταστήσει τὴ Γαλλία μεγάλη καὶ αὐτοδύναμη χώρα, ὥστε νὰ μὴν ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν ἰδέα τῆς ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἀνέκοψε καὶ τὴν πορεία πρὸς τὴν ἕνωση, μὲ τὸν περίφημο συμβιβασμὸ ποὺ ἐπέβαλε στὸ Λουξεμβοῦργο. Γιὰ τοὺς ἴδιους ἄλλωστε λόγους ἀπεχώρησε, κακῶς κατὰ τὴν γνώμη μου, ἀπὸ τὸ NATO καὶ ἀπεμάκρυνε τὴν ἕδρα του ἀπὸ τὸ Παρίσι. Καὶ λέγω κακῶς, γιατὶ ἡ πολιτική του αὐτὴ ὁδηγοῦσε στὴν ἀποδυνάμωση τῆς ἄμυνας τῆς Δύσεως.

»Ὁ Ντὲ Γκώλ, καὶ ὅταν ἀκόμα ὁμιλοῦσε γιὰ τὴν Εὐρώπη, ἐννοοῦσε μιὰ χαλαρὰ ἕνωση, ποὺ δὲν θὰ ἀποτελοῦσε ἐμπόδιο στὶς φιλοδοξίες ποὺ εἶχε γιὰ τὴ χώρα του. Νὰ καταστήσει δηλαδὴ τὴ Γαλλία ἱκανὴ νὰ διαδραματίζει δικό της ρόλο στὶς παγκόσμιες ὑποθέσεις, χωρὶς νὰ δεσμεύεται σ' αὐτὸν τὸν ρόλο ἀπὸ τοὺς συμμάχους του καὶ ἰδίως τοὺς Ἀμερικανούς, ἔναντι τῶν ὁποίων εἶχε μόνιμη δυσπιστία. Φιλοδοξίες, στὶς ὁποῖες θυσίασε τὴν εὐκαιρία νὰ στεφανώσει τὴν λαμπρὴ ἱστορία του μὲ τὸ λαμπρότερο στεφάνι: τὴν ἕνωση τῆς Εὐρώπης.

»Χαρακτηριστικὰ τῶν ἀπόψεών του ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ εἶναι αὐτὰ ποὺ μοῦ εἶπε κατὰ τὴ συνάντησή μας τοῦ 1960 καὶ τὰ ὁποῖα παραθέτω παρακάτω: "Ἡ ὀργάνωση τῆς Εὐρώπης μπορεῖ νὰ ἐκκινήσει ἀπὸ τὴν Κοινὴ Ἀγορά. Ἀλλὰ ἀπορρίπτω ὡς παραδείγματα πρὸς ἀποφυγὴ τὸ CECA, τὸ EURATOM καὶ τὸ CED καὶ κυρίως πᾶσα ἰδέα ὑπερκυβερνητικῶν θεσμῶν" (institutions supra-gouvernementales).

»Καὶ ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι ἐγὼ πιστεύω στὴν ἀνάγκη τῆς ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ ἐξήγησα τοὺς λόγους, μοῦ ἀπάντησε: "Καὶ ἐγώ, κύριε Καραμανλῆ, ἂν ἤμουν πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος θὰ εἶχα τὶς ἴδιες μὲ ἐσᾶς ἀπόψεις γιὰ τὸ μέλλον τῆς Εὐρώπης". Ἐννοοῦσε προφανῶς μ' αὐτὸ ὅτι ἦταν φυσικὸ γιὰ μιὰ μικρὴ χώρα σὰν τὴ δική μου, ποὺ δὲν μποροῦσε ν' ἀποκτήσει ἀμυντικὴ αὐτοδυναμία, νὰ ὑποστηρίζει τὴν ἕνωση τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὴν ἔνταξή της σ' αὐτήν».

— Ποιὲς εἶναι, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν συναντήσεών σας μὲ τὸν στρατηγὸ Ντὲ Γκώλ (στὸ Παρίσι καὶ μετὰ στὴν Ἑλλάδα), οἱ προσωπικές σας σχέσεις μὲ τὸν στρατηγὸ καί, γενικότερα, ποιὰ ἰδιαίτερη θέση ἡ Ἑλλάδα φαινόταν νὰ καταλαμβάνει ἀνάμεσα στὶς μέριμνες τοῦ στρατηγοῦ;

«Θὰ μποροῦσα νὰ πῶ ὅτι οἱ σχέσεις μας ἦταν φιλικές. Καὶ τὸν τόνο αὐτὸ τὸν ἔδινε ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς ποὺ μὲ περιέβαλε μὲ τὴν ἐκτίμησή του. Ἐκτίμηση τὴν ὁποία ἐπιβεβαίωνε καὶ στὰ κείμενά του, ὅπως στὸ "Renouveau", ποὺ ἐξαίρει τὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελοῦσα ὡς πρωθυπουργὸς στὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καὶ ὅταν δήλωνε, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακρᾶς συσκέψεως ποὺ εἴχαμε τὸ 1960: "Εἶμαι ἐνήμερος τῶν ὅσων ἐπιτελέσατε καὶ ἐπιτελεῖτε στὴν Ἑλλάδα τόσο ὡς ὑπουργὸς παλαιότερα ὅσο καὶ ὡς πρωθυπουργός. Σᾶς θεωρῶ ὡς ἕνα ἐκ τῶν 2-3 ἐπιτυχόντων ἡγετῶν τοῦ ἐλευθέρου κόσμου".

»Ὅσον ἀφορᾶ τὰ αἰσθήματά του γιὰ τὴ χώρα μου, μπορῶ νὰ πῶ ὅτι θαύμαζε τὴν κλασικὴ καὶ ἀγαποῦσε τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα. Ἀνεγνώριζε τὴν κρίσιμη γεωπολιτικὴ της θέση καὶ ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὸ μέλλον της. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του αὐτὸ τὸ ἐξεδήλωνε κατ' ἐπανάληψη καὶ ἐμπρακτα. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα στὸ θέμα τῆς συνδέσεως τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ΕΟΚ, τὴν ὁποία ὑπεστήριζε ἐπίμονα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ὑπέβαλα τὴν αἴτηση τῆς χώρας μου. Ὅταν μάλιστα σέ κάποια φάση οἱ διαπραγματεύσεις ἔφθασαν σὲ ἀδιέξοδο καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ναυαγήσουν, ζήτησα τὴ βοήθεια τοῦ Ντὲ Γκώλ, ὁ ὁποῖος παρενέβη κατὰ τρόπο ἀποφασιστικὸ καὶ ἔσωσε τὴν κατάσταση.

»Ὅταν, ἐξάλλου, σὲ μιὰ συζήτηση ποὺ εἴχαμε γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας μου, τὸν ἐρώτησα ἂν ἡ Ἑλλὰς μπορεῖ νὰ ὑπολογίζει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀμερικανική, καὶ στὴν πυρηνικὴ δύναμη τῆς Γαλλίας, μοῦ ἀπάντησε: ""Ὄχι καί, ἀλλὰ κυρίως σ' αὐτή".

»Τέλος, τὸν Μάιο τοῦ 1963, στὸ λόγο ποὺ ἐξεφώνησε στὴ Θεσσαλονίκη, διεκήρυξε τὴν ἀλληλεγγύη τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ ἀντιμετώπιζε ἀπὸ τοὺς βόρειους γείτονές της».

— Ἕνα σημείωμα τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1960 τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκώλ ἐκφράζει τὴν σημασία ποὺ ἀπέδιδε στὴν σύνδεση τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα. Σᾶς ἔχουν δοθεῖ κάποιες διευκρινήσεις γιὰ τὰ κίνητρα καὶ τὶς μεθοδεύσεις τῆς δράσεως τοῦ στρατηγοῦ στὸν τομέα αὐτό;

«Ὅπως ἀνέφερα καὶ στὴν προηγούμενη ἐρώτηση, ὁ στρατηγὸς ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴ σύνδεση καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν ΕΟΚ. Πίστευε, ὅπως μοῦ ἔλεγε, ὅτι ἡ σταθεροποίηση τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος στοὺς κόλπους τῆς Δύσεως θὰ ἐξυπηρετοῦσε τὰ συμφέροντα ὄχι μόνο τῆς χώρας μου ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐρώπης. Γι' αὐτὸ καὶ χαρακτήριζε τὴν Ἑλλάδα "προφυλακὴ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου"».

— Στὰ «Mémoires d' Espoir» ὁ στρατηγὸς Ντὲ Γκώλ ἀναφέρει τὶς ἐπισκέψεις καὶ τὶς σχέσεις ποὺ εἶχε μαζί σας, μιλώντας «γιὰ πιθανὰ βαλκανικὰ σχέδια τῆς Ρωσίας» καὶ τὴν «ὑπερβολικὴ μέριμνα τῶν Ἀγγλοσαξώνων», συμπεραίνοντας ὅτι, ἀπέναντι σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, εἴχατε θελήσει νὰ ξαναβρεῖτε «τὴν παραδοσιακὴ ὑποστήριξη τοῦ Παρισιοῦ» καὶ βρήκατε ἱκανοποίηση.

«Οἱ σχέσεις Γαλλίας καί Ἑλλάδος βρίσκονταν σέ ὑψηλό ἐπίπεδο κατά τή διάρκεια τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Μετά τό 1920 ὅμως εἶχαν ἀτονήσει καί κατά τή διάρκεια καί μετά τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο εἶχαν ὑποκατασταθεῖ ἀπό τήν ἀγγλική καί, ἐν συνεχεία, τήν ἀμερικανική ἐπιρροή.

»Ὅταν ἀνέλαβα τήν ἐξουσία τό 1955, ἡ χώρα μου ἀντιμετώπιζε τίς πιέσεις τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ καί κυρίως τῆς Ρωσίας καί τῆς Βουλγαρίας, στίς ὁποῖες προσετίθεντο καί οἱ ἀπειλές τῆς Τουρκίας.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές, ἦταν φυσικό νά μέ ἀπασχολεῖ πρωταρχικά ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας μου καί νά ἀναζητήσω στηρίγματα στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, στήν ὁποία ἐπίστευα βαθύτατα.

»Καί ἦταν ἐπίσης φυσικό νά ἐπιδιώξω τήν πραγματοποίηση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ μου διά τῆς Γαλλίας, μέ τήν ὁποία μᾶς συνέδεαν πολιτιστική συγγένεια καί κοινοί ἀγῶνες κατά τό παρελθόν. Ἀλλά καί γιατί θεωροῦσα τή Γαλλία τοῦ Ντέ Γκώλ τήν καρδιά τῆς Εὐρώπης καί εἶχα δεδομένο τό ἐνδιαφέρον τοῦ στρατηγοῦ γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας μου στήν ΕΟΚ.

»Ἡ πολιτική μου αὐτή δέν ὀφείλετο βέβαια στήν ἐπιθυμία τῆς Ἑλλάδος νά ἀναθεωρήσει τίς σχέσεις της μέ τήν Ἀμερική ἤ ν' ἀπαλλαγεῖ, ὅπως ἐγράφετο τότε, ἀπό τήν ἀγγλοσαξωνική ἐπιρροή. Ὀφείλετο στήν ἀνάγκη, ὅπως εἶπα, τῆς κατοχυρώσεως τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρώπη καί δι' αὐτῆς στήν ἐνίσχυση τῆς ἀσφάλειας καί ἀνεξαρτησίας της, παράλληλα μέ τήν οἰκονομική καί κοινωνική της ἀνάπτυξη. Ἐπιδιώξεις πού δέν μποροῦσα νά τίς πραγματοποιήσω παρά μόνο στά πλαίσια μιᾶς Ἑνωμένης Εὐρώπης».

— Ποιά ἦταν ἡ αἴσθηση, στήν ἑλληνική κοινή γνώμη, ἀπό τήν ἐπίσκεψη τοῦ στρατηγοῦ Ντέ Γκώλ τό 1963, ἐνδεχομένως καί σέ σχέση μέ τήν μεταγενέστερη ἐξέλιξη τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς καταστάσεως στήν Ἑλλάδα;

«Ὁ στρατηγός, ὅταν ἐπεσκέφθη τήν Ἑλλάδα τόν Μάιο τοῦ 1963, ἔγινε δεκτός ἀπό τόν ἑλληνικό λαό μέ μεγάλο ἐνθουσιασμό. Οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πλήθους τόσο στήν Ἀθήνα ὅσο καί στή Θεσσαλονίκη δέν εἶχαν προηγούμενο.

»Αὐτή ἡ μοναδική ὑποδοχή ὀφείλετο στό γεγονός ὅτι οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονταν ὄχι μόνο θαυμασμό γιά τόν στρατηγό, ἀλλά καί εὐγνωμοσύνη γιά τό ἐνδιαφέρον πού ἔδειχνε γιά τό μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἴδιος ἦταν τόσο ἐνθουσιασμένος ὥστε νά κινεῖται συνεχῶς καί νά προσθέτει στό πρόγραμμά του ἀπρόβλεπτες ἐμφανίσεις.

»Ἐντύπωση προκάλεσε ἡ ἀντοχή του καί ἡ μνήμη του. Ἐξεφώνησε πέντε μακρούς καί οὐσιαστικούς λόγους χωρίς νά χρησιμοποιήσει χειρόγραφο. Καί πέραν αὐτοῦ, τό θάρρος πού ἐπέδειξε κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στήν Ἑλλάδα. Ἐπέμενε νά κυκλοφορεῖ μέ ἀνοικτό αὐτοκίνητο, μολονότι ὑπῆρχε κίνδυνος ἀλλά καί πληροφορίες ὅτι μποροῦσε νά γίνει ἀπόπειρα κατά τῆς ζωῆς του ἀπό τόν ΟΑΣ. Ἦταν δέ τόση ἡ ἀνησυχία γιά τόν κίνδυνο αὐτό, ὥστε νά μοῦ ζητήσει ἡ βασίλισσα νά βρῶ πρόσχημα νά ματαιώσω τήν ἐπίσκεψη τοῦ στρατηγοῦ. Καί τοῦτο, γιατί ἐφοβεῖτο πώς στόν κίνδυνο αὐτό θά ἐξετίθετο καί ὁ βασιλεύς. Καί ἀπέκρουσα μέν τήν πρόταση αὐτή, ἀλλά ἀνέλαβα νά συνοδεύω ἐγώ τόν στρατηγό σ' ὅλες τίς μετακινήσεις του, ἐκτός ἀπό τή διαδρομή τῆς ὑποδοχῆς πού τόν συνόδευε ὁ βασιλεύς. Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ στρατηγοῦ εἶχε εὐεργετικά ἀποτελέσματα γιά τή χώρα μου. Ἐνίσχυσε καί σταθεροποίησε τόσο τή φιλία καί συνεργασία τῶν δύο χωρῶν μας, ὥστε νά τή συνεχίσουν σταθερά καί οἱ διάδοχοί του καί κυρίως ὁ πρόεδρος Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν.

»Πάντως, ἡ ἐπίσκεψη τοῦ στρατηγοῦ δέν εἶχε ἐπιπτώσεις στίς ἐσωτερικές ἐξελίξεις τῆς χώρας μου, ὅπως ἐγράφη τότε σέ μερίδα τοῦ διεθνοῦς τύπου, πού ἀπέδωσε τήν ἀπομάκρυνσή μου ἀπό τήν ἐξουσία σέ παρέμβαση δῆθεν τῆς Ἀμερικῆς.

»Γιατί ἡ παραίτησή μου ὀφείλετο στίς ἀλλεπάλληλες διαφωνίες πού εἶχα μέ τό Στέμμα καί ὄχι σέ ἐπεμβάσεις ξένων παραγόντων».

— Στούς λόγους πού ἀπηύθυνε κατά τή διάρκεια τῆς ἐπισκέψεως του τό 1963, ὁ στρατηγός Ντέ Γκώλ ἐπανέρχεται πολλές φορές στούς ὅρους μιᾶς μεσογειακῆς πολιτικῆς. Εἴχατε ἐσεῖς ἐπισημάνει κάποιες συγκεκριμένες ἀναφορές πρός αὐτή τήν κατεύθυνση κατά τή διάρκεια τῶν συνομιλιῶν σας μέ τό στρατηγό Ντέ Γκώλ;

«Δέν συμφωνοῦσα μέ τίς ἀπόψεις τοῦ στρατηγοῦ γιά τή μεσογειακή πολιτική, πού κατά καιρούς εἶχε προταθεῖ καί ἀπό ἄλλες χῶρες. Τή θεωροῦσα ἀνασταλτική στήν πορεία πρός τήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης. Ἀλλά καί ἀνεδαφική μέ δεδομένη τήν ἀνομοιογένεια τῶν λαῶν πού περιβάλλουν τή Μεσόγειο».

— Εἴχατε τήν εὐκαιρία νά συναντήσετε τό στρατηγό Ντέ Γκώλ μετά τήν ἀποχώρησή σας ἀπό τήν ἐξουσία τό 1964 καί κυρίως κατά τή διάρκεια τῆς ἐξορίας σας στή Γαλλία;

Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά γνωρίζαμε τό ἀντικείμενο γύρω ἀπό τό ὁποῖο οἱ πιθανές συζητήσεις εἶχαν περιστραφεῖ.

«Ζοῦσα τόσο διακριτικά στή Γαλλία, ὥστε νά ἀποφεύγω πολιτικές ἐπαφές καί δραστηριότητες. Ἄλλωστε, εἶχα ἀποφασίσει, μετά τήν παραίτησή μου, τήν ὁριστική ἀποχώρησή μου ἀπό τήν πολιτική. Γι' αὐτό καί δέν ἐπεδίωξα συνάντηση μέ τόν στρατηγό. Διατηροῦσα ὅμως ἕνα εἶδος ἔμμεσης ἐπαφῆς μέσω τῶν συνεργατῶν του, ἀλλά καί μέ μηνύματα πού ἀνταλλάσσαμε κατά καιρούς.

»Εἰδικώτερα, ὅταν τοῦ ἔστειλα μιά ἐπιστολή μου γιά τά γεγονότα τοῦ Μαΐου τοῦ 1968, μ' εὐχαρίστησε μ' ἕνα πολύ ἐγκάρδιο γράμμα του. Καί ὅταν μοῦ ἔστειλε τό 1970, τό βιβλίο του "Le Renouveau" μέ μιά μακρά καί πολύ κολακευτική ἀφιέρωση, τοῦ ἀπάντησα μέ ἐπιστολή μου, πού ἐκτός τῶν ἄλλων, μαρτυρεῖ καί τό θαυμασμό πού εἶχα γιά τόν ἴδιο ἀλλά καί τήν ἐκτίμησή μου γιά τήν μεγάλη προσφορά του στή Γαλλία» [βλ. τόμο Ζ΄].

— Ἕνα ἀπό τά σημεῖα πού συζητήθηκαν κατά τίς διάφορες συναντήσεις ἀνάμεσα στό στρατηγό Ντέ Γκώλ καί ἐσᾶς ἦταν τό κυπριακό ζήτημα. Ποιά ἦταν ἡ στάση του σχετικά μέ τό διεθνές αὐτό ζήτημα;

«Κατά τή διάρκεια τῆς μακρᾶς κρίσεως τοῦ Κυπριακοῦ, ὁ στρατηγός δέν ἐξεδήλωσε ἐνδιαφέρον γιά τό πρόβλημα αὐτό. Ἴσως διότι καί ἡ στάση τῆς Ἑλλάδος στό Ἀλγερινό τόν ἐνοχλοῦσε. Στάση βέβαια πού ὀφείλετο στό γεγονός

Επίσκεψη στό Μέγαρο Μουσικῆς.

ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἔχουσα ἀνάγκη τῶν ψήφων τῶν Ἀράβων καὶ γενικώτερα τῶν Ἀδεσμεύτων γιά τό Κυπριακό, εἶχε εἰδικούς λόγους νά μήν ταυτίζεται μέ τίς ἀπόψεις τῆς Γαλλίας στό Ἀλγερινό. Ὅταν ὅμως, μετά τή διευθέτηση τοῦ Κυπριακοῦ συναντηθήκαμε στό Παρίσι τό 1960, στή συνομιλία πού εἴχαμε μοῦ εἶπε: "Ἡ Γαλλία ὀφειλε πράγματι μιά ἀναγνώριση στήν Ἑλλάδα γιά τό Κυπριακό. Σᾶς συγχαίρω διότι φθάσατε σέ μιά λύση καί ἀναγνωρίζομε ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐνήργησε πάντοτε μέ φρόνηση καί σύνεση. Διά τοῦτο τῆς ὀφείλομε χάρη. Θά ἐπιθυμούσαμε ὅμως καί ἡ Ἑλλάς νά ἀναγνωρίσει ὅτι καί ἡ Γαλλία χειρίζεται τό ἀλγερινό πρόβλημα μέ φρόνηση καί σύνεση καί μέ σεβασμό τῶν συμφερόντων τῆς Δύσεως". Καί ὁμιλῶν ἐν συνεχεία γιά τό Ἀλγερινό μοῦ εἶπε: "Δυστυχῶς δέν μποροῦμε νά ἔχουμε καί ἐμεῖς παρόμοια λύση. Ἴσως διότι οἱ συνθῆκες διαφέρουν. Μέχρι στιγμῆς, οἱ ἐπαναστάται δέν ἐδέχθησαν τήν προσφορά τοῦ δικαιώματος αὐτοδιαθέσως, διότι ἐννοοῦν νά θεωρηθοῦν ἐκ τῶν προτέρων ὡς οἱ μόνοι φορεῖς τῆς ἀλγερινῆς κυριαρχίας. Τοῦτο εἶναι τελείως ἀπαράδεκτον, διότι, πλήν τῶν ἄλλων, εἶναι πλέον ἤ ἀμφίβολος ὁ ἀπόλυτος ἐκπροσωπευτικός χαρακτήρ τοῦ FLN. Τήν προσφερομένην τιμίαν καί γνησίαν αὐτοδιάθεσιν δέν ἀπεδέχθη εἰσέτι ἡ ἐπαναστατική ἡγεσία, τῆς ὁποίας ἀντιμαχόμεναι ἐσωτερικαί φατρίαι ἐμποδίζουν τήν ὁμοφωνίαν"».

— Σέ ποιό μέτρο, ἐμπνευσθήκατε ἀπό τό θεσμικό ἔργο τοῦ στρατηγοῦ Ντέ Γκώλ, τόσο ὅσον ἀφορᾶ τή σύνταξη τοῦ καινούργιου Συντάγματος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὅσο καί στόν τρόπο τῆς ἐφαρμογῆς του;

«Δέν μιμήθηκα τό Σύνταγμα τῆς Πέμπτης Δημοκρατίας καί διότι εἶχα διαφορετικές ἀπόψεις ἐπί τῆς οὐσίας του, ἀλλά καί διότι τά δύο Συντάγματα ἔγιναν κάτω ἀπό διαφορετικές ἐσωτερικές συνθῆκες σέ κάθε χώρα.

»Βέβαια, ὅπως καί ὁ Ντέ Γκώλ, πίστευα καί ἐγώ στήν ἀνάγκη τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας. Ὄχι ὅμως στήν ἔκταση καί τή μορφή πού τῆς ἔδωσε ὁ στρατηγός.

»Τό Σύνταγμα τῆς Πέμπτης Δημοκρατίας εἶναι ἰδιότυπο γιατί βρίσκεται μεταξύ Προεδρικῆς καί Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας καί μπορεῖ νά ὁδηγεῖ σέ κρίσεις, ὅταν ὁ προέδρος δέν ἐλέγχει τήν κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

»Ἐξάλλου, ὁ Ντέ Γκώλ ἔκαμε τό Σύνταγμά του σέ μιά στιγμή πού οἱ Γάλλοι, γιά νά ἀποτρέψουν τόν κίνδυνο τῆς δικτατορίας ἤ τῆς ἀναρχίας, τοῦ ἀνεγνώρισαν ἀπεριόριστες ἐξουσίες. Ἐγώ, ἀντίθετα, ἔκαμα τό Σύνταγμά μου ὕστερα ἀπό μιά δικτατορία, καί ἦταν φυσικό ὁ ἑλληνικός λαός νά ζητᾶ Σύνταγμα περισσότερο φιλελεύθερο. Τελικά, πέτυχα νομίζω νά ἐξισορροπήσω τίς ἐξουσίες κατά τρόπο ὥστε τό Σύνταγμά μας νά βρίσκεται μεταξύ τοῦ γαλλικοῦ καί τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος. Ἄλλωστε, καί ἄν ἤθελα νά μιμηθῶ τό Σύνταγμα τοῦ Ντέ Γκώλ, δέν θά ἦταν εὔκολο νά τό περάσω καί διότι οἱ συνθῆκες, ὅπως εἶπα, ἦταν διαφορετικές, ἀλλά καί γιατί δέν διέθετα τό κῦρος τοῦ στρατηγοῦ.

»Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπό τίς παραπάνω ἐκτιμήσεις, βέβαιο εἶναι ὅτι τό Σύνταγμα τοῦ Ντέ Γκώλ ἀπεδείχθη σωτήριο γιά τή Γαλλία. Καί λέγω γιά τή Γαλλία γιατί, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλά καί ὁ Σόλων, τό Σύνταγμα κάθε χώρας, γιά νά ἐπιτύχει, πρέπει νά προσαρμόζεται στίς εἰδικές συνθῆκες πού ἐπικρατοῦν σ' αὐτή.

»Ὅσον ἀφορᾶ τόν τρόπο τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μολονότι προσωπικά μέ συνέφερε ἡ ἄμεση ἐκλογή ἀπό τό λαό, καθιέρωσα τό σύστημα τῆς ἔμμεσης ἐκλογῆς ἀπό τή Βουλή γιά τούς ἑξῆς λόγους:

»1. Ἡ ἄμεση ἐκλογή θά ὁδηγοῦσε μοιραία σέ δύο μέτωπα, ἕνα ἀπό τά ὁποῖα θά ἦταν τό Λαϊκό Μέτωπο, τό ὁποῖο ἐν συνεχεία θά ἐπεξετείνετο σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Καί πέραν αὐτοῦ, ὁ ἐκλεγόμενος πρόεδρος θά ἐθεωρεῖτο ὁ ἀρχηγός μιᾶς παρατάξεως, πράγμα πού θά περιόριζε τόν ρυθμιστικό του ρόλο.

»2. Γιατί μέ τό σύστημα πού καθιέρωσα, ὑποχρέωνα τά κόμματα, μέ τήν ἀπειλή τῆς ἀμέσου διαλύσεως τῆς Βουλῆς, νά συνεργασθοῦν γιά τήν ἀνάδειξη τοῦ προέδρου, δεδομένου ὅτι δύσκολα μπορεῖ ἕνα κόμμα νά διαθέτει τά 2/3 τῶν ψήφων τῆς Βουλῆς πού χρειάζονται γιά τήν ἐκλογή τοῦ προέδρου. Προέκρινα δηλαδή ἕνα σύστημα πού ἔχει περισσότερα ἑνωτικά παρά διχαστικά στοιχεῖα. Καί αὐτό εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό γιά μιά χώρα, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ὅπου τά πολιτικά πάθη καί οἱ ὀξεῖς ἀνταγωνισμοί καθιστοῦν δυσχερῆ τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς δημοκρατίας»[154].

20 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Δεκατέσσερα χρόνια μετά τήν κατάθεση τοῦ θεμέλιου λίθου, ἐπί πρωθυπουργίας του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τό Μέγαρο Φίλων Μουσικῆς, ὅπου ὁλοκληρώνονται οἱ προετοιμασίες γιά τήν ἔναρξη λειτουργίας του, τήν ἄνοιξη τοῦ 1991.

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας περιηγήθηκε τούς χώρους τοῦ Μεγάρου καί ἐπεσήμανε μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση τή δυνατότητα πολλαπλῶν χρήσεων πού προσφέρει ἡ κεντρική μεγάλη αἴθουσα. Κατά τήν ἀναχώρησή του, ἀπευθυνόμενος στόν πρόεδρο τοῦ Ὀργανισμοῦ Μεγάρου Μουσικῆς Ἀθηνῶν, Χρῆστο Λαμπράκη, δήλωσε τά ἀκόλουθα:

«Τό λαμπρό αὐτό μέγαρο δέν ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἕνα κόσμημα γιά τήν Ἀθήνα, ἀλλά καλεῖται νά καλύψει καί ἕνα μεγάλο κενό στόν πολιτιστικό ἐξοπλισμό τῆς πόλης καί μάλιστα μέ τέτοιο τρόπο ἀπό τή σύνθετη λειτουργία του ὥστε δέν ἀφήνει κανένα τομέα τῆς τέχνης ἀπροστάτευτο. Ὅπως γνωρίζετε, ἡ πόλις αὐτή, σέ ἀντίθεση μέ τό μοναδικό πολιτιστικό παρελθόν της, ὑστερεῖ στήν ἐποχή μας σέ πολιτιστικό ἐξοπλισμό γιά κάθε εἴδους ἐκδηλώσεις. Ἄν ἐξαιρέσει κανείς τήν θερινή περίοδο, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας ὀργανώνονται ὁρισμένου εἴδους ἐκδηλώσεις, τίποτα ἄλλο δέν συμβαίνει στόν ὑπόλοιπο χρόνο.

»Χάρις στήν ὕπαρξη τοῦ Μεγάρου ἡ πολιτιστική ζωή τῆς πόλης θά ἐνισχυθεῖ καί τό χειμώνα.

»Πρίν 14 χρόνια ἔθεσα τήν ἀρχή γιά τή διάπλαση τοῦ πολιτιστικοῦ κέντρου τῆς Ἀθήνας. Δυστυχῶς, τό πρόγραμμα αὐτό ἐγκατελείφθη. Εὐτυχῶς τό θαυμάσιο αὐτό Μέγαρο εἶχε καλύτερη τύχη, χάρις στήν ἐπιμονή σας καί τόν ζῆλο τῶν συνεργατῶν σας. Προσφέρατε μεγάλη ὑπηρεσία στήν τέχνη καί στήν Ἀθήνα. Δέν ἔχω παρά νά σᾶς συγχαρῶ ὅλους, ἀπό τή διοίκηση μέχρι τόν τελευταῖο τεχνίτη».

21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τήν ἐπίσκεψη καί ἔχει μακρά συνομιλία μέ τόν προέδρο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Ε.-Μπ. Κρέσπο, πάνω στά γενικότερα προβλήματα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, καθώς καί, εἰδικότερα, ἐκεῖνα πού ἀφοροῦν ἄμεσα τήν Ἑλλάδα.

Τέσσερις μέρες ἀργότερα, στίς 25 Ἰουνίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἔχει στό Προεδρικό Μέγαρο ἀνάλογου περιεχομένου συζήτηση μέ τήν ἐπίτροπο τῆς Ἑλλάδος στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες, Β. Παπανδρέου.

21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἔχει στό Προεδρικό Μέγαρο συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς ΔΟΕ, Α. Σάμαρανκ, στόν ὁποῖο καί ἀναπτύσσει τούς ἱστορικούς, συναισθηματικούς καί πρακτικούς λόγους πού ἐπιβάλλουν τήν τέλεση τῆς Χρυσῆς Ὀλυμπιάδας, τό 1996, στήν Ἑλλάδα.

Ἡ ἰδέα αὐτή εἶχε, ἀνεξάρτητα ἀπό τή γνωστή γενικότερη πρόταση γιά τή μόνιμη διεξαγωγή τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν ἀρχαία κοιτίδα τους, διατυπωθεῖ ἐπίσης, γιά πρώτη φορά, ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ.

26 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μέ ἐπιστολή του πρός τόν ὕπατο πρόεδρο τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεως, ἐκφράζει θερμά συγχαρητήρια γιά τήν ἀπόφαση κατασκευῆς μνημείου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰδικότερα, χαρακτηρίζει τήν πρωτοβουλία αὐτή ὡς «μία ἀκόμη ἐπιβεβαίωση τοῦ ἀδιάκοπου ἐνδιαφέροντος τῶν ἀποδήμων Μακεδόνων γιά τήν γενέτειρά τους» καί, διερμηνεύοντας τήν ἐκτίμηση τῆς Ἑλλάδος γιά τό ἐνδιαφέρον αὐτό, ἀποδέχεται τήν ἐπίτιμη προεδρία τῆς ἐπιτροπῆς γιά τήν κατασκευή τοῦ μνημείου.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, δέν θά παύσει νά ἐπιδεικνύει ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τίς πρωτοβουλίες τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεως, καί, γενικότερα, τῶν Ἑλλήνων ὁμογενῶν τῆς Ἀμερικῆς καί τοῦ Καναδᾶ, ἐπικοινωνώντας σέ κάθε κατάλληλη εὐκαιρία καί ἀπευθύνοντας μηνύματα στά συνέδρια πού περιοδικά ὀργανώνονταν.

29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό γιά τά ἀποτελέσματα τῆς συνόδου κορυφῆς τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ στό Δουβλίνο, καθώς καί γιά τήν πορεία τῶν ἐσωτερικῶν θεμάτων τῆς χώρας.

9 ΙΟΥΛΙΟΥ 1990

Ὁ ὑπουργός Ἀμύνης τῶν ΗΠΑ, Ντ. Τσένυ, ἔγινε δεκτός ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο καί συζήτησε θέματα διμερῆ, καθώς καί ζητήματα πού ἀφοροῦν τήν εὐρύτερη περιοχή τῶν Βαλκανίων καί τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις.

Ἡ ἐπίσκεψη Τσένυ συνέπεσε μέ τήν ὑπογραφή στήν Ἀθήνα τῆς νέας ἑλληνοαμερικανικῆς συμφωνίας γιά τίς βάσεις, τήν ὁποία ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, χαρακτήρισε «ἐξαίρετη» καί προορισμένη νά ὑπηρετήσει «τά συμφέροντα τῶν δύο χωρῶν καθώς καί τά γενικότερα συμφέροντα τῆς εἰρήνης στήν περιφέρεια».

Μετά τήν ἐπάνοδό του στήν Οὐάσιγκτων, ὁ Ἀμερικανός ὑπουργός Ἀμύνης ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή, στίς 9 Αὐγούστου:

«Εὐχαριστῶ, ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε, γιά τόν χρόνο πού διαθέσατε ἀπό τό βεβαρυμένο πρόγραμμά σας γιά νά συναντηθεῖτε μαζί μου στή διάρκεια τῆς πρόσφατης ἐπισκέψεώς μου στήν Ἑλλάδα. Ἐγκατέλειψα τή χώρα σας μέ πολύ θετικές σκέψεις γιά τόν λαό καί τήν ἡγεσία του.

»Μέ τήν ὑπογραφή τοῦ νέου Συμφώνου Ἀμοιβαίας Ἀμυντικῆς Συνεργασίας πιστεύω ὅτι ἔχουμε ἐγκαινιάσει μιά νέα περίοδο στήν οἰκοδόμηση μιᾶς περισσότερο θετικῆς καί ἀμοιβαίας ἀποδοτικῆς σχέσεως μεταξύ τῶν δύο ἄλλων μεγάλων ἐθνῶν μας»[155].

10 ΙΟΥΛΙΟΥ 1990

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν πορεία τῶν ἐσωτερικῶν θεμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἔχει καί νέα ἐνημερωτική συνάντηση μέ τόν πρωθυπουργό, στίς 23 Ἰουλίου, μέ τήν εὐκαιρία καί τῆς ὁρκωμοσίας, ἐνώπιόν του, τοῦ Ε. Κεφαλογιάννη, ὡς διοικητῆ τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας.

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1990

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ 24η Ἰουλίου εἶναι μέρα ἱστορική. Γιατί τήν ἡμέρα ἐκείνη, ὕστερα ἀπό πολύχρονες καί ὀδυνηρές περιπέτειες, μέ ἀποκορύφωμα τήν τραγωδία τῆς Κύπρου, ἀπεκατεστάθη ἡ δημοκρατία στόν τόπο μας. Καί θεμελιώθηκε τότε σέ ὑγιεῖς θεσμούς καί σέ κλίμα ἐθνικῆς ὁμοψυχίας. Ἡ δημοκρατία ὅμως πού ἀναστήθηκε πρίν ἀπό δεκαέξη χρόνια δοκιμάζεται καί πάλι σήμερα. Ὄχι βέβαια σάν θεσμός, ἀφοῦ δέν ἀπειλεῖται ἀπό κανένα. Δοκιμάζεται στήν πράξη. Γιατί καλεῖται νά ἀποδείξει ὅτι εἶναι ἱκανή νά ἀντιμετωπίσει, χωρίς νά ἀλλοιωθεῖ, κρίσιμες περιστάσεις ὅπως οἱ σημερινές. Περιστάσεις πού ἔχουν σχέση μέ τήν ἐπιβίωση τοῦ λαοῦ μας, μέ τό μέλλον της μαρτυρικῆς Κύπρου καί μέ τήν εἰρήνη τῆς περιοχῆς μας.

»Καλοῦνται ὅμως μαζί της, ἐννοῶ μαζί μέ τή δημοκρατία, νά ἀποδείξουν καί οἱ Ἕλληνες μέ τή συμπεριφορά τους ὅτι εἶναι ὑπεύθυνοι πολίτες ἄξιοι τῆς δημοκρατίας. Καί θά τό ἀποδείξουν ἐάν προσφερθοῦν πρόθυμα νά ὑποβληθοῦν στίς θυσίες ἐκεῖνες πού ἐπιβάλλουν οἱ περιστάσεις. Νά ὑποβληθοῦν δηλαδή σέ θυσίες δίκαιες καί ἀνάλογες πάντοτε μέ τίς οἰκονομικές τους δυνατότητες.

»Ἀλλά καί ἄν, πειθαρχοῦντες στούς νόμους καί στούς θεσμούς τῆς Πολιτείας, ἀποφύγουν τίς πολιτικές καί κοινωνικές ὀξύτητες πού τόσο στό ἀπώτερο παρελθόν, ὅσο καί στό πρόσφατο ὁδήγησαν σέ ἐθνικές περιπέτειες. Γιατί ἡ δημοκρατία, πού εἶναι τό πολίτευμα τοῦ μέτρου, δέν ἀντέχει οὔτε στήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας οὔτε στήν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας».

Ἀπαντώντας, ἐξάλλου, στήν ἐρώτηση «πῶς βλέπει τό μέλλον τῆς δημοκρατίας», ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε:

«Θά σᾶς ὑπενθυμίσω αὐτά τά ὁποῖα εἶπα στόν ἑορτασμό τῆς ἐπετείου τό 1984, καί τά ἀναφέρω γιατί εἶναι καί σήμερα ἐπίκαιρα. Τό θέμα μας, ἔλεγα τότε, δέν εἶναι ἄν θά ἔχουμε δημοκρατία. Τό θέμα μας εἶναι ἄν θά ἔχουμε μιά εὐνομούμενη καί εὐημεροῦσα δημοκρατία ἤ ἄν θά ἔχουμε μιά μίζερη καί ἀναρχούμενη δημοκρατία.

»Τό τί εἴδους δημοκρατία θά ἔχουμε θά ἐξαρτηθεῖ βέβαια ἀπό τήν συμπεριφορά ὅλων μας, λαοῦ καί ἡγεσίας. Καί ἔχουμε ἀπό τό παρελθόν πλούσια πεῖρα πού μπορεῖ νά μᾶς βοηθήσει νά κάνουμε τή σωστή ἐπιλογή. Γιατί γνωρίζουμε πότε καί γιατί προοδεύαμε καί πότε καί γιατί ὀπισθοδρομούσαμε.

»Εὔχομαι νά κάνουμε καλή χρήση τῆς πείρας αὐτῆς, γιά νά ἀντιμετωπίσουμε τή βαθειά καί πολύπλευρη κρίση πού περνᾶ σήμερα ἡ χώρα μας».

31 ΙΟΥΛΙΟΥ 1990

Ὁ διοικητής τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, Δ. Χαλικιᾶς, ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ ἐπί θεμάτων τῆς ἁρμοδιότητάς του — ἰδιαίτερα γιά τήν πορεία τῆς οἰκονομίας, τή θέση τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος στήν ξένη ἀγορά, τήν πορεία τῶν ἐλλειμμάτων τοῦ Δημοσίου καί τόν τρόπο ἀντιμετωπίσεώς τους.

2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει ἐνημερωτική συνάντηση μέ τόν πρωθυπουργό, μέ κύρια ἀναφορά στό κυβερνητικό ἔργο.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στή δοξολογία πού τελέστηκε στήν Ἑκατονταπυλιανή τῆς Πάρου κατά τήν ἑορτή τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καί ἀκολούθησε, στή συνέχεια, τή λιτάνευση τῶν ἱερῶν εἰκόνων τοῦ ἱστορικοῦ ναοῦ, στό μέσο πενήντα περίπου χιλιάδων προσκυνητῶν.

Τό ἴδιο ἀπόγευμα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἦταν παρών στήν ἐπίσημη δεξίωση πού δόθηκε στόν Ἅγιο Ἀνδρέα, θέρετρο τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, γιά τήν Ἡμέρα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Πρῶτα ἀπ' ὅλα θέλω νά ἐκφράσω τή χαρά μου πού θά γιορτάσω τή μέρα αὐτή τῆς Μεγαλόχαρης μέ τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας μας. Τό τμῆμα δηλαδή ἐκεῖνο τοῦ λαοῦ μας πού λόγω τοῦ ἐθνικοῦ προορισμοῦ του ὀφείλομε ὅλοι νά τό τιμοῦμε καί προπαντός ὀφείλουμε νά τό στηρίζουμε μέ τήν πολιτική καί κοινωνική συμπεριφορά μας στήν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς του. Ἀποστολῆς πού, ὅπως ξέρετε, συνίσταται στήν προστασία τῆς ἀσφάλειας καί τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας μας καί ἡ ὁποία προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία σήμερα πού ἐπικίνδυνη ἀβεβαιότης ἐπικρατεῖ στήν περιοχή μας, ἀλλά καί γενικότερα στόν κόσμο».

21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1990

Ἡ κρίση στόν Περσικό Κόλπο ἀποτέλεσε τό κύριο ἀντικείμενο τῆς συναντήσεως τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος καί δήλωσε, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Μέγαρο:

«Ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τίς ἐξελίξεις στόν Περσικό Κόλπο, γιά τή στάση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καί τήν ἀπόφαση πού πήραμε χθές γιά τήν κατ' ἀρχήν συμμετοχή μας στήν πολυεθνική δύναμη, γιά τίς συνέπειες τίς παγκόσμιες καί ἰδιαίτερα στήν Ἑλλάδα πού ἔχει ἡ συνεχιζόμενη κρίση στόν Περσικό Κόλπο. Καί, ὅπως συνήθως γίνεται, κάναμε καί μιά ἀνασκόπηση τῶν γενικότερων προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας».

Τήν ἑπομένη, 22 Αὐγούστου, ἐπισκέφθηκαν τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, διαδοχικά οἱ πρόεδροι τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τοῦ Συνασπισμοῦ, Α. Παπανδρέου καί Χ. Φλωράκης, οἱ ὁποῖοι καί ἐξέφρασαν τή ριζική ἀντίθεσή τους στήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεως ἐπί τοῦ Μεσανατολικοῦ. Συγκεκριμένα, τά δύο κόμματα τάχθηκαν κατά τῆς ἐμπλοκῆς τῆς Ἑλλάδος στήν κρίση του Περσικοῦ Κόλπου καί συμφώνησαν νά ἐξετάσουν «κοινές πρωτοβουλίες γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς καταστάσεως αὐτῆς, μέχρι καί νά ματαιωθεῖ αὐτή ἡ πολιτική τῆς Κυβέρνησης».

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας — σύμφωνα μέ τή σχετική ἐπίσημη ἀνακοίνωση — «ἐξέφρασε τήν εὐχή, τό ζήτημα αὐτό νά ἀντιμετωπιστεῖ ἀπό ὅλους μέ πνεῦμα ἐθνικῆς ὁμοψυχίας καί μέ μοναδικό κριτήριο τά πάγια ἐθνικά μας συμφέροντα, πού ὅπως πάντα προσδιορίζονται, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί ἀπό τήν γεωπολιτική θέση τῆς Ἑλλάδος».

28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, Α. Τσαλδάρης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας για τίς ἐργασίες

τοῦ Σώματος καί εἰδικότερα γιά τήν πορεία τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου.

[Οἱ ἐνημερωτικές συναντήσεις τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας θά ἐπαναλαμβάνονται, ἔκτοτε, σέ τακτά χρονικά διαστήματα].

3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συμμετέχει σέ φαντασμαγορική ἑορτή πού ὀργανώθηκε στό κατάμεστο Παναθηναϊκό Στάδιο, μέ πρωτοβουλία τοῦ ὀργανισμοῦ «ὑποψηφιότητας Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, Ἀθήνα '96» καί μέ τή συμμετοχή κορυφαίων ἀθλητῶν καί καλλιτεχνῶν.

Ἡ ἐκδήλωση ὀργανώθηκε δύο ἑβδομάδες πρίν ἀπό τή σύνοδο, στό Τόκιο, τῆς ΔΟΕ μέ σκοπό τόν καθορισμό τῆς ἕδρας διεξαγωγῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τοῦ 1996. Ἐνόψει τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας θά δηλώσει, λίγες μέρες ἀργότερα:

«Οἱ ἀπόψεις μου γιά τήν ἱστορία τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καί τήν εὐρύτερη ἠθική σημασία τοῦ Ὀλυμπισμοῦ εἶναι γνωστές. Καί ἀπησχόλησαν εὐρύτατα τήν διεθνῆ κοινή γνώμη.

»Θά περιορισθῶ ὡς ἐκ τούτου σήμερα νά ὑποβάλω ὁρισμένες σκέψεις μου τόσο στά μέλη τῆς ΔΟΕ πού θά κρίνουν τήν τύχη τῆς Χρυσῆς Ὀλυμπιάδας ὅσο καί στίς πόλεις πού τήν διεκδικοῦν ἀπό τήν Ἀθήνα.

»Καί εἰς μέν τούς πρώτους εὔχομαι νά ἐμπνευσθοῦν στήν κρίση τους ἀπό τήν ἱστορία τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καί ἀπό τά ἰδανικά πού συμβολίζει ὁ Ὀλυμπισμός.

»Εἰς δέ τούς δεύτερους νά πιστέψουν ὅτι θά εἶναι μεγαλύτερη ἡ τιμή γι' αὐτούς ἄν παραιτηθοῦν ὑπέρ τῆς χώρας πού γέννησε τόν Ὀλυμπισμό παρά ἄν ἀντιδικήσουν μαζί της».

5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρωθυπουργό τοῦ Λουξεμβούργου, Ζάκ Σαντέρ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα.

Στή διάρκεια τῆς συναντήσεως, συζητήθηκαν θέματα πού συνδέονται μέ τήν πορεία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας, τῆς ὁποίας ἀναλαμβάνει τήν προσεχῆ προεδρία τό Λουξεμβοῦργο, καθώς καί μέ τή γενικότερη διεθνῆ κατάσταση.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε, ἀκόμη, τά μέλη τοῦ προεδρείου τῆς Κεντρικῆς Ἑνώσεως Δήμων καί Κοινοτήτων καί ἐνημερώθηκε γιά τίς ἀπόψεις τους σχετικά μέ τή διεξαγωγή τῶν ἐκλογῶν καί τήν ἀνάδειξη τῶν ὀργάνων τῆς Αὐτοδιοικήσεως δευτέρου βαθμοῦ.

Σύμφωνα μέ δηλώσεις τοῦ προέδρου τῆς ΚΕΔΚΕ, Ν. Γιατράκου, δημάρχου Ἀθηναίων, ὁ Κ. Καραμανλῆς τάχθηκε ὑπέρ τῆς ταχύτερης διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν, διευκρινίζοντας παράλληλα ὅτι ὁ ἴδιος δέν δικαιοῦται, κατά τό Σύνταγμα, παρά νά συμβουλεύσει σχετικά τήν Κυβέρνηση.

Σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας τονίστηκε ὅτι, ὄχι μόνο ἀποτελεῖ «πάγια παράδοση νά μή κοινολογοῦνται, χωρίς τήν ἄδεια τοῦ προέδρου, οἱ συνομιλίες του», ἀλλά καί ὅτι «ἐπιπλέον, στήν περίπτωση αὐτή, δέν ἀπεδόθησαν καλῶς».

6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τίμησε μέ τήν παρουσία του εἰδική ἐκδήλωση πού ὀργανώθηκε στό Μουσεῖο Κυκλαδικῆς Τέχνης, γιά τόν «ἐπαναπατρισμό» τριῶν ἀπό τά πιό σημαντικά ἀντικείμενα τοῦ «Θησαυροῦ τῆς Κέρου». Ἡ ἐπανάκτηση τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτῶν ἀντικειμένων, πού εἶχαν πωληθεῖ στό ἐξωτερικό, ἐξασφαλίστηκε μέ τήν ἀγορά τους ἀπό τήν Ντ. καί τόν Γ. Γουλανδρῆ, σέ ἐκποίηση τοῦ οἴκου Σόθμπυ.

8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει χαιρετισμό στήν 55η Διεθνῆ Ἔκθεση Θεσσαλονίκης:

«Στά 55 χρόνια τοῦ βίου της ἡ Διεθνής Ἔκθεση Θεσσαλονίκης κατόρθωσε νά καθιερωθεῖ καί νά ἐπιβιώσει σάν ἕνας θεσμός ἀποφασιστικῆς σημασίας γιά τήν οἰκονομία τῆς χώρας μας. Καί τό κατόρθωσε χάρις στήν ἱκανότητά της νά προσαρμόζεται στίς ἀδιάκοπες ἐξελίξεις τῆς διεθνοῦς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ἱκανότητα πού τῆς ἐπιτρέπει καί σήμερα νά ἀνταποκρίνεται μέ ἐπιτυχία στήν ἀποστολή της. Νά προβάλλει δηλαδή τά προϊόντα τῆς ἀνθρώπινης δημιουργικότητος καί νά προσφέρει τήν δυνατότητα γόνιμης συνεργασίας στούς Ἕλληνες καί ξένους ἐκθέτες.

»Οἱ ὑπηρεσίες πού μπορεῖ νά προσφέρει ἡ Ἔκθεση στήν ἑλληνική οἰκονομία εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικές σήμερα πού ἡ χώρα ἀντιμετωπίζει μιά ἔντονη οἰκονομική κρίση, τήν ὕπαρξη τῆς ὁποίας κανένας δέν ἀμφισβητεῖ. Ὅπως δέν ἀμφισβητεῖ καί τήν ἀνάγκη νά βγεῖ ἡ χώρα κατά τρόπο ἀσφαλῆ ἀπ' αὐτή τήν κρίση. Καί ἡ ἀνάγκη αὐτή δέν εἶναι μόνο οἰκονομική. Εἶναι καί ἐθνική.

»Οἱ κοσμογονικές ἀλλαγές πού σημειώνονται σήμερα στήν Ἀνατολική Εὐρώπη δέν φέρνουν μόνο τήν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Φέρνουν καί τόν κίνδυνο τῆς ἀστάθειας καί τῆς ἀβεβαιότητος. Οἱ νέοι συσχετισμοί δυνάμεων μπορεῖ νά ἀποκλείουν ἕναν παγκόσμιο πόλεμο, δέν ἀποκλείουν ὅμως τοπικές συρράξεις ἤ ἐμφύλιους πολέμους, ἰδίως σέ περιοχές φορτισμένες μέ ἐθνικιστικά ἤ μειονοτικά προβλήματα. Ὅπως δέν ἀποκλείουν τόν κίνδυνο τῆς ἀμβλύνσεως τῆς συνοχῆς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἄν ἡ τελευταία αὐτή δέν ἐπιταχύνει τήν πλήρη ἑνοποίησή της. Πάντως, οἱ ἑταῖροι μας στήν Δυτική Εὐρώπη προχωροῦν μέ ταχύτατους ρυθμούς στόν ἐκσυγχρονισμό τῆς οἰκονομίας τους γιά νά ἀντιμετωπίσουν τήν μεγάλη πρόκληση τῆς Ἑνιαίας Ἀγορᾶς τοῦ 1992, πού θά προσφέρει πλούσιους καρπούς σ' αὐτούς πού θά μπορέσουν νά τήν ἀξιοποιήσουν.

»Ἡ πατρίδα μας δέν μπορεῖ ἀκίνδυνα νά ἀγνοήσει οὔτε αὐτά πού συμβαίνουν γύρω της, οὔτε τόν κίνδυνο νά μεγαλώσει περαιτέρω ἡ ἀπόσταση πού τήν χωρίζει ἤδη σέ ἐπικίνδυνη ἔκταση ἀπό τούς ἑταίρους της. Τό κόστος στήν περίπτωση αὐτή θά εἶναι βαρύτατο. Καί θά τό πληρώσουμε ὄχι μόνον ἐμεῖς ἀλλά καί οἱ γενεές πού θά ἀκολουθήσουν.

»Γιά νά ἀποφύγουμε αὐτούς τούς κινδύνους, θά χρειασθοῦν τολμηρές ἀλλαγές στήν ἐθνική μας ζωή. Θά χρειασθεῖ νά ἀντικαταστήσουμε τό πνεῦμα τοῦ εὐδαιμονισμοῦ καί τῆς εὐκολίας μέ τό πνεῦμα τῆς αὐτοσυγκράτησης καί τῆς εὐθύνης. Καί θά χρειασθεῖ προπαντός ἡ προσαρμογή τῆς πολιτικῆς καί κοινωνικῆς μας συμπεριφορᾶς στό κλίμα τῆς Εὐρώπης, μέ τήν τύχη τῆς ὁποίας ἔχουμε συνδέσει καί τήν τύχη τήν δική μας.

»Πιστεύω ὅτι ὁ λαός μας ἔχει συνειδητοποιήσει τήν κρισιμότητα τῶν περιστάσεων καί ὅτι θά ἐπιστρατεύσει ὅλες τίς δυνάμεις του γιά νά ὑπερνικήσει τήν ἐπικίνδυνη αὐτή κρίση.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στή Διοίκηση τῆς Ἐκθέσεως, στούς ἐκθέτες, Ἕλληνες καί ξένους, καί στό λαό τῆς Θεσσαλονίκης».

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, εἶχε ἐνημερωτική συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ συνάντηση ἐπαναλήφθηκε στίς 21 Σεπτεμβρίου, ὁπότε καί συζητήθηκε ἡ κρίση πού εἶχε ἐκδηλωθεῖ στίς σχέσεις μεταξύ τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς συνδικαλιστικῆς ἡγεσίας σχετικά μέ τά νομοθετικά μέτρα πού προωθοῦνται στόν τομέα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς. Σχετικά, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε, στίς 17 Μαΐου, συναντηθεῖ ἀφενός μέ τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καί ἀφετέρου μέ τή ΓΣΕΕ, ἐπιδιώκοντας νά συμβάλει στήν ἐκτόνωση τῆς κρίσεως.

20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Μετά τήν ἀπόφαση τῆς ΔΟΕ, κατά τή Σύνοδο τοῦ Τόκιο, νά ἀναθέσει τήν ὀργάνωση τῆς Χρυσῆς Ὀλυμπιάδας τοῦ 1996 στήν πόλη Ἀτλάντα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀντί τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς, μέ δήλωσή του, κατήγγειλε τήν παραγνώριση, πού συντελέστηκε μέ τόν τρόπο αὐτό, τῆς ἱστορίας καί τῶν ἰδανικῶν τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, τήν ἐπικράτηση σκοπιμοτήτων πού τραυματίζουν τό θεσμό καί τήν τάση ἐκφυλισμοῦ πού ἀπειλεῖ ἤδη τό ὀλυμπιακό πνεῦμα:

«Δέν μπορῶ παρά νά ἐκφράσω τή λύπη μου γιατί ἡ πρόσφατη ἀπόφαση τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς ἀγνόησε τήν ἱστορία τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καί τά ἰδανικά πού συμβολίζει ὁ Ὀλυμπισμός.

»Εἶναι προφανές ὅτι ἡ κρίση της ἐπηρεάστηκε ἀπό σκοπιμότητες πού ἐτραυμάτισαν ὄχι μόνο τόν ἱστορικό αὐτό θεσμό ἀλλά καί τό κῦρος τό δικό της.

»Πάντως, καί ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ Τόκιο, ἡ Ἑλλάς δέν θά παύσει νά ἐνδιαφέρεται, ὅπως ἔχει καθῆκον, γιά τήν τύχη τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀντιμετωπίζει ἤδη τόν κίνδυνο τοῦ ἐκφυλισμοῦ του».

23-24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἐπισκέπτεται τήν Ἀλεξανδρούπολη καί παρακολουθεῖ τήν ἐκτέλεση τῆς τελευταίας φάσεως τῆς διακλαδικῆς ἀσκήσεως «Παρμενίων» στήν περιοχή Φερρῶν, μέ τή συμμετοχή περισσότερων ἀπό 70 χιλιάδες ἀνδρῶν καί παρουσία τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ι. Βαρβιτσιώτη, τῆς ἡγεσίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί μελῶν τῆς Κυβερνήσεως.

Εὐθύς μετά τή διεξαγωγή τῆς ἀσκήσεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Μέ ἱκανοποίηση παρακολούθησα τήν τελευταία φάση τῆς διακλαδικῆς ἀσκήσεως "Παρμενίων - 90". Ὁ συντονισμός καί ἡ ἀκρίβεια τῶν πυρῶν, ἡ ταχεῖα καί ἐναρμονισμένη ἐνέργεια τῶν τμημάτων καί ἡ ἀποτελεσματική καί συγχρονισμένη ὑποστήριξη τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας, ἀπέδειξαν τό ὑψηλό μαχητικό ἐπίπεδο τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων καί ἐπιβεβαίωσαν τήν ἀποτρεπτική ἰσχύ τους καί τήν ἱκανότητά τους νά προασπίσουν τόν ἐθνικό μας χῶρο ἀπό ὁποιαδήποτε ἐξωτερική ἐπιβουλή.

»Γιά τίς προσπάθειες πού καταβάλλετε ὥστε νά φθάσουν οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας στό ὑψηλό αὐτό ἐπίπεδο τελειότητας ἐκφράζω τήν εὐαρέσκειά μου σέ ὅλους τούς ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς, στρατιῶτες, ναῦτες καί σμηνίτες. Ἰδιαίτερα θέλω νά συγχαρῶ τούς ἐφέδρους πού, ἀφήνοντας τά εἰρηνικά ἔργα, ἀνταποκρίθηκαν μέ προθυμία στό κάλεσμα τῆς πατρίδας.

»Νά εἶστε βέβαιοι ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός, παρά τήν δυσχερῆ οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας, ἀποδέχεται ἀγόγγυστα τίς σοβαρές οἰκονομικές δαπάνες πού συνεπάγεται ἡ διατήρηση ἀξιόμαχων καί ἰσχυρῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, καί, μέσα στίς σημερινές συγκεχυμένες καί ἐπικίνδυνες διεθνεῖς συγκυρίες, προσβλέπει μέ ἀγάπη καί ἐμπιστοσύνη πρός ἐσᾶς, γιά νά τοῦ ἐξασφαλίσετε τήν ἠρεμία καί ἀσφάλεια πού ἀπαιτεῖται, ὥστε νά ἐπιδοθεῖ μέ αἰσιοδοξία στά παραγωγικά του ἔργα.

»Γιά μιά ἀκόμη φορά σᾶς συγχαίρω γιά τίς προσπάθειές σας καί σᾶς προτρέπω νά τίς συνεχίσετε μέ τόν ἴδιο ἐνθουσιασμό, γιά νά αὐξήσετε ἀκόμη περισσότερο τήν ἑτοιμότητα καί τό μαχητικό δυναμικό σας».

Ἤδη, ἐξάλλου, τήν παραμονή τῆς ἀσκήσεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε ἀπευθυνθεῖ, στή Στρατιωτική Λέσχη Ἀλεξανδρουπόλεως, πρός τούς ἀξιωματικούς τῆς ἀκριτικῆς περιοχῆς τοῦ Ἕβρου:

«Πρῶτ' ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά ἐκφράσω τή χαρά μου πού βρίσκομαι σήμερα στόν Ἕβρο. Μιά περιοχή πού μοῦ εἶναι ἰδιαίτερα συμπαθής καί γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς ὁποίας εἶχα ἀσχοληθεῖ προσωπικά στό παρελθόν. Μιά περιοχή πού ἀποτελεῖ τόν προμαχῶνα τῆς Ἑλλάδος καί τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι μέ τό ὑψηλό τους φρόνημα καί τήν ἐργατικότητά τους θά μποροῦσαν νά προβάλλονται σάν παράδειγμα πρός μίμηση.

»Όπως γνωρίζετε, εύρίσκομαι στόν Έβρο γιά νά παρακολουθήσω τήν αύριανή άσκηση τών Ένόπλων μας Δυνάμεων. Άσκηση πού έχει σάν σκοπό νά έπιβεβαιώσει στό πεδίο τής μάχης τήν έτοιμότητα καί συνεπῶς τήν ίκανότητά τους νά προστατέψουν τόν έθνικό μας χῶρο όταν καί όπου χρειασθεῖ.

»Καί ή έτοιμότητα αύτή γίνεται περισσότερο άναγκαία σήμερα πού ό κόσμος όλόκληρος μπαίνει σέ μιά καινούργια περίοδο τής ίστορίας του, μέ κύρια χαρακτηριστικά — όπως είπα καί σέ πρόσφατο μήνυμά μου — τήν άστάθεια καί τήν άβεβαιότητα.

»Γιατί οί έπαναστατικές άλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο θά άπαιτήσουν μακρό χρόνο μέχρις ότου πάρουν τήν όριστική μορφή τους.

»Κατά τήν μεταβατική αύτή περίοδο, πού θά είναι μακρᾶς διαρκείας, θά πραγματοποιηθοῦν άσφαλῶς βαθειές πολιτικές καί στρατηγικές άνακατατάξεις στόν κόσμο, πού θά έχουν έπιπτώσεις καί στήν περιοχή μας. Μέ τά δεδομένα αύτά ή χώρα μας, πού κατέχει μιά κρίσιμη γεωπολιτική θέση, είναι ύποχρεωμένη, γιά νά αίσθάνεται άσφαλής, νά έπαγρυπνεῖ καί νά ένισχύει τήν άμυντική της ίκανότητα. Καί γιά νά τήν ένισχύει όφείλει νά σφυρηλατεῖ τήν έθνική της ένότητα καί νά προσδιορίσει μέ ρεαλισμό καί διορατικότητα τίς έξωτερικές της σχέσεις.

»Ήδη, οί Ένοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, άπηλλαγμένες άπό τούς φατριασμούς τοῦ παρελθόντος, δίνουν τό παράδειγμα τῆς ένότητας. Ένότητας πού τούς έπέτρεψε νά φθάσουν άπό άπόψεως φρονήματος, όπλισμοῦ καί έκπαιδεύσεως σέ ύψηλά έπίπεδα.

»Τό παράδειγμα αύτό τῶν Ένόπλων μας Δυνάμεων όφείλουν νά τό μιμηθοῦν όλες οί τάξεις τοῦ έλληνικοῦ λαοῦ, άν θέλουν νά συμβάλουν στήν άσφάλεια καί δι' αύτῆς στήν πρόοδο τοῦ τόπου μας. Γιατί ή άσφάλεια μιᾶς χώρας άπαιτεῖ, πέραν τῶν όπλων, έθνική ένότητα καί προπαντός ίσχυρή οίκονομία.

»Είναι γνωστό όμως ότι ή οίκονομία μας περνᾶ σήμερα μιά βαθειά καί έπικίνδυνη κρίση. Καί ότι, γιά νά βγοῦμε άπό τήν κρίση αύτή — κι αύτό θά τό έπαναλαμβάνω ώσπου νά γίνει συνείδηση όλων τῶν Έλλήνων —, θ' άπαιτηθοῦν θυσίες άπ' όλους άνεξαιρέτως τούς πολίτες, άνάλογες βέβαια μέ τίς οίκονομικές τους δυνατότητες, όπως όρίζει άλλωστε καί τό Σύνταγμα τῆς χώρας μας.

»Άν άγνοήσουμε τήν πραγματικότητα αύτή καί μέ κοινωνικές άναταραχές καί πολιτικές όξύτητες όδηγήσουμε τήν οίκονομία μας σέ κατάρρευση, τότε ή κρίσις ή οίκονομική θά πάρει τή μορφή καί τή διάσταση κρίσεως έθνικῆς. Κι αύτό θά τό πληρώσουμε όλοι. Φτωχοί καί πλούσιοι».

Μέ τήν εύκαιρία τῆς μεταβάσεώς του στή Βόρεια Έλλάδα, ό Κ. Καραμανλῆς έπισκέφθηκε καί τή γενέτειρά του, Πρώτη, όπου τέλεσε τρισάγιο στούς τάφους των γονέων του.

26 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Μέσα σέ κλίμα βυζαντινῆς μεγαλοπρέπειας καί θρησκευτικῆς μυσταγωγίας, ό Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται στίς Καρυές τοῦ Άγίου Όρους μέ τόν Οίκουμενικό Πατριάρχη Δημήτριο, σέ έποχή ίστορικῆς καμπῆς γιά τήν όρθοδοξία, μετά τίς καταλυτικές μεταβολές στόν εύρύτερο ίδιαίτερα χῶρο τῆς Άνατολικῆς Εύρώπης.

«Πολλοί πιστεύουν ότι ήρθε ή ὥρα τῆς Όρθοδοξίας», είπε ό Οίκουμενικός Πατριάρχης σέ κάποια άποστροφή τῆς όμιλίας του στό Πρωτάτο, μετά τή δοξολογία, στήν όποία χοροστάτησε. Καί πρόσθεσε πώς «αί σαρωτικαί μεταβολαί είς τήν Εύρώπην φαίνεται ότι είναι πρός τοῦτο εύνοϊκαί. Διά νά μήν μείνομεν όμως έξω άπό αύτήν τή διαδικασία τῆς ζυμώσεως — σημείωσε ό Πατριάρχης — καί διά νά άπαντήσομεν έπιτυχῶς είς τήν πρόκλησιν αύτήν καί πρόσκλησιν τῆς ίστορίας, πρέπει έπειγόντως νά ένισχυθοῦν έν τῇ παιδείᾳ κυρίως καί τῷ πολιτισμῷ τά στοιχεῖα τῆς έλληνορθοδόξου παραδόσεως καί ζωῆς καί νά διευκολυνθεῖ ή Έκκλησία είς τό παιδευτικόν καί μορφωτικόν αύτῆς ἔργον».

Ό πρόεδρος τῆς Έλληνικῆς Δημοκρατίας άπάντησε:

«Παναγιώτατε,

»Αίσθάνομαι εύτυχής πού μοῦ δόθηκε σήμερα ή εύκαιρία νά έπικοινωνήσω μαζί σας. Καί ὡς άρχηγός τοῦ Έλληνικοῦ Κράτους νά Σᾶς ύποβάλω, μαζί μέ τά δικά μου, τά σέβη τοῦ έλληνικοῦ λαοῦ.

»Ή συνάντησή μας αύτή, Παναγιώτατε, προσλαμβάνει ίδιαίτερη καί θά έλεγα ίστορική σημασία γιατί πραγματοποιεῖται στό ίερό έδαφος τοῦ Άγίου Όρους πού άποτελεῖ, μετά τό Οίκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό θεματοφύλακα τῆς Όρθοδοξίας.

»Ή Όρθοδοξία, Παναγιώτατε, άριθμοῦσε παλαιότερα έκατοντάδες έκατομμύρια πιστῶν καί έκάλυπτε όλόκληρη σχεδόν τήν Άνατολική Εύρώπη.

»Μεταπολεμικά όμως, τεθεῖσα ύπό διωγμόν, συρρικνώθηκε στά στενά όρια τοῦ Έλληνισμοῦ.

»Ήδη, ό άνεμος τῆς έλευθερίας πού έπνευσε στήν Άνατολική Εύρώπη άποκατέστησε, πέραν τῶν άλλων, καί τή θρησκευτική έλευθερία. Καί έδωσε στήν Όρθοδοξία τίς παλαιές της διαστάσεις.

»Παναγιώτατε, ὡς Οίκουμενικός Πατριάρχης εἴχατε τήν έμπνευση καί τό θάρρος νά άναλάβετε μία σταυροφορία, γιά τήν άποκατάσταση τῆς συνεργασίας όλων τῶν Όρθοδόξων Έκκλησιῶν. Έλπίζω ότι ή πείρα άπό τίς διαιρέσεις τοῦ παρελθόντος καί τίς δοκιμασίες πού τίς άκολούθησαν θά όδηγήσουν όλες τίς Όρθόδοξες Έκκλησίες, στό δρόμο τῆς συναδελφώσεως ύπό τήν πνευματική σκέπη τοῦ Οίκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Συναδέλφωση πού θά προσδώσει στήν Όρθοδοξία τό κῦρος καί τήν άκτινοβολία πού χρειάζεται γιά νά έκπληρώσει τήν ύψηλή άποστολή της.

»Σᾶς εύχαριστῶ, Παναγιώτατε, γιά τίς εύχές πού άνεπέμψατε ύπέρ τοῦ έλληνικοῦ λαοῦ καί έμοῦ προσωπικά».

Ό Κ. Καραμανλῆς είχε ταυτόχρονα συνάντηση καί μέ τόν πρωτοεπιστάτη τοῦ Άγίου Όρους, Έπιφάνιο, παρουσία τοῦ Πατριάρχη. Είδικότερα, συζη-

τήθηκαν θέματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐνῶ ἔγινε ἰδιαίτερη ἀναφορά στό Κέντρο Διαφυλάξεως τῆς Ἁγιορείτικης Κληρονομιᾶς πού εἶχε ἱδρυθεῖ μέ πρωτοβουλία του πρίν ἀπό 10 χρόνια, καί τό ὁποῖο, ὅπως εἶπε, στή διαδρομή τοῦ χρόνου, δέν δικαίωσε τίς προσδοκίες του. Εὐχήθηκε, ὅ,τι δέν ἔγινε ὡς τώρα, νά γίνει στό μέλλον καί ἐξέφρασε τήν πίστη ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη στή μοναστική πολιτεία θά ἀναβιώσει τό θρύλο τοῦ Ἁγίου Ὄρους καί θά προσδώσει ἔμφαση στήν ἀνάγκη, ὡς χρέος ὅλων, νά ἀποκατασταθεῖ στήν παλαιά του αἴγλη.

Ὁ Ἅγιος Πρῶτος ἀναφέρθηκε στήν ἱστορικότητα τῆς συναντήσεως τῶν προκαθημένων τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καί τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας:

«Οἱ δύο κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῶν ὑψίστων θεσμῶν τοῦ Γένους συναντῶνται ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, εἰς τόπον καί χῶρον, ὁ ὁποῖος κατ' ἐξοχήν ἐκφράζει ἀναλλοιώτως μίαν ἐποχήν ἀγαστῆς μεταξύ των συνεργασίας εἰς βαθμόν ὥστε ἡ ἀλληλεπίδρασις νά ἀποβῆ τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε νά χαρακτηρίση ἐπί μίαν χιλιετίαν τήν ζωήν τοῦ ἔθνους καί νά δημιουργήση τήν βυζαντινήν πολιτιστικήν παράδοσιν... ὁ ἀτομικισμός, τό συμφέρον καί ὁ ἐγωκεντρισμός, ὁ καταναλωτισμός καί ὁ εὐδαιμονισμός, ἡ παρακμή τῶν πνευματικῶν καί ἠθικῶν ἀξιῶν εἶναι τά γνωρίσματα τῆς κακοδαιμονίας καί μόνον ἡ ἀληθής μετάνοια τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καί τοῦ λαοῦ δύναται νά θεραπεύση τό κακόν καί ἡ χώρα νά ἐπανεύρη τόν ὁρόμον της.

»Καί ἡ σημερινή συνάντησις Ὑμῶν καί τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καθ' ἡμᾶς καταδεικνύει τήν ἀνάγκην ὥστε τό ἔθνος νά ἐπανεύρη τήν ἀπωλεσθεῖσαν πνευματικήν του ταυτότητα καί ἡ πολιτεία νά συνεργαστῆ μέ τήν Ἐκκλησίαν εἰς τό ξεπέρασμα τῆς κρίσεως».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀντιφώνησε τόν πρωτοεπιστάτη τῆς ἱερᾶς Κοινότητας, ὡς ἑξῆς:

«Ἅγιε Πρῶτε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας καθώς καί γιά τήν ὑποδοχή πού μοῦ ἐπιφυλάξατε στήν πρωτεύουσα τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

»Εἶναι φυσικό γιά κάθε χριστιανό νά αἰσθάνεται συγκίνηση ὅταν πατᾶ τό ἱερό αὐτό ἔδαφος.

»Τή συγκίνηση αὐτή τήν αἰσθάνομαι ἐγώ ἐντονότερη καί λόγω τῆς ἰδιότητός μου ἀλλά καί γιατί, ἀσχοληθείς κατά τό παρελθόν μέ τά προβλήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἔχω συνειδητοποιήσει τή μεγάλη θρησκευτική καί ἠθική ἀποστολή του. Καί τό γεγονός αὐτό μέ ὁδήγησε στήν ἀπόφαση νά δημιουργήσω πρίν ἀπό δέκα χρόνια τό "Κέντρο Διαφυλάξεως τῆς Ἁγιορειτικῆς Κληρονομίας".

»Καί τό ἔκαμα μέ τήν πρόθεση νά θέσω τέρμα στά δεινά τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ μνημείου τῆς Χριστιανοσύνης καί νά τό ἀποκαταστήσω στήν παλαιά ἀκτινοβολία του.

»Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι οἱ προσδοκίες πού στήριξα στό Κέντρο αὐτό, λόγω τοῦ ἑλληνικοῦ ἀβδηριτισμοῦ, δέν ἐδικαιώθηκαν.

»Ἐλπίζω πάντως ὅτι αὐτό πού δέν ἔγινε μέχρι σήμερα θά γίνει στό μέλλον. Καί πρέπει νά γίνει. Γιατί ὁ ἱερός αὐτός χῶρος κακοποιήθηκε στή διαδρομή τοῦ χρόνου καί κακοποιεῖται ἀκόμη καί σήμερα ὄχι μόνο ἀπό τόν ἄνθρωπο ἀλλά καί ἀπό τά στοιχεῖα τῆς φύσεως.

»Πιστεύω πάντως — καί αὐτό ἀποτελεῖ εὐλογία θεοῦ — πιστεύω λέω, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στή Μοναστική Πολιτεία θά ἀναβιώσει τό θρύλο τοῦ Ἁγίου Ὄρους καί θά φέρει στήν ἐπικαιρότητα τό χρέος ὅλων μας νά ἀποκαταστήσουμε στήν παληά του αἴγλη τό μοναδικό αὐτό, ὅπως εἶπα, μνημεῖο τῆς Χριστιανοσύνης».

29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκφωνεῖ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου πού ὀργάνωσε, στή Σιθωνία τῆς Χαλκιδικῆς, ἡ Ἑλληνική Ἑταιρεία Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων μέ θέμα τήν ἀξιοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ στή δεκαετία τοῦ '90, τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά καλά σας λόγια καί ἰδιαίτερα γιά τίς ἀναφορές πού κάνατε σέ ὅσα ἔχω πεῖ κατά τό παρελθόν.

»Κυρίες καί κύριοι, σᾶς συγχαίρω διότι εἴχατε τήν πρωτοβουλία νά συγκαλέσετε τό Συνέδριο αὐτό. Εἶμαι βέβαιος πώς οἱ ἀποφάσεις πού θά λάβετε θά εἶναι ὀρθές. Ἀλλά δέν εἶναι ἀρκετό νά εἶναι ὀρθές. Πρέπει, συντόμως, νά καταστοῦν πράξεις. Καί τό λέω αὐτό διότι, ὅπως ξέρετε, στόν τόπο μας ἔχουμε τή συνήθεια νά συζητοῦμε πολύ καί νά ἐπαναλαμβάνουμε τίς συζητήσεις γιά τά ἴδια θέματα. Καί συζητοῦμε πολύ γιά νά ἀποφεύγουμε τίς ἀποφάσεις πού συνεπάγονται εὐθύνες.

»Αὐτά πού εἶπα, βέβαια, δέν ἀφοροῦν ἐσᾶς. Ἀφοροῦν τό δημόσιο τομέα, ὁ ὁποῖος, μπορῶ νά πῶ μέ λύπη μου ὅτι, τή στιγμή αὐτή εἶναι περίπου παράλυτος. Καί εἶναι παράλυτος γιά τό λόγο ὅτι στήν Ἑλλάδα ἔχουμε τήν κακή συνήθεια ἡ κάθε Κυβέρνηση πού ἔρχεται στήν ἐξουσία νά προσπαθεῖ νά ἀνατρέψει τό ἔργο τῆς προηγουμένης, ἀντί νά προσπαθεῖ νά τό συνεχίσει καί νά τό βελτιώσει. Ἀλλά γιά νά προκόψει ἕνας λαός, ὁ οἱοσδήποτε λαός, εἶναι ἀνάγκη, ὄχι μόνο ἡ κάθε Κυβέρνηση ἀλλά ἡ κάθε γενιά νά προσθέτει στό ἔργο τῆς προηγούμενης. Λυποῦμαι νά πῶ, ὅτι αὐτό δέν συμβαίνει στόν τόπο μας. Καί ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ὑπῆρξε πάντοτε ἀνώμαλος ἡ ἐξέλιξις τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς.

»Θά μποροῦσα νά ἀναφέρω πολλά παραδείγματα τῆς ἀνεπάρκειας τοῦ Κράτους νά ἐκπληρώσει τήν ἀποστολή του. Θά περιοριστῶ ὅμως σέ ὁρισμένα πού εἶναι πρόσφατα. Ὅπως ξέρετε, πολύς λόγος γίνεται αὐτό τόν καιρό γιά τήν ἐκτέλεση τῶν μεγάλων ἀναπτυξιακῶν ἔργων. Αὐτά τά ἔργα τά εἶχα προγραμματίσει τό 1978, ὅλα, καί μάλιστα ἔγινε καί ἔναρξη τῆς διαδικασίας τῆς ἐκτελέσεως. Πέρασαν ἀπό τότε 12 χρόνια καί πάλι συζητοῦμε γιά τά ἴδια προβλήματα.

»Πιστεύω ὅτι αὐτή τή φορά, ἐπιτέλους, θά πραγματοποιηθοῦν. Ἐλπίζω, ἀλλά καί πιστεύω, ὅτι τήν ἀνεπάρκεια αὐτή τῆς Δημοσίας Διοικήσεως θά τήν καλύψετε ἐσεῖς μέ τή δραστηριότητά σας καί μέ τήν ἱκανότητά σας.

»Μπορεῖ νά ὑπάρξει, γιά νά τό πῶ οὐδέτερα, καλή Κυβέρνηση σέ ἕναν τόπο, καί ἡ Κυβέρνηση αὐτή νά ἔχει καλό πρόγραμμα. Γιά νά τά πραγματοποιήσει ἔχει τήν ἀνάγκη ἑνός ὀργάνου. Αὐτό τό ὄργανο λέγεται Κράτος.

Ἀλλά, δυστυχῶς, ὅπως εἶπα καί προηγουμένως, τό ἑλληνικό Κράτος εἶναι παράλυτο. Καί ἐπαναλαμβάνω, τίς ἀδυναμίες αὐτές τοῦ Κράτους, τῆς Δημόσιας Διοικήσεως, θά τίς καλύψετε ἐσεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχετε καί πεῖρα καί μεθοδικότητα ἀλλά καί ἱκανότητα νά τίς καλύψετε, στήν ἔκταση πού μπορεῖτε βέβαια.

»Λυποῦμαι καί πάλι νά τό πῶ, διότι τό Κράτος, καί ὅταν ἀκόμα δέν παρεμποδίζει τίς πρωτοβουλίες σας, τίς ἱκανότητές σας, ἀποδεικνύεται ἀνίκανο νά τίς ὑποβοηθήσει. Φροντίστε λοιπόν νά κάνετε τό καλύτερο, εἰς τρόπον ὥστε αὐτές τίς ἀδυναμίες τῆς λειτουργίας τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους νά τίς καλύψετε, στήν ἔκταση πού μπορεῖτε.

»Ἀναφερθήκατε, κύριε πρόεδρε, καί σέ μιά ἄλλη ὁμιλία πού ἔκανα στόν Ἕβρο. Στήν ὁμιλία μου αὐτή θέλησα νά ἐπισημάνω δύο θέματα τά ὁποῖα ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μέ τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ ἔθνους. Πρῶτον, τόνισα ὅτι ἡ οἰκονομική κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα εἶναι τόσο βαθειά καί τόσο ἐπικίνδυνη πού, ἄν δέν τεθεῖ ὑπό ἔλεγχο, μπορεῖ ἡ οἰκονομική κρίση νά μεταβληθεῖ, νά πάρει τή μορφή καί τίς διαστάσεις ἐθνικῆς κρίσεως. Ἐτόνισα ἐπίσης τό γεγονός ὅτι οἱ ἀνακατατάξεις πού σημειώνονται σήμερα στόν κόσμο, πολιτικές καί στρατηγικές, θά ἔχουν ἐπιπτώσεις καί στήν περιοχή μας.

»Εἶναι ἀνάγκη νά συνειδητοποιήσουμε, πέραν τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, καί τόν κίνδυνο τόν ἐθνικό. Δέν ξέρουμε πῶς θά διαμορφωθεῖ ἡ πολιτική καί στρατηγική πραγματικότης στήν Εὐρώπη, Ἀνατολική καί Δυτική. Δεδομένου ὅτι, ὅπως εἶπα σέ πολλές ὁμιλίες μου, πιστεύω ὅτι αὐτές οἱ ἀλλαγές, οἱ ἐπαναστατικές ἀλλαγές πού γίνονται στήν Ἀνατολή, θά ἀπαιτήσουν μακρόν χρόνον, ἕως ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους. Κατά τήν μεταβατική αὐτή περίοδο ἐμεῖς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά ἐπαγρυπνοῦμε γιά τήν ἄμυνα τῆς χώρας μας.

»Ἐπεσήμανα λοιπόν δύο θέματα, τά ὁποῖα, ἐπαναλαμβάνω, ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μέ τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ λαοῦ: πρῶτον τήν οἰκονομική κρίση, ἡ ὁποία εἶναι τόσο βαθειά, ὥστε, ἄν δέν κάνουμε ὅλοι ὅ,τι ἐπιβάλλεται, εἶναι δυνατόν νά μᾶς ὁδηγήσει στήν κατάρρευση τῆς οἰκονομίας μας. Ὁ ὑπουργός πού θά βρίσκεται ἐδῶ θά σᾶς πεῖ περισσότερα σχετικά μέ τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας, καί ἐλπίζω, δέν ξέρω ποιό εἶναι τό περιεχόμενο τῆς ὁμιλίας του, ἀλλά ἐλπίζω νά ἀναφερθεῖ σ' αὐτά.

»Ἀναφερθήκατε ἐπίσης, κύριε πρόεδρε, στό θέμα τῆς ἐντάξεως. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι δέν κατανόησε ὁ λαός μας τήν βαθύτερη σημασία πού ἔχει αὐτή ἡ ἔνταξη. Ὅτι ἔχει σημασία ἐθνική, ἔχει σημασία πολιτική καί ἔχει σημασία οἰκονομική. Τό μόνο πού καταλάβαμε εἶναι τό τελευταῖο. Πόσα λεφτά θά δώσουμε καί πόσα λεφτά θά πάρουμε. Δέν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι, ὅταν ἐπιδίωξα τήν ἔνταξή μας στήν Κοινότητα, εἶπα ὅτι ἀποδίδω μεγαλύτερη σημασία στήν ἐθνική καί πολιτική πλευρά τῆς ἐντάξεως, πάρα στήν οἰκονομική. Καί ὅταν λέω ἐθνική, ἐννοῶ τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία αὐτῆς τῆς χώρας — ἡ ὁποία δέν εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμή νά ἀναπτύξω τούς λόγους γιά τούς ὁποίους δέν μπορεῖ νά θεωρεῖται πάντα ἀσφαλής. Ἡ θεωρία μου ἦταν ἀπό τό 1960, ὅταν ἄρχισα τόν ἀγώνα γιά τήν ἔνταξή μας, ὅταν ἔκανα δηλαδή, σέ πρώτη φάση, τή σύνδεση μέ τήν Κοινή Ἀγορά. Δέν μιλοῦσα τόσο γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, ὁμιλοῦσα γιά τήν ἀνάγκη τῆς ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης. Διότι ἄν ἑνωθεῖ ἡ Εὐρώπη, καί ἐπιβάλλεται συντόμως νά ἑνωθεῖ, διότι ἄν ἡ ἕνωση τῆς Εὐρώπης δέν πραγματοποιηθεῖ συντόμως, ἔχω τό φόβο ὅτι ἡ συνοχή της Δυτικῆς Εὐρώπης καί τῆς Κοινότητας θά ἀμβλυνθεῖ ὑπό τό κράτος τῶν μεταβολῶν πού γίνονται σ' ὅλον τόν κόσμο. Ἂν λοιπόν ἑνωθεῖ ἡ Εὐρώπη, ὅταν λέω ἑνωθεῖ πολιτικά, οἰκονομικά καί ἀμυντικά καί ἡ Ἑλλάς ἀποτελέσει μιά πολιτεία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμπολιτείας, δέν μπορεῖ κανένας νά θίξει τήν Ἑλλάδα, χωρίς νά προκαλέσει πανευρωπαϊκό πόλεμο. Καί αὐτή εἶναι ἡ μόνη, ἡ ἀσφαλέστερη ἐγγύησις γιά τήν ἀσφάλεια καί ἀνεξαρτησία αὐτοῦ τοῦ ἔθνους.

»Δεύτερο, πολιτική πλευρά. Τό δημοκρατικό μας πολίτευμα ἀπό τίς ἀρχές τοῦ αἰώνα ὑπῆρξε πάντοτε ἐπισφαλές. Εἴχαμε ἐπαναστάσεις, εἴχαμε κινήματα, εἴχαμε δικτατορίες. Κατοχυρώνεται ἡ δημοκρατία διότι κανένας δέν μπορεῖ νά ἀνατρέψει τή δημοκρατία ὅταν θά γνωρίζει ὅτι τήν ἐπαύριο θά ἀποβληθεῖ ἀπό τήν Κοινότητα.

»Γι' αὐτό εἶπα ὅτι ἀπέδιδα μεγαλύτερη σημασία στήν ἐθνική καί πολιτική πλευρά παρά στήν οἰκονομική.

»Καί λυποῦμαι νά τό ἐπαναλάβω, τήν σημασία αὐτή τήν βαθύτερη πού ἀφορᾶ τό μέλλον τοῦ ἔθνους δέν κατανόησε ὅπως θά ἔπρεπε ὁ ἑλληνικός λαός. Φροντίστε ἐσεῖς πού ἀσφαλῶς τήν κατανοεῖτε, νά τήν μεταφέρετε στόν ἑλληνικό λαό. Διότι, ἄν δέν ἐκτιμήσεις ὀρθά ἕνα πρόβλημα, δέν μπορεῖς νά ἐπιτύχεις τήν ἐπίλυσή του.

»Γιά νά ἀξιοποιήσουμε λοιπόν τήν ἔνταξή μας θά πρέπει νά κατανοήσουμε τήν βαθύτερη σημασία της, ἐθνική καί πολιτική, καί τέλος νά προσαρμόσουμε τή συμπεριφορά μας πολιτική, κοινωνική, οἰκονομική, στό κλίμα τῆς Εὐρώπης στήν ὁποία ἔχουμε ἐνταχθεῖ.

»Ἐάν αὐτό δέν τό ἐπιτύχουμε, σέ δύο τρία χρόνια ἡ θέση τῆς Ἑλλάδας μέσα στήν εὐρωπαϊκή οἰκογένεια θά ἦταν δύσκολη. Δέν λέω ὅτι θά ὑπάρχει κίνδυνος νά μᾶς ἀποβάλουν ἀπό τήν οἰκογένεια αὐτή. Ἀλλά δέν θά εἶναι πρόθυμοι νά μᾶς συμπαρασταθοῦν ὅσο χρειάζεται καί σέ περίπτωση ἐθνικῶν κινδύνων καί εἰδικότερα σ' αὐτή τήν περίπτωση γιά τήν ἀνόρθωση τῆς οἰκονομίας μας.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι τά μηνύματα τά ὁποῖα θά στείλετε ἀπό δῶ μέ τούς τρόπους πού θά κρίνετε καταλληλότερους θά ἐπηρεάσουν γενικότερα τό πολιτικό, κοινωνικό, καί οἰκονομικό κλίμα τῆς χώρας μας».

30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στόν πρόεδρο Γ. Βασιλείου συγχαρητήριο μήνυμα γιά τήν 30η ἐπέτειο τῆς κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ τήν εὐκαιρία τῆς 30ῆς ἐπετείου τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας τῆς Κύπρου, σᾶς ἀπευθύνω ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐγώ προσωπικά θερμά συγχαρητήρια καί εἰλικρινεῖς εὐχές γιά τήν πρόοδο καί εὐημερία τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ καί τήν ἐπιτυχία τῶν ἀγώνων σας.

»Οἱ ἀγῶνες τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ γιά τήν ἐλευθερία του εἶχαν δικαιωθεῖ πρίν ἀπό 30 χρόνια, ὅταν ἡ

Κύπρος ἔγινε γιά πρώτη φορά στήν μακραίωνη ἱστορία της Κράτος ἀνεξάρτητο, κυρίαρχο καί ἑνιαῖο. Δέν εὐτύχησαν ὅμως οἱ Κύπριοι νά ἀπολαύσουν, παρά γιά βραχύ διάστημα, τά ἀγαθά τῆς ἐλευθερίας τους. Ἡ ἑνότητα τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ὑπονομεύθηκε ἀπό ἀνεύθυνους ἀνταγωνισμούς, μέ ἀποτέλεσμα νά μπεῖ ἡ Μεγαλόνησος σέ μιά μακρά περίοδο νέων δοκιμασιῶν. Δοκιμασιῶν πού κορυφώθηκαν μέ τήν τουρκική εἰσβολή τοῦ 1974, πού πῆρε στή συνέχεια τήν μορφή τῆς κατοχῆς.

»Ἔκτοτε οἱ εἰσβολεῖς παραβιάζουν ὄχι μονάχα τήν διεθνῆ νομιμότητα ἀλλά καί τίς ἀρχές τῆς διεθνοῦς ἠθικῆς. Ἀγνοοῦν τίς Ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἀκόμα καί τίς Συμφωνίες τοῦ Ἑλσίνκι πού ὑπέγραψαν. Καί τά κάνουν ὅλ' αὐτά μέ τήν ἀνοχή τῆς Διεθνοῦς Κοινότητος πού θά πρέπει νά ἀνησυχεῖ γιά τό μέλλον ὄχι μόνο τῆς Κύπρου ἀλλά καί τό δικό της. Γιατί κανένας δέν μπορεῖ νά αἰσθάνεται ἀσφαλής ὅταν θεσμοθετεῖται ἡ ἀδικία καί ὅταν ἡ βία καί ἡ αὐθαιρεσία ὑποκαθιστοῦν τήν λογική τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως. Καί ὑπάρχουν πρός τοῦτο προηγούμενα διεθνῶν αὐθαιρεσιῶν μέ πρόσφατα τά δραματικά γεγονότα τοῦ Περσικοῦ Κόλπου.

»Ἡ διεθνής κατάσταση, κύριε πρόεδρε, εἶναι σήμερα τόσο συγκεχυμένη καί τόσο ἐπικίνδυνη ὥστε νά κρατᾶ σέ ἀγωνία ὁλόκληρο τόν κόσμο.

»Οἱ κοσμοϊστορικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στήν Ἀνατολή, ἀλλά καί στήν εὐρύτερη περιοχή μας, μπορεῖ νά ἐπηρεάσουν θετικά ἤ καί ἀρνητικά τό πρόβλημα τῆς Κύπρου. Γιατί ἡ περιπέτεια τοῦ Περσικοῦ Κόλπου, ἀνεξάρτητα ἀπό τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά τερματισθεῖ, θά προκαλέσει στήν περιοχή μας βαθειές καί ἐπικίνδυνες πολιτικές καί στρατηγικές ἀνακατατάξεις.

»Θά πρέπει συνεπῶς μέ τήν προοπτική αὐτή νά χαράξουμε τήν περαιτέρω πορεία μας. Νά ἐκτιμήσουμε μέ ρεαλισμό καί ἀπροκατάληπτα τίς συνεχῶς μεταβαλλόμενες διεθνεῖς συγκυρίες καί νά τίς ἀξιοποιήσουμε ὑπέρ τῆς Κύπρου.

»Θά ἤθελα, τέλος, νά τονίσω, κύριε πρόεδρε, ὅτι πέραν τῆς ἀνάγκης νά ἀξιοποιήσουμε τίς διεθνεῖς συγκυρίες, θά πρέπει νά σφυρηλατήσουμε σέ πανελλήνια κλίμακα τήν ἑνότητά μας γιά νά θέσουμε ἐπιτέλους τέρμα στά δεινά τῆς Μεγαλονήσου».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς θά τιμήσει τήν ἱστορική ἐπέτειο καί μέ τήν παρουσία του, σέ εἰδική ἐκδήλωση πού θά ὀργανωθεῖ ἀπό τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κύπρου, Γ. Ἰακώβου, θά ἀναφερθεῖ στίς ἱδρυτικές Συνθῆκες τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, τονίζοντας ὅτι «τό γενόμενον ὡς λύση ἀνάγκης, ἐν ἔτει 1959, ἀπέτρεπε τό χεῖρον καί ἐπέτρεπε, παρά τά ἔνθετα καί ἐγγενῆ μειονεκτήματα, τήν αἰσιόδοξη προοπτική καί

Συνάντηση μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη στίς Καρυές τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

τή δυνατότητα λειτουργίας καί ἐπιβίωσης τοῦ ἀνεξάρτητου κυπριακοῦ Κράτους».

Σέ ἐπιστολή, ἐξάλλου, ἀπευθείας πρός τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε, ἐπίσης, στίς δυσάρεστες ἐμπειρίες τοῦ παρελθόντος, κατέληξε:

«Γιά τήν ἀντιμετώπιση αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ἰδιαίτερα κάτω ἀπό τήν σημερινή διεθνῆ συγκυρία πού τήν χαρακτηρίζει ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀβεβαιότητα, ὁ Ἑλληνισμός θά πρέπει νά ἀξιοποιήσει στό ἔπακρο τίς δικές του δυνάμεις. Νά σφυρηλατήσει, δηλαδή, πάνω ἀπ' ὅλα, τήν ἑνότητά του, νά κρατήσει ψηλά τό φρόνημά του καί νά ἐνισχύσει τά ἐρείσματά του, ἐσωτερικά καί διεθνῆ, οὕτως ὥστε, στήν κατάλληλη στιγμή, νά δικαιωθοῦν οἱ ἀγῶνες καί νά τεθεῖ, ἐπί τέλους, τέρμα στήν τραγωδία τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ».

Σέ ἀπάντηση, ὁ Γ. Βασιλείου τόνισε, μέ ἐπιστολή του, πρός τόν Κ. Καραμανλῆ:

«Ἡ περίοδος πού διέρχεται σήμερα ἡ Κύπρος, εἶναι ἡ χειρότερη στή μακραίωνη ἱστορία της, καί ἀπό τήν ἄποψη τῶν δοκιμασιῶν καί ἀπό τήν ἄποψη τῶν κινδύνων πού τήν περιζώνουν καθώς καί τῶν ἐπίβουλων κατ' αὐτῆς ἀπειλῶν. Ὁ αἱματηρός ἀγώνας της στή δεκαετία τοῦ 1950 ὁδήγησε στόν τερματισμό τοῦ ἀποικιακοῦ καθεστῶτος καί τῆς προσεκόμισε κρατική ὑντότητα, ἡ ὁποία μέσα στίς σημερινές περιστάσεις εἶναι ἰσχυρό ὅπλο στήν προσπάθειά μας γιά ἀποκατάσταση τῆς ἀκεραιότητος τῆς νήσου μας καί ἀνάκτηση τῶν δικαίων καί τῶν δικαιωμάτων μας.

»Ὁ Τοῦρκος εἰσβολέας, ὅπως ὀρθά παρατηρεῖτε στό μήνυμά σας, παραβιάζει καί τή διεθνῆ νομιμότητα καί τίς ἀρχές τῆς διεθνοῦς ἠθικῆς καί περιφρονεῖ τά ψηφίσματα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιά τήν Κύπρο. Διαρκῶς ἐπιδεικνύει ἀδιαλλαξία καί ἀλαζονεία. Ἀποβλέπει σέ παγίωση καί ἐπέκταση τῶν τετελεσμένων. Ἀλλ' ἡ περίπτωση τῆς Κύπρου δέν ἀφορᾶ μόνο ἐμᾶς, εἶναι μιά διεθνής ὑπόθεση.

»Αἰσθάνομαι ἱκανοποίηση καί διακατέχομαι ἀπό ἐλπίδα διαπιστώνοντας τήν ἑνότητα σκοπῶν καί χειρισμῶν μεταξύ Ἀθηνῶν καί Λευκωσίας. Αὐτή τήν ἑνότητα πρέπει νά διατηρήσουμε καί ἰσχυρότερη νά σφυρηλατήσουμε καί νά θεσμοποιήσουμε. Εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς ἐπιβεβλημένη, ἀλλά καί μᾶς δίνει τή δυνατότητα τῆς καλύτερης δυνατῆς ἀξιοποίησης τῶν εὐνοϊκῶν ἐξελίξεων, πού παρουσιάζονται σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο.

»Παρακαλῶ δεχθῆτε, κ. πρόεδρε, τίς ἐγκάρδιες εὐχές μου γιά τήν προσωπική σας ὑγεία καί εὐτυχία καί γιά τήν πρόοδο καί εὐημερία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, στήν ἀλληλεγγύη τοῦ ὁποίου πολλά ἐπενδύουμε γιά τήν εὐόδωση τοῦ κοινοῦ ἀγώνα μας»[156].

2 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει στόν ὁμόλογό του τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας, Ρ. Φόν Βαϊτσέκερ, συγχαρητήριο μήνυμα γιά τήν ἐπανενοποίηση τῆς Γερμανίας:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Γερμανίας σᾶς ἀπευθύνω ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐγώ προσωπικά θερμά συγχαρητήρια καί εἰλικρινεῖς εὐχές γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία τοῦ ἑνωμένου πλέον γερμανικοῦ λαοῦ.

»Ἡ ἕνωση τῆς Γερμανίας ἀποτελεῖ μέγα ἱστορικό γεγονός ὄχι μόνο γιά τήν Γερμανία, ἀλλά καί γιά τήν Εὐρώπη. Ἕνα γεγονός πού σημειώνει τό τέλος τῆς μακρᾶς περιόδου τῶν εὐρωπαϊκῶν πολέμων καί τήν ἀρχή μιᾶς νέας ἐποχῆς πού μπορεῖ νά γίνει ἡ ἐποχή τῆς εἰρήνης καί τῆς εὐημερίας. Καί ἀσφαλῶς θά γίνει ἐάν, ὅπως ἐλπίζω, πραγματοποιηθεῖ σύντομα τό ὅραμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμπολιτείας. Ἡ συμβολή τῆς νέας Γερμανίας, κύριε πρόεδρε, στό μεγάλο αὐτό ἔργο θά εἶναι ἀσφαλῶς περισσότερο ἀναγκαία σήμερα».

4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν πρώην καγκελλάριο Χ. Σμίτ, μέ τόν ὁποῖο τόν ἔχει συνδέσει στενή πολιτική καί προσωπική φιλία.

12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τό γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ, Μ. Βέρνερ, ὁ ὁποῖος εἶχε, κατά τήν ἐπίσκεψή του στήν Ἀθήνα, μακρές συνομιλίες μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, πάνω τόσο σέ θέματα τῆς Συμμαχίας, ὅσο καί σέ προβλήματα εἰδικότερου ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Μιά ἑβδομάδα νωρίτερα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε δεχτεῖ τήν ἐπίσκεψη τοῦ στρατηγοῦ Τζ. Γκάλβιν, ἀρχηγοῦ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ ΝΑΤΟ στήν Εὐρώπη, μέ τόν ὁποῖο καί ἀνεσκόπησε, εἰδικότερα, τίς ἐξελίξεις στόν Περσικό Κόλπο.

12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Φ. Κουβέλης, νέος γραμματέας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς, ἐκθέτει, σέ συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τίς ἀπόψεις τῆς παρατάξεώς του πάνω στά θέματα τῆς οἰκονομίας, καθώς καί στά προβλήματα πού συνέχονται μέ τήν εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση. Συγκεκριμένα, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, δήλωσε:

«Ἡ ἐπίσκεψη ἀποσκοποῦσε στό ἑξῆς: πρῶτον, ὡς γραμματέας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς νά συναντηθῶ, ὅπως ὀφειλα, μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Δεύτερον, νά καταγράψω τίς πολιτικές ἀπόψεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς γιά τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἑλληνική πραγματικότητα τοῦ 1990. Πολύ δέ περισσότερο,

δταν τά προβλήματα αὐτά εἶναι πολύ κοντά σ' ἐκεῖνα τοῦ 1992. Μετέφερα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τήν ἄποψή μας, σχετικά μέ τά τεράστια ζητήματα τῆς οἰκονομίας, τά ὁποῖα πρέπει νά ἀντιμετωπισθοῦν στά πλαίσια μιᾶς κοινωνικοῦ περιεχομένου συμφωνίας. Ἐπίσης, ὅτι ὀφείλουμε ἐμεῖς νά ἐπιταχύνουμε τίς διαδικασίες, σέ ὅ,τι μᾶς ἀφορᾶ. Τό κόμμα μας ἔχει κάνει μία πρόταση γιά τή συγκρότηση διακομματικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θά ἀντιμετωπίσει τά προβλήματα τῆς ἑνοποίησης τῆς Εὐρώπης καί τῆς ἐπιτάχυνσης τῶν σχετικῶν διαδικασιῶν γι' αὐτήν».

14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ψηφίζει γιά τήν ἐκλογή δημάρχου Ἀθηναίων στό 42ο ἐκλογικό τμῆμα, περιοχῆς Κολωνακίου.

Κατά τήν ἀποχώρησή του, μετά τήν ἄσκηση τοῦ ἐκλογικοῦ του δικαιώματος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δήλωσε:

«Τά προβλήματα τῆς Ἀθήνας δέν εἶναι μεταφυσικά. Τά προβλήματα αὐτά τά γνωρίζουν ὅλοι ὅπως γνωρίζουν καί τούς τρόπους... Φτάνει νά ὑπάρξει πρακτικό πνεῦμα καί βούληση· καί, πέραν αὐτοῦ, φτάνει νά ἱεραρχηθοῦν τά προβλήματα αὐτά, εἰς τρόπον ὥστε νά ἐπιλυθοῦν τά 4-5 βασικά προβλήματα τῆς Ἀθήνας. Αὐτόματα θά ἐπιλυθοῦν καί τά ὑπόλοιπα δευτερεύοντα».

Σέ ἐρώτηση δημοσιογράφου, ἄν ὑπάρχουν λύσεις, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε θετικά:

«Λύσεις ὑπάρχουν γιά τά προβλήματα. Πάντως, σέ καμία περίπτωση δέν πρόκειται νά λυθοῦν τά προβλήματα ἄν ἀλλάζει τό ρυθμιστικό σχέδιο κάθε 10 χρόνια».

Δήμαρχος Ἀθηναίων ἀναδείχτηκε ὁ Α. Τρίτσης, ἐνῶ στούς δύο ἄλλους μεγάλους δήμους τῆς χώρας, Θεσσαλονίκη καί Πειραιά, ἐκλέχτηκαν, ἀντίστοιχα, ὁ Κ. Κοσμόπουλος καί ὁ Στ. Λογοθέτης.

16 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συγχαίρει τόν πρόεδρο Γκορμπατσώφ γιά τήν ἀπονομή τοῦ Βραβείου Νόμπελ γιά τήν εἰρήνη:

«Δεχθεῖτε παρακαλῶ τά θερμά καί εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τήν ἀπονομή τοῦ Βραβείου Νόμπελ τῆς Εἰρήνης.

»Τό τεράστιο μεταρρυθμιστικό σας ἔργο μετέβαλε τή μορφή ὄχι μόνο τῆς χώρας ἀλλά καί τῶν παγκοσμίων σχέσεων μέσα σέ βραχύτατο χρονικό διάστημα. Χάρις εἰς τό ἔργο σας αὐτό ἡ ἐλευθερία, ἡ δημοκρατία καί ἡ εἰρήνη ἀποτελοῦν σήμερα πραγματικότητα γιά ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος.

»Πέρα ἀπό τό Βραβεῖο Νόμπελ, πιστεύω ὅτι ἡ ἱστορία σᾶς ὀφείλει μιά ξεχωριστή θέση ἀνάμεσα στούς μεγάλους μεταρρυθμιστές».

23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν τρέχουσα κατάσταση τῆς χώρας, μέ ἔμφαση στά ἀποτελέσματα τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν καί στήν ἐπικείμενη συμμετοχή του στήν ἔκτακτη σύνοδο κορυφῆς τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ, στή Ρώμη.

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα γιά τήν ἐπέτειο τῶν 50 χρόνων ἀπό τήν ἱστορική ἡμέρα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου:

«Ἡ ἐπέτειος πού γιορτάζουμε αὔριο εἶναι πηγή ὑπερηφάνειας γιά τό ἔθνος μας. Ἡ ἡρωική ἀπόκρουση τῆς φασιστικῆς εἰσβολῆς πρίν ἀπό 50 χρόνια ἀπετέλεσε μεγάλο σταθμό στήν μακραίωνα ἑλληνική ἱστορία. Μᾶς ἔδωσε τό μέτρο τοῦ δυναμισμοῦ τοῦ ἔθνους καί μᾶς ἐνέπνευσε ἐμπιστοσύνη γιά τό μέλλον τοῦ λαοῦ μας.

»Τό φθινόπωρο τοῦ 1940 κανένας δέν μποροῦσε νά πιστέψει ὅτι ἡ μικρή Ἑλλάς θά ἦταν δυνατό νά σκεφθεῖ κἄν νά ἀντιταχθεῖ στίς Δυνάμεις τοῦ Ἄξονα, τή στιγμή μάλιστα πού οἱ τελευταῖες αὐτές εἶχαν σαρώσει τήν Εὐρώπη. Ἡ ἱταμή ὅμως φασιστική πρόκληση ἐξήγειρε ὄχι ἁπλῶς τόν πατριωτισμό ἀλλά καί τό αἴσθημα τῆς τιμῆς τοῦ ἔθνους πού ἔθεσε σέ συναγερμό τίς δυνάμεις του καί μέ τήν γενναία ἀντίστασή του προκάλεσε τόν θαυμασμό τοῦ κόσμου.

»Ἡ ἡρωική ἀντίσταση τοῦ 1940 ἀπέδειξε ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νά κάνουν θαύματα, ὅταν ὁμονοοῦν καί πιστεύουν στό δίκαιο τοῦ ἀγώνα τους. Τίς ἀλήθειες αὐτές ὀφείλουμε νά τίς διατηροῦμε ζωντανές στήν μνήμη μας, γιά νά μήν περιπέσουμε καί πάλι στά σφάλματα καί τίς γνωστές συμφορές πού διαδέχθηκαν τό Ἔπος τοῦ 1940.

»Καί ἡ ἐγρήγορση αὐτή εἶναι περισσότερο ἀναγκαία σήμερα πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος μπαίνει σέ μιά καινούργια περίοδο τῆς ἱστορίας του, μέ κύρια χαρακτηριστικά τήν ἀστάθεια καί τήν ἀβεβαιότητα. Γιατί οἱ ἐπαναστατικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο θά ἀπαιτήσουν μακρύ χρόνο μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους.

»Κατά τήν μεταβατική αὐτή περίοδο, θά πραγματοποιηθοῦν ἀσφαλῶς βαθειές πολιτικές καί στρατηγικές ἀνακατατάξεις στόν κόσμο, πού θά ἔχουν ἐπιπτώσεις καί στήν περιοχή μας. Ἐπιπτώσεις πού θά καταστήσει περισσότερο ἐπικίνδυνες ἡ περιπέτεια τοῦ Περσικοῦ Κόλπου, ὁποια κι ἄν εἶναι ἡ τελική της ἔκβαση.

»Μέ τά δεδομένα αὐτά ἡ χώρα μας, πού κατέχει μιά κρίσιμη γεωπολιτική θέση, εἶναι ὑποχρεωμένη γιά νά αἰσθάνεται ἀσφαλής νά ἐπαγρυπνεῖ καί νά ἐνισχύει τό δυναμικό της σ' ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς καί προπαντός στόν ἀμυντικό καί οἰκονομικό τομέα, πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ ἔθνους. Καί γιά νά τό ἐνισχύσει, ὀφείλει νά σφυρηλατεῖ τήν ἐθνική της ἑνότητα καί νά προσδιορίζει μέ ρεαλισμό καί διορατικότητα τίς ἐξωτερικές της σχέσεις.

»Γιά τήν βαθειά καί πολύπλευρη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας μίλησα πολλές φορές. Καί τόνισα

ὅτι, γιά νά βγοῦμε ἀπό τήν κρίση αὐτή, θά χρειασθοῦν χρόνος, μόχθος καί θυσίες. Καί θά χρειασθεῖ προπαντός ἔξαρση ἐθνική. Καί εἶναι ἀνάγκη ἐθνική νά βγοῦμε ἀπό τήν κρίση αὐτή. Γιατί ἄν δέ βγοῦμε, μπορεῖ νά βρεθοῦμε σέ 2-3 χρόνια στό περιθώριο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, στά πλαίσια τῆς ὁποίας ἔχουμε τοποθετήσει τήν ἐθνική ἀσφάλεια, τήν δημοκρατική ὁμαλότητα καί τήν οἰκονομική πρόοδο τῆς χώρας μας.

»Πιστεύω ὅτι ὅλοι κατανοοῦμε τίς ἀλήθειες αὐτές. Καί ὅτι θά προσαρμόσουμε τήν πολιτική καί κοινωνική μας συμπεριφορά στίς παραπάνω ἀλήθειες. Γιά νά ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν καί νά θεμελιώσουμε ἕνα ἀσφαλέστερο καί καλλίτερο μέλλον. Καί προπαντός, γιά νά τιμήσουμε τό Ἄλβανικό Ἔπος καί νά ἀποδείξουμε ὅτι, σέ στιγμές κρίσιμες, ὅπως οἱ σημερινές, εἴμαστε ἱκανοί νά σταθοῦμε στό ὕψος τῶν ἡμερῶν τοῦ 1940».

29 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 50 χρόνων ἀπό τή σύσταση τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στόν πρόεδρο τοῦ ἱδρύματος, Κ. Βαβοῦσκο, μήνυμα μέ καίρια ἀναφορά στά μείζονα προβλήματα τῆς περιοχῆς:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση χαιρετίζω τήν συμπλήρωση πενήντα χρόνων λειτουργίας τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Καί λυποῦμαι βαθύτατα γιατί λόγοι ἀνεξάρτητοι ἀπό τήν θέλησή μου δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά παραστῶ στίς ἐκδηλώσεις πού ὀργανώσατε γιά νά τονισθεῖ ἡ σημαντική αὐτή ἐπέτειος.

»Τό ἔργο τῆς Ἑταιρείας σας, κύριε πρόεδρε, τό παρηκολούθησα καθ' ὅλο αὐτό τό διάστημα μέ ζωηρό ἐνδιαφέρον. Καί ὡς πολιτικός καί, προπαντός, ὡς Μακεδών. Καί μπορῶ νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι τό ἐξετίμησα βαθύτατα.

»Ἡ Ἑταιρεία σας, μέ τό ἐπιστημονικό της ἔργο, ἐκάλυψε, ἐκτός τῶν ἄλλων, τό κενό πού ἄφηνε ἡ Πολιτεία παλαιότερα σ' ἕναν ἐθνικά κρίσιμο τομέα. Καί λέγω παλαιότερα, γιατί μετά τό 1974 ἡ Πολιτεία ἀνέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες τόσο στόν ἀρχαιολογικό ὅσο καί στόν ἱστορικό τομέα, πού διέλυσαν τούς ἀφελεῖς μύθους, μέ τούς ὁποίους ἐπιχειρεῖται ἡ πλαστογράφηση τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας.

»Ὁ σημερινός ἑορτασμός πού, ἐκτός τῶν ἄλλων, καθιστᾶ ἐπίκαιρο τό θέμα αὐτό, μοῦ προσφέρει τήν εὐκαιρία νά ἀναφερθῶ στούς μύθους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δέν εἶναι μόνον ὕποπτοι. Εἶναι καί ἀφελεῖς καί παράλογοι, ἀφοῦ ἡ ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας εἶναι αὐταπόδεικτη. Οἱ ἱστορικοί καί οἱ ἀρχαιολόγοι μᾶς ἀπέδειξαν τήν ἀλήθεια αὐτή μέ ἐπιστημονικά ἐπιχειρήματα. Ἐγώ θά προσπαθήσω νά τούς συμπληρώσω μέ τήν ἁπλή λογική.

»Εἶναι γνωστό ὅτι τόν ἐθνικό χαρακτήρα ἑνός λαοῦ, τοῦ ὁποιουδήποτε λαοῦ, τόν προσδιορίζουν ἡ γλώσσα του, ἡ θρησκεία του καί ὁ πολιτισμός του. Εἶναι γνωστό ἐπίσης ὅτι τά χαρακτηριστικά αὐτά ὑπῆρξαν κοινά μεταξύ τῶν Βορείων καί Νοτίων Ἑλλήνων, ὅπως ἀπέδειξαν, κάτω ἀπό τήν σκιά τοῦ Ὀλύμπου, οἱ ἀνασκαφές τοῦ Δίου καί τῆς Βεργίνας. Καί δέν νομίζω ὅτι χρειάζεται νά ἀναφερθῶ στόν Ἀριστοτέλη καί τόν Μέγα Ἀλέξανδρο, πού ἐσφράγισαν τήν παγκόσμια ἱστορία μέ τήν γλώσσα τήν ἑλληνική.

»Δέν ἐπιθυμῶ μ' αὐτά πού εἶπα νά ἀναμειχθῶ στά ἐσωτερικά τῆς γειτονικῆς χώρας, ὅταν μάλιστα εἶναι γνωστή ἡ πίστη μου στήν ἑλληνογιουγκοσλαβική φιλία. Γνωρίζω, ἄλλωστε, ὅτι στήν Ὁμοσπονδιακή Γιουγκοσλαβία ὑπάρχουν σοβαροί καί ὑπεύθυνοι ἄνδρες πού συμμερίζονται τήν πίστη μου αὐτή. Καί συνεπῶς, καί τήν ἀνάγκη νά χαλιναγωγήσουν τούς ταραξίες τῆς Βαλκανικῆς πού διαταράσσουν τίς σχέσεις τῆς χώρας τους μέ ὅλους τούς γείτονές τους. Καί μάλιστα, σέ μιά στιγμή πού ἡ φίλη Γιουγκοσλαβία ἀντιμετωπίζει κρίσιμα προβλήματα καί ἡ περιοχή μας μπορεῖ νά μπεῖ σέ μιά περίοδο ἐπικίνδυνης ἀβεβαιότητας.

»Θέλω νά ἐλπίζω ὅτι οἱ ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο θά ἐπηρεάσουν εὐεργετικά καί ὄχι ἀρνητικά τό κλίμα τῆς περιοχῆς μας. Γιά νά μή μεταβληθεῖ καί πάλι ἡ Βαλκανική σέ πεδίο ξεπερασμένων ἐθνικιστικῶν ἀνταγωνισμῶν, πού τήν εἶχαν καταστήσει στό παρελθόν πυριτιδαποθήκη τῆς Εὐρώπης. Εἶναι ἀνάγκη ἀλλά καί συμφέρον ὅλων τῶν βαλκανικῶν λαῶν νά διαφυλάξουν τό κλίμα τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως καί συνεργασίας πού εἶχε δημιουργηθεῖ — μέ πρωτοβουλία κυρίως δική μου — τά τελευταῖα 15 χρόνια καί ἄλλαξε τήν εἰκόνα τῆς πολυτάραχης περιοχῆς μας.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ Ἑταιρεία σας, μέ τήν πολύχρονη καί πολύπλευρη δραστηριότητά της, ἔγινε γιά τήν Μακεδονία φάρος πνευματικός. Καί ἠμπορεῖ νά εἶναι ὑπερήφανη ὄχι μόνο γιά τήν ἐθνική ἀλλά καί γιά τήν πολιτιστική της προσφορά. Προσφορά πού τόσο τήν χρειάζεται ἡ Θεσσαλονίκη καί τήν ὁποία, ὅπως γνωρίζετε, εἶχα τήν χαρά ἀλλά καί τήν τιμή νά τήν ὑποβοηθήσω κι ἐγώ μέ βασικά ἔργα πολιτιστικῆς ὑποδομῆς.

»Καί θά τελειώσω τό μήνυμά μου αὐτό μέ τήν εὐχή νά συνεχίζετε καί νά διευρύνετε τή δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας σας, μέ τή βεβαιότητα ὅτι ἐπιτελεῖτε ἔργο ἐθνικό. Ἔργο, γιά τό ὁποῖο, παράλληλα μέ τά συγχαρητήριά μου, σᾶς παρέχω τήν διαβεβαίωση ὅτι θά τό παρακολουθῶ πάντοτε μέ τό ἐνδιαφέρον πού τοῦ ἀξίζει».

3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς

Σύσκεψη γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις στό Πεντάγωνο.

βουλγαρικῆς Βουλῆς, Ν. Τοντόρωφ, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει ἐγκάρδια συνομιλία πάνω σέ γενικότερα διεθνῆ θέματα καί, κυρίως, σχετικά μέ τήν πορεία τῶν διμερῶν ἑλληνοβουλγαρικῶν σχέσεων. Ὁ Ν. Τοντόρωφ, ἀκαδημαϊκός, διαπρεπής ἱστορικός καί πρεσβευτής τῆς χώρας του στήν Ἑλλάδα, μεταξύ 1978-1983, μέ θετική συμβολή στίς προσπάθειες γιά τήν ἑλληνοβουλγαρική προσέγγιση, δήλωσε κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο:

«Εἶμαι πολύ εὐχαριστημένος πού εἶδα ἕνα φίλο τῆς Βουλγαρίας, τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. Γνωριζόμαστε ἀπό παλαιά μέ τόν κύριο πρόεδρο καί τόν ἐκτιμῶ σάν σύμβολο τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Βαλκανίων, μέ τή σοφία καί τό κῦρος του».

12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἰταλοῦ εὐρωβουλευτῆ Ε. Κολόμπο, πρώην πρωθυπουργοῦ καί προέδρου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, μέ τόν ὁποῖο τόν συνδέει μακρά φιλική συνεργασία.

23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶται μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, μέ τόν ὁποῖο καί συζητεῖ πάνω στά τρέχοντα θέματα ἐξωτερικῆς — μέ ἔμφαση στήν ἑλληνική συμμετοχή στή ΔΑΣΕ — καί ἐσωτερικῆς πολιτικῆς. Μολονότι, ἐξάλλου, ἀνακοινώθηκε ἐπίσημα ὅτι δέν συζητήθηκε τό θέμα τῆς «καθάρσεως», μέ τό ὁποῖο ὁ πρόεδρος «οὔτε εἶχε, οὔτε ἐπιθυμεῖ νά ἔχει σχέση», σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, πιθανολογεῖται ὅτι ἐξεδήλωσε, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, τή γνωστή τάση του «ὑπέρ τῆς ἤπιας μεταχειρίσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ», πρός τήν ὁποία φαίνεται νά κλίνει ἤδη, μέ πρόσφατες δηλώσεις του, καί ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός.

30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται, σέ σύσκεψη πού πραγματοποιεῖται στό Πεντάγωνο, γιά τήν ἀμυντική κατάσταση τῆς χώρας.

Μετά τήν ἐνημέρωσή του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Σκοπός τῆς σημερινῆς ἐπισκέψεως ἦταν ἡ ἐνημέρωσή μου γιά τήν ἀμυντική κατάσταση τῆς χώρας καί μπορῶ νά σᾶς πῶ ὅτι ἔμεινα ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος ἀπό τήν ἐνημέρωση πού μοῦ ἔγινε. Διεπιστώθη κατ' ἀρχήν ὅτι οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τῆς χώρας μας βρίσκονται σήμερα στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς τους. Προσηλωμένες κατά τρόπο αὐστηρό στό καθῆκον τους, ἀποτελοῦν παράδειγμα γιά ὅλους μας καί προπαντός γιά τή δημόσια διοίκηση, ἡ ὁποία δέν ἀνταποκρίνεται στήν ἀποστολή της. Βέβαια, ὅπως εἶπα καί ἄλλοτε καί ὅπως εἶναι γενικά γνωστό, γιά νά ἐκπληρώσουν οἱ ἔνοπλες δυνάμεις τῆς χώρας μας τήν ἀποστολή τους ἔχουν ἀνάγκη ἀπό τό κατάλληλο ἐθνικό κλίμα καί τό κλίμα αὐτό μπορεῖ νά δημιουργηθεῖ μέ τήν ἔξοδο τῆς χώρας ἀπό τήν πολύπλευρη καί ἐπικίνδυνη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα. Καί τονίζω αὐτό ἄλλη μία φορά, γιατί ἡ πολιτική καί κοινωνική συμπεριφορά ὅλων μας δημιουργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι δέν ἔχουμε συνειδητοποιήσει ἀκόμη τήν ἔκταση αὐτῆς τῆς κρίσης καί εἶναι ἀνάγκη κάποτε νά τήν συνειδητοποιήσουμε. Αὐτά εἶχα νά σᾶς πῶ καί νά ἐκφράσω τίς εὐχαριστίες μου γιά τήν πλήρη ἐνημέρωσή μου».

Σέ ἐρώτηση δημοσιογράφων, σχετικά μέ τά δημοσιεύματα ἐφημερίδων γιά τήν ἀποκαλούμενη «κόκκινη προβιά» ἤ γιά παρακολουθήσεις ἀξιωματικῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Δέν εἶναι σοβαρό οὔτε ἀσχοληθήκαμε οὔτε ἦταν ἀνάγκη νά ἀσχοληθοῦμε μέ θέματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, γιατί εἶναι ἀνάγκη νά καταλάβουμε ὅλοι ὅτι μετά τήν ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, τή δημοκρατία στήν Ἑλλάδα δέν τήν ἀπειλεῖ καί δέν μπορεῖ νά τήν ἀπειλήσει κανένας. Μπορεῖ βέβαια νά ἀποδιοργανωθεῖ ἡ δημοκρατία μας, ἄν δέν προσαρμόσουμε τώρα, ἡγεσία καί λαός, τή συμπεριφορά μας στούς αὐστηρούς κανόνες τῆς δημοκρατίας».

5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐνημερωτική ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα. Κατά τή συνάντηση ἐπαναβεβαιώθηκε ἡ πλήρης σύμπνοια μεταξύ Ἑλλάδος καί Κύπρου.

Μιά ἑβδομάδα ἀργότερα, στίς 13 Δεκεμβρίου, θά ἐπισκεφθεῖ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί ἀντιπροσωπεία τῆς Κυπριακῆς Βουλῆς, μέ ἐπικεφαλῆς τόν πρόεδρο Β. Λυσσαρίδη.

7 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν πορεία τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου.

Μεταξύ τῶν θεμάτων πού συζητήθηκαν, σύμφωνα καί μέ τίς δηλώσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἦταν καί τό θέμα τῆς «καθάρσεως», ἐπίκαιρο ἐνόψει τῆς ἀναμενόμενης ἀποφάσεως τοῦ εἰδικοῦ ἀνακριτῆ σχετικά μέ τή βίαιη προσαγωγή, ἐνώπιόν του, τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ, Α. Παπανδρέου. Κατά δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι σταθερά τοποθετημένος ἐναντίον τῆς προσφυγῆς σέ ἐνέργειες πού θά ἦταν δυνατό νά διαταράξουν τό ἤπιο πολιτικό κλίμα τῆς χώρας.

[Τελικά, μετά λίγες ἡμέρες θά ἀνακοινωθεῖ ἡ ἀπόφαση τοῦ ἀνακριτῆ νά μήν προχωρήσει στήν ἐκτέλεση τοῦ ἐντάλματος σέ βάρος τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ].

18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται, ἐπικεφαλῆς τῶν προσωπικοτήτων πού συνέβαλαν στή δημιουργία τοῦ Μεγάρου Μουσικῆς Ἀθηνῶν, σέ εἰδική ἐκδήλωση πρός τιμή τους, ὅπου καί εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἀκούσει τό πρῶτο, σύντομης διάρκειας, πρόγραμμα πού ἐκτελέστηκε στήν Αἴθουσα τῶν Φίλων τῆς Μουσικῆς.

19-27 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ὁ Κ. Καραμανλῆς διέρχεται τίς ἡμέρες τῶν Χριστουγέννων στή Βόρεια Ἑλλάδα, μέ κύρια ἑστία διαμονῆς τή Σιθωνία τῆς Χαλκιδικῆς. *«Χαίρομαι πού θά περάσω τίς γιορτές μέ τούς Θεσσαλονικεῖς καί τούς ἀγαπημένους φίλους»*, δήλωσε κατά τήν ἄφιξή του στό ἀεροδρόμιο τῆς Μίκρας.

Τήν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τήν Ἱερά Μονή Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, στήν Ὁρμύλια τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου, ἀπευθυνόμενος στίς μοναχές, εἶπε τά ἀκόλουθα:

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν εὐκαιρία πού μοῦ δώσατε νά γιορτάσω τήν ἡμέρα αὐτή στόν ἱερό αὐτό χῶρο, νά δεχθῶ τίς εὐχές σας καί νά ἀκούσω τά καλύτερα κάλαντα πού ἄκουσα ποτέ στή ζωή μου. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή θά ἤθελα νά σᾶς συγχαρῶ γιά τό ἔργο τό ὁποῖο ἐπιτελεῖτε στό χῶρο αὐτό. Ἂν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐργάζονται μέ τό ζῆλο πού ἐργασθήκατε ἐσεῖς νά κτίσετε τό θαυμάσιο μοναστήρι μέσα σέ δέκα χρόνια, τότε καί τήν κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ τόπος μας θά τήν εἴχαμε θέσει ὑπό ἔλεγχο καί θά εἴχαμε ἐξασφαλίσει ἕνα καλύτερο μέλλον γιά τό λαό μας».

21 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Ἐνόψει τῶν ἑορτῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει στούς ἀπόδημους Ἕλληνες τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν, αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά ἐπικοινωνήσω μ' ἐσᾶς τούς ἀπόδημους Ἕλληνες καί νά εὐχηθῶ σέ ὅλους σας καί τόν καθένα σας χωριστά "Καλά Χριστούγεννα καί Εὐτυχισμένο τό Νέο Ἔτος". Εὔχομαι, ἐπίσης, ὑγεία, εὐτυχία καί ἐπιτυχία στίς δραστηριότητές σας, ὁπουδήποτε τίς ἀσκεῖτε στά πέρατα τῆς οἰκουμένης.

»Διερμηνεύοντας τά αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, σᾶς διαβεβαιώνω ὅτι τό ἐθνικό κέντρο σᾶς παρακολουθεῖ μέ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον, χαίρεται γιά τά ἐπιτεύγματά σας καί σᾶς συμπαρίσταται, ὅταν ἀντιμετωπίζετε προβλήματα.

»Ἐσεῖς, οἱ ἀπόδημοί μας, πού δίνετε τήν εἰκόνα τῆς οἰκουμενικῆς διαστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶσθε καί οἱ καλύτεροι πρέσβεις μας στίς χῶρες πού ζεῖτε. Καί εἶναι φυσικό νά διατηρεῖτε τίς ἐθνικές μας παραδόσεις καί ταυτόχρονα νά ἀφομοιώνετε ἐπιλεκτικά ὅ,τι καλό καί δημιουργικό στοιχεῖο ὑπάρχει στήν ἀνάδοχη πατρίδα σας.

»Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ὑπερήφανη γιά τά ἐπιτεύγματά σας. Ὅπου οἱ Ἕλληνες ὁμονοοῦν καί δέν ἐμπλέκονται σέ ἀτέρμονες καί κενές περιεχομένου ἔριδες καί ὅπου δέν διασπαθίζουν τίς περιορισμένες δυνάμεις τους, ἐκεῖ ἀκριβῶς πετυχαίνουν τίς πιό ψηλές ἐπιδόσεις τους.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί μέ τήν πεποίθηση ὅτι θά συνεχίσετε τούς εὐγενεῖς ἀγῶνες σας γιά τό καλό τοῦ ἔθνους μας, εὔχομαι σέ ὅλους σας ὑγεία καί εὐτυχία».

23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Παραμονές τῆς συμπληρώσεως 10 χρόνων ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, ὁ Κ. Καραμανλῆς κάμει τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ ἔνταξή μας στήν ΕΟΚ εἶναι ἕνα μεγάλο ἱστορικό γεγονός πού, ἄν τό ἀξιοποιήσουμε, θά ἀλλάξει τήν πορεία τῆς χώρας μας καί τή μοίρα τοῦ λαοῦ μας. Καί λέω ἄν τό ἀξιοποιήσουμε, γιατί ἔχω τό φόβο ὅτι μέχρι τώρα δέν τό ἔχουμε ἀξιοποιήσει. Καί δέν τό ἔχουμε ἀξιοποιήσει, γιατί δέν ἔχουμε συνειδητοποιήσει τή μεγάλη, τή βαθειά σημασία πού ἔχει γιά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου».

Παράλληλα, μέ ἀφορμή τήν ἔκδοση ἀπό τήν «Καθημερινή» εἰδικοῦ τεύχους ἀφιερωμένου στό ἱστορικό γεγονός τῆς ἐντάξεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε ἐπιστολή στή διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας:

«Ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τήν σκέψη τῆς "Καθημερινῆς" νά ἐντάξει στίς σελίδες της εἰδικό ἀφιέρωμα, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως δεκαετίας ἀπό τήν ἔνταξη τῆς χώρας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Κοινότητα πού θά πάρει σύντομα τήν μορφή τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης καί θά καταστεῖ ἡ μεγαλύτερη πολιτική καί οἰκονομική δύναμη στόν κόσμο.

»Καί τήν ἐξετίμησα, γιατί εἶναι ἀνάγκη νά συνειδητοποιήσουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες τό γεγονός ὅτι ἡ ἰσότιμη καί ὀργανική συμμετοχή τῆς χώρας μας σ' αὐτή τήν Εὐρώπη θά ἐπηρεάσει, ἄν τήν ἀξιοποιήσουμε, βαθύτατα τήν πορεία καί θά ἔλεγα τήν μοίρα τοῦ λαοῦ μας, ἀφοῦ θά τοῦ ἀνοίξει καινούργιους καί πλατεῖς ὁρίζοντες γιά νά ἀναπτύξει τίς ἀρετές καί τίς δραστηριότητές του».

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990

Παραμονή τοῦ Νέου Ἔτους, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει διάγγελμα πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ Καινούργιου Χρόνου, πού διαδέχεται σέ λίγο τόν παληό, ἀπευθύνω πρός ὅλους σας ἐγκάρδιες εὐχές. Εὐχές γιά τήν προσωπική καί οἰκογενειακή σας ἐπιτυχία καί γιά τήν ἐπαγγελματική σας προκοπή.

»Τίς εὐχές ὅμως αὐτές ὀφείλω ἰδιαίτερα ἐφέτος νά τίς συνοδεύσω καί μέ ὁρισμένες παραινέσεις, πού μποροῦν, ἄν συνειδητοποιηθοῦν, νά μεταβάλουν τίς εὐχές σέ πραγματικότητα.

»Γι' αὐτό καί θά σᾶς παρακαλέσω νά προσέξετε ἰδιαίτερα αὐτά πού θά σᾶς πῶ.

»Ἡ ἐφετεινή Πρωτοχρονιά δέν εἶναι ἕνα ἁπλό χρονικό ὁρόσημο. Συνδέεται μέ ἕνα μεγάλο καί ἱστορικό γιά τήν

Ἑλλάδα γεγονός. Ἕνα γεγονός πού ἄν το ἀξιοποιήσουμε ἠμπορεῖ ν' ἀλλάξει τήν μοίρα τοῦ λαοῦ μας.

»Συμπληρώνονται, ἀγαπητοί μου, σήμερα δέκα χρόνια ἀπό τήν ἡμέρα πού ἡ Ἑλλάς ἐντάχθηκε ἐπίσημα στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα.

»Οἱ σκέψεις μου γιά τήν σημασία τῆς ἐντάξεως αὐτῆς εἶναι γνωστές. Θά τίς ἐπαναλάβω ὅμως καί σήμερα, γιατί ἐπιθυμῶ νά γίνουν συνείδηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

»Πάντως, γιά νά ἐκτιμηθοῦν σωστά οἱ διαστάσεις αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, θά πρέπει νά κριθοῦν στά πλαίσια τῆς μακραίωνης ἐθνικῆς μας ἱστορίας.

»Μετά τό 1922 καί τό δραματικό τέλος τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ὁ λαός μας βρέθηκε χωρίς μακροπρόθεσμες ἐπιδιώξεις καί χωρίς ἐθνικούς ὁραματισμούς.

»Ἀπομονωμένος φυλετικά καί πολιτικά σ' αὐτή τή γωνιά τῆς Βαλκανικῆς δέν εἶχε ἄλλη φροντίδα ἀπό τήν προστασία τῆς μόνιμα ἀπειλούμενης ἀσφάλειάς του.

»Μέ τήν ἔνταξή της στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, ἡ Ἑλλάς βγῆκε ἀπό τήν αἰώνια μοναξιά της. Καί ἀπέκτησε, γιά πρώτη φορά, τή δυνατότητα νά θέτει μακροπρόθεσμους σκοπούς, πού θά προσδιορίζουν, κατά τρόπο σταθερό, τή μελλοντική της πορεία.

»Καί γιά νά κάνω πιό συγκεκριμένη τή σημασία τῆς ἐντάξεώς μας στήν Κοινότητα, θά ἀναφερθῶ στά εἰδικά καί μεγάλα πλεονεκτήματα πού μᾶς προσφέρει. Τά πλεονεκτήματα αὐτά εἶναι πολιτικά καί οἰκονομικά.

»Τά μέν πολιτικά συνίστανται στήν κατοχύρωση τῆς μόνιμα, ὅπως εἶπα, ἀπειλούμενης ἀσφάλειας καί ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας μας, ἀφοῦ τά σύνορά της θά γίνουν καί σύνορα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης. Καί παράλληλα, στήν σταθεροποίηση τῆς ἀσταθοῦς δημοκρατίας μας, ἀφοῦ ἡ παραμονή στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη προϋποθέτει τήν ὕπαρξη πολιτεύματος δημοκρατικοῦ.

»Τά δέ οἰκονομικά συνίστανται στήν ἐπιτάχυνση τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας μας, μέ τίς δυνατότητες ἀλλά καί τά μέσα τά οἰκονομικά πού μᾶς προσφέρει ἡ Κοινότης. Καί τά μέσα αὐτά μᾶς δόθηκαν ἄφθονα. Κατά τήν περίοδο 1981-1990, ἡ Ἑλλάς εἰσέπραξε ἀπό τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα 18 καί πλέον δισεκατομμύρια δολλάρια, χωρίς τά ὁποία θά εἴχαμε ἀπό μακροῦ χρεωκοπήσει.

»Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι τά πλεονεκτήματα αὐτά δέν σταθήκαμε ἱκανοί νά τά ἀξιοποιήσουμε. Καί κινδυνεύουμε ἤδη νά βρεθοῦμε στό περιθώριο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης μέ ὀδυνηρές πολιτικές καί οἰκονομικές συνέπειες.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Γιά ν' ἀποτρέψουμε τόν κίνδυνο αὐτό, εἶναι ἀνάγκη νά βγοῦμε ἀπ' τή βαθειά καί πολύπλευρη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ τόπος μας. Καί κυρίως τήν οἰκονομική πού, ἐκτός τῶν ἄλλων, θά προσδιορίσει καί τήν μελλοντική μας θέση στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

»Εἶναι γνωστό σέ ὅλους ὅτι ἡ οἰκονομία μας ἀπειλεῖται μέ κατάρρευση. Ὅπως εἶναι γνωστό, ὅτι, γιά ν' ἀποφύγουμε τήν κατάρρευση, θά χρειασθοῦν χρόνος, μόχθος καί καθολικές καί κοινωνικά δίκαιες θυσίες. Ἀλλά θά χρειασθεῖ, προπαντός, ἔξαρση ἐθνική καί ἠθική ἀνάταση, πού ἐμπνέουν τήν ἔφεση γιά μόχθο καί θυσίες.

»Βέβαια, γιά νά δημιουργηθεῖ τό κλῖμα αὐτό, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποφύγουμε πολιτικές καί κοινωνικές ὀξύτητες, πού ἀποτελοῦν ἀνεπίτρεπτη πολυτέλεια σέ ὧρες ἐθνικά κρίσιμες, ὅπως οἱ σημερινές. Ὧρες πού μᾶς ὑποχρεώνουν νά παραμερίζουμε τά μικρά καί νά ἀσχολούμεθα μέ τά μεγάλα. Μέ τά προβλήματα δηλαδή ἐκεῖνα πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Δέν νομίζω ὅτι χρειάζεται νά ἐπιμείνω περισσότερο στίς παραινέσεις μου. Γιατί τό σωστό τό ξέρουμε ὅλοι. Ἐκεῖνο πού μᾶς χρειάζεται εἶναι ἡ βούληση νά πράξουμε τό σωστό καί τό θάρρος ν' ἀναδεχθοῦμε τίς εὐθύνες μας.

»Ἡ κρίση πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα καί οἱ κίνδυνοι πού συνεπάγεται ἀποτελοῦν πρόκληση γιά τήν φιλοτιμία μας καί γιά τίς ἐθνικές μας ἀρετές. Ἀρετές πού τίς ἔχουμε βέβαια ἀλλά τίς ἀδρανοποιοῦμε, ὅταν ἀκριβῶς χρειάζεται νά τίς ἀξιοποιήσουμε.

»Ὅπως εἶπα καί παλαιότερα, στή ζωή τῶν ἐθνῶν ὑπάρχουν κρίσεις πού ἀφυπνίζουν τίς δυνάμεις ἑνός λαοῦ καί γίνονται κίνητρο γιά ἐθνική συσπείρωση καί δράση δημιουργική.

»Καί εἶναι καιρός νά ἐπιστρατεύσουμε τίς δυνάμεις αὐτές γιά νά θέσουμε ὑπό ἔλεγχο τή σημερινή κρίση καί ν' ἀνοίξουμε τό δρόμο γιά ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή, ἀπευθύνω καί πάλι σέ ὅλους σας καί στόν καθένα χωριστά τίς καλλίτερες εὐχές μου».

Τά μεσάνυχτα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἑόρτασε τή μετάβαση στό Νέο Ἔτος ἀπό κοινοῦ μέ τά στελέχη τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν, πρός τούς ὁποίους καί ἀπηύθυνε τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Κυρίες καί κύριοι, Στρατηγέ,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι εἰλικρινῆ χαρά πού γιορτάζω καί πάλι μαζί σας τήν Πρωτοχρονιά. Καί λέω καί πάλι γιατί, ὅπως γνωρίζετε, εἶχα καθιερώσει τήν παράδοση καί γιορτάζω τήν μέρα αὐτή μέ τήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας. Καί τήν κατέστησα παράδοση, γιατί ἤθελα νά διαδηλώσω κάθε χρόνο ἀπό τή μιά μεριά τή στοργή πού ἔχω γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις μας κι ἀπ' τήν ἄλλη τή βαθειά ἐκτίμησή μου γιά τήν ἐθνική ἀποστολή τους.

»Γιατί στά χέρια τους εὑρίσκονται τά πολυτιμότερα ἀγαθά τοῦ λαοῦ μας, ὅπως εἶναι ἡ ἀσφάλεια καί ἡ ἐλευθερία του. Χαρακτηρίζω δέ τά ἀγαθά αὐτά πολύτιμα γιά τόν λόγο ὅτι εἶναι ἐκεῖνα πού δίνουν στόν λαό τό αἴσθημα τῆς σιγουριᾶς καί τῆς ὑπερηφάνειας καί τήν δυνατότητα ν' ἀναπτύσσει τίς δημιουργικές του ἱκανότητες.

»Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, στρατηγέ, ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τήν διαβεβαίωσή σας ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας εὑρίσκονται σήμερα στό ὕψος αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς τους. Καί ἐξετίμησα περισσότερο τήν διαβεβαίωσή σας αὐτή, γιατί μοῦ τήν δίνετε σέ μιά στιγμή πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος μπαίνει σέ μιά περίοδο ἀστάθειας καί ἀβεβαιότητας. Κι αὐτό γιατί οἱ ἐπαναστατικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο θά περάσουν ἀπό πολλές φάσεις καί θά χρειασθοῦν πολλά χρόνια μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους.

»Κατά τήν μεταβατική αὐτή περίοδο, θά πραγματοποι-

ηθοῦν ἀσφαλῶς βαθειές πολιτικές καί στρατηγικές ἀνακατατάξεις στόν κόσμο, πού θά ἔχουν ἐπιπτώσεις καί στήν εὐαίσθητη περιοχή μας. Ἀνακατατάξεις, πού χωρίς νά ἀπειλοῦν πλέον τή διεθνῆ εἰρήνη, θά ἐνθαρρύνουν περιφερειακές καί ἐμφύλιες συρράξεις. Πρόσφατο παράδειγμα ἡ περιπέτεια τοῦ Περσικοῦ Κόλπου, πού, ὅποια κι ἄν εἶναι ἡ τελική της ἔκβαση, θά διαταράξει ἐπικίνδυνα τίς ἰσορροπίες τῆς εὐρύτερης περιοχῆς μας.

»Στρατηγέ,

»Ἡ χαώδης αὐτή διεθνής κατάσταση, σέ συνδυασμό μέ τά γνωστά καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας, μᾶς ὑποχρεώνει νά βρισκόμαστε σέ διαρκῆ ἐπαγρύπνηση. Μᾶς ὑποχρεώνει προπαντός νά σφυρηλατοῦμε τήν ἐθνική μας ἑνότητα καί τήν κοινωνική μας συνοχή.

»Πιστεύω ὅτι ὅλοι ἔχουμε συνείδηση τῶν εὐθυνῶν μας γιά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου. Καί ὅτι συνεπῶς θά σταθοῦμε ὅλοι, ἡγεσία καί λαός, στό ὕψος αὐτῶν τῶν εὐθυνῶν.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή, εὔχομαι σέ ὅλους σας ὑγεία καί εὐτυχία γιά τόν Καινούργιο Χρόνο. Καί στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις μας πλήρη ἐπιτυχία στήν ἐθνική ἀποστολή τους».

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, παρίσταται στή δοξολογία γιά τό Νέο Ἔτος, στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν.

Στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, στή διάρκεια τῆς καθιερωμένης τελετῆς στό Προεδρικό Μέγαρο, δέχτηκε τίς εὐχές τῶν ἐκπροσώπων τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καί κορυφαίων παραγόντων τῆς πολιτείας.

3 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στήν ἐτήσια δεξίωση τοῦ Ἐμποροβιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου, ὅπου καί ἔχει τήν εὐκαιρία νά συνομιλήσει μέ ἐκπροσώπους τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κόσμου. *«Ἡ παρουσία μου ἐδῶ ἐπιβεβαιώνει τό ἐνδιαφέρον μου»* — δήλωσε λακωνικά στούς δημοσιογράφους.

7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τή γενική γραμματέα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Κατρίν Λαλιμιέρ, μέ τήν ὁποία καί συζήτησε τόσο θέματα γενικότερου εὐρωπαϊκοῦ ἐνδιαφέροντος ὅσο καί ζητήματα πού ἀφοροῦν εἰδικότερα τήν παρουσία τῆς Ἑλλάδος στό πλαίσιο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὀργανισμοῦ.

Στό περιεχόμενο τῆς συναντήσεως ἀναφέρεται τό ἀκόλουθο σημείωμα:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τήν γενική γραμματέα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης κ. Λαλιμιέρ. Ἡ κ. Λαλιμιέρ ζήτησε ἀπό τόν πρόεδρο νά τῆς πεῖ, μέ τήν μακρά πείρα πού ἔχει, ποιές εἶναι οἱ ἐκτιμήσεις του, πρῶτον, γιά τή διεθνῆ κατάσταση καί δεύτερον, γιά τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις.

»Στό πρῶτο ἐρώτημα, ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι, μέ τίς ἀλλαγές πού γίνονται στήν Ἀνατολική Εὐρώπη καί τήν Σοβιετική Ἕνωση, ὁ κόσμος μπῆκε σέ μιά περίοδο ἀστάθειας καί ἀβεβαιότητας, πού θά εἶναι μακρά, 15 καί 20 χρόνια, γιατί θά χρειασθεῖ πολύς καιρός ἕως ὅτου οἱ ἀλλαγές αὐτές πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους. Καί ἐνῶ μπορεῖ νά ἀποκλείσει κανείς τήν ἀναβίωση τοῦ κομμουνισμοῦ καί τό ἐνδεχόμενο ἑνός παγκόσμιου πολέμου, κατά τήν περίοδο αὐτή θά αὐξηθοῦν οἱ πιθανότητες περιφερειακῶν συγκρούσεων καί ἐμφυλίων πολέμων. Παράδειγμα, ἡ κρίση στόν Περσικό Κόλπο, ἡ ὁποία, ὁποιαδήποτε κι ἄν εἶναι ἡ ἔκβασή της, θά ὁδηγήσει σέ σημαντικές στρατηγικές καί οἰκονομικές ἀνακατατάξεις στήν περιοχή.

»Ἐνώπιον αὐτῶν τῶν δεδομένων, ἡ Εὐρώπη ὀφείλει νά ἐπιταχύνει τήν ἕνωσή της. Ἂν δέν τό κάνει, εἶναι πιθανό νά χαλαρώσει ἡ συνοχή της, ἐνῶ ἑνωμένη θά ἀποτελέσει μιά μεγάλη δύναμη σταθερότητας καί ἀσφάλειας γιά τόν κόσμο ὁλόκληρο.

»Ὡς πρός τό δεύτερο ἐρώτημα, ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι οἱ ἑλληνοτουρκικές σχέσεις δέν εἶναι καλές καί μπορεῖ νά γίνουν καί ἐπικίνδυνες. Ὁ πρόεδρος ἀνέπτυξε λεπτομερῶς ὅλο τό πλέγμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων καί ἐτόνισε ἰδιαίτερα τό γεγονός ὅτι ἡ Τουρκία ἔχει δημιουργήσει προβλήματα στήν Κύπρο, τό Αἰγαῖο καί τήν Δυτική Θράκη. Ἀνέλυσε τά στοιχεῖα ἀπό τά ὁποῖα προκύπτει ἡ τουρκική ἐπεκτατικότης καί κατέληξε ὅτι ὅλες οἱ προτάσεις καί προσπάθειες τῆς Ἑλλάδας, γιά ἐξεύρεση δίκαιων λύσεων, προσέκρουσαν στήν τουρκική ἀδιαλλαξία.

»Ἡ κ. Λαλιμιέρ εὐχαρίστησε τόν πρόεδρο καί εἶπε ὅτι τήν ἐντυπωσίασε ἡ ἀνάλυσή του γιά τήν διεθνῆ κατάσταση καί συμφωνεῖ ἀπολύτως. Γιά τά ἑλληνοτουρκικά, εἶπε ὅτι τό θέμα τήν ἀπασχολεῖ στά πλαίσια τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης καί τήν ἀνησυχεῖ ἰδιαίτερα. Φοβᾶται ὅτι μιά ἑλληνοτουρκική ρήξη δέν θά μείνει ἀπομονωμένη, ἀλλά μέ τήν ἀστάθεια πού ἐπικρατεῖ, μπορεῖ νά μεταδοθεῖ καί στά Βαλκάνια, ἀλλά καί στήν Ἀνατολική Εὐρώπη. Προσέθεσε ὅμως ὅτι κατά τήν γνώμη της, ἡ Τουρκία δέν πρόκειται νά κάνει καμμία παραχώρηση, γιατί ὄχι μόνο κανείς δέν τήν πιέζει πρός αὐτή τήν κατεύθυνση, ἀλλ' ἀντιθέτως, ὅλοι οἱ Δυτικοί ἀποδίδουν ἰδιαίτερη σημασία στή χώρα αὐτή, εἴτε γιά στρατηγικούς, εἴτε γιά οἰκονομικούς λόγους.

»Ὁ πρόεδρος ἔκλεισε τήν συζήτηση, ἀναφερόμενος στήν ὑποκρισία πού ἐπικρατεῖ στήν διεθνῆ ζωή, ὅπου ὅλοι μιλᾶμε γιά ἐλευθερία καί δικαιοσύνη, ἐνῶ τό μόνο κίνητρο εἶναι τό συμφέρον...»[157].

Μετά τήν ἐπιστροφή της στό Στρασβοῦργο, ἡ Κ. Λαλιμιέρ, σέ ἐπιστολή της, στίς 11 Ἰανουαρίου, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, κατέληξε:

«Εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐκτιμήσω τήν εὐρωπαϊκή στράτευση τῆς χώρας σας καί τήν προσωπική σας θετική διάθεση ἀπέναντι στό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, τό ὁποῖο ἐπιδιώκει νά κατοχυρώσει τό ρόλο του στό πλαίσιο τῆς διαδικασίας γιά τήν οἰκοδόμηση τῆς Εὐρώπης.

»Ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἐξετίμησα

πολύ τήν συνομιλία μας. Τά σχόλιά σας γιά τή διεθνῆ κατάσταση θά μοῦ εἶναι ἐξαιρετικά χρήσιμα. Δέν θα παραλείψω νά τά λάβω σοβαρά ὑπόψη μου»[158].

10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, ὁρκίζεται ὁ Γ. Σουφλιᾶς, ὡς νέος ὑπουργός Παιδείας. Ὁ προκάτοχός του στήν ἴδια θέση, Β. Κοντογιαννόπουλος, παραιτήθηκε, προκειμένου νά συμβάλει στήν ἄμβλυνση τῆς ἀναταραχῆς πού εἶχε ἐκδηλωθεῖ στό χῶρο τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὡς ἀντίδραση στά μέτρα πού εἶχε εἰσηγηθεῖ.

11 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται κοινοβουλευτική ἀντιπροσωπεία τῆς ἱσπανικῆς Βουλῆς μέ ἐπικεφαλῆς τόν πρόεδρο, Φ. Πόνς, πού ἐπισκέπτονται ἐπίσημα τήν Ἑλλάδα.

17-18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶ διαδοχικά τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου, καί τόν πρόεδρο τοῦ Συνασπισμοῦ, Χ. Φλωράκη, μέ ἀντικείμενο τήν ἐξέταση τῶν προβλημάτων πού ἀνακύπτουν ἀπό τήν κρίση στόν Περσικό Κόλπο καί μέ παράλληλη ἀναφορά σέ τρέχοντα θέματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς.

Ὁ πρωθυπουργός, πρῶτος, ἐνημέρωσε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν ἐξέλιξη τῆς μεσανατολικῆς κρίσεως μετά τήν ἔναρξη τῶν ἐχθροπραξιῶν στόν Περσικό Κόλπο, καθώς καί γιά τήν ἑλληνική στάση ἀπέναντι στά γεγονότα.

Σχετικά, σέ δηλώσεις του ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὁ πρωθυπουργός ἐξέφρασε τήν εὐχή καί τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ εἰρήνη θά ἀποκατασταθεῖ τό ταχύτερο δυνατό καί θά συνοδεύεται μέ τήν ἐπιβολή τῶν ἀποφάσεων τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Ἀντίθετα, οἱ δύο ἡγέτες τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐξέφρασαν τήν ἀντίθεσή τους στήν ἔνοπλη προσβολή τοῦ Ἰράκ ἀπό τίς συμμαχικές δυνάμεις. Εἰδικότερα, ὁ Α. Παπανδρέου, σέ δηλώσεις του, προέβλεψε ὅτι ὁ πόλεμος θά εἶναι «μακρύς καί καταστροφικός» καί θά ἔχει «ἀπρόβλεπτες συνέπειες γιά ὅλους μας». Παράλληλα, τά δύο κόμματα τάχθηκαν ἐναντίον κάθε μορφῆς στρατιωτικῆς ἐμπλοκῆς τῆς Ἑλλάδος καί ζήτησαν τήν ἄμεση ἀνάκληση τῆς φρεγάτας «Λῆμνος» ἀπό τήν περιοχή τοῦ Κόλπου.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε ὅτι *«τό μεγαλύτερο πρόβλημα γιά τήν Ἑλλάδα δέν εἶναι αὐτή καθεαυτή ἡ συμμετοχή της στήν προσπάθεια τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς διεθνοῦς νομιμότητας στό Κουβέιτ, ἀλλά ἡ θέση στήν ὁποία κινδυνεύει νά βρεθεῖ ἀπό τόν ἀναβαθμισμένο ρόλο τῆς Τουρκίας καί τήν ἐνίσχυσή της σέ πολεμικό ὑλικό»*. Σχετικά, ἐξάλλου, μέ τήν ἐσωτερική κατάσταση τῆς χώρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε πρός ὅλες τίς πλευρές τήν ἀνάγκη τῆς συναινέσεως σέ ἐπίπεδο κομμάτων καί κοινωνικῶν ὁμάδων καί ἐξέφρασε τήν ἄποψη ὅτι δέν θά πρέπει, γιά κάποιο εὔλογο χρονικό διάστημα, νά πάρει ἡ Κυβέρνηση νέα μέτρα. Ἰδιαίτερα, ἐπέμεινε στή σημασία τοῦ διαλόγου ὄχι τόσο μέ ἐκπροσώπους κομμάτων, ἀλλά μέ τούς κατά περίπτωση ἐμπειρογνώμονες, προκειμένου νά μήν δίνεται ἡ ἐντύπωση στήν κοινή γνώμη ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἐπιδεικνύει σπουδή στήν ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν καί στή λήψη ἀποφάσεων.

Μέ ἀναφορά, τέλος, στά προβλήματα τῶν σχέσεων μέ τούς βόρειους γείτονες, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπέστησε τήν ἀνάγκη προσοχῆς σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τήν Βουλγαρία, λόγω τῆς πολιτικῆς ρευστότητας πού ἐπικρατεῖ καί τῶν κινδύνων πού θά ἦταν δυνατό νά δημιουργήσει ὁποιαδήποτε δέσμευση καί ταύτιση τῆς Ἀθήνας μέ συγκεκριμένα πρόσωπα. Παράλληλα, ἐξεδήλωσε τήν ἀνησυχία του γιά τή συνεχιζόμενη ἀθρόα φυγή τῶν ὁμογενῶν ἀπό τή Βόρειο Ἤπειρο. Σέ κάθε περίπτωση καί πρός κάθε κατεύθυνση, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε — σύμφωνα μέ τήν ἐπίσημη σχετική ἀνακοίνωση — τήν κρισιμότητα τῶν περιστάσεων πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα καί τήν ἀνάγκη νά ἐπιδειχθεῖ ἀπό ὅλες τίς πλευρές πνεῦμα ἐθνικῆς ἑνότητας καί κοινωνικῆς συνοχῆς.

Παραπλήσιο θά εἶναι τό περιεχόμενο τῆς ἀνακοινώσεως πού θά ἐκδοθεῖ ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας μετά καί νέα συνάντηση πού θά ἔχει ὁ Κ. Καραμανλῆς μέ τούς δύο ἡγέτες τῆς ἀντιπολιτεύσεως, τήν 1η Φεβρουαρίου, μέ κύριο καί πάλι ἀντικείμενο τίς ἐξελίξεις στήν κρίση τοῦ Περσικοῦ Κόλπου:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κατά τίς συναντήσεις αὐτές ἐξέφρασε τήν εὐχή νά ἀμβλυνθοῦν οἱ ἀντιθέσεις μεταξύ Κυβερνήσεως καί ἀντιπολιτεύσεως, γιά νά καταστεῖ δυνατό νά ἀναζητηθοῦν κοινές θέσεις στά κρίσιμα θέματα τῆς οἰκονομίας καί τῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας».

29 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρωθυπουργός, σέ νέα συνάντησή του, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τίς τελευταῖες ἐξελίξεις, κυρίως γιά τόν πόλεμο στόν Περσικό Κόλπο καί τήν ἐπίτευξη δανείου ἀπό τήν ΕΟΚ.

Σύμφωνα μέ τήν κυβερνητική ἄποψη, ἡ στάση τῆς Ἑλλάδος κατά τήν πρόσφατη μεσανατολική κρίση ἀποδείχτηκε ἐθνικῶς συμφέρουσα καί συνετέλεσε στήν ἀναβάθμιση τοῦ διεθνοῦς κύρους τῆς χώρας. Τό κοινοτικό, ἐξάλλου, δάνειο, τό ὁποῖο ἐπιτεύχθηκε σέ περίοδο γενικότερων δυσχερειῶν καί προ-

ορίζεται ἀποκλειστικά γιά ἐπενδύσεις, ἀποδεικνύει ὅτι ἔχει ἀποκατασταθεῖ ἡ ἀξιοπιστία της καί ἀποτελεῖ «πολύτιμο πιστοποιητικό» γιά τή δανειοδότηση ἀπό τήν διεθνῆ κεφαλαιαγορά.

5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στήν ἐπιμνημόσυνη δέηση πού τελέστηκε στήν ἀεροπορική βάση τῆς Δεκέλειας ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν, Σεραφείμ, γιά τά 63 θύματα τοῦ σκάφους C-130 τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας πού κατέπεσε στό ὄρος Ὄθρυ.

Ἤδη, ἐνῶ διενεργοῦνταν οἱ ἔρευνες γιά τόν ἐντοπισμό τοῦ ἀεροσκάφους, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε τηρηθεῖ ἀδιάπτωτα ἐνήμερος καί μετά τήν ἐπιβεβαίωση τῆς τραγικῆς ἀπώλειας εἶχε ἐκφράσει τήν ὀδύνη του πρός τούς συγγενεῖς τῶν θυμάτων.

6 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ἐντείνοντας τό ἐνδιαφέρον του γιά τήν πορεία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶ, μετά τό διοικητή τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος Δ. Χαλικιά, τόν ἀκαδημαϊκό Α. Ἀγγελόπουλο. Ἡ συζήτηση ἐπεκτάθηκε στά γενικά ἀλλά καί σέ εἰδικότερα θέματα, ὅπως τῆς καλύτερης ἀξιοποιήσεως τοῦ κοινοτικοῦ δανείου πού πρόσφατα ἐξασφάλισε ἡ Κυβέρνηση.

Ἐπακολούθησε, στίς 10 Φεβρουαρίου, ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπό τόν ὑπουργό ἀναπληρωτή Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Ε. Χριστοδούλου.

6 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶς, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τά ἀποτελέσματα τῶν ἐπαφῶν του στή διάρκεια διαδοχικῶν ταξιδίων πού πραγματοποίησε στή Μέση Ἀνατολή, τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί τίς Βρυξέλλες, προκειμένου νά στηρίξει τίς ἑλληνικές θέσεις σέ περίοδο σοβαρῶν διεθνῶν ζυμώσεων μέ ἐπίκεντρο τήν κρίση στόν Περσικό Κόλπο. Παράλληλα, ἐνημέρωσε καί τούς ἀρχηγούς τῶν δύο κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου καί Χ. Φλωράκη.

Εἰδικότερα, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, στή συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἀναφέρθηκε στίς συνομιλίες του μέ τούς ἡγέτες τῆς Αἰγύπτου καί τῆς Συρίας καί στίς ἀνησυχίες τους γιά τίς ἐπιπτώσεις πού θά ἦταν δυνατό νά ἔχει πιθανή παράταση τοῦ πολέμου — εἰδικότερα τυχόν στρατιωτική ἐπέμβαση τῆς Τουρκίας στό Ἰράκ —, στίς ἐπαφές του μέ τήν ἀμερικανική ἡγεσία, τίς ὁποῖες χαρακτήρισε «πολύ χρήσιμες καί ἀποδοτικές», καθώς καί στό θέμα τῆς σκανδαλώδους ἐκθέσεως τοῦ Σταίητ Ντηπάρτμεντ γιά τά μειονοτικά προβλήματα στήν Ἑλλάδα, καί, τέλος, στήν ἐπιδίωξη τῶν Δώδεκα νά ἐπιταχύνουν τίς διαδικασίες γιά τήν ἐνοποίηση στόν πολιτικό, καθώς καί στόν ἀμυντικό τομέα — ἰδίως γιά τήν ἐνίσχυση τῆς Δυτικοευρωπαϊκῆς Ἑνώσεως — παρά τίς ἐπιφυλάξεις τῶν Βρετανῶν στό σημεῖο αὐτό. Ὁ Κ. Καραμανλῆς, σύμφωνα μέ τό μνημόνιο τῆς συνομιλίας, συνόψισε τίς παρατηρήσεις του, ὡς ἑξῆς:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε στόν κ. Σαμαρᾶ ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος γιά νά ἐξουδετερωθεῖ ἡ προσπάθεια τῆς Τουρκίας νά παίξει μετά τόν πόλεμο ἀναβαθμισμένο ρόλο στήν περιοχή εἶναι νά καλλιεργήσουμε ἀπό τώρα τήν ἄρνηση τῶν ἴδιων τῶν ἀραβικῶν χωρῶν νά δεχθοῦν ἕναν τέτοιο ρόλο τῆς Τουρκίας, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι δεδομένη ἡ παραδοσιακή δυσπιστία τῶν Ἀράβων πρός τούς Τούρκους.

. . . . . .

»Ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι ἔχει καλέσει τόν πρέσβη τῶν ΗΠΑ, στόν ὁποῖο, μεταξύ ἄλλων, θά τονίσει ὅτι γιά τήν Ἑλλάδα τά μειονοτικά θέματα πού θίγει ἡ ἔκθεση δέν εἶναι ἁπλῶς ζήτημα ἀνθρώπινων δικαιωμάτων, ὅπως σέ ἄλλες χῶρες, ἀλλά θέμα ἀπειλῆς κατά τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας τῆς χώρας.

»Ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι ἄμεση καί ἀποφασιστική ἐπιδίωξή μας πρέπει νά εἶναι ἡ ἔνταξή μας στήν Δυτικοευρωπαϊκή Ἕνωση. Ὁ μόνος τρόπος γιά νά κατοχυρωθεῖ ἀποτελεσματικά ἡ ἀσφάλεια καί ἡ ἐδαφική ἀκεραιότης τῆς χώρας εἶναι ἡ συμμετοχή μας σέ μιά ἑνωμένη, πολιτικά καί στρατιωτικά Εὐρώπη. Διότι τότε τά σύνορα τῆς Ἑλλάδος θά εἶναι καί σύνορα τῆς Εὐρώπης καί κανείς δέν θά μπορεῖ νά τά θίξει»[159].

8 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἐκφράζοντας τό ἐνδιαφέρον του γιά τήν προαγωγή τοῦ ἀθλητισμοῦ, δέχεται μέ ἱκανοποίηση τήν ἐνημέρωση τῆς ὑφυπουργοῦ Πολιτισμοῦ, Φ. Πάλλη-Πετραλιᾶ, σχετικά μέ τήν ἐπικείμενη διεξαγωγή τῶν Μεσογειακῶν Ἀγώνων στήν Ἀθήνα, καθώς καί μέ τήν πρότασή της πρός τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης γιά τή διεξαγωγή Εὐρωαγώνων, τό 1995, στήν Ὀλυμπία.

11 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρεσβευτή τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, μέ τόν ὁποῖο καί ἐπιχειρεῖ ἀνασκόπηση τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων ὑπό τό φῶς τῶν πρόσφατων γεγονότων.

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κάλεσε σήμερα τόν πρέσβη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, στόν ὁποῖο εἶπε ὅτι θεωρεῖ χρήσιμο νά κάνει μιά ἀνασκόπηση τῶν ἑλληνοαμε-

ρικανικῶν σχέσεων, γιά νά βοηθήσει τόν κ. Σωτῆρχο νά ἀντιληφθεῖ καλύτερα τά πράγματα.

»Στήν Ἑλλάδα, εἶπε ὁ πρόεδρος, δέν ὑπάρχει ἀντιαμερικανισμός. Ὑπάρχει ὅμως μιά πικρία καί ἀπογοήτευση ἀπέναντι τῆς Ἀμερικῆς καί αὐτά εἶναι τά αἰσθήματα πού αἰσθάνεται κανείς ὅταν οἱ φίλοι του δέν ἀνταποκρίνονται στίς προσδοκίες του.

»Μετά τίς τελευταῖες ἐκλογές στήν Ἑλλάδα, βελτιώθηκαν σημαντικά οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, ὅπως μάλιστα ἐπιβεβαιώθηκε μέ τήν ἐπίσκεψη τοῦ κ. Μητσοτάκη στήν Οὐάσιγκτων. Τελευταῖα ὅμως ὑπῆρξε μιά συρροή περιστατικῶν, τά ὁποῖα ἐπηρεάζουν ἀρνητικά τό κλίμα τῶν σχέσεών μας.

»Γιά νά ἀντιληφθεῖ κανείς τίς ἀντιδράσεις τῶν Ἑλλήνων στά περιστατικά αὐτά, θά πρέπει νά γνωρίζει καλά τήν ἱστορία καί γεωπολιτική θέση τῆς Ἑλλάδος.

»Ἡ Ἑλλάδα ἔχει μόνιμο πρόβλημα ἀσφαλείας, τό ὁποῖο ἔγινε ὀξύτερο τώρα πού κατέρρευσε τό διπολικό σύστημα ἀσφαλείας στήν Εὐρώπη καί ἐπικρατεῖ σέ ὁλόκληρη τήν περιοχή μας ἀστάθεια καί ἀβεβαιότης.

»Στό σημεῖο αὐτό, ὁ πρόεδρος ἀνέλυσε λεπτομερῶς τά θέματα τῆς μουσουλμανικῆς μειονότητος στή Θράκη καί τήν προσπάθεια δημιουργίας τεχνητοῦ σλαβομακεδονικοῦ Κράτους, καταλήγων ὅτι οἱ ἐλάχιστοι δίγλωσσοι σλαβόφωνοι πού ὑπάρχουν στήν Ἑλλάδα ἔχουν στήν πλειοψηφία τους ἑλληνική ἐθνική συνείδηση.

»Ὡς πρός τήν Τουρκία, εἰδικώτερα, συνέχισε ὁ πρόεδρος, ἡ χώρα αὐτή ἀποτελεῖ παράγοντα πού παρεμβάλλεται μονίμως στίς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις. Καί τοῦτο διότι, ὅταν ἡ Ἀμερική, χάριν βεβαίως τῶν δικῶν της συμφερόντων καί ἐπιδιώξεων, ἐνισχύει τήν Τουρκία, ἡ ἐνίσχυση αὐτή ἀπαιβαίνει εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ, πέραν τοῦ Κυπριακοῦ, ἡ Τουρκία ἔχει δημιουργήσει τά γνωστά προβλήματα στό Αἰγαῖο καί τή Θράκη. Ἡ ἀνατροπή λοιπόν τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας εἶναι φυσικό νά ἀνησυχεῖ τήν Ἑλλάδα καί νά δημιουργεῖ αἰσθήματα πικρίας ἔναντι τῆς Ἀμερικῆς, ἀφοῦ, ὅπως λέει ὁ λαός, ὁ φίλος τοῦ ἐχθροῦ μου δέν μπορεῖ νά εἶναι φίλος μου.

»Ἡ ἐνίσχυση ὅμως αὐτή τῆς Τουρκίας μπορεῖ νά δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα καί μετά τήν λήξη τοῦ πολέμου στόν Περσικό Κόλπο.

»Ἡ Ἀμερική, πράγματι, θά μπεῖ σέ μεγάλη περιπέτεια ἐάν ἡ Τουρκία ἀναλάβει σημαντικό ρόλο στή Μέση Ἀνατολή, εἴτε διότι θά θελήσει νά τῆς τό ἀναθέσει ἡ Ἀμερική, εἴτε διότι θά τόν ἐπιδιώξει μόνη της, αἰσθανόμενη ἀρκετά ἰσχυρή. Καί τοῦτο διότι ἕνας τέτοιος ρόλος τῆς Τουρκίας δέν εἶναι ἀποδεκτός ἀπό τίς ἀραβικές χῶρες τῆς περιοχῆς, οἱ ὁποῖες καί δυσπιστοῦν παραδοσιακά ἔναντι τῆς Τουρκίας καί πιστεύουν ὅτι ἡ ἐπιδίωξη ἰδιοτελῶν σκοπῶν ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας θά εἶναι παράγοντας ἀστάθειας στήν περιοχή καί ὄχι σταθερότητος.

»Πάντως, ἡ Ἑλλάς ἐλπίζει καί ἀναμένει ὅτι θά κληθεῖ νά μετάσχει στίς διαβουλεύσεις καί ρυθμίσεις μετά τόν πόλεμο στόν Κόλπο, ὄχι μόνο διότι παίρνει μέρος στόν Συνασπισμό κατά τοῦ Ἰράκ, ἀλλά καί λόγω τῶν συμφερόντων καί τῆς γεωπολιτικῆς θέσεώς της στήν περιοχή.

»Ὁ κ. Σωτῆρχος εὐχαρίστησε τόν πρόεδρο γιά τήν ἀνάλυση πού ἔκανε καί εἶπε ὅτι πράγματι συνέπεσαν μερικά περιστατικά τελευταῖα πού ἐσκίασαν τό καλό κλίμα πού εἶχε δημιουργηθεῖ στίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν.

»Ἐπιθυμεῖ ὅμως νά βεβαιώσει τόν πρόεδρο κατηγορηματικά ὅτι ἡ ἀσφάλεια καί ἡ ἐδαφική ἀκεραιότης τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ θέμα ὑψίστης σημασίας καί προτεραιότητος γιά τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ὅτι κανείς σέ κανένα ἐπίπεδο καί σέ καμμία ὑπηρεσία τῶν ΗΠΑ δέν ὑπονομεύει τήν Ἑλλάδα καί ὅτι σταθερή ἐπιδίωξή τους εἶναι ἡ βελτίωση καί ἐνίσχυση τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν. Ὁ πρόεδρος Μπούς, ἄλλωστε, τόν ἔστειλε ἐδῶ ἀκριβῶς διότι γνωρίζει ὅτι ἀγαπᾶ τήν Ἑλλάδα.

»Στή συνέχεια, ἔδωσε ἐξηγήσεις γιά τήν Ἔκθεση τοῦ Σταίητ Ντιπάρτμεντ (ἄλλη ἡ ἔννοια τῆς μειονότητος στήν Ἑλλάδα καί ἄλλη στήν Ἀμερική, θά διορθωθοῦν τυχόν ἀνακρίβειες σέ πραγματικά περιστατικά, εἶναι πολύ χειρότερη γιά ἄλλες φιλικές χῶρες, ὅπως Τουρκία, Κουβέιτ, κ.λ.π.), γιά τό 7:10 (καμμία ἀμερικανική Κυβέρνηση δέν τό ἔχει ποτέ ἀποδεχθεῖ καί τό ἐπιβάλλει πάντα τό Κογκρέσσο, ὅπου πρέπει νά δώσουμε τή μάχη) καί γιά τήν ταξιδιωτική ὁδηγία (ἰσχύει γιά ὅλη τήν περιοχή καί ὄχι μόνο γιά τήν Ἑλλάδα καί δέν ἀπαγορεύει τά ταξίδια, ἀλλά συνιστᾶ στούς ταξιδιῶτες νά εἶναι προσεκτικοί).

»Τέλος, εἶπε ὅτι ὁ πρόεδρος Μπούς ἐπιθυμεῖ νά ἐπισκεφθεῖ ὁπωσδήποτε τήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία, δέν ἦλθε τώρα λόγω τῆς ἐπ' ἀόριστον ἀναβολῆς τῆς ἐπισκέψεώς του στή Μόσχα, ἀλλά μπορεῖ νά ὑπάρξει ἡ κατάλληλη εὐκαιρία εἴτε τόν Ἰούνιο, εἴτε τό φθινόπωρο.

»Ὁ πρόεδρος ἀπήντησε ὅτι ὁ κ. Μπούς θά εἶναι βέβαια πάντοτε εὐπρόσδεκτος στήν Ἑλλάδα»[160].

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται, σέ μακρά καί ἐγκάρδια συνομιλία, τόν πρωθυπουργό τῆς Βουλγαρίας, Ντ. Ποπώφ.

Ἡ συνάντηση πραγματοποιήθηκε μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεως τοῦ Βούλγαρου πολιτικοῦ στήν Ἀθήνα, ὅπου καί εἶχε ἐποικοδομητικές συνομιλίες μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, Κ. Μητσοτάκη. Συγκεκριμένα, συμφωνήθηκε ἡ χορήγηση δανείου 50 ἑκατ. δολλαρίων πρός τή Βουλγαρία, ἡ διευκόλυνση τῆς διακινήσεως ἀτόμων καί τῆς διευρύνσεως τῶν συναλλαγῶν μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, ἡ ἀνταλλαγή πληροφοριῶν σέ σχέση μέ τή λειτουργία τῶν πυρηνικῶν τους ἐγκαταστάσεων. Παράλληλα, ἐκφράστηκε ἡ κοινή προσήλωση τῶν δύο Κυβερνήσεων στήν ἀνάγκη σταθεροποιήσεως στήν εὐαίσθητη γεωγραφική ζώνη τῶν Βαλκανίων, καθώς καί ἡ ἀπόρριψη ἀπό τίς δύο πλευρές τῆς θεωρίας γιά τήν ὕπαρξη «μακεδονικῶν» μειονοτήτων στό ἔδαφός τους.

Τό περιεχόμενο τῆς συνομιλίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τό Βούλγαρο πρωθυπουργό καταγράφηκε συνοπτικά στό ἀκόλουθο μνημόνιο:

«Ὁ κ. Ποπώφ μετέφερε πρόσκληση τοῦ προέδρου τῆς Βουλγαρίας στόν πρόεδρο γιά ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Βουλγαρία. Ὁ πρόεδρος ἀποδέχθηκε εὐχαρίστως καί ἐπι-

φυλάχθηκε γιά τόν χρόνο πραγματοποιήσεως τῆς ἐπισκέψεως.

»Ἀπαντώντας σέ σχετικές ἐρωτήσεις τοῦ προέδρου, ὁ κ. Ποπώφ:

»α. Περιέγραψε τήν πολιτική καί οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας του, τονίζοντας τίς μεγάλες δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουν καί στούς δύο τομεῖς καί ἐξέφρασε τίς εὐχαριστίες του γιά τήν βοήθεια πού τούς παρέχει ἡ Ἑλλάδα.

»β. Ἀναφερόμενος στίς διμερεῖς σχέσεις, ἐξέφρασε τήν εὐγνωμοσύνη του στόν πρόεδρο, γιατί ὑπῆρξε ὁ θεμελιωτής τῶν νέων σχέσεων φιλίας καί συνεργασίας μεταξύ τῶν δύο χωρῶν. Ἐτόνισε, στήν συνέχεια, τήν σημασία πού ἔχει καί γιά τίς δύο χῶρες, ἀλλά καί γιά τήν σταθερότητα καί τήν ἀσφάλεια στήν περιοχή ἡ διατήρηση καί ἐνίσχυση τῶν καλῶν αὐτῶν σχέσεων.

»γ. Ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία του, γιά τούς κινδύνους πού ἐγκυμονεῖ ἡ κατάσταση στά Βαλκάνια. Ἡ Ρουμανία ἀντιμετωπίζει ὀξύτατα προβλήματα, ὄχι μόνον οἰκονομικά, ἀλλά καί πολιτικά.

»Ἡ Κροατία καί Σλοβενία θά ἀνεξαρτοποιηθοῦν καί ἡ Σερβία θά ἐπιδιώξει νά ἀπορροφήσει τήν "Μακεδονία".

»Τέλος, μεγάλες ἀνησυχίες προκαλεῖ ἡ ἐνίσχυση τῆς Τουρκίας, λόγω τοῦ πολέμου στόν Κόλπο.

»Ἐξ ἄλλου, ὁ κ. Ποπώφ θεωρεῖ ἀδύνατη τήν διατήρηση στήν ἐξουσία τοῦ κ. Γκορμπατσώφ.

»Μέσα σ' αὐτό τό κλίμα, ἀποτελεῖ ἐπιτακτική ἀνάγκη, ἐπανέλαβε, ἡ διατήρηση καί ἐνίσχυση τῶν σχέσεων Βουλγαρίας - Ἑλλάδος.

»Ὁ πρόεδρος εὐχαρίστησε τόν κ. Ποπώφ γιά τήν ἀνάλυση καί ἐξέφρασε τήν γνώμη ὅτι θά χρειασθεῖ πολύς χρόνος — 10 ἕως 15 χρόνια — μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους οἱ ἀλλαγές πού συντελοῦνται στήν Ἀνατολική Εὐρώπη. Μέχρι τότε θά ἐπικρατεῖ ἀστάθεια καί ἀβεβαιότης, πού θά ἐνθαρρύνουν τοπικές συρράξεις, ἰδίως σέ περιοχές ὅπως ἡ δική μας.

»Ὁ ἴδιος, ἀπό τό 1975, μέ τή βαλκανική πολιτική του, εἶχε ἐπιδιώξει νά μεταβάλει τά Βαλκάνια σέ περιοχή εἰρήνης καί συνεργασίας, ἐφαρμόζοντας γιά πρώτη φορά τήν Τελική Πράξη τοῦ Ἑλσίνκι. Ἡ πολιτική αὐτή εἶναι σήμερα ἀκόμη μεγαλύτερη ἀνάγκη νά ἐφαρμοσθεῖ γιά νά μήν ξαναγίνουν τά Βαλκάνια ἡ πυριτιδαποθήκη τῆς Εὐρώπης.

»Πάντως, κατέληξε ὁ πρόεδρος, οἱ ἑλληνοβουλγαρικές σχέσεις, στίς ὁποῖες ὁ ἴδιος ἀπέδιδε πάντοτε ἰδιαίτερη σημασία, πρέπει νά ἐξακολουθήσουν νά ἀποτελοῦν παράγοντα σταθερότητας στήν περιοχή μας»[161].

18 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Σέ ἀπάντηση εὐχῆς πού διατύπωσε δημοσιογράφος γιά «καλή ἀποκριά» ὁ Κ. Καραμανλῆς δηλώνει «σιβυλλικά»:

«Αὐτή δέν εἶναι ἡ καλύτερη εὐχή. Ἡ ἀποκριά θά εἶναι μακρά καί δύσκολη. Νά εὔχεστε Καλή Ἀνάσταση...».

19 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ φιλική συνομιλία τόν πρώην πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, ὁ ὁποῖος — ὅπως ἀναφέρει ἡ σχετική εἰδησεογραφία — τοῦ ἐξέθεσε καί τίς ἀπόψεις του πάνω στά προβλήματα, ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά, πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα.

20-22 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἐπισκέπτεται τά Ἰωάννινα. *«Νιώθω ἰδιαίτερη χαρά πού μετά ἀπό 10 χρόνια ἔρχομαι στήν ὄμορφη πόλη σας»*, δήλωσε κατά τήν ἄφιξή του.

Στή διάρκεια τῆς διαμονῆς του στήν ἠπειρωτική μητρόπολη, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκφώνησε δύο σύντομες ὁμιλίες, ἡ πρώτη στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Φρουρᾶς Ἰωαννίνων:

«Στρατηγέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γι' αὐτά πού εἴπατε. Καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά κάθε φορά πού μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μέ τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας. Γιατί ἔχω γι' αὐτές εἰλικρινῆ στοργή καί ἐκτιμῶ βαθύτατα τήν ἐθνική ἀποστολή τους. Ἀποστολή πού συνίσταται στήν προάσπιση τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν μας. Τῆς ἀσφαλείας, δηλαδή, καί τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας μας.

»Τήν σημασία, ἄλλωστε, πού ἔχει ἡ ἀποστολή αὐτή στήν ἐθνική μας ζωή τήν ἐπιβεβαιώνει καί τό ἱστορικό γεγονός πού γιορτάζουμε αὔριο. Τότε, οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας, μέ τά ἀπαράμιλλα κατορθώματά τους διπλασίασαν τόν ἐθνικό μας χῶρο καί ἔγραψαν τίς λαμπρότερες σελίδες τῆς Ἱστορίας μας.

»Ὅπως γνωρίζετε, στρατηγέ, ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει σήμερα μιά βαθειά κρίση πού ἐκδηλώνεται σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Καί ἡ κρίση αὐτή προσλαμβάνει ἐπικίνδυνο χαρακτήρα ἄν συνδυασθεῖ μέ τήν χαώδη κατάσταση πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο καί προπαντός μέ τήν ἀβεβαιότητα πού ἐπικρατεῖ στήν εὐαίσθητη περιοχή μας.

»Καί μιά καί ἀναφέρθηκα στήν περιοχή μας, δέν μπορῶ νά μήν ἐκφράσω τήν εὐχή νά προωθηθεῖ ὁ ἐκδημοκρατισμός τῆς γείτονος Ἀλβανίας, γιά νά ἀπολαύσει καί ἡ ἑλληνική μειονότης τά ἀγαθά τῆς ἀσφάλειας καί τῆς ἐλευθερίας.

»Ἡ ἐσωτερική καί ἡ διεθνής κρίση, στρατηγέ, γιά τίς ὁποῖες μίλησα προηγουμένως, μᾶς ὑποχρεώνουν νά ἐπαγρυπνοῦμε. Νά ἐνισχύουμε στρατιωτικά καί διπλωματικά τόν ἀμυντικό μας θώρακα καί νά σφυρηλατοῦμε τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Ἑνότητα γιά τήν ὁποία ὅλοι ὁμιλοῦμε, χωρίς ἐντούτοις νά ἐναρμονίζουμε τίς πράξεις μας μέ τούς καθημερινούς μας λόγους. Πάντως, αὐτό τό τελευταῖο δέν ἰσχύει εὐτυχῶς γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις μας. Γιατί, ἀπαλλαγμένες ἀπό τούς φατριασμούς τοῦ παρελθόντος, εἶναι σήμερα προσηλωμένες στό ἐθνικό τους καθῆκον.

»Καί μέ τήν αἰσιόδοξη αὐτή διαπίστωση, πίνω γιά τήν τιμή καί τήν δόξα τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων καί γιά τήν ὑγεία καί εὐτυχία ὅλων τῶν παρισταμένων».

Τήν ἑπομένη, ἐξάλλου, ἀπευθυνόμενος στό δήμαρχο Ἰωαννίνων, εἶπε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά ἐκφράσω τή χαρά μου, γιατί βρίσκομαι καί πάλι στά Γιάννενα. Στήν ὄμορφη καί θρυλική αὐτή πόλη, πού τό ὄνομά της φέρνει στή μνήμη μας ἡμέρες ἐθνικῶν θριάμβων. Μιά πόλη, γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς ὁποίας ἐνδιαφέρθηκα προσωπικά στό παρελθόν καί γιά τόν λαό τῆς ὁποίας ἔχω ἰδιαίτερη ἀγάπη καί ἐκτίμηση.

»Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων, κύριε δήμαρχε, ἀπετέλεσε μεγάλο σταθμό στή μακραίωνα ἱστορία μας. Οἱ θρίαμβοι τοῦ 1912-13 μᾶς ἔδωσαν τό μέτρο τοῦ δυναμισμοῦ τοῦ ἔθνους καί μᾶς ἐνέπνευσαν ἐμπιστοσύνη γιά τό μέλλον τοῦ λαοῦ μας. Ἀλλά μᾶς ἔδωσαν, προπαντός, πολύτιμα διδάγματα, τόσο γιά τό παρόν ὅσο καί γιά τό μέλλον τῆς χώρας μας.

»Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Ἠπείρου καί τῆς Μακεδονίας, κύριε δήμαρχε, ὑπῆρξε ὁ καρπός μιᾶς εὐτυχοῦς συγκυρίας. Το ἔθνος ἦταν τότε ἄρρηκτα ἑνωμένο. Εἶχε ἐπικεφαλῆς του ἄξια καί ὁμονοοῦσα ἡγεσία. Καί ὁ στρατός, ἐμπνεόμενος ἀπό ἔξαρση πατριωτική, ἦταν ἀποφασισμένος γιά τήν ὑπέρτατη θυσία.

»Ἡ ἱστορία μας, παληά καί πρόσφατη, μᾶς διδάσκει ὅτι τό ἔθνος ἐπραγματοποίησε ἄθλους κάθε φορά πού κατόρθωνε νά συνδυάσει στήν πορεία του τίς παραπάνω προϋποθέσεις. Ὅποτε ὅμως οἱ προϋποθέσεις αὐτές ἔλειψαν, καί πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ ἐθνική ὁμοψυχία, τούς θριάμβους τούς διαδέχθηκαν οἱ συμφορές. Αὐτό ἔγινε τό 1915 μέ τόν ἐθνικό σπαραγμό καί τέλος τό 1974 μέ τήν συμφορά τῆς Κύπρου. Συμφορά πού πρέπει καί μπορεῖ νά θεραπευθεῖ στά πλαίσια τῆς σημερινῆς διεθνοῦς συγκυρίας καί τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀλληλεγγύης.

»Καί δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι ὁδηγηθήκαμε σ' αὐτές τίς συμφορές γιατί μᾶς παρακολουθεῖ ἡ κατάρα νά διχαζόμαστε κατά προτίμηση στά εὐαίσθητα θέματα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς.

»Δέν καταλάβαμε ποτέ ὅτι ἡ τύχη τῶν θεμάτων αὐτῶν ἐξαρτᾶται κατά ἕνα μέρος ἀπό μᾶς τούς ἴδιους, ἐνῶ κατά τό ὑπόλοιπο ἐξαρτᾶται ἀπό δυνάμεις πού δέν τίς ἐλέγχουμε. Κατεχόμενοι ἀκόμα ἀπό τό γνωστό σύνδρομο τοῦ Ὀμφαλοῦ τῆς Γῆς, ἀδυνατοῦμε νά ἐκτιμήσουμε καί ν' ἀξιοποιήσουμε διεθνεῖς συγκυρίες πού ἔχουν σχέση μέ τά ἐθνικά μας θέματα.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Εἶναι γνωστό σέ ὅλους μας ὅτι ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει σήμερα μιά πολύπλευρη κρίση πού ἐκδηλώνεται σέ ὅλους τους τομεῖς τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καί παίρνει διαστάσεις κρίσεως ἐθνικῆς.

»Ὅπως εἶναι γνωστό ὅτι ἀντιμετωπίζουμε τήν κρίση αὐτή σέ μιά ἐποχή πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος μπῆκε σέ μιά περίοδο ἀστάθειας καί ἀβεβαιότητας. Κι αὐτό γιατί, ὅπως ἐτόνισα καί σέ πρόσφατο μήνυμά μου, οἱ ἐπαναστατικές καί ἀνεξέλεγκτες ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στήν Ἀνατολική Εὐρώπη, θά περάσουν ἀπό πολλές φάσεις καί θά χρειασθοῦν πολλά χρόνια μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους. Καί μπορεῖ νά ἀμβλύνουν καί τήν συνοχή τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἄν ἡ τελευταία αὐτή δέν ἐπιταχύνει τήν ἑνοποίησή της.

»Κατά τήν μεταβατική αὐτή περίοδο, θά πραγματοποιηθοῦν ἀσφαλῶς βαθειές πολιτικές καί στρατηγικές ἀνακατατάξεις στόν κόσμο. Ἀνακατατάξεις πού, μολονότι ἀποκλείουν ἕνα γενικό πόλεμο, θά ἐνθαρρύνουν περιφερειακές καί ἐμφύλιες συρράξεις, ἰδίως σέ περιοχές φορτισμένες μέ ἐθνικιστικά καί μειονοτικά προβλήματα.

»Τήν παραπάνω προοπτική τήν ἐπιβεβαιώνει ἄλλωστε καί ὁ πόλεμος τοῦ Περσικοῦ Κόλπου, στόν ὁποῖο ἐνεπλάκη ἄμεσα ἤ ἔμμεσα ὁλόκληρος ὁ κόσμος. Ἕνας φρικτός πόλεμος, πού κι ὅταν θά θεραπεύσει τήν ἀρχική καί ἐγκληματική αἰτία πού τόν προκάλεσε, θά συνεχισθεῖ στήν εὐρύτερη περιοχή μας καί μπορεῖ νά προκαλέσει ἄλλης μορφῆς συγκρούσεις στό μέλλον. Καί ὁ κίνδυνος αὐτός ἀσφαλῶς θά ἐνισχυθεῖ ἄν ἡ Τουρκία ἐνθαρρυνόμενη καί ἀπό τρίτους ὑποκύψει στόν πειρασμό νά ἐπωφεληθεῖ ἀπό τό μεσανατολικό χάος.

»Ἡ χώρα μας πού βρίσκεται σέ μιά ἀπό τίς πιό κρίσιμες περιοχές τοῦ κόσμου, ὀφείλει νά ἀντιμετωπίσει τήν κρίση αὐτή μέ ρεαλισμό καί διορατικότητα.

»Καί προπαντός μέ συνοχή πολιτική καί κοινωνική. Γιατί οἱ κομματικές ὀξύτητες καί ἀντιπαραθέσεις, ὅταν μάλιστα εἶναι τεχνητές, ἀποτελοῦν ἀνεπίτρεπτη πολυτέλεια σέ ὧρες ἐθνικά κρίσιμες, ὅπως οἱ σημερινές.

»Εὔχομαι τίς ἀλήθειες αὐτές νά τίς συνειδητοποιήσουμε ὅλοι, ἡγεσία καί λαός. Καί νά σταθοῦμε στό ὕψος τῆς γενιᾶς πού ἔδωσε στά Γιάννενα τήν ἐλευθερία τους.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή, πίνω γιά τήν ὑγεία ὅλων σας καί γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων».

25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

Λίγες μόλις ἑβδομάδες μετά τήν κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν στόν Περσικό Κόλπο, ὁ Κ. Καραμανλῆς, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς τοῦ Κουβέιτ, ἀπέστειλε στό σεῖχη Ἀλ Σαμπάχ συγχαρητήριο μήνυμα:

«Ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά θερμές εὐχές γιά τήν ταχεῖα ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης καί ἀνεξαρτησίας στή χώρα σας».

26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν ἐπιθυμεῖ νά ἀναμιγνύεται τό ὄνομά του σέ πολιτικές ἤ προσωπικές διενέξεις».

Μέ τή λακωνική αὐτή δήλωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας δόθηκε ἀπάντηση σέ μυθεύματα ὀργάνων τοῦ τύπου πού τόν ἔφεραν ὡς ὑποκινητή ἀντιδράσεων ἐναντίον τοῦ πρωθυπουργοῦ.

Στή διάρκεια, ἐντούτοις, τῶν ἑπόμενων ἡμερῶν θά ἐνταθοῦν οἱ φῆμες περί διαφωνιῶν τῶν δύο κορυφαίων παραγόντων τοῦ πολιτεύματος πάνω στά θέματα τῆς Παιδείας, τῆς παραπομπῆς τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ σέ δίκη, τῆς ἀποστολῆς τῆς φρεγάτας «Λῆμνος» στόν Περσικό, τῆς ματαιώσεως τῆς συγκροτήσεως Ἐθνικοῦ Συμβουλίου, ἐξαιτίας τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ «νά κρατηθοῦν πρακτικά», καί,

Ἔνοπλη σύγκρουση στόν Περσικό Κόλπο, μέ σημαντικές ἐπιπτώσεις σέ εὐρύτερη περιφερειακή κλίμακα.

ἀκόμη, θά συναρτηθοῦν μέ ἀναφορά τοῦ Α. Ἀγγελοπούλου στήν ἀνάγκη πρωτοβουλίας Καραμανλῆ γιά τήν ἐπίτευξη συναινέσεως στή χαράξη τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Κατόπιν τούτου, θά ἐκδοθεῖ, στίς 7 Μαρτίου, καί νέα, σαφέστερη τή φορά αὐτή, ἀνακοίνωση ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας:

«Ὅπως εἶναι φυσικό, οἱ σχέσεις τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας μέ τήν Κυβέρνηση εἶναι ἁρμονικές τόσο σέ θεσμικό ὅσο καί σέ προσωπικό ἐπίπεδο».

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρωθυπουργό τοῦ Βελγίου, Β. Μαρτένς, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα προκειμένου νά ἀνταλλάξει ἀπόψεις μέ τήν ἑλληνική κυβέρνηση.

Στό μνημόνιο τῆς συνομιλίας καταγράφηκαν τά ἀκόλουθα:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τόν πρωθυπουργό τοῦ Βελγίου, ὁ ὁποῖος ἐπισκέπτεται ἐπίσημα τήν Ἑλλάδα.

»Κατά τήν συνάντηση αὐτή, συζητήθηκαν κυρίως οἱ ἐξελίξεις στόν Κόλπο, ἡ πορεία τῆς Εὐρώπης, τό Κυπριακό καί οἱ ἑλληνοτουρκικές σχέσεις.

»Γιά τόν Περσικό Κόλπο, ὁ κ. Μαρτένς εἶπε ὅτι, κατά τή γνώμη του, τά προβλήματα τῆς περιοχῆς θά πρέπει νά ἀντιμετωπισθοῦν κατά τόν ἴδιο τρόπο, ὅπως καί στήν Εὐρώπη, δηλαδή μέσα σέ μιά Διάσκεψη Ἀσφαλείας καί Συνεργασίας, μέ συμμετοχή ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν.

»Ὁ κ. Μαρτένς συμφώνησε μέ τή γνώμη τοῦ προέδρου ὅτι σέ μιά τέτοια Διάσκεψη θά ἔπρεπε νά ἀναζητηθεῖ λύση καί τοῦ Κυπριακοῦ, γιά τό ὁποῖο ὁ πρόεδρος ἐνημέρωσε τόν συνομιλητή του λεπτομερῶς, τονίζοντας κυρίως ὅτι, παρά τίς προσπάθειες τῆς ἑλληνικῆς πλευρᾶς γιά ἐξεύρεση δίκαιης λύσεως, ἡ Τουρκία ἀρνεῖται ἐπί 16 χρόνια νά ἐφαρμόσει τίς ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

»Στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος ἀνέλυσε ὅλο τό πλέγμα τῶν προβλημάτων πού ἔχει δημιουργήσει ἡ Τουρκία στό Αἰγαῖο καί τή Θράκη, τονίζοντας ὅτι ἡ ἀδιαλλαξία της στό Κυπριακό καί ἡ ἐπεκτατική της πολιτική στόν ἑλληνικό χῶρο δημιουργεῖ ἐπικίνδυνη κατάσταση, ἰδίως σήμερα πού τά Βαλκάνια τείνουν νά ξαναγίνουν ἡ πυριτιδαποθήκη τῆς Εὐρώπης.

»Μέσα σ' αὐτό τό κλίμα τῆς ἀστάθειας πού ἐπικρατεῖ στά Βαλκάνια, μετά τήν κατάρρευση τῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων στήν Ἀνατολική Εὐρώπη, ἡ Ἑλλάδα διατηρεῖ καλές σχέσεις μέ ὅλες τίς βαλκανικές χῶρες καί ἀποτελεῖ παράγοντα σταθερότητας καί ἀσφάλειας, ἐν ἀντιθέσει μέ τήν Τουρκία, πού ἔχει δημιουργήσει προβλήματα, πέραν τῆς Ἑλλάδος, καί μέ ἄλλες βαλκανικές χῶρες. Τά προβλήματα αὐτά ἐπιτείνει ἡ μεγαλομανής συμπεριφορά τήν ὁποία προσφάτως ἐπιδεικνύει ὁ κ. Ὀζάλ.

»Ὡς πρός τήν Εὐρώπη, οἱ δύο ἄνδρες βρέθηκαν σύμφωνοι ὅτι, τόσο ὁ πόλεμος στόν Κόλπο καί οἱ ἐπιπτώσεις του, ὅσο καί οἱ συνέπειες τῶν ἀλλαγῶν στήν Ἀνατολική Εὐρώπη, ἐπιβάλλουν τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἑνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης καί μάλιστα ὄχι μόνο στόν οἰκονομικό ἀλλά καί στόν πολιτικό καί ἀμυντικό τομέα.

»Ὁ κ. Μαρτένς ἀναφέρθηκε στίς ἐπιφυλάξεις τῆς Ἀγγλίας, πρός τήν ὁποία ἔχει τελευταῖα εὐθυγραμμισθεῖ καί ἡ Ὁλλανδία.

»Ὡς πρός τήν διεύρυνση τῆς ΕΟΚ, ὁ κ. Μαρτένς συμφώνησε μέ τήν ἄποψη τοῦ προέδρου ὅτι θά πρέπει νά γίνουν δεκτές, μετά τήν πλήρη ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης, χῶρες καθαρά εὐρωπαϊκές, ὅπως ἡ Σουηδία, Αὐστρία κ.λ.π.

»Τέλος, ὁ κ. Μαρτένς μετέφερε στόν πρόεδρο τούς χαιρετισμούς καί τήν ἐκτίμηση τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου, αἰσθήματα τά ὁποῖα ἀνταπέδωσε ὁ πρόεδρος[162].

Σέ συνέντευξη τύπου, μετά καί τίς συνομιλίες μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, ὁ Βέλγος πρωθυπουργός συνέδεσε, καί δημοσία, τήν ἐπίλυση τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος μέ τίς ἐξελίξεις πού πρέπει νά ἀναμένονται μετά τήν ἐπίλυση τῆς κρίσεως τοῦ Κόλπου, ἐξάρτησε τήν πορεία τῶν σχέσεων τῆς Κοινότητας μέ τήν Τουρκία ἀπό τήν πρόοδο στό κυπριακό θέμα, τόνισε ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι σέ θέση νά διαδραματίσει ρόλο πιλότου στίς σχέσεις τῆς ΕΟΚ μέ τόν ἀραβικό κόσμο καί τάχθηκε, τέλος, ὑπέρ τῆς ἑλληνικῆς ἐντάξεως στή Δυτικοευρωπαϊκή Ἕνωση.

5 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ἐκπρόσωποι τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν γίνονται δεκτοί ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, στόν ὁποῖο καί ἀναγγέλλουν τήν ἀνακήρυξή του σέ ἐπίτιμο μέλος τοῦ ἀνώτατου πνευματικοῦ ἱδρύματος σέ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν του πρός τή χώρα. Ἡ ἀπόφαση εἶχε ληφθεῖ ἀπό τήν ὁλομέλεια, μέ 34 ψήφους σέ σύνολο 38 παρόντων μελῶν, στίς 22 Φεβρουαρίου, μετά ἀπό πρωτοβουλία τῶν Γ. Βλάχου καί Ι. Γεωργάκη καί προσυπογραφή τῆς ἀρχικῆς προτάσεως ἀπό δεκαπέντε ἀκαδημαϊκούς ὅλων τῶν Τάξεων. Ἡ τιμή τῆς ἀνακηρύξεως ὡς ἐπιτίμου μέλους ἀπονεμήθηκε στό παρελθόν τέσσερις φορές — στόν Γ. Παπανικολάου, τόν Δ. Μητρόπουλο καί στούς προέδρους Ἀιζενχάουερ καί Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τούς ἐκπροσώπους τῆς Ἀκαδημίας τονίζοντας ὅτι θεωρεῖ τήν τιμή μεγαλύτερη στό μέτρο πού τοῦ ἀπονέμεται γιά τό ἔργο του, παρεκάλεσε νά γίνει ἡ τελετή τῆς ἀνακηρύξεως σέ εὐθετότερο χρόνο.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη σέ ἔκτακτη συνεδρίαση τοῦ ἀνώτατου ἱδρύματος, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως δεκαετίας ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες. Κύριος ὁμιλητής, στή διάρκεια τῆς τελετῆς, ὁ ἀκαδημαϊκός Α. Ἀγγελόπουλος ἀναφέρθηκε στή σημασία τοῦ γεγονότος, στίς ἐπιπτώσεις του καί στίς προοπτικές πού ἀνοίγονται γιά τήν ἑλληνική οἰκονομία

στό μέλλον. Ὁ διαπρεπής οἰκονομολόγος ἄσκησε σκληρή κριτική σέ βάρος τῶν Κυβερνήσεων τῆς τελευταίας δεκαετίας, ὡς ὑπεύθυνων γιά τήν κρίση πού διέρχεται ἡ χώρα καί ζήτησε, ὡς μόνη διέξοδο, τήν ἄμεση παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μέ σκοπό τή χάραξη καί ἐφαρμογή, μέ τή συμμετοχή ὅλων τῶν κομμάτων, μιᾶς ἐθνικῆς στρατηγικῆς, προκειμένου νά ὑπερκεραστεῖ ἡ τρέχουσα οἰκονομική, κοινωνική καί πολιτική κρίση.

Ὅπως παρατηρήθηκε, «ἡ ὁμιλία ἦταν ἕνας ὕμνος γιά τό πρόσωπο τοῦ Κ. Καραμανλῆ πού ἀγωνίστηκε γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στήν ΕΟΚ καί τώρα εἶναι ἕνας ἀπό τούς λίγους πολίτες αὐτῆς τῆς χώρας πού διακρίνει τή βαθιά κρίση τήν ὁποία ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα σ' ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς». Σχετικά, ὁ Α. Ἀγγελόπουλος ἐπανέλαβε καί ἀπόσπασμα ἀπό τήν ὁμιλία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στά Γιάννενα, ὅπου εἶχε ἐπισημανθεῖ ὅτι ἀποτελοῦν ἀνεπίτρεπτη πολυτέλεια, «σέ ὧρες ἐθνικά κρίσιμες», οἱ κομματικές ὀξύτητες[163].

7 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Κίνας, Κιέν Κιτσέν, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα, ἔγινε δεκτός στό Προεδρικό Μέγαρο ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ:

«Ὁ Κιέν Κιτσέν μετέφερε τούς χαιρετισμούς τοῦ προέδρου τῆς Κίνας καί πρόσκλησή του πρός τόν πρόεδρο νά ἐπισκεφθεῖ ἐπίσημα τήν Κίνα.

»Ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ προέδρου, ὁ κ. Κιέν Κιτσέν εἶπε ὅτι ἡ διεθνής κατάσταση βρίσκεται σέ μιά θετική πορεία, λόγω τῆς ὑφέσεως πού ἐπικρατεῖ στίς σχέσεις ΗΠΑ - ΕΣΣΔ, προκαλεῖ ὅμως ἀνησυχία τό γεγονός ὅτι ἔχει ἀνατραπεῖ ἡ ἰσορροπία δυνάμεων.

»Ὁ προέδρος εἶπε ὅτι, πράγματι, ἡ κατάρρευση τοῦ διπολικοῦ συστήματος ἀσφαλείας δημιουργεῖ ἕνα κενό. Σήμερα δέν εἶναι ὑπό ἔλεγχον ἡ διεθνής ζωή καί, ἐνῶ ἀποκλείεται ἕνας παγκόσμιος πόλεμος, οἱ περιφερειακές καί ἐμφύλιες συγκρούσεις εἶναι πολύ πιθανές. Καί ἡ κατάσταση αὐτή θά εἶναι μακρᾶς διαρκείας, ἀφοῦ θά χρειασθοῦν πολλά χρόνια μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους οἱ ἀλλαγές πού γίνονται στήν Ἀνατολική Εὐρώπη καί τήν Σοβιετική Ἕνωση.

»Ὁ Κιέν Κιτσέν συμφώνησε καί πρόσθεσε ὅτι, ἄν τό διπολικό σύστημα ἀσφαλείας δέν ἦταν ἰδανικό, ἡ σημερινή ἐπικράτηση μιᾶς μόνο δυνάμεως ἀσφαλῶς δέν εἶναι καλύτερη.

»Ὁ πρόεδρος παρετήρησε ὅτι ἡ ἕνωση τῆς Εὐρώπης καί ἡ μελλοντική ἀνάπτυξη τῆς Κίνας θά ἀποτελέσουν σταθεροποιητικό παράγοντα στόν κόσμο.

»Γιά τήν κατάσταση στή Σοβιετική Ἕνωση, ὁ Κινέζος ὑπουργός εἶπε ὅτι οἱ δυσκολίες εἶναι πολύ μεγάλες καί ὅτι ὁ κ. Γκορμπατσώφ προσπαθεῖ νά ἀκολουθεῖ πάντα τήν μέση ὁδό καί νά ἐξισορροπεῖ τά πράγματα, μέ ἀποτέλεσμα συχνά νά βάλλεται ἀπό ὅλες τίς πλευρές.

»Στήν Ἀνατολική Εὐρώπη, ἐξ ἄλλου, ὁ κ. Κιέν Κιτσέν διεπίστωσε μιά ἀπογοήτευση τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία βλέπει ὅτι οἱ ἀλλαγές πού ἔγιναν δέν τήν ὁδήγησαν στόν παράδεισο. Γιά τίς σινοσοβιετικές σχέσεις εἶπε ὅτι ἀπεκαταστάθησαν μέ τήν ἐπίσκεψη Γκορμπατσώφ στήν Κίνα, ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ καί εὔχεται τήν ὕπαρξη σταθερότητος στήν Σοβιετική Ἕνωση, πρᾶγμα πού θά εἶναι πρός τό συμφέρον καί ὅλου τοῦ κόσμου.

»Τήν σταθερότητα ἐπιθυμεῖ ἡ Κίνα καί στή Μέση Ἀνατολή, γι' αὐτό καί πιστεύει ὅτι πρέπει νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἰσορροπία δυνάμεων στήν περιοχή μέ τήν διατήρηση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Ἰράκ καί νά ἀποχωρήσουν οἱ ξένες στρατιωτικές δυνάμεις.

» Τέλος, μετά τήν ἐνημέρωση πού ἔκανε ὁ πρόεδρος γιά τό Κυπριακό καί τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, ὁ κ. Κιέν Κιτσέν εἶπε ὅτι ἡ Κίνα ὑποστηρίζει τήν λύση τοῦ Κυπριακοῦ βάσει τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ καί διατηρεῖ πολύ καλές σχέσεις μέ τήν κυπριακή Κυβέρνηση (ἐπίσκεψη προέδρου Κύπρου στήν Κίνα, κ.λ.π.)»[164].

Τή θέση του ὑπέρ τῆς ταχύτερης δυνατῆς λύσεως τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος στό πλαίσιο τῶν ρυθμίσεων πού ἀναμένονται μετά τή λήξη τοῦ πολέμου στόν Περσικό Κόλπο, ἐπανέλαβε ὁ Κινέζος ἐπίσημος καί σέ κοινή συνέντευξη τύπου μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, Α. Σαμαρᾶ.

17 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ἀναδημοσιεύεται στόν ἡμερήσιο τύπο ἡ ἀπάντηση τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας σέ εὐχαριστήρια ἐπιστολή πού τοῦ εἶχε ἀπευθύνει ὁ βασιλεύς τῆς Σαουδικῆς Ἀραβίας, Φάχντ Ἀβδούλ Ἀζίζ, γιά τή συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος στήν πολυεθνική δύναμη κατά τόν πόλεμο τοῦ Κόλπου:

«Μεγαλειότατε,

»Θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν ἐπιστολή πού μοῦ ἀπευθύνατε μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Κουβέιτ καί νά σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τά αἰσθήματα πού ἐκφράζετε γιά τήν συμβολή τῆς Ἑλλάδος στόν ἀγώνα πού διεξήχθη γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης καί τῆς νομιμότητας στόν Κόλπο.

»Τήν συμμετοχή τῆς χώρας μου στόν ἀγώνα αὐτόν ἐνέπνευσαν οἱ παραδοσιακοί δεσμοί φιλίας πού μᾶς συνδέουν μέ τό ἀραβικό ἔθνος, ὁ σεβασμός μας πρός τίς ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί ἡ προσήλωσή μας στίς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀνεξαρτησίας καί τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος ὅλων τῶν χωρῶν.

» Ἐλπίζω ὅτι οἱ ἀρχές αὐτές θά τύχουν καθολικῆς ἐφαρμογῆς σέ ὅλο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα στήν εὐρύτερη περιοχή μας, ὅπου καί ἄλλες χῶρες ὅπως ἡ Κύπρος ἀναμένουν ἐπί πολλά χρόνια νά γίνουν σεβαστές στήν πράξη οἱ ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

»Παρακαλῶ δεχθεῖτε, μεγαλειότατε, τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν προσωπική σας εὐτυχία καθώς καί τήν διαβεβαίωσή μου ὅτι διατηρῶ ζωηρή τήν ἀνάμνηση τῶν συναντήσεών μας στό παρελθόν καί τῶν συνομιλιῶν μας».

22 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ἡ Μαρία Δαμανάκη, νέα πρόεδρος τοῦ Συνασπισμοῦ, ἔγινε δεκτή μετά τήν ἐκλογή της, ἀπό τόν προέδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν ὁποῖο, μέ τήν εὐκαιρία τῆς πρώτης αὐτῆς «συναντήσεως γνωριμίας», ἐνημέρωσε γιά τίς ἀπόψεις τοῦ κόμματός της πάνω κυρίως στά «ἐθνικά» — ὅπως τονίστηκε — θέματα καί ἀνέπτυξε τήν πρόταση γιά τή συγκρότηση Συμβουλίου Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς μέ συμβουλευτικό χαρακτήρα.

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται, κατά τόν ἑορτασμό τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, στή δοξολογία στό Μητροπολιτικό Ναό, καταθέτει στεφάνι στό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καί παρακολουθεῖ, στή συνέχεια, ἀπό τόν ἴδιο χῶρο, τήν καθιερωμένη στρατιωτική παρέλαση.

Σέ δήλωσή του, μετά τή λήξη τῆς παρελάσεως, τόνισε:

«Μέ βαθειά ἱκανοποίηση καί ἐθνική ὑπερηφάνεια ἀπό τήν ἄψογη ἐμφάνιση τῶν τμημάτων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί Σωμάτων Ἀσφαλείας κατά τή σημερινή παρέλαση, ἐκφράζω τήν εὐαρέσκειά μου σέ ὅλους ὅσοι ἔλαβαν μέρος σ' αὐτή καί μέ τίς προσπάθειές των συνετέλεσαν στήν ἐπιτυχία της.

»Ἡ ἐπιβλητική των παρουσία ἐπιβεβαιώνει τήν ἄρτια ὀργάνωση καί ἐκπαίδευσή των, τόν ὑψηλό βαθμό ἑτοιμότητάς των καί τό μαχητικό των δυναμικό.

»Δικαίως ὁ ἑλληνικός λαός προσβλέπει μέ ἐμπιστοσύνη πρός τήν στρατευμένη νεολαία τοῦ ἔθνους γιά τή θωράκιση τῆς πατρίδας μας ἀπό κάθε ἐξωτερική ἐπιβουλή».

Παράλληλα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε μήνυμα πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἑορτάζουμε σήμερα τήν ἐπέτειο τῆς μεγάλης ἡμέρας, πού μᾶς ἔδωσε ὄχι μόνο τήν ἐλευθερία ἀλλά καί τήν συνείδηση τῆς ἐθνικῆς μας ταυτότητας. Ἄς ἀντλήσουμε ἀπό τούς ἡρωικούς ἀγῶνες τῆς ἐθνεγερσίας τά διδάγματα πού χρειαζόμαστε, γιά νά χαράξουμε στίς δύσκολες ἡμέρες μας σταθερή τήν ἐθνική μας πορεία. Θά ἦταν, ἄλλωστε, ἀνιαρός καί ἴσως καί ἀνώφελος ὁ ἐπαναληπτικός αὐτός πανηγυρισμός, ἄν δέν μᾶς παρακινοῦσε νά χρησιμοποιοῦμε σάν ὁδηγό γιά τά σημερινά μας προβλήματα τήν συσσωρευμένη ἱστορική μας πεῖρα.

»Ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους μας διαιρεῖται τυπικά σέ περιόδους. Οὐσιαστικό της ὅμως γνώρισμα εἶναι ἡ συνέχεια. Καί τήν συνέχεια αὐτή τήν διακρίνουμε σέ μιά ἀλληλουχία ἀπό ἐξάρσεις μοναδικές, ἀλλά καί θλιβερές ὀπισθοδρομήσεις.

»Τό καθῆκον ἀπαιτεῖ νά σταθοῦμε σήμερα στίς πρῶτες, χωρίς βέβαια νά λησμονοῦμε καί τίς δεύτερες. Τά τραγικά δηλαδή σφάλματα, τά πάθη καί τίς διχόνοιες πού τόσο ταλαιπώρησαν τό ἔθνος.

»Ἡ ἐθνεγερσία τοῦ '21 ἦταν ἕνα ἐγχείρημα παράτολμο. Ἀψηφοῦσε τίς ἀναλογίες τῶν ἀριθμῶν. Ὑπερακόντιζε τά συνήθη ἀνθρώπινα μέτρα. Γι' αὐτό στήν Δύση τήν ἀντιμετώπισαν ἀρχικά μέ πολύ σκεπτικισμό.

»Πίστευαν ὅτι πολύ σύντομα ἡ ἐξέγερση θά πνιγόταν στό αἷμα της. Θεωροῦσαν ἀδιανόητη μιά παρατεταμένη ἀναμέτρηση τοῦ μικροῦ ὑποδούλου ἔθνους μέ τήν κραταιά αὐτοκρατορία πού ἄρχιζε ἀπό τά βάθη τῆς Ἀνατολῆς καί ἔφθανε ὡς τίς πύλες τῆς Βιέννης.

»Ἀλλά οἱ ἐκτιμήσεις τῶν "ρεαλιστῶν" ἀπεδείχθησαν ἐλάχιστα ρεαλιστικές. Δέν εἶχαν λάβει ὑπ' ὄψη τόν πιό σημαντικό καί ἀποφασιστικό παράγοντα, πού ἔκρινε τή διάρκεια καί τήν ἔκβαση ἐκείνης τῆς ἀναμετρήσεως. Κι αὐτός ἦταν ἡ δύναμη τοῦ πάθους πού ἐμπνέει ἡ πίστη στήν ἱερότητα καί τό δίκαιο ἑνός ἀγῶνος.

»Τό μεγαλεῖο τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας βρίσκεται ἀκριβῶς στόν ἰδεαλισμό του. Αὐτός καί ὄχι ὑλιστικά κίνητρα ἐνέπνευσε στούς ἀγωνιστάς τοῦ '21 τό παράτολμο ἐκεῖνο θάρρος πού ὁδηγεῖ στά μεγάλα κατορθώματα. Γιατί, κανένας ἄνθρωπος δέν θυσιάζει τή ζωή του γιά νά βελτιώσει τή ζωή του. Κάτι τέτοιο θά ἦταν σχῆμα ὀξύμωρο. Μόνο γιά ἰδανικά θυσιάζονται οἱ ἄνθρωποι. Καί ἡ ἐλευθερία εἶναι τό ὕψιστο ἰδανικό. Γιά νά τήν κερδίσουν οἱ Ἕλληνες πλήρωσαν πάρα πολύ ἀκριβά σέ αἷμα καί ὑλικά ἀγαθά. Δοκίμασαν μεγάλες στερήσεις καί ἀφάνταστα δεινά. Ὑπέστησαν ὁλοκαυτώματα, σφαγές καί βαρβαρότητες. Χρειάσθηκε μάλιστα καί μετά τήν Ἐπανάσταση νά ἀγωνισθοῦν πολλές φορές γι' αὐτήν καί νά ὑποβληθοῦν σέ νέες μεγάλες θυσίες.

»Τίποτα γιά τήν Ἑλλάδα δέν ἦταν εὔκολο. Ἄλλες γειτονικές της χῶρες, ὅταν ἀνέκτησαν τήν ἀνεξαρτησία τους, ἐπέτυχαν ταυτόχρονα καί τήν ἐθνική τους ὁλοκλήρωση. Δέν ἔμειναν ὑπόδουλοι πληθυσμοί τους ἔξω ἀπό τά σύνορά τους. Τό μικρό ὅμως ἑλληνικό κρατίδιο πού δημιουργήθηκε μετά τήν Ἐπανάσταση, περιέλαβε ἕνα μικρό μόνο τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τό ἄλλο, τό μεγαλύτερο, παρέμεινε ὑπόδουλο.

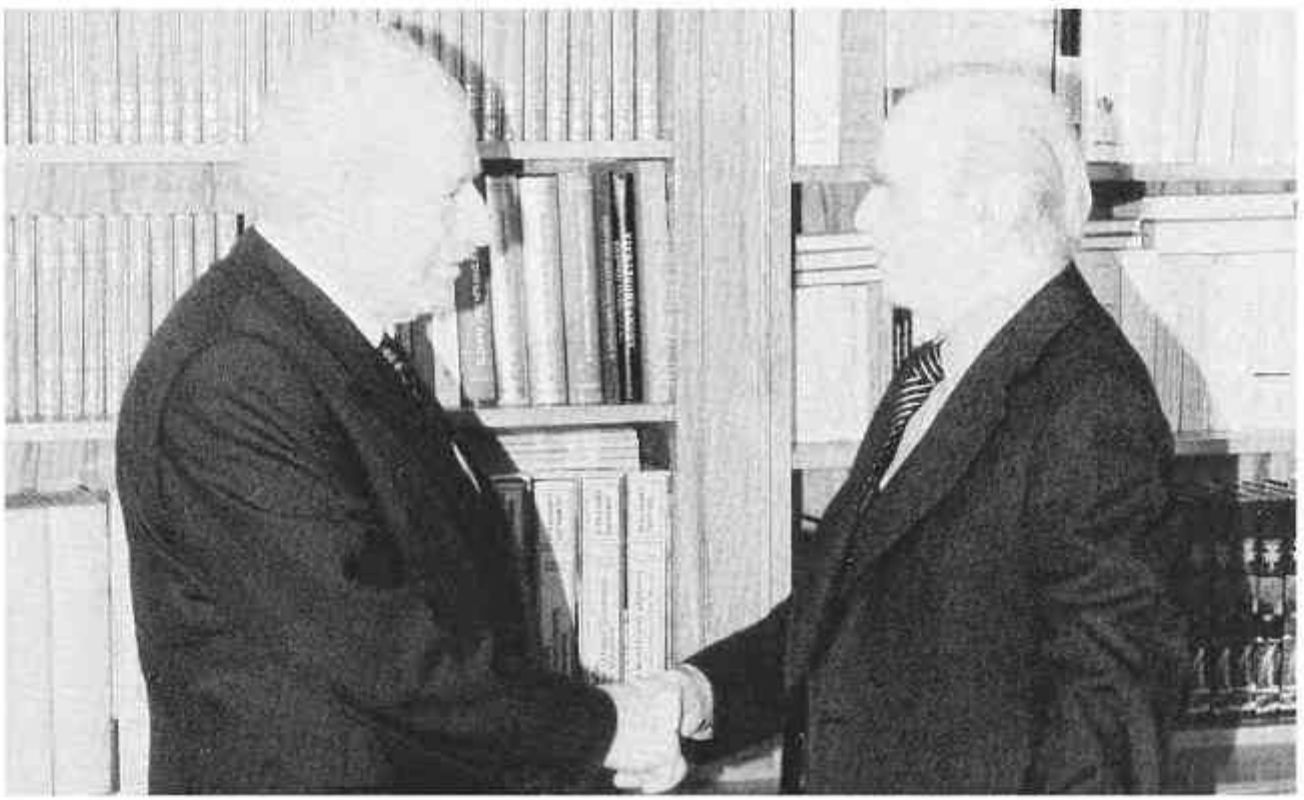
»Καί ἔπρεπε νά διεξαχθοῦν νέοι αἱματηροί ἀγῶνες, νά καταβληθοῦν μακρές καί ἐπίμοχθες προσπάθειες, γιά νά ἀνακτήσει κι αὐτό τό ὑπόδουλο τμῆμα σταδιακά τήν ἐλευθερία του. Χρειάσθηκαν συνολικά 125 περίπου χρόνια, γιά νά πάρει ἡ Ἑλλάδα τήν σημερινή γεωγραφική της ἔκταση καί μορφή.

»Τό 1864 προσετέθησαν στόν ἐθνικό κορμό τά Ἑπτάνησα. Τό 1881 ἡ Θεσσαλία καί ἡ Ἄρτα. Τό 1912 ἡ Ἤπειρος, ἡ Μακεδονία καί ἡ Θράκη. Τό 1913 ἡ Κρήτη καί τά νησιά του Αἰγαίου. Τέλος, τό 1948 ἀπεδόθη στήν Ἑλλάδα καί ἡ Δωδεκάνησος. Ἔμεινε ἔξω ἀπό τόν ἐθνικό κορμό ἡ μαρτυρική Κύπρος, γιατί ἐκεῖνοι ἀπό τούς ὁποίους ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη της ἀπεδείχθησαν μικρόψυχοι.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Γιά τόν ἐθνικό αὐτό χῶρο, πού ἀποκτήθηκε τμηματικά

Συναντήσεις μὲ τούς ἡγέτες τῆς Ἀριστερᾶς.

καί πού κάθε σπιθαμή του ποτίσθηκε μέ αἷμα, ἐπωμίζονται εὐθύνες βαρύτατες οἱ καινούργιες γενεές. Καί εἰδικώτερα ἡ δική μας.

»Ὀφείλουμε ὄχι μόνο νά προστατεύουμε ἀλλά καί νά ἀξιοποιοῦμε συνεχῶς αὐτή τήν τόσο ἀκριβά πληρωμένη κληρονομιά. Ὀφείλουμε, κυβερνῶντες καί κυβερνώμενοι νά ἀποφεύγουμε ἀκρότητες πού θά μποροῦσαν νά διαταράξουν τήν ἐθνική καί κοινωνική μας συνοχή καί νά μᾶς ὁδηγήσουν στίς γνωστές εἰς ὅλους μας περιπέτειες τοῦ παρελθόντος. Ὀφείλουμε, τέλος, νά εἴμαστε ἕτοιμοι γιά θυσίες προσωπικές, ταξικές καί κομματικές, προκειμένου νά ἀντιμετωπίσουμε τίς σημερινές δύσκολες περιστάσεις. Περιστάσεις, γιά τήν κρισιμότητα τῶν ὁποίων ὄχι μόνο κατ' ἐπανάληψη ὁμίλησα, ἀλλά τίς συνόδευσα καί μέ ἐπίκαιρες παραινέσεις.

»Εἶναι καιρός ὅμως νά ἀντικρύσουμε τήν σημερινή ἐπικίνδυνη κρίση μέ εἰλικρίνεια καί θάρρος. Νά παραμερίσουμε τά μικρά καί ν' ἀσχοληθοῦμε, ἐπιτέλους, μέ τά μεγάλα. Τήν δοκιμαζόμενη δηλαδή οἰκονομία μας καί τήν ἀπαιτούμενη ἀσφάλεια τῆς χώρας μας, πού βρίσκεται σήμερα ἐν μέσω ἡφαιστείων.

»Εἶναι καιρός, τέλος, νά καταλάβουμε ὅτι τό μέλλον τοῦ τόπου μας θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τήν πολιτική καί κοινωνική συμπεριφορά ὅλων μας. Θέλω νά πιστεύω ὅτι, ἡγεσία καί λαός, θ' ἀποδείξουμε ὅτι ἔχουμε συνείδηση τῆς μεγάλης καί ἱστορικῆς αὐτῆς εὐθύνης».

27 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας πάνω στά τρέχοντα θέματα τῆς ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας.

28 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς τιμᾶ μέ τήν παρουσία του πανηγυρική ἐκδήλωση πού ὀργανώθηκε στό Ἐμπορικό καί Βιομηχανικό Ἐπιμελητήριο Ἑλλάδος γιά τή συμπλήρωση τριάντα ἐτῶν ἀπό τή σύνδεση καί δέκα ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στίς Εὐρωπαϊκές Κοινότητες.

Κατά τήν ἀποχώρησή του, μετά τή λήξη τῆς τελετῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀρκέστηκε νά ἐπισημάνει:

«Δέν ἔχω νά προσθέσω τίποτα. Ὅ,τι ἔπρεπε νά λεχθεῖ, ἐλέχθη ἀπό τούς ὁμιλητές. Ὁμιλῶ γιά τό μεγάλο θέμα τῆς ΕΟΚ ἐπί τριάντα χρόνια. Εἶναι σειρά νά μιλήσουν ἄλλοι, ὄχι ἐγώ...».

Ὁ πρωθυπουργός, ἐξάλλου, τόνισε, μεταξύ ἄλλων:

«Χαίρομαι γιατί γίνεται εὐρύτερα κατανοητή ἡ σημασία πού ἔχει τό νά μείνει ἡ Ἑλλάδα μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας, νά μή χάσουμε τό μεγάλο πλεονέκτημα πού ἀποκτήσαμε, χάρη στήν πολιτική πού ἀκολούθησε ὁ Κ. Καραμανλῆς καί ἡ Νέα Δημοκρατία».

30 ΜΑΡΤΙΟΥ - 9 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς διέρχεται τίς ἡμέρες τοῦ Πάσχα στή Σιθωνία τῆς Χαλκιδικῆς καί τή Θεσσαλονίκη, μεταξύ στενῶν συγγενῶν καί φίλων. *«Κάθε φορά πού ἔρχομαι στή Μακεδονία αἰσθάνομαι εὐτυχής, ὅσο αἰσθάνομαι ἀνακούφιση πού φεύγω ἀπό τήν Ἀθήνα»*, δήλωσε κατά τήν ἄφιξή του στό ἀεροδρόμιο τῆς Θεσσαλονίκης.

Στή διάρκεια τῆς παραμονῆς στή Μακεδονία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀνακηρύχθηκε ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς κοινότητας Νικήτης Χαλκιδικῆς — κωμοπόλεως ἐγγύς στόν τόπο παραθερισμοῦ του —, παρακολούθησε τήν ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ἀπό τόν Ἱερό Ναό Ἁγίας Σοφίας στή Θεσσαλονίκη καί, τήν ἐπομένη, ἡμέρα τοῦ Πάσχα, συνέφαγε μέ τούς ἄνδρες τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Φρουρᾶς Θεσσαλονίκης.

Κατά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τό ἀεροδρόμιο τῆς Θεσσαλονίκης μέ κατεύθυνση τήν Ἀθήνα, ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ ἐρώτηση τῶν δημοσιογράφων, ἂν θά κάμει κάποια δήλωση, ἀπάντησε:

«Πάλι δηλώσεις θά κάνουμε; Αὐτόν τόν καιρό εἴπαμε ἀρκετά. Ἀκοῦστε, στόν τόπο μας ἔχουμε τό πάθος τῶν δηλώσεων καί τῶν λόγων. Ὁμιλοῦμε ὅλοι. Καί ὁμιλοῦμε πολύ. Ἐξαντλούμεθα σέ λόγους καί δέν μᾶς μένει χρόνος καί διάθεση γιά ἔργο δημιουργικό.

»Δέν καταλάβαμε ὅτι ὅταν οἱ λόγοι γίνονται πληθωρικοί χάνουν τήν ἀξία τους καί δέν πείθουν κανένα. Αὐτή ἄλλωστε τήν ἀδυναμία μας τήν ἐπεσήμανε καί ὁ σοφός Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι εἶναι φρόνιμο νά σιωπᾶ κανείς, ἐκτός ἂν ἔχει κάτι πού νά 'ναι καλύτερο ἀπό τή σιωπή».

10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει μακρά καί ἐγκάρδια συνομιλία στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τό Σοβιετικό ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν, Α. Μπεσμέρντνιχ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα.

Κατά τήν ἔξοδό του, ὁ Α. Μπεσμέρντνιχ ἐκθείασε τήν προσωπικότητα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τόν ὁποῖο καί χαρακτήρισε ὡς τόν «σοφότερο πολιτικό τῆς Εὐρώπης», καί ὑπογράμμισε τή σημασία τῆς «ἱστορικῆς» ἐπισκέψεώς του, πρώτη Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ, στή Μόσχα τό 1979.

Τό πρακτικό τῆς συνομιλίας ἀναφέρει τά ἑξῆς:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα στό Προεδρικό Μέγαρο τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης κ. Ἀλεξάντερ Μπεσμέρντνιχ, ἀπό τίς 12-13.15'.

»Ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ μετέφερε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τούς χαιρετισμούς τοῦ προέδρου Γκορμπατσώφ καί εἶπε ὅτι τό ὄνομα τοῦ κ. Καραμανλῆ εἶναι εὐρύτατα

γνωστό καί σεβαστό στήν Σοβιετική Ένωση, δπου άναγνωρίζεται δτι μέ τήν ίστορικῆς σημασίας έπίσκεψή του στή Μόσχα τό 1979 έθεσε τά θεμέλια γιά τήν άνάπτυξη τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν. Οί σχέσεις αὐτές άπασχολοῦν κατά προτεραιότητα τήν σοβιετική ήγεσία, τῆς δποίας έπιθυμία εἶναι νά άναπτυχθοῦν πλήρως καί σέ στερεά βάση οί δυνατότητες πού ὑπάρχουν.

»Ο πρόεδρος εὐχαρίστησε γιά τούς χαιρετισμούς καί έξέφρασε τόν θαυμασμό του γιά τό θάρρος καί τόν ρεαλισμό, μέ τόν δποῖο ὁ κ. Γκορμπατσώφ προώθησε τό μεταρρυθμιστικό του ἔργο.

»Όσο γιά τίς διμερεῖς σχέσεις, εἶπε δτι δλα σχεδόν τά θέματα πού συζητοῦνται τώρα, δπως τό ἐργοστάσιο τῆς ἀλουμίνας, τό ἀέριο κ.λ.π., ἔχουν τεθεῖ ἀπό τό 1979 καί ἐλπίζει νά σημειωθεῖ τώρα πρόοδος. Στή συνέχεια καί οί δύο ἄντρες ἐτόνισαν τό κοινό ἱστορικό, πολιτιστικό καί θρησκευτικό ὑπόβαθρο τῶν φιλικῶν αἰσθημάτων τῶν δύο λαῶν γιά νά καταλήξουν δτι τό σπάνιο αὐτό στοιχεῖο διευκολύνει τό ἔργο τῶν Κυβερνήσεων. Άπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ προέδρου ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ εἶπε δτι ἡ χώρα του βρίσκεται στήν πιό κρίσιμη φάση τῶν ἐξελίξεων, διότι ὁλοκληρώθηκε ἡ φάση τῆς διαμορφώσεως τῆς περεστρόικα καί ἄρχισε ἡ φάση τῆς ἐφαρμογῆς της.

»Στόν οἰκονομικό τομέα, δλοι σχεδόν εἶναι πεπεισμένοι γιά τήν ἀνάγκη τῆς υἱοθετήσεως τῆς οἰκονομίας τῆς ἀγορᾶς, ἀλλά στόν πολιτικό τομέα ἔχει ὀξυνθεῖ ὁ ἀγώνας κατά τοῦ κ. Γκορμπατσώφ, τόσο ἀπό τήν ἀριστερά δσο καί ἀπό τήν δεξιά ἀντιπολίτευση καί ὁ κ. Γκορμπατσώφ εἶναι ὑποχρεωμένος νά κάνει τούς κατάλληλους χειρισμούς, παραμένοντας πάντα στό Κέντρο, πού εἶναι ἡ μόνη λύση.

»Ο πρόεδρος παρατηρεῖ δτι εἶναι φυσικό ἡ προσαρμογή νά παρουσιάζει δυσκολίες, ὁ κ. Γκορμπατσώφ δμως ἔχει καί θάρρος καί ρεαλισμό. Ἡ δημοκρατία εἶναι πάντα τό καλλίτερο πολίτευμα, ἀλλά ἔχει τίς ἀδυναμίες αὐτές, πού εἶναι δμως καί ἡ βάση τῶν ἀρετῶν της.

»Ο κ. Μπεσμέρντνιχ λέει δτι, παρά τίς δυσκολίες, ὁ κ. Γκορμπατσώφ εἶναι αἰσιόδοξος, δέν τό βάζει κάτω καί λέει στούς ἀνθρώπους του δτι θά πηγαίνουν μόνο μπροστά.

»Ο πρόεδρος ἐρωτᾶ ποιές εἶναι οἱ διαφορές μέ τήν ἀντιπολίτευση, προσωπικές ἤ πολιτικές, καί τί ἀντιπροτείνει ἡ ἀντιπολίτευση. Ο κ. Μπεσμέρντνιχ ἀπαντᾶ δτι πολύ σωστά ὁ πρόεδρος ἔθεσε τό θέμα. Οἱ διαφορές εἶναι καί πολιτικές καί προσωπικές, ἀλλά ἡ ἀντιπολίτευση ἀσκεῖ μόνο κριτική χωρίς νά προτείνει ἐναλλακτικές λύσεις ἤ πρόγραμμα δικό της. Ἡ ἀριστερά ἀντιπολίτευση ἐπικρίνει τόν βραδύ ρυθμό τῶν μεταρρυθμίσεων καί τό ὅλο κυβερνητικό ἔργο καί ζητᾶ τήν παραίτηση τοῦ προέδρου καί τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ δεξιά ἀντιπολίτευση κατηγορεῖ τόν κ. Γκορμπατσώφ δτι ἔχει κάνει πολλές παραχωρήσεις στόν τομέα τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ μέ συνέπεια νά ὁδηγεῖται ἡ χώρα στό χάος.

»Αὐτά ἡ Δεξιά ρωτᾶ μέ ἔκπληξη ὁ πρόεδρος, γιά νά ἀπαντήσει χαμογελῶντας ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ: σέ μᾶς ὅλα εἶναι ἀνάποδα, δέν μπορεῖ νά γίνει σύγκριση μέ τή Δύση. Ο Γιέλτσιν ἦταν πάντα Δεξιά καί σήμερα ἡγεῖται τῆς Ἀριστερᾶς. Ὑπάρχουν βέβαια θετικά στοιχεῖα στήν ἀντιπολίτευση, ἀλλά δέν θέλουν πολιτισμένο διάλογο, θέλουν ἁπλῶς τήν διάλυση τῶν ὀργάνων τῆς Κεντρικῆς Ἐξουσίας.

»Σέ ἐρώτηση τοῦ προέδρου, ἐάν ὅλες οἱ πτέρυγες τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀποδέχονται τήν λειτουργία τῆς δημοκρατίας, ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ ἀπαντᾶ: ἡ Ἀριστερά ναί, ἡ Δεξιά ὄχι, θέλει ἐπάνοδο στό παλαιό καθεστώς.

»Ο πρόεδρος παρατηρεῖ δτι οἱ μεταρρυθμίσεις πρέπει νά περάσουν ἀπό μεταβατικό στάδιο, διότι τέτοιες ἐπαναστατικές ἀλλαγές χρειάζονται χρόνο γιά νά ἐπιτευχθεῖ σταδιακά ἡ ἀναγκαία προσαρμογή. Τό θέμα εἶναι νά κατανοήσει ὁ λαός τίς ἀλήθειες αὐτές γιά νά βοηθήσει τόν Γκορμπατσώφ.

»Ο κ. Μπεσμέρντνιχ λέει δτι αὐτό ἀκριβῶς τό σημεῖο πού ἔθιξε ὁ πρόεδρος εἶναι καί τό θέμα πού ἀπασχολεῖ τόν Γκορμπατσώφ. Δυστυχῶς, οἱ μεταρρυθμίσεις γίνονται μέσα σέ πολύ δύσκολες συνθῆκες αὐξήσεως τῶν τιμῶν καί ἐλλείψεως ἀγαθῶν. Ὁ λαός ἔχει συνηθίσει ἐπί 70 χρόνια τήν πλήρη ἐξάρτηση ἀπό τό Κράτος, κανείς δέν θέλει νά ἀναλάβει τά ρίσκα τῆς ἐλεύθερης ἀγορᾶς, ὅλοι περιμένουν νά ἐπικρατήσει ἡ περεστρόικα "Θεία Χάριτι". Δυστυχῶς, αὐτά δέν τά καταλαβαίνουν ὁρισμένοι Δυτικοί πού μᾶς δίνουν συμβουλές ἀνεφάρμοστες στήν χώρα μας. Ἄν γινόταν δημοψήφισμα μέ ἐρώτημα ἐάν ὁ λαός προτιμᾶ τήν φτώχεια μέν ἀλλά καί τήν ἀσφάλεια τῆς κρατικῆς οἰκονομίας, ἤ τήν ἐλπίδα τῆς εὐημερίας ἀλλά καί τήν ἀνασφάλεια, ἡ πλειοψηφία θά ἀπαντοῦσε ναί στό πρῶτο ἐρώτημα. Ο Γκορμπατσώφ προσφέρει τή γῆ στούς ἀγρότες, ἀλλά κανείς δέν τήν παίρνει, γιατί προτιμοῦν ἕνα μικρό μισθό ἀπό τό Κράτος. Μεταρρύθμιση χρειάζεται ὄχι μόνο ἡ οἰκονομία, ἀλλά κυρίως ἡ νοοτροπία μας καί αὐτό εἶναι τό πιό δύσκολο.

»Ο πρόεδρος λέει δτι κατανοεῖ τά προβλήματα τῆς Σοβιετικῆς Ένωσης, ἐκτιμᾶ τό θάρρος καί τόν ρεαλισμό τοῦ Γκορμπατσώφ καί εὔχεται νά ἐπιτύχει στήν προσπάθειά του γιά τό καλό τῆς Σοβιετικῆς Ένωσης καί γιά τό καλό τοῦ κόσμου ὁλόκληρου, διότι ἡ ἐξέλιξη τῶν μεταρρυθμίσεων θά ἐπηρεάσει τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Πρέπει ὁ Γκορμπατσώφ νά ἐνισχυθεῖ ὑλικά καί ἠθικά ἀπό τόν λαό του καί ἀπό ὅλους ἐκείνους πού πρέπει νά εὔχονται τήν ἐπιτυχία του.

»Ἀπαντώντας στή συνέχεια σέ σχετικές ἐρωτήσεις τοῦ προέδρου, ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ ἐξηγεῖ δτι στή Δεξιά ἀνήκει καί ὁ στρατός, ὁ δποῖος ἐκφράζεται μέσω τῶν βουλευτῶν - ἀξιωματικῶν πού ἐκλέγει κατά τήν σοβιετική νομοθεσία ("προχωρήσατε πολύ ἐδῶ", λέει ὁ προέδρος). Εἶναι ὑπερβολή, συνέχισε ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ, νά λεχθεῖ δτι ὁ Γκορμπατσώφ εἶναι θύμα τοῦ στρατοῦ, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶναι ἀρχηγός τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Κυρίαρχη τάση τῆς Δεξιᾶς εἶναι νά σταματήσουν οἱ μεταρρυθμίσεις, νά γυρίσουμε πίσω καί νά ξαναδοῦμε τήν κατάσταση. Τούς ἐνοχλεῖ ὁ ἐλεύθερος τύπος, τοῦ δποίου ἡ κριτική γιά τόν στρατό εἶναι ὀξύτατη, καί ἡ διαφάνεια. Βέβαια, οἱ ἀξιωματικοί ἔχουν πράγματι προβλήματα βιοτικοῦ ἐπιπέδου καί θεμιτά αἰτήματα, ἰδίως αὐτοί πού ἐπιστρέφουν ἀπό τίς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλά αὐτά τά ἀντιμετώπιζαν πάντα μέ πνεῦμα πατριωτισμοῦ. Σήμερα ὅμως ἡ κοινωνία μας δέν εἶναι ἰδεολογικά πολιτικοποιημένη, ὅλοι ζητοῦν ὑλικά ἀγαθά.

»Ο πρόεδρος παρατηρεῖ δτι πράγματι ὁ Μαρξισμός ἀπέτυχε στήν πράξη, αὐτό τό κατάλαβε ὁ Γκορμπατσώφ καί θέλησε νά ἐκφράσει τήν τάση τῶν νέων γενεῶν γιά

ἐλευθερία καί δημοκρατία. Κανείς δέν μπορεῖ νά κάνει πίσω τώρα, δέν γυρίζει πίσω τό ποτάμι.

»Ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ συμφωνεῖ ὅτι δέν μπορεῖ νά γίνει ἐπιστροφή πίσω, εἴτε στό ἐσωτερικό, εἴτε στό ἐξωτερικό.

»Ἡ ἐξωτερική πολιτική τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης παραμένει σταθερή ἀπό τό 1985, ἡ γραμμή μας εἶναι πρός τό μέλλον καί θέλουμε καλές σχέσεις μέ ὅλα τά Κράτη, ἀνεξάρτητα ἀπό ἰδεολογίες.

»Δέν θέλουμε νά ἔχουμε ἐχθρούς· γιά νά γίνει κανείς ἐχθρός μας θά πρέπει νά προσπαθήσει πάρα πολύ. Θέλουμε συνεργασία μέ ὅλους καί μένουμε σταθεροί στή γραμμή αὐτή, παρά τίς μεταβολές τῶν συγκυριῶν.

»Ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν Γκορμπατσώφ νά κατανοήσει ἡ Δύση τήν πολιτική του. Χρειαζόμαστε βέβαια τήν βοήθεια τῆς Δύσης, ἀλλά πιό πολύ χρειαζόμαστε τήν κατανόησή της. Στό θέμα π.χ. τῶν Βαλτικῶν Χωρῶν ἡ Δύση ἀντέδρασε ἄσχημα.

»Ὁ πρόεδρος συμφωνεῖ καί προσθέτει ὅτι αὐτά πού γίνονται στή Σοβιετική Ἕνωση θά ἐπηρεάσουν τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος καί πρέπει νά ἐκτιμηθεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ Γκορμπατσώφ εἶχε τό θάρρος νά ἀναλάβει τήν πρασπάθεια τῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐνοχλεῖται καί ὁ ἴδιος ὅταν βλέπει ὅτι ὁρισμένες χῶρες τῆς Δύσης δέν μποροῦν νά καταλάβουν αὐτά τά πράγματα. Ὅλοι ἔχουν συμφέρον καί καθῆκον νά βοηθήσουν τόν Γκορμπατσώφ, διότι ἄλλη θά εἶναι ἡ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος ἐάν ἐπιτύχει καί ἄλλη ἐάν ἀποτύχει.

»Ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ εὐχαριστεῖ τόν πρόεδρο γιά τήν βαθειά καί ἀκριβῆ ἀντίληψη τῆς καταστάσεως, γιά τά αἰσθήματά του καί γιά τά λόγια του.

»Μέ τίς ΗΠΑ, συνεχίζει, διατηροῦν σχέσεις σταθερᾶς ἀλληλοκατανοήσεως σ' ἕνα εὐρύ φάσμα θεμάτων καί ὁ Μπούς καί Μπέηκερ ὑποστηρίζουν πάντα τόν Γκορμπατσώφ, καίτοι ὑπάρχουν κύκλοι στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἐκτός βέβαια τῆς Κυβερνήσεως ἤ τοῦ Κογκρέσσου, πού ἐπιθυμοῦν τή διάλυση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης.

»Μεγάλη σημασία ἔχει γι' αὐτούς ἡ συνεργασία μέ τήν Εὐρώπη καί τό νέο στοιχεῖο στήν πολιτική τους εἶναι ὅτι αἰσθάνονται σάν μέρος τῆς Εὐρώπης.

»Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἀπό πολλά χρόνια ὑποστηρίζει τήν ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία τότε θά καταστεῖ ἐξισορροπητική δύναμη στόν κόσμο. Ἐν πάση περιπτώσει, καμμιά χώρα δέν μπορεῖ νά κατακτήσει τόν κόσμο, ἀλλά κι ἄν τό πετύχει, δέν θά μποροῦσε νά τόν κυβερνήσει, ἀφοῦ μετά βίας κυβερνοῦμε τίς ἴδιες τίς χῶρες μας.

»Ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ συμφωνεῖ καί, ἀναφερόμενος στή Μέση Ἀνατολή, λέει ὅτι ἡ κρίση δίνει τήν εὐκαιρία νά ἀσχοληθοῦν μέ τό θέμα, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν ἀνακύψει τρία νέα στοιχεῖα: Πρῶτον, ἡ μεταβολή στάσης ὁρισμένων ἀραβικῶν χωρῶν, ὅπως ἡ Συρία, δεύτερον, τό γεγονός ὅτι οἱ Παλαιστίνιοι εἶναι τώρα πιό εὐέλικτοι, λόγω τοῦ λάθους των νά ὑποστηρίξουν τόν Χουσεΐν, καί τρίτον, τό Ἰσραήλ ἀντιλαμβάνεται τώρα, μετά τά πλήγματα πού ὑπέστη ἀπό πυραύλους, περισσότερο τήν ἀνάγκη τῆς εἰρήνης.

»Ὁ πρόεδρος λέει ὅτι τό Παλαιστινιακό θά μποροῦσε νά λυθεῖ ἐάν οἱ Ἄραβες κατόρθωναν νά συμφωνήσουν σέ μιά μετριοπαθῆ καί ρεαλιστική γραμμή, ὁπότε οἱ Ἀμερικανοί θά ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά πειθαρχήσουν τό Ἰσραήλ. Ἀλλά τό Παλαιστινιακό εἶναι μιά πτυχή τοῦ Μεσανατολικοῦ προβλήματος. Πῶς βλέπετε τή δημιουργία ἑνός καθεστῶτος πού θά ἐξασφαλίζει τήν σταθερότητα στήν περιοχή;

»Ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ ἀπαντᾶ μάλλον ἀόριστα στό ἐρώτημα αὐτό ἀναφερόμενος στήν σύγκληση Διεθνοῦς Διασκέψεως πού θά ἀσχοληθεῖ μέ τό θέμα.

»Ὁ πρόεδρος, στό σημεῖο αὐτό, θέτει τό Κυπριακό καί ζητᾶ τήν κατανόηση καί ὑποστήριξη τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης γιά τήν ἐξεύρεση δίκαιης λύσης τοῦ προβλήματος, ἡ ἐκκρεμότης τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἑστία ἀνωμαλίας καί ἀστάθειας στήν περιοχή.

»Ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ λέει ὅτι πράγματι ἡ κατάσταση στήν Ἀνατολική Μεσόγειο ὑστερεῖ ἔναντι τῆς Εὐρώπης. Ἡ Σοβιετική Ἕνωση ὑποστηρίζει πλήρως τίς ἀρχές τῆς ΔΑΣΕ καί πιστεύει ὅτι στά πλαίσια αὐτά θά μποροῦσε νά βρεθεῖ λύση. Πάντως, αὐτή τή στιγμή τό Κυπριακό ἐμφανίζει μιά κάποια παγωμένη εἰκόνα.

»Οἱ σχέσεις τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης μέ τήν Τουρκία ἀναπτύσσονται καλά καί θά χρησιμοποιήσουν αὐτό τό στοιχεῖο γιά νά ἐπηρεάσουν τήν Τουρκία.

»Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι κατανοεῖ τήν ἀνάγκη τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης νά διατηρεῖ καλές σχέσεις μέ τήν Τουρκία, ἀλλά ἄλλο αὐτό καί ἄλλο τό Κυπριακό, ὅπου ἡ Τουρκία ἔχει ἄδικο.

»Ὁ κ. Μπεσμέρντνιχ λέει ὅτι πιστεύει ὅτι ἡ ἀνάπτυξη καλῶν σχέσεων μέ τήν Τουρκία καί τήν Ἑλλάδα διευκολύνει τήν ἀναζήτηση λύσης.

»Ὁ πρόεδρος καταλήγει λέγοντας ὅτι τό πρόβλημα εἶναι ὅτι ἡ Τουρκία δέν δείχνει κατανόηση καί ζητεῖ καί πάλι νά ἀσκήσει ἡ Σοβιετική Ἕνωση τήν ἐπιρροή της»[165].

17 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Μετά ἀπό συνάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρόεδρο τῆς Σερβίας, Σλ. Μιλόσεβιτς, ἐκδόθηκε ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας:

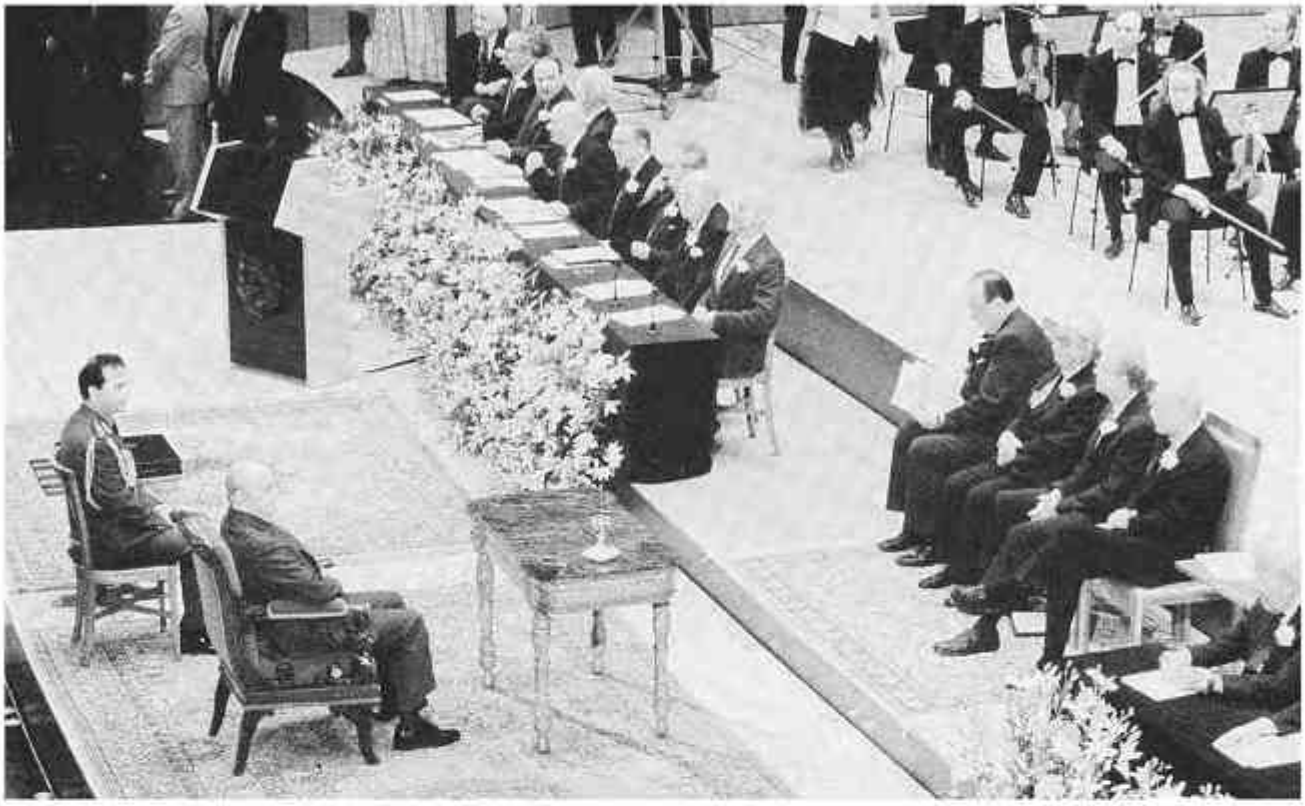
«Κατά τή συνάντηση αὐτή συζητήθηκαν θέματα διμεροῦς ἐνδιαφέροντος, οἱ ἐξελίξεις στήν Γιουγκοσλαβία, ἡ κατάσταση στά Βαλκάνια καί οἱ προοπτικές στήν εὐρύτερη περιοχή μας.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε τήν εὐχή τῆς Ἑλλάδος νά ἀντιμετωπίσει ἡ Γιουγκοσλαβία ἐπιτυχῶς τά προβλήματά της διατηρώντας τήν συνοχή της. Διετύπωσε ἐπίσης τήν ἐπιθυμία τῆς Ἑλλάδος νά συνεχισθοῦν καί ἐνισχυθοῦν οἱ σχέσεις φιλίας καί συνεργασίας πού παραδοσιακά συνδέουν τόν ἑλληνικό λαό μέ τήν Γιουγκοσλαβία στό σύνολό της καί τόν σερβικό λαό εἰδικότερα.

»Τέλος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε τήν εὐχή τῆς Ἑλλάδος νά ἀποκατασταθεῖ στήν Βαλκανική κλίμα εἰρηνικῆς συμβιώσεως καί συνεργασία μεταξύ ὅλων τῶν λαῶν της».

18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Στή διάρκεια πανηγυρικῆς τελετῆς, στό Μέγαρο Μουσικῆς, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπιδίδει τά τέσσερα Βραβεῖα Ὠνάση, στούς Χ.-Ντ. Γκένσερ, Β. Καρα-

Ἐπίδοση τῶν βραβείων Ὠνάση. Μεταξύ τῶν βραβευμένων, ὁ Χ.-Ντ. Γκένσερ καί ὁ Τζ. Κάρτερ.

γεώργη, Τζ. Κάρτερ καί Ντ. Μάκ Τάνταρτ, ἐκπρόσωπο τῆς «Greenpeace».

Κατά τήν παραμονή του στήν Ἀθήνα, ὁ Γερμανός ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν ἔγινε δεκτός ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἀπό κοινοῦ μέ τόν ὁποῖο καί ἀνασκόπησε — σύμφωνα μέ σχετική ἀνακοίνωση — τίς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, τίς διεθνεῖς ἐξελίξεις καί, εἰδικότερα, τήν πορεία τῆς Εὐρώπης. Τά βασικά σημεῖα τῆς συνομιλίας καταγράφηκαν σέ σχετικό σημείωμα:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆς δέχθηκε σήμερα τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας κ. Χ.-Ντ. Γκένσερ.

»Ὁ κ. Γκένσερ στήν ἀρχή τῆς συνομιλίας ἀναφέρθηκε στίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουν, λόγω τῆς καταστάσεως τῆς οἰκονομίας τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας, ἀλλά συμφώνησε μέ τόν πρόεδρο ὅτι τά πλεονεκτήματα ἀπό τήν Ἕνωση εἶναι πολύ σοβαρότερα ἀπό αὐτά τά προβλήματα, τά ὁποῖα πάντως, μέσα σέ 3-4 χρόνια, θά ἔχουν λυθεῖ. Στή συνέχεια, συζητήθηκε ἡ πορεία τῆς Εὐρώπης καί οἱ δύο ἄνδρες βρέθηκαν σύμφωνοι σέ ὅλη τή γραμμή καί δή στά ἑξῆς σημεῖα:

»Πρέπει νά ἐπιταχυνθεῖ ἡ διαδικασία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως, ἡ ὁποία πρέπει νά περιλάβει πέραν τῆς οἰκονομικῆς καί νομισματικῆς ἑνώσεως καί τήν πολιτική καί ἀμυντική ἕνωση.

»Στόν στρατιωτικό τομέα, εἶπε ὁ κ. Γκένσερ, θά ὑπάρξει ἕνας εὐρωπαϊκός στρατός, τίς πιό ἑτοιμοπόλεμες μονάδες τοῦ ὁποίου θά συνεισφέρουν ἡ Γερμανία, Ἀγγλία, Γαλλία, Ἰταλία καί ἴσως καί ἡ Ἱσπανία.

»Τό ΝΑΤΟ θά συνεχίσει νά ὑπάρχει καί ἡ ἀμυντική συνεργασία μέ τίς ΗΠΑ θά εἶναι πάντα ἀπαραίτητη. Ἄλλωστε τό ΝΑΤΟ, εἶπε ὁ κ. Γκένσερ, τό θέλουν καί οἱ Ρῶσοι, γιά νά περιλαμβάνει μέσα του τήν Γερμανία.

»Ἡ ΕΟΚ θά πρέπει νά ὁλοκληρώσει τήν ἕνωσή της πρίν διευρυνθεῖ πρός Ἀνατολάς. Ὁ κ. Γκένσερ προσέθεσε ὅτι ἡ Εὐρώπη πρέπει κάποτε νά συμπεριλάβει στούς κόλπους της καί τήν Σοβιετική Ἕνωση, ἡ ὁποία διαθέτει τούς πλουσιότερους πόρους στόν κόσμο. [Γιά τήν παροῦσα κατάσταση στήν Σοβιετική Ἕνωση οἱ δύο ἄνδρες συνεφώνησαν ὅτι πρέπει νά ὑποστηριχθεῖ ἠθικά καί οἰκονομικά ὁ Γκορμπατσώφ, διότι ἀποτυχία του θά ἐσήμαινε δυσμενεῖς ἐξελίξεις γιά ὅλους].

»Στήν συνέχεια, ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι ἡ Ἑλλάδα περνάει μιά δύσκολη κρίση. Ἡ σημερινή Κυβέρνηση προσπαθεῖ νά ἀντιμετωπίσει τήν κατάσταση. Γι' αὐτό θά πρέπει νά βοηθηθεῖ ἡ Κυβέρνηση ἀπό τήν Γερμανία. Ὅλες οἱ χῶρες, καί οἱ πιό ἰσχυρές, περνοῦν κατά καιρούς ἀπό κρίσεις. Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι πρέπει νά τίς διαγράψει κανείς. Γίνεται λόγος γιά Εὐρώπη δύο ταχυτήτων. Ἄν γίνει αὐτό, θά εἶναι μεγάλο σφάλμα καί πάντως ἡ Ἑλλάς δέν θά πρέπει νά ὑποβληθεῖ σ' αὐτή τήν ταπείνωση. Ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος, ζητᾶ τήν ὑποστήριξη τῆς Γερμανίας.

»Τό δεύτερο θέμα, στό ὁποῖο ὁ πρόεδρος ζητᾶ τήν βοήθεια τῆς Γερμανίας εἶναι τό Κυπριακό. Τό θέμα εἶναι γνωστό καί δέν χρειάζεται νά τό ἀναπτύξει. Ἐπί 30 χρόνια, ἀποτελεῖ ἑστία ἀστάθειας καί ἀνωμαλίας. Εἶναι ἕνα θέμα στό ὁποῖο ἡ Τουρκία ἔχει ἄδικο καί οἱ μόνες χῶρες πού ἔχουν τήν δυνατότητα νά τήν ἐπηρεάσουν εἶναι ἡ Ἀμερική καί ἡ Γερμανία.

»Ὁ κ. Γκένσερ ἀπαντᾶ ὅτι ἡ Ἑλλάδα μπορεῖ νά ὑπολογίζει στή Γερμανία. Ἡ ἅμιλλα τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ νά ἐπιτύχουν ὑψηλούς βαθμούς ἀναπτύξεως μπορεῖ νά δημιουργεῖ τριβές, ἀλλά δέν ὑπάρχει πρόθεση νά μπεῖ ἡ Ἑλλάδα στό περιθώριο. Αὔριο ἔχει συνάντηση μέ τόν Ὀζάλ. Ἔχει ἰσχυρούς λόγους νά πιστεύει ὅτι, ἀπό ὅλες τίς χῶρες τῆς Εὐρώπης, ἡ Γερμανία συνδέεται περισσότερο μέ τήν Ἑλλάδα. Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ χαμογελώντας ὅτι μπορεῖ νά ἀγαποῦν περισσότερο τήν Ἑλλάδα ἀλλά ὑπολογίζουν περισσότερο τήν Τουρκία. Στό ὁποῖο, ὁ κ. Γκένσερ ἀπαντᾶ, γελώντας, ὅτι συμφωνεῖ μόνο μέ τό πρῶτο σκέλος τῆς σκέψης τοῦ προέδρου»[166].

19 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται σέ ἐκδήλωση τιμῆς — πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ μνημοσύνου —γιά τόν Ε. Ἀβέρωφ, στήν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

18-19 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο, διαδοχικά, τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, καί, τήν ἑπομένη, τόν πρώην πρόεδρο, Σπ. Κυπριανοῦ, μέ τούς ὁποίους συζητεῖ πάνω στίς πρόσφατες ἐξελίξεις τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος.

22 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινιάζει τή μόνιμη ἔκθεση ἔργων τοῦ Ν. Χατζηκυριάκου - Γκίκα, πού ὁ διακεκριμένος καλλιτέχνης, προσωπικός φίλος του, ἔχει δωρίσει στό Μουσεῖο Μπενάκη.

24 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ τακτική ἐνημερωτική ἐπίσκεψη τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη.

25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Σέ πανηγυρική τελετή ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνακηρύσσεται ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Μετά τήν ἀκρόαση συνθέσεως τοῦ Μάνου Χατζηδάκι σέ πρώτη ἐκτέλεση, ὁ πρύτανης Μ. Σταθόπουλος ἀνέγνωσε εἰσήγηση, μέ τήν ἀκόλουθη εἰσαγωγική παράγραφο:

«Τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἔχει ἀπόψε τή μεγάλη τιμή νά ὑποδέχεται τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆ γιά νά τόν ἀναγορεύσει ἐπίτιμο διδάκτορα τῆς Νομικῆς Σχολῆς, νά τόν τιμήσει μέ τόν ἀνώτατο αὐτόν

ἀκαδημαϊκό τίτλο ὄχι ὡς πολιτικό ἀλλά σύμφωνα μέ τόν πανεπιστημιακό νόμο, ὡς ἄνδρα πού ἔχει προσφέρει μεγάλες ὑπηρεσίες στό ἔθνος, ὑπηρεσίες οἱ ὁποῖες ἔχουν κερδίσει τήν ἀναγνώριση καί πέρα ἀπό τόν ἰδεολογικό χῶρο τοῦ ὁποίου ὁ ἴδιος κάποτε ἠγεῖτο, νά τόν τιμήσει ὡς προσωπικότητα πού τό κῦρος καί ἡ ἀκτινοβολία της ἔχει ξεπεράσει πρό πολλοῦ τά ὅρια τῆς Ἑλλάδος καί χαίρει διεθνῶς ἐκτίμησης καί σεβασμοῦ ὅσο λίγοι Εὐρωπαῖοι».

Στή συνέχεια, ὁ καθηγητής Ε. Σπηλιωτόπουλος, ἀνέγνωσε τόν καθιερωμένο «ἔπαινο», ὁ ὁποῖος κατέληγε στίς ἀκόλουθες γενικές ἐπισημάνσεις:

«Ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναδείχθηκε ἀρχηγός κοινοβουλευτικοῦ Κράτους ὑπεράνω τῆς κομματικῆς διαμάχης καί τῶν πολιτικῶν παθῶν πού σιγά-σιγά ἄρχισαν πάλι νά κυριαρχοῦν στήν πολιτική σκηνή. Ἔχει τό κῦρος πού καθιστᾶ δυνατή τή διακριτική παρέμβασή του γιά τήν ἀποφυγή τῆς ὀξύτητας καί τήν παροχή συμβουλῶν στά μεγάλα ἐθνικά θέματα. Σεβάστηκε καί βοήθησε τή νέα κοινοβουλευτική πλειοψηφία στίς περιπτώσεις πολιτικῶν ἐναλλαγῶν. Θεμελίωσε τήν παράδοση τοῦ προέδρου τῆς κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας.

»Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς σχημάτισε 7 Κυβερνήσεις καί κυβέρνησε τή χώρα δεκατέσσερα χρόνια ὡς πρωθυπουργός, περισσότερο διάστημα ἀπό ὁποιονδήποτε ἄλλον Ἕλληνα πολιτικό ἄνδρα. Ἡ πρωθυπουργία του συνδέεται μέ μεγάλα ἐπιτεύγματα στούς τομεῖς τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ τόπου καί τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, πού ἀποτελοῦν ἱστορικούς σταθμούς στήν ἐξελικτική πορεία τοῦ ἔθνους. Εἶναι ὁ ὁραματιστής, ἐμπνευστής καί κύριος δημιουργός τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν σταθμῶν. Κυβέρνησε μέ διορατικότητα, θάρρος, ἀποφασιστικότητα, εὐθύτητα, λιτότητα, ἰσχυρή καί ἐπίμονη θέληση, ἀλλά καί μέ σωφροσύνη. Ἀναδείχθηκε, χωρίς δημαγωγικά τεχνάσματα, ὁ ἀληθινός ἐθνικός ἡγέτης πού ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀνεξάρτητα ἀπό πολιτικές πεποιθήσεις τόν ταυτίζουν μέ τίς πάγιες καί ἀναλλοίωτες ἀξίες τῆς δημοκρατίας, τήν ἐλευθερία, τόν διάλογο καί τόν ἤρεμο πολιτικό βίο.

»Ὅταν ὁ σοφός νομοθέτης τοῦ πανεπιστημιακοῦ νόμου θέλησε τό διδακτορικό δίπλωμα νά ἀπονέμεται "τιμῆς ἕνεκα" εἰς τούς "πολυτίμους τῷ ἔθνει παρασχόντας ὑπηρεσίας", ἀσφαλῶς εἶχε κατά νοῦ ἐθνικό ἡγέτη σάν τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ».

Στήν τελετή ἦταν παρόντες κορυφαῖοι ἐκπρόσωποι τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας. «Σήμερα τιμᾶται ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί τιμᾶται ὀρθῶς», δήλωσε χαρακτηριστικά ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μετά τήν περιένδυσή του, κατά τά καθιερωμένα, μέ τήν πανεπιστημιακή τήβεννο καί τά διάσημα, ἐκφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Κύριε πρύτανη,

»Κύριε πρόεδρε τοῦ Τμήματος Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἐκτιμῶ ἰδιαίτερα τήν ὑψηλή τιμή πού μοῦ κάνει τό Πανεπιστήμιό σας νά μέ ἀνακηρύξει ἐπίτιμο διδάκτορά του. Μιά τιμή πού μέ συγκινεῖ βαθύτατα γιατί τό Πανεπιστήμιο αὐτό ὑπῆρξε ἐκτός τῶν ἄλλων καί τό ὁρμητήριο τῆς μακρᾶς πολιτικῆς σταδιοδρομίας μου.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ σημερινή τελετή γίνεται μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 10 χρόνων ἀπό τήν ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, φυσικό ἡ ὁμιλία μου νά ἔχει ἀντικείμενο τό ἱστορικό αὐτό γεγονός καί τίς ἐπιπτώσεις πού εἶχε καί θά ἔχει στήν ἐθνική μας ζωή.

»Ἄλλωστε, τό γεγονός αὐτό ἀποτελεῖ καί τό κυριότερο αἰτιολογικό γιά τήν τιμή πού μοῦ γίνεται σήμερα. Αἰτιολογικό τό ὁποῖο διηύρυνε ὁ καθηγητής κ. Σπηλιωτόπουλος, ἀναφερθείς καί στήν γενικότερη προσφορά μου πρός τήν χώρα.

»Γιά τό μέγα θέμα τῆς ἐντάξεως τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί γενικότερα γιά τήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης ὁμιλῶ ἐπί 30 χρόνια. Καί ἀγωνίστηκα ὅλα αὐτά τά χρόνια ἐπίμονα γιά νά προωθήσω αὐτούς τούς σκοπούς.

»Καί ἀγωνίστηκα γιατί ἀποτελοῦσαν τό τρίπτυχο τοῦ ὁράματος πού εἶχα, ἐκτοτε, γιά τό μέλλον τοῦ ἔθνους μας. Τήν ἔξοδο ὅηλαδή τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό τέλμα τῆς ὑποανάπτυξης, τήν ἀναβάθμιση τῆς πολιτικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς τῆς χώρας μας καί τήν κατοχύρωση τῆς μόνιμα ἀπειλούμενης ἀσφάλειας καί ἀνεξαρτησίας της.

»Βέβαια, ὁ ἀγώνας αὐτός δέν ἦταν εὔκολος γιατί, εἰς μέν τό ἐσωτερικό, ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινότητα συναντοῦσε τίς ἀντιδράσεις τῆς τότε ἀντιπολιτεύσεως, εἰς δέ τό ἐξωτερικό, συναντοῦσε τίς ἀντιδράσεις τῆς Commission καί προπαντός τίς ἐπιφυλάξεις τῶν περισσότερων Κρατῶν - μελῶν τῆς Κοινότητος πού στηρίζονταν σέ λόγους γεωπολιτικούς καί οἰκονομικούς. Καί συγκεκριμένα:

»Πρῶτο, στήν ἀπομακρυσμένη γεωγραφική θέση τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία δέν συνδέεται ἐδαφικά μέ τόν κορμό τῆς Εὐρώπης.

»Δεύτερο, στήν ἐπικίνδυνη ἔνταση στίς σχέσεις Ἑλλάδος - Τουρκίας, ἡ ὁποία δημιουργοῦσε τόν εὔλογο φόβο ἐμπλοκῆς τῆς Κοινότητος στή διένεξη τῶν δύο χωρῶν.

»Τρίτο, στήν παραδοσιακή ἀστάθεια τῶν δημοκρατικῶν μας θεσμῶν πού τήν ἐπιβεβαίωνε καί ἡ πρόσφατη δικτατορία.

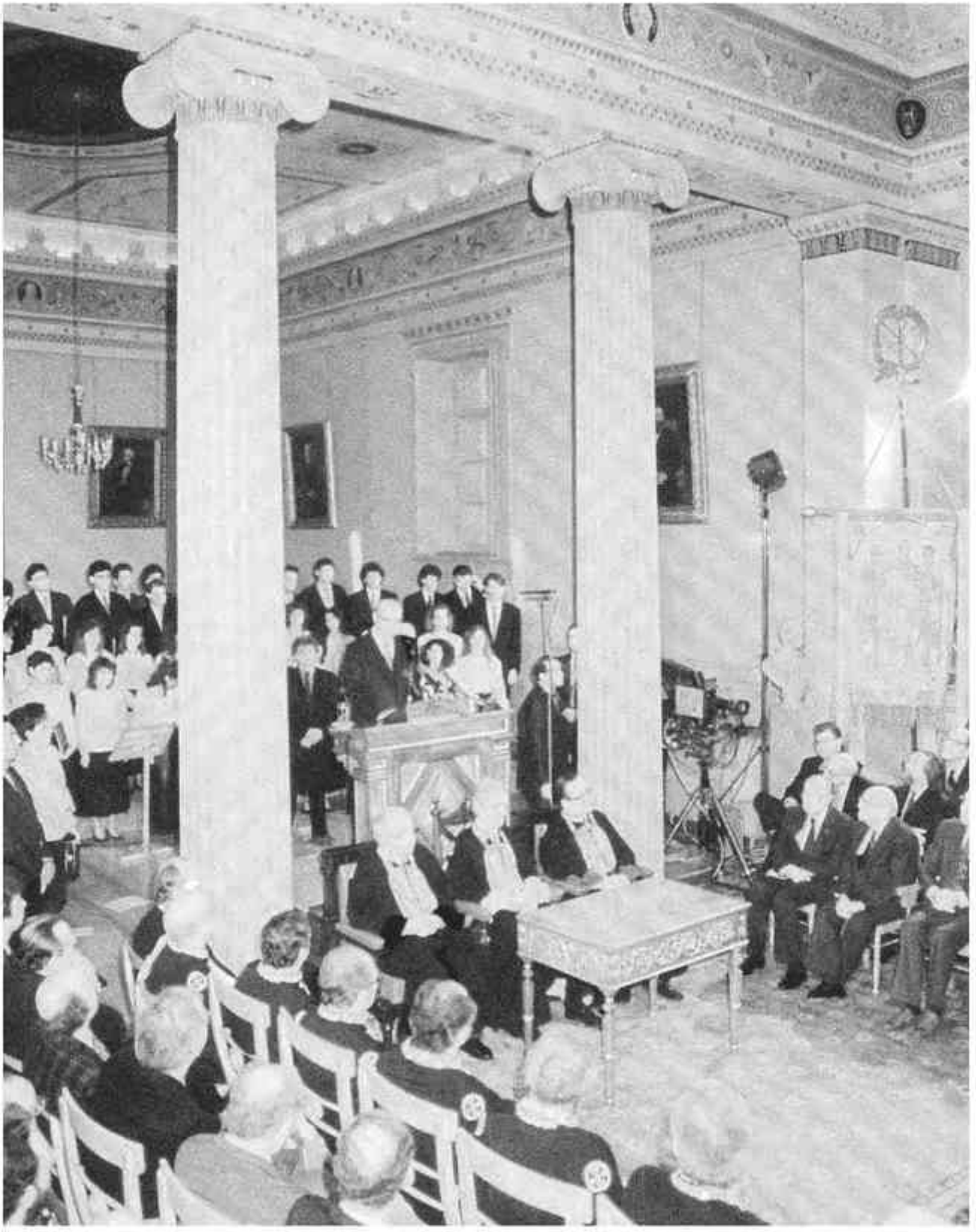
»Τέταρτο, στόν φόβο, ὅτι ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος θά δημιουργοῦσε προηγούμενο γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἱσπανίας καί τῆς Πορτογαλίας, τήν ὁποία δέν ἤθελε καί δέν ἠδύνατο νά ἀποδεχθεῖ ἡ Κοινότης τήν ἐποχή ἐκείνη.

»Χρειάσθηκε σκληρός καί πολυμέτωπος ἀγώνας γιά νά παραμερισθοῦν οἱ δυσκολίες αὐτές καί νά γίνει πραγματικότης τό ὅραμα τῆς ἰσότιμης ἔνταξης τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα μέ τήν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης στίς 28 Μαΐου 1979.

»Γιά τήν ἔνταξη αὐτή, εἶναι φυσικό νά αἰσθάνομαι εὐτυχής, ὄχι μόνο γιατί δικαιώθηκε ἡ πολιτική μου, ἀλλά κυρίως γιατί στή διαδρομή τοῦ χρόνου υἱοθετήθηκε ἀπό τό σύνολο σχεδόν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί πῆρε ἤδη τή διάσταση ἐθνικῆς πολιτικῆς.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἐπίστευα καί πιστεύω ὅτι ἡ ἔνταξή μας στήν Εὐρω-

Ἀνακήρυξη σέ ἐπίτιμο διδάκτορα στήν Αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

παϊκή Κοινότητα καί δι' αὐτῆς στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, ἀποτελεῖ τό σημαντικότερο σταθμό στή μακρά πορεία τοῦ ἔθνους μας. Γιατί θά ἐπηρεάσει βαθύτατα τό μέλλον τοῦ τόπου μας καί τήν μοῖρα του λαοῦ μας. Καί εἶναι ἀνάγκη νά καταλάβουμε τήν βαθύτερη σημασία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ γιά ν' ἀξιοποιήσουμε τά τεράστια πλεονεκτήματα, πολιτικά καί οἰκονομικά, πού μᾶς προσφέρει ἡ ἰσότιμη συμμετοχή μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

»Μιά Εὐρώπη πού ἐξελίσσεται ἤδη σέ μεγάλη πολιτική καί οἰκονομική δύναμη, ἱκανή νά συμβάλει στή διαφύλαξη τῆς διεθνοῦς εἰρήνης καί νά ἐπηρεάσει εὐεργετικά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Μιά δύναμη, τέλος, ἡ ὁποία κατέστη ἤδη πόλος ἕλξεως γιά ὅλους τούς λαούς πού διψοῦν γιά ἐλευθερία καί δημοκρατία.

»Πάντως, γιά νά ἐκτιμηθοῦν σωστά οἱ διαστάσεις τῆς ἐντάξεώς μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, θά πρέπει νά κριθοῦν στά πλαίσια τῆς μακραίωνης ἐθνικῆς μας Ἱστορίας.

»Μετά τό 1922 καί τό δραματικό τέλος τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ὁ λαός μας βρέθηκε χωρίς μακροπρόθεσμες ἐπιδιώξεις καί χωρίς ἐθνικούς ὁραματισμούς. Ἀπομονωμένος φυλετικά καί πολιτικά σ' αὐτή τή γωνιά τῆς Βαλκανικῆς, δέν εἶχε ἄλλη φροντίδα ἀπό τήν προστασία τῆς μόνιμα ἀπειλούμενης ἀσφάλειάς του.

»Μέ τήν ἔνταξή της στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, ἡ Ἑλλάς βγῆκε ἀπό τήν αἰώνια μοναξιά της, πού ἦταν καί ἡ βασική αἰτία γιά τίς δοκιμασίες πού ὑπέστη διά μέσου τῶν αἰώνων.

»Καί ἀπέκτησε, γιά πρώτη φορά, τήν δυνατότητα νά θέτει μακρᾶς πνοῆς σκοπούς, πού θά προσδιορίζουν κατά τρόπο σταθερό, τή μελλοντική της πορεία.

»Καί γιά νά κάνω πιό συγκεκριμένη τή σημασία τῆς ἐντάξεώς μας στήν Κοινότητα θ' ἀναφερθῶ στά εἰδικά καί μεγάλα πλεονεκτήματα πού μᾶς προσφέρει. Τά πλεονεκτήματα αὐτά εἶναι πολιτικά καί οἰκονομικά. Τά μέν πολιτικά συνίστανται, ἀπό τή μιά μεριά, στήν κατοχύρωση τῆς μόνιμα, ὅπως εἶπα, ἀπειλουμένης ἀσφάλειας καί ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας μας, ἀφοῦ μέ τήν ἔνταξή μας τά σύνορα τῆς Ἑλλάδος γίνονται αὐτόματα καί σύνορα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης. Καί, ἀπό τήν ἄλλη, στήν σταθεροποίηση τῆς ἀσταθοῦς δημοκρατίας μας, ἀφοῦ ἡ συμμετοχή καί ἡ παραμονή στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη προϋποθέτει τήν ὕπαρξη πολιτεύματος δημοκρατικοῦ.

»Τά δέ οἰκονομικά συνίστανται στήν ἐπιτάχυνση τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας μας, μέ τίς δυνατότητες ἀλλά καί τά μέσα τά οἰκονομικά πού μᾶς προσφέρει ἡ Κοινότης.

»Καί τά μέσα αὐτά μᾶς δόθηκαν ἄφθονα. Μόνο κατά τήν περίοδο 1981-1990, ἡ Ἑλλάς εἰσέπραξε ἀπό τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα 18 καί πλέον δισεκατομμύρια δολλάρια, χωρίς τά ὁποία θά εἴχαμε ἀπό μακροῦ χρεωκοπήσει.

»Ἀλλά τίθεται ἤδη τό ἐρώτημα. Ἀξιοποιήσαμε, στήν δεκαετία πού πέρασε, τίς πολιτικές καί οἰκονομικές δυνατότητες πού μᾶς προσέφερε ἡ ἔνταξη στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα; Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι τίς δυνατότητες αὐτές, ὄχι μόνο δέν τίς ἀξιοποιήσαμε, ἀλλά μέ τήν συμπεριφορά μας ἀποδυναμώσαμε καί τήν θέση μας μέσα στήν Κοινότητα. Καί κινδυνεύουμε ἤδη νά βρεθοῦμε στό περιθώριο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης μέ ὀδυνηρές πολιτικές καί οἰκονομικές συνέπειες γιά τή χώρα μας.

»Τόν κίνδυνο αὐτόν εἶναι ἀνάγκη ἐθνική νά τόν ἀποτρέψουμε. Καί εἶναι ἀνάγκη, ὄχι μόνο γιά νά μή χάσουμε τά πλεονεκτήματα πού προηγουμένως ἀνέφερα, ἀλλά καί γιά νά μήν ὑποστοῦμε τήν ταπείνωση νά γίνουμε οἱ ὄσχατοι τῆς Εὐρώπης, τῆς ὁποίας ἐντούτοις ὁ πολιτισμός εἶχε πηγή του τήν Ἑλλάδα.

»Ἕνας κίνδυνος πού θά πρέπει νά ξυπνήσει ἐπιτέλους τό περίφημο ἑλληνικό φιλότιμο καί νά βγάλει τήν κοινωνία μας ἀπό τήν ἐπικίνδυνη σημερινή της νάρκη.

»Βέβαια, γιά ν' ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους αὐτούς, χρειάζεται νά βγοῦμε, ὅσο γίνεται ταχύτερα, ἀπό τήν βαθειά καί πολύπλευρη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ὁ τόπος μας. Καί κυρίως τήν οἰκονομική πού, ἐκτός τῶν ἄλλων, θά προσδιορίσει καί τήν μελλοντική μας θέση στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη. Εἶναι γνωστό σέ ὅλους μας ὅτι ἡ οἰκονομία μας δοκιμάζεται. Ὅπως εἶναι γνωστό ὅτι γιά νά τήν σώσουμε θά χρειασθοῦν χρόνος, μόχθος καί καθολικές καί κοινωνικά δίκαιες θυσίες. Ἀλλά θά χρειασθεῖ, προπαντός, ἔξαρση ἐθνική. Ἔξαρση πού δέν εὐδοκιμεῖ βέβαια μέσα σέ κλίμα φορτισμένο μέ πολιτικές ὀξύτητες καί κοινωνικές ἀντιπαραθέσεις πού ἐνδημοῦν δυστυχῶς στόν τόπο μας καί πού μᾶς ὁδήγησαν στό παρελθόν στίς γνωστές ἐθνικές περιπέτειες.

»Ἡ κρίση πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα καί οἱ κίνδυνοι πού συνεπάγεται ἀποτελοῦν πρόκληση γιά τήν φιλοτιμία μας καί γιά τίς ἐθνικές μας ἀρετές. Ἀρετές πού τίς ἔχουμε βέβαια ἀλλά τίς ἀδρανοποιοῦμε ὅταν ἀκριβῶς χρειάζεται νά τίς ἀξιοποιήσουμε.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Δέν θά εἶχα ἐκπληρώσει τό χρέος μου ἀπέναντι τοῦ Πανεπιστημίου αὐτοῦ, ἄν δέν ἔκλεινα τήν ὁμιλία μου μέ ὁρισμένες ἐπίκαιρες παραινέσεις πρός τήν σπουδάζουσα νεολαία μας καί νά τῆς πῶ:

»Ἀποτελεῖτε τό πιό δυναμικό, τό πιό ἀνήσυχο, ἀλλά καί τό πιό ἐλπιδοφόρο στοιχεῖο τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Καί θά ἤθελα μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, νά προσδιορίσω καί τήν δική μας εὐθύνη γιά τήν οἰκοδόμηση ἑνός καλλίτερου μέλλοντος γιά τή χώρα μας. Ἀλλά θά ἤθελα, προπαντός, νά σᾶς καταστήσω κοινωνούς ἑνός ὁράματος. Τό ὅραμα δηλαδή μιᾶς Ἑλλάδος πού θά εὐημερεῖ στό ἐσωτερικό καί θ' ἀκτινοβολεῖ πολιτισμικά στό ἐξωτερικό.

»Μιᾶς Ἑλλάδος, χωρίς συμπλέγματα κατωτερότητας καί χωρίς ἀγωνίες γιά τό μέλλον της. Εἶναι τό ὅραμα μιᾶς Ἑλλάδος ἱκανῆς νά διαδραματίσει, στά πλαίσια τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, ρόλο ὑπέρτερο ἀπό τήν ἀριθμητική της δύναμη, ἀξιοποιώντας τό ἀνθρώπινο δυναμικό της, σέ συνδυασμό μέ τήν μοναδική πολιτιστική κληρονομιά της. Τό ὅραμα αὐτό μπορεῖ καί πρέπει ἡ γενεά σας νά τό ἀναγάγει στή σύγχρονη Μεγάλη Ἰδέα τοῦ ἔθνους· Ἰδέα πού θά συνεγείρει τίς πνευματικές καί ἠθικές ἀρετές τοῦ ἔθνους καί θά ἐπιτρέψει στή γενεά σας ν' ἀξιοποιήσει τούς καινούργιους καί πλατεῖς ὁρίζοντες πού διανοίγονται μπροστά σας.

»Τελειώνοντας, θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά σᾶς δώσω καί μερικές συμβουλές πού ἰσχύουν γιά ὅλες τίς χῶρες καί γιά ὅλες τίς ἐποχές. Ἡ αὐτοπειθαρχία, συνδυασμένη μέ τήν ὑπευθυνότητα εἶναι μεγάλη ἀρετή. Εἶναι αὐτή πού ὁδηγεῖ στήν ἀτομική ἀλλά καί τήν συλλογική ἐπιτυχία· γι' αὐτό καί ὁ Αἰσχύλος τήν ὀνόμασε Μητέρα τῆς Εὐπραξίας.

»Μπορεῖτε καί πρέπει νά εἶστε προοδευτικοί, μπορεῖτε καί πρέπει νά εἶστε μαχητικοί, ἀλλά τά προσόντα αὐτά τῆς νεότητος πρέπει νά ὑποβάλλονται στόν ἔλεγχο τῆς λογικῆς. Γιά νά κατευθύνεται ὁ δυναμισμός σας σέ δραστηριότητες δημιουργικές, ἀντί νά σπαταλᾶται σέ ἐκδηλώσεις ἄγονες καί ἀρνητικές. Ἐκδηλώσεις πού ἔρχονται σέ ἀντίθεση καί μέ τίς παραδόσεις μας, πού εἶναι ἐντούτοις συμπυκνωμένη πεῖρα καί σοφία πολλῶν γενεῶν.

»Φροντίστε νά συνδυάσετε τίς καινούργιες ἰδέες μέ ὅ,τι καλλίτερο προσφέρει ἡ παράδοσή μας, ἀντί νά μιμεῖσθε ξενόφερτες συνήθειες πού ξεπεράστηκαν ἤδη κι ἐκεῖ πού πρωτοεμφανίστηκαν.

»Διδαχθεῖτε ἀπό τά σφάλματα τά δικά μας γιά νά γίνετε ὄχι ἁπλῶς καλλίτεροί μας, ἀλλά νά γίνετε ἱκανοί νά ἀνακόψετε τήν κατολίσθηση τῆς χώρας μας πρός τήν ἐθνική παρακμή καί νά ἀνεβάσετε τήν Ἑλλάδα πολιτικά, κοινωνικά καί πολιτιστικά στά ὑψηλά ἐπίπεδα πού τῆς ἀξίζουν»[167].

29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991

Σέ ἀπάντηση ἐπιστολῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Ἰακώβου, ὁ ὁποῖος ἐξέφρασε τήν ἀγωνία του γιά τή γενικότερη πορεία τοῦ ἔθνους, ὁ Κ. Καραμανλῆς μεταξύ ἄλλων παρατηρεῖ:

«Ἀγαπητέ καί σεβαστέ μου φίλε,

»Τά τελευταῖα γράμματά σας δίνουν τήν ἔκταση τῆς ἀγωνίας πού ἔχετε γιά τήν ἐθνική μας πορεία. Συμμερίζομαι τίς ἀνησυχίες σας, γι' αὐτό καί προσπαθῶ μέ τίς, κατά καιρούς, παραινέσεις πρός τόν λαό καί τήν ἡγεσία νά τούς βοηθήσω νά συνειδητοποιήσουν, ὄχι ἁπλῶς τήν κρισιμότητα τῶν περιστάσεων πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα ἀλλά καί τά βαθύτερα αἴτια στά ὁποία ὀφείλεται ἡ μόνιμη κακοδαιμονία τοῦ τόπου μας.

»Κακοδαιμονία πού κι αὐτή μέ τή σειρά της ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ὕστερα ἀπό 160 χρόνια ἐλεύθερου βίου δέν κατορθώσαμε νά συνταχθοῦμε σέ σοβαρό καί ὑπεύθυνο Κράτος.

»Μοῦ γράφετε ὅτι πρέπει νά ἀσκήσω τήν ἐπιρροή μου γιά νά βγοῦμε ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδα. Τό κάνω. Ἀλλά πρέπει νά γνωρίζετε ὅτι ἡ πολιτική δέν γίνεται μέ συμβουλές, Κι αὐτό τό ἐπιβεβαίωσε καί ὁ Κικέρων ὁ ὁποῖος εἶπε: "Στή ζωή τῶν ἐθνῶν ὑπάρχουν στιγμές πού εἶναι ἐχθρικές πρός τήν λογική καί τήν ἠθική. Κατά τίς στιγμές αὐτές, οἱ συμβουλές ὄχι μόνο δέν ὠφελοῦν ἀλλά μπορεῖ καί νά βλάψουν"»[168].

8 ΜΑΪΟΥ 1991

Ἡμέρα τῆς Εὐρώπης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἔδωσε στή δημοσιότητα τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Δίκαια ἡ Ἡμέρα τῆς Διακηρύξεως τοῦ Ρομπέρ Σουμάν καθιερώθηκε καί ὡς Ἡμέρα τῆς Εὐρώπης. Διότι ἡ ρεαλιστική πρωτοβουλία του τό 1950, νά θεμελιώσει τήν γαλλογερμανική βιομηχανική συνεργασία, σηματοδότησε τόν τερματισμό τῆς παραδοσιακῆς ἐχθρότητας μεταξύ τῶν δύο λαῶν καί τήν ἔναρξη τῆς διαδικασίας πού ὁδήγησε στήν δημιουργία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

»Μιᾶς Κοινότητος, ἡ ὁποία καί ἂν ἀκόμη τίποτε ἄλλο δέν εἶχε ἐπιτύχει, θά ἦταν ἱστορικά καταξιωμένη ἀπό τό γεγονός καί μόνο ὅτι ἔθεσε ὁριστικά τέρμα στούς εὐρωπαϊκούς πολέμους πού ἐπί αἰῶνες προκαλοῦσαν τόν ἀλληλοσπαραγμό τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καί συνεκλόνιζαν τήν ὑφήλιο.

»Πέραν ὅμως αὐτοῦ, ἡ εἰρήνη, ἡ δημοκρατία καί ἡ εὐημερία εἶναι ἤδη τά πολύτιμα ἀγαθά πού ἀπολαμβάνουν οἱ λαοί τῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία, χάρη σ' αὐτά, ἀποτελεῖ πλέον πόλον ἕλξεως ὅλων τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Μέ τήν ὁλοκλήρωση δέ τῆς Ἑνώσεώς της, ἡ Εὐρώπη θά καταστεῖ μιά παγκόσμια δύναμη ἰσορροπίας καί σταθερότητος πού θά ἐπηρεάζει εὐεργετικά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος.

»Αὐτῆς τῆς Κοινότητος ἔγινε πλήρες καί ἰσότιμο μέλος ἡ Ἑλλάδα πρίν ἀπό δέκα χρόνια καί εἶναι καθῆκον καί συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἑνός μέν νά συμβάλει στήν ὁλοκλήρωση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως τό ταχύτερο δυνατό, ἀφ' ἑτέρου δέ νά ἀξιοποιήσει στό μέγιστο βαθμό τά τεράστια ἐθνικά, πολιτικά καί οἰκονομικά πλεονεκτήματα πού τῆς προσφέρει ἡ ἔνταξή της στήν Κοινότητα.

»Ἐλπίζω καί εὔχομαι ὅτι ὅλοι θά ἐργασθοῦμε γιά τήν ἐπίτευξη τῶν μεγάλων αὐτῶν σκοπῶν, πού εἶναι καθοριστικοί γιά τό μέλλον τοῦ ἔθνους».

10 ΜΑΪΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καρελίας καί πάσης Φινλανδίας Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος συνοδευόταν ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Σεραφείμ.

Ἡ αὐτόνομη ἀρχιεπισκοπή τῆς Φινλανδίας εἶναι τρίτη στήν τάξη, μετά τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας καί τῆς Τσεχοσλοβακίας, καί διαθέτει ποίμνιο περίπου 80 χιλιάδων πιστῶν.

Μετά τήν ἐπιστροφή στήν ἕδρα του, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰωάννης ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ, στίς 24 Μαΐου, τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἐξοχώτατε κύριε πρόεδρε,

»Μετά τήν ἐπιστροφήν μου στήν Φινλανδίαν δράττομαι τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἵνα ἐκφράσω τά αἰσθήματα τῆς εὐγνωμοσύνης μου πρός ὑμᾶς διά τήν ἀκρόασιν παρ' ὑμῖν καί διά τόν πολύτιμον Μεγαλόσταυρον τοῦ Τάγματος τῆς Τιμῆς, τόν ὁποῖον εὐγενῶς ἀπενείματε ἐμοί.

»Ἐξοχώτατε, εἶσθε γνωστός ὡς ὁ μέγας υἱός τῆς Ἑλλάδος καί ὡς εἷς ἐκ τῶν ὄντως σημαντικῶν καί σπουδαίων πολιτικῶν ἀρχηγῶν καί ἡγετῶν εἰς τόν σημερινόν κόσμον. Ἔτσι, ἡ συνάντησις μεθ' ὑμῶν ἦτο δι' ἐμέ μία ἰδιαιτέρα τιμή, τήν ὁποίαν ἀκόμη εἰς τό μέλλον μετά χαρᾶς θά ἀνακαλέσω εἰς τήν μνήμην μου.

»Ἐξοχώτατε κύριε πρόεδρε, εὐσεβάστως εὔχομαι ὑμῖν πλουσίαν χάριν καί δύναμιν παρά Θεοῦ διά τήν σπουδαιοτάτην δραστηριότητα ὑμῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος καί ὅλων τῶν ἀνθρώπων».

Σύμφωνα μέ τίς ἐκτιμήσεις ἔγκυρων διπλωματικῶν πηγῶν, ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καρελίας καί πάσης Φινλανδίας στήν Ἀθήνα συνετέλεσε στήν ἐνίσχυση τῶν δεσμῶν, ὄχι μόνο μεταξύ τῶν δύο ἀδελφῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλά καί τῶν δύο χωρῶν.

10 ΜΑΪΟΥ 1991

Ὁ Δῆμος Δελφῶν, μέ ψήφισμα τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ἀπονέμει τό Χρυσό Μετάλλιο τῆς πόλεως στόν προέδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, καί τόν ἀνακηρύσσει ἐπίτιμο δημότη Δελφῶν:

«Ἐπιβάλλεται νά τιμηθεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς μέ τήν ὑψίστη τιμητική διάκριση τοῦ Δήμου Δελφῶν, σάν ἐλάχιστη ἀναγνώριση τοῦ μεγάλου ἐνδιαφέροντος πού ἐπέδειξε καθ' ὅλη τήν μακροχρόνιο πολιτική του σταδιοδρομία γιά τήν ἀρχαία ἑλληνική κληρονομιά καί εἰδικότερα γιά τούς Δελφούς. Τό μεγάλο ἐνδιαφέρον του ἐξειδικεύεται γιά τούς Δελφούς: (α) στή διαμόρφωση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῶν Δελφῶν καί τήν ἐπέκταση τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου κατά τό 1958, ὡς καί τήν ἀνάπλαση τοῦ περιξ χώρου, (β) στή σύλληψη τοῦ ὁράματος τῆς δημιουργίας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου τῶν Δελφῶν πού θά προέβαλλε καί ὑλοποιοῦσε τά ἰδανικά πού ἐκφράζουν οἱ Δελφοί σάν ἰδέα καί χῶρος, (γ) στή δημιουργία καί λειτουργία τῶν Χιονοδρομικῶν Κέντρων τοῦ Παρνασσοῦ, κατά τήν μεταπολίτευση, πού τόσο ἄλλαξαν πλουτοπαραγωγικά τήν περιοχή μας, (δ) στήν προώθηση τῆς ἀμφικτύονος δελφικῆς σκέψης.

»Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἀποφασίζει ὁμόφωνα τήν ἀπονομή τοῦ Χρυσοῦ Μεταλλίου τῆς πόλεως τῶν Δελφῶν στόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ, πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὑψίστη τιμητική διάκριση τοῦ Δήμου καί ἀνακηρύσσει αὐτόν ὡς ἐπίτιμο δημότη Δελφῶν, σάν ἐλαχίστη ἀναγνώριση, ὡς πρῶτων συντελέσαντα εἰς τήν περαιτέρω τουριστική, ἀρχαιολογική ἀνάπτυξη καί ἐξέλιξη τῆς πόλεως τῶν Δελφῶν καθ' ὅλον τόν μακροχρόνιο πολιτικόν του βίον».

11 ΜΑΪΟΥ 1991

Μέ ἀναφορά στήν ἐτήσια ἑορτή τῆς Μητέρας, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Στήν ἐποχή μας, ὅπου τά μηνύματα καί οἱ ἐπέτειοι περισσεύουν, σπάνια ἐπέτειος μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ ἐκείνη τῆς Ἡμέρας τῆς Μητέρας.

»Ἄν ἡ οἰκογένεια ἦταν, εἶναι καί θά παραμείνει τό θεμέλιο τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ἡ Μητέρα ἀποτελεῖ τόν ἀκρογωνιαῖο λίθο αὐτοῦ τοῦ θεμελίου. Τόν ρόλο τῆς Μητέρας στή σύγχρονη οἰκογένεια καί κοινωνία προσδιορίζουν παραστατικά τόσο ἡ συμβολική της ἀξία ὅσο καί ἡ οὐσιαστική ἀποστολή της. Ἡ Μητέρα συμβολίζει τήν πηγή ἀλλά καί τήν οὐσία τῆς ζωῆς. Ταυτόχρονα ὅμως ἡ Μητέρα, ὡς θεσμός πού συμβάλλει καθοριστικά στήν διαμόρφωση τοῦ ἀνθρώπινου χαρακτήρα, φωτίζει τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν τελική του καταξίωση καί, ἐπομένως, αὐτή τήν ἴδια τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος.

»Στήν ἐποχή μας, ἡ ὁποία διακρίνεται γιά τήν καταθλιπτική μοναξιά πού περιβάλλει τόν ἄνθρωπο στόν καθημερινό του ἀγώνα, ἡ Μητέρα ἀντιπροσωπεύει τό μεγάλο καί παρήγορο στήριγμα. Καμμιά, ἴσως, φράση δέν μπορεῖ νά' ἐκφράσει πιό παραστατικά τήν ἀνυπόκριτη συμμετοχή τῆς Μητέρας στή ζωή καί τόν θάνατο, στή χαρά καί στή λύπη, ὅσο ἡ στροφή ἐκείνη τοῦ ἐπιταφίου θρήνου τῆς Θεοτόκου, μπροστά στό νεκρό Θεάνθρωπο: "Ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, πού ἔδυ σου τό κάλλος".

»Μολονότι ἰδίως οἱ Ἕλληνες ἔχουμε ἐμπράκτως ἀποδείξει ὅτι γνωρίζουμε τήν ἔκταση καί τή σημασία τοῦ χρέους ἀπέναντι στή Μητέρα, ἡ σημερινή ἐπέτειος ἂς χρησιμεύσει ὡς ἀφετηρία γιά νά γίνει ἡ ἐκπλήρωση τοῦ χρέους αὐτοῦ καί καθημερινό μας βίωμα».

11 ΜΑΪΟΥ 1991

Παρουσία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐγκαινιάζεται νέα πτέρυγα στό Μουσεῖο Κυκλαδικῆς Τέχνης τοῦ Ἱδρύματος Γουλανδρῆ, ὅπου καί ἐκτέθηκαν νεοαποκτηθέντα, μέ τή συμβολή ἰδιωτῶν δωρητῶν, ἀντικείμενα ἀπό τό θησαυρό τῆς Κέρου.

«Παλιά ἦταν λίγοι οἱ πλούσιοι καί πολλοί οἱ δωρητές· τώρα συμβαίνει τό ἀντίθετο», δήλωσε χαρακτηριστικά ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

16 ΜΑΪΟΥ 1991

Σέ ἔκτακτη συνάντηση στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνταλλάσσει μέ τόν πρωθυπουργό ἀπόψεις μέ κύρια ἀναφορά στήν ἐπιδείνωση τῆς κρίσεως στά Βαλκάνια, μέ ἐπίκεντρο τή Γιουγκοσλαβία.

Παράλληλα, σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξεδήλωσε ἐκ νέου τήν ἐπιθυμία νά ὁλοκληρωθεῖ τό ταχύτερο δυνατό ἡ δικαστική ἐκκρεμότητα στό θέμα τῆς «καθάρσεως», ὥστε νά ἀποκατασταθεῖ πλήρως ἡ ὁμαλή ροή τῆς πολιτικῆς ζωῆς.

20 ΜΑΪΟΥ 1991

Τό προεδρεῖο τῆς Ἑνώσεως Δημοσιογράφων - Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου ἐπισκέπτεται τόν Κ. Καραμανλῆ στό Προεδρικό Μέγαρο καί τοῦ ἐπιδίδει ἀναμνηστική πλακέττα μέ ἀναφορά στή μακρά προσφορά του στήν ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Δύο ἑβδομάδες νωρίτερα, ἡ Ἕνωση Ἰδιοκτητῶν Ἡμερησίων Ἐπαρχιακῶν Ἐφημερίδων εἶχε ἀνακοινώσει στόν Κ. Καραμανλῆ τήν ἀπόφαση τοῦ Σωματείου νά τόν ἀνακηρύξει ἐπίτιμο πρόεδρό του.

20 ΜΑΪΟΥ 1991

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 80 ἐτῶν ἀπό τήν πρώτη ἔκδοση τῆς «Μακεδονίας», ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε στή διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας θερμό συγχαρητήριο μήνυμα:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 80 χρόνων ἀπό τήν ἔκδοση τῆς "Μακεδονίας" σᾶς ἀπευθύνω τά εἰλικρινά μου συγχαρητήρια.

»Ἡ ἐπέτειος αὐτή, ἐκτός ἀπό τή χρονική ἔχει καί τήν πολιτική της ἀξία, πού ὀφείλεται στήν ἀταλάντευτη προσήλωσή της στά ἐθνικά καί δημοκρατικά ἰδεώδη.

»Στίς ὁκτώ αὐτές δεκαετίες, ἡ "Μακεδονία" ἔγραψε τή δική της λαμπρή ἱστορία. Πρωτοπόρος στούς ἀγῶνες γιά τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία, παρέμεινε ἀκατάβλητη ἐθνική καί δημοκρατική ἔπαλξη σέ ὅλες τίς δύσκολες γιά τό ἔθνος στιγμές.

»Ἡ ἔκδοσή της ἄρχισε ὅταν ἡ Μακεδονία ἦταν τουρκοκρατούμενη. Καί ταύτισε τό ὄνομά της ἀλλά καί τήν τύχη της μέ τήν τύχη τῆς Μακεδονίας. Ἔδωσε στίς σκοτεινές ἐκεῖνες ὧρες, πού ἡ τύχη τῆς Μακεδονίας ἦταν ἀκόμα ἀβέβαιη, τό ἀγωνιστικό της παρόν, τονώνοντας τήν ἐθνική συνείδηση καί τό ψυχικό σθένος τοῦ ὑπόδουλου λαοῦ τῆς Μακεδονίας καί τῆς Θράκης. Ἐξίσου σημαντική ἦταν καί ἡ μετά τήν ἀπελευθέρωση ἱστορία της. Μέ ἐμπνευστή της τόν ἀκάματο ἀγωνιστή καί προσωπικό μου φίλο ἀείμνηστο Γιάννη Βελλίδη, δέν ὑπέστειλε ποτέ τή σημαία της. Συνέχισε τούς ἀγῶνες γιά ἐλευθερία καί δημοκρατία ἀκόμα καί στίς περιόδους τῶν δικτατοριῶν.

»Ἡ ἐφετινή ἐπέτειος βρίσκει τήν ἐφημερίδα στίς ἐπάλξεις νέων, ἐθνικῆς σημασίας, ἀγώνων. Συμπίπτει μέ τίς συνταρακτικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο καί εἰδικότερα μέ τήν ἐπικίνδυνη ἀβεβαιότητα πού ἐπικρατεῖ στή Βαλκανική.

»Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ "Μακεδονία" θά συνεχίσει καί στό μέλλον νά μάχεται γιά τά ἰδεώδη πού ὑπηρέτησε σέ ὅλο τό μακρό διάστημα τῆς ἐκδοτικῆς της παρουσίας. Προσηλωμένη στίς ἐθνικές μας παραδόσεις θά παραμείνει ὁ θαρραλέος ὑπερασπιστής τῶν δικαίων τοῦ ἔθνους καί τοῦ λαοῦ».

Στίς 18 Ἰουνίου ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά παραστεῖ στήν πανηγυρική δεξίωση πού θά παραθέσει ἡ ἐκδότρια τῆς ἐφημερίδας, Κατερίνα Βελλίδου, στό ξενοδοχεῖο τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

22 ΜΑΪΟΥ 1991

Ὁ προέδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν πρόεδρο τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Κ. Σομαρούγκα, συνοδευόμενο ἀπό τόν πρόεδρο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Γ. Ἀποστολάτο.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε τήν ἐκτίμησή του γιά τό ἔργο πού ὁ Ἐρυθρός Σταυρός ἐπιτέλεσε στή διάρκεια τοῦ πολέμου στόν Περσικό Κόλπο.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου, Τζ. Μπέιλι, ἀνακοίνωσε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τήν καθιέρωση πρός τιμή του δύο ὑποτροφιῶν κατ' ἔτος.

25 ΜΑΪΟΥ 1991

Ἡ συμπλήρωση 50 χρόνων ἀπό τή Μάχη τῆς Κρήτης χαιρετίστηκε ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, μέ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

« Συμπληρώθηκαν φέτος 50 χρόνια ἀπό τήν Ἐποποιΐα τοῦ 1940-41, πού κορυφώθηκε μέ τή Μάχη τῆς Κρήτης. Μιά μάχη, στήν ὁποία συμπολέμησαν Ἕλληνες, Ἄγγλοι, Αὐστραλοί καί Νεοζηλανδοί καί ἡ ὁποία ἐπηρέασε σημαντικά τήν πορεία τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

»Πολλά ἔχουν ἀλλάξει στά 50 αὐτά χρόνια. Οἱ τότε ἀντίπαλοι σήμερα εἶναι φίλοι καί σύμμαχοι. Καί μαζί οἰκοδομοῦμε μιά καινούργια Εὐρώπη. Μιά Εὐρώπη εἰρηνική, δημοκρατική καί εὐημεροῦσα.

»Ἡ ἱστορία ὅμως δέν πρέπει νά λησμονεῖται. Γιατί κάθε ἔθνος ὀφείλει νά τιμᾶ αὐτούς πού ἀγωνίστηκαν γιά τήν ἐλευθερία του. Ἀλλά καί γιατί τά διδάγματα τῆς ἱστορίας εἶναι πάντα ἐπίκαιρα, ἰδίως σήμερα πού ὁ κόσμος, καί ἰδιαίτερα ἡ εὐαίσθητη περιοχή μας, διανύει μιά περίοδο ἀβεβαιότητας καί ἀστάθειας».

30 ΜΑΪΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέστη στήν ἐτήσια Γενική Συνέλευση τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνικῶν Βιομηχανιῶν.

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τήν ἐπίσκεψη τῶν Πώλ Σαρμπάνη, γερουσιαστῆ, καί Τζών Μπρεδήμα, πρώην βουλευτῆ, καί, ἤδη, προέδρου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἡ συνομιλία του μέ τούς δύο διακεκριμένους Ἑλληνοαμερικανούς πολιτικούς περιστράφηκε γύρω ἀπό τίς διμερεῖς σχέσεις Ἑλλάδος καί ΗΠΑ καί τίς προοπτικές πού διανοίγονται γιά τήν Ἑλλάδα μετά τήν πρόσφατη μεσανατολική κρίση.

2 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, κηρύσσεται ἀπό τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, στό Ὠδεῖο Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἡ ἔναρξη τοῦ 44ου Διεθνοῦς Συνεδρίου Ἐκδοτῶν Ἐφημερίδων.

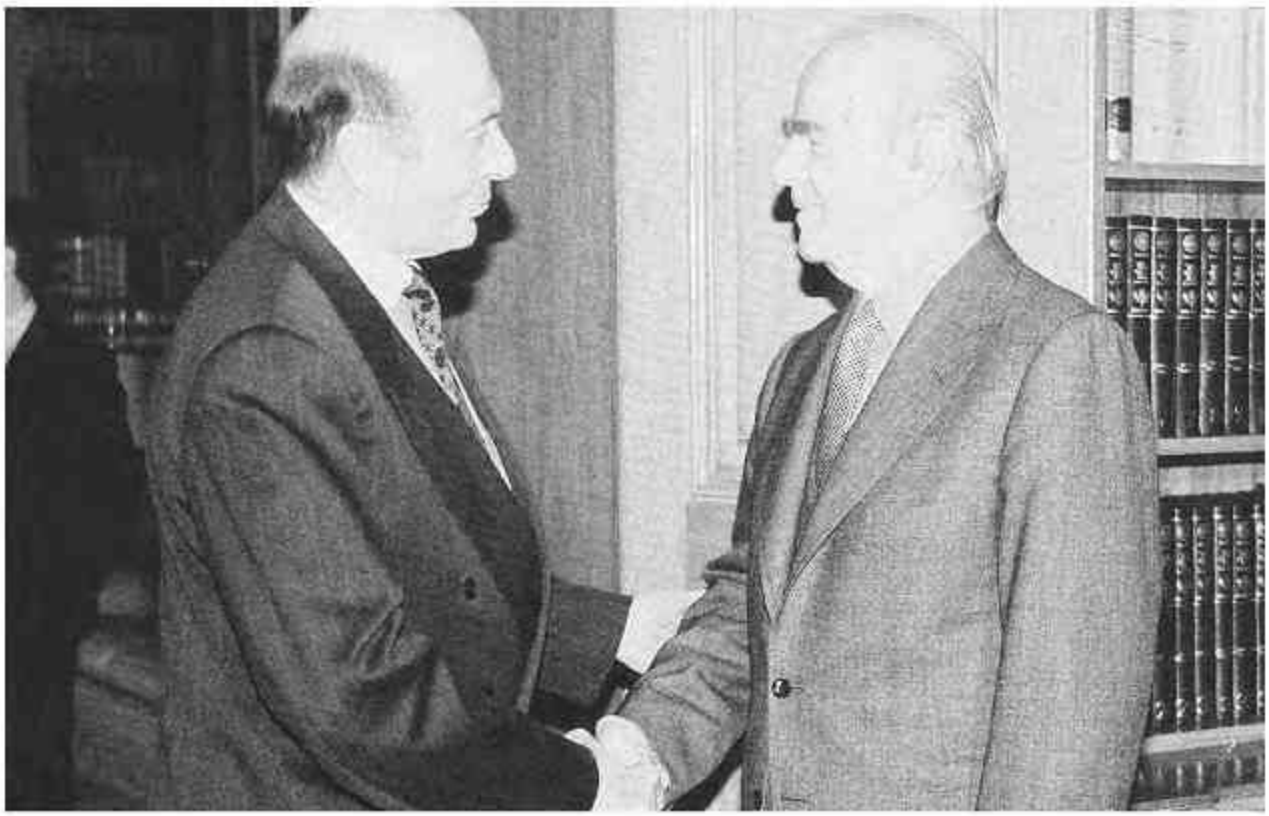
3 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Σέ συνάντησή του μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ, Μ. Βέρνερ, στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς συζητεῖ — σύμφωνα μέ σχετική ἀνακοίνωση — τήν «παροῦσα διεθνῆ κατάσταση καί τήν ἀποστολή τῆς Συμμαχίας στόν σημερινό κόσμο».

Τό περιεχόμενο τῆς συνομιλίας καταγράφηκε σέ συνοπτικό μνημόνιο:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τόν γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ κ. Μάνφρεντ Βέρνερ.

»Ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ προέδρου γιά

Συναντήσεις μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ καί τόν ἀρχηγό τοῦ ἀμερικανικοῦ Ἐπιτελείου.

τό ΝΑΤΟ, ὁ κ. Βέρνερ εἶπε ὅτι ἡ Συμμαχία πραγματοποιεῖ τώρα τίς βαθύτερες ἀλλαγές πού γνώρισε ποτέ. Οἱ ἀλλαγές αὐτές γίνονται σέ τρεῖς τομεῖς. Πρῶτον, στίς σχέσεις μέ τή Σοβιετική Ἕνωση καί τήν Ἀνατολική Εὐρώπη πού μεταβάλλονται ἀπό σχέσεις ἀντιπαράθεσης σέ σχέσεις συνεργασίας. Δεύτερον, μέσα στή Συμμαχία, στήν ἐνίσχυση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ σκέλους της. Καί τρίτον, στήν ἀλλαγή στρατηγικῆς, πού μεταβάλλεται στήν ἀντιμετώπιση κρίσεως (crisis management). Ἡ νέα στρατηγική θά στηρίζεται στήν mobility καί flexibility τῆς Συμμαχίας, πρᾶγμα πού θά μειώσει κατά 50% τόν ἀριθμό τῶν στρατευμάτων.

»Σέ ἐρώτηση τοῦ προέδρου ποιός εἶναι τώρα ὁ ἀντίπαλος τῆς Συμμαχίας, ὁ κ. Βέρνερ ἀπάντησε ὅτι δέν ὑπάρχει πλέον ἀντίπαλος, πλήν τῆς ἀστάθειας καί τῆς ἀβεβαιότητος. Ὁ πρόεδρος παρετήρησε (καί ὁ κ. Βέρνερ συμφώνησε) ὅτι ἡ ἀστάθεια θά διαρκέσει τουλάχιστον 10-15 χρόνια, ἀφοῦ οἱ ἀλλαγές πού γίνονται τώρα στήν Σοβιετική Ἕνωση καί Ἀνατολική Εὐρώπη θά χρειασθοῦν πολύ καιρό, μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους.

»Στήν ἐρώτηση τοῦ προέδρου, ποιός εἶναι ὁ μελλοντικός προσανατολισμός τῆς Συμμαχίας, ὁ κ. Βέρνερ εἶπε ὅτι εἶναι τολμηρός, διότι ἀποβλέπει σ' ἕνα σύστημα ἀσφαλείας πού θά περιλαμβάνει καί τήν Σοβιετική Ἕνωση. Ἡ νέα ἀρχιτεκτονική τῆς Εὐρώπης θά στηρίζεται σ' ἕνα σύστημα ἀλληλοσυνδεδεμένων θεσμῶν πού ἤδη ὑπάρχουν, δηλαδή: ΔΑΣΕ, ΝΑΤΟ καί ΕΟΚ.

»Σέ ἐρώτημα τοῦ προέδρου, γιά τίς σχέσεις ΕΟΚ - Δυτικοευρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, ὁ κ. Βέρνερ εἶπε ὅτι λυπᾶται πού δέν εἶναι σέ θέση νά δώσει τελική ἀπάντηση, γιατί ἐδῶ διχάζονται οἱ ἀπόψεις. Ὁρισμένες χῶρες, ὅπως ἡ Γαλλία κ.λ.π., θέλουν τήν πλήρη ἐνσωμάτωση τῆς ΔΕΕ στήν ΕΟΚ καί ἄλλες, ὅπως ἡ Ἀγγλία καί ἡ Ὁλλανδία, ἔχουν ἐπιφυλάξεις καί ἀνέφερε τά γνωστά ἐπιχειρήματα πού ἐπικαλοῦνται οἱ χῶρες αὐτές.

»Ὁ πρόεδρος παρετήρησε ὅτι αὐτά τά ἐπιχειρήματα ἀποτελοῦν προσχήματα, διότι αὐτοί πού τά ἐπικαλοῦνται, στήν οὐσία, δέν θέλουν τήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης καί δή στόν στρατιωτικό τομέα. Αὐτό εἶναι λάθος, διότι μόνον ὅταν ἑνωθεῖ ἡ Εὐρώπη πλήρως, καί στρατιωτικά, θά ἀποτελέσει μιά παγκόσμια δύναμη πού θά μπορεῖ νά ἐλέγχει τήν παγκόσμια τάξη καί εἰρήνη, σέ στενή βέβαια συνεργασία μέ τίς ΗΠΑ. Ἡ Ἀμερική, καί ἄν ἀκόμη μποροῦσε, δέν θά ἔπρεπε νά θέλει ἡ ἴδια νά γίνει κοσμοκράτειρα, διότι αὐτό δέν θά τό ἀνεχόταν ὁ ὑπόλοιπος κόσμος. Τόν ρόλο αὐτόν πρέπει νά ἔχουν μαζί ἡ Ἀμερική καί ἡ Ἑνωμένη Εὐρώπη. Ὡς πρός τήν Εὐρώπη, θά πρέπει πρῶτα οἱ 12 νά ὁλοκληρώσουν πλήρως τήν Ἕνωσή τους καί μετά νά σκεφθοῦν ἄν θά δεχθοῦν νέα μέλη. Διότι ἡ Εὐρώπη, ἄν διευρυνθεῖ πρίν ἑνωθεῖ, θά διαλυθεῖ.

»Ὁ κ. Βέρνερ συμφώνησε πλήρως μέ τήν λογική αὐτή, ἀφοῦ μάλιστα ἡ Σοβιετική Ἕνωση εἶναι καί θά ἐξακολουθήσει νά εἶναι, ἀπό καθαρά στρατιωτικῆς ἀπόψεως, ἡ μόνη ὑπερδύναμη στόν εὐρασιατικό χῶρο. Ἀλλά γιά τήν στρατιωτική ἕνωση τῆς Εὐρώπης, δέν ἀρκοῦν τά λόγια. Χρειάζονται πράξεις συγκεκριμένες καί δαπανηρές. Δυστυχῶς, ὅπως ἀπέδειξε ὁ πόλεμος στόν Κόλπο, οἱ Εὐρωπαῖοι λένε πολλά, ἀλλά κάνουν λίγα. Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἀκριβῶς ὁ πόλεμος στόν Κόλπο ἀπέδειξε τήν ἀνάγκη τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης. Ὁ κ. Βέρνερ λέει ὅτι πιστεύει καί αὐτός σ' αὐτή τήν ἀνάγκη, ὅτι εἶναι Εὐρωπαῖος καί Γερμανός καί βεβαιώνει τόν πρόεδρο ὅτι δέν θά ἐπιτρέψει ποτέ νά σταθεῖ τό ΝΑΤΟ ἐμπόδιο στήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης.

»Ἀναφερόμενος στά ἑλληνοτουρκικά καί τό Κυπριακό, ὁ πρόεδρος λέει ὅτι αὐτά εἶναι καί τά προβλήματα τοῦ ΝΑΤΟ καί τῶν ΗΠΑ, ἀφοῦ ἐπηρεάζουν τίς σχέσεις μας καί ρωτᾶ τί βλέπει γι' αὐτά ὁ κ. Βέρνερ. Ἀφοῦ ζήτησε τήν ἄδεια τοῦ προέδρου νά μιλήσει ὡμά, ὁ κ. Βέρνερ λέει ὅτι ἔχει χάσει κάθε ἐλπίδα. Ἐνῶ θεωρητικά ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις καί στίς δύο πλευρές γιά τήν προώθηση λύσεων (σταθερές Κυβερνήσεις, προσωπική γνωριμία Μητσοτάκη - Ὀζάλ), στήν πράξη ἐπικρατοῦν οἱ συναισθηματικές φορτίσεις καί οἱ ἐσωτερικοί πολιτικοί ὑπολογισμοί. Γι' αὐτό καί δέν πιστεύει ὅτι θά σημειωθεῖ καμμιά πρόοδος στά θέματα αὐτά.

»Ὁ πρόεδρος ἐκθέτει, ἐν ἐκτάσει, τίς ἑλληνικές ἀπόψεις, ἀναφέρεται στίς προσπάθειες πού καί ὁ ἴδιος ἐπί 30 χρόνια ἔκανε γιά νά λύσει τά προβλήματα μέ τήν Τουρκία, γιά νά καταλήξει ὅτι ἡ Τουρκία ἔχει ἄδικο καί ἡ ἀδιαλλαξία καί ἡ ἐπιθετικότητά της δέν ἐπιτρέπουν καμμία πρόοδο. Ὁ κ. Βέρνερ εἶπε ὅτι τό ἀξίωμά του δέν τοῦ ἐπιτρέπει νά πάρει θέση καί ὅτι θά ἦταν ἴσως εὐκολότερο νά βροῦμε λύσεις ἄν κοιτούσαμε πρός τά ἐμπρός μᾶλλον, ἀντί νά ἀναζητοῦμε εὐθύνες γιά τό παρελθόν. Ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι τό παρελθόν, τό παρόν καί τό μέλλον δέν εἶναι ἀπομονωμένα, ἀλλά ἀποτελοῦν μιά συνέχεια.

»Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση τοῦ κ. Βέρνερ, ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι ἡ Ἑλλάδα περνάει μία δύσκολη φάση σέ πολλούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς της ζωῆς, ἀλλά εἶναι βέβαιος ὅτι θά τήν ξεπεράσει ὅπως ἄλλωστε συνέβη καί μέ πολλές ἄλλες εὐρωπαϊκές χῶρες, πού σέ κάποιο σημεῖο τῆς πορείας τους ἀντιμετώπισαν κρίσεις»[169].

Μετά τήν ἐπιστροφή του στίς Βρυξέλλες, ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΝΑΤΟ ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τό γεγονός ὅτι διαθέσατε χρόνο ἀπό τό βεβαρυμένο πρόγραμμά σας, ὥστε νά συναντηθοῦμε κατά τήν πρόσφατη ἐπίσκεψή μου στήν Ἀθήνα.

»Ἐξετίμησα τήν εὐκαιρία νά ἀκούσω τή γνώμη σας σχετικά μέ τά σημαντικά ζητήματα πού σήμερα ἀπασχολοῦν τή Συμμαχία, καί πιστεύω ὅτι ἡ ἀοφή συμβουλή καί κρίση σας θά μοῦ εἶναι πολύτιμες, καθώς θά προετοιμάζω τή σύνοδο τῆς Ρώμης, τό Νοέμβριο»[170].

3 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς χαιρετίζει τήν Παγκόσμια Ἡμέρα Περιβάλλοντος:

«Στό τέλος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα ἡ ἀνθρωπότητα βρίσκεται μπροστά σέ μιά μεγάλη ἀντίφαση: Ποτέ ἡ τεχνολογική πρόοδος καί ἡ συνακόλουθη ἄνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου δέν γνώρισαν τόσο ραγδαία ἐξέλιξη. Ποτέ ὅμως στό παρελθόν ὁ κίνδυνος ἀνατροπῆς τῆς οἰκολογικῆς ἰσορροπίας τοῦ πλανήτη μας δέν ἦταν τόσο ἄμεσος καί τόσο ὁρατός.

»*Ἡ ἀλόγιστη σπατάλη τῶν φυσικῶν πόρων καί ἡ μα-*

κρόχρονη ἔλλειψη περιβαλλοντικῆς πρόνοιας κατά τόν σχεδιασμό, τόν προγραμματισμό καί τήν ἐκτέλεση τῶν δραστηριοτήτων τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουν ἤδη ἐπιφέρει στό περιβάλλον ἀνεπανόρθωτες ἀλλοιώσεις. Ὑπό τίς συνθῆκες αὐτές ἡ διαμόρφωση περιβαλλοντικῆς συνειδήσεως εἶναι θέμα ἐπιβιώσεως. Τό συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύεται καί ἀπό τό γεγονός, ὅτι ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος εἶναι περισσότερον ζήτημα προλήψεως καί ὄχι καταστολῆς, ἀφοῦ ἡ πλήρης ἐπανόρθωση τῶν οἰκολογικῶν καταστροφῶν εἶναι συνήθως ἀδύνατη.

»Ἡ χάραξη καί ἐφαρμογή ὀρθολογικῆς περιβαλλοντικῆς πολιτικῆς δέν σημαίνει καί μείωση τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Καί τοῦτο διότι προστασία τοῦ περιβάλλοντος καί οἰκονομική ἀνάπτυξη εἶναι, κατ' οὐσία, ἔννοιες συμπληρωματικές: Πραγματική οἰκονομική ἀνάπτυξη μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ μόνον ὑπό ὅρους περιβαλλοντικῆς εὐεξίας καί οἰκολογικῆς ἰσορροπίας.

»Καί ἡ χώρα μας βιώνει, ἤδη πρό πολλοῦ, τήν ὀδυνηρή ἐμπειρία τῆς καταστροφῆς, τοῦ φυσικοῦ της, κυρίως, περιβάλλοντος. Ἡ συνειδητοποίηση τοῦ ἀμέσου κινδύνου καί ἡ λήψη μέτρων γιά τήν ἀντιμετώπισή του δέν εἶναι θέμα μεμονωμένων ἐπετείων ἀλλά, πρωτίστως, στάση ζωῆς.

»Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή ἡ Παγκόσμια Ἡμέρα τοῦ Περιβάλλοντος ἀποτελεῖ περισσότερο εὐκαιρία ὑπομνήσεως ἑνός καθημερινοῦ χρέους, τήν ἐκπλήρωση τοῦ ὁποίου ὀφείλουμε νά ἀναλάβουμε ὄχι μόνον ἔναντι τῶν ἑαυτῶν μας ἀλλά καί ἔναντι τῶν ἐπερχομένων γενεῶν».

6 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ἡ ἀποστολή τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, οἱ ριζικές ἀνακατατάξεις στό ἀνατολικό τμῆμα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου καί ἡ προστασία τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων, ὑπῆρξαν τά κύρια θέματα πού συζήτησε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στή συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Κοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Α. Μπγιόργκ.

Τό συνοπτικό πρακτικό τῆς συνομιλίας ἀναφέρει, εἰδικότερα:

«Ὁ κ. Μπγιόργκ ἀναφέρθηκε στίς πολύτιμες ὑπηρεσίες τοῦ προέδρου πρός τήν δημοκρατία, τόσο στήν Ἑλλάδα ὅσο καί σέ ὅλη τήν Εὐρώπη, εἶπε ὅτι χωρίς τήν δική του συμβολή σήμερα θά ἦταν ἄλλη ἡ κατάσταση στήν Ἑλλάδα καί τοῦ προσέφερε, ὡς ἐλάχιστο φόρο τιμῆς, ὅπως εἶπε, ἀναμνηστικό Μετάλλιο τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

»Ὁ πρόεδρος εὐχαρίστησε καί ἀναφέρθηκε στό Κυπριακό. Ὁ κ. Μπγιόργκ εἶπε ὅτι προσπαθεῖ νά κρατήσει τό θέμα σέ χαμηλούς τόνους καί ὅτι ὅσο μπορεῖ βοηθᾶ διακριτικά τούς Κυπρίους, μνημονεύσας δύο συγκεκριμένα διαδικαστικά θέματα. Ἐρώτησε δέ τόν πρόεδρο τί νομίζει ὅτι μπορεῖ νά κάνει τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης γιά τό Κυπριακό.

»Ὁ πρόεδρος ἀπήντησε ὅτι μέ τό Κυπριακό ἀσχολοῦνται πολλοί διεθνεῖς ὀργανισμοί καί πολλά Κράτη. Ὅλοι αὐτοί καθορίζουν τήν στάση τους ἀπέναντι τοῦ Κυπριακοῦ μέ κριτήρια πολιτικά, οἰκονομικά, στρατηγικά, κ.λ.π. Τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης εἶναι τό μόνο πού δέν ἔχει δικαίωμα νά χρησιμοποιήσει τέτοια κριτήρια. Εἶναι ὑποχρεωμένο ἀπό τό Καταστατικό του καί τήν ἀποστολή του νά χρησιμοποιεῖ μόνο ἠθικά κριτήρια, ἀφοῦ εἶναι ὁ θεματοφύλακας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Καί βέβαια ἡ μεγαλύτερη παραβίαση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἶναι ἡ στρατιωτική κατοχή τοῦ ἐδάφους ἑνός μέλους τοῦ Συμβουλίου ἀπό ἕνα ἄλλο μέλος του.

»Στή συνέχεια, συζητήθηκε τό θέμα τοῦ Δελφικοῦ Κέντρου. Ὁ πρόεδρος ἀναφέρθηκε στό ἱστορικό τῆς ἱδρύσεως τοῦ Κέντρου, τό ὁποῖο ἔχει υἱοθετηθεῖ ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, πού μετέχει καί στό Διοικητικό του Συμβούλιο, καθώς καί στούς σκοπούς πού ἐπεδίωκε, ὅταν τό ἵδρυσε. Εἶπε ὅτι ἀπό ἐτῶν, ἔχει ἀπαλλοτριώσει μεγάλη ἔκταση γιά νά κτίσει κάθε χώρα-μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης τό περίπτερό της, γύρω ἀπό τό κεντρικό οἴκημα πού ἔχει κτισθεῖ, οὕτως ὥστε τό ὅλο συγκρότημα νά ἀποτελέσει ἕνα εὐρωπαϊκό πολιτιστικό κέντρο, ὅπου θά φιλοξενοῦνται καί θά ἐργάζονται διανοούμενοι, καλλιτέχνες, κ.λ.π. Ὁ πρόεδρος κατέληξε λέγοντας ὅτι θά ἤθελε νά ἀναλάβει τήν πρωτοβουλία ὁ κ. Μπγιόργκ γιά νά ὁλοκληρωθεῖ, ἐπιτέλους, τό παλαιό αὐτό σχέδιό του.

»Ὁ κ. Μπγιόργκ ἀνταποκρίθηκε μέ ἐνθουσιασμό στήν πρόταση τοῦ προέδρου λέγοντας ὅτι ὑπάρχει ἤδη τό "Πρόγραμμα Δημοσθένης" μέ ἕναν ἀξιόλογο προϋπολογισμό, στό ὁποῖο θά μποροῦσε νά ἐνταχθεῖ καί τό Δελφικό Κέντρο. Τό θέμα εἶναι ἐπίκαιρο, κατέληξε, λόγω τῆς προοπτικῆς νά ὑπάρξει αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ πνευματική ἐπαφή μέ τίς Ἀνατολικές χῶρες»[171].

10 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν ἐνημερωτική ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος, στήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο δήλωσε σχετικά:

«Ἦταν ἐπίσκεψη γιά ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τά μεγάλα θέματα τοῦ τόπου. Ἰδιαίτερα αὐτή τή φορά ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο κατά πρῶτο λόγο γιά τό ταξίδι μου στήν Κύπρο, τό ὁποῖο ἦταν πολύ ἐπιτυχές καί τό ὁποῖο μέ ἱκανοποίησε πλήρως. Τόν ἐνημέρωσα, ἐπίσης, γιά τίς γενικότερες ἐξελίξεις, γιά τίς ἐξελίξεις στά Βαλκάνια καί γιά τήν πορεία τῶν ἐσωτερικῶν μας ὑποθέσεων».

12 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Κατά τό ἐπίσημο γεῦμα πού παρατέθηκε πρός τιμή τῶν πρέσβεων τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 10 χρόνων ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Κύριοι πρέσβεις,

»Συμπληρώνονται ἐφέτος 10 χρόνια ἀπό τήν ἡμέρα πού ἡ Ἑλλάς ἐνετάχθη στήν μεγάλη οἰκογένεια τῶν λαῶν πού ἐκπροσωπεῖτε. Τῶν λαῶν τῆς δημοκρατικῆς Εὐρώπης, μέ τούς ὁποίους ἡ χώρα μας ἑταύτισε τήν τύχη της καί μπῆκε σέ μιά καινούργια φάση τῆς μακραίωνης ἱστορίας της.

»Ἐθεώρησα ὡς ἐκ τούτου πρέπον, ἐφόσον ἀνήκουμε

στήν ἴδια οἰκογένεια, νά γιορτάσω μαζί σας τήν ἐπέτειο αὐτή. Καί μέ τήν εὐκαιρία νά ἐκθέσω ὁρισμένες σκέψεις μου πού ἔχουν σχέση μέ τήν διεθνῆ κατάσταση καί τήν ἀποστολή τῆς Εὐρώπης στά πλαίσια τοῦ σημερινοῦ κόσμου.

»Ζοῦμε σέ μιά ἐποχή κατά τήν ὁποία ἡ ἀνθρωπότης περνᾶ μιά βαθειά καί πολύμορφη κρίση. Κρίση πολιτική, κρίση οἰκονομική καί προπαντός κρίση ἀξιῶν. Διανύει μιά μεταβατική περίοδο, πού τήν χαρακτηρίζει καθολική καί ἔντονη ἀνησυχία. Ἀνησυχία πού ἐκδηλώνεται ὑπό διάφορες μορφές: ἀπό τό ἄγχος μέχρι καί τήν βία. Γιατί ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας θέλει νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό ἕναν τρόπο ζωῆς καί ἀναζητεῖ καινούργιο. Δυσπιστεῖ πρός τούς ὑφιστάμενους θεσμούς καί ἀναζητεῖ καινούργιους. Τέλος, ἀναζητεῖ καινούργιες ἀξίες γιά νά στηριχθεῖ, χωρίς ὅμως νά μπορεῖ νά προσδιορίσει τήν μορφή καί τό περιεχόμενό τους. Πορεύεται μέ ἄλλα λόγια, σάν καράβι πού ἔχασε τήν πυξίδα του.

»Ἡ ἀγωνιώδης αὐτή ἀναζήτηση ἀποτελεῖ αὐτή καθ' ἑαυτήν μιά ἐκρηκτική δύναμη πού δέν μπορεῖ ν' ἀγνοηθεῖ. Ἄν, κατά τά προσεχῆ χρόνια, ὑπάρξει πολιτική καί πνευματική ἡγεσία ἱκανή νά τήν χειραγωγήσει, μπορεῖ ἡ δύναμη αὐτή ν' ἀποβεῖ δημιουργική. Ἄν ὄχι, μπορεῖ μέ τίς ἀντιφάσεις πού τή χαρακτηρίζουν νά διευρύνει τό χάος τό σημερινό. Ἐπιβεβαίωση ἄλλωστε τῆς συγχύσεως πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο εἶναι καί οἱ ἐπαναστατικές καί ἀνεξέλεγκτες ἀλλαγές πού συντελοῦνται ἤδη στήν Κεντρική καί Ἀνατολική Εὐρώπη.

»Κύριοι πρέσβεις,

»Ὅπως γνωρίζετε, μέχρι πρό ὀλίγων ἐτῶν, ἡ διεθνής ζωή ἐστηρίζετο στούς δύο ἀντιπάλους καί ἰσοδύναμους πολιτικοστρατιωτικούς συνασπισμούς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τήν εὐθύνη γιά τήν διεθνῆ εἰρήνη καί συνεπῶς καί τόν ἔλεγχο τῆς διεθνοῦς τάξεως.

»Ἀπό τήν ἡμέρα πού ὁ Γκορμπατσώφ ἐξαπέλυε τίς γνωστές ἐπαναστατικές μεταρρυθμίσεις του καί ἀνέτρεπε τό καθεστώς τῆς ἰσορροπίας τῶν δύο συνασπισμῶν — τῆς ἰσορροπίας τοῦ τρόμου, ὅπως ὀνομάσθηκε — ὁ κόσμος ἔμπαινε σέ μιά καινούργια φάση τῆς ἱστορίας του. Φάση γεμάτη μέ ἐλπίδες γιά τόν ἐλεύθερο ἄνθρωπο, ἀλλά καί μέ ἀνησυχίες καί ἀβεβαιότητες γιά τήν διεθνῆ ζωή. Ἀβεβαιότητες πού θά τίς καταστήσουν ὀξύτερες τά πολύπλοκα καί ἀντιφατικά προβλήματα πού θά κληθεῖ νά ἀντιμετωπίζει ἡ ἀνθρωπότης μέ τήν εἴσοδό της στόν καινούργιο αἰῶνα πού μᾶς ἔρχεται.

»Μέσα σ' αὐτόν τόν ἀσυνάρτητο καί ἀβέβαιο κόσμο, εἶναι φυσικό νά διερωτᾶται κανένας ποιός μπορεῖ νά εἶναι ὁ ρόλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

»Πιστεύω ὅτι καί μέ τήν σημερινή της μορφή, ἀλλά κυρίως μέ τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἑνοποιήσεώς της, ὁ ρόλος τῆς Εὐρώπης μπορεῖ νά εἶναι καθοριστικός στήν πορεία τοῦ κόσμου.

»Πρῶτον, γιατί ἡ Εὐρώπη εὑρίσκεται σέ ἄμεση γειτονία μέ τίς περιοχές ὅπου σημειώνονται σήμερα οἱ γνωστές κοσμογονικές ἐξελίξεις. Ἐξελίξεις ἄλλωστε πού μποροῦν νά ἐπηρεάσουν θετικά ἤ ἀρνητικά καί τήν πορεία τήν δική της.

»Δεύτερον, γιατί, λόγω ἀκριβῶς τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, ἀλλά καί τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς της παραδόσεως, ἔχει συνειδητοποιήσει πλήρως τήν ἔκταση καί τήν σημασία τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς νέας ἐποχῆς. Καί,

»Τρίτον, γιατί μέ τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἑνοποιήσεώς της, θά καταστεῖ μιά μεγάλη πολιτική καί οἰκονομική δύναμη, ἱκανή νά ἐξισορροπήσει τόν συσχετισμό δυνάμεων στόν κόσμο καί νά καταστεῖ παράγων σταθερότητος στήν διεθνῆ ζωή. Καί ἰδιαίτερα σήμερα πού οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν ἐπωμισθεῖ ἐκ τῶν πραγμάτων τήν βαρειά εὐθύνη γιά τήν τάξη τήν διεθνῆ. Ἕνα ρόλο πού οὔτε ἡ ἴδια ἡ Ἀμερική, νομίζω, ὅτι τόν ἐπιθυμεῖ, ἀλλά οὔτε καί θά μποροῦσε νά πάρει τή μορφή μονίμου καθεστῶτος.

»Κύριοι πρέσβεις,

»Ὁμιλῶν γιά τόν ρόλο τῆς Εὐρώπης, δέν μπορῶ νά μήν ἀναφερθῶ στήν μέχρι τοῦδε πορεία της καί τίς προοπτικές πού διαγράφονται γιά τό μέλλον της.

»Εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ πορεία τῆς Κοινότητος δέν πραγματοποιήθηκε χωρίς ἀναστολές καί παλινδρομήσεις. Κι αὐτό ἦταν φυσικό ἀφοῦ ἔπρεπε νά γίνει μέ δημοκρατικές διαδικασίες, πού ἀπό τήν φύση τους εἶναι χρονοβόρες. Ἀλλά, γιά νά κρίνουμε τήν πορεία αὐτή, θά πρέπει νά ἔχουμε ὑπόψη μας τήν τεράστια πρόοδο πού σημειώθηκε, μέσα σ' ἕνα τρίτο αἰῶνος, στούς κόλπους τῆς Κοινότητος. Πάντως, γιά νά ἐκτιμήσουμε τήν μεγάλη σημασία πού ἔχει ἡ πρόοδος αὐτή, θά πρέπει νά μή λησμονοῦμε τό γεγονός ὅτι ἡ Εὐρώπη ἦταν ἐπί πολλούς αἰῶνες ἡ πυριτιδαποθήκη τοῦ κόσμου· ὅτι τό ἔδαφός της ὑπῆρξε πεδίο αἱματηρῶν συγκρούσεων, ὄχι μόνο ἐνδοευρωπαϊκῶν καί παγκόσμιων, ἀλλά ὑπῆρξε καί ἡ πηγή ὅλων τῶν ἐξωευρωπαϊκῶν συγκρούσεων.

»Τό γεγονός ὅτι οἱ λαοί τῆς Εὐρώπης αὐτῆς πού ἐπί αἰῶνες, ὅπως εἶπα, ἀλληλοσπαράζονταν ζοῦν σήμερα εἰρηνικά καί συνεργάζονται δημιουργικά, στά πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ἀποδεικνύει ὅτι τά τελευταῖα 30 χρόνια συντελέσθη στήν Εὐρώπη μιά πραγματική ἐπανάσταση, χωρίς τήν ὁποία θά ἦταν ἄλλη, ὄχι μόνον ἡ εἰκόνα τῆς Εὐρώπης, ἀλλά καί ἡ εἰκόνα ὁλόκληρου τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Βέβαια, γιά ν' ἀνταποκριθεῖ ἡ Εὐρώπη στήν ἀποστολή πού τῆς ἐπιβάλλει ἡ σημερινή διεθνής συγκυρία, εἶναι ἀνάγκη νά παραμερίσει τίς ὄψιμες καί ἀνεδαφικές διαφοροποιήσεις πού ὑπονομεύουν τήν ὁλοκληρωμένη ἑνοποίησή της. Καί νά τήν προωθήσει μέ τόν ἴδιο ταχύ ρυθμό, μέ τόν ὁποῖο μεταβάλλεται ὁ σημερινός κόσμος.

»Ἄν καθυστερήσει, ὑπάρχει κίνδυνος νά ἀμβλυνθεῖ ἡ συνοχή της, εἴτε μέ μιά ἄκαιρη καί πρόωρη περαιτέρω διεύρυνσή της, εἴτε μέ τόν πειρασμό ὁρισμένων μελῶν της ν' ἀναζητήσουν ζῶνες πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς στόν χῶρο τῆς κέντρο-ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Εἴτε, τέλος, μέ τήν ἐπικράτηση τῆς ἀπαράδεκτης ἰδέας τῆς Εὐρώπης τῶν διαφόρων ταχυτήτων, πού δικαιολογημένα ἀνησυχεῖ τήν Ἑλλάδα, λόγω τῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ οἰκονομία της. Μιᾶς ἰδέας πού ἀντιστρατεύεται στό πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης πού πρέπει νά διέπει τήν λειτουργία της καί τήν ἀποστολή της. Ἀποστολή πού ἐνσαρκώνει περισσότερο ὑψηλά ἰδανικά καί λιγότερο ὑλικές ἐπιδιώξεις.

»Ἄν ἡ Κοινότης μεταβληθεῖ σέ Λέσχη πλουσίων, τό ὀξύ πρόβλημα Βορρᾶ - Νότου, πού ὑπάρχει σέ παγκόσμια

κλίμακα, θά γίνει καί πρόβλημα στούς κόλπους τῆς ἴδιας τῆς Κοινότητος, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀμβλυνθεῖ, ὅπως εἶπα, ἡ πολιτική καί ψυχική συνοχή της.

»Πάντως, γιά τήν τελευταία αὐτή περίπτωση, οἱ συνεταῖροι μας δέν πρέπει νά λησμονοῦν ὅτι οἱ περισσότερες χῶρες τῆς Κοινότητος πέρασαν, κατά καιρούς, ἀπό βαθειές πολιτικές, κοινωνικές καί ἐθνικές κρίσεις, χωρίς νά χάσουν τήν δυνατότητα τῆς ἀνορθώσεώς των. Παραδείγματα ἡ Γερμανία, μετά τούς δύο παγκόσμιους πολέμους, ἡ Γαλλία, στίς δεκαετίες τοῦ '40 καί '50, ἀλλά καί ἡ Εὐρώπη, στό σύνολό της, πού χρειάσθηκε μετά τόν τελευταῖο πόλεμο τήν βοήθεια τῆς Ἀμερικῆς γιά ν' ἀνασυγκροτήσει τήν ἐξαρθρωμένη οἰκονομία της καί νά μπεῖ στόν δρόμο τῆς ἑνοποιήσεώς της.

»Ἡ Ἑλλάς, κύριοι πρέσβεις, εἶναι ἱκανή νά ξεπεράσει τήν σημερινή της κρίση, ὅπως τό ἀπέδειξε καί σέ ἀνάλογες περιπτώσεις, στό παρελθόν. Φτάνει ν' ἀναφέρω τό οἰκονομικό θαῦμα τῆς 10ετίας τοῦ '50, ὕστερα ἀπό τίς ἐθνικές καί οἰκονομικές συμφορές τῆς 10ετίας τοῦ '40. Εἶναι βέβαια αὐτονόητο ὅτι θά χρειασθεῖ, στήν προσπάθειά της αὐτή, τήν κατανόηση καί τήν ἀλληλεγγύη τῶν συνεταίρων της, τήν ὁποία πιστεύω ὅτι θά τήν ἔχει.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, πίνω γιά τήν προσωπική σας ὑγεία καί εὐτυχία, κύριοι πρέσβεις, καί γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία τῶν φίλων λαῶν πού ἐκπροσωπεῖτε».

13 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τό δήμαρχο Θεσσαλονίκης, Κ. Κοσμόπουλο, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει θερμές εὐχαριστίες γιά τήν ἀποφασιστική συμπαράστασή του στήν προσπάθεια γιά τήν ἀναγόρευση τῆς Θεσσαλονίκης σέ πολιτιστική πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης κατά τό ἔτος 1997.

17 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, Ἰάκωβος, ἀνταλλάσσει, σέ συνάντησή τους στό Προεδρικό Μέγαρο, ἀπόψεις μέ τόν Κ. Καραμανλῆ σχετικά μέ τά μείζονα προβλήματα τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν σχέσεων, καθώς καί τή θέση τῆς ἑλληνικῆς ὁμογένειας στήν εὐρύτερη ἔκταση τῆς περιφέρειάς του.

18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δέχεται σέ ἀκρόαση τόν ἀρχηγό τῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου, μετά τήν ὁλοκλήρωση τῆς ὁποίας ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δέχθηκε τόν ἀρχηγό της ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως καί πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔξέθεσε τίς ἀπόψεις του γιά τήν ἐσωτερική καί, κυρίως, τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας καί γιά τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα στόν ἐξωτερικό τομέα».

Ὁ ἴδιος, ἐξάλλου, ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἐπισκέφθηκα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί μιλήσαμε περίπου 40 λεπτά. Θά ὑπάρξει, βεβαίως, ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας σχετικά μέ τό περιεχόμενο, τό ἀντικείμενο τῶν συζητήσεων πού εἴχαμε. Θά ἤθελα, ὅμως, νά σᾶς πῶ σχετικά, καί ἐγώ, ὅτι παρουσίασα τίς θέσεις μου, τίς θέσεις μας, τόσο σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τούς ἐθνικούς κινδύνους πού ἀντιμετωπίζουμε, ὅσο καί σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τήν πορεία τῆς οἰκονομίας καί τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Μέ ἄκουσε πιστεύω σέ καλό, θετικό κλίμα. Νομίζω ὅτι αὐτά πού εἶπα ἀπασχολοῦν ὅλους τούς Ἕλληνες καί ὅλοι ἔχουν ἀπόψεις ἐπ' αὐτῶν καί ἔχει σαφέστατα καί ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀλλά εἶναι δική του ὑπόθεση νά τίς παρουσιάσει καί ὄχι δική μου. Μπορῶ νά ἀπαντήσω σέ ἐρωτήσεις».

Σέ ἐρώτηση, ἐξάλλου, σχετικά μέ τή συνταγματική ἀδυναμία του προέδρου νά ἱκανοποιήσει τό αἴτημά του γιά ἐκλογές, ἀπό τή στιγμή πού, μέ δική του πρωτοβουλία, ἀφαιρέθηκαν αὐτές οἱ ἁρμοδιότητες, ὁ Α. Παπανδρέου ἀπάντησε:

«Ἀσφαλέστατα. Κοιτάξτε, κάθε διάταξη τοῦ Συντάγματος ἔχει τά θετικά της ἔχει καί τά ἀρνητικά της. Καί τυγχάνει νά ἔχει τά ἀρνητικά της στήν περίπτωση αὐτή».

Εἰδικότερα, οἱ ἀπόψεις τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ διατυπώθηκαν σέ ἐπιστολή πού ἐγχείρησε, τήν ἴδια ἡμέρα, στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας:

«Κύριε πρόεδρε,

»Τόν τελευταῖο καιρό μιά σειρά ἀπό γεγονότα ἐπιβεβαιώνουν τήν ἐκτίμηση ὅτι βρισκόμαστε μπροστά σέ μιά ἐπικίνδυνη κλιμάκωση τοῦ ἐπεκτατισμοῦ τῆς Ἄγκυρας.

»Πρόσφατα κορυφαῖοι πολιτειακοί καί πολιτικοί παράγοντες τῆς γείτονος χώρας ἐκτόξευσαν ἀπροκάλυπτες ἀπειλές κατά τῆς χώρας μας μέ δηλώσεις τῆς μορφῆς "...ἡ Τουρκία διέπραξε σφάλμα νά δεχθεῖ τήν ἐνσωμάτωση τῆς Δωδεκανήσου στήν Ἑλλάδα..." ἤ ὅτι "... ὁ 21ος αἰώνας θά εἶναι δικός μας καί θά γίνουμε ἡγέτες τῶν βαλκανικῶν μειονοτήτων...", ἐνῶ παράλληλα ὑπερτονίστηκε τό μεγάλο δημογραφικό ἄνοιγμα ἀνάμεσα στίς δύο χῶρες.

»Ἤδη ἡ τουρκική διπλωματία θέτει ἐπίσημα θέμα "τουρκικῆς" μειονότητας στή Δυτική Θράκη καί μέ συγκεκριμένες πράξεις κινεῖται δραστήρια γιά τή δημιουργία ἑνός "μουσουλμανικοῦ κλοιοῦ" γύρω ἀπό τήν χώρα μας.

»Παράλληλα μέ τίς ἀπειλητικές δηλώσεις τῶν Τούρκων ἐπισήμων, μιά σειρά ἀπό προκλητικές ἐνέργειες ἐπιβεβαιώνουν τήν ἐκτίμηση ὅτι βρισκόμαστε μπροστά σέ μιά σχεδιασμένη κλιμάκωση τῆς ἔντασης στήν περιοχή μας.

»Σάν τέτοιες ἐνέργειες θά μποροῦσαν ν' ἀναφερθοῦν ἡ ἀπαγωγή τόν περασμένο μήνα ἀπό ἔνοπλους Τούρκους κρατικούς ὑπαλλήλους ἑνός Βέλγου ὑπηκόου ἀπό τόν λιμένα τῆς Σύμης, ἡ ἐπικίνδυνη παρενόχληση ἀεροσκάφους τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπλοΐας νοτίως τῆς Λήμνου ἀπό τουρκικά μαχητικά καθώς καί ἡ προκλητική δήλωση τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου στήν Ἄγκυρα ὅτι τά ἀεροσκάφη τῆς Πολεμικῆς της Ἀεροπορίας θά πετοῦν ἐξοπλισμένα στό

Αἰγαῖο. Ἡ ἀπειλή αὐτή ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιατί θά μποροῦσε νά εἶναι προάγγελος θερμῶν ἐπεισοδίων στήν περιοχή μας.

»Τέλος, θά πρέπει νά ἀποδοθεῖ ἰδιαίτερη σημασία στίς πρόσφατες δηλώσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ, μέ τίς ὁποῖες ἀμφισβήτησε εὐθέως τήν ἐθνική μας κυριαρχία πάνω στίς βραχονησίδες τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου.

»Παρ' ὅτι προκλητικές δηλώσεις καί ἐνέργειες εἶχαν γίνει καί κατά τό παρελθόν ἀπό τήν Ἄγκυρα, ἐν τούτοις στή σημερινή διεθνῆ συγκυρία προσλαμβάνουν ἰδιαίτερη σημασία.

»Διανύουμε, ὅπως γνωρίζετε, τήν μεταψυχροπολεμική ἐποχή, ὅπου ὁ ἀπομονωτισμός τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, σάν συνέπεια τῶν ἐσωτερικῶν της προβλημάτων, καθιστοῦν τίς ΗΠΑ τήν μοναδική στρατιωτική ὑπερδύναμη καί συνεπῶς κυρίαρχο στήν παγκόσμια σκηνή.

»Ἔτσι, εἶναι σχεδόν βέβαιο ὅτι οἱ ΗΠΑ θά ἐπιχειρήσουν νά ἐπιλύσουν, ἀσφαλῶς μέ γνώμονα τά δικά τους συμφέροντα, μιά σειρά ἀπό περιφερειακά προβλήματα, ἀνάμεσα στά ὁποῖα τό Κυπριακό, καί νά θέσουν τέρμα στή λεγόμενη ἑλληνοτουρκική διένεξη.

»Οἱ τραυματικές γιά τό ἔθνος μας ἱστορικές ἐμπειρίες, ἀκόμη καί τοῦ πρόσφατου παρελθόντος, δέν ἀφήνουν περιθώρια αἰσιοδοξίας σχετικά μέ τή μορφή τῶν "λύσεων" πού προωθοῦνται.

»Ἰδιαίτερη ἀνησυχία ὅμως προκαλοῦν οἱ πρόσφατες ἀναφορές στόν Τύπο σέ ἐπικείμενο ταξίδι τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ στήν Ἄγκυρα, στήν πιθανότητα νά γίνει ἀποδεκτή ἀπό τήν ἑλληνική πλευρά πρόταση γιά συνεκμετάλλευση τῆς ὑφαλοκρηπίδας τοῦ Αἰγαίου καί στήν ὑπογραφή Συμφώνου Φιλίας ἀνάμεσα στίς δύο χῶρες — σέ σχέση μέ τό ὁποῖο θά συμφωνηθεῖ καί ἡ καταγραφή τῶν "προβλημάτων", δηλαδή τῶν τουρκικῶν διεκδικήσεων σέ βάρος τῶν ἐθνικῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς χώρας μας.

»Πολλά ἐπίσης λέγονται καί ἰδίως γράφονται στόν ἑλληνικό καί διεθνῆ τύπο γιά τή "λύση" πού ἑτοιμάζεται στό παρασκήνιο γιά τό Κυπριακό — "λύση" πού παρακάμπτει τόν χαρακτηρισμό του ὡς θέματος πού ἀφορᾶ τή διεθνῆ νομιμότητα, δηλαδή ὡς θέματος εἰσβολῆς καί κατοχῆς.

»Εὔχομαι νά μήν ἀληθεύουν αὐτές οἱ "διαρροές". Ἐάν ὅμως ἀληθεύουν, τότε ἡ Κυβέρνηση ἐπωμίζεται εὐθύνες ἀπέναντι στό ἔθνος καί τόν λαό.

»Σέ κάθε περίπτωση ὅλες οἱ ἐνδείξεις πού ὑπάρχουν συγκλίνουν στήν ἐκτίμηση ὅτι οἱ "ρυθμίσεις" πού σχεδιάζονται δέν ὑπηρετοῦν τή διεθνῆ νομιμότητα καί δέν συμβαδίζουν μέ τά ἐθνικά μας συμφέροντα.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἐνῶ γιγαντώνεται ἡ τουρκική ἀπειλή, τά Βαλκάνια συγκλονίζονται τόσο σάν ἀποτέλεσμα τῆς κατάρρευσης τοῦ "ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ" ὅσο καί γιατί ἔχουν πυροδοτηθεῖ ἐθνικιστικές καί χωριστικές πρωτοβουλίες. Πέραν τῆς ἀτυχέστατης πολιτικῆς τῆς Κυβέρνησης στό θέμα τῆς Ἀλβανίας, ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται χωρίς στρατηγική, χωρίς πρόταση γιά τά Βαλκάνια, σέ μιά ἐποχή πού ἡ Ἰταλία κλιμακώνει τή λεγόμενη Ἀδριατική πρωτοβουλία διεισδύοντας στά Βαλκάνια καί ἡ Τουρκία κλιμακώνει τήν πρωτοβουλία τοῦ Εὔξεινου Πόντου, δίνοντας ἄλλους ὁρίζοντες σέ χῶρες τῆς Βαλκανικῆς καί ὁρισμένες σοβιετικές δημοκρατίες.

»Δυστυχῶς τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τή Μεσόγειο, ὅπου εἴμαστε ἡ μόνη μεσογειακή χώρα μέλος τῆς ΕΟΚ πού δέν συμμετέχει στήν πρωτοβουλία τῆς Κοινότητας γιά ἀνάπτυξη σχέσεων μέ τίς χῶρες τῆς Βόρειας Ἀφρικῆς.

»Κύριε πρόεδρε,

»Στήν ὁμιλία σας πρός τούς πρέσβεις τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ διαγράψατε μέ σαφήνεια τή στάση πού πρέπει νά τηρήσει ἡ Κοινότητα ἀπέναντι σέ ὅποια χώρα-μέλος της ἀντιμετωπίζει σοβαρή οἰκονομική κρίση.

»Ὅμως πολύ φοβοῦμαι ὅτι ὁ ρόλος μας στήν Κοινότητα τείνει νά περιθωριοποιηθεῖ — σάν ἀποτέλεσμα τῆς τάσης τῆς Κυβέρνησης νά εἶναι θεατής ἀντί ἐνεργός ἑταῖρος στήν πορεία ὁλοκλήρωσης τῆς Εὐρώπης.

»Ἡ Κυβέρνηση ἀντιμετωπίζει τό πρόβλημα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας μέ τόν πιό ρηχό, πρόχειρο καί ἀντιφατικό τρόπο. Ἐπιχειρεῖ νά ἀντιμετωπίσει τό δημοσιονομικό μέ ἄνισα καί ἀσύνδετα εἰσπρακτικά μέτρα χωρίς προοπτική, ἐνῶ ἡ νομισματική καί χρηματοπιστωτική της πολιτική χρησιμοποιεῖ ὡς μόνο μέσο τήν ἀλόγιστη αὔξηση τοῦ κόστους τοῦ χρήματος, μέ ἀποτέλεσμα τόν οὐσιαστικό ἀποκλεισμό τοῦ μεγαλύτερου ὄγκου τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπό τό τραπεζικό σύστημα καί τήν ἄνθηση τῆς τοκογλυφίας καί τῶν χειρότερων μορφῶν τῆς παρασικονομίας.

»Στήν λογική τῆς Κυβέρνησης δέν περιέχεται κἄν ἡ ἔννοια τῆς ἀνάπτυξης, ἐνῶ ὁ ἐκσυγχρονισμός ἔχει καταντήσει ἕνα ἀνούσιο πρόσχημα μέ τό ὁποῖο ἐπιχειρεῖται νά δικαιολογηθεῖ ὁ πολιτικός αὐταρχισμός, ἡ κοινωνική σκληρότητα καί ἡ ἐξαθλίωση μεγάλων τμημάτων τοῦ πληθυσμοῦ.

»Δέν νοεῖται ὅμως ἐκσυγχρονισμός χωρίς ἀνάπτυξη, χωρίς μιά ἐθνική κοινωνική συμφωνία τετραετοῦς διάρκειας πού θά κατανέμει δίκαια καί λογικά τό κοινωνικό κόστος ἀλλά θά ἐγγυᾶται ἐξίσου δίκαια καί λογικά τήν ἀπόλαυση τοῦ κοινωνικοῦ καί οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος ὅλης αὐτῆς τῆς ὀργανωμένης προσπάθειας.

»Ἀλλά ἡ χώρα μας διέρχεται ἀπό μιά πρόσθετη καί ἰδιαίτερα ἐπικίνδυνη κρίση. Διέρχεται κρίση τοῦ Κράτους Δικαίου, γιατί ὑπάρχει πρόβλημα σεβασμοῦ τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητας, λειτουργίας τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καί προστασίας τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων καί ἐλευθεριῶν.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἀπέναντι στήν πολυμέτωπη κρίση πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας προβάλλει ἐπιτακτικό τό αἴτημα γιά ἀνασύνταξη τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τήν διαμόρφωση μιᾶς μακρόπνοης ἐθνικῆς στρατηγικῆς καί πάνω ἀπ' ὅλα δημιουργία ἑνός ἀρραγοῦς ἐσωτερικοῦ μετώπου.

»Δυστυχῶς ἡ κυβερνητική πρακτική καί νοοτροπία, βασικό στοιχεῖο τῆς ὁποίας εἶναι τό διάχυτο κλίμα ρεμβανσισμοῦ καί διωγμοῦ στόν εὐρύτερο χῶρο τοῦ δημόσιου τομέα, ἀλλά καί στίς Ἔνοπλες Δυνάμεις καί τά Σώματα Ἀσφαλείας, δημιουργεῖ τό δημοκρατικά ἀπαράδεκτο αἴσθημα τοῦ κοινωνικοῦ διχασμοῦ καί ἀποκλείει τήν ἐπίτευξη τῶν στόχων πού προανέφερα.

»Κύριε πρόεδρε,

»Τό σημερινό ἐπίσημο διάβημα τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔχει ὡς στόχο νά καταγράψει ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρα-

τίας πού εἶναι ὁ ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος, τίς βαθύτατες ἐθνικές ἀνησυχίες, τόν τεκμηριωμένο πολιτικό ἀντίλογο καί τίς προτάσεις τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης.

»Ἡ παρούσα Βουλή, στήν ὁποία τό κυβερνῶν κόμμα διαθέτει ὁριακή καί τεχνητή πλειοψηφία, δέν ἀντιπροσωπεύει τήν πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἀδυνατεῖ νά παρακολουθήσει τήν ἀγωνία, τά προβλήματα καί τίς ἐλπίδες τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

»Μόνη ἑπομένως διέξοδος — ὅπως ἐπιβάλλει τό δημοκρατικό καί κοινοβουλευτικό μας πολίτευμα — εἶναι ἡ νέα διατύπωση τῆς λαϊκῆς ἐτυμηγορίας»[172].

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναχωρεῖ γιά τή Μύκονο, ὅπου καί θά παραμείνει, ἀναπαυόμενος, ὡς τήν ἐπικείμενη, ἐντός τοῦ Ἰουλίου, ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Τζ. Μπούς, μέ σύντομη ἐνδιάμεση διακοπή, προκειμένου νά παραστεῖ στήν ἐναρκτήρια τέλεση τῶν Μεσογειακῶν Ἀγώνων.

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κηρύσσει τήν ἔναρξη τῶν Μεσογειακῶν Ἀγώνων στό Ὀλυμπιακό Στάδιο τῆς Καλογρέζας:

»Ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό πρός ὅλους τούς ἀθλητικούς παράγοντες, ἰδιαίτερα στούς ξένους πού μετέχουν στήν ἀποψινή ἐκδήλωση, καί τίς καλύτερες εὐχές μου γιά τούς λαούς πού ἐκπροσωποῦν. Ἰδιαίτερα ἀπευθύνω στή νεολαία τῆς Μεσογείου, τῆς θάλασσας πού γέννησε ὅλους τούς πολιτισμούς, τήν εὐχή νά ἀποδειχθοῦν καλύτεροι καί ἀνώτεροι ἀπό τή δική μου γενιά, ὄχι μόνο στό στίβο τοῦ ἀθλητισμοῦ, ἀλλά καί στό στίβο τοῦ πνεύματος καί τοῦ ἤθους».

3 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Τό Διεθνές Ρόταρυ, σύμφωνα μέ ἀνακοίνωση τοῦ προέδρου τοῦ Ροταριανοῦ Ὁμίλου Σερρῶν καί μετά ἀπό σχετική πρότασή του, ἀποφάσισε νά ἀπονείμει στόν Κ. Καραμανλῆ τήν ἀνώτερη τιμητική διάκριση, μέ τήν ἀνακήρυξή του ὡς Paul Harris Fellow.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό γιά τήν ἐσωτερική κατάσταση καί τά διεθνῆ θέματα πού ἀφοροῦν τή χώρα, ἐνόψει καί τῆς ἐπικείμενης ἐπισκέψεως τοῦ προέδρου Μπούς.

16 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Σέ τηλεγράφημά του πρός τόν Τοῦρκο πρόεδρο Τ. Ὀζάλ, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀπό κοινοῦ μέ τήν Κυβέρνηση καί τόν πολιτικό κόσμο, στό σύνολό του, ἐκφράζει τή «βαθύτατη λύπη» γιά τήν «ἀπεχθῆ τρομοκρατική ἐνέργεια» ἐναντίον τοῦ Τούρκου ἐπιτετραμμένου στήν Ἀθήνα, Ντ. Μπουλούκμπαση.

18 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Τζ. Μπούς, ἐπισκέπτεται ἐπίσημα τήν Ἑλλάδα, τριάντα δύο χρόνια μετά τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου Ἀιζενχάουερ — ἐπί πρωθυπουργίας Καραμανλῆ.

Τόν πρόεδρο Μπούς ὑποδέχτηκε, στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἐπικεφαλῆς ἐπιλέκτων μελῶν τῆς Κυβερνήσεως καί τῶν ἀρχῶν ὑπό τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη.

Προσφωνώντας τόν Ἀμερικανό ἡγέτη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ εἰλικρινῆ χαρά σᾶς ὑποδεχόμεθα, ἐσᾶς καί τήν κυρία Μπούς, στήν Ἑλλάδα. Στό πρόσωπό σας χαιρετίζουμε τόν μεγάλο ἡγέτη μιᾶς μεγάλης χώρας, μέ τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς συνδέεται μέ στενούς καί παραδοσιακούς δεσμούς.

»Ἡ σημερινή σας ἐπίσκεψη, κ. πρόεδρε, πραγματοποιεῖται σέ μιά ἐποχή πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος καί μαζί μ' αὐτόν καί ἡ περιοχή μας διανύει μιά περίοδο ἀστάθειας καί ἀβεβαιότητας, ἡ ὁποία δημιουργεῖ αὐξημένες εὐθύνες καί γιά τή χώρα σας.

»Εἰδικώτερα ὅμως γιά τήν Ἑλλάδα, ἡ ἐπίσκεψή σας αὐτή προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία γιατί συμπίπτει μέ μιά περίοδο, κατά τήν ὁποία ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει κρίσιμα προβλήματα, στά ὁποῖα — γιά τούς γνωστούς λόγους — ἔχει ἔμμεσα ἐμπλακεῖ καί ἡ χώρα σας. Προβλήματα τά ὁποῖα θά ἔχουμε τήν εὐκαιρία νά συζητήσουμε καί νά ἀναζητήσουμε λύσεις πού ν' ἀνταποκρίνονται στό αἴσθημα περί δικαιοσύνης καί νά ἐνισχύσουν τή σταθερότητα καί ἀσφάλεια τῆς περιοχῆς μας.

»Καί μέ τήν προσδοκία αὐτή, σᾶς καλωσορίζω καί πάλι, κύριε πρόεδρε, στήν Ἑλλάδα».

Ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος ἀπάντησε:

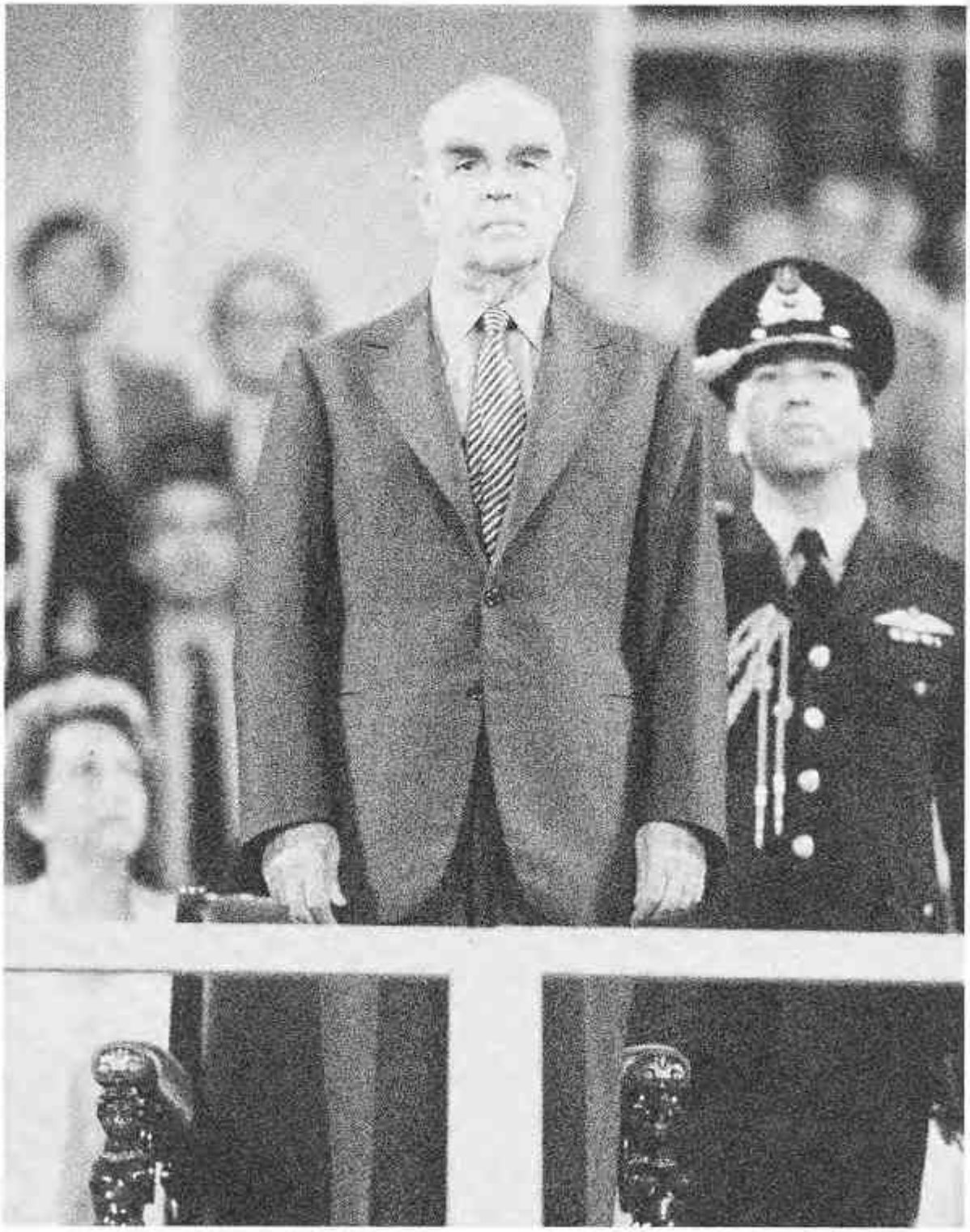
«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ τιμᾶτε ἰδιαίτερα μέ τήν ὑποδοχή σας αὐτή καί μέ τήν παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Μητσοτάκη καί ἄλλων διακεκριμένων μελῶν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

»Πάνω ἀπό 200 χρόνια πρίν, ἡ χώρα μου σφυρηλατήθηκε στή φλόγα τῆς ἐλευθερίας. Σήμερα, ἡ Μπάρμπαρα καί ἐγώ, εἴμαστε πανευτυχεῖς πού ἐπισκεπτόμαστε τή χώρα, στήν ὁποία, πρίν 2.500 χρόνια, σ' αὐτήν ἐδῶ τήν πόλη, γεννήθηκε ἡ δημοκρατία, οἱ ἀρχές τῆς ὁποίας ἐμπνέουν ὅλους ὅσοι ἀγαποῦν τήν ἐλευθερία.

»Πρίν 32 χρόνια, ὁ τελευταῖος Ἀμερικανός πρόεδρος πού ἐπισκέφθηκε αὐτή τήν ἱστορική γῆ, ἐξῆρε ἐκεῖνες τίς θαυμάσιες ἀρχαῖες ἑλληνικές πόλεις, τίς ὁποῖες μάθαμε νά ἀγαποῦμε καί νά θαυμάζουμε ἀπό τά χρόνια πού ὡς μικρά παιδιά μαθαίναμε τήν ἀρχαία μας Ἱστορία.

»Ὁ Ἀιζενχάουερ εἶχε δίκιο νά πεῖ: Τό πνεῦμα τῆς Δύσεως, τό σύγχρονο πνεῦμα εἶναι ἑλληνική ἀνακάλυψη καί οἱ Ἕλληνες ἀνήκουν στό σύγχρονο κόσμο.

Κήρυξη ἐνάρξεως τῶν Μεσογειακῶν Ἀγώνων.

»Αὐτή ἡ δόξα δέν πέθανε, βέβαια, μέ τίς ἀρχαῖες πόλεις. Ἐξακολουθεῖ νά ζεῖ. Ἐξακολουθεῖ νά ἐμπνέει τίς ἀξίες καί τά ἰδανικά μας. Ὑποστηρίζουμε μιά Κυβέρνηση προερχόμενη ἀπό τό λαό.

»Σήμερα, ὁ ὁλοκληρωτισμός ἔχει περιφρονηθεῖ καί ντροπιαστεῖ, θύμα τῆς ἴδιας του τῆς κτηνωδίας καί ἀνεπάρκειας. Σάν ἀποτέλεσμα, ἡ παλίρροια τῆς ἐλευθερίας ἀνεβαίνει, ἐνῶ ἡ παλίρροια τοῦ παγκόσμιου κομμουνισμοῦ ὑποχωρεῖ.

»Ἄνδρες σάν τόν πρόεδρο κ. Καραμανλῆ καί τόν πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη προώθησαν μέ πάθος τήν ἐλευθερία.

»Φθάνω σήμερα μέ νέα ἐλπίδα ὅτι θα συνεχίσουμε νά ἀνανεώνουμε καί νά ἐνισχύουμε τήν ἰδιαίτερη σχέση μας. Προσβλέπω στίς συνομιλίες μου μέ τόν πρόεδρο Καραμανλῆ καί τόν πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη γιά νά ἐπιβεβαίωσουμε τό κοινό μας συμφέρον σέ μιά νέα παγκόσμια τάξη: Σταθερότητα στά Βαλκάνια, εἰρήνη στήν Κύπρο καί συμφιλίωση μεταξύ Ἑλλάδος καί Τουρκίας.

»Σημαντικότερο ἀπ' ὅλα, ἀνυπομονῶ νά συζητήσω τό πῶς μποροῦμε νά ἐνισχύσουμε τούς δικούς μας δεσμούς στούς τομεῖς τῆς ἀσφάλειας καί τῆς οἰκονομίας.

»Τέλος, θυμᾶμαι τά λόγια τοῦ Σωκράτη, ὁ ὁποῖος εἶπε: "Δέν εἶμαι Ἀθηναῖος ἤ Ἕλληνας, ἀλλά πολίτης τοῦ κόσμου".

»Μ' αὐτό τό πνεῦμα, ἡ Ἑλλάδα ὑπερασπίσθηκε ὅ,τι εἶναι σωστό καί δίκαιο στόν Περσικό Κόλπο, δείχνοντας μέ τήν ἐπιμονή της ὅτι ἡ ἐπιθετικότητα δέν πρέπει νά ἐπικρατήσει.

»Γι' αὐτό ἐξαίρω τήν ἑλληνική Κυβέρνηση καί τόν ἑλληνικό λαό, διότι βοήθησαν στήν ὑπεράσπιση τῆς ἐλευθερίας τήν ὥρα τοῦ κινδύνου.

»Τελειώνοντας, θά ἤθελα νά πῶ στόν πρόεδρο κ. Καραμανλῆ:

»Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη τιμή, διότι ὁ ἄνδρας ὁ ὁποῖος ἔτεινε χεῖρα φιλίας στόν πρόεδρο Ἀιζενχάουερ, πρίν 32 χρόνια, εἶναι ἐδῶ γιά νά κάνει τό ἴδιο καί γιά μένα σήμερα».

Τήν ἴδια ἡμέρα, στή διάρκεια ἐπίσημου δείπνου στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς προσφώνησε τόν Τζ. Μπούς, ὡς ἑξῆς:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ Ἑλλάς σᾶς ὑποδέχεται μέ αἰσθήματα ἰδιαίτερης χαρᾶς καί ἱκανοποιήσεως. Καί τά αἰσθήματα αὐτά τά ἐμπνέει τόσο ἡ ἰδιότης σας, ὡς προέδρου μιᾶς μεγάλης καί φίλης χώρας, ὅσο καί ἡ προσωπικότητά σας. Στό πρόσωπό σας ὁ ἑλληνικός λαός ἀναγνωρίζει τόν ὑπέρμαχο τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Καί τιμᾶ τοσοῦτῳ μᾶλλον τούς ἀγῶνες σας γιά τά ἰδανικά αὐτά, καθόσον ἡ δράση σας δέν περιορίσθηκε μόνο στή χώρα σας ἀλλά ἐπεκτάθηκε παντοῦ, ὅπου ἀπειλήθηκαν ἤ καταπατήθηκαν οἱ δημοκρατικές ἐλευθερίες.

»Οἱ δεσμοί πού συνδέουν τούς δύο λαούς, κύριε πρόεδρε, εἶναι ἰσχυροί καί μακροχρόνιοι. Γιατί ἔχουν τίς ρίζες τους στήν ταυτόσημη στάση ἀπέναντι στίς θεμελιώδεις ἀξίες τῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ δημοκρατία καί ἡ δικαιοσύνη. Ἡ ἀμερικανική ἐπανάσταση ἐμπνεύσθηκε ἀπό τήν κλασική Ἑλλάδα αὐτά τά ἰδανικά. Καί ἔδωσε, μέ τή σειρά της, στήν σκλαβωμένη Ἑλλάδα τήν πρώτη ἐνθάρρυνση στόν ἀπελευθερωτικό της ἀγώνα, ὅταν τό 1823 ὁ πρόεδρος Τζέφερσον ἔλεγε: "Κανένας λαός δέν ἀναπέμπει περισσότερο εἰλικρινεῖς καί φλογερές προσευχές γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος, πού πρώτη ἔδωσε τό παράδειγμα τοῦ τί πρέπει νά εἶναι ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος".

»Ἡ συμπαράσταση ὅμως τῆς Ἀμερικῆς πρός τή χώρα μας ἐκδηλώθηκε καί, ἐν συνεχεία, σ' ὅλες τίς κρίσιμες στιγμές τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου. Ἡ Ἑλλάς, καθημαγμένη ἀπό τόν σκληρό ἀγῶνα της κατά τοῦ φασισμοῦ καί ἄλλων πάσης φύσεως ἐπιβουλῶν, κατόρθωσε μέ τή βοήθεια τῆς Ἀμερικῆς νά διατηρήσει τήν ἀνεξαρτησία της καί ν' ἀνασυγκροτήσει τήν οἰκονομία της.

»Ἀλλά οἱ δεσμοί αὐτοί ἐπιβεβαιώθηκαν καί στό διεθνῆ χῶρο. Σ' ὅλες τίς μεγάλες συγκρούσεις τοῦ αἰώνα μας, ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Ἀμερική βρέθηκαν στό στρατόπεδο τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας. Καί εἰδικώτερα στούς δύο παγκοσμίους πολέμους, ὁπότε ἡ Ἀμερική, ἐγκαταλείπουσα τό δόγμα τῆς ἀπομονώσεως, ἔδωσε μέ τήν ἀποφασιστική της παρέμβαση τή νίκη στόν ἐλεύθερο κόσμο. Καί μολονότι ἀνεδείχθη ἔκτοτε ὑπερδύναμη, δέν κατελήφθη ἀπό ἀλαζονία, ἡ ὁποία, ὅπως λέει ὁ Αἰσχύλος, εἶναι ἡ κόρη τῆς εὐτυχίας πού ἔπνιξε τή μητέρα της.

»Κύριε πρόεδρε,

»Οἱ ἀγῶνες αὐτοί γιά τήν ἐλευθερία καί τή δημοκρατία, ἔχουν βρεῖ σήμερα τή δικαίωσή τους σέ παγκόσμια κλίμακα. Δικαίωση, γιά τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς αἰσθάνεται ἠθική ἱκανοποίηση, ὄχι μόνο γιατί ὑπῆρξε ἡ Μητέρα τῆς δημοκρατίας ἀλλά καί γιατί ἡ δικαίωση αὐτή συμπίπτει μέ τόν ἑορτασμό τῶν 2.500 χρόνων ἀπό τήν ἡμέρα πού γεννήθηκε στόν τόπο αὐτό ἡ δημοκρατία.

»Ἐσεῖς, κύριε πρόεδρε, ὡς ἡγέτης τῆς μεγαλύτερης καί τῆς πιό φιλελεύθερης δημοκρατίας τοῦ κόσμου, εἴχατε τό ἱστορικό προνόμιο νά δεῖτε νά πραγματοποιεῖται ἐπί τῶν ἡμερῶν σας ὁ θρίαμβος τῆς δημοκρατίας. Ἕνας θρίαμβος πού ἐπιβεβαιώνεται ἔμπρακτα μέ τίς ἐπαναστατικές ἀλλά καί ἀνεξέλεγκτες ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί εἰδικώτερα στήν Ἀνατολική Εὐρώπη.

»Οἱ ἀλλαγές αὐτές θά περάσουν ἀπό πολλές φάσεις καί θά χρειασθοῦν πολλά χρόνια μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους.

»Κατά τή μεταβατική αὐτή περίοδο θά πραγματοποιηθοῦν ἀσφαλῶς βαθειές πολιτικές, κοινωνικές καί στρατηγικές ἀνακατατάξεις στόν κόσμο.

»Ἀνακατατάξεις πού, μολονότι ἀποκλείουν ἕναν παγκόσμιο πόλεμο, καθώς καί τήν ἀναβίωση τοῦ μαρξισμοῦ, θά ἐνθαρρύνουν περιφερειακές καί ἐμφύλιες συρράξεις καί ἴσως καί στρατιωτικές δικτατορίες, ἰδίως σέ περιοχές φορτισμένες μέ ἐθνικιστικά καί μειονοτικά προβλήματα. Ἀνακατατάξεις, τέλος, πού θά θέτουν τήν Ἀμερική καί τήν Ἑνωμένη Εὐρώπη μπροστά σέ κρίσιμα διλήμματα, προκειμένου νά προστατέψουν τήν ἐλευθερία, σέ συνδυασμό μέ τή διεθνῆ τάξη καί εἰρήνη.

»Μιά τέτοια περιοχή εἶναι καί ἡ δική μας, ὅπου πέρα ἀπό τά πολλαπλά καί δύσκολα προβλήματα πού δημιουργεῖ γιά ὁρισμένες χῶρες ἡ μετάβαση στή δημοκρατία, φαίνεται ν' ἀναβιώνουν καί ἀναχρονιστικοί ἐθνικισμοί

πού ὑποκρύπτουν σέ ὁρισμένες περιπτώσεις καί ἐδαφικές διεκδικήσεις.

»Ἡ Ἑλλάς, κύριε πρόεδρε, μετά τήν ὑπογραφή τῆς Τελικῆς Πράξης τοῦ Ἑλσίνκι τό 1975, ἀνέλαβε τήν πρωτοβουλία γιά τή δημιουργία συνθηκῶν εἰρηνικῆς συμβιώσεως καί συνεργασίας στόν χῶρο τῆς Βαλκανικῆς, πού ἀπέδωσε θετικά ἀποτελέσματα. Ἤδη ὅμως ἡ προσπάθεια αὐτή ἔχει σχεδόν ἀτονήσει, κυρίως λόγω τῆς συμπεριφορᾶς τῆς γείτονος Τουρκίας.

»Πάντως, ἡ Ἑλλάς εἶναι ἀποφασισμένη νά συνεχίσει τήν προσπάθειά της γιά τή δημιουργία συνθηκῶν σταθερότητος καί εἰρηνικῆς συμβιώσεως στήν εὐαίσθητη αὐτή περιοχή, ἡ ὁποία ἄλλωστε μπορεῖ νά συνδέεται ἔμμεσα μέ τή δημοκρατική Δύση, μέσω τῆς Ἑλλάδος.

»Βέβαια, γιά τή δημιουργία τῶν συνθηκῶν αὐτῶν στήν εὐρύτερη περιοχή μας, στήν ὁποία περιλαμβάνεται καί ἡ Μέση Ἀνατολή, εἶναι ἀνάγκη νά δοθοῦν ἔγκαιρες λύσεις στά γνωστά ἀλλά καί στά διαγραφόμενα ἐκρηκτικά προβλήματά της. Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα στό Κυπριακό πού ἀποτελεῖ, πέραν τῶν ἄλλων, καί πηγή ἀστάθειας στήν εὐρύτερη αὐτή περιοχή. Ἡ διεθνής Κοινότης, ὑπό τήν ἡγεσία τῆς χώρας σας, ἀπέδειξε στόν Κόλπο ὅτι εἶναι σέ θέση, ὅταν ὑπάρχει ἡ πολιτική βούληση, νά ἐπιβάλει τή νομιμότητα καί τή δικαιοσύνη.

»Τήν ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν ἀρχῶν, ὅπως ἐκφράζονται στίς σχετικές Ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἀλλά καί στό κοινό αἴσθημα περί δικαιοσύνης, ἀναμένει καί ἡ μαρτυρική Κύπρος, ἐπί 17 τώρα χρόνια.

»Γνωρίζω, κύριε πρόεδρε, τό ἐνδιαφέρον σας γιά τήν τύχη τῆς Κύπρου καί πιστεύω ὅτι μέ τή συμπαράστασή σας θά δοθεῖ μιά δίκαιη λύση στό πρόβλημα αὐτό. Πρόβλημα πού ἔγινε κατά προέκτασιν καί πρόβλημα ὄχι μόνο τῆς Συμμαχίας ἀλλά καί τῆς Ἀμερικῆς ἀφοῦ, ἐκτός τῶν ἄλλων, διαταράσσει τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς νοτιοανατολικῆς πτέρυγας τῆς Συμμαχίας.

»Κύριε πρόεδρε,

»Δέν μπορῶ νά τερματίσω τήν ὁμιλία μου χωρίς ν' ἀναφερθῶ καί στήν ἑλληνική Ὁμογένεια, πού ζεῖ στή χώρα σας κι ἀποτελεῖ ἀκατάλυτο κρίκο στούς στενούς καί πολλαπλούς δεσμούς πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας. Μιά Ὁμογένεια πού περιλαμβάνει στούς κόλπους της διακεκριμένα μέλη τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας καί ἡ ὁποία, ἁπλισμένη μέ πίστη στό Θεό καί στίς παραδόσεις τῶν προγόνων της, τιμᾶ μέ τίς προσόδους της τόσο τήν παλιά ὅσο καί τή νέα της πατρίδα.

»Κύριε πρόεδρε,

»Πιστεύω ὅτι ἡ ἐπίσκεψή σας αὐτή στή χώρα μας θ' ἀποτελέσει σταθμό στή φιλία τῶν δύο λαῶν μας καί θά δώσει νέα ὤθηση στή συνεργασία τους.

»Γιατί, πέραν τῶν ἄλλων, θά βοηθήσει καί στήν κατανόηση τῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας. Προβλημάτων πού ἀπασχολοῦν, γιά τούς γνωστούς λόγους, ἔμμεσα καί τή δική σας χώρα, ὅπως προκύπτει καί ἀπό τήν πρόσφατη διακήρυξη τοῦ ἐνδιαφέροντός σας γιά τήν εὐημερία καί τήν ἀσφάλεια τῆς Ἑλλάδος.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, πίνω γιά τήν προσωπική σας ὑγεία καί εὐτυχία, κύριε πρόεδρε, γιά τήν ὑγεία καί εὐτυχία τῆς κυρίας Μπούς καί γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία τοῦ μεγάλου καί φίλου ἀμερικανικοῦ λαοῦ».

Στήν ἀντιφώνησή του, ὁ πρόεδρος Μπούς ἀναφέρθηκε καί πάλι στήν Ἑλλάδα ὡς λίκνο τῆς δημοκρατίας, ὑπενθύμισε ὅτι «μαζί σταθήκαμε ἰσχυροί, ὥστε ἡ δημοκρατία νά ἐπιβιώσει στήν Εὐρώπη» καί, τέλος, ἐξῆρε τό ἱστορικό πρόσωπο πού ἔχει διαδραματίσει ὁ Κ. Καραμανλῆς:

«Ἐσεῖς, κύριε πρόεδρε, διαδραματίσατε ἕναν ἐξόχως σημαντικό ρόλο στή διατήρηση τῆς φλόγας τῆς ἐλευθερίας γιά μισό αἰῶνα. Πολλοί ὑποστήριξαν τή δημοκρατία, ἀλλά μόνο λίγοι ἀνδρεῖοι ὄρθωσαν τό ἀνάστημά τους ὅταν κλήθηκαν νά ἐξουδετερώσουν τήν ἀπολυταρχία καί νά ἀποκαταστήσουν τίς δημοκρατικές ἀρχές στήν Κυβέρνηση καί στήν κοινωνία. Ἐσεῖς, κύριε πρόεδρε, εἶστε ἕνας ἀπό αὐτούς τούς ὀλίγους».

Ὁ πρόεδρος Μπούς εἶχε ἰδιαίτερη συνάντηση, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, τά κύρια σημεῖα τῆς ὁποίας καταγράφηκαν ὡς ἑξῆς:

«Παρέστησαν, ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ὁ γενικός γραμματεύς τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, πρέσβης κ. Π. Μολυβιάτης καί ὁ πρέσβης τῆς Ἑλλάδος στίς ΗΠΑ κ. Χρ. Ζαχαράκις καί ἀπό ἀμερικανικῆς, ὁ σύμβουλος Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας στρατηγός κ. Β. Σκόουκρωφτ καί ὁ πρέσβης τῶν ΗΠΑ στήν Ἀθήνα κ. Μ. Σωτῆρχος.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Θά ἤθελα νά ἐκφράσω καί πάλι τή χαρά μου γιά τήν ἐπίσκεψή σας στήν Ἑλλάδα. Καί διότι εἶστε ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ, μιᾶς μεγάλης καί φίλης χώρας, ἀλλά καί λόγω τῆς προσωπικότητός σας.*

»Ὑπάρχουν πολλά προβλήματα στήν ἐποχή μας πού θά μποροῦσαν νά ἀποτελέσουν ἀντικείμενο συζητήσεως. Εἶναι αὐτά πού ἀφοροῦν στήν Ἑλλάδα, τό οἰκονομικό, τό πρόβλημα ἀσφαλείας. Εἶναι αὐτά πού ἀφοροῦν στήν Κύπρο, στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, στή Μέση Ἀνατολή, στά Βαλκάνια, στίς ἐξελίξεις τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καί ἄλλα πολλά. Γιά νά μεθοδεύσουμε τήν συζήτηση καί νά μή καταπονῶ τόν πρόεδρο μέ θέματα πού ἐνδέχεται νά μήν τόν ἐνδιαφέρουν, θά πρότεινα νά θέσει ὁ ἴδιος αὐτά στά ὁποῖα θά ἤθελε νά ἀκούσει τίς ἀπόψεις μου.

»Πρόεδρος Μπούς: Θά ἤθελα νά μέ ἐνημερώσετε γιά τή Γιουγκοσλαβία.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ἡ Γιουγκοσλαβία στό μάκρος τοῦ χρόνου θά διαλυθεῖ. Εἶναι ἕνα τεχνητό κατασκεύασμα πού δύσκολα θά διατηρηθεῖ. Ἔχει 6-7 ἐθνότητες μέ διαφορετική γλῶσσα, θρησκεία καί διαφορετικό μορφωτικό καί βιοτικό ἐπίπεδο. Οἱ Βόρειοι Γιουγκοσλάβοι εἶναι Εὐρωπαῖοι καί οἱ Νότιοι Βαλκάνιοι.*

»Μολονότι ἐνδιαφερόμεθα νά διαφυλαχθεῖ ἡ ἑνότης τῆς Γιουγκοσλαβίας, φοβοῦμαι ὅτι στή διαδρομή τοῦ χρόνου θά διαλυθεῖ.

»Πρόεδρος Μπούς: Μέ αἱματοχυσία;

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ἐξαρτᾶται. Δέν μπορεῖ κανείς νά κάνει ἀσφαλεῖς προβλέψεις γιά τίς ἐξελίξεις τῶν χωρῶν αὐτῶν. Τώρα εἶναι μιά καινούργια περίοδος, μιά νέα κατάσταση ἐκδημοκρατισμοῦ, κ.λ.π. Θά περάσουν, ὅμως, ἀπό πολλές φάσεις μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους. Γι' αὐτό οἱ προβλέψεις εἶναι δύσκολες. Ἀλλά γιά τούς λόγους πού ἀνέφερα, πιστεύω ὅτι στό μάκρος τοῦ*

χρόνου δέν θά διατηρηθεῖ ἡ ἑνότης τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ὑπάρχουν πολλά μίση καί ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης μεταξύ τους.

»Πρόεδρος Μπούς: Κι ἐμεῖς ἐλπίζουμε ὅτι θά διατηρηθεῖ ἡ ἑνότης ἤ ὅτι τουλάχιστον ἡ ἐξέλιξη θά εἶναι εἰρηνική. Τελευταῖα ὅμως ἔχουμε πληροφορίες ὅτι ὁδηγοῦνται σέ σύγκρουση.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ἐξαρτᾶται ἀπό τή στάση τῆς Σερβίας πού εἶναι ἡ μεγαλύτερη Δημοκρατία καί ἐλέγχει τό 75% τοῦ στρατοῦ. Εἶδα πρό διμήνου τόν Σέρβο πρωθυπουργό πού δέν ἦταν αἰσιόδοξος γιά τήν διαφύλαξη τῆς ἑνότητος.*

»Πρόεδρος Μπούς: Δέν βλέπω πῶς θά φθάσουν στά νέα σύνορά τους καί στίς νέες ἐλευθερίες τους ἄν δέν συνομιλήσουν μεταξύ τους.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Στήν Κροατία ὑπάρχουν 600.000 Σέρβοι πού δέν αἰσθάνονται ἀσφαλεῖς. Ὑπάρχουν πολλές ἐθνότητες μέ βαθειές διαφορές. Ἐμεῖς στήν Ἑλλάδα ἐπιθυμοῦμε τή διαφύλαξη τῆς ἑνότητος ὥστε νά διαφυλαχθεῖ ἡ σταθερότης στά Βαλκάνια. Ἀλλά ἐξαρτᾶται ἀπό τούς ἴδιους τί θά κάνουν.*

»Πρόεδρος Μπούς: Καί ἡ Ἀλβανία ἀνοίγεται τώρα πρός τόν ὑπόλοιπο κόσμο. Εἶναι καταπληκτικό.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Μπήκαμε σέ μιά ἐποχή πού εἶναι θρίαμβος τῆς δημοκρατίας. Ἀλλά τό στάδιο πού μεσολαβεῖ μεταξύ αὐταρχικῶν καθεστώτων καί δημοκρατίας εἶναι εὐαίσθητο καί ἐπικίνδυνο. Καί αὐτό εἶναι τό πρόβλημα γιά ὅλες αὐτές τίς χῶρες πού ἐπιθυμοῦν τή δημοκρατία. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν Σοβιετική Ἕνωση».*

Στή συνέχεια, οἱ δύο ἡγέτες ἀνασκόπησαν, ἀναλυτικά, τίς διεθνεῖς ἐξελίξεις — μέ ἔμφαση στήν Ἀνατολική Εὐρώπη καί τή Μέση Ἀνατολή. Τέλος, ἡ συζήτηση ἐπαναφέρθηκε σέ θέματα ἐθνικοῦ ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος:

«Πρόεδρος Μπούς: Χωρίς νά θέλω νά ἀναμειχθῶ στά ἐσωτερικά σας, ἀλλά ἐπειδή τά θέματα αὐτά ἔχουν πάρει διεθνῆ χαρακτῆρα, θά ἤθελα νά μιλήσουμε γιά τήν Κύπρο καί τίς σχέσεις σας μέ τήν Τουρκία.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Εἶναι δυσάρεστο ὅτι οἱ σχέσεις μας μέ τήν Τουρκία, κατά τά τελευταῖα 30 χρόνια, βρίσκονται σέ κακή ἀλλά καί ἐπικίνδυνη κατάσταση. Δέν εἶναι μόνο τό Κυπριακό, ἀλλά ὑπάρχουν καί ἄλλα προβλήματα σέ βάρος τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τά νησιά τοῦ Αἰγαίου, ἡ Θράκη κ.λ.π. Ἐπίστευα πάντοτε καί πιστεύω στήν ἀνάγκη ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν μας μέ τήν Τουρκία. Ἡ γεωγραφία μᾶς ὑποχρεώνει νά συνυπάρχουμε. Χρειάζεται λίγη λογική καί λίγο πολιτικό θάρρος. Ἐγώ προσπάθησα πολύ νά λύσω τίς διαφορές μας μέ τήν Τουρκία. Γιά νά σώσω τή φιλία τῶν δύο χωρῶν, ἐγκατέλειψα τήν ἰδέα τῆς Ἑνώσεως πού ἦταν ἐθνικό θέμα καί συμφωνήσαμε γιά τήν ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου.*

»Πρόεδρος Μπούς: Πότε ἔγινε αὐτό;

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1959... Μετά προσπάθησα νά συνεννοηθῶ μέ τούς Τούρκους καί ἔκανα προτάσεις συνάψεως Συμφώνου μή Ἐπιθέσεως τό 1976 στόν Ντεμιρέλ. Τό δέχθηκε καί μετά 10 ἡμέρες μετάνοιωσε. Ἔκανα καί μιά προσπάθεια γιά τό πρόβλημα τῆς ὑφαλοκρηπίδος καί πρότεινα νά πᾶμε στό Διεθνές Δικαστήριο τῆς Χάγης. Συναντηθήκαμε μέ τόν Ντεμιρέλ στίς Βρυξέλλες καί ὑπογράψαμε γι' αὐτό ἕνα κοινό ἀνακοινωθέν. Μετά 10 ἡμέρες, ἔστειλα τούς ἀντιπροσώπους μας γιά νά συζητήσουν τήν σχετική διαδικασία καί ὁ Ντεμιρέλ ὑπαναχώρησε, λέγοντας ὅτι ὑπέγραψε τό ἀνακοινωθέν χωρίς νά τό διαβάσει.*

»Ὅταν συνάντησα τόν Ἔτσεβίτ, τοῦ εἶπα καί πάλι γιά τή Χάγη γιατί, πέραν τῶν ἄλλων, συμφέρει καί πολιτικά, ἀφοῦ ἡ ἀπόφαση θά εἶναι τοῦ Δικαστηρίου καί δέν θά κατηγορηθοῦν οἱ Κυβερνήσεις. Μοῦ εἶπε ὅτι εἶχα δίκιο ἀλλά πρόσθεσε ὅτι δέν μποροῦσε νά δεχθεῖ γιατί ὁ ἴδιος εἶχε κατηγορήσει τόν Ντεμιρέλ γιά προδοσία, ὅταν εἶχε συμφωνήσει. Ὅπως βλέπετε, ἐπικρατεῖ κλίμα φανατισμοῦ. Ὁ πολιτικός ἀνταγωνισμός τῶν κομμάτων ἔχει ὀξύνει τά θέματα αὐτά σέ τέτοια ἔκταση ὥστε νά μήν ἐλέγχονται ἀπό καμμία Κυβέρνηση.

»Ἐάν εὑρίσκετο στήν Ἄγκυρα μιά Κυβέρνηση μέ θάρρος νά πάρει τίς εὐθύνες της, θά προχωροῦσε σέ λύσεις. Καί ὑπάρχουν λύσεις.

»Πρόεδρος Μπούς: Ὁ Ὀζάλ δέν μπορεῖ νά τό κάνει; Εἶναι καλός καί σώφρων.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Δέν τόν ξέρω. Ἡ φιλοδοξία μου ἦταν, πρίν ἀποσυρθῶ ἀπό τόν δημόσιο βίο, νά λύσω τίς διαφορές μας μέ τήν Τουρκία ἀλλά δέν βρῆκα συνομιλητή.*

»Πρόεδρος Μπούς: Ἴσως ἀποδειχθεῖ κατάλληλος συνομιλητής ὁ Ὀζάλ, ἄν καί στερεῖται ἐπαρκοῦς ὑποστηρίξεως στήν Τουρκία.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ὅταν μιλᾶμε γιά ἀνάγκη ἐπιδείξεως πολιτικοῦ θάρρους ἐννοοῦμε νά ἀγνοηθεῖ ἡ κοινή γνώμη.*

»Πρόεδρος Μπούς: Γνωρίζετε τόν πρόεδρο Βασιλείου;

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Εἶναι συνετός καί λογικός ἄνθρωπος.*

»Πρόεδρος Μπούς: Μοῦ ἀρέσει. Πιστεύετε ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ γενικοῦ γραμματέως γιά τετραμερῆ συνάντηση ἤ γιά σύσκεψη ἄλλης ἀριθμητικῆς σύνθεσης ἔχει πιθανότητες καί προοπτικές;

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τήν Τουρκία πού εἶναι τό κλειδί. Ἡ Κύπρος ἔχει ἑλληνική ἱστορία 3.000 χρονῶν. Εἶναι μιά δεύτερη Ἑλλάς. Τό 80% τῶν Κυπρίων εἶναι Ἕλληνες καί μόνο τό 18% εἶναι Τοῦρκοι. Τό πρόβλημα εἶναι στήν Ἄγκυρα πού πρέπει νά καταλάβει ὅτι τό σημερινό status quo εἶναι ἀπαράδεκτο. Κατέλαβαν τό νησί τό 1974 γιά νά ἀποκαταστήσουν τή νομιμότητα, ἐπικαλούμενοι τίς Συμφωνίες τῆς Ζυρίχης καί τίς Ἐγγυήσεις, μετά τό πραξικόπημα τῶν συνταγματαρχῶν. Καί μολονότι τό πραξικόπημα αὐτό ἀποτελοῦσε ἐσωτερικό ἐνδοελληνικό θέμα, ἔκαναν κατάχρηση τῆς Συμφωνίας Ἐγγυήσεων.*

»Πάντως ἡ νομιμότης ἀπεκατεστάθη μετά ἀπό μιά ἑβδομάδα μέ τήν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπό τόν Κληρίδη στήν Κύπρο καί ἀπό μένα στήν Ἑλλάδα. Οἱ Τοῦρκοι ἔπρεπε τότε νά ἀποχωρήσουν, ἀλλά ἀντί νά φύγουν κατέλαβαν τό μισό νησί.

»Πρόεδρος Μπούς: Πόσο ἔδαφος ἐλέγχουν τώρα;

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Πάνω ἀπό 36% μέ 18% πληθυσμό.*

»Πρόεδρος Μπούς: Δέν είναι πολύ δίκαιο αὐτό.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Καί ὑπάρχουν 200.000 Ἑλληνοκύπριοι πρόσφυγες.*

»Πρόεδρος Μπούς: Τί μποροῦν νά κάνουν οἱ ΗΠΑ, ἐάν μποροῦν νά κάνουν κάτι;

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ἔχω πεῖ καί παλιότερα ὅτι, ἀντί οἱ ΗΠΑ νά δίνουν χρήματα καί ὅπλα στήν Τουρκία, πού πρέπει νά τῆς δίνουν γιατί εἶναι σύμμαχος, θά ἦταν καλλίτερα νά τῆς ἔδιναν περισσότερες συμβουλές. Νά εἶναι λίγο λογικότεροι. Γιατί αὐτό πού κάνουν οἱ Τοῦρκοι εἶναι παράλογο. Δέν τό λέω ὡς Ἕλλην, ἀλλά ὡς τρίτος, χωρίς προκατάληψη. Ἐπί 30 χρόνια προσπαθῶ νά ἀποκαταστήσω μιά καλή συνεργασία μέ τήν Τουρκία.*

»Κάποτε, οἱ "New York Times", γράψανε κάτω ἀπό μιά φωτογραφία μου ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Καραμανλῆς, τοῦ ὁποίου ἄσπρισαν τά μαλλιά, λόγω τοῦ Κυπριακοῦ.

»Πρόεδρος Μπούς: Ὁ Ὀζάλ εἶναι λογικός ἄνθρωπος περισσότερο ἀπό ἄλλους. Συνεργάσθηκα μαζί του στόν πόλεμο. Δέν ξέρω βέβαια τίς θέσεις του σέ κάθε πτυχή τοῦ Κυπριακοῦ.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ἔχω 56 χρόνια δημόσιο βίο. Καί ἔχω γνωρίσει ὅλους τούς Τούρκους ἡγέτες ἀλλά ὄχι τόν Ὀζάλ. Πάντως εἶναι ἀνάγκη νά λυθοῦν οἱ διαφορές μας μέ τήν Τουρκία. Εἶναι συμφέρον τῶν δύο λαῶν. Εἶναι συμφέρον τῆς Βαλκανικῆς. Εἶναι συμφέρον τῆς Συμμαχίας. Χρειάζεται λίγη λογική καί λίγο θάρρος.*

»Πρόεδρος Μπούς: Ποιό εἶναι συγκριτικά μεγαλύτερο πρόβλημα γιά σᾶς: Μεταξύ τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου καί τῆς Κύπρου;

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ἐξαρτᾶται ἀπό τό τί ἐπιδιώκει ἡ Τουρκία. Ἐάν ἔχει βλέψεις σέ βάρος τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου, τότε ἀσφαλῶς αὐτό ἔχει μεγαλύτερη σημασία ἀπό τό Κυπριακό. Ἄν ὄχι, δέν ὑπάρχει θέμα. Τό Αἰγαῖο πάντως εἶναι κατοχυρωμένο μέ τήν Συνθήκη τῆς Λωζάννης.*

»Πρόεδρος Μπούς: Ὑπάρχει ἀκόμη αὐτή τήν στιγμή φασαρία γιά τό θέμα;

»Στρατηγός Σκόουκροφτ: Ὑπάρχει σχετικά μέ τήν ὑφαλοκρηπίδα.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ναί, ἀλλά ἄν οἱ Τοῦρκοι πάρουν ὑφαλοκρηπίδα μεγαλύτερης ἐκτάσεως αὐτῆς πού δικαιοῦνται, τότε τά ἑλληνικά νησιά θά ἐνταχθοῦν στόν χῶρο τῆς Τουρκίας. Καί ἔτσι διασπᾶται ἡ ἐθνική ἑνότης τῆς Ἑλλάδος.*

»Πρόεδρος Μπούς: Τό ἀντιλαμβάνομαι.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Τό Αἰγαῖο εἶναι 50% ἑλληνικός χῶρος, 42% διεθνής καί 8% τουρκικός. Καί παρά ταῦτα, οἱ Τοῦρκοι θέλουν νά τό μοιράσουμε στή μέση. Ἄν γίνει αὐτό, διχοτομεῖται ἡ ἑλληνική ἐπικράτεια. Πρόκειται γιά περίπλοκο πρόβλημα. Καί δυστυχῶς φοβοῦμαι ὅτι ὅλα αὐτά γίνονται, ἄνευ λόγου, γιατί τελικά δέν ὑπάρχει πετρέλαιο.*

»Πρόεδρος Μπούς: Ἄν καί νομίζω ὅτι εἶναι ὥρα νά φύγουμε γιά τήν Βουλή, ἐγώ θά προτιμοῦσα νά μείνω ἐδῶ καί νά συνεχίσουμε τή συζήτησή μας, τήν ὁποία χάρηκα καί ἐξετίμησα ἰδιαίτερα.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Ὅπως σᾶς εἶπα καί στό αὐτοκίνητο, θαυμάζω τήν ἀντοχή σας. Ἕνας βασιλιάς τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ἄμασις, παρομοίασε πρίν 2.000 χρόνια τόν ἄνθρωπο μέ τόξο. Ἄν το κρατήσει κανείς πολλήν ὥρα τεντωμένο μπορεῖ νά σπάσει. Γι' αὐτό τό ἀφήνει νά χαλαρώσει ἄϊστε νά ξαναρρίξει.*

»Πρόεδρος Μπούς: Θά ἤθελα νά χαλαρώσω μέ 3 ἑβδομάδες διακοπές σέ κάποιο ἑλληνικό νησί.

»Πρόεδρος Δημοκρατίας: *Τό ἐλπίζω»*[173].

Μετά τή συνομιλία, ὁ Κ. Καραμανλῆς συνόδευσε τόν πρόεδρο Μπούς στή Βουλή τῶν Ἑλλήνων, ὅπου τοῦ ἐπιφυλάχθηκε ἐπίσημη ὑποδοχή. Στή διάρκεια τῆς τελετῆς, ὁ Ἀμερικανός ἡγέτης, μετά τήν προσφώνηση τοῦ προέδρου τοῦ Σώματος, Α. Τσαλδάρη, ἐκφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ὑποδοχή. Θά ἤθελα νά χαιρετίσω τόν πρόεδρο κ. Καραμανλή, τόν πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη, τόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς κ. Τσαλδάρη, τόν κ. Παπανδρέου, πού εἶχα τήν τιμή νά συναντήσω πρίν ἀπό ὁρισμένο χρονικό διάστημα, καί τά μέλη τῆς Βουλῆς.

»Θά ἤθελα κατ' ἀρχήν νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν ἐξαιρετική αὐτή τιμή πού μοῦ κάνετε, νά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἀπευθυνθῶ στήν ἑλληνική Βουλή. Καί ἔχει μεγάλη σημασία πού ἀκολουθῶ τά βήματα μεγάλων ἀνδρῶν, ὅπως τοῦ προέδρου Αἰνζεχάουερ καί τοῦ στρατηγοῦ Σάρλ Ντέ Γκώλ, οἱ ὁποῖοι μίλησαν ἐδῶ.

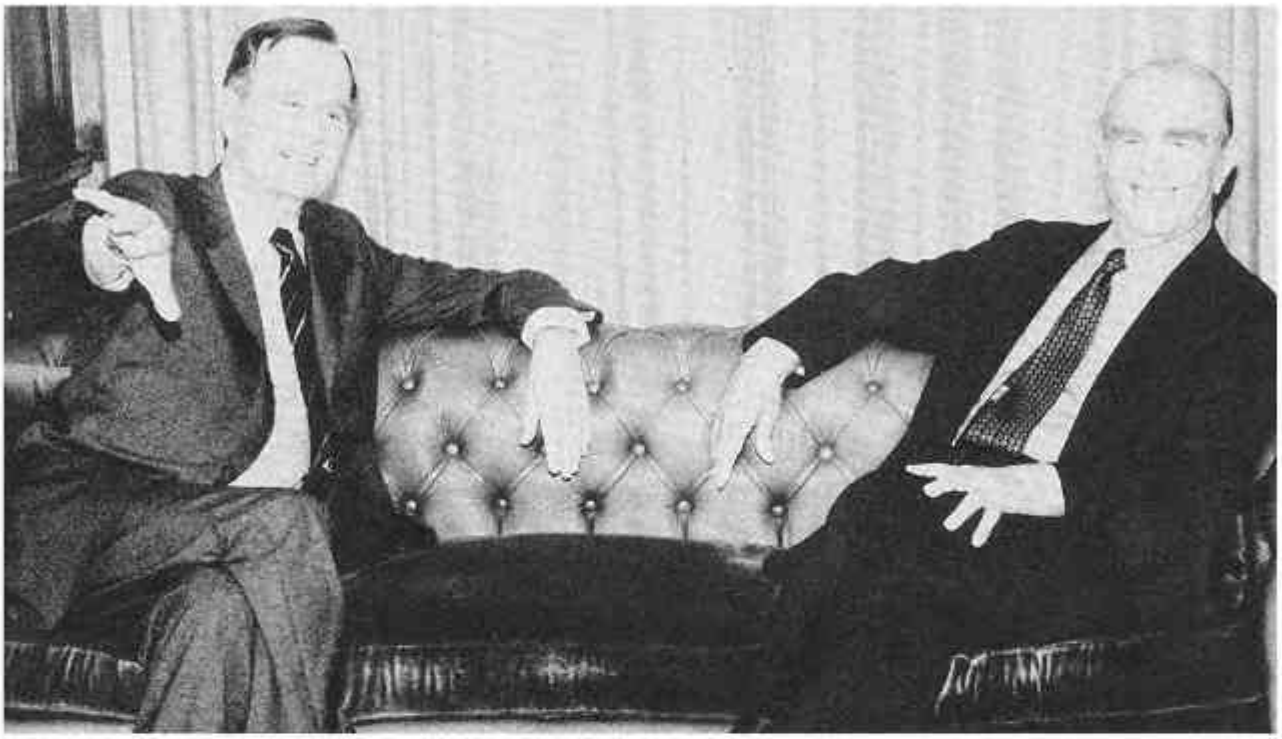
»Κανένας Ἀμερικανός δέν μπορεῖ νά ἔρθει στήν Ἀθήνα, χωρίς νά αἰσθάνεται ἕνα εἶδος ἱεροῦ δέους. Ὅλα ὅσα εἶναι οἱ Ἀμερικανοί, ὅλα ὅσα ὑποστηρίζουν οἱ Ἀμερικανοί, ὅ,τι θεωροῦμε προσφιλέστερο σέ μᾶς, ἔχει τή ζωή του σ' αὐτή τή μεγάλη πόλη, σ' αὐτή τή μεγάλη χώρα, ὅπου γεννήθηκε πρίν ἀπό 2.500 χρόνια ἡ δημοκρατία.

»Κάθε Ἀμερικανός μαθητής μαθαίνει νά ἐκτιμᾶ τό μεγαλεῖο τοῦ Παρθενώνα, τῶν Δελφῶν καί τοῦ δροσεροῦ Αἰγαίου. Καί μαθαίνουμε ὅτι οἱ μεγάλοι ἐπιστημονικοί κλάδοι, ἡ φιλοσοφία, ἡ θεολογία, ἡ δραματική τέχνη, ἡ λογοτεχνία, τά μαθηματικά, ἡ βιολογία, ἡ ζωολογία καί βεβαίως ἡ πολιτική γεννήθηκαν στά παράλια αὐτά. Ὑποθέτω ὅτι ὅλα αὐτά ζοῦν, ἀλλά ὁπωσδήποτε ζεῖ καί ἡ πολιτική σ' αὐτά τά παράλια.

»Στά μνημεῖα καί στά μουσεῖα σας βλέπουμε τούς χώρους ἀπό τούς ὁποίους ἀναπτύχθηκε ἡ δική μας δημοκρατία τῆς ἐλευθερίας. Δυόμισι χιλιάδες χρόνια ἀργότερα, ἡ ἀνθρωπότητα μόλις ἀρχίζει νά κατανοεῖ τό μεγαλεῖο τῶν ὅσων ἐπέτυχαν οἱ πρόγονοί σας. Μέσα σέ δεκάδες γενιές, μέσα ἀπό τήν ἀκμή καί παρακμή μεγάλων αὐτοκρατοριῶν, μέσα ἀπό πολέμους καί καταστροφές, μέσα ἀπό ὑφέσεις καί οἰκονομικές ἐπαναστάσεις, μέσα ἀπό θριάμβους καί μόχθους τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας, ἕνα πράγμα ἄντεξε: Τό ὄνειρο τῆς δημοκρατίας.

»Ἔτσι λοιπόν σήμερα, καθώς διαλύονται οἱ παλιές τυραννίες, καθώς ἀναδύεται μιά κοινοπολιτεία τῆς ἐλευθερίας σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο, μποροῦμε πράγματι νά ποῦμε ὅτι τό μέλλον μας, τό μέλλον τοῦ κόσμου, ξεκίνησε ἀκριβῶς ἐδῶ.

»Παρ' ὅτι ἔχω νά ἐπισκεφθῶ τήν Ἑλλάδα ἀπό τό 1960 καί νομίζω ὅτι τήν ἐπισκέφθηκα καί πάλι τό 1979 — δέν ἔχω ἔρθει πολύ πρόσφατα στή χώρα σας — αἰσθάνομαι ὅμως σάν στό σπίτι μου. Ἔχω τήν τιμή νά βρίσκομαι στήν αἴθουσα αὐτή σήμερα μέ ἕναν ἄνθρωπο πού ἀποτελεῖ σύμβολο τῶν ἀρχῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καί τοῦ θάρρους

Συνάντηση μέ τόν Τζώρτζ Μπούς, στό Προεδρικό Μέγαρο.

τῆς σύγχρονης, μέ τόν πρόεδρο Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ.

»Ὁ τότε πρωθυπουργός Καραμανλῆς φιλοξένησε τόν πρόεδρο Ἀιζενχάουερ, τό 1959, καί ἔχει ἐργασθεῖ μέ κάθε Ἀμερικανό πρόεδρο ἀπό τόν Χάρυ Τρούμαν. Ἀποκατέστησε τή δημοκρατία στήν Ἑλλάδα τό 1974 καί συνέβαλε στό νά ἀποκτήσει ἡ Ἑλλάδα τό ἀνάστημά της ὡς προπύργιο σταθερότητας. Οἰκοδόμησε νέες σχέσεις καί συνέβαλε στήν προσχώρηση τῆς Ἑλλάδας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ἐξασφάλισε στήν Ἑλλάδα ἕναν σημαντικό ρόλο στήν Ἀτλαντική Συμμαχία. Διεύρυνε τίς διεθνεῖς εὐθύνες τῆς Ἑλλάδας, τή διεθνῆ της ἐπιρροή, τή διεθνῆ της σημασία.

»Γιά νά τιμήσω τόν μεγάλο αὐτόν ἄνδρα καί γιά νά ὑπογραμμίσω τήν ἰδιαίτερη ποιότητα τῶν ἀνανεωμένων σχέσεών μας μέ τήν Ἑλλάδα, θά ἤθελα, κύριε πρόεδρε, τώρα, νά σᾶς προσκαλέσω νά μᾶς ἐπισκεφθεῖτε τοῦ χρόνου στήν Οὐάσιγκτων, ὡς ἀρχηγός Κράτους, καί ἐλπίζω ὅτι θά ἀποδεχθεῖτε, κύριε πρόεδρε, ὁ ἀμερικανικός λαός νά ἔχει τήν εὐκαιρία νά ἐκφράσει τήν εὐγνωμοσύνη του πρός ἐσᾶς, τόν θαυμασμό του πρός ἐσᾶς καί τόν θαυμασμό του πρός τήν Ἑλλάδα.

»Σήμερα, θά ἤθελα ἐπίσης νά ἐπαναλάβω τήν πρόσκλησή μου πρός τόν ἄλλο μεγάλο ἄνδρα, ἕναν ἄνθρωπο πού θαυμάζω καί σέβομαι: Τόν πρωθυπουργό κ. Κωνσταντῖνο Μητσοτάκη. Τόν προσκάλεσα νά ἐπισκεφθεῖ ἐπίσημα τήν πρωτεύουσά μας. Μ' αὐτό τό ταξίδι ὁλόκληρος ὁ κόσμος θά μάθει ὅτι ἡ φιλία μας, ὅπως καί τά ἰδανικά πού μᾶς ἑνώνουν, θά διαρκέσει.

»Εὑρισκόμενος σήμερα ἐδῶ, μέ χαρά μπορῶ νά πῶ ὅτι οἱ σχέσεις μας εἶναι ἰσχυρότερες παρά ποτέ. Ἔχουμε συσφίγξει τούς οἰκονομικούς δεσμούς μας μέ συμφωνίες στόν τελωνειακό τομέα, στόν τομέα τῆς Πολιτικῆς Ἀεροπορίας καί τοῦ τουρισμοῦ. Ἔχουμε σημειώσει σημαντική πρόοδο ἀπό κοινοῦ στή διεθνῆ καταπολέμηση τῆς τρομοκρατίας. Καί μέ τήν ἐπίσκεψή μου αὐτή, ἐλπίζω ὅτι αὐτή ἡ εἰδική σχέση θά γίνει ἀκόμη ἰσχυρότερη. Μποροῦμε νά οἰκοδομήσουμε πιό δυναμικές, οἰκονομικές σχέσεις. Παρ' ὅτι οἱ ΗΠΑ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐξωτερικός ἐπενδυτής τῆς Ἑλλάδος, θέλουμε νά κάνουμε περισσότερα. Θέλουμε νά ἐξασφαλίσουμε ὅτι τό ἀμερικανικό κεφάλαιο καί ἡ ἀμερικανική τεχνογνωσία θά μπορέσουν νά συνεισφέρουν στή διαρκῆ εὐημερία τῆς Ἑλλάδος. Καί γι' αὐτό ζήτησα ἀπό τόν ὑπουργό Ἐμπορίου μας νά ἡγηθεῖ μιᾶς προεδρικῆς ἐμπορικῆς καί ἐπενδυτικῆς ἀποστολῆς στήν Ἑλλάδα τό φθινόπωρο.

»Μποροῦμε νά ἐνισχύσουμε τίς σχέσεις μας στόν τομέα τῆς ἀσφάλειας. Ἔχουμε ἤδη σφυρηλατήσει ἰσχυρούς δεσμούς μέσω τοῦ NATO. Φέτος, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες θά προσφέρουν 350 ἑκατομμύρια δολλάρια βοήθεια ἀσφαλείας στήν Ἑλλάδα. Μόλις συμφωνήσαμε νά σᾶς ἐκμισθώσουμε δύο φρεγάτες KNOX-CLASS. Καί θά ἐπισπεύσουμε τήν ἀποστολή δέκα ἀεροσκαφῶν F-4E καί θά παραδώσουμε 18 ἀκόμη τό φθινόπωρο.

»Μέ τίς συμφωνίες αὐτές διατυπώνουμε τήν ἀποφασιστικότητά μας νά σᾶς στηρίξουμε καί τώρα καί στό μέλλον.

»Σταθήκατε εὐθέως στό πλευρό τῆς Διεθνοῦς Συμμαχίας πού ἀπελευθέρωσε τό Κουβέιτ ἀπό τόν Σαντάμ Χουσεΐν. Καί αὐτό τό εἶδος τῆς συνεργασίας δέν εἶναι νέο. Στόν Περσικό Κόλπο, ὅπως καί στήν Κορέα καί στούς δύο Παγκοσμίους Πολέμους, ἡ Ἑλλάδα συντάχθηκε μέ τίς δυνάμεις τῆς ἐλευθερίας.

»Καί τώρα ἀντιμετωπίζουμε ἕνα νέο κόσμο... Ἕναν κόσμο ὅπου ἡ στρατιωτική ἀντιπαράθεση παραμερίζεται πρός ὄφελος τοῦ ἐποικοδομητικοῦ οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Ἕναν κόσμο ὅπου τά ἔθνη ἀγωνίζονται γιά νά οἰκοδομήσουν καί νά τελειοποιήσουν τή δημοκρατία. Παρ' ὅλο πού δέν ἔχουμε ὁδικό χάρτη γιά νά μᾶς καθοδηγεῖ σ' αὐτόν τό νέο κόσμο, ἔχουμε τήν ἀσφαλῆ πυξίδα τῶν ἰδανικῶν πού εἶναι προσφιλῆ στά δύο μας ἔθνη. Πρόκειται γιά τή νέα εἰρηνική διευθέτηση τῶν διαφορῶν, τήν ἐλεύθερη οἰκονομία, ἕνα ἀνοικτό παγκόσμιο οἰκονομικό σύστημα καί πάνω ἀπ' ὅλα γιά τή δημοκρατία.

»Ἐδῶ στήν Ἑλλάδα ἔχετε μιά ζωντανή εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ νέου κόσμου. Ἐδῶ, στή μοναδική σας γεωγραφική θέση, σ' αὐτή τήν ἱστορική στιγμή, μποροῦμε νά δοῦμε τήν πρόκληση καί τήν ὑπόσχεση μιᾶς νέας παγκόσμιας τάξης, ὅπως τήν ἀποκαλοῦμε.

»Στό Βορρά ἔχει ἐκραγεῖ ἡ πρώτη μεταψυχροπολεμική κρίση τῆς Εὐρώπης. Οἱ λαοί τῆς Γιουγκοσλαβίας ἀγωνίζονται γιά νά ἐξασφαλίσουν τίς νέες ἐλευθερίες τους καί νά ξεπεράσουν τό βάρος τοῦ πανάρχαιου μίσους.

»Ἡ Διεθνής Κοινότητα συντάχθηκε μέ τή θαρραλέα πρωτοβουλία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας, κάνει ἔκκληση στούς Γιουγκοσλάβους νά διαμορφώσουν ἕνα νέο μέλλον, ἕνα δημοκρατικό μέλλον, διά μέσου εἰρηνικῶν διαπραγματεύσεων. Καί ἐμεῖς κάνουμε ἔκκληση στούς ἡγέτες τῆς Γιουγκοσλαβίας νά ἀπαλλάξουν τό λαό τους ἀπό ἕνα φοβερό ἐμφύλιο πόλεμο. Ὡς χώρα τῆς ΕΟΚ μέ σταθερή δημοκρατία, μπορεῖτε νά βοηθήσετε ἔθνη ὅπως ἡ Ἀλβανία καί ἡ Βουλγαρία, πού ἀγωνίζονται στό δρόμο πρός τήν ἐλευθερία. Μπορεῖ νά ἀγωνίζονται, ἀλλά γιά κοιτάξτε τήν πρόσφατη ἱστορία καί ποιός τό εἶχε προβλέψει ὅτι οἱ χῶρες αὐτές θέλουν νά ἀκολουθήσουν τώρα τό δρόμο πρός τήν ἐλευθερία καί τή δημοκρατία. Οἱ Βαλκάνιοι γείτονές σας, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς Γιουγκοσλαβίας, στρέφονται πρός ἐσᾶς γιά καθοδήγηση, βοήθεια καί ἐλπίδα. Ἕνα εἶδος νεανικῆς αἰσιοδοξίας ἀνθεῖ παντοῦ. Οἱ ἀναδυόμενες δημοκρατίες τῆς Εὐρώπης, οἱ λαοί σ' ὁλόκληρη τή Σοβιετική Ἕνωση, ἄνδρες καί γυναῖκες, νέοι καί γέροι σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο, προσβλέπουν στά ἰδανικά πού γιά πρώτη φορά σφυρηλατήθηκαν ἐδῶ στήν Ἑλλάδα. Ἀλλά τά ἰδανικά εἶναι σημαντικά μόνον ὅταν ὑπαγορεύουν ἐνέργειες καί πράξεις. Τό καταλαβαίνετε αὐτό.

»Ἐπικροτοῦμε τήν πρόσφατη πρόταση γιά τήν παγίωση τῆς σταθερότητας στά Βαλκάνια καί στό Αἰγαῖο, τίς νέες εὐκαιρίες σας σ' αὐτή τήν περιοχή τῶν Βαλκανίων. Καί στή συνάντησή μου μέ τόν κ. Γκορμπατσώφ, χθές, μᾶς ἐνέπνεε αὐτό τό πνεῦμα τῆς συνεργασίας.

»Ἡ Σοβιετική Ἕνωση προσπαθεῖ νά κάνει περισσότερα στό δρόμο τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν.

»Ἐλπίζω ὅτι ἡ συμφωνία ἐλέγχου τῶν ἐξοπλισμῶν πού συζητήσαμε χθές μέ τόν κ. Γκορμπατσώφ, ἡ πρώτη συμφωνία γιά τή μείωση τῶν στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν στήν ἱστορία, θά εἶναι ἐπωφελής γιά ὅλες τίς χῶρες σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί κυρίως σ' αὐτή τήν περιοχή τοῦ κόσμου.

»Ἐσεῖς καί ἡ Τουρκία ἔχετε νά ἀντιμετωπίσετε μιά με-

γάλη πρόκληση, γιά νά μπορέσετε νά ἐπιλύσετε τίς διαφορές πού σᾶς διχάζουν. Πάνω ἀπό 60 χρόνια πρίν, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ὑπέγραψε συμφωνίες φιλίας καί ἐμπορίου μέ τόν πατέρα καί ἱδρυτή τῆς σύγχρονης Τουρκίας, τόν Κεμάλ Ἀτατούρκ. Εὔχομαι τά δύο σας ἔθνη νά μπορέσουν νά ἀκολουθήσουν τό παράδειγμα τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων προσωπικοτήτων.

»Σήμερα, μέ νέους δραματιστές ἡγέτες, τά ἔθνη σας χαίρουν μιᾶς μοναδικῆς εὐκαιρίας νά ξεπεράσουν τίς παρεξηγήσεις τοῦ παρελθόντος. Μπορεῖτε νά ἀρχίσετε νά ἐπουλώνετε τή βαθιά πληγή πού σημαδεύει τήν Κύπρο, πού διαιρεῖ οἰκογένειες καί φίλους, σ' αὐτό τό νησί.

»Στό νέο κόσμο πού ἀνέφερα κανείς ἀπό μᾶς δέν θά ἔπρεπε νά δεχθεῖ τήν καθεστηκυία τάξη στήν Κύπρο. Σήμερα, ὑπόσχομαι ὅτι οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες δέν θα φεισθοῦν καμιᾶς προσπάθειας γιά νά βοηθήσουν τήν Ἑλλάδα, τήν Τουρκία καί τούς Κυπρίους γιά νά διευθετήσουν τό πρόβλημα τῆς Κύπρου καί ὅτι αὐτό θά γίνει ἐφέτος.

»Τέλος, οἱ δεσμοί πού συνδέουν τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί τήν Ἑλλάδα εἶναι πολύ βαθύτεροι ἀπό τήν οἰκονομική ἤ στρατιωτική ἀναγκαιότητα. Βλέπετε, ὅπως πολλοί ἀπό σᾶς γνωρίζουν, οἱ Ἑλληνοαμερικανοί ἔχουν πλουτίσει πάρα πολύ τή χώρα μας, σέ κάθε ἐπάγγελμα, σέ κάθε κλάδο, σέ κάθε περιοχή, σέ κάθε τομέα τῆς ζωῆς. Πάρα πολλοί Ἑλληνοαμερικανοί ἐπιχειρηματίες μέ συνοδεύουν σ' αὐτό τό ταξίδι μου, ὅπως οἱ κύριοι Κουρτέλης καί Σπανός. Καί οἱ δύο ἔχουν κάνει πολλά γιά τή χώρα μας. Ὁ ἱκανός πρέσβης μας, ὁ κ. Μάικλ Σωτῆρχος, ἐπίσης ἐξυπηρετεῖ πολύ καλά τά συμφέροντα τῆς χώρας μας. Ἔχουμε βαθύτερους δεσμούς, ἔχουμε πόλεις οἱ ὁποῖες ἔχουν τά ὀνόματα ἑλληνικῶν πόλεων, ὅπως Ἀθήνα, Κόρινθος, Σπάρτη. Ἕνα ἀπό τά μέρη πού ψαρεύω καί μοῦ ἀρέσει πάρα πολύ, εἶναι μιά πόλη τῆς Φλόριντα πού ὀνομάζεται Μαραθώνας. Βεβαίως, ἡ χώρα μου δέν θά ὑπῆρχε ἄν οἱ πρόγονοί σας δέν εἶχαν ἀναπτύξει τήν πιό ἐπαναστατική ἰδέα τοῦ κόσμου, τή δημοκρατία.

»Οἱ ἱδρυτές τοῦ ἔθνους μας μελέτησαν, λεπτομερῶς, τήν Ἱστορία σας καί ἐκτιμοῦσαν βαθιά τό ἔργο τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ Τόμας Τζέφερσον, ὁ πρωτεργάτης στή Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας μας, εἶπε κάποτε: "Ἡ Ἑλλάδα ἦταν τό πρῶτο ἀπό τά πολιτισμένα ἔθνη, πού ἀποτέλεσε παράδειγμα γιά τό τί πρέπει νά γίνει ὁ ἄνθρωπος".

»Δέν πρέπει, ἐπίσης, νά ξεχνᾶμε ὅτι οἱ ἀρχαῖες ἑλληνικές δυνάμεις ἔπεσαν ἐπειδή δέν μποροῦσαν νά ξεπεράσουν τό πανάρχαιο μίσος, ἐπειδή ἀρνήθηκαν νά ἀναγνωρίσουν τούς κοινούς δεσμούς, τίς κοινές ἀρχές καί τούς κοινούς στόχους τους. Πρέπει νά δεσμευθοῦμε νά μήν ἐπαναλάβουμε τά σφάλματά τους.

»Αὔριο, θά ἔχω μιά ἐξαίρετη εὐκαιρία νά ἐπισκεφθῶ τήν Ἀκρόπολη καί νά σταθῶ δίπλα στούς ναούς, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας διαμόρφωσαν ἰδανικά γιά τήν αἰωνιότητα.

»Ἐνῶ εἴμαστε συγκεντρωμένοι ἐδῶ σήμερα, ἄς συμφωνήσουμε νά κτίσουμε μιά νέα Ἀκρόπολη... Ἕνα μνημεῖο ποὺ νά μήν εἶναι ἀπό μάρμαρο, οὔτε ἀπό χάλυβα, ἀλλά κάτι πολύ λιγότερο εὔθραυστο. Ἕνα μνημεῖο πράξεων καί ἰδανικῶν. Μιά νέα παγκόσμια τάξη θεμελιωμένη πάνω στίς διαχρονικές αἰώνιες ἰδέες, πού γεννήθηκαν ἐδῶ. Αὐτή ἡ νέα παγκόσμια τάξη θά μᾶς βοηθήσει νά πραγματοποιήσουμε τά ὄνειρά μας γιά συλλογική ἀσφάλεια καί γιά ἀτομική ἐλευθερία.

»Κάθε ἔθνος θά πρέπει νά ἀναλάβει ἕνα μέρος τοῦ βάρους τῆς οἰκοδόμησης αὐτῆς τῆς τάξης. Κάθε ἔθνος θά πρέπει νά ἀποδεχθεῖ τίς εὐθύνες του γιά τήν οἰκοδόμηση μιᾶς ὑγιοῦς διεθνοῦς οἰκονομίας. Κάθε ἔθνος θά πρέπει νά κάνει τό καθῆκον του γιά τή διαφύλαξη τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἐλεύθερης οἰκονομίας.

Ἡ Ἀμερική καί ἡ Ἑλλάδα ἔχουν εἰδικές εὐθύνες σ' αὐτή τήν ἐπιδίωξη. Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ὡς ἡ ἰσχυρότερη παγκόσμια δημοκρατία, καί ἡ Ἑλλάδα, ὡς ἡ πρώτη δημοκρατία τοῦ κόσμου.

»"Αν ἀσχοληθοῦμε μέ τό μεταβαλλόμενο κόσμο, πέραν τῶν συνόρων μας, μποροῦμε νά οἰκοδομήσουμε μιά τάξη ὅπου ὅλα τά ἔθνη θά ἀπολαμβάνουν τήν εὐημερία, τή δημοκρατία καί τήν εἰρήνη.

»Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος εἶπε κάποτε: "Ἡ Ἀμερική ἔχει πραγματοποιήσει τά ἰδανικά τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας". Δέν ὑπάρχουν δύο στοιχεῖα στόν κόσμο, πού νά προσεγγίζουν περισσότερο μεταξύ τους ἀπό τό ἑλληνικό καί τό ἀμερικανικό στοιχεῖο. Αὐτός ὁ ἐξαιρετικά κολακευτικός χαρακτηρισμός ἐκφράζει, ἐπίσης, τήν κοινή μας πρόκληση, τήν κοινή πρόκληση στό νά ἐργασθοῦμε ἀκόμη στενότερα γιά νά ἐξασφαλίσουμε μιά νέα παγκόσμια τάξη ἀφιερωμένη στήν ἐλευθερία καί στήν ἐλεύθερη οἰκονομία.

»Ζοῦμε σέ μιά ἐποχή πάρα πολύ ἐνδιαφέρουσα. Ποιός θά μποροῦσε νά φαντασθεῖ ὅτι ἡ ἀλλαγή στή Σοβιετική Ἕνωση θά ἔδινε αὐτή τήν ὑπόσχεση ἐλευθερίας καί δημοκρατίας; Ποιός μποροῦσε νά φαντασθεῖ ὅτι οἱ δέσμιοι λαοί τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης εἶναι ἐλεύθεροι καί ἀκολουθοῦν τό δρόμο πού ἐσεῖς χαράξατε, πρίν ἀπό χιλιάδες χρόνια, τό δρόμο τῆς ἀνοικτῆς, ἐλεύθερης καί δίκαιης δημοκρατίας; Γι' αὐτούς, λοιπόν, οἱ ὁποῖοι στενοχωροῦνται γιά τό παρόν, θά ἤθελα νά τούς πῶ ὅτι δέν πρέπει νά εἶναι ἀπαισιόδοξοι. Πρέπει νά εἶναι πολύ πιό αἰσιόδοξοι. Ἐγώ, αἰσθάνομαι πολύ πιό αἰσιόδοξος ἐρχόμενος στό λίκνο τῆς δημοκρατίας.

»Θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν ἐξαίρετη τιμή πού μοῦ κάνατε, προσκαλώντας με νά ἀπευθύνω λόγο, σ' αὐτή τήν εἰδική συνεδρίαση τῆς Βουλῆς. Βρίσκομαι ἐδῶ, περιβαλλόμενος ἀπό τό μεγαλεῖο καί τήν ἀντήχηση τῶν αἰώνων, ἕνας ὑπερήφανος υἱός τῶν ἰδανικῶν πού ἡ χώρα σας ἔδωσε στόν Κόσμο.

»"Ετσι, ὅπως κάθε φίλος τῆς ἐλευθερίας, πρέπει τώρα, νά ἀναφωνήσω: "Ζήτω ἡ Ἑλλάς".

»Σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους. Καί τώρα σᾶς παρακαλῶ νά καθήσετε, γιατί θά ἤθελα νά προσφέρω στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στόν πρωθυπουργό καί στόν ἑλληνικό λαό ἕνα ἀντίγραφο τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας μας — ἕνα κείμενο πού συμβολίζει τούς βαθεῖς δεσμούς μαζί σας καί τό αἰώνιο χρέος μας πρός τό λαό καί τήν κληρονομιά τῆς Ἑλλάδος. Ἀκόμη μιά φορά, σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους».

Μετά τήν ὁλοκλήρωση τῶν ἐπαφῶν του στήν Ἀθήνα, ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἔκαμε δηλώσεις, οἱ ὁποῖες καί συνοψίστηκαν, δημοσιογραφικά, ὡς ἑξῆς:

1. Κυπριακό. «Στό νέο κόσμο πού άνέφερα, κανείς άπό μᾶς δέν θά ἔπρεπε νά δεχθεῖ τήν καθεστηκυία τάξη στήν Κύπρο. Καί σήμερα ὑπόσχομαι ὅτι οἱ ΗΠΑ θά κάνουν ὅ,τι μποροῦν νά βοηθήσουν τήν Ἑλλάδα, τήν Τουρκία καί τούς Κυπρίους νά διευθετήσουν τό κυπριακό πρόβλημα καί ὅτι αὐτό θά γίνει φέτος». Προστίθεται ὅτι, ἀπαντώντας ἀργότερα σέ ἐρώτηση τοῦ πολιτικοῦ συντάκτη του «Ἐλεύθερου Τύπου», δήλωσε ὅτι ἡ ἐπίσκεψή του στήν περιοχή ἔχει οὐσιαστικό χαρακτήρα καί ὅτι οἱ ΗΠΑ στήν περίπτωση τοῦ Κυπριακοῦ «θά χρησιμοποιήσουν ὅλα τά μέσα πού διαθέτουν γιά νά διευκολύνουν τή λύση τοῦ προβλήματος».

2. Βαλκάνια. Ἔγινε φανερό ὅτι ἀναγνωρίζεται ὁ πρωταγωνιστικός ρόλος τῆς Ἑλλάδος. Ἐπεσήμανε τή «μοναδική γεωγραφική θέση» τῆς Ἑλλάδος καί ὑπογράμμισε: «Ὡς χώρα τῆς ΕΟΚ μέ σταθερή δημοκρατία μπορεῖτε νά βοηθήσετε ἔθνη, ὅπως ἡ Ἀλβανία καί ἡ Βουλγαρία, πού ἀγωνίζονται στό δρόμο πρός τήν ἐλευθερία». Καί πρόσθεσε:

«Οἱ Βαλκάνιοι γείτονές σας, συμπεριλαμβανομένης καί τῆς Γιουγκοσλαβίας, στρέφονται πρός ἐσᾶς γιά καθοδήγηση, βοήθεια καί ἐλπίδα».

Ἡ τοποθέτηση αὐτή τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου —τόνιζαν ἔγκυροι διπλωματικοί παρατηρητές — εἶναι προσδιοριστική τοῦ ρόλου καί τῆς θέσεως πού ἔχει ὁ ἑλληνικός παράγων στούς σχεδιασμούς τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς γιά τή νέα τάξη πραγμάτων στήν περιοχή.

3. Ἄμυνα. Ἐξήγγειλε συμφωνίες γιά τήν ἐνίσχυση τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων. Μᾶς «ἐκμισθώνουν» (=μᾶς δίνουν) δύο φρεγάτες καί μᾶς δίνουν μέχρι τό φθινόπωρο 28 ἀεροσκάφη F-4E. «Μέ τίς συμφωνίες αὐτές», τόνισε ὁ πρόεδρος Μπούς, «διατυπώνουμε τήν ἀποφασιστικότητά μας νά σᾶς στηρίξουμε καί τώρα καί στό μέλλον». Στό σημεῖο αὐτό κατέστησε σαφές ὅτι ἡ στάση τῆς Ἑλλάδος στόν Κόλπο προσμετρᾶται στό σχεδιασμό τῆς νέας ἀμερικανικῆς πολιτικῆς.

4. Οἰκονομία. Ἀνακοίνωσε τήν πραγματοποίηση ἀμερικανικῶν ἐπενδύσεων στήν Ἑλλάδα. Εἶπε: «Παρότι οἱ ΗΠΑ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐξωτερικός ἐπενδυτής τῆς Ἑλλάδος, θέλουμε νά κάνουμε περισσότερα. Θέλουμε νά ἐξασφαλίσουμε ὅτι τό ἀμερικανικό κεφάλαιο καί ἡ ἀμερικανική τεχνογνωσία θά μπορέσουν νά συνεισφέρουν στή διαρκῆ εὐημερία τῆς Ἑλλάδος. Καί γι' αὐτό ζήτησα ἀπό τόν ὑπουργό Ἐμπορίου μας νά ἡγηθεῖ μιᾶς προεδρικῆς ἐμπορικῆς καί ἐπενδυτικῆς ἀποστολῆς στήν Ἑλλάδα τό φθινόπωρο»[174].

Μετά, τέλος, τήν ἐπανοδό του στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ὁ πρόεδρος Μπούς ἀπηύθυνε, στίς 31 Ἰουλίου, στόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τή θερμή ὑποδοχή καί τήν ἐγκάρδια φιλοξενία πού μοῦ ἐπιφυλάξατε κατά τή διάρκεια τῆς ἐπισκέψεώς μου στήν Ἑλλάδα. Συγκινήθηκα ἀπό τήν παρουσία σας στό ἀεροδρόμιο κατά τήν ἄφιξή μου, καί ἐξετίμησα ἰδιαίτερα τίς περιποιήσεις σας πρός τήν Μπάρμπαρα καί ἐμένα κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς μας.

»Ἡ μεγάλη φυσική ὁμορφιά τῆς χώρας σας μέ ἐντυπωσίασε ἀκόμη μία φορά καί μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά μάθω πολλά πράγματα γιά τή σημερινή Ἑλλάδα.

»Τέλος, θά ἤθελα νά σᾶς ἐκφράσω τή βαθιά μου ἐκτίμηση γιά το γεγονός ὅτι μοιραστήκατε μαζί μου τίς τόσες βαθιές γνώσεις σας.

»Ἡ Μπάρμπαρα κι ἐγώ ἐλπίζουμε νά σᾶς δοῦμε στήν Οὐάσιγκτων τό 1992, καί εὔχομαι νά ἀπολαύσετε τό ταξίδι σας αὐτό τόσο ὅσο ἐγώ τήν ἐπίσκεψή μου στήν Ἑλλάδα».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω ἐσᾶς καί τήν κυρία Μπούς γιά τήν ἐπίσκεψή σας στήν Ἑλλάδα. Δέν ὑπῆρχε καλύτερος τρόπος νά δειχθεῖ σέ πόσο ἐξαίρετο ἐπίπεδο βρίσκονται οἱ διμερεῖς σχέσεις μας σήμερα.

»Γιά μένα, ἦταν μεγάλη χαρά νά σᾶς συναντήσω καί νά διαπιστώσω καί μόνος μου γιατί ἐντυπωσιάζετε τόσο τούς συνομιλητές σας.

»Κατά τίς συνομιλίες μας, ἐξετίμησα τό προσωπικό σας ἐνδιαφέρον σχετικά μέ τά θέματα πού ἰδιαιτέρως ἀφοροῦν τήν Ἑλλάδα. Γνωρίζω ὅτι τό ἐνδιαφέρον σας θά βοηθήσει σημαντικά στήν ἀναζήτηση ἱκανοποιητικῶν λύσεων γιά τά προβλήματα αὐτά»[175].

Τέσσερις ἡμέρες μετά τήν ἀναχώρηση τοῦ προέδρου Μπούς, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ ἀκρόαση τόν πρέσβη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν στήν Ἀθήνα, Μ. Σωτῆρχο.

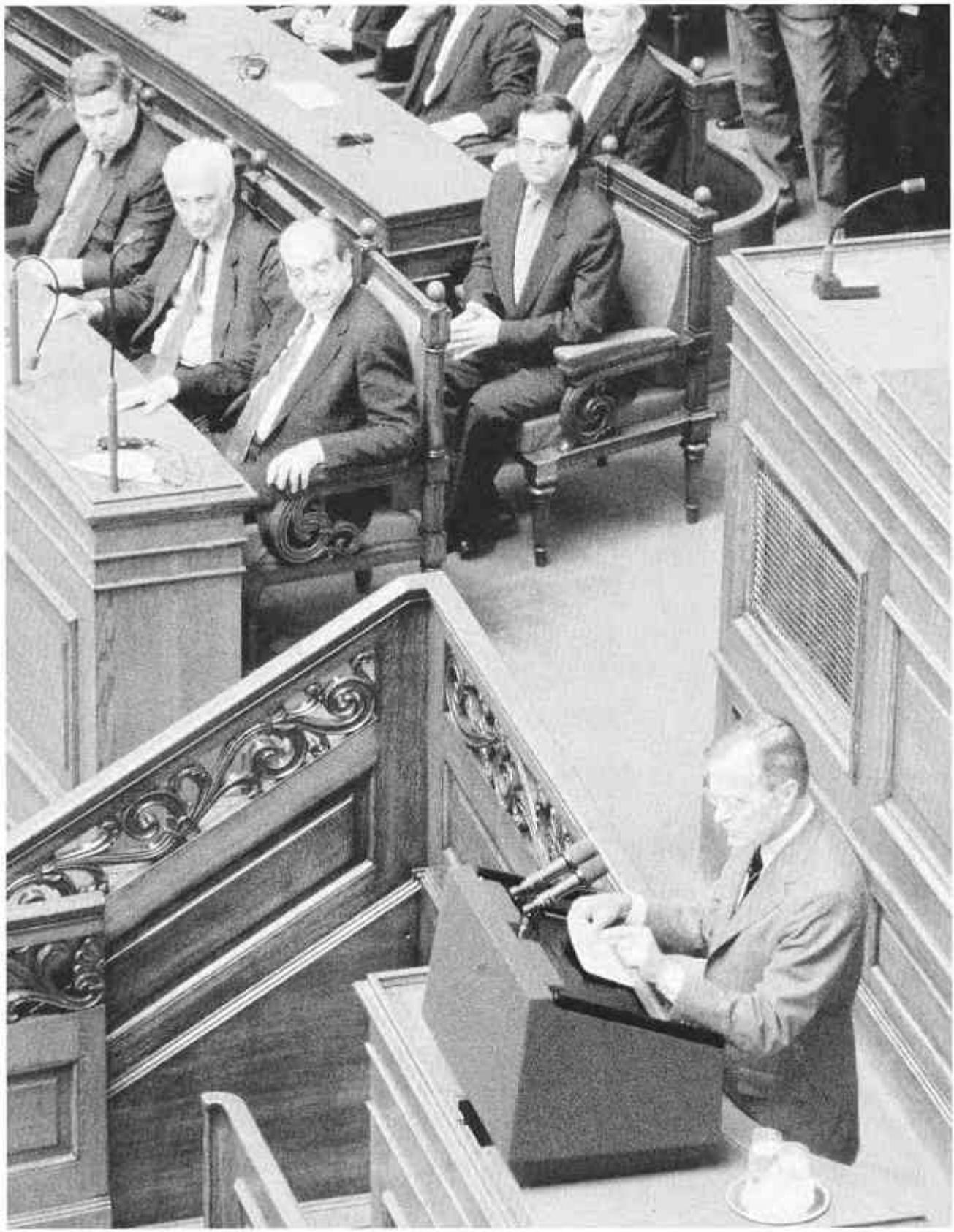
Συνοπτικό μνημόνιο τῆς συνομιλίας ἀναφέρει:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τόν πρέσβη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Σωτῆρχο, στόν ὁποῖο εἶπε ὅτι τόν κάλεσε ὄχι γιά νά συζητήσουν προβλήματα, ἀλλά γιά νά τόν εὐχαριστήσει καί νά τόν συγχαρεῖ προσωπικά γιά τήν διοργάνωση τῆς ἐπισκέψεως τοῦ προέδρου Μπούς, ἡ ὁποία ἦταν πολύ χρήσιμη καί ἐπιτυχής καί θά μποροῦσε νά ἐγκαινιάσει μιά νέα ἐποχή στίς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις.

»Ὁ πρόεδρος ζήτησε ἀπό τόν κ. Σωτῆρχο νά μεταφέρει στόν κ. Μπούς τήν ὑψηλή ἐκτίμηση πού τρέφει γι' αὐτόν. Προσέθεσε ὅτι ὁ πρόεδρος Μπούς τοῦ ἄφησε τίς καλλίτερες ἐντυπώσεις καί τόν θεωρεῖ ὡς ἕναν ἀπό ἐκείνους τούς μεγάλους ἡγέτες, οἱ ὁποῖοι συνδυάζουν τήν πεῖρα μέ τή γνώση τῆς ἱστορίας. Εἶναι, προσέθεσε ὁ πρόεδρος, ἕνας σοβαρός καί ὑπεύθυνος ἄνδρας, ὁ ὁποῖος μέ τή γοητεία του δημιουργεῖ κλίμα οἰκειότητος μέ τούς συνομιλητάς του. Ἡ μεγάλη ἀρετή σ' ἕναν πολιτικό δέν εἶναι ἡ εὐφυΐα, ἀλλά ἡ ἀσφαλής κρίση. Καί ὁ πρόεδρος Μπούς γνωρίζει τί νά ὑποστηρίξει καί γνωρίζει ἐπίσης πῶς νά ξεφύγει ἀπό κάτι πού δέν θά πρέπει νά ὑποστηρίξει.

»Ὁ κ. Σωτῆρχος παρετήρησε ὅτι ὁ πρόεδρος Μπούς ἔφυγε ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος ἀπό τήν Ἑλλάδα καί ὅτι ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς δημιούργησε ἄριστες ἐντυπώσεις στόν Ἀμερικανό πρόεδρο.

»Ἀναφερόμενος στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ ρόλος τῶν Ἡνωμένων

Ο Τζώρτζ Μπούς στό βῆμα τῆς Βουλῆς.

Πολιτειῶν, ὡς διαιτητοῦ μεταξύ τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς Ἄγκυρας, εἶναι πολύ δύσκολος. Ἡ Ἀμερική ἔχει ἀνάγκη τῆς φιλίας τόσο τῆς Ἑλλάδος ὅσο καί τῆς Τουρκίας, ἀλλά ὅταν ἡ ἀμερικανική Κυβέρνηση λέγει κάτι καλό γιά τήν Τουρκία πικραίνονται οἱ Ἕλληνες, καί ἀντιστρόφως. Ἡ Ἀμερική ἔχει ἀνάγκη νά στηρίζεται ἐπί τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία ἔχει στρατηγική σημασία, ἀλλά δέν πρέπει νά τό κάνει αὐτό εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, μέ τό μέρος τῆς ὁποίας ἄλλωστε εὑρίσκεται καί τό δίκαιο. Καί αὐτό εἶναι τό δίλημμα τῆς Ἀμερικῆς, ὅτι δηλαδή πρέπει νά συνδυάσει τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης πρός τήν Ἑλλάδα χωρίς νά χάσει τήν φιλία τῆς Τουρκίας.

»Ὁ πρόεδρος προσέθεσε ὅτι δύο ἀπό τίς πιό ἐκρηκτικές περιοχές στόν κόσμο εἶναι τά Βαλκάνια καί ἡ Μέση Ἀνατολή. Ἐάν, μέ τήν βοήθεια τοῦ προέδρου Μπούς, καθώς καί μέ πολιτικό θάρρος στήν Ἀθήνα καί τήν Ἄγκυρα, ρυθμισθοῦν τά ἑλληνοτουρκικά προβλήματα, τότε ἕνας ἄξονας Ἀθηνῶν-Ἀγκύρας θά μποροῦσε νά ἀποβεῖ σημαντικός παράγων γιά τήν κατοχύρωση τῆς ἀσφάλειας καί τῆς σταθερότητος, τόσον στά Βαλκάνια ὅσο καί στήν Μέση Ἀνατολή. Ὁ κ. Σωτῆρχος συμφώνησε καί ρώτησε τόν πρόεδρο τί πιστεύει γιά τήν Τετραμερῆ Διάσκεψη. Ὁ πρόεδρος ἀπάντησε ὅτι αὐτό πού εἶναι σημαντικό αὐτή τή στιγμή εἶναι νά δώσει ἡ Ἄγκυρα λογικές ἀπαντήσεις στόν γενικό γραμματέα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στό ἐδαφικό καί στό θέμα τῶν προσφύγων. Ἐάν ἡ Ἄγκυρα δώσει τίς λογικές αὐτές ἀπαντήσεις, τό πρόβλημα τῆς μορφῆς τῆς Διασκέψεως θά μποροῦσε νά ἀντιμετωπισθεῖ καλλίτερα.

»Ὁ πρόεδρος προσέθεσε ὅτι τό θέμα τοῦ ἐδαφικοῦ ποσοστοῦ πού θά διατηρήσουν οἱ Τουρκοκύπριοι δέν εἶναι σημαντικό γιά τήν Τουρκία, ἡ ὁποία ἔχει πενταπλάσια ἔκταση ἀπό τήν Ἑλλάδα. Ἐνῶ γιά τούς Ἕλληνες, τό ἐδαφικό ἔχει μεγάλη σημασία, γιατί θά καθορίσει σέ μεγάλο βαθμό καί τήν λύση τοῦ προσφυγικοῦ προβλήματος. Κατά συνέπεια, ἡ Τουρκία μπορεῖ νά κάνει παραχωρήσεις σ' ἕνα θέμα πού εἶναι ἀνώδυνο γι' αὐτήν, ἐνῶ εἶναι σημαντικότατο γιά τήν ἑλληνική πλευρά. Ἄλλωστε, ὑπενθύμισε ὁ πρόεδρος ὅτι ὁ τουρκοκυπριακός πληθυσμός δέν ἀποτελεῖ παρά τό 18% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου. Ἐάν ἡ Τουρκία κάνει οὐσιαστικές παραχωρήσεις στό ἐδαφικό, ὑπάρχει ἐλπίς ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος γιά τήν ἐπίλυση καί τῶν ἄλλων πλευρῶν τοῦ Κυπριακοῦ.

»Ὁ πρόεδρος, στή συνέχεια, ἐπεσήμανε τίς δυσκολίες πού ὑπάρχουν γιά τήν ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ, λόγω τοῦ γεγονότος ὅτι ἔχει καταστεῖ καί στίς δύο χῶρες ἐσωτερικό πολιτικό πρόβλημα καί ἀντικείμενο τῶν κομματικῶν ἀνταγωνισμῶν πού ἔχουν δημιουργήσει κλίμα φανατισμοῦ, τοῦ ὁποίου εἶναι αἰχμάλωτες οἱ Κυβερνήσεις. Ὁ κ. Σωτῆρχος εἶπε ὅτι ἡ σημερινή ἑλληνική Κυβέρνηση ἔχει διαχωρίσει τό Κυπριακό ἀπό τά διμερῆ ἑλληνοτουρκικά προβλήματα.

»Ὁ πρόεδρος παρετήρησε ὅτι καί ὁ ἴδιος προσπαθεῖ, ἐπί 30 χρόνια, νά λύσει τίς ἑλληνοτουρκικές διαφορές, διότι πιστεύει ὅτι ἐάν δέν λυθοῦν αὐτές οἱ διαφορές, μπορεῖ νά ὁδηγηθοῦμε ἀπό μέλλον σέ ἐπικίνδυνες περιπέτειες. Δυστυχῶς ὅλα αὐτά τά χρόνια, ὅπου ἡ φιλοδοξία του ἦταν νά συμφιλιώσει τήν Ἑλλάδα μέ τήν Τουρκία πρίν ἀποχωρήσει ἀπό τήν πολιτική, δέν βρῆκε ποτέ ἕναν ἀξιόπιστο συνομιλητή στήν ἄλλη πλευρά.

»Ὁ κ. Σωτῆρχος ἐπανέλαβε τήν πρόσκληση πού ἀπηύθυνε ὁ κ. Μπούς στόν πρόεδρο καί τόνισε ὅτι θά πρέπει ν' ἀρχίσουμε ἀπό τώρα νά σκεφτόμαστε τήν διοργάνωση τοῦ ταξιδίου τοῦ προέδρου στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες»[176].

22 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται, σέ συνάντησή του στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν ὕπατο πρόεδρο τῆς ΑΧΕΠΑ, Τζ. Σκόφιλντ, καί τόν ἀντιπρόεδρο τῆς ΑΧΕΠΑ Καναδᾶ, Π. Ζυγούρη, πάνω σέ θέματα τῆς ὁμογένειας στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί τόν Καναδᾶ.

Στίς 27 Ἰουλίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά δεχτεῖ σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεως ΗΠΑ καί Καναδᾶ, Φ. Γερασόπουλο.

23 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Ἡ καλύτερη ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀποτέλεσε τό ἀντικείμενο συζητήσεως μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφείμ.

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δεξιώνεται στούς κήπους τοῦ Προεδρικοῦ Μεγάρου, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Δημοκρατίας, τούς ἐκπροσώπους τοῦ πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ κόσμου τῆς χώρας.

Κατά τήν προσέλευσή του, εἶχε σύντομη στιχομυθία μέ τούς δημοσιογράφους:

— Θά θέλατε νά μᾶς πεῖτε κάτι, κ. πρόεδρε, γιά τή σημερινή ἡμέρα;

«Νομίζω, θά τιμήσουμε καλύτερα τήν ἱστορική αὐτή ἡμέρα ἂν τήν γιορτάσουμε χωρίς τίς συνήθεις καί ἄγονες ἀντιπαραθέσεις».

— Θεωρεῖτε ἀσφαλές τό μέλλον τῆς δημοκρατίας μας, κ. πρόεδρε;

«Ὡς πολίτευμα ἡ δημοκρατία μας δέν ἀπειλεῖται ἀπό κανένα. Κινδυνεύει ὅμως νά ἐκφυλιστεῖ ἂν δέν βάλουμε κάποτε φραγμό στά πάθη μας, πού δηλητηριάζουν μόνιμα τήν ἐθνική μας ζωή».

25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό διοικητικό συμβούλιο τῆς ΕΣΗΕΛ, τό ὁποῖο καί τοῦ προσέφερε χάρτη τῆς Μακεδονίας στά τέλη τοῦ 17ου αἰώνα, καί στή συνέχεια, ἀντιπροσωπεία τῶν Χιακῶν Σωματείων Νέας Ὑόρκης, ἡ ὁποία τοῦ ἐπέδωσε τό Ὁμήρειο Βραβεῖο σέ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν του πρός τό ἔθνος.

26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παραθέτει στό Προεδρικό Μέ-

γαρο τήν καθιερωμένη δεξίωση πρός τιμή τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

8 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὁρκίζεται, ὑπό νέο σχῆμα, ἡ Κυβέρνηση Μητσοτάκη.

Ἀπευθυνόμενος στούς νέους ὑπουργούς, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε ὅτι *«ὁ τόπος περνᾶ δύσκολες ἡμέρες, ἀλλά οἱ ἡμέρες αὐτές μποροῦν νά γίνουν καλύτερες»*. Καί πρόσθεσε:

«Ἡ ἀπόδοση ἑνός ὑπουργείου ἐξαρτᾶται ἀπό τόν ἑκάστοτε ὑπουργό. Καί αὐτό ἀποδεικνύεται ἀπό τό γεγονός ὅτι διάφοροι ὑπουργοί σέ διαφορετικά ὑπουργεῖα ἔχουν διαφορετική ἀπόδοση. Ἔχετε ὑποχρέωση νά πετύχετε. Συγχαρητήρια θά σᾶς δώσω ὅταν τερματίσετε ἐπιτυχῶς τή θητεία σας».

Προκειμένου νά παραστεῖ στήν ὁρκωμοσία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διέκοψε γιά λίγες ὧρες τήν παραμονή του στό Ρευματονήσι, τοποθεσία παραθερισμοῦ του.

12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπονέμει τό μεγαλόσταυρο τοῦ Τάγματος τῆς Τιμῆς στόν Κ. Μητσοτάκη, πρωθυπουργό, καθώς καί στούς Ξ. Ζολώτα καί Τζ. Τζαννετάκη, τέως κοινοβουλευτικούς πρωθυπουργούς.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991

Στήν Πάρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στή δοξολογία στό ναό τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς καί ἀκολουθεῖ τή λιτάνευση τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τῆς Παναγίας Βρεφοκρατούσας.

Ἀπευθυνόμενος στούς δημοσιογράφους, ἀρκέστηκε νά πεῖ: *«Ἡ ἡμέρα αὐτή δέν εἶναι γιά πολιτικές δηλώσεις. Γι' αὐτό κι ἐγώ θά εὐχηθῶ νά προστατεύει ἡ Παναγία τήν Ἑλλάδα καί νά καθοδηγεῖ ἑνωμένους τούς Ἕλληνες στό σωστό δρόμο»*.

20 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991

Κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τό Ρευματονήσι, ὅπου καί ὁλοκλήρωσε τίς θερινές διακοπές του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε σέ ἐρωτήσεις δημοσιογράφων σχετικά μέ τά δραματικά γεγονότα πού σημειώθηκαν στή Μόσχα μέ ἀφορμή τήν, τελικά ἀποτυχημένη, ἐξέγερση τῶν ὑπαδῶν τοῦ παλαιοῦ, σοσιαλιστικοῦ καθεστώτος:

«Τά γεγονότα τῆς Μόσχας εἶναι δραματικά. Οἱ ἐπιπτώσεις πού μπορεῖ νά ἔχουν στή διεθνῆ ζωή θά ἐξαρτηθοῦν ἀπό τόν τρόπο ἀντιμετωπίσεώς των.

»Κατά τήν γνώμη μου θά χρειασθεῖ:

»Πρώτον, ψύχραιμη ἀνάλυση καί ἐκτίμηση τῶν γεγονότων αὐτῶν καί δεύτερον, ἡ ἀποφασιστική ὅσο καί σώφρων ἀντιμετώπισή τους.

»Ἀλλά θά χρειασθεῖ, προπαντός, νά ἀποτραπεῖ δι' ὅλων τῶν μέσων ὁ κίνδυνος ἐπεκτάσεώς των καί σέ ἄλλες χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης».

Δύο ἡμέρες ἀργότερα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε στόν πρόεδρο Γκορμπατσώφ συγχαρητήριο μήνυμα γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς νομιμότητας στή χώρα του:

«Σᾶς ἐκφράζω τήν εἰλικρινῆ χαρά τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς νομιμότητος στή χώρα σας καί τήν ἀποτυχία τῆς ἀπόπειρας ματαιώσεως τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σας ἔργου.

»Τό ἔργο σας αὐτό μετέβαλε τή μορφή ὄχι μόνο τῆς χώρας σας ἀλλά καί τῆς διεθνοῦς ζωῆς μέσα σέ σύντομο χρονικό διάστημα. Καί χάρις σ' αὐτό, ἡ ἐλευθερία, ἡ δημοκρατία καί ἡ εἰρήνη ἀποτελοῦν σήμερα πραγματικότητα γιά ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος.

»Ἐλπίζω καί εὔχομαι ὅτι, μέ τήν ἐμπειρία τῆς τελευταίας περιπέτειας, ὁ σοβιετικός λαός κάτω ἀπό δμονοούσα ἡγεσία θά κατανοήσει καλύτερα ὅτι ἡ προσαρμογή σέ νέους τρόπους ζωῆς ἀπαιτεῖ χρόνο, μόχθο καί ὑπομονή καί θά συμπαρασταθεῖ πλήρως στό τολμηρό καί δύσκολο ἔργο σας.

»Εἶμαι βέβαιος, ἐξ ἄλλου, ὅτι στή νέα σας προσπάθεια θά ἔχετε τήν κατανόηση καί τήν συμπαράσταση τόσο τῆς Εὐρώπης ὅσο καί τῆς Ἀμερικῆς».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ἀπηύθυνε συγχαρητήριο τηλεγράφημα καί πρός τόν πρόεδρο τῆς Ρωσίας, Μπ. Γιέλτσιν:

«Σᾶς ἐκφράζω εἰλικρινῆ συγχαρητήρια ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά γιά τό θάρρος καί τήν ἀποφασιστικότητα μέ τήν ὁποία ἀντιμετωπίσατε τήν ἀπόπειρα καταλύσεως τῆς νομιμότητος καί ματαιώσεως τῶν μεταρρυθμίσεων στή χώρα σας.

»Ἡ στάση σας αὐτή, πού ἐπιβεβαίωσε τίς ἡγετικές σας ἱκανότητες, ὑπῆρξε ἀσφαλῶς καθοριστική γιά τή συνέχιση τῆς δύσκολης πορείας τῶν μεταρρυθμίσεων.

»Εὔχομαι καί ἐλπίζω ὅτι λαός καί ἡγεσία ἑνωμένοι θά προχωρήσετε στήν ὁλοκλήρωση τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σας ἔργου».

27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τό δήμαρχο τῆς Βέροιας, Α. Βλαζάκη, καί τόν πρόεδρο καί μέλη τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἐπέδωσαν ψήφισμα, μέ τό ὁποῖο τόν ἀνακηρύσσουν ἐπίτιμο δημότη τῆς πόλεως «ἀναγνωρίζοντας τήν σημαντικότατη παρουσία του στή σύγχρονη ἱστορία

τῆς πατρίδας μας καί ἐκτιμώντας ὅτι στό πρόσωπό του ἐκφράζεται ἡ ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σέ μία ἰδιαίτερα κρίσιμη ἱστορική στιγμή γιά τή Μακεδονία καί τήν Ἑλλάδα γενικότερα».

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε στό δήμαρχο τά συγχαρητήριά του γιά τήν ἐπικείμενη ὀργάνωση διεθνοῦς συμποσίου μέ θέμα «Ἡ Μακεδονία στό πέρασμα τῶν αἰώνων», κατά τήν ἔναρξη τοῦ ὁποίου καί ἀναγνώστηκε μήνυμά του:

«Χαιρετίζω μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση τή διοργάνωση τοῦ Διεθνοῦς Συμποσίου γιά τήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας. Καί λυποῦμαι γιατί λόγοι ἀνεξάρτητοι ἀπό τήν θέλησή μου δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά παρακολουθήσω ἀπό κοντά τίς ἐργασίες του.

»Ἡ ἱστορία τῆς Μακεδονίας πού ἀποτελεῖ τό ἀντικείμενο τοῦ Συμποσίου σας εἶναι πλούσια, μακρά καί ἔνδοξη.

»Ἡ Μακεδονία ἦταν μέχρι πρόσφατα εὐρύτερα γνωστή κυρίως γιά τήν πολιτική καί τή στρατιωτική της ἰσχύ, κατά τήν κρίσιμη περίοδο τῆς μεταβάσεως ἀπό τούς κλασικούς στούς ἑλληνιστικούς χρόνους.

»Χρειάστηκαν πάνω ἀπό 2.300 χρόνια γιά νά ἀρχίσει ἡ μακεδονική γῆ, χάρη στή σκαπάνη τῶν ἀρχαιολόγων μας, νά πιστοποιεῖ μέ τόν πιό πανηγυρικό τρόπο ὄχι μόνο τό μεγαλεῖο, ἀλλά καί τό εὖρος καί τήν ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ σ' ὁλόκληρο τό χῶρο τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

»Τά εὑρήματα τῶν ἐκτεταμένων καί συστηματικῶν ἀνασκαφῶν στή Βεργίνα καί τό Δίον ἐπιβεβαίωσαν τόν ἑνιαῖο ἑθνικό χαρακτήρα τοῦ λαοῦ μας τόσο στό Βορρᾶ ὅσο καί στό Νότο. Γιατί ἀπέδειξαν ὅτι ἡ γλώσσα, ἡ θρησκεία καί ὁ πολιτισμός ἦταν κοινά χαρακτηριστικά ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

»Μέ τόν τρόπο αὐτό ἔδωσαν ἀποστομωτική ἀπάντηση σέ ὅσους ἐπιχείρησαν κατά καιρούς νά κακοποιήσουν τήν ἱστορία τῆς Μακεδονίας κατά τρόπον μάλιστα ὄχι μόνον ὕποπτο, ἀλλά καί ἀφελῆ καί παράλογο.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ ἐργασίες τοῦ Συμποσίου σας θά γνωρίσουν ἰδιαίτερη ἐπιτυχία καί θά ἐπιβεβαιώσουν γιά μιά ἀκόμη φορά ὅτι ἡ Μακεδονία στό πέρασμα τῶν αἰώνων μεταλαμπάδευσε τόν ἑλληνικό πολιτισμό σέ μεγάλο τμῆμα τῆς οἰκουμένης».

28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991

«Ἔκανα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τή συνήθη γενική ἐνημέρωση γιά τήν πορεία τῆς χώρας στά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά θέματα. Ἰδιαίτερα, τόν ἐνημέρωσα γιά τήν πορεία τοῦ Κυπριακοῦ καί γιά τή γενικότερη διεθνῆ κατάσταση, ὅπως ἐξελίσσεται σήμερα, καί εἰδικά στόν περίγυρό μας, στά Βαλκάνια».

Τή δήλωση αὐτή ἔκαμε ὁ πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, μετά ἀπό τακτική ἐνημερωτική συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1991

Ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Οὐγγαρίας, Γκ. Γκεζιένσκι, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα, γίνεται δεκτός καί ἔχει συνομιλία μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, πάνω σέ θέματα διμεροῦς ἑλληνοουγγρικοῦ, καθώς καί εὐρύτερου διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος.

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σήμερα τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Οὐγγαρίας, κ. Γκέζα Γκεζιένσκι.

»Μετά τίς συνήθεις φιλοφρονήσεις, ὁ κ. Γκεζιένσκι, ἀπαντῶντας σέ σχετική ἐρώτηση τοῦ προέδρου, εἶπε ὅτι στή χώρα του ἡ πολιτική κατάσταση ἔχει σταθεροποιηθεῖ μέ τήν πλήρη λειτουργία τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας, ἀπό οἰκονομικῆς δέ πλευρᾶς προχωροῦν στήν οἰκονομία τῆς Ἀγορᾶς μέ ρυθμούς ἀνεκτούς ἀπό τόν πληθυσμό.

»Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἡ Οὐγγαρία εἶναι μιά χώρα μέ δυτική νοοτροπία ἀλλά, παρά ταῦτα, ἡ μετάβαση καί ἡ προσαρμογή ἀπό ἕνα τρόπο ζωῆς σέ ἄλλον εἶναι δύσκολη καί ἐπικίνδυνη καί ἀπαιτεῖ σωφροσύνη καί ὑπομονή καί πρέπει νά γίνεται σταδιακά.

»Σέ ἐρώτηση τοῦ προέδρου γιά τήν κατάσταση στή Σοβιετική Ἕνωση, ὁ κ. Γκεζιένσκι ἀπαντᾶ ὅτι ὁ κομμουνισμός φαίνεται νά ἔχει τερματισθεῖ καί στή χώρα αὐτή, ἀλλά ὑπάρχουν τεράστια προβλήματα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ διατήρηση ἤ μή τῆς ἑνότητος τῆς χώρας καί οἱ σχέσεις τοῦ Γιέλτσιν μέ τόν Γκορμπατσώφ, ὁ ὁποῖος φαίνεται νά χάνει δύναμη καί κῦρος σέ ὄφελος τοῦ Γιέλτσιν.

»Ὁ πρόεδρος λέει ὅτι ὁ κίνδυνος δέν εἶναι ἡ ἐπάνοδος τοῦ κομμουνισμοῦ ἀλλά ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἐθνικισμοῦ, τόν ὁποῖο μπορεῖ νά χρησιμοποιήσει ὁ στρατός σάν σύνθημα πού μπορεῖ νά ἔχει ἀπήχηση στόν λαό, ἀφοῦ ἡ διάλυση τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως συγκινεῖ καί τόν λαό καί τόν στρατό. Ἡ ἐνθάρρυνση τῆς διαλύσεως τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως εἶναι γι' αὐτό τό λόγο ἐπικίνδυνη. Ἴσως ἡ καλύτερη λύση νά εἶναι μιά συνομοσπονδία, στήν ὁποία φαίνεται νά ὁδηγεῖ καί ἡ χθεσινή συμφωνία μεταξύ Ρωσίας καί Οὐκρανίας.

»Ὁ κ. Γκεζιένσκι λέγει ὅτι ὁ πρόεδρος ἐπεσήμανε μέ ἀκρίβεια τό μεγαλύτερο πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Σοβιετική Ἕνωση καί ὅτι ἐνδεχομένη παρέμβαση τοῦ στρατοῦ, καίτοι ἀπαράδεκτη γιά τή σημερινή Εὐρώπη, ἀποτελεῖ τόν σοβαρότερο κίνδυνο, καί ὄχι μόνο γιά τήν Σοβιετική Ἕνωση.

»Ἀναφερόμενος στίς σχέσεις τῆς Οὐγγαρίας μέ τούς γείτονές της, γιά τίς ὁποῖες ρώτησε ὁ πρόεδρος, ὁ Γκεζιένσκι ἐξέθεσε τά προβλήματα πού ὑπάρχουν μέ τήν Ρουμανία, κυρίως λόγω τοῦ ὅτι ἡ νέα γενεά τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος, πού ἐξακολουθεῖ νά κυβερνᾶ τή χώρα, δέν ἀναγνωρίζει μειονοτικά δικαιώματα στά δύο ἑκατομμύρια Οὐγγρων πού ζοῦν στή Ρουμανία.

»Ὁ πρόεδρος συνέστησε ὑπομονή στίς σχέσεις τους μέ τήν Ρουμανία, στήν ὁποία ἡ κατάσταση παραμένει συγκεχυμένη καί δέν ἔχει μπεῖ ἀκόμα στό σωστό δρόμο.

»Ὡς πρός τήν Γιουγκοσλαβία, ὁ κ. Γκεζιένσκι εἶπε ὅτι τούς ἀνησυχεῖ τό γεγονός ὅτι δίπλα τους γίνεται πόλεμος, προσέθεσε ὅτι ἀντιμετωπίζουν τό πρόβλημα τῶν προσφύγων πού καταφεύγουν κατά χιλιάδες στή χώρα τους καί ἔψεξε τήν στάση τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ στρατοῦ.

»Ὁ προέδρος εἶπε ὅτι εἴμεθα κατ' ἀρχήν ὑπέρ τῆς διατηρήσεως τῆς ἑνότητος τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀμφιβάλλει ὅμως ἂν στήν πράξη θά καταστεῖ τοῦτο δυνατό.

»Στή συνέχεια, ὁ πρόεδρος ἀναφέρθηκε στό Κυπριακό καί τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, τονίζοντας ἐν κατακλείδι ὅτι σήμερα στά Βαλκάνια ὑπάρχουν δύο προβλήματα, ἡ προκλητική συμπεριφορά τῆς Τουρκίας πού ὑπονομεύει τήν διαβαλκανική συνεργασία καί ἡ κατάσταση στήν Γιουγκοσλαβία.

»Ὁ κ. Γκεζιένσκι εἶπε ὅτι κατανοεῖ πλήρως τά προβλήματά μας μέ τήν Τουρκία, ἀφοῦ καί ἡ Οὐγγαρία ἐπί αἰῶνες ἀντιμετώπιζε τήν τουρκική ἐπιθετικότητα καί κατέληξε πλέκοντας τό ἐγκώμιο τοῦ προέδρου γιά τήν συμβολή του στήν ἀποκατάσταση καί τήν λειτουργία τῆς δημοκρατίας στήν Ἑλλάδα, τήν ὁποία χαρακτήρισε ὡς νησίδα σταθερότητος στήν περιοχή καί παράδειγμα χώρας πού εὐημερεῖ ὑπό δημοκρατικό καθεστώς»[177].

2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, σέ συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, συζήτησε τίς τελευταῖες ἐξελίξεις καί τίς διαγραφόμενες προοπτικές γιά τή λύση τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος τῆς Κύπρου.

Μετά τή συνάντηση, ὁ Γ. Βασιλείου δήλωσε:

«Εἴχαμε μιά πολύ χρήσιμη συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Τόν ἐνημέρωσα γιά ὅλες τίς ἐξελίξεις τῶν τελευταίων μηνῶν γύρω ἀπό τό Κυπριακό — καί ἰδιαίτερα τῶν τελευταίων ἑβδομάδων — καί στήν συνέχεια κάναμε μαζί μία ἀνασκόπηση καί ἀπό κοινοῦ ἐκτίμηση τῆς καταστάσεως, ὅπως διαμορφώνεται σήμερα. Θά ἤθελα νά τονίσω, ὅτι ἡ συνάντηση αὐτή καί ἡ δυνατότητα πού εἶχα νά ἀνταλλάξω ἀπόψεις μέ τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, ἦταν ἰδιαίτερης σημασίας γιά μένα καί πάρα πολύ χρήσιμη».

Τέσσερις ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς ΕΔΕΚ, Β. Λυσσαρίδη, ὁ ὁποῖος καί ἐξέφρασε τήν ἱκανοποίησή του γιά τήν ἐμμονή τῆς Ἑλλάδος στή θέση ὅτι δέν εἶναι δυνατό νά γίνει διάσκεψη γιά τό Κυπριακό, ἂν δέν ὑπάρχει σοβαρή σύγκλιση ἀπόψεων μεταξύ τῆς ἑλληνικῆς καί τῆς τουρκικῆς πλευρᾶς.

Στίς ἐξελίξεις τοῦ Κυπριακοῦ ἐπικεντρώθηκε καί ἐνημερωτική συζήτηση πού εἶχε ὁ Κ. Καραμανλῆς, τήν ἴδια ἡμέρα, μέ τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶ.

5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μετά ἀπό συνάντησή του μέ ἀντιπροσωπεία τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεως Ἀμερικῆς - Καναδᾶ, μέσω τῆς ὁποίας πληροφορήθηκε τή σύσταση ἐπιτροπῆς γιά τήν ἀνέγερση μνημείου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου στήν Κατερίνη, ἀπέστειλε στόν πρόεδρο τοῦ συλλόγου τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τά θερμά μου συγχαρητήρια γιά τήν πρωτοβουλία τῆς Παμμακεδονικῆς Ἑνώσεως νά κατασκευάσει τό μνημεῖο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

»Ἀποτελεῖ ἡ πρωτοβουλία σας αὐτή μιά ἀκόμη ἀπόδειξη τοῦ ἀδιάκοπου ἐνδιαφέροντος τῶν ἀποδήμων Μακεδόνων γιά τή γενέτειρά τους.

»Διερμηνεύοντας τήν ἐκτίμηση τῆς Ἑλλάδος γιά τό ἐνδιαφέρον σας αὐτό ἀποδέχομαι εὐχαρίστως τήν πρότασή σας ν' ἀναλάβω τήν ἐπίτιμη προεδρία ἐπιτροπῆς γιά τήν κατασκευή τοῦ μνημείου αὐτοῦ»[178].

7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐγκαινίων τῆς 56ης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἔδωσε στή δημοσιότητα τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἡ 56η Διεθνής Ἔκθεση Θεσσαλονίκης μοῦ δίνει τήν εὐκαιρία καί τή χαρά νά διαπιστώσω ὅτι ἡ Ἔκθεση ξεπέρασε πλέον τά στενά ὅρια τοῦ ἐμπορίου καί τῆς οἰκονομίας καί ἔχει ἔτσι μεταβληθεῖ σέ θεσμό μέ εὐρύτερη σημασία.

»Ἡ Ἔκθεση ὀργανώθηκε καί ἄρχισε νά λειτουργεῖ σέ χαλεπούς, γιά τόν τόπο μας, καιρούς. Καί ἡ ἐπιτυχής πορεία της ἀντικατοπτρίζει καί τήν πορεία τῆς κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς μας ἀναπτύξεως. Ταυτόχρονα, ἡ ἐπιτυχία της παρέχει ἕνα πολύτιμο μήνυμα: ὅταν ὡς λαός ξεπερνοῦμε τούς φραγμούς πού μᾶς θέτουν τά ἐλαττώματά μας, δέν ἔχουμε τίποτα νά ζηλέψουμε ἀπό τήν εὐρηματικότητα καί τή δημιουργικότητα ἐκείνων μέ τούς ὁποίους μποροῦμε ἀλλά καί πρέπει νά συγκρινόμαστε. Καί εἶναι ἀνάγκη ἐπιτακτική, κατά τήν κρίσιμη περίοδο πού περνᾶμε ὡς ἔθνος, νά βροῦμε τήν ἱκανότητα νά ὑποτάξουμε τά ἐλαττώματα αὐτά στίς ἀρετές μας.

»Ἀδιάψευστη ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας τοῦ μηνύματος αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ Θεσσαλονίκη καί ὁ δημιουργικός λαός της: μέ κύριο μοχλό τήν Διεθνῆ Ἔκθεση ἀλλά καί στηριζόμενη στήν ἀκάματη προσήλωση τῶν κατοίκων της στά εἰρηνικά τους ἔργα, ἡ Θεσσαλονίκη ὄχι μόνο κατόρθωσε ν' ἀποτελεῖ σήμερα τόν δεύτερο μεγάλο οἰκονομικό πνεύμονα τῆς χώρας ἀλλά καί δικαίως φιλοδοξεῖ νά καταλάβει περίοπτη θέση στά πολιτιστικά πράγματα τῆς Εὐρώπης.

»Στήν πορεία τοῦ χρόνου, ἡ Ἔκθεση ἔχει κατορθώσει νά ἐκπληρώνει μέ σταθερότητα ἀλλά καί διάρκεια τή διπλή ἀποστολή της: νά ἐπιβραβεύει τά ἀποτελέσματα τῆς ἀνθρώπινης δημιουργικότητας, σ' ἕναν χῶρο εὐγενοῦς ἁμίλλας καί ν' ἀποτελεῖ ἕνα διεθνοῦς κύρους σταυροδρόμι, τό ὁποῖο διευκολύνει τήν εἰρηνική ἐπικοινωνία καί συνεργασία καί, κατά συνέπεια, τήν εἰρηνική συνύπαρξη τῶν λαῶν. Στίς σημερινές κρίσιμες, ἀπό πολλές μάλιστα ἀπόψεις, συνθῆκες γιά τή χώρα μας τό παράδειγμα τῆς ἀνοδικῆς πορείας καί τῆς διεθνοῦς ἀπηχήσεως τῆς Ἐκθέσεως μπορεῖ ν' ἀποτελέσει ὑπόδειγμα δημιουργίας ἀλλά καί ἀφετηρία ἐγρηγόρσεως.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στούς ὀργανωτές καί τούς ἐκθέτες, Ἕλληνες καί ξένους, καθώς καί στόν λαό τῆς Θεσσαλονίκης».

9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ὑπουργό Προεδρίας, Μ. Ἔβερτ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τήν ἐξέλιξη τῶν μέτρων πού ἀφοροῦν τήν ἐξυγίανση τῆς Διοικήσεως.

Ἡ συνάντηση ἐπαναλήφθηκε μετά μία ἑβδομάδα, ὁπότε καί προσκόμισε ὁ ὑπουργός Προεδρίας πρόσθετα στοιχεῖα, σχετικά μέ τή Δημόσια Διοίκηση, πού τοῦ εἶχε ζητήσει ὁ Κ. Καραμανλῆς.

11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Σέ συνάντησή του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κύπρου, Χρυσόστομος, ζήτησε τήν συμπαράσταση ὅλου τοῦ ἔθνους στόν ἀγώνα πού διεξάγουν οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου. «Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας» — δήλωσε κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο — «ἐνδιαφέρεται πάρα πολύ γιά τό ἐθνικό θέμα τῆς Κύπρου καί ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπό αὐτόν θά συνδράμει τόν ἑλληνισμό τῆς Κύπρου στήν προσπάθειά του νά ἐξασφαλίσει μία λύση πού νά προδικάζει τή μελλοντική ἐπιβίωση».

13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δέχτηκε σέ μακρᾶς διάρκειας συνεργασία τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά θέματα — ἰδιαίτερα, γιά τή συνάντησή του μέ τόν πρωθυπουργό τῆς Τουρκίας καί τή διαγραφόμενη πορεία τοῦ Κυπριακοῦ.

Σχετικά, σέ ἀνακοίνωσή της, τήν ἑπομένη, ἡ Προεδρία τῆς Δημοκρατίας διέψευσε, ὡς ἀνακριβῆ, δημοσιεύματα τοῦ τύπου περί διαφωνιῶν τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τούς χειρισμούς τοῦ πρωθυπουργοῦ στό ἐθνικό θέμα.

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ δίνεται στό Ἡρῶδειο Συναυλία τῆς Ὀρχήστρας τῶν Χρωμάτων ὑπό τή διεύθυνση τοῦ Μάνου Χατζηδάκι, στή διάρκεια τῆς ὁποίας ἐκτελέστηκε καί ἡ σύνθεσή του μέ τόν τίτλο «Ἐγκώμιο ἐπιφανοῦς ἀνδρός». «Δέν προτίθεμαι νά ζωγραφίσω τόν πρόεδρο· κάνω μία χειρονομία στόν Ἕλληνα πολίτη πού ἔδωσε τά μεγάλα του στοιχεῖα σ' αὐτόν τόν τόπο, εἶναι μία χειρονομία στό πρόσωπό του», εἶχε δηλώσει ὁ διαπρεπής μουσουργός.

Ἀμέσως μετά τό τέλος τῆς συναυλίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ συναυλία ἦταν ὑπέροχη. Ὁ Χατζηδάκις ἐξαίρετος. Γιά τόν Χατζηδάκι ἔχω καί φιλία καί θαυμασμό. Στό χῶρο τῆς μουσικῆς ἀποτελεῖ ἰδιοφυΐα. Ἡ μουσική του ἀποτελεῖ μεγάλο σταθμό στή μουσική ἱστορία τοῦ τόπου μας».

17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ἡ Βουλή τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία εἶχε συγκροτηθεῖ σέ σῶμα μετά τίς πρῶτες πολυκομματικές ἐκλογές, τό Δεκέμβριο τοῦ 1990, ἐπικυρώνει τό ἀποτέλεσμα δημοψηφίσματος πού ἀποφάνθηκε στίς 8 Σεπτεμβρίου, σέ ποσοστό 95,05%, μέ ἀποχή τῆς ἀλβανικῆς κοινότητας, ὑπέρ τῆς δημιουργίας «κυρίαρχου καί ἀνεξάρτητου μακεδονικοῦ Κράτους», καί ἀναστέλλει τήν ἰσχύ τοῦ νομικοῦ πλαισίου τῆς Γιουγκοσλαβικῆς Ὁμοσπονδίας. Ἤδη, ἐξάλλου, μέ ἀπόφαση τῆς 17ης Φεβρουαρίου, ἡ Βουλή τῶν Σκοπίων εἶχε ὑποκαταστήσει τό ὄνομα «Σοσιαλιστική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας» μέ τό ἀντίστοιχο «Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας».

Στίς 4 Σεπτεμβρίου, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶς, εἶχε τονίσει — καί στίς 19 τοῦ ἴδιου μηνός, ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος, Β. Πολύδωρας, θά ἐπαναλάβει τή δήλωση — ὅτι «ἡ Ἑλλάδα δέν εἶναι διατεθειμένη νά ἀναγνωρίσει Κράτος ἀνεξάρτητο πού θά φέρει τό ἱστορικό ἑλληνικό ὄνομα τῆς Μακεδονίας».

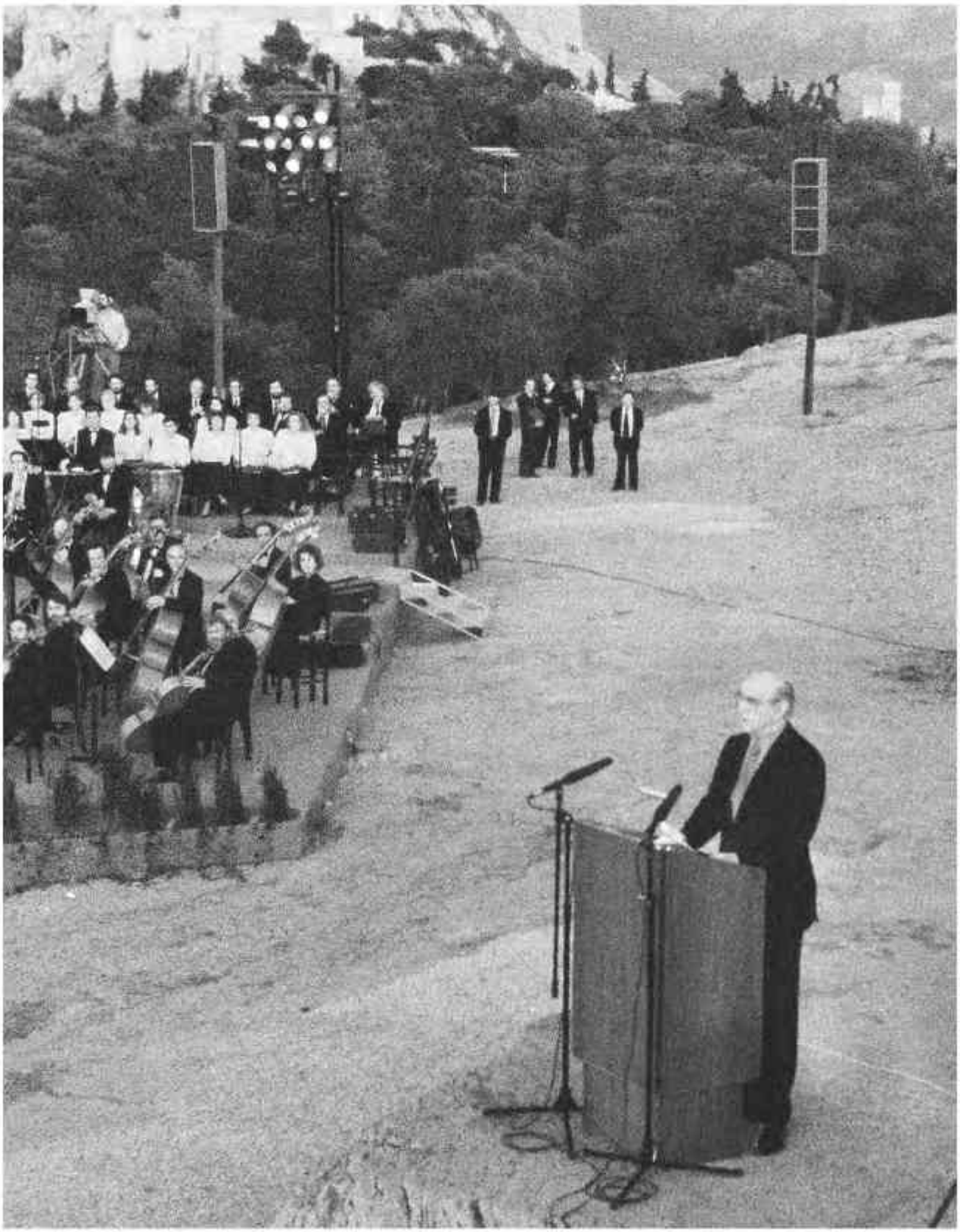
23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ ἀκρόαση τά μέλη τοῦ προεδρείου τῆς ΠΑΣΕΓΕΣ, τά ὁποῖα καί ἀναφέρθηκαν, κατά τή συνάντηση, στή συνταγματική ἐπιταγή πού ἐγγυᾶται τήν ὑποχρέωση τοῦ Κράτους γιά τήν ἀνάπτυξη καί προστασία τῶν συνεταιρισμῶν, στόν ἐθνικό ρόλο πού διαδραματίζουν οἱ ἀγρότες στήν ὕπαιθρο καί στήν ἀνάγκη μεγαλύτερης ἀξιοπιστίας τοῦ Κράτους ἀπέναντι στούς συνεταιρισμούς.

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ὁλοκληρώνονται στό λόφο τῆς Πνύκας οἱ ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἐπέτειο τῶν 2.500 χρόνων ἀπό τήν ἐγκαθίδρυση τῆς δημοκρατίας στήν Ἀθήνα.

Ἡ ἐκδήλωση περιέλαβε εἰδικό καλλιτεχνικό πρόγραμμα, σέ σκηνοθεσία τοῦ Σπ. Εὐαγγελάτου, μέ τήν ἐκτέλεση μουσικῶν συνθέσεων καί τήν ἀνάγνωση κλασικῶν κειμένων σέ διαχρονική τάξη ἀφιερωμένων στήν ἰδέα τῆς δημοκρατίας.

Ομιλία στην Πνύκα, γιά τά 2.500 χρόνια τῆς δημοκρατίας.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξεφώνησε, στή διάρκεια τῆς τελετῆς, τήν ἀκόλουθη σύντομη ὁμιλία:

«Κύριοι πρόεδροι,

»Κυρίες καί κύριοι,

»Σᾶς ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό. Καί σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι τόσο ὁ ἑλληνικός λαός ὅσο κι ἐγώ προσωπικά αἰσθανόμεθα βαθειά ἱκανοποίηση γιά τό γεγονός ὅτι μέ τήν παρουσία σας τιμᾶτε τή χώρα πού γέννησε τή δημοκρατία.

»Ἡ σημερινή μέρα δέν εἶναι δική μου ἡμέρα. Εἶναι ἡμέρα τοῦ προέδρου τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς. Γιατί ἡ δημοκρατία, τῆς ὁποίας ἑορτάζουμε σήμερα τά 2.500 χρόνια, γεννήθηκε καί ἀναπτύχθηκε στήν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου. Ὁ κ. Τσαλδάρης, συνεπῶς, εἶναι ἐκεῖνος πού θά ἔχει τήν τιμή νά ἐκφωνήσει τόν πανηγυρικό τῆς ἡμέρας. Ἐγώ θά περιορισθῶ ν' ἀναφερθῶ, ἐν συντομίᾳ, στό ἱστορικό τῆς γενέσεως τῆς δημοκρατίας καί τή μεγάλη σημασία πού εἶχε καί ἔχει γιά τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Δέν μπορεῖ παρά νά κατέχεται κανένας ἀπό δέος ὅταν καλεῖται νά μιλήσει ἀπό τό βῆμα αὐτό ἀπό τό ὁποῖο ὁμίλησαν ὁ Θεμιστοκλῆς καί ὁ Ἀριστείδης, ὁ Περικλῆς καί ὁ Κίμων, ὁ Δημοσθένης καί ὁ Φωκίων καί τόσες ἄλλες ἱστορικές προσωπικότητες. Καί εἶχαν ἀκροατές τόν Σωκράτη καί τόν Πλάτωνα, τόν Θουκυδίδη καί τόν Ἡρόδοτο, τόν Σοφοκλή καί τόν Αἰσχύλο. Καί προπαντός, τόν ἀθηναϊκό λαό πού ἀποφάσιζε γιά τήν πορεία τῆς Πολιτείας, ἄλλοτε σωφρόνως καί ἄλλοτε ἀφρόνως, ἀλλά πάντα κυριαρχικά.

»Τήν ἰδέα τῆς δημοκρατίας τήν συνέλαβαν βέβαια οἱ φιλόσοφοι, ἐκφράζοντας τό πάθος τῶν Ἑλλήνων γιά ἐλευθερία. Στήν πράξη ὅμως τήν ἐφήρμοσε, μετά τό μεταβατικό πείραμα τοῦ Σόλωνος, ὁ Κλεισθένης, πρίν ἀπό 2.500 χρόνια. Καί τήν θεμελίωσε σέ βάσεις ἀσφαλεῖς, μέ τίς τολμηρές θεσμικές, πολιτικές καί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις του. Μεταρρυθμίσεις, οἱ ὁποῖες δημιούργησαν τό κατάλληλο κλίμα πού ἐπέτρεψε στούς Ἕλληνες νά πραγματοποιήσουν τούς θριάμβους τῶν Μηδικῶν Πολέμων στόν Μαραθώνα, στή Σαλαμίνα καί στίς Πλαταιές. Θριάμβους, πού ἄνοιξαν κι αὐτοί μέ τή σειρά τους τό δρόμο γιά τό Χρυσό Αἰώνα καί τό πολιτισμικό θαῦμα τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος πού ἔγινε καί τό θεμέλιο τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

»Τό ἔργο τοῦ Κλεισθένη ὑπῆρξε πράγματι μεγάλο. Κι ἄν ὁ δημιουργός του εἶναι λιγότερο γνωστός ἀπό τόν Σόλωνα καί τόν Περικλῆ, εἶναι γιατί δέν εὐτύχησε νά ἔχει βιογράφο ἕναν Θουκυδίδη, ἤ ἕναν Πλούταρχο.

»Ἀλλά ἄς ἔλθουμε στήν οὐσία τοῦ θέματός μας. Τί ἐννοοῦμε ὅταν ὁμιλοῦμε γιά δημοκρατία. Ἐπί 2.500 χρόνια ὅλοι οἱ πνευματικοί ἄνθρωποι ὁμιλοῦν καί γράφουν περί δημοκρατίας καί προσπαθοῦν νά δώσουν, κατά τρόπο πολλές φορές ἀντιφατικό, τόν ὁρισμό καί τό περιεχόμενό της.

»Γιά μέν τούς ἀρχαίους Ἕλληνες, θεμελιώδεις ἀρχές τῆς δημοκρατίας ἦταν ἡ ἰσηγορία καί ἡ ἰσονομία. Γιά τούς σύγχρονους, εἶναι οἱ ἐλεύθερες ἐκλογές, ὁ πολυκομματισμός καί τά ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἐνῶ θά μποροῦσε νά πεῖ κανένας ὅτι τόν καλλίτερο ὁρισμό τόν δίνει ἡ ἴδια ἡ λέξη δημοκρατία πού σημαίνει κυριαρχία τοῦ δήμου, ἐξουσία τοῦ λαοῦ. Γιά ὅλους ὅμως τό περιεχόμενό της ἦταν καί εἶναι ἡ ἐλευθερία, πού ἀποτελεῖ τό ὑπέρτατο ἀγαθό γιά τόν ἄνθρωπο.

»Πολλοί ἐπίσης ἔγραψαν καί ὁμίλησαν γιά τίς ἀρετές τῆς δημοκρατίας. Ἐκεῖνοι πάντως πού ἔδωσαν ἐπιγραμματικά τίς ἀρετές τῆς δημοκρατίας εἶναι ὁ Ὀτάνης τοῦ Ἡροδότου, οἱ Ἑπτά Σοφοί τοῦ Πλουτάρχου καί, προπαντός, ὁ Περικλῆς μέ τόν Ἐπιτάφιό του. Αὐτούς θά πρέπει νά μελετήσουν ὅσοι θέλουν νά κατανοήσουν τήν πραγματική ἔννοια τῆς δημοκρατίας.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ ἐλευθερία καί ἡ δημοκρατία εἶναι σχεδόν ταυτόσημες ἔννοιες. Ἡ ἐλευθερία γιά τόν ἄνθρωπο ἀποτελεῖ ἰδανικό τρόπο ζωῆς. Γιά τήν δημοκρατία εἶναι ἡ θεσμική κατοχύρωσή της. Καί εἶναι δύσκολο νά προδιορίσει κανένας ποιά ἀπό τίς δύο ἐγέννησε τήν ἄλλη.

»Πάντως, δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ δημοκρατία εἶναι τό καλλίτερο πολίτευμα. Κι αὐτό εἶναι τόσο ἀληθές ὥστε ἀκόμα καί τά ὁλοκληρωτικά καθεστῶτα — λαϊκές δημοκρατίες, δικτατορίες κ.λ.π. — ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατίας καταδυναστεύουν τούς λαούς των.

»Ἡ δημοκρατία πού, κατά τόν Ρουσσώ, εἶναι πολίτευμα κατάλληλο μόνο γιά θεούς, ἔχει βέβαια κι αὐτή τίς ἀδυναμίες της. Ἀδυναμίες ὅμως πού ἔχουν πηγή τους τίς ἴδιες τίς ἀρετές της καί προπαντός τήν ἐλευθερία, ἡ κατάχρηση τῆς ὁποίας μέ ὁποιαδήποτε μορφή καί ἄν γίνεται, ὁδηγεῖ στόν ἐκφυλισμό τῆς δημοκρατίας. Καί τόν κίνδυνο αὐτό τόν ἐπεσήμανε ἐπιγραμματικά καί ὁ Ἀριστοτέλης ὅταν ἔλεγε: "Ἐλεύθερον οὐκ ἔστι ὅ,τι βούλεταί τις ποιεῖν".

»Πάντως, ὕστερα ἀπό παλινδρομήσεις καί περιπέτειες αἰώνων, ἡ δημοκρατία στήν ἐποχή μας ἐθριάμβευσε. Οἱ ἀγῶνες γιά τή δημοκρατία καί τήν ἐλευθερία ἔχουν βρεῖ σήμερα τή δικαίωσή τους σέ παγκόσμια κλίμακα. Δικαίωση, γιά τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς αἰσθάνεται ἱκανοποίηση ὄχι μόνο γιατί ὑπῆρξε ἡ μητέρα τῆς δημοκρατίας ἀλλά καί γιατί ἡ δικαίωση αὐτή συμπίπτει μέ τόν ἑορτασμό τῶν 2.500 χρόνων ἀπό τήν ἡμέρα πού γεννήθηκε στόν τόπο αὐτό ἡ δημοκρατία. Δικαίωση πού ἐπιβεβαιώνεται ἀλλωστε ἐμπρακτα καί μέ τίς ἐπαναστατικές καί ἀνεξέλεγκτες πολιτειακές ἀλλαγές πού ἐπιχειροῦνται σήμερα σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί εἰδικώτερα στήν Ἀνατολική Εὐρώπη.

»Βέβαια, ἡ ἐφαρμογή στήν πράξη τῆς δημοκρατίας στίς χῶρες αὐτές θ' ἀπαιτήσει χρόνο καί ὑπομονή καί θ' ἀντιμετωπίσει δύσκολα προβλήματα. Γιατί ἡ πολιτική, κοινωνική καί οἰκονομική προσαρμογή σέ καινούργιες μορφές ζωῆς εἶναι, ἀπό τή φύση της, δύσκολη. Τό στάδιο πού μεσολαβεῖ μεταξύ ἑνός ὁλοκληρωτικοῦ καθεστῶτος καί τῆς πλήρους δημοκρατίας εἶναι πάντα εὐαίσθητο καί ἐπικίνδυνο. Γιά νά ἐπιτύχουν οἱ ἀλλαγές αὐτές, θά πρέπει οἱ θεσμοί πού τίς κατοχυρώνουν ν' ἀνταποκρίνονται στίς εἰδικές συνθῆκες τοῦ κάθε λαοῦ, τηρουμένων βέβαια τῶν γνωστῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατίας. Καί τήν ἀνάγκη αὐτή τήν ἐπισημαίνει, ἐκτός ἀπό τόν Ἀριστοτέλη, ὁ Σόλων, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐρωτήθη: "ποιό εἶναι τό καλλίτερο πολίτευμα", πρίν ἀπαντήσει, ἐρώτησε "γιά ποιό λαό καί γιά ποιά χώρα". Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡγεσία καί λαός θά πρέπει ν' ἀποδειχθοῦν ἱκανοί νά ἐκτιμήσουν τίς ἰδιαιτερό-

τητες τῆς χώρας τους καί νά προσαρμόσουν σ' αὐτές τίς βασικές ἀρχές τῆς δημοκρατίας. Ἄλλως, κινδυνεύουν ν' ἀποτύχουν στόν ἐκδημοκρατισμό τῆς χώρας τους καί νά προκαλέσουν ἀπογοητεύσεις. Τίς παραπάνω ἀλήθειες ἄλλωστε τίς ἐπιβεβαιώνουν αὐτά πού συμβαίνουν σήμερα σέ διάφορες περιοχές τοῦ κόσμου καί ἰδίως στή Σοβιετική Ἕνωση καί τή Γιουγκοσλαβία.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Θά τερματίσω τήν ὁμιλία μου μέ τή διαπίστωση ὅτι ἡ ἀνθρωπότης μπῆκε ἤδη σέ μιά καινούργια φάση τῆς ἱστορίας της. Μπῆκε στόν αἰώνα τῆς δημοκρατίας. Ἄς εὐχηθοῦμε καί ἄς ἐλπίσουμε ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σ' αὐτή τή γῆ θά ἀπολαύσουν τό ἀγαθό τῆς ἐλευθερίας· καί ὅτι, ὅταν θά τό ἀποκτήσουν, θά κάνουν σώφρονα χρῆση αὐτοῦ».

Μετά τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ Α. Τσαλδάρης, πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἀναφέρθηκε, ἀπό τό βῆμα τῆς Πνύκας, στήν ἱστορική πορεία τῆς δημοκρατίας, ἀπό τόν Κλεισθένη ὡς τή σύγχρονη ἐποχή.

Τήν προηγουμένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέθεσε, στό Προεδρικό Μέγαρο, δεξίωση πρός τιμή τῶν προέδρων τῶν κοινοβουλίων τῶν χωρῶν τῆς ΔΑΣΕ, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 2.500 χρόνων ἀπό τήν ἐγκαθίδρυση τῆς δημοκρατίας. Τό ἴδιο πρωί, εἶχε ἰδιαίτερη συνάντηση μέ ἕναν τῶν προσκεκλημένων στίς ἐκδηλώσεις, τόν πρόεδρο τῆς ἰταλικῆς Γερουσίας, Τζ. Σπαντολίνι, παλαιό γνώριμό του.

30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Νέα συνάντηση εἶχε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, μέ τόν Κύπριο ὁμόλογό του, Γ. Βασιλείου, ἐνόψει τῆς κινητικότητας πού σημειώνεται, ἔστω καί χωρίς νά ἔχει πρός τό παρόν συντελεστεῖ οὐσιαστική πρόοδος, μέ ἐπίκεντρο τό κυπριακό ζήτημα.

3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Εὐθύς μετά τήν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη, Δημητρίου Α', ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δήλωσε:

«Ὁ θάνατος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου εἶναι ἀπώλεια γιά τήν Ὀρθοδοξία ἀλλά καί γιά ὁλόκληρη τή Χριστιανοσύνη.

»Ἄξιος τῆς παραδόσεως καί τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου, τόν ὑπηρέτησε μέ σεμνότητα, πραότητα καί σωφροσύνη.

»Μέ τό παράδειγμά του κατέστησε ἔτσι πράξη τά διδάγματα τῆς Ὀρθοδοξίας καί μετέστη στήν αἰωνιότητα».

5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μετά ἀπό ἐλαφρά ἀδιαθεσία, εἰσέρχεται στό νοσοκομεῖο «Ὑγεία» προκειμένου νά ὑποβληθεῖ σέ ἰατρικές ἐξετάσεις.

Μετά ἀπό τριήμερη παραμονή, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξῆλθε ἀπό τό νοσοκομεῖο, ἀφοῦ, μετά καί ἀπό τό ἰατρικό συμβούλιο πού συγκλήθηκε, τά ἀποτελέσματα τῶν ἐξετάσεων κρίθηκαν ὡς ἱκανοποιητικά καί χαρακτηρίστηκε ἡ ὑγεία του «ἄριστη».

Ὑπό τίς συνθῆκες αὐτές, ἀναγγέλθηκε ἡ ἀναβολή τῆς ἐπικείμενης, στή διάρκεια τῶν ἀμέσως ἑπόμενων ἡμερῶν, ἐπίσημης ἐπισκέψεως τοῦ Ἕλληνα προέδρου στή Γερμανία.

7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Μετά ἀπό νέα τρομοκρατική ἐνέργεια πού στοίχισε τή ζωή στόν Τοῦρκο διπλωμάτη, Τσ. Γκεοργκού, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπέστειλε στόν πρόεδρο τῆς Τουρκίας Τ. Ὀζάλ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω τή βαθύτατη λύπη μου γιά τήν ἀπεχθῆ τρομοκρατική ἐνέργεια πού ἐστοίχισε τή ζωή τοῦ Τούρκου διπλωμάτη.

»Σᾶς βεβαιῶ ὅτι τή δολοφονία αὐτή καταδικάζει ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικός λαός».

10-15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Στό πλαίσιο τῶν ἐνημερωτικῶν ἐπαφῶν του μέ τούς πολιτικούς ἀρχηγούς, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶ, διαδοχικά, τόν Α. Παπανδρέου καί τή Μ. Δαμανάκη.

Ἰδιαίτερη δημοσιότητα δόθηκε στή στιχομυθία πού ἔγινε ἀνάμεσα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, λίγο πρίν ἀπό τήν 45λεπτη συνομιλία τους. *«Ὅλοι οἱ Ἕλληνες μοῦ λένε τί πρέπει νά κάνω, ἀλλά κανείς δέν κάνει αὐτά πού τοῦ λέω»*, εἶπε ὁ Κ. Καραμανλῆς· καί ὁ Α. Παπανδρέου ἀντιπαρατήρησε, «αὐτό ἴσως ἀλλάξει», γιά νά διευκρινήσει, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, στούς δημοσιογράφους:

«Βλέπω μεγάλο ἐνδιαφέρον, πράγματι, στόν κόσμο, στόν τύπο, παντοῦ, πάνω στίς ἀπόψεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί αὐτό εἶναι μιά διαπίστωση τήν ὁποία καί ἐτόνισα στόν πρόεδρο. Στίς δύσκολες ὧρες δέν εἶναι παράδοξο νά τίθεται αὐτό τό θέμα».

Οἱ ὑποθέσεις γιά τήν πιθανή ἀνάληψη πρωτοβουλίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ, μέ στόχο τήν ἀποφόρτιση τοῦ πολιτικοῦ κλίματος, ἐντάθηκαν μετά τή συνάντησή του, τήν ἑπομένη, μέ τή Μ. Δαμανάκη. Ἡ ἴδια ἡ πρόεδρος τοῦ Συνασπισμοῦ δήλωσε ὅτι «ἄν ὑπάρξει πρωτοβουλία ἐκ μέρους τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἐμεῖς εἴμαστε ἀνοιχτοί, δέν θά τήν ἀρνηθοῦμε», ἐπισημαίνοντας, παράλληλα, ὅτι «μιά τέτοια πρωτοβουλία, γιά νά εἶναι ἐπιτυχής, πρέπει νά γίνει δεκτή καί ἀπό τά ἄλλα κόμματα».

Θά ἐπακολουθήσει, στίς 15 Ὀκτωβρίου, ἡ τακτική ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας

Συναυλία Χατζηδάκι, πρός τιμή τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στό Ἡρώδειο.

ἀπό τόν πρωθυπουργό πάνω στά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα τῆς χώρας, μέ ἔμφαση στήν πορεία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Σέ ἐρώτηση, ἄν ἀντιμετωπίστηκε τό ἐνδεχόμενο συσκέψεως πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ Κ. Μητσοτάκης εἶπε ὅτι «δέν συζητήθηκε τέτοιο θέμα», ἀλλά ἐξετάστηκε ἡ γενικότερη πορεία τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς χώρας καί ἐπισημάνθηκε ἡ ἀνάγκη συναινέσεως: «Συναίνεση, τήν ἐπιθυμοῦμε ὅλοι καί τήν ἐπιθυμεῖ κατ' ἐξοχήν ἡ Κυβέρνηση. Τό ἐρώτημα εἶναι ἄν ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις σήμερα καί ἄν πράγματι ὅλοι μιλοῦν σοβαρά γιά τή συναίνεση».

Τήν ἑπομένη, 16 Ὀκτωβρίου, «ἐπειδή» — ὅπως ἀνακοινώθηκε σχετικά — «τόν τελευταῖο καιρό γίνεται πολύς λόγος γιά πρωτοβουλίες του, μέ σκοπό τή σύγκλιση ἀπόψεων μεταξύ τῶν κομμάτων πάνω στά κρίσιμα θέματα πού ἀπασχολοῦν τή χώρα», ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ συναινετική πολιτική πού ἐπιβάλλεται πράγματι ἀπό τίς κρίσιμες περιστάσεις πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα, προϋποθέτει ἀπροκατάληπτο διάλογο. Καί ὁ διάλογος αὐτός προϋποθέτει ἤπιο πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι οἱ προϋποθέσεις αὐτές δέν ὑπάρχουν αὐτή τή στιγμή. Ἐλπίζω καί εὔχομαι νά δημιουργηθοῦν στό μέλλον».

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τήν ἐπίσκεψη του Ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ Ἐμπορίου, P. Μοσμπάχερ, ὁ ὁποῖος τοῦ μετέφερε προσωπικό μήνυμα τοῦ προέδρου Μπούς, καθώς καί τοῦ στρατηγοῦ Κ. Πάουελ, ἀρχηγοῦ τοῦ Μικτοῦ Ἐπιτελείου τῶν ἑνόπλων δυνάμεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει συγχαρητήριο μήνυμα στό νέο Οἰκουμενικό Πατριάρχη, Βαρθολομαῖο, πρώην Μητροπολίτη Χαλκηδόνος:

«Σᾶς ἐκφράζω τά θερμά συγχαρητήρια ἀλλά καί τή μεγάλη χαρά ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καί ἐμοῦ προσωπικά γιά τήν ἐπάξια ἀνάδειξή σας στόν Οἰκουμενικό Θρόνο.

»Τό ἔθνος μας εἶναι πεπεισμένο, Παναγιώτατε, ὅτι θά φέρετε σέ αἴσιο πέρας τήν οἰκουμενική ἀποστολή σας τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης καί ὅτι θά συνεχίσετε καί θά ἐμπλουτίσετε τίς μακραίωνες παραδόσεις τῆς Ὀρθοδοξίας καί τῆς Χριστιανοσύνης».

25-30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Κατά τήν παραμονή του στή Θεσσαλονίκη, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ τριημέρου ἑορτασμοῦ τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, ὁ Κ. Καραμανλῆς συμμετέχει σέ σειρά σημαντικῶν ἐκδηλώσεων.

Ἀρχικά, στή διάρκεια ἐπίσημης τελετῆς, κατά τήν ἡμέρα τῆς ἀφίξεώς του, ὁ δήμαρχος, Κ. Κοσμόπουλος, τόν ἀνακήρυξε ἐπίτιμο δημότη, ἀπονέμοντάς του τό Χρυσό Κλειδί τῆς πόλεως. Ὅπως ἀναφέρθηκε στήν ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου «ἡ τιμή αὐτή γίνεται γιά τίς μέγιστες ὑπηρεσίες πού πρόσφερε ὁ Κ. Καραμανλῆς στό ἔθνος κατά τήν ὑπέρ πεντηκονταετῆ ὑπηρεσία του ὡς πολιτικοῦ, βουλευτῆ, ὑπουργοῦ, πρωθυπουργοῦ καί προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί πρός τή Θεσσαλονίκη εἰδικότερα, γιά τήν ὁποία ἔδειξε πάντοτε μεγάλη ἀγάπη καί ἐνδιαφέρον».

Στήν ἀντιφώνησή του ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε:

«Ὅταν κανένας κατέχεται ἀπό ἔντονη συγκίνηση, εἶναι φυσικό νά ἐκφράζει τήν συγκίνησή του αὐτή μέ λίγα λόγια. Ἡ ἀπάντησή μου συνεπῶς στήν προσφώνηση τοῦ κ. δημάρχου θά εἶναι κατ' ἀνάγκην βραχεῖα.

»Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά θερμά λόγια πού χρησιμοποιήσατε τόσο γιά μένα προσωπικά ὅσο καί γιά τό ἔργο μου. Καί τά λόγια αὐτά μέ συνεκίνησαν ἰδιαίτερα γιατί πιστεύω ὅτι ἀνταποκρίνονται στά αἰσθήματα τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης.

»Κύριε δήμαρχε,

»Κύριοι δημοτικοί σύμβουλοι,

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τήν τιμή πού μοῦ κάνετε σήμερα. Νά μοῦ ἀπονείμετε δηλαδή τήν ἀνωτάτη διάκριση τῆς πόλεώς σας, σέ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν πού προσέφερα στή χώρα καί ἰδιαίτερα στήν πόλη τῆς Θεσσαλονίκης, κατά τή μακρά πολιτική μου σταδιοδρομία.

»Καί τήν τιμή αὐτή τήν ἐκτιμῶ περισσότερο, πρῶτον, γιατί προέρχεται ἀπό μιά πόλη μέ μακρά καί ἔνδοξη ἱστορία. Ἱστορία στήν ὁποία δέν ἔχω ἀνάγκη ν' ἀναφερθῶ ἀναλυτικά καί διότι εἶναι παγκόσμια γνωστή, ἀλλά καί γιατί ἡ Θεσσαλονίκη ἔχει σέ κάθε σημεῖο της ἀποτυπωμένη τή μνήμη αἰώνων καί φέρει τή σφραγίδα τοῦ συγκερασμοῦ διαδοχικῶν πολιτισμῶν. Μιά πόλη πού διαφύλαξε διά μέσου ἀλλεπάλληλων περιπετειῶν ἄσβεστη τήν ἐθνική καί θρησκευτική φλόγα τοῦ ἔθνους. Ἐνῶ παραμένει καί σήμερα ὁ προμαχώνας ἀλλά καί τό ἀνάχωμα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπέναντι στίς ἐπιβουλές πού δειλά καί ὕπουλα ἐκδηλώνονται κατά καιρούς κατά τοῦ ἐθνικοῦ μας χώρου.

»Καί δεύτερον, γιατί μέ τή Θεσσαλονίκη μέ συνδέουν πολλαπλοί δεσμοί. Μέ συνδέουν ὡραῖες ἀναμνήσεις πού ἔχουν τίς ρίζες τους στά νεανικά μου χρόνια. Μέ συνδέουν στενοί φιλικοί, συγγενικοί καί παραδοσιακοί πολιτικοί δεσμοί. Ἀλλά μέ συνδέει, προπαντός, ἡ ἀγάπη μου γιά τή Θεσσαλονίκη καί τό μόνιμο πάθος πού εἶχα καί ἔχω γιά τήν πολύπλευρη ἀνάπτυξή της καί ἰδιαίτερα στόν οἰκονομικό καί πολιτιστικό τομέα. Καί δέν μπορῶ παρά νά σᾶς εὐχαριστήσω, κ. δήμαρχε, γιατί τήν προσφορά μου αὐτή τήν ἐπιβεβαιώσατε κι ἐσεῖς σήμερα.

»Στήν μακρά σταδιοδρομία μου, είχα τό προνόμιο νά δεχθῶ πολλές τιμητικές διακρίσεις. Μπορῶ ὅμως νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ποτέ δέ μέ συνεκίνησαν ἰδιαίτερα οἱ τιμές πού μοῦ ἀποδίδονται λόγω τῆς ἐπισήμου ἰδιότητός μου. Μέ συνεκίνησαν ἐκεῖνες πού ἀναφέρονται στόν ἄνθρωπο καί πού μποροῦν νά φθάσουν στήν καρδιά του. Κι αὐτό τό ἐπιτύχατε σήμερα, κ. δήμαρχε, μέ τό ν' ἀφήσετε νά ἐννοηθεῖ ὅτι ἡ τιμή πού μοῦ γίνεται ἀπό τήν πόλη σας δέν ἀναφέρεται τόσο στόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους, ὅσο στόν Μακεδόνα πολιτικό, στό τέκνο — ὅπως εἴπατε — τῆς Μακεδονίας.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, κ. δήμαρχε, ἀφοῦ σᾶς εὐχαριστήσω γιά μιά ἀκόμα φορά, σᾶς παρακαλῶ νά μεταφέρετε στούς συμπολίτες σας, πού εἶναι ἤδη καί δικοί μου συμπολίτες, τήν ἀγάπη μου καί τήν διαβεβαίωσή μου γιά τό σταθερό ἐνδιαφέρον μου γιά τό παρόν καί τό μέλλον τῆς Θεσσαλονίκης».

Τήν ἐπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στή δοξολογία πού τελέστηκε στόν ἱστορικό ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καί, στή συνέχεια, ἐγκαινίασε ἔκθεση πολύτιμων ἐνθυμημάτων ἀπό τό Μακεδονικό Ἀγώνα καί τήν ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονίας, πού ὀργάνωσε ἡ ἐφημερίδα «Ἀπογευματινή».

Στίς 27 Ὀκτωβρίου, στή διάρκεια γεύματος στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Φρουρᾶς Θεσσαλονίκης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπευθυνόμενος στούς ἄνδρες τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἐξεφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Στρατηγέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιατί μέ τήν πρόσκλησή σας μοῦ δώσατε τήν εὐκαιρία γιά ἄλλη μιά φορά νά γιορτάσω μαζί σας τήν ἡμέρα αὐτή. Καί νά ἐπικοινωνήσω μέ τούς Ἕλληνες ἀξιωματικούς, γιά τούς ὁποίους, ὅπως γνωρίζετε, ἔχω ἰδιαίτερη στοργή καί βαθειά ἐκτίμηση.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Γιορτάζουμε σήμερα δύο μεγάλα ἱστορικά γεγονότα. Τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν τουρκικό ζυγό καί τήν ὑπερήφανη ἀντίσταση τῆς Ἑλλάδος στήν πρόκληση τή φασιστική.

»Δέν εἶναι βέβαια ἡ καθιερωμένη συνήθεια αὐτή πού ἐπιβάλλει τούς πανηγυρισμούς τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ἐπετείων. Ἡ ἁπλή καί τυπική ἐπανάληψή τους θά ὑποβίβαζε καί τελικά θά ἔφθειρε ἀκόμα καί τούς ὑψηλότερους συμβολισμούς τους, ἄν δέν τήν ὑπαγόρευε μιά συλλογική ψυχική ἀνάγκη. Κι ἄν δέν ἐξυπηρετοῦσαν μιά βαθύτερη ἐθνική σκοπιμότητα: τόν παραδειγματισμό.

»Ἰδιαίτερα τά ἱστορικά γεγονότα τοῦ 1912 καί 1940 πού γιορτάζουμε σήμερα μᾶς διδάσκουν, μέ τίς γνωστές ὀδυνηρές συνέπειες πού τ' ἀκολούθησαν, ὅτι ἡ μέν ὁμόνοια, πού ἀποτελεῖ δύναμη αὐτή καθαυτή, ὁδηγεῖ σέ θριάμβους, ἐνῶ ἡ διχόνοια σέ συμφορές.

»Οἱ ἀλήθειες αὐτές ἰσχύουν κατά μείζονα λόγο σήμερα πού ἡ πατρίδα μας, πέρα ἀπό τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ὅλους τούς λαούς, ἀντιμετωπίζει καί εἰδικώτερα προβλήματα πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀνεξαρτησία της.

»Στό σημεῖο αὐτό θά ἤθελα νά ὑπογραμμίσω τόν ἀποφασιστικό ρόλο πού διαδραματίζουν στήν ἐθνική μας ζωή οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, ἀφοῦ στά χέρια τους εὑρίσκονται τά πολυτιμότερα ἀγαθά τοῦ λαοῦ μας, ὅπως εἶναι ἡ ἀσφάλεια καί ἡ ἐλευθερία του.

»Βέβαια, ἡ ἐλευθερία ἑνός λαοῦ δέν ἐξαρτᾶται μονάχα ἀπό τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις του. Ἡ πεῖρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί πρόοδος σέ μιά χώρα, χρειάζεται πολιτική ὁμαλότης. Ἀλλά, καί γιά νά ὑπάρξει ὁμαλότης πολιτική, χρειάζεται ἀλληλεγγύη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης.

»Αὐτή ἡ ἑνότης, γιά τήν ὁποία ὅλοι ὁμιλοῦμε χωρίς ἐν τούτοις νά ἐναρμονίζουμε τούς λόγους μας μέ τίς καθημερινές μας πράξεις, πού τροφοδοτοῦν διχασμούς καί πάθη. Διχασμούς πού ἐκδηλώνονται κατά προτίμηση στά εὐαίσθητα θέματα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς καί δίνουν ὅπλα στούς ἐχθρούς μας, ἐνῶ ἀποθαρρύνουν τούς φίλους μας. Δέν ἔχουμε καταλάβει ἀκόμα ὅτι ἡ τύχη τῶν θεμάτων αὐτῶν ἐξαρτᾶται σέ μεγάλο βαθμό ἀπό δυνάμεις πού δέν τίς ἐλέγχουμε. Κατεχόμενοι ἀκόμα ἀπό τό γνωστό σύνδρομο τοῦ "ὀμφαλοῦ τῆς γῆς", ἀδυνατοῦμε νά ἐκτιμήσουμε καί ν' ἀξιοποιήσουμε διεθνεῖς συγκυρίες πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τά ἐθνικά μας θέματα.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Εἶναι εἰς ὅλους μας γνωστό ὅτι ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει σήμερα μιά πολύπλευρη κρίση πού ἐκδηλώνεται σ' ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Καί παίρνει διαστάσεις κρίσεως ἐθνικῆς. Γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε τήν κρίση αὐτή, εἶναι ἀνάγκη νά βγοῦμε ἀπό τήν σημερινή μας νάρκη.

»Εἶναι ἀνάγκη νά καταλάβουμε ἐπιτέλους, ἡγεσία καί λαός, ὅτι ἡ οἰκονομία μας ἀπειλεῖται ἀπό κατάρρευση. Κατάρρευση πού θ' ἀποδυναμώσει τόσο τήν ἀμυντική μας ἱκανότητα, ὅσο καί τή θέση μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, στήν ὁποία ἐν τούτοις ἔχουμε τοποθετήσει τό μέλλον τῆς χώρας μας. Κατάρρευση, τέλος, τήν ὁποία θά πληρώσουμε ὅλοι, φτωχοί καί πλούσιοι, δεξιοί καί ἀριστεροί, μέ τήν κατακόρυφη πτώση τοῦ βιοτικοῦ μας ἐπιπέδου καί τή διεθνῆ ἀνυπολη ψία τῆς χώρας μας.

»Εἶναι ἀνάγκη νά καταλάβουμε ὅτι ἡ χώρα μας εὑρίσκεται αὐτή τήν στιγμή ἐν μέσω ἡφαιστείων. Στή Βαλκανική συντελοῦνται σήμερα ἀνακατατάξεις πολιτικές καί στρατηγικές πού μπορεῖ ν' ἀπειλήσουν τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας μας μέ τήν ἀναβίωση ἀναχρονιστικῶν ἐθνικισμῶν πού ὑποκρύπτουν σέ ὁρισμένες περιπτώσεις καί ἐδαφικές διεκδικήσεις. Ἡ ὀδυνηρή περιπέτεια τῆς Γιουγκοσλαβίας, τήν ὁποία εἰλικρινῶς εὔχομαι σύντομα νά ξεπεράσει, πρέπει ν' ἀφυπνίσει ὅλους τούς λαούς τῆς Βαλκανικῆς, γιά νά μή καταστεῖ καί πάλι ἡ περιοχή μας περίγελος τοῦ κόσμου. Θ' ἀποτελοῦσε, ἄλλωστε, ἀφροσύνη νά καλλιεργοῦνται σ' αὐτή ἐθνικιστικές ἐπιδιώξεις ὅταν ὅλες οἱ χῶρες τῆς περιοχῆς μας ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν πολύπλοκα καί κρίσιμα πολιτειακά, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα.

»Κι αὐτά ἰσχύουν ἰδιαίτερα γιά τά Σκόπια πού μέ τήν ἑτερόκλιτη καί ἀπροσδιόριστη ἐθνολογική τους σύνθεση ἔγιναν πονοκέφαλος γιά ὅλους τούς γείτονές τους. Καί πρέπει νά καταλάβουν ἐπιτέλους ὅτι εἶναι καιρός νά ἐνταφιάσουν οἱ ἴδιοι τό φάντασμα τό Μακεδονικό, γιά νά μήν ἐμπλέξουν κι ἄλλες χῶρες, βαλκανικές ἤ ἐξωβαλκανικές,

σέ ἐπικίνδυνες περιπέτειες μέ τελικά θύματα βέβαια τούς ἴδιους τούς Σκοπιανούς. Ἀλλά, πέραν τῆς Βαλκανικῆς, δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι τό Κυπριακό, λόγω τῆς προκλητικῆς ἀλαζονείας τῆς γείτονος Τουρκίας, διέρχεται σήμερα τήν κρισιμότερη φάση του.

»Εἶναι ἀνάγκη νά καταλάβουμε ὅτι τό Κράτος εἶναι παράλυτο καί ἀποτελεῖ τροχοπέδη ἀντί ν' ἀποτελεῖ μοχλό στήν ἀνάπτυξη καί τήν πρόοδο τῆς χώρας μας. Ὅτι μεγάλο μέρος τῆς κοινωνίας μας κατέχεται ἀπό ἀπάθεια καί συβαριτισμό, ἐνῶ τά παραδοσιακά μας ἤθη ἔχουν ἐπικίνδυνα χαλαρωθεῖ.

»Εἶναι ἀνάγκη, τέλος, νά καταλάβουμε ὅτι τό πολιτικό κλίμα τῆς χώρας μας καί ἡ διάρθρωση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς νοσοῦν σήμερα ἐπικίνδυνα. Καί ὅτι τό πολίτευμά μας, στό ὁποῖο ἐν τούτοις στηρίζονται ὅλοι οἱ θεσμοί τῆς χώρας, δέν λειτουργεῖ ὁμαλά, ἰδίως μετά τήν τελευταία βεβιασμένη συνταγματική μεταρρύθμιση.

»Ὁμολογῶ ὅτι καταλαμβάνομαι ἀπό ἀπόγνωση ὅταν διαπιστώνω τήν ἀδυναμία μου νά πείσω τούς Ἕλληνες, ἐπώνυμους καί ἀνώνυμους, μέ τίς κατά καιρούς παραινέσεις μου, νά συνειδητοποιήσουν τίς παραπάνω ἀλήθειες καί συνεπῶς καί τίς εὐθύνες τους ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ τόπου.

»Γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε τά παραπάνω προβλήματα καί τούς κινδύνους πού συνεπάγονται, θά χρειασθοῦν μόχθος καί καθολικές καί ὀδυνηρές θυσίες. Καί γιά νά γίνω πιό συγκεκριμένος, θά χρειασθεῖ, οἱ μέν ἐργαζόμενοι νά δουλεύουν περισσότερο καί νά τηροῦν στίς διεκδικήσεις τους τό μέτρο πού προσδιορίζεται ἀπό τήν ἀντοχή τῆς οἰκονομίας μας. Οἱ δέ εὔποροι, ὄχι μόνο νά μήν ἀποφεύγουν τόν ἔφορο ἀλλά νά προσφέρουν περισσότερα κι ἀπό αὐτά πού, κατά τό Σύνταγμα καί τούς νόμους, ὀφείλουν νά προσφέρουν. Εἶναι ντροπή νά διασύρεται διεθνῶς ἡ χώρα μας μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες εἶναι πλούσιοι, τό Κράτος τους εἶναι φτωχό.

»Ἡ κρίση πού περνοῦμε σήμερα ἀποτελεῖ πρόκληση γιά τήν φιλοτιμία μας καί γιά τίς ἀδρανοποιημένες ἐθνικές μας ἀρετές. Εἶναι ὅμως καιρός νά τίς ἐπιστρατεύσουμε, γιά νά ξεπεράσουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν καί νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον».

Στίς 28 Ὀκτωβρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρακολούθησε τήν καθιερωμένη στρατιωτική παρέλαση κατά μῆκος τῆς νέας παραλιακῆς ὁδοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐκφράζοντας, μετά τή λήξη της, τή ζωηρή ἱκανοποίησή του σέ συγχαρητήριο τηλεγράφημα πρός τούς ὑπουργούς Ἐθνικῆς Ἄμυνας, Ἐσωτερικῶν, Δημοσίας Τάξεως, Μακεδονίας - Θράκης καί Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας:

«Ἡ ἄψογη ἐμφάνιση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας — ἐγγύηση τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας καί τῆς ἐδαφικῆς μας ἀκεραιότητας — ἐμπεδώνουν, στίς δύσκολες αὐτές μέρες, πού ὁλόκληρη ἡ Βαλκανική Χερσόνησος βρίσκεται σέ μιά κατάσταση ρευστότητας καί συνεχῶν ἀνακατατάξεων, τό αἴσθημα τῆς ἀσφάλειας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καί τοῦ ἐμπνέουν βεβαιότητα καί ἐνθουσιασμό γιά μιά ἐλπιδοφόρα καί παραγωγική συνέχιση τῶν εἰρηνικῶν ἔργων.

»Ἱκανοποιημένος βαθύτατα ἀπό τήν λαμπρότητα καί ὑποδειγματική ὀργάνωση τῶν ἐπίσημων ἐκδηλώσεων τοῦ ἑορταστικοῦ τριημέρου γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, μέ κορύφωση τή σημερινή ἐπιβλητική παρέλαση, ἐκφράζω τά θερμά μου συγχαρητήρια σέ ὅλους ὅσοι ἔλαβαν μέρος σ' αὐτές καί μέ τίς προσπάθειές τους συνετέλεσαν στήν ἐπιτυχία τους».

Στίς 29, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνακηρύχτηκε ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ τμήματος Νομικῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου.

Στή διάρκεια τῆς τελετῆς, πρῶτος ἔλαβε τό λόγο ὁ πρύτανης, Α. Τρακατέλλης:

«Τό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης, σᾶς ἀπονέμει σήμερα τήν πιό ὑψηλή ἀκαδημαϊκή του διάκριση καί σᾶς ἀφιερώνει τιμητική στήλη. Ἡ ἀπονομή τῶν τιμῶν αὐτῶν σέ σᾶς, τόν Μακεδόνα πολιτικό καί ὁραματιστή τῆς ἐξελικτικῆς προόδου τοῦ Πανεπιστημίου μας, εἶναι μιά πράξη μέ συμβολικό περιεχόμενο. Ἡ πράξη αὐτή ἐπισημοποιεῖ μιά ἐλάχιστη ἀπόδοση τιμῆς σ' ἐκεῖνον πού διεῖδε τό μέλλον τῆς Θεσσαλονίκης, καί ἰδιαίτερα τό ρόλο καί τήν εὐθύνη τοῦ Πανεπιστημίου της στήν προάσπιση ἰδεῶν, ἀξιῶν καί θεσμίων πού ταυτίζονται μέ τίς ρίζες, τήν παράδοση καί τά ὁράματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Παράλληλα, ἡ σημερινή τελετή καταγράφεται στήν ἱστορική μνήμη ὡς ἔκφραση τοῦ συλλογικοῦ χρέους ἐκείνων πού ἔφυγαν, αὐτῶν πού τώρα ὑπηρετοῦν καί τῶν ἄλλων πού θά ἀκολουθήσουν, πρός τόν πρωτεργάτη καί χορηγό γιά τή δημιουργία τῆς σύγχρονης πανεπιστημιουπόλεως τοῦ ΑΠΘ. Τό ἴδιο συλλογικό χρέος αἰσθάνεται κι ὁλόκληρη ἡ Θεσσαλονίκη, πού πανηγυρίζει γιά τό κόσμημα τιμῆς πού τῆς προσφέρατε».

Καί κατέληξε:

«Ἡ σημερινή ἡμέρα ἔχει γιά τό Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης καί τή Μακεδονία πολλαπλή σημασία. Σήμερα στό πρόσωπό σας τιμᾶται ἕνα τολμηρό ὅραμα πού ξεκίνησε πρίν ἀπό πολλά χρόνια καί τώρα δικαιώνεται ἀπόλυτα. Τό μικρό Πανεπιστήμιο τῆς δεκαετίας τοῦ '50, ὀρθώνεται στήν ἀνατολή τοῦ 21ου αἰώνα ὡς ἀδιαμφισβήτητος κολοσσός μέ παράδοση καί ἱστορία χάρη σέ σᾶς, χάρη στή διορατικότητα καί τή συμπαράστασή σας. Αὐτό τό Πανεπιστήμιο σᾶς ὑποδέχεται ὡς ἐπίτιμο μέλος τῆς μεγάλης ἀκαδημαϊκῆς του οἰκογένειας καί ἐπισφραγίζει ἔτσι τήν ἀγάπη πού τοῦ δείξατε καί τήν εὐαισθησία σας γι' αὐτό. Σᾶς τιμᾶ καί τιμᾶται. Σήμερα ἡ ἱστορία καταγράφει τήν εὐγνωμοσύνη».

Τόν ἔπαινο ἀνέγνωσε ὁ πρόεδρος τοῦ Νομικοῦ Τμήματος, Λ. Κοτσίρης, ἐπισημαίνοντας κατά τήν ἔναρξη τῆς ὁμιλίας του:

«Ἀποτελεῖ ὕψιστο προνόμιο πού ἀνήκει στούς πιό διακεκριμένους δημόσιους ἄνδρες ἡ σύμπτωση τῶν ὁρίων τοῦ ἔργου καί τῶν ἀρετῶν τους μέ τίς ὑψηλότερες ἐπιδιώξεις τῆς πολιτείας καί τοῦ λαοῦ. Αὐτό συμβαίνει σήμερα καί μέ τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ. Ἡ παρουσία του

στήν κορυφή τῆς ἐξουσίας θεωρεῖται ἐχέγγυο ζωτικῆς σημασίας γιά τή διαφύλαξη τῶν ὑπάτων συμφερόντων καί τῶν πολυτιμότερων ἀγαθῶν τῆς ἐθνικῆς κοινότητας. Ἡ προάσπιση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἡ διατήρηση τοῦ κλίματος ὁμόνοιας καί ὁμοψυχίας, ἡ προαγωγή ἀκόμη τῆς διεθνοῦς θέσης τῆς χώρας ἔχουν βρεῖ στό πρόσωπο τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τόν κοινά ἀποδεκτό ἐκφραστή καί ἐγγυητή τους».

Ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς, μετά τήν περιένδυσή του μέ τήν πανεπιστημιακή τήβεννο, ἐξεφώνησε τήν ἀκόλουθη ὁμιλία:

«Κύριε Πρύτανη, κύριε πρόεδρε τοῦ Νομικοῦ Τμήματος,

»Πρωταρχικό μου χρέος εἶναι νά εὐχαριστήσω τό Πανεπιστήμιό σας γιά τήν ἐξαιρετική τιμή πού μοῦ ἔκανε, νά μοῦ ἀπονείμει τόν τίτλο τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορός του καί ν' ἀφιερώσει στό πρόσωπό μου ἀναμνηστική στήλη. Μιά τιμή πού τήν ἐκτιμῶ τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον μοῦ ἀπονέμεται σέ ἀναγνώριση τῶν ὑπηρεσιῶν πού προσέφερα στή χώρα, καί κατά προέκτασιν καί στό λαμπρό αὐτό Πνευματικό Ἵδρυμα, γιά τό ὁποῖο εἶμαι ὑπερήφανος. Καί εἶναι φυσικό νά τήν ἐκτιμῶ, γιατί γιά ἕναν πολιτικό πού ἀφιερώνεται στήν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ του δέν ὑπάρχει ἄλλη ἱκανοποίηση ἀπό τήν ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του. Ἱκανοποίηση πού ἀμφότεροι μοῦ δώσατε σήμερα μέ τούς φιλόφρονας λόγους σας.

»Γιά τήν σημερινή μου ὁμιλία ἐπέλεξα ἕνα θέμα πού ἐναρμονίζεται μέ τόν πανεπιστημιακό αὐτό χῶρο καί πού ἀπασχολεῖ τήν ὥρα αὐτή ὅλους τούς ἀνθρώπους καί ὅλους τούς λαούς. Ἕνα θέμα πού τό καθιστοῦν ἐπίκαιρο οἱ κοσμοϊστορικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα στήν Ἀνατολική Εὐρώπη. Καί τό θέμα αὐτό εἶναι: "Ἡ ἐλευθερία καί ἡ δημοκρατία στήν πράξη καί τήν θεωρία".

»Κυρίες καί κύριοι,

»Ἡ ἐλευθερία πού εἶναι τό ὑπέρτατο ἀγαθό γιά τόν ἄνθρωπο, σάν λέξη δέν θά παύσει νά φλογίζει τίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων. Σάν σύνθημα δέν θά παύσει νά βρίσκεται πάντα στό ὁπλοστάσιο τῆς πολιτικῆς δράσεως, ἐνῶ σάν ἔννοια θά προβληματίζει καί θά διχάζει τούς στοχαστές.

»Δυόμισι χιλιάδες χρόνια τώρα, πολιτικοί καί θεωρητικοί διαφωνοῦν γιά τό ποῦ ἀρχίζει καί ποῦ τελειώνει ἡ ἐλευθερία· ἂν ἡ οὐσία της εἶναι θετική ἤ ἀρνητική, ἂν ἐμφανίζεται μέ μιά ἤ μέ πολλές καί ἀλληλοσυγκρουόμενες μορφές.

»"Ὁ κόσμος οὐδέποτε εἶχε ἕνα καλό ὁρισμό τῆς ἐλευθερίας — ἔλεγε ὁ Ἀβραάμ Λίνκολν. Ὅλοι ταυτόμεθα ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας, χρησιμοποιώντας ὅμως τήν ἴδια λέξη, δέν ἐννοοῦμε ὅλοι τό ἴδιο πρᾶγμα". Πάντως οἱ ἄνδρες τῆς πολιτικῆς δράσεως, παρ' ὅλο τόν σεβασμό πού ὀφείλουν στούς στοχαστές, εἶναι ὑποχρεωμένοι νά μήν ὑποκύπτουν στή γοητεία αὐτῆς τῆς ἀτέρμονης θεωρητικῆς ἀναζητήσεως. Ὁ πολιτικός εἶναι ὑποχρεωμένος νά δεχθεῖ τήν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, ὅπως τήν "αἰσθάνεται" ὁ ὑπεύθυνος πολίτης. Ἀποστολή καί λυδία λίθος τῆς ἱκανότητος τοῦ πολιτικοῦ εἶναι νά καθορίζει στή δράση του τά ὅρια τῆς ἐλευθερίας. Ὀφείλει νά συνδυάζει τήν ἐλευθερία μέ τήν ὕπαρξη μιᾶς ἀποτελεσματικῆς ἐξουσίας, πού εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν πρόοδο τῆς χώρας του. Καί μέ τήν θεώρηση αὐτή ἡ ἐλευθερία παραμένει βέβαια σάν ἔννοια ρευστή καί ἀπροσδιόριστη καί συνεπῶς ἐπιδεκτική σέ παρεκκλίσεις.

»Πάντως, ἡ ἐλευθερία ξεχωρίζει ἀπό τόσες ἄλλες ἔννοιες, μέ τίς ὁποῖες, κατά καιρούς, προσπάθησαν οἱ διανοητές νά τή συνδυάσουν ἤ νά τήν ταυτίσουν. Ἡ ἐλευθερία δέν συμπίπτει βέβαια στήν πράξη οὔτε μέ τήν ἀπόλυτη ἰσότητα, οὔτε μέ τή δικαιοσύνη. Κι αὐτό τό ἐπιβεβαιώνει ἐπιγραμματικά καί ὁ Ἀριστοτέλης πού λέγει: "Ἡ ἰσότης μεταξύ ἀνίσων καί ἡ ἀνισότης μεταξύ ἴσων ἀποτελεῖ ἀδικίαν". Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἴσως πολύ "ἐλεύθερη" γιά νά ὑποταχθεῖ στά δεσμά μιᾶς ὁποιασδήποτε τεχνολογικῆς ἀντιλήψεως.

»"Ἕνα μόνο γάμο ὀφείλει ν' ἀναγνωρίζει ὁ πολιτικός τῆς δράσεως στήν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας: τό γάμο της μέ τή δημοκρατία. Στή σφαίρα τῆς καθημερινῆς πράξεως δέν εἶναι νοητή ἡ δημοκρατία χωρίς ἐλευθερία. Ὅπως δέν εἶναι σήμερα νοητή ἡ ἐλευθερία σέ ὁποιαδήποτε ἄλλη μορφή διακυβερνήσεως καί συλλογικῆς συμπεριφορᾶς, ἐκτός ἀπό τή δημοκρατία. Κατά τόν Πλάτωνα: "Ἡ ἐλευθερία σέ μιά δημοκρατία εἶναι ἡ δόξα τῆς Πολιτείας. Καί μόνο μέσα στή δημοκρατία μπορεῖ νά κατοικήσει ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος".

»Ἀποτελεῖ ὅμως αὐταπόδεικτη ἀλήθεια ὅτι ἡ ἐλευθερία μέσα στή δημοκρατία δέν νοεῖται στήν ἀπόλυτη μορφή της. Ἡ ὑπέρβαση τῶν ὁριοθετημένων πλαισίων της συνιστᾶ κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας πού ὁδηγεῖ μοιραία στήν πτώση τῆς δημοκρατίας. Κι αὐτό τό τονίζουν ὅλοι οἱ φιλόσοφοι καί εἰδικώτερα ὁ Ἀριστοτέλης ὁ ὁποῖος ἔλεγε: "Ἐλεύθερον οὐκ ἐστί τό ὅ,τι ἄν βούλεταί τις ποιεῖν". Τά περιοριστικά ὅρια τῆς ἐλευθερίας, ἄλλωστε, τά προσδιορίζουν τόσο ἡ Σύμβαση τῆς Ρώμης, ὅσο καί ἡ Διακήρυξη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

»Θεωρητικά ἀπόλυτος ἐλευθερία ἐννοεῖται μόνο στά πλαίσια τῆς ἀναρχίας, ἡ ὁποία ὅμως συνεπάγεται τήν αὐτοδικία καί τήν αὐθαιρεσία πού τελικά καταπνίγουν τήν ἐλευθερία καί ἐπαναφέρουν τόν ἄνθρωπο στήν πρωτόγονη κατάστασή του. Μιᾶς νόσου, τῆς ὁποίας συμπτώματα ἔχουμε, δυστυχῶς, τόν τελευταῖο καιρό καί στόν τόπο μας, μέ τή μορφή τῆς ἀνυπακοῆς στούς νόμους καί τό Σύνταγμα.

»Τά ἐρωτήματα συνεπῶς πού ἀνακύπτουν καί ἀπασχολοῦν τούς ἄνδρες τῆς πολιτικῆς δράσεως εἶναι περιορισμένα καί πρακτικά. Καί σάν τέτοια, πιεστικά καί ἐπιτακτικά. Εἶναι ἱκανοποιητική ἡ ἐλευθερία πού ἀπολαμβάνει ὁ λαός στή χώρα του; Εἶναι δημιουργική ἤ ἀνασταλτική αὐτή ἡ ἐλευθερία; Εἶναι κατοχυρωμένη ἤ εὔθραυστη;

»Ὁ ἐφησυχασμός στή σφαίρα τῆς πολιτικῆς δράσεως εἶναι πάντοτε ἐπικίνδυνος γιά τήν ἐλευθερία. Ἀλλά εἶναι ἀκόμα πιό ἐπικίνδυνος ὁ ἐφησυχασμός στή δική μας ἐποχή πού, ἐνῶ ἡ δημοκρατία ἀποτελεῖ ἐπιδίωξη ὅλων τῶν λαῶν, συγχρόνως δοκιμάζεται. Καί δοκιμάζεται γιατί ἡ προσαρμογή στούς κανόνες τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας εἶναι στήν πράξη δύσκολη, ὅπως προκύπτει καί ἀπό τίς ὀδυνηρές ἐξελίξεις πού σημειώνονται ἤδη στίς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Δυσκολίες πού εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐπισημάνω κατ' ἐπανάληψιν, στό παρελθόν, ὅταν ἐτόνιζα ὅτι οἱ ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στίς χῶρες

αὐτές θ' ἀπαιτήσουν πολλά χρόνια καί θά περάσουν ἀπό πολλές καί ἴσως καί ἐπαναστατικές φάσεις, μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους.

»Καί γιά νά κατανοήσουμε κι ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες τίς ἀλήθειες αὐτές, δέν πρέπει νά λησμονοῦμε τίς ὀδυνηρές καί ἀλλεπάλληλες δοκιμασίες πού ὑπέστη ἡ δημοκρατία στή χώρα μας, κατά τή διαδρομή τῆς ἐθνικῆς της πορείας. Καί δέν πρέπει ἐπίσης νά λησμονοῦμε ὅτι κάθε φορά πού ἐδοκιμάζετο ἡ δημοκρατία μας συνοδευόταν καί ἀπό μιά ἐθνική συμφορά.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Θ' ἀποτελοῦσε ἀσυγχώρητη παράλειψη ἄν, ὁμιλῶν στόν πανεπιστημιακό αὐτό χῶρο, δέν ἐπωφελοῦμην τῆς εὐκαιρίας νά διατυπώσω ὁρισμένες σκέψεις μου, μέ τή μορφή πατρικῶν παραινέσεων πρός τούς σπουδαστάς πού μέ τιμοῦν σήμερα μέ τήν παρουσία τους. Καί νά τούς πῶ: Τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου βρίσκεται στά χέρια σας, ἀφοῦ σύντομα θά κληθεῖτε ν' ἀναλάβετε τίς εὐθύνες σας ἀπέναντι τοῦ ἔθνους καί τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

»Για ν' ἀνταποκριθεῖτε ὅμως στίς εὐθύνες αὐτές, θά πρέπει ἀπό τώρα νά παρασκευάζεσθε πνευματικά καί ἠθικά. Φιλοδοξία σας δέν πρέπει νά εἶναι ἡ ἁπλή ἀπόκτηση γνώσεων γιά τήν ἐπαγγελματική σας προκοπή. Ἡ φιλοδοξία σας θά πρέπει νά ἔχει στόχους ὑψηλότερους. Ἄλλωστε, ἡ παιδεία αὐτή καθεαυτήν σάν ἔννοια δέν εἶναι ἁπλή συσσώρευση γνώσεων. Γιά νά καρποφορήσει πρέπει νά κυριαρχεῖται ἀπό ἰδέες πού θά μεταγγίζουν στήν ψυχή σας τά ἰδανικά καί τίς ἠθικές ἐκεῖνες ἀρχές πού θά φωτίσουν καί θά δώσουν νόημα καί σκοπό στή ζωή σας. Ἡ πεῖρα διδάσκει ὅτι στήν Ἱστορία τῶν ἀτόμων καί στήν Ἱστορία τῶν ἐθνῶν τίποτα δέν εἶναι πιό ἰσχυρό ἀπό τή δύναμη τῶν ἰδεῶν. Ὅταν ἡ δύναμη αὐτή ἐκλείψει, τότε ἀρχίζει ἡ παρακμή. Καί ἡ ζωή ἀπό ἀγωνιστική γίνεται στατική. Φροντίστε νά κατακτήσετε καί ν' ἀξιοποιήσετε τή δύναμη αὐτή. Γιά νά γίνετε αὐτόνομοι, ἀκέραιοι καί ἐλεύθεροι ἄνθρωποι καί προπαντός νά γίνετε ὑπεύθυνοι πολίτες, πού τόσο χρειάζεται σήμερα ὁ τόπος μας.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Στή ζωή ὑπάρχουν ἡμερομηνίες πού χαράσσονται βαθειά στή μνήμη τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι οἱ ἡμερομηνίες ἐκεῖνες, πού γεγονότα ἐξαιρετικά τίς καθιστοῦν σταθμούς στή σταδιοδρομία του. Μιά τέτοια ἡμερομηνία εἶναι γιά μένα ἡ σημερινή. Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι ἡ διπλή τιμή πού μοῦ ἔκάματε σήμερα θά κατέχει ἐξέχουσα θέση ὄχι μόνο στή μνήμη μου ἀλλά καί στήν καρδιά μου».

Στόν ἀπόηχο τῆς ἐκδηλώσεως ἐντάσσεται ἡ ἐπιστολή πού ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ ὁ πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τῶν φοιτητῶν τῆς Νομικῆς τοῦ ΑΠΘ:

«Ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,

»Θά θέλαμε νά σᾶς εὐχαριστήσουμε γιά τίς παραινέσεις πού ἀπευθύνατε πρός ἐμᾶς τούς φοιτητές τοῦ Νομικοῦ Τμήματος μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀναγορεύσεώς σας σέ ἐπίτιμο διδάκτορα Νομικῆς καί νά σᾶς διαβεβαιώσουμε ὅτι τόν "σπόρο" πού ρίξατε μέ τήν ὁμιλία σας ἀναλαμβάνουμε νά τόν κάνουμε νά εὐδοκιμήσει καί ἔτσι νά προσφέρουμε στήν κοινωνία μας τούς ὑπεύθυνους ἐκείνους πολίτες πού τόσο πολύ ἀνάγκη τούς ἔχει».

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, εὐχαριστώντας τόν ἐκπρόσωπο τῶν φοιτητῶν, τόνισε:

«Ἡ παρουσία τῶν φοιτητῶν στήν πρόσφατη ὁμιλία μου στό Πανεπιστήμιό σας καί οἱ ἐκδηλώσεις τους μέ συνεκίνησαν βαθύτατα. Καί ἡ σημερινή διαβεβαίωσή σας ὅτι οἱ παραινέσεις μου βρῆκαν ἀνταπόκριση στούς φοιτητές μέ ἱκανοποιεῖ ἰδιαίτερα, γιατί ἀφορᾶ ἕνα ἐκλεκτό τμῆμα τῆς νεολαίας, πού ἀποτελεῖ καί τήν καλύτερη ἐλπίδα γιά τό μέλλον τοῦ τόπου μας.

»Σᾶς παρακαλῶ νά διαβιβάσετε τά αἰσθήματά μου αὐτά στά μέλη τοῦ Συλλόγου σας»[179].

Τήν ἐπομένη, κατά τήν ἀναχώρησή του γιά τήν Ἀθήνα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δήλωσε πρός τούς δημοσιογράφους:

«Μέ λύπη ἐγκαταλείπω τήν Θεσσαλονίκη. Οἱ λίγες μέρες πού ἔζησα μεταξύ τῶν Θεσσαλονικέων ἦταν γιά μένα μία ψυχική ἀναβάπτιση.

»Πρέπει νά ξέρετε ὅτι κάθε φορά πού ἔρχομαι στήν Μακεδονία καί εἰδικά στήν Θεσσαλονίκη, στήν ψυχή μου κυριαρχεῖ τό συναισθηματικό, τό ἀνθρώπινο θά ἔλεγα στοιχεῖο. Καί τό στοιχεῖο αὐτό εἶναι ἡ ἀγάπη τήν ὁποίαν ἔχω γιά τήν Θεσσαλονίκη καί τούς κατοίκους της. Σᾶς εὐχαριστῶ παιδιά μου».

31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἐνημερωτική ἐπίσκεψη τόν Κ. Μητσοτάκη, μέ τόν ὁποῖο καί ἀνασκόπησε τά τρέχοντα προβλήματα τῆς χώρας. Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ στό Προεδρικό Μέγαρο συνδυάστηκε μέ τήν ὁρκωμοσία τῶν Σ. Κούβελα καί Σ. Χατζηγάκη, ὡς ὑπουργῶν, ἀντίστοιχα, Προεδρίας — μετά τήν παραίτηση τοῦ Μ. Ἔβερτ — καί Γεωργίας.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ πρωθυπουργός ἀναφέρθηκε στό ἐπίμαχο θέμα τῆς ἐνδεχόμενης ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος:

«Τό θέμα τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος δέν ἐνδιαφέρει τόν Κ. Καραμανλῆ. Δέν τόν ἀφορᾶ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, καί ἄν ἀκόμα πρόκειται νά γίνει. Ἔκανε μιά σωστή ἐπισήμανση ὅμως: ὅτι δυσχεραίνει τή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος ἡ ἐσφαλμένη τροποποίηση τοῦ Συντάγματος πού ἔκανε τό ΠΑΣΟΚ μετά τίς ἐκλογές τοῦ 1985. Καί αὐτή εἶναι μιά πραγματικότητα. Ἐμεῖς, φυσικά, τό ἴδιο ὑποστηρίξαμε πάντοτε καί ἐξακολουθοῦμε νά ὑποστηρίζουμε. Τό θέμα ἐπίκαιρο δέν εἶναι. Ἐάν, ὅμως, οἱ πολιτικές δυνάμεις τοῦ τόπου κάποτε συμφωνοῦσαν, ἐμεῖς θά εἴμαστε πρόθυμοι νά ἀντιμετωπίσουμε αὐτό τό πρόβλημα».

Τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα, ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ ἐρώτημα δημοσιογράφου — κατά τήν ἔξοδο του τό μεσημέρι τῆς Κυριακῆς — χαρακτήρισε τή συζήτηση σχετικά μέ τό Σύνταγμα ὡς ἀνεπίκαιρη. *«Πολύ φασαρία γιά τό τίποτα»*, εἶπε χαρακτηριστικά· καί συμπλήρωσε:

Ἀνακήρυξη σέ ἐπίτιμο διδάκτορα τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου (ἄνω) καί σέ ἐπίτιμο δημότη τῆς πόλεως τῆς Θεσσαλονίκης (κάτω).

«Δέν ἀσχολούμαστε μέ τά μεγάλα καί κρίσιμα θέματα πού ἔθεσα στή Θεσσαλονίκη καί ἀσχολούμαστε μέ ἕνα θέμα πού εἶναι πολιτικά ἀνεπίκαιρο καί διαδικαστικά περίπλοκο».

4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τήν ἐπίσκεψη τῆς γενικῆς γραμματέως τοῦ ΚΚΕ, Α. Παπαρήγα, ἡ ὁποία τόν ἐνημέρωσε γιά τίς θέσεις τῆς παρατάξεώς της σχετικά μέ τήν ἐξωτερική κυρίως πολιτική τῆς Ἑλλάδος — πάνω σέ «θέματα ἐθνικῆς σημασίας, ὅπως εἶναι ἡ πολιτική στά Βαλκάνια, τά ζητήματα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων καί τό Κυπριακό».

6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων, Α. Τρίτσης, ἐκθέτει στόν Κ. Καραμανλῆ τίς θέσεις καί προτάσεις του γιά τά προβλήματα τῆς Ἀθήνας.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ δήμαρχος ἐπεσήμανε:

«Εἶχα μία ἐνδιαφέρουσα συζήτηση — ὅπως πάντα εἶναι ἐνδιαφέρουσα μιά συζήτηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας — καί ἀναφέρθηκα σέ δύο ζητήματα. Τό ἕνα ἦταν τά μεγάλα προβλήματα τῆς Ἀθήνας καί τό εἰδικότερο πρόβλημα πού ἔχουμε, νά ἀναγνωριστεῖ τό εἰδικό δικαίωμα πού ἔχει ἡ Ἀθήνα, ὡς πρωτεύουσα. Τοῦ ἐξήγησα πῶς ἔχει τό πρόγραμμά μας, τοῦ ζήτησα καί τή δική του συμπαράσταση, προκειμένου ἡ Ἀθήνα τουλάχιστον νά ἐξασφαλίσει ἐκείνους τούς στοιχειώδεις πόρους πού χρειάζονται γιά νά μπορέσει νά μπεῖ σέ ἕνα σωστό δρόμο. Ἐπίσης, ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀναφορικά μέ τήν ΚΕΔΚΕ.

»Θεωρῶ ὅτι ἦταν πολύ καλή ἡ συνάντηση, τουλάχιστον εἶμαι ἱκανοποιημένος μέ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἄκουσε τά θέματα τῆς Ἀθήνας στή σημερινή συγκυρία».

8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, τιμᾶ μέ τήν παρουσία του τόν ἑορτασμό, στό Τατόι, τῆς ἡμέρας τοῦ προστάτη τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας, ἀρχαγγέλου Μιχαήλ.

18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν Ἰρανό ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν, Ἀλῆ Ἀκμπάρ Βελαγιατί, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε πάνω σέ θέματα πού ἀφοροῦν τήν προστασία καί διαχείριση τοῦ φυσικοῦ καί ἀστικοῦ περιβάλλοντος ἀπό τόν πρόεδρο τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδος, Κ. Λιάσκα.

26 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, γιά τή γενική κατάσταση τῆς χώρας καί ἰδιαίτερα γιά τήν ἐξέλιξη τῆς οἰκονομίας, ἐνόψει τῆς καταθέσεως στή Βουλή τοῦ νέου προϋπολογισμοῦ, καθώς καί γιά τίς ἐπικείμενες συναντήσεις του μέ τούς ἡγέτες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας καί τῶν ΗΠΑ.

29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Στό συγχαρητήριο τηλεγράφημά του πρός τόν πρόεδρο Μέσιτς, γιά τήν ἐθνική ἑορτή τῆς Γιουγκοσλαβίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκφράζει τήν εὐχή «νά ἐπικρατήσει ἐπιτέλους πνεῦμα συνδιαλλαγῆς ὥστε νά ἀποκατασταθεῖ ἡ εἰρήνη στήν ἱστορική αὐτή χώρα».

4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει στόν Μποῦτρος Γκάλι, νέο γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ, μετά τήν παραίτηση τοῦ Ξ. Περέζ ντέ Κουεγιάρ, τό ἀκόλουθο συγχαρητήριο μήνυμα:

«Θά ἤθελα νά σᾶς ἀπευθύνω τά εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τήν ἐπάξια ἐκλογή σας στό ἀξίωμα τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ.

»Ὅπως γνωρίζετε καλλίτερα ἀπό κάθε ἄλλον, ἀναλαμβάνετε τά ὑψηλά σας καθήκοντα σέ μιά στιγμή πού ἀρχίζει μιά νέα ἐποχή γιά τήν ἀνθρωπότητα. Εἶναι ἡ ἐποχή τοῦ θριάμβου τῆς δημοκρατίας, ἀλλά καί τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀστάθειας καί ἀβεβαιότητος σ' ὁλόκληρο σχεδόν τόν κόσμο.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές, ὁ ρόλος τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί ἰδιαίτερα ὁ δικός σας θά εἶναι καί εὐρύτερος καί οὐσιαστικότερος.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ προσωπικότητά σας καί οἱ ἱκανότητές σας θά σᾶς ἐπιτρέψουν νά ἀνταποκριθεῖτε μέ ἐπιτυχία στά καθήκοντά σας, μεταξύ τῶν ὁποίων ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τήν Ἑλλάδα ἔχει, ὅπως γνωρίζετε, ἡ ἐντολή τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας γιά τό Κυπριακό».

5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παραχωρεῖ, ἐνόψει καί τῆς ἐπικείμενης συνόδου κορυφῆς τῆς Κοινότητας στό Μάαστριχτ τῆς Ὁλλανδίας, σύντομη συνέντευξη σέ ἐκπροσώπους τοῦ πρακτορείου «Ρώϋτερ»:

— Ἀγωνίζεσθε, κ. πρόεδρε, ἐπί 30 χρόνια γιά τήν Ἕνωση τῆς Εὐρώπης. Τί περιμένετε ἀπό τή συνάντηση τοῦ Μάαστριχτ;

«Περιμένω μιά Διακήρυξη δεσμευτική τῶν Δώδεκα γιά τή δημιουργία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμπολιτείας».

— Πῶς ἐξηγεῖτε τίς συζητήσεις πού γίνονται γύρω ἀπό τό θέμα τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν Δυτικοευρωπαϊκή Ἕνωση;

«Δέν καταλαβαίνω γιατί πρέπει νά γίνεται συζήτηση γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ μόνη χώρα τῆς Βαλκανικῆς πού εἶναι σύμμαχος καί ἑταῖρος τῆς Εὐρώπης καί εἶναι ἐπίσης ἡ μόνη χώρα τῆς Εὐρώπης πού ἀντιμετωπίζει θέματα ἀσφαλείας. Μέ ποιά λογική, συνεπῶς, ἡ Μεγάλη Βρετανία πού εἶναι ἐναντίον τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης μετέχει στή Δυτικοευρωπαϊκή Ἕνωση καί δέν μπορεῖ νά μετέχει ἡ Ἑλλάς πού εἶναι ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης».

— Πῶς κρίνετε τίς διαφωνίες πού ἐκδηλώνονται συχνά στά πλαίσια τῆς Κοινότητος γιά τήν πραγματοποίηση τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης;

«Τόσο γιά τήν πραγματοποίηση τῆς Ἑνώσεως τῆς Εὐρώπης, ὅσο καί γιά τήν ἐν συνεχείᾳ λειτουργία της εἶναι ἀνάγκη νά καθιερωθεῖ ἐπιτέλους ἡ ἀρχή τῆς πλειοψηφίας πού προβλέπεται, μέ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ἀπό τήν ἀρχική Συνθήκη τῆς Ρώμης. Ἄλλωστε ἡ ἀρχή τῆς πλειοψηφίας εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀρχή τῆς δημοκρατίας πού ἰσχύει ἀκόμα καί γιά τά μικρότερα Σωματεῖα».

— Πῶς βλέπετε σήμερα τή διεθνῆ κατάσταση;

«Τό χαρακτηριστικό της γνώρισμα εἶναι ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀβεβαιότης γιά τό μέλλον. Ἂν ἡ Ἀμερική δέν κάνει σώφρονα χρήση τῆς δυνάμεώς της, ἂν δέν ἐπιταχυνθεῖ ἡ ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης καί ἂν δέν ἀποτραπεῖ τελικά ἡ ἀποσύνθεση τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, σέ λίγα χρόνια ὁ κόσμος θά ἀναρχεῖται».

Παράλληλα μέ τίς δημόσιες δηλώσεις του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε, μέ ἀντικείμενο τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στή Δυτικοευρωπαϊκή Ἕνωση, αὐστηρό μήνυμα στό Βρετανό πρωθυπουργό, Τζών Μέητζορ, στίς 9 Δεκεμβρίου:

«Ἀγαπητέ κ. πρωθυπουργέ,

»Γνωρίζω ὅτι αὐτή τήν ἱστορική στιγμή γιά τήν Εὐρώπη πολλά σημαντικά θέματα σᾶς ἀπασχολοῦν, ἐσᾶς καί τούς συναδέλφους σας, στό Μάαστριχτ.

»Θά ἤθελα ὅμως νά ἐπισύρω τήν προσοχή σας σ' ἕνα πρόβλημα πού ἔχει θεμελιώδη σημασία γιά τή χώρα μου — τήν ἔνταξή της δηλαδή στήν Δυτικοευρωπαϊκή Ἕνωση.

»Τίς δύο χῶρες μας συνδέουν ἀτενώτατοι καί πολλαπλοί δεσμοί. Πιστεύουμε καί οἱ δύο στά ἴδια ἰδανικά, πολεμήσαμε μαζί σέ ὅλους τούς μεγάλους πολέμους καί εἴμαστε σύμμαχοι καί ἑταῖροι. Χάριν αὐτῶν τῶν δεσμῶν, σᾶς ζητῶ νά ἄρετε τίς ἐπιφυλάξεις σας γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος. Διότι, ἄλλως, θά δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ Ἑλλάς καθίσταται αἰχμάλωτος τῆς Τουρκίας»[180].

5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, παρών στόν πανηγυρικό ἑορτασμό γιά τή συμπλήρωση 75 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τῆς Ἑνώσεως Ἑλλήνων Ἐφοπλιστῶν, δήλωσε κατά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τό Μέγαρο Μουσικῆς, ὅπου ὀργανώθηκε ἡ σχετική ἐκδήλωση:

«Ἡ σημερινή ἐκδήλωση δέν μοιάζει μέ τίς γιορτές καί τίς πανηγύρεις πού τόν τελευταῖο καιρό ἔγιναν πληθωρικές στόν τόπο μας.

»Ἦταν μιά ἐκδήλωση μέ ἰδιαίτερη σημασία. Γιατί μᾶς ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά διαπιστώσουμε ὅτι σέ ἕναν εὐρύ διεθνῆ χῶρο ἡ Ἑλλάδα ἔρχεται πρώτη στόν κόσμο.

»Ἡ ἐμπορική μας ναυτιλία κυριαρχεῖ σήμερα σέ ὅλες τίς θάλασσες καί τούς ὠκεανούς. Ἀποτελεῖ μιά μεγάλη οἰκονομική καί ἐθνική δύναμη πού ἐνισχύει σέ σημαντικό βαθμό τήν ἑλληνική οἰκονομία καί προπαντός προβάλλει τό ὄνομα τῆς Ἑλλάδος σέ ὅλο τόν κόσμο».

6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τιμᾶ μέ τήν παρουσία του, στή Σχολή Δοκίμων, τόν ἑορτασμό τῆς ἐπετείου τῶν νικηφόρων ναυμαχιῶν τῆς «Ἕλλης» καί τῆς «Λήμνου», στή διάρκεια τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων.

7 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τά ἀποτελέσματα τῶν πρόσφατων ταξιδίων του στή Χάγη καί τό Παρίσι, καθώς καί γιά τήν ἐπικείμενη σύνοδο κορυφῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων στό Μάαστριχτ. Παράλληλα, ἀναφέρθηκε στήν προγραμματισμένη ἐπίσκεψή του στήν Οὐάσιγκτων, ὅπου — ὅπως δήλωσε — «θά ἐκφράσει καί τίς ἀπόψεις τοῦ Ἕλληνα προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τόν ὁποῖο ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος γνωρίζει καί τιμᾶ ἰδιαιτέρως»· διευκρίνησε ὅμως ὅτι δέν μεταφέρει μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ πρός τόν Τζ. Μπούς.

9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Κυκλοφορεῖ ἀναμνηστική σειρά γραμματοσήμων μέ τήν ἐπιγραφή «10 χρόνια ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα», ἡ ὁποία καί ἀποτελεῖται ἀπό δύο τεμάχια, μέ τήν ἐξεικόνιση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐνῶ ὁραματίζεται τήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, τό πρῶτο, καί ἐνῶ ὑπογράφει τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος, τό δεύτερο. «Ἡ σύνδεση τῆς Ἑλλάδος μέ τήν ΕΟΚ εἶναι ἔργο ἀποκλειστικά προσωπικό τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί κανένας δέν μπορεῖ νά τό ἀμφισβητήσει», εἶπε, παρουσιάζοντας τή νέα σειρά, ὁ ὑπουργός Μεταφορῶν καί Ἐπικοινωνιῶν, Ν. Γκελεστάθης.

9-11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Στό Μάαστριχτ, ἡ σύνοδος κορυφῆς τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας ἀποφασίζει τή

συνομολόγηση τῆς συνθήκης γιά τήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση.

Οἱ στόχοι τῶν ἀποφάσεων τοῦ Μάαστριχτ θά ἦταν δυνατό νά ἐντοπιστοῦν στήν προώθηση τῆς ἰσόρροπης καί σταθερῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, μέ τή δημιουργία ἑνός χώρου χωρίς ἐσωτερικά σύνορα, τήν ἐνίσχυση τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς συνοχῆς στό χῶρο τῆς Εὐρώπης, τή δημιουργία μίας οἰκονομικῆς καί νομισματικῆς ἑνώσεως μέ ἑνιαῖο εὐρωπαϊκό νόμισμα, τήν ἐπιβεβαίωση τῆς ταυτότητας στή διεθνῆ πολιτική σκηνή μέ τήν ἐφαρμογή κοινῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καί πολιτικῆς ἀσφάλειας, συμπεριλαμβανομένης ἐν καιρῷ καί τῆς κοινῆς ἀμυντικῆς πολιτικῆς, τή θέσπιση ἰθαγένειας τῆς Ἕνωσης γιά τήν προστασία τῶν δικαιωμάτων καί τῶν συμφερόντων τῶν πολιτῶν της, τήν ἀνάπτυξη στενῆς συνεργασίας στούς τομεῖς τῆς δικαιοσύνης καί τῶν ἐσωτερικῶν ὑποθέσεων καί, τέλος, τή διατήρηση στό ἀκέραιο τοῦ κοινοτικοῦ κεκτημένου.

Εὐθύς μετά τήν ἐξαγγελία τῆς συμφωνίας γιά τήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση, στίς 11 Δεκεμβρίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Ἐκφράζω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τίς συμφωνίες τοῦ Μάαστριχτ ἀλλά καί τίς ἀνησυχίες μου γιά τίς ἐξελίξεις πού σημειώνονται στή Σοβιετική Ἕνωση».

Παράλληλα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέστειλε συγχαρητήριο μήνυμα στόν πρόεδρο τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Ζάκ Ντελόρ:

«Σᾶς ἐκφράζω τά εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τήν θαρραλέα καί ἐπίμονη προσωπική σας συμβολή στήν ἐπιτυχία τοῦ Μάαστριχτ πού θέτει ἐπί τέλους τά θεμέλια τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης».

Ὁ Ζάκ Ντελόρ, σέ ἀπάντηση, ἀπέστειλε στόν Κ. Καραμανλῆ τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ συγκίνησε ἰδιαίτερα τό συγχαρητήριο μήνυμα πού εἴχατε τήν καλωσύνη νά μοῦ ἀπευθύνετε μετά τό εὐρωπαϊκό συμβούλιο τοῦ Μάαστριχτ καί σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γι' αὐτό. Θά ἤθελα νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή Ἐπιτροπή θά ἐξακολουθήσει νά ἀγωνίζεται γιά μιά Εὐρώπη ὅλο πιό ἑνωμένη καί πιό ἀλληλέγγυα».

10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ἡμέρα ἑορτασμοῦ τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ὁ Κ. Καραμανλῆς δίνει στή δημοσιότητα τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ὁ σημερινός ἑορτασμός τῆς Ἡμέρας τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων ἀποτελεῖ εὐκαιρία ὄχι μόνο γιά πανηγυρισμό ἀλλά καί γιά βαθύ προβληματισμό.

»Ὁ ἀγώνας τοῦ ἀνθρώπου γιά τήν ἐλευθερία — ἀγώνας μακρύς καί σκληρός — ἔχει σημειώσει βέβαια σημαντικές ἐπιτυχίες, ἰδίως μετά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Καί ἡ πρόσφατη κατάρρευση τῶν ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων στήν Ἀνατολική Εὐρώπη δημιουργεῖ νέες ἐλπίδες γιά τήν ἐπικράτηση τῆς δημοκρατίας — ἔστω καί ἄν τό τίμημα τῆς δημοκρατίας στή μεταβατική αὐτή περίοδο εἶναι ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀβεβαιότης γιά τό μέλλον.

»Ἡ πρόοδος ὅμως αὐτή ἀφορᾶ ἕνα μικρό μόνο τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς. Ἡ πλειοψηφία τῆς ἀνθρωπότητος στερεῖται ἀκόμη καί σήμερα τῶν στοιχειωδῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Καί εἶναι ἡ ἴδια περίπου πλειοψηφία πού ζεῖ κάτω ἀπό συνθῆκες ἀθλιότητος.

»Ἔτσι, στή δύση τοῦ 20οῦ αἰώνα, ἡ ἀνθρωπότητα ἐξακολουθεῖ νά ἀντιμετωπίζει πρόβλημα ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σέ μεγάλη ἔκταση. Πρόβλημα πού δημιουργεῖται ἄλλοτε ἀπό τή μή ἐφαρμογή τους καί ἄλλοτε ἀπό τήν κατάχρησή τους.

»Ἡ Ἑλλάδα, ἡ χώρα ὅπου γεννήθηκε ἡ δημοκρατία, εἶναι φυσικό νά αἰσθάνεται ἰδιαίτερα εὐαίσθητη γιά τά ἀνθρώπινα δικαιώματα. Καί τιμᾶ τήν ἡμέρα αὐτή μέ τή σταθερή της προσήλωση στά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί μέ τήν δέσμευσή της νά συμβάλει μέ ὅσες δυνάμεις διαθέτει στήν εὐρύτερη ἐπικράτηση καί ἐνδυνάμωσή τους».

13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 30 ἐτῶν λειτουργίας τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Ἔρευνας Φυσικῶν Ἐπιστημῶν «Δημόκριτος», ἀποτίεται φόρος τιμῆς στόν Κ. Καραμανλῆ, ἐπί πρωθυπουργίας τοῦ ὁποίου θεμελιώθηκε τό ἵδρυμα — ἀπό τό ἔτος 1958.

16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ, πού συνέρχονται στίς Βρυξέλλες, υἱοθετοῦν κείμενο μέ ἀναφορά στίς προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά τήν ἀναγνώριση νέων Κρατῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καί τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Εἰδικότερα, ἡ Κοινότητα καί τά Κράτη-μέλη της ἀποδέχονται νά ἀναγνωρίσουν, ὡς τίς 15 Ἰανουαρίου, τήν ἀνεξαρτησία ὅλων τῶν γιουγκοσλαβικῶν δημοκρατιῶν ἐφόσον πληροῦν τίς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις, ὅπως κυρίως ὁ σεβασμός τῶν προβλημάτων τοῦ χάρτη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί τῶν ρυθμίσεων τῆς τελικῆς πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι, ἡ ἐγγύηση τῶν δικαιωμάτων ἐθνικῶν ὁμάδων καί μειονοτήτων, τό ἀπαραβίαστο τῶν συνόρων χωρίς τήν συγκατάνευση τῶν ἐνδιαφερόμενων μερῶν, ἡ ἀποδοχή τῶν διεθνῶν ρυθμίσεων πού ἀφοροῦν τόν ἀφοπλισμό καί τήν ἀναστολή τῆς διαδόσεως τῶν πυρηνικῶν ὅπλων. Εἰδικότερα, σέ σχέση μέ τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας ὁρίζουν ὅτι ἡ τελευταία αὐτή ὀφείλει νά δεσμευτεῖ, πρίν ἀπό τήν ἀναγνώριση, ὅτι θά υἱοθετήσει συνταγματικές καί πολιτικές ἐγγυήσεις πού θά ἐξασφαλίζουν ὅτι δέν ἔχει ἐδαφικές διεκδικήσεις ἀπέναντι σέ γειτονικό Κράτος

- μέλος τῆς Κοινότητας καί ὅτι δέν θά διεξαγάγει δραστηριότητες ἐχθρικῆς προπαγάνδας ἐναντίον γειτονικοῦ Κράτους - μέλους τῆς Κοινότητας, «περιλαμβανομένης τῆς χρήσεως μιᾶς ὀνομασίας, ἡ ὁποία ὑπονοεῖ ἐδαφικές διεκδικήσεις».

Στίς 20 Δεκεμβρίου, ἡ Κυβέρνηση τῶν Σκοπίων ἀπευθύνεται στόν Ὁλλανδό ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν, Βάν ντέρ Μπρούκ, γιά νά ζητήσει τή διεθνῆ ἀναγνώρισή της, δηλώνοντας ὅτι ἀποδέχεται τούς ὅρους πού ἔθεσε ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα στίς 16 Δεκεμβρίου.

Στίς 30 Δεκεμβρίου, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, Μ. Καλαμίδας, θά δηλώσει ὅτι «κατ' ἀρχήν» οἱ προτάσεις τῶν Σκοπίων σχετικά μέ τήν τροποποίηση τοῦ συντάγματος τῆς νεότευκτης Δημοκρατίας δέν ἱκανοποιοῦν τήν ἑλληνική πλευρά, ἐφόσον, μάλιστα, δέν ἀναφέρουν ὅ,τιδήποτε σχετικά μέ τήν ἀλλαγή τῆς ὀνομασίας «Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας».

Θά ἐπακολουθήσει, στίς 3 Ἰανουαρίου, ἄτυπη συνάντηση στήν Ἀθήνα ἐκπροσώπων - ἐμπειρογνωμόνων τῆς Ἑλλάδος καί τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία διακόπηκε, μέ ἑλληνική πρωτοβουλία, ὅταν διαπιστώθηκε ὅτι ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν Σκοπίων δέν εἶναι διατεθειμένη νά συζητήσει τήν ἀλλαγή τοῦ ὀνόματος τοῦ νέου Κράτους.

17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Οὐάσιγκτων, ὅπου συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο Μπούς, καί τό Μάαστριχτ, ὁ πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης ἐπισκέφθηκε στό Προεδρικό Μέγαρο καί ἐνημέρωσε σχετικά τόν Κ. Καραμανλῆ:

«Σήμερα τό ἀποκλειστικό ἀντικείμενο τῆς συζητήσεώς μου μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἦταν ἡ ἐνημέρωσή του γιά τά ταξίδια μου στό Μάαστριχτ καί τίς ΗΠΑ. Εἶχα τήν εὐκαιρία νά τοῦ ἀναλύσω πλήρως τά ὅσα ἐκεῖ ἐπετεύχθησαν καί νά τόν ἐνημερώσω, ὅπως εἶχα χρέος, εἰς βάθος γιά τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων. Αὐτό ἦταν τό ἀποκλειστικό θέμα τῆς συζητήσεώς μας. Ἐπίσης, πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι μετέφερα καί πάλι πρόσκληση τοῦ προέδρου Μπούς πρός τόν πρόεδρο Κ. Καραμανλῆ νά ἐπισκεφθεῖ τήν Οὐάσιγκτων ἐντός τοῦ 1992.

»Φυσικά, ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί γιά τίς πολύ εὐχάριστες νυχτερινές ἐξελίξεις καί ἀποφάσεις πού ἐλήφθησαν στό Συμβούλιο ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κοινότητας στίς Βρυξέλλες, ὅπου ἡ Ἑλλάς σημείωσε μιά τεράστια ἐθνική ἐπιτυχία. Διότι, ἡ Κοινότης συνεφώνησε στό σύνολό της πλήρως ἐξ ὁλοκλήρου στήν πολιτική τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς ἀκολουθεῖ ἐναντι τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων. Καί ἐπειδή ἡ Κοινότης προχωρεῖ πρός ἀναγνώριση Κροατίας καί Σλοβενίας, ἐτέθησαν καί οἱ εἰδικές προϋποθέσεις πού θά πρέπει νά ἰσχύσουν γιά νά συζητηθεῖ ἐνδεχόμενη ἀναγνώριση τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων. Τρεῖς προϋποθέσεις, πού εἶναι, θά τίς ἐπαναλάβω:

»Πρῶτον, νά ξεκαθαρίσει πλήρως καί νά ἐγγυηθεῖ μέ τό Σύνταγμά της (ἡ Δημοκρατία τῶν Σκοπίων) ὅτι δέν ἔχει ἐδαφικές ἀξιώσεις ἔναντι τῆς Ἑλλάδος.

»Δεύτερον, νά διευκρινήσει, ρητῶς, ὅτι δέν ὑπάρχει "μακεδονική" μειονότητα στήν Ἑλλάδα.

»Καί τρίτον, νά ἀλλάξει τό ὄνομά της, κατά τέτοιο τρόπο, ὥστε νά μή δημιουργοῦνται παρεξηγήσεις σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἱστορική συνέχεια.

»Εἶναι μιά πολύ σημαντική ἐξέλιξη, γιά τήν ὁποία ἐνημέρωσα, φυσικά, τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί γιά τήν ὁποία ἐκφράζω τή βαθιά μου ἱκανοποίηση».

19-29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ Κ. Καραμανλῆς διέρχεται τίς ἡμέρες τῶν ἑορτῶν στή Βόρεια Ἑλλάδα — στή Σιθωνία Χαλκιδικῆς καί τή Θεσσαλονίκη.

Κατά τήν ἄφιξή του στό ἀεροδρόμιο τῆς Μίκρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ ἐξέφρασε τή χαρά του πού «θά γιορτάσει τά Χριστούγεννα μέ τούς Θεσσαλονικεῖς», ἀπάντησε σέ ἐρώτηση τῶν δημοσιογράφων σχετικά μέ τήν πρόσφατη ἀπόφαση τῆς Κοινότητας πού ἀφορᾶ τό θέμα τῶν Σκοπίων:

«Εἶναι μιά ἀπόφαση πολυσήμαντη, καί εἶναι πολυσήμαντη:

»1. Γιατί ἐπιβεβαιώνει τήν ἀλληλεγγύη τῶν ἑταίρων μας πρός τήν Ἑλλάδα.

»2. Γιατί ἡ Εὐρώπη ὁμόφωνα ἔθεσε τέρμα στίς φαντασιώσεις τῶν Σκοπιανῶν, πού μέ τήν ψευδωνυμία τους καί τήν ἀνεδαφική προπαγάνδα τους δημιουργοῦσαν κατά καιρούς σύγχυση στή διεθνῆ κοινή γνώμη, καί

»3. Γιατί ἡ ἀπόφαση αὐτή τῶν Βρυξελλῶν ἔχει ἀποδέκτες, ἐκτός τῶν Σκοπίων, καί ἄλλους παράγοντες καί ὁρισμένους θερμοκέφαλους τῆς Σόφιας».

Σέ ἄλλη ἐρώτηση, σχετικά μέ τή μελλοντική πορεία τοῦ θέματος, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Τά Σκόπια θά ἔχουν ἕνα δραματικό πρόβλημα, προκειμένου νά ἀποφασίσουν γιά τό μέλλον τους. Ἐγώ τούς προειδοποίησα, ὅπως θυμᾶστε, ὅταν μίλησα στή Θεσσαλονίκη τόν Ὀκτώβριο. Τούς εἶπα ὅτι, ἂν δέν θάψετε ἐσεῖς οἱ ἴδιοι τό φάντασμα τό "Μακεδονικό", κάποτε θά βρεῖτε τό μπελά σας».

Στή διάρκεια τοῦ δεκαημέρου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνδύασε τήν ἀνάπαυση σέ παραθεριστικό κέντρο τῆς Χαλκιδικῆς μέ τετραήμερη παραμονή στή συμπρωτεύουσα, ὅπου εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσει μέ στενούς φίλους του καί κορυφαίους παράγοντες τῆς ζωῆς τῆς πόλεως καί τῆς εὐρύτερης περιφέρειας. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἐπέδειξε καί γιά τήν ἀνακήρυξη τῆς Θεσσαλονίκης σέ πολιτιστική πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης, σχετικά μέ τήν ὁποία τόν ἐνημέρωσε ὁ δήμαρχος, Κ. Κοσμόπουλος.

Η Σύνοδος στό Μάαστριχτ ἔδωσε νέα προοπτική στήν πορεία πρός τήν εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση.

Τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό ἱερό κοινόβιο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου στήν Ὀρμύλια Χαλκιδικῆς, ὅπου, ἀφοῦ προσκύνησε τίς ἱερές εἰκόνες στό καθολικό τῆς Μονῆς, ἔτυχε θερμῆς ὑποδοχῆς στήν αἴθουσα ἀπό τήν ἡγουμένη καί τίς μοναχές, οἱ ὁποῖες ἔψαλαν τά παραδοσιακά κάλαντα τῆς Καππαδοκίας.

Ἀπαντώντας, ἐξάλλου, σέ προσφώνηση τῆς ἡγουμένης, εἶπε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά θερμότατα λόγια σας, μολονότι τά λόγια σας αὐτά ὑπῆρξαν ὑπέρτερα τῶν ἔργων μου. Σᾶς εὐχαριστῶ, ἐπίσης, διότι μοῦ δώσατε καί ἐφέτος τήν εὐκαιρία νά ἀκούσω στόν ἱερό αὐτό χῶρο τά κάλαντα. Τά κάλαντα πού ἀποτελοῦν τόν ὕμνο γιά τήν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Τέλος, αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά σᾶς συγχαρῶ γιά τό ἔργο τό ὁποῖο ἐπιτελεῖτε εἰς τόν χῶρον αὐτό, τόσο στό θρησκευτικό, ὅσο καί στόν ἀνθρωπιστικό τομέα. Ἔργον τό ὁποῖο ἀποτελεῖ παράδειγμα πρός μίμησιν γιά ὅλα τά ἀντίστοιχα ἱδρύματα καί ἰδιαίτερα γιά τίς γειτονικές καί ἱστορικές μονές τοῦ Ἁγίου Ὄρους».

Κατά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τή Θεσσαλονίκη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε στιχομυθία μέ τούς δημοσιογράφους:

— Κύριε πρόεδρε, πῶς περάσατε αὐτές τίς ἡμέρες στή Θεσσαλονίκη;

«Σᾶς τό εἶπα καί ἄλλοτε, ὅταν βρίσκομαι στή Θεσσαλονίκη αἰσθάνομαι σάν στό σπίτι μου Κι αὐτό εἶναι φυσικό, γιατί, ἐκτός τῶν ἄλλων, κατέχω καί τό Χρυσό Κλειδί τῆς πόλεως».

— Κύριε πρόεδρε, πῶς κρίνετε τήν κατάσταση στή Βαλκανική;

«Περίπλοκη καί πολύ ἐπικίνδυνη».

— Τήν παρούσα διεθνῆ κατάσταση;

«Γιά νά κάνεις ἐκτιμήσεις γιά ὁποιαδήποτε κατάσταση, πρέπει νά στηριχθεῖς στή λογική· ὅλα ὅμως αὐτά πού γίνονται στό σημερινό κόσμο, δέν ἐξηγοῦνται λογικά».

— Κύριε πρόεδρε, πῶς σχολιάζετε τήν παραίτηση τοῦ Μιχαήλ Γκορμπατσώφ καί τίς ἐξελίξεις στήν πρώην Σοβιετική Ἕνωση;

«Θά σᾶς πῶς αὐτά τά ὁποῖα εἶπαν καί πολλοί ἄλλοι γιά τόν Γκορμπατσώφ. Ὁ Γκορμπατσώφ θά παραμείνει στήν ἱστορία σάν μεγάλος μεταρρυθμιστής, ὁποιο καί ἄν εἶναι τό τέλος του. Θά ἤθελα ὅμως νά προσθέσω ὅτι ὁ Γκορμπατσώφ μέ τήν περεστρόικα ἄνοιξε τούς ἀσκούς τοῦ Αἰόλου, ἀπό τούς ὁποίους ὅμως βγῆκαν ἄνεμοι θυελλώδεις, τόσο θυελλώδεις, πού δέν κατόρθωσε νά τούς δαμάσει, ὅπως φοβοῦμαι ὅτι δέν θά τούς δαμάσουν καί οἱ διάδοχοί του.

»Μ' ἄλλα λόγια, ὁ Γκορμπατσώφ ὑπῆρξε θύμα τῶν μεταρρυθμίσεών του».

— Κύριε πρόεδρε, πῶς βλέπετε νά ἐξελίσσεται ἡ πολιτική ζωή τῆς χώρας;

«Αὐτό θά τό πῶ τήν Πρωτοχρονιά».

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει στόν ἑλληνικό λαό τό ἀκόλουθο πρωτοχρονιάτικο διάγγελμα:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ Καινούργιου Χρόνου πού διαδέχεται σέ λίγο τόν παληό, ἀπευθύνω πρός ὅλους σας θερμές εὐχές. Εὐχές γιά τήν προσωπική καί οἰκογενειακή σας εὐτυχία καί γιά τήν ἐπαγγελματική σας προκοπή.

»Ἡ ἀλλαγή τοῦ χρόνου εἶναι πάντα ἕνα τέρμα καί μιά ἀφετηρία. Στό μεταίχμιο αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς εἶναι χρήσιμο νά κάνουμε ὅλοι μας, Κράτος καί πολίτες, τόν ἀπολογισμό τῆς χρονιᾶς πού πέρασε· καί μέ τήν πεῖρα πού ἀποκτήσαμε, νά προσδιορίσουμε τίς ἐπιδιώξεις μας γιά τό μέλλον.

»Καί ὁ προβληματισμός αὐτός ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερα σήμερα, πού ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα προβλήματα καί ἡ διεθνής κατάσταση διαμορφώνεται κατά τρόπο ἐπικίνδυνο. Ὅλος ὁ κόσμος μπαίνει στόν Καινούργιο Χρόνο μέ αἴσθημα ἀνασφάλειας καί, θά ἔλεγα, ἀγωνίας.

»Γιά τά προβλήματα αὐτά, ἐσωτερικά καί διεθνῆ, ὁμίλησα κατ' ἐπανάληψιν. Εἰδικώτερα γιά τά πρῶτα, ἐπεσήμανα τούς κινδύνους πού συνεπάγονται καί τήν ἀνάγκη θυσιῶν καί ἀνυπόκριτης ὁμοψυχίας γιά τήν ἀντιμετώπισή τους. Δέν νομίζω, συνεπῶς, ὅτι χρειάζεται νά ἐπαναλάβω τίς ἴδιες διαπιστώσεις καί παραινέσεις μου.

»Δέν μπορῶ ὅμως νά μή διερωτηθῶ. Γιατί προσφερόμαστε νά θυσιάσουμε καί τή ζωή μας ἀκόμα, γιά νά προστατεύσουμε τό ἔδαφος καί τήν τιμή τῆς πατρίδας μας καί ἀρνούμαστε τίς ἐλάσσονες θυσίες πού χρειάζονται γιά νά ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν ἀλλά καί τήν ἀθλιότητα πού μαστίζει τίς γειτονικές μας χῶρες;

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μαζί μέ τίς εὐχές μου, σᾶς καλῶ νά προβληματισθοῦμε ὅλοι — ἡγεσία καί λαός — ἐπάνω στό ἐρώτημα αὐτό. Ἄν βροῦμε τή σωστή ἀπάντηση — καί δέν χρειάζεται γι' αὐτό σοφία ἀλλά καλή πίστη — ὁ Καινούργιος Χρόνος μπορεῖ νά γίνει, στά πλαίσια μιᾶς Ἑνωμένης Εὐρώπης, ἀφετηρία γιά ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά τό κάμετε, σᾶς ἀπευθύνω καί πάλι τίς καλλίτερες εὐχές μου».

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, παρίσταται στήν ἐπίσημη δοξολογία πού τελέστηκε στό Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν καί, στή συνέχεια, δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τίς εὐχές γιά τό Νέο Ἔτος ἀπό τήν πολιτική ἡγεσία καί τούς ἐκπροσώπους τῶν ἀρχῶν.

Τή μετάβαση στό Νέο Ἔτος, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἑόρτασε ἀπό κοινοῦ μέ τήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν, παρουσία καί τοῦ πρωθυπουργοῦ. Μετά τήν προσφώνηση τοῦ ἀρχηγοῦ ΓΕΕΘΑ, στρατηγοῦ Ι. Βερυβάκη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε στούς Ἕλληνες ἀξιωματικούς τούς ἀκόλουθους λόγους:

«Χαίρω γιατί θά γιορτάσω καί φέτος μαζί σας τήν Πρωτοχρονιά. Κι αὐτό εἶναι φυσικό γιατί, ὅπως γνωρίζετε, ἔχω ἰδιαίτερη στοργή γιά τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας μας. Παράλληλα ὅμως μέ τήν στοργή ἔχω καί βαθειά ἐκτίμηση γιά τήν ἀποστολή τους, ἀφοῦ στά χέρια τους βρίσκονται τά πολυτιμότερα ἀγαθά τοῦ λαοῦ μας, ὅπως εἶναι ἡ ἐλευθερία καί ἡ ἀσφάλειά του.

»Μιά ἀποστολή πού προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία σήμερα πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος ζεῖ μέ αἴσθημα ἀβεβαιότητος καί ἀγωνίας. Καί τό αἴσθημα αὐτό ἐκδηλώνεται ἐντονότερα στήν πολυτάραχη περιοχή μας γιά τούς γνωστούς σέ ὅλους μας λόγους.

»Κάποια μέρα, στρατηγέ, πού εὔχομαι νά μήν βραδύνει πολύ, οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας θά ἀποτελέσουν τμῆμα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμπολιτείας, καί τότε ἡ ἀσφάλεια τῆς χώρας μας δέν θά βαρύνει μόνο τούς δικούς μας ὤμους.

»Ἕως τότε ὅμως ὀφείλουμε νά ἐπαγρυπνοῦμε καί νά βρισκόμαστε, ὅπως λέγεται στρατιωτικά, μέ τό ὅπλο παρά πόδας.

»Εὔχομαι σέ ὅλους σας — καί δι' ὑμῶν στά στρατευμένα παιδιά τῆς Ἑλλάδος — ὑγεία καί εὐτυχία γιά τόν Καινούργιο Χρόνο».

3 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στή συγκέντρωση πού ὀργανώνει γιά τό Νέο Ἔτος τό Ἐμπορικό καί Βιομηχανικό Ἐπιμελητήριο Ἀθηνῶν.

Σέ δημοσιογραφικά ἐρωτήματα, σχετικά μέ τήν οἰκονομική πορεία τῆς χώρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀρνήθηκε νά ἀπαντήσει, παραπέμποντας στούς ἁρμοδίους ὑπουργούς.

3-12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει ἐπιστολή, μέ ταυτόσημο περιεχόμενο, πρός τούς ἡγέτες τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας, Ἀντρεόττι, Κόλ, Μέητζορ, Μιττεράν καί Σοάρες, μέ ἀναφορά στό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πρώην γιουγκοσλαβικῆς δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας:

«Ἐν ὄψει τῶν πρόσφατων ἀνησυχητικῶν ἐξελίξεων στά Βαλκάνια, θεώρησα χρήσιμο νά σᾶς γράψω γιά νά σᾶς ἐκφράσω τήν πεποίθησή μου ὅτι κανείς ἀπό τούς ἑταίρους καί συμμάχους μας δέν θά ἀνήχετο ὁ,τιδήποτε πού θά μποροῦσε νά βλάψει ἤ νά ἀπειλήσει τήν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία εἶναι καί ὁ μόνος ἑταῖρος καί σύμμαχος στήν περιοχή αὐτή.

»Θά ἤθελα συγκεκριμένα νά ἐπισύρω τήν προσοχή σας στό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς αὐτοαποκαλούμενης "Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας". Ἕνα θέμα πού ἔχει θεμελιώδη σημασία γιά τήν Ἑλλάδα καί τό ὁποῖο συμβαίνει νά γνωρίζω καλλίτερα ἀπό κάθε ἄλλον, ἀφοῦ εἶμαι ὁ ἴδιος Μακεδών.

»Ἡ Δημοκρατία αὐτή δέν ἔχει κανένα ἀπολύτως δικαίωμα, εἴτε ἱστορικό εἴτε ἐθνολογικό, γιά νά χρησιμοποιεῖ τό ὄνομα Μακεδονία.

»Ἱστορικό μέν, γιατί οἱ Σλάβοι, πού ἀποτελοῦν τήν πλειοψηφία τοῦ σημερινοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς, ἐμφανίστηκαν στήν ἱστορία τῆς περιοχῆς μόλις τόν 6ο μ.Χ. αἰώνα, δηλαδή 1.000 περίπου χρόνια μετά τήν ἐποχή πού ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέστησε τήν Μακεδονία σημαντικό τμῆμα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου.

»Καί ἐθνολογικό, γιατί ὁ πληθυσμός τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς ἀποτελεῖται ἀπό Σλάβους, Ἀλβανούς, Ἀθίγγανους καί ἄλλες ἐθνότητες, ὅλες βεβαίως σεβαστές, ἀλλά χωρίς καμμία σχέση μέ τούς Μακεδόνες.

»Εἶναι γνωστόν ὅτι ἡ Δημοκρατία αὐτή, πού ἀποτελοῦσε τό νότιο τμῆμα τῆς Γιουγκοσλαβίας, ὀνομάσθηκε Μακεδονία ἀπό τόν Τίτο τό 1944, τότε δηλαδή πού ἐκεῖνος καί ἡ Μόσχα ἀπέβλεπαν στήν ἔξοδό τους στό Αἰγαῖο διά τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Καί εἶναι βέβαια ἀδιανόητο σήμερα, μετά τήν λήξη τοῦ ψυχροῦ πολέμου, νά δοθεῖ μιά ἱστορική νομιμοποίηση σέ ὅσους εἶχαν ἤ μπορεῖ νά ἔχουν στό μέλλον τέτοιες βλέψεις.

»Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Κυβέρνησή σας δέν θά προβεῖ στήν ἀναγνώριση τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς, ἐάν δέν συμμορφωθεῖ πλήρως πρός ὅλες τίς προϋποθέσεις πού υἱοθέτησαν ὁμόφωνα οἱ ὑπουργοί τῶν Ἐξωτερικῶν στό Συμβούλιο Πολιτικῆς Συνεργασίας τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1991»[181].

Ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ μεταγενέστερο σημείωμά του ἀναφέρεται στίς συνθῆκες, ὑπό τίς ὁποῖες συνέταξε τήν ἐπιστολή:

«Στίς 16 Δεκεμβρίου 1991, συνῆλθε τό Συμβούλιο ὑπουργῶν, στίς Βρυξέλλες, κατά τό ὁποῖο συνεζητήθη τό θέμα τῆς Γιουγκοσλαβίας καί ἀπεφασίσθη, μέ ἐπιμονή τῆς Γερμανίας, ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κροατίας καί τῆς Σλοβενίας. Ἡ Κυβέρνηση, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ἔθεσε καί τό θέμα τῶν Σκοπίων, ἐπί τοῦ ὁποίου οἱ ὑπουργοί ἔλαβαν τήν ἀπόφαση νά ἀναγνωρισθεῖ κι αὐτό ἀλλά κάτω ἀπό προϋποθέσεις σχετικῶς ἀσαφεῖς. Γιά νά ἐνισχύσω τή θέση τῆς Κυβέρνησης — μιά καί ἐτέθη τό θέμα ἐν ἀγνοίᾳ μου — ἔστειλα στίς 3 Ἰανουαρίου 1992 στούς κ. κ. Χ. Κόλ, Τζ. Ἀντρεόττι, Τζ. Μέητζορ, Φρ. Μιττεράν καί Μ. Σοάρες τήν ἐπιστολή μου»[182].

Στίς 21 Ἰανουαρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἀπευθύνει καί δεύτερη ἐπιστολή στόν Ἰταλό πρωθυπουργό, Τζ. Ἀντρεόττι. Ἡ νέα πρωτοβουλία του ὀφειλόταν σέ δηλώσεις τοῦ Ἰταλοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Τζ. ντέ Μικέλις ὑπέρ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Κράτους τῶν Σκοπίων μέ τό ὄνομα «Μακεδονία»: *«Ἐπειδή ἡ Ἰταλία»* — ἐπισημαίνει σέ προμνημονευμένο σημείωμά του — *«διά τοῦ ὑπουργοῦ*

της ἐπί τῶν Ἐξωτερικῶν ἔκαμε διάφορες ὑποπτες δηλώσεις ἐπί τοῦ θέματος τῶν Σκοπίων, ἔστειλα στίς 21 Ἰανουαρίου 1992 στόν κ. Ἀντρεόττι τήν παρακάτω δεύτερη ἐπιστολή μου, στήν ὁποία ἔκαμα ἐμμέσως ὑπαινιγμό γιά τήν ἰταλική ἐπίθεση κατά τῆς Ἑλλάδος, τό 1940[183].

»Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς:

»Κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Ἀναγκάζομαι νά σᾶς γράψω γιά δεύτερη φορά μέσα σέ σύντομο χρονικό διάστημα γιά τό θέμα τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων, γιατί μοῦ εἶναι πραγματικά δύσκολο νά σᾶς ἀποκρύψω τήν ἔκπληξη καί τήν ἀνησυχία μου γιά τήν ἐξέλιξη πού παίρνει τό θέμα αὐτό, ἰδίως ὅσον ἀφορᾶ τό κλίμα τῶν σχέσεων τῶν χωρῶν μας.

»Στό τελευταῖο μου γράμμα προσπάθησα νά σᾶς ἐξηγήσω ποιά εἶναι ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος αὐτοῦ γιά τήν Ἑλλάδα.

»Μέχρι τώρα ἡ Ἑλλάδα μποροῦσε νά παραβλέπει τά προβλήματα πού δημιουργοῦσε ἡ Δημοκρατία τῶν Σκοπίων, γιατί τήν πολιτική τῆς Γιουγκοσλαβίας — καί τῶν Σκοπίων — ἔναντι τῆς Ἑλλάδος, τήν καθόριζε ἡ Ὁμοσπονδιακή Κυβέρνηση τοῦ Βελιγραδίου. Ἡ ὕπαρξη ὅμως ἑνός ἀνεξαρτήτου Κράτους πού θά φέρει τό ὄνομα Μακεδονία δημιουργεῖ μία ἐντελῶς νέα κατάσταση.

»Ὅπως γνωρίζετε, κύριε πρόεδρε, ἡ χώρα μου ἔχει ὑποστεῖ, στό σχετικά πρόσφατο παρελθόν, πολλές εἰσβολές καί στρατιωτικές κατοχές ἀπό πολλούς γείτονές της. Καί ἡ Δημοκρατία τῶν Σκοπίων ἦταν ἕνα ἀπό τά ὄργανα πού δημιούργησαν οἱ δυνάμεις ἐκεῖνες πού ἀπέβλεπαν στόν διαμελισμό τῆς Ἑλλάδος διά τῆς ἀποσπάσεως τῆς Μακεδονίας.

»Βέβαια, αὐτή τή στιγμή τά Σκόπια δέν μποροῦν μόνα τους νά ἀποτελέσουν ἀπειλή γιά τήν Ἑλλάδα. Οἱ ὀδυνηρές ὅμως ἀναμνήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι πρόσφατες. Καί ἡ Ἑλλάδα ἔχει καθῆκον νά ἐμποδίσει τήν δημιουργία, στά βόρεια σύνορά της, συνθηκῶν πού θά ἐπέτρεπαν σέ ὁποιονδήποτε συνδυασμό δυνάμεων νά ἀπειλήσει καί πάλι στό μέλλον τήν ἀσφάλεια καί τήν ἐδαφική ἀκεραιότητά της. Αὐτό ἰσχύει ἀκόμη περισσότερο σήμερα πού ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀνασφάλεια κυριαρχοῦν στόν κόσμο ὁλόκληρο καί ἰδιαίτερα στήν περιοχή μας.

»Αὐτό εἶναι, κύριε πρόεδρε, τό ζωτικό συμφέρον τῆς χώρας μου στό θέμα αὐτό. Καί ἔναντι αὐτοῦ τοῦ συμφέροντος δυσκολεύομαι εἰλικρινά νά ἀντιληφθῶ ποιά εἶναι τά συμφέροντα ἐκεῖνα τῆς Ἰταλίας στήν Δημοκρατία τῶν Σκοπίων πού ὁδηγοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεώς σας σέ δημόσιες ἀντιπαραθέσεις μέ τήν Ἑλλάδα.

»Εἶμαι πεπεισμένος, κύριε πρόεδρε, ὅτι τό θέμα αὐτό δέν πρέπει νά ἀφεθεῖ νά δηλητηριάσει περισσότερο τήν κοινή γνώμη τῶν χωρῶν μας. Καί ἐλπίζω καί εὔχομαι ὅτι συμμερίζεσθε καί ἐσεῖς τήν πεποίθησή μου αὐτή.

»Δεχθεῖτε παρακαλῶ, κύριε πρόεδρε καί ἀγάπητέ φίλε, τήν ἔκφραση τῆς βαθειᾶς ἐκτιμήσεώς μου καί τῶν φιλικῶν μου αἰσθημάτων».

Ὁ Τζ. Ἀντρεόττι ἀπάντησε, στίς 27 Ἰανουαρίου:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἀναφέρομαι στίς ἐπιστολές σας τῆς 3ης καί 21ης Ἰανουαρίου, μέ τίς ὁποῖες εἴχατε τήν καλοσύνη νά ἐκθέσετε τήν ἄποψη τῆς χώρας σας σχετικά μέ τήν εὐαίσθητη κατάσταση πού ἀνέκυψε μετά τή γιουγκοσλαβική κρίση καί τή φιλοδοξία τῶν σκοπιανῶν ἀρχῶν νά ἐπιτύχουν πλήρη ἀναγνώριση καί ἀνεξαρτησία.

»Ἐπιτρέψτε μου, πρῶτα ἀπό ὅλα, νά ἐπιβεβαιώσω ὅτι ἡ Ἰταλία δέν εἶναι διατεθειμένη νά δεχτεῖ πάς μιά τέτοια φίλη καί σύμμαχος χώρα, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, μπορεῖ νά ὑπόκειται σέ ἀπειλές ἤ ἐχθρικές πράξεις. Ἡ Ἰταλία εἶναι ἕτοιμη νά τιμήσει τίς ὑπάρχουσες δεσμεύσεις στόν τομέα τῆς ἀσφαλείας.

»Στό πλαίσιο αὐτό πιστεύω πρέπει νά συμπεριληφθεῖ τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Μακεδονικῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων, σέ σχέση μέ τό ὁποῖο ἡ Ἰταλία διατηρεῖ μιά θέση σύμφωνη μέ τή "γιουγκοσλαβική λογική" πού καί οἱ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι ἑταῖροι ἀκολουθοῦν. Τίς τελευταῖες ἑβδομάδες λάβαμε ὑπόψη μας, πρῶτον τίς ἀποφάσεις πού λήφθηκαν ἀπό τούς Δώδεκα στίς 16 Δεκεμβρίου 1991, καί δεύτερον τήν ἀναφορά τῆς Διαιτητικῆς Ἐπιτροπῆς στό πλαίσιο τῆς Διασκέψεως γιά τή Γιουγκοσλαβία.

»Αὐτή ἦταν μιά διαδικασία πού ἔληξε μέ μιά σθεναρή γνώμη ὑπέρ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Μακεδονικῆς Δημοκρατίας. Κατόπιν τούτου, ἀκολούθησε ἡ ἀναγκαία πολιτική ἀξιολόγηση, πού, ἰδιαίτερα λαμβάνοντας ὑπόψη τά ἑλληνικά ἐθνικά συμφέροντα, ἐπέφερε τήν ἀναβολή τῆς λήψεως ἀποφάσεων ὡς πρός τήν ἀναγνώριση αὐτή.

»Θεωροῦμε προτεραιότητά μας τή διατήρηση τῆς συνοχῆς τῆς ΕΟΚ καί θά συνεχίσουμε νά ἐργαζόμαστε πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, εὐχόμαστε εἰλικρινά ὅλες οἱ διαφορές στό γιουγκοσλαβικό χῶρο νά βροῦν μιά θεσμική λύση πού νά σέβεται τά νόμιμα συμφέροντα ὅλων τῶν μερῶν τῆς κρίσεως. Ἑπομένως, δέν μποροῦμε νά ἀγνοοῦμε τήν πιθανότητα, στό ὄχι τόσο μακρινό μέλλον, τά πάθη στό νότιο τμῆμα τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας νά αὐξηθοῦν, ἐάν οἱ Δώδεκα καί ἡ Διεθνής Κοινότητα δέν συνεισφέρουν οὐσιαστικά στήν ἐγγύηση τῆς ἀσφάλειας στήν περιοχή.

»Μέ αὐτή τήν προοπτική, ἐλπίζουμε ὅτι οἱ σκοπιανές ἀρχές θά μπορέσουν νά κατασιγάσουν τίς δίκαιες ἀνησυχίες μιᾶς φιλικῆς Ἑλλάδας, ἡ ὁποία, εἴμαστε βέβαιοι, θά συνεχίσει ἀπό τήν πλευρά της νά ἀναζητεῖ μέ γενναιότητα μιά δίκαιη καί σταθερή συνεννόηση μέ τούς βόρειους γείτονές της»[184].

7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, κατά τήν τακτική ἐνημερωτική συνάντησή του, συζήτησε μέ τόν πρωθυπουργό

Ἐνθρόνιση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου.

θέματα σχετικά μέ τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς χώρας καθώς καί μέ τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν θεμάτων. Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε τήν ἀνησυχία του γιά τήν κατάσταση στά Βαλκάνια καί ἐπεσήμανε τήν ἀνάγκη ἰδιαίτερης προσοχῆς πάνω στά θέματα πού συνέχονται μέ τήν ἀναγνώριση τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας. Σχετικά μέ τό ἴδιο θέμα, ἐνημέρωσε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, σέ συνάντηση 20λεπτης διάρκειας, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶς.

8 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαινιάζει τή λειτουργία τῆς νέας πτέρυγας τοῦ Μουσείου Κυκλαδικῆς Τέχνης, στό Μέγαρο Σταθάτου, ἀφιερωμένη στήν ἀρχαία Μακεδονία.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται, στό Προεδρικό Μέγαρο, τήν ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Οὐκρανίας, Β. Π. Φοκίν, ὁ ὁποῖος ὑπέγραψε στήν Ἀθήνα, ἐπικεφαλῆς ἀντιπροσωπείας τῆς χώρας του, τρεῖς διμερεῖς συμφωνίες γιά πολιτική, οἰκονομική καί πολιτιστική συνεργασία.

Στή συνάντηση ἀναφέρεται σχετικό συνοπτικό σημείωμα:

«Τήν 15η Ἰανουαρίου 1992, ὥρα 12.45 μ.μ., ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχθηκε σέ ἀκρόαση τόν ἐπισκεπτόμενον ἐπισήμως τήν Ἀθήνα, πρωθυπουργό τῆς Οὐκρανίας, κ. Β. Π. Φοκίν.

»Μετά τήν ἀνταλλαγή τῶν συνήθων φιλοφρονήσεων, ὁ κ. Φοκίν ἐξεδήλωσε τήν ἰδιαίτερη χαρά του πού τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νά συναντήσει τόν πρόεδρο, τόν "πατριάρχη τῶν Εὐρωπαίων ἡγετῶν", ὅπως τόν ἀπεκάλεσε.

»Σέ ἀπάντηση ἐρωτήσεως τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας γιά τίς πρόσφατες ἐξελίξεις στήν Οὐκρανία, ὁ κ. Φοκίν ἐξῆρε τήν ἀναίμακτη ἀνάκτηση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Οὐκρανίας καί ἀπαρίθμησε, ὡς θετικά γεγονότα, τήν κατάργηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος καί τήν δημιουργία πολλῶν κομμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων δύο ἤ τρία — ὅπως εἶπε — εἶναι καί τά σοβαρώτερα.

»Ὁ κ. πρόεδρος ἐπεσήμανε ὅτι καλόν θά ἦτο τά κόμματα νά παραμείνουν δύο ἤ τρία, διότι ἡ ὕπαρξη πολλῶν μικρῶν κομμάτων δέν διευκολύνει τήν λειτουργία τῆς δημοκρατίας.

»Ὁ κ. Φοκίν, στή συνέχεια, ἐξέθεσε τά σοβαρώτατα οἰκονομικά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Οὐκρανία, ἀλλά καί ὁλόκληρη ἡ τέως Σοβιετική Ἕνωση, καθώς καί τίς δυσκολίες τῆς διαδικασίας ἰδιωτικοποιήσεως.

»Ὁ κ. προέδρος ἐπεσήμανε στόν συνομιλητή του ὅτι ἡ διαδικασία ἐκδημοκρατικοποιήσεως καί ἰδιωτικοποιήσεως θά εἶναι μακρά καί ἐπίπονη. Ἀπαιτοῦνται χρόνος, ὑπομονή καί θυσίες. Ὁ κ. Φοκίν θά πρέπει νά εἶναι εἰλικρινής μέ τόν λαό του καί νά τοῦ πεῖ ἀπό τήν ἀρχή ξεκάθαρα τήν ἀλήθεια.

»Σέ ἐρώτηση τοῦ κ. προέδρου γιά τίς ἐξελίξεις στήν Κοινοπολιτεία, ὁ κ. Φοκίν ἀπήντησε ὅτι ἡ κατάσταση εἶναι πολύ διαφορετική καί πάντως δυσμενέστερη ἀπ' ὅ,τι τήν περίμεναν. Οἱ ἐξελίξεις στήν Ρωσική Ὁμοσπονδία ἐπηρεάζουν ἄμεσα καί τίς ἐξελίξεις στίς ὑπόλοιπες. Ὁ κ. Γιέλτσιν περιστοιχίζεται ἀπό νέους ἀνθρώπους, ταλαντούχους, ἀλλά στερουμένους πείρας. Ὁ κ. Φοκίν ἐπέκρινε τήν ἐπιλογή τοῦ χρόνου ἀνακοινώσεως τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν τιμῶν ἀπό τόν κ. Γιέλτσιν. Κατά τόν κ. Φοκίν θά ἔπρεπε τό μέτρο νά ἐφαρμοσθεῖ τήν ἄνοιξη καί ὄχι ἐν μέσῳ χειμῶνι.

»Ὡς πρός τίς ἐξελίξεις στίς σχέσεις μεταξύ τῶν Κρατῶν τῆς Κοινοπολιτείας, ὁ κ. Φοκίν ὑπογράμμισε ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος ἀπό τό νά ἀκολουθήσουν ὅλοι τήν Ὁμοσπονδία τῆς Ρωσίας.

»Στήν ἐρώτηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τί ρόλο παίζει ὁ κ. Γκορμπατσώφ στίς ἐξελίξεις στήν Κοινοπολιτεία, ὁ κ. Φοκίν ἀπήντησε ὅτι, παρά τά ὅσα ὁ ἴδιος ὁ κ. Γκορμπατσώφ ἰσχυρίζεται, ὅτι, δηλαδή, θά ἀσχοληθεῖ πλέον μέ τήν συγγραφή τῶν ἀπομνημονευμάτων του καί τήν λογοτεχνία, ὁ κ. Φοκίν πιστεύει ὅτι ὁ κ. Γκορμπατσώφ θά ἀναμείνει τήν κατάλληλη εὐκαιρία γιά νά ἐπανέλθει στό προσκήνιο.

»Πρίν ἀποχαιρετήσει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ κ. Φοκίν τοῦ διεβίβασε πρόσκληση τοῦ προέδρου τῆς Οὐκρανίας νά ἐπισκεφθεῖ ἐπίσημα τήν χώρα του. Ὁ κ. πρόεδρος τήν ἀπεδέχθη καί δήλωσε ὅτι θά εἶναι εὐτυχής νά συναντηθεῖ μέ τόν κ. Κραφτσούκ, εἴτε ἐδῶ εἴτε στήν Οὐκρανία. Ὁ καθορισμός τοῦ χρόνου ἀφέθη γιά ἀργότερα»[185].

16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Μέ ἀπόφαση τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ὁ Α. Παπανδρέου ἀπαλλάσσεται, ἐλλείψει ἀποδεικτικῶν στοιχείων, καί τῶν τεσσάρων σέ βάρος του κατηγοριῶν.

Ἀντίθετα, ὁ Δ. Τσοβόλας κηρύχθηκε ἔνοχος γιά παράβαση τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ΝΔ 802/71 «περί εὐθύνης ὑπουργῶν» καί γιά «ἀπιστία περί τήν ὑπηρεσία» καί καταδικάστηκε σέ φυλάκιση 2 ἐτῶν καί 6 μηνῶν, κατά συγχώνευση, ἐνῶ ὁ Γ. Πέτσος ἀπαλλάχθηκε ἀπό τήν κατηγορία γιά ἠθική αὐτουργία στήν ἀπιστία τῶν ΕΛΤΑ καί γιά δωροδοκία, ἀλλά καταδικάστηκε σέ φυλάκιση 10 μηνῶν μέ ἀναστολή γιά παράβαση διατάξεων τοῦ ΓΟΚ.

Ἐξάλλου, στίς 12 Αὐγούστου 1991, εἶχαν καταδικαστεῖ σέ ποινές φυλακίσεως, ὡς ἔνοχοι κακουργήματος, οἱ Ν. Ἀθανασόπουλος καί Σ. Ἀποστολόπουλος, ἐνῶ ὁ Α. Κουτσόγιωργας εἶχε ἀποβιώσει, μετά ἀπό καρδιακό ἐπεισόδιο στή διάρκεια τῆς δίκης, στίς 18 Ἀπριλίου 1991.

Ἀμέσως μετά τήν ἔκδοση τῆς ἀποφάσεως, ἡ Κυβέρνηση ἀπηύθυνε ἔκκληση γιά ἐθνική ἑνότητα καί σεβασμό στούς θεσμούς καί στίς ἀποφάσεις τῆς δικαιοσύνης, ἐνῶ ὁ Α. Παπανδρέου ἐπέκρινε τούς «ἐμπνευστές τῆς ποινικοποίησης τῆς πολιτικῆς ζωῆς» καί τόνισε ὅτι, μέ τή δεκάμηνη δημόσια διαδικασία, «ἡ ἀλήθεια ἐκδικήθηκε τούς σκευωρούς».

17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ἐπωφελούμενος τῆς παρουσίας τοῦ Κ. Καραμανλῆ σέ συναυλία πού δόθηκε στό Μέγαρο Μουσικῆς μέ πρωτοβουλία τῆς Μακεδονικῆς Ἑστίας, ὁ Ν. Μάρτης, πρόεδρος τοῦ συλλόγου, προσφώνησε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὡς ἑξῆς:

«Σήμερα ἡ Θεσσαλονίκη χάρις εἰς τό πολύπλευρο ἔργο πού φέρει ἀποκλειστικά τή σφραγίδα τή δική σας εἶναι ἡ οἰκονομική, πολιτική καί πολιτιστική ἐξέδρα τῆς Ἑλλάδος πρός Βορρᾶν καί Ἀνατολάς. Εἰς τόν πολιτιστικό τομέα πού ἐντάσσεται καί ἡ σημερινή ἐκδήλωση, τά βασικά ἔργα πού ἐπιτελέσατε εἶναι τό Μουσεῖο, καθώς καί ἡ ἐπέκτασή του πού ἔγινε μέ ἐντολή σας. Θεωρεῖται ἐκ τῶν σημαντικοτέρων τοῦ εἴδους του καί στέγασε τήν ἔκθεση τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Τό κτίριο τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ὅσο γιά τό νέο Μέγαρο τῆς Μουσικῆς πού θά ἱδρυθεῖ μέ χορηγία τοῦ Ἱδρύματος Βελλίδη θά ἀνεγερθεῖ σέ χῶρο πού δημιουργήσατε εἰς τήν παραλιακή λεωφόρο.

»Ὁ λαός τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Βορείου Ἑλλάδος καί ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος πού ζεῖ τίς εὐνοϊκές ἐπιπτώσεις ἀπό τά ἔργα τῆς Θεσσαλονίκης καί τά ἄπειρα λοιπά στήν ὑπόλοιπη χώρα δέν λησμονεῖ τή μεγάλη αὐτή προσφορά σας καί θεωρῶ τόν ἑαυτό μου εὐτυχῆ πού γίνομαι ἐκφραστής αὐτῆς τῆς εὐγνωμοσύνης».

Στίς 16 Φεβρουαρίου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά τιμήσει μέ τήν παρουσία του, ὅπως συνήθως, καί τόν ἐτήσιο χορό τῆς Μακεδονικῆς Ἑστίας.

17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει συγχαρητήριο μήνυμα στό νεοεκλεγμένο πρόεδρο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Ε. Κλέπς:

«Δεχθεῖτε παρακαλῶ τά θερμά καί εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τήν ἐκλογή σας ὡς προέδρου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου.

»Χαίρω ἰδιαίτερα, διότι τό μεγάλο σας κῦρος καί ἡ βαθειά σας πεῖρα τίθενται στήν ὑπηρεσία τοῦ Κοινοβουλίου αὐτήν ἀκριβῶς τή στιγμή πού ἡ Εὐρώπη βρίσκεται σέ μιά κρίσιμη καμπή τῆς πορείας της πρός τήν Ἕνωση. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι, ὑπό τήν προεδρία σας, τό Κοινοβούλιο θά ἀνταποκριθεῖ πλήρως στή δική του ἱστορική εὐθύνη, νά συμβάλει καί αὐτό στήν ταχεῖα καί πλήρη ὁλοκλήρωση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως».

21 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Οἱ ἐξελίξεις στό κυπριακό ἀποτέλεσαν τό ἀντικείμενο συνομιλίας πού εἶχε ὁ Κ. Καραμανλῆς μέ τόν πρώην πρόεδρο, Σ. Κυπριανοῦ.

29 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τή συνάντηση πού εἶχε στό Νταβός, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συζητήσεως τοῦ διεθνοῦς οἰκονομικοῦ «φόρουμ», μέ τόν Τοῦρκο ὁμόλογό του, Σ. Ντεμιρέλ, μέ τόν ὁποῖο καί ἀντάλλαξε ἀπόψεις σέ ἀναζήτηση τρόπων ἐξομαλύνσεως τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν δύο χωρῶν.

3 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ ὑπουργός Ἀμύνης τῆς Γερμανίας, Γκ. Στόλτεμπεργκ, ὁ ὁποῖος ἔχει συνομιλίες μέ τόν ὁμόλογό του, Ι. Βαρβιτσιώτη, καί τήν ἡγεσία τῶν ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, γίνεται δεκτός καί ἀνταλλάσει ἀπόψεις μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει στόν Ἀμερικανό πρόεδρο Τζ. Μπούς βαρυσήμαντη ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Θεώρησα χρήσιμο νά σᾶς γράψω γιά νά σᾶς ἐνημερώσω, ὡς Μακεδόνας ὁ ἴδιος, γιά τό ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς αὐτοαποκαλούμενης "Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας" — ζήτημα πού ἀπασχολεῖ αὐτή τή στιγμή τήν Κοινότητα καί πού εἶναι μείζονος σημασίας γιά τήν Ἑλλάδα.

»Ἡ Δημοκρατία αὐτή δέν ἔχει κανένα ἀπολύτως δικαίωμα, εἴτε ἱστορικό εἴτε ἐθνολογικό, γιά νά χρησιμοποιεῖ τό ὄνομα Μακεδονία.

»Ἱστορικό μέν, γιατί οἱ Σλάβοι, πού ἀποτελοῦν τήν πλειοψηφία τοῦ σημερινοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς, ἐμφανίστηκαν στήν ἱστορία τῆς περιοχῆς μόλις τόν 6 μ.Χ. αἰώνα, δηλαδή 1.000 περίπου χρόνια μετά τήν ἐποχή πού ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέστησε τήν Μακεδονία σημαντικό τμῆμα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου.

»Καί ἐθνολογικό, γιατί ὁ πληθυσμός τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς ἀποτελεῖται ἀπό Σλάβους, Ἀλβανούς, Ἀθίγγανους καί ἄλλες ἐθνότητες, ὅλες βεβαίως σεβαστές, ἀλλά χωρίς καμμία σχέση μέ τούς Μακεδόνες.

»Εἶναι ἐξ ἄλλου γνωστό ὅτι ἡ Δημοκρατία αὐτή, πού ἀποτελοῦσε τό νότιο τμῆμα τῆς Σερβίας, δημιουργήθηκε ἀπό τόν Τίτο καί ὀνομάσθηκε Μακεδονία τό 1944, τήν ἐποχή δηλαδή πού ὁ ἴδιος, ἡ Μόσχα καί ἡ Βουλγαρία ἀπέβλεπαν στήν ἔξοδό τους στό Αἰγαῖο διά τῆς ἀποσπάσεως τῆς Μακεδονίας ἀπό τήν Ἑλλάδα.

»Ἀπό τότε ἔχουν ἀλλάξει βέβαια πολλά πράγματα. Ἐκεῖνο πού δέν ἔχει ἀλλάξει εἶναι οἱ σταθερές καί μή ἀποκρυπτόμενες ἐδαφικές διεκδικήσεις τῶν Σκοπίων εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Διεκδικήσεις πού ὄχι μόνο προπαγανδίζονται ἀνοικτά στήν Εὐρώπη, στίς ΗΠΑ, στόν Καναδᾶ καί στήν Αὐστραλία ἀλλά

καί διατυπώθησαν ἐπίσημα — πρό ὀλίγου χρόνου — στό Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων.

»Τά Σκόπια δέν μποροῦν ἀσφαλῶς νά ἀποτελέσουν σήμερα ἀπό μόνα τους σοβαρή ἀπειλή γιά τήν Ἑλλάδα.

»Ἡ χώρα μου ὅμως ἔχει ὑποστεῖ στό σχετικά πρόσφατο παρελθόν πολλές εἰσβολές ἀπό πολλούς γείτονές της. Καί ἡ Δημοκρατία τῶν Σκοπίων ἦταν ἕνα ἀπό τά ὄργανα πού χρησιμοποίησαν οἱ Δυνάμεις ἐκεῖνες πού ἐπεδίωξαν τόν διαμελισμό τῆς Ἑλλάδος διά τῆς ἀποσπάσεως τῆς Μακεδονίας.

»Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἡ Ἑλλάδα ἔχει καθῆκον νά ἐμποδίσει τήν δημιουργία στά βόρεια σύνορά της συνθηκῶν πού θά ἐπέτρεπαν σέ ὁποιονδήποτε συνδυασμό Δυνάμεων νά ἀπειλήσει καί πάλι στό μέλλον τήν ἀσφάλεια καί τήν ἐδαφική ἀκεραιότητά της. Αὐτό ἰσχύει ἀκόμα περισσότερο σήμερα πού ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀνασφάλεια κυριαρχοῦν στόν κόσμο ὁλόκληρο καί ἰδιαίτερα στήν περιοχή μας.

»Κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές φοβοῦμαι ὅτι ἡ δημιουργία ἑνός μή βιώσιμου ἀνεξάρτητου Κράτους τῶν Σκοπίων θά ἀποτελέσει ἐπικίνδυνη ἑστία ἀποσταθεροποιήσεως στά Βαλκάνια»[186].

5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ἐκδηλώνοντας ἀμείωτο ἐνδιαφέρον γιά τήν πορεία τοῦ ἀνασκαφικοῦ ἔργου στή Μακεδονία, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τόν καθηγητή Δ. Παντερμαλῆ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τήν πορεία τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν στό Δίον.

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Μετά ἀπό συνάντηση καί συνομιλία του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ πρωθυπουργός ἀνακοινώνει τή σύγκληση, στό Προεδρικό Μέγαρο, συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν — τοῦ ἴδιου καί τῶν ἡγετῶν τῶν τριῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως πού ἐκπροσωποῦνται στή Βουλή. Ἡ συνάντηση ἀποβλέπει — τόνισε — στή συζήτηση «ἐμπιστευτικά καί ἀπόρρητα, ἀλλά μέ τήρηση πρακτικῶν» καί στή χάραξη κοινῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς στά μεγάλα θέματα πού ἀπασχολοῦν τή χώρα· καί διευκρίνησε:

«Θά ἤθελα νά προσθέσω ὅτι τό Κυπριακό, τίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, τίς ἐξελίξεις στά Βαλκάνια, τή Γιουγκοσλαβία, τό πρόβλημα τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων, ὅλα βρίσκονται σέ μία κρίσιμη καμπή. Καί αὐτή τή στιγμή θά ἤθελα νά δηλώσω ὅτι ὁ λαϊκισμός καί ἡ δημοκοπία ἀποτελοῦν τρομερό κίνδυνο γιά τά ἐθνικά συμφέροντα. Εἶναι ἀνάγκη νά ἔχουμε ψυχραιμία καί νά εἴμαστε ἰδιαίτερα προσεκτικοί στήν ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν. Καί εἶναι ἀνάγκη νά ἐπιδιωχθεῖ, νά χαραχθεῖ καί στή χώρα μας μία κοινή ἐθνική στρατηγική. Αὐτό θά ἀποτελέσει τό στόχο τῆς συναντήσεως τήν ὁποία θά πραγματοποιήσει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὑποθέτω στίς ἀρχές τῆς ἐπόμενης ἑβδομάδας. Στόν ἴδιο ἐναπόκειται ἀπό ἐδῶ καί πέρα νά ἀναλάβει τή σχετική πρωτοβολία γιά τή σύγκληση καί θέλω νά ἐλπίζω ὅτι θά μπορέσουμε νά συμφωνήσουμε ὅλα τά πολιτικά κόμματα, ὅπως κάνουν οἱ Τοῦρκοι — γιά νά μεταχειριστῶ ἕνα παράδειγμα — στή χάραξη κοινῆς ἐθνικῆς στρατηγικῆς».

Σέ ἐρώτηση, ἐξάλλου, ἄν εἶχε προτείνει ὁ ἴδιος αὐτή τή συνάντηση, ὁ πρωθυπουργός ἀπάντησε:

«Ναί, τό ἐζήτησα ἐγώ καί μείναμε σύμφωνοι μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας».

Μολοντοῦτο, ἀπό τίς στῆλες τοῦ ἡμερήσιου τύπου προβλήθηκε εὐρύτατα ἡ ἄποψη ὅτι ἡ πρωτοβουλία γιά τή σύγκληση τῆς συσκέψεως ἀνήκει στόν Κ. Καραμανλῆ καί, σέ κάθε περίπτωση, ὅτι ὑλοποίησε πάγια ἐπιθυμία του ἐνόψει τῶν σοβαρῶν προκλήσεων πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα. Χαρακτηριστικός εἶναι ὁ τρόπος ἀναγγελίας τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως ἀπό δύο ἀντίθετα πολιτικά φύλλα:

Πραγματοποιεῖται ἡ παλαιά — καί ἐπίμονη — σκέψη τοῦ Κ. Καραμανλῆ νά φέρει ὅλους τούς ἀρχηγούς γύρω ἀπό τό τραπέζι «γιά νά συζητήσουν τά ἐθνικά θέματα καί νά ἐπιδιωχθεῖ ἡ χάραξη κοινῆς πολιτικῆς («Ἐθνική κίνηση ἀπό Καραμανλῆ», «Ἐλεύθερος Τύπος», 11.2.1992).

Σε κοινή σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ὑπό τήν προεδρία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, στίς ἀρχές τῆς προσεχοῦς ἑβδομάδας, μέ ἀντικείμενο τή συζήτηση τῶν ἐθνικῶν θεμάτων, ὑποχρεώθηκε τελικά ὁ πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης («Παρέμβαση Καραμανλῆ γιά τά ἐθνικά θέματα», «Θεσσαλονίκη», 11.2.1992).

Ἐπακολούθησε ἐνημέρωση, ἀπό τόν ἴδιο τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τῶν τριῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν γιά τό περιεχόμενο τῆς συσκέψεως — τῆς Μ. Δαμανάκη καί τῆς Α. Παπαρήγα, στίς 12, καί τοῦ Α. Παπανδρέου, τή μεθεπομένη, 14 Φεβρουαρίου —, οἱ ὁποῖοι καί ἐξέφρασαν τή σύμφωνη γνώμη τους. Ὡς «εὐτύχημα», ἐξάλλου, χαρακτήρισε τή σχετική πρωτοβουλία ὁ πρώην πρωθυπουργός, Γ. Ράλλης, ὑπογραμμίζοντας ὅτι, ἔστω καί ἀργά, ἀντελήφθησαν οἱ πολιτικοί ἀρχηγοί ὅτι τά θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πρέπει νά συζητοῦνται ἀπό κοινοῦ καί νά μή χρησιμοποιοῦνται ὡς μέσα ἀσκήσεως πολεμικῆς μέ σκοπό τήν ἀπόσπαση ψήφων.

12 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ἐνόψει καί τῆς ἐπικείμενης Συνόδου, στή Λισσαβώνα, τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κοινότητας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνεται, μέ ἐπιστολή του, στόν πρόεδρο Ντελόρ:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά σᾶς γράψω γιά τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς λεγομένης Δημοκρατίας

τῆς Μακεδονίας, σέ μιά προσπάθεια νά ἀποτραπεῖ, ἐάν εἶναι δυνατόν, ἔστω καί τήν τελευταία στιγμή ἕνα μεγάλο λάθος. Καί ἀπευθύνομαι σέ σᾶς διότι γνωρίζω καί σέβομαι τό ἐνδιαφέρον σας γιά τή συνοχή τῆς Κοινότητος, ἀλλά καί τό γεγονός ὅτι εἴσθε ἀπηλλαγμένος τόσο ἀπό προκαταλήψεις ὅσο καί ἀπό ἐνδεχόμενα ἐνδιαφέροντα πού μπορεῖ νά ἐπηρεάσουν τήν στάση τῶν καθέκαστα μελῶν.

»Πιστεύω, πράγματι, ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ὁποιαδήποτε ἀπειλή πού μπορεῖ νά ἀποτελέσουν τά Σκόπια τώρα ἤ στό μέλλον γιά τήν Ἑλλάδα, ἡ δημιουργία ἑνός τέτοιου ἀνεξάρτητου Κράτους στή μέση τῆς Βαλκανικῆς, χωρίς τήν ἐξασφάλιση τῶν προϋποθέσεων πού προτείνει ἡ Ἑλλάδα, θά ἀποτελέσει βαρύτατο σφάλμα, γιά τό ὁποῖο σύντομα θά μετανοιώσουν τόσο οἱ Σκοπιανοί, ὅσο καί ἐκεῖνοι πού θά τό ἀναγνωρίσουν. Καί τοῦτο, διότι θά ἐγκατασταθεῖ στή μέση τῆς Βαλκανικῆς μιά μόνιμη ἑστία ἀνωμαλίας γιά τήν περιοχή, ἀφοῦ τό Κράτος αὐτό θ' ἀποτελεῖ πρόκληση καί πειρασμό γιά ὅλους τούς γείτονές του.

»Ἐλπίζω τό μεγάλο προσωπικό σας κῦρος νά μπορέσει νά ἐπηρεάσει τά πράγματα πρός τή σωστή κατεύθυνση. Διότι, πέραν τῶν ἄλλων, εἶναι ἀνάγκη νά διαφυλαχθεῖ ἡ ψυχική καί ἠθική ἑνότητα τῶν ἑταίρων, χωρίς τήν ὁποία τό μέλλον τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης θά οἰκοδομεῖται σέ ἀσταθῆ βάση»[181].

14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Μέ πρωτοβουλία ἐπιτροπῆς πού συστάθηκε ἀπό σημαντικούς παράγοντες τῆς πόλεως — ἀνάμεσά τους καί ὁ δήμαρχος, Κ. Κοσμόπουλος — ὀργανώνεται στή Θεσσαλονίκη συλλαλητήριο μέ σκοπό νά διατρανωθεῖ ἡ ἀπόφαση τῶν Ἑλλήνων νά προασπίσουν τήν ἐθνική παρακαταθήκη πού συνδέεται μέ τό χῶρο τῆς Μακεδονίας. Τό πλῆθος πού συνέρρευσε στή συγκέντρωση μέ πρωτοφανῆ ἐνθουσιασμό ὑπολογίστηκε σέ πολλές ἑκατοντάδες χιλιάδων. Στό ψήφισμα, τό ὁποῖο ἀναγνώστηκε στούς συγκεντρωμένους ἀπό τό δήμαρχο τῆς πόλεως, ἀναφερόταν, μεταξύ ἄλλων, ὅτι ἡ Ἑλλάδα οὐδέποτε θά δεχτεῖ νά ἀναγνωριστοῦν τά Σκόπια μέ ὀνομασία πού νά περιέχει τή λέξη Μακεδονία.

17 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὁρκίζεται ὁ Στ. Μάνος ὡς ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, μέ ὑφυπουργό τόν Κ. Δούση.

Ἐπακολούθησε ἀλιγόωρη συνάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη.

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, στίς 22 Φεβρουαρίου, θά ὁρκιστεῖ, ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὡς νέος διοικητής τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ε. Χριστοδούλου.

18 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Πραγματοποιεῖται ἡ σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, μέ τή συμμετοχή τοῦ πρωθυπουργοῦ, Κ. Μητσοτάκη, καί τῶν ἀρχηγῶν τῶν τριῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως πού ἀντιπροσωπεύονται στή Βουλή — Α. Παπανδρέου, Μ. Δαμανάκη καί Α. Παπαρήγα. Παρών στή σύσκεψη ἦταν καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶς.

Ἡ σύσκεψη πραγματοποιήθηκε μία ἡμέρα μετά τήν σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας, στή Λισσαβώνα, στή διάρκεια τῆς ὁποίας ἀποφασίστηκε νά ἀνατεθεῖ στόν Πορτογάλο ὑπουργό Ζ. ντέ Πινέιρο, διερευνητική ἀποστολή, μέ σκοπό τήν ἀναζήτηση λύσεως στό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Σκοπίων.

Μετά τή λήξη τῆς συσκέψεως, ἐκδόθηκε ἐπίσημη ἀνακοίνωση ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας:

«Ὑπό τήν προεδρία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ πραγματοποιήθηκε στό Προεδρικό Μέγαρο σήμερα σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, στήν ὁποία πῆραν μέρος ὁ πρωθυπουργός καί πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας κ. Κ. Μητσοτάκης, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης καί πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Α. Γ. Παπανδρέου, ἡ πρόεδρος τοῦ Συνασπισμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς κα Μ. Δαμανάκη καί ἡ γενική γραμματεύς τοῦ ΚΚΕ κα Ἀ. Παπαρήγα. Στή σύσκεψη παρέστη καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Α. Σαμαρᾶς.

»Σκοπός τῆς σύσκεψης ἦταν νά συζητηθοῦν τά ἐπίκαιρα ἐθνικά θέματα καί νά ἐπιδιωχθεῖ ἡ χάραξη κοινῆς ἐθνικῆς στρατηγικῆς γιά τήν ἀντιμετώπισή τους.

»Τή συζήτηση ἄνοιξε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί στή συνέχεια διατύπωσαν τίς ἀπόψεις τους, κατά σειρά, ὁ κ. Μητσοτάκης, ὁ κ. Παπανδρέου, ἡ κα Δαμανάκη καί ἡ κα Παπαρήγα.

»Ἐπακολούθησε διαλογική συζήτηση σέ ἥπιο καί ἐποικοδομητικό κλίμα, στήν ὁποία ἔλαβαν μέρος ὅλοι οἱ παριστάμενοι.

»Μετά τό πέρας τῆς συζήτησης, οἱ πολιτικοί ἀρχηγοί συμφώνησαν μέ τά ἑξῆς συμπεράσματα πού συνήγαγε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

»Πρῶτον: Ἡ σύσκεψη ὑπῆρξε χρήσιμη, διότι ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά γίνει μιά ἀμοιβαία ἐνημέρωση σέ βάθος γιά ὅλες τίς πτυχές τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων καί διότι ἐπιβεβαίωσε τό πνεῦμα τῆς ἐθνικῆς ὑπευθυνότητος, μέ τό ὁποῖο ἀντιμετωπίζει τά θέματα αὐτά ἡ πολιτική ἡγεσία τοῦ τόπου.

»Δεύτερον: Διαπιστώθηκε ὅτι ἡ κατάσταση στήν ὁποία βρίσκονται σήμερα τά ἐθνικά μας θέματα δημιουργεῖ γιά τή χώρα ὁρισμένες ἀπειλές οἱ ὁποῖες ἐπιβάλλουν συνεχῆ ἐπαγρύπνηση καί ἐθνική συνοχή. Οἱ ἀπειλές αὐτές ὅμως δέν θέτουν σέ ἄμεσο κίνδυνο τήν ἀσφάλεια καί τήν ἐδαφική ἀκεραιότητα τῆς χώρας. Καί τοῦτο διότι ἡ Ἑλλάς εἶναι σέ θέση νά τίς ἀντιμετωπίσει ἀποτελεσματικά, χάρη τόσο στήν ἐσωτερική ἰσχύ της, ὅσο καί στά διεθνῆ της ἐρείσματα.

»Κατά συνέπεια, ὁ ἑλληνικός λαός πρέπει νά προσβλέπει στό μέλλον μέ ψυχραιμία, αὐτοπεποίθηση καί ἐμπιστοσύνη στίς δημιουργικές του δυνάμεις.

»Τρίτον: Διαπιστώθηκε σύγκλιση ἀπόψεων ἐπί καιρίων ἐθνικῶν θεμάτων, παραμένουν ὅμως διαφορές ἐπί ἄλλων. Κρίνεται ἐν τούτοις ὠφέλιμη καί ἐπιθυμητή ἡ χάραξη μιᾶς κοινῆς ἐθνικῆς στρατηγικῆς γιά τά ἐθνικά θέματα.

»Πρός τόν σκοπόν αὐτό, οἱ πολιτικοί ἀρχηγοί συμφώνησαν νά μελετήσουν τίς ἀπόψεις πού διατυπώθηκαν καί τά συμπεράσματα πού ἐξήχθησαν ἀπό τή σημερινή σύσκεψη καί νά τήν ἐπαναλάβουν, ἐάν καί ἐφόσον κριθεῖ ἀναγκαῖον.

»Τέλος, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δήλωσε πρός τούς ἀρχηγούς τῶν κομμάτων ὅτι θά εἶναι στή διάθεσή τους γιά ἔκτακτες περιπτώσεις, πού θά κρίνουν ἀναγκαία μιά σύσκεψη ὑπό τήν προεδρία του».

Ἡ πραγματοποίηση τῆς συσκέψεως ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ χαιρετίστηκε ὡς θετικό γεγονός ἀπό τίς στῆλες τοῦ ἡμερήσιου ἑλληνικοῦ τύπου, στό σύνολό του. Χαρακτηριστικά τά σχόλια τῶν πρωινῶν πολιτικῶν φύλλων:

Ἡ σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, ἀποτελεῖ τήν πλέον θεαματική, τήν πλέον οὐσιαστική πολιτική ἐξέλιξη τῶν τελευταίων χρόνων.

Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού γίνεται μιά τέτοιου περιεχομένου σύσκεψη. Ὅσες συναντήσεις κορυφῆς ἔγιναν πρό καιροῦ στήν Ἡρῴδου Ἀττικοῦ ἀφοροῦσαν διαβουλεύσεις γιά τόν σχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως. Μιά διαδικασία δηλαδή πού εὐθέως προβλέπεται ἀπό τό Σύνταγμα καί ἀνήκει στίς τυπικές ἁρμοδιότητες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἡ σύσκεψη γιά τά ἐθνικά θέματα εἶναι κάτι διαφορετικό. Εἶναι μιά κατ' ἐξοχήν πολιτική διεργασία. Μιά ἐπιλογή πού δέν ἐπιβάλλεται ἀπό ρητές συνταγματικές διατάξεις. Πού ἀποφασίσθηκε καί γίνεται ἐπειδή οἱ κορυφαῖοι πολιτικοί παράγοντες ἔκριναν ὅτι εἶναι ἐθνικά ἀπαραίτητη. Πρόκειται δηλαδή γιά μιά πρωτοβουλία πού ἀπορρέει βεβαίως ἀπό τό πνεῦμα τοῦ Συντάγματος ἀλλά κυρίως προκύπτει ὡς πολιτική ἐθνική ἐπιλογή. Καί κατά τοῦτο εἶναι σημαντική.

Ἡ ἀποψίλωση τῶν ἁρμοδιοτήτων τοῦ ρυθμιστῆ τοῦ πολιτεύματος κατά τήν τελευταία τροποποίηση τοῦ Συντάγματος τίθεται μ' αὐτή τήν σύσκεψη ὑπό ἀμφισβήτηση. Ἀναγνωρίζεται εὐθέως ὁ ρόλος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας στά ἐθνικά θέματα καί καλεῖται νά διαδραματίσει ρυθμιστικό ρόλο. Ρυθμιστικό ὄχι ὑπό τήν ἔννοια τῆς τυπικῆς ἐξουσίας πού ἀπορρέει ἀπό ρητές συνταγματικές διατάξεις. Ἀλλά μιᾶς ἀνάγκης πού προέκυψε ἀπό τήν ὡρίμανση τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν σ' αὐτό τόν τόπο. Τῶν ἀδιεξόδων πού δημιουργήθηκαν ἀπό τήν μονομερῆ ἄσκηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἰδιαίτερα στά ἐθνικά θέματα, γιά τά ὁποῖα ἀπαιτεῖται πλέον μιά εὐρύτερη πολιτική καί κοινωνική συναίνεση.

Ἡ πραγματοποίηση μιᾶς τέτοιας σύσκεψης — καί αὐτό δέν εἶναι μυστικό — ἦταν ἀπό τίς ἐπιθυμίες τοῦ Καραμανλῆ πού εἶχε διατυπωθεῖ σέ πολλές εὐκαιρίες καί μέ πολλούς τρόπους. Ὁρισμένες φορές καί δραματικούς, ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔκρουε τόν κώδωνα κινδύνου γιά τίς ἀρνητικές ἐπιπτώσεις πού εἶχε στά ἐθνικά θέματα ἡ ἀδυναμία τῶν πολιτικῶν κομμάτων νά συναινέσουν στήν χάραξη μιᾶς κοινῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς. Καί αὐτό ἦταν ἡ πλέον «ἀνώδυνη» πλευρά. Συχνά γινόμασταν μάρτυρες μιᾶς «βίαιης» ἀντιπαράθεσης, μιᾶς ἀντιπολίτευσης σέ σκληρούς τόνους ἀκριβῶς στά θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Μιά μεταφορά δηλαδή τοῦ πολιτικοῦ παιχνιδιοῦ σέ εὐαίσθητους ἐθνικούς τομεῖς γιά λόγους ἐσωτερικῆς κατανάλωσης. Καί σ' αὐτό ἔπρεπε καί πρέπει νά μπεῖ τέλος («Μακεδονία», 18.2).

Τό ἀποτέλεσμα τῆς χθεσινῆς συσκέψεως τῶν τεσσάρων πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τήν προεδρία τοῦ κ. Κων. Καραμανλῆ πρέπει νά ἀξιολογηθεῖ σέ συνάρτηση μέ τό στόχο τῆς πρωτοβουλίας τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πού ἦταν ἡ χάραξη κοινῆς ἐθνικῆς στρατηγικῆς στόν τομέα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Κοινή ἦταν καί εἶναι ἡ ἐκτίμηση ὅτι οἱ κ. Κ. Μητσοτάκης καί Α. Παπανδρέου, γιά διάφορους λόγους, δέν ἐπιθυμοῦν τήν ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας σύγκλιση τῶν κομματικῶν θέσεων. Ὁ πρῶτος, διότι ἀντιδρᾶ μέ ἀνεξήγητη εὐθιξία σέ σκόπιμα δημοσιεύματα πού τόν θέτουν «ὑπό τήν κηδεμονία» τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἔτσι, ὁ σημερινός πρωθυπουργός ἐναντιώνεται καί στήν πάγια ἀρχή, κατά τήν ὁποία ἡ Κυβέρνηση ἔχει πάντοτε τό συμφέρον νά ἐπιδιώκει τήν ἠπιότητα καί τήν πολιτική συναίνεση τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Καί ὁ δεύτερος, διότι δέχεται ἰσχυρότατη ἐσωκομματική πίεση ἐκ μέρους τῆς πτέρυγος τῶν «λαϊκιστῶν», νά μήν ὑποστείλει τά ἀντιπολιτευτικά λάβαρα, οὔτε στό στάδιο τῶν ἐθνικῶν θεμάτων.

Πέραν, ὅμως, τῶν ἀρνητικῶν, ὑπάρχουν ἀναμφισβήτητα καί τά θετικά στοιχεῖα τῆς χθεσινῆς συσκέψεως.

Κατ' ἀρχήν, ἡ ἔκδοση καί τό περιεχόμενο τῆς ἀνακοινώσεως τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας διαλύει κάθε ἀμφισβήτηση περί τῆς πατρότητος τῆς πρωτοβουλίας. Ἡ ἀνακοίνωση στηρίζεται στά συμπεράσματα «πού συνήγαγε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας», ἀφοῦ ἄκουσε τίς εἰσηγήσεις καί τόν διάλογο τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν καί στά ὁποῖα συμφώνησαν οἱ μετέχοντες τῆς συσκέψεως.

Ὡς πρῶτο συμπέρασμα ἀναφέρεται ὅτι «ἡ σύσκεψη ὑπῆρξε χρήσιμη, διότι ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά γίνει μιά ἀμοιβαία ἐνημέρωση σέ βάθος γιά ὅλες τίς πτυχές τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων καί διότι ἐπιβεβαίωσε τό πνεῦμα ἐθνικῆς ὑπευθυνότητος, μέ τό ὁποῖο ἀντιμετωπίζει τά θέματα αὐτά ἡ πολιτική ἡγεσία τοῦ τόπου».

Θά μποροῦσε, λοιπόν, νά ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, γίνεται δεκτή ντέ φάκτο ὡς ἄτυπος θεσμός τοῦ πολιτεύματος. Πολύ περισσότερο, ἀφοῦ ἡ χθεσινή σύσκεψη εἶχε μείζονα πολιτικό στόχο (τή χάραξη κοινῆς στρατηγικῆς) καί συναφῶς τήν «ἐπιβεβαίωση τῆς ἐθνικῆς ὑπευθυνότητος» τῆς πολιτικῆς μας ἡγεσίας, πού ατέργει γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ παραπάνω στόχου. Μένει τώρα νά παρακολουθήσουμε τή συνέχεια πού θά δώσουν τά κόμματα, γιά τήν εὐόδωση τῆς προεδρικῆς πρωτοβουλίας. Διότι ἐκεῖνο πού ἴσως ὑποβαθμίζουν ἤ ἀποσιωποῦν, ἰδίως τά δύο μεγάλα κόμματα, εἶναι ὅτι ὑποχρεοῦνται νά δώσουν συνέχεια στή χθεσινή προεδρική παρέμβαση («Καθημερινή», 19.2).

Η συνολική άποτίμηση της χτεσινής σύσκεψης των τεσσάρων αρχηγών με τον Κ. Καραμανλή είναι μιά ύπόθεση με τήν όποία οί πολιτικοί άναλυτές θά άσχολοῦνται γιά άρκετό καιρό. Καί στή σχετική άποτίμηση, έδῶ πού τά λέμε, θά παίξουν ρόλο άρκετοί παράμετροι: Η μέχρι σήμερα στάση τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Η στιγμή πού άποφασίστηκε νά πραγματοποιηθεί ή σύσκεψη. Ο τρόπος πού τά κόμματα προσῆλθαν σ' αὐτή. Οί συζητήσεις πού ἔγιναν άνάμεσα στούς άρχηγούς, ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Η συμφωνία πού φαίνεται νά ἐπιτεύχθηκε σέ ὁρισμένα καίρια θέματα, άλλά κύρια, ή στάση πού θά κρατήσουν οί ήγεσίες τῶν κομμάτων τό ἐπόμενο χρονικό διάστημα, θά εἶναι ὁρισμένα άπό τά στοιχεῖα πού ή άνάλυσή τους θά ἐπιτρέψει νά προσδιοριστεῖ ἐπακριβῶς ή χρησιμότητα καί ή άναγκαιότητα τῆς χτεσινῆς μέρας.

Χωρίς νά περιμένει κανείς τή συνολική άποτίμηση, άπό τώρα εἶναι φανερό πώς ή χτεσινή σύσκεψη ήταν χρήσιμη. Αν μή τί ἄλλο, άπό τή σκοπιά καί μόνο ὅτι οί πολιτικοί άρχηγοί, άφοῦ ἐνημερώθηκαν άπό τόν πρωθυπουργό γιά τίς πράσφατες ἐξελίξεις καί τίς προοπτικές πού διανοίγονται γιά τά ζητήματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, προχώρησαν σέ μιά άνταλλαγή άπόψεων γιά τά ἐθνικά θέματα. Μιά συζήτηση πού τουλάχιστον σέ ὅ,τι άφορᾶ τά — πλήν τοῦ ΚΚΕ — κόμματα φαίνεται πώς εἶναι δύσκολο νά διεξαχθεῖ σέ συνθῆκες δημόσιου διαλόγου. Σέ τέτοιες συνθῆκες, δυστυχῶς, κύρια γιά τήν Κυβέρνηση καί τήν άξιωματική άντιπολίτευση, άλλά σέ μεγάλο βαθμό καί γιά τό ΣΥΝ, οί σκοπιμότητες τῆς στιγμῆς καί ή προσπάθεια ἄσκησης «πολιτικῆς» ή «άντιπολίτευσης» βαραίνουν περισσότερο άπό τήν οὐσία τίς πραγματικές διαστάσεις πού ἔχουν τά κάθε φορά ἐξεταζόμενα προβλήματα.

Ἐκεῖνοι πού ρεαλιστικά προσέγγιζαν τήν ἐπερχόμενη σύσκεψη στό Προεδρικό Μέγαρο, δικαιοῦνται νά δηλώνουν ὅτι τά άποτελέσματα τῆς συνάντησης τῶν τεσσάρων ήταν τά άναμενόμενα. Η μελέτη τῶν θέσεων τῶν κομμάτων πάνω στά ἐθνικά θέματα, ή διαφορετική άνάλυση πού κάνουν ὥστε νά καταλήξουν σέ συμπεράσματα καί τή διατύπωση προτάσεων, καθιστοῦσε άπό τήν άρχή σαφές ὅτι στή συνάντηση δέν θά μποροῦσε νά ὑπάρξει γενική συμφωνία ἐπί τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Από αὐτή τήν ἄποψη εἶναι άκατανόητη ή προσπάθεια ὁρισμένων, πού ἐξακολουθοῦν νά κάνουν λόγο γιά άναζητήσεις στήν κατεύθυνση «ἐθνικῆς στρατηγικῆς», περιορίζοντας μέ αὐτόν τόν τρόπο καί τό ἐνδεχόμενο ἐπιμέρους συγκλίσεων σέ ὁρισμένα θέματα («Ριζοσπάστης, 19.2).

Μέ εὐδιάκριτη τή σφραγίδα τοῦ προέδρου κ. Καραμανλῆ ἔληξε ή χθεσινή σύσκεψη τῶν ήγετῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς χώρας καί, πιθανότατα, ἄνοιξε μιά νέα περίοδος στήν ἄσκηση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδας.

Τέσσερα οὐσιώδη σημεῖα περιλαμβάνει ή άνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας μετά τή σύσκεψη.

Τό πρῶτο καί τό τελευταῖο άφοροῦν τό ρόλο τοῦ κ. Καραμανλῆ: τά συμπεράσματα τῆς σύσκεψης τά συνήγαγε ἐκεῖνος καί ἔγιναν δεκτά άπό τούς πολιτικούς άρχηγούς· δέν άποκλείεται νά ἐπαναληφθεῖ ή σύσκεψη, «ἐάν καί ἐφόσον κριθεῖ άναγκαῖον»· «ὠφέλιμη καί ἐπιθυμητή ή χάραξη μιᾶς κοινῆς ἐθνικῆς στρατηγικῆς γιά τά ἐθνικά θέματα».

Προφανῶς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας άποκτᾶ κατά κάποιον τρόπον τό ρόλο τοῦ ἐγγυητῆ τῶν καταλήξεων τῆς συνάντησης — γιά τήν όποίαν ὅλοι μίλησαν θετικά — καί γίνεται δεκτός ὁ οὐσιαστικός ρόλος του στήν σύγκλιση, πλέον, τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Εἶναι ἕνας ρόλος πού στηρίζεται στό προσωπικό κῦρος τοῦ κ. Καραμανλῆ, εἶναι ή ἐνίσχυση τοῦ «προφίλ» του ὡς ἐθνικοῦ ήγέτη πέραν τῶν κομματικῶν άντιπαραθέσεων, μά πάνω άπ' ὅλα εἶναι ή μακρά πολιτική πεῖρα καί ὁ διορατικός ρεαλισμός τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, πού ἐπιβεβαιώθηκαν.

Η άνάληψη τοῦ ρόλου αὐτοῦ άπό τόν Κ. Καραμανλῆ προκύπτει πλήρως άπό τήν άναφορά τῆς άνακοίνωσης στίς άπειλές κατά τῆς χώρας μας, «οἱ ὁποῖες ἐπιβάλλουν συνεχῆ ἐπαγρύπνηση καί ἐθνική συνοχή». Η ἐκτίμηση, πού διατυπώνεται, φέρει τήν καθαρή, ἰσορροπημένη, σφραγίδα τοῦ προέδρου: ὑπάρχουν άπειλές, άλλά δέν ὑπάρχει ἄμεσος κίνδυνος γιά τήν άσφάλειά της. Κατά συνέπεια, ψυχραιμία, αὐτοπεποίθηση. Δηλαδή, προσθέτουμε, δέν χρειάζονται κινήσεις πανικοῦ, δέν ἔχει θέση ὁ ὑπερεθνικισμός, πού άπειλεῖ τά διεθνῆ ἐρείσματά μας.

Πρόκειται γιά μιά σαφῆ πολιτική άντίληψη γιά τήν άντιμετώπιση τῶν ἐθνικῶν θεμάτων μας, πού άσφαλῶς περιλαμβάνει καί συγκεκριμένα μέτρα καί πρωτοβουλίες. Εἶναι μιά άντίληψη πρωτοβουλιῶν καί ὄχι ἀμυντικῆς ἐπανάληψης τῶν δικαίων μας («Αὐγή», 19.2).

Κριτικό ὑπῆρξε τό σχόλιο τοῦ Π. Εὐθυμίου στήν ἐφημερίδα «Τό Βῆμα» (23.2):

Τό ἑλληνικό πολιτικό μελό ἔχει ἐδῶ καί πολύ καιρό τήν ἡρωίδα του. Ὀνομάζεται Συναίνεση. Αὐτή, ή πολλάκις άπατηθεῖσα κόρη, μπαινοβγαίνει σέ διάφορα προξενιά. Πότε τῆς ἔταξε ὁ κ. Α. Παπανδρέου, μετά ὁ κ. Μητσοτάκης. Παρ' ὀλίγον δὲ νά πέσει θύμα ὁμαδικοῦ βιασμοῦ, σέ μία παρόξυνση ὅλων στό ἴδιο τό Προεδρικό Μέγαρο.

Κινδυνεύει πλέον καί ή ἀξιοπρεπής φήμη της. Διάφοροι ξένοι παρατηρητές θά ἀρχίσουν νά τήν θεωροῦν περίπου μιά κοινή γυναίκα. Ἔτσι ὥστε, άκόμα καί ἂν τελικῶς οί προξενητές άποκαταστήσουν τό κορίτσι, οί ξένοι φίλοι τῆς οἰκογένειας θά άντιμετωπίζουν τό ἔργο μᾶλλον ὡς παραγωγή ἑλληνικῆς «τσόντας», παρά ὡς σοβαρή ὑπόθεση, άντάξια τῆς χώρας πού γέννησε — κάποτε — τό δράμα.

Αν ὑπάρχει κάποιος πού ἀδικεῖται άπό ὅλα αὐτά εἶναι σίγουρα ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆς, ὁ μόνος πολιτικός παράγων στήν Ἑλλάδα ὁ ὁποῖος στή χάραξη τῆς πορείας του ἔχει ὡς γνώμονα τόν μακρό χρόνο, τήν Ἱστορία, καί ὄχι τήν τρέχουσα πολιτική σκοπιμότητα. Γι' αὐτό, ἄλλωστε, ὁ ἄνθρωπος πού ἐπέβαλε τή συναινετική άντιμετώπιση τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων στό πεδίο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐμφανίστηκε νά άντιδρᾶ στίς πρωθυπουργικές προτάσεις γιά γενίκευση τῶν συναινετικῶν διαδικασιῶν σέ μιά εὐρύτατη δέσμη ζητημάτων.

Τά άποτελέσματα τῆς συσκέψεως συνόψισε, σέ ἄρθρο του, ὁ Δ. Παπαναγιώτου:

Η σύγκληση τῆς πρώτης «διάσκεψης κορυφῆς» ὑπό τήν προεδρία τοῦ κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, ἀπέφερε

Ἐγκαίνια στό Μουσεῖο Κυκλαδικῆς Τέχνης.

σύγκλιση ἀπόψεων ἀλλά καί διαφορές ἀπόψεων μεταξύ τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ὡς πρός τή χάραξη ἐθνικῆς στρατηγικῆς. Ἡ πραγματοποίηση τῆς σύσκεψης ὅμως εἶναι ἕνα ἐξαιρετικά σημαντικό γεγονός. Γιά πρώτη φορά οἱ ἡγεσίες τῶν πολιτικῶν μας κομμάτων, ἐκτιμώντας ἐπιτέλους ρεαλιστικά τήν κρισιμότητα τῆς καταστάσεως, δέχθηκαν νά συζητήσουν στό ἴδιο τραπέζι ὑπό τήν προεδρία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, μέ στόχο μιά ἐθνική συνεννόηση πάνω σέ θέματα πού δέν σηκώνουν κομματική ἐκμετάλλευση. Τήν ἀνάγκη αὐτῆς τῆς συνεννόησης «στό ἴδιο τραπέζι» εἶχε ἐκτιμήσει καί ἀπό πολύ καιρό εἶχε τονίσει ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς. Πολύ δέ νωρίτερα τῆς δεδομένης πολιτικῆς ἡγεσίας, τήν ἀνάγκη αὐτή εἶχε κατανοήσει ὁ ἁπλός πολίτης, ἡ κοινή γνώμη, ὁ ἑλληνικός λαός, μέσα στόν καθημερινό προβληματισμό του ἐκ τῶν ἐθνικῶν ἀνησυχιῶν πού, μετά δεκαετίες, εἶχαν ἀρχίσει νά τόν ἀπασχολοῦν καί πάλι ἄμεσα. Τά διαδραματιζόμενα ἐγγύς καί πέραν τῶν συνόρων μας, ἦταν φανερό ὅτι περικλείουν ἀπειλές κατά τῆς χώρας μας. Ἀπειλές καί κινδύνους, γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ὁποίων τό ἰσχυρότερο ὅπλο εἶναι ἡ ἐθνική συνοχή.

Ἡ πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς πρώτης ἐθνικῆς σύσκεψης, τό ἤπιο καί ἐποικοδομητικό κλίμα μέσα στό ὁποῖο διεξήχθη ἡ διαλογική συζήτηση καί ἡ διαπίστωση ὅτι, παρά τίς ὅποιες διαφορές, εἶναι ἐπιθυμητή ἀπό ὅλες τίς πλευρές ἡ κατάστρωση κοινῆς ἐθνικῆς στρατηγικῆς, ἀποτελοῦν μίαν ἀκόμη πολύτιμη προσφορά τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ πρός τόν τόπο, στίς δύσκολες αὐτές ὧρες πού διερχόμεθα ὡς ἔθνος. Ἡ προσωπική σφραγίδα τοῦ Καραμανλῆ ἦταν φανερή — καί ἐθνικά καθοδηγητική — στό πνεῦμα τῆς «συνάντησης κορυφῆς» στούς στόχους κοινῆς προσέγγισης πού ἐτέθησαν, στή μεθόδευση τοῦ διαλόγου ἀμοιβαίας ἐνημέρωσης σέ βάθος ἐφ' ὅλων τῶν πτυχῶν τῶν ἐθνικῶν θεμάτων, ἀκόμη καί στίς ὀργανωτικές λεπτομέρειες τῆς σύσκεψης. Ὅλα τοποθετήθηκαν σέ ἕνα πρωτόγνωρα ὑψηλό πολιτικό ἐπίπεδο, ἀκόμη καί στίς μετά τή σύσκεψη δηλώσεις τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, πού ἀπέφυγαν τή συνήθη κομματική διάλεκτο. Τό ὕφος, τό περιεχόμενο καί τό ἦθος τῆς ἀνακοίνωσης πού ἐξέδωσε μετά τή σύσκεψη, ἡ Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, δίδουν πρός κάθε κατεύθυνση ἕνα μεγάλο μάθημα πολιτικῆς ὁμιλίας, ὑψηλῆς εὐθύνης καί ἐθνικῆς συνείδησης, πού ὁδηγεῖ στή συνοχή καί τήν ὁμοψυχία, γιά τή θετική ἀντιμετώπιση τῶν ἐθνικῶν θεμάτων καί τήν ἔξοδο ἀπό τήν κρίση. Γι' αὐτό καί ὁ λαός δέχθηκε μέ ἀνακούφιση αὐτή τήν «καλή ἀρχή».... Σημασία ἔχει, συνεπῶς, αὐτό τό πνεῦμα καί αὐτό τό ἐπίπεδο νά διατηρηθοῦν καί κατά τήν αὐριανή συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, ἐκ μέρους τῆς πολιτικῆς μας ἡγεσίας, ὥστε τό πρῶτο μεγάλο βῆμα πού ἔγινε τήν περασμένη Τρίτη νά ἔχει καί τήν ἀπαιτούμενη — καί ἀπαραίτητη — συνέχεια.

Ἡ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀνέφερε, μεταξύ ἄλλων, ὅτι ἡ σύσκεψη ὑπῆρξε χρήσιμη, «διότι ἐπιβεβαίωσε τό πνεῦμα τῆς ἐθνικῆς ὑπευθυνότητας μέ τό ὁποῖο ἀντιμετωπίζει τά θέματα αὐτά ἡ πολιτική ἡγεσία τοῦ τόπου». Ἄς ἐπαληθεύσουν αὐτή τή «λεπτομέρεια» οἱ πολιτικοί μας ἀρχηγοί καί κατά τήν αὐριανή κοινοβουλευτική συζήτηση, ὥστε νά ὑποδειγματίσουν καί στούς κομματικούς μηχανισμούς τους τήν πολιτική συμπεριφορά ἐθνικῆς εὐθύνης, μακράν κάθε φανατισμοῦ. Διότι, βεβαίως, αὐτό τό πνεῦμα, αὐτή ἡ ἀντίληψη, ἀπό τό ἀρχηγικό ἐπίπεδο, πρέπει νά περάσουν καί στή στελέχωση τῶν κομματικῶν μας ὀργανισμῶν, ὥστε νά καταστοῦν πολιτική λειτουργία. «Κάτι» πού στόν πολίτη, στό λαό, ἔχει ἤδη περάσει καί τοῦ ξανάφερε τήν ἐλπίδα μέσα στήν πολιτική κόπωση καί τίς κομματικές ἀπογοητεύσεις πού ἔχει ὑποστεῖ τά τελευταῖα χρόνια. Γι' αὐτό καί δέχεται μέ ἀνακούφιση τίς πρωτοβουλίες Καραμανλῆ, τοῦ προέδρου πού γνωρίζει τή γενική ἀποδοχή ὡς ἐγγυητής τῆς ὁμαλότητας καί τῆς σωστῆς πορείας, στήν ἀρχηγία τοῦ Κράτους. Παρά τίς συνταγματικές ἀτέλειες πού ἐκκρεμοῦν ἀπό τήν ἀναθεώρηση τοῦ 1986, ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, μέ τό προσωπικό του κῦρος καί τή διεθνῆ ἀναγνώρισή του, προχωρεῖ σέ χειρισμούς πού ἀποδεικνύονται ἐθνικῶς σωτήριοι («Μακεδονία», 23.2).

19 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς καθιερωμένης δεξιώσεως πρός τιμή τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, σέ ἀπάντηση δημοσιογραφικῶν ἐρωτημάτων, παρατήρησε:

«Πρῶτα νά θέσουμε ὑπό ἔλεγχο τά κρίσιμα ἐθνικά θέματα. Στή ζωή χρειάζεται ἱεράρχηση. Νά μήν τά ἀνακατεύουμε ὅλα».

Τό σχόλιο του Κ. Καραμανλῆ συνδυάστηκε ἀπό μερίδα τοῦ τύπου μέ τή χρονικά σχεδόν παράλληλη, δύο μέρες ἀργότερα, ἀνακοίνωση τοῦ πρωθυπουργοῦ, περί τῆς ἐπιθυμίας του νά ἐξασφαλίσει τή συναίνεση τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως μέ ἐπίκεντρο τήν ἐξωτερική πολιτική, τήν οἰκονομία καί ἄλλα κρίσιμα τρέχοντα θέματα. Ἡ σχετική φημολογία ἔδωσε λαβή στήν ἔκδοση ἀνακοινώσεως ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας:

«Τό σχόλιο αὐτό τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶχε γενική ἔννοια καί δέν εἶχε καμμία σχέση μέ τήν πρόταση τοῦ πρωθυπουργοῦ γιά ἀναζήτηση συναινετικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ὀξύτατου οἰκονομικοῦ προβλήματος τῆς χώρας. Ἀντιθέτως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἐπί δύο χρόνια συνεχῶς τονίζει κατά τρόπο ἔντονο πρός πᾶσα κατεύθυνση τήν ἀνάγκη ἐθνικῆς ὁμοψυχίας καί ταχείας ἐξόδου τῆς χώρας μας ἀπό τά σημερινά οἰκονομικά της ἀδιέξοδα».

24 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τῆς ΔΗΑΝΑ, Κ. Στεφανόπουλο, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀνέπτυξε τίς θέσεις του πάνω στά μείζονα ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά προβλήματα τῆς χώρας.

26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπιδίδει στόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶ, σημείωμα μέ ἀναφορά στό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Κράτους

τῶν Σκοπίων, προκειμένου νά κάμει χρήση τῶν σχετικῶν ἀπόψεων χάριν τῆς ἀποτελεσματικότερης ὑποστηρίξεως τῶν ἐθνικῶν θέσεων στό ἐξωτερικό:

«Ἡ διάλυση τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀναπόφευκτη ἤ ὄχι, ἔχει προκαλέσει μείζονα κρίση στήν Εὐρώπη. Ἡ ἀνεξαρτησία δύο μόνο τμημάτων της, ἔχει ἤδη πληρωθεῖ μέ βαρύτατο φόρο αἵματος καί μέ τεράστιες ὑλικές ζημιές. Καί γιά νά διατηρηθεῖ ἡ ἀνεξαρτησία αὐτή, χρειάσθηκε νά δημιουργηθεῖ ἡ μεγαλύτερη καί δαπανηρότερη εἰρηνευτική δύναμη στήν ἱστορία τοῦ ΟΗΕ.

»Τά προβλήματα ὅμως αὐτά, πού προκάλεσαν οἱ σχετικά ἁπλές περιπτώσεις τῆς Σλοβενίας καί Κροατίας, ὠχριοῦν μπροστά στίς σοβαρότατες συνέπειες πού θά ἔχει μιά ἐσπευσμένη καί χωρίς τίς κατάλληλες προϋποθέσεις ἀναγνώριση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βοσνίας καί τῶν Σκοπίων. Καί τοῦτο διότι:

»Πρῶτον, ἡ ἐθνολογική σύνθεση καί ἡ γεωγραφική κατανομή τῶν πληθυσμῶν τους ἀποτελοῦν ἕνα ἐκρηκτικό μίγμα. Καί δεύτερον, διότι εἶναι ἀμφίβολη καί αὐτή ἡ βιωσιμότητά τους, ὡς Κρατῶν.

»Ἡ φρόνηση ἐπιβάλλει, λοιπόν, νά ληφθοῦν ὅλα τά μέτρα πού θά ἀποτρέψουν μείζονες ἀναστατώσεις στά Βαλκάνια. Καί πάντως, νά μή γίνει τίποτα πού θά μποροῦσε νά ἐπιδεινώσει τήν κατάσταση. Καί αὐτό πού ἀσφαλῶς θά ὑπονομεύσει τή σταθερότητα καί ἴσως καί τήν εἰρήνη στά Βαλκάνια εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων, μέ τό ὄνομα τῆς Μακεδονίας. Μιά τέτοια ἐνέργεια δέν θά ἀποτελοῦσε ἁπλῶς παραχάραξη τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ εἶναι γνωστό ὅτι τά Σκόπια δέν ἔχουν οὔτε ἱστορικό, οὔτε ἐθνολογικό δικαίωμα νά χρησιμοποιοῦν τό ὄνομα αὐτό. Δέν θά ἀποτελοῦσε μόνο σφετερισμό τῆς ἑλληνικῆς πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς. Πάνω ἀπ' ὅλα θά ὑπονόμευε τήν ἀσφάλεια καί τήν εἰρήνη στήν περιοχή:

»Πρῶτον. Διότι θά ἀποτελοῦσε μιά ἱστορική νομιμοποίηση τῶν προσπαθειῶν πού ἔγιναν, στό πρόσφατο παρελθόν, μέ πρόσχημα ἀκριβῶς τό ὄνομα Μακεδονία καί μέ σκοπό τόν διαμελισμό τῆς Ἑλλάδος, διά τῆς ἀποσπάσεως τῆς Μακεδονίας.

»Δεύτερον. Διότι θά δημιουργοῦσε μιά μόνιμη πηγή ἀνωμαλίας στήν περιοχή, ἀφοῦ τά Σκόπια θά ἐνθαρρύνοντο νά ἀναπτύξουν περαιτέρω τόν ἐθνικισμό καί τόν ἀλυτρωτισμό τους, πού καλλιεργοῦν συστηματικά τά τελευταῖα 40 χρόνια.

»Τρίτον. Διότι θά ἐξουδετέρωνε, ἐν πολλοῖς, τόν σταθεροποιητικό ρόλο τῆς Ἑλλάδος στήν περιοχή. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ μόνη γείτων τῶν Σκοπίων πού, ἀφενός μέν, δέν ἔχει βλέψεις στό ἔδαφός τους, ἀφετέρου δέ, ἔχει τήν δύναμη νά κατοχυρώσει τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀκεραιότητά τους. Αὐτόν ὅμως τόν ρόλο τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας, τῆς σταθερότητος καί τῆς ἀσφάλειας στήν περιοχή δέν μπορεῖ νά παίξει ἡ Ἑλλάς, ὅταν τά Σκόπια, ἐπίσημα, διά τοῦ ὀνόματός τους προβάλλουν διεκδικήσεις ἐπί τῆς Ἑλλάδος.

»Τέταρτον. Τό ἐπιχείρημα ὅτι ἡ Ἑλλάς ὑπερβάλλει διότι τά μικρά Σκόπια δέν ἀποτελοῦν ἀπειλή γιά τήν Ἑλλάδα, μέλος τοῦ ΝΑΤΟ, κ.λ.π. εἶναι ἀντιφατικό καί ἐπικίνδυνο, γιά νά μήν ποῦμε παράλογο.

»Στήν οὐσία, τό ἐπιχείρημα αὐτό λέει ὅτι ἡ διεθνής κοινότης ἀναγνωρίζει μέν τίς κακές προθέσεις τῶν Σκοπίων, ἀλλά δέν τίς καταδικάζει, διότι τά Σκόπια δέν ἔχουν αὐτή τή στιγμή τή δυνατότητα νά τίς πραγματοποιήσουν. Μέ ἄλλα λόγια, εἰς μέν τά Σκόπια λέγεται ὅτι μποροῦν νά διατηρήσουν τήν ἀπειλή τους κατά τῆς Ἑλλάδος, εἰς δέ τήν Ἑλλάδα λέγεται ὅτι πρέπει νά κάνει χρήση τῆς ἰσχύος της ἐναντίον τῶν Σκοπίων γιά νά ματαιώσει τήν ἀπειλή αὐτή.

»Εἶναι προφανές ὅτι ἡ θεωρία αὐτή εἶναι ὄχι μόνο ἀντιφατική ἀλλά καί ἐπικίνδυνη. Διότι, ἀντί νά ἐνθαρρύνει τά δύο γειτονικά Κράτη νά βαδίσουν στό δρόμο τῆς φιλίας, τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας καί τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως, τά ἐξωθεῖ στό δρόμο τῆς ἀντιπαραθέσεως, τῆς ἐχθρότητος καί τῆς ἀποσταθεροποιήσεως τῆς περιοχῆς.

»Τέλος, ἄν τά Σκόπια δέν ἀποτελοῦν ἀπειλή αὐτή τή στιγμή, κανείς δέν μπορεῖ νά προβλέψει καί νά ἐγγυηθεῖ, ἰδιαίτερα μέσα στίς σημερινές συνθῆκες ρευστότητος καί ἀστάθειας, ποιοί συνδυασμοί δυνάμεων θά προκύψουν στό ἐγγύς ἤ στό ἀπώτερο μέλλον, στά Βαλκάνια καί στήν εὐρύτερη περιοχή. Ἄν αὐτές οἱ δυνάμεις θελήσουν νά χρησιμοποιήσουν καί πάλι τό "Μακεδονικό", ὅπως τό ἔκαναν στό παρελθόν, γιατί ἡ διεθνής κοινότης θά πρέπει νά τούς ἔχει δώσει, ἐκ τῶν προτέρων, ἕναν τίτλο νομιμότητος γιά νά τό πράξουν;

»Τά Κράτη δέν ζοῦν μόνο μέ τό σήμερα. Πρέπει νά θυμοῦνται καί τό χθές γιά νά μή τό ξαναζήσουν αὔριο»[188].

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992

Ὁ Α. Ντοῦμπτσεκ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ, μέ τήν ἰδιότητά του ὡς προέδρου τῆς Βουλῆς τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα, γίνεται δεκτός ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ:

«Ὁ κόσμος, ὅταν μιλάει γιά τήν Τσεχοσλοβακία, θυμᾶται τόν Ντοῦμπτσεκ», εἶπε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί συμπλήρωσε: *«Ὑπήρξατε ὁ πρόδρομος τῶν σημερινῶν ἐξελίξεων».*

«Εἶμαι εὐτυχής πού μπόρεσα νά συναντηθῶ μαζί σας. Ἔχετε καί ἐσεῖς μακρά πορεία στή Δημοκρατία», ἀπάντησε ὁ Α. Ντοῦμπτσεκ.

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Σέ ἀπάντηση ἐρωτήματος τῶν δημοσιογράφων

σχετικά μέ τήν κρίση πού διέρχεται ἡ Ἀλβανία ὁ Κ. Καραμανλῆς, στή διάρκεια περιπάτου του, ἀπάντησε:

«Ἀσταθεῖς ἡμέρες καί κάτι δέν πάει καλά. Ὅ,τι ἔχω νά σᾶς πῶ γιά τήν Ἀλβανία εἶναι δυσάρεστο. Καί προκειμένου νά σᾶς πῶ δυσάρεστα πράγματα, προτιμῶ νά σιωπήσω. Ἄλλωστε, ξέρετε ὅτι ἔχω τήν θεωρία, ὅτι εἶναι προτιμότερο νά σιωπᾶ κανείς, ὅταν δέν ἔχει νά πεῖ κάτι καλύτερο τῆς σιωπῆς».

2 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Σέ σύντομη συνάντησή του, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Σεραφείμ, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνασκόπησε τίς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέ τό Βατικανό — σέ συνάρτηση καί μέ τήν ἀνησυχητική ἐξάπλωση τῆς Οὐνίας στίς χῶρες τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης — ἐνόψει τῆς ἐπικείμενης Πανορθόδοξης Συνάξεως στό Φανάρι.

6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Ὁ ὑπουργός τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Στ. Μάνος, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας — σύμφωνα μέ τή σχετική ἐπίσημη ἀνακοίνωση — «γιά τά θέματα τῆς ἁρμοδιότητός του καί εἰδικότερα γιά τίς ἐπαφές τίς ὁποῖες εἶχε στίς Βρυξέλλες μέ παράγοντες τῆς Κοινότητος».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε στό Προεδρικό Μέγαρο συνομιλία μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Ξ. Ζολώτα.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπιθυμεῖ νά εἶναι ἐνήμερος γιά τήν ἐθνική οἰκονομία καί, εἰδικότερα, γιά τό ὄχι εὐχάριστο κλίμα πού ἐπικρατεῖ στίς Βρυξέλλες μέ ἀναφορά στήν οἰκονομική κατάσταση τῆς Ἑλλάδος.

8 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει, μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Ἡμέρας τῆς Γυναίκας, τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἡ συμβολή τῆς γυναίκας στή διαμόρφωση καί ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας εἶναι προφανής, καί, κατά τοῦτο, αὐτονόητη, θά ἦταν λοιπόν περιττό νά τήν ἐξάρω. Ὁ ἑορτασμός ὅμως τῆς Ἡμέρας τῆς Γυναίκας μοῦ παρέχει τήν εὐκαιρία νά ἀναφερθῶ σέ ὁρισμένες ἐπιμέρους, ἀλλά πρωταρχικῆς σημασίας, ἐκφάνσεις τοῦ ρόλου πού διαδραματίζει ἡ γυναίκα στήν ἐποχή μας.

»Ὡς μητέρα, ἡ γυναίκα ἀποτελεῖ τόν ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς οἰκογένειας. Καί μάλιστα ὑπό δύο, συμπληρωματικές μεταξύ τους, ἀπόψεις. Κατά πρῶτο λόγο παρέχει στόν ἄνθρωπο τό θεῖο ἀγαθό τῆς ζωῆς. Ἐπιπλέον ὅμως συμβάλλει καθοριστικῶς στή μετέπειτα διαμόρφωση τῆς προσωπικότητος τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας.

»Ἀλλά ὁ ρόλος τῆς γυναίκας δέν περιορίζεται στό πλαίσιο τῆς μητρότητος. Ἐξαπλώνεται σ' ὅλο τό χῶρο τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος. Καί τῆς ἐπιτρέπει νά συμβάλει σ' αὐτή μέ κάθε θετικό στοιχεῖο τῆς προσωπικότητός της, καί μάλιστα ἰσοτίμως. Τοῦτο, ἄλλωστε, θεσπίζει καί τό Σύνταγμα, ὅταν διακηρύσσει ὅτι "οἱ Ἕλληνες καί οἱ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις". Ὀφείλω ὅμως νά ἐπισημάνω ὅτι ἡ ἰσότητα αὐτή πρέπει νά ἐναρμονίζεται καί μέ τή φύση τῆς γυναίκας. Καί τοῦτο ἡ ἰσότιμη αὐτή συμμετοχή σημαίνει:

»Πρῶτον, ἀναγνώριση καί ἀποδοχή τῶν ἰδιαιτεροτήτων πού χαρακτηρίζουν τή γυναίκα καί, ἐπομένως, προδιαγράφουν τά οὐσιώδη στοιχεῖα τοῦ κοινωνικοῦ της ρόλου· καί δεύτερον, ἀνυπόκριτη ἐξασφάλιση ὅλων ἐκείνων τῶν δυνατοτήτων καί μέσων, πού τῆς ἐπιτρέπουν νά ἀσκήσει ἀποτελεσματικῶς τά πολιτικά καί ἀτομικά δικαιώματα πού κατοχυρώνει τό Σύνταγμα.

»Ὡς Ἕλληνες μποροῦμε καί πρέπει νά εἴμεθα ὑπερήφανοι, δεδομένου ὅτι πρῶτο τό ἀρχαῖο ἑλληνικό πνεῦμα ἀναγνώρισε τήν προσωπικότητα τῆς γυναίκας».

11 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Τή γενική κατάσταση τῆς χώρας ἀνασκόπησαν στή διάρκεια συναντήσεως πού εἶχαν, στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, καί ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης. Κατά τήν ἔξοδο ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ πρωθυπουργός δήλωσε στούς δημοσιογράφους ὅτι πρόκειται γιά τρέχουσα ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πάνω στά θέματα πού ἀπασχολοῦν τή χώρα, μέ ἔμφαση στήν πορεία τῶν ἐθνικῶν θεμάτων καί τῆς οἰκονομίας.

13 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει σχετικά μέ τήν πορεία τοῦ θέματος τῶν Σκοπίων. Ἤδη, στό διάστημα πού εἶχε μεσολαβήσει μετά τή σύγκληση τοῦ συμβουλίου τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, εἶχε πραγματοποιηθεῖ, στίς Βρυξέλλες, σύνοδος τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος — μέ τή συμμετοχή, στή συνεδρίαση τῆς 12ης Μαρτίου, καί τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ —, χωρίς νά σημειωθεῖ ἐξέλιξη πάνω στό θέμα· εἰδικότερα, οἱ προσπάθειες τοῦ Πορτογάλου ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν προσέκρουσαν στήν ἐμμονή τῶν Σκοπίων στίς θέσεις τους σχετικά μέ τήν ὀνομασία. Παράλληλα, ἐκδηλωνόταν ἀπό τήν πλευρά τῆς Οὐάσιγκτων, μέσω καί τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Τζ. Μπαίηκερ, διάθεση ἐπισπεύσεως τῆς διαδικασίας ἀναγνωρίσεως τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία, ὡς ἕνα σημεῖο, θά περισταλεῖ χάρις στήν προσωπική παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀπευθύνει ἐπιστολή πρός τόν

Ἀμερικανό πρόεδρο, στίς 5 Φεβρουαρίου, καί σέ ἀπευθείας τηλεφωνική συνομιλία Μπούς-Μητσοτάκη, στίς 18 Μαρτίου.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Α. Σαμαρᾶς δήλωσε:

«Ἀπό καθῆκον ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γενικότερα γιά τίς ἐπαφές καί τίς συνομιλίες πού εἴχαμε στίς Βρυξέλλες».

Παράλληλα, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν εἶχε ἐπιδώσει στόν Κ. Καραμανλῆ ἐπιστολή, ὅπου καί ἀναφερόταν στίς ἐνδοκυβερνητικές διαβουλεύσεις, σχετικά μέ τό χειρισμό του ἐθνικοῦ ζητήματος:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Προκειμένου νά ἔχετε μιά πλήρη εἰκόνα τῶν προσφάτων ἐξελίξεων πού ἔχουν σχέση μέ τήν ὑπόθεση τῶν Σκοπίων, θεωρῶ χρήσιμο νά σημειώσω τά ἑξῆς:

»Ἔχετε ἀσφαλῶς πληροφορηθεῖ, ὅτι τήν Παρασκευή 6/3/92, συγκλήθηκε ἔκτακτη σύσκεψη ὑπό τήν προεδρία τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, στήν ὁποία μετεῖχαν ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν καθώς καί οἱ κ.κ. Μολυβιάτης, Τζούνης, Τσίλας, Αἰλιανός, καί Καραγιάννης — πού ἔγινε μέ ἀφορμή τήν ξαφνική ἀμερικανική πρωτοβουλία γιά τό Γιουγκοσλαβικό.

»Δυστυχῶς, ἡ συνάντηση αὐτή δέν μπόρεσε νά καταλήξει σέ ὁμόφωνη στάση γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς πρόκλησης τῶν Σκοπίων. Καί τοῦτο διότι διατυπώθηκε σοβαρή διαφωνία ἀπόψεων, ὡς πρός τόν τελικό χειρισμό τοῦ προβλήματος, μεταξύ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καί ὅσων ἄλλων πῆραν τό λόγο στή σύσκεψη.

»Συγκεκριμένα, ὁ κ. πρωθυπουργός ἐπεσήμανε τήν ἀπόλυτη ἀνάγκη ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν νά ἔχει στή διάθεσή του στίς Βρυξέλλες ἐναλλακτική λύση καί γιά τήν ἐλάχιστη ἀκόμη πιθανότητα, ὅπου ἡ ἐξέλιξη τῆς συζήτησης θά ἀνάγκαζε τήν Ἑλλάδα νά τοποθετηθεῖ πάνω στή δυνατότητα συμβιβαστικῆς λύσης στήν ὀνομασία τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων.

»Χαρακτηριστικά, ἀναφέρθηκε ἀπό τόν κ. Μητσοτάκη ὅτι κατά τή διάρκεια τῶν διαπραγματεύσεων γιά τήν Κύπρο τόν Αὔγουστο τοῦ 1974, "καί τότε ὁ Γεώργιος Μαῦρος δέν εἶχε ρητές ἐντολές καί χάθηκε ἡ Κύπρος".

»Ἡ ἄποψη πού ἀναπτύχθηκε ἀπό τήν πλειοψηφία τῶν μετασχόντων γιά τήν ἀνάγκη ὕπαρξης "δεύτερης γραμμῆς ἄμυνας" στό θέμα τοῦ ὀνόματος τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων — πού στήν οὐσία σημαίνει συμβιβασμό καί ὑποχώρηση στό μέγα αὐτό ἐθνικό θέμα — προσέκρουσε στήν ἀπόλυτη ἄρνηση τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν νά προσχωρήσει στήν ἄποψη αὐτή.

»Θεωρῶ, κύριε πρόδρε, ὅτι ὀρθῶς ἀρνήθηκα τόν συμβιβασμό στό θέμα τοῦ ὀνόματος. Γιατί εἶναι πράγματι ἀδιανόητο νά ζητεῖται ἀπό τή χώρα μας πού κατήγγειλε τούς πλαστογράφους, νά συνυπογράψει τήν πλαστογραφία ἐπιτρέποντας ἔτσι στούς Σκοπιανούς νά νομιμοποιήσουν μέ ἑλληνική ὑπογραφή μιά ξένη Ἑλλάδα. Καί σᾶς θυμίζω, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἐσεῖς ὁ ἴδιος γράψατε πρός τούς πρωθυπουργούς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας ὅτι ἡ Δημοκρατία τῶν Σκοπίων "δέν ἔχει ἀπολύτως κανένα δικαίωμα, οὔτε ἱστορικό, οὔτε ἐθνολογικό γιά νά χρησιμοποιεῖ τό ὄνομα Μακεδονία".

»Σέ τέτοια ἐκχώρηση δικαιώματος, ὅπως εἶπα καί στά μέλη τῆς σύσκεψης, ὡς ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν δέν πρόκειται ποτέ νά προβῶ στό ὄνομα τῆς ὁποιασδήποτε λογικῆς.

»Κύριε πρόεδρε, θά πληροφορηθήκατε ἀσφαλῶς ὅτι στό τέλος τῆς σύσκεψης αὐτῆς καί ἐνόψει τῶν νέων δεδομένων στήν ὑπόθεση τῶν Σκοπίων (ἀμερικανική πρωτοβουλία καί ἄποψη γιά πιθανότητα ἀνάγκης συμβιβασμοῦ στό ὄνομα), θεώρησα χρέος μου νά ὑπενθυμίσω τή δέσμευση τῆς προηγούμενης συνάντησης τῶν ἀρχηγῶν κομμάτων γιά τήν ἐπανασύγκλησή της ὑπό τό φῶς τῶν νέων ἐξελίξεων. Ἐπανασύγκληση ἀπολύτως ἀναγκαία, λόγω τῆς ἐπικείμενης σύσκεψης στίς Βρυξέλλες τῶν "12" μέ τόν κ. Μπαίηκερ.

»Ἀντί ὅμως τῆς νέας σύγκλησης, κατ' ἐντολή τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ὁ κ. Μολυβιάτης ἀνέλαβε νά ἐνημερώσει τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν κ. πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ γιά τό περιεχόμενο τῆς ἀμερικανικῆς πρωτοβουλίας, ἀλλά καί νά τούς θέσει τό συγκεκριμένο ἐρώτημα, κατά πόσο δηλαδή οἱ δύο ἡγέτες δέχονται ἤ ἀπορρίπτουν τή χρήση ἑνός συμβιβαστικοῦ προσδιορισμοῦ, πού θά περιεῖχε τή λέξη Μακεδονία ἤ κάποια παραλλαγή της, στήν τελική διαμόρφωση τοῦ ὀνόματος τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων.

»Δυστυχῶς, τά ὅσα συνέβησαν δέν εἶχαν κανένα ἀντίκρυσμα. Καί τοῦτο διότι ὁ κ. Μολυβιάτης δέν ἀπεκόμισε τελικά καμμία συγκεκριμένη ἄποψη ἐπί τοῦ φλέγοντος θέματος τοῦ ὀνόματος οὔτε ἀπό τόν κ. πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας οὔτε ἀπό τόν κ. ἀρχηγό τοῦ ΠΑΣΟΚ.

»Ἔτσι, ὁ κ. πρωθυπουργός ἀρκέστηκε στό νά δώσει στόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν ρητή ἐξουσιοδότηση νά χειριστεῖ στίς Βρυξέλλες κατά τήν κρίση του τήν ὅλη ὑπόθεση τῶν Σκοπίων. Μάλιστα, ὁ κ. πρωθυπουργός διαβεβαίωσε τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν ὅτι ἡ προηγούμενη ἀπόφαση τῆς 18/2/92 δεσμεύει, ἔτσι ἤ ἀλλιῶς, τήν πολιτική μας γιά τήν ἀπόλυτο ὑπεράσπιση τῶν τριῶν προϋποθέσεων γιά τήν ἀναγνώριση τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων. Τήν θέση αὐτή διετύπωσε τηλεφωνικά πρός τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν καί ὁ κ. Μολυβιάτης.

»Συνεπῶς, κύριε πρόεδρε, καί παρά τήν φαινομενική σύμπλευση τῶν πάντων μέ τίς ἐπιλογές τοῦ ὑπουργείου τοῦ ὁποίου προΐσταμαι, στήν οὐσία μετέβην τή Δευτέρα 9/3/92 στίς Βρυξέλλες γιά μιά νέα διπλωματική ἀντιπαράθεση μέ τήν πλήρη γνώση ὅτι τό θέμα τοῦ ὀνόματος στήν Ἀθήνα παρέμενε ἀνοιχτό.

»Κύριε πρόεδρε, τά ὅσα συνέβησαν στίς 10/3/92 στίς Βρυξέλλες, ὅπου, ὅπως ἤδη γνωρίζετε, εἶχα ἰδιαίτερες συνομιλίες μέ τούς κ.κ. Γκένσερ, Μπαίηκερ καί Πινέιρο, ἐπιβεβαιώνουν τά ὅσα σᾶς ἐξέθεσα παραπάνω γιά τήν ἀνάγκη ἀποδοχῆς ἤ ἀπόρριψης τῆς "δεύτερης γραμμῆς ἄμυνας". Κατά συνέπεια, θεωρῶ ἀναγκαία — καί γνωρίζω ὅτι συμφωνεῖ μέ τήν ἄποψη αὐτή καί ὁ πρωθυπουργός — τήν ἄμεση ἐπανασύγκληση τοῦ συμβουλίου τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τήν προεδρία σας, γιά τή διαμόρφωση ὁριστικῆς θέσης ἀπό τό σύνολο τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας γιά τό μεγάλο ἐθνικό μας θέμα.

»Πιστεύω, κύριε πρόεδρε, ὅτι, ἄν υἱοθετηθεῖ ἡ στάση

τοῦ μή συμβιβασμοῦ, θά ὑπηρετηθεῖ κατά τόν καλύτερο τρόπο τό ἐθνικό συμφέρον. "Αν πάλι κάτι τέτοιο δέν γίνει, ἀντιλαμβάνεστε ὅτι δέν μπορῶ νά εἶμαι ἐγώ ἐκεῖνος πού θά ἐκπροσωπῶ τή χώρα μας στίς ἐπικείμενες κρίσιμες συναντήσεις. Διότι θά κινδύνευε τότε νά σημειωθεῖ τό ἑξῆς παράλογο: Ἕνας ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν νά καλεῖται νά ὑπερασπισθεῖ μία πολιτική, τήν ἴδια ὥρα πού ὁ ἴδιος ὁ ὑπουργός τήν ἀπορρίπτει ὡς ἱστορικό λάθος μακρᾶς διαρκείας, μιά πού αὐτή ἡ πολιτική θά μονιμοποιήσει κλίμα ρήξης καί συνεχοῦς ἀστάθειας στό βόρειο περίγυρο τῆς χώρας»[189].

Μέ ἀναφορά στό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας συνέταξε τό ἀκόλουθο σημείωμα:

«Στή σύσκεψη τῆς 6ης Μαρτίου 1992, πού ἀναφέρεται στήν ἐπιστολή τοῦ κ. Σαμαρᾶ τῆς 13ης Μαρτίου 1992, μοῦ ἐζήτησε ὁ πρωθυπουργός κ. Μητσοτάκης νά παραστῶ, ὄχι βέβαια ὡς ἐνεργόν μέλος αὐτῆς τῆς Ἐπιτροπῆς, πράγμα πού δέν ἐπέτρεπε ἡ ἰδιότητά μου, ὡς γενικοῦ γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ἀλλά γιά νά ἐνημερώσω ἀμέσως τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τά ἐπείγοντα προβλήματα πού ἐδημιουργοῦσε ἡ ἐπιστολή Μπαίηκερ.

»Πράγματι, μέ τήν ἐπιστολή του αὐτή ὁ Ἀμερικανός ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ζητοῦσε οὐσιαστικά ἀπό τούς Δώδεκα τήν ἄμεση ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων.

»Στήν ὑπηρεσιακή αὐτή σύσκεψη δέν ἐπρόκειτο βέβαια νά χαραχθεῖ ἡ πολιτική τῆς Ἑλλάδος ἔναντι τῶν Σκοπίων. Αὐτό τό ἐγνώριζε πολύ καλά ὁ κ. Σαμαρᾶς, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δέν ἤρκειτο στίς ὁδηγίες οὔτε τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀλλά ἐπεδίωκε νά πάρει τίς ὁδηγίες του ἀπό τό συμβούλιο τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

»Στή σύσκεψη αὐτή ἐξετάσθηκε ἁπλῶς, μεταξύ ἄλλων, ἡ σκοπιμότης νά εἶναι ἐφοδιασμένος ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν μέ ὁδηγίες γιά ὅλα τά ἐνδεχόμενα, δηλαδή καί γιά τήν περίπτωση πού, κατόπιν τῆς ἐπιστολῆς Μπαίηκερ, θά ἐδημιουργεῖτο στό Συμβούλιο τῶν ΥΠΕΞ τῆς ΕΟΚ τέτοια κατάσταση πού ὁ κ. Σαμαρᾶς δέν θά εἶχε τόν χρόνο νά ἐπικοινωνήσει μέ τήν Ἀθήνα. Ἀλλά καί γιά τήν περίπτωση αὐτή, ὁ πρωθυπουργός ἤθελε, πρίν δώσει ὁποιεσδήποτε ὁδηγίες στόν κ. Σαμαρᾶ, νά ἔχει τή γνώμη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως.

»Γιά τόν σκοπόν αὐτό, ὁ κ. Μητσοτάκης μοῦ ἐζήτησε, πρῶτον, νά ἐνημερώσω ἀμέσως τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί, δεύτερον, νά καλέσει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόν κ. Παπανδρέου γιά νά τόν ἐνημερώσει καί νά τοῦ ζητήσει τή γνώμη του γιά τό θέμα τοῦ ὀνόματος τῶν Σκοπίων.

»Εἶπα στόν πρωθυπουργό, ὅτι θά ἐνημέρωνα ἀμέσως τόν κ. πρόεδρο, ἐξέφρασα ὅμως τή γνώμη ὅτι θά ἦταν ἴσως δύσκολο γιά τόν πρόεδρο νά καλέσει ἐκτάκτως τόν κ. Παπανδρέου μέσα στό Σαββατοκύριακο, χωρίς νά δημιουργηθοῦν μεγάλες ἀνησυχίες στήν κοινή γνώμη. Ὁ πρωθυπουργός συμφώνησε καί μοῦ ἐζήτησε νά ἐνημερώσω ἐγώ τόν κ. Παπανδρέου, μέ τήν ἔγκριση τοῦ προέδρου.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπεκοινώνησε, μετά τήν ἐνημέρωσή του, τηλεφωνικά μέ τόν πρωθυπουργό καί τοῦ ἐξέφρασε ἀπ' εὐθείας τίς ἀπόψεις του.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μέ δέχθηκε τήν ἑπομένη, 7 Μαρτίου, ἐνημερώθηκε γιά τήν ἀμερικανική παρέμβαση ἀλλά δέν ἐξέφρασε καμμία γνώμη γιά τό θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν Σκοπίων.

»Τέλος, τό γραφόμενο στήν ἐπιστολή τοῦ κ. Σαμαρᾶ ὅτι ἐκεῖνος μέν ἐζήτησε σύγκληση τῆς συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἀντ' αὐτοῦ ὅμως ὁ πρωθυπουργός ἀνέθεσε στόν ὑπογράφοντα νά ἐνημερώσει τόν πρόεδρο καί τόν κ. Παπανδρέου, εἶναι ἀπολύτως ἀνακριβές. Οὔτε καί ὁ κ. Σαμαρᾶς οὔτε κανείς ἄλλος ἔθεσε ἤ μποροῦσε νά θέσει θέμα ἄμεσης σύγκλησης τῆς σύσκεψης τῶν ἀρχηγῶν, γιά τόν ἁπλούστατο λόγο, ὅτι αὐτό ἦταν φύσει ἀδύνατο νά πραγματοποιηθεῖ μέσα στό Σαββατοκύριακο τῆς 7 καί 8 Μαρτίου πού μεσολαβοῦσε μέχρι τήν ἀναχώρηση τοῦ κ. Σαμαρᾶ γιά Βρυξέλλες στίς 9 Μαρτίου»[190].

15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Κυριακή τῆς Ὀρθοδοξίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στή δοξολογία πού τελεῖται στή Μητρόπολη Ἀθηνῶν.

19 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος, Γ. Βασιλείου, ἐπισκέπτεται καί ἀνταλλάσσει ἀπόψεις μέ τόν Κ. Καραμανλῆ πάνω στήν πορεία τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Κύπριου ἡγέτη καί οἱ συνομιλίες μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, πραγματοποιήθηκαν ἐνόψει ἐνεργῆς πρωτοβουλίας τοῦ ΟΗΕ μέ σκοπό τήν ἐξεύρεση κοινά ἀποδεκτῆς λύσεως τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος.

Ἐπισημαίνοντας τό γεγονός, ὁ Γ. Βασιλείου ἔκαμε, μετά τή συνάντησή του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Εἶχα μιά πολύ χρήσιμη γιά μένα συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Εἶχα ἀρκετό καιρό νά τόν δῶ καί ἔτσι ἤθελα νά τόν ἐνημερώσω γύρω ἀπό ὅλες τίς τελευταῖες ἐξελίξεις καί τίς ἐπαφές πού εἶχα στό ἐξωτερικό καί νά ἀνταλλάξουμε ἀπόψεις γιά τή μελλοντική τακτική ἐν σχέσει ἐπίσης καί μέ τό ταξίδι μου στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τήν ἄλλη ἑβδομάδα. Εἶμαι πολύ εὐτυχής γιατί μοῦ δόθηκε ἡ δυνατότητα νά ἔχω αὐτή τήν εὐκαιρία συζητήσεως μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, καί φυσικά περιττό νά πῶ ὅτι συζητοῦμε καί βρισκόμαστε στά ἴδια μήκη κύματος».

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ παρέστη στήν ἐπίσημη δοξολογία στό Μητροπολιτικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν, παρακολούθησε ἀπό τό χῶρο πρό τοῦ Μνημείου τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη τήν καθιερω-

μένη, κατά τήν ήμέρα τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, στρατιωτική παρέλαση. Σέ σχετικές δηλώσεις του, τόνισε ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις βρίσκονται στό ὕψος τῶν σύγχρονων κρίσιμων περιστάσεων καί ἐμπνέουν στό λαό «αἴσθημα σιγουριᾶς». Παράλληλα, ἀπηύθυνε τό ἀκόλουθο σῆμα πρός τούς ἁρμόδιους ὑπουργούς:

«Μέ βαθειά ἱκανοποίηση καί ἐθνική ὑπερηφάνεια ἀπό τήν ἄψογη καί ἐντυπωσιακή ἐμφάνιση τῶν τμημάτων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί Σωμάτων Ἀσφαλείας, κατά τή σημερινή παρέλαση, ἐκφράζω τήν εὐαρέσκειά μου σέ ὅλους ὅσους ἔλαβαν μέρος σ' αὐτήν καί μέ τίς προσπάθειές τους συνετέλεσαν στήν ἐπιτυχία της.

»Ἡ ἐπιβλητική τους παρουσία ἐπιβεβαιώνει τήν ἄρτια ὀργάνωση καί ἐκπαίδευσή τους, τόν ὑψηλό βαθμό ἑτοιμότητάς τους, τήν ἐξαίρετη ποιότητα τῶν ὅπλων τους καί τό μαχητικό τους δυναμικό.

»Σέ μιά περίοδο ἐντόνων ἀνακατατάξεων καί ἀντιπαραθέσεων πού ἐπικρατοῦν σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο, ἀλλά ἰδιαίτερα στήν περιοχή μας, οἱ ἰσχυρές Ἔνοπλες Δυνάμεις ἀποτελοῦν ἐγγύηση γιά τήν ἐμπέδωση τῆς ἀσφάλειας καί τήν περιφρούρηση τῆς εἰρήνης στή χώρα μας καί τήν περιοχή μας.

»Ὁ ἑλληνικός λαός, πού ὑποβάλλεται σέ οἰκονομικές θυσίες γιά τή διατήρηση ἰσχυρῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, μπορεῖ νά αἰσθάνεται τήν ἱκανοποίηση ὅτι οἱ θυσίες του αὐτές ἀξιοποιοῦνται πλήρως».

Στό ἐτήσιο μήνυμά του, τέλος, πρός τόν ἑλληνικό λαό, ὁ Κ. Καραμανλῆς τόνισε:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Τό μεγάλο δίδαγμα τῆς σημερινῆς ἡμέρας εἶναι ὅτι ὁ Ἑλληνισμός μπορεῖ νά πραγματοποιήσει ἄθλους, πού ὑπερακοντίζουν τά συνήθη ἀνθρώπινα μέτρα, ὅταν ἀντλεῖ ἔμπνευση καί δύναμη ἀπό τήν ἱστορία του. Ὅταν πιστεύει στό δίκαιο τῆς ὑποθέσεως γιά τήν ὁποία ἀγωνίζεται. Καί προπαντός ὅταν ὁμονοεῖ.

»Ὑπῆρχαν καί οἱ τρεῖς αὐτές προϋποθέσεις τόν Μάρτιο τοῦ 1821. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν συνείδηση τῆς ἱστορικῆς συνέχειας τοῦ ἔθνους. Ἦσαν ὑπερήφανοι γιά τόν ἀρχαῖο πολιτισμό τους. Εἶχαν λαμπρά πολιτιστικά πρότυπα νά μιμηθοῦν. Καί ὁραματίζονταν τήν ἀναβίωση τοῦ μεγάλου παρελθόντος τους καί τήν προβολή του στό μέλλον. Καί, τέλος, κατείχοντο ἀπό τό πάθος τῆς ἐλευθερίας, πού εἶναι προϋπόθεση γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία κάθε λαοῦ.

»Ἡ Ἐθνεγερσία τοῦ '21 ἦταν ἕνα ἐγχείρημα παράτολμο. Ἀψηφοῦσε τίς ἀναλογίες τῶν ἀριθμῶν. Καί γι' αὐτό ἀκριβῶς διέψευσε τίς προβλέψεις ἐκείνων πού, ὑποτιμώντας τό πάθος αὐτό, προέβλεψαν ὅτι ἡ ἐξέγερση θά πνιγόταν ἀπό τά πρῶτα βήματά της στό αἷμα.

»Στόν ἐνάμιση αἰώνα πού διανύσαμε ἀπό τότε πού ἀνακτήσαμε τήν ἀνεξαρτησία μας, ἡ πατρίδα μας πέρασε ἀπό πολλές περιπέτειες ὥσπου νά πάρει τή σημερινή μορφή της. Περιπέτειες πού τίς σφράγισαν θρίαμβοι καί συμφορές καί πρέπει νά εἶναι ὁδηγός στήν ἀντιμετώπιση τῶν κρισίμων περιστάσεων πού διανύει καί σήμερα ἡ χώρα μας.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Δέν εἶναι εὐχάριστο νά ὁμιλεῖ κανένας κάθε τόσο γιά τό ἴδιο θέμα χωρίς τόν κίνδυνο νά θεωρηθοῦν, αὐτά πού θά πεῖ, κοινοτοπίες.

»Τό κάνω, ἐντούτοις, γιατί πιστεύω ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά γίνει συνείδηση εἰς ὅλους τούς Ἕλληνες τό γεγονός ὅτι ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει σήμερα μιά πολύπλευρη κρίση. Μιά κρίση πού ἐκδηλώνεται εἰς ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς καί παίρνει διαστάσεις κρίσης ἐθνικῆς.

»Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι ἡ οἰκονομία μας ἀπειλεῖται ἀπό κατάρρευση. Κατάρρευση πού θά ὁδηγήσει στήν πτώση τοῦ βιοτικοῦ μας ἐπιπέδου. Θ' ἀποδυναμώσει — σέ μιά κρίσιμη στιγμή — τήν ἀμυντική μας ἱκανότητα. Καί, τέλος, θά ὑποβαθμίσει περαιτέρω τή θέση μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, στήν ὁποία, ἐντούτοις, ἔχουμε τοποθετήσει τό μέλλον τῆς χώρας μας.

»Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε πώς στή Βαλκανική συντελοῦνται σήμερα ἀνακατατάξεις πολιτικές καί στρατηγικές πού μπορεῖ ν' ἀπειλήσουν καί τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας μας, μέ τήν ἀναβίωση ἀναχρονιστικῶν ἐθνικισμῶν πού ὑποκρύπτουν, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις, καί διεκδικήσεις ἐδαφικές. Ἡ ὀδυνηρή περιπέτεια τῆς Γιουγκοσλαβίας πρέπει ν' ἀφυπνίσει ὅλους τούς λαούς τῆς Βαλκανικῆς, γιά νά μήν καταστεῖ καί πάλι ἡ περιοχή μας χῶρος ὀδυνηρῶν περιπετειῶν. Θ' ἀποτελοῦσε, ἄλλωστε, ἀφροσύνη νά καλλιεργοῦνται σ' αὐτήν τυχοδιωκτικές ἐπιδιώξεις, ὅταν ὅλες οἱ χῶρες τῆς περιοχῆς μας ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν πολύπλοκα καί κρίσιμα πολιτειακά, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα.

»Κι αὐτά ἰσχύουν κατά μείζονα λόγο γιά τά Σκόπια, πού μέ τήν ἑτερόκλιτη ἐθνολογική τους σύνθεση καί τήν προκλητική συμπεριφορά τους ἐξελίσσονται σέ ἑστία ἐπικίνδυνης ἀνωμαλίας στό κέντρο τῆς ἤδη ταραγμένης Βαλκανικῆς.

»Γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε τά προβλήματα καί τούς κινδύνους πού ἀνέφερα, θά χρειασθοῦν — ὅπως εἶπα πολλές φορές — μόχθος καί καθολικές θυσίες. Ἀλλά θά χρειασθεῖ, προπαντός, ἔξαρση ἐθνική. Ἔξαρση πού δέν εὐδοκιμεῖ, βέβαια, μέσα σέ κλίμα φορτισμένο μέ πολιτικές ὀξύτητες καί κοινωνικές ἀντιπαραθέσεις πού ἐνθημοῦν, δυστυχῶς, στόν τόπο μας καί μᾶς ὁδήγησαν, στό παρελθόν, στίς γνωστές ἐθνικές περιπέτειες.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Τό μήνυμά μου τό σημερινό δέν περιορίζεται στό συνήθη πανηγυρικό χαρακτήρα. Ἔκρινα ὅμως χρήσιμο νά ὑπενθυμίσω, παράλληλα μέ τά κατορθώματα καί τίς θυσίες τῶν προγόνων μας, καί τήν ἀνάγκη νά σταθοῦμε στό ὕψος τους, προκειμένου ν' ἀντιμετωπίσουμε τίς σημερινές κρίσιμες περιστάσεις.

»Ἐλπίζω καί εὔχομαι νά κατανοήσουμε τήν ἀνάγκη αὐτή καί ν' ἀναλάβουμε ὅλοι — ἡγεσία καί λαός — τίς εὐθύνες μας».

30 ΜΑΡΤΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει συλλυπητήριο τηλεγράφημα στή σύζυγο του καθηγητή Μανώλη Ἀνδρόνικου:

«Μέ λύπησε βαθύτατα ὁ θάνατος τοῦ συζύγου σας, μέ τόν ὁποῖον εἶχα στενά συνεργασθεῖ. Ὁ Μα-

νώλης Ἀνδρόνικος, ἐξαίρετος ἄνθρωπος καί λαμπρός ἐπιστήμων, ἀφήνει πίσω του ἕνα ἔργο, τό ὁποῖο, πέραν τῆς ἐπιστημονικῆς, προσέλαβε καί ἐθνική σημασία».

Ἕνα περίπου μήνα νωρίτερα, στίς 27 Φεβρουαρίου, μέ ἀπόφαση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, εἶχε ἀπονεμηθεῖ στόν Μ. Ἀνδρόνικο ὁ Μεγαλόσταυρος τοῦ Φοίνικος — ὡς ἀνώτατη τιμητική διάκριση πρός Ἕλληνα πολίτη.

3 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Μετά ἀπό νέα συνάντηση μέ τόν Πορτογάλο ὁμόλογό του, Ζ. ντέ Πινέιρο, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε τήν 1η Ἀπριλίου στίς Βρυξέλλες, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶς, μέ ἐπιστολή πρός τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, γνωστοποιεῖ πρότασή του στόν πρωθυπουργό γιά νέα σύγκληση τοῦ συμβουλίου τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν. Παράλληλα, ὑπαινίσσεται καί τήν ὕπαρξη διαφωνίας του μέ τόν Κ. Μητσοτάκη, σχετικά μέ τήν ὁποία εἶχαν ἤδη διαρρεύσει πληροφορίες καί στόν ἡμερήσιο τύπο.

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Τό ἀποτέλεσμα τῆς προχθεσινῆς συνάντησής μου μέ τόν Πορτογάλο ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν καθιστᾶ πλέον ἐπιτακτικά ἀναγκαία τήν ἄμεση σύγκληση τοῦ συμβουλίου τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, τήν ὁποία σᾶς εἶχα ἤδη καί ἐπισήμως ζητήσει μέ τήν ἀπό 13/3/92 ἐπιστολή μου. Καί ὅπως γνωρίζετε, στήν ἀναγκαιότητα αὐτή εἶχα ἀναφερθεῖ σέ ἐπανειλημμένες τηλεφωνικές μου ἐπικοινωνίες μέ τόν πρέσβυ, κ. Μολυβιάτη.

»Δέν θά σᾶς μιλήσω γιά τόν πολύτιμο χρόνο πού χάθηκε ὥστε νά ἐξασφαλισθεῖ τό ἐτοιμοπόλεμο τῆς ἑλληνικῆς διπλωματίας μπροστά στό μεῖζον ἐθνικό θέμα τῆς ὀνομασίας τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων. Εἶμαι ὅμως ὑποχρεωμένος νά ἐπισημάνω τήν ἀδυναμία ἀποφασιστικῆς δράσης τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπί πολλές μέρες, λόγω τῆς μή ὕπαρξης ἐθνικῆς θέσης, πού βεβαίως θά ἐξασφάλιζε μιά δική σας πρωτοβουλία σύγκλησης τοῦ συμβουλίου τῶν ἀρχηγῶν.

»Μέ ἄλλα λόγια, κύριε πρόεδρε, σᾶς ζητῶ μέ τήν παρέμβασή σας νά διασφαλίσετε τή διαδικασία ὥστε ἡ Ἑλλάδα νά ἀποκτήσει ἐπιτέλους θέση.

»Ἤδη, σέ σημερινή μου ἐπιστολή πρός τόν κ. πρωθυπουργό, τοῦ ὑπενθυμίζω ἐκεῖνο πού τοῦ εἶχα ἀναφέρει σέ πρωθύστερη ἐπιστολή μου ἀπό 17/3/92, ὅτι σέ καμμία δηλαδή περίπτωση δέν θά μετέβαινα στό Λουξεμβοῦργο στίς 6/4/92, χωρίς νά ἔχω στό χαρτοφύλακά μου ἀποτυπωμένη τή σύμφωνη γνώμη τῶν πολιτικῶν παραγόντων τῆς χώρας. Ἡ συνάντησή μου ὅμως μέ τόν κ. Πινέιρο ἀλλάζει τά δεδομένα καί δικαιολογεῖ παρέκκλιση ἀπό τήν ἀρχική μου θέση μιά πού ἐπιτρέπει νά δῶ τή συνάντηση τῆς Δευτέρας ὑπό διαφορετικό πρίσμα. Συγκεκριμένα, ὁ κ. Πινέιρο συμφώνησε μέ τήν ἄποψή μου ὅτι δέν μπορεῖ μέχρι τή Δευτέρα νά ὑπάρξει συνολική τοποθέτηση τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡγεσίας πάνω στά ὅσα ἡ πορτογαλική προεδρία ἐπρότεινε. Ὡς ἐκ τούτου, δέν προδιαγράφεται ἡ πιθανότητα νά ληφθεῖ στίς 6/4 καμμία τελική ἀπόφαση πού θα μέ ὑποχρέωνε νά βρεθῶ στό Λουξεμβοῦργο μετέωρος μέ τήν προσωπική μου μόνο θέση τήν ὥρα τῆς κρίσιμης ἀπόφασης. Ἐπομένως, κύριε πρόεδρε, θά μεταβῶ στίς 6/4/92 στό Λουξεμβοῦργο. Ἐκεῖ, θά προωθήσω μέ τόν ἴδιο τρόπο τίς ἴδιες θέσεις πού ὑπεστήριξα μέχρι σήμερα. Ὅμως, ἀπέναντί μου θά ἔχω συνομιλητές, πού, παρά τήν πιθανή συμπάθειά τους στήν πατρίδα μας ἤ καί ἀκόμα στό πρόσωπό μου, θά γνωρίζουν ὅτι ἐκφράζω μόνον ἕνα — ἴσως μάλιστα καί τό μικρότερο — κομμάτι τῶν θέσεων τῆς πολιτικῆς μας ἡγεσίας.

»Κύριε πρόεδρε,

»Μέ τή νέα ἐπιστολή μου στόν πρωθυπουργό προτείνω ἡ σύγκληση τοῦ συμβουλίου τῶν ἀρχηγῶν σέ καμμία περίπτωση νά μήν καθυστερήσει πέραν τῆς 11ης Ἀπριλίου. Διότι, μέχρι τήν ἐπόμενη κοινοτική συνάντηση πού πιθανῶς νά εἶναι ἡ 1η Μαΐου 1992, ὑπάρχει ἡ χρονική εὐχέρεια τῶν 20 ἡμερῶν, ὥστε ἐνωμένοι καί μέ κοινή ἐθνική θέση, πρόεδρος Δημοκρατίας, πρωθυπουργός, ἀρχηγοί κομμάτων καί ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν νά κινητοποιηθοῦμε μέ ἕκτακτο εἰδικό πρόγραμμα γιά τήν ἀποτροπή δυσάρεστων ἐξελίξεων στό ἐθνικό μας θέμα».

Σέ ἀπάντηση, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε στόν Α. Σαμαρᾶ τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μοῦ ἀνέθεσε νά σᾶς διαβιβάσω τήν ἐξῆς ἀπάντησή του στίς ἐπιστολές πού τοῦ ἀπευθύνατε, στίς 13.3.92 καί 3.4.92:

»Ἀπαντώντας στίς δύο ἐπιστολές πού μοῦ ἀποστείλατε, ὑπενθυμίζω ὅτι ἀπό τήν πρώτη στιγμή ὑπεστήριξα μέ τούς τρόπους πού ἔκρινα πρόσφορους, τήν ἐθνική πολιτική τῆς χώρας στό θέμα τῶν Σκοπίων. Μεταξύ τῶν ἄλλων, ἀπηύθυνα προσωπικές ἐπιστολές — τό περιεχόμενο τῶν ὁποίων γνωρίζετε — σέ ἡγέτες ὁρισμένων χωρῶν, τούς ὁποίους ἔκρινα ἀναγκαῖο νά ἐνημερώσω γιά τήν οὐσία τοῦ προβλήματος, ἀλλά καί διότι ἡ ἀσάφεια τοῦ τρίτου ὅρου πού ἐθέσατε στήν Κοινότητα, στίς 16 Δεκεμβρίου 1991, ἐπέτρεπε διάφορες ἑρμηνεῖες. Πέραν αὐτῶν καί σ' ἐσᾶς τόν ἴδιο παρέδωσα, τήν 26 Φεβρουαρίου 1992, ὑπόμνημα μέ ἐπιχειρήματα καί στοιχεῖα γιά τήν ἀποτελεσματικότερη ὑποστήριξη τῶν ἐθνικῶν μας θέσεων στό θέμα αὐτό. Τέλος, ὅταν, κατά τήν τελευταία μας συνάντηση, στίς 13 Μαρτίου 1992, ἀναφερθήκατε στήν ἔλλειψη κοινῆς γραμμῆς στήν Κυβέρνηση, σᾶς συνεβούλευσα νά ἐπιδιώξετε τήν χάραξη κοινῆς γραμμῆς, τήν ὁποία καί νά ἀκολουθήσετε.

»Ἐάν, συνεπῶς, χάθηκε πολύτιμος χρόνος — ὅπως γράφετε στήν τελευταία ἐπιστολή σας — δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἄμοιρος εὐθυνῶν ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν. Διότι, ὅταν ἕνας ὑπουργός πιστεύει ὅτι δέν ὑπάρχει κοινή κυβερνητική γραμμή, ἤ διαφωνεῖ μέ τήν ὑπάρχουσα, τό πρῶτο πράγμα πού ὀφείλει νά σταθμίσει εἶναι ἐάν ἐξακολουθεῖ νά εἶναι χρήσιμη ἡ παραμονή του στήν Κυβέρνηση.

»Ὡς πρός τήν τυπική πλευρά τῆς δεύτερης ἐπιστολῆς σας, ἀποφεύγω νά σχολιάσω τό ὕφος της. Ἐπισημαίνω ὅμως ὅτι, ὅταν ἡ Κυβέρνηση ἔχει νά ὑποβάλει ἕνα αἴτημα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, καί δή ἐπί σοβαροῦ ἐθνι-

κοῦ θέματος, τό πράττει διά τοῦ πρωθυπουργοῦ καί ὄχι μέσω ἑνός ὑπουργοῦ. Καί τοῦτο διότι, πέραν τῆς συνταγματικῆς τάξεως μόνον κατ' αὐτόν τόν τρόπο διασφαλίζεται ὅτι τό αἴτημα αὐτό εἶναι προϊόν τῆς συλλογικῆς βουλήσεως τῆς Κυβερνήσεως καί ὄχι ἔκφραση προσωπικῶν ἀπόψεων ἤ ὑπολογισμῶν.

»Πέραν αὐτῶν, θά ἔπρεπε νά γνωρίζετε ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μπορεῖ νά συγκαλέσει τή σύσκεψη τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων ὅταν ἔχει τή σύμφωνη γνώμη τους»[191].

7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε τή βαθειά λύπη του γιά τόν πρόωρο θάνατο τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων, Α. Τρίτση, ἐπισημαίνοντας ἀκόμη:

«Ὑπῆρξε ἕνας πολιτικός πού ξεχώρισε μέ τό ἀνήσυχο πνεῦμα του καί τήν πολυσχιδῆ του δράση».

8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, σέ συνάντησή του μέ τόν καγκελλάριο τῆς Αὐστρίας, Φρ. Βρανίτσκι, συζήτησε σειρά ἀπό θέματα πού ἐνδιαφέρουν τίς δύο χῶρες.

10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς Ρουμανίας, Ἴον Ἰλιέσκου, μέ τόν ὁποῖο συζήτησε θέματα διμεροῦς καί εὐρύτερου διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος.

13 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, συγκροτεῖται νέα σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, μέ ἀντικείμενο τήν ἐξέταση τῆς πορείας τῶν ἐθνικῶν θεμάτων — εἰδικότερα τοῦ προβλήματος τῶν Σκοπίων.

Ἡ πρώτη ἀναφορά στήν ἀνάγκη νέας συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν εἶχε γίνει μετά ἀπό συνάντηση τοῦ πρωθυπουργοῦ μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στίς 19 Μαρτίου, ὁπότε καί εἶχε ὁ πρῶτος δηλώσει ὅτι συμφωνήθηκε κατ' ἀρχήν ἡ σύγκλησή της, ἀλλά ἐπιφυλάσσεται νά εἰσηγηθεῖ τό χρόνο πραγματοποιήσεώς της, ἐνόψει καί τῆς διενέργειας, στίς 5 Ἀπριλίου, ἀναπληρωματικῶν ἐκλογῶν.

Μετά τή λήξη τῆς συσκέψεως, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἡ ἀκόλουθη ἐπίσημη ἀνακοίνωση:

«Κατόπιν προσκλήσεως τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ πραγματοποιήθηκε ὑπό τήν προεδρία του, στό Προεδρικό Μέγαρο, σήμερα σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, στήν ὁποία πῆραν μέρος: ὁ πρωθυπουργός καί πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας κ. Κ. Μητσοτάκης, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης καί πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Α. Γ. Παπανδρέου, ἡ πρόεδρος τοῦ Συνασπισμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς Προόδου κα Μ. Δαμανάκη καί ἡ γενική γραμματεύς τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ κα Α. Παπαρήγα. Στήν ἀρχή τῆς σύσκεψης παρέστη καί ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Α. Σαμαρᾶς.

»Σκοπός τῆς σύσκεψης ἦταν νά ἐξετασθεῖ, καί πάλι, ἡ πορεία τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων καί εἰδικώτερα τοῦ θέματος τῶν Σκοπίων.

»Τή συζήτηση ἄνοιξε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί στή συνέχεια διατύπωσαν τίς ἀπόψεις τους, κατά σειρά ὁ κ. Μητσοτάκης, ὁ κ. Παπανδρέου, ἡ κα Δαμανάκη καί ἡ κα Παπαρήγα.

»Ἐπακολούθησε διαλογική συζήτηση σέ ἤπιο καί ἐποικοδομητικό κλίμα, στήν ὁποία ἔλαβαν μέρος ὅλοι οἱ παριστάμενοι.

»Σχετικά μέ τό θέμα τῶν Σκοπίων, ἡ πολιτική ἡγεσία τῆς χώρας, μέ ἐξαίρεση τό ΚΚΕ, συμφώνησε ὅτι ἡ Ἑλλάδα θά ἀναγνωρίσει ἀνεξάρτητο Κράτος τῶν Σκοπίων μόνον ἐάν τηρηθοῦν καί οἱ τρεῖς ὅροι πού ἔθεσε ἡ ΕΟΚ, στίς 16 Δεκεμβρίου '91, μέ τήν αὐτονόητη διευκρίνηση ὅτι στό ὄνομα τοῦ Κράτους αὐτοῦ δέν θά ὑπάρχει ἡ λέξη Μακεδονία.

»Σ' αὐτή τή βάση ἡ Κυβέρνηση θά προχωρήσει στήν ὁλοκλήρωση τῆς προσπάθειάς της, μετά τό πέρας τῆς ὁποίας θά συγκληθεῖ νέα σύσκεψη γιά νά συζητηθεῖ ἡ περαιτέρω πορεία.

»Ἡ κα Παπαρήγα δήλωσε ὅτι τό ΚΚΕ διαφωνεῖ μέ τόν γενικότερο προσανατολισμό ἀντιμετώπισης τοῦ προβλήματος τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων».

Σχετικά μέ τό περιεχόμενο τῆς συζητήσεως δημοσιεύτηκαν στόν τύπο πληροφορίες, οἱ ὁποῖες δέν ἦταν δυνατό νά ἐπιβεβαιωθοῦν, ἐφόσον τά ἐπίσημα πρακτικά προβλέφθηκε νά μή δοθοῦν, μέ εὐθύνη τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, στή δημοσιότητα.

Σέ πρόσφατα δημοσιευμένη μελέτη τοῦ Α. Σκυλακάκη περιγράφεται, σέ γενικές γραμμές ἡ συζήτηση — μέ βάση τίς προσωπικές σημειώσεις τοῦ Κ. Μητσοτάκη[192]. Σύμφωνα μέ τή σχετική ἀφήγηση, ἀρχικά, ὁ Α. Σαμαρᾶς παρουσίασε τίς προτάσεις Πινέιρο, διευκρινίζοντας ὅτι ὁ Πορτογάλος ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν εἰσηγήθηκε τόν ὅρο «Νέα Μακεδονία», ἀλλά ἦταν διατεθειμένος νά συζητήσει, στά πλαίσια τῆς λογικῆς, ὁποιον ἐπιθετικό προσδιορισμό ἐπιθυμοῦσε ἡ ἑλληνική πλευρά. Στή συνέχεια, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν συνόψισε σέ ἑπτά σημεῖα — ὅπως εἶχε κάμει ἤδη καί δημόσια — τίς ἐνέργειες πού, κατά τήν ἄποψή του, ἐπιβάλλονταν, ἐφόσον τό συμβούλιο τῶν ἀρχηγῶν δέν θά ἀποδεχόταν τίς κοινοτικές προτάσεις: δημόσια ἀπειλή ὅτι, σέ περίπτωση πού ἡ Κοινότητα θά ἀπέρριπτε τίς ἑλληνικές θέσεις, ἡ Ἑλλάδα θά ἔκλεινε τά σύνορά της μέ τά Σκόπια καί θά διέκοπτε κάθε σχέση μέ αὐτή τή Δημοκρατία· διατύπωση ἀπό τήν Κυβέρνηση αἰτήματος ἔκτακτης συγκλήσεως συμβουλίου κορυφῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας· ἔκτακτη συνεδρίαση

καί ψήφισμα τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς, τό ὁποῖο νά παραδοθεῖ στά εὐρωπαϊκά κοινοβούλια· ἐπισκέψεις τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων στίς εὐρωπαϊκές χῶρες· συναντήσεις Ἕλληνα ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν μέ τούς ὁμολόγους του· κινητοποίηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ ἐνημέρωση τῶν πρεσβευτῶν τῶν 11 κοινοτικῶν ἑταίρων καί εἰδική πρόσκληση πρός Βάνς καί λόρδο Κάρριγκτον νά ἐπισκεφθοῦν τήν Ἑλλάδα γιά νά μεταπεισθοῦν ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ καί τό κείμενο τοῦ Α. Σκυλακάκη συνεχίζει:

«Κατά τή διάρκεια τῆς ἀπαρίθμησης τῶν προτάσεων ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς δέν μποροῦσε νά ἀποκρύψει τή δυσφορία του. Διέκοψε τόν κ. Σαμαρᾶ στή μέση καί ὅταν ὁ τελευταῖος ἔφτασε νά τοῦ ὑποδεικνύει καί τούς διπλωματικούς χειρισμούς πού θά ἔπρεπε νά κάνει, ὁ ἴδιος τότε πραγματικά ἐξερράγη. Κάτι τό ὁποῖο ἦταν λίγο πολύ ἀναμενόμενο ἄν συνυπολογίσει κανείς τό χαρακτήρα τοῦ κ. Καραμανλῆ καί τό γεγονός ὅτι τοῦ ἔκανε ὑποδείξεις ἕνας πολιτικός μέ 45 χρόνια λιγότερα ἀπό πλευρᾶς πολιτικῆς πείρας, γιά τόν ὁποῖο πίστευε ὅτι χρησιμοποιοῦσε τό συγκεκριμένο θέμα γιά λόγους ἐσωτερικῆς κατανάλωσης.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη ἐπιτιμήσει μέ αὐστηρότατο τρόπο τόν κ. Σαμαρᾶ, κατηγορώντας τον ὅτι, ἀντί γιά σοβαρή διπλωματική προσπάθεια, προτείνει συλλαλητήρια καί ψηφίσματα, τοῦ εἶπε ὅτι δέν μπορεῖ νά ὑπαγορεύει στόν ἴδιο καί τούς πολιτικούς ἀρχηγούς τί θά πράξουν. Ὁ κ. Σαμαρᾶς ἀποχώρησε κατόπιν τούτου ἀπό τή σύσκεψη.

»Λίγο πρίν ἀπό τήν ἀποχώρηση Σαμαρᾶ τέθηκε τό θέμα τοῦ χαρακτήρα πού θά εἶχε ἡ σύσκεψη. Ἄν θά εἶχε δηλαδή συμβουλευτικό ἤ ἀποφασιστικό χαρακτήρα. Ὁ κ. Μητσοτάκης διευκρίνησε ἀπό τήν πλευρά τῆς Κυβέρνησης ὅτι ἡ σύσκεψη θά εἶχε ἀποφασιστικό χαρακτήρα μόνο σέ περίπτωση συμφωνίας, ἐνῶ σέ περίπτωση διαφωνίας θά εἶχε ἁπλῶς συμβουλευτικό χαρακτήρα. Ὁ κ. Καραμανλῆς ἀπό τή δική του πλευρά ἐπέμεινε στήν ἀνάγκη ἡ σύσκεψη νά καταλήξει σέ ἀπόφαση».

Ἀναπτύσσοντας πρῶτος τίς ἀπόψεις του, ὁ πρωθυπουργός παρατήρησε ἀρχικά — σύμφωνα μέ τήν ἀφήγηση τοῦ Α. Σκυλακάκη — ὅτι ὑπῆρχε ἀσάφεια στόν τρίτο ὅρο τῆς ἀποφάσεως τῆς Κοινότητας, ἡ ὁποία καλύφθηκε ἀπό τήν ἑλληνική ἑρμηνεία — διαφορετική ἀπό τήν ἑρμηνεία πού ἔδωσαν στήν ἀπόφαση οἱ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι· καί διερωτήθηκε γιά τή δυνατότητα πού εἶχε ἤδη ἡ Ἑλλάδα νά ἐπιβάλει τόν ἀποκλεισμό τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου Μακεδονία, ὅταν δέν τό πέτυχε τότε, ὑπό αἰσθητά εὐνοϊκότερες συνθῆκες. Στή συνέχεια, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στίς προσπάθειές του πού ἀπέληξαν στήν ἐξασφάλιση ἔστω καί περιορισμένου χρόνου πρίν ἀπό τήν ἄμεση ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων πού εἶχε ζητήσει ἀπό τούς Δώδεκα ὁ Ἀμερικανός ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ Κ. Μητσοτάκης τόνισε, σχετικά μέ τό στόχο τοῦ ὀνόματος, ὅτι δέν τόν θεωρεῖ μέν 100% ἀνέφικτο, οἱ πιθανότητες ὅμως νά ἐπιτευχθεῖ εἶναι πάρα πολύ μικρές. Κατά τήν ἄποψή του, μέ τό πακέτο Πινέιρο δύο ἀπό τούς τρεῖς ὅρους καλύπτονται πλήρως καί ὁ τρίτος μερικῶς, μέ τόν ἐπιθετικό προσδιορισμό· ἄν ὅμως ἡ Ἑλλάδα ἀπορρίψει τό πακέτο καί δέν ἐπιτύχει νά ἀνατρέψει τή δεδομένη θέση τῆς διεθνοῦς κοινότητας, τότε οἱ συνέπειες θά εἶναι βαριές. Τέλος, ἀναφέρθηκε στίς συνέπειες πού θά εἶχε ἡ ἐπιμονή τῆς Ἑλλάδος στό θέμα τοῦ ὀνόματος στά ἄλλα ἀνοικτά θέματα τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς — ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, ἔνταξη στή Δυτικοευρωπαϊκή Ἕνωση, σχέσεις μέ τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Συμπερασματικά, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐπεσήμανε ὅτι δέν μπορεῖ νά παραγνωρίσει τό λαϊκό αἴσθημα, τό ὁποῖο εἶχε δημιουργηθεῖ καί ἀπαιτοῦσε νά παραμείνει ἡ Κυβέρνηση ἀμετακίνητη στό θέμα τοῦ ὀνόματος, καί ἐξέφρασε τήν ἐπιθυμία νά ὑπάρξει ὁμοφωνία, καθώς δέν εἶναι διατεθειμένος νά διχάσει τόν ἑλληνικό λαό πάνω στό κρίσιμο αὐτό σημεῖο. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπεσήμανε, καί αὐτός, τήν ἀνάγκη νά καταλήξει ἡ σύσκεψη σέ ὁμόφωνη ἀπόφαση.

Ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, στήν εἰσήγησή του, ἀνέπτυξε τίς γνωστές ἀπό τίς δημόσιες τοποθετήσεις θέσεις του σχετικά μέ τήν ἐπιτροπή Μπατεντέρ, τό «λάθος Σαμαρᾶ», στίς 16-12-1991, καί τόν κίνδυνο ἀπό τά Σκόπια, ἐξ αἰτίας τῶν ἰσχυρῶν σλαβομακεδονικῶν λόμπυ στό ἐξωτερικό. Ἐξέφρασε, στή συνέχεια, τήν ἄποψη ὅτι, σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἐκτιμᾶται ἡ δύναμη καί ἡ ἀποφασιστικότητα καί ἐπεσήμανε τόν κίνδυνο νά ὑποστεῖ τό κύρος τῆς Ἑλλάδος βαρύ πλῆγμα, ἄν γίνει δεκτός ἕνας συμβιβασμός. Σέ παρατήρησή του, ὅτι ὁ πρωθυπουργός δέν ἔχει προσδιορίσει τή θέση του στό θέμα τοῦ ὀνόματος, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἀπάντησε ὅτι πάντα στήριζε ἐπίμονα τήν ἑλληνική ἑρμηνεία στό θέμα τοῦ ὀνόματος, ἀλλά δέν τοποθετήθηκε ρητά, γιά νά ἀποφύγει μιά πρόωρη δέσμευση τῆς Ἑλλάδος καί προκειμένου νά διατηρήσει ἕνα ἐπαρκές περιθώριο διαπραγματευτικῶν ἐλιγμῶν.

Ἡ Μ. Δαμανάκη ζήτησε, ἄν ἡ Ἑλλάδα ἐπιχειρήσει νά κερδίσει τό θέμα τοῦ ὀνόματος, νά κρατηθεῖ καί δεύτερη γραμμή ἄμυνας, ὥστε, ἐφόσον ὑπάρξει ἀποτυχία, νά μή χαθοῦν ὅλα ὅσα εἶχαν ὡς τότε ἐξασφαλιστεῖ στά πλαίσια τοῦ πακέτου Πινέιρο.

Σέ νέα παρέμβασή του, ὁ Κ. Μητσοτάκης σημείωσε ὅτι, ἄν ἡ πολιτική ἡγεσία εἶχε τό θάρρος νά πεῖ ὅσα πιστεύει, ὁ ἑλληνικός λαός θά ἦταν δυνατό νά δεχτεῖ τή σωστή πολιτική. Ἤδη, ὑπό τήν πίεση τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ Κυβέρνηση θά διεξαγάγει, μέχρι τέλους, σκληρό ἀγώνα, προκειμένου νά ἐπιτευχθεῖ τό ἐπιθυμητό ἀποτέλεσμα. Ἄν ὅμως δέν ἀποδειχτεῖ τοῦτο ἐφικτό, προτείνει, ὡς δεύτερη γραμμή ἄμυνας, τήν ἀποδοχή ἑνός ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, τοῦ τύπου «Βόρειος Μακεδονία», σέ συνδυασμό μέ μιά «ἐπίθεση φιλίας» πρός τή γειτονική χώρα.

Ἡ Α. Παπαρήγα ἀνέπτυξε τίς θέσεις τοῦ κόμματός της, διαφορετικές ἀπό τῶν ἄλλων κομμάτων — κατά τοῦ συλλαλητηρίου, τῆς ὀνοματολογίας κ.λ.π. —, παρά τό πολιτικό κόστος καί στή δική του λαϊκή βάση.

Ἐπακολούθησε μακρά συζήτηση σχετικά, ἀφενός, μέ τίς ἐπιβεβλημένες ἀντιδράσεις σέ περίπτωση πού ἡ Κοινότητα θά ἀπέρριπτε τίς ἑλληνικές θέσεις καί, ἀφετέρου, τή σκοπιμότητα γιά τήν πραγματοποίηση νέας συσκέψεως, προκειμένου νά ἐπανεκτιμηθοῦν τά δεδομένα, ἄν ἀποτύχει στήν προσπάθειά της ἡ Κυβέρνηση. Σχετικά μέ τό ἐνδεχόμενο νά κλείσει τά σύνορα, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐπισήμανε ὅτι, ἄν ἡ ἀξιωματική ἀντιπολίτευση συμπλεύσει στό θέμα αὐτό μέ τόν Α. Σαμαρᾶ, ὁ ἴδιος ἀδυνατεῖ νά δεχτεῖ ὁποιαδήποτε συμφωνία. Ὁ Α. Παπανδρέου διατήρησε ζωηρές ἐπιφυλάξεις, ἀλλά τελικά συμφωνήθηκε ὅτι, σέ περίπτωση ἀποτυχίας, τά μέτρα ἀντιδράσεως τῆς Ἑλλάδος θά ἀποφασίζονταν σέ νέα σύσκεψη, ἡ ὁποία — οὕτως ἤ ἄλλως — θά ὄφειλε νά πραγματοποιηθεῖ, προκειμένου νά ἐπανεξεταστεῖ γενικότερα ἡ τακτική πού θά ὄφειλε νά υἱοθετήσει ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση.

Προτοῦ κηρυχθεῖ ἡ λήξη τῆς συσκέψεως, ὁ πρωθυπουργός ἐνημέρωσε τούς πολιτικούς ἀρχηγούς γιά τήν ἀπόφασή του νά ἀπομακρύνει τόν Α. Σαμαρᾶ ἀπό τήν Κυβέρνηση, δεδομένου ὅτι τό πρόγραμμα δράσεως πού εἶχε προτείνει ὡς ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν — κυρίως τό κλείσιμο τῶν συνόρων — ἐρχόταν σέ ἄμεση ἀντίθεση μέ τήν κυβερνητική πολιτική, καί νά ζητήσει ἀπό τή Βουλή τήν παροχή ψήφου ἐμπιστοσύνης[193].

Μετά τή λήξη τῆς συσκέψεως, ὁ πρωθυπουργός ἀνακοίνωσε στούς δημοσιογράφους ὅτι ἀπομακρύνει τόν Α. Σαμαρᾶ ἀπό τό ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, τό ὁποῖο καί ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος, μέ νέο ὑφυπουργό, τρίτο, τόν πρέσβη ἐ.τ., Ι. Τζούνη.

Ἡ σύγκληση τῆς δεύτερης συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν συνέπεσε μέ τήν κορύφωση τῆς ὀξύνσεως, μέ σοβαρό ἀντίκτυπο καί στήν ἐσωτερική πολιτική ζωή τῆς χώρας, τοῦ θέματος τῶν ἀναγκαίων προϋποθέσεων γιά τήν ἀναγνώριση ὡς ἀνεξάρτητου Κράτους τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας. Στίς ἄμεσες συγκεκριμένες ἐπιπτώσεις τους, οἱ ἀποφάσεις τῆς συσκέψεως ἔδωσαν στόν πρωθυπουργό τή δυνατότητα νά ἀσκήσει ἀποτελεσματική πίεση στούς ὁμολόγους του τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας καί νά ἐξασφαλίσει τήν εὐνοϊκή γιά τίς ἑλληνικές θέσεις κοινή δήλωση τῆς Λισσαβώνας, στίς 27 Ἰουνίου, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ἀναγνώριση τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας προϋπέθετε «ὀνομασία πού δέν θά περιλαμβάνει τόν ὅρο Μακεδονία» [βλ. καί παρακάτω].

Σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

Γενικότερα, σχετικά μέ τή θέση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπέναντι στό κρίσιμο αὐτό θέμα, ὁ πρέσβης Π. Μολυβιάτης, στενός συνεργάτης του, κατέγραψε, σέ δύο μεταγενέστερα κείμενά του, τά ἀκόλουθα:

«Τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως ἤ μή τῶν Σκοπίων καί ὑπό ποιές προϋποθέσεις, εἶναι ἕνα ἀπό τά σημαντικότερα προβλήματα πού ἀντιμετώπισε ὁ πρόεδρος στή δεύτερη θητεία του. Καί τοῦτο γιά δύο λόγους:

»Πρῶτον, ὁ ἴδιος, ὡς Μακεδών, εἶχε ἔντονο πρόβλημα συνειδήσεως, καί

»δεύτερον, δέν ὑπῆρχε ἑνιαία ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος ἀπό τήν πολιτική ἡγεσία.

»Τά προσωπικά αἰσθήματα τοῦ προέδρου τόν ὠθοῦσαν στήν πλήρη ἄρνηση τῆς ἀναγνωρίσεως ἑνός Κράτους πού θά ἔφερε στό ὄνομά του τή λέξη Μακεδονία, ὑπό ὁποιανδήποτε μορφή. Θά ἤθελε ἐπίσης ὁ πρόεδρος νά μποροῦσε νά ἀποδοκιμάσει δημόσια τή στάση τῆς ΕΟΚ καί τῶν ΗΠΑ. Γιατί δέν μποροῦσε νά ἀντιληφθεῖ πῶς ἦταν δυνατό νά ἔχουν δίλημμα οἱ σύμμαχοι καί ἑταῖροι τῆς Ἑλλάδος, ὅταν ἐπρόκειτο νά ἐπιλέξουν μεταξύ Ἑλλάδος καί Σκοπίων.

»Οἱ ἀπόψεις αὐτές τοῦ προέδρου ἀντανακλῶνται καί στίς ἐπιστολές πού ἀπέστειλε πρός ὁρισμένους ξένους ἡγέτες. Ἐπιστολές πού ἔγραψε καί γιά δύο πρόσθετους λόγους: Πρῶτον, διότι, ὅταν ἐνημερώθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων γιά τό κείμενο τῆς Ἀποφάσεως τῆς 16.12.91, διεπίστωσε ὅτι ἦταν ἀσαφῶς διατυπωμένο. Καί δεύτερον, διότι ἐθεώρησε ὅτι τά κείμενα καί ἡ ἐπιχειρηματολογία πού χρησιμοποιοῦσε πρός τούς τρίτους ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν ἦσαν ἀνεπαρκῆ καί μή πειστικά.

»Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ὁ πρόεδρος ἀναλογιζόταν τίς συνέπειες πού θά εἶχε ἡ ἄρνηση τῆς Ἑλλάδος νά ἀναγνωρίσει τά Σκόπια. Συνέπειες πού ἀφοροῦσαν τίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μέ τήν ΕΟΚ καί τίς ΗΠΑ, τή θέση τῆς Ἑλλάδος στά Βαλκάνια, τίς οἰκονομικές συνέπειες τοῦ κλεισίματος τῶν συνόρων κ.λ.π.

»Τούς προβληματισμούς αὐτούς τοῦ προέδρου ἐπέτεινε τό γεγονός ὅτι δέν ὑπῆρχε συμφωνία γιά τήν ἀκολουθητέα πολιτική ὄχι μόνο μεταξύ Κυβερνήσεως καί ἀντιπολιτεύσεως ἀλλά οὔτε καί μέσα στήν ἴδια τήν Κυβέρνηση.

»Πράγματι, ἐνῶ στή σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1992 φάνηκε νά ὑπάρχει ὁμοφωνία πάνω στή βάση τοῦ σεβασμοῦ τῶν τριῶν ὅρων πού ἔθεσε ἡ ΕΟΚ, στίς 16 Δεκεμβρίου 1991, στήν πράξη ἡ ἀσάφεια τοῦ τρίτου ὅρου, ὡς πρός τό ὄνομα, προκάλεσε διαφωνία μεταξύ ἀντιπολιτεύσεως καί Κυβερνήσεως, ἀλλά καί προβλήματα μέσα στήν Κυβέρνηση.

»Στήν ἀντιπολίτευση, τό ΠΑΣΟΚ δέν ἐδέχετο τήν ὕπαρξη τῆς λέξεως Μακεδονία, ὑπό οἱανδήποτε μορφή στό ὄνομα τοῦ Κράτους τῶν Σκοπίων, ὁ Συνασπισμός ἐταλαντεύετο καί τό ΚΚΕ δέν θεωροῦσε σημαντικό τό θέμα τοῦ ὀνόματος.

»Στήν Κυβέρνηση, ὁ πρωθυπουργός δέν ἀπέκλειε κάποια συμβιβαστική λύση στό θέμα τοῦ ὀνόματος, ἐνῶ ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, δημοσία καί σαφῶς, ἤρνεῖτο πλήρως τή λέξη Μακεδονία.

»Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ὁ πρόεδρος ἐκαλεῖτο ἀπό μερίδα τοῦ Τύπου, ἀλλά κυρίως ἀπό τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν, πρῶτον, νά λάβει θέση δημοσία ἐπί τοῦ θέματος καί, δεύτερον, νά συγκαλέσει τή σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν. Ὁ πρόεδρος ὅμως δέν μποροῦσε νά πράξει οὔτε τό ἕνα, οὔτε τό ἄλλο, ἐάν δέν ὑπῆρχε ἕνα minimum συμφωνίας στόν πολιτικό κόσμο.

»Πράγματι, ἐάν ὁ πρόεδρος συνετάσσετο μέ τήν ἄποψη τοῦ πρωθυπουργοῦ, θά κατηγορεῖτο ἀπό τήν ἀντιπολίτευση ὄχι μόνον ὅτι μεροληπτεῖ ὑπέρ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλά καί ὅτι ὑπερβαίνει τά ὅρια τῶν συνταγματικῶν ἁρμοδιοτήτων του. Ἐπί πλέον, ὁ πρωθυπουργός δέν μποροῦσε νά εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ γραμμή του αὐτή θά περνοῦσε ἀπό τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα τοῦ κόμματος, ὕστερα μάλιστα ἀπό τά μηνύματα πού ἤρχοντο ἀπό τή Μακεδονία καί τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα καί τίς ἀντιδράσεις πού ὑποδαύλιζε ἡ στάση τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὑπό τίς συνθῆκες αὐτές, ἐάν ὁ πρωθυπουργός ἀκολουθοῦσε τή γραμμή αὐτή μέχρι τέλους, ὑπῆρχαν σοβαρές πιθανότητες ἀνατροπῆς τῆς Κυβερνήσεως καί διεξαγωγῆς προώρων ἐκλογῶν πού θά μποροῦσαν νά ὁδηγήσουν σέ ἐπικίνδυνες περιπέτειες. Γιά τίς ἐξελίξεις αὐτές θά ἐθεωρεῖτο συνυπεύθυνος καί ὁ πρόεδρος ἐάν εἶχε συνταχθεῖ μέ τίς θέσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ.

»Ἐάν πάλι ὁ πρόεδρος υἱοθετοῦσε τή θέση τοῦ ΠΑΣΟΚ (καί τοῦ κ. Σαμαρᾶ), θά ἐρχόταν σέ εὐθεῖα σύγκρουση μέ τήν πολιτική τῆς Κυβερνήσεως καί θά προκαλοῦσε μείζονα συνταγματική καί πολιτική κρίση, ἀφοῦ ὁ πρωθυπουργός εἶχε πεῖ στόν πρόεδρο, στή συνάντησή τους τήν 19η Μαρτίου, ὅτι σ' αὐτή τήν περίπτωση θά ὑπέβαλλε τήν παραίτησή του.

»Ὅσο διαρκοῦσαν οἱ συνθῆκες αὐτές, ὁ πρόεδρος δέν μποροῦσε οὔτε τή σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν νά συγκαλέσει.

»Πράγματι, ὁ μέν πρωθυπουργός δήλωσε, μετά τή συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο, στίς 19.3.92, ὅτι συμφωνήθηκε κατ' ἀρχήν ἡ σύγκληση τῆς διασκέψεως, ἀλλά ὁ ἴδιος ἐπεφυλάσσετο νά εἰσηγηθεῖ τόν χρόνο τῆς πραγματοποιήσεώς της, δεδομένου ὅτι ἐπέκειντο οἱ ἀναπληρωματικές ἐκλογές τῆς 5ης Ἀπριλίου.

»Ὁ δέ κ. Παπανδρέου εἶχε ἐκφράσει ἐπιφυλάξεις γιά τή χρησιμότητα μιᾶς διασκέψεως πού θά κατέγραφε ἁπλῶς τήν διαφωνία τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας.

»Ἐπιφυλάξεις, τέλος, εἶχε ἐκφράσει τόσο τό ΚΚΕ, ὅσο καί ὁ Συνασπισμός.

»Ἡ σύγκληση τῆς διασκέψεως κατέστη δυνατή μόνον ὅταν ὁ πρωθυπουργός εἶπε στόν πρόεδρο, στή συνάντησή τους τήν 8.4.92, ὅτι, γιά νά ἀποφευχθεῖ τό ἐνδεχόμενο διχασμοῦ, θά συνετάσσετο ἐν ἀνάγκη τελικά μέ τήν ἄποψη τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καίτοι ἐπίστευε ὅτι ὁ συμβιβασμός στό θέμα τοῦ ὀνόματος ἦταν ἡ σωφρωνέστερη πολιτική.

»Κατόπιν αὐτοῦ, ὁ πρόεδρος συγκάλεσε τή διάσκεψη, στίς 13.4.92, ὁπότε ἐπέτυχε μέ τίς παρεμβάσεις του τή γνωστή συμφωνία πού διατυπώθηκε στό κοινό ἀνακοινωθέν τῆς Προεδρίας.

»Γιά τήν πληρότητα τῆς εἰκόνας, θά πρέπει νά λεχθοῦν ἀναλυτικότερα καί τά ἑξῆς:

»Ἀφετηρία τῆς ἐμπλοκῆς τῆς Ἑλλάδος σέ μιά σειρά ἀπό σοβαρότατες δυσχέρειες ὑπῆρξε ἡ ἀπόφαση τῶν ΥΠΕΞ τῆς ΕΟΚ, τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1991.

»Ὅπως εἶναι γνωστό, τήν ἡμέρα ἐκείνη ἀποφασίσθηκε

στήν οὐσία ὁ διαμελισμός τῆς Γιουγκοσλαβίας, στόν ὁποῖο δέν ἔφερε ἀντίρρηση ἡ Ἑλλάδα, καίτοι ὑπεστήριζε τήν διατήρηση τῆς ἑνότητος τῆς χώρας αὐτῆς.

»Τήν ἴδια μέρα, ἡ Ἑλλάδα ἐπεδίωξε νά θέσει ὅρους γιά τήν ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων. Οἱ ὅροι αὐτοί διατυπώθηκαν ὡς ἑξῆς:

»"Ἡ Κοινότης καί τά Κράτη-μέλη ζητοῦν ἀπό μιά Δημοκρατία τῆς Γιουγκοσλαβίας νά δεσμευθεῖ, πρό τῆς ἀναγνωρίσεώς της, ὅτι θά υἱοθετήσει συνταγματικές καί πολιτικές ἐγγυήσεις πού θά ἐξασφαλίζουν ὅτι δέν ἔχει ἐδαφικές διεκδικήσεις ἐπί μιᾶς γειτονικῆς χώρας - μέλους τῆς Κοινότητος καί ὅτι δέν θά προβαίνει σέ ἐνέργειες ἐχθρικῆς προπαγάνδας ἐναντίον μιᾶς γειτονικῆς χώρας-μέλους τῆς Κοινότητος, περιλαμβανομένης τῆς χρήσεως μιᾶς ὀνομασίας, ἡ ὁποία ὑποδηλώνει ἐδαφικές διεκδικήσεις"».

»Τό κείμενο αὐτό δέν ἐκφράζει ρητά τίς δύο βασικές ἐπιδιώξεις τῆς Ἑλλάδος, δηλαδή νά ἀναγνωρίσουν τά Σκόπια ὅτι δέν ὑπάρχει μακεδονική μειονότης στήν Ἑλλάδα καί δεύτερον νά μή χρησιμοποιοῦν τό ὄνομα Μακεδονία.

»Ἡ ἀσάφεια αὐτή ἐδημιούργησε σοβαρότατα προβλήματα, ἔθεσε τήν ἐξωτερική πολιτική μας ἐνώπιον κρισίμων διλημμάτων καί προκάλεσε ἀκόμη καί ἐσωτερική πολιτική κρίση. Καί, ὡς ἤδη ἐλέχθη, γιά νά θεραπεύσει τίς συνέπειες τῆς ἀσάφειας αὐτῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔστειλε προσωπικές ἐπιστολές σέ πολλούς ξένους ἡγέτες.

»Πρόγευση τοῦ τί ἔμελλε νά ἐπακολουθήσει ἔδωσε τό πόρισμα τῆς Ἐπιτροπῆς Μπαντεντέρ — στήν ὁποία δέν ἐπέτυχε νά ἐκπροσωπηθεῖ ἡ Ἑλλάς, καίτοι ἄμεσα ἐνδιαφερόμενο μέρος — καί ἡ ὁποία ἀπεφάνθη ὅτι τά Σκόπια πληροῦν ὅλους τούς ὅρους γιά νά ἀναγνωρισθοῦν μέ τό ὄνομα Μακεδονία.

»Τήν ἄποψη αὐτή υἱοθέτησαν στή συνέχεια ὅλες σχεδόν οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ, οἱ ΗΠΑ, ἀκόμη καί ἡ Ρωσία. Καί ὅλοι αὐτοί μᾶς συνιστοῦσαν νά δεχθοῦμε μιά συμβιβαστική λύση (δηλαδή κάποιον ἐπιθετικό προσδιορισμό στό ὄνομα Μακεδονία), διότι ἄλλως θά ἀναγνωρίζοντο τά Σκόπια ὡς Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας.

»Τοῦτο θά ἀποτελοῦσε βέβαια μιά πελώρια διπλωματική ἥττα τῆς Ἑλλάδος (ἀπό ἕνα μάλιστα μικροσκοπικό κρατίδιο), ἡ ὁποία θά κατερράκωνε τό κῦρος τῆς χώρας, ἰδίως στά Βαλκάνια καί θά προκαλοῦσε κύμα ἐχθρότητος πρός τήν Δύση, τήν ἐποχή πού ἡ Ἑλλάς ταύτιζε τό μέλλον της μέ τήν Εὐρώπη.

»Ἡ κατάσταση αὐτή προκάλεσε ἀνοικτή ρῆξη μεταξύ πρωθυπουργοῦ καί ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν. Ὁ μέν κ. Μητσοτάκης ἦταν ὑπέρ μιᾶς εὐέλικτης πολιτικῆς, ἡ ὁποία θά συνεδύαζε τήν κατοχύρωση τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων στό θέμα τῶν Σκοπίων, μέ τήν ἀποφυγή τῆς ἀπομονώσεώς μας ἀπό τήν Εὐρώπη καί τίς ΗΠΑ.

»Ὁ κ. Σαμαρᾶς, ἀπ' τήν ἄλλη πλευρά, ἐφήρμοζε πολιτική ἀκαμπτης ἀρνητικότητος, ἡ ὁποία ταχέως ἔφερε τήν χώρα σέ πλήρη ἀπομόνωση μέσα στήν ΕΟΚ. Ταυτόχρονα, ἐπί ὑπουργίας Σαμαρᾶ, σημειώθηκε μιά ἄνευ προηγουμένου κατακόρυφη ἐπιδείνωση τῶν σχέσεών μας μέ ὅλους ἀνεξαιρέτως τούς βαλκανικούς γείτονές μας.

»Παρά τήν ἐμφανῆ διαφωνία πρωθυπουργοῦ - ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, ἡ κατάσταση αὐτή διήρκεσε ἐπί ἀρκετούς μῆνες, ἀφοῦ οὔτε ὁ κ. Σαμαρᾶς παρητεῖτο, οὔτε ὁ κ. Μητσοτάκης τόν ἀπομάκρυνε.

»Ἀπό πλευρᾶς κομμάτων, ὅπως ἤδη ἐλέχθη, τό μέν ΠΑΣΟΚ ἦταν ὑπέρ τῆς ἀκαμπτης γραμμῆς, ἀνεξαρτήτως συνεπειῶν, ὁ Συνασπισμός ἐπροβληματίζετο ἐν ὄψει αὐτῶν κυρίως τῶν συνεπειῶν, τό δέ ΚΚΕ ἐθεωροῦσε τό θέμα τοῦ ὀνόματος δευτερεῦον.

»Μέσα σ' αὐτές τίς συνθῆκες, ὁ κ. Σαμαρᾶς ἐπεδίωξε ἐπανειλημμένα νά ἐμπλέξει στό θέμα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ζητώντας, ἄλλοτε μέν νά λάβει θέση ὑπέρ τῶν δικῶν του ἀπόψεων, ἄλλοτε δέ νά συγκαλέσει τό συμβούλιο τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων.

»Ἤδη, ἐξηγήθηκε ἀνωτέρω γιατί ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν μποροῦσε νά κάνει οὔτε τό ἕνα, οὔτε τό ἄλλο, χωρίς νά προκληθεῖ συνταγματική καί πολιτική κρίση.

»Ὁ πρόεδρος ὅμως ἔκανε τό καθῆκον του κατά τόν τρόπο πού ὁ ἴδιος ἐθεώρησε χρήσιμο γιά τό ἔθνος.

»Καί τό καθῆκον του αὐτό συνίστατο κατά πρῶτο καί κύριο λόγο νά ἐξασφαλίσει, στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ, τήν ἐθνική ἑνότητα στό θέμα αὐτό. Τοῦτο ἐπέτυχε σέ σημαντικό βαθμό ὁ πρόεδρος, ὅπως προκύπτει καί ἀπό τά ἀνακοινωθέντα πού ἐξεδόθησαν μετά τίς τρεῖς συσκέψεις τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπό τήν προεδρία του.

»Ἰδιαίτερα ἀποφασιστική ὑπῆρξε ἡ συμβολή τοῦ προέδρου στή σύσκεψη τῆς 13ης Ἀπριλίου '92, ὅπου, κατόπιν παρεμβάσεών του, ἐπιτεύχθηκε ὁμοφωνία (πλήν ΚΚΕ) τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας, ὅτι "ἡ Ἑλλάδα θά ἀναγνωρίσει ἀνεξάρτητο Κράτος τῶν Σκοπίων μόνον ἐάν τηρηθοῦν οἱ τρεῖς ὅροι πού ἔθεσε ἡ ΕΟΚ, τήν 16η Δεκεμβρίου '91, μέ τήν αὐτονόητη διευκρίνηση ὅτι στό ὄνομα τοῦ Κράτους αὐτοῦ δέν θά ὑπάρχει ἡ λέξη Μακεδονία".

»Ἐξ ἴσου ἀποφασιστικός στή διατήρηση τῆς γραμμῆς αὐτῆς καί συνεπῶς καί τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος ὑπῆρξε ὁ ρόλος τοῦ προέδρου, ὅταν στίς ἀρχές Ἰουνίου μετέπεισε τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος ἤθελε νά συγκληθεῖ τό συμβούλιο τῶν ἀρχηγῶν γιά νά τούς ἀνακοινώσει ὅτι ἀποδεσμεύετο ἀπό τήν ἀπόφαση τῆς 13ης Ἀπριλίου '92 καί θά ἀπεδέχετο συμβιβαστική λύση στό ὄνομα τῶν Σκοπίων, καί τοῦτο προκειμένου νά ἀποφύγει τό "Ζάλογγο", ὅπως ἔλεγε, δηλαδή τήν ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων μέ τό ὄνομα Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας.

»Θά πρέπει ἐπίσης νά σημειωθεῖ ὅτι, ὅταν ὁ πρωθυπουργός ἀνέφερε στόν πρόεδρο ὅτι κάποιοι συζητοῦν στήν Κοινότητα τήν περίπτωση τῆς διπλῆς ὀνομασίας γιά τά Σκόπια, ὁ πρόεδρος εἶπε στόν κ. Μητσοτάκη ὅτι δέν νομίζει ὅτι θά πρέπει νά ἀποδεχθοῦμε τήν λύση αὐτή, ἀλλά ἐάν ἡ Κυβέρνηση εὑρεθεῖ σέ πλῆρες ἀδιέξοδο καί ἀναγκασθεῖ νά ἐξετάσει τήν λύση αὐτή, τότε θά πρέπει νά προταθεῖ ἀπό τήν Κοινότητα καί ὄχι ἀπό τήν ἑλληνική πλευρά.

»Πέραν τῶν ἀνωτέρω, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐχρησιμοποίησε τό κῦρος του καί πρός τήν κατεύθυνση τῶν ξένων ἡγετῶν, σέ πολλούς ἀπό τούς ὁποίους ἀπηύθυνε προσωπικές ἐπιστολές, μέ σκοπό νά τούς ἐνημερώσει γιά τίς θέσεις μας καί νά τούς πείσει γιά τήν ὀρθότητα καί τό δίκαιο τῶν ἀπόψεών μας.

»Στά παραπάνω θά πρέπει νά προστεθοῦν καί οἱ γνωστές καί ἐπανειλημμένες δημόσιες δηλώσεις πού ἔκανε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας γιά νά διαφωτίσει τήν ἑλληνική καί διεθνῆ κοινή γνώμη, σχετικά μέ τό θέμα τῆς Μακεδονίας.

»Πέραν δμως αὐτῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε ἐντονότατο προσωπικό πρόβλημα μέ τό θέμα αὐτό.

»Μακεδών ὁ ἴδιος, εἶχε ζήσει ἀπό τά παιδικά του χρόνια τό δράμα τῆς Μακεδονίας. Γι' ἄλλους μπορεῖ τό ὄνομα τῆς Μακεδονίας νά εἶναι ἕνα σημαντικό διπλωματικό πρόβλημα. Γιά τούς Μακεδόνες δμως — καί γιά τόν Κ. Καραμανλῆ — εἶναι συνυφασμένο μέ τόν Μακεδονικό Ἀγῶνα, τούς κομιτατζῆδες, τούς Βαλκανικούς Πολέμους, τή βουλγαρική κατοχή, τίς ἐξορίες, ἀκόμα καί μέ τόν ἐμφύλιο πόλεμο. Γιά τό λόγο αὐτό, ὅσο καί ἐάν ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν ἐπέτρεπε στά προσωπικά του αἰσθήματα νά καθορίζουν τήν πολιτική του στάση, στό Σκοπιανό εἶχε μία ἔντονη συναισθηματική φόρτιση καί προσωπική ἐμπλοκή.

»Ἀνεξάρτητα ἀπό τίς συνταγματικές του ἁρμοδιότητες καί τίς πολιτικές δυσκολίες τοῦ προβλήματος, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἦταν ἀποφασισμένος νά συμβάλει ὁ ἴδιος οὐσιαστικά στήν ἐπίτευξη μιᾶς λύσεως ἱκανοποιητικῆς γιά τήν Ἑλλάδα, ἐπισκεπτόμενος ὅλες τίς σημαντικές πρωτεύουσες γιά νά ἀναπτύξει τό πρόβλημα στούς ξένους ἡγέτες — μέ πολλούς ἀπό τούς ὁποίους τόν συνέδεε καί προσωπική φιλία — καί νά τούς πείσει γιά τό δίκαιο τῆς Ἑλλάδος. Γνωρίζοντας σέ βάθος τό πρόβλημα τῆς Βαλκανικῆς, πίστευε ὅτι θά μποροῦσε νά ἐπηρεάσει τίς σκέψεις καί τίς ἀποφάσεις τῶν συνομιλητῶν του.

»Σ' αὐτό, ἄλλωστε, συνηγοροῦσε καί ἡ ἐμπειρία τοῦ παρελθόντος. Ὅταν ἡ Ἑλλάδα ὑπέβαλε στίς 12 Ἰουνίου 1976 τήν αἴτηση ἐντάξεώς της στήν ΕΟΚ, ἡ Commission στήν οὐσία ἀπέρριψε τό ἑλληνικό αἴτημα. Τήν ἄρνηση αὐτή ἀνέτρεψε ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀσκώντας μιά ἐντονότατη προσωπική διπλωματία, ἀφοῦ ἐπισκέφτηκε ὁ ἴδιος ἐπανειλημμένα τίς Βρυξέλλες καί ὅλες τίς πρωτεύουσες τῆς ΕΟΚ. Χαρακτηριστικά ἀναφέρω ἐδῶ ὅτι, ὅπως μοῦ εἶπε ὁ τέως πρωθυπουργός τοῦ Λουξεμβούργου κ. Τόρν, ὅταν ὁ πανίσχυρος τότε Γερμανός καγκελλάριος κ. Σμίτ πληροφορήθηκε τό ἑλληνικό αἴτημα γιά ἔνταξη, εἶπε ὅτι ἡ Ἑλλάς θά μπεῖ στήν ΕΟΚ μόνο πάνω ἀπό τό πτῶμα του. Μετά τίς συναντήσεις του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ κ. Σμίτ δέν ἔγινε μόνο στενός φίλος του, ἀλλά καί ἔνθερμος ὑποστηρικτής, μαζί μέ τόν κ. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος.

»Γι' αὐτό καί εἶναι βαθιά καί ἔντονη ἡ πικρία καί ἡ ἀπογοήτευση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, διότι ἡ κατάσταση τῆς ὑγείας του δέν τοῦ ἐπέτρεψε νά παίξει αὐτό τό ρόλο πού τόσο ζωηρά ἐπιθυμοῦσε.

»Ἤδη ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1991 πού εἰσήχθη στό νοσοκομεῖο Ὑγεία διαπιστώθηκε τό πρόβλημα στήν καρδιά του, ὅπως ἀναφέρεται καί στό σχετικό ἀνακοινωθέν τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας. Λόγω τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ἀναγκάστηκε τότε ὁ Κ. Καραμανλῆς, κατόπιν συστάσεως τῶν γιατρῶν του, νά ματαιώσει τίς ἐπίσημες ἐπισκέψεις πού ἐπρόκειτο νά πραγματοποιήσει σέ διάφορες χῶρες μέ πρῶτες τήν Γερμανία καί τήν Γαλλία, ὅπου εἶχε ἤδη προσκληθεῖ.

»Καί ἐπειδή στή διαδρομή τοῦ χρόνου ἐπεδεινώθη ἡ κατάσταση τῆς ὑγείας του, τόν Μάιο τοῦ 1992 ὁ Κ. Καραμανλῆς μετέβη στό Λονδίνο ὅπου ὑπεβλήθη σέ καθετηριασμό, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαίωσε τή σοβαρότητα τῆς καρδιακῆς του παθήσεως· παθήσεως ἡ ὁποία ἐπέβαλλε ἢ τήν ἄμεση ἐγχείριση ἢ τήν αὐστηρά συντηρητική ἀγωγή πού περιελάμβανε καί τήν ἀποφυγή κοπιαστικῶν μετακινήσεων.

»Τήν ἀδυναμία αὐτή ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεδίωξε νά καλύψει μέ προσωπικές ἐπιστολές πού ἐπανειλημμένα ἀπέστειλε στούς πρωθυπουργούς τῆς ΕΟΚ, τόν πρόεδρο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί ἄλλους, στήν προσπάθειά του νά τούς ἐνημερώσει καί νά τούς πείσει. Ἄλλο δμως οἱ ἐπιστολές καί ἄλλο ἡ προσωπική ἐπαφή.

»Ἐξ οὗ καί τό ἔντονο πρόβλημα συνειδήσεως πού κυριολεκτικά βασανίζει τόν Κ. Καραμανλῆ γιά τό Σκοπιανό.

»Τόν πρόεδρο προβλημάτιζε καί ἡ σκέψη ὅτι θά ἔπρεπε ἴσως νά παραιτηθεῖ, καίτοι ἡ κατάσταση τῆς ὑγείας του δέν τόν ἐμπόδιζε νά ἐκτελεῖ ἱκανοποιητικά τά λοιπά συνταγματικά του καθήκοντα. Τό συμπέρασμα δμως τοῦ προβληματισμοῦ του ἦταν ὅτι τυχόν παραίτησή του θά προκαλοῦσε μείζονα συνταγματική καί πολιτική κρίση.

»Ὅσο μέν κυβερνοῦσε ἡ Νέα Δημοκρατία, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά κατηγορεῖτο ὅτι μέ τήν παραίτησή του προκάλεσε πρόωρες καί ἄκαιρες ἐκλογές, οἱ ὁποῖες θά ἦταν ἀναπόφευκτες, ἀφοῦ τό κόμμα αὐτό δέν μποροῦσε νά ἐκλέξει μόνο του νέο πρόεδρο. Μετά δέ τίς ἐκλογές τοῦ 1993 καί τήν ἄνοδο τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν ἐξουσία, ἡ παραίτηση, πέραν τῶν νέων ἐκλογῶν πού ἐνδεχομένως νά προκαλοῦσε, θά ἑρμηνεύετο καί ὡς ἀποδοκιμασία ἐκ μέρους τοῦ προέδρου τῆς λαϊκῆς ἐτυμηγορίας, πρᾶγμα πού θά ἀποτελοῦσε βαρύ πλῆγμα κατά τοῦ προεδρικοῦ θεσμοῦ καί γενικότερα τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητος πού ἐπίμονα ἐπεδίωξε νά θεμελιώσει.

»Αὐτά τά συνταγματικά, πολιτικά καί προσωπικά δι-λήμματα κατέστησαν τό Σκοπιανό τό ὀδυνηρότερο πρόβλημα τῆς δεύτερης θητείας τοῦ προέδρου»[194].

14 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Μετά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Α. Σαμαρᾶ, ὁρκίστηκε ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ὡς ὑπουργός, καί ὁ πρέσβης ἐ.τ. Ι. Τζούνης, ὡς ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν.

14 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, Χρυσόστομος, μέ ἐπιστολή πού ἀπευθύνει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, ζητεῖ τή συνδρομή του γιά τή ριζική ἀναθεώρηση τῶν ἀρχῶν πού υἱοθέτησε — μέ τό ψήφισμα 750 — τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ, μέ στόχο τήν προώθηση τῆς ἐπιλύσεως τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος· καί, εἰδικότερα, τόν προτρέπει νά μή δώσει τό δικαίωμα νά τόν κατηγορήσουν ὅτι ἐπί προεδρίας του «τέθηκαν οἱ βάσεις γιά τόν ἐκτουρκισμό τῆς ἑλληνικῆς Κύπρου».

Μετά τή γνωστοποίηση τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς ἀπό τίς στῆλες τῆς ἐφημερίδας «Σημερινή», ἡ κυπριακή Κυβέρνηση ἐξέφρασε τή βαθύτατη θλίψη της γιά τήν ἐνέργεια τοῦ προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας καί χαρακτήρισε ὡς «ἰδιαίτερα προσβλητική» τήν υἱοθέτηση ἀπό μέρους του τῆς θέσεως ὅτι εἶναι ποτέ δυνατόν Ἑλληνοκύπριος ἡγέτης νά δεχτεῖ τουρκοποίηση τῆς Κύπρου. «Εἶναι γνωστό»

— παρατήρησε ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος — «ὅτι ἡ τακτική τοῦ ὑπερπατριωτισμοῦ ὁδήγησε τήν Κύπρο σέ ὀδυνηρές συνέπειες».

16 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ Χ. - Ντ. Γκένσερ γίνεται δεκτός, στό Προεδρικό Μέγαρο, καί ἔχει συνομιλία μέ τόν Κ. Καραμανλῆ:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆς δέχθηκε σήμερα τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας κ. Χ. - Ντ. Γκένσερ.

»Στήν ἀρχή τῆς συζητήσεως, ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τήν εὐχή νά μή ὁδηγηθεῖ ἡ Γερμανία σέ ἀλαζονεία ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀποτελεῖ σήμερα τή μεγαλύτερη δύναμη, μετά τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες. Καί ὁ κ. Γκένσερ τονίζει τήν προσήλωση τῆς Γερμανίας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

»Ὁ πρόεδρος λέει, στή συνέχεια, ὅτι δυσκολεύεται νά κατανοήσει τήν πολιτική τῆς Γερμανίας στήν Εὐρώπη καί στά Βαλκάνια. Ὡς πρός τήν Εὐρώπη, τονίζει ὅτι ἡ πρόωρη διεύρυνση τῆς ΕΟΚ καί ὁ ἀνταγωνισμός τῶν ἰσχυρῶν Κρατῶν της γιά ἐξασφάλιση ζωνῶν ἐπιρροῆς μπορεῖ νά ἀμβλύνουν τήν συνοχή τῆς Κοινότητας, ἡ ὁποία θά πρέπει νά ὁλοκληρώσει πρῶτα τήν ἕνωσή της καί κατόπιν νά διαμορφώσει τίς σχέσεις της μέ τόν κόσμο καί τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες.

»Ὁ κ. Γκένσερ λέει ὅτι ἡ Γερμανία εἶναι ὑπέρ τῆς ἐμβάθυνσης τῆς ΕΟΚ, γι' αὐτό πρωτοστάτησε μαζί μέ τήν Γαλλία γιά νά ἐπιτύχει τό Μάαστριχτ, τό ὁποῖο θά προχωροῦσε περισσότερο ἄν ἄλλοι δέν εἶχαν ἀντιρρήσεις. Εἶναι σφάλμα νά φοβοῦνται τήν Γερμανία, ἄλλοτε γιατί μπορεῖ νά φύγει ἀπό τό ΝΑΤΟ καί τήν ΕΟΚ, καί ἄλλοτε γιατί μπορεῖ νά ἐκμεταλλευτεῖ τήν παρουσία της ἐκεῖ· ἐνῶ ἡ Ἑνωμένη Γερμανία στήν πραγματικότητα προσφέρει μεγάλες δυνατότητες γιά τήν ἐνοποίηση τῆς Εὐρώπης.

»Ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τή χαρά του γι' αὐτό πού ἀκούει διότι, ἐάν, παράλληλα μέ τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, δέν ὑπάρξει ἰσχυρή Εὐρώπη, ὁ κόσμος θά ἀναρχηθεῖ, παρατήρηση μέ τήν ὁποία συμφωνεῖ καί ὁ κ. Γκένσερ.

»Ὡς πρός τά Βαλκάνια, ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τήν ἀπορία του, πῶς εἶναι δυνατόν νά ἔχουν διλήμματα οἱ σύμμαχοι καί οἱ ἑταῖροι μας, ὅταν ἡ Ἑλλάδα, ἡ μόνη σύμμαχος καί ἑταῖρος στά Βαλκάνια, ἔχει μιά διαφορά μέ τά Σκόπια. Ὁ ἑλληνικός λαός δέν μπορεῖ νά τό καταλάβει αὐτό. Σ' αὐτή τή γωνιά τοῦ κόσμου, ἡ Ἑλλάς πιεζόμενη ἀπό τόν ὄγκο τῶν Σλάβων καί τῶν κομμουνιστῶν εἶναι ἡ μόνη χώρα πού κρατοῦσε πάντοτε τή σημαία τῆς Δύσης καί τώρα αὐτό τό ἀσήμαντο θέμα τῶν Σκοπίων μπορεῖ νά προκαλέσει ἐσωτερική κρίση. Τί εἶναι τά Σκόπια τέλος πάντων; Καί τί σχέση ἔχουν μέ τήν Μακεδονία;

»Στό σημεῖο αὐτό ὁ πρόεδρος ἀναλύει λεπτομερῶς τά ἱστορικά καί ἐθνολογικά ἐπιχειρήματά μας, καθώς καί τό σχέδιο τοῦ Τίτο-Δημητρώφ, τό 1944, νά ἀποσπάσουν τήν ἑλληνική Μακεδονία, μέ κύριο ὄργανο τό ὄνομα Μακεδονία, μέ τό ὁποῖο γιά πρώτη φορά ὁ Τίτο ἐβάπτισε τά Σκόπια.

»Εἶμαι 86 ἐτῶν, καταλήγει ὁ πρόεδρος, εἶμαι Μακεδών καί ἔχω ζήσει ὅλα τά δεινά τῆς Μακεδονίας καί δέν μπορῶ νά καταλάβω, πῶς εἶναι δυνατόν νά ὑποστηρίζονται τά Σκόπια πού θέλουν νά φάνε τήν Ἑλλάδα. Ἡ Γερμανία ἔχει τήν ἰσχυρότερη φωνή στήν ΕΟΚ καί σᾶς παρακαλῶ νά κάνετε ὅ,τι μπορεῖτε γιά νά μᾶς ἀπαλλάξετε ἀπ' αὐτό τό πρόβλημα.

»Ὁ κ. Γκένσερ, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στά σφάλματα πού ἔγιναν μετά τόν Α' καί Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ὡς πρός τήν ἀλλαγή τῶν συνόρων, εἶπε ὅτι στίς 16 Δεκεμβρίου 1991 ὑπεστήριξε τόν κ. Σαμαρᾶ στό αἴτημά του γιά τήν υἱοθέτηση τῶν γνωστῶν τριῶν ὅρων καί δέν ἄφησε ἀμφιβολία ὅτι ἡ Γερμανία δέν θά ταχθεῖ μέ λύση πού νά μήν εἶναι ἀποδεκτή ἀπό τήν Ἑλλάδα. Αὐτή θά εἶναι ἡ θέση μας καί στό μέλλον. Εἴμαστε σύμμαχοι καί ἑταῖροι καί σᾶς συμπαριστάμεθα ὅταν ἔχετε προβλήματα. Μίλησα καί μέ τούς Ἀμερικανούς καί ἄλλους πού ἤθελαν νά ἀναγνωρίσουν καί τίς τέσσερις δημοκρατίες, τονίζοντας ὅτι τά Σκόπια εἶναι εἰδικό πρόβλημα πού πρέπει νά διαχωρισθεῖ καί ὁ Μπαίηκερ μέ ἄκουσε. Μέχρις ἐδῶ καλά. Τό θέμα εἶναι τί κάνουμε ἀπ' ἐδῶ καί πέρα. Διότι ὑπάρχουν καί λάθη ἐκτιμήσεως καί ἄγνοια τῶν ἱστορικῶν δεδομένων.

»Στό σημεῖο αὐτό συζητεῖται καί πάλι ἡ περίοδος Τίτο καί οἱ συνέπειές της, μέ ταύτιση ἀπόψεων τῶν δύο ἀνδρῶν.

»Ὁ πρόεδρος τονίζει ὅτι τά Σκόπια ἀπειλοῦνται ἀπό τούς Βουλγάρους, τούς Σέρβους καί τούς Ἀλβανούς καί ὅτι μόνον ἡ Ἑλλάς, ὄχι μόνο δέν τά ἀπειλεῖ ἀλλά μπορεῖ καί νά τά προστατέψει.

»Ὁ κ. Γκένσερ λέει ὅτι πρέπει νά προσεγγίσουμε τό θέμα αὐτό μέ πολύ ρεαλισμό καί ὅτι πρέπει νά πεῖ ἀνοιχτά ὅτι τό θέμα δέν θά λυθεῖ οὔτε στή Βόννη, οὔτε στή Λισσαβώνα, ἀλλά θά λυθεῖ ἐδῶ καί ἐμμένει στή θέση ὅτι ἡ Γερμανία θά ὑποστηρίξει τή θέση πού θά δεχθεῖ καί ἡ Ἑλλάς.

»Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾶ ὅτι δημιουργήθηκε θέμα ὀνόματος πού γιά τήν Ἑλλάδα εἶναι ἀπαράδεκτο, ὄχι γιά λόγους συναισθηματικούς, ἀλλά διότι τό ὄνομα δημιουργήθηκε γιά νά βλάψει τήν Ἑλλάδα καί αὔριο μπορεῖ νά μᾶς προκαλέσει πρόβλημα καί ἡ Βουλγαρία μέ τό ὄνομα αὐτό, ἀναβιώνοντας τό ὄνειρο τοῦ 1944.

»Ὁ κ. Γκένσερ λέει ὅτι εἶναι λάθος συνομιλητής, ἄλλοι ἔπρεπε νά κάθονται ἐδῶ γιά νά τούς πείσετε, γιατί ἡ δική μας θέση εἶναι σαφής.

»Ὁ κ. Καραμανλῆς λέει ὅτι ἡ Γερμανία καί προσωπικά ὁ κ. Γκένσερ ἔχουν τήν ἰσχυρότερη γνώμη γιά τό θέμα αὐτό. Μή κοροϊδευόμαστε μεταξύ μας. Ξέρουμε πῶς ἐπέβαλε τίς ἀπόψεις του σέ ἄλλα θέματα. Ἂν ἄλλοι δέν τά ξέρουν αὐτά, νά τούς τά πεῖτε ἐκ μέρους μου.

»Ὁ κ. Γκένσερ παρατηρεῖ ὅτι τό θέμα αὐτό, ὅπως λέει καί στούς συναδέλφους του, πρέπει νά τό δοῦμε μέ τήν ἱστορική ἐμπειρία τῆς Εὐρώπης. Μετά τόν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργήθηκε μιά τάξη τεχνητή καί ἐφήμερη. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν Γιάλτα. Τώρα πρέπει νά φτιάξουμε μιά τάξη πού νά ἀντέξει.

»Ὁ κ. Γκένσερ συμφωνεῖ στήν παρατήρηση του κ. Καραμανλῆ ὅτι αὐτό εἶναι δύσκολο καί θά πάρει χρόνο, ἀλλά πιστεύει ὅτι εἶναι καλύτερα ἔτσι παρά νά δώσουμε βραχυπρόθεσμες λύσεις μέ τό σπέρμα τῆς κρίσεως.

»Ὁ πρόεδρος ἐπισημαίνει ὅτι θά ἔχουμε κρίση στήν περιοχή μας καί ὅτι τά Σκόπια θά εἶναι ἑστία μονίμου ἀναταραχῆς, λόγω τῶν βλέψεων τῶν τριῶν γειτόνων τους. Μόνον ἐμεῖς δέν ἔχουμε βλέψεις καί μποροῦμε νά προστατέ-

ψουμε τά Σκόπια καί μάλιστα ὡς ἐκπρόσωποι τῆς ΕΟΚ.

»Ὁ κ. Γκένσερ λέει ὅτι τήν προσεχῆ ἑβδομάδα θά πάει στήν Ἀλβανία καί παρακαλεῖ τόν πρόεδρο νά τοῦ δώσει πληροφορίες καί συμβουλές.

»Ὁ πρόεδρος ἀναλύει τήν ἐσωτερική κατάσταση στήν Ἀλβανία, ἐκθέτει τήν ἐξέλιξη τῶν διμερῶν μας σχέσων, ἀναπτύσσει τά προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς μειονότητος καί τονίζει γενικότερα ὅτι στήν Βαλκανική θά ὑπάρξει μακρά περίοδος ἀστάθειας καί ἀβεβαιότητας, μέχρις ὅτου οἱ Κυβερνήσεις καί οἱ λαοί τῶν χωρῶν αὐτῶν προσαρμοστοῦν στίς νέες συνθῆκες.

»Ἡ Ἑλλάς μπορεῖ νά βοηθήσει τήν σταθερότητα στήν περιοχή γιατί δέν ἔχει βλέψεις ἐναντίον οὐδενός καί διότι ἐκπροσωπεῖ τήν ΕΟΚ καί τό ΝΑΤΟ. Οἱ φίλοι μας πρέπει νά μᾶς βοηθήσουν νά παίξουμε τόν ρόλο αὐτόν, ἀντί νά μᾶς διαλύσουν χάρη τῶν Σκοπίων. Ὁ ἑλληνικός λαός εἰλικρινά δέν καταλαβαίνει τί συμφέροντα ἔχουν οἱ σύμμαχοί μας στά Σκόπια.

»Ὁ κ. Γκένσερ εἶπε ὅτι δέν ὑπάρχουν συμφέροντα. Πρόκειται ἁπλῶς γιά ἄγνοια. Κανείς δέν ἔχει τίποτα ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας, ἀλλά κανείς δέν ξέρει τίποτα γιά τό θέμα.

»Ἡ συζήτηση ἔκλεισε μέ ἀναφορά σέ ἐνδεχόμενη ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου στή Γερμανία καί μέ τίς συνήθεις φιλοφρονήσεις»[195].

Ὁ Γερμανός ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχε στή συνέχεια συνομιλία καί μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη. Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Μέγαρο Μαξίμου διευκρίνησε ὅτι ἡ Βόννη δέν θά ὑποστηρίξει στό σκοπιανό πρόβλημα λύση πού νά μήν ἀποδέχεται ἡ Ἑλλάδα καί ὅτι συναρτᾶ τήν ἀντιμετώπισή του μέ τό σεβασμό τῶν συμφερόντων τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία εἶναι μέλος τῆς Κοινότητας καί χώρα συμμαχική:

«Ἀποτελεῖ ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς νά βρίσκεται στό πλευρό τῶν ἑταίρων καί τῶν συμμάχων της. Καί ὅταν ἔχουν ζωτικά συμφέροντα καί ἐνδιαφέροντά τους, τά ὁποῖα θίγονται, μπορεῖ νά ὑπολογίζει ὁ σύμμαχος αὐτός, κάθε φορά, στή δική μας ὑποστήριξη».

18-28 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς διέρχεται τίς ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καί τοῦ Πάσχα στή Βόρεια Ἑλλάδα.

Κατά τήν ἄφιξή του στό ἀεροδρόμιο Μακεδονίας, ἀναφέρθηκε, ἀπαντώντας σέ δημοσιογραφικές ἐρωτήσεις στό θέμα τῶν Σκοπίων:

«Γιά αὐτό τό θέμα μίλησα κατ' ἐπανάληψη καί ἐνημέρωσα μέ ἐπιστολές, ἀλλά καί προσωπικές ἐπαφές, τούς ἡγέτες τῆς Εὐρώπης. Γιά τή σημασία πού ἔχει αὐτό τό θέμα καί ὄχι μόνο γιά τήν Ἑλλάδα ἀλλά γιά ὁλόκληρη τή Βαλκανική».

Καί, ἀκόμη, ἐπεσήμανε ἐπιγραμματικά:

«Ἡ οἰκονομία μας ἀπειλεῖται μέ κατάρρευση, ἡ χώρα μας βρίσκεται ἐν μέσω ἡφαιστείου καί ὅλοι ὀφείλουμε νά βάλουμε μυαλό».

Ἀφοῦ παρέμεινε, γιά ὀλιγοήμερη ἀνάπαυση στήν περιοχή τῆς Σιθωνίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπέστρεψε στή Θεσσαλονίκη, ὅπου παρακολούθησε τή λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως ἀπό τόν ἱστορικό ναό τῆς Ἁγίας Σοφίας καί παρακάθησε, τήν ἡμέρα τοῦ Πάσχα, σέ γεῦμα πού παρατέθηκε πρός τιμή του στή Στρατιωτική Λέσχη. Ἀπαντώντας σέ προσφώνηση τοῦ διοικητῆ τοῦ Γ' Σώματος, ἀντιστράτηγου Α. Δεμέστιχα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εὐχήθηκε ὑγεία καί εὐτυχία στούς ἄνδρες τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί διατύπωσε, ἀκόμη, τήν εὐχή, ὁ ἑλληνικός λαός «νά ἐμπνέεται ἀπό τά διδάγματα τοῦ Χριστοῦ καί ν' ἀντιμετωπίσουμε ὅλοι μαζί, μέ ὁμόνοια καί ἀγάπη, τίς σημερινές δύσκολες περιστάσεις».

Στή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στή Θεσσαλονίκη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Κυβερνεῖο τήν ἐπίσκεψη τοπικῶν φορέων, ἰδιαίτερα πολιτιστικῶν, μέ τούς ὁποίους καί ἀντάλλαξε ἀπόψεις πάνω σέ θέματα τῆς εὐρύτερης περιφέρειας τῆς Μακεδονίας. Εἰδικότερα, συζήτησε μέ ἐκπροσώπους τῶν ἀρχῶν τῆς Ἡμαθίας τήν κατασκευή σύγχρονου ἀρχαιολογικοῦ μουσείου στή Βεργίνα. Ἐξάλλου, ἡ νομάρχης, Φ. Παρτσαφυλλίδου, καί ὁ δήμαρχος Βεροίας, Α. Βλαζάκης, τοῦ ἀνήγγειλαν τήν ἀπόφαση τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου νά τοῦ ἀπονείμει τό Χρυσό Κλειδί τῆς πόλεως καί νά τόν ἀνακηρύξει ἐπίτιμο δημότη της.

Στίς 27 Ἀπριλίου, τριάντα ἕνα χρόνια μετά τή δημοσίευση, ἐπί πρωθυπουργίας του, τοῦ νόμου γιά τήν ἵδρυση τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος, ὁ Κ. Καραμανλῆς τιμήθηκε, ὡς ὁ ἄνθρωπος πού ἔδωσε πνοή στήν καλλιτεχνική δημιουργία ἑκατοντάδων πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς Μακεδονίας, μέ τήν ἀναγόρευσή του σέ ἐπίτιμο πρόεδρο τοῦ Θεάτρου. Χαρακτηριστικοί ἦταν οἱ λόγοι πού ἀπηύθυνε, προσφωνώντας τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ καθηγητής Δ. Παντερμαλῆς, πρόεδρος τοῦ ΔΣ τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος:

«Ἐξοχώτατε κύριε πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,

»Ἡ γέννηση τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου στή Θεσσαλονίκη ἔγινε στά τέλη τοῦ Νοεμβρίου στά 1960, ὅταν ἐσεῖς σάν πρωθυπουργός ἀναζητούσατε τρόπους γιά νά ἐνισχύσετε τήν πνευματική ζωή τοῦ τόπου. Ἦταν μιά εὐτυχής στιγμή, κατά τήν ὁποία ἡ φωνή τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καί τῶν τεχνῶν ἔφθανε δίχως ἄλλη μεσολάβηση στήν κορυφή τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καί φορτιζόταν μέ μιά ἀσυνήθιστη δυναμική. Ζητήσατε νά ἔχετε μέσα σέ δέκα ἡμέρες ἕνα σχέδιο ὀργάνωσης καί προϋπολογισμοῦ. Καί φροντίσατε ὥστε τόν Ἰανουάριο τοῦ 1961, μόλις ἕνα μήνα ἀργότερα, νά ἔχει ληφθεῖ καί δημοσιευθεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς ἵδρυσης. Τό καλοκαίρι τοῦ ἴδιου χρόνου, ἀνέβαινε στούς Φιλίππους

ή πρώτη παράσταση. Τό Κρατικό Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος εἶχε γεννηθεῖ.

»Πόσο πρωτοποριακή ἦταν ἡ ἰδέα τῆς ἱδρυσής του, τό φανερώνουν οἱ στόχοι του, πού δέν θά ἦταν διαφορετικοί ἄν τούς προτείναμε σήμερα. Τό θέατρο, θά μοίραζε τή δράση του στή Θεσσαλονίκη καί τίς ἐπαρχιακές πόλεις τῆς Μακεδονίας καί Θράκης, θά ἦταν αὐτοδύναμο κέντρο σοβαρῆς θεατρικῆς ζωῆς καί θά φιλοδοξοῦσε νά προσφέρει καλλιτεχνική καλλιέργεια καί ἀνάπτυξη. Ἡ ἀποστολή του, τέλος, θά ἦταν ἐθνική. Ἄξια ἡ πρώτη του διοίκηση, σέ ἕνα δρόμο γοητευτικό καί δύσκολο.

»Ξεφυλλίζοντας σήμερα τήν ἱστορία τοῦ θεάτρου, μετά ἀπό 30 χρόνια ἀδιάκοπης δράσης, θά συναντήσει κανείς πολλές σελίδες μεγάλων ἐπιτυχιῶν. Ὑπῆρξαν βέβαια καί οἱ δύσκολες στιγμές, πού ὅμως, δέν κατάφεραν νά παγώσουν τά αἰσθήματα τοῦ κοινοῦ, οὔτε νά ἀλλοιώσουν τήν ἀγάπη τῶν ἐργαζομένων πρός τό ἔργο τους. Τό Κρατικό Θέατρο καθιερώθηκε καί μαζί μέ τήν Κρατική Ὀρχήστρα πού εἴχατε ἱδρύσει ἐσεῖς ἤδη τό 1959, ἔκανε τή Θεσσαλονίκη νά νιώθει περήφανη στό χῶρο τοῦ θεάματος καί τῆς μουσικῆς.

»Ἀντιφωνώντας τό δήμαρχο τῆς πόλης μας, κ. πρόεδρε, πρίν ἀπό ἕξι μῆνες, ἀναφερθήκατε στούς δεσμούς σας μέ τή μητρόπολη τῆς Μακεδονίας. "Μέ συνδέει, λέγατε, προπαντός ἡ ἀγάπη μου γιά τή Θεσσαλονίκη καί τό μόνιμο πάθος, πού εἶχα καί ἔχω, γιά τήν πολύπλευρη ἀνάπτυξή της ἰδιαίτερα στόν οἰκονομικό καί πολιτικό τομέα". Δέν ἀρμόζει σέ μένα νά μιλήσω γιά θέματα οἰκονομικά. Θά ἤθελα ὅμως νά ὑπογραμμίσω τό χαρακτήρα τῆς συμβολῆς σας στόν τομέα τοῦ πολιτισμοῦ. Στόν τομέα πού ἀφορᾶ καί τοπογραφικά αὐτό τό κομμάτι τῆς πόλης δίπλα στά ἀνάκτορα τοῦ Γαλερίου καί τοῦ Θεοδοσίου.

»Ἐδῶ βρίσκονται τά ἱερά τῶν Μουσῶν τῆς Θεσσαλονίκης. Τό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, τό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο, τό Κρατικό Θέατρο. Καί τά τρία φέρνουν τή σφραγίδα τῶν ἀποφάσεών σας. Ἀποφάσεων πού δέν ἐντάσσονται ἁπλῶς σέ ἕνα πολιτικό πρόγραμμα, οὔτε εἶναι προϊόν μιᾶς ἰδεολογικῆς συγκυρίας. Πιστεύω, ὅτι ὑπάρχουν στιγμές στήν ἱστορία ὅπου μερικές πράξεις μοιάζουν μέ βιολογικά φαινόμενα. Δέν προκύπτουν ὕστερα ἀπό κάποιο πολύπλοκο σχεδιασμό ἀλλά γεννιοῦνται σέ μία καίρια στιγμή ὅταν ὁ πολιτικός ἄνδρας ἔχει τή δύναμη καί τήν εὐθύνη, διαθέτει διορατικότητα καί κατέχεται ἀπό ὁραματισμούς. Ἔτσι γεννήθηκε μέ τή συμπαράστασή σας ἀπό ἕνα μικρό ἀλλά ἱκανό πανεπιστήμιο ἡ τεράστια πανεπιστημιούπολη πού μπόλιασε τή ζωή τῆς Θεσσαλονίκης καί ἔγινε τό μεγαλύτερο ἀνώτατο ἐκπαιδευτικό ἵδρυμα τῆς χώρας μέ δικαιολογημένες φιλοδοξίες καί πρωτοποριακές ἐπιτυχίες στό ἐνεργητικό του. Ἔτσι, ἐπιλέξατε τή συγκλονιστική στιγμή τῆς ἀποκάλυψης τοῦ ἱστορικοῦ προσώπου τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας καί πλησιάσατε τούς ἀρχαιολόγους καί τό ἔργο τους. Ἐλάχιστοι γνωρίζουν ὅτι ἡ ἀπόφασή σας αὐτή δέν ὁδήγησε ἁπλῶς σέ μιά ἐνέργεια γραφειοκρατικοῦ χαρακτήρα, ἀλλά καί βῆμα μέ βῆμα παρακολουθήσατε, συζητήσατε, ὁδηγήσατε τίς μεγάλες ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές στά κέντρα τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, στή Βεργίνα, στό Δίον, στήν Πέλλα. Ἔτσι προχωρήσατε στήν ἵδρυση ἑνός μουσείου στήν ἱερή πόλη τῶν Μακεδόνων στούς πρόποδες τοῦ Ὀλύμπου καί τῆς θαυμάσιας πτέρυγας τοῦ μουσείου Θεσσαλονίκης πού στεγάζει τά μοναδικά εὑρήματα τῶν βασιλικῶν τάφων τῆς Βεργίνας.

»Κύριε πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας, ἡ σημερινή πανηγυρική ἐκδήλωση εἶναι ἡ κορυφαία τοῦ ἰωβηλαίου τῶν 30 χρόνων τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου.

»Πίσω ὅμως ἀπό τήν τιμή καί ἀναγνώριση πού ὀφείλει τό θέατρο στόν ἱδρυτή του, κρύβεται ἡ βαθιά ἐκτίμηση καί ἡ εὐγνωμοσύνη ὅλων μας γιά τή δυνατή καί εὐεργετική παρουσία σας στό χῶρο τοῦ πολιτισμοῦ. Μέ τό κῦρος καί τήν ἀγάπη σας χαρίσατε δύναμη καί ζωή στό ἔργο τοῦ πολιτισμοῦ δείχνοντας ὅτι εἶναι τό πιό στέρεο θεμέλιο γιά τή συνέχιση, ἀνάπτυξη καί προκοπή τοῦ ἑλληνισμοῦ».

Ἐπακολούθησε ἡ ἀποκάλυψη, στήν εἴσοδο, πρός τήν πλατεία τοῦ Θεάτρου, χάλκινης προτομῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τήν ἐπιγραφή: «Ὁ ἱδρυτής τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος».

Εὐχαριστώντας τή διοίκηση τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τόνισε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τήν τιμή τήν ὁποία μοῦ κάματε. Σᾶς εὐχαριστῶ ἐπίσης γιά τά λόγια καί τά δῶρα μέ τά ὁποῖα τή συνοδεύσατε.

»Σᾶς παρακαλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι προσωπική ἱκανοποίηση ὅταν διαπιστώνω ὅτι τό θέατρο αὐτό ἐπλήρωσε ἕνα σημαντικό κενό τῆς πολιτιστικῆς ζωῆς τῆς Θεσσαλονίκης».

»Σᾶς εὐχαριστῶ».

Κατά τήν ἀναχώρησή του, τήν ἑπομένη, γιά τήν Ἀθήνα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε καί σέ νέα ἐρώτηση τῶν δημοσιογράφων σχετικά μέ τίς προθέσεις τῶν Κυβερνήσεων τῶν Κρατῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ, φανερά συγκινημένος:

«Δέν ξέρω τί θά κάνουν. Ἔμπλεξαν καί αὐτοί ἄνευ λόγου σέ ἕνα ἀνύπαρκτο θέμα. Ξέρω, ὅμως, ἕνα πρᾶγμα καλά καί τό ξέρουν καί αὐτοί· ὅτι ἡ βασική, θεμελιώδης ἀρχή γιά κάθε συμμαχία, γιά κάθε συνεταιρισμό, εἶναι ἡ ἀρχή τῆς ἀλληλεγγύης. Καί αὐτό τό ξέρουν καί αὐτοί.

»Ἐλπίζω, συνεπῶς, ὅτι οἱ σύμμαχοι καί συνέταιροί μας θά καταλάβουν ἐπιτέλους ὅτι δέν ὑπάρχει παρά μόνο μιά Μακεδονία καί ἡ Μακεδονία αὐτή εἶναι ἑλληνική. Αὐτά καί τούς τά εἶπα καί τούς τά ἔχω γράψει».

Τέλος, σέ ἐρώτηση δημοσιογράφων σχετικά μέ τήν παραίτηση Γκένσερ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τή χαρακτήρισε *«δυσάρεστη»*, γιατί *«ἦταν ἕνας ἀξιόλογος πολιτικός, ὁ ὁποῖος ἐπί 20 χρόνια κυριαρχοῦσε στήν εὐρωπαϊκή σκηνή»*.

29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐπισκέπτεται τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν ἐνημερώνει «γιά θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καί ἰδιαίτερα γιά τά ἐθνικά θέματα».

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές ἐκτιμήσεις, ἀναμένεται ὅτι ὁ πρωθυπουργός, ἐφόσον θά ἔχει συγκεκρι-

Προσέλευση στό Θέατρο τῆς ΕΜΣ γιά τήν ἀναγόρευσή του ὡς ἐπίτιμου προέδρου τοῦ ΚΘΒΕ

μένα ἀποτελέσματα ἀπό τά ἐπικείμενα ταξίδια του στήν Πορτογαλία, ὅπου θά γίνει ἡ ἄτυπη σύνοδος τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κοινότητας, καί τήν Ἀλβανία, θά συγκληθεῖ καί νέα σύσκεψη τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα πρός τήν Ἑβδομη Συνδιάσκεψη τῶν ὑπουργῶν Ἀθλητισμοῦ τῶν Κρατῶν-μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς 7ης Συνδιασκέψεως τῶν ὑπουργῶν Ἀθλητισμοῦ τῶν Κρατῶν-μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, σᾶς ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό.

»Ἡ συμβολή τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης τόσο στήν εἰρηνική συνύπαρξη τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ὅσο καί στήν ἐμπέδωση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καί στό σεβασμό τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ὑπῆρξε καί εἶναι καθοριστική. Ἀλλωστε, ἀπολαμβάνει ἤδη καθολικῆς ἀναγνωρίσεως. Αὐτό ὅμως πού προσδίδει στή Συνδιάσκεψή σας ἰδιαίτερη βαρύτητα εἶναι τό γεγονός ὅτι τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἐπιδιώκει τήν πραγμάτωση τῶν σκοπῶν πού προανέφερα καί μέσω τοῦ ἀθλητικοῦ ἰδεώδους.

»Γιά τό ἄν καί πόσο συνέβαλε ὁ ἀθλητισμός στήν εἰρηνική καί δημιουργική συνεργασία τῶν Κρατῶν καί τῶν λαῶν μαρτυρεῖ, κατά τρόπο ἀνεπίδεκτο ἀμφισβητήσεως, ἡ διαδρομή τῆς ἱστορίας. Τό παράδειγμα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, ἀλλά καί τῶν ἄλλων παρεμφερῶν ἐκδηλώσεων, κατά τήν ἀρχαιότητα, ἀποδεικνύει ὅτι τό ἀθλητικό πνεῦμα, ἐξαίροντας τό νόημα τῆς εὐγενοῦς ἁμίλλας, ἀπατελεῖ μέσο ὑπερβάσεως τῶν ἐρίδων καί τῶν ἀντιπαραθέσεων.

»Ἡ ἱστορική αὐτή ἀποστολή καί τό ἀληθινό νόημα τοῦ ἀθλητισμοῦ πρέπει ὁπωσδήποτε νά διαφυλαχθοῦν. Ἰδίως μάλιστα στήν ἐποχή μας, κατά τήν ὁποία ἀπειλοῦνται ἀπό τήν ἐμπορευματοποίηση, ἀλλά καί ἄλλες παραμορφωτικές ἀλλοιώσεις. Αὐτήν ἀκριβῶς τήν ὑπεράσπιση τοῦ ἀθλητικοῦ ἰδεώδους ὑπηρετεῖ καί ἡ πρότασή μου γιά τή μόνιμη τέλεση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν Ἑλλάδα. Στήν κοιτίδα καί γενέτειρα τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Πνεύματος ὁ ἀθλητισμός, μακριά ἀπό σκοπιμότητες, ξένες πρός τήν οὐσία του καί τό νόημά του, μπορεῖ καί πρέπει νά ἀναβαπτισθεῖ στίς πηγές προελεύσεώς του καί νά ἐπιβιώσει, γιά τό καλό τῆς ἀνθρωπότητος.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές, εὔχομαι εὐόδωση τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεώς σας. Καί εὐελπιστῶ ὅτι οἱ συνδιασκέψεις αὐτές θά ἐξελιχθοῦν σέ θεσμό, τό πνεῦμα καί ἡ λειτουργία τῶν ὁποίων θά ἐνισχύσουν ἀποφασιστικῶς τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης στήν ὁλοκλήρωση τῆς ἱστορικῆς του ἀποστολῆς».

5 ΜΑΪΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει νέα ἐπιστολή στόν πρόεδρο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Τζ. Μπούς:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Θεώρησα χρήσιμο νά σᾶς γράψω γιά τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς αὐτοαποκαλούμενης "Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας" — ἕνα θέμα θεμελιώδους σημασίας γιά τήν χώρα μου — τώρα πού, ὅπως φαίνεται, πλησιάζει ἡ στιγμή τῆς λήψεως ἀποφάσεων τόσο ἀπό τήν Κυβέρνησή σας, ὅσο καί ἀπό τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, γιά νά σᾶς καταστήσω καί προσωπικά κοινωνόν τῶν θέσεων τῆς Ἑλλάδος ἐπί τοῦ θέματος.

»Οἱ ἀντιρρήσεις μας στήν χρήση τοῦ ὀνόματος Μακεδονία ἀπό τά Σκόπια δέν ὀφείλονται σέ λόγους συναισθηματικούς, ἤ ἀκόμα στούς γνωστούς καί ἀδιαμφισβήτητους ἱστορικούς λόγους. Ὀφείλονται κυρίως στήν πεποίθησή μας ὅτι ἐνδεχόμενη ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων μέ τό ὄνομα Μακεδονία θά ὑπονόμευε τήν σταθερότητα καί τήν εἰρήνη στήν περιοχή.

»Πράγματι, κύριε πρόεδρε, τυχόν ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων ὡς Μακεδονία δέν θά ἀποτελοῦσε μόνο παραχάραξη τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ εἶναι γνωστό ὅτι τά Σκόπια δέν ἔχουν οὔτε ἱστορικό οὔτε ἐθνολογικό δικαίωμα νά χρησιμοποιοῦν τό ὄνομα αὐτό. Οὔτε θά ἀποτελοῦσε μόνο σφετερισμό τῆς ἑλληνικῆς πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς, ἀφοῦ τό ὄνομα αὐτό ἀνήκει μόνο στήν Ἑλλάδα.

»Πάνω ἀπ' ὅλα θά ἔθετε σέ κίνδυνο τήν ἀσφάλεια καί τήν εἰρήνη στήν περιοχή. Πρῶτον, διότι θά ἀποτελοῦσε μιά ἱστορική νομιμοποίηση τῶν προσπαθειῶν πού ἔγιναν, στό πρόσφατο παρελθόν, μέ πρόσχημα ἀκριβῶς τό ὄνομα Μακεδονία καί μέ σκοπό τόν διαμελισμό τῆς Ἑλλάδος, διά τῆς ἀποσπάσεως τῆς Μακεδονίας.

»Δεύτερον. Διότι θά δημιουργοῦσε μιά μόνιμη πηγή ἀνωμαλίας στήν περιοχή, ἀφοῦ τά Σκόπια θά ἐνθαρρύνοντο νά ἀναπτύξουν περαιτέρω τόν ἐθνικισμό τους πού καλλιεργοῦν συστηματικά τά τελευταῖα 40 χρόνια καί πού ἐνέταξαν καί στό νέο Σύνταγμά τους ἀκόμα καί σήμερα πού ζητοῦν τήν διεθνῆ ἀναγνώριση.

»Τρίτον. Διότι θά ἐξουδετέρωνε, ἐν πολλοῖς, τόν σταθεροποιητικό ρόλο τῆς Ἑλλάδος στήν περιοχή. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ μόνη γείτων τῶν Σκοπίων πού, ἀφενός μέν, δέν ἔχει βλέψεις στό ἔδαφός τους, ἀφετέρου δέ, ἔχει τήν δυνατότητα νά ἐνισχύσει τήν ἀσφάλεια καί τήν ἀκεραιότητά τους. Αὐτόν ὅμως τόν ρόλο τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας, τῆς σταθερότητος καί τῆς ἀσφάλειας στήν περιοχή δέν μπορεῖ νά παίξει ἡ Ἑλλάς, ὅταν τά Σκόπια, ἐπίσημα, διά τοῦ ὀνόματός τους προβάλλουν διεκδικήσεις ἐπί τῆς Ἑλλάδος.

»Τέλος, ἄν τά Σκόπια δέν ἀποτελοῦν ἀπειλή, αὐτή τήν στιγμή, κανείς δέν μπορεῖ νά προβλέψει καί νά ἐγγυηθεῖ, ἰδιαίτερα μέσα στίς σημερινές συνθῆκες ρευστότητος καί ἀστάθειας, ποιοί συνδυασμοί δυνάμεων θά προκύψουν, στό ἐγγύς ἤ στό ἀπώτερο μέλ-

λον, στά Βαλκάνια καί στήν εὐρύτερη περιοχή. Ἂν αὐτές οἱ δυνάμεις θελήσουν νά χρησιμοποιήσουν καί πάλι τό "Μακεδονικό", ὅπως τό ἔκαναν στό παρελθόν, γιατί οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότης θά πρέπει νά τούς ἔχουν δώσει ἐκ τῶν προτέρων ἕναν τίτλο νομιμότητος γιά νά τό πράξουν;

»Τό συμπέρασμά μου εἶναι, ὅτι ἡ σταθερότης καί ἡ ἀσφάλεια στήν περιοχή ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ὕπαρξη ὁμαλῶν καί καλῶν σχέσεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Σκοπίων. Στήν ἀντίθετη περίπτωση, εἶναι βέβαιον ὅτι τά Σκόπια θά καταστοῦν μιά μόνιμη ἑστία ἀνωμαλίας καί ἀναταραχῆς στήν περιοχή μας.

»Γνωρίζω καί ἐκτιμῶ, κ. πρόεδρε, τήν κατανόηση πού ἐπιδεικνύει ἡ Κυβέρνησή σας ἔναντι τῶν ἑλληνικῶν θέσεων. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι θά συνεχίσετε νά ὑποστηρίζετε τήν χώρα μου, διότι, πέραν τῶν ἄλλων, γνωρίζετε ὅτι ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξε, γιά πολλές δεκαετίες, ἡ μόνη χώρα τῆς περιοχῆς πού κράτησε ὑψηλά τήν σημαία τῆς Δύσεως, κάτω ἀπό τόν καταθλιπτικό ὄγκο τοῦ σλαβισμοῦ καί τοῦ κομμουνισμοῦ. Καί γιατί γνωρίζω ὅτι ἡ Ἀμερική δέν εἶναι ἀπό τίς χῶρες ἐκεῖνες πού ἐγκαταλείπουν τούς παληούς τους φίλους γιά νά ἀποκτήσουν ἀμφίβολους φίλους μεταξύ παλαιῶν ἐχθρῶν».

Ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος ἀπάντησε στόν Κ. Καραμανλῆ στίς 27 Μαΐου:

«Ἀγαπητέ κ. πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν πρωτοβουλία σας νά μοῦ ἐξηγήσετε στήν ἐπιστολή σας τῆς 5ης Μαΐου τά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος μέ τή Μακεδονία. Συμφωνῶ μαζί σας ὅτι οἱ φιλικές σχέσεις μεταξύ Ἑλλάδος καί Μακεδονίας, ὅπως ἐπίσης καί μεταξύ τῶν πολιτῶν τῶν δύο χωρῶν, εἶναι σημαντικοί παράγοντες γιά τήν προαγωγή τῆς ἀσφάλειας, εἰρήνης καί εὐημερίας τῆς περιοχῆς. Θέλουμε νά βοηθήσουμε καί συνεργαζόμαστε στενά μέ τήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ὥστε νά βροῦμε μιά λύση γιά τά προβλήματα αὐτά.

»Ἀντιλαμβάνομαι τό βάθος τῶν ἑλληνικῶν ἀνησυχιῶν στά θέματα αὐτά. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ Ἑλλάδα θά συνεργαστεῖ μέ τή Μακεδονία. Ὡς παλαιό φίλο καί σύμμαχο, ἡ δέσμευσή μας γιά τήν ἀσφάλεια τῆς Ἑλλάδος, τήν ἐδαφική της ἀκεραιότητα καί τό ἀπαραβίαστο τῶν συνόρων της, παραμένει ἰσχυρή»[196].

8 ΜΑΪΟΥ 1992

Μετά ἀπό νέο κύκλο ἐπαφῶν καί ἐνόψει νέων συναντήσεών του σέ διεθνές ἐπίπεδο, μέ σκοπό τήν ἀναζήτηση εὐνοϊκῆς λύσεως στό θέμα τῶν Σκοπίων, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐνημερώνει σχετικά τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

Σημαντικό γεγονός στό διάστημα πού μεσολάβησε ἀπό τή δεύτερη σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὑπῆρξε ἡ ἄτυπη συνάντηση τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κοινότητας στό Γκιμαράες τῆς Πορτογαλίας, τήν 1η Μαΐου. Στό τελικό ἀνακοινωθέν τονίστηκε ὅτι τά Κράτη-μέλη εἶναι πρόθυμα νά ἀναγνωρίσουν τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας ὡς κυρίαρχο καί ἀνεξάρτητο Κράτος, μέσα στά ὑπάρχοντα σύνορά του καί μέ ὄνομα πού νά εἶναι ἀποδεκτό ἀπό ὅλα τά ἐνδιαφερόμενα μέρη, ἐξέφρασαν τή μεγάλη τους ἐκτίμηση γιά τίς προσπάθειες τῆς προεδρίας, πού συμπεριέλαβαν τήν προετοιμασία σφαιρικοῦ «πακέτου», καί παρότρυναν τά ἄμεσα ἐμπλεκόμενα μέρη νά συνεχίσουν νά κάμουν κάθε τί δυνατό γιά νά ἐπιλύσουν τά ἐκκρεμῆ ζητήματα στή βάση τοῦ «πακέτου» αὐτοῦ.

Νέα συνάντηση μεταξύ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί πρωθυπουργοῦ, γιά τό ἴδιο ἀντικείμενο, θά πραγματοποιηθεῖ στίς 14 Μαΐου — μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ τελευταίου ἀπό σύντομο ταξίδι στίς Βρυξέλλες. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ Κ. Μητσοτάκης ὑπογράμμισε τήν ἐμμονή τῆς Κυβερνήσεως στή γραμμή πού ἀποφασίστηκε στή σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν.

9 ΜΑΪΟΥ 1992

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἑορτῆς τῆς Ἡμέρας γιά τή Μητέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ὅλοι μας καί καθένας χωριστά βιώνουμε, σέ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας, τήν καθοριστικῆς σημασίας συμβολή τοῦ θεσμοῦ τῆς Μητέρας στήν οἰκογένεια καί τήν κοινωνία γενικότερα. Ὑπό τήν ἔννοια αὐτή, ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἀξίας τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ δέν ἔχει ἀνάγκη ἐπετείων. Ὅμως, ἡ Ἡμέρα τῆς Μητέρας μοῦ παρέχει τήν εὐκαιρία νά κάνω δυό ἐπισημάνσεις:

»Ἡ Μητέρα, ὡς πηγή ζωῆς, ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως θεμέλιο τῆς οἰκογένειας ἀλλά καί τῆς κοινωνικῆς δομῆς γενικότερα. Συμβολίζει ἐπίσης καί ἐκφράζει τήν ἐλπίδα γιά τό μέλλον καί τήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Τήν σημασία αὐτή ἀκριβῶς ἀποτυπώνει καί τό Σύνταγμα, ὅταν θέτει ὑπό τήν προστασία τῆς Πολιτείας τήν μητρότητα, μαζί μέ τό γάμο καί τήν οἰκογένεια. Ὅμως, ἡ ἀποστολή τῆς Μητέρας δέν περατώνεται ὅταν παρέχει τό ἀγαθό τῆς ζωῆς. Ἡ παρουσία της παρακολουθεῖ τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν βρεφική του ἡλικία, ὡς τήν ὁριστική διαμόρφωση τῶν βασικῶν στοιχείων τοῦ χαρακτήρα του. Καί ἀπό τήν ἄποψη αὐτή ἡ Μητέρα ἀποτελεῖ καθοριστικῆς σημασίας παράγοντα στήν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου.

»Ἂν στούς δύσκολους καιρούς πού περνᾶμε σήμερα, ἡ διαφύλαξη ὁρισμένων θεμελιωδῶν ἀξιῶν ἀποτελεῖ ἐπιτακτική ἀνάγκη, ἡ στήριξη καί ὁ σεβασμός τῆς ἀξίας πού συμβολίζει ὁ θεσμός τῆς Μητέρας ἀποτελεῖ τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ἰσορροπίας τῆς κοινωνίας».

10 ΜΑΪΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τούς προέδρους τῶν Δικηγορικῶν Συλλόγων Ἀθήνας, Θεσ-

σαλονίκης καί Πειραιῶς, ἀπό τούς ὁποίους καί ἐνημερώθηκε γιά τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τόν κλάδο καί, γενικότερα, τή Δικαιοσύνη.

17-20 ΜΑΪΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μετά ἀπό ὑπόδειξη τῶν θεραπόντων ἰατρῶν του, εἰσάγεται στό νοσοκομεῖο «Λόντον Μπρίτζ» τοῦ Λονδίνου, ὅπου καί ὑποβάλλεται σέ νέο ἔλεγχο τῆς ὑγείας του, καθώς καί σέ στεφανιογραφία. Σύμφωνα μέ ἰατρικό ἀνακοινωθέν πού ἐκδόθηκε στίς 18 Μαΐου, «ἡ στεφανιογραφία κατέδειξε ὅτι ἡ κατάσταση κυκλοφορίας τοῦ αἵματος στίς στεφανιαῖες ἀρτηρίες, ἡ καλή λειτουργία τοῦ μυοκαρδίου καί ἡ ἐπάρκεια τῆς ἀναπτυχθείσης παραπλεύρου κυκλοφορίας, καθιστοῦν προτιμητέα τή συντηρητική ἀγωγή, ἀντί τῆς ἐπεμβατικῆς (ἀγγειοπλαστική ἤ ἐγχείριση) θεραπείας». Τήν ἀνακοίνωση ὑπέγραψαν οἱ ἰατροί Ε. Σόουτον, Ε. Βορίδης, Θ. Γούναρης, Ε. Μπελλώνιας καί Π. Τούτουζας.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα τή μεθεπομένη, 20 Μαΐου. Σέ δηλώσεις, κατά τήν ἄφιξή του, τόνισε:

«Ἂν δέν ἤμουν καλά, θά εἶχα παρατείνει τήν παραμονή μου στό Λονδίνο. Τό γεγονός ὅτι ἐπέστρεψα σέ τρεῖς μέρες σημαίνει ὅτι αἰσθάνομαι καλά».

22 ΜΑΪΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνταλλάσσει ἀπόψεις μέ τόν Γ. Βασιλείου, πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, σχετικά μέ τίς ἐξελίξεις τοῦ ἐθνικοῦ θέματος τῆς Μεγαλονήσου. Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Γ. Βασιλείου δήλωσε:

«Ὅπως βλέπετε, εἶμαι ἰδιαίτερα χαρούμενος, γιατί μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἔχω μιά μακρά συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆ.

»Θά ἤθελα νά ἀρχίσω μέ τό νά τονίσω ὅτι τόν βρῆκα σέ πολύ καλή κατάσταση. Ἦταν ὑγιέστατος, στά κέφια του ὅπως λέμε, καί ἡ συζήτησή μας ἦταν πολύ δημιουργική καί πάρα πολύ χρήσιμη γιά μένα».

26 ΜΑΪΟΥ 1992

Σέ πανηγυρική τελετή πού ὀργανώνεται στό Μέγαρο Μουσικῆς ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπονέμει τά βραβεῖα τοῦ Ἱδρύματος «Ἀλέξανδρος Σ. Ὠνάσης» — «Ἀθήνα» στόν Ζ. Ντελόρ, «Ὀλυμπία» στό Ἐθνικό Μουσεῖο Ἀνθρωπολογίας καί Ἱστορίας τοῦ Μεξικοῦ, «Ἀριστοτέλης» στόν Τ. Τέρνερ, ἐπικεφαλῆς τοῦ διεθνοῦς τηλεοπτικοῦ εἰδησεογραφικοῦ δικτύου CNN, «Δελφοί» στήν Γκ. Χ. Μπρούτλαντ, πρωθυπουργό τῆς Νορβηγίας.

Τήν παραμονή, 25 Μαΐου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, Ζ. Ντελόρ, στόν ὁποῖο — σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες — τόνισε ὅτι «πρέπει οἱ ἑταῖροι νά καταλάβουν τό ἑλληνικό δίκαιο στό θέμα τῶν Σκοπίων καί νά μήν παρασύρονται ἀπό ἀνεύθυνες καί ἀνιστόρητες γνωμοδοτήσεις».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ἡ Σχολή Νομικῶν, Οἰκονομικῶν καί Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐξαίροντας τή συμβολή τοῦ Ζ. Ντελόρ «στή διαδικασία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποίησης πού εἶναι καί τό μεγαλύτερο γεγονός στή μεταπολεμική εὐρωπαϊκή ἱστορία», τόν ἀνακήρυξε ἐπίτιμο διδάκτορα.

29 ΜΑΪΟΥ 1992

Μετά ἀπό νέα συνάντηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, σέ σχέση μέ τό ἐνδεχόμενο νέας συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀνακοίνωσε στόν πρωθυπουργό ὅτι δέν θά εἶχε ἀντίρρηση νά καλέσει τούς πολιτικούς ἀρχηγούς σέ σύσκεψη. Θεωρεῖ ὅμως προτιμότερο νά προηγηθεῖ στή φάση αὐτή ἡ ἐνημέρωση τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ἀπό τόν πρωθυπουργό».

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως εἴκοσι ἐτῶν ἀπό τήν ἀποκατάσταση διπλωματικῶν σχέσεων μεταξύ Ἀθήνας καί Πεκίνου, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε στόν πρόεδρο τῆς Κίνας, Γιάνγκ Σαγκούν, τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Μέ τήν εὐκαιρία συμπληρώσεως μιᾶς εἰκοσαετίας διπλωματικῶν σχέσεων μεταξύ Ἑλλάδος καί Κίνας ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἀπευθύνω θερμό χαιρετιστήριο μήνυμα καί τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν εὐημερία καί τήν πρόοδο τοῦ φίλου κινεζικοῦ λαοῦ.

»Ἡ σύναψη διπλωματικῶν σχέσεων στίς 5 Ἰουνίου 1972 ἐγκαινίασε γιά τίς δύο χῶρες μας μιά νέα περίοδο φιλίας καί συνεργασίας σέ πολλούς τομεῖς ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος. Παρ' ὅλη ὅμως τήν πρόοδο τῶν σχέσεών μας, ὑπάρχουν ἀκόμη μεγάλες δυνατότητες πρός περαιτέρω ἐμβάθυνση αὐτῆς τῆς συνεργασίας καί πρός ἐπέκτασή της σέ νέους τομεῖς.

»Οἱ πρόσφατες διεθνεῖς ἐξελίξεις καί τό νέο περιβάλλον πού δημιουργήθηκε στήν παγκόσμια σκηνή ἐπιβάλλουν περισσότερο παρά ποτέ τήν ἐνεργό συμβολή ὅλων τῶν χωρῶν στήν ἀντιμετώπιση τῶν προκλήσεων τῆς ἐποχῆς μας.

»Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι στό νέο αὐτό περιβάλλον μπορεῖ νά προαχθεῖ ἀκόμη περισσότερο ἡ ἐποικοδο-

μητική συνεργασία μας καί οἱ μακραίωνοι δεσμοί φιλίας τῶν δύο λαῶν μας.

»Ἡ Ἑλλάς προσβλέπει στή συνέχιση τῶν προσπαθειῶν τῶν δύο χωρῶν μας γιά εἰρήνη καί σταθερότητα καί γιά δίκαιη ἐπίλυση τῶν ζητημάτων πού ἀπασχολοῦν τήν διεθνῆ κοινότητα».

3 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Γ. Ἀποστολάτος, ἐπιδίδει τό Χρυσό Σταυρό τοῦ Ἱδρύματος στόν Κ. Καραμανλῆ, ὡς ἐκδήλωση τιμῆς καί ἀναγνωρίσεως γιά «τήν ἐθνική καί κοινωνική προσφορά του».

5 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα γιά τήν Παγκόσμια Ἡμέρα Περιβάλλοντος:

«Στό τέλος τοῦ 20οῦ αἰώνα, οἱ κίνδυνοι πού ἀπειλοῦν τόν πλανήτη μας ἀπό τήν ἀνατροπή τῆς οἰκολογικῆς ἰσορροπίας εἶναι καί ἐμφανεῖς καί σοβαροί.

»Ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη καί ἡ τεχνολογική πρόοδος πού σημειώθηκαν στόν αἰώνα μας, πρωτοφανεῖς στήν ἱστορία τῆς γῆς, προσέφεραν ἀναμφισβήτητα σέ μεγάλο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητας ἕνα ὑψηλότατο ἐπίπεδο ζωῆς, ἀδιανόητο ἀκόμη καί πρίν ἀπό λίγες δεκαετίες. Τό τίμημα ὅμως αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως, οἱ οἰκολογικές δηλαδή καταστροφές πού ἤδη ἔχουν ἐπέλθει, ἄρχισε νά γίνεται ἀπαγορευτικό.

»Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, εἶναι ἐξίσου σοβαροί καί ἐμφανεῖς οἱ κίνδυνοι τῆς ὑποαναπτύξεως. Κίνδυνοι πού πλήττουν τό μεγάλο ἐκεῖνο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητας πού ζεῖ σέ συνθῆκες φτώχειας καί ἀθλιότητας. Καί πού ἐπιπλέον ὑφίσταται καί ἐκεῖνο τίς οἰκολογικές συνέπειες τῆς ἀναπτύξεως, χωρίς νά ἀπολαμβάνει τά ἀγαθά της.

»Ἡ μεγάλη, ἑπομένως, πρόκληση γιά τήν ἀνθρωπότητα εἶναι νά διαμορφώσει μιά κοινή περιβαλλοντολογική πολιτική σέ παγκόσμια κλίμακα, πού θά συμβιβάζει τήν ἀνάπτυξη μέ τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ διαμόρφωση μιᾶς τέτοιας πολιτικῆς εἶναι ἔργο δυσχερέστατο. Γιατί ἀπαιτεῖ ὄχι μόνο πολιτική βούληση ἀλλά καί τεράστιες δαπάνες. Εἶναι ὅμως ἀπολύτως ἀπαραίτητη. Γιατί ἀπό τήν ἐπίτευξη ἰσορροπίας μεταξύ ἀναπτύξεως καί προστασίας τοῦ περιβάλλοντος θά ἐξαρτηθεῖ τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας.

»Ἡ ἐφετεινή ἐπέτειος τῆς Παγκόσμιας Ἡμέρας τοῦ Περιβάλλοντος ἔχει ἰδιαίτερη σημασία:

»Πρῶτον, διότι ἔχει καταστεῖ πλέον ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη ἀποτελεσματικῆς ἀντιμετώπισης τῶν προβλημάτων τοῦ περιβάλλοντος, καί δεύτερον, διότι συμπίπτει μέ τή Διάσκεψη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν πού συνέρχεται στό Ρίο ἀκριβῶς γιά ν' ἀντιμετωπίσει αὐτά τά προβλήματα.

»Ἡ Ἑλλάς ὑποστηρίζει τούς σκοπούς αὐτῆς τῆς σημαντικότατης Διάσκεψης καί, παρά τά σοβαρά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει, εὔχεται τήν ἐπιτυχία της».

7 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ἐνῶ ἐντείνεται ἡ κρίση στά Βαλκάνια μέ ἐπίκεντρο τή Βοσνία, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀπαντώντας σέ σχετικό ἐρώτημα τῶν δημοσιογράφων, δήλωσε:

«Αὐτόν τόν καιρό λέγονται καί γράφονται τόσα πολλά, ὥστε νά μήν χρειάζεται νά τροφοδοτήσω καί ἐγώ μέ δηλώσεις μου τήν σύγχυση πού ἐπικρατεῖ στόν τόπο μας.

»Ὅσον ἀφορᾶ τό ἐρώτημά σας, ἀνεξαρτήτως τοῦ τί γίνεται καί τί θά γίνει στήν περιοχή μας, δέν ὑπάρχει περίπτωση νά ἐμπλακεῖ ἡ Ἑλλάς σέ πολεμικές περιπέτειες, ἐκτός ἄν πάει γυρεύοντας ἡ ἴδια».

8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει, στό Προεδρικό Μέγαρο, φιλική συνομιλία μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώθηκε γιά τά προβλήματα τοῦ βιομηχανικοῦ κλάδου ἀπό τό νέο πρόεδρο τοῦ ΣΕΒ, Ι. Στράτο.

14 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

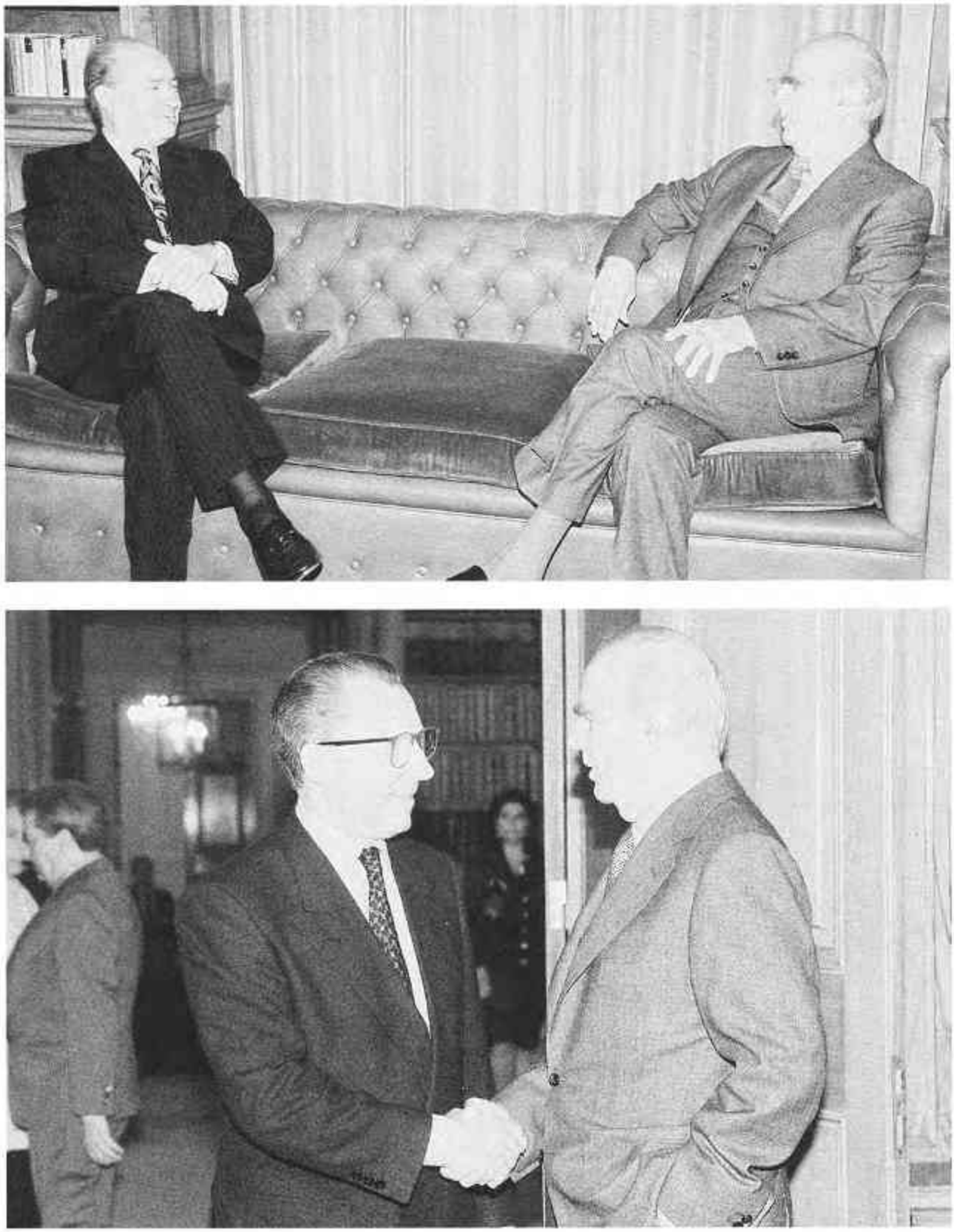
Μετά ἀπό πρόσκληση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πραγματοποιεῖται ἡ τρίτη, κατά σειρά, σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ὑπό τήν προεδρία του. Εἶχε προηγηθεῖ σχετική συνεννόηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρωθυπουργό, κατά τή συνάντησή τους, στό Προεδρικό Μέγαρο, στίς 10 Ἰουνίου, καί σύμφωνη γνώμη τῶν ἀρχηγῶν τῶν τριῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Ἡ προεδρία τῆς Δημοκρατίας, μετά τή σύσκεψη, ἔδωσε στή δημοσιότητα ἐπίσημο ἀνακοινωθέν:

«Κατόπιν προσκλήσεως τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ, πραγματοποιήθηκε σήμερα ὑπό τήν προεδρία του σύσκεψη τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων, στήν ὁποία πῆραν μέρος: ὁ πρωθυπουργός καί πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας κ. Κ. Μητσοτάκης, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης καί πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Α. Γ. Παπανδρέου, ἡ πρόεδρος τοῦ Συνασπισμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς Προόδου κα Μ. Δαμανάκη καί ἡ γενική γραμματέας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΚΚΕ κα Α. Παπαρήγα.

»Ἀντικείμενο τῆς συσκέψεως ἦταν τά ἐθνικά μας θέματα καί εἰδικώτερα οἱ ἐξελίξεις στά Βαλκάνια, ἡ γιουγκοσλαβική κρίση καί τό θέμα τῶν Σκοπίων.

»Ἡ συζήτηση διεξήχθη σέ ἤπιο καί εποικοδομητικό κλίμα.

Συνομιλία στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν Γ. Βασιλείου (ἄνω) καί τόν Ζ. Ντελόρ (κάτω).

»Τή συζήτηση ἄνοιξε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί στή συνέχεια ὁ πρωθυπουργός ἐνημέρωσε τούς ἀρχηγούς τῶν κομμάτων γιά τά παραπάνω θέματα καί εἰδικώτερα γιά τίς τελευταῖες ἐξελίξεις στό θέμα τῶν Σκοπίων, καθώς καί γιά τή στάση πού προτίθεται νά τηρήσει γιά τό θέμα αὐτό στήν αὐριανή σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κοινότητος, στό Λουξεμβοῦργο.

»Ὁ κ. Παπανδρέου, ἡ κα Δαμανάκη καί ἡ κα Παπαρήγα ἐξέφρασαν τίς ἀπόψεις τους πάνω στά θέματα αὐτά καί ἐπανέλαβαν τίς γνωστές θέσεις τῶν κομμάτων τους.

»Οἱ ἀρχηγοί τῶν κομμάτων συμφώνησαν μέ τά ἀκόλουθα συμπεράσματα, μέ τά ὁποία ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔκλεισε τή συζήτηση:

»Πρῶτον. Ἡ σύσκεψη ὑπῆρξε χρήσιμη, διότι ἔγινε ἀμοιβαία καί σέ βάθος ἐνημέρωση τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας στήν κρίσιμη αὐτή φάση γιά τά ἐθνικά μας θέματα.

»Δεύτερον. Ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ἐπιθυμία τῶν ἡγετῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων νά ἐπιτευχθεῖ ἡ μεγαλύτερη δυνατή σύμπτωση ἀπόψεων στά ἐθνικά μας θέματα, μέσα στά πλαίσια τῶν γνωστῶν θέσεων τῶν κομμάτων τους.

»Τρίτον. Διαπιστώθηκε ἡ σταθερή ἀπόφαση τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας νά ἀποφύγει ἡ Ἑλλάς ὁποιαδήποτε στρατιωτική ἐμπλοκή της στά Βαλκάνια.

»Ἡ κα Παπαρήγα δέν προσυπογράφει τό κείμενο αὐτό λόγω γενικωτέρων διαφωνιῶν».

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν ἐπίσκεψη τοῦ Λ. Κύρκου, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις του πάνω στά τρέχοντα προβλήματα τῆς χώρας.

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Στό πλαίσιο ἐνημερωτικῶν συναντήσεών του μέ τούς κύριους χειριστές τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντᾶ διαδοχικά τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Στ. Μάνο, καί, λίγες ἡμέρες ἀργότερα, τόν Ε. Χριστοδούλου, διοικητή τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος.

18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ὁ Πατριάρχης Μόσχας καί πασῶν τῶν Ρωσιῶν, Ἀλέξιος, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ὀκταήμερη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα, ὡς προσκεκλημένος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφείμ, ἐπισκέπτεται καί ἔχει ἐγκάρδια συνομιλία μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζήτησε ἀπό τόν προκαθήμενο τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας νά μεταφέρει στόν πρόεδρο Γιέλτσιν τήν προσδοκία του ὅτι θά δείξει κατανόηση γιά τά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος, ἐκφράζοντας ταυτόχρονα τή δυσφορία του γιά τίς πρόσφατες δηλώσεις τοῦ Ρώσου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν πού ἀντιβαίνουν στά ἐθνικά δίκαια τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Πατριάρχης Ἀλέξιος διευκρίνησε, ἀπαντώντας σέ προσφώνηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κατά τή δοξολογία πού ἐψάλη στό Μητροπολιτικό Ναό, ὅτι εἶχε ἤδη ζητήσει ἀπό τόν πρόεδρο Γιέλτσιν «νά μή συντελέσει στό ἀνοσιούργημα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων μέ τό ἑλληνικό ὄνομα Μακεδονία».

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπένειμε στόν Πατριάρχη Μόσχας, κατά τή συνάντησή τους παρουσία καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφείμ, τό Μεγαλόσταυρο τοῦ Τάγματος τῆς Τιμῆς.

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Εὐθύς μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἀντάλλαξε ἀπόψεις μέ τούς Τούρκους ἰθύνοντες σχετικά μέ τήν ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ καί τή σύναψη διμεροῦς συμφώνου φιλίας καί συνεργασίας, ὁ πρωθυπουργός ἐπισκέφθηκε καί ἐνημέρωσε σχετικά τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, σύμφωνα μέ ἐνδείξεις πού ἐπεσήμανε ὁ ἡμερήσιος τύπος, ἀντιμετωπίζει μέ σκεπτικισμό τήν ὕπαρξη οὐσιαστικῆς δυνατότητας γιά τή θετική ἔκβαση, ὑπό τίς τρέχουσες συνθῆκες, ἑνός ἑλληνοτουρκικοῦ διαλόγου, ἐνῶ ὁ πρωθυπουργός, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, δήλωσε ὅτι «ὅσον ἀφορᾶ τό Κυπριακό, θά ὑπάρξει σύμφωνο φιλίας μέ τήν Τουρκία, ἐφόσον λυθεῖ τό Κυπριακό», διευκρινίζοντας ταυτόχρονα ὅτι «καί ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι σύμφωνος μ' αὐτό».

Τήν ἑπομένη, 23 Ἰουνίου, δόθηκε στή δημοσιότητα σχετική ἀνακοίνωση ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας:

«Ἐπειδή ἐδόθησαν διάφορες αὐθαίρετες ἑρμηνεῖες σχετικά μέ τό περιεχόμενο τῆς συνομιλίας πού εἶχε χθές ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρωθυπουργό, δηλοῦται ὅτι ἰσχύουν πλήρως οἱ δηλώσεις τίς ὁποῖες ἔκανε ὁ πρωθυπουργός, μετά τή συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας».

24 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει χαιρετιστήριο μήνυμα πρός τό Συνέδριο τῶν Δικηγορικῶν Συλλόγων τῆς χώρας:

«Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση χαιρετίζω τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου σας, πού εἶναι ἀφιερωμένο στό κρίσιμο θέμα τῶν σχέσεων Δικαιοσύνης καί Δικηγορίας. Λυποῦμαι μόνον ἐπειδή λόγοι ἀνώτεροι τῆς θελήσεώς μου δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά παραστῶ προσωπικῶς.

»Εἶναι γνωστό ὅτι τό δικηγορικό λειτούργημα συνδέεται ἄρρηκτα μέ τήν ὁμαλή λειτουργία καί τήν ὀρθή ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἡ ὁποία δέν εἶναι ἁπλῶς μία ἀπό τίς τρεῖς ἐξουσίες, πού προσδιορίζουν

τή μορφή τοῦ πολιτεύματος. Στό μέτρο πού ἐγγυᾶται τόν ἔλεγχο τῆς νομιμότητας τῆς λειτουργίας τῶν πολιτειακῶν ὀργάνων ἀποτελεῖ καί ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς δημοκρατίας.

»Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, τό δικηγορικό λειτούργημα, ὡς θεμελιώδης προϋπόθεση γιά τήν ὕπαρξη καί τήν ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, συμβάλλει, σέ τελική ἀνάλυση, καί στήν ἐδραίωση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Καί ἡ συμβολή αὐτή εἶναι σήμερα τόσο περισσότερο σημαντική, ὅσο οἱ θεσμοί τῆς Δικαιοσύνης στή χώρα μας διέρχονται περίοδο δοκιμασίας.

»Ὅμως τό δικηγορικό λειτούργημα συνδέεται καί ἀπό μιά ἄλλη ἄποψη μέ τούς δημοκρατικούς θεσμούς. Καί τοῦτο διότι διασφαλίζει τήν ἀκώλυτη ἄσκηση τῶν συνταγματικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν καί, κατ' αὐτόν τόν τρόπο, συνιστᾶ φραγμό ἔναντι τόσο τῆς κρατικῆς ὅσο καί τῆς ἰδιωτικῆς αὐθαιρεσίας.

»Τό Συνέδριό σας συνέρχεται σέ μία περίοδο, κατά τήν ὁποία ὁ τόπος ἀντιμετωπίζει δύσκολα ἐσωτερικά καί κρίσιμα ἐθνικά προβλήματα. Γιά τήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἀπαιτεῖται ἐθνική ὁμοψυχία καί ὑπευθυνότητα ἀπό ὅλους τούς παράγοντες τῆς δημοσίας μας ζωῆς.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι κατά τίς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου σας θά πρυτανεύσει ὑψηλό πνεῦμα εὐθύνης. Εὔχομαι οἱ ἐργασίες αὐτές νά στεφθοῦν μέ πλήρη ἐπιτυχία καί νά ὁδηγηθοῦν σέ ἐποικοδομητικά πορίσματα, ὄχι μόνο γιά τήν ἀποστολή τοῦ κλάδου σας ἀλλά καί γιά τήν Πολιτεία καί τήν κοινωνία μας γενικότερα».

29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τά ἀποτελέσματα τῆς Συνόδου Κορυφῆς τῶν Κρατῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας στή Λισσαβώνα, μεταξύ 26-27 Ἰουνίου, ὁπότε καί διατυπώθηκε ἡ ἀκόλουθη δήλωση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου σχετικά μέ τό ἐπίμαχο θέμα τῶν Σκοπίων:

«Τό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο ἐπαναλαμβάνει τή θέση πού ἔλαβε ἡ Κοινότητα καί τά Κράτη-μέλη της στό Γκιμαράες σχετικά μέ τήν αἴτηση τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας γιά τήν ἀναγνώρισή της ὡς ἀνεξάρτητου Κράτους. Ἐκφράζει τήν πρόθεσή του νά ἀναγνωρίσει τή Δημοκρατία αὐτή μέσα στά ὑφιστάμενα σύνορά της σύμφωνα μέ τή δήλωσή τους τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1991 ὑπό μιά ὀνομασία πού δέν θά περιλαμβάνει τόν ὅρο Μακεδονία. Θεωρεῖ περαιτέρω ὅτι τά σύνορα τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς εἶναι ἀπαραβίαστα καί ἐγγυημένα, σύμφωνα μέ τίς ἀρχές τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί τῆς Χάρτας τῶν Παρισίων».

Στήν ἀπόφαση τῆς Λισσαβώνας ἀντέδρασε ζωηρά, ἐπιδεικνύοντας μέ σειρά ἐνεργειῶν της πνεῦμα ἀδιαλλαξίας, ἡ Κυβέρνηση τῶν Σκοπίων. Παράλληλα, δόθηκε ἀπό τό Λευκό Οἶκο στή δημοσιότητα δήλωση, μέ τήν ὁποία ὁ πρόεδρος τῶν ΗΠΑ καλεῖ τά «ἐνδιαφερόμενα μέλη» νά προχωρήσουν στήν ταχεία ἐπίλυση τῆς «ἀντιδικίας», ἐνῶ καί ἀπό τήν πλευρά τῆς Μόσχας ἐκδηλώθηκε θετική διάθεση ἀπέναντι στήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία, ἡ ὁποία θά ἀπολήξει, στίς 6 Αὐγούστου, στήν ἐπίσημη ἀναγνώρισή της μέ τό ὄνομα Μακεδονία.

Ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός, θά ἐξάρει τό ἀποτέλεσμα τῆς Συνόδου τῆς Λισσαβώνας, ἀλλά καί θά τονίσει ὅτι δέν ἔχει ἀκόμη ἐξασφαλιστεῖ ὁριστική λύση τοῦ ζητήματος.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, δέχτηκε τόν καθηγητή Ι. Γεωργάκη, πρόεδρο, καί τούς Μ. Σακελλαρίου καί Β. Μελᾶ, ἀντιπρόεδρο καί γενικό γραμματέα τοῦ Ἱδρύματος Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ ὁποίου τελεῖ τό ἵδρυμα, τόνισε τή μεγάλη ἐθνική σημασία τῆς ἀποστολῆς καί εὐχήθηκε ἐπιτυχία στό ἔργο τους, τό ὁποῖο διευκολύνεται ἀπό τόν τεράστιο πλοῦτο τῆς ἑλληνικῆς πολιτισμικῆς κληρονομιᾶς.

3 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Στό συγχαρητήριο μήνυμα πρός τόν πρόεδρο Μπούς, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς, παράλληλα μέ τίς καθιερωμένες εὐχές, ὑπογραμμίζει:

«Οἱ δύο λαοί μας συνδέονται μέ παλαιούς δεσμούς στενῆς φιλίας καί εἰλικρινοῦς συνεργασίας. Δεσμούς πού στηρίζονται στήν προσήλωσή μας σέ κοινές ἀξίες καί ἔχουν σφυρηλατηθεῖ σέ περιόδους πολέμου καί εἰρήνης.

»Εἶμαι βέβαιος, κύριε πρόεδρε, ὅτι καί μέσα στίς νέες διεθνεῖς συνθῆκες, πού χαρακτηρίζονται ἀπό ἐλπίδες γιά περισσότερη ἐλευθερία καί δημοκρατία, ἀλλά καί ἀπό ἀνησυχίες γιά τήν ἐπικρατοῦσα ἀστάθεια καί ἀνασφάλεια, οἱ σχέσεις μας αὐτές θά συνεχίσουν νά ἀναπτύσσονται καί νά ἐνισχύονται, πρός ἀμοιβαῖο ὄφελος τῶν λαῶν μας».

4 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Κατά τήν ἀναχώρησή του γιά ὀλιγοήμερες διακοπές στή Μύκονο, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε μέ τούς δημοσιογράφους σύντομη στιχομυθία:

«Κάθε φορά πού βγαίνω ἔξω, πρέπει νά κάνω δηλώσεις;».

— Τί ἔχετε νά πεῖτε γιά μᾶς πού μένουμε στήν Ἀθήνα;

«Ὅπως ξέρετε, ἐγὼ ὁμιλῶ μόνον ὅταν κρίνω ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη νά ὁμιλήσω. Ἀλλά καί τότε ὁμιλῶ, γιά νά βοηθήσω τόν λαό νά κατανοήσει τά προβλήματά του».

— Πῶς σχολιάζετε τίς διεθνεῖς ἐξελίξεις;

«Ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι ρευστή καί ἀνεξέλεγκτη. Ὁ κόσμος ὁλόκληρος πορεύεται σήμερα σάν καράβι πού ἔχασε τήν πυξίδα του. Γι' αὐτό καί ἐμεῖς ἐδῶ πρέπει νά εἴμαστε πολύ προσεκτικοί καί προπαντός ἑνωμένοι».

11 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Στή Μύκονο, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται τήν ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει, κυρίως, γιά τά ἀποτελέσματα τῆς διασκέψεως τῆς ΔΑΣΕ στό Ἑλσίνκι, καθώς καί γιά τίς ἐξελίξεις πού ἀφοροῦν τά θέματα τῶν Σκοπίων καί τῆς Κύπρου.

Ἡ ἐνημέρωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπό τόν Κ. Μητσοτάκη, πάνω στά τρέχοντα θέματα ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος, θά ἐπαναληφθεῖ στίς 19 Ἰουλίου.

22 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, Ἰάκωβος, ἐπισκέπτεται καί ἔχει συνομιλία στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, στό περιεχόμενο τῆς ὁποίας καί ἀναφέρθηκε, σέ δηλώσεις του μετά τή συνάντηση, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξῆρε καί τήν προσωπικότητα τοῦ συνομιλητῆ του:

«Τόν ἐξετίμησα πάντοτε ὡς ἄνθρωπο ρεαλιστή, ὡς πολιτικό μέ θέληση καί μέ σθένος καί ὡς ἡγέτη μιᾶς χώρας ἡ ὁποία ἀξίζει νά ἔχει ἡγεσία τόσο σθεναρή καί φωτισμένη ὅπως εἶναι ἡ ἡγεσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Συζητήσαμε ὅλα τά ἐθνικά θέματα τά ὁποῖα εἶναι τή στιγμή αὐτή τά πιό ἐπίκαιρα πού προκαλοῦν ἐνδιαφέρον καί ἀνησυχία. Ἐκφράζω τή χαρά μου πού γιά πρώτη φορά παρουσιάζεται ὁ Ἑλληνισμός τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ ἐξωτερικοῦ νά ἀγωνίζονται μαζί γιά τά ἴδια θέματα. Καί εἶναι πράγματι ἐγκαρδιωτικό τό φαινόμενο καί εὔχομαι νά συνεχιστεῖ καί στό μέλλον.

»Συζητήσαμε φυσικά γιά τήν Ὀρθοδοξία, τήν ἀπαντοχοῦ Ὀρθοδοξία, καί προπάντων γιά τήν ἀναδυόμενη Ὀρθοδοξία στίς πρώην σοβιετικές δημοκρατίες καί τά Βαλκάνια καί εὐχηθήκαμε καί οἱ δύο νά ἀναβαθμιστεῖ ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας μας σάν ἡγετικῆς δύναμης ἠθικῆς καί πνευματικῆς, παράλληλα μέ τήν πολιτική καί ἐθνική, εἰς τήν διεκδίκηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων γιά ὅλους τούς λαούς ἀπό τούς ὁποίους τά δικαιώματα αὐτά εἶναι ἀποστερημένα.

»Φεύγω μέ ἕνα αἴσθημα βαθιᾶς ἱκανοποιήσεως ὅτι βρῆκα τόν πρόεδρο σέ ἄριστη ὑγεία καί πνευματική διαύγεια καί πάντοτε ἱκανό ἐκφραστή τῶν προσωπικῶν του ἰδεῶν, ἰδέες ἀπό τίς ὁποῖες πρέπει νά ἐμφορεῖται ὅλο τό ἔθνος μας στίς παροῦσες στιγμές».

Ἀπαντώντας σέ ἐρωτήσεις δημοσιογράφων εἶπε ἀκόμη:

«Κάναμε μιά σύντομη ἀναδρομή τοῦ Κυπριακοῦ καί πιστεύουμε καί οἱ δύο μας ὅτι ἡ Ἄγκυρα ἔχει πολύ ὑπεύθυνο ρόλο καί ὑπεύθυνο λόγο γιά ὁ,τιδήποτε συμβεῖ στή Νέα Ὑόρκη...

»Ἐάν δέν λυθεῖ τό Κυπριακό, θά ἀποτελεῖ πάντοτε ἕνα ἐμπόδιο γιά νά μήν πῶ πέτρα στήν ὁποία θά προσκρούομεν καί ἐμεῖς καί ἐκεῖνοι. Τό Κυπριακό πρέπει νά λυθεῖ. Κι ὅταν λυθεῖ θά βεβαιωθεῖ μέ πράξεις κι ὄχι μέ λόγια ἡ ἐπιθυμία γιά φιλία καί συνεργασία στό μέλλον. Προτάσσουμε, καί ὁ κ. Καραμανλῆς καί ἐγώ, τή λύση τοῦ Κυπριακοῦ σάν ἕνα εἶδος προοίμιου τρόπον τινά, γιά ὁποιανδήποτε φιλίαν μέ τήν Τουρκία».

Προηγουμένως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐξέφρασε τή «μεγάλη εὐχαρίστησή του» πού ἐπανεῖδε τόν Κ. Καραμανλῆ, τόν ὁποῖο, ὅπως τόνισε, γνωρίζει ἀπό τό 1951.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε, στό Προεδρικό Μέγαρο, τήν πρώτη συνάντησή του μέ τό νέο ἀνώτατο διοικητή τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων Εὐρώπης, στρατηγό Τζ. Σαλικασβίλι.

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Μέ ἀφορμή τήν ἐπέτειο τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς σημερινῆς ἐπετείου, θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου, γιατί ἡ δημοκρατία, πού θεμελιώσαμε πρίν 18 χρόνια καί στή συνέχεια κατοχυρώσαμε τό μέλλον της μέ τήν ἔνταξή μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, λειτούργησε ὅλα αὐτά τά χρόνια ἀδιατάραχτα.

»Καί τή διαπίστωση αὐτή μποροῦμε νά τήν ἐκτιμήσουμε καλλίτερα ἄν ξαναφέρουμε στή μνήμη μας τή θλιβερή πολιτειακή ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Τήν ἱστορία δηλαδή τῶν ἀλλεπαλλήλων κινημάτων, τῶν δικτατοριῶν καί τῶν ἐθνικῶν διχασμῶν.

»Ἤδη, ἡ δημοκρατία σάν πολίτευμα εἶναι ἀσφαλής στόν τόπο μας καί δέν μπορεῖ νά ἀπειληθεῖ ἀπό κανέναν. Αὐτό ὅμως δέν πρέπει νά μᾶς ἀρκεῖ. Χρειάζεται τή δημοκρατία αὐτή νά τή βελτιώσουμε, τόσο στόν τομέα τῶν θεσμῶν ὅσο καί, προπαντός, στόν τομέα τῶν πολιτικῶν καί κοινωνικῶν μας ἠθῶν. Χρειάζεται, μέ ἄλλα λόγια, ν' ἀποκτήσουμε συμπεριφορά καί κλίμα δημοκρατικό, πού δέν τό ἔχουμε, δυστυχῶς, ἀκόμα στόν τόπο μας.

»Ἡ δημοκρατία, ὡς γνωστόν, εἶναι τό πολίτευμα τοῦ μέτρου καί δέν ἀντέχει σέ ἀκρότητες. Δέν ἀντέχει δηλαδή οὔτε στήν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας, οὔτε στήν κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας, πού κατά καιρούς παρατηροῦνται, δυστυχῶς, στόν τόπο μας.

»Πάντως, πιστεύω ὅτι ἡ συμμετοχή μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, πέραν τῶν ἄλλων, θά ἐπηρεάσει εὐεργετικά καί τήν πολιτική καί κοινωνική μας συμπεριφορά».

Τό ἴδιο βράδυ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέθεσε, στούς κήπους τοῦ Προεδρικοῦ Μεγάρου, τήν καθιερωμένη δεξίωση, μέ τή συμμετοχή ἐκπροσώ-

Ὁ Κ. Καραμανλῆς διατήρησε γιά δεκαετίες δεσμούς φιλίας καί συνεργασίας μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἰάκωβο.

πων τοῦ πολιτικοῦ καί πνευματικοῦ κόσμου τῆς χώρας.

25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραθέτει δεξίωση πρός τιμή τῶν μελῶν τοῦ Ἑλληνοαμερικανικοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου. Ἀπευθυνόμενος, μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, στούς ὁμογενεῖς τόνισε:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς ὑποδέχομαι στήν πατρίδα.

»Ἀντιπροσωπεύετε τήν πιό παλιά καί τήν πιό μεγάλη Κοινότητα τῆς ὁμογένειας καί ἀποτελεῖτε ἰσχυρό δεσμό μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἀμερικῆς, στά πλαίσια τῆς ὁποίας προκόψατε καί γίνατε μιά ἰσχυρή δυναμική κοινότης, ὄχι μόνο γιά τό καλό τῶν ὁμογενῶν ἀλλά καί γιά τό καλό τῆς πατρίδος.

»Ἡ πατρίδα παρακολουθεῖ μέ ἀγάπη καί ἐνδιαφέρον τίς προόδους πού πραγματοποιεῖτε στήν Ἀμερική. Παλιότερα εἴμαστε ὑπερήφανοι γιά τούς ἐπιτυχημένους ἐπιχειρηματίες καί ἐμπόρους. Τώρα ἡ ὁμογένεια ἔχει ἀνεβεῖ σέ ὑψηλότερα ἐπίπεδα καί ἔχει ἀναδείξει πολιτικούς καί ἐπιστήμονες. Καί μπορῶ νά σᾶς πῶ ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι ὑπερήφανη γιά σᾶς καί συγχρόνως εἶναι εὐγνώμων διότι σέ ὅλες τίς δύσκολες ἐθνικές στιγμές ἡ ὁμογένεια στάθηκε στό πλευρό μας».

31 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992

Ἡ Βουλή τῶν Ἑλλήνων ἐπικυρώνει τή Συνθήκη τοῦ Μάαστριχτ, ἐπιβεβαιώνοντας τήν ἀπόφαση τῆς Ἑλλάδος νά συμμετάσχει ἐνεργά στήν προσπάθεια γιά τήν εὐρωπαϊκή ὁλοκλήρωση.

Ἡ ἀπόφαση ἔγινε δεκτή ἀπό τή συντριπτική πλειοψηφία τῶν μελῶν του Κοινοβουλίου — μέ ἐξαίρεση τούς ἑπτά βουλευτές τοῦ ΚΚΕ καί τῆς ἐκπροσώπου τῶν Οἰκολόγων.

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, μετά τήν περάτωση τῆς πενθήμερης συζητήσεως, τόνισε ὅτι ἔλαβε ὑπόψη τίς παρατηρήσεις καί τίς θέσεις πού ἀναπτύχθηκαν, διαβεβαιώνοντας τό Σῶμα ὅτι, στό μακρύ δρόμο πού ἀκολουθεῖ, θά καταβληθεῖ κάθε προσπάθεια γιά νά ἐπιτευχθεῖ τό καλύτερο δυνατό ἀποτέλεσμα.

7 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1992

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὀρκίζονται νέοι ὑπουργοί καί ὑφυπουργοί τῆς Κυβερνήσεως. Ὡς σημαντικότερη ἀλλαγή θεωρήθηκε ἡ τοποθέτηση τοῦ Μ. Παπακωνσταντίνου ὡς ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, ἀντί τοῦ Κ. Μητσοτάκη, καθώς καί ἡ ἀνάληψη καί τῶν ὑπουργείων Δικαιοσύνης καί Οἰκονομικῶν ἀπό τούς ὑπουργούς, ἀντίστοιχα, Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Ι. Βαρβιτσιώτη καί Στ. Μάνο.

Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ πρωθυπουργός συναντήθηκε καί ἀντάλλαξε ἀπόψεις μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

Κατά τήν ἐπιστροφή του, τήν ἴδια ἡμέρα, στόν τόπο παραθερισμοῦ του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε, στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ, στήν ἀπόφαση τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως νά ἀναγνωρίσει τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας μέ τό ὄνομα Μακεδονία:

«Ἡ Ρωσία διέπραξε σφάλμα· πρίν νά βάλει τάξη στά τοῦ οἴκου της, νά κάνει ἐπίδειξη δυνάμεως ἔναντι τῆς δημοκρατικῆς Δύσεως, προκαλώντας τήν Ἑλλάδα».

Σέ ἐρώτηση δημοσιογράφου, πῶς ἑρμηνεύει αὐτή τήν κίνηση, ὁ Κ. Καραμανλής ἀπάντησε:

«Ὑπάρχουν πολλές ἑρμηνεῖες. Θά μποροῦσα νά τό ἀποδώσω στήν ἀγνόηση τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας· στό γεγονός ὅτι ἡ Μόσχα λησμόνησε ὅτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καί ὁ Ἀριστοτέλης σφράγισαν τήν παγκόσμια Ἱστορία μέ τήν ἑλληνική γλώσσα καί ὄχι μέ τήν γλώσσα τῶν Σκοπίων».

23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπιστρέφει στήν Ἀθήνα ἀπό τή Μύκονο, ὅπου, τμηματικά, ὁλοκλήρωσε τίς θερινές διακοπές του.

Σέ σειρά ἐρωτήσεων πού τοῦ ὑποβλήθηκαν ἀρκέστηκε νά δηλώσει:

«Γιά νά διατυπώσεις γνώμη γιά ὁποιοδήποτε θέμα, γιά ὁποιαδήποτε κατάσταση, πρέπει νά στηριχθεῖς στή λογική. Ὅλα ὅμως αὐτά πού γίνονται σήμερα, τόσο στήν ἑλληνική, ὅσο καί στήν διεθνῆ ζωή, δέν ἐξηγοῦνται λογικά. Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος, γιά τόν ὁποῖο δέν μπορῶ νά σᾶς πῶ τίποτα».

26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1992

Σέ ἐπίσημη τελετή, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποδέχεται τούς Ὀλυμπιονίκες, Βούλα Πατουλίδου καί Πύρρο Δήμα, οἱ ὁποῖοι κατέκτησαν Χρυσό Μετάλλιο στή Βαρκελώνη, καί τούς ἐπιδίδει τό παράσημο τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ τοῦ Τάγματος τῆς Τιμῆς.

Ἀπευθυνόμενος στούς δύο ἀθλητές, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶπε, εἰδικότερα:

«Ἀγαπητά μου παιδιά,

»Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω, γιατί μέ τίς ἐπιτυχίες πού σημειώσατε στή Βαρκελώνη, μοῦ χαρίσατε μιά ἔντονη προσωπική συγκίνηση. Καί, στή συνέχεια, θά ἤθελα νά σᾶς συγχαρῶ, γιατί μέ τίς ἐξαίρετες ὀλυμπιακές ἐπιδόσεις σας τιμήσατε τήν πατρίδα σας, πού εἶναι καί πατρίδα τοῦ Ὀλυμπισμοῦ. Ἀλλά καί γιατί μέ τίς ἐπιτυχίες σας αὐτές δώσατε μεγάλη χαρά στόν ἑλληνικό λαό καί μάλιστα σέ μιά ἐποχή πού ὁ τόπος μας ἀντιμετωπίζει δύσκολες περιστάσεις.

»Καί, τέλος, γιατί μέ τίς ἐπιτυχίες σας αὐτές γίνατε παράδειγμα πρός μίμηση γιά τήν ἑλληνική νεολαία. Παράδειγμα πού μπορεί νά τήν ἀπομακρύνει ἀπό τίς γνωστές νοσηρές ἕξεις τῆς ἐποχῆς μας καί νά τῆς ἐμπνεύσει ὑγιεῖς φιλοδοξίες.

»Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους, ἡ Πολιτεία ἀπεφάσισε νά σᾶς τιμήσει μέ τόν Χρυσό Σταυρό τοῦ Τάγματος τῆς Τιμῆς».

«Ἦταν μιά κορυφαία στιγμή καταξίωσης», εἶπε, μετά τήν τελετή, ὁ Πύρρος Δήμας.

28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση καί ἐνημερώνεται ἀπό τόν πρόεδρο, Στ. Παπαδημητρίου, καί τά μέλη του νέου Δ.Σ., γιά τήν πλούσια κοινωφελῆ δράση τοῦ ἱδρύματος «Ἀλέξανδρος Ὠνάσης».

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τήν πρώτη συνάντηση μέ τό νέο ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Μ. Παπακωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος καί τόν ἐνημέρωσε πάνω στά τρέχοντα θέματα τῆς ἁρμοδιότητάς του.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε φιλική συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν πρώην πρωθυπουργό Γ. Ράλλη.

7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Σέ νέα συνάντησή τους στό Προεδρικό Μέγαρο, οἱ Κ. Καραμανλῆς καί Γ. Βασιλείου, ἀντάλλαξαν ἀπόψεις σχετικά μέ τήν τακτική πού θά ἀκολουθηθεῖ στόν περαιτέρω χειρισμό τοῦ ἐθνικοῦ θέματος τῆς Κύπρου. «Οἱ ἐπαφές μου στήν Ἀθήνα» — τόνισε ὁ προέδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας — «ἔχουν στόχο νά δώσω ὅσο τό δυνατόν πιό λεπτομερῆ ἐνημέρωση γιά τό τί ἔγινε, τό ποῦ βρισκόμαστε καί νά πάρω ἀπόψεις καί γνῶμες τόσο τῆς Κυβέρνησης ὅσο καί τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν τῶν κομμάτων».

11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ἡμέρα ἐγκαινίων τῆς 57ης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά χαιρετίζω τήν ἔναρξη τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης.

»Στά 57 χρόνια τῆς ἱστορίας της, ἡ Ἔκθεση γνώρισε ἐποχές εἰρήνης καί προόδου, ἀλλά καί περιόδους κρίσεων καί ἀναταραχῶν. Χάρις ὅμως κυρίως στίς ἱκανότητες τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλονίκης κατόρθωσε νά ἔχει πάντοτε μιά σταθερή ἐξέλιξη καί νά καταστεῖ σημαντικός ἐμπορικός καί οἰκονομικός θεσμός, σέ διεθνές ἐπίπεδο.

»Φέτος, ἡ Ἔκθεση γίνεται μέσα σέ δύσκολες συνθῆκες:

»Στό ἐσωτερικό, ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει μιά μακροχρόνια κρίση πού πλήττει ὅλους σχεδόν τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

»Καί στό ἐξωτερικό, ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀνασφάλεια ἐπικρατοῦν σ' ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κόσμου καί ἀπειλοῦν ἰδιαίτερα τήν δική μας περιοχή.

»Τήν διπλή αὐτή πρόκληση ἔχουμε ὅλες τίς δυνατότητες νά τήν ἀντιμετωπίσουμε μέ ἐπιτυχία. Ἐπιτυχία πού ἐξαρτᾶται ἀπό ἐμᾶς τούς ἴδιους. Ἂν ὅλοι μας — ἡγεσία καί λαός — ἐπιδείξουμε ἑνότητα, ἀποφασιστικότητα καί διάθεση γιά καθολικές θυσίες, πιστεύω ὅτι θά μπορέσουμε σύντομα νά ξεπεράσουμε ὄχι μόνο τήν οἰκονομική ἀλλά καί τήν γενικότερη κρίση τοῦ τόπου μας.

»Ἡ Ἑλλάδα, ἐξάλλου, μέλος τῆς ΕΟΚ καί τοῦ ΝΑΤΟ, χώρα μέ σταθερή δημοκρατία, ἐλεύθερη οἰκονομία καί ὁμοιογενῆ πληθυσμό, ἀποτελεῖ σημαντικό παράγοντα σταθερότητας, ἀσφάλειας καί εἰρήνης στήν περιοχή μας καί ἐπιθυμεῖ φιλικές σχέσεις μέ ὅλους τούς γείτονές της.

»Μέσα σ' αὐτές τίς συνθῆκες, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη, πρωτεύουσα τῆς μιᾶς καί μόνης Μακεδονίας — τῆς ἑλληνικῆς — ἀλλά καί πολιτιστική πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης γιά τό 1997, θά συνεχίσει νά προσφέρει πάντοτε τήν ἱστορική συμβολή της στήν εὐρύτερη περιοχή μας — συμβολή ἐμπορική, οἰκονομική καί πολιτιστική.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στόν λαό τῆς Θεσσαλονίκης, στούς ὀργανωτές τῆς Ἐκθέσεως καί σέ ὅλους τούς ἐκθέτες, Ἕλληνες καί ξένους».

14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τοῦ Μεξικοῦ, Φ. Σολάνα, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα, γίνεται δεκτός καί ἀνταλλάσσει ἀπόψεις μέ τόν Κ. Καραμανλῆ πάνω σέ θέματα διμεροῦς καί εὐρύτερου διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος.

14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 40 χρόνων ἀπό τήν ἔκδοση τῆς «Ἀπογευματινῆς», ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στή διεύθυνση τῆς ἐφημερίδας εὐχετήριο τηλεγράφημα, ὑπογραμμίζοντας ὅτι ἡ τελευταία αὐτή «διακρίθηκε πάντοτε γιά τήν προσήλωσή της στίς ἀρχές πού πιστεύει καί γιά τή μαχητικότητα μέ τήν ὁποία τίς ὑπερασπίζεται».

18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Μέ ἀφορμή νέα συνάντηση καί συνομιλία του μέ τόν πρωθυπουργό, ἐπικεντρωμένη στήν κατάσταση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἀποδόθηκαν στόν Κ. Καραμανλῆ, ἀπό μερίδα τοῦ τύπου, ἐπιφυλάξεις σ' ὅ,τι ἀφορᾶ ὁρισμένα ὑπό μελέτη μέτρα τῆς Κυβερνήσεως.

Σχετικά, ὁ ἴδιος ὁ πρωθυπουργός ἀνέφερε ὅτι «ἡ συζήτηση ἔγινε σέ καλή ἀτμόσφαιρα» καί ὅτι «ὁ πρόεδρος συμφώνησε στίς γενικές γραμμές τῆς πολιτικῆς πού ἀκολουθεῖ ἡ Κυβέρνηση».

Παράλληλα, σέ ἀνακοίνωση πού ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, τονίστηκε, στίς 25 Σεπτεμβρίου, ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς «ἐκφράζει τήν ἐπιθυμία νά μήν ἐμπλέκεται τό ὄνομά του σέ κομματικές ἤ καί ἐξωκομματικές ἀντιπαραθέσεις, στίς ὁποῖες ἐπιμόνως ἀποφεύγει νά λάβει θέση καί λόγω τῆς θέσεώς του καί λόγω της ἰδιοσυγκρασίας του».

19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Μέ ἀφορμή τόν ἑορτασμό τῆς ἐπετείου τῶν ἑκατό χρόνων ἀπό τήν ἔναρξη τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς στούς Δελφούς, τό Εὐρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφῶν, μέ κείμενο πού ἔδωσε στή δημοσιότητα, ἀποτίει φόρο τιμῆς στόν Κ. Καραμανλῆ γιά τή συμβολή στή σύσταση καί λειτουργία του, καθώς καί, γενικότερα, στή διαμόρφωση καί ἀνάδειξη τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου καί τῶν μνημείων τῆς περιοχῆς:

«Ἀπό τό 1957 ὡς τό 1962, μέ πρωτοβουλία τοῦ σημερινοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἔγιναν ἀναδασώσεις καί πλακοστρώσεις στήν εὐρύτερη περιοχή τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου, κατασκευάσθηκε ἡ κεντρική λεωφόρος, ἐνῶ ἀνανεώθηκε καί ἐπεκτάθηκε τό Μουσεῖο τῶν Δελφῶν καί διαμορφώθηκε ὁ γύρω χῶρος. Σέ συνδυασμό μέ τά ἔργα αὐτά, ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς φιλοδόξησε νά καταστήσει τούς Δελφούς Πολιτιστικό Κέντρο διεθνοῦς ἐπιπέδου. Καί ἔγιναν ἀπό τότε οἱ κτιριακές ἐγκαταστάσεις πού στεγάζουν σήμερα διεθνῆ συνέδρια καί ἄλλες πολιτιστικές ἐκδηλώσεις. Γιά τό σκοπό αὐτό, μέ πρότασή του τό 1957 στό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, προσεφέρθη νά παραχωρήσει μεγάλη ἔκταση στούς Δελφούς μέ σκοπό νά ἀνεγείρουν ὅλες οἱ χῶρες ἐθνικά περίπτερα καί νά δημιουργηθεῖ ἔτσι τό Εὐρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο. Ἡ πρόταση υἱοθετήθηκε ὁμόφωνα ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης.

»Μετά τήν ἀποχώρηση ὅμως τοῦ κ. Καραμανλῆ τό 1963 τό πρόγραμμα αὐτό πάγωσε καί ἀνακινήθηκε καί πάλι ἀπό τόν ἴδιο τό 1975, μέ ἀποτέλεσμα νά υἱοθετηθεῖ ἐκ νέου ὁμόφωνα. Κατόπιν αὐτοῦ, ἱδρυσε τό Εὐρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφῶν, τό ὁποῖο ἔκτοτε, ὡς θεσμός, συγκεντρώνει ἀξιόλογες πολιτιστικές δραστηριότητες.

»Ἡ καθοριστική αὐτή συμβολή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τό ἐνδιαφέρον του γιά τήν ἀρχαία ἑλληνική κληρονομιά καί εἰδικότερα γιά τούς Δελφούς ἀναγνωρίσθηκε καί τιμήθηκε πέρυσι ἀπό τό Δήμο Δελφῶν μέ τήν ἀπονομή τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς πόλεως καί τήν ἀνακήρυξή του σέ ἐπίτιμο δημότη».

20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ἐνόψει τῆς ἀμφίρροπης, ὅπως προβλέπεται, ἐκβάσεως τοῦ γαλλικοῦ δημοψηφίσματος γιά τήν ἐπικύρωση τῆς Συνθήκης τοῦ Μάαστριχτ, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε, ἀπευθυνόμενος στούς δημοσιογράφους, τήν ἄποψή του, ὡς ἑξῆς:

«Ἂν οἱ Γάλλοι θέλουν ν' αὐτοκτονήσουν, τότε θά ψηφίσουν "ὄχι"... ἀλλά δέν ἔχουν τό δικαίωμα νά δολοφονήσουν τήν Εὐρώπη.

»Θά τό σκεφθοῦν, πιστεύω, πολύ αὐτό. Ἐλπίζω νά πᾶνε ὅλα καλά».

[Τό δημοψήφισμα ἀπέφερε ὁριακό ποσοστό, 50,95%, ὑπέρ τῆς ἐπικυρώσεως τῆς Συνθήκης].

25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο καί συγχαίρει θερμά τήν Ἐλίζα Γουλανδρῆ γιά τήν πρωτοβουλία τοῦ «Ἱδρύματος Β. καί Ε. Γουλανδρῆ» νά ἀναλάβει τήν ἀνέγερση καί νά ἐξασφαλίσει τίς προϋποθέσεις γιά τή λειτουργία Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης στήν Ἀθήνα.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε, ὁ ἴδιος, θερμά ἐνθαρρύνει τήν ἀνάληψη τῆς θετικῆς αὐτῆς πρωτοβουλίας.

7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἐκφράζοντας τό ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον του γιά τήν κατάσταση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἔχει συνομιλία, στή συνέχεια καί ἄλλων ἐπαφῶν του μέ ταυτόσημο ἀντικείμενο, μέ τό διοικητή τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Ε. Χριστοδούλου.

9 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Γερμανίας, Ρ. φόν Βαϊτσέκερ, μέ τήν εὐκαιρία ἰδιωτικῆς ἐπισκέψεώς του στήν Ἀθήνα, ἔχει συνομιλία μέ τόν πρόεδρο Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος πρός τιμή του παραθέτει, στή συνέχεια, ἐπίσημο πρόγευμα στό Προεδρικό Μέγαρο, προσφωνώντας τον, ὡς ἑξῆς:

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς ὑποδέχομαι σήμερα στήν Ἑλλάδα. Στό πρόσωπό σας χαιρετίζω τόν πρόεδρο μιᾶς μεγάλης καί φίλης χώρας, μέ τήν ὁποία ἡ Ἑλλάς ἔχει στενούς πολιτικούς, οἰκονομικούς καί πολιτιστικούς δεσμούς, τούς ὁποίους ἐνισχύει καί ἡ δυναμική παρουσία στή χώρα σας μεγάλου ἀριθμοῦ Ἑλλήνων. Ἀλλά χαιρετίζω, προπαντός, ἕναν ἡγέτη, ὁ ὁποῖος μέ τήν πολιτική του σωφροσύνη καί τό προσωπικό του κῦρος κατέκτησε τήν ἐκτίμηση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης καί τόν σεβασμό καί τήν ἀγάπη τοῦ λαοῦ του.

»Ἑνός λαοῦ ὁ ὁποῖος, μέ τόν γνωστό δημιουργικό δυναμισμό του, ἀνήγαγε τήν Γερμανία σέ μεγάλη οἰκονομική καί βιομηχανική δύναμη, μέ ἀντίστοιχο κῦρος στήν εὐρωπαϊκή καί διεθνῆ σκηνή. Ἑνός λαοῦ, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε τό θαῦμα τῆς εἰρηνικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐθνικῆς του ἑνότητας, πού, παρά τά προσωρινά καί ἀναπόφευκτα προβλήματα πού δημιουργεῖ κάθε προσαρμογή σέ νέες καταστάσεις, θά ἐπιτρέψει στήν ἑνωμένη πλέον Γερμανία νά διαδραματίσει ἐνεργότερο ρόλο στήν παγίωση τῆς διεθνοῦς τάξεως καί εἰρήνης, καί, προπαντός, στήν θεμελίω-

ση καί τήν συνοχή τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης.

»Μιᾶς Εὐρώπης, κύριε πρόεδρε, ὁ ρόλος τῆς ὁποίας μπορεῖ νά εἶναι καθοριστικός στήν πορεία του κόσμου, ἀφοῦ μέ τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἑνοποιήσεώς της θά καταστεῖ μιά μεγάλη πολιτική καί οἰκονομική δύναμη, ἱκανή νά συμβάλει στήν σταθεροποίηση τῆς διεθνοῦς ζωῆς πού σήμερα ἀναρχεῖται. Ἀλλά καί ν' ἀποτρέψει ἐνδεχομένως κινδύνους πού μπορεῖ ν' ἀπειλήσουν καί πάλι τόσο αὐτή τήν ἴδια ὅσο καί τήν διεθνῆ εἰρήνη, στήν μακρά καί ἀβέβαιη διαδρομή τοῦ χρόνου. Γιατί οἱ ἐπαναστατικές καί ἀνεξέλεγκτες ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο θά ἐνθαρρύνουν, ἐκτός ἀπό τίς περιφερειακές καί ἐμφύλιες συρράξεις, καί τήν ἐπικράτηση κάποιας μορφῆς ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων, ἰδίως σέ χῶρες πού θά ἔχουν ἀποτύχει στήν δύσκολη προσπάθεια τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ τους.

»Βέβαια, γιά ν' ἀνταποκριθεῖ ἡ Εὐρώπη στήν ἀποστολή πού τῆς ἐπιβάλλει ἡ σημερινή διεθνής συγκυρία, εἶναι ἀνάγκη νά παραμερίσει τίς ὄψιμες καί στενόκαρδες ἐσωτερικές ἀντιπαραθέσεις της πού ὁδηγοῦν στήν ἄμβλυνση τῆς συνοχῆς της καί ὑπονομεύουν τό ὅραμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμπολιτείας.

»Ἄμβλυνση πού τροφοδοτεῖται, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί ἀπό τίς θεωρίες περί Εὐρώπης διαφόρων ταχυτήτων, καθώς καί ἀπό τόν ὑπολανθάνοντα ἀνταγωνισμό ἀναζητήσεως ἐθνικῆς ἐπιρροῆς στό χῶρο τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καί ἰδιαίτερα τῆς πολύπαθης Βαλκανικῆς.

»Μιᾶς περιοχῆς, πρός τούς λαούς τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλάς προσφέρει τήν εἰλικρινῆ φιλία καί συνεργασία της καί ὅταν ἀκόμη δέν βρίσκει τήν ὀφειλόμενη ἀνταπόκριση, ὅπως συμβαίνει, δυστυχῶς, μέ τά Σκόπια, καί, ἰδιαίτερα μέ τήν Ἄγκυρα, πού εὐθύνεται γιά τήν συνέχιση τῆς τραγωδίας τῆς Κύπρου.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ἡ σημερινή σας ἐπίσκεψη καί στήν διάρκεια τῆς ὁποίας θά προσθέσετε στήν ἰδιότητα τοῦ φίλου τῆς Ἑλλάδος καί τήν ἰδιότητα τοῦ Ἕλληνα ἀκαδημαϊκοῦ, ἐπιβεβαιώνει τίς ἐξαίρετες σχέσεις πού ὑφίστανται μεταξύ τῶν χωρῶν μας, ἀλλά καί τήν πίστη μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη, στήν ἰδέα τῆς ὁποίας ἔχουμε ἀμφότεροι ἀπό μακροῦ προσωπικά στρατευθεῖ.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, προπίνω ὑπέρ τῆς ὑγείας καί εὐτυχίας, ὑμῶν, κύριε πρόεδρε, καί τῆς κυρίας φόν Βαϊτσέκερ καί ὑπέρ τῆς προόδου καί τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου γερμανικοῦ λαοῦ».

Στήν ἀντιφώνησή του, ὁ Ρ. φόν Βαϊτσέκερ, μεταξύ ἄλλων, τόνισε:

«Γιά μένα εἶναι πάντοτε συγκινητικό νά αἰσθάνομαι σέ ἑλληνικό ἔδαφος τήν ἀνάσα τῆς δικῆς μας ἱστορίας, μιᾶς ἱστορίας, στήν ἀρχή τῆς ὁποίας βρίσκεται ἡ κλασική Ἑλλάδα. Σήμερα τά δύο Κράτη μας εἶναι μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας καί τοῦ NATO, ὅπου δέν τά συνδέουν μόνο κοινά συμφέροντα, ἀλλά δεσμεύονται καί γιά θεμελιώδεις ἀρχές. Σεῖς, κύριε πρόεδρε, μέ τήν δύναμη ὁραματιστῆ καί μέ τό δημοκρατικό πάθος πού σᾶς διακρίνει καί πού συναρπάζει, ἀγωνιστήκατε γιά τήν ἔνταξη τῆς χώρας σας στόν κύκλο τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Σήμερα ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν ἀποδέχεται αὐτή τήν ἀπόφαση ὑπέρ τῆς Εὐρώπης.

»Ζοῦμε σέ μιά ἐποχή μέ βαθιές ἱστορικές ἀνακατατάξεις. Ἡ πορεία αὐτή ἀναγκάζει ὅλους μας νά ἀναθεωρήσουμε τήν σκέψη μας. Αὐτό ἀφορᾶ ἰδιαίτερα τήν Ἑλλάδα καί τήν Γερμανία πού καί οἱ δύο χῶρες ἔχουν μακρά σύνορα μέ τά τέως σοσιαλιστικά Κράτη. Οἱ λαοί σ' αὐτές τίς χῶρες πιέζουν γιά γρήγορη ἐφαρμογή τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν. Συγχρόνως, βρίσκονται μέσα σέ μιά δύσκολη διαδικασία οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς προσαρμογῆς.

»Ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα βρίσκεται ἔτσι μπροστά σέ μιά διπλή ἀποστολή. Ἀφενός πρέπει νά συμβάλει, ὥστε οἱ ἄνθρωποι πού ἀπελευθερώθηκαν ἀπό τήν κομμουνιστική κυριαρχία νά μήν συνδέσουν τήν ἐπανάκτηση τῆς ἐλευθερίας μέ τό βίωμα τῆς οἰκονομικῆς ἔνδειας, ἀφετέρου πρέπει, προκειμένου νά παραμείνει σέ κατάσταση πού νά τῆς ἐπιτρέπει νά δρᾶ πρός αὐτή τήν κατεύθυνση, νά συνεχίσει μέ δραστήρια βήματα τήν ἐσωτερική της δύναμη καί τόν δρόμο πρός τήν ἕνωση. Ἡ συνθήκη τοῦ Μάαστριχτ εἶναι ἕνα σημαντικό βῆμα πρός αὐτή τήν κατεύθυνση. Ἐμεῖς στήν Γερμανία τήν δεχόμαστε καί τήν στηρίζουμε. Στόχος εἶναι μιά πραγματική Κοινότητα πού περιλαμβάνει ὅλους καί ὄχι ἕνα κατασκεύασμα μέ δύο ταχύτητες.

»Χρειαζόμαστε μιά ὁλοκληρωμένη Εὐρώπη, ἡ ὁποία, μετά τό ξεπέρασμα τῆς ἀντίθεσης Ἀνατολῆς - Δύσης, δέν θά ἀσχολεῖται μόνο μέ τόν ἑαυτό της. Ἡ Κοινότητα δέν εἶναι αὐτοσκοπός, ἀλλά ἀνοιχτή πρός τά ἔξω. Εἶναι ὁ σταθεροποιητικός παράγοντας γιά ὁλόκληρη τήν Εὐρώπη. Γι' αὐτό πρέπει ἡ ἐμβάθυνση τῆς θεσμικῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν σημερινῶν δώδεκα μελῶν νά προωθεῖ τήν σταδιακή της ἐπέκταση πρός τούς ἐλεύθερους καί δημοκρατικούς λαούς στήν Εὐρώπη πού μποροῦν καί θέλουν νά ἀνήκουν στήν ἴδια Κοινότητα».

Στή συνέχεια, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στήν κρισιμότητα τῶν περιφερειακῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάδα, κατέληξε:

«Κύριε πρόεδρε, θυμόμαστε μέ εὐγνωμοσύνη ὅτι ἡ Ἑλλάδα πάντοτε ὑποστήριζε τήν ἐπιθυμία μας γιά ἕνωση. Ἡ ἕνωση αὐτή σημαίνει γιά μᾶς τήν δέσμευση ὅλων τῶν Γερμανῶν γιά τήν Εὐρώπη, τήν ἐλευθερία, τά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί τήν δημοκρατία. Ἀποτελεῖ αὐτό συγχρόνως καί μιά δέσμευση στά ἰδανικά τῆς ἀρχαιότητας, στό μεγάλο δῶρο τῆς χώρας σας σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο. Καί ἐκφράζει τήν συμφωνία μας μέ τούς στόχους, γιά τούς ὁποίους σεῖς, κύριε πρόεδρε, ἀγωνιστήκατε ἀποτελῶντας τό παράδειγμα στόν ἴδιο τόν λαό σας καί τήν Εὐρώπη».

Τό ἴδιο ἀπόγευμα, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, παρουσία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, τίμησε τό Γερμανό πρόεδρο μέ τήν ἀπονομή τῆς ἀνώτατης διακρίσεως, τῆς ὀνομασίας του ὡς ἐπίτιμου μέλους της. Στήν προσφώνησή του, ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, Μ. Σακελλαρίου, ἐξῆρε τήν καταδίκη, ἀπό τόν τιμώμενο ἡγέτη, τοῦ ἐθνικισμοῦ τῶν παλαιότερων γενεῶν καί τήν καταγγελία τῆς χιτλερικῆς Κυβερνήσεως, ὡς ὑπεύθυνης γιά τά δεινά πού ἐπισώρευσε στήν ἀνθρωπότητα ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, ἀλλά καί

δσων γνώριζαν καί ἀποδέχονταν τίς πράξεις της, ὑπογραμμίζοντας τή χειρονομία του νά καταθέσει στέφανο στό μνημεῖο τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν πού ἐκτελέστηκαν στήν Καισαριανή. Στήν ὁμιλία του, ἀπό τό βῆμα τοῦ ἀνώτατου πνευματικοῦ ἱδρύματος, ὁ Ρ. φόν Βαϊτσέκερ ἀνασκόπησε τή θέση τῶν δύο λαῶν στό σύγχρονο κόσμο, ἐνῶ, ἀπευθυνόμενος πρός τόν πρόεδρο τῆς ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ὑπογράμμισε:

«Σέ σᾶς, κύριε πρόεδρε, ἀνήκει ἡ ἐκτίμηση καί ὁ θαυμασμός μου, γιά τό παράδειγμα τό ὁποῖο ἐσεῖς ἔχετε δώσει σέ μᾶς ὅλους καί σήμερα δίνετε ὡς πολιτικός ἡγέτης καί δημοκράτης. Μόνο λίγοι πολιτικοί ἀξιώθηκαν νά διαμορφώνουν ὑπεύθυνα τίς τύχες τῆς χώρας τους, γιά χρονικό διάστημα μισοῦ αἰώνα. Τό νά ἀνήκω μαζί μέ ἐσᾶς, σέ ἐκείνους πού ἔγιναν ἐπίτιμα μέλη τῆς Ἀκαδημίας, εἶναι μία ὑψηλή διάκριση καί συγχρόνως μία ὑποχρέωση».

Προτοῦ ἀναχωρήσει ἀπό τήν Ἑλλάδα, ὁ Γερμανός πρόεδρος παρακολούθησε, ἀπό κοινοῦ μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, Κ. Καραμανλῆ, συναυλία στό Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν, ἐκφράζοντας, στή συνέχεια, τό θαυμασμό του γιά τό «θαυμάσιο χῶρο», ἀλλά καί γιά τή λαμπρή ἐκτέλεση τῆς Ἑνάτης Συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν ἀπό τή Συμφωνική Ὀρχήστρα τῆς Νυρεμβέργης, μέ τή συμμετοχή τῆς χορωδίας τῆς Ἑλληνικῆς Ραδιοφωνίας.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Γερμανοῦ προέδρου στήν Ἀθήνα συνέπεσε μέ τήν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ πρώην καγκελλάριου, Βίλλυ Μπράντ. Ὁ Κ. Καραμανλῆς, εὐθύς μετά τή γνωστοποίηση τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος, ἐξέφρασε τή βαθιά λύπη του:

«Ὁ Βίλλυ Μπράντ ὑπῆρξε μιά ἐξέχουσα πολιτική φυσιογνωμία σέ διεθνές ἐπίπεδο, πού ἀγωνίστηκε γιά τήν εἰρήνη καί τή συνεργασία τῶν λαῶν σέ μιά κρίσιμη γιά τήν ἀνθρωπότητα περίοδο».

14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στήν ἐφημερίδα «Θεσσαλονίκη» συγχαρητήριο μήνυμα γιά τή συμπλήρωση 30 χρόνων ἀπό τήν ἔκδοσή της, μέ πρωτοβουλία του Ι. Βελλίδη.

19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό πάνω, κατά κύριο λόγο, στό θέμα τῶν ὅρων ἀναγνωρίσεως τοῦ Κράτους τῶν Σκοπίων.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρόεδρο τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας, Ρ. Χασμπουλάτωφ, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1992

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ παγκόσμιου ἑορτασμοῦ τῆς Ἡμέρας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει συγχαρητήριο μήνυμα πρός τό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς Ἡμέρας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, σᾶς ἀπευθύνω θερμά συγχαρητήρια καί εἰλικρινεῖς εὐχές ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς σας.

»Ἀποστολῆς πού προσλαμβάνει ἰδιάζουσα σημασία σήμερα πού ἡ ἀνθρωπότητα πορεύεται ἀκαθοδήγητη μέσα στήν ἀστάθεια, τήν ἀνασφάλεια καί τήν οἰκονομική δυσπραγία.

»Ἡ Ἑλλάς ἐκτιμᾶ ἰδιαίτερα τίς προσπάθειες πού καταβάλλετε, κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες, γιά νά δικαιώσει ὁ Ὀργανισμός τίς ἐλπίδες πού στηρίζει σ' αὐτόν ἡ ἀνθρωπότητα.

»Θά ἤθελα, τέλος, νά ἐκφράσω τήν ἐλπίδα ὅτι οἱ μακροχρόνιες προσπάθειες τοῦ Ὀργανισμοῦ θά ὁδηγήσουν, ἐπιτέλους, σέ μιά δίκαιη καί βιώσιμη λύση τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος».

27-30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἐπισκέπτεται τή Θεσσαλονίκη καί προΐσταται στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλεως καί τήν ἐπέτειο τῆς 28ης Ὀκτωβρίου.

Εὐθύς μετά τήν ἀποβίβασή του στό ἀεροδρόμιο «Μακεδονία», ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ ἀπάντηση τῆς θερμῆς προσφωνήσεως τοῦ δημάρχου, Κ. Κοσμόπουλου, εἶπε:

«Κύριε δήμαρχε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά φιλόφρονα λόγια σας καί προπαντός γιά τήν ἀναφορά σας στή συμβολή μου στήν ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλονίκης.

»Ἐκεῖνο ὅμως πού μέ συνεκίνησε ἰδιαίτερα εἶναι ἡ δήλωσή σας ὅτι μέ ὑποδέχεσθε σήμερα στή Θεσσαλονίκη, ὄχι μόνο ὡς ἀρχηγό τοῦ Κράτους, ἀλλά προπαντός ὡς τέκνο τῆς Μακεδονίας.

»Καί εἶναι φυσικό νά μέ συγκινεῖ ἡ ἐπισήμανσή σας αὐτή, ὅταν εἶναι γνωστοί οἱ συναισθηματικοί καί ἱστορικοί δεσμοί πού μέ συνδέουν μέ τήν ὄμορφη καί μαρτυρική αὐτή γῆ. Αὐτή τή γῆ, στήν ὁποία γεννήθηκα καί μεγάλωσα καί τῆς ὁποίας τίς ὀδυνηρές περιπέτειες ἔζησα προσωπικά ἀπό τά παιδικά μου χρόνια.

»Σᾶς παρακαλῶ, κύριε δήμαρχε, νά μεταφέρετε στούς συμπολίτες σας καί ὅπως εἴπατε καί δικούς μου συμπολίτες, τήν ἀγάπη μου καί τή διαβεβαίωσή μου γιά τό ἐνδιαφέρον πού ἔχω καί θά ἔχω γιά τήν πόλη αὐτή, γιά τήν πρόοδό της καί τήν ἀσφαλειά της».

Τό ἴδιο βράδυ, σέ ὁμιλία του στή Λέσχη Ἀξιωματικῶν Φρουρᾶς Θεσσαλονίκης, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑπογράμμισε:

«Στρατηγέ,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τά καλά σας λόγια. Καί σᾶς παρα-

Ὑποδοχή τοῦ Γερμανοῦ προέδρου στήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

καλῶ νά βεβαιωθεῖτε ὅτι αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρά κάθε φορά πού μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μέ τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας. Κι αὐτό, γιατί ἐκτιμῶ βαθύτατα τόν ἀποφασιστικό ρόλο πού διαδραματίζουν στή ζωή τοῦ ἔθνους.

»Τήν ἀλήθεια αὐτή, ἄλλωστε, τήν ἐπιβεβαιώνουν καί τά μεγάλα ἱστορικά γεγονότα πού γιορτάζουμε σήμερα. Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τόν τουρκικό ζυγό τό 1912 καί ἡ ἡρωική ἀπόκρουση τῆς φασιστικῆς εἰσβολῆς τό 1940 ὑπῆρξαν, κατ' ἐξοχήν, ἔργα τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων. Ἔργα πού λάμπρυναν τή μακρά ἱστορία τοῦ ἔθνους καί ἐπιβεβαίωσαν τήν πολεμική ἀρετή τῶν Ἑλλήνων.

»Ἐκυβέρνησα, στρατηγέ, τόν τόπο αὐτό ἐπί μακρόν χρόνον καί γνωρίζω καλλίτερα ἀπό ὁποιονδήποτε ἄλλον τή σημασία πού ἔχει γιά τήν ἀσφάλεια καί τήν πρόοδο ἑνός λαοῦ ἡ ἀμυντική θωράκισή του. Καί δέν μπορῶ παρά νά αἰσθάνομαι ἱκανοποίηση ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς χώρας, πού βρίσκονται σήμερα σέ ὑψηλό ἐπίπεδο, μᾶς προσφέρουν τήν πολύτιμη αὐτή θωράκιση.

»Οἱ θρίαμβοι τοῦ 1912 καί τοῦ 1940 ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νά κάνουν θαύματα, ὅταν ὁμονοοῦν καί πιστεύουν στό δίκαιο τοῦ ἀγώνα τους. Τίς ἀλήθειες αὐτές ὀφείλουμε νά τίς διατηροῦμε ζωντανές στή μνήμη μας, γιά νά μήν περιπέσουμε καί πάλι στά σφάλματα καί τίς συμφορές πού διαδέχθηκαν τούς θριάμβους ἐκείνους. Καί ὀφείλουμε νά χρησιμοποιοῦμε τήν πεῖρα, μέ τήν ὁποία μᾶς ἐπλούτισαν συμφορές καί θρίαμβοι, σάν γνώμονα σέ ὅλες μας τίς πράξεις.

»Ἀλλά, προπαντός, ὀφείλουμε νά σφυρηλατοῦμε τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Γιατί χωρίς αὐτήν, ἀκόμα καί οἱ θρίαμβοι μεταβάλλονται σέ συμφορές, ὅπως ἀπέδειξε τό 1915, τό 1922 καί τέλος τό 1944. Κι αὐτό εἶναι εὐθύνη κυρίως τῆς ἡγεσίας τοῦ τόπου, ἡ ὁποία δέν πρέπει νά λησμονεῖ ὅτι τόσο οἱ θρίαμβοι ὅσο καί οἱ συμφορές, στίς ὁποῖες ἀναφέρθηκα, ὀφείλονται σέ αἴτια πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν πολιτική συμπεριφορά μας. Πάντως, ἡ ἑνότητα αὐτή τήν ὁποία ὅλοι καί συνεχῶς ἐπικαλούμεθα, χωρίς νά τήν ἐναρμονίζουμε μέ τίς καθημερινές μας πράξεις, εἶναι περισσότερο ἀναγκαία σήμερα πού ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα ἐσωτερικά καί ἐπικίνδυνα ἐξωτερικά προβλήματα.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Γιά τά προβλήματα αὐτά σᾶς ὁμίλησα διά μακρῶν τόν περασμένο χρόνο ἀπό τήν ἴδια αὐτή θέση, χωρίς ὅμως νά βρῶ τήν εὐρύτερη κατανόηση πού ἀνέμενα.

»Σήμερα θά περιορισθῶ στά δύο σοβαρότερα, καί γιατί ἐπικαλύπτουν ὅλα τ' ἄλλα, ἀλλά καί γιατί τά καθιστοῦν ἀσφυκτικά ἡ σύγχυση πού ἐπικρατεῖ στήν Εὐρώπη καί οἱ ἐσωτερικές ἀντιπαραθέσεις γιά τόν τρόπο τῆς ἀντιμετωπίσεώς των.

»Τό ἕνα ἀπ' αὐτά τά προβλήματα εἶναι ἡ παροῦσα κατάσταση τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας μας, ἡ ὁποία δοκιμάζεται. Ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι ἡ οἰκονομία μας ἠμπορεῖ νά ἀπειληθεῖ μέ κατάρρευση. Ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποτρέψουμε τήν κατάρρευση αὐτή. Ὅλοι, τέλος, συμφωνοῦν ὅτι γιά νά τήν ἀποτρέψουμε θά πρέπει νά μοχθήσουμε καί νά ὑποβληθοῦμε σέ καθολικές καί ἐπώδυνες θυσίες.

»Παρά ταῦτα, διαφωνοῦν στή μεθόδευση τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς κρίσεως αὐτῆς. Διαφωνίες πού ὑπαγορεύονται, κατά ἕνα μέρος, ἀπό διαφορετική ἐκτίμηση τῶν μέτρων πού χρειάζονται γιά τή θεραπεία της καί, ἀπό τό ἄλλο, ἀπό κομματικές σκοπιμότητες. Μ' ἄλλα λόγια, συμφωνοῦν ὅλοι στή διάγνωση καί διαφωνοῦν στόν τρόπο τῆς θεραπείας.

»Ἐάν ὅμως, ὅπως πιστεύω, ὅλοι θέλουμε τό καλό αὐτοῦ τοῦ τόπου, δέν εἶναι δύσκολο ν' ἀναζητήσουμε κοινές θέσεις ὡς πρός τά μέσα τῆς θεραπείας τῆς κρίσεως καί νά παραμερίσουμε τίς κομματικές ἀντιπαραθέσεις πού ἀποτελοῦν ἀνεπίτρεπτη πολυτέλεια σέ κρίσιμες στιγμές, ὅπως εἶναι οἱ σημερινές.

»Τό δεύτερο καί κρισιμότερο πρόβλημα εἶναι τό θέμα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν γνωστῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων. Καί λέγω κρισιμότερο, γιατί ἔχει ἄμεση σχέση μέ τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας μας καί τίς διεθνεῖς μας σχέσεις.

»Γιά τά προβλήματα αὐτά, ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε, δέν δικαιοῦμαι, λόγω τῆς ἰδιότητός μου, νά κάνω αὐτή τή στιγμή συγκεκριμένες προτάσεις, χωρίς νά ὀξύνω περαιτέρω τίς κομματικές ἀντιπαραθέσεις.

»Ἠμπορῶ ὅμως νά ἐξετάσω τή δυνατότητα ἀναζητήσεως κοινῆς ἐθνικῆς γραμμῆς, ὅπως τό ἔκανα τήν περασμένη ἄνοιξη, γιά τό θέμα τῶν Σκοπίων, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπιτύχουμε τήν ἀπόφαση τῆς Λισσαβῶνος.

»Ἀπόφαση στήν ὁποία ὀφείλουμε νά ἐμμείνουμε, ἐξουδετερώνοντας μέ τήν ἐθνική μας ὁμοψυχία ἀφελεῖς ἤ καί ὕποπτες ὑπονομεύσεις.

»Καί γιά νά καταστήσω συνείδηση ὅλων τῶν Ἑλλήνων τήν ἀνάγκη τῆς χαράξεως ἐθνικῆς γραμμῆς, θά ὑπενθυμίσω πρός ὅλους, ἡγεσία, λαό καί τύπο:

»Πρῶτον, ὅτι ὅλων τῶν ἐθνικῶν μας συμφορῶν κατά τό παρελθόν, προηγήθηκαν ἐθνικοί διχασμοί.

»Δεύτερον, ὅτι τά ἐθνικά μας θέματα καί γενικότερα τά θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς κρίνονται σέ μεγάλο βαθμό ἀπό δυνάμεις πού δέν τίς ἐλέγχουμε. Μιά πραγματικότητα πού σπάνια συνεκτιμοῦμε, ὅταν παίρνουμε τίς ἀποφάσεις μας, κατεχόμενοι ἀκόμη ἀπό τό γνωστό σύνδρομο τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς γῆς.

»Τό συμπέρασμα, ἀγαπητοί μου, ἀπ' ὅσα σᾶς εἶπα, εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλάς κινδυνεύει περισσότερο ἀπό τίς μόνιμες ἐνδοελληνικές διενέξεις παρά ἀπό τούς γείτονές μας καί ἰδίως ἀπό τούς βόρειους, ἔναντι τῶν ὁποίων ἔχουμε σαφῆ ὑπεροχή.

»Καί τήν ἔχουμε τόσο στόν οἰκονομικό καί ἀμυντικό τομέα, ὅσο καί στόν τομέα τῶν διεθνῶν μας ἐρεισμάτων, ὡς μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος καί τῆς Ἀτλαντικῆς Συμμαχίας. Ὑπεροχή ὅμως τήν ὁποία πολλές φορές ἐξουδετερώνουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι μέ τούς ἐσωτερικούς διχασμούς μας.

»Κυρίες καί κύριοι,

»Πιστεύω ὅτι ὅλοι κατανοοῦμε τίς ἀλήθειες αὐτές. Καί ὅτι, συνεπῶς, θά τίς κάνουμε πράξη στήν πολιτική μας ζωή γιά ν' ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μπορεῖ νά μᾶς ἀπειλήσουν καί νά θεμελιώσουμε ἕνα ἀσφαλέστερο καί καλλίτερο μέλλον γιά τήν πατρίδα μας».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρακολούθησε, κατά τήν ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, τήν καθιερωμένη στρα-

τιωτική παρέλαση κατά μῆκος τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ, ἐκδηλώνοντας, σέ δηλώσεις μετά τόν τερματισμό της, τήν ἀπόλυτη ἱκανοποίησή του καί ἀπευθύνοντας, μέσω τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, θερμά συγχαρητήρια σ' ὅσους συνέβαλαν στήν ἐπιτυχία της.

Στή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στή Θεσσαλονίκη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ συνεργασία τό δήμαρχο καί ἄλλους ἐκπροσώπους τῆς κοινωνικῆς καί πνευματικῆς ζωῆς, μέ τούς ὁποίους καί συζήτησε θέματα ζωτικῆς σημασίας γιά τήν πόλη καί τήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μακεδονίας. Ἰδιαίτερη, ἐξάλλου, ἱκανοποίηση ἐξέφρασε γιά τήν ἀναγόρευσή του σέ ἐπίτιμο πρόεδρο τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης, γιά τόν ὁποῖο, εἶπε, τρέφει ἰδιαίτερη ἐκτίμηση, ἀλλά καί ἐφόσον ἡ τιμή ἀπονέμεται ἀπό σύλλογο τῆς πρωτεύουσας τῆς Μακεδονίας, «μέ τήν ὁποία τόν συνδέουν πολλαπλοί δεσμοί».

Κατά τήν ἀναχώρησή του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στή συγκίνηση πού τοῦ προκάλεσε ἡ ἐπίσκεψη στή Θεσσαλονίκη, ἀπάντησε σέ ἐρωτήσεις δημοσιογράφων σχετικά μέ τό περιεχόμενο τοῦ λόγου του στή Στρατιωτική Λέσχη:

— Δέν θά μᾶς πεῖτε τίποτε ἄλλο, κύριε πρόεδρε;

«Τά εἶπα ὅλα προχθές στήν Στρατιωτική Λέσχη».

— Ἡ ὁμιλία σας αὐτή, κύριε πρόεδρε, προκάλεσε διάφορες ἀντιδράσεις. Πῶς τίς κρίνετε;

«Δέν θά τίς κρίνω. Θά συστήσω ὅμως σ' αὐτούς πού ἐνοχλήθηκαν ἀπό τήν ὁμιλία μου νά τήν ξαναδιαβάσουν. Ἄν τό κάνουν αὐτό ψύχραιμα καί ἀπροκατάληπτα, θά διαπιστώσουν ὅτι ἡ ὁμιλία μου ἐκείνη εἶχε ἐθνικό περιεχόμενο καί βρίσκεται ἔξω καί ἀπάνω ἀπό συγκεκριμένα κόμματα καί πρόσωπα».

2-4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Στό πλαίσιο τῶν τακτικῶν ἐνημερωτικῶν του ἐπαφῶν, μέ ἀντικείμενο τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν θεμάτων καί τῆς οἰκονομίας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ συνεργασία, διαδοχικά, τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Στ. Μάνο, καί τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Μ. Παπακωνσταντίνου.

Ἡ συνάντηση τοῦ προέδρου μέ τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν θά ἐπαναληφθεῖ στίς 13 Νοεμβρίου, μετά τήν ἐπίσκεψη τοῦ τελευταίου στή Μόσχα καί τήν ἐπάνοδό του.

4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει συγχαρητήριο μήνυμα στό νέο πρόεδρο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Μπίλ Κλίντον:

«Ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά σᾶς ἀπευθύνω θερμά συγχαρητήρια γιά τήν ἐκλογή σας ὡς προέδρου τῶν ΗΠΑ καί σᾶς εὔχομαι ἐπιτυχία στό μεγάλο καί δύσκολο ἔργο σας.

»Τίς δύο χῶρες μας συνδέουν παραδοσιακοί δεσμοί φιλίας καί στενῆς συνεργασίας σέ ὅλους τούς τομεῖς. Δεσμοί πού στηρίζονται στήν προσήλωσή μας σέ κοινές ἀρχές καί σφυρηλατήθηκαν σέ κοινούς ἀγῶνες γιά τήν προάσπιση τῶν ἀρχῶν αὐτῶν. Καί πιστεύω ὅτι ἡ ἀξία τῶν σχέσεών μας αὐτῶν παραμένει ἀναλλοίωτη καί σήμερα πού ἡ ἀνθρωπότης ἀντιμετωπίζει νέες προκλήσεις καί νέα προβλήματα, μέσα σ' ἕναν κόσμο ἀστάθειας καί ἀνασφάλειας.

»Μέ τήν πεποίθηση ὅτι οἱ σχέσεις τῶν χωρῶν μας θά ἐνισχυθοῦν καί θά ἀναπτυχθοῦν ἀκόμη περισσότερο κατά τή διάρκεια τῆς προεδρίας σας, σᾶς ἀπευθύνω καί πάλι τίς καλλίτερες εὐχές μου».

5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, κατά τήν πρώτη ἐπίσκεψή του στήν Ἑλλάδα, καθ' ὁδόν πρός τό Ἅγιον Ὄρος, γίνεται δεκτός μέ μήνυμα πού τοῦ ἀπευθύνει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς:

«Παναγιώτατε,

»Θά ἤθελα νά Σᾶς ἐκφράσω τή χαρά καί τή συγκίνηση μέ τήν ὁποία Σᾶς ὑποδέχεται στήν Ἑλλάδα ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικός λαός καί νά Σᾶς παρακαλέσω νά εὐλογήσετε τό εὐσεβές ἑλληνικό ἔθνος.

»Ἡ παρουσία Σας στήν Ἑλλάδα, σέ μιά στιγμή πού ἡ Ὀρθοδοξία ἐπωμίζεται τό βάρος μιᾶς πολυσήμαντης ἀποστολῆς, θά ἐνισχύσει τόσο τήν ἑνότητα τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανοσύνης ὅσο καί τό πνεῦμα τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀδελφικῆς συνεργασίας τῶν λαῶν πού ἐμπνέει τήν ὀρθόδοξη πίστη μας.

»Δεχθεῖτε παρακαλῶ, Παναγιώτατε, τή διαβεβαίωση τοῦ βαθυτάτου σεβασμοῦ μου».

9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ἡ πορεία πρός τήν εὐρωπαϊκή ἑνοποίηση, ἀλλά καί θέματα εἰδικότερου ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀποτέλεσαν τό ἀντικείμενο τῆς συζητήσεως πού εἶχε ὁ Κ. Καραμανλῆς, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τόν πρόεδρο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Ἔγκον Κλέπς. «Κύριε πρόεδρε, μιά ζωή σᾶς σέβομαι καί σᾶς θαυμάζω, καί νομίζω ὅτι ἡ προσωπικότητά σας ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα Εὐρωπαίου ἡγέτη», εἶπε ὁ διακεκριμένος ξένος, ἀπευθυνόμενος στόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Μετά τή συνάντησή του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ καί κορυφαῖα στελέχη τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ἔγκον

Συμμετοχή στίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης καί τήν 28η Ὀκτωβρίου.

Κλέπς ἐκφράστηκε μὲ τρόπο θετικό πάνω στά κρίσιμα θέματα τῆς ὀνομασίας τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας καί τῆς ἐντάξεως τῆς Κύπρου στήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση.

11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παραθέτει γεῦμα καί ἔχει μακρά συζήτηση, γύρω ἀπό τίς ἐξελίξεις στήν Εὐρώπη καί στόν εἰδικότερο χῶρο τῶν Βαλκανίων, μέ τόν Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, ὁ ὁποῖος παρεπιδημεῖ στήν Ἀθήνα μέ τήν εὐκαιρία τῆς συγκλήσεως τοῦ 9ου Συνεδρίου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Λαϊκοῦ κόμματος. *«Σήμερα θά δῶ ἕναν παλιό φίλο πού ἔκανε πολύ καλό στήν Ἑλλάδα»*, εἶχε δηλώσει πρίν ἀπό τή συνάντηση ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

Στά ἴδια θέματα θά περιστραφεῖ καί ἡ συζήτηση πού θά ἔχει, τή μεθεπομένη, ὁ Κ. Καραμανλῆς μέ τόν πρώην πρωθυπουργό τοῦ Βελγίου, Λέο Τίντεμανς, ὁ ὁποῖος μετέσχε ἐπίσης στό συνέδριο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Λαϊκοῦ κόμματος.

13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ ἀκρόαση τή Μ. Δαμανάκη, πρόεδρο τοῦ Συνασπισμοῦ, ἡ ὁποία διατύπωσε αἴτημα τοῦ κόμματός της γιά σύγκληση νέας συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, προκειμένου νά ἐπιτευχθεῖ μιά ἐλάχιστη κοινή συμφωνία γιά τή χάραξη ἐθνικῆς στρατηγικῆς πάνω στά θέματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Ὁ πρωθυπουργός, ἀπό τήν πλευρά του, στή διάρκεια ἔκτακτης συνεντεύξεως τύπου στό Ζάππειο Μέγαρο, ἄφησε ἀνοιχτό τό ἐνδεχόμενο μιᾶς νέας συναντήσεως ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐνῶ ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Α. Παπανδρέου, σέ δηλώσεις πρός τούς δημοσιογράφους, ζητώντας «σκλήρυνση» τῆς ἑλληνικῆς στάσεως καί ἐπισημαίνοντας τόν κίνδυνο τῆς τελικῆς ἀποδοχῆς «ὀνομασίας μέ τόν ὅρο Μακεδονία», ἐξέφρασε τήν ἄποψη ὅτι «οἱ συναντήσεις στό Προεδρικό Μέγαρο δέν λύνουν τό πρόβλημα».

Ὁ ἴδιος ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπαντώντας σέ σχετική ἐρώτηση τῶν δημοσιογράφων, τόνισε:

«Ὅ,τι εἶχα νά πῶ τό εἶπα πρίν ἀπό μερικές μέρες στή Θεσσαλονίκη καί δέν καταλαβαίνω γιατί ἀπευθύνεστε σέ μένα. Νά ἀποτανθεῖτε στούς ἀρχηγούς τῶν κομμάτων, νά τούς πεῖτε πῶς ἐκτιμοῦν τήν κατάσταση καί τί προτείνουν γιά νά βγοῦμε ἀπό τό σημερινό ἀδιέξοδο».

Σέ συμπληρωματική, ἐξάλλου, ἐρώτηση σχετικά μέ τή στάση τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι στίς ἐξακολουθητικές προκλήσεις τῶν Σκοπίων ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Ἐκεῖνο πού μπορῶ νά πῶ εἶναι ὅτι δέν ὑπάρχει περίπτωση ἡ Ἑλλάς νά ἐμπλακεῖ σέ πολεμικές περιπέτειες. Ἐκτός ἄν πάει γυρεύοντας».

Μέ τήν εὐκαιρία ἐπισκέψεώς του στό Προεδρικό Μέγαρο καί συνομιλίας του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, στίς 27 Νοεμβρίου, ὁ Α. Παπανδρέου θά ἐπιβεβαιώσει τήν ἄρνησή του νά συμμετάσχει σέ νέα σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι «γιά νά εἶναι οὐσιαστική μιά τέτοια συνάντηση καί ὄχι ἁπλῶς ἕνα ἄλλοθι γιά τήν κάλυψη τῶν λαθῶν τῆς Κυβερνήσεως», θά πρέπει νά πληρωθεῖ σειρά προκαταρκτικῶν προϋποθέσεων. «Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας βρίσκεται ἐνώπιον ἀδυναμίας ἀπό τήν ὥρα πού ὁ ἀρχηγός τοῦ 40% ἀρνεῖται νά συμμετάσχει», δήλωσε, ἀπό τήν πλευρά του, ὁ πρωθυπουργός, ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση τῶν δημοσιογράφων.

17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ἐνόψει τῆς ἐπικείμενης Συνόδου Κορυφῆς στό Ἐδιμβοῦργο, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει ἐπιστολή, μέ ταυτόσημο περιεχόμενο, στούς ἡγέτες τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας:

«Ἐνόψει τῆς προσεχοῦς Συνόδου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου στό Ἐδιμβοῦργο, ἔκρινα χρήσιμο νά σᾶς γράψω καί πάλι γιά τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων. Καί τό ἔκρινα χρήσιμο γιατί, μέ ἔκπληξη, πληροφοροῦμαι ὅτι ὑπάρχουν στούς κόλπους τῆς Κοινότητος ὁρισμένες ἀνεξήγητες τάσεις ἀναθεωρήσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς Λισσαβώνας. Ἀναθεωρήσεως πού, κατά τήν γνώμη μου, δέν θά ἦταν μόνον ἐπικίνδυνη, ἀλλά θά τραυμάτιζε καί τήν ἀξιοπιστία καί τό κῦρος τῆς Κοινότητος. Ἐνῶ, παράλληλα, θά ἄμβλυνε περαιτέρω τήν συνοχή της μέ τήν ἀγνόηση τῆς θεμελειώδους ἀρχῆς τῆς ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν μελῶν της καί μάλιστα ἔναντι τρίτων.

»Ὁ μέσος Ἕλληνας, γιά τόν ὁποῖο τό θέμα τῶν Σκοπίων εἶναι ἄμεσα συνδεδεμένο ὄχι μόνο μέ τήν ἱστορία, ἀλλά καί μέ τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας του, μάταια ἀναζητεῖ μιά λογική ἐξήγηση γι' αὐτές τίς πιθανές παλινδρομήσεις.

»Προσπαθεῖ, μάταια, ὁ μέσος Ἕλληνας νά βρεῖ ποιά εἶναι τά στρατηγικά, πολιτικά καί οἰκονομικά συμφέροντα πού μπορεῖ νά ἔχουν ὁρισμένοι ἑταῖροι μας στά Σκόπια, ὥστε νά εὑρίσκονται πρό διλήμματος, ὅταν πρόκειται νά ἐπιλέξουν μεταξύ τῆς Κοινοτικῆς καί συμμάχου Ἑλλάδος καί τῶν Σκοπίων. Τῶν σλαβοαλβανικῶν Σκοπίων, πού δέν ἔχουν οὔτε ἐθνολογική οὔτε ἱστορική σχέση μέ τήν Μακεδονία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τοῦ Ἀριστοτέλη, πού σφράγισαν τήν ἱστορία τοῦ κόσμου μέ τήν ἑλληνική γλῶσσα.

»Προσπαθεῖ, μάταια, ὁ μέσος Ἕλληνας νά ἐξηγήσει τή στάση ὁρισμένων ἑταίρων πού ἐπικαλοῦνται τό ἐπιχείρημα ὅτι ἡ ἀναγνώριση τῶν Σκοπίων μπορεῖ νά ἐμποδίσει τήν ἐπέκταση τῶν ἐχθροπραξιῶν στό νότο τῆς τέως Γιουγκοσλαβίας. Ἐπιχείρημα πού δέν τό καταλαβαίνει καί τό θεωρεῖ ἀνεδαφικό. Γιατί εἶδε ὅτι ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κροατίας καί τῆς Βοσνίας ὄχι μόνο δέν ἔλυσε τά προβλήματά τους, ἀλλά τά περιέπλεξε ἐπικίνδυνα.

»Τήν ἐπέκταση τῶν ἐχθροπραξιῶν στά Σκόπια, κύριε πρόεδρε, καί τήν γενικότερη ἀποσταθεροποίηση τῆς περιοχῆς μπορεῖ νά ἀποτρέψει μόνο ἡ συμμόρφωση τῶν Σκοπίων μέ τήν ἀπόφαση τῆς Λισσαβῶνος καί ὄχι ἡ ἀναθεώρηση τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς. Ἀναθεώρηση, ἡ ὁποία θά ὁδηγήσει ἀσφαλῶς σέ ἀποτελέσματα ἀντίθετα ἀπό αὐτά πού ὑποτίθεται ὅτι ἐπιδιώκουν οἱ ἐμπνευστές της.

»Καί αὐτό γιατί ἡ Ἑλλάς, ἐν ἀντιθέσει πρός ἄλλους γείτονες, εἶναι ἡ μόνη γειτονική χώρα τῶν Σκοπίων πού ἔχει συμφέρον νά διατηρηθεῖ ἡ ἀνεξαρτησία καί ἡ ἐδαφική ἀκεραιότητά τους. Καί εἶναι ἕτοιμη, εὐθύς ὡς λυθεῖ τό πρόβλημα τῆς ἀναγνωρίσεως, νά παράσχει στά Σκόπια τήν πολιτική της ὑποστήριξη, τήν οἰκονομική της βοήθεια, ἀκόμα καί τήν ἐγγύηση τῶν κοινῶν συνόρων. Αὐτός εἶναι ὁ μόνος ἀποτελεσματικός τρόπος γιά ν' ἀποφευχθεῖ ἡ ἐπέκταση τῆς συρράξεως καί ὁ ἐνδεχόμενος διαμελισμός τῶν Σκοπίων μεταξύ τῶν ἄλλων γειτόνων τους, πού ἔχουν ἐθνολογικά ἤ ἄλλα ἐνδιαφέροντα στά Σκόπια, ὅπως εἶναι ἡ Ἀλβανία καί ἡ Βουλγαρία.

»Πιστεύω ὅτι δέν ἔχουμε περιθώρια γιά νέα λάθη στήν γιουγκοσλαβική κρίση. Καί τό μεγαλύτερο, κατά τή γνώμη μου, θά εἶναι ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τήν ἀπόφαση τῆς Λισσαβῶνος πού, ἐκτός τῶν ἄλλων, μπορεῖ νά ἐμπλέξει στήν κρίση, ἀργά ἤ γρήγορα, καί τρίτα γειτονικά Κράτη. Καί μπορεῖ νά φέρει τήν Ἑλλάδα στήν ἀνάγκη, γιά νά προστατεύσει τήν ἀσφάλεια καί τήν ἐθνική της ἀξιοπρέπεια, νά κλείσει τά σύνορά της, μέ ἀποτελέσματα ὀδυνηρά γιά τά Σκόπια καί δυσάρεστα γιά τήν Ἑλλάδα καί τήν Κοινότητα.

»Γιά ἄλους αὐτούς τούς λόγους, πιστεύω ὅτι θά στηρίξετε τήν ἀπόφαση τῆς Λισσαβῶνος γιά τά Σκόπια, σέ συνδυασμό μέ τούς ὅρους τῆς ἀποφάσεως τῶν Βρυξελλῶν τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1991 καί θά συμβάλετε στήν ἄμεση καί πλήρη ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν.

»Σᾶς ἔγραψα τό γράμμα αὐτό, ὄχι μόνο ὡς πρόεδρος τῆς χώρας μου, ἀλλά καί ὡς ἕνας Μακεδόνας, πού γνωρίζει καλά τήν ἱστορία καί τά προβλήματα τῆς Βαλκανικῆς. Καί ὁ ὁποῖος ἔζησε προσωπικά, ἀπό τά παιδικά του χρόνια, τίς ὀδυνηρές της περιπέτειες, στίς ὁποῖες τήν ὁδήγησαν, ἐκτός τῶν ἐγγενῶν προβλημάτων της, καί οἱ ἀτυχεῖς ἐπεμβάσεις ἐξωβαλκανικῶν παραγόντων».

Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας θά δοθεῖ στή δημοσιότητα στίς 24 Νοεμβρίου.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔλαβε τίς ἀκόλουθες ἀπαντήσεις, κατά χρονική σειρά:

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἐπιστολή σας τῆς 17 Νοεμβρίου 1992, τήν ὁποία διάβασα μέ προσοχή.

»Στήν ἐπιστολή, ζητᾶτε τή συνέχιση τῆς δεσμεύσεως στή διακήρυξη τῆς Λισσαβώνας, σχετικά μέ τήν ἀναγνώριση τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας, ὡς ἀνεξαρτήτου Κράτους. Δέν θά ἀναφερθῶ σέ λεπτομέρειες ὡς πρός τά θέματα αὐτά, ἀλλά μᾶλλον θά ἐπισημάνω τό κοινό ἔδαφος μεταξύ μας: καί οἱ δύο ἐπιθυμοῦμε νά ἐπιτύχει ἡ Μακεδονία τή διεθνῆ ἀναγνώριση πού πλήρως τῆς ἀξίζει καί θέλουμε τό νέο Κράτος νά λάβει τήν πολύ ἀναγκαία γιά αὐτό πολιτική καί οἰκονομική ὑποστήριξη μέσω διμερῶν ἀλλά καί πολυμερῶν διαύλων.

»Ἄς ἐλπίσουμε νά ἐπιλυθεῖ τό πρόβλημα τῆς μή ἀναγνωρίσεως στό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο τοῦ Ἐδιμβούργου. Ἐάν παραταθεῖ τό θέμα, ἡ σταθερότητα στήν περιοχή, ἀλλά καί οἱ συνθῆκες ζωῆς τῶν πολιτῶν τῆς Μακεδονίας, πού ἤδη χειροτερεύουν, θά κινδυνεύσουν σοβαρά. Συνεπῶς συνιστῶ καί στίς δύο πλευρές νά ἐπιζητήσουν ἕνα συμβιβασμό στό ζήτημα αὐτό».

(Π. Σχλούετερ, 3.12.92)

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἐπιστολή σας ἀπό 17 Νοεμβρίου 1992, μέ τήν ὁποία μοῦ ἐξηγήσατε λεπτομερῶς τίς ἑλληνικές ἐκτιμήσεις γιά τήν κατάσταση στά Βαλκάνια καί ἰδιαίτερα τή στάση τῆς Ἑλλάδας στήν περίπτωση μιᾶς πιθανῆς ἀναγνώρισης τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας. Γιά τό θέμα αὐτό εἶχα ἐπίσης στίς ἀρχές Νοεμβρίου μιά λεπτομερῆ συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό κύριο Μητσοτάκη.

»Συμμερίζομαι τήν ἀνησυχία σας, ὅτι μιά ὄξυνση τῆς ἔντασης στήν περιοχή τῶν Βαλκανίων, καί ἰδιαίτερα στήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει σέ περαιτέρω πολεμικές συγκρούσεις. Γιά τόν λόγο αὐτό τά Κράτη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας καλοῦνται νά ἐπιλύσουν τό γρηγορότερο δυνατό μέ κοινή συμφωνία τό ζήτημα τῆς ἀναγνώρισης τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας. Κατά τήν ἄποψή μου αὐτό θά συνέβαλλε στήν ἐκτόνωση τῆς κατάστασης.

»Ἀντίθετα, μιά ἀναβολή τῆς ἀναγνώρισης θά περιέκλειε τόν κίνδυνο μιᾶς περαιτέρω ἀποσταθεροποίησης τόσο τῆς πολιτικῆς ὅσο καί τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης σέ ὁλόκληρη τήν περιοχή. Αὐτό οὔτε μπορεῖ νά εἶναι πρός τό συμφέρον τῶν γειτονικῶν Κρατῶν τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας, ἀλλά οὔτε ἐξυπηρετεῖ τίς προσπάθειες τῆς Εὐρώπης νά συμβάλει σέ μιά εἰρηνική λύση τῶν διαφορῶν μεταξύ τῶν διαδόχων Κρατῶν τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας.

»Γιά τόν λόγο αὐτό ἔχω τήν ἄποψη, ὅτι στό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο στό Ἐδιμβοῦργο θά ἔπρεπε νά συζητήσουμε ἀπό κοινοῦ γιά μιά σύντομη λύση τοῦ "Μακεδονικοῦ ζητή-

ματος". Είναι αὐτονόητο ὅτι ἐκεῖ θά πρέπει νά λάβουμε ὑπ' ὄψη τίς ἑλληνικές ἀνησυχίες ὅπως ἐπίσης καί τόν στόχο νά ἀποτραποῦν περαιτέρω πολεμικές συγκρούσεις στήν περιοχή.

»Βάση τῆς πολιτικῆς μας καί τῆς ὁποιας λύσης τοῦ "Μακεδονικοῦ ζητήματος" πρέπει νά εἶναι οἱ ἀρχές καί οἱ στόχοι τῆς ΔΑΣΕ, πού ἀποτελοῦν τά θεμέλια γιά τήν εἰρήνη καί τήν ἀσφάλεια στήν Εὐρώπη.

»Ἐλπίζω ὅτι — μέ τήν εὐκινησία καί τόν πραγματισμό ὅλων τῶν ἐμπλεκομένων πλευρῶν — θά μπορέσουμε νά λύσουμε σύντομα τό ἐπεῖγον ζήτημα τῆς ἀναγνώρισης τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας καί μέ αὐτόν τόν τρόπο νά μπορέσουμε νά δημιουργήσουμε μιά γερή βάση γιά σταθεροποίηση αὐτοῦ τοῦ Κράτους ἀλλά καί ὁλόκληρης τῆς περιοχῆς».

(Χ. Κόλ., 9.12.1992).

«Σᾶς ἀπευθύνω αὐτή τήν ἐπιστολή σέ ἀπάντηση τῆς δικῆς σας σχετικά μέ τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας.

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν ξεκάθαρη ἔκθεση τῶν ἑλληνικῶν εἰσαισθησιῶν ὡς πρός τήν ἀναγνώριση τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς. Σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι ἐκτιμῶ πλήρως τίς ἀνησυχίες σας στό θέμα.

»Συμμερίζομαι τήν ἄποψή σας ὅτι ἡ κατάσταση στήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας εἶναι ἐξαιρετικά λεπτή καί ὑπάρχει πραγματικός κίνδυνος περαιτέρω ἀστάθειας στήν περιοχή τῶν Βαλκανίων.

»Ἐλπίζω ὅτι σύντομα θά εἶναι δυνατό νά λυθεῖ τό πρόβλημα τῆς ἀναγνωρίσεως σέ βάση ἀποδεκτή ἀπό ὅλα τά μέρη στήν περιοχή. Οἱ συνεχιζόμενες προσπάθειες στήν κατεύθυνση αὐτή, ὑπό τή διεύθυνση τῆς προεδρίας τοῦ Συμβουλίου ὑπουργῶν, ἔχουν τήν πλήρη μου ὑποστήριξη».

(Α. Ρέυνολντς, 10.12.92).

«Θελήσατε μέ τήν ἐπιστολή σας τῆς 19ης Νοεμβρίου 1992, νά ἐπιστήσετε ἐκ νέου τήν προσοχή μου στό πρόβλημα πού δημιουργεῖ γιά τή χώρα σας ἡ ἀναγνώριση τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας.

»Εἶχα τήν εὐκαιρία νά συζητήσω διά μακρῶν γιά τό θέμα αὐτό μέ τόν πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη, κατά τήν ἐπίσκεψή του στό Παρίσι, στίς 24 τοῦ περασμένου Νοεμβρίου. Οἱ ἀρχηγοί τῶν Κρατῶν καί τῶν Κυβερνήσεων τῆς Κοινότητας υἱοθέτησαν, στό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο τῆς Λισσαβώνας, μιά θέση πού ἱκανοποιεῖ τήν Ἑλλάδα. Πρέπει λοιπόν σήμερα νά ἐντείνουμε τίς προσπάθειες νά εὑρεθεῖ σύντομα μιά λύση ἀποδεκτή σέ ὅλους ὥστε νά μήν δημιουργηθεῖ, στήν περιοχή, μιά νέα ἑστία ἀστάθειας».

(Φ. Μιττεράν, 15.12.92.)

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἐπιστολή σας τῆς 22ας Νοεμβρίου 1992 σχετικά μέ τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας.

»Θά ἔχετε πληροφορηθεῖ ὅτι τό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο στό Ἐδιμβοῦργο ἐξέτασε προσεκτικά αὐτό τό θέμα. Οἱ ἀρχηγοί Κρατῶν καί Κυβερνήσεων ἀποφάσισαν ὅτι τό ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας πρέπει νά τεθεῖ στήν ἄκρη, ἐνῶ σοβαρά μέτρα πρέπει νά ληφθοῦν ὥστε νά ἐξασφαλιστεῖ ὅτι ἡ οἰκονομική κρίση τῆς Δημοκρατίας νά μήν ὁδηγήσει σέ πολιτική ἀστάθεια. Ἔτσι, τό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε νά χρηματοδοτήσει ἕνα σημαντικό πακέτο ἀνθρωπιστικῆς καί τεχνικῆς βοήθειας, καί ὑπογράμμισε ἐκ νέου τήν σημασία τῆς ἀπρόσκοπτης ροῆς πετρελαίου πρός τή Μακεδονία. Τό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο ἐπίσης ἔκανε σαφῆ τήν θερμή του ὑποστήριξη στήν ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ νά ἐγκαταστήσει εἰρηνευτική διαδικασία στή Δημοκρατία.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτή, ἀποδεκτή ἀπό ὅλες τίς Κυβερνήσεις πού ἐκπροσωπήθηκαν στό Ἐδιμβοῦργο, ἦταν ἡ ἐνδεδειγμένη καί μπορεῖ νά διασφαλίσει τή μακροπρόθεσμη σταθερότητα στήν περιοχή. Εἶμαι σίγουρος ὅτι μποροῦμε νά βασιζόμαστε στήν ὁλόκαρδη ὑποστήριξη τῆς Ἑλλάδος στήν ἐφαρμογή τῆς ἀποφάσεως».

(Τζ. Μέητζορ, 8.1.93)[197].

18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Μέ τήν εὐκαιρία συναντήσεώς του μέ τή διοίκηση τῆς ΕΣΗΕΑ, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀνέπτυξε τίς ἀπόψεις του γιά τά ζητήματα τοῦ τύπου καί ἐπεσήμανε τή γενικότερη ἀνάγκη τῆς ἀναβαθμίσεώς του.

Δύο μέρες ἀργότερα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέθεσε τήν καθιερωμένη δεξίωση πρός τιμή τῶν ἐκπροσώπων τοῦ τύπου καί τῶν μέσων ἐνημερώσεως — μέ τή συμμετοχή καί τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς χώρας.

21 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει, στό Προεδρικό Μέγαρο, ἐνημερωτική συνάντηση μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη.

3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁρκίζεται τό νέο ὑπουργικό κλιμάκιο, ἀπό εἰκοσιοκτώ μέλη, πού προέκυψε ἀπό τόν ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως ὑπό τόν Κ. Μητσοτάκη.

7 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992

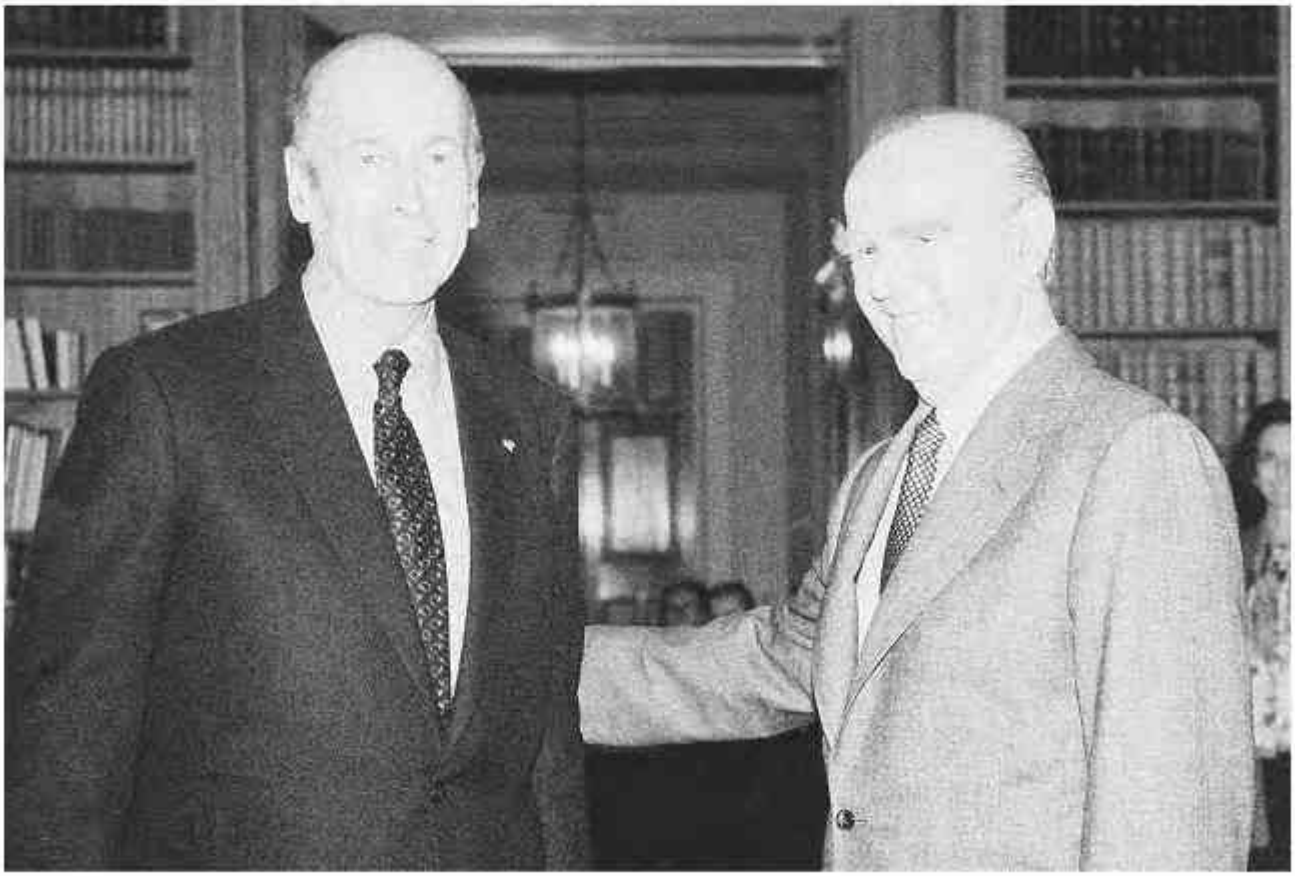
Ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας πάνω στά τρέχοντα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα, μέ ἔμφαση στίς ἐξελίξεις πού ἀφοροῦν τά ἐθνικά θέματα ἐνόψει καί τοῦ ταξιδίου του στό Ἐδιμβοῦργο, ὅπου συνέρχεται ἡ σύνοδος κορυφῆς τῆς ΕΟΚ.

10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Ἡμέρας τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ὁ Κ. Καραμανλῆς δίνει στή δημοσιότητα τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ὁ ἀγώνας τῆς ἀνθρωπότητος γιά τήν κατάκτηση, κατοχύρωση καί ἐπέκταση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σημειώνει τά τελευταῖα χρόνια σταθερά βήματα προόδου.

Συνομιλία μέ τόν Ε. Κλέπς. Δεξιά, ὁ Γ. 'Αναστασόπουλος (ἄνω).
Φιλική συνάντηση μέ τόν Β. Ζισκάρ ντ' 'Εσταίν (κάτω).

Καί μετά τήν κατάρρευση τῶν ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων ἄνοιξε ὁ δρόμος γιά τήν ἐλευθερία καί τή δημοκρατία σ' ὁλόκληρη τήν Ἀνατολική Εὐρώπη — ἔστω καί ἄν τό τίμημα γιά τήν ἐξέλιξη αὐτή εἶναι ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀβεβαιότης γιά τό μέλλον.

»Παρά τήν πρόοδο ὅμως αὐτή, ἕνα πολύ μεγάλο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἐξακολουθεῖ νά στερεῖται ἀκόμη καί τῶν στοιχειωδῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Εἶναι τό τμῆμα ἐκεῖνο πού ὑποφέρει ἀπό πολιτική ἀστάθεια καί ταυτόχρονα ἀπό οἰκονομική ἐξαθλίωση. Εἶναι, ἐπομένως, μακρύς ἀκόμη καί δύσκολος ὁ ἀγώνας γιά τήν ἐπικράτηση τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, σέ συνδυασμό μέ τήν κατοχύρωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σέ παγκόσμια κλίμακα.

»Πάντως, ἡ Ἑλλάδα, πού σάν κοιτίδα τῆς Δημοκρατίας εἶναι σταθερά προσηλωμένη στά ἀνθρώπινα δικαιώματα, θά συμβάλει μέ ὅσες δυνάμεις διαθέτει στήν ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ».

12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Τό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο διατυπώνει στό Ἐδιμβοῦργο τίς θέσεις του σχετικά μέ τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας.

Σέ ἀνακοινώσεις πού δόθηκαν στή δημοσιότητα μετά τή λήξη τῆς Συνόδου Κορυφῆς, τονίζεται ὅτι τό Συμβούλιο «ἐξέτασε τήν πολιτική του ὅσον ἀφορᾶ τήν ἀναγνώριση τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας σέ συνάρτηση μέ τή δήλωση τῆς Λισσαβώνας καί βάσει τῆς ἐκθέσεως τοῦ εἰδικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς προεδρίας» καί, ἀκόμη, ὅτι «καλεῖ τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν νά ἐξακολουθήσουν τήν μελέτη τοῦ θέματος αὐτοῦ». Προβλέπεται, τέλος, «ἡ πρόσβαση σέ χρηματοδότηση ἀπό διεθνεῖς χρηματοπιστωτικούς ὀργανισμούς καθώς καί ὁ τακτικός καί δεόντως παρακολουθούμενος ἐφοδιασμός σέ πετρέλαιο» καί ἐκφράζεται ἡ σύμφωνη γνώμη τοῦ Συμβουλίου γιά τή διάθεση στήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας οὐσιαστικῆς οἰκονομικῆς βοήθειας.

Σύμφωνα μέ τήν ἔκθεση τοῦ εἰδικοῦ ἀντιπροσώπου τῆς προεδρίας, Βρετανοῦ πρέσβη P. O' Νήλ, ὁ ὅρος Μακεδονία θά ἦταν δυνατό νά περιληφθεῖ στήν ὀνομασία — ὑπό σύνθετη μορφή.

14 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε ζωηρή ἱκανοποίηση μετά ἀπό συνάντηση πού εἶχε μέ τούς Ἕλληνες ἐκπροσώπους τῆς διεθνοῦς ὀργανώσεως «Γιατροί χωρίς Σύνορα» καί διατύπωσε τήν εὐχή νά ὑπάρξουν πολλοί ἐπιστήμονες διατεθειμένοι νά τούς μιμηθοῦν στήν προσφορά πρός τά ἄτομα καί τούς λαούς πού ὑποφέρουν.

17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τό Ἐδιμβοῦργο, ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἀφοῦ ἐνημέρωσε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας σχετικά μέ τή σύνοδο κορυφῆς τῆς ΕΟΚ, δήλωσε σχετικά μέ τό θέμα τῆς ἐνδεχόμενης συγκλήσεως συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν:

«Συζητήσαμε τό θέμα μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Δέν τοῦ ἐζήτησα νά πάρει πρωτοβουλία νά καλέσει τούς πολιτικούς ἀρχηγούς, διότι σήμερα τά πράγματα ἔχουν τελείως ξεκαθαρίσει. Ἡ Εὐρώπη μᾶς ὑποστηρίζει χωρίς καμία ἀμφιβολία. Ὁ ἀγών μετατίθεται στά Ἡνωμένα Ἔθνη. Καί εἶμαι βέβαιος ὅτι, ὅπως ἀποτελεῖ παλιά παράδοση στή χώρα μας, ὅπως συνέβη καί μέ τό Κυπριακό, μιά πού εἴμαστε ἄλλωστε σύμφωνοι στό στόχο τῆς μή ἀναγνώρισης μέ τό ὄνομα Μακεδονία, κανένα πολιτικό κόμμα δέν θά ἀρνηθεῖ τή δική του συμβολή, τήν ὁποία ἡ Κυβέρνηση θά ζητήσει ἀπό ὅλα τά κόμματα εἰς αὐτόν τόν κοινό ἀγώνα πού ἀναλαμβάνουμε πλέον».

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνεται στόν ἑλληνικό λαό:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἀπευθύνω πρός ὅλους σας θερμές εὐχές γιά τόν Καινούργιο Χρόνο. Εὔχομαι νά εἶναι εἰρηνικός καί δημιουργικός καί νά δικαιώσει τίς προσδοκίες μας γιά ἕνα καλλίτερο μέλλον.

»Ἡ ἀλλαγή τοῦ χρόνου, αὐτή καθαυτή, εἶναι βέβαια συμβολική. Συμβολίζει τήν ἀρχή καί τό τέρμα ἑνός χρόνου. Ἀποκτᾶ ὅμως οὐσιαστική χρησιμότητα ὅταν μᾶς παρακινεῖ ν' ἀναλογισθοῦμε τό παρελθόν, νά σταθμίσουμε τό παρόν καί, ἐπί τῇ βάσει αὐτῶν, νά καθορίσουμε, ἀσφαλέστερα τήν πορεία μας πρός τό μέλλον.

»Καί ὁ προβληματισμός αὐτός ἐπιβάλλεται, ἰδιαίτερα σήμερα, πού ἡ διεθνής κατάσταση διαμορφώνεται κατά τρόπο, πράγματι, ἐπικίνδυνο καί ὅλος ὁ κόσμος μπαίνει στόν Καινούργιο Χρόνο μέ αἴσθημα ἀγωνίας καί ἀβεβαιότητας. Ἀβεβαιότητας πού διαδέχθηκε τήν κατάρρευση τοῦ καθεστῶτος τῆς ἰσορροπίας τῶν δύο Συνασπισμῶν, μέ ἀποτέλεσμα τή σύγχυση πού ἐπικρατεῖ, σήμερα, στόν κόσμο μεταξύ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἐθνικιστικῆς καί σωβινιστικῆς ἀσυδοσίας. Ἤδη, ἡ ἀσυναρτησία πού χαρακτηρίζει τήν πολιτική τῆς Δύσεως, σέ συνδυασμό μέ τήν ἀδυναμία τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης νά προωθήσει ὁμαλά τόν ἐκδημοκρατισμό της, καθιστοῦν δύσκολο — ἄν ὄχι ἀδύνατο — τόν ἔλεγχο τῆς διεθνοῦς τάξεως.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέσα σ' αὐτόν τόν κόσμο, τόν ἀνήσυχο καί ἀσυνάρτητο, πρέπει νά χαράξει ἡ Ἑλλάς μέ περίσκεψη τήν πορεία της. Γιατί, πέρα ἀπό τά μεγάλα καί κρίσιμα προβλήματα, πού ἀπασχολοῦν σήμερα ὅλους τούς λαούς, καλεῖται ν' ἀντιμετωπίσει καί τά πρόσθετα καί εἰδικότερα προβλήματα, πού ἀπασχολοῦν τήν ἴδια. Καί αὐτά εἶναι, δυστυχῶς, πολλά καί πολύπλοκα ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά.

»Μέ πρωταρχικά, βέβαια, τήν οἰκονομική καί κατ' ἐπέκταση τήν κοινωνική κρίση καί τά γνωστά ἐθνικά μας θέματα, πού χωρίς ν' ἀπειλοῦν ἄμεσα τήν ἀσφάλεια τῆς χώ-

ρας μας ἐπηρεάζουν, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί τίς διεθνεῖς μας σχέσεις. Καί αὐτό ἰσχύει, εἰδικότερα, γιά τό θέμα τῶν Σκοπίων, πού βρίσκεται αὐτή τή στιγμή σέ κρίσιμη καμπή καί ἀπαιτεῖ πανεθνική συσπείρωση καί κινητοποίηση.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε ἐπιτυχῶς αὐτά τά ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά προβλήματα, θά χρειασθεῖ — πρῶτ' ἀπ' ὅλα — ἤρεμο πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα, πού εἶναι ἀπαραίτητο γιά τήν προκοπή τοῦ τόπου. Οἱ πολιτικές ὀξύτητες παρακωλύουν τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς Πολιτείας, κλονίζουν τά θεμέλια τῆς δημοκρατίας καί ὁδηγοῦν, κατά κανόνα, σέ περιπέτειες.

»Θά χρειασθεῖ, μέ ἄλλα λόγια, νά ἐνισχύουμε — ἀντί ν' ἀμβλύνουμε — τήν ἐθνική μας ἑνότητα. Ἑνότητα γιά τήν ὁποία ὅλοι ὁμιλοῦμε, χωρίς ὅμως νά ἐναρμονίζουμε τίς πράξεις μας μέ τούς καθημερινούς μας λόγους. Στό δημοκρατικό μας πολίτευμα ἐκφράζονται ἐλεύθερα ὅλες οἱ πολιτικές καί ἰδεολογικές τάσεις. Καί εἶναι φυσικό νά ὑπάρχουν μεταξύ τῶν τάσεων αὐτῶν ἀντιθέσεις.

»Οἱ ἀντιθέσεις ὅμως αὐτές δέν πρέπει νά ὑπερβαίνουν τά ὅρια πού χαράσσουν τά πάγια συμφέροντα τοῦ ἔθνους, ὅπως αὐτά προσδιορίζονται ἀπό τήν κρίσιμη γεωπολιτική θέση τῆς χώρας μας.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Σάν λαός ἔχουμε τή μεγαλύτερη πολιτική πεῖρα στόν κόσμο. Γιατί ἔχουμε δοκιμάσει, κατά καιρούς, ὅλες τίς καταστάσεις, μοναρχίες, δημοκρατίες, δικτατορίες, ἐπαναστάσεις, κινήματα, διχασμούς καί χρεωκοπίες. Καί γνωρίζουμε, συνεπῶς, τί πρέπει νά κάνουμε καί τί ν' ἀποφεύγουμε γιά ν' ἀποτρέψουμε καινούργιες συμφορές.

»Πιστεύω ὅτι θά κάνουμε ὅλοι — ἡγεσία καί λαός — καλή χρήση τῆς πείρας αὐτῆς. Ὄχι μόνο γιά νά ξεπεράσουμε τούς κινδύνους καί τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα, ἀλλά καί γιά νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή, ἀπευθύνω, καί πάλι, σέ ὅλους σας — καί στόν καθένα χωριστά — τίς καλλίτερες εὐχές μου γιά τόν Καινούργιο Χρόνο».

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρέστη στή δοξολογία πού τελέστηκε στή Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν χοροστατοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σεραφείμ.

Μετά τήν ἐπάνοδό του στό Προεδρικό Μέγαρο δέχτηκε τίς εὐχές ἀπό τήν πολιτική καί τή στρατιωτική ἡγεσία τῆς χώρας.

4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ γιά τά ἀποτελέσματα τῆς συναντήσεώς του μέ τό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ, Μπούτρος Γκάλι, καθώς καί, γενικότερα, γιά τήν πορεία τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἑλλάδος νά ἀποτρέψει τήν εἴσοδο τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας στά Ἡνωμένα Ἔθνη μέ τό ὄνομα «Μακεδονία».

4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, Μ. Ντρυόν, ἀπευθύνει στόν Κ. Καραμανλῆ θερμή φιλική ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ πρόεδρε,

»Τόν Ἰούλιο τοῦ 1990, ὅταν εἶχα τή μεγάλη χαρά νά σᾶς συναντήσω, μοῦ εἴπατε, στή διάρκεια τοῦ γεύματος, καί καθώς ἀναφερόμαστε στήν πτώση τοῦ Τείχους τοῦ Βερολίνου, ἕξι περίπου μῆνες νωρίτερα: "Φοβοῦμαι πολέμους σέ κάθε σημεῖο· φοβοῦμαι πολέμους στήν Εὐρώπη".

»Ἀκόμη μιά φορά, ἐπιδεικνύατε αὐτή τήν ἱστορική διαύγεια, αὐτή τή μακρινή ἐνόραση τῶν γεγονότων πού τόσες φορές ἔχετε ἀποδειχτεῖ ἱκανός, ὅπως ὁ Ντέ Γκώλ, νά συλλάβετε.

»Δέν λησμόνησα αὐτούς τούς λόγους. Καί τό μέλλον δέν ἄργησε νά σᾶς δικαιώσει. Βλέπω τό ἔτος αὐτό, 1993, μέ μεγάλη ἀγωνία, γιά τήν Εὐρώπη, γιά τά Βαλκάνια, γιά τήν Ἑλλάδα.

»Ἡ Εὐρώπη ἀδυνατεῖ νά θέσει τέρμα στήν τραγωδία τῆς Βοσνίας. Ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη εἶναι δυνατή μιά ἀνάφλεξη στό Κόσοβο. Καί ἄν, κατά κακή συγκυρία, τά πράγματα ἐπιδεινωθοῦν στίς σχέσεις ἀνάμεσα στήν Ἑλλάδα καί τό τμῆμα τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας πού ἐπιμένει νά θέλει νά ἀποκαλεῖται Μακεδονία, τότε δέν γνωρίζει κανείς πλέον, ἤ μᾶλλον γνωρίζει πολύ καλά, τίς διαστάσεις πού θά ἦταν δυνατό νά προσλάβει τό δράμα.

»Πιστεύω ὅτι εἶστε ὁ μόνος πολιτικός ἡγέτης στήν περιοχή πού διαθέτει τό κῦρος γιά νά κατασιγάσει τήν ἀναταραχή».

Στή συνέχεια, ὁ διαπρεπής Γάλλος συγγραφέας ἀναφέρεται στά προβλήματα πού ἡ Ἑλλάδα ἀντιμετωπίζει στίς σχέσεις της μέ τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας καί, μέ τήν ἀφορμή αὐτή, διερωτᾶται ἄν δέν θά ἦταν δυνατή ἡ δημιουργία μιᾶς κοινοπραξίας μεταξύ τῶν δύο Κρατῶν, ἀπό τή στιγμή πού ἡ γειτονική αὐτή χώρα, σέ ἀναζήτηση ταυτότητας, προσφέρεται γιά μιά ἀνάλογη προσέγγιση. Καί καταλήγει ὑπογραμμίζοντας τήν προσήλωσή του στήν Ἑλλάδα, τό ἐνδιαφέρον του γιά τά πεπρωμένα της καί τή βεβαιότητα ὅτι ἡ σωτηρία της, «σήμερα ὅπως καί χθές», βρίσκεται στά χέρια τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε στίς 14 Ἰανουαρίου:

«Μέ πολλή πάντα χαρά μαθαίνω τά νέα σας καί σᾶς εὐχαριστῶ ἰδιαίτερα γιά τό τελευταῖο γράμμα σας.

»Γνωρίζετε πόσο ἐκτιμῶ τό ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον σας καί τή φροντίδα σας γιά τήν Ἑλλάδα. Καί πόσο μέ συγκινοῦν τά αἰσθήματά σας γιά μένα — πού εἶναι ἄλλωστε ἀμοιβαῖα.

»Ἡ σημερινή κρίση στή Βαλκανική ὀφείλεται κατά πολύ στήν ἀδυναμία τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς Εὐρώπης νά ἐκτιμήσει σωστά τά πράγματα καί νά

χαράξει μιά σωστή καί σταθερή πολιτική. Ἡ ἀρχή ἔγινε πρίν ἀπό ἕνα χρόνο, ὅταν ἡ Εὐρώπη διαμέλισε τήν Γιουγκοσλαβία, μέ συνέπειες πού σήμερα δέν εἶναι σέ θέση νά ἐλέγξει χωρίς νά προσφύγει καί πάλι στήν Ἀμερική.

»Ὅπως ἔχουν τά πράγματα, φοβᾶμαι ὅτι ἡ σκέψη σας γιά μιά λύση τοῦ προβλήματος τῶν Σκοπίων δέν ἔχει ρεαλιστικές πιθανότητες νά εὐδοκιμήσει. Αὐτό ὅμως δέν μειώνει καθόλου τήν ἐκτίμησή μου γιά τό γεγονός ὅτι πάντα ἔχετε στό νοῦ σας — καί στήν καρδιά σας — τά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος»[198].

8 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει στό Προεδρικό Μέγαρο φιλική συνομιλία μέ τόν πρώην πρωθυπουργό, Γ. Ράλλη, καί ἐνημερώνεται ἀπό τό διοικητή τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Ε. Χριστοδούλου, πάνω σέ θέματα τῆς ἀρμοδιότητάς του.

18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ἀποθνήσκει, μετά ἀπό μακρά ἀσθένεια, ὁ ἀκαδημαϊκός Κ. Τρυπάνης, πρώην ὑπουργός Πολιτισμοῦ, προσωπικός φίλος τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συλλυπήθηκε θερμά τήν κόρη τοῦ ἐκλιπόντος:

«Μέ λύπησε βαθύτατα ὁ θάνατος τοῦ πατέρα σας, πού ἦταν φίλος καί συνεργάτης μου. Μέ τό μοναδικό ἐπιστημονικό του ἔργο καί τό ἐξαίρετο ἦθος του ἐτίμησε τήν Ἑλλάδα σέ ἐπίπεδο διεθνές».

Ὁ Κ. Τρυπάνης διετέλεσε πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἱδρύματος «Κωνσταντῖνος Γ. Καραμανλῆς» μεταξύ τῶν ἐτῶν 1987-1989.

20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει συγχαρητήριο τηλεγράφημα στό νέο πρόεδρο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Μπίλ Κλίντον, εὐθύς μετά τήν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων του:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων σας, ὡς προέδρου τῶν ΗΠΑ, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἀπευθύνω, ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά, θερμά συγχαρητήρια καί εἰλικρινεῖς εὐχές γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ μεγάλου καί δύσκολο ἔργου σας.

»Οἱ δύο λαοί μας συνδέονται μέ παραδοσιακούς δεσμούς φιλίας καί στενῆς συνεργασίας σέ ὅλους τούς τομεῖς. Δεσμούς πού στηρίζονται στήν προσήλωσή μας σέ κοινές ἀρχές καί σφυρηλατήθηκαν σέ κοινούς ἀγῶνες γιά τήν προάσπισή τους. Πιστεύω ὅτι οἱ σχέσεις μας αὐτές διατηροῦν ἀναλλοίωτη τήν ἀξία τους καί σήμερα πού ἡ ἀνθρωπότης ἀντιμετωπίζει νέες προκλήσεις καί νέα προβλήματα μέσα σ' ἕνα κλίμα ἀστάθειας καί ἀνασφάλειας.

»Μέ τήν πεποίθηση ὅτι, κατά τή διάρκεια τῆς προεδρίας σας, θά ἐπιβεβαιωθοῦν καί θά ἀναπτυχθοῦν ἀκόμη περισσότερο οἱ σχέσεις τῶν χωρῶν μας, σᾶς ἀπευθύνω καί πάλι τίς καλλίτερες εὐχές μου».

22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε, σέ ἀποχαιρετιστήρια ἐπίσκεψη, τόν πρεσβευτή τῶν ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, Μ. Σωτῆρχο.

24 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Σέ ἀπάντηση φημῶν περί διαφωνιῶν τοῦ Κ. Καραμανλῆ μέ τόν πρωθυπουργό, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Οἱ σχέσεις τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρωθυπουργό, ὅπως καί μέ ὁλόκληρη τήν πολιτική ἡγεσία τῆς χώρας, εἶναι σχέσεις ὁμαλῆς συνεργασίας, ὅπως ἐπιβάλλεται ἄλλωστε καί ἀπό τή συνταγματική τάξη. Καί αὐτό ἰσχύει καί γιά τήν περίπτωση τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων».

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ἐνῶ ἐντείνεται ἡ προσπάθεια τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νά ἀποτρέψει τήν εἴσοδο τῶν Σκοπίων στόν ΟΗΕ μέ τήν ἐπωνυμία Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στόν πρόεδρο Κλίντον τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς ἀπευθύνω καί πάλι τά συγχαρητήριά μου καί τίς εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ μεγάλου καί δύσκολου ἔργου σας, πάνω στό ὁποῖο ἔχουν στηριχθεῖ τόσες προσδοκίες, ὄχι μόνο στή χώρα σας, ἀλλά καί στόν κόσμο ὁλόκληρο.

»Λυποῦμαι διότι ἀναγκάζομαι νά σᾶς ἀπασχολήσω ἀπό τίς πρῶτες ἡμέρες τῆς προεδρίας σας μέ τά προβλήματα τῆς Ἑλλάδος καί τῆς περιοχῆς μας. Καί δέν θά τό ἔκανα ἐάν τά προβλήματα αὐτά δέν ἦσαν καί σοβαρά καί ἐπείγοντα.

»Πρόκειται γιά τά προβλήματα πού δημιουργεῖ ἡ κρίση στήν τέως Γιουγκοσλαβία καί εἰδικώτερα τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Δημοκρατίας τῶν Σκοπίων.

»Ὀφείλω νά σᾶς πῶ, κύριε πρόεδρε, ὅτι τυχόν εἴσοδος τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς στά Ἡνωμένα Ἔθνη καί ἀναγνώρισή της, χωρίς νά ἔχουν λυθεῖ προηγουμένως τά προβλήματα πού ἔχει προκαλέσει εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, θά δημιουργήσει μιά νέα ἑστία μόνιμης καί ἐπικίνδυνης ἐντάσεως καί ἀποσταθεροποιήσεως στήν περιοχή μας.

»Καί αὐτό, γιατί ἡ Ἑλλάς, ἐν ἀντιθέσει πρός ἄλλους γείτονες, εἶναι ἡ μόνη γειτονική χώρα τῶν Σκοπίων πού ἔχει συμφέρον νά διατηρηθεῖ ἡ ἀνεξαρτησία καί ἡ ἐδαφική ἀκεραιότητά τους. Καί εἶναι ἕτοιμη, εὐθύς ὡς λυθεῖ τό πρόβλημα τῆς ἀναγνωρίσεως, νά παράσχει στά Σκόπια τήν πολιτική της ὑποστήριξη, τήν οἰκονομική της βοήθεια, ἀκόμα καί τήν ἐγγύηση τῶν κοινῶν συνόρων, ὅπως ἄλλωστε τό διεκήρυξε καί δημόσια. Αὐτός, καί ὄχι ἡ ἀναγνώριση, εἶναι ὁ μόνος ἀποτελεσματικός τρόπος γιά νά ἀποφευχθεῖ ἡ ἐπέκταση τῆς συρράξεως καί ὁ ἐνδεχόμενος διαμελισμός τῶν Σκοπίων μεταξύ τῶν ἄλλων γειτόνων τους, πού ἔχουν ἐθνολογικά ἤ ἄλλα ἐνδιαφέροντα στά Σκόπια.

»Ἡ ἀναγνώριση, ἀφ' ἑαυτῆ, ὄχι μόνο δέν λύνει τά προβλήματα, ἀλλά καί τά περιπλέκει ἐπικίνδυνα, ὅπως συμβαίνει στήν Κροατία καί τή Βοσνία, ὅπου, παρά τήν ἀναγνώριση καί τήν παρουσία μεγάλων δυνάμεων τοῦ ΟΗΕ, μαίνεται ὁ πόλεμος.

»Εἶναι ὅμως δύσκολο γιά τήν Ἑλλάδα νά παίξει αὐτόν τόν σταθεροποιητικό της ρόλο στήν περιοχή, ὅταν ὁλόκληρο τό ἑλληνικό ἔθνος, στήν Ἑλλάδα καί τό ἐξωτερικό, ἔχει συνείδηση τοῦ γεγονότος ὅτι τά Σκόπια ὄχι μόνο πλαστογραφοῦν τήν ἑλληνική ἱστορία, ἀλλά καί ἀναζωπυρώνουν παλαιές ἐθνικιστικές καί ἐδαφικές βλέψεις δικές τους καί ἄλλων, εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος.

»Ἐάν, ἑπομένως, τά Σκόπια γίνουν δεκτά στόν ΟΗΕ καί ἀναγνωρισθοῦν, χωρίς προηγουμένως νά ἔχουν λυθεῖ τά μεταξύ μας προβλήματα, ἡ Ἑλλάδα θά εἶναι ὑποχρεωμένη, γιά νά προστατέψει τήν ἀσφάλειά της, νά πάρει ὅσα μέτρα κριθοῦν ἀναγκαῖα, περιλαμβανομένου, ἐνδεχομένως, καί τοῦ κλεισίματος τῶν συνόρων της.

»Ἡ Ἑλλάδα, κύριε πρόεδρε, ἐκτιμᾶ βαθύτατα τήν μέχρι τώρα στάση στό θέμα αὐτό τῆς χώρας σας, ἡ ὁποία ὑπεστήριξε τήν ἄρνηση τῆς ΕΟΚ νά ἀναγνωρίσει τά Σκόπια. Τώρα ὅμως τό θέμα βρίσκεται ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὅπου ὁ ρόλος τῆς χώρας σας εἶναι πρωταρχικός.

»Χάριν τῆς σταθερότητας καί τῆς εἰρήνης στήν περιοχή μας καί στό ὄνομα τῆς παλαιᾶς καί στενῆς φιλίας τῶν δύο χωρῶν μας, σᾶς ζητῶ αὐτή τήν κρίσιμη στιγμή νά παρέμβετε, προσωπικά, γιά νά μήν γίνει δεκτή στόν ΟΗΕ καί νά μήν ἀναγνωρισθεῖ ἡ πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας πρίν λυθοῦν τά προβλήματα πού ἐδημιούργησε εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος».

Ὁ Ἀμερικανός πρόεδρος ἀπάντησε στίς 23 Μαρτίου:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ἔλαβα ἀπό τόν πρέσβη Ζαχαράκι τήν ἐπιστολή σας τῆς 26ης Ἰανουαρίου, σχετικά μέ τήν αἴτηση γιά εἴσοδο στόν ΟΗΕ τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας.

»Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες μοιράζονται μιά εἰδική κληρονομιά δημοκρατίας καί φιλίας μέ τήν Ἑλλάδα. Εἶμαι βαθιά ἀνήσυχος γιά τή σύγκρουση στήν πρώην Γιουγκοσλαβία, τίς προοπτικές ἐπεκτάσεώς της καί τόν κίνδυνο πού δημιουργεῖ γιά τή σταθερότητα στά Βαλκάνια καί τή νότια Εὐρώπη. Οἱ ἀνησυχίες πού ἀναφέρετε ἀφοροῦν σημαντικά θέματα σχετικά μέ τή σταθερότητα αὐτῆς τῆς τόσο ἀσταθοῦς περιοχῆς, τῆς τόσο κοντινῆς στήν Ἑλλάδα. Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες δέν θά ἐπιτρέψουν νά ἀπειληθεῖ ἡ ἀσφάλεια ἑνός τόσο στενοῦ συμμάχου καί φίλου ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ἀπό ἀνεξέλεγκτη βία. Γιά τό λόγο αὐτό, ἡ Κυβέρνησή μου ἀνέλαβε ἕνα περισσότερο ἐνεργό ρόλο μέ σκοπό νά φέρει τήν εἰρήνη στήν πρώην Γιουγκοσλαβία.

»Ἡ ἐπίλυση τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῆς πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας, ὅσον ἀφορᾶ τήν ἐπίσημη εἴσοδο τῆς τελευταίας στόν ΟΗΕ θά ἦταν ἐπίσης ἕνα σημαντικό βῆμα στήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς ἀστάθειας. Πιστεύω ὅτι θά συμφωνήσετε ὅτι μιά σύντομη καί ἀποδεκτή λύση αὐτῆς τῆς διαφορᾶς θά ἐξυπηρετήσει τά συμφέροντα καί τῶν δύο πλευρῶν. Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ὑποστηρίζουν τίς προσπάθειες πού ἤδη γίνονται στή Νέα Ὑόρκη ὥστε νά βρεθεῖ μιά λύση πού νά μᾶς ἐπιτρέψει νά ἀφήσουμε πίσω μας αὐτό τό ζήτημα καί νά ἐργαστοῦμε ἐντατικά γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς σταθερότητας στήν περιοχή.

»Γνωρίζω πόσο σημαντικά εἶναι αὐτά τά θέματα γιά σᾶς καί ἐκτιμῶ βαθύτατα τήν πρωτοβουλία σας νά μέ καταστήσετε κοινωνό τῶν σκέψεών σας»[199].

27 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ἀπό τό Γραφεῖο Τύπου τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἔκρινε χρήσιμο νά διερευνήσει τίς δυνατότητες πραγματοποιήσεως συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ὑπό τήν προεδρία του, γιά νά ἐξετασθεῖ ἡ νέα φάση στήν ὁποία εἰσῆλθε τό θέμα τῶν Σκοπίων, μετά τήν παραπομπή του στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

»Οἱ θέσεις τῶν κομμάτων γιά τήν χρησιμότητα τῆς συσκέψεως ἔχουν ἤδη γνωστοποιηθεῖ καί δέν συμπίπτουν.

»Δεδομένου ὅτι ἡ εὐόδωση τῆς πρωτοβουλίας τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐξηρτᾶτο ἀπό τήν καθολική ἀποδοχή της, ἡ σύσκεψη αὐτή δέν θά πραγματοποιηθεῖ».

Τό θέμα τῆς συγκλήσεως νέας συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν εἶχε ἀνακινηθεῖ, μέ πρωτοβουλία τοῦ πρωθυπουργοῦ, κατά τή συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στίς 4 Ἰανουαρίου.

Εἰδικότερα, τό θέμα εἶχε συνυφανθεῖ καί μέ τήν πρωτοβουλία τοῦ προέδρου Μιττεράν νά προτείνει δημόσια, τήν προηγουμένη, στή διάρκεια κοινῆς συνεντεύξεώς του μέ τόν πρόεδρο Μπούς, τήν ἰδέα τῆς διαιτησίας. Ἐνόψει τῆς κρισιμότητας τῶν γεγονότων, ὁ πρωθυπουργός εἰσηγήθηκε, τότε, στόν Κ. Κα-

ραμανλῆ τή σύγκληση νέας συσκέψεως ὑπό τήν προεδρία του. Τήν πρόταση ἀποδέχτηκαν οἱ ἡγέτες τοῦ Συνασπισμοῦ καί τοῦ ΚΚΕ, ἀπέρριψε ὅμως ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, δηλώνοντας:

«Ἡ Προεδρία τῆς Δημοκρατίας μέ ρώτησε ἄν θά συμμετάσχω σέ σύσκεψη τῶν ἀρχηγῶν ὑπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Ἡ ἀπάντησή μου εἶναι ἀρνητική. Εἶπα ὅτι δέν δύναμαι. Ὑπάρχει, ἄλλωστε, μιά διαδικαστική ὑπόθεση. Εἴχαμε μιλήσει γιά προϋποθέσεις γιά ἐγγύηση ὅτι ἡ συζήτηση θά εἶναι σοβαρή καί ὄχι ἁπλῶς ἕνα ἄλλοθι γιά τήν πολιτική τοῦ κ. Μητσοτάκη».

Μετά τήν ἄρνηση τοῦ Α. Παπανδρέου, ἡ σύγκληση τῆς νέας συσκέψεως ματαιώθηκε, ἀφοῦ τόσο ὁ πρωθυπουργός ὅσο καί οἱ ἐκπρόσωποι τῶν δύο μικρότερων κομμάτων τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἶχαν διευκρινήσει, κατά τίς συνεννοήσεις τους μέ τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, ὅτι χωρίς τή συμμετοχή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως ἡ συνάντηση δέν θά εἶχε νόημα.

Σχετικά, σέ σημείωμά του, ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτης, ἔχει καταγράψει:

«Τήν ἑπομένη, 4 Ἰανουαρίου 1993, ὁ πρόεδρος δέχθηκε τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τοῦ εἰσηγήθηκε νά συγκαλέσει σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν. Ὁ πρόεδρος ἐπιφυλάχθηκε νά ἀκούσει τίς ἀπόψεις καί τῶν ἄλλων κομμάτων.

»Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας τηλεφώνησα, κατ' ἐντολή τοῦ προέδρου, στόν κ. Α. Παπανδρέου, στόν ὁποῖο εἶπα ὅτι ὁ πρόεδρος θεωρεῖ, κατ' ἀρχήν, χρήσιμη τήν συνάντηση ἀλλά θά ἤθελε νά ἔχει καί τήν δική του θέση. Ὁ κ. Παπανδρέου ἀπάντησε ὅτι θά μιλήσει μέ εἰλικρίνεια. Ὁ κ. Μητσοτάκης, εἶπε, μᾶς ἐμπαίζει. Ἄλλα μᾶς λέει καί ἄλλα κάνει. Καί οἱ χειρισμοί του ὑπῆρξαν πολύ κακοί. Ἐγώ δέν μπορῶ νά ἔλθω καί νά τοῦ δώσω κάλυψη. Ἐάν ἐρχόμουν στή σύσκεψη, θά ἦταν μόνο γιά νά καταγγείλω τήν πολιτική του καί νά ζητήσω τήν παραίτησή του καί ἐκλογές. Γι' αὐτό λυποῦμαι πού ἡ ἀπάντησή μου εἶναι ἀρνητική. Ἡ θέση μου ὅμως αὐτή, κατέληξε, δέν ἀποτελεῖ καμμία αἰχμή γιά τόν πρόεδρο, γιά τόν ὁποῖο ἔχω πάντοτε σεβασμό καί τά αἰσθήματά μου εἶναι τά ἴδια.

»Τό ἴδιο βράδυ, ὁ κ. Παπανδρέου ἀνεκοίνωσε καί δημόσια τήν θέση του αὐτή κι ἔτσι ματαιώθηκε ἡ σύγκληση τῆς σύσκεψης».

Στίς 25 Ἰανουαρίου, ἐντούτοις, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ σχετικά ἐνημέρωσε τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος καί ἐπιβεβαίωσε τή σύμφωνη γνώμη του, ἀνέλαβε νά συγκαλέσει, μέ πρωτοβουλία του, τή σύσκεψη. Τήν ἑπομένη, 26 Ἰανουαρίου, ὁ Π. Μολυβιάτης διαβίβασε τήν πρόταση τοῦ Κ. Καραμανλῆ στόν Α. Παπανδρέου, ὅπως καταγράφηκε στό σχετικό σημείωμά του:

«Τό ἴδιο πρωί, κατόπιν ὁδηγιῶν τοῦ προέδρου, τηλεφώνησα στόν κ. Παπανδρέου στόν ὁποῖο εἶπα ὅτι τό θέμα τῶν Σκοπίων, μετά τήν παραπομπή του στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας, μπῆκε σέ νέα φάση καί ὁ πρόεδρος θεωρεῖ χρήσιμη μιά νέα σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, γιά νά ἐξετασθεῖ τό θέμα στή νέα αὐτή φάση καί προτείνει νά γίνει ἡ σύσκεψη τήν προσεχῆ Παρασκευή, στίς 11.30'.

»Ὁ κ. Παπανδρέου φάνηκε νά αἰφνιδιάζεται κάπως καί μοῦ εἶπε ὅτι θά ἤθελε νά τοῦ δοθεῖ λίγος χρόνος πρίν ἀπαντήσει.

»Τοῦ εἶπα ὅτι ἀσφαλῶς εἶχε ὅσον χρόνον ἤθελε καί μάλιστα δέν θά τηλεφωνοῦσα στίς δύο κυρίες τῆς Ἀριστερᾶς πρίν ἀπαντήσει ἐκεῖνος, πράγμα γιά τό ὁποῖο μέ εὐχαρίστησε.

»Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ κ. Λιβάνης μοῦ ἐπέδωσε ἐπιστολή τοῦ κ. Παπανδρέου πρός τόν πρόεδρο μέ ἀρνητική ἀπάντηση, ἡ ὁποία, ὅπως μοῦ εἶπε ὁ κ. Λιβάνης, θά ἐδίδετο ἀμέσως στήν δημοσιότητα.

»Γιά τό τελευταῖο αὐτό ἐξέφρασα δυσφορία, διότι τό κανονικό θά ἦταν νά ὁλοκληρώσει ἡ Προεδρία τίς συνεννοήσεις της μέ τά ἄλλα κόμματα, νά ἀνακοινώσει τό ἀποτέλεσμα καί μετά ὁ κ. Παπανδρέου νά δώσει στή δημοσιότητα τήν ἐπιστολή του.

»Ἐνημέρωσα ἀμέσως τόν πρόεδρο γιά ὅλα αὐτά καί κατόπιν ἐντολῆς του τηλεφώνησα στόν κ. Παπανδρέου ὅτι, ὅπως τοῦ εἶχα πεῖ τό πρωί, δέν εἴχαμε ἐπικοινωνήσει ἀκόμα μέ τά ἄλλα κόμματα, ἀφοῦ περιμέναμε πρῶτα τήν δική του ἀπάντηση καί συνεπῶς, ἄν ἔβλεπε τήν ἐπιστολή του ἀμέσως στόν τύπο, τόσο ἡ κοινή γνώμη ὅσο καί τά ἄλλα κόμματα θά ἐλάμβαναν γνώση τῆς πρωτοβουλίας τοῦ προέδρου ἀπό τήν δική του ἀπάντηση καί ὄχι μέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας, ὅπως ἦταν σωστό.

»Ὁ κ. Παπανδρέου μοῦ εἶπε ὅτι λυπᾶται γι' αὐτό ἀλλά δέν πρόφθαινε πλέον νά σταματήσει τήν ἐπιστολή πού εἶχε ἤδη διανεμηθεῖ.

»Τό πρωί τῆς 27ης Ἰανουαρίου τηλεφώνησα, κατόπιν ὁδηγιῶν τοῦ προέδρου, στίς κυρίες Παπαρήγα καί Δαμανάκη καί τίς ἐνημέρωσα καί τυπικά γιά τήν πρωτοβουλία τοῦ προέδρου. Καί οἱ δύο μοῦ εἶπαν ὅτι θά προσήρχοντο στή σύσκεψη, ἡ ὁποία βέβαια δέν ὑπάρχει πλέον θέμα νά πραγματοποιηθεῖ μετά τήν ἄρνηση τοῦ κ. Παπανδρέου»[200].

Ἡ ἐπιστολή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἐκ νέου ἀρνητική, στίς 26 Ἰανουαρίου, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Ὁ γενικός γραμματέας τῆς Προεδρίας πρέσβης Π. Μολυβιάτης μέ ἐνημέρωσε σήμερα τό πρωί γιά τήν πρόθεσή σας νά συγκαλέσετε σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, γιά τήν ὁποία θά θέλατε νά πληροφορηθεῖτε τίς θέσεις μου.

»Κύριε πρόεδρε,

»Γιά τό θέμα τῶν Σκοπίων ἔχω ἐπανειλημμένα, προφορικῶς καί ἐγγράφως, διατυπώσει τίς θέσεις μου καί τίς θέσεις τοῦ κόμματος μου. Καί πρός ἐσᾶς καί στίς προηγούμενες συσκέψεις τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν καί μέ δημόσιες δηλώσεις μου.

»Τό πλαίσιο πού προσδιορίσθηκε στίς συσκέψεις τῶν ἀρχηγῶν εἶναι ἤδη διάτρητο. Οἱ χειρισμοί τῆς Κυβέρνη-

σης ὑπῆρξαν καταλυτικοί μέ τίς ὀδυνηρές συνέπειες, ἐνώπιον τῶν ὁποίων σήμερα εὑρισκόμεθα.

»Ἀπό τή διπλή γλώσσα καί τή "διπλή ὀνομασία" στά ὁποῖα καί ἄλλοτε ἔχω ἀναφερθεῖ, ἔχουμε τώρα ὁδηγηθεῖ στήν ἀποδοχή καί τήν ἐπιδίωξη κάποιας μορφῆς διαιτησίας ἤ διαμεσολάβησης. Ὁ δρόμος πού ἀκολουθεῖ ἡ Κυβέρνηση εἶναι μονόδρομος. Βασικό χαρακτηριστικό του εἶναι ἡ ἐγκατάλειψη τῶν θέσεων πού εἶχαν χαραχθεῖ, καί βεβαίως τῆς δέσμευσης ὅτι ἡ Ἑλλάδα δέν εἶναι δυνατόν νά ἀναγνωρίσει στά βόρεια σύνορά της χώρα μέ τό ὄνομα Μακεδονία, Μακεδονικό κ.λ.π.

»Τό κῦρος τῆς χώρας ἔχει βαρύτατα πληγεῖ ἀπό τίς διαδοχικές ὑποχωρήσεις καί τίς ἀλλαγές θέσεων καί στόχων.

»Στήν παροῦσα φάση, μέ τίς δεσμεύσεις πού ἔχει ἀναλάβει ἡ Κυβέρνηση μέ τόν ὅλο χειρισμό τοῦ θέματος, ἔχει ἀφεθεῖ ἐκ τῶν πραγμάτων περιθώριο συζήτησης μόνον γιά τίς ἐναλλακτικές μορφές ἑνός συμβιβασμοῦ. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, δέν ὑπάρχει κανένα σημεῖο ἐπαφῆς μεταξύ τῶν θέσεών μας καί τῶν θέσεων τῆς Κυβέρνησης.

»Ἡ δική μας θέση εἶναι καί παραμένει ἡ θέση γιά τή μή ἀναγνώριση πού διατυπώθηκε στίς προηγούμενες συσκέψεις τῶν ἀρχηγῶν. Ἡ ἀποδοχή καί ἡ προώθηση διαιτητικῶν καί διαμεσολαβητικῶν διαδικασιῶν ὁδηγεῖ σέ συμβιβασμό τόν ὁποῖο δέν εἶναι δυνατόν οὔτε νά ἀποδεχθοῦμε, οὔτε νά συζητήσουμε»[201].

Ἡ Κυβέρνηση, σέ ἀνακοίνωσή της, ἀφοῦ ἐπεσήμανε τήν ὕπαρξη «νέων δεδομένων» πού ἐπιβάλλουν τήν ἐπανεξέταση τῆς ἑλληνικῆς θέσεως, κατέληξε:

»Ἡ Κυβέρνηση ἐκφράζει τή λύπη της, διότι ὁ κ. Παπανδρέου ἐπιβεβαιώνει γιά μιά ἀκόμα φορά ὅτι θέτει τίς κομματικές ἐπιδιώξεις του ὑπεράνω τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, λιποτακτεῖ ἐνώπιον τοῦ ἐθνικοῦ χρέους καί ἀρνεῖται ἀκόμη καί τόν ὑπεύθυνο διάλογο ὑπό τήν προεδρία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μέ πρακτικά, ὁ ὁποῖος θά μποροῦσε νά ὁδηγήσει σέ κάποια προσέγγιση».

28 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γιουγκοσλαβίας, Ντόμπριτσα Τσόσιτς, γίνεται δεκτός ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ Σέρβος ἡγέτης εἶχε, κατά τήν ἐπίσκεψή του στήν Ἀθήνα, συνομιλίες μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τόν διαβεβαίωσε ὅτι ἡ Ἑλλάδα θά ἐξακολουθήσει νά ὑποστηρίζει τίς προσπάθειες τοῦ Βελιγραδίου, στό πλαίσιο τῆς ἀναζητήσεως δίκαιης πολιτικῆς λύσεως στή γιουγκοσλαβική κρίση. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Ντ. Τσόσιτς δήλωσε ὅτι, «σέ κάθε περίπτωση», ἡ χώρα του «δέν θά ἀσκήσει πολιτική ἡ ὁποία θά στρέφεται ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος».

29 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Σέ νέα συνάντησή τους, στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Κ. Μητσοτάκης ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ γιά τίς ἐξελίξεις στό θέμα τῶν Σκοπίων, καθώς καί γιά τήν πορεία τῶν θεμάτων ἐσωτερικῆς πολιτικῆς.

Μετά τήν ἐπάνοδό του, ἐξάλλου, ἀπό τή Νέα Ὑόρκη, ἕδρα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, καί τίς Βρυξέλλες, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Μ. Παπακωνσταντίνου, ἐνημέρωσε ἐκτενέστερα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας σχετικά μέ τούς κυβερνητικούς χειρισμούς στό θέμα τῶν Σκοπίων.

8 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ ἀπάντηση δημοσιογραφικοῦ ἐρωτήματος, σχετικά μέ τήν ἑλληνική στάση ἀπέναντι στίς ἐξακολουθητικές προκλήσεις τῶν Σκοπίων, ἀρκέστηκε νά παρατηρήσει:

«Σέ μιά ἐποχή πού μιλοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, καί μιλοῦν γιά ὅλα, μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργεῖται σύγχυση στό λαό, ἀποκτᾶ ἐπικαιρότητα ἡ συμβουλή τοῦ Πυθαγόρα γιά τή χρησιμότητα τῆς σιωπῆς».

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς βουλγαρικῆς Βουλῆς, Α. Ἰορντάνωφ, ἔγινε δεκτός ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο καί εἶχε τήν εὐκαιρία νά συζητήσει τό θέμα τῆς συμβολῆς τῶν βαλκανικῶν χωρῶν στίς προσπάθειες γιά τήν εἰρήνευση τῆς περιοχῆς, καθώς καί τά μέσα πού προσφέρονται γιά τήν προώθηση τῶν διμερῶν σχέσεων Ἑλλάδος καί Βουλγαρίας.

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει συγχαρητήριο τηλεγράφημα στό νέο πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γλ. Κληρίδη:

«Ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά, σᾶς ἀπευθύνω θερμά συγχαρητήρια γιά τήν ἐκλογή σας ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου καί σᾶς εὔχομαι ἐπιτυχία στό δύσκολο ἔργο σας.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, θά ἤθελα νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ Ἑλλάδα θά ἐξακολουθήσει νά παρέχει τήν ἀμέριστη συμπαράστασή της στόν κυπριακό Ἑλληνισμό μέχρι τήν τελική δικαίωση τῶν ἀγώνων του.

»Ἐβιώσατε ἐπώδυνα, κύριε πρόεδρε, τίς περιπέτειες τῆς Μεγαλονήσου καί εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ μακρά προσωπική σας πεῖρα πάνω στό κυπριακό πρόβλημα θά συμβάλει ἀποφασιστικά στήν ἐξεύρεση μιᾶς δίκαιης καί βιώσιμης λύσεώς του».

23 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1993

Πενήντα χρόνια μετά τό ὁλοκαύτωμα τῶν Ἑλλήνων Ἑβραίων, ὁ Κ. Καραμανλῆς τίμησε τή θλιβερή ἐπέτειο μέ τή σύνταξη τοῦ ἀκόλουθου μηνύματος:

«Ἡ ἀναφορά στήν ἐπέτειο τῆς συμπλήρωσης 50

χρόνων ἀπό τό διωγμό καί τό ὁλοκαύτωμα τῶν Ἑλλήνων Ἑβραίων εἶναι ὁδυνηρή ἀλλά καί διδακτική.

»Ὁδυνηρή, ἐπειδή ἀνακαλεῖ στή μνήμη τά θύματα τῆς θηριωδίας ἑνός ἀνελεύθερου καί, γιά τό λόγο αὐτό, ἀπάνθρωπου καθεστῶτος.

»Διδακτική, ἐπειδή, παρά τήν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητας στόν τομέα τοῦ πολιτισμοῦ καί παρά τήν ἐδραίωση τῆς δημοκρατίας σέ παγκόσμια, σχεδόν, κλίμακα, οἱ κίνδυνοι νά ἀνακοπεῖ ἡ ἐξελικτική αὐτή πορεία δέν παύουν νά ἐλλοχεύουν. Καί τήν ἐκκόλαψη τῶν κινδύνων αὐτῶν εὐνοεῖ ἰδίως ὁ ἐφησυχασμός τόσο μπροστά στήν πολύμορφη κρίση πού μαστίζει πολλά Κράτη, ἀκόμη καί στόν εὐρωπαϊκό χῶρο, ὅσο καί μπροστά στό πρόσφατο σύμπτωμα τῆς ἐμφάνισης ἀμετανοήτων νοσταλγῶν ἑνός ἀπεχθοῦς παρελθόντος.

»Ἡ μνήμη τῆς θυσίας τῶν Ἑλλήνων Ἑβραίων, καθώς καί ὅλων τῶν θυμάτων τῆς ναζιστικῆς θηριωδίας, ἂς ἀποτελέσει γιά μιά ἀκόμη φορά ἀφετηρία περισυλλογῆς καί ἐπαγρύπνησης ἀλλά καί αἰτία συμπόρευσης γιά τήν προάσπιση τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐλευθερίας, τῆς δημοκρατίας καί τῆς δικαιοσύνης».

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθηκε τό λόφο τοῦ Φιλοπάππου.

Ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση δημοσιογράφου σχετικά μέ τό θέμα τῶν Σκοπίων, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπανέλαβε:

«Ὅ,τι καί νά πῶ θά εἶναι δυσάρεστο. Καλλίτερα νά μιλήσουν ἄλλοι, γιατί σήμερα εἶναι γιορτή, καί καλλίτερα εἶναι νά γιορτάσει ὁ λαός καί νά μήν τόν φαρμακώνουμε, ὅπως τις ἄλλες μέρες».

4 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Τίς προοπτικές πού διαγράφονται γιά τό μέλλον, συζήτησε ὁ Κ. Καραμανλῆς μέ τό νέο πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Κληρίδη, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε τήν πρώτη, μετά τήν ἐκλογή του, ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα.

Σέ ἐρώτημα τῶν δημοσιογράφων, ἄν ὁ Κ. Καραμανλῆς συμμερίζεται τό αἴτημά του γιά πανεθνική διάσκεψη, ὁ Γ. Κληρίδης ἀπάντησε:

«Συμμερίζεται ὅτι ὑφίσταται ἀνάγκη γιά ὕπαρξη κοινῆς ἀντιμετώπισης τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος καί γιά νά ὑπάρξει κάτι τέτοιο ἀπαιτεῖται νά γίνει πολλή ἐργασία».

Τήν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέθεσε, πρός τιμή τοῦ Ἑλληνοκύπριου ὁμολόγου του, δεξίωση στό Προεδρικό Μέγαρο.

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, στίς 15 Μαρτίου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε τόν πρώην πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, καί τόν πρόεδρο τῆς ΕΔΕΚ, Β. Λυσσαρίδη, μέ τούς ὁποίους καί συζήτησε τίς ἐξελίξεις περί τό ἐθνικό θέμα.

Ὁ πρόεδρος, ἐξάλλου, τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, μετά τήν ἐπάνοδό του στή Λευκωσία, ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ, στίς 18 Μαρτίου, εὐχαριστήρια ἐπιστολή:

«Μετά τήν ἐπιστροφή μου στήν Κύπρο, ὕστερα ἀπό τήν τόσο καρποφόρα ἐπίσκεψή μου στήν Ἀθήνα, θά ἤθελα νά σᾶς ἐκφράσω τίς πιό ἐγκάρδιες εὐχαριστίες μου γιά τή θερμή ὑποδοχή καί φιλοξενία, πού μέ ἀδελφική ἀγάπη καί φροντίδα ἔχετε προσφέρει στούς συνεργάτες μου, στήν οἰκογένειά μου καί ἐμέ προσωπικά.

»Πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι μέ τήν ἐπίσκεψή μου αὐτή θέσαμε τίς βάσεις γιά μιά οὐσιαστική καί ἰδιαίτερα ἐποικοδομητική συνεργασία, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία γιά τήν εὐόδωση τῶν ἐθνικῶν μας ἐπιδιώξεων.

»Ἐπιθυμῶ, ταυτόχρονα, νά σᾶς ἐκφράσω καί πάλιν τίς εὐχαριστίες καί τή συγκίνησή μου γιά τήν ὑψιστη τιμητική διάκριση, πού μοῦ ἀπενείματε, ἐπιδίδοντάς μου τά Διάσημα τοῦ Μεγαλοσταύρου τοῦ Σωτῆρος»[202].

10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑποδέχεται τή νέα ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας παρουσία τοῦ ὑπουργοῦ Δημοσίας Τάξεως, Ν. Γκελεστάθη, καί τοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Σπ. Σπηλιωτόπουλου.

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ἐπεσήμανε τήν ἀστάθεια πού «ἐπικρατεῖ διεθνῶς καί εἰδικότερα στήν περιοχή μας» καί κάλεσε τά στελέχη τοῦ στρατεύματος νά ἀνταποκριθοῦν στίς «αὐξημένες εὐθύνες» καί νά παραμείνουν «μακράν κάθε ξένης πρός τήν ἀποστολή τους ἐπιρροῆς».

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, τελεῖται ἡ δοξολογία γιά τήν ἐθνική ἐπέτειο στό Μητροπολιτικό Ναό καί ἐπακολουθεῖ ἡ καθιερωμένη στρατιωτική παρέλαση στό κέντρο τῶν Ἀθηνῶν. *«Ἡ παρέλαση ἦταν ὑπέροχη· ὁ ἑλληνικός λαός μπορεῖ νά αἰσθάνεται καί ὑπερήφανος καί ἀσφαλής»*, δήλωσε ὁ Κ. Καραμανλῆς συνοψίζοντας τίς ἐντυπώσεις του, ἐνῶ, παράλληλα, ἀπηύθυνε στούς ὑπουργούς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Δημοσίας Τάξεως καί Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας τό ἀκόλουθο σῆμα:

«Ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τήν ἄψογη καί ἐντυπωσιακή ἐμφάνιση τῶν τμημάτων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί Σωμάτων Ἀσφαλείας, κατά τή σημερινή παρέλαση καί νά ἀπευθύνω τά θερμά μου συγχαρητήρια σέ ὅλους ὅσους ἔλαβαν μέρος σ' αὐτήν καί μέ τίς προσπάθειές τους συνετέλεσαν στήν ἐπιτυχία της.

»Η ἐπιβλητική παρουσία τους ἐπιβεβαιώνει τήν ἄρτια ὀργάνωση καί ἐκπαίδευσή τους, τόν ὑψηλό βαθμό ἑτοιμότητάς τους καί τό ἐξαίρετο μαχητικό δυναμικό τους.

»Οἱ ἰσχυρές Ἔνοπλες Δυνάμεις μας ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητη ἐγγύηση γιά τήν περιφρούρηση τῆς ἀσφάλειας τῆς χώρας μας στήν ταραγμένη ἀπό ἀντιπαραθέσεις καί ἀνακατατάξεις περιοχή μας.

»Ὁ ἑλληνικός λαός πού περιβάλλει μέ ἀγάπη καί στοργή τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις καί τά Σώματα Ἀσφαλείας μας καί πρόθυμα ὑποβάλλεται σέ οἰκονομικές θυσίες γιά τή διατήρηση τῆς μαχητικῆς τους ἰσχύος μπορεῖ νά ἔχει τήν ἱκανοποίηση ὅτι οἱ θυσίες του αὐτές ἀξιοποιοῦνται πλήρως».

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε, πρός τόν ἑλληνικό λαό, τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἡ 25η Μαρτίου τοῦ 1821 εἶναι ἡ κορυφαία, ἡ πιό δοξασμένη ἡμέρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἄς ἀντλήσουμε ἀπό αὐτή τά διδάγματα πού χρειαζόμαστε, γιά νά χαράξουμε στίς δύσκολες ἡμέρες μας σταθερή τήν ἐθνική μας πορεία.

»Ἡ ἱστορία τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 εἶναι τό καλλίτερο μάθημα γιά ὅλους μας καί ἰδιαίτερα γιά τούς νεώτερους. Γιατί μᾶς διδάσκει τί πρέπει νά κάνουμε καί τί ν' ἀποφεύγουμε, γιά νά εἴμαστε ἀσφαλεῖς καί ἐλεύθεροι, καί τό μάθημα αὐτό γίνεται ἐπίκαιρο σήμερα, πού οἱ καιροί εἶναι δύσκολοι καί μπορεῖ νά γίνουν ἐπικίνδυνοι, ἄν ἀφήσουμε τίς κακίες μας νά πνίξουν τίς ἀρετές μας.

»Στόν ἐνάμιση αἰώνα πού διανύσαμε, ἀπό τότε πού ἀνακτήσαμε τήν ἀνεξαρτησία μας, περάσαμε ἀπό πολλές δοκιμασίες. Καί πολλές φορές διακινδυνεύσαμε καί τήν ἐλευθερία μας ἀκόμη. Ὑπῆρξαν μάλιστα καί περίοδοι πού ἐντελῶς τή στερηθήκαμε. Διδαχθήκαμε ἔτσι ὅτι, γιά νά διαφυλάξουμε τό ὕψιστο αὐτό ἀγαθό, ὀφείλουμε νά ἐπαγρυπνοῦμε. Καί ἰδιαίτερα στίς ἡμέρες μας, πού ἡ διεθνής κατάσταση εἶναι ἐπικίνδυνα συγκεχυμένη καί ἀβέβαιη καί ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει δύσκολα ἐσωτερικά καί κρίσιμα ἐθνικά προβλήματα.

»Γιά τά προβλήματα αὐτά σᾶς ὁμίλησα κατ' ἐπανάληψη. Ἐπεσήμανα τούς κινδύνους πού συνεπάγονται καί μέ τίς παραινέσεις μου προσπάθησα νά συμβάλω στήν ἀντιμετώπισή τους. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι οἱ ἐπίμονες συμβουλές μου γιά μόχθο, καθολικές θυσίες καί ἐθνική ἑνότητα δέν βρῆκαν τήν ὀφειλόμενη ἀνταπόκριση. Εὔχομαι ἡ αὐριανή ἡμέρα — ἡμέρα ἐθνικῆς ἐξάρσεως — νά γίνει ἀφετηρία γιά τή συνειδητοποίηση τόσο τῶν προβλημάτων μας, ὅσο καί τῶν εὐθυνῶν μας.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἡ πεῖρα μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί πρόοδος σέ μιά χώρα, χρειάζεται γαλήνη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης. Καί γιά νά ὑπάρξει ὁμαλή δημοκρατική ζωή, χρειάζονται ἤμερα πολιτικά ἤθη.

»Οἱ ἔντονοι πολιτικοί ἀνταγωνισμοί διασποῦν τήν ἑνότητα τοῦ λαοῦ μας· δηλητηριάζουν τήν ἐθνική μας ζωή καί δυσχεραίνουν τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος. Πολιτεύματος πού δέν μπορεῖ ν' ἀπειληθεῖ ἀπό κανέναν καί εἰδικότερα ἀπό τήν φαιδρά προσπάθεια νά δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι μπορεῖ κάποτε ν' ἀπειληθεῖ.

»Βέβαια, γιά νά λειτουργήσει ὁμαλά τό πολίτευμα, θά πρέπει νά σεβόμαστε ὅλοι τίς βασικές ἐκεῖνες ἀρχές, πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ἡ δημοκρατία. Γιατί, ὅπως κατ' ἐπανάληψη τόνισα, ἡ παραβίαση τῶν ἀρχῶν αὐτῶν, εἴτε ὑπό τήν μορφή τῆς καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας, εἴτε ὑπό τήν μορφή τῆς καταχρήσεως τῆς ἐλευθερίας, βλάπτει τήν δημοκρατία πού εἶναι, ὡς γνωστόν, τό πολίτευμα τοῦ μέτρου.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Τίς ἀλήθειες αὐτές, πού εἶναι κλασικές, τίς γνωρίζουμε ὅλοι. Καί ὄχι μόνο τίς γνωρίζουμε, ἀλλά καί ἐπιδεικτικά τίς διακηρύσσουμε. Δέν κατορθώσαμε ὅμως νά τίς κάνουμε πράξη, γιατί ἡ πολιτική μας ζωή διαμορφώνεται συνήθως μέσα σ' ἕνα κλίμα φορτισμένο ἀπό πάθη, ἐγωισμούς καί πλάνες. Κλίμα πού τροφοδοτεῖται καί ἀπό τό πάθος τῆς προβολῆς καί τῆς δημοσιότητας, ἀπό τό ὁποῖο ἔχουν καταληφθεῖ στήν ἐποχή μας ἐπώνυμοι καί ἀνώνυμοι.

»Κάποτε ὅμως θά πρέπει ν' ἀντικρύσουμε τίς ἀλήθειες αὐτές μέ εἰλικρίνεια καί θάρρος. Κάποτε θά πρέπει ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς γνωστές ἀδυναμίες μας καί ν' ἀναπτύξουμε τίς ἀρετές μας. Καί ν' ἀλλάξουμε ἔτσι τό νοσηρό πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα τοῦ τόπου μας μέ τήν ἀλλαγή τῆς πολιτικῆς καί κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς μας.

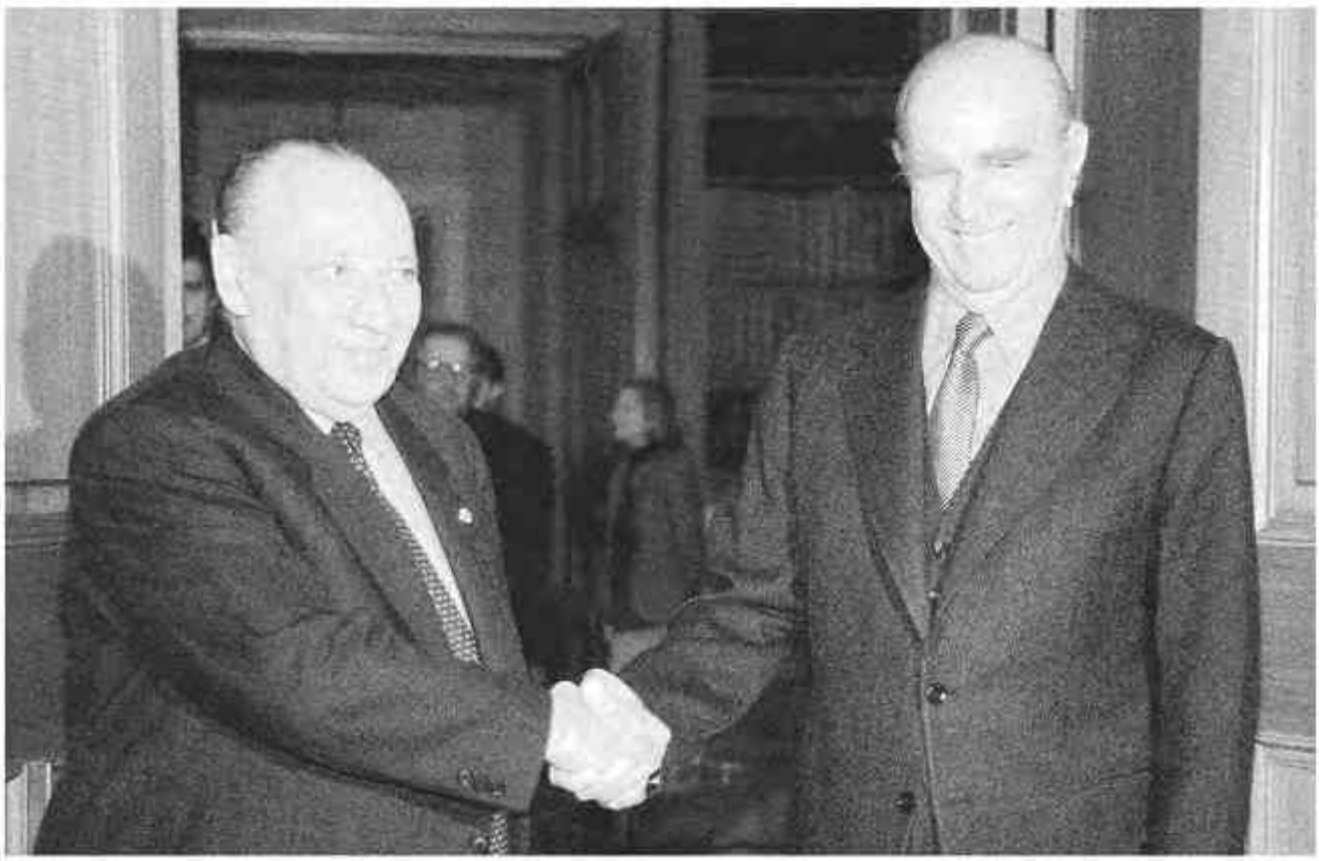
»Τό συμπέρασμα, ἀπ' ὅσα σᾶς εἶπα, εἶναι ὅτι τό μέλλον τοῦ τόπου αὐτοῦ θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό μᾶς τούς ἴδιους. Θά ἐξαρτηθεῖ δηλαδή ἀπό τή συμπεριφορά μας, ὡς πολιτῶν. Ἄν συμπεριφερθοῦμε ὅλοι, ἡγεσία, λαός καί τύπος, κατά τρόπο ὑπεύθυνο, ὄχι μόνο θά δικαιώσουμε τούς ἀγῶνες καί τίς θυσίες τῶν προγόνων μας, ἀλλά καί θά δημιουργήσουμε τίς προϋποθέσεις γιά ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον».

26 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Μετά ἀπό συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, δηλώνει, κατά τήν ἔξοδο ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο:

«Ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων, ἰδιαίτερα δέ γιά τίς ἐξελίξεις στό θέμα τῶν Σκοπίων, μετά τίς πρόσφατες γνωστές

Υποδοχή στην Αθήνα τοῦ νέου προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Κληρίδη.

ἐξελίξεις στά Ἡνωμένα Ἔθνη. Ἐπίσης, ὅπως εἶναι γνωστόν, ὅπως ἔχω ἤδη προαναγγείλει, ἐζήτησα ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τώρα πού τό θέμα τῶν Σκοπίων μπαίνει σέ μία καινούργια φάση καί πού ὑπάρχουν νέα δεδομένα, νά συγκαλέσει τό συμβούλιο τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν γιά νά ἐνημερώσω ἐπί τῆς πορείας τοῦ ἐθνικοῦ θέματος καί νά γίνει ἐπ' αὐτοῦ συζήτηση.

»Θέλω νά θυμίσω ὅτι στήν ἀπόφαση τῆς 13ης Ἀπριλίου τοῦ 1992 ρητῶς μνημονεύεται ὅτι σέ αὐτή τή βάση πού εἴχαμε τότε ἀποφασίσει, διαβάζω ἐπί λέξει "ἡ Κυβέρνηση θά προχωρήσει στήν ὁλοκλήρωση τῆς προσπάθειάς της, μετά τό πέρας τῆς ὁποίας θά συγκληθεῖ νέα σύσκεψη, γιά νά συζητηθεῖ ἡ περαιτέρω πορεία". Εἴχαμε, δηλαδή, τότε συμφωνήσει ὅτι θά γίνει νέα σύσκεψη ὅταν ὁλοκληρωθεῖ ἡ πρώτη φάση, ἡ ὁποία εἶναι βέβαιον ὅτι ὁλοκληρώθηκε καί ἔχουμε καί νέα δεδομένα. Καί θέλω νά ἐλπίζω ὅτι οἱ πολιτικοί ἀρχηγοί, σέ αὐτή τήν ὥρα, δέν θά ἀρνηθοῦν τή συμμετοχή τους. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐγώ ὑπέβαλα αὐτό τό αἴτημα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας».

Ἐπακολούθησε τηλεφωνική ἐπικοινωνία τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Π. Μολυβιάτη, ἀρχικά μέ τόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος διευκρίνησε ὅτι, παρά τό σεβασμό του γιά τό θεσμό τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τό πρόσωπο τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐμμένει στήν ἐκπεφρασμένη ἀρνητική τοποθέτησή του ἀπέναντι στή σύγκληση νέας συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν. Σέ ἀνακοίνωσή της, ἡ Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀνακοίνωσε ὅτι «προῆλθε στίς δέουσες συνεννοήσεις μέ τούς ἀρχηγούς τῶν κομμάτων, ἀπό τίς ὁποῖες διεπιστώθη ἔλλειψη ὁμοφωνίας, ὅσον ἀφορᾶ τήν χρησιμότητα τῆς συσκέψεως γιά τό συγκεκριμένο αὐτό θέμα». «Κατά συνέπεια» — κατέληξε ἡ ἀνακοίνωση — «ἡ σύσκεψη αὐτή δέν θά πραγματοποιηθεῖ».

29 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Μετά ἀπό δημοσιογραφικό θόρυβο σχετικά μέ τή δημοσίευση τοῦ πρακτικοῦ τῶν συσκέψεων τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν πού εἶχαν συγκληθεῖ στή διάρκεια τοῦ προηγουμένου ἔτους ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀνακοίνωση, σύμφωνα μέ τήν ὁποία «ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πιστεύει ὅτι δέν μπορεῖ νά δοθοῦν στή δημοσιότητα τά πρακτικά αὐτά ἀζημίως γιά τή χώρα».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τῆς κοινοβουλευτικῆς συνελεύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, Μιγκέλ Μαρτίνεζ, ὁ ὁποῖος πραγματοποίησε ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα καί συνομίλησε μέ κορυφαίους παράγοντες τῆς δημόσιας ζωῆς τῆς χώρας.

Ἀναγγέλλεται, τέλος, ἡ παραίτηση τοῦ Γ. Ράλλη, μετά ἀπό τήν ἰδιότητά του ὡς μέλους τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τῆς Νέας Δημοκρατίας, καί ἀπό τό βουλευτικό ἀξίωμα. Ὁ ἴδιος ὁ πρώην πρωθυπουργός, μετά τήν ἀνάμιξη, ἀπό μερίδα τοῦ τύπου τοῦ ὀνόματος τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Σέ μερίδα τοῦ τύπου ἀναγράφεται ὅτι ἡ χθεσινή παραίτηση ἦταν ἐν γνώσει τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος, προσθέτουν μερικοί, μοῦ εἶχε δώσει τή συγκατάθεσή του.

»Ὅπως καί ἄλλοτε ἔχω τονίσει, γιά τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τρέφω ἀπεριόριστο σεβασμό καί ποτέ δέν διανοήθηκα νά τόν ἐμπλέξω στίς πολιτικές μου δραστηριότητες.

»Τή Δευτέρα, 22 Μαρτίου, ἡμέρα τῆς ἀκροάσεώς μου, δέν εἶχε γίνει γνωστό ὅτι ὁ πρωθυπουργός θά ζητοῦσε νά συζητηθεῖ τό θέμα τῶν Σκοπίων στή Βουλή καί πολλῷ μᾶλλον ὅτι ὁ κ. Παπανδρέου θά ἔθετε θέμα δυσπιστίας. Τήν ἀκρόαση εἶχα ζητήσει μία ἑβδομάδα νωρίτερα, γιά νά εὐχαριστήσω τόν πρόεδρο, γιατί κατά τό διάστημα τῆς ἐγχειρίσεως καί παραμονῆς μου στό νοσοκομεῖο, εἶχε ζητήσει ἐπανειλημμένα πληροφορίες γιά τήν ὑγεία μου καί μοῦ εἶχε διαβιβάσει τίς εὐχές του γιά πλήρη καί ταχεῖα ἀνάρρωση».

30 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Μετά τήν εὐρεία ἐκλογική νίκη τῶν συνεργαζομένων κομμάτων τοῦ «Συναγερμοῦ γιά τή Δημοκρατία» (RPR) καί τῆς «Ἑνώσεως γιά τή Γαλλική Δημοκρατία» (UDF), ὁ Κ. Καραμανλῆς, σέ ἐπιστολή του πρός τόν πρόεδρο Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, ἐκφράζει τά συγχαρητήρια καί τίς εὐχές του γιά ἐπιτυχία στό ἔργο τῆς διακυβερνήσεως τῆς Γαλλίας, ὑπογραμμίζοντας:

«Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Κυβέρνησή σας θά ἀντιμετωπίσει μέ τρόπο ἀποφασιστικό καί ρεαλιστικό τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ὄχι μόνο τή χώρα σας ἀλλ' ἐπίσης τήν Εὐρώπη. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπιταγή ἐφ' ὅσον ἡ ἀπουσία μιᾶς ἰθύνουσας δυνάμεως ἱκανῆς καί ἐμπνευσμένης στήν Εὐρώπη φαίνεται νά ἀποτελεῖ τό σοβαρώτερο ἀπό τά προβλήματά της.

»Δέν ἀμφιβάλλω, ἐξάλλου, ὅτι τά φιλικά αἰσθήματα πού τρέφετε γιά τήν Ἑλλάδα θά δώσουν νέα ὤθηση στίς σχέσεις μεταξύ τῶν χωρῶν μας. Τά αἰσθήματα αὐτά ἀντανακλῶνται στή μακρά προσωπική φιλία μας».

Ὁ Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ἀπάντησε στόν Κ. Καραμανλῆ, εὐχαριστώντας γιά τό θερμό μήνυμα πού τοῦ ἀπηύθυνε καί ἐπιβεβαιώνοντας ὅτι, μέσω τῆς ἐπιρροῆς πού θά ἀσκεῖ στή νέα γαλλική Κυβέρνηση, ὑπό τόν Ε. Μπαλαντύρ, θά συνεχίσει νά ἐργάζεται γιά τήν οἰκοδόμηση τῆς ἑνωμένης Εὐρώπης. Σ' ὅ,τι εἰδικότερα ἀφορᾶ τίς ἑλληνογαλλικές σχέσεις, ὁ Γάλλος ἡγέτης ἔδωσε τή διαβεβαίωση ὅτι μέ τήν

ἰδιότητά του ὡς πρόεδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς νέας Γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, δέν θά παύσει νά ἐκδηλώνει ζωηρό ἐνδιαφέρον.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε παραπλήσια συγχαρητήρια ἐπιστολή καί στόν πρόεδρο Ζάκ Σιράκ, ὁ ὁποῖος, σέ ἀπάντηση στίς 17 Ἀπριλίου, ἐξέφρασε τή συγκίνησή του καί ἐξῆρε τή σημασία τῶν δεσμῶν πού ἑνώνουν τήν Ἑλλάδα καί τή Γαλλία[203].

31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα πρός τούς ὀργανωτές τοῦ Συνεδρίου γιά τήν τεχνολογία τοῦ περιβάλλοντος «Heleco '93»:

«Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση ἀπευθύνω τόν χαιρετισμό αὐτό στό Συνέδριό σας, τό ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένο στό ἐπίκαιρο ἀλλά καί κρίσιμο θέμα τῆς τεχνολογίας τοῦ περιβάλλοντος. Λυποῦμαι μόνο ἐπειδή λόγοι ἀνώτεροι τῆς θελήσεώς μου δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά παραστῶ, προσωπικῶς, στήν ἔναρξή του.

»Ἀποτελεῖ πλέον κοινό τόπο ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ κατάσταση τοῦ περιβάλλοντος, καί μάλιστα σέ παγκόσμια κλίμακα, εἶναι κρίσιμη. Ἡ διατάραξη τῆς οἰκολογικῆς ἰσορροπίας καί ἡ ἀλόγιστη σπατάλη τῶν φυσικῶν πόρων ἔχουν ὁδηγήσει σέ ἀποτελέσματα, μπροστά στά ὁποῖα δέν ἐπιτρέπεται ἐφησυχασμός.

»Ἡ πρωτοφανής στήν ἱστορία τῆς γῆς οἰκονομική ἀνάπτυξη καί τεχνολογική πρόοδος, πού πραγματοποιήθηκε στόν αἰῶνα μας, ἔχουν προσφέρει, βέβαια, σ' ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἕνα ὑψηλότατο ἐπίπεδο ζωῆς. Οἱ οἰκολογικές ὅμως καταστροφές, πού ἔχουν ἤδη ἐπέλθει, ἀποτελοῦν τό τίμημα αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως — τίμημα πού γίνεται πλέον ἀπαγορευτικό.

»Οἱ κίνδυνοι, ἐξάλλου, τῆς ὑποαναπτύξεως εἶναι ἐξίσου μεγάλοι καί ἐμφανεῖς. Καί πλήττουν ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητος πού ζεῖ σέ συνθῆκες φτώχειας καί ἀθλιότητος καί πληρώνει ἐπιπλέον τίς οἰκολογικές συνέπειες τῆς ἀναπτύξεως, χωρίς νά ἀπολαμβάνει τά ἀγαθά της. Ἡ ἀνθρωπότητα, ἑπομένως, ἀντιμετωπίζει σήμερα μιά μεγάλη πρόκληση: Νά διαμορφώσει, σέ παγκόσμια κλίμακα, μιά κοινή περιβαλλοντική πολιτική πού θά συμβιβάζει τήν ἀνάπτυξη μέ τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος. Τό ἔργο αὐτό εἶναι δυσχερέστατο ἀλλά καί ἀπολύτως ἀναγκαῖο. Γιατί τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος μπορεῖ νά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τήν ἐπίτευξη ἰσορροπίας μεταξύ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καί προστασίας τοῦ περιβάλλοντος».

5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἰσλαμικῆς Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἰράν, Ἀλή Ἀκμπάρ Νάτεχ Νούρι, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε τήν Ἑλλάδα στό πλαίσιο περιοδείας του στήν Εὐρώπη, γίνεται δεκτός καί ἔχει συνομιλία μέ τόν Κ. Καραμανλῆ πάνω σέ θέματα διμεροῦς καί εὐρύτερου διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος.

8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Ὁ ὑπουργός Ἀμύνης τῆς Γερμανίας, Φ. Ρίε, πραγματοποιεῖ ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα, προκειμένου νά συζητήσει μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση θέματα στρατιωτικῆς βοήθειας, καί γίνεται δεκτός ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ, μετά ἀπό εἰσήγηση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, ἀποφασίζει νά δεχτεῖ ὡς 181ο Κράτος-μέλος τήν «πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας» (FYROM), μέ τή συγκεκριμένη αὐτή προσωρινή ἐπωνυμία καί χωρίς δικαίωμα ἀναρτήσεως σημαίας· καί παράλληλα προβλέπει τήν ἀνάθεση στούς συμπροέδρους τῆς Διασκέψεως γιά τήν πρώην Γιουγκοσλαβία τῆς προσφορᾶς καλῶν ὑπηρεσιῶν γιά τή ρύθμιση τῆς διαφορᾶς ἐπί τοῦ ὀνόματος.

Τό ἀποτέλεσμα αὐτό ἐπιτεύχθηκε μετά ἀπό ἐπίπονες διαπραγματεύσεις πού διεξήγαγε στή Νέα Ὑόρκη ἡ ἑλληνική ἀντιπροσωπεία μέ ἐπικεφαλῆς τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Μ. Παπακωνσταντίνου, καί τόν πρέσβη Γ. Παπούλια, εἰδικό ἀπεσταλμένο τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

Ὑπό τούς ἴδιους ὅρους, ἀλλά καί μέ καθεστώς παρατηρητῆ, θά γίνουν, στή συνέχεια, δεκτά τά Σκόπια καί στή ΔΑΣΕ.

12 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρωθυπουργό, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τίς ἐπιχειρήσεις τοῦ ΝΑΤΟ στή Βοσνία.

Πρίν ἀπό τή συνάντηση, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε τήν ἀκόλουθη συζήτηση μέ τούς δημοσιογράφους:

— Νά δοῦμε τί θα γίνει στή Βοσνία, κ. πρόεδρε.

«Οὔτε ἀκόμη καί αὐτοί πού ἀποφάσισαν δέν γνωρίζουν ποιό θά εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῶν ἀποφάσεών τους. Δυστυχῶς, στή διεθνῆ πολιτική σκηνή γίνονται ἀνόητες κινήσεις».

— Δηλαδή, θά ἔχουμε ἑβδομάδα παθῶν;

«Μή νομίζετε, πάντως, ὅτι αὐτά πού θά γίνουν θά εἶναι τόσο γοργά».

15-20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διέρχεται τίς ἡμέρες τοῦ Πάσχα στή Μύκονο.

«Οἱ ἡμέρες τοῦ Πάσχα», παρατήρησε κατά τήν ἀναχώρησή του, *«προσφέρονται γιά εὐχές, θρησκευτική, θά ἔλεγα, καί ἐθνική περισυλλογή»*. Καί ἐπιστρέφοντας, δήλωσε σέ σχέση μέ τίς ἐξελίξεις πού συντελοῦνται στά Βαλκάνια: *«Δέν εἶναι ὥρα γιά πολιτικές δηλώσεις. Εἶναι ὥρα γιά ἐθνικές ἀποφάσεις»*.

17 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Εὐθύς μετά τήν ἀναγγελία τοῦ αἰφνίδιου θανάτου τοῦ Τουργκούτ Ὄζάλ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε συλλυπητήριο τηλεγράφημα στόν πρόεδρο τῆς τουρκικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως:

«Ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικῶς, σᾶς ἀπευθύνω εἰλικρινῆ συλλυπητήρια γιά τόν ἀδόκητο θάνατο τοῦ προέδρου Ὄζάλ, ὁ ὁποῖος ἐσφράγισε μέ τή δράση του, ἐπί πολλά ἔτη, τήν πολιτική ζωή τῆς Τουρκίας».

26 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, προτοῦ συναντηθεῖ μέ τόν πρωθυπουργό τῆς Ρουμανίας, Ν. Βακαρόιου, μέ τόν ὁποῖο συζήτησε γιά τήν κατάσταση στά Βαλκάνια, ἐπεσήμανε, ἀπευθυνόμενος σέ δημοσιογράφους:

«Ἡ κατάσταση στή Γιουγκοσλαβία ἐπιβεβαιώνει καί ἐνισχύει αὐτά πού σᾶς εἶχα πεῖ τήν προηγούμενη φορά. Τό δράμα τῆς Γιουγκοσλαβίας δέν θά κλείσει εὔκολα. Θά περάσει ἀπό πολλές φάσεις».

26 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, γίνεται δεκτός καί ἔχει συνομιλία στό Προεδρικό Μέγαρο μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

Μετά τή συνάντηση ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ἐξακολουθητική ἄρνηση τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως νά δεχτεῖ τή σύγκληση νέας συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν μέ ἀντικείμενο τό θέμα τῶν Σκοπίων. Εἰδικότερα, ὁ Α. Παπανδρέου τόνισε ὅτι ἡ συνάντηση δέν ἔχει νόημα, καθώς — κατά τήν ἐκτίμησή του — «οἱ ἀποφάσεις ἔχουν ληφθεῖ πολύ καιρό πρίν καί αὐτά πού διαπραγματεύονται σήμερα ἔχουν σχέση μέ τά μέτρα οἰκοδόμησης ἐμπιστοσύνης, ἀλλά τά βασικά θέματα ἔχουν κλείσει, εἶναι σαφές».

Παράλληλα ὅμως διευκρίνησε ὅτι «ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος δέν ὑπῆρξε οὐσιαστική συζήτηση» μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

2 ΜΑΪΟΥ 1993

Μετά ἀπό ἐπίπονες πολύωρες διαβουλεύσεις, στό ξενοδοχεῖο «Ἀστέρας» τῆς Βουλιαγμένης μέ τή συμμετοχή τοῦ προέδρου τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γιουγκοσλαβίας, Ντ. Τσόσιτς, καί τοῦ πρωθυπουργοῦ, Σλ. Μιλόσεβιτς, τῶν ἡγετῶν ὅλων τῶν ἀντιμαχόμενων μερῶν — Μπουλάτοβιτς, Μπόμαν, Ἰζετμπέκοβιτς, Τούτζμαν καί Κραΐσνικο —, τῶν συμπροέδρων τῆς εἰρηνευτικῆς διασκέψεως γιά τό γιουγκοσλαβικό, Σ. Βάνς καί Ντ. Ὄουεν, καθώς καί ἐπίσημων παρατηρητῶν ἀπό τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καί τή Ρωσία, εὐοδώνεται, σέ πρώτη φάση, ἡ διαμεσολαβητική πρωτοβουλία τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ, Κ. Μητσοτάκη, καί ὑπογράφεται ἀπό τόν ἡγέτη τῶν Σέρβων τῆς Βοσνίας, Ρ. Κάραντζιτς, τό σχέδιο Βάνς - Ὄουεν γιά τήν εἰρήνευση στή Βοσνία - Ἑρζεγοβίνη.

[Τέσσερις ἡμέρες ἀργότερα, στίς 6 Μαΐου, τό σχέδιο Βάνς-Ὄουεν θά ἀπορριφθεῖ ἀπό τά μέλη τῆς Βουλῆς τῶν Σέρβων τῆς Βοσνίας, στό Πάλε, παρουσία καί τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος μάταια ὑποστήριξε τήν ἀνάγκη ὑπερψηφίσεως τῆς σχετικῆς προτάσεως].

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, εὐθύς μετά τήν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας τῶν Ἀθηνῶν δήλωσε:

«Δέν μπορῶ παρά νά ἐκφράσω τή χαρά μου, διότι μέ τήν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας ἐτέθη ἡ ἀφετηρία γιά τόν σταδιακό τερματισμό τοῦ δράματος τῶν λαῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας. Ἀλλά καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή νά συγχαρῶ ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνέβαλαν στήν εὐτυχῆ ἔκβαση τῆς Διασκέψεως τῶν Ἀθηνῶν».

[Μετά τό ναυάγιο τῆς εἰρηνευτικῆς προσπάθειας, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἐνημερωθεῖ σχετικά, ἀπευθείας ἀπό τόν πρόεδρο Τσόσιτς].

5 ΜΑΪΟΥ 1993

Δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ, εὐθύς μετά τήν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Π. Παπαληγούρα:

«Ὁ Παναγῆς Παπαληγούρας ἦταν ὑπόδειγμα πολιτικοῦ ἀνδρός. Ὑπῆρξε φίλος καί συνεργάτης μου ἐπί μακρόν χρόνον καί εἶχα τήν εὐκαιρία νά γνωρίσω καί νά ἐκτιμήσω τίς ἐξαίρετες πνευματικές καί ἠθικές ἀρετές του».

8 ΜΑΪΟΥ 1993

Ἡμέρα τῆς Εὐρώπης — καί ταυτόχρονα ἡμέρα τοῦ Ρομπέρ Σουμάν —, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔδωσε στή δημοσιότητα τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Σέ μιά ἐποχή πού χαρακτηρίζεται ἀπό κοινωνικές καί πολιτικές ἀνακατατάξεις, ἀπό καταρρεύσεις τειχῶν, εἰδώλων καί ἰδεολογιῶν, ἀπό πολέμους καί ἐμφύλιους σπαραγμούς, ἡ Διακήρυξη τοῦ Ρομπέρ Σουμάν εἶναι περισσότερο ἐπίκαιρη παρά ποτέ. Διότι σήμανε τήν ἔναρξη τῆς διαδικασίας πού ὁδήγησε στή δημιουργία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοι-

Ἡ ἔνοπλη διαμάχη στό ἐσωτερικό τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας προσέλαβε δραματικές διαστάσεις.

νότητος. Μιᾶς διαδικασίας πού ἔθεσε ὁριστικά τέρμα στούς εὐρωπαϊκούς πολέμους πού ἐπί αἰῶνες προκαλοῦσαν τόν ἀλληλοσπαραγμό τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καί συνεκλόνιζαν τήν ὑφήλιο.

»Σήμερα, ἡ Εὐρωπαϊκή Κοινότητα προσφέρει στούς λαούς της τήν εἰρήνη, τή δημοκρατία καί τήν εὐημερία πού τόσο πολύ δοκιμάζονται στίς μέρες μας στόν ὑπόλοιπο κόσμο.

»Ἡ πορεία ὅμως τῆς Εὐρώπης πρός τήν ὁλοκλήρωση τῆς Ἑνώσεώς της, παρά τήν πρόοδο πού σημείωσε μέ τή Συνθήκη τοῦ Μάαστριχτ, προσκρούει σήμερα σέ καινούργια ἐμπόδια πού τά προκαλοῦν, κατά τή γνώμη μου, στενόκαρδοι ὑπολογισμοί. Ἐμπόδια πού θά ἔπρεπε ν' ἀποτελοῦν κίνητρα γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἑνοποιήσεώς της, ἀντί νά τήν ἀναστέλλουν.

»Γιατί ἐνῶ γύρω της, ἀλλά καί μέσα στήν Εὐρώπη, ἐπικρατεῖ ἀστάθεια καί ἀβεβαιότης, ἡ ἴδια ἐμφανίζεται ἀπρόθυμη νά διαδραματίσει τόν ρόλο πού τῆς ἐπιβάλλουν οἱ περιστάσεις καί τά προβλήματα τῆς περιοχῆς της. Καί αὐτό ἀποδείχθηκε τόσο στήν κρίση τοῦ Περσικοῦ Κόλπου ὅσο καί, προπαντός, στήν κρίση τῆς Γιουγκοσλαβίας, τήν ἀποσύνθεση τῆς ὁποίας, ἀφοῦ τήν ἐνθαρρύναμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, τήν ἀντιμετωπίζουμε τώρα ἀμήχανοι καί μέ προτάσεις ἀτελέσφορες καί πιθανές ἐπικίνδυνες ἐπεμβάσεις.

»Ἐπεμβάσεις πού μπορεῖ νά ἐπιτείνουν, ἀντί νά δαμάσουν, τό χάος πού ἐπικρατεῖ σήμερα στή μαρτυρική αὐτή χώρα. Ἕνα χάος πού, ἄν δέν ἀντιμετωπισθεῖ μέ περίσκεψη, θά ἐξελιχθεῖ, ἀσφαλῶς, σέ μόνιμη ἑστία ἀναταραχῆς στήν περιοχή μας.

»Τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι, μόνο μέ τήν ὁλοκλήρωση τῆς οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καί ἀμυντικῆς ἑνώσεώς της, θά μπορέσει ἡ Εὐρώπη ν' ἀνταποκριθεῖ στήν ἀποστολή πού τῆς ἐπιφύλαξε ἡ ἱστορία. Νά ἐξισορροπήσει, δηλαδή, τό συσχετισμό δυνάμεων στόν κόσμο καί νά ἐπηρεάσει, εὐεργετικά, τήν εἰρηνική πορεία τῆς ἀνθρωπότητος, καί συνεπῶς, καί τῆς περιοχῆς μας.

»Πάντως ἡ Ἑλλάδα, πού ἔχει τό προνόμιο νά εἶναι ἰσότιμο μέλος αὐτῆς τῆς μεγάλης εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας, χαιρετίζει μέ πίστη τήν ἱστορική αὐτή ἐπέτειο. Γιατί, χάρη στό σταθερό — ἀπό τό 1961 — εὐρωπαϊκό προσανατολισμό της, ἐπέτυχε — πρίν ἀπό 12 χρόνια — αὐτό πού ἀγωνίζονται νά ἐπιτύχουν τώρα οἱ γείτονές της καί ὅλοι σχεδόν οἱ λαοί τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Καί νά μπορεῖ, ἔτσι, ἡ χώρα μας ὄχι μόνο νά αἰσθάνεται ἀσφαλέστερη στήν εὐαίσθητη περιοχή της, ἀλλά καί νά προσβλέπει στό μέλλον μέ ἐμπιστοσύνη».

10 ΜΑΪΟΥ 1993

Ὑπό τήν προεδρία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, συγκροτεῖται στό Προεδρικό Μέγαρο σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, μέ ἀντικείμενο τήν ἐξέταση τῆς γενικότερης καταστάσεως πού ἐπικρατεῖ στά Βαλκάνια καί τῆς τοποθετήσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι στά γεγονότα πού διαδραματίζονται στό γειτονικό της περιβάλλον.

Ἡ σύγκληση τῆς συσκέψεως πραγματοποιήθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μετά τήν κατάθεση τῶν προτάσεων Βάνς-Ὄουεν γιά τή συμβιβαστική ἐπίλυση τοῦ θέματος τῶν Σκοπίων, ἀλλά καί ἐνόψει τῶν γενικότερων ἀνησυχητικῶν ἐξελίξεων στό γειτονικό περιβάλλον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, ἀποδέχτηκε, τή φορά αὐτή, τήν πρόσκληση, μέ τή ρητή ἐπιφύλαξη ὅτι δέν θά ἐπιθυμοῦσε νά συζητηθεῖ τό θέμα τῶν Σκοπίων.

Ἡ σύσκεψη διήρκεσε τρισήμισι ὧρες· μετά τή λήξη της, ἐκδόθηκε ἐπίσημη ἀνακοίνωση ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας:

«Κατόπιν προσκλήσεως τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, πραγματοποιήθηκε σήμερα, ὑπό τήν προεδρία του, σύσκεψη τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων, στήν ὁποία πῆραν μέρος ὁ πρωθυπουργός καί πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας κ. Κ. Μητσοτάκης, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως καί πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ κ. Α. Γ. Παπανδρέου, ἡ πρόεδρος τοῦ Συνασπισμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς κα Μ. Δαμανάκη καί ἡ γενική γραμματεύς τοῦ ΚΚΕ κα Α. Παπαρήγα.

»Θέμα τῆς συσκέψεως ἦταν ἡ κατάσταση πού ἐπικρατεῖ σήμερα στά Βαλκάνια καί ἡ θέση τῆς Ἑλλάδος ἔναντι τῆς καταστάσεως αὐτῆς.

»Τή συζήτηση ἄνοιξε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καί, στή συνέχεια, ὁ πρωθυπουργός ἐνημέρωσε τούς παρισταμένους γιά τίς ἐξελίξεις στά Βαλκάνια καί ἰδιαίτερα στή Γιουγκοσλαβία καί ἐξέθεσε τίς θέσεις τῆς Κυβερνήσεως.

»Κατόπιν, ἔλαβαν τό λόγο, ὁ κ. Α. Παπανδρέου, ἡ κα Μ. Δαμανάκη καί ἡ κα Α. Παπαρήγα, οἱ ὁποῖοι ἀνέπτυξαν τίς ἀπόψεις καί τίς θέσεις τῶν κομμάτων τους γιά τά θέματα αὐτά.

»Μετά τό πέρας τῆς συζητήσεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διετύπωσε τά ἑξῆς συμπεράσματα, στά ὁποῖα συμφώνησαν οἱ ἀρχηγοί τῶν κομμάτων, πέραν ἀπό τίς διαφορετικές τους ἐκτιμήσεις γιά τίς μέχρι τώρα ἐξελίξεις.

»Πρῶτον, ἡ πολιτική ἡγεσία τῆς χώρας εἶναι ἑνωμένη στήν ἀντιμετώπιση ὁποιασδήποτε ἐνδεχομένης ἀπειλῆς κατά τῆς ἀσφάλειας τῆς χώρας.

»Δεύτερον, ἡ Ἑλλάδα, σταθερά προσηλωμένη στή φιλειρηνική της πολιτική, ἐπιδιώκει τήν ἐμπέδωση τῆς εἰρήνης, τῆς ἀσφάλειας καί τῆς σταθερότητας στά Βαλκάνια.

»Μέ τό πνεῦμα αὐτό ὑποστηρίζει ὅτι καμμιά βαλκανική χώρα δέν πρέπει νά μετάσχει σέ ὁποιασδήποτε μορφῆς στρατιωτική ἐπέμβαση οὔτε καί σέ εἰρηνευτική δύναμη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στήν τέως Γιουγκοσλαβία.

»Τρίτον, ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἐναντίον κάθε στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως στήν τέως Γιουγκοσλαβία καί ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἀποφασισμένη νά ἀποφύγει ἡ ἴδια ὁποιασδήποτε μορφῆς στρατιωτική ἐμπλοκή της στά Βαλκάνια.

»Κατά τή σύσκεψη ὁ πρωθυπουργός προσεφέρθη νά ἐνημερώσει τούς παρισταμένους γιά τό θέμα τῶν Σκοπίων. Λόγω ὅμως ἀντιρρήσεων του κ. Παπανδρέου τό θέμα αὐτό δέν ἐξετάσθηκε. Ὁ πρωθυπουργός ἐδήλωσε ὅτι εἶναι πρόθυμος νά προβεῖ σέ ἐπί μέρους ἐνημέρωση τῶν κομμάτων».

Σέ σχετικό σημείωμα του, ὁ Π. Μολυβιάτης ἀνα-

φέρεται στή σύγκληση καί τά ἀποτελέσματα τῆς συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν:

«Ὁ πρόεδρος ἀπεφάσισε, στίς 7 Μαΐου, νά καλέσει σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν γιά τίς 10 Μαΐου, μέ θέμα τήν κατάσταση στά Βαλκάνια καί τήν θέση τῆς Ἑλλάδος. Τήν πρόσκληση ἀπεδέχθησαν ἀμέσως, τόσο ὁ πρωθυπουργός ὅσο καί οἱ ἀρχηγοί τῶν κομμάτων, μέ τούς ὁποίους ἐπεκοινώνησα. Μόνον ὁ κ. Παπανδρέου διατύπωσε τήν ἐπιφύλαξη ὅτι δέν θά ἤθελε στή σύσκεψη νά συζητηθεῖ τό θέμα τῶν Σκοπίων. Τοῦ εἶπα ὅτι ἡ ἐπιφύλαξή του εἶναι σεβαστή καί ὅτι θά ἐξευρίσκετο διαδικαστικός τρόπος γιά νά τηρηθεῖ στήν πράξη.

»Ἡ σύσκεψη αὐτή, τῆς 10ης Μαΐου, ἦταν ἴσως ἡ ἐπιτυχέστερη ὅλων, ἀφοῦ ἐπιτεύχθηκε ὁμοφωνία τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας γιά τήν χάραξη κοινῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς στά Βαλκάνια, ὅπως προκύπτει καί ἀπό τό συνημμένο ἀνακοινωθέν. Ἡ ὁμοφωνία ὅμως αὐτή ὀφείλετο στό γεγονός ὅτι δέν συζητήθηκε τό θέμα τῶν Σκοπίων, γιά τό ὁποῖο ὑπῆρχε βαθειά καί ἔντονη διαφωνία μεταξύ κυρίως Κυβερνήσεως καί ΠΑΣΟΚ, ἀλλά καί μέσα στούς κόλπους τοῦ κυβερνῶντος κόμματος.

»Τό γεγονός αὐτό δείχνει καί τήν δυσχερῆ θέση στήν ὁποία βρισκόταν ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

»Ἐφόσον ἴσχυε καί στήν πράξη ἡ ἀπόφαση τῆς συσκέψεως τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς 13ης Ἀπριλίου 1992, πού καθιέρωνε ἐνιαία ἐθνική γραμμή, ὁ πρόεδρος ἦταν σέ θέση νά στηρίζει τήν γραμμή αὐτή μέ δηλώσεις του, ἐπιστολές πρός ξένους ἡγέτες, στίς κατ' ἰδίαν συνομιλίες του, κ.λπ.

»Ἀπό τήν στιγμή, ὅμως, πού ἡ γραμμή αὐτή ἔσπασε, ὁ πρόεδρος βρέθηκε σέ δυσχερέστερη θέση, τόσο συνταγματικά, ὅσο καί συναισθηματικά. Γιατί, πέραν τῶν προσωπικῶν του συναισθημάτων, ὡς Μακεδόνος, ἡ συνταγματική τάξη δέν τοῦ ἐπέτρεπε νά πάρει θέση σ' ἕνα σοβαρό θέμα πού ἀποτελοῦσε ἀντικείμενο ὀξύτατης διαμάχης μεταξύ Κυβερνήσεως καί ἀντιπολιτεύσεως, μέ ἐνδεχόμενες μάλιστα σοβαρές ἐσωτερικές ἐπιπτώσεις»[204].

14 ΜΑΪΟΥ 1993

Παρουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, ὁ Φ. Μιττεράν, πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἀνακηρύσσεται ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου.

Ὁ Γάλλος πρόεδρος ἔγινε δεκτός στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο καί εἶχε, στή συνέχεια, συνομιλία ὡριαίας διάρκειας στό Προεδρικό Μέγαρο πάνω σέ θέματα εὐρύτερου διεθνοῦς καί διμεροῦς ἐνδιαφέροντος — μέ ἔμφαση στήν πορεία γιά τήν ἑνοποίηση τῆς Εὐρώπης καί στή γιουγκοσλαβική κρίση. Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος εἶχε ἀκόμη τήν εὐκαιρία νά ἐνημερώσει τό Γάλλο ὁμόλογό του σχετικά μέ τίς ἐξελίξεις πού ἀφοροῦν τά ἐθνικά θέματα τῆς Ἑλλάδος.

Τήν ἴδια ἡμέρα, τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἀνακήρυξε ἐπίτιμο διδάκτορα τόν προέδρο τῆς ἰταλικῆς Γερουσίας καί διακεκριμένο φίλο τῆς Ἑλλάδος, Τζ. Σπαντολίνι. Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπέστειλε στόν Ἰταλό πολιτικό συγχαρητήρια ἐπιστολή:

«Θά ἤθελα νά σᾶς ἀπευθύνω τά θερμά μου συγχαρητήρια γιά τήν ἀνακήρυξή σας ὡς ἐπίτιμου διδάκτορος τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν.

»Λυποῦμαι, εἰλικρινά, πού οἱ περιστάσεις μοῦ στέρησαν τήν χαρά νά σᾶς συναντήσω. Γιατί, πέρα ἀπό τά αἰσθήματά μου ἐκτιμήσεως καί φιλίας, θά εἴχαμε νομίζω καί πολλά θέματα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος νά συζητήσουμε. Ἐλπίζω εἰλικρινά νά μᾶς δοθεῖ σύντομα μιά νέα εὐκαιρία».

Ὁ Τζ. Σπαντολίνι ἀπάντησε αὐθημερόν:

«Ἐξοχώτατε κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τά συγχαρητήρια πού μέ τόση στοργή μοῦ στείλατε γιά τήν ἀναγόρευσή μου σέ ἐπίτιμο διδάκτορα, τίτλο μέ τόν ὁποῖο μέ τίμησε ἡ Φιλοσοφική Σχολή τοῦ παλαιοῦ καί ἐνδόξου Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν.

»Σᾶς ἐσωκλείω τήν ὁμιλία πού θά ἐκφωνήσω στό Πανεπιστήμιο, καί στά ἑλληνικά καί στά ἰταλικά. Ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς στείλω ἐπίσης, γιά ἐνθύμιο, τόν τέταρτο τόμο πού πρόσφατα ἐξεδόθη, τῆς σειρᾶς μου Bloc-Notes, ὅπου ἀναφέρεται ἡ συνάντησή μου μαζί σας στήν Ἀθήνα μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 2.500 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τῆς δημοκρατίας τοῦ Κλεισθένη.

»Φέρει τόν τίτλο "Ὁ Καραμανλῆς καί ἡ γῆ τοῦ Περικλῆ" (σ. 241-249) καί στόν τίτλο αὐτόν περικλείεται ὅλη ἡ στοργή καί ὁ θαυμασμός πού αἰσθάνομαι γιά σᾶς, γιά τήν Ἑλλάδα καί γιά τή μεγάλη πολιτιστική παράδοση πού Ἀθήνα καί Ρώμη μαζί ἐκπροσωποῦν, πόλεις πού ἀποτελοῦν τή μεγαλύτερη ἐλπίδα γιά τήν αὐριανή Εὐρώπη»[205].

17 ΜΑΪΟΥ 1993

Ὁ Ἀλβανός πρωθυπουργός, Α. Μέξι, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεώς του στήν Ἀθήνα καί τῶν συνομιλιῶν του μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, Κ. Μητσοτάκη, καθώς καί μέ ἄλλα μέλη τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἔγινε δεκτός στό Προεδρικό Μέγαρο ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ.

17 ΜΑΪΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπέστειλε συγχαρητήριο μήνυμα στό νέο Τοῦρκο ὁμόλογό του, Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς ἀπευθύνω τά εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τήν ἐκλογή σας ὡς προέδρου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας καί τίς θερμότερες εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχῆ ἐκπλήρωση τῶν ὑψηλῶν καθηκόντων σας.

»Ἐλπίζω καί εὔχομαι ὅτι κατά τή διάρκεια τῆς θητείας σας θά δημιουργηθοῦν οἱ προϋποθέσεις ἐκεῖνες πού θά ἐπιτρέψουν τήν εὐρύτερη ἀνάπτυξη τῶν

σχέσεων τῶν χωρῶν μας πρός ὄφελος τόσο τῶν δύο λαῶν μας ὅσο καί τῆς περιοχῆς μας».

24 ΜΑΪΟΥ 1993

Σέ εἰδική τελετή, στό Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπονέμει τά διεθνῆ βραβεῖα «Ὠνάση»: στόν Τσέχο πρόεδρο Βάτσλαβ Χάβελ, «ὁ ὁποῖος στάθηκε ἄκαμπτος στόν ἀγώνα γιά τήν προστασία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, ἀγωνίστηκε γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν στή χώρα του καί μέ τά μηνύματά του συνέβαλε ἀποφασιστικά στή συνειδητοποίηση τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἀξιῶν, τόσο στήν πατρίδα του ὅσο καί στόν κόσμο», στό σκηνοθέτη Πῆτερ Μπρούκ, γιά «τήν ἐξερεύνηση νέων δρόμων στό χῶρο τῆς δημιουργίας καί τῆς ἔρευνας τῆς θεατρικῆς πρακτικῆς», στή Γιουνίς Κέννεντυ-Σρίβερ, γιά «τήν ἵδρυση τῶν ἀγώνων γιά ἀνθρώπους μέ εἰδικές ἀνάγκες σέ 70 χῶρες, τῶν «Σπέσιαλ Ὀλύμπικς», καί στόν Μωρίς Στρόνγκ, γιά «τήν ἀνεκτίμητη συμβολή του στή Συνάντηση Κορυφῆς γιά τόν Πλανήτη στό Ρίο».

Μέ τό Β. Χάβελ, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἔχει καί ἰδιαίτερη συνάντηση τήν ἐπομένη τῆς ἀπονομῆς τῶν βραβείων, στό Προεδρικό Μέγαρο.

Μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Πράγα, ὁ Τσέχος πρόεδρος ἀπέστειλε στόν Κ. Καραμανλῆ εὐχαριστήρια ἐπιστολή:

«Ἦταν γιά ἐμένα μεγάλη τιμή νά παραλάβω ἀπό τά χέρια σας τό Βραβεῖο "Ἀθῆναι" καί διατηρῶ ἐξαίρετες ἀναμνήσεις ἀπό τή συζήτησή μας κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς μου στήν Ἀθήνα. Ἡ συνομιλία μας ὑπῆρξε πολύ ἐνδιαφέρουσα καί διαφωτιστική.

«Ἐκτίμησα σημαντικά τήν εὐκαιρία νά συναντήσω στό πρόσωπό σας ἕναν πολιτικό πού ἔπαιξε κρίσιμο ρόλο στή δημιουργία ἑνός σύγχρονου δημοκρατικοῦ συστήματος στήν Ἑλληνική Δημοκρατία, ἀλλά καί στήν ἐνσωμάτωση τῆς Ἑλλάδος στήν οἰκογένεια τῶν εὐρωπαϊκῶν δημοκρατικῶν ἐθνῶν, καί πού ἔχει ἀναγνωριστεῖ, ὀρθότατα, ὡς μιά ἐξέχουσα προσωπικότητα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς καί εὐρωπαϊκῆς δημοκρατίας. Τή στιγμή αὐτή, πού ἡ χώρα μου ἀπολαμβάνει τά πρῶτα χρόνια ἐλευθερίας μετά ἀπό δεκαετίες ὁλοκληρωτισμοῦ, ἡ ἐμπειρία σας εἶναι πολύτιμη, καί ἀποτελεῖ πηγή ἐμπνεύσεως γιά μᾶς, κατά πολλούς τρόπους.

»Δεχθεῖτε, κύριε πρόεδρε, τούς θερμότατους χαιρετισμούς μου, ὡς ἔκφραση τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεως πού ἔχω γιά σᾶς καί τήν ὁμορφη χώρα σας, τήν ὁποία θαυμάζω τόσο γιά τή μοναδική της πολιτιστική κληρονομιά, ἀλλά καί γιά τίς ἐπιτεύξεις της τοῦ παρόντος, καί στήν ὁποία ἀπευθύνω τίς καλύτερες εὐχές μου γιά ἕνα εὐτυχισμένο μέλλον μέ εὐημερία»[206].

24 ΜΑΪΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε, στό Προεδρικό Μέγαρο, τόν Κ. Μητσοτάκη, σέ συνάντηση «περιοδικῆς ἐνημέρωσης» — κατά τήν ἔκφραση τοῦ πρωθυπουργοῦ — μέ ἀναφορά στήν πορεία τῆς οἰκονομίας, τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων καί τοῦ θέματος τῶν Σκοπίων.

27 ΜΑΪΟΥ 1993

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό νοσοκομεῖο «Ὑγεία», ὅπου ὑποβλήθηκε στόν ἐτήσιο ἔλεγχο τῆς ὑγείας του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε σέ δημοσιογραφικό ἐρώτημα σχετικά μέ τήν κατάσταση στά Βαλκάνια καί τά εἰδικότερα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάδα στόν εὐαίσθητο αὐτό χῶρο:

«Δέν εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμή γιά δηλώσεις. Ἡ σύγχυση πού ἐπικρατεῖ σήμερα σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο, ἀλλά καί στή χώρα μας, εἶναι τόσο ἐκτεταμένη πού δέν εἶναι ἐπιδεκτική ἑρμηνειῶν».

28 ΜΑΪΟΥ 1993

Μέ τηλεγράφημά του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συγχαίρει τόν πρόεδρο τοῦ Δ.Σ. τοῦ τηλεοπτικοῦ σταθμοῦ ΑΝΤΕΝΝΑ, Μ. Κυριακοῦ, γιά τήν πρωτοβουλία τῆς ἐκπομπῆς τοῦ προγράμματός του στήν Ἀμερική:

«Ἡ πρωτοβουλία σας αὐτή συμβάλλει τόσο στή διατήρηση καί καλλιέργεια τῶν δεσμῶν τῆς Μητέρας Πατρίδας μέ τήν Ὁμογένεια τῆς Ἀμερικῆς, ὅσο καί στή μετάδοση στήν ἀμερικανική ἤπειρο τῆς φωνῆς καί τῆς εἰκόνας τῆς Ἑλλάδας».

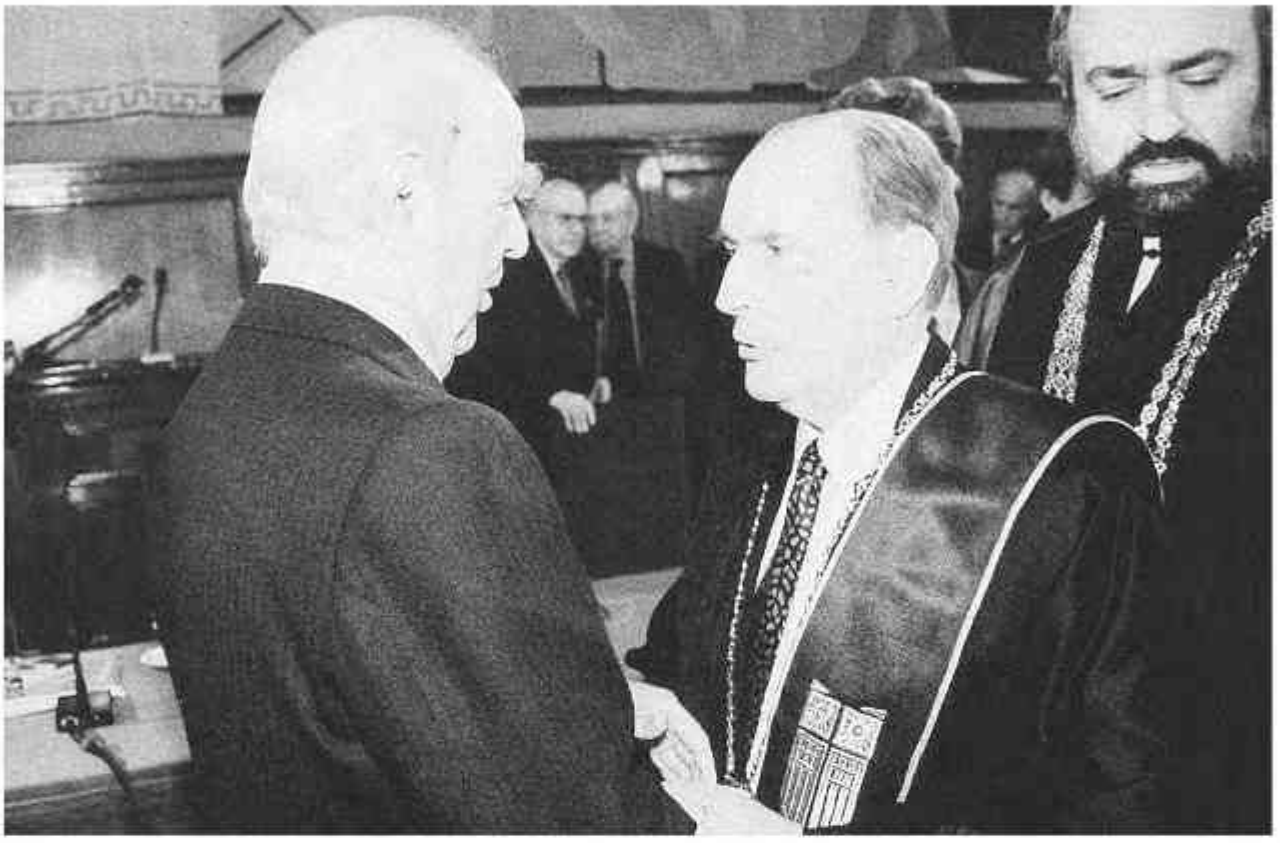
31 ΜΑΪΟΥ 1993

Σέ μήνυμά του μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ γιά τήν παγκόσμια Ἡμέρα Περιβάλλοντος, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισημαίνει τούς κινδύνους πού ἀπειλοῦν τήν ἀνθρωπότητα, ἂν δέν ληφθοῦν ἔγκαιρα τά ἀναγκαῖα σύντονα μέτρα γιά τήν περιστολή τους:

«Ἡ Παγκόσμια Ἡμέρα Περιβάλλοντος δέν ἔχει ἐπετειακό μόνο χαρακτήρα. Εἶναι, πρωτίστως, μιά εὐκαιρία γιά νά ἐπισημανθεῖ ἡ σημασία ἑνός τεράστιου προβλήματος πού ἐπηρεάζει ὄχι μόνο τήν καθημερινή ζωή μας ἀλλά καί τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

»Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι τόσο ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη ὅσο καί ἡ τεχνολογική πρόοδος προσέφεραν καί προσφέρουν σέ μεγάλο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἕνα ὑψηλότατο ἐπίπεδο ζωῆς. Ἕνα ἐπίπεδο πού εἶναι ἀνάγκη βέβαια νά ἐξαπλωθεῖ σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο γιά νά ἐξαλειφθοῦν παντοῦ οἱ ἑστίες φτώχειας καί ἀθλιότητος πού σήμερα ἐξακολουθοῦν νά μαστίζουν τήν ἀνθρωπότητα.

»Εἶναι ὅμως ἐξίσου ἀναμφισβήτητο ὅτι τό τίμημα αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως εἶναι βαρύτατο, ἀφοῦ οἱ οἰκο-

Συνάντηση μέ τούς προέδρους Μιττεράν (ἄνω) καί Χάβελ (κάτω), μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀπονομῆς τιμητικῶν διακρίσεων.

λογικές καταστροφές πού ἔχουν ἤδη ἐπέλθει μπορεῖ, ἄν συνεχισθοῦν, νά ἀνατρέψουν τήν οἰκολογική ἰσορροπία σέ ὁλόκληρο τόν πλανήτη.

»Χρειάζεται ἐπομένως νά διαμορφωθεῖ μιά κοινή περιβαλλοντική πολιτική σέ παγκόσμια κλίμακα, πού νά συμβιβάζει τήν ἀνάπτυξη μέ τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος.

»Ἔργο δύσκολο πού ἀπαιτεῖ, πρῶτον, τήν ὕπαρξη πολιτικῆς βουλήσεως καί δεύτερον, τή διάθεση τεραστίων κονδυλίων. Ἔργο ὅμως ἀπαραίτητο. Γιατί ἀπό τήν ἐπιτυχία του μπορεῖ νά κριθεῖ πράγματι τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος».

31 ΜΑΪΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε σέ συνεργασία τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ι. Βαρβιτσιώτη. Ἀντικείμενο τῆς συνεργασίας, ὅπως ἀναφέρεται σέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ἦταν ἡ ἐνημέρωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ «ἰδιαίτερα γιά τά ἀποτελέσματα τῆς τελευταίας συνόδου τῶν ὑπουργῶν Ἐθνικῆς Ἀμύνης τῶν χωρῶν τοῦ ΝΑΤΟ».

8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993

Σέ ἀπάντηση προτάσεως τοῦ προέδρου τῆς Διεθνοῦς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς, Χ.Α. Σάμαρανκ, νά γίνει ἐπίτιμο μέλος τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς γιά τήν ὑποστήριξη τοῦ θεσμοῦ τῆς «Ὀλυμπιακῆς ἐκεχειρίας», ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀφοῦ εὐχαριστεῖ γιά τήν τιμητική διάκριση, ἐπισημαίνει:

«Ἐκτιμῶ βαθύτατα τήν πρότασή σας καί συγχαίρω τά μέλη τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς γιά τήν πρωτοβουλία τους, ἡ ὁποία, ἐάν ὑλοποιηθεῖ, θά ὁδηγήσει πράγματι στήν ἀνακούφιση τῶν πληθυσμῶν πού ὑποφέρουν ἐξαιτίας τῶν ἐνόπλων συγκρούσεων καί θά συμβάλει, ἐπίσης, στήν ἐπικράτηση τῶν ἀξιῶν καί τῶν παραδόσεων τοῦ Ὀλυμπισμοῦ.

»Μέ μεγάλη λύπη, κατά συνέπεια, ἀδυνατῶ νά ἀπαντήσω θετικά στήν πρότασή σας ἐξαιτίας τῆς θέσεώς μου κατ' ἐπιταγή τοῦ Συντάγματος. Εἶμαι ἐντούτοις σέ θέση νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι παρακολουθῶ μέ ἐνδιαφέρον τήν ἐξέλιξη τῆς πρωτοβουλίας σας, κατά μείζονα λόγο ἐφόσον τρέφω ἰδιαίτερη εὐαισθησία ἀπέναντι σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τόν Ὀλυμπισμό»[207].

10 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συνόδου τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῶν χωρῶν - μελῶν τοῦ ΝΑΤΟ στήν Ἀθήνα, ὁ Κ. Καραμανλῆς παραθέτει στό Προεδρικό Μέγαρο δεξίωση πρός τιμή τους.

Στή διάρκεια τῆς δεξιώσεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνομίλησε ἐκτενῶς, μεταξύ ἄλλων, μέ τό γενικό γραμματέα τῆς Συμμαχίας, Μ. Βέρνερ, τόν Ἀμερικανό ὑπουργό, Γ. Κρίστοφερ, τό Γάλλο, Α. Ζυπέ, καί ἀντάλλαξε ἀκόμη ἀπόψεις μέ τόν Ἕλληνα ὁμόλογό τους, Μ. Παπακωνσταντίνου, σχετικά μέ τήν ἀποστολή ἀμερικανικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως στά Σκόπια, ἐκφράζοντας — σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες — τή δυσφορία του.

Μετά τήν ἐπάνοδό του στίς Βρυξέλλες, ὁ γενικός γραμματέας τοῦ ΝΑΤΟ, Μ. Βέρνερ, ἀπηύθυνε θερμή εὐχαριστήρια ἐπιστολή στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πρός τόν ὁποῖο καί ὁ Γ. Κρίστοφερ διεμήνυσε στίς 21 Ἰουνίου:

«Ἦταν μεγάλη ἡ χαρά μου νά σᾶς συναντήσω καί νά ἐξετάσουμε θέματα πού ἐνδιαφέρουν τίς Κυβερνήσεις μας.

»Τό μεταβαλλόμενο διεθνές πεδίο ὁπωσδήποτε θά δημιουργήσει νέες προκλήσεις γιά τή Συμμαχία. Εἶμαι βέβαιος ὅτι, μέ κοινή προσπάθεια, μποροῦμε νά ὁδηγήσουμε τό ΝΑΤΟ — πού παραμένει ἡ καλύτερη ἐγγύηση γιά τήν εἰρήνη καί τή σταθερότητα τῶν μελῶν του καί τῆς περιοχῆς, σέ νέες περιοχές ἐπιτευγμάτων καί συνεργασίας.

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τή φιλοξενία. Τό ταξίδι στήν Ἑλλάδα εἶναι ἤδη ἀπό τίς πιό προσφιλεῖς μου ἀναμνήσεις»[208].

14 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993

Ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, Α. Κόζιρεφ, ἐπισκέπτεται τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο — ὅπως ἀνακοινώθηκε — ἀντάλλαξε ἀπόψεις σχετικά μέ τίς σχέσεις μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, σέ διμερές ἐπίπεδο, τή γιουγκοσλαβική κρίση καί τήν κατάσταση πού ἔχει δημιουργηθεῖ στήν Εὐρώπη μετά τή διάλυση τῆς ΕΣΣΔ.

Κατά τήν ἀναχώρησή του, ὁ Ρῶσος ὑπουργός τόνισε ὅτι ἔχουν ἐξασφαλιστεῖ ὅλες οἱ προϋποθέσεις γιά τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου Γιέλτσιν στήν Ἑλλάδα καί τήν ὑπογραφή διμεροῦς συμφωνίας, μεγάλης σημασίας.

16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993

Μέ τήν εὐκαιρία ἐπισκέψεως τῆς ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Β. Τσουδεροῦ, στή Δαμασκό, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, σέ μήνυμά του πρός τόν πρόεδρο τῆς Συρίας, Χ. Αλ Ἄσσαντ, ἐκφράζει τήν ἐκτίμηση γιά τή συμβολή του «στή διαδικασία ἐπιλύσεως τοῦ ἀκανθώδους προβλήματος τῆς Μέσης Ἀνατολῆς» καί ἐπιβεβαιώνει ὅτι «ἡ Ἑλλάδα, ἀναλαμβάνοντας τήν προεδρία τῆς ΕΟΚ, τήν 1η Ἰανουαρίου 1994, ἔχει τήν πρόθεση νά καταβάλει τίς ἀναγκαῖες προσπάθειες προκειμένου ἡ εἰρηνευτική διαδικασία νά ἀπολήξει σέ μιά δίκαιη καί συνολική λύση»[209].

25 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993

Στό πλαίσιο τῶν ἐνημερωτικῶν συναντήσεών του μέ τά μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὑπεύθυνα γιά ἐπιμέ-

ρους τομεῖς τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται σέ ἀκρόαση τόν Γ. Σουφλιά, ὁ ὁποῖος τόν κατετόπισε γιά τήν κατάσταση στό χῶρο τῆς παιδείας.

Τήν ἴδια ἡμέρα, σέ μήνυμά του πρός τό Συνέδριο τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς Θρησκευμάτων καί Ὀρθοδοξίας τῆς Βουλῆς, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε:

«Στή σημερινή ἐποχή τῶν κοσμογονικῶν ἀνακατατάξεων — θετικῶν καί ἀρνητικῶν — ἡ ἀποστολή τῆς Ὀρθοδοξίας γίνεται πιό ἐπίκαιρη καί πιό ἀναγκαία παρά ποτέ. Γιατί εἶναι μιά ἀποστολή εἰρήνης, ἀγάπης καί συνεργασίας μεταξύ ὅλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου.

»Ἡ σταθερή προσήλωση τῆς Ὀρθοδοξίας σ' αὐτές τίς προαιώνιες ἀρχές της τῆς ἐπιτρέπει νά ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες, ὅπως αὐτή τοῦ Συνεδρίου σας, γιά τήν προσέγγιση καί κατανόηση ὅλων τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης.

»Καί εὔχομαι μέσα σ' αὐτό τό κλίμα νά διεκολυνθεῖ ἡ ἀντιμετώπιση τῶν μεγάλων προβλημάτων μέ τά ὁποῖα θά ἀσχοληθεῖ τό Συνέδριό σας».

29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποδέχεται στό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ τόν Μπορίς Γιέλτσιν, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα. Παρών κατά τήν ὑποδοχή ἦταν καί ὁ πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης, ἐνῶ τό Ρῶσο πρόεδρο συνόδευε ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, Α. Κόζιρεφ.

Εὐθύς μετά τήν τελετή τῆς ὑποδοχῆς, ὁ Μπ. Γιέλτσιν κατευθύνθηκε στό Προεδρικό Μέγαρο, ἀπό κοινοῦ μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο καί εἶχε τήν πρώτη συνομιλία του. Σχετικά, ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας κ. Μπορίς Γιέλτσιν, ὁ ὁποῖος ἐπισκέπτεται ἐπίσημα τήν Ἑλλάδα.

»Κατά τή συνάντηση αὐτή συζητήθηκαν οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν καί ἡ κατάσταση στήν περιοχή μας, ἰδιαίτερα δέ ἡ γιουγκοσλαβική κρίση. Ἐξετάστηκαν, ἐπίσης, οἱ συνθῆκες πού ἐπικρατοῦν στήν Εὐρώπη μετά τόν τερματισμό τοῦ ψυχροῦ πολέμου καί γενικότερα ἡ σημερινή διεθνής κατάσταση καί οἱ διαγραφόμενες προοπτικές.

»Συζητήθηκαν, ἐξάλλου, θέματα πού ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερα τήν Ἑλλάδα, ὅπως τό Κυπριακό καί τό θέμα τῶν Σκοπίων.

»Οἱ συνομιλίες, πού διήρκεσαν μία ὥρα καί 15 λεπτά, διεξήχθησαν μέσα στό πνεῦμα τῆς παραδοσιακῆς φιλίας πού συνδέει τούς δύο λαούς».

Ἀναλυτικότερα, τό πρακτικό τῆς συνομιλίας τῶν δύο ἡγετῶν περιέλαβε, μεταξύ ἄλλων, καί τά ἀκόλουθα σημεία:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκφράζει τήν χαρά του γιά τήν παρουσία τοῦ κ. Γιέλτσιν στήν Ἑλλάδα, τονίζει ὅτι παρακολουθεῖ μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον τίς προσπάθειες τοῦ κ. Γιέλτσιν γιά τήν ἐπιτυχία τῶν μεταρρυθμίσεων στήν χώρα του καί εὔχεται εὐόδωση τῶν προσπαθειῶν του.

»Ὁ κ. Γιέλτσιν ἐκφράζει τίς εὐχαριστίες του γιά τήν ὑποδοχή πού τοῦ ἐπιφυλάχθηκε καί λέει ὅτι θεωρεῖ μεγάλη του τιμή νά συναντήσει τόν κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστός ὄχι μόνο στήν χώρα του ἀλλά καί σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ὁ ὁποῖος ἔκανε καί ἐξακολουθεῖ νά κάνει πολλά γιά τήν Ἑλλάδα. Θεωρεῖ τήν πεῖρα τοῦ κ. Καραμανλῆ πολύτιμη γιά τήν Ἑλλάδα ἀλλά καί γιά τίς ἀλλαγές πού γίνονται στόν κόσμο.

»Ἀπαντώντας σέ ἐρώτηση τοῦ προέδρου, ὁ κ. Γιέλτσιν ἀναφέρεται στίς δυσκολίες πού συναντᾶ ἡ πρόοδος τῶν μεταρρυθμίσεων στήν χώρα του, διότι τά τελευταῖα 75 χρόνια οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ξεχάσει τί θά πεῖ ἰδιοκτησία.

»Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἡ δημοκρατία εἶναι τό καλλίτερο, ἀλλά ταυτόχρονα, καί τό δυσκολότερο πολίτευμα, προϋποθέτει ἱκανή ἡγεσία, τήν ὁποία ἡ Ρωσία βρῆκε στό πρόσωπο τοῦ κ. Γιέλτσιν, ἀλλά καί λαό ὁ ὁποῖος πρέπει νά πεισθεῖ ὅτι ἡ δημοκρατία καί ἡ ἐλευθερία ἔχουν ὑψηλό τίμημα, δηλαδή ἀπαιτοῦν ὑπομονή, μόχθο καί θυσίες. Καί εἶναι καθῆκον τῆς ἡγεσίας νά πείσει τόν λαό νά κάνει αὐτές τίς θυσίες.

»Ὁ κ. Γιέλτσιν ἀπαντᾶ ὅτι μέ τό δημοψήφισμα τῆς 25ης Ἀπριλίου φάνηκε ὅτι ὁ λαός ἀντιλαμβάνεται αὐτές τίς ἀλήθειες. Ἤδη, προχωροῦν στήν καθιέρωση τῆς ἐλεύθερης ἀγορᾶς καί τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί ἔχουν ἰδιωτικοποιήσει 60.000 ἐπιχειρήσεις.

»Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι εἶναι φυσικό ἡ προσπάθεια αὐτή νά πάρει χρόνο καί θά πρέπει νά γίνεται σταδιακά γιά νά συνηθίσει ὁ ρωσικός λαός, ὁ ὁποῖος καλεῖται νά προσαρμοσθεῖ σέ μιά καινούργια μορφή ζωῆς. Καί ἡ μεταβατική αὐτή περίοδος χρειάζεται προσεκτικούς χειρισμούς γιατί δέν εἶναι μόνο εὐαίσθητη ἀλλά καί ἐπικίνδυνη.

»Ὁ πρόεδρος Γιέλτσιν συμφωνεῖ μέ τίς παρατηρήσεις τοῦ προέδρου, προσθέτοντας ὅτι στήν ἀρχή χρειάσθηκαν γρήγορες κινήσεις γιατί ἔπρεπε νά τεθεῖ τέρμα στό μονοπώλιο τῆς ἐξουσίας πού ἀσκοῦσε τό Κομμουνιστικό κόμμα. Ὁ προκάτοχός μου ἤθελε νά συμβιβάσει τόν κομμουνισμό μέ τήν ἐλεύθερη ἀγορά, ἀλλ' αὐτό βέβαια δέν γίνεται.

»Ὁ πρόεδρος λέει ὅτι αὐτό τοῦ θυμίζει τόν Τίτο, στόν ὁποῖο εἶπε ὁ πρόεδρος ὅτι τό μικτό σύστημα πού εἶχε καθιερώσει εἶχε πάρει τά μειονεκτήματα, χωρίς νά πάρει τά πλεονεκτήματα καί τῶν δύο συστημάτων. Καί ὁ κ. Γιέλτσιν λέει "εἴχατε δίκιο καί βλέπουμε σήμερα τά ἀποτελέσματα στήν Γιουγκοσλαβία".

»Ὁ πρόεδρος συνεχίζει ὅτι ἡ δημοκρατία θέλει μέν εὐελιξία ἀλλά ὄχι νόθες λύσεις γιά νά μήν ὁδηγηθεῖ σέ ἀποτυχία. Ὁ κ. Γιέλτσιν ἀπέδειξε ὅτι ἀντιλαμβάνεται ὀρθῶς τό πρόβλημα καί αὐτό εἶναι σημαντικό γιατί, ὅπως καί στήν ἰατρική, δέν μπορεῖ νά γίνει ὀρθή θεραπεία ἐάν δέν προηγηθεῖ ὀρθή διάγνωση. Τό θέμα τώρα εἶναι ἡ μεθόδευση. Ὁ κ. Γιέλτσιν ἀπαντᾶ ὅτι πράγματι τώρα εἶναι θέμα τακτικῆς διότι ἡ στρατηγική τους ἔχει προσδιορισθεῖ καί ἀποφασισθεῖ. Ὁ πρόεδρος λέει ὅτι στήν πολιτική οἱ χειρισμοί μπορεῖ νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ἔχουν μεγαλύτερη σημασία ἀπό τήν οὐσία γιατί μπορεῖ κανείς νά ἔχει δίκιο καί νά τό χάσει ἀπό κακούς χειρισμούς, ἤ τό ἀντίστροφο.

»Στήν συνέχεια, ὁ πρόεδρος παρακαλεῖ τόν κ. Γιέλτσιν νά τοῦ πεῖ τήν γνώμη του γιά τήν κατάσταση στήν Εὐρώπη καί γιά τίς σχέσεις Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς Εὐρώπης μετά τόν τερματισμό τοῦ Ψυχροῦ Πολέμου.

»Ὁ κ. Γιέλτσιν λέει ὅτι οἱ χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης περνοῦν αὐτή τήν στιγμή μιά δύσκολη φάση. Ἡ κατάρρευση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης διέσπασε τό πλέγμα τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τῶν χωρῶν αὐτῶν, οἱ ὁποῖες τώρα προσπαθοῦν νά στραφοῦν πρός τήν Δύση καί νά θεμελιώσουν τήν δημοκρατία καί τήν οἰκονομία τῆς ἀγορᾶς. Θέλουν νά γίνουν μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος καί τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ἀλλά ἡ Δύση τούς βλέπει μέ συγκατάβαση, γιά νά μήν πῶ μέ περιφρόνηση. Δέν εἶναι μόνο ὅτι δέν τίς θέλουν νά μποῦν μέσα, ἀλλά καί τούς μειώνουν τό κῦρος τους. Ἡ Δύση πρέπει νά βοηθήσει τίς χῶρες αὐτές. Ἡ Ρωσία εἶναι μεγάλη χώρα καί μπορεῖ νά ἀντέξει, ἀλλά οἱ ἄλλες χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης εἶναι μικρές καί ἔχουν ἀρχίσει νά ἀπογοητεύονται, μέ ἀποτέλεσμα νά ξαναβγαίνουν στήν ἐπιφάνεια οἱ κομμουνιστές.

»Ὁ πρόεδρος συμφωνεῖ, τονίζει ὅμως ὅτι αὐτά πρέπει νά γίνουν σταδιακά, γιατί ἡ Δυτική Εὐρώπη ἔχει καί αὐτή, αὐτή τήν στιγμή, προβλήματα.

»Ὁ κ. Γιέλτσιν λέει ὅτι σημειώνει τήν συμφωνία αὐτή τοῦ προέδρου, γιατί ἡ Ἑλλάς θά προεδρεύσει τοῦ χρόνου στήν ΕΟΚ.

»Ὁ πρόεδρος συνεχίζει ὅτι ὑποστηρίζει τίς ἀπόψεις τοῦ κ. Γιέλτσιν γιατί πιστεύει ὅτι ἡ Εὐρώπη, παρά τίς δυσκολίες της, πρέπει σταδιακά νά βοηθήσει γιά τήν κατάργηση τῶν φραγμῶν μεταξύ Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς Εὐρώπης.

»Ὁ κ. Γιέλτσιν λέει ὅτι ἡ Ρωσία θέλει νά ἀναβαθμίσει τίς οἰκονομικές της σχέσεις μέ τίς χῶρες αὐτές τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καί ἔχει συνάψει συμφωνίες μέ τήν Πολωνία, τήν Οὐγγαρία, τήν Βουλγαρία, τήν Τσεχία καί τήν Σλοβακία, πού διεσπάσθησαν ἀπό τήν παλαιά Τσεχοσλοβακία.

»Ὁ πρόεδρος λέει ὅτι στήν ἐποχή μας ὑπάρχει σύγχυση γιά τήν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, τήν ὁποία πολλοί ταυτίζουν μέ τήν ἀσύδοτη τάση γιά ἀνεξαρτησία καί αὐτοδιάθεση. Κάθε ὁμάς καί κάθε χωριό ζητάει ἀνεξαρτησία, πράγμα πού ὁδηγεῖ στήν ἀστάθεια, ἀλλά καί τήν ἀσυδοσία, ἀφοῦ πολλοί πιστεύουν ὅτι ἡ ἐλευθερία σημαίνει τό νά κάνει ὁ καθ' ἕνας ἀνεξέλεγκτα ὅ,τι θέλει.

»Ἀπαντῶντας σέ ἐρώτηση τοῦ προέδρου γιά τίς σχέσεις τῆς Ρωσίας μέ τήν ΕΟΚ καί τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ὁ κ. Γιέλτσιν λέει ὅτι μέ τήν Ἀμερική ἔχουν πολύ προωθημένες σχέσεις, ἔχουν ὑπογράψει συμφωνία φιλίας καί δέν εἶναι πιά ἐχθροί ἀλλά ἑταῖροι. Συμφώνησαν νά μειώσουν τά πυρηνικά τους ὅπλα κατά 2/3. Χθές τοῦ τηλεφώνησε ὁ πρόεδρος Κλίντον γιά νά συνεννοηθοῦν γιά τήν συνάντηση τῶν Ἑπτά στό Τόκιο καί οἱ θέσεις τους συνέπεσαν.

»Οἱ σχέσεις τους ὅμως μέ τήν ΕΟΚ εἶναι δύσκολες. Προετοιμάζεται μιά συμφωνία Ρωσίας - ΕΟΚ, στήν ὁποία ἐπιδιώκουν νά ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα μέ τίς ἄλλες χῶρες τῆς ΕΟΚ. Ἀπό τήν πλευρά τῆς ΕΟΚ ὅμως τηρεῖται στάση διακριτική εἰς βάρος τῆς Ρωσίας. Γι' αὐτό δέν θά ὑπογράψουν τήν συμφωνία αὐτή ἀλλά θά περιμένουν τήν ἑλληνική προεδρία γιατί πιστεύουν ὅτι ἡ Ἑλλάς θά βοηθήσει.

»Ὁ πρόεδρος λέει ὅτι "ναί, θά βοηθήσουμε, γιατί καταλαβαίνουμε καλλίτερα τά προβλήματά σας, ἀφοῦ δέν εἴμαστε πλούσιοι, χωρίς νά εἴμαστε καί φτωχοί".

»Ὁ πρόεδρος Γιέλτσιν ἐκφράζει τίς εὐχαριστίες του καί τήν ἱκανοποίησή του γιά τήν δήλωση αὐτή τοῦ προέδρου.

.....

»Παρατηρεῖ ὅτι θά χρειασθεῖ χρόνος γιά νά ἡσυχάσει ὁ κόσμος ἀπό τόν ἐθνικισμό, ὁ ὁποῖος εἶναι φοβερό πράγμα. Στή Ρωσία, γιά νά κατευνάσουν τό κύμα τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἔδωσαν αὐτονομία ἤ καί ἀνεξαρτησία σέ πολλές περιοχές γιά νά ἀποφύγουν τίς συγκρούσεις καί τίς αἱματοχυσίες.

»Ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι αὐτό ἐννοοῦσε κι ἐκεῖνος, ὅταν μίλησε γιά τήν παρεξήγηση τῆς ἐννοίας τῆς ἐλευθερίας. Ὅσο ὑπῆρχε στόν κόσμο ἡ ἰσορροπία δυνάμεων, ὑπῆρχε καί ἕνας ἔλεγχος αὐτῶν τῶν τάσεων. Καί σέ καθεστώς ἐλευθερίας μπορεῖ καί πρέπει νά συμβιώνουν οἱ λαοί καί οἱ διάφορες ὁμάδες. Τό φαινόμενο αὐτό τό βλέπουμε στή Βαλκανική καί ἰδιαίτερα στή Γιουγκοσλαβία. Ἔχουμε κι ἐμεῖς τά προβλήματά μας μέ τήν Τουρκία καί τά Σκόπια. Ἐμεῖς δέν ζητᾶμε τίποτα ἀπό κανένα. Αὐτοί ζητοῦν ἀπό μᾶς. Τά Σκόπια ἀπειλοῦνται ἀπ' ὅλους τούς γείτονες, λόγω τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ τους, ἐκτός ἀπό τήν Ἑλλάδα στήν ὁποία ἔχουν συμφέρον καί πρέπει ν' ἀκουμπήσουν. Ξέρω ὅτι ἀναγνωρίσατε τά Σκόπια, δέν θά ἤθελα νά τό συζητήσω αὐτό, αὐτή τήν στιγμή, ἀλλά σᾶς ζητῶ νά τούς δώσετε συμβουλές ὅτι ἔχουν συμφέρον νά συνεργασθοῦν μέ τήν Ἑλλάδα, ἀλλιῶς τό Κράτος τους δέν θά εἶναι βιώσιμο.

»Ὅσον ἀφορᾶ τήν Τουρκία, διατηρεῖ ὑπό στρατιωτική κατοχή μέ τήν βία ἕνα μεγάλο μέρος τῆς Κύπρου. Σᾶς τά λέγω αὐτά διότι ἀναφερθήκατε στήν ἀναβίωση τοῦ ἐθνικισμοῦ. Ἐμεῖς δέν ἔχουμε διεκδικήσεις εἰς βάρος κανενός, ἀλλά μᾶς ἐνοχλοῦν ἡ Τουρκία καί τά Σκόπια. Θά πρέπει οἱ χῶρες πού ἔχουν ἐπιρροή νά φροντίσουν νά θέσουν ὑπό ἔλεγχο τό φαινόμενο αὐτό.

»Ὁ πρόεδρος Γιέλτσιν λέει ὅτι συμφωνεῖ».

Ἀφοῦ, τέλος, οἱ δύο ἡγέτες ἀνασκόπησαν τήν πορεία τῶν ἐξελίξεων περί τῶν προβλημάτων τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας, κατέληξαν:

«Ὁ πρόεδρος καταλήγει ὅτι αὐτή εἶναι ἡ θέση μας καί αὐτά λέμε σέ ὅλους. Καί, στή συνέχεια, τονίζει τήν ἱστορική σημασία τῆς ἐπισκέψεως τοῦ προέδρου Γιέλτσιν, ἡ ὁποία θ' ἀνοίξει νέους δρόμους γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν σχέσεων.

»Ὁ πρόεδρος Γιέλτσιν συμφωνεῖ καί ὑπογραμμίζει ὅτι εἶναι σημαντικό ὅτι ἦλθε πρῶτα στήν Ἑλλάδα. Ἔχει πρόσκληση νά πάει καί στήν Τουρκία. Μπορεῖ ἀργότερα νά γίνει αὐτό, λέει. Πάντως, ἐμεῖς δίνουμε προτεραιότητα στήν Ἑλλάδα. Ὁ πρόεδρος λέει ὅτι ἐκτιμᾶ ἰδιαίτερα αὐτή τήν δήλωση τοῦ κ. Γιέλτσιν.

»Στό σημεῖο αὐτό ἔληξε ἡ συνομιλία μέ ἀνταλλαγή ἀμοιβαίων φιλοφρονήσεων».

Τήν ἑπομένη, 30η Ἰουνίου, προσφωνώντας τόν Μπ. Γιέλτσιν, στή διάρκεια ἐπίσημου γεύματος στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶπε:

Συνομιλία μέ τόν πρόεδρο Γιέλτσιν στό Προεδρικό Μέγαρο (ἄνω).
Ἐπακολούθησε, τό Σεπτέμβριο, ἡ ἐπίσκεψη Γκορμπατσώφ (κάτω).

«Κύριε πρόεδρε,

»Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς ὑποδέχομαι σήμερα στήν Ἑλλάδα. Στό πρόσωπό σας, χαιρετίζω τόν ἡγέτη μιᾶς μεγάλης χώρας, μέ τήν ὁποία ἡ Ἑλλάδα συνδέεται μέ δεσμούς παραδοσιακῆς φιλίας. Ἀλλά χαιρετίζω, προπαντός, ἕναν ἡγέτη, ὁ ὁποῖος, μέ τό πολιτικό του θάρρος, ἀφοῦ κατέστειλε τό πραξικόπημα τοῦ 1991, ὁδηγεῖ ἀποφασιστικά τό λαό του στά δύσκολα ἀλλά ἐλπιδοφόρο δρόμο τῶν δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἕνα λαό ὁ ὁποῖος, καί στήν περίπτωση αὐτή, θά ἐπιβεβαιώσει τή γενναιότητα καί τό βαθύ πατριωτισμό πού ἐπέδειξε σ' ὅλες τίς κρίσιμες στιγμές τῆς ἱστορίας του.

»Ἡ ἐπίσκεψή σας αὐτή εἶναι πραγματικά ἱστορική. Γιατί στή μακρά ἱστορία τῶν σχέσεων τῶν χωρῶν μας, εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ἀρχηγός τοῦ ρωσικοῦ Κράτους ἐπισκέπτεται τήν Ἑλλάδα. Κι αὐτό δίνει ἰδιαίτερη χαρά στόν ἑλληνικό λαό, ἀλλά καί σ' ἐμένα προσωπικά, πού εἶχα τήν τιμή νά εἶμαι ὁ πρῶτος Ἕλλην πρωθυπουργός πού ἐπισκέφθηκε ποτέ τή χώρα σας καί ὑπέγραψε τότε σημαντικές οἰκονομικές συμφωνίες.

»Ἡ παρουσία σας σήμερα στήν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ τήν ἀποκορύφωση τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς τῶν σχέσεων τῶν δύο λαῶν μας. Σχέσεων πού ἀρχίζουν μέ τό Βυζάντιο, συνεχίζονται μέ τό Κίεβο, ἐπισφραγίζονται μέ τό 1821 καί μετά ἀπό μιά μεταβατική περίοδο ἰδεολογικῆς ἀντιπαλότητας μέ τό προηγούμενο καθεστώς, βρίσκονται σήμερα σέ ἀνοδική πορεία, σέ ὅλους τούς τομεῖς.

»Κύριε πρόεδρε,

»Οἱ ἐξελίξεις πού σημειώνονται σήμερα στή χώρα σας δικαιολογημένα βρίσκονται στό ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος ὅλου τοῦ κόσμου. Γιατί οἱ κοσμογονικές αὐτές ἀλλαγές δέν ἀφοροῦν μόνο τήν τύχη καί τό μέλλον τῆς χώρας σας. Θά ἐπηρεάσουν, ἀσφαλῶς, καί τή γενικότερη πορεία τοῦ κόσμου, ἀφοῦ θά ἔχουν ἐπιπτώσεις στά μεγάλα καί κρίσιμα θέματα τῆς διεθνοῦς τάξεως καί εἰρήνης. Γι' αὐτό καί ἔχετε, κύριε πρόεδρε, τήν ἀμέριστη συμπαράσταση μας σ' αὐτό τό ἡράκλειο ἔργο πού ἔχετε ἐπωμισθεῖ.

»Ἕνα ἔργο πού θά πρέπει νά ὑποστηριχθεῖ ἠθικά καί ὑλικά ἀπ' ὅλους καί, ἰδίως, ἀπό τούς οἰκονομικά ἰσχυροτέρους. Ὄχι, βέβαια, γιά λόγους ἀνθρωπιστικῆς ἀλληλεγγύης ἀλλά γιά τήν κατοχύρωση, σέ παγκόσμια κλίμακα, τῆς δημοκρατίας, τῆς διεθνοῦς τάξεως καί τῆς εἰρήνης. Εὔχομαι καί ἐλπίζω ἡ βαθύτερη αὐτή σημασία τοῦ ἔργου σας νά συνειδητοποιηθεῖ ἐγκαίρως ἀπό ἐκείνους πού, γιά ν' ἀποτρέψουν μελλοντικούς κινδύνους, ἔχουν συμφέρον νά τό βοηθήσουν.

»Κύριε πρόεδρε,

»Τό τέλος τοῦ ψυχροῦ πολέμου ἄνοιξε τό δρόμο γιά τήν ἐλευθερία καί τή δημοκρατία, σέ παγκόσμια κλίμακα. Συνοδεύτηκε ὅμως καί ἀπό βαθειές πολιτικές, κοινωνικές καί στρατηγικές ἀνακατατάξεις. Ἀνακατατάξεις πού, μολονότι ἀποκλείουν ἕναν παγκόσμιο πόλεμο, ἐνθαρρύνουν περιφερειακές καί ἐμφύλιες συρράξεις, ἰδίως σέ περιοχές φορτισμένες μέ ἐθνικιστικά καί μειονοτικά προβλήματα. Ἀνακατατάξεις, τέλος, πού θέτουν κρίσιμα διλήμματα προκειμένου νά προστατευθεῖ ἡ ἐλευθερία, σέ συνδυασμό μέ τή διαφύλαξη τῆς διεθνοῦς τάξεως καί εἰρήνης. Γιατί ἡ ταύτιση τῆς ἔννοίας τῆς ἐλευθερίας ἀπό τούς πολλούς μέ τίς ἀνεξέλεγκτες τάσεις γιά ἀνεξαρτησία κι αὐτοδιάθεση, ἔχει δημιουργήσει σ' ὅλο τόν κόσμο μιά ἐπικίνδυνη σύγχυση πού ἐκδηλώνεται ἀκόμα καί στή συμπεριφορά τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν.

»Μιά τέτοια περιοχή, κύριε πρόεδρε, εἶναι καί ἡ δική μας ὅπου, πέρα ἀπό τά προβλήματα πού δημιουργεῖ γιά ὁρισμένες χῶρες ἡ μετάβαση στή δημοκρατία, ἀναβιώνουν καί ἀναχρονιστικοί ἐθνικισμοί πού, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις, ὑποκρύπτουν καί ἐδαφικές διεκδικήσεις.

»Ἡ Ἑλλάδα ἀγωνίζεται καί θά συνεχίσει νά ἀγωνίζεται γιά τή δημιουργία συνθηκῶν σταθερότητας καί εἰρήνης στήν εὐαίσθητη περιοχή μας. Καί προσφέρει τήν εἰλικρινῆ φιλία καί συνεργασία της σέ ὅλους, ἀκόμη καί ὅταν δέν βρίσκει τήν ὀφειλόμενη ἀνταπόκριση, ὅπως συμβαίνει, δυστυχῶς, μέ τά γειτονικά μας Σκόπια, ἀλλά καί μέ τήν Ἄγκυρα, πού εὐθύνεται γιά τή συνέχιση τῆς τραγωδίας τῆς Κύπρου.

»Εἰδικότερα στή Γιουγκοσλαβία τό κλίμα αὐτό ἐκδηλώθηκε κατά τρόπο δραματικό μέ ἀφετηρία τίς γνωστές ἐπεμβάσεις παραγόντων ἐξωβαλκανικῶν. Παραγόντων, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ προκάλεσαν ἀπερίσκεπτα τήν ἀποσύνθεση τῆς Γιουγκοσλαβίας, προσπαθοῦν τώρα μέ ἀνεδαφικές καί ἀλληλοσυγκρουόμενες προτάσεις νά θεραπεύσουν τήν πληγή πού ἄνοιξαν, καθιστώντας τή μαρτυρική αὐτή χώρα διεθνές πειραματόζωο, καί φοβοῦμαι καί μόνιμη ἑστία ἀναταραχῆς στήν περιοχή μας.

»Ἡ χώρα μου, κύριε πρόεδρε, ἀπό τήν ἀρχή τῆς κρίσεως αὐτῆς ὑποστηρίζει σταθερά τήν ἐξεύρεση ρεαλιστικῆς πολιτικῆς λύσεως, τήν ἀποτροπή στρατιωτικῶν ἐπεμβάσεων καί τήν ἀποφυγή ἐμπλοκῆς στήν κρίση αὐτή τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν.

»Κύριε πρόεδρε,

»Ὅπως ἤδη εἶπα, ἡ ἐπίσκεψή σας αὐτή εἶναι πράγματι ἱστορικῆς σημασίας. Ἐπιβεβαιώνει τά αἰσθήματα παραδοσιακῆς φιλίας πού συνδέουν τούς δύο λαούς μας, ἐπισφραγίζει τίς ἐξαίρετες διμερεῖς μας σχέσεις σέ ὅλους τούς τομεῖς καί ἀνοίγει τό δρόμο γιά τήν περαιτέρω ἀνάπτυξή τους.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, προπίνω ὑπέρ τῆς ὑγείας καί εὐτυχίας ὑμῶν, κύριε πρόεδρε, καί τῆς κυρίας Γιέλτσιν καί ὑπέρ τῆς προόδου καί τῆς εὐημερίας τοῦ φίλου ρωσικοῦ λαοῦ».

Κατά τή διάρκεια τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεώς του, ὁ Ρῶσος πρόεδρος διεξήγαγε συνομιλίες μέ τόν Ἕλληνα πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, πού ἀπέληξαν στήν ὑπογραφή Συμφώνου Φιλίας καί Συνεργασίας, καθώς καί σειρᾶς συμφωνιῶν μέ ἀναφορά στόν οἰκονομικό, τεχνικό, ἐπιστημονικό, πολιτιστικό, μορφωτικό καί τουριστικό τομέα. Σέ κοινή δήλωση, ἐξάλλου, σχετικά μέ τό θέμα τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας, οἱ δύο Κυβερνήσεις ἐκδήλωσαν ἐνδιαφέρον γιά τήν ταχύτερη ἐγκαθίδρυση τῆς εἰρήνης καί τῆς σταθερότητας στά Βαλκάνια, ὑπογράμμισαν τήν ἀνάγκη γιά ἄμεση κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν καί δίκαιη διευθέτηση τῆς κρίσεως μέσω διαπραγματεύσεων καί τόνισαν ὅτι ἦταν διατεθειμένες νά συμβάλουν καί οἱ ἴδιες στίς προσπάθειες τῶν συμπροέδρων τῆς διεθνοῦς διασκέψεως γιά τήν πρώην Γιουγκοσλαβία. Τέ-

λος, ἐπεσήμαναν ὅτι ἦταν ἀνάγκη νά ληφθοῦν ὅλα τά ἐνδεδειγμένα μέτρα, ὥστε νά μήν ἐξαπλωθεῖ ἡ σύρραξη, κάλεσαν τίς βαλκανικές χῶρες νά μή ταχθοῦν ὑπέρ ἑνός τῶν ἀντιμαχομένων καί συμφώνησαν νά διεξαγάγουν τακτικές πολιτικές διαβουλεύσεις ἐπί τῆς γιουγκοσλαβικῆς κρίσεως, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἡ πολιτική σταθερότητα καί ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς Βαλκανικῆς θά ἔχουν θετικό ἀντίκτυπο σέ ὅλη τήν Εὐρώπη.

30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993

Ὁ πρώην ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, Α. Σαμαρᾶς, ἱδρύει, ὑπό τήν ἡγεσία του, κόμμα μέ τήν ἐπωνυμία «Πολιτική Ἄνοιξη».

Ἡ πρωτοβουλία αὐτή συνδυάστηκε μέ τήν παραίτηση τοῦ Α. Σαμαρᾶ ἀπό τήν βουλευτική ἰδιότητα.

8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1993

Κατά τήν ἀναχώρησή του γιά ὀλιγοήμερες διακοπές στή Μύκονο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε σέ ἐρώτηση δημοσιογράφου γιά τήν πολιτική κατάσταση στήν Ἑλλάδα:

«Λυποῦμαι, θά σᾶς ἀπογοητεύσω. Δέν ἔχω νά πῶ τίποτα, πού νά εἶναι καλύτερο ἀπό τή σιωπή. Καί σᾶς δίνω μιά συμβουλή: Τώρα τό καλοκαίρι, ὁ κόσμος πηγαίνει στίς διακοπές του. Δέν θά πρέπει νά διαταράξουμε τίς διακοπές του μέ πολιτικές δηλώσεις».

11 ΙΟΥΛΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει, στή Μύκονο, ὡριαία συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό, Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε τό νησί μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐγκαινιάσεως σημαντικῶν τοπικῶν ἔργων.

Μετά τή συνάντηση, ὁ Κ. Μητσοτάκης δήλωσε:

«Μέ τήν εὐκαιρία πού συμπέσαμε στή Μύκονο, ἐπεσκέφθην τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί κάναμε μιά ἀνακεφαλαιωτική συζήτηση, γύρω ἀπό τά προβλήματα τῆς χώρας, ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά. Αὐτό ἦταν τό ἀντικείμενο τῆς συζητήσεώς μας καί, ὅπως συνήθως, ὑπάρχει σύμπτωση ἀπόψεων».

22 ΙΟΥΛΙΟΥ 1993

Εὐθύς μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Ἀθήνα, γιά ὀλιγοήμερη παραμονή, ἡ ὁποία συμπίπτει καί μέ τήν ἐτήσια δεξίωση στό Προεδρικό Μέγαρο καί τίς ἐπετειακές ἐκδηλώσεις γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπαναλαμβάνει τίς τακτικές ἐνημερωτικές συναντήσεις του μέ τούς ὑπουργούς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί Ἐξωτερικῶν, Ι. Βαρβιτσιώτη καί Μ. Παπακωνσταντίνου — τή φορά αὐτή, ἐνδεικτικά, μέ ἀφορμή τίς ἐπαφές τοῦ πρώτου μέ τόν ἀνώτατο διοικητή τῶν δυνάμεων Εὐρώπης τοῦ ΝΑΤΟ καί τή συμμετοχή τοῦ δεύτερου στή σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας στίς Βρυξέλλες.

Στόν κύκλο τῶν τακτικῶν ἐνημερωτικῶν ἐπαφῶν του ἐντάσσεται καί ἡ συνομιλία πού θά ἔχει, στίς 26 Ἰουλίου, μέ τό διοικητή τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, Ε. Χριστοδούλου.

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ 24η Ἰουλίου εἶναι μιά μεγάλη, μιά ἱστορική ἡμέρα. Γιορτάζομε τήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας μετά τήν πτώση τῆς ἐπτάχρονης δικτατορίας, ἡ ὁποία, ἐκτός τῶν ἄλλων, ὁδήγησε καί στήν τραγωδία τῆς Κύπρου.

»Ἡ ἐπέτειος ὅμως αὐτή πρέπει νά εἶναι καί ἡμέρα στοχασμοῦ καί περισυλλογῆς. Γιατί ἡ δημοκρατία εἶναι πολίτευμα εὐαίσθητο καί ἀπαιτεῖ συνειδητούς καί ὑπεύθυνους πολίτες.

»Ἡ δημοκρατία σάν πολίτευμα στήν Ἑλλάδα δέν ἀπειλεῖται οὔτε μπορεῖ νά ἀπειληθεῖ ἀπό κανέναν. Τό θέμα μας ὅμως δέν εἶναι ἄν θά ἔχομε δημοκρατία. Τό θέμα μας εἶναι ἄν θά ἔχομε μιά εὐνομούμενη καί εὐημεροῦσα δημοκρατία ἤ ἄν θά ἔχομε μιά μίζερη καί ἀναρχούμενη δημοκρατία. Καί αὐτό θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό τήν συμπεριφορά ὅλων μας, λαοῦ καί ἡγεσίας. Ἔχομε, ἄλλωστε, πρός τοῦτο πλούσια ἐμπειρία ἀπό τό παρελθόν, πού μᾶς ἐπιτρέπει, ἐκτός τῶν ἄλλων, νά συγκρίνουμε τή δημοκρατία πού θεμελιώσαμε τό 1974 μέ τή δημοκρατία τῆς περιόδου 1924-1935, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας ἔγιναν ὀκτώ κινήματα, δύο δικτατορίες καί δύο πολιτειακά δημοψηφίσματα.

»Αὐτό βέβαια δέν σημαίνει ὅτι καί κατά τά 19 αὐτά χρόνια δέν ἐξεδηλώθησαν κατά καιρούς οἱ γνωστές ἀδυναμίες πού συνοδεύουν τή δημοκρατία: Ἡ κατάχρηση ὅπλων, ἡ κατάχρηση τῆς ἐξουσίας καί ἡ κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας.

»Παρά ταῦτα, βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε στό παρελθόν ἐλειτούργησε τό δημοκρατικό πολίτευμα στή χώρα μας ὅπως ἐλειτούργησε τά 19 αὐτά χρόνια.

»Εὔχομαι τό κλίμα πού ἐπικράτησε στίς 24 Ἰουλίου 1974, τό κλίμα ὅπλαδή τῆς ἐθνικῆς ὁμοψυχίας, νά καταστεῖ τό μόνιμο, τό κύριο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, γιά νά ξεπεράσουμε τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας».

25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1993

Σέ μήνυμά του, τό ὁποῖο ἀναγιγνώσκεται κατά τήν ἐναρκτήρια συνεδρίαση τοῦ Ἕκτου Παγκόσμιου Συνεδρίου Παμμακεδονικῶν Ὀργανώσεων Αὐστραλίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί Καναδᾶ, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξαίρει τήν προσφορά τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων πρός τήν πατρίδα καί ὑπογραμμίζει τήν ἀνάγκη συνεχίσεως τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς γιά τή διάδοση τῆς ἀληθινῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας:

«Χαιρετίζω μὲ ἰδιαίτερη χαρά τήν διοργάνωση τοῦ 6ου Παγκοσμίου Συνεδρίου τῶν Παμμακεδονικῶν Ἑνώσεων, στή Θεσσαλονίκη καί στήν Καστοριά.

»Ἡ πραγματοποίηση τοῦ φετινοῦ συνεδρίου στήν πατρική γῆ τῆς Μακεδονίας ἐνισχύει καί ἐπιβεβαιώνει τούς ἀκατάλυτους δεσμούς πού συνδέουν τούς ἀπόδημους Ἕλληνες μὲ τήν μητέρα πατρίδα. Τούς προσφέρει τή δυνατότητα ἀναβάπτισης στά ἐθνικά ἰδεώδη καί τούς δίνει τήν εὐκαιρία, ἰδίως στούς νεώτερους, νά γνωρίσουν ἀπό κοντά τήν ὁμορφιά ἀλλά καί τήν ἱστορία της. Ἱστορία μακρά καί ἔνδοξη, ἡ μελέτη τῆς ὁποίας μαρτυρεῖ ὅτι ἡ γλώσσα, ἡ θρησκεία καί ὁ πολιτισμός, πού εἶναι τά σταθερά γνωρίσματα τῆς ἐθνολογικῆς ἑνότητας ἑνός λαοῦ, ἦσαν πάντοτε κοινά χαρακτηριστικά ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Τά ἀδιάψευστα αὐτά γεγονότα ἤλθαν νά ἐπισφραγίσουν καί τά εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν στή Βεργίνα καί στό Δίον τά τελευταῖα χρόνια.

»Σεῖς, οἱ ἀπόδημοι Ἕλληνες, μὲ τήν πρόοδο καί τήν δράση σας στίς νέες σας πατρίδες, ἔχετε κατατεῖ δύναμη ἐθνική. Σᾶς συγχαίρω γιά τήν προσφορά σας στήν πατρίδα καί σᾶς καλῶ νά συνεχίσετε νά χρησιμοποιεῖτε τίς τεράστιες δυνατότητες τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς γιά τήν διάδοση τῆς ἀληθινῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας καί τήν διατήρηση ζωντανῶν τῶν παραδόσεων καί τοῦ πνεύματος τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ».

26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1993

Κατά τήν ἐπάνοδό του στή Μύκονο, γιά νέα ὀλιγοήμερη ἀνάπαυση, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε σέ ἐρώτηση δημοσιογράφων, σχετικά μέ τήν πορεία τῶν πολιτικῶν πραγμάτων στήν Ἑλλάδα ἀλλά καί διεθνῶς:

«Θά σᾶς μιλήσω μέ παραβολή. Ἔχουμε ἕνα τραγούδι στήν πατρίδα μας πού λέει: "Πᾶμε στό ἄγνωστο μέ βάρκα τήν ἐλπίδα". Ὁ συνδυασμός αὐτός τῆς ἀβεβαιότητος μέ τήν ἐλπίδα, χαρακτηρίζει σήμερα καί τήν ἑλληνική καί τή διεθνῆ ζωή».

1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1993

Μετά τό θλιβερό ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Μπωντουέν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπηύθυνε συλλυπητήριο τηλεγράφημα πρός τήν Κυβέρνηση τοῦ Βελγίου:

«Σᾶς ἀπευθύνω τά εἰλικρινῆ μου συλλυπητήρια γιά τόν ἀδόκητο θάνατο τοῦ βασιλέως Μπωντουέν, τοῦ ὁποίου τίς ἀρετές ὡς βασιλέως καί ὡς ἀνθρώπου εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐκτιμήσω κατά τίς συναντήσεις πού εἶχα μαζί του στό παρελθόν».

Στίς 5 Αὐγούστου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἀπευθύνει συγχαρητήριο μήνυμα στό διάδοχο τοῦ Μπωντουέν, Ἀλβέρτο Β'.

11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε γιά τόν Α. Γκράτσιο:

«Μὲ λύπησε βαθύτατα ὁ θάνατος τοῦ φίλου καί παλαιοῦ συνεργάτη μου στρατηγοῦ Γκράτσιου. Ὑπῆρξε ὑπόδειγμα γενναίου στρατιώτη καί ἄξιου ἡγέτη. Συνέβαλε ἀποφασιστικά στήν ὁμαλή ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας κατά τή μεταπολίτευση καί στή συνέχεια στήν ἀνασυγκρότηση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας».

13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1993

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἡμέρας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέπεμψε τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καί ὁπλίτες.

»Μέ τήν εὐκαιρία τῆς σημερινῆς ἑορτῆς ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τό ἐθνικό ἔργο πού ἐπιτελεῖτε καί νά σᾶς ἀπευθύνω τίς θερμότερες εὐχές μου.

»Ἡ χώρα μας, ὡς ἀναπόσπαστο πλέον τμῆμα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης καί μέ θεμελιωμένο σταθερά τό πολίτευμα τῆς Προεδρευομένης Δημοκρατίας, ὄχι μόνο θεσμικά ἀλλά καί στήν ἴδια τή συνείδηση ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι καί ὀφείλει νά παραμείνει ἑστία ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς γαλήνης καί σταθερότητας στήν περιοχή μας. Καί ἡ ἀνάγκη αὐτή εἶναι ἰδιαίτερα ἐπιτακτική σήμερα, ὅταν ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα διανύει μιά ἐπικίνδυνα ταραγμένη περίοδο ἀλλά καί ὅταν ἰδίως ἡ Βαλκανική κινδυνεύει νά παρασυρθεῖ στή δίνη τῆς πολεμικῆς ἀναταραχῆς.

»Κατά τή δύσκολη αὐτή στιγμή οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις μας ἀποτελοῦν ἐγγύηση γιά τή διασφάλιση τῆς ἐδαφικῆς μας ἀκεραιότητας καί τήν προάσπιση τῆς εἰρήνης καί τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ μας.

»Εὔχομαι ἡ Ὑπέρμαχος Στρατηγός νά σᾶς ὁδηγεῖ στήν ἐκπλήρωση τοῦ ἐθνικοῦ σας καθήκοντος καί νά σᾶς χαρίζει ὑγεία καί εὐτυχία».

22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1993

Κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τίς θερινές διακοπές, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐρωτήθηκε ἀπό τούς δημοσιογράφους γιά τή δεκαπενθήμερη περιοδεία πού πραγματοποίησε ὁ τέως βασιλεύς Κωνσταντῖνος μὲ τήν οἰκογένειά του στήν Ἑλλάδα — στό Τατόι, τή Θεσσαλονίκη καί σέ χώρους ἱστορικοῦ καί τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος — προκαλώντας ζωηρές ἀντιδράσεις σημαντικῆς μερίδας τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καί τῆς κοινῆς γνώμης· καί ἀπάντησε:

«Κάποτε πρέπει νά τεθεῖ ὁριστικό τέρμα στήν ἱστορία αὐτή γιά νά μήν ὑπάρξουν στό μέλλον ὑποτροπές. Ὑποτροπές οἱ ὁποῖες μπορεῖ νά μήν ἀπειλοῦν τή δημοκρατία μας, γελοιοποιοῦν ὅμως τή χώρα».

Σέ ἄλλη ἐρώτηση, ἄν «τώρα πού οἱ διακοπές τελείωσαν καί τό φθινόπωρο προβλέπεται καυτό» θά κάμει κάποια δήλωση, εἶπε:

«Τί μπορῶ νά σᾶς πῶ; Ὅ,τι καί νά σᾶς πῶ θά εἶναι μάταιο, ἀφοῦ σήμερα κανείς δέν εἶναι διατεθειμένος ν'

ἀκούσει ἀλήθειες ποὺ νὰ μήν συμπίπτουν μέ τίς ἀπόψεις του».

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς ζήτησε «νά σοβαρευτοῦμε, νά συνειδητοποιήσουμε ὅλοι, λαός καί ἡγεσία, τίς εὐθύνες μας» καί, στρεφόμενος πρός τούς δημοσιογράφους, πρόσθεσε:

«Καί κάτι ποὺ σᾶς ἀφορᾶ. Νά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τόν πειρασμό, ἀπό τό πάθος τῆς προβολῆς καί τῆς δημοσιότητας, ποὺ κατάντησε πληγή καί σύμβολο στή ζωή μας».

9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Μετά τήν ἀνεξαρτητοποίηση δύο βουλευτῶν τῆς ΝΔ, Στ. Στεφανόπουλου καί Γ. Συμπιλίδη, οἱ ὁποῖοι ἀνταποκρίθηκαν θετικά σέ σχετική ἔκκληση τοῦ Α. Σαμαρᾶ, ὁ πρωθυπουργός εἰσηγεῖται στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τή διενέργεια γενικῶν ἐκλογῶν.

Σέ δηλώσεις του, μετά τή συνάντηση, ὁ Κ. Μητσοτάκης ὑπογράμμισε:

«Ἐπισκέφθηκα σήμερα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ ζήτησα μέ ὁμόφωνο πρόταση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, βάσει τοῦ ἄρθρου 41 τοῦ Συντάγματος, τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη πρόωρων ἐκλογῶν. Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπεδέχθη τήν εἰσήγησή μου. Αὐτός θά ὁρίσει τήν ἡμερομηνία τῶν ἐκλογῶν.

»Ἡ Κυβέρνηση ζητᾶ τήν ἀνανέωση τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, γιά νά μπορέσει νά ἀντιμετωπίσει ἀποτελεσματικά τά μεγάλα ἐθνικά μας θέματα, ἐθνικά καί οἰκονομικά, πού ἔχουμε σήμερα μπροστά μας. Ἡ Ἑλλάδα δέν μπορεῖ νά προχωρήσει στό δύσκολο δρόμο της μέσα σέ ἕνα κλίμα ἄθλιας συναλλαγῆς καί ὑπονόμευσης τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου. Τήν Ἑλλάδα τήν κυβερνᾶ ὁ λαός καί ὄχι τά παρασκήνια καί τά σκοτεινά συμφέροντα. Ἦρθε ἡ ὥρα νά μιλήσει ὁ λαός».

Παράλληλα, ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀνακοινώθηκε:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς δέχθηκε τόν πρωθυπουργό κ. Κ. Μητσοτάκη, ὁ ὁποῖος τοῦ εἰσηγήθηκε κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τή διάλυση τῆς Βουλῆς γιά ἀνανέωση τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἐθνικά θέματα ἐξαιρετικῆς σημασίας.

»Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατά τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 41 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος, ἀποδέχθηκε τήν εἰσήγηση τοῦ πρωθυπουργοῦ.

»Τά κείμενα τῶν ἐπιστολῶν πού ἀντηλλάγησαν μεταξύ τοῦ κ. Καραμανλῆ καί τοῦ κ. Μητσοτάκη γιά τό θέμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς ἔχουν ὡς ἑξῆς:

»"Ἀθήνα, 9 Σεπτεμβρίου 1993

»Κύριε πρόεδρε,

»Σέ συνέχεια τῆς σημερινῆς προφορικῆς εἰσήγησής μου γιά τήν ἄμεση διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, τήν ὁποία καί ἀποδεχθήκατε, σᾶς ἐσωκλείω τό ἀντίγραφο τῆς ἀπόφασης τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου πού ἀναφέρει τά ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικά (ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά) θέματα, γιά τό χειρισμό τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται ἡ ἀνανέωση τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, καθώς καί τό σχετικό σχέδιο διατάγματος διάλυσης τῆς Βουλῆς καί προκήρυξης γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

»Ἡ ὕπαρξη τῶν ἀναφερομένων στήν ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου σοβαρῶν ἐθνικῶν θεμάτων, δέν ἀμφισβητεῖται ἀπό κανένα καί ἡ ἀνάγκη τῆς ἄμεσης ἀντιμετώπισής τους εἶναι πρόδηλη.

Μετά πλείστης τιμῆς,
Κωνσταντῖνος Κ. Μητσοτάκης"

»"Ἀθήνα, 10 Σεπτεμβρίου 1993

»Κύριε πρωθυπουργέ,

»Μέ ἰδιαίτερη προσοχή ἀνέγνωσα τήν ἐπιστολή σας, τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1993, μέ τήν ὁποία, κατ' ἐξουσιοδότηση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰσηγεῖσθε τή διάλυση τῆς Βουλῆς καί τήν προκήρυξη ἐκλογῶν.

»Κατ' ἐφαρμογήν τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 41 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος, ἀποδέχομαι τήν πρόταση τῆς Κυβέρνησης πρός διάλυση τῆς Βουλῆς, γιά ἀνανέωση τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου νά ἀντιμετωπισθοῦν τά ἐθνικά θέματα ἐξαιρετικῆς σημασίας, πού ἀναφέρονται στήν ἐπιστολή σας.

»Εἶναι γνωστό, κύριε πρωθυπουργέ, ὅτι οἱ ἐκλογές ἀποτελοῦν τήν κορυφαία ἐκδήλωση τῆς δημοκρατίας. Καί εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θά διεξαχθοῦν μέσα σέ ἤπιο κλίμα καί μέ ἀδιάβλητες διαδικασίες, ὅπως ἁρμόζει σέ μιά σύγχρονη, δημοκρατική καί εὐρωπαϊκή χώρα.

Μέ ἰδιαίτερη τιμή,
Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς"

»Κατόπιν αὐτῶν, ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἐκδόθηκε ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

»"Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ὑπέγραψε σήμερα τό Διάταγμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, τῆς προκηρύξεως ἐκλογῶν γιά τήν 10η Ὀκτωβρίου καί τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς πού θά προκύψει ἀπό τίς ἐκλογές σέ Α' τακτική σύνοδο τήν 25η Ὀκτωβρίου"».

10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει χαιρετιστήριο μήνυμα μέ τήν εὐκαιρία τῆς ὀργανώσεως τῆς 58ης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά χαιρετίζω καί φέτος τήν ἔναρξη τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης.

»Στά 58 χρόνια τῆς ἱστορίας της ἡ Ἔκθεση κατόρθωσε νά καταστεῖ ἕνας θεσμός μέ διεθνῆ ἀπήχηση καί ἀκτινοβολία. Αὐτό τό ἐπίτευγμα δέν εἶναι τυχαῖο. Ὀφείλεται πάνω ἀπ' ὅλα στίς ἀρετές καί τίς ἱκανότητες τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος περιβάλλει τήν Ἔκθεση μέ τήν ἀγάπη του καί τή συμπαράστασή του. Ὀφείλεται ἐπίσης καί στίς συνεχεῖς προσπάθειες τῶν ὀργανωτῶν τῆς Ἐκθέ-

σεως, οἱ ὁποῖοι κατόρθωσαν νά προσαρμόζουν τήν Ἔκθεση στίς συνεχῶς μεταβαλλόμενες ἐσωτερικές καί διεθνεῖς συνθῆκες.

»Ἐπέτυχε ἔτσι ἡ Ἔκθεση νά ἀνταγκλᾶ τή συνεχῆ πρόοδο πού σημειώνει ἡ οἰκονομία μας, παρά τίς κατά καιρούς περιστασιακές δυσχέρειες καί ὀπισθοδρομήσεις.

»Ἡ πρόοδος ὅμως αὐτή δέν σημαίνει οὔτε ὅτι ἡ χώρα μας ἔλυσε τά προβλήματά της οὔτε ὅτι ἀξιοποίησε πλήρως ὅλες τίς δυνατότητές της.

»Μέσα σ' ἕνα ταραγμένο καί ἀναρχούμενο κόσμο ἡ Ἑλλάδα ἀποτελεῖ παράγοντα σταθερότητας, ἀσφάλειας καί προόδου. Μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος καί τοῦ ΝΑΤΟ, μέ καθεστώς πλήρους δημοκρατίας καί ἐλεύθερης οἰκονομίας καί μέ ὁμοιογενῆ πληθυσμό, ἡ χώρα μας ἔχει τίς προϋποθέσεις γιά νά παίξει τόν εὐρωπαϊκό της ρόλο τόσο στήν περιοχή μας ὅσο καί στή διεθνῆ σκηνή.

»Γιά νά ἀξιοποιηθοῦν ὅμως αὐτές οἱ δυνατότητες πρέπει ν' ἀντιληφθοῦμε ὅλοι μας — ἡγεσία, λαός καί τύπος — ὅτι τά κρίσιμα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουμε στό ἐσωτερικό καί στό ἐξωτερικό ἀπαιτοῦν ἐθνική ἀνάταση καί ἐθνική συσπείρωση.

»Ἀπαιτοῦν δηλαδή νά θέσουμε ὅλοι τό ἐθνικό συμφέρον πάνω ἀπό τό ἀτομικό καί τό κομματικό καί νά ἀποδεχθοῦμε τίς θυσίες πού χρειάζονται γιά νά γίνει ἡ Ἑλλάδα μιά χώρα πραγματικά εὐρωπαϊκή. Μιά χώρα μέ ἐξωτερική ἀσφάλεια, οἰκονομική εὐημερία καί κοινωνική δικαιοσύνη.

»Αὐτό εἶναι τό ὅραμα γιά τό ὁποῖο ἀγωνίζομαι ἐπί 30 χρόνια. Καί εὔχομαι καί ἐλπίζω ὅτι θά γίνει σύντομα πραγματικότης.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, ἀλλά καί μέ τή βεβαιότητα ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη, ἀνεπηρέαστη ἀπό τή φαιδρή καί ἀπερίσκεπτη συμπεριφορά τῶν Σκοπίων, θά ἐξακολουθήσει νά προσφέρει τήν πολύπλευρη συμβολή της στήν εὐρύτερη περιοχή μας, ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό στό λαό τῆς Θεσσαλονίκης, στούς Ἕλληνες καί ξένους ἐκθέτες καί στούς ὀργανωτές τῆς Ἐκθέσεως».

13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Στό πλαίσιο εὐρύτερου προγράμματος ἐπισκέψεώς του στήν Ἑλλάδα καί τῆς ὀργανώσεως πρός τιμή του σειρᾶς ἐκδηλώσεων, στήν Ἀθήνα καί τή Θεσσαλονίκη, ὁ Μ. Γκορμπατσώφ γίνεται δεκτός, εὐθύς μετά τήν ἀφιξή του στήν πρωτεύουσα, ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε τήν πεποίθηση ὅτι ἡ ἱστορία θά ἀναγνωρίσει τό ἔργο τοῦ μεγάλου Ρώσου μεταρρυθμιστῆ. «Ἀρκεῖ», παρατήρησε, *«μιά μόνο ἡμέρα, μιά σημαντική ἀπόφαση, γιά νά περάσει κάποιος στήν ἱστορία».* Καί ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Μ. Γκορμπατσώφ τόνισε, ἀπευθυνόμενος στόν Κ. Καραμανλῆ: «Ἀποδείξατε, ὅταν χρειάστηκε, ὅτι καί στή χώρα τῆς δημοκρατίας πρέπει νά ἐπιβληθεῖ ἡ δημοκρατία»· καί πρόσθεσε: «Ἔχω καί ἐγώ στίς φλέβες μου τά στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς δημοκρατίας πού γεννήθηκαν στή χώρα σας».

14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὁρκίζονται ὡς ὑπηρεσιακοί ὑπουργοί Δικαιοσύνης, Ἐσωτερικῶν καί Δημόσιας Τάξεως, ἀντίστοιχα οἱ Ι. Γεωργάκης, Γ. Πλαγιαννάκος καί Δ. Μανίκας, καθώς καί ὁ Γ. Κοντογεώργης, ὡς ὑφυπουργός Προεδρίας.

Σέ ὀλιγόωρη συνάντησή του, στή συνέχεια, μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ πρωθυπουργός ἐξέφρασε τήν πρόθεση τῆς Κυβερνήσεως νά διεξαγάγει ἀδιάβλητες ἐκλογές μέσα σέ ἤπιο καί πολιτισμένο κλίμα, ἐκφράζοντας τήν προσδοκία ὅτι θά βοηθηθεῖ, σ' αὐτή τήν προσπάθειά της, ἀπό ὅλα τά πολιτικά κόμματα.

Στή διάρκεια τῶν ἀμέσως ἑπόμενων ἡμερῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θά ἐγκαινιάσει, μέ πρῶτο ἐπισκέπτη τόν καθηγητή Ι. Γεωργάκη, ἐνημερωτικές συναντήσεις μέ τούς ἁρμόδιους ὑπουργούς γιά τήν ἄψογη διεξαγωγή τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγώνα.

21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Χιλῆς Ρ. Ντιάζ Ἀλμπόνικο μεταφέρει, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεώς του στήν Ἀθήνα, ἐπιστολή τοῦ προέδρου τῆς χώρας του, Ρ.-Α. Ἀζοκάρ, πρός τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας θά ἀπευθύνει πρός τό Χιλιανό ὁμόλογό του τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση, στίς 19 Ὀκτωβρίου:

«Ἐξοχώτατε,

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν ἐπιστολή σας τῆς 1ης Σεπτεμβρίου, πού ἐδόθη ἀπό τόν ὑφυπουργό Ἐξωτερικῶν τῆς Χιλῆς, κ. Ρ. Ντιάζ Ἀλμπόνικο στόν Ἕλληνα ὁμόλογό του, κατά τή διάρκεια τῆς ἐπίσημης ἐπισκέψεώς του στήν Ἑλλάδα.

»Ἡ πρώτη ἐπίσκεψη στήν Ἑλλάδα ἑνός Χιλιανοῦ ἀξιωματούχου αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ θά μπορέσει ἀσφαλῶς νά συμβάλει στή στενότερη πολιτική συνεργασία μεταξύ τῶν χωρῶν μας καί στή σύσφιξη τῶν διμερῶν μας σχέσεων σέ ὅλους τούς τομεῖς.

»Ὁ ἴδιος εὐγενής στόχος ὑπηρετεῖται ἀπό τήν ἀπόφασή σας νά ἐπανανοίξετε τήν πρεσβεία τῆς Χιλῆς στήν Ἀθήνα, ἀλλά καί ἀπό τήν ἀπόφαση τῶν δύο μας Κοινοβουλίων νά δημιουργήσουν διακοινοβουλευτικές ἐπιτροπές φιλίας.

»Στόν οἰκονομικό τομέα, οἱ σχέσεις μας μποροῦν νά βελτιωθοῦν καί οἱ ἐμπορικές ἀνταλλαγές μας νά αὐξηθοῦν, μέ τήν ὑπογραφή ναυτικῆς καί τουριστικῆς συμφωνίας, καί ἄλλων οἰκονομικῶν συμβάσεων. Σχετικά μέ τήν ἐπανενεργοποίηση τῆς πολιτιστικῆς συμφωνίας, πιστεύω ὅτι οἱ Κυβερνήσεις μας θά ὁλοκληρώσουν τό ἐκτελεστικό πρόγραμμα πού προβλέπει ἡ συμφωνία αὐτή, πρίν τό τέλος τοῦ 1993.

«Είμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ συνεργασία μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Χιλῆς μπορεῖ ἀκόμη νά συσφιχθεῖ στό πλαίσιο τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, μέσω τῆς προωθήσεως τῆς σημερινῆς μας συνεργασίας»[210].

24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Σέ συνάντηση μέ τούς δημοσιογράφους, στή διάρκεια περιπάτου του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναφέρθηκε στίς ἐπικείμενες βουλευτικές ἐκλογές:

«Τά παλιά τά χρόνια, ἕνας ἀρχηγός κόμματος εἶπε, παρομοίασε, μᾶλλον, τήν προεκλογική περίοδο μέ τό χορό τῶν δαιμόνων. Σέ αὐτό τό χορό, ὁ ἀρχηγός τοῦ Κράτους δέν ἔχει καί δέν πρέπει νά ἔχει καμμία ἀνάμιξη».

29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν πρόεδρο τῆς Ἰταλικῆς Γερουσίας, Τζ. Σπαντολίνι, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει θερμή φιλική συνομιλία γύρω ἀπό τά προβλήματα τῶν Βαλκανίων καί γενικότερα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου.

6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Ἐνόψει τῆς ἐπικείμενης συνόδου τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργῶν τῶν Κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινότητας στίς Βρυξέλλες, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ νέα συνεργασία τό διοικητή τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, Ε. Χριστοδούλου, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει γιά τήν πορεία καί τή θέση τῆς δραχμῆς.

10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Τό ΠΑΣΟΚ ἐπικρατεῖ στίς βουλευτικές ἐκλογές, ἐξασφαλίζοντας ποσοστό ψήφων 46,88% καί 171 ἕδρες, ἐναντι 39,30% καί 110 ἐδρῶν τῆς Νέας Δημοκρατίας. Ἀπό τά ὑπόλοιπα κόμματα, ἡ Πολιτική Ἄνοιξη ἐξέλεξε 10 βουλευτές, τό ΚΚΕ 9, ἐνῶ ὁ Συνασπισμός δέν συγκέντρωσε τό προβλεπόμενο ποσοστό γιά τήν ἐξασφάλιση ἕδρας στό Κοινοβούλιο.

Ἀναλυτικά, τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν:

Ἐγγεγραμμένοι	8.972.258
Ψηφίσαντες:	7.019.193
Ἄκυρα:	89.161
Λευκά:	30.403
Ἔγκυρα:	6.899.629

Κόμματα	Ψῆφοι	Ποσοστά	Ἕδρες
Νέα Δημοκρατία	2.711.241	39,30%	110
ΠΑΣΟΚ	3.234.777	46,88%	171
Συνασπισμός	202.995	2,94%	
ΚΚΕ	313.087	4,54%	9
Πολιτική Ἄνοιξη	336.316	4,87%	10

(Ἀκολουθοῦν τά κόμματα μέ ποσοστά πολύ κατώτερα τῆς ἑκατοστιαίας ποσοστιαίας μονάδας).

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, κατά τήν προσέλευσή του στό 354ο ἐκλογικό κέντρο τῆς Α΄ περιφέρειας Ἀθηνῶν, ὅπου καί ψήφισε, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Εὔχομαι, σάν ἁπλός πολίτης, τό ἀποτέλεσμα, ὅποιο καί ἄν εἶναι, νά ἀποδειχθεῖ ὠφέλιμο γιά τόν τόπο».

11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Μητσοτάκης ὑποβάλλει στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τήν παραίτηση τῆς Κυβερνήσεως.

Στή διάρκεια τῆς συναντήσεως, ἔγινε, σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ἀναφορά στίς ἐσωκομματικές ἐξελίξεις τῆς ΝΔ, μετά ἀπό ἀπόφαση τοῦ Κ. Μητσοτάκη νά μή διεκδικήσει, ἐκ νέου, τήν ἡγεσία τῆς παρατάξεως.

12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναθέτει, τό μεσημέρι, στόν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, τήν ἐντολή σχηματισμοῦ τῆς νέας Κυβερνήσεως.

Τήν ἴδια ὥρα, τήν ἑπομένη, 13 Ὀκτωβρίου, ὁρκίστηκε, ἐνώπιον τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ἡ νέα Κυβέρνηση. Τόν Α. Παπανδρέου περιέβαλαν, ὡς πρωθυπουργό, οἱ ὑπουργοί, Α. Πεπονῆς (Προεδρίας), Γ. Ἀρσένης (Ἐθνικῆς Ἀμύνης), Κ. Παπούλιας (Ἐξωτερικῶν), Α. Τσοχατζόπουλος (Ἐσωτερικῶν), Γ. Γεννηματᾶς (Ἐθνικῆς Οἰκονομίας - Οἰκονομικῶν), Γ. Μωραΐτης (Γεωργίας), Ε. Γιαννόπουλος (Ἐργασίας), Δ. Κρεμαστινός (Ὑγείας-Πρόνοιας), Γ. Κουβελάκης (Δικαιοσύνης), Δ. Φατοῦρος (Παιδείας), Μ. Μερκούρη (Πολιτισμοῦ), Γ. Κατσιφάρας (Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας), Σ. Παπαθεμελῆς (Δημοσίας Τάξεως), Κ. Τριαρίδης (Μακεδονίας - Θράκης), Κ. Σκανδαλίδης (Αἰγαίου), Κ. Λαλιώτης (ΥΠΕΧΩΔΕ), Κ. Σημίτης (Βιομηχανίας - Ἐνέργειας - Ἐμπορίου), Ι. Χαραλάμπους (Μεταφορῶν - Ἐπικοινωνιῶν), ἐνῶ ὑφυπουργός στόν πρωθυπουργό ὁρίστηκε ὁ Α. Λιβάνης καί ὑφυπουργός - κυβερνητικός ἐκπρόσωπος ὁ Ε. Βενιζέλος.

Ἀμέσως μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀπευθυνόμενος πρός τούς νέους ὑπουργούς, εἶπε: *«Δέν θά σᾶς συγχαρῶ γιά τήν ὁρκωμοσία, ἁπλῶς θά εὐχηθῶ καλή ἐπιτυχία στό ἔργο πού ἔχετε ἀναλάβει, γιατί ἡ Ἑλλάδα ἀντιμετωπίζει προβλήματα μεγάλα καί δύσκολα».*

Στή συνέχεια, ὁ Κ. Καραμανλῆς συναντήθηκε κατ' ἰδίαν, γιά λίγα λεπτά, μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ἡ συνάντηση διαπνεόταν ἀπό φιλικό κλίμα καί ἡ στιχομυθία εἶχε, ὡς κύριο σημεῖο ἀναφορᾶς, τίς προτεραιότητες τῆς Κυβερνήσεώς του.

18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Εὐθύς μετά τήν ἀναγγελία τῆς ἀπονομῆς τοῦ Βραβείου Νόμπελ στόν πρόεδρο τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, Φ. ντέ Κλέρκ, καί τόν πρόεδρο τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀφρικανικοῦ Κογκρέσσου, Νέλσον Μαντέλα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπηύθυνε στούς δύο ἡγέτες συγχαρητήριο μήνυμα:

«Δεχθεῖτε παρακαλῶ τά θερμά καί εἰλικρινῆ μου συγχαρητήρια γιά τήν ἀπονομή τοῦ Βραβείου Νόμπελ τῆς Εἰρήνης.

»Ἡ ἀπονομή τοῦ Βραβείου αὐτοῦ συνιστᾶ διεθνῆ ἀναγνώριση τῶν ἐπίπονων προσπαθειῶν σας γιά τόν εἰρηνικό τερματισμό τοῦ καθεστῶτος του "apartheid" καί τή δημιουργία στή Νότιο Ἀφρική μιᾶς νέας, δημοκρατικά δομημένης, κοινωνίας, ἀπαλλαγμένης ἀπό τά μίση τοῦ παρελθόντος».

Ὁ Νοτιοαφρικανός πρόεδρος ἀπάντησε στίς 17 Νοεμβρίου:

«Θά ἤθελα νά ἐκφράσω τίς εἰλικρινεῖς μου εὐχαριστίες γιά τό συγχαρητήριο μήνυμά σας σχετικά μέ τήν ἀπονομή στό πρόσωπό μου τοῦ Βραβείου Νόμπελ, ἀπό κοινοῦ μέ τόν κ. Μαντέλα. Πρόκειται, πράγματι, γιά μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες τιμές πού μπορεῖ νά ἀπονεμηθεῖ σέ κάποιον, καί τήν ὁποία ἀποδέχτηκα μέ βαθύ αἴσθημα ταπεινοφροσύνης. Στό πλαίσιο αὐτό, ἔχω συναίσθηση τῶν προσπαθειῶν πολλῶν Νοτιοαφρικανῶν γιά τήν προαγωγή τῆς εἰρήνης, συμφιλιώσεως καί δημοκρατίας στή χώρα μας καί εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ ἀπονομή τοῦ Βραβείου θά ἀποτελέσει καί γι' αὐτούς πηγή ἐμπνεύσεως ὥστε νά συνεχίσουν τό ἔργο τους γιά τήν εἰρήνη»[211].

21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Ἐπανερχόμενος στήν παρομοίωση τῶν ἐκλογῶν ὡς «χοροῦ δαιμόνων», ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀντέτεινε, μετά τή διεξαγωγή τους, σέ σχετική δημοσιογραφική παρατήρηση:

«Ὁ χορός τῶν δαιμόνων τελείωσε. Τώρα ἀρχίζει, γιά ὅλους μας, ὁ χορός τῶν εὐθυνῶν».

23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε στό γενικό γραμματέα, Μποῦτρος Γκάλι, συγχαρητήριο μήνυμα γιά τήν Ἡμέρα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς Ἡμέρας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, σᾶς ἀπευθύνω, ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικά, θερμά συγχαρητήρια καί εἰλικρινεῖς εὐχές γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς σας. Ἀποστολῆς, πού ἔχει καταστεῖ καί εὐρύτερη καί δυσκολότερη μέσα στίς νέες διεθνεῖς συνθῆκες, πού χαρακτηρίζονται ἀπό ἀστάθεια, ἀνασφάλεια καί οἰκονομική ἀθλιότητα, σέ πολλά σημεῖα τοῦ πλανήτη μας.

»Ἡ Ἑλλάδα ἐκτιμᾶ ἰδιαίτερα τό ἔργο πού ἐπιτελεῖτε ὑπό τίς δύσκολες αὐτές συνθῆκες, προκειμένου νά δικαιωθοῦν οἱ ἐλπίδες τίς ὁποῖες στηρίζει ἡ ἀνθρωπότητα στόν Ὀργανισμό Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὡς ἐγγυητή τῆς παγκόσμιας εἰρήνης καί σταθερότητας. Καί πιστεύω ὅτι τό ἔργο αὐτό ἠμπορεῖ νά γίνει ἀποτελεσματικότερο, ἐάν ἐνισχυθοῦν οἱ ἐξουσίες καί τά μέσα πού χρειάζεται γι' αὐτόν τό σκοπό ὁ Ὀργανισμός.

»Θά ἤθελα, τέλος, νά σᾶς ἐκφράσω τήν ἐκτίμησή μου γιά τίς προσπάθειες πού καταβάλλετε, ὥστε τό κυπριακό πρόβλημα νά πάψει νά ἀποτελεῖ ἀπαράδεκτη διεθνῆ ἐκκρεμότητα, μέ τήν ἐπίτευξη δίκαιης καί βιώσιμης λύσης του».

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆς, σέ μήνυμα γιά τήν Ἐθνική Ἐπέτειο, τόνισε τά ἑξῆς:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Γιορτάζουμε αὔριο ἕνα μεγάλο γεγονός τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Τήν ἡρωϊκή ἀπόκρουση τῆς φασιστικῆς εἰσβολῆς τό 1940. Ἕνα γεγονός πού προκάλεσε τό θαυμασμό τοῦ κόσμου, μᾶς ἔδωσε τό μέτρο τοῦ ἐθνικοῦ δυναμισμοῦ μας καί μᾶς ἐνέπνευσε ἐμπιστοσύνη γιά τό μέλλον τοῦ λαοῦ μας.

»Ἡ ἡρωική ἀντίσταση τοῦ 1940, ὅπως καί ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλονίκης τό 1912 πού γιορτάσαμε χθές, ἀπέδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νά κάνουν θαύματα, ὅταν ὁμονοοῦν καί πιστεύουν στό δίκαιο τοῦ ἀγώνα τους. Τίς ἀλήθειες αὐτές ὀφείλουμε νά τίς διατηροῦμε ζωντανές στή μνήμη μας, γιά νά μήν περιπέσουμε καί πάλι στά σφάλματα καί τίς γνωστές συμφορές πού διαδέχθηκαν τά ἱστορικά αὐτά γεγονότα.

»Καί ἡ ἐγρήγορση αὐτή εἶναι περισσότερο ἀναγκαία σήμερα πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος μπαίνει σέ μιά καινούργια περίοδο τῆς ἱστορίας του, μέ κύρια χαρακτηριστικά τήν ἀστάθεια καί τήν ἀβεβαιότητα. Γιατί οἱ ἐπαναστατικές ἀλλαγές πού συντελοῦνται σήμερα στόν κόσμο θά περάσουν ἀπό πολλές φάσεις καί θά ἀπαιτήσουν μακρύ χρόνο μέχρις ὅτου πάρουν τήν ὁριστική μορφή τους. Εἰδικώτερα, στή Βαλκανική οἱ ἀλλαγές αὐτές παίρνουν διαστάσεις ἐπικίνδυνες μέ τήν ἀναβίωση ἀναχρονιστικῶν ἐθνικισμῶν πού ὑποκρύπτουν, σέ ὁρισμένες περιπτώσεις, καί ἐδαφικές διεκδικήσεις. Ἡ ὀδυνηρή περιπέτεια τῆς Γιουγκοσλαβίας, τό τέρμα καί οἱ προεκτάσεις τῆς ὁποίας δέν μπορεῖ ἀκόμα νά προβλεφθοῦν, πρέπει ν' ἀφυπνίσει καί νά παραδειγματίσει ὅλους τούς λαούς τῆς Βαλκανικῆς, γιά νά μήν καταστεῖ καί πάλι ἡ περιοχή μας πεδίο ἐνδοβαλκανικῶν καί ἐξωβαλκανικῶν ἀντιπαραθέσεων. Καί αὐτά ἰσχύουν ἰδιαίτερα γιά τούς Σκοπιανούς πού θά πρέπει ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι μόνο ὅταν ἐνταφιάσουν τά φαντάσματα τοῦ παρελθόντος θά ὑπάρξει σταθερότητα στήν περιοχή μας καί ἀσφάλεια γιά τούς ἴδιους.

»Μέ τά δεδομένα αὐτά ἡ χώρα μας, πού κατέχει μιά κρίσιμη γεωπολιτική θέση, εἶναι ὑποχρεωμένη γιά νά αἰσθάνεται ἀσφαλής νά ἐπαγρυπνεῖ καί νά ἐνισχύει τό δυνα-

Ὀρκωμοσία νέας Κυβερνήσεως.

μικό της σ' όλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς καί προπαντός στόν ἀμυντικό καί οἰκονομικό τομέα, πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ ἔθνους. Καί γιά νά τό ἐνισχύσει, ὀφείλει νά σφυρηλατεῖ τήν ἐθνική της ἑνότητα καί νά προσδιορίσει μέ ρεαλισμό καί διορατικότητα τίς ἐξωτερικές της σχέσεις.

»Γιά τή βαθειά καί πολύπλευρη κρίση πού ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας μίλησα πολλές φορές. Καί τόνισα ὅτι, γιά νά βγοῦμε ἀπό τήν κρίση αὐτή, θά χρειασθοῦν χρόνος, μόχθος καί θυσίες. Καί θά χρειασθεῖ προπαντός ἔξαρση ἐθνική. Καί εἶναι ἀνάγκη ἐθνική νά βγοῦμε ἀπό τήν κρίση αὐτή. Γιατί, ἄν δέν βγοῦμε, μπορεῖ νά βρεθοῦμε σέ 2-3 χρόνια στό περιθώριο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, στό πλαίσιο τῆς ὁποίας ἔχουμε τοποθετήσει τήν ἐθνική ἀσφάλεια, τή δημοκρατική ὁμαλότητα καί τήν οἰκονομική πρόοδο τῆς χώρας μας.

»Πιστεύω ὅτι ὅλοι καταναοῦμε τίς ἀλήθειες αὐτές. Καί ὅτι θά προσαρμόσουμε τήν πολιτική καί κοινωνική μας συμπεριφορά στίς παραπάνω ἀλήθειες. Γιά ν' ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν καί νά θεμελιώσουμε ἕνα ἀσφαλέστερο καί καλλίτερο μέλλον».

Ὁ ἴδιος, ἐξαιτίας ἐλαφρᾶς ἀσθένειας, δέν κατόρθωσε νά παραστεῖ αὐτοπροσώπως στίς καθιερωμένες ἑορταστικές ἐκδηλώσεις.

31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Μιλτιάδης Ἔβερτ, ἐξασφαλίζοντας 141 ψήφους, ἔναντι 37 ψήφων ὑπέρ τοῦ Ι. Βαρβιτσιώτη, ἐκλέγεται νέος πρόεδρος τοῦ κόμματος τῆς Νέας Δημοκρατίας.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει στήν κόρη τοῦ Ἰωάννη Γεωργάκη συλλυπητήριο τηλεγράφημα:

«Μέ λύπησε βαθειά ὁ θάνατος τοῦ πατέρα σας καί φίλου μου, πού διακρίθηκε γιά τίς ἐπιδόσεις του τόσο στήν πνευματική ὅσο καί στήν πολιτιστική ζωή τῆς χώρας μας».

4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Μ. Ἔβερτ, ἀρχηγός τῆς ΝΔ, γίνεται δεκτός, γιά πρώτη φορά μετά τήν ἐκλογή του, ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Ἐκφράζοντας αἰσθήματα σεβασμοῦ καί ἀφοσιώσεως, ἔσκυψε, εὐθύς μετά τήν εἴσοδό του στό προεδρικό γραφεῖο, καί ἀσπάστηκε τό χέρι τοῦ ἱδρυτῆ καί θεμελιωτῆ τῆς παρατάξεως, ὁ ὁποῖος, ἀπό τήν πλευρά του, ἀντέδρασε μέ τήν παρατήρηση ὅτι «δέν θέλει ἀσπασμούς».

Μετά τή συνάντηση, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς δέχτηκε τό νέο πρόεδρο τῆς Νέας Δημοκρατίας καί ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ὁ κ. Καραμανλῆς συνεχάρη τόν κ. Μιλτιάδη Ἔβερτ γιά τήν ἐκλογή του καί τοῦ εὐχήθηκε νά ἐπιτύχει στήν ἀποστολή του συμβάλλοντας στήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος».

Κατά τήν ἔξοδό του, ἐξάλλου, ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο ὁ Μ. Ἔβερτ δήλωσε:

«Ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε, εἶχα ὑποχρέωση ὡς πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας, ἀλλά καί ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, νά δῶ τόν ἀρχηγό τοῦ Κράτους. Τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ. Τούς θεσμούς πρέπει νά τούς σεβόμαστε. Καί τούς θεσμούς πρέπει νά τούς βλέπουμε στήν πραγματική τους διάσταση. Σήμερα εἶδα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τήν ἐπόμενη ἑβδομάδα θά ἐπισκεφθῶ καί τόν πρωθυπουργό γιά νά ἔχουμε μιά πρώτη ἀνταλλαγή ἀπόψεων. Ἡ θέλησή μου, ἡ πεποίθησή μου εἶναι ὅτι πρέπει νά ὑπάρχει μιά ὁμαλή πολιτική ἐξέλιξη στόν τόπο, διότι ἀντιμετωπίζουμε πολλά ἐθνικά, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα. Ἀσφαλῶς εἶδα καί τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ ὑπό τήν ἰδιότητα ὅτι ὑπῆρξα μαθητής του. Τόν ἀκούω πάντοτε μέ ἀγάπη καί σεβασμό καί κάθε ἀνταλλαγή ἀπόψεων μαζί του, ἀποτελεῖ μεγάλη ἐμπειρία».

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει στό Προεδρικό Μέγαρο συνεργασία μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου.

Στό περιεχόμενο τῆς συνομιλίας ἀναφέρθηκε, ἀποχωρώντας, ὁ πρωθυπουργός:

«Ἐνημέρωσα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τίς ἐξελίξεις στήν οἰκονομία καί στά ἐθνικά μας μέτωπα. Καί εἶναι κάτι τό ὁποῖο προτίθεμαι νά κάνω συχνά στό μέλλον, ἐπειδή πράγματι ἡ περίοδος τήν ὁποία διανύουμε εἶναι μιά περίοδος δύσκολη μέ σημαντικούς κινδύνους καί μέ ἀνάγκη ὁμοψυχίας καί συστράτευσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, γιά νά βγοῦμε ἀπό τά ἀδιέξοδα στά ὁποῖα μᾶς ὁδήγησαν πολλοί παράγοντες, ἄς μήν κάνω παρελθοντολογία».

Τό θερμό κλίμα πού ἐπικράτησε κατά τή συνάντηση, καθώς καί τό νέο πνεῦμα πού φάνηκε ὅτι θά ἦταν δυνατό νά καλλιεργηθεῖ στίς σχέσεις μεταξύ τόσο τῶν φορέων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὅσο καί τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἀντανακλᾶται σέ σχόλιο τῆς ἐφημερίδας «Μεσημβρινή», μέ τόν χαρακτηριστικό τίτλο: «Πρωτοβουλίες μέ νόημα»:

Ἰδιαίτερη ἔμφαση δόθηκε — καί ὀρθῶς — στή χθεσινή συνάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρωθυπουργό. Τά ὅσα ἐπισήμως δηλώθηκαν ἤ ἔγιναν ἀνεπισήμως γνωστά δείχνουν νά συνειδητοποιεῖται ἡ ἀνάγκη τίς κρίσιμες αὐτές στιγμές νά ἀναλάβει ὁ ρυθμιστής τοῦ πολιτεύματος, στό πλαίσιο τῶν ἁρμοδιοτήτων του, πρωτοβουλίες γιά τή σύγκλιση τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους καί τή συναντίληψη ἐπί τῶν κρισίμων θεμάτων.

Ὁ ρόλος αὐτός ἀνήκει, κατά τό γράμμα καί τό πνεῦμα τοῦ Συντάγματος, στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας. Καί μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἀγαθή συγκυρία τό γεγονός ὅτι στή

θέση αὐτή σήμερα βρίσκεται ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει γιά δεκαετίες σφραγίσει τή ζωή αὐτοῦ τοῦ τόπου καί ἡ σωφροσύνη, οἱ γνώσεις καί τό κῦρος τοῦ ὁποίου σήμερα ἀπό κανέναν δέν ἀμφισβητοῦνται. Ἡ θέση του, θεσμική καί προσωπική, ἐξασφαλίζει στή χώρα ἐπιθυμητές καί ἀναγκαῖες ἰσορροπίες, ἄν ἡ ἐκτελεστική ἐξουσία ἀρθεῖ στό ὕψος τῶν περιστάσεων καί θελήσει νά ἀξιοποιήσει τίς δυνατότητες τοῦ θεσμοῦ καί τῆς προσωπικότητας τοῦ προέδρου.

Θά πρέπει νά ἐπικροτηθεῖ, κατ' αὐτήν τήν ἔννοια, ἡ πρωτοβουλία τοῦ πρωθυπουργοῦ νά δώσει στή χθεσινή συνάντηση τήν προβολή καί τό ἰδιαίτερο νόημα. Θά πρέπει μόνο νά ὑπάρξει ἡ συνέπεια καί ἡ συνέχεια πού φαίνεται νά ὑπαινίσσεται ὁ πρωθυπουργός. Εἶναι ἡ μόνη διαδρομή πού ὁδηγεῖ στήν ἀπαραίτητη σήμερα ἐθνική ὁμοθυμία καί, συγχρόνως, ἡ ἐγγύησή της.

Ἡ μικροκομματική λογική καί οἱ τεχνικές ἐντάσεις ἀπό ἀδικαιολόγητες ἀντιπαραθέσεις θά πρέπει κάποτε —καί τώρα εἶναι ἡ στιγμή — νά πάψουν νά ὑπονομεύουν τό μέλλον τῆς χώρας. Στά μεγάλα θέματα καί γιά τίς κρίσιμες ἐπιλογές, ἰδεολογικές διαφορές δέν ὑπάρχουν καί δέν δικαιολογοῦνται. Μόνο διαφορά στή σύλληψη τοῦ ὀρθοῦ καί τήν κατανόηση τοῦ ἀναγκαίου εἶναι πιθανή.

Καί σ' αὐτά ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς μπορεῖ πολλά καί ἀποφασιστικά νά προσφέρει[212].

17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γλ. Κληρίδης, ὁ ὁποῖος διεξάγει στήν Ἀθήνα συνομιλίες μέ τήν πολιτική ἡγεσία τῆς Ἑλλάδος, ἐπισκέπτεται καί ἀνταλλάσσει ἀπόψεις μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ἀπαντῶντας, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, σέ δημοσιογραφική ἐρώτηση, ἄν ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶναι ἀνήσυχος ἐξαιτίας τοῦ ἀδιεξόδου στίς συνομιλίες στή Νέα Ὑόρκη, ἕδρα τοῦ ΟΗΕ, παρατήρησε: «Θά ἔλεγα ὅτι εἴμεθα ὅλοι ἐξίσου ἀνήσυχοι γιά τό συνεχιζόμενο ἀδιέξοδο».

19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ ἀκρόαση τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν, Κ. Παπούλια, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε πάνω σέ ἐπίκαιρα θέματα τῆς ἁρμοδιότητάς του καί, εἰδικότερα, γιά τά ἀποτελέσματα τοῦ πρώτου ταξιδίου του σέ γειτονικές βαλκανικές χῶρες. «Ὅταν μιλᾶς μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας γιά τά Βαλκάνια, εἶναι μιά πολύτιμη ἐμπειρία», παρατήρησε ὁ νέος ὑπουργός κατά τήν ἀναχώρησή του, ἀπευθυνόμενος στούς δημοσιογράφους.

19 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπαντᾶ σέ ἐπιστολή τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Πολωνίας, Λέχ Βαλέσα, σχετικά μέ τήν ἔνταξη τῆς χώρας του στό ΝΑΤΟ:

«Μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον διάβασα τήν ἐπιστολή σας τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1993, σχετικά μέ τήν πρόθεση τῆς Πολωνίας νά ἐπιδιώξει τήν ἔνταξή της στό ΝΑΤΟ. Ἐπιθυμῶ νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν πρωτοβουλία σας νά μέ καταστήσετε κοινωνό τῶν ἀπόψεων τῆς χώρας σας, σχετικά μέ τήν ἐπιδιωκόμενη ἐνσωμάτωσή της σέ ἕναν ὀργανισμό μοναδικό γιά τήν ἄμυνα τῶν δημοκρατικῶν ἀξιῶν καί τή διατήρηση τῆς διεθνοῦς ἀσφαλείας καί σταθερότητος. Συμφωνοῦμε μαζί σας ὅτι τό ΝΑΤΟ πρέπει νά ἀνταποκριθεῖ στίς νέες προκλήσεις ὡς πρός τήν προώθηση τῆς δημοκρατίας, τῆς σταθερότητας, τῶν μηχανισμῶν ἀποτροπῆς κινδύνων καί συγκρούσεων, στήν Εὐρώπη καί σέ ὅλο τόν κόσμο.

»Στά πλαίσια τῆς Συμμαχίας, τώρα ἀρχίζουμε τίς προετοιμασίες γιά τό ἐπικείμενο συμβούλιο τοῦ Ἰανουαρίου 1994, γιά τό ὁποῖο δέν ὑπάρχει ἀκόμη ἡμερήσια διάταξη. Χωρίς ἀμφιβολία, πάντως, ἡ περαιτέρω προώθηση τῆς σταθερότητος στήν Ἀνατολή θά εἶναι μιά ἀπό τίς προτεραιότητές μας. Τό ΝΑΤΟ δέν εἶναι μιά κλειστή λέσχη. Νομίζω ὅτι μιά κίνηση πρός τήν τελική ἐνσωμάτωση στούς κόλπους του ὅλων τῶν παλαιῶν ἀντιπάλων θά ἐνισχύσει τή σταθερότητα ὅλης τῆς Εὐρώπης καί θά ἐξυπηρετήσει τά συμφέροντα ὅλων, συμπεριλαμβανομένων τῆς Ρωσίας καί τῆς Οὐκρανίας.

»Ἡ πρόσφατη ἀμερικανική ἰδέα τῆς "Συνεργασίας γιά τήν Εἰρήνη", πού περιλαμβάνει τή δυνατότητα διαβουλεύσεων μεταξύ τῶν συμμάχων τοῦ ΝΑΤΟ καί τῶν χωρῶν πού θά συμμετάσχουν στήν πρωτοβουλία, ὅποτε ἡ ἐδαφική ἀκεραιότητα, πολιτική ἀνεξαρτησία ἤ ἀσφάλεια ἑνός ἑταίρου ἀπειλεῖται, φαίνεται νά κινεῖται πρός τή σωστή κατεύθυνση καί νά ἀποδεικνύει, σέ χειροπιαστούς ὅρους, τήν προθυμία τοῦ ΝΑΤΟ νά σφυρηλατήσει νέες σχέσεις ἀσφαλείας μέ τά ἔθνη στά ἀνατολικά του καί νά θεμελιώσει μιά διαδικασία γιά τήν ἀνάδυση οὐσιαστικῆς ἀμυντικῆς συνεργασίας»[213].

24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Στήν πορεία τῆς διαδικασίας γιά τήν εἰρήνευση στή Μέση Ἀνατολή ἐπικεντρώθηκε ἡ συνομιλία τοῦ προέδρου τῆς Ὀργανώσεως γιά τήν Ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης, Γιασέρ Ἀραφάτ, μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ἐκφράζοντας θαυμασμό γιά τό σθένος καί τό θάρρος τοῦ συνομιλητῆ του νά προχωρήσει στήν ὑπογραφή συμφωνίας μέ τό Ἰσραήλ, ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἐπεσήμανε: *«Αὐτό πού πετύχατε μπορεῖ νά ἀποτελέσει προηγούμενο καί γιά ἄλλες διενέξεις».*

1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, καί παρουσία τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁρκί-

ζεται ὁ Ι. Μποῦτος ὡς διοικητής τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, καί οἱ Λ. Παπαδήμος καί Ε. Κουράκος, ὡς ὑποδιοικητές.

Μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ Α. Παπανδρέου εἶχε μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας συνομιλία πάνω σέ τρέχοντα κυβερνητικά θέματα.

8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται, στό Προεδρικό Μέγαρο, τήν ἐπίσκεψη τοῦ τέως προέδρου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, Γ. Βασιλείου, ἀπό κοινοῦ μέ τόν ὁποῖο ἀνασκόπησε τίς πρόσφατες ἐξελίξεις στό ἐθνικό θέμα.

9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Ἡμέρας τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει τό ἀκόλουθο μήνυμα:

«Τά τελευταῖα χρόνια ἔχει σημειωθεῖ ἀναμφισβήτητα πρόοδος στόν τομέα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Τά δικαιώματα αὐτά δέν ἐμπεδώθηκαν μόνο σταθερότερα στίς χῶρες ἐκεῖνες πού ἐπικρατεῖ ἡ δημοκρατία καί ἡ εὐημερία. Ἀρχίζουν νά ἐπεκτείνονται καί σέ χῶρες πού πρίν ἀπό λίγα χρόνια κυριάρχοῦσαν ὁλοκληρωτικά καθεστῶτα, ἔστω καί ἄν τό τίμημα τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας στίς χῶρες αὐτές εἶναι ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀβεβαιότητα γιά τό μέλλον.

»Ἡ πρόοδος ὅμως αὐτή δέν σημαίνει ὅτι λύθηκε τό πρόβλημα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

»Ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητας μαστίζεται ἀκόμη ἀπό τήν πολιτική καταπίεση καί τήν οἰκονομική ἐξαθλίωση. Στίς χῶρες αὐτές καί αὐτό ἀκόμη τό δικαίωμα στή ζωή δέν εἶναι ἐξασφαλισμένο.

»Χρειάζεται, συνεπῶς, πολύς ἀκόμα ἀγώνας γιά τήν προώθηση τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς εὐημερίας, σέ παγκόσμια κλίμακα.

»Ἡ Ἑλλάδα, σταθερά προσηλωμένη στό σεβασμό τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, θά συμβάλει μέ ὅλες της τίς δυνάμεις στήν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα».

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Μ. Ἔβερτ, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει συνομιλία μέ ἀντικείμενο τίς τρέχουσες πολιτικές ἐξελίξεις.

17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας, Ἀναστάσιο. Ἀφοῦ τόν συνεχάρη γιά τήν ἀνακήρυξή του ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐνημερώθηκε καί ἀντάλλαξε ἀπόψεις γιά τήν κατάσταση τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου στήν περιοχή τῆς δικαιοδοσίας του.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ δήμαρχος Θεσσαλονίκης, Κ. Κοσμόπουλος, μετέφερε στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου νά τοῦ ζητήσει τήν ἀνάληψη πρωτοβουλίας γιά τή σύσφιξη τῆς ἑνότητας μεταξύ πολιτικῆς ἡγεσίας καί λαοῦ ἐνόψει τῶν κρίσιμων ἐξελίξεων στό θέμα τῶν Σκοπίων, μετά τήν ἐξαγγελία τῆς προθέσεως ἐξωκοινοτικῶν ἑταίρων νά συνάψουν διπλωματικές σχέσεις μέ τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας.

22 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Σέ νέα συνάντησή του μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται γιά τήν κυβερνητική στάση στό θέμα τῶν Σκοπίων· καί, παράλληλα, ἐκφράζει τό ἐνδιαφέρον του γιά τή διατήρηση τῆς συνοχῆς καί τοῦ ἀξιομάχου τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων — μετά ἀπό ἀνησυχία πού προκλήθηκε ἐνόψει τῶν ἐπικείμενων ἀνακατατάξεων στό ἐπίπεδο, κυρίως, τῆς ἡγεσίας τους.

27 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει τήν πρώτη συνάντησή του μέ τό νέο διοικητή τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, Ι. Μποῦτο, ἀπό τόν ὁποῖο καί ἐνημερώνεται πάνω, κυρίως, στίς πρόσφατες νομισματικές ἐξελίξεις πού ἔχουν διεγείρει ὁρισμένες ἀνησυχίες του.

Τήν ἴδια ἡμέρα, συζήτησε πάνω στό θέμα τῆς ἑλληνικῆς προεδρίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως μέ τή βουλευτή Β. Παπανδρέου, πρώην ἐπίτροπο τῆς Ἑλλάδος στίς Βρυξέλλες.

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει στόν ἑλληνικό λαό διάγγελμα γιά τό Νέο Ἔτος:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέ τήν εὐκαιρία τοῦ Καινούργιου Χρόνου, πού διαδέχεται σέ λίγο τόν παληό, ἀπευθύνω σέ ὅλους σας θερμές εὐχές. Εὔχομαι νά εἶναι εἰρηνικός καί δημιουργικός καί νά δικαιώσει τίς προσδοκίες μας γιά ἕνα καλλίτερο μέλλον, τόσο γιά τήν πατρίδα μας, ὅσο καί γιά τόν καθένα σας, προσωπικά.

»Μέσα στήν ἀέναη ροή τοῦ χρόνου, ἡ ἀλλαγή αὐτή εἶναι βέβαια συμβολική. Μπορεῖ ὅμως νά ἀποκτήσει οὐσιαστική χρησιμότητα ἐάν μᾶς παρακινήσει νά κάνουμε τόν ἀπολογισμό τῆς χρονιᾶς πού πέρασε, νά συνειδητοποιήσουμε τά προβλήματα τοῦ παρόντος καί νά χαράξουμε, μ' αὐτά τά δεδομένα, ἀσφαλέστερα τήν πορεία μας πρός τό μέλλον.

»Κι αὐτό ἐπιβάλλεται, ἰδιαίτερα σήμερα ποῦ ὅλος ὁ κόσμος ἀντιμετωπίζει μεγάλα, καί σέ πολλές περιπτώσεις,

ὀδυνηρά καί ἐπικίνδυνα προβλήματα: ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά.

»Τέσσερα χρόνια μετά τήν κατάρρευση τοῦ καθεστῶτος τῆς ἰσορροπίας τῶν δύο Συνασπισμῶν, ἡ ἀστάθεια καί ἡ ἀβεβαιότητα ἐπεκτείνονται, ἐπικίνδυνα, σέ Ἀνατολή καί Δύση, μέ ἀποτέλεσμα νά μήν ἐλέγχεται, πλέον, ἀπό κανένα ἡ διεθνής τάξη καί νά πορεύεται ἡ ἀνθρωπότης ἀκαθοδήγητη.

»Εἰδικώτερα στή Βαλκανική τά φαινόμενα αὐτά ἐμφανίζονται ὀξύτερα. Καί αὐτό γιατί στά γνωστά ἐγγενῆ πολιτικά καί οἰκονομικά προβλήματα, πού ἀντιμετωπίζουν οἱ χῶρες τῆς περιοχῆς αὐτῆς, προστίθενται καί οἱ ἀπερίσκεπτες παρεμβάσεις ἐξωβαλκανικῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι μέ τίς ἀνεδαφικές καί ἀσυνάρτητες πρωτοβουλίες τους ὀξύνουν τίς ἀντιπαραθέσεις τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς. Καί οἱ ἀπερίσκεπτες αὐτές παρεμβάσεις, μολονότι ὁδήγησαν στή συμφορά τῆς Γιουγκοσλαβίας καί στό συνεχιζόμενο δράμα τῆς Βοσνίας, δοκιμάζονται ἤδη καί στά Σκόπια μέ τήν ἔμμεση ἐνθάρρυνση τῶν γνωστῶν προκλήσεών τους εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, τῆς μόνης ἐντούτοις χώρας τῆς περιοχῆς πού μπορεῖ νά ἐγγυηθεῖ τήν ἀσφάλεια καί τήν οἰκονομική ἐπιβίωση.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέσα σ' αὐτόν τόν ἀσταθῆ καί ἀσυνάρτητο κόσμο πρέπει νά ζήσει καί νά προκόψει καί ἡ πατρίδα μας. Καί πρέπει, ἐκτός ἀπό τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ὅλους σχεδόν τούς λαούς, ν' ἀντιμετωπίσει καί τά εἰδικώτερα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἴδια.

»Καί αὐτά εἶναι δυστυχῶς πολλά καί πολύπλοκα. Μέ πρωταρχικά, βέβαια, τήν ἐξυγίανση τῆς οἰκονομίας μας, πού ἀπειλεῖται μέ κατάρρευση, καί τά γνωστά ἐθνικά μας θέματα, πού συνδέονται ἄμεσα μέ τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις καί, συνεπῶς, μέ τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας μας.

»Γιά τά προβλήματα αὐτά, ἀγαπητοί μου, σᾶς ὁμίλησα κατ' ἐπανάληψη. Ἐκεῖνο πού θά ἤθελα νά τονίσω σήμερα, εἶναι ὅτι γιά τήν ἐπικίνδυνη ἐξέλιξη τῶν προβλημάτων αὐτῶν, οἰκονομικῶν καί ἐθνικῶν, εὐθυνόμαστε ὅλοι· ἡγεσία καί λαός. Καί αὐτό ἐπιβεβαιώνεται καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι, ἐνῶ ὅλοι ἀναγνωρίζουμε ὅτι διεπράχθησαν σφάλματα, ἀρκούμεθα στό νά τά καταλογίζουμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο. Καί παραγνωρίζουμε τό γεγονός ὅτι τά σφάλματα, ἀκριβῶς, τά δικά μας διευκολύνουν τούς τρίτους νά παρερμηνεύσουν, ἄλλοι καλόπιστα καί ἄλλοι κακόπιστα, τίς θέσεις τῆς Ἑλλάδος καί νά μᾶς ἀδικοῦν.

»Εἶναι καιρός, ὅμως, νά συνειδητοποιήσουμε ὅλοι τά σφάλματά μας καί νά ἀναζητήσουμε, μέ συναινετικές διαδικασίες, τήν ἐθνική ἐκείνη γραμμή πού θά μᾶς βγάλει ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδα. Ὅλοι ξέρουμε, καί ὅταν δέν τό ὁμολογοῦμε, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ σωστός δρόμος. Ἐκεῖνο, συνεπῶς, πού μᾶς χρειάζεται, σήμερα, εἶναι νά βροῦμε τό θάρρος νά ἀναδεχθοῦμε ὅλοι τίς εὐθύνες μας, ἀλλά καί τή βούληση ν' ἀνταποκριθοῦμε σ' αὐτές.

»Πάντως, γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε ἐπιτυχῶς τά προβλήματα πού σᾶς ἀνέφερα, θά χρειασθοῦν καθολικές καί ὀδυνηρές θυσίες. Ἀλλά θά χρειασθεῖ, προπαντός, νά ὑποτάξουμε στό γενικό συμφέρον τίς προσωπικές, τίς ταξικές καί τίς κομματικές μας ἐπιδιώξεις. Γιατί μόνο μέσα σέ μιά εὐημεροῦσα Πολιτεία μπορεῖ καί οἱ πολίτες νά εὐημεροῦν. Τίς ἀλήθειες αὐτές, ἐκτός ἀπό τή λογική, τίς ἐπιβεβαιώνει καί ἡ ὀδυνηρή ἐμπειρία τοῦ τόπου μας, παλαιά καί πρόσφατη.

»Τά παραδείγματα, ἐξάλλου, πού μᾶς προσφέρει ἡ σημερινή διεθνής ζωή γιά μίμηση ἤ καί γιά ἀποφυγή εἶναι πολλά. Καί καλύπτουν ὅλους τούς τομεῖς τῆς ζωῆς ἑνός ἔθνους. Ἀπό τίς ἐπιλογές πού θά κάνουμε θά ἐξαρτηθεῖ τό μέλλον τοῦ τόπου μας. Πιστεύω ὅτι θά προσπαθήσουμε ὅλοι νά κάνουμε τίς σωστές ἐπιλογές. Στήν προσπάθεια, ἄλλωστε, αὐτή μπορεῖ νά μᾶς διευκολύνει καί τό γεγονός ὅτι ἡ χώρα μας θά ἐμπλουτίσει τή σχετική ἐμπειρία της, ἀφοῦ θά ἔχει τήν τιμή νά προεδρεύει, γιά φέτος, τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Πιστεύω ὅτι, παρά τίς δυσκολίες πού θά κληθοῦμε νά ἀντιμετωπίσουμε, θά καταστήσουμε τόν Καινούργιο Χρόνο ἀφετηρία ἐξόδου τῆς χώρας μας ἀπό τά σημερινά της ἀδιέξοδα. Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή, ἀπευθύνω καί πάλι πρός ὅλους σας καί στόν καθένα χωριστά τίς καλλίτερες εὐχές μου».

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στή δοξολογία γιά τό Νέο Ἔτος πού τελέστηκε στή Μητρόπολη Ἀθηνῶν, χωροστατοῦντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, Σεραφείμ.

Μετά τή δοξολογία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε, κατά τά καθιερωμένα, στό Προεδρικό Μέγαρο, τίς εὐχές τοῦ πρωθυπουργοῦ καί τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας.

4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Μέ τήν ἄφιξη στήν Ἀθήνα τοῦ προέδρου Ζ. Ντελόρ, καί τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐγκαινιάζεται ἡ ἐξάμηνη ἑλληνική προεδρία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως.

12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κοινοβουλίου, Ε. Κλέπς, μέ τήν εὐκαιρία ἐπισκέψεώς του στήν Ἀθήνα καί ἐπαφῶν του μέ τήν ἑλληνική πολιτική ἡγεσία, ἔγινε δεκτός ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, μέ τόν ὁποῖο καί ἀντάλλαξε ἀπόψεις σχετικά μέ τήν πορεία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἑνοποιήσεως καί μέ τά ἐθνικά θέματα τῆς Ἑλλάδος.

17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει μακρᾶς διάρκειας συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, πάνω σέ θέματα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἰδιαίτερη ἔμφαση δόθηκε στό περιεχόμενο τῆς συναντήσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ μέ τόν πρόεδρο Κλίντον, καθώς καί στή συμμετοχή του στή Σύνοδο κορυφῆς τοῦ ΝΑΤΟ πού εἶχε πραγματοποιηθεῖ στίς

Βρυξέλλες. «*Από τόν καιρό πού βρεθήκαμε ἔχουν μεσολαβήσει πολλά καί διάφορα γεγονότα*», εἶπε ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὑποδεχόμενος τό συνομιλητή του· καί συνέχισε: «*Ἄλλα εὐχάριστα κι ἄλλα δυσάρεστα. Νά κάτσουμε νά τά ἀναλύσουμε*».

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Τήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στά Βαλκάνια, καθώς καί θέματα πού ἀφοροῦν τήν ἔνταξη τῆς Αὐστρίας στήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση, συζήτησαν ὁ Κ. Καραμανλῆς μέ τόν Φ. Βρανίτσκυ.

Τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἐπισκέφθηκε ὁ Αὐστριακός καγκελλάριος ἐγκαινιάζοντας τίς ἐπαφές του μέ τήν πολιτική ἡγεσία τῆς Ἑλλάδος.

28 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται, σέ πρώτη συνάντηση, τό νέο πρόεδρο τοῦ Συνασπισμοῦ, Ν. Κωνσταντόπουλο.

Ὁ Ν. Κωνσταντόπουλος, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, δήλωσε ὅτι ἐξέθεσε τίς θέσεις του σχετικά μέ «τήν τραγική ἔλλειψη ἐθνικῆς στρατηγικῆς, τούς λαθεμένους χειρισμούς, τίς στραβές ἱεραρχήσεις, τά ἀδιέξοδα», τά ὁποῖα καί ἐπιβάλλουν τή συγκρότηση καί λειτουργία ἑνός Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς.

2 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Στό πλαίσιο τῶν τακτικῶν ἐπαφῶν του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Μ. Ἔβερτ, ἐξέφρασε, κυρίως, τίς ἀπόψεις του γιά τήν πορεία τῆς οἰκονομίας καί διατύπωσε τίς προτάσεις τοῦ κόμματός του προκειμένου νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἔξοδος ἀπό τήν κρίση.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Ἀρχιεπίσκοπο Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, Ἰάκωβο, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα μετά ἀπό πρόσκληση τοῦ πρωθυπουργοῦ. «Συζητήσαμε μέ τόν κ. Καραμανλῆ καί ξέρετε τήν εὐαισθησία του γύρω ἀπό τά ἐθνικά θέματα. Ἐκεῖνο τό ὁποῖο θέλουμε ὅλοι εἶναι νά ὑπάρξει μιά κοινή ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν, προκειμένου νά δοῦμε κάποια ἀποτελέσματα πιό θετικά», τόνισε ὁ ἱεράρχης μετά τή συνάντηση.

4 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μετά τό τέλος τοῦ ἐτήσιου check-up στό νοσοκομεῖο «Ὑγεία», ἐρωτήθηκε ἀπό δημοσιογράφους πῶς βλέπει τίς ἐξελίξεις στήν ἑλληνική πολιτική ζωή:

«Ζοῦμε μιά ἐποχή πού δέν ἐπιδέχεται οὔτε κριτική οὔτε προβλέψεις. Καί αὐτό διότι ἡ ἐποχή μας εἶναι ἐχθρική πρός τή λογική καί τήν κριτική. Καί αὐτό ἰσχύει τόσο γιά τήν ἑλληνική, ὅσο καί γιά τή διεθνῆ ζωή».

Σέ ἄλλη ἐρώτηση, σχετικά μέ τίς συνεχεῖς δηλώσεις πού διατυπώνονται τελευταίως, ἀπό ἐπώνυμους καί μή, παρατήρησε:

«Ἐσεῖς τίς ὑποδέχεσθε, ἐσεῖς τίς μεταδίδετε. Πάντως στόν τόπο μας ἔχουμε μιά παροιμία πού λέει ὅτι: "Ὅπου λαλοῦν πολλοί κοκκόροι ἀργεῖ νά ξημερώσει". Κι αὐτή τήν ἐποχή στήν Ἑλλάδα μιλοῦν ὅλοι. Καί μιλοῦν πολύ καί μιλοῦν γιά ὅλα, μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργοῦν μιά ἐπικίνδυνη σύγχυση, μέσα ἀπό τήν ὁποία πνίγεται ὁ κόσμος».

7 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ συνεργασία τόν ὑπουργό Γ. Κουβελάκη, μέ τόν ὁποῖο καί συζητεῖ τά ἀνοιχτά καί ἐπίκαιρα ἀλλά καί τά μονιμότερα προβλήματα στό χῶρο τῆς Δικαιοσύνης.

Ἐπακολούθησε, δύο ἡμέρες ἀργότερα, συνάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρόεδρο τοῦ Ἀρείου Πάγου, Β. Κόκκινο, πρός τόν ὁποῖο καί ἐξέφρασε τήν πάγια θέση του γιά ἐπικράτηση ἤπιου κλίματος, κατεξοχήν στό χῶρο τῆς Δικαιοσύνης, καθώς καί γιά ψύχραιμη ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων πού ἀνακύπτουν.

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Στή διάρκεια δεξιώσεως πού παρέθεσε πρός τιμή τῶν στελεχῶν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε σέ ἐρώτηση τῶν ἐκπροσώπων τοῦ τύπου σχετικά μέ τήν ἀπόφαση τῆς Οὐάσιγκτων νά ἀναγνωρίσει τήν πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας:

«Τουλάχιστον ἄτυχη, γιά νά μήν πῶ κάτι χειρότερο. Γιατί, ἐνῶ ἀδικοῦν τήν Ἑλλάδα, δέν βοηθοῦν κἄν τά Σκόπια. Ἡ ἀσφάλεια καί ἡ οἰκονομική ἐπιβίωση τῶν Σκοπίων ἐξαρτᾶται, σέ μεγάλο βαθμό, ἀπό τίς σχέσεις μέ τήν Ἑλλάδα, τίς ὁποῖες τά Σκόπια διαταράσσουν συνεχῶς μέ τήν προκλητική συμπεριφορά τους ἀπέναντί της».

14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρυ, δρ. Τζώρτζ Κάρεϋ, προσκεκλημένος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γίνεται δεκτός ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, μέ τόν ὁποῖο καί ἔχει συνομιλία ἡμίωρης διάρκειας.

17 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, Φ. Μιττεράν, ἀπευθύνει, μέ ἐπιστολή του πρός τόν Κ. Καραμανλῆ, πρόσκληση γιά συμμετοχή στόν ἑορ-

τασμό τῶν 50 χρόνων ἀπό τή συμμαχική ἀπόβαση στή Νορμανδία:

«Στίς ἀκτές αὐτές, τήν αὐγή μιᾶς ἱστορικῆς ἡμέρας, ἡ ἀποφασιστικότητα καί τό θαυμαστό σθένος μυριάδων ἀνθρώπων ἔστρεψαν τό ροῦ τοῦ πολέμου τῆς Εὐρώπης καί τοῦ κόσμου. Γνωρίζω τόν ἀγώνα τῆς χώρας σας στή μάχη γιά τήν ἀπελευθέρωσή της καί τήν ἀντίστασή της στόν εἰσβολέα. Ὁ θαρραλέος αὐτός ἀγώνας βάρυνε ἀποφασιστικά στήν κοινή προσπάθεια καί συνέβαλε στήν ἐπιτυχία τῆς ἐπιθέσεως πού ἀναλήφθηκε στή Νορμανδία.

»Ἔχω τήν τιμή νά σᾶς προσκαλέσω νά συμμετάσχετε στήν 50ή ἐπέτειο αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Ἡ παρουσία σας θά ἐκτιμηθεῖ ἐδῶ ὡς μαρτυρία μιᾶς ἀκλόνητης προσηλώσεως σ' αὐτό τό παρελθόν πού μᾶς ἑνώνει καί ὡς σύμβολο μιᾶς βαθιᾶς φιλίας, σφυρηλατημένης στήν προσπάθεια γιά ἀναζήτηση τῆς εἰρήνης.

»Μέσα σέ ἕναν κόσμο ἀβεβαιότητας καί ἀδιαλλαξίας, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία μας ἔχει ἐντούτοις καταδείξει τούς κινδύνους, γνωρίζω ὅτι θά συνεχίσουμε νά ἐργαζόμαστε ἀπό κοινοῦ χάριν τῶν κοινῶν ἀξιῶν πού ἀποτελοῦν τή δύναμή μας. Ἡ φιλοδοξία τῆς Γαλλίας, τό γνωρίζετε, εἶναι νά συμβάλει ἀποφασιστικά στή διαμόρφωση ἑνός μέλλοντος εἰρήνης καί σταθερότητας μέ προϋπόθεση τό σεβασμό τῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατίας καί τῆς ἐλευθερίας, τόσο ἀγαπητῶν στίς δύο χῶρες μας».

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τό Γάλλο ὁμόλογό του, ἐπεσήμανε, σέ ἀπαντητική ἐπιστολή του, στίς 16 Μαρτίου:

«Ἡ ἐπιχείρηση στή Νορμανδία ἀποτελεῖ γεγονός ἱστορικῆς σημασίας πού ἔκρινε τήν ἔκβαση τοῦ πολέμου. Τό θάρρος καί ἡ ἀνδρεία τῶν Δυνάμεων πού ἔλαβαν μέρος σ' αὐτήν συνέβαλαν ἀποφασιστικά στήν ἀπελευθέρωση τῆς Εὐρώπης, θέτοντας τά θεμέλια τῆς συμμαχικῆς νίκης.

»Ἡ συμμετοχή τῶν δύο λαῶν μας στόν κοινό ἀγώνα ὑπῆρξε ἡρωική καί ἡ συμβολή τους σημασίας ἀποφασιστικῆς γιά τήν πορεία πρός τήν ἐλευθερία. Γι' αὐτό λυπᾶμαι εἰλικρινά, κύριε πρόεδρε, ὅτι λόγοι ἀνεξάρτητοι τῆς θελήσεώς μου δέν θά μοῦ ἐπιτρέψουν νά ἀνταποκριθῶ στήν πρόσκλησή σας.

»Ὁ ἑορτασμός τῆς 6ης Ἰουνίου, ἐξ ἄλλου, εἶναι χρήσιμος διότι μᾶς δίνει τήν εὐκαιρία νά ἀναλογισθοῦμε τά εὐτυχῆ ἀποτελέσματα πού εἶχε ἡ κοινή προσπάθεια καί ἡ προσήλωση τῶν δύο χωρῶν μας στά ἰδανικά τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλά καί νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι ἡ ἐπικράτηση τῶν ἀξιῶν, γιά τίς ὁποῖες ὁ γαλλικός καί ὁ ἑλληνικός λαός πολέμησαν, εἶναι ἀναγκαία προϋπόθεση γιά τήν οἰκοδόμηση ἑνός καλλίτερου καί ἀσφαλέστερου μέλλοντος γιά τήν ἀνθρώπότητα»[214].

25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὁρκίζονται ὁ Α. Παπαδόπουλος καί ὁ Ν. Κυριαζίδης, ὡς ὑπουργός, ἀντίστοιχα, καί ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν.

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1994

Ἐκδηλώνοντας ἐξακολουθητικά τό ἐνδιαφέρον του γιά τήν πρόοδο τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν στό Δίο, ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν καθηγητή Δ. Παντερμαλῆ.

6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994

Μετά τό θλιβερό ἄγγελμα τοῦ θανάτου τῆς Μελίνας Μερκούρη, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Ἡ Μελίνα μέ τό ὑψηλό καλλιτεχνικό ταλέντο της καί τή δυναμική προσωπικότητά της κατέστησε αἰσθητή τήν παρουσία της ὄχι μόνο στήν ἑλληνική, ἀλλά καί στήν εὐρωπαϊκή ζωή.

»Ἐκφράζω τή βαθειά μου λύπη γιά τό θάνατό της».

7 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994

Ἐκδηλώνοντας σταθερά τό ἐνδιαφέρον του γιά τήν πορεία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται ἀπό τόν Ι. Μπούτο γιά τά θέματα, εἰδικότερα, τῆς νομισματικῆς καί πιστωτικῆς πολιτικῆς.

16 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει συνομιλία μέ τόν πρωθυπουργό, ἐπικεντρωμένη στήν ἐξέταση τῆς πορείας τῶν ἐθνικῶν θεμάτων.

Ἡ σχετική ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρει:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆς δέχθηκε σέ συνεργασία τόν πρωθυπουργό κ. Α. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά θέματα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

»Ἐξετάσθηκε εἰδικότερα ἡ γιουγκοσλαβική κρίση, σχετικά μέ τήν ὁποία ἐπαναβεβαιώθηκε ἡ θέση τῆς Ἑλλάδος ὅτι καμία βαλκανική χώρα δέν πρέπει νά μετάσχει σέ ὁποιασδήποτε μορφῆς στρατιωτική ἐπέμβαση, οὔτε καί σέ εἰρηνευτική δύναμη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στήν τέως Γιουγκοσλαβία.

»Συζητήθηκαν, ἐπίσης, οἱ τελευταῖες ἐξελίξεις στό θέμα τῶν Σκοπίων καί οἱ διαγραφόμενες προοπτικές μετά τήν πρόσφατη συνάντηση τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν μέ τόν κ. Σάιρους Βάνς.

»Τέλος, ἐξετάσθηκε ἡ πορεία τοῦ Κυπριακοῦ, στά πλαίσια τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί ἡ προοπτική ἐντάξεως τῆς Κύπρου στήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση».

Οἱ ἀπόψεις πού ἐκφράστηκαν κατά τή συνάντηση, ὅπως ἀναφέρθηκε εἰδησεογραφικά, συνέπεσαν μέ τίς ἀντίστοιχες ὅλων τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, ἐφόσον, ἐκτός ἀπό τή ΝΔ, ἡ ὁποία ἔκαμε καί συγκε-

κριμένη πρόταση γιά τή δραστηριοποίηση τῆς Ἑλλάδος μέ στόχο τήν ἀποτροπή τουρκικῆς συμμετοχῆς, τόσο τό ΚΚΕ ὅσο καί ὁ Συνασπισμός ἔχουν ταχθεῖ κατά τῆς συμμετοχῆς στήν εἰρηνευτική δύναμη τοῦ ΟΗΕ στήν πρώην Γιουγκοσλαβία.

Ἡ συνάντηση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν πρωθυπουργό ἀκολούθησε τήν ὁρκωμοσία, ἐνώπιόν του, τοῦ νέου ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ, Θ. Μικρούτσικου.

21 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπαντᾶ σέ ἐπιστολή, μέ τήν ὁποία ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἀργεντινῆς, Κ.Σ. Μενέμ, τόν εἶχε πληροφορήσει γιά τήν πρότασή του νά συγκροτηθεῖ διεθνές σῶμα μέ σκοπό τήν καταπολέμηση τῆς πείνας:

«Κύριε πρόεδρε,

»Θά ἤθελα νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν ἀπό 18 Ἰανουαρίου 1994 ἐπιστολή σας, σχετικά μέ τήν πρότασή σας γιά τήν σύσταση διεθνοῦς σώματος πρός καταπολέμηση τῆς πείνας καί νά σᾶς ἐκφράσω τά θερμά συγχαρητήριά μου γιά τήν ἀνάληψη ἐκ μέρους σας τῆς σημαντικῆς αὐτῆς πρωτοβουλίας.

»Ἡ ἄμεση διεθνής κινητοποίηση πρός τήν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ τῆς προτάσεώς σας μέ βρίσκει ἀπολύτως σύμφωνο, ἀφοῦ σήμερα καί παρά τά ὑψηλά ἐπιστημονικά καί τεχνολογικά ἐπιτεύγματα, ἡ πείνα καί ἡ ἐξαθλίωση συνεχίζουν νά μαστίζουν ἕνα πολύ μεγάλο ἀριθμό συνανθρώπων μας.

»Παράλληλα, ὅμως, ἐκτιμῶ, ὅτι, πέρα ἀπό τήν παροχή τροφῆς, οἱ προσπάθειες τῆς Διεθνοῦς Κοινότητας πρέπει νά ἐντατικοποιηθοῦν στήν κατεύθυνση βελτιώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν χειμαζομένων πληθυσμῶν, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ μέ τήν μόρφωση καί τήν τεχνική ἐκπαίδευσή τους.

»Ἡ χώρα μου, ὅπως καί στό παρελθόν σέ ἀνάλογες ἀνθρωπιστικῆς φύσεως πρωτοβουλίες, εἶναι ἕτοιμη νά ἀντιμετωπίσει εὐνοϊκά τήν πρόταση σας γιά τήν σύσταση Σώματος Λευκοκράνων, στό πλαίσιο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί τῶν εἰδικευμένων ὀργανώσεών τους»[215].

21 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν πρόεδρο τῆς Νέας Δημοκρατίας, Μ. Ἔβερτ, μέ τόν ὁποῖο συζήτησε τίς ἐξελίξεις περί τά ἐθνικά θέματα καί, κυρίως, στό πεδίο τῆς οἰκονομίας, ὅπου καί ἐπικεντρώνει τήν ἀντιπολιτευτική της κριτική ἡ ἀξιωματική ἀντιπολίτευση.

Σύμφωνα μέ διασταυρωμένες πληροφορίες, οἱ Κ. Καραμανλῆς καί Μ. Ἔβερτ συμφώνησαν ὅτι πρέπει νά τηρηθεῖ κατά γράμμα ἡ ἀπόφαση τοῦ συμβουλίου τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν πού προβλέπει ὅτι ἡ Ἑλλάδα δέν πρέπει νά ἐμπλακεῖ μέ τήν ἀποστολή στρατιωτικῶν δυνάμεων στή βοσνιακή κρίση, ἀκόμη καί στήν περίπτωση πού ἀποφασιστεῖ ἡ συμμετοχή τουρκικῶν στήν εἰρηνευτική δύναμη τοῦ ΟΗΕ.

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παρίσταται στήν ἐπίσημη δοξολογία γιά τήν ἐθνική ἐπέτειο στό Μητροπολιτικό Ναό Ἀθηνῶν, καταθέτει στεφάνι στό μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καί παρακολουθεῖ, τέλος, τήν καθιερωμένη παρέλαση τμημάτων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τήν ὁποία καί θά χαρακτηρίσει «λαμπρή», προσθέτοντας: *«Ἐνέπνεε καί ἐμπιστοσύνη καί ὑπερηφάνεια»*. Σχετικά, σέ σῆμα πού ἐξέπεμψε πρός τούς ὑπουργούς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Δημοσίας Τάξεως καί Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, τόνισε:

«Ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τήν ἱκανοποίησή μου γιά τήν ἄψογη καί ἐντυπωσιακή ἐμφάνιση τῶν τμημάτων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, κατά τήν σημερινή παρέλαση καί νά ἀπευθύνω τά συγχαρητήριά μου σέ ὅλους πού ἔλαβαν μέρος σ' αὐτήν καί συντέλεσαν στήν ἐπιτυχία της. Ἡ ἐπιβλητική τους παρουσία ἐπιβεβαιώνει τήν ἀρτια ἐκπαίδευσή τους, τόν ὑψηλό βαθμό ἑτοιμότητας καί τό ἐξαίρετο μαχητικό δυναμικό τους.

»Εἶναι γνωστό ὅτι σέ ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα στήν περιοχή μας ἐπικρατεῖ κατάσταση ἐντόνων ἀνακατατάξεων καί ἀντιπαραθέσεων, πού εἶναι δυνατό νά θέσουν σέ κίνδυνο τήν εἰρήνη. Γι' αὐτό καί πρέπει νά διαφυλάξουμε ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ τήν συνοχή καί ἰσχύ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεών μας, πού ἀποτελοῦν τήν ἀσπίδα γιά τήν ἀσφάλεια τῆς πατρίδας μας, ἀλλά καί ἐγγύηση γιά τήν περιφρούρηση τῆς εἰρήνης στήν περιοχή μας.

»Ὁ ἑλληνικός λαός, πού περιβάλλει μέ ἀγάπη καί στοργή τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις καί τά Σώματα Ἀσφαλείας καί ἐνσυνείδητα ὑποβάλλεται σέ οἰκονομικές θυσίες γιά τή διατήρηση καί ἐπαύξηση τῆς μαχητικῆς τους ἰσχύος, πρέπει νά αἰσθάνεται τήν ἱκανοποίηση ὅτι οἱ θυσίες του αὐτές ἀξιοποιοῦνται πλήρως».

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε μήνυμα πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Δέν εἶναι εὔκολο νά ὁμιλεῖ κανείς κάθε χρόνο γιά τό ἴδιο θέμα, ὅταν μάλιστα ἔχουν λεχθεῖ καί ἔχουν γραφεῖ γι' αὐτό τόσα πολλά, ὥστε νά εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολη, ἄν ὄχι ἀδύνατη, ἡ ἀποφυγή κοινοτόπων ἐπαναλήψεων. Ἡ Ἐπανάσταση, ἐντοῦτοις, τοῦ 1821 εἶναι ἕνα θέμα τόσο μεγάλο καί πολυσήμαντο, ὥστε νά ἀποτελεῖ ἀνεξάντλητη πηγή ἐμπνεύσεως καί παραδειγματισμοῦ.

»Ἡ ἱστορία τοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821 εἶναι τό καλλίτερο μάθημα γιά ὅλους μας, καί ἰδιαίτερα γιά τούς νεώτερους. Γιατί μᾶς διδάσκει τί πρέπει νά κάνουμε καί τί νά ἀποφεύγουμε, γιά νά εἴμαστε ἀσφαλεῖς καί ἐλεύθεροι. Καί τό μάθημα αὐτό γίνεται ἐπίκαιρο, σήμερα, πού οἱ καιροί εἶναι

δύσκολοι καί μπορεῖ νά γίνουν ἐπικίνδυνοι, ἄν ἀφήσουμε, καί πάλι, τίς κακίες μας νά πνίξουν τίς ἀρετές μας.

»Ἡ πεῖρα — παληά καί πρόσφατη — μᾶς ἔχει διδάξει ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί πρόοδος σέ μιά χώρα, χρειάζεται γαλήνη κοινωνική καί ἐθνική ἑνότης. Καί γιά νά ὑπάρξει ὁμαλή δημοκρατική ζωή, χρειάζεται Κράτος σοβαρό καί ὑπεύθυνο. Κράτος μέ σταθερούς ἐθνικούς προσανατολισμούς καί μέ ὑγιεῖς καί μακρόβιους δημοκρατικούς θεσμούς, πού νά ἐπιτρέπουν στήν Πολιτεία καί στούς πολίτες νά χαράσσουν τήν πορεία τους μέ μακρά καί ἀσφαλῆ προοπτική.

»Τίς ἀλήθειες αὐτές, πού εἶναι κλασικές, τίς γνωρίζουμε ὅλοι. Καί ὄχι μόνο τίς γνωρίζουμε, ἀλλά καί ἐπιδεικτικά τίς διακηρύσσουμε. Δέν κατορθώσαμε, ὅμως, νά τίς κάνουμε πράξη, γιατί ἡ πολιτική μας ζωή διαμορφώνεται συνήθως μέσα σ' ἕνα κλίμα φορτισμένο ἀπό ἔντονα πολιτικά πάθη. Πάθη πού διαταράσσουν, μέ κάθε κυβερνητική μεταβολή τήν ὁμαλή λειτουργία τῆς Πολιτείας καί ἀνακόπτουν τήν πρόοδο τοῦ τόπου. Δέν καταλάβαμε ἀκόμα ὅτι, γιά νά προκόψει ἕνα ἔθνος πρέπει, ὄχι μόνο ἡ κάθε Κυβέρνηση ἀλλά καί ἡ κάθε γενεά, νά συμπληρώνει ἀντί νά ἀνατρέπει τό ἔργο της προηγουμένης.

»Κάποτε, ὅμως, θά πρέπει νά ἀντικρύσουμε τίς ἀλήθειες αὐτές μέ εἰλικρίνεια καί θάρρος. Κάποτε θά πρέπει νά ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς γνωστές ἀδυναμίες μας καί νά ἀναπτύξουμε τίς ἀρετές μας. Καί νά ἀλλάξουμε ἔτσι τό νοσηρό πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα τοῦ τόπου μας, μέ τήν ἀλλαγή τῆς πολιτικῆς συμπεριφορᾶς μας.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Πέρα ἀπό τίς γενικές αὐτές παραινέσεις μου, εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς ὑπενθυμίσω καί τά ἄμεσα καί ἐπικίνδυνα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει αὐτή τή στιγμή ἡ πατρίδα μας.

»Στό ἐσωτερικό ἡ οἰκονομία μας δοκιμάζεται καί ἡμπορεῖ νά ἀπειληθεῖ μέ κατάρρευση. Κατάρρευση πού θά ὁδηγήσει σέ πτώση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας, στήν ἀποδυνάμωση τῆς ἀμυντικῆς μας ἱκανότητας καί στήν ὑποβάθμιση τῆς θέσεως τῆς χώρας μας στή διεθνῆ ζωή καί, ἰδιαίτερα, στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

»Γιά ν' ἀποτρέψουμε τούς κινδύνους αὐτούς, θά χρειασθοῦν μόχθος καί θυσίες καθολικές καί κοινωνικά δίκαιες. Ἀλλά θά χρειασθεῖ, προπαντός, νά συνειδητοποιήσουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες καί ἰδιαίτερα οἱ οἰκονομικά ἰσχυρότεροι, ὅτι ἡ ἐκπλήρωση τῶν φορολογικῶν τους ὑποχρεώσεων ἀποτελεῖ ὄχι μόνο καθῆκον πρός τήν πατρίδα, ἀλλά καί θέμα τιμῆς γι' αὐτούς τούς ἴδιους. Γιατί εἶναι ντροπή ἐξαιτίας τῶν φοροφυγάδων νά διασύρεται ἡ πατρίδα μας διεθνῶς μέ τό ἐπιχείρημα, ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες εἶναι πλούσιοι, τό Κράτος τους εἶναι φτωχό.

»Στήν παραπαίουσα, ἐξάλλου, Εὐρώπη καλλιεργεῖται ἤδη ἡ ἀπαράδεκτη ἀντίληψη ὅτι τό εὐρωπαϊκό οἰκοδόμημα ἠμπορεῖ νά ἐξελιχθεῖ σέ περισσότερες τῆς μιᾶς ταχύτητες. Οἱ κίνδυνοι περιθωριοποίησης τῆς χώρας μας εἶναι ὁρατοί. Ἐπιβάλλεται, συνεπῶς, ἡ προσαρμογή μας στά νέα δεδομένα νά εἶναι ταχεία. Καί ἡ συμμετοχή μας στίς ἐξελικτικές διαδικασίες ἐνεργός. Ἡ σύγκλιση τῆς οἰκονομίας μας πρός αὐτές τῶν ἄλλων μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως πρέπει νά ἀποτελέσει ἐθνική προτεραιότητα.

»Τέλος, στό εὐρύτερο διεθνές περιβάλλον, πού χαρακτηρίζεται ἀπό ἀστάθεια καί ἀβεβαιότητα, ἡ πατρίδα μας ἔχει, ἐπίσης, νά ἀντιμετωπίσει προβλήματα κρίσιμα. Ἡ πολύχρονη δοκιμασία τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου συνεχίζεται. Ὅπως συνεχίζεται καί ἡ προκλητικότης τῶν Σκοπίων, πού μπορεῖ μέ τήν ἀπερίσκεπτη πολιτική τους νά ὁδηγήσουν στήν ἀποσταθεροποίηση τῆς εὐρύτερης περιοχῆς μας, ἄν ἡ Διεθνής Κοινότης δέν βρεῖ τό θάρρος νά τά σωφρονήσει.

»Ἕλληνίδες, Ἕλληνες,

»Τό μέγεθος τῶν προβλημάτων αὐτῶν, οἰκονομικῶν καί ἐθνικῶν, προσδιορίζει καί τό μέγεθος τῶν εὐθυνῶν, πού ἔχουμε ὅλοι ἔναντι στήν πατρίδα καί τήν ἱστορία μας. Ἡ ἐπιτυχής ἀντιμετώπισή τους προϋποθέτει, ὅπως εἶπα κατ' ἐπανάληψιν, ἀρραγές μέτωπο πού μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ μόνο μέ τήν ἀναζήτηση καί χάραξη κοινῆς ἐθνικῆς γραμμῆς.

»Πιστεύω ὅτι καί στίς σημερινές δύσκολες περιστάσεις θ' ἀντλήσουμε γνώση καί δύναμη ἀπό τά διδάγματα τοῦ Ἀγώνα τοῦ '21. Γιά νά σφυρηλατήσουμε, μέ ὑπευθυνότητα, τό αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας καί τῆς κοινωνικῆς μας ἀλληλεγγύης καί νά ἐξασφαλίσουμε καλλίτερες προοπτικές γιά τό μέλλον τοῦ ἔθνους».

Εἰδικότερα, ἐξάλλου, πρός τούς ἀπόδημους Ἕλληνες διαμήνυσε:

«Ὁ ἑορτασμός τῆς ἐπετείου τῆς ἐθνεγερσίας τοῦ 1821 μοῦ δίνει τήν εὐκαιρία νά σᾶς ἀπευθύνω καί πάλι τό θερμό χαιρετισμό τῆς πατρίδας.

»Ἡ 25η Μαρτίου 1821 ἀποτελεῖ τήν κορυφαία στιγμή τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γιατί ἀπέδωσε στό ἔθνος, ὕστερα ἀπό μακρούς καί σκληρούς ἀγῶνες, τήν ἐλευθερία του. Ἐλευθερία πού γιά νά διαφυλαχθεῖ, ἰδίως στήν ἐποχή μας, χρειάζονται συνεχεῖς ἀγῶνες. Αὐτό, ἄλλωστε, μᾶς δίδαξε ἡ πορεία τοῦ ἔθνους ἐπί ἑνάμιση καί πλέον αἰώνα. Ὀφείλουμε, συνεπῶς νά ἐπαγρυπνοῦμε γιά νά τή διαφυλάξουμε ἀναλογιζόμενοι πάντα τό χρέος πρός τήν πατρίδα· καί ἐμπνεόμενοι ἀπό τήν αὐτοθυσία ἐκείνων πού ἀγωνίσθηκαν γιά νά μᾶς τήν ἐξασφαλίσουν.

»Ἡ συμβολή τῶν ἀποδήμων σέ ὅλους τούς ἀγῶνες τοῦ ἔθνους ὑπῆρξε ἀποφασιστική. Σήμερα, ἡ ἑνότητα καί ἡ ἀλληλεγγύη τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου καί ἄν βρίσκονται, μποροῦν νά δημιουργήσουν δύναμη πολύτιμη γιά τήν πατρίδα. Δύναμη, πού θά τή βοηθήσει στήν ἐπίλυση τῶν γνωστῶν ἐθνικῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζει. Ἀλλά καί θά τῆς ἐπιτρέψει νά καταλάβει τή θέση πού τῆς ἀξίζει στή διεθνῆ ζωή.

»Τό ἔθνος διέρχεται περιστάσεις δύσκολες, πού ἐπιτείνουν ἡ ὄξυνση τῶν προβλημάτων καί ἡ ἀβεβαιότης πού ἐπικρατεῖ στήν περιοχή μας. Ἔχοντας συνείδηση τῆς μεγάλης εὐθύνης μας ἀπέναντι στήν πατρίδα, καλούμεθα ὅλοι στήν Ἑλλάδα καί στό ἐξωτερικό, ὁ καθένας ἀπό τήν ἐπάλξη του, νά ἀντιμετωπίσουμε ἑνωμένοι τίς σημερινές δυσκολίες, προασπίζοντες μέ θάρρος τίς ἀκατάλυτες ἀξίες καί τά ἰδανικά τῆς φυλῆς μας».

30 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Ρουμανίας Ἴον Ἰλιέσκου, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἑλ-

λάδα καί διεξάγει συνομιλίες μέ τόν πρωθυπουργό, συναντᾶται στό Προεδρικό Μέγαρο καί ἀνταλλάσσει ἀπόψεις μέ τόν Κ. Καραμανλῆ.

Ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἐκδόθηκε, σχετικά, ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κ. Κ. Καραμανλῆς, συναντήθηκε σήμερα μέ τόν πρόεδρο τῆς Ρουμανίας κ. Ἴον Ἰλιέσκου, ὁ ὁποῖος ἐπισκέπτεται τήν Ἑλλάδα. Κατά τή συνάντηση αὐτή ἐπιβεβαιώθηκαν οἱ ἐξαίρετες σχέσεις παραδοσιακῆς φιλίας μεταξύ Ἑλλάδος καί Ρουμανίας. Καί στό πλαίσιο αὐτό ἐξετάσθηκαν διεθνῆ θέματα πού ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερα τίς δύο χῶρες καί εἰδικότερα οἱ ἐξελίξεις στήν Εὐρώπη, ἡ κατάσταση στά Βαλκάνια καί ἡ γιουγκοσλαβική κρίση».

7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994

Μέ τήν ἀνάγνωση μηνύματος τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, ἀρχίζει τίς ἐργασίες της ἡ 43η σύνοδος τῶν Εὐρωπαίων πρυτάνεων:

«Κύριοι πρυτάνεις,

»Μέ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση χαιρετίζω τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου σας, πού εἶναι ἀφιερωμένες στό κρίσιμο θέμα τῆς διαχειρίσεως τῶν πόρων τῶν ἀνώτατων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων. Λυποῦμαι μόνον ἐπειδή λόγοι ἀνώτεροι τῆς θελήσεώς μου δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά παραστῶ προσωπικῶς.

»Τόσον ὁ χρόνος ὅσο καί ὁ χῶρος στόν ὁποῖο διεξάγεται ἡ Σύνοδός σας ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία ἀλλά καί ἐπικαιρότητα.

»Διανύουμε μιά ἐποχή, κατά τήν ὁποία ἡ ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη ἀλλά καί ἡ Εὐρώπη, εἰδικότερα, περνοῦν μιά βαθιά καί πολύμορφη κρίση. Κρίση πολιτική, κρίση οἰκονομική καί, κυρίως, κρίση ἀξιῶν.

»Ἡ πανεπιστημιακή κοινότητα μπορεῖ νά συμβάλει καθοριστικά στό ξεπέρασμα αὐτῆς τῆς κρίσεως καί τῆς ἀβεβαιότητας. Μέσα ἀπό τή νηφαλιότητα, τήν ὁποία διασφαλίζει ὁ ἀνεπιτήδευτος στοχασμός καί μέσα ἀπό τήν ἀντικειμενικότητα, τήν ὁποία ἐγγυᾶται ἡ ἀπόσταση ἀπό πολιτικές καί ἄλλες σκοπιμότητες, τό πανεπιστήμιο μπορεῖ νά συνεισφέρει τά μέγιστα στήν προσπάθεια νά διατηρήσει ἡ Εὐρώπη τή μακραίωνη πολιτική καί πολιτιστική της παράδοση καί νά βρεῖ τό δρόμο πού τῆς ἀρμόζει στό στίβο τῆς σύγχρονης ταραγμένης ἀνθρωπότητας.

»Τό ὅτι ἡ Σύνοδός σας συνέρχεται στή Θεσσαλονίκη ἔχει, ἐπίσης, ἰδιαίτερη σημασία. Ἡ πρωτεύουσα τῆς ἱστορικῆς Μακεδονίας ὑπῆρξε καί ἐξακολουθεῖ νά εἶναι τό σταυροδρόμι τῆς συναντήσεως τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέ τή σύγχρονη συνέχειά του, δηλαδή τόν δυτικό τρόπο σκέψεως καί ζωῆς καί τή χριστιανική παράδοση. Σ' ἕναν τόπο, πού τόν διακρίνει μιά τέτοια ἀδιάλειπτη ἱστορική συνέχεια, ἡ Σύνοδός σας θά βρεῖ πολλές καί πλούσιες πηγές ἐμπνεύσεως.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι, κατά τίς ἐργασίες αὐτές, θά ἐξαχθοῦν ὠφέλιμα συμπεράσματα ὄχι μόνο γιά τήν πανεπιστημιακή κοινότητα ἀλλά καί γιά τήν Εὐρώπη, γενικότερα».

11 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994

Ὁ ὑπουργός Ἐσωτερικῶν, Α. Τσοχατζόπουλος, ὁ ὁποῖος προεδρεύει στήν ἁρμόδια κυβερνητική ἐπιτροπή, ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ γιά τά μεγάλα δημόσια ἔργα.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Α. Τσοχατζόπουλος διευκρίνησε:

«Ἦταν μιά προγραμματισμένη συνάντηση μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, γιά νά τόν ἐνημερώσω γιά τά μεγάλα ἔργα. Ὅπως γνωρίζετε, προεδρεύω στήν ἀντίστοιχη ἐπιτροπή τῆς Κυβέρνησης. Ὁ πρόεδρος ἐνδιαφερόταν νά πληροφορηθεῖ γι' αὐτά τά σημαντικά ἔργα ὑποδομῆς, πού ἔχουν τόσο μεγάλη σημασία γιά τόν τόπο. Καί ἐκεῖνο γιά τό ὁποῖο ἐνδιαφέρθηκε ἰδιαίτερα ἦταν ἡ προώθηση τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ, πού θεωρεῖ ἐθνικῆς πρωτεραιότητας ἔργο... Εἴχαμε συζήτηση οὐσιαστική καί ἄψογη».

20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994

Σέ συνάντησή του, στό Προεδρικό Μέγαρο, μέ τό δήμαρχο Θεσσαλονίκης, Κ. Κοσμόπουλο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐκφράζει ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τά μέτρα προετοιμασίας τοῦ προγράμματος ἐκδηλώσεων, καθώς καί γιά τήν πορεία τῶν ἔργων ὑποδομῆς πού ἔχει προβλεφθεῖ νά ἐκτελεστοῦν ἐνόψει τῆς ἀνακηρύξεως τῆς πόλεως ὡς πολιτιστικῆς πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης γιά τό ἔτος 1997.

23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994

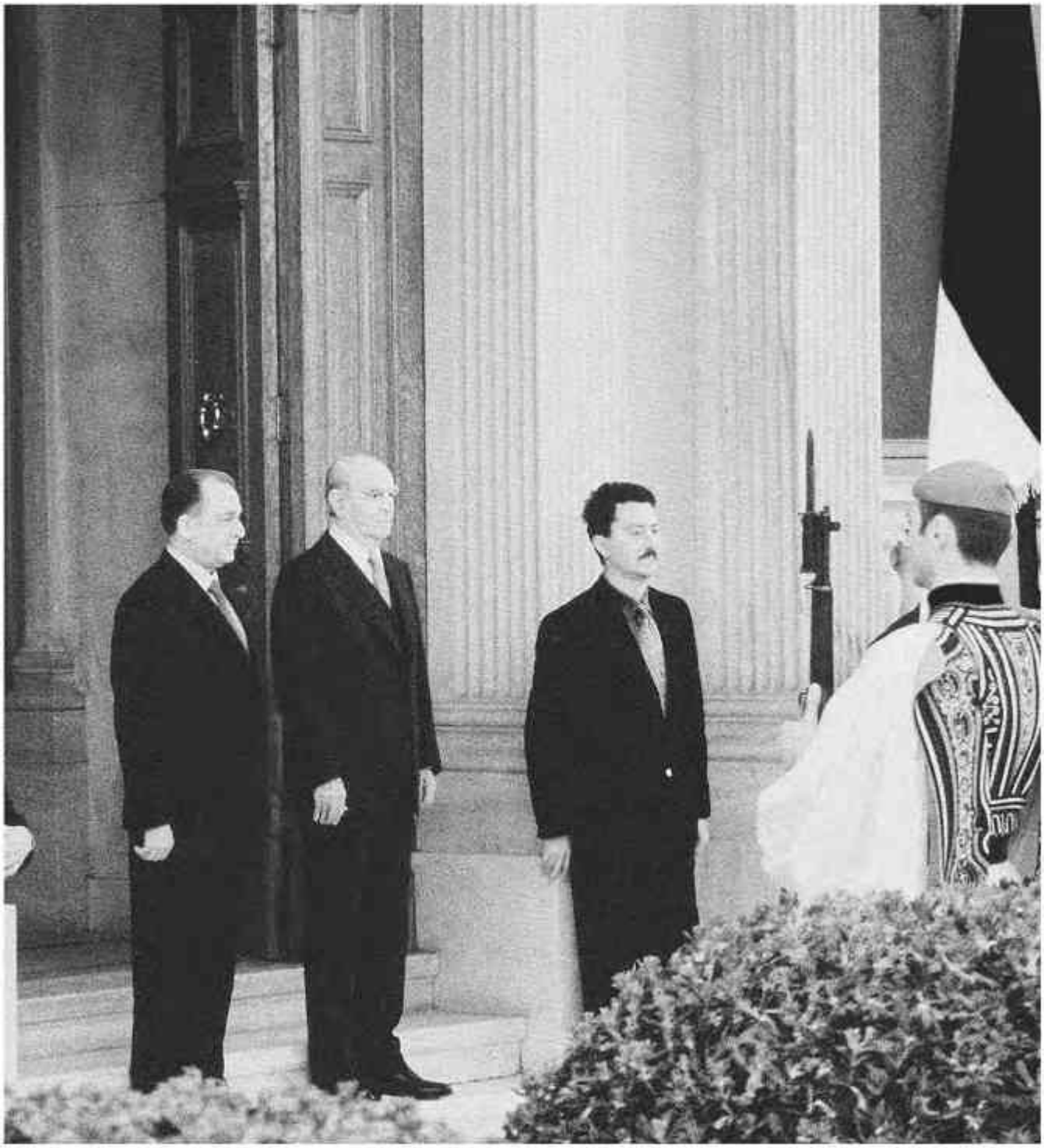
Ἡ «International Herald Tribune» σκιαγραφεῖ, σέ δημοσίευμά της, τήν προσωπικότητα καί τό ἔργο τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας:

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος, ἔχει παραλληλιστεῖ μέ τόν Περικλῆ, τόν ἀρχαῖο Ἕλληνα πολιτικό, ἀλλά ὁ Περικλῆς ἦταν σέ κάποιο βαθμό δημαγωγός, ἐνῶ ὁ Κ. Καραμανλῆς, 87 ἐτῶν, ὁπωσδήποτε ὄχι.

Ἄλλοι τόν βλέπουν ὡς τό νέο Ἐλευθέριο Βενιζέλο, τόν ἄνθρωπο πού ἐγκαινίασε τή σύγχρονη περίοδο τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἀλλά ὁ Βενιζέλος ἦταν ἐπαναστάτης καί ριψοκίνδυνος, ἐνῶ ὁ κ. Καραμανλῆς πατᾶ πάντα σέ σταθερό ἔδαφος. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο, γιά τούς περισσότερους ἀπό τούς συμπατριῶτες του, ὁ κ. Καραμανλῆς εἶναι μοναδικός καί ἀσύγκριτος.

Ἕνας ἀπό τούς νεαρώτερους Ἕλληνες πρωθυπουργούς, ὁ κ. Καραμανλῆς ἦταν ἕνας ἐπιτυχημένος ὑπουργός στήν Κυβέρνηση τοῦ στρατάρχη Παπάγου, ὅταν ὁ βασιλεύς Παῦλος τόν ἐπέλεξε γιά διάδοχο τοῦ γηραιοῦ στρατιώτη πού πέθανε τό 1955. Εἴκοσι χρόνια ἀργότερα, ὁ κ. Καραμανλῆς διενήργησε τό δημοψήφισμα πού ἔθεσε τέρμα στήν μοναρχία στήν Ἑλλάδα.

«Γιά τόν Καραμανλῆ δέν ὑπάρχει ἰδεολογία ἤ ὑποχρέωση σέ τρίτους. Ὁ ὑπέρτατος νόμος πού ἀκολουθεῖ εἶναι τά συμφέροντα τῆς χώρας του, τά ὁποῖα βλέπει καθαρά», ἔλεγε ὁ Κ. Τσάτσος, πρῶτος πρόεδρος τῆς χώρας καί στενός συνεργάτης τοῦ κ. Καραμανλῆ.

Ὑποδοχὴ τοῦ Ρουμάνου προέδρου, Ἰον Ἰλιέσκου, στό Προεδρικό Μέγαρο.

Καί ἀφοῦ ἀναφερθεῖ στήν πολιτική σταδιοδρομία τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στή συμβολή του στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας τό 1974 καί στήν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, καθώς καί στά σημαντικά διεθνῆ βραβεῖα πού τοῦ ἀπονεμήθηκαν, τό δημοσίευμα καταλήγει:

Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος εἶναι σήμερα ὁ πρεσβύτερος ἡγέτης Κράτους στήν Εὐρώπη. Ἔχει χαρακτηριστεῖ ὡς ὁ «Νέστωρ» τῶν Εὐρωπαίων πολιτικῶν. Καί ὅπως ὁ γηραιός ἡγέτης τῶν Ἑλλήνων, πού πολιορκοῦσαν τήν Τροία 3.000 χρόνια πρίν, εἶναι μιά πλούσια πηγή σοφῶν συμβουλῶν. Ὅπως ὅμως καί τοῦ Νέστορα, οἱ συμβουλές του δέν εἰσακούονται πάντα.

25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994

«Ἐκφράζω τή λύπη μου γιά τό θάνατο τοῦ Γιώργου Γεννηματᾶ, ὁ ὁποῖος ξεχώρισε ὡς ἄνθρωπος καί ὡς πολιτικός μέ τό ἦθος του καί τίς ἱκανότητές του», δήλωσε ὁ Κ. Καραμανλῆς γιά τόν ἐκλιπόντα πολιτικό, εὐθύς μετά τό θλιβερό ἄγγελμα τοῦ θανάτου του.

27 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν ἀναπληρωτή ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Θ. Πάγκαλο, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημερώνει, κυρίως γιά τό ἔργο πού συντελεῖται στό πλαίσιο τῆς ἑλληνικῆς προεδρίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως.

1 ΜΑΪΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισκέπτεται τήν προεδρική φρουρά καί συνεορτάζει μέ τόν παραδοσιακό τρόπο τήν Ἡμέρα τοῦ Πάσχα.

6 ΜΑΪΟΥ 1994

«Ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης» συζήτηση εἶχε ὁ Κ. Καραμανλῆς μέ τόν πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου, μετά τήν ὁρκωμοσία τοῦ Ι. Παπαντωνίου καί Γ. Ρωμαίου ὡς ὑπουργοῦ, ἀντίστοιχα, καί ἀναπληρωτῆ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑποστήριξε ὅτι, ἐνόψει τῆς διεξαγωγῆς τῶν εὐρωεκλογῶν, θά ὄφειλαν νά τοποθετηθοῦν δύο τουλάχιστο ὑπηρεσιακοί ὑπουργοί — Ἐσωτερικῶν καί Δικαιοσύνης —, ἀλλ' ὁ πρωθυπουργός ἀντέταξε τήν ἄποψη ὅτι θά ἦταν σκόπιμο νά ἀποφευχθεῖ ἡ μεταβολή αὐτή σέ περίοδο πού ἡ χώρα ἀσκεῖ τήν προεδρία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως.

9 ΜΑΪΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει συγχαρητήριο μήνυμα στό νέο νοτιοαφρικανό πρόεδρο, Νέλσον Μαντέλλα, καθώς καί στόν ἀπερχόμενο πρόεδρο, Φ. ντέ Κλέρκ:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων σας ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, θά ἤθελα νά σᾶς ἀπευθύνω ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικῶς θερμά συγχαρητήρια καί τίς πλέον εἰλικρινεῖς εὐχές γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς σας.

»Ἡ ἐκλογή σας ὡς προέδρου τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς ἀποτελεῖ ἱστορικό γεγονός, τό ὁποῖο δικαιώνει τούς μακρούς καί θαρραλέους ἀγῶνες σας γιά τήν εἰρήνη, τήν ἐλευθερία καί τή δημοκρατία στή Νότιο Ἀφρική.

»Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ παγκόσμια Κοινότητα θά ὑποστηρίξει πλήρως τίς προσπάθειές σας γιά τήν οἰκοδόμηση ἑνός ἀσφαλοῦς καί εὐτυχοῦς μέλλοντος γιά ὅλο τό λαό τῆς νέας Νοτίου Ἀφρικῆς.

»Τέλος, θά ἤθελα νά ἐκφράσω τή βεβαιότητά μου ὅτι, κατά τή διάρκεια τῆς Προεδρίας σας, οἱ στενές σχέσεις φιλίας καί συνεργασίας πού συνδέουν τίς δύο χῶρες μας θά ἐνισχυθοῦν ἀκόμη περισσότερο στό μέλλον».

Τό μήνυμα πρός τόν Φ. Ντέ Κλέρκ:

«Μέ τή λήξη τῆς θητείας σας, ὡς προέδρου τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, θά ἤθελα νά σᾶς ἐκφράσω τή βαθειά μου ἐκτίμηση γιά τό θάρρος, τή διορατικότητα καί τή συνέπεια πού χαρακτήρισαν τίς μακρές καί ἐπίπονες προσπάθειές σας γιά τή δημιουργία μιᾶς νέας ἐποχῆς στή χώρα σας. Μιᾶς ἐποχῆς πού θά ἐξασφαλίζει σέ ὁλόκληρο τό λαό της τή δημοκρατία, τήν εὐημερία καί τήν εἰρήνη.

»Γι' αὐτό τό ἱστορικό πράγματι ἔργο σας δεχθεῖτε παρακαλῶ τά εἰλικρινῆ μου συγχατηρήρια».

16 ΜΑΪΟΥ 1994

Ὁ διοικητής τῆς Τραπέζης Ἑλλάδος, Ι. Μπούτος, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας «γιά τά μέτρα ὁλοκληρώσεως τῆς πολιτικῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ἀγορᾶς συναλλάγματος καί γιά τά ἀναμενόμενα ἀπό αὐτήν ὀφέλη τῆς οἰκονομίας».

23 ΜΑΪΟΥ 1994

Οἱ ἐξελίξεις στά Βαλκάνια καί, εἰδικότερα, στό χῶρο τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας, καθώς καί οἱ διμερεῖς σχέσεις Ἑλλάδας-Βουλγαρίας, ἦταν τά κύρια ζητήματα πού ἐξετάστηκαν στή συνάντηση πού εἶχε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, μέ τό Βούλγαρο ὑπουργό Ἐξωτερικῶν Στανισλάβ Δασκάλοφ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στήν Ἀθήνα γιά διήμερη ἐπίσημη ἐπίσκεψη, ὕστερα ἀπό πρόσκληση τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν, Κ. Παπούλια.

25 ΜΑΪΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει θερμό χαιρετισμό στήν 32η Κληρικολαϊκή Συνέλευση τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς:

«Χαίρομαι ἰδιαίτερα πού, μέ τήν εὐκαιρία τῆς 32ας Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, ἐπικοινωνῶ καί πάλι μαζί σας καί μέσω ὑμῶν μέ ὁλόκληρη τήν Ὁμογένεια τῆς Ἀμερικῆς, γιά νά ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό.

»Ἡ ἐφετινή Συνέλευση ἀπό Σικάγο, σημαντικό κέντρο τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ, συμβολίζει καί ἐκφράζει τή δύναμη τῆς Ὀρθοδοξίας καί τό δυναμισμό τῆς Ὁμογένειας. Ἀλλά καί ἐπιβεβαιώνει τήν ἑνότητα κλήρου καί λαοῦ, ὑπογραμμίζοντας τούς συμπαγεῖς δεσμούς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μέ τό πνεῦμα καί τήν παράδοση τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

»Παρακολουθοῦμε καί ἐκτιμοῦμε βαθύτατα τό ἐξαίρετο ἔργο σας. Ἔργο ἐθνικό, πού ἐκφράζεται μέ τήν πολλαπλῶς ἐκδηλούμενη συμπαράστασή σας πρός τήν πατρίδα καί τήν ἀδιάπτωτο προβολή τῶν ἰδεωδῶν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ».

30 ΜΑΪΟΥ 1994

Ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Γ. Ἀρσένης, ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ — σύμφωνα μέ ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας — «γιά τήν ἀμυντική κατάσταση τῆς χώρας καί εἰδικότερα γιά τήν τελευταία σύνοδο τῶν ὑπουργῶν Ἀμύνης τοῦ ΝΑΤΟ, στήν ὁποία καί συζητήθηκε καί τό θέμα τῆς ἐνεργοποίησης τῶν συμμαχικῶν στρατηγείων στή Λάρισα». Παράλληλα, σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, στή διάρκεια τῆς συναντήσεως συζητήθηκε, καί γενικότερα, ἡ κατάσταση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας, σέ σχέση καί μέ τήν κατάσταση πού τείνει νά διαμορφωθεῖ στή Βαλκανική Χερσόνησο.

3 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Στή διάρκεια τακτικοῦ περιπάτου του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπαντᾶ σέ ἐρωτήματα δημοσιογράφων:

— Κύριε πρόεδρε, πλησιάζουμε στίς εὐρωεκλογές. Εἴσαστε ἀπό τούς πρωτεργάτες ἔνταξης τῆς χώρας μας στήν ΕΟΚ, θά μᾶς πεῖτε δύο λόγια;

«Λόγω τῆς ἰδιότητάς μου δέν μπορῶ νά κάνω κρίσεις γιά τό θέμα τῶν ἐκλογῶν».

— Πῶς σχολιάζετε τή γενικότερη κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στή χώρα μας;

«Θά ἐπαναλάβω μέ ἄλλα λόγια αὐτά πού σᾶς εἶπα καί πολλαιότερα. Γιά νά κρίνεις μιά κατάσταση, ὁποιαδήποτε κατάσταση, πρέπει νά στηριχθεῖς στή λογική. Ὅλα, ὅμως, αὐτά πού γίνονται σήμερα, τόσο στήν ἑλληνική ὅσο καί στή διεθνῆ ζωή, δέν ἐξηγοῦνται λογικά».

— Σχετικά μέ τίς ἐξελίξεις πού σημειώνονται στίς σχέσεις τῆς χώρας μας μέ τήν Ἀλβανία καί Σκόπια; Θέλετε νά τίς σχολιάσετε;

«Οἱ ἐξελίξεις πού σημειώνονται γύρω ἀπό τά θέματα αὐτά ἐπιβεβαιώνουν τόν παραλογισμό πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο. Σ' ἕναν κόσμο πού ἀναρχεῖται σέ ὅλες τίς ἠπείρους».

— Γιατί ἀποφεύγετε τόν τελευταῖο καιρό τίς δηλώσεις;

«Ὅταν μιλοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες κάποιοι πρέπει νά σιωποῦν».

8 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει ἀπαντητική ἐπιστολή στόν Τοῦρκο πρόεδρο, Σ. Ντεμιρέλ, ὁ ὁποῖος στήν ἰδική του, ἀπό 3 Ἰουνίου, εἶχε καταγγείλει ὅτι ἐκπαιδεύονται στήν Ἑλλάδα Κοῦρδοι τρομοκράτες — ἰσχυρισμό πού, πρώτη, ἀπέρριψε ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση ὡς συκοφαντικό καί ἀτεκμηρίωτο.

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἀπό 3 Ἰουνίου 1994 ἐπιστολή σας, τήν ὁποία ἐδιάβασα μέ πολλή προσοχή.

»Κατ' ἀρχήν, θά ἤθελα νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ χώρα μου ἀποδοκιμάζει καί καταδικάζει τήν τρομοκρατία — τῆς ὁποίας ἄλλωστε εἶναι ὡς γνωστόν καί ἡ ἴδια θύμα — ἀπό ὁπουδήποτε καί ἄν προέρχεται καί ἐναντίον οἱουδήποτε καί ἄν στρέφεται.

»Γι' αὐτό ἄλλωστε καί ἡ Ἑλλάδα συνεργάζεται στενά μέ ὅλους ἐκείνους τούς διεθνεῖς ὀργανισμούς πού ἔχουν ὡς σκοπό τήν καταπολέμηση τῆς τρομοκρατίας πού ἀποτελεῖ ἕνα ἀπό τά σοβαρότερα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τή διεθνῆ κοινότητα.

»Ταυτόχρονα, ἡ χώρα μου παραμένει βαθύτατα προσηλωμένη στίς δημοκρατικές ἐλευθερίες καί τά ἀνθρώπινα δικαιώματα πού ἀπορρέουν τόσο ἀπό τό δημοκρατικό της πολίτευμα ὅσο καί ἀπό τίς διεθνεῖς συμφωνίες τίς ὁποῖες ἔχει ὑπογράψει.

»Στήν ἐπιστολή σας, κύριε πρόεδρε, ἀναφέρεστε σέ ὁρισμένους ἰσχυρισμούς συλληφθέντων ἀτόμων ὅτι ἐξεπαιδεύθησαν σέ στρατόπεδα πού βρίσκονται στήν Ἑλλάδα. Ἀσφαλῶς, θά γνωρίζετε ὅτι τούς ἰσχυρισμούς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐδημοσιεύθησαν στόν τουρκικό τύπο καί ἐτέθησαν ὑπ' ὄψη τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπό τήν τουρκική Κυβέρνηση, ἔχει ἤδη διαψεύσει, κατά τόν πλέον κατηγορηματικό καί ἀνεπιφύλακτο τρόπο, ἡ ἑλληνική Κυβέρνηση τόσο μέ δημόσιες δηλώσεις της ὅσο καί σέ ἀπάντηση τῶν σχετικῶν παραστάσεων τῆς Κυβερνήσεώς σας. Γι' αὐτό καί δέν μπορῶ νά σᾶς ἀποκρύψω ὅτι μέ κάποια ἔκπληξη εἶδα νά θίγετε καί πάλι τό θέμα αὐτό στήν ἐπιστολή σας. Πάντως, γιά νά διαλύσω τό μύθο αὐτό,

μπορῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ Ἑλλάς ὄχι μόνο δέν ἐπιτρέπει τήν ἐκπαίδευση τρομοκρατῶν στό ἔδαφός της, ἀλλά καί καταδικάζει τήν τρομοκρατία μέ ὅποια μορφή καί ἄν ἐκδηλώνεται καί μάλιστα ὅταν στρέφεται ἐναντίον γειτονικῆς χώρας μέ τήν ὁποία ἐπιθυμεῖ εἰλικρινά νά ἔχει ὁμαλές σχέσεις.

»Κύριε πρόεδρε,

»Εἶναι γνωστές οἱ συνθῆκες πού ἐπικρατοῦν σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα στήν περιοχή μας μετά τόν τερματισμό τοῦ ψυχροῦ πολέμου. Οἱ περισσότερες χῶρες ἀντιμετωπίζουν τεράστια πολιτικά, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα. Προβλήματα πού τά καθιστᾶ ἀξύτερα ἡ ἀβεβαιότης καί ἡ ἀστάθεια πού ἐπικρατοῦν σήμερα στή διεθνῆ ζωή.

»Πιστεύω ὅτι θά συμφωνήσετε μαζί μου ὅτι, κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές, ὀφείλουμε ὅλοι ὄχι μόνο ν' ἀποφύγουμε τή δημιουργία πρόσθετων προβλημάτων ἀλλά νά προσπαθοῦμε νά ἀμβλύνουμε ἐκεῖνα πού ὑπάρχουν καί νά δημιουργοῦμε κλίμα ἀμοιβαίας κατανοήσεως καί ἐμπιστοσύνης.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ ἐπικράτηση αὐτοῦ τοῦ πνεύματος στίς σχέσεις μας θά ἐξυπηρετοῦσε τά πραγματικά συμφέροντα τῶν δύο λαῶν μας, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νά μάθουν νά ζοῦν εἰρηνικά ὁ ἕνας δίπλα στόν ἄλλο ἀκόμα καί ὅταν δέν μποροῦν νά δώσουν ἄμεσες λύσεις στά ὑφιστάμενα προβλήματά τους»[216].

Τό θέμα τῆς ἐπιστολῆς Ντεμιρέλ εἶχε συζητηθεῖ μεταξύ τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί Κ. Παπούλια, στίς 6 Ἰουνίου, μέ τήν εὐκαιρία γενικότερης ἐνημερώσεως τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπό τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν γιά τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν θεμάτων τῆς Ἑλλάδος καί γιά τά ἀποτελέσματα πρόσφατου ταξιδίου του στή Μόσχα.

9 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Σέ ἀπάντηση ἐπιστολῆς τοῦ Πάπα Ἰωάννη-Παύλου Β΄, σχετικά μέ τή Διεθνῆ Διάσκεψη γιά τόν Πληθυσμό καί τήν Ἀνάπτυξη, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνεται στόν Ποντίφηκα:

«Εὐχαριστῶ ἀπό καρδίας τήν Ἁγιότητά σας γιά τήν ἐπιστολή πού εἶχε τήν καλοσύνη νά μοῦ ἀπευθύνει σχετικά μέ τή Διεθνῆ Διάσκεψη γιά τόν Πληθυσμό καί τήν Ἀνάπτυξη, ἡ ὁποία θά συγκληθεῖ στό Κάιρο τόν προσεχῆ Σεπτέμβριο.

»Πληροφοροῦμαι ὅτι τό σχέδιο τοῦ τελικοῦ κειμένου αὐτῆς τῆς Διασκέψεως συζητήθηκε ἤδη στίς λεπτομέρειές του κατά τή διάρκεια τῆς τρίτης προπαρασκευαστικῆς συναντήσεως τῆς Νέας Ὑόρκης (4-22 Ἀπριλίου 1994), ὅπου ἀριθμός ἄρθρων ἀναθεωρήθηκε σύμφωνα μέ τίς ἠθικές ἀξίες πού ἀποτελοῦν μέσα στούς αἰῶνες τίς βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ μας.

»Εἶναι θλιβερό ὅτι οἱ ἀξίες αὐτές ἔχουν ἀλλοιωθεῖ σέ ὁρισμένες χῶρες ὑπό τήν ἐπίδραση κάποιων μορφῶν τοῦ σύγχρονου τρόπου ζωῆς. Μοῦ φαίνεται, ἐντούτοις, ὅτι εἶναι πολλές πάντοτε οἱ χῶρες, ὅπου ὁ σεβασμός τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ἐπικρατεῖ σέ μεγάλα τμήματα τοῦ πληθυσμοῦ. Καί εἶμαι εὐτυχής διαπιστώνοντας ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀνήκει σέ αὐτήν τήν κατηγορία. Ἐδῶ, πράγματι, ἡ οἰκογένεια δέν ἔχει παύσει νά ἀποτελεῖ τό φυσικό καί θεμελιακό πυρήνα τῆς κοινωνίας καί τό πρωταρχικό στοιχεῖο γιά τή διάδοση τῶν πολιτιστικῶν καί ἠθικῶν ἀξιῶν πού βοηθοῦν τό ἄτομο νά διαμορφώσει τήν ταυτότητά του.

»Εἶμαι πεπεισμένος, ἐξάλλου, ὅτι ἀπέναντι στίς ἐπώδυνες πραγματικότητες τῆς φρενήρους ἀναπτύξεως τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ, ἡ διεθνής κοινότητα ὀφείλει νά ἐπιδείξει τήν ἀκλόνητη καί σταθερή θέληση νά ἐργαστεῖ γιά τό κοινό καλό ἐπιδεικνύοντας γνήσιο ἐνδιαφέρον γιά τήν τύχη τῶν λαῶν πού πλήττονται ἀπό τήν ἀνέχεια ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μιά πραγματική προσβολή γιά τίς ἀνθρώπινες ἀξίες.

»Μέ τό πνεῦμα αὐτό, εἶμαι σέ θέση νά διαβεβαιώσω τήν Ἁγιότητά σας, ὅτι ἡ ἑλληνική ἀντιπροσωπεία θά καταβάλει κάθε προσπάθεια, στή διάρκεια τῆς Συνδιασκέψεως τοῦ Καΐρου, γιά νά προαγάγει καλύτερες συνθῆκες ζωῆς γιά τήν οἰκογένεια ὑποβοηθώντας την νά ἐπιτελέσει τήν ἀποστολή πού τῆς ἐπιβάλλεται».

Μετά τή διεξαγωγή, ἐξάλλου, τῆς Διασκέψεως, ὁ Κ. Καραμανλῆς θά ἀπαντήσει, στίς 30 Σεπτεμβρίου, καί σέ σχετική ἐνημερωτική ἐπιστολή τῆς Ἀμερικανίδας γερουσιαστοῦ Π. Σραίντερ:

«Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἐνημέρωση σχετικά μέ τή Διεθνῆ Διάσκεψη γιά τόν Πληθυσμό καί τήν Ἀνάπτυξη.

»Θά ἔχετε σημειώσει ὅτι ἡ Ἑλλάδα ὑποστήριξε σθεναρά τό Πρόγραμμα Δράσεως τοῦ ΟΗΕ. Μέσω τῆς συγκλίσεως διάφορων ἀπόψεων, ἡ Διάσκεψη ἀπέδωσε μιά συμφωνημένη δήλωση ὡς πρός αὐτό πού ἡ διεθνής κοινότητα πιστεύει πῶς πρέπει νά γίνει.

»Πιστεύουμε, συνεπῶς, ὅτι ἡ Διάσκεψη ἦταν ἐπιτυχής καί ἐλπίζουμε ὅτι τά ἀποτελέσματά της θά γίνουν σεβαστά ἀπό ὅλους τούς ἐνδιαφερομένους».

12 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Ἡμέρα τῆς διεξαγωγῆς ἐκλογῶν γιά τό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀσκεῖ τό ἐκλογικό του δικαίωμα στό 394ο τμῆμα Ἀθηνῶν, στήν ὁδό Ἡρώδου Ἀττικοῦ.

Σέ δήλωσή του, κατά τήν ἔξοδο ἀπό τό ἐκλογικό τμῆμα δήλωσε ὅτι *«τό πνεῦμα τῆς συνοχῆς καί τῆς ἀλληλεγγύης πού ἀποτελοῦσε τή μεγάλη δύναμη (τῆς Εὐρώπης), ἔχει ἀποδυναμωθεῖ ἐπικίνδυνα τόν*

τελευταίο καιρό» καί εὐχήθηκε τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς νά ἐνισχύσει τή συνοχή καί τήν ἀλληλεγγύη, τόσο στούς κόλπους τῆς γηραιᾶς ἠπείρου, ὅσο καί στό ἐσωτερικό τῆς χώρας. Διευκρίνησε, ἀκόμη, ὅτι ἡ εὐχή γιά ἀλληλεγγύη περιλαμβάνει καί εὐχή γιά μεγαλύτερη στήριξη τῶν ἑλληνικῶν θέσεων ἀπό τήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση.

Σύμφωνα μέ τά τελικά ἀποτελέσματα, τό ΠΑΣΟΚ συγκέντρωσε ποσοστό 37,64% καί ἡ ΝΔ 32,66%, ἐκλέγοντας, ἀντίστοιχα, 10 καί 9 βουλευτές, ἐνῶ ἡ Πολιτική Ἄνοιξη, τό ΚΚΕ καί ὁ Συνασπισμός μέ ποσοστά ψήφων 8,65%, 6,29% καί 6,25% ἐξασφάλισαν ἀπό 2 ἕδρες. Ἡ ΔΗΑΝΑ (2,79%) δέν ἐξέλεξε βουλευτή.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τό θάνατο τοῦ Μάνου Χατζηδάκι:

«Μέ ὀδύνη πληροφορήθηκα τό θάνατο τοῦ Μάνου. Εἶχα γι' αὐτόν φιλία καί θαυμασμό.

»Ὁ Χατζηδάκις ἦταν μεγάλος δημιουργός καί θά κατέχει στήν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς κορυφαία θέση. Μέ τή μουσική του, ὁ Μάνος καλλιέργησε τήν αἰσθητική τοῦ λαοῦ μας καί προέβαλε τήν Ἑλλάδα διεθνῶς».

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Ἐνόψει τῆς ἐπικείμενης ἀποχωρήσεώς του ἀπό τό ὕπατο ἀξίωμα τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, ὁ πρόεδρος Ρ. Φόν Βαϊτσέκερ ἀπευθύνει στόν Κ. Καραμανλῆ ἀποχαιρετιστήρια ἐπιστολή:

«Ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε,

»Ἡ ἐπικείμενη παράδοση τοῦ ἀξιώματός μου στόν ἐκλεγμένο στίς 23 Μαΐου 1994 στό Βερολίνο διάδοχο μοῦ προσφέρει τήν εὐπρόσδεκτη εὐκαιρία νά σᾶς εὐχαριστήσω γιά τήν πάντα εἰλικρινῆ καί πρόθυμη συνεργασία.

»Στά δέκα ἔτη τῆς θητείας μου στό ἀξίωμά μου ἡ κοινή εὐρωπαϊκή ἤπειρός μας ὑπέστη μία ἱστορική ἀλλαγή. Οἱ δύο χῶρες μας, πού βρίσκονται στή διαχωριστική γραμμή τῆς ἀντιπαράθεσης Ἀνατολῆς - Δύσης ἐπηρεάστηκαν ἀπό αὐτήν σέ μεγάλο βαθμό. Ὅτι ἡ ἀλλαγή αὐτή δέν εἶχε μόνο θετικές συνέπειες γίνεται ἐπίπονα ἐμφανές ἀπό τήν σύγκρουση στήν πρώην Γιουγκοσλαβία.

»Εἶναι σημαντικό, οἱ δυσκολίες τοῦ σήμερα νά μήν ὁδηγοῦν στήν παραμέληση τῆς προοπτικῆς τοῦ αὔριο. Ἐσεῖς, κύριε πρόεδρε, σέ ὅλες τίς συνομιλίες, πού εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἔχω μέ σᾶς, μοῦ παρείχατε τή δύναμη τοῦ �ράματος καί τή σκέψη σέ ἱστορικές, ὅπως ἐπίσης καί σέ εὐρωπαϊκές διαστάσεις.

»Δεχθεῖτε, κύριε πρόεδρε, τίς εὐχαριστίες μου γιά τίς πολυάριθμες συνεισφορές σας στή διαμόρφωση τῶν γερμανοελληνικῶν σχέσεων ὅσο ἐπίσης καί γιά τά δείγματα ἐμπιστοσύνης, πού εἶχα τήν τιμή νά λάβω προσωπικά ἀπό ἐσᾶς.

»Οἱ καλύτερες εὐχές μου γιά τό μέλλον τόσο γιά ἐσᾶς ὅσο καί γιά τήν εὐγενική καί ἀγαπητή χώρα σας».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε στό Γερμανό ὁμόλογό του, στίς 30 Ἰουνίου:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Μέ αἰσθήματα βαθειᾶς ἐκτιμήσεως ἀνέγνωσα τήν ἀπό 15 Ἰουνίου 1994 ἐπιστολή σας. Τά αἰσθήματά μου αὐτά ὀφείλονται ὄχι μόνο στό γεγονός ὅτι διατελέσατε ἐπί σειρά ἐτῶν ἡγέτης τῆς ἑταίρου καί συμμάχου Γερμανίας, ἀλλά καί στό ὅτι ὑπήρξατε πάντα εἰλικρινής φίλος τόσο τῆς κλασικῆς ὅσο καί τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος.

»Εἴχατε τήν τιμή νά ἐκλεγεῖτε δύο φορές στό ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας καί νά ἡγηθεῖτε ἔτσι, ἐπί δέκα ἔτη, μιᾶς ἀπό τίς πιό ἰσχυρές, οἰκονομικά καί πολιτικά, χῶρες τῆς Εὐρώπης· ἀλλά καί τήν τύχη ἡ προεδρική θητεία σας νά συμπέσει μέ τήν περίοδο τῶν ἱστορικῆς σημασίας ἀλλαγῶν γιά ὁλόκληρο τόν κόσμο, ἰδιαίτερα δέ γιά τήν ἴδια τήν Γερμανία.

»Διατηρῶ πάντα τίς καλλίτερες τῶν ἀναμνήσεων ἀπό τήν συνεργασία μας καί ἰδιαίτερα ἀπό τήν τελευταία συνάντησή μας στήν Ἀθήνα, τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1992, κατά τήν ὁποία εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐκτιμήσω τίς ἀνθρώπινες ἀρετές σας, καί τήν πολιτική σας ἐμπειρία.

»Μέ τίς θερμές εὐχαριστίες μου γιά τήν πολύτιμη συμβολή σας στή διαμόρφωση τῶν ἑλληνογερμανικῶν σχέσεων, παρακαλῶ δεχθεῖτε, κύριε πρόεδρε, τίς πλέον εἰλικρινεῖς εὐχές μου γιά τήν προσωπική καί οἰκογενειακή σας εὐτυχία καί γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία τοῦ φίλου γερμανικοῦ λαοῦ»[217].

17 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

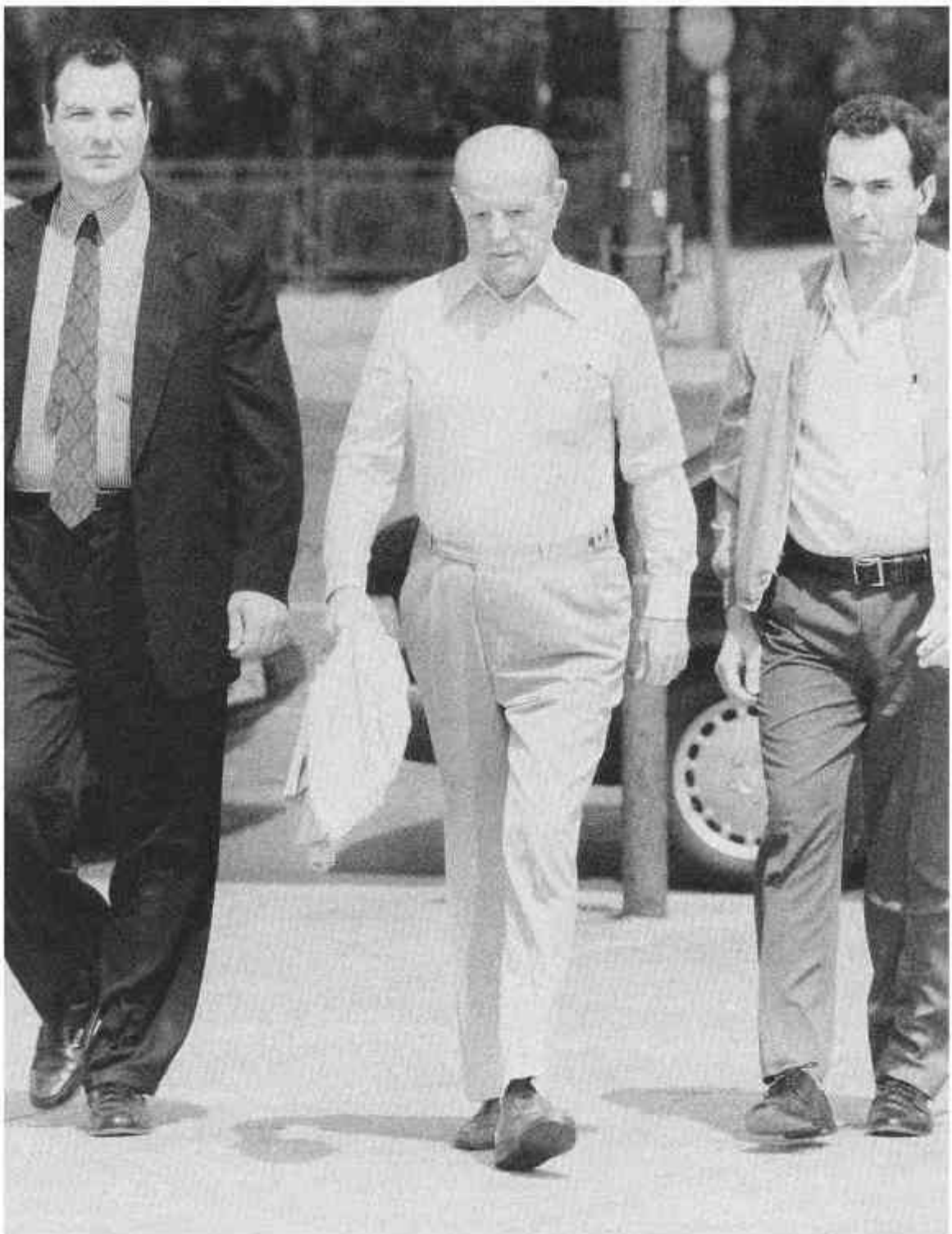
Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐνημερώνεται, στή διάρκεια ὡριαίας συνομιλίας τους στό Προεδρικό Μέγαρο, ἀπό τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, «γιά θέματα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καί εἰδικότερα, γιά τήν πορεία τῆς οἰκονομίας, γιά τήν ἐξέλιξη τῶν ἐθνικῶν θεμάτων καί γιά τά θέματα πού θά ἀπασχολήσουν τό Εὐρωπαϊκό Συμβούλιο, πού συνέρχεται στήν Κέρκυρα, στίς 24 Ἰουνίου».

22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ὑπουργό Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Ι. Παπαντωνίου, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τήν πορεία τῆς οἰκονομίας καί εἰδικότερα γιά τό πενταετές πρόγραμμα συγκλίσεως.

23 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Ὁ Αὐστριακός πρόεδρος, Τόμας Κλέστιλ, ἐπισκέπτεται τόν Κ. Καραμανλῆ στό Προεδρικό Μέγαρο καί τοῦ ἐκφράζει τήν ἐκτίμησή του γιά τό γεγονός

Αναχώρηση γιά τή Μύκονο.

ὅτι ἡ χώρα του ἐντάχθηκε στήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση ὑπό τήν ἑλληνική προεδρία.

Παράλληλα, οἱ δύο ἡγέτες συζήτησαν γύρω ἀπό τίς διμερεῖς σχέσεις Ἑλλάδος καί Αὐστρίας καί τήν κατάσταση στά Βαλκάνια.

27 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Μ. Ἔβερτ, ἔγινε δεκτός ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, στόν ὁποῖο καί ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις του γιά τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν θεμάτων καί τήν ἐξέλιξη τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνει μήνυμα πρός τό 14ο Διεθνές Συνέδριο Συγκριτικοῦ Δικαίου πού διεξάγεται στήν Ἀθήνα:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά σᾶς ἀπευθύνω θερμό χαιρετισμό, κατά τήν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ 14ου Διεθνοῦς Συνεδρίου σας. Λυποῦμαι μόνον ἐπειδή λόγοι ἀνώτεροι τῆς θελήσεώς μου δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά παρευρίσκομαι στήν ἐναρκτήρια συνεδρίασή σας.

»Ἡ τεράστια σημασία τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου, ἀπό νομική ἄποψη, εἶναι κοινῶς γνωστή. Δέν νομίζω, στό σημεῖο αὐτό, πώς θά εἶχε κανείς πολλά νά προσθέσει στίς καθολικῶς, πλέον, ἀποδεκτές διαπιστώσεις στό χῶρο τῆς θεωρίας τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου, οἱ ὁποῖες ὁδηγοῦν στό συμπέρασμα πώς τό συγκριτικό δίκαιο εἶναι τριπλά χρήσιμο. Πρῶτον, γιατί συμβάλλει στήν ἔρευνα τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς καί ἐξελίξεως τοῦ δικαίου. Δεύτερον, γιατί διευκολύνει τή γνώση ἀλλά καί τή βελτίωση τῶν ἐπιμέρους ἔννομων τάξεων. Καί, τρίτον, γιατί καθιστᾶ δυνατή τήν ὁμαλή διαμόρφωση τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν λαῶν.

»Στίς διαπιστώσεις αὐτές ἐπιτρέψατέ μου νά προσθέσω καί μίαν ἄλλη. Ἡ ἔννομη τάξη καί οἱ κανόνες πού τή συνθέτουν δέν ἀποτελοῦν ἁπλῶς καί μόνο μέσα ἀναγκαστικῆς ρυθμίσεως τῶν κοινωνικῶν σχέσεων σέ κάθε συγκεκριμένο Κράτος. Ἀποτελοῦν, ταυτοχρόνως, οὐσιῶδες ἀλλά καί ἀντιπροσωπευτικό στοιχεῖο τοῦ πολιτισμοῦ του. Καί μόνον ἡ διαπίστωση αὐτή ἀρκεῖ γιά νά καταδείξει μιά διαφορετική πτυχή τῆς μέγιστης σύγχρονης σημασίας τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου. Ἐκείνης πού καθιστᾶ τόν κλάδο αὐτό τοῦ δικαίου ἀφενός πεδίο ἔρευνας τῆς πολιτιστικῆς ταυτότητας κάθε λαοῦ καί ἀφετέρου μέσο προαγωγῆς μιᾶς μακρόπνοης προσπάθειας συγκλίσεως τῶν πολιτισμῶν μεταξύ τους. Συγκλίσεως, τήν ὁποία ἐπιβεβαιώνει ἡ ὁλοένα καί περισσότερο ἐμφανής στίς μέρες μας ἀλληλεπίδραση τῶν ἐπιμέρους ἔννομων τάξεων ἀλλά καί ἡ εὐεργετική γιά τήν ἀνθρωπότητα ἐνίσχυση τῆς κανονιστικῆς ἐμβέλειας τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι καί ἡ συνάντησή σας αὐτή στήν Ἀθήνα θά ἀναδείξει τό μέγεθος τῆς σημασίας τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου στήν ἐποχή μας. Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, εὔχομαι οἱ ἐργασίες τοῦ 14ου Διεθνοῦς Συντεδρίου Συγκριτικοῦ Δικαίου νά στεφθοῦν μέ πλήρη ἐπιτυχία, τά δέ συμπεράσματά του νά συμβάλουν κατά τρόπο καθοριστικό στήν ἐξέλιξη τῆς νομικῆς ἐπιστήμης γενικότερα».

4 ΙΟΥΛΙΟΥ 1994

Μόλις πληροφορήθηκε τό γεγονός τῆς δολοφονίας, ἀπό τρομοκρατική ὀργάνωση, τοῦ γραμματέα τῆς τουρκικῆς πρεσβείας στήν Ἀθήνα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε στόν πρόεδρο Ντεμιρέλ, μέ τηλεγράφημά του, τή «βαθειά λύπη» του γιά τό τραγικό συμβάν καί τόν διαβεβαίωσε ὅτι *«τήν ἀπεχθῆ αὐτή τρομοκρατική ἐνέργεια καταδικάζει ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικός λαός»*.

Τήν ἑπομένη, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κάλεσε, διαδοχικά, τούς ὑπουργούς Ἐξωτερικῶν καί Δημόσιας Τάξεως, Κ. Παπούλια καί Σ. Παπαθεμελῆ, καθώς καί τόν ἀντιπρόεδρο τῆς ΝΔ, Ι. Βαρβιτσιώτη, ἀπό τούς ὁποίους καί ζήτησε νά ἐνημερωθεῖ πληρέστερα σχετικά μέ τή δολοφονία τοῦ Τούρκου διπλωμάτη καί τίς ἐνδεχόμενες πολιτικές της ἐπιπτώσεις.

8 ΙΟΥΛΙΟΥ 1994

Ἐνώπιον τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὁρκίζονται δεκατέσσερις νέοι ὑπουργοί, μέσω τῶν ὁποίων καί ὁλοποιεῖται ἡ πρόθεση τοῦ πρωθυπουργοῦ γιά ἀνασχηματισμό τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀμέσως μετά τήν ὁρκωμοσία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπευθύνθηκε στά νέα μέλη τῆς Κυβερνήσεως: *«Σᾶς εὔχομαι νά ἐπιτύχετε στήν ἀποστολή σας. Καί γιά νά ἐπιτύχετε, θά πρέπει νά δουλέψετε πολύ καί μεθοδικά. Καί νά κάνετε λίγες δηλώσεις»*.

Ὁ πρωθυπουργός συγκατένευσε: «Κύριε πρόεδρε, σᾶς εὐχαριστῶ γιά τό τελευταῖο!».

12 ΙΟΥΛΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἀναχωρώντας ἀπό τήν Ἀθήνα γιά ὀλιγοήμερες διακοπές, ἐρωτήθηκε ἀπό τούς δημοσιογράφους ἄν ἔχει νά κάνει κάποια δήλωση:

«Ἀντί δηλώσεως θά σᾶς δώσω μιά συμβουλή. Μήν ἐνθαρρύνετε τό πάθος τῶν Ἑλλήνων γιά προβολή καί δημοσιότητα. Ἕνα πάθος, πού τόν τελευταῖο καιρό παίρνει τέτοια μορφή καί τέτοιες διαστάσεις, πού ἀλλοιώνει ἐπικίνδυνα τό πολιτικό καί κοινωνικό κλίμα τοῦ τόπου».

— Αὐτό δέν εἶναι δική μας εὐθύνη, κύριε πρόεδρε.

«Τά λέω στή νύφη γιά νά τ' ἀκούει ἡ πεθερά. Ἀλλά, ἀκοῦστε ἐδῶ, ἔχετε μεγάλη εὐθύνη. Ἔχετε στά χέρια σας — καί ἐννοῶ γενικά τά μέσα ἐνημερώσεως — μιά μεγάλη δύναμη. Μιά δύναμη πού μπορεῖ καί νά ὠφελεῖ καί νά βλάπτει ἕναν τόπο. Κάνετε καλή χρήση καί ὑπεύθυνη τῆς δυνάμεως αὐτῆς... Καί νά πᾶτε στή θάλασσα καί ν' ἀφήσετε τόν κόσμο ἥρεμα νά κάνει τίς διακοπές του».

19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1994

Εἴκοσι χρόνια μετά τήν τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς δηλώνει πρός τό Ραδιοφωνικό Ἵδρυμα Κύπρου:

«Τό πραξικόπημα τοῦ 1974 καί ἡ τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο ἀποτελοῦν ἀσφαλῶς τίς πιό μαῦρες σελίδες τῆς πρόσφατης ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

»Ἡ Κύπρος πού μέ σκληρούς ἀγῶνες εἶχε ἀποκτήσει πρίν 35 χρόνια τήν ἀνεξαρτησία της, μέ προοπτική ἑνός λαμπροῦ μέλλοντος, ξαναγύρισε πολλά χρόνια πίσω, ἀφοῦ ὁ τουρκικός στρατός ξαναπάτησε στό ἔδαφός της ὡς κατακτητής.

»Οἱ εὐθύνες γιά τίς τραγικές αὐτές ἐξελίξεις εἶναι τεράστιες καί ἀνήκουν σέ πολλούς. Στήν Ἑλλάδα τῶν συνταγματαρχῶν, πού μέ ἐγκληματική ἀφροσύνη ἀνέτρεψε τό νόμιμο καθεστώς τῆς Κύπρου καί ἔδωσε τό πρόσχημα στήν Τουρκία γιά τήν εἰσβολή. Στήν Κύπρο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πού ἐσπαράσσετο ἀπό τίς ἐσωτερικές της ἔριδες. Στήν Τουρκία πού, μέ τή δόλια καί βάρβαρη εἰσβολή της, παραβίασε καί ἐξακολουθεῖ νά παραβιάζει ὅλους τούς κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Στή διεθνῆ κοινότητα πού, παρά τίς ὑποκριτικές ἀποδοκιμασίες της, δέν κάνει τίποτα στήν πράξη γιά νά θέσει τέρμα στήν τουρκική παρανομία. Καί, τέλος, στίς δυνάμεις ἐκεῖνες πού, ἐνῶ θά μποροῦσαν νά ὑποχρεώσουν τήν Τουρκία νά σεβαστεῖ τίς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις της, ὄχι μόνο δέν τό κάνουν ἀλλά στήν οὐσία ἐπιβραβεύουν τή συμπεριφορά της.

»Τό ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν σφαλμάτων καί αὐτῶν τῶν ἐγκλημάτων πληρώνει ἀκόμα καί σήμερα ὁ κυπριακός λαός. Ἕνας λαός πανάρχαιος καί πολιτισμένος πού ἔχει τό ἀναφαίρετο δικαίωμα νά ζεῖ ἀνεξάρτητος, ἐλεύθερος καί εὐτυχισμένος στό ὅμορφο νησί του.

»Γιά τήν ἱκανοποίηση τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ θά συνεχίσει νά ἀγωνίζεται, ἑνωμένος καί ἀταλάντευτος ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμός, μέ τήν πεποίθηση ὅτι θά ἔλθει ἡ στιγμή πού θά ἀλλάξουν οἱ σημερινές συγκυρίες καί ἡ δοκιμαζόμενη Μεγαλόνησος θά βρεῖ, ἐπιτέλους, τό δίκιο της».

22 ΙΟΥΛΙΟΥ 1994

Ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Γ. Ἀρσένης, ἐνημερώνει τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας πάνω στά θέματα ἁρμοδιότητάς του.

Σέ ἀπάντηση δημοσιογραφικοῦ ἐρωτήματος γιά τίς ἐκτιμήσεις τοῦ προέδρου σχετικά μέ τήν κατάσταση στή Βοσνία, ὁ Γ. Ἀρσένης θά ἀπαντήσει:

«Ἔγινε μιά γενική συζήτηση καί συζητήθηκαν ὅλα τά σενάρια· ὅπως ξέρετε βρισκόμαστε σέ μιά κρίσιμη καμπή στίς ἐξελίξεις καί δέν χρειάζεται νά εἶναι κανείς ἀπαισιόδοξος, ἀλλά θά πρέπει νά ποῦμε ὅτι οἱ κίνδυνοι εἶναι ὑπαρκτοί».

24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς παραθέτει, στό Προεδρικό Μέγαρο, τήν καθιερωμένη δεξίωση γιά τήν ἐπέτειο τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας.

Ἐπισημαίνοντας τό γεγονός τῆς συμπληρώσεως 20ετίας ἀπό τόν Ἰούλιο τοῦ 1974, ἡ ἐφημερίδα «Αὐγή» ἀναφέρθηκε, γενικότερα, στή σύνδεση τῆς ἐπετείου μέ τό πρόσωπο τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας:

Δεξίωση τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ γιά τά 20χρονα τῆς δημοκρατίας μας. Ἡ τελευταία Ἰουλιανή δεξίωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ μιᾶς καί τήν ἑπομένη ἄνοιξη λήγει ἡ θητεία του. Ὁ ἱδρυτής τῆς τρίτης Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας θά ὁλοκληρώσει τή θεσμική προσφορά του ἐν μέσω ἐπαίνων ἀπό ὅλες τίς πλευρές ἤ σχεδόν ὅλες.

Ἡ μακροβιότερη δημοκρατική περίοδος τῆς Ἑλλάδος, ἡ περισσότερο δημοκρατική φάση πού ξεκίνησε τό 1974 χάρις στήν σύμπνοια στόχων τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καί τοῦ λαοῦ.

(Σημείωση: Εἶναι ἀτυχής καί καταδικασμένη ἐξ ἀρχῆς ἡ προσπάθεια ἡγετικῶν στελεχῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ νά ξαναγράψουν τήν ἱστορία τῆς μεταπολιτεύσεως ἀποσιωπώντας τόν ἀντικαραμανλισμό τους... καί τίς θλιβερές ἀναλύσεις τοῦ Αὐγούστου 1974, ὅτι τίποτα δέν ἄλλαξε!).

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔκαμε καί τήν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ἡ 24η Ἰουλίου τοῦ 1974 ὑπῆρξε σταθμός στή σύγχρονη ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.

»Μέ ἀφετηρία τή δραματική περιπέτεια τῆς μαρτυρικῆς Κύπρου καί τήν πτώση τῆς δικτατορίας, ἡ χώρα μας μπῆκε σέ μία καινούργια φάση τῆς πολιτικῆς της ζωῆς, μέ κύριο χαρακτηριστικό τήν πρωτοφανῆ γιά τήν Ἑλλάδα πολιτική σταθερότητα, ἀφοῦ κατά τή διάρκεια τῆς 20ετίας αὐτῆς, ἐνηλλάγησαν στήν ἐξουσία πέντε μόνο Κυβερνήσεις.

»Θετικά στοιχεῖα τῆς περιόδου αὐτῆς ἦταν ἡ ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας, ἡ πολιτική σταθερότητα, ἡ ὁμαλοποίηση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς — μέ τή νομιμοποίηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος —, ἡ ὁριστική λύση τοῦ χρόνιου πολιτειακοῦ προβλήματος καί, τέλος, ἡ καθοριστική γιά τό μέλλον τῆς χώρας μας ἔνταξή της στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

»Ἀρνητικά στοιχεῖα ἦταν ἡ ἀδυναμία ἀξιοποιήσεως, σέ πλαίσια ἐθνικῆς ὁμοψυχίας, τοῦ ἀγαθοῦ τῆς πολιτικῆς σταθερότητος. Καί ἡ ἔλλειψη ἐνιαίας ἐθνικῆς γραμμῆς σέ θέματα θεσμῶν, προγραμμάτων καί ἐθνικῆς πορείας.

»Ἀποτέλεσμα τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν ἦταν ὄχι μόνο νά μήν ἀξιοποιηθοῦν τά θετικά στοιχεῖα τῆς περιόδου αὐτῆς, ἀλλά καί νά ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας μιά βαθειά καί πολύπλευρη κρίση. Κρίση γιά τήν ὑπέρβαση τῆς ὁποίας θά χρειασθοῦν, ὅπως κατ' ἐπανάληψη τόνισα, μόχθος καί ὀδυνηρές καί καθολικές θυσίες.

»Ἀλλά θά χρειασθεῖ, προπαντός, ἡ χάραξη σταθερῆς ἐθνικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία θά μᾶς ἐπιτρέψει, ἀνεξαρτήτως κυβερνητικῶν μεταβολῶν, ν' ἀντιμετωπίσουμε, ἐπιτέλους, μέ συνέπεια καί συνέχεια, τά κρίσιμα ἐκεῖνα προβλήματα πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τό μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Καί αὐτά εἶναι τό ὀξύ οἰκονομικό μας πρόβλημα καί τά γνωστά ἐθνικά μας θέματα πού, λόγω τοῦ παραλογισμοῦ πού ἐπικρατεῖ στή διεθνῆ ζωή, ἔχουν ἀποδυναμώσει καί τά διεθνῆ ἐρείσματα τῆς χώρας μας.

»Εὔχομαι τό πνεῦμα τῆς ὁμοψυχίας καί τῆς αἰσιοδοξίας πού ἐπικράτησε τήν 24η Ἰουλίου 1974, νά ἀναβιώσει στή νέα φάση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς πού, ἀργά ἤ γρήγορα, θά διαδεχθεῖ τή σημερινή. Γιά νά θεραπεύσουμε, ὡς λαός, τίς παραδοσιακές ἀδυναμίες μας καί νά ἀξιοποιήσουμε, ὡς Κράτος, τή μεγάλη καί τελευταία, ἴσως, εὐκαιρία πού μᾶς προσφέρει ἡ συμμετοχή μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη».

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1994

Ἡμέρα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα πρός τούς ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς, ὁπλίτες καί τό πολιτικό προσωπικό, πού τίς συγκροτοῦν:

«Ἡ σημερινή μεγάλη γιορτή τῆς Χριστιανοσύνης, μοῦ παρέχει, γιά μιά ἀκόμη φορά, τήν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μαζί σας, προκειμένου νά ἐκφράσω τή βαθειά μου ἱκανοποίηση γιά τήν ἐκτέλεση τῆς ὑψηλῆς σας ἀποστολῆς, ἀλλά καί νά σᾶς εὐχηθῶ πρόοδο καί εὐτυχία, προσωπική καί οἰκογενειακή.

»Ἔχω ἐπανειλημμένα τονίσει ὅτι ἡ χώρα ἀλλά καί τό ἔθνος ὁλόκληρο ἀντιμετωπίζει κρίσιμες περιστάσεις. Ἡ ρευστότητα καί ἀβεβαιότητα πού χαρακτηρίζουν τήν ἐποχή μας καί, κυρίως, ἡ ἔκρυθμη κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στή Βαλκανική προκαλοῦν μιά ἐπικίνδυνη ἔνταση, πού γίνεται ὁλοένα καί πιό αἰσθητή στή περιοχή μας.

»Ἡ χώρα μας, ὡς ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης καί μέ θωρακισμένο τό δημοκρατικό της πολίτευμα, μπορεῖ καί ὀφεῖλει νά ἀποτελέσει ὑπόδειγμα ἐσωτερικῆς γαλήνης καί προόδου, ἀλλά καί παράγοντα σταθερότητας στήν περιοχή μας. Γιά τήν ἐκπλήρωση τοῦ στόχου αὐτοῦ ὁ ρόλος τῶν Ἐνόπλων μας Δυνάμεων εἶναι καθοριστικός. Καί τοῦτο διότι, μέ τό ὑψηλό τους ἐθνικό φρόνημα καί τόν ἄρτιο ἐξοπλισμό τους, ἐγγυῶνται τήν ἐδαφική μας ἀκεραιότητα καί προασπίζουν τήν εἰρήνη καί τήν εὐημερία τοῦ λαοῦ μας.

»Καί μέ τίς σκέψεις αὐτές, εὔχομαι ἡ Ὑπέρμαχος Στρατηγός νά σᾶς καθοδηγεῖ στό δρόμο τοῦ καθήκοντος καί τῆς τιμῆς καί νά σᾶς χαρίζει δύναμη, ὑγεία καί εὐτυχία».

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποστέλλει συλλυπητήριο τηλεγράφημα στή σύζυγο τοῦ ἐκλιπόντος γενικοῦ γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ, Μ. Βέρνερ:

«Θά ἤθελα νά σᾶς ἐκφράσω τά εἰλικρινῆ μου συλλυπητήρια γιά τό θάνατο τοῦ συζύγου σας, ὁ ὁποῖος σέ μιά κρίσιμη γιά τόν κόσμο περίοδο ὁδήγησε τή Συμμαχία σέ μιά καινούργια ἐλπιδοφόρο φάση τῆς ἱστορίας της».

22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1994

Ἐπιστρέφοντας στήν Ἀθήνα ἀπό τίς θερινές διακοπές του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀρκέστηκε νά δηλώσει στούς δημοσιογράφους πού τόν ἀνέμεναν:

«Δέν μπορῶ νά σᾶς πῶ τίποτα ἀπό ἐκεῖνα πού σᾶς ἐνδιαφέρουν. Ἐκεῖνα, δηλαδή, τά ὁποῖα σκανδαλίζουν καί διασκεδάζουν τήν κοινή γνώμη. Πάντως, στήν Ἑλλάδα καί τά σοβαρά πράγματα δυστυχῶς τά κάνουμε φαιδρά».

Σέ σχέση, ἐξάλλου, μέ τήν ἄσκηση πιέσεων, ἀπό τήν ἀλβανική Κυβέρνηση σέ βάρος τῆς ἑλληνικῆς μειονότητας — ἰδιαίτερα, μετά τήν παραπομπή, σέ δίκη ἡγετικῶν ἐκπροσώπων της — ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρατήρησε:

«Ἡ Ἀλβανία συμπεριφέρεται ἀπερίσκεπτα καί πολύ σύντομα θά τό μετανιώσει».

24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1994

Ὁ πρωθυπουργός, Α. Παπανδρέου, ἐνημερώνει λεπτομερῶς τόν Κ. Καραμανλῆ γιά τά τρέχοντα προβλήματα τῆς χώρας στό ἐπίπεδο τόσο τῆς ἐσωτερικῆς ὅσο καί τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Κατά τήν ἀποχώρησή του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ πρωθυπουργός θά δηλώσει:

«Συναντήθηκα μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, εἶχα μιά μακρά συζήτηση στά πλαίσια μιᾶς ἐνημέρωσής του τόσο γιά τά ἐξωτερικά μας θέματα, τά ἐθνικά μας θέματα, ὅσο καί γιά τήν οἰκονομία τῆς χώρας καί τίς προοπτικές της. Ἦταν μιά πολύ σοβαρή καί οὐσιαστική συζήτηση».

Σύμφωνα μέ δημοσιογραφικές πληροφορίες, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τάχθηκε ὑπέρ τῆς σκληρύνσεως τῆς κυβερνητικῆς στάσεως ἀπέναντι στά Τίρανα, ὅπως εἶχε, ἐξάλλου, διαφανεῖ μέ τίς δηλώσεις του κατά τήν ἐπιστροφή ἀπό τή Μύκονο. Ἀλλά καί ὁ πρωθυπουργός, μετά τή συνάντηση, ἐκφράστηκε πάνω στό ἴδιο θέμα μέ τρόπο αὐστηρό καί ἀποφασιστικό.

Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν ἀλβανικῶν προκλήσεων ὑπῆρξε τό κεντρικό θέμα καί στή συνάντηση πού θά ἔχει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, στίς 29 Αὐγούστου, μέ τόν ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Μ. Ἔβερτ, καί στίς 5 Σεπτεμβρίου μέ τόν ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν, Κ. Παπούλια. «Τά μέτρα εἶναι ἱκανά νά δώσουν στά Τίρανα τό μήνυμα πού θέλει ἡ Ἑλλάδα», θά τονίσει ὁ τελευταῖος, κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο.

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τόν ὑπουργό Πολιτισμοῦ, Θ. Μικρούτσικο, πάνω σέ θέματα τῆς ἁρμοδιότητάς του — ἰδιαίτερα, γιά τήν πορεία τῶν ἀνασκαφῶν, τά μεγάλα ἀρχαιολογικά καί ἀναστηλωτικά ἔργα (Ἀκρόπολη, Βυζαντινό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης, Ἅγιον Ὄρος κ.ἄ.), τήν πολιτική γιά τό βιβλίο καί τό «πολιτιστικό δίκτυο».

Δεξίωση στό Προεδρικό Μέγαρο γιά τήν εἰκοστή ἐπέτειο τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας.

8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Κατά τήν ἔναρξη τῆς 59ης Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει θερμό χαιρετισμό πρός τούς ὀργανωτές:

«Χαιρετίζω μέ ἰδιαίτερη χαρά τήν ἔναρξη τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, πού ἐφέτος συμπληρώνει 59 χρόνια δυναμικῆς καί δημιουργικῆς πορείας.

»Μιά Ἔκθεση πού συνεχῶς ἀναπτύσσεται καί παρά τίς δυσκολίες πού ἀντιμετώπισε στή μακρά διαδρομή της, ἔχει ἐδραιωθεῖ σήμερα ὡς διεθνοῦς κύρους οἰκονομικός καί ἐμπορικός θεσμός. Ἡ ἐπιτυχία της αὐτή πού, πέραν τῶν ἄλλων, εἶναι καί ἐθνικά σημαντική, ὀφείλεται στήν ἐργατικότητα καί δημιουργικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλά καί στή σταθερή καί ὁλόψυχη συμπαράσταση τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλονίκης.

»Ἡ ἐφετινή Διεθνής Ἔκθεση γίνεται σέ μιά δυσχερῆ διεθνῆ συγκυρία, οἰκονομική καί πολιτική, πού ἐκδηλώνεται ἐντονώτερα τόσο στόν ἐθνικό μας χῶρο, ὅσο καί, προπαντός, στήν εὐρύτερη περιοχή μας.

»Στό ἐσωτερικό, ἡ ἀντιμετώπιση κρισίμων οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων ἀπαιτεῖ ἀποφασιστικότητα καί προϋποθέτει ἐθνική ἑνότητα καί ὁμοψυχία. Σταθερός μας στόχος πρέπει νά εἶναι ἡ σύγκλιση τῆς οἰκονομίας μας πρός αὐτές τῶν ἄλλων μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καί ἡ ταχεία καί ἀποτελεσματική προσαρμογή μας στούς ρυθμούς τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκοδομήσεως. Καί ὁ στόχος αὐτός μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ ἄν ἐπιδείξουμε τίς ἀρετές ἐκεῖνες πού φωτίζουν τήν πορεία τοῦ ἔθνους μας στίς δύσκολες στιγμές του. Ἔτσι μόνο θά μπορέσει ἡ χώρα μας νά εὐημερήσει καί νά παίξει τό ρόλο πού τῆς ἀνήκει στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη.

»Στό Βαλκανικό, εἰδικώτερα, χῶρο, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ἀπό πολιτική ἀστάθεια καί οἰκονομική καχεξία, ἡ Ἑλλάδα μπορεῖ, καί ὀφείλει, νά διαδραματίσει ρόλο ἐποικοδομητικό. Ρόλο πού ἐνισχύει, ἄλλωστε, τό γεγονός ὅτι ἡ χώρα μας δέν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ βαλκανικοῦ προβλήματος, ἀλλά ἀντίθετα — ὡς μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καί τοῦ NATO — εἶναι παράγοντας σταθερότητας καί εἰρήνης στήν περιοχή.

»Κάτω ἀπό τίς σημερινές συνθῆκες τῆς διεθνοῦς ἀβεβαιότητας καί ἀνασφάλειας, ὁ ἀντίκτυπος τῶν ὁποίων γίνεται ἰδιαίτερα αἰσθητός στή Βαλκανική, ἐκδηλώσεις ὅπως αὐτή τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης ἐνισχύουν τό πνεῦμα τῆς εἰρηνικῆς συνεργασίας μεταξύ τῶν λαῶν, πού θά τούς βοηθήσει νά ξεπεράσουν τά πολύπλευρα προβλήματα πού τούς ἀπασχολοῦν.

»Μέ τή βεβαιότητα ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη θά συνεχίσει νά προσφέρει τήν πολύτιμη συμβολή της στήν ἀνάπτυξη τῆς διεθνοῦς αὐτῆς συνεργασίας, ἐκφράζω τά θερμά μου συγχαρητήρια στό λαό τῆς Θεσσαλονίκης, στούς Ἕλληνες καί ξένους ἐκθέτες καί στούς ὀργανωτές τῆς Ἐκθέσεως».

12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Στή διάρκεια νέας ἐνημερωτικῆς συναντήσεώς του μέ τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν, Κ. Παπούλια, ἡ ὁποία εἶχε ὡς κεντρικό σημεῖο ἀναφορᾶς τίς σχέσεις μέ τήν Ἀλβανία, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξέφρασε ἀνησυχία καί διερωτήθηκε γιά τίς ἐπιδιώξεις τῶν Τιράνων, ἐνῶ, παράλληλα, ἀναφέρθηκε σέ ἀνεύθυνους παράγοντες πού δημιουργοῦν καί ἐντείνουν τήν κρίση.

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Παπούλιας δήλωσε, μετά τή συνάντηση:

«Ὁ κ. πρόεδρος ἔχει τίς εὐαισθησίες γιά τά ἐθνικά θέματα. Εἶναι ἕνας ἔμπειρος πολιτικός καί στά ἐξωτερικά θέματα. Βεβαίως, οἱ ἀνησυχίες του εἶναι ἀνησυχίες ὅλων μας γιά τίς ὀξύνσεις οἱ ὁποῖες ἐπικρατοῦν ἰδιαίτερα στίς ἑλληνοαλβανικές σχέσεις».

23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει στό Προεδρικό Μέγαρο συνομιλία ὡριαίας διάρκειας μέ τόν πρωθυπουργό. Κύριο σημεῖο ἀναφορᾶς, κατά τή συζήτηση, ἦταν τά ἐθνικά θέματα, σχετικά μέ τά ὁποῖα στήν ἐπίσημη ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας τονίστηκε:

«Διαπιστώθηκε ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀντιμετωπίζει πάντοτε τά θέματα αὐτά μέ μετριοπάθεια, ψυχραιμία ἀλλά καί ἀποφασιστικότητα. Καί ἐλπίζει ὅτι τό ἐνδιαφέρον πού ἐκδηλώνουν τρίτες χῶρες θά στηρίξει τίς ἑλληνικές προσπάθειες γιά τήν ἐμπέδωση τῆς σταθερότητας καί τῆς ἀσφάλειας στήν περιοχή, πού ἀποτελεῖ τή μόνιμη καί σταθερή ἐπιδίωξη τῆς χώρας μας».

Πρίν ἀπό τήν ἔναρξη, ἐξάλλου, τῆς συνομιλίας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρατήρησε ἐνώπιον τῶν δημοσιογράφων σχετικά μέ τίς ἀλλεπάλληλες δηλώσεις Ἑλλήνων καί ξένων, κυβερνητικῶν καί μή παραγόντων: *«Ὅπου λαλοῦν πολλά κοκόρια, ἐκτός καί ἐντός Ἑλλάδος, λαλοῦν παράφωνα καί δυσκολεύομαι νά βγάλω συμπέρασμα».*

Καί ἀπευθυνόμενος στόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου, ἐπεσήμανε: *«Ἔχουμε πολλά καί συσσωρευμένα προβλήματα καί θά χρειαστεῖ λαός καί ἡγεσία νά τά θέσουμε μέ τόλμη καί ρεαλισμό ὑπό ἔλεγχο».*

26 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Γιά θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν ἄμυνα τῆς χώρας καί τίς Ἔνοπλες Δυνάμεις ἐνημέρωσε τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Γ. Ἀρσένης. Ὅπως διευκρίνησε σέ δηλώσεις του, ἡ συνάντηση ἔγινε στό πλαίσιο τῶν τακτικῶν ἐνημερώσεων τοῦ προέδρου γιά τά ἀμυντικά θέματα τῆς χώρας.

Σέ ἐρώτηση γιά τίς ἀπόψεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὑπουργός ἀπάντησε ὅτι «ἀνησυχεῖ, ὅπως καί ὅλοι μας, γιά τίς ἐξελίξεις, ἀλλά καί αἰσιοδοξεῖ ὅτι τελικά θά πᾶνε ὅλα καλά».

30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, μετά ἀπό συνομιλία του μέ τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ πρόεδρος τῆς ΝΔ, Μ. Ἔβερτ, δήλωσε:

«Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπομονωμένη ἀπό παντοῦ. Τά ἐθνικά προβλήματα ἀναζητοῦν ἄμεσες λύσεις. Προβλέπω ὅτι θά ἀσκηθοῦν πιέσεις κατά τῆς Ἑλλάδας στό ἄμεσο προσεχές μέλλον καί ἡ οἰκονομία, δυστυχῶς, δέν πάει καλά. Αὐτές τίς ἀπόψεις μου τίς ἐξέθεσα στόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὅπως τό κάνω κάθε φορά, μέ αἴσθημα εὐθύνης ἀπέναντι στήν πατρίδα μας».

Στό πλαίσιο τῆς ἐπικοινωνίας του μέ ἀρχηγούς τῶν κομμάτων, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε, τή μεθεπομένη, τόν πρόεδρο τοῦ Συνασπισμοῦ, Ν. Κωνσταντόπουλο, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε σέ πρόσφατη ἐπίσκεψή του στήν Ἀλβανία καί, γενικότερα, τόνισε τήν ἀνάγκη γιά τή συγκρότηση Συμβουλίου Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς.

7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐγκαινίων τῆς λειτουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου στό Λονδίνο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε τόν ἀκόλουθο χαιρετισμό:

«Ἡ ἔναρξη λειτουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου στό Λονδίνο μοῦ δίνει τήν εὐκαιρία νά ἐπικοινωνήσω μαζί σας καί νά σᾶς ἀπευθύνω τό θερμό χαιρετισμό τῆς πατρίδος.

»Ἡ σημασία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου εἶναι μεγάλη. Γιατί ἐκφράζει τό δυναμισμό τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου — ἑλλαδικοῦ καί κυπριακοῦ — τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Καί γιατί ἀποτελεῖ πνευματική στέγη καί ἔπαλξη, ἀπό τήν ὁποία ὁ Ἑλληνισμός τῆς Βρετανίας ἠμπορεῖ νά ἀγωνισθεῖ γιά τή διατήρηση ζωντανῶν τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καί τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς.

»Ἐξίσου σημαντικό ἔργο, ἐξάλλου, ἠμπορεῖ νά ἐπιτελέσει τό Ἑλληνικό Κέντρο μέ τήν ἐνεργό συμμετοχή του στίς προσπάθειές μας γιά τήν προβολή καί προώθηση τῶν ἑλληνικῶν θέσεων στά ἐθνικά μας θέματα.

»Θά ἤθελα νά συγχαρῶ ὅλους ἐκείνους πού συνέβαλαν στή δημιουργία τῆς νέας αὐτῆς ἑλληνικῆς ἑστίας καί νά εὐχηθῶ ἐπιτυχία στούς ὑψηλούς στόχους της».

10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημερώνεται ἀπό τόν ὑπουργό Δημοσίας Τάξεως, Στ. Παπαθεμελῆ, γιά θέματα τῆς ἁρμοδιότητάς του, ὁρισμένα ἀπό τά ὁποῖα προσφέρονται γιά νά δημιουργήσουν προβλήματα καί στίς σχέσεις τῆς χώρας μέ τούς γείτονές της, καθώς καί ἀπό τό διοικητή τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Ι. Μπούτο, ὁ ὁποῖος ἐκφράζεται μέ σχετική ἀπαισιοδοξία γιά τήν πορεία τοῦ πληθωρισμοῦ μετά τήν ἐκτίναξή του στό 12%, κατά τό Σεπτέμβριο, μέ τήν προοπτική νά «κλείσει», τό Δεκέμβριο, μεταξύ 11-11,5%.

Λίγες ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Ι. Μπούτος ὑπέβαλε τήν παραίτησή του ἀπό τή διοίκηση τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος.

16 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Ἡμέρα διεξαγωγῆς δημοτικῶν καί νομαρχιακῶν ἐκλογῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἀφοῦ ψήφισε στό ἐκλογικό κέντρο τῆς ὁδοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ, ἀπάντησε σέ ἐρωτήματα τῶν δημοσιογράφων — σχετικά καί μέ τήν πρώτη ἐφαρμογή τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως δευτέρου βαθμοῦ:

«Ἐκεῖνο πού μπορῶ νά σᾶς πῶ: Εὔχομαι νά ἐκλεγοῦν οἱ καλύτεροι καί οἱ ἱκανότεροι ὡς δήμαρχοι καί νομάρχες. Γιατί ἡ ἄμεση ἐφαρμογή τῆς αὐτοδιοικήσεως β΄ βαθμοῦ εἶναι θέμα δύσκολο καί χρειάζεται ἀνθρώπους ἱκανούς νά τή χρησιμοποιήσουν. Ἀπό τήν πρακτική ἐφαρμογή του θά κριθεῖ τελικά ἡ ἀξία του».

— Ὑπάρχει μεγάλη ἀποχή, κύριε πρόεδρε. Θά θέλατε νά σχολιάσετε τήν ἀποχή πού φαίνεται νά ὑπάρχει στίς ἐκλογές αὐτές;

«Κατ' ἀρχήν ἡ ἀποχή εἶναι δυσάρεστη. Πρέπει ὁ πολίτης, ὁ κάθε πολίτης, νά ἐνδιαφέρεται γιά τόν τόπο του».

Ἡ ἔκβαση τῆς ἐκλογικῆς ἀναμετρήσεως ἔδωσε λαβή στή διατύπωση ἀντιφατικῶν πολιτικῶν συμπερασμάτων.

Σ' ὅ,τι εἰδικότερα ἀφορᾶ τούς τρεῖς μεγάλους δήμους τῆς χώρας, ἐπεκράτησαν ὁ Κ. Κοσμόπουλος στή Θεσσαλονίκη, ἀπό τόν πρῶτο γύρο, καί οἱ Δ. Ἀβραμόπουλος καί Στ. Λογοθέτης, ἀντίστοιχα στήν Ἀθήνα καί τόν Πειραιά, στό δεύτερο γύρο.

18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Κατά τήν ἄφιξή του σέ ἑλληνικό ἔδαφος, στήν Πάτμο, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, Βαρθολομαῖος, δέχτηκε τό χαιρετιστήριο μήνυμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆ:

«Παναγιώτατε,

»Ἐπιθυμῶ νά Σᾶς ἐκφράσω τά αἰσθήματα ἰδιαίτερης χαρᾶς καί συγκινήσεως μέ τά ὁποῖα Σᾶς ὑποδέχεται σήμερα ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάς καί νά Σᾶς παρακαλέσω νά ἀναπέμψετε πατρικές εὐχές ὑπέρ τοῦ εὐσεβοῦς ἑλληνικοῦ ἔθνους.

»Ἡ παρουσία Σας στήν Ἑλλάδα συμβάλλει, ἀσφαλῶς, στή διαφύλαξη τῆς πίστεως καί στήν ἀναβάπτιση κλήρου καί λαοῦ στά νάματα τῆς Ὀρθοδοξίας.

»Ὁ ἑλληνικός λαός ἀναγνωρίζει, ἐξάλλου, στό πρόσωπό Σας τόν ὑπέρμαχο καί ἐγγυητή τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανοσύνης, πού ἐμπνέεται πάντοτε ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀδελφικῆς συνεργασίας τῶν λαῶν».

19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχτηκε τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Κίνας, Τοῦ Ροντζί, ὁ ὁποῖος ἐπισκέπτεται ἐπίσημα τήν Ἑλλάδα. Κατά τή συνάντηση συζητήθηκαν θέματα διμεροῦς ἐνδιαφέροντος καί διαπιστώθηκε ὅτι οἱ σχέσεις τῶν δύο χωρῶν ἐξελίσσονται ἱκανοποιητικά. Ἔγινε ἐπίσης ἀνασκόπηση τῆς διεθνοῦς καταστάσεως καί, ἰδιαίτερα, τῶν ἐξελίξεων στά Βαλκάνια. Τέλος, στό πλαίσιο τῆς συναντήσεως, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐνημέρωσε τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως τῆς ΛΔ τῆς Κίνας γιά τίς θέσεις τῆς Ἑλλάδος πάνω στά ἐθνικά θέματα.

24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Σέ τιμητική ἐκδήλωση πού ὀργανώθηκε στήν αἴθουσα τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, 90 χρόνια μετά τό θάνατο τοῦ Παύλου Μελᾶ, ὁ ὑπουργός Μακεδονίας - Θράκης, Κ. Τριαρίδης, ἀνέγνωσε μήνυμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά καί συγκίνηση ἀπευθύνω τό μήνυμα αὐτό γιά τόν ἑορτασμό τῆς 90ῆς ἐπετείου ἀπό τό θάνατο τοῦ Παύλου Μελᾶ. Ἑορτασμό πού δίνει τήν εὐκαιρία ν' ἀποτίσουμε τόν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς σ' ὅλους ἐκείνους πού συμμετεῖχαν στό Μακεδονικό Ἀγώνα, καί, κυρίως, στόν ἐμπνευστή καί πρωτεργάτη του Παῦλο Μελᾶ.

»Δίδει ὅμως, ταυτοχρόνως, καί τή δυνατότητα ν' ἀναλογισθοῦμε τά διδάγματα πού μᾶς κληροδότησε ὁ ἀγώνας αὐτός καί ὁ ἡρωικός θάνατος τοῦ Παύλου Μελᾶ. Ὅτι δηλαδή οἱ ἐθνικοί ἀγῶνες ἀπαιτοῦν προσήλωση στά ἰδανικά, ἀποφασιστικότητα, θάρρος, ἀλλά καί θυσίες. Καί, πάνω ἀπ' ὅλα ἐθνική ἑνότητα καί ὁμοψυχία.

»Μ' αὐτή τήν πίστη καί μ' αὐτές τίς ἀρχές οἱ ἥρωες τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα ἔγραψαν μιά ἀπό τίς λαμπρότερες σελίδες τῆς ἱστορίας μας».

24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Σέ συγχαρητήριο μήνυμά του πρός τό γενικό γραμματέα τοῦ ΟΗΕ μέ τήν εὐκαιρία τῆς Ἡμέρας τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισημαίνει τή σταθερή προσήλωση τῆς Ἑλλάδος στίς ἀρχές του, καθώς καί, γιά μιά ἀκόμη φορά, τήν ἀνάγκη νά τερματιστεῖ ἡ ἐκκρεμότητα τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος:

«Μέ τήν εὐκαιρία τῆς Ἡμέρας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, σᾶς ἀπευθύνω, ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐμοῦ προσωπικῶς, θερμά συγχαρητήρια καί ἐγκάρδιες εὐχές γιά ἐπιτυχία τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς σας. Ἀποστολῆς πού καθίσταται ἀκόμη πιό σημαντική σήμερα πού ὁ κόσμος ὁλόκληρος ἔχει μπεῖ σέ μιά μακρά περίοδο ἀστάθειας καί ἀνασφάλειας.

»Κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες, ἡ Ἑλλάς, σταθερά προσηλωμένη στίς ἀρχές τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, παρέχει τήν πλήρη ὑποστήριξή της στίς προσπάθειές σας γιά τήν ἐπιβολή καί διατήρηση τῆς εἰρήνης, ὅπου καί ἄν ἀπειλεῖται.

»Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκφράσω τήν ἐκτίμησή μου γιά τίς προσπάθειες πού καταβάλλετε, ὥστε νά ἐπιτευχθεῖ μία διαρκής, δίκαιη καί βιώσιμη λύση τοῦ Κυπριακοῦ, ἡ συνεχιζόμενη ἐκκρεμότητα τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ προσβολή γιά τή διεθνῆ νομιμότητα καί ἠθική».

24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, Ἰάκωβος, ἀπευθύνει στόν Κ. Καραμανλῆ θερμή φιλική ἐπιστολή:

«Ἐξοχώτατε καί λίαν ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Μέ ἐξεπλήξατε, μέ συγκινήσατε, μοῦ χαρίσατε μιά δυσκολοπερίγραπτη χαρά μέ τό χθεσινό σας τηλεφώνημα. Εὐχαριστῶ θερμότατα γιά τίς καλωσυνάτες εὐχές σας στή γιορτή μου.

»Σάν συμπλήρωση τῆς χθεσινῆς συγκίνησης καί εὐχαρίστησης ἦλθε καί μιά ὀλιγόλεπτη ἐμφάνισή σας στό τηλεοπτικό πρόγραμμα τῆς ΑΝΤΕΝΝΑ. Φαινόσασταν πολύ καλά, εὐθυτενής ὅπως πάντοτε καί μεγαλοπρεπής στόν ρόλο τοῦ ἡγέτου, γιά τόν ὁποῖο σᾶς ἔπλασεν ὁ Θεός. Εὔχομαι νά σᾶς ἔχει καλά γιά πολλά - πολλά χρόνια.

»Θά ἤθελα πολύ νά ἐρχόμουνα καί νά σᾶς ἔβλεπα, ἔστω καί ὀλίγα λεπτά. Οἱ συναντήσεις καί συνομιλίες μας πάντοτε γύρω ἀπό τήν Ἑλλάδα, τήν Ἀμερική καί τήν παγκόσμια κατάσταση εἶναι γιά μένα ἕνας ἀναστηριγμός στόν δικό μου μικρό ρόλο.

»Ἐπαναλαμβάνω τόν στίχο τοῦ Σεφέρη, "ὅπου κι ἄν πάω ἡ Ἑλλάδα μέ πληγώνει", γιατί οἱ πληγές γίνονται σέ μᾶς στό ἐξωτερικό ὁλοένα καί πιό ἐπώδυνες. Ἐξακολουθῆστε νά τίς ἐπιδένετε μέ τόν λόγο, τήν σοφία καί τήν ἀγάπη σας γιά τήν πατρίδα».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε στίς 8 Νοεμβρίου:

«Τό γράμμα σας εἰλικρινά μέ συνεκίνησε γιατί, ἐκτός ἀπό τό θερμό φιλικό περιεχόμενό του, μοῦ θύμισε τό παρελθόν.

»Μοῦ θύμισε τή μακρά φιλία μας, πού εἶχε ἀφετηρία τήν πρώτη μας συνάντηση, στή Βοστώνη τό 1951. Ἡ ἐντύπωση πού μοῦ κάνατε τότε μοῦ ἐνέπνευσε καί τήν πρωτοβουλία ν' ἀνταλλάξω, τόν Αὔγουστο τοῦ 1959, σκέψεις μέ τόν ἀείμνηστο Πατρι-

ἀρχη Ἀθηναγόρα, καί νά διαπιστώσω, μέ ἱκανοποίηση, ὅτι εἴχαμε τήν ἴδια ἐκτίμηση γιά τήν ἀποστολή σας.

»Ἔκτοτε, ἀγωνιστήκαμε καί οἱ δύο, ὁ καθ' ἕνας στόν τομέα του, γιά τό καλό τῆς πατρίδας μας. Καί εἶναι φυσικό νά κατεχόμεθα σήμερα, ὕστερα ἀπό ἀγῶνες μιᾶς ζωῆς, ἀπ' τό ὀδυνηρό αἴσθημα πού ἐκφράζει ὁ πάντα ἐπίκαιρος στίχος τοῦ Σεφέρη.

»Ἂς ἐλπίζουμε, πάντως, ὅτι κάποτε ἐμεῖς μέν οἱ Ἕλληνες θά καταλάβουμε ὅτι δέν εἴμαστε πλέον ὁ ὀμφαλός τῆς γῆς, οἱ δέ αὐτόκλητοι προστάτες μας ὅτι ἔχουν χάσει, πέραν τῶν ἄλλων, τή σοβαρότητά τους»[218].

26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Ἀπευθυνόμενος, μετά τήν ὁρκωμοσία τους, στό διοικητή καί τόν ὑποδιοικητή τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Λ. Παπαδῆμο καί Π. Θωμόπουλο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε: «*Ἡ ἀποστολή σας εἶναι δύσκολη· νά ἀντιστέκεστε στίς πιέσεις*». Καί ἀμέσως στράφηκε στόν παρακείμενο ὑπουργό Οἰκονομικῶν Α. Παπαδόπουλο, λέγοντας: «*ἐσύ τό κάνεις αὐτό*».

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Σέ μήνυμά του μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναφέρεται στό Ἀλβανικό Ἔπος καί στή σημασία του γιά τή σύγχρονη Ἑλλάδα:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Τό Ἀλβανικό Ἔπος ἀποτελεῖ ἕνα ἱστορικό ὀρόσημο στήν πορεία τοῦ ἔθνους μας. Γιατί ἡ ἀπόκρουση τῆς φασιστικῆς ἐπίθεσης, πού προκάλεσε τότε τό θαυμασμό τοῦ κόσμου, κατέδειξε τή δύναμη πού κρύβει μέσα της ἡ ἑλληνική ψυχή. Μιά δύναμη πού στήν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή ἀψήφησε τίς δυσμενεῖς ἀναλογίες τῶν ἀριθμῶν, συσπείρωσε τό ἔθνος ὁλόκληρο καί πέτυχε μιά περίλαμπρη νίκη, πού ἀνανέωσε τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἔθνους στό μέλλον του καί στίς δυνάμεις του.

»Ὁ ἑορτασμός, ὅμως, τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐπετείου θά ἦταν στεῖρος καί ἀνώφελος ἐάν περιοριζόταν μόνο στήν ἀνανέωση τῆς ἱστορικῆς μνήμης καί δέν ἐξυπηρετοῦσε μιά βαθύτερη ἐθνική σκοπιμότητα: τόν παραδειγματισμό. Ἂν δέν ὑπενθύμιζε, δηλαδή, τή μεγάλη ἀλήθεια, ὅτι ὁ Ἑλληνισμός μπορεῖ νά ἐπιτύχει ἄθλους πού ὑπερακοντίζουν τά συνήθη ἀνθρώπινα μέτρα, ὅταν ἐμπνέεται ἀπό τήν ἱστορία του καί τίς παραδόσεις του καί, προπαντός, ὅταν εἶναι ἑνωμένος. Οἱ ἀλήθειες αὐτές μπορεῖ νά φαίνονται κοινότοπες καί ἡ ἐπανάληψή τους ἀνιαρή. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νά ἐπαναλαμβάνονται γιά ν' ἀποφεύγουμε τούς διχασμούς καί τά σφάλματα τοῦ παρελθόντος, πού τόσο ἀκριβά πλήρωσε τό ἔθνος μας.

»Καί ἡ ἀνάγκη αὐτή εἶναι ἀκόμα πιό ἔντονη σήμερα πού ἡ χώρα μας ἀντιμετωπίζει μιά βαθειά καί πολύπλευρη κρίση, πού ἐκδηλώνεται σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Καί παίρνει διαστάσεις κρίσης ἐθνικῆς, ἀφοῦ θίγει τούς κατεστημένους θεσμούς τῆς χώρας μας, ὑπονομεύει τίς παραδοσιακές ἀξίες τῆς ζωῆς μας καί ἀπειλεῖ μέ κατάρρευση τήν οἰκονομία μας.

»Γιά ν' ἀντιμετωπίσουμε τήν κρίση αὐτή, εἶναι ἀνάγκη νά βγοῦμε ἀπό τή σημερινή μας νάρκη. Εἶναι ἀνάγκη νά συνειδητοποιήσουμε ὅλοι — ἡγεσία καί λαός — ὅτι ἂν ἡ κρίση αὐτή δέν ἀντιμετωπισθεῖ ριζικά καί ἔγκαιρα, θά διαβρώσει τό βιοτικό μας ἐπίπεδο, θά ἀποδυναμώσει τήν ἀμυντική μας ἱκανότητα καί θά μᾶς θέσει στό περιθώριο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης, μέ τήν ὁποία, ἐντούτοις, ἔχουμε συνδέσει τό μέλλον τῆς χώρας μας.

»Δέν πρέπει, ἐξάλλου, νά λησμονοῦμε ὅτι σήμερα ὁ κόσμος ὁλόκληρος ἔχει μπεῖ σέ μιά μακρά καί ἐπικίνδυνη περίοδο ἀστάθειας καί ἀνασφάλειας. Εἰδικότερα στή Βαλκανική, σημειώνονται τόν τελευταῖο καιρό πολιτικές καί στρατηγικές ἀνακατατάξεις πού παίρνουν ἐπικίνδυνες διαστάσεις, ἀφοῦ συνδυάζονται μέ τήν ἀναβίωση παλαιῶν ἐθνικισμῶν, καί τήν ἔξαρση μειονοτικῶν προβλημάτων, πού συχνά ὑποκρύπτουν καί ἐδαφικές διεκδικήσεις.

»Μέ τά δεδομένα αὐτά ἡ χώρα μας, γιά ν' ἀντιμετωπίσει πιθανούς κινδύνους, ὀφείλει, παράλληλα μέ τήν ἐνεργοποίηση τῶν ἀρετῶν πού μᾶς ὁδήγησαν στό Ἔπος τοῦ '40, νά ἐκτιμήσει μέ ρεαλισμό καί ὑπευθυνότητα τίς νέες διεθνεῖς συγκυρίες, νά χαράξει μακροχρόνια καί ἐνιαία ἐθνική στρατηγική, ν' ἀποφύγει ἐνέργειες πού τήν ὁδηγοῦν σέ διεθνῆ ἀπομόνωση καί νά ἐνισχύσει τά ἐρείσματά της μεταξύ τῶν ἑταίρων καί συμμάχων της.

»Μόνον ἔτσι θά ἐνισχυθεῖ τό κῦρος τῆς χώρας μας καί θ' ἀκούγεται μέ σεβασμό ἡ φωνή της. Καί μόνον τότε θά μπορέσουν νά ὁδηγηθοῦν πρός μιά δίκαιη λύση τά κρίσιμα ἐθνικά μας θέματα.

»Ὀφείλουμε, συνεπῶς, ὅλοι μας — ἡγεσία καί λαός — νά στρατευθοῦμε σ' αὐτό τό σκοπό. Γιά τήν ἐπίτευξή του θά χρειασθοῦν χρόνος, μόχθος καί θυσίες. Θά χρειασθεῖ, προπαντός, ἔξαρση ἐθνική καί συνοχή κοινωνική. Θά χρειασθεῖ, μέ ἄλλα λόγια, νά συσπειρωθοῦν πάνω σ' αὐτό τό στόχο, ὅλες οἱ δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Πολιτικές, κοινωνικές καί πνευματικές. Καί βέβαια καί τά Μέσα Ἐνημερώσεως πού δημιουργοῦν τό κλίμα μέσα στό ὁποῖο ὁ λαός μας ἀναζητεῖ τό δρόμο του.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅλοι μας ἀντιλαμβανόμεθα αὐτές τίς ἀλήθειες. Καί πιστεύω ὅτι τό ἔθνος μας εἶναι σέ θέση νά ἀντιμετωπίσει μέ ἐπιτυχία τή μεγάλη αὐτή πρόκληση. Ἐπιτυχία πού θά ἀποτρέψει τούς κινδύνους πού μᾶς ἀπειλοῦν καί θά θέσει τίς βάσεις γιά ἕνα ἀσφαλέστερο καί καλλίτερο μέλλον».

31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει μέ τόν πρωθυπουργό συνομιλία σχετική μέ τήν ἐξωτερική, κυρίως, πολιτική τῆς χώρας. Κατά τήν ἀποχώρησή του, ὁ Α. Παπανδρέου ἀπέφυγε νά ἀναφερθεῖ στό περιεχόμενο τῆς συζητήσεως καί νά ἐπιβεβαιώσει, ὡς συνήθως, τήν ταυτότητα ἀπόψεών του μέ τίς ἀντίστοιχες τοῦ προέδρου, γεγονός πού ἔδωσε λαβή στή διατύπωση εἰκασιῶν γιά πιθανές ἀποκλίσεις πάνω σέ θέματα τακτικῆς.

2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα στό Παγευρωπαϊκό Συνέδριο Ὀρθοδόξων βουλευτῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν κοινοβουλίων πού ὀργανώθηκε στήν Ἀθήνα μέ ἀντικείμενο τή σύσταση διακοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ὀρθοδοξίας:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἀπευθύνω τό μήνυμα αὐτό πρός τό Συνέδριο τῶν Ὀρθοδόξων βουλευτῶν τῶν κοινοβουλίων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

»Ἡ ἀποστολή τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπῆρξε πάντοτε σημαντική στή διαδρομή τῶν αἰώνων. Στή σημερινή ὅμως ἐποχή τῶν κοσμογονικῶν ἀνακατατάξεων πού συντελοῦνται σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο καί σέ ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας, ὁ ρόλος τῆς Ὀρθοδοξίας καθίσταται ἀκόμη σημαντικότερος. Γιατί ἡ Ὀρθοδοξία εὐαγγελίζεται τήν εἰρήνη, τήν ἀγάπη καί τήν ἀδελφική συνεργασία μεταξύ ὅλων τῶν λαῶν. Ἀξίες πού τόσο τίς χρειάζεται ὁ σημερινός κόσμος.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι μ' αὐτή τήν πίστη καί μ' αὐτές τίς ἀξίες θ' ἀντιμετωπίσει τό Συνέδριό σας καί τά μεγάλα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα τούς λαούς της Εὐρώπης».

4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Ἰταλό ὁμόλογό του, Λουίτζι Σκάλφαρο, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ διήμερη ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Ἀθήνα, καί ἀντάλλαξε μαζί του ἀπόψεις πάνω σέ θέματα διμεροῦς ἐνδιαφέροντος, καθώς καί γιά τήν πορεία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καί τήν κατάσταση στά Βαλκάνια.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς συνεχάρη τόν πρόεδρο τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας γιά τήν προσπάθεια νά ὁδηγήσει τή χώρα του στήν ὁδό τῆς ὁμαλότητας. Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Λ. Σκάλφαρο ἐξῆρε τήν προσωπικότητα τοῦ Ἕλληνα προέδρου, λέγοντας: «Ἀποτελεῖτε σημαντικό κεφάλαιο στήν ἱστορία τοῦ τόπου σας».

Στίς 7 Νοεμβρίου, μετά τήν ἐπιστροφή του στή Ρώμη, ὁ πρόεδρος τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας ἀπηύθυνε στόν Κ. Καραμανλῆ θερμή ἐπιστολή:

«Ἐξοχώτατε καί ἀγαπητέ πρόεδρε,

»Ἐπιστρέφοντας στήν Ἰταλία, ἐπιθυμῶ νά σᾶς εὐχαριστήσω μέ τόν πιό θερμό τρόπο γιά τήν ὑποδοχή, τόσο ζεστή καί φιλική, πού μοῦ ἐπιφυλάξατε καθώς καί γιά τήν εὐγενική φιλοξενία πρός ἐμένα, τόν ὑφυπουργό Ἐξωτερικῶν καί τήν ἀντιπροσωπία τῆς συνοδείας.

»Ἀπό αὐτήν τήν ἐπίσκεψή μου στήν Ἀθήνα καί ἀπό τήν συνάντηση πού εἶχα μαζί σας, θά διατηρήσω, πιστέψτε με, μιά πολύ εὐχάριστη προσωπική ἀνάμνηση. Ἡ συνομιλία μας ἐπιβεβαίωσε πόσοι στερεοί, βαθεῖς καί πολυσύνθετοι εἶναι οἱ δεσμοί φιλίας καί συνεργασίας πού δένουν τήν Ἰταλία μέ τήν Ἑλλάδα, καί πόσο χρήσιμοι αὐτοί οἱ δεσμοί μπορεῖ νά φανοῦν στήν ἀντιμετώπιση τῶν προκλήσεων πού μᾶς περιμένουν στό δρόμο τῆς οἰκοδόμησης μιᾶς Εὐρώπης ἑνωμένης στήν ἀλληλεγγύη καί στήν εἰρήνη.

»Θά ἤθελα νά προσθέσω ὅτι συγκινήθηκα μέ ἐντελῶς ἰδιαίτερο τρόπο ἀπό τά αἰσθήματα ἀγάπης πού τρέφετε γιά τήν χώρα μου, καί ἀπό τή διαύγεια τῶν πολιτικῶν σας ἐκτιμήσεων. Εὔχομαι εἰλικρινά νά μπορέσω νά ἔχω τήν χαρά νά σᾶς συναντήσω ξανά στό μέλλον.

»Ἀνανεώνοντας τίς εὐχαριστίες μου, σᾶς στέλνω, κύριε πρόεδρε καί ἀγαπητέ φίλε, τήν μνήμονα καί φιλική σκέψη μου».

Ὁ Ἕλληνας πρόεδρος ἀπάντησε:

«Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τήν εὐγενική ἐπιστολή σας τῆς 7ης Νοεμβρίου 1994. Ἡ ἐπίσκεψή σας στήν Ἀθήνα μοῦ ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά γνωριστῶ καί ν' ἀνταλλάξω ἀπόψεις μέ ἕναν ἡγέτη, ὁ ὁποῖος μέ τήν πολιτική του ἀκεραιότητα καί τήν δημοκρατική του εὐαισθησία κατέκτησε τόν σεβασμό καί τήν ἀγάπη τοῦ λαοῦ του.

»Ἡ δημιουργική ἀνταλλαγή ἀπόψεων, κατά τήν συνάντησή μας, δέν ἐπιβεβαίωσε μόνο τίς ἐξαίρετες σχέσεις μεταξύ τῶν δύο χωρῶν μας, ἀλλά καί τήν ἀκλόνητη προσήλωσή μας στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη. Στήν ἰδέα αὐτή, πού ἀποτελεῖ πάντοτε ἀμετάθετο στόχο μας, ἔχουμε καί οἱ δύο, ἀπό μακροῦ, προσωπικά στρατευθεῖ.

»Ἡ ἐπίσκεψή σας, ἐξ ἄλλου, ἔδωσε νέα ὤθηση στήν ἤδη στενή συνεργασία μεταξύ Ἑλλάδος καί Ἰταλίας, συνεργασία πού ἀποτελεῖ, πέραν τῶν ἄλλων, παράγοντα γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς σταθερότητος καί τῆς προόδου στήν εὐαίσθητη περιοχή μας.

»Διατηρώντας τίς καλλίτερες τῶν ἀναμνήσεων ἀπό τήν συνάντησή μας, θά ἤθελα νά σᾶς ἀπευθύνω τίς πλέον εἰλικρινεῖς καί ἐγκάρδιες εὐχές μου γιά τήν προσωπική σας εὐτυχία καί γιά τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία τοῦ φίλου ἰταλικοῦ λαοῦ»[219].

11-18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Συνεχίζοντας τίς τακτικές ἐνημερωτικές συναντήσεις του, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει διαδοχικά συνομιλία μέ τούς Μ. Ἔβερτ, ἀρχηγό τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως, Γ. Ἀρσένη, ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ι. Βαρβιτσιώτη, ἀντιπρόεδρο τῆς ΝΔ καί πρώην ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης, καί Κ. Παπούλια, ὑπουργό Ἐξωτερικῶν. Στό ἐπίκεντρο τῶν σχετικῶν συζητήσεων ἐξετάστηκαν τά μείζονα ἐθνικά θέματα τῆς χώρας, σέ συνάρτηση ἰδιαίτερα μέ τήν ἔνταση στίς σχέσεις μέ τήν Τουρκία.

14 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς διαμηνύει στό Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, Παντελεήμονα Β':

«Παναγιώτατε,

»Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἀπευθύνω τό μήνυμα αὐτό, κατά τήν συμπλήρωση, Θεία Χάριτι, εἰκοσαετοῦς Ἀρχιερατείας Σας στήν Ἱερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης.

»Ἡ μακρόχρονη αὐτή ποιμαντική Σας παρουσία στήν Ἀκρόπολη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διαπνεόμενη ἀπό σοφία καί σύνεση, συνετέλεσε στό νά ἀναδειχθεῖτε ἄξιος πνευματικός ἡγέτης. Ἡ ὁμόθυμη μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας καί, εἰδικότερα, τοῦ Ποιμνίου Σας βεβαιώνει τοῦ λόγου τό ἀσφαλές.

»Μέ τήν εὐκαιρία πού μοῦ παρέχει ἡ σεπτή ἀλλά καί σεμνή αὐτή ἑόρτια ἐκδήλωση, εὔχομαι ὁ Θεός νά Σᾶς χαρίζει δύναμη καί ὑγεία. Καί νά Σᾶς ὁδηγεῖ ὑπό τήν Σκέπη Του μακροημερεύοντα καί ὀρθοδομοῦντα τόν Λόγο τῆς πνευματικῆς καί ἐθνικῆς Ἀληθείας».

28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ ἀναπληρωτής ὑπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας καί Δημοσίων Ἔργων, Κ. Γείτονας, ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ γιά τήν ἐκτέλεση τοῦ προγράμματος τῶν μεγάλων ἔργων, γιά τήν πορεία τοῦ ὁποίου ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τρέφει σταθερό ἐνδιαφέρον ἐφόσον μάλιστα τά σημαντικότερα ἀπό τά ἔργα αὐτά εἶχαν προγραμματιστεῖ πρό πολλῶν ἐτῶν ἀπό τόν ἴδιο.

29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπαντᾶ σέ ἐπιστολή τοῦ προέδρου τοῦ Πακιστάν, Φ.Α. Χάν Λεγκάρι:

«Ἐξοχώτατε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἐπιστολή σας τῆς 3ης Νοεμβρίου 1994, τήν ὁποία καί μελέτησα μέ μεγάλη προσοχή.

»Συμφωνῶ ἀπόλυτα μέ τίς παρατηρήσεις σας ὡς πρός τίς φιλικές διμερεῖς σχέσεις, οἱ ὁποῖες, εἶμαι πεπεισμένος, θά συσφιχθοῦν ἀκόμη περισσότερο. Ἡ πρόσφατη ἐπίσκεψη τοῦ Πακιστανοῦ ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καί Κοινοβουλευτικῶν Ὑποθέσεων, κ. Σ. Ι. Χάιντερ στήν Ἑλλάδα ἦταν ἄλλο ἕνα θετικό βῆμα στήν κατεύθυνση αὐτή.

»Ἡ Ἑλλάδα καί τό Πακιστάν βρίσκονται σέ περιοχές, ὅπου ἡ εἰρήνη καί ἡ σταθερότητα κινδυνεύουν. Οἱ δύο χῶρες μας ἔχουν τό καθῆκον καί τήν εὐθύνη νά κάνουν ὅ,τι μποροῦν ὥστε νά βοηθήσουν στήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζουν οἱ περιοχές μας.

»Ἡ ἐξωτερική πολιτική τῆς χώρας μου ἀντικατοπτρίζει τήν πρόθεσή μας νά διατηρήσουμε φιλικές σχέσεις μέ ὅλους τούς βαλκάνιους γείτονές μας καί νά συμβάλουμε στίς προσπάθειες γιά τήν διευθέτηση τῆς συγκρούσεως στή Βοσνία.

»Ἀπό τήν πλευρά του, τό Πακιστάν διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στή διατήρηση εἰρήνης καί ἀσφάλειας στήν περιοχή τῆς Νότιας Ἀσίας.

»Ἐκτιμοῦμε τίς προσπάθειές σας νά συμβάλετε στόν τερματισμό τῆς ἐμφύλιας διαμάχης στό Πακιστάν. Ὡς πρός τό πρόβλημα τοῦ Κασμίρ, ἡ Ἑλλάδα καί τά ἄλλα μέλη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως ἀνησυχοῦν βαθύτατα. Ἐλπίζουμε ὅτι σύντομα θά ἐπαναρχίσει οὐσιαστικός διάλογος μεταξύ τῆς πακιστανικῆς καί τῆς ἰνδικῆς Κυβερνήσεως, γιά τήν διευθέτηση αὐτοῦ τοῦ παλαιοῦ ζητήματος, πρός τό συμφέρον τοῦ λαοῦ τοῦ Κασμίρ»[220].

5 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Μετά τήν τακτική ἐνημερωτική συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ πρωθυπουργός, Α. Παπανδρέου, δήλωσε:

«Εἴχαμε μιά πολύ ἐνδιαφέρουσα καί ἀποδοτική συζήτηση μέ τόν πρόεδρο, τόν ὁποῖο ἐνημέρωσα, κυρίως, γιά τά ἐθνικά μας θέματα καί γιά τίς προοπτικές μας στή Σύνοδο κορυφῆς τοῦ Ἔσσεν. Ὀλίγον, ἐπίσης, πάνω στήν οἰκονομία τῆς χώρας μας καί τίς προοπτικές της».

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Σέ ἀπάντηση ἐπιστολῆς τοῦ προέδρου τῆς Πολωνίας, Λέχ Βαλέσα, σχετικά μέ τήν 50ή ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν κρατουμένων στό στρατόπεδο τοῦ Ἄουσβιτς, ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑπογράμμισε:

«Κύριε πρόεδρε,

»Ἐκτίμησα ἰδιαίτερα τή χειρονομία σας νά μέ προσκαλέσετε στίς τελετές γιά τόν ἑορτασμό τῆς 50ῆς ἐπετείου ἀπό τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Στρατοπέδου Ἐξοντώσεως τοῦ Ἄουσβιτς.

»Ἡ ἐπέτειος προσφέρει σέ ὅλες τίς γενεές τήν εὐκαιρία νά ἀνανεώσουν τήν σθεναρή προσήλωσή τους στό ἰδεῶδες τῆς ἐλευθερίας. Ἡ χώρα μου, εἰδικότερα, τιμᾶ τήν μνήμη τῶν θυμάτων τοῦ Στρατοπέδου τοῦ Ἄουσβιτς, μεταξύ τῶν ὁποίων βρίσκονταν καί πολλοί Ἕλληνες. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ θυσία τους θά ἀποτελεῖ πάντα κατευθυντήριο φάρο στίς διαρκεῖς μας προσπάθειες νά δημιουργήσουμε ἕνα καλύτερο κόσμο.

»Μέ βαθειά λύπη, συνεπῶς, ἐπιθυμῶ νά γνωρίσω στήν Ἐξοχότητά σας, ὅτι τό πρόγραμμά μου δέν μοῦ ἐπιτρέπει νά παραστῶ στόν ἑορτασμό τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ γεγονότος»[221].

16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Εὐθύς μόλις πληροφορήθηκε τό θάνατο τοῦ Α. Κανελλόπουλου, ὁ Κ. Καραμανλῆς δήλωσε:

«Ὁ Ἀθανάσιος Κανελλόπουλος ὑπῆρξε φίλος καί συ-

νεργάτης μου καί εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐκτιμήσω τίς ὑψηλές πνευματικές καί ἠθικές του ἀρετές».

24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει μήνυμα πρός τούς ἀπόδημους Ἕλληνες:

«Μέ ἰδιαίτερη χαρά ἐπικοινωνῶ τίς ἑορτινές αὐτές ἡμέρες μαζί σας γιά νά σᾶς ἀπευθύνω τίς θερμότερες εὐχές μου.

»Οἱ εὐχές αὐτές εἶναι συνάμα καί εὐχές ὁλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού παρακολουθεῖ, μέ ἀγάπη καί συγκίνηση, τή δημιουργική δραστηριότητά σας. Αἰσθάνεται ὑπερήφανος γιά τά ἐπιτεύγματά σας. Καί ἐκτιμᾶ πάντοτε τήν προσφορά σας, τόσο πρός τή γενέτειρά σας ὅσο καί πρός τή νέα σας πατρίδα.

»Ὁ χρόνος πού πέρασε ἀφήνει σέ ὅλο τόν κόσμο πολλά ἀνεπίλυτα προβλήματα. Εἰδικότερα, γιά τήν Ἑλλάδα ἀφήνει τά ἐθνικά μας θέματα σέ ἀνησυχητική ἐκκρεμότητα. Ἐκκρεμότητα πού καθιστᾶ ἐπικίνδυνη ἡ γενικότερη σύγχυση καί ἀβεβαιότητα πού ἐπικρατοῦν στή διεθνῆ σκηνή καί ἰδιαίτερα στήν εὐρύτερη περιοχή μας.

»Γιά τήν ταχεία καί ἀποτελεσματική ἀντιμετώπισή τους, προβάλλει ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη ἐθνικῆς ὁμοψυχίας, σύνεσης καί ἐγρήγορσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, στό σύνολό του, ὅπου κι ἄν αὐτός εὑρίσκεται.

»Θά ἤθελα, σήμερα, νά ἐξάρω, γιά μιά ἀκόμα φορά, τή σταθερή προσήλωσή σας στά ἰδεώδη τοῦ ἔθνους μας καί τήν ἀποφασιστική συμπαράστασή σας στίς προσπάθειες πού καταβάλλονται γιά τήν προάσπιση τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων. Ἀλλά καί νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ πατρίδα, ἀπό τήν πλευρά της, εὑρίσκεται συνέχεια στό πλευρό σας, πρόθυμη νά βοηθήσει, μέ ὅλες τίς δυνάμεις πού διαθέτει, στήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων πού σᾶς ἀπασχολοῦν.

»Μέ τίς σκέψεις αὐτές, εὔχομαι σέ ὅλους σας καί στόν καθένα χωριστά ὑγεία, οἰκογενειακή εὐτυχία καί πρόοδο».

28 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὁρκίζεται, ὡς νέος ὑπουργός Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ι. Ποττάκης.

Μετά τήν τελετή, ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἀναφερθεῖ στή Δημόσια Διοίκηση, τήν ὁποία καί χαρακτήρισε ὡς τό «μεγάλο ἀσθενῆ».

31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1994

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἀπευθύνει στόν ἑλληνικό λαό τό καθιερωμένο κατ' ἔτος, πρωτοχρονιάτικο διάγγελμα.

Τό προεδρικό διάγγελμα, σέ συσχετισμό καί μέ τήν ἰδιαίτερη χρονική συγκυρία, κατά τήν ὁποία συντάχθηκε, χαρακτηρίστηκε ὡς πολιτική διαθήκη τοῦ Κ. Καραμανλῆ πρός τόν ἑλληνικό λαό:

«Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ἀπευθύνω πρός ὅλους σας θερμές εὐχές γιά τόν Καινούργιο Χρόνο. Εὔχομαι νά εἶναι εἰρηνικός καί δημιουργικός καί νά δικαιώσει τίς προσδοκίες μας γιά ἕνα καλλίτερο μέλλον.

»Ἡ ἀλλαγή τοῦ χρόνου, αὐτή καθαυτή, εἶναι βέβαια συμβολική. Συμβολίζει τήν ἀρχή καί τό τέρμα ἑνός χρόνου. Ἀποκτᾶ ὅμως οὐσιαστική χρησιμότητα ὅταν μᾶς παρακινεῖ ν' ἀναλογισθοῦμε τό παρελθόν, νά σταθμίσουμε τό παρόν καί, ἐπί τῇ βάσει αὐτῶν, νά καθορίσουμε, ἀσφαλέστερα τήν πορεία μας πρός τό μέλλον. Καί ὁ προβληματισμός αὐτός ἐπιβάλλεται, ἰδιαίτερα σήμερα, πού ἡ διεθνής κατάσταση διαμορφώνεται κατά τρόπο, πράγματι, ἐπικίνδυνο καί ὅλος ὁ κόσμος μπαίνει στόν Καινούργιο Χρόνο μέ αἴσθημα ἀγωνίας καί ἀβεβαιότητας.

»Ἀβεβαιότητας πού διαδέχθηκε τήν κατάρρευση τοῦ καθεστῶτος τῆς ἰσορροπίας τῶν δύο Συνασπισμῶν, μέ ἀποτέλεσμα τή σύγχυση πού ἐπικρατεῖ σήμερα στόν κόσμο μεταξύ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἐθνικιστικῆς καί σωβινιστικῆς ἀσυδοσίας.

»Ἤδη ἡ ἀσυναρτησία πού χαρακτηρίζει τήν πολιτική τῆς προκλητικά καί ἀπαράδεκτα διαφοροποιούμενης Εὐρώπης, σέ συνδυασμό μέ τήν ἀδυναμία τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης νά προωθήσει ὁμαλά τόν ἐκδημοκρατισμό της, καθιστοῦν δύσκολο — ἄν ὄχι ἀδύνατο — τόν ἔλεγχο τῆς διεθνοῦς τάξεως καί συνεπῶς καί τή σταθεροποίηση τῆς διεθνοῦς ζωῆς.

»Εἰδικότερα στή Βαλκανική τά φαινόμενα αὐτά ἐμφανίζονται ὀξύτερα. Καί αὐτό γιατί στά γνωστά ἐγγενῆ πολιτικά καί οἰκονομικά προβλήματα, πού ἀντιμετωπίζουν οἱ χῶρες τῆς περιοχῆς αὐτῆς, προστίθενται καί οἱ ἀπερίσκεπτες παρεμβάσεις ἐξωβαλκανικῶν παραγόντων οἱ ὁποῖοι μέ τίς ἀνεδαφικές καί ἀσυνάρτητες πρωτοβουλίες τους, ὀξύνουν τίς ἀντιπαραθέσεις τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς.

»Καί οἱ ἀπερίσκεπτες αὐτές παρεμβάσεις, μολονότι ὁδήγησαν στή συμφορά τῆς Γιουγκοσλαβίας καί στό συνεχιζόμενο δράμα τῆς Βοσνίας, δοκιμάζονται καί στά Σκόπια μέ τήν ἔμμεση ἐνθάρρυνση τῶν γνωστῶν προκλήσεών τους εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, τῆς μόνης ἐντούτοις χώρας τῆς περιοχῆς πού μπορεῖ νά συμβάλει στήν ἀσφάλεια καί στήν οἰκονομική τους ἐπιβίωση.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Μέσα σ' αὐτόν τόν ἀσταθῆ καί ἀσυνάρτητο κόσμο πρέπει νά ζήσει καί νά προκόψει καί ἡ πατρίδα μας. Καί πρέπει, ἐκτός ἀπό τά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν ὅλους σχεδόν τούς λαούς, ν' ἀντιμετωπίσει καί τά εἰδικότερα καί κρίσιμα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἴδια. Καί αὐτά εἶναι, δυστυχῶς, πολλά καί πολύπλοκα. Μέ πρωταρχικά, βέβαια, τήν ἐξυγίανση τῆς οἰκονομίας μας, πού δοκιμάζεται, καί τά γνωστά ἐθνικά μας θέματα, πού συνδέονται ἄμεσα μέ τίς ἐξωτερικές μας σχέσεις καί, συνεπῶς, μέ τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας μας.

»Γιά τά προβλήματα αὐτά, ἀγαπητοί μου, σᾶς ὁμίλησα κατ' ἐπανάληψη καί συνέστησα μόχθο καί θυσίες. Ἐκεῖνο πού θά ἤθελα νά τονίσω, σήμερα, εἶναι ὅτι γιά τήν ἐπικίνδυνη ἐξέλιξη τῶν προβλημάτων αὐτῶν, οἰκονομικῶν καί ἐθνικῶν, εὐθυνόμαστε ὅλοι, ἡγεσία καί λαός. Καί αὐτό ἐπιβεβαιώνεται καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι, ἐνῶ ὅλοι ἀναγνωρίζουμε ὅτι διαπράχθηκαν σφάλματα, ἀρκούμεθα στό νά τά καταλογίσουμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο. Καί παραγνωρίζουμε τό γεγονός ὅτι τά σφάλματα, ἀκριβῶς, τά δικά μας

διευκολύνουν τούς τρίτους νά παρερμηνεύουν, ἄλλοι καλόπιστα καί ἄλλοι κακόπιστα, τίς θέσεις τῆς Ἑλλάδος καί νά μᾶς ἀδικοῦν.

»Εἶναι καιρός, ὅμως, νά συνειδητοποιήσουμε ὅλοι τά σφάλματά μας. Νά ἐπανεκτιμήσουμε μέ ρεαλισμό καί ὑπευθυνότητα τίς νέες διεθνεῖς συγκυρίες. Καί ν' ἀναζητήσουμε, μέ συναινετικές διαδικασίες, τήν ἐθνική ἐκείνη γραμμή πού θά μᾶς βγάλει ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδα. Ὅλοι ξέρουμε, καί ὅταν δέν τό ὁμολογοῦμε, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ σωστός καί ὁ μόνος δρόμος. Ἐκεῖνο πού μᾶς χρειάζεται, σήμερα, εἶναι νά βροῦμε τό θάρρος ν' ἀναδεχθοῦμε ὅλοι τίς εὐθύνες μας, ἀλλά καί τή βούληση ν' ἀνταποκριθοῦμε σ' αὐτές.

»Ἑλληνίδες, Ἕλληνες,

»Ὅπως εἶπα καί παλαιότερα, ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι, γιά νά ὑπάρξει ἀσφάλεια καί πρόοδος σέ μιά χώρα, χρειάζεται πρῶτ' ἀπ' ὅλα Κράτος σοβαρό καί ὑπεύθυνο. Κράτος μέ σταθερούς ἐθνικούς προσανατολισμούς καί μέ ὑγιεῖς καί μακρόβιους δημοκρατικούς θεσμούς — μέ πρωταρχικό βέβαια τό Σύνταγμα — πού θά ἐπιτρέπουν τόσο στήν Πολιτεία ὅσο καί στούς πολίτες νά χαράσσουν τήν πορεία τους μέ μακρά καί ἀσφαλῆ προοπτική.

»Τίς ἀλήθειες αὐτές, πού εἶναι κλασικές, τίς γνωρίζουμε ὅλοι. Δέν κατορθώσαμε, ὅμως, νά τίς κάνουμε πράξη, γιατί ἀντιμετωπίζουμε τά σοβαρά αὐτά θέματα μέ κομματικές σκοπιμότητες καί προκαταλήψεις πού τίς συγκαλύπτουμε μέ ἀνεδαφικά, γιά τήν ἐποχή μας, ἰδεολογήματα.

»Κάποτε, ὅμως, θά πρέπει ν' ἀντικρύσουμε τίς ἀλήθειες αὐτές μέ εἰλικρίνεια καί θάρρος. Κάποτε θά πρέπει ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τίς γνωστές ἀδυναμίες μας καί ν' ἀναπτύξουμε τίς ἀρετές μας. Ἀρετές πού τίς ἔχουμε, βέβαια, ἀλλά τίς ἀδρανοποιοῦμε ὅταν, ἀκριβῶς, χρειάζεται — ὅπως σήμερα — νά τίς ἐνεργοποιήσουμε. Ἐλπίζω καί εὔχομαι, μέ ἀφετηρία τόν Καινούργιο Χρόνο, νά δημιουργήσουμε τίς προϋποθέσεις, ἐσωτερικές καί διεθνεῖς, πού θά μᾶς ἐπιτρέψουν ὄχι μόνο νά ξεπεράσουμε τούς κινδύνους καί τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζουμε σήμερα, ἀλλά καί νά θεμελιώσουμε ἕνα καλλίτερο καί ἀσφαλέστερο μέλλον.

»Καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτή, ἀπευθύνω καί πάλι σ' ὅλους σας — καί στόν καθένα χωριστά — τίς καλλίτερες εὐχές μου γιά τόν Καινούργιο Χρόνο».

Ἡ «Καθημερινή» θά ἀφιερώσει στό διάγγελμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας κύριο ἄρθρο μέ τόν τίτλο «Τό τελευταῖο μήνυμα»:

Τό τελευταῖο πρωτοχρονιάτικο μήνυμα τοῦ Κων. Καραμανλῆ ἀπό τό ὕπατο ἄξίωμα τῆς Πολιτείας ὑποκαθιστᾶ τό πνεῦμα καί τό λόγο μέ τόν ὁποῖο θά ἔπρεπε νά ἔχουν συνταχθεῖ τά ἀντίστοιχα μηνύματα τῶν πολιτικῶν μας ἡγετῶν. Διότι ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, καίτοι ὑπεράνω πολιτικῆς εὐθύνης, ὁ ἴδιος διαμηνύει τήν ἀνάγκη αὐτοκριτικῆς ἐπί τῶν διαπραχθέντων λαθῶν καί τῆς ἀναλήψεως εὐθυνῶν ἐκ μέρους τῆς πολιτικῆς μας ἡγεσίας.

Τοῦτο μάλιστα τίθεται ὡς προϋπόθεση, προκειμένου τά πολιτικά μας κόμματα νά ἀρθοῦν στό ὕψος πού ἀπαιτοῦν οἱ σημερινές συνθῆκες καί νά ἀντιμετωπίσουν ἐπιτυχῶς τά κρίσιμα ἐσωτερικά καί ἐπικίνδυνα ἐξωτερικά προβλήματα τῆς χώρας.

Ὀρθότατα ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπισημαίνει ὅτι οὐδείς ἀρνεῖται πῶς διεπράχθησαν σφάλματα κατά τή διαχείριση τῶν οἰκονομικῶν καί τῶν ἐθνικῶν θεμάτων. Τό γεγονός αὐτό ὅμως δέν συνιστᾶ πολιτική αὐτοκριτική καί ἀπέχει πολύ ἀπό τήν ἀνάληψη τῆς ἀντίστοιχης εὐθύνης. Διότι ἡ ἀναγνώριση τῶν λαθῶν συνοδεύεται μέ τόν ἀλληλοκαταλογισμό πού ἐπιχειροῦν τά πολιτικά μας κόμματα, μή ἀναδεχόμενα τό μέρος τῆς εὐθύνης πού τούς ἀναλογεῖ κατά τήν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἤ κατά τόν ἔλεγχο τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου.

Τό ἀλάθητο πού διεκδικοῦν ὅλες οἱ πολιτικές μας ἡγεσίες, κάθε ἄλλο, βεβαίως, παρά δικαιώνει τά πεπραγμένα τους στή συνείδηση τοῦ ἁπλοῦ πολίτου. Διότι, ἀφ' ἑνός τά λάθη εἶναι ἁπτά, σοβαρότατα καί δεδομένα. Ἀφ' ἑτέρου δέν ὑπάρχουν οἱ συγκεκριμένες καταγγελίες πού ἀνταλλάσσουν μεταξύ τους τά κόμματα. Ἔτσι, στήν κρίση τῆς κοινῆς γνώμης ὄχι μόνον οὐδείς ἀθωώνεται, ἀλλ' ἀντίθετα ἐδραιώνεται ἡ πεποίθηση περί τῆς καθολικῆς εὐθύνης καί τῆς συλλογικῆς ἐνοχῆς.

Στό χῶρο τῆς Δικαιοσύνης μιά ἀνάλογη συμπεριφορά κατηγορουμένου θά προκαλοῦσε τόν καταλογισμό τῶν προσθέτων ἐπιβαρυντικῶν χαρακτηρισμῶν τοῦ «ἀμετανοήτου» καί τοῦ «καθ' ἕξιν δράστου». Στό δημόσιο βίο τῆς χώρας ἡ μή παραδοχή τῶν σφαλμάτων καί ἡ ἀποφυγή κάθε εὐθύνης ἐκ μέρους τῆς πολιτικῆς μας ἡγεσίας διόγκωσε τήν ἀναξιοπιστία της, μέ ἀποτέλεσμα μιά σημαντική μερίδα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νά καταφεύγει ἤδη σέ ψῆφο ἀποδοκιμασίας καί συνολικῆς ἀπορρίψεως τῶν πολιτικῶν μας φορέων.

Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας θέτει ὡς προϋπόθεση ἀναβαθμίσεως τῆς παρακμάζουσας πολιτικῆς μας ζωῆς τήν αὐτοκριτική καί τήν ἀνάληψη εὐθυνῶν γιά τή σημερινή κατάσταση τῆς χώρας. Στή συνέχεια δέ συνιστᾶ «νά ἀναζητήσουμε, μέ συναινετικές διαδικασίες, τήν ἐθνική ἐκείνη γραμμή πού θά μᾶς βγάλει ἀπό τά σημερινά ἀδιέξοδα».

Ἡ αὐτοκριτική, ἡ ἀνάληψη εὐθυνῶν καί τό συναινετικό πνεῦμα εἶναι δυστυχῶς εἴδη ἐν πλήρει ἀνεπαρκεία καί στά φετινά μηνύματα τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν. Τά ὁποῖα, ὅπως συνήθως, διαπνέονται ἀπό κομματική αὐταρέσκεια καί μονοσήμαντη πολιτική ἀντίληψη. Ἐπιπλέον, ἡ καινοτομία τοῦ πρωθυπουργικοῦ μηνύματος, μέ τόν αἰφνιδιασμό τῆς ἐξαγγελίας σειρᾶς θεσμικῶν μεταβολῶν, ὑποδηλώνει σαφῶς περιφρόνηση τῶν συναινετικῶν διαδικασιῶν ἀκόμη καί στά μείζονα θέματα, ὅπως εἶναι (κατά τήν πρωθυπουργική ἀναφορά) «ἡ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος, ἡ ἑνότητα τοῦ ἔθνους, ἡ σημασία τῆς πολιτικῆς καί οἱ προοπτικές του τόπου»(!).

Κατά τ' ἄλλα, ἡ στήλη ὑπενθυμίζει ἁπλῶς καί γιά τήν ἱστορία ὅτι οἱ ἐπισημάνσεις, οἱ συστάσεις καί οἱ παραινέσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ, μέ τή μορφή τοῦ ἐπισήμου μηνύματος, διατυπώνονται σήμερα γιά τελευταία φορά[222]...

12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Μετά καί ἀπό συνάντηση καί συνομιλία μέ τόν Ἀμερικανό πρεσβευτή στήν Ἀθήνα, Τ. Νάιλς, ὁ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν, Κ. Παπούλιας, ἐπισκέπτεται τό Προεδρικό Μέγαρο καί ἐνημερώνει τόν Κ.

Καραμανλῆ γιά τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν θεμάτων τῆς χώρας. Μέ ἀναφορά, εἰδικότερα, στίς σχέσεις μέ τήν Ἀλβανία, πού διέρχονται περίοδο ὀξύτητας μετά τήν καταδίκη σέ φυλάκιση ἡγετικῶν ἐκπροσώπων τῆς «Ὁμόνοιας», ὁ Κ. Παπούλιας δήλωσε, μετά τή συνάντησή του μέ τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας:

«Ἐλπίζω ὅτι, ἴσως στό πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Φεβρουαρίου, νά ἔχουμε τήν τελική λύση τοῦ προβλήματος. Μόλις ξεπεράσουμε τό πρόβλημα τῆς ταλαιπωρίας αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶμαι ἕτοιμος νά "πετάξω" γιά τά Τίρανα. Ἔχουμε ἄλλωστε ἀνοιχτά θέματα».

[Τελικά, μετά ἀπό νεώτερη ἀπόφαση τοῦ ἀκυρωτικοῦ δικαστηρίου τῶν Τιράνων, θά ἀποφυλακιστοῦν τά τέσσερα στελέχη τῆς «Ὁμόνοιας», στίς 9 Φεβρουαρίου].

18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχεται σέ ἀκρόαση τόν πρόεδρο τοῦ Συνασπισμοῦ, Ν. Κωνσταντόπουλο, ὁ ὁποῖος τόν ἐνημέρωσε γιά τίς ἐπαφές πού εἶχε σέ πρόσφατη περιοδεία του σέ χῶρες τῆς Βαλκανικῆς καί ἰδιαίτερα γιά τίς συνομιλίες του στήν Ἀλβανία μέ ἐκπροσώπους τῆς Κυβερνήσεως καί τῆς ἑλληνικῆς μειονότητας. Παράλληλα, ἐπεσήμανε τήν ἀνάγκη ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος στό πλαίσιο τῆς λειτουργίας Συμβουλίου Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς.

20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Ἐνώπιον τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὀρκίζεται ὁ Γ.-Α. Μαγκάκης ὡς ἀναπληρωτής ὑπουργός Ἐξωτερικῶν. *«Τό ἔργο σου εἶναι δύσκολο, πρέπει νά σέ συγχαρῶ καί νά ἐκφράσω προκαταβολικά τή συμπάθειά μου»*, τοῦ εἶπε ὁ Κ. Καραμανλῆς μετά τήν ὁρκωμοσία.

25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Στή διάρκεια στιχομυθίας πού προηγήθηκε τῆς ἰδιαίτερης συνομιλίας του μέ τόν πρόεδρο τῆς ΝΔ, Μ. Ἔβερτ, στό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε, ὅταν ὁ συνομιλητής του ἐξέφρασε ἀνησυχίες γιά τήν πορεία τῆς χώρας:

«Ὅλοι λένε καί δέχονται ὅτι ἡ χώρα ἀντιμετωπίζει μιά βαθιά καί πολύπλευρη κρίση. Τήν εἰκόνα αὐτῆς τῆς κρίσης ἔδωσα κι ἐγώ στό μήνυμά μου τῆς Πρωτοχρονιᾶς καί ὑπέδειξα καί ἐμμέσως τρόπους νά βγοῦμε ἀπό τήν κρίση αὐτή.

»Τό θέμα μας δέν εἶναι ἄν ὑπάρχει κρίση. Τό θέμα μας εἶναι πῶς βγαίνουμε ἀπό τήν κρίση. Κι αὐτή εἶναι ἡ εὐθύνη ἡ μεγάλη τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας.

»Ἐγώ πέραν τῶν συμβουλῶν δέν μπορῶ νά κάνω κάτι ἄλλο...».

Τήν ἑπομένη, μετά τή διατύπωση σέ μερίδα τοῦ τύπου ὑποθέσεων γιά δῆθεν ἀνάμιξη τοῦ Κ. Καραμανλῆ σέ διεργασίες συμφωνίας ΠΑΣΟΚ-ΝΔ στό θέμα τῆς ἐκλογῆς νέου προέδρου, προκειμένου νά ἀποφευχθεῖ πρόωρη προσφυγή στίς κάλπες, καθώς καί γιά τήν παροχή συμβουλῶν μέ στόχο τή διατήρηση πολιτικοῦ κλίματος ἤπιου καί συναινετικοῦ, ἐκδόθηκε ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἡ ἀκόλουθη ἀνακοίνωση:

«Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, ἐκφράζει τή λύπη του, διότι οἱ κατά καιρούς συναντήσεις του μέ πολιτικά πρόσωπα μεταβάλλονται σέ μυθιστόρημα γιά νά ἐξυπηρετηθοῦν πολιτικές σκοπιμότητες ἤ καί προσωπικές ἐπιδιώξεις».

31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπευθύνει ἐπιστολή στόν Μπίλ Κλίντον, σέ ἀπάντηση γραπτοῦ μηνύματος πού τοῦ διαβίβασε ὁ Ρ. Μπίτι, προσωπικός ἀπεσταλμένος τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου στήν Ἀθήνα μέ τήν ἐντολή νά συζητήσει μέ τήν ἑλληνική Κυβέρνηση τό ἀνοιχτό θέμα τῆς Κύπρου:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς εὐχαριστῶ πού μοῦ γράψατε ἐπ' ἀφορμῇ τῆς ἐπισκέψεως στήν Ἀθήνα τοῦ προσωπικοῦ σας ἀπεσταλμένου γιά τήν Κύπρο. Λυποῦμαι διότι δέν ἦταν δυνατό νά συναντήσω τόν κ. Μπίτι προσωπικά.

»Ἐπιθυμῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἐκτιμῶ βαθύτατα τό προσωπικό σας ἐνδιαφέρον γιά τό πρόβλημα τῆς Κύπρου καί τίς συνεχιζόμενες προσπάθειές σας νά δώσετε ἕνα τέλος στήν τραγική διαίρεση τῆς νήσου.

»Μετά ἀπό στασιμότητα ἄνω τῶν εἴκοσι ἐτῶν εἶναι ἀπολύτως σαφές, κατά τή γνώμη μου, ὅτι αὐτό τό πρόβλημα πρέπει νά ἀντιμετωπιστεῖ μέ μιά νέα καί πλήρη προσέγγιση.

»Μέ αὐτό τόν στόχο ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀποφασισμένη νά ἐργαστεῖ πρός μιά ὁλική, δίκαιη καί βιώσιμη λύση τοῦ προβλήματος τῆς Κύπρου, στηριγμένη στίς σχετικές ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καί στίς καλά γνωστές συμφωνίες ὑψηλοῦ ἐπιπέδου. Μιά λύση πού θά προβλέπει ἕνα Κράτος μέ μιά μοναδική κυριαρχία καί διεθνῆ προσωπικότητα καί μιά μοναδική ὑπηκοότητα μέ ἐγγυημένη τήν ἀνεξαρτησία της καί τήν ἐδαφική της ἀκεραιότητα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ προοπτική τῆς ἐντάξεως τῆς Κύπρου στήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση θά συνεισφέρει στήν ἐπίτευξη οὐσιαστικῆς προόδου πρός αὐτή τήν κατεύθυνση.

»Παρατηρῶντας τήν πρόσφατη ἱστορία τῆς Κύπρου, νομίζω ὅτι εἶναι προφανές ποιός εἶναι ὁ ἐπιτιθέμενος καί ποιός τό θῦμα στήν κυπριακή τραγωδία. Ἐν τούτοις ἡ ἑλληνική πλευρά ἔχει δώσει ἐπί μακρόν ἄφθονα δείγματα τῆς βουλήσεώς της νά λύσει

Ἐνημέρωση γιά τά προβλήματα τῆς πρωτεύουσας ἀπό τό δήμαρχο, Δ. Ἀβραμόπουλο (ἄνω).
Ἀποχαιρετιστήρια συνάντηση μέ τούς πολιτικούς συντάκτες (κάτω).

τό πρόβλημα μέ τρόπο πού θά ἀνταποκρινόταν στίς νόμιμες ἀνησυχίες ὅλων τῶν ἐμπλεκομένων μερῶν. Λυποῦμαι νά πῶ ὅτι ἔχουμε συναντήσει μικρή ἀνταπόκριση ἀπό τήν τουρκική πλευρά. Αὐτό, δυστυχῶς, εἶναι ἀληθές ὄχι μόνο σέ σχέση μέ τήν Κύπρο ἀλλά καί στό πεδίο τῶν διμερῶν σχέσεων ἐπίσης.

»Παρ' ὅλα αὐτά ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀποφασισμένη νά συνεχίσει νά προσεγγίζει αὐτά τά προβλήματα μέ ἕνα θετικό καί ἐποικοδομητικό πνεῦμα καί νά συμβάλλει στήν εἰρήνη καί τή σταθερότητα τῆς περιοχῆς.

»Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες μποροῦν βεβαίως νά παίξουν ἕνα ἰσχυρότατο ρόλο στήν ἀναζήτηση λύσεως στό πρόβλημα τῆς Κύπρου. Καί θά ἤθελα νά ἐκφράσω τήν ἐλπίδα μου ὅτι θά χρησιμοποιήσουν τήν ἐπιρροή τους πρός ὅλους ἐκείνους πού γιά περισσότερο ἀπό εἴκοσι χρόνια παρεμποδίζουν τή διευθέτηση τοῦ προβλήματος».

Ἡ ἐπιστολή Κλίντον, στίς 13 Ἰανουαρίου, εἶχε τό ἑξῆς περιεχόμενο:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Θά ἤθελα νά σᾶς παρουσιάσω τόν προσωπικό μου ἀπεσταλμένο γιά τήν Κύπρο, Ρ. Μπίτι. Τοῦ ἔχω δώσει ὁδηγίες νά μεταφέρει τούς θερμούς μου χαιρετισμούς καί τήν ἀπόφασή μου νά συνεχίσουν οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες νά προσφέρουν βοήθεια γιά τήν ἐξεύρεση μιᾶς λύσεως στή διαίρεση τῆς Κύπρου.

»Ἐπιθυμῶ νά ἐπαναλάβω τή θέση τῆς Κυβερνήσεώς μου ὅτι οἱ δύο κοινότητες στό νησί πρέπει νά συνεργαστοῦν ὥστε νά ἐπιτύχουν μιά συνολική λύση τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος. Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες θά ἤθελαν μιά διζωνική, δικοινοτική ὁμοσπονδία, ἀπαρτιζόμενη ἀπό τίς δύο κοινότητες. Γιά τό σκοπό αὐτό, σᾶς παρακαλῶ νά ἀσκήσετε τήν ἐπιρροή σας ὥστε νά ὑποστηρίξετε σταθερά βήματα πρός μιά συνολική λύση. Ἐπιπλέον, σᾶς παροτρύνω νά ἐξετάσετε δημιουργικούς τρόπους ὥστε νά μειωθοῦν οἱ στρατιωτικές ἐντάσεις. Διατυπώνω τήν ἴδια παράκληση πρός τόν πρόεδρο Ντεμιρέλ.

»Οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες θά ὑποστηρίξουν τό στόχο μιᾶς συνολικῆς λύσεως, πού ὑπηρετεῖ τά συμφέροντα τῶν δύο κοινοτήτων στήν Κύπρο, καί προωθεῖ τή σταθερότητα στήν περιοχή»[223].

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Σέ ἀπάντηση δημοσιογραφικοῦ ἐρωτήματος μέ ἀναφορά στήν ἔνταση τοῦ κλίματος τῆς «προεδρολογίας», ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπεσήμανε:

«Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μέ τήν προεδρολογία. Ἀλλά, μιά καί μέ ρωτᾶς, καλό εἶναι νά ἐπισπεύσουν, νά τήν κλείσουν ὅσο τό δυνατό συντομότερα. Σ' αὐτό ἄλλωστε εἶμαι ἕτοιμος νά διευκολύνω καί ἐγώ».

Τό ἴδιο ἀπόγεμα, μέ ἀφορμή τή διατύπωση εἰκασιῶν πού διατυπώθηκαν μετά τή δήλωση, διευκρινίστηκε, σέ σχετική ἀνακοίνωση τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς «συμβούλευσε ἁπλῶς τήν ἐπιτάχυνση τῆς διαδικασίας», ἀφήνοντας «στήν κρίση τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τό ἄν αὐτή θά ἐπιτευχθεῖ ἀπό τήν παροῦσα Βουλή ἤ τήν ἐπόμενη».

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέχτηκε σέ ἐθιμοτυπική ἐπίσκεψη τό δήμαρχο Ἀθηναίων, Δ. Ἀβραμόπουλο, μέ τόν ὁποῖο καί συζήτησε θέματα περιβαλλοντολογικά, συγκοινωνιακά, καθώς καί τήν πρόταση τοῦ δημάρχου γιά ἀποκλεισμό τῆς κυκλοφορίας τῶν τροχοφόρων στό ἱστορικό κέντρο τῆς πρωτεύουσας. Ἀντικείμενο ἰδιαίτερης προσοχῆς ἀποτέλεσε καί ἡ πολιτιστική διάσταση τῆς δημοτικῆς πολιτικῆς.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, ὁ Δ. Ἀβραμόπουλος ὑπογράμμισε:

«Μέ ἐντυπωσίασε καί μέ συγκίνησε ἡ βαθιά γνώση πού ἔχει ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας γιά τά ζητήματα τῆς Ἀθήνας. Ἄκουσα πολύ χρήσιμες ἀπόψεις καί συμβουλές τίς ὁποῖες πρόκειται νά λάβω σοβαρά ὑπόψη».

Καί κατέληξε λέγοντας ὅτι ζήτησε ἀπό τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας «ὅποτε κρίνει νά μοῦ στέλνει μηνύματα καί συμβουλές γιά τήν καλύτερη ἄσκηση τῆς ἀποστολῆς μου».

3 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Σέ ἀπάντηση πρόσφατης ἐπιστολῆς, μέ τήν ὁποία ὁ Τοῦρκος πρόεδρος, Σ. Ντεμιρέλ, ἔθεσε τό θέμα τῆς καταδίκης σέ 10μηνη φυλάκιση τοῦ Μεχμέτ Ἐμίν Ἀγά γιά ἀντιποίηση ἀρχῆς — τῆς μουφτίας Ξάνθης —, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπισημαίνει:

«Ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε,

»Εὐχαριστῶ γιά τήν ἀπό 27 Ἰανουαρίου 1995 ἐπιστολή σας. Ἔχω ἤδη ἐνημερώσει τήν Κυβέρνηση ἐπί τοῦ περιεχομένου της καί ἠμπορῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι τά σημεῖα πού ἐγείρετε, θά ἐξετασθοῦν προσεκτικά μέ πνεῦμα καλῆς θελήσεως, στό πλαίσιο τῶν δυνατοτήτων πού προβλέπονται ἀπό τήν ἑλληνική νομοθεσία.

»Ὑπῆρξε πάντοτε σταθερή πεποίθησή μου ὅτι οἱ δύο χῶρες μας πρέπει νά ἐργασθοῦν γιά τήν δημιουργία κλίματος ἀμοιβαίας κατανοήσεως καί ἐμπιστοσύνης, μέσα στό ὁποῖο τά προβλήματά μας ἠμποροῦν νά ἀντιμετωπισθοῦν μέ ἐποικοδομητικό τρόπο. Ἡ ἐπίτευξη τοῦ στόχου αὐτοῦ, ὅμως, ἠμπορεῖ νά δυσχερανθεῖ ἐάν, ἀντί νά ἐπιλύουμε τά ὑπάρχοντα προβλήματα, προσθέτουμε σέ αὐτά νέα.

»Εἰλικρινῶς πιστεύω, κύριε πρόεδρε, ὅτι ἡ μουσουλμανική μειονότητα στήν Ἑλλάδα καί ἡ ἑλληνορθόδοξη μειονότητα στήν Τουρκία ἠμποροῦν

νά βοηθήσουν στήν ἐπίτευξη τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ στόχου. Καί ἀσφαλῶς ἠμποροῦν νά συνδέσουν καί νά ὁδηγήσουν σταδιακά τίς δύο χῶρες μας σέ μιά διαρκῆ καί εἰλικρινῆ φιλία, ὑπό τήν προϋπόθεση ὅτι τά μέλη των θά σέβονται καί θά τηροῦν τούς νόμους τοῦ Κράτους τοῦ ὁποίου εἶναι πολίτες.

»Ἐπαναλαμβάνοντας τήν βεβαιότητά μου ὅτι μόνο ἡ ἐπικράτηση πνεύματος ἀμοιβαίας κατανοήσεως καί ἐμπιστοσύνης στίς σχέσεις μας ἠμπορεῖ νά ἐξυπηρετήσει τά πραγματικά συμφέροντα τῶν δύο λαῶν μας, θά ἤθελα νά σᾶς ἀπευθύνω τήν ἔκφραση τῆς ὑψίστης ἐκτιμήσεώς μου»[224].

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Μετά σχετική ἀπόφαση τῶν ἁρμόδιων ὀργάνων τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἐπιβεβαιώνεται ἡ δυνατότητα ἐκλογῆς ὡς νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας τοῦ Κωνσταντίνου Στεφανόπουλου. Ἡ ἀρχική πρόταση εἶχε ὑποβληθεῖ, στίς 12 Φεβρουαρίου, ἀπό τό κόμμα τῆς ΠΟΛΑΝ, ἐνῶ, τήν ἴδια ἡμέρα, ἡ ΝΔ εἶχε ἀναγγείλει ὅτι θά στηρίξει τήν ὑποψηφιότητα τοῦ Α. Τσαλδάρη.

Μέ τόν τρόπο αὐτό, ἀπομακρύνθηκε τό ἐνδεχόμενο πρόωρης προσφυγῆς σέ γενικές ἐκλογές — ὅπως θά συνέβαινε σέ περίπτωση ἀδυναμίας ἐξασφαλίσεως, στήν τρίτη ψηφοφορία, τῶν ἀναγκαίων 180 ἐκλεκτόρων ἀπό τή Βουλή.

16 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1995

Ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς, Α. Κακλαμάνης, ἐνημερώνει τόν Κ. Καραμανλῆ γιά τίς ὑποψηφιότητες πού ἔχουν ὑποβληθεῖ ἐνόψει τῆς ἐκλογῆς νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπάντησε σέ ἐρωτήματα δημοσιογράφων γιά τά αἰσθήματα πού τόν διακατέχουν στίς παραμονές τῆς ἀποχωρήσεώς του:

«Νιώθω ἀνακούφιση. Ἄλλωστε, τήν ἀποχώρησή μου τήν εἶχα ἀποφασίσει πρίν ἀπό δύο χρόνια, ἀλλά δέν ἤθελα νά προκαλέσω πολιτική κρίση».

Καί πρόσθεσε, χαμογελώντας:

«Ὅ,τι ἔλεγα, εἶχε τό νόημά του. Δέν ἦταν σιβυλλικά, ὅπως γράφατε».

Τέλος, ἀπευθύνθηκε στούς δημοσιογράφους: *«Θά μοῦ λείψετε».*

1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

Ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆς, δέχεται σέ ἀποχαιρετιστήρια ἐπίσκεψη τόν πρωθυπουργό, Α. Παπανδρέου.

Πρίν ἀπό τήν καθιερωμένη ἐνημέρωσή του γιά τήν κατάσταση τῆς χώρας, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχε μέ τόν πρωθυπουργό, παρουσία τῶν δημοσιογράφων, τήν ἀκόλουθη στιχομυθία:

«Κάποιος πρέπει νά ἀρχίσει τή συζήτηση, ἔστω καί ἀπό τά ἐθιμοτυπικά. Ὅπως λένε, τέλος καλό, ὅλα καλά. Ἄν καί εἴχαμε διαφορετικό χαρακτήρα καί διαφορετική πολιτική φιλοσοφία, νομίζω ὅτι τελειώσαμε καλά».

— Ἔχετε δίκιο.

«Σήμερα θά δοῦμε τήν τελευταία εἰκόνα γιά τήν κατάσταση τῆς χώρας. Ἐνδιαφέρομαι καί γιά τό μέλλον».

— Μοῦ θυμίζετε τήν πρώτη φορά πού γνωριστήκαμε...

«Τό '60».

— Ὅταν μέ καλέσατε νά ἀναλάβω τό Κέντρο Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν, τό σημερινό ΚΕΠΕ...

«Μερικοί μέ συγχαίρουν γι' αὐτό, μερικοί μέ συλλυποῦνται...».

— Σεῖς εἶσθε ἡ αἰτία τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ. Εἴχαμε πολιτική πού ἦταν στραμμένη σέ ἐντελῶς διαφορετική φιλοσοφία καί νοοτροπία. Βρεθήκαμε πολύ κοντά σέ μάχες...

«Στή διαδρομή τοῦ χρόνου...».

— Ὁμολογῶ ὅτι αὐτή ἡ περίοδος τῆς προεδρίας σας ἦταν πολύ γόνιμη. Γνώρισα καλά τόν Καραμανλῆ καί πρέπει νά πῶ ὅτι ἔχετε συμβάλει σημαντικά στή σταθερότητα.

«Μέ ἐνδιέφερε ἡ διασφάλιση τῆς γαλήνης καί τῆς ἠρεμίας στόν τόπο καί αὐτό τό καταφέραμε».

8 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

Ὁ Κωνσταντῖνος Στεφανόπουλος ἐκλέγεται ἀπό τή Βουλή πέμπτος — κατά σειρά — πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἐξασφαλίζοντας στήν τρίτη ψηφοφορία 181 ψήφους — 170 ἀπό τό ΠΑΣΟΚ καί 11 ἀπό τήν ΠΟΛΑΝ. Ὑπέρ τοῦ Α. Τσαλδάρη ψήφισαν 109 βουλευτές τῆς ΝΔ.

Ὁ ἴδιος ἀριθμός ἐκλεκτόρων εἶχε ταχθεῖ ὑπέρ τοῦ Κωνσταντίνου Στεφανόπουλου καί στίς δύο πρῶτες ψηφοφορίες, στίς 24 Φεβρουαρίου καί στίς 2 Μαρτίου — ὁπότε ὅμως ἀπαιτοῦνταν 200 ψῆφοι γιά τήν ἐκλογή προέδρου.

9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, μέ ἐπιστολή πού ἀπευθύνει στόν πρόεδρο τῆς Βουλῆς, παραιτεῖται, ὅπως εἶχε προαγγείλει, πρίν ἀπό τήν τυπική λήξη τῆς θητείας του, προκειμένου νά συμβάλει στήν ἐπιτάχυνση τῆς διαδικασίας ἐκλογῆς καί ἀναλήψεως καθηκόντων ἀπό τό νέο πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας:

«Κύριε πρόεδρε,

»Σᾶς παρακαλῶ νά ἀνακοινώσετε στήν Ἐθνική

Ἀντιπροσωπεία ὅτι, συνεπὴς πρὸς τὴ δήλωσή μου τῆς 1ης Φεβρουαρίου, μὲ τὴν ὁποία συνιστῶ τὴν ἐπιτάχυνση τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου μου, παραιτοῦμαι ἀπό σήμερα τοῦ ὑπολοίπου τῆς θητείας μου».

Αὐθημερόν, ἀπό κοινοῦ μὲ τή δήλωση τοῦ Κ. Καραμανλῆ περί ἐπισπεύσεως τῆς παραιτήσεώς του, ἡ «Καθημερινή» δημοσίευσε σχόλιο μέ τό τίτλο «Σφράγισε τή σύγχρονη ἱστορία»:

Μετά μία πρωτοφανῆ στήν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους διαδρομή στήν κορυφή τῆς πολιτικῆς πυραμίδας, ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἀποχωρεῖ ἀπό τήν πολιτική, ἔχοντας ἀποσπάσει τό σεβασμό φίλων καί ἀντιπάλων του.

Παρά τίς διαφωνίες πού ὑπάρχουν γιά ὁρισμένες περιόδους τῆς πολυκύμαντης πορείας του, ὅλοι συμφωνοῦν πώς ὁ ἀπερχόμενος πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας σφράγισε ὅσο κανένας ἄλλος τήν πρόσφατη ἱστορία τοῦ τόπου. Μέ τή δήλωσή του ὅτι εἶναι ἕτοιμος νά παραιτηθεῖ, προκειμένου νά διευκολύνει τήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς, ἀκόμα καί τήν ὕστατη στιγμή, ἔδωσε ἕνα δεῖγμα τῆς ὑπευθυνότητας, μέ τήν ὁποία ἀντιμετωπίζει τά πολιτικά μας πράγματα.

Σέ μία δύσκολη μεταβατική ἐποχή γιά τήν ἑλληνική κοινωνία, σέ μία περίοδο κρίσης τοῦ πολιτικοῦ μας συστήματος, τό λιτό ὕφος καί ἡ σοβαρότητα πού χαρακτήριζαν πάντα τή δημόσια συμπεριφορά τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, ἀποτελοῦν σημεῖα ἀναφορᾶς γιά τή νέα γενιά πολιτικῶν, σέ ὅποια παράταξη κι ἄν ἀνήκουν.

9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

Ὁ Μ. Ἔβερτ, πρόεδρος τῆς ΝΔ, ἐπισκέπτεται καί ἀποχαιρετᾶ ἐθιμοτυπικά τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ.

Κατά τήν ἔξοδό του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, συγκινημένος, δήλωσε:

«Ἀποχαιρέτησα τόν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἕνας ἀπό τούς μεγαλύτερους Ἕλληνες στή νεώτερη ἱστορία μας.

»Ἔχει ἕνα μεγάλο προσόν. Μοναδικό. Τό ὅτι εἶναι ἡ μοναδική προσωπικότητα, ἡ ὁποία φεύγει ἀπό τήν ἐνεργό δράση, τιμώμενος. Ὅλες οἱ ἄλλες μεγάλες προσωπικότητες τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς ἱστορίας, γνωρίζετε πῶς τελειώνουν τή σταδιοδρομία τους.

»Εἶναι ἕνα μοναδικό φαινόμενο. Καί αὐτό ὀφείλεται ἀσφαλῶς στίς ἱκανότητές του, στή διορατικότητά του, στήν ἐγκράτειά του, στήν ἀγάπη του γιά τόν τόπο. Ἀλλά ταυτόχρονα, δυστυχῶς, ἀποδεικνύει καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο πολλές φορές συμπεριφέρεται τό πολιτικό σκηνικό στήν πατρίδα μας.

»Πρέπει νά πῶ ὅτι εἶμαι εἰλικρινά συγκινημένος, ἀλλά ταυτόχρονα καί ὑπερήφανος, διότι εἶχα ἕναν τέτοιο δάσκαλο».

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε, μέσω τῶν πολιτικῶν συντακτῶν πού εἶχαν συρρεύσει στό Προεδρικό Μέγαρο γιά νά τόν ἀποχαιρετήσουν, σύντομη δήλωση, μέ τήν ἔννοια μηνύματος, πρός τόν ἑλληνικό λαό:

— Ἔχετε κάποιο σχόλιο νά μᾶς κάνετε, κ. πρόεδρε, κάποια συμβουλή ἐνδεχομένως τώρα πού φεύγετε;

«Σχόλιο; Τί θά πεῖ σχόλιο; Ὅταν λέμε σχόλιο ἐννοοῦμε ὅτι πρέπει νά ὑπάρχει καί θέμα τό ὁποῖο νά σχολιάσεις».

— Κάποια δήλωση μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἀποχώρησής σας.

«Αὐτό μοῦ πάει. Θά σᾶς παρακαλέσω νά μεταφέρετε στόν ἑλληνικό λαό τήν ἀγάπη μου. Καί αὐτό πού λέω τό ἐννοῶ. Νά τοῦ μεταφέρετε ἐπίσης καί τήν εὐγνωμοσύνη μου, γιατί μοῦ ἔδωσε τή δυνατότητα νά ἀνταποκριθῶ στήν ἀποστολή πού ἀπό νέος ἔταξα στόν ἑαυτό μου. Νά ταυτίσω δηλαδή τή ζωή μου μέ τή δική του τή ζωή, τή ζωή τοῦ λαοῦ μου.

»Νά τοῦ μεταφέρετε, τέλος, τίς εὐχές μου γιά ἕνα μέλλον εὐτυχές, μέ ἀσφάλεια καί πρόοδο. Ἕνα μέλλον πού τό ἀξίζει ὁ λαός μας καί πού μπορεῖ νά τό κατακτήσει μέ τήν ἀνάπτυξη καί ἀξιοποίηση τῶν ἀρετῶν του καί μέ τήν συμβολή του στή ἐξυγίανση καί ἐκσυγχρονισμό τῆς δημοσίας μας ζωῆς.

Ὁ διάλογος συνεχίστηκε:

— Κύριε πρόεδρε, εἶναι ἡ δεύτερη φορά πού φεύγετε ἀπό τό Μέγαρο αὐτό. Τά αἰσθήματα εἶναι διαφορετικά;

«Καί διαφορετικές οἱ συνθῆκες. Αὐτή ἡ δουλειά δέν μοῦ πήγαινε πολύ».

— Σέ μᾶς, κ. πρόεδρε, ἔχετε νά μᾶς δώσετε κάποια συμβουλή;

«Κάποτε σᾶς ἔδωσα μία συμβουλή καί τήν ἀγνοήσατε».

— Μᾶς ἔχετε δώσει πολλές συμβουλές ἀλλά τώρα ἡ τελευταία ὡς πρόεδρος Δημοκρατίας...

«Πρίν ἀπό καιρό σᾶς εἶπα: Ἔχετε στά χέρια σας μιά μεγάλη δύναμη. Μιά δύναμη πού μπορεῖ νά κάνει καί καλό καί κακό σ' ἕναν τόπο, ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού χρησιμοποιεῖται. Κάνετε καλή καί ὑπεύθυνη χρήση αὐτῆς τῆς δυνάμεως. Κατ' ἀρχήν μήν ἐνθαρρύνετε τό πάθος τῶν Ἑλλήνων γιά τήν προβολή καί δημοσιότητα. Ἕνα πάθος, τό ὁποῖο τόν τελευταῖο καιρό πῆρε τέτοιες διαστάσεις πού ἀλλοιώνει ἐπικίνδυνα καί τήν κοινωνική καί τήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου μας».

Σέ ἐπίκαιρο ἄρθρο της, μέ τίτλο «Ἀμφίδρομη ἡ εὐγνωμοσύνη», ἡ «Καθημερινή» θά σχολιάσει τό λιτό μήνυμα πού ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε στόν ἑλληνικό λαό:

Ὁ Κων. Καραμανλῆς, πού ἐπιστρέφει δριστικά ἀπό σήμερα στόν ἰδιωτικό βίο, ἐξέφρασε χθές τήν εὐγνωμοσύνη του πρός τόν ἑλληνικό λαό γιατί «τοῦ ἔδωσε τή δυνατότητα νά ἀνταποκριθεῖ στήν ἀποστολή πού ἀπό νέος ἔταξε στόν ἑαυτό του. Νά ταυτίσει, δηλαδή, τή ζωή του μέ τή ζωή τοῦ λαοῦ».

Αναχώρηση από το προεδρικό μέγαρο. Δεξιά, ο νέος πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κ. Στεφανόπουλος.

Πράγματι ὁ Κων. Καραμανλῆς ἀποτελεῖ στόν ἑλληνικό δημόσιο βίο μοναδικό φαινόμενο πολιτικῆς μακροβιότητος. Ἐξελέγη γιά πρώτη φορά βουλευτής τό 1935 καί στά ἑξήντα χρόνια τῆς πολιτικῆς του παρουσίας, ἐκτός ἀπό ὑπουργός, διετέλεσε ἐπί 15 χρόνια πρωθυπουργός καί ἐπί 10 χρόνια πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Σήμερα δέ ἀποχωρεῖ ἀπό τόν ἐνεργό δημόσιο βίο ὄχι μόνον τιμώμενος ἀπ' ὅλες τίς πολιτικές μας δυνάμεις, ἀλλά ἔχοντας ἐξασφαλίσει τελεσίδικα τήν ἐκτίμηση, τόν σεβασμό καί τήν ἀγάπη ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καί τό δεύτερο αὐτό γεγονός ἀποτελεῖ ἐπίσης σπάνια — ἄν ὄχι μοναδική — περίπτωση στά ἑλληνικά πολιτικά δεδομένα.

Ἀσφαλῶς καί τά δύο αὐτά χαρακτηριστικά κάθε ἄλλο παρά εἶναι τυχαῖα στήν πολιτική σταδιοδρομία τοῦ Κων. Καραμανλῆ. Εἶναι προϊόν καί ἀποτέλεσμα μιᾶς πολύτιμης πολιτικῆς προσφορᾶς, πού ἀναγνωρίζεται καί ἐπιβραβεύεται ἀπό τόν ἑλληνικό λαό, ὁ ὁποῖος οὔτε ἀνώριμος εἶναι, ὅπως συνήθως τοῦ καταλογίζουν οἱ ἀτυχοῦντες πολιτικοί, οὔτε ἀγνώμων. Πρόκειται γιά μιά ἀναγνώριση καί ἐπιβράβευση, ἡ ὁποία ἔχει πρό πολλοῦ ἀποβάλει καί κάθε κομματική ἤ παραταξιακή χροιά. Διότι τά μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ Κων. Καραμανλῆ, τόσο κατά τήν πρώτη θητεία τῆς πρωθυπουργίας του, ὅσο καί κυρίως — κατά τήν περίοδο τῆς μεταπολιτεύσεως, εἶναι ἐκτός καί ὑπεράνω τῶν ἰδεολογικοπολιτικῶν πλαισίων πού ὑπαγορεύουν ἤ προδιογράφουν συνήθως τά κόμματα καί οἱ παρατάξεις.

Εἰδικότερα θά μποροῦσε νά ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ ἀναπότρεπτη ὑποχρέωση τοῦ Κων. Καραμανλῆ νά πολιτεύεται καί νά ἐνεργεῖ μέσα στό ὑφιστάμενο σύστημα τῆς πολιτικῆς ἀντιπαραθέσεως ὡς ἀρχηγός ἑνός συγκεκριμένου κόμματος, ἐθεωρεῖτο ἀπό τόν ἴδιο ὡς ἐπαχθής δουλειά, ἡ ὁποία παρεμπόδιζε τό ἔργο του καί περιόριζε τήν πολιτική του ἀπόδοση. Διότι ὄχι μόνον στό τρέχον κυβερνητικό ἔργο του, ἀλλά καί σέ ἐθνικές ἐπιλογές του — μέ κορυφαῖο παράδειγμα τήν ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν ΕΟΚ — ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀντιμετώπισε πάντοτε ἔντονη ἀντίδραση, ὀφειλόμενη στήν κομματική προκατάληψη καί στήν πρόσκαιρη πολιτική σκοπιμότητα. Ἡ διαπίστωση αὐτή ἐπιβεβαιώνεται πλήρως σήμερα, ἀφοῦ ὅλες οἱ ἐθνικές ἐπιλογές τοῦ Κων. Καραμανλῆ δικαιώνονται ἱστορικῶς καί υἱοθετοῦνται ὀψίμως — ἴσως δέ καί μέ ὑπέρμετρη πίστη — ἀπό τούς κατά καιρούς ἀσπόνδους ἀντιπάλους του.

Τό γεγονός εἶναι ὅτι ἡ πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ δέν ἐπηρεάσθηκε καθοριστικά ἀπό τήν πρόσκαιρη κομματική ἀντιπαλότητα καί ἔδωσε πράγματι στόν Κων. Καραμανλῆ «τή δυνατότητα νά ἀνταποκριθεῖ στήν ἀποστολή του». Γι' αὐτό, προφανῶς, ὁ ἀπερχόμενος πολιτικός μας ἡγέτης ἐκφράζει τήν εὐγνωμοσύνη του. Στό μέτρο, ὅμως, κατά τό ὁποῖο ἡ ἀποστολή καί τό ἔργο τοῦ Καραμανλῆ στηρίχθηκαν πράγματι στή λαϊκή ἀνταπόκριση, ἀντίστοιχα ἀμφίδρομη εἶναι καί ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιά τήν προσφορά τοῦ Κων. Καραμανλῆ[225].

10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

Ὥρα 13.10', ὁ Κ. Καραμανλῆς ὑποδέχεται στό Προεδρικό Μέγαρο τόν Κ. Στεφανόπουλο, εὐθύς μετά τήν ὁρκωμοσία του στή Βουλή, ὡς νέου προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ἀπευθυνόμενος στό διάδοχό του, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐξέφρασε τή συγκίνησή του γιά τή συνάντησή τους, μετά ἀπό καιρό, ὑπό συνθῆκες ἤδη εὐχάριστες καί γιά τούς δύο. *«Κατά τή συνεργασία πού εἴχαμε στό παρελθόν»*, τόνισε, *«εἶχα τήν εὐκαιρία νά γνωρίσω ἀπό κοντά καί νά ἐκτιμήσω τίς ἀρετές σας, πνευματικές καί ἠθικές»* καί κατέληξε:

«Εἶμαι βέβαιος, κύριε πρόεδρε, ὅτι μέ δεδομένες αὐτές τίς ἀρετές καί μέ τήν μακρά πολιτική σας πεῖρα θά τιμήσετε τό ἀξίωμα πού ἀναλαμβάνετε. Μαζί μέ τά συγχαρητήριά μου ἔχετε τίς θερμότερες εὐχές μου γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἀποστολῆς σας. Μία ἀποστολή ἡ ὁποία προσλαμβάνει ἠὐξημένη σημασία κάτω ἀπό τίς σημερινές κρίσιμες περιστάσεις πού παραλαμβάνετε. Τά συγχαρητήρια μου».

Ἀπό τήν πλευρά του, ὁ Κ. Στεφανόπουλος εἶπε:

«Ἀγαπητέ μου κύριε πρόεδρε, ἐλπίζω νά κατανοεῖτε καί νά συγχωρεῖτε τήν συγκίνησή μου. Μία συγκίνηση πού ὀφείλεται στήν ἐκλογή μου ὡς προέδρου μέ τήν ψῆφο τῆς Βουλῆς. Συνοδεύεται καί ἀπό τήν ἀντίστοιχη συνείδηση εὐθύνης, θέλω νά σᾶς βεβαιώσω. Ἀπευθυνόμενος πρός ὑμᾶς, θέλω νά βεβαιώσω ὅλο τόν ἑλληνικό λαό γι' αὐτό. Αὐτή ἡ εὐθύνη καθίσταται ἀκόμη περισσότερο πιεστική διότι διαδέχομαι ἐσᾶς, ἕναν πολιτικό ἄνδρα ὁ ὁποῖος διέγραψε μιά λαμπρότατη καί μοναδική πορεία στή νεώτερη ἑλληνική ἱστορία. Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση διότι διετέλεσα στό παρελθόν — θά μοῦ ἐπετρέψετε νά πῶ — στενός σας συνεργάτης. Καί μοῦ δίνεται τώρα ἡ εὐκαιρία ὄχι νά ἀναμνησθῶ τῶν μεγάλων σας ἐπιτευγμάτων τά ὁποῖα εἶναι γνωστά σέ ὅλους, ἀλλά νά προσθέσω κάτι σέ ὅλα αὐτά τά ὁποῖα γνωρίζουν ὅλοι. Διότι ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ὀφείλεται ἡ ἀνάπτυξη, ἡ οἰκονομική, τῆς Ἑλλάδος, σέ σᾶς. Ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ἡ θεμελίωση τῆς δημοκρατίας ὀφείλεται πάλι σέ σᾶς. Καί ὅτι ὑπήρξατε ὁ μοναδικός πρωτεργάτης τῆς εἰσόδου μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Θά προσθέσω πῶς τό κατορθώσατε. Θά πῶ τήν γνώμη μου γιά τό πῶς τό κατορθώσατε αὐτό τό μεγάλο ἔργο. Τό κατορθώσατε διότι ἐκινήθητε πάντοτε, καί στήν σκέψη καί στήν πράξη, ἀπό ἕναν ἄδολο πατριωτισμό. Τό κατορθώσατε διότι ἡ σκέψη σας ἦταν ἀποκλειστικά στό ἐθνικό συμφέρον, πρό τοῦ ὁποίου παραμερίσατε πάντοτε τό κομματικό συμφέρον. Τό κατορθώσατε διότι εἴπατε πάντοτε τήν ἀλήθεια στόν ἑλληνικό λαό, ἔστω καί ἄν ἦταν δυσάρεστη ἤ καί ἄν ἦταν πικρή. Καί ποτέ δέν ἐπιτρέψατε στήν σκέψη σας νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τά μεγάλα προβλήματα τοῦ λαοῦ γιά τά ὁποῖα μοχθούσατε νύχτα καί μέρα.

»Λέγουν πολλοί, κύριε πρόεδρε, ὅτι ὑπήρξατε αὐστηρός πρός τούς συνεργάτες σας. Ἐγώ δέν αἰσθάνθηκα αὐτή τήν αὐστηρότητα. Ξέρω ὅμως ὅτι ὑπήρξατε αὐστηρός πρός τόν ἑαυτό σας. Εἴσαστε πολύ περισσότερο αὐστηρός στόν ἑαυτό σας ἀπ' ὅ,τι στούς ἄλλους.

»Καί θέλω νά πῶ ὅτι δικαιοῦσθε τίς εὐχαριστίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀνταμοιβή καί τή δικαιοῦσθε ὁλόκληρη.

»Κύριε πρόεδρε, εἶμαι βέβαιος ὅτι μποροῦμε νά εἴμαστε αἰσιόδοξοι γιά τό μέλλον τοῦ τόπου. Περνοῦμε δύσκολες ἡμέρες. Καί θά περάσουμε καί ἄλλες ἀκόμη στό μέλλον.

'Αλλά δέν ὑπῆρξε ποτέ περίοδος τῆς ἱστορίας πού νά μήν ἔχει δυσκολίες. Νομίζω ὅτι ἡ ἱστορία τῶν ἐθνῶν δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μιά σειρά προβλημάτων, τά ὁποῖα ἄλλοτε τά λύνουμε σωστά καί ἄλλοτε τά λύνουμε λανθασμένα.

»Πιστεύω ὅτι ἐάν τηρήσουμε τίς ἀπαρέγκλιτες ἐκεῖνες ἀρχές πού πρέπει νά ρυθμίζουν τούς λαούς κατά τή διακυβέρνησή τους, ἐάν ἑνώσουμε ὅλοι τίς ἐθνικές μας δυνάμεις, θά βρεῖ ὁ τόπος τό δρόμο καί τή θέση πού τοῦ ἀξίζει.

»Σᾶς εὔχομαι, ἀγαπητέ κύριε πρόεδρε, ὑγεία καί εὐτυχία».

'Ο Κ. Καραμανλῆς ἀπάντησε:

«Εὐχαριστῶ πολύ. 'Εκτιμῶ αὐτά τά ὁποῖα εἴπατε, τοσούτω μᾶλλον πού προέρχονται ἀπό ἕνα ἄτομο τό ὁποῖο καί ἐκτιμῶ καί συμπαθῶ».

"Ωρα, 13.27, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐγκαταλείπει, μετά τήν ὁλοκλήρωση καί τῆς δεύτερης πενταετοῦς θητείας του, τό Προεδρικό Μέγαρο, μέσα σέ κλίμα πού ἀποπνέει τή συγκίνηση τῶν φίλων, τῶν συνεργατῶν, ἀλλά καί τῶν πολιτῶν πού συνέρρευσαν στούς παρακείμενους δρόμους γιά νά τόν ἀποχαιρετήσουν καί νά τόν ἐπευφημήσουν.

Φθάνοντας, λίγο ἀργότερα, στήν κατοικία του, στήν Πολιτεία, βγῆκε ἀπό τό αὐτοκίνητό του γιά νά χαιρετήσει τούς περιοίκους πού ἐκδήλωναν τά θερμά φιλικά τους αἰσθήματα· καί ἀπευθυνόμενος στούς παρευρισκόμενους δημοσιογράφους ἀρκέστηκε, μέ ἀναφορά στά γεγονότα τῆς ἡμέρας, νά παρατηρήσει:

«"Ο,τι ἦταν νά ποῦμε, τό εἴπαμε».

Καί κατευθύνθηκε στό ἐσωτερικό τῆς κατοικίας του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΥΡΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Γ. ΡΑΛΛΗΣ

Πολλά τά ἐπιτεύγματά του

(«Καθημερινή», 5 Μαρτίου)

Τά ἐπιτεύγματα τοῦ Καραμανλῆ εἶναι πολλά, ἀλλά ἐγώ θά ξεχωρίσω δύο, πού εἶναι τά σημαντικότερα καί εἶχαν ἄμεσα ἀποτελέσματα στήν ἐξέλιξη τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Πρώτη, χρονολογικά, εἶναι ἡ ἀναίμακτη ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας. Κανένας ἄλλος δέν θά μποροῦσε νά ἀποκαταστήσει τήν τάξη τόσο σύντομα καί νά κατορθώσει μέσα σέ πέντε μῆνες νά γίνουν ἐλεύθερες ἐκλογές καί νά σταθεροποιηθεῖ τό πολίτευμα, ἐνῶ προϋπῆρχε ἐπί ἑπτά χρόνια δικτατορία.

Οἱ ἐφημερίδες τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔκαναν σύγκριση μεταξύ Ἑλλάδος καί Πορτογαλίας καί μιλοῦσαν χαρακτηριστικά γιά τό ἑλληνικό θαῦμα. Δυστυχῶς γρήγορα ὁ λαός καί οἱ πολιτικοί ἡγέτες τά ξέχασαν ὅλα αὐτά, καί μόλις πέρασε ὁ κίνδυνος ἐπανῆλθαν στήν παλαιά τακτική τους.

Τό δεύτερο ἐπίτευγμα εἶναι ἡ ἔνταξη στήν Εὐρώπη.

Γιά νά ἀντιληφθεῖ κανείς πόσο μεγάλοι εἶναι οἱ δύο ἄθλοι τοῦ Καραμανλῆ πρέπει νά σκεφθεῖ τί θά συνέβαινε ἐάν δέν ὑπῆρχε ἡ γρήγορη ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας. Θά εἴχαμε μιά ἐπανάληψη τοῦ ἐμφύλιου σπαραγμοῦ. Αὐτό ἀποφεύχθη χάρις σ' αὐτόν.

Ἐάν δέν εἴχαμε ἐνταχθεῖ στήν Εὐρώπη, θά εἴχαμε χρεοκοπήσει πρό πολλοῦ. Κινδυνεύουμε καί σήμερα νά χρεοκοπήσουμε, ἀλλά ἀπό τήν ἀνικανότητα τῶν κυβερνήσεων μετά τό 1981. Ἔχω πεῖ κατά καιρούς, καί σέ ἀντιπάλους καί σέ φίλους, ὅτι ἀκολουθῶ τήν τακτική τῆς Κασσάνδρας. Θά εὐχόμουν νά εἶχα διαψευσθεῖ, δυστυχῶς ὅμως αὐτό δέν ἔχει συμβεῖ μέχρι σήμερα. Δέν μιλᾶμε ὅμως γιά ἐμένα, μιλᾶμε γιά τόν Καραμανλῆ. Ἐάν δέν συνέχιζε αὐτό τό δραμά του μέ ἐπιμονή καί δέν ἔπειθε τούς ξένους ἡγέτες, οἱ ὁποῖοι στήν ἀρχή ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετοι στήν ἔνταξή μας, θά εἴχαμε χρεοκοπήσει. Θά πῶ τώρα καί γιά τίς δύο «ἀποτυχίες» του, πού ὅμως δέν ὀφείλονται σ' αὐτόν. Ὀφείλονται στίς συνθῆκες πού ἐπικρατοῦσαν καί τούς ἀντιπάλους του.

Ἡ πρώτη ἦταν τόν Νοέμβριο τοῦ '67, ὅταν προσπάθησε νά πείσει — μέ δηλώσεις του ἀπό τό Παρίσι — τή δικτατορία νά τερματίσει τήν ἀνώμαλη παρένθεση καί νά ἐπανέλθει ἡ ὁμαλή διακυβέρνηση τῆς χώρας. Δυστυχῶς δέν τόν ἄκουσαν. Λίγες ἡμέρες μετά αὐτή τήν "ἀποτυχία", ἡ δικτατορία ἀναγκάστηκε νά ἀποσύρει τά ἑλληνικά στρατεύματα ἀπό τήν Κύπρο. Ἂν εἶχε εἰσακουσθεῖ τότε, ἀλλιώτικη θά ἦταν ἡ ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων, ἀκόμη καί γιά τή μοίρα τῶν δικτατόρων.

Ἡ δεύτερη "ἀποτυχία", εἶναι ὅτι προσπάθησε ἀπό τίς πρῶτες ἤδη ἡμέρες τῶν κυβερνήσεών του, τό 1955, νά ἐπιβάλει μιά μετριοπάθεια στήν πολιτική ζωή. Γιατί ἐγνώριζε ὁ Καραμανλῆς τήν ἱστορία. Ἐγνώριζε τό φανατισμό πού μᾶς διακατέχει καί ἤθελε νά ἀλλάξει τή νοοτροπία τοῦ λαοῦ, ἴδια ἀπό τήν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα. Τό ἴδιο προσπάθησα καί ἐγώ. Ἀποτύχαμε καί οἱ δύο. Ἐκεῖνος ὡς πρῶτος ἐμπνευστής κι ἐγώ ὡς συνεχιστής. Καί τό τελευταῖο πού ἔχω νά πῶ γιά τόν Καραμανλῆ, εἶναι ὅτι ὅταν ἔχει κάποιος ἕνα τέτοιο τεράστιο κεφάλαιο ὅπως αὐτός, τό ἐκμεταλλεύεται. Ἐμεῖς δέν τό ἀξιοποιήσαμε. Εἴμαστε κακοί διαχειριστές μιᾶς τεράστιας περιουσίας.

Καί κάτι πού ἀγνοεῖ ὁ πολύς κόσμος. Θεωροῦν τόν Καραμανλῆ ὡς ἕνα σκληρό ἄτομο πού ἐννοεῖ ὁπωσδήποτε νά ἐπιβάλει τή θέλησή του καί ἀδιαφορεῖ γιά τά ἀνθρώπινα συναισθήματα. Ἔχουν λάθος. Ὁ Καραμανλῆς εἶναι πολύ ἀνθρώπινος. Τόν ἔχω ζήσει ἀπό κοντά καί ἔχω δεῖ πολλές στιγμές συγκινήσεώς του.

Οἱ ἄλλοι, πού δέν γνωρίζουν, τόν κρίνουν διαφορετικά καί λανθασμένα. Θά ἀναφερθῶ σέ μιά περίπτωση: Τό πρωί τῆς ἐπομένης ἡμέρας τῆς ἐπιστροφῆς του πηγαίναμε μαζί στό Πολιτικό Γραφεῖο στή Βουλή τῶν Ἑλλήνων ὅπου θά ἐγένοντο οἱ σχετικές συνεννοήσεις γιά τήν ὁρκωμοσία τῆς κυβερνήσεως. Βρισκόμαστε στόν περίβολο τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὅταν εἶδα νά τρέμουν τά χείλη του, μοῦ ἔσφιξε τό χέρι καί κατελήφθην καί ἐγώ ἀπό συγκίνηση. Ἔνιωσα τά μάτια μου νά δακρύζουν. Γύρισε, μέ εἶδε καί μοῦ λέει: *"Καί ἐγώ ἔχω ὄρεξη νά κλάψω γιατί ἤθελα νά ἔρθω στήν Ἑλλάδα ἀλλά ποτέ δέν ἤθελα νά ἔρθω κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες"*. Ἤμαστε καί οἱ δύο συγκινημένοι, συγκινοῦμαι καί τώρα πού τό λέω ἐνῶ ἔχουν περάσει 21 χρόνια ἀπό τότε. Ἄλλος στή θέση του

θά ήταν εὐτυχής πού τό Ἔθνος τόν ἐπανέφερε, πού ἔγινε πρωθυπουργός. Ἐκεῖνος ἔλεγε: *«Δέν ἤθελα νά ἔρθω κάτω ἀπό αὐτές τίς συνθῆκες»*. Αὐτός εἶναι ὁ Καραμανλῆς.

Κ. Καλλιας

Ὁ Κ. Καραμανλῆς δημιούργησε σχολή πολιτικῆς πρακτικῆς

(«Πολιτικά Θέματα», 17 Μαρτίου)

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, πολιτικός πρωταγωνιστής τῆς ἑλληνικῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδας, ὕστερα ἀπό ἐξηντάχρονη ἐθνική προσφορά ἀποσύρεται συνοδευόμενος ἀπό τήν καθολική ἀναγνώριση, τή συγκίνηση καί τήν ἀγάπη ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Θεία Πρόνοια καί τά προσωπικά του χαρίσματα τοῦ ἐξασφάλισαν τήν χωρίς προηγούμενο εὐκαιρία ἐξηντάχρονης δράσεως σέ ὑψηλά ἀλλά καί σέ ὕψιστα λειτουργήματα τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Ἡ τύχη τοῦ χάρισε καί τό μοναδικό, γιά τή νεώτερη ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τέλως σταδιοδρομίας.

Ἡ ὥρα αὐτή δέν εἶναι ὥρα ἑνός λεπτομερειακοῦ ἀπολογισμοῦ. Στήν ψυχή ὅλων μας κυριαρχεῖ τό συναίσθημα καί ἡ βαθειά συγκίνηση.

Πρέπει ὅμως ἀμέσως ν' ἀναγνωρισθεῖ καί νά τονισθεῖ ὅτι μέ τό παράδειγμά του δημιούργησε σχολή πολιτικῆς πρακτικῆς. Μαθήματα τῆς πολιτικῆς σχολῆς Καραμανλῆ ἀποτελοῦν τό παράδειγμά του καί τό σύνολο τῶν πράξεών του. Τά μαθήματα αὐτά εἶναι ἐφαρμόσιμα καί ἀποδοτικά ἀνεξάρτητα ἀπό πολιτική, κοινωνική καί οἰκονομική ἰδεολογία, ἀκόμη καί ἀπό προγράμματα κάθε τομέα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Ἰδού λοιπόν μιά λακωνική ἀπαρίθμηση ἰδιοτήτων ἡγετικῆς πολιτικῆς προσωπικότητας. Ἡ καθιέρωση ἔγινε μέ παραδειγματική συνέπεια καί μακρά ἀποδοτική ἄσκησή τους.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἦταν:

1. Ὑπεύθυνος χωρίς διακοπή ἤ χαλάρωση συναισθήσεως εὐθύνης γιά ὅ,τι μποροῦσε νά ἐπηρεάσει τήν τύχη τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ λαοῦ της.

2. Σοβαρός, συνετός καί αὐστηρός χωρίς σκληρότητα.

3. Πραγματοποιός, κατασκευαστής. Ὄχι σχεδιαστής ἀνέφικτων ὁραμάτων. Ἦταν ἕνας ἐχθρός τῶν δημαγωγικῶν τυμπανοκρουσιῶν καί τῶν θεμελιώσεων ἔργων πού δέν ἐπρόκειτο ποτέ νά τελειώσουν. Ὁ Καραμανλῆς δίδαξε ὅτι πρέπει νά ξεκινᾶ ὁ πολιτικός μόνον ἔργα, γιά τά ὁποῖα ἔχει ἐξασφαλίσει τά μέσα τῆς πραγματοποιήσεως.

4. Ἄκαμπτα ἀντιδημαγωγικός μέ ἀσύγκριτη δύναμη. Δέν καταδεχόταν νά ὑποσχεθεῖ οὔτε κἄν ὅτι θά ἐπανεξετάσει κάτι ὅταν δέν ἔβλεπε τή δυνατότητα νά πραγματοποιηθεῖ αὐτό.

5. Πίστευε στήν ἀντληση τῆς δυνάμεώς του ἀπό τή θέληση τοῦ λαοῦ. Πίστευε στήν ἀνάγκη καί στή δύναμη τῆς λαϊκῆς προελεύσεως τῆς ἐξουσίας καί εἶχε εἰσχωρήσει βαθειά στήν ψυχή τοῦ λαοῦ ὡς ἕνα ἀπό τά ἰσχυρότερα πολιτικά ἐνδεχόμενα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἀμφισβητήσεις δημοκρατικότητάς του, πού ἔγιναν κατά καιρούς, ἀφοροῦσαν μόνον τή θέσπιση ἐκλογικῶν συστημάτων πού εὐνοοῦσαν τά μεγάλα κόμματα καί ἴσως περισσότερο τό πρῶτο. Ἔτσι ὥστε, σέ δύσκολες ὧρες, νά εἶναι ἐξασφαλισμένη μιά ἰσχυρή καί σταθερή κυβέρνηση.

6. Εἶχε χαρισματική πολιτική ὄσφρηση, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τήν ἄμεση ὀρθή πολιτική ἀπόφαση. Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι οἱ ἀναγνωρίσεις σφαλμάτων ἐκ τῶν ὑστέρων εἶναι πολιτικά καί ἱστορικά μάταιες. Ἔχουν μόνον κάποια ἠθική ἀξία.

7. Ἄλλα σημαντικά χαρίσματά του ἦταν ἡ ταχύτατη ἐπιλογή τοῦ οὐσιώδους καί ἡ ἱκανότητα νά διακρίνει τό οὐσιωδέστερο ἀνάμεσα σέ πολλά οὐσιώδη.

8. Ἡ σχεδόν τυραννική ἐξονύχιση δύσκολων προβλημάτων, πρίν ἀπό τήν τελική ἀπόφαση.

9. Ὀρθότατα δέν διεκδίκησε ποτέ τό ἀλάθητο.

Τήν ὥρα αὐτή πού ἀποσύρεται, δικαιωμένος καί ὑπερήφανος, ὁ σημαντικότερος Ἕλλην πολιτικός τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, τοῦ ἀπευθύνω καί ἐγώ, ὡς ἕνας ἀπό τούς πρώτους συνεργάτες του, καί κάποτε μάλιστα σέ κρίσιμο κυβερνητικό τομέα, ἕνα θερμό χαιρετισμό.

Μ. Εβερτ

Ὁ πολιτικός τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἐπιλογῶν

(«Ἐλευθεροτυπία», 13 Μαρτίου)

Ὁραματιστής-ἰδεολόγος, ἀναμορφωτής-δημιουργός, πατριώτης-ἐκσυγχρονιστής. Αὐτός εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς.

Πειθαρχημένος στή σκέψη καί στή συμπεριφορά, συγκροτημένος καί συγκρατημένος σέ κάθε ἔκφραση τῆς δημόσιας καί ἰδιωτικῆς ζωῆς του. Ὁ χαρακτήρας του, ἕνα μῖγμα ἐκρηκτικό. Συνδυάζει τή δυναμικότητα μέ τήν ἀποφασιστικότητα, τήν εὐαισθησία μέ τή σκληρότητα. Σκληρότητα μέ τήν ὁποία ἀντιμετωπίζει, πρῶτα ἀπό ὅλους, τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του.

Ὁραματιστής καί πρωτοπόρος, προχωρᾶ πάντα μπροστά ἀπό τήν ἐποχή του, προσπερνώντας τό παρελθόν καί ἀτενίζοντας τό μέλλον.

Εἶναι πολιτικός τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἐπιλογῶν. Ἐμπνεύστηκε τήν Ἑνωμένη Εὐρώπη καί στό ὅραμά του ὀφείλεται ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση. Ἡ ὀξυδέρκεια καί ὁ ρεαλισμός του ὁδήγησαν τήν Ἑλλάδα στή μοναδική της ἐπιλογή, παρά τίς μεγάλες ἀντιδράσεις τῶν τότε πολιτικῶν του ἀντιπάλων.

Ἰδεολόγος, μέ τήν ἀγωνία του γιά τόν ἐκσυγχρονισμό καί τήν εὐημερία τῆς Ἑλλάδας νά κυριεύει κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς του. Ἀκόμη καί ὅταν βρισκόταν ἀνάμεσα σέ ἑκατοντάδες χιλιάδες πολιτῶν, κατά τή διάρκεια προεκλογικῶν περιόδων, ἀνάμεσα στό λαό, μέ τόν ὁποῖο ἔχει μιά μοναδική ἀμφίδρομη σχέση ἀγάπης, μποροῦσε κάποιος νά διαισθανθεῖ αὐτή τήν ἀπόλυτη μοναξιά τῆς εὐθύνης, ἀπό τήν ὁποία διακατέχεται.

Πατριώτης, προέτασσε πάντα τό καλό τοῦ τόπου πέρα καί πάνω ἀπό κάθε προσωπική ἐπιλογή. Θυσίασε καί θυσιάζει κάθε ἀνθρώπινη ἀπόλαυση, χάρη τῆς προσφορᾶς στήν πολιτική, στήν πατρίδα, στόν ἑλληνικό λαό.

Ἐκσυγχρονιστής, αἰσθάνθηκε πρῶτος τήν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς συμφιλίωσης καί ἀπό τή δεκαετία τοῦ '50 ἔθεσε τίς βάσεις γιά νά δώσει τέλος στίς συγκρούσεις τοῦ παρελθόντος καί στόν ἐθνικό διχασμό, γιά νά ὁλοκληρώσει αὐτή τήν πολιτική του μέ τήν ἀναγνώριση τοῦ Κομμουνι-

στικοῦ Κόμματος.

Χρησιμοποίησε συνεργάτες ἀπό ὅλο τό πολιτικό φάσμα σέ μιά περίοδο πού αὐτό ἦταν ἀδιανόητο.

Σκληρός, ἀλλά καί δίκαιος μέ τούς συνεργάτες του, ἕτοιμος γιά τό κοινό συμφέρον νά συγχωρέσει ὅσους τόν ἀδίκησαν.

Δημιουργικός, ἀναμορφωτής, πέτυχε τήν κοινωνική καί οἰκονομική ἀνάπτυξη καί ἔβγαλε τήν Ἑλλάδα ἀπό τήν ὑπανάπτυξη.

Κατοχύρωσε τούς δημοκρατικούς μας θεσμούς, προσφέροντας ἕνα νέο καί πρωτοποριακό γιά τήν ἐποχή του Σύνταγμα στήν Ἑλλάδα.

Ἐνίσχυσε τήν ἄμυνα καί τήν ἀσφάλεια τῆς χώρας μας κατά τῶν ἐξωτερικῶν κινδύνων καί ἐπιβουλῶν.

Ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ὑπηρέτησε τό θεσμό μέ τήν εὐθύνη καί τό σεβασμό πού τοῦ ἁρμόζει. Ὡς πολιτική προσωπικότητα διεθνοῦς ἀκτινοβολίας διαφύλαξε τά ἐθνικά μας συμφέροντα καί ἔκανε τήν Ἑλλάδα σεβαστή στό ἐξωτερικό.

Μέ τήν ἀποχώρησή του ἀπό τό ὕπατο ἀξίωμα ἡ Ἑλλάδα γίνεται φτωχότερη, ἡ ἑλληνική Ἱστορία ὅμως εἶναι σίγουρα πλουσιότερη, γιατί ἔχει ἤδη κερδίσει ἕνα δικαιωμένο πολιτικό καί ἕνα μεγάλο δραματιστή τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ
Ἐπιστολή πρός «Τά Νέα»
(22 Μαρτίου)

Μέ ἀφορμή τή δημοσίευση ἄρθρου τοῦ ἔγκριτου ἀρθρογράφου τῆς ἐφημερίδος σας κ. Λευτέρη Παπαδόπουλου σχετικά μέ τήν προσφορά τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ στόν τόπο (20.3.95), θά ἤθελα νά ἐπισημάνω τά ἑξῆς:

Ἡ καταδίκη τῆς πρώτης χρυσῆς ὀκταετίας τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ — τῆς περιόδου κατά τήν ὁποία μπῆκαν οὐσιαστικά οἱ βάσεις γιά τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς Ἑλλάδος, πού ἐπέτρεψε ἀργότερα τήν ἔνταξή της στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη — εἶναι τουλάχιστον ἄδικη. Ὅσοι καταλογίζουν στόν τότε πρωθυπουργό εὐθύνες γιά ξερονήσια, γιά πιστοποιητικά κοινωνικῶν φρονημάτων, γιά ἀστυνομικό κράτος καί παρακράτος συμβάλλουν στήν παραχάραξη τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

Μιά σύντομη ἀναφορά σέ ἀδιάσειστα ἱστορικά στοιχεῖα ἀποδεικνύει περίτρανα ὅτι δέν ἦταν ἡ «ἐπάρατη Δεξιά» ἀλλά οἱ κυβερνήσεις τοῦ Κέντρου πού προέβησαν σέ πράξεις καί νομοθετήματα τά ὁποῖα ἀποτελοῦσαν ἄμυνα τοῦ νόμιμου κράτους ἐναντίον τῆς ἔνοπλης προσπάθειας ἐπιβολῆς διά τῆς βίας τοῦ κομμουνισμοῦ.

Εἰδικότερα:

(α) Τό στρατόπεδο συγκεντρώσεως κομμουνιστῶν στρατιωτῶν στήν Μακρόνησο ἀναπτύχθηκε κατά τή διάρκεια τῆς δεύτερης κυβερνήσεως τοῦ Θ. Σοφούλη.

(β) Ὁ ἀναγκαστικός νόμος 509/1947 μέ τόν ὁποῖο διαλύθηκαν τό Κομμουνιστικό Κόμμα, τό ΕΑΜ, ἡ Ἐθνική Ἀλληλεγγύη καί οἱ λοιπές ἀριστερές ὀργανώσεις καί μέ τόν ὁποῖο θεσπίσθηκαν εἰδικές ποινικές καί διοικητικές κυρώσεις κατά τῶν παραβατῶν τῶν διατάξεών του ἐκδόθηκε καί κυρώθηκε, μέ τά ψηφίσματα ΜΗ καί ΞΑ τῆς Βουλῆς, ἐπί κυβερνήσεως Σοφούλη.

(γ) Ὁ ἀναγκαστικός νόμος 516/1948 «Περί ἐλέγχου τῆς νομιμοφροσύνης τῶν δημοσίων κ.λπ. ὑπαλλήλων καί ὑπηρετῶν», μέ τόν ὁποῖο θεσπίσθηκε ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν πρόσληψη στό Δημόσιο ἡ νομιμοφροσύνη καί ὁρίσθηκε ὅτι ἀπολύεται κάθε μή νομιμόφρων, ἐκδόθηκε καί κυρώθηκε μέ τό ΜΘ ψήφισμα τῆς Βουλῆς ἀπό τήν ἴδια κυβέρνηση τοῦ Θεμιστοκλῆ Σοφούλη.

(δ) Στήν περίοδο τῆς δίκης τοῦ Ναυτικοῦ στήν ὁποία καταδικάσθηκαν σέ θάνατο 40 κατηγορούμενοι (20.5.48) ἀπό τούς ὁποίους ἐκτελέσθηκαν οἱ 20 (25.6.48) βρισκόταν στήν ἐξουσία ἡ ἴδια κυβέρνηση Σοφούλη.

(ε) Στήν περίοδο τῆς δίκης τῆς ὁμάδας Μπελογιάννη, καθώς καί κατά τήν ἐκτέλεση τῶν καταδικασθέντων Μπελογιάννη, Μπάτση, Καλούμενου καί Ἀργυριάδη, στήν ἐξουσία ἦταν ἡ συμμαχική κυβέρνηση Φιλελευθέρων - ΕΠΕΚ μέ πρόεδρο τόν Ν. Πλαστήρα καί ἀντιπρόεδρο τόν Σοφ. Βενιζέλο.

(στ) Ἡ γνωστή δίκη τῶν ἀεροπόρων, στήν ὁποία καταδικάσθηκαν δύο ἀξιωματικοί σέ θάνατο, ἕνας σέ ἰσόβια καί πολλοί ἄλλοι σέ βαριές ποινές προσκαίρων δεσμῶν, διεξήχθη τό 1952, ἐνῶ στήν ἐξουσία βρισκόταν κυβέρνηση τοῦ Νικ. Πλαστήρα. Ἀντίθετα, ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ πού κλήθηκε νά κυβερνήσει τόν τόπο τόν Νοέμβριο τοῦ 1952, μετά ἀπό ἕναν ἀδελφοκτόνο σπαραγμό, κατόρθωσε νά καταπολεμήσει βαθμιαῖα τόν ἐθνικό διχασμό, διέσωσε τούς δημοκρατικούς θεσμούς, ἄμβλυνε τά πάθη καί προσπάθησε νά ἐπουλώσει τά τραύματα τῆς ἐμφυλίου συρράξεως. Ὁ λαός δέν πρέπει νά ξεχνᾶ ὅτι ἡ λήθη τοῦ παρελθόντος διακηρύχθηκε γιά πρώτη φορά τό 1952 ἐπί κυβερνήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ καί ἄρχισε νά ἐφαρμόζεται ἔμπρακτα ἀπό τήν πρώτη κυβέρνηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ. Ἀξίζει, νομίζω, ἐδῶ νά τονισθεῖ ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν ἀρκέστηκε μόνο στήν πολιτική τῆς λήθης τοῦ πρόσφατου παρελθόντος ἀλλά προσπάθησε νά ἐξαλείψει καί τίς συνέπειες τοῦ παλαιοῦ διχασμοῦ, βενιζελικῶν - ἀντιβενιζελικῶν, πού τόσο, καί αὐτός, εἶχε ταλαιπωρήσει τόν τόπο.

Στήν δετία λοιπόν 1955-1963 οἱ κυβερνήσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ ὄχι μόνον δέν πρόσθεσαν κανένα μέτρο στήν αὐστηρή νομοθεσία πού εἶχαν θεσπίσει οἱ κυβερνήσεις τοῦ Κέντρου κατά τή διάρκεια τῆς ἀνώμαλης πολιτικῆς περιόδου πού εἶχε προηγηθεῖ, ἀλλ' ἀντίθετα, ἄμβλυναν στήν οὐσία καί στήν πράξη τήν ἐφαρμογή τῆς σχετικῆς νομοθεσίας. Μέ νομοθετικό διάταγμα τό 1955 ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ χορήγησε ἀμνηστία στά ἀδικήματα γιά τά ὁποία εἶχαν καταδικασθεῖ οἱ ἀεροπόροι στή δίκη τοῦ 1952 καί τούς ἀπέλυσε ἀπό τίς φυλακές. Ἐπί τῆς πρώτης πρωθυπουργίας του, ἐπίσης, ὁ Κ. Καραμανλῆς μείωσε τόν ἀριθμό τῶν 4.490 φυλακισμένων κομμουνιστῶν σέ 930, τῶν ἐκτοπισμένων ἀπό 890 σέ 6! Ἔκλεισε τό στρατόπεδο τοῦ Ἁγίου Εὐστρατίου καί ματαίωσε κάθε ἐκτέλεση θανατοποινίτου, παρ' ὅλο πού συνεχιζόταν ἀκόμη μιά περίοδος φορτισμένη ἀπό τά πάθη καί τά μίση τοῦ ἐμφυλίου.

Τό τελευταῖο αὐτό ἀναγνωρίσθηκε μέ παρρησία καί τόλμη ἀπό τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς, ἐκ μέρους τοῦ ἀειμνήστου Ἠλία Ἡλιοῦ, ὁ ὁποῖος τόνισε σέ ἀγόρευσή του, ὅτι «μόνο ἐπί πρωθυπουργίας Καραμανλῆ σταμάτησαν οἱ

ἐκτελέσεις κομμουνιστῶν».

Μέ ἀνάλογο πνεῦμα καί τήν ἴδια εἰλικρίνεια ἔχει ἀναγνωρίσει τήν προσφορά τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί τῶν κυβερνήσεών του στήν ἐθνική συμφιλίωση καί ὁ γραμματέας τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ κ. Χαρ. Φλωράκης.

Ὁ κομμουνιστής ἡγέτης, ὑπερνικώντας κάθε προκατάληψη καί κομματική σκοπιμότητα, ἐπεσήμανε ἀπό τό βῆμα τῆς Βουλῆς ὅτι «κυβέρνηση τῆς Δεξιᾶς καί ὄχι τοῦ Κέντρου ἦταν ἐκείνη πού ἀναγνώρισε ὡς νόμιμο κόμμα τό ΚΚΕ».

Αὐτά πρός ἀποκατάσταση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

Ι. ΑΛΕΥΡΑΣ

Τακτοποίησε τούς λογαριασμούς του μέ τήν Ἱστορία

(«Ἐλευθεροτυπία», 13 Μαρτίου)

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἀφήνει σήμερα τό Προεδρικό Μέγαρο, τό μεγάλο του ἀξίωμα καί τήν ἐνεργό πολιτική. Ἀποχωρεῖ μέ τά εὔσημα μιᾶς πελώριας ἐθνικῆς ἔγκρισης γιά τό ἔργο του. Ἔξι πλήρεις δεκαετίες πολιτικῆς δράσης κατατάσσουν τήν προσωπικότητά του σέ ξεχωριστές σελίδες τῆς Ἱστορίας μας.

Ἡ πολιτική του δράση χωρίζεται σέ δύο, κύριες περιόδους: Ἡ πρώτη ἀπό τό 1935 ἕως τό 1963 καί ἡ δεύτερη ἀπό τό 1974 ἕως σήμερα.

Ἱστόρηση πάνω στούς χρόνους αὐτούς δέν εἶναι οὔτε εὔκολη οὔτε μπορεῖ νά ἦναι ἀντικειμενική, τώρα. Τά γεγονότα τους δέν ἔχουν τίς ἔγκυρες χρονικές ἀποστάσεις. Κι ἀκόμη, γιατί ἀπό μέρους μου ἱστορική ἀνασκόπηση δέν εἶναι, γιά πολλούς λόγους, ἄτρωτη. Ἐντυπώσεις σκόρπιες, συνεπῶς, θά παραθέσω κι αὐτές ἐπηρεασμένες ἴσως ἀπό τή σημερινή πικρή συγκυρία.

Πρωθυπουργός ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ἀνάμεσα στήν πρώτη περίοδο, ἀπό τό 1955, πέτυχε σέ μεγάλο μέρος τήν ἀνασυγκρότηση τῆς χώρας. Τά τραύματα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἦταν πολλά καί ἀκόμη ἀνεπούλωτα.

Συντελέστηκε, παρά ταῦτα, οἰκονομική ἀνάπτυξη καί σταθερότητα. Εἶναι ἄξιο προσοχῆς ὅτι καί οἱ ρυθμοί ἀνάπτυξης ἦσαν ὑψηλοί — γύρω στό 6%-7% — καί ὁ πληθωρισμός τιθασσευμένος στό 2% περίπου. Ἡ ἀνεργία, ἐπίσης, ἦταν σέ ποσοστό μικρότερο τῶν χωρῶν τῆς τότε Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητας.

Ἡ εὐνοϊκή αὐτή ἐξέλιξη στηρίχτηκε ὅμως, κατά τό μεγαλύτερο μέρος, στή γνωστή καπιταλιστική ἀντίληψη τῆς «λιτότητας» καί τοῦ στενά περιορισμένου «κοινωνικοῦ κράτους». Καί προῆλθαν αὐτά τ' ἀποτελέσματα γιατί, στήν περίοδο αὐτή, ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἤθελε τό λαό σκληρά νομιμόφρονα, ἐνῶ τήν ἐποχή τοῦ 1974 θελληματικά ὑπεύθυνο. Πάνω σ' αὐτή τή διαφορά πεποιθήσεων καί τακτικῆς βρίσκεται ἡ ὀξυδερκής πολιτική προσαρμοστικότητα τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ. Ὄρθωσε τή βεβαιότητα τοῦ «Εὐρωπαίου» πολιτικοῦ καί πέταξε τά δεκανίκια τοῦ Ἕλληνα συντηρητικοῦ.

Αὐτή ἡ συντηρητική πολιτική στοίχισε πολλά στήν πορεία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Τό ἀστυνομικό καί στρατιωτικό τοῦ «ΙΔΕΑ» ὑποκαθιστοῦσαν τήν κυβερνητική βούληση μέ τήν ὕπαρξη ἑνός φοβεροῦ παρακράτους. Πολλοί ἔτσι προσδιορισμοί, θεσμικοί, κοινωνικοί, καί ἐθνικοί ἀκόμη, γίνονταν πάνω καί ἀπό τήν, ὄντως ἰσχυρή, θέληση τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ.

Ἡ δολοφονία στή Θεσσαλονίκη τοῦ Γρηγόρη Λαμπράκη — τό Μάϊο τοῦ 1963 — καί τό μετ' αὐτήν ἀναφώνημα τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ *«Ποιός κυβερνᾶ ἐπιτέλους αὐτό τόν τόπο!»* ἔχουν τή σωστή τους ἀπάντηση: Τό παρακράτος, κάτω ἀπό τή φροντίδα τῆς βασιλικῆς αὐλῆς!

Ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ παλατιοῦ ἀποδεικνύεται ἄλλωστε καί στήν περίπτωση τοῦ βασιλικοῦ ταξιδιοῦ στό Λονδῖνο, τό 1963. Ἐκεῖ, τό κυβερνητικό καί τό προσωπικό κῦρος τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ὀρθώνονται σέ ἀμετακίνητη διαφωνία. Σ' αὐτή τήν ὥρα ἐκπροσωποῦσε τό σύνολο τοῦ δημοκρατικοῦ λαοῦ καί γι' αὐτό τήν ἀπομάκρυνσή του ἀπό τήν ἐξουσία δέν τήν ὑπολόγισε σάν θυσία, ἀλλά σάν καθῆκον ἐπιτακτικό. Τό γεγονός αὐτό τοῦ στοίχισε, βέβαια, τόν πολιτικό του ἀφοπλισμό καί στή συνέχεια τήν αὐτοεξορία του στήν Εὐρώπη, ἔντεκα ὁλόκληρα χρόνια.

Μία ἔρημος ὑπερηφάνειας κι ἐγκαρτέρηση ἀσκητισμοῦ ἡ ζωή του στό Παρίσι. Ἀνίχνευε ἀπό κεῖ τίς ἐξελίξεις τῆς πατρίδας του κι ἔβλεπε σιγά σιγά νά ἐγγίζει τό προσκλητήριο τῆς προσφορᾶς του. Καί τό προσκλητήριο αὐτό τοῦ δημοκρατικοῦ λαοῦ ἦρθε στίς 24 Ἰουλίου τοῦ 1974. Καί τήν ἴδια νύχτα, μέσα σέ πραγματική ἀποθέωση χαρᾶς, προσδοκιῶν κι ἐμπιστοσύνης, ὁρκίζεται ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς πρωθυπουργός.

Ἡ ὁριστική ἦττα ὅμως τῆς χούντας τῶν συνταγματαρχῶν δέν ἔχει ἀκόμη ἐπέλθει. Τή στηρίζουν οἱ πάσης φύσεως «ἀξιωματοῦχοι» τῆς ἐπταετίας ἀλλά καί ὅλα τά θλιβερά «κατάλοιπα» τοῦ πρώην παρακράτους, πού εἶχαν ἀνακληθεῖ «στήν ὑπηρεσίαν» τῆς δικτατορίας. Τό ἔργο δέν ἦταν εὔχερές. Ἔφτασε κάποτε στήν «κόψη τοῦ ξυραφιοῦ». Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ὅμως μέ πολλή ἀκρίβεια καί τή γνωστή του ὀξυδέρκεια τό ἔλυσε μέ βαθμιαία ἐπιτηδειότητα.

Στή νέα αὐτή ἐποχή, τό καθεστωτικό πρόβλημα τῆς χώρας, πού λύθηκε μέ τό δημοψήφισμα τῆς 8.12.74, εἶναι ἀποκλειστική ἀπόφαση καί πράξη τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ. Τοῦ ἀνήκει ὅλη ἡ δόξα τοῦ δημοκρατικοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος πού, ἀγλαϊσμένο καί ἀπό τό ὑπόλοιπο ἔργο του, δικαιωματικά τοῦ ἀνοίγει τήν ἑλληνική Ἱστορία.

Ἡ νέα περίοδος τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ἀπό τό 1974 ἕως τώρα, πού ἄσκησε τά καθήκοντα πρωθυπουργοῦ καί Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἀκτινοβολεῖ ἀπό δημιουργικότητα. Ἡ ἔνταξη τῆς χώρας τό 1981 στήν ΕΟΚ εἶναι ἐπιτυχία ἀποκλειστική τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ. Τό μεγάλο διεθνές κῦρος του ἔκαμψε πολλές εὐρωπαϊκές ἀντιρρήσεις καί κατανίκησε ἰσχυρές διαφωνίες.

Στά περιθώρια ὅλων αὐτῶν τῶν ἐκτεταμένων δραστηριοτήτων ὑπῆρξαν βέβαια καί ἀντιρρήσεις καί ἐπιφυλάξεις καί ἀντιθέσεις πολλές. Ὅλες, ὅμως, δέν νομίζω νά εἶχαν μεγαλύτερο ἀνάστημα ἀπό τά ἀναπόφευκτα ἀθρώπινα λάθη ἢ τίς διαφορές μιᾶς πολιτικῆς ἢ καί ἰδεολογικῆς γραμμῆς. Ὁπωσδήποτε σήμερα ἔχει τακτοποιήσει, ὡστόσο, ὅλους τούς λογαριασμούς του μέ τίς κάθε μορφῆς ἀμφισβητήσεις τῆς πολιτικῆς του ἱστορίας. Καί τό ἤθελε, πιστεύω, ζωηρά τοῦτο. Γιατί ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού οἱ ρίζες του ἀρχίζουν ἀπό τό λαό. Ὑπηρέτησε πιστά τό λαό καί δικαιοῦται σήμερα αὐτή ἡ σχέση του νά εἶναι ἀψεγά-

διαστη. Όπως, παράλληλα, φιλοδοξεῖ νά συμφιλιώσει τόν πολιτικό κόσμο μπροστά στά παραδείγματα τοῦ πατριωτικοῦ χρέους καί τῆς συνεννόησης.

Γιά τή χώρα, ἀπό σήμερα, τό μεγάλο κενό τῆς ἀπουσίας τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ δέν ἐκφράζεται μ' ἕναν ἐφήμερο μελαγχολικό ἀποχαιρετισμό. Ξεσηκώνει λύπες καί ἀνησυχίες. Στήν πατρίδα μας, ἀλλά καί τούς γύρω χώρους, φυσᾶνε καταιγισμοί κινδύνων καί ἀνωμαλιῶν. Ἡ Εὐρώπη — καί ὁ κόσμος ὅλος ἀκόμη — κατεβαίνει σ' ἕνα λάκκο ἀπόξενης καί ἀντικοινωνικῆς Βαβέλ. Αὐτοί οἱ καιροί χρειάζονται τήν ἐπαγρύπνησή του. Κι αὐτή τήν ἐπαγρύπνηση τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, τοῦ Μεγάλου πλέον Πολίτη, ἐλπίζω νά μήν τή στερηθεῖ ἡ Ἑλλάδα, γιά πολλά χρόνια. Εὐχή καί βεβαιότητα ὅλων!

Μ. ΔΑΜΑΝΑΚΗ
Ὑπῆρξε ἡγέτης
(«Καθημερινή», 5 Μαρτίου)

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ὑπῆρξε γιά πολλές δεκαετίες ἡγέτης μιᾶς συγκεκριμένης πολιτικῆς παράταξης στήν Ἑλλάδα. Γιά τή διάρκεια τῆς πρόσφατης περιόδου τῆς πολιτικῆς του δράσης σημειώνω δύο γεγονότα:

Ὁ σημερινός Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπέτυχε — ἄν καί ὁ ἴδιος ἦταν στενά δεμένος μέ κομματικούς καί παλαιοκομματικούς μηχανισμούς — νά ξεπεράσει τά στενά ὅρια τῆς παράταξής του.

Κατάφερε νά ἐκφράσει ὁρισμένες πολιτικές ἀξίες πού στήν ταραγμένη περίοδο τῆς μεταπολίτευσης εἴχαμε ὑποτιμήσει: ἀξιοπρέπεια, αὐτοσυγκράτηση, ἀπόσταση ἀπό τήν καθημερινή τριβή τῶν «μικρῶν» γεγονότων καί τῶν «μεγάλων» ἀπαντήσεων τῶν Μέσων Ἐπικοινωνίας.

Ἐπιπλέον εἶχε τίς δυνάμεις νά ὑπερβεῖ τήν τερατώδη ἐσωστρέφεια τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς, νά δεῖ τήν Ἑλλάδα μέσα στήν Εὐρώπη, στίς σχέσεις της μέ τά Βαλκάνια καί τόν κόσμο. Νά ἀντιμετωπίσει τά διλήμματα καί τά προβλήματα μιᾶς μακρόχρονης προοπτικῆς.

Ἴσως αὐτό τό τελευταῖο, ἡ κατανόηση δηλαδή τῶν μακροπρόθεσμων ἀναγκῶν τῆς πολιτικῆς, ἡ ἀπόσταση ἀπό τίς ἀπαιτήσεις τῆς χρονικῆς στιγμῆς, τόν ὁδήγησε στή δυνατότητα νά ἀρθεῖ πάνω ἀπό προκαταλήψεις συνδεδεμένες μέ τήν παράταξή του: Προσωπικά, πάντως θά ἐκτιμῶ ὅτι ὡς ἀρχηγός πολιτικοῦ κόμματος τῆς Ἀριστερᾶς — γυναίκα καί μάλιστα νεαρῆς ἡλικίας — εἶχα ἀπό τόν πρόεδρο ἀντιμετώπιση σοβαρή πού ἀπέπνεε σεβασμό πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους — ἄντρες ἤ γυναῖκες, νεότερους ἤ ἡλικιωμένους — πού ἡ παράταξή μου ἐκπροσωποῦσε.

Γρ. ΓΙΑΝΝΑΡΟΣ
Τό δίδαγμα γιά τούς σημερινούς πολιτικούς
(«Αὐγή», 12 Μαρτίου)

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔχει σήμερα τή γενική ἀποδοχή καί κῦρος ἀσύγκριτα πιό εὐρύ ἀπό αὐτό πού διέθετε ὅταν πρίν ἀπό 40 χρόνια γινόταν πρωθυπουργός. Φαίνεται παράδοξο τό ὅτι ἡ ἄσκηση τῆς ἐξουσίας καί ὁ χρόνος δέν τόν ἐφθειραν, ἀντίστροφα ἐνίσχυσαν καί τό κῦρος καί τό σεβασμό πού ἀπολαμβάνει.

Ὁ τρόπος πού ἔγινε πρωθυπουργός ὁ Κ. Καραμανλῆς δημιούργησε σοβαρές ἀντιδράσεις ἀκόμα καί στήν παράταξή του, ἦταν ἀμφιλεγόμενη προσωπικότητα. Δέν ἀνεδείχθη ἀπό θεσμούς λαϊκῆς κυριαρχίας, δηλαδή ἀπό τό κόμμα του, οὔτε διέθετε σαφῆ κοινοβουλευτική στήριξη. Αὐτά τά ἀπέκτησε ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀφοῦ ἐπελέγη ἀπό τό παλάτι καί ἀπό κέντρα πού ἐπιβουλεύονταν τήν ἰδιόρρυθμη καί ἰσχυή ἀντιπροσωπευτική δημοκρατία, τῆς ἀμέσως μετά τόν ἐμφύλιο ἐποχῆς.

Ἡ Ἀριστερά ἠττήθη στόν ἐμφύλιο. Ἀλλά καί ἡ νικήτρια Δεξιά δέν μποροῦσε νά ἐξασφαλίσει τή νομιμοποίηση τῆς δικῆς της ἐξουσίας, ἔστω καί μέ τήν προσχηματική κοινοβουλευτική δημοκρατία. Τό κράτος τοῦ ἐμφύλιου ἐπεβίωνε ὡς παρακράτος. Ἡ ἀντίφαση ἀνάμεσα στό μετεμφυλιοτικό κράτος, πού δροῦσε ὡς παρακράτος, καί στίς δυνάμεις πού ἰσχυροποιοῦνταν μέσα ἀπό ἰδιόρρυθμη λειτουργία τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, κυριαρχοῦσε στήν πολιτική ζωή τῆς χώρας μέχρι τό '67.

Ὁ Καραμανλῆς ἐπελέγη γιά νά ἐξασφαλίσει μέ ὅλα τά μέσα τή «νομιμοποίηση» μιᾶς ἐλεγχόμενης ἀπό τό ἐμφυλιοτικό κράτος ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας. Χρησιμοποίησε τά δυναμικά στηρίγματα τοῦ πολιτικοῦ συστήματος γιά ἀρκετό χρόνο. Τότε ἦταν ὁ Καραμανλῆς τοῦ περιορισμένου κύρους, τῆς μερικῆς ἀποδοχῆς καί τῶν μεγάλων ἀντιθέσεων. Μέχρι πού συγκρούστηκε μέ τό παλάτι καί τό παρακράτος καί ἄρχισε νά ἀποκτᾶ τό μεγάλο κῦρος, νά γίνεται πολιτικός γενικῆς ἀποδοχῆς, νά ἀπολαμβάνει τό σεβασμό τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὡς φορέας τῆς εὐνοιας τῶν κέντρων πού ἐπιβουλεύονταν τήν ἀρχή τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας συνάντησε τίς μεγάλες ἀντιδράσεις. Ἀπέκτησε τή γενική ἀναγνώριση ὅταν συγκρούστηκε μ' αὐτά τά κέντρα, συνέβαλε στήν κατάλυση τοῦ παρακράτους καί προσπάθησε νά οἰκοδομήσει ἕνα σύγχρονο δημοκρατικό πολίτευμα. Τό δίδαγμα ἴσως εἶναι χρήσιμο καί γιά τούς σημερινούς πολιτικούς.

Τώρα βέβαια δέν ὑπάρχει παλάτι καί παρακράτος. Ἀναπτύσσονται ὅμως πολλαπλά κέντρα πού ἐπιδιώκουν νά χειραγωγήσουν τή λαϊκή κυριαρχία. Εἶναι οἱ μεγάλοι ἐπιχειρηματικοί ὅμιλοι πού ἐλέγχουν τά ΜΜΕ καί ἀναζητοῦν τούς φορεῖς τῆς δικῆς τους εὐνοιας.

Στήν περίοδο πού ὁ Καραμανλῆς δέσποζε στήν πολιτική ζωή τῆς χώρας, εἴτε ὡς πρωθυπουργός, εἴτε ὡς πρόεδρος Δημοκρατίας, ἡ Ἑλλάδα ἐντάχθηκε στήν ΕΟΚ, τή σημερινή Εὐρωπαϊκή Ἕνωση, ἀπέκτησε ἕνα σύγχρονο δημοκρατικό πολίτευμα, διαμόρφωσε ἕνα κοινωνικό κράτος. Ἡ συμβολή τοῦ Καραμανλῆ καί στά τρία αὐτά σημαντικά ἐπιτεύγματα εἶναι γενικά ἀναγνωρισμένη.

Δ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ
Μεγάλος ἡγέτης
(«Τά Νέα», 4 Μαρτίου)

«Ὁ Καραμανλῆς εἶναι καί θά μείνει μεγάλος ἡγέτης ἀνεξάρτητα ἀπό ἀξιολογικές κρίσεις» πιστεύει ὁ πρώην βουλευτής κ. Μίμης Ἀνδρουλάκης καί παρατηρεῖ:

Ὁ πολιτικός στήν ἱστορία θεωρεῖται μεγάλος εἴτε ὅταν κάνει ἕνα μεγάλο κατόρθωμα καί πεθάνει νέος εἴτε ὅταν ὡς ἐπανερχόμενος κερδίσει τόν σεβασμό καί τήν ἐκτίμηση.

Η «δεύτερη φορά», ή ἐπιστροφή εἶναι τό μεγάλο στοίχημα. Ὁ Καραμανλῆς τό ἤξερε καί τό κέρδισε.

Στήν πολιτική, ἄλλωστε, λειτουργεῖ ὁ νόμος τῆς ἀντιστροφῆς καί τῆς παρεξήγησης. Ὁ Καραμανλῆς θά μείνει στήν ἱστορία ὡς μέγας νοικοκύρης κι ἄς ἄφησε πίσω του μιά προβληματική οἰκογένεια. Ὡς ἄνθρωπος τοῦ μεγαλείου κι ἄς τό στήριξε καί στό βασίλειο τῆς μικρότητας. Ὡς Ὀλύμπιος μέ τή σιωπή του κι ἄς ἦταν σιωπηλός, ὄχι ἀπό φιλοσοφία, μά γιατί δέν εἶχε καί πολλά νά πεῖ. Ὡς ἀγαπητός, γιατί ἤξερε ὅσο λίγοι ὅτι ὁ κόσμος ἀγαπᾶ αὐτούς πού τόν περιφρονοῦν. Ὡς «πατέρας» κι ἄς μήν εἶχε παιδιά γιατί, ὅλοι μέ ἐνοχή, ἐξιδανικεύουν τήν πατρική ἐξουσία μέ τήν ὁποία συγκρούστηκαν στή νεότητά τους.

Ὡς «ἐπιβήτορας» τοῦ ἔθνους γιατί κατάλαβε πῶς ἡ συνταγή πού ἐφήρμοσε στό ξεκίνημά του αὐτός ὁ ρωμαλέος ἐπαρχιώτης, ἀπέναντι στά ἐκφυλισμένα παλαιά τζάκια τῆς Δεξιᾶς, μποροῦσε ἐκσυγχρονισμένη νά ἀντιστοιχεῖ ἀργότερα καί στό φαντασιακό μιᾶς κατακερματισμένης μικροαστικῆς κοινωνίας. Τό μεγαλεῖο ἑνός ἡγέτη ἤ ἑνός δημιουργοῦ στήν ἱστορία φαίνεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπό τόν ἀριθμό τῶν προσώπων πού ἐμφανίζει στίς διάφορες ἐποχές, ἀπό τήν πολλαπλότητα τῶν ἑρμηνειῶν καί τῶν ἀναγνώσεων πού ὑποβάλλει. Ὁ Καραμανλῆς συνεπῶς εἶναι καί θά μείνει μεγάλος ἡγέτης, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἄλλες ἀξιολογικές κρίσεις ἰδεολογικοῦ ἤ κοινωνικοῦ χαρακτήρα.

Π. ΛΑΜΠΡΙΑΣ

Δεξιός ἤ ἀριστερός;

(«Ἐλευθεροτυπία», 13 Μαρτίου)

Χρειάσθηκε ὁ κοσμοϊστορικός σεισμός τοῦ 1989, πού γκρέμισε συθέμελα τά αὐταρχικά καθεστῶτα τοῦ λεγόμενου ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, γιά νά συνειδητοποιήσει ὁ πολύς κόσμος — καί μιά μερίδα στρατευμένων διανοουμένων — ὅτι ἡ ἐφαρμογή στήν πράξη τῆς «ἀριστερῆς» ἰδεολογίας δέν ἐξασφάλισε, ἀκόμη καί σέ χῶρες πανίσχυρες ὅπως ἡ Σοβιετική Ἕνωση, τά λαϊκά συμφέροντα καί τήν πρόοδο. Χρειάσθηκαν ὅμως καί οἱ ἐπακόλουθες μετασεισμικές δονήσεις, πού συνεχίζονται ὡς σήμερα χωρίς νά εἶναι ἀκόμη ὁρατός ὁ τερματισμός τους, γιά νά ὑποπτευθοῦν πολλοί ἀπό ὅσους εἶχαν σπεύσει νά πανηγυρίσουν, ὅτι δέν ἀρκεῖ ἡ ἐπαναφορά «δεξιῶν» ἀντιλήψεων γιά νά ἐπιλυθοῦν τά συσσωρευμένα τεράστια προβλήματα καί τά διαρκῶς ἀναφαινόμενα νέα. Ἠττήθηκε ἀσφαλῶς τό ἐμφανιζόμενο ὡς κομμουνιστικό σύστημα, ἐκεῖ ὅπου ἐπαναστατικά ἤ μέ τή βία ἐπιβλήθηκε, πολύ ὅμως ἀπέχει ἀπό τό νά θεωρηθεῖ ὅτι θριάμβευσε ὁ καπιταλισμός στό πεδίο τῆς εἰρηνικῆς μάχης. Τό μόνο βέβαιο εἶναι ὅτι οἱ ἀντιμαχόμενες ἰδεολογίες ἔχασαν τό νόημά τους, ἀφοῦ οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἀνταποκρίνονται στήν ἐξελισσόμενη πραγματικότητα.

Ἄν ὑπάρχει ἕνας πολιτικός ἡγέτης πού εὐθύς ἐξαρχῆς καί καθ' ὅλη τή μακρότατη παρουσία του στό δημόσιο βίο ἀρνήθηκε νά ἐπιλέξει μεταξύ «δεξιᾶς» καί «ἀριστερᾶς» αὐτός ὑπῆρξε ὁ Καραμανλῆς. Ἀνέκαθεν θεωροῦσε ψευτοδίλημμα τή διαδεδομένη —γαλλικῆς ἱστορικῆς προέλευσης — διχοτομία. Θεωροῦσε ὄχι μόνο ἄχρηστη, ἀλλά καί ἐπικίνδυνη τήν ὑπαγωγή στό ἕνα ἤ τό ἄλλο σκέλος της. Γιατί, ἐνῶ δέν ὑποδείκνυε τίς ἐφαρμόσιμες στήν πράξη ζωτικά ἀναγκαῖες λύσεις, προκαλοῦσε δογματικές ἀγκυλώσεις μέ ὀξύτατες ἀντιπαλότητες.

Πρίν ἀπό 50 χρόνια, τό 1945, στό ζοφερό διάστημα ἀνάμεσα στό «δεύτερο» καί «τρίτο» γύρο τοῦ ἐμφύλιου σπαραγμοῦ, γράφει στό φίλο του Γεώργιο Ἀβτζῆ τίς σκέψεις του γιά τήν ἀπακαρδιωτική κατάσταση τῆς Ἑλλάδας:

«Εἶμαι βέβαιος πώς οὔτε ἡ δεξιά οὔτε ἡ ἀριστερά — τί παρεξήγηση ἀλήθεια στόν τόπο μας μ' αὐτούς τούς ὅρους! — θά ἤθελε νά βρίσκεται ἐκεῖ πού βρίσκεται, ἄν μποροῦσε νά καθορίσει λογικά τή θέση της...».

Ὕστερα ἀπό μιάν ἀκόμη 30ετία θά γίνει ἀκόμη σαφέστερος. Ἔχοντας στό ἐνεργητικό του τήν κοινωνικοοικονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας κατά τήν πρώτη ὀκταετία τῆς διακυβέρνησής του, ἔχοντας ἀποκαταστήσει τό 1974 κατά τρόπο διεθνῶς θαυμαστόν τή δημοκρατία πού βίασαν οἱ συνταγματάρχες, ἱδρύει ἕνα νέο κόμμα γιά νά ἀπαλλαγεῖ ὁ τόπος ἀπό τίς δηλητηριάσεις τοῦ παρελθόντος. Καί διακηρύσσει τήν ἀνάγκη νά προσβλέπουν ὅλοι στό συμφέρον ἔθνους καί λαοῦ *«... πάνω καί πέρα ἀπό τίς παραπλανητικές ἐτικέτες τῆς δεξιᾶς, τῆς ἀριστερᾶς καί τοῦ κέντρου!...»*. Κι ἐξήγησε σέ ἄλλην ὁμιλίαν του, ὕστερα ἀπό δύο χρόνια: *«Μέσα στό αὐθαίρετο αὐτό σχῆμα δέν ὑπάρχει παρά μία οὐσιαστική διαφορά. Ὁ διαχωρισμός τῶν κομμάτων σέ δημοκρατικά καί ὁλοκληρωτικά. Οἱ διαφορές μεταξύ τῶν περισσοτέρων δημοκρατικῶν κομμάτων εἶναι ἤ ἀσήμαντες ἤ καί τεχνητές, πού ὑπαγορεύονται ἀπό τήν ἀνάγκη νά δικαιολογήσουν τήν παρουσία τους στόν πολιτικό στίβο. Ἀλλά καί οἱ διαφορές τους, ὅπου ὑπάρχουν, περιορίζονται κυρίως στήν ἔκταση τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ, τόν ὁποῖο ὅμως κατ' ἀρχήν ὅλοι ἀποδέχονται»*.

Δέν ἦσαν ἁπλά λόγια — ἀπεχθάνεται ἄλλωστε τή ρητορεία, καίτοι ὑπῆρξαν πάντα καταπελτικές οἱ ἀγορεύσεις του στή Βουλή. Ἦσαν στάση ζωῆς καί σταθερή φιλοσοφία. Ἔκαμε σ' ὅλη του τή σταδιοδρομία πράξη συνεπῆ τήν ἀπεμπλοκή του ἀπό τό αὐθαίρετο καί παραπλανητικό σχῆμα. Μολονότι ἡ «ἀριστερά» προσπάθησε συστηματικά νά τόν παρουσιάσει στό κοινό της ὡς τόν ἐπιφανέστερο ἐκπρόσωπο τῆς «δεξιᾶς» καί συνεπῶς ὡς τόν κυριότερο στόχο της, ὁ Καραμανλῆς ἤδη ἀπό νέος βρισκόταν στόν ἀντίποδα ἐκείνου πού ὁ λαός θεωρεῖ «δεξιόν πολιτικό». Ὄχι μόνο στήν ἰδιωτική σφαίρα καί τήν κοινωνική του συμπεριφορά μέ τήν ὀλιγάρκεια καί τήν αὐστηρότητά του, τήν ἀποστροφή τῆς ἐπίδειξης καί τῶν κοσμικοτήτων, μέ τήν ἀποστασιοποίησή του ἀπό τό οἰκονομικό κατεστημένο. Τήν ἔκαμε πράξη μέ τήν πολιτική του, ἀλλά καί μέθοδο αὐτῆς τῆς ἀπαρέγκλιτης πολιτικῆς.

Οὐδέποτε διανοήθηκε νά ἐξαρτήσει τήν κρίση του γιά τήν ἀξία ἑνός προσώπου ἀπό τήν ἰδεολογική τοποθέτησή του στό σχῆμα τῆς ἀριστερᾶς - δεξιᾶς - κέντρου. Μοναδικά γι' αὐτόν κριτήρια ἦσαν τό ἦθος καί ἡ ἱκανότητα. Μέ «ἀριστερούς» — τόν Κόκκαλη, τόν Ἀγγελόπουλο κ.ἄ. — συνεδρίαζε στήν κατοχή γιά τήν ἀντίσταση κατά τῶν Γερμανῶν. Ἔκαμε ὑπουργούς καί διοικητές τραπεζῶν ἀγωνιστές πού εἶχαν «φοιτήσει» στή Μακρόνησο — Ἀθ. Κανελλόπουλος, Μομφεράτος κ.ἄ. Ἀπό τό «κέντρο» προέρχονταν διαλεχτοί συνεργάτες καί στενοί του φίλοι —

Τσάτσος, Ἀβέρωφ κ.ἄ. Κι ὁ κατά τήν ἑλληνική «ἀριστερά» ἐκπρόσωπος τῆς «δεξιᾶς» ἦταν αὐτός πού κρατικοποίησε τόν ἐξηλεκτρισμό καί τό τραπεζικό σύστημα τῆς χώρας, ἐρχόμενος σέ ρήξη μέ τό οἰκονομικό κατεστημένο, πού, ἐπίσης χονδροειδέστατα, τόν θεωροῦσε — καί τόν καταπολεμοῦσε — ὡς σοσιαλμανῆ.

Οἱ ξένοι ἀπαλλαγμένοι ἀπό τίς παρωπίδες τοῦ φανατισμοῦ καί τῶν κομματικῶν ἰδιοτελειῶν ἐκτίμησαν σωστά τόν Καραμανλῆ. Ὄχι μόνο «δεξιοί» ἤ «συντηρητικοί», ὅπως θά χαρακτηρίζονταν στόν τόπο μας ὁ Ντέ Γκώλ ἤ ὁ Ζισκάρ ντ' Ἐστέν ἤ ὁ φιλόσοφος Ρεϊμόν Ἀρόν, ὁ Μαλρώ καί τόσοι ἄλλοι πού τόν ἐγκωμίασαν. Ἀλλά καί ρηξικέλευθοι ὁραματιστές σάν τόν Κένεντι ἤ τόν Ὄλαφ Πάλμε, πού θεωροῦσαν τιμή τή φιλία τους μέ τόν Καραμανλῆ καί πολύτιμες τίς συμβουλές του. Κι ἀκολουθοῦν στό μακρύ κατάλογο ὁ Ἄγγλος ἐργατικός πρωθυπουργός Χάρολντ Οὐίλσον, ὁ σοσιαλδημοκράτης Γερμανός καγκελλάριος Χέλμουτ Σμίτ. Γράφει ὁ τελευταῖος: «Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἔχει δώσει τό σπάνιο παράδειγμα ἑνός statesman πού συνδυάζει θάρρος, αὐτοπεποίθηση καί προσωπική ἀκτινοβολία μ' ἕνα ὀξύ αἰσθητήριο γιά τό πολιτικά ἀναγκαῖο καί τό πρακτικά ἐφικτό».

Ὁ ἴδιος ὁ Καραμανλῆς, πολύ νέος ἀκόμη, ἔγραφε τό 1944 στό φίλο του Ἀβτζῆ: *«Ποῦ νά βρεῖς λογική στόν εὐλογημένο αὐτόν τόπο; Ἤ κι ἄν τή βρεῖς καμιά φορά, θά τή βρεῖς χωρίς τό γενναῖο ἐκεῖνο αἴσθημα πού τήν καθιστᾶ δημιουργική... Χωρίς ὅμως γενναῖο αἴσθημα δέν γίνεται τό σημαντικό στή ζωή καί προπαντός στήν πολιτική!»*. Ὁ Καραμανλῆς εἶχε καί λογική καί γενναῖο αἴσθημα. Τό διέθεσε ὁλοκληρωτικά στόν τόπο. Καί δημιουργοῦσε.

Γ. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ
Διορατικός ὁ Καραμανλῆς
(«Καθημερινή», 5 Μαρτίου)

Τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν τοῦ Νοεμβρίου 1974 ἐφοδίασε τόν Κ. Καραμανλῆ, καί τή Νέα Δημοκρατία, μέ μιά ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη νά χειριστεῖ τή δύσκολη περίοδο πού περνοῦσε τότε ἡ χώρα. Ποιά ἦταν τά προβλήματα; Ἡ Ἑλλάδα δέν ἐνέπνεε ἐμπιστοσύνη ἀπό ἐξωτερικό, ἐάν θά μποροῦσε νά ἀποκαταστήσει πράγματι τή δημοκρατία. Κι ὅμως, αὐτό ἐπιτεύχθηκε, χωρίς νά χυθεῖ σταγόνα αἵματος κατά τρόπο ἀπόλυτο. Εἶναι παραδεγμένο ὅτι τό δημοκρατικό πολίτευμα πού λειτούργησε μετά τίς ἐκλογές τοῦ '74 ἦταν ὑποδειγματικό σ' ὅλες του τίς μορφές καί σ' ὅλες τίς ἐκφράσεις. Αὐτό ἦταν τό ἕνα πρόβλημα, πού ὁ Καραμανλῆς τό ἔλυσε. Τό δεύτερο μεγάλο πρόβλημα ἦταν ὅτι ἡ οἰκονομία τῆς χώρας βρισκόταν σέ πολύ δύσκολη περίοδο, ὕστερα ἀπό τήν πετρελαϊκή κρίση τοῦ 1973 καί ὑψηλό ἐπίπεδο πληθωρισμοῦ, πού ἔφθανε τό 30%.

Σ' αὐτά προσετίθετο καί ἕνα πρόβλημα λειτουργίας τῆς διοικήσεως. Ὕστερα ἀπό μιά δικτατορία ἑπτά ἐτῶν, ἔπρεπε ὁ διοικητικός μηχανισμός τῆς χώρας νά ξαναμπεῖ μπροστά μέ νέα κριτήρια καί νέες προοπτικές. Σ' αὐτήν ἀκριβῶς τή φάση ὁ Καραμανλῆς ἐστάθμισε ὅτι ἡ χώρα γιά νά μπορέσει νά ἐπιτύχει τήν ἐσωτερική εἰρήνη, τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη καί γιά νά ἐδραιώσει τή θέση της στό ἐξωτερικό, ἔπρεπε νά γίνει μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ἡ συνέχεια, γνωστή, ὁδηγεῖ στήν ἱστορική πλέον φωτογραφία, ὅπου ὕστερα ἀπό διελκυστίνδα διαπραγματεύσεων, ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ἐπέτυχε νά πείσει τούς ξένους ἡγέτες, πού ἦταν ὅλοι ἀντίθετοι, ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἔπρεπε νά γίνει μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως κρινόμενη ὡς «on its own merit», μόνη της, χωρίς συνάρτηση μέ ἄλλες χῶρες τοῦ Νότου. Καί τό ἐπέτυχε καί ἄλλαξε τήν τύχη τῆς Ἑλλάδος ἀποφασιστικά. Κι αὐτά ὅλα τά ἐπέτυχε, γιατί αὐτός ὁ Μακεδόνας πολιτικός, πού σπούδασε νομικά, ἦταν ὁ τέλειος manager, ἀπό ἔνστικτο. Καί εἶχε μεγάλη διορατικότητα. Πρέπει νά θυμίσουμε πώς κοντά στίς τόσες δυσκολίες εἴχαμε στό ἐσωτερικό καί σφοδρή ἀντιπολίτευση ἐναντίον τῆς ἐντάξεως στήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα, ἡ ὁποία δέν βοηθοῦσε καθόλου τήν προσπάθεια πού ἔπρεπε νά γίνεται ἔξω... Καί πῶς ξεπέρασε τό σκόπελο τῆς ἀντίδρασης τῆς ἀντιπολίτευσης; Ἁπλῶς, ἔπεισε τούς ξένους ἡγέτες ὅτι ἔτσι ἔπρεπε νά γίνει. Τελειώνουν οἱ διαπραγματεύσεις τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1979, καί ὑπογράφεται ἡ Συνθήκη Προσχωρήσεως στίς 28 Μαΐου 1979, τήν προηγουμένη τῆς ἐπετείου τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἔγινε στίς 29. Στό Ζάππειο Μέγαρο, στίς 6 τό ἀπόγευμα, σ' ἕνα χρυσό ἡλιοβασίλεμα, στάθηκαν στά σκαλιά γιά τήν οἰκογενειακή φωτογραφία, μέ τήν Ἑλλάδα στήν Εὐρώπη τῶν Δέκα.

Γιατί θεωροῦμε τήν ἡμέρα αὐτήν ὁρόσημο καί τή φωτογραφία ἱστορική;

Τή λέμε ὁρόσημο, γιατί ἡ θέση τῆς χώρας ποιοτικά εἶχε ἀλλάξει. Ἐάν δέν εἶχε γίνει ἡ Ἑλλάδα μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας θά ἦταν σήμερα ἐδῶ, στήν ἄκρη τῆς Βαλκανικῆς, μία χώρα σάν ὅλες τίς ἄλλες χῶρες τῶν Βαλκανίων ἤ σάν κάποια ἄλλη τριτοκοσμική. Ἐκεῖνο πού μπορῶ νά πῶ εἶναι ὅτι οἰκονομικά θά ἦταν ἡ Ἑλλάδα καταρρακωμένη.

Οἱ ἀρετές τοῦ Καραμανλῆ; Τρίς, διορατικός. Ἤξερε τί θέλει: λιτότητα, τάξη, συνέπεια, ὑπευθυνότητα εἰς τήν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τοῦ καθενός. Καί ἦταν πολύ συνεργάσιμος.

Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Μεγάλος Εὐρωπαῖος ἡγέτης
(«Ἐλευθεροτυπία», 13 Μαρτίου)

Ἐκεῖνο τό ἀπόγευμα τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1994, τό Παρίσι εἶχε τυλιχθεῖ ἀπό τή γνώριμη γκρίζα, μελαγχολική του καταχνιά. Μέσα στό μικρό γραφεῖο τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς γαλλικῆς Ἐθνοσυνέλευσης, στό Παλαί Μπουρμπόν, πού στέγαζε ἕναν πρώην πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἡ συζήτηση δέν εἶχε πιά χαρούμενους τόνους. Πῶς νά χαριτολογήσει κανένας, ὅταν ἀναφέρεται στήν τραγωδία τῆς πρώην Γιουγκοσλαβίας, στήν Κύπρο, στά ἑλληνοτουρκικά προβλήματα;

Κάποια, ὡστόσο, στιγμή, τό πρόσωπο τοῦ Βαλερί Ζισκάρ ντ' Ἐστέν ἄρχισε νά φωτίζεται. Πῶς τά πάει ὁ φίλος μου ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ρώτησε τό Γιάννη Βαρβιτσιώτη καί τόν γράφοντα. Καί τήν ὥρα πού ἄκουγε τά νέα, σηκώθηκε ἀπ' τό γραφεῖο του γιά νά μᾶς δείξει μιά ἀπ' τίς τρεῖς ἤ τέσσερις φωτογραφίες πού ὑπῆρχαν στό δωμάτιο. Καραμανλῆς καί Ζισκάρ ντ' Ἐστέν, ἀρκετά

νεότεροι, μᾶς ἀτένιζαν χαμογελαστοί.

Ὁ πρώην πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας δστρεψε πρός ἐμᾶς τό βλέμμα του. Καί ἡ φωνή του ἤχησε πιό δυνατή, καθώς τόνιζε μία πρός μία τίς λέξεις.

«Εἶναι μεγάλος Εὐρωπαῖος ἡγέτης ὁ Καραμανλῆς», παρατήρησε. «Δέν νομίζω ὅτι ἐσεῖς στήν Ἑλλάδα τό ἔχετε ἐκτιμήσει ἀρκετά...».

Ἡ σκέψη του γύρισε στήν ἐποχή τῆς φωτογραφίας, κοντά 20 χρόνια πίσω. Τό δικτατορικό καθεστώς εἶχε καταρρεύσει καί ὁ Καραμανλῆς ξεκινοῦσε τή μεγάλη του προσπάθεια γιά νά φέρει τήν Ἑλλάδα στήν καρδιά τῆς Εὐρώπης. Τό ἰδιωτικό του ταξίδι στό Παρίσι, πού δημοσιογραφικά καλύπταμε, εἶχε αὐτόν ἀκριβῶς τό σκοπό.

Εἶχε προγευματίσει φιλικά τήν προηγούμενη μέ τόν πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας στά Ἠλύσσια καί τό πρωί περίμενε στό ξενοδοχεῖο του τήν ἐπίσκεψη τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ Ζάκ Σιράκ, πού ἦταν τότε στό Ματινιόν, εἶχε πολλές ἐπιφυλάξεις γιά τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στήν Κοινότητα. Καί ἡ συζήτησή του μέ τόν κ. Καραμανλῆ παρατάθηκε τόσο πολύ, ὥστε ἡ ἀγωνία τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου νά ἔχει κορυφωθεῖ.

Τί ἔγινε, κ. πρόεδρε; Ὁ Σιράκ ἐπιμένει; Ὁ Καραμανλῆς χαμογέλασε: *«Δέν ἦταν αὐτό τό πρόβλημα. Τοῦ ἐξήγησα μέσα σέ δέκα λεπτά τῆς ὥρας γιατί οἱ Γάλλοι δέν κινδυνεύουν ἀπ' τούς Ἕλληνες ἀγρότες καί τό κατάλαβε. Μοῦ ἔκανε τά παράπονά του γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο τοῦ φέρεται ὁ φίλος μου ὁ πρόεδρος (ὁ Βαλερί Ζισκάρ ντ' Ἐστέν) καί προσπάθησα νά τόν ἠρεμήσω. Τοῦ εἶπα ὅτι θά μιλήσω καί στόν Ζισκάρ. Εἶναι καλός ἄνθρωπος ὁ Ζισκάρ. Καί πολύ δυναμικός. Ἀλλά μερικές φορές βιάζεται. Κινεῖται πολύ, χωρίς νά σκέπτεται πρίν...».* Ἡ μεσολάβηση τοῦ Καραμανλῆ ἀδήγησε σέ μιά προσωρινή ἀνάμεσα στούς δύο ἡγέτες ἀνακωχή. Ποιό ἦταν αὐτό χάρισμα, πού τοῦ ἐπέτρεπε νά ἐπιβάλλεται στούς ξένους, πού Σιράκ καί Ζισκάρ (καί οἱ Γάλλοι δέν εἶναι οἱ λιγότερο ἀλαζονικοί στήν Εὐρώπη...) νά ζητοῦν τή μεσολάβησή του, πού ὁ καγκελλάριος Χέλμουτ Σμίτ νά μεταβάλλεται ἀπό σφοδρό πολέμιο σέ ἔνθερμο συμπαραστάτη καί πού ἡ πύλη τῆς εἰσόδου στήν Κοινότητα γιά τήν Ἑλλάδα νά παραβιάζεται, πέντε χρόνια πρίν ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Ἱσπανίας καί τῆς Πορτογαλίας;

Ἡ ἀπάντηση βρίσκεται, ἴσως, στή διαπίστωση τοῦ Βαλερί Ζισκάρ ντ' Ἐστέν ἐκεῖνο τό βροχερό παρισινό ἀπόγευμα τοῦ Νοεμβρίου.

Ι. ΜΑΡΙΝΟΣ

Προσπάθεια προσέγγισης ἑνός φαινομένου

(«Οἰκονομικός Ταχυδρόμος», 16 Μαρτίου)

Τελικά ἡ γενικότερη εὐχή ἱκανοποιήθηκε. Καί ἡ ἀλλαγή σκυτάλης στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἔγινε ὁμαλά, σέ ἀτμόσφαιρα εὐρύτερης κοινωνικῆς συναίνεσης καί χωρίς νά χρειασθεῖ ἡ προσφυγή σέ κοινοβουλευτικές ἐκλογές, ὅπως προβλέπει τό Σύνταγμα μετά τήν ἀνεκδιήγητη τροποποίησή του τό 1985. Τίς τότε ἀβλιότητες, στίς ὁποῖες πρωταγωνίστησε τό τότε καί σήμερα κυβερνῶν κόμμα, τίς «τιμώρησε» κατά τόν εὐγενέστερο καί δημοκρατικότερο τρόπο ἡ ἱστορία, ἀφοῦ ὁ τότε ἀνοίκεια ὑποχρεωθείς σέ ἀποχώρηση Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἐπανῆλθε θριαμβευτικά πρίν πέντε χρόνια, γιά νά ἀποχωρήσει ὁριστικά σήμερα περιβαλλόμενος ἀπό ἀγάπη καί ἐκτίμηση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλά καί μέ τούς ἐπαίνους καί τήν ἔκφραση εὐγνωμοσύνης καί ἐκείνων ἀκόμα πού τότε τόν ἔκριναν ἀπόβλητο καί παράδειγμα πρός ἀποφυγήν. Ταυτόχρονα τόν διαδέχθηκε ἕνας στενός ἐπί χρόνια συνεργάτης του πού ἀνήκει στήν ἴδια συντηρητική παράταξη, μέ τήν προσδοκία ὅτι θά ἀναδειχθεῖ ἀντάξιος συνεχιστής.

Αὐτές οἱ μέρες, κατά τίς ὁποῖες διήρκεσε ἡ διαδικασία τῆς προεδρικῆς διαδοχῆς, ὑπῆρξαν ἕνα διάλειμμα ἐθνικῆς ἀνάπαυλας καί μάταιης ὅπως ἀποδεικνύεται ἐλπίδας, ὅτι οἱ πολιτικοί μας θά σοβαρευθοῦν καί θά ἀσχοληθοῦν μέ αἴσθημα εὐθύνης μέ τά κοινά, καθώς τίποτα σχεδόν δέν πηγαίνει καλά σ' αὐτό πού ἀποκαλεῖται δημόσιος βίος. Ἐνῶ ἡ κοινωνία μέ τό ἐπικίνδυνο αἴσθημα τῆς ἀπουσίας Κυβέρνησης καί γενικά πολιτικῆς ἡγεσίας καί διαβρωμένη ἀπό τήν ἐπί δεκαετίες ὑπονόμευση τῶν θεσμῶν καί τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητας χάριν προσωπικῶν, κομματικῶν καί συντεχνιακῶν συμφερόντων, ἔχει παραδοθεῖ στό ὀλέθριο παιχνίδι τῆς ἀπόλυτης καί ἀδίστακτης πρόταξης τοῦ ἀτομικοῦ ἔναντι τοῦ συλλογικοῦ καί τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος ἀδιαφορώντας γιά τίς ὅποιες συνέπειες.

Γιά τούς δύο Προέδρους, τόν ἀποχωρήσαντα καί τόν διάδοχό του ἐγράφησαν, γράφονται καί θά γραφοῦν πολλά. Ἄλλωστε ὁ πρῶτος, καθώς ὑπῆρξε πρωταγωνιστής τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἐπί 60 περίπου χρόνια, ἔχει κατ' ἀνάγκην ταυτισθεῖ μέ τή νεώτερη ἱστορία τοῦ τόπου καί ἐφ' ὅσον ζεῖ καί μετεῖχε ἀκόμα ὡς χθές στό πολιτικό γίγνεσθαι καί ὡς πρόσωπο καί ὡς ἡγέτης καί ἐκφραστής πολιτικῶν πράξεων καί κοινωνικῶν συμφερόντων, εἶναι φυσικό νά μήν ὑπάρχει ἡ ἀναγκαία ἀπόσταση χρόνου καί ἀντικειμενικότητας γιά νά ἐκτιμηθεῖ ψύχραιμα καί δίκαια ἡ προσφορά του καί νά καταρτισθεῖ ὁ σχετικός ψυχρός ἀπολογισμός.

Ὅμως μέ ὅλη τή συναίσθηση τῆς εὐθύνης πού ἐπιβάλλεται, καί τήν ἀνάγκη παραμερισμοῦ προσωπικῶν αἰσθημάτων πού ὑπαγορεύει μιά ὑπερδεκαετής, τολμῶ νά πῶ, σχέση φιλίας μέ τήν ὁποία ἐτίμησε ὁ Κ. Καραμανλῆς τόν ὑπογράφοντα, θεωροῦμε ἀναγκαῖο νά προβοῦμε σέ κάποιες ἰδιαίτερα νομίζουμε ἀξιοπρόσεκτες ἐπισημάνσεις γι' αὐτόν. Τό πόσο δύσκολο καί ἐπικίνδυνο εἶναι αὐτό προκύπτει ἀπό τήν παλαιότερη διαπίστωση τοῦ Κ. Μανιαδάκη ὅτι «Ὁ Καραμανλῆς δέν ἐξηγεῖται. Εἶναι ἕνα φυσικό φαινόμενο» («Καθημερινή», 10.3.1995), ἀλλά καί ἀπό τήν ἰδιαίτερα εὔστοχη διαπίστωση τοῦ Δημήτρη Χορν, ὅτι «στήν περίπτωση τοῦ Καραμανλῆ ἡ ἀπόσταση δημιουργεῖ τήν ἐπαφή καί ἡ ἐπαφή τήν ἀπόσταση» («Βῆμα», 12.3.95), δηλαδή ἔπρεπε νά τόν γνωρίσει κάποιος ἀπό κοντά γιά νά καταλάβει τό μέγεθος τῆς προσωπικότητας καί νά ἀρχίσει νά τόν μυθοποιεῖ. Τό ὅτι αὐτές οἱ διαπιστώσεις, παρά τήν δόση ὑπερβολῆς πού ἐνέχουν, δέν ἀπέχουν καί πολύ ἀπό τήν πραγματικότητα, ἀποδεικνύεται ἀπό τό μοναδικό ἴσως στήν παγκόσμια ἱστορία γεγονός, ὅτι ἕνας πολιτικός ἡγέτης πού κυβέρνησε μιά χώρα ἀπό πολλές κορυφαῖες θέσεις ἐπί 60 χρόνια, ἀποχώρησε δημοφιλέστερος παρά ποτέ καί μέ γενική ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του ἀπό τό σύνολο τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων (καί αὐτοί ἀκόμα πού τόν μισοῦν ἤ τόν θεωροῦν προδότη δημόσια νά ἐκδηλω-

θοῦν ἐκτός κάποιων γραφικῶν, πού ἀποζοῦν ὡς νούμερα τῆς τηλεοπτικῆς ὀθόνης).

Θεωρεῖται σχεδόν βέβαιο, ἀπό ὄχι λίγους ὅτι ἄν ὁ κ. Καραμανλῆς ἦταν 15 χρόνια νεώτερος θά ἐθεωρεῖτο καί πάλι ἡ μόνη καί ἡ καλύτερη λύση τοῦ σημερινοῦ πολιτικοῦ προβλήματος τῆς χώρας μας. Σχηματίζοντας ἕνα νέο κόμμα ἐθνικῆς σωτηρίας θά ἐσάρωνε σέ ψήφους καί θά ἐκαλεῖτο νά ἐργασθεῖ μέ τή γνωστή ἀποφασιστικότητα καί τή ρεαλιστική διαίσθηση, πού ἐνέπνεε τήν πολιτική συμπεριφορά του, χάρις στίς ὁποῖες ἔδωσε στό παρελθόν πνοή στήν Ἑλλάδα καί τῆς ἐξασφάλισε αὐτοπεποίθηση, εὐημερία καί προοπτική γιά ὄντως καλύτερες μέρες.

Αὐτό εἶναι προσωπικό του ἐπίτευγμα δύο φορές, τό 1956 καί τό 1974· τό 1956 ἔβγαλε τήν Ἑλλάδα ἀπό τά ἐρείπια τοῦ ἐμφυλίου καί τήν ἔσυρε σέ πορεία ἀνάπτυξης καί εὐημερίας, ἐντάσσοντάς την στή χορεία τῶν πλέον εὐπορουσῶν χωρῶν τοῦ κόσμου, μετά φυσικά ἀπό τήν τομή πού ἐπεχείρησε ἡ Κυβέρνηση Παπάγου διά τοῦ Σπύρου Μαρκεζίνη.

Γιατί ἀνεξάρτητα ἀπό τά ὅσα ἀρνητικά θά μποροῦσε νά ἐπισημάνει κανείς σέ αὐτήν τή σχεδόν φρενήρη ἀνοδική πορεία μιᾶς χώρας, πού ἔγλειφε ἀκόμα τίς πληγές της καί μετροῦσε τάφους καί καταστροφές, σέ ἀτμόσφαιρα στήν ὁποία τά πάθη καί οἱ ἔξωθεν ἀπειλές δέν ἐπέτρεπαν νά λειτουργήσει ἄψογα ἡ δημοκρατία (ἔστω καί ἄν οἱ ὀξύτεροι ἐπικριτές γι' αὐτό ἐπιδίωξαν καί ἀγωνίσθηκαν ἀκόμα καί μέ τό ὅπλο στό χέρι γιά τήν κατάλυση τῆς ἀτελοῦς ἔστω δημοκρατίας μας), δέν μπορεῖ νά ἀγνοήσει ἀνάμεσα στά ἄλλα τά ἑξῆς:

Τήν πρώτη ὀκταετία Καραμανλῆ, ἀλλά καί κατά τήν πρώτη τετραετία μετά τή μεταπολίτευση τοῦ 1974 σημειώθηκαν οἱ καλύτεροι ρυθμοί ἀνόδου τῆς οἰκονομίας μας μέ τήν ἐντυπωσιακότερη σταθερότητα. (Μόνο ἡ Ἰαπωνία ξεπερνοῦσε τήν Ἑλλάδα σέ ἄνοδο τοῦ ΑΕΠ της). Καμία ἄλλη μεταπολεμική ἑλληνική κυβέρνηση ὑπό ὁποιονδήποτε ἄλλο πρωθυπουργό δέν ἔχει ἐπιδείξει τέτοια οἰκονομικά ἐπιτεύγματα. Τό ὅτι διεπράχθησαν λάθη εἶναι ἀναμφισβήτητο καί τό σημαντικότερο ἴσως σχετίζεται μέ τήν ἀπουσία ἰδιαίτερης προσοχῆς στίς ἀλλοιώσεις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τίς συνέπειες τῆς ὁποίας ζοῦμε καί σήμερα, εἶναι ἀναμφισβήτητο. Ὅμως εἶναι ἐπίσης γεγονός, ὅτι τήν ἐποχή πού κυβερνοῦσε ὁ Καραμανλῆς τῆς ΕΡΕ δέν εἶχε ἀκόμα ἀνακαλυφθεῖ ἡ ἀνάγκη προστασίας τοῦ περιβάλλοντος. Τότε μόλις γιά πρώτη φορά μίλησε γιά τό θέμα αὐτό ἡ Λέσχη τῆς Ρώμης καί ἄρχισε νά εὐαισθητοποιεῖ κάποιους ἐλάχιστους ρομαντικούς, πού πολύ ἀργότερα ἔδωσαν τήν ἰδεολογική πλατφόρμα γιά νά γεννηθεῖ τό οἰκολογικό κίνημα μέ τίς πλῆθος ἀδυναμίες καί ὀβιδιακές μεταμορφώσεις του καί τά ἐρωτήματα πού κατά καιρούς γεννᾶ.

Ἀντίθετα, οἱ παλαιότεροι θυμόμαστε, ὅτι ὅλα τά ἔργα μέ τά ὁποῖα γέμισε ὁ Καραμανλῆς τήν Ἑλλάδα καί χάρις σ' αὐτά (γιατί ἀπό κανέναν ἄλλο δέν ἔγινε κανένα ἄλλο σοβαρό ἔργο μεταπολεμικά) ἀκόμα καί σήμερα μποροῦμε νά παριστάνουμε τήν ἀνεπτυγμένη καί εὐρωπαϊκή χώρα, πολεμήθηκαν μεθοδικά καί ἀνελέητα ἀπό ὅλη τήν ἀντιπολίτευση καί ἀπό τήν κυριαρχούμενη ἀπό τά μαρξιστικά ὁράματα ἑλληνική διανόηση. Τίς σκοτεινότερες δέ σελίδες αὐτῆς τῆς στείρας ἄρνησης τίς ἔγραψε ἡ ἐλίτ τοῦ τεχνικοῦ κόσμου τῆς χώρας πού πολέμησε κάθε προσπάθεια ἀνασυγκράτησης καί ὑλικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ ταυτόχρονα ἐπωφελήθηκε σέ πλουτισμό, ἀφοῦ οἱ τεχνικοί ἐκτελοῦσαν τά ἔργα μέ τό Τεχνικό Ἐπιμελητήριό τους καί τούς ἀρχιτέκτονες νά τά ὑπονομεύουν.

Κατά τά 43 χρόνια πού εἶμαι δημοσιογράφος δέν θυμοῦμαι ποτέ νά συμφώνησαν οἱ διάσημοι τουλάχιστον τεχνικοί μας καί οἱ πνευματικοί μας ἄνθρωποι μέ ὁποιοδήποτε ἔργο τοῦ Καραμανλῆ καί τῶν συνεργατῶν του. Ὅλα τά πολέμησαν. Καί θά φανεῖ ἀσφαλῶς στούς νεώτερους περίεργο ἕως τρελό ὅτι καί οἱ ἐθνικοί δρόμοι, καί ἡ παραλιακή ὁδός Φαλήρου-Σουνίου καί ἡ λευκόρους Συγγροῦ, καί τά διυλιστήρια πετρελαίου, καί τά ἐργοστάσια ζαχάρεως, καί τά ἀθλητικά στάδια ὅλης τῆς χώρας, καί ὁ σταθμός τῆς Ὀμόνοιας, καί τά ναυπηγεῖα, καί τά ξενοδοχεῖα «Ξενία», καί οἱ μαρίνες καί τά Φεστιβάλ Ἐπιδαύρου καί Ἀθηνῶν, καί τό ἐργοστάσιο ἀλουμινίου, καί ὁ ἐξηλεκτρισμός τῆς χώρας καί ἡ σιτάρκεια, καί τό πλῆθος ὑδροηλεκτρικῶν καί ἀρδευτικῶν ἔργων, καί ἡ βιομηχανική ἐκμετάλλευση τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου τῆς χώρας, καί ὁτιδήποτε κάνει σήμερα τήν Ἑλλάδα πολιτισμένη καί σχετικά εὐημεροῦσα χώρα, πού ὅλα φέρουν τή σφραγίδα τῆς πρωθυπουργίας Καραμανλῆ, ἔγιναν παρά τήν ἀντίθεση τῆς ἀντιπολίτευσης, τῶν ἐφημερίδων καί τοῦ «προοδευτικοῦ» κόσμου.

Καί ἄς σημειωθεῖ ὅτι τό τιτάνιο αὐτό ἔργο συντελέσθηκε χωρίς πληθωρισμό, μέ ἀποκατάσταση τῆς ἀξιοπιστίας τῆς δραχμῆς, χωρίς σοβαρά ἐλλείμματα καί μέ ἕνα κρατικό μηχανισμό μέ τίς γνωστές ἀνεπάρκειες καί ἀντιστάσεις του, τόν ὁποῖο ἐπίσης δέν ἀφέθηκε νά ἐκσυγχρονίσει, ἀφοῦ κάθε σχετική ἀπόπειρα συνετρίβη στήν ἀντίσταση τῶν «προοδευτικῶν» καί «δημοκρατικῶν» δυνάμεων. Καί μέ τίς γνωστές ἐπίσης ἀντιστάσεις τῶν Ἀνακτόρων, τά ὁποῖα ἔβλεπαν μέ ἀνησυχία ἕως ὀργή, ὅτι ὁ ἀσυνήθιστος αὐτός πολιτικός, πού ἐκεῖνα ἔχρισαν πρωθυπουργό, ἐργαζόταν μέ ὅραμα καί πάθος γιά τόν τόπο, ἀρνούμενος νά παραμείνει ἕνα ἁπλό ὄργανο καί διεκπεραιωτής τῆς βουλήσεως τοῦ τότε πανίσχυρου ἀνώτατου ἄρχοντος, ὁ ὁποῖος εἶχε καί τόν ἀπόλυτο ἔλεγχο τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καί τῶν σωμάτων ἀσφαλείας.

Σήμερα ὅλοι ξέρουμε, κι ἄς μή θέλουμε νά τό ἀναγνωρίσουμε δημόσια (ὑπῆρξα καί ἐγώ ἐπικριτής πολλῶν τότε πρωτοβουλιῶν τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀλλά νομίζω ὅτι ἡ κριτική μου εἶχε κυρίως ὡς στόχο πραγματικά λάθη του), ὅτι ὁ Καραμανλικός ἀπολογισμός εἶναι στίς βασικές γραμμές περισσότερο ἀπό θετικός καί αὐτό ἐκφράζεται μέσω τῆς γενικῆς ὑπερκομματικῆς ἀναγνώρισης καί τιμῆς μέ τήν ὁποία τόν περιβάλλει ὁ λαός.

Κι ἀκριβῶς αὐτό θά πρέπει νά ἐκτιμήσει κι ἐκεῖνος, πού συχνά προβληματίζεται γιά τήν ποιότητα καί τό ἦθος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί τίς ἀντιστάσεις του σέ ἐκσυγχρονισμούς. Τό ὅτι ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τό λαό ἐν ζωῇ καί ἐνῶ βρισκόταν ἀκόμα στήν ἐξουσία ἡ προσφορά του καί ἐκλήθηκε ἀκόμα καί τό 1974 ὡς λαϊκός σωτήρας, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός παραμένει συχνά πολύ καλύτερος ἀπό τήν κάθε εἴδους ἡγεσία του. Μόνο πού κάνει τό λάθος νά ἐπιλέγει συχνά ἀκατάλληλους ἡγέτες καί ἀνακαλύπτει πολύ καθυστερημένα τούς καλούς μέ ἀποτέλεσμα νά τό πληρώνει, ἐνίοτε πολύ ἀκριβά.

Καί ἀσφαλῶς θά χαμογελᾶ πικρά ὁ πρόεδρος, καθώς βλέπει ὅτι κανένα ἀπό τά μεγάλα ἔργα δέν προχωρεῖ σήμερα, γιατί δέν τό ἀφήνουν αὐτοί πού εἶναι παράλληλη ἐξουσία στή χώρα. Γιατί εἶναι αὐτοί ὑπαίτιοι καί ὄχι ὁ Καραμανλῆς, πού ἡ Ἀθήνα δέν ἀπέκτησε ἐπί τόσες δεκαετίες τό Μετρό, πού μόλις ἄρχισε (πάλι ἀπό τό Κόμμα του). Εἶναι αὐτοί, καί ὄχι ὁ Καραμανλῆς, πού ἄφησαν ὡς ἀνοικτή καί ἀθεράπευτη πληγή τό Κυπριακό, ἀφοῦ δέν τοῦ ἐπέτρεψαν νά πιέσει τόν Μακάριο νά ἐντάξει τότε τήν Κύπρο στό ΝΑΤΟ, ὥστε νά ἀποτραποῦν τά τριτοκοσμικά παιχνίδια καί ἡ καταδίκη τῆς Κούβας τῆς Μεσογείου σέ διχοτόμηση καί ἐκτουρκισμό ἀπό τίς μεγάλες δυνάμεις. Εἶναι ἐκεῖνοι, ὑπαίτιοι καί ὄχι ὁ Καραμανλῆς, πού δέν ἀπέκτησε ἐγκαίρως ἡ χώρα ἕνα σύγχρονο Σύνταγμα, πού θά τῆς ἐπέτρεπε νά ἀναδειχθεῖ ἐγκαίρως σέ γνήσια δημοκρατία. Καί χρειάσθηκε νά γίνει ἡ δικτατορία τῶν Συνταγματαρχῶν μέ ὅ,τι αὐτό στοίχισε στή χώρα γιά νά συντελεσθεῖ πολύ καθυστερημένα καί αὐτό τό βῆμα μέ τό Σύνταγμα τοῦ 1975.

Φυσικά, ὅλοι πιά ἀναγνωρίζουν ὅτι στόν Καραμανλῆ τῆς Μεταπολίτευσης ὀφείλεται καί ἡ πλήρης ἐθνική συμφιλίωση, καί ἡ λύση τοῦ πολιτειακοῦ προβλήματος, καί ἡ ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, πού μέ λύσσα ἐπίσης πολέμησαν αὐτοί πού σήμερα ὁρκίζονται Εὐρωπαῖοι καί ὑμνοῦν τά ἐπιτεύγματα αὐτά (πλήν τοῦ συνεποῦς στά ὄνειρά του ΚΚΕ).

Ἔτσι ὁ Καραμανλῆς καί οἱ συνεργάτες του δέν εἶναι μόνο ἄξιοι τιμῆς γιά ὅλα αὐτά τά ἐπιτεύγματα. Ἀλλά καί διπλά ἀξιέπαινοι, διότι τά ἐπέτυχαν στήν ἔκταση πού ἐπέτυχαν, παρά τήν λυσσαλέα ἀντίδραση των (ἀντι)προοδευτικῶν καί (ἀντι)δημοκρατικῶν δυνάμεων. Πράγμα στό ὁποῖο ἐν πολλοῖς ὀφείλονται καί οἱ πλεῖστες ἀτέλειες καί τά ποικίλα λάθη τά ὁποῖα ἀναπόφευκτα συνεπάγεται μιά τόσο ἔντονη καί πολιτική δραστηριότητα, χωρίς μάλιστα ἐποικοδομητικές διορθωτικές ὑποδείξεις τῶν διαφωνούντων.

Κάτι ἀκόμα, πού δέν ἔχει διόλου ἐκτιμηθεῖ στήν ἔκταση πού πρέπει, εἶναι ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν εἶχε κατά κανόνα ἐμπάθειες, οὔτε μισαλλοδοξία. Καί καθώς ἦταν ἄνθρωπος τῶν ἔργων καί ὄχι τῶν λόγων καί ἤθελε θετικό ἀποτέλεσμα, δέν δίσταζε νά προσφεύγει στίς ὑπηρεσίες πολιτικῶν του ἀντιπάλων, καθώς τό κύριο κριτήριο ἐπιλογῆς τῶν συνεργατῶν του ἦταν ἡ ἀξία τους. Οἱ διαπρεπέστεροι συνεργάτες του συνήθως δέν ἄνηκαν ὄχι στό κόμμα του, ἀλλά οὔτε κἄν στήν εὐρύτερη συντηρητική παράταξη. Πλεῖστοι σημερινοί ἀστέρες τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῶν λοιπῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων διετέλεσαν συνεργάτες τοῦ Καραμανλῆ σέ κορυφαῖες θέσεις, πρός μεγάλη πικρία τῶν δικῶν του ἀνθρώπων. Διότι ἐκεῖνος προέτασσε τό συμφέρον τοῦ τόπου ἀπό τό συμφέρον τοῦ κόμματος. Ἐνδεικτικά θά ὑπενθυμίσω, ὅτι ὁ πρωτεργάτης τῆς νομισματικῆς σταθερότητας τῆς Καραμανλικῆς περιόδου καθηγητής κ. Ξ. Ζολώτας δέν ἄνηκε στή δεξιά, οὔτε φυσικά ὁ κ. Α. Παπανδρέου πού τόν ἔφερε ἀπό τό ἐξωτερικό γιά νά δημιουργήσει τό σημερινό ΚΕΠΕ, οὔτε ὁ Γρηγόρης Δαφνῆς ἤ ὁ Σπυρομήλιος πού ἄφησαν ἐποχή στό ΕΙΡ. Ἄλλωστε καί οἱ κορυφαῖοι ὑπουργοί του (Τσάτσος, Εὐ. Ἀβέρωφ, Γρ. Κασιμάτης, κ.ἄ.) ἀπό τήν κεντρέα παράταξη προέρχονταν καί ὄχι ἀπό τή δεξιά, ὅπως δέν θά ξέρουν οἱ νεώτερες γενιές! (μιά καί δυστυχῶς κάτι ἀνάλογο σήμερα θεωρεῖται ἀδιανόητο γιά τούς ἑκάστοτε κυβερνῶντες).

Καί, γιά νά καταλήξουμε σέ αὐτήν τήν κατ' ἀνάγκην ἐλλιπῆ καί ἐνδεικτική ἀναδρομή, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Καραμανλῆ τῆς ΕΡΕ καί μετά ἄρχισε ἡ διαδικασία τῆς ἐξαφάνισης τῶν δικαστικῶν νόμων καί πρακτικῶν μέ τήν κατάργηση τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεων, μέ τήν ἀποφυλάκιση τῶν κρατουμένων (τοῦ τό 'χει ἀναγνωρίσει ὁ κ. Φλωράκης), μέ τό σταμάτημα τῶν ἐκτελέσεων (οἱ τελευταῖες ἔγιναν ἐπί Κυβερνήσεως τοῦ Κεντροαριστεροῦ Ν. Πλαστήρα), μέ τήν κατάργηση τῶν πιστοποιητικῶν κοινωνικῶν φρονημάτων καί μέ τή βαθμιαία ἔνταξη στή νομιμότητα ὅλων τῶν προσωπικοτήτων τῆς ἀριστερᾶς (πού ἄλλα πιστεύοντας εἶχαν θέσει τό κῦρος καί τό μυαλό τους στήν ὑπηρεσία τοῦ ἐρυθροῦ ὁλοκληρωτισμοῦ καί τῶν συμφερόντων ξένων δυνάμεων, πού ἤθελαν τήν Ἑλλάδα δορυφόρο τῆς Μόσχας καί συρρικνωμένη στά σύνορα τοῦ Ὀλύμπου, μιά καί ἡ Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας προωθεῖτο ἀπό τό 1924 ὡς ἀνεξάρτητο σλαβικό κράτος, ἀπό τήν Σοβιετοκρατούμενη Κομμουνιστική Διεθνῆ στήν ὁποία ἦταν ὑποχρεωμένο νά ὑπακούει τό ΚΚΕ).

Ὁ μεγάλος ποιητής μας (μή δεξιός καί αὐτός) Ὀδυσσέας Ἐλύτης προέβη σέ μιά περιεκτική καί μέ συμπυκνωμένη σοφία διαπίστωση: «Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ὑπῆρξε καί εἶναι μιά ζωντανή σύνοψη τῶν ἀρετῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Στή σταδιοδρομία του ἔδειξε, ὅτι ξέρει νά μειώνει τούς κινδύνους καί νά ἐπαυξάνει τά ἐθνικά ὀφέλη».

Εἶναι δυστύχημα, πού ὁ Καραμανλῆς ἀποδείχθηκε σέ πολλά ἕνας ἄνθρωπος πιό μπροστά ἀπό τήν ἐποχή του. Καί ὅσο μποροῦσε νά κυβερνᾶ «ἐξανάγκασε» τή χώρα νά προοδεύσει (ἔστω καί μέ ἀπώλειες). Ὅμως ἡ ἄκαιρη ἀπομάκρυνσή του ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική ζωή καί ἀπό τήν ἡγεσία τῆς χώρας ἀκριβῶς τήν ὥρα πού ἐντασσόταν μέ δική του πρωτοβουλία ἡ Ἑλλάς στήν ΕΟΚ, δέν ἐπέτρεψε νά ἀξιοποιηθεῖ ἡ μεταβατική περίοδος προσαρμογῆς στίς Κοινοτικές συνθῆκες, ἀλλά ἀντίθετα ἀφέθηκε νά ἀπολεσθεῖ ἀνεπιστρεπτί αὐτή ἡ μοναδική εὐκαιρία, μέσα σ' ἕνα παραλήρημα «σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ» τήν ὥρα, πού ὁ ὑπαρκτός σοσιαλισμός εἶχε πιά ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶχε χρεοκοπήσει καί πάντως δέν εἶχε καμμία σχέση μέ τή δημοκρατία καί τήν ἐλευθερία.

Μέ τίς διαπιστώσεις μας αὐτές, πού μπορεῖ νά ἐκληφθοῦν καί ὡς ἐγκώμιον, δέν ἀποβλέπουμε στό νά ἀμφισβητήσουμε τά τυχόν λάθη πού διέπραξε καί τίς ἀδυναμίες πού ἀσφαλῶς εἶχε. Ἀλλά τώρα πού ἀποσύρεται ὁ κ. Καραμανλῆς πλήρης ἡμερῶν καί μέ τήν ἀπόσταση πού δημιουργεῖ ἡ συσσωρευμένη σοφία καί πεῖρα καί ἡ ὁριστική λήξη τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας, χωρίς φυσική δυνατότητα μεταμέλειας καί ἐπανόδου στήν ἐξουσία, νομίσαμε χρέος μας, ἐμεῖς πού ὑπήρξαμε καί γι' αὐτόν αὐστηροί ὅσο κυβερνοῦσε, νά προβάλουμε καί ὑπογραμμίσουμε τή δυσεκτίμητη θετική προσφορά του ὄχι μόνο ὡς ἐπιβεβλημένη ἀναγνώριση, πού τοῦ ὀφείλεται τώρα πού ἀκόμα μπορεῖ νά γίνει αὐτοπροσώπως ὁ ἀποδέκτης της, ἀλλά καί γιατί οἱ ἐπισημάνσεις αὐτές συνιστοῦν καί διδακτικό πρότυπο, ἄν ὄχι γιά τούς σήμερα ἀσκοῦντες ἤ διεκδικοῦντες τήν ἐξουσία, τουλάχιστον γιά τίς νεώτερες γενιές, πού θά πρέπει νά ξέρουν ὅτι τά ἀγαθά κόποις κτῶν-

ται, καί ὅτι ἡ πρόοδος μπορεῖ νά προέλθει μόνο ἀπό ἐκείνους, πού ἔχουν ὅραμα καί διάθεση αὐτοθυσίας, πού δέν χαϊδεύουν τίς ἀδυναμίες τῆς μάζας καί δέν ὑπόσχονται παραδείσους ἀπό ἄδεια ταμεῖα.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ὠθώντας τήν οἰκονομία τῆς Ἑλλάδας σέ ταχεῖα ἀνάπτυξη καί ἐκσυγχρονισμό αὔξησε θετικά τό ἐθνικό εἰσόδημα καί ἔδωσε σέ ὅλους τούς Ἕλληνες τήν εὐημερία ἤ τίς δυνατότητες νά τήν ἐπιτύχουν.

Κάποτε εἶχε ἐκτιμηθεῖ ὅτι ἐπί τῶν Κυβερνήσεών του οἱ ἀριθμοί εὐημεροῦσαν καί οἱ ἄνθρωποι δυστυχοῦν. Πῶς θά μποροῦσε νά ἐκτιμηθεῖ ἡ σημερινή κατάσταση τώρα πού καί οἱ ἀριθμοί καί οἱ ἄνθρωποι δέν αἰσθάνονται διόλου καλά; Κι αὐτά ἐν πολλοῖς ὀφείλονται, στό ὅτι τήν ἰδεολογία καί τίς πρακτικές Καραμανλῆ διαδέχθηκε ἡ ἀνάδειξη σέ λαϊκή καί δημοκρατική κατάσταση τῆς ἀπαίτησης γιά ἴσσονα προσπάθεια μέ ἀντιστρόφως ἀνάλογη ἀνταμοιβή της, ἡ κατάργηση τῆς πειθαρχίας, τῆς ἱεραρχίας καί τῶν ἐπιβραβεύσεων ἤ κυρώσεων ἀνάλογα μέ τή θετική ἤ ἀρνητική προσφορά, ἡ ἰσοπέδωση τῶν πάντων, ἡ ἀναξιοκρατία καί ἡ μετριοκρατία, ἡ περιφρόνηση τῆς νομιμότητας καί ἡ πρόταξη τοῦ κομματικοῦ καί συντεχνιακοῦ συμφέροντος ἀπό τά ἐθνικά καί τό γενικό. Καί προπαντός ὁ ἀκραῖος λαϊκισμός, πού χαϊδεύει ὅλα τά ταπεινά ἐνστικτα καί ὑπόσχεται ἤ μοιράζει λεφτά ἀπό ἄδεια ταμεῖα καί ἀπό τό προϊόν ἑνός φρενήρους δανεισμοῦ, πού ἔχει καταντήσει τή χώρα καί τό λαό της αἰχμάλωτο τῶν ξένων τραπεζῶν καί τῶν ἰσχυρῶν οἰκονομιῶν καί τῶν πολυεθνικῶν τους...

Ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς μπορεῖ νά ἀποχώρησε μέ δόξα καί τιμές καί γενική ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του, ἀλλά θά πρέπει νά διακατέχεται καί ἀπό τή βαθειά πίκρα, ὅτι οἱ διάδοχοί του ἀντί νά τό συνεχίσουν, μέ τίς πράξεις ἤ παραλείψεις τους, τό ὑποβάθμισαν καί ἐνίοτε τό ἀχρήστευσαν. Καί θά πρέπει νά τό βλέπει ὡς εἰρωνεία τῆς μοίρας ὅτι ἕνας λαός ὁλόκληρος τιμᾶ ἕνα ἔργο πού ἐν τούτοις ὁ ἴδιος δέχθηκε καί συνεργάσθηκε κιόλας γιά νά ὑποβαθμισθεῖ καί νά ἀχρηστευθεῖ. Ἀφοῦ ἀκόμα καί ἡ ἔνταξη στήν ΕΟΚ, πού τή θεώρησε ὡς μιά εὐκαιρία νά ἐξαναγκασθεῖ ὁ ἑλληνικός λαός νά μάθει νά κολυμπᾶ στά βαθειά νερά, μᾶλλον ἀφέθηκε ἀναξιοποίητη, ὥστε νά κινδυνεύουμε πράγματι τώρα νά πνιγοῦμε ἀφοῦ ἀντί νά προσπαθοῦμε νά μάθουμε κολύμπι προτιμήσαμε νά ἐπιπλέουμε ἀμέριμνοι στόν ὠκεανό φορώντας ἕνα φθαρτό σωσίβιο (λ.χ. τά κονδύλια τῆς ΕΟΚ) καί τά ὑπολείμματα τῆς κληρονομιᾶς Καραμανλῆ, ἐνῶ οἱ καρχαρίες μᾶς ἔχουν περικυκλώσει ἀπό παντοῦ.

ΧΡ. ΠΑΣΑΛΑΡΗΣ

Οἱ παραινέσεις τοῦ σοφοῦ δασκάλου

(«Ἀπογευματινή», 10 Μαρτίου)

Ὁ Καραμανλῆς ἔχει ὡς γνωστόν, ἕνα μοναδικό ταλέντο νά ξεχωρίζει τούς ἄξιους ἀνθρώπους καί νά τούς ἀναδεικνύει.

Ὅσοι γνωρίζουν ἀπό κοντά τόν Καραμανλῆ ἔχουν καταγράψει τίς σοφές συμβουλές του, οἱ περισσότερες ἀπό τίς ὁποῖες ἰσχύουν σήμερα, ἰδιαίτερα γιά ἐκείνους πού θέλουν ν' ἀλλάξουν τό πολιτικό κλίμα καί νά καταστήσουν τούς πολιτικούς ἄνδρες πιό ἀξιόπιστους στό λαό.

Εἶναι δέ γνωστό ὅτι ὅσοι δέν ἄκουσαν τόν Καραμανλῆ — καί δυστυχῶς ἀρκετοί ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων — χτύπησαν τό κεφάλι τους.

Καί ὄχι μόνο αὐτό...

Καθώς, λοιπόν, ξεκινᾶ μιά νέα ἐποχή, ἠχοῦν καί σήμερα καθαρά καί δυνατά οἱ παραινέσεις τοῦ σοφοῦ δασκάλου, μερικές ἀπό τίς ὁποῖες θά μᾶς συγχωρήσει νά μεταφέρουμε ἐδῶ, ἔστω μέ δική μας ἐλεύθερη ἀπόδοση!

Διδάσκει λοιπόν ὁ Καραμανλῆς ὅτι:

Ἕνας ἡγέτης μπορεῖ νά μείνει στήν ἱστορία, γιά τή συνολική συμπεριφορά του στό ἔθνος, ἀλλά μπορεῖ ἐπίσης νά γίνει Μεγάλος μέ μιά μόνο πράξη, ὅταν αὐτή γίνει στήν κατάλληλη ὥρα.

Ἕνας καλός ἡγέτης ζεῖ πάντοτε λιτά, ἀποφεύγει τίς προκλητικές ἐπιδείξεις, δίνει στό λαό τό πρότυπο τοῦ σοβαροῦ καί πειθαρχημένου δημόσιου ἄνδρα, συγκρατεῖ τά νεῦρα του, ἀκούει τούς φίλους του, δαμάζει τίς συγκινήσεις του. Κι ὅταν ὁ πόνος τοῦ φέρνει δάκρυα κρύβεται σ' ἕνα δωμάτιο καί κλαίει μόνος του...

Δέν μιλᾶ ὅταν δέν ἔχει κάτι σπουδαῖο νά πεῖ. Τά πολλά λόγια εἶναι σάν τό σφυροκόπημα στό ἀμόνι. Σέ ξεκουφαίνουν τόσο ὥστε νά μήν ξεχωρίζεις τό ἕνα χτύπημα πού ἔχει ἀξία.

Διαλέγει προσεχτικά τούς συνεργάτες του, ψάχνει γιά ταλέντα. Καί ὅταν τά βρεῖ τά τραβᾶ ἀπό τά μαλλιά καί τά φέρνει δίπλα του, θέλουν δέν θέλουν. Μένει πιστός στούς ἀνθρώπους πού τόν στηρίζουν, τούς τιμᾶ δέν τούς «πουλᾶ». Τούς ἀκούει προσεκτικά, τρυγάει τίς ἰδέες τους. Τό ταλέντο του εἶναι νά ἐπιλέγει τίς καλύτερες καί νά τίς ἐφαρμόζει.

Δέν κυνηγᾶ ποτέ τή μεγάλη δημοσιότητα, ἀφήνει νά τόν κυνηγᾶ ἐκείνη. Ὅσο περισσότερο τήν περιφρονεῖ, τόσο περισσότερο αὐτή θά τόν κυνηγήσει. Οἱ ἄνθρωποι μένουν μακριά ἀπό τή δημοσιότητα. Ὅσο τρέχεις πίσω ἀπό τά φουστάνια τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐνημέρωσης τόσο κινδυνεύεις νά γίνεις δοῦλος τους...

Δέν διστάζει νά λέει στό λαό τίς πικρές ἀλήθειες. Κι ὅταν χρειάζεται νά πηγαίνει ἐνάντια στό ρεῦμα, ἄς πηγαίνει μέ γενναιότητα. Ὁ λαός παρασύρεται συχνά ἀπό τούς δημαγωγούς, ἀλλά σέβεται καί τιμᾶ μόνο τούς ἡγέτες πού λένε ὠμές ἀλήθειες.

Ὁ καλός ἡγέτης δέν κάνει τήν ἀντιπολίτευση αὐτοσκοπό. Εἶναι μετριοπαθής, διαλεκτικός, ἀλλά σταθερός. Καί πάνω ἀπ' ὅλα βάζει τό ἐθνικό συμφέρον. Ἐκεῖ δέν συγχωροῦνται ὑποχωρήσεις καί συμβιβασμοί...

Δ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Ὁ χωρικός ἀπό τό Κιούπκιοϊ

(«Τό Βῆμα», 12 Μαρτίου)

Ἡ δήλωση ὅτι «ἀπό μικρό παιδί ἤμουν ἀντικαραμανλικός» προφανῶς ἐλάχιστα ἐνδιαφέρει τόν Κ. Καραμανλῆ ἤ τόν ἀναγνώστη διότι ὁ γράφων δέν ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στά δημόσια πράγματα τῆς χώρας ὥστε νά μετρᾶ ἡ ἐναντίωσή του στό πρόσωπο καί τήν πολιτική τοῦ ἀπερχόμενου προέδρου. Ὅταν ὅμως ἐπιχειρεῖ νά ἀποτιμήσει κανείς τό ἔργο ἀνθρώπου ποῦ ἔπαιξε ρόλο στή ζωή του (καί ὁ Καραμανλῆς ὑπῆρξε σημαντικός γιά τή ζωή ὅλων μας), ἄν θέλει νά εἶναι ἀποτελεσματικός, πρέπει νά ἀποτιμήσει

καί τή δική του ζωή. "Οχι ἐπειδή τά μεγέθη εἶναι συγκρίσιμα, ἀλλά γιά νά γίνει κατανοητό ἀπό ποιά θέση γίνεται ἡ ἀποτίμηση γιά νά ὠθήσει τόν ἀναγνώστη σέ ἀντίστοιχες σκέψεις.

"Ημουν λοιπόν ἀντικαραμανλικός διότι ὁ πατέρας μου, κεντρῶος μέν ἀλλά δημόσιος ὑπάλληλος στήν ἐπαρχία στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '60, ἦταν ὑποχρεωμένος νά διαβάζει «Καθημερινή» καί «Ἑστία» γιά νά μήν ἐκτεθεῖ καί μετατεθεῖ δυσμενῶς ἀπό τό «κράτος τῆς Δεξιᾶς». Διότι ἤμουν πεπεισμένος πώς ὁ Κ. Καραμανλῆς ἦταν ὑπεύθυνος γιά τά «σκάνδαλα τῶν ἐργολάβων» καί τά «βραχώδη οἰκόπεδα», γιά τίς προδοτικές «συμφωνίες τῆς Ζυρίχης», γιά τίς ἐκλογές «βίας καί νοθείας» τοῦ 1961, γιά τή δολοφονία τοῦ Λαμπράκη. Ἐνθουσιάστηκα ὅταν ἠττήθηκε τό 1963, παραληροῦσα γιά τή νίκη τοῦ «Γέρου τῆς Δημοκρατίας». Φοιτητής ἀργότερα, τοῦ καταλόγιζα τή χλιαρή ὡς ἐνδοτική στάση ἀπέναντι στήν χούντα. "Ωριμος πολίτης κατά τήν μεταπολίτευση, δέν τοῦ συγχωροῦσα τήν ἐπιείκεια ἀπέναντι στούς χουντικούς, τόν αὐταρχικό τρόπο διακυβέρνησής του, τό «ἀντιδημοκρατικό Σύνταγμα» τοῦ 1975, τό ὅτι ἤθελε νά ἐνταχθοῦμε στήν ΕΟΚ, νά ξαναγυρίσουμε στό ΝΑΤΟ, ἀπ' ὅπου εἴχαμε φύγει τό 1974, τήν ἐπιμονή του ὅτι «ἀνήκομεν εἰς τήν Δύσιν», τό ὅτι ἀπαγόρευσε τίς πορεῖες πρός τήν ἀμερικανική πρεσβεία, τό ὅτι ὑπῆρξαν διαδηλώσεις ὅπου χύθηκε αἷμα, τό ὅτι ἐν μιᾷ νυκτί ὁλοκληρώθηκαν τά ἔργα τῆς Συγγροῦ γιά νά περάσει ὁ Ζισκάρ ντ' Ἐστέν — κι ἄλλα πολλά τοῦ καταμαρτυροῦσα πού τά ξεχνῶ τώρα.

Ἐλάχιστα ἀπό τά παραπάνω θά τοῦ καταλόγιζα καί σήμερα — χωρίς αὐτό νά σημαίνει πώς μετανιώνω γιά τίς ἀπόψεις πού ὑποστήριζα τότε. Τό ὅτι οἱ ἀπόψεις τῆς Ἀριστερᾶς πού διεκδικοῦσε «σοσιαλισμό μέ ἀνθρώπινο πρόσωπο» ἠττήθηκαν δέν σημαίνει ὅτι ἦταν ἄχρηστες. Ἡ Ἀριστερά αὐτή ἦρθε στήν ἐξουσία στήν Ἑλλάδα, στήν Ἱσπανία, στή Γαλλία κατά τή δεκαετία τοῦ '80. Ἴσως νά μήν ἀποτύχαινε, ὅπως ἀπέτυχε, ἄν ταυτοχρόνως στίς ἡγέτιδες δυνάμεις τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου (ΗΠΑ, Βρετανία, Γερμανία) δέν ἔρχονταν στήν ἐξουσία οἱ Μπούς, Θάτσερ, Κόλ — οἱ πιό ἀδιάλλακτοι ἐκπρόσωποι τῆς Δεξιᾶς δηλαδή. Ἴσως ἦταν ἄλλη ἡ ὄψη τοῦ κόσμου σήμερα ἄν τήν ἴδια δεκαετία κυβερνοῦσαν στίς χῶρες αὐτές οἱ δημοκρατικοί, οἱ ἐργατικοί, οἱ σοσιαλδημοκράτες.

Ἀλλά κι ἄν ἀλλιῶς εἶχαν ἐξελιχθεῖ στόν κόσμο τά πράγματα, νομίζω πώς δέν θά ἄλλαζε ὁ ρόλος πού ἔπαιξε ὁ Κ. Καραμανλῆς στή σύγχρονη ἑλληνική ἱστορία. Διότι ὁ «χωρικός ἀπό τό Κιούπκιοϊ», ὅπως περιφρονητικά τόν ἀποκαλοῦσε ἡ μαρκεζινική «Ἑστία» τῶν μαθητικῶν μου χρόνων, δέν ἦταν σταυροφόρος τῆς Δεξιᾶς — ὅπως τοῦ καταλογίζαμε ὅταν ἦταν ἐνεργός στήν κομματική διαπάλη. Ἦταν ὁ ρεαλιστής διαχειριστής τῆς ἐξουσίας πού προσπαθοῦσε (καί κατάφερνε) νά συμβιβάζει τά συγκρουόμενα κοινωνικά πολιτικά καί διεθνῆ (σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τή διπλωματία) συμφέροντα λαμβάνοντας ὑπόψη του τούς ὑπάρχοντες συσχετισμούς δυνάμεων.

Ρεαλιστής σημαίνει συντηρητικός ἀλλά ὄχι ἀναγκαστικά καί ἀντιδραστικός. Δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε πώς ὁ Κ. Καραμανλῆς συγκρούστηκε μέ τό Παλάτι, πώς κατάφερε νά θεμελιώσει τή δημοκρατία κατά τή μεταπολίτευση σέ συνθῆκες ἰσχυρῆς πίεσης καί ἀπό τούς χουντικούς καί ἀπό τούς ἀριστερούς. Κατηγορήθηκε διαδοχικά γιά ἀμερικανόφιλος, γαλλόφιλος, σοσιαλμανής, γιά τά ἀνοίγματά του πρός τή Ρωσία· νομίζω πώς δέν ἐπρόκειτο γιά ἰδιοτελεῖς ἤ γιά ἰδεολογικές μεταστροφές ἀλλά γιά διπλωματικό ρεαλισμό· πού μπορεῖ νά μήν ἦταν θαυματουργός ἀλλά εἶχε ὡς κριτήριο τά συμφέροντα τῆς χώρας.

"Εχοντας ζήσει μετά ἀπ' αὐτόν ὡς πρωθυπουργούς τόν Α. Παπανδρέου καί τόν Κ. Μητσοτάκη νομίζω πώς μποροῦμε νά τοῦ ἀναγνωρίσουμε ὅτι εἶχε τή σοφία (ἤ ἁπλῶς τήν πολυτέλεια) νά μήν εἶναι δημαγωγός, νά μήν ὑποτάξει μείζονα θέματα στή λογιστική τοῦ «πολιτικοῦ κόστους». Δέν ἦταν ἀνασφαλής ὁ Κ. Καραμανλῆς, δέν ἀποκεφάλιζε τούς συνεργάτες του, ἀντιθέτως τίμησε διάφορους, ὅπως ὁ Παπαληγούρας, ὁ Κανελλόπουλος, ὁ Ράλλης, πού κάποτε τόν εἶχαν προδώσει. Εἶχε χωριάτικη σιγουριά γιά τόν ἑαυτό του, τή δύναμή του, τήν ἀποστολή του· χωριάτικη προφορά, χωριάτικο ἐμπειρισμό — ὑποπτεύομαι πώς ποτέ δέν τοῦ τά συγχώρεσαν αὐτά τά χαρακτηριστικά οἱ Ἀθηναῖοι μεγαλοαστοί καί οἱ ἀπόγονοι τῶν μεγάλων πολιτικῶν τζακιῶν, κι ἄς τόν εἶχαν ἀρχηγό τους. Τό ἀθηναϊκό κατεστημένο δέν κατάφερε νά ἀπαξιώσει τόν «χωριάτη Καραμανλῆ» σέ νεόπλουτο καί αἰσθανόταν ἀμήχανα μπροστά του.

Στόν χωριάτικο πολεοδομικό ἐμπειρισμό του ἀποδίδουν πολλοί τήν «καταστροφή τῆς Ἀθήνας» τήν ἐποχή πού ἦταν ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων. Ἴσως νά ἔχουν δίκιο ἀλλά τήν κατάσταση δέν τήν βελτίωσε ὁ «δραματιστής», διεθνιστής καί «ἀπελευθερωτής τῶν λαῶν», ἐπιστήμων πολεοδόμος Ἀντ. Τρίτσης, πού πρώτη του δουλειά ὡς ὑπουργοῦ ἦταν νά ἀκυρώσει τά ἔργα τοῦ μετρό καί τή μεταφορά τοῦ ἀεροδρομίου προσφέροντας στούς Ἀθηναίους ἄλλη μιά εἰκοσαετία ὑποβάθμισης τῆς πόλης.

Νομίζω πώς ὅσοι ἀπό τίς γενιές τοῦ '60 καί τοῦ '70 συγκρουστήκαμε μέ τόν «καραμανλισμό» πρέπει νά ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὀφείλουμε πολλά στόν ἀπερχόμενο Πρόεδρο κι αὐτός μᾶς ὀφείλει τό ὅτι ἡ ἀντίθεση ὁδήγησε τή ρεαλιστική πολιτική του σέ θέσεις πού μᾶς ἐπιτρέπουν νά τόν τιμοῦμε ὡς ἡγέτη σώφρονα, γενναιόφρονα, ἀποτελεσματικό πού νοιάστηκε γιά τόν τόπο περισσότερο ἀπ' ὅσο νοιάστηκε γιά τόν ἑαυτό του. Τόν θυμᾶμαι ὅταν ἔφευγε ἀπό τό Παρίσι στίς 24 Ἰουλίου νά ἐπαναλαμβάνει ὡς μόνη δήλωση τή φράση τοῦ Ἄϊζενχάουερ ὅταν ξεκινοῦσε τήν ἐκστρατεία του στήν Ἀφρική: «Pray for me boys». Δέν γνωρίζω ἄν καί πόσοι προσευχήθηκαν γι' αὐτόν, ἀλλά ὁ Κ. Καραμανλῆς μέ τό πεῖσμα τοῦ «χωρικοῦ ἀπ' τό Κιούπκιοϊ», τή γήινη σοφία τοῦ ἀγρότη πού νοιάζεται γιά τά οὐσιώδη, τήν αὐτάρκεια τοῦ χωριάτη πού στηρίζεται στίς δυνάμεις του μέ τή δύναμη πού ἀντλοῦσε ἀπό τίς βαθιές ρίζες του, κατάφερε νά θεμελιώσει τή μοναδική γιά τήν ἱστορία τοῦ τόπου κοινοβουλευτική δημοκρατία πού ζοῦμε σήμερα. Γι' αὐτό, κι ἄς διαφωνήσαμε μαζί του, τόν τιμᾶμε, τόν σεβόμαστε, τόν ἀγαπᾶμε.

Δ. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Προεδρικά

(«Τό Βῆμα», 12 Μαρτίου)

Στίς ἐξαιρετικές συνθῆκες τῆς πρόσφατης προεδρικῆς ἐκλογῆς θά πρέπει νά προστεθεῖ ἕνα ἀκόμη στοιχεῖο: ἡ

προβολή τῆς ἐντιμότητας τοῦ νέου προέδρου, ὡς ἀποφασιστικοῦ κριτηρίου — κάτι ποὺ ὑπονοεῖ ὅτι ὁ λοιπός, δραστηριότερος, πολιτικός κόσμος τῆς χώρας καὶ οἱ κορυφαῖοι ἐκπρόσωποί του πάσχουν ἀπό κάποιου εἴδους ὑποχρεωτική ἀνεντιμότητα, σύμπτωμα τῆς καθημερινῆς τους τριβῆς μέ εὐτελέστερα θέματα καὶ σύνεργα τῆς δημόσιας ζωῆς.

Ὅπως καὶ ἄν ἔχει τό πράγμα (μακάρι νά ἀποδειχθεῖ ὅτι καλῶς ἔχει, ὡς ἔχει) ὁ τίμιος κ. Στεφανόπουλος (ἡ καθαρότητα τοῦ ὁποίου ἐλέγχεται ἀκόμα καὶ στήν καθαρεύουσα γλώσσα του) ἐπιβαρύνεται μέ πρόσθετη εὐθύνη, ἐξαιρετικῆς πάλι τάξης: διαδέχεται τόν Κωνσταντῖνο Καραμανλῆ, ἡ δεκάχρονη προεδρική θητεία τοῦ ὁποίου (μοιρασμένη στά δύο) τόν κατέστησε πανελλήνιο σύμβολο τοῦ μεταδικτατορικοῦ, πολιτικοῦ καὶ πολιτειακοῦ, βίου μας. Ἡ ἱστορία θά δείξει ἄν στήν πρόωρη κάπως αὐτή ἐκτίμηση ὑπάρχει κάποιου εἴδους ὑπερβολή ἤ καὶ ὑποβολή. Πρός τό παρόν πάντως ἰσχυρή παραμένει ἡ αἴσθηση ὅτι ὁ ἀπερχόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τίμησε τό ἀξίωμά του περισσότερο ἀπό ὅ,τι τιμήθηκε ἀπό αὐτό.

Ἡ προεδρική αὐτήν ὑπερτίμηση τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, πού σφραγίζεται τώρα καὶ μέ τή διακριτική ἀποχώρησή του ἀπό τό Προεδρικό Μέγαρο, δέν ἀποτελεῖ μόνο σπάνιο φαινόμενο στά πολιτικά μας πράγματα καὶ πεπραγμένα, ἀλλά ἐν μέρει τουλάχιστον καὶ δυσεξήγητο ἄν μάλιστα σέ τοῦτον τόν ἀπολογισμό ληφθεῖ ὑπόψη τό προδικτατορικό πρωθυπουργικό παρελθόν τοῦ ἀπερχόμενου προέδρου, τό ὁποῖο, γιά τή δική μου τουλάχιστον γενιά, ὑπῆρξε παράδειγμα, ἀποτελεσματικοῦ ἴσως, ἀλλά σχεδόν αὐταρχικοῦ συντηρητισμοῦ.

Πῶς κατόρθωσε ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς νά ἀντιστρέψει μέ τή μεταδικτατορική πολιτεία του τήν ἀμφίβολη προδικτατορική του φήμη, παραμένει ζητούμενο, γιά τό ὁποῖο ἤδη ἔχουν προταθεῖ κάποιες, λιγότερο ἤ περισσότερο, πειστικές ἐξηγήσεις: λ.χ. ἡ παρισινή ἀπομόνωση μέ τά στοχαστικά καὶ πρακτικά της παρεπόμενα, ἡ ἰσόρροπη φρόνηση κατά τούς πρώτους κρίσιμους μῆνες μετά τήν πτώση τῆς χούντας, ὡσότου παροπλιστοῦν τά κατάλοιπά της, ἡ διορατική καὶ ἔγκαιρη ἀναγνώριση τοῦ ΚΚΕ, γενικότερα τῆς Ἀριστερᾶς, ἡ σαφής καὶ ἀμετάκλητη ἀντιβασιλική ἀπόφαση, ἐπικυρωμένη μέ τό πανηγυρικό δημοψήφισμα.

Μέ τίς προφανεῖς ὡστόσο αὐτές ἑρμηνευτικές προτάσεις συνήθως δέν συνυπολογίζονται καὶ κάποια χαρακτηρολογικά σήματα τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ φαινομενικῶς ἀντιφατικά μεταξύ τους, τά ὁποῖα, μέ τήν πρόοδο τοῦ χρόνου, τόν κατέστησαν κατά κάποιον τρόπο διαταξικό δημόσιο πρόσωπο — προϋπόθεση τῆς εἰκόνας ἑνός ἐπίδοξου ἐθνικοῦ ἡγέτη. Μιλῶ γιά σύμπτωση τρόπων συμπεριφορᾶς, οἱ ὁποῖοι συνήθως μοιράζονται σέ διαφορετικές κοινωνικές τάξεις, διακρίνοντας τούς ἐκπροσώπους των.

Ὅπως εἶναι ἡ ἐνδυματολογική φροντίδα ἀριστοκρατικοῦ γούστου, ἡ ὁποία ὅμως στήν περίπτωση τοῦ ἀπερχομένου προέδρου ἰσορροπεῖ μέ τή λαϊκή, διαλεκτική του προφορά. Μπορεῖ κάποιος νά προσθέσει κι ἄλλες τέτοιες ἀπροσδόκητες συζεύξεις ποὺ συστήνουν τόν διαταξικό χαρακτήρα τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ: π.χ. τήν ἐξουσιαστική του αὐστηρότητα, ἤ καὶ ἔπαρση, ἡ ὁποία ὡστόσο συχνά συνδυάζεται μέ ὑπονομευτικό τῆς ἐξουσιαστικῆς σοβαροφάνειας καταλυτικό χιοῦμορ, τή διπλωματική προσαρμογή, ποὺ δέν ἀποκλείει ὅμως σέ κρίσιμες στιγμές αὐτόματες καὶ βίαιες ἀντιδράσεις, κάποτε καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς καλῶς ἐννοουμένης εὐγένειας.

Δέν θά προχωρήσω ἄλλο, γιατί φοβᾶμαι ὅτι θά κατηγορηθῶ πώς συμβάλλω στήν καραμανλική εἰδωλοποίηση, λησμονώντας τά ἀλησμόνητα. Παρά ταῦτα, ἄν τά δημόσια εἴδωλα εἶναι ἀκόμη ἀπαραίτητα ἤ ἔστω ἀναπόφευκτα στόν τόπο μας, ἡ δικαιοσύνη ἐπιβάλλει νά ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς τά ἐκπροσώπησε μέ τό παράδειγμά του ὑποδειγματικῶς — ὅταν ἄλλοι τά οἰκειοποιοῦνται στή γελοιογραφική τους μᾶλλον ἐκδοχή.

Μ. ΠΛΩΡΙΤΗΣ
Ἀλλαγές καὶ ἀντιφάσεις
(«Τό Βῆμα», 19 Μαρτίου)

Ἡ «ἀλλαγή φρουρᾶς» τῆς 10.3 στό Προεδρικό Μέγαρο πρόβαλε μερικές ἀπ' τίς παράδοξες καὶ εἰρωνικές ἀντιφάσεις τῆς πολιτικῆς ζωῆς μας. Ἀντιφάσεις πού, κατά ἕναν τρόπο, θυμίζουν τό λεγόμενο ἀπ' τούς Γάλλους «quiproquo», «ἄλλος γι' ἄλλον», ἤγουν ὅταν κάποιος νομίζεται πώς εἶναι κάποιος ἄλλος ἤ κάτι ἄλλο. Μία κατάσταση, πού τήν ἔχει ἀπειρες φορές «ἀξιοποιήσει» τό κωμικό θέατρο — καὶ τό πολιτικό, βέβαια. Μόνο που, σ' αὐτή τήν περίπτωση, τό «quiproquo» δέν ἔχει δύο πόλους, ἀλλά τρεῖς: τόν ἀπερχόμενο Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τόν ἐρχόμενο καὶ τόν παραμένοντα Πρωθυπουργό.

Ὁ ὑπογράφων νομιμοποιεῖται — νομίζω — νά καταγράψει τίς ἀντιφάσεις αὐτές, μιά καὶ δέν ὑπῆρξε «ὀπαδός» κανενός ἀπ' τούς τρεῖς τους.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, ἀδιαμφισβήτητος ἀρχηγός τῆς συντηρητικῆς παράταξης γιά τέσσερις δεκαετίες, εἴδωλο τῶν μισῶν Ἑλλήνων καὶ «ἐπάρατος» γιά τούς ἄλλους μισούς — κατευοδώνεται τώρα, τιμώμενος καὶ ὑμνούμενος ἀπ' ὅλες τίς παρατάξεις. Ἀκόμα καὶ ἀπό τό «προοδευτικό» ΠΑΣΟΚ πού, πρίν 10 ἀκριβῶς χρόνια, τόν εἶχε τόσο ἄθλια «ἐξώσει» ἀπ' τήν Προεδρία σάν «τροχοπέδη» γιά τήν πραγμάτωση τῆς μεγάλης ἀλλαγῆς μ' ὅλο πού, λίγες μέρες νωρίτερα, ὁ ἀρχηγός του Ἀνδρέας Παπανδρέου τόν χαρακτήριζε «φαινόμενο ἀνώτατου ἄρχοντα» καὶ «μοναδικόν» γιά τό ἀξίωμά του.

Ὁ Κωστῆς Στεφανόπουλος, δηλωμένα συντηρητικός πολιτικός, ὑπερψηφίστηκε ἀπ' τήν «προοδευτική» παράταξη καὶ καταψηφίστηκε ἀπ' τή «συντηρητική», πού ἦταν ὡστόσο ἀνάστημά της...

(Πρακτικά κι ἑρμηνευτικά: Τό 1985, ἀποβλήθηκε ὁ Κ. Καραμανλῆς γιά νά μή χαθοῦν οἱ ἐκλογές. Τώρα, ἐπιβλήθηκε ὁ Κ. Στεφανόπουλος γιά νά μή γίνουν ἐκλογές. Ὁ ἐστί μεθερμηνευόμενον, ἀντικειμενική ἀξιολόγηση ἀρχόντων ἀπό ἄρχοντες!).

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀποτελεῖ πραγματικά φαινόμενο μακρόχρονης πολιτικῆς ἐπιτυχίας στήν ἑλληνική (καὶ ὄχι μόνο) δημόσια ζωή, ἀφοῦ κατόρθωσε νά διατελέσει 14 χρόνια Πρωθυπουργός κι ἄλλα 10 Πρόεδρος Δημοκρατίας καὶ ν' ἀποσυρθεῖ «ἐν δόξῃ, χορδαῖς καὶ ὀργάνοις». «Ρεκόρ» ἀπρόσιτο, ἀκόμα καὶ γιά τούς δύο μεγάλους «προδρόμους» του, τόν Χαρίλαο Τρικούπη καὶ τόν Ἐλευθέριο Βε-

νιζέλο — πού πέθαναν κι οί δύο, άποδοκιμασμένοι καί βαθύτατα άπογοητευμένοι, στήν αὐτοεξορία.

Ὁ Κ. Στεφανόπουλος δέν μπόρεσε νά ἐξασφαλίσει οὔτε τήν περιθωριακή ἐπιβίωση τοῦ κόμματός του, δέν τιμήθηκε παρά μέ ἐλάχιστες ψήφους τῶν Ἑλλήνων καί ἀποσύρθηκε ἀπ' τόν πολιτικό στίβο — ὥσπου, τώρα, τιμήθηκε μέ τό ἀνώτατο ἀξίωμα τῆς Πολιτείας.

Ὁ «κομματάρχης», Κ. Καραμανλῆς, ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἔμεινε ἀπαράβατα «προσηλωμένος στά συνταγματικά του καθήκοντα» (Παπανδρέου ἔφη, τό 1985) καί «στήν τετραετία 1981-85, δοκιμάστηκε μιά διαλεκτική σχέση καί μιά ἀνοιχτή ἰσορροπία ἀνάμεσα στόν Πολιτειακό Θεσμό (Πρόεδρος) καί στόν Πολιτικό Θεσμό (αὐτοδύναμη κυβέρνηση), σέ πλήρη ἐναρμόνιση μέ τό «σεβασμό πρός τή Λαϊκή Θέληση» (Παπανδρέου ξανά, ἔφη στήν εἰσήγησή του τῆς 10.3.85 πρός τήν Κ.Ε. τοῦ «Κινήματος» γιά τή «ρήξη μέ τή Δεξιά» καί τήν «ἀποπομπή» τοῦ Κ. Καραμανλῆ).

Ἀντ' αὐτοῦ, ὁ ἀρχηγός τοῦ ΠΑΣΟΚ προτίμησε, γιά «Πρόεδρο ὅλων τῶν Ἑλλήνων» τόν «ὑπερκομματικό» Χρ. Σαρτζετάκη πού μέ τίς ἱλαροτραγικές ἀλαζονεῖες του, τίς προσωπικές ἐμπάθειες του, τίς πομφολυγώδεις ρητορίες του — ἔκανε τόν ἑαυτό του (καί τό ἀξίωμά του) ἀντικείμενο μόνιμης εἰρωνείας καί σαρκασμοῦ τῶν Ἑλλήνων ὅλων...

Ὁ Κ. Καραμανλῆς, πού εἶχε «διορισθεῖ» Πρωθυπουργός ἀπ' τό Παλάτι τό 1955, ἦρθε ὡστόσο σέ ρήξη μέ τήν Αὐλή τό 1963 καί αὐτοεξορίσθηκε. Καί μέ τήν «οὐδετερότητά» του στό Δημοψήφισμα τοῦ 1974 συντέλεσε ἀποφασιστικά στήν ἀπολάκτιση τῆς μοναρχίας...

Ὁ Κ. Στεφανόπουλος, πού δέν ἔχει κρύψει τά φιλοβασιλικά φρονήματά του, γίνεται τώρα ἀνώτατος ἄρχων τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας καί, ἐξ ὁρισμοῦ καί ὅρκου, προασπιστής της ἐναντίον κάθε ἐπιβουλῆς — καί, φυσικά, ἐναντίον τῆς βασιλικῆς τοιαύτης.

Ὁ ἀντικομμουνιστής ἀπό ἰδεολογία, παράδοση καί παράταξη Καραμανλῆς ὁλοκλήρωσε ὡστόσο τήν κατάλυση τοῦ ἐφιαλτικοῦ ἐμφυλιοπολεμικοῦ κλίματος, ὅταν πρωτόγινε Πρωθυπουργός —καί στή μεταδικτατορική πρωθυπουργία του, νομιμοποίησε τό «παράνομο» ΚΚΕ, πράγμα πού ἀποκατάστησε στίς σωστές διαστάσεις τους τίς πολιτικές δυνάμεις καί ἰσορροπίες τοῦ τόπου. Οὐ μήν ἀλλά καί λιθοβολήθηκε ἀπ' τήν ὑπερ-Δεξιά σάν «σοσιαλμανής» τόσο γιά ὁρισμένα ἐσωτερικά μέτρα του ὅσο καί γιά τά ἀνοίγματά του πρός τήν τότε Σοβιετική Ἕνωση...

Ὁ σοσιαλιστής, ἄρα μαρξιστής, Α. Παπανδρέου πότε ἐρωτοτροποῦσε (προεκλογικά) μέ τή μαρξιστική Ἀριστερά καί πότε τή χαρακτήριζε (μετεκλογικά) πεταμένη στό «χρονοντούλαπο τῆς ἱστορίας»... ἄλλοτε θαύμαζε τόν «σοσιαλιστή» Καντάφι καί τόν κομμουνιστή Γιαρουζέλσκι καί ἄλλοτε ἐπαινοῦσε κι εὐγνωμονοῦσε τίς ἀρχικαπιταλιστικές ΗΠΑ καί τήν ΕΟΚ «τῶν μονοπωλίων».

Ὁ Καραμανλῆς στάθηκε πάντα «δυτικόφιλος» («Ἀνήκομεν εἰς τήν Δύσιν») καί πέτυχε τήν εἴσοδο τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα — πράγμα πού τόσα ἔσοδα μᾶς ἔφερε, ἀλλά καί ὄχι λίγα πολιτικά «ἔξοδα» μᾶς φόρτωσε, ἐξαιτίας καί τῶν δικῶν μας πολλαπλῶν λαθῶν.

Ὁ Α. Παπανδρέου ἄρχισε ἀπό τριτοκοσμικές καί «ἀνατολικές» οὐτοπίες, κατακεραύνωνε τό «συνδικάτο ΕΟΚ καί ΝΑΤΟ» — γιά νά καταλήξει ὑπέρμαχος καί ἱκέτης ἀμφοτέρων καί ν' ἀγκιστρώνεται ἀπό τά ἀμερικανοευρωπαϊκά σωσίβια γιά νά κρατηθεῖ ἔξω ἀπ' τή ρουφήχτρα τῆς χρεωκοπίας ἡ κυματοδαρμένη οἰκονομία μας...

Ὁ Κ. Καραμανλῆς προσωποποίησε τήν «ἑνός ἀνδρός ἀρχή» μέσα στόν κοινοβουλευτισμό... ἐπέβαλε τό (σέ πολλά ἀναχρονιστικό) Σύνταγμα τοῦ 1975, πού ἔδινε ὑπερεξουσίες στόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας (δηλαδή στόν μετά πέντε χρόνια ἑαυτό του)... καταγγέλθηκε σάν «αὐταρχικός», «ἀντιδημοκρατικός», «ἀντιλαϊκός», ἔνοχος γιά τή «βία καί νοθεία» τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1961, συνένοχος τοῦ «ἀστυνομικοῦ κράτους» καί τοῦ παρακράτους. Κι ὡστόσο, μέ τήν ἐπιστροφή του (καί μέ τή δαμόκλειο σπάθη τῆς χούντας ἀπό πάνω του) ἔσπειρε καί κάρπισε τήν κοινοβουλευτική δημοκρατία, πού ἀποδείχθηκε μακρόβια κι ἀπαρασάλευτη.

Ὁ Α. Παπανδρέου προσωποποίησε τήν «ἑνός ἀνδρός ἀρχή» καί μέσα στό κόμμα του («Ἡ κριτική καί ἡ αὐτοκριτική εἶναι μηδενιστική καί ἀκυρωτική τῶν κατακτήσεών μας», ἔλεγε), κατηγορήθηκε ἀπό στελέχη του γιά «ἐπηρμένο δεσποτισμό» καί «πειθαναγκαστικές διαδικασίες λειτουργίας πού ἐπιβάλλονται στήν ὀργάνωση»... ὥσπου ἔφτασε σήμερα νά βάλλεται ἀπό πρωτοπαλίκαρά του γιά ὅλα τά ἁμαρτήματα καί γιά ὅλους τούς «ἁμαρτωλούς» πού τόν περιστοιχίζουν. Ἔτσι πού ἡ «ἑνός ἀνδρός ἀρχή» μετατράπηκε σέ «ἐκ πολλῶν ἀνδρῶν καί γυναικῶν ἀνταρσία καί ἀναρχία». Ὅσο γιά συνταγματικότητες μέ τήν Ἀναθεώρηση «χάρισε» τίς προεδρικές ὑπερεξουσίες στή Βουλή (δηλαδή στό κόμμα του, δηλαδή στόν ἑαυτό του) καί τίς ἐπικύρωσε μέ τά δημοκρατικότατα χρωματιστά ψηφοδέλτια τῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς τοῦ '85. Κι ὅπως τήν ἐποχή τῆς δεξιᾶς ἀστυνομοκρατίας ἔτσι καί τώρα οἱ «δυνάμεις τῆς τάξεως» σακατεύουν ἐργαζόμενους καί συνταξιούχους πού τολμοῦν νά ἔχουν αἰτήματα, νά ἐπαιτοῦν λίγα ὄβολα παραπάνω καί (τό θρασύτερο) νά ζητοῦν ψιχία διαλόγου μέ τόν λαοπρόβλητο πρωθυπουργό.

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἄλλαξε τήν Ἑλλάδα στήν πρώτη ὀκταετία του, διπλασίασε τό ἐθνικό εἰσόδημα, ἔκανε ἔργα ἀπαραίτητα γιά τήν ἀνάπτυξη καί τόν ἐκσυγχρονισμό τῆς χώρας (χωρίς κοινοτικά «πακέτα»). Αὐτές, ὅμως, οἱ ἀλλαγές πληρώθηκαν μέ τήν τσιμεντοποίηση τῆς Ἀττικῆς καί ἰδιαίτερα τῆς Ἀθήνας, μέ τήν παγκυριαρχία τοῦ βάρβαρου πολεοδομικοῦ νεοπλουτισμοῦ καί τοῦ παμφάγου ἐργολαβισμοῦ, μέ ὑστερική ἔκρηξη ἀστυφιλίας, ἀλλά καί ἀπεγνωσμένης μετανάστευσης. Ἄλλαξε, ὅμως, κι ὁ ἴδιος ὁ Καραμανλῆς πού, στήν αὐτοεξορία, πολλά διδάχθηκε ἀπ' τήν ἀρχαία σοφία καί τή σύγχρονη πεῖρα, τή δική του καί τῶν ξένων.

Ὁ Α. Παπανδρέου εὐαγγελίσθηκε τή «μεγάλη ἀλλαγή», πολιτική, οἰκονομική, κοινωνική. Ἀλλαγή, πού ποτέ δέν ἐρχόταν καί γιά τοῦτο, ὁ ἴδιος ξαναευαγγελιζόταν κάθε τόσο τήν «ἀλλαγή τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἀλλαγῆς» (καί τοῦ «ἤθους καί ὄψους») μ' ὅλο πού τό «κίνημά» του «ὅσο ἄλλαζε, τόσο ἔμενε τό ἴδιο». Ἔπειτα, μέ τίς ἀλόγιστες, δημαγωγικές, «κοινωνικές παροχές», βούλιαξε τή χώρα στόν Καιάδα τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ, κι ἐξασφάλισε στούς Ἕλληνες ἄνιση λιτότητα μέχρι τρίτης γενεᾶς... τά περιβόητα «ἔργα» (μέ κοινοτικά «πακέτα») ὅλο ἀρχίζουν καί ποτέ δέν τελειώνουν, πρός μεγίστη ἀγαλλί-

αση τῶν ἀναδόχων καί χρυσοδόχων... ἡ ἄλλοτε ἀποτρόπαιη ἀποκρατικοποίηση ἔγινε σημεῖο ἀναφορᾶς τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς του... ἡ ἀπηνής φορολογία δδηγεῖ μικρομεσαίους καί μικρομέγαλους στό χαρακίρι... Κι ὅσο γιά τόν παράκλητο σοσιαλισμό, αὐτός ὅλο καί πιό παράλυτος ἔμενε, ὅλο φύραινε καί φύραινε, ὥσπου ἀκόμα καί τ' ὄνομά του ἀπαλείφθηκε ἀπ' τό τελευταῖο «Συμβόλαιο μέ τό λαό»...

Τόσο ὁ Κ. Καραμανλῆς ὅσο καί ὁ Α. Παπανδρέου ὀνομάστηκαν (καί εἶναι) «χαρισματικοί» ἡγέτες. Δηλαδή — κατά τόν ὁρισμό τοῦ Μάξ Βέμπερ — διαθέτουν «προσωπικό καί ἐξαιρετικό κῦρος» κι ἔχουν ἀποσπάσει τήν «καθαρά προσωπική ἀφοσίωση καί ἐμπιστοσύνη τῶν ὀπαδῶν τους πρός τό ἄτομό τους», πού ξεχωρίζει μοναδικά γιά τίς θαυμαστές ἱκανότητές του... καί γιά ἄλλες ἔξοχες ἰδιότητες, πού στοιχειοθετοῦν τόν «ἀρχηγό». Τό πρόβλημα, ὅμως εἶναι πῶς χρησιμοποιεῖται αὐτό τό «χάρισμα» στήν πράξη: μέ σοβαρότητα, ὑπευθυνότητα, ρεαλισμό, πραγματική ἔγνοια γιά τά συμφέροντα τοῦ τόπου; Ἀλλά καί πόση διάρκεια ἔχει αὐτό τό «κῦρος»; Ὁ ἀναγνώστης θά κρίνει...

Προσπάθησα νά χαράξω τά κυριότερα σημεῖα τῶν ἀλλαγο-ἀντιφάσεων, χωρίς φόβο, πάθη καί σκανδαλολογίες σέ μιάν ἀπόπειρα ν' ἀποδοθοῦν τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καί τά τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ (ἄς μήν παρεξηγηθεῖ ἡ λέξη — εἶναι, ὡς γνωστόν εὐαγγελική). Πολύ περισσότερο πού, τώρα πιά, δέν ὑπάρχει περίπτωση ἐκλογικῆς ἀντιπαράθεσης τῶν τριῶν πολιτικῶν.

Συγκινητικοί εἶναι οἱ πρός κάθε κατεύθυνση ὕμνοι, εὐγενική ἡ μακροθυμία, ἀλλά διόλου διδακτική ἡ λήθη γιά ὅσα κερδίσαμε ἤ χάσαμε, γιά ὅσα πάθαμε ἤ πάσχουμε. «Αὐτό πού μᾶς πονεῖ πρέπει νά τό ὁμιλοῦμεν». Κι οἱ Ἕλληνες ξέρουμε καλά τί θά πεῖ «πόνος» στίς δύο ἔννοιες της λέξης: μόχθος καί ὀδύνη.

Α. ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ
Ἡ Καραμανλική συνταγματική ἀντίληψη καί πρακτική
(«Ἐλευθεροτυπία», 13 Μαρτίου)

Ἡ συμβολή τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ στήν ἀποκατάσταση καί ἐδραίωση τῆς μεταπολιτευτικῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας ἔχει κατά κόρον ὑπογραμμιστεῖ ἀπό πολιτικούς καί πολιτειολόγους ὥστε περιττεύει κάθε νέα ὑπογράμμιση. Ἐκεῖνο πού δέν ἔχει κατά τή γνώμη μου ἀναλυθεῖ, ὅσο χρειάζεται, εἶναι ἡ καραμανλική συνταγματική ἀντίληψη καί πρακτική, ἡ ἀντίληψη, δηλαδή, καί πρακτική τοῦ Καραμανλῆ σχετικά μέ τήν συνταγματική ὀργάνωση καί ἄσκηση τῆς ἐξουσίας, καί ἰδίως τῆς ἐκτελεστικῆς, στήν Ἑλλάδα τῆς Μεταπολίτευσης. Διότι εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ ἐνεργός καί ἀποφασιστική παρουσία τοῦ Καραμανλῆ στή διαμόρφωση καί λειτουργία τῆς «προεδρευόμενης κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας» σφράγισαν καθοριστικά καί ἀνεξίτηλα τόν ἰδεότυπο τῶν μεταπολιτευτικῶν συνταγματικῶν μας θεσμῶν.

Πράγματι, τόσο ἡ συνταγματική εἰκόνα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὅσο καί ἐκείνη τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἰχνογραφήθηκαν καί οἱ δύο ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἐμπνευστής καί πρωτοεργάτης τόσο τῆς ἀρχικῆς ὅσο καί τῆς ὁριστικῆς ἀποτύπωσής τους.

Τό Σύνταγμα τοῦ 1975 γεννήθηκε, ὡς γνωστόν, μέ τό στίγμα τῶν προεδρικῶν ὑπερεξουσιῶν καί καταγγέλθηκε ἀπό τήν τότε ἀντιπολίτευση, ἀλλά καί ἀπό συνταγματολόγους, ὡς τό κείμενο πού καθιέρωνε αὐταρχική προεδρική ἐξουσία καί μετέτρεπε τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ἀπό ρυθμιστή σέ ἐξουσιαστή τοῦ πολιτεύματος. Ἡ συνταγματική ὀργάνωση τῶν προεδρικῶν ἐξουσιῶν εἶχε συνοδευτεῖ ἀπό δυσοίωνες γιά τό πολίτευμα καί τή δημοκρατία προβλέψεις, οἱ ὁποῖες θεωροῦσαν ὡς λίαν πιθανό ἐνδεχόμενο, μόλις ἡ συγκυρία τό ἐπέτρεπε, τή μοιραία γιά τό πολίτευμα σύγκρουση μεταξύ Πρωθυπουργοῦ καί Προέδρου καί τήν πλήρη ἐπικράτηση τοῦ δεύτερου ἐπί τοῦ πρώτου.

Οἱ προβλέψεις αὐτές ξεκινοῦσαν ἀπό τήν ἐπιπόλαιη ἑρμηνευτική ἀφετηρία ὅτι οἱ προεδρικές ἁρμοδιότητες εἶχαν στό Σύνταγμα τοῦ 1975 μιά ἀντιπλειοψηφική καί ἀντικοινοβουλευτική τελολογία καί ὅτι οἱ Πρόεδροι τῆς Δημοκρατίας δύσκολα θά μποροῦσαν, εὐκαιρίας δοθείσης, νά συγκρατήσουν τίς πρωθυπουργοφάγες διαθέσεις τους.

Πίστευα καί ἐξακολουθῶ νά πιστεύω, ἀντίθετα, ὅτι οἱ φόβοι τῆς ἀντιπολίτευσης δέν ἦταν, ἁπλῶς ὑπερβολικοί, ἀλλά καί δέν ἀνταποκρίνονταν κἄν στό προεδρικό πρότυπο πού σχεδίασε καί ἐνσάρκωσε ὁ Κ. Καραμανλῆς, τοῦ ὁποίου ἡ πολιτική ὀξύνοια καί ὁ πολιτικός του ρεαλισμός δύσκολα συμβιβάζονταν μέ ἕνα ἀφηρημένο συνταγματικό στερεότυπο προεδρικῆς ἐξουσίας.

Μιά σχηματική καί σύντομη παρουσίαση τῆς συνταγματικῆς φυσιογνωμίας τῶν θεσμῶν πού ὑπηρέτησε ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἐπιχειρούμενη ὑπό τό πρίσμα, φυσικά, τῆς συνταγματικῆς πρακτικῆς πού ἐπακολούθησε, θά κατέληγε, πιστεύω, στήν διατύπωση τῶν ἀκόλουθων διαπιστώσεων.

(α) Ὁ Καραμανλῆς οὔτε σχεδίασε οὔτε ὑποστήριξε τό πρότυπο μιᾶς δικέφαλης πολιτικά ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Ἀντίθετα, τόσο ἀπό τήν εἰσηγητική ἐπί τοῦ Συντάγματος ἔκθεση ὅσο καί ἀπό τά πρακτικά τῆς Βουλῆς προκύπτει ὅτι ἤθελε καί ἀγωνίστηκε γιά μιά ἑνιαία καί ἀποτελεσματική ἐκτελεστική ἐξουσία. Τόν θεσμικό διχασμό τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καί τήν ἐνδεχόμενη ἀντιπαράθεση Προέδρου καί Πρωθυπουργοῦ ὄχι μόνο ἀπευχόταν ἀλλά τά ἔκρινε καί θεσμικά ἀποκρουστέα. Ἡ βασική ἰδέα ἀπό τήν ὁποία διακατεχόταν ὁ Καραμανλῆς καί ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι τοῦ εἶχε γίνει ἔμμονη, ἦταν πῶς θά οἰκοδομηθεῖ ἕνα ἰσχυρό καί ἀποτελεσματικό συνταγματικό κράτος, δημοκρατικά νομιμοποιημένο. Θεμέλιο τῆς ἰσχυρῆς αὐτῆς συνταγματικῆς ἐξουσίας, ἱκανῆς, ὅπως ἔλεγε, νά πειθαρχεῖ τίς κεντρόφυγες πολιτικές δυνάμεις, ἦταν ἡ δημιουργία μιᾶς συγκεντρωτικῆς καί πολιτικά ἐνοποιημένης ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

(β) Στό πλαίσιο τῆς καραμανλικῆς αὐτῆς ἀντίληψης γιά τήν ἐξουσία, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν μποροῦσε καί δέν ἔπρεπε νά εἶναι κυβερνήτης, δέν ἐπιτρεπόταν νά παρεμβαίνει στή διακυβέρνηση τοῦ τόπου οὔτε καί

νά ἀναμειγνύεται στή διαμόρφωση καί ἄσκηση τῆς κυβερνητικῆς ἤ γενικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας. Ὤφειλε νά παραμένει ἄγρυπνος καί ἀνήσυχος παρατηρητής της, καί νά ἀρκεῖται, ὅταν μάλιστα διαθέτει τήν πολύτιμη πεῖρα καί τήν πολιτική σοφία του Κ. Καραμανλῆ, σέ παραινέσεις, προτροπές καί προειδοποιήσεις.

Τό πεδίον τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἐπομένως διαφορετικό ἀπό ἐκεῖνο τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας φροντίζει γιά τήν ὁμαλή λειτουργία τοῦ πολιτεύματος, γιά τίς σχέσεις κυβέρνησης καί ἀντιπολίτευσης καί νοιάζεται γιά τήν τήρηση καί τό σεβασμό τοῦ Συντάγματος. Ὁ Πρωθυπουργός εἶναι ὁ κυβερνήτης τῆς χώρας, καθορίζει τίς τύχες της καί ἔχει μαζί μέ τήν κυβέρνηση τήν ἀποκλειστική εὐθύνη καί ἐξουσία τῆς πολιτικῆς διεύθυνσής της. Ἡ σύγκρουση τῶν δύο αὐτῶν ὀργάνων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἦταν θεσμικά καί πολιτικά ἀποτρέψιμη.

Τό γεγονός ὅτι ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπέλεξε, μόλις τέθηκε σέ ἰσχύ τό Σύνταγμα τοῦ 1975, τό πόστο τοῦ Πρωθυπουργοῦ καί ὄχι ἐκεῖνο τοῦ Προέδρου, ἐνῶ γιά τή θέση τοῦ Προέδρου πρότεινε τόν Κ. Τσάτσο, ἀποδεικνύει, πιστεύω, ὅτι στό μυαλό τοῦ Καραμανλῆ ὁ ἀρχηγός τοῦ κράτους δέν ἦταν καί δέν μποροῦσε νά γίνει κέντρο ἀποφασιστικῆς ἐξουσίας. Τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας ὁ συντακτικός νομοθέτης τοῦ 1975 τόν ἤθελε, κυρίως, ἐγγυητή τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος, τελευταῖο καταφύγιο σέ στιγμές κρίσης, παράγοντα ἰσορροπίας σέ περιόδους συνταγματικῶν ἐμπλοκῶν, κυρίως ὅμως ὄργανο κίνησης διαδικασιῶν γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς κρίσης καί τήν ἀνεύρεση διεξόδων. Τίς προεδρικές αὐτές ἁρμοδιότητες οὐσιαστικά κατήργησε ἡ ἀναθεώρηση τοῦ 1986.

Ἀνησυχοῦσε μόνιμα ὁ Καραμανλῆς γιά τήν πολιτική ὀξύτητα καί τήν κομματική ἀντιδικία καί ἤθελε νά ἐξοπλίσει τό πολίτευμα μέ ἐφεδρικούς μηχανισμούς ἀντιμετώπισης τῶν κρίσεων καί τῶν ἐξαιρετικῶν περιστάσεων. Ἂν ἡ ἀνησυχία του ἦταν δικαιολογημένη μένει νά ἀποδειχτεῖ.

(γ) Ὅλα δείχνουν πώς ὁ Κ. Καραμανλῆς εἶχε ἔγκαιρα διαγνώσει, ὡστόσο, ὅτι ἕνας αἱρετός ἀρχηγός τοῦ κράτους μέ κοινοβουλευτικό σύστημα, καί μάλιστα ἐκλεγμένος ἀπό τή Βουλή, δέν ἦταν δυνατόν νά ἀναδειχθεῖ σέ κέντρο ἐξουσίας: τοῦ ἔλειπαν οἱ ἀναγκαῖες πρός τοῦτο πολιτικές καί θεσμικές προϋποθέσεις. Στά κοινοβουλευτικά συστήματα τό πραγματικό κέντρο πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι καί παραμένει ὁ Πρωθυπουργός. Τήν ἀλήθεια αὐτή φαίνεται πώς εἶχε ἀφομοιώσει ὁ Καραμανλῆς, γι' αὐτό καί συνειδητά διάλεξε τή θέση τοῦ Πρωθυπουργοῦ τό 1975. Καί μέ τήν ἐπιλογή του ἐκείνη ἔδωσε τό στίγμα ἀλλά καί τό μέτρο τῶν ἐξουσιῶν τοῦ Προέδρου καί τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἀντίστοιχα.

Ἡ κριτική πού μπορεῖ νά ἀσκηθεῖ στόν Καραμανλῆ δέν εἶναι ὅτι ἐπιχείρησε νά ἐγκαταστήσει, συνταγματικά, μιά ὑπερτροφική προεδρική ἐξουσία, ἀλλά ὅτι πρῶτος αὐτός ἐγκαινίασε καί τελικά θεσμοθέτησε μιά πανίσχυρη πολιτικά αὐτονομημένη καί πρακτικά ἀνεξέλεγκτη πρωθυπουργική ἐξουσία. Ἐπί πρωθυπουργίας του τό κοινοβουλευτικό μας σύστημα διαμορφώθηκε σέ σύστημα διακυβέρνησης ἀφόρητα πρωθυπουργοκεντρικό. Ὅσοι βιαστικά ἔστρεψαν τά πυρά τους κατά τῶν προεδρικῶν ὑπερεξουσιῶν, δέν πρόσεξαν ἴσως ὅτι σιωπηρά ἀλλά σταθερά οἰκοδομήθηκε, μέ τήν ἀνοχή ἤ σύμπραξη καί τῶν δύο πολιτικῶν δυνάμεων πού ἄσκησαν ἐξουσία, μιά ἀληθινά ἐπικίνδυνη — καί ὄχι μόνον ὑποθετικά ὅπως ἡ προεδρική — καί ὑπερσυγκεντρωτική πολιτική ἐξουσία: ἡ πρωθυπουργική.

(δ) Ὁ Κ. Καραμανλῆς δέν χρωμάτισε, ὅμως, μόνο μέ τήν πρακτική του τό ἀξίωμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δημιούργησε μέ τήν δεκαετῆ προεδρική θητεία του ἕνα ὑποδειγματικό πρότυπο Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Δίδαξε, καταρχήν, ὅτι ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει καί καταξιώνει θεσμικά τό ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι ὁ ὑπερκομματικός του ρόλος, ἡ ἄσκηση τῶν προεδρικῶν καθηκόντων χωρίς πολιτικές δεσμεύσεις καί κομματικές ἐξαρτήσεις.

(ε) Ἀνέδειξε, στή συνέχεια, μέ τήν παρουσία του στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας καί μιά ἄλλη πτυχή τοῦ προεδρικοῦ ἀξιώματος, ἰδιαίτερα ἀναγκαία καί χρήσιμη γιά ἕνα κοινοβουλευτικό σύστημα: τήν ἑνοποιητική. Σέ κυβερνητικό σύστημα, ὅπως τό κοινοβουλευτικό, ὅπου οἱ κοινοβουλευτικές ἀντιπαραθέσεις καί οἱ κομματικές συγκρούσεις ἔχουν ἄμεση ἐπίπτωση στήν κοινοβουλευτική καί κυβερνητική σταθερότητα, ἀνακύπτει ἐπιτακτικά ἡ ἀνάγκη δημιουργίας μιᾶς βαθμίδας πολιτικῆς ἑνοποίησης τῆς κοινωνίας πέρα καί ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἀντιθέσεις καί τίς συγκρούσεις.

Μιά παραπλήσια, ἀκριβῶς, ἰδέα, τήν ἀνάγκη διαφύλαξης τῆς ἑνότητας καί συνέχειας τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, πέρα ἀπό τίς κυβερνητικές ἤ πολιτικές μεταβολές, ὑπηρέτησε κατά τόν καλύτερο τρόπο ὁ ἀπερχόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὑπογραμμίζοντας ἔτσι τή χρησιμότητα τοῦ θεσμοῦ καί τήν εἰδική, συμβολική κυρίως, ἀποστολή πού ὀφείλει νά ἐκπληρώνει ὁ ἑκάστοτε φορέας του ἐνσαρκώνοντας τήν ἐθνική ἑνότητα.

Εἶναι πραγματικά δύσκολη καί ἴσως ἀδύνατη ἡ ἀκριβής ἀποτίμηση τῆς συμβολῆς τοῦ Κ. Καραμανλῆ στή διαμόρφωση καί λειτουργία τοῦ κοινοβουλευτικοῦ μας πολιτεύματος, διότι ἡ εἰσφορά του ὑπῆρξε τεράστια καί μοναδική.

Ἡ συνταγματική δημοκρατία τῆς μεταπολίτευσης φέρει σίγουρα τήν προσωπική του σφραγίδα. Δέν τίμησε ἁπλῶς τά ἀξιώματα πού ἀνέλαβε, ἀπέδωσε σέ αὐτά τό νόημα πού τούς ἁρμοζε μέ βάση τό Σύνταγμα καί τίς ὑπάρχουσες πολιτικές συνθῆκες καί μέ πολιτικό δδηγό τῶν πράξεών του τό μέτρο.

Ἡ συνεπής καί ὑπεύθυνη συνταγματική του πρακτική, διανθισμένη μέ ἕνα αἰνιγματικό καί διφορούμενο θεσμικό λόγο, διαπνεόταν ἀπό ἕνα πνεῦμα θεσμικῆς ὑπευθυνότητας, συνταγματικῆς αὐστηρότητας καί δωρικῆς, πολιτικῆς λιτότητας. Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς δέν μπορεῖ, σίγουρα, νά χαρακτηριστεῖ μεγάλος μεταρρυθμιστής καί πολύ δύσκολα μπορεῖ νά ὀνομαστεῖ ριζοσπάστης. Ἡ πολιτική καί θεσμική του φιλοσοφία ἦταν πρίν ἀπό ὅλα ρεαλιστική, στραμμένη, κυρίως, στήν ἀποτελεσματική λειτουργία τῶν κειμένων θεσμῶν, παρέμεινε προσηλωμένη στή συνταγματική καί κοινοβουλευτική μας παράδοση, τήν ὁποία ὁ συντηρητικός, καί φιλελεύθερος μαζί, λαϊκός ἡγέτης συνέχισε καί ἐδραίωσε προσαρμόζοντάς την στίς νέες συνθῆκες.

Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
Ἐξωτερική πολιτική στήν ὑπηρεσία ἐσωτερικῶν στόχων
(«Ἐλευθεροτυπία», 13 Μαρτίου)

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶναι ἀσφαλῶς ὁ ἐγκυρότερος ἐκφραστής τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους κατά τήν περίοδο τῆς μεταπολεμικῆς καί μετεμφυλιακῆς ἀνασυγκρότησης. Πολιτικός πού ἱεραρχοῦσε πάντοτε τίς προτεραιότητές του, φρόντιζε μέ τό γνωστό του τρόπο πού δέν ἐπιδεχόταν ἀντιρρήσεις νά ὑποτάσσει ὅ,τι θεωροῦσε δευτερεῦον στίς κύριες ἐπιδιώξεις του. Οἱ ἐπιδιώξεις αὐτές κατά τό 1956-1963 ἐπικεντρώθηκαν στήν οἰκονομική σταθεροποίηση καί ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Πίστευε ἀκόμα ὅτι ἡ δυτική συμμαχία ἀποτελοῦσε τήν καλύτερη ἐγγύηση γιά τήν ἑλληνική ἀσφάλεια μέσα στό ἐχθρικό βαλκανικό περιβάλλον καί φρόντισε γιά τό λόγο αὐτό νά φέρει τήν Ἑλλάδα ὅσο γινόταν ἐγγύτερα, τόσο στή στρατιωτική πτέρυγα τῆς Εὐρώπης στήν ὁποία ἀνῆκε ὅσο καί στήν ἀναδυόμενη οἰκονομική τῆς Κοινότητας, μέλος τῆς ὁποίας ἐπιθυμοῦσε νά γίνει.

Ἡ συμφωνία σύνδεσης μέ τήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα τό Νοέμβριο τοῦ 1962 ὑπῆρξε ἡ πρώτη συμφωνία τοῦ εἴδους καί ἡ ἀπόφαση μέ τίς σημαντικότερες ἐπιδράσεις στή μεταπολεμική οἰκονομία ἀλλά καί τήν κοινωνία τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ συμφωνίες Ζυρίχης καί Λονδίνου τό 1959 ὑπῆρξαν τό ἐφαλτήριο γιά τή δημιουργία τοῦ κυπριακοῦ ἀνεξάρτητου κράτους, ἀλλά προκάλεσαν ἔντονη κριτική ἀπό τήν ἀντιπολίτευση. Ὁ Καραμανλῆς δηλώνοντας ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ὑπογραφῆς ἦταν ἡ εὐτυχέστερη τῆς ζωῆς του, ἐννοοῦσε ὅτι μέ αὐτήν ἐπανέφερε τό ἐνδιαφέρον τῆς χώρας στό κύριο ἔργο του πού ἦταν πάντοτε ἡ ἐσωτερική ἀνάπτυξη καί ἡ ὁδός πρός τό εὐρωπαϊκό πρότυπο.

Ἡ θριαμβευτική ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα τό 1974 ὕστερα ἀπό δεκαετῆ περίπου ἀπουσία, τόν κατέστησε καί πάλι ἐπίκεντρο τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων.

Ἡ κρίσιμη ἀπόφαση πού ἔπρεπε νά λάβει ἀμέσως μετά τήν ἐπιστροφή του ἦταν ἄν θά ἀντιμετώπιζε τήν Τουρκία μέ πολεμικά μέσα ἤ ὄχι. Καθώς οἱ τουρκικές δυνάμεις προέλαυναν στήν Κύπρο ἀγνοώντας τήν κατάπαυση τοῦ πυρός, ἡ Ἑλλάδα ἀγόταν ἀπό τά γεγονότα σέ σύγκρουση γιά τήν ὁποία ἦταν τελείως ἀνέτοιμη. Σέ μιά ἀπό τίς δυσκολότερες ἴσως στιγμές τῆς σταδιοδρομίας του ὁ Καραμανλῆς διάλεξε τό συνετό ἀλλά ταπεινωτικό δρόμο τῆς ἀποφυγῆς τοῦ πολέμου. Ἦταν τό τίμημα μιᾶς ἑπτάχρονης δικτατορίας, τό ὁποῖο κατέβαλε ἐκ μέρους ὅλων τῶν Ἑλλήνων μέ ἀξιοπρέπεια καί συντριβή. Ἡ ἀπόφασή του νά ἀποσύρει τήν Ἑλλάδα ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ NATO ἱκανοποίησε μέν τό λαϊκό αἴσθημα, δημιούργησε ὅμως ἕνα νέο πρόβλημα γιά τήν ἑλληνική ἐξωτερική πολιτική ὅταν ἡ χώρα ἀποφάσισε νά ἐπιστρέψει στό στρατιωτικό σκέλος τοῦ Ἀτλαντικοῦ Συμφώνου. Ἀπό τό 1974 ὡς τό 1980 ἡ Τουρκία πρόβαλλε βέτο στήν ἑλληνική ἐπιστροφή ἐφόσον δέν ἐπανακαθορίζονταν οἱ ἐπιχειρησιακές εὐθύνες στό Αἰγαῖο ὑπέρ τῶν τουρκικῶν βλέψεων. Ἡ ἐπιστροφή τελικά πραγματοποιήθηκε χωρίς ἐπαναπροσδιορισμό, ὅμως ἡ ἐκκρεμότητα διατηροῦσε ἕνα ἀκόμα ζήτημα ἀνοιχτό στίς ἑλληνοτουρκικές σχέσεις.

Ὁ Καραμανλῆς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἀντίποδας τοῦ δημοσκόπου πολιτικοῦ. Ὄχι μόνο δέν κολάκεψε ποτέ τό ἀκροατήριό του, ἀλλά συχνά τό νουθετοῦσε ἀπό τό μπαλκόνι σάν αὐστηρός πατέρας. Ἔτσι ἀνέλαβε τόν δύσκολο καί ἄχαρο ρόλο νά ἐξαντλήσει τίς δυνατότητες συνεννόησης μέ τούς Τούρκους ἡγέτες σέ περίοδο πού τά τραύματα τῆς Κύπρου ἦταν ἀκόμη νωπά.

Παράλληλα ἐπιχείρησε τήν πρώτη προσπάθεια πολυμεροῦς συνεργασίας μέ τά κομμουνιστικά βαλκανικά κράτη, δημιουργώντας ἔτσι μιά φιλική ζώνη στά βόρεια σύνορα τῆς χώρας. Ἡ πολιτική βελτίωσης τῶν σχέσεων μέ τούς βόρειους γείτονες δεδομένων καί τῶν τουρκικῶν προκλήσεων, ἦταν ἡ ἐνδεδειγμένη ἐπιλογή, ἡ ὁποία μάλιστα ἀποδείχθηκε καί προφητική γιά τό μέλλον. Ὅταν κατέρρευσαν τά καθεστῶτα τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ Ἑλλάδα ἦταν πανέτοιμη νά παίξει τό μεγάλο της ρόλο στά Βαλκάνια.

Ἄν ἡ ἀνασυγκρότηση ὑπῆρξε τό κύριο μέλημα τοῦ Καραμανλῆ στό παρελθόν, μετά τό 1974 ἀσχολήθηκε κυρίως μέ τήν σταθεροποίηση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Θεωρώντας ὅτι ἡ ἔνταξη στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα ἀποτελοῦσε τή σοβαρότερη ἐγγύηση γιά τήν ἐξασφάλιση τῶν θεσμῶν αὐτῶν, ἔκανε κύριο ἔργο του τήν ἐκπόρθηση τῶν θυρῶν τῆς Κοινότητας. Πράγματι τό 1979 ὑπέγραψε σέ μεγαλοπρεπῆ τελετή στό Ζάππειο τή συμφωνία ἔνταξης τῆς Ἑλλάδος στήν «Εὐρώπη τῶν ἐννέα».

Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔθεσε πάντοτε τήν ἐξωτερική πολιτική στήν ὑπηρεσία ἐσωτερικῶν στόχων — τήν ἀνόρθωση τῆς οἰκονομίας, τή σταθερότητα τοῦ πολιτεύματος καί τήν ἐμπέδωση τῶν θεσμῶν. Ὅτι τό ἔργο γιά τό ὁποῖο θά τόν μνημονεύουν οἱ ἐπερχόμενοι ὑπῆρξε ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα, δέν ἀποτελεῖ παρέκκλιση ἀπό τόν παραπάνω κανόνα. Ὁ Καραμανλῆς πίστευε ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀποτελοῦσε ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς Εὐρώπης καί γι' αὐτό δέν θεώρησε ποτέ τό ζήτημα αὐτό ὡς στόχο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἀλλά ὡς ἐπιστροφή τῆς χώρας στή φυσική της κοιτίδα.

Δ. ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
Τά χρυσά χρόνια τῆς οἰκονομίας
(«Ἔξπρές», 12 Μαρτίου)

«Εἶχε βούληση γιά πρόοδο καί ἀταλάντευτη θέληση νά προχωρήσει ὁ τόπος σέ ἐκσυγχρονισμό. Εἶχε ὅραμα καί γνώριζε πῶς νά τό πραγματοποιήσει. Τά "χρυσά χρόνια" τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, οἱ δεκαετίες '50 καί '60, καί ἡ ἔνταξη τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα: Δύο προσωπικά ἐπιτεύγματα τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, πού αὐτά καί μόνον θά ἀρκοῦσαν νά τόν ἀναδείξουν σέ κυρίαρχη πολιτική καί οἰκονομική φυσιογνωμία τῆς Ἑλλάδος κατά τόν 20ό αἰώνα».

Μέ τά λόγια αὐτά, ὁ κ. Δ. Μαρινόπουλος, πρόεδρος τοῦ ΙΟΒΕ καί παλαιότερα — ἐπί σειρά ἐτῶν — πρόεδρος τῆς ΣΕΒ, ξεκινᾶ τήν ἀναφορά του στήν ἀνεξίτηλη σφραγίδα προσφορᾶς τοῦ Κ. Καραμανλῆ πρός τή μεταπολεμική ἐθνική οἰκονομία. Γιά τόν ἴδιο, ἡ Ἑλλάδα ἐξῆλθε ἀπό τά δεινά τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ὄχι μέ τήν ἀπελευθέρωση ἀπό τόν γερμανικό ζυγό, τοῦ 1944, ἀλλά μέ τή λήξη τοῦ Ἐμφυλίου. Γεγονός πού τῆς στοίχισε — πέραν

ὅλων τῶν ἄλλων — καί μία δεκαετία «χαμένης» οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, ἀφοῦ τά κονδύλια τοῦ σχεδίου Μάρσαλ δέν ἀξιοποιήθηκαν πρός τήν κατεύθυνση αὐτή.

Ἡ χώρα μπῆκε σέ τροχιά ἀνάπτυξης στή δεκαετία τοῦ '50, καταθέτει στήν «Ἐξπρές», ὁ κ. Δ. Μαρινόπουλος: Τά ἑπόμενα 15 χρόνια ἡ ἑλληνική οἰκονομία γνώρισε ἀλματώδεις καί πρωτόγνωρους γιά τά χρονικά της ρυθμούς ἀνάπτυξης, τῆς τάξης τοῦ 6% καί 7% ἐτησίως, πού ὁμοιούς της βρίσκουμε μόνον στό ἰαπωνικό παράδειγμα. Τό ὅραμα τοῦ Κ. Καραμανλῆ γιά τήν ἀνόρθωση τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας καί τήν ἀνάκτηση τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ πρός αὐτήν γινόταν πραγματικότητα.

Τότε ἄρχιζε ἡ μεθοδική μελέτη, ἡ ἔρευνα καί ὁ προγραμματισμός πού ἀποτέλεσαν τή βάση γιά τήν κατοπινή οἰκονομική καί κοινωνική ἐξέλιξη. Τότε δημιουργήθηκε ἡ ἀναγκαία ὑποδομή — ἐκ τῶν κυριοτέρων συμβολῶν τοῦ Κ. Καραμανλῆ στήν ἐθνική οἰκονομία — ἐπί τῆς ὁποίας στηρίχθηκε στή συνέχεια ἡ τρομακτική ἀναπτυξιακή πορεία πού ἀκολούθησε ὁ τόπος.

«Ἡ ἄνθηση τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας στηρίχθηκε στό θεσμικό πλαίσιο πού δημιούργησε ὁ Κων. Καραμανλῆς. Μεταξύ ἄλλων νομοθετημάτων — θεμελιωδῶν γιά τήν προώθηση τῆς ἀναπτυξιακῆς πορείας — ὁ Ν/4002 ἀποτέλεσε τό ἐφαλτήριο τῆς τότε ἐπενδυτικῆς προσπάθειας, καθώς βασιζόταν σέ μιά ἰδιαίτερα ἐπιτυχημένη καί ταυτόχρονα πολύ ἁπλή ἀρχή: Τήν ἀνταμοιβή τῆς δημιουργίας. Ὁ ἐπιχειρηματίας πού διακινδύνευε τό κεφάλαιό του ἐπενδύοντας στή βιομηχανία καί παρουσίαζε κέρδη ἀπολάμβανε φορολογικῆς ἀπαλλαγῆς 50% ἐπ' αὐτῶν, ἐφόσον προχωροῦσε σέ ἐπανεπενδύσεις».

Γιά τόν βιομήχανο κ. Δημ. Μαρινόπουλο, αὐτή ἦταν ἡ ἐποχή πού — ὅσο σέ καμία ἄλλη — οἱ ἐπιχειρηματίες ἔβλεπαν τήν προσπάθειά τους νά ἀνταμείβεται. Τό κλίμα τῆς ἐποχῆς ὅπως χαρακτηριστικά ἐπισημαίνει, ἦταν γεμάτο αἰσιοδοξία γιά ἕνα καλύτερο αὔριο.

Λίγο ἀργότερα ἕνας ἄλλος θεμελιώδης ἀναπτυξιακός νόμος, ὁ Ν/4771, ἦρθε νά θέσει τίς βάσεις τῆς βαριᾶς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. "Ολες οἱ σημαντικές γιά τόν τόπο ἐπενδύσεις, ἀλλά καί ἡ συνεργασία κράτους καί ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου, ὀφείλουν τήν ὕπαρξή τους σέ αὐτόν. Ἡ «Χρυσή ὀκταετία τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ» προσέφερε στόν τόπο τήν ἄνδρωση τῆς ἀκτοπλοΐας, τοῦ τουρισμοῦ, ἀλλά καί τῆς βιομηχανίας, μέ ἐπενδύσεις ὅπως ἡ Ὀλυμπιακή, ἡ Ἀλουμίνα, τά Ναυπηγεῖα, τά Διυλιστήρια καί τά φωσφορικά λιπάσματα κ.ἄ. Ὁ Καραμανλῆς μέ τήν πρακτική διορατικότητά του συνέλαβε τή σημασία τῆς στενῆς συνεργασίας κράτους καί ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου. Χαρακτηριστική τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἦταν καί ἡ ἐπιτυχία τοῦ πενταετοῦς ἀναπτυξιακοῦ προγράμματος '60-'64, στό τέλος τοῦ ὁποίου ἡ ἀνεργία εἶχε σχεδόν ἐξαλειφθεῖ στή χώρα μας.

«Ἡ πορεία αὐτή ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς βούλησης πού ἐξέφραζε — μέ σοβαρότητα καί διαφάνεια — ὁ Κ. Καραμανλῆς. Ἀναπτυξιακή πορεία πού συνεχίσθηκε καί τά ἀμέσως ἑπόμενα χρόνια, ἄν καί ὁ ἴδιος εἶχε ἀποχωρήσει ἀπό τό προσκήνιο αὐτοεξοριζόμενος στό Παρίσι ἀπό τό 1963. Καί τοῦτο, διότι ἡ οἰκονομία εἶχε λάβει μιά ἰδιαίτερα σημαντική ὥθηση, ἡ ὁποία λειτουργοῦσε καί ὡς κεκτημένη ταχύτητα γιά τό ὑπόλοιπο τῆς δεκαετίας».

Ἡ ἄλλη ὅμως μεγάλη ἐθνική προσφορά τοῦ Κ. Καραμανλῆ — συνεχίζει ὁ Μαρινόπουλος — ἦταν ἡ σύνδεση ἀρχικῶς καί ἡ ἔνταξη, στή συνέχεια, τῆς χώρας μας στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Μιά ὑπόθεση πού ἀποτέλεσε προσωπικό ὅραμά του, καί πού γιά τήν ἐποχή ἀντιστοιχοῦσε σέ μιά «Μεγάλη Ἰδέα» προηγούμενων χρόνων, ἡ ὁποία ὅμως ὑλοποιήθηκε.

Ἦταν μιά προσπάθεια ἡρωική. Μιά προσπάθεια πού ἄρχισε ὑπό ἰδιαίτερα δυσμενεῖς συνθῆκες καί πού τελικά εὐοδώθηκε χάρη στή διεθνῆ ἀκτινοβολία τῆς ἡγετικῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἀπερχόμενου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ κ. Καραμανλῆς γνώριζε ἀπό τότε τά ἐμπόδια καί τίς δυσκολίες τοῦ ἐγχειρήματος. Ὡστόσο, στάθηκε ἀμετακίνητος στήν πεποίθησή του ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι κομμάτι τῆς Εὐρώπης. Ἐνδεικτικό στοιχεῖο τῆς ἐπίγνωσής του σχετικά μέ τή δυσχέρεια τοῦ ἐγχειρήματος ἀποτελεῖ καί τό γεγονός ὅτι τήν ἴδια ἡμέρα πού ὑπέγραψε τή Συμφωνία σύνδεσης Ἑλλάδος-Κοινότητος τόν Ἰούλιο τοῦ 1961, τηλεφώνησε στόν τότε πρόεδρο τοῦ ΣΕΒ καί τοῦ εἶπε: *«Ἐγώ ὑπέγραψα. Σᾶς ἔριξα στή θάλασσα. Τώρα πρέπει νά κολυμπήσετε».*

Ἡ προσφορά τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ ἐντοπίζεται σέ πολλαπλά ἐπίπεδα, μέ γνώμονα ὅμως πάντα τό συμφέρον τῆς χώρας. Ὅπως ὁ ἴδιος ἀνέφερε σέ ἐπιστολή του πρός τόν ἀείμνηστο Κωνσταντῖνο Τσάτσο, τό 1966: *«Δέν γνωρίζω τί ἐπέτυχα καί τί δέν ἐπέτυχα εἰς τήν σταδιοδρομίαν μου. Γνωρίζω ὅμως ὅτι ἀνέτρεψα τήν καθιερωμένην ἀπό μακροῦ ἀντίληψιν ὅτι ἡ ἀθλιότης ἀποτελεῖ ἀμετακίνητον μοῖραν τῆς Ἑλλάδος. Διότι ἀπέδειξα ἐμπράκτως ὅτι ἠμπορεῖ ὁ λαός μας, ἄν θέλει, νά εὐημερήσει».*

Θ. ΣΤΡΑΤΟΣ

Θεμελιωτής τῆς βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης τῆς Ἑλλάδας

(«Ἐξπρές», 12 Μαρτίου)

«Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς ἤθελε νά κάνει τήν Ἑλλάδα Ἑλβετία. Νά κάνει τήν Ἑλλάδα εὐρωπαϊκή χώρα, ὑψηλοῦ ἐπιπέδου. Ἐνέπνευσε τόν ἑλληνικό κόσμο καί ἔδωσε στόν τόπο αἰσιοδοξία, σταθερότητα καί ἀνάπτυξη».

Ἡ φράση αὐτή ἀνήκει στόν Θεόδωρο Στράτο, ὄνομα ἄρρηκτα δεμένο μέ τόν τομέα τῆς μεταποίησης στή μεταπολεμική Ἑλλάδα, καί ἀναφέρεται στή χρυσή περίοδο τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Μιά περίοδο, πού ὅπως καί ὁ ἴδιος τονίζει, ἀποτελεῖ τή βάση τῆς σημερινῆς — καλῆς ἤ κακῆς — πραγματικότητας.

"Οπως ἐπισημαίνει, «σήμερα ἀκοῦμε ὅτι ἡ Ἀθήνα εἶναι μιά τσιμεντούπολη, ὅτι οἱ ἄλλες πόλεις κτίζονται στό πρότυπό της, καί χίλιες δύο κατηγορίες σχετικά μέ τό ἔργο τοῦ Καραμανλῆ. Τό θέμα εἶναι ἐάν δέν ὑπῆρχε τότε ἡ δημιουργία, σήμερα καί ἐμεῖς καί τό βιοτικό μας ἐπίπεδο θά εἴμασταν σέ ἄλλη θέση. Ὁ Κ. Καραμανλῆς δημιούργησε. "Ισως ἔκανε λάθη — δέν θά τό κρίνω ἐγώ — ἀλλά χωρίς τό ἔργο του δέν θά ὑπῆρχε τίποτε στόν τόπο μας. Σήμερα τό πνεῦμα αὐτό, τό πνεῦμα τῆς δημιουργίας, δυστυχῶς ἀπουσιάζει».

Γιά τόν νεαρό, τότε, ἐπιχειρηματία καί γόνο μιᾶς κατ' ἐξοχήν «βιομηχανικῆς» οἰκογένειας κ. Θ. Στράτο, ἡ ἀνα-

πτυξιακή πνοή πού χαρακτήρισε τήν πρώτη όκταετία Καραμανλῆ, ἔδωσε μιά ἀνεπανάληπτη, ἕως σήμερα, ὤθηση στήν ἑλληνική οἰκονομία. «Ἡ χιονοστιβάδα τῆς ἀνάπτυξης συμπαρέσυρε τήν οἰκονομία», ἀναφέρει καί προσθέτει: «Ἕως τότε ὑπῆρχε ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἦταν μιά χώρα ἀγροτῶν. Ὁ Καραμανλῆς ἀνέτρεψε αὐτήν τήν πεποίθηση, μέ τήν ἔμφαση πού ἔδωσε στήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας καί τοῦ τομέα τῶν ὑπηρεσιῶν. Χρησιμοποίησε τόν ἕναν τομέα ὡς μοχλό ἀνάπτυξης τοῦ ἄλλου. Προωθώντας τήν τουριστική βιομηχανία στήν Ἑλλάδα ἔδωσε τροφή καί γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς μεταποίησης.

Ὁ Καραμανλῆς εἶχε τό πάθος τῆς ἀνάπτυξης, ἀλλά καί τή δραστηριότητα πού ἀπαιτεῖται ἀπό ἕναν μεγάλο ἡγέτη», συνεχίζει ὁ κ. Στράτος.

«Ὅμως πρῶτα ἀπό ὅλα, ἔκανε ἐπιλογή ἀνθρώπων. Εἶχε βάλει τότε στήν Ἐθνική Τράπεζα, ἡ ὁποία ἀντιστοιχοῦσε τήν ἐποχή ἐκείνη μέ τό 80% τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, τόν Δ. Χέλμη. Ἕναν ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος νομίζω ὅτι — ἐάν ἀναφερθοῦμε στούς διοικητές τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας — μετά ἀπό τόν Ι. Δροσόπουλο, ἦταν ὁ ἑπόμενος κορυφαῖος. Ἡ Ἐθνική Τράπεζα διεδραμάτισε ἐκεῖνα τά χρόνια ἕνα ἰδιαίτερα σημαντικό ρόλο στήν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιχειρήσεων καί τῆς βιομηχανίας γενικότερα.

Ἡ συμβολή τοῦ ἄλλου στενοῦ συνεργάτη τοῦ Καραμανλῆ, τοῦ Πεσμαζόγλου, στήν προώθηση τῶν ἐξαγωγῶν καί στήν καθιέρωση τῆς ἐξαγωγικῆς βοήθειας ὑπῆρξε ἰδιαίτερα σημαντική γιά τή βιομηχανία τοῦ τόπου», συνεχίζει ὁ κ. Στράτος.

«Ἐπί κυβερνήσεων Καραμανλῆ οἱ κρατικές ἐπιχειρήσεις δούλευαν καί μάλιστα εὔρυθμα. Ὑπῆρχε ἕνα γενικό πνεῦμα αὐτοπειθαρχίας. Ὁ πρωθυπουργός ἦταν ἕνας ἄνθρωπος πλήρως ἐνήμερος σχετικά μέ τίς ἐξελίξεις. Εἶναι γνωστό ὅτι ξύπναγε στίς 5 τό πρωί, διάβαζε τίς ἐφημερίδες καί ἕως τίς 7 εἶχε πάρει στό τηλέφωνο ὅλους τούς ὑπουργούς του, δέν ξέφευγε κανένας ποτέ. Ἐκεῖνο τό ὁποῖο ἔχει σημασία εἶναι ὅτι ἐπέτυχε νά δώσει στόν κόσμο τήν πίστη ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει ἕνας ἰσχυρός ἄνδρας καί πλέον δημόσιοι λειτουργοί, ἰδιῶτες, οἱ πάντες, ἔβαζαν τό κεφάλι κάτω καί δούλευαν. Ὁ κόσμος τοῦ εἶχε ἐμπιστοσύνη. Ὁ Καραμανλῆς ξήλωνε τά στραβά καί στή θέση τους δημιουργοῦσε τά σωστά. Αὐτό ἔδινε ἐμπιστοσύνη στόν κόσμο.

Ἤδη, ἀπό τόν καιρό πού ἦταν ὑπουργός εἶχε δείξει αὐτή τή δυναμικότητα, ἡ ὁποία ὕστερα ἔκανε τούς ἄρχοντες τῆς χώρας, τότε, νά τόν προσέξουν καί νά τοῦ δώσουν ἕνα προβάδισμα. Εἶχε ὡς ἰδιαίτερο γνώρισμα τοῦ χαρακτήρα του ὅτι ἦταν σιωπηλός —μίλαγε ἐλάχιστα καί ἦταν πολύ σοβαρός — καί ὅπως θά ἔλεγαν οἱ Ἀμερικανοί "He meant business. A no-nonsensce approach", δέν "ἔπαιζε" μέ ἄλλα λόγια. Αὐτό πού ἔλεγε τό ἐννοοῦσε μέχρι κεραίας καί εἶχε μέ αὐτόν τόν τρόπο πειθαρχήσει τούς πάντες, συμπεριλαμβανομένων καί τῶν ἰδιωτῶν, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι τόν πίστευαν. Ὅσοι ἐκ τῶν ἰδιωτῶν ἦταν καί δημιουργοί μπόρεσαν νά ἀναπτυχθοῦν καί μαζί νά ἀναπτύξουν καί τόν τόπο σέ ὅλους τούς τομεῖς. Καί ὁρισμένες φορές ἐάν ἡ ἰδιωτική πρωτοβουλία δέν μποροῦσε νά προωθήσει ἕναν τομέα, αὐτός ἔδινε τήν ὤθηση μέ κρατικά μέσα», καταλήγει ὁ κ. Στράτος.

Μ. Καραβια

Προσωπογραφία ἀνεπίσημη

(«Καθημερινή», 5 Μαρτίου)

Κάθε φορά πού ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς πρόκειται νά δειπνήσει σέ φιλικό σπίτι ξέρει πῶς θά βρεῖ στό τραπέζι σπανακόπιτα. Ὁ ἀπερχόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέν τήν ἀγαπάει ἰδιαίτερα. Ἀνήκει κι αὐτή στούς μικρούς καί μεγάλους θρύλους πού τόν περιβάλλουν. Ἡ σπανακόπιτα συνδέεται ὅμως μέ μιά ἱστορία πού διηγεῖται ὁ ἴδιος, ἀποκαλυπτική τῆς πρώιμης ἔγνοιας του γιά τούς γύρω καί, κατ' ἐπέκταση, γιά τήν εὐημερία τοῦ τόπου, πού ἐδραιώθηκε κατά τήν «ὁκταετία Καραμανλῆ». Καί κορυφώθηκε, ὅταν τό 1974 ἀνέλαβε καί πάλι τό τιμόνι μιᾶς Ἑλλάδας ἐξευτελισμένης ἀπό τή χούντα διεθνῶς, γιά νά τήν ὁδηγήσει μέ ἀσφάλεια στή Δημοκρατία καί νά τήν ἐντάξει στήν ΕΟΚ.

Θυμᾶται λοιπόν πῶς ἡ μητέρα του, στό χωριό, εἶχε φτιάξει κάποτε μιά σπανακόπιτα πού μοσχοβολοῦσε σ' ὅλο τό σπίτι. Τά παιδιά γύρισαν τό μεσημέρι ἀπό τό σχολεῖο ἀλλά μόλις ἀκούμπησε τό ταψί στή μέση τοῦ τραπεζιοῦ ἕνας κουμπάρος, πού ταξίδευε στά μέρη τους, χτύπησε τήν πόρτα. Ὁ κουμπάρος πῆρε τό πρῶτο κομμάτι, πῆρε τό δεύτερο «γειά στά χέρια σου κουμπάρα!», ἔλεγε κι ἔπαιρνε κι ἄλλο κάνοντας νά σφίγγεται ἡ καρδιά τοῦ μικροῦ Κωνσταντίνου, πού ἤξερε ὅτι τό φαΐ ἦταν μετρημένο στό σπίτι τοῦ πολύτεκνου δασκάλου, τοῦ πατέρα του. Ὡς σήμερα ἀκόμα, πού στόν τόπο μας ἔχουν αὐξηθεῖ ἐντυπωσιακά τά σκάφη ἀναψυχῆς κι ἔχουν γενικευθεῖ τά «σινιέ», ὁ Καραμανλῆς σέβεται τόν ἐπιούσιο. Δέν πρόκειται γιά σύμπλεγμα φτώχειας. Εἶναι πίστη στήν αὐτάρκεια. Ἄποψη πού ἔχει ἐκφράσει πολλές φορές λέγοντας πῶς ἕνα ἀπό τά προβλήματά μας εἶναι ὅτι «καταναλίσκουμε περισσότερα ἀπό ὅσα παράγουμε».

Οἱ βιογράφοι τοῦ ἀνθρώπου πού σφράγισε τήν ἑλληνική ἱστορία ἀπό τόν μεταπολεμικό καιρό ὥς τίς μέρες μας, δέν σταμάτησαν ἀρκετά σ' ἐκεῖνα τά παιδικά χρόνια στήν ἐπαρχία. Ἐξετάζοντας τήν πολιτική δραστηριότητα τοῦ ὥριμου ἄνδρα, τά εἶδαν ὡς γραφικότητα τυλιγμένη στήν ἀχλύ τοῦ χρόνου. Ὡστόσο ἀπ' αὐτές τίς καταβολές, τούς φόβους τοῦ παιδιοῦ, τίς ἀγωνίες τοῦ ἐφήβου, τά ἐνδιαφέροντα τοῦ νέου, διαμορφώθηκε ἡ προσωπικότητα τοῦ ἡγέτη. Καί καθορίστηκε τό μοναχικό πεπρωμένο του. «Ζώντας γιά τούς ἄλλους, ξέχασα νά ζῶ γιά τόν ἑαυτό μου», εἶπε πρό ἡμερῶν ὑποδιόμενος τόν Καραμανλῆ ὁ Λαζόπουλος. Καί ἄγγιξε τήν ἀλήθεια... Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὑπῆρξε πάντα λαϊκός ἡγέτης. Προέρχεται ἀπό τά σπλάχνα τοῦ λαοῦ, ἐργάστηκε σέ θελληματική μοναξιά, σέ ἀφοσίωση καί αὐταπάρνηση μισόν καί πλέον αἰώνα γιά τήν εὐημερία, τήν πρόοδο καί τήν ἀξιοπρέπεια τοῦ λαοῦ. Καί δέν ἔχασε ποτέ τήν ἐπαφή μαζί του. Ἄν σέ ὁρισμένες περιπτώσεις δέν ἔγινε ἀντιληπτό αὐτό, εἶναι λόγω τῆς σοβαρότητας πού τόν χαρακτηρίζει καί ἐπιβάλλει νά βρίσκεται πάντα στούς ἀντιποδες τοῦ λαϊκισμοῦ.

Ἄν μελετήσει κανείς φωτογραφίες τοῦ Προέδρου ἀπό ἐπίσημα ταξίδια, δεξιώσεις, προεκλογικούς λόγους, θά δεῖ πῶς οἱ πιό γαλήνιες εἶναι ἐκεῖνες οἱ ὁποῖες συνδιαλέγεται μέ ἁπλούς ἀνθρώπους. Ὁ δεσμός αὐτός πηγάζει ἀπό τή θύμηση, ἀπό κάποιαν ἀπροσδιόριστη νοσταλγία. Δέν τό

ἀρνήθηκε ποτέ. «Ὅ,τι καί ἄν ἔγινα, ὅπου καί ἄν πῆγα, δέν ξέχασα ποτέ ὅτι ξεκίνησα ἀπό ἐσᾶς», εἶχε πεῖ στούς συγχωριανούς του ὅταν τούς ἐπισκέφτηκε πρώτη φορά μετά τή δεκάχρονη παραμονή του στό Παρίσι. Βρισκόταν στή Θεσσαλονίκη τότε. Καί ζήτησε νά πάει μέ ἑλικόπτερο στό χωριό του, νά δεῖ τό ἀνακαινισμένο σπίτι τῆς οἰκογένειας, στό ὁποῖο δύο σημεῖα εἶχαν μείνει ἀνέγγιχτα ἀπό ἐξωραϊσμούς, μέ ρητή ἐντολή τοῦ ξενιτεμένου πρωτότοκου: Τό δωμάτιο τῆς μητέρας, ὅπου γεννήθηκαν καί τά ἕξι παιδιά. Καί τό πηγάδι πού τόν μάγευε καί τόν τρόμαζε στά παιδικά χρόνια. Λιακάδα. Καί καθώς τό ἀτσάλινο πουλί περνοῦσε μέ θόρυβο πάνω ἀπό τά καπνοτόπια, ὁ Καραμανλῆς ἔλεγε μέ περηφάνια στά λίγα πρόσωπα πού τόν συνόδευαν: «Ἔχω δουλέψει σ' αὐτά τά χωράφια!».

Γενικά πιστεύεται πώς ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀναγνωρίζει τούς κανόνες συμπεριφορᾶς πού ὑπαγορεύει ἡ ἔμφυτη ἁπλότητά του καί ὄχι τό «σαβουάρ βίβρ». Κάποτε πού περνοῦσε ὡς πρωθυπουργός ἀπό τό Λονδίνο, τόν κάλεσε ὁ Δούξ τοῦ Γλόστερ σέ γεῦμα στό Μπάκινγχαμ, γιατί ἡ Ἐλισάβετ ἔλειπε στόν Καναδᾶ. Ἡ ἐθιμοτυπία ἦταν ἀντάξια τῆς βρετανικῆς παράδοσης. Ἀλλά λίγο πρίν σηκωθοῦν ἀπό τό τραπέζι ὁ Δούκας ἔσβησε τό ποῦρο του μέσα στό φλυντζάνι τοῦ καφέ. Ὁ Καραμανλῆς κρατήθηκε. Γύρισε στούς ὑπουργούς του καί σχολίασε ἑλληνικά: *«Ἄν τό εἶχα κάνει ἐγώ αὐτό, θά λέγατε, κοίτα ἕνας χωριάτης!»*. Καί ἐξόριστος ὅμως βρέθηκε σέ μιά ἐπίσημη πρεμιέρα στό Κόβεντ Γκάρντεν. Μόλις ἐμφανίστηκε στό φουαγιέ οἱ φρακοφορεμένοι Ἄγγλοι καί οἱ κομψές κυρίες ἄνοιξαν αὐθόρμητα δρόμο νά περάσει ὁ εὐθυτενής γκριζομάλλης, ἄν καί δέν ἤξεραν ποιός εἶναι... Αὐτή ἡ αὐθεντικότητα, «ἑλληνικότητα» μέ τήν καλύτερη καί εὐρύτερη ἔννοια, πού ἔνιωθε νά κουβαλεῖ στήν καρδιά του, δύναμη στούς ἀγῶνες καί εὐθύνη γιά τίς ἀποφάσεις του, τόν ἔκανε νά ἐπιβάλλεται καί νά γίνεται σεβαστός στό ἐξωτερικό. Ἀκόμα καί στό διάστημα τῆς αὐτοεξορίας του, ὁ Κ. Καραμανλῆς, εἶναι γνωστό ὅτι μιλοῦσε ἴσος πρός ἴσο μέ ἀρχηγούς κρατῶν ὅπως ὁ Ντε Γκώλ. Καί συναναστρεφόταν χωρίς ἐντυπωσιασμό, κριτικά πάντα, πολιτικούς ὑπερ-διανοούμενους ὅπως ὁ Ἀντρέ Μαλρώ. Ἕνας ἀκόμα λόγος κι αὐτός, πού ἡ ἀποχώρησή του ἀπό τό ὕπατο ἄξίωμα ἀφήνει τήν Ἑλλάδα μόνη, σέ δύσκολους καιρούς...

Κ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ
Ὁ Καραμανλῆς πολιτεύθηκε ἀνθρώπινα
(«Ἀπογευματινή», 19 Μαρτίου)

Ἡ «ἀνθρώπινη» πλευρά μιᾶς προσωπικότητας δέν εἶναι κάτι ξεχωριστό ἀπό τό ὑπόλοιπο τῆς δομῆς της, λές καί ἀπό τή μιά μεριά ἔχουμε κάτι τό «ἀνθρώπινο» κι ἀπό τήν ἄλλη, κάτι τό «ἀπάνθρωπο». Ὁ Καραμανλῆς πολιτεύθηκε «ἀνθρώπινα» στό δημόσιο βίο, εἶχε ὡς στόχο καί καίριο μέλημά του τόν Ἕλληνα - ἄνθρωπο καί τίς προοπτικές του, ἄσκησε φιλολαϊκή, ἀλλά ὄχι λαϊκίστικη πολιτική, πῆρε μέτρα πού εὐνοοῦσαν τίς πλατύτερες τάξεις κι ὄχι τίς εὐνοημένες. Ἄλλωστε, πολλοί τόν ἔχουν ἀκούσει νά ἐπαναλαμβάνει αὐτό πού τώρα (καί μέ τήν αὔξουσα ἀνεργία) «ἀνακαλύπτει» ξανά ἐπισήμως ἡ Εὐρωπαϊκή Ἕνωση, ὅτι ἡ σπονδυλική στήλη τοῦ τόπου εἶναι οἱ μικρομεσαῖοι.

Κατά τά λοιπά «ἀνθρώπινα»: ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶναι εὐπροσήγορος, φιλικός, ἁπλός καί στοχαστικός. Ξέρει νά προσέχει τό λόγο τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ὁποῖο συνομιλεῖ, εἶναι λιτός καί μοναχικός. Ἔχω τήν αἴσθηση ὅτι γεύθηκε συνειδητά τήν «ἐρημιά» τῆς ἐξουσίας, ἐπειδή ἦταν πάντα σοβαρός καί συνειδητός. Ἤξερε ὅτι ὅλα δέν γίνονται μαζί. Εἶναι ποιοτικός. Παιδί γεννημένο στή Μακεδονία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἔκανε «μεγάλη ἰδέα» τή στροφή πρός τή Δύση. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι εἶναι ἀριστοκρατικός, δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι οἱ φίλοι του ἦταν λιγοστοί, ἀλλά πάντα διαλεγμένοι. Στήν ξέφρενη ἐποχή μιᾶς ὁρισμένης νεωτεριστικῆς πολιτικῆς ὁρμῆς, τότε πού ἡ κυβέρνηση σύμπασα τά ἔσπαγε στά μπουζούκια, ὡς μοναδική της πολιτική ἐπιλογή, στό τραπέζι τοῦ Καραμανλῆ, συναντοῦσες τόν Κούν, τόν Χόρν, τόν Χατζιδάκι, ἐπιστήμονες, συγγραφεῖς καί λόγιους. Ξέρει νά διαλέγει τούς συνεργάτες του μέ πρῶτο κριτήριο τό στοιχεῖο τῆς κοσμιότητας (π.χ. ἡ κυρία Λένα Τριανταφύλλη καί ὁ καθηγητής Παυλόπουλος δέν εἶναι τυχαῖες ἐπιλογές) καί μέ τό ἴδιο κριτήριο τιμᾶ μέ τή φιλία του ὁρισμένους ἀνθρώπους. Εἶναι πατρικός καί παραινετικός, ἔχει χιοῦμορ καί μιά μελαγχολία μερικές φορές, εἶναι γοητευτικός χωρίς νά ἀσκεῖ γοητεία, καί ὅταν γίνεται αὐστηρός... καλύτερα νά μήν εἶσαι ἐκεῖ. Μέ δύο λόγια, εἶναι ἕνας μεγάλος — «ἀνθρώπινος» καί σ' αὐτό καί μόνο ἔτσι μπορεῖ νά τόν δεῖ κανείς.

ΣΤ. ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗΣ
Ὅλοι τόν ἀγαπᾶμε
(«Θεσσαλονίκη», 4 Μαρτίου)

Ὁ Κων. Καραμανλῆς, σφράγισε, μέ τήν κυριαρχη παρουσία του, πολιτικά τό δεύτερο μισό τοῦ 20οῦ αἰώνα στήν Ἑλλάδα. Παρά τή διαφορά πολιτικῆς σχολῆς πού μπορεῖ νά ἔχει κανείς μέ τόν ἀποχωροῦντα πρόεδρο, πρέπει ὅλοι νά παραδεχτοῦμε, ὅτι ἄσκησε, ἰδιαίτερα ὡς ἀρχηγός τοῦ κράτους, τά καθήκοντά του μέ ἀμεροληψία, ἀπόλυτο σεβασμό στούς θεσμούς καί ἀφοσίωση στήν ἀποστολή του.

Στίς ὑπηρεσιακές συνεργασίες, πού μοῦ ἔκανε τήν τιμή νά μέ καλεῖ, εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἐκτιμήσω τήν ἀνθρώπινη πλευρά τοῦ προέδρου:

Συναίσθημα, τρυφερότητα καί μακεδονική εἰλικρίνεια.

«Σέ συμπαθῶ πολύ», μοῦ εἶχε ἐπαναλάβει γιά πολλοστή φορά τελευταίως. Καί συνέχισε: *«Δέν ξέρω γιατί σέ συμπαθάω. Δέν ὑπάρχει γιατί στήν ἀγάπη»*.

Καί ἔσπευσε νά συνεισφέρει τήν ἀκόλουθη μικρή ἱστορία:

«Εἶχα πάει στά 1960 στό Βόλο, σέ προεκλογική ἐκστρατεία. Στό τέλος τῆς ὁμιλίας, μιά 5χρονη μικρούλα μοῦ ἔφερε μιά ἀνθοδέσμη. Τή ρώτησα "γιατί μοῦ ἔφερες λουλούδια;". Μοῦ ἀπάντησε "γιατί σ' ἀγαπάω". Τήν ξαναρώτησα "γιατί μ' ἀγαπᾶς;" καί ἡ μικρούλα σκέφτηκε σκέφτηκε καί μοῦ ἔδωσε τήν ἐξῆς ἀφοπλιστική ἀπάντηση: "δέν ὑπάρχει γιατί στήν ἀγάπη"».

Ὁ Κων. Καραμανλῆς εἶναι γιά ὅλους μας ἱστορία, γιά πολλούς καί μῦθος. Δέν εἶναι ὑπερβολή νά πῶ «ὅλοι τόν ἀγαπᾶμε».

«Δέν ὑπάρχει γιατί στήν ἀγάπη».

Δ. Χορν

Ὁ φίλος μου ὁ Καραμανλῆς

(Συνέντευξη στό «Βῆμα», 12 Μαρτίου)

—Ὅταν λέτε ὅτι μέ τόν κ. Καραμανλῆ εἶστε φίλοι, τί ἐννοεῖτε;

«Ὅταν λέω "φίλος" ἐγώ, ἐννοῶ, ἕναν ἄνθρωπο πού μπορεῖ νά βλέπει τά πλεονεκτήματά μου ἢ τά ἐλαττώματά μου, νά τά ἐπικροτεῖ ἢ νά τά ἐπιδοκιμάζει... ἀλλά τελικῶς νά μέ δέχεται ὅπως εἶμαι! Ἡ φιλία εἶναι ἀγκαλιά μέ τό αἴσθημα πού νιώθεις γιά κάποιον καί ὄχι μέ τή λογική... Ἤθελα νά σᾶς πῶ ὅτι γιά τόν Καραμανλῆ εἶχα πάντα τήν αἴσθηση πώς ἦταν ἥρωας ἑνός παραμυθιοῦ... Ἄλλοτε πολύ εὐαίσθητος ἥρωας καί ἄλλοτε πολύ ἀπόλυτος καί σκληρός μέ τούς γύρω ἀλλά καί μέ τόν ἑαυτό του... Δέν ξέρω γιατί, ἀλλά νιώθω ὅτι εἶμαι φίλος ἑνός ἥρωα παραμυθιοῦ κατ' ἐπέκτασιν...».

—Τί ρόλο κρατάει ὁ κ. Καραμανλῆς στό παραμύθι, ὅπου εἶναι ἥρωας;

«Τοῦ βασιλιᾶ βέβαια...».

—Ὑπάρχουν στιγμές πού ταυτίζεστε μέ τόν ἥρωα τοῦ παραμυθιοῦ καί νιώθετε ὅτι εἶστε στή θέση του;

«Ποτέ... Ξέρετε, γιά τόν Καραμανλῆ εἴμαστε καί οἱ δύο "ψάρια" στό ζῳδιο... Ἐγώ εἶμαι 8 Μαρτίου καί ἐκεῖνος 9... Μιά μέρα μοῦ λέει: *"Μά, τί κοινό ἔχουμε ἐμεῖς οἱ δύο;"* Λέω: "Ὅσα δέν φαντάζεστε!"».

—Τοῦ μιλᾶτε στόν πληθυντικό παρ' ὅλη τή φιλία σας;

«Πάντα τοῦ μιλάω στόν πληθυντικό, ἄν καί μοῦ τό ἔχει πεῖ τόσες φορές, δέν μοῦ ἔρχεται νά τόν πῶ "Κώστα"!».

—Τί κοινό, ἀλήθεια, ἔχετε μέ τόν κ. Καραμανλῆ;

«Εἴμαστε καί οἱ δύο κυκλοθυμικοί! Ἔπειτα ὁ Καραμανλῆς εἶναι περίεργος ὅπως εἶμαι καί ἐγώ».

—Ἀφοῦ μοιάζετε τόσο πολύ γιατί ὁ κ. Καραμανλῆς ἀσχολήθηκε μέ τήν πολιτική καί ἐσεῖς μέ τήν τέχνη;

«Νομίζετε ὅτι δέν ἔχει καμία σχέση ἡ τέχνη μέ τήν πολιτική;»

—Ἔχουν;

«Νομίζω ὅτι κάποια σχέση πρέπει νά ἔχουν...».

—Μπορεῖτε νά γίνετε λίγο πιό συγκεκριμένος;

«Τόσο ἡ τέχνη ὅσο καί ἡ πολιτική νομίζω ὅτι ἔχουν σχέση μέ τόν κόσμο καί τήν ἐξουσία... Ἡ τέχνη εἶναι μιά μορφή ἐξουσίας τοῦ αἰσθήματος, ἐνῶ ἡ πολιτική εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς λογικῆς!».

—Ὑπάρχουν παρ' ὅλες τίς ὁμοιότητές σας σημαντικές διαφορές χαρακτήρα μεταξύ σας;

«Ὑπάρχει μιά πολύ σημαντική διαφορά μεταξύ μας...».

—Ποιά;

«Συχνά, ὅταν βρισκόμαστε τοῦ λέω: "Σᾶς θαυμάζω... Γιατί κάνετε ὅ,τι θέλετε τόν ἑαυτό σας...". Ἀλήθεια εἶναι αὐτό. Ἐγώ δέν ἔχω ἰσχυρή βούληση... Εἶμαι ἔρμαιο τῶν παθῶν μου! Τά πάθη μου μέ κάνουν ὅ,τι θέλουν... Ἐνῶ ὁ Καραμανλῆς διατάζει ἀκόμη καί τά πάθη του!».

—Ἔχει πάθη ὁ κ. Καραμανλῆς;

«Ἔχει... καί μάλιστα μεγάλα πάθη... Ἡ διαφορά μας εἶναι ὅτι ὁ Καραμανλῆς δέν ἐπιτρέπει νά πάθει ἀπό τά πάθη του!».

—Αὐτό λέτε νά εἶναι τό μυστικό τῆς ἐπιτυχίας του ὡς πολιτικοῦ;

«Πιθανόν... Πιθανόν ὁ καλός πολιτικός νά πρέπει νά ἐπιβάλλεται στά ἀνθρώπινα πάθη του... Πιθανόν ἔτσι νά γίνεται πρότυπο γιά τόν κόσμο. Ὁ ἰδανικός ἡγέτης πρέπει νά μήν κάνει ὅ,τι θά ἔκανε ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος στή θέση του... Ἐσεῖς τί λέτε; Ἔτσι δέν πρέπει νά εἶναι; Πρέπει νά εἶναι παράδειγμα πρός μίμηση καί ὄχι συνήθεια πρός ἀποφυγήν!».

—Ὅταν συναντιέστε μέ τόν κ. Καραμανλῆ τί λέτε; μιλᾶτε γιά πολιτική;

«Δέν μπορῶ νά σᾶς πῶ τί λέμε... Περνᾶμε εὐχάριστα τήν ὥρα μας! Κυρίως γελᾶμε!».

—Ἔχει χιοῦμορ ὁ κ. Καραμανλῆς;

«Πολύ... ἄν καί νομίζουν ὅτι δέν ἔχει! Ἔχει ὑπαινικτικό χιοῦμορ... Εἶναι σύντομος ἀκόμη καί στό χιοῦμορ καί περιεκτικός! Συχνά ἀντιδρᾶ σάν Καραμανλῆς στήν παρέα, ἐνῶ ἀπό μέσα του νιώθει σάν Κώστας...».

—Τί ἐννοεῖτε;

«Δείχνει νά ἐνοχλεῖται ὅταν ἀθυροστομῶ στήν κουβέντα ἀλλά ἀπό μέσα του τό χαίρεται!».

—Σᾶς ἔπιασε ποτέ ὁ Καραμανλῆς σάν φίλο νά σᾶς μιλήσει γιά πιό προσωπικά θέματα;

«Ἴσως ἐγώ νά εἶμαι ὁ μόνος στόν ὁποῖο ὁ Καραμανλῆς ἔκανε κάποιες ἐξομολογήσεις προσωπικοῦ ἐπιπέδου... γιατί εἶναι ἕνας πολύ κλειστός ἄνθρωπος καί μέ πολύ ἰσχυρή βούληση! Τόν ἑαυτό του τόν κάνει ὅ,τι θέλει, ὅπως σᾶς εἶπα».

—Ὑπάρχει μιά φορά πού νά ἀκούσετε τόν κ. Καραμανλῆ νά σᾶς λέει «Δημήτρη...». Δημήτρη σᾶς ἀποκαλεῖ;

«Ναί, συνήθως μέ λέει "Τάκη"...».

—Μιά φορά λοιπόν πού νά σᾶς εἶπε: «Τάκη, εἶμαι ἐρωτευμένος πολύ...».

«Ὁ Καραμανλῆς μιά γυναίκα ἐρωτεύτηκε στή ζωή του... Τήν πολιτική καί κατ' ἐπέκταση τήν Ἑλλάδα!».

—Πιστεύετε ὅτι ἕνας ἄνθρωπος σάν τόν κ. Καραμανλῆ ἦταν σέ θέση νά ἐρωτευθεῖ τρελά;

«Ὁ ἔρωτας ὑπάρχει νά ὁμορφαίνει τή ζωή... Γιά νά ταράζει τήν ἠρεμία τῆς θάλασσας πού ἔχουμε μέσα μας... Ὁ Καραμανλῆς ἦταν πάντα μιά ἀνήσυχη θάλασσα... Δέν εἶχε ποτέ τίς ἀνάγκες ἑνός κοινοῦ ἀνθρώπου!».

—Μήπως τόν ἀντιμετωπίζετε λίγο σάν κάτι τό μυθικό;

«Ὁ Καραμανλῆς πρῶτα ἀπ' ὅλα εἶναι ἀθῶος ἄνθρωπος».

—Τί ἐννοεῖτε ὅταν λέτε «ἀθῶος»;

«Ἀθῶος! Καί δέν τό λέω αὐτό γιατί μέ τιμᾶ μέ τή φιλία του... Ἄλλωστε γιά νά κάνεις ἕναν ἄνθρωπο φίλο δέν τοῦ ζητᾶς τά δακτυλικά του ἀποτυπώματα...».

—Τί εἶναι αὐτό πού κάνει τόν κ. Καραμανλῆ «μῦθο» καί γιά ἐχθρούς καί γιά φίλους;

«Δέν ξέρω... Ἄν ἤξερα, θά ἤμουν καί ἐγώ μῦθος κι ἐσεῖς!».

—Πιστεύετε ὅτι ἕνας ἄνθρωπος πού ζεῖ πιό κοντά στόν κ. Καραμανλῆ ξέρει πράγματα γι' αὐτόν καί τόν χαρακτῆρα του πού ἐμεῖς δέν θά τά μάθουμε ποτέ;

«Ἐγώ πιστεύω ὅτι στήν περίπτωση τοῦ Καραμανλῆ ἡ ἀπόσταση δημιουργεῖ τήν ἐπαφή καί ἡ ἐπαφή τήν ἀπόσταση... Ἐγώ τόν Καραμανλῆ ὅταν τόν γνώρισα δέν τόν εἶχα μυθοποιήσει... Μετά κατάλαβα τό μέγεθός του! Μέ τόν καιρό!».

—Διαφωνεῖτε ποτέ ὅταν βρίσκεστε σέ παρέα μέ τόν κ. Καραμανλῆ; Λένε ὅτι δέν τοῦ ἀρέσει ἰδιαίτερα νά ἐκφρά-

ζεται διαφωνία ὡς πρός τίς ἀπόψεις του...

«Δέν μπορεῖς νά διαφωνήσεις μέ τόν Καραμανλῆ... Ὄχι ὅμως γιατί εἶναι δεσποτικός... ἀλλά διότι εἶναι σοφός! Καί ἀρνεῖται κατηγορηματικά νά μιλήσει σέ παρέα γιά ἰδιωτικά θέματα, ὄχι μόνο δικά του... Δέν εἶναι κουτσομπόλης δηλαδή... Εἶναι ἕνας ἄνθρωπος πολύ μόνος, μοναχικός... Πολλές φορές νιώθω ὅτι ὁ Καραμανλῆς συζεῖ μέ τίς σκέψεις καί τά ὁράματά του μόνο! Αὐτή ἡ ἐμμονή του ἴσως τόν ἔκανε νά εἶναι μετά τόν Βενιζέλο καί τόν Χαρίλαο Τρικούπη ὁ μεγαλύτερος πολιτικός πού γεννήθηκε στήν Ἑλλάδα».

—Τόν ἔχετε ρωτήσει ποτέ τή γνώμη του γιά τόν Ἀνδρέα Παπανδρέου;

«Ποτέ δέν θέλω νά τόν φέρω σέ δύσκολη θέση!».

—Θά ἐρχόταν σέ δύσκολη θέση;

«Δέν ξέρω! Πάντως ὁ Καραμανλῆς ξέρει νά ἀναγνωρίζει τήν ἀξία τῶν ἄλλων!».

—Ἔχετε καταλάβει γιατί ὁ κ. Καραμανλῆς ἔκανε καί κάνει παρέα μέ ἀνθρώπους σάν ἐσᾶς, τόν Μᾶνο Χατζιδάκι, τόν Μινωτῆ, ἀφοῦ κυριαρχεῖται ἀπό τήν ἐμμονή του γιά τήν πολιτική;

«Ὁ Καραμανλῆς εἶναι ἕνας εὐφυής ἄνθρωπος! Μιά φορά μοῦ εἶπε: *"Τίς λύσεις τίς βρίσκει κανείς σ' αὐτούς πού δέν ξέρουν ὅτι τίς ἔχουν!"*. Πέρα ἀπό τήν εὐχαρίστηση τῆς παρέας, ὁ Χατζιδάκις μέ τόν Καραμανλῆ ἦταν μιά ἀπόλαυση... Εἶχε ἕνα διαολεμένο ταλέντο καί μυαλό γιά νά κάνει τόν Καραμανλῆ νά δέχεται ἀκόμη καί τίς πιό ριζοσπαστικές του ἀπόψεις! Ὁ Καραμανλῆς τιμοῦσε πάντα τή γενναιότητα... Καί ὁ Χατζιδάκις ἦταν γενναῖος ἄνθρωπος!».

—Γιατί ὁ κ. Καραμανλῆς μιλάει τόσο λίγο δημόσια; Ἔτσι εἶναι καί στήν παρέα;

«Ὁ Καραμανλῆς δέν μιλάει λίγο... Ἁπλῶς δέν φλυαρεῖ... Σιωπᾶ σοφά! Θεωρεῖ — καί σωστά — ὅτι "ἡ φλυαρία εἶναι ἀνία!", Ὅπως λέει ὁ Ἄμλετ, "λόγια, λόγια, λόγια...". Ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν "λόγια"!».

—Εἴπατε λίγο πρίν — καί τό προσπέρασα... — ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς εἶναι εὐφυής. Τί ἐννοεῖται «εἶναι εὐφυής»;

«Διαθέτει κρίση... Πιστεύω ὅτι ἕνας ἄνθρωπος χωρίς κρίση μπορεῖ νά εἶναι ἔξυπνος, ἀλλά ὄχι εὐφυής!».

—Διαβάζει ὁ κ. Καραμανλῆς;

«Ἄ, βέβαια... Διαβάζει καί μάλιστα πολύ! Διαβάζει πολύ ἱστορία... Εἶναι κολακευμένος πού εἶναι φίλος τοῦ Ὀδυσσέα Ἐλύτη...».

—Πιάσατε ποτέ τόν κ. Καραμανλῆ ἐπ' αὐτοφώρω νά κλαίει;

«Ξέρετε πόσο ἔκλαψε γιά τόν Παπαληγούρα; Τόν ἐτάραξε πολύ ὁ χαμός του... Ὅπως τοῦ κόστισε καί ὁ χαμός τοῦ Μάνου... Νομίζω ὅτι ὁ Καραμανλῆς κλαίει συχνά! Πολλές φορές χωρίς δάκρυα».

—Γιατί χωρίς δάκρυα;

«Τά δάκρυα εἶναι ἀποδεικτικό στοιχεῖο!».

—Πεῖτε μου κάτι πού ἀκούσατε νά σᾶς λέει ὁ κ. Καραμανλῆς καί μείνατε σχεδόν ἄφωνος...

(σκέφτεται) «Κάποτε διάβασε μιά συνέντευξή μου, ὅπου εἶχα δηλώσει ὅτι "ἴσως δέν θά ἔπρεπε νά γίνω ἡθοποιός". Ὅταν συναντηθήκαμε, μέ ρώτησε: "Ἄν δέν γινόσουν ἡθοποιός, τί θά ἤθελες νά γίνεις;". "Ξέρω ἐγώ...", τοῦ ἀπάντησα. "Ἴσως μαραγκός. Πάντως δέν θά ἤθελα νά γίνω ποτέ νεκροθάφτης!", τοῦ λέω... "Κρίμα", μοῦ λέει. "Γιατί οἱ νεκροθάφτες στόν Ἄμλετ εἶναι μαγευτικοί!". Δέν εἶναι ὑπέροχο; Ἔμεινα ἄφωνος! Γι' αὐτό σᾶς λέω... εἶναι ἕνας σοφός ἄνθρωπος ὁ Καραμανλῆς! Ποτέ δέν ξέρεις ἄν ξέρει κάτι... Δέν μπορεῖς νά πεῖς μέ βεβαιότητα ἄν ἔχει διαβάσει Σαίξπηρ... ὥσπου κάνει μιά τέτοια παρατήρηση καί τά χάνεις!».

—Πεῖτε μου κάτι ἀκόμη πού ἔχετε ἀκούσει νά λέει ὁ κ. Καραμανλῆς καί σᾶς «καρφώθηκε» στό μυαλό, πού δέν τό περιμένατε ποτέ ἀπ' αὐτόν...

«Ὅλα τά περιμένω ἀπό τόν Καραμανλῆ... Θυμᾶμαι κάποτε ὁ Μᾶνος ρώτησε τόν Πρόεδρο: "Κύριε Πρόεδρε, πῶς ἕνας ἄνθρωπος γίνεται μῦθος;". *"Ὁ μῦθος βγαίνει μέσα ἀπό τήν ἀνάγκη νά ἀγαπήσεις τούς ἀνθρώπους! Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ μύθου!"*, εἶπε ὁ Καραμανλῆς. Καί ὁ Μᾶνος συνέχισε: "Καί πότε ἐκδηλώνεται αὐτή ἡ ἀνάγκη;". *"Ἐμφανίζεται ἀπό τή στιγμή πού τό 'ἐγώ' παύει νά ὑπάρχει!"*, εἶπε ὁ Καραμανλῆς. Αὐτά εἶναι λόγια ἑνός ἀνθρώπου πού ὅλοι τόν θεωροῦν ἐγωϊστή στό ἔπακρο!».

—Ποιό εἶναι τό πιό ἐνδιαφέρον στοιχεῖο τοῦ κ. Καραμανλῆ γιά σᾶς;

«Τά μάτια του... Τά μάτια τοῦ Καραμανλῆ ἔχουν μεγάλο ἐνδιαφέρον...».

—Γιατί;

«Ἔχουν κάτι ἀπό παιδί κι ἀπό θηρίο!».

—Σᾶς εὐχαριστῶ.

ΚΩΣΤΑΣ Α. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

(Συνέντευξη στήν «Καθημερινή», 5 Μαρτίου)

«Στά παιδικά μου μάτια ὁ Καραμανλῆς ἦταν πελώριος, μεγάλος σάν θεός. Ἦταν μαζί Καραμανλῆς καί Ἑλλάδα. Στίς ἐκλογές τοῦ 1963, ἐξήμισι χρονῶν δέν μποροῦσα νά παρακολουθήσω τό ραδιόφωνο... Ἐθνική Ριζοσπαστική Ἕνωση ἔλαβε, Ἕνωση Κέντρου ἔλαβε... Τό πρωί μοῦ εἶπαν: "Ὁ θεῖος ἔχασε τίς ἐκλογές". Γιά δυό τρεῖς μέρες δέν μποροῦσα νά συμβιβαστῶ μέ τήν ἰδέα. Ὄχι ἀπό ἀλαζονεία, ἀλλά στό μυαλό μου Ἑλλάδα καί Καραμανλῆς ἦταν ταυτισμένα. Ἦταν σάν νά μοῦ εἶχαν πεῖ δέν εἶναι πιά Ἑλλάδα ἐδῶ».

«Ἐκεῖνα τά χρόνια δέν ζούσαμε πολύ κοντά του. Τόν ἔβλεπα τά Χριστούγεννα, γιορτές γιά τό δῶρο μου. Τόν πλησίαζα μέ δέος, πού ἦταν ἡ ἀντανάκλαση τοῦ τρομακτικοῦ δέους μέ τό ὁποῖο τόν ἀντιμετωπίζει ἡ οἰκογένειά του. Τά ἀδέλφια του, τοῦ ἔχουν ἕναν ἱερό σεβασμό. Ἦταν πάντα πολύ προστατευτικός μαζί τους, ὡστόσο τήν ἐποχή ἐκείνη ἡ σχέση τους δέν εἶναι κἄν ἰσότιμη, οὔτε εὔκολης ἐπικοινωνίας. Ἦταν ἕνας φόβος ἱερός.

Ὕστερα ἔφυγε στό Παρίσι. Ὅταν πηγαίναμε νά τόν δοῦμε, καθώς τό ἀσανσέρ μᾶς ἀνέβαζε στό δέκατο δροφο, στήν ὁδό Μονμορανσί, ἔτρεμαν τά πόδια μου. Δέν φοβόμουν τήν αὐστηρή του φιγούρα, τή δωρικότητά του πού χαρακτηρίζει τή συμπεριφορά του. Ἦταν ὅτι πλησίαζα ἕνα θρύλο. Καί ὕστερα ξεδιπλωνόταν ἡ ἀγωνία του γιά τήν Ἑλλάδα, πού τοῦ προκαλοῦσε ἕνα διαρκῆ πόνο, καί ἔτσι στά μάτια τῆς ψυχῆς μου ἀποτυπώθηκαν Ἑλλάδα καί Καραμανλῆς ὡς ἕνα».

«Ἡ πιό μεγάλη μου ἐπιτυχία ἦταν ὅταν ἄρχισα νά καταλαβαίνω τή σπάνια ἀνθρώπινή του διάσταση. Ἕνας ἀν-

θρωπος πού ἀγγίζει τήν ἀπόλυτη ἀκεραιότητα. Νά σᾶς ἐξομολογηθῶ κάτι; Θαρρῶ πώς εἶναι ἕνας ἐξαιρετικά εὐαίσθητος ἄνθρωπος πού ὑπέταξε ἀκόμη καί τήν εὐαισθησία του στή βασική του προτεραιότητα, ἐκείνη "τοῦ δημόσιου ἄνδρα", ὅπως τό ἐννοοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ὁ Καραμανλῆς δέν ὑπῆρξε κομματάρχης. Δέν θά ἔνιωθε ἄνετα οὔτε ὡς ἀρχηγός κόμματος. Ἴσως ἡ πιό δύσκολη φάση στή ζωή του νά ἦταν ἡ ἐνασχόληση μέ τό κόμμα. Βάση, κόμμα, κομματική πειθαρχία θά τοῦ ἦταν ἄβολα, μικρά. Δέν εἶναι ἄσχετο πού ὅταν τώρα μᾶς μιλᾶ γιά τό κόμμα λέει "νά μήν τσακωνόμαστε, νά κάνουμε αὐτό ἤ ἐκεῖνο", ἀλλά δέν μᾶς δίνει τήν αἴσθηση τῆς ταύτισης ἤ πώς τό κόμμα ἦταν τό δικό του παιδί».

«Τό κόμμα ἦταν ἕνα ἐργαλεῖο. Ὅταν εἶπε "δέν διαχωρίζω τούς Ἕλληνες" δέν εἶπε ψέματα. Καί αὐτή ἡ στάση δέν ἦρθε καθ' ὁδόν. Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς ἕνας ἄνθρωπος χωρίς τίποτε ἀπό ἐκεῖνα πού συνόδευσαν τούς πολιτικούς τῆς γενιᾶς του, ὄνομα, χρήματα, τζάκια, σπουδές, προβολή, κατόρθωσε νά γίνει ὁ Καραμανλῆς. Αὐτή, ἡ τρομακτική του βούληση πέρα ἀπό τήν πολιτική φιλοδοξία. Δέν λέω πώς ὁ Καραμανλῆς δέν τρώει, δέν πίνει, δέν κοιμᾶται. Λέω πώς ἔκανε ὑπέρβαση καί ὅλα αὐτά τοῦ ἦταν μικρά. Κάποτε μοῦ εἶπε: *"Στέγνωσα τήν ψυχή μου"*. Τώρα κάθομαι καί μεταφράζω τό κόστος. Ὄχι τί γλέντια καί τί χαρές ἔχασε. Ἀλλά τί χάσαμε ἐμεῖς πού δέν γνωρίσαμε αὐτές, τίς ἄλλες στιγμές τῆς ζωῆς του».

«Ὁ Καραμανλῆς γεννήθηκε καί μεγάλωσε σ' ἕνα περιβάλλον πού τόν ζύμωσε μέ τόν ἀγρότη, σέ ἐποχή μεγάλης μιζέριας. Εἶναι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πού γνώρισε. Αὐτό χάραξε στή βούλησή του τήν προτεραιότητα γιά τόν ἄνθρωπο. Καί αὐτό ἔρχεται ξανά καί ξανά στόν Καραμανλῆ καί ὡς πολιτικός λόγος καί ὡς πολιτική δράση.

Ἡ μεταπολεμική Ἑλλάδα ἔζησε στόν ἰδεολογικό μύθο, πού ὅταν κατέρρευσε ἄφησε πίσω του ἕνα τρομακτικό κενό. Διαλέγω λέξεις πού νά μήν εἶναι πολιτικά καί ἰδεολογικά φορτισμένες γιά νά πῶ ὅτι κατηγόρησαν τόν Καραμανλῆ πώς ἔκανε νόμο εὐνοϊκό γιά νά ἔρθουν κεφάλαια ἀπό τό ἐξωτερικό. Πράξη σωτήρια, ὅπως ἀποδείχθηκε, γιατί ἄν δημιουργήθηκαν πέντε μεγάλες μονάδες καί ἄνοιξαν θέσεις ἐργασίας, τότε ἔγιναν. Εἶπαν ὅτι ἔδωσε βάρος στόν παράγοντα "κράτος". Σέ μιά χώρα πού δέν ἔχει φορολογική συσσώρευση, πῶς ἀλλιῶς μπορεῖς νά τό κάνεις; Ἡ Ἑλλάδα ἀπό τό 1953 — καί μέ τή φορολογική μεταρρύθμιση τοῦ Μαρκεζίνη — καί μέ τά χρόνια τῆς ἔντασης, τῆς ἀποστασίας, τῆς δικτατορίας κατόρθωσε νά ἔχει τόν ὑψηλότερο ρυθμό ἀνάπτυξης, δεύτερο μετά τήν Ἰαπωνία. Ξέρετε ὅτι αὐτό μέ παρηγορεῖ; Γιατί ἐμεῖς οἱ χαχόλοι, μέ τή γνωστή μας ἀνοργανωσιά, τά καταφέραμε. Ἑπομένως, μποροῦμε νά τό ξανακάνουμε. Γιατί ἔγινε; Ὑπῆρχε ὁ ἐμπνευστής, ὁ ὁραματιστής, ὁ δημιουργός πού ἀνάλωσε τόν ἑαυτό του στήν ταύτιση μέ τόν τόπο, ὁ ἐθνικός μας παππούς».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ*

* Προκειμένου ν' ἀποφευχθεῖ ἡ ἄσκοπη ἐπιβάρυνση τοῦ κειμένου, δέν κρίθηκε σκόπιμη ἡ παραπομπή στόν ἡμερήσιο τύπο τῆς ἐποχῆς γιά κοινά εἰδησεογραφικά στοιχεῖα, καθώς καί γιά δηλώσεις ἤ ἀνακοινώσεις πού δόθηκαν γιά δημοσίευση στά μέσα ἐνημερώσεως γενικῶς. Οἱ παραπομπές στόν ἡμερήσιο τύπο ἀφοροῦν σχόλια, εἰδικές πληροφορίες, αὐτούσια κείμενα εἰδησεογραφικῶν δελτίων ἤ ἀποκλειστικές συνεντεύξεις.

1. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ», 1980-1981, σσ. 4-10.
2. Γ. Ράλλης, «Ὧρες Εὐθύνης» (Ἀθήνα 1983), σ. 42.
3. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ», 1980-1981, σσ. 13-16.
4. Φ. 55Α, Τζ. Κάρτερ Μπράουν πρός Κ. Καραμανλῆ, 30 Μαΐου 1980.
5. Ἀναδ. «Ἀκρόπολις», 25 Ἰουλίου 1980.
6. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ», 1980-1981, σσ. 1-3.
7. Βλ. Φ. 53Β.
8. Φ. 74Α, Κ. Καραμανλῆς πρός Χ.-Α. Σάμαρανκ, 25 Σεπτεμβρίου· Χ.-Α. Σάμαρανκ πρός Κ. Καραμανλῆ, 26 Σεπτεμβρίου 1980.
9. Φ. 53Β, Πρακτικό 12ης Ὀκτωβρίου 1980.
10. Φ. 53Β, Πρακτικό 15ης Ὀκτωβρίου 1980.
11. Γ. Ράλλης, ὁ.π., σσ. 95-96.
12. Φ. 53Β, Σημείωμα ἐπί συνομιλίας προέδρου Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλῆ καί πρωθυπουργοῦ Τσεχοσλοβακίας, τήν 22 Ὀκτωβρίου 1980.
13. Φ. 60Β, Κ. Καραμανλῆς πρός Τζ. Κάλλαχαν, 22 Ὀκτωβρίου· Τζ. Κάλλαχαν πρός Κ. Καραμανλῆ, 31 Ὀκτωβρίου 1980.
14. Φ. 53Β, Πρακτικά κατ' ἰδίαν συναντήσεως Καραμανλῆ - Μιγιάτοβιτς καί Πρακτικά συνομιλιῶν, 5 Νοεμβρίου 1980.
15. Φ. 53Β.
16. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ», 1980-1981, σσ. 60-61.
17. Φ. 61Β, Φ.-Γ. Στράους πρός Κ. Καραμανλῆ, 6 Ἰανουαρίου 1981.
18. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ», 1980-1981, σσ. 80-95.
19. Γιά τήν ἔνταξη στήν ΕΟΚ, βλ. Φ. 256Α, Φ. 327Α, Φ. 60Β.
20. Φ. 61Β.
21. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ», 1980-1981, σσ. 108-109.
22. Φ. 63Β, Κ. Καραμανλῆς πρός Α. Παπανδρέου· Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 26 Ἰανουαρίου 1981.
23. Γ. Ράλλης, ὁ.π., σ. 186
24. Φ. 61Β, Κ. Καραμανλῆς πρός Γκ. Τόρν, 4 Μαΐου 1981.
25. Βλ. Φ. 256Α.
26. Φ. 54Β, Συνομιλίες Κ. Καραμανλῆ-Τ. Ζίφκωφ, 27 καί 28 Μαΐου 1981.
27. Φ. 63Β, Συνάντηση μέ κ. Α. Παπανδρέου τῆς 8ης Ἰουνίου 1981 (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς).
28. Βλ. Φ. 61Β.
29. Φ. 54Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 22 Ἰουνίου 1981.
30. Φ. 54Β, Σημείωμα, 30 Ἰουνίου· Φ. 61Β, Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν πρός Κ. Καραμανλῆ, 17 Ἰουλίου 1981.
31. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ», 1980-1981, σσ. 149-153.
32. Φ. 54Β, Σημείωμα, 29 Ἰουνίου 1981.
33. Φ. 337Α, Κ. Τρυπάνης πρός Κ. Καραμανλῆ, 7 Ὀκτωβρίου 1981.
34. Φ. 75Α, Κ. Καραμανλῆς πρός Χ.-Α. Σάμαρανκ, 19 Αὐγούστου 1981· Χ.-Α. Σάμαρανκ πρός Κ. Καραμανλῆ, 7 Σεπτεμβρίου 1981.
35. Φ. 48Β.
36. Φ. 63Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 27 Αὐγούστου 1981.
37. Φ. 72Β, Σημείωμα Κ. Καραμανλῆ.
38. Φ. 63Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 20 Ὀκτωβρίου 1981.
39. Φ. 63Β, Σημείωμα Π. Μολυβιάτη.
40. Φ. 63Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 17 Νοεμβρίου 1981.
41. Φ. 61Β, Κ. Καραμανλῆς πρός βασιλέα Μπωντουέν, 10 Δεκεμβρίου 1981.
42. Φ. 63Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 5 Δεκεμβρίου 1981.
43. Φ. 72Β.
44. Φ. 48Β, Κ. Καραμανλῆς πρός Α. Γκράτσιο· Α. Γκράτσιος πρός Κ. Καραμανλῆ, 4 Ἰανουαρίου 1982.
45. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 8 Ἰανουαρίου 1982.
46. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 12 Ἰανουαρίου 1982.
47. Φ. 64Β, Σημειώματα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 25 Ἰανουαρίου καί 1 Φεβρουαρίου 1982.
48. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 29 Ἰανουαρίου 1982.
49. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 3 Φεβρουαρίου 1982.
50. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 9 Φεβρουαρίου 1982.
51. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 20 Φεβρουαρίου 1982.
52. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 24 Μαρτίου 1982.
53. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 24 Μαρτίου 1982.
54. Φ. 76Β, Πρακτικό συνομιλιῶν 6ης Ἀπριλίου 1982.
55. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 11 Μαΐου 1982.
56. Φ. 62Β, Ρ. Ρήγκαν πρός Κ. Καραμανλῆ, 12 Μαΐου 1982.
57. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 31 Μαΐου 1982.
58. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 3 Ἰουνίου 1982.
59. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 4 Ἰουνίου 1982.
60. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 7 Ἰουνίου 1982.
61. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 13 Ἰουλίου 1982.
62. Φ. 62Β, Κ. Καραμανλῆς πρός Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, 4 Αὐγούστου· Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν πρός Κ. Καραμανλῆ, 12 Αὐγούστου 1982.

63. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 1 Σεπτεμβρίου 1982.
64. Φ. 62Β, Φ. Μιττεράν πρός Κ. Καραμανλῆ, 7 Σεπτεμβρίου 1982.
65. Φ. 64Β, Σημειώματα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 23 καί 30 Σεπτεμβρίου· Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 28 Σεπτεμβρίου 1982.
66. Φ. 62Β, Ρ. Ρήγκαν πρός Κ. Καραμανλῆ, 24 Σεπτεμβρίου· Κ. Καραμανλῆς πρός Ρ. Ρήγκαν, 5 Ὀκτωβρίου 1982.
67. Φ. 62Β, Χ. Σμίτ πρός Κ. Καραμανλῆ, 4 Ὀκτωβρίου· Κ. Καραμανλῆς πρός Χ. Σμίτ, 8 Ὀκτωβρίου 1982.
68. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 1 Νοεμβρίου 1982.
69. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 8 Νοεμβρίου 1982.
70. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 12 Νοεμβρίου 1982.
71. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), χ.η.
72. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 22 Νοεμβρίου 1982.
73. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 2 Δεκεμβρίου 1982.
74. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ, 1982», σσ. 105-114.
75 Φ. 54Β, Συνομιλίες μεταξύ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ προέδρου καί τοῦ Ἕλληνος προέδρου κ. Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, τήν 29η Νοεμβρίου 1982.
76. Φ. 54Β, Συνάντηση προέδρου μέ ὑπουργό Ἐξωτερικῶν Γκένσερ, 30 Νοεμβρίου 1982.
77. Φ. 54Β, Σημειώματα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 6 καί 8 Δεκεμβρίου 1982.
78. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 29 Δεκεμβρίου 1982.
79. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 15 Φεβρουαρίου 1983.
80. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 19 Φεβρουαρίου 1983.
81. Φ. 55Β, Πρακτικό, 23 Φεβρουαρίου 1983.
82. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 1 Μαρτίου 1983.
83. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 2 Μαρτίου 1983.
84. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 4 Μαρτίου 1983.
85. Φ.55Β, Συνομιλίες μεταξύ κυρίου προέδρου Δημοκρατίας καί προέδρου Πορτογαλικῆς Δημοκρατίας.
86. Φ.55Β, Σημείωμα (ὑπ.: Μολυβιάτης), 17 Μαρτίου 1983.
87. Φ. 55Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 11 Ἀπριλίου 1983.
88. Φ. 55Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 24 Μαΐου 1983.
89. Φ. 55Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 26 Μαΐου 1983.
90. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 15 Ἰουνίου 1983.
91. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 20 Ἰουνίου 1983.
92. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 21 Ἰουνίου 1983.
93. Φ. 64Β, Σημείωμα Π. Μολυβιάτη, 4 Ἰουλίου καί Κ. Καραμανλῆ, 5 Ἰουλίου 1983.
94. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 15 Ἰουλίου 1983.
95. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 25 Αὐγούστου 1983.
96. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 29 Αὐγούστου 1983.
97. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 31 Αὐγούστου 1983.
98. «Λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ, 1983», σσ. 44-56.
99. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 22 Σεπτεμβρίου 1983.
100. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 21 Σεπτεμβρίου 1983.
101. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 4 Ὀκτωβρίου 1983.
102. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 15 Νοεμβρίου 1983.
103. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 17 Νοεμβρίου 1983.
104. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 28 Νοεμβρίου 1983.
105. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 30 Νοεμβρίου 1983.
106. Φ. 64Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 22 Δεκεμβρίου 1983.
107. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 23 Ἰανουαρίου 1984.
108. Φ. 55Β, Σημείωμα, 10 Φεβρουαρίου 1984.
109. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 9 Μαρτίου 1984.
110. Φ. 55Β, Συναντήσεις προέδρων Καραμανλῆ καί Μουμπάρακ, 12-16 Μαρτίου 1984.
111. Φ. 55Β, Συνάντηση τοῦ κ. προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ ὁμάδα Ἀμερικανῶν βουλευτῶν, 24 Ἀπριλίου 1984.
112. Φ. 55Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 30 Ἀπριλίου 1984.
113. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 22 Μαΐου 1984.
114. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 2 Μαΐου 1984.
115. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 11 Μαΐου 1984.
116. Φ. 75Α, Κ. Καραμανλῆς πρός Χ.-Α. Σάμαρανκ, 17 Μαΐου· Χ.-Α. Σάμαρανκ πρός Κ. Καραμανλῆ, 18 Μαΐου 1984.
117. Φ. 65Β.
118. Φ.65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 21 Ἰουνίου 1984.
119. Φ. 65Β.
120. Φ. 55Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 26 Ἰουλίου 1984.
121. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 23 Αὐγούστου 1984.
122. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 12 Σεπτεμβρίου 1984.
123. Φ. 72Β.
124. Φ. 65Β, Α. Παπανδρέου πρός Κ. Καραμανλῆ, 31 Ὀκτωβρίου· Κ. Καραμανλῆς πρός Α. Παπανδρέου, 5 Νοεμβρίου 1984.
125. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 8 Νοεμβρίου 1984.
126. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 12 Νοεμβρίου 1984.
127. 62Β, Κ. Καραμανλῆς πρός Τ. Ντάγκλας-Χόουμ, 6 Δεκεμβρίου.
128. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 16 Ἰανουαρίου 1985 καί Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 4 Ἰανουαρίου 1985.
129. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 16 Ἰανουαρίου 1985.
130. Φ. 55Β, Συνάντηση προέδρων κ.κ. Καραμανλῆ καί Μουμπάρακ, 17 Ἰανουαρίου 1985.
131. Φ. 55Β, Σημείωμα, 1 Φεβρουαρίου 1985.
132. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 5 Φεβρουαρίου 1985.
133. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 8 Φεβρουαρίου 1985.
134. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 20 Φεβρουαρίου 1985.
135. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 22 Φεβρουαρίου 1985.
136. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 28 Φεβρουαρίου 1985.
137. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 10 Μαρτίου 1985.
138. Φ. 62Β.
139. Φ. 65Β, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης)· Σημείωμα (ὑπ.: Κ. Καραμανλῆς), 12 Μαρτίου 1985.
140. Φ. 72Β.
141. «Ἡ Καθημερινή», 2 Ἰουνίου 1985.
142. Τά σχετικά στοιχεῖα, πέρα ἀπό τήν καταχώρησή τους, στόν ἡμερήσιο τύπο, περιέχονται στόν φάκελο 333. Ἐπίσης, βλ. καί Πρακτικά Βουλῆς, περ. Δ΄, σύν. Δ΄, σσ. 551-695.
143. Ἀρ. Μάνεσης, «Ἡ συνταγματική ἀναθεώρηση τοῦ 1986» (Ἀθήνα 1989), σ. 17.
144. Ἀναφορές τῆς Ι. Τσάτσου στίς σχέσεις Κ. Τσάτσου - Κ.

Καραμανλῆ, «Ἀκρόπολις», 7 Φεβρουαρίου 1988, «Ἐλεύθερος Τύπος», 12 Μαρτίου 1995.
145. Πρβλ. Γ. Μασαβέτα, «Ἀνατρέψατε Μητσοτάκη» (Ἀθήνα 1996), σσ. 152-153.
146. Φ. 3Γ, «Ἡ ἐκλογή μου στήν προεδρία τῆς Δημοκρατίας, 4/5/1990» (σημ.), Ἰούλιος 1990.
147. Ἐκτενής ἀναφορά στόν ἡμερήσιο τύπο. Ἐπίσης, βλ. Φ. 1Γ.
148. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Φ. ντέ Κλέρκ, 11 Μαΐου 1990.
149. Φ. 1Γ, Γ. Βασιλείου πρός Κ. Καραμανλῆ, 22 Μαΐου 1990· Κ. Καραμανλῆς πρός Γ. Βασιλείου, 6 Ἰουνίου 1990.
150. Φ. 1Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Π. Μλαντένωφ, 16 Μαΐου 1990.
151. Φ. 1Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Γκ. Γιάτρον, 3 Ἰουλίου 1990.
152. Φ. 1Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς Ἰάκωβο, 3 Ἰουλίου 1990.
153. Φ. 1Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Ζ. ντέ Κουρσέλ, 5 Ἰουλίου 1990.
154. Φ. 1Γ, Συνέντευξη Κ. Καραμανλῆ πρός Ε. Ἀρβελέρ-Γλύκατζη (1990).
155. Φ. 1Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Ντ. Τσένγ, 9 Αὐγούστου 1990.
156. Φ. 1Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Γ. Βασιλείου, 29 Σεπτεμβρίου 1990· Γ. Βασιλείου πρός Κ. Καραμανλῆ, 3 Ὀκτωβρίου 1990.
157. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Κ. Λαλιμιέρ, 7 Ἰανουαρίου 1991.
158. Φ. 2Γ, Κ. Λαλιμιέρ πρός Κ. Καραμανλῆ, 11 Ἰανουαρίου 1991.
159. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Α. Σαμαρᾶ (σημ.), 6 Φεβρουαρίου 1991.
160. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ πρέσβη ΗΠΑ, 11 Φεβρουαρίου 1991.
161. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Ντ. Ποπώφ, 15 Φεβρουαρίου 1991.
162. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Β. Μαρτένς, 1 Μαρτίου 1991.
163. Βλ. ἐφημερίδες, 6 Μαρτίου 1991.
164. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Κιέν Κιτσέν, 7 Μαρτίου 1991.
165. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Α. Μπεσμέρντνιχ, 10 Ἀπριλίου 1991.
166. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Χ. Ντ. Γκένσερ, 18 Ἀπριλίου 1991.
167. «Τελετή ἀναγόρευσης σέ ἐπίτιμο διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας Κ. Καραμανλῆ, 25 Ἀπριλίου 1991», «Ἐπιθεώρησις Δημοσίου Δικαίου καί Διοικητικοῦ Δικαίου», τ. 35 (1991), σσ. 161-174.
168. Φ. 2Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς, Ἰάκωβο, 29 Ἀπριλίου 1991.
169. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Μ. Βέρνερ, 3 Ἰουνίου 1991.
170. Φ. 2Γ, Μ. Βέρνερ πρός Κ. Καραμανλῆ, 12 Ἰουνίου 1991.
171. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Α. Μπγιόργκ, 6 Ἰουνίου 1991.
172. Φ. 2Γ, Α. Παπανδρέου πρός Κ. Καραμανλῆ, 18 Ἰουνίου 1991.
173. Φ. 3Γ, «Πρακτικά συνομιλίας τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας μέ τόν Ἀμερικανό πρόεδρο, Τζ. Μπούς, στίς 18 Ἰουλίου 1991».
174. Βλ. ἐφημερίδες, 21 Ἰουλίου 1991.
175. Φ. 2Γ, Τζ. Μπούς πρός Κ. Καραμανλῆ, 31 Ἰουλίου· Κ. Καραμανλῆς πρός Τζ. Μπούς, 5 Αὐγούστου 1991.
176. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ πρέσβη ΗΠΑ, 23 Ἰουλίου 1991.
177. Φ. 3Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Γκ. Γκεζιένσκι, 31 Αὐγούστου 1991.
178. «Μακεδονία», 6 Σεπτεμβρίου 1991.
179. Α.Π.Θ., «Τελετή ἀναγορεύσεως σέ ἐπίτιμο διδάκτορα τοῦ προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κυρίου Κωνσταντίνου Καραμανλῆ καί ἀποκάλυψη τιμητικῆς στήλης», Θεσσαλονίκη 1992, βλ. ἐπίσης, Φ. 2Γ.
180. Φ. 7Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Τζ. Μέητζορ, 9 Δεκεμβρίου 1991.
181. Βλ. Φ. 7Γ.
182. Φ. 34Γ, Σημείωμα Κ. Καραμανλῆ.
183. Ὅ.π.
184. Φ. 7Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Τζ. Ἀντρεόττι, 21 Ἰανουαρίου 1992.
185. Φ. 9Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Β. Φοκίν, 15 Ἰανουαρίου 1992.
186. Φ. 29Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Τζ. Μπούς, 5 Φεβρουαρίου 1992.
187. Φ. 7Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Ζ. Ντελόρ, 12 Φεβρουαρίου 1992.
188. Φ. 9Γ, «Ὁδηγίες τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρός τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν κ. Α. Σαμαρᾶ ἐνόψει τῆς προσεχοῦς Συνόδου τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ΕΟΚ», 26 Φεβρουαρίου 1992.
189. Φ. 29Γ, Α. Σαμαρᾶς πρός Κ. Καραμανλῆ, 13 Μαρτίου 1992. Σχετικά μέ τήν ἐπικοινωνία Μπούς-Μητσοτάκη βλ. Φ. 29Γ, Τζ. Μπούς πρός Κ. Μητσοτάκη, 22 Μαρτίου 1992.
190. Φ. 29Γ, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 15 Μαρτίου 1992.
191. Φ. 29Γ, Α. Σαμαρᾶς πρός Κ. Καραμανλῆ, 3 Ἀπριλίου 1992· Π. Μολυβιάτης πρός Α. Σαμαρᾶ, 7 Ἀπριλίου 1992.
192. Θ. Σκυλακάκη, «Στό ὄνομα τῆς Μακεδονίας» (Ἀθήνα 1995), σσ. 133-142.
193. Ὅ.π., σσ. 142-143.
194. Φ. 29Γ, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 22 Ἰουλίου 1992.
195. Φ. 9Γ, Συνομιλία Κ. Καραμανλῆ μέ Χ.-Ντ. Γκένσερ, 16 Ἀπριλίου 1992.
196. Φ. 7Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Τζ. Μπούς, 5 Μαΐου 1992· Τζ. Μπούς πρός Κ. Καραμανλῆ, 27 Μαΐου 1992.
197. Βλ. Φ. 7Β.
198. Φ. 15Γ, Μ. Ντριόν πρός Κ. Καραμανλῆ, 4 Ἰανουαρίου 1993· Κ. Καραμανλῆς πρός Μ. Ντριόν, 14 Ἰανουαρίου 1993.
199. Φ. 15Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Μπ. Κλίντον, 26 Ἰανουαρίου 1993· Μπ. Κλίντον πρός Κ. Καραμανλῆ, 23 Μαρτίου 1993.
200. Φ. 29Γ, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 29 Ἰανουαρίου 1993.
201. Φ. 15Γ, Α. Παπανδρέου πρός Κ. Καραμανλῆ, 26 Ἰανουαρίου 1993.
202. Φ. 15Γ, Γλ. Κληρίδης πρός Κ. Καραμανλῆ, 18 Μαρτίου 1993.
203. Φ. 15Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Β. Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν· Κ. Καραμανλῆς πρός Ζ. Σιράκ, 30 Μαρτίου 1993.
204. Φ. 29Γ, Σημείωμα (ὑπ.: Π. Μολυβιάτης), 10 Μαΐου 1993.
205. Φ. 15Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Τζ. Σπαντολίνι· Τζ. Σπαντολίνι πρός Κ. Καραμανλῆ, 14 Μαΐου 1993.
206. Φ. 15Γ, Β. Χάβελ πρός Κ. Καραμανλῆ, 23 Ἰουνίου 1993.
207. Φ. 15Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Χ.-Α. Σάμαρανκ, 8 Ἰουνίου 1993.
208. Φ. 15Γ, Μ. Βέρνερ πρός Κ. Καραμανλῆ, 15 Ἰουνίου 1993· Γ. Κρίστοφερ πρός Κ. Καραμανλῆ, 21 Ἰουνίου 1993.
209. Φ. 15Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Χ. ἁλ Ἄσαντ, 16 Ἰουνίου 1993.
210. Φ. 15Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Ρ.-Α. Ἀζοκάρ, 19 Ὀκτωβρίου 1993.
211. Φ. 15Γ, Φ. Ντέ-Κλέρκ πρός Κ. Καραμανλῆ, 17 Νοεμβρίου 1993.
212. «Ἡ Μεσημβρινή», 16 Νοεμβρίου 1993.
213. Φ. 15Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Λ. Βαλέσα, 19 Νοεμβρίου 1993.

214. Φ. 18Γ, Φ. Μιττεράν πρός Κ. Καραμανλῆ, 17 Φεβρουαρίου 1994· Κ. Καραμανλῆς πρός Φ. Μιττεράν, 16 Μαρτίου 1994.
215. Φ. 18Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Κ.-Σ. Μένεμ, 21 Μαρτίου 1994.
216. Φ. 18Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Σ. Ντεμιρέλ, 8 Ἰουνίου 1994.
217. Φ. 18Γ, Ρ. Βαϊτσέκερ πρός Κ. Καραμανλῆ, 15 Ἰουνίου 1994· 30 Ἰουνίου 1994· Κ. Καραμανλῆς πρός Ρ. Βαϊτσέκερ, 30 Ἰουνίου 1994.
218. Φ. 18Γ, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς, Ἰάκωβος, πρός Κ. Καραμανλῆ, 24 Ὀκτωβρίου 1994· Κ. Καραμανλῆς πρός Ἀρχιεπίσκοπο, 8 Νοεμβρίου 1994.
219. Φ. 18Γ, Λ. Σκάλφαρο πρός Κ. Καραμανλῆ, 7 Νοεμβρίου 1994· Κ. Καραμανλῆς πρός Λ. Σκάλφαρο, 28 Νοεμβρίου 1994.
220. Φ. 18Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Φ. Λεγκάρι, 29 Νοεμβρίου 1994.
221. Φ. 18Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Λ. Βαλέσα, 15 Δεκεμβρίου 1994.
222. «Ἡ Καθημερινή», 1 Ἰανουαρίου 1995.
223. Φ. 18Γ, Μπ. Κλίντον πρός Κ. Καραμανλῆ, 13 Ἰανουαρίου· Κ. Καραμανλῆς πρός Μπ. Κλίντον, 31 Ἰανουαρίου 1995.
224. Φ. 18Γ, Κ. Καραμανλῆς πρός Σ. Ντεμιρέλ, 3 Φεβρουαρίου 1995.
225. «Ἡ Καθημερινή», 10 Μαρτίου 1995.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Στό εὐρετήριο μνημονεύονται ὀνόματα τῶν προσώπων πού ἔχουν συμμετοχή στά γεγονότα, τοπωνύμια, ὡς βασικά σημεῖα ἀναφορᾶς συγκεκριμένων γεγονότων, καί θεματικά λήμματα μέ ἀναφορά στά γεγονότα πού συνθέτουν τόν κεντρικό ἱστό τῆς δραστηριότητας τοῦ Κ. Καραμανλῆ.

Α

Ἀβέρωφ-Τοσίτσας, Ε., ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης-ἀντιπρόεδρος Κυβερνήσεως, 95, 115, 123, 132· πρόεδρος ΝΔ-συνεργασία μέ Κ.Κ., 151, 156, 158, 161, 178, 204, 262, 263, 270, 272, 275, 279, 291, 294, 305, 308, 330, 339, 340, 352, 365, 369, 378, 380, 382, 389· ἐπίτιμος πρόεδρος ΝΔ, 392, 393, 395, 471, 474, 475, 477, 478, 482, 488, 489, 490, 494, 496, 500, 501, 503, 570· θάνατος—, 506

Ἀβραμόπουλος, Δ., δήμαρχος Ἀθηναίων, 715, 724

Ἀγγελόπουλος, Α., 557, 562, 563

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ, μέριμνα Κ.Κ. γιά συντήρηση μνημείων—, 122, 238, 334, 712· ἵδρυση Κέντρου Διαφυλάξεως Ἁγιορείτικης Κληρονομιᾶς, 123, 127, 128· ἐπισκέψεις Κ.Κ. στό—, 122, 543-544· βλ. καί ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ἀζοκάρ, Ρ.-Α. (Azocar, P.A.), πρόεδρος Χιλῆς, 690

Ἀθανασιάδης, Γ., 129, 215, 279

Ἀθανασόπουλος, Ν., 504, 505, 618

ΑΘΗΝΑ, ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά—, 609 724· βλ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, ἐγκαίνια Ὀλυμπιακοῦ Σταδίου Ἀθηνῶν-Πανευρωπαϊκοί Ἀγῶνες Στίβου στήν Ἀθήνα (1982), 214-217· δήλωση Κ.Κ. γιά Πανευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Καλαθοσφαιρίσεως (1987), 500· Μεσογειακοί Ἀγῶνες (1991), 557, 583· ὑποδοχή Ὀλυμπιονικῶν στήν Ἀθήνα (1992), 652-653· βλ. καί ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΑΙΓΥΠΤΟΣ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν— (12-16.3.84), 353-360· σχέσεις μέ—, 388, 420· ἐπίσκεψη Μουμπάρακ στήν Ἀθήνα, 426-429

Ἀιζενχάουερ, Ντ. (Eisenhower, Dwight), 562, 583, 585, 588, 590

Ἀκιμάν, Ν. (Akiman, Nazmi), πρεσβευτής Τουρκίας στήν Ἀθήνα, 370, 372

Ἀκριτίδης, Ν., ὑπουργός Ἐμπορίου, 138, 397· Συγκοινωνιῶν, 203, 334

ΑΚΡΟΠΟΛΗ, βλ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ἀλαβάνος, Κ., γενικός γραμματέας ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, 406, 429

ΑΛΒΑΝΙΑ, σχέσεις μέ—, 627, 679, 712, 714, 721-722

Ἀλβέρτος, βασιλεύς Βελγίου, 688

ΑΛΓΕΡΙΑ, σχέσεις μέ—, 426

Ἀλεξανδρῆς, Ε., ὑπουργός Δικαιοσύνης, 138

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΥΛΗ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —, 372, 542-543

Ἀλεξιάδης, Κ., ὑφυπουργός Γεωργίας, 140

Ἀλέξιος, Πατριάρχης Μόσχας, 648

Ἀλευρᾶς, Ι., πρόεδρος Βουλῆς, 152, 190, 195, 258, 263, 308, 436, 440, 442, 445, 448, 449, 455, 462, 465, 509· ὑποψήφιος πρόεδρος Δημοκρατίας, 514

Ἀλφονσίν, Ρ. (Alfonsin, Raul), πρόεδρος Ἀργεντινῆς, 432

Ἀναστάσιος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας, 697

Ἀναστασόπουλος, Γ., πρόεδρος ΕΣΗΕΑ, 95, 129, 361

Ἀνδρεαδάκη, Α., βουλευτής, 514

Ἀνδριανόπουλος, Α., ὑπουργός Πολιτισμοῦ, 22, 25, 30, 62, 68, 90 96, 125· δήμαρχος Πειραιᾶ, 498

Ἀνδρόνικος, Μ., καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 25, 39, 122, 128, 189, 257, 333, 410, 416, 630, 631

Ἀνδρουτσόπουλος, Α., 471, 487, 488, 489, 490

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, Κ.Κ. γιά—, 611, 663-665, 697

Ἀντρεόττι, Τζ. (Andreotti, Giulio), Ἰταλός πρωθυπουργός, 519, 615, 616

Ἀντρόπωφ, Γ., 258, 268, 270, 351

Ἀντωνίου, Κ., δήμαρχος Μεσολογγίου, 289

Ἀποστολάτος, Γ., πρόεδρος Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, 576, 646

Ἀποστολόπουλος, Σ., 618

Ἀραπάκης, Π., 475, 481, 489

Ἀραφάτ, Γ., 152, 203, 204, 209, 211, 212, 357, 459, 695

ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ, συνάντηση Κ.Κ.-Ἀλφονσίν, 432· σχέσεις μέ—, 700

Ἀρμπούζης, Δ., 474, 494

Ἀρόν, Ρ. (Aron, Raymond), 330

Ἀρσένης, Γ., ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 203 311· καί Οἰκονομικῶν, 361, 373, 389· Ἐθνικῆς Ἀμύνης, 691, 706, 711, 714, 718

ΑΡΤΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν—, 93

Ἀσλάνης, Κ., ὑφυπουργός Συγκοινωνιῶν, 203

Ἄσσαντ, Χαφέζ ἀλ., πρόεδρος Συρίας, 105, 682

Ἀτατούρκ Κ. (Atatürk, Kemal), 591

Αὐγερινός, Π., ὑπουργός Ὑγείας, 138, 203· ἄνευ Χαρτοφυλακίου, 350

Αὐγουστίνος, Μητροπολίτης Γερμανίας, 256

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ, συνάντηση Κ.Κ.-Κόουεν, 98· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν— (8-14.3.82), 166-178

ΑΥΣΤΡΙΑ, ἐπισκέψεις στήν Ἑλλάδα:

Κράισκυ, 15· Κιρχαλαΐγκερ, 396-397· Βρανίτσκυ, 632, 699· Κλέιστιλεΐσοδος — στήν Εὐρωπαϊκή Ἕνωση, 708-710

Β

Βαβοῦσκος, Κ., καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, πρόεδρος Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, 54, 122, 550
Βαϊτσέκερ, Ρ. φόν (Weizsacker, Richard von), πρόεδρος ΟΔ Γερμανίας, 516, 548, 654, 656, 708
Βαΐτσος, Κ., ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 203· ἀναπληρωτής ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 311
Βακαρόιου, Ν., Ρουμάνος πρωθυπουργός, 676
Βαλέσα Λ. (Walesa, Lech), πρόεδρος Πολωνίας, 695, 719
Βαλντχάιμ, Κ. (Waldheim, Kurt), γενικός γραμματέας ΟΗΕ, 22
Βαλυράκης, Ι., ὑφυπουργός Συγκοινωνιῶν, 140
Βάνς, Σ. (Vance, Cyrus), συμπρόεδρος διεθνοῦς διασκέψεως γιά τή Γιουγκοσλαβία, 633, 676, 678, 700
Βαρβιτσιώτης Ι., βουλευτής 373, 477, 494· ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, 531, 534, 619, 652, 682, 687· ἀντιπρόεδρος ΝΔ, 694, 710, 718
Βαρθολομαῖος, Οἰκουμενικός Πατριάρχης, 603, 659, 715
Βάρφης, Γ., ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, 155, 178, 273
Βασιλειάδης, Ι., βουλευτής, 494
Βασιλείου, Γ., πρόεδρος Κυπριακῆς Δημοκρατίας, 481, 501, 506, 517, 520, 529, 530, 545, 570, 587, 597, 601, 629, 645, 653, 671, 697
ΒΑΤΙΚΑΝΟ, σχέσεις μέ —, 39, 78, 99· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στό —, 185-186
Βελαγιατί, Ἀλή Ἀκμπάρ, ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Ἰράν, 609
ΒΕΛΓΙΟ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στό — (1-3.12.81), 146-151· (20.9.93), 325· σχέσεις μέ —, 562, 688
Βελλίδης, Ι., 118, 576, 656
Βελλίδου, Α., 576
Βενιζέλος, Ε.Β., ὑφυπουργός Τύπου, 691· —, Ἐλευθ. Κ., 141, 450, 456, 458, 591, 703
ΒΕΡΓΙΝΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στή —, 100· βλ. καί ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Βέρνερ, Μ. (Werner, Manfred), γενικός γραμματέας ΝΑΤΟ, 548, 576, 578, 682· θάνατος —, 712
Βερυβάκης, Ε., ὑπουργός Παιδείας, 138, 142· Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, 203· Ἐνεργείας, 397· —, Ι., στρατηγός, ἀρχηγός ΓΕΕΘΑ, 614
Βλαζάκης, Α., δήμαρχος Βέροιας 595, 640
Βλάχος, Α., 489· —, Γ., 562
Βολτῆς, Γ., ἀρεοπαγίτης, 420, 425
Βουδούρης, Δ., ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, 122, 127, 128
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ, σχέσεις μέ —, 39, 297, 530, 550-552, 558-559, 670, 705· ἐπισκέψεις Κ.Κ. στή — (12-15.10.80), 43-49· (25-27.4.83), 286-288· ἐπίσκεψη Ζίφκωφ στή Ρόδο (27-29.5.81), 100-104
Βορίδης, Ε., 645
Βρανίτσκυ, Φρ. (Vranitzky, Franz), Αὐστριακός καγκελλάριος, 632, 699

Γ

Γαλατσάνος, Α., 471, 474, 481, 494
ΓΑΛΛΙΑ, σχέσεις μέ — 98-99, 152, 194-195, 258, 615, 674-675, 699-700
— ἐπισκέψεις Κ.Κ. στή —: (20.6.80), 21· (22-29.11.82), 244-245· (19.9.83), 322-325
— ἰδιωτική ἐπίσκεψη Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν στήν Ἑλλάδα, 108-109· ἐπισκέψεις Μιττεράν στήν Ἑλλάδα· συναντήσεις μέ Κ.Κ.: (1-2.9.82), 206-214· (10.2.84), 351· (30.4.84), 365-366· (14.5.93), 679
— βλ. καί ΕΟΚ
Γείτονας, Κ., ἀναπληρωτής ὑπουργός Περιβάλλοντος, 719
Γεννηματᾶς, Γ., ὑπουργός Ὑγείας, 304, 350, 385, 397, 423, 506· Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 691· θάνατος —, 705
Γερασόπουλος, Φ., πρόεδρος Παμμακεδονικῶν Ἑνώσεων ΗΠΑ καί Καναδᾶ, 594
Γερονικολός, Κ., 382
Γεωργάκης, Ι., ἀκαδημαϊκός, 104, 562· ὑπ. ὑπουργός, 690· θάνατος —, 694
Γιάνγκ Σαγκούν, πρόεδρος ΛΔ Κίνας, 645
Γιαννόπουλος, Ε., ὑπουργός Συγκοινωνιῶν, 138· Ἐργασίας, 203, 440, 691
Γιαννοῦσης, Α., 233, 234
Γιατράκος, Ν., δήμαρχος Ἀθηναίων, 541
Γιάτρον, Γκ., Ἀμερικανός βουλευτής, 532
Γιέλτσιν, Μπ., πρόεδρος Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας, 567, 595, 596, 618, 648, 682, 683, 684
Γικόνογλου, Μ., ὑφυπουργός Γεωργίας, 203
Γιόργκενσεν, Α. (Jorgensen, Anker), Δανός πρωθυπουργός, 189
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ,
— ἐπίσκεψη Κ.Κ. στή — (5-7.11.80), 57-62· ἐπισκέψεις στήν Ἀθήνα: Τζουράνοβιτς, 118· Πλάνιτς, 330· Μιλόσεβιτς, 568· Τσόσιτς, 609, 670
— κρίση —, 586-587, 596-597, 611-612, 646, 675, 676· ζήτημα διεθνοῦς ἀναγνωρίσεως ΠΓΔΜ (Πρώην Γιουγκοσλαβικῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας), 550, 598, 604-605, 611-612, 615-616, 619-626, 627-629, 632-638, 639, 640, 641, 643-644, 646-648, 649, 652, 658, 661-663, 665, 666-670, 674, 675, 678-679, 684, 697, 699, 700, 701
Γιώτας Ε., ὑπουργός Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, 138
Γκαζογιάννης, Ν., 512
Γκάλβιν, Τζ. (Galvin, John), ἀνώτατος διοικητής δυνάμεων ΝΑΤΟ Εὐρώπης, 548
Γκάλι, Μπούτρος Μπούτρος, ἀναπληρωτής ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Αἰγύπτου, 388, 420· γενικός γραμματέας ΟΗΕ, 609, 666, 692
Γκάντι, Μ., 165· —, Ι., Ἰνδή πρωθυπουργός, 165, 166, 176, 308, 327, 414· —, Ρ., Ἰνδός πρωθυπουργός, 432
Γκεζιένσκι, Γκ., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Οὐγγαρίας, 596, 597
Γκελεστάθης, Ν., ὑπουργός Μεταφορῶν, 610· Δημοσίας Τάξεως, 671
Γκένσερ, Χ-Ντ. (Genscher, Hans-Dietrich), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ΟΔ Γερμανίας, 125, 254, 314, 568, 570, 628, 639, 640, 641
Γκιζίκης, Φ., 471, 474, 488, 489, 494
Γκίκας, Σ., 474
Γκιραντού, Ν' Ντιάε, Α. (Girandou-N' Diaye, Louis), πρέσβης, 42, 66, 67, 99, 124
Γκονζάλες, Φ. (González, Felipe), Ἰσπανός πρωθυπουργός, 402, 403
Γκορμπατσώφ, Μ., 516, 549, 559, 563, 567, 568, 570, 580, 590, 595, 596, 614, 618, 690
Γκράτσιος, Α., στρατηγός, ἀρχηγός ΓΕΕΘΑ, 49, 78, 133, 134, 145, 155, 156, 608
Γκρομύκο, Α., 350
Γκώλ, Κ. ντέ (Gaulle, Charles de), 212, 213, 244, 451, 454, 517, 534, 535, 536, 538, 588, 666
Γλύκατζη-Ἀρβελέρ, Ε., 322, 324, 534
Γούναρης, Θ., 645
Γρίβας, Ι., πρόεδρος Ἀρείου Πάγου,

Κυβέρνηση —, 505, 506
Γουλανδρῆς, Γ., 541
Γουλανδρῆ, Ε., 654· —, Ν., 541

Δ

Δαβάκης, Δ., ὑπουργός Δημοσίας Τάξεως, 104, 129
Δαμανάκη, Μ., 564, 601, 620, 621, 632, 633, 646, 648, 661, 669, 678
Δαμασκηνός, Μητροπολίτης Ἑλβετίας, 20
Δαμιανός, Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ, 395
ΔΑΝΙΑ, σχέσεις μέ —, 189
Δασκαλάκης, Γ., ὑπ. ὑπουργός, 129
Δασκάλοφ, Σ., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Βουλγαρίας, 705
Δεβλέτογλου, Ν., 420
ΔΕΘ (Διεθνής Ἔκθεση Θεσσαλονίκης), παρουσία Κ.Κ. στά ἐγκαίνια —, 38, 128-129· μηνύματα, Κ.Κ. γιά ἔναρξη —, 217, 311-312, 390, 541-542, 597-598, 653, 714
Δεληπέτρος, Ν., 526
Δεμέστιχας, Α., ἀντιστράτηγος, διοικητής Γ΄ΣΣ, 640
Δεσποτόπουλος, Κ., 514
Δημάδης, Κ., δημοσιογράφος, 408
Δήμας Π., 652, 653· —, Σ., ὑπουργός ἄνευ Χαρτοφυλακίου, 43· βουλευτής, 470
Δημήτριος, Οἰκουμενικός Πατριάρχης, 531, 543, 601
Δημοσθενόπουλος, Δ., ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν, 140, 361
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ, ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 141, 142-143, 195, 198, 598, 720
ΔΙΕΘΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν ἕδρα — (16-21.6.80), 16-20
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, ἐγκαίνια νέου κτιρίου Ἀρείου Πάγου, 90· ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 202, 220-222, 420, 425, 645, 648-649, 699, 710
ΔΙΟΝ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στό —, 100, 334-336· βλ. καί ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Διόδωρος, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, 529
Δοξιάδης, Σ., ὑπουργός Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, 90
Δούντας, Μ., 476
Δοῦσης, Κ., ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 621
Δραγασάκης, Ι. 506
Δρακόπουλος, Χ., 118
ΔΡΑΜΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στή —, 300-301
Δρεττάκης, Ε., ὑπουργός Οἰκονομικῶν, 138· βουλευτής, 470
Δροσογιάννης, Α., ὑφυπουργός Ἀμύνης, 138, 145, 157, 178, 241, 246, 257, 270, 272, 273, 275, 334· ἀναπληρωτής ὑπουργός Ἀμύνης, 350, 352, 353, 386, 389
ΔΥΤΙΚΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ἐνδιαφέρον γιά ἔνταξη Ἑλλάδος στή —, 557

Ε

Ἐάνες, Α. (Eanes, Antonio dos Santos Ramalho), πρόεδρος Πορτογαλίας, 109, 113, 114, 115, 276, 277, 447
Ἔβερτ, Μ., ὑπουργός Οἰκονομικῶν, 22, 30, 116· δήμαρχος Ἀθηναίων, 478, 498, 508· ὑπουργός Προεδρίας, 587, 598, 607· πρόεδρος ΝΔ -συνεργασία μέ Κ.Κ. (1993-1995), 694, 695, 697, 699, 701, 710, 712, 715, 718, 722, 726
Ἔβρέν, Κ. (Evren, Kenan), πρόεδρος Τουρκίας, 195, 196, 370, 372
ΕΔΕΣΣΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 56-57
ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ἐνδιαφέρον γιά — τῆς Ἑλλάδος, 161, 189, 594, 627· Φινλανδίας, 574-575· Ἀλβανίας, 697· βλ. καί ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ, ΟΜΟΓΕΝΕΙΑ
ΕΚΛΟΓΕΣ,
— γενικές (1981), 116, 118, 123, 125, 126-127, 128, 129, 130-136· (1985), 466-468· (1989, Ἰούνιος), 503-504· (1989, Νοέμβριος), 505· (1990), 508-509· (1993), 689-690, 691, 692
— δημοτικές (1982), 233· (1986), 498· (1990), 549· (1994), 715
— εὐρωπαϊκές (1984), 365, 368-369, 372, 374-376, 378· (1994), 705, 707-708
ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ (1985), διαβουλεύσεις Κ.Κ. - Παπανδρέου, 330, 384-385, 414-415, 422-423, 424-426
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, συνάντηση Κ.Κ. μέ ὑπουργούς Παιδείας χωρῶν ΕΟΚ, 91· ἐγκαίνια νέων κτιρίων Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 107· μέριμνα Κ.Κ. γιά ἐνίσχυση ΑΠΘ, 122, 123· μηνύματα Κ.Κ. πρός συνέλευση πρυτάνεων εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων, 395-396, 703· ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 190, 195, 198, 200, 352, 682-683
Ἐλισάβετ, βασίλισσα Μ. Βρετανίας, 76
Ἔμκε, Χ. (Emke, Horst), Δυτικογερμανός βουλευτής, 141
ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ, ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά κατάσταση —, 137-138, 145, 162-164, 178, 203, 273, 275, 372, 384, 389, 534, 539, 552, 554-555, 630, 671, 688, 701, 706, 711, 712, 714· ὁμιλίες Κ.Κ. σέ ἀξιωματικούς, 53-54, 78, 140-141, 155, 201-202, 237-238, 332, 349, 408-409, 542-543, 554-555, 559, 604, 615, 656-658· ἀλλαγές στήν ἡγεσία —, 156, 178-179, 275, 352, 531, 671· θέμα αἰφνιδιαστικῆς ἀσκήσεως ἑτοιμότητας — (Φεβρουάριος 1983), 270-273
ΕΟΚ,
— ἐπίσημη ἔνταξη Ἑλλάδος στήν — (1.1.81)· μήνυμα Κ.Κ. γιά ἔνταξη, 71-72· ἐπιστολές Κ.Κ. πρός Ζισκάρντ΄ Ἔσταίν καί Σμίτ, 72-73· δηλώσεις Κ.Κ. σέ διεθνῆ μέσα ἐνημερώσεως, 74-76· δηλώσεις - μηνύματα ξένων ἡγετῶν, 76-77· ἐπίσημη τελετή ἐντάξεως, 78-79· σχόλια ἑλληνικοῦ τύπου, 79-81· σχόλια διεθνοῦς τύπου, 81-84· ὁμιλία Κ.Κ. στή συνεδρίαση Ἐπιμελητηρίων Ἀθηνῶν-Πειραιᾶ, 84-85
— συναντήσεις Κ.Κ. μέ προέδρους Ἐπιτροπῆς —, (Τόρν), 146, 149, 194, 278, 308· (Ντελόρ), 413-414· συναντήσεις Κ.Κ. μέ ἀξιωματούχους —, 125, 144, 217, 273, 284-286, 294-295, 351
— θέση Ἑλλάδος ἐντός, ἀπόψεις Κ.Κ. (1981-1983), 146, 149, 150-151, 158-160, 178, 195-196, 199, 206, 238, 243, 244-245, 253, 258, 284-286, 298-299, 310-311, 314, 321-322, 328-329· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν ἕδρα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 264-265, 314-327· Διάσκεψη Κορυφῆς — Ἀθηνῶν (Δεκέμβριος 1983), 344-346
— δηλώσεις - ὁμιλίες Κ.Κ. γιά 10 ἔτη ἀπό τήν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος, 553, 566, 571-574, 579-581
— Σύνοδος Κορυφῆς στό Μάαστριχτ (1991), ἀπόψεις Κ.Κ., 609-611· ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά πορεία Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, 659-661, 674-675, 676-678, 698, 705
— βλ. καί ΓΑΛΛΙΑ, ΙΤΑΛΙΑ, ΟΔ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
Ἐπιφάνιος, πρωτοεπιστάτης Ἁγίου Ὄρους, 543
ΕΡΓΑ, ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά ἐκτέλεση—, 703, 719
ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, συνάντηση Κ.Κ. μέ προεδρεῖο Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς —, 576
ΕΣΣΔ, συνάντηση Κ.Κ. - Τίνοχωφ (23.2.83), 268-270· συνάντηση Κ.Κ. - Μπεσμέρντνιχ, 566-568· σχέσεις μέ —, 595· βλ. καί ΡΩΣΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
Ἔτσεβίτ, Μπ. (Eçevit, Bulent), 276, 420,

472, 474, 496, 497
Εὐαγγελάτος, Σπ., 598
Εὐθυμίου, Π., δημοσιογράφος, 623
Εὔσκενς, Μ. (Eyskens, Marc), Βέλγος πρωθυπουργός, 146, 149, 150, 151
Εὐφραιμίδης, Β., 233

Ζ

Ζαΐμης Α., βουλευτής, 494
Ζακολίκος, Π., ὑφυπουργός Ἀμύνης, 203
Ζάννας Δ., πρόεδρος σωματείου «Φίλοι Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος», 234
Ζαχαράκις, Χρ., πρεσβευτής Ἑλλάδος στήν Οὐάσιγκτων, 586, 668
Ζεμαγιέλ, Α., Λιβανέζος πρωθυπουργός, 220, 357· — Μπ., Λιβανέζος πρωθυπουργός, 220
Ζέπος, Π., πρόεδρος Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν, 125· Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 257
Ζίγδης, Ι., 132, 496, 497
ΖΙΜΠΑΜΠΟΥΕ, συνάντηση Κ.Κ. - Μουγκάμπε, 196
Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν, Β. (Giscard d' Estaing, Valéry), πρόεδρος Γαλλικῆς Δημοκρατίας, 21, 72, 73, 74, 76, 81, 99, 108, 205, 244, 245, 450, 536, 562, 638, 661, 674· —, Ε. (Edmond), 205
Ζίφκοβα, Λ., ὑπουργός Πολιτισμοῦ Βουλγαρίας, 39, 44, 118
Ζίφκωφ, Τ., 33, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 58, 100, 101, 104, 118, 286, 288, 297, 468
Ζολώτας, Ξ., 478, 506, 595, 627· Κυβέρνηση —, 505
Ζυγούρης, Π., ἀντιπρόεδρος ΑΧΕΠΑ, 594
Ζυπέ, Α. (Juppé, Alain), Γάλλος ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 682

Η

Ἡλιοῦ, Η., 30, 123· θάνατος —, 430
ΗΠΑ, σχέσεις μέ —, 57, 85-86, 107-108, 127, 157-158, 190-192, 222-223, 260-261, 308, 361, 363-365, 414, 557-558, 576, 603, 612, 619-620, 643-644, 649, 650, 659, 667-668, 722-724
— διαπραγματεύσεις γιά βάσεις — στήν Ἑλλάδα (1980-1983), 89, 107, 204, 205, 220, 238, 262, 270, 275-276, 289, 294, 295, 296-298, 299, 304· συμφωνία γιά βάσεις — (1983), 305
— ἐπίσκεψη Μπούς στήν Ἑλλάδα (Ἰούλιος 1991), 583-594
— βλ. καί ΝΑΤΟ

Θ

Θάτσερ, Μ. (Thatcher, Margaret), Βρεταννή πρωθυπουργός, 39, 78, 339, 342, 343, 344
Θέμελης, Ν., πρόεδρος Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, 328
Θεοδωράκης, Μ., 480· ὑπουργός ἄνευ Χαρτοφυλακίου, 532
Θεοδωρακόπουλος, Ι., ἀκαδημαϊκός, 98
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ἐπισκέψεις-ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 22-25, 38, 51-54, 120-123, 128-129, 140-141, 234-238, 330-337, 408-413, 503, 509, 553, 566, 603-607, 612-614, 640-641, 656-659· βλ. καί ΔΕΘ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Θωμόπουλος, Π., ὑποδιοικητής Τραπέζης Ἑλλάδος, 717

Ι

Ἰάκωβος, Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, 16, 343, 383, 534, 574, 581, 650, 699, 716
Ἰακώβου, Γ., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Κυπριακῆς Δημοκρατίας, 344, 378, 429, 546
Ἰγνάτιος, Πατριάρχης Ἀντιοχείας, 105, 339
ΙΔΡΥΜΑ «Κ. Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ», σύσταση—, 295
Ἰζετμπέκοβιτς, Α. (Izetbegovic Alija), πρόεδρος Βοσνίας-Ἑρζεγοβίνης, 676
Ἰλιέσκου, Ι. (Iliescu, Ion), πρόεδρος Ρουμανίας, 632, 702, 703
ΙΝΔΙΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —(3-7.3.82), 165-166· συνάντηση Κ.Κ. - Ι. Γκάντι, 327
Ἰντζές, Β., ὑπουργός Βορείου Ἑλλάδος, 138, 140, 235, 238, 334
Ἰορντάνωφ, Α., πρόεδρος Βουλγαρικῆς Βουλῆς, 670
ΙΣΠΑΝΙΑ, σχέσεις μέ —, 115, 189, 556 ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 402-406
ΙΡΑΚ, σχέσεις μέ —, 43, 96· βλ. καί ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, πόλεμος στόν —
ΙΡΑΝ, σχέσεις μέ —, 609, 675
ΙΡΛΑΝΔΙΑ, συνάντηση Κ.Κ. - Φιτζέραλντ, 337
ΙΤΑΛΙΑ, σχέσεις μέ —, 57, 258, 552, 615-616, 691· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν — (5-8.4.82), 180-189· ἐπισκέψεις στήν Ἑλλάδα: Περτίνι (20-22.11.80), 63-66· Σκάλφαρο (4.11.94), 718
Ἰωάννης, Ἀρχιεπίσκοπος Καρελίας, 574
Ἰωάννης-Παῦλος Β', Πάπας, 39, 78, 99, 185, 707
Ἰωαννίδης, Δ., 471, 474, 481, 483, 487, 488, 489, 490, 491, 494
ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στά —, 93, 162-164, 559-560

Κ

ΚΑΒΑΛΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 99-100
Κακλαμανάκη-Ρήγου, Σ., ὑφυπουργός Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, 140, 203
Κακλαμάνης, Α., ὑπουργός Ἐργασίας, 138· Παιδείας, 203· πρόεδρος Βουλῆς, 725
ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —, 263-264
Καλαμίδας, Μ., ἐκπρόσωπος ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, 612
Καλαντζάκος, Α., ὑπουργός Ἐμπορίου, 43
Κάλλαχαν, Τζ. (Gallaghan, James), 472
ΚΑΝΑΔΑΣ, ἐπίσκεψη Σράυερ στήν Ἑλλάδα (18-20.5.82), 192-194· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στόν — (14-18.10.82), 223-232· συναντήσεις Κ.Κ.-Τρυντώ, 309-310, 432-433
Κανελλόπουλος, Α., ὑπουργός Γεωργίας, 68, 90· βουλευτής, 478· θάνατος —, 719· —, Π., 30, 127, 146, 161, 204, 223, 286, 299, 365, 369, 396, 415, 442, θάνατος —, 497
Καντάφι, Μ., 234, 416
Καπέτος, Ο., ὑποναύαρχος, 156, 178
Κάππος, Κ., βουλευτής, 477, 483, 488
Καραγεώργης, Β., 568
Καραγιάννης, Ε., ἀντιστράτηγος, 145, 474, 482, 486, 487, 490
Καραμανλῆ, Φ., 237
Καραμανλῆς, Α., ὑφυπουργός Προεδρίας, 129· —, Γ., 234, 235, 237 ·—, Γρ., 296
Καραμανλῆς, Κ., passim,
— διαγγέλματα-μηνύματα ἐπετειακά: γιά Νέο Ἔτος: 70-71, 153-155, 261-262, 348-349, 421-422, 553-554, 614, 665-666, 697-698, 720-721· γιά ἐπέτειο 25ης Μαρτίου, 91-92, 179-180, 279, 360-361, 564-566, 630, 672, 701-702· γιά ἐπέτειο 24ης Ἰουλίου, 650, 687, 711-712· γιά ἐπέτειο 28ης Ὀκτωβρίου, 54, 549-550, 692-694, 717· γιά ἐπέτειο μάχης Κρήτης, 576· βλ. καί ΚΥΠΡΟΣ, ΟΜΟΓΕΝΕΙΑ
— ἀπονομή τιμητικῶν διακρίσεων στόν —: χρυσό μετάλλιο ΑΠΘ, 52· χρυσό μετάλλιο Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, 54· ἀνακήρυξη —ὡς διεθνοῦς προσωπικότητας γιά τό 1980, 84· χρυσό μετάλλιο Ἱδρύ-

ματος Ὠνάση, 104· χρυσό μετάλλιο Πολεμικῆς Ἀεροπορίας, 144· χρυσό μετάλλιο Διεθνοῦς Ἀθλητικῆς Ὁμοσπονδίας, 214· χρυσὸ μετάλλιο Χωροφυλακῆς, 295· τιμητικό μετάλλιο Πανεπιστημίου Παρισίων, 322-325· ἀναμνηστικό μετάλλιο Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, 327-328· ἀναμνηστικό μετάλλιο Ἑνώσεως Συντακτῶν Μακεδονίας - Θράκης, 332-333· ἀναμνηστική πλακέτα ΕΣΗΕΑ, 420-421· μετάλλιο Σουμάν, 497-498· ἀνακήρυξη — σέ ἐπίτιμο μέλος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 562-563· σέ ἐπίτιμο διδάκτορα Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 570-574· Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 605-607· χρυσό μετάλλιο Δήμου Δελφῶν, 575· ἀναμνηστική πλακέττα Ἑνώσεως Δημοσιογράφων - Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου, 575· διάκριση Ροταριανοῦ Ὁμίλου, 583· Ὁμήρειο βραβεῖο, 594· ἀνακήρυξη σέ ἐπίτιμο δημότη Βεροίας, 595-596, 640· σέ ἐπίτημο δημότη Θεσσαλονίκης, 603-604· σέ ἐπίτιμο πρόεδρο ΚΘΒΕ, 640-641· χρυσό μετάλλιο Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, 646

— συνεντεύξεις —: στή βαυαρική ραδιοφωνία, 27· στό TF1, 74· στό Antenne 2, 86· στό Ἱσπανικό Πρακτορεῖο Εἰδήσεων, 399-400· στό «Ρώυτερ», 609-610· στό Ἵδρυμα Ντέ Γκώλ, 534-538· ἄρθρο — στό «Cahiers Européens», 27-30

— γενική ἀποτίμηση ἔργου — στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀπό τόν τύπο (1981-1983), 290-291· ἀναφορές διεθνοῦς τύπου στό ἔργο καί ρόλο —, 25-26, 42, 119-120, 205, 212-214, 233-234, 279-280, 703-705· βλ. καί ΕΟΚ

— θέμα ἐπενεκλογῆς — στό ἄξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας (1985), 385, 397-398, 414, 415-416, 419, 424, 425, 435-442, 449-463, 465-466· παραίτηση — ἀπό τό προεδρικό ἄξίωμα (10.3.1985), 445

— ἐπανεκλογή — στό ἄξίωμα τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας (1990), 504, 508-509, 511-516· συγχαρητήρια μηνύματα, 516-517, 532-533· σχόλια τύπου, 517-528· ὁρκωμοσία —, 528-529

— ἀποχώρηση ἀπό τήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας (1995), 722, 724, 725, 726-729, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ· παραίτηση (9.3.95), 725-726

Καραμάνωφ, Γκ., ἀντιπρόεδρος βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, 297

Κάραντζιτς, Ρ., ἡγέτης Σέρβων Βοσνίας, 676

Καραπιπέρης, Χ., ὑφυπουργός Γεωργίας, 39

Κάρασεκ Φ. (Karasek, Franz), γενικός γραμματέας Συμβουλίου Εὐρώπης, 68

Κάρεϋ Τζ. (Carey, George), Ἀρχιεπίσκοπος Καντέρμπουρυ, 699

Κάρολος, πρίγκιπας Οὐαλίας, 119

Κάρρινγκτον, 6ος βαρῶνος (Carrington, Peter, Alexander, Rupert), γενικός γραμματέας NATO, 386, 388, 633

Κάρστενς, Κ. (Carstens, Karl), πρόεδρος ΟΔ Γερμανίας, 78, 253, 256

Κάρτερ, Τζ. (Carter, Jimmy), πρόεδρος ΗΠΑ, 27, 78, 85, 364, 374, 570

Κάτρης, Ι., δημοσιογράφος, 330

Κατριβάνος, Η., ὑφυπουργός Ἐσωτερικῶν, 350

Κατσαδήμας, Π., ὑφυπουργός Γεωργίας, 203

Κατσαρός, Π., ὑφυπουργός Γεωργίας, 203

Κατσίκης, Ν., βουλευτής, 514

Κατσιφάρας, Γ., ὑφυπουργός Προεδρίας, 138· ὑπουργός Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, 203, 691

Καψῆς, Ι., ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, 189, 204, 242, 275, 294, 295, 297, 353

ΚΕΡΚΥΡΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 96

Κεφαλογιάννης, Ε., διοικητής ΑΤΕ, 539

Κιέν Κιτσέν, ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Κίνας, 563

Κιμπουρόπουλος, Κ., δημοσιογράφος, 524

ΚΙΝΑ, σχέσεις μέ —, 563, 645-646, 716

Κιρχσλαῖγκερ, Ρ. (Kirchschläger, Rudolf), πρόεδρος Αὐστρίας, 396, 397

Κίσσινγκερ, Χ. (Kissinger, Henry), 489, 490

Κλέπς, Ε. (Klepsch, E.), πρόεδρος Εὐρωπαϊκοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, 497· πρόεδρος Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 619, 659, 661, 698

Κλέρκ, Φ. ντέ (Klerk, F. de), πρόεδρος Νοτίου Ἀφρικῆς, 692, 705

Κλέστιλ, Τ. (Klestil, Thomas), πρόεδρος Αὐστρίας, 708

Κληρίδης, Γλ., 223, 265, 435, 472, 481, 530, 587· πρόεδρος Κυπριακῆς Δημοκρατίας, 670, 671, 695

Κλίμπυ, Τσ., γενικός γραμματέας Ἀραβικοῦ Συνδέσμου, 258

Κλίντον, Οὐ. (Clinton, William), πρόεδρος ΗΠΑ, 659, 667, 684, 698, 722, 724

ΚΟΖΑΝΗ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 54-55

Κόζιρεφ, Γ., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Ρωσίας, 682, 683

Κοκκέβης, Α., βουλευτής, 478

Κόκκινος, Β., πρόεδρος Ἀρείου Πάγου, 699

Κοκόλα, Α., 222, 441

Κόλ, Χ. (Kohl, Helmut), καγκελλάριος ΟΔ Γερμανίας, 254, 294, 615, 663

Κόλλιας, Κ., 489

Κολόμπο, Ε. (Colombo, Emilio), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Ἰταλίας, 57, 63, 180, 182, 184· μέλος Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 552

Κονοφάος, Σ., ἀντιναύαρχος, 145

Κοντογεώργης, Γ., ὑπουργός γιά θέματα ΕΟΚ, 30, 68, 113, 125, 144· ὑπ. ὑφυπουργός, 690

Κοντογιαννόπουλος, Β., ὑπουργός Παιδείας, 556

Κόουεν, Σέρ Ζέλμαν (Cowan, Sir Zelman), γενικός κυβερνήτης Αὐστραλίας, 98, 166, 168, 175

Κοραχάης, Β., πρόεδρος ΕΣΗΕΑ, 420

Κοσκωτᾶς, Γ., 505

Κοσμόπουλος, Κ., δήμαρχος Θεσσαλονίκης, 549, 581, 603, 612, 621, 656, 697, 703, 715

Κοτσίρης, Α., πρόεδρος Νομικοῦ Τμήματος ΑΠΘ, 605

Κουβελάκης, Γ., ὑπουργός Δικαιοσύνης, 691, 699

Κούβελας Σ., 233· δήμαρχος Θεσσαλονίκης, 498· ὑπουργός Προεδρίας, 607

Κουβέλης, Φ., ὑπουργός Δικαιοσύνης, 504· γραμματέας ΕΑΡ, 548

Κουζνέτσωφ, Β., α' ἀντιπρόεδρος Ἀνωτάτου Σοβιέτ, 241, 351

Κουλουμπῆς, Ε., ὑπουργός ἄνευ Χαρτοφυλακίου, 138· Ἐνεργείας, 203· Περιβάλλοντος, 397

Κουλούρης, Κ., γενικός γραμματέας Ἀθλητισμοῦ, 367, 369

Κουλουριάνος, Δ., ὑπουργός Οἰκονομικῶν, 203

Κουράκος Ε., ὑποδιοικητής Τραπέζης Ἑλλάδος, 697

Κουρῆς, Ν., ἀντιπτέραρχος, 145

Κούρκαφας, Β., ἀντιστράτηγος, ἀρχηγός ΓΕΣ, 352

Κουρσέλ Ζ. ντέ (Courcel, Geoffroy de), προέδρος Ἱδρύματος Ντέ Γκώλ, 534

Κουταλίδης, Τρ., 296

Κουτσόγιωργας, Α., ὑπουργός Προεδρίας/Ἐσωτερικῶν, 138, 144, 152, 162, 215, 263, 272, 289, 298, 303, 304, 338, 350, 376, 378, 420, 440, 441, 448, 460, 461, 504, 505· θάνατος —, 618

Κράισκυ, Μπ. (Kreisky, Bruno), Αὐ-

στριακός καγκελλάριος, 15, 84
Κρανιδιώτης, Ν., 489, 506
Κράξι, Μπ. (Craxi, Bettino), Ἰταλός πρωθυπουργός, 126, 406
Κραφτσούκ, Λ., πρόεδρος Οὐκρανίας, 618
Κρεμαστινός, Δ., ὑπουργός Ὑγείας, 691
Κρέσπο, Ε., πρόεδρος Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 539
Κρίστοφερ, Γ. (Christopher, Warren), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ΗΠΑ, 682
Κυπριανοῦ, Σ., πρόεδρος Κυπριακῆς Δημοκρατίας, 21, 30, 43, 84, 115, 140, 142, 158, 161, 162, 180, 198, 199, 200, 265, 268, 274, 275, 280, 283, 284, 292, 295, 308, 309, 327, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 346, 347, 350, 353, 358, 365, 372, 389, 397, 420, 426, 429, 434, 435, 438, 570, 619
Κυπριωτάκη-Περράκη, Μ., ὑφυπουργός Ὑγείας, 140, 203
ΚΥΠΡΟΣ, ζήτημα
— συναντήσεις Κ.Κ. μέ προέδρους —: (Κυπριανοῦ), 21-22, 30, 84, 115, 140, 158, 180, 199-200, 274-275, 292, 295, 308-309, 327, 350-351, 352, 365, 372, 389, 397, 414, 420, 426, 429, 434-435· (Βασιλείου), 501, 506, 529-530, 552, 570, 597, 601, 629, 645, 653· (Κληρίδη), 671, 695
— διαβουλεύσεις Κ.Κ. μέ πολιτική - θρησκευτική ἡγεσία —, 39, 223, 349, 351, 378, 598, 619, 638, 697· μηνύματα Κ.Κ. γιά 20ή καί 30ή ἐπέτειο ἀνεξαρτησίας —, 43, 545-548
— ἐπίσημη ἐπίσκεψη Κυπριανοῦ στήν Ἀθήνα (7-9.4.83), 280-284· θέμα ἐπισκέψεως Παπανδρέου στήν — (Φεβρουάριος 1982), 161-162
— Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου (1959), 506
— προεδρικές ἐκλογές: (1983), 265· (1993), 670
— ἀποφάσεις ΓΣ καί ΣΑ ΟΗΕ, 292-294, 372-373
— ἀνακήρυξη τουρκοκυπριακοῦ ψευδοκράτους (15.11.83) - διαβουλεύσεις Κ.Κ. μέ Κυπριανοῦ καί Παπανδρέου, 337-344, 346-347· παρέμβαση Κ.Κ. γιά ἀποφυγή διαμάχης Ἀθηνῶν - Λευκωσίας, 340-343
— «Φάκελλος —», ἐργασίες, συμπεράσματα ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς Βουλῆς, 470-496, 496-497
— δήλωση Κ.Κ. γιά 20 ἔτη ἀπό τουρκική εἰσβολή (19.7.94), 711
— συζήτηση περί — μέ πρόεδρο Μπούς, 587-588, 592-594· ἀλληλογραφία Κ.Κ. - Κλίντον περί — (1995), 722-724
— βλ. καί ΗΠΑ, ΤΟΥΡΚΙΑ
Κυρατσοῦς Μ., γενικός γραμματέας ὑπουργείου Βορείου Ἑλλάδος, 334
Κυριαζίδης, Ν., ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν, 700
Κυριακοῦ, Μ., 680
Κύρκος, Λ., 30, 118, 438, 479, 530, 648
Κωνσταντῖνος, πρώην βασιλεύς, 89, 688
Κωνσταντόπουλος, Ν., ὑπουργός Ἐσωτερικῶν, 504· πρόεδρος Συνασπισμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς, 699, 715, 722
Κώνστας, Γ., πρόεδρος Ἀρείου Πάγου, 420, 425

Λ

Λάζαρης, Α., ὑπουργός Συντονισμοῦ, 138· Προεδρίας, 350, 368, 381, 382, 383, 388, 439, 479, 480
Λαλιμιέρ, Κ. (Lalumière, C.), γενική γραμματέας Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 555
Λαλιώτης, Κ., ὑφυπουργός Προεδρίας, 203, 304, 383· ὑπουργός Περιβάλλοντος, 691
Λαμπράκης, Γρ., 263· —, Χρ., 538
Λαμπρινός, Χ., δημοσιογράφος, 53, 235, 332
Λάσκαρης, Κ., ὑπουργός Ἐργασίας, 16, 20· βουλευτής, 494
Λεβέκ, Ρ., πρωθυπουργός Κεμπέκ, 226, 228
Λεμπέσης, Α., 383
Λεντάκης, Α., πρόεδρος ΕΔΑ, 530
Λιάνης Γ., ὑφυπουργός Παιδείας, 140, 200
Λιάσκας, Κ., πρόεδρος Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδος, 609
Λιβάνης, Α., 178, 179, 222, 267, 303, 304, 376, 390, 391, 413, 436, 437, 476, 669, 691
Λογοθέτης, Στ., δήμαρχος Πειραιᾶ, 549, 715
Λουγκάνωφ, Α., πρωθυπουργός Βουλγαρίας, 531
Λούνς, Γ. (Luns, Joseph), γενικός γραμματέας NATO, 149, 151, 160, 241, 253, 325, 338, 361
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ, σχέσεις μέ —, 91
Λυσσαρίδης, Β., πρόεδρος ΕΔΕΚ, 265, 349, 530, 552, 597, 671

Μ

Μαγκάκης, Γ.-Α., ὑπουργός Δικαιοσύνης, 203, 263, 376, 378, 420, 479, 480, 495· ἀναπληρωτής Ἐξωτερικῶν, 722
Μακάριος, 198, 200, 274, 275, 282, 283, 385, 420, 471, 472, 476, 480, 481, 486, 487, 488, 489, 490, 496
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ἀναφορές Κ.Κ. στήν ἱστορία —, 22-25, 172, 230, 235, 257-258, 409-410, 550, 596, 688, 716
Μάκ Κλόσκυ, Ρ. (McCloskey, Robert), πρεσβευτής ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, 85, 107, 108
Μακρῆς, Δ., θάνατος —, 91
Μαναβῆς, Θ., δήμαρχος Θεσσαλονίκης, 233, 330, 408
Μάνεσης, Α., καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 419, 496
Μανίκας, Δ., ὑπ. ὑπουργός, 690
Μάνος Στ., ὑπουργός Περιβάλλοντος, 532· ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 621, 627, 648, 652, 659
Μαντέλα, Ν., πρόεδρος Ἐθνικοῦ Ἀφρικανικοῦ Κογκρέσσου, πρόεδρος Νοτίου Ἀφρικῆς, 692, 705
Μαργαρίτα, πριγκίπισσα, 84
Μαρκεζίνης, Σ., 132
Μαρκόπουλος, Π., ὑπουργός Ἐσωτερικῶν, 374
Μαρούδας, Δ., ὑφυπουργός Προεδρίας, 138, 273, 330, 337
Μαρτένς, Β. (Martens, Wilfried), Βέλγος πρωθυπουργός, 562
Μάρτης, Ν,. 25, 120, 122, 128, 619
Μασσαβέτας, Γ., δημοσιογράφος, 495
Μασσίπ Ρ. (Massip, Roger), 212
Μαῦρος, Γ., 89, 105, 126, 132, 258, 445, 472, 482, 486, 628
Μαχαιρίτσας, Χρ., 178, 198, 242, 246
Μαχτάρ Μ' Μπόου, Α., γενικός γραμματέας Οὐνέσκο, 224, 246, 249
ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ, σχέσεις μέ —, 610, 615
Μέητζορ Τζ. (Major, John), Βρετανός πρωθυπουργός, 610, 615
Μελᾶς, Β., γενικός γραμματέας Ἱδρύματος Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, 649· —, Π., ἐκδήλωση γιά τά 90 χρόνια ἀπό τό θάνατο—, 716
Μελίτων, Μητροπολίτης Χαλκηδόνος, 16, 205
Μενέμ, Κ.-Σ. (Menem, Carlos S.), πρόεδρος Ἀργεντινῆς, 701
Μέξι, Α. (Meksi, Alexander), Ἀλβανός πρωθυπουργός, 679
Μερκούρη, Μ., ὑπουργός Πολιτισμοῦ, 138, 144, 240, 312, 339, 351, 406, 429, 433, 691· θάνατος —, 700
Μέρτζος, Ν., δημοσιογράφος, 263
Μεσμέρ, Π. (Messmer, Pierre), 16
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στό —, 95-96, 289-290
Μηναΐος, Ι., 478
Μητρόπουλος, Δ., 562

Μητσοτάκης, Κ., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 15, 22, 30, 36, 43, 44, 57, 68, 89, 98, 100, 103, 107, 109· βουλευτής, 240, 263, 307, 330, 352· πρόεδρος ΝΔ, 389, 390, 391, 393, 395, 400, 402, 413, 415, 416, 425, 440, 442, 445, 455, 460, 465, 468, 478, 480, 500, 501, 504, 508· πρωθυπουργός, 509, 513, 516, 517, 519, 520, 521, 524, 525, 526, 535, 540, 548, 549, 558, 576, 578, 583, 585, 588, 590, 596, 598, 603, 607, 609, 610, 612, 619, 621, 622, 623, 627, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 637, 640, 641, 644, 649, 650, 652, 654, 656, 662, 663, 665, 666, 669, 670, 672, 676, 678, 679, 680, 683, 686, 687· Κυβέρνηση — 509 — συνεργασία — μέ Κ.Κ.: (1984-1985), 389, 397, 415, 419, 423, 424, 436, 439· (1985-1990), 466, 470, 496, 497, 498, 503· (1990-1993), 511-512, 529, 531, 534, 539, 542, 552, 556, 560-562, 566, 570, 575, 579, 595, 596, 598, 607, 609, 610, 612, 616-618, 619, 625, 627, 641-643, 644, 645, 650, 653-654, 656, 663, 665, 666, 667, 670, 672-673, 680, 687, 689-690

Μιγιάτοβιτς, Τ., πρόεδρος Γιουγκοσλαβίας, 57, 58, 59, 60

Μικέλις, Τζ. ντέ (Michelis, Gianni de), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Ἰταλίας, 615

Μικρούτσικος, Θ., ὑπουργός Πολιτισμοῦ, 701, 712

Μιλόσεβιτς, Σλ., πρόεδρος Σερβίας, 568, 676

Μιττεράν, Φρ. (Mitterand, François), πρόεδρος Γαλλικῆς Δημοκρατίας, 98, 105, 146, 190, 194, 198, 206, 208, 209, 211, 212, 244, 245, 251, 252, 258, 310, 322, 325, 351, 365, 367, 416, 459, 615, 663, 668, 679, 699

Μιχαηλίδης, Α., πρόεδρος κυπριακῆς Βουλῆς, 39

Μλαντένωφ, Π., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Βουλγαρίας, 44, 102, 103· πρόεδρος Βουλγαρίας, 531

Μολυβιάτης, Π., πρέσβης, γενικός γραμματέας Προεδρίας Δημοκρατίας, 16, 30, 57, 88, 100, 102, 109, 126, 135, 141, 146, 150, 157, 159, 160, 161, 165, 178, 180, 195, 198, 200, 203, 220, 223, 241, 242, 245, 258, 260, 267, 272, 286, 294, 296, 297, 299, 303, 304, 310, 321, 346, 353, 368, 376, 390, 391, 402, 413, 416, 423, 440, 448, 458, 461, 586, 628, 631, 636, 669, 674, 678

Μομφεράτος, Ν., θάνατος —, 437

Μονταίηλ, Οὐ. (Mondale, Walter), 195, 264

Μοντιάνο, Μ. (Mondiano, Mario), δημοσιογράφος, 280

Μουγκάμπε, Ρ., πρωθυπουργός Ζιμπάμπουε, 196

Μουμπάρακ, Μ.Χ., 353, 356, 357, 358, 360, 426, 429

Μπαίηκερ, Τζ. (Baker, James), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ΗΠΑ, 568, 627, 628, 629, 639

Μπακογιάννης, Π., 504

Μπαλαντύρ, Ε. (Balladur, Edouard), Γάλλος πρωθυπουργός, 674

Μπαλσεμάο, Π. (Balsemao, Antonio, Pinto), Πορτογάλος πρωθυπουργός, 114, 178

Μπανιᾶς, Ι., γενικός γραμματέας ΚΚΕ (ἐσ.), 294, 438

Μπάρ, Ρ. (Barre, Raymond), Γάλλος πρωθυπουργός, 21

Μπαρτόλομιου, Π. (Bartholomew, Reginald), Ἀμερικανός διπλωμάτης, 275, 290, 294, 295

Μπασαγιάννης, Χρ., βουλευτής, 470, 476, 477

Μπγιόργκ, Α., πρόεδρος Κοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 579

Μπέης, Δ., δήμαρχος Ἀθηναίων, 63, 194, 233, 283

Μπέιλυ, Τζ., πρόεδρος Ἀμερικανικοῦ Κολλεγίου, 576

Μπελλώνιας, Ε., 645

Μπένος, Σ., δήμαρχος Καλαμάτας, 263

Μπερεγκοβουά, Π., Γάλλος ὑπουργός Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, 206

Μπέρκ, Ρ., μέλος Ἐπιτροπῆς ΕΟΚ, 284, 286, 351

Μπεσμέρντνιχ, Α., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ΕΣΣΔ, 566, 567, 568

Μπίτι, Ρ., εἰδικός ἀπεσταλμένος προέδρου Κλίντον γιά τό Κυπριακό, 722, 724

Μπίτσιος, Δ., θάνατος —, 345

Μπλανσάρ, Φ., γενικός γραμματέας ΔΓΕ, 16

Μπλέτσας, Στ., βουλευτής, 494

Μποκοβός, Π., ὑφυπουργός Οἰκονομικῶν, 122, 123

Μπονάνος, Γ., 471, 481, 488, 489, 494

Μποῦτος, Ι., ὑπουργός Συντονισμοῦ, 43· βουλευτής, 151, 240, 393, 478· διοικητής Τραπέζης Ἑλλάδος, 697, 700, 705, 715

Μπούς, Τζ. (Bush, George), πρόεδρος ΗΠΑ, 516, 558, 568, 583, 586, 587, 588, 592, 594, 601, 610, 612, 619, 628, 643, 649, 668

Μπράντ, Β. (Brandt, Willy), πρόεδρος Σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ΟΔ Γερμανίας, 49, 141· θάνατος —, 656

Μπραχίμι, Α., Ἀλγερινός πρωθυπουργός, 426

Μπρεδήμας, Τζ., πρόεδρος Πανεπιστημίου Νέας Ὑόρκης, 576

Μπρέζνιεφ, Λ., 28, 59, 269· θάνατος —, 241, 243

Μπρούκ, Χ. Βάν ντέρ (Broek, H. van der), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Ὁλλανδίας, 612

Μπρούτλαντ, Γκ. Χ. (Brundtland, Gro Harlem), Νορβηγίδα πρωθυπουργός, 645

Μπωντουέν, βασιλεύς Βελγίου, 146, 149, 325· θάνατος —, 688

Μυλωνᾶς, Γ., γενικός γραμματέας Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 238, 243, 257, 312, 362, 406, 429, 430, 478

Μωραΐτης, Γ., ὑφυπουργός Γεωργίας, 140· ὑπουργός Ἐμπορίου, 203· Γεωργίας, 691

Μώραλης, Π., ὑφυπουργός Παιδείας, 140

Μωρουά, Π. (Mauroy, Pierre), Γάλλος πρωθυπουργός, 194

Ν

Νάιλς, Τ. (Niles, Thomas), πρεσβευτής ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, 721

ΝΑΤΟ, ἐπανένταξη Ἑλλάδος στό στρατιωτικό σκέλος —, 22, 49-50· θέση Ἑλλάδος ἐντός —, 144-145, 150-151, 152, 159-161, 190-192, 195-196, 199, 200, 240-243, 253-254, 310-311, 325, 328-329, 386-388, 548, 576-578, 682, 695, 698-699· βλ. καί ΗΠΑ

ΝΑΥΠΛΙΟ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στό —, 67

ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ,
— ἀνάδειξη νέων προέδρων —: Ἀβέρωφ, 151-152· Μητσοτάκης, 389, 390, 468· Ἔβερτ, 694· ἐπισκόπηση ἀλλαγῶν ἡγεσίας — ἀπό Μολυβιάτη, 391-395
— ἀσθένεια Ἀβέρωφ, φῆμες γιά ἀλλαγή ἡγεσίας —, 240, 262-263
— μήνυμα Κ.Κ. πρός — (1987), 500

ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ, σχέσεις μέ —, 295

Νεμπιόλο, Π., πρόεδρος Διεθνοῦς Ἀθλητικῆς Ὁμοσπονδίας, 214

Νησιώτης, Ν., μέλος ΔΟΕ, 42, 129, 367, 368, 383, 388

Νιάνιας, Δ., 362

Νικολάου, Κ., ἀντιπρόεδρος Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 265, 314

ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ, σχέσεις μέ —, 529, 692, 705

Ντάβος, Ι., 474, 494

Νταῆς - Τσιάρας, Κ., 235

Νταίηβις, Ο. (Davis, W.), πρωθυπουρ-

γός Ὀντάριο, 228, 231
Ντάνκερτ, Π. (Dankert, Pieter), πρόεδρος Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 217, 265, 294, 295, 314, 315, 321
Ντεγιάννης, Θ., ναύαρχος, 156, 349
Ντελόρ Ζ. (Delors, Jacques), πρόεδρος Ἐπιτροπῆς ΕΟΚ, 413, 517, 611, 620, 698
Ντεμιρέλ Σ. (Demirel, Suleiman), πρόεδρος Τουρκίας, 276, 337, 338, 339, 342, 587, 619, 679, 706, 707, 710, 724
Ντεμπρέ, Μ. (Debré, Michel), 16
Ντενκτάς, Ρ. (Denktash, Rauf), 295, 360, 370, 420, 426, 429, 472
Ντιάζ Ἀλμπόνικο, Ρ., ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν Χιλῆς, 690
Ντούμπτσεκ, Α. (Dubcek, Alexander), πρόεδρος Βουλῆς Τσεχοσλοβακίας, 626
Ντρυόν, Μ. (Druon, Maurice), 16, 42, 212, 666

Ξ

Ξαρχάς, Α., βουλευτής, 494

Ο

ΟΑΠ (Ὀργάνωση γιά τήν Ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης), θέμα προσφορᾶς ἀσύλου στήν ἡγεσία —, 203-204· ἐπισκέψεις Ἀραφάτ στήν Ἑλλάδα, 209, 695
Ὀζάλ Τ. (Ozal, Turgut), πρόεδρος Τουρκίας, 501, 517, 562, 570, 578, 583, 587, 588, 601· θάνατος —, 676
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ἀπολογισμός ἔργου Κ.Κ. στόν τομέα —, 260, 373· ὁμιλία Κ.Κ. στήν Ἑταιρεία Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων, 544-545· ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 220, 380, 531, 540, 548-549, 555, 557, 646, 654, 659, 691, 697, 705, 708, 715
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στό Κέντρο — στή Γενεύη, 20· συνάντηση Κ.Κ. μέ Πατριάρχη Δημήτριο στό Ἅγιο Ὄρος, 543-544· ἀνάδειξη νέου Πατριάρχη, 601, 603· μήνυμα Κ.Κ. πρός Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, 659· ἐπίσκεψη Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη στήν Πάτμο, 715-716
ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ,
— προώθηση προτάσεως Κ.Κ. γιά μόνιμη τέλεση — στήν Ἑλλάδα, 27, 66-67, 99, 116, 129-130, 214, 369-370, 376-378, 381-382, 383-384, 388, 643· ἀλληλογραφία Κ.Κ. - Σάμαρανκ, 39-42, 123-124, 373-374· ἑορτασμός 20ῆς ἐπετείου ΔΟΑ, 115-116· παρέμβαση Κ.Κ. στό ζήτημα τῆς παραδόσεως τῆς Ὀλυμπιακῆς Φλόγας (1984), 367-368, 369
— ὑποστήριξη προτάσεως γιά τέλεση στήν Ἑλλάδα (1996), 539, 541, 542· πρόταση θεσμοῦ «Ὀλυμπιακῆς ἐκεχειρίας», θέση Κ.Κ., 682
ΟΜΑΝ, σχέσεις μέ —, 265
ΟΜΟΓΕΝΕΙΑ, μηνύματα Κ.Κ. πρός —, 22, 70 152, 175-176, 223-224, 347-348, 382, 383, 388-389, 531-532, 539, 553, 581, 586, 594, 702, 720· ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 50, 120-122, 178, 240, 343, 350, 384, 419, 597, 650, 652, 680, 687-688, 699· βλ. καί ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ, ΓΑΛΛΙΑ, ΚΑΝΑΔΑΣ, ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ, σχέσεις μέ —, 49, 125, 141, 158-159, 223, 570, 615, 619, 638-640, 675, 708· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν — (29.11-1.12.82), 252-257· ἐπίσκεψη Βαϊτσέκερ στήν Ἀθήνα, 654-656· βλ. καί ΕΟΚ
Ο' Νήλ, Ρ. (O' Neil, R.), Βρετανός διπλωμάτης, 665
Ὄουεν, Ν. (Owen, Lord David), συμπρόεδρος διεθνοῦς διάσκεψης γιά Γιουγκοσλαβία, 676, 678
Ὀρέχα, Μ., γενικός γραμματέας Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, 432
ΟΡΜΥΛΙΑ, Ι. Μονή Εὐαγγελισμοῦ, ἐπισκέψεις Κ.Κ., 553, 612-614
Οὐαϊνμπέργκερ, Κ. (Weinberger, Caspar Willard), ὑπουργός Ἀμύνης ΗΠΑ, 108, 361, 435, 447
ΟΥΓΓΑΡΙΑ, σχέσεις μέ —, 596-597
ΟΥΚΡΑΝΙΑ, σχέσεις μέ —, 618
ΟΥΝΕΣΚΟ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν ἕδρα —, 244-252.

Π

Πάγκαλος, Θ., ὑφυπουργός Ἐμπορίου, 203· Ἐξωτερικῶν, 350· ἀναπληρωτής ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 705
Πάικος, Β., δημοσιογράφος, 524
ΠΑΚΙΣΤΑΝ, σχέσεις μέ —, 719
Παλαιοκρασσᾶς, Ι., ἀναπληρωτής ὑπουργός Συντονισμοῦ, 43, 115, 512
Πάλλη-Πετραλιᾶ Φ., ὑφυπουργός Πολιτισμοῦ, 557
Πάλμε, Ο. (Palme, Olof), Σουηδός πρωθυπουργός, 308, 432
Παναγιωτόπουλος, Γ., βουλευτής, 494, 497
Παναγόπουλος, Δ., ἀντιστράτηγος, 156, 352
Παναγούλης, Στ., ὑφυπουργός Ἐσωτερικῶν, 141
Παντελεήμων, Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, 51, 718
Παντερμαλῆς, Δ., καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 25, 39, 122, 128, 332, 333, 334, 410, 620, 640, 700
Πάουελ, Κ. (Powell, Colin, L.), στρατηγός, ἀρχηγός ἀμερικανοῦ μικτοῦ ἐπιτελείου, 601
Παπαγεωρίου, Δ., ἀντιπτέραρχος, 156
Παπαγιάννης, Β., ὑφυπουργός Δημοσίων Ἔργων, 203
Παπάγος, Α., 703
Παπαδημητρίου, Στ., πρόεδρος Ἱδρύματος Ὠνάση, 653
Παπαδῆμος, Λ, ὑποδιοικητής Τραπέζης Ἑλλάδος, 697, 717
Παπαδόγγονας, Α., βουλευτής, 480· ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, 531
Παπαδονικολάκης, Ι., ὑπουργός Συγκοινωνιῶν, 397
Παπαδόπουλος, Α., ὑπουργός Οἰκονομικῶν, 700, 717· —, Γ., 488, 489
Παπαθεμελῆς, Σ.-Α., ὑφυπουργός Παιδείας, 203, 334, 382· ὑπουργός Δημοσίας Τάξεως, 691, 710, 715
Παπαϊωάννου, Ε., γενικός γραμματέας ΑΚΕΛ, 349, 435· —, Μ., ὑφυπουργός Ἐσωτερικῶν, 203
Παπακωνσταντίνου, Κ., 127, 240, 258, 262, 389, 390, θάνατος —, 504· —, Μ., βουλευτής, 260, 494· ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 652, 653, 659, 670, 675, 682, 687
Παπαλεξόπουλος, Θ., πρόεδρος ΣΕΒ, 373
Παπαληγούρας, Α., βουλευτής 477, 483, 498, 500· —, Π., θάνατος, 676
Παπανδρέου, Α., 15, 39, 83, 91, 95, 99, 118, 119, 120, 132, 133, 134, 140, 146, 152, 155, 162, 184, 188, 189, 191, 194, 205, 208, 209, 212, 213, 222, 234, 251, 252, 253, 254, 257, 263, 275, 277, 278, 280, 283, 284, 291, 307, 309, 325, 327, 340, 350, 351, 377, 388, 416, 432, 445, 446, 450, 451, 452, 454, 455, 458, 460, 461, 462, 465, 466, 467, 468, 470, 479, 480, 486, 488, 492, 497, 501, 503, 504, 505, 508, 512, 516, 518, 520, 524, 525, 528, 540, 552, 557, 571, 588, 601, 618, 620, 621, 622, 623, 629, 632, 633, 634, 636, 646, 648, 661, 669, 674, 676, 679· Κυβέρνηση — (1981), 138· (1993), 691
— συνεργασία — μέ Κ.Κ. (1981-1985): γιά θέματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, 86-88, 105, 126-127, 137-138, 141-144, 178-179, 195-199, 200, 206,

220-221, 232-233, 238-240, 243-244, 264, 265-267, 270-274, 289-290, 298-304, 329, 330, 337, 352, 367-369, 378-381, 382, 384-385, 390-391, 400-402, 411-413, 414-415, 422-423, 424-425, 435-439, 440-442, 448-449, 470· ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, 142, 144-145, 150-151, 156-157, 158-161, 178, 195-199, 200, 201, 203-204, 220-221, 239, 241-244, 245-246, 262, 267-268, 270, 273, 296-297, 299, 305, 308, 310-311, 321-322, 328-329, 337-338, 342-344, 346-347, 352-353, 361, 389, 420, 434-435· (1990-1993), 530, 556, 581-583, 601, 661, 668-670, 676· (1993-1995), 691, 694-695, 697, 698, 700, 705, 708, 712, 714, 717, 719, 725, 726
Παπανδρέου, Β., ἐπίτροπος Ἑλλάδος στήν ΕΟΚ, 539· βουλευτής, 697
Παπανικολάου, Α., 475, 481· —, Γ., 562
Παπανοῦτσος, Ε., 98
Παπαντωνίου, Ι., ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 705, 708· —, Ν., ὑπ. ὑπουργός, 374
Παπαρήγα, Α., 609, 620, 621, 632, 634, 646, 648, 669, 678
Παπᾶς, Ν., ἀντιναύαρχος, 178, 478
Παπασπύρου, Δ., πρόεδρος Βουλῆς, 30· —, Ι. δήμαρχος Πειραιᾶ, 233
Παπούλιας, Γ., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 509· εἰδικός ἀπεσταλμένος Κυβερνήσεως γιά τίς διαπραγματεύσεις μέ ΠΓΔΜ, 675· —, Κ., ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, 138· ἀναπληρωτής ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 352, 353, 357, 358, 395· ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 691, 695, 705, 707, 710, 712, 714, 718, 721, 722
ΠΑΡΟΣ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —, 540, 595
Παρτσαφυλλίδου, Φ., 640
Πατουλίδου, Β., 652
Παυλίδης, Α., βουλευτής, 494
Παῦλος, βασιλεύς (1948-1964), 703
ΠΕΛΛΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 100· βλ. καί ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Πεπονῆς, Α., ὑπουργός Βιομηχανίας, 138· ἄνευ Χαρτοφυλακίου, 350, 368, 369· Προεδρίας, 691
Περέζ ντέ Κουεγιάρ, Ξ. (Pérez de Cuellar, Javier), γενικός γραμματέας ΟΗΕ, 199, 308, 327, 339, 343, 350, 352, 385, 389, 435, 509, 609
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 578-579, 609, 646, 675, 680-682
Πέρλ Ρ. (Perle, Richard Norman), ὑφυπουργός Ἀμύνης ΗΠΑ, 361
Περράκης, Γ., ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων, 395
ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, πόλεμος στόν —, 540, 556-557, 560, 563-564
Περτίνι, Α. (Pertini, Alessandro), πρόεδρος Ἰταλικῆς Δημοκρατίας, 30, 63, 66, 180, 182, 184, 185, 186, 188, 189
Πεσμαζόγλου, Ι., 43, 90, 116, 263, 275, 299, 308, 353, 378, 439, 445, 478, 479
Πέτσος, Γ., ὑφυπουργός Ἀμύνης, 138, 140, 145, 382, 504, 505, 618
Πινέιρο, Ζ. ντέ (Pinheiro, João-Deus), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Πορτογαλίας, 621, 628, 631, 632, 633
Πιτσιώρης, Δ., ὑφυπουργός Βιομηχανίας, 140· Οἰκονομικῶν, 311, 361
Πλαγιαννάκος Γ., ὑπ. ὑπουργός, 690
Πλάνιτς Μ., Γιουγκοσλάβα πρωθυπουργός, 330
Πλυτᾶς Γ., ὑπουργός Χωροταξίας, 90
Πλωρίτης, Μ., δημοσιογράφος, 495
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, μέριμνα Κ.Κ. γιά —:
— Ἅγιο Ὄρος, προστασία μνημείων, βλ. ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ
— Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐνίσχυση 116-118
— Ἀκρόπολη, προστασία μνημείων, 62, 90, 125, 130, 201, 243, 312-314, 712· Θέατρο Διονύσου, 408, 430
— ἀνασκαφές, πρόγραμμα — σέ Μακεδονία-Θράκη, 25, 62, 100, 122, 125, 128, 238, 243, 333-334, 410-411, 620, 641, 700, 712
— Ἀρχαιολογικά Μουσεῖα: Θεσσαλονίκης, 22-25, 619-641· Δίου, 116, 123, 334-336· Βεργίνας, 640
— ἀρχαιολογικό πρόγραμμα (1984-1985), 340, 351, 406-408, 429-430
— Βυζαντινό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης, 712
— Ἑλληνικό Κέντρο Λονδίνου, 715
— Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν -ΙΜΧΑ, ἐνίσχυση, παράδοση Ἀρχείων Τουρκοκρατίας στήν Ἑταιρεία, 116, 122, 619
— Ἵδρυμα Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, 649
— Κέντρο Δελφῶν, 68, 91, 96, 125-126, 433, 654
— Δημοτικό Θέατρο Κέρκυρας, 96
— ΚΘΒΕ, ἐνίσχυση, 641
— Μέγαρο Φίλων Μουσικῆς, 538, 553
— Μονή Σινᾶ, 395· βλ. καί ΑΙΓΥΠΤΟΣ
— Μουσεῖο Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, 122, 234-235
— Μουσεῖο Κυκλαδικῆς Τέχνης, 541, 575, 618
— Μουσεῖο Μοντέρνας Τέχνης, 654
— Πολιτιστικό Κέντρο Ἀθηνῶν, 22, 30, 91, 98
— πρόγραμμα Θεσσαλονίκης, πολιτιστικῆς πρωτεύουσας Εὐρώπης 1996, 703
— Σούλι, ἀξιοποίηση ἱστορικοῦ χώρου, 95, 127-128
— συμβολή Κ.Κ. στόν —, ἀπολογισμός, 362-363, 433-434
— ἐγκαίνια ἀπό Κ.Κ.: ἐκθέσεως Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, 22-25· Μουσείου Πόλεως Ἀθηνῶν, 68· ἐκθέσεως Τέρνερ, 84· μόνιμης ἐκθέσεως ἔργων Χατζηκυριάκειου-Γκίκα, 570
— ὁμιλίες Κ.Κ.: στήν παρουσίαση τοῦ τόμου «Μακεδονία», 257-258· κατά τήν ἔναρξη τοῦ Συμποσίου γιά τό Μακεδονικό Ἀγώνα (1984), 409-410· στόν ἑορτασμό 2.500 ἐτῶν δημοκρατίας, 598-601
Πολύδωρας, Β., ὑφυπουργός Προεδρίας, 598
ΠΟΛΩΝΙΑ, σχέσεις μέ —, 695, 719
Πόνς, Φ., πρόεδρος Ἱσπανικῆς Βουλῆς, 556
Ποπώφ, Ντ., Βούλγαρος πρωθυπουργός, 558, 559
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ, συναντήσεις, Κ.Κ. μέ ἡγεσία —: (Καρνέιρο), 22· Μπαλσεμάο, 178· Σοάρες, 308· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν — (24-27.6.81), 109-115· ἐπίσκεψη Ἑάνες στήν Ἀθήνα (16-19.3.83), 276-278
Ποττάκης, Ι., ὑφυπουργός Συντονισμοῦ 138· ἀναπληρωτής ὑπουργός Προεδρίας, 203· ὑπουργός Οἰκονομικῶν, 311, 361· Προεδρίας, 720
ΠΡΕΒΕΖΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 93
Πρωτοπαππᾶς, Χ., 439, 444, 478

Ρ

Ράγκας, Σ., ὑπ. ὑπουργός, 129
Ράλλης, Γ., 15, 22, 43, 49, 79, 105, 120, 132, 133, 134, 137, 141, 151, 262, 280, 290, 303, 330, 380, 392, 393, 424, 444, 458, 468, 475, 478, 480, 498, 500, 501, 534, 559, 620, 646, 653, 667, 674
— συνεργασία μέ Κ.Κ. (1980-1981), 15, 21, 39, 49, 57, 63, 68, 70, 85, 89, 90, 91, 95, 96, 104, 107, 116, 123, 125, 128, 129
Ράο, Ν., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Ἰνδίας, 165
Ρεζάν, Μ., δημοσιογράφος, 390
Ρέντυ, Ν.Σ., πρόεδρος Ἰνδίας, 165
Ρήγκαν, Ρ. (Reagan, Ronald), πρόεδρος ΗΠΑ, 57, 85, 184, 186, 191, 201, 222, 267, 269, 270, 308, 343, 374, 414, 446
Ρίε, Φ. (Rühe Volker), ὑπουργός Ἀμύ-

νης ΟΔ Γερμανίας, 675
Ροστενκόφσκι, Ν. (Rostenkowski, Dan), μέλος Βουλῆς Ἀντιπροσώπων ΗΠΑ, 363, 364, 365
ΡΟΥΜΑΝΙΑ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —: (3-6.9.80), 30-38· (26-28.11.84), 416-419· ἐπίσκεψη Τσαουσέσκου στήν Ἀθήνα (4-7.5.82), 189-190· ἐπισκέψεις Ἰλιέσκου στήν Ἀθήνα, 676, 702-703
Ρουμελιώτης, Π., ὑφυπουργός Συντονισμοῦ, 155· Οἰκονομικῶν, 203· Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 350, 504, 505
Ρουμόρ, Μ. (Rumor, Mariano), μέλος Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, 272, 273
Ρωμαῖος, Γ., ἀναπληρωτής ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 705
ΡΩΣΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ, σχέσεις μέ —, 648, 656, 682· ἐπίσκεψη Γιέλτσιν στήν Ἑλλάδα (29.6-1.7.93), 683-687

Σ

Σαδίκ, Α., βουλευτής, 514
Σακελλαρίου, Μ., ἀκαδημαϊκός, 257, 649, 655
Σαλικασβίλι Τζ. (Shalikasvili, John), στρατηγός, ὕπατος ἀρχηγός δυνάμεων ΝΑΤΟ Εὐρώπης, 650
Σάμαρανκ, Χ.-Α. (Shamaranch, Juan-Antonio), πρόεδρος ΔΟΕ, 39, 42, 99, 115, 116, 123, 130, 215, 216, 367, 370, 373, 382, 383, 539, 682
Σαμαρᾶς, Α., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 557, 563, 597, 598, 618, 621, 625, 627, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 636, 637, 638, 687
Σανταμ Χουσεΐν, ἡγέτης Ἰράκ, 43, 357, 590
Σαντάτ, Α., 130, 354, 356
Σαντέρ, Ζ. (Santer, Jacques), πρωθυπουργός Λουξεμβούργου, 541
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ, ἀλληλογραφία, Κ.Κ. μέ βασιλέα —, 563-564
Σαρκίς, Ε., πρόεδρος Λιβάνου, 203, 220
Σαρμπάνης, Π., γερουσιαστής ΗΠΑ, 447, 576
Σαρτζετάκης, Χρ., πρόεδρος Δημοκρατίας, 441, 442, 444, 446, 448, 449, 455, 461, 462, 465, 466, 509, 512, 528
Σβολόπουλος, Κ., 122, 296
ΣΕΙΣΜΟΠΛΗΚΤΟΙ, μέριμνα Κ.Κ. γιά —, 90, 91
Σεραφείμ, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, 105, 138, 141, 161, 189, 528, 557, 574, 594, 627, 666, 698
ΣΕΡΒΙΑ, βλ. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ
Σερέζης, Κ., δημοσιογράφος, 495
ΣΕΡΡΕΣ, ἐπισκέψεις Κ.Κ. στίς —, 38-39, 299-300
Σημίτης, Κ., ὑπουργός Γεωργίας, 138· ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 468, 470· Βιομηχανίας, 691
Σιράκ, Ζ. (Chirac, Jacques), δήμαρχος Παρισίων, 21, 324· πρόεδρος Γαλλικῆς Δημοκρατίας, 675
Σκάλφαρο, Λ. (Scalfaro, Luigi), πρόεδρος Ἰταλικῆς Δημοκρατίας, 718
Σκανδαλίδης, Κ., ὑπουργός Αἰγαίου, 691
Σκόουκροφτ, Β. (Scowcroft, Brent), στρατηγός, σύμβουλος ἐθνικῆς ἀσφαλείας προέδρου ΗΠΑ, 586, 588
Σκουλαρίκης, Ι., ὑπουργός Δημοσίας Τάξεως, 138, 144, 305, 381
Σκούμπης, Δ., πρόεδρος Ἀρείου Πάγου, 202
Σκόφιλντ, Τζ., ὕπατος πρόεδρος ΑΧΕΠΑ, 594
Σκυλακάκης, Α., 632, 633
Σκυλίτσης, Α., 233
Σμίτ, Χ. (Schmidt, Helmut), καγκελλάριος ΟΔ Γερμανίας, 43, 73, 108, 135, 141, 151, 158, 159, 160, 200, 201, 223, 256, 286, 432, 548, 638
Σοάρες, Μ. (Soares, Mario), Πορτογάλος πρωθυπουργός, 308, 615
Σολάνα, Φ., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Μεξικοῦ, 653
Σομαρούγκα, Κ., πρόεδρος Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, 576
ΣΟΥΗΔΙΑ, συνάντηση Κ.Κ.-Πάλμε, 308
Σούλτς, Τζ. (Shultz, George P.), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ΗΠΑ, 343, 346, 347, 447, 496
Σουμάν, Ρ. (Schuman, Robert), 574, 676
Σουφλιᾶς Γ., ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 505 531· ὑπουργός Παιδείας, 556, 683
Σοφία, βασίλισσα Ἱσπανίας, 403
Σπαντολίνι, Τζ. (Spadolini, Giovanni), Ἰταλός πρωθυπουργός, 180, 185· πρόεδρος Ἰταλικῆς Γερουσίας, 601, 679, 691
ΣΠΑΡΤΗ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στή —, 67
Σπηλιωτόπουλος, Ε., καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 571· —, Σπ., ὑφυπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, 671
Σπινέλλι, Α., ἀντιπρόεδρος Ἐπιτροπῆς ΕΟΚ, 273
Σράυερ, Ε. (Schreyer, Edward), γενικός κυβερνήτης Καναδᾶ, 192, 194, 223, 224, 226, 231
Σραίντερ, Π., Ἀμερικανίδα γερουσιαστής, 707
Σταθόπουλος, Μ., ὑπ. ὑφυπουργός, 467· πρύτανης Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 570
Σταμάτης, Γ., 129
Στεργιάδης, Γ., πρύτανης Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 39, 52, 120, 122, 123
Στέρνς, Μ. (Stearns, Monteagle), πρεσβευτής ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, 157, 158, 159, 161, 190, 191, 260, 261, 297, 298, 299, 304, 353, 415
Στεφανόπουλος, Κ., 151, 240, 389, 390, 393, 468, 509, 530, 625, 725, 728· ἐκλογή — ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, 725· —, Στ., βουλευτής, 689
Στόλτενμπεργκ, Γκ. (Stoltenberg, G.), ὑπουργός Ἀμύνης ΟΔ Γερμανίας, 619
Στράους, Φ.-Γ., Βαυαρός πρωθυπουργός, 68
Στρατήγης, Σ., βουλευτής, 477
Στράτος, Ι., πρόεδρος ΣΕΒ, 646· —, Χ., 129
Στρούγκαλ, Λ. (Strougal, Lubomir), Τσεχοσλοβάκος πρωθυπουργός, 50, 51
Στυλιανός, Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας, 172
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, συναντήσεις Κ.Κ. μέ γενικούς γραμματεῖς —: (Κάρασεκ), 68· (Ὀρέχα), 432-433· (Λαλιμιέρ), 555-556· μέ πρόεδρο Συμβουλευτικῆς Συνελεύσεως Μπγιόργκ, 579
Συμπιλίδης, Γ., βουλευτής, 689
Συνοδινοῦ, Α., βουλευτής, 470,
ΣΥΝΤΑΓΜΑ, ἀναθεώρηση — (1986), 496· συζήτηση γιά ἀναθεώρηση — (1991), 607
ΣΥΡΙΑ, σχέσεις μέ —, 105-107, 365, 682
Σχλοῦτερ, Π. (Schlueter, P.), Δανός πρωθυπουργός, 662
Σωτῆρχος, Μ., πρεσβευτής ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, 516, 558, 586, 591, 592, 594, 667

Τ

Τζαννετάκης, Τζ., ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων, 90· βουλευτής, 233· πρωθυπουργός, 504, 505, 595· Κυβέρνηση —, 505
Τζένκινς, Ρ. (Jenkins, Roy), πρόεδρος Ἐπιτροπῆς ΕΟΚ, 76
Τζερμιᾶς, Π., 520
Τζιτζικώστας, Γ., ὑφυπουργός Συντονισμοῦ, 115
Τζούνης, Ι., πρέσβης, 628, 634· ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, 638
Τζουράνοβιτς, Β., Γιουγκοσλάβος πρωθυπουργός, 118
Τίτο, Ἰωσήφ Μπρόζ, 58, 59, 62, 66, 114, 196, 615, 619, 683

Τίχονωφ, Ν., Σοβιετικός πρωθυπουργός, 268, 269, 270, 432
Τόμπρας, Θ., 505
Τοντόρωφ, Ν., πρόεδρος βουλγαρικῆς Βουλῆς, 552
Τόρν, Γκ. (Thorn, Gaston), πρόεδρος Ἐπιτροπῆς ΕΟΚ, 76, 90, 96, 135, 146, 149, 151, 194, 275, 276, 278, 308, 315, 325, 342, 638
Τού Ραντζί, ἀντιπρόεδρος Κυβερνήσεως ΛΔ Κίνας, 716
Τούτζμαν, Φ. (Tudjman, F.), πρόεδρος Κροατίας, 676
ΤΟΥΡΚΙΑ, σχέσεις μέ —, 95, 195-196, 199, 204, 220, 240-243, 245-246, 289, 352-353, 370-372, 557, 558, 583, 587-588, 592-594, 601, 619, 648, 676, 679-680, 706-707, 710, 718, 724-725· βλ. καί ΗΠΑ, ΚΥΠΡΟΣ
Τουρκμέν, Ι. (Türkmen, Ilter), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν Τουρκίας, 204, 283, 289
Τούτουζας, Π., 645
Τρακατέλλης, Α., πρύτανης ΑΠΘ, 605
Τριαρίδης, Κ., ὑπουργός Μακεδονίας-Θράκης, 691, 716
ΤΡΙΠΟΛΗ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 67-68
Τρίτσης, Α., ὑπουργός Περιβάλλοντος, 138, 395· δήμαρχος Ἀθηναίων, 549, 609, 632
Τρούμαν, Χ. (Truman, Harry), 590
Τρυντώ, Π.-Ε. (Trudeau, Pierre Elliott), Καναδάς πρωθυπουργός, 192, 224, 226, 228, 309, 310, 432
Τρυπάνης, Κ., γενικός γραμματέας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 116, 296, 312· θάνατος —, 667
Τσαλδάρης, Α., πρόεδρος Βουλῆς, 509, 514, 525, 540, 588, 600, 601, 725
Τσάμης, Δ., διοικητής Ἁγίου Ὄρους, 127
Τσαουσέσκου, Ε. (Ceausescu, Elena) 189· —, Ν. (Nicolae), 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 58, 126, 189, 190, 347, 416, 417
Τσατσαρώνης, Κ., πρόεδρος Ἑνώσεως Ἀνταποκριτῶν Ξένου Τύπου, 190
Τσάτσος, Δ., καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 337, 419· —, Κ., 130, 267, 291, 296, 395, 458, 468, 532, 703, θάνατος —, 500-501
Τσένυ, Π. (Cheney, Richard), ὑπουργός Ἀμύνης ΗΠΑ, 539
ΤΣΕΧΙΑ, συνάντηση Κ.Κ. - Χάβελ, 680
ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ, σχέσεις μέ —, 50-51, 626
Τσικλητήρας, Η., σύμβουλος Ἐπικρατείας, 420
Τσίμας, Κ., 505
Τσοβόλας, Δ., ὑφυπουργός, Οἰκονομικῶν, 140· ἀναπληρωτής ὑπουργός Οἰκονομικῶν, 374· ὑπουργός Οἰκονομικῶν, 504, 505· βουλευτής, 618
Τσόσιτς, Ν., πρόεδρος Γιουγκοσλαβίας, 670, 676
Τσουδερού, Β., ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, 233, 682
Τσοχατζόπουλος, Α.-Α., ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων, 138, 304, 338· παρά τῷ πρωθυπουργῷ, 399· Ἐσωτερικῶν, 691, 703
ΤΥΠΟΣ, ἐγκαίνια, ἀπό Κ.Κ.: Ἑστίας Τύπου Ἑνώσεως Συντακτῶν Μακεδονίας-Θράκης, 53· ἐκθέσεως ἑλληνικῆς γελοιογραφίας, 95· Κέντρου Ξένου Τύπου, 190· ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά συνδικαλιστικό νομοσχέδιο, 203· ἑορτασμός 70 χρόνων ΕΣΗΕΑ 361-362· βλ. καί Κ. Καραμανλῆς, ἀπονομή τιμητικῶν διακρίσεων

Φ

Φαΐκογλου, Α., βουλευτής, 514
Φανφάνι, Α. (Fanfani, A.), πρόεδρος Ἰταλικοῦ Κοινοβουλίου, 160
Φαράκος, Γ., 530
Φατοῦρος, Δ., ὑπουργός Παιδείας, 691
Φάχντ, Ἀβδούλ Ἀζίζ, βασιλεύς Σαουδικῆς Ἀραβίας, 563
Φιλάρετος, Ν., 129, 383, 388
Φιτζέραλντ, Γκ. (FitzGerald, Garret), Ἰρλανδός πρωθυπουργός, 337
Φλωράκης, Χ., 118, 132, 424, 426, 438, 468, 505, 508, 530, 540, 556, 557
ΦΛΩΡΙΝΑ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, 56
Φλῶρος, Ι., ὑφυπουργός Ὑγείας, 203
Φοκίν, Β.Π., Οὐκρανός πρωθυπουργός, 618
Φόρντ, Τζ. (Ford, Gerald), 364
Φραίηζερ, Μ. (Fraser, Malcolm), Αὐστραλός πρωθυπουργός, 168, 173, 175, 177
Φραντζεσκάκης, Δ., πρεσβευτής Ἑλλάδος στίς Βρυξέλλες, 149
Φρειδερίκη, πρώην βασίλισσα, 89, 119
Φωτήλας, Α., ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν, 138
Φωτόπουλος, Χρ., βουλευτής, 494

Χ

Χάβελ, Β. (Havel, Vaclav), πρόεδρος Τσεχίας, 680
Χαίηγκ, Α. (Haig, Alexander), ὑπουργός Ἐξωτερικῶν ΗΠΑ, 108, 135, 145, 159, 160, 161, 190, 191
Χαλικιᾶς, Δ., διοικητής Τραπέζης Ἑλλάδος, 540, 557
Χάν Λεγκάρι, Φ.Α., πρόεδρος Πακιστάν, 719
Χαντάμ, Α.Χ., ἀντιπρόεδρος Συρίας, 365
Χαραλαμπόπουλος, Ι., ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, 138, 156, 165, 175, 180, 186, 204, 223, 231, 240, 289, 314, 321, 322, 339, 344, 350, 388, 402, 416
Χαραλάμπους, Ι., ὑπουργός Μεταφορῶν, 691
Χασμπουλάτωφ, Ρ., πρόεδρος ρωσικοῦ Κοινοβουλίου, 656
Χατζηγάκης, Σ., βουλευτής, 494· ὑπουργός Γεωργίας, 607
Χατζηδάκις, Μ., 570, 598· θάνατος —, 708
Χατζηκυριάκος-Γκίκας, Ν., 570
ΧΙΛΗ, σχέσεις μέ —, 690
Χουάν Κάρλος, βασιλεύς Ἱσπανίας, 402, 403
Χουσεΐν, βασιλεύς Ἰορδανίας, 568
Χριστοδούλου, Ε., 296· ὑπουργός ἀναπληρωτής Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 557· διοικητής Τραπέζης Ἑλλάδος, 621, 648, 654, 667, 687, 691
Χρυσόστομος, Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, 351, 598, 638
Χυτήρης, Τ., 505
Χωραφάς, Α., πρέσβης, 16

Ψ

Ψαρουδάκης, Ν., βουλευτής, 477, 483

Ω

ΩΝΑΣΗ, Ἵδρυμα, βραβεῖα, ἐπίδοση — ἀπό Κ.Κ., 104-105, 189, 286, 369, 568-570, 645, 680· ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 653

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ
1946 - 1980
ΤΟΜΟΙ 1 - 11

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν σὲ σελίδες τοῦ κειμένου. Τὰ μαῦρα στοιχεῖα ὑποδηλώνουν τοὺς τόμους.

Α

Αβέρωφ, Γ., **7:** 227

Αβέρωφ-Τοσίτσας, Ε., **1:** 98, 99, 147, 148, 342, 382, 386· **2:** 30, 81, 83, 87, 91, 103, 104, 110, 112, 113, 114, 116, 117, 119, 120, 131, 144, 147, 148, 170, 176, 181, 184, 188, 194, 210, 211, 218, 220, 224, 227, 229, 232, 233, 235, 238, 244, 246, 275, 283, 286, 300, 307, 324, 328, 337, 343, 378, 384, 387, 394, 399, 403, 414, 415, 416, 422, 427, 438, 440, 441, 443, 444, 445, 449, 452, 453, 454, 455, 472, 473, 476, 477, 498, 500, 501, 502, 504· **3:** 34, 37, 39, 40, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 67, 69, 74, 128, 132, 137, 139, 140, 148, 157, 162, 163, 166, 171, 178, 187, 188, 190, 198, 203, 205, 206, 207, 229, 232, 236, 249, 251, 252, 254, 255, 264, 265, 272, 276, 284, 294, 295, 296, 303, 306, 320, 321, 324, 341, 344, 351, 364, 365, 366, 368, 379, 382, 392, 395, 396, 397, 400, 402, 404, 406, 407, 420, 427· **4:** 18, 22, 23, 24, 60, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 71, 75, 76, 77, 84, 94, 95, 96, 97, 103, 111, 112, 118, 123, 133, 134, 152, 153, 155, 160, 161, 167, 169, 170, 175, 176, 182, 189, 194, 195, 196, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 209, 213, 217, 233, 243, 244, 258, 263, 270, 282, 283, 285, 286, 295, 308, 309, 314, 315, 318, 320, 321, 329, 330, 331, 342, 348, 350, 351, 356, 358, 359, 364, 368, 370, 423, 424, 425, 427, 428, 437, 441, 452, 453, 464, 465, 466, 471, 481, 487, 488, 501, 509, 510, 512, 513, 514, 516, 519, 521, 524, 527, 534· **5:** 17, 21, 22, 23, 32, 34, 35, 39, 42, 43, 44, 45, 57, 59, 51, 63, 68, 70, 72, 82, 92, 94, 95, 98, 102, 104, 109, 117, 118, 127, 128, 129, 141, 143, 165, 169, 180, 203, 227, 239, 247, 248, 249, 258, 260, 264, 270, 273, 283, 285, 290, 292, 304, 307, 309, 315, 334, 337, 338, 340, 342, 343, 345, 362, 368, 369, 376, 392, 393, 415, 417, 418, 419, 423, 429, 430, 446, 463, 473, 476, 479, 491, 494, 495, 508, 509, 510, 565, 566, 570, 572, 575, 576, 577, 578, 581, 599, 609, 611, 616, 618, 622, 623, 625, 634, 644, 654, 660· **6:** 20, 48, 49, 71, 85, 108, 121, 131, 137, 153, 192, 211, 236, 258, 261, 265, 281, 294, 300, 305, 308, 334· **7:** 32, 46, 70, 82, 84, 86, 105, 116, 139, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 197, 207, 214, 217, 222, 225, 252, 264, 269, 270, 277, 281, 284, 286, 287, 288, 292, 293, 306, 309, 317, 323, 327, 333, 338· **8:** 16, 22, 32, 33, 34, 36, 42, 43, 50, 52, 57, 66, 67, 80, 84, 85, 86, 93, 99, 101, 112, 120, 122, 123, 124, 126, 128, 130, 135, 149, 151, 153, 162, 163, 170, 171, 181, 194, 198, 233, 240, 241, 246, 247, 248, 249, 296, 312, 318, 323, 324, 325, 351, 383, 392, 446· **9:** 97, 123, 158, 165, 178, 215, 216, 227, 298, 370, 394 400, 422, 424, 431, 465, 473, 490, 499, 502· **10:** 56, 77, 79, 127, 131, 153, 173, 174, 175, 351, 362, 364, 366, 370, 374, 396· **11:** 19, 36, 42, 59, 60, 61, 98, 118, 221, 285, 335, 342, 344, 356, 375, 385, 387, 389, 407, 410, 425, 430, 451, 452, 454, 471, 472.

Αβραάμ, Ν., **1:** 49

Αβραμίδης, Α., **10:** 330· **11:** 19, 98, 430, 454.

Αγγελῆς, Ο., **7:** 60, 180, 194, 234, 249, 253, 260, 269, 275, 276, 282, 283, 325· **8:** 394, 498, 501· **9:** 123.

Αγγελόπουλος, Α., **1:** 37· **2:** 209· **8:** 53· **9:** 83· **10:** 227, 420, 421.

Ἄγκνιου, Σ. (Agnew, Spyros), **7:** 135, 292, 293, 319.

Ἄγκτ, Α. βάν (Agt, Andreas van), **10:** 160, 161, 162, 163, 164· **11:** 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139.

Αγνίδης, Α., **2:** 148.

Αγόρος, Γ., **5:** 246.

Αδαμόπουλος, Κ., **1:** 267, 269· **2:** 456, Κ., **3:** 128, 148, 218, 257, 258, 351, 392· **4:** 104, 122, 140, 173, 174, 241, 242, 255, 326, 376, 457, 523· **5:** 95, 119, 120, 143, 145, 165, 169, 227, 245, 270, 309, 318, 360, 361, 439, 501.

Αθανασιάδης, Γ., **4:** 216· **7:** 47, 48, 117, 119, 161, 163, 173, 177, 206, 214, 269, 299, 318, 321, 324, 325, 330· **11:** 62, 360.

Αθανασιάδης - Νόβας, Γ., **2:** 367· **3:** 420· **4:** 257, 414, 493, 501, 510· **5:** 173, 176· **6:** 48, 100, 130, 192, 195, 297, 332· **7:** 224, 225, 333· **9:** 416.

Αθανασίου, Ν., **1:** 386· **2:** 388· **8:** 330.

Αθηναγόρας, Μητροπολίτης Καναδᾶ, **5:** 23, 263· —, Οἰκουμενικός Πατριάρχης, **3:** 204, 396· **4:** 36, 71, 75, 177, 245, 258· **5:** 214.

Αϊζενχάουερ, Ντ. (Eisenhower, Dwight), **1:** 384· **2:** 26, 129, 164, 193, 194, 199, 201, 202, 203, 204, 208, 211, 248, 283, 296, 304, 309, 310, 311, 314, 463, 484, 498, 500, 501, 502· **3:** 137, 171, 313, 379· **4:** 20, 46, 136, 145, 163, 164, 178, 189, 208, 214, 218, 219, 220, 223, 224, 226, 227, 229, 234, 298, 305, 306, 333, 494· **5:** 20, 59, 431, 642· **7:** 97, 131, 256· Δόγμα, **2:** 328-334, 337-339, 341-346, 407, 441-442· **3:** 171, 172.

Αἰλιανός, Μ., **1:** 46, 47, 49.

Ακκερμαν, Γκ. (Ackermann, Georg), **8:** 238· **10:** 208.
Ακρίτα, Σ., **9:** 98.
Αλαβάνος, Κ., **8:** 32, 171.
Αλεξάνδρα, πριγκήπισσα Κέντ, **5:** 611, 613· **6:** 19.
Αλεξανδράκης, Μ., **8:** 483, **9:** 178, 179, 257, 389, 486· **10:** 242, 247, 253.
Αλεξανδρῆς, Σ., **10:** 179.
Αλεξιάδης, Γ., **7:** 195.
Αλεξόπουλος, Κ., **9:** 348
Αλευρᾶς, Ἰ., **9:** 37, 233, 234, 468, 474· **10:** 65· **11:** 21.
Αλιπράντης, Δ., **1:** 267, 386· **2:** 86, 90, 271, 372· **3:** 128, 349, 374, 377· **5:** 132, 227, 245, 309, 481· —, Ε., **1:** 138.
Αλλαμανῆς, Σ., **2:** 86, 345· **3:** 45, 83, 93, 148, 420· **4:** 209, 255, 257, 399, 457, 510· **5:** 176· **6:** 100, 195, 196, 328· **7:** 334, 345.
Αλλεν, P. (Allen, Sir Roger), πρεσβευτής Μ. Βρετανίας στήν Ἀθήνα, **2:** 12, 352, 414, 415· **3:** 57, 132, 135, 138, 188, 203· **4:** 244, 514· **5:** 117, 118· —, Τζ. (Allen, George), πρεσβευτής ΗΠΑ στήν Ἀθήνα, **2:** 49, 180, 181, 310, 329, 331, 454, 455.
Αλφάνζι, Ντ., **4:** 300.
Αμούργης, Σ., **10:** 124.
Αμπατιέλλος, Α., **5:** 611.
Αμπατιέλλου, Μπ., **5:** 611, 612, 613· **6:** 19, 34.
Αναστασόπουλος, Γ., **5:** 318, 388, 540· **6:** 270· —, Κ., **11:** 189.
Αναστόπουλος, Γ., **7:** 87, 321.
Ανδρεάδης, Γ., **11:** 126· —, Θ., **3:** 74· **5:** 501, 585, 586· —, Στ., **2:** 268, 269· **3:** 303· **7:** 262, 334· **9:** 101.
Ανδρεόπουλος, Α., **9:** 304.
Ανδριανόπουλος, Α., **9:** 264, 296· **10:** 56· **11:** 452· —, Γ., **1:** 206· **3:** 128, 291, 303· **4:** 180, 206, 432· **5:** 86, 87.
Ανδριώτης, Δ., **7:** 18.
Ανδρόνικος, Ε., **10:** 316· **11:** 35.
Ανδρονόπουλος, Ν., **9:** 297.
Ανδρουλιδάκης, Ε., **3:** 285· **6:** 245.
Ανδρουτσόπουλος, Α., **7:** 202, 205, 214, 225, 234, 344.
Ανθιμος, Μητροπολίτης Κιτίου, **2:** 22, 64, 119, 123, 154· **3:** 132, 366, 404, 410· **4:** 307.
Αννα Μαρία, πριγκήπισσα, **5:** 542, 589.
Αννινος-Καβαλλιεράτος, Φ., **7:** 230· **8:** 108.
Αντενάουερ, Κ. (Adenauer, Konrad), **2:** 386, 483, 484· **3:** 190, 215, 271, 272, 273, 276, 280, 281, 283, 284, 285, 287, 288, 290, 301· **4:** 136, 224, 226, 242, 355, 363, 386, 451, 452, 455· **5:** 30, 43, 44, 60, 126, 127, 153, 213, 307, 342, 345, 360, 423, 428, 500, 576· **7:** 209· **8:** 386, 391.
Αντερσεν, Κ. (Andersen, Knud, Borge), **9:** 297.
Αντρέγιεφ, Γκ., **9:** 104.
Αντρέι, Στ. (Andrei, Stefan), **11:** 401.
Αντρεόττι, Τζ. (Andreotti, Giulio), **8:** 151, 152· **9:** 411, 429, 436, 437, 442, 453, 454, 457, 458, 465· **10:** 161, 166, 167, 168, 170, 172, 220, 333, 370, 371, 372, 396, 408· **11:** 139, 148, 162, 419.
Αντωνακάκης, Α., **1:** 359, 378· **2:** 359, 406· **3:** 84· **6:** 265.
Αντωνάκος, Δ., **7:** 60.
Αντωνόπουλος, Α., **1:** 138.
Αποσκίτης, Κ., **3:** 54, **7:** 180, 181· **8:** 32, 33, 43· **9:** 396, 468.
Αποστολάκος, Χ., **3:** 47, 256, 293· **4:** 161, 216, 288, 437· **11:** 446.
Αποστολάτος, Γ., **10:** 56, 346· **11:** 438, 454.
Αποστολίδης, Α., **1:** 267, 281, 294, 295, 331, 342, 347, 348, 349, 386· **2:** 27, 30, 87, 132, 155, 288, 329, 337, 387, 408, 410· **3:** 84, 86· **5:** 439, 440, 533, 540, 546.
Αποστόλου, Α., **8:** 181.
Αραβανῆς, Π., **9:** 417.
Αραπάκης, Π., **7:** 199, 224, 226, 227· **8:** 52, 66, 101, 287.
Αραφάτ, Γ., **10:** 324· **11:** 385.
Αρβανιτάκης, Ε., **2:** 346· **3:** 420.
Αργυράκος, Ι., **8:** 181.
Αργυρόπουλος, Α., **2:** 471.
Αρλιώτης, Κ., **1:** 341· **3:** 89· **5:** 180· **6:** 32.
Αρμουρ, N. (Armour, Norman), **2:** 289, 292.
Αρμπούζης, Δ., **4:** 373· **7:** 18, 103· **8:** 101, 112, 323· **9:** 178, 218, 297, 519.
Αρναούτης, Μ., **6:** 334· **7:** 42, 44, 51, 79, 103, 258· —, Γ. **9:** 123, 124, 125.
Αρόν, P. (Aron, Raymond), **8:** 27, 186, 226.
Ασλανίδης, Κ., **7:** 239, 275· **8:** 198, 394.
Ασσαντ, Χαφέζ αλ, **10:** 246· **11:** 51, 52, 53, 54, 72, 73, 108, 195.
Ατατούρκ, Κ. (Atatürk, Kemal), **2:** 324· **3:** 306, 392, 397, 408· **4:** 35, 60, 62, 69, 75, 76, 77, 423, 424, 425, 427· **8:** 360.
Ατσεσον, Ντ. (Acheson, Dean), **1:** 47, 49· **6:** 128.
Αὐγέρης, Σ., **5:** 246, 517.
Αὐγερόπουλος, Γ., **3:** 420.
Αὐξεντίου, Γ., **2:** 289.
Αφεντάκης, Ι., **5:** 585.

Β

Βαγιακάκος, Ι., **11:** 425.
Βάγκνερ, P. (Wagner, Robert), **5:** 53.
Βάλλας, Στ., **9:** 348.
Βάλντχάιμ, Κ. (Waldheim, Kurt), **8:** 64, 75, 76, 121, 124, 126, 128, 130, 131, 256, 305, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 332, 338, 339, 351, 371, 376, 408, 425, 426, 430, 464, 473, 495· **9:** 21, 42, 63, 100, 101, 161, 194, 353, 381, 417, 494· **10:** 87, 88, 98, 162, 163, 171, 193, 194, 202, 204, 244, 254, 255, 305· **11:** 21, 74, 139, 223, 273, 337, 338, 364.
Βαμβέτσος, Α., **1:** 66, 86, 115, 116· **6:** 245.
Βαν Ζέελαντ, Π. (Van Zeeland, Paul), **3:** 230.
Βαν Φλήτ, Τζ. (Van Fleet, James A.), **1:** 99· **2:** 194, 311.
Βάνς, Σ. (Vance, Cyrus), **7:** 46, 48, 49· **9:** 436, 486, 487· **10:** 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 127, 145, 174, 175, 176, 190, 226, 253, 254, 258, 260, 264, 296, 346, 369, 370· **11:** 104, 203, 332, 383, 384.
Βάντερμπεργκ, Χ.Σ. (Vanderberg, Hoyt), **1:** 134, 135.
Βαρβαρέσος, Α., **3:** 47.
Βαρβιτσιώτης, Ι., **7:** 139, 288, 290· **8:** 32, 43, 233, 286, 299, 306, 312, 323, 513· **9:** 383, 478· **10:** 56, 330· **11:** 19, 357, 360, 416.
Βαρδινογιάννης, Β., **7:** 180· —, Ν., **7:** 180· —, Π., **6:** 262· **7:** 101, 197, 278, 337· **10:** 221.
Βαρδουλάκης, Γ., **4:** 376· **6:** 245.
Βάρναλης, Κ., **8:** 276.
Βαρσάμου, Γ., **5:** 525.
Βάρφης, Γ., **9:** 304.
Βασιλάτος, Γ., **6:** 40, 173, *315.*
Βασιλειάδης, Π., **1:** 237· —, Κ., **8:** 181.
Βασιλείου, Β., **1:** 45, 263, 272· **3:** 86, 254· **6:** 333· **7:** 56, 119, 131, 135, 146, 151, 160, 161, 162, 175, 239, 240, 244, 247, 252, 256, 269, 275, 283, 301, 311, 319, 334· **8:** 214· **9:** 98, 216, 332· **11:** 361, 406· —, Ι., **7:** 134.
Βασιλικός, Β., **1:** 138, 267· —, Στ., **10:** 154.
Βατικιώτης, Π., **7:** 189.
Βγενόπουλος, Α., **1:** 130· —, Ν., **10:** 121.
Βεγλερῆς, Φ., **6:** 17· **7:** 17, 60, 83, 145, 272· **8:** 236· **11:** 443, 446.
Βέιλ, Σ., (Veil, Simone), **11:** 419.
Βέκμαν, Λ. (Weckman, Muñoz, Luis), **8:** 237, 238, 241, 275.
Βελισσαρόπουλος, Δ., **4:** 82.
Βελλίδης, Ι., **1:** 382· **8:** 513.
Βέλλιος, Π., **5:** 517.
Βενακίδης, Θ., **2:** 378.
Βενέδικτος, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, **4:** 166.
Βενιζέλος, Ἐλευθ., Κ., **1:** 28, 30, 44, 149, 262, 365· **2:** 29, 30, 70, 156, 324· **3:** 42, 210, 306, 311, 312, 392, 397, 408, 418· **4:** 35, 60, 61, 69, 70, 75, 76, 77, 362, 424, 425, 427, 468, 469, 518· **5:** 213, 309, 479, 486, 652· **6:** 24, 51, 95, 145, 146, 191, 215, 222· **7:** 69, 88, *336*· **8:** 203, 267, 269, 282, 286, 396· **9:** 168, 309, 406, 420· —, Ν., **7:** 100, 101, 180, 181, 183, 185· **10:** 56· **11:** 184, 443· —, Σοφ. Ε., **1:** 46, 49, 50, 52, 72, 94, 95, 99, 101, 120, 121, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140,

141, 144, 145, 147, 150, 151, 163, 255, 262, 274, 308, 344, 346, 347, 366, 378, 381, 383· **2:** 23, 32, 47, 64, 68, 72, 86, 112, 177, 211, 213, 214, 215, 216, 246, 288, 289, 304, 324, 325, 337, 339, 341, 345, 360, 374, 378, 408, 410· **3:** 45, 83, 84, 86, 87, 91, 94, 96, 124, 140, 269, 309, 327, 369, 370, 373, 374· **4:** 35, 111, 128, 136, 139, 209, 220, 227, 231, 255, 257, 283, 286, 344, 346, 347, 348, 368, 369, 408, 414, 439, 467, 470, 526, 527, 529· **5:** 81, 173, 174, 176, 177, 207, 215, 217, 226, 237, 238, 239, 242, 283, 288, 320, 352, 431, 432, 433, 434, 462, 531, 535, 536, 555, 581, 582, 583, 584, 596, 622, 645· **6:** 32, 34, 40, 41, 42, 43, 46, 48, 50, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 68, 69, 85, 100, 108, 124, 135, 147, 178, 268, 283, 287· **7:** 80, 101.

Βεντήρης, Ν., **6:** 331, 335· **7:** 87.

Βεντοβάτο, Τζ., **8:** 171, 238.

Βέξλερ, Α. (Wexler, Anne), **11:** 378.

Βεργκίν, Ν. (Vergin, Nurredin), **3:** 366· **4:** 64, 150, 168, 233.

Βερνέρ, Π. (Werner, Pierre), **4:** 451· **5:** 500, 572.

Βέρρος, Δ., **6:** 40, 41, 42, 52, 57, 59, 60, 61, 68, 69, 113, 116, 130, 131, 136, 144, 150, 151, 154, 165, 180, 279, 282, 284, 286, 288, 289, 295, 297, 298· **7:** 44.

Βερυβάκης, Ε., **10:** 224.

Βερύκιος, Π., **2:** 477· **3:** 237· **5:** 566.

Βῆχος, Γ., **4:** 216, 328· **5:** 149· **6:** 245.

Βιδάλης, Ο., **7:** 98, 108, 132, 258, 283, 345.

Βικέντιος, Σέρβος πατριάρχης, **1:** 288.

Βίντας, Κ., **9:** 148, 149.

Βλάχος, Α., **2:** 148, 154, 309, 504· **3:** 366, 382, 393, 403· **5:** 309· **7:** 216· **8:** 51, 181· —, Γ., **8:** 157.

Βλάχου, Ε., **2:** 155, 174· **3:** 86· **6:** 241, 248, 260, 261, 321, 326· **7:** 73, 189, 241, 257, 258· **8:** 27, 157· **9:** 502· **11:** 169.

Βοβολίνης, Κ., **5:** 462.

Βογιατζῆς, Γ., **1:** 138, 188, 218, 267, 349· **3:** 128, 184, 260, 272, 305, 377· **4:** 23, 51, 146, 161, 257, 448, 449, 500· **5:** 82, 117, 149, 168· **8:** 233, 294, 446· **9:** 104, 250, 320, 321.

Βόιτατσεκ, Ε. (Woitaszek, Emil), **10:** 357.

Βορίδης, Ε., **9:** 491.

Βοροσίλωφ, Κλ., **4:** 126.

Βουδούρης, Δ., **8:** 286· **10:** 225· **11:** 126, 454.

Βούζας, Θ., **11:** 126.

Βουκμάνοβιτς-Τέμπο, Σ., **2:** 224, 235, 315.

Βουλοδῆμος, Α., **8:** 356.

Βουλπιώτης, Θ., ὑπόθεση—, **1:** 251-253.

Βοῦλτσος, Α.-Κ., **7:** 195.

Βουρδουμπᾶς, Δ., **1:** 203, 267, 284, 297· **2:** 430· **4:** 456· **5:** 468, 479, 480, 481, 501, 524, 526, 598· **6:** 223, 265· **7:** 293.

Βρανόπουλος, Δ., **3:** 54· **4:** 107, 505· **5:** 227, 299, 309.

Γ

Γάγγας, Σπ., **9:** 519.

Γαζῆς, Ν., **3:** 248· **4:** 93, 94, 234· **5:** 113, 180· **6:** 147· **8:** 287.

Γαλάνης, Δ., **2:** 360· **3:** 325· **4:** 328, 405, 418, 419· **5:** 95, 247, 301, 304, 310, 318, 387, 415, 511.

Γαλατσάνος, Α., **7:** 224, 226· **8:** 88, 101, 112.

Γαλενιανός, Μ., **10:** 128, 306· **11:** 126.

Γαληνός, Μ., **2:** 346· **3:** 420· **5:** 95.

Γανίτης, Ν., **6:** 138.

Γαρουφαλιᾶς, Π., **1:** 37, 39, 121· **2:** 84· **3:** 148· **5:** 250, 258, 294, 384, 504· **6:** 32, 171, 180, 195, 237, 289, 297· **7:** 48, 178, 181, 224, 225.

Γεννηματᾶς, Ι., **5:** 517, **6:** 195, 310.

Γερανόπουλος, Κ., **1:** 316.

Γεροκωστόπουλος, Α., **1:** 267, 289, 298· **2:** 358, 367, 372· **3:** 25, 27, 68· **5:** 227, 402, 530, 563, 650· **6:** 142, 144, 155, 192, 265, 305· **10:** 124.

Γεωργάκης, Ι., **8:** 340, 350· **9:** 139, 183, 388.

Γεωργακόπουλος, Κ., **1.** 93· **3:** 83, 84, 85, 86, 89, 91, 96· **6:** 40· **7:** 173.

Γεωργαλᾶς, Γ., **9:** 354, 355.

Γεωργαντᾶς, Μ., **1:** 275.

Γεωργιάδης, Α., **4:** 35, 123· —, Γ., **4:** 155.

Γεώργιος Β', βασιλεύς, **1:** 43, 44, 50.

Γεωργίου, Α., **5:** 650, 655· **6:** 34, 36, 40, 254.

Γεωρκάτζης, Π., **4:** 35· **7:** 80, 132.

Γιαμανί, Α.Ζ., **11:** 51.

Γιαννακόπουλος, Ι., **2:** 346.

Γιαννόπουλος, Ι., **2:** 346· **4:** 510· **6:** 100· —, Ε., **9:** 349.

Γιάννου, Α., **10:** 78.

Γιαννούσης, Κ., **8:** 233· **9:** 296.

Γιαράσεβιτς, Π. (Jaroszewicz, Piotr), **11:** 164.

Γιγίτ, Ο. (Yigit, Ozdemir), **11:** 192, 194, 395.

Γιέζωφ, Ι., **8:** 59, 60, 331.

Γιόργκενσεν, Α. (Jorgensen, Anker), **9:** 436· **10:** 154, 155, 156, 157, 158, 399, 408.

Γιοσμᾶς, Ξ., **5:** 650· **6:** 34, 155, 253.

Γιούγκωφ, Α., **4:** 335· **5:** 136, 154.

Γκάβας, Γ., **6:** 257.

Γκαγκάριν, Γ., **5:** 301.

Γκαετάνο, Μ. (Gaetano, Marcello), **7:** 300.

Γκάλι, Μποῦτρος, **11:** 266.

Γκάντι, Ι., **2:** 110· **11:** 297, 374.

Γκαντώνας, Ν., **8:** 501.

Γκαίητσκελ, Χ. (Gaitskell, Hugh), **2:** 463.

Γκάσπερι, Α. ντέ (Gasperi, Alcide de), **3:** 190.

Γκαστόν, Χ. (Gaston, Herbert), **1:** 48, 49.

Γκέιτζ, Ν., **10:** 21.

Γκελεστάθης, Α., **3:** 87· **5:** 250, 321· **9:** 296· **11:** 126.

Γκέλχοφ, Β. (Gehlhoff, Walter), **9:** 111, 115, 118, 120.

Γκένσερ, Χ-Ντ. (Genscher, Hans-Dietrich), **8:** 149, 150, 151, 238, 381, 382, 386, 390· **9:** 239, 264, 496, 498, 499, 501, 518· **10:** 110, 112, 200, 204, 214, 407, 408, 416, 417, 418· **11:** 28, 139, 150, 380, 467.

Γκιζίκης, Φ., **7:** 202, 212, 214, 218, 220, 224, 225, 226, 227, 230, 234· **8:** 61, 67, 69, 101.

Γκίκας, Σ., **2:** 82· **3:** 128, 165, 336· **4:** 32, 39, 135, 144, 160, 245, 274, 288, 303, 369, 442, 483, 495· **5:** 118, 227, 232, 265, 401, 402, 412, 440, 441, 446, 478, 524, 546, 589· **6:** 33· **7:** 117, 120, 121, 214, 266, 271, 321, 326, 335, 338· **8:** 16, 34, 36, 66, 67, 69, 101, 112, 140, 142, 152, 154, 174, 186, 233· **9:** 123, 127· **10:** 312.

Γκίλλας, Α., **10:** 65.

Γκίλμουρ, Σέρ Ἰάν (Gilmour, Sir Ian), **11:** 381.

Γκιλπάτρικ, Ρ. (Gilpatrick, Roswell), **5:** 45.

Γκιουνές, Τ. (Günes, Turan), **8:** 38, 41, 46, 48, 75, 76, 78, 80, 81, 82, 83, 199· **10:** 382, 412.

Γκιουρούν, Κ. (Gürün, Kamuran), **9:** 206, 209.

Γκιουρσέλ, Κ. (Gürsel, Kemal), **4:** 308, 427.

Γκιραντού, Λ. (Guirandou-N' Diaye, Louis), **11:** 378, 435, 436.

Γκιρενγκώ, Λ. ντε (Guiringaud, Louis de), **9:** 425, 442.

Γκλέν, Τ. (Glenn, John), **5:** 303.

Γκλιγκόροφ, Κ., **9:** 304.

Γκολντγουώτερ, Μπ. (Goldwater, Barry), **6:** 84, 85.

Γκοτζαμάνης, Σ., **5:** 646, 651, 656· **6:** 36, 155, 253.

Γκουντενχόβε-Καλλέργι, Π. (Goudenhove-Kallergi, R.), **3:** 257.
Γκουριόν, Μπ. **5:** 32.
Γκράτσιος, Α., **8:** 142, 327· **9:** 90, 297, 431· **11:** 374, 385, 389, 390.
Γκρέιντυ, Χ. (Grady, Henry), **1:** 99, 104.
Γκρέυ, Γκ. (Gray, Gordon), **2:** 194, 198.
Γκρήν Θ. (Green, Theodore, F.), **2:** 471· —, Χ. (Howard), **5:** 17, 21· —, Σερ Χιού (Sir Hugh), **8:** 296· **9:** 97.
Γκρλίτσκο, Α., **5:** 239, 264.
Γκρομύκο, Α., **5:** 284, 485· **10:** 306, 308, 310, 346· **11:** 230, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 253, 268, 270.
Γκρύντερ, Α. (Gruenther, Alfred), **2:** 248.
Γκώλ, Κ. ντε (Gaulle, Charles de), **3:** 287, 344· **4:** 20, 21, 22, 104, 223, 224, 226, 339, 340, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 362, 363, 371, 382, 428, 429, 451, 478, 480, 521, 522· **5:** 43, 44, 61, 63, 100, 102, 127, 128, 298, 338, 340, 345, 346, 360, 419, 496, 506, 565, 572, 575, 576, 577, 578, 580, 614, 615, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 632, 634, 636, 637, 639, 640, 642, 643, 644, 645, 655· **6:** 20, 24, 36, 240· **7:** 73, 74, 136, 137, 143, *285*· **8:** 22, 24, 26, 28, 108, 170, 196, 223, 228, 365, 385· **9:** 26, 28, 30, 98, 237, 334, 344, 378, 444, 445· **11:** 460, 462, 466· —, Υ. (Yvonne), **7:** 136, 209.
Γλέζος, Ε., **4:** 126, 205, 206, 223, 230, 272, 285, 298.
Γονῆς, Ε., **1:** 56, 106, 107.
Γόντικας, Δ., **2:** 68, 74· **4:** 525· **5:** 174, 176, 241· —, Κ., **11:** 446.
Γοργίας, Χ., **1:** 126.
Γουέμπελ, Τζ. (Webel, James), **7:** 258.
Γουλανδρῆς, Ν., **7:** 69· **9:** 122.
Γουλόπουλος, Χ., **1:** 96.
Γουναράκης, Π., **2:** 137, 389· **3:** 370· **6:** 157, 158, 161, 174, 180, 184, 187.
Γούναρης, Δ., **1:** 365.
Γούντχάους, Κ.Μ. (Woodhouse, Christopher M.), **2:** 148· **5:** 611· **7:** 28, 189.
Γουρνᾶς, Ι., **11:** 189.
Γούστης, Κ., **4:** 215· **5:** 27, 29, 166, 310, 321, 353, 363· **8:** 181.
Γραμματίδης, Χ., **8:** 330· **9:** 98· **11:** 454.
Γρηγοριάδης, Ι., **10:** 154· —, Γ., **2:** 74· **6:** 173.
Γρηγορόπουλος, Θ., **1:** 80· **4:** 160.
Γρίβας-Διγενῆς, Γ., **1:** 260, 341· **2:** 148, 181, 182, 309, 325, 427· **3:** 329, 399, 402, 404, 406, 409, 419, 420, 424, 426, 427, 428· **4:** 23, 24, 35, 122, 123, 124, 132, 133, 134, 135, 169, 170, 203, 204, 229, 230, 231, 243, 257, 350, 375, 437, 439, 447, 449, 467, 470, 477, 510· **5:** 96, 176, 177, 609· **6:** 180, 211, 269· **7:** 46, 48, 49, 50, 139, 141, 206, 215, 243, 343.
Γυιόκας, Π., **3:** 420, **4:** 250, 400.
Γυφτόπουλος, Η., **10:** 393.

Δ

Δαβάκης, Δ., **1:** 267, 386· **5:** 227, 262, 444, 615· **6:** 192, 305· **9:** 296, 370, 473· **11:** 452.
Δαλακούρας, Γ., **10:** 87.
Δαμασκηνός, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, **2:** 324.
Δάνος, Λ., **11:** 455.
Δασκαλάκης, Γ., **3:** 47.
Δαφνῆς, Γ., **5:** 238, 535, 536, 584, 596· **6:** 245.
Δεβλέτογλου, Ε., **8:** 32, 59, 233, 333· **9:** 17, 98, 163, 343, 347, 424, 502· **10:** 53, 54.
Δεληγιαννάκης, Ι., **6:** 137, 139, 140, 292.
Δελιβάνης, Δ., **4:** 26· —, Μ., **3:** 57· **5:** 302.
Δένδιας, Μ., **6:** 65.
Δερβέναγας, Α., **8:** 286· **9:** 234.
Δέρβης, Θ., **2:** 68, 69· **3:** 404· **4:** 94.
Δερδεμέζης, Δ., **1:** 138, 267· **5:** 250, 321· —, Β., **8:** 233, 323.
Δερτιλῆς, Λ., **1:** 267, 295· **2:** 410· **3:** 78, 79, 128, 170, 258, 329, 379· **4:** 23, 32, 35, 160, 161, 174, 182, 262, 263, 271, 326, 382, 418, 493· **5:** 119, 199, 292.
Δεσύλλας, Θ., **1:** 130.
Δημαρᾶς, Α., **9:** 136.
Δήμας, Στ., **10:** 56, 89· **11:** 452.
Δημητρακάκης, Κ., **3:** 89.
Δημητρακόπουλος, Α., **1:** 323· **2:** 376, 377· **6:** 159, 163, 173, 174, 176, 178, 188, 191, 245, 314, 315· —, Η., **7:** 345.
Δημητράτος, Α., **3:** 128, 131, 217, 303· **4:** 158, 262, 441, 461.
Δημητριάδη, Μ., **9:** 473.
Δημητριάδης, Φ., **9:** 473.
Δημητρίου, Α., **2:** 13, 81, 82.
Δημόπουλος, Π., **5:** 246· —, Ι., **10:** 56.
Διακόπουλος, Γ., **10:** 198, 387.
Διαμαντίκος, Γ., **3:** 74.
Διαμαντόπουλος, Ι., **2:** 346· **3:** 45.
Διομήδης, Α., **1:** 43, 82, 94, 95, 96, 103, 104, 111, 117.
Δόβας, Κ., **2:** 477· **3:** 150, 167· **4:** 19, 104, 206, 208· **5:** 178, 180, 181, 182, 206, 207, 214, 222, 223, 224, 226, 227, 235, 269, 284, 286, 288.
Δοδόπουλος, Θ., **4:** 525· **5:** 176, 241.
Δοξιάδης, Σ., **8:** 181· **10:** 56, 329, 368· **11:** 432, 452.
Δούκας, Π., βουλευτής, **6:** 138.
Δούντας, Μ., **8:** 114, 120, 122, 126, 239, 241, 246, 247, 248, 351, 445, 446, 498· **9:** 72, 165, 370, 472, 494· **10:** 127, 302, 304.
Δούσης, Κ., **8:** 53.
Δραγούμης, Φ., **6:** 32.
Δρακόπουλος, Χ., **8:** 248, 484· **9:** 349· **10:** 401.
Δράκος, Γ., **3:** 183· **5:** 388, 511· **9:** 409, 410, 413, 477, 483· **10:** 59, 130, 223, 322, 357, 358, 393, 401, 402.
Δρακουλαράκος, Γ., **10:** 321.
Δρεττάκης, Ε., **10:** 87, 192· **11:** 397.
Δροσόπουλος, Γ., **6:** 32.
Δρόσος, Γ., **7:** 155· **10:** 115.
Δωρόθεος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, **2:** 34, 36, 82, 390.

Ε

Ἐάνες, Α. (Eanes, Antonio dos Santos Ramalho), **9:** 436, 437.
Ἔβατ, Μ. (Evatt, M.), **2:** 384.
Ἔβερτ, Μ., **9:** 296, 462· **10:** 56, 298, 402· **11:** 452.
Ἐβρέν Κ. (Evren, Kenan), **11:** 58.
Ἐγκολφόπουλος, Κ., **7:** 178, 180· **8:** 181, 287, 323· **9:** 128.
Ἔιμερυ, Τ. (Amery, Julian), **4:** 242, 256, 345.
Εἰρήνη, πριγκήπισσα, **4:** 318· **5:** 611· **7:** 258.
Ἐλεκντάγκ, Σ. (Elekdag, Sukru), **9:** 40, 272, 274· **10:** 235, 273, 274, 326, 327, 329, 331, 364, 379, 381· **11:** 38, 56, 93, 94, 194.
Ἐλευθεριάδης, Β., **3:** 188· —, Ε., **1:** 255.
Ἐλής, Π., **8:** 456.
Ἐλισάβετ, βασίλισσα Μ. Βρετανίας, **5:** 556· **6:** 16, 21· **11:** 467.
Ἐλύτης, Ο., **11:** 266.
Ἔκμε, Χ. (Emke, Horst), **11:** 95.
Ἐμμανουηλίδης, Ε., **5:** 651, 656· **6:** 36, 155, 253.
Ἔξαρχος, Ν., **4:** 510· **6:** 100.
Ἐξηντάρης, Γ., **1:** 278, 284, 285.
Ἔριμ, Ν. (Erim, Nihat), **4:** 26, 140, 149, 169.
Ἐρκίν, Φ. (Erkin, Feridun Kemal), **5:** 366, 373, 376, 429· **6:**107.
Ἐρμπακάν, Ν. (Erbakan, Necmettin), **8:** 41, 199, 231, 340, 415, 416· **9:** 73.
Ἔρτλ, Γ. (Ertl, Josef), **10:** 208, 211, 213, 422.
Ἔρχαρτ, Λ. (Erhard, Ludwig), **2:** 384, 385, 470· **3:** 214, 215, 273, 276, 278, 279, 283· **4:** 146, 241, 405· **5:** 104, 105, 110, 112, 113, 116, 128, 244, 428· **6:**

187· **7:** 255· **10:** 213.
Έσεμπέλ, Μ. (Esembel, Melih), **4:** 64, 168· **8:** 238, 269, 270, 296, 297, 298, 319, 322, 323.
Έτσεβίτ, Μπ. (Eçevit, Bulent), **7:** 214, 221· **8:** 20, 38, 39, 40, 54, 79, 81, 96, 100, 104, 120, 127, 130, 131, 143, 199, 229, 231, 278, 322, 376, 386, 401, 415, 416, 434, 489, 493· **9:** 52, 54, 63, 120, 256, 464, 501· **10:** 86, 91, 94, 97, 98, 116, 125, 126, 128, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 155, 156, 157, 162, 163, 164, 171, 172, 174, 180, 199, 201, 202, 204, 205, 216, 231, 233, 235, 237, 238, 243, 244, 246, 247, 248, 250, 251, 252, 254, 258, 260, 264, 265, 273, 326, 327, 367, 369, 371, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 386, 387, 412, 413· **11:** 21, 30, 34, 55, 56, 57, 74, 107, 108, 110, 127, 128, 129, 138, 164, 192, 194, 203, 243, 244, 264, 273, 292, 307, 430.
Εὐαγγελάτος Θ., **5:** 419, 505, 517.
Εὐαγγελίδης, Δ., **3:** 221.
Εὐρυγένης, Δ., **8:** 233, 323· **9:** 304.
Ἔυσκενς, Γκ. (Eyskens, Gaston), **4:** 451, 452, 509.
Εὐσταθιάδης, Κ., **2:** 31, **4:** 26.
Εὐστρατιάδης, Α., **11:** 204.
Εὐταξίας, Λ., **1:** 138, 267, 331, 334, 342· **2:** 209· **7:** 195, 294.
Εὐφραιμίδης, Β., **2:** 86· **4:** 399· **5:** 320· **6:** 138, 308.

Ζ

Ζαγοριανάκος, Δ., **7:** 194, 202, 330· **9:** 123, 398.
Ζαΐμης, Α., **8:** 233· **9:** 296, 370, 473, 502· **10:** 56, 224· —, Φ., **1:** 139· **4:** 257· **5:** 250.
Ζάκκας, Α., **2:** 346· **3:** 420.
Ζάκος, Α., **2:** 142.
Ζαμαρίας, Χ., **3:** 74· **4:** 38, 326, 402, 509, 533.
Ζάννας, Δ., **8:** 171.
Ζαννῆς, Ε., **1:** 147· **3:** 420.
Ζαρντινίδης, Ν., **7:** 139· **8:** 140· **10:** 56, 89, 119, 390, 398· **11:** 281, 284, 344, 416.
Ζαφειρόπουλος, Κ., **1:** 357· **2:** 117, 484· **6:** 330.
Ζαχαράκης Ι., **4:** 114· **6:** 32, 98, 113, 136, 243, 297· **7:** 103· —, Χ., **10.** 279, 302.
Ζαχαρῆς, Κ., **8:** 154, 287.
Ζαχάρωφ, Α., **11:** 420, 429.
Ζάχος, Κ., **8:** 333, 450· **9:** 84, 90· **10:** 393.
Ζέελινγκερ, Γκ. (Zeelinger, G.), **4:** 313, 488, 534, 535.
Ζέελος, Γκ. (Seelos, Gerhard), **4:** 408· **5:** 104.
Ζενεβουά, Μ. (Genevoix, Maurice), **1:** 26· **7:** 69, 146, 147, 148, 149, 189, 190, 285, 298, 303.
Ζέππος, Γ., **4:** 369, 377· —, Π., **8:** 181, 233, 289, 351, 475· **9:** 127.
Ζέρβας, Α., 367· —, Ν., **1:** 157, 165.
Ζησάκης, Ζ., **5:** 227, 261, 286, 388, 468.
Ζήσης, Π., **7:** 249.
Ζησιάδης, Χ., **2:** 437.
Ζίγδης, Ι., **1:** 231· **4:** 257, 399· **5:** 176· **6:** 77, 100, 160, 232· **7:** 100, 117, 134, 155, 160, 161, 162, 163, 174, 175, 181, 187, 263, 273, 294, 311, 313, 314, 315, 320, 331, 337, 345· **8:** 16, 178· **9:** 507· **10:** 56, 78, 148, 179, 262, 401· **11:** 31, 33, 176, 177, 184, 370, 434, 446, 448.
Ζιράρ ντε Σαρμπονιέρ, Γκύ ντέ (Girard de Charbonnières, Guy de), **4:** 104, 144, 315, 356, 396, 437, 453· **5:** 626.
Ζισκάρ ντ' Έσταίν, Β., (Giscard d' Estaing, Valéry), **7:** 230, 234· **8:** 17, 106, 108, 149, 220, 226, 328, 359, 364, 365, 366, 368, 370, 373, 374, 385, 424, 425, 495, 496· **9:** 15, 20, 22, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 168, 179, 180, 251, 265, 329, 332, 333, 334, 396, 425, 439, 440, 441, 442, 465, 475, 487· **10:** 44, 86, 102, 110, 113, 149, 161, 167, 168, 201, 208, 275, 276, 333, 349, 372, 374· **11:** 40, 92, 99, 108, 131, 139, 147, 157, 159, 160, 162, 191, 273, 317, 408, 466.
Ζίφκωφ, Τ., **3:** 135· **4:** 228, 247· **5:** 515, 516· **7:** 209· **8:** 289, 306, 446, 461, 464, 465, 466, 469, 470, 472, 473, 483, 492, 498, 499· **9:** 41, 111, 187, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 198, 287, 288, 289, 190, 307, 322, 325· **10:** 46, 276, 278, 279, 280, 282· **11:** 61, 68, 74, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 127, 128, 135, 136, 401, 407, 418, 467.
Ζολώτας, Ι., **1:** 101· —, Ξ., **1:** 37, 39· **2:** 181, 270, 330, 396, 437· **3:** 31, 34, 79, 153· **4:** 40, 93, 177, 178, 296, 405· **5:** 232, 301, 303, 310, 361, 414, 511, 617· **6:** 245, 280, 293, **7:** 224, 225, 338· **8:** 16, 59, 105, 106, 112, 136, 140, 150, 151, 233, 385, 390, 426, 499· **9:** 17, 164, 498, 499, 511· **10:** 59, 61, 402, 420· **11:** 286.
Ζορίνσκυ, Ε. (Zorinsky, Edward), **11:** 420.
Ζορλού, Φ.-Ρ. (Zorlu, Fatin Rüstü), **1:** 284· **2:** 247, 502· **3:** 59, 132, 250, 264, 295, 296, 297, 320, 321, 351, 364, 365, 366, 382, 392, 395, 400, 402, 407· **4:** 40, 59, 62, 64, 66, 67, 68, 69, 71, 117, 150, 155, 168, 169, 189, 200, 233, 243, 308, 483.
Ζορμπᾶς, Ν., **1:** 139, 169, 186· **3:** 420· **4:** 400· **5:** 581.
Ζουβέν, Π. (Jouven P.), **6:** 230.
Ζούκωφ, Γ., **2:** 446.
Ζουρνατζῆς, Σ., **7:** 202· **8:** 498· **9:** 123.
Ζωϊτάκης, Γ., **6:** 272, 274· **7:** 18, 47, 60, 275, 283, 301, 325· **8:** 394, 501.

Η

Ἤγκλετον, Τ. (Eagleton, Thomas Francis), **8:** 501· **10:** 194.
Ἡλιάσκος, Κ., **5:** 362, 394, 474, 524, 532· **6:** 245.
Ἡλιόπουλος, Σ., **4:** 254, 268, 270, 457, 501· **5:** 77· **6:** 137, 138, 139, 140, 161, 162, 163, 173, 192.
Ἡλιοῦ, Η., **2:** 346, 360· **3:** 39, 83, 93, 148· **5:** 67, 77, 94, 153, 288, 295, 347, 462, 548, 581, 615· **6:** 32, 34, 37, 138, 140, 163, 192· **7:** 197, 331· **8:** 16, 178, 198, 211, 281, 287, 311, 312, 325, 345, 484· **9:** 98, 123, 163, 204, 215, 230, 233, 234, 246, 250, 315, 352, 383, 401, 453, 468, 501, 508· **10:** 36, 38, 78, 148, 179, 262, 420· **11:** 34, 178, 179, 372, 374, 443, 450.
Ἤντεν, Σέρ Ἄντονυ (Eden, Sir Anthony), **1:** 208, 260, 262, 303, 304, 306, 386· **2:** 18, 92, 130, 149, 202, 247, 248, 463· **3:** 372· **4:** 203.

Θ

Θανόπουλος, Δ., **3:** 128, 218· **4:** 260, 467, 527.
Θάντ, Ου., **5:** 510, 654· **7:** *243.*
Θάτσερ, Μ. (Thatcher, Margaret), **10:** 46· **11:** 150, 274, 276, 277, 286, 303.
Θεμελῆς, Γ., **3:** 128, 167, 219, 326, 414· **4:** 39, 128, 153, 161, 260, 337, 409, 414, 415, 422, 477· **5:** 96, 139· —, Ν., **11:** 189.
Θεοδοσιάδης, Α., **2:** 388· **5:** 227, 265, 309, 440, 441, 444, 491, 524, 622· **6:** 265.
Θεοδωράκης, Μ., **6:** 138, 143· **7:** 130, 276, 277, 345· **8:** 109· **9:** 283, 304, 320, 334, 377.
Θεοδωρακόπουλος, Ι., **2:** 367· **3:** 27· **9:** 136.
Θεοδωρόπουλος, Β., **2:** 477· **7:** 242, 243· **9:** 22, 304· **10:** 154, 180, 235, 253, 273, 274, 329, 364, 379, 381· **11,** 38, 55, 56, 57, 93, 94, 192, 194, 395.
Θεοδώρου, Σ., **4:** 454.
Θεόκλητος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, **2:** 394· **4:** 24, 36, 212· **5:** 149.

Θεολογίτης, Α., **1:** 342, 382· **3:** 128· **4:** 436· **5:** 75.
Θεοτόκης, Γ., **1:** 275· —, Ι., **1:** 117, 119· —, Σ., **1:** 267, 284, 285, 294, 303, 305, 308, 317, 318, 325, 330, 342, 346, 362, 386· **2:** 23, 26, 34, 49, 58, 60, 70, 74, 84, 86, 93, 358, 456· **5:** 227, 233, 245, 286, 303, 304, 318, 423, 465, 473, 481, 505, 539, 542, 550, 608, 623· **6:** 20, 22, 71, 236, 257, 258, 265, 271, 285, 304· **7:** 338· **9:** 508· **10:** 78· **11:** 182, 446, 451.
Θεοφιλογιαννάκος, Θ., **8:** 293, 394.
Θεοχάρης, Π., **8:** 181.
Θεοχαρίδης, Δ., **1:** 53, 124, 173· **2:** 118.
Θεοχάρους, Ρ., **4:** 35.
Θεράπος, Π., **7:** 322.
Θέρστον, Ρ. (Thurston, R.), **2:** 150, 159.
Θηβαῖος, Χ., **1:** 386· **2:** 100, 101, 105, 139, 176, 251, 258, 313, 346, 374, 436.

Ι

Ἰακωβίδης, Α., **10:** 282.
Ἰάκωβος, Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικής, **3:** 204, 205· **4:** 23, 303, 509, 524· **5:** 32, 56, 59, 214, 263, 302, 563· **6:** 210, 310· **7:** 32, 34, 37, 58, 94, 131, 213, 292, 297, 298, 318, 319, 325, 333, 340· **8:** 112, 163, 213, 214, 305· **9:** 81, 82· **11:** 264, 336· —, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, **5:** 290.
Ἰατρίδης, Κ., **9:** 480.
Ἱερώνυμος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, **7:** 26, 50, 57, 206, 242.
Ἰκσέλ, Σ. (Iksel, Settar), **1:** 283.
Ἴλιτσεφ, Λ., **8:** 156.
Ἰμάμογλου, Χ., **11:** 446.
Ἰμπραήμ, Ἰζζάτ, **11:** 311, 317, 318.
Ἰνονοῦ, Ι. (Inönü, Ismet), **4:** 308· **5:** 429· **6:** 58.
Ἰορδανίδης, Γ., **7:** 134· **8:** 171.
Ἰορδάνογλου, Ι., **8:** 233, 306· **9:** 83, 100, 296, 468, 519.
Ἰρμάκ, Σ. (Irmak, Sadi), **8:** 296, 298, 319, 320.
Ἰσίκ, Χ. (Isik, Hasan), **8:** 38, 39, 40· **10:** 99, 383.
Ἴσμαιυ, λόρδος, **2:** 39, 312.
Ἰωάννης, 23ος, Πάπας, **4:** 200, 201.
Ἰωάννης-Παῦλος Β΄, Πάπας, **11:** 279.
Ἰωαννίδης, Δ., **7:** 169, 202, 205, 206, 214, 217, 218, 226, 271, 282, 325, 333, 334, 337, 339, 347· **8:** 51, 56, 67, 69, 101, 127, 198, 294, 394, 458, 498, 501· **9:** 73, 123, 134· **11:** 37· —, Π., **2:** 20, 322· —, Χ., **3:** 397.

Κ

Καβαλλιεράτος, Φ., **5:** 100.
Καζακόπουλος, Π., **5:** 246, 517· **6:** 279, 282, 312.
Καζαντζάκης, Ν., **9:** 98.
Κακλαμάνης, Α., **8:** 287· **9:** 98.
Κακογιάννης, Α., **4:** 399.
Καλαντζάκος, Α., **1:** 138· **6:** 265· **8:** 286· **9:** 296· **11:** 126, 170.
Καλαντζῆς, Ε., **1:** 107, 139, 267· **2:** 346· **3:** 128, 172, 222· **4:** 376, 461· **5:** 67, 139.
Καλατμπαρί, Α. - Α., **8:** 452· **9:** 308.
Καλίνσκης, Α., **1:** 197, 201, 231.
Κάλλας, Μ., **2:** 175· **9:** 505.
Κάλλαχαν, Τζ. (Gallaghan, James), **3:** 151· **8:** 30, 38, 45, 46, 48, 75, 76, 78, 80, 82, 83, 94, 100, 113, 114, 124, 126, 232, 240, 241, 244, 269, 270, 419, 420, 493, 495, 496· **9:** 62, 64, 66, 67, 70, 126, 157, 180, 296, 430, 436, 437, 475· **10:** 46, 93, 102, 112, 371, 408.
Καλλίας, Κ., **1:** 64, 139, 222, 275, 315· **3:** 128· **4:** 387, 410, 414, 467, 470, 490· **5:** 462, 581, 597· **6:** 173, 176· **7:** 177· **9:** 89· **11:** 170.
Καλλιγᾶς, Κ., **11:** 332· —, Μ., **2:** 367.
Καλογερᾶς, Π., **8:** 307· **11:** 246, 397, 400.
Καλογερόπουλος, Π., **1:** 80· **5:** 180, 284· **8:** 287.
Καλοῦδης, Ν., **8:** 178· **11:** 169.
Καλτετζιώτης, Ν., **11:** 454.
Καμβύσης, Α., **4:** 525.
Καμπαλούρης, Ν., **2:** 80, 107· **5:** 17, 296· **9:** 82.
Καμπιώτης, Ι., **4:** 18, 331.
Καμπόσκιν, Λ, **11:** 221.
Κάμποτ Λότζ, Χ. (Cabot, Lodge, Henry), **7:** 122, 132.
Κάμρε, Μ. (Camre, Mogens), **7:** 38.
Κανδύλης, Γ., **11:** 404.
Κανελλάκος, Λ., **6:** 131.
Κανελλόπουλος, Α., **5:** 180, 534· **7:** 279, 295, 314· **8:** 32, 42, 43, 59, 140, 265, 287· **9:** 37, 233, 320· **10:** 179, 220, 398, 401· **11:** 103, 333, 336, 393, 404, 452· —, Λ., **5:** 318· —, Π., **1:** 99, 103, 120, 129, 138, 141, 142, 143, 147, 153, 159, 251, 252, 254, 260, 261, 262, 263, 264, 267, 268, 270, 339, 349, 363, 382, 387· **2:** 49, 86, 87, 211, 276, 303, 345, 360, 453· **3:** 83, 84, 93, 124, 148, 313, 319, 337, 338, 339, 351, 390, 392, 406, 420· **4:** 23, 26, 28, 30, 36, 40, 41, 57, 112, 124, 126, 128, 144, 146, 160, 161, 167, 170, 172, 173, 174, 178, 182, 187, 203, 206, 210, 213, 216, 217, 222, 226, 229, 231, 241, 242, 244, 246, 248, 255, 257, 258, 260, 262, 263, 266, 271, 314, 325, 328, 337, 342, 346, 369, 372, 377, 380, 387, 405, 408, 413, 418, 419, 427, 428, 458, 468, 483, 501, 526, 530, 532· **5:** 67, 72, 74, 75, 77, 81, 93, 95, 96, 104, 108, 109, 117, 119, 131, 132, 133, 139, 152, 155, 157, 160, 201, 227, 233, 249, 258, 281, 286, 301, 304, 310, 320, 321, 375, 387, 388, 401, 403, 408, 414, 415, 425, 449, 450, 463, 506, 510, 539, 542, 549, 563, 584, 585, 612, 615, 620, 622, 623, 654· **6:** 15, 20, 22, 32, 33, 44, 51, 56, 57, 64, 71, 77, 82, 93, 98, 100, 108, 109, 113, 114, 117, 119, 120, 121, 124, 125, 130, 131, 134, 138, 144, 145, 147, 148, 150, 160, 161, 164, 166, 167, 168, 173, 174, 176, 177, 185, 187, 188, 192, 193, 196, 202, 204, 209, 220, 223, 225, 226, 233, 234, 241, 243, 244, 247, 248, 250, 251, 253, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 274, 275, 280, 281, 283, 284, 285, 288, 289, 292-298, 300, 301, 304, 308, 312, 314, 317, 319, 320, 321, 323, 324-326, 335, 336, 337, 338· **7:** 15, 19, 32, 38, 39, 46, 72, 73, 82, 84, 89, 97, 100, 102, 116, 117, 118, 134, 138, 141, 142, 151, 152, 153, 155, 156, 158, 160, 162, 163, 166, 174, 175, 177, 180, 181, 187, 193, 194, 197, 199, 202, 217, 224, 225, 226, 227, 230, 241, 245, 248, 254, 259, 260, 261, 263, 265, 268, 270, 272, 276, 277, 285, 290, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 302, 308, 311, 312, 313, 314, 320, 321, 324, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 337, 338· **8:** 16, 184, 271, 452, 484· **9:** 123, 262, 288, 334, 416, 503, 508· **10:** 77, 213, 398· **11:** 33, 177, 184, 372, 374, 446, 451.
Κανίνιας, Σ., **8:** 484.
Κάννον, Κ. (Cannon, Cavendish), **1:** 294· **2:** 24, 26, 128, 129, 164.
Καντάρ, Γ. (Kádár, János), **11:** 255, 256, 271.
Καντάφι, Μ., **9:** 183· **11:** 207, 336, 429.
Καντούμι, Φ., **11:** 385.
Καπελώνης, Ε., **5:** 650, **6:** 34, 155, 253.
Καποδίστριας, Ι., **3:** 89· **4:** 303· **5:** 180, 491· **6:** 215.
Κάππος, Κ., **9:** 98, 234.
Καραβίτης, Κ., **5:** 246, 517.
Καραγιάννης, Δ., **9:** 318· —, Ε., **8:** 64, 84, 100, 101, 120· **11:** 374· —, Ν., **8:** 452.
Καράγιωργας, Δ., **7:** 134· **8:** 183.
Καραγκιόζης, Γ., **2:** 346.
Καραθανάσης, Ν., **8:** 182.
Καραθόδωρος, Α., **1:** 138.
Καραϊσκάκης, Δ., **8:** 53· **11:** 126.
Καραϊωσιφίδης, Φ., **2:** 376, 377.

Καρακασώνης, Γ., **1:** 197, 201, 231.
Καρακίτσος, Χ., **10:** 198.
Καραμανλῆ, Α., **1:** 141, 142· **4:** 449· **5:** 93, 481· **6:** 32, 123, 128, 137, 234· **7:** 251, 257, 266, 272, 284· **9:** 334· —, Φ., **1:** 125· **8:** 142.
Καραμανλῆς, Ἀλ., **1:** 28· **6:** 292· — Ἀχ., **1:** 34· **6:** 134, 137, 150, 164, 166, 173, 195, 248, 256, 258, 264, 265, 292, 304, 315, 316, 319, 320, 326, 328· **7:** 55, 212, 244, 251, 276, 288, 299, 319, 321, 322· **8:** 136, 142, 233, 380· **9:** 41, 42, 93, 251, 315, 363, 380, 408· **10:** 56· **11:** 62, 436, 452· —, Γ., **1:** 25, 27, 28, 31· **8:** 142· —, Γρ., **6:** 282.
Καραμανλῆς, Κ., passim.
Καραμάνος, Γ., **2:** 167· **9:** 480.
Καραμάνωφ, Γ., **9:** 102, 104.
Καραμῆτσος, Γ., **7:** 186· **9:** 124.
Καραμπέρης, Σ., **8:** 501.
Καρανδρέας, Ν., **9:** 278, 282.
Καραολῆς, Μ., **2:** 13, 61, 81, 82.
Καραπιπέρης, Χ., **1:** 138, 387· **2:** 162, 365· **8:** 233, 475· **9:** 296· **11:** 454.
Κάρασεκ, Φ. (Karusek, Franz), **11:** 428, 429, 430, 467.
Καρατζᾶς, Χ., **10:** 56· **11:** 357.
Καρβελᾶς, Δ., **3:** 47.
Καρδαμάκης, Β., **4:** 206, 337· **5:** 223, 226, 286, 288, 303· **6:** 93, 275, 332· **7:** 39, 40, 42, 44, 51, 103, 120, 240.
Καρδάρας, Δ., **11:** 446.
Κάρρινγκτον, Π.-Α. (Carrington, Peter, Alexander, Rupert), **11:** 150, 274, 332.
Καρλόττα, δούκισσα, **5:** 575.
Καρντέλλι, Ε., **2:** 219, 220, 224, 227, 230, 235, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450· **4:** 66, 421· **5:** 475.
Καρόλου, Μ., **3:** 87.
Καρούζο, Κ. (Caruso, Casto), **4:** 30, 96, 198, 199, 337.
Καρούζος, Χ., **4:** 526.
Κάρστενς, Κ. (Carstens, Karl), **10:** 208· **11:** 37, 467.
Καρτάλης, Γ., **1:** 151, 187, 264, 344, 346, 362· **2:** 48, 61, 73, 86, 184, 211, 216, 303, 430.
Κάρτερ Τζ. (Carter, Jimmy), **9:** 284, 305, 307, 320, 321, 365, 371, 372, 376, 389, 391, 392, 394, 395, 432, 436, 437, 440, 444, 452, 486, 494· **10:** 24, 44, 86, 93, 99, 125, 152, 164, 171, 173, 174, 175, 188, 189, 194, 200, 231, 232, 236, 239, 243, 244, 246, 252, 296, 300, 301, 302, 323, 324, 346, 362, 364, 366, 369, 370· **11:** 35, 59, 73, 118, 138, 150, 169, 221, 223, 239, 241, 248, 270, 295, 336, 337, 377,380,382,384,400,401,424,429,466.
Καρύδης, Γ., **2:** 376, 377.
Κασιμάτης, Γ., **1:** 260, 342, 382, 386· **2:** 37, 38, 83, 108, 182, 194, 292, 304, 307, 329, 331, 346, 352, 389, 437, 477· **3:** 54, 373, 420· **5:** 227, 268, 281, 290, 299, 309, 361, 403, 434, 444, 539, 597, 598· **6:** 121, 257, 265, 285· **7:** 104, 105, 272.
Κάσσεμ, Κ., **4:** 67, 68, 69, 356.
Κάστλ, Μπ. (Castle, Barbara), **3:** 227, 231, 232, 236· **6:** 136.
Κάστρο, Φ. (Castro Fidel), **5:** 44· **11:** 248, 328.
Κατράκης, Μ., **11:** 403.
Κάτρης, Ι., **7:** 154.
Κατσαδήμας, Ι., **7:** 103· **8:** 153, 233· **9:** 158, 178, 296· **10:** 56· **11:** 98, 374.
Κατσάμπας, Χ., **2:** 352.
Κατσαούνης, Α., **8:** 286, 330· **9:** 296, 377· **10:** 178· **11:** 388.
Κατσαφάδος, Γ., **1:** 267, 311, 313· **2:** 346· —, Ν., **10:** 345.
Κατσιγιάννης, Χ., **11:** 187.
Κατσούλης, Δ., **9:**123.
Κατσώτας, Π., **1:** 236, 382· **2:** 318, 341, 407· **4:** 24, 107· **5:** 173, 176, 177, 215.
Καυκᾶς, Κ., **5:** 518· **6:** 136, 245, 296.
Καχαλᾶ, Ν., **4:** 318, 321.
Καψάλης, Θ., **5:** 526· **7:** 195.
Κβάι, Γ. ντέ (Quay, Jean E. de), **4:** 451· **5:** 500, 566, 568, 570, 571, 575.
Κέην, Ρ. (Cane, R.), **11:** 377.
Κένεντυ, Ε. (Kennedy, Edward), **5:** 302· **8:** 97, 337· **9:** 321, 322· **10:** 22, 114· —, Ζ. (Jacqueline), **5:** 93, 125, 126, 474, 481· —, Τζ. Φ. (John F.), **4:** 362, 363, 466, 494, 518, 524· **5:** 15, 20, 26, 27, 30, 32, 42, 43, 44, 46, 48, 50, 52, 53, 59, 60, 61, 62, 63, 88, 90, 124, 125, 126, 135, 213, 302, 303, 316, 322, 359, 365, 368, 369, 414, 415, 421, 436, 448, 449, 450, 478, 481, 482, 483, 485, 496, 551, 600, 614, 615, 659, 661, 662, 663, 664, 665· **6:** 104, 105, 125, 137.
Κετσέας, Γ., **3:** 167.
Κεφαληνός, Τ., **6:** 173.
Κεφαλογιάννης, Ε., **3:** 54, 128· **4:** 260, 303, 460· **6:** 256, 265· **7:** 110, 181, *258*· **8:** 32, 286· **10:** 56· **11:** 340· —, Ι., **9:** 296· **11:** 454.
Κιλλάνιν, λόρδος, **9:** 269· **11:** 375, 377, 378.
Κιοπρολοῦ, Φ. (Köprulu, Fuat), **1:** 320.
Κιούμπις, Τζ. (Kubisch, Jack B.), **8:** 163, 275, 279, 280, 347, 349· **9:** 59, 83, 109, 230, 297, 389, 392, 394, 484, 486, 487.
Κιουσόπουλος, Δ., **1:** 150· **4:** 377· **5:** 215, 363· **6:** 48, 49, 280· **7:** 121, 173.
Κιουτσούκ Φ. (Kücük, Fazil), **3:** 407· **4:** 35, 169, 176, 205, 218, 242, 243, 244, 274, 344, 345, 378· **5:** 609· **6:** 105, 107.
Κιριλίν, Β.-Α., **10:** 309.
Κιρχσλαίγκερ, Ρ. (Kirchschläger, Rudolf), **9:** 331.
Κίσινγκερ, Χ. (Kissinger, Henry), **7:** 212, 213, 218, 221, 224, 310, 333· **8:** 36, 37, 38, 40, 53, 66, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 110, 131, 163, 164, 165, 199, 200, 213, 214, 220, 229, 231, 239, 240, 244, 245, 246, 247, 250, 264, 269, 270, 275, 280, 311, 315, 316, 318, 320, 331, 332, 337, 386, 413, 415, 416, 418, 419, 426, 446, 483, 489, 490, 492· **9:** 37, 38, 44, 59, 72, 73, 81, 82, 83, 104, 111, 178, 179, 184, 186, 188, 203, 204, 219, 257, 272, 279, 389, 390, 490, 494· **10:** 93, 174, 176, 296, 363, 370· **11:** 221, 295, 317, 368.
Κιτριλάκης, Σ., **1:** 136.
Κιτσίκης, Κ., **1:** 183, 209, 211· —, Ν., **2:** 346, 467· **4:** 250, 399· **5:** 295· **6:** 160-161, 179, 314.
Κλαίητον, Οὐ. (Clayton, William), **1:** 49.
Κλάου, Κ. βάν ντέρ (Klaaw, Christoph van der), **10:** 162, 163, 164· **11:** 131.
Κληρίδης, Γλ., **4:** 26, 35· **5:** 93, 611· **7:** 224· **8:** 41, 51, 54, 61, 64, 70, 75, 76, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 93, 96, 100, 114, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 130, 131, 164, 170, 171, 187, 196, 199, 200, 220, 229, 231, 232, 237, 239, 240, 241, 243, 245, 246, 247, 248, 269, 270, 275, 295, 305, 308, 309, 312, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 322, 338, 350, 351, 376, 377, 398, 412, 413, 430, 433, 461, 476, 495, 498· **9:** 15, 16, 59, 64, 78, 82, 101, 105, 135, 160, 161, 162, 165, 189, 198, 209, 263, 296, 373· **10:** 59, 133, 156, 162, 171, 242· —, Ι., **4:** 218.
Κλῆς, Π., **6:** 265· **11:** 126.
Κλίφφορντ, Κλ. (Clifford, Clark), **9:** 376, 389, 391, 392, 394, 395, 417, 432, 436, 494.
Κοθρῆς, Ε., **2:** 346· **3:** 420· **5:** 77· **7:** 146, 155, 202, 272, 334, 345· **10:** 190, 191· **11:** 35.
Κόκκας, Π., **5:** 226· **6:** 44, 54, 93, 332· **7:** 80.
Κοκκέβης, Α., **2:** 86· **4:** 510· **8:** 17, 43, 140.
Κόκκινος, Δ., **2:** 388.
Κόλ, Χ. (Kohl, Helmut), **10:** 46.
Κολιακόπουλος, Ι., **9:** 42.
Κολιγιάννης, Α., **7:** 180, 186· — Κ., **7:** 55, 117.
Κολισέφσκυ, Λ., **4:** 421· **5:** 239, 264· **11:** 443.

Κολλάρ, Κλ. (Collard, Claude), **11:** 381, 430.
Κόλλιας, Κ., **6:** 131, 143, 151, 156, 272· **7:** 15, 16, 17, 28, 29, 31, 32, 34, 43, 47, 70, 242· **8:** 420.
Κόλλινς, Τζ. Λ. (Collins, J. Lawton), **1:** 278, 280.
Κολόμπο, Ε. (Colombo, Emilio), **5:** 104, 113· **11:** 150.
Κολόνα, Γ. (Colonna di Paliano, Don Guido), **5:** 513, 514, 515.
Κομίτσας, Ι., **5:** 113, 501.
Κονίτσας, Θ., **2:** 379, 432· **3:** 128, 351· **4:** 244, 245· **5:** 157, 159· **8:** 286· **11:** 126.
Κονοφάγος, Κ., **8:** 233, 450· **9:** 17, 90, 93, 95, 162, 377.
Κονοφάος, Σ., **7:** 178, 180· **8:** 287, 339, 390· **9:** 124, 297· **11:** 336.
Κόντας, Π., **6:** 33, 41, 46, 128, 283, 292, **7:** 47, 119, 252.
Κόντι, Μ., **4:** 144, 190, 314, 336, 337, 454.
Κοντοβράκης, Ι., **4:** 23.
Κοντογεώργης, Γ., **5:** 104· **8:** 233, 250· **9:** 148, 149, 155, 268, 298, 304, 309, 315, 398, 399, 404, 412, 417, 425, 498· **10:** 56, 59, 79, 87, 109, 118, 123, 184, 196, 337, 340, 371, 374, 396, 399, 400, 406, 413, 416· **11:** 40, 91, 139, 143, 183, 199, 334.
Κοντογιαννόπουλος, Β., **8:** 286· **9:** 296, 321, 396· **10:** 56, 330· **11:** 264, 454· —, Ν., **5:** 250, 321.
Κόουλ, Ού. (Cole, Walter), **4:** 513.
Κοριούκιν, Ν., **5:** 318, 491, 494.
Κορκολῆς, Δ., **1:** 138.
Κορόζος, Κ., **1:** 57, 76, 96· **3:** 221.
Κοροτούρκ, Φ. (Korutürk, Fabri), **8:** 104· **9:** 170.
Κορωναῖος, Γ., **1:** 157.
Κοσγκραίηβ, Λ. (Cosgrave, Liam), **9:** 429.
Κοσίγκα, Φ. (Cossiga, Francesco), **11:** 277, 278.
Κοσμαδόπουλος, Δ., **8:** 38, 40, 199, 200, 238, 297, 298, 299, 312, 340, 393· **9:** 15, 40, 52, 54, 170, 204, 205, 206, 211, 233, 255, 256, 272, 273, 282· **10:** 378, 412· **11:** 55.
Κοσύγκιν, Α., **8:** 220· **9:** 119· **10:** 44, 308· **11:** 230, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 248, 249, 252, 253, 254, 270, 271, 301, 303, 307, 403.
Κοτζιᾶς, Γ., **9:** 468.
Κούβ ντέ Μυρβίλ, Μ. (Couve de Murville, Maurice), **4:** 22, 350, 356, 358, 359, 364, 370, 429, 478, 480, 481, 521, 522· **5:** 97, 98, 100, 102, 103, 104, 127, 128, 244, 258, 260, 345, 419, 426, 427, 577, 578, 626, 634, 637, 640· **6:** 58· **8:** 371.
Κουλουμπῆς, Θ., **7:** 212, 213, 334, 336, 344, 347.
Κουμάντος, Γ., **8:** 171, 235, 252.
Κούν, Κ., **11:** 403.
Κούνδουρος, Σ., **5:** 227, 289, 309, 444.
Κουνεράλπ, Ζ. (Kuneralp, Zeki), **4:** 59, 63, 74, 116, 117, 118, 141, 142, 150, 167.
Κουντούρης, Ν., **1:** 203.
Κούντς, Ντ., **5:** 264, 265, 306, 477.
Κουράτος, Γ., **7:** 94, 96.
Κουρούκλης, Χ., **8:** 171.
Κούσουλας, Δ., **7:** 272, 337.
Κουσούρης, Κ., **7:** 185.
Κουτήφαρη, Λ., **9:** 296.
Κουτσόγιωργας, Α., **9:** 98.
Κουτσόφτας, Μ., **2:** 170.
Κουτσοχέρας, Ι., **8:** 287, 341· **9:** 98, 398· **10:** 78.
Κοφινᾶς, Ν., **5:** 56.
Κόχραν, Μ. (Cochran, M.), **5:** 545, 576, 577, 600.
Κράγιατιτς, Σ., **4:** 329, 331.
Κράγκ, Γ.-Ο. (Krag, Gens-Otto), **7:** 38.
Κράισκυ, Μπ. (Kreisky, Bruno), **9:** 329, 331, 332.
Κρανιδιώτης, Ν., **1:** 305, 362· **2:** 324· **3:** 399, 404· **4:** 103· **5:** 609· **8:** 84, 120, 123, 239, 314, 338, 376, 446, 498· **9:** 160, 161, 162, 263, 472· **10:** 302, 346.
Κρασαδάκις, Ν., **3:** 54.
Κράτσας, Α., **9:** 231· **11:** 126.
Κρητικός, Κ., **9:** 90.
Κριαράς, Ε., **5:** 516.
Κριεζῆς, Α., **1:** 183.
Κρίστενσεν, Ε. (Christiansen, Ernst), **5:** 417, 427.
Κρίστοφερ, Γ. (Christopher, Warren), **10:** 152, 175, 242, 247, 296, 362, 363, 364, 366, 369, 370, 383· **11:** 19, 380.
Κρούπ, Α. (Krupp, Alfred), **2:** 341· **3:** 285.
Κυπραῖος, Κ., **7:** 214, 225.
Κυπριανοῦ, Σ., **4:** 473· **5:** 169, 270, 465, 611· **7:** 46, 137· **8:** 151, 239, 243, 247, 314, 315, 316· **9:** 296, 317, 477, 480, 491, 494, 496, 508· **10:** 116, 125, 126, 127, 128, 130, 134, 142, 144, 205, 225, 226, 236, 237, 238, 243, 244, 246, 254, 260, 262, 264, 265, 302, 304, 305, 346, 366, 372, 382· **11:** 95, 98, 139, 187, 223, 243, 336, 337, 338, 391, 469.
Κυριαζίδης, Ν., **2:** 470· **4:** 152, 313, 370· **5:** 113, 327· **7:** 108, 109, 110· **8:** 53· **9:** 304.
Κυριακάκος, Γ., **10:** 357· **11:** 284.
Κυριακίδης, Α., **4:** 505· —, Ν., **8:** 178.
Κυριακόπουλος, Β., **1:** 281, 347· **6:** 65· —, Κ., **5:** 511· —, Λ., **9:** 214, 218, 247· **10:** 90, 283, 354, 390, 397· **11:** 36, 97, 281, 404, 418.
Κύρκος, Λ., **6:** 138· **8:** 178, 198, 248, 256, 265, 271, 484· **9:** 81, 98, 109, 215, 234, 277, 468, 508· **10:** 78· **11:** 182, 183, 184, 443, 446· —, Μ., **3:** 420.
Κωνσταντινίδης, Χ., **3:** 301.
Κωνσταντῖνος, διάδοχος, βασιλεύς (1963-1967), **4:** 396, 483· **5:** 170, 439, 542, 585, 589, 637· **6:** 20, 21, 22, 32, 53, 59, 93, 100, 128, 130, 195, 196, 198, 200, 201, 220, 237, 238, 241, 243, 244, 248, 250, 251, 252, 258, 259, 264, 265, 290, 292, 297, 310, 311, 318, 319, 320, 321, 323, 332, 334, 336· **7:** 15, 16, 17, 26, 31, 32, 34, 37, 42, 44, 46, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 70, 71, 72, 77, 92, 97, 110, 119, 143, 175, 183, 186, 244, 245, 246, 248, 256, 258, 259, 292, 298· **8:** 49, 170, 235, 236, 252, 254, 256· **9:** 123, 124, 125, 126.
Κωνσταντόπουλος, Ν., **7:** 134· —, Σ., **6:** 232, 233, 256· **7:** 49, 50, 51, 106, 117, 203, 205, 268.
Κωστῆς, Δ., **4:** 257, 510· **5:** 174, 176.
Κωστόπουλος, Σ., **1:** 125, 165· **2:** 346· **3:** 148· **4:** 348, 457, 501, 529, 537· **5:** 77, 94, 173, 295, 462· **6:** 100, 144, 195, 293.
Κωτιάδης, Σ., **1:** 342, 386· **2:** 268· **5:** 227, 309, 315, 407, 617.
Κώτσαρης, Κ., **8:** 456.
Κωττάκης, Μ., **11:** 438.

Λ

Λαγάκος, Ε., **10:** 234· **11:** 274.
Λαδᾶς, Ι., **7:** 18, 34, *239*· **8:** 186, 198, 293, 394, 501· —, Χρ. **6:** 253.
Λαδόπουλος, Α., **1:** 138.
Λαζάρ, Γκ. (Lázár, Gyorgy), **11:** 254, 256, 258.
Λαιμός, Α., **2:** 367· **3:** 27.
Λάμπερτ, Α. (Lambert, Anthony), **2:** 415.
Λαμπουίς, Χ. (Labouisse, Henry), **5:** 302, 321, 322, 323, 324, 353, 354, 355, 368, 369, 370, 393, 414, 415, 421, 422, 438, 477, 478, 482, 485, 501, 502, 551, 577, 585, 598, 599, 600, 614, 618, 664· **6:** 84.
Λαμπράκη, Δ., **5:** 650, 656.
Λαμπράκης, Γρ., **5:** 565, 581, 615, 616, 646, 647, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 656· ὑπόθεση—, **5:** 646-657· **6:** 34, 37, 40, 52, 76, 82-84, 142-144, 155-157, 253-256, 291-292, 327-328· —, Δ., **2:**

395· — Χρ., **7:** 117, 310, 312· **10:** 400· **11:** 169.
Λάμπρεφ, Κ., **3:** 40, 41· **4:** 247· **5:** 165, 166, 316, 479.
Λαμπρίας, Π., **7:** 153, 222, 230, *330*· **8:** 16 17, 32, 34, 43, 50, 84, 89, 136, 140, 142, 154, 166, 178, 233, 235, 276, 296, 312, 364, 368, 381, 395, 406, 426, 432, 458, 493, 503· **9:** 42, 61, 62, 98, 138, 142, 186, 218, 237, 287, 334, 378, 424, 436.
Λαμπρινάκος, Γ., **5:** 318.
Λαμπρόπουλος, Ι., **1:** 107· — Φ., **3:** 382· **4:** 124, 129, 173.
Λάμπρος, Δ., **2:** 275, 287, 400, 403· **4:** 318, 321· **5:** 141.
Λαμπροῦκος, Ι., **3:** 47· **6:** 157, 188.
Λάμψας, Ι., **6:** 242.
Λανίτης, Ν., **1:** 277, 334.
Λαντζούνης, Π., **5:** 379.
Λάππας, Π., **2:** 477.
Λάσκαρης, Κ., **8:** 16, 17, 57, 59, 176, 233· **9:** 169, 212, 233, 262, 371, 381, 434· **10:** 56, 123, 198, 330, 396, 402· **11:** 36, 452.
Λαυρεντίδης, Ι., **10:** 65.
Λεβαντῆς, Π., **1:** 206, 244, 267, 268, 335, 386· **2:** 209.
Λεβέντης, Γ., **8:** 181.
Λεβίδης, Δ., **4:** 318· **5:** 611.
Λέβιν, Κ. (Levin, Karl), **11:** 84.
Λεγανᾶς, Γ., **1:** 130.
Λέγιος, Α., **1:** 138.
Λεκανυέ, Ζ. (Lecanuet, Jean), **11:** 381.
Λέκκας, Α., **8:** 501.
Λέμνιτζερ, Λ. (Lemnitzer, Lyman), **5:** 463, 577, 617, 618.
Λέμπερ, Γκ. (Leber, Georg), **9:** 214.
Λέννοξ-Μπόυντ, Α. (Lennox-Boyd, Alan), **2:** 14, 16, 17, 22, 166, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 247, 248, 311· **3:** 160, 196, 253, 396, 402.
Λεόνε, Τζ. (Leone, Giovanni), **9:** 49.
Λεούσης, Π., **4:** 107.
Λεφέβρ, Τ. (Lefèvre, Théo), **5:** 334, 338, 342, 343, 346.
Λιάκος, Α., **2:** 346.
Λιανόπουλος, Γ., **8:** 32, 140, 233· **9:** 296· —, Ν., **1:** 343· **3:** 89· **5:** 180, 284.
Λιάπης, Μ., **7:** 230, 231.
Λιάτης, Α., **1:** 305, 318, 329, 330· **2:** 18, 49, 73, 83, 213, 214, 403· **3:** 54, 205, 294· **4:** 94, 163, 178, 186, 234· **5:** 35, 39, 42, 43, 57, 61, 121, 122, 126, 135, 156· **6:** 245.
Λιβανός, Δ., **7:** 331· **9:** 98.
Λιναρδάτος, Ν., **8:** 181.
Λίντ, Α.Ρ. (Lindt, A.R.), **4:** 302.
Λίντρατ, Χ. (Lindrath, Hermann), **3:** 276, 279, 283.
Λιούμπισιτς, Ν., **10:** 261.
Λιπκόφσκυ, Ζ. ντέ (Lipkowsky, Jean de), **7:** *285.*
Λοβέρδος, Σ., **5:** 501· **6:** 245.
Λοϊζίδης, Σ., **1:** 334· **2:** 74, 194, 304, 346· **6:** 268.
Λουκάκης, Χ., ἔκθεση—, **6:** 169-172.
Λουκάνωφ, Α., **3:** 41.
Λούκας, Τζ., **4:** 300.
Λουλακάκης, Ε., **4:** 257· **5:** 174, 176.
Λούνδρας, Κ., **1:** 213· **8:** 157.
Λούνς, Γ. (Luns, Joseph), **4:** 295, 296, 401, 442, 509· **5:** 565, 566, 568, 570, 572, 575, 576· **7:** 222, 224· **8:** 88, 89, 307, 409, 410· **9:** 18, 22, 328, 332, 333· **10:** 64, 94, 102, 104, 234, 235, 400· **11:** 58, 59, 118, 332.
Λόυντ, Σέλγουιν (Lloyd, John Selwyn Brooke), **2:** 132, 133, 247, 441, 463· **3:** 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 320, 406, 407, 411.
Λοῦρος, Ν., **2:** 367· **3:** 27· **5:** 170· **7:** 155, 161, 322· **8:** 16, 17, 32, 289.
Λυκουρέζος, Α., **8:** 198· —, Π., **5:** 616.
Λυμπέρης, Π., **1:** 150· **2:** 118, 346.
Λυμπερίδης, Θ., **4:** 510.
Λύντς, Τζ. (Lynch, John), **10:** 333, 374, 375, 376, 408· **11:** 139, 322.
Λυσέ, Κρ. (Lucet, Christian), **5:** 70, 100, 128.
Λυσσαρίδης, Β., **8:** 315· **9:** 296· **10:** 59.
Λύχνος, Γ., **3:** 420· **6:** 110· **7:** 203, 299, 308.

Μ

Μαγκάκης, Γ., **7:** 105, 106, 108, 258, 331, 344· —, Γ.-Α., **7:** 134, 298, 312· **8:** 25, 32, 33, 43, 171, 287, 330· **9:** 98, 246, 427, 468.
Μαζαράκης-Αἰνιάν, Ι., **8:** 171.
Μάινορ, Χ. (Minor, Harold),**7:** 54, 59.
Μακαρέζος, Ν., **6:** 272, 274· **7:** 15, 17, 18, 47, 48, 49, 60, 65, 74, 76, 120, 194, 268, 283, 291, 292, 330, 340, 341· **8:** 186, 198, 293, 394, 501, 502.
Μακάριος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου: **1:** 208, 260, 290, 292, 293, 301, 302, 303, 305, 306, 307, 319, 329, 330, 341, 350, 353, 361, 362, 369, 375, 386· **2:** 13, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 41, 42, 48, 58, 60, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 73, 81, 86, 87, 89, 93, 120, 121, 123, 130, 155, 196, 197, 200, 210, 213, 214, 215, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 283, 286, 295, 297, 299, 303, 306, 309, 310, 311, 312, 314, 322, 323, 324, 352, 384, 386, 394, 416, 425, 463, 464, 473, 501, 504· **3:** 34, 62, 67, 68, 101, 132, 140, 153, 157, 200, 226, 227, 229, 231, 232, 236, 238, 242, 243, 244, 245, 249, 250, 252, 253, 254, 257, 263, 264, 269, 294, 295, 296, 303, 306, 307, 308, 309, 312, 317, 318, 319, 329, 365, 366, 367, 368, 369, 372, 373, 381, 382, 392, 393, 395, 396, 397, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 417, 419, 420, 422, 426, 427· 428: **4:** 21, 35, 64, 94, 103, 104, 122, 123, 124, 132, 133, 134, 141, 142, 149, 150, 151, 152, 169, 170, 176, 189, 205, 215, 218, 230, 242, 243, 256, 267, 274, 344, 345, 346, 377, 380, 527, 528, 529· **5:** 17, 155, 169, 214, 246, 247, 252, 403, 461, 462, 465, 466, 468, 609, 611· **6:** 85, 105, 107, 108, 126, 127, 135, 148, 211, 212, 246, 268, 301, 304, 306, 309, 310· **7:** 48, 49, 51, 132, 137, 139, 141, 164, 206, 207, 214, 216, 217, 218, 221, 224, 226, 242, 243, 244, 334, 337, 342, 346· **8:** 19, 30, 37, 38, 45, 51, 52, 54, 60, 61, 70, 71, 81, 84, 92, 99, 102, 104, 114, 122, 124, 151, 161, 170, 171, 196, 199, 212, 220, 229, 232, 235, 238, 239, 240, 241, 244, 245, 246, 247, 248, 252, 257, 266, 275, 278, 294, 295, 308, 309, 311, 312, 318, 319, 328, 332, 350, 351, 376, 385, 392, 399, 412, 413, 419, 420, 422, 429, 433, 445, 461, 475, 492, 493, 496, 498, 511· **9:** 37, 42, 62, 64, 71, 72, 78, 81, 82, 90, 105, 162, 165, 198, 207, 209, 219, 262, 283, 284, 365, 370, 373, 381, 389, 390, 394, 411, 417, 470, 472, 477, 491, 492, 493, 494, 496, 508· **10:** 64, 93, 126, 142, 144, 156, 162, 171, 204, 238, 250, 262, 264, 300, 302, 305, 346, 372· **11:** 33, 139, 202, 242, 291, 292, 338, 391.
Μάκ Γκύ, Τζ. (Mc Ghee, George), **1:** 101· **3:** 378, 379.
Μάκ Κλόσκυ Ρ. (Mc Closkey, Robert), **8:** 94· **10:** 173, 174, 175, 188, 189, 190, 272, 324· **11:** 118, 201, 202, 203, 221, 222, 378.
Μάκ Μίλλαν, Χ. (Macmillan, Harold), **1:** 262, 305, 317, 319, 330· **2:** 247, 311, 314, 463, 464, 481· **3:** 135, 138, 140, 150, 152, 160, 161, 162, 165, 187, 188, 190, 194, 196, 197, 198, 202, 206, 210, 226, 227, 231, 232, 236, 240, 241, 242, 243, 245, 249, 250, 251, 253, 257, 276, 295, 296, 303, 306, 316, 320, 329, 368, 381, 396, 399, 403, 404, 407, 410, 420, 421· **4:** 203, 224, 512, 513, 516, 517, 518, 519, 520· **5:** 20, 24, 30, 43, 213, 413, 580, 612· **6:** 126· **8:** 70· **11:** 419.
Μακκᾶς, Π., **1:** 268.

Μακναμάρα, Ρ. (Macnamara, Robert), **5:** 32, 122, 365, 599, 661, 662, 663, 664, 665· **6:** 85· **7:** 26, 34, 35.
Μακοβέσκου, Τζ. (Macovescu, Gherghe) **8:** 330, 331, 405· **9:** 170.
Μακρῆς, Δ., **1:** 341, 386· **2:** 87, 105, 190, 341, 346, 388, 389· **3:** 75, 78, 79, 94, 96, 128, 230, 369· **4:** 107, 344, 346, 347, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 417, 418, 489· **5:** 77, 82, 227, 258, 262, 283, 309, 320, 362, 394, 417, 439, 524, 647, 650· **6:** 20, 39, 71, 123, 136, 142, 144, 155, 261, 282, 291, 303, 315· **7:** 294· —, Ε., **4:** 406, 407, 409, 410, 411, 412, 413, 415, 416, 417· —, Φ., **1:** 52· **3:** 183· **4:** 104, 127, 187, 328· **5:** 86, 318, 388.
Μακρόπουλος, Σ., **4:** 167.
Μαλαγκρέ, Κ., **10:** 208.
Μαλασπίνας, Σ., **3:** 89.
Μαλατέστας, Κ., **8:** 181.
Μαλίτσα, Ι., **8:** 142, 143.
Μάλλιος, Ε., **9:** 354, 355.
Μαλρώ, Α. (Malraux, André), **4:** 104· **5:** 345, 577· **8:** 371.
Μαναβῆς, Θ., **9:** 98, 264.
Μανέντης, Δ., **1:** 342, 382, 387· **2:** 30, 188, 292, 361· **5:** 227, 261, 299, 309, 486.
Μανέσκου, Μ. (Manescu, Manea), **8:** 406, 407, 408.
Μανέττας, Ι., **7:** 60.
Μανιάτης, Κ., **5:** 525, 544.
Μανιδάκης, Σ., **1:** 343· **3:** 89.
Μᾶνος, Σ., **10:** 56, 354, 355, 390, 397· **11:** 36, 97, 204, 388, 404, 407, 452.
Μάνσφηλντ, Μ. (Mansfield, Michael), **5:** 48, 502.
Μαντές-Φράνς, Π. (Mendès-France, P.), **1:** 266.
Μαντζουλίνου, Α., **10:** 223.
Μάξιμος, Δ., **1:** 43, 44, 52.
Μάο Τσέ Τούνγκ, **4:** 329· **9:** 219, 296, 449.
Μαραγκόπουλος, Γ., **3:** 47· **8:** 154.
Μάραντος, Β., **7:** 103.
Μαργαρίτης, Κ., **7:** 180.
Μαργέλος, Δ., **8:** 154.
Μαρζολέν Ρ. (Marjolin, Robert), **4:** 170, 172.
Μαρῆς, Γ., **7:** 114.
Μαριδάκης, Γ., **1:** 150· **3:** 24· **11:** 165.
Μαρινάκης, Κ., **10:** 124.
Μαρκάκης, Γ., **6:** 32.
Μαρκεζίνης, Σ., **1:** 72, 138, 150, 153, 154, 156, 159, 163, 172, 173, 190, 253, 259, 264, 273, 308, 339, 340, 382· **2:** 216, 384· **3:** 86, 96, 124, 140, 148, 307, 327, 370, 373, 374, 419· **4:** 35, 111, 128, 209, 213, 227, 229, 230, 255, 271, 347, 348, 369, 414, 457, 470, 493, 501, 529· **5:** 77, 81, 94, 96, 173, 174, 176, 218, 223, 244, 250, 257, 258, 289, 353, 385, 525, 531, 555, 622· **6:** 32, 38, 39, 40, 43, 44, 50, 52, 64, 69, 94, 101, 116, 123, 151, 163, 167, 176, 185, 189, 195, 200, 236, 237, 240, 252, 258, 264, 271, 280, 288, 309, 310, 318, 322, 331, 333· **7:** 111, 119, 121, 177, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 214, 224, 225, 226, 248, 262, 264, 276, 277, 313, 324, 325, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 344· **8:** 498· **9:** 123.
Μαρκίδης, Β., **2:** 60· **3:** 426.
Μάρκοβιτς, Μ., **8:** 500.
Μαρκόρα, Τζ. (Marcora, Giovanni), **9:** 412, 425.
Μαρμαρᾶς, Κ., **8:** 154.
Μάρρεϋ, Σέρ Ράλφ (Murray, Sir Ralf), **5:** 368, 413.
Μαρσαί, Ζ. (Marchais, Georges), **8:** 226.
Μάρσαλ Τζ. (Marshall, George C.), σχέδιο—, **1:** 58, 60, 62, 63, 65, 72, 93, 98, 99, 101, 104, 115, 124, 125, 131, 132, 246· **2:** 384, 385.
Μαρσώ, Μ. (Marceau, Marc), **2:** 217· **3:** 89· **7:** 58· **8:** 254· **9:** 176, 196, 225, 252, 440.
Μαρτένς, Β. (Martens, Wilfried), **11:** 139, 148.
Μάρτης, Ν., **1:** 387· **2:** 90, 154, 168, 169, 181, 182, 183, 278, 292, 370, 371, 462· **3:** 53, 74, 128, 184, 210, 255, 326, 379, 399· **4:** 32, 97, 128, 178, 181, 218, 234, 241, 251, 258, 288, 304, 307, 314, 394, 399, 400, 429, 437, 460, 461, 463, 470, 491, 505, 525· **5:** 63, 87, 90, 96, 139, 152, 169· **6:** 125, 157, 158, 159, 160, 163, 164, 176, 180, 184, 186, 187, 188, 230, *314, 315*· **8:** 233, 513, 518· **9:** 28, 90, 95, 227, 377, 519· **10:** 56· **11:** 322, 452.
Μάρτιν, Σέρ Τζών (Martin, Sir John), **2:** 149.
Μασσίπ, Ρ. (Massip, Roger), **5:** 223, 224, 562· **7:** 175· **8:** 21.
Ματθαιουδάκης, Γ., **9:** 90· **10:** 79.
Ματιάκης, Δ., **4:** 128.
Μάτσας, Α., **4:** 18, 19, 40, 64, 110, 124· **5:** 447, 477, 659, 661, 663, 664.
Ματχόφερ, Χ., (Matthöfer, Hans), **11:** 391, 392, 394, 395, 400.
Μαυρίκης, Π., **6:** 32.
Μαυροειδῆς, Κ., **9:** 123, 398.
Μαυρομάτης, Ε., **2:** 170.
Μαυρομιχάλης, Σ., **5:** 525· **6:** 49, 65-71, 77, 93, 136, 245, 280, 296· **7:** 119, 173.
Μαῦρος, Γ., **1:** 37, 99, 260· **2:** 74, 86, 177, 346, 410, 467· **3:** 41, 42, 43, 54, 96, 148, 294, 370, 373, 420· **4:** 257, 270, 510· **5:** 174, 176, 526, 528· **6:** 77, 100, 101, 133, 202· **7:** 73, 100, 111, 116, 117, 119, 134, 142, 151, 152, 155, 157, 160, 161, 162, 163, 174, 175, 177, 181, 187, 199, 202, 224, 225, 226, 227, 230, 263, 264, 293, 294, 295, 305, 311, 312, 313, 314, 315, 320, 327, 331, 332, 333, 334, 337, 338· **8:** 16, 17, 30, 32, 38, 44, 45, 46, 48, 52, 54, 57, 59, 60, 61, 64, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 93, 94, 100, 101, 102, 112, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 130, 136, 140, 143, 149, 150, 151, 156, 161, 162, 163, 170, 175, 178, 181, 184, 205, 210, 211, 213, 214, 229, 235, 236, 248, 251, 256, 263, 266, 267, 269, 271, 274, 276, 281, 286, 296, 309, 312, 315, 325, 326, 332, 341, 342, 343, 344, 346, 350, 358, 385, 392, 393, 412, 448, 449, 456, 458, 460, 475, 477, 480, 484, 498, 502, 503, 509· **9:** 41, 57, 59, 78, 79, 81, 82, 102, 109, 123, 138, 156, 163, 203, 216, 218, 230, 233, 234, 239, 245, 250, 251, 254, 257, 276, 277, 305, 315, 320, 349, 350, 355, 383, 401, 416, 452, 468, 491, 498, 503, 504, 505, 507, 508· **10:** 26, 35, 36, 38, 56, 77, 179, 357, 398· **11:** 181, 184, 373.
Μελᾶς, Γ., **1:** 308· **2:** 26, 49, 67, 83, 131, 199, 247, 249, 312, 462, 463, 477, 502· **3:** 166· **5:** 94· **7:** 294· —, Μ., **2:** 426, 477· **3:** 237, 242, 244, 245, 249-255, 264· **5:** 17, 366, 367, 418.
Μέλβιλ, Ε. (Melville, E.), **3:** 188.
Μελέν, Φ. (Melen, Ferit), **8:** 339.
Μενιερύ, Π. ντέ (Ménaïgnerie, Pierre de), **9:** 412.
Μένον, Κρ., **2:** 286, 299, 300, 303, 386· **4:** 177.
Μεντερές, Α. (Menderes, Adnan), **1:** 225, 281, 282, 283, 284, 320· **2:** 119, 232, 247, 322, 414, 417, 444, 501, 502· **3:** 59, 153, 303, 365, 366, 382, 392, 393, 395, 396, 397, 410, 411, 412, 413· **4:** 16, 32, 60, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 147, 150, 167, 168, 169, 175, 189, 233, 282, 283, 284, 285, 287, 307, 308, 365, 450, 483· **7:** 57· **8:** 26, 422, 423.
Μέντσεφ, Ν., **5:** 515, 516.
Μέξης, Α., **7:** 34, 239.
Μεριγιόν, Π. (Merillon, P.), **9:** 474.
Μερκούρη, Μ., **7:** 345.
Μερκούρης, Σ., **1:** 302· **3:** 124, 420.
Μέρος, Α., **4:** 510.
Μέρτεν, Μ., **4:** 182, 375, 449, 481, 501, 518, 526, 527· ὑπόθεση—, **4:** 406-418,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, **6:** 85.
Μερτικόπουλος, Θ., **1:** 281, 348· **3:** 89· **5:** 180.
Μέρτσαντ, Λ. (Merchant, L.), **5:** 614, 615.
Μέρφυ, P. (Murphy, Robert), **2:** 194, 196, 197, 198, 199· **3:** 205, 206, 207· **4:** 208, 222, 226, 227.
Μεσμέρ, Π. (Messmer, Pierre), **4:** 354· **5:** 366.
Μεσσάρης, Χ., **8:** 286.
Μεταξᾶς, Α., **10:** 330· —, Ι., **1:** 34, 365, 380· **4:** 449· **8:** 27, 282, 286, 342.
Μηλιάδης, Ι., **1:** 218, 237.
Μηναΐος, Ι., **7:** 178, 180, 327· **8:** 32, 33, 59.
Μήνης, Α., **7:** 134· **9:** 246, 427.
Μητρέλιας, Χ., **6:** 49, 136, 245, 296· **7:** 28, 83, 195.
Μητρόπουλος, Δ., **2:** 175.
Μήτσης, Φ., **11:** 416, 417.
Μητσόπουλος, Β., **1:** 138· —, Γ., **9:** 519.
Μητσοτάκης Κ., **1:** 186, 187, 188, 226, 227· **2:** 74, 86, 216, 346, 467· **3:** 96, 148, 369, 420· **4:** 257, 399, 510· **5:** 77, 173, 174, 176, 223, 317, 360, 526· **6:** 44, 100, 104, 133, 134, 147, 151, 159, 165, 195, 196, 202, 226, 238, 256, 258, 261, 271, 297, 303, 317, 328, 332· **7:** 79, 80, 117, 118, 258, 334, 345· **8:** 26· **10:** 35, 86, 179, 220, 222, 223, 266, 298, 337, 346, 366, 368, 390, 392, 396, 401· **11:** 36, 40, 157, 183, 207, 286, 325, 340, 393, 430, 435, 452, 464, 472.
Μήτσου, Κ., **5:** 650· **6:** 52, 151, 155, 253, 254.
Μικελίδης, Α., **9:** 166.
Μιλάτοβιτς, Β., **9:** 218.
Μίλκοβιτς, Μ., **4:** 18, 331· **5:** 72, 149.
Μίλλς, Χ. (Mills, H.), **9:** 126, 490.
Μινέικος, Α., **7:** 37, 38, 66, 76, 96, 249, 250.
Μίνιν, Β., **8:** 61.
Μίνιτς Μ., **8:** 102, 104, 271, 426, 427, 428, 432, 433· **9:** 218, 219.
Μίντωφ, Ν. (Mintoff, Dominic), **9:** 183, 184, 198.
Μίντσεφ, Ν., **10:** 279.
Μινωτῆς, Α., **7:** 155· **9:** 248· **11:** 403.
Μισαηλίδης, Γ., **9:** 422· **10:** 124.
Μιτσούνοβιτς, Β., **4:** 18.
Μιττεράν, Φ. (Mitterand, François), **9:** 377· **10:** 348, 350, 374.
Μιχαήλ Ἀρχιεπίσκοπος Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς, **3:** 204.
Μιχαήλ, Α., **11:** 454· —, Χ., **2:** 142.
Μιχαηλίδης, Τ., **2:** 346.
Μίχας, Α., **2:** 189· **5:** 388· **8:** 286.
Μιχελῆς, Π., **1:** 183.
Μλαντένωφ, Π., **8:** 289, 331, 461· **9:** 134, 189, 195· **10:** 279.
Μοάτσος, Δ., **8:** 233· **9:** 296.
Μόδης, Γ., **1:** 140, 147, 150.
Μοδινός, Π., **9:** 492.
Μολότωφ, Β., **2:** 442.
Μολυβιάτης, Π., **3:** 57, 188· **8:** 312, 314, 315, 317, 347, 381, 413, 426, 461, 489, 492, 493· **9:** 42, 115, 126, 183, 227, 325, 355, 363, 389, 436, 472, 474, 498, 503· **10:** 144, 154, 180, 234, 235, 236, 242, 247, 279, 346, 383· **11:** 41, 95, 201, 226, 273, 274, 279, 301, 384, 400.
Μομφεράτος, Ν., **4:** 42, 114, 124· **5:** 166, 439, 533, 540· **7:** 98, 116, 130, 194, 195, 257, 291.
Μονταίηλ, Γ. (Mondale, Walter), **9:** 284· **10:** 242, 247· **11:** 138.
Μοντιάνο, Μ. (Modiano, Mario), **1:** 131· **8:** 21, 170, 254, 337, 473· **9:** 225, 489· **10:** 35, 344, 345.
Μόραλης, Γ., **7:** 178.
Μόρο, Α. (Moro, Aldo), **8:** 492, 493, 495· **9:** 42, 44, 45, 46, 49, 50· **10:** 167, 179, 180, 220.
Μορόζωφ, Μ.Γ., **10:** 309.
Μόστρας, Β., **1:** 318· **2:** 83· **5:** 94.
Μουρίκης, Σ., **9:** 128, 297.
Μουσούρης, Κ., **6:** 284.
Μουτούσης, Π., **5:** 517.
Μούτσιος, Γ., **9:** 234· **10:** 56· **11:** 454.
Μπαγιάρ, Τ. (Bayar, Çelal), **2:** 232, 444, 450, 502· **4:** 308, 483.
Μπαϊ(η)κερ, Φ. (Noel-Baker, Francis), **1:** 302· **2:** 103, 120· **4:** 287· —, Χ. (Howard Henry Jr.), **11:** 420, 422, 424.
Μπακάλμπασης, Α., **1:** 46, 47, 48.
Μπακατσέλος, Γ., **2:** 86· **4:** 255, 510· **5:** 317· **6:** 100· **7:** 146, 322.
Μπακλατζῆς, Ε., **3:** 69.
Μπακογιάννης, Π., **9:** 372.
Μπακόλας, Κ., **1:** 101, 203.
Μπακόπουλος, Ν., **1:** 149· **2:** 50, 346· **4:** 493, 510· **5:** 174· **6:** 100, 151, 184, 192· **7:** 84, 100, 108, 263.
Μπαλέφσκυ, Α., **9:** 181, 289.
Μπάλκος, Α., **10:** 56· **11:** 375.
Μπαλτατζῆς, Α., **1:** 346· **2:** 86, 276, 304, 345· **3:** 93, 148, 420· **4:** 209, 255, 410, 414, 447, 510· **5:** 173, 174, 176, 225· **6:** 42, 100· **7:** 149, 305, 308, 314· **8:** 256.
Μπαμπάκος, Δ., **1:** 267, 268, 289· **3:** 420.
Μπαντουβᾶς, Κ., **9:** 242, 313· **11:** 170, 184.
Μπάρ, P. (Barre, Raymond), **9:** 411, 474, 475· **10:** 349· **11:** 99, 190, 191, 317, 467.
Μπασιάκος, Α., **5:** 501.
Μπαστιᾶς, Κ., **4:** 527.
Μπάτζιος, Η., **1:** 116.
Μπαχκάρωφ, Π., **9:** 148, 149.
Μπέβαν, Α. (Bevan, Aneurin), **2:** 300· **3:** 151.
Μπέγκας, Κ., **9:** 97.
Μπέγκιν, Μ., **10:** 47, 51, 98, 99, 236, 301, 302, 323, 379.
Μπέης, Δ., **10:** 357· **11:** 284.
Μπεκιοῦ, Ο. **4:** 127, 507.
Μπέμπλερ, Α., **1:** 140.
Μπεναζέ, Α. (Benazet, Henri), **2:** 236· **4:** 348.
Μπέννετ, Τ. (Bennett, Tapley), **5:** 152, 321, 353, 421.
Μπένυα, Α. (Benya, Anton), **9:** 332.
Μπεράρ, Α., (Berard, Armand), **7:** 149.
Μπερνάρης, Ι., **6:** 32, 63.
Μπερνίτσας, Ι., **3:** 183· **5:** 318, 388.
Μπέρνς, Τζ. (Byrnes, J.), **1:** 46.
Μπίγεντιτς, Τζ., **8:** 426, 430, 432, 438.
Μπιλγκέ, Σ. (Bilge, Suat), **8:** 391· **9:** 40, 158, 254, 318, 383.
Μπίμπας, Δ., **4:** 152.
Μπινάγκι, Β. (Binaghi, Walter), **8:** 340.
Μπίντεν, Τζ. (Biden, Joseph), **11:** 420, 422, 424.
Μπιργκί, Ν. (Birgi, Nuri), **4:** 24.
Μπίρης, Κ., **8:** 233, 475· **9:** 233, 296· — Ν., **6:** 138.
Μπίσοπ, Φ.Α. (Bishop, F.A.), **3:** 188
Μπίτσιος, Δ., **3:** 57, 188, 198, 205, 226, 236, 237, 241, 242, 250, 251, 253, 382, 392, 403· **4:** 24, 59, 63, 74, 116, 118, 141, 150, 169, 222, 243, 318, 321· **6:** 243, 244, 245, 248, 250, 251, 252, 258, 264, 265, 274, 296, 326, 329· **7:** 37· **8:** 32, 95, 120, 122, 123, 128, 143, 149, 163, 178, 184, 199, 229, 231, 233, 238, 239, 241, 243, 245, 246, 247, 252, 271, 289, 307, 311, 312, 314, 315, 316, 317, 318, 330, 332, 338, 340, 349, 364, 368, 370, 375, 377, 380, 381, 385, 386, 390, 391, 392, 395, 405, 413, 416, 418, 419, 426, 430, 432, 433, 446, 452, 456, 458, 461, 489, 490, 492, 493, 498, 499, 500· **9:** 15, 25, 42, 49, 62, 64, 67, 70, 97, 100, 101, 104, 106, 111, 115, 120, 134, 142, 149, 160, 161, 162, 170, 178, 179, 180, 183, 184, 186, 195, 204, 205, 233, 247, 255, 257, 259, 264, 265, 272, 277, 278, 281, 288, 297, 303, 315, 325, 333, 354, 355, 370, 389, 390, 394, 431, 436, 442, 458, 465, 472, 484, 486, 490, 491, 498, 499, 501, 518· **10:** 174, 175, 296, 370· **11:** 221.
Μπλανσάρ, Φ., **10:** 330.
Μπλέτσας, Ε., **8:** 154, 460· **9:** 348, 349, 350, 352.

Μπλίζ, Χ., **10:** 398.
Μπλύχερ, Φ. (Blücher, Franz), **2:** 314, 384, 385, 461, 470.
Μποδοσάκης-Ἀθανασιάδης, Π., **1:** 56· **2:** 51, 324, 341, 458· **3:** 41, 285, 400.
Μποκοβός, Π., **10:** 56· **11:** 454.
Μπόλαρης, Π., **9:** 134.
Μπόλλιγκ, Κ. (Bölling, Klaus), **9:** 111, 518.
Μπόμπολας, Ν., **1:** 253.
Μπονάνος, Γ., **7:** 217, 224, 226· **8:** 69, 85, 88, 101, 112.
Μπόνης, Κ., **2:** 367· **3:** 27.
Μπόουλς, Τ. (Bowles, Chester), **5:** 42, 152, 477, 478.
Μπότσης, Α., **6:** 137· **7:** 117, 119, 194.
Μπουλγκάνιν, Ν., **2:** 485, 486, 489, 494, 497.
Μπουλοῦκος, Α., **6:** 194.
Μπουρνιᾶς, Λ., **1:** 386· **2:** 108, 210, 280, 281, 346, 357, 394, 453, 504· **3:** 15, 420· **4:** 400· **5:** 501, 601· **6:** 157, 158, 164· **8:** 286· **10:** 65· **11:** 454.
Μπουρόπουλος, Α., **1:** 343· —, Ν., **8:** 154· **9:** 480.
Μποῦτο, Ζ.-Α., **8:** 122, 127, 128, 153· **9:** 325, 355, 356, 358, 360, 361.
Μποῦτος, Ι., **5:** 245, 249, 286, 295, 301, 309, 360, 508, 510, 524· **6:** 148, 173, 176, 208, 265· **7:** 57· **8:** 32, 233, 323, 331, 345, 358, 375, 425· **9:** 39, 102, 104, 132, 233, 259, 296, 337, 387, 473, 515· **10:** 56, 79, 81, 84, 89, 150, 220, 387, 401, 409, 416· **11:** 38, 43, 62, 166, 183, 281, 326, 334, 425, 452.
Μπράντ Β. (Brandt, Vance), **4:** 185, 186, 287· — Β. (Willy), **4:** 441· **7:** 124, 266· **8:** 389, 453, 456· **9:** 119, 239· —, Ι. (Ion), **8:** 500· **9:** 395.
Μπράουν, Χ. (Brown, Harold), **10:** 176· **11:** 112.
Μπρεδήμας, Η., **2:** 74· **3:** 420· **4:** 167, 467· **5:** 215, 562, **6:** 40.
Μπρεζίνσκυ, Ζ. (Brzezinski, Zbigniew), **9:** 436, **10:** 371, 372.
Μπρέζνιεφ, Λ., **5:** 476· **8:** 226, 241, 489, 496· **9:** 67, 119, 219· **10:** 201, 202, 214, 226, 227· **11:** 70, 73, 108, 111, 169, 179, 231, 234, 235, 239, 246, 248, 253, 255, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 278, 296, 297, 306, 328, 329, 429, 466.
Μπρεντάνο, Χ. φον (Brentano, Heinrich von), **2:** 84, 484· **3:** 273, 276, 283· **4:** 242· **6:** 85.
Μπρίγκς, Ε. (Briggs, Ellis), **4:** 208, 222, 226, 234, 283, 284, 285, 306, 380, 465, 466, 524, 531· **5:** 42, 61, 135, 145, 285, 296.
Μπριλλάκης, Α., **3:** 420· **5:** 176, 350, 581· **6:** 138, 192· **7:** 94, 109, 117.
Μπριντέλ, Μ. (Bridel, Marcel), **4:** 26.
Μπρισίμης, Ν., **8:** 233· **9:** 296.
Μπρίσκοου, Ρ. (Briscoe, Robert Pearce), **2:** 461· **3:** 295.
Μπρίτσα Σ., **4:** 330, 331.
Μπώλ, Τ. (Ball, George), **5:** 36, 38, 39, 42, 88· **8:** 112.
Μπωντουέν, βασιλεύς Βελγίου, **5:** 338, 346· **9:** 328· **10:** 104.
Μυγδάλης, Ν., **8:** 327.
Μυλωνᾶς, Γ., **6:** 253· **7:** 345· **8:** 32, 42· **11:** 443, 446· —, Δ., **6:** 253.
Μυράτ, Δ., **11:** 403.
Μυριδάκης, Μ., **2:** 346.
Μώντλιγκ, Ρ. (Maudling, Reginald), **2:** 468.
Μωχεντίν, Ζ., **2:** 403· **4:** 315· **5:** 143.

Ν

Νάγκυ, Ι., **2:** 226.
Νάσερ, Γκαμάλ Ἀμπτέλ, **2:** 38, 39, 143, 144, 147, 155, 229, 287, 331, 399, 400, 402, 404, 406, 407· **3:** 162, 165, 206, 344· **4:** 20, 67, 68, 69, 127, 295, 315, 318, 319, 321, 322, 323, 352, 355, 356, 357, 363, 364, 365, 366· **5:** 32, 141, 143, 289· **8:** 436· **9:** 139.
Νατάλι, Λ. (Natali, Lorenzo), **9:** 442· **10:** 107, 109, 113, 116, 371, 406, 416, 418· **11:** 35, 40, 91, 139, 142, 169.
Νάτσινας, Α., **5:** 246· **6:** 168.
Νεχροῦ, Γ., **4:** 20, 177, 224· **5:** 88.
Νησιώτης, Ν., **11:** 377, 378.
Νιάνιας, Δ., **8:** 286· **10:** 330· **11:** 19, 385, 403, 404.
Νιάρχος, Σ., **2:** 162, 163, 269, 456, 459· **3:** 41· **4:** 384, 399· **5:** 605· **6:** 93.
Νικολαΐδης, Ν., **7:** 125· —, Σ., **1:** 157· **2:** 74.
Νικόλαος, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, **9:** 142.
Νικολάου, Κ., **10:** 225· —, Ν., **10:** 53, 61· —, Σ., **5:** 26· **6:** 267.
Νικολαρεΐζης, Δ., **3:** 151, 304, 305· **4:** 108, 330, 331· **5:** 72, 315.
Νικολόπουλος, Α., **3:** 183· —, Π., **3:** 234· **6:** 245, 296· **7:** 103, 121, 334, 345.
Νίμιτς, Μ. (Nimetz, Matthew), **9:** 389, 392, 394· **10:** 348, 364, 366· **11:** 384, 401.
Νίξον, Ρ. (Nixon, Richard), **1:** 130, 134· **5:** 56· **7:** 98, 108, 122, 130, 131, 132, 142, 143, 255, 256, 282, 284, 287, 292, 310, 312, 318, 319, 336· **8:** 17, 36, 66· **11:** 429.
Νίτσε, Π. (Nitze, Paul), **5:** 45.
Νουΐρα, Χ., **9:** 508.
Νόουλαντ, Ου. (Knowland, William), **2:** 194.
Νόρτσταντ, Λ. (Norstad, Lauris), **2:** 477· **4:** 436· **5:** 96, 322, 323, 324, 345, 414, 418, 463· **6:** 257· **7:** 108, 132, 284.
Νόρτον Σέρ Κλ., **1:** 68.
Ντάβος, Ι., **7:** 224· **8:** 101, 112, 113, 127, 323· **9:** 227, 297, 370· **10:** 228, 229, 253, 363, 383· **11:** 58, 59, 60, 113, 114, 115, 116, 118, 134, 135, 226, 276, 285, 374, 375, 385, 390, 398, 399, 400, 430.
Νταγιάν, Μ., **10:** 99.
Ντάγκλας-Χιούμ, Α. (Douglas-Home, A.), **4:** 512, 514, 516· **5:** 365, 368, 611, 612.
Νταής, Α., **6:** 65.
Νταίη, Τζ. (Day, John), **7:** 212, 213, 334, 336, 345.
Νταίηβις, Ρ. (Davis, Roger), **7:** 135, 213, 286, 334· **8:** 110.
Ντάλλες, Τζ. Φ. (Dulles John Foster), **2:** 26, 81, 131, 146, 194, 199, 226, 247, 248, 464, 498, 502· **3:** 56, 226, 245, 313· **4:** 46, 104.
Ντανές, Μ., **4:** 315, 321· **5:** 302.
Ντάνιελ, Λ. (Daniel, Leon), **10:** 22.
Ντάουμε, Β. (Daume, Willy), **11:** 380.
Ντάπτσεβιτς, Π., **5:** 239, 306, 362, 475, 476, 477.
Ντεγιάννης, Ι., **8:** 484, 501.
Ντέλλ, Ε. (Dell, Edmund), **9:** 296.
Ντεμίντσεφ, Ρ.Ν., **10:** 309.
Ντεμιρέλ, Σ. (Demirel, Suleiman), **7:** 34, 48, 125· **8:** 340, 357, 359, 362, 376, 379, 391, 392, 398, 400, 401, 415, 416, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 429, 432, 434, 445, 451, 462, 469, 473, 483, 489, 490, 492, 496, 501· **9:** 40, 52, 54, 62, 63, 72, 102, 120, 170, 190, 203, 204, 205, 206, 254, 255, 256, 279, 280, 282, 288, 289, 290, 305, 374, 392, 431, 436, 437, 464· **10:** 86, 97, 134, 136, 140, 157, 162, 163, 164, 171, 243, 246, 254· **11:** 53, 108, 138, 139, 243, 244, 273, 292, 293, 393, 395, 400, 430.
Ντεμπρέ, Μ. (Debré, Michel), **4:** 21, 315, 333, 350, 352, 356, 357, 358, 359, 451, 478, 480, 521, 522· **5:** 97, 98, 100, 101, 102, 103, 127, 128, 213, 244, 260, 345, 577· **6:** 316· **8:** 108, 109, 371· **9:** 334.
Ντένγκ Χσιάο Πίνγκ, **11:** 286, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 300, 301, 302, 307.
Ντενίσης, Γ., **7:** 346.
Ντενκτάς, Ρ. (Denktash, Rauf), **3:** 324· **4:** 26, 176· **5:** 609· **7:** 243· **8:** 41, 46, 48, 51, 70, 75, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 100, 114, 130, 131, 151, 164, 199, 229, 231, 232, 237, 238, 239, 241, 245, 246, 247,

248, 269, 270, 275, 295, 305, 309, 312, 314, 315, 319, 320, 322, 351, 376, 422, 425, 430, 495, 498· **9:** 15, 16, 36, 59, 64, 82, 101, 105, 120, 161, 365, 381, 389, 394, 494, 501· **10:** 88, 94, 98, 134, 135, 142, 205, 236, 237, 238, 243, 244, 246, 254, 260, 265, 300, 305, 346, 366, 372· **11:** 34, 139, 223.
Ντεντιδάκης, Π., **1:** 157, 186, 187, 203, 233· **2:** 86, 346· **4:** 107.
Ντερτιλῆς, Ν., **8:** 394, 501· **9:** 123.
Ντηφαινμπαίκερ, Τζ. (Diefenbaker, John), **5:** 17, 18, 20, 21, 24, 26, 30, 43, 60.
Ντιερτζῆς, Π., **8:** 452.
Ντίλλον, Ντ. (Dillon, Douglas), **3:** 246, 248, 287· **4:** 94, 178, 186, 466· **5:** 39, 42, 88, 135, 146, 662.
Ντίπκεν, Οὐ. (Diepken, Ursula), **3:** 271· **8:** 378.
Ντονάνυϊ, Κ. φόν (Dohnanyi, Klaus von), **10:** 406, 416, 418.
Ντούρης, Γ., **8:** 452.
Ντρυόν, Μ. (Druon, Maurice), **7:** 175· **8:** 194· **9:** 236· **11:** 381, 460.

Ξ

Ξανθάκης, Ι., **6:** 65
Ξανθόπουλος, Λ., **9:** 297.
Ξανθόπουλος-Παλαμᾶς, Χ., **1:** 308· **2:** 20, 83, 130, 188, 194, 386· **3:** 166, 400, 404· **4:** 26, 134, 318, 321, 326, 450, 453, 465, 466· **5:** 17, 35, 39, 42, 43, 57, 98, 127, 166, 286, 306, 338, 368, 369, 414, 419, 420, 447, 513, 514, 548, 577· **6:** 212, 245, 296· **7:** 57, 60, 68, 94, 141, 195, 225, 241, 244, 250, 251, 255, 284, 333, 338.
Ξύδης, Α., **7:** 334.
Ξυλούρης, Μ., **11:** 184.

Ο

Οἰκονομίδης, Μ., **8:** 432· —, Π., **2:** 346.
Οἰκονομόπουλος, Γ., **5:** 615· **8:** 181· **9:** 127· —, Κ., **11:** 446.
Οἰκονόμου, Γ., **11:** 197, 198· —, Π., **8:** 296, 323.
Οἰκονόμου-Γκούρας, Π., **3:** 226· **4:** 18· **5:** 57, 338· **6:** 65· **7:** 28, 34, 47, 241, 242.
Ὀκτσούν, Γκ. (Okçun, Gunduz), **10:** 331, 364, 384, 412.
Ὀλτσάυ, Ο. (Olçay, Osman), **7:** 141· **8:** 339.
Ο' Νήλ, Τ. (O' Neill, Thomas Philip), **8:** 349.
Ὄνκεν, Ν. (Onken, Dirk), **9:** 264.
Ὄουεν, Ν. (Owen, David), **9:** 425, 428, 429, 430.
Ὀρέκ, Ο., **4:** 26, 35.
Ὀρλάνδος, Α., **1:** 218.
Ὀρνανό, Μ. ντέ (Ornano, Michel de), **9:** 179, 180.
Ὀρτολί, Φ. - Ξ. (Ortoli, François, Xavier), **8:** 447· **9:** 102, 153, 155, 156, 157, 266, 267, 308· **10:** 102, 108.
Οὐάιτ, Τ. (White, Thomas), **4:** 268.
Οὐάλλας, Χ.Α. (Wallace, H.A.), **1:** 48, 49.
Οὐέλλς, Ρ. (Wells, R.), **9:** 109.
Οὐίλκοξ, Τζ. (Wilcox, J.), **1:** 47.
Οὐίλσον, Χ. (Wilson Harold), **5:** 612· **7:** 221· **8:** 17, 19, 98, 99, 220, 229, 244, 419, 420, 445, 290, 293, 495, 496· **9:** 62, 63, 66, 67, 68, 70, 71, 179, 180.
Οὐίτλαμ, Ε. (Whitlam, Edward G.), **8:** 278.
Οὔλμερ, Α., (Ulmer, Alfred), **2:** 247.
Οὐνταλτσώφ, Ι., **9:** 21, 246, 315· **10:** 86, 226.

Π

Παγιό, Ρ., (Payot, R.), **6:** 24.
Παγουλάτος, Χ., **6:** 32.
Παγώνης, Ν., **5:** 318, 444.
Παλαιοκρασσᾶς, Ι., **10:** 56, 89· **11:** 36, 97, 416, 452.
Παλαιολόγος, Γ., **2:** 367· **3:** 27· —, Π., **11:** 131, 154.
Παλληκαρίδης, Εὐ., **2:** 473.
Πάλλης, Σ., **5:** 149, 230.
Πάλμε, Ο. (Palme, Olof), **9:** 280.
Πάλμερ, Τζ. (Palmer, G.), **10:** 113.
Παναγίδης, Α., **2:** 170.
Παναγιωταρέας, Π., **9:** 124, 125.
Παναγιωτόπουλος, Γ., **6:** 136, 245, 296· **8:** 233, 286· **9:** 90, 480· **10:** 56, 153, 402· **11:** 45, 51, 452· —, Ι., **8:** 181· —, Χ., **6:** 32, 280.
Παναγιώτου, Δ., **10:** 393.
Πανάγος, Γ., **6:** 138· —, Χ., **5:** 303, 318, 368, 401, 497, 540, 632.
Παναγούλης, Α., **7:** 80· **8:** 236· **9:** 111, 215-218, 233.
Πανᾶς, Γ., **5:** 363, 615, 621, 658· **6:** 159 314· —, Ε., **5:** 533, 658.
Πανουργιᾶς, Π., **7:** 18, 46· **8:** 36, 233· **9:** 134, 296.
Πάντζαρης, Κ., **1:** 218.
Παπαγαθάγγελος Παπασταῦρος, πρωθιερέας Ναοῦ Φανερωμένης Κύπρου, **2:** 322.
Παπαγεωργίου, Δ., **9:** 125.
Παπαγεωργόπουλος, Κ., **5:** 246, 517· **6:** 262, 275· **7:** 103.
Παπαγιαβῆς, Γ., **8:** 32, 43, 140.
Παπαγιάννης, Κ., **1:** 196, 223, 224.
Παπάγος, Α., **1:** 71, 82, 97, 109, 119, 129, 130, 132, 133, 136, 138, 142, 143, 144, 145, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 159, 196, 208, 210, 213, 214, 246, 252, 254, 259, 262, 266, 267, 269, 270, 272, 276, 277, 280, 282, 283, 289, 290, 338, 339, 340, 341, 358, 361, 362, 370, 378, 379, 381· **2:** 48, 49, 69, 70, 305, 375, 430· **3:** 21, 81, 88, 89, 273, 317, 373, 419· **4:** 151, 203, 350, 369, 420, 421, 439, 449, 518, 523· **5:** 25, 62, 242, 524, 543, 555, 556, 568· **6:** 21, 25, 93, 95, 204, 205· **7:** 18, 89, 239· **8:** 27· —, Λ, **1:** 252-253· **5:** 35, 42, 45· **7:** 63, 70, 72, 77, 79, 92, 178, 184, 186, 256· **9:** 125.
Παπαδάκης, Β., **2:** 84· —, Δ., **8:** 396.
Παπαδάτος, Χρ., **7:** 103, 104.
Παπαδημητρίου, Ι., **2:** 346· **4:** 527· **5:** 317· **6:** 138· —, Ι., **5:** 516.
Παπαδόγιαννης, Ε., **1:** 115.
Παπαδόγγονας, Α., **7:** 177, 178, 180, 184, 185, 186· **8:** 66, 233· **9:** 105· **10:** 56, 89, 184, 288· **11:** 419· —, Β., **7:** 178.
Παπαδόπετρος, Γ., **1:** 138.
Παπαδόπουλος, Α., **4:** 35· —, Γ., **6:** 272, 274· **7:** 15, 17, 18, 25, 34, 35, 47, 48, 50, 51, 57, 58, 60, 63, 68, 70, 80, 83, 86, 92, 103, 106, 120, 121, 135, 137, 138, 139, 141, 143, 145, 154, 157, 161, 166, 180, 181, 187, 193, 194, 195, 199, 202-205, 213, 217, 239, 241, 242, 244, 245, 246, 247, 249, 251, 252, 253, 260, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 281, 282, 283, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 299, 300, 301, 302, 307, 310, 312, 319, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 334, 338, 339, 344· **8:** 186, 198, 240, 293, 394, 420, 498, 501, 502· **9:** 73, 123· —, Ι., **6:** 173· **9:** 98· —, Κ., **2:** 68, 74· **5:** 581· **7:** 178, 205, 239, 283· **8:** 293, 394, 501· —, Μ., **8:** 356· **9:** 28· **10:** 357· —, Τ., **8:** 120, 121, 122, 123, 124, 239, 241, 243, 245, 246, 247, 248, 312, 316, 317, 318, 338· **9:** 160, 162, 189, 297, 298, 299, 417, 453.
Παπαεμμανουήλ, Σ., **2:** 254, 255.
Παπαευθυμίου, Γ., **11:** 184, 446.
Παπαζῆς, Σ., **1:** 138.
Παπαηλιάκης, Ι., **4:** 107.
Παπαηλιοῦ, Η., **10:** 56, 330.
Παπαθανάσης, Α., **1:** 138, 156· **2:** 346.
Παπαθεμελῆς, Στ., **9:** 233, 234, 468· **10:** 56· **11:** 184, 446.
Παπαθεοδώρου, Ι., **8:** 456, 499· **9:** 22, 170, 189.
Παπαϊωάννου, Ε., **8:** 238· —, Κ., **6:** 157.
Παπακωνσταντίνου Θ., **6:** 245· —, Κ., **1:**

226, 229, 236, 251, 252, 253, 267, 285, 386· **2:** 162, 314, 341· **3:** 93, 94, 96, 128, 172, 174, 221, 292, 294, 303, 335, 336· **4:** 23, 255, 260, 296, 414, 457, 463, 465· **5:** 132, 223, 224, 227, 230, 288, 295, 391, 559, 597, 616, 622, 646, 647· **6:** 20, 34, 40, 114, 136, 138, 141, 145, 146, 153, 154, 155, 156, 162, 163, 166, 173, 174, 176, 177, 178, 182, 186, 200, 202, 205, 225, 226, 232, 257, 258, 261, 264, 265, 266, 292, 294, 303, 311, 312, 314-316, 320, 326, 327, 331, 337· **7:** 31, 72, 100, 105, 116, 121, 151, 152, 153, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 173, 176, 177, 181, 187, 193, 194, 197, 205, 247, 250, 255, 261, 264, 268, 271, 288, 293, 294, 297, 298, 303, 305, 308, 313, 314, 315, 318, 322, 323, 326, 329, 330· **8:** 16, 42, 58, 148, 256, 330, 423, 444, 456, 477· **9:** 170, 189, 215, 416, 417, 457, 487· **10:** 56, 81, 124, 179, 194, 223· **11:** 119, 126, 188, 266, 357, 375, 416, 434, 435, 451, 452, 454, 470, 471, 472.

Παπαλαζάρου, Ζ., **7:** 146· **8:** 286.

Παπαλεονάρδος, Δ., **6:** 174.

Παπαληγούρας, Α., **9:** 101, 422· —, Π., **1:** 185, 253, 261, 267, 386· **2:** 31, 51, 53, 86, 103, 109, 111, 112, 117, 131, 141, 149, 150, 154, 155, 181, 182, 183, 319, 324, 330, 339, 346, 347, 352, 353, 384, 385, 386, 397, 412-413, 461, 470· **3:** 54, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 84, 86, 87, 93, 96, 420· **4:** 209, 257· **5:** 176, 227, 232, 241, 244, 245, 258, 260, 270, 286, 289, 293, 294, 295, 303, 323, 325, 327, 328, 331, 353, 354, 355, 356, 363, 368, 369, 370, 388, 394, 405, 412, 414, 423, 426, 427, 442, 444, 477, 497, 506, 509, 514, 524, 525, 526, 549, 598, 599, 623, 632, 633, 659, 662, 663, 664, 665· **6:** 15, 20, 32, 33, 42, 44, 51, 54, 65, 71, 85, 104, 125, 133, 134, 148, 157, 158, 161, 162, 163, 164, 176, 177, 180, 184, 186, 187, 202, 205, 212, 225, 236, 248, 257, 258, 260, 261, 265, 285, 286, 292, 304, 305, 307, 312, 314, 319, 320, 321, 323· **7:** 32, 104, 105, 122, 153, 155, 160, 161, 181, 187, 194, 245, 289, 293, 304, 306, 314, 315, 337· **8:** 53, 59, 233, 250, 265, 280, 290, 294, 302, 332, 357, 358, 450, 456, 476, 484, 499· **9:** 56, 89, 128, 148, 156, 166, 180, 239, 246, 247, 258, 266, 267, 269, 297, 298, 299, 304, 308, 317, 325, 342, 352, 386, 387, 394, 422, 424, 425, 446, 457, 460, 474, 490, 496, 498, 499, 502, 519· **10:** 53, 54, 56, 63, 79, 87, 93, 125, 153, 154, 166, 208, 215, 220.

Παπαμιχαλόπουλος, Δ., **5:** 174, 462· —, Ζ., **5:** 517.

Παπαναγιώτου, Δ., **8:** 157· —, Θ., **2:** 346.

Παπαναστασίου, Αλ., **1:** 149, 378· **7:** 96· **9:** 352· —, Κ., **7:** 96· **11:** 62.

Παπανδρέου, Α., **4:** 382· **5:** 223· **6:** 63, 133, 165, 202, 237, 245, 263, 274, 299, 309, 329, 330, 333· **7:** 37-38, 65-68, 76-77, 96, 103, 108-110, 111, 117, 119, 154, 163-164, 200, 202, 240, 248, 249-251, 254, 259-264, 272, 276, 278, 280, 289, 295, 300, 315, 331, 334, 340, 344, 345· **8:** 16, 25, 33, 106, 146, 183, 211, 213, 214, 226, 228, 256, 264, 266, 271, 276, 281, 294, 311, 312, 323, 325, 332, 341, 342, 343, 345, 346, 350, 358, 393, 456, 460, 475, 480, 484, 502, 505· **9:** 57, 80, 81, 102, 109, 123, 153, 156, 163, 201, 203, 215, 218, 233, 234, 237, 244, 245, 250, 255, 257, 276, 278, 314, 315, 320, 325, 349, 352, 398, 401, 406, 427, 448, 452, 468, 478, 491, 503, 504, 505, 508· **10:** 26, 33, 36, 38, 44, 50, 58, 59, 75, 76, 77, 87, 112, 114, 119, 121, 144, 145, 147, 176, 177, 190, 261, 380, 398, 401, 419· **11:** 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 40, 41, 158, 163, 169, 175, 176, 178, 189, 264, 356, 368, 369, 370, 373, 374, 390, 391, 400, 434, 448, 455, 462, 463, 464· —, Γ., **1:** 37, 39, 119, 120, 121, 126, 132, 138, 139, 143, 144, 151, 264, 274, 275, 302, 308, 346, 361, 366, 377, 378, 380, 382, 383· **2:** 23, 48, 49, 50, 61, 62, 64, 69, 86, 162, 177, 184, 213, 216, 246, 276, 288, 296, 300, 309, 315, 337, 339, 342, 343, 360, 408, 451, 453, 465, 467, 484· **3:** 43, 69, 78, 79, 83, 84, 86, 93, 94, 96, 124, 148, 257, 263, 269, 307, 308, 309, 312, 313, 317, 318, 319, 369, 373, 377, 419, 420· **4:** 23, 35, 111, 112, 209, 213, 220, 227, 231, 240, 241, 251, 253, 254, 255, 271, 344, 346, 347, 348, 369, 409, 414, 447, 457, 470, 501, 529· **5:** 67, 77, 81, 82, 93, 94, 95, 96, 97, 145, 173, 174, 176, 177, 178, 198, 199, 202, 203, 206, 207, 214, 215, 217, 218, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 234, 237, 238, 241, 242, 243, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 269, 285, 286, 309, 316, 317, 320, 347, 348, 351, 352, 353, 360, 380, 382, 412, 413, 452, 462, 469, 474, 506, 535, 536, 544, 548, 560, 562, 581, 582, 584, 488, 590-594, 595, 596, 622, 646, 650, 655, 656· **6:** 98-103, 105-120, 166-169, 193-195, 198-201, 280-281, 286-316· **7:** 15, 19, 38, 48, 72, 73, 80, 82, 84, 94-96, 98, 105, 175, 199, 242, 245, 258, **8:** 267· **9:** 138, 474· **11:** 178· —, Σ., **2:** 358.

Παπανικολάου, Α., **7:** 224, 226, 227· **8:** 296· —, Δ., **6:** 138.

Παπανικολόπουλος, Δ., **6:** 65, 100.

Παπανούτσος, Εὐ., **2:** 367· **3:** 27· **9:** 136, 396.

Παπαπαναγιώτου, Θ., **4:** 510.

Παπαπολίτης, Σ., **1:** 274, 275, 344, 346· **2:** 74, 86, 184, 211, 216, 246, 303, 337, 345, 452· **3:** 83, 84, 86, 93· **5:** 173, 176, 177· **6:** 100, 130· **7:** 313.

Παπαρρηγόπουλος, Β., **1:** 244, 267, 268, 289, 316, 386· **2:** 413· —, Ι., **1:** 138· —, Κ., **8:** 287· **9:** 97· **10:** 56· **11:** 407, 454.

Παπᾶς Ι., **1:** 183.

Παπασπύρου, Δ., **2:** 86, 346· **4:** 257· **5:** 597· **6:** 100, 195· **7:** 117, 118, 134, 146, 155, 158, 177, 181, 202, 282, 293, 294, 299, 330, 345· **8:** 32, 59, 286, 341, 441· **10:** 65, 153· **11:** 195, 446, 454· —, Ι., **10:** 262.

Παπασταύρου, Χ., **1:** 192, 193· **2:** 68, 74, 346.

Παπαφλέσσας, Γρ., **6:** 32.

Παπούλιας, Γ., **8:** 338, 339· **9:** 278, 279, 282· **10:** 331.

Παππᾶς, Α., **1:** 305· —, Γ., **2:** 367· —, Δ., **4:** 84· —, Ε., **4:** 447· —, Θ., **6:** 138· —, Ν., **7:** 177, 178, 180, 181, 183, 186.

Πάππας, Τ., **4:** 178· **5:** 479· **7:** 336.

Πάπωφ, Λ., **10:** 279.

Παρασκευᾶς, Δ., **2:** 430.

Παρασκευόπουλος, Θ., **3:** 27· —, Ι., **1:** 281, 347/8· **2:** 181· **3:** 89· **4:** 248· **5:** 180, 226, 511, 586· **6:** 120, 252, 280, 284, 324-332· **7:** 103, 121, 173· **9:** 416· —, Π., **6:** 138.

Πασαλίδης, Ι., **1:** 344, 362, 366· **2:** 48, 74, 86, 302, 345, 452· **3:** 93, 124, 140, 148, 166, 178· **4:** 209, 414· **5:** 153, 258, 646· **6:** 39, 195· **7:** 15.

Πασχαλίδης, Π., **4:** 35.

Πατάτσος, Ι., **2:** 142.

Πατόλιτσεφ, Ν., **11:** 238, 245.

Παττακός, Στ., **6:** 272, 274· **7:** 15, 17, 18, 39, 47, 48, 60, 63, 65, 97, 120, 131, 203, 240, 247, 256, 262, 281, 291, 292, 318· **8:** 186, 198, 293, 394, 501, 502.

Πάτρας Λ., **5:** 120.

Πατρίκιος, Μ., **1:** 148· **2:** 185.

Παῦλος Α΄, διάδοχος, βασιλεύς, **1:** 50, 110, 239, 259, 260, 262, 267, 340, 344, 380· **2:** 37, 40, 51 84, 170, 221, 296, 393· **3:** 83, 87, 135, 210, 224, 244, 258, 260, 269, 337, 369· **4:** 23, 24, 57, 145, 181, 203, 212, 218, 226, 248, 319, 321, 330, 373, 378, 421, 427, 449, 483, 518· **5:** 139, 170, 223, 227, 264, 289, 296, 320, 346, 363, 409, 438, 439, 446, 451,

469, 472, 496, 508, 516, 536, 555, 556, 588-589, 613, 616, 628, 637, 640, 646· **6:** 15-25, 28, 30, 32, 33, 34, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 51, 52, 53, 54-60, 61-65, 68, 69, 71, 77, 93, 94, 97, 98, 100, 105, 110, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 120, 121, 128-130, 281, 286-287, 303· **8:** 24, 27· —, ΣΤ΄, Πάπας, **9:** 50· **10:** 298.
Πεζᾶς, Γ., **2:** 269.
Πεζόπουλος, Γ., **2:** 137, 138· **4:** 183, 185, 186, 199, 234· **6:** 157-159, 180, 184.
Πελεκανίδης, Σ., **5:** 516.
Πέλλ, Κλ. (Pell, Claiborne de Borda), **8:** 501.
Πέλλα, Γκ. (Pella, Giuseppe), **4:** 95, 96, 97, 193, 194, 195, 196, 198, 199.
Πένεζιτς, Σλ., **4:** 18.
Πένφηλντ, Τζ. (Penfield, J.), **2:** 181· **3:** 86, 205.
Πεπελάσης, Α., **7:** 332· **8:** 53· **9:** 297.
Πεπονῆς, Α., **7:** 108· **8:** 171· **9:** 246· **11:** 204, 388.
Πεπόφσκι, Ζ., **8:** 425, 426, 432.
Πέππερ, Κλ. (Pepper, Cl.), **1:** 46.
Περγιάλης, Ν., **11:** 403.
Περέζ ντε Κουεγιάρ, Ξ. (Pérez de Cuellar, Javier), **9:** 160, 161, 381, 417.
Περρωτῆς, Α., **6:** 265.
Περτίνι, Α. (Pertini, Alessandro), **11:** 277, 467.
Πεσμαζόγλου, Γ., **2:** 224, 322, 393, 394, 414, 416, 454, 476, 502· **3:** 324, 365, 366, 367, 382· **4:** 34, 64· **6:** 49, 58, 280· —, Ι., **2:** 352, 353, 413, 437, 468, 477· **3:** 70, 283, 326· **4:** 37, 38, 94, 147, 152, 170, 207, 309, 313, 326, 340, 370, 394, 400, 405, 453, 454, 461, 472, 488, 498, 509, 527, 533, 534, 535· **5:** 68, 71, 113, 128, 137, 231, 249, 301, 304, 310, 318, 415, 511, 540, 608, 659· **6:** 245· **7:** 20, 74, 76, 145, 161, 173, 258-288, 294, 299, 312, 334· **8:** 32, 59, 112, 151, 171, 265, 266, 326, 381, 456· **9:** 98, 155, 156, 234, 468· **10:** 78, 131, 213, 420· **11:** 19, 181, 182, 434, 450· —, Μ., **3:** 89· **5:** 180, 470, 473· —, Στ., **2:** 279, 372· **3:** 350· **4:** 206· **7:** 321.
Πεταλωτής, Κ., **4:** 510.
Πετραλιᾶς, Ε., **5:** 530.
Πέτρος, πρίγκιπας, **6:** 303.
Πετρουνάκος, Δ., **3:** 237.
Πέτσος, Γ., **10:** 306, 345.
Πεϋρεφίτ, Α. (Peyrefitte, Alain), **5:** 644.
Πηκ, Τσ. (Peake, Sir Charles), **1:** 304, 319· **2:** 93, 244.
Πηλαβάκης, Α., **8:** 364.
Πῆρσον, Ντ. (Pearson, D.) **5:** 423, 430· **6:** 23.
Πικιώνης, Δ., **1:** 218, 237.
Πιναί, Α. (Pinay, A.), **1:** 377.
Πιουρυφόυ, Τζ., Ε. (Peurifoy, J. E.), **1:** 151.
Πιπιλῆς, Ι., **5:** 246, 516.
Πιπινέλης, Π., **1:** 260· **3:** 327, 369, 370, 371, 373, 374· **5:** 227, 318, 359, 368, 581, 582, 583, 584, 596, 598, 623· **6:** 15, 20, 30, 31-65, 67, 68, 69, 77, 85, 95, 121, 130, 137, 144, 147, 150, 165, 166, 172, 173, 177, 180, 196, 198, 236, 240, 241, 252, 257, 258, 259, 264, 265, 280, 282, 285, 289, 292, 301, 303, 304, 309, 317, 318, 322, 323, 326, 335· **7:** 32, 34, 47, 48, 56, 57, 62, 63, 64, 68, 72, 77, 79, 82, 92, 94, 101, 103, 105, 119, 125, 126, 134, 240, 243, 244, 246, 251, 255, 262, 268, 276, 277.
Πίππας, Δ,. **1:** 47, 201, 213· **2:** 159, 367· **3:** 27, 89· **5:** 180.
Πιρζαντᾶ, Α., **9:** 325.
Πιστολάκης, Σ., **2:** 346.
Πιτσιόνι, Α., **5:** 506, 508, 509.
Πιτσιώρης, Δ., **10:** 198.
Πίττερμαν, Μπ. (Pitterman, Bruno), **9:** 332.
Πλάζα, Γκ. (Plaza, Galo), **3:** 206.
Πλαστήρας, Ν., **1:** 52, 120, 128, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 157, 365· **2:** 68· **5:** 473· **6:** 191· **7:** 291.
Πλατῆς, Γ., **2:** 346.
Πλεβέν, Ρ. (Plevin, Rene), **5:** 304.
Πλουμέρ, Φ., **4:** 35.
Πλουμίδης, Μ., **11:** 455.
Πλυτᾶς, Γ., **1:** 138· **10:** 56, 330· **11:** 452.
Πλωρίτης, Μ., **8:** 236.
Πνευματικός, Α., **11:** 184, 446.
Ποέρ, Α. (Poher, Alain), **11:** 407, 410, 414.
Πόλε, Ρ., **9:** 264, 265, 349, 350.
Πολιακώφ, Ι., **10:** 308.
Πολίτης, Ι., **3:** 84.
Πολυζωγόπουλος, Στ., **1:** 267, 300, 311.
Πολυχρονίδης, Π., **6:** 100, 131, 137.
Πομπιντού, Ζ. (Pombidou, Georges), **5:** 500, 577, 581· **7:** 249· **8:** 108, 365· **9:** 26, 334.
Πονηρίδης, Γ., **2:** 367.
Πονσέ, Φ. (Poncet, Jean-Francois), **11:** 91, 139, 155, 162.
Πόποβιτς, Κόσα, **2:** 288· **3:** 162· **4:** 66, 67, 108, 111, 329, 330, 331, 333· **5:** 306, 316, 476, 510.
Ποπώφ, Μπ., **9:** 218.
Πορφυρογένης, Μ., **1:** 53.
Ποταμιάνος, Α., **6:** 32, 93, 303, 318· —, Χ., **2:** 177· **3:** 85-86· **5:** 180, 181, 222, 224, 284· **7:** 63, 80.
Πουλάκος, Δ., **6:** 328.
Πούσκιν, Ι., **8:** 295.
Πρεβελάκης, Π., **2:** 367.
Προφιούμο, Τ. (Profumo, John), **4:** 24.
Πρωτοπαπαδάκης, Αρ., **1:** 138, 261, 268, 386· **2:** 58, 387, 408, 471, 477· **3:** 54, 86, 128, 172, 183, 286, 291, 300, 301, 341, 376· **4:** 131, 146, 160, 190, 209, 216, 255, 256, 369, 370, 399, 400, 419, 464, 466, 468, 487, 488, 498, 500, 534, 539· **5:** 26, 70, 90, 95, 129, 132, 135, 139, 146, 199, 227, 260, 299, 303, 309, 368, 387, 463, 608, 617, 618, 623· **6:** 20, 33, 71 121, 136, 157, 158, 159, 162, 163, 164, 166, 174, 176, 178, 188, 196, 202, 225, 240, 292, 314· —, Μ., **10:** 56.
Πρωτοπαππᾶς, Λ., **9:** 125· —, Χ., **7:** 134· **8:** 32, 43, 59, 140· **9:** 233, 234, 246, 427, 468.
Πυρομάγλου, Κ., **3:** 420· **4:** 399.

P

Ράιλυ, Π. (Raleigh, Patrick), **2:** 104.
Ράινχαρτ, Χ. (Reinhardt, Hermann), **2:** 461· **3:** 214, 215, 286, 301.
Ράκοσι, Μ., **2:** 225, 227.
Ράλλης, Γ., **1:** 138, 206, 244, 248, 249, 261, 262, 267, 268, 289, 337, 342, 362, 377, 383· **2:** 83, 86, 103, 123, 136, 150, 169, 175, 216, 238, 271, 286, 294, 318, 324, 336, 337, 346, 367, 384, 390, 392, 408, 411, 416, 431, 468, 504, 505· **3:** 56, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 84, 93, 96· **4:** 257· **5:** 212, 213, 227, 228, 239, 241, 242, 243, 258, 226, 289, 360, 425, 428, 441, 463, 647, 650· **6:** 20, 33, 34, 37, 71, 77, 105, 138, 140, 141, 173, 176, 179, 188, 241, 253, 257, 258, 260, 265, 285, 321, 327· **7:** 15, 32, 73, 74, 76, 104, 105, 116, 117, 130, 136, 138, 151, 153, 154, 155, 160, 161, 162, 173, 174, 181, 187, 194, 197, 199, 272, 273, 289, 293, 296, 297, 306, 308, 314, 321, 322, 325, 338, 345· **8:** 16, 32, 42, 43, 85, 93, 101, 112, 157, 198, 233, 289, 299, 300, 377· **9:** 108, 109, 123, 126, 127, 215, 298, 320, 321, 363, 368, 386, 398, 422, 424, 468, 474, 511· **10:** 56, 79, 81, 89, 130, 193, 197, 199, 220, 240, 242, 247, 274, 276, 278, 279, 297, 302, 304, 306, 308, 309, 310, 311, 329, 330, 331, 346, 357, 362, 363, 364, 365, 383, 384, 387, 396, 398, 399, 400, 406, 412, 413, 417, 418· **11:** 19, 20, 45, 51, 53, 64, 65, 66, 67, 91, 95, 104, 113, 118, 135, 136, 143, 183, 222, 223, 229, 238, 245, 253, 259, 260, 262, 286, 302, 308, 311, 332, 336, 337, 356, 375, 385, 389, 393, 395, 396, 401, 420, 451, 452-454, 455, 464,

471, 472, 474· —, Κ., **4:** 399, 409· **6:** 265· **7:** 333.
Ράμμος, Γ., **3:** 89.
Ράνκοβιτς, Α., **5:** 72, 74, 75, 307.
Ράντκλιφ λόρδος (Radcliffe, Lord), **2:** 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 298, 304, 309, 310, 311.
Ράουντρυ, Οὐ. (Rountree, William M.), **2:** 194, 249, 296· **3:** 54, 62, 326.
Ράσκ, Ν. (Rusk, Dean), **5:** 32, 34, 35, 36, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 88, 121, 126, 135, 146, 156, 365, 368, 369, 370, 371, 421, 422, 475, 482, 663, 664, 665· **7:** 25, 34, 35, 63, 68.
Ράσσελ, Μπ. (Russel, B.), **5:** 651.
Ραυτόπουλος, Γ., **1:** 201.
Ραφαηλάκης, Ν., **7:** 185, 205.
Ρέντης, Α., **7:** 146· —, Θ., **9:** 296, 299, 315· **11:** 416, 454· —, Κ., **1:** 39, 80, 82, 149, 383.
Ρέππας, Γ., **1:** 73.
Ρέυ, Ζ. (Rey, Jean), **4:** 170, 172, 326, 370, 400, 401, 429, 452, 453, 471, 487, 488, 498, 500, 508, 509, 512, 524, 527, 528, 533, 534· **5:** 67, 68, 71, 104, 108, 113, 244, 346, 474· **10:** 208, 211, 213· **11:** 412.
Ρέυμπερν, Σ. (Reyburn, Sam), **5:** 34, 48, 62.
Ρικμόν, Ζάκ ντέ (Ricaumont, Jacques de), **7:** 148.
Ριντλμπέργκερ, Τζ. (Riddleberger, James W.), **3:** 56, 137, 205, 378· **4:** 94· **5:** 427.
Ρίτσαρντ, Β. (Ritscard, Willi), **10:** 215, 216, 217, 218, 219.
Ρίτσαρντς, Τζ. (Richards, James P.), **2:** 328, 329, 331, 332, 333, 334, 337.
Ροδίου, Γ., **11:** 126, 454.
Ροδόπουλος, Κ., **1:** 80, 92, 134, 262, 270, 305, 342· **2:** 37, 86· **4:** 23, 97, 167, 209, 219, 263, 437· **5:** 139, 153, 157, 250, 417, 504, 605, 629· **6:** 15, 20, 32, 33, 43, 44, 49, 51, 65, 71, 141, 150, 257, 258, 260, 261, 265, 280, 292, 304, 318· **7:** 105, 262, 271.
Ρόζενταλ, Μπ. (Rosenthal, Benzamin), **8:** 153, 165.
Ρόκας, Κ., **6:** 32, 44.
Ροκφέλλερ, Ν. (Rockfeller, Nelson), **5:** 53· **6:** 257· **8:** 67.
Ρολάνδης, Ν., **10:** 300, 346· **11:** 95, 336.
Ρόςς, Α. (Ross, Archibald), **3:** 57, 188.
Ρότζερς, Μ. (Rogers, Bernard), **11:** 285, 332, 384, 385, 389, 390, 398.
Ρουλώ, Ε., **8:** 359.
Ρουμόρ, Μ. (Rumor, Mariano), **8:** 19, 484· **9:** 18, 42, 44, 49, 50.
Ρουμσίν, Μ.Ρ., **10:** 309.
Ροῦσβελτ, Φ., **1:** 40, 49, **2:** 360.
Ρουσόπουλος, Α., **2:** 103.
Ρουσσέας, Στ., **7:** 37, 38, 66.
Ρουσσόπουλος, Ε., **1:** 183, 201.
Ροῦσσος, Γ., **5:** 656· **6:** 156· —, Π., **5:** 144, 318, 439, 533, 585.
Ρουφογάλης, Μ., **7:** 18, 203, 205, 239, 283· **8:** 186, 198, 293, 394, 501· **9:** 123.
Ροῦφος, Ρ., **4:** 26.
Ρωμαῖος, Γ., **7:** 151, 152.
Ρωμανός, Γ., **1:** 216, 302.
Ρωμιοπούλου, Αἰκ., **10:** 316.
Ρωσσίδης, Ζ., **2:** 352· **3:** 404· **4:** 24, 243, 244· **8:** 123.

Σ

Σαββόπουλος, Ε., **3:** 54, 420· **5:** 504.
Σαββούρας, Ι., **9:** 98, 134.
Σαζανίδης, Χ., **9:** 257.
Σακαλῆς, Η., **1:** 275.
Σακελλάρης, Σ., **6:** 138.
Σακελλαρίου, Α., **1:** 125· —, Β., **6:** 32, 40· —, Γ., **6:** 157· —, Π., **5:** 246, 516.
Σακκᾶς, Γρ., **4:** 51, 525.
Σαλβάγος, Κ., **2:** 402.
Σαλέμ, Α., **3:** 297· —, Μ., **9:** 142, 145, 146.
Σαμούν, Κ., **2:** 39, 444, 456· **3:** 78, 166.
Σάμπρι, Α., **2:** 403, 404· **4:** 318, 321· **5:** 143.
Σαμψών, Ν., **7:** 220, 224· **8:** 61.
Σαντάμ, Χουσεΐν, **11:** 191, 311, 312, 314, 315, 317.
Σαντάτ, Α., **8:** 349, 426, 430, 434· **9:** 45, 139, 140, 142, 145· **10:** 49, 51, 98, 99, 129, 130, 204, 236, 301, 302, 304, 323, 372· **11:** 47, 48, 52, 72, 75, 108, 138, 191, 192.
Σάντυς, Ντ. (Sandys, Duncan), **4:** 103, 104, 134.
Σάους, Ε., **5:** 104, 572.
Σαρακηνός, Ε., **8:** 450.
Σαρατσένο, Π. (Saraceno, P.), **4:** 31, 92, 198, 216, 236, 275.
Σαρμπάνης, Π., **8:** 165· **10:** 194· **11:** 104.
Σαρπαντιέ, Μ. (Charpantier, M.), **1:** 323.
Σαρπέρ, Σ. (Sarper, Selim), **2:** 426· **3:** 244, **4:** 307, 308, 423, 424, 425, 427.
Σαρτζετάκης, Χ., **5:** 648, 650· **6:** 34, 144, 145, 155, 157· **9:** 348, 349.
Σάφι, Χ., **5:** 143.
Σβέτκωφ, Ν., **9:** 287, 288.
Σβολόπουλος, Κ., **8:** 500, 501· **9:** 149· —, Χ., **3:** 25.
Σβῶλος, Α., **1:** 344, 346· **4:** 409.
Σγουρδαῖος, Α., **4:** 534· **5:** 113.
Σγουρίτσας, Χ., **6:** 65.
Σέελ, Β. (Scheel, Walter), **8:** 149, 150, 151· **10:** 110, 200, 201, 208, 214· **11:** 467.
Σειραδάκης, Δ., **3:** 234, 337· **4:** 206· **6:** 48, 49, 136, 159, 245, 290, 296.
Σέκερης, Γ., **7:** 177, 178, 180, 181, 185, 186· — Γ., **7:** 222.
Σελασιέ, Χαϊλέ, **3:** 171, 422.
Σενγκόρ, Λ., **11:** 280.
Σέννι, Α. (Segni, Antonio), **4:** 30, 193, 194, 195, 196, 199, 200, 201, 227, 314· **5:** 461, 506, 508, 509.
Σέπαρντ, Α. (Shepard, Alan), **5:** 90.
Σεπίλωφ, Ντ., **2:** 112, 113, 114, 115, 116, 117, 228.
Σεραφείμ, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, **7:** 206, 234· **8:** 15, 17· **9:** 298, 343· **11:** 19, 416.
Σερβάν, - Σραιμπέρ, Ζάν - Ζάκ (Servan-Schreiber, Jean - Jacques), **7:** 130, 277.
Σεργάκης, Ι., **6:** 173· **9:** 468· **11:** 184, 446.
Σεργγέεφ, Μ., **2:** 34, 35, 112, 486· **4:** 189, 258, 285, 286· **5:** 273, 290, 291, 292.
Σέρμπενμπεργκ, Α. (Scherpenberg, Albert), **3:** 276· **4:** 361, 363.
Σεφεριάδης (Σεφέρης), Γ., **2:** 39, 103, 468, 477, 502· **3:** 57, 62, 64, 166, 188, 404· **4:** 24, 161, 513· **7:** 96, 102· **9:** 23· **11:** 104.
Σέχου, Μ. (Shehu, Mehmet), **8:** 501· —, Σαγκάρι, Α., **11:** 415.
Σημίτης, Κ., **8:** 252.
Σιαπκαρᾶς, Α., **5:** 517.
Σιένα, Τζ. (Siena, James), **11:** 221.
Σιμόν, Π.-Α. (Simon, Pierre-Henri), **7:** 146.
Σίμος, Ι., **6:** 170.
Σίμου, Μ., **5:** 505.
Σινισιόσογλου, Σ., **5:** 511.
Σιράκ Ζ. (Chirac, Jacques), **8:** 108, 149, 150, 364, 368, 370, 371, 411, 446· **9:** 21, 25, 234, 251, 252, 412, 430, 440· **10:** 348, 349, 350, 371, 374· **11:** 99, 134, 314.
Σίσκο, Τζ. (Sisco, Joseph, J.), **8:** 52, 94, 112· **9:** 178· **11:** 368.
Σίσλερ, Γ., **2:** 411.
Σισμανίδης, Α., **7:** 164.
Συρναῖος, Π., **7:** 195.
Σιώτης, Ι., **7:** 125, 128.
Σκεμπέας, Γ., **7:** 178.
Σκέφερης, Π., **2:** 103, 244, 438· **3:** 40, 41, 57, 172, 226, 237· **4:** 26, 81.
Σκλίας, Π., **1:** 100.
Σκοπούλης, Ν., **6:** 138.
Σκορδίλης, Ε., **2:** 74.
Σκουλαρίκης, Ι., **8:** 287· **9:** 468.
Σκούμπης, Δ., **11:** 189.
Σκούρας, Ἐπ., **2:** 144-146, 199, 204.

Σλέσινγκερ, Τζ. (Schlessinger, James, R.), **8:** 109.
Σμίθ, Χ. (Smith, H.), **1:** 48.
Σμίτ, Χ. (Schmidt, Helmut), **8:** 19, 149, 150, 151, 162, 381, 382, 386, 389, 390, 425, 426, 496· **9:** 111, 112, 114, 115, 118, 119, 122, 123, 179, 180, 238, 239, 252, 264, 265, 304, 429, 436, 441, 501, 518, 519· **10:** 27, 46, 102, 110, 113, 114, 115, 116, 200, 201, 202, 204, 205, 264, 275, 276, 408· **11:** 60, 93, 107, 150, 159, 163, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 303, 380, 391, 397, 399, 400, 467.
Σμπαρούνης, Ν., **6:** 65.
Σνάιντερ, Τζ. (Snyder, J.), **1:** 48, 98, 104.
Σοάρες, Μ. (Soares, Mario), **9:** 45, 508, 510.
Σόντης, Ι., **6:** 65.
Σόουμς, Σερ Κρίστοφερ (Soames, Sir Christopher), **8:** 484, 485· **9:** 66, 155, 230· **11:** 274.
Σουάρεθ, Α. (Suárez, Adolfo), **9:** 473· **10:** 27.
Σοϋλεμέζ, Υ. (Soylemez, Yuksel), **8:** 452.
Σούλτσμπέργκερ, Σ. (Sulzberger, Gyrus), **2:** 406· **3:** 70, 139, 162· **6:** 77, 241, 257· **7:** 135, 252, 305· **8:** 36, 119, 164, 228, 256· **9:** 71, 490.
Σοΰρλος, Κ., **5:** 525.
Σούσνιαρ, Ν., **5:** 265.
Σουσουρογιάννης, Ε., **11:** 126.
Σοφία, πριγκίπισσα, **4:** 167, 318· **5:** 170, 308, 317, 343, 368, 379, 473.
Σοφιανόπουλος, Ι., **1:** 39, 126, 128.
Σουφλιάς, Γ., **10:** 56· **11:** 452.
Σοφούλης, Θ., **1:** 43, 44, 49, 53, 65, 68, 70, 71, 82, 86, 90, 92, 94, 96, 148, 180, 365· **4:** 151, 344· **6:** 101, 191· **7:** 290· **11:** 404.
Σπάακ, Π.-Α. (Spaak, Paul-Henri), **3:** 187, 197, 199, 200, 223, 257, 269, 295, 306, 307, 315, 316, 413· **4:** 21, 112, 300, 464· **5:** 69, 71, 104, 128, 298, 338, 340, 341, 346, 376, 393, 418.
Σπαής, Λ., **1:** 144.
Σπανίδης, Α., **1:** 277, 278· **5:** 139, 148· **7:** 104.
Σπαντιδάκης, Γ., **6:** 272· **7:** 17, 18, 34, 44, 46, 50, 57, 103, 104, 242, 243, 325· **8:** 394, 501.
Σπενάλ, Ζ. (Spénale, Georges), **8:** 381· **9:** 248.
Σπέντζας, Γ., **8:** 450· **9:** 84, 90, 247, 348· —, Ν., **1:** 267.
Σπηλιάκος, Α., **6:** 173.
Σπηλιόπουλος, Γ., **3:** 54· —, Κ., **5:** 615, 621, 658· —, Π., **3:** 89.
Σπινέλλι, Α. (Spinelli, Altiero), **9:** 90.
Σπυρίδων, μητροπολίτης Ἰωαννίνων - Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, **1:** 73, 107, 334, 350· **2:** 30· —, μητροπολίτης Ρόδου, **5:** 615.
Σπυρομήλιος, Π., **4:** 314· **6:** 245.
Σπυρόπουλος, Ι., **1:** 308· **2:** 194.
Σρέντερ, Γκ. (Schröder, Gerhard), **5:** 375.
Σταθάτος, Στ., 8: 447· **9:** 154, 266, 398· **11:** 279.
Στάικωφ, **5:** 584.
Στάλιν, Ι., **2:** 442, 450.
Σταματελάτος, Κ., **10:** 124.
Σταματελόπουλος, Δ., **8:** 501· —, Σ., **7:** 18, 178, 206, 239, 272, 275, 277, 283.
Σταμάτης, Γ., **2:** 86, 346· **6:** 265· **8:** 484· **9:** 127, 214, 215, 363· **10:** 56, 179, 293· **11:** 189, 281, 375, 452.
Σταματόπουλος, Β., **7:** 87, 142, 143, 177, 180, 195, 252, 325.
Στάμπολιτς, Π., **4:** 97.
Στασινόπουλος, Μ., **3:** 89· **5:** 525· **7:** 112· **8:** 148, 154, 235, 271-275, 330, 444· **9:** 416.
Σταυράκης, Α., **9:** 123.
Σταυρόπουλος, Κ., **8:** 323, 338, 375, 458· **9:** 97· —, Π. **5:** 227, 270.
Σταύρου, Ν., **7:** 333· —, Π., **9:** 472.
Στεριόπουλος, Σ., **1:** 343· **3:** 89.
Στεριώτης, Π., **8:** 53.
Στέρνς, Μ. (Stearns, Monteagle), **8:** 307.
Στεφάν, Ν. (Stefan, N.), **9:** 148, 149.
Στεφανάκης, Κ., **7:** 177, 293· **8:** 233, 276, 292, 345, 393, 441, 460, 503· **9:** 86, 260, 349, 350, 398, 474, 479, 519.
Στεφανίδης, Μ., **5:** 534· **8:** 287· **9:** 474.
Στεφανόπουλος, Β., **1:** 138· —, Κ., **8:** 32, 140, 233, 287, 356, 374, 484· **9:** 215, 296, 461· **10:** 56, 79, 124, 409· **11:** 451, 452, 472· —, Στ., **1:** 65, 67, 73, 99, 125, 134, 136, 138, 144, 153, 159, 190, 252, 253, 260, 261, 262, 264, 270, 275, 339, 340, 343, 361, 382· **3:** 140, 148, 215, 312, 313, 327, 373, 374, 418· **4:** 203, 209, 213, 271, 414, 439, 457, 493· **5:** 94, 176, 224, 288, 295, 316, 385, 386, 568, 615· **6:** 165, 189, 193, 195, 196-252, 258-261, 262, 265, 271, 272, 317-326· **7:** 79, 80, 89, 103, 117, 118, 224, 248, 264, 333, 344· **9:** 416· **10:** 35.
Στεφάνου, Α., **9:** 288· **10:** 279· —, Δ., **1:** 313.
Στήβενσον, Α. (Stevenson, Adlai), **5:** 56, 423, 485.
Στίκκερ, Ντ. (Stikker, Dirk), **5:** 247, 248, 290, 331, 355, 356, 365, 366, 367, 368, 373, 377, 401, 415, 418, 419, 546, 548, 576, 618· **6:** 85.
Στόικα, Σ. (Stoica, Chivu), **2:** 417-422, 445-446· **3:** 74.
Στόκγουελ, Ν. (Stockwell, D.), **5:** 577.
Στόρκ, Χ., **4:** 382.
Στούλ, Μάξ Βάν ντέρ (Stoel, Max van der), **7:** 73, 82, 94, 124, 175· **8:** 133, 393· **9:** 266, 267, 272, 308, 411, 465.
Στράους, Φ.-Γ. (Strauss, Franz-Josef), **4:** 266, 465· **5:** 366, 375· **8:** 451· **9:** 169, 170, 395.
Στρατήγης, Ε., **6:** 32.
Στρατής, Δ., **2:** 452.
Στράτος, Α., **1:** 189, 268· **2:** 194, 304, 454· **3:** 128, 354· **4:** 262, 300, 303, 366, 382, 405, 436· **5:** 227, 406, 486, 505, 517· — Γ., **1:** 136, 150, 170· —, Ι., **11:** 341· —, Χ., **5:** 180· **6:** 32· **7:** 180, 181, *323*· **8:** 32, 33, 42, 43, 158, 233, 353, 475· **9:** 198, 250, 258, 286, 296, 315, 363, 491· **10:** 56· **11:** 452.
Στρούγκαλ, Λ. (Strougal, Lubomir), **11:** 258, 259, 260, 262, 263.
Συνδίκας, Κλ. **2:** 83· **4:** 195.
Συνοδινοῦ, Α., **10:** 56.
Συριώτης, Γ., **4:** 75.
Σωβανιάργκ, Ζ. (Sauvagnargues, Jean), **8:** 149, 150, 158, 249, 250, 327, 328, 364, 368, 370, 371, 425· **9:** 22, 25, 26, 28, 36, 73, 101.
Σωμερίτης, Ρ., **8:** 22, 24, 373· **10:** 423.
Σωτηρίου, Κ., **3:** 420.
Σωτηρόπουλος, Π., **3:** 327.
Σωφρονόπουλος, Γ., **3:** 47, 49· **6:** 32.
Σώφολυ, Οὐ. (Schaufele, William), **9:** 484, 486, 487.

Τ

Ταίηλορ, Γ. Χ. (Taylor, G. H.), **1:** 48· —, Μ. (Taylor, Maxwell), **5:** 618.
Ταλέλλης, Δ., **6:** 32.
Ταλιαδοῦρος, Α., **1:** 138, 325· **4:** 227, 598· **7:** 332, **8:** 32, 323, 475· **9:** 285, 296· **10:** 56, 89, 90, 184, 220· **11:** 397, 452· —, Κ., **2:** 346.
Τάλμποτ, Φ. (Talbot, Philip), **5:** 302, 477, 662, 663, 664· **7:** 68, 130, 240-244.
Ταπίνης, Σ., **9:** 124.
Τάσκα, Χ. (Taska, Henry), **7:** 130, 141, 142, 143, 212, 213, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 287, 291, 294, 305, 306, 307, 308, 310, 318, 333, 334, 336· **8:** 36, 37, 79, 80, 93, 96.
Ταταρίδης, Στ., **9:** 296· **10:** 56· **11:** 454.
Ταχυρίδης, Α., **11:** 37.
Τερζάκης, Α., **8:** 477.
Τερμεντζῆς, Γ., **5:** 86, 318· **10:** 266.
Τερνουάρ, Λ. (Terrenoir, Louis), **4:** 359, 382.

Τέρρα, Στ., **1:** 179.
Τετενές, Σ., **7:** 214, 333, 342.
Τζάβιτς, Τζ. (Javits, Jacob), **10:** 152, 153.
Τζαννετάκης, Π., **1:** 238, 240, 241· **2:** 346· —, Τζ., **8:** 277· **9:** 316, 363, 369· **11:** 452.
Τζαννετῆς, Σ., **5:** 246, 517· **8:** 235.
Τζένκινς, Ρ. (Jenkins, Roy), **9:** 384, 386, 411· **10:** 102, 104, 105, 107, 108, 109, 161, 167, 215, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 343, 344, 399, 406, 408· **11:** 40, 139, 142, 162, 184, 467.
Τζερμιᾶ, Ε., **10:** 220.
Τζερμιᾶς, Π., **7:** 66, 102· **8:** 362· **9:** 33· **10:** 49.
Τζίλας, Μ., **2:** 442.
Τζίλλετ, Γκύ, Μ. (Gillette, Guy, M.), **1:** 49.
Τζιρᾶς, Ι., **5:** 611.
Τζιτζικώστας, Γ., **9:** 296· **11:** 126.
Τζόνσον, Α. (Johnson, Lyndon), **5:** 87, 88, 90, 438, 443, 446, 447, 449, 450, 451, 452, 481, 482, 600· **6:** 104, 128· **7:** 34, 37, 46, 68, 243, 300.
Τζόουνς, Λ. (Jones, Lewis), **5:** 35, 43· —, Τζ. (Jones, George), **4:** 287.
Τζουλιάνα, βασίλισσα Ὁλλανδίας, **5:** 566, 570.
Τζούνης, Ι., **7:** 216· **8:** 120, 126, 312, 315, 316, 317, 338, 391, 413· **9:** 40, 105, 158, 254, 318, 383· **10:** 242, 247, 253, 279, 331, 364, 366, 400· **11:** 95, 223, 380, 383, 384.
Τζουράνοβιτς, Β., **11:** 64, 65, 66, 67, 68, 70.
Τίντεμανς, Λ. (Tindemans, Léo), **8:** 409, 411· **9:** 325, 328, 329· **10:** 104.
Τίτο, Ἰωσήφ, Μπρόζ, **1:** 198· **3:** 162, 165, 171· **4:** 16, 18, 19, 20, 23, 64, 66, 74, 110, 160, 203, 295, 315, 322, 324, 329, 330, 331, 333, 334, 352, 355, 357, 363, 364· **5:** 72, 75, 475, 476, 516· **7:** 209, 210, 213, 340· **8:** 102, 109, 244, 271, 426, 427, 431, 432, 433, 434, 436, 438, 469, 483, 492, 498, 499, 500· **9:** 46, 66, 111, 152, 169, 218, 219, 220, 222, 223, 225, 308, 454, 458· **10:** 130, 157, 261, 351· **11:** 53, 64, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 79, 99, 106, 110, 127, 128, 129, 135, 136, 248, 249, 295, 300, 308, 338, 374, 400, 443, 464.
Τόμπρας, Μ., **5:** 317, 474
Τόνσιτς, Χ., **8:** 306.
Τοντόροβιτς, Μ., **4:** 266, 329, 330, 331.
Τοντόρωφ, Σ., **8:** 220, 461, 470, 472· **10:** 282.
Τόρν, Γκ. (Thorn, Gaston), **8:** 412, 413, 456, 457, 458, 495· **9:** 411, 436, 464· **10:** 160· **11:** 139, 148.
Τούμπας, Ι., **5:** 77, 174, 176· **6:** 100, 195, 211, 226· **7:** 34, 240.
Τόυνμπη, Α., (Toynbee, Arnold), **2:** 148.
Τουρμόγια, Σ., **6:** 128.
Τουρκές, Α. (Türkes, Alparslan), **8:** 340· **9:** 211.
Τουρκμέν, Ι. (Türkmen, Ilter), **9:** 279.
Τουρκοβασίλης, Θ., **1:** 129, 382.
Τουτουντζῆ - Ξηράκη, Υ., **7:** 96.
Τρανός, Κ., **4:** 152, 195, 331· **5:** 270, 337, 441, 608.
Τριανταφυλλάκος, Τρ., **1:** 267, 268, 281, 289, 293, 302· **3:** 56, 78, 79, 337· **4:** 23, 216, 231, 314, 328, 501· **5:** 149, 156· **6:** 144, 155.
Τριανταφύλλης, Α., **3:** 170, 214, 215, 281, 286· **5:** 180, 265, 363· **6:** 32, 65.
Τριανταφυλλίδης, Α., **9:** 124· —, Ι., **4:** 510· —, Κ., **6:** 261· —, Σ., **1:** 156, 197.
Τριανταφύλλου, Κ., **10:** 56, 90· **11:** 425.
Τρικούπης, Κ., **8:** 287, **9:** 98, 296· —, Χαρ., **1:** 262· **6:** 91, 99, 145· **7:** 88· **9:** 406, 420.
Τρουλινός, Γ., **2:** 346.
Τρούμαν, Χ. (Truman, Harry), **1:** 48, 49, 52, 93· **2:** 295, 296, 329· **5:** 22, 34, 50, 60, 61, 316, 657.
Τρουχίλο, Ρ., **2:** 424.
Τρυντώ, Π.Ε. (Trudeau, Pierre Elliott), **8:** 496· **9:** 436.
Τριπάνης, Κ., **8:** 233, 474· **9:** 28, 247, 297, 299, 322, 431.
Τσαγλαγιαγκίλ, Ι. Σ. (Çaglayangil, Ihsan Sabri), **6:** 211· **7:** 34, 240· **8:** 121, 340, 376, 380, 385, 391, 392, 393, 415, 418· **9:** 21, 36, 63, 64, 72, 90, 100, 101, 102, 104, 105, 160, 190, 205, 206, 233, 254, 255, 256, 279, 281, 288, 303, 305, 354, 431· **10:** 63, 175, 177.
Τσακαλώτος, Θ., **1:** 75, 80· **2:** 442· **4:** 18, 248· **5:** 180, 181, 222, 224, 226· **6:** 280, 290· **7:** 119.
Τσάκας, Ε., **8:** 501.
Τσαλδάρη, Λίνα **2:** 270, 371· **3:** 44, 79.
Τσαλδάρης, Α., **6:** 326· **7:** 137· **8:** 32· **9:** 296· **10:** 56· **11:** 36, 454· —, Κ., **1:** 34, 37, 39, 43, 45, 46, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 68, 80, 81, 82, 94, 95, 101, 104, 120, 121, 129, 134, 136, 138, 149, 180, 344, 346, 379, 382· **2:** 23, 74, 184, 211, 276, 303, 345, 452· **3:** 69, 83, 84, 93, 124, 337, 339· **4:** 220· **5:** 657· **7:** 137, 290.
Τσαμαδός, Ν., **11:** 221.
Τσανάκας, Α., **1:** 176, 177.
Τσαντούλας, Χ., **5:** 250, 504, 622.
Τσαουσέσκου, Ν. (Ceausescu, Nicolae), **8:** 142, 143, 330, 331, 396, 399, 400, 401, 402, 405, 406, 407, 408, 464, 483, 492, 493, 498, 499, 500· **9:** 111, 170, 172, 174, 175, 176, 198, 280· **11:** 43, 54, 75, 76, 78, 79, 107, 127, 128, 129, 401, 438, 469.
Τσαπάρας, Στ., **11:** 37.
Τσαρουχᾶς, Γ., **5:** 646, 650· **6:** 142, 144, 145, 291.
Τσάτσος, Α., **4:** 181, 242, 248, 250, 536· **5:** 148, 169, 331, 402, 405, 485· **6:** 187, 245· — Δ., **8:** 25, 32, 287, 341· **9:** 246, 398, 427, 468· —, Θ., **2:** 86, 177, 190, 346, 465· **4:** 26, 104, 140, 142, 149, 151, 152, 169, 244· **5:** 57, 93, 126, 141, 474· **6:** 133, 136, 311· —, Κ., **1:** 37, 342, 382, 386· **2:** 50, 51, 62, 86, 92, 103, 123, 131, 134, 135, 144, 148, 170, 176, 243, 244, 247, 254, 275, 304, 331, 346, 360, 413, 420, 427, 431, 476· **3:** 26, 43, 54, 128, 165, 208, 226, 237, 241, 242, 250, 251, 252, 258, 264, 305, 337, 350, 354, 364, 370, 390, 420, 422· **4:** 77, 104, 135, 178, 206, 222, 226, 244, 285, 286, 381, 408, 414, 422, 437, 482, 526· **5:** 95, 98, 119, 139, 148, 243, 296, 517, 550, 559, 647, 650· **6:** 20, 77, 110, 119, 120, 125, 130, 141, 142, 144, 145, 154, 155, 173, 198, 199, 200, 205, 207, 212, 219, 241, 242, 246, 248, 251, 257, 258, 261, 263, 264, 265, 266, 274, 275, 279, 283, 285, 288, 305, 307, 308, 311, 320, 328, 329, 332, 334-337· **7:** 55, 69, 84, 105, 118, 132, 137, 139, 146, 153, 155, 160, 161, 164, 176, 177, 181, 183, 189, 194, 197, 254, 257, 269, 285, 291, 292, 294, 295, 296, 297, 298, 301, 302, 304, 305, 306, 308, 311, 314, 316, 321, 322, 325, 327, 329· **8:** 17, 287, 358, 441, 442, 450, 452, 453, 477, 484, 498· **9:** 22, 28, 32, 82, 84, 98, 101, 105, 115, 146, 155, 170, 172, 176, 183, 189, 191, 195, 196, 218, 225, 230, 237, 321, 370, 380, 416, 454, 457, 465, 472, 473, 487, 490, 498, 508· **10:** 58, 177, 337, 374, 398· **11:** 15, 98, 99, 104, 131, 138, 147, 280, 335, 356, 357, 358, 389, 407, 408, 414, 447, 454, 455, 462, 469, 470, 471· —, Κ., **6:** 245, 296.
Τσάτσου, Ἰω. Κ., **7:** 257, 269, 285· **9:** 25, 32, 33, 193.
Τσάφος, Δ., **3:** 89· **5:** 180.
Τσέρβι, Μ. (Cervi, Mario), **7:** 58.
Τσερνιένκο, Κ., **10:** 225, 226, 227.
Τσέρτς, Φ. (Church, Frank), **11:** 113, 380.
Τσιάρας, Α., **4:** 399.
Τσιγάρας, Κ., **4:** 457.
Τσιγγούνης, Δ., **10:** 124.
Τσιμπιδάρος, Π., **1:** 101· **6:** 65.

Τσιριγιώτης, Ν., **8:** 452.
Τσιριμώκος, Η., **1:** 344· **3:** 124, 128, 257, 306, 312, 374, 418· **4:** 112, 225, 271, 346, 408, 414, 457, 470, 493, 529· **5:** 81, 96, 145, 173, 174, 176, 177, 215· **6:** 130, 188, 195, 196, 198, 199, 201, 211, 257, 265, 271, 292, 295, 306, 317· **7:** 295· —, Κ., **6:** 173.
Τσιριντάνης, Α., **2:** 367· **3:** 27· —, Ι., **5:** 180.
Τσολάκας, Κ., **7:** 121.
Τσολάκης, Κ., **9:** 90 .
Τσουδερός, Έμμ., **1:** 120, 159, 261, 262, 267, 268, 270.
Τσουδερού, Β., **8:** 171· **9:** 98, 502· **11:** 170.
Τσουκαλᾶς, Ἄγγελος, **2:** 86, 177, 346, 467· **4:** 107, 318· **5:** 465, 506, 508, 626, 628· **7:** *321.*
Τσουκαντᾶς, Α., **11:** 454.
Τσώρτσιλ, Σέρ, Οὶ. (Churchill, Sir Winston, Leonard Spencer), **1:** 377· **3:** 188, 190· **5:** 642· **8:** 195· **9:** 68.

Υ

Ὑψηλάντη, Αἰ., **11:** 403.
Ὑψηλάντης, Θ., **4:** 360, 407· **5:** 91-95· **6:** 85, 245.

Φ

Φάινερ, Λέσλυ (Finer, Leslie), **2:** 485· **7:** 242· **10:** 49, 51.
Φανφάνι, Α. (Fanfani, A.), **3:** 340, 341, 344· **4:** 189, 190, 205, 451, 454· **5:** 30, 68, 360, 500.
Φαίρλες, Βενιαμίν, **2:** 255.
Φάουζι, Μαχμούτ, **2:** 275, 403· **3:** 162· **4:** 68, 318, 320, 321· **5:** 141.
Φαράκος, Γρ., **8:** 287· **9:** 233.
Φαρμακίδης, Ν., **5:** 180, 363, 532, 615, 621, 658· **8:** 181.
Φαφούτης, Κ., **11:** 189.
Φάχμι, Ι., **8:** 345.
Φάχντ, διάδοχος Σαουδαραβικοῦ θρόνου, **11:** 47, 48, 49, 51.
Φέργκιουσον, Τ. (Ferguson, John), **5:** 331, 368.
Φέτστελερ, Οὐίλιαμ, **2:** 58.
Φικιώρης, Ι., **8:** 287· **9:** 296· **11:** 452.
Φιλίνης, Κ., **8:** 178.
Φιλιππίδης, Α., **9:** 231.
Φίλων, Φ., **4:** 20, 341, 356, 428, 521· **5:** 17, 70, 98, 100, 258, 345, 577, 626, 634.
Φιναί, Π., **3:** 74.
Φιριούμιν, Ν., **4:** 84.
Φιτζέραλντ, Γκ. (FitzGerald, Garret), **8:** 447.
Φλωράκης, Χ., **8:** 16, 178, 264, 265, 484· **9:** 163, 234, 237, 377, 406, 468· **10:** 78· **11:** 230, 450.
Φορλάνι, Α. (Forlani, Arnaldo), **9:** 453, 458· **10:** 166, 167, 396.
Φόρντ, Τζ (Ford, Gerald), **8:** 66, 94, 95, 96, 131, 163, 165, 183, 187, 213, 214, 220, 226, 241, 373, 411, 413, 415, 416, 418, 426, 430, 433, 474, 483, 489, 490, 492, 496· **9:** 15, 38, 56, 57, 59, 60, 63, 81, 83, 102, 178, 179, 186, 189, 305, 494· **10:** 22, 250.
Φούλμπράιτ, Οὐ. (Fulbright, William), **5:** 48, 154, 322· **7:** 34, 287.
Φούρλερ, Χ. (Furler, H.), **5:** 296.
Φούτ, Σὲρ Χιού (Foot, Sir Hugh), **2:** 450, 504· **3:** 57, 58, 62, 66, 68, 140, 151, 200, 402· **4:** 26, 35, 242, 256, 345.
Φούφας, Ζ., **7:** 178, 181, 184.
Φραγκίσκος, Α., **10:** 393.
Φραγκίστας, Χ., **1:** 343· **2:** 367· **3:** 27, 89· **6:** 32, 65.
Φράγκος, Δ., **8:** 287· **9:** 474.
Φραίηζερ, Μ. (Fraser, John Malcolm), **11:** 381.
Φράνκο, Φ. (Franco, Fransisco), **7:** 300· **8:** 25, 29.
Φραντζεσκάκης, Δ., **10:** 331.
Φρειδερίκη, βασίλισσα, **3:** 87· **4:** 226, 330· **5:** 446, 451, 611, 612, 642· **6:** 19, 23, 24, 33, 93, 94, 116, 117· **7:** 148.
Φροντιστής, Α., **4:** 206, 337, 417· **5:** 5, 181, 223, 226, 286, 303, 321, 323, 368, 512· **6:** 136, 265· **7:** 103, 119, 121,
Φρυδᾶς, Α., **2:** 148, 309· **9:** 257, 264, 498.
Φωκᾶς, Ε., **5:** 443· —, Ν., **1:** 156, 218· **2:** 372· **3:** 350· **4:** 178, 206· **5:** 119, 262, 362, 394, 474, 532.
Φώλλς, Σ., **2:** 406.
Φώρ, Ε. (Faure, Edgar), **1:** 266· **4:** 22· **5:** 331, 345, 354· **9:** 234, 251.
Φωτιᾶς, Ν., **8:** 181.

Χ

Χαβίνης, Θ., **1:** 157, 186, 187, 188, 200, 201, 203, 204, 229, 230, 232, 233, 238, 241· **2:** 346· 3: 45, 54.
Χάγκερτυ, Τ. (Hagerty, John), **5:** 61, 96, 129, 303, 321.
Χαίηγκ, Α. (Haig, Alexander), **8:** 270· **10:** 228, 229, 363, 364, 383· **11:** 58, 59, 60, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 134, 135, 202, 203, 226, 273, 285, 390, 398, 399, 400.
Χαίης, Γ. (Hays, Wayne), **7:** 132, 271· **8:** 278.
Χάκετ, Κλ. (Hakett, Clifford), **7:** 143, 333.
Χαλικιόπουλος, Σ., **1:** 275.
Χάλστάιν, Β. (Hallstein, Walter), **4:** 95, 170, 172, 173, 182· **5:** 104, 108, 214, 342, 343, 346, 442, 500· **10:** 213.
Χάμμερσκελντ, Ντάγκ (Hammarskjold, Dag), **1:** 346· **2:** 20, 80, 130, 194· **5:** 57, 59, 72.
Χάμφρεϋ, Χ. (Humphrey, Hubert), **2:** 194, 337.
Χάννεγκαν, Ρ.Ε. (Hannegan, R.E.), **1:** 48.
Χαραμῆς, Ι., **5:** 180.
Χαριτόπουλος, Θ., **9:** 334.
Χαρμπούρης, Γ., **4:** 26· **6:** 157, 163.
Χάρντιγκ, Σὲρ Τζών (Harding, Sir John), **1:** 292, 293, 302, 303, 305, 307, 319, 330, 341, 361· **2:** 13, 14, 17, 18, 20, 22, 65, 73, 74, 82, 86, 130, 146, 210, 450· **3:** 34, 372, 399, 413, 419.
Χάρριμαν, Ἄ. (Harriman, Averell), **1:** 46, 47, 99.
Χάρτμαν, Α. (Hartman, Arthur), **8:** 53, 54, 79, 97, 110, 332, 376, 386, 413, 489· **9:** 179, 188.
Χασαπίδης, Στ., **6:** 253.
Χατζηβασιλείου, Ν., **2:** 84, 248, 331.
Χατζηγάκης, Σ., **11:** 126.
Χατζηγιάννης, Δ., **4:** 489· **5:** 160, 419, 428.
Χατζηδάκις, Α., **6:** 65.
Χατζηδημητρίου, Δ., **4:** 326.
Χάτζι, Β. (Hazi, Vencel), **5:** 292.
Χατζιδάκις, Μ., **9:** 334.
Χατζόπουλος, Α., **3:** 397.
Χατίπογλου, Χ., **5:** 250.
Χάττερσλυ, Ρ. (Hattersley, Roy), **9:** 62, 238.
Χέαμπ, **3:** 205.
Χεϊκάλ, Μ., **4:** 321.
Χέλμης, Δ., **1:** 73, 80, 99, 386· **2:** 27, 30, 57, 58, 74, 89, 90, 101, 105, 138, 151, 162, 168, 279, 280, 315, 329, 346, 353, 368, 369, 386, 387, 390, 451, 468, 470, 486· **3:** 16, 21, 48, 49, 54, 109, 286, 302, 305, 350, 373· **4:** 22· **5:** 360, 361, 501, 586· **6:** 116, 135, 157, 164, 223, 292.
Χέντερσον, Λ. (Henderson, Loy, W.), **1:** 47· **2:** 444.
Χέρτερ, Κ. (Herter, Christian), **3:** 246· **4:** 155, 285, 287, 296, 298, 300, 464.
Χήθ, Ε,. (Heath, Edward), **5:** 117, 118.
Χίλλαρυ, Π. (Hillery, Patrick), **11:** 389.
Χιούμ, Λόρδος (Home, Lord), **1:** 262.
Χλωρός, Δ., **8:** 287.
Χνιοῦπεκ, Μπ. (Chnoupek, Barislav), **9:** 465· **11:** 259, 262.
Χόγιερ-Μίλλαρ, Σὲρ Φρέντερικ (Hoyer

Millar, Sir Frederick), **4:** 514.
Χοϊδᾶς, Κ., **4:** 26· **5:** 613, 614· **6:** 20, 22, 23, 25-28, 30, 61, 63, 64, 68, 287, 288.
Χολέβας, Ι., **6:** 155.
Χόλμς, Τζ. (Holmes, Julius), **2:** 176, 196.
Χόλντεν, Ν. (Holden, David), **6:** 24.
Χομεϊνί, **11:** 52, 73, 110, 295, 314, 315, 424, 429.
Χόρν, Ι., **7:** 155, 163, 166-167.
Χότζα, Ἔμβερ (Hoxha Enver), **2:** 446· **8:** 501· **9:** 219· **10:** 153· **11:** 99, 135.
Χότζες, Λ. (Hodges, Luther), **5:** 510.
Χούα Κούο Φένγκ, **10:** 44· **11:** 53, 70, 71, 73, 286, 288, 296, 302, 303, 304.
Χουάγκ Χούα, **10:** 329.
Χουάν Κάρλος (Juan Carlos), πρίγκιπας, Ἀστουριῶν **5:** 170, 317, 379, 473· **7:** 79.
Χοῦβερ, Χ. (Hoover, Herbert), **2:** 26, 194, 199.
Χούζακ, Γκ. (Husak, Gustav), **11:** 259, 262.
Χόυζιγκερ, Ε. Α. (Heusinger, Ernst Adolf), **4:** 104.
Χοῦπερ, Σὲρ Ρόμπιν (Hooper, Sir Robin), **8:** 93, 98, 99.
Χόυς, Θ. (Heuss, Theodor), **2:** 84-85· **3:** 284.
Χουσεΐν, βασιλεύς Ἰορδανίας, **2:** 417· **3:** 205· —, Γκ., **4:** 127.
Χούτας, Σ., **2:** 74, 86, 177, 346· **3:** 42, 420· **4:** 439· **5:** 174· **6:** 100· **11:** 184, 446.
Χόφμαν, Π. (Hoffman, P.), **1:** 98, 104, 115.
Χρηστίδης, Θ., **2:** 470, 477· **4:** 38, 152, 258, 313, 369, 429, 468, 508, 524, 528, 533, 534· **5:** 17, 67, 68, 113, 427, 576· **7:** 49.
Χριστοδούλου, Ν., **5:** 585, 586· **8:** 181.
Χριστολουκᾶς, Λ., **9:** 123.
Χριστόπουλος, Γ., **2:** 224, 235· **3:** 54, 57, 188, 281· **4:** 345· **5:** 284· **7:** 240, 242· —, Κ., **2:** 86, 346· **5:** 250, 504, 512· **7:** 195· **8:** 287· — Χ., **7:** 214.
Χριστοφίδης, Ι., **8:** 239, 241, 243, 245, 246, 248, 314, 315, 316, 317, 318, 338, 376, 377, 492· **9:** 472.
Χριστόφορος, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, **4:** 177, 305.
Χρονόπουλος, Δ., **8:** 203· —, Η., **10:** 180, 266.
Χρουστσώφ, Ν., **3:** 120, 121, 124, 208, 281, 287· **4:** 20, 68, 85, 86, 87, 212, 223, 227, 228, 230, 282, 284, 285, 286, 298, 306, 326, 333, 352, 356, 363· **5:** 35, 88, 139, 141, 153, 154, 157, 182, 213, 217, 218, 225, 248, 292, 318, 378, 383, 485, 496.
Χρυσανθόπουλος, Κ., **3:** 128, 351· **4:** 32, 161, 450· **5:** 227, 464, 509, 534· **8:** 287, 323· **9:** 248, 296.
Χρυσοσπάθης, Σ., **9:** 490.
Χρυσοστάλης, Κ., **6:** 307· **7:** 38, 66, 76, 230, 231, 249.
Χρυσόστομος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, καί πάσης Ἑλλάδος, **5:** 301, 302, 395, 481, 598· **7:** 26· —, Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, **10:** 35· **11:** 165.
Χωραφᾶς, Α., **8:** 88.
Χωρέμης, Κ., **3:** 68.

Ψ

Ψαθᾶς, Δ., **8:** 139.
Ψαρρέας, Ι., **1:** 387· **2:** 104, 191, 270, 293, 311, 315· **3:** 128· **4:** 372· **5:** 227, 299· **7:** 294.
Ψαρρός, Χ., **2:** 86.
Ψυχάρης, Στ., **9:** 361.

Ω

Ὠμπέρ, Π. (Aubert, P.), **10:** 215, 217.
Ὠνάση, Χρ., **10:** 199.
Ὠνάσης, Ἀρ., **2:** 136, 296, 458· **5:** 317, 473, 474, 479· **7:** 222, 300, **8:** 257, 294, 337· **10:** 199· —, Ἴδρυμα, **10:** 199.

ΓΕΝΙΚΟ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
1946 - 1980
ΤΟΜΟΙ Ι - ΙΙ

Οἱ ἀριθμοί παραπέμπουν σέ σελίδες τοῦ κειμένου. Τά μαῦρα στοιχεῖα ὑποδηλώνουν τούς τόμους.

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ, ἀπόφαση ἑορτασμοῦ χιλιετίας, **5:** 407-408, 563, 615 646· ἐπίσκεψη Κ.Κ. - μέριμνα γιά —, (1975)· **8:** 518· **9:** 247-248· ἐφαρμογή εἰδικοῦ καθεστῶτος στά πλαίσια ΕΟΚ, **11:** 92

ΑΘΗΝΑ (εὐρύτερη περιοχή —),
ἀποχετευτικά ἔργα, **1:** 160, 169, 171, 194, 200, 208-211, 214, 242, 256, **3** 348· **4:** 42-43, 103· **5:** 440-441, 683· **8:** 351, 475· **9:** 286, 302, 316, 372· **10:** 90, 392, 398· **11:** 352, 416, 493
ἐξωραϊστικά, **1:** 171, 172, 173, 179, 182-185, 188-189, 192-196, 209-212, 217-218, 224, 236-237, 249· **2:** 122-125 176, 260, 271-274, 389, 429-431, 505· **3:** 56, 165-166, 334, 350, 354-355, 361· **4:** 32-33 96-103, 173-174, 376, 420, 495-497· **5:** 118, 150-152, 266, 402, 440-441, 478, 683, 589· **8:** 351, 475· **9:** 82, 158-160, 218, 259-260, 270-271, 299-302, 316-317, 369, 434, 480· **10:** 190-192, 355-357, 390-392, 397, 398, 425· **11:** 62-64, 285, 404-406, 416, 418-419, 426-428, 433, 492-493· βλ. καί ΑΘΗΝΑ, Ρυθμιστικό Σχέδιο (1979-), ΕΡΓΑ τουριστικά
ἠλεκτροδότηση, **1:** 58-60, 61-70
ὑδροδότηση, **1:** 156-157, 160, 163-164, 182, 190, 196-204, 209, 218-220, 229-223, 242-256· **2:** 103, 104, 169, 265, 271, 410-411, 465-468, 504-505· **3:** 348· **5:** 441, 683· **8:** 319· **9:** 218· **10:** 88, 119, 120, 196· **11:** 282-283, 353, 493
Ρυθμιστικό Σχέδιο (1979-), **5:** 118· **9:** 259-260· **10:** 354-357, 389-392, 397-398· **11:** 36, 80-84, 97-98, 204-207, 285, 338, 416, 491
βλ. καί ΕΡΓΑ, ὁδοποιίας, συγκοινωνιακά, τουριστικά, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, σύσταση Γενικῆς Γραμματείας —, **2:** 372· **3:** 349· προγραμματικές κατευθύνσεις - θεσμικά μέτρα, **2:** 281, 429· **3:** 25, 155-156· **4:** 41-42, 51, 216· **5:** 155-156, 189, 530, 686· **8:** 380-381· **9:** 41-42, 380-381, 408-409· **11:** 361-362· Κατασκευή ἀθλητικῶν ἐγκαταστάσεων, Καυτατζόγλειο Στάδιο Θεσσαλονίκης, **2:** 175, 185, 364· **3:** 230· **4:** 100, 328, 420, 436, 497· **5:** 530, 686· **11:** 497· Ἀθλητικό Κέντρο Νέου Φαλήρου, **9:** 41, 317· **11:** 361, 493· Ὀλυμπιακό Στάδιο Καλογρέζας, **4:** 99, 328· **9:** 215, 380· **11:** 61-63, 359-361, 493· ἀνέγερση σταδίων - γυμναστηρίων - κολυμβητηρίων, **2:** 209, 315-316· **4:** 42, 99, 328, 420, 460, 496, 498· **5:** 149-151, 165, 491, 530, 686· **9:** 41-42, 302, 317, 380, 408-409· **11:** 361-362, 497-498· βλ. καί ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΑΛΙΕΙΑ (-ἰχθυοτροφία), **2:** 55, 317· **3:** 44, 346· **4:** 39, 235, 461, 491· **5:** 276, 522· **9:** 132, 388· **10:** 89· **11:** 62· ἰχθυόσκαλες, **1:** 332· **2:** 55, 100· **3:** 255· **4:** 136, 235, 290, 475, 485, 491, 498· **5:** 276

ΒΑΛΚΑΝΙΑ — σχέσεις, συνεργασία μεταξύ τῶν Κρατῶν —
πολυμερής—, Τριμερή Σύμφωνα (1953-1954), **1:** 322· **2:** 212, 221-223, 230-232, 236-237, 442-444, 449-450, βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς — Ἑλλάδος μέ Γιουγκοσλαβία, Τουρκία)· ρουμανικές προτάσεις περί —, (1957), **2:** 417-422, 445-446, (1959)· **4:** 89-90· πρωτοβουλία Κ.Κ. γιά ἀνάπτυξη — (1975-1988), **8:** 330-331, 337, 395-396, 404-405, 431, 434, 461-464, 468, 492-493, 499-501· **9:** 148-152, 172-173, 190, 220, 282-283, 322-325· **10:** 281· **11:** 68, 76, 106-107, 127-129, 324
διμερής—, βλ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς — Ἑλλάδος μέ Ἀλβανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Τουρκία)

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ,
— γενικές κατευθύνσεις-ἀπολογισμός, **1:** 332· **2:** 46, 54-55, 131-132, 151-153, 263, 317, 319-320, 327-328, 380-383, **3:** 19, 44, 56, 104, 115, 144-145, 166, 184, 212-213, 255-256, 269-270, 346, 369· **4:** 29, 35-36, 40, 54, 126-128, 157, 160, 181, 213, 248-250, 262, 267, 276-277, 281, 307, 325, 391-392, 420, 444, 460-461, 476, 491, 529· **5:** 63, 83-89, 96, 148, 158-159, 161, 169, 188, 254-255, 277, 299-301, 303-304, 311-314, 325-327, 331, 341, 363-365, 368, 388, 401, 405, 417, 456-457, 462, 501, 510-511, 532, 536-539, 562-563, 586, 605-608, 615, 621-622, 658, 669, 671, 675-677· **6:** 73, 74-75, 81-82, 89, 118, 208-209· **8:** 375· **9:**166, 181-182, 401-404, 434, 484, 495-496· **10:** 55, 60-61, 62, 70, 89, 130-131, 192, 268, 269, 297, 313, 341-343, 344, 352, 360, 387, 394· **11:** 214-217, 476-477, 488, 495-496
ἵδρυση-λειτουργία βιομηχανικῶν μονάδων - ἐργοστασίων,
ἀλουμίνας-ἀλουμινίου, **2:** 385, 456, 459-460· **3:** 19· **4:** 104, 114, 281,

324-325, 328-329, 382-385, 399-400, 461· **5:** 188, 277, 563, 605-608, 676, 677· **6:** 159, 187-188, 191-192, 223-232· **9:** 168· **10:** 342
αμιάντου, **9:** 484, 495· **11:** 488
βαμβακουργίας - κλωστοϋφαντουργίας, **5:** 90-91, 264· **10:** 343
γεωργικών βιομηχανιών, **2:** 263, 471· **3:** 56· **4:** 421, 461, 491, 501, 533-534· **5:** 83, 166, 364, 438, 488-489, 533-534· **6:** 80· **11:** 496
διυλιστηρίων πετρελαίου, **2:** 263, 464· **3:** 19, 41, 104, 266-267, 269-270· **4:** 235, 281, 461, 491· **5:** 83-85, 188, 277, 364, 479-480, 506, 526-530, 563, 676, 677· **6:** 133-134, 212· **8:** 357· **9:** 352-353· **10:** 298· **11:** 189, 495
ελαστικών αυτοκινήτων, **4:** 177, 216, 461
μαρμάρων επεξεργασίας, **5:** 83
κλιβάνου ΑΓΕΤ, **4:** 315
λιπασμάτων: άζωτούχων, **2:** 45-46, 104-108, 147-148, 385, 436-437· **3:** 19, 104, 169-170, 305, 378· **4:** 45, 235, 281, 288, 292, 461, 491· **5:** 188, 277, 480, 677· **9:** 495· **10:** 342· **11:** 488· φωσφορικών **3:** 230· **4:** 115, 177, 281, 461· **5:** 85, 188, 270, 360-361, 438, 486-487· **9:** 83-86, 676, 677
μεταλλουργικών βιομηχανιών, σιδηρούχου νικελίου, **2:** 51-52, 385, 458· **5:** 676· σιδήρου καί χάλυβα, **3:** 19· **4:** 114, 380-381· **5:** 83, 148-149, 169, 188, 479-480, 676· **9:** 484, 495· **11:** 488, 495· σιδηροκραμμάτων, **4:** 104, 281· ψυκαμίνου, **4:** 506· **5:** 129-131, 676, 677· ψευδαργύρου, **5:** 83· σιδηροχρωμίου, **9:** 484, 495· **10:** 342
ναυπηγείων, **1:** 295· **2:** 100, 152, 162-165, 459· **3:** 19, 104, 346· **5:** 188, 364, 438, 676, 677· **8:** 356· **9:** 84
κινηματογραφίας, ενίσχυση παραγωγής, **3:** 210
πετροχημικών, **9:** 401-404, 484, 495· **10:** 342· **11:** 488
πολεμικής βιομηχανίας, γενικά, **10:** 352· **11:** 19, 222, 342, 425· καλυκοποιείου, **3:** 305· **4:** 213, 314· **5:** 85, 152· ΕΑΒ, **9:** 89, 383-384· **10:** 352· **11:** 341-342· στρατιωτικών όχημάτων, **9:** 303· **10:** 352· φορητού όπλισμού, **9:** 502-503· **10:** 352· **11:** 19, 342· πυρίτιδος, **10:** 352· νιτροκυτταρίνης, **10:** 352· επισκευής άρμάτων, **10:** 352· **11:** 342· πυροβόλων, **10:** 352
πυρείων, **2:** 388-389, 459· **3:** 19· **4:** 461· **5:** 676
σακχάρεως, **2:** 46, 54, 357-358, 384, 456, 459· **3:** 19, 104, 118, 305· **4:** 45, 127, 217, 235, 250-251, 263, 281, 290, 461, 491· **5:** 17, 157-159· 165, 261, 277
τηλεπικοινωνιακού υλικού, **5:** 87, 188· **9:** 484, 495· **10:** 342
φαρμάκων, **9:** 495
χάρτου-χαρτόμαζας, **4:** 45, 177, 281, 461· **5:** 87, 133, 169, 188, 601, 676, 677· **9:** 214
χημικών προϊόντων, **4:** 114, 177, 461· **5:** 87, 270, 364, 676· **10:** 342
βλ. καί ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ, ΕΡΓΑ ενεργειακά, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΑ,
γενικές κατευθύνσεις-απολογισμός, **1:** 366, 368· **2:** 29, 30-31, 44-45, 53-54, 91-92, 151-152, 178, 259, 264, 361· **3:** 18-19, 118, 120, 145, 218-219, 382, 384-390· **4:** 391, 502-504, 504-505· **5:** 398-401, 439-440, 678-682· **6:** 75, **8:** 200-202, 356, 377-378, 501· **9:** 58, 105-106, 337-341, 361-363, 387-388, 515-518· **10:** 24-26, 55-56, 387-389, 409-410· **11:** 24-25, 281-284, 326-328, 339, 489
πενταετές πρόγραμμα (1959), **4:** 46-51
επενδύσεις, **2:** 96, 97, 98, 100, 105, 107, 108, 136, 359· **3:** 18-19, 102, 184, 345· **4:** 52, 54, 228, 235, 242, 278, 280, 299-300, 421-422, 475, 502-504· **5:**29, 166, 168, 186, 270-271, 276, 488, 522, 525-526, 533-534, 540, 541, 679· **6:** 80· **9:** 106, 132, 387-388, 432-433· **10:** 89, 342
πιστοδότηση - χρηματοδότηση, **1:** 281, 285, 312, 331-332, 366· **2:** 27, 30, 45, 54, 75-76, 83, 91, 97, 98, 111-112, 136, 139, 150, 152, 175, 260, 262, 317, 319, 359, 432-434, 457· **3:** 18, 44-45, 102, 118, 218-219, 230, 258, 260, 333, 345, 392· **4:** 51, 104, 124-125, 137, 247, 248, 260, 337, 427-428, 504· **5:** 168, 186, 196, 399, 425, 440, 487-488, 533, 534, 540, 541, 671, 679· **6:** 73, 79, 105· **8:** 476· **9:** 83, 105-106, 340-341, 515-518· **10:** 25, 61, 191, 314· **11:** 284
προστασία - άπορρόφηση προϊόντων, γενικά, **1:** 313, 357, 360· **2:** 27, 31, 44-45, 54, 112, 227, 316-317, 433-434· **3:** 105, 120, 145, 218-219· **4:** 129, 173-174, 186-187, 248, 260, 276, 325-326, 450, 501· **5:** 120, 134, 157-159, 166, 168, 186, 204, 261, 270-271, 276, 399, 410, 412, 425, 440 488-489, 533-534, 584, 678-679, 680-681· **6:** 80-81· **9:** 105-106, 433-434· **10:** 191
άμπελουργία - οινοποία, **2:** 119, 141, 150-151, 395· **3:** 178· **4:** 174-175, 240, 288, 325, 377· **5:** 119, 199-200, 420-421, 431-435, 440· **9:** 321
άνθοκομικά, **9:** 339, 518· **10:** 89, 389
βαμβάκι, **1:** 316· **2:** 155, 320, 437· **3:** 172, 260, 351· **4:** 124, 175, 238, 423· **5:** 245-246, 361-362· **8:** 306· **9:** 83, 338, 516· **10:** 388· **11:** 38
σιτηρά - δημητριακά, **2:** 83, 91, 132, 152, 368· **3:** 106, 149-150· **4:** 112, 122, 124-125, 140, 314, 325· **5:** 93-94, 95, 96, 155, 397-399, 488, 598· **6:** 80, 194· **8:** 306· **9:** 246, 337-338·, 473, 515-516· **10:** 387-388· **11:** 38
ελαία - ελαιόλαδο: **1:** 316· **2:** 30, 91, 182-183, 456· **4:** 187· **5:** 171, 200, 598· **6:** 80· **9:** 100, 321
ζαχαρότευτλα, **2:** 357-358, 384, 459· **5:** 157-159, 165, 245-246· **9:** 338, 516· **10:** 388· **11:** 38
καπνός, **1:** 53, 121-128, 148, 281, 285, 316, 333-334· **2:** 31-32, 45, 51, 117-119, 152, 175, 183-184, 276, 278, 321-322, 397, 437· **3:** 26, 49-54, 73-74, 106, 108, 117, 132, 256, 258, 260, 272, 392, 345· **4:** 23, 32, 124-125, 240, 262, 263-264, 274, 288, 290, 325, 375, 402-405, 419, 493· **5:** 90, 170, 195-196, 203, 271-272, 276, 461-462, 489, 501, 585-586, 617-618· **6:** 80· **9:** 338, 388, 516· **10:** 388· **11:** 38
οπωροκηπευτικά, **2:** 168-169, 370-371, 471· **3:** 26· **4:** 166, 173-174, 325· **9:** 338-339, 341, 517-518· **10:** 282-3, 388-389
όσπρια, **9:** 338, 516-517· **10:** 388· **11:** 38
πατάτα, **4:** 174· **9:** 339, 517· **10:** 389
ρύζι, **4:** 174· **9:** 338, 516· **10:** 388
βελτίωση - αξιοποίηση εδαφών **2:** 34, 53-54, 158· **3:** 257· **4:** 54, 276· **8:** 476· **9:** 337-340, 387-388, 434, 515-518· **10:** 187, 192, 387-389· **11:** 54-55, 281-284· βλ. καί ΕΡΓΑ έγγειοβελτιωτικά
εξοπλισμός σέ μηχανικά μέσα - εκσυγχρονισμός, **1:** 312· **2:** 97, 136, 139· **3:** 18, 26, 44, 218-219, 272· **4:** 166, 175, 325-326, 372, 376-377, 501· **5:** 166, 270, 489, 533, 679-680· **8:** 476· **9:** 339-341, 387-388, 460, 515-518· **10:** 89, 342, 387-389· **11:** 54-55, 281-284, 327-328
αναδιάρθρωση καλλιεργειών, **2:** 31, 44-45, 258· **3:** 218· **4:** 48, 124, 175, 252, 325, 391, 419, 423· **5:** 93, 170, 203-

204, 245-246, 254, 361-362, 399, 425, 439-440, 456, 462, 468, 487-490, 546, 618, 678, 680· **6:** 73, 80, 208· **8:** 476· **9:** 337-340, 387-388, 515-518· **10:** 387-389· **11:** 281-284

άξιοποίηση δασικοῦ πλούτου - ὀρεινές καλλιέργειες, **2:** 30, 45, 54· **3:** 18-19, 120, 219, 387-388· **4:** 48, 49, 152, 260, 467, 475, 502-503, 527· **5:** 270, 276· **6:** 80· **11:** 334-335· βλ. καί ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ἀναδασμός - παραχώρηση γαιῶν σέ ἀκτήμονες, **2:** 30· **3:** 219· **4:** 48-50· **5:** 270, 680· **8:** 202· **9:** 340, 426, 460· **10:** 186· **11:** 19, 54-55, 282-284

γεωργικοί συνεταιρισμοί, **2:** 54, 433· **5:** 671· **9:** 135, 341-342, 460· **8:** 164-165, 169· **10:** 25,61, 186-187, 283· **11:** 166-169, 339, 396

ἐξαγωγή γεωργικῶν προϊόντων, **2:** 30, 31, 150, 152, 155, 168-169, 182-183, 317, 370-372, 385, 395, 428, 433-434, 457, 460, 471· **3:** 24, 26, 105, 120, 145, 170, 219, 272, 281, 351, 353-354· **4:** 32, 34, 112, 114, 166, 187, 192, 193, 210-212, 216, 240, 263-264, 290, 299, 325-326, 372, 382, 389, 391, 523, 532· **5:** 27, 90-91, 119, 161, 166, 456, 457, 489, 671-672· **7:** 21· **9:** 376, 482· **10:** 55-56, 344, 405-406· βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

κτηνοτροφία, **2:** 54, 188, 392, 457· **3:** 56, 258, 385, 390, 392· **4:** 46-51, 54, 137, 173, 175, 238, 276, 369, 428, 502· **5:** 157, 165, 440· **8:** 306· **9:** 341, 388· **10:** 89· **11:** 282, 396

προσαρμογή — στό κοινοτικό πρόγραμμα, **2:** 169, 385· **3:** 72, 213-214, 279-280, 353-354· **4:** 22, 38, 95, 162, 170, 195-196, 206-208, 295-299, 309-311, 313, 326, 337, 340, 342-343, 354, 356, 360, 369-372, 386-387, 394-396, 400-402, 404, 405, 451, 465-467, 471-473, 487-488, 497, 499, 508, 521, 528, 533, 536, 538, 539-544, 551-553, 558-559· **5:** 26, 69-70, 104-105, 109, 145-146, 148, 293-295, 468-469, 659· **7:** 20-21· **8:** 115, 149-151, 200-202· **9:** 57-58, 106, 135, 297, 298, 342, 388, 515· **10:** 26, 55-56, 61, 180-188, 193, 342, 344, 409-410, 414· **11:** 24, 281, 362-368, 406, 407, 477-480

βλ. καί ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ,

ὀργάνωση - λειτουργία—, **1:** 158, 160-161, 162, 165-168, 175, 178, 185-188, 190, 333, 334, 335· **2:** 47, 56, 97-98, 171-174, 177-180· **3:** 47-49, 56, 297, 305, 325, 348-349, 377, 390-391· **4:** 31, 90-93, 182-183, 296, 381, 482· **5:** 155, 232, 249, 255-256, 265, 283, 327-328, 463, 517-518· **8:** 183, 258, 299-302, 340· **9:** 82, 108, 128, 296-297, 303-304, 510-511· **10:** 73, 121-123, 294, 409· **11:** 62-64, 165, 197, 201, 204, 352-353, 375, 388-389, 416, 418-419

ἀποκατάσταση νομιμότητας στή — (Ἰούλιος - Ὀκτ. 1974) **8:** 17, 41-43, 64-66, 98, 154-155, 158, 171

ἀποκέντρωση, **1:** 293-294· **2:** 47, 171-174, 177-180, 189-190, 319, 389, 428-429, 472· **3:** 47, 390-391· **4:** 182, 296· **5:** 256, 301, 463· **8:** 258· **9:** 73· **11:** 83, 165, 416· βλ. καί ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ περιφερειακή ἀνάπτυξη

ἐνίσχυση τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, **2:** 57, 105, 318, 341, 389, 429· **3:** 230-231· **4:** 489-490, 505· **5:** 289, 419, 425-426, 428-429, 463· **9:** 163-164· **10:** 322-323· **11:** 206, 375· βλ. καί ΕΚΛΟΓΕΣ δημοτικές

μέτρα ὑπέρ δημοσίων λειτουργῶν, **1:** 310, 335, 344-346· **2:** 136, 180, 251, 374, 472· **3:** 102, 144, 172, 256, 291-294, 320, 325, 327· **4:** 216-217, 288, 435, 437, 507-508, 523· **5:** 117, 131-133, 171, 504-505, 517· **8:** 105, 182, 302· **9:** 134, 407-408· **10:** 72, 81, 84, 261, 322· **11:** 325-326, 407 βλ. καί ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, εἰσοδηματική πολιτική

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

ΔΑΣΕ (Διάσκεψη γιά τήν Ἀσφάλεια καί τή Συνεργασία στήν Εὐρώπη), συμμετοχή Κ.Κ. στήν —, 8, 485-498· ἀπόψεις Κ.Κ. περί —, **11:** 428-429

ΕΖΕΣ (Εὐρωπαϊκή Ζώνη Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν), θέση Ἑλλάδος ἔναντι - 1955-1959· **2:** 279-280, 316, 352-357, 385-386, 413-414, 428-436, 450-451, 461, 468-471, 481-483·**3:** 70-73, 74, 89-91, 178, 184, 213-214, 255, 256, 271, 277-280, 326, 376-377· **4:** 22, 37-38, 95, 146-148, 162, 539, βλ. καί ΟΕΟΣ

ΕΟΚ, βλ. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

ΚΟΜΕΚΟΝ, διεύρυνση ἐμπορικῶν ἐπαφῶν μέ χῶρες —, **3:** 44· **4:** 210-212· βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς Ἑλλάδος μέ ΕΣΣΔ)

ΝΑΤΟ,

θέση Ἑλλάδος ἔναντι —, **1:** 131, 137

θέση Ἑλλάδος ἐντός—, (1952-1963), **1:** 273, 277-280, 282-283, 285, 316-317, 352-353· **2:** 37, 41, 43, 194-196, 212, 455· **3:** 37-39, 101, 114, 120-121, 122, 142, 148, 150, 162-165, 166, 167-169, 220, 223-224, 227-229, 236, 243-244, 246, 250, 264-265, 276, 280, 287, 295, 314-316, 326, 377-378· **4:** 64-65, 111-112, 153, 155, 195, 209, 217, 223-224, 235, 242, 270-274, 300, 340, 463, 464-465, 494, 523· **5:** 18-21, 35-36, 43-44, 60, 82, 96, 121-125, 156, 247-248, 252-253, 260, 286, 309-310, 321-325, 331-334, 345, 353-357, 365-379, 385, 401, 413-414, 415, 417-419, 430-431, 452, 463, 465, 481-483, 485, 491-496, 512-515, 546-548, 571-572, 575, 577, 578-580, 599, 608, 614-615, 617, 618-620, 636-637, 645, 661-663· **6:** 210-211· βλ. καί ΟΟΣΑ, σύσταση κονσόρτσιουμ γιά Ἑλλάδα

ἀποχώρηση Ἑλλάδος ἀπό τό στρατιωτικο σκέλος — (1974), **8:** 88-90, 95, 97, 109, 120, 131-133, 150, 152, 161, 191, 211, 244

θέση Ἑλλάδος ἐντός — (1974-1980), **8:** 258, 264-265, 269-271, 278, 295, 379, 380, 385-386, 409-412· **9:** 17-18, 21-22, 59-61, 62, 66, 72, 77, 102, 104, 202, 203, 233, 252, 332-333, 354, 389-390, 437-439, 452, 448-449· **10:** 17, 22, 24, 64-65, 69· Διαπραγματεύσεις γιά πλήρη ἐπανένταξη στό — (1978-1980), **10:** 69, 76, 94-95, 102-104, 112, 115-116, 156, 176-177, 228-229, 232, 234-235, 238-240, 253, 262, 353, 362-367, 369, 371-374, 382-383, 400, 423· **11:** 22-23, 30-31, 58-61, 104, 113-119, 134-135, 201-203, 223-226, 267-268, 274-276, 280, 285, 332, 365, 369 372, 383-385, 389-391, 397-401, 421

συμμετοχή Κ.Κ. στίς διασκέψεις κορυφῆς —: (1957), **2:** 476-485, 497-502· (1975), **8:** 409-424· (1977), **9:** 434-439· (1978), **10:** 238-242

βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς — Ἑλλάδος μέ ΗΠΑ, Ἰταλία, Μεγάλη Βρετανία, ΟΔ Γερμανίας, Τουρκία), ΚΥΠΡΟΣ

ΟΕΟΣ [μετά τό 1961 ΟΟΣΑ], θέση Ἑλλάδος ἐντός -, **2:** 148, 279-280, 413-414, 352-357, 436, 450-451, 468-471· **3:** 44, 89-91, 178, 184, 213-214, 256, 326, 327-329, 376-377· **4:** 37-38, 95, 148, 162, 468, 539· **8:** 151, 279, 292· **9:** 128, 247, 292· **10:** 55, 150, 269· σύσταση κονσόρτσιουμ γιά Ἑλλάδα, **5:** 244, 333, 377-378, 401, 415, 417, 426-428, 509-510, 545

εκθέσεις — γιά ἑλληνική οἰκονομία, **2:** (1957), 251-254· **6:** (1966), 208-209· **11:** (1979), 219

ΟΗΕ (Ὀργανισμός Ἡνωμένων Ἐθνῶν), **1:** 93, 133, 285, 290, 308, 310, 321, 346· μηνύματα Κ.Κ. γιά ἐπέτειο ἱδρύσεως —, **2:** 183· **3:** 260· **4:** 180, 433-435· **5:** 486· **11:** 280· ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν ἕδρα —, **2:** 194-209· **5:** 57-59· **10:** 255-258· βλ. καί ΚΥΠΡΟΣ

ΟΟΣΑ, βλ. ΟΕΟΣ

Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ἀντιδράσεις — κατά τῆς δικτατορίας, **7:** 20, 37, 38, 73· ἔξωση Ἑλλάδος ἀπό —, **7:** 92-94, 125-128, 255, 269· ἐπάνοδος Ἑλλάδος στό —, **8:** 171, 238· συμμετοχή Ἑλλάδος στό —, **11:** 428-430

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς — Ἑλλάδος μέ)

Αἴγυπτος,

2: 37-39, 462· **3:** 162-165· 4: 127, 146, 262, 366· 5: 141-143, 289, 302, 344· **8:** 349, 426· **11:** 266· προστασία Ἑλλήνων στήν —, **2:** 275-276, 287-288, 400-402, 403, 406, 407·

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —: (1957), **2:** 399-408· (1976), **9:** 139-146· ἐπίσκεψη προέδρου Νάσερ στήν Ἑλλάδα (1960), **4:** 315-324

βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ.

Ἀλβανία, **1:** 321, 354, **2:** 212, 232, 446· **8:** 499· **9:** 487· **10:** 153· **11:** 20-21· βλ. ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Ἀργεντινή, **5:** 249· ἐπίσκεψη προέδρου —, Φροντίσι στήν Ἑλλάδα (1961), **5:** 249

Αὐστρία, **9:** 259· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1976), **9:** 329-332

Βατικανό, **11:** 195· ἐπισκέψεις Κ.Κ. στο —: (1959), **4:** 200· (1979), **11:** 279

Βέλγιο, **4:** 451-452· **8:** 409-411· ἐπισκέψεις Κ.Κ. στό —: (1962), **5:** 334-344· (1976), **9:** 325-329· (1978),**10:** 104· βλ. καί ΕΟΚ

Βιετνάμ, **10:** 81

Βουλγαρία,

(1946-1955), **1:** 131-133· (1955-1963) **1:** 350· **2:** 35-37, 212, 230, 411, 446· **3:** 40-41, 135, 230· **4:** 80-84, 128, 228, 247, 335-336, 450-451, 463-464· **5:** 136, 165-166, 316, 378-379, 419-420, 479, 515-516, 584· (1963-1967), **6:** 144, (1967-1974)· **7:** 209-210· (1974-1980), **8:** 289, 306, 331, 446, 492, 499, 500· **9:** 20, 102-104, 134, 189-198, 287-290, 322-325· **10:** 46-47· **11:** 20-21, 61, 104-112, 127, 135, 136, 407, 418

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —: (1975), **8:** 460-473· (1978), **10:** 276-282

ἐπισκέψεις προέδρου Ζίφκωφ στήν Ἑλλάδα: (1976), **9:** 189-198· (1979), **11:** 104-112

βλ. καί ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Γαλλία,

(1955-1963), **1:** 285, 323, 325· **4:** 20-23, 103, 144, 339-342, 382, 396, 428-429, 478-481· **5:** 70-71, 97-104, 244, 258-260, 419, 426-427, 496, 506, 623-625, 626-645· (1974-1980), **8:** 106-109, 149-150, 327-328, 424-425, 446, 496, 499· **9:** 22-37, 168-169, 179-180, 260, 265, 377-378, 416, 465, 474-475, 487· **10:** 110, 113· **11:** 40, 92-93, 99-104, 190-192, 222, 280

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στή —: (1960), **4:** 348-366· (1961), **4:** 521-523· (1962), **5:** 345-346· (1963), **5:** 576-581· (1975), **8:** 364-374· (1976), **9:** 251-252· (1976), **9:** 329· (1977), **9:** 439-441· (1978), **10:** 110, 372-374· (1978), **10:** 110, 372-374· (1979), **11:** 273-274

ἐπισκέψεις προέδρων — στήν Ἑλλάδα: στρατηγοῦ Ντέ Γκώλ (1963), **5:** 626-645· Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν (1975), **9:** 22-37

ἐπισκέψεις πρωθυπουργῶν —, στήν Ἑλλάδα: Ντεμπρέ (1961), **5:** 97-104· Μπάρ: (1977), **9:** 474-475· (1979), **11:** 190-192

βλ. καί ΕΟΚ, ΚΥΠΡΟΣ

Γιουγκοσλαβία,

(1946-1955), **1:** 131, 140· (1955-1963), **1:** 273, 288, 321, 322, 353-354· **2:** 35-37, 39, 134, 193, 197, 205, 288, 315, 393, 438-450· **3:** 31, 131, 162-165, 171, 304-305· 4: 66, 67, 97, 108-111, 136-139, 160-161, 266, 421· **5:** 72-75, 149, 239, 264-265, 283-284, 306-307, 315-316, 362, 475-477, 510· (1967-1974)· **7:** 209-210· (1974-1980)· **8:** 102-105, 271, 306, 425, 492, 499, 500· **9:** 218-225, 307-308, 404· **10:** 130, 261, 350-351· **11:** 20-21, 127-129, 443

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —: (1956), **2:** 217-238· (1960), **4:** 329-335· (1975), **8:** 426-439· (1979), **11:** 61, 64-75, 79

ἐπισκέψεις προέδρου Τίτο στήν Ἑλλάδα: (Ρόδος, 1959), **4:**16-20· (1976), **9:** 218-225·

ἀντιπροέδρου Βουκμάνοβιτς - Τέμπο στήν Ἑλλάδα (1957), **2:** 315· ἀντιπροέδρων Ὁμοσπονδιακοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου —, στήν Ἑλλάδα, Καρντέλλι (1957), **2:** 438-450· Ράνκοβιτς (1961), **5:** 72-75

βλ. καί ΒΑΛΚΑΝΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

Δανία, **7:** 38· **9:** 297, **10:** 399, 406, 408, 409· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1978), **10:** 154-160

Ἑλβετία, **9:** 344· **10:** 215-220· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1978), **10:** 215-220

ΕΣΣΔ,

(1955-1963), **2:** 34-35, 84, 112-117, 181, 212, 486-498· **3:** 120-121, 149, 207-210· **4:** 84-89, 181-182, 189, 212-213, 258, 285-287, 326-328, 493-494· **5:** 149, 153-155, 273, 284, 290-292, 301, 318-319, 363, 378-379, 383, 491-496, 625-626, 646· (1974-1980), **8:** 59-61, 156-157, 295, 331· **9:** 105, 214, 246-247, 315, 404· **10:** 84, 86, 225-227, 306-311, 423· **11:** 328-330

ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1979), **11:** 219-221, 229-254, 306-311

Ζαΐρ, **11:** 113

Ζιμπάμπουε, **12:** 196

ΗΑΔ (Ἡνωμένη Ἀραβική Δημοκρατία, βλ. Αἴγυπτος, ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

ΗΠΑ,

(1946-1955), **1:** 46-50, 93, 99, 101-102, 104, 105, 115, 130, 132, 134, 151

(1955-1963), **1:** 278-280, 285, 294-295, 296-297, 308, 310-311, 386· **2:** 88, 123, 144-146, 158-159, 181, 194-209, 212-213, 256-258, 289-292, 295-296, 320-321, 328-334, 337, 360, 378, 417, 437-438, 471, 498-502· **3:** 25-26, 54, 56-57, 133-135, 234, 246-248, 268, 326, 378· **4:** 59, 96, 145-146, 155, 160, 163-166, 178, 208, 214-215, 218-228, 234, 283-285, 296-300, 306-307, 442-444, 465-467, 494· **5:** 45-46, 87-90, 95-96, 121-126, 129, 135-136, 145-148, 152-153, 156-157, 232, 285, 296, 302-303, 316-317, 321-325, 353-357, 369-371, 393-394, 414, 419, 421-422, 423, 436-438, 442-443, 446-452, 475, 477-478, 481-483, 496, 501, 502-504, 510, 551-552, 598-600, 608, 614-615, 618-620, 657-658, 659-666, 1963-1967· **6:** 85

(1967-1974, στάση — ἐναντι Χούντας), **7:** 25-26, 34-37, 59, 68-69, 97-98, 122-124, 130-132, 134-136, 141-145, 212-213, 218, 251, 255, 256-257, 258, 272-274, 277, 282, 283-284, 286-287, 291, 292, 300, 307, 310, 312, 319, 325, 330, 333-334, 336-337, 345

(1974-1980), **8:** 36-37, 53-54, 66-67, 79-80, 90, 93-94, 95-98, 131, 153, 163-164, 269-270, 275, 279-281, 307, 331, 347-349, 358, 413-419, 488-492, 501· **9:** 56-57, 59-61, 83, 164, 176-180, 184-189, 230, 257-258, 270, 272, 279-

280, 284-286, 297, 306, 307, 312-313, 320, 321-322, 372-376, 389-395, 432, 436-437, 484-487, 490-491· **10:** 21-24, 92-99, 124-125, 152-153, 173-176, 188-190, 200, 231-234, 240-255, 272, 294-297, 298-301, 323-326, 362-370· **11:** 19-20, 22-23, 34-35, 84-85, 104, 112-113, 118-119, 201-203, 221-222, 223-226, 332, 383-385, 387-388, 401-402, 420-424, 435

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στίς —, (1946), **1:** 45-52· (Δεκέμβριος 1951-Φεβρουάριος 1952), **1:** 146· (9-23.11.1956), **2:** 194-209· (17-24.4.1961), **5:** 27-63· (1966), **6:** 210-211· (25.2-4.3.1967), **6:** 257· (Μάιος 1967), **7:** 26-28· (27.5-5.6.1978), **10:** 231-262

ἐπισκέψεις προέδρων - ἀντιπροέδρων στήν Ἑλλάδα: Ἀϊζενχάουερ, (14-15.12.1959), **4:** 218-227· Τζόνσον (21-22.5.1961), **5:** 87-90· (31.8 -2.9 1962), **5:** 446-452· Ἄγκνιου (Σεπτέμβριος 1970), **7:** 135

βλ. καί ΚΥΠΡΟΣ, ΝΑΤΟ

Ἰνδία, **2:** 108· **4:** 176-177· **11:** 304· ἐπίσκεψη πρωθυπουργοῦ Νεχρού στήν Ἑλλάδα, (1956), **2:** 108

Ἰνδονησία, στάση Ἑλλάδος ἔναντι θέματος —, **2:** 289

Ἰορδανία, **2:** 462· Βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἰράκ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στό —, **11:** 229, 311, 320· βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἰράν, **8:** 452· **9:** 308· βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἰρλανδία, **9:** 428, 429· **11:** 195, 322-324, 389· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1978), **10:** 374-377

Ἰσπανία, **3:** 153· **9:** 473

Ἰταλία, (1955-1963), **3:** 340-345· **4:** 94-97, 143-144, 314, 336-337, 451, 454· **5:** 68, 359-360, 388, 506-509· (1974-1980), **8:** 151-152, 184, 484, 493, 495· **9:** 428, 429, 453-458, 465-466· **10:** 223-225, 396· **11:** 419

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —, (1959), **4:** 189-205· (1975) **9:** 42-52· (1978), **10:** 166-172, 370-372· (1979), **11:** 277-279

ἐπίσκεψη προέδρου Σέννι στήν Ἑλλάδα (1962), **5:** 506-509

ἐπισκέψεις πρωθυπουργῶν — στήν Ἑλλάδα: Φανφάνι, (1959), **3:** 340-345· Ἀντρεόττι, (1977), **9:** 453-458

βλ. καί ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Καναδάς, **8:** 496· **9:** 436· **11:** 19· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στόν —, (1961), **5:** 17-26· βλ. καί ΝΑΤΟ

Κίνα, **2:** 209, 472· **10:** 329, 423· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1979), **11:** 207, 286-304, 306-311

Κούβα, **11:** 328· κρίση—, **5:** 44-45, 61, 468, 485, 491-496

Κουβέιτ, **11:** 201

Λίβανος, **2:** 35, 39, 147, 417, 456, 462· **5:** 408· βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Λιβύη, **9:** 480· **11:** 36, 207, 336· βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Λουξεμβοῦργο, **8:** 412-413, 456-458· **9:** 464· **10:** 159-160· ἐπισκέψεις Κ.Κ. στό —, (1963), **5:** 572-576· (1978), **10:** 160· ἐπισκέψεις πρωθυπουργοῦ, Τόρν στήν Ἑλλάδα: (1975), **8:** 456-458· (1977), **9:** 464

Μάλτα, **9:** 183-184, 198· ἐπίσκεψη πρωθυπουργοῦ Μίντωφ στήν Ἑλλάδα, (1976), **9:** 183-184

Μεγάλη Βρετανία,

(1955-1963), **1:** 285, 303-308, 317-319· **4:** 103-104, 117· **5:** 82-83, 117-118, 413· (1974-1980), **8:** 98-99 113-114, 229, 232, 270-271, 419-420, 445, 493-496· **9:** 179-180, 238, 296· **10:** 102

ἐπισκέψεις βασιλέων στή —: (1963), **5:** 555-556, 611-614, 622-623· **6:** 15-17, 19-23, 33-34

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στή —: (1961), **4:** 510-521· (1975) **9:** 62-71· (1978), **10:** 101-102· (1979), **11:** 274-277

ἐπίσκεψη πρωθυπουργοῦ Μάκ Μίλλαν στήν Ἑλλάδα (1958), **3:** 187-202

βλ. καί ΕΟΚ, ΚΥΠΡΟΣ

Νιγηρία, **11:** 415-416

ΟΑΠ (Ὀργάνωση γιά τήν Ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης), **10:** 324, 326· **11:** 226-227, 385

Ὁλλανδία, **4:** 295-296· **5:** 575-576· **8:** 133, 353· **9:** 465· **10:** 160-166· **11:** 43, 131-138· ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —: (1963), **5:** 565-572· (1978), **10:** 160-166· ἐπίσκεψη πρωθυπουργοῦ Βάν Ἄγκτ στήν Ἑλλάδα (1979), **11:** 131-138· βλ. καί ΕΟΚ

Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας

(1955-1963) **2:** 84, 313-314, 384-386, 461-462· **3:** 210-215, 297-302, 339· **4:** 104, 137, 241-242, 266-267, 314, 325, 360-362, 386-387, 441-442, 451-452, 531-532· **5:** 118, 126-127, 232, 244, 373-376, 423· κρίση Βερολίνου (1961), **5:** 126, 139-141, 153· (1974-1980), **8:** 150-151, 161-162, 380, 426, 451, 453-456, 496· **9:** 111-123, 169, 170, 179-180, 214, 238, 239, 257, 264-265, 395, 396, 498-501, 518-519· **10:** 27, 110-111, 114, 130, 264-266· **11:** 37, 59-61, 93, 95, 163-164, 391-395, 397-401

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στήν —: (1958), **3:** 271-291, 305· (1975), **8:** 381-391· (1978), **10:** 110, 112, 200-215· (1979), **11:** 267-273

ἐπίσκεψη προέδρου Χόυς στήν Ἑλλάδα (1956), **2:** 84· ἐπίσκεψη καγκελλαρίου Σμίτ στήν Ἑλλάδα (Δεκέμβριος 1975-Ἰανουάριος 1976), **9:** 111-123· ἐπίσκεψη ἀντικαγκελλαρίου Ἔρχαρτ στήν Ἑλλάδα (1959), **4:** 146-148

βλ. καί ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Οὐγγαρία, ἐξέγερση στήν —, **2:** 142, 202, 204, 212, 217, 225-228, 233-234· σχέσεις μέ —, **5:** 292· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1979), **11:** 254-258

Πακιστάν **9:** 325, 355-361· **10:** 282· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στό —, (1976), **9:** 355-361· βλ. καί ΚΥΠΡΟΣ, μεσολάβηση Ζ.-Α. Μπούτο

Πολωνία, **10:** 357· **11:** 164

Πορτογαλία, **9:** 508, 510

Ρουμανία,

(1955-1963), **2:** 150, 417-422, 445-446· **3:** 74· **4:** 89-90, 125-126, 466· (1974-1980), **8:** 142-143, 330-331, 493, 499, 500· **9:** 280, 395, 400-401· **11:** 20-21, 127, 128, 401, 438

ἐπισκέψεις Κ.Κ. στή —: (1975), **8:** 395-409· (1979), **11:** 43, 61, 75-79

ἐπίσκεψη προέδρου Τσαουσέσκου στήν Ἑλλάδα (1976), **9:** 170-176

βλ. καί ΒΑΛΚΑΝΙΑ

Σαουδική Ἀραβία, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στή —, (1979), **11:** 45-51, 61, 79· βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Σενεγάλη, **11:** 280-281

Σουδάν, **2:** 391

Σουηδία, **9:** 280· **10:** 398

Συρία, **2:** 39, 462· **11:** 195· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στή —, (1979), **11:** 51-54, 61, 79· βλ. καί ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ταϋλάνδη, διέλευση Κ.Κ. ἀπό —, (1979), **11:** 304

Τουρκία,

(1955-1963), **1:** 225-226, 256-257, 260, 272-273, 277-278, 281-284, 285-288, 292-293, 319-321, 325-329· **2:** 43, 119, 322-323, 416-417, 443-444, 501-502· **4:** 34, 40, 155, 116-122, 167-169, 233-234, 307-309 400, 423-427· **5:** 429-433· συναντήσεις Κ.Κ. - Μεντερές: (Ζυρίχη, 5-11.2.1959), **3:** 392-399· (Λονδίνο , 17-19.2.1959), **3:** 400-410·

(1967-1974), **7:** 34, 124-125, 207-209, 214· (1974-1980), **8:** 38-41, 57, 156, 157-158, 184, 199-200, 259, 269-271, 295-296, 297-299, 308-311, 338-340, 357, 362, 391, 392-393, 420-423, 451, 452, 476-477, 499· **9:** 15, 17, 40, 52-56, 78-81, 100-101, 104-105, 158-170, 198-212, 233, 251, 254-257, 271-282, 287-290, 295, 303, 310-315, 318, 354, 383, 389-395, 404, 431, 447-448, 452-453, 464, 487· **10:** 62-63, 66-68, 86, 91-92, 125, 133-149, 199-200, 201-206, 232-238, 243-244, 247, 250-252, 264, 266, 273-275, 326, 329, 330-331, 378-382, 383-384, 386, 400, 412-413· **11:** 21-22, 29-32, 34, 38-40, 55-58, 61, 93-95, 112-113, 127, 128, 164, 192-195, 264, 280, 364, 369, 387, 395-396, 401-402, 415-416· συνάντηση Κ.Κ. - Ντεμιρέλ (Βρυξέλλες, 31.5.1975), **8:** 420-423· συνάντηση Κ.Κ. - Ἔτσεβίτ (Μοντραί, 10-11.3.1978), **10:** 133-149· πρόταση Κ.Κ. πρός — γιά σύναψη συμφώνου μή ἐπιθέσεως (Ἀπρίλιος 1976), **9:** 198-212

ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (7-12.5.1959), **4:** 59-77

βλ. καί ΚΥΠΡΟΣ, ΒΑΛΚΑΝΙΑ, ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς Ἑλλάδος μέ ΗΠΑ, ΝΑΤΟ, ΕΣΣΔ, Γαλλία, Ἰταλία, Μεγάλη Βρετανία, ΟΔ Γερμανίας)

Τσεχοσλοβακία, **9:** 465· εἰσβολή στήν —, **7:** 80· ἐπίσκεψη Κ.Κ. στήν —, (1979), **11:** 258-264

Τυνησία, **9:** 508

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, συμπαράσταση Κυβερνήσεως στο ἔργο —, **4:** 387-388· **5:** 295-296, 391-392, 597· **9:** 260, 264-265, 282, 348-352, 400, 479· **10:** 128-129· **11:** 189· **11:** εἰρηνεύσεως μέτρα, **1:** 296· **2:** 47, 58, 61, 159-162, 314-315· **3:** 222-223· **5:** 408-409, 518, 525, 581, 597, 616, 622-623· **6:** 20-21· **7:** 88· **9:** 86-87· πρόταση γιά σύσταση Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, **4:** 468-470, 490· ἀνέγερση Δικαστικοῦ Μεγάρου Ἀθηνῶν **5:** 295-296· **11:** 265-281· **12:** 90· ἀποκατάσταση εὐρυθμης λειτουργίας—, **8:** 58, 146-149, 152

ΕΘΝΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΡΕ), σύσταση —, **1:** 337-341, 382-383· ἑορτασμός γιά συμπλήρωση 10 ἐτῶν ἀπό ἵδρυση —, **6:** 202-209

ΕΚΚΛΗΣΙΑ, τῆς Ἑλλάδος: ἐνδιαφέρον γιά θέματα —, **2:** 34, 394· **3:** 184, 306, 349, 377· **4:** 36-37, 212· **5:** 149, 290, 301-302, 481, 597-598· **7:** 26, 206· **9:** 128, 298, 343-344· **11:** 19, 416

ΕΚΛΟΓΕΣ,

γενικές (1946), **1:** 43-44· (1950), **1:** 119-120· (1951), **1:** 144-145· (1952), 150-151· (1956), **1:** 263, 270-277, 294, 316, 331, 343-344, 346-347, 349, 359-360, 375, 377-381, 383-384· **2:** 167-168· (1958), **3:** 81-89, 97-109, 111-129· (1961), **5:** 177-223, ἀμφισβήτηση ἀποτελέσματος — **5:** 214-288 (passim), 301, 347-353, 379-387, 412-413, 462-463, 469, 506, 590-597· **7:** 90· (1963), **6:** 38-40, 42-65, 69-70, 77-79, 67-98, 287, 288, 289· (1964), **6:** 102-105, 120-121, 123, 124, 130, 282-285· (προκήρυξη — 1967), **6:** 263-264, 270, 275, 329-337· (1974), **8:** 174-176, 181, 188, 190-229· (1977), **9:** 503-507, 510-511, 514, 515, 519· **10:** 15-43

δημοτικές, **3:** 369· (1959), **4:** 34-35, 93, 107· (1975), **8:** 311-312, 323, 346-347, 356-357· (1978), **10:** 357

ἐκλογικός νόμος, (1951), **1:** 141-144, 148-149· (1956), **1:** 300-302· (1958), **3:** 75-79, 91-96· (1961), **5:** 75-82· συζήτηση γιά νέο - (1963), **6:** 26-27, 33, 37-40, 42-45, 51, 53· πρόταση γιά νέο — (1966-7), **6:** 262· (1974), **8:** 158-161· (1978), **9:** 464, 468

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΝΑΥΤΙΛΙΑ, ἀνάπτυξη —, **1:** 349-350· **2:** 55, 265-269, 317, 428· **3:** 46, 291, 303-304, 349, 350-351· **4:** 180, 206, 307, 430-433, 493· **5:** 86-87, 189, 198, 273-274, 289, 315, 407, 672, 684-685· **8:** 296, 363-364· **9:** 433, 482· **10:** 149-150, 344· **11:** 340, 489-490

ΕΝΕΡΓΕΙΑ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ,

πρόγραμμα ἐξηλεκτρισμοῦ, **2:** 34, 45-46, 96, 101, 131-132, 137-138, 263, 339-341, 411· **3:** 19, 118, 333-334, 346, 388· **4:** 24, 145, 277, 281-282, 392, 463, 471, 476· **5:** 63, 188, 313, 328-331, 481, 677-678· **6:** 73· **9:** 56· **11:** 340· βλ. καί ΑΘΗΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ἠλεκτροδότηση

ἐξόρυξη-ἐκμετάλλευση πετρελαίων Θάσου, **8:** 332-333, 357-358, 450-451· **9:** 58-59, 75, 84-86, 90-91, 94-95, 377· **10:** 394· **11:** 189, 215-217

γενικές κατευθύνσεις— (1975-1980), **8:** 356, 357-358, 363· **9:** 17, 57, 58-59, 164-165, 320, 352-353, 470· **10:** 298, 353-354· **11:** 188-189, 207, 211-214, 340-341

σύσταση-λειτουργία Ἐπιτροπῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας - ἐρευνητικοῦ κέντρου «Δημόκριτος», **4:** 235, 369, 437, 476· **5:** 139, 148, 678· **8:** 333, 354· **9:** 467

ἀντιμετώπιση πετρελαϊκῆς κρίσεως (1979-), **11:** 49-50, 95-97, 187, 188-189, 190-191, 195-197, 198-199, 207, 211, 217, 222, 235-238, 245, 279-280, 315-318, 322-325, 333, 344, 386-387, 414-415

βλ. καί ΕΡΓΑ ἐνεργειακά, ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ,

1950, Σεπτέμβριος-Νοέμβριος, ὑπουργία Κ.Κ., **1:** 129-137

1955-1963, κατάσταση ἑτοιμότητας - ἐνίσχυση —, **1:** 130-132, 136, 280, 284-285· **2:** 141, 142, 169, 198, 256, 258, 274-275, 291-292, 349, 383, 460-461· **3:** 133, 135, 167-169, 179, 207-208, 219, 220, 268, 295, 337· **4:** 61, 104, 152-153, 160, 161, 164-166, 214-215, 228, 260, 268, 388, 422, 436, 442· **5:** 28-29, 45, 96, 121-125, 156-157, 165-166, 254, 260, 285, 303, 319-321, 322-324, 332-333, 353-357, 378, 415, 417-419, 421-422, 436-437, 452, 465, 475, 481-483, 490, 512-515, 585, 598-600, 618-620, 661-663, 664, ὑπηρεσιακές μεταβολές - λειτουργία —, **1:** 130, 133-134, 136, 137· **2:** 274· **3:** 234· **4:** 26, 206, 422, 463· **5:** 246, 516-517, ἐκτέλεση δημοσίων ἔργων μέ τή συμβολή —, **2:** 264, 288-289· **3:** 68-69, 414· **4:** 39-40, 483

1963-1967, ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, **6:** 136, 179-180, 194, 195-198, 240, 261-262, 272-275, 290, 298, 299, 302, 306, 313-314, 319, 323, 325, 332, 336, 337

1967-1974, ἐνδιαφέρον Κ.Κ. γιά —, 18, 19-20, 26, 27, 34, 39-42, 44-46, 54-55, 56, 57, 59-60, 80, 102-103, 104, 113, 131, 135-136, 170, 177-181, 182-187, 203-204, 208-209, 239, 249, 270, 271, 307, 309-310, 326, 327, 335, 337, 341

1974, Ἰούλιος-Ὀκτώβριος, κατάσταση ἑτοιμότητας - ἐνίσχυση —, **8:** 33-34, 51-53, 61, 71-75, 144-145, 153, 178, 215· διερεύνηση δυνατοτήτων γιά ἀνάληψη στρατιωτικῆς δράσεως στήν Κύπρο, **8:** 74-75, 84-85, 85-88, 93, 98-102, 239-240, 244-245· ἀποκατάσταση εὐρυθμης λειτουργίας —, **8:** 34-36, 50-51, 53, 61, 66, 67-69, 112-113, 127, 136, 140-142, 162, 168, 169,

174, 176, 188-190, 198, 200, 215, 252, 257, 323-327, 351
1974-1980, κατάσταση ετοιμότητας - ενίσχυση —, **8:** 236, 248-249, 259, 279-280, 295, 338, 347, 368, 370, 383-385, 395, 411, 446, 473-474, 505-509· **9:** 25-26 32, 76-77, 83, 89-99, 118, 157-158, 164, 165, 176-180, 184-189, 199, 228, 239, 252, 287, 303, 329, 370, 404, 431, 465, 473· **10:** 17, 40-41, 69-70, 82-84, 86, 110, 273, 305-306, 351-354, 387· **11:** 20, 98, 104, 214, 218, 335-336, 386-388, 401-402, 430, υπηρεσιακές μεταβολές - λειτουργία —, **8:** 61, 112-113, 287, 296, 327· **9:** 128, 218, 297, 400, 431, 502· **11:** 98, 374
ανάπτυξη πολεμικής βιομηχανίας, βλ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, βλ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ, ΚΥΠΡΟΣ

ΕΡΓΑ,
εγγειοβελτιωτικά, γενικά περί προγράμματος, **1:** 154, 170, 172, 175-176, 246-248, 255, 331-335· **2:** 45, 53-54, 91, 238, 261-262, 264, 320, 336-337, 457· **3:** 257, 337· **4:** 44-45, 176, 208, 303, 502· **5:** 185-186, 265-266, 276, 542, 679· **6:** 79-80· **8:** 358, 375· **9:** 131, 132-134, 198, 371· **10:** 89-90· **11:** 351· Αλιάκμονα (βλ. Θεσσαλονίκης πεδιάδα)· Αλφειού, **3:** 336· **4:** 235, 486· **5:** 170, 186, 200-201, 265, 276· **8:** 345-346· **9:** 131-372· **11:** 351· Αξιού (βλ. Θεσσαλονίκης πεδιάδα)· Αργολικού πεδίου, **5:** 200· **8:** 346· **11:** 351 (σύλληψη πηγών Αναβάλου)· Άρδα (βλ. Έβρου)· Άρτας, **1:** 179, 211, 238, 255, 335· **2:** 98, 262· Αχελώου, **1:** 172, 176, 185, 204-206, 211, 225, 246, 255-256, 331, 334-335· **2:** 98, 238, 336, 416, 457, 459, 504-505· **3:** 117, 118, 336, 399-400· **4:** 44, 235, 470-471, 485· **5:** 265, 276· **8:** 345-346· **9:** 131, 371· **11:** 351· Αχέροντα, **1:** 176, 179, 238, 332· **3:** 336· **4:** 235, 486· **5:** 276· Βοιωτικού Κηφισού, **9:** 345· **11:** 351· Έβρου (-Άρδα), **1:** 173, 225, 244-248, 255-256· **2:** 53, 98, 238, 262, 408, 504· **3:** 336· **4:** 44, 486, **5:** 265-266· Εύηνου, **2:** 336· Θεσσαλίας πεδιάδα (Κάρλα-Κακκάρα), **1:** 332, 334-335· **2:** 98, 238, 262, 327, 334-336, 358-360· **3:** 118· **4:** 44, 235, 486· **5:** 160, 276· Θεσσαλίας υπόγεια ύδατα, **1:** 160· **9:** 131· Θεσσαλονίκης πεδιάδα (Αλιάκμονας-Άξιός), **1:** 154, 165, 167-168, 170, 175, 176, 182, 185, 189, 190, 211, 225, 226, 246-249, 255-256, 331, 334-335· **2:** 53, 98, 238, 262, 320, 336, 416, 457, 504-505· **3:** 118, 260, 336· **4:** 235, 461, 486· **5:** 265, 276· **8:** 346, **9:** 131· **11:** 351· Ιεράπετρας, **8:** 346· **9:** 372· **11:** 351· Ιωαννίνων πεδιάδας (Λάγκαστα-Λάψιστα), **1:** 173, 176, 185-189, 190, 204, 206-207, 225-226, 237-238, 255-256, 331-332· **2:** 53, 98, 238, 262, 327, 336, 387, 486, 504· **3:** 118, 336· **4:** 369, 486· **5:** 276· Κακκάρας, (βλ. Θεσσαλίας πεδιάδα) Καλαμά, **1:** 173· **2:** 98, 262, 336, 504· **3:** 118, 336· **4:** 235, 486· **5:** 265, 276· Κάρλας, (βλ. Θεσσαλίας πεδιάδα)· Κρήτης δυτικής, **2:** 336, 262· Κωπαΐδας, **2:** 430-432· **3:** 336· **4:** 235, 486· **5:** 265, 276· Μέγδοβα (βλ. Ταυρωποῦ)· Νέστου, **1:** 154, 173, 176, 182-183, 189, 211, 246, 256, 335· **2:** 53, 98, 262, 504· **3:** 118, 336· **4:** 235, 287-290, 486· **5:** 127, 265, 276· **8:** 345-346· **9:** 372· **11:** 351· Πηνειού, **1:** 154, 169, 176, 255, 335· **2:** 98, 336, 504· **3:** 118, 336· **4:** 176, 235, 486· **5:** 169-170, 186, 169-170, 200-201, 265, 276· **8:** 345· **9:** 131, 134, 371· **11:** 351· Στρυμόνος, **1:** 156, 173, 175-176, 211, 254, 255, 331, 335· **2:** 53, 98, 238, 262, 336, 361· **4:** 485-486· **5:** 265· **8:** 345· **9:** 131· **11:** 351· Ταυρωποῦ (Μέγδοβα) **3:** 118· **4:** 235, 437, 486· **5:** 127, 265· **8:** 345· **11:** 251· Χαβρία, **1:** 176, 189, 190, 204, 225-226, 256, 331, 335· **2:** 262, 336, 504· μικρότερα -τοπικά έργα, **1:** 160, 173, 175-176, 188, 211, 225-226, 255-256, 331-333· **2:** 98, 262, 335, 336, 408, 504· **3:** 118, 230, 234, 336· **4:** 44-45, 235, 486· **5:** 265, 276, 410· **8:** 345-346· **9:** 38, 131, 132-134, 371, 372· **11:** 351
ενεργειακά, γενικές κατευθύνσεις προγράμματος—, **1:** 280, 297-298· **2:** 339-341, 411, 457-458· **4:** 491· **5:** 188, 678· **9:** 320· **10:** 298· **11:** 340-341· Αλιάκμονα, **9:** 17· **11:** 341· Αλιβερίου, **1:** 331· **4:** 491· **10:** 298 Αράχθου· **9:** 17, 19· **10:** 89· **11:** 341· Αχελώου, **1:** 172, 185, 297-298· **2:** 339-340, 411, 456· **3:** 19, 24, 117, 134, 210, 333-334, 346, 399-400· **4:** 181, 183-186, 234, 236, 282, 287, 325, 392, 394, 470-471· **5:** 85, 188, 276, 313, 330, 481, 678· **9:** 17· **11:** 341· Άώου, **11:** 341· Εδεσσαίου, **1:** 172, 185, 331· **2:** 339-340, 458· **3:** 19, 333· **4:** 181, 282, 491· **5:** 276, 330, 678· Λάδωνα, **1:** 185, 331· **4:** 491· Λάρυμνα, **2:** 341· Λαυρίου, **10:** 298· **11:** 341· Λούρου, **2:** 339-340, 458· **4:** 236, 282, 491· **3:** 19· **5:** 330· Μεγαλοπόλεως, **4:** 45, 213, 304, 461· **5:** 82, 200, 276, 328, 330, 423, 481, 678· **9:** 17· **11:** 341· Μέγδοβα (βλ. Ταυρωποῦ)· Νέστου, **9:** 17, 103· **11:** 341· Πτολεμαΐδας (-Αμυνταίο), **1:** 280, 297-298, **2:** 45, 149-150, 263, 319-320, 339-340, 341, 384-385, 389-390, 411, 458· **3:** 19, 134, 210, 260, 291, 333, 346, 490· **4:** 45, 128, 181, 213, 236, 282, 392, 394, 491· **5:** 85, 276, 330, 423, 481, 678· **9:** 17, 32, 95, **11:** 341· Ταυρωποῦ (Μέγδοβα), **1:** 172, 185, 297-298, 323-325, 331· **2:** 45, 98, 151, 263, 339-340, 358-360, 458· **3:** 19, 150, 333· **4:** 135, 181, 236, 282, 394, 437-438, 491· **5:** 330, 480-481, 678· βλ. καί ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ, Κ., (1963-1974)
έξωραϊστικά, **1:** 154, 170, 171, 172, 173, 179, 182-185, 188-191, 192-196, 209-212, 217-218, 224, 228-229, 236-237, 249, 332· **2:** 123-125, 176, 185, 260, 271-274, 361-364, 388, 389, 429-430, 504-504· **3:** 73, 165-166, 350-351, 422· **4:** 32, 99, 376, 420, 496, 497· **5:** 118, 265, 402, 478, 491, 622· **8:** 351, 475· **9:** 160, 228, 295-296, 302, 316-317· **11:** 426· βλ. καί ΑΘΗΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, έξωραϊστικά ΕΡΓΑ
λιμενικά, κατασκευή τοπικών έργων: **1:** 154, 175, 204, 209, 238, 249-250, 254, 256, 332· **2:** 97-100, 263, 271, 288, 337, 395· **3:** 221, 336, 364· **4:** 78, 145, 176, 235, 245, 283, 290, 303, 476, 485, 491, 496, 526· **5:** 265, 276, 402, 478, 682· **9:** 258-259, 371· **11:** 350-351, 491· Πειραιάς, Οργανισμός Λιμένος—, **1:** 154, 157-158, 162-163, 170, 190-192, 204, 212-213, 216-217, 233-236, 254-255· **2:** 159, 238, 265, 389, 430· **4:** 39, 144, 283, 433· **5:** 265, 478, 682· Θεσσαλονίκη, **1:** 154, 160-161, 165-166, 167, 170-171, 173-174, 183, 332· **2:** 288· **3:** 320· **4:** 283, 290, 303, 485, 498· **5:** 265, 682· **9:** 287, **11:** 350, 495· Πάτρα, **1:** 168, 169· **2:** 216-217, 260, 288· **4:** 283, 460, 485· **5:** 265, 682· **11:** 350
δδοποιίας, γενικά, **1:** 154, 161, 167, 171-172, 173, 174, 176, 178, 188-189, 192-193, 194, 221-224, 238-242, 256, 332, 334-335· **2:** 150, 260-262, 504· **3:** 270, 336, 348, 387, 414· **4:** 245, 328, 483-484· **5:** 188-189, 277, 542, 682· **6:** 73· **9:** 132· **10:** 89· **11:** 346-349, 491· περιοχή ευρύτερη Αθηνών, **1:** 162, 171, 172, 173, 174-175, 179, 182, 183, 189,

192, 193-194, 196, 211, 221, 224, 240, 255-256, 332· **2:** 123-125, 238, 265, 285-287, 318-319, 389· **3:** 20, 364· **4:** 42-44, 98, 376, 420, 495· **5:** 118, 266, 402, 420, 440-441, 589-591, 683· **8:** 353-354· **9:** 316, 372· **10:** 292-293, 390-392, 397· **11:** 346, 347, 348, 349, 416, 492· Θεσσαλονίκης, **1:** 165, 170, 174-175, 178, 183, 190, 220, 221, 228-229, 256· **2:** 388· **3:** 230· **4:** 99, 420, 437, 497· **5:** 118, 402, 491· **9:** 228· **11:** 347-348, 416, 494· δδική άρτηρία Άθηνῶν-Θεσσαλονίκης-Εὐζώνων, **1:** 154, 156, 160, 167, 173, 183, 188, 211, 241, 332· **2:** 238, 263, 286· **3:** 19, 134, 270, 333-334, 336· **4:** 44, 160, 176, 215, 236, 245, 287, 303-304, 315, 437, 483-484· **5:** 189, 265, 277, 401, 444-446· **11:** 346, 348· Θεσσαλονίκης-Καβάλας-Ἔβρου, **1:** 154, 179, 188, 209, 211, 241, 332· **2:** 238, 263, 286, 318-319, 408· **3:** 19, 336· **4:** 437, 484· **5:** 189, 265, 277, 401· **9:** 371· **11:** 346-347· Ἀθηνῶν-Κορίνθου-Πατρῶν, **1:** 154, 160, 168· **3:** 334, 336· **4:** 176, 245, 484· **5:** 189, 265, 401, 504, 277· **9:** 371· **10:** 293· **11:** 346, 348· Κορίνθου-Τριπόλεως-Καλαμάτας, **9:** 371· **11:** 347· δδικό δίκτυο Βόρειας Ἑλλάδος, **1:** 156, 167, 173, 174-175, 179, 183, 185, 190, 211, 220, 229, 241, 256, 332· **2:** 97-98, 100, 263, 286, 318-319, 408· **3:** 19-20, 230, 333-334, 336, 364· **4:** 44, 79, 328, 484· **5:** 189, 265· **9:** 104, 258-259, 371· **11:** 346, 347, 348, 349· Κεντρικῆς Ἑλλάδος, **1:** 162, 167, 173, 174-175, 211, 221, 222-223, 256, 332, 335· **2:** 97-98, 238, 263, 286-287, 318-319· **3:** 20, 270, 364· **4:** 136, 245, 484· **5:** 265, 277, 401· **9:** 371· **10:** 285· **11:** 346, 347, 348· Δυτικῆς Ἑλλάδος, **1:** 154, 162, 167, 173, 174-175, 192, 214, 221, 242, 244, 256, 332· **2:** 97-98, 100, 238, 263, 286-287, 318-319· **3:** 19, 333-334, 336, 364· **4:** 79, 152, 176, 245, 369, 484· **5:** 189, 265, 277, 401· **9:** 258-259, 371· **11:** 346-348· Πελοποννήσου, **1:** 154, 173, 174-175, 192, 211, 212, 221, 241, 256, 332· **2:** 97-100, 238, 263, 286-287, 318-319· **3:** 20, 73, 334, 336, 364· **4:** 484-485· **5:** 189, 265, 277, 401, 412· **9:** 258-259, 371· **10:** 285· **11:** 346, 347, 348· Κρήτης καί νήσων, **1:** 163, 174-175 188, 221, 253-254, 256, 332, 335· **2:** 97-98, 263, 286-287, 318-319· **3:** 20, 333, 364· **4:** 484· **5:** 412, 277· **9:** 258-259, 371· **11:** 347, 348, 349

συγκοινωνιακά, σιδηροδρομικό δίκτυο, **1:** 332· **2:** 98, 263, 408, 505· **3:** 333 334· **4:** 236, 487· **5:** 159-160, 165, 189, 277, 299· **8:** 345-346· **9:** 102, 104· **10:** 89, 283, 286-287, 289· **11:** 402, 491, 497· ὑποδομή άστικῶν συγκοινωνιῶν, **1:** 192-193, 179-182, 190, 209· **2:** 125, 364, 505· **3:** 337, 351, 392· **4:** 103, 245, 376, 495· **5:** 152, 266· **9:** 259· **10:** 89-90, 194, 287-292· **11:** 402, 494· κατασκευή-έπέκταση άεροδρομίων, Ἑλληνικοῦ, **3:** 20, 230, 334· **4:** 236, 245, 274-275, 485· **5:** 189, 265-266, 277, 388-389, 401, 683· **9:** 135, 354, 371· **10:** 283-286, 288-291· **11:** 345, 403, 491· Θεσσαλονίκης, **3:** 20· **4:** 236, 420, 485, 498· **5:** 265, 401, 491· **9:** 371· **11:** 345, 491, 497· ἐπαρχιακῶν πόλεων, **2:** 97-98· **3:** 20, 334, 336· **4:** 45, 236, 245, 369, 442, 476, 485· **5:** 189, 265, 277, 401· **9:** 259, 354, 371· **10:** 89· **11:** 403, 491· κατασκευή μετρό, **9:** 82, 135, 218, 354· **10:** 88, 194-196, 283, 288-291· **11:** 402-403, 419, 491· βλ. καί ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

τουριστικά, περιοχή Ἀθηνῶν, **2:** 5, 100, 125, 174-175, 274, 278-279, 373, 430, 459· **3:** 26, 231, 334, 348, 350, 354-355, 362-364, 402· **4:** 45, 78-79, 102-103, 136, 178-180, 236, 244, 422, 496· **5:** 262, 263, 276, 363, 402, 475, 533· **9:** 215, 316-317, 369-370· Θεσσαλονίκη, **2:** 185, 388· **4:** 78-79, 100, 236, 244, 497-498· **5:** 277, 402, 491, 533· **9:** 369-370, 295-296· Βόρεια Ἑλλάδα, **2:** 50-51, 97, 373· **3:** 231, 356-357, 362-364, **4:** 46, 78-79, 236, 422· **5:** 262, 277, 363, 474-475· **8:** 518· **9:** 215, 369-370· Κεντρική Ἑλλάδα, **2:** 50-51, 97, 263, 373-374· **3:** 334, 358-364· **4:** 45-46, 78-79, 136, 236, 422· **5:** 160, 262, 363, 474-475· **9:** 215, 369-370· Δυτική Ἑλλάδα, **2:** 50-51, 97, 373-374, 388· **3:** 350-354· **4:** 45, 78-79, 145, 236, 422· **5:** 263, 276, 363, 474-475· **9:** 215, 369· Πελοπόννησος, **2:** 50-51, 97, 263, 373-374· **3:** 73, 334, 358-364· **4:** 23, 45, 78-79, 236, 422, 527· **5:** 262, 276-277, 363, 474-475· **9:** 369-370· Νησιά Αἰγαίου-Κρήτη, **2:** 50-51, 100, 263, 373-374· **3:** 221, 231, 334, 355-357, 359-364· **4:** 16, 46, 78-79, 236, 282, 377, 422· **5:** 262, 276-277, 363, 474-475· **9:** 369-370· Νησιά Αἰγαίου - Κρήτης, **2:** 50-51, 100, 263, 373-374· **3:** 221, 231, 334, 355-357, 359-364· **4:** 16, 46, 78-79, 236, 282, 377, 422· **5:** 262-263, 277, 363, 410-412, 417, 474-475· **9:** 369-370· Βλ. καί ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ὑδρευτικά, **1:** 182· **3:** 336-337· **4:** 487· **9:** 372· **11:** 353, βλ. καί ΑΘΗΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ὑδροδότηση

μικρά κοινωφελῆ (1956-1963), **2:** 96-98, 100, 261-262, 457· **3:** 18, 118, 184, 333-334, 348, 387· **4:** 51, 236, 257, 476, 486-487· **5:** 683

ΕΡΓΑΣΙΑ, ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ἀπασχόληση, **1:** 52· **2:** 46, 55-56· **3:** 145· **4:** 56-57, 166-167, 278· **5:** 134-135, 155, 188, 197, 255, 384, 456· **10:** 55, 268, 314, 340, 360-361· **11:** 211, 219· συλλογικές συμβάσεις, **1:** 52-53, 299-300· **2:** 351· **3:** 145, 215-218, 347· **4:** 255-256, 381, 385-386, 428· **5:** 388-391· **8:** 328-330· **9:** 367, 380-381· **10:** 268, 358· **11:** 325· ἐπιδότηση ἀνεργίας, **1:** 52, 299, 311-312· **2:** 55-56· **3:** 166-167, 347· **4:** 186· **5:** 188· συνθῆκες-ἀμοιβή ἐργασίας, **1:** 52-53, 299· **2:** 349-350, 365· **3:** 105, 131-132, 145, 347, 386· **4:** 186· **5:** 155, 188, 197-198, 464-465, 534-535, 675· **6:** 73-74, 206, **8:** 358, **9:** 367, 380-381, 434· **10:** 59, 70, 123-124, 268, 314, 358-360, 405· **11:** 24, 197, 219, 325, 485-486, βλ. καί συλλογικές συμβάσεις· συναντήσεις-διαπραγματεύσεις μέ συνδικαλιστική ἡγεσία, **2:** 62, 352, 364-365· **4:** 104, 127-128, 255-256, 328, 381, 385-386, 529· **5:** 517· **9:** 212-214, 371, 434· **10:** 54, 222, 396· **11:** 36, 64, 197· ἀποκατάσταση (Ἰούλιος-Ὀκτώβριος 1974) —, προστασία συνδικαλιστικῶν ἐλευθεριῶν, **8:** 57, 156, 170, 176-178, 182, 307· **8:** 328· **9:** 233-234, 473-474· ἐπίσκεψη Γ. Διευθυντῆ ΔΟΕ στήν Ἀθήνα (1978), **10:** 330· κοινωνική ἀσφάλιση, βλ. καί ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ),
θέση Ἑλλάδος ἔναντι - (1955-1959), **2:** 385-386, 413-414, 461, 470, 485· **3:** 74, 89-91, 214, 255, 271, 279-280, 326, 327-329, 376-377· **4:** 22, 37-39, 94-95,
Σύνδεση Ἑλλάδος μέ—,

διαπραγματεύσεις (1959-1961), **4:** 131-132, 146-148, 152, 162-163, 170-173, 195-199, 206-208, 242, 264-266, 299, 309-313, 326, 339-342, 342-344, 348-366, 369-371, 386-387, 394-396, 400-402, 405, 428-429, 437, 442, 451-455, 461, 465-467, 471-473, 478-481, 487-488, 498-500, 507-508-509, 512, 520-521, 521-523, 524, 527-528, 532-544· περιεχόμενο Συμφωνίας

Συνδέσεως, **4:** 545-559· Μονογραφή Συμφωνίας (30.3.61) **4:** 532-544

Τελετή ὑπογραφῆς Συμφωνίας —, 9.7.61 **5:** 104-117· ἐπικύρωση-θέση σὲ ἰσχύ Συμφωνίας Συνδέσεως, **5:** 292-295, 441-442, 496-501

ἐφαρμογή Συμφωνίας Συνδέσεως **5:** 26-27, 67-61, 94-95, 96, 137-139, 231-232, 249, 303-304, 474, 658-659· **6:** 72, 74· ἐπίσκεψη Καραμανλῆ στήν ἕδρα - **5:** 336-338, 342-343· συμμετοχή Ἑλλάδος στήν πολιτική συνεργασία **5:** 127-129, 244-245, 296-299, 392-393· **10:** 262, 266,

ἀναστολή διατάξεων Συμφωνίας Συνδέσεως, **7:** 20-25, 113, 145, 155, 171, 269, 287, 299, 304, 306-307, 310, 314· ἐπανενεργοποίηση Συμφωνίας Συνδέσεως (1974)· **8:** 112, 115-116, 133, 148-152, 158, 238, 249-250, 364-366, 370, 381, 456, 484-485· Β χρηματοδοτικό πρωτόκολλο, **8:** 484· **9:** 398-399· **10:** 86-87

Ἔνταξη Ἑλλάδος στήν —,

αἴτηση ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, **8:** 446-450

περίοδος διαπραγματεύσεων, διαβουλεύσεις ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως μὲ Ἐννέα, **8:** 149-152, 158, 184, 249-250, 327-328, 353, 359, 364-374, 381-391, 411-412, 420, 441, 445, 446, 447-450, 451, 453-456, 456, 457-458, 483, 484-485· **9:** 22-37, 42-52, 62-71, 102, 111-122, 152-157, 168-169, 230, 238, 239, 248, 251-252, 266-269, 291, 296, 297, 298, 308-309, 325-329, 333, 336, 377, 386, 398-399, 411, 417, 425, 428-431, 434-442, 453-458, 464-466, 474-475, 490, 496, 498-501, 515· **10:** 79-80, 101-116, 118, 121, 131, 153-172, 173, 178, 190, 200-206, 231, 260, 266, 275-276, 333-345, 348-350, 370-378, 387, 396, 399-400, 400-401, 406-409, 413-419· **11:** 35, 40, 59-60, 91-93, 99-104, 131-134

ἐκτιμήσεις - προοπτικές ἐνόψει ἐντάξεως, **8:** 109, 160-161, 178, 191, 202, 208, 211, 217, 259, 262-265-281, 290, 327-328, 350, 354, 360, 364-374, 377, 379, 380, 381-391, 431, 446-450, 451, 456-458, 477, 484-485, 516· **9:** 15, 21, 26-37, 42-52, 62-71, 75, 76, 80-81, 111-122, 127, 135, 152-157, 166-167, 182, 228, 230, 239, 245-246, 248, 251-252, 266-269, 287, 291-292, 297, 298, 299, 303-304, 313-315, 325-329, 333, 336, 337, 345, 348, 353, 363-364, 384-386, 401, 411-416, 421, 427, 444, 445, 452-453, 453-458, 464-466, 474-475, 498-501, 513· **10:** 16-17, 22-24, 27-30, 38-39, 42, 46-52, 54-55, 56, 58, 65, 68-73, 76-78, 86-87, 88-90, 101-116, 118-119, 121-123, 130, 153-172, 180-188, 191, 193, 196-197, 200-206, 215-220, 227, 234, 262, 266-272, 312-317, 320, 329, 333-345, 346, 370-378, 400-401, 409, 413-423, 424· **11:** 15-18, 23-28, 33-34, 41-42, 46, 49, 66-67, 73, 99-104, 107, 120, 131-134, 139-163, 164, 165-166, 169-185, 207-208, 215, 234, 267-280, 281, 286, 288-291, 306-308, 310-311, 314, 334, 338, 339, 354, 365-368, 372-373, 375, 410-414

συμφωνία γιά — **10:** 413-424· Τελετή ὑπογραφῆς Συνθήκης Προσχωρήσεως· **11:** 40, 139-151· Σχόλια ἑλληνικοῦ καί διεθνοῦς τύπου, **11:** 151-163· κύρωση Συνθήκης ἀπό τήν Βουλή, **11:** 169-185· ἀντιδράσεις πολιτικῶν κομμάτων καί κοινωνικῶν φορέων, **11:** 151, 169-170, 176-185, 368, 372-373· Περιεχόμενο Συνθήκης, **11:** 475-483

κυβερνητικά Μέτρα ἐνόψει ἐφαρμογῆς — (Μάιος 1979 - Μάιος 1980), **10:** 118· **11:** 199, 284, 326-328, 334, 406-407, βλ. καί ἐκτιμήσεις - προοπτικές ἐνόψει ἐντάξεως

βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΕΥΡΩΠΗ, ἀπόψεις Κ.Κ. περί ἑνωμένης —, **5:** 100, 110, 336, 442, 498, 568, 570, 624· **6:** 89· **7:** 171· **8:** 173, 184, 191, 259, 366, 370, 377, 379, 383, 387-389, 412, 431, 448, 456-457· **9:** 21, 26, 29, 37, 44, 48, 68, 76, 99-100, 112-114, 169, 236, 266, 326-328, 344-345, 444-445, 456· **10:** 30, 68-69, 104-105, 118, 158, 160, 165, 166, 168, 170, 181, 200, 206-215, 217, 220, 234, 338, 375-376· **11:** 123, 131-133, 139-140, 142-146, 162, 171-172, 190, 288-289, 307, 407-414

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ,

ἀποχετευτικά ἔργα, **1:** 190· **4:** 99, 437, 498· **9:** 372· **10:** 198· **11:** 352, 416, 496-497

ἐξωραϊστικά **1:** 170, 183, 188-191, 211, 228-229· **2:** 185, 361-364, 388, 505· **3:** 230· **4:** 96-103, 290, 420, 436, 497-498· **5:** 82, 118, 165, 402, 491, 622, 683· **9:** 228, 230, 295-296, 369· **10:** 317· **11:** 494-498

ἠλεκτροδότηση, **1:** 58-60, 67-68

ὑδροδότηση, **8:** 319· **9:** 228, 372· **10:** 90· **11:** 353, 496-497

Διεθνής Ἔκθεση —, παρουσία Κ.Κ. στά ἐγκαίνια —, **2:** 151-154, 411-413· **3:** 229-230, 339· **4:** 155-158, 388-393· **5:** 160-165, 452-459· **8:** 140, 512-518· **9:** 291-296· **10:** 311-316· **11:** 207-214

βλ. καί ΕΡΓΑ, ὁδοποιίας, λιμενικά, συγκοινωνιακά, τουριστικά, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ, Κ.

1946-1963, 1974-1980, passim

Νοέμβριος 1963 - Ἰούλιος 1974

ἀπόφαση γιά ἀποχώρηση ἀπό τήν ἐνεργό πολιτική, **6:** 97-98, 108-117, 147, 279-282, 284

συκοφαντικές ἐπιθέσεις σὲ βάρος — (1964-1965), **6:** 101-102, 125-128, 131-132, 136-147, 153-155, 179, 192, 291-292, 294-298, 302-305, 307-305, 307-308· **6:** πρόταση περί παραπομπῆς — ἐνώπιον Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, **6:** 157-167, 172-192, 312, 314-316, *320*, 339-367· **7:** 80· δήλωση περισυσιακῆς καταστάσεως —, **6:** 151-153

θέμα ἐπανόδου — στήν Ἑλλάδα, **6:** 141-144, 193, 201, 210-211, 219-223, 233-234, 241-244, 256-261, 286, 312, 319, 321-325, 328· **7:** 97-102, 106-112, 130, 136, 145-146, 149-164, 187-189, 257-258, 262-265, 272, 278-279, 280-281, 286, 292-293, 294-299, 301-306, 308-309, 311-316, 322-324, 328-338, 340-342, 344-345, 347· ἐπάνοδος — στήν Ἑλλάδα, **7:** 224-237

δηλώσεις — κατά τήν δικτατορία, **7:** 19-20, 51-59, 112-124, 169-173, 181-182, 190-193, 214, 220, 230, 232, 251-252, 268-269, 316-322, 325-326

ἐπιστροφή — στήν Ἑλλάδα, **7:** 224-237, 354-356, 359-362· μηνύματα ξένων ἡγετῶν πρός —, **8:** 17-20, 220-222· δηλώσεις γιά πολιτική μεταβολή-ὁμιλίες, **8:** 29-30, 41, 94-95, 126-127, 205-207, 136-139, 374· συνεντεύξεις, **8:** 186-187, 229, 359-362, 378-380· **9:** 20-21, 61-62, 333-336, 344-347

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ,

ὑγεία, 5 ετές πρόγραμμα — (1960), **4:** 46, 382· **5:** 189, 563· Ἵδρυση Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Ὑγείας - γενικές κατευθύνσεις (1975-), **9:** 248-249, 404-405, 462, 501-502· **11:** 222, 432· νοσοκομεῖα-ἰατρικά κέντρα, **1:** 332-333· **2:** 97, 100, 154, 263, 270, 364· **3:** 20, 44, 230, 347· **4:** 46, 258-259, 300, 382, 405, 460· **5:** 188, 299, 410, 674· **9:** 93, 228, 286, 386-387, 404-405, 501-

502· **10:** 149, 199· **11:** 36, 222, 432, 497· ἰατρική περίθαλψη δημοσίων ὑπαλλήλων-συνταξιούχων, **1:** 310, 344-345· **2:** 472· **3:** 294, 325, 327· **4:** 435, 437· **5:** 132, 170-171, 563· **9:** 249· **11:** 325· ἰατρική περίθαλψη ἀγροτῶν, **1:** 312-315· **2:** 91, 191· **3:** 118, 347, 354· **4:** 314, 382· **5:** 186, 674· **6:** 81· **9:** 249, 405, 462, 501-502· **10:** 25· **11:** 222· συνθῆκες ἐργασίας ἰατρῶν, **2:** 104, 191· **4:** 314-315, 372-373· **9:** 502· **11:** 222, 432

κοινωνική ἀσφάλιση, γενικές κατευθύνσεις, **1:** 52, 299, 311-312· **2:** 46, 56, 472· **3:** 145, 303, 334, 347· **5:** 255, 534-535· **9:** 248-249, 461-462· **10:** 71, 81, 197-198, 222-223· **11:** 438-442· ἀγροτῶν —, ΟΓΑ, **1:** 312-315, 325· **2:** 91· **3:** 102, 118, 234-236· **4:** 240, 241, 251-255, 441, 444-448, 456-458· **5:** 71-72, 120-121, 143-145, 168, 195, 204, 208, 281, 395-397, 400, 489, 674, 681-682· **6:** 81· **8:** 253-254· **9:** 249, 462· **10:** 24-25, 59-60, 119-121· **11:** 382, 439-440· ΙΚΑ, **1:** 299, 311-312· **2:** 56, 357, 504· **3:** 347· **4:** 303, 393-394, 428, 441· **5:** 464-465, 491, 534, 674· **9:** 249, 462· **10:** 59, 123-124, 197-198, 345· **11:** 440-442· κλαδικά ταμεῖα, **1:** 315· **2:** 268-269· **3:** 303-304, 349· **4:** 530· **5:** 155, 289, 363-364, 407· **8:** 363-364· **9:** 462· **10:** 60, 197, 222-223, 262, 346· **11:** 284, 387, 440

στέγαση, γενικές κατευθύνσεις στεγαστικῆς πολιτικῆς, **1:** 335· **2:** 46, 263, 371· **3:** 272· **4:** 262· **5:** 255, 387, 620-621· **8:** 319· **9:** 296, 372· **10:** 71· **11:** 388-389· ἀποκατάσταση παραπηγματούχων-προσφύγων, **1:** 299, 300, 333· **2:** 270-271, 311, 315, 370-371· **3:** 20, 272, 347· **4:** 153, 259, 302-303, 366-368, 436, 496-497, 503· **5:** 189, 406-407, 491, 505, 620-621· ἐργατική κατοικία, **1:** 299-300, 333· **2:** 46, 56, 97, 210, 270, 351-352, 394, 453, 504· **3:** 15-16, 20, 272, 347· **4:** 158-160, 262, 290· **5:** 402, 465, 535, 601, 620, 675· **8:** 335, 358· **9:** 38· πρόγραμμα στεγάσεως ἀγροτῶν, **5:** 186, 620· ἀξιωματικῶν, **1:** 136· δημοσίων ὑπαλλήλων **1:** 311, 335, 344-345· **5:** 675· χορήγηση στεγαστικῶν δανείων (1975—), **8:** 290, 292, 358· **9:** 32, 40, 258, 262, 378· **10:** 71, 124· **11:** 43· σύσταση ΔΕΠΟΣ, **9:** 296· **10:** 90· **11:** 388-389

περίθαλψη - ἀποκατάσταση, ἀνταρτόπληκτων (1948-1950) **1:** 71-77, 79-89, 91, 93-94, 96-101, 104, 107-109, 115· βλ. καί «ΠΡΟΝΟΙΑ-ΕΡΓΑΣΙΑ»

Πρόγραμμα σεισμόπληκτων, **1:** 154, 173, 212, 216-217, 224-225, 229, 249, 254, 255· **2:** 125-128, 140, 292-295, 318, 365-367· **3:** 21, 54-56, 348· **4:** 136· **5:** 465· **10:** 263-264, 293-294, 316, 397· **11:** 36-37

ΚΥΠΡΟΣ, ζήτημα —,

1955-1959

ἔνοπλος ἀγώνας - ΕΟΚΑ, **1:** 259-260· **2:** 61, 81-82, 142, 148, 149, 170, 289· **2:** 148-149, 309, 311-312

διεθνοποίηση θέματος—, προσφυγές Ἑλλάδος στον ΟΗΕ, **1:** 206-208, 258, 285, 290-292, 308-310, 361· **2:** 26-27, 67, 80, 83, 86, 89, 168, 180-181, 194, 201, 204-211, 214, 216, 232-233, 249-250, 283-286, 296-308, 386, 415-416, 422-428, 439, 451-453, 462-464, 472-476, 502-504· **3:** 269, 294-297· —σέ ἄλλους Δ.Ο., **2:** 31, 58, 67, 80-81, 83-84, 182· ἀπόψεις Κ.Κ. γιά τήν ἀνακίνηση —, **1:** 257-258, 273, 276-277, 290-293· ὁμιλία Κ.Κ. στή ΓΣ ΟΗΕ (1956), **2:** 206-209

χειρισμός θέματος — ἀπό ἑλληνική Κυβέρνηση, Τριμερής Διάσκεψη Λονδίνου (1955), **1:** 256-257· διαπραγματεύσεις Μακαρίου - Χάρντιγκ (1955-1956), **1:** 290-293, 302-309, 311, 317-319, 329-331, 334, 341, 350, 360-362, 369, 375, 384-386· **2:** 14-21, 42, 58-60, 65-72, 86, 213-214· ἐκτόπιση Μακαρίου (Μάρτιος 1956), **2:** 20-26, 42-43, 67, 70, 82-83· παραίτηση Θεοτόκη - ἀνάληψη ΥΠΕΞ ἀπό Ἀβέρωφ, **2:** 58-61, 62-74, 86, 88-89· ἐνημέρωση διεθνοῦς κοινῆς γνώμης, **2:** 24, 37-39, 83-84, 89, 106, 185-188, 204, 210, 384, 392, 415, 471· χειρισμός θέματος — ἀπό Κυβέρνηση μετά ἐκτόπιση Μακαρίου, **2:** 92-93, 103, 104, 108, 119-123, 128-133, 150, 164-167, 176, 180-182, 184, 196-197, 200, 204-205, 211-215, 232-233, 295, 304-309· προτάσεις Ράντκλιφ (Δεκέμβριος 1956), **2:** 130-131, 238-250, 278· ἀπελευθέρωση Μακαρίου (Ἀπρίλιος 1957), **2:** 200, 202, 295, 309-312, 314, 322-325· ΝΑΤΟ, διαμεσολάβηση (1957), **2:** 310-311, 312, 328, 344-345, 426-427· νέοι προσανατολισμοί ἑλληνικῆς πλευρᾶς (1957-1958), **2:** 393-394, 504· **3:** 34-40, 101, 122, 269, 306-320· ἀπόρριψη προτάσεως γιά νέα Τριμερῆ Διάσκεψη (1957), **2:** 394, 414-416, 426-427, 452· ἑλληνοβρετανικές συνομιλίες (1958), **3:** 57-70, 187-204· σχέδιο ΜακΜίλλαν (1958), **3:** 135-142, 150-153, 165, 187-204, 206-207, 223-229· συνέντευξη Μακαρίου στήν Μπ. Κάστλ (Σεπτέμβριος 1958), **3:** 231-232· διαβουλεύσεις μέ Π.-Α. Σπάακ (Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 1958), **3:** 231-232· διαβουλεύσεις με Π., - Α. Σπάακ (Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 1958), **3:** 236-246, 249-255, 262-268· ἀνακίνηση «θέματος μνημονίου» (Δεκέμβριος 1958), 327, 369-376· γενική ἐπισκόπηση — (1954-1958), **3:** 157-162

Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, ἑλληνοτουρκικές, συνομιλίες (Δεκέμβριος 1958-Φεβρουάριος 1959), **3:** 296-297, 303, 320-325, 329, 364-368, συνομολόγηση —, **3:** 382, 392-399, 400-410, 414-417, 420-422, 429-436· διεθνής κοινή γνώμη ἔναντι —, **3:** 410-414· σημείωμα Κ.Κ. γιά —, **4:** 15-16· τοποθέτηση Μακαρίου ἔναντι —, **3:** 397-399, 403-410, 422-427· **4:** 94, 104-105

ἑλληνική κοινή γνώμη ἔναντι θέματος — (1955-1958), λαϊκές ἐκδηλώσεις, **1:** 289· **2:** 23, 82-83, 84, 87· στάση ἀντιπολιτεύσεως, **1:** 293, 308, 360-362, 375· **2:** 23, 32, 47-48, 62-74, 84-87, 210-217, 296-309, 304, 451-453· **3:** 38-40, 215, 257-258, 306-309, 418-420· συζητήσεις στή Βουλή περί —, **2:** 37, 61, 62-74, 84-87, 184, 210-216, 296-309, 437, 451-453· **3:** 34-40, 142-143, 306-320, 414-420.

διεθνής κοινότητα ἔναντι —, στάση Τουρκίας, **2:** 119, 129-130, 132-133, 212, 322-323, 393-394, 415, 426, 436, 475-476, 500-502· ΗΠΑ, **2:** 23-26, 128-131, 150, 176, 180-181, 196-197, 200, 202-205, 244-250, 309-311, 463-464, 500-502· **3:** 137-140, 224-226· ΟΔ Γερμανίας, **3:** 276-281· Γιουγκοσλαβίας, **2:** 232-233, 235-237, 439, 443· ἀραβικῶν Κρατῶν, **2:** 37-39, 403-404· Ἐργατικοῦ Κόμματος Μ. Βρετανίας, **2:** 434-436, 452

1959-1974

ἐφαρμογή Συμφωνιῶν Ζυρίχης-Λονδίνου (1959-1963): ἐκπόνηση κυπριακοῦ Συντάγματος, **4:** 24-26, 35, 63-64, 140-142, 147-152, 167-169, 179, 205, 274· ἀντιγνωμίες Μακαρίου-Γρίβα (1959), **4:** 122-124, 132-135, 142, 152, 169-170. Ζήτημα παρανόμων ὅπλων-ὑπόθεση «Ντενίζ», **4:** 175-176· σύναψη τριμεροῦς συμμαχίας, **4:** 181· προεδρικές ἐκλογές, **4:** 218· ὁριοθέτηση βρετανικῶν βάσεων στήν —, **4:** 103, 242-244, 256, 268,

344-346· ἀνακήρυξη ἀνεξαρτησίας, **4:** 377-380· εἰσδοχή —, σέ κοινοπολιτεία, **4:** 528-529· ἐπιστολή Κ.Κ. πρός Μακάριο (15.8.61), **5:** 155· κρίση γιά φορολογικό νομοσχέδιο, **5:** 17· ἐπισκέψεις Μακαρίου στήν Ἀθήνα, **5:** 169, 403, 465-468· οἰκονομική βοήθεια Ἑλλάδος πρός —, 246-247, 302· ἐπιστολή Ἀβέρωφ πρός Μακάριο (19.4.63), **5:** 609-611· ἀπόψεις Μακαρίου γιά τό Σύνταγμα, **6:** 85· πρόταση ἀναθεωρήσεως Συντάγματος, **6:** 105-108, 127-128·

1963-1974

διαχείριση — ἀπό Κυβέρνηση Παπανδρέου, **6:** 126-128, 135-137, 211-212, 269-270, 290, 293, 297, 298, 300-302, 304, 309-310· κρίση Νοεμβρίου 1967, **7:** 46-49, 51, 54, 240-241, 242-244· ἔνταση στίς σχέσεις Ἀθηνῶν-Λευκωσίας (1967-1974), **7:** 132, 139-141, 206, 214-220, 337, 342-343, 346· πραξικόπημα κατά Μακαρίου, **7:** 220, 350-351, 356

1974, τουρκική εἰσβολή

Ἀττίλας Ι, **7:** 220-224, 351-354, 357-359· Ἀττίλας ΙΙ, **8:** 85-98· διερεύνηση δυνατοτήτων γιά ἀναχαίτιση τουρκικῆς εἰσβολῆς, **8:** 74-75, 84-88, 93, 98-102

διαπραγματεύσεις Γενεύης, **8:** 30-32, 43-49, 63, 75-79, 80-84

ΟΗΕ ἀποφάσεις, **8:** 49, 90-93, 198, 332, 375

διαβουλεύσεις μέ τήν κυπριακή ἡγεσία, **8:** 51, 64, 114, 120-126, 151, 170-171, 187

διεθνής κοινότητα ἔναντι —, στάση ΗΠΑ, **8:** 36-38, 53-56, 66-67, 79-80, 90, 93-94, 95-98, 109-112, 131, 153, 164, 165, 183-184, 229-231· ΕΣΣΔ, **8:** 59-61, 116-119, 156-157· Τουρκίας, **8:** 38-41, 199-200· Μ. Βρετανίας, **8:** 30, 44-49, 75-78, 80-83, 93, 113-114, 232· Γαλλίας, **8:** 106-109, 149· ΟΔ Γερμανίας, **8:** 114-115, 150· Γιουγκοσλαβίας, **8:** 102-105· Ρουμανίας, **8:** 143-144· Πακιστάν, **8:** 127-128, 153-154· διαβουλεύσεις γενικοῦ γραμματέα ΟΗΕ, **8:** 128-131

1974-1980

ἐπάνοδος Μακαρίου στήν Κύπρο, **8:** 196, 238, 252-253, 257

ἀποφάσεις ΟΗΕ, **9:** 90· **10:** 32, 386-387, 400

διαβουλεύσεις μέ κυπριακή ἡγεσία, **8:** 238-284, 312-318, 338, 376-377, 445-446, 492· **9:** 37-38, 71-72, 166, 262-263, 283-284, 370-371, 470-473, 508· **11:** 95, 98-99, 139, 165, 187, 222-223, 336-339

διακοινοτικές συνομιλίες, **8:** 237-238, 275-276, 305-306, 307-308, 319-323, 350-351, 376, 425-426, 475-476, 498· **9:** 15-16, 21, 37, 72-73, 105, 135, 160-162, 165-166, 189, 297, 299, 417, 453, 480· συναντήσεις Μακαρίου-Ντενκτάς, **9:** 381-383· συμφωνία Κυπριανοῦ-Ντενκτάς, **11:** 139

ἀνακήρυξη τουρκοκυπριακοῦ «ὁμόσπονδου Κράτους» **8:** 312-319

χειρισμός θέματος — ἀπό ἑλληνική Κυβέρνηση, **8:** 237, 250-252, 255, 259, 269-271, 275, 289, 294-295, 307, 308-311, 327-328, 330-331, 332, 368, 375-376, 385-386, 392, 399-400, 419-420, 424-425, 430, 432-434, 446, 462-464, 469, 474, 483-484, 488-496, 493-496· **9:** 26, 42, 63-64, 78-81, 83, 100, 119, 145-146, 168, 176, 196, 198-199, 219-220, 246-247, 251-252, 284-286, 307, 312, 360, 372-373, 389-395, 436-437, 447-448, 452, 454, 499· **10:** 21, 59, 66-68, 76-78, 87-88, 93-99, 117-118, 125-128, 133, 193-194, 201-205, 222, 225, 226, 232, 236, 238, 242-247, 252-254, 258-259, 262-266, 293, 302-305, 330, 346-348· **11:** 21, 51, 53, 74, 78, 107-108, 202, 223, 224, 241-243, 246, 254, 256, 263, 273, 276, 277-278, 291, 292, 364, 394, 397, 420-421, 364

ἐσωτερικές ἐξελίξεις στήν —, βουλευτικές ἐκλογές, **9:** 296 · θάνατος Μακαρίου, **9:** 491-494· ἐκλογή Κυπριανοῦ, **9:** 496-498

βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς — Ἑλλάδος μέ Γαλλία, ΕΣΣΔ, ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία, ΟΔ Γερμανίας, Τουρκία)

ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ (-Ἀραβικός κόσμος),

στάση Ἑλλάδος ἔναντι ζητήματος —, **2:** 103, 212, 238, 462· **3:** 142, 205-207, 276, 297· **4:** 199, 322, 355, 357, 363, 365-366· **5:** 43-44, 252· **7:** 28, 34, 199· **8:** 259, 349-350, 360-361, 408, 431, 434-436, 469· **9:** 45-46, 48, 61-62, 118, 139, 143-147, 194, 219, 222-223, 360, 384, 388-389· **10:** 66, 98-99, 149-150, 227, 266, 301-302, 310, 323-326, 423· **11:** 45-49, 52, 71-74, 76, 108, 191-192, 254, 256, 263, 300-301, 311-315, 362-363, 424

στάση Ἑλλάδος ἔναντι: Ἀλγερίας ζητήματος, **2:** 147, 280, 472· **4:** 21, 67-69, 137, 340, 355-356· **5:** 63· Σουέζ κρίσεως (1956), **2:** 143-147, 155, 188-189, 202, 204-206, 212, 228-229, 234, 236, 238, 399-400, 406-408, 440· Αἰζενχάουερ, Δόγματος — (1957), **2:** 328-334, 337-339, 341-346, 407, 441-442· **3:** 171, 172· Συρίας κρίσεως (1957), **2:** 400, 415, 440-441, 445, 454-456, 501· Λιβάνου-Ἰορδανίας κρίσεως (1958), **3:** 166, 171, 178-179

βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς — Ἑλλάδος μέ Αἴγυπτο, Ἰράκ, Λίβανο, Λιβύη, ΟΑΠ, Σαουδική Ἀραβία)

ΝΑΤΟ, βλ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ἵδρυση —, **8:** 172-174, 196-198, 353· ὀργάνωση —, **10:** 124, 131-133, 385, 410· σύνοδοι ΚΟ —, **8:** 237, 474· **9:** 108-109, 238-239, 406-407· **10:** 63-64, 384-386, 410-411· **11:** 87-91, 165, 382-383, 396· ἑορτασμός διετίας ἀπό ἵδρυση — καί ΟΝΝΕΔ, **9:** 307, 336-337· Προσυνέδριο (Ἀπρίλιος 1977), **9:** 417-425· Α΄ Συνέδριο (Μάιος 1979), **11:** 119-127· περιφερειακά συνέδρια, **11:** 266-267, 417· διακήρυξη ἀρχῶν (Ὀκτώβριος 1977), **9:** 512-514, ἐκλογή Γ. Ράλλη στήν ἡγεσία, **11:** 451-452

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,

γενικές κατευθύνσεις-ἀπολογισμός: **1:** 272, 288· **2:** 27-29, 43-44, 53-57, 89-90, 95, 151-154, 167-168, 251-254, 265-266, 316-318, 319-320, 327-328, 347-348, 380-383, 413, 428, 456-460· **3:** 15, 16-25, 31-34, 46-47, 74, 79-80, 101-105, 109-110, 112-116, 143-146, 179-186, 234, 320, 329, 344-347, 350-351· **4:** 15, 28-32, 40, 155-158, 238-240, 247-248, 296, 304, 346, 388-393, 405-406, 473-477, 532· **5:** 133-135, 160-165, 185-191, 202-203, 232-233, 233-234, 304-306, 310-315, 318, 324-325, 332-333, 361, 405-406, 415-417, 452-459, 601-605, 617, 667-668, 673· **6:** 72-74, 77, 88-89, 92, 104, 202, 205-207, 288· **7:** 90, 304, 307· **8:** 59, 105-106, 208-210, 259-262, 279-280, 290-292, 334, 354-356, 394-395, 512-518· **9:** 79-80, 292-295, 343, 401-404, 424, 432-434, 450, 468-470, 480-484, 495-496· **10:** 18, 27, 32, 53-56, 59-62, 70-72, 130-131, 190-191, 268-269, 312-316, 340-344, 346, 357-358, 392, 402-406· **11:** 24-25, 187, 197-199, 207-214, 285-286, 324-325, 333, 344, 386-387, 483-488

προϋπολογισμός, (1955-1956), **1:** 281, 310-311, 323· **2:** 84, 100-101, 139-141, 346· (1957), **2:** 258-260, 281, 346· (1958), **3:** 16-24, 144, 172-177· (1959), **4:** 23· (1960), **4:** 248, 260-262, 346· (1961), **4:** 465· **5:** 120· (1962), **5:** 304, 465· (1963), 542-543· (1975), **8:** 333-337· (1976), **9:** 86, 87-88, 98, 292-294· (1977), 347-348· (1978), 480-483, **10:** 60, 81-82, 150-152, 357, 361· (1979), **10:** 357, 392, 398· **11:** 86-87, 197-198, 208· (1980), **11:** 332-334

δετές πρόγραμμα (1959, προσωρινό), **3:** 334-335· **4:** 34, 51-57, 128, 163, 208· (1960), **4:** 233, 275-282, 421, 474-475· **5:** 27, 29-31, 39-42, 122-123· (νέο)—, (1975 κ.ἑ.), **8:** 513, 516-518, **9:** 134, 166-168, 460-461· **10:** 59-62, 81, 125, 190-193· — οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀναπτύξεως , **10:** 190-193· **11:** 81-84· σύσταση - λειτουργία ὀργάνων παρακολουθήσεως -ἐλέγχου προγραμμάτων, Εἰδική Οἰκονομική Ἐπιτροπή Συμβούλιο—, **2:** 52-53, 87· Ἐπιτροπή ἐρεύνης καί ὀργανώσεως οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ, **3:** 219-220· Ἐπιτροπή μελέτης τῆς ὀργανώσεως τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, **3:** 325· ΕΛΚΕΠΑ, **2:** 315· **4:** 382· Συμβούλιο Κοινωνικῆς καί Οἰκονομικῆς πολιτικῆς, **10:** 125, 266-272· **11:** 36

ἐπενδύσεις, **1:** 223, 331, 333· **2:** 95-101, 238, 254, 260-264, 456-460· **3:** 16-24, 110, 114, 155, 297, 305, 330-337· **4:** 29, 30-31, 54-56, 128, 157, 206, 216, 228, 235-238, 245, 277-278, 296, 391, 405, 419-420, 474-475, 477, 531· **5:** 28-31, 120, 162, 253-254, 274-279, 325, 405-406, 454-455, 518-524, 669-670· **8:** 290, 319, 356· **9:** 101-102, 128-134, 282, 292-294, 299, 342-343, 469-470, 480· **10:** 60, 71, 88-90, 149, 152, 313, 342, 357-358, 392, 394, 396-397, 398· **11:** 197-198, 208, 215, 485· Βλ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς —, Ἑλλάδος μέ ΗΠΑ, ΟΔ Γερμανίας, κλπ)

πιστωτική πολιτική - χρηματοδότηση, **1:** 281, 288· **2:** 44, 46, 57, 74-80, 138-139, 151, 312-313, 318, 319-320, 325, 360, 368-371, 382, 385-387, 392-393, 395-397, 437-438, 461· **3:** 112, 153-156, 327-328· **4:** 28-29, 157, 260, 279, 300-302, 410· **5:** 162, 670-671· **8:** 105, 290-292, 394· **9:** 18-19, 180-181, 317-318, 402· **10:** 60, 71, 81, 125, 192, 357, 392· **11:** 200· μείωση ἐπιτοκίων, **4:** 112-113, 127, 256-257· **9:** 18-20, 317-318, 483-484, 495, 511

δημοσιονομική πολιτική, **1:** 295-296, 323, 375· **2:** 44, 56-57, 100-101, 133-134, 139-141, 313, 346-347, 410· **3:** 105, 112-114, 120, 143-144, 177-178, 182-185, 220-222, 303, 305· **4:** 29, 35, 239-240, 296, 346, 389-391, 444· **5:** 28, 253, 313-314, 423-425, 608, 670· **8:** 105, 210, 260-262, 290, 306, 313-314, 334-335, 345, 346, 360· **9:** 87-88, 292, 446, 450, 480-484, 502· **10:** 28, 55, 71-72, 80-81, 125, 152, 192· **11:** 204, 208, 325-326, 333, 344, 407, 486-487· βλ. καί «προϋπολογισμός»

νομισματική πολιτική, **2:** 53, 78-79, 139-141, 269-270, 316, 381· **3:** 105, 153-156, 327-329· **4:** 28, 97, 112-114, 156-157, 239-240, 256-257, 279, 346, 389, 473-474· **5:** 28, 133, 325-327, 670· **8:** 260, 332, 394-395, 513-514· **9:** 168, 367-368, 383, 387, 433, 469-470· **10:** 61, 72, 125, 223, 268-269, 313, 341, 357-358, 392, 401-406· **11:** 25, 199-201, 210-212, 219, 222, 324-325, 333, 386-387, 420-421, 485-486

εἰσοδηματική πολιτική, **1:** 298-300, 345-346· **2:** 46-47, 55-56, 61-62, 136, 180, 251, 374, 378· **3:** 21, 102, 105, 109-111, 144-146, 172, 174, 230, 256-257, 291-294, 320, 327· **4:** 216-217, 257, 386, 435, 437, 474, 500-501, 507-508· **5:** 131-133, 135, 253-254, 585· **8:** 105, 210, 253-254, 260-262, 302-305, 394, 514· **9:** 98, 168, 294, 343, 348, 367-368, 380-381, 387, 407-408, 434, 445-446, 450-452, 470· **10:** 18, 29, 54-55, 59, 61-62, 70, 72, 81, 84, 123-124, 128-129, 150-152, 261, 268, 314, 358-362, 393, 398, 402-406· **11:** 24, 36, 200, 210-212, 219, 324-326, 382-383, 407, 485

περιφερειακή ἀνάπτυξη, μέτρα γιά —, **5:** 301, 311-312, 409-412· **6:** 75· **9:** 38-40, 409-410, 495· **10:** 61, 192, 317-319, 320-323, 387· **11:** 80-84, 214-219, 284, 327-328, 388-389, 416· βλ. καί ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ, ἀποκέντρωση

δημοσίου χρέους διακανονισμός, **3:** 248· **4:** 93-94, 177-178, 381-382, 405· **5:** 387, 414-415, 422, 436, 483-485· **6:** 147

«παγωμένες πιστώσεις», ρύθμιση θέματος —, **1:** 347-349, 281· **2:** 44, 108-111, 153, 155-158

ἐνδιαφέρον Κ. Καραμανλῆ γιά πορεία ἑλληνικῆς — (1964-1967), **6:** 104, 105, 118-119, 131, 133-134, 148, 194, 204-209, 212, 247, 288-289, 293, 301, 305-301, 313

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ, ἐπίσκεψη Κ.Κ. στό — (1959), **4:** 71-72· ἀλληλογραφία Κ.Κ. μέ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, **4:** 36, 177, 245-246, 258· **5:** 214· βλ. καί ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (διμερεῖς — Ἑλλάδος μέ Τουρκία)

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ, ἐνίσχυση ὀλυμπιακῆς ἰδέας, **9:** 260-261, 269-270· πρόταση Κ.Κ. γιά μόνιμη τέλεση — στήν Ἑλλάδα (1976) **9:** 269-270· (1980), **11:** 321, 361, 375-382, 428, 430, 435-438

ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ, ἔρευνα ὑπεδάφους — ἐκμετάλλευση —, **1:** 280, 332, 333· **2:** 46, 52, 100, 151, 262, 317, 325, 379-380, 385, 458· **3:** 104, 291, 346, 400· **4:** 97, 115-116, 178, 213, 217-218, 236, 258, 266, 304-305, 307, 324, 325, 393, 422, 429-430, 461, 476, 491, 505, 524-525· **5:** 189, 277, 299, 331, 423· **8:** 354, 357, 375· **9:** 90-91, 93-95, 97, 128, 162-163, 297, 341, 377, 404, 434, 484· **10:** 71, 341, 393-394· **11:** 189 217· βλ. καί ΕΝΕΡΓΕΙΑ, ἐξόρυξη-ἐκμετάλλευση πετρελαίων Θάσου

ΠΑΙΔΕΙΑ,

γενικές κατευθύνσεις ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς: **2:** 47, 97, 98, 209, 259, 263, 280-281, 378, 429· **3:** 248-249, 258, 272, 339, 349· **4:** 26-27, 55, 105-107, 161, 342, 396-399· **5:** 15-17, 189, 256, 268-269, 281-283, 347, 361, 362, 394, 403-405, 434-435, 511-513, 531-532, 545, 551, 685-686· **8:** 192, 206, 262, 335, 380· **9:** 16-17, 98-99, 131, 132, 135-139, 342, 424, 477-479, 508· **10:** 73, 89-90· **11:** 357

στοιχειώδης - μέση —, ἀναμόρφωση προγράμματος, **3:** 18, 248-249, 272· **4:** 27, 105-107· **5:** 269, 282, 403, 435, **8:** 475· **9:** 16-17, 135-139, 477-479· **10:** 73, 90, 328, 330· διδακτικό προσωπικό: **2:** 274, 378· **3:** 184, 349· **4:** 51, 257, 500-501· **5:** 117, 189, 281-282, 308, 539-540, 544-545, 548-549· **9:** 478, 479· **10:** 73· ἀνέγερση - ἀποπεράτωση νέων κτιρίων: **2:** 98· **3:** 349· **4:** 23, 51· **5:** 16, 189, 394, 435· **10:** 73, 330· **11:** 349

ἀνώτατη—: μέτρα γενικῆς ἐφαρμογῆς, **3:** 18, 349· **4:** 27, 105-107 372, 448-449, 508· **5:** 16, 189, 268, 512, 361, 362, 404-405, 435, 531-532· **8:** 144, 184, 186, 207, 353, 474-475· **9:** 17, 136-138, 286-287, 383, 386-387, 424,

478, 479, 508· **11:** 215, 357-358, 360, 397, 416-417· Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, **2:** 98· **3:** 24, 68, 272· **4:** 483, 508· **5:** 167, 168, 282, 362, 443-444· **8:** 351· 353· Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, **2:** 98, 154, 364· **3:** 68, 230, 249, 260, 272· **4:** 291, 483, 497· **5:** 82, 282, 299, 362, 491, 492, 516· **8:** 190· **9:** 228, 352· **11:** 494-495

τεχνική-ἐπαγγελματική —: **1:** 298, 333· **2:** 98, 100, 280-281, 504· **3:** 184, 249, 305-306, 349· **4:** 27, 105-107, 244, 342· **5:** 16, 189, 268-269, 281-282, 388, 394, 403-404, 435, 505· **8:** 299-300, 375· **9:** 17, 136-138, 321, 383, 396, 398, 477-479· **10:** 90

σύσταση-πορίσματα εἰδικῆς ἐπιτροπῆς μελέτης προβλημάτων — (1957-1959): **2:** 367-368· **3:** 27-31

ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση (1975-1977): **9:** 16-17, 135-139, 321, 386-387, 396-397, 424, 477-479· **10:** 73

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ,

σύσταση Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Χωροταξίας καί Περιβάλλοντος - γενικές κατευθύνσεις, **9:** 230-233, 259-260· **11:** 80-84

ἵδρυση-στόχοι ΥΠΕΧΩΔΕ, **11:** 62, 83, 388-389, 407

δημιουργία οἰκιστικῶν περιοχῶν, **9:** 296, 372, 378-380· **10:** 192· **11:** 82-84, 187-188, 215, 389

προστασία δασικοῦ πλούτου - ἀναδασώσεις, **9:** 132, 270-271, 434-435· **10:** 89, 90-91· **11:** 334-335, 425

προστασία ἱστορικῶν μνημείων, βλ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ρυθμιστικό Σχέδιο Ἀθηνῶν, βλ. ΑΘΗΝΑ, Ρυθμιστικό Σχέδιο, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Σύνταγμα (1952), πρόταση Κ.Κ. περί ἀναθεωρήσεως —, **5:** 191-192, 478-479, 552-555, 556-562· **6:** 50-51, 54-56, 75-77, 83-84, 89· ἀναστολή ἐφαρμογῆς — (1952-1967), **7:** 15-17, ἐπαναφορά σέ ἰσχύ — (1974), **8:** 49-50, 58· (1975), **8:** 176, 276, 281-287, 341-345, 392, 393-394, 441-445, 450

ἀνατροπή δημοκρατικοῦ — (1967-1974), ἐπικράτηση-ἄσκηση ἐξουσίας ἀπό πραξικοπηματίες, **7:** passim. Δίωξη-κατάδικη πρωταιτίων πραξικοπήματος - ὑπευθύνων γιά πράξεις βίας, **8:** 152-154, 176, 186, 192, 198, 292-294, 332, 394, 456, 458-460, 484, 498, 501-505, 507, 512· **9:** 18, 73, 123, 134, 398

ἀποκατάσταση δημοκρατικοῦ — (Ἰούλιος-Ὀκτώβριος, 1974), **7:** 224-235· **8:** 15-179 (passim)

δημοψήφισμα-ἀνακήρυξη προεδρευομένης δημοκρατίας (8.12.74), **8:** 176, 205, 235-236, 252, 254-256

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ,

πολιτιστικό πρόγραμμα - γενικές κατευθύνσεις: **1:** 332· **2:** 97, 98· **3:** 210, 349· **4:** 448, 482-483, 505-506· **5:** 277· **8:** 262, 335, 474-475· **9:** 131, 132, 160, 247-248, 260, 261, 299-303, 369-370, 431, 466-467· **10:** 89, 397· **11:** 166, 321, 385-386, 403-404, 424-425, 493, 496

κατασκευή - διαμόρφωση ἱστορικῶν - ἀρχαιολογικῶν χώρων: περιοχή Ἀθηνῶν, **1:** 183, 185, 194-196, 217-218, 236-237· **2:** 97-98, 105, 125· **4:** 482-483, 496, 526· **9:** 247-248, 271, 299-303, 317, 466-467· **11:** 425-428, *493*· Βόρειος Ἑλλάδα, **4:** 482-497· **5:** 165· **9:** 228, 247-248, 466-467· **10:** 316, 317, 395· **11:** 35-36· Πελοπόννησος **2:** 98, 100· **3:** 73· **4:** 482, 527· **9:** 370· Ἤπειρος - Θεσσαλία - Στερεά Ἑλλάδα, **4:** 482-483· Κρήτη, **2:** 98· **4:** 482· Ὑπόλοιποι νῆσοι, **4:** 282, 482

σύσταση - ἐνίσχυση πολιτιστικῶν φορέων - ἱδρυμάτων, Εὐρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφῶν, **2:** 373-374· **9:** 82, 487-488· **11:** 386, 428, 436· Ἐθνική Πινακοθήκη, **2:** 105· **9:** 230· Μέγαρο Μουσικῆς **9:** 230, 232· Πολιτιστικό Κέντρο Ἀθηνῶν (Πνευματικό —), **2:** 273· **3:** 56· **9:** 302· **11:** 264-266, 321, 386, 403-406, 425· Φεστιβάλ Ἀθηνῶν, **2:** 51, 172-173, 174-175· **11:** 386· Ἐθνικό Θέατρο, **2:** 51, **9:** 248, 302· Νέο Κρατικό Θέατρο, **9:** 302· Ὠδεῖο Ἀθηνῶν, **4:** 505-506· Κρατικό Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος, **4:** 505· **11:** 496· Ἑβδομάδα ἑλληνικοῦ κινηματογράφου (Θεσσαλονίκη), **4:** 400· Κρατική Ὀρχήστρα Θεσσαλονίκης, **11:** 496· Φεστιβάλ Ἐπιδαύρου, **4:** 527, **5:** 141, 142

διάσωση-μελέτη-προβολή πολιτιστικῆς κληρονομιᾶς: **4:** 104, 372, 482-483· **8:** 518· **9:** 260, 262, 299-303, 466-467· **10:** 316-317, 319, 397· **11:** 19, 104, 280, 403-404, 425-428

βλ. καί ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

«ΠΡΟΝΟΙΑ-ΕΡΓΑΣΙΑ», Πρόγραμμα — (1949-1950), **1:** 72, 73-75, 76-77, 78, 82, 87, 89, 92-96, 99-101, 106-107, 109, 110, 114, 139, 169

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ, ἀεροπορικές, **1:** 60, 137, 218, 226-227, 250· **2:** 136-137, 151-152, 458-459· **8:** 257, 294· **9:** 134· **10:** 153, 283, 286, 291· **11:** 403· ἀστικές-ὑπεραστικές, **1:** 55-56, 63, 66, 67, 220, 227-228, 236, 238· **2:** 384· **3:** 351, 392· **4:** 244-245, 437, 463· **5:** 152· **9:** 135, 218, 238, 320-321, 353-354· **10:** 287-290· **11:** 402· ἀτμοπλοϊκές, σύνδεση Ἑλλάδος-Ἰταλίας, **1:** 350· **2:** 51, 260, 263, 373, 388· **3:** 26, 333-334· **4:** 79, 145, 180, 357-358, 375, 525-526· σύνδεση Ἑλλάδος-Συρίας, **9:** 388-389, **10:** 89, 150, 227· **11:** 402· σιδηρόδρομοι, **1:** 60, 63, 66, 220, 226, 236, 250, 332· **2:** 259, 261-262, 505· **3:** 20, 337· **4:** 262, 372· **5:** 444· **9:** 135· **10:** 286-287, 289-291· **11:** 403· βλ. καί ΕΡΓΑ συγκοινωνιακά

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, προγραμματικές κατευθύνσεις, **2:** 50-51, 55, 176, 262-263, 372-374· **3:** 26-27, 54, 231, 348, 354, 364· **4:** 54, 77-80, 178-180, 206, 244, 277, 372, 392, 422-423, 437· **5:** 119, 188, 262-263, 362-363, 394-395, 474-475, 532-533, 672, 683-684· **9:** 368-370· **11:** 431-432, 490· βλ. καί ΕΡΓΑ τουριστικά

Τό φωτογραφικό ὑλικό ποὺ πλαισιώνει τό κείμενο τῆς ἐκδόσεως ἔχει ἀντληθεῖ, κατά κύριο λόγο, ἀπό τό φωτογραφικό ἀρχεῖο τοῦ Ἱδρύματος «Κωνσταντῖνος Γ. Καραμανλῆς». Συμπληρωματικά, ἀναζητήθηκε καί ἀξιοποιήθηκε ὑλικό ἀπό τά φωτογραφικά πρακτορεῖα

Apeiron Ε.Π.Ε.
Ντίμης Ἀργυρόπουλος Photopress
«Δέλτα» Φωτογραφικά Γεγονότα Π. Δεληκάρης
Ἑλληνικά Φωτογραφικά Νέα Κώστας Γ. Μεγαλοκονόμου
Ἡνωμένοι Φωτορεπόρτερ
I.D.V. Press Photos Ἰωάννης Δ. Βασιλειάδης
Μ. Παππούς-Κ. Εὐαγγελίδης Ο.Ε.
Φωτογραφική Εἴδηση Νικόλαος Λ. Φλῶρος

Θερμές εὐχαριστίες ὀφείλονται καί στήν ἐφημερίδα «Ἡ Καθημερινή», καθώς καί σέ μεμονωμένους ἰδιῶτες γιά τήν προσφορά φωτογραφιῶν ποὺ ἐμπλούτισαν τήν παροῦσα ἔκδοση.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ

σελίδα 142: ἐσφαλμένη ἀναφορά τοῦ Ε. Βερυβάκη, ἀντί τοῦ κυβερνητικοῦ ἀρμοδίου γιά Ἐπικοινωνίες.